XV
E.
1.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
E
1
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PASSERINI COMMENTARIA

In Primum Librum

SEXTI DECRETALIVM.

***

Digitized by Google

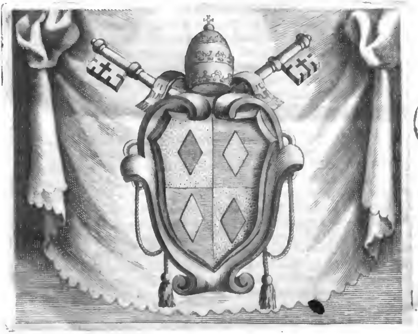
Digitized by Google

F. PETRI MARIÆ PASSERINI DE SEXTVLA

MAGISTRI, AC PROCVRATORIS GENERALIS
ORDINIS PRÆDICATORVM,
ET. IN ROMANA SAPIENTIA S. THEOLOGIAE
PROFESSORIS MATVTINI

COMMENTARIA

In Primum Librum Sexti Decretalium.

ROMÆ, Typis, & Sumptibus Nicolai Angeli Tinaſſij. M.DC.LXVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIMO D. N.
CLEMENTI NONO
PONT. MAX.

Fr. Petrus Maria Paſſerinus de Sextula Procurator Generalis Ordinis Prædicatorum. Felicitatem.

COMMENTARIVM hoc in primum librum Sexti Decretalium, B. PATER, Non vna quidem, ſed multiplici cauſa Nomen Sanctitatis Tuæ in fronte gerit. Magna enim ſemper in Te fuit, & eſt præſidij vis in ijs, quos Tuo ſemel patrocinio ſuſceperis protegendos; ciuilis in hiſce literarijs munuſculis accipiendis humanitas;in remunerandis ſtudioſis laboribus liberalitas planè regia. Tibi enim proprium fuit ſemper eſſe literarum perfugium, aſylum doctrinarum,ſapientiæ lycæum, Muſæum eruditionis,ſcientiarum labentium inſtaurator.His titulis dicandi ſunt,qui in lucem eduntur libri. Sed hæc alijs fortè quoque communia eſſe poſſunt. Ad propria accedo. Nam cui, B. Pater, Commentarium ſuper Pontificia dogmata, & leges dedicandum erat, quam Sanctitati Tuæ, quæ in Perſona Beatiſſimi Petri ab ipſo Domino Saluatore noſtro Primatum ſuper vniuerſas Eccleſias, ac in totum Chriſtiani populi gregem poteſtatem aſſecuta eſt; vt per Claues ſcientiæ & poteſtatis poſſit per leges ligare, & ſoluere, ita vt id, quod ſoluerit, aut ligauerit, ſolutum, & ligatum ſit in cœlis? Claues datæ fuerunt, illa quidem ſcientiæ ad diſcernendum inter lepram, & lepram, iſta verò poteſtatis ad eijciendos nocentes, & innocentes ſuſcipiendos. Illa vt Pontifex ſciat diſcernere, quid Eccleſiæ Vniuerſali noxium ſit,vel innoxium, & vt ex hac publica ſcientia poſſit quoque ferendarum legum vtilitatem, ac neceſſitatem agnoſcere, iſta vt dirigente ſcientia leges proficuas poſſit edere. Cum enim Lex à ligando dicatur, nihilque aliud intelligant omnes per legi ſubiectum eſſe, quam lege obligari, lege teneri, lege conſtringi,legis vinculis ligari, nihil etiam aliud eſt ligare & ſoluere,quam leges condere,eaſdemq; moderari, vel etiam, ſi res poſcat, abrogare, cum tanta firmitate, vt quas ediderit, vel abrogauerit, editæ, & abrogatæ, pariter habeantur & in cœlis. Cui igitur meliùs, quam Tibi labores, quos in explicandis Pontificijs legibus ſuſtinui, dedicarem? Pulchrè ſiquidem congruit,vt hæ meæ dogmatum,

& legum Pontificiarum elucubrationes Tibi, qui es ſupremus dogmatum, & legum Eccleſiaſticarum Conditor humillimè conſecrem. Cum enim in hoc primo libro Sexti Decretalium inter alia cõtineantur ſancita de Fide Catholica, Conſtitutionibus, Reſcriptis, Conſuetudine, Electione, Iudicibus, Vicarijs, Delegatis, Legatis, & Ordinarijs; propterea meditationes meæ pedibus Tuis ſubijciuntur, vt dogmata ſuum reuereantur Auctorem, Conſtitutiones Conditorem ſuum cognoſcant, Reſcripta Reſcribentem honorent, Electiones iudicio ſupremi Antiſtitis ſe ſubmittant, Delegationes ſummam iudicandi poteſtatem, à qua proueniunt, confiteantur, legationes Sedis Apoſtolicæ, de cuius latere manant, vniuerſalem in Orbe poteſtatem proteſtentur, Ordinarij ſui ſacerdotij Fontem venerentur, totuſq; Eccleſiaſticus ordo ſub vno Capite gaudeat ſe conſtitutum, quod ſit Chriſti Vicarius, Orbis Doctor, ſacrorum ſummus Antiſtes, nec falli, vel fallere ſciens. Sed nonnè iuſtum fuit, quod inſpectiones, quas habui, & legendas propoſui ſuper huiuſmodi legibus tanquam riuuli redirent ad Fontem, diſcipuli elucubrationes Eccleſiæ Magiſtro, & librorum Cenſori ſe ſubijcerent, & ego ſubditus de legibus diſſerens primum Legiſlatorem mundi adorarem? Sed nec mea exiguitas aliud requirebat. Caſſiodorus in illud Pſal. 101. *Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto*: Ita de paſſere loquitur. *Paſſer eſt auis parua, ſed nimia ſagacitate ſolicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris eſcarum ambitione decipitur. Hac propter infirmitatem ſuam, nè aut ipſa à prædatore capiatur, aut fœtus eius ſerpentinis deuoretur inſidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum excelſa faſtigia concurrit, vt à ſuſpectis caſibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia.* Fateor auicula ſum, & paſſerculus, vox mea tenuis, infirmæ vires, calamus anguſtus, debile ingenium, vt meritò inter tot, ac tantos DD. qui ſuper Decretalium ſextum ſcribentes Aquilas ſe eſſe, etiam ſolem ipſum fixis, & immotis palpebris intuentes, demonſtrarunt, comparatus, nonniſi paſſerculus dici debeam. Verum prudentiæ ſymbolum Paſſer eſt (ſæpè, inquit, Hieronymus in Pſalm. 10.) Paſſerem loco prudentię poni legimus. In hoc verò paſſeris elucet prudentia, quod, vt ſuæ infirmitati, & paruitati refugium inueniat, in parietum, & domorum, excelſis faſtigijs nidulatur, & habitat. Quaſi paſſerculus ſupremum totius poteſtatis, & dignitatis faſtigium; in quo manerem ſecurus, & intra quadratos lapides in ſummo Eccleſiaſtici ædificij collocatos, nidulum Commentarioli mei repoſui. Nec ſit, qui mihi dicat, tranſmigra in montem ſicut paſſer, quia montem, quo nullus eſt ſublimior, iam teneo. In hoc tamquam paſſer inueni mihi domum. Iam ſuper altiſſimam montis Libani cedrum nidificaui; iam propterea dicere valeo de Commentariolo meo, quod ſicut paſſer ereptum eſt de laqueo venantium.

Deus Optimus Maximus interim Te, quem Eccleſiæ ſuæ dedit Chriſtianorum Monarcham, mortalium Supremum, conciliorum Præſidem, ſacrorum Antiſtitem ſanctitate, ſapientia, prouidentia ſummum ſoſpitem, ac incolumem cuſtodire diutiſſimè velit; Vt Te regnante Religio, Innocentia, Fides, Pax, Vbertas, Salus, & Felicitas regnet.

F. Ioannes Baptiſtà de Marinis Sacræ Theologiæ Profeſſor, Ord. Præd. humilis Magiſter Generalis & ſeruus.

HArum ſerie, noſtriq; auctoritate Officij Tibi Adm. Reu. P. Mag. F. Petro Mariæ Paſſerino de Sextula noſtri Ordinis Procuratori Generali, quantum in Nobis eſt, concedimus, quòd Opus à te ſtudioſè elaboratum, cui Titulus Commentaria in Primum librum Sexti Decretalium à duobus noſtri Ordinis Theologis approbatum prælo ſubijcias publicæq; vtilitati euulges, ſeruatis reliquis de iure ſeruandis. In quorum, &c. Romæ 8. Octob. 1667.

F. Io. Baptiſta de Marinis
Mag. Ordinis. *Regiſt. fol. 15.*

F. Bernardinus de Venetijs Mag. & Soc.

HOs in Sextum Decretalium eruditos acriqi iudicio elaboratos Commentarios à Reuerendiſs. P. N. Magiſtro Generali attentè perlegi, nec in ijs aliud, quàm ſanam ac ſolidam doctrinã, perſpicuam ſententiarũ claritatem, &(quod ſingulariter in his veneror:) perpetuam Canonum cum Scholaſtica Theologia harmoniã inuêni. Proinde cenſeo apprimè dignos, qui Typorum beneficio lucẽ aſpiciant, vt lucem adferant. In fidem, &c. Romæ idib. Octob. 1667.

F. Leonardus Hanſen Magiſter Prouincialis Angliæ Ordinis Prædicator. manu prop.

IVſſu Reuerendiſſimi Patris F. Ioannis Baptiſtæ de Marinis Magiſtri Generalis Ordinis Prædicatorum ſtudioſè & ſedulò perluſtraui librum hunc cui titulus: Commentaria in primum librum Sexti Decretalium ab eruditiſſimo viro P. F. Petro Maria Paſſerino de Sextula Procuratore Generali eiuſdem Ordinis compoſitum, & in eo nihil omnino offendi orthodoxæ fidæi, ſanæq; doctrinæ, aut morum regulis contrarium, ſed per omnia ſolidè doctiſſimeque conſcriptum proindeq; publica luce digniſſimum iudico, confidens de publico applauſu, vtilitateque catholicæ Eccleſiæ. Ita me ſubſcribo. Romæ Calend. Nouembr. 1667.

F. Albertus Fleſſius Mag. Theol. Ordinis Prædicatorum, ac SS. D. N. Clementis IX. Pœnitentiarius apud S. Mariam Maiorem.

Imprimatur,
Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

O. Archiep. Patracenſ. Viceſgerens.

INhærendo muneri mihi de mandato à Reuerendiſs. Sacri Palatij Apoſtol. Magiſtro diligenter & attentè perlegi Commentaria ſuper primo libro Sexti Decretaliũ Reuerẽdiſs. P. F. Petri Mariæ Paſſerini Procuratoris Generalis Ordinis Prædicatorum, & vbique ſolidam doctrinam Inueni, ſingularemque facilitatem in explanando materias, itavt publicæ luci ad commune bonum proferenda exiſtimauerim, cum in ijs cuncta Summorum Pontificum, & Sacri Concilij ſanctionibus ſe omninò conforment. In quorum fidem, &c. hac die prima Nouembris 1667.

Alexander de Caprarca Sacri Conciſtorij Aduocatus.

Imprimatur,
Fr. Hyacinthus Libellus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.

Digitized by Google

RVBRICAE, ET CAPITVLA

Primi Libri Sexti Decretalium.

De Aetate, & qualitate.

Permittimus. pagina 478.

De Arbitris.

Si ex tribus. 1. pag. 708.
Vt quæſtionibus. 2. 711.

De Bigamis.

Altercationis antiquæ. pag. 492.

De Conſtitutionibus.

Licet. 1. pag. 7.
Vt Animarum. 2. 73.

De Conſuetudine.

Conſuetudinem. 1. pag. 326.
Cum in tua. 4. 410.
Non eſt. 3. 407.
Non putamus. 2. 402.

De Filijs Presbyterorum.

Is qui. 1. pag. 488.
Si is, 2. 489.

De ijs quæ vi, & metus cauſa fiunt.

Abſolutionis beneficio. pag. 692.

De Maioritate, & Obedientia.

Epiſcopali ſede. pag. 638.

De Officio Iudicis Delegati.

Ab Arbitris. 11. pag. 536.
Cum plures. 8. 528.
Hac Conſtitutione. 15. 543.
Is cui. 12. 538.
Iudex. 5. 517.
Quamuis. 6. 520.
Quia Pontificali. 2. 506.
Si à Subdelegato. 14. 541.
Si Contra. 4. 511.
Si Delegatus. 7. 525.
Si duo. 3. 509.
Si is cui. 10. 534.
Si ſuper. 9. 432.
Statuimus. 13. 539.
Statutum. 1. 504.

De Officio Legati.

Collatio Beneficij. 5. pag. 611.
Deliberatione prouida. 4. 606.
Legatos. 2. 599.
Officij noſtri. 1. 594.
Præſenti declaramus. 3. 602.

De Officio Ordinarij.

Cum Epiſcopus. 7. pag. 629.
Ordinarij locorum. 3. 621.
Præſenti prohibemus. 9. 635.
Quamuis. 8. 632.
Quia plerique. 4. 625.
Romana Eccleſia. 1. 612.
Si Canonici. 2. 616.
Si Epiſcopus. 6. 628.
Vt litigantes. 5. 627.

De Officio Vicarij.

Cum in generali. 3. pag. 498.
Licet in Officialem. 2. 495.
Romana. 1. 493.

De Pactis.

Pactum. 1. pag. 640.
Quamuis pactum. 2. 643.
Quia ex eo. 3. 655.

De Procuratoribus.

Is qui à Procuratore. 3. pag. 665.
Licet is qui Procurator. 7. 683.
Non indiſcretè. 1. 657.
Procurator. 9. 689.
Quamuis. 2. 661.
Qui ad agendum. 4. 669.
Qui generaliter. 5. 674.
Si duo Procuratores. 6. 677.
Si quem. 8. 686.

De Renunciatione.

Quoniam. 1. pag. 429.
Si te. 2. 436.

De Reſcriptis.

Cum aliquibus. 4. pag. 216.
Cum in multis. 2. 195.
Diſpendia litium. 3. 202.
Duobus ſuper prouiſione. 14. 323.
Gratia. 7. 231.
Ipſo iure. 1. 182.
Quamuis. 8. 236.
Quia per ambitioſam. 15. 324.
Si eo tempore. 9. 243.
Si gratioſè. 5. 215.
Si propter tua. 10. 248.
Si pro te. 13. 322.
Statutum. 11. 255.
Suſceptum. 6. 225.
Tibi qui gratiam. 12. 321.

De Reſtitutione in integrum.

Eccleſia. 1. pag. 696.
Si aduerſus. 2. 705.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

Fideli, ac deuota. pag. 1.

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

Eccleſiæ. 4. pag. 443.
Grandi. 2. 440.
Romana. 1. 437.
Si Epiſcopus. 3. 441.

De temporibus Ordinationum.

Cum nullus. 3. pag. 456.
Eos qui, 2. 453.
Nullus Epiſcopus. 4. 471.
Sæpè contingit. 1. 447.

F. PETRI MARIÆ PASSERINI COMMENTARIA

IN LIBRVM PRIMVM SEXTI DECRETALIVM.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Occaſio Concil. Lugdunen.*
3 *Regula textus.*
4 *Profeſſio exterius eſt fidei confeſſio.*
5 *Cur dicatur fideli, & deuota.*
6 *Fides non eſt coacta, licet neceſſitate præcepti habenda.*
7 *Spiritus ſanctus non diſtingueretur à Filio, ſi ab eo non procederet.*
8 *Inter perſonas diuinas non eſt oppoſitio contraria.*
9 *Expreſſio proceſſionis Spiritus ſancti à Patre non excludit Filium.*
Expreſſio vnius non excludit alium niſi ratione alicuius oppoſitionis.
10 *Quid ſit æternitas.*
Proceſſio Spiritus ſancti eſt æterna.
11 *Pater & Filius ſunt vnum principium Spir. ſan.*
12 *Et tamen verum eſt, quod ſint duo ſpirantes.*
13 *Pro quo ſupponat principium Spiritus ſancti.*
14 *Spiratio quid importat.*
15 *An tenendum ſit quod tenet Eccleſia Romana non bene & ſufficienter explicat Gloſſa.*
16 *Eccleſia Romana eſt regula fidei.*
17 *Et credendum & agendum eſt id, quod vt à Deo reuelatum, vel vt à Deo præceptum credit, aut ſeruat Romana Eccleſia.*
18 *Romana Eccleſia mater & magiſtra fidelium.*
19 *Orthodoxus quis ſit.*
20 *Spiritum ſanctum procedere à Filio docuerunt PP. Latini.*
21 *Et Concilia.*
22 *Et PP. Græci.*
23 *Negans regulam textus eſt excommunicatus?*
24 *Quid ſi taceat?*
Sola voce negans fidem non eſt hæreticus.
25 *Ordo ſeruandus in explicandis Decretalibus.*
26 *Idem ex cauſa pluries diffinitur.*
27 *Dictio tamquam intelligenda iuxta ſubiectam materiam.*
28 *Opinio dicitur ſententia.*
29 *An ſit neceſſe ſequi communem opinionem.*
Seruandum in interpretatione Scripturæ.
Nec negans, nec affirmans contra diffinitionem textus non eſt hæreticus.
Sola voce negans fidem non eſt hæreticus.
30 *Dari poteſt infidelis negatiue.*

TIT. I.

DE SVMMA TRINITATE, & Fide Catholica.

Cap. vnic. Fideli, ac deuota.

1 In tres partes hanc Decretalem diuidit Gloſſ. *ex Io. Monac.* in quarum prima explicat proceſſionem Spiritus ſancti, in ſecunda firmat illam, & in tertia damnat contrarium ſentientes. Sed melius eadem Gloſſ. diuidit illam in partes duas, in quarum prima *Greg X.* refert quid de proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio ſentiat ipſe, & S. Romana Eccleſia, nimirum quod Spiritus ſanctus æternaliter procedit à Patre, & Filio, ſed tanquã ab vno non vero tanquam à duobus principijs; in ſecunda vero damnat contrarium ſentientes.

2 Ratio autem, & occaſio huius decretalis ſecundum Gloſſ. fuit, quia errore Græcorum dicentium Spiritum ſanctum procedere à ſolo Patre extirpato per canones *cap. penult. & vltimo de con-*

ſec. diſt. quinta, adhuc quidam in alios errores inciderunt, alijs negantibus ſpiritum ſanctum æternaliter à Patre, & filio proceſſiſſe, alijs aſſerentibus eum ab illis procedere tanquam à duobus principijs, non vero tanquam ab vno principio. Verum alias etiam fuiſſe rationes congregandi Concilium Lugdunen, & in eo definiendi Spiritum ſanctum æternaliter procedere à Patre, & Filio vt ab vno principio ex actis illius Concilij eſt manifeſtũ. Cum enim Michaele Patriarcha Conſtan. & Leone Mariano auctoribus Græci circa annum 1050. vt referunt Leo Nonus *epiſ. ad Conſtantinum Monamachum*, Anſelm. *lib. de proceſſ. Spirit. ſancti* Sigebertus ad annum 1054. à Romanæ Eccleſiæ obedientia defeciſſent, inter alia negantes Spiritum ſanctum à Filio procedere, ac affirmantes latinos anathematis vinculo deuinctos eſſe propterea quod particulam illam (*Filioque*) Nicæno & Conſtantinopol. ſymbolo addidiſſent; cumque licet Leo Nonus Pontifex hunc errorem eradicare cupiens literis ad præfatos Michaelem, & Leonem datis, eos in errore pertinaces excommunicaſſet; cumque Balduini Imperatoris Conſtantinopol. opem Græcis ad Romanæ Eccleſiæ obedientiam reuerſis, ſed eodem Balduino pulſo, & Michaele Palæologo Orientis Imperio adepto Latinis paulatim ex Græcia pulſis, paulatim quoque Græci ad vetus ſchiſma reuerſi eſſent, & proceſſionem Spiritus ſancti à Filio negare cœpiſſent, propterea Greg. X. & vt rebus Chriſtianorum in Syria peſſimè ſe habentibus proſpiceret, & vt Græciam ad veram fidem, & Romani Pontificis obedientiam reuocaret, Generale Concilium Lugduni indixit. Binnius *in præfat. ad d. Concilium Lugdunen.* Odericus, & Spondanus in Annalibus *ad annum* 1272.

3 Hæc eſt ergo prima textus concluſio, & fidei regula quod Spiritus ſanctus procedit à Patre, & Filio, & quidem ab æterno, & tanquam ab vno principio, & per vnam ſpirationem.

4 Fideli, inquit, *& deuota profeſſione fatemur &c.* Gloſſa per profeſſionem intelligit externam fidei confeſſionem: Sed profeſſio aliquid plus importat, nimirum confeſſionem, quæ non tam fit verbis, quam aſſumptione ſtatus Chriſtianæ Religionis, & obligationis ad ea quæ ſunt fidei Chriſti, & per exercitium eorum, quæ eiuſdem religionis ſunt. Sic enim fidem profitemur in Baptiſmo.

5 Hæc vero profeſſio dicitur fidelis ſecundũ eandem Gloſſam à fide, quæ eſt actus intellectus, & deuota ab actu voluntatis. Et ſecundum Archid. dicitur fidelis à fidelitate, vel à ſinceritate, quia ſincera ſit, & non ſimulata. Vere ſic eſt, quod dicitur profeſſio fidelis à veracitate, quia ſicut corde verè credimus, ſic extra verbis, & factis quod intus credimus profitemur ſine mendacio, & deceptione, aut ſimulatione. Dicitur vero deuota, ab actu deuotionis, qui eſt præcipuus actus virtutis Religionis, vt habet *D. T.* 22. *q.* 82. *a.* 2. Per externam enim profeſſionem fidei Deum etiam colimus, & veneramur.

6 Fideli igitur & deuota profeſſione fatemur Spiritum ſanctum à Patre, & Filio procedere. Arbitrantur vero Archid. *num.* 1. *&* Dom. *num.* 2. quod verbum fatemur importet coactionem. Sed quamuis fidei confeſſio, & profeſſio, ſicut & interna fides ſit neceſſaria neceſſitate diuini præcepti, non tamen debet eſſe coacta, ſed fidelis & deuota, ideoque voluntaria. Præcepto vero fidei, & confeſſionis tenemur omnes, & ita Pontifex, ſicut alij, vt ait Dom. *n.* 1. Imo magis tenetur Pontifex, cum ſit ex officio fidei doctor, & Magiſter.

7 Sicut ergo tenemur, ſic fatemur Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio. Hoc dogma Catholicum probant Theologi cum D. T. quia ſi à Filio Spiritus ſanctus non procederet, ab eo perſonaliter non diſtingueretur. Hoc enim dato non eſſet inter Filium, & Spiritum ſanctum oppoſitio relatiua, quæ ſola eſt, quæ diuinas perſonas diſtinguit. Diſtinctio enim quæ attenditur per affirmationem, & negationem, ſeu per habere, & non habere non poteſt eſſe prima, vt bene aduertit *D. T. q.* 10. *de pot. a.* 5. *c.* Quia oppoſitio affirmationis, & negationis ſequitur, & ſupponit oppoſitionem diſtinguentem; ex eo enim vnum ens non eſt aliud, quia eſt hoc vnum ens diſtinctum, & oppoſitum alteri enti. Sic ergo diuinæ perſonæ non poſſunt primo diſtingui per diſtinctionem affirmationis, & negationis, ſeu per habere, & non habere, ſed per aliquam poſitiuam oppoſitionem diſtingui debent.

8 At verò inter diuinas perſonas non poteſt eſſe poſitiua oppoſitio, quæ dicitur contrarietatis. Nam oppoſitio contraria, non eſt niſi inter illa quæ diuerſificantur ſecundum formam, vt habet *D. T.* 4. *c. g. cap.* 24. Et cum contraria mutuo ſe excludant ab eodem ſubiecto, ſic enim nigrum non poteſt ſimul eſſe album, multo magis ſe excludunt à conuenientia in identitate eiuſdem formæ, & entitatis. Et præterea oppoſitorum contrariè ſemper vnum eſt alio imperfectius, & ſe habet ad illud priuatiuè, vt docuit *D. T. p. diſt.* 26. *q.* 2. *a.* 2. ad Anibaldum. Et ſic oppoſitio contraria ſolum poteſt reperiri inter entia finita, quæ in identitate eiuſdem perfectionis non conueniunt, & ſunt imperfecta, & limitata. Non verò contrariè opponi poſſunt Filius, & Spiritus ſanctus, qui ſunt idem ens infinitum, & eiuſdem ſunt eſſentiæ, & perfectionis abſque aliqua diminutione. Solum ergo poſſunt opponi relatiuè, quia vnus procedat ab alio, & ſic Spiritus ſanctus non diſtingueretur à Filio, ſi ab eo non procederet.

9 Eadem vero veritas probatur, quia non obſtat, quod in Scripturis dicatur quod Spiritus ſanctus procedit à Patre, & non dicitur, quod procedat à Filio. Tum quia hoc ſatis etiam eſt expreſſum in Euangelio *Io.* 16. vbi Filius loquens de Spiritu ſancto, dixit. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*, Spiritus enim ſanctus non accipit à Filio niſi per proceſſionem per quam habet diuinitatem totam integram, infinitam, & increatam. Tum quia quod dicitur de Patre in Scriptura oportet de Filio intelligi, etiam ſi dictio excluſiua *ſolus* adiungeretur, in omnibus illis in quibus non obſtat relatiua oppoſitio. Sic enim *Matt.* 11. Chriſtus dixit. *Nemo nouit filium niſi Pater.* Nec tamen per hoc excluditur quod Filius non cognoſcat ſe ipſum. Cum ergo in hoc quod eſt eſſe principium Spiritus ſancti non opponantur relatiuè Pater, & Filius, etiam ſi in Scripturis diceretur, quod ſolus Pater ſpirat Spiritum ſanctum non per hoc excluderetur Filius, quin & ipſe eundem Spiritum ſanctum ſpiraret.

10 De hac vero proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio duo declarantur. Primum eſt quod

ſit

ſit æterna. Nam omne diuinum æternum eſt. Multipliciter autem diffiniri poteſt æternitas, vt quod ſit duratio rei omnino immobilis: quod ſit duratio omnino vniformis: quod ſit duratio per modum actus puriſſimi; ſed communiter diffinitur, quod ſit interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Hoc nomen poſſeſſio metaphoricè hic ſumitur, & per illud ſignificatur duratio, quæ eſt veluti genus in quo conueniunt æternitas, æuum, & tempus; ſed æternitas eſt duratio perfecta, & per hoc excluduntur termini magnitudinis, & perfectionis; æternitas enim eſt duratio, quæ in perfectione ſine aliquo termino eſt infinita. Dicitur verò etiam, quod ſit tota ſimul ad excludendum terminos extenſionis ad alia ſecundùm partes intrinſecas, non enim habet partes, neque ſucceſſionem partis ad partem, neque prius, aut poſterius. Sed æternitas eſt duratio interminabilis vitæ, & per hoc excluduntur termini extenſionis ad alia ſecundum ſe ipſam totam, quia caret omni termino non habens initium, neque finem. Et hoc modo æternitatem explicat *D. T. p. diſt. 8. q. 2. a. p.* Quoniam vero proceſſio Spiritus ſancti eſt eſſentialiter ens diuinum ſeu ens à ſe, quod eſt actus puriſſimus, omnino immutabilis, & interminabilis, ideo eſt æterna. Quamobrem in Deo, & diuinis perſonis, aut proceſſionibus non eſt imaginandum, quod ſit aliquod prius, aut poſterius, ſecundum non ſubſiſtendi conſequentiam, ſeu, vt dicunt, prius in quo; quaſi ſit dare inſtans ſeu ſignum in quo ſit Pater, & non ſit Filius, aut Spiritus ſanctus, ſed vnus Deus, qui in perſonis eſt trinus, totus quantus eſt, æternus eſt; igitur nullum eſt ſignum, in quo non ſit, quia æternum ſemper eſt.

11 Secundum quod declaratur eſt, quod Pater, & filius ſunt vnum principium à quo procedit Spiritus ſanctus vnica proceſſione, & ſpiratione. Neque facere debet difficultatem, quod Pater, & Filius ſunt plures perſonæ, quia virtus ſpiratiua, quam ſignificat principium Spiritus ſancti, vna eſt in Patre, & Filio, nomen vero ſubſtantiuum concretum vnitatem, aut pluralitatem ſumit à forma ſignificata, quæ ſi ſit vna, nomen in ſingulari, & cum adiuncto *vnum*, dicitur de pluribus. Sic enim ex hac ratione dicitur, quod Pater, & Filius ſunt vnus Deus, quia nomen Deus ſignificat deitatem, quæ eſt vna in Patre, & Filio. Ita pariter, quia virtus ſpirandi eſt vna in Patre, & Filio, ideo Pater & Filius propriè dicuntur & ſunt vnum Spiritus ſancti principium.

12 Et tamen eſt conſiderandum quod Spiritus ſanctus procedit vt amor ſpiratus, & quidem vt amor amicitiæ, qui eſt mutuus, & reciprocus, & ſic procedit vt amor Patris erga Filium, & vt amor Filij erga Patrem, & propterea ſic habet vt procedat per vnam virtutem ſpiratiuam, quod tamen per ſe petit procedere à duobus ſpirantibus, quia petit procedere à duobus amantibus ſeſe amore amicitiæ. Itaque virtus ſpiratiua ſic vna eſt, & tota eſt in Patre, & tota in Filio, quod tamen per ſe petit, vt non ſit tota in Patre ſolo, ſed vt ſit tota in Patre, & tota in Filio. Et ſic Spiritus ſanctus eſt à Patre, & Filio vt ab vno, & vt à duobus. Et quidem ab illis vt ab vno principio ratione vnitatis virtutis ſpiratiuæ, & ſpirationis, ſed ſimul eſt ab illis vt à duobus ſpirantibus. Pater igitur & Filius per ſe ſunt vnum principium Spiritus ſancti, & ſic ſunt vnus ſpirator propter vnitatem virtutis ſpiratiuæ. Sed ſimul per ſe ſunt plures ſpirantes, quia ſunt plures amantes, & qui mutuo ſe amando ſpirāt.

13 In hac vero propoſitione Pater, & Filius ſunt vnum principium Spiritus ſancti, an principium ſupponat determinatè, vel confusè tractant Theologi cum *D. T. p. 1. q. 36. a. 4. ad quartum* vbi *D. T.* vult quod confusè ſupponat pro duabus perſonis ſimul.

14 Cum vero dicitur quod Spiritus ſanctus procedit vnica ſpiratione, Archid. *n.* 3. & Dom. *n.* 10. vt id explicent, dicunt quod ſpiratio reſpicit actum ſpiratum, vt patet ibi, *Spiritus vbi vult ſpirat. cap. Niſi §. verum, de renunciat.* proceſſio vero ſpirationis effectum, vt ibi. *Sed myſtico ſpiramine, verbum Dei factum caro &c.* Sed hoc non eſt Theologicè, aut verè, & benè dictum. Nam ſpiratio ſi ſumitur vt eſt relatio, ſic non reſpicit actum ſpiratum, ſed perſonam ſpiratam, nimirum Spiritum ſanctum vt à Patre, & Filio procedentem. Si vero ſumatur ſpiratio actiuè, ſic ipſa non reſpicit actum, ſed imo ipſa eſt actus notionalis ſpirandi, cuius terminus eſt ipſa perſona Spiritus ſancti. Similiter hoc nomen proceſſio ſi ſumatur, vt eſt relatio reſpicit Patrem, & Filium ſpirantes. Non enim eſt aliud quam relatio, qua Spiritus ſanctus refertur ad Patrem, & Filium. Sed ſi ſumatur vt eſt actus notionalis, ſic eſt ille actus per quem Spiritus ſanctus à Patre, & Filio procedit. Textus vero allati non faciunt ad propoſitum, cum in illis non ſit ſermo de ſpiratione Spiritus ſancti ad intra, qua ipſe procedit, & ſpiratur. Sed de ſpiratione, qua Spiritus ſanctus ad extra ſpirat, vel inſpirando ſanctum amorem in cordibus noſtris, vel faciendo quod Virgo beata de ipſo conciperet Chriſtum.

15 Sic igitur poſita iam aſſertione, ſcilicet quod Spiritus ſanctus procedit à Patre, & Filio æternaliter, & ita quod Pater, & Filius ſunt vnum principium à quo Spiritus ſanctus procedit vna ſpiratione, Pontifex aſſertionem probat primo, quia ita, tenuit, & docuit tenet, & docet ſancta Romana Eccleſia. Hac vero occaſione Goffr. diſtinguit ea, quæ ſunt fidei ab alijs, & ait, quod in ijs, quæ ſunt fidei debemus tenere, & ſequi, quod tenet, & ſequitur Romana Eccleſia. *cap. 1. & 2. ſup. eod. tit.* Sed in alijs non tenemur ſequi quod Romana Eccleſia ſequitur, niſi ſimul doceat id eſſe ſequendum. *cap. Nolite 11. diſt. cap. Nouit. 12. diſt. cap. Aliter. 21. diſt. & cap. De trina, de conſec. diſt. 4.* Hæc tamen diſtinctio nec continet omnimodam veritatem, nec rem explicat.

16 Sed diſtingendum eſt inter ea quæ ſunt iuris diuini, & naturalis, & quæ ſunt iuris humani. Nam quidem veriſſimum eſt quod Eccleſia Romana eſt regula fidei. Nam Eccleſiæ Romanæ ſeu Romani Pontificis eſt determinare ea, quæ ſunt credenda, vt probat *D. T. 22. q. p. a. 10.* & eſt Theologorum regula certa, quod Eccleſia in proponendo res fidei eſt infallibilis regula. Eius enim etiam eſt iudicare de vero ſenſu ſcripturarum. *Concil. Trid. ſeſſ. 4. in decreto de edit. libr.* Verum Eccleſia Romana nedum in rebus fidei, ſed in materia morum, & in omnibus, quæ ad obſeruantiam iuris naturalis, & diuini ſpectant eſt omnium magiſtra: eius etiam eſt diuinam legem docere, cum hoc ad paſcendum Chriſti oues ſummè ſit neceſſa-

rium. Et quia Eccleſia Romana oon tam verbo, qoam ſacto docer, ideò nedum credenda ſunt, quæ ipſa verbo docer eſſe credenda, ſed etiam quæ ipſa credit de facto, vt à Deo reuelara. Et eodem modo agenda ſune, & obſeruanda, nedum quæ verbo docet eſſe dinina præcepta, ſed etiam quæ ipſa vt diuina præcepta cuſtodit; ſufficienter enim docer, ſi ſacto & praxi ſua aliquid cuſtodii, vt Chriſti præceptum, non vero tantum, vt humanum ſtatutum. Sed in illis, quæ non ſunt de iute naturali, vel diuino, ſed ſolum ſunt iuris humani, non eſt neceſſe per totum orbem facere, quod facit Romana Eccleſia, niſi Ipſa id fieri debere iubeat.

17 Et per hoc ſoluitur quæſtio, qnam tractant Dom. *num.* 13. *&* Franc. *num.* 25. An ſcilicet neceſſe ſit ſequi conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ. Miſſis enim diſtinctionibus ab illis daris, reſpondetur, quod ſi Romana Eccleſia aliquid obſeruat vt Dei præceptum, omnes obligans, hoc vbique eſt ſeruandum, quia hæc Romanæ Eccleſiæ praxis, Infallibilis eſt interprætatio, quod verè illud ſit Dei præceptam vbique ſeruandum; ſed in ijs, quæ non ſunt iuris naturalis & diuini, niſi Eccleſia Romana iubeat, & intendat totum orbem obligare, nulla eſt neceſſiras obſeruandi praxim illius, & conſuetudinem. Conſuerudo enim hæc eſt priuata, nec vltra locum in quo eſt introducta ſe extendit.

18 Veriſſimè autem in textu dictum eſt, quod Eccleſia Romana eſt mater omnium fidelium, & magiſtra. Romana Eccleſia fidelium mater eſt, quia eos gignit Chriſto per Baptiſmum, & ideo non infidelium, ſed fidelium mater eſt. Sed & eſt magiſtra, quia eius eſt per ſuum Pontificem dubia omnia fidei determinare. D.Th. 2.2. *quæſt.* 1. *ar.* 10. Ipſe enim Petrus eſt, et eius ſucceſſores sũt illa vnica petra de qua dixit Chriſtus Matt. 16. *Et ſuper hunc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prænalebunt aduerſus eam.* Et Lucæ 22. dixit Chriſtus. *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Orauit Chriſtus, & obtinuit ne Petri fides eiuſque Succeſſorum deficeret, ſed ipſi alios ſua fide inconcuſſa firmarent in vera Chriſti confeſſione. Et ita locum hunc in hoc ſenſu intellexerunt, eoque vſi ſunt Lucius Papa *in Epiſ. ad Epiſ. Galliæ, & Hiſpaniæ*, Marcus Papa in *Epiſ. ad Athan. quæ habetur tom.* 1. *Epiſ. p.* 1. Felix p. *Epiſ.* 3. *ad Benignum*, Agatho Papa *in Epiſ. ad Conſt. Imperat.* quæ lecta fuit *in act.* 4. *ſextæ Syn. & act.* 8. probata. Nicolaus primus *Epiſ. ad Michaelẽ Imper.* Leoq; *in Ep. ad Michael c.* 7. Innoc. 3. *in c. Maiores, de Baptiſmo*, Sanctus Leo Papa *ſer.* 2. *in natali SS. Petri, & Pauli cap.* 3. *& ſer.* 3. *de aſſumpt.* ſua. Videatur de hoc puncto eruditiſſimè diſſerentem *Bozoainm in ſuo Romano Pontifice.*

19 Secundo Pontifex aſſertionem, & regulam fidei à ſe poſitam probat, quia hoc Orthodoxi Patres Latini, & Græci docuerunt, & docent. Orthodoxus autem ſecundum Archidiac. *num.* 4. idem eſt, quòd rectè glorioſus, & deſinitur, ab ortho, quod eſt rectus, & doxa, quod eſt gloria, & quia fidelis merito dici poteſt eſſe, rectè glorioſus, ideò hoc nomen eſt impoſitum ad ſignificandum virum ſincerè fidelem, & Catholicum. Itaque Orthodoxi Patres, atq; Doctores ſunt Patres, & Doctores in fide vera glorioſi, & Catholoci.

20 Spiritum ſanctum autem à Filio procedere docuerunt communiter ſancti Patres, & Doctores Latini, probantes hoc ex illo Io: 16. *Non enim loquetur à ſemetipſo; ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Sic enim locum hunc intellexerunt, Ambr. *lib.* 5. *de fide cap.* 6. *& l.* 2. de *Spir. S. cap.* 15. Hilar. *l.* 8. *de Trin. circa medium*, Aug. *tract.* 99. *&* 100. *in* Io. Beda, *&* D.T. *in Comment. eiuſdem loci* S. Leo Papa *ſer.* 1. *in Pentecoſ. cap.* 3. Anſelmus *Epiſt. de proceſſ. Spirit. S. cap.* 7. *&* 8. Hoc idem quoque ex illo Io. 16. *Omnia, quæ habet Pater mea ſunt; propterea dixi, quia de meo accipiet* probauerunt Aug. *tract.* 99. *in Io. & l.* 3. *c. Maxim. c.* 14. Ambroſ. *lib.* 2. *de Spir. S. cap.* 12. Hilar. *l.* 8. *circa medium, S. Leo ſerm.* 1. *in Pentecoſ. c.* 9. D.Th. 4. *c. gent. c.* 24. §. 3. *& Opuſ.* 1. *cap.* 32. §. 29. Et ita eodem teſtimonio vſus fuit etiam Eugenius 4. *in Concil. Florent. in literis vnionis circa mediam.* Sed & quia Spiritus ſanctus dicitur mitti à Filio, iuxta illud Io. 15. *Quem ego mittam vobis à Patre*, Proceſſionem Spiritus ſancti à Filio collegerunt Anſel. *lib. de proceſſ. Spir. S. c.* 7. D.Th. 4. *c. g.* 24. §. 5. Io. Theologus Latinorum nomine *in Concil. Floren. ſeſſ.* 24. *ante mediam*, & alij *PP. ſeſſ.* 25. His verò addendi ſunt S. Martialis *Ep.* 1 *ad Burdegal. cap.* 10. Tertull. *lib. contra* Praxeam *cap.* 4. Auctor *lib. de operib. Cardinalib. Chriſti* apud Cyprian. *tit. vlt.* Proſper. *lib.* 1. *de vita contemplat. cap.* 18. *& lib. ſententi.* Aug. *ſent.* 371, Fulgent. *lib. de Fide ad Petrum cap.* 5. *&* 11. Hormiſda Papa *Epiſt. p. aduerſ. Neſtorium, cap.* 2. Greg. Magnus *l.* 2. *dialog. cap. vlt. & l.* 1. *Mor. c.* 8. *&* l. 5. *cap.* 26. *& l.* 30. *c.* 5. *alias cap.* 8. *& hom.* 56. *in Euang.* Iſidorus Hyſpalen. *Ethymolog. l.* 7. *cap.* 3. *&* 4. *& lib.* 2. *de differ. ſpiritual cap.* 3. Idacius Clarus *lib. contra Varimondum.* Paſchaſius Diaconus *l.* 1. *de Sp. S. cap.* 8. Boëtius *l. de Trin. c.* 12. Caſſiod. *in Pſ.* 50. Ildefonſus Toletanus *l. de virginit. S. Mariæ c.* 8. Aponius *Cant. l.* 3. *&* 6. Alcuinus *l.* 1. *de Trin. c.* 6. Haymo *ho. in oct. Paſcha.* Rabanus Maurus *l.* 1. *de vniuerſo c.* 3. *& l.* 2. *de inſtit. Cleric.* 57. Et in Eccleſiaſticũ *l.* 6. *c.* 2. Remigius Antiſiodoren in illud *Pſ.* 32. *Spiritu oris eius.* Leo Nonus *Epiſ. ad Epiſcopos Venetiarum &c.* Rupertus *l.* 1. *de glorificat. Trinitatis, & proceſſione Spir. S. cap.* 17. *& l.* 1. *de operibus Spir. S. c.* 28 Bernard. *ſer.* 3. *de Pentecoſ.* & inter paruos ſermones *ſer.* 50. Ricardus Victorio. *l.* 5. *de Trin. c.* 8. *Innoc.* 3. *in ſermon. de dic Aſcenſ.* Hugo Eterlanus in libro de hæreſibus, quas in Latinos Græci deuoluunt præſertim *lib.* 3. Albertus *p.* 1. *quæſt.* 31. *S. Thomas p.* 1. *quæſt.* 36. *art. primo, &* 2. & fuſius *opuſ.* 1. *cap.* 32. *& opuſ.* 3. *contra Græcos, & quæſt.* 10. *de pot. art.* 4. *& contr. gent. l.* 4. *cap.* 24. D.Bonau. 4. *d.* 11. *art.* 1. *qu.* 1. & Scholaſtici *ad p. ſentent. diſt.* 11. *& ad primam partem D. Thom. quæſt.* 36 *art.* 1. *&* 2.

21 Sed eandem veritatem definierunt plures S. Concilia. Et quidem primo Concil. Alexand. ſimul cum Cyrillo Alex. Epiſcop. *in Epiſ. ad Neſtorium, cap.* 10. quæ probata fuit *in Concil. Epheſ. par.* 1. *cap.* 4. *ſub num.* 26. Et in Concil. Chalcedonen. quod eſt quartum generale *act.* 5. in priori deffinit. poſt med. & in poſter. poſt medium, quamuis eius Epiſtolæ non referat exemplar. Quod tamen refert Synod. *Conſtant.* 2. quæ eſt quinta *General. coll.* 6. Item Patres ſeptimæ Sinodi Genera-

lis

Digitized by Google

lis quæ eſt Nicena *act. 7. in Confeſſ. fidei* ſymbolo addiderunt *Filioque* dicentes de Spiritu ſancto, *qui ex Patre filioque procedit*. Item in ſynodo Romana ſub Agathone Papa eadem veritas fuit definita, vt patet ex Agathonis Epiſtola, quæ in ſexta ſynodo habetur *act. 4.* ſic enim, & multo ante S. Leo Papa *in Epiſ. ad Turribium Aſter. Epiſcopum* dixerat de Spiritu ſancto. *Ex vtroque proceſsit*, & S. Leonis tempore idem confeſſi ſunt PP. Concil. Tolet. 1. in confeſſione fidei, & in Toletano 3. ſub Gelaſio Papa, Sanctus Leander Hiſpalen. Epiſ. & S. Euphemius Toletanus cum alijs centum quadraginta octo in profeſſione fidei, *& can. 3. Et in Tolet. 4. cap. 1. & 6. cap. 1. & 8. & 11.* quæ concilia celebrata fuerunt ante ſextam ſynodum Generalem. Eandem quoque Confeſſionem habemus in Concil. Herfeldenſi anno 650. apud Bedam *l. 4.* Hiſt. Anglic. *cap. 17.* in Concil. Aquiſgranen. apud Annonium *l. 4.* de geſtis Francorum *cap. 95.* circa annum 808. in Concil. Vormat. anno 860. & in Concil. Baren anno 1090. Vbi Anſelmus fortiſſimis, argumentis conuicit Græcos, & huius Concil. meminit idem Anſelmus *l. de proc. Spir. S. cap. 4.* & Fuſius rem narrat author vitæ Anſelmi *l. 2.* Præterea vero hanc eandem veritatem definiuit Innoc. 3. in Concil. Lateranen. & habetur ſupra *cap. firmiter de ſumma Trin.* & Concil. Lugdun. ſub Greg. 10. & habetur in hoc capit, & Concil. Floren. in *ſeſſ. 25*

22 Etiam PP. Græci proceſſionem Spiritus Sancti à Patre, & Filio confeſſi ſunt. Athanaſ. *in ſymbolo*, quod eſſe Athanaſij conſtat ex Nazianz. *orat. 21. in laudem Athanaſ. & ex* Aug. *in Pſ. 120. &* l. 5. *de Trin. c. 8.* & in Enchirid. *c. 36. & epiſ. 174.* Et idẽ tradidit Athanaſ. *orat. 4. contra Arianos, & orat de Concil. Nicano.* Nazianz. *orat. 49 de fide & orat. 37. queſt. 5. de Theologia.* Niſſenus *l. ad Albabium & orat. 7. Cathec. cap. 2.* Baſil. *lib. 2. & 5. titul. 11. contra Eunom. & lib. de Sp. S. cap. 17.* Chryſ. *hom. 1. in ſymb.* Epiphan. *in Ancorato col. 1. & hæreſ. 62. 69. 73. & 76. ad c. 1. & 34. Aetij* Cyrill. Alexand. in anathemat. ſuis *cap. 1. anathem. 9. & lib. de recta fide* ad Regin. *& lib. 1. de fide* ad Theod. *& l. 5.* in Iſaiam, *& ad cap. ſecundum Ioelis verſ. 34 & l. 11.* in Io. *c. 25. & l. 12. c. 56. & l. 13.* Theſ. *cap. 1. & 3.* Philo Carpatius *in Cant. col. 4.* Anaſtaſius Synaita *l. 1. de dogmat.* Cyrill. Hieroſ. Cathec. 17. Athanat. Syrus *l. de paſsione imaginis.* Tharaſius in Epiſ. ad ſummos Sacerdotes, quæ habetur in 7. Synodo *act. 3. col. 4.* Quamuis vero Theodoretus Neſtorianos defendens contra Cyrillum Alexand. negauerit Spiritum Sanctum eſſe à Filio, vt patet in eius reſponſione ad nonum anathematiſmum; tamen ſtudio Theodoſij iunioris Conſtantinopolim conuocatus Neſtorianis anathema dixit, & cum Cyrillo redijt in gratiam, & ad Eccleſiæ communionem receptus fuit in Concil. Chalcedonen. *act. 8.* & licet nullibi Theodoretus, (quod legerim) clarè profeſſus ſit Spiritum Sanctum à Patre procedere, tamen ad illud *Rom. 8. Propter inhabitantem Spiritum eius in vobis, & 1. Corint. 2.* propè finem *ad illud ſpiritum, qui ex Deo,* Theodoretus dicit Spiritũ ſanctum à Patre *procedere, & per Filium dari.* Et quauis etiam S. Damaſcen. *lib. 1. de fide cap. 11.* negauerit Spiritum ſanctum eſſe ex Filio, vnde D. Th. *p. 1. queſt. 36. a. 2. ad tertium, & queſt. 10. de pot. art. 4.* Damaſcenum numerat inter eos, qui ſequuti ſunt errorem Neſtorianum de proceſſione Spiritus ſancti à ſolo Patre. Nihilominus vt *D. Th. aduertit in d. reſpon. ad tertium* non defuerunt, qui Damaſcenum excuſarent, & Catholicè interpræiarentur, & ſi Io. Damaſcenus vixit vſque ad tempus Concil. 7. Generalis (circa enim illud tempus floruit) Dicendum eſt eum receſſiſſe à prælata ſua ſententia, cum in eo Concil. 7. decretum fuerit Spiritum ſanctum à Filio procedere.

23 Sic igitur explicata doctrina, & Regula fidei circa proceſſionem Spiritus ſancti Pontifex in ſecunda parte textus contra illum, qui pertinaciter, & temerario auſu negauerit Spiritum ſanctum procedere æternaliter à Patre, & Filio vna ſpiratione, & tanquam ab vno principio fert ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrendã.

24 Sed quid, inquit Gloſſa, ſi quis nec aſſerit nec negat, ſed tacens ſic conſentit? videtur non teneri, quia tacere eſt præter iſta *cap. duo 22. qu. 2. cap. ne quis, & cap. Is qui tacet, infra de regulis iuris, & l. qui tacet. ff. eo.* Reſpondet vero, quod licet non ex verbis, ex mente tamen iudicatur hæreticus *cap. 1. ſupra de hæret. cap. hæreſis 24. quæſt. 3.* Nam Deus audit in corde, *cap. fin. 17. quæſt. 1. §. ſi ergo* & cor interrogat *c. ſi quid 24. q. 5. & cap. 1. 15 q. 6.* Si tamen quis è contra non neget, vel malè ſentiat corde, licet ore id faciat, non eſt hæreticus, vel Apoſtata, nec ſubeſt huic excommunicationi, vt ex S. Raymundo *in ſum. de Apoſtatis §. qui ſi non profitantur* aduertit hic Archidiac. *num. 5.* Cæterum ad hoc, vt quis ſit hæreticus ſufficit etiã ſi de articulo fidei dubitat, quia iſte iam negat infallibilitatem diuinæ veritatis, & infallibilitatem Eccleſiæ proponentis fidei articulum, cum de veritate articuli propoſiti dubitat.

25 Et hæc dicta ſufficiant pro intelligentia aſſertionis, & Regulæ in Decretali poſitæ. Sed quia incidenter in Decretalibus præter regulas plura adiunguntur notanda, & memoriæ commendanda, hunc ordinem ſequar, vt poſt declaratam aſſertionem principalem, ſeu regulam, aut regulas in textu poſitas, quæ videbuntur incidenter notanda, adiungam.

26 Notandum igitur eſt primo, quod licet ante Concilium Lugdunenſe veritas proceſſionis Spiritus ſancti à Patre, & Filio fuerit definita, vt patet ex prædictis, tamen iterum Greg. X. illam, vt veritatem fidei declarauit. Ex quo colligitur non ſuperfluè veritatem aliquam fidei pluries definiri, ſi vel noui errores inſurrexerunt circa illam, vel ex ignorantia homines antiquam veritatem ad prauos ſenſus detorquent, vel alia aliqua ſimilis occurrit cauſa.

27 Notandum ſecundò, quod in hoc textu dictio *tanquam* eſt nota veritatis non vero ſignum improprietatis, & ſimilitudinis. Dom. *numer. 2. Franc. num 1.* Ex quo colligitur, quod hæc dictio explicanda eſt iuxta ſubiectã materiam. Videantur Gloſſ. *ſup. cap. ſolitæ de maior. & obed.* & Gloſſ. *in cap. Cum pro cauſa, de ſent. excom.* Io. And. *in cap. Cum ſicut ſup. de conſec. Eccl.*

28 Notandum tertio, quod ex illis verbis *Incommutabilis, & vera ſententia*, colligit Domin. *num. 6.* quod opinio vocatur ſententia, & quod hoc nomen non ſemper importat pronunciationem iudicialem; ſed quamuis non ſimus hic in caſu opinionis, ſed aſſenſus fidei omnem formidinem

reij-

Digitized by Google

reijcientis, & qui aſſenſus benè poteſt dici ſententia, cum per illum determinatè omnino decernatur eſſe ſicut aſſeritus, tamen verũ eſt, quod etiam opinati uus aſſenſus dici poteſt, & communiter dicitur ſententia, quia intellectus ſe ad vnam partem determinans pronunciat partem vnam amplectendam eſſe, & eam amplectitur.

29 Notandum quartò, quod ex eiſdem verbis colligunt Domin. *numer. 5. & Franc. num. 3.* Iudicem in iudicando amplecti debere ſententiam communem, ſecundum Gloſſ. *de pœnit. diſt. 1. cap. final.* & Innoc. *in cap. Ne innitaris, ſupra de conſtit.* Si tamen ſententia communis ſit certa: Nam aliàs ſi ſit controuerſa, & contra ſententiam communem militet vera ratio & certa, non eſt puniendus iudex, qui decernit contra communem. In dubio autem Domin. ait præſumendum eſſe pro multitudine. Sed de hoc aliàs. Nam in præſenti non ſumus in caſu materiæ opinatiuæ, ſed fidei certæ. Et quantum ad ſanctarum Scripturarum interpretationem adeſt diffinitio Concil. Trid. *ſeſſ. 4. in decreto de edit. librorum*, ibi. *Præterea ad coercenda petulantia ingenia, decernit, vt nemo ſua prudentia innixus, in rebus fidei, & morum, ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum, quem tenuit Sancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſcripturarum ſanctarum, aut etiam contra vnanimem conſenſum Patrum ipſam ſcripturam interpretari audeat, etiam ſi huiuſmodi interpretationes nullo vnquam tempore in lucem edendæ forent. Qui contrauenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis à iure ſtatutis puniantur.* Adeſt etiam excommunicatio lata in Concil. Lateranen. contra Prædicatores malè interpretantes Scripturam Sacram contra proprium ſenſum, & interpretationem Doctorum ab Eccleſia, vel vſu approbatorum De quo ſatis dixi *lib. de ſtat. & off. hom. tom. 2. q. 182. art. 1.*

30 Notandum quintò circa verba *Præmiſſa veritatis ignorantiam*, quod Iuris ignorantiam nõ excuſare ex hoc textu colligunt Gloſſa, Archid. *num. 3.* Dom. *num. 24.* ſed verum quidem eſt ignorantiam iuris non tam de facili præſumi, poſtquam lex fuit promulgata. Sed nihilominus nedum iuris poſitiui, ſed iuris diuini poſſe dari ignorantiam inuincibilem à peccato, & à pœna peccati excuſantem; & in caſu noſtro poſſe dari infidelem, quem appellant negatiuum, in quo infidelitas non ſit peccatum, & ideo nec ratione infidelitatis ſit puniendus cum *D. Th. 2. 2. q. 10. art. 1.* tradunt paucis exceptis communiter Theologi. In illis enim, qui nihil de fide audierunt infidelitas non eſt peccatum, ſed pœna peccati, & iſti damnantur quidem ob alia peccata, quæ ſine fide non remittuntur, non tamen damnantur ob peccatum infidelitatis. Dixit enim Dominus Io. 15. *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.*

TIT. II.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Cap. Licet. 1.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio capitis.*
2 *Regula textus.*
3 *Nomina Papæ.*
4 *Habere iura in ſcrinio pectoris quid ſit ſecundum alios.*
5 *Habere iura in ſcrinio pectoris non eſt dictum reſpectu ſolius eiuſdem Pontificis.*
6 *Habere iura in ſcrinio pectoris non eſt præcisè habere illa per interpretationẽ, vel auctoritatem.*
7 *Habere iura in ſcrinio eſt habere in memoria.*
8 *Obiectio contra prædicta.*
9 *Pontifex habet iura in pectore ob ſapientes aſſiſtentes, ſed hoc non ſaluat textum.*
10 *Id eſt verum, quia præſumitur & Papa tenetur ea ſcire.*
11 *In Papa non præſumitur ignorantia iuris.*
Cum ex officio teneatur eſſe legum cuſtos, & defenſor.
12 *Papa ſine iuſta cauſa ideoque ſine legum cognitione eas non mutat.*
Papa non mutat leges ſine maturo conſilio.
13 *Non poteſt præſumi, quod Papa deficiat à munere ſuo.*
14 *Papa vti debet miniſterio peritorum, & id facit.*
15 *In Papa inconſideratio, vel ex negligentia, vel naturalis præſumi non debet.*
16 *Intellectus tex. cap. quod autem 30. q. 4. & cap. Non plures de conſ. diſt. 16.*
Qualiter plures poſſint leuare baptizatum de ſacro fonte. ibid.
Hæc præſumptio eſt iuris, & de iure.
17 *Concluſiones plures deductæ ex præmiſſis.*
18 *Conſtitutio eſt lex à Pontifice pro bono communi edita.*
19 *Non eſt neceſſe, quod lex poſterior priori ſit contraria directè.*
20 *Neceſſe eſt quod ſit contraria.*
21 *Dictio* poſtea *ambigua, & arbitrariæ ſignificationis.*
22 *Lex poſterior contraria priorem abrogat.*
23 *Lex non derogat ſtatutis, & conſuetudinibus niſi caueatur in ipſa.*
24 *Conſuetudo duplex generalis, & particularis.*
25 *Lex conſuetudinem generalem contrariã abrogat.*
26 *Conſuetudo contraria legem tollit.*
27 *Statuta particularia condere poſſunt communitates, & horum diſcrimen.*
28 *Si ſint priora legi generali ea non obſtante ſeruanda ſunt.*
29 *Statuta ſunt multiplicis differentiæ.*
30 *In textu non fit mentio expreſſa ſtatutorum, & priuilegiorum.*
31 *Statuta particularia quare ſint quid facti.*
32 *In Papa an dari poſſit ignorantia proprij facti*
33 *Statuta locorum Papa poteſt probabiliter ignorare.*
34 *Incola non poteſt allegare ignorantiam ſtatuti.*
35 *Quam poteſt allegare alienigena.*
36 *Statuta reſpectu locorum faciunt ius commune.*
Iudex non poteſt ignorare ſtatuta.
37 *Iudex poteſt probabiliter ignorare conſuetudines*
38 *Conſuetudo & ſtatutum debent eſſe rationabilia, vt non abrogentur.*
39 *Papa per tollerantiam non approbat ſtatuta irrationabilia. Nec generalis approbatio ſe extendit ad ſpecialiter reprobata. Nec generalis conceſſio ad odioſos.*
40 *Dictio* Niſi *multipliciter ſumitur.*
41 *Derogare, abrogare. limitare, quid ſignificant.*

In

Digitized by Google

TIT. II.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Cap. Licet. 1.

IN duas partes diuiditur præſens decretalis. In prima enim parte comparatur lex Pontificia poſterior priori contrariæ. Et in ſecunda eadem lea comparatur ſtatuto, & conſuetudini particularis Ciuitatis, aut Regni.

2 Statuitur itaque, hæc prima regula, quod quia Pontifex iura omnia cenſetur habere in ſcrinio pectoris, ideò cum legis prioris non poſſit in eo præſumi ignorantia probabilis, per poſteriorem conſtitutionem priorem reuocat, licet illius mentionem non faciat.

3 De nominibus autem Papæ Romani Epiſcopi vide hic per Gloſſam, & Archidiac. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Domin. *num.* 21. & latiſſimè per Gomezium.

4 Cum verò dicitur, quod Pontifex iura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere, Francus *num.* 6. ex Gloſſ. interpretatur hoc, vt Pontifex dicatur habere omnia iura in ſcrinio pectoris per interpretationem, cum habeat facultatem omnia illa interpretandi. Io. Mon. *n.* 1. Eo quod apud Principẽ ſit via omnium iurium. Et ideo Barbola hoc dictũ fuiſſe arbitratur ob altiſſimam poteſtatem, quam Papa habet à Deo. Vnde *num.* 3. deducit apud Principem eſſe fontem omnium iuriſdictionum, a quo fluunt, & refluunt. Gomez vero latiſſime exiſtimans, quod in Principe poteſt eſſe ignorantia iuris propter obliuionem, & hoc probans a *n.* 92. *ad* 97 explicat hunc textum *num.* 98. vt intelligatur de eodem Pontifice qui duas conſtitutiones facit contrariaa, & cum non præſumatur habere ignorantiam proprij facti cenſetur habere illas in ſcrinio pectoris. Poſtea admittendo, quod textus intelligatur de Pontifice abſolutè, ſubdit, *num.* 99 quod dum dictũ fuit Papam habere omnia iura in ſcrinio pectoris, hoc fuiſſe dictũ non propter ſcientiã, vel peritiam, aut memoriam, quia Papa poteſt eſſe idiota, & immemor etiam ſui, ſed fuiſſe dictum propter authoritatem.

5 Sed quod primo dicit Gomez, ſcilicet, quod textus intelligatur de eodem Pontifice reſpectu cõſtitutionum ſuarum eſt ſingulare, & contrarium communi omnium ſenſui, & prorſus improbabile. Nam textus loquitur de Romano Pontifice abſolute, & concluſio textus, quod Pontifex per nouam conſtitutionem abroget priorem, non facta eius mentione eſt verum reſpectu quarumcumque conſtitutionum; & quod aſſeritur in textu eſt, quod Papa nedum ſua, ſed omnia iura habet in ſcrinio pectoris, & ideò habere cenſetur in ſcrinio pectoris, & ſua, & ſuorum Prædeceſſorum iura.

6 Quod verò ab alijs dicitur, ſcilicet, quod Romanus Pontifex habet omnia iura in ſcrinio pectoris per interpretationem, vel vniuerſalius per auctoritatem ſecundum ſe verum eſt, ſed non eſt de mente iſtius textus, qui diſtinguit inter iura, & ſtatuta particularium locorum, & priuatas ſingularũ conſuetudines, & de talibus iuribus affirmat, quod Papa habeat ea in ſcrinio pectoris, cum tamen nedum iura, ſed ſtatuta omnia, & conſuetudines habeat in poteſtate, vt eas vel approbet, vel reprobet, eademque interpretetur, & declaret.

7 Quamobrem habere iura in ſcrinio pectoris eſt habere illa in notitia, & memoria. Cum enim memoria ſit illa animalis pars in qua veluti in arca, & ſcrinio reconduntur ſpecies rerum, per quas res cognoſcuntur quãuis abſentes, merito memoria dicitur ſcrinium pectoris, & Papam habere iura in ſcrinio pectoris eſt habere illorum notitiam & memoriam, Gloſſ. v. ſcrinio, Io. Mon. *num.* 1. Archid. *num.* 7. Io. And. *num.* 9. Dom, *num.* 23.

8 Sed nunquid eſſe non poteſt, quod Papa alicuius, vel plurium iurium notitiam non habeat, vel memoriam? Numquid non eſt labilis memoria hominis iuxta *l. peregre ff. de acquir. poſſeſſ.* Certe Vrbanus primus Papa non recoluit eius, quod Leo eius prædeceſſor prohibuerat, vt habetur *cap Non plares de conſec. diſt.* 4. *cap. Quod autem* 30. *q.* 4. Duplex eſt modus reſpondendi. Primus eſt, quod Papa habeat iura in ſcrinio pectoris, ſeu in notitia & memoria, ſi non per ſeipſum ſaltem per ſapientes, & Doctores illi aſſiſtentes, qui dicuntur pars corporis ipſius Papæ. Ita Gloſſ. *not.* 1. vbi ex hoc deducit eſſe reos læſæ maieſtatis. qui huiuſmodi DD. a ſilentium Papæ machinantur mortem. Talem dixerunt Io. Monacus *num.* 1. Gomez *num* 106. Panorm. *ad cap. Cum ex literis num.* 4. *verſ. quinto nota, de reſtit. in integrum*; & Barbola *hic num* 2. & apud eum Lancel. Conrad. & Thom. Act. Ita Gloſſ. v. iura, Archid. *num.* 5. Io, And *num* 6.

9 Sed neque hæc reſponſio ſe ſola ſufficit, quia aſſumit verũ, ſed non ſaluat mẽtem textus, qui non poteſt intelligi niſi de propria Papæ ipſius ſcientia, memoria, & actuali conſideratione iurium, aliter enim textus nihil probaret, & inutiliter loqueretur. Quod enim textus probare intendit eſt, quod Papa per poſteriorem conſtitutionem derogat priori contrariæ nulla facta eius mentione. Et quia hic effectus eſſe non poteſt, ſi in Papa ſit ignorantia actualis prioris legis, dum poſteriorem contrariam edit, quia ſi adeſt actualis ignorantia prioris legis non adeſt actualis voluntas, illi derogandi, ſed adeſt actuale inuoluntarium, quia non eſt voluntas incogniti, deficiente vero voluntate derogandi in Papa, legi ad derogatur; Propterea quod intendit Bonifacius Octauus eſt, quod quia in Papa edente nouam conſtitutionem contrariam Priori præſumitur actualis ſcientia, & memoria prioris legis contrariæ, ideo ei cenſetur derogatũ non facta eius mentione. At vero ad hoc vt Papa libere velit derogare legi priori non ſufficit ſcientia miniſtrorum in illis exiſtente, ſed requiritur actualis ſcientia in ipſo Papa. Dico actualis ſiue omnino explicita, ſiue implicita & talis qualia eſt neceſſaria, & ſufficit ad hoc vt Papa actu libere velit derogare legi. Deficiente enim in Papa voluntate derogandi manifeſtum eſt legem manere non abrogatam. Non ſufficit igitur dicere, quod Papa habeat iura in pectore, quia miniſtri illa ſciant, ſed neceſſe eſt dicere id eſſe verum, quia ipſe Papa per ſe illa ſciat, licet ad hoc adiunet peritia miniſtrorum.

10 Aliter igitur reſpondetur, & dicitur quod Romanus Pontifex habet omnia iura in ſcrinio pectoria, ideſt in actuali notitia, aut memoria præſumptiuè, vt tradunt Dom. *num.* 23. Franc. *num* 6. Marcus Antonius Marſcotus *nu.* 95. Gomez *n.* 112.

Li-

Digitized by Google

Licet ergo in Papa, ſeu Principe, poſſit eſſe alicuius iuris, vel ignorantia, vel obliuio, vt habet Gloſſ. *in d.l. Peregrè ff. de acquir. poſſeſſ.* Et neque ad hoc probandum fuerit neceſſarius labor aſſumptus à Gomez, quia ſufficiebat dicere, quod Pontifex eſt homo, at vero hominibus communes eſt ignorantia, error, & peccatum, vt bene dixerit D. Anton. *3.p.tit.22.cap.7. in fin.* quod cum Papa omnia poſſit, poteſt etiam quod eſt hominibus commune, ſcilicet errare, & peccare.

11 Nihilominus in Papa non poteſt præſumi ignorantia, vel obliuio, vel inconſideratio iuris. Et ratio eſt, quia Princeps ex officio tenetur leges ſcire. Tum quia Princeps eſt legum conditor, cuſtos, & defenſor, qui tenetur ſecundum illas ſubditos dirigere, & illarum contemptores punire, tanquam Ordinarius iudex omnium, & ſingulorum *cap. Cuncta per mundum 9 q. 3.* Tum maximè in condendis, aut mutandis legibus, aut in diſpenſando in illis. Cum enim non poſſit lex mutari ſine iuſta causa, vt probatur infra *a.2.* ſicut ſine cauſa iuſta licitè & ritè non diſpenſatur in lege. Nulla enim diſpenſatio in lege eſt concedenda ſine iuſta cauſa, *cap. Fraternitatis, cap. Lector. diſt. 34 & cap. Priſcis diſt. 55.* Fagnan. *cap. ſuper eo nu. 40. de Bigam.* Quod enim ait Innocent. *cap. Cum ad Monaſterium, de ſtat. Monach. nu.3.* ſcilicet Principem diſpenſare poſſe etiam ſine cauſa, verum eſt quantum ad forum externum, & quantum ad valorem, ſed non in foro animæ, et quoad Deum, et ad euitandam culpam, vt benè explicat Panorm. *cap. Extirpandæ §. Quia vero nu. 44.* de Præben. Ius enim ſcriptum totum fundatur ſuper bono cōmuni *cap. licet autem lex diſt. 4.* D.Th. *p.2.q.90. art.2.* At vero bonum commune priuata conſideratione, et ſine cauſa non debet omitti *cap. Miramur. diſt. 61. c. licet, de Regul.* Et notanda ſunt hic aurea verba D.Th. *p.2.q.97.a.4. Si autem, inquit, Rector multitudinis, abſque hac ratione pro ſola voluntate licentiam tribuat non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit imprudens infidelis quidem ſi non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem ſi rationem diſpenſandi ignoret, Propter quod Dominus dicit* Luc. 12. *Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Et propterea optimè Caiet. ibid. dixit, quod *pro ſola voluntate non ſit diſpenſatio, ſed diſſipatio.*

12 Et idem docent communiter DD. ad eumdem art. Tenetur ergo Princeps vt non peccet, et nō ſit diſſipator, ſed bonus rector, & paſtor ſine maturo conſilio nec in toto nec in parte mutare legē aut in ea diſpenſare ſine conſilio & matura inſpectione ad bonum commune, & ſine cauſæ iuſtæ exigentia, hoc autem fieri non poteſt ſine actuali cognitione et conſideratione legis, quæ mutanda eſt, vel cuius contrarium introduci debet, vel in qua fieri intēditur diſpenſatio; ideo Princeps ex officio ſuo tenetur habere actualem conſiderationem legis veteris, & legis nouæ eodem vt non nouam legem edat contrariam, vel in toto, vel in parte, & ideo derogantem priori niſi ex matura & prudenti vtriuſque legis conſideratione, et eadem ratione non debet reſcribere, aut priuilegium concedere contra priorem legem niſi ex prudenti deliberatione idque ex actuali & rationabili conſideratione tam veteris legis, quam nouæ diſpoſitionis. Quod eſt dicere quod ex officio vt non ſit vel infidelis, vel imprudens diſpenſator tenetur non diſpenſare aliquid de nouo niſi duo conſiderando, an ſcilicet noua diſpoſitio ſit contraria priori legi, ſecundo, an dato quod inueniatur contraria, an detur iuſta cauſa abrogandi, vel corrigendi, vel diſpenſandi in priori lege.

13 At vero ſic eſt, quod indignū prorſus eſſet præſumere quod Princeps muneri ſuo deficiat, & quæ conſiderare debet ex officio ignoret, aut obliuiſcatur, ſed in omnibus præſumi debet, quod moueatur ex prudenti deliberatione, et rationabili cauſa. Panorm. in *c. Cum venissent, n.8. de iud.* Rota *in Aſſiſien. Canonicatus 5. Iulij 1595. coram Iuſto* apud Marcheſ. *part. 2. pag. mihi 221.* ſicut et præſumi debet Papæ voluntatem talem eſſe, qualis de iure eſſe debet. *Cap. Nouit, de iud.* Compoſtell. et alij *in c. Cauſam quæ de reſcript.* Seraph *dec. 773. num. 17. & 965. n. 15.* Benè ergo in Principe præſumi debet omnium iurium ſcientia, et actualis cognitio pro tempore opportuno, et ſic pro quacumque occaſione in qua priori legi velit quocumque modo derogare.

14 Quod magis confirmatur quia Papa primo habet iura omnia in ſcrinio Officij ſui nimirum in regeſtis Cancellariæ, vt etiam fatetur Gomez *n. 135* exponendo de huiuſmodi ſcrinio legem *Omnium C. de teſtam.* licet contra textum illius legis, vt poſtea idemmet agnoſcit *nu. 136.* Præterea Papa habet iura omnia in ſcrinio pectoris, id eſt in ſcientia et memoria ſuorum miniſtrorum, vt ſupra eſt dictum. Etiam ergo ſi eſſet Idiota vt dixit Gomez illum poſſe eſſe, et etiam ſi ſit pluſquam ſenex, et ex defectu ætatis naturali ſubiectus obliuioni, nihilominus quantum opus eſt vt prudenter operetur poteſt omnia iura in caſibus occurrentibus habere in ſcrinio pectoris nihil agendo niſi doctis, et fidelibus miniſtris adhibitis ad negotiorum prudentem expeditionem; nec oppoſitum præſumi licet, cum nec præſumi liceat imprudentia, aut infidelitas in ſummo Pontifice; debet ergo in Papa præſumi notitia omnium iurium pro tempore opportuno.

15 Item inconſideratio, vel obliuio iuris cōſiderandi à Princeps, vt prudēter agat et ex cauſa rationabili ſi ſumitur vt ſit ex negligentia, et culpa, hæc proculdubio in Papa præſumi non poteſt, nec debet. At vero vix poſſibile eſt, et non niſi raro adueniet, quod huiuſmodi inconſideratio ſit ſine culpa, et in externo foro non admittitur regulariter obliuio, vel inconſideratio eius, quod quis poteſt et debet cōſiderari; Princeps vero ſi vult cōtra priorem legem diſponere tenetur id mature perpēdere. Cum igitur quæ de raro eueniunt non præſumantur accidiſſe niſi aliunde id probetur, ſed præſumptio eſſe debeat de eo quod debet eſſe, et regulariter eſt, et vt in pluribus; non poteſt in Papa præſumi inconſideratio, vel obliuio naturalis alicuius iuris, cum eſt tempus illud conſiderandi. Optima ergo ratione dicitur quod Papa cenſetur habere omnia iura in ſcrinio pectoris, ſeu quod in Papa non præſumitur, nec præſumi debet ignorantia iuris, vt ex hoc textu docent Gloſſ. *v. ſcrinio.* Io:Mon. *num. 1.* Archid. *num. 7.* Io:And *nu. 9* Dom. *num. 23.* Maſcottus *num. 95.* et alij Cancellariæ, et fuit ſententia Innoc. *in cap. 1. de reſcript.* Bellam. *concluſ. 745. num 8. & 698.* Seraph. *deciſ. 1293. num. 4.* Rota *deciſ. 193. num. 8. p. 7* Et ideo

quod

Digitized by Google

quod Pontifici cenſeatur nota qualitas, quæ eſt de iure, dixit Rota *deciſ.221.n.8.rec.* coram Greg.15. *& d.deciſ.193.nu. 8. p.7.* Et quod Papæ præſumuntur nota omnia decreta Concil. Trid. tenuit Rota *deciſ.361.num.12.p.10.recent. & dec.48.p.10.p.1. diuerſ.* Et propterea Gloſſ. *hic notab. 1.* benè aduertit, quod ſi Princeps erret in iure, non excuſatur. Nã & imo cum ius ſiue Canonicum ſiue Ciuile ſit ius publicum, quod omnes ſcire tenentur *1. cap. de conſtit. & l. Leges ſacratiſsima C.de leg.* multo magis has leges ſcire debet Princeps ſeu Papa, cuius officium eſt ſubditos per huiuſmodi leges dirigere: Iuſtè ergo Papa præſumitur ſcire omnia iura, & hæc præſumptio eſt iuris, et de iure ſecund. Dom. *num.23.*

16 Quod vero dicebatur de Vrbano Secundo, et Leone Nonò multipliciter explicatur. Primò quidem ex Turrecremata dicto *c. Quod autem 30. q.4.* quod Vitalis dubitauerat, an vir et vxor prohiberentur ſimul ſuſcipere baptizatum ratione cõpaternitatis ſpiritualis, quæ ab ipſis incurreretur, et Vrbanus reſpondet nulla auctoritate ſtatutum eſſe, vt hæc compaternitas oriretur inter ſuſcipientes, et propterea, quod hac ratione vir et vxor non impediebantur, quin ſimul eumdem ſuſciperẽt quod tamen voluit Vrbanus ſecundus prohibere propter popularea, ne ab illis credatur ob hoc virum compatrem fieri vxori, quod in impuritatẽ, et infamiam paternitatis ſpiritualis cederet. Leo vero ſimpliciter prohibuerat plures ſimul leuare eumdem de ſacro fonte. Reſpondetur ſecundo, quod ſtante decreto S.Leonis IX. quod plures ſimpliciter ſimul non poſſint eſſe compatres in Baptiſmo, dubitabatur an ex quo vir, et vxor ſunt vna caro, et cenſentur eſſe vna perſona, poſſent ſimul ſuſcipere eumdem de ſacro fonte, et licet hoc implicitè contineretur prohibitum in illo decreto S.Leonis, tamen explicitè non continebatur, nec aderat lex, quæ hoc expreſſe prohiberet, et hoc eſt, quod ait Vrbanus Secundus, et ita textus iſtos concordant Gloſſ. *in d. cap. Quod autem 30. qu. 4.* et Marcottus *hic num.109.* et Gomez *numer. 137.* Reſpondetur tertiò ex doctrina D.Th. *3.p.q.67.a.8.* ad tertium, quod per decretum Leonis Decimi non erat omnino prohibitum quod plures eumdem baptizatum leuarent, ſed adhuc permittebatur, & licebat adhibere plures quorum vnus eſſet principalis ſuſceptor, et alij coadiutores. Et in hoc ſenſu Vrbanus Secundus dixit nulla auctoritate prohibitum, quod vir et vxor leuarent eumdem de ſacro fonte. Verum addi poſſet quarto quod *cap. Non plures de conſec.diſt.4.* citatur tanquam habitum ex decreto Leonis, ſed cum non citet locum ſpecialem ex quo fuit deſumptum ſignum eſt, quod cap. illud eſt ex illis, qui ex nullo codice authentico deſumpti ſunt, et ſic continet ius non certum, nec ex illo poteſt conuinci oblinionis ſeu ignorantiæ, ſed potius ex certo decreto Vrbani, et ex eo quod ſi illud decretum fuiſſet à Leone promulgatum eius exemplar in regeſtis Pontificijs repertum fuiſſet, nec illud Vrbanus ignoraſſet, poteſt ſumi coniectura, quod decretum illud forſan non fuerit Leonis noni, ſed fuerit error in nomine Pontificis, et quod illud fuerit editum ab aliquo alio Pontifice poſt Vrbanum.

17 Ex quo tamen Papa non præſumitur ignorare ius commune, ſi contra ius aliquod officium inhabili conferat, dubitat Anch. *num. 5.* an per hoc cenſeatur cum illo diſpenſare. Sed pro reſponſ. remittit ad Bart. *ad l. qui conſul. de re iudic. &* ad Innocen. *in cap. Veniens de Filijs Præsbit.* Et Probus hic ad Monachum *nu.1.l.A.* ex Rom *conſ.37.* cenſet v.g. quod ſi Papa diſpenſat cum aliquibus conſanguineis in gradu prohibito, qui per antea contraxerant matrimonium ſcienter, eo ipſo cenſetur eos abſoluere à cenſuris. Et amplius deducit idem Probus, quod contra proceſſum, & ſententiam habitam coram Papa, non poteſt opponi exceptio nullitatis: quia eius præſentia ſupplet. Et iterum, quod teſtamentum in præſentia eius factum adminiculo Prætoria non indiget; quia vbi Princeps eſt, ibi adeſt tota legalis philoſophia. *Et num.4.* ex Panorm. *cap. Dudum el.1. de elect. num.2.* quod coram Papa non ſunt faciendæ allegationes iuris, ſed ſufficit dicere ita iure cauetur.

18 Vtitur vero Pontifex in ſua regula conſtitutionis nomine; proprie autem dicta conſtitutio eſt id, quod Princeps ſtatuit animo condendi legẽ. Gloſſ. *in explic. Rubrica.* Et dicitur conſtitutio quaſi commune ſtatutum. Io. Mon *in Rubric.* Archid. *nu.2* Nam & inter alias conditiones legis vna hæc eſt, quod detur pro communitate. Pannorm. *in rubr. de conſtit.* Felin. *cap. cum omnes num.5. de conſt.* Suarez *l.1. de leg. c.6. n.8.* Et imo lex datur pro ſola communitate perfecta, quæ eſt illa, quæ eſt capax politicæ gubernationis, vt eſt ciuitas, vel diœceſis, vel regnum. Nam domus eſt communitas imperfecta, quæ non ſufficit vt ſit propriè legis ſubiectum. D.Th. *p.2.q.90.a.3. ad tertium.*

19 Cum vero ſit ſermo de conſtitutione poſteriori, intelligi hoc de illa, quæ ſit poſteriori directè contraria explicat Gloſſ. ſed certè non intereſt an directè, vel indirectè lex prior ſit poſteriori contraria, dum verè ſit contraria; quia nedum directè contraria, ſed etiam indirectè ſimul eſſe non poſſunt, alias contraria non eſſent, ſi ſimul eſſe poſſent.

20 Neceſſe propterea eſt, vt lex legi ſit contraria, ad hoc vt lex legem reuocet. Natura enim abrogationis, et derogationis eſt tantum tollere contraria, Clem. Dudum §. *Verum ne parochiales* ibi, *inquantum ſunt præmiſsis, vel alicui præmiſsorum contraria, ea penitus reuocamus.* De ſepult. et *l.vnic.§. His tantummodo C. de Latin. lib. toll.* et ibi Bald. *num.3.* Rota *deciſ.102.num.14.par.10. recen.* Hinc eſt, quod abrogatio non fit prioris legis per poſteriorem, ſi aliqua diſtinctione, vel ratione conciliari poſſunt, vt non ſint contrariæ. Gloſſ. v. priorem Io. Mon. *num.2.* Anch. *num.7.* Domin. *num.23.* Correctio enim legum quantum fieri poteſt eſt vitanda. *cap. Cum dilectus, ſupra de conſuetud. cap. Cum expediat, infra, de elect.* et ibi DD. ſed de hoc iterum erit *ſermo infra artic.7.*

21 Hac occaſione animaduertit Dom. *num.2.* quod dictio *poſtea*, ſeu *poſterior* ſic ordinem ſignificat, quod tamen non importat immediationem poſterioris ad prius, ſed poteſt denotare actum mediatum et tactum non ſucceſſiuè immediatè. Ex quo colligit, quod ſi teſtes deponant, quod Titius poſſederit poſt Sempronium, non per hoc concludi poteſt, quod immediatè poſſederit poſt illũ. Ad quod facit Gloſſ. *in cap. Cum Vintonien. circa finem, ſupra de elect. & text. in cap. fin. circa medium*

de exceſsibus Prælat. Sed Dom. ipſe contrarium ſenſit *in cap frequens, ver. poſt diem, infra de reſtitut. ſpoliat.* Vbi dictio poſt immediatam ſucceſſionem ſignificat. Et facit Gloſſ. et Innoc. *ſupra in cap. Congregato de elect. & tex. in l. 2. §. poſtea, & §. apud ff. de orig. iuris.* Marſcotrus *hic num. 6.* diſtinguit inter dictionem poſteriorem, et dictionem poſt vel poſtea, et hanc ſignificare immediationem contendit, et ſubdit non ſemper eſſe verum, quod verbum æquiuocum, vel ambiguum teſtis contra inducentem teſtem debeat interpræteri. Et de hac eadem dictione plura habet Gomez *num. 116.* Ideo dicendum eſt huiuſmodi dictionem ambiguam eſſe, et poſſe accipi vtroque modo vt ſignificet ſucceſſionem mediatam, vel immediatam. Rota *decis. 323. par. 3. recen. num. 3.* et ideo accipiendam eſſe iuxta exigentiam materiæ de qua agitur. Et in eo caſu, in quo teſtes deponant Titium poſſediſſe poſt Sempronium, facienda eſt interpretatio contra eum, qui tenetur probare, *vt cap. In præſentia ſupra de probat.* Franc. *hic num. 1.*

22 Vbi igitur poſterior conſtitutio ſit priori contraria, decernit Pontifex, quod per poſteriorem derogatur priori, licet nulla illius prioris fiat mentio. Nam aliter lex poſterior eſſet fruſtratoria, & ſine valore, ſi contraria prior obligaret, vt aduertit. Gloſſ. *not. 1.*

23 Hac vero priori regula præmiſſa ponitur ſecunda, & dicitur, quod cum Pontifex locorum aut ſingularium perſonarum conſuetudines, quæ ſunt quid facti, poſſit probabiliter ignorare, ipſis per conſtitutionem à ſe nouiter editam non cenſetur derogare, niſi expreſſe caueatur in ipſa.

24 Eſt vero primo conſiderandum, quod conſuetudinum alia eſt generalis totius orbis, alia eſt particularis, quæ eſt vel Regni, vel Prouinciæ, vel Ciuitatis, vel vnius generis hominum tantum, vt nobilium, vel Doctorum, vel artificum. Lex generalis, ſeu Papæ conſtitutio generalem conſuetudinem contrariam tollit, eius etiam non facta mentione. Gloſſ. *in v. ſingularium* Io. Andr. *c. vn. de cler. coniug. infra in hoc lib. quod explicat* Dom. *num. 6.* vt ſit verum ſi conſuetudo ſit fundata ſuper iure reuocato. ſecus ſi ſuper eo non ſit fundata.

25 Sed abſolute dicendum eſt conſuetudinem generalem per nouam legem contrariam reuocari, quia alias nouæ legis promulgatio ſuperflua, & inutilis eſſet. Et ideo hoc idem tenet ipſe Dominicus *n. 27.* Vbi ex Anton. benè aduertit, quod ſi in loco aliquo lex ipſa communis antiqua ſeruabatur non tantum ex ratione communi, ſed ex ratione aliqua ſpeciali conſuetudo fuit ſeruandi legem, in eo caſu lex poſterior pro eo loco non reuocat priorem legem, nec eius conſuetudinem, non facta eius mentione.

26 Sed & è contra conſuetudo generalis legitimè præſcripta legem priorem reuocat, vt probat D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3.* eſt in iure certum.

27 Colligitur etiam ex hoc textu, quod ſicut leges, & generales in omni loco ſint ab omnibus obſeruandæ *cap. 1. ſupra eod. tit. & in l. Leges generales C. de leg.* ita ſtatuta ſpecialia, & ſingularium conſuetudines ſeruari debent, & quælibet ciuitas, vel locus poteſt ſibi facere aliqua ſtatuta, vel conſuetudinem. *cap. Illa d. 12. cap. certificari ſup. de ſepult. l. omnes populi ff. de inſt. & iur.* non autem in præiudicium ſuperioris Gloſſ. *in cap. 2. in v. ſtatutum infra, de verb. ſignific.* Non ergo poſſunt Caſtra facere ſtatutum in præiudicium Ciuitatis, quia caſtra ius ciuitatis ſequi debent. *l. Qui ex vico, l. Incola. ff. de municip.* Nec ipſa Ciuitas in præiudicium ſuperioris ſtatuere poteſt. *cap. venientes ſupra de iure iurand.*

28 Sed tamen vbi ſtatuta ſpecialia fuerũt priora lege generali, aut ſpeciali eis contraria, & ſic alio etiam non obſtante ſunt valida, ſunt ſeruanda licet talibus ſtatutis, aut conſuetudinibus particularibus non ligentur alij, qui non ſunt de illo collegio, vel oppido, vel ciuitate, vt hic in textu. Et facit *l. fin. C. de iuriſd. omn. iud. & l. 2. C. de Conſt. pecu.* Et in textu ſupponitur, quod Papa poſſit illa reuocare, ſed dicitur nihilominus, quod id non facit per legem generalem, niſi expreſſè caueatur in ipſa.

29 Huiuſmodi verò ſtatuta, vt notat Anchar. *num. 3.* diſtinguuntur, quia alia ſunt vniuerſalia reſpectu loci, & alia ſunt particularia alicuius generis perſonarum, vt alicuius collegij. Alio etiam modo diſtinguuntur, quia alia ſunt ſtatuta propriè, & hæc facta non ſunt niſi ab habentibus iuriſdictionem, & poteſtatem ferrendi leges, alia ſunt communiter dicta, quæ ſunt edita à communitatibus per modum conuentionis & pacti; Hæc vero ſtatuta quæcumque illa ſint valent inter homines locorum iſtorum.

30 Et tamen notandum, quod in textu nulla ſit expreſſa mentio, vel particularium reſcriptorum Papæ, vel priuilegiorum ab eo conceſſorum, ſed ſolum mentionem facit ſtatutorum & conſuetudinum particularium locorum, aut perſonarum. Quamplures tamen DD. etiam de reſcriptis & priuilegijs intelligunt hanc ſecundam regulam textus, & dicunt, quod lex generalis non derogat reſcriptis & priuilegijs Pontificijs, quia hæc ſint facti, non iuris, ſed de hoc erit quæſtio ſpecialis infra.

31 Hic conſiderari debet, quod textus pro ratione huius ſecundæ regulæ aſſignat, quod ſtatuta, & conſuetudines ſunt quid facti, quod Papa poteſt ignorare. Diſputant vero DD. de hoc, quia ſtatuta & conſuetudines ſunt iura ſeruanda ab illis locis, in quibus illa ſunt. Reſpondent vero Io. Mon. *num. 1.* Archid. *num. 3.* Io. Andr. *nu. 4. & 5.* quod hæc ſunt facti dum ſunt in fieri, & iura dum ſunt in facto eſſe. Verum vt aduertit Anchar. *num. 7.* etiam ius commune eſt quid facti in ſuo fieri, & ſic in hoc non eſt diſcrimen inter ſtatuta & ius commune. Dom. *num. 9.* ait, quod ſtatuta ſunt iura priuata; ſed hoc non explicat, quare dicatur eſſe quid facti. Sed dicitur, quod textus loquitur de ſtatutis & conſuetudinibus locorum per reſpectum ad ſummum Pontificem, reſpectu cuius ſunt quid facti, non vero quid iuris, quia non ligant Pontificem, nec etiam quantum ad vim directiuam. Princeps ſtatutis ciuitatum aut locorum non ligatur, quia ſunt ab inferiori iuriſdictione. Felin. *cap. 1. num. 30. de conſtit.* Suarez *l. 3. de leg. cap. 35. num. 14.* nec ſunt iura, quæ ſint ab ipſo immediatè per ſe ipſum, ſed ſunt ab alio facta. Ius vero ab alio, factum non eſt ius reſpectu non facientis illud, ſi ille non eſt ſubditus illis; ſed illud reſpectu illius eſt quid facti, ſicut lex Regis Hiſpaniæ eſt quid facti reſpectu ſubditorum Regis Galliæ. Sed ius editum à Pontifice Pontificem ligat

quantum

Digitized by Google

quantum ad vim directiuam. Lex enim Principem legiſlatorem quantum ad vim directiuam obligat, vt docet D.Th. *p.2.q.96.a.5. ad 3.* quod etiam docent ibi Caiet. Conrad. Medin. Martinez *dub. 1.* Sot. *l.1.de iuſt.q.6.a.7.* Victoria *de poteſt.Ciuil.n.21. & de poteſt. Papæ & Concilij num.7.* D.Anton. *2.p. tit.17.num.5.* Syluest. *v.lex.num.14.* Tabien. *n.28.* Turrecrem. *cap. iuſtum eſt, diſt.9.*& ibid.Dom. Canoniſtæ *cap. Cum omnes, de conſtit.* Nauarr. *in cap. quando, de reſcrip. excep.1.* Conar. *cap.Alma mater p.1.§.1. num. 5.* Salaſ. *diſp. 14. ſec. 2.* Sayrus *in clau. Regia l.3.cap.4.num.3.* Suarez *de leg.l.3. c.35. num 4.* Et præterea ius editum à Pontifice eſt ius ſecundum quod ipſe immediatè ex ſuo officio, & quia immediatè ipſe ſic ſtatuit, & voluit tenetur dirigere ſubditos, & ideo eſt ius illius, vt ſtatuentis, & dirigentis, & proprij iudicis.

32 Adeſt etiam aliud diſcrimen, quia ius editum à Pontifice, licet etiam ſit quid facti, eſt facti proprij, ſed ſtatuta ſunt facti alieni. At vero Princeps factum proprij officij ordinatum ad communem vtilitatem ignorare non debet. Gloſſ. Archid. *num.3.* Dom. *num 9. & 10.* Franc. *num.3.* Et licet Anchar. *not. 6. num. 5.* aduertat, quod textus abſolutè dicit, quod ſtatuta ſunt quid facti, & non dicit facti alieni, quia Papa proprij facti poteſt probabilem obliuionem habere *cap.Cum olim.ſup. de re iudicata*, tamen nec de facili admitti debet, & præſumi in Pontifice obliuio facti proprij, & nullo modo hæc obliuio præſumi debet (niſi aliunde probetur) reſpectu facti proprij ex officio habiti, & per ſe ordinati ad bonum publicum, quale factum eſt lex à Pontifice edita. In eo autem *cap. Cum olim*, ſolum continetur obliuio alicuius ſententiæ interlocutoriæ, non vero alicuius legis. Sed de intelligentia illius *cap.* iterū redibit ſermo.

33 Eorum igitur, quæ ſunt facti, & præcipue ſi ſint facti alieni, poteſt in Papa aut Principe eſſe, & præſumi inculpabilis ignorantia. Puteus *deciſ.395.num.1.lib.3.* Roca *dec.666 num 8.part.1.* Et ideo in Pontifice præſumitur ignorantia ſtatutorum, & conſuetudinum particularium locorum. Archid. *num.3.10.* And. *num.6.* Anchar. *numer. 5.* Dom. *num.9.* Quæ tamen ignorantia non præſumitur in illis, qui ſunt ciues loci, in quo viget ſtatutum, aut conſuetudo.

34 Ex hoc vero nonnulla colligit Franc. *n.14.* Primum eſt, quod ſubditi non poſſunt allegare ignorantiam ſtatuti, aut conſuetudinis ipſius loci, quæ quoad eos dicuntur eſſe iura, vnde ignorantia non excuſat. *Reg. ignorantia, infra de Reg. iuris.* Et quia eorum, quæ in loco ſunt publica, non poteſt allegari ignorantia. *cap.1. ſupra de Poſtulat. Prælat.* Gloſſ. *in reg. Præſumitur, infra, de Reg. iuris.* Sed de hoc, & ſequentibus corollarijs plura dicentur *cap. ſequenti*, in quo ex profeſſo agitur de ignorantia excuſante.

35 Secundo quod aduenæ, alienigenæ, & non ſubditi poſſunt allegare ignorantiam ſtatuti, & cōſuetudinis loci, vt habetur ex hoc text. De quo tamen per Gloſſ. *in l. Item Mela. ff. ad l. aqui.* & per DD. *in l. 1. & l. fin. C. de ſum. Trinit.* Ideo ex hoc deduxit Barboſa hic *num 9.* poſt Couar. *in cap. Alma mater.p.1.§.16.num.6.* quod ignorantes non ligat excommunicatio lata per ſtatutum ſpeciale alicuius Prouinciæ.

36 Tertio quod iudex loci non poteſt allegare ignorantiam ſtatuti ipſius loci: quia ſicut iudex non poteſt ignorare iura communia, vt *in l. 2. ff. Quod quiſque iu.* Ita nec ſtatuta loci, quæ quoad ſubditos dicuntur eſſe iura communia, *cap. Ius ciuile, & cap. conſuetudo, diſt. prima & l. Omnes populi, & l. De quibus ff. de leg.* Vnde dicebat Bald. *in l. 1. C. vt quæ deſunt. in princ.* quod licet ſtatutum non fuerit allegatum, & productum in cauſa coram iudice, tamen iudex tenetur iudicare, & ſeruare ſtatutum, ſicut iura: quia ſicut iura communia non eſt neceſſe, quod allegentur: quia quilibet præſumitur ſcire, vnde nec eſt neceſſe, quod probentur, quia iura ſunt certa, *vt l. 2. ff. de iur. & fac. ignoran.* Et ab omnibus ſeruari debent, abſque eo, quod allegentur, & probentur, *ſupra c. 1 de Conſt.* Ita & in ſtatutis, quæ dicuntur eſſe iura communia quoad ſubditos. *cap. Cum veniſſent, ſupra de eo, qui mittit. in poſſeſſ.* Nicol. *in cap. Paſtoralis ſupra de fid. Inſtrum.* Bar. *in l. Omnes populi, circa finem ff. de leg.* Quod tamen limitat, niſi eſſent ſtatuta non publicè nota, vt v. g. reformationes non incorporatæ in volumine ſtatutorum; quia tunc deberent allegari, & probari coram iudice, ſicut & allegari, & probari debent ſtatuta alterius loci, quæ dicuntur eſſe facti, & in eis cadit probabilis ignorantia.

37 Quarto quod licet ſubditi non poſſint allegare ignorantiam conſuetudinis loci, tamen iudex eam poteſt probabiliter ignorare, cum ſit quid facti. Niſi conſuetudo ſit ſcripta, quia tunc iudicatur de illa, vt de ſtatuto. Vel niſi conſuetudo ſit publica, & notoria in loco, & in iudicio. Si enim conſuetudo non eſſet publica, valeret ſententia contra conſuetudinem propter probabile dubium facti; poſſet tamen à tali ſententia appellari, & in iudicio appellationis reformari, vt eſt in textu *cap. Cum veniſſent, ſupra, de eo, qui mitt. in poſſeſſ.* Quando vero conſuetudo eſſet probata in iudicio, ſi iudex iudicaret contra conſuetudinem faceret litem ſuam, ſicut ſi iudicaret contra ius commune. Vt eſt text. *in Aut. Iubemus C. de iud.* & ibi per Bald. & per Io. Andr. *in cap fin. ſup. de conſuet. verſ. Circa quartum.*

38 In eo tamen caſu non dicuntur reuocari ſtatuta, aut conſuetudines particulares, ſi ſint rationablia. An vero conſuetudo ſit rationabilis, ad arbitrium iudicis decernere ſpectat, cum huius nec certa regula dari poſſit. Gloſſ. Archid. *num. 3.* D. *num. 5.* Fran. *num. 19.* Hoc tamen negat Gomez *num. 224.* Sed negari non poteſt poſſe contingere dubietatem circa rationabilitatem conſuetudinis, quæ ex arbitrio Iudicis decidenda erit. Alia multa de conſuetudine habent Marſcottus *num. 240.* & Gomez *num. 130. & 222. & ſequent.* quæ infra in tit. conſuetudine conſiderantur, ſtatuta vero præſumuntur rationabilia; & hæc eſt præſumptio iuris & de iure ſecundum adden. ad Domin. *num. 5.*

39 Debet vero conſuetudo eſſe rationabilis, vt ei non derogetur, quia Eccleſia ſolum defendit, quæ ſunt rationabilia. *cap. vlt. d. 34. c. Si qui ſine, diſt. 81.* Ideo bene aduert. Anchar. *not. 7. num. 5.* quod Papa per tolerantiam non approbat irrationabilia ſtatuta particularium locorum, ſeu conſuetudines irrationabiles. Talia enim ſunt iure irrita, *ſup. tit. de conſuet. & in Authen. Caſſa, & irrita C. de Epiſ. & Cler.* Itaque nec generalis approbatio extenditur ad capitula ſpecialiter reprobata, *vt not. in*

ſimili l. Si quis priarem ff. ad Treb. & leg. Legatum inutil ff. de leg. 1. Sicut generalis conceſſio non comprehendit odioſa. *l. Lurius Titius de leg. 2. & in cap. Alma mater, poſt priac. ver. dum tamen, & verbo, illis etiam*, infra, *de ſent. excom.*

40 Aduertit quoque circa hanc dictionem *niſi* Archid. *n. 4.* quod ipſa quandoque ponit, *vt C. de tranſact.* quandoq; facit conditionem, *vt in l. Fidei commiſſa. §. Sic fidei ff. de leg. 3.* Quandoque nec ponit, nec facit conditionem, ſed priuat. *l. Titia §. vlt. ff. de ma. teſt.* aliquando non refertur ad id totum, quod præmittitur *cap. Nemo. 11. q. 3.* Putat vero Anchar. *not. 8. n. 6.* quod in hoc textu particula *niſi* ſtet excipiendo, & Gomez *n. 83.* aduertit, quod quia in hoc textu ponitur affirmatiuè imponit neceſſitatem, & diminuit de ſuo genere.

41 Hic etiam conſiderandæ ſunt hæ dictiones, quæ ad inuicem diſtinguuntur, ſcilicet, abrogare, derogare, corrigere, & limitare legem. Nam abrogare legem ſignificat totalem reuocationem legis, derogare vero eſt pro parte detrahere *l. Detrahitur. 102. ff. de verb. ſignif.* Archid. *hic. num. 4.* Corrigere autem idem eſt, quod derogare; ſed limitare, idem potius eſt quod interpretari, quia limitatio eſt inſita ipſi legi, ex quo condita fuit, ſed poſtea per declarationem adhibetur. Suarez *l. 6. de leg. cap. 27. num. 5.* vbi aduertit ex Bart. limitationem etiam in iure diuino locum habere in *l. 1. ff. de conſtit. princ. & in l. 1. C. ſi contra iur, vel vtil. publ.* Vnde diſtinguuntur præfatæ actiones, quod limitatio non eſt exorbitans, neque odioſa, quia explicat verum ſenſum legis, & potius fauorabilis dici debet, licet forſam alicui minus vtilis ſit, vt colligitur *ex cap. 2. infra de decimis.* Sed abrogatio, & derogatio à iure exorbitant, & inter odioſa numerantur, præcipuè abrogatio, per quam lex in totum tollitur. Rota *dec. 23. num. 19. & dec. 584. n. 39. p. 5. recent. & dec. 1582. n. 10.* coram Peña, *& dec. 48. num. 8.* coram Dunau.

Ad euidentiam huius textus vnica proponitur quæſtio de virtute nouæ diſpoſitionis ad derogandum priori non facta eius mentione, quæ diuiditur in 19. Articulos.

SVMMARIVM.

42 *Legem non poſſe abrogari, quæ ſuadeant.*
43 *Lex iuſtè poteſt abrogari. n. 44.*
45 *Prudentia humana non niſi ſucceſſu temporum perficitur.*
46 *Materia legis humanæ mutabilis.*
47 *Legislator ſimilis medico & gubernatori nauis.*
48 *Princeps legem vel abrogare, vel corrigere poteſt.*
49 *Lex formaliter, aut virtualiter abrogari poteſt.*
50 *Non poteſt abrogari lex, quæ tranſijt in contractum.*
51 *Lex humana ad naturalem ſequitur per mutabilem conſequentiam.*
51 *Lex iuſta ſi fiat inutilis poteſt mutari,*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS I.

Vtrum legem abrogare conueniat.

42 VIdetur enim hoc non conuenire, primo quia cum lex humana à naturali deducatur, quæ eſt omnino immutabilis, ipſa quoque immutabiliter durare debet. Tum ſecundo, quia vt habetur ex Ariſ. *l. 5. Ethic. c. 5.* menſura actionum humanarum debet eſſe perpetua, lex vero eſt humanarum actionum menſura. D. T. *p. 2. q. 90. a. 1, C. q. 95. a. 4.* Item tertio, nam lex iuſta eſſe debet, & recta, quod vero ſemel eſt iuſtum, & rectum ſemper eſt iuſtum, & rectum. Et hoc quarto confirmatur, quia vel lex definit eſſe iuſta, vel iuſta permanet. Si primum non indiget abrogari ſed ſe ipſa abrogata manet, & ſic Principis abrogatio ad ſummum non eſt niſi abrogationis declaratio. Si vero lex in ſua iuſtitia perſeuerat, iniquum eſt illam abrogare.

43 Sed legem reuocari poſſe, aut ei poſſe derogari habetur claré ex hoc textu, *& ex cap. 2. diſt. 14. cap. Quin ſancta §. Verum, diſt. 63. cap. Non debet, ſup. de conſanguin. & affin. cap. fin. de tranſac. & cap. ſuper eo de ſent. excom. & cap. Nonit, Deus de pænit. diſt. 3. & cap. incommutabilis 22. q. 3.* & ex vſu & conſuetudine Pontificum, qui ſæpius leges abrogarunt, vel eas correxerunt, & merito S. Aug. *lib. p. de lib. arbit.* dixit legem temporalem eſſe, & quamuis ſit iuſta poſſe nihilominus per tempora iuſtè commutari. Quod & ſenſit Ariſ. *lib. 2. Polit. c. 6.* & Plato *Dial. 6. & 16.* Sed & ipſe Deus, vt aduertit Innoc. 3. *in cap. Non debet* ex his, quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, non nulla mutauit in nouo.

44 Dicendum igitur eſt primo humanam legem interdum abrogari poſſe, & valdè & iuſtè. Aſſertio iſta certa eſt, & manifeſta ex iuribus citatis, quam tradiderunt D. T. *p. 2. q. 97. a. 1.* & ibi Caiet. Martinez *dub. 1. concl. 1.* Turrecrem. *ad cap. 2. diſt. 14.* Syluel. *v. lex. q. 25.* Armill. *num 13.* Sotus *lib. p. de iuſt. q. 7. a. 1.* Suarez *de leg. lib. 6. cap. 25, n. 3.* Palaus *tr. 3. diſp. 5. p. 2. § 1. n. 1.* Et adhunc textum id ſupponunt Canoniſtæ, & docet Couar. *in cap. Alma mater p. 2. in princ. num. 2.* Barboſa *ad cap. Non debet n. 2. ſupra de conſanguin.* Saytus in Claui Regia *l. 3. c. 3. n. 7. & cap. 10. n. 12.* Vaſq. *p. 2. diſp. 178. cap. 1.* Montes *prim. 2. tom. 2. de leg. diſp. 36. q. vn. n. 3.* Fermoſino *ad cap. 3. q. 3. num. 1. de conſtit.* Rota *dec. 318. n. 24. par. 10. recen.* Abrogandi autem, aut corrigendi legem neceſſitas, & honeſtas ex duplici oritur capite, nimirum tum ex parte cauſæ efficientis, tum ex parte materiæ legis. Cauſa efficiens humanarum legum homines ſunt, quorũ eſt in intelligendo perfici ſucceſſiuè, & de imperfecto ad perfectum tranſire, vnde conditio humana hanc imperfectionem habet, vt homines primo imperfectè diſponant, & ſucceſſiuè per tempora perfectiori modo ſuis prouideant. Et ſicut in ſpeculatiuis priores imperfectius de rerum naturis diſſeruerunt, & poſtea alij clarius, & certius, quia facile eſt inuentis addere, rerum conditiones explicarunt. Sic & inter legislatores experientia comprobauit, quod priorum & antiquiorum prudentia, & prouidentia imperfectior fuit, & quod quædam inſtituerunt imperfecta, & in multis deficien-

Digitized by Google

ficientia, quę poſtea mutari oportuit. Sic enim in ſpeculatiuis Thales Mileſius, & alij ſex ſapientes incultas adhuc ſcientias contemplatione ſua polire cœperunt, quas poſtea Plato, & Ariſ. perfectius tradiderunt. Sic in practicis Licurgus, & Solon, & apud Romanos Numa Pompilius ſuas Reſpublicas antea barbaras, & agreſtes politioribus legibus inſtituerunt. Conditio igitur humana habet, vt homines per tempora doctiores fiant, & prudentiores, & ex conſequenti quod in dirigendis populis antiquiora imperfectiora in meliora mutet.

46 Sed & legis humanæ materia mutationi ſubiecta, ad legum mutationem neceſſitat. Mutatis enim hominum conditionibus, variatur etiã actionum rectitudo, vt quæ prius bonæ erant, iam honeſtæ eſſe deſinant, & inutilia appareant, quæ prius plena vtilitatis erant. Cum igitur lex communem reſpiciat vtilitatem, hinc quotidiè oritur, vt neceſſe ſit vel prohibere, quod prius permittebatur, vel permittere, quod prius prohibitum erat, mutationem hanc Republicæ vtilitate exigente.

47 Propterea merito Plato *dial. 6. de legibus, & l. 16.* de Regno, cuius verba refert Couar. loco citato aſſimilauit legislatorem medico, vel nauis gubernatori; vterque enim pro infirmorum differenti qualitate, aut ventorum diuerſitate diuerſis vtitur præceptis, vt ſanitatem infirmis, & tutelam naui præbeat. Sic & legislator pro varietate locorum, perſonarum, & temporum leges reipublicæ bono accommodatas promulgat.

48 Dicendum eſt ſecundo, quod lex vel in totum tolli poteſt, quod eſt illam abrogare, vel pro parte poteſt mutari, quod eſt illi derogare, vel illã corrigere; ſi enim tota legis materia inutilis eſt facta, legem totam tollere opus eſt; ſed lex corrigi debet pro ea parte, pro qua iam nullam vtilitatem ſed damnum affert.

49 Dicendum vero eſt tertio legem duplici modo abrogari poſſe, vel ſcilicet formaliter, & expreſsè, nimirum per verba abrogationem exprimentia, vel derogationem. Vel virtualiter & conſecutiuè, nimirum nulla facta mentione prioris legis, contrarium illi ſtatuendo, illam tollere, aut corrigere. Neque enim Princeps poteſt velle vt contraria ſimul fiant, nec poſſunt ſubditi ad contraria agenda obligari. Ideo Princeps ſtatuendo de nouo id, quod eſt legi priori contrarium, virtualiter priorem legem tollit, quocumque verò modo lex tollatur, ceſſat eius obligatio.

50 De lege tamen, quæ tranſijt in contractũ, quod non poſſit irritari, dixit Anchar. *hic. num. 8. opp. 7.* Nam & contractus Principis irreuocabilis vim legis habet *l. penul. C. de donat. int. vir. & vxor.* Quoniam igitur & Principis contractus eſt irreuocabilis *cap. 1. de probat.* lex, quæ tranſijt in contractum irreuocabilem, non poteſt mutari. Verum nec contractus firmos eſſe, ſi ſint in perniciem boni communis, ratio dictat: ideo in illis caſibus in quibus Princeps ſic exigente bono communi poteſt de proprijs bonis ſubditorum diſponere, poteſt etiam legem, quæ tranſijt in contractum abrogare. Sic enim quod Princeps ex cauſa publicæ vtilitatis poſſit contractum ſuum reuocare dixit Rota *dec. 457. n. 14. part. 1. diuerſ.*

51 Argumenta verò in oppoſitum de facili ſoluuntur. Nam ad primum dicitur, quod lex humana à naturali immutabili deducitur, ſed per contingentem conſequentiam, & mutabilem per rerum viciſſitudinem, & ideo eſt mutabilis. Ad ſecundum dicitur rerum humanarum menſuram eſſe debere permanentem, & inuariabilem, quantum fieri poteſt, & rerum contingentia permittit. Ad tertium, & quartum dicitur, quod vel materia legis prioris ſit iniuſta, vel non. Si primum contingit, ad minus Principis eſt eam declarare abrogatam, & ordinare, vt lex iam iniuſta non obſeruetur, ſed ſi materia legis non ſit, iniuſta, adhuc tamen poteſt eſſe, quod ſit inutilis, vel grauis damni occaſio, etiam ex culpa ſubditorum, & ideo tunc Principis eſt legem licet non iniuſtam ex obiecto, & materia eius vel in totum abrogare, vel in parte corrigere.

SVMMARIVM.

52 *Motiua ad vtramque partem quaſ.*
54 *Lex non poteſt abrogari ſine cauſa iuſta.*
55 *Non ſufficit pro cauſa iuſta parua vtilitas.*
56 *Nouatio legum vitanda.*
57 *Lex continens iniquitatem manifeſtam, licet ſit de ſe abrogata, conuenienter abrogatur etiam à Principe.*
58 *Duplex cauſa abrogandi leges.*
Videtur diuiſio huius duplicis cauſæ inſufficiens.
59 Lex *poteſt priuatiuè & contrariè abrogari.*
60 *Ad abrogandam legem priuatiuè minor cauſa ſufficit.*
61 *Inutilis multitudo legum.*
Sola facilitas ſeruandi legem non dat iuſtam cauſam illi derogandi.
62 *Maior vtilitas eſt neceſſaria, vt lex poſitiuè abrogetur.*
63 *Ad abolendã legem eſt neceſſaria cauſa perpetua.*
Lex perpetuitatem poſtulat.
64 Lex *etiam citò poteſt abrogari.*
65 *In dubio cauſa iuſta lex non abroganda?*
66 *Abrogatio pura legis ſine iuſta cauſa eſt valida?*
67 *Abrogatio legis ieiunij ſine iuſta cauſa eſt valida.*
68 *Abrogatio legis contrariè, ſi fiat ſine iuſta cauſa eſt inualida.*
69 *Inferior ex commiſſione abrogans legem, aliter abrogat ſine iuſta cauſa.*
70 *An ſit neceſſaria cauſa iuſta ex parte abrogantis?*
71 *Nullus in ſtatu vſus libertatis agit ſine motiua.*
Abrogatio facta ex cauſa iniuſta eſt valida. 72.
72 *In his quæ ſunt iuris poſitiui diſpoſitiua quantum ad valorem eſt remiſſa voluntati ſuperioris ſupremi.*
73 *Omnis lex ſi purè abrogaretur non obligaret.*
73 *Hæc abrogatio eſt impoſſibilis.*
74 *Iniuſta & inualida eſſet lex, quæ obſeruantiam omnis legis prohiberet.*
74 *In diſpenſationibus ſola Papæ voluntas eſt pro ratione.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit iuſta cauſa reuocandi legem?

52 VIdetur etiam, quod ſola nouæ legis vtilitas præbeat iuſtam cauſam legem reuocandi; Cum enim lex ad publicam vtilitatem ſit inſti-

inſtituta, vbi noua lex ſit vtilior, poteſt Princeps veterem per nouam legem reuocare. Quod etiam in artibus conſueuit fieti.

53 Sed è contra, quod mutatio legum de ſe odioſa ſit, nec debeat fieri niſi ex grauiſſima cauſa, colligitur ex *cap. ridiculum*, *diſt.* 12. Vbi Nicocolaus Papa Ridiculum eſſe aſſerit, & ſatis abominabile dedecus, vt traditiones, quas antiquitus à Patribus ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium infringi patiamur.

54 Dicendum primò non licere abrogare, vel corrigere legem ſine cauſa iuſta. Sumitur hæc aſſertio ex *cap. Non debet ſupra de conſanguin. & affinit. & cap. Alma mater, infra de ſenteut.excom. & l.2.ff. de Conſtit. Princ.* & ita docent D.Th. *p.2.q.97 a.2.* & ibid. Caiet. & Medina Martinez Vaſquez, Salas, & Lorca. Turrecrem. *ad d. cap. Ridiculum d.12.* Syluel. *v. lex.q.25.* Armill. *num.13.* Sotus *lib. p. de iuſ.q.7.a.1.lib.6. de cap.25.* Suatez *leg. num.4.* Palaus *tr.3.d.5.p.2.* §.1, Couatuu. *cap. Alma mater p.2. in princ.* Bonac. *de leg.d.1.q.1.punc.vlt.* §.1. *n.1. & 2.* Leand. *de precep.tr.5. diſp.10. q.3.* Paſqual. *in Praxi ieiun.dec.381.nu.1.* Montel. *p.2. de leg.diſp.26 num.4.* Formoſin. *cap.3.q.3.num.18.de conſtit.* Quod cuim abſolute & per ſe non poteſt inſtitui niſi ex cauſa iuſta; nimitum ex vniuerſitatis bono, & vtilitate, nec poteſt mutari, aut tolli niſi conſimili cauſa id requirente; neque enim conſetuandum eſt, aut tollendum ſine cauſa, quod non niſi ex cauſa petit eſſe. Modo lex non niſi ex vniuerſitatis commodo & vtilitate condi debet. Sic enim *l.1.ff. de legibus*, lex dicitur commune præceptum, idest, vt explicat Gloſſ. pro communi vtilitate ſtatutum, *Et cap. Erit lex.d.4.* Iſidorus inter alias legis conditiones ponit, quod ſit vtilis, *& nullo pro priuata commodo, ſed pro communi Ciuium vtilitate conſcripta.* Vnde hoc ibi tradunt communiter Canoniſtæ, & D.Th. *p.2.q.90.a.2.* vbi Caiet. Conrad. Medina, Martinez, Vaſquez & alij expoſitores. D.Anton. *p.p. tit.11. cap.2.* §.1. *& tit.17.* §.3. Sotus *lib.1. de iuſt.q.1.a.2.* Suarez *lib.1. de leg.cap.7. nu.1:* Rota *dec.107.num.16.* Vbi benè aduertit, quod finis Canunicæ legis eſt dirigere humanas actiones in ſelicitatem, & ſalutem æternam, quod & docuerant D.Th. *d.q.90.a.2.* Suarez *d.cap.7.num.5. & l.5.cap.11.* & pluribus explicant Fortun. Garz. *in tract. de vlt. fin. iur. Canon. num.3.* Boet. Ecton. *in tract. de iure ſacr. lib.1. cap.21. num.21.* Itaque nec lex poteſt abrogari, vel corrigi, niſi ex ſimili cauſa iuſta, quia nimirum id exigat commune ſubditorum bonum, quod reſpectu legis Canonicæ eſt ſelicitas & ſalus æterna.

55 Dicendum eſt ſecundò quod nec quælibet maior vtilitas præbet iuſtam cauſam mutandi legem, ſed ſolum ſi ſit vel neceſſitas, vel magna vtilitas. Sic ſentit Innocent.3. *in cap. Non debet de conſanguin. & affinit.* ibi *Præſertim, cum vrgens neceſſitas, vel euidens vtilitas id expoſcit*. Et ita ſentiunt DD. citati. Et rationem reddit D.Th. ex eo, quod legis mutatio, ſeu abrogatio quantum ſit de ſe habet detrimentum quoddam communis ſalutis Quia ex vna parte conſuetudo agendi multum valet ad obſeruantiam legis, vnde leuiora ſi præcipiantur, videntur grauiora, ſi ſint contra conſuetudinem. Ex alia verò parte lex antiqua conſuetudine eſt iam roborata & firmata, vnde lex noua abrogans antiquam tantam vim debet habere, nedum vt tollat legem antiquam, ſed vt tollat conſuetudinem ſeruandi illam; igitur non ſufficit ad iuſtificandam nouam legem antiquam abrogantem quælibet vtilitas, ſed hæc debet eſſe talis ac tanta, quanta eſt neceſſaria, vt recompenſetur communi ſaluti, quantum dettahitur tollendo conſuetudinem obſeruandi antiquam legem. Itaque parua vtilitas non ſufficit, ſed magna eſt neceſſaria.

56 Propterea nouatio legum eſt maximè vitanda. *l. Minime ff. de leg.* Ariſ. Polit. *lib.2. cap.5.* Seraphin. *dec.942. num.8.* & non niſi cum maximæ maturitate fieri debet. Nam vt habet Sotus *lib.p.de iuſt.q.7.a.1.* mutatio ſuaptè ingenio per ſe ipſam detrimentum affert.

57 Duo autem exempla dat D.Th. ad cognoſcendum, quæ ſit iuſta cauſa mutandi legem, ſcilicet, ſi lex antiqua manifeſtam contineat iniquitatem, & ſi legis obſeruantia eſt plurimum nociua. Eſt verò conſiderandum, quod licet lex continens manifeſtam iniquitatem non obliget, & ſic ſit ex natura ſua abrogata tamen nedum indiget abrogari, ſi eius iniquitas ſit dubia, ſed etiam dato quod ſit notoria, poteſt abrogari noua lege per Principem, quia non eſt inconueniens, quod per legem humanam præcipiantur ea, quæ ſunt iuris naturalis, vt ſeruari debeant ex duplici vinculo, & ex duplicis legis efficacia. Sed & conuenit ſimilem legem per Principem abrogari, vt manifeſtior ſit prioris legis iniquitas, & nullus ſub eius prætextu iniquè operari velit, & vt ſi opus ſit, ex nouæ pœnæ impoſitione ſubditi ab ea detineantur iniquitate.

58 Videri autem poſſet, D. Thomam inſufficienter numeraſſe cauſas iuſtas mutandi legem, quia præter neceſſitatem legem mutandi, quæ eſt vbi, vel lex contineat manifeſtam iniquitatem, vel eius obſeruantia ſit plurimum nociua, & præter vtilitatem magnam, quam poſſit afferre lex noua, vt ſi ex gabellarum diminutione expectetur maximus mercatorum, & mercium concurſus plurimam rerum copiam ferens Ciuitati, vel Regno, aſſignantur aliæ cauſæ, Nam Suarez *d.cap.25.n.6.* inter has cauſas numerat vtilitatem legis, imo addit, nec eſſe neceſſarium ad legem mutandam, quod lex ſit omnino inutilis, ſed ſufficere ſi ſit nimis rigoroſa, vel ſi ſit minus vtilis, ſeu quia maior fructus ſperetur ex noua lege contraria, aut quod maiora pericula, vel damna ex ea euitentur. Paſqualig. *etiam in Praxi ieiun.dec.381. num.3.* inter cauſas iuſtas abrogandi legem ieiunij ponit, ſi lex non ſeruetur, & potius ſit occaſio ſcandali, quam vtilitatis, aut ſi neceſſaria non putetur. Et *num.5.* cauſam iuſtam eſſe, inquit, ſi velit Pontiſex indulgere imbecillitati humanæ, quæ facit, aut quod aliqui non ſeruent omnia ieiunia, aut quod alij putent ſe nimis grauari. Vnde etiam ſi in ſingulis hebdomadibus quadrageſimæ abrogaret aliqua ieiunia, vt nimirum facilius eſſet ieiunium Quadrageſimale, rationabiliter moueretur. Martinez vero hæc conſiderans aduertit, quod inutilis lex eſt nociua, quia non paruum nocumentum communitatis eſt grauari inutiliter, ſed & ad hanc partem reducitur lex nimis grauoſa, quia nocumentum fert communitati, quæ nimis grauatur. Vbi vero lex antiqua ſit minus vtilis notabiliter, quam lex noua contraria; iam adeſt altera cauſa ex aſſignatis à D. Th. quæ eſt magna vtilitas: & ſic ad

has

Digitized by Google

has duas ſcilicet ad neceſſitatem, vel magnam vtilitatem reducuntur cauſæ iuſtæ abrogandi legem.

59 Sed mihi vlterius videtur conſiderandum, quod dupliciter lex poteſt abrogari, vel ſcilicet priuatiuè præciſe tollendo eius obligationem, ſeu reducendo illam ad terminos legis naturalis, aut diuinæ, aut antiquioris humanæ, vel poteſt lex abrogari contrariè per legem aliam poſitiuam obligantem ad contrarium antiquæ legis.

60 Ad abrogandam primo modo legem minor neceſſitas, vel vtilitas videtur ſufficere. Nec obſtat huic modo abrogandi prior conſuetudo; quia per nouam legem non prohibetur obſeruantia antiquioris legis, ſi quis ſecundum illam velit operari, ſed ſolũ tollitur obligatio ad id faciendũ. Ideo indubitatum eſt quod legis talis inutilitas præbet ſufficientem cauſam abrogandi illam, quia imò talis lex ex quo ſic inutilis eſt nociua, quia grauat inutiliter. Vnde etiam eſt, quod quælibet conſiderabilis vtilitas ſperata ex talis legis abrogatione præbet iuſtam cauſam id faciendi, quamobrem ſi ſit nimis oneroſa, iuſtè abrogatur; & præcipuè ſi ſit pœnalis, & exorbitans nimis à communi iure merito reduci poteſt ad terminos legis antiquioris leuioris, & magis moribus, & vtilitati communitatis accommodatæ.

61 Pariter ad hoc facit, quod aduertit Martinez *d. a.* 2. ſcilicet, quod inutilis eſt multitudo legum, quæ etiam non paruum nocumentum afferre ſolet, ideo vtile eſſe poteſt ex pluribus legibus ad terminos antiquiorum legum reducere eas, quæ ſunt minus vtiles. Quod tamen dicebat Paſqual. quia ſcilicet ratio iuſta abrogandi ieiunium in aliquibus diebus Quadrageſimæ ſit vt facilius obſeruetur ieiunium quadrageſimale non approbo. Nam & facilius eſſet nullum dari ieiunium de præcepto. Et ſic ex hoc motiuo poſſet tota lex ieiunij, imo omnis lex prohibens quod delectat, aboleri. Quod abſurdum eſt. Nam & vbi ratio iuſta mouet Legiſlatorem ad id, quod eſt difficile, facilitas appoſita ſe ſola non dat iuſtam cauſam legem abrogandi, ſed alia ratio ſumenda eſt, vel ex damno illato, vel ex priuatione magnæ vtilitatis.

62 Sed maior vtilitas eſt neceſſaria tibi lex poſitiuè abrogatur per nouam legem inducentem poſitiuam obligationem ad contrarium, quia huic nouæ legi obſtat conſuetudo obſeruandi legem priorem, & huiuſmodi lex non liberat ab obligatione, ſed tollendo obligationem ad conſuetum ſeruari imponit obligationem ad inſolitum, & ſic magnam & difficiliorem nouitatem, & grauamen imponit.

63 Aduertit etiam optimè Caiet. *p.2. q.97. a.1.* vtilitatem, ob quam licet abrogare priorem legem, debere eſſe perpetuam, ſeu diuturnam, quia lex perpetuitatem, aut diuturnitatem poſtulat ex natura ſua, vt ſcilicet ſaltem non ſit determinata ad aliquod certum tempus, & limitatum, vt colligitur ex D.T. *p. 2. q. 104. a. 3.* ad tertium, dum dicit præcepta iudicialia ab hominibus inſtituta habere perpetuam obligationem manente illo ſtatu. Fundatq; ſolet hæc ſententia in *l. Edenda C. de edendo* ibi. *Prout edicti perpetui monet auctoritas*. Sed melius *in l.* Arianus *C. de* Hæret. §. 1. Inſtit. *de perpet. & temp. actio* Et optimè *ex cap. vlt. ſup. de off. legati*, vbi dicitur ſtatuta edita à Legato in ſua prouincia durare tanquam perpetua. Ideo hoc tenuerunt Gloſſ. *penult. in fin. cap. à nobis vel primo, ſup. de ſent. excom.* & ibi Panorm. *num. 12.* Card. *in repet. cap. Perpendimus, ſup. eod. tit.* Archid. *in cap. Donatum 2. q. 7.* Bartol. *in l. omnes populi. ff. de legib* Nauar. *in manual. cap. 27. n. 74.* quos refert, & ſequitur Suarez *lib. p. de leg. cap* 10. *n. 5.* Martinez *p. 2. q. 96. a. 1. dub. 1. cap. 3.* Ideo ad hoc vt legiſlator habeat iuſtam cauſam abrogandi antiquam legem neceſſaria eſt vtilitas perpetua, ſeu de ſe diuturna. In eo autem caſu, in quo detur vtilitas grandis, ſed temporalis, ex qua lex mutari deberet, tunc lex non deberet abrogari, ſed ſuſpendi pro tempore illius magnæ vtilitatis.

64 Dices, ſi lex perpetuitatem poſtulat, ſequitur quod lex ſaltem cito poſt eius editionem non poſſit abrogari. Quia vt habet D.T. *p. 2. q. 96. a. 1.* lex non debet poni, vt modico tempore duret. Sed negatur conſequentia; quia ſicut lex datur ob communem vtilitatem, ſic ob eandem quando opus eſt ſiue tardè, ſiue citò poteſt mutari. Vnde huius non poteſt dari certa regula; duplex verò inter alias poteſt dari cauſa abrogandi legem citò. Prima eſt ex parte legiſlatoris, ſi contigerit, quod per ignorantiam, aut errorem lex lata fuit, vel inutilis, vel nociua. Quandocumque enim error in lege ferenda cognoſcitur, lex poteſt & debet emendari, corrigi, aut abrogari. Secunda cauſa eſt ex parte materiæ, quæ in breui mutatur, ſicut de facili contingere poteſt in pretio rerum venalium, vt ſi poſt defectum, & carentiam magnam victualium, aut alterius rei venalis eiuſdem magna copia ex improuiſo adueniat. In hoc enim caſu etiam ſtatim mutandum eſt pretium, quia in earum copia res venales minus valent. In dubio autem an detur cauſa iuſta legem abrogandi, potius conſeruanda eſt lex, quam mutanda, quia ipſa eſt in quaſi poſſeſſione ſuæ exiſtentiæ, & in ea debet manuteneri. Suarez *d. c. 25. n. 9.* Vbi quod hoc eſt verum etiam in dubio probabili, dum ex vtraque parte eſt æqualis probabilitas.

66 Dicendum tamen eſt ſecundo, quod abrogatio legis, etiam ſi iniuſta, benè poteſt eſſe valida. Et ſic abſolutè ad validitatem abrogationis legis non eſt neceſſaria iuſta cauſa. Contra hanc aſſertionem verò militat, quod lex edita ſine iuſta cauſa nullius eſt roboris, & virtutis, cum de ratione legis, vt dictum eſt, ſit eam ferri pro communi bono. Sed ceſſat difficultas conſiderata diſtinctione abrogationis ſupra poſita in priuatiuam, & contrariam. Nam abrogatio priuatiua valida eſt etiam ſi iniuſta, ſi fiat à Principe ſupremo; quoniam quantum ad exercitium purum Princeps eſt liber, vt validè legem ponat, vel non ponat, & ſicut ſi Princeps pro ſua voluntate, etiam id petente iuſtiſſima neceſſitate, nolit legem edere, lex nec eſt, nec obligat, ita licet iniquè legem abroget, abrogatio valida eſt, quia lex non obligat, niſi quia Princeps per eam vult obligare.

67 Ideo abrogationem legis ieiunij factam ſine cauſa validam eſſe probat Paſqual. in Praxi Ieiun. *dec.* 380. *n. 1.* relatis quampluribus DD. & inter alios Caiet. *p. 2. q. 96. a. 5.* circa finem. *Med q. 97. a. 4.* Syluef. *v. diſpenſatio q. 3.* Armill. *n. 14.* Lopez *p. 1. c. 4. & p. 2. c. 108.* Martio. de Ledeſ. 2. *p. 4. q. 17. a. 3.* Petr. de Ledeſ. de Matrim. *q. 54. a. 3. diff. 4. poſt. 2. concl. & par. 2. ſum. tr. 27. c. 2. poſt. 5. concluſ. dub. 3.* Victor. Relect. *de pot. Papæ num. 14. & 15.*

Can.

Digitized by Google

Can. *de pœn.p.*5. Sot.*l.*1.*de iuſt. quæſt.*7. *art.*3. Turrec. *cap.*1.*diſt.*89. *num.*14. Panor. *in cap. Non eſt de voto.* Innoc.*in cap.Cum ad ſummar. de ſtat.Reg.*Dec. *in cap. Quę Eccleſ. nu.*29.*de Conſt.* Couat.2.*p.decret.c.*6. §.9. *num.*10. Sanchez *l.*8.*de matrim.d.* 17.*n.*24. & *lib.*5. *conſil. cap.* 1. *dub.*5.*nu.*4. Pont. *l.* 8. *de matrim.cap.*14 *nu.*7. Suar: *lib.* 6. *de leg.cap.* 59.*nu.*6.

68 Sed ſi abrogatio fiat per nouæ legis impoſitionem, ſi noua lex ex defectu iuſtæ cauſæ nulliter fertur, & lex antiqua per nouam legem nulliter reuocatur. Martinez *p.*2.*q.*97.*a.*2. Suarez *l.*6.*de leg. cap.*20.*nu.*10.& 11. Bonac. *diſp.*1,*q.*1.*p. vlt.*§.1 *nu.* 1.& 2.Vaſquez *p.*2.*diſp.*178. *cap.* 1. Palaus *trac.*3. *diſp.*5.*p.*2.§.1.*num.*3.Conſiderandum tamen eſt hoc vltimo dictum eſſe verum, quatenus prior lex ex legis nouæ impoſitione abrogatur; Nam lex nulliter impoſita non poteſt legem priorem validè reuocare quantum fit ex ſe ipſa. Sed ſi in nouæ legis impoſitione expreſsè per diſtinctam clauſulam abrogetur prior, non vi impoſitionis nouæ legis, nec vt illa ſeruetur, ſed principaliter, & diuiſim, & independenter à nouæ legis impoſitione, tunc ex vi talis expreſſionis prior lex abrogata manet.

69 Si etiã abrogatio non fiat à ſupremo Principe, ſed ab aliquo inferiori de eius commiſſione abrogatio ſine iuſta cauſa erit inualida, quia non eſt cẽſendum Principem dediſſe auctoritatem ſuo inferiori abrogandi legem, niſi ex iuſta cauſa. Suarez *d. nu.*10. Tamen vbi Inferior habet facultatem ordinariam condẽdi leges, & non limitatam, ſicut in eius libertate eſt legem non ponere, ita & eſt legem abrogare.

70 Exiſtimat autem Monteſinus *de leg.diſp.*26. *nu.*3. quod omnis lex in vniuerſum non poſſit abrogari validè per Principem. At verò Paſqualig. *d. deciſ.* 380. vult quod vbi dicitur, quod abrogatio legis facta ſine iuſta cauſa ſit valida, id debet intelligi de cauſa ex parte diſpenſati; Nam aliàs ſi Pontifex abſque aliquo motiuo ex parte voluntatis moueretur, abrogatio legis, ſeu diſpenſatio non eſſet actus poteſtatis, quia poteſtas eſt facultas, quæ ab intrinſeco exigit adhiberi rationabili modo, ideo ſi fieret ſine motiuo eſſet impetus quidam, & actus ſtultitiæ, & proinde non eſſet validus, quia illi actus tantùm ſunt validi, qui proueniunt a poteſtate congruenti. Ex quo colligit, quod ſi Pontifex abrogaret omnes leges Eccleſiaſticas, irrita eſſet huiuſmodi abrogatio, quia non poteſt aliqua ratio dictare, quod ſint abrogandæ omnes leges Eccleſiaſticæ, quia imò talis abrogatio contrariaretur bono publico. Cum enim Princeps ſit obligatus rationi poteſtas ipſius eſt tantùm, quæ eſt rationabilis *l.*2.*ff.de vſufruct. ear. rer quæ vſ. conſum.* & *l. penul.ff.de furtis,* & *l.Reprehend. C.de inſtit.*& *ſubſtit.* & *cap. ſunt quadam* 25.*q.*1. Panor.*cap. Quæ in Eccleſ. de Conſt.* & *cap. Per tuas,de arbit.*& alij quã plures, quos ibi citat.

71 Sed hæc doctrina, vel ſupponit impoſſibile, vel non diſtinguit inter motiuum iuſtum, & non iuſtum, vel vult, quod in illis quæ concernunt ius poſitiuum Pontifex non poſſit agere validè, niſi agat iuſtè, quod eſt contra communem ſententiam DD. & maximè illorum, quos ibi recenſet *n.*1.Nam cum impoſſibile ſit, quod homo habens liberum, & expeditum vſum rationis agat, & non agat propter finem, quia hoc eſt eſſentiale homini libero agere propter finem, & ex fine ſe mouere ad deliberandum, vt docent communiter DD. cum D. Th.*p.* 2. *q* 1. ſimul impoſſibile eſt, quod Princeps, qui non ſit fatuus, & vſu rationis priuatus abroget legem, & id non faciat ex aliquo motiuo. Punctum eſt, an ſi hoc motiuum ſit iniuſtum, & irrationabile, vt ſi id faciat Princeps ex auaritia, vel ex intemperãtia, vel ex alia cauſa mala, & iniqua abrogatio, aut diſpenſatio legis ſit valida, Et eam validam tradũt DD. ſupra citati, & alij communiter.

72 Et ſi dicatur, quod Principi, ſeu Pontifici non eſt data poteſtas in deſtructionem. Benè reſpondet idem Paſqual. *ibid.num.* 3. quod quantum ad ea, quæ ſpectant ad humanam legem, diſpoſitio quantum ad valorem eſt remiſſa voluntati Pontificis, qui ſupra ius poſitiuum ſummam habet poteſtatem. Ideò, vt dicebatur, etiam ſi detur ſumma neceſſitas edendi legem aliquam, ſi Princeps eam non vult edere, lex non eſt, neque obligat, etiam ſi ad non edendam legem Princeps ex peſſimo motiuo ducatur. Vndè & econtrà ſi Princeps nolit legem durare, lex non durat, etiam ſi Princeps ad legem abrogandam ex iniquiſſimo motiuo moueatur, ſine alia iuſta cauſa. Sot.*l.* 1.*de iuſ.q.*7.*ar.*1. quẽ ſequitur Fermoſ. *cap.*3. *q.*3.*n.* 26 *de conſtit.*

73 Quod verò dicitur de abrogatione omnis legis, continet caſum moraliter impoſſibilem, quia id facere eſſet ſtultiſſima iniquitas: Quæ præcipuè in Pontifice Romano eſt impoſſibilis, qui in ijs quæ ad gubernium Eccleſiæ ſpectant, habet aſſiſtẽtiam Spiritus Sancti, vt non falli, nec fallere poſſit. Metaphyſicè tñ loquẽdo, ſi ſummus Princeps nullã legem poſitiuã vellet obligare, nulla obligaret, quia lex poſitiua non obligat, niſi ex voluntate Principis

74 Si tamen Princeps ederet nouam legem prohibentem obſeruari omninò quidquid per aliquam legem ſtatutum fuit: hæc eſſet lex iniqua, & inualida, quæ non obligaret, ſed nec obligat lex iuſta, ſi legislator vult eam non obligare, & efficaciã ligandi ab ea aufert. Et in his verum eſt illud Probi ad Monach. hic *nu.*2. quod non poteſt dici Papæ, cur ita facis. Et quod in his, quæ ſũt iuris poſitiui, vt in diſpẽſationibus, per quas lex relaxatur ſola volũtas Papæ eſt pro ratione. Fagnã.*cap. Quia in tantum n.*15.*de Præb.*& Innoc.*cap Dudum el* 2.*de elect.* Dec. *d.cap.*Quia *in tantum nu.*6.

SVMMARIVM.

75 *Ratio difficultatis.*
76 *De ſubſtantia reuocationis legis eſt inſinuatio.*
77 *Lex qualibet eſt voluntas, ſeu dictamen Principis ſenſibiliter expreſſum.*
78 *Reuocatio nonniſi inſinuata producit effectus, quos lex producit in ignorantes.*

QVÆSTIO VN.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad hoc vt abrogatio legis valeat, & ſit efficax ſit neceſſaria eius publicatio.

75 Videtur enim, quod ſit neceſſaria publica, & ſolemnis inſinuatio, ſeu promulgatio ad hoc, vt abrogatio legis vim habeat; quia ad valorem, & efficaciam legis eſt neceſſaria promulgatio, abrogatio vero legis eſt quædam lex. Et

ideó

ideò hoc ſentiunt Vaſquez *p. 2. diſput.* 156. *cap.* 4. *num.* 25. Azorius *p. p. lib.* 5. *rapit.* 3. *quæſt.* 7. Salas *diſput.* 12. *ſect.* 8. *& diſputat.* 18. *ſection.* 2.

76 Sed contra tenent alij, quia cum lex obliget in quantum legiſlator vult obligare, ad hoc, vt lex ceſſet obligare, ſufficit, quod ceſſet in legiſlatore voluntas obligandi, quæ ceſſat ſtatim ac voluntate ſua abſoluta legem abrogat. Et non eſt eadem ratio de impoſitione legis, & eius abrogatione, quia minus requiritur ad deſtruendum, quàm ad conſtruendum; & ſic ad deſtruendum ſufficit, quod Princeps velit, quod lex ampliùs non obliget. Et ita ſentiunt Capreol. 4. *d.* 1. *qu.* 3. *art.* 1. *contr. p. concluſ.* Contad. *p.* 2. *q.* 90. *a.* 4. 5. *Et nota.* vbi Medina circa *finem artic.* Martinez *p.* 2. *qu.* 97. *a.* 2. *dub. vnic.* Suarez *lib.* 6. *de leg. cap.* 17. *num.* 17.

77 Prima ſententia mihi videtur vera, quia lex eſt voluntas ſuperioris ſenſibiliter expreſſa. Nam lex non poteſt obligare, niſi inducat ſui notitiam; quod nequit in hominibus fieri, niſi ſenſibiliter exprimatur. Abrogatio verò legis eſt lex, vnde nõ minus de ſubſtantia eius eſt, quod inſinuetur, ſeu quod ſe inſinuet, vt cognoſci poſſit, quam ſit de quacumque alia lege per ſe loquendo, & quantum ſit ex connaturalitate legis, vt obligantis. Nec valet dicere, quod ad hoc, vt lex non obliget, ſufficit voluntas Principis, per quam velit legem non ligare; quia ſi dicatur, quod ſufficit voluntas Principis non inſinuata, & ſenſibiliter expreſſa, petitur principium. Et cum ſit verum, quod voluntatis legiſlatoris ſit ligare, & abſoluere, tamen hoc non poteſt fieri, niſi voluntas huiuſmodi inſinuetur, & innoteſcat. Minus obſtat, quod ad deſtruendum minus requiritur, quàm ad conſtruendum, quia & ad deſtruendum requiritur actio, quæ rem deſtruendam tangat. Et ideo de ſubſtantia deſtructionis eſt, quod voluntas deſtruendi innoteſcat, quia implicat, quod voluntas efficacia ſua attingat humano modo ſubditos, niſi illos tangat per cognitionem, & ſic illis approximetur. Agens enim non agit in diſtans.

78 Aliud quoque conſiderandum eſt, nimirũ, quod ſicut lex ligat ignorantes quãtum ad aliqua, vt quantum ad nullitates actus: ita non minoris efficaciæ eſt reuocatio quantum ad huiuſmodi effectus, quos poteſt lex cauſare in ignorantes, ſed tamen neque hos effectus poteſt producere, niſi ſit publicata. Nam licet Princeps poſſit inuito remittere pœnam, ſicut poteſt pœnæ executionem impedire. Quod tamẽ nullo modo publicata abrogatione legis agens contra legẽ non incurrat reatũ culpæ, & pœnæ, hoc nequit facere Princeps. Non enim lex cenſetur reuocata, niſi ſit reuocata ſenſibiliter. Pariter quod Princeps velit conualidare actum nullum etiam in aliquibus caſibus inuitis partibus, conceditur. Sed quod actus ex lege nullus, lege non reuocata, ſit de ſe validus, hoc nequit fieri. Et ſic ſemper eſt verum, quod reuocatio legis ſola mente retenta nullius roboris eſt. Nam nec illam ſubditi credere tenentur, nec illa eſt actio, quæ ſe ſola vel obligare, vel ligare poſſit, quia ſe ſola non poteſt agere in ſubditos, vt in homines, & vt in rationales media eorum cognitione, conſilio, & deliberatione; ideò ſe ſola nec eſt impoſitio legis, nec reuocatio.

SVMMARIVM.

79 *Qui legem condidit, & qui ei ſuccedit in officio poteſt legem abrogare.* 80.
81 *Superior poteſt inferiorum leges reuocare.*
82 *Papa poteſt corrigere ius ciuile*
83 *Inferior ſuperiorum leges non poteſt corrigere.*
84 *Aliquorum opinio.*
85 *Inferior nec pro ſuo territorio poteſt legi ſuperioris derogare.*
86 *Epiſcopi ſacros Canones tenentur obſeruare, & tueri.*
87 *Valet ſtatutum à Papa confirmatum.*
88 *Non eſt eadem ratio de diſpenſatione, & abrogatione.*
89 *Epiſcopus non poteſt in iure communi diſpenſare, niſi in caſibus expreſſis.*
90 *Epiſcopus diſpenſat vbi in iure permittitur diſpenſatio.*
91 *Etiam Laici poſſunt diſponere contra id, quod negatiuè eſt de iure communi.*
92 *Nec ciuiles Magiſtratus poſſunt contra ius ciuile aliquid ſtatuere.*
93 *Quomodo Epiſcopus poſſit abrogare legem ieiunij ortum habentem ex voto.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS IV.

An inferior ordinarius poſſit in ſuo, & pro ſuo territorio legem Superioris irritare.

79 SVpponit hæc quæſtio, quod conditor legis poteſt illam abrogare; quia res per quas cauſas naſcitur, per eas etiam deſtrui poteſt. Quod præcipuè non habet difficultatem, & contradictionem in ſummis Principibus, et reſpectu legũ, quæ ab abſoluta ſummorum Principum voluntate efficaciam habent. Sed & verificatur de alijs inferioribus Prælatis reſpectu legum, quas ipſi ediderunt. Vnde Epiſcopus leges ſuas etiam in Synodo Diœceſana editas poteſt corrigere, & etiam abrogare. Eius enim eſt reuocare leges, cuius eſt condere. *l.* 3. *ff. de re iud. cap.* 1. *de reg. iur.* Panor. *in cap. At ſi Clerici* §. *de adult. nu.* 10. *de iud.* Duran. *dec.* 291. *nu.* 34.

80 Supponit ſecundò, quod eſt eadem ratio conditoris legis, & ſucceſſoris eius in eodem officio, & dignitate, Arg. *cap. innotuit ſupra de elect.* & deducitur clarius ex hoc textu, in quo abſolutè concluditur legem nouam à quocumque habente iuriſdictionem ſufficientem latam derogare legi priori contrariæ, à quocumque illa fuerit edita. Vndè Summus Pontifex poteſt reuocare, aut corrigere quamlibet legem Eccleſiaſticam, vel in Concilio Generali latam, vel extra à ſuis Prædeceſſoribus conditam.

81 Supponit tertiò, ſuperiorem poſſe corrigere, & abrogare legem inferioris. Sicut enim inferioris iuriſdictio, ſic & inferiores leges ſubordinatæ ſunt voluntati, & poteſtati ſuperioris, qui ex cauſis vniuerſalioribus, quas conſiderat, poteſt de lege inferioris iudicare, & ei vel robur tradere, vel derogare. Et ideò Papa diſponere poteſt de omnium Conciliorum tum Prouincialium, tum Diœceſanorum ſtatutis ea abrogando, aut corrigendo,

ſicut & de ſtatutis quorumcũque Prælatorũ tam ſæcularium, quàm Regularium; cum ſit omnibus ſuperior, & cura totius Eccleſiæ illi ſit commiſſa.

82 Inter huiuſmodi verò inferiores ſunt etiam legislatores ciuiles, & temporales. Suarez *lib. 6. de leg. cap. 26. num. 3.* arbitratur, quod abſolutè loquẽdo lex ciuilis non ſubordinetur Canonicæ. Quod non eſt dictum cum ſolido fundamento. Nam legi ciuili abſolutè ſumptæ conuenit ordinare in finem, qui abſolutè non eſt vltimus, ſed medius, & in altiorem finem ordinabilis, nimirum in finem vltimũ qui eſt beatitudo noſtra, vt obtinenda per fidem Chriſti, & fidei opera; qui propriè eſt finis Principatus ſummi Pontificis, & Canonicæ legis, vt habetur ex c. *ſeq.* & dictum eſt ſupra art. primo. Verũ quidem eſt, quod hæc ſubordinatio conſiſtit in ijs, quæ ſpectant ad bonum animæ. Ideò tunc lex Canonica poteſt ciuilem abrogare, ſi vel ciuilis ſit contra bonos mores, & inductiua ad malum; ſiue ſit de materia ad ordinem gratiæ eleuata, vt eſt cõtractus matrimonij, vel ex alia ſimili cauſa. Exempla legum ciuilium abrogatarum à lege Canonica Vide apud Fagnanum *cap. cum his, de teſtament.*

83 Supponit quartò, quod per ſe, & regulariter inferior, cum non habeat iuriſdictionem in ſuperiorem nõ poteſt eius legem abrogare. Hæc quidem communia ſunt, & indubitata. Quapropter Epiſcopus, nec Pontificum, aut Conciliorum Generalium, nec Conciliorum Prouincialium leges poteſt corrigere, aut tollere. Quibus ſtantibus circa hoc quartum quæritur, an inferior Ordinarius poſſit legem Superioris, ſaltem in ſuo territorio abrogare. Quæritur verò de ſuperiore ordinario; quia Delegatus, ſi ei committatur abrogatio legis, iam non propria authoritate, ſed authoritate ſuperioris id facit, ſeu id per ipſum facit ſuperior.

84 Videtur verò, quod ſaltẽ in ciuilibus poſſit Ciuitas in ſuo territorio ſtatuere contra ius commune. Nam ita docuerunt Panorm. *in cap. vlt. ſupra de conſuetud.* Iaſon *in l. Omnes populi. ff. de iuſt. & iur.* Felin. *in cap. Quod ſuper his nu. 2. ſupra de maior. & obed. & in cap. Cognoſcentes num. 2. ſupra de conſt.* Alberic *tract. de ſtat. p. p. q. 7.* Nam cum Princeps laicus acceperit iuriſdictionem ab vniuerſitate, hæc illi tributa fuit ſub hac conditione, vt quoties ſibi viſum fuerit conuenire bono communi efficaciam legum communium poſſit impedire, vel Principes ipſi ea gratitudine hanc poteſtatem illis conceſſerunt. Sed imò non deſunt, qui dicant etiam laicos poſſe ſtatuere contra ius commune, ſi eorum ſtatutum non ſit peccati nutritiuum. Hoc enim ſentiunt Alber. citatus. Rochus de Curt. *tract. de conſuet. ſect. 3.* ex Felin. *in c. Eccleſia S. Mariæ ſupra de conſtit.* Panorm. *in cap. Quod Clerici, ſup. de foro compet.* ſed & Azor. *p. p. lib. 5. cap. 25. q. 15.* ſine diſtinctione abſolutè vult, quod ſtatuta contra ius commune valeant, & hoc conatur probare multis exemplis. Et probatur hoc tum primo, quia inferiores ſuperiores habẽtes poteſtatem condendi leges poſſunt in ſuperiorum legibus diſpenſare; hæc enim facultas Epiſcopis conuenit, vt poſſint in ijs, quæ ſunt iuris communis diſpenſare, & Magiſtratus Ciuitatis in legibus regijs, quia hæc poteſtas ſpectat ad rectam, & ſuauem ſuæ ditionis iuriſdictionem; At verò hoc idem dicendum eſt eadem ratione de legis abrogatione, quia benè poteſt cõtingere, vt lex communis minus competat Ciuitati, vel particulari Regno; ergo Ciuitatis, vel Regni abſolutus Rector habere debet poteſtatem tales leges abrogandi. Sic enim cum de iure communi ſit, vt nullus pro alieno peccato puniatur, valet ſtatutum, vt Dominus teneatur pro culpa ſerui, & pro culpa filij Pater.

85 Sed, his non obſtantibus, dicendum eſt nullum omnino inferiorem, ſiue ſit Prælatus, ſiue Magiſtratus, ſiue Diœceſis, ſiue Regnum, ſiue Ciuitas, etiam ſi habeat facultatem condendi leges, poteſt aliquid ſtatuere contra ius ſuperioris, vel ſuperioris legi derogare etiam pro ſuo territorio, & Prouincia, Diœceſi, vel Regno. Ita habetur expreſsè in *Clem. Ne Romani, de elect.* & eſt adeò probatum in *cap. Inſtitutionis, cap. Amputato, & cap. Eccleſiaſtica 25. q. 2.* vt reſponderi non poſſit ſecundum Archidiach. *in cap. licet Canon. infra de elect.* præſertim cũ hæc diſpoſitio ſit conciliaris, cõtra quam non diſpenſant Epiſcopi, vt eſt textus in *Extrauag. Io. 22. Sacroſancta Romana, circa medium. §. Quidam autem,* & ibi notat Gloſſ. *in ver. Concilij Generalis.* Eidem quoque concluſioni ſuffragatur textus *in cap. Decernimus, ſupra, de iudic.* Vndè hanc partem ſequuntur Reuerendiſs. Fagnan. *cap. Electus num 6. ſupra de temp. ordin. & cap. Contingit. num. 6. ſupra de arbit. poſt* Federic. de Sen. *conſ. 17. &* Archid. *in d. cap. licet canon.* & Petr. de Anchar. *in repet. cap. 1. num. 188. & 190. ſupra de conſtit. & hic num. 2.* Rota *deciſ. 126. nu. 19. & 38. p. 6. recent.* Suarez *de leg. lib. 6. cap. 26. num. n. 9.* Paſqualig. *de ieiun. deciſ. 384. nu. 3.* Palaus *tract. 3. diſp. 5. p. 2. §. 2. nu. 5.* Et manifeſta ratione probatur, quia nec poteſt inferior contra ſuperiorem agere, nam aliter eſſet ſuperior. Tum quia cauſa vniuerſalis ſibi particulares ſubordinat, & in moralibus fini vniuerſaliori, ex quo agit Princeps ſupremus ſubordinantur fines particulares, quos inferiores conſiderant; & cauſæ ſuperioris influxũ ſubterfugere non poſſunt cauſæ inferiores, & nedũ vt earum efficaciam ſubuertant, ſed & vt non agãt niſi per ſubordinationẽ ad illum finem, & efficaciã. Igitur non poteſt inferior ſuperioris legem nedum abrogare, ſed nec pro parte corrigere, & relaxare.

86 Tum tertiò, quia propterea inferior leges ſuperioris non relaxat. *cap. Inferior 21 diſt. cap. Cum inferior, ſupra de Maior. & obed. Clem. Ne Romani, de elect.* eſſet enim hoc confundere Hierarchiam Eccleſiaſticam Dei ordinatione inſtitutam, vt in *Concil. Trid. ſeſſ. 23. de Sacram. Ord. can. 4. & 6.* Tum quartò, quia inferiores Magiſtratus ex officio ſunt cuſtodes legum ſuperiorum, & in ſpecie Epiſcopi, & Prælati inferiores ſunt cuſtodes Canonum. *Cap. cum quibus 24.* Ita vt à regulis præſtitutis nulla negligentia, aut præſumptione diſcedere poſſint. *cap. Igitur 25. q. 2.* Et vt legitur in 7. Synodo Epiſcopi debitores ſunt omnes ſacras regulas cuſtodire. *cap. Cum ſimus 9. q. 3. cap. Inſtitutionis 25. q. 2.* Tum quintò, quia Epiſcopi obligantur iuramento ad regulas ſanctorum Patrum defendendas, & retinendas, *cap. Ego N. de iure iurand.*

87 Valet tamen ſtatutum etiam laicorum contra ius Canonicum, ſi ſit à Pontifice confirmatum, ſecus irritum eſt; quia ſine iuriſdictione non poteſt lex poni, vel tolli. Alex. *conſ. 59. num. 9. l. 1.* Rota *dec. 101. n. 27. p. 2. diuer. & dec. 526. n. 11 par. 6. recent.* vbi quod ſemper requiritur ſpecifica Papæ confirmatio, nec ſufficit generalis in forma communi.

88 Nec quæ adducuntur in oppoſitum aliquid

pro-

Digitized by Google

probant. Quod enim aſſeritur inferiores poſſe in lege ſuperioris diſpenſare; nam Epiſcopi in iure communi diſpenſant, primò non eſt ſimile, quia licet diſpenſatio in lege ſit legis relaxatio. Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 18. Oldrad. *conſ.* 327. Fed. *de Sen. conſ.* 30. tamen hęc eſt relaxatio in caſu ſingulari, & cum ſingulari perſona, non verò eſt vniuerſalis legis relaxatio; & præterea neceſſitas diſpenſandi frequentius accidit, & quidem ſæpiùs eſt talis ea temporis anguſtia, vt non admittat poſſe haberi recurſum ad Superiorem ſupremum, qui poteſt haberi ad corrigēdā legē vniuerſaliter, & in perpetuū.

89 Sed ſecundo negatur, quod Epiſcopi poſſint diſpenſare in iure communi, niſi in caſibus expreſſis, in quibus illis datur à Pontifice hæc facultas, vt habetur *ex cap. Dilectus. ſupra de Tempor. ordin.* & docent ibi Lauren. & Io. quos ſequitur Butr. *nu.* 6. *&* 9. Innoc. *num.* 2. Abbas *antiq. in v. præmiſſa.* Hoſtienſ. *nu.* 2. Io. And. *nu.* 7. Card. *nu.* 2. Bellaim. *num.* 1. Panorm. *nu.* 3. Gloſſ. *in cap. Capientes, in ver. ſuſpenſos, infra de elect.* Philip. & Io. de Liguan. relati à Butr. *in cap. At ſi Clerici. §. De adulteriis nu.* 17. Archid. *in cap. Licet canon nu.* 3. *infra de elect.* & Rebuff. Mandoſ. quos ſequitur Reuerendiſs. Fagnan. *ad d. capit. Dilectus num.* 2. *& ſequent.* Et eſt manifeſta ſententia D. Th. *p.* 2. *q.* 97. *ar.* 4. *c. & ad tertium*, vbi habet, quod *in lege humana publica non poteſt diſpenſare, niſi ille, à quo lex authoritatem habet, vel is, cui ipſe commiſerit.* Et hoc idem tenent ibi Caiet. Martinez *dub.* 2. & alij expoſitores, & quamplures alij, quos ibi Martinez recenſet.

90 Itaque Epiſcopi tunc diſpenſant in iure communi, cum hoc illis eſt conceſſum, ſiue expreſsè, vt in Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. conceditur illis diſpenſare in irregularitatibus contractis ex delicto occulto, & in *cap. At ſi Clerici. §. De adulterijs, ſupra de iud.* conceditur facultas diſpenſandi in delictis minoribus adulterio, vel virtualiter, & implicitè, vt cum in Canone permittitur diſpenſatio, & non determinatur à quo debeat fieri. In hoc enim caſu cenſetur permiſſa Epiſcopis diſpenſatio, quia aliter poneretur ſuperfluè clauſula, niſi fuerit diſpenſatū; cum manifeſtum ſit legem Canonicam non obligare, ſi in ea Papa diſpenſet. Io. *de leg.* & Caldit. *in d. §. De adulterijs.* & ibi Butt. *nu.* 17. Panorm. *num.* 5. Innoc. *ad cap. Dilectus. nu.* 2. *ſup de temp. ordin.* Bellarm. *nu.* 4. Fagnan. *nu.* 17. Archid. *in cap. Licet Canon num.* 3. *infra de elect.* Io. Andr. poſt Hoſtienſ. *In c.* 2. *ſuper Gloſſ. penul. infra de ſupplend. neglig. Prælat.* Sylueſ. *v. Diſpenſat. n.* 15. Martinez *p.* 2. *q.* 97. *a.* 4. *dub.* 2. & apud eum plures, Sanchez *de matr. l.* 8. *diſp. n.* 1.

91 Et neque valet, quod aliqui ex citatis DD. dixerint etiā laicū poſſe ſtatuere contra ius Canonicū, quia licet non benè omninò loquantur non tamen malè ſentiunt. Sed conſiderandum eſt, quod aliqua dicuntur eſſe de iure communi poſitiuè, quia illa præcipit, vel prohibet, & alia negatiuè, quia non prohibet, quin fieri poſſint. Sic non eſt per ius commune poſitiuè prohibitum, quod aliquis in bonis ſuis puniatur ob delictum alterius. Magiſtratus verò inferiores hoc modo ſtatuere poſſunt contra id, quod eſt de iure communi negatiuè, quod non eſt propriè ſtatuere contra ius commune, ſed præter illud. Poteſt enim Magiſtratus inferior prohibere, quæ non prohibet ius commune. Sicut & poteſt ad ius commune addere, & illius obſeruantiam nouis ſtatutis, & pœnis adiuuare Gloſſ. *in Clem. Ne Romani. in v. Tolli, de Elect.* & ibi Card. *qu.* 3. Boniſ. *nu.* 16. *&* 17. Imol, *num.* 18. Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. *num.* 18. *&* 19. Menoch. *de arbit. lib.* 2. *caſ.* 398. *nu.* 46. Suarez *l.* 6. *de leg. cap.* 26. *nu.* 11. *&* 12. Martinez, & Marant. quos ſequitur Palaus *diſp.* 5. *p.* 2. *§.* 2. *nu.* 6. Canoniſtæ igitur citati, & præcipuè Panorm. *in d. cap. Quod Clericis.* loquuntur de ſtatutis, quæ negatiuè ſunt contra ius commune, vt etiam ex exemplis per eos adductis eſt manifeſtum.

92 Quod verò Panormit. & alij citati admiſerint Magiſtratum ciuilem poſſe ciuilem legem abrogare pro ſuo territorio, nō approbatur, vt probat latè Gomez *infra cap. Vt animarum. §. ſtatuto nu.* 5. *& ſeq. in hoc tit.* Neque enim eſt lex, quæ illi hoc conceſſerit. Neque *in d. l. Omnes populi*, hoc illi conceditur, quia ibi ſolùm tribuitur facultas condendi ſtatuta præter ius commune, ſeu contra negatiuè diſpoſitum per ius commune ciuile, ſeu addēdo etiam ad ius commune. Nec rationabile fuiſſet, ſed contra bonum regimen Regnorum, & Prouinciarum, ſi quod Princeps ſupremus diſpoſuit pro totius Regni bono, poſſet ciuitas aliqua abrogare; & ſubuerteretur hoc modo ordo recti regiminis. Et quatenùs aliqua lex eſſet, quæ loco particulari non conueniret, ſupremi Principis, qui legē vniuerſalem condidit, eſſet hoc conſiderare, & videre, an pro illo loco lex deberet abrogari. Nec illa differentia conſiderata à Panorm. vrget; quia ſcilicèt lex ciuilis ordinatur ad bonū corporale, & Canonica ad bonum animæ. Nam & bonum corporale, & temporale Reipublicæ petit inferiores Magiſtratus ſubordinari ſupremo Principi, & illi ſubeſſe, nec eos eſſe iudices conſtitutorum à Principe, ſed obſeruatores. Et quod alij addebant, quia nimirum vniuerſitas Principi ciuilem poteſtatem cōtulit ſub conditione, quod Magiſtratus poſſent illi derogare pro ſuis territorijs eſt voluntariè dictum, & contra Hierarchiam rectam excogitatum.

93 Quamobrem cum obligatio voti ſit ex iure ſuperiori, nimirùm ex iure diuino, cui vouens religiosè promittit id, quod vouet. Ideò ſi contingat aliquam communitatem ex voto obligari ad aliquid, vt ad ieiunium, non poteſt Epiſcopus communitatem hanc à lege voti abſoluere. Sicut enim Epiſcopus hoc votum non poteſt irritare, ita nec poteſt abrogare hanc ieiunij legem, quæ non eſt, niſi lex voti. Paſqual. *in Prax. ieiun. dub.* 385. *num.* 1. Qui tamen ibidē *num.* 3. ſub dit poſt Ledeſmam *p. p. ſum. tract. de Eucharíſt. cap.* 27. *concl.* 14. Vaſquez *p.* 3. *q.* 96. *art.* 5. *diſp.* 167. *num.* 34. Suarez *tom* 3. *in* 3. *part. diſp.* 88. *ſect.* 5. Sanchez *l.* 4. *ſum. cap.* 15. *nu.* 19. quod votum communitatis approbatum ab Epiſcopo obligat ſucceſſores per modum legis, accipientis vim ab eodem Epiſcopo. Qua doctrina ſtante, ipſe exiſtimat, quod Epiſcopus hanc legem habentem ab eo vim poſſit abrogare.

SVMMARIVM.

94 *Inferiorem non poſſe reuocare, ſtatutum à ſuperiore confirmatum aliqui dixerunt.*

95 *Alij diſtinguunt.*

96 *Confirmatio accidentalis non mutat naturam ſtatuti, nec facit illud irreuocabile.*

97 *Statuto facto in fauorem aliorum, & confirmato à ſuperiore non poſſunt ſtatuentes renunciare, vel ad ius commune redire.*

98 *Statuentes non poſſe recedere à ſtatuto per Papam ad eorum fauorem confirmato aliqui dixerunt.*
99 *Statuentes à ſtatuto ad eorum fauorem facto, & à Papa confirmato poſſunt recedere, & ad ius antiquum redire.*
Statutum huiuſmodi cenſetur priuilegium, & huiuſmodi præceptum conſilium.
Fauori ſuo poteſt quis renunciare.
100 *Decreto irritanti poteſt renunciari, ſi continet priuatum fauorem.*
101 *Secus ſi ſit ad fauorem Eccleſiæ.*
102 *A ſtatuto non licet recedere, ſi id expreſſè ſit prohibitum.*
103 *Statuentes, qui à ſtatuto receſſerunt, non poſſunt eo vti contra Papam.*
104 *Inferior ſtatutum à ſe conditum, & accidentali confirmatione confirmatum poteſt reuocare.*
105 *Niſi Pontifex addendo aliquid illud fecerit ſuum.*
106 *Quid ſi Pontifex præcepit illud obſeruari.*
107 *Quid ſi Pontifex addat pœnam.*
108 *Quid ſi Pontifex addat decretum irritans.*
109 *Reſolutio difficultatis.*
110 *Non obſtat, quod ſtatutum confirmatum à Papa dicatur Papale.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS V.

Vtrum inferior Prælatus, vel Magiſtratus ſuã legem à Superiore confirmatam, poſſit abrogare, aut corrigere.

94 VIdetur autem eum non poſſe, quia lex à ſuperiore confirmata eſt propria lex ſuperioris, licet ab inferiori fuerit lata, iuxtà illud *cap. Si Apoſtolica, ſupra de Præbend. illa noſtra facimus, quibus authoritatem impertimur.* Ad quod facit etiam *cap. Si ſoli, infr. de conceſſ. præbend. & cap. Pro illorum, & cap. Dilecto, eodem tit.* Et ſic quod ſtatuta confirmata à Papa dicantur, & ſint Papalia latè probat Rota coram Greg. 15. *dec.* 267. *nu.* 6. & ibi Beltrani. *n.* 13. ex Seraph. *dec.* 153. *nu.* 1. & *dec.* 794. *n.* 26. & Mareic. *var. l.* 2. *cap.* 6. *n.* 20. Igitur lex inferioris à ſummo Principe confirmata, vt v. g. lex Epiſcopi confirmata à Papa eſt lex Papæ, quàm Epiſcopus, qui eam legem tulit, non poteſt abrogare. Secundò, nam lex, ſeu ſtatutum ab inferiori Prælato, vel Magiſtratu editum per Papæ, aut ſupremi Principis confirmationem fit ius publicum; At verò iuri publico non poteſt inferior derogare. L. *ius publicum. ff. de pactis. cap. Si diligenti, de foro competen.* Propterea quod inferior propriam legem non poſſit abrogare, ſi ſit confirmata à Papa, tenuerunt Domin. *cap.* 1. *num.* 11. *infr. de fil. Presbyt.* Bottæus *de ſynodo epiſ.* 2. *p. ar.* 4. *num.* 12. Syluest. *v. beneficium.* 3 *q.* 9. *a.* 13. Angel. *v. beneficium. n.* 22 & ibi Armill. *n.* 27. Tabien. *v. benefic.* 2. *q.* 15. *n.* 17. Sayr. *de cenſ. lib.* 6 *cap.* 11. *n.* 11. Azor. *p. p. l.* 5. *cap.* 15 *q.* 7. Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſp.* 17 *nu.* 30.

95 Sed alij cum diſtinctione reſpondent; Dicunt enim, quod ſtatutum inferioris Magiſtratus à ſuperiori Principe confirmatum, vel reſpicit commodum ſtatuentium, vel etiam commodum aliorum, pro quibus ſtatuitur. Si reſpicit commodum ſtatuentium, poteſt per ſtatuentes reuocari; quia non eſt credibile, quod ſuperior velit inuito beneficium conferre, & ad fauorem recipientium obligare nolentem. Et hoc aſſeritur de mente Gloſſ. in *cap. Dilecto. v. huiuſmodi ſupra de Præbend.* & ex *cap. Cum In. & cap. Cum acceſſiſſent ſupra de conſtit.* Sed ſi lex aut ſtatutũ à ſupremo Principe cõfirmatum non reſpicit ſolum commodum ſtatuentium, ſed etiam aliorum, pro quibus ſtatuitur, alia datur diſtinctio. Nam vel confirmatio eſt accidentalis, quia nimirùm inferior Magiſtratus habet facultatem condendi leges, aut ſtatuta, ſed ad ſolemnitatem, & honorem poſtulatur confirmatio Superioris, & in hoc caſu lex, aut ſtatutum à ſtatuentibus poteſt reuocari, aut corrigi, ac ſi cõfirmatũ nõ eſſet, prout docent Bald. *l. ex placito C. de rer. permut. à nu.* 12. Bart. *l. omnes populi num.* 33 *ff. de iuſt. & iur.* Vel confirmatio eſt ſubſtantialis, quia inferior non poteſt condere legem, vel ſtatutum, & ſic confirmatio ſuperioris illa vnica eſt, quæ legi, vel ſtatuto præbet efficaciam. Et in hoc caſu ſtatuentes non poſſunt legem, aut ſtatutum abrogare, quia non ipſorum eſt, ſed ſuperioris confirmantis. Ita ſentit Palaua *tract.* 3. *diſp.* 5. *p.* 2. *§.* 2. *num.* 8. & Suarez *l.* 6. *de legib cap.* 26 *à num.* 24.

96 Loquendo igitur primò de confirmatione ſubſtantiali dãte vim obligandi ſtatuto inferioris, quam ex ſtatuentibus nequit habere, hoc certum eſt, quod inferiores ſtatuentes, non poſſunt ſtatutum hoc modo à Papa, vel ſupremo Principe confirmatum abrogare poſitiuè faciendo ſtatutum cõtrarium. Nam cum in hoc caſu ſtatuentes non poſſint legem, vel ſtatutum condere, niſi adſit confirmatio Papæ, ſeu Principis, multo minus poſſunt condere ſtatutum contrarium ſtatuto iam à Principe confirmato, niſi eiuſdem Principis intercedat authoritas, per quam ſtatutum confirmetur. Ita poſt Bartolum habet Suarez *d. c.* 26. *nu.* 17.

97 Difficultas igitur remanet de abrogatione negatiua, ſeu priuatiua, per quam fit reditus ad ius commune, vel ad antiquam libertatem. Et in hoc caſu, ſi ſtatutum non fuit editum in ſolum fauorẽ ſtatuentium, ſed aliorum conueniunt DD. quod huiuſmodi ſtatutum, ſi ſit à Papa, vel Principe confirmatum, confirmatione, vt ſupra dicebatur, ſubſtantiali, ſtatuentes non poſſunt illud abrogare; quia illud ſtatutum eſt ſtatutum Principis ſuperioris; nec valet, quod poſſint ſtatuentes renunciare fauori, & gratiæ à Principe factæ, quia ſtatutum illud non continet ſolum fauorem ſtatuentium, ſed etiam aliorum, pro quibus fuit editum, & cui ſtatuentes renunciare non poſſunt.

98 Sed vbi ſtatutum, vt ſupra à Papa, vel Principe confirmatum ſit ſolùm in fauorem, ſtatuentiũ, quod ſtatuentes poſſint renunciando huic fauori abrogare ſtatutum redeundo ad ius commune, vel ad antiquam libertatem à iure conceſſam voluerunt Panorm. *cap Cum acceſſiſſent. nu.* 2. *de conſtit. & cap. Dilecto. nu.* 10. *de Praben.* Felin. *ad d. cap. Cum acceſſiſſent*, plures referens *nu.* 3. & 4. & ibi Fagnan. latè *nu.* 20. & Layman. *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 21. *nu.* 1. Oppoſitum verò tenuit Suarez *l.* 6. *de leg. cap.* 26. *nu* 20. & *ſequent.* Princeps enim hoc modo confirmando legem inferiorum, licèt factam ad commodum eorum, non ſolùm concedit fauorem, ſed præcipit legem obſeruari. Et licet hoc fiat in commodum ſtatuentium, tamen hoc eſt omni legi commune, vt fiat in fauorem communitatis. Nam aliud eſt concedere priuilegium, quod eſt lex priuata non obli-

gans

gans ad vſum ſui,ſed illum libertati priuilegiati relinquens,aliud eſt lex publica, quæ non ſolùm concedit, ſed præcipit, & obligat ad ſui obſeruantiā, ab hac verò obligatione non poſſunt ſubditi ſe ſua voluntate liberare.

99 Sed his non obſtantibus dicitur, quod vbi ſtatutum eſt factum ad ſolum fauorem ſtatuētium, poſſunt ſtatuentes in ſui præiudicium redire ad ius commune, ſeu antiquum non obſtante Superioris confirmatione, etiam eſſentiali. Nam tale erat ſtatutū confirmatum à Papa, de quo in *d. cap. Cum acceſſiſſent de conſtit.* Statutum enim fuerat, quod tolleretur Primiceriatus à Capit. Canonicorum. Tull. quod non poterat ſtatui à Capit. illo, cum eſſet contra ius commune, niſi ſtatutum confirmaretur à Papa. Et tamen ibi decernitur vim ſtatuti euanuiſſe, ſi ſemel verum fuit, Capitulum ab eo ſtatuto receſſiſſe, & Primicerium elegiſſe Similiter *in cap. pro illorum, de Praben.* cum ſtatutum fuiſſet, quod numerus Canonicorū fuiſſet certus, nec augeretur, & hoc ſtatutum fuiſſet confirmatū à Papa; nihilominus decernitur, quod ſi Canonici decretum ſic confirmatum non ſeruarunt, ſtatutum illud non vigeat, nec det legem Papæ, quin in vacantia numerum augere poſſit. Et ratio eſt,quia vbi ſtatutum principaliter proximè eſt factum ad fauorem ſtatuentium, potius priuilegium cenſetur,dum confirmatur. Vndè *in d. cap. Pro illorum* ſtatutū,de quo ibi fit ſermo,vocatur indulgentia. Nam & præceptum datum in fauorem eius, cui præcipitur,in effectu conſilium dicitur, vt probat Fagnan. *loco cit. nu. 23. ex l. Cum Pater §. mundo,* vbi Gloſſ. *in v. Conſi. ff. de leg. 2. & l. 2. § fin. ff. mand.* Quemadmodum & prohibitio legis concernens principaliter fauorem eius, cui fit,habet vim exhortationis. *cap. Denique §. Hæc etſi legibus diſt. 4.* Panorm. *cap. Ad Apoſtolicam nu. 11. de Regul.* Cum ergo poſſit quilibet fauori ſuo renūciare. *cap. Ad Apoſtolicam, de Regularib.* poſſunt ſtatuētes à ſtatuto facto ad ſui fauorem recedere,non obſtāte confirmatione Apoſtolica. Imò per vnicum actum factum contra ſtatutum cenſentur renunciaſſe illi, aut illud ſuſpendiſſe ſecundum opinionem Decij *in d. cap. Cum acceſſiſſent nu. 26. de conſtit.* & Fagnan. *ib. num. 20.*

100 Et hoc extenditur, vt verum ſit etiam ſi Papa confirmans apponat clauſulam decreti irritantis. Quia, & huic decreto, & formæ inductæ per illud renunciari poteſt, quando reſpicit priuatū fauorem. *cap. fin. §. His autem,* & ibi Panorm. *not. 2, de offic. deleg.* Fag. vbi ſupra *num. 22.* Bartol. *in l. filio præterito. ff. de iniuſt. nupt.* Vnde hanc eandem ſententiam tenuerunt Rota *dec. 79. alias 3. de priuil.* coram Cadr. Creſcen Card. *in Clem. 1. nu. 18. de elect.* Caſſad. *dec. 2 de decret.* Salmen, *in reg. de Trien. qu. 49. num. 11.*

101 Non obſtant verò quæ ſupra *n. 94.* adducta ſunt, & quæ contra hanc aſſertionem militare videntur. Quia *in cap. Si ſoli. infra de conceſ. præbendarum,* non erat ſermo de ſtatuto inferiorum, ſed de reſcripto Papæ habente clauſulam decreti irritantis. Et *in cap. Dilectu, de præben.* vt ex Dec. *ad d. cap. Cum acceſſiſſent. nu. 24.* vt aduertit ibi Fag. *n. 23.* non erat ſermo de ſtatuto edito ad fauorem ſtatuentium, ſed ad fauorem Eccleſiæ, vnde non mirum,ſi non poterat reuocari. Sed & Gloſſ. ibi *in v. clauſula* aduertit, quod ſtatuto,de quo in eo cap. erat ſermo, licet confirmato à Papa,poterant contrauenire,ſi voluiſſent. Et eodem modo procedit Gloſſ. citata *in cap. ſtatutum. de reſcrip.* quia ibi agitur de fauore mixto,cui renunciari nō poteſt.

102 Solùm ergo in eo caſu non poſſent ſtatuētes recedere à ſtatuto in eorum fauorem facto, & à Pontifice confirmato, ſi expreſsè id illis prohiberetur in confirmatione. Quod tamen non fit ex eo præcisè,quod ordinetur ſtatutum obſeruari adiuncto decreto irritanti.

103 Specialiter autem verum eſt, quod ſtatuētes non poſſunt vti ſtatuto à Papa cōfirmato in eorum fauorem, dum vel ſemel ab eo ſtatuto receſſerunt,ſi eo vti volunt contra Pontificem, quaſi impediendo,ne ipſe poſſit contra ſtatutum operari, à quo ipſi alias liberè receſſerunt,vt conſtat *ex d. cap. Cum acceſſiſſent. de conſtitut. & cap. Pro illorum de Præbend.*

104 At loquendo iam de confirmatione accidentali data ad ſolemnitatem, & maiorem ſtatuti efficaciam,dicendum eſt, quod,tali confirmatione non obſtante,inferior legiſlator,qui ſtatutum condit auctoritate ſua ordinaria,poteſt quoque illud ex cauſa iuſta corrigere, aut in totum reuocare. Ita ex Bartol. *in l. Omnium. C. de teſtam. & l. Omnes populi ff. de iuſt. & iur. n. 33.* & Bald. *in l. Ex placito. C. de rerum permut.* tenet Suarez *d. cap. 26. nu. 22.* Martinez *p. 2. q. 97. a. 1. dub. 1.* Palaus *d. p. 2. nu. 2.* Nam vt probat Rota *dec. 219. nu. 1. part. 7 recent.* Confirmatio Apoſtolica non facit ſtatuta confirmata perpetua, nec illa immutat,ſed illis dat robur ſecundum illorum naturam *l. Aurelius §. 1. ff. de liber. legat.* Surdus *conſ. 330. n. 18. vol. 3.* non ex defectu poteſtatis Papæ,ſed ex defectu voluntatis. Peregr. *conſ. 63. nu. 1.* Rota *dec. 427. num. 1. & 555. n. 2. p. 2. Recent. & dec. 175. nu. 7. & 8. p. 5* Per confirmationem enim huiuſmodi accidentalem non intendit Pontifex augere ſtatutum, vel illud extendere, aut naturam eius immutare. Natura enim confirmationis non eſt aliquid de nouo tribuere,ſed quod iam factū eſt roborare *d. l. Aurelius §. teſtamento & l. Ex verbis* vbi Gloſſ *in v. tuo.* Bald. *in ſumm. C. de donat. inter virum. & vxor.* Rota *dec. 405. num 1. part. 2. & dec. 597. nu. 2. part. 3. & dec. 458. nu. 1. par. 3. & dec. 604. nu. 1. par. 4. recent.* Confirmatio igitur ſtatutum, aut legem inferioris roborat, ſed non extendit, vt habeat perpetuitatem,nec auget, vt habeat immutabilitatem. Cuius, vt notat Martinez *dub. 2.* habemus exemplum in conſtitutionibus Regularium à Sede Apoſtolica confirmatis, qua confirmatione non obſtante,ſuperiores Regularium legiſlatores, prout opus eſt, limitant, corrigunt, & reſpectiuè abrogant.

105 Si tamen Sedes Apoſtolica confirmando ſtatutum inferioris addat aliquid,per quod faciat illud ſimpliciter ſuum,& ſibi proprium,tunc inferior non poteſt ſtatutum illud abrogare, aut corrigere. Eſt verò indubitatum Pontificem confirmādo nouam legem ſibi propriam condere, ſi apponat hanc clauſulam, *de nouo, & perpetuo ſtatuimus, & ordinamus:* quæ habet vim nouæ conceſſionis, ac meræ, & ſimplicis diſpoſitionis Papalis. Rota *deciſ. 84. num. 6. par. 1. recent.* Bartol. *in l. more maiorum n. 5. ff. de iuriſ. omn. gent.*

106 Idem verò primo eſſe dicendum, ſi Papa præcipiat ſtatutum confirmatum obſeruari voluit Seraph. *dec. 538. n. 1.* Rota *dec. 438. n. 58. part. 4. tom. 2.*

2. *recent.* Quia quod Principi placuit legis habet vigorem. *l. Quod Principi. ff. de legat.* Sed conſiderãdum eſt, quod in caſu illius Rotæ, Papa non purè præceperat obſeruantiam ſtatuti, dixerat enim: *Præmiſſaque inuiolabiliter obſeruari, ac vt vim contractus inter nos, & communitatem Bononien. obſeruari habeãt, decernimus*. Vndè ſtatutum illud non erat merum ſtatutum, ſed contractus cum Papa initus, vndè non mirum ſi ſola voluntate Bononiẽ. non poterat reuocari. Præterquam C. quod ibi ſermo erat de ſtatuto, qui ex ſe non valebat ſine confirmatione Papæ. Rota ibid. *n. 36.* & quod non fuerat editum fauore ſtatuentium tantum, cum in eo haberet intereſſe Sedes Apoſtolica tanquam in cõtractu cum illis inito. Cæterùm loquendo de confirmatione accidentali non ideò dicendum eſt confirmationem non eſſe puram, ſed nouæ legis Papalis habere vim, quod Pontifex ſtatutum confirmatum præcipiat inuiolabiliter obſeruari, quia hæc non eſt additio, ſed maior expreſſio eius, quod in confirmatione intimè clauditur. Nam ex quo Papa ſtatutum confirmat, vult, & ſic mandat illud obſeruari ex vi ipſius confirmationis; & ſic expreſsè præcipiendo ſtatutum obſeruari, ſolùm explicitè exprimit, quod in confirmatione implicitè inerat.

107 Si tamen Papa confirmando ſtatutum inferioris præcipiat ſub noua pœna in ſtatuto non contenta illud obſeruari, videbitur ſecundò, quod adiunctio iſta præcepti, ſeu legis pœnalis tanquam propria Pontificis afficiat ſtatutum, & illud eleuet, vt iam ſit ſtatutum Põtificis immutabile per iuriſdictionem inferioris. Sed conſiderandum eſt, quod hæc pœnæ adiunctio poteſt eſſe acceſſoria ad ſubſtantiam ſtatuti, quod de ſe eſt per inferioris authoritatem mutabile. In quo caſu ſi adiũctio poenæ acceſſoriè ſe habeat, ſequetur naturam principalis. *cap. Acceſſorium infra de reg. iur.* & ſic benè poteſt contingere, quod Pontifex ad exactiorẽ obſeruantiam ſtatuti pro eo tempore, quo iudicatur vtile, adiunxerit pœnam, relicta inferiori legiſlatori ſua libera iuriſdictione ad mutandum ſtatutum, ſi id poſtulet vtilitas publica.

108 Tertiò videtur, quod confirmatio ſtatuti ſit nouæ legis Pontificiæ editio, ſi Pontifex nedum præcipiat obſeruantiam ſtatuti, ſed apponat decretum irritans, quidquid contra ſtatutum fuerit geſtum. Hoc enim videtur expreſsè probari per textum in *in cap. Dilecta 25. de Præben. & per cap. Si ſoli, infra de conceſs. præbend.* Et ita hoc tenuerunt Gloſſ. *in d. c. Dilecto in v. clauſula*, & Panor. *ibid.* Suarez *l. 6. de leg. cap. 26. n. 24.* Palaus *tr. 3. diſp. 5. p. 2. §. 2. n. 8.* Quod ratione confirmatur: tũ quia decretũ irritans dat formã ſecũdũ Bald. *in l. 1. n. 2. ff. de liber. & poſth.* Forma autẽ ſeruari debet. Tũ 2. quia ex appoſitione huius decreti Papa videtur principaliter reſpicere ad bonum Eccleſiæ, & ſimpliciter velle, vt ſtatutum obſeruetur. Sed hic quoque conſiderandũ eſt, quod in *d. cap. Dilecto.* ſermo erat de ſtatuto, quod indigebat confirmari cõfirmatione ſubſtantiali. Et nihilominus, vt probatum eſt ſupra, ſi ſtatutum ſit in fauorem ſtatuentium poteſt mutari non obſtante confirmatione Apoſtolica, & decreto irritanti poteſt renunciari. Sic igitur ſi confirmatio ſtatuti, quæ ſit accidentalis ſit data in fauorem legiſlatoris inferioris, poterit legiſlator inferior huic fauori renunciare, non obſtante decreto irritante. Sed conſiderandum eſt vlterius, quod confirmatio accidentalis eſt ſtatuti extrinſecum accidẽs ſupponens ſtatutum iam præexiſtens in ſui ſubſtãtia perfectum, & validum; At verò accidens extrinſecum, nec fert, nec infert mutationem ſubſtãtiæ rei, ſed ſubſtantiam accidentaliter ornat, ſi ſit bonum, eius verò ſubſtantialem conditionem non mutat, ſic igitur confirmatio iſta accidentalis cum ſuis qualitatibus ſe habet vt accidens, & vt quid acceſſorium reſpectu ſtatuti, quod naturam ſtatuti ſequitur, ſed illam non mutat; & ita quoque ſe habet præceptum factum ſubditis cum decreto irritante, vt ſtatutum obſeruent. Si tamen præceptum munitum, vel etiam non munitum decreto irritante reſpiceret legiſlatorẽ ipſum, cui præciperetur, vt ſtatutum non mutaret, tunc huiuſmodi præceptũ nouam legem contineret, ſed valdè diuerſam à confirmatione ſtatuti, & tunc inferior non poſſet ſtatutum mutare. Sed præceptum obligans ſub decreto irritante ſubditos ad obediendum ſtatuto, ſe habet vt accidens, & acceſſorium ad ſtatutum, & naturam eius ſequitur, *cap. Acceſſorium inf. de reg. iuris*, & ideò non facit ſtatutum immutabile. Nec obſtant iura citata, vt patet ex dictis.

109 Sic ergo reſolutiuè, & abſolutè mihi videtur dicẽdum, quod vbi confirmatio ſit de ſubſtantia ſtatuti ab inferioribus poteſt mutari ſolùm, ſi ſit merè, & præcisè ad fauorem ſtatuentium, cui illi poſſint renunciare, non verò ſi ſit ad fauorem Eccleſiæ, vel publici boni, vel etiam alicuius alterius particularis. Sed ſi confirmatio ſit accidentalis, quæ non mutat naturam ſtatuti, poſſunt inferiores ſtatuentes ex iuſta cauſa ſtatutum mutare non obſtãte confirmatione; niſi Pontifex confirmans faciat ſibi proprium ſtatutum, & illud eleuet, vt ſit in rigore lex Pontificia, quod tamen non præſumitur, vt benè aduertit Suarez *d. cap. 26. nu. fin.* niſi in confirmatione exprimatur.

110 Quod verò ſtatutum confirmatum à Papa dicatur Papale per Rotam *deciſ. 267. num. 6.* coràm Ludouiſio, vt eadem Rota explicat, ſic eſt verum, quod non impedit, ne ſit reuocabile iuxta prædicta, quia vel fauori Papæ poſſit renunciari, vel quia ſtatutum ſit Papale ex accidẽti, & ſecundum quid & acceſſoriè.

SVMMARIVM.

111 *Ratio ad quæſtionem.*

112 *Delegatus ad ferendam legem non poteſt legem abrogare.*
Niſi ſit delegatus abſolutè ad gubernandum, cum poteſtate ferendi leges.

113 *Ordinarius ſi de commiſſione Superioris legem ferat, poteſt illam abrogare.*
Generalis Ord. Prædicatorum poteſt affiliationes Fratrum transferre.
Ordinarium decet ob reuerentiam non abrogare legem factam de mandato Papæ.

114 *Ordinarius legem à ſe editam auctoritate Papæ non poteſt abrogare.*

115 *Neque, ſi illi dicatur, facias etiam auctoritate noſtra.*

QVAE-

QVAEST. VN.

ARTICVLVS VI.

Vtrum inferior reuocare poſſit legem à ſe ſtatutam ex ſpeciali commiſſione Papæ, vel Principis ſupremi.

111 Videtur enim, quod non poſſit, quia in eo caſu lex edita eſt auctoritate Papæ, ſeu Principis, & ideò tanquam lex Papæ, aut Principis habenda eſt, quam inferior non poteſt abrogare.

112 Diſtinguendum tamen eſt. Nam vel lex edita ſuperat iuriſdictionem ordinariam inferioris, & in hoc caſu, cum inferior non agat, niſi per virtutem Papæ, aut Principis ſibi in eo caſu particulari ad ſolam legem ferendam delegatam, lex illa eſt Papæ, aut Principis, & inferior Delegatus poſtquã eam tulit functus eſt officio ſuo, nec poteſt latam legem, aut abrogare, aut corrigere, ſeu relaxare. Quod tamen limitatur, nam ſi Papa, vel Princeps det auctoritatem abſolutam ad gubernandum cum poteſtate ferendi legem, prout datur Legatis à latere, poterit Legatus, qui legem tulit, eam quoque reuocare. Suarez *l.6. de leg. cap.26. n.21.*

113 Sed ſi lex edita ab inferiori non excedat iuriſdictionem eius ordinariam, Papa, ſeu Princeps mandans inferiori, vt condat legem ſolùm excitat authoritatem inferioris; in nullo ei derogando, vt habetur expreſsè deciſum per Innoc. 3. *in cap. Licet 12. ſupra de off. Ordinarij*, ibi. *Quia tamen intentionis noſtræ non fuit, nec eſſe debuit iuriſdictioni tuæ per mandatum huiuſmodi derogare, &c.* Præceperat autẽ Innocentius Archiepiſ. Paris. vt ad reformationem Religioſorum ſtatueret, quod regulare fuerit, & honeſtum. Vnde ex hoc texto hoc idem docent Iaſon. *in l. Ius ciuile. num.2. ff. de iuſt. & iur.* Cened. *in Decret. collect.* 157. *n.1.* Menoch. *de præſumpt. l.2. præſ. 16. nu. 24.* quos refert, & ſequitur Barboſa *clauſula 12. nu. 2.* Quamobrem cum huiuſmodi lex pendeat à iuriſdictione Ordinarij, & eius virtute ſit edita, nec vim habeat proximè, niſi ex eius voluntate, poteſt ab Ordinario in ea diſpenſari, & ei derogari ex iuſta cauſa. Ita eñ ex commiſſione Clem. VIII. in Cap. Generali Romæ 1601. prohibitũ fuerit transferri affiliationes Fratrũ de vno ad alium Conuentũ, nihilominus Magiſtri Ordinis licentiam transferendi huiuſmodi affiliationes concedebant, & concedunt. Et cũ de ann. Quidã fundati ſuper dicta ordinatione impugnaſſent affiliationem vnius Fratris factam ad Conuentum N. & recurſum habuiſſent ad ſacram Congregationem Epiſcoporũ, & Regularium, deciſum fuit translationem ſubſiſtere. Nihilominus tamen quantum ad abrogationem totalem legis huiuſmodi editæ ex mandato Apoſtolico magna conſideratio habenda eſſet, ob reuerentiam præcepti Sedis Apoſtolicæ, cui licet obtemperatum fuerit condẽdo legem, tamẽ etiam condita lex niſi ex iuſta, & valdè graui, & manifeſta cauſa non deberet abrogari, & ſi poſſet, ob reuerentiam deberet Pontifex conſuli.

114 Sed quid dicendum, ſi lex ab inferiori edita de mandato Papæ, aut Principis non excedat facultatem ordinariam inferioris, ſed tamen Papa aut Princeps eam ferri mandet, cũ clauſula *authoritate noſtra, vel tanquam Delegatus*? Reſpondetur ſeruandum eſſe, quod habetur infra *cap. Cum aliquibus fin. de Reſcriptis*, ibi. *Si verò Canonicorum receptio alias pertineat ad eoſdem: non apoſtolica, ſed recipientium cõſeatur authoritate receptus: niſi quod eum authoritate noſtra reciperent, in noſtris literis caueatur expreſsè.* Tunc igitur Papa, vel Princeps iuriſdictionem ordinariam cenſetur mutare in delegatam iuxta textum. *in l. 1. §. Si quis ſimpliciter ff. de verb. obligat.* Vel certè importatur, quod iam ipſe non propria, ſed delegantis authoritate agit, quod eſt proprium Delegatorum. Et ſuccedit *regula 1. verſ. omnia enim. C. de iure vet. enucl. iuncta l. 1. qui mandatũ l.3. ff. de off. eius, &c.* Quamobrẽ inferior huiuſmodi legem non poteſt authoritate propria abrogare, & nec authoritate delegata, niſi hoc etiam illi fuerit delegatum.

115 Si autem in commiſſione ſuperioris mandantis legem ferri apponatur clauſula, *Etiam authoritate noſtra*, vel *etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus*, tunc iudicem habere vtramque authoritatem cenſet Barboſa *dicta clauſ. 12. n.4.* ita vt ſic ab eo iudice Ordinario non ad Summum Pontificem, ſed ad Metropolitanum ſit appellandum. Verum quidquid ſit de his, in caſu noſtro dicendum erit inferiorem non poſſe legem, ſic etiam auctoritate Papæ delegata latam, vel abrogare, vel corrigere, quia eſt munita Superioris authoritate, & eius lex eſt, & non niſi à Papa, vel ex eius delegatione poteſt lex illa mutari.

SVMMARIVM.

116 *Lex ſolam ſibi contrariam abrogat.*
117 *Sufficit contrarietas indirecta.*
118 *Lex addens non eſt contraria.*
119 *Contrarietas legum accipienda eſt non ſecundum regulas logicæ, ſed ſcientiæ moralis.*
120 *Generalis affirmatiua, & particularis negatiua moraliter non ſunt contrariæ.*
121 *Aliquando tamen contrariantur.*
122 *Quantum fieri poteſt legum contrarietas eſt vitanda.*
123 *Legum mutatio odioſa, et ſtrictæ interpretationis.*
124 *Et tamen ſpectata cauſa fauorabilis eſſe poteſt.*
125 *Ad vitandam contrarietatem non ſunt improprianda verba.*
126 *Attendi debet proprietas verborum legalis, non grammaticalis.*
127 *Debet attendi quod legiſlator alijs verbis vſus eſſet, ſi aliud voluiſſet.*
Verba debent accipi ſecundum vſum.
In dubio accipiendus ſenſus, qui excludat contrarietatem.
128 *Ad hoc vt lex contraria deroget priori eſt in legiſlatore neceſſaria ſcientia contrarietatis.*
129 *Vbi noua diſpoſitio ſit manifeſtè contraria priori non poteſt in Papa præſumi ignorantia contrarietatis huius.*
130 *Ex ſola contrarietate poſterioris diſpoſitionis ad priorem non præſumitur in Papa actualis inconſideratio eiuſdem contrarietatis.*
Ex triplici cauſa poteſt adeſse hæc incõſideratio.
131 *In Papa poteſt præſumi ignorantia facti.*
Et quod ſit deceptus, & circumuentus.
132 *In Principe non præſumitur malum.*
Delictum non præſumitur.
Non eſt poſſibilis inconſideratio contrarietatis ad le-

Digitized by Google

legem in Papa ex vſu rationis contra nouam legem diſponente.

133 *Quæ Papa facit ex certa ſcientia ſeruari debent.*
Scientia, & conſenſus Papæ arguitur ex ſcientia Miniſtrorum.

134 *Importunitas precum non facit, quod reſcriptum Papæ ſit inualidum.*
Violentum facit inuoluntarium.

135 *Metus cadens in conſtantem virum facit inuoluntarium ſecundum quid.*

136 *Metus cadens in conſtantem virum non irritat diſpoſitionem Papæ.*
In Papa non præſumitur metus.

137 *Preces non minuunt voluntarium.*

138 *Niſi per accidens.*
Importunitas non inducit metum grauem.
Importunitas non reddit irritam gratiam.

139 *Reſcriptum non debet præſumi ex importunitate obtentum.*

140 *Ex importunitate non præſumitur inconſideratio contrarietatis ad legem.*

141 *Poſteriori diſpoſitioni ſcienter habita dare de inualiditate eſt inducere in legiſlatorem crimen, & infamiam.*

142 *Obijcitur ex cap. Ex parte de Cappell. Monach.*

143 *Ex non appoſitione derogatoriarum non debet præſumi falſitas, vel occupatio.*
Præſumptio à iure reprobata eſt ex defectu derogatoriarum præſumere, vel falſitatem literarum, vel eas emanaſſe ex occupatione.

144 *Fortior præſumptio vincit debiliorem.*
Delictum non præſumitur.
Debet accipi interpretatio excluſiua delicti.
Falſitas debet probari.

145 *Praxis derogatoriarum introducta per accidens.*

146 *Intellectus cap. Ex parte de capell. Monach.*

147 *Literæ de quibus in d. cap. eſt ſermo erant literæ euiuſdem Honorij.*

148 *Vbi noua diſpoſitio eſt manifeſtè contraria priori defectus derogatoriarum non infert defectum voluntatis in Pontifice.*

149 *Vbi noua diſpoſitio eſt contraria priori, & deeſt præſumptio ignorantiæ, & violentiæ, ſemper diſpoſitio poſterior derogat priori.*

150 *Quod lex poſterior non deroget priori contrariæ, nec eſt ex defectu poteſtatis, nec ex defectu voluntatis.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS VII.

Quæ regulæ ſint ſeruandæ, vt appareat poſteriorē legem abrogare, vel corrigere priorem, quando id in legē poſteriori non cauetur expreſsè.

116 HAEc regula primò tanquam certiſſima habenda eſt, quod lex poſterior non abrogat priorem, niſi ſibi contrariā, *l. Sed & poſteriores, & l. Non eſt nouum ff. de leg.* Gloſſ. *hic in v. priorem.* Io. Monachus *nu. 2.* Archid. *nu. 3.* Anch. *num. 7. opp. 6.* Dom. *num. 5.* Franc. *nu. 5.* Bartol. *in l. Omnes in 3. q. ff. de iuſt. & iur.* Alex. *conſ. 117. num. 3. & conſ. 143. n. 10. vol. 6. & conſ. 154. n. 2. vol. 7. & conſ. 98. col. 3. vol. 4.* Domin. *conſ. 76. col. 3.* quos refert, & ſequitur Probus hic ad Monac. *nu. 7. litt.* F. Martinez *p. 2. q. 97. num. 1. dub. 1. concl. 2.* Monteſ. *ibid. de leg. diſp. 26. nu. 2.* Palaus *tom. 1. tr. 3. diſp. 3. p. 4. §. 5. num. 2. & diſp. 5. p. 2. n. 9.* Suarez *lib. 6. de legib. cap. 25.* Fagnan. *cap. Cum eſſet nu. 92. de teſtam.* & DD. communiter. Nam ſola ea, quæ ſunt adinuicem oppoſita ſunt inter ſe incompatibilia, & vnum aliud excludit, quæ verò nullo modo ſūt oppoſita ſimul conuenire poſſunt, ſicut conueniūt leges non contrariæ, quantumuis diuerſæ, vnde nō ſufficit legum diuerſitas, ad hoc, vt vna excludat aliam, ſed eſt neceſſaria oppoſitio, & contrarietas.

117 Requirit verò Gloſſ. quod vna lex ſit alteri contraria directè, vt illam abroget, & hoc etiam placuit Anchar. Sed hoc verè non eſt neceſſarium, ſed ſufficit vera contrarietas, etiam ſi ſe habeat indirectè, & conſecutiuè, quia & huiuſmodi contraria ſimul eſſe non poſſunt, ſed ſe omninò excludunt, & cenſetur derogatum nedum, quod eſt expreſſum, ſed etiam quod neceſſariò infertur. Rota *dec. 1582. n. 11.* coràm Peña.

118 Sed è contra: quia lex ex eo quod diuerſa non eſt contraria alteri legi, neque ex eo quod poſterior addat priori, ideò lex poſterior addens nouam poenam non eſt contraria priori, neque cenſetur ex hoc præcisè reuocare poenam per priorem legem impoſitam. Bartol. *in l. 1. ff. de vi. bon.* Nauar. *in cap. Ita quorumdam notab. 11. n. 14. & 30.* quos ſequitur Suarez *lib. 6. de legib. c. 27. num. 10.* Sic etiam lex poſterior dans aliquod remedium, vel concedens aliquid non eſt contraria, neque ex hoc aufert remedium per priorem legem datum, ſi remedia inter ſe non pugnent. Nauarr. *conſ. 8. de off. ord.* Suarez *d. n. 10.* & ſumitur *ex l. quoties ff. de action. & oblig.*

119 Regula ſecunda eſt, quod hic attendi non debet contrarietas penſata ſecundum regulas Logicæ, ſed ſecundum regulas morales. Nam in materia Phyſica, vel morali, quia ad verificandam vniuerſalem ſufficit, quod ſit vera, *vt in pluribus*, licet in aliquo deficiat, ideò vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua non ſunt ſemper oppoſitæ, & è contra.

120 Quamobrē in iure lex vniuerſalis, ſeu generalis, & ſpecialis, aut particularis nō ſunt contrariæ. Vndè lex generalis non derogat ſpeciali non facta de ea mentione. Dom. hic *nu. 5.* Fagnan. *cap. Cæterum nu. 80. de reſcript. & cap. Cum eſſet, num. 88. & 110. de teſtam.* Palaus *tr. 3. d. 5. p. 2. nu. 11.* Et quod lex generalis non deroget ſpecialibus priuilegijs, quæ ſunt leges priuatæ dixit Rota coràm Seraph. *dec. 612. num. 2.*

121 Poteſt tamen eſſe, quod aliquando in iure propoſitiones vniuerſales ſumantur vniuerſaliter logicè, & diſtributiuè pro ſingulis omnibus, & tunc vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua, & è contra eſſent contrariæ, ſicut & indefinitæ propoſitiones in materia neceſſaria æquipollent vniuerſalibus, & in moralibus hoc ſæpè contingit, vndè eſt axioma, quod indefinita æquipollet vniuerſali, quod tamen multas patitur limitationes, & præcipuè non verificatur in odioſis, & poenalibus, de quo videri poſſunt DD. quos abūdè cumulat Barbol. *Axiom. 123*, Verum nedum in affirmatione, & negatione eiuſdem de eodem adeſt oppoſitio, quæ eſt pluſquam contraria, cum ſit contradictoria, ſed & quando de eadem oppoſita affirmantur, vel negantur, vt ſi de eodem Ti-

tio

tiò dicatur. Quod eſt legitimus, & illegitimus, fatuus, & ſanæ mentis, & de eadem muliere, quod eſt virgo, & corrupta Gloſſ. *in Clem. Teſtibus in v. directè contrarijs de Teſtibus*.

122 Tertia regula eſt, quod quantum fieri poteſt contrarietas in diſpoſitionibus, & legibus eſt vitanda, & conciliãda. *L. vbi repugnantia ff. de reg. iur. cap. Cum expediat*, & ibi DD. infrà *de elect.* Vndè omnis rationabilis interpretatio accipi debet, vt tollatur legum contrarietas.

123 Proptereà iuris regula eſt, quod derogatio legum ſit ſtricti iuris, quæ recipit ſtrictam interpretationem Rota *d. 23. n. 19. & dec. 384. num. 39. p. 5. rec. & dec. 582. num. 10.* coram Pen. *& dec. 48. n. 18.* coram Duran. Vnde non cenſetur derogatum, niſi deductum expreſsè, vel quod ex neceſſitate infertur Peña *d. dec. 582. n. 11.*

124 Et tamen hæc regula non eſt vera, niſi per ſe ſpectata conditione reuocationis. Nam aliàs ſpectata materia, & cauſa mutandi legem, ſi lex prior ſit nimis rigoroſa, vel quod peius eſt iniqua, vel ſaltem in facto occaſio multorum malorum, valdè fauorabile eſt illam reuocare. Suarez *l. 6. de leg. cap. 27. nu. 8.*

125 Sit nihilominus regula 4. quod ad vitandam contrarietatem legum non ſunt improprianda verba. Oppoſitum huius videtur tenere Guttierez *l. 3. pract. q. 15. num. 34.* quem ſequitur Sanchez *de matrim. diſp. 17. num. 6.* & Crauet. *conſ. 70.* apud Barboſ. *axiom. 58. nu. 1.* Quia enim correctio legũ, & contrarietas eſt odioſa, ſtricta interpretatio ſumi debet ad eam vitandam, & ideò ſi improprianda verba tollitur contrarietas, id videtur fieri debere, ſed meritò hoc negat Suarez *l. 6 cap. 27. n. 11.* Tum quia ſi illa licentia accipi poſſet, non quam ferè admitti poſſet legum contrarietas, & correctio, quod eo apparet falſum, quo hinc ſequeretur nihil eſſe firmum, certum, & ſtabile in legibus. Tum ſecundo, quia maius inconueniens eſt admittere improprietatem in poſteriori, quàm derogationem in priori lege, præſertim cum derogatio mala non ſit, & nulla ſit maior ratio improprĩandi poſteriorem legem, quàm priorem. Tum tertiò, quia Gloſſa *in l. Non poſſunt. ff. de legib.* habet, quod in dubio de benignitate legis proprietas verborum eſt tenẽda, & generaliter in reſtrictione legis ſemper debet attendi proprietas verborum, niſi contineat iniquitatem, vel abſurditatem. *l. Non aliter. ff. de leg. 3. cap. Ad audientiam de decim.* vt tradit Bart. *in l. Omnes populi, n. 57. & 58. ff. de iuſt. & iur.* Panor. *in cap. 1. nu. 14. de conſtit.* Felin. *cap. in omni num. 2. p. 2. de Teſtim.* Fagnan. *cap. Veſtra an. 123. & 127. de Cohabit. Cler. & mulier.* Vbi quod propria verbi ſignificatio illa eſt, quæ eſt ſtricta, & non larga, ideo ſeruanda vbi eſt neceſſitas ſtrictæ interpretationis. *l. Labeo ff. de verb. ſignif.* At verò legem vel abrogare, vel corrigere ex iuſta cauſa nullam continet iniquitatem, aut abſurditatem; igitur per ſe loquẽdo verba poſterioris legis non ſunt impropriè intelligenda.

126 Quamuis quando improprietas non eſſet tanta, quin ſecundum communem vſum ſoleant verba in illa minus propria ſignificatione vſurpari, ſeu quando ſignificatio verborum iam ex vſu eſt propria, licet prima ſignificatio videatur impropria, vt in exemplo, quo vtitur Panorm. *in cap. Cum olim ſupra de iudic.* & Felin. *in cap. Non poteſt. eod. tit.* ſcilicèt de electione facta in concordia, quia enim in iure electio dicitur facta in concordia, ſi ſit facta à maiori parte, ideò ad conciliandas leges ita poſſet ſumi; ſiuè vt colligitur ex Panormit. *d. cap. Cum olim*. ad vitandam correctionem legum non eſt attendenda proprietas verborum grammaticalis, ſed legalis, ſic enim in iure, quod eſt factum à maiori parte, minori diſſentiente dicitur propriè factum in concordia. Et in hoc ſenſu intelligi etiã debent alij DD. quos refert Sanchez vbi ſupra. Itaque igitur verborum improprietas admitti non debet, & in aliquam notam legiſlatoris cedit, ſi velimus ſine neceſſitate vitandi iniquitatem, aut abſurditatem eum impropriè, ideoque deficienter fuiſſe loquutum. Ideò vniuerſaliter verum eſt, quod verba in propria eorum ſignificatione ſunt accipienda, & ab ea non eſt recedendum. *l. Non aliter. ff. de l. 3. l. Cum lege. ff. de Teſtam.* etiamſi agatur de præiudicio Tertij, etiam in materia odioſa.

127 Et debet aduerti ſemper illud Honor. 3. *c. Ad audientiam. de decim. Nam ſi intelligeremus tantummodo de noualibus, vbi ponimus de laboribus, poneremus de noualibus.* Debemus enim præſumere legiſlatores, & præcipuè Summos Pontifices, & eorũ Miniſtros calere verborum ſignificationes, & quæ aptiora ſunt ad explicandum cõceptum internum mentis illorum, & voluntatis intentionem, & illis eiſdem verbis vti, nec eos, vel vnum dicere, & aliud intendere, vel quod intendunt velle ineptè, & impropriè ſignificare. Sic ergo legiſlatorum verba in propria eorum ſignificatione accipi debent, & ſecundum quod in communi vſu loquendi accipiuntur. *l. librorum §. Quod tamen ff. de leg. 3. l. Labeo ff. de ſuppellect. legat. l. Cum de lanionis. § Item ff. de fund. inſtruct.* Bart. *in l. Omnes Populi. ff. de iuſt. & iur.* Panor. *cap. Nonnulli num. 5. de Reſcript.* Et licet dicatur verba debere intelligi iuxta ſubiectam materiam, hoc habet locum tunc maximè cum verba ſunt dubia, & tamen nunquam ſunt improprianda, niſi ad vitandam iniquitatem, vel abſurditatem. Quamobrem in præſenti, ſi dubia ſit legum contrarietas, verba potius accipi debent, vt contrarietatem excludant. Tum quia legum contrarietas eſt odioſa, tum quia potius præſumi debet, quod ſi legiſlator voluiſſet diſponere contrariũ antiquioris legis, id clarius expreſſiſſet, ſed contrarietas, vt certa haberi debet, quando verba in propria illorum ſignificatione illam certò ſignificant.

128 Sexta regula eſt, quod ad hoc vt lex legẽ abroget non ſufficit legum contrarietas etiam euidens, & notoria, ſed requiritur in legiſlatore ſcientia contrarietatis poſterioris legis abrogantis ad priorem legem abrogatam. Habetur hæc regula manifeſtè ex præſenti textu, in quo manifeſtè decernitur, quod quia Papa præſumitur probabiliter ignorare leges particularium locorum per ſuam legem poſteriorem illis non derogat, niſi id exprimat. Ideò regulam tradunt Gloſſa *in v. facti.* Io. Monac. *num. 8.* Archid. *num. 3. & 4.* Io. Andr. *n. 6.* Auchar. *n. 5.* Dom. *n. 9. & ſeqq.* Barbos. *n.* t. & tradunt communiter ſcribentes *ad quæſt. 97. n.* t. *p. 2.* D. T. Suarez *de legib. lib. 6. cap. 27. nu. 11.* Fagnan. *ad cap. Nonnulli, nu. 33. ſupra de conſtit.* Et ratio eſt, quia neceſſaria omninò eſt ſcientia operantis reſpectu actionum, quæ non niſi ab operantis voluntate habent vim, & efficaciam, quia voluntas

non fertur in incognitum. At verò ex voluntate legiſlatoris eſt, quod lex vigeat, & efficaciam habeat, & duret, vel eſſe non poteſt igitur intelligi, quod lex noua habeat vim ad antiquam abrogandam ſua vi, & efficacia, niſi legiſlator habeat notitiam vtriuſque legis, & contrarietatis earum, vt ſciat ſe non poſſe poſteriorem edere, niſi abroget priorem.

129 Septima regula eſt, quod vbi lex prior eſt de illis, quæ ſunt in ſcrinio pectoris Papæ, quas nimirum Papa tenetur ſcire ex officio, eius ignorantia nequit in eo præſumi; Papa enim circa ea, quæ ſunt iuris non errat Rota *dec.409. n. 23.par.5. recent.* Quoniam præſumitur ſcire iuris diſpoſitiones. Rota *dec. 455.n.5. p.1.diuerſ.* Ideò Papę præſumitur nota qualitas, quæ eſt de iure, vt non ſit neceſſe illam exprimere. Rota *dec.75.de reſcrip.in antiq. & dec.*221. *n.*8.coram Greg.15. Videantur dicta ſupra in expoſitione textus *nu.7.& ſeq.* Vbi verò Papa non præſumitur ignorare priorem legem, nõ poteſt præſumi ignorare contrarietatem nouæ diſpoſitionis ad legem priorem, ſi noua diſpoſitio eſt manifeſtè contraria priori legi, quia facti proprij, & præſentis non poteſt in Papa præſumi ignorantia, ſeu non poteſt præſumi, quod Papa ignoranter faciat, quod verbis manifeſtis ſignificat ſe facere. Et ſic vbi noua diſpoſitio manifeſtè eſt contra ius, vt quia v. g. ex narratiua ipſa apparet Papam fuiſſe de negotio informatum, ſi quod expreſsè eſt petitum, & à Papa conceſſum eſt manifeſtè contra ius præſumi debet in Papa certa ſcientia, vt habetur ex *cap. Paſtoralis de off. deleg.* & docent Panorm. ibi §. *Præterea & cap. Nonnulli de reſcript. num* 8. & apud eum Innoc. & Io. Andr. Rota *dec.32.n.9.par. 6. & dec.80.n.16.p.7.d.363.n.8 par.10 recent.*

130 Octaua regula eſt, quod ex eo præcisè, quod noua diſpoſitio ſit contra ius, non poteſt in Papa præſumi actualis inconſideratio contrarietatis nouæ diſpoſitionis ad veterẽ legem. Diſtinguitur enim actualis inconſideratio à ſcientia habituali. Etenim, & ſæpè contingit, quod obliuiſcamur eorum, quæ ſcimus. Ex triplici verò capite poteſt in Principe legiſlatore oriri hæc actualis inconſideratio, ſeu obliuio, vel ſcilicet ex negligentia, vel ex magna occupatione ad alia negotia, vel etiam ex deceptione, vel ſubreptione, vt ex Butr. *ad cap. Si aliquando num.4. de ſent. excomm.* & Mar. Soc. *nu.* 3. notat ibi Fagnan. *n.3.* Vbi benè aduertit negligentiam intelligendam eſſe officialium. Nam vt inquiunt ibi Hoſtienſ. *n.3.* & Io. Andr. *in princip.* abſit vt Papam de negligẽtia publicè arguamus, arg. *cap. Aliorũ q. 3. & cap. Si quis. Abbas* 18. *quæſt.*2.

131 Quamuis autẽ in Papa non debeat præſumi inconſideratio ex negligentia, poteſt tamẽ præſumi probabilis, & inculpabilis obliuio eorum, quæ ſunt facti ob multiplicitatem negotiorum. Rota *dec. 258. nu.*11. apud Rotas. Et quod ob eamdem negotiorum multitudinem præſumi poſſit Principem obliuiſci reſcriptorum quæ dedit, tanquam plures deciſum in Rota, & præcipuè in Taruiſina penſionis coram Oradino, & in Romana Camerariatus coram Cotta, dixit Seraph. *dec.* 268. *num.* 4. Sed quod etiam ex deceptione Papa poſſit non conſiderare plenè negotium, eſt manifeſtum, vnde eſt, quod circumuentus aliquando non concedenda concedit Cauald. *dec.* 39. *num.* 5. *ſup. reg.* Et quod ob importunitatem ſupplicantium ſæpè præoccupatus, & circumuentus concedat, quæ concedi non deberent, aduertit Gonzal. *ad reg. Cancell.* Gloſſ. 15. *nu.*34. ex *l. C. de petit. bon. cap. Cum in iuuentute, de purgat. Canonica. cap.2. de conceſs. Prabend. in 6.* Felin. *cap. Cum olim n. 5. de re iudic.*

132 Dicitur nihilominus, quod ex ſola contrarietate diſpoſitionis poſterioris ad priorem legẽ non poteſt præſumi in diſponente actualis inconſideratio huius contrarietatis. Ratio eſt, quia cum diſponere contra ius ex iuſta cauſa non ſit malum, ſed iuſtum, & laudabile, ex hoc facto non poteſt præſumi malum, vel in Principe, vel in officialibus eius. Eſt verò de ſe malum actu non conſiderare, quod quis poteſt, & debet. Non poteſt igitur, nec debet præſumi negligẽtia cõſiderandi, quia hæc eſt culpa; ſed neque ſubreptio, quæ eſt culpa in ſupplicante ex regula generali, quod delictum non præſumitur *l. Meritò ff. pro ſocio. l. Prætor §. docere ff. de vi bon. rapt. cap. Eſtote de reg. iur.* Quamobrem ſemper facienda eſt interpretatio excluſiua delicti. Panorm. *cap. Cum tu. de Teſtibus.* Maſcard. *de probat. concl.*496. Inconſideratio verò probabilis, & non culpabilis ex parte Pontificis, aut Officialium, vbi deſit ſubreptio, & deceptio vix locum habere poteſt, quia eſt inconſideratio eius, quod debet conſiderari. Et quatenus talia ſit, eſt quid facti, quod non præſumitur. Ex ſola igitur contrarietate nouæ diſpoſitionis ad priorem non poteſt colligi, ſeu præſumi in Pontifice, vel Principe actualis inconſideratio contrarietatis manifeſtæ poſterioris diſpoſitionis ad priorẽ. Imò eſt quid facti, quod impoſſibile eſt incõſideratè euenire in habẽte vſũ rationis; quia id neceſſario actu cõſideratur, quod vtẽs ratione actu loquitur, & verbis exprimit vel ſcriptis, quia loquutio nõ eſt, niſi expreſſio eius quod actu loquens cõſiderat. Si ergo quod Papa diſponendo loquitur eſt contrariũ legi, & Papa ſcit, quod loquitur, non poteſt non ſcire actu, quod illud legi contrarietur. Et eò magis, quod præſumi ſemper debeat Principem, ſeu Papam, non moueri, niſi ex cauſa iuſta, ex qua legitimè poteſt priorem legem, vel abrogare, vel corrigere, vel in ea diſpenſare.

133 Hæc verò confirmantur, quia regula generalis eſt, quod vbi narrata Papæ ſunt contraria iuri, & nihilominus Papa iuxta narrata reſcribit, reſcriptum licet iuri repugnans validum cenſetur, & ſubinfertur: ſic ſi Papæ fuit narratũ aliquid, quod manifeſtè eſt contra ius tertij, & nihilominus Papa iuxta narrata reſcribit ex hoc iure tertij derogatur Rota *dec* 363. *nu.*8. *p.* 10. Et quod debeat ſeruari id, quod Papa concedit ex certa ſcientia eſt manifeſtum. Seraph. *dec.*921. 3. Nam conſiderandũ eſt, quod incõſideratio in reſcriptis, vel nouis diſpoſitionibus prouenire poteſt, vel ex parte eius, quod eſt facti, quia nimirum Papa, vel circumuentus, vel occupatus non plenè conſideret qualitatẽ petitionis, vel negotij, de quo diſponere vult, vel ex parte iuris, cui negotium propoſitum cõtrariatur. Ex priori capite poteſt aliquando præſumi inconſideratio, ſed adhuc, ex ſola contrarietate negotij ad ius commune, ſeu ad legem Pontificiam non poteſt hoc fieri, & ſi negotium fuit expreſſum, & de hoc conſtat, nullo modo locum habet præſumptio inconſiderationis, ſicut nec habet, ſi Papa dicat ſe concedere præuio examine Prælatorum. Rojas *dec.* 258. *n.* 6. Panorm. *in cap* 1. *&* 2. *no*, 6. & ibi Dec. *n* 47. *de confirmat. vtil. vel inut.* Rota *deciſ.* 192. *n.* 3. *&* 210.

Digitized by Google

& 810. num. 1. par.1. recent. Et quod Papæ conſenſus inferatur ex ſcientia Officialium dixit Rota *dec.356.nu.8. p.1. recent.* Et de hoc videri poteſt apud Farinac. poſt conſilia Rota *dec.361.nu.5.& 6.* Sed ex parte iuris Pontificij, quod Pontifex habet in ſcrinio pectoris ſui, nimirum in ſcientia, & memoria, non poteſt præſumi inconſideratio, vnde ſi conſtat de negotio, quod eſt facti, non poteſt in Papa præſumi inconſideratio contrarietatis ad legem Pontificiam, cuius inconſiderationem non poſſumus præſumere, quia notum Papæ præſumitur, quod de iure eſt. Greg. 15. *deciſ.* 221. *nu.*8.

134 Nona regula eſt, quod importunitas precum non facit, quod noua diſpoſitio Principis taliter ſit voluntaria, vt ſi ſit manifeſtè contraria legi priori, illam manifeſtè non irritet; Eſt quidem verum, quod violentia tollit voluntarium ſimpliciter, cum illud ſit violentum, quod fit voluntate renitente *cap. Cum terra de elect. cap. Vbi periculum eod. tit. infra in hoc 6.* D.Th. *p.2.q.6.art.5.* Sed moraliter non eſt poſſibilis caſus, quod noua Papæ diſpoſitio ſit propriè violenta, quia hoc nequit fieri, niſi quis vi accepta eius manu faciat, & ſubſcribat diſpoſitioni actu eius voluntate contradicente.

135 Metus etiam cauſat inuoluntarium, ſed etiam ſi cadat in conſtantem virum nō facit inuoluntarium, niſi ſecundum quid. D.Th. *p.2.q.6.art.6.* & alij Theologi, & Canoniſtæ cōmuniter; ſic enim & ſecundum iura voluntas metu coacta eſt ſimpliciter voluntas; *cap. meritò 15.q.1.cap. Diſplicet. 23. qu.4.& cap. Vides q.6.cap. Maioris. §. Item quæritur de Baptiſm. l. Si Mulier. §. Si metu. ff de eo quod vi, &c. l. Cum proponas. C. de hær. inſtit. l. Si priuatus. ff. Qui. & à quibus.* Ariſt. *lib.3. Ethic.cap.3.* Niſſen. *l.5. de hom.cap.1.* Damaſ. *lib.2. de fide cap.24.* D.Auguſt. *epiſ* 98. D Anſelm. *de lib.arbitr.cap.5.* Quamobrem noua Papæ diſpoſitio, etiam ſi prodiret ex metu cadente in conſtantem virum, eſſet ſimpliciter voluntaria, ideoquè, & ſimpliciter efficax, & de facto ligans. Et licet metus præberet occaſionem iuſtam reuocandi diſpoſitionem metu factam, donec tamen reuocaretur valida eſſet.

136 Nam nec inferiorum contractus habiti ex metu cadente in conſtantem virum ſunt iure naturæ irriti, & nulli. De iure verò poſitiuo quidam expreſſi in iure irriti ſunt, vt matrimonium, ſed regulariter licet ſint irritandi, non ſunt ipſo iure irriti. *Cap. Abbas 2. de his, quæ vi, &c. & cap. Ad audientiam eod. tit. & ad idem cap. Abbas, Gloſſ. v. coactas,* Hoſt. & Io Andr. *n.3.* Ant. *n.* 7. Auchar. *n.5.* Abbas *n.7.* Imol. *n.* 3. Angelus *v. metus* 7. Syluest. ibi. *q.* 8. Tabien. *v. coactio q.4.n.5.* Armill. *n.4.* Sanchez *l. 4. de matrim.* quamplures referens *diſp.* 8. & alij plures, quos ſecutus ſum *tr. de elect. canon. cap.4.q.1.* Cū verò nullum detur ius ſpeciale, quod irritet diſpoſitionem ex metu factam, ſequitur quod illa valida eſſet, niſi irritaretur. Sed in propoſito ſufficiat cōſideraſſe, quod in Pontifice nedum violentia, ſed nec metus præſumitur. Seraph. *dec.1027.n.12.*

137 Quod ſi metus cadens in conſtantem virū non irritat diſpoſitiones Papæ, nec facit, quod huiuſmodi diſpoſitiones, ſi ſint prioribus contrariæ illas non irritent, multò minus hoc faciunt preces etiam importunæ, etiam improbæ. Nam preces, vt preces non minuunt, ſed augent voluntarium ſecundum D. Bonau. *4.d.29 q.1. nu.8* Durand. *q.2. ad primum.* Scot. *q. vn. ad finem.* Palud. *q.1.a.3. nu.10.* Richard. *ar.1. q.1. ad 3.* Ang. *v. Religio n.23.* Sylu. *v. Relig.3.q.11.* Tabien. *n.* 19 Sanchez alios plures referens *lib.4. de matr. diſp.7.nu.3.* Nauar. *cap 17.nu. 16.* Panorm. *cap. vlt. Qui cler. vel vouentes*, & apud eum Innoc & Io. Andr. & iterum *cap.2.nu.4.& cap. Cum dilectus nu.*8. de his, quæ vi, &c. Suarez *de Relig. lib.6.cap.5.n.7.*

138 Per accidens verò cauſant inuoluntarium, vel ratione ignorantiæ, quam cauſant ſi ſint doloſæ, vel ratione moleſtiæ, quam inferunt, ſi ſint importunæ, vel ratione metus quem cauſant, ſi is, qui rogat, poſſit, & ſoleat malè tractare, qui eius preces non exaudiat; ſed vt dicebatur metus non cauſat inuoluntarium ſimpliciter, etiamſi ſit cadens in conſtantem virum, & in Pontifice non præſumitur. Moleſtia verò quam importunitas precum ingerit, regulariter non eſt tantum malum, quod cauſet metum cadentem in conſtantem virum. Quod maximè verū eſt reſpectu Summi Pontificis, aut Principis, qui & vno verbulo poteſt impunè, & ſine timore alterius mali importunitatem ſupplicantis compeſcere. Vndè precum importunitas reſpectu Summi Pontificis, vel Principis non cauſat, niſi inuoluntarium valdè leue, & quod non ſufficit ad irritandam diſpoſitionem Papæ ipſo facto. Nam & abſolutè preces præciſo omni alio periculo, ſi cōſiderētur præciſè vt importunæ non inferunt metum cadentem in conſtantem virum, etiam ſi ſint Principis. Panorm. *cap. Cum inter R. 26. num. 8. de elect.* Quamobrem ex eo quod Papa reſcribat, vel priuilegium concedat ob precum importunitatem, non poteſt ex hoc argui reſcriptum, vel præceptum non valere ex defectu voluntatis, quia preces, quia importunæ non inducunt inuoluntarium, niſi valdè leue.

139 Præterquamquod importunitas huiuſmodi præſumi non debet, & ex eo præciſè quod Papa reſcribat contra ius, non poteſt colligi, quod id faciat ex importunitate. Tum quia id poteſt fieri ex iuſta cauſa multiplici, vel etiam ex cauſa alia iuſta, vel iniuſta. Tum quia non eſt tam facile, quod quis importunet Pontificem, niſi ſit illi familiaris valdè, cū aliàs ſubditi ob negotiorum multitudinē, non niſi rariùs audientiam obtinere poſſint, nec detur locus, vt poſſint eſſe importuni, etiamſi vellent. Et ſic in diſpoſitionibus, quæ manu Papæ ſignantur vix locum habere poteſt importunitas.

140 Sed dices, importunitatem cauſare in Principe inconſiderationem, & ex hoc cauſare inuoluntarium. Sed dicitur, quod conſiderari debet quam inconſiderationem importunitas cauſet. Admittitur enim, quod importunitas poſſit cauſare, & aliquando cauſet inconſiderationem eorum, quæ ſpectant ad iuſtitiam, & rectitudinem diſpoſitionis, ſeu conceſſionis gratiæ importunè petitæ, & præcipuè quod cauſet inconſiderationem illorum motiuorum ex quibus Pontifex moueretur ad non concedendam gratiam, ſi illa conſideraret. Sed vbi petens plenè negotium narrauit Papæ, & nulla eſt propterea ſuſpicio ſubreptionis, & deceptionis, inconſideratio illa Papæ, ſi adeſſet, quia eſſet inconſideratio eius, quod Papa poteſt, imò & debet conſiderare, eſſet quoque voluntaria, & non faceret gratiam inuoluntariam, & nullam. Sed hæc importunitas non poteſt facere quod ſit inconſideratum illud, quod Papa actu loquendo verbis, vel ſcriptis diſponit, quia hoc eſt impoſſibile, vt dictum eſt,

cu a loquutio eſt ab actuali cognitione eius, quod quis loquendo exponit. Quod ſi hoc ſit contrariũ legi, non poteſt habere locum Inconſideratio huius contrarietatis, niſi ſupponatur inconſideratio legis, quæ in Pontifice non poteſt, nec debet præſumi, cum ſit inconſideratio eius, quod Papa cenſetur habere in ſcrinio pectoris, ideſt in actuali conſideratione, & memoria, vt dicitur in textu, & ibi probatum eſt *à nu.* 7.

141 Decima regula eſt, quod excluſa violentia, & ignorantia, negare quod poſterior Papæ diſpoſitio, quæ manifeſtè eſt contraria priori diſpoſitioni cuicunq; etiã legi, ſiue hæc poſterior diſpoſitio ſit priuilegiũ, ſiue ſit reſcriptũ, non derogat illi priori diſpoſitioni etiam legi cuicunq; ex defectu voluntatis derogandi eſt inducere in Pontificẽ culpam pluſquam turpẽ, & inferre illi iniuriam, & ignominiam grauiſſimam. Quod eſt illicitum. Hoc euidentiſſimè demonſtratur. Nam Papa de nouo reſcribens ſine violentia, & ſcienter, vel vult ſuum reſcriptum valere, vel non vult, ſi vult non poteſt dari de defectu voluntatis, nec dici, quod prior diſpoſitio contraria non ſit abrogata. Si verò dicatur, quod Pontifex non vult valere Reſcriptum, inducitur in Papam ſtulta imprudentia, & maligna fraus, & dolus. Quæ enim ſtultior imprudentia in Principe, quàm ſit illum velle ſcienter ſine vi dare reſcriptum, quod ſcit eſſe fruſtratorium, & inutile? Imò quod ipſe non vult valere, & habere vim, ſed eſſe inutile, & inane? Sed vlterius inducitur malignitas fraudis, & doli. Quia reſcriptum ſignificat extrinſecus Papam verè ſua voluntate concedere, aut diſponere, quod in reſcripto conceditur, aut diſponitur; Si ergò Papa interius non vult reſcriptum valere, iam Pontifex & verbo, & facto eſt mendax, & in ſuis Reſcriptis infidelis, & fraudulẽter, & doloſè decipit eum, ad cuius fauorem reſcribit, & eſt interim cauſa litium, & ſcandalorum, quia is ad cuius fauorem ſcienter ſine vi fuit reſcriptum vtetur reſcriptio, alij verò qui præſumunt defectum voluntatis in Papa executionẽ negabũt, & indè orientur contentiones, & rixæ.

142 Dices quod vbi diſpoſitio eſt contra ius, ex clauſularum derogatoriarum defectu vnum de duobus colligitur, & præſumitur, ſcilicet vel falſitas nouarum literarum diſponentium contra ius, vel in Pontifice legis inconſideratio orta ex Pontificis occupatione. Et hoc validè probatur ex *cap ex parte de capell. Monach.* vbi Honorius Tertius ex eo quia in aliquibus literis Apoſtolicis diſponentibus contra Concilium Lateranenſe nulla fiebat mentio Concilij deduxit, quod ille credebat literas illas eſſe falſas, & quod ſi fortan per occupationem emanarunt, nolebat per eas derogatum eſſe Concilio. Et hoc confirmatur, quia ex eo quod eſt contra praxim Cancellariæ præſumi poteſt, vel falſitas reſcripti, vel inconſideratio contrarietatis ad ius, & ex conſequenti neceſſitatis apponendi clauſulas, quæ de ſtylo apponi ſolent, quando Papa intendit derogare iuri; quia non eſt veriſimile, quod Miniſtri Papæ omiſerint ſcienter, & liberè quod eſt ponendum ex praxi.

143 Nihilominus dicitur, & ſit regula vndecima, quod ex eo quod etiã contra ſtylum in literis Papæ deſint clauſulæ derogatoriæ, ſeu (quod idem eſt) non fiat mentio prioris Conſtitutionis Apoſtolicæ etiam conciliaris non poteſt, nec debet præſumi, aut contra impetrantes falſitas literarum, aut in Pontifice diſponente inconſideratio prioris conſtitutionis, ſeu contrarietatis nouæ diſpoſitionis ad priorem conſtitutionem etiam conciliarem. Marcus Antonius Marſcotus hic *nu.* 61. hoc ſenſit pro quanto dixit, abſurdum eſſe falſitatem præſumi propter contrarium ſtylũ Curiæ, ſeu Cancellariæ. Hanc eamdem regulam docent omnes illi, quos infra referam qui docent, quod vbi conſtat de ſcientia Papæ, non eſt neceſſaria aliqua derogatoria, ſeu mentio prioris conſtitutionis contrariæ. Sed probatur regula multipliciter. Et quidem primo, quia præſumptio, quæ aduerſatur iuri, & eſt à iure reprobata, friuola eſt, & tam in iudicio, quam extra reijcienda. At verò præſumptio falſitatis literarum Apoſtolicarum, aut inconſiderationis iuris in Pontifice, ſi ſumatur ex non appoſitione derogatoriarum, aut non mentione prioris conſtitutionis contrariæ eſt manifeſtè contra ius, & ab eo reprobatur; Nam ſi noua diſpoſitio Papæ eſt noua conſtitutio ex regula huius textus valet, & tanquam vera debet obſeruari non obſtante, quod nulla fiat mentio prioris conſtitutionis contrariæ, quod ex eodem textu ſentiunt Canoniſtæ communiter; eſt ergo contra ius huius textus ex non facta mentione antiquæ conſtitutionis præſumere, quod noua conſtitutio ſit falſa, aut à Papa inconſiderato proueniat, & antiquæ non deroget. Si autem noua diſpoſitio eſt particulare reſcriptum, aut priuilegium, idem probatur ex motu proprio Pij V. quem refero ad verbum infra art. 12. in quo ſtatuit, quod in quocumque reſcripto, ſeu literis Apoſtolicis manu propria Papæ ſignatis, & iuſtitiam, vel gratiam concernentibus non eſt opus ſpeciali, aut generali derogatione ad derogandum Concilio Tridentino. Quod ſi huiuſmodi derogatio non eſt neceſſaria ad derogandum Concilio, ſed Papa declarat, & decernit irritum, & inane, ſi fiat oppoſitum, & vult, quod literæ ſignatæ manu Papæ ſine aliqua derogatione valeant cõtra decreta Concilij, eadem & potiori ratione id verum erit reſpectu aliarum Conſtitutionum Apoſtolicarum; ex eo igitur, quod in nouis literis Apoſtolicis non fiat mentio antiquæ Conſtitutionis etiam conciliaris, ſeu illi expreſſè non derogetur, contra ius eſt præſumere, quod iſtæ nouæ literæ ſint falſæ, vel quod à Papa inconſiderato inuoluntariè emanauerint, cum Papa velit illas tanquam veras validas eſſe, & irritum decernat, quidquid in contrarium fuerit iudicatum.

144 Probatur ſecundò eadem regula, quia de iure eſt, quod præſumptio, quæ eſt fortior, & magis vrget, tollat infirmiorem, & minus de iure formatam. Seraphin. *dec.* 684. *nu.* 4. *&* 619. *nu.* 3. Rota *dec.* 24. *nu.* 20. *& dec.* 254. *n.* 46. *par.* 7. *recentiorum*. At verò in præſenti cõſiderari debet, quod mutare antiquam legem, vel eam corrigere, aut in ea diſpenſare ex iuſta cauſa nullum malum eſt, imò bonum eſt, & perſæpe ad bonum commune neceſſarium. Et ſic præſumptio veritatis literarum Apoſtolicarum, & ſcientiæ Papæ reſcribentis, etiam ſi reſcribat contra antiquum ius, etiam conciliare nõ eſt præſumptio alicuius mali, ſed eius quod bonum eſt, & perſæpè neceſſarium. Tanto magis, quod ſemper præſumi debet Pontificem non reſcribere, aut diſponere, niſi ex iuſta cauſa. Papæ enim voluntas præſumenda eſt talis, qualis debet eſſe de iure

Seraph.

Seraph. *dec.773. num.17. & dec.965.nu.* 15. At verò è contra præſumptio falſitatis literarum Apoſtolicarum eſt præſumptio delicti grauiſſimi. Et tamen delicta non præſumuntur. Rota *dec.* 33.*nu.* 10.*par.* 6.*recentior.* & falſitas non debet præſumi, ſed concludenter probari. *l.final.* vbi Bald. *nu.*1. & 8. *C. Si minor, ſe maior dixerit*, Peña *dec.*942.*num.*3. & *dec.* 1471.*num.*8. Et ſemper illa interpretatio debet accipi, quæ excludit delictum. *l. Merito ff. pro ſocio cap. Eſtote de reg. iur.* D.Th.2.2.q.60.a.4. Peña *dec.* 270. *nu.*3. Sed & in Pontifice inconſideratio contrarietatis nouæ diſpoſitionis ad antiquam legem eſt ex ſuo genere mala, quia Papa non niſi ex iuſta cauſa, & cum matura deliberatione debet antiquo iuri, vel in toto, vel in parte derogare, vt probatum eſt eſt artic. 1. Eſto igitur ex quo Pontifex diſponat contra legem etiam conciliarē non facta eius mētione, ex quo hoc dicatur eſſe contra ſtylum poſſet oriri aliqua ſuſpicio, vel falſitatis literarum ſic diſponentium, vel quod literæ per occupationem emanauerint à Papa inconſiderato, hoc tamen non debet præſumi, niſi aliunde conſtet, quia non poteſt præſumi, niſi præſumendo delictum; quia eſto in raro caſu hæc inconſideratio, eſſet inculpabilis in Pontifice, hoc tamen non præſumeretur, quia non præſumitur inculpabilis inconſideratio eius, quod quis poteſt, & debet conſiderare. Et quod eſt poſſibile euenire de raro non præſumitur aduenisſe, niſi aliunde probetur.

145 Et magis prædicta confirmari poterunt ex dicendis artic. ſeq. & art. 13. Et ex eo, quod derogatoriæ ad derogandū iuri Apoſtolico, ſeu Cōſtitutionibus Apoſtolicis nō ſunt neceſſariæ, vbi Pontifex non eſt circumuentus, ſed diſponit ſcienter, & ex eo quod per accidens introductus eſt ſtylus adhibendi derogatoriar, non quia neceſſariar, ſed ad opiniones Canoniſtarum fugiendas, eorumque ora claudenda; vnde patet reſponſio ad ſecundum argumentum expoſitis *nu.* 142.

146 Quatenus verò ex *cap. ex parte* videretur probari, quod ex *defectu* derogatoriarum liceat præſumere vel falſitatem literarum Apoſtolicarum, vel quod literæ emanauerint per occupationem, dici deberet, illi capiti derogatū fuiſſe per hunc textum, & per motum proprium Pij Quinti. Sed non eſt neceſſe hoc dicere, quia in eo textu continetur caſus particularis Pontificis, qui conſcius de volūtate ſua, quod non conceſſiſſet, quod Monachi ſoli poſſent manere in Prioratibus contra decretum *cap.* 2. *de ſtat. Monach.* quod erat Concil. Later. ſub Alex. III. potuit nedum præſumere, ſed credere, quod literæ tunc temporis ab illis Monachis impetratæ eſſent falſæ, ſicut abſolutè credidit, vel ſi non eſſent falſæ, eas fuiſſe impetratas per occupationem. Agebatur enim de facto proprio Pontificis à quo literæ illæ Apoſtolicæ emanauerant. Non verò licet arguere in præſumenda Pontificis voluntate à Pontifice ipſo reſpectu literarum ſuo tempore emanatarum, ad alios, qui non ſunt conſcij voluntatis Pontificis in ſe ipſa, ſed ſolum ex effectibus illius conjecturam ſumere poſſunt.

147 Nec dicatur, quod non conſtat literas illas quibus innitebantur Monachi fuiſſe expeditas tēpore Honorij III. quia, vt notat Gloſſa ibid. erant literæ commiſſariæ datæ ad iudices delegatos, quæ re integra expiraſſent morte Pontificis anteceſſoris, ſi ab eo emanaſſent. *cap. Quoniam, cap. Relatum ſup. de off. deleg.* Cum igitur ſolum viuente Honorio in vi dictarum literarum cauſa illa fuiſſet mota, ſignum euidens eſt, quod literæ illæ ſub nomine eiuſdem Honorij emanauerant eius Pontificatus tempore. Alias verò benè ſciebat Honorius derogatorias non eſſe neceſſarias, quoniam, vt infra art. 13. latius ponderatur, ipſe in confirmatione Ord. Prædicatorum eidem Ordini multa priuilegia cōceſſit contra Ius commune, & in ſpecie contra decretum Concil. Generalis Chalcedonen. conceſſit eidem Ordini exemptionem ab Ordinarijs, & literæ fuerunt ſubſcriptæ à Cardinalibus, & conſtat nō emanaſſe per occupationem, & tamen literis illis nullam prorſus appoſuit derogatoriam.

148 Conclude ergo, quod ſuppoſita veritate literarum Apoſtolicarū, quæ, niſi aliud obſtet, ſupponi debet, dum Pontifex, vel Princeps ſcienter, & ſine vi diſponit id, quod eſt contrarium cuicunque legi, etiam conciliari, ſine iniuria, & ignominia Papæ, aut Principis non poteſt dari diſpoſitioni de defectu voluntatis eiuſdem Papæ, vel Principis, ex eo quod in literis nulla omninò ſit, vel clauſula derogatoria, vel mentio illius legis. Ratio ad hoc probandum eſt euidentiſſima. Nam interim diſpoſitio poſterior, & eſt manifeſtè contraria priori legi, & à Papa, vel Principe emanauit ſine vi, & ſcienter. Quod ergo non habeat adiunctam mentionem prioris legis, ſeu clauſulam aliquam derogatoriam, vel eſt ex ignorantia, aut obliuione, vel eſt ex volūtate eiuſdem Papæ, aut Principis. Si dicatur primū non vitatur culpa, & ignominia, ſi vel dicatur Pōtificem, aut eius Miniſtros ignoraſſe neceſſitatem derogatoriarum, ſi neceſſitas adeſt, vel ex negligētia oblitos fuiſſe illas apponere. Sed ſiue hæc ignorātia, aut obliuio dicatur culpabilis, ſiue inculpabilis, nihil iuuat ad euitandam abrogationem prioris legis, aut addandum reſcripto de defectu voluntatis, quia hæc ignorantia, & obliuio ad nouam diſpoſitionē merè concomitanter ſe habet, ſi aliàs Papa, vel Princeps ſcienter ſine vi reſcribens vult ſuum reſcriptum valere. Hoc enim dato non ceſſaret à reſcripto, ſed derogatorias appoſuiſſet, ſi illas ſciuiſſet neceſſarias, aut earum non fuiſſet oblitus. Et ſic non poteſt argui defectus volūtatis in Papa, vel Principe reſcribēte; quod n. non appoſuerit derogatorias non fuit ex defectu volūtatis, ſed ex ignorantia, & obliuione concōmitante. Si verò dicatur ſecundum, ſcilicet quod Papa, vel Princeps ſcienter, & liberè reliquit derogatorias, & prioris legis noluit reſcribendo facere mentionem, iam augetur in Papa, & Principe culpa imprudētiæ, fraudis, & doli, magnaque ignominia. Quia ſi adhuc verè voluit reſcriptum valere, imprudentia ſumma fuit relinquere, id quod ad valorem eius, vel eſt, vel iudicatur neceſſarium, & interim facto doloſo decepit eū, ad cujus fauorem reſcripſit omittendo ex propoſito derogatorias, nec interim euitat occaſiones litiū, ſed irrationabile prorſus eſt imaginari, quod Papa, vel Princeps, velit reſcriptum valere, & ſcienter omittat, & liberè derogatorias, ſi ſunt neceſſariæ. Si verò dicatur, quod Papa reſcribat ſciēter, & ſine vi, & tū nolit reſcriptū valere, & ob hoc non ponat derogatorias, eſt euidēs, quod ex hoc irreligioſiſſimè in Pontifice, vel Principe augentur imprudentia, fraus, dolus, malignitas.

149 Duodecima ergò regula eſt, quod vbi hæc tria adſunt, ſcilicèt legum, ſeu diſpoſitionum ver-

cun-

contrarietas, & incompoſſibilitas, & in legiſlatore non poteſt præſumi ignorantia probabilis antiquioris legis cum ſuis qualitatibus, & circumſtantijs, aut violentia, quæ poſteriorem diſpoſitionem ſimpliciter inuoluntariam reddat, ſemper lex, aut diſpoſitio poſterior, vel abrogat, vel corrigit priorem contrariam iuxtà exigentiam contrarietatis earum. Licet verò hanc regulam expreſsè in his terminis non tradant DD. deducitur tamen per euidentem conſequentiam ex hoc textu, & DD. ſuper illum ſcribentibus, & ratione naturali, & pro nunc loquendo de ſola lege, nam inferius ſermo erit ſpecialis de priuilegijs, & reſcriptis, textus, & Canoniſtæ communiter in tantùm afferunt legem non abrogare ſtatuta particularia locorum, & ſingulares conſuetudines, in quantum Papa illa, & illas cum ſint facti poteſt probabiliter ignorare, & ſic ita eſſe præſumi poteſt; Igitur vbi nõ habeat locum, nec poſſit in Papa præſumi probabilis ignorantia per legem nouam priori contrariam, priorẽ abrogat, vel corrigit iuxtà contrarietatis exigentiã.

150 Quamuis verò etiam ex violentia lex poſterior eſſe poſſit inualida, tamen DD. communiter de hac non ſunt locuti, quia in Papa præſumi non poteſt. Item quod lex poſterior priorem contrariam non abroget, aut corrigat, vel eſt ex defectu poteſtatis in legiſlatore, vel ex defectu volũtatis. Nam ſi poteſt, & vult abrogare, aut corrigere priorem legem, illud indubitanter efficit; ſed hic locum non habet defectus poteſtatis, quia loquimur de legiſlatore habente poteſtatem condẽdi, & abrogandi leges. At verò præcluſa ignorantia, & violentia, & poſita ſcientia contrarietatis legum in legiſlatore ſcienter edente nouam legem cõtrariam primæ, non poteſt præſumi defectus voluntatis, vt eſt probatum, quia nouæ legis editio, legiſlatore ſciente contrarietatem nouæ legis ad priorem eſt ſignum, quod debet haberi, vt infallibile voluntatis legiſlatoris, nec aliud poteſt affirmari, niſi aſſerendo, quod legiſlator in condendis legibus fingat, & mentiatur, & decipiat ſubditos, foris promulgando leges, & intus nolendo eas ferre, quod eſt abſurdũ. Solùm igitur poteſt habere locum in legiſlatore defectus voluntatis, ſi adſit defectus ſcientiæ, vel violentiæ, quia tunc licet legiſlator non fingat, quia bona fide procedit, tamen ſuum velle deficit ſine culpa ex defectu voluntatis.

SVMMARIVM.

151 *Derogatoriæ neceſſariæ ad tollendam præſumptionem inuoluntarij.*
Derogatoriæ vtiles ad declarandam contrarietatem nouæ legis ad antiquam.

152 *Derogatoriæ mentem legiſlatoris explicant.*
Non poteſt præſumi, quod Princeps ſuam diſpoſitionem velit non valere.

153 *Ad tollendam præſumptionem violentiæ, vel metus derogatoriæ, nec ſunt neceſſariæ, nec vtiles.*

154 *Per ſe derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad tollendam præſumptionem inuoluntarij ex ignorantia.*

155 *Per accidens derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad tollendas lites ex Canoniſtarum opinionibus cauſam habentes.*

156 *ex ſtylo apponendi derogatorias, ſi non ponantur poteſt dari de inualiditate literarum, ſi ceſſat præſumptio ignorantiæ in Pontifice.*

QVAESTIO VN.

ARTICVLVS VIII.

Quæ ſit propria cauſa neceſſitatis derogatoriarum.

151 HIs verò ſic probatis colligi poterit, quæ ſit ratio ob quam clauſulæ derogatoriæ antecedentium diſpoſitionum neceſſariæ ſint, ad hoc vt nouæ diſpoſitiones valeant. Nam generalis cauſa eſt, vt tollatur præſumptio defectus voluntatis corrigendi, vel abrogandi priorem diſpoſitionẽ in legiſlatore, aut diſponente. Cum verò ad hoc vt per poſteriorẽ diſpoſitionem derogetur priori, neceſſe ſit, quod poſterior ſit priori contraria, ex hoc primo habetur derogatoriarum vtilitas, quod ſi contingat contrarietatem eſſe dubiam, tollitur omnis dubietas, ſi noua diſpoſitio habet clauſulas derogatorias. Derogatoriæ enim mentem legiſlatoris explicant. Rota *dec.95. n. 2. p.6. recent.* Et ex ampliſſimis derogatorijs eiuſdem mens explicatur. Rota *dec. 464. nu. 12. & 14. par. 5 recent.* Clauſulæ tamen derogatoriæ generales minus valent ad tollendam hanc dubiam contrarietatem, quæ eſt inter leges ſpecificas, & particulares, quia minus vtiles ſunt generales derogationes, ad exprimendam indiuidualem contrarietatem inter hanc, & illam legem. Sed vbi in ſpecie ſit mentio de lege; eaque non obſtante aliquid ſtatuitur, proculdubio intelligitur de mente legiſlatoris, aut diſponentis eſſe, quod noua diſpoſitio eſt contraria antiquiori, & quod ea non obſtante, diſponens vult nouam diſpoſitionem locum habere.

152 Sed ſuppoſita contrarietate nouæ diſpoſitionis, cũ indignum ſit, vel imaginari quod Princeps, ſeu diſponens ſcienter, & liberè nolit ſuam diſpoſitionem valere, ſed velit mendaciter, & fictè vnum dicere, & aliud velle, & ſic inutiliter, & nulliter in præiudicium boni communis, & animæ ſuæ diſponere, non poteſt propterea in Principe de nouo diſponente præſumi defectus voluntatis, niſi inuoluntarius. Poteſt verò hic defectus voluntatis inuoluntarius adeſſe, vel quia Princeps coactus fuerit ad diſponendum, vel ex defectu ſcientiæ, quia non fuerit de negotio plenè informatus, & ignorauerit adeſſe antiquiorem diſpoſitionem cõtrariam.

153 At verò ad tollendã præſumptionẽ coactionis in Principe, clauſulæ derogatoriæ, nec ſunt neceſſariæ, nec vtiles. Nam coactio propriè vix vnquam poteſt habere locum in Principe. Et quamuis Rota *dec.358. num. 5. p. 1. diuerſorum* dixerit Principem aliquando ad inuerecundã, & importunam petitionem cogi ad concedendum non concedenda, tamen nedum hoc rarum erit; imo, vt probatum eſt importunitas precum non cauſat inuoluntarium, niſi valdè leue; imò nec metus cadens in conſtantẽ virũ cauſat inuoluntarium tale, quod gratiam ex metu conceſſam irritet ipſo facto; ſed data etiam violentia propriè, & quæ facit inuolũtarium ſimpliciter, ad nihil valent derogatoriæ, vt tollant præſumptionem inuoluntarij ex metu, aut violentia, quia eadem ratione, qua diſpoſitio noua præſumi poteſt violenta, debet præſumi violenta appoſitio clauſularum derogantium priori diſpoſitioni

ſitioni,& ſic clauſulæ ad nihil valeat, & tollat præſumptionem inuoluntarij ex violentia, vel metu.

154 Par ſe ergò clauſulæ derogatoriæ non ſunt neceſſariæ, niſi ad tollendam præſumptionem inuoluntarij ex probabili, & inculpata Principis ignorantia.

155 Per accidens tamen clauſulæ derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad hoc, vt Pontifices, & Principes obmuteſcere faciant imprudentium hominũ ignorantiã,& infringant obſtinatam pertinaciam eorũ, qui pro ſuo intereſſe antiquas diſpoſitiones contra ius tueri volunt, & per illa ſi cõtra nouas diſpoſitiones defendunt. Et quia iam etiã inter doctores inualuerunt opiniones quàplures aſſerentes clauſulas derogatorias eſſe neceſſarias, vbi non ſunt, vnde oriuntur lites, contentiones, ſcandala, & nouæ diſpoſitiones de facto contemnuntur à ſic opinantibus: Neceſſe propterea eſt, vt in nouis diſpoſitionibus apponantur clauſulæ derogatoriæ ampliſſimæ,& validiſſimæ. Sed de his in ſequentibus ſermo magis particularis habendus erit.

156 Habetur igitur ex his, quod ſtylus Cancellariæ iam introductus apponendi derogatorias, & derogatoriarum derogatorias non eſt, quia huiuſmodi derogatoriæ ſint neceſſariæ, vbi locum non poteſt habere præſumptio ignorantiæ in Pontifice, ſed ad tollendas cauillationes, & diſputationes, & ne literæ Apoſtolicæ ſub prætextu defectus illarum impugnentur; vnde huiuſmodi ſtylus non facit, quod ſi nunc emanet aliquę literæ ſine derogatorijs,vel generalibus, vel ſpecialibus, ſicut de facto aliquando, imò ſæpè contingit, literę illæ haberi poſſint, vt nullę: ſi ceſſat pręſumptio ignorantiæ in Pontifice; quia ex ſtylo in huiuſmodi caſu derogatorię non ponuntur, vt neceſſariæ, ſed ad bene eſſe

SVMMARIVM.

157 *Rationes ad quæſtionem. 158.*
159 *Bonifacius VIII. in textu loquitur de lege abſolutè.*
160 *Pontifex noua lege priorem contrariam reuocat nulla facta eius mentione.*
161 *Idem dicendum de quolibet Principe, aut legiſlatore.*
162 *Lex reſpectu legiſlatoris non eſt res puri facti, ſed eſt lex,& ius dirigens ſubditos.*
163 *Facti proprij poteſt Pontifex circumuentus obliuiſci.*
164 *Non poteſt in Papa præſumi obliuio iuris Pontificij.*
In cap. Ex parte de capell.Monac. non eſt ſermo de lege.
165 *Pontifex poſteriori conſtitutione etiam priorem extrauagantem abrogat,*
Nullius conſtitutionis apoſtolicæ poteſt præſumi ignorantia in Pontifice.
Semper ſtandum poſteriori legi.
Intell.cap. Domino ſancto, diſt. 50.
166 *Lex generalis non abrogat ſpecialem.*
167 *Lex temporalis contraria ſuſpendit priorem.*
168 *Lex iurata an poſſit abrogari.*
169 *Lex quę tranſijt in contractum non abrogatur.*
170 *Idem legiſlator poteſt legem ſuam abrogare.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS IX.

Vtrum lex noua priorem verè contrariam abroget, ſeu corrigat nulla eius facta mentione, vel per clauſulas ſpeciales, vel etiam generales.

157 Videtur enim quod nõ abroget, quia in tantum ex hoc textu lex legem abrogat,in quantum non poteſt præſumi, quod Papa priorem legem ignoret, & eius contrarietatem ad nouam legem; ſed poteſt ſæpiùs præſumi oppoſitũ: Quia & lex Papæ eſt,quid facti, quod an ſit, vel nõ ſit,poteſt ignorari. Tum ſecundò maximè quia etiam facti proprij poteſt in Papa dari probabilis ignorantia, vt eſt caſus notabilis *in cap. Cum olim, ſupra de re iudic.* Tum tertiò, quia facilè contingit, vt eorum, quæ ſcimus obliuiſcamur; poteſt igitur contingere,quod Princeps ex tot eius occupationibus dum nouum ius condit,obliuiſcatur antiqui,& ſic deficiat voluntas illi derogandi. *cap. Ex parte, ſupra de capellis Monachorum.* Tum quartò, quia extrauagantes ſunt leges Papales, & tamen extrauagãtum poteſt in Pontifice dari probabilis ignorantia, cum non ſint inſertæ in corpore iuris,& facit *cap. Paſtoralis ſupra de fide inſtrum.* Et ita tenet Palaus *tr. 3. diſp 5. punct. 2. n. 10.* Tum quintò, Nam lex generalis non tollit ſpecialem, vt habet Gloſſa *in cap. Vt officium, v. duabus infra de hæret.* Nam genus non derogat ſpeciei. *arg. ex l. Studioſi ff. de off. leg. & cap. Dudum infr. de Præbend.* Tum ſextò, quia & contingit, quod lex noua non fert contra priorem,niſi temporale impedimentum, quod non ſufficit ad legem abrogandam. Tum ſeptimò quia poteſt contingere, quod lex iurata fuerit; illa igitur non poterit abrogari, aliter abrogans eſſet periurus. Tum octauò, quia contractus irreuocabiliter ſunt obſeruandi; At verò ſæpius lex tranſit in contractum huiuſmodi;ergo lex abrogata non erit. Tum nonò,quia ſaltem inueriſimile eſt, quod idem legiſlator propriam legem corrigere velit, niſi id explicet faciendo mentionem de lege priori. Tum decimò, quia dantur expreſſa iura oppoſitum decernentia, nimirum *l. fin. C. de ind. liber. toll. & l. 1. §. fin. C. de lat. liber. toll.*

158 Sed contra eſt textus huius Decretalis, in quo adeſt vniuerſalis concluſio aſſerens Papam per nouam legem abrogare ius commune nouæ legi contrarium, quia huiuſmodi ius cenſetur eſſe in ſcrinio pectoris ſui. Et ita docent hic Canoniſtæ, & communiter alij DD,

159 Dicendum verò eſt Bonifacium Octauum in præſenti Decretali non vti nomine iuris communis, vel nomine Decretalis, aut legis inſertæ in corpore iuris, ſed vti nomine conſtitutionis abſolutè, & ſine aliqua limitatione. Eſt vero conſtitutio, vt habet Gloſſ. hic in rubr. id quod ſtatuit, & ordinat Princeps animo condendi legem. *Inſtit. de iur. nat. gent. & Ciu. §. Sed & quod Principi placuit.* Quamobrem Pontificia conſtitutio abſolutè eſt idem quod Pontificia lex, nimirum lex edita à Sũmo Pontifice, vt ſecundum illam ſubditi viuant,

& in

& in ſcholis Doctores doceant. Et de hac Pontificia conſtitutione, aut lege decernit Bonifacius Octauus eam eſſe in ſcrinio pectoris, hoc eſt in animo, & in memoria Pontificia. Et ratio eſt, quia ſuperior, qui ſecundùm leges à ſe, vel anteceſſoribus ſuis editas, debet dirigere ſubditos in bonum commune illorum non poteſt illas ignorare, ſed tenetur ex officio ſcire; ergo præſumitur omnes illas, & ſingulas ſcire, quià fieret illi iniuria, ſi præſumeretur eum ignorare leges, quas ex officio tenetur ſcire, nec poteſt niſi culpabiliter ignorare, vt probatum eſt in textus explicatione *ſup. à nu. 7.* & etiam *art. 7.* Et quia Bonifacius Octauus non dixit Pontificem habere tantùm hoc, vel illud ius, ſed omnia iura in pectore ſuo.

160 Præſumēdū igitur eſt Pōtificē ſcire, & in memoria habere omnes, & ſingulas Pōtificias Cōſtitutiones, ſeu leges; & ideò dicendū eſt illum nunquā, niſi ſciēter per nouas leges ſtatuere contra priores, ſi cōtra illas ſtatuit. Et quia impoſſibile eſt Pōtificē velle ſimul oppoſita eſſe, & incōpoſſibilia, abſolutè, & vniuerſaliter ſine limitatione dicendum eſt Pontificem ſummum per legem poſteriorem priorem contrariam abrogare, aut corrigere iuxtà exigentiam contrarietatis; etiam ſi prioris conſtitutionis nullam mentionem faciat, vel nullam clauſulam derogatoriam adhibeat. Et hæc eſt determinatio manifeſta præſentis Decretalis, quam communiter docent Canoniſtæ cum Gloſſ. hic *in v. noſcatur*, Rota *dec. 408. n. 7. tom. 2. & deciſ. 574. n. 53. tom. 3. part. 4. recent.* Vbi quod ſi lex poſterior eſt munita decreto irritanti, actus contra illam habitus eſt ipſo iure nullus.

161 Sed quoniam eadem eſt ratio de Pontifice Summo in Canonicis reſpectu ſuorum ſubditorū, quæ eſt ſummi Principis reſpectu ſuorū ſubditorum in ciuilibus. Et pariter eſt eadem ratio de legiſlatoribus inferioribus; quia tā ſummus Princeps, quàm inferiores legiſlatores ex officio, ſicut tenentur dirigere ſubditos per leges, ita tenentur leges proprias *ſcire*, nec præſumi debet eas ab eis ignorari. Ideò vniuerſaliter verum eſt, quod Princeps ſupremus, & inferiores legiſlatores potentes leges condere, & abrogare per legem poſteriorem priorem contrariam abrogant, aut corrigunt, etiā nulla facta mentione prioris legis. Gloſſ. hic *nat. 2.*

162 Ad primum verò in oppoſitum dicitur, Conſtitutiones Pontificias non eſſe res puri facti, etiam reſpectu Papæ, ſed eſſe quid iuris, lex verò poteſt eſſe ius reſpectu alicuius dupliciter, ſcilicet vt ſubditi, & vt ſuperioris legiſlatoris; lex enim eſt ius reſpectu ſubditi, quia ad illam obſeruandam obligatur, & eſt illius, vt perſonæ dirigibilis per legem, ſed eſt ius legiſlatoris, vt dirigentis. Vterq; tamen illam ſcire tenetur; ſubditus, ſcilicet, vt per eam dirigatur, & vbi opus eſt etiam coerceatur, & impellatur, & legiſlator, vt per eam dirigatur. Nā ex vi directiua tenetur leges à ſe editas ſeruare; vt docent D. Th. *p. 2. q. 96 ar. 5. ad tertium*, & Doctores citati *ſup. num. 31.* & ideò lex reſpectu legiſlatoris non eſt res puri facti, ſed eſt iuris neceſſariò cognoſcendi; & cuius ignorantia non præſumitur.

163 Ad ſecundum dicitur *in d. cap. Cum olim, 12. de re iudicata*, minimè ſermonem eſſe de lege aliqua, ſed de ſententia quadā interlocutoria prius data, contra quam Pontifex, circumuētus aliter diſpoſuit, vt aſſerit ib. d. Innoc. III. de quo latè diſſerentem habemus Fagnan. *ad d. caput*, vbi multa adducit ad probandum Principem firmum, & conſtantem debere eſſe in gratijs factis, nec eſſe facilem ad eas reuocandas. Et nihilominus additur, quod ſententia illa interlocutoria ſui Prædeceſſoris priori ſententiæ contraria fuit ab Innocentio Tertio abrogata, non quia poſterior diſpoſitio priorem nō abroget, ſed quia illa manifeſtè erat ſubreptitia, & à circumuento Pontifice data in præiudicium tertij, vt notat ibi Gloſſ. *in v. Circumuentus*.

164 Et per hæc patet reſponſio ad tertium. Nam nec in *cap. Ex parte, de capellis Monachorum*, eſt ſermo de lege, ſed de reſcripto. Vnde ex illo textu non poteſt accipi argumentum contra hanc concluſionem. Et nihilominus videnda ſunt, quæ ſupra dicta ſunt art. 7. & infra dicentur pro illius textus explicatione, *in artic.* 13.

165 Ad quartum dicitur, quod ſecundum Frācū hic *n. 4.* extrauagantis dari poteſt ignorantia probabilis; quod & dixit ſupra in proœmio §. ſanè, ſed loquitur de inferioribus iudicibus, non verò de Pontifice. Io. Monachus autem, quem ſequitur Io. And. & Dom. *nu. 17.* & Franc. *n. 2.* diſtinguit. Nam vel conſtat de extrauagante, & ſic extrauagans poſterior præualet, & derogat iuri communi, ſi ſit illi contraria. Vel extrauagans eſt dubia, & ſic ſtandum eſt iuri cōmuni. Verū, quidquid dicendū ſit de ſubditis, ſeu de inferioribus iudicibus, qui nouas conſtitutiones poſſunt probabiliter ignorare. Et qui in caſu nouæ extrauag. dubiæ ſeruare debent, quod decernitur *in cap. Paſtoralis de fide inſtrumentorum*, prout etiam magis explicabitur *cap. ſequenti*, hic vbi ſermo eſt de abrogatione legis, & de legis ſciētia, aut ignorantia ex parte legiſlatoris abrogantis, dicitur, quod in Pontifice non poteſt præſumi probabilis ignorantia, aut obliuio alicuius Apoſtolicæ Conſtitutionis prioris, dum poſteriorem condit. Et ideo per poſteriorem derogatur priori, ſiue inſertæ, ſiue non inſertæ in corpore iuris. Et ſic ſine tot, ac tantis diſtinctionibus, quas adhibet hic Io. Monachus, & ex eo Io. Andr. *nu. 1.* Anchar. *num. 8. opp. 10.* & alij diſtinguendo inter leges eiuſdem, vel diuerſorum, vel eiuſdem Papæ, aut ſucceſſoris, vel inferiorum, dicitur quod in nullo caſu verum eſt ſtandum eſſe legi, quæ habeat meliores rationes, ſed in omni caſu, vt habet Anchar. ſtandum eſt poſteriori latæ ab eo, qui priorem potuit ſua poſteriori abrogare. Si verò contingeret dubiū eſſe, quænam lex ſit poſterior, ſeruandum eſſe ordinem ſcripturæ monet Anchar. Quod verò Iſidorus, vt habetur *cap. Domino ſancta 28. diſt. 50.* dixerit. *Vt quoteſcumque in geſtis Conciliorum de eorum ſententia inuenitur, illius Concilij magis teneatur ſententia, cuius aut antiquior, aut potior extat auctoritas*; Intelligendum eſt de Concilijs Prouincialibus diuerſarum Prouinciarum, quorum nullum abrogat aliud; & quorū nullum pariter obligat extra Prouinciam ſuam, ſed tamen eius decreta reſpectu omniū habent vim doctrinæ, & pondus rationis, quod æſtimari debet. Sic in dictis Sanctorū ſtatut digniori. Marſc. *nu. 189.* Domin. *n.* 18. Cæterùm lex poſterior contraria priori potiores rationes habere cēſenda eſt, & pro illius iuſtitia eſt præſumendum.

166 Ad quintum dicitur, quod lex generalis non tollit ſpecialem ſecundum Dominicum hic *n.* Dyn. *conſ. 27. nu. 3.* Bart. *in l. Huius ad fin. ff. Ad Turpil.* & alios plures apud Tabiel. *commun. concl.*

tit.

Digitized by Google

tit. de legibus conc.1.n 6. *&* 50. Fagnanum *cap. Ceterum num.*80.*de reſcrip. & cap. Cum eſſes num.*88.*&* 110. *ſupra de teſtam.* Palaus *tr.* 3.*d.*5. *p.* 2. *num.*11. Sed ratio huius eſt, non quia lex poſterior contraria non deroget priori, ſed quia lex generalis poſterior, vt dictum eſt ſupra *n.* 7. non cenſetur contraria ſpeciali priori, ſed lex noua generalis diſtinguitur, & limitatur per leges antiquas, ne illas corrigat, ſi aliud expreſsè non cauetur. Caſtill. *conſ.* 50. *nu.* 5. quem ſequitur Fagnan. *loco citato.*

167 Ad ſextum dicitur, quod lex noua priori contraria eam tollit pro modo contrarietatis. Ideo ſi ſit contraria ſolum ad tempus, eam pro illo tẽpore ſuſpendit. Domin. hic *n.*5. ex Io.And. *in cap. Abbate de verb. ſignif.*

168 Ad ſeptimum dicitur, quod ſi conditor legis iuramento promiſit ſe non reuocaturum legẽ, ad ſummum non poteſt illam reuocare ſine periurio. Bonac. *diſp.*1. *q.*1. *p.vn.* §.1. *nu.* 2. Sed dicitur, quod aliud eſt, an legislator licitè poſſit abrogare legem, an validè. Ergo quod legislator legem à ſe iuratam non poſſit licitè abrogare, id poteſt validè; quia per iuramentum non amiſit poteſtatem condendi leges, vel abrogandi. Et poteſt contingere etiam, quod iuramentum, quod non eſt vinculum iniquitatis, mutata materia eius non amplius obliget, & detur caſus, in quo legislator legem iuratam teneatur abrogare. An verò præſumendũ ſit tunc nouam legem derogare antiquæ, quam legislator iurauit ſe non mutaturum, ſi legis nulla ſit mentio, negant Palaus *tract.*3. *diſp.* 5. *p.* 2. §. 1. *num.*8. Bonac. *diſp.* 1. *q.* 1. *punct. vlt.* §. 1. Azor. *p.p. lib.* 5. *cap.*6. *q.*6. Emanuel Sà *v. lex num.* 29 Et poſſet hoc probari, quia lex nouo vinculo eſt ſtabilita, ac proinde non eſt præſumendum Principem voluiſſe legem illam abrogare. Hæc tamen ratio non ſufficit, quia ſi bonum commune exigat legem mutari omnibus penſatis, nihil intereſt, quod lex mille vinculis ſit ſtabilita, ſed niſi aliud obſtet iuſtum eſt illam mutari. Aliam rationẽ affert Palaus, quia ſcilicet potius in Principe præſumẽda eſt ignorantia legis, quam periurium, quod eſt delictum. Ex duabus enim præſumptionibus illa præualet, pro qua eſt honeſtas, & quæ excludit delictũ. Quod quidẽ verũ eſt. Sed nihilominus ſi ex circũſtantiis potius eſſet præſumendũ Principis periuriũ, & lex noua iuſta eſſet, antiqua cẽſeri deberet abrogata. Vel ſi iam eſſemus in caſu, quod ex mutatione materiæ iuramentum non teneret, quia in caſu eſſet vinculũ iniquitatis, tunc nec præſumi deberet in Principe ignorantia iuris, & lex antiqua maneret abrogata.

169 Ad octauum dicitur, quod vbi lex tranſiuit in contractum, qui obligat ex iuſtitia, lex non poteſt abrogari. Domin. hic *n.*11. Probus *num.*11. Gomez *nu.* 146. Et nihilominùs non deſunt rationes, ob quas Princeps ſubditorum poteſt reſcindere contractus, & ſic legem, quæ tranſijt in contractum irritare ex communi boni exigentia, vt per DD. quos referunt, & ſequuntur hic Marſcotus *n.* 107. & Gomez *nu.* 146. Sic etiam lex, & ſtatutum factum ad fauorem aliorum, ſi ſit tale, quod tranſierit in contractum, aut donationem acceptatam, non poterit cum non ſubdito reuocari. Sed ſi ſtat in terminis puræ legis, aut ſtatuti editi ob vtilitatẽ communem proprij ſtatus, reuocari poteſt, quia ex huiuſmodi lege, auctoritate nullum ius iuſtitiæ fuit acquiſitum illis ad quorũ fauorem fuit factũ, cum non fuerit factum intuitu illorum, ſed intuitu vtilitatis cõmunis reipublicæ ſubiectorũ legislatori, vel ſtatuenti. De his videãtur Marſ. & Dom. *locis citatis*, & Felin. & alios ſcribentes *ad cap.*1. *de probat.*

170 Ad nonum dicitur, quod quidquid dixerit Rubens *annot. ad deciſ.*592. *num.*34. *part.*9. *recent.* volens, quod lex poſterior edita ab eodem legislatore non reuocet priorem; hoc ſine vllo fundamẽto aſſeritur, nec poteſt affirmari, niſi tribuẽdo Principi notam, vel ignorantiæ ſuarũ legũ, vel malignitatis, fraudis, & doli, vt ex dictis *n.* 7. eſt manifeſtũ.

171 Ad decimum Andreas Siculus apud Gomez *num.* 53. dixit leges illas citatas locum habere in lege correctoria, in qua debet fieri mentio prioris legis ad hoc, vt per nouam legem corrigatur; ſecus in lege per quam in totum abrogetur antiqua lex. Sed hoc merito reijcit Gomez *n.* 54. Eſt enim prorſus eadem ratio, quia ſicut in toto ſic in parte non poteſt legislator ſtatuere contrarium legis antiquæ, niſi derogando illi in toto, vel in parte iuxta exigentiam contrarietatis. Propterea reſpondet Gomez *nu.* 55 quod leges citatæ intelliguntur de mentione in generali per clauſulam generalem, *Non obſtantibus Conſtitutionibus*, ſine qua lex poſterior non derogat priori, textus noſter verò loquitur de mentione ſpeciali. Sed explicatio hæc eſt contra mentem textus, & omnium DD. & contra rationem. Nam ratio textus eſt, quia legislator non poteſt ſcienter diſponere contrariũ antiquæ legi, niſi illi derogando, quia impoſſibile eſt ſimul obſeruari contraria. At verò Princeps condens nouam legem cenſetur ſcienter id facere, & eius obſeruantiam velle; & ſic lex noua nulla alia facta mentione antiquæ, illi derogat. Itaque reſpondetur ex illis legibus nihil in contrarium huic textui haberi. Nam *in l. fin. C. de indicta viduitate. &c. tollenda*, lex ambiguitates declarat. Et cum lex Iulia miſcella fuiſſet ablata pro fœminis, & dubium eſſet, an eſſet ablata pro viris, hanc ambiguitatem tollit, & eſſe ablatam decernit. Et ſic ex hac lege habetur, quod vbi lex noua non eſt manifeſtè contraria antiquæ, opus eſt ambiguitatẽ tolli; quod etiam fiet nulla derogatoria appoſita, ſi verba nouæ legis manifeſtam contrarietatem habeant cum verbis legis antiquæ. *In l. autem p.* §. *fin. Cod. de latin. toll.* nihil aliud habetur, niſi quod Imperator derogando legi, eius mentionem facit, ſed ex hoc non ſequitur, quod lex antiqua non fuiſſet abrogata, ſi lex noua fuiſſet manifeſtè illi contraria.

SVMMARIVM.

172 *Opiniones diuerſæ.* 173.

174 *Pontifex ſuis legibus non ligat Succeſſorem.*

175 *Pontifex non ligat ſe ſuis legibus, quin poſſit ſuas leges reuocare.*

176 *Pontifex in materia communi tenetur in conſcientia ſeruare leges Pontificias.*

177 *Hæc obligatio non eſt ex efficacia illius legis, ſed occaſionaliter, & materialiter.*

178 *Et eius trangreſſio, non eſt culpa eiuſdem ſpeciei in ſubditis, & in Principe.*

Princeps tenetur ſeruare pretium ſtatutum.

179 *Et eſt culpa grauis ex ſuo genere, licet in Principe facilius excuſetur ex paruitate materiæ.*

180 *Per ſe ſucceſſor non tenetur in conſcientia ſeruare ſolemnitatem derogandi expreſſè legi habenti derogatorias.*

Digitized by Google

181 *Et tamen equum eſt non derogare his legibus, niſi facta earum mentione.*
182 *Vbi Pontifex non facit mentionem legis videtur non velle derogare.*
183 *Triplex inconſideratio poteſt intelligi præſumi. Ex eo quod Pontifex edendo nouam legem non faciat illius mentionẽ, prout illa requirit, non ſequitur, quod Pontifex ſit inconſideratus legis ſecundum ſubſtantiam.*
184 *Neque præſumi poteſt defectus, qui nouam legem reddat fruſtratoriam.*
185 *Ex omiſſione mentionis prioris legis non poteſt colligi defectus voluntatis illam abrogandi.*
186 *Lex poſterior contraria priorem habentem derogatorias ad futuras leges abrogat nulla facta eius mentione.*
187 *In opinione contraria non poteſt ſufficere derogatio per clauſulas generales.*
188 *Eadem eſt ratio legis, & ſtatuti.*
189 *Statutum ex iuſta cauſa præſumitur eſſe.*
190 *Ad hoc vt lex legem abroget ſufficit clauſula etiam ſi, &c.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS X.

Vtrum lex poſterior priorem ſibi contrariam, ſed habentem derogatorias, etiam fortiſſimas contra futuras diſpoſitiones, & leges, abroget, aut corrigat, ſi illius mentionem nõ faciat.

172 ET videtur, quod non abroget, nã Pontifex iuſtè in lege apponit clauſulas derogatorias ad leges futuras, vel futuras diſpoſitiones cõtrarias; igitur hæc lex iuſta eſt ſeruanda; igitur nõ poteſt illi priori legi derogari, niſi eius facta mẽtione, cum hoc in ea lege cautum ſit expreſsè. Et ita tenet hic Franc. *nu.* 12. poſt Io. de Imol. *cap. Nonnulli ſup. de reſcript.* Quia aliter nulla eſſet neceſſitas clauſula derogatoria reſcriptorũ contra *cap. Nonnulli ſupra de reſcript. & cap. Ex parte, ſupra de capell. Monac.* & *cap. vnic infra de exceſſ. Prælat.* Idem ſentiunt Panorm. *d. cap. Nonnulli. nu.* 10. & Felin. *n.* 5. *fallent.* 1. Quidam tamen dicunt ſufficere derogatoriam generalem. Non *obſtante quacumque conſtitutione in contrariam faciente*. Ita Panorm. & Felin. poſt Bartol. *in Extrauag. ad reprimendam in verbo Non obſtantibus*. Qui tamen ibi vult hoc nõ procedere in ſtatuto particulari, ſed in eo neceſſe eſſe, quod in poſteriori ſtatuto fiat expreſſa mẽtio prioris ad hoc, vt illi derogetur, quod & ſentit Felin. ib. Dom. hic *n.* 7. quãuis Felin. limitet hoc, & velit, quod vbi ſtatutũ poſterius ex iuſta cauſa fit, ſufficiat derogatoria generalis.

173 Secundò, quia ſaltem ille ipſe qui priorem legem condidit cum clauſula derogatoria ad futuras diſpoſitiones, niſi facta illius mentione, ſi nouã legem priori contrariam condat, nulla facta eius mentione illi non derogat, vt vult Io. Monac. *n.* 3. quẽ ſequitur Palaus allegans Alex. *conſ.* 243. *verſ.* 7. *vol.* 6 & Dom. *conſ* 44. idẽ tenet Anch. hic *n.* 8. *in der. opp.* & Dom. *n.* 17. ſi attentè legatur. Quia Pontifex ſibi legẽ poteſt inducere, vt eam teneatur ſeruare.

174 Hoc tanquam certum hic primo haberi debet, quod Pontifex non poteſt condere legem obligantem ſucceſſorem, iuxta *cap. ſi. de reſcriptis.* *Et earum conceſſionem noſtris volumus exulare temporibus, quodque nobis licere non patimur noſtris ſucceſſoribus indicamus.* Sic ergo Pontifex ſuis ſucceſſoribus indicare poteſt, quod indicat neceſſarium eſſe ad bonum Eccleſiæ regimen, ſed eos neceſſitare, & obligare per leges non poteſt. Quia par in parem non habet iuriſdictionem, & imperium *ab. Digna. Cod. de leg.* Io Monac. hic *n.* 3. Probus *n.* 11. Io, *nu.* 3. Anch. *nu.* 7. Dom. *nu.* 8. Et ideò Papa per clauſulas derogatorias non poteſt legem imponere ſucceſſoribus. Rota *dec.* 630. *n.* 11. *par.* 4. *tom.* 3. *recent.* Rub. *ad deciſ.* 2. *nu.* 257. *part.* 3. *recent.* Nec obſtat, ſi dicatur, quod Pontifex poteſt tollere etiã cõſuetudinem futuram; poterit igitur etiam impedire futuram legem, quia conſtitutio lex eſt. Nam dicitur, quod Pontifex conſuetudinem futuram, quæ ex vi inferiorum vim habeat tollere poteſt, non tamen poteſt impedire conſuetudinem, quæ introducatur auctoritate ſucceſſoris ſibi paris in auctoritate, vt citati DD. aduertunt. Quamobrem per quaſcumque clauſulas derogatorias ad futuras diſpoſitiones, quas Pontifex apponat ſuis legibus non poteſt obligare ſucceſſorem ad non reuocandam ſuam legẽ, niſi ſeruata forma derogandi à ſe tradita in dictis clauſulis derogatorijs, ſed ſucceſſor poteſt ea forma minimè ſeruata legi derogare.

175 Et hoc idẽ dicitur de Pontifice reſpectu ſui; neque enim habet in ſe ipſum iuriſdictionem, neq; poteſt ſe ipſum irreuocabiliter obligare per legem, neque poteſt auferre à ſe illam iuriſdictionẽ, quam in totam Eccleſiam dedit ſibi Chriſtus, niſi renunciando Põtificatui. Dũ verò manet Pontifex poteſt leges à ſe cõditas reuocare, & nulla forma præſcripta ligatur, quin ſine illa illas non reuocet ſi velit.

176 Quæri autem hic poteſt, an Pontifex ſicut ex vi directiua in conſcientia tenetur ſeruare leges à ſe latas, reſpicientes tamen materiam communẽ, & accommodatam ſubditis, & legiſlatori, ita in propoſito teneatur ſeruare ſolemnitatem ſtatutam ab Anteceſſore, vt non deroget eius legi, niſi facta eiuſdem legis mentione. Iterum enim aſſeritur Pontificem debere ſeruare leges, nedum à ſe editas perſonaliter, ſed à Sede Apoſtolica conditas, & quæ concernunt materiam accommodatam ſubditis, & legiſlatori. Hoc enim docuit Chriſtus, dum reprehendit Phariſæos Matt. 23. dicens. *Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Per hoc enim Dominus magiſter noſter docuit inæqualitatem reprehenſibilem eſſe in materia cõmuni, & omnibus accommodata imponere alijs leges, & onera, & ea nolle portare. Et ideo aſſertio iſta habetur definita. *cap. Iuſtum d. 9. & cap. Cum omnes de conſtit.* & S. Ambroſ. *epiſ.* 32 *lib* 2 *cap.* 13. dicebat Valentiniano Imperatori. *Quod cum præſcripſiſti alijs, præſcripſiſti etiam tibi, leges enim Imperator fert, quas primus ipſe cuſtodiat.* Et idẽ habetur *l. Digna vox. Cod. de leg. & l.* 1. *ff. quod quiſque iuris, &c.*

177 Exiſtimo tamen hanc obligationem non eſſe formaliter, & effectiuè ab ipſa Pontificis lege, vt voluerunt Suarez *l.* 3. *de legibus cap.* 35. *nu.* 8. Martinez *p.* 2. *q.* 96. *ar.* 5. *dub.* 7. *concl.* 4. malè citans pro hac ſententia Doctores Caiet. & Sotum, quia cum lex non obliget, niſi in vi poteſtatis, & iuriſdictionis Pontificis, ſeu legiſlatoris, qui tamen non poteſt exercere in ſe ipſum iuriſdictionẽ, vt ſit ſimul

ſupe-

ſuperior,& inferior non poteſt Pontifex, vel legiſtor obligari ad ſeruandam ſuam legem ex vi,& efficacia eiuſdem legis immediatè. Palaus *tom.1. tr. 3. diſp. 1. p. 24. num.* 5. Sed hæc obligatio oritur à lege impoſita occaſionaliter, & veluti à conditione, & vt magis propriè loquamur materialiter. Nã vt habet Caiet. *p. 2. q.96.ar.5.* & poſt eum Sotus *l. 1. de iuſt.qu.6. a.* 7. Ex quo Princeps,ſeu Papa condidit legem conſurgit in eo obligatio illam ſeruandi ex lege naturæ dictante irrationabilem eſſe hanc inæqualitatem in cõmunibus, vt ſubditi onus portent, & non Princeps ipſe. Quamobrem exiſtimo, quod obligatio iſta in Principe ſit ab illa virtute, cuius actus eſt impoſitio legis, quæ virtus eſt iuſtitia legalis, & communis, ex qua Princeps tenetur per leges dirigere ſubditos in bonum commune. Quod bonum commune reſpectu Papæ eſt beatitudo æterna, & ſalus hominum. Ex hac enim eadem virtute tenetur Princeps leges à ſe editas in materia communi ſeruare, quia aliter legum impoſitio eſſet minus vtilis Reipublicæ, & Princeps ſubditos tenetur dirigere, nedum verbis, ſed etiam factis, & exemplis, & quia Principem non decet facere alijs, quod ſibi non vult facere. Caiet. vbi ſupra. Sed conuenit illud Catonis. *Patere legem, quam ipſe tuleris.* Et quod ſummam æquitatem habet illud Iuriſconſulti. *l. 1. ff. Quod quiſque iuris, &c. Quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem iure vtatur.* Impoſitio ergò nouæ legis eſt extenſio, & conſtitutio nouæ materiæ illius generalis iuſtitiæ, & virtutis poteſtatiuæ, quæ obligat Principem ad hoc, vt in materia communi ſubijciatur oneribus, quæ imponit ſubditis.

178 Hinc eſt, quod tranſgreſſio huius legis in Pontifice non eſt eius ſpeciei, quæ eſt in ſubdito. Quidquid in contrarium voluerint Suarez *d. num.* 8. Bonac. *de leg. diſp. 1. q. 1. p. 6. nu.* 24. & alij ab eo citati. Nam obſeruantia huiuſmodi legum eſt neceſſaria in Principe legiſlatore, ſic exigente recta adminiſtratione, & communi iuſtitia. Ideò ſi Pontifex præcipiat ieiunium ad finem continentiæ, trãſgreſſio, quæ in ſubdito eſt peccatum incontinẽtiæ, in Pontifice erit peccatum malæ adminiſtrationis, & iniuſtitiæ communis. Quod ſi dicas cum Suarez, quod ſi Princeps non ſeruet pretium à lege inſtitutum, tenetur ad reſtitutionem; ergò peccat cõtra iuſtitiam. Reſpondetur, quod Princeps tenetur ad ſeruandũ pretium in eo caſu, ſed ſi illud non ſeruet, non tenetur propriè ad reſtitutionem, & tamen tenetur ad pretium iuſtum ſoluendum integrum, & ſine diminutione, aut ad illud recipiendũ ſine augmento, ſi non ex iuſtitia cõmutatiua ex iuſtitia cõmuni, ſeu legali, ex qua tenetur ad fidelẽ, & iuſtam adminiſtrationem; ex hac enim leges à ſe latas tenetur ſeruare. Palaus *d. p. 24. n. 2. & 5.*

179 Hinc vbi controuertunt DD. an tranſgreſſio propriæ legis circa materiam communem ſit culpa grauis, vel potius venialis; volentibus eſſe grauem Martinez *p. 2. qu.96. art. 5. dub. 1.* Vaſquez *p. 2. diſp. 167. cap. 7.* Sayr. *lib. 12. cap. 9. nu. 2.* & alij apud Vaſquez. Negantibus verò Leſſ. *lib. 2. de iuſt. cap. 35. dub.* 5. Palao *d. p. 24.* Bonacina *de leg. diſput. 1. q. 1. p. 6. nu. 23.* Salas *de leg. diſp. 14. ſect. 2. num. 37. & ſequent.* Reſpondetur indubitatum debere eſſe, quod vbi tranſgreſſio ſit grauis, eſt peccatum mortale. Sed grauitas tranſgreſſionis non debet eodem modo, & ex eadem cauſa accipi in ſubditis, & in Principe. In illis enim accipitur in ordine ad virtutem illam ſpecialẽ, contra quam eſt legis tranſgreſſio; ſed in Principe accipitur in ordine ad rectam adminiſtrationem Reipublicæ. Et quia per ſe in ordine ad hanc adminiſtrationem in vno, vel altero actu aliquando non ſe conformare ſubditis non iudicatur graue, ideò præciſo ſcandalo, & alijs extrinſecis per hoc non erit culpa lethalis in Principe. Sed nulla etiã erit culpa, ſi Princeps ex cauſa iuſta, ſicut poteſt, ſecum diſpenſauerit in lege à ſe lata. D. Th. *p. 2. q. 96. ar. 5. ad tertium.*

180 Iſtis verò ſic ſuppoſitis nihilominus dicitur, quod præciſo ſcandalo, & alijs extrinſecis Põtifex ſucceſſor non tenetur in conſcientia in derogando legibus ſeruare formam, ſeu ſolemnitatem ſtatutam ab Anteceſſore. Quia illud ſtatutum reſpicit materiam propriam ipſi Succeſſori, & reſpicit perſonam ſucceſſoris, in quam Anteceſſor nullam habet iuriſdictionem, nec poteſt ferre legem illum obligantẽ, & ideo iuxta explicationẽ *c. fin. de reſcrip.* appoſitio talis ſolemnitatis, ſcilicèt appoſitio derogatoriarum, & conſtitutio, vt non intelligatur derogatum legi, niſi fiat eius mentio, non eſt lex obligans, ſed indicatio eius, quod Anteceſſori bonũ viſum fuit. Vndè ad ſummum non habet, niſi vim conſilij.

181 Et tamen dicitur æquum eſſe, & honeſtum, quod ſucceſſor conſilium ſui anteceſſoris reuereatur, & in derogando legibus formam ab anteceſſore ordinatam ſeruet. Tum quia non omnia expediunt, quæ licent. *cap. Aliud* 1 *1. q.* 1. Rota *dec. 1. de Bigam. in nouis.* Tum in aliorum exemplum; tum ad vitandas opiniones, & lites; nunc enim præcipuè quod viget opinio dicentium per poſteriorem legem non derogari legi habenti derogatorias ad futura, in derogatione equum eſt, & vtile fieri mẽtionem talis legis, ne ſic opinantibus lex noua inutilis, & ſine efficacia videatur. Et ita de facto praxis Cancellariæ eſt, vt cum Pontifices contra huiuſmodi leges diſponere volunt, eorum mentionem faciant. Quæ praxis eſt antiqua, & ex quo initium habuerunt derogatoriæ ad futuras diſpoſitiones obſeruata.

182 Ex his videtur probari fortiter ſententia aſſerens non derogari legi habenti derogatorias contra futuras leges, niſi eiuſdem legis fiat expreſſa mentio, ſaltem per verba æquipollentia. Non quidem ex defectu poteſtatis in ſucceſſore, ſed ex defectu voluntatis, vt ait Domin. *n.* 17. Nam non videtur, quod poſſit præſumi, quod Princeps, ſeu Pontifex ſcienter omittat id, quod eſt æquum, & rationabile, & iam vſu receptum, & praxi confirmatum; eſt verò valdè æquum, & rationabile, ex praxi confirmatum, quod Pontifices in abrogandis legibus Anteceſſorum habẽtium derogatorias ad futuras diſpoſitiones contrarias, faciant ſpecialem mentionẽ illarum, vel ſaltem vtantur forma æquipollentia; ſi ergo hoc non præſtat Pontifex ſignũ eſt, quod edendo poſteriorem legem non eſt recordatus prioris legis, & ſic nec voluit illi derogare.

183 Sed valdè hic diſcurſus deficit, ſupponit enim, quod caſu dato, quod Pontifex edat nouam legem contrariam antiquæ habenti derogatorias in futurum, debeat in Pontifice præſumi aliquis defectus, ex quo oriatur inuoluntarium; quod ſuppoſitum nõ habet fundamentum. Triplex enim defectus poteſt præſumi in hoc caſu, ſcilicet igno-

rantia legis antiquæ ſecundum ſubſtantiam, ſecundò ignorãtia qualitatis eius, ſeu neceſſitatis mẽtionis antiquæ legis ad ei derogandum, & tertio obliuio miniſtrorũ, qui literas Apoſtolicas conſcripſerunt obliti mentione prioris legis. Ex iſtis hic tertius defectus non redũdat in Pontificẽ, ſed in Miniſtros, & ad derogationẽ legis factã iã per ſignaturam Papæ, ſe habet cõſequẽter, neq; ex eo poteſt inferri, quod Papa noluerit derogare illi legi, & quod nõ fuerit illi derogatũ. Secundus defectus ſcilicèt in Põtifice inconſideratio neceſſitatis faciẽdi mẽtionem de antiqua lege ſecundum ſe nulla eſt culpa, quia eſt inconſideratio eius, ad quod per ſe, & ſecũdum ſe Pontifex non tenetur, vt probatum eſt. Et nihilominus talis eſt defectus, ex quo non poteſt inferri inuoluntarium in Pontifice, quia inconſideratio huiuſmodi ad derogationem legis merè concomitanter ſe habet, & cum de facto Pontifex diſpoſuerit contrarium antiquæ legi, & præſumendum ſit adfuiſſe, & adeſſe iuſtam cauſam derogandi, præſumendum eſt, quod expreſsè mentionem antiquæ legis feciſſet, ſi conſiderаſſet neceſſariam eſſe mentionem illius legis. Prima verò inconſideratio, quæ eſt inconſideratio antiquæ legis ſecũdum ſubſtantiam de ſuo genere, & per ſe in Principe eſſet culpa grauis, & mortale peccatum, nec poteſt præſumi tanquam fuerit probabilis, & inculpabilis, quia in foro externo non præſumitur probabilis inconſideratio eius, quod quis poteſt, & debet ex officio conſiderare; At verò Princeps ex officio tenetur non edere nouam legem contrariã antiquæ, niſi ex matura deliberatione, & pleno cõſilio, vt magis probatum eſt ſupra in expoſitione textus *à n. 7. & in hac quæſt. art. 2.* Et quamuis hæc culpa, & grauis negligentia ſi adeſſet præſumenda eſſet in miniſtris. Nihilominus nec in Principis cõſiſtorio id, quod de ſe eſt culpa grauis præſumi debet. Et ideo regula huius textus eſt, quod in Papa non præſumitur iuris ignorantia. In caſu igitur noſtro, ſi Papa nouam legem edat contrariam antiquæ habenti derogatorias ad futura non facta eius mentione non debet in Papa præſumi ignorantia antiquæ legis, quæcumque verò alia ignorantia præſumatur, non cauſat inuoluntarium, nec ſufficit ad præſumendum in Pontifice defectum voluntatis.

184 Confirmantur prædicta, nam ſemper præſumendum eſt pro valore actus, & præcipue non præſumi debet, quod Pontifex de facto legem ederit, niſi ea iuſta cauſa, & quia ſic exigat bonum commune, & ex firma voluntate, quod obſeruetur, igitur non debet in eo præſumi, vt ignorantia talis, vel inconſideratio, vel alius defectus, qui reddat legem fruſtratoriam, & nullam: Probatur conſequentia, quia & indecens eſt, & denigrans famam Principis, & inferens in eo præſumptionem culpæ de ſe grauis ex genere, promulgare legem fruſtratoriam, & nullam; cum hoc requirat magnam maturitatem, & valdè prudentem deliberationem. Ideò dato etiam, quod in hoc caſu præſumi poſſet ignorantia legis in Pontifice, hæc ignorantia præſumi deberet, vt concommitans, quia ex quo Pontifex actu legem edidit contrariam antiquæ legi, præſumi debet, quod ſic faciendi habuerit iuſtam cauſam, & quod ſic exigat bonum commune, quo ſtante potius præſumendum eſt, quod legi cõtrariæ derogaſſet, etiam ſi illius meminiſſet.

185 Hinc eſt etiam, quod nec admitti debet ſuppoſitum oppoſitæ opinionis, ſcilicet quod in hoc caſu ſupponi debeat defectus voluntatis in Pontifice ex defectu inconſiderationis alicuius. Nã cum Pontifex per ſe non teneatur ſeruare ſolemnitatẽ ab anteceſſore impoſitam, & facere antiquæ legis mentionem, ſi de facto contra legem Pontifex illius non facta mentione nouam legem edat, præſumendum eſt id, quod omnẽ defectum excludit, nimirum quod Pontifex voluntariè mentionem illam tanquam non neceſſariam omiſerit, & quod hoc ex cauſa iuſta fecerit, ſicut facere potuit, & quod facto illi legi etiam quantum ad qualitatem illam derogare voluit.

186 Quamobrem dicitur, quod lex noua etiã antiquam legem habentem derogatorias in futurum, non facta eius mentione abrogat, vt dixerunt Probus hic ad Monachum *à num.* 10. Syluest. *v. lex. nu. 26.* Rota *dec.* 630 *num. 11. part. 4. tom. 3. recent.* Quod procedere de plano in his, quæ de ſui natura poſſunt reuocari, ſubdidit Rota ibi *nu.* 12. ex Caſtran. *conſ.* 229. *in fine. verſ. Item non obſtat. lib.* 1. & Cephal *conſ.* 168. *n.* 44. Et ex hoc textu hoc probatur, qui abſolutè nulla facta exceptione decernit, quod per nouam conſtitutionẽ derogatur antiquæ, etiam nulla illius facta mentione.

187 In opinione verò eorum, qui dicunt legẽ, quæ non facit mentionem legis prioris habentis derogatoriam ad futura illam non abrogare, dicẽdum eſt Panorm. & alios minus conſequenter loqui, qui dicunt ſufficere, quod lex poſterior derogat priori per clauſulam generalem *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis.* Nam ſi eſt neceſſaria derogatio expreſſa eſt neceſſaria, quia ſeruanda ſit ſaltem æquiualẽter forma derogandi à priori lege requiſita, at verò clauſula illa generalis *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis,* non æquiualet formæ, quæ ſpecialem mentionem contineat. Quod ſi dicas per clauſulam generalem *non obſtante lege* tolli præſumptionem defectus voluntatis prouenientis ex ignorantia, vel inconſideratione contrarietatis nouæ legis ad priorem. Reſpondetur, quod hæc præſumptio ſufficienter tollitur, ex eo, quod lex noua ſit manifeſtè contraria priori, cuius ignorantia in Principe nõ præſumitur. Quod ſi hoc non ſufficit, ex eo quod ſeruanda ſit forma præſcripta à priori legiſlatore, nec ſufficit clauſula generalis, quæ illi formæ non æquiualet. Quia tamen verè nulla derogatoria eſt neceſſaria; benè dicitur, quod, vbi adſit derogatoria generalis multo magis conſtat, & ſufficienter conſtat, de voluntate legiſlatoris.

188 Nec pariter habet fundamentum Bartoli diſtinctio inter legem, & ſtatutum, vt ad derogandum huic per nouum ſtatutum ſit neceſſaria ſpecialis mentio, & non ſufficiat derogatio per clauſulam generalem. Sicut enim ſe habet Pontifex ad legem Canonicam vniuerſalem, ita ſe habet Concilium Prouinciale ad legem pro ſua Prouincia, & Concilium Diœceſanum ad legem pro ſua Diœceſi, & ſtatutum Ciuitatis ad ſtatutum pro Ciuitate, vt ſtatutum poſterius contrarium priori illi deroget, ſi ſit illi contrarium. Vnde ſi prius ſtatutum habeat derogationem ad futura ſtatuta, ſi conditor prioris ſtatuti potuit ligare conditorem poſterioris, poſterius ſtatutum non valet non ſeruata forma ſtatuti prioris. Sed ſi non poteſt obligare, ſicut in

caſu

caſu præſenti, eadem eſt ratio & legis, & ſtatuti, & vel non valet lex, aut ſtatutum poſterius ex defectu voluntatis ſtatuentis, ſi ſimilis defectus poteſt præſumi ex omiſſione formæ primi ſtatuti, vel vtrobique valet, ſi talis defectus voluntatis præſumi nõ poteſt; ſolùm poterit eſſe diſcrimẽ ratione circumſtantiarum, & quia facilius poterit dari caſus, in quo in conditore poſterioris ſtatuti detur ignorantia ſtatuti prioris, quam præſumi poſſit in Pontifice, vel Principe.

189 Hinc etiam quod habet Felin. *num. 5. ver. Limita hoc de ſtatuto*, vt ſcilicet, vbi conſtet de cauſa iuſta poſterioris ſtatuti reuocantis prius ſtatutũ, non ſit neceſſe, quod poſterius ſtatutũ deroget in ſpecie, non eſt fundatum. Quia omne ſtatutũ præſumi debet iuſtum; aliter nullo modo obligat. Et ſic præſumi debet, quod ſtatutum poſterius non niſi ex iuſta cauſa reuocet prius.

190 Colligitur verò ex his in noſtra ſententia multo verius eſſe, quod vbi prioris diſpoſitionis, quæcumque illa ſit reuocatio ſit per legem, etiam ſi illa diſpoſitio habeat clauſulas derogatorias efficaciſſimas, & ita vt petat mentionem illius fieri de verbo ad verbum, & non per clauſulas æquipollentes, vel aliam magis exquiſitam formam exigat, ſufficit illi derogare per clauſulam, etiam *ſi de illis eſſet facienda mentio*, &c. vel per clauſulam, *quorum tenores*. Rota *dec. 291. nu. 7.* coram Seraph. *& dec. 509. num. 10.* coram Greg. XV. *& dec. 87. nu. 4. p. 2. recent. & dec. 1142. num. 4.* coram Peñs, Felin. *cap. Nonnulli, nu. 4. verſ. Eſt verum.* Imò cum de iure nulla ſit neceſſaria clauſula, ſi aliqua adeſt etiam generalis, illa ſufficit, vt dictum eſt.

SVMMARIVM.

191 *Negans opinio.*
192 *Affirmans eligitur.*
193 *Nedum lex Concilij poſterior, ſed lex Pontificia contraria abrogat legem Conciliarem priorem non facta eius mentione.*
194 *Confirmatur ex ſtylo Conc. Trid.*
195 *Textus cap. Nonnulli 28. de Reſcriptis non loquitur de legibus.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS XI.

Vtrum lex Pontificis poſterior legem priorem in Concilio Generale editam abroget, vel corrigat, ſi nullam illius mentionem faciat?

191 Videtur enim, quod non abroget ex doctrina communi, quia nimirum non derogatur legi conciliari non facta eius expreſſa mẽtione, vt probatur ex *cap. Nonnulli ſupra de reſcrip. cap. Ex parte, ſup. de capell. Monachorum.* & ita ſentit Layman. *l. 1. tr. 4. cap. 21. n. 2.*

192 Sed è contra quod non ſit neceſſaria ſpecialis mentio, aut derogatio, ad hoc, vt per legem derogetur cõciliari legi latè probat Fagnan. *d. cap. Nonnulli num. 29. & ſequentibus.* vbi textum explicat, quia non eſt ibi ſermo de legibus, ſed de reſcriptis, & priuilegiis. Et pro hac ſententia referri poſſunt Gloſſ. hic *in v. Neſciatur.* Io. An. n. 27. Io. And. *n. 1.* Anchar. *n. 8.* & alij DD. ſimpliciter affirmantes legem priorem contrariam per poſteriorem abrogari.

193 Et verè ſic eſt dicendum, quod nedum vnum Concilium Generale per legem poſteriorem derogat legi alterius Concilij, licet eius nullam mentionem faciat, ſed & Summus Pontifex per ſuam conſtitutionem poſteriorem derogat cõſtitutioni contrariæ, ſeu legi cuiuslibet Concilij, nulla eius facta mentione. Quod certè habetur ex præſenti decretali, quæ abſolutè, & vniuerſaliter loquitur, nec admittit limitationem; quia cum ſit indubitatum, quod Pontifex poteſt abrogare legẽ Concilij *cap. Significaſti 4. de elect.* Quia imò Conciliorum leges non habent vim, & efficaciam legũ, niſi inquantum ſunt approbatæ, & confirmatæ per Summum Pontificem, qui eſt ſolus, & vnicus totius Orbis Paſtor, qui poſſit totum Orbem per leges obligare. Caiet. *opuſ. tom. 1. tract. 1. cap. 12.* Nam & concilia authoritatem habent à Summo Pontifice *d. cap. Significaſti, & cap. Benè quidem. 96. diſt. cap. Nec licet, cap. Multis, & per totam diſt. 2.* & ſignificauit D. Th. *p. p. q. 36. a. 2. ad ſecundum. & 2. 2. q. 1. ar. 10.* Panorm. poſt Io. Andr. *in cap. ſuper quibuſdam n. 3. de verb. ſignificat.* Cũque vt in hoc textu dicitur, Pontifex legem condens id non faciat, nec præſumi poſſit facere, niſi ſcienter, & benè cognita contrarietate ſuæ nouæ legis ad legem Concilij, dum ſcienter fert legem legi conciliari contrariam ſimul, & poteſt, & vult legem illam caſſare, & ſuam obſeruari, quod eſt legem illam abrogare.

194 Et hoc confirmatur ex ſtylo Concil. Trid. qui pluries derogauit antiquiorum Conciliorum legibus, nulla illorum mentione facta, vt *ſeſſ. 23. cap. 12.* præſcribendo ætatẽ 22. annorũ pro Subdiaconatu, & 23. pro Diaconatu abrogauit legem Concil. Vienen. qua conſtitutum erat, vt quis ad Subdiaconatum in 18. anno, & ad Diaconatum in 20. poſſet promoueri. Et *ſeſſ. 24 cap. 2.* præcipiens, vt Prouincialia Concilia quolibet ſaltem biennio celebrentur derogauit legi Innoc. III. in Concilio Later. de qua *in c. Sicut, de Accuſat.* in qua præcipiebatur ea Concilia ſingulis annis debere celebrari.

195 Quod verò ex iuribus citatis, ſcilicet *d. cap. Nonnulli, & cap. ex parte*, non colligatur neceſſitas huius mentionis ſpecialis ad derogandum legibus Conciliorum Generalium, ſatis eſt manifeſtũ, quia vt aduertit Gloſ. hic *in verb. neſciatur*, quam ſequitur Fagnan. *loc. cit.* in dictis decretalibus non eſt ſermo de legibus, ſed de reſcriptis Papæ, de quibus etiam loquuntur quam plurimi DD quos infra referam tenentes neceſſitatem ſpecialis mentionis ad derogandum legibus Concilij Generalis, (de quo tamen dicendum erit infra) Ideò benè conſiderauit Turrecrem. *ad cap. Domino Sancto. diſt. 50.* quod ſi diſſonãtia, quę reperitur in Canonibus Conciliorum vniuerſalium ſit circa ea, quæ ſunt iuris poſitiui, concluditur abſolutè ſtandum eſſe conſtitutioni poſteriori; quia cũ huiuſmodi agibilia humana habeant materiam variabilem, pro loco, & tempore, & conditionibus perſonarum; ſæpè ſtatuta priorum Conciliorum temperantur, ſupplentur, & corriguntur per poſteriora Concilia.

SVM-

SVMMARIVM.

196 *Opinio negans.*
197 *Affirmans.*
198 *Quaſtio procedit tam de reſcripto, quam de priuilegio.*
Differentia reſcripti, & priuilegij.
199 *Suppoui debet reſcriptum non eſſe ſubreptitium, et eſſe manifeſtè contrarium iuri.*
200 *Motus proprius Pij Quinti.*
Vbi reſcriptum venit ex ſignatura Papæ non eſt neceſſaria clauſula derogatoria ad derogandū Concil. Trid.
201 *Priuilegium contrarium iuri illi derogat, nulla eius facta mentione.* 202
203 *Præſumi non poteſt priuilegium impetratum fuiſſe per occupationem, niſi aliunde conſtet.*
204 *Importunitas non facit inuoluntarium.*
205 *Priuilegium manifeſtè cōtrarium iuri tertii valet non facta eius mentione.*
206 *Differentia iuris communis à priuato.*
207 *Reſcriptum contrarium iuri, ſi ſit ex certa ſcientia iuri derogat.*
208 *Sufficit ſcientia contrarietatis reſcripti ad legem.*
209 *Reſcriptum eſt ex certa ſcientia, ſi eſt manifeſtè iuri contrarium.*
210 *Et ſi habet clauſulam ex certa ſcientia.*
211 *Et ſi præceſſit informatio Papæ.*
212 *Et ſi ſit ſignatum manu Papæ.*
Vbi reſcriptum eſt ſignatum manu Papæ non poteſt præſumi occupatio, vel importunitas, vel inconſideratio.
213 *Et ſi ſit datum motu proprio.*
Et ſi ſit clauſula de plenitudine poteſtatis.
214 Limitationes aliquæ excluduntur. 215 216 217 218.
115 *Sed praxi confirmatur.* 216 217 218.
Pontifices antiqui nulla clauſula derogatoria vtebantur. 215 216 217
218 *Clauſula non obſtantibus Conſtitutionibus primo poſita à Bonif. IX.*
219 *Vbi lex habet derogatariam neceſſarias eſſe derogatorias multi dicunt.*
220 *Et hoc ampliatur.*
221 *Ratio huius opinionis.*
222 *Cum diſtinctione explicatur difficultas.*
223 *Non habet Papa vnde ſibi imputet, ſi omiſit derogatorias.*
224 *Ad derogandum legi habenti derogatoriam non requiritur cauſa ſimpliciter maior.*
225 *Cap.* Nonnulli de Reſcrip. *& cap. vo. de exceſſ. Prœl in 6. continent inſinuationem non legem.*
226 *Intell. cap.* Cum te de *ætat. & qual.*
227 *Intell. cap. Ex parte de capell. Monachorum.*
228 *Intell. cap. Reſcripta 25. q. 2.*
229 *Intell. l. vlt. C. Si contra ius.*
230 *Princeps reſcribendo contra ius oſtendit ſe vti plenitudine poteſtatis.*
231 *An non præſcriptio cadat ſub priuilegio?*
232 *Argumenta ſoluta: remiſſiuè.*
Sufficit derogatoria generalis.

QVAESTIO VN.

ARTICVLVS XII.

Vtrum per reſcripta Pontificia iuri communi, aut conſtitutionibus Pontificijs contraria, eidem iuri, aut conſtitutionibus derogetur, ſi illius, vel illarum, nulla fiat mentio, ſeu nulla adhibeatur clauſula derogatoria ſpecialis, vel generalis.

196 Videtur enim non derogari, niſi in reſcripto apponatur clauſula derogatoria; quia hæc eſt differentia inter legē, & reſcriptū, quod lex legi priori contrariæ derogat nulla facta legis prioris mentione, ſed reſcriptum legi non derogat, niſi in reſcripto adſit derogatoria legis, vt cū Gloſſa tradit Anchar. hic *oppoſ. 9. nu* 8. Tū ſecundo probatur à Fagnan. *in d. cap. Nonnulli n. 29 de Reſcript.* & alijs communiter, quia ſic diſponitur *in d. capit. Nonnulli, & cap. eam te. de ætat. & qual. & cap. Ex parte de capell. Monachorum.* Tum tertiò quia per id ſine mentione legis non derogatur legi, quod poteſt obtineri à Papa per occupationem, aut importunitatem, imò per falſas cauſas Papa rationabiliter ignorante, aut inconſiderato; talia verò ſunt reſcripta gratiæ, vel iuſtitiæ, quæ à Pontifice obtinentur; igitur per reſcripta non derogatur legi, niſi eius facta mentione. Tum quarto, quia hoc ſaltē debet dici vbi lex habeat derogatorias ad futuras diſpoſitiones contrarias, niſi fiat ; eius mentio ; Nam in eo caſu cenſendum eſt Pontificem ſecundum leges reſcribere, quæ volunt, vt legi non cēſeatur eſſe derogatum, niſi eius mentione facta. Et ita in terminis tenet Rota *deciſ. 347. nu. 3. & dec. 4. n. 3. tom. 2. par. 4. recent.* & apud illam Bart. *in l. Si quis in princip. nu. 10. de leg. 3.* Iaſon *in l. Si mihi, §. in legatis n. 11.* & alij. Item Rota *d. 1. n. 1. & 2. ap.* Cæſar. de Graſſ. *& dec. 308, nu. 4. l. 3.* coram Puteo *dec. 122. n. 11. & 2. p. t. diuerſ. & d. 762. nu. 1. & 2. par. 2. recent.* Et ita quod reſcriptum, vel priuilegium non deroget legi, niſi facta legis mentione aliqua docuerunt Gloſſ. *in v. noſcatur.* Io. Monac. *nu. 1.* Archid. *n. 2.* Anch. *nu. 8. opp. 9.* Panorm. *cap.* Nonnulli *n. 10. de reſcript.* & ibi Felin. *num. 9. ver. Secunda Regula.* Fagnan. ibi *nu. 29. & ſeq.* Marſ. hic *n. 122.*

197 Sed in contrarium eſt, quod vbi Pontifex reſcribit ex certa ſcientia contra ius, cum non ſit dicendum Pontificem ſcienter velle agere inutiliter, & mendaciter, ſimul dicendum eſt reſcriptum valere, vt tradiderunt Archidiac. hic *n. 2.* Dom. *nu. 1. & 26.* Franc. *n. 9.* & 10. Ioannes Crotus *nu. 51.* Gomez *n. 195. & 199.* Gloſſ. *in cap. Statutum, v. literarum, in §. de reſcript.* & Io. Andr. *in cap.* Nonnulli, Bald. *in l. fin. C. de ſentent. reſcind. non poſſe, & in cap. Naturales de Feudis.* Seroph. *dec. 922. n. 3. & 4.*

298 Eamdē verò habet reſolutionē hæc quæſtio ſiue loquamur de reſcripto, ſiue de priuilegio, quia imo videtur, quod reſcriptum, quod eſt contra ius commune ſit priuilegiū. *cap. Priuilegia d. 3.* Gloſſ. hic *in v. noſcatur.* Dom. *n. 23.* Panorm. *in cap. Cauſam quæ de reſcript.* Felin. *in rubr. eod. tit.* Curtius iunior *conſ. 16.* Reſcriptum autem emanat ad obſeruantiam iuris communis, vt *l. Falſa C. de diuerſ. reſcript.* Hæc tamen differentia non placet Gomez hic *n. 103.* Tum quia ſiuſtra precibus impetratur, quod

quod iure communi conceditur, *l. 1. C. de theſaur. lib. 10.* Tum quia per reſcripta conceditur iuriſdictio delegata. *cap. Paſtoralis, & cap. Prudentiam, de off. deleg.* Illa verò reſcripta ſunt contra ius commune cum veniunt in præiudicium iuriſdictionis ordinariæ fundatæ in iure communi, vt patet *in cap. Sane, & d. cap. Paſtoralis. §. Qui autem. de off. delegati.* Sed communis doctrina vera eſt, ſed deſumitur per ordinem ad illũ, ad cuius fauorem reſcriptum, aut priuilegium conceditur; quia per reſcriptum conceditur, quod ille ad cuius fauorem datur manuteneatur in eo, quod ſibi de iure conuenit. Quod quia illi controuertitur, & ius illius dubium eſt, ideo obtinetur reſcriptum, per quod datur iudex, qui illi ius ſuum defendat, ſi ius verum eſt. Sed per priuilegium eximitur priuilegiatus à iure cõmuni, & ius commune relaxatur. Vtrumque tamen, ſcilicet tam reſcriptum, quàm priuilegium quodam modo importat gratiam Principis reſcribentis. Et multa ſunt reſcripta, in quibus nullum præiudicium fit iuri communi. Qualia ſunt reſcripta illa gratiæ, quæ nullum tertio inferunt præiudicium, ſeu per quæ diſpenſantur gratiæ, quæ ſunt conformes iuri, vt ſunt collationes beneficiorum, quorum tamen collatio iam de iure ſpectat ad Summum Pontificem. Sed miſſo igitur, quod in aliquo reſcripto poſſit continere aliqua contrarietas ad ius commune pro quanto reſtringatur iuriſdictio ordinaria, vel diſpenſetur in aliquo iure, quantum ſpectat ad noſtram quæſtionem, eadem eſt vtriuſque ratio, quia per vtrumque id conceditur, quod immediatè non concernit vtilitatem publicam, ſed particularem, & priuatam eius, ad cuius fauorem reſcribitur, aut priuilegium conceditur. Et ideò videri poteſt, quod per nullum illorum iuri communi derogetur, niſi fiat iuris mẽtio; quia non videtur, quod per id, quod eſt priuatæ vtilitatis, tolli debeat id, quod eſt vtilitatis publicæ.

199 Eſt verò ſupponendum reſcriptum, aut priuilegium non laborare vitio aliquo ſubreptionis, vel obreptionis, aut quocunque alio inducente nullitatem illius. Et pariter ſupponendum eſt reſcriptum eſſe manifeſtè contra ius Pontificiũ, ſiue ſit ius contentum in corpore iuris, ſiue in aliqua conſtitutione Apoſtolica. Quæſtio enim noſtra eſt, an reſcriptum, ſeu priuilegium Apoſtolicum aliunde validum, ſi ſit manifeſtè contrarium iuri eidem iuri deroget, vel potius habendum ſit tanquam nullum.

200 Satis apparentem verò, & ſolidam reſolutionem huius quæſtionis poſſumus colligere ex motu proprio, ſanctæ memoriæ Pij Quinti, quem de verbo ad verbum refert. Garz. *de benef. p. 4. cap. 5. num. 33. & retuli ego de elect. cap. 26. num. 36.* Et eſt ſequẽtis tenoris, videlicet *Motu proprio, &c. Cum plerumque contingat dubitari in cauſis Rotæ Auditorio noſtro, & alibi pendentibus ſuper prouiſionibus, & commendis, & vnionibus, & alijs diſpoſitionibus, ac alijs gratijs Apoſtolicis, quæ contrauenirent decretis Concilij Tridentini, ſit opus ſpeciali derogatione eiuſdem Concilij. Nos quæcunque dubia deſuper mota, & mouenda ſubmouere volentes, ac quorumcumq; decretorum Concilij huiuſmodi tenores præſentibus pro expreſſis habentes, motu ſimili, &c. ex certa noſtra ſcientia, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hac noſtra perpetuo valitura conſtitutione declaramus, neque ſpeciali, neque generali derogatione eiuſdem Concilij opus fuiſſe, & eſſe in quibuſuis collationibus, prouiſionibus, commendis, vnionibus, &c. & alijs diſpoſitionibus de quibuſuis beneficijs eccleſiaſticis cum cura, & ſine cura ſæcularibus, & quorumuis Ordinum Regularibus, etiã Monaſterijs, Conuentualibus, & Conſiſtorialibus, ac curam animarum habentibus; quæ quomodolibet vacarunt, & vacabunt, ac etiam gratiam, & iuſtitiam concernentibus, & alijs gratijs, ac conceſſionibus Apoſtolicis per nos, ac felic. recordat. Pium Papam Quartum prædeceſſorem, nec non quoſcumque Romanos Pontifices ſucceſſores noſtros, noſtra tamen, & prædeceſſoris, ac ſucceſſorum prædictorum propria manu ſignatis, ac Sedem Apoſtolicam quibuſuis perſonis Collegijs, ac alijs pijs locis, & aliàs quomodolibet factis, & faciendis, ac conceſſis, & concedendis, & ita per quoſcumque iudices, &c. & cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales in quibuſuis cauſis, etiam per appellationem pendentibus iudicari, & definiri debere ſublata, &c. irritum quoque decernimus, volẽtes præſentis noſtri motus proprij ſchedulam in Cancellaria Apoſtolica publicari, & in illius libro quinterno nuncupato deſcribi, non obſtantibus quibuſuis Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis ſtylo Palatij, &c. Cæteriſque contrarijs quibuſcumque; Placet motu proprio, &c.*

201 Hoc igitur motu proprio Pij Quinti ſuppoſito dicitur primò, quod quando Papa reſcribit manifeſtè contra ius propriè per viam priuilegij, reſcriptum derogat iuri contrario, licet nulla illius fiat mentio, & licet non ponatur in priuilegio clauſula *non obſtante, &c.* Ita Hoſtien. *in ſumm. tit. de conſtit. §. Quas vires. verſ. Sed poteſt diſtingui.* Io. Andr. & Domin. *in cap. vn. nu. 10* & Franc. *nu. 6. infra de exceſſ. Prælat.* Imol. *in cap. Nonnulli de reſcript.* vbi Felin. *nu. 11. verſ. Fallit ſecundò.* Butr. *in cap. 1. de reſcript.* Nicol. Myluſia *v. priuilegium.* Bald. *in l. lapilli, ver. ego dico. ff. de reb. dub.* Martin. Lauden. *in tract. de priuileg. §. 39. qu. 45. & 42.* Card. *poſt Lap. in Clem. 1. in q. 3.* Suarez *de leg. 8. lib. cap. 14. n. 5.* Rota *dec. 922. nu. 3. & 4.* coram Seraph.

202 Ratio huius eſt, quia priuilegium lex quædam eſt; etenim eſt lex priuata, *cap. priuilegium, diſt. 3.* Et eſt lex quæ ex intentione concedentis eſt relaxatio iuris, & contraria iuri. Vnde ex natura ſua iuri derogat Fagnan. *cap. Ex parte nu. 3. de capell. Monach.* At verò ex hoc textu eſt manifeſtum, quod lex poſterior priori derogat nulla eius facta mentione. Sed ratio euidentiſſima eſt, quia ſi non derogat, vel eſt ex defectu poteſtatis, vel ex defectu voluntatis; non ex defectu poteſtatis, quia Papa iuri communi derogare poteſt, & ſupponimus cõcedentem priuilegium poſſe iuri derogare. Nõ ex defectu voluntatis, quia Papa vult concedere contra ius, quod manifeſtè ſignificat ſe concedere, & quod nequit eſſe conceſſum, niſi ſit iuri derogatũ; alìter Papa eſſet mendax, infidelis, & deceptor, ſi verè non vellet concedere, quod dicit ſe concedere, quod nullo modo eſt imaginandum, At vero Papa concedens priuilegium expreſsè ſignificat ſe concedere, quod concedit; igitur vult illud concedere, & concedit; manet igitur iuri contrario derogatum. Et hoc confirmatur, quia priuilegium non debet accipi, vt ſit fruſtratorium. *cap. Inter dilectas §. Cæterum de fide in iſtrum.* vbi Gloſſa *in v. valere* colligit interpretationem debere fieri, vt res valeat. *eod. cap. Abbate. ſup. de verb. ſignif. & cap. In his, de priuileg.* Nihil verò valeret priuilegium, ſi ius

con-

contrarium non maneret abrogatum.

203 Nec obſtant, quæ allegat ſentiens contrarium Panorm. *in cap. Nonnulli nu. 10. de reſcript.* & aſſerens, quod quia priuilegia ſæpè ob importunitatem impetrantur, ideò non valent, niſi ſaltem in genere facta ſit mētio legis per clauſulam, *Non obſtantibus, &c.* Nam non obſtat primum, quia ex magna occupatione non ſequitur inconſideratio in illis, qui ex officio conſiderare debent, ſaltem frequenter, niſi illi ſint in ſuo officio negligentes, & culpabiles; non enim ſine graui culpa eſt obliuio, aut inconſideratio eius, quod quis conſiderare debet; hæc verò negligentia in Papæ conſiliotio præſumi non debet. Inconſideratio verò, quæ de raro accidit, cum ſit quid facti de raro aduenientis, præſumi non debet, niſi aliundè probetur. Videantur dicta ſupra *a. 7. regula 10.* Sed præterea hic inconſideratio contrarietatis ad ius eſt impoſſibilis, quia qui petit priuilegium petit id, quod eſt cōtra ius, & priuilegium concedens concedit id, quod eſt contra ius, vnde vt benè ponderauit Francus *cap. vnic. nu. 6. de exceſſ. prælat.* idem eſt concedere priuilegium, & velle derogare legi. Præſumere igitur, quod priuilegium ſit impetratum per occupationem, & inconſiderationem eſt præſumere contra conſcientiam, & honorē Principis, quod non licet.

204 Sed nec importunitas de facto præſumi debet, niſi aliundè probetur. Et quatenus de ea conſtaret, illa non infert inconſiderationem eius quod conceditur, ſed coactionem quandam ſecundum quid, per quam potuit obtineri priuilegium, etiam cum derogatorijs ampliſſimis Principe id ſcienter concedente ad fugiendam moleſtiam importunarum precum. Quod quia non continet inuoluntarium, niſi valdè ſecundùm quid, ideo non vitiat priuilegium. Et ſemper militat ratio poſita ſuperius, quia inconſideratio ex importunitate non poteſt præſumi, niſi frequenter ſoleat euenire, quod tamē ſine negligentia, & culpa fieri non poteſt in propoſito, quæ culpa non debet præſumi. Et ſemper debet attendi, quod inconſideratio eius, quod debet conſiderari ſemper eſt defectus, vel voluntatis, vel naturæ. *Cap. verò Ex parte 3. de capell. Monach.* ſuper quo Panorm. ſe fundat, explicabitur infra. Gloſſas verò ſuper quibus ſe fundat non loqui de priuilegio, aduertit Felin. *d. cap. Nonnulli nu. 12. verſ. Per prædicta igitur.* Vbi etiam notat, quod Bartol. eas Gloſſ. non ſequitur *in l. fin. C. Si contra ius.* Quamuis Bart. ibid. loqui de priuilegio dixerit Suarez *l. 8. de leg. cap. 14. nu. 1.*

205 Idem vero Felin. *d. n. 12.* limitat aſſertionē poſitam, vt non valeat, vbi priuilegium nedum ſit contra ius tertij, quia tunc ad valorem priuilegij requiritur clauſula derogatoria. Et *n. 13. verſ. limita tertio*; hanc quartam fallentiam ampliat, vt ſit vera etiam ſi Princeps reſcribat, & concedat priuilegium ex certa ſcientia. Et in huius ſententiæ confirmationem refert Bald. *in proœmio feu. verſ. idem dicit.* And. de Iſer. *alleg. not. §. fin.* Auth *quibus mod. na. eff. ſui.* Sal. *l. f. C. ſi contra ius.* Butr. *in cap. Quæ in Eccleſ.* Nicol. Myl. *v. priuilegium. §. priuilegium contra ius in fin.* Bart. *in auth. hoc inter liberos. ad finem.* Et Felinum ſequuta eſt Rota *dec. 358. per totam.* Verum contrariam ſententiam ſequuta eſt Rota aſſerens, quod quando Papa facit actum præiudicialē ex natura rei, quia nimirum quod Papa diſponit eſt ex natura ſua præiudiciale tertio, nōn eſt neceſſaria derogatio ſpecialis, quia ceſſat præſumptio ignorantiæ, vel inconſiderationis, & ex conſequēti inuoluntarij per rei euidentiam. Rota *dec. 177. nu. 3. & dec. 614. n. 3. part. 2. & dec. 57. num. 12. tom. 2. par. 4. & dec. 24. nu. 1. par. 5. & dec. 114. num. 25. par. 6. recentiorum. & dec. 762. nu. 4. & dec. 1445. nu. 6.* coram Seraph. Et *in Albanen. Beneficiorum 27. Iunij 1614. coram* Pirouano. Quod & docuerunt Panor. *in cap. Nonnulli, nu. 8. & 9. de reſcrip.* Bald. *in l. Nec auus, nu. 2. C. de emancip. lib.* Caſſad. *2. dec. p. de priuil.* Aymo. *conſ. 126. nu. 5.* Caſtrenſ. *conſ. 102. nu. 3.* Io. de Anan. *conſ. 56. num. 3.* Gratian. *diſcept. 992. nu. 7.* Ferret. *conſ. 347. num. 4.* Rubeus *adnot. ad dec. 2. nu. 277. par. 3. recent.*

206 Quamuis verò non ſit hic locus agendi de derogatione regulæ de iure quæſito; quia nihilominus doctrina communiter procedit ex eodem principio; Et quia, vt probatum eſt ſupra *art. 7.* præſumptio inuoluntarij in Principe reſcribente contra ius (præciſa violentia propriè ſumpta) non oritur, neque oriri poteſt, niſi ex præſumptione ignorantiæ alicuius, quæ præſumptio locum non habet, vbi adeſt ſcientia. Ideo vbi ſcientia adeſt manifeſtum eſt derogari iuri, ſi oppoſitum priuilegium conceditur. Verum quidem eſt, quod vt conſiderauit Gomez *num. 205.* diſcrimen eſt inter ius commune, & ius tertij, quod Princeps nō præſumitur ſcire ius tertij, ſicut præſumitur ſcire ius commune, & ideò priuilegium non præiudicat tertio, niſi conſtet de ſcientia Principis, vel quia priuilegium ex natura ſua ſit præiudiciale tertio, vel aliundè. Cæterum priuilegium ex natura ſua ſemper eſt præiudiciale iuri communi. Et ideò vbi priuilegium, & etiam reſcriptum ſit manifeſtè cōtrarium iuri communi, ſeu Apoſtolicæ legi iam ex hoc cenſetur eſſe ex certa ſcientia Papæ reſcribentis, ſcilicèt ex certa ſcientia cōtrarietatis reſcripti, & legis.

207 Dicendum eſt ſecundò, quod vbi reſcriptū quodlibet, aut priuilegium eſt ex certa ſcientia Papæ, ſi ſit contra ius, derogat iuri, etiam ſi iuris illius nulla fiat mentio, ſeu in reſcripto, aut priuilegio nulla contineatur clauſula derogatoria. Eſt enim prorſus contra rationem, & cedens in iniuriā, & contemptum Sedis Apoſtolicæ aſſerere, quod id ſit nullum, quod Papa ſcienter vult eſſe, & abſolutè id vult, & diſpònit. Et nimis abſurdum eſſet aſſerere, vel quod Papa ignoret leges, & neſciat, quod agit, dum agit ex certa ſcientia, vel quod ſcienter vellet decernere id, quod ſciret, vel ſcire deberet eſſe nullum, & inane, & mendax. Quando brē vbi Pontifex ex certa ſcientia reſcribit contra ius commune, ſeu Pontificium reſcriptum valet, & iuri contrario eſt derogatum. Semper enim valet hæc ratio, ſcilicet in Papa hoc diſponente contra ius non adeſt violentia, vt ſupponimus, ſed nec adeſt ignorantia, quia Papa verè diſponit ex certa ſcientia, igitur non adeſt inuoluntarium; igitur Papa qui poteſt, ſimul vult id, quod ſcit eſſe iuri contrarium; igitur efficaciter ex hoc derogat iuri.

208 Et cum ex multis cauſis ſit in reſcriptis validis neceſſaria ſcientia Papæ reſcribentis, vel, ſcilicet, vt tollatur ſubreptio, aut obreptio, vt ſcilicèt Papa non ex cauſis falſis, aut minus ſufficientibus moueatur ad reſcribendum, vel vt non fiat præiudicium tertio; vel vt inuoluntarius non reſcribat

con-

Digitized by Google

contra leges, aut contra publicam vtilitatem, aut ſine cauſa nō diſpenſet in lege, in propoſito noſtro neceſſaria eſt, & ſufficit ſcientia contrarietatis reſcripti ad ius. Nam cum modo non loquamur de nullitate reſcripti ex parte ſubreptionis, vel obreptionis, & ſupponamus reſcriptum non laborare aliquo alio vitio, ſed aliundè eſſe validum, & ſolum an ſit nullum ex eo, quod eſt contra ius, non facta mentione iuris, dicimus ad vitandam nullitatem huius reſcripti aliundè omninò validi eſſe neceſſariam, & ſufficere in Principe ſcientiam contrarietatis ad ius, ad hoc vt reſcriptum ſit validum, & deroget iuri.

209 Tunc verò reſcriptum cenſetur eſſe ex ſciētia Papæ, quando Papa dicit ſe concedere præuio examine Prælatorum. Rota *dec* 258.*num.* 3. coram Royas *&* *dec.* 192. *nu.* 3. *&* 210. *num.* 1. *part.* 1. *recentiorum.* Et propterea, quod conſenſus Papæ colligitur, ex miniſtrorum ſcientia, dixit eadem Rota *dec.* 336. *nu.* 8 *par.* 1. *recent.* Item reſcriptum cenſetur eſſe ex ſcientia Papæ, quando in reſcripto continetur factum tale, & taliter expreſſum; vt Papa ex eo certus eſſe poſſit, quod reſcribit cōtra ius. Domin. *nu.* 25. ex Io. Andr. & Io. de Lign. Francus *num.* 9. & alij citati *ſupra nu.* 205. Ait verò Francus, quod reſcriptum eſſet ex certa ſcientia, ſi Actor, & Reus eſſent eiuſdem Diœceſis, & impetraretur reſcriptum vltra vnam diætam, hoc exprimēdo in reſcripto, valeret reſcriptum tanquam datum à Papa ſcienter, etiam ſi nulla mentio fieret *cap. Statutum, infra de reſcript.*

210 Item ſecundò Papa cēſetur reſcribere, ſeu priuilegium ex certa ſcientia concedere, ſi id in literis exprimat Gloſſ. *in cap.* Statutum *v. literarum, infra de reſcript.* Panorm. *in cap. Examinatis in fin. de confirm. vt.* Rota *deciſ.* 192. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* Barboſa *ad cap. Cum dilecta nu.* 15. *ſup. de confirm. vt.* Propterea dicitur, quod clauſula *ex certa ſcientia* poſita in reſcripto tollit omne iuris obſtaculū. Barboſ. *clauſ.* 59. *num.* 17. & tollit omnem erroris præſumptionem, ex traditis, per Alex. Ang. & alios *in l. Sed & ſi quis. §. Item quæritur. ff. Si quis caution.* & Barboſ. ibid. *num.* 25. Et habet vim ſpecialis derogationis, & proinde derogat omni legi, & priuilegio contrario, etiam ſi in illo eſſet derogatoria ad futuras diſpoſitiones. *l. Idem Vlpianus §. fin. ff. de excuſ. tut.* Fagnan. *cap Nonnulli de reſcript. num.* 48. & ibidem quamplures referens Felin. *num* 12. *verſ. Fallit.* 4. Io. And. *cap. vn. infra de exceſſ. Præl.* & alij DD. communiter. Nihilominus ego puto conſiderandum, quod huiuſmodi clauſula non innauit, ſi id, quod conceditur in reſcripto, & in eo exprimitur non ſit contra ius; quia vbi reſcriptum poſſit conciliari cum iure, non derogat iuri. Hoc igitur requiritur, quod reſcriptum expreſsè ſit contra ius. Quo ſuppoſito ſi in reſcripto ſit etiam clauſula *ex certa ſcientia*, non eſt aliquo modo dubitandum, an Papa ſcienter reſcribat. Neque licet dubitare de eo, quod Princeps aſſeruit ſe facere ex certa ſcientia. Gabriel *com. nun. lib.* 6. *tit. de clauſ. concl.* 1. *num.* 28. *&* 29. Tuſc. *lit C. concl.* 340. *num.* 24. Barboſ. *clauſ.* 59. *nu.* 10.

211 Euidentius autem conſtabit de Papæ ſciētia, ſi ipſe non niſi informatus de negotio reſcribat; *cap. Paſtoralis. §. Præterea, ſupra de reſcript.* Oldrad. *conſ.* 330 *num.* 6. Tuſcus *l. C. concl.* 341. *num.* 1. *&* 9. vbi *num.* 10. quod hoc maximè verificatur, quando Pontifex agit ex interuallo, quia magis operatur validitatem, & certam ſcientiam. Et *nu.* 11. ait ſufficere, quod faciat mentionem de proceſſu, appellatione, & meritis. Et *nu.* 12. idem eſſe dicendum, quando Princeps fuit certificatus in omnibus, vel quando inter partes contradicentes reſcripſit ex certa ſcientia.

212 Omninò verò euidens erit reſcriptum, ſiue priuilegium emanaſſe ex certa ſcientia Papæ, ſi cum ſit contra ius, ſimul iuxta motum proprium Pij V. ſupplicatio fuerit ſignata manu Papæ. Et eſt hic motus proprius Pij Quinti conſiderandus ſemper. Ex hoc enim habemus, quod ex non appoſitis derogatorijs ſpecialibus, vel etiam generalibus, non poteſt argui, & inferri præſumptio, vel ſugeſtionis, vel occupationis, vel inconſiderationis. Quia ſi ex non appoſitione talium clauſularum poſſet argui defectus ſcientiæ, vel conſiderationis, poſſet quoque colligi neceſſitas illas clauſulas apponendi, vt gratia, & reſcriptum ſubſiſteret. Vbi verò Papa declarat reſcriptum ſine talibus clauſulis ſubſiſtere, non poteſt ex illarum omiſſione præſumi aliquid inualidans reſcriptum.

213 Pariter ſi reſcriptum contra ius proueniat non ad partis inſtantiam, ſed Papæ motu proprio, non poterit dubitari, quin contrarietas reſcripti ad ius ſit Papæ nota. Nam clauſula *motu proprio* habet vim clauſulæ *ex certa ſcientia* ſecundum Crauet. *conſ.* 241. *nu.* 20. Martam *p.* 1. *clauſ.* 72. *aliàs* 73. *n.* 7. Monet. *de commun. vltim. volunt. cap.* 7. *n.* 78. & Panor. *in cap. Ad hæc de Reſcript.* quem ſequitur Donat. *p. p. tr.* 9. *n* 11. Et hæ duæ clauſulæ geminatæ ſunt efficaciores Barboſ. *clauſ.* 79. *nu.* 14. Imò clauſula *motu proprio* habet vim ſpecialis expreſſionis, vt poſt Ang. *in l. Sed. & ſi quis § Quæſitum. ff. ſi quis cautien.* & Dec. *in l. Certum ff. ſi certum petat.* & Gabriel *lib.* 6. *tit. de clauſ. concl.* 2. tenent Moneta *d. cap.* 7. *nu.* 93. & Barboſa *d. clauſ.* 79. *nu.* 15. Et vbi reſcriptum, ſeu priuilegium ſit datum *motu proprio* non poteſt contra illud excipi de vitio ſubreptionis, *cap. Si motu proprio, de præb. in* 6. *Clem. Si Romanus. de Præben.* Suarez *l.* 8. *de legib. cap* 12. *n.* 1. Sanchez *l* 8. *de matrim. diſp.* 21. *num.* 47. Rota *in Auellina vnionis* 15. *Decem.* 1595. coram Giptio. Et ampliùs vbi reſcriptum, ſeu priuilegium procedat *motu proprio*, non poteſt impugnari tanquā obtentum per occupationem, aut importunitatem. Gomez *ad reg. Cancell. de annal. qu.* 10. *nu.* 3. Gabr. *d. tit. de clauſ. concl.* 2. *nu* 82. Monet *d cap.* 7. *num.* 98. quos ſequitur Barboſ. *d. clauſ.* 79. *nu.* 33. Et tamen aduertendum, quod hæc clauſula operatur in præſenti ſuppoſita vera contrarietate reſcripti ad legē. Hac enim ſuppoſita ceſſant, quæ contra vim huius clauſulæ tradunt Panorm. *ad d. cap. Nonnulli. n.* 9. & Felin. ibid. *num.* 12. *verſ. Fallit* 3. & alij ibid. citati dicentes, quod hæc clauſula non tollat obſtaculum iuris communis. Quidquid enim ſit de hoc, conſtat, quod hæc clauſula tollit præſumptionem ignorantiæ, & inconſiderationis in Principe, quæ prouenire poſſit ex ſuggeſtione, aut importunitate, aut negotiorum multitudine, vt fatetur ibid. Felin. & eſt certum ex dictis; ideò vbi verè reſcriptum iuri contrarium eſt datum *motu proprio*, non eſt vnde dicatur non derogare iuri ex defectu intentionis proueniente ex ignorantia contrarietatis reſcripti ad legem. Idem dicendum ſi in reſcripto, quod eſt contra ius ſit clauſula *de plenitudine po-*

Digitized by Google

teſtatis, per quam manifeſtè apparet, quod Papa vult diſponere ſupra ius, & ideò æquipollet clauſulæ ex *certa ſcientia*, & clauſulæ *Non obſtante*, *&c.* Panorm. *cap. Ad hæc de Reſcrip* Felin. *cap. Nonnulli. num. 13. verſ. Fallit quinto*. Et videri poſſunt de his Barboſ. *clauſula 59.* Donat. *tract. 9. clauſ. 4.* Fagnan. *cap. Cæterum. num. 24. de reſcriptis*.

214 Nec intereſt in his diſtinguere, an reſcriptum tendat contra præiudicium tertij, aut contra bonum publicum, aut potius in nullius præiudiciũ. Quod conſiderat Crotus *n. 60.* negans certam ſciẽtiam ſufficere, vbi reſcriptum tendat in præiudiciũ tertij, vel contra bonum publicum. Ex eo, quia tunc duo ſunt impedimenta, ſcilicet mutatio legis, & præiudicium tertij, vel boni communis. Nam hæc punctum difficultatis non attingunt. Valent enim illa ad videndum, an nouum reſcriptum ſit iuſtum, vel non iuſtum, & poſſet eſſe, quod ex capite iniuſtitiæ reſcriptum ob illas cauſas eſſet nullum, ſed vbi iam de facto Princeps reſcripſit, & ex certa ſcientia, & reſcriptum eſt iuri contrarium, ſi reſcriptum eſt iuſtum, vt ſupponitur, reſcriptum tenet, nec poteſt contra illud excipi de defectu voluntatis Principis ex inconſideratione prouenientе, quia reſcriptum eſt ex certa Principis ſcientia. Pariter eadem ratione excluditur alia limitatio eiuſdem Croti *nu. 57.* dicentis ſolam clauſulam ex *certa ſcientia* non ſufficere, ſi non eſt expreſſus in reſcripto tenor facti. Quod voluit etiam Gomez *n. 199.* Sed hæc & omnia ſimilia excluduntur, quia nec poteſt præſumi ignorantia in Principe expreſſè dicente, ſe diſponere ex certa ſcientia, & ſuppoſita ſcientia non poteſt in Principe præſumi defectus voluntatis ex inconſideratione proueniens. Põderat tamen Gomez *d. num. 199.* An clauſula *motu proprio*, ſi ſit appoſita ad inſtantiam ſupplicantis, vel ex immediata voluntate Principis, & ſentit, quod ſi clauſula illa ſit procurata, perdat virtutem ſuam. Sed ego nunquam credam, quod Pontifices in ſuis literis vtantur verbis mendaciter, & doloſè, & non ſignificantibus ex intentione illorum, quod ex communi vſu ſignificant. Et ideò, quod clauſula *motu proprio*, etiam impetrata ſuam vim habeat tradit Barboſa *clauſula 79.* & apud eam plures.

215 Sed ex Pontificum praxi principalis aſſertio probatur, nimirum quod reſcriptum Papæ, quod manifeſtè eſt contra ius, & quod etiam eſt priuilegium, nulla facta mentione legis, eidem deroget. Nam antiquitus innumera priuilegia conceſſa fuerunt à ſummis Pontificibus per eorum literas, nullas prorſus obſtantias, ſeu clauſulas derogatorias continentes, vt videre eſt in Bullario Caſſinen. & Ordinis Prædicatorum, & Romano Cherubini, & aliorum Ordinum. Vt v. g. in Priuilegijs Theodori Papæ pro Monaſtario Bobien. 4. Maij 643. Zachar. Papæ pro Monaſterio Caſſinen. 18. Febr. 741. Greg. IV. pro Monaſterio S. Petri de Peruſio. Maij 835. Vrbani II. pro Monaſterio Cauen. 14. Ianuarij, & 14. Septemb. 1092. Caliſti II. pro Monaſterio Caſſinen. 16. Septemb. 1123. Alex. III. pro Monaſterio Cauen. 30. Ianuarij 1168. & eiuſdem pro Monaſterio S. Mariæ de Florentia 29. April. 1176. Vrbani III. pro Monaſterio S. Petri Murinæ. 26. April. 1186. Innocentij III. pro Monaſterio S. Laurentij de Auerſa. 15. Iulij. 1202. Eiuſdem pro Monaſterio S. Pauli Romæ. 13. Iunij 1203. & pro Monaſt. Caſſinen. 1208. Ab Honorio autem Tertio vſque ad Benedictum II. nunquam lego in priuilegijs Bullar. Caſſinen. clauſulam *Non obſtantibus. &c.* Reperitur verò in Bulla Benedicti XII. 4. Iulij 1335. in qua prohibet Mendicantibus tranſire ad Monachos nigros, & Ciſtercien. ſed illa clauſula non reſpicit leges, ſed priuilegia Mendicantium: *Non obſtantibus*, inquit, *priuilegijs*. Clauſulam verò *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis* in eo Bullario non lego, niſi primo in conſtit. 46. Bonif. IX. 25. Septembr. 1403. Et aduertendum valde, quod ex recenſitis priuilegijs multa fuere ſubſcripta à Cardinalibus, nimirũ Vrbani II. pro Cauen. & Innoc. III. pro Caſſinen. vt euidentiùs appareat illa non fuiſſe per occupationem impetrata.

216 In Bullario verò Ord. Prædicat. ab Honorio III. vſque ad Innocentium IV. non inuenio derogatum Conſtitutionibus Apoſtolicis, cum tot ac tanta priuilegia contra ius commune conceſſa fuerint huic Ordini, qui in ſuo ipſo ortu in literis Honorij III. dat. 11. Kal. Ianuar. ann. 1216. per quas ille fuit confirmatus, fuit ſimul exemptus, & ſub immediata iuriſdictione Sedis Apoſtolicæ conſtitutus, & Bullæ confirmationis ſubſcripti ſunt Cardinales. Innoc. autem IV. in Bulla *Nimis iniqua*, data 15. Kal. Octobris Pontif. tertio in qua præcipit Prælatis ne grauent Fratres dicti Ord. adeſt clauſula *Non obſtante conſtitut.* de duabus diætis edita in Concilio Generali, &c. Et nihilominus alterius Conſtit. Apoſtolicæ non meminit. Poſtea Alexand. IV. cum ad fauorem dictis Ordinis plures literas dederit, in aliquibus illarum inuenio clauſulã *Non obſtantib.* per quam derogat priuilegijs, & conſtitutioni de duabus diætis editæ in Concilio Generali. Vrbanus quoque IV. in Conſtit. licet ex omnibus data ad fauorem Inquiſitorum. 13. Kal. Aprilis Pontificatus ſui tertio. & quæ in Bullario Romano eſt ſecunda, derogat priuilegijs in contrarium, & conſtitutioni editæ de duabus diætis in Concilio Generali. Sed aliarum conſtitutionum, ſeu legum non meminit. Deinde verò Clemens Quartus, Martinus Quartus, Honorius Quartus, Nicolaus Quartus, Bonifacius Octauus in priuilegijs dicti Ord. conceſſis clauſula Non *obſtantibus Conſtitutionibus.* vſi non ſunt. Primus igitur Benedictus XI. in conſtit. *Inter cunctas.* quæ etiam habetur inter extrauag. communes, ſub titulo de priuilegijs vſus eſt clauſula comprenendente conſtitutiones Apoſtolicas, ſub hac forma. *Hac autem dicta conſtitutione, quæ incipit ſuper cathedram, quam penitus reuocamus, alijſque quibuſcumque conſtitutionibus, &c. nequaquam obſtantibus.* Ab hoc verò tempore in priuilegijs dicti Ordinis clauſula *nõ obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis* Pontifices aliquando vſi fuerunt, & aliquando non. Pluries vſus fuit Io. 22. Nec illa verò neque alia vſus fuit Gregorius Vndecimus, in priuilegio ampliſſimo, & Bulla *Virtute conſpicuos*, confirmata à Sixto Quarto in Mari magno. Bonifacius verò Nonus aliquando nulla clauſula huiuſmodi vſus fuit.

217 Sed & in Bullar. Rom. inuenio, quod Innoc. Quartus in Bulla 14. derogauit priuilegijs in contrariũ. Et cõſimili vſus eſt Alex. IV. in Bulla 17. & 18. ad fauorẽ Inquiſitorũ. Et Vrbanus Quartus pariter ad fauorem Inquiſ. in Bulla ſecunda, vt dictum eſt ſupra, derogauit priuilegijs, & inſuper conſtitu-

Digitized by Google

ſtitutioni de duabus diætis. Et Clemens Quartus in Bulla 4. virtute conſpicuos, in qua plura continentur priuilegia conceſſa Ordini Minorum, ſolùm derogat in ſpecie conſt. Innoc. Quarti, qui exemptos ſubiecerat Epiſcopo ratione delicti, aut contractus, aut rei, de qua agitur, vt in *cap. Venientes. infra de priuileg.* Idem in Bull. 7. ad fauorem Minorum derogat conſuetudinibus locorum, & priuilegijs in contrarium. Et in Bulla 8. ad fauorem Inquiſitorum derogat priuilegijs. Et Greg. X. in Bull. 1. iuriſdictionis Concil. Lugden. derogat priuilegijs. Nicolaus Quartus ad fauorem Ord. B. Mariæ de Mercede, in Bulla 6. derogauit priuilegijs. Bonif. Octauus in Bull. 2. ad fauorem Eremitarum, derogauit priuilegijs. Idē verò Bonifacius Octauus in conſtitut. 9. inſtitutionis ſtudij generalis in Alma Vrbe vſus eſt clauſula derogatoria comprehēdente conſtitutiones Apoſtolicas, *Non obſtantibus ſupradictis, ſeu de duabus diætis, &c. & quibuſcumque alijs Conſtitutionibus contrarijs*, &c. Qua clauſula vſus eſt poſtea Io. XXII. in Bulla 3. qua damnauit Bizzochatos, &c. qua clauſula non lego in eadē Bullario, quod vſi ſint ſequentes Pontifices vſque ad Gregorium XII. in Bulla 3. Et ſucceſſiuè Martinus Quintus in Bulla 1. damnationis errorum Io. Vicheph. & Io. Huſ. & nihilominus licet poſtea praxis introducta fuerit vniuerſaliter derogandi conſtitutionibus Apoſtolicis, Vrbanus Octauus, aliquando hanc praxim ſeruare noluit, ſed in Bulla *Cum ſicut* 3. in Appendice Bullarij, aliàs 54. concedens multas gratias Ord. Diſcalceatorum Sanctiſſimæ Trinitatis, & inter alias celebrandi in loco honeſto in altari portatili in partibus Africæ, & audiendi confeſſiones, & abſoluendi etiam à cenſuris Bullæ Cœnæ, ſolam adhibuit clauſulam derogatoriam generaliſſimam. *Quibuſcumque, &c.*

218 Praxis igitur iſta non derogandi Conſtitutionibus Apoſtolicis expreſsè per clauſulam aliquam derogatoriam per tot Pontifices ſemper ſeruata, & nunquam ante Bonafacium Octauum interrupta pluſquam euidenter oſtendit, nulla opus eſſe clauſula derogatoria dum Pontifex reſcribit contra ius. Et quod ſi modo curiæ praxis eſt, vt regulariter in litteris priuilegiorū adhibeatur clauſula, *Non obſtantibus Conſtitut. Apoſtolicis*, hoc fit per accidens, & ad benè eſſe, ad tollendas Canoniſtarum cauillationes, & contentiones. Nam & vſus huiuſmodi clauſulæ non habuit initium, niſi poſt reductas decretales in vnum corpus iuris, & poſt ortas ſuper hoc puncto Doctorum Canoniſtarum varias opiniones.

219 Sed quid dicendū, vbi conſtitutio ipſa habet derogatorias ad futuras leges, & reſcripta, aut priuilegia. Felin. *ad cap. Nonnulli. nu. 2.* tradit regulam generalem negatiuam, nimirum quod vbi lex habet derogatoriam ad futuras diſpoſitiones reſcriptum contra legem non valet, niſi faciat mētionem de illa lege, vel ſpecialiter, vel æquiualenter, & id probat per text. *in cap. Eam te, ſup. de ætat. & qual. & cap. fin. inf. de reſcript. & l. 1. C ſi nuptia ex reſcript. pet. & ex cap. penult. ſup. de capell. Monachorum. & cap. pennit inf. de exceſs. Prælat.* Vbi Io. Andr. & Domin. & Panorm. *ad cap. Nonnulli nu. 9. de reſcript.* Calcten. *conſ. 33. in princ.* Domin. *capit. Quoniam 28. diſt.* Anchar. *conſ. 255.* Salicet. *in leg. hac conſultiſſima. § penult. & l. Sancimus C. de teſtam.* Rota *dec. 1142. n. 5.* coram Peña, Fagnan. *cap Nonnulli n. 33. de reſcript.* Suarez *l. 8. de legat. cap. 14.*

220 Ampliat verò hanc regulam primò, vt nō ſufficiat mentio talis legis per clauſulam generalē, *Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis*, ſed ſit neceſſaria ſpecialis mentio, ſaltem æquiualenter, & etiam ſi contra legem reſcribatur per viam priuilegij, aut cum clauſula *ex certa ſcientia*, Panorm. vbi ſupra *nu. 10.* Probus hic *n. 3.* & etiam ſi Papa, qui reſcribit contra legem, eſt ſucceſſor eius, qui legem condidit, vt patet per Butr. *cap. 1. de reſcript.* Imolam *ad d. cap. Nonnulli*, Domin. hic.

221 Probari verò poteſt ratione, quia non eſt veriſimile, quod Pontifex ſi habuiſſet memoriam illius legis requirentis ſpecialem mentionem, vt illi derogetur, illi non derogaſſet expreſsè, & illius mentionem non feciſſet, cum lex hoc requirat, cui Pontifex ſaltem ex decentia tenetur ſe conformare. Tum ſecundò, quia ſtylus Curiæ eſt talis, vnde cū conſtitutio de duabus diætis habeat derogationē ad futuras diſpoſitiones, vt patet ex *ex cap. Nonnulli, de reſcript.* Pontifices ab antiquo conſueuerūt illi derogare, vt manifeſtum eſt etiam ex recenſitis ſupra *num. 216.* Vbi ergo Pontifex reſcribit contra ſimilem legem non poteſt, niſi præſumi, quod eius memoriam ex occupatione ad alia non habuerit, & ſic quod inuoluntarius contra eam reſcripſerit, quia non eſt voluntarium, quod eſt incognitum; igitur reſcriptū ex defectu intentionis Pontificis eſt nullum.

222 Sed conſideratis dictis ſupra *art. 10.* libenter viderem vnde probetur, quod dato caſu, in quo Papa per priuilegium, vel etiam per reſcriptum diſponat id, quod manifeſtè eſt contra legem habentem derogatorias ad futura, ex hoc quod non faciat de huiuſmodi lege mentionem, præſumi poſſit inconſideratio, quæ non ſit concomitans, ſed ſit antecedens, & cauſa diſpoſitionis nouæ, & cauſans inuoluntarium. Hoc punctum non video conſideratum, & tamen in hoc ſtat difficultatis ſubſtantia. Nam ſi inconſideratio ſit concomitans ex doctrina communi non infert defectum voluntatis in Principe. Vtile autem erit conſiderare, an diſpoſitio ſit reſcriptū, vel priuilegium: item ſi diſponatur ad fauorem perſonæ particularis, vel alicuius communitatis: item ſi diſpoſitio contineat fauorem temporalem, vel perpetuum: ſed præcipuè attendi debet, ſi litteræ Apoſtolicæ ſint ſignatæ manu Domini Papæ, vel emanauerint à ſignatura iuſtitiæ. Nam vbi litteræ ſint ex illis, quæ non expediuntur niſi ſignatura manus Domini Papæ, non crederem contra illas poſſe excipi, ſed illas eſſe ſeruandas, & per illas derogatum eſſe legi, arg. *ex d. motu proprio Pij Quinti.* Sed ſi ſint de illis, quæ emanant abſque propria ſignatura Sanctiſſimi, conſiderari debebit, an conſtet illas emanaſſe de Curia, vel non conſtet, & ad ſummum expectari poterit ſecunda iuſſio in terminis *cap Paſtoralis, de ſide inſtrum.* Nam aliàs etiam in dubio præſumi potius debet pro valore litterarum Apoſtolicarum, & illis eſt obediendum. Rota *dec. 389. num. 5. p. 10. recent.* Et ſemper reminiſci debet, quod in quæſtione noſtra ſupponitur, quod contra reſcriptum non poſſit excipi de ſurreptione, aut alio aliquo ſimili defectu.

223 Nec valet reſponſio Suarez *de legib. lib. 8. cap. 14. num. 6.* dicente, quod in hoc caſu ubi imputet, vel qui impetrauit reſcriptum, quia nō ſatis de-

Digitized by Google

clarauit legis reſiſtentiam, vel qui reſcripſit, quia non ſatis voluntatem ſuam declarauit. Vtrumque enim horum caret iuris fundamento. Primũ quidem, quia impetranti reſcriptum ſufficit, quod fideliter narret factum tale, & ſub illis circumſtantijs, ſub quibus eſt contrarium legi, ſed ad illum nõ pertinet allegare legem, cui factum contrariatur, quia præſumitur, quod Papa illam ſciat. Ideò coram Papa non eſt neceſſe allegare ius commune, vt probat Probus hic *num.* 4. Nec eſt opus probare hoc ius, vt aduertit Anchar. *num.* 7. Ideo vbi qui impetrauit reſcriptum narrauit factum tale, quod iuri contrariatur, quod reſcriptum detur inutiliter eſt ex culpa reſcribentis. Hæc verò non debet præſumi in Papa, ſi poteſt euitari; ideò non poteſt de illo dici, quod ſibi imputet, ſi non declarauit ſuam voluntatem, quia potius debemus dicere, quod illam habuit ſufficienter declaratam, ex quo reſcripſit maniteſtè contra legem, cuius ignorantia in eo præſumi non debet, & alias nihil omiſit, quod, ſi velit omittere, non poſſit ſaluo valore reſcribi. Et aliàs indignum eſt præſumere, quod Pontifex ſcienter actum nullum voluerit facere.

224 Nec pariter obſtat, quod ait idem Suarez *d. nu.* 6. nimirum, quod lex habens derogatoriam ad futura reſcripta non ſeruata forma præſcripta, eſt lex firmius ſtabilita, & non reuocabilis, niſi cũ maiori difficultate, & conſideratione. Quia totũ hoc non importat exceſſum, niſi accidentalem, & ſecundum quid. Punctum eſt, an detur cauſa iuſta diſpenſandi in lege, vel ex parte relaxandi legem, vel non relaxandi. Quia data cauſa iuſta non remanet grauis difficultas relaxandi, ex eo, quod de forma, vel de ſtylo derogandum ſit legi facta eius mentione expreſſa. Nec ad derogandum legi huiuſmodi, ex quo habeat derogatoriam ad futura reſcripta, requiritur cauſa ſimpliciter notabiliter maior, quam ſi non adeſſet derogatoria illa.

225 Ad iura allata in contrarium reſpondetur. Caput enim *Nonnulli de reſcript. & cap. vnic. de exceſſ. Prælator. infr. in hoc lib.* ſolùm probant leges ibi ſancitas habere derogatoriam ad futura reſcripta, non ſeruata forma ibi ſancita. Sed vt habetur ex *cap. fin. infr de reſcriptis*, & dictum eſt *art.* 10. prohibitio illa reſpectu Papæ non eſt, niſi inſinuatio eius, quod iudicatum fuit eſſe vtile Eccleſiæ, quod tamen nec ligat Papam, nec eſt tam immutabile, vt ex iuſta cauſa non poſſit mutari, & aliter fieri; vnde ſi aliter fiat ex ſcientia Papæ, non per hoc debet dici factum eſſe inualidum, niſi aliunde conſtet Papam fuiſſe inuoluntarium, & ex ignorantia operatum fuiſſe.

226 Cap. verò *Eam te de ætat. & qualitate*. Nõ loquitur de lege habente ab initio derogatoriam ad futura reſcripta, ſed abſolutè in eo ſtatuitur, quod non dentur beneficia non habentibus requiſita Concil. *Lateranen.* ſub Alex. Tertio, etiam in vi rtute literarum Apoſtolicarum, ideò textus ille intelligi debet de literis Apoſtolicis, quæ non ſint manifeſtè, & indubitatè contrariæ legibus dicti Concilij, vel quæ ex aliqua cauſa iudicari poſſint ſubreptitiæ. Nam aliàs ſi Papa expreſsè conceſſiſſet alicui, vt poſſet ordinari ante ſtatutam ab illo Cõcilio ætatem, poſſet ordinari. Sicut de facto nunc ad hoc, vt quis poſſit ordinari ante ætatem ſtatutam à Concilio, ſufficit, quod Pontifex expreſsè id cõcedat, licèt nullam faciat mentionem dicti Concilij.

227 Caput verò *Ex parte*, in quo eſt ſermo directè de lege conciliari, explicabitur *cap. ſequenti*, vbi ex eodem capite probabitur oppoſitum illius, quod intendit, arguens.

228 Quantum ad ius ciuile plures adducuntur leges, quas recenſet Felin. *cap. Nonnulli nu.* 12. Prima habetur *in cap. Reſcripta* 25. *quæſt.* 2. & eſt lex Theodoſij, & Valentiniani Imperat. *l. Reſcripta. C. de præc. imp. off.* Reſpondet Felin. ibi ſermonem eſſe de reſcripto, non de priuilegio. Sed Archid. & Turrecrem. textum illum intelligunt de priuilegio. At reſpondetur, quod illa lex facit pro noſtris aſſertionibus. Non enim ibi abſolutè prohibetur non recipi reſcripta, quæ ſint contra ius, ſed ſolùm præcipitur refutari reſcripta, quæ alij ſint nociua, vnde admittit recipi, quę nulli nocent, & proſunt impetranti. Non ergo ideò reſcriptum reijci debet, quia ſit contra legem, ſed quia ſit contra ius tertij. Et de hoc etiam loquendo id verum eſt, vel quando Princeps non poteſt præiudicare tertio, vel ex reſcripto non eſt manifeſtum, quod voluerit præiudicare.

229 Secunda lex adducitur, quæ eſt vltima *C. Si contra ius, vel vtilitatem publicam*, vbi ſtatuitur, quod nullus iudex admittat, vel reſcriptũ, vel pragmaticam ſanctionem, vel factam adnotationem, quæ ſit contra ius generale, vel publicam vtilitatẽ. Sed certè negari non poteſt, quod priuilegium iuſtum non ſit validũ, & obſeruandũ, & admittendũ, licet ſit contra ius generale; ſed hoc non eſt contra publicam vtilitatem; quinimò publica vtilitas vult vt ex cauſis rationabilibus perſonæ aliquæ, ſicut meritis, aut neceſſitatibus diſtinguuntur à communi populo; ita pro illis communes leges relaxentur. Loquitur igitur textus de reſcripto, vel ſanctione notoriè iniqua, quia hæc ſola notoriè eſt contra publicam vtilitatem. Quamuis contingere etiam poſſit, quod reſcriptum aliàs iuſtum, per accidens in hoc loco aduerſetur communi vtilitati. In quo caſu iudicis de partibus eſt admonere Principem, & expectare ſecundam iuſſionem, nedum ſi ſit certus, ſed ſi rationabiliter timeat ex reſcripto damnũ vniuerſitatis.

230 Obijci etiam poteſt, quod Princeps reſcribendo contra ius vtitur plenitudine poteſtatis; *cap. Propoſuit, de conceſſ. Præbend.* At verò in dubio Princeps non præſumitur vti plenitudine poteſtatis; Innoc. *cap. Innotuit, de elect.* In dubio igitur non valet reſcriptum. Sed ex Bald. reſpondet Felin. Principem ex eo, quod concedit priuilegium, quod eſt contra ius, ſatis oſtendere, quod vult vti plenitudine poteſtatis.

231 Obijcit etiam Felin. *d. nu.* 12. ex eo, quod non valet priuilegium, vt nulla præſcriptio currat contra priuilegiatum, niſi habeat clauſulam Non *obſtante*, vt dicunt Cyn. *in Auth. quas actiones C. de ſa. ſan. Eccl.* & ibi Bald. Et ſic dari poteſt priuilegiũ irritum, niſi muniatur clauſula *non obſtante*. Reſpõdet verò Felin. quod huius ratio eſt, quia præſcriptio ſit bonum publicum, omne autem reſcriptum, ſeu priuilegium habet in ventre derogatoriam à iure communi, & ideò requiritur clauſula. Sed reſpondetur nullum eſſe inconueniens, quod contra tale bonum publicum detur priuilegium propter idẽ bonum publicum. Nam & omne priuilegium, cum ſit contra ius, eſt contra tale bonum publicũ. Ideò quod non poſſit præſcribi contra aliquem,

vel

vel non eſt concedibile per priuilegium, vel ſi eſt concedibile, non magis ad illud eſt neceſſaria derogatio iuris communis, quam ad alia priuilegia.

232 Argumenta verò poſita in principio ex dictis manifeſtam ſolutionem habent; An verò ſufficiat clauſula generalis, *non obſtantibus Conſtitut. Apoſtolicis, &c.* Reſpondetur, quod cum non ſit neceſſaria aliqua clauſula derogatoria, multo magis ſufficit qualibet clauſula, etiam communiſſima, *Non obſtantibus in contrarium quibuſcumque* Ex hoc enim ſatis Pontifex demonſtrat ſe velle reſcriptum habere effectum, non obſtante contrario quocumque. Si tamen forma ſtatuta à lege obligaret, non ſufficeret, niſi clauſula, quæ illi formæ æquivaleret. Anch. *num.* 2. Panorm. *cap.* *Nonnulli nu.* 10.

SVMMARIVM.

233 *Opinio affirmans.*
234 *Opinio negans.*
235 *Cap Nonnulli 28. de reſcript. continet legem non purè conciliarem, ſed habentem derogatoriam ad futuras diſpoſitiones.*
236 *Cum legi conciliari de duabus dietis non poſſit derogari, niſi facta mentione eius, quia id exp e caue. ur, ex hoc patet, quod alijs leg bus de ogari poteſt.*
237 *Cap. Eam te de ator. & qual. continet nouam legem.*
Verbum inhibemus ſignificat præceptum.
238 *Textus ille intelligendus de literis non expreſsè contrarijs.*
Et in omni caſu retorquetur contra arguentem.
239 *Textus cap. Ex parte, de capell. Monac. conditionaliter diſponit, & ex eo probatur derogari Concilio nulla eius facta mentione.*
240 *Intell. cap. fin. de capell. Monach.*
241 *Ratio pro opinione præfata negante.*
242 *In legibus Concilij nullus inferior Papa diſpēſat*
In legibus Papa nullus inferior diſpenſat.
243 *Concil. Trid. derogatur non facta eius mentione.*
244.
245 *Quodlibet Concilium patenter vult ſaluam eſſe Papæ authoritatem.*
246 *Motus Pij Quinti declarat ius antiquum non verò continet nouum ius, & ſu iuris antiqui eſt, quod reſcriptum ſignatum manu Papæ deroget concilio non facta eius mentione.*
Talis eſt natura legis conciliaris, vt ei ex cauſa iuſta derogetur per Papam, etiam non facta mentione eius.
247 *Papa in derogando Concilio Trid. propria vtitur facultate, non verò ſibi tributa.*
248 *Nonniſi ex duplici capite poteſt imaginari, quod legi conciliari non derogetur.*
249 *Conſtitutio conciliaris eſt Apoſtolica, & papalis.*
Concilium cui nō præeſt Papa eſt conciliabulum.
250 *Conſtit. conciliares non habent vim, niſi ſint confirmata à Papa.*
Conciliorum praxis eſt petere confirmationem à Papa.
Conciliares leges dici debent Apoſtolicæ, & Papales.
251 *Epiſcopi in Concilio ſunt iudices.*
Iuriſdictionem habent à Pontifice.
252 *Petrus eſt caput per quem in alios iuriſdictio demonauit.*
253 *Papa eſt ſupra Concilium.*
254 *Petro dictum fuit, Tibi dabo claues, &c.*
255 *Et paſce oues meas.*
256 *Summa Papæ auctoritas in Concilio.*
Non tenetur ſtare determinationi Epiſcoporum.
Leges Concilij indigent confirmari à Papa.
257 *Intantum ſunt leges, inquantum ſunt Pontificiæ.*
Papa non ligatur legibus Conciliorum.
258 *Tota plenitudo poteſtatis reſidet in Pontifice.*
Conciliaris lex maior extenſiuè.
259 *Conſtitutiones editæ in Concilijs plerumque tribuuntur Papæ.*
260 *Ad derogandum Concil. Trid. non eſt neceſſaria clauſula derogatoria.*
Verba accipienda in propria ſignificatione.
261 *Indefinita æquipollet vniuerſali.*
Clauſula non obſtantibus tollit contraria.
262 *Non probatur conciliarem legem habere derogatoriam ad futura.*
263 *Vbi in Papa non præſumitur ignorantia eius diſpoſitio derogat priori contrariæ.*
264 *Ex praxi Pontificum probatur derogatoriā ſpecificam ad concilia non eſſe neceſſariam.*
Ex decreto Concil. Calcedonen. Monachi ſubiecti Epiſc.
265 *Monachi exempti à S. Gregorio Papa.*
266 *Et ab alijs Pontificibus.*
267 *Et Fratres Ord. Præd.*
268 *Alij exempti, non facta mētione alicuius Concilij.*
269 *Decima ſoluenda ex decreto Concil. Lateranen.*
270 *Exemptio à decimis pro Ord. Prædic.*
271 *Et alijs Ordinibus.*
272 *Et Militibus, &c.*
273 *Pontifices omiſerunt mentionem facere de Concilio Lateranen. quia id non fuit neceſſarium.*
274 *Non poteſt in Pontificibus præſumi ignorantia, aut inconſideratio.*
575 *Vbi derogatoria ſunt neceſſaria etiam antiqui eis vſi ſunt.*
276 *Etiam poſt introductas derogatorias Pontifices non ſemper eis vſi ſunt.*
Exemptio à quarta legatorum conceſſa ſine derogatoria.
277 *Praxis Pontificum oſtendit derogatorias non eſſe neceſſarias ad derogandum concilio.*
278 *Quando cæpit vſus derogandi conſtitutionibus Apoſtolicis.*
279 *Cauſa huius fuerunt controuerſiæ Iuriſtarum.*
280 *Quando cæptum derogari Concilijs.*
281 *Cauſa huius eadem, ſcilicet, ad tollendas controuerſias Canoniſtarum.*
282 *Hic vſus non fuit continuus.*
203 *Dari poſſunt leges latæ extra Concilium magis immutabiles.*
284 *Leges conciliares ad alias ſe habent, vt excedentes, & exceſſa.*
285 *Practica Rotæ non omninò aliena à prima ſententia.*
286 *Concordatur ſententia Rotæ cum prima ſententia.*
287 *Per clauſulam, quibus omnibus, derogatur Concilio.*
288 *Etiam ſi lex conciliaris habeat expreſſam derogatoriam.*
289 *Etiam ſi nec in genere fiat mentio concilij.*
290 *Imo ſufficit generaliſſima clauſula Quibuſcumque, &c. tum clauſula etiam ſi, &c.*

QVAE-

QVAESTIO VN.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum reſcriptum, vel priuilegium Pontificis manifeſtè contrarium legi conciliari illi deroget nulla eius facta mentione.

233 SEntentia negans neceſſariam eſſe ſpecialē, & expeeſſam mentionem legis conciliaris, ad hoc, vt ei derogetur, paucioribus quidem, ſed validis patronis eſt fulca. Eam tenet Innocen. *Cap. ex parte de capell. Monach.* & Hoſtienſ. ibidem Io. Monachus hic *nu.2. in fine.* Buttrius *nu.55.* Azor. *par.2.lib.5.cap.14.qu.6.* Cenedus *in collect.123. ad cap. Nonnulli de reſcrip.* quem refert Garz. *loco infra cit. n.* 28. vbi refeet etiam Alciat. *in Paradox.lib.6. cap.* 10. & Domin. Sahagun. dicentes conſtitutionem conciliarem à Pontificia nihil deferre, idē ſentit Baſilius *lib.8.de matr.cap.19.num.19.* quem ſequitur Martinez de Prado *in quaeſt. moral.cap.5.q.4.num.28.* Samuel *de elect. tr.1.diſp.5. controu. 11. num.11.* Felin. quoque *ad cap. Nonnulli de reſcript. nu.3.ver. Sed non videtur verum*, ait, quod opinio Innocentij fortè eſt verior, quam eſſe valdè probabilem in puncto iuris docet Garzia *de beneficijs p.4. cap.5.num.19.* Portell. *v. Tridentinum. Concilium nu.19.in addit.* Suarez quoque *l.8.de legibus cap.19. nu.* 5. inquit, quod communis illa regula Canoniſtarum, quod Concilio generali non derogatur, niſi per expreſſam mentionem, naturaliter eſt incerta, & in priuilegio contrariū tradit Felin. *d. cap. Nonnulli, regul. p.num.2.& 3.*& infra *nu.11.in 2.fallen.* Sed eandem ſententiam in ſubſtantia tenent omnes illi, qui docent, quod per clauſulam generalē, *Non obſtant.conſtit.* ampliſſimè derogatur Concilio generali, quando conceſſio eſt motu proprio, & ex narratis apparet de certa ſcientia Papæ, quod ſentiunt Garz. *p.4. de beneficijs. cap.5. num.* 45. ex Mandoſ. *de ſignat.gratia tit.de promiſſion.ver. derogatiu.* Rota *dec.494. n.2.* corā Rubeo, & ex alia Rota *in Cracouien. quartæ funeralis 25.Maij* 1646. *coram Peutingerio.* Rota *in Romana iurium funeralium 4.Iuly* 1653. coram Zarate, & ex Paciſ. *l.6.q.2. num.*88. Barboſ. *clauſula 83.num.34.& l.3.de iure Eccleſ. cap 24.num.8.& de off. Parochi cap.25.nu.8.*& apud eum Petrus de Vbaldis. In eadem quoque ſententia conueniunt aſſerentes, quod vbi Pōtifex in ſpecie diſpenſat in aliquo caſu contra generale Concilium, ad illi derogandum ſufficit clauſula generalis, quia in eo caſu generalis derogatio cenſetur ſpecifica. Quod voluerunt Donatus *in prax. part.1.tr.24.q.3.nu.3.* & apud eum Loazes *de matr. Regis Angliæ dub.16. num. vn.* Iaſon. *in l.2.ff. de liber.* & Sanchez *de matrim.l.8.diſp.35.num.17.* ſed pro hac ſententia etiam allegari poſſunt illi, qui abſolutè nulla facta diſtinctione aſſerunt per nouas diſpoſitiones contrarias, derogari legi non facta eius mētione, vt ſunt Syluestr. *ver. lex nu.26.*

234 Verum contraria ſententia affirmans neceſſe eſſe, vt fiat expreſſa mentio legis conciliaris, ad hoc, vt per priuilegium ei derogetur communior eſt. Eam verò primus introduxit Archidiac. hic *num.2.* quod ex eodem retulit Io. Andreas *cap. un. inter. de exceſſibus Prælatorum*, etiam ampliando, vt aduertit Felin. *ad cap. Nonnulli, nu.2. de reſcript.* Quid tamen ibi ſenſerit Io. Andreas, quem ſequuntur Dom. & Franc. non de facili cognoſcitur, quia relatis ſeptem opinionibus, vbi ex propria ſententia loquitur, nullam facit mentionem legum conciliarium. Pro hac tamen ſententia affirmante leges conciliares habere in ventre derogatorias ad futura reſcripta, & priuilegia Felin. vbi ſupra refert Bald. *in l.Humanum.* 2. *not. C. de legibus*, Ludouicum Romanum *in leg. Si vero, &c. de iure in 23. fallen. ff. ſoluto matrimonio* & Ioann. de Anan. *capit. cum Diœceſi, de vſuris.* Oldead. *conſ.326.& 428.* Ludouic. Rom. *conſ.426. in 4. colum.* Vitalem *in lib. de clauſ. Folio quinto*, & Benedictum Capra *conſ.157.* Eamdem ſententiam amplexi fuerunt Nauarr. *cap. 27.num.*265. Iacobatius *l.5. de concil.art.* 18. Couarr. *decret.2.p.cap.8.§.9.nu.* 6. dicens totum mundum hoc amplecti. Mandoſ. *reg.19. Cancell. qu.17. num.* 12. Corduba *lib.4. q.9.§.3.* & quamplures alij DD. quos referunt, & ſequuntur Sanchez *lib.3. de matrimonio diſput.26. num.7.* Barboſ. *clauſ.83. num.31. & de officio Epiſcopi alleg.33. num.24. & ad cap. Ex parte de capell. Monach. nu.3.* Paſqualig. *qu.506.nu.8.* Donat. *p.p. tr.9.clauſ.7.num.16.* Bordon. *controu.49.nu.* 132. Cum vero huic ſententiæ adhæſerit Rota in Tullen. Monaſterij coram Binacino anno 1571. & in *Vliſſiponen. decimarum* coram Robuſterio 24. Nouemb. 1572. *deciſ. 122. par.p. diuerſ.* & Latius *dec.123.* ſæpiſſimè iuxta illam ius dixit, vt videri poteſt *in deciſ.176. part.1.* coram Verall. & *in cauſa Oriolen. decimarum*; coram Orano, *& dec.279. n.6.* coram Coccino, *& dec. 214. nu.2.p.2. & dec.40. nu.1. & 3.& deciſ.614.n.5.tom.3.p.4.& deciſ.42. nu.50.p.7.& dec.302 nu.12. & 13.p.9. recent. Et in Hiſpalen. decimarum.* coram Bichio 25.*Iuny* 1649. in qua plures aliæ deciſiones Rotæ referuntur, *& deciſ.3.num 12.de reſcriptis.* coram Cæſar de Graſſ. *& dec.7. de locato.* coram Mohedan. *& in Valent. decimarum 9. Decembris* 1602. coram Peña. Et nouiſſimè *anno 1664. in Hiſpalen. decimarum.*

235 Fūdatur hæc ſententia in iure, & in ratione. Nam ad eam comprobandam adducuntur *cap. Nonnulli 28.de reſcript. & cap. Eam te 4. de ætat.& qualit. & cap. Ex parte 3.& fin.de capell. Monachor.* Sed nedum ex nullo horum textuum ſententia illa concludenter probatur, verum oppoſita confirmatur. Non quidem probatur *ex cap. Nonnulli 28. de reſcript.* nam hæc ſunt verba dicti textus. *Statuimus ne quis vltra duas diætas extra ſuam Diœceſim per literas Apoſtolicas ad iudicium trahi poſſit, niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.* Itaque primò hic textus huic ſententiæ non fauet. Quia non cōtinet ſimplicē conſtitutionem conciliarem, ſed ſpecialem, nimirum munitā expreſſa clauſula derogatoria in futurum diſpoſitionibus contrarijs non facientibus illius expreſſam mentionem. At verò nedū conciliaris conſtitutio, ſed quælibet lex Pontificia habens clauſulam hanc derogans in futurū talis eſt, vt quantū ſit ex ſe ipſa petat fieri ſui mentionem ſpecificam, & ſaltē ex honeſtate Pontifices eam ſolemnitatem teneatur ſeruare, & ex praxi ſeruent, & vt eſt manifeſtum ex *ſuper. artic. & ex artic.* 10. multorum ſententia eſt diſpoſitiones in futurū emanatas contra illam non valere, niſi facta dictæ legis ſpecifica, & expreſſa mentione, ſaltem per æqui-

Digitized by Google

quipollens, & nihilominus *d. artic.* probatum eſt validè derogari etiam legi habenti derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, ſi Papa ſcienter diſponat contrarium; licet illius legis nullam faciat mentionem.

236 Sed, vt aduertunt Iacobat. *d.art.*8. Felin *ad d.c. cap. Nonnulli, num.* 2.& alij retorquetur ex hoc textu argumentum contra ſententiam hanc: Nam hic textus continet cõſtitutionem latam ſub Innoc. Tertio in Concil.Later. At verò ſi conciliaris conſtitutio contineret in ventte derogatoriam ad futura reſcripta, & ad illi derogandum eſſet neceſſaria ſpecialis mentio,Innoc.3. apponendo hanc clauſulam vni legi conciliari, & nõ alijs, fuiſset ſuperfluus. Ad quid enim ſpeciali lege exigere. vt nõ fiat derogatio legis contentæ in dicto Cap.niſi fiat eius expreſſa mentio,ſi hoc eſt commune omni legi conciliari? Et quia ſuperfluitas admitti non debet, valet argumentum hoc.Legi de duabus diætis latæ in Concilio Generali Lateranen. vt ei de facili non derogetur,expreſsè cauetur, vt reſcriptum contrarium non fiat, niſi facta eius mentione. quæ derogatoria non ponitur in alijs dicti Concilij legibus: igitur alijs legibus non habentibus eam derogatoriam poteſt derogari, non facta earum mentione, quia illæ non habent derogatoriam ad futura reſcripta. Nec iuuat dicere cum aliquibus *ad cap. Ex parte nu.*26 *de capell.Monach.* quod Pontifex poſuit expreſſas derogatorias legi illius *cap.nõnulli,* nõ ex neceſſitate, ſed ad melius & ad tollendas Canoniſtarum controuerſias. Tunc enim tẽpore Innoc. 3. non erant de his controuerſiæ Canoniſtarum,non Gloſſæ, non repetentes, aut iuris interpretes, cum corpus iuris nondum extaret. Fuit enim compilatum multo tempore poſt,ſcilicet,ſub Gregorio Nono. Nec erat neceſſitas maioris declarationis, ſi natura decreti conciliaris eſt, vt ponet in ventre derogatoriam ad futuras diſpoſitiones. Et interim manifeſtiſſimum eſt hanc conſequentiam nullius eſſe valoris, ſcilicet *cap.* Nonnulli, continet derogatoriam ad futuras diſpoſitiones; ergo hanc eandem continent alia decreta conciliaria; quia imo oppoſita conſequentia eſt vera, quia de textu illo id fuit expreſsum. non verò de alijs. Et ſic expreſsè ponere derogatorias in illa lege conciliari, & non in alijs, ſi ſemel verũ eſſet, quod omnis lex conciliaris huiuſmodi derogatorias habet,non fuiſſet rem declarare, ſed confundere, & controuerſias Doctorũ fouere,& augere.

237 Sed neque ex *cap.eam te.* 4.*de ætat.& qualitat.* eadem ſententia probatur. Hæc enim ſunt verba illius. *Arctius inhibemus, ne perſonas, quæ in Eccleſijs tui Epiſcopatus ad curam animarũ fuerint ordinandæ, in ipſis inſtituas,nec aliqua occaſione, vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris,quæ ſcientia, moribus, & ætate congrua non congruunt inſtitutis* Hic textus nouam diſpoſitionem continet à conciliari diſtinctam,& legi conciliari ad eius maius robur ſuperadditam: Verbum enim inhibemus præceptum importat. Archid. *cap.interdixit num.*2. *diſt.*32. Butr. *cap.* Nam *concupiſcentium de conſti.* & ibi Panor. *num.*5. Felin.*num.*5. Neuo *num.*22.Sylu. *v. præceptum n.*21.*qu.*2.Tabiena *v.lex.q.*28.Armill. *num.*4.Sanchez *l,*6.*in Decal.cap.*4. *num.*34.Barboſa *dict.*288.*num.* 1. Igitur Pontifex inhibendo legem imponit, non verò legem præcedentem explicat. Duplicem autem ſenſum habere poteſt illa decretalis,

238 Cum enim primus ſenſus eſſe poſſit, vt nullis omnino literis Apoſtolicis attentis nullum Epiſcopus infra ætatem 25.annorum (quæ eſt ætas ab illo Concilio Lateranen.ſub Alex. 3.determinata) promoueat ad curam animarum; hic ſenſus eſt omninò falſus, quia ſi Pontifex motu proprio, & ex certa ſcientia diſpenſaret expreſsè cum aliquo ſuper lege illa conciliari;ille ſine dubio inſtituendus eſſet Parochus, vt *not. gloſſ. v. literarum*, quia ſacrilegij inſtar eſt dubitare, an ſit dignus, quem Princeps eligit 17. *q.* 5.§.*qui autem*; igitur vnum de duobus dici debet,vel ſcilicet,vt dicamus textum loqui de literis, quæ non ſunt ex certa ſciẽtia Papæ, & de quibus dubitari poteſt, an ſint ſubreptitiæ, ſeu vt explicat Gloſſ. de literis, in quibus qualitas ætatis non fuit Papæ repræſentata,vel alio vitio laborantes, aut de literis.in quibus expreſsè, & manifeſtè non diſponitur contra Concilium, licet in aliquo ſenſu ad id poſſint extendi, non verò de literis, in quibus ex certa ſcientia Papa cum aliquo diſpenſat ſuper ætate, dum expreſsè concedit, vt ante ætatem præſcriptam promoueatur, & hunc ſenſum approbant Gloſſa *v. literarum*, & Innocent. & Hoſtienſ.locis citatis; vel ſi quis dicere velit, quod Pontifex intendit, quod nullus poſſit ante ætatem illam promoueri ad beneficium curatum,niſi in literis Papæ fiat expreſſa mentio illius Concilij Lateranen. in quo ſenſu textum intellexe. Panor.*n.* 5. Felin. *ad cap.nonnulli, nu.* 2.*de reſcrip.* nedum textus ille non probat hanc ſententiam,ſed contra illam retorquetur. Non probat,quia iam ſumus in caſu, in quo lex illa conciliaris habet expreſſam derogatoriã ex vi huius textus ad reſcripta in futurum; vnde non valet conſequentia ad legem conciliarem abſolutè, vel ſimplicem, & non habẽtem expreſſam clauſulam ad futura. Retorquetur verò, quia ad hoc, vt virtute literarum Papæ minores ætate non promouerentur ad beneficia curata contra decretum illius Concilij fuit neceſſe, vt Pontifex per legem ſpecialem id inhiberet; vnde infertur, quod niſi Pontifex lege ſpeciali id inhibuiſſet, potuiſſet ætate minor virtute literarum etiam non habentium derogatorias ad curatum beneficium promoueri.

239 At neque *cap. Ex parte* 3. *de capell. Monachorum,*eandẽ ſententiã probat;hæc ſunt enim verba illius textus. *Cum autem id obuiet Lateran.Conc. de quo nulla mentio eſt in literis antedictis,fraternitati tuæ breuiter reſpondemus, quod huiuſmodi literas ab Apoſtolica Sede non credimus emanaſſe,quod ſi per occupationem forſitan emanauerint, nolumus per hoc derogari Concilio ſupradicto*: Sed hic textus retorquetur in eandem ſententiam, & probat efficaciter oppoſitam. Nam intantùm Honorius Tertius noluit per illas literas derogatum fuiſſe Concilio Generali, inquantùm credidit eſſe falſas. In caſu verò quod eſſent veræ,ſub conditione, ſi forſan literæ illæ per occupationem fuiſſent impetratæ;igitur vbi non habet locum,vel falſitas literarum, aut earum ſubreptio, nec literæ per occupationem emanauerint, Honorius vult,quod obſeruentur, & ſint validæ. Quod verò ex hoc textu non colligatur, quod liceat nobis præſumere falſitatem literarum Apoſtolicarum, aut quod per occupationem emanauerint,ex hoc,quod in eis diſponatur contra aliquod Concilium generale, non facta eius mentione, probatum eſt ſupra *art.* 7.*num.*143.

Ca-

Google

240 Caput verò vltimum *de capell. Monachor.* ad rem non facit, quia Monachi illi, qui contra ſtatutum Concil. Lateranen. ſolitarij manebant in quibuſdam Prioratibus, non hoc faciebant prætextu aliquarum literarum Apoſtolicarum, vnde, neque hic eſt ſermo de literis Apoſtolicis aliquibus derogantibus Conc. generali, ſed Papa Monachos ſimpliciter inobedientes, & degentes ſolitarios in Prioratibus, iubet ad clauſtra reduci. Ex nullo igitur ex illis textibus habetur, quod Conſtitutiones, Priuilegia, Reſcripta, quæ ex certa ſcientia Papæ emanant contra aliquam legem conciliarem illi non derogent, ſi illius non faciant expreſſam mentionem, ſed imò ex tribus illorum oppoſitum probatur.

241 Rationibus quoque ſe munit eadem communior ſententia, nimirum, quoniam leges in Cõcilio generali ſancitæ leges Eccleſiæ ſunt, & quod fit multorum auctoritate, dicitur maioris roboris *cap. prudentiam in princ. de off. deleg.* & ibi Gloſſa. Hinc eſt, quod difficilius diſpenſatur per Papam contra conſtitut. Conciliorum *cap. poſt translat. in fine de renunc.* ideò Epiſcopus nòn diſpenſat contra tales conſtitutiones Gloſſa *in cap. Cum dilectus. v. etat. de electione*, & ibi Panorm. Imò, nec legatus Papæ poteſt diſpenſare contra Concilium. *cap. Dilectus de præbend. iuncto cap. 2. de conceſſ. præbend.* Gloſſa *in Clement. 1. v. eligatur de elect* quæ ſecundum Panorm. *in cap. nonnullis de reſcript. & in d. cap. Dilectus.* probat, quod nullus inferior Papa poteſt diſpenſare contra conſtitutionem Concilij. Ex his enim habetur, quod conſtitutio conciliaris portat in ventre derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, vndè ei non derogatur, niſi in nouo reſcripto fiat eius mentio, vel expreſſa, vel per æquipollens.

242 At, vt video, hæc ratio habet inſtantiã. Et quidem præmiſſo, quod nec in legibus merè Pontificijs, & Conciliaribus diſpenſare poteſt Epiſcopus, niſi in caſibus expreſſis, & ſibi conceſſis, vt probatum eſt ſupra *art. 4. num. 44. & ſequent.* quod eſt verum, etiam de legato Papæ, vndè ex hoc non poteſt concludi diſcrimen eſſe inter leges Papæ in Concilio, & extra Concilium; cum omnes pariter ſint indiſpenſabiles ab inferioribus, niſi in caſibus ſibi expreſſis, & in his diſpenſant etiam ſi leges ſint Concilij Generalis, ſi v. g. Concilium permittat in lege diſpenſari Felin. *d. cap. Nonnullis. n. 3.* Et quod legatus non poſſit diſpenſare contra Canones, vel conciliares, vel non Conciliares, niſi in caſibus, in quibus poſſunt Epiſcopi, probat Faguan. *in cap. Dilecto nu 9. & 10. de Præbend.*

243 Inſtatur amplius, nam Concilium Tridentinum eſt Concilium generale, cui interfuerunt Sapientiſſimi Patres, & præſtantiſſimi Theologi, & Iuriſconſulti, & cuius decreta, non niſi cum exactiſſima, & ſummæ matura conſideratione ſancita ſunt, & nõ ſunt minus indiſpenſabilia ab inferioribus Papæ, quam alia decreta conciliaria, & nihilominus ad derogandum decretis Concilij Tridentini per literas Apoſtolicas ex ſignatura Papæ, & ex certa ſcientia, ſine vitio aliquo ſubreptionis, aut obreptionis, &c. emanatas, nedũ non eſt neceſſaria ſpecialis mentio, aut derogatio, ſed imo, neque eſt neceſſaria aliqua derogatio, ſed ſufficit, quod Papa diſponat contrarium decretis eiuſdem Concilij. Igitur, licet conſtitutiones conciliares ſint leges vniuerſales Eccleſiæ tot, ac tantorum Patrum ex toto Orbe authoritate ſancitæ indiſpenſabiles, niſi per Papam, & in quibus, non niſi ex cauſa graui, eſt diſpenſandum, non per hoc ſequitur, quod in ventre portent derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, & quod ad illis derogandum ſit neceſſaria ſpecifica mentio, aut per æquipollens. Aliqui pauci ex DD. huius opinionis conſequenter loquentes negant antecedens huius ænthimematis, benè videntes eamdem rationem eſſe de alijs Concilijs Generalibus, & de Tridentino. Hi ſunt Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 26. num. 7.* Fuſc. *de viſit. l. 2. c. 20. nu. 14.* & alij pauci.

244 Sed antecedens illud omninò verum eſt, & non poteſt negari, nam probatur primò ex motu proprio Pij V. recenſito ſupra *artic. 12.* in quo Sanctiſſimus Põtifex declarauit & decreuit, quod vbi ſupplicatio ſit ſignata manu Domini Papæ ad derogandum Concil. Tridentino non ſit neceſſaria, nedum ſpecialis, ſed nec generalis derogatio, & hoc idem declarauit Sacra Congregatio Concilij, prout refert idem Garz. *par. 5. cap. 8. nu. 87.* quod ex eo confirmatur, quod Pontifices vbi intendunt non derogare Concilio Tridentino, id expreſsè excipiunt per clauſulam, *Dummodo Concilio Tridentino non aduerſentur*. Quod eſſe de ſtylo curiæ, tradunt Quaranta *v. Concil. Trid.* & Ioann. de Cruce *de ſtatu relig. l. 2. cap. 3. dub. 5.* Sic enim Pontifices in confirmatione Priuilegiorum Mendicantium poſt Concilium Tridentinum, ne ei derogetur, cõſimilem clauſulam ponunt, vt videre eſt in confirmatione priuilegiorum Minorum de obſeruantia per Sixtum V. 3. Octobr. 1587. & per Gregorium XIII. 21. Aprilis 1572. & pro ordine S. Io. Hieroſ. per Clementem VIII. 27. Iunij 1591. & pro Cartuſien. per Gregorium Decimumquintum 3. Februarij 1623. & pro Ordine Prædicatorum per Clementem VIII. 5. Octobris 1604. & per Vrbanum Octauum 3. idus Maij 1625. quam clauſulam ideò Pontifices apponunt, quia aliter per huiuſmodi confirmationes derogaretur illi Concilio, & propterea, quod ad derogandum Concil. Trid. non ſit neceſſaria ſpecialis mentio, ſed ſufficiat derogatoria generalis per clauſulam *Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, &c.* tenent Gonzal. *ad regul. 8. cancell. gloſſ. 6. num. 120.* Mart. *de clauſul. p. 4. clauſ. 14. num. 3.* Bonac. *de Cenſur. diſp. 2. q. 5. p. 2. num. 4.* Marelcot. *var. reſol. l. 2. c. 38. num. 41.* Gratian. *diſcept. forenſ. to. 5. cap. & 963.* Hònor. *ad decretal. 2. de conſt. n. 11.* Sigiſmundus de Bonon. *de electione n. 5* Garz. *de benef. p. 4. cap. 8. num. 87.* Rota *in S. Angeli penſionis 16. Decembris* 1594. coram Pamphilio *Senior. & in Bononien. prioratus 9. Iulij* 1606. coram Manzanedo, *& dec. 179. n. 6. & 187. num. 24. p. 2. recent. & decis* 601. coram Caualer. & *in Ferent. penſionis 23. Ianuarij* 1642. coram Ortemberg. Filliuc. *tr. 56. nu. 320.* quos refert, & ſequitur Barboſa *ad ſeſſ. 25. cap. 21. de reformat. Concilij Tridentini, & tract. de clauſulis clauſ. 82. n. 14. & de off. & poteſtate Epiſcopi alleg. 33. num. 24.* Vecchius *in praxi diſput. 6. dub. 13.* Paſqualig. *d. q. 106. num. 9.* Bordon. *controu. 49. num. 135.* qui plures alios referunt.

245 At illo antecedente conceſſo DD. huius ſententiæ negant conſequentiam, ex eo, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 25. cap. 21. de reformat.* ita decreuerit. *Poſtremò Sancta Synodus omnia, & ſingula ſub quibuſcumque clauſulis, & verbis, quæ de morum reformatione, atque Eccleſiaſtica diſciplina, &c.*

in

Digitized by Google

in hoc ſacro Concilio ſtatuta ſunt, declarat ita decreta fuiſſe, vt in his ſalua ſemper authoritas Sedis Apoſtolicæ, & ſit, & eſſe intelligatur. Ideò ſpecialiter in hoc Tridentino Concilio accidit, vt per Pontificũ conſtitutiones ei derogetur, nulla eiuſdem facta ſpeciali mentione. Sed quantum valeat hæc reſponſio habetur ex *cap. Significaſti 4. de electione*. vbi Paſcalis Papa, ita loquitur. *Aiunt in Concilijs ſtatutum non inueniri. Quaſi Romana Eccleſia legem concilia vlla perſcripſerint. Cum omnia Concilia per Rom. Pont. authoritatem, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Rom. Pont patenter excipiatur authoritas*. Nullum ergo in hac parte diſcrimen eſt inter Concilium Tridentinum, & alia Cõcilia generalia, in quorum ſingulorum viſceribus ſcriptum eſt patenter, vt in eorum decretis, ſalua ſemper ſit, & eſſe intelligatur Rom. Pont. authoritat, vt aduertunt etiam Gloſſ. ibi *v. Excipiatur*, & Panorm. *in princ. & nu. 3.*

246 Inde verò magis hæc ratio confirmatur, conſiderando, quod motus proprius Pij V. non eſt noua lex, ſed Concilij declaratio. at verò declaratio nihil noui decernit, ſed quod in lege, vel implicitè, vel confusè, vel ſub dubio continebatur explicat, & declarat. Eſto igitur Concilium Tridẽtinum coadunatum fuerit ex toto Orbe, & ex Sapientiſſimis Patribus ex omni natione conſtiterit, & præmiſſis præſtantiſſimorũ Theologorũ, & iuris vtriuſque Conſultorum diſputationibus, & conſultationibus maturitate maxima ſuas leges condiderit, nihilominus huiuſmodi leges tales verè erant, vt eſſent reuocabiles, etiam non facta earum mentione, non obſtante earũ matura conſideratione, vi, & efficacia. Igitur ex hoc per neceſſitatem, & euidentem conſequentiam deducitur talem eſſe cõditionem legis conciliaris, quod ad ei derogandũ ſufficit, quod Papa per ſignaturam propriam contrarium diſponat. Quoniam quod ſufficit ad derogandum Concilio Tridentino ſufficit eadem ratione ad derogandum alijs. Nam quod in Concilio fuit ſancitum *in cap. 21. ſeu 25.* nimirum in omnibus a ſe ſtatutis, ſaluam ſemper manere auctoritatem Apoſtolicam, id patenter in omni Concilio contineri declarauit Paſchalis Papa, & habetur *cap. Significaſti 4. de elect.*

247 Vnde prorſus abſurdũ eſt, quod ait Garz. *d. l. 4. cap. 5. n. 3.* quod ſcilicet Papa in derogando Concilio Tridentino potius videtur vti facultate ſibi tributa, quam aliquid facere contra Concilium; quaſi vero Papa indigeat facultate Concilij, vel facultatem recipiat à Concilio, & quaſi Concilium ſit ſupra Papam.

248 Sed ex motiuo Paſchalis Papæ *in d. cap. Significaſti*, ſecundo inſtatur contra eandem ſentẽtiam, & eius fundamentum. Nam quod ſub clauſula, *non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis*, non veniat conſtitutio conciliaris, ſeu, quod legi conciliari non derogetur non facta eius mentione, ſicut alijs legibus derogatur ex duplici cap. excogitari poteſt, vel quia conſtitutio conciliaris non ſit propriè conſtitutio Apoſtolica, & ideò cũ derogatio iurium ſit odioſa, & veniat ſtrictè, & propriè interpretanda, derogatio conſtitutionis Apoſtolicæ ad conciliarem non ſe extendat; vel quia intentio Papæ non ſit hanc derogationem ſe extendi ad conciliarem, legem, ob eius dignitatem, niſi id exprimat.

249 Primum verò dici non poteſt; quia Conciliaris Conſtitutio propriiſſimè Apoſtolica dicitur, imò, & Papalis, imò formaliter non eſt, niſi Papalis, cum vim non habeat, niſi ex illo iure, & poteſtate, quam Deus Apoſtolo Petro dedit, & in ſolis Petri ſucceſſoribus inuenitur; Nam Conciliũ quodlibet, cui non præſit Papa, vel per ſe ipſum, vel per ſuos legatos, nec habet vel minimam authoritatem condendi leges pro Eccleſia vniuerſali nec eſt Concilium, ſed Conciliabulum, & Sathanæ Sinagoga, vt benè decernitur à Concil. Lateranen. vlt. ſub Leone X. *ſeſſ. 11.* vbi in Bulla abrogationis pragmaticæ Sanctionis, idem Leo loquẽdo de quibuſdam actis in Concilio Baſilien. (quod etiam Pontifex vocat conciliabulum, & conuenticulam) ita decernit: *quæ præſertim poſt huiuſmodi translationem concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint. Cum etiam ſolum Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, tanquam authoritatem ſuper omnia Concilia habentem Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac diſſoluendorum plenum ius, & poteſtatem habere, nedum ex ſacræ ſcripturæ teſtimonia, &c.* Vndè eſt, quod ſtatuta cuiuſcumque Cõcilij, cui nullo modo præeſt Papa, nullius ſunt valoris, & virtutis.

250 Conſtitutiones verò èditæ in Concilijs, in quibus præſunt legati Papæ, vim totam Eccleſiam obligandi non habent, donec à Papa fuerint confirmatæ, & factæ conſtitutiones Papales, vt benè tradunt Turrecrem. *l. 2. summ. cap. 71. & in cap. 5. Romana diſt 15. art. 2.* Caiet. *opuſ. tom. 1. tract. 1 de comp. Papæ, & Concilij* Grauin. *tom. 4. p. 2. d. 1. art. 5.* Bellarm. *l. 2. Concil. cap. 14.* Nauarr. *l. 1. conſil. 1. de conſtitut n. 4.* Suar. *de legibus l. 4. cap. 6. nu. 2.* Layman. *lib. 1. tract. 4. cap. 6. §. 2. num. 9.* Palaus *trac. 3. diſp. 1. punct 23. nu. 15.* Molina *tract. 2. diſp. 21.* Salas *de legibus diſp 8 ſect. 3.* Bonac. *de leg. diſp. 1. qu. 1. punct. 3 num. 13.* Fagnan. *in cap. Antigonus, num. 47. de pactis*. Ex hoc, vt Turrecrem. aduertit, probatur expreſsè ex *cap. Sextam Synodum diſt. 16. & ex cap Multis, & cap. Concilia, diſt. 17. & cap. leges 3. qu. 6. & cap. Bene. diſt. 96. &* ex praxi. Nam PP. Concilij Nicæni, quod fuit primum, petierunt acta eius confirmari à S. Syluestro Papa *tom. 1. par. 1. Concil.* Et idem cum S. Leone obſeruarunt PP. Concil. Chalced. *tom. 2. par. 1. Concil.* Et plura alia exẽpla refert Turrecrem. *in summ. lib 2. cap. 100.* Et nouiſſimè idem petijt Cõcilium Tridentinum *ſeſſ. 25.* ſicut fuit confirmatũ à Pio IV. in Bulla quę incipit *Benedictus Deus*. Cum igitur Concilia authoritatẽ condendi leges habeant à Summo Pontifice, *cap. Significaſti 4. de elect. cap. Bene quidem diſt. 90. capit. Nec licet d. 17.* D. Th. *p. p q. 36. ar. 2. ad 2. & 2. 2. q. 1. ar. 10.* Conciliares Conſtitutiones Apoſtolicæ, & Papales dici debent, quia denominatio conſtitutionum ſumitur non tàm à condente, quàm à tribuente authoritatem. *cap. Apoſtolicæ de Præbend. infr. in hoc 6. & cap. Cũ aliquibus, infr. de reſcript.* vbi Io. Monach. Archid. & Io. Andr. Fagnan. vbi ſupra *nu. 45.* poſt Felin. *in cap. 1. num. 4. de ſponſal.* Et ſic ſtatuta confirmata à Papa dici Papalia voluit Rotas *dec. 267. num 6.* coram Greg. XV. *& dec. 443. nu. 3.* coram Caualler. & Bald. *in l. ex placito C. de permut.*

251 Et hoc eo eſt manifeſtius, & verius, quod quãuis verũ ſit Epiſcopos in Concilio legitimo autho-

ritate Pontificis congregato eſſe iudices, prout tenet Cenus *loco citata*. Iacobat. *de Concil. l. 2. art. 2. de vocandis ad Concil. num.* 36. Bellar. *lib. 1. de Concil. cap.* 18. Perez *de Concil. d.* 5. Grau. *tom. 4. p. 2. diſp. 1. art. 6. pag. mihi* 220. Suar. *l. 4. de leg. cap. 6. n.* 2. tamen conſiderandum eſt, quod Epiſcopi hanc auctoritatem iudicandi, & condendi leges pro tota Eccleſia non habent immediatè de *iure* Diuino, & ex eorum conſecratione, ſed ex conceſſione Papæ. Quod latè contra Marcum Antonium de Dominis probat Grauina, vbi ſupra *n.* 7. Rota *dec.* 123. *p.* 1. *diuerſ. nu.* 3. & ratio eſt, quia nullibi legitur, quod Chriſtus iuriſdictionem ſuper totam Eccleſiam conceſſerit Concilio, ſed benè habemus, quod illam tribuerit Petro, & in Petro eius ſucceſſoribus, ex quibus poſtea veluti ex capitibus hæc iuriſdictio ad alios redundat.

252 Propterea vt habet D. Th. *4. c. gent. c.* 76. Soli Petro promiſit Chriſtus claues, dicẽs, *Tibi dabo claues regni Cælorum, vt oſtẽderetur poteſtas clauium per eum ad alios deriuanda ad conſeruandam Eccleſiæ vnitatem.* Sed ad hoc punctum oſtendendum facit, quod ſcripſit Leo magnus Epiſt. 89. & habetur *cap. Ita* Dominus 7. *diſtinct.* 19. *Ita Dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis Saluator inſtituit, vt veritas, quæ antea legis, & Prophetarum præconio continebatur per Apoſtolicam tubam in ſalutem vniuerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris Sacramentum, ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in Beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium primo principaliter collocaret, vbi ipſo, quaſi quodam capite dona ſua, veluti in corpus omne diffunderet, vt exortem ſe myſterij intelligeret eſſe diuini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere.* Sed, & in Concil. Floren. ſub Eug. 4. & in Lateranen. ſub Leone X. decretum fuit Papam eſſe totius Eccleſiæ Caput, Paſtorem, & Doctorem, ipſique à Chriſto traditam eſſe plenam poteſtatem paſcẽdi, regendi, & gubernandi totam Eccleſiam. Nulli igitur alteri hæc poteſtas, & iuriſdictio in Eccleſiã vniuerſalem competit, niſi prò quanto Papa aliquem in partem ſuæ ſollicitudinis aſſumat; & ideò Concilium non habet poteſtatem condendi leges totam Eccleſiam obligantes, niſi quam ſibi Papa ipſe conceſſit, vt latius probat Turrecrem. *l. 3. cap.* 28. & ſequitur, & probat Rota *deciſ.* 123. *num. 3. p. 1. diuerſ.* Omnia enim Concilia Oecumenica, manant ab eodem fonte Apoſtolicæ poteſtatis ſine qua non habent fundamentum, *cap. 1. & ſeq. diſt.* 22. *& cap. 1. & ſeq. diſt.* 17. *& cap. Ideo 2. q. 6. & cap. Significaſti de electione.* Fagnan. *cap. Nonnulli nu.* 44. *de reſcript.* Ideo Conciliorum decreta non ſunt, niſi Apoſtolicæ, & Papales conſtitutiones, & leges, quia non habent vim legum, niſi ex auctoritate Papæ ab ipſo communicatæ concilio, & niſi ſint ab ipſo confirmatæ.

253 Quamobrem Concilium, Papa in conſulto, nihil ordinare poteſt, quod vniuerſalem Eccleſiam liget. Et licet aliqui DD. qui ſcripſerunt occaſione Concilij Baſilen. ſenſerint Concilium eſſe ſupra Papam, quos refert Grauina *tom. 4. p. 2. diſp. 1. ar. vlt. pag. mihi* 253. Nimirum Iacobus Almain. *in libello de auctor. Eccl. contra Card. Caiet. à cap. 3. vſque ad vlt.* Io. Maior. *l. de auctor. Concilij ſupra Papam, contra eundem Caiet.* Petrus de Aliaco Cardin. Cameracen. *in libello de Eccleſ. & Card. auctor. ſcripto Conſtantiæ anno* 1417. *cap. 2. 3. & 4.* Io. Gerſon. *opuſ. de poteſt. Eccl.* Nicolaus Cuſanus Card. *tract. de concordantia Canonum l. 2. cap. vlt.* Aeneas Siluius *de geſtis Concilij Baſil.* quorũ ſententiã ex Canoniſtis tenuerunt Card. Flor. Zabarella. Panor. *cap. Significaſti de elect.* Nihilominus Papã eſſe ſupra Concilium, etiam legitimè congregatũ, & cui ille præſidet, ex Scripturis, Conciliis, Pontificibus, & Patribus apertè colligitur, prout abũdè probat Grauina *d. diſp. 1. art. vlt. pag. mihi* 265. & docuerunt Albertus, D. Th. D. Bonauentura, Riccard. & Palud. *in 4. d.* 19. S. Ant. *1. p. tit. 22. cap. 10. §. 4. Summa hiſtorialis, & 2. p. tit. 3. cap. 11. ſumma moralis.* Turrecrem. *in ſumm. l. 2. cap. 91. &* 104. Aluarus Pelag. *de planctu Eccleſiæ l. 1. n.* 6. Iocobat. *l. 10. de Concil. art.* 7. Caiet. *tom. 1. tract. 1. & 2. de comparat. Papæ, & Concilij.* Franciſcus Ferrarienſ. *in l. 4. contr. Gent. c.* 76. Auguſt. de Ancona *in tr. de poteſtate Papæ. & Concilij.* Canoniſtæ ferè omnes *in cap. Significaſti 4. de electione.* Vbi Fagnan. alios referens & latè hoc probans à *num. 9. ex Canon. Si Papa 93. diſt.* Io. Antonius Delphinus *l. 2. de Eccleſia cap. vlt* Thomas Campegius *in tract. de poteſtate Papæ, cap. 22. & ſequent.* Nicolaus Sunderus *l. 7. de viſibili monarchia pag.* 540. Bellarm. *l. 2. de Concil. auctorit. cap. 15. & ſequentibus.* Grauina *tom. 4. p. 2. diſput. 1. artic. vltim.* Bzouius *in Pontif. Rom. qui inter alia cap. 8. & ſequent.* abundè probat Pontificem eſſe Conciliorum Auctorem, Præſidem, Præfinitorem, Confirmatorem, Moderatorem, & Iudicem.

254 Etenim illi perſonæ particulari, quæ erat Petrus dictum fuit à Chriſto. Matth. 16. *Tibi dabo claues regni Cælorum, & tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Vnde perſona Petri, et ex conſequenti Pontificis Romani, vt eſt cõtradiſtincta toti Eccleſiæ, eſt illa, cui datæ ſunt claues, & quæ habet iuriſdictionis clauem, & ordinis, & quæ eſt petra, & fundamentum, & reliqua Eccleſia eſt ædificium ſupra petram fũdatum, & ideo eſt ſubiecta iuriſdictioni Petri, & eius Succeſſorũ. In hunc enim ſenſum verba illa Chriſti Domini Matt. 16. intellexerunt ex Pontificibus Romanis Clem. *Epiſ. 1. ad Iacob.* Anacletus *Epiſt. 2. & 3.* Leo *in ſerm. Tranſfigi, l. 1. & ſerm. 2. & 3. in die ſuæ aſſumptionis. & Epiſ.* 89. & ex aliis Pontificibus multa congeſſit Gratian. *diſt. 20. & 21. & 22.* Et idem ſenſerunt ex alijs Sanctis, & Doctoribus, Cyprianus Epiſcopus *Epiſt. 55. ad Cornel. & Epiſt. 69. 71. & 73.* Hilarius *in cap. 16. matt. & l. 6. de Trinitate, & in pſ.* 131. Ambr. *l. 4. de fide cap. 3. & in pſ. 40. & ſerm 9. & ſerm. in Cathedr. S. Petri, & ſerm. 55. de Sanctis.* Auguſt. *ſerm. 29. de Sanctis, & ſerm. 26. qui eſt de Cathedr. Sancti Petri, ſerm. 49. de verbis Domini cap. 3. l. 2. de Baptiſmo capit.* 5. Pacianus *Epiſt. 3. ad* Simproſianum, Cirill. *l. 3. in Ia. cap.* 15. Io. Chriſoſt. *homil. 10. in Matth. & homil. in pſal. 50. & homil. 9. de pœnitẽtia.* Cirill. Hieroſ. *Catech.* 18. Nazianz. *orat.* 26. Baſil. *in c. 2. Iſaiæ, & l. 2. contra Eunomium.* Theophilat. & Euthimius *in cap. 16. Matt.* Iſidor. *l. 2. de off. Eccleſiæ cap. 5. & l. de vita, & morte Sanctorum cap.* 69. Petrus Chryſologus *ſerm.* 105. Laur. Iuſt. *l. de obed. cap.* 12. D. Thom. Caiet. Hugo Card. Maldonatus, & alij Catholici Expoſitores ſupra *cap. 16. Matth.*

253 Item Petro perſonæ ſingulari contra alios om-

Digitized by Google

omnes fideles contradiſtinctæ, & ex conſequenti omnibus eius ſucceſſoribus dixit Chriſtus Ioan. 21. *Paſce oues meas*, vndè Petrus eſt Paſtor omnium Fidelium, reliqui fideles omnes, & tota Eccleſia, præter Petrum, oues ſunt à Petro paſcendæ, & regendæ, & gubernandæ, vt probat Caiet. *tom. 1. opuſ. tract. 1. cap. 7.* Et reliqua Eccleſia præter Petrum eſt grex, & ouile vnũ, cuius Petrus eſt Paſtor; vnde tota Eccleſia, præter Petrum, Petri gubernationi, & iuriſdictioni eſt ſubiecta, tanquam ouium grex à Paſtore paſcendus, & in hunc ſenſum verba Chriſti intelleserunt S. Leo *ſerm. 3. aſſumptionis ſuæ.* Chryſoſt. *hom. 87. in Io.* Cirill. *l. 11. in Io. cap. 69.* Aug. *tract. 33. in Io. & ſerm. 49. & 62. de verb. Domini.* Ambroſ. *ſerm. 48. de temp. & ſerm. 1. de Sanctis, & l. 10. in Lucam cap. 24. & l. 5. de fide in proœmio.* Cyprian. *l. de vnitate Eccleſiæ.* D. Th. Hug. Caiet. Maldonat. & alij Expoſitores *in cap. 21. Io.*

256 Idcircò in Concilijs ſumma eſt Papæ authoritas, vt ipſe non teneatur ſtare votis, & ſententijs Patrum, nedum in maiori numero, ſed omnibus ſimul in vnum ſuffragium conuenientibus. Nam & Eccleſia tota, & Concilium generale, etiam legitimum, & cui præſunt Legati Romani Pontificis errare poteſt, vbi non præceſſerit inſtructio Papæ, quam Concilium ſequatur. Iudicium enim talis concilij non eſt vltimum, nec eſt totius Eccleſiæ, cũ deſit iudicium Capitis, & iudicium illius Petri pro quo Chriſtus rogauit, vt eius fides non deficeret, & qui eſt Petra, ſuper quam veritas Eccleſiæ fundatur, ideò vbi præcedit inſtructio Papæ, Concilium, cui præſunt Papæ Legati, ſi contra inſtructionem agit, errat ſine dubio; Si verò iuxta inſtructionem iudicat, eſt infallibile, ſed vbi non præcedit Papę iudicium, & inſtructio, determinationes Cõcilij à Papæ confirmatione infallibilitatẽ ſortiuntur, ſine qua poſſibilitati erroris ſunt ſubditæ, vt benè tradunt Bellarm. *l. 2. de Concil. cap. 52.* Gran. *tom. 4. p. 2 diſp. 5. art. vlt. d. 2.* Fagnan. *cap. Maiores num. 28. 31. & 36. de Baptiſmo.* Sic de facto Concilium Chalcedonen. tanquam hæreticas damnauit determinationes Conc. 2. Epheſini, licèt fuerit legitima authoritate congregatum, vt refert idem Fagnan. *n. 30.* ex Turrecrem. *in ſumma part. 2. cap. 100.* Ideò Papa poteſt non confirmare decreta Cõciliorum generalium, & ſi ipſe ſit præſens, poteſt contrarium ſtatuere illius, quod Concilium iudicauit, vt docet Grauina ſupra citatus, ſed ante illam docuerat Turrecrem. *l. 3. cap. 64.* Iacob. *de Concil. l. 6. cap. 2.* Canus *de locis l. 5. c. 5. q. 2.* Azor. *p. 2. l. 5. cap. 14. q. 2.* Vnde iſti DD. aſſerunt, quod in caſu huius diſcrepantiæ ſtandum eſſet iudicio, & determinationi Papę determinantis, & definientis quid ſit agendum, & ſentiendum.

257 Ex his igitur patet abundè leges conciliares intantum leges eſſe, inquantum ſunt leges Pontificiæ, à cuius iuriſdictione, & auctoritate vim habent obligandi totam Eccleſiam; hoc enim modo fundatę ſunt ſupra petram, quæ eſt Eccleſiæ fundamentum, & ſunt leges Paſtoris Eccleſiæ gregem paſcentis. Vndè Pontificem non ligari legibus Conciliorum bene probauit Turrecrem. *l. 3. c. 52.* Et aduertit Azor. *l. cit. c. 13. q. 4.* & Conciliorum leges poteſt, vel in partem, vel in totum abrogare. Iacob. *l. 5. art. 5.* Azor. *p. 1. inſtit. 15. cap. 15. qu. 9. & 2. p. l. 5. cap. 14. qu. 4.*

258 Et quod magis facit ad propoſitum noſtrum, hinc habemus, quod Papa cum Concilio non eſt, quid maius, & quod conſtitutio conciliaris non eſt maior, quam ſi eſſet purè Papalis, ſi intenſiuè loquamur; Vna enim eſt totius iuriſdictionis Eccleſiæ in totam Eccleſiam plenitudo, quæ tota reſidet in ſummo Pontifice, nec eſt in Concilio, niſi vt participata à Pontifice, vnde in Concilio, eſt extenſior iuriſdictio, & authoritas, quia ibi eſt Papæ authoritas ad Patres Concilij extenſa, ſed nõ eſt intenſior, perfectior, vberior, eminentior, & efficacior authoritas, Fagnan. *d. cap. Maiores nu. 10. & 17. de Baptiſmo poſt Gloſſ. margin. in cap. Anaſtaſius 19. diſt.* Caiet. *Apologia p. 2. cap. 13. ad 6.* Turrecrem. *in ſumm. l. 3. cap. 64.* quia nulla alia eſt, niſi Pontificia authoritas, quę tota in omni ſua plenitudine reſidet in ſolo Pontifice ſummo perfectiſſima, eminentiſſima, efficaciſſima; quamobrem non eſt dubium, quod conſtitutiones conciliares nedum propriiſſimæ ſunt conſtitutiones Apoſtolicæ, ſed etiam conſtitutiones Papales, non aliunde habentes vim, quam ab illa authoritate, quam Papa habet ſuper totam Eccleſiam vt Prælatus ſupremus, & vt ordinariam, & in Succeſſoribus continuandam Chriſtus ſoli Petro Apoſtolo tradidit, & ideo non eſt dubium, quod conſtitutiones conciliares in proprio, & rigoroſo ſignificato veniunt ſub nomine conſtitutionis Apoſtolicæ.

259 Et hinc eſt, quod, vt conſiderauit Rota *dec. 123. num. 4. p. 1 diuerſ.* & Fagnan. *cap. Antigonus num. 34. de pactis.* Conſtitutiones editæ in Cõcilijs plerumque tribuuntur Papæ in Concilio, vt *ſup. cap. 1. de ſumm. Trin. & cap. 1. de Treg. & pace. & cap. ſæpè. de reſtit. ſpoliat.* Quandoque tribuuntur Sũmo Pontifici ſine aliqua Concilij mẽtione, vt in cõpluribus Clem. & in ſpecie in Clem. *quia contingit de relig. dom.* Quandoque inſcribuntur ex Concilio, vt *ſup. cap. 2. de ſtatu Monach.* Sic enim verum eſt, quod Conciliares leges ſunt Papæ leges editæ in generali Concilio.

260 Sed dices hoc eſſe verum, ſed nihilominus eas non comprehendi ſub clauſula, *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis* ex defectu intentionis Papæ, qui intendit eas non includere. Sed in contrarium ſemper vrget exemplum Concilij Tridentini. Aduertendo, quod Concilium Tridentinum per illam declarationem factam *ſeſſ. 25. c. 21. de reform.* nec à ſe abſtulit aliquid dignitatis, honoris, prærogatiuæ, & excellentiæ illius, quam conſtitutiones conciliares habent, ex eo, quod factæ cum maturitate, cõſilio, iudicio, & approbatione Epiſcoporum orbis, & nihil noui contulit Papæ, quod ei non conueniat reſpectu cuiuſcumque Concilij, ſed illa declaratio in omni Concilio intelligitur, vt ſupra dictum eſt, & nihilominus Concil. Trid. Papa derogat, etiam ſine clauſula derogatoria, ſi propria manu ſignat, & multo magis eidem Concilio derogatur per clauſulam *non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis*. Nam aliàs ſtat regula firma in contrarium, quod verba legis debent intelligi ſecundum propriam ſignificationẽm *l. non aliter ff. de legatis 3.* Crauet. *conſ. 20. num. 9. & conſ. 105. nu. 2.* Pariſ. *conſ. 22. nu. 6. l. 4.* Dec. *conſ. 113. num. 6.* Surd. *conſ. 140. nu. 63.* Card. Mant. *de coniect. vlt. volunt. l. 8. tit. 18. num. 23.* Rota *dec. 352.* apud Farin. *p. p. recent.* Barboſa *Axiom. 222. nu. 4.*

261 At verò conſtitutiones conciliares ſunt propriè conſtitutiones Apoſtolicæ. Item ſtat firma

talia regula, quia in limitum indefinita propoſitio negatiuè ſignificans, vim habet vniuerſalem, & vniuerſaliter diſtribuit, & vt vniuerſalis eſt intelligenda; quia negatio quidquid ſequitur negat. Gloſſ. *cap. Cum dilectus ver. à ſuſpenſis de conſuetudine*, & Gloſſ. *cap. p. ver. non poteſt derogare, de regul. iur. in* 6. Tiraq. *de primog. q.* 14. *nu.* 12. Cuman. *conſ.* 28. Decian. *conſ.* 13. *v.* 15. & 12. *l.* 1. Tulc. *l. I. concl.* 86. *nu.* 15. 16. & 25. Caſtrenſ. *conſ.* 441. Rimin. Iunior *conſ.* 150. *num.* 53. Barboſ. *Axiom.* 123. *num.* 5. Hæc verò propoſitio *non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis*, eſt negatiua, vnde eius ſenſus eſt, nulla conſtitutione Apoſtolica obſtante. Hinc alia regula vrget, quia, ſcilicet, clauſula *non obſtantibus*, &c. tollit omnia, quæ diſpoſitioni, in qua eſt appoſita obſtare poſſunt Iaſſon. *conſil.* 116 *l.* 4. Mart. *de clauſ. p.* 1. *clauſ.* 79. *n.* 7. Rota *deciſ.* 96. *n.* 1. *p.* 1. *recent.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Barboſ. *clauſ.* 82. *n.* 4.

262 At verò in propoſito, quod conſtitutio conciliaris non comprehendatur ſub clauſula *non obſtantibus*, non probatur ab illa communi opinione per legem aliquam hoc ſtatuentē, quia hæc lex non extat. Neque per illud principium, quod eſt vnicum, quo mouentur Archid. & qui illum ſequūtur, quia ſcilicet conſtitutio conciliaris habeat in ventre clauſulam ſpecialem derogatoriam in futurum; quia hoc aſſertum non probatur, nec ex aliquo iure deducitur, vt ſatis ex dictis apparet. Et non eſſe verum oſtenditur ex eo, quod, vt Pius V. declarauit de Concilio Tridentino, Conſtitutio conciliaris talis conditionis eſt, vt ei, etiam eius nulla facta mentione, per ſignaturam Papæ poſſit derogari.

263 Quod verò arguendo deducatur defectus intentionis Papæ, quia conſtitutiones conciliares ſpeciales ſunt prærogatiuæ, ex eo quod factæ cum maxima maturitate, vel ob aliam ſimilem cauſam; omnes huiuſmodi cauſæ, limitationes, & exceptiones tolluntur in propoſito ex hoc vnico animaduerſo, quod vbi in Papa poteſt præſumi ignorantia, ſemper de facili poteſt dari exceptio, vt non intelligatur derogatum, vel iuri tertij, vel legi ſpecialiter diſponenti, vel non conceſſum id, quod ſi fuiſſet expreſſum, non fuiſſet conceſſum, & ſimilia. Ideò per clauſulam generalem non derogatur ſtatutis particularium Conciliorum, quorum ſcientiā Papa non habet, vt in noſtra decretali definitur. Sed vbi hæc duo ſimul concurrunt, ſcilicèt manifeſta contrarietas nouæ legis ad priorem etiam conciliarē, & ſcientia in Papa nouam legem contrariam edēte, quæ ſcientia præſumitur, cum Papa iura omnia etiam conciliaria habeat in ſcrinio pectoris, non habet locum defectus intentionis, & voluntatis; quia Papa nullum decipit, nec vnum ſignificat ſcienter, & aliud vult, & intendit, ſed ſicut lex veracitatis exigit, id intendit, quod ſcienter ſignificat ſe intendere. Nec Papa poteſt non velle derogare legi etiam conciliari, dum ſcienter, & non fictè promulgat legem priori illi legi contrariam. Multò autem magis hæc derogatio innoteſcit; ſi noua lex contineat derogatoriam ſaltem in generali. Semper ènim vrget, quod Papa præſumitur ſcire omnia iura, & quod præſumatur ſcire omnia decreta Concil. Trident. dixit Rota *deciſ.* 361. *num.* 12. *par.* 10. *recent.* & *dec.* 48. *num.* 10. *par.* 1. *diuerſorum*. Et ex conſequenti, quod in Papa non poteſt præſumi ignorantia; qua excluſa lex derogat Concilijs, ſi contra illorum decreta diſponit.

264 Hæc quidem adeo fortiter perſuadent, vt veram eſſe primam Innocentij ſententiam mihi ſit affirmandum; ſed fortius vrget argumentum, quod deſumitur ex praxi Eccleſiæ, quæ vſque ad tempora ſæculi 13. non conſueuit in ſuis diſpoſitionibus vti clauſulis derogatorijs contra præteritas Eccleſiaſticas leges, licet ſæpiùs contra eas etiam conciliares diſpoſuerit. Accipiamus exemplum primo ab exemptione Monachorum. Monaſteria enim Monachorum, ipſoſque Monachos fuiſſe ſubiectos Epiſcopo intra cujus Diœceſis cōfines monaſteria erant conſtructa, fuit de antiquiſſimo iure communi, & quidem à temporibus Apoſtolorum, vt colligitur ex S. Dyon. *de Eccleſ. Hier. cap.* 6. & habetur de hoc decretum expreſſum in Conciſio Generali Calcedon. *act.* 4. *cap.* 5. & *act.* 15. *can.* 4. fuit verò hoc Concilium celebratum ſub Sancto Leone Primo anno 451. ſicut refert Baronius. Sed per priuilegium à ſubiectione iſta fuerunt exempti Monachi per Summos Pontifices.

265 Et quidem per Sanctum Gregorium Papā in ſuo conſtituto, ſeu in Concilio Romano, quod habetur inter concilia apud Biunium *tom.* 2. *par.* 2. In quo inter alia plura, quæ Epiſcopo prohibentur fieri in Monaſterijs, habentur iſta. *Neque audeat ibi cathedram collocare, vel quantamlibet poteſtatem habere imperandi, nec aliquam ordinationem, quamuis vis leuiſſimam faciendi, niſi ab Abbate loci fuerit requiſitus: quatenus Monachi ſemper maneant in Abbatum ſuorum poteſtatem*, &c. Per quæ verba, & loquēdi formam, quod intelligatur conceſſa exemptio à iuriſdictione Epiſcopi, habetur expreſsè *cap. Si Papa de priuileg. in hoc* 6. & tamen in eo Sancti Gregorij conſtituto, licèt diſponatur contra conſtitutionem Cōcilij Generalis Calcedonen. nulla prorſus eſt clauſula derogatoria, vel mentio dicti Calcedonen. Concilij. Cum etiam Luminoſus Abbas Monaſterij Sancti Thomæ Arim. apud eundem Sāctum Gregoriū conqueſtus fuiſſet de Epiſcopo Caſtorio, eidem reſcribens Sanctus Pontifex multa præcipit ad hanc exemptionem ſpectantia, nulla alicuius Concilij mentione facta, vt patet *l.* 4. *epiſt.* 41. & 43. & videri etiam poteſt *l.* 7. *epiſt.* 18. vbi exemptione conſimili voluit gaudere monaſterium Claſſen.

266 Poſt multos annos conſimilem plenam exemptionem Monaſterio Sanctorum Petri, & Pauli Derombernie ad inſtantiam Regis Anglorū cōceſſit Boniſacius IV. qui fuit electus anno 606. & eius literę habentur per extenſum apud Tambur. *tom.* 1. *diſp.* 15. Eamdem exemptionem à iuriſdictione Epiſcopi, & immediatam ſubiectionem Sedi Apoſtolicæ conceſſerunt poſtea Theodorus Papa anno 643. 4. Maij Monaſterio Sancti Petri Ebobij ad inſtantiam Rotharit. Regis, & Gondibergæ Reginæ Longobardorum, & Monaſtrio Caſſinen. Zacharias Papa 18. Februar. 741. Monaſterio S. Petri de Peruſio Gregorius Quartus anno 835. Monaſterio Cauenſi in Diœceſi Salernitana Vrbanus Secundus 14. Ianuarij 1092. & 14. Septembris euiuſdem anni, & literæ illæ à Cardinalibus fuerunt ſubſcriptæ, & præfato Caſſinen. Cænobio Caliſtus Secundus 16. Septembris 1623. & iterum Cauēſi Monaſterio Alex. Tertius 30. Ianuarij 1168. Monaſterio Sanctæ Mariæ de Florentia idem Alexander Tertius 29. Aprilis 1176. & literæ etiam à

Car-

Digitized by Google

Cardinalibus fuere ſubſcriptæ, Monaſterio Sancti Laurentij de Auerſa Innocentius Tertius 15. Iulij 1202. Monaſterio Sancti Pauli Vrbis Innocentius Tertius 13. Iunij 1203. Iterum Caſſinen. Monaſterio Innocentius Tertius 25. Iulij 1208. & literæ à Cardinalibus fuerunt ſubſcriptæ. Iterum Monaſterio Sancti Pauli de Vrbe Honorius Tertius 15. Maij 1218. & idē Gregorius Nonus 25. Februarij 1236. Omnes iſtæ literæ Apoſtolicæ habentur per extenſum in Bullario Caſſin. Et aduertēdum, quod poſtquam vſus derogatoriarum fuit introductus cum Eugenius Quartus *in conſtit.* 58. in eodem Bullario hanc eandem exemptionem Congregationi Sanctæ Iuſtinæ conceſſiſſet, tunc derogauit expreſsè Concil. Conſtant. & alijs Concilijs. Cum tamē ſubiectio Monachorum ad Epiſcopū ſtabilita in Concilio Calcedōnen. à temporibus Sācti Gregorij Papæ, & ſucceſſiuè per tot Pontifices vſque ad Gregorium Nonum fuerit conceſſa, nunquam habita mentione illius, vel alterius ſacri Canonis, aut Pōtificiæ conſtitutionis, vel aliqua derogatoria clauſula adhibita.

267 Sed, & hoc contigit in Ordine Prædicatorum, qui in ſui ipſius confirmatione ab Honorio Tertio anno 1216. exemptus fuit, & ſub immediato gubernio Sedis Apoſtolicæ conſtitutus. Quam exēptionē ampliſſimè declarauit Nicolaus Quartus in conſtit. *Dum ſollicitè*, quinto Kal. Auguſti anno eius primo, & ſucceſſiuè Bonifacius Octauus ſexto idus Maij Pontificatus anno ſecundo, & poſtea Benedictus II. idibus Martij Pontificatus primo, & Greg. XI. in Bulla virtute conſpicuos 7. in Bullar. Romano, & inſerta in mari magno per Sixtum Quartum, & Bonif. Nonus 5. Kal. Maij Pont. 13. In nulla verò harum literarum habetur mentio Concilij alicuius generalis, & in ſola vltima Bonifacij Noni derogatur conſtitutionibus Apoſtolicis, & in illa Benedicti Vndecimi derogatur cuidā conſtitutioni Innocentij Quarti, cum tamē poſtea, introducto iam vſu derogatoriarum, ſequentes Pōtifices cum derogatione etiam Conciliorum generalium conceſſerint hanc eandem exemptionem, & alia priuilegia, vt videre eſt in Bullis Martini V. Eugenij Quarti, Sixti Quarti, Pauli Quarti, & aliorum Pontificum in eodem Bullario.

268 Sed, & ex Bullario Romano hoc idem colligitur vt in Conſtit. 1. Vrbani Secundi pro Monachis Vallisumbroſæ, Alexandri Quarti vndecima pro Camaldolen. Tot verò, ac tanti Pontifices, & alij, qui recenſeri poſſent, ſpectatis aliorum ordinum priuilegijs, cum exemptionē, & tot, ac tanta priuilegia Religioſis, vſque ad ſæculum 13. Eccleſiæ conceſſerint, nedum concilij alicuius, ſed nec conſtitutionum Pōtificum contra quas diſponebant, & priuilegia concedebant, vel minimam mentionem habuerunt. Quod eſt euidentiſſimum ſignum huiuſmodi mentionē non eſſe neceſſariam ad hoc, vt legibus etiam conciliaribus derogetur: abſurdiſſimum enim eſſet, & indigniſſimum aſſerere, tot Summos Pontifices, tantiſque vicibus, vel noluiſſe concedere, vel ex inconſideratione toties inaniter, eluſoriè, & fruſtatoriè diſpoſuiſſe.

269 Sequitur priuilegium exemptionis à decimis, quod Regularibus ab antiquo cōceſſum fuit Monaſterio Ebobien à Theodoro Papa 4. Maij 643. & Caſſien. à Zaccharia Papa 18. Febr. 791. vt videre eſt in Bullario Caſſinen. At verò hoc priuilegiū moderatus fuit Innocentius Tertius in Concilio Generali Lateranen. prout refertur *cap. Nuper, de decimis*, & voluit, vt de bonis ab eo tempore acquirendis decimæ ſoluerentur, quæ conſueuerāt ſolui. *Decernimus*, inquit, *vt de alienis terris, & amodo acquirendis, etiam ſi eas proprijs manibus, aut ſumptibus excolunt, decimas perſoluant Eccleſijs, quibus ratione prædiorum antea ſoluebantur, niſi cum ipſis Eccleſijs aliter duxerint componendum*. Sed antequam Pontifices inceperunt ponere in priuilegijs derogationes ad conſtitutiones contrarias, ſæpius exemptionem à Decimis conceſſerunt, præfatæ legis conciliaris nulla facta mentione.

270 Et quidē Honorius III. in ea conſt. qua Ord. Prædic. cōfirmauit, & eſt in Bull. Rom. ſecunda, cōceſſit exēptionē à decimis ſub his verbis. *Decimas à venerabili Fratre noſtro Fulcone Tholoſanenſe Epiſcopo de aſſenſu Capituli ſui vobis pia, & prouida liberalitate conceſſas, prout in eorumdem literis plenius continetur. Sanè noualium veſtrorum, quæ proprijs manibus, vel ſumptibus colitis, ſiue de veſtrorum animalium nutrimentis, nullus à vobis decimas exigere, vel extorquere præſumat.* Literæ autem Honorij fuerunt ſubſcriptæ à Cardinalibus. In illis verò nulla fit mentio de Concil. Lateranen. quia, nec aliqua fit mentio alicuius Pontificiæ conſtitutionis, nec aliqua fuit appoſita clauſula derogatoria: cum tūc huiuſmodi derogatoriæ non eſſent in vſu. Eandem exemptionem de hortis, & virgultis conceſſit Innocentius Quartus tertio nona. Februarij Pontificatus primo. Et hoc idem conceſſit Gregorius Vndecimus *in conſtit.* 7. §. 22. Sed ampliſſimam conceſſit Bonifacius Octauus in literis, quæ incipiunt *Laudabilis ſacra Religio*, dat. 15. Kal. *Auguſti Pontificatus tertio*, in quibus hæc habet. *Vobis vniuerſis, & ſingulis authoritate præſentium indulgemus, vt ad præſtationem decimarum, de quibuſcumque poſſeſſionibus, & alijs omnibus bonis veſtris, quæ in præſentiarum habetis, & iuſtis modis (præſtante Deo) acquiſiueritis in futurum.* Hoc idem Monialibus exiſtentibus ſub cura eiuſdem Ordinis conceſſit Benedictus Vndecimus in literis *Sacra veſtra Religio* 3. *Kal. Martij Pontificatus primo*. In nulla harum literarum habetur aliqua mentio Concilij Lateranen. vel alterius conſtitutionis Apoſtolicæ, vel aliqua clauſula derogatoria. Et cum poſtea eamdem plenam exemptionem à decimis eidem ordini conceſſiſſet Bonifacius Nonus in literis. *Etſi pro cunctorum* datis 5. *Kal. Maij. Pontificatus* 53. Ipſe quidem derogauit cuidam conſtit. Innocentij Quarti, & alijs Conſtitutionibus Apoſtolicis, ſed de Concilio Lateranen. nullam fecit mentionem. Habentur verò præfatæ literæ in Bullario dicti Ordinis Prædicatorum in authenticam formam redacto per Franciſcum de Albericis Auditorem Cameræ.

271 Etiam ordini Minorum exemptionem à decimis, de hortis, & virgultis conceſſit Clemens Quartus *in ſua conſtit.* 4. §. 21. *in Bull. Rom.* Nullaque ibi habetur mentio Concilij; & Monialibus Sanctæ Claræ Bonifacius in literis datis *quinto nonas Ianuarij Pontificatus ſecundo*, quæ habētur in monumento ordinis Minorum *fol. mihi* 122. & in quibus nulla eſt clauſula derogatoria. Item ordini Eremitarum Sancti Auguſtini conceſſit Alexander Quartus *in conſtit. ſua* 20. in Bullario dicti ordinis, vt de hortis, virgultis, terris, vineis, poſſeſſionibus, quas proprijs manibus colerent non ſoluerent decimas.

Et

Et nulla eſt in dictis literis derogatoria. Carmelitis conceſſit Clem. Sextus 10. Kal. Septembris Pontificatus anno primo, vt de ijs, quæ creſcunt inter ſepta Monaſteriorum decimas ſoluere non tenerentur. Et literæ huius conceſſionis habentur apud Monum. Minor. *fol. mihi* 170. & apud Lezanam in *mari magno*. Carmel. §. 18. ſed, & Clement. 4. vt habetur *ibidem* §. 19. prohibuerat, ne de hortis, & virgultis compellerentur decimas ſoluere. Nec aliqua clauſula derogatoria eſt in dictis literis. Sic etiam nulla appoſita derogatoria exemptionem à decimis de poſſeſſionibus tunc acquiſitis, quas proprijs manibus, aut ſumptibus colerent, conceſſit Greg. Vndecimus *in conſtitut.* 10. *ad fauorem Cæleſtinorum*.

272 Et nedum Religioſis clauſtralibus, ſed religioſis Militibus hæc à decimis exemptio conceſſa fuit nulla facta mentione Concilij Lateranenſis: Clemen. Quartus eam conceſſit Militibus Sācti Lazari Hieroſolym. de omnibus fructibus Terræ, quā propria induſtria, vel expenſis colunt. Et habentur literæ eius apud Rodriq. Bulla octaua, & in Bullar. Romano. 1. Hoſpitali etiam apud Sanctam Mariam in Saxia Romæ, ſeu ordini Sancti Spiritus conceſſit Innoc. 3. vt decimas non ſoluerent de terris, aut vineis, quas ad opus infirmorū proprijs laboribus, vel ſumptibus colerent, vt patet *ex Conſtit. 7. Innoc. Tertij* §. 12. *in Bullar. Romana*.

273 Iſti ergò Pontifices contra legem conciliarem Concilij generalis *Lateranen*. ſub Innocentio tertio contentam *in cap. Nuper de decimis*, diſpoſuerunt, concedentes, vt, vel vniuerſaliter, vel de illis terris, quas Religioſi colunt proprijs impenſis, vel laboribus, vel ſaltem de hortis, & virgultis, decimas non ſoluerent, & nullam fecerunt mentionem dicti Capitis, vel Cōcilij, vel Conſtitutionum Apoſtolicarum in genere, imò nec qualibet clauſula *Nō obſtantibus, &c.* vſi ſunt. Nequit verò dici, quod id fecerint, vel ex ignorantia, vel ex inconſideratione legis conciliaris, quia huic interpretationi primo repugnat iſta noſtra *Decretalis* Bonifacij Octaui: ſecundò, quia non ſine magna iniuria Sedis Apoſtolicæ præſumi poteſt tanta ignorantia, aut inconſideratio in tot, ac tantis Summis Pontificibus, ſicut non ſine maxima irreuerentia, & iniuria tot, ac tantorum Summorum Pontificum poteſt affirmari, quod fruſtatoriè, & inaniter diſponere voluerint in hoc puncto. Dicendū igitur eſt, quod ſcienter, & ex propoſito mentionem dicti Concilij, & Conſtitutionum omiſerint; non quia voluerint ſcienter, & ex propoſito inutiliter diſponere, & mundum totum decipere, ſed quia iudicarunt eam mentionem non eſſe neceſſariam ad valorem ſuarum diſpoſitionum.

274 Et hoc confirmatur, quia aliud aſſerere, eſt exponere ludibrio hæreticorum conſtitutiones Apoſtolicas. Nam, ſi admittimus in tot, ac tantis Pontificibus ignorantiam, vel inconſiderationem; iam eſt aperta via ad contemnendas etiam in alijs Pontificum diſpoſitiones, ſub pretextu ignorantiæ; & inconſiderationis. Et amplius confirmatur, quia tanta ignorantia, & inconſideratio, nō poteſt præſumi, vt probabilis, & inculpabilis in materia, quam Pontifices tenentur ex officio conſiderare, cum nō ex accidenti in aliquo caſu, ſed ita regulariter hāc mentionem omiſerint, quæ aſſeritur neceſſaria ad valorem diſpoſitionum, quas fecerunt.

275 Sed vis huius rationis augetur conſiderando, quod Pontifices non neglexerunt derogatorias, quas adhibendi eſt aliqua neceſſitas. Nam quia ad derogandum priuilegijs particularibus eſt neceſſaria ſpecialis mentio, vel æquipollens, vt in hac decretali decernitur; vbi opus fuit derogatoria huiuſmodi, ea vſi ſunt etiam ab antiquiſſimo tēpore, & paſſim. Sic quia priuilegium, vt quis nō poſſit interdici, ſuſpendi, aut excommunicari eſt ſpeciale, huic derogauit expreſsè Vrbanus Secundus in literis datis 14. Septembris 1092. §. 24. quæ ſub *nu.* 9. leguntur in Bull. Caſſinen. & alij Pontifices eadem, vel ſimili derogatoria ſæpè vſi ſunt, & modo de ſtylo vtuntur. Pariter, quia conſtitutio Papæ ſiue in Concilio, ſiue extra Concilium edita, ſi habet derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, exigit, vt illius fiat mentio, ſaltem per æquipollens, & ad minus hæc eſt neceſſitas decentiæ, & reuerentiæ debitæ ſuis Anteceſſoribus à Succeſſoribus Pontificibus. Ideò ab antiquo Pontifices conſueuerunt mentionem facere ſimilium Conſtitutionum. Ita, quia conſtitutio conciliaris eiuſdem Concilij Lateranen. ſub Innocentio III. de duabus dietis, quæ cōtinentur in *cap. Nonnulli ſæpè allegato, de reſcript.* habet clauſulam derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, & reſcripta, ei derogare conſueuerunt Pontifices, & Innocentius Quartus ei derogauit in literis, quæ incipiunt. *Nimis iniqua* 15. *Kal. Octobr. Pontific. tertia*, quæ literæ habentur in Bullar. Ordinis Prædicatorum; & in conſtitutione ſecunda Vrbanus Quartus in Bullario Rom. & in conſtit. nona Bonifacius Octauus in eodē Bullario; & in cōſtitutione tertia Ioannes Vigeſimuſecūdus, & ſæpius per ſequentes Pontifices.

276 Item, quæ dicta ſunt de priuilegijs exēptionis à decimis contra ſtatutum Concilij Lateranenſis, etiam vera ſunt de priuilegio exemptionis à quarta Legatorum contra ſtatutum Concilij Vienen. & Clement. *Dudum, de ſepult.* Et quidem *in d. Clemen.* abrogatis priuilegijs, imò, & *cap. fin. de ſepulturis* præcipitur, vt Fratres Ordinis Prædicatorum, & Minorum de omnibus ſibi legatis, aut donatis cauſa mortis ſoluant quartam. Sed ab huius quartæ ſolutione exemit Prædicatores Gregorius Vndecimus in cōſtitutione 7. §. 28. & nec expreſsè derogauit dictæ Clement. nec Conſtitutionibus Apoſtolicis, nec aliquam poſuit obſtantiam. Quamuis poſtea cum praxis derogandi Cōſtitutionibus Apoſtolicis aucta fuit, eidem Clem. expreſsè derogatum fuerit per Martinum Quintum, Eugenium Quartum, & Sixtum Quartū in mari magno Prædicatorum.

277 Ex praxi igitur tot Pontificum, qui tot, ac tantis vicibus contra leges conciliares reſcripſerūt, nulla facta illarum mentione, & de quibus affirmari non licet, quod fruſtratoriæ, & inutiliter diſpoſuerint, vel quod ex ignorantia, vel inconſideratione inuoluntariè conceſſerint, quæ conceſſerunt, manifeſtum eſt eorum mentem fuiſſe mentionem Conciliorum, & expreſſam illorum derogationem non eſſe neceſſariam ad hoc, vt per noua priuilegia priores Conciliorum leges relaxentur.

278 Et tandem hoc conſiderandum, quod ſemē ex quo germinarūt tot, ac tantæ clauſulæ derogatoriæ ad priores tum Conciliorum, tum Pontificum leges, non fuit, niſi diſſenſio inter Canoniſtas, qui hoc principium per tot ſæcula certum

in

in diſputationem vocarunt. Cum enim duæ quæſtiones præcipuè ſint, quæ controuertuntur, ſcilicet an reſcriptum contra ius valeat, & deroget iuri nō facta mentione de iure, contra quod reſcribitur, & ſic, an ſit neceſſaria clauſula ſaltem generalis, *Non obſtantibus constitutionibus*, &c. Secunda verò quæſtio, an conciliaris conſtitutio contineat in ventre derogatoriam ad futura reſcripta, & priuilegia, & propterea ad illi derogandum, nec ſufficiat generalis mentio, ſeu clauſula, *Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis*, ſed requiratur ſpecifica mentio Conſtitutionis conciliaris, introducta fuit praxis Cancellariæ vtendi vtraque clauſula, ſcilicet, *non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis, & non obſtante conſtitutione talis Concilij, vel non obſtātibus cōſtitutionibus in Concilijs generalibus editis, vel alia ſimili*. Prius quidem praxis fuit apponere primam clauſulam, *Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis*. Sed ante Bonifacium Octauum non inuenio, quod aliquis Pontifex ea clauſula vſus fuerit, vel expreſsè conſtitutionibus Apoſtolicis in reſcriptis, & priuilegijs, quæ in Romano Bullario recenſentur vſus fuerit, niſi quod Clemens Quartus in Bulla 4. *Virtute conſpicuus*. §. 59. derogauit expreſsè conſtit. Innoc. IV. contentæ *in cap. 1. infra de priuilegijs*. Bonifacius autem Octauus ea clauſula generali, *Non obſtantibus, &c.* vſus fuit in conſtit. 9. quæ fuit erectionis, & priuilegiorū ſtudij generalis in Vrbe, & fuit data anno 1303. 8. Idus Iunij eius Pontificatus nono.

279 Sed hoc ideò factū fuit, quia compilato corpore iuris ſub Greg. IX. qui obijt anno 1241. illarum Gloſſ. *in c. Nonnulli in v. Fecerit mentionē, de reſcrip.* tradidit regulam, quod reſcriptum contra ius non derogat iuri, niſi faciat eius mentionem. Hoc poſtea limitauit Gloſſ. *in d. cap. Eam te. in v. literarum.* & voluit id non procedere, vbi Papæ reſcriptum ſit ex certa ſcientia, quia tunc dixit reſcriptum derogare legi. Innocentius autem Quartus ante annum 1243. in quo aſſumptus fuit ad Pontificatum idem quantum ad vtramque partem docuerat. Hac ergo doctrina radices altas mittente; Nam, & idem hic *num. 2.* voluit Archidiac. qui teſte Bellarm. *de ſcript. Eccleſ.* floruit circa annum 1283. Sed tempore Bonifacij Octaui vixit, cum ſuper ſcatū decretalium à Bonifacio compilatum ſcripſerit. Idem quoque hic *nu. 1.* ſentit Io. Monachus, qui teſte Cantalmaio fuit Capellanus Papæ, & Rotæ Auditor, & obijt anno 1315. & fuit creatus Cardinalis anno 1294. à Cæleſtino Quinto. Cum etiam lites eſſent inter DD. in iudicando quando reſcriptum ſit, vel non ſit ex certa ſciētia, Bonifacius Octauus anno 1303 ad tollendas huiuſmodi controuerſias cœpit derogare expreſsè conſtitutionibus Apoſtolicis. Et neque tamen hæc praxis ſtatim omninò inualuit, ſed vt patet ex *dictis artic. 12. ſup. num. 216. & 217.* Pontifices ſucceſſores aliquando ea clauſula vſi ſunt, aliquando non, vnde & ex Io. Andrea, qui floruit circa annum 1343 aduertit Panorm. *d. cap. Nonnulli num. 8.* quod doctrina illa Gloſſæ, quod reſcriptū non tollat legem, niſi faciat eius mentionem, communiter non ſeruabatur; fiebat tamen mentio de conſtitutionibus habentibus derogatoriam ad futura reſcripta, quia hoc ſemper fieri ſolitum fuit. Poſtea vero cum Canoniſtæ ſemper magis vrgerent pro neceſſitate derogatoriarum, inualuit praxis, vt regulariter in priuilegijs, & reſcriptis contra ius editis derogetur expreſsè conſtitutionibus Apoſtolicis aliquando per clauſulam generalem, & aliquando in ſpecie.

280 Concilijs autem generalibus in ſpecie, vbi diſpoſitum fuiſſet cōtra aliquod decretum habens derogatoriā ad futura reſcripta, Pontifices conſueuerunt derogare, & ſic praxis fuit derogare decreto de duabus diætis, quod fuit Concil. Lateranen. ſub Innocentio Tertio. Sed vbi decreta Conciliorum Generalium non habebant derogatoriam ad futura, non fuit conſuetudo illis derogandi in ſpecie. Inuenio in Bullario Romano, quod Vrbanus Sextus in ſua conſtit. prima ad fauorem Camerarij Sedis Apoſtolicæ anno 1379. appoſuit hanc clauſulā. *Non obſtantibus Generalis Concilij, & alijs Conſtitutionibus*, &c. Sed crederem quod loquatur de conſtit. Concilij Lateranen. de duabus diætis; agitur enim in illa conſtitutione de facultate iudicandi, citandi, aduocandi, &c. & in præfato Concilio, vt patet *cap. Nonnulli de reſcript.* prohibitum fuit trahere reum vltra duas diætas. Solùm ergo inuenio, quod Martinus Quintus in conſtitut. 4. concedens amplam exemptionem à decimis Carthuſianis anno 1420. primus derogauit in ſpecie Concil. Lateranen. Quamuis enim illius expreſſum nomen non ponat, cum tamen concedat exemptionem à decimis de quibuſcumque pratis, prædijs, &c. ſiue ante, ſiue poſt Concilium acquiſitis, & poſtea derogando dicat, *Concilij prædicti, ac alijs per nos, ſiue Prædeceſſores noſtros editis conſtitutionibus Apoſtolicis contrarijs non obſtantibus quibuſcumque.* Manifeſtum eſt, quod reſpicit Conſtit. Conc. Later. *in cap. Nuper de decimis*, in quo ſtatutum fuit ſoluendas eſſe decimas de bonis poſt illud Concilium acquiſitis. Idem verò Pontifex in conſtit. 8. ad fauorem Ciſtercienſiū exemptionem concedés amplam à decimis de bonis ante, vel poſt Concilium acquiſitis, poſtea derogando nullam facit mentionem Concilij. Succeſſiuè verò Eugen. Quartus anno 1432. plura cōcedens priuilegia Curialibus, & Officialibus Romanæ Curiæ in ſua conſtit. 4. derogauit conſtitutionibus per clauſulam. *Non obſtantibus Apoſtolicis, & quibuſcumque generalibus, prouincialibus, vel ſynodalibus Concilijs, editis conſtitutionibus, &c.* in conſtit. 9. ad fauorem Caſſinen. anno 1436. derogauit conſtitutionibus per hanc clauſulam, *Non obſtantibus in Caſtantienſi, & alijs Concilijs, &c.* Iidem verò Pontifices Martinus Quintus, & Eugenius Quartus in confirmatione priuilegij ampliſſimi Gregorij Vndecimi pro Ord. Prędicatorum, derogauerunt in ſpecie Clem. *Dudum, de ſepult.* quæ eſt Concil. Vienen. Sic igitur poſt annum 1430. in ſæculo 15. ſub Martino Quinto initium habuit vſus derogandi in ſpecie decretis Conciliorum Generalium non habentibus derogatorias ad futura.

281 Sed huius vſus nulla alia fuit cauſa, niſi quia cum Innocentius *in cap. Ex parte, de capell. Monach.* & Hoſtien. dixerint nō eſſe neceſſe, vt magis fieret expreſſa mentio Conciliorum, quam aliarum conſtitutionum Apoſtolicarum, è contra Archidiac. qui floruit tempore Bonifacij Octaui hic *nu. 2.* voluerit ad derogandum Concilio generali neceſſe eſſe, vt fiat illius expreſſa mentio, cuius ſententiam ante annum 1432, in quo vſus huius mentionis initium ſumpſit, ſequuti ſunt Oldradus *conſil. 356. & 428.* qui ſecundum Cantalmaium fuit Auditor Rotæ anno 1312. Baldus, qui teſte Bellarmino

Digitized by Google

mino floruit circa annum,390. *in l. Humanum.* Io. de Anania circa annum 1430. *in cap. Cum Diœceſis. de vſuris*, & circa eadem tempora Ludouicus Romanus, qui fuit Auditor Rotæ, & ſecundum Cantalmaſium obijt anno 1339. *in l. Si verò ff. ſol. matrim.* vnde tunc iam Archidiaconi opinio præualuerat. Et ideo non mirum, ſi tunc poſt celebratũ de proximo Concilium Conſtantien. in quo Martinus fuit electus Pontifex, ad tollendas Iuriſtarũ contentiones, & controuerſias idem Martinus cœpit in priuilegiorum concesſione derogare in ſpecie Conciliorum generalium decretis. Hæc enim eſt cauſa, ob quam Pontifices etiam nunc longiſſimis, & validiſſimis derogatorijs vtuntur, vt valor diſpoſitionum ſuarum à Iuriſperitis non controuertatur.

282 Et tamen hic vſus non fuit continuus, ſed interpollatus, vt ſupra eſt aduotatum, quamuis poſtea praxis ſic derogandi magis firmata fuerit, & regulariter ſic fiat.

283 Hæc ſunt, quæ maximam difficultatem mihi faciunt contra illam communiorem ſententiam, quæ affirmat ad derogandum legi Concilij generalis neceſſariam eſſe eius mentionem, & ſpecialẽ derogationem, ſaltem per æquipollens, & quæ me cogunt, vt aſſeram primam illam ſententiam oppoſitã eſſe in rigore iuris veram, & quod licet lex cõciliaris ſit ſpecialis prærogatiuæ, quia facta per Papam concilio annuente, ſeu deliberante, nihilominus non per hoc ſimpliciter ſuperet alias leges à ſolo Papa extra concilium emanatas, ideò per ſe loquendo non eſt ſimpliciter diſcrimen inter leges Papæ in concilio, vel extra concilium latas in earũ diſpenſabilitate, aut abrogabilitate, ſed imò dari poſſunt leges Papæ extra cõcilium latæ longè magis indiſpenſabiles, & nõ abrogabiles, quàm leges conciliares. Neque enim ex conditione legiſlatoris, neque ex maxima prudentia, ex qua leges promanarunt, ideo ſimpliciter leges ſunt indiſpenſabiles, vel non abrogabiles, ſed præcipuè, & ſimpliciter ex vtilitate, aut neceſſitate earum in ordine ad bonum commune habent leges, vt non mutentur, vel mutentur, vt cum D. Th. *p.* 1. 2. *q.* 97. *art.* 1. & 2. docent communiter Theologi, & dictum eſt ſupra *ar.* 1. & 2. ideo vbi lex conciliaris non inuenitur vtilis, eſt mutanda, non minus quam qualibet alia lex Pontificia.

284 Nam vt ex dictis *art.* 1. dicebatur cauſa abrogandi leges, eſt quidem aliquando ex imprudentia legiſlatoris, vel eius imperfectione; ſed alia cauſa magis frequens eſt rerum mutatio ex qua fit, vt quod erat vtile euadat inutile. Et etiam diuerſa conditio hominum ex qua eſt, vt quod conuenit vni, alteri diſconueniat. Ex prima igitur cauſa nec leges Pontificiæ extra concilium editæ ſunt reuocabiles. Et vt verum fatear, in hoc leges conciliares ſe habent vt excedentes, & exceſſæ. Nam verũ eſt, quod præſumitur eas fieri cum maxima prudẽtia, quia fiunt ex deliberatione plurium, & doctiſſimorum. Verum obſtat, quod vbi legiſlator habet in lege intereſſe priuatum, longe difficilius eſt, vt iuſtitia communis ſeruetur. Modo in legibus Conciliaribus Epiſcopi, qui ſunt ſuperiores legiſlatores, vt plurimum ſunt partes, vt cum de eorũ iuriſdictione agitur, vel de Epiſcoparum redditibus, vel Clericorum ſæcularium vtilitate, aut de propriæ nationis mutandis, vel corrigendis moribus, & alijs huiuſmodi. Vnde quantum difficile eſt, vt quis ſit prudens iudex in propria cauſa, & ſimul prudens ſit, vt contra ſe iuſtè iudicet, tantum difficile eſt, vt leges conciliares ſint ex omni exquiſita prudentia, & iuſtitia. Quod locum non habet in legibus editis à Pontifice extra concilium, quæ nõ intereſſe Põtificis reſpiciunt regulariter, ſed Eccleſiæ vtilitatem. Vnde ex hac parte in immutabilitate ſunt conciliaribus præferẽdæ. Ex alia verò cauſa mutandi leges, quæ eſt ex parte materiæ, eadem eſt ratio de conciliaribus legibus, & alijs; ſicuti, vt probatum eſt, omnes ſunt ex eadem Sedis Apoſtolicæ auctoritate. Quod verò ex D. Thomæ doctrina cõſuetudo ſeruandi legẽ antiquam reddat difficiliorem iuſtam illius mutationem, per ſe eſt cõmune omni legi tali firmata conſuetudine: & non deſunt leges conciliares, quæ non ſunt vbique receptæ, ſed ſunt conſuetudine abrogatæ.

285 Addo quod neque practica Rotæ eſt prorſus aliena ab opinione Innocentij, & Hoſtienſ. vnde placet de verbo ad verbum referre particulã deciſionis impreſſæ inter volantes, & dicitur Romana iurium funeralium data coram Zarate die 4. Iulij 1653. quæ ſic habet. *Nec aduerſatur, quod in huiuſmodi priuilegijs derogatum non fuerit Clem. Dudum de ſepult. Quemadmodum requiritur, vt talis exemptio poſſit competere per textum in cap. Ex parte de capell. Monac.* Rota *dec.* 122. *p. p. diuerſorum*, & *dec.* 101. *num.* 2. coram Cauall. Petr. de Vbaldis *de canonica parochiali cap.* 6. Nam *cum exemptio per Pontifices proceſſiſſet in ampliſſima forma, & ſub verbis vniuerſalibus nullam reſtrictionem patientibus, & expreſſa mentio quartæ funeralium in priuileg. Sixti Quarti habita fuerit, ſub tali vniuerſitate derogatum cenſetur d. Clemen. Dudum. cum per eam conſtet de voluntate Papæ derogare volentis, vt in terminis reſpõdet* Rota *in dicta Craconien. quartæ funeralis coram R. P. Domino Peutingerio.* Barboſ. *de iur. Eccleſ. l.* 6. *cap.* 24. *n.* 8. & *de off. Paroch. d. cap.* 25. *num.* 8. *licet aliàs ſub generalitate non adeo comprehenſiua, ex qua deſumi valeat Pontificis voluntas, derogatio d. Clemen. non induceretur; quomodo intelligenda ſunt in contrariũ adducta, vt etiam diſtinguitur in d. Craconien. 4. funer.* 5. *Non obſtat.*

286 Circa quæ duo conſideranda ſunt. Primò, quod Rota *in praxi* iudicauit ſecundũ eam opinionem, quæ cenſet derogari Concilio generali per clauſulas generales, quando conſtat voluntatem Papæ eſſe illi derogare, & quod de hac voluntate Papæ aliunde poteſt conſtare, quam ex expreſſa mentione Concilij, vel in ſpecie, vel in genere. Secundum eſt, quod Rota voluntatem Papæ intendentis derogare. *Clement. Dudum, de ſepult.* quæ eſt Concil. Vienen. colligit ex vniuerſalitate verborũ, & ex facta expreſſa mentione, & conceſſione eius, quod certum eſt eſſe contra concilium; nimirum ex mentione expreſſa quartæ funeralis, quæ eſt 7. regula poſita ſupra *ar.* 7. *num.* 129. Nam quando in reſcripto Papa expreſsè concedit id, de quo certus eſſe poteſt, quod eſt contra concilium, quia non eſt in Papa præſumendũ mendacium, & animus fallax, & deceptorius, ſed quod id intendat, quod ſe intendere ſignificat, ideò dum concedit expreſsè, & clarè id, quod eſt certum eſſe contra concilium, colligitur, quod velit derogare concilio; vndè tunc, nedum per clauſulas generales, ſed etiam ſine derogatorijs intelligitur derogatum concilio

iuata

Digitized by Google

ixta declarationem prætati motus Pij Quinti. Nihil verò amplius in ſubſtãtia docet illa prior opinio. quæ abſolutè docet, non eſſe diſcrimen inter leges Papæ in concilio generali,& extra concilium emanatas,& quod ad huiuſmodi legibus derogandũ, non eſt neceſſaria mentio Concilij generalis, maximum ſi Papa in noua diſpoſitione id diſponat, quod verè eſt contra Concilium, & de quo Papa potuit eſſe certus,quod id eſt contra Cõcilliũ. Quod enim euidentius ſignum voluntatis Papæ, quam eius ſermo, & reſcriptum, per quod ſignificat ſe concedere id, quod aliàs Papa ſcit eſſe per concilium prohibitum?

287 Sed data,& admiſſa etiam ſecunda ſententia, & admiſſo,quod lex conciliaris portet ſecum derogatoriam ad futura reſcripta, adhuc dicẽdum eſt, quod ſi clauſula generalis habeat adiunctam derogatoriam derogatoriarum per hæc, vel ſimilia verba, videlicet. Quibus omnibus, & ſingulis etſi pro illorum ſufficienti derogatione, aliàs de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mẽtio, ſiue quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, eorum omnium, & ſingulorum tenores præſentibus,ac ſi de verbo ad verbum infererentur, pro plenè,& ſufficienter expreſſis, & ad verbum inſertis habentes, &c. Dicendum inquam eſt, quod hic per æquipollens fit ſpecifica,& indiuidua mentio cuiuſcumque legis conciliaris cũ clauſula *quorum tenores*, maximè ſub forma prætata explicata habeat vim expreſſionis ſpecificæ, & indiuiduæ omnium eorum, ad quæ relata eſt. Felin. *cap. Nonnulli*, 28. *de reſcript. n.* Butr. *conſ.* 2. *num.* 5. Gemin. *conſ.* 65. *num.* 21. Cadot. *ſup reg. Cancel. dec.* 10. *nn.* 3. *& dec.* 38. *nu.* 3. Card. Iuſc. L. *E. concl.* 350. *num.* 1. Rota *dec.* 466. *n.* 5. *& dec.* 506. *nn.* 5. *p. p. recent.* Barboſ. *clauſ.* 157. *nu.* 4. & ideo per talem clauſulam ſufficienter derogatur conſtitutioni conciliari.

288 Et additur,qood vbi lex conciliaris habet expreſſam derogatoriam ad ſuturas diſpoſitiones, noua diſpoſitio illi derogat, ſi eiuſdem faciat expreſſam mentionem, vel æquiualentem. Felin. *cap. Nonnulli* 18. *de reſcript. fallentia* 2. *nn.* 6. ex Butrio in *cap.* 1 *de reſcript.* Bartol. *in l. Si quis in princip. teſtamenti de legibus* 3. Aretinus *in d. cap.* 1 *de reſcript.* vnde per clauſulam *quorum tenores*, ſub prælata forma explicatam derogatur cuicumque legi conciliari etiam habenti clauſulam derogatoriam ad futura reſcripta, quia ex obſeruantia Curiæ dicta clauſula derogat quibuſcumque legibus habentibus derogatorias expreſſas futurarum derogatoriarum. Pariſ. *conſ.* 42 *n.* 15. Gonzal. *ad regul. Cancell. gloſſ.* 36. *num.* 102. Rota *in Toletana iudulti* 12. *Maij* 1023. coram Ramboldo,& Put. *dec.* 804. *l.* 1. *& dec.* 113. *& dec.* 161. *num.* 1. *p.* 2. *& dec.* 682. *num.* 3. *l.* 3. *p.* 3. *diuerſarum.* Mohæd. *dec.* 1. *de reſcript.*

289 Et non eſt cur ab hac regula excipiatur conſtitutio conciliaris, & dicatur, nec per clauſulam, *quorum tenores*, derogari conciliari legi, niſi fiat expreſſa mentio concilij. Nam quidquid ſit de clauſula, *& ſi talia forent*, &c. per ampliſſimã clauſulam ſupra explicatam ſufficienter derogatur etiam conciliari legi habenti derogatoriam ad futura, vt ex Bald. *l. Omnes C. de præſcript.* 30. *annorũ.* Alex. *conſ.* 155. *nn.* 12. *l.* 6. Soc. *conſ.* 3. *vol.* 3. Curtio Iunior. *conſ.* 110. *num.* 32. Pariſ. *conſ.* 7. *n.* 42. *l.* 2. Iaſon. *conſ.* 3. *l.* 3. Gorad. *conſ.* 6. *num* 54. *conſ.* 97. *num.* 9. Tiraq. *ad legem connubij. gloſſ.* 7. *nu.* 207. probat Rota *coram Orano* 17. *Martij* 1589 *in Canchen. exemptionis decimarum*, quàm licet non integrè refert Garz. *p.* 1. *cap.* 5. *num.* 39.

290 Sed imò vlterius dicendum eſt, quod generaliſſima derogatio. *Quibuſcumque in contrarium non obſtantibus*, ſufficit ad derogandum Concilio, etiam habenti expreſſam derogatoriam ad futura, ſi adiungatur clauſula, *quorum tenores*, vel etiam ſimplex clauſula, etiam ſi de illis fieri deberet expreſſa mentio. Quia vbi diſpoſitio poſterior, ſeu priuilegium, aut reſcriptum manifeſtè eſt contrarium Concilio, clauſula generaliſſia, *quibuſcumque non obſtantibus*, indubitatè compræhendit conciliũ, clauſula verò, *Etiam ſi de illis ſpecifica mentio fieri debet*, ſatis manifeſtat voluntatem Papæ (quem non ligant derogatoriæ prioris legis) eſſe, ſe nolle vti alia expreſſiori derogatione, ſed velle omninò derogatum eſſe priori diſpoſitioni, quacumque derogatoria munitæ; & quia qui abſolutè negat genus, negat quamcumque ſpeciem; igitur Papa qui negat ſe velle exprimere in ſpecie hanc, vel illam legem, etiam ſi illius mentio fieri deberet, ſimul negat ſe velle facere mentionem legis contrariæ hoc, vel illo modo, ſed velle, quod ſua diſpoſitio valeat nulla obſtante derogatoria alterius legis. Quæ magis procedunt, vbi Pontifex diſponit motu proprio, & ex certa ſcientia, vide in *Deciſion.* 493. *l.* 2. Put. tres inſignes Rotæ Auditores, nimirũ Mohedanus, Fabius, & Romanus fuerunt in voto, quod vbi illa tria concurrunt, nimirùm motus proprius, certa ſcientia,& facti narratiua, & clauſulæ generales ſufficienter derogatur concilio.

SVMMARIVM.

291 *Rationes ad oppoſita* 292. 293.

294 *Lex non derogat ſtatuto, quod addit ad ius commune.*

Diſtinctia ad quæſtionem ſecundum Dominicum.

295 *Statutum non diſponens, niſi ex ratione communi, quod diſponit lex, tollitur per legem contrariam, ſecus ſi ex diuerſa ratione.* 296. 297.

298 *In dubio præſumendum, quod ſtatutum ſit conforme.*

299 *Quid ſi ſtatutum ſit iuratum.*

300 *Inferior poſſet de nouo ſtatuere.*

301 *Auctoritas inferioris ſubordinatur ſuperiori.*

302 *Lex trahit ad ſe ſtatutum, non è contra.*

303 *Idem poteſt ob delicta plura à iure, & ab homine excommunicari.*

304 *Diſpoſitio ſuſarentis multiplicat vinculum ſecundum quid.*

305 *vbi diſpoſitio inferioris ſit alia à iure communi non tollitur per legem.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS XIV.

Vtrum lex abrogans aliam legem, ſimul abroget particulare ſtatutum loci, quod eſt conforme legi abrogatæ?

291 QVamuis enim iuxta deciſionem præſentis Decretalis lex communis non deroget ſtatuto particularis loci non facta eius mentione, quia præſumitur, quod legislator illud ſtatutum ignoret, & lex ad ignorata à legislatore non extenditur, nihilominus dubium eſt, an hoc ſit verum etiam in caſu, in quo ſtatutum particularis loci ſit conforme iuri communi, quia per illud non ſtatuitur, niſi quod præcipitur per ius commune. Et videtur, quod in hoc caſu etiam lex non deroget ſtatuto, per ea, quæ adduxit Io. de Lignano apud Petrum de Ancharano hic *num. 11. & ſequent.* Et quidem primò. Quia vbi leges ſunt editæ à diuerſa authoritate, vna non tollit aliam; alia verò eſt authoritas Pontificis ferentis legem vniuerſalem, & v. g. Epiſcopi ſtatuëtis aliquid pro ſua Diœceſi. *cap. Per principalem 9. q. 3. & cap. Inferior 21. diſtinct. & l. Ius ciuile. ff. de iuſt. & iur.* Propterea ſicut ſi conſuetudinem certi loci transfundat Papa in legem vniuerſalem illa conſuetudo non vocatur amplius conſuetudo, ſed lex communis. *cap. Cum prohibitio, de cland. deſponſ.* Sic igitur è contrario ſi lex communis redigatur in ſtatutum non erit dicenda lex communis, ſed ſtatutum, aliud à lege communi, quod per legis communis abrogationẽ non tollitur. Item excommunicatus à iure poteſt excommunicari ab homine, *capit. Egeltrudam. 3. & cap. Ita quorumdam, de iudic.* Vnde ſuper eo poteſt diſponere inferior, ſuper quo diſpoſuit ſuperior, nec tamen abſolutus ab excommunicatione iuris eſt abſolutus ab excommunicatione ab homine. Quin imò per prouiſionem inferioris in vno caſu videtur receſſum à iure communi *l. fin. C. de pact. cond.* Itaque igitur apparet, quod per diuerſam authoritatem ſtatuentium, quod eſt ſtatutum ab inferiori de eo, de quo ſtatuit ſuperior cõdens legem communem, non eſt cenſendum ius cõmune, ſed ſtatutum particulare, & diuerſum.

292 Secundò idem probat, quia vbi vinculum eſt duplicatum augetur effectus, vnde ablata vna diſpoſitione manet altera, vt notatur *in cap. Ex ſuarum, de vſu Pallij, & l. Quotiens. C. de act. & oblig.* vbi noua diſpoſitio concurrit cum antiqua diſponente, & ſic etiam particulare ſtatutum poteſt cõcurrere cum iure communi, quia pars eius eſt, vt *d. l. Ius ciuile. ff. de iuſt. & iur.* Tertiò autem ad idẽ adducit multa exempla, vt ſi iudex præfigat terminum, quem præfigit ius commune, cenſetur dilatio iudicialis nõ legalis. Item ſi, quod tacitè ineſt; ponatur expreſſum, parit nouum effectum, vt patet *in l. aliquando, ff. de condit. & demonſtrat.* Ex paritate igitur iuris diſpoſitio per particulare ſtatutum erit diſpoſitio particularis, & localis, non autẽ ius commune; igitur abrogato communi iure, non per hoc erit abrogatum ſtatutum locale.

293 In contrarium eſt, quod iura non permittunt ſuperfluitatem, & ita vel particularis ciuitas, aut inferior non poteſt ſtatuere de eo, de quo diſpoſitum eſt per ius commune, vel particulare ſtatutum non concurrit cum iure communi, ſi de eodem diſponat, ſed cenſendũ eſt, ac ſi eſſet ius commune. Et ita hanc partem, ſcilicèt, quod lex poſterior abrogãs priorem ſibi contrariam, ſimul abroget ſtatutum locale, quod eſt ſecundum ius cõmune, tenent hic Gloſſ. *in v. facti.* Archid. *n. 3.* Anchar. *num. 12.* Dom. *n. 27.* Franc. *nu. 15.* Et cum ex his DD. aliqui, vt videbimus, loquantur cũ diſtinctione. Io. de Imol. apud Dom. *nu. 29.* indiſtinctè tenet, quod ſtatutum Epiſcopi nullo modo remanet, reuocato iure communi; cum ipſe non poſſit ſtatuere contra ius commune.

294 Dicendum eſt, quod Domin. hic *num. 29.* diſtinguit inter ſtatutum factum contra ius commune ab eo, qui habet auctoritatem ſtatuendi contra illud, & factum, ab eo, qui non poteſt id facere, & ait, quod loquendo de priori ſtatuto, vera eſt opinio Io. de Lign. quod ſcilicet lex poſterior non derogat ſtatuto particulari, etiam ſi illud ſit ſecũdum ius commune. Sed iam ſupra probatum eſt, quod magiſtratus inferior etiam in ciuilibus, non poteſt ſtatuere contra ius commune. Et quatenus etiam poſſet; nihilominus, cum eius ſtatutum etiam per ius commune reuocari poſſit, ex hoc non redditur bona ratio, per quam dicatur illud ſtatutum non reuocari reuocato iure communi, cui concordat ſtatutum illud particulare.

295 Aliter ergo diſtinguendo dicitur, quod ſtatutum locale, ſeu particulare, vel addit aliquid ad ius commune, vel nihil addit. Si enim addit, ratione eius, quod addit eſt diuerſum à iure communi, & non reuocatur communi iure reuocato, ſi quod addit, eſt à communi iure ſeparabile, & poteſt ſeruari, obſeruata ſimul plenè lege poſteriori illud prius ius commune abrogante. Et propterea Gloſſ. vtitur dictione *ſolum*, & quærit, an reuocato iure communi reuocetur ſtatutum, quo ſolum cauebatur ius commune. Et reſoluendo quæſt. vtitur dictione *ſimpliciter*, & ait. quod ſicut per poſteriorem legem reuocatum eſt ius commune; ita & ſtatum quod ſimpliciter, ideſt purum ius commune ſine addito continebat. Et ratio eſt, quia lex legi non derogat, niſi inquantum ei opponitur; ſi ergo ratione eius, quod ſtatutũ addit legi, lex poſterior priori legi oppoſita, non opponitur ſtatuto, ei non derogat.

296 Sed ſi ſtatutum non diſponit, niſi ſimpliciter id, quod diſponit lex communis, datur à Dom. *num. 27. & 29.* alia diſtinctio. Nam vel conſtitutio vniuerſalis prior habet vniformem cauſam, & rationem diſponendi reſpectu omnium locorum, vel habet diuerſam. Si enim conſtitutio vniuerſalis nõ habet vniformem cauſam, & rationem diſponendi pro omnibus locis, ſed in aliquo adeſt ſpecialis ratio, & vtilitas diſponendi id, quod ius commune diſponit, quam vtilitatem reſpicit ſtatutum loci, tunc poſterior lex, nec legem priorem reſpectu illius ſpecialis cauſæ, nec ſtatutum ex ea cauſa diſponens abrogat, ſeu corrigit. Neque enim Pontifex videtur per legem poſteriorem reuocare particulares rationes ſibi incognitas, & quorum non meminit, quæ priorem legem ſuſtinent in loco, ſed ſi rationabiles ſint, eas conſeruat. Et ita in hoc ſenſu ſuſtineri poteſt opinio Io. de Lignano.

297 Sed ſi ſtatutum ex eadem cauſa, & ratione diſponit, præcisè de eo, de quo diſponit lex prior, nimirum ex cauſa illa generali, & vniformi, per quam Pontifex, ſeu ſupremus Princeps legem vniuerſalẽ edidit, in hoc caſu lex poſterior derogans priori legi ſimul derogat ſtatuto particulari non diſponente, niſi quod diſponit ius commune, & ex eadem cauſa. Tum primo, quia in eo caſu ſtatutum non eſt, niſi ius commune ex particulari authoritate applicatum loco; minor vero authoritas inferioris legislatoris, non poteſt vincere authoritatem

ſupe-

Digitized by Google

perioris, vt illa velit conſeruari, quod iſta cenſee ſe abrogarum. Quod optimè confirmat Gloſſa, uia aliter eſſet in poteſtate inferioris, puta Epiſ. opi ſtatuēdo particulariter, quod eſt iure commu- i ſtatutum tollere poteſtatem à Papa derogandi iuri communi, niſi ſimul deroget iuri particulari. tem nō habet hic locum præſumptio ignorantiæ, uæ ſufficiat ad faciendum, quod Pontifex, ſeu rinceps ſupremus non præſumatur velle tollere ſtatutum à ſe ignoratum, quia ſolùm illud mate- aliter ignorat cum ſciat id, quod per illud diſpo- itur, & cauſam diſponendi. Nihil verò intereſt, uod neſciat id fuiſſe diſpoſitum etiam per inferi- rem, quia hoc ſolùm materialiter, & accidentali- er ſe habet ad illam diſpoſitionem prioris legis, & anquam quid annexum ſecundarium, quod deficit eſſante principali, quod benè cognoſcit Pontifex, ſeu ſupremus Princeps nolens illam diſpoſitionem onſeruare, ſed eſſe abrogatam, & quæ tantam vim on poteſt obtinere ex vi authoritatis inferioris, vt oſſit cōſiſtere cōtra efficaciā legiſlatoris ſuperio- s. Et ita hoc etiam docuit Felin. *cap. 1. de reſcrip. n. 6* poſt Io. de Anania & Card. & Bald. *ibidem*, & lios, & idem habet hic Marſc. *nu.* 204. *&* 227.

298 Limitat verò Felin. aſſertionē hanc duo- decim modis. Sed illæ limitationes reducuntur ad atas diſtinctiones, & in illis ſemper eſt aliqua inerſitas, vel quia ſtatutum aliquid addat iuri ommuni, vel ex ſpeciali motiuo ſit editum, & ſic t vinculum de per ſe. Addit verò, & bene ea ard. id, quod adnotauit etiam Domin. *n.* 29, quod licet in dubio præſumendum ſit, quod ſtatutum idem ratione ſit editum, qua ius commune, & ſit otius declaratio Iuris communis. Multa etiam ro, & contra habet hic Gomez *nu.* 208. *& ſeq.* quæ pud illum videri poſſunt. Hoc conſiderandum ea ranc. *n.* 15. quod ſtatutum cenſetur idem, quod is commune, cui eſt conforme, quantum ad illum ffectum, qui eſt reuocari ex reuocatione iuris cō- iunis. Nam quantum ad alios effectus poteſt re- eriri diuerſitas.

299 Sed quid ſi ſtatutum eſſet iuratum? Felin. ap. 1. *de reſcript. nu.* 16. *v. Fallit tertiò.* exiſtimat, uod tunc abrogato iure communi, non abroga- ur ſtatutum. Sed Marſcotus hic *num.* 234. ex odem Felin. *in cap Conſtitutus de reſcript* aduertit, uod in iuramento inferiorum ſemper eſt excepta uthoritas ſuperioris, & præcipuè Papæ. Et ideò ſe poſt Io. Andr. *in cap. Vt ſuper de rebus Eccleſ.* enet, quod reuocato per Papam iure communi euocetur etiam ſtatutum iuratum iuri conforme. Neque enim inferiores ſuo iuramento poſſunt im- pedire Pontificem, ne reuocet legem.

300 Reuocato tamen iure communi, & ſtatu- to, inferior, qui poteſt ſtatutum condere, poſſet de nouo ex iuſta cauſa iterū idem ſtatuere, quod fuit reuocatum, vt aduertit idem Marſc. *nu.* 236. Dixit amplius idem Marſc. *n.* 239. quod non eſſet reuoca- tum ſtatutum, ſi ex hoc ſequeretur ſcandalum. Ve- rum non video quale ſcandalum poſſit oriri ex re- uocatione ſtatuti, ſi non adſit in loco ratio ſpecialis illud ſeruandi, ſed ſola illa ratio communis, quam ius commune reprobat. Nihilominus in periculo ſcandali expectanda eſſet ſecunda iuſſio, & conſu- lendus Papa. Sed tamen iuxta ſupradicta ſtatutum non eſſet reuocatum, ſi eius obſeruantiæ datur ra- tio ſpecialis in loco.

301 Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quod authoritas Epiſcopi, ſeu Magiſtratus infe- rioris, & Pontificis, ſeu Principis ſunt diſtinctæ, ſed ſubordinatæ, & illa dependet ab iſta, nec po- teſt præualere contra illam, & quatenus ex aliqua iuſta cauſa inferior diſponat de eo, de quo diſpo- ſuit Papa, vel Princeps, vt v. g. vt magis diſpoſitio timeatur, & ſeruetur, quia plus ſolet timeri, quod ſpecialiter ordinatur. *cap. Si aduerſus de hæretic.* vel ex alia ſimili cauſa generali cauſæ ſubordinata, & illi annexa; dum Papa, vel Princeps non vult illam diſpoſitionem ſeruari, ceſſat omnis illa cauſa, & iuſtitia, nec eſt vnde magis timeatur diſpoſitio, quem Papa, vel Princeps non vult timeri, & ſeruari.

302 Nec obſtat *cap. Cum inhibitio 3. de Clan- deſt. deſponſ.* Tum primo quia in caſu illius Capitis per Concil. Innoc. III. augebatur effectus, quia ſpe- cialem aliquorum locorum conſuetudinem proro- gauit ad alia loca, quod ſufficit, ad hoc vt illa conſuetudo tranſierit in legem, ſed vbi ſtatutū præ- ciſè diſponit, & ex eadem cauſa principaliter, ex qua diſponit ius commune non augetur ſubſtan- tialiter effectus. Sed reſpondetur ſecundò, quod longè eſt diuerſa ratio in hoc de ſtatuto particu- lari, & lege vniuerſali. Quia inferius non trahit ad ſe ſuperius. Et propterea ſtatutum particulare non poteſt facere, quod conſtitutio vniuerſalis di- catur eſſe ſtatutum particulare, ſed vbi Princeps ſua authoritate immediatè diſponit, diſpoſitum ſim- pliciter eſt de iure communi, & eſto poſſit eſſe etiā de iure particulari, tamen quia ſuperius trahit ad ſe inferius, vel illud ſaltem ſibi ſubordinat, tunc diſpoſitio abſolutè, & ſimpliciter eſt de iure com- muni, & ſolùm ex parte, & ſubordinatè de iure particulari.

303 Sic neque obſtat *cap. Ita quorumdam 6. de Iudæis*: Nam nihil obſtat, quod pro diuerſis delic- tis vnus, & idem ſit excommunicatus à iure, & ab homine diuerſis excommunicationibus, & ita quod abſolutus ab vna excommunicatione non ſit abſolutus ab alia. Sed quando pro eodem delic- to, & cauſa, quis excommunicatus eſt à iure, & ab homine, excommunicatio ab homine cenſetur po- tius declaratio, & denunciatio excommunicatio- nis latæ à iure, quam noua excommunicatio. arg. *cap. Cum ſecundum leges 19. infra de hæret.* vt benè aduertit Anchar. *n.* 13.

304 Ad ſecundum dicitur, quod præciſè ex eo quod inferior diſponat de eo, de quo diſpoſuit ſuperior multiplicatur vinculum ſecundum quid, quia vinculum, quod ſuperadditur eſt ſubordina- tum tam cauſæ, & fini, quam iuriſdictioni, & vo- luntati ſuperioris, & ſe habet acceſſoriè, & tan- quàm accidens diſpoſitionis ſuperioris. Qua ſub- lata vinculum illud, quod ab inferiore robur ha- bebat, rumpitur, & diſſoluitur.

305 Ad tertium dicitur, quod exempla allata ſunt longè diuerſa, & in eis continetur ſpecialis diſpoſitio diuerſa ex parte diſpoſitionis, & cauſæ illius, & non præciſè ex parte diſponentium, quo- rum vnus ſit alteri ſubordinatus. Ad id verò, quod adductum fuit ex Ioann. de Imol. benè reſpondet Domin. *nu.* 29. quod licet Epiſcopus poſt latum commune ius, non poſſit contra illud ſtatuere; potuit tamen ſtatuere, quod tunc non erat contra ius commune. Quod ſuperueniens ſtatuto Epiſco- pi illud non tollit, niſi iuxta ſupra explicata.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

306 *Ratio ad oppoſitu.*
307 *Lex tollit rauſuetudinem generalem.*
308 *Conſuetudo generalis, quæ eſt totius diſtrictus legislatoris.*
309 *Lex non tollit ſpecialem conſuetudinem.*
310 *Niſi ſit conformis iuri communi.*
311 *An abrogatio conſuetudinis cauſet ſcandalum.*
312 *Lex tollit ſpecialem conſuetudinem, ſi ſit nota legislatori.*
Conſuetudo non tollitur, non facta eius mentione etiam ſi ſit contra bonum publicum.
Lex temporalis ſuſpendit notam conſuetudinem.
Lex tollit conſuetudinem poſitum in corpore iuris.
313 *Lex non tollit conſuetudinem ſpecialem, etiam ſi fiat reditus ad ius antiquum.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS XV.

Vtrum lex conſuetudinem ſpecialem locorum, aut perſonarum tollat nulla eius facta mentione.

306 Videri autem poteſt, quod lex ſpecialem conſuetudinem tollat; quia in diſpoſitionibus poſterior priorem ſibi oppoſitam, ſiue ſcripta ſit, ſiue non ſcripta, abrogat, aut corrigit. Quia non poſſunt oppoſitæ leges ſimul obſeruari, & inter leges poſterior præualet. In contrarium autem eſt authoritas præſentis Decretalis.

307 Dicendum eſt conſuetudinem diſtingui in generalem, vel ſpecialem, quæ eſt particularis loci, aut ſingularium perſonarum. Cõſuetudinẽ verò generalem nulla eius facta mentione abrogat lex Pontificis, aut Principis. Gloſſ. *in v. ſingulariũ.* Anch. *num.* 11. Dom. *nu.* 27. Franc. *num.* 15. Marſcot. *num.* 194. Gomez *num.* 55. *&* 66. Palaus *tom.* 3. *diſp.* 3. *p.* 5. *nu.* 3. Et ratio eſt, quia eius non poteſt præſumi ignorantia in legislatore. Qui propterea ſi contra conſuetudinem generalem diſponit, cum velit omnino ſuam diſpoſitionem habere effectum aduerſus conſuetudinem ſibi notam, ei indubitatè derogat. Addit Gloſſ. quod ſi lex generalem conſuetudinem non tolleret, eſſet omninò inutilis, & nullibi ſeruaretur; non eſt verò dicendum Pontificem, vel Principem inaniter legem ferre.

308 Extenditur verò hoc dictum, vt nomine conſuetudinis generalis veniat illa, quæ eſt in toto diſtrictu legislatoris. Et ſic generalis eſt reſpectu Regis, quæ eſt in toto Regno, & reſpectu Ducis, quæ eſt in toto Ducatu, & reſpectu Epiſcopi, quæ eſt in tota Diœceſi, & reſpectu ciuitatis, quæ eſt in toto diſtrictu illius. Et propterea lex Regis tollit conſuetudinem, quæ eſt in toto Regno, & lex Epiſcopi tollit conſuetudinem, quæ eſt in tota Diœceſi. Militat enim eadem ratio, vt præfati DD. aduertunt. Et ſic lex ſpecialis, ſpecialem aufert conſuetudinem, ſi ſit generalis reſpectu diſtrictus legislatoris. Exiſtimat verò Palaus *tract.* 3. *diſp.* 3. *p.* 5. *num.* 6. Quod ſi ſuperior promulget legem ſpecialem pro aliqua parte ſui dominij, licet illa lex ad totam illam partẽ ſe extendat, non tollat conſuetudinem ſpecialem illius partis, etiam ſi illa reſpectu illius partis ſit generalis. Et hoc verum eſt, quia reſpectu legislatoris ſuperioris illa conſuetudo non eſt generalis, ſed ſpecialis, quam ille poteſt ignorare. Vnde caſu dato admonendus eſſet legislator de conſuetudine, & idem Palaus inquit, quod lex eſſet valida, ſed ſuſpenſa. Sed ego credo quod eſſet nulla, donec legislator conſcius de conſuetudine illam reuocaret. Senſit etiam Suarez *l.* 7. *de leg. cap.* 20. *num.* 4. quod leges vniuerſales non reuocant conſuetudines feudales, quod reijcit Palaus *tract.* 3. *p.* 5. *num.* 5. quia ſi illæ ſint vniuerſales nulla eſt ratio, ob quam non dicantur reuocari. Neque enim illas ſuperior vniuerſalis ignorat.

309 Loquendo autem de cõſuetudine ſpeciali, dicitur, quod lex communis non derogat illi, niſi eius mentio fiat. Ita expreſsè decernitur in hac Decretali; eius verò ratio eſt, quia voluntas legislatoris non ſe extendit ad ignorata; præſumitur verò legislatorem ignorare particularium locorum, aut perſonarum conſuetudines. Archid. *n.* 3. Anch. *n.* 4. Palaus *tract.* 3. *d.* 3. *p.* 5. *num.* 3. Rota *dec.* 424. *num.* 15. *p.* 5. *recent.*

310 Hoc vero præcipuè eſt verum de conſuetudine immemorabili, cui non derogatur, nec etiã ex vi clauſulæ generalis, *non obſtante conſuetudine*, niſi fiat illius mentio. Rota *dec.* 257. *num* 2. *tom.* 2. *part.* 4. *& deciſ.* 71. *num.* 1. *p.* 5. *recent. & deciſ.* 53. *num.* 13. *coram Emin. Ottobono.* Sed & eſt verum de omni conſuetudine ſpeciali etiam non adhuc legitimè pręſcripta ſecundum Suarez *l.* 7. *cap.* 20. *nu.* 12. Sed benè hoc reijcit Palaus; quia conſuetudo non præſcripta non eſt ius, neque indiget reuocari, vnde nec poteſt contra nouam legem pugnare.

311 Sed hoc ſublimitant Domin. & Franc. aſſerentes non tolli conſuetudinem legis ſeruandæ ablata lege, ſi hoc generaret ſcandalum. Verum hic animaduertendum, quod ſi lex noua priorem cõtrariam poſitiuè abroget ſtatuendo contrarium, & præcipiendo, quod oppoſitum fiat; tunc conſuetudo obſeruandi priorẽ legem prorſus tollitur; nec intrat cauſa ſcandali, quia ſcandalum Phariſæorũ eſt velle agere contra legem, & quatenus poſſet in principio reperiri ſcandalum puſillorum, hoc tolleretur docendo populos, de conueniẽtia legis nouæ; & ſi illi nollẽt acquieſcere, hoc iam eſſet ſcandalum acceptum non vitandum. Quod dicitur in ſuppoſitione, quod ſubditi teneantur recipere legẽ ſuperioris, quod de lege Canonica negari non debet. Si verò lex noua antiquam abroget reducẽdo ad ius commune antiquum, contra quod non eſt conſuetudo ſeruandi legem abrogatam, quia per ſimilem abrogationem tollitur legis obligatio, ſed non prohibetur, quin à volentibus ſeruari poſſit. Ideo tunc nulla eſſe poteſt occaſio ſcandali, quia ſubditi viuere poſſunt ſecundum conſuetudinem, licet ad id, non teneantur. Ratione tamen ſcandali vitandi poſſet expectari ſecunda iuſſio legislatoris. Sed & eſt conſiderandum, quod ſi loci conſuetudo innitatur ſpeciali rationi, & diſtinctæ ab ea, qua ius antiquum abrogatum nitiebatur conſuetudo ſpecialis conformis iuri abrogato non manet abrogata; quia eſt lex ſpecialis diuerſa, cuius in legislatore præſumitur ignorantia.

312 Lex etiam generalis cenſetur tollere conſue-

Digitized by Google

ſuetudinem ſpecialem, ſi ſit nota legiſlatori, vt puta ſi ſit eius loci in quo degit legiſlator, & cuius ignorantia oon poteſt in eo præſumi. Gomez hic *n.* 70. Quidam etiam dixerunt, quod lex tollat conſuetudinem non facta eiua mentiooe, ſi conſuetudo ſit cootra bonum publicum. Sed hoc impugnat Gomez *n.* 72. & beoè; Nam voloutas legiſlatoris nunquam fertur ad ignorata; præſumitur verò ignorare conſuetudinem ſpecialem loci, aut perſonarum, quæ reſpectu legiſlatoris eſt quid facti. Addit Gumez *nu.* 73. quod lex temporalis non tollit conſuetudinem, quæ de ſe eſt lex perpetua. Nihilominus, ſi conſuetudo ſit nota legiſlatori lex temporalis ſaltem ſuſpeodet conſuetudinem, vt oon valeat pro tempore, quo lex contraria obligat. Idē Gomez *nu.* 68. exiſtimat, quod lex abroget conſuetudinem poſitam in corpore iuris. Hæc tamen cōſuetudo ea quo eſt io corpore iuris ooo eſt amplius lex oon ſcripta, ſed eſt lex ſcripta, & ſic lex legem cootrariam abrogat.

313 Quaodo etiam per legem ſit reuerſio ad ius antiquum poſſet videri, quod per legem abrogetur conſuetudo noo facta eius meotione. Et ita renuerunt oonnulli apud Gomez *nu.* 63. *&* 70. Sed & hoc reijcitur ab eodem *nu.* 71. Quia, & ios illud antiquum iam eſt per conſuetudinem extinctum, & cum legiſlator conſuetudioem cenſeatur igoorare illam non abrogat per nouam legem.

SVMMARIVM.

314 *Ratio ad quæſt.*
315 *Lex derogat priuilegio inſerto in corpore iuris.*
316 *Concil. Trident. pluries derogauit priuilegijs non facta mentione.*
317 *In generali derogatione priuilegiorum non veniunt quæ ſunt in corpore iuris.*
318 *Duo requiruntur ad hoc, vt lex poſterior priorem reuocet.*
319 *Lex generalis, & ſpecialis.*
320 *Lex ſpecialis derogat priuilegio inſerto in corpore iuris.*
321 *Lex non derogat priuilegio non inſerto in corpore iuris.*
322 *Priuilegium priuilegio non derogat non facta eius mentione.*
323 *An reſcriptum ſit quid iuris.*
324 *Niſi ſit ex certa ſcientia.*
325 *Lex generalis non derogat priuilegio etiam inſerto in corpore iuris.*
326 *Derogatoria generalis tollit priuilegia inſerta in corpore iuris.*
327 *Soluuntur obiecta.*

QVÆSTIONIS VN.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum lex deroget reſcriptis, & priuilegijs nulla illorum facta mentione?

314 VIdetur enim, quod deroget. Nam hoc eſt proprium contrariorum, vt vnum fortius aliud excludat, & eijciat, quia contraria ſimul eſſe non poſſunt; igitur vbi lex poſterior, quę ea hoc eſt fortior, & maioris efficaciæ ſit contraria priori reſcripto, vel priuilegio, illud irritabit, & abrogabit,

315 Secundò; Nam ſaltem lex abrogat priuilegium in corpore iuris clauſum. Tum quia ſic tenent hic Gloſſ. *in v. Facti.* Dom *num.* 12. Anchar. Archid. Franc. *num.* 5. Crotus *num.* 32. Marſc. *num.* 62. Felin. *in cap.* 1. *num.* 12. *v. Fallit tertio. ſupra de reſcript.* ibidem Dec. *num.* 52. Faguan. latè de hoc diſputaos *in cap. Nonnulli, nu.* 38. *& ſequent ſup. de reſcript.* Tum ſecundò, quia ſi ad reuocandū per legem priuilegium contentum in corpore iuris eſſet neceſſaria meotio priuilegij, hoc eſſet, quia tale priuilegium facit ius commune circa nominatos, vt per Gloſſ. *in cap. Conſtit. infra de Regul. & in Clement. Dudum, §. illorum in v. De iure, de ſepult.* & per Io. Aodr. *poſt* Hoſtienſ. *in cap. Ex parte el p. num.* 3. *de decim.* Sed hæc ratio nihil valet, & contrarium probat, qoia imò iuris communis nun eſt facienda mentio, ad hoc vt lex poſterior illi deroget, vt ſtatuitur in hac Decretali, & tradit Innoc. *in cap.* 1. *ſupra de reſcript.* igitur ad derogandum per legē priuilegio inſerto io corpore iuris non eſt neceſſaria mentio priuilegij. Nam quoad effectum derogatorium ita iudicatur de hoc priuilegio, ac de iure communi. Gloſſ. *in capit. Vt circa. in v. Corporali. infr. de elect.* & ibi Gemin. Tum tertiò, quia intantùm DD. dicunt quod ad derogandum priuilegio ſit neceſſaria mentio priuilegij, inquantùm præſumi poteſt, quod Princeps priuilegium igoorauit, dum legem condidit. Vt colligitur ex hac Decretali; ob hanc enim præſūptionem ignorantiæ, dicitur, quod lex non derogat ſtatutis, & conſtitutionibus locorum; ſed hoc locum non habet in priuilegio inſerto in corpore iuris, vt ex hac eadē Decretali eſt manifeſtum; ergo ſicut lex poſterior legē priorem abrogat nulla facta eius mentione, ita abrogat priuilegium io corpore iuris contentum, cuius ignorantia noo poteſt in Pootifice præſumi,

316 Præterea quartò Concilium Trideot. multoties derogauit per ſuas leges priuilegijs nulla eorum facta mentione. Nam *ſeſſ.* 24. *cap.* 15. ex ſententia S. Cong. ſuſtulit priuilegium contentum *in Clem. Dudum, de ſepult. §. Si vero,* audieodi ſcilicet coofeſſiones ſæcularium ſine Ordinariorum licentia, quoties Ordinarij eam exhibere recuſauerint. & *cap.* 6. *ſeſſ.* 23. Clericis nō habentibus requiſita ibi præſcripta ademit priuilegium fori conceſſum in Concilio Pariſienſi, vt habetur *cap.* 2. *de for. compet.* Item *in cap.* 17. *ſeſſ.* 24. ademit Cardin. priuilegium retinendi plura beoeficia curata, quod priuilegium continetur in extrauag. *Io.* 22. *Execrabilis, de præbend.* Extrauag. autem continentur in corpore iuris, Item per generalem derogationem, quæ habetur *ſeſſ.* 22. *in capit. vnic. de obſeruan. & vitan.* io celebratione Miſſarum abrogatum fuit priuilegium celebrandi in Altari portatili abſque Diœceſani licentia, quod fuit conceſſum Prædic. & Minor. *in cap. In his, de Priuileg.* vt cenſent Nauarr. *cap.* 25. *num.* 82. Suarez *tom.* 3. *diſp.* 81. *ſect.* 3. *in fin.* Henriq. *l.* 9. *cap.* 27. *num.* 2. *in Gloſſ. lit. S.* & probat latè Fagnan. *d. cap. In his.*

317 In contrarium tamen eſt, quod in generali priuilegiorum derogatione non venit priuilegiū inſertum in corpore iuris. Crotus hic *nu.* 34. Marſc. *nu.* 207. Gloſſ. *in Authent. Qua in Prouincia. in ver. Illic,* quam ſequitur ibi Bartol. *in* 2. *oppoſit.* Bald. *verſ. Tertia ſolutio. C. Vbi de crim. agi oporteat.* Gloſſ. *in Authent. Vt omnes obediant iud. in v. Priuilegio. coll.* 5. Bart. *in Extrauag. ad reprimend. nu.* 12. Rom. conſ.

conſ. 498.*num.* 14.*&* 15. Barr. *in cap. final. col.* 4. *de foro competen. &* eadem *tit. in cap.*1. Rip. *num.*50. Felin. *in cap. Nonnullis num.* 56. Dec. *conſ* 164. *num.*4. Vndè cautela eſt, vt priuilegiatus ſuper immunitate, eã faciat inſeri in ſtatutis; quia tunc noua impoſitio illi derogans non operabitur, niſi faciat mẽtionem etiam de inſertione, ſecundum Paulum de Caſtro *in d. Authen. qua in Prouincia*, & Cepoll. *annotat.* 76. Gloſſ. *s. in* § *Omnes, in verb. compelluntur*, & ibi Bald. & Paulus de Caſtro *ff. de iudic.* Felin. *in cap.* 1. *num.* 12. *de reſcript.* Si ergo generalis derogatoria non abrogat priuilegia in corpore iuris inſerta, licèt faciat mentionem priuilegiorum, multò minus ea abrogat lex ſine clauſula aliqua derogatoria priuilegiorum. Ideò quod lex non abroget priuilegiũ inſertum in corpore iuris, multis citatis voluit Paſqual. *deciſ.* 164. *num.*4. Vbi tamen vult, quod lex directa taxatiuè ad perſonas priuilegiatas derogat priuilegijs.

318 Dicendum quod ex duabus cauſis præcipuis ex quibus impeditur lex poſterior, ne deroget priori legi, vel reſcripto, vel priuilegio, opinio ſupra *in* 2. *arg.* relata vnam tantum conſiderauit, & propterea diminutè, & minùs verè difficultatem ſoluit. Vt enim ſupra *n.* 7. probatum eſt, lex poſterior, vt deroget priori diſpoſitioni non facta eius mentione, duas conditiones de mente Decretalis noſtræ, & omnium DD. debet habere. Prima eſt, vt ſit contraria priori diſpoſitioni. Quæ contrarietas debet eſſe expreſſa in ſpecie, & manifeſta; quia aliàs quantum patitur verborum proprietas lex poſterior interpræteri debet vt non ſit contraria priori diſpoſitioni, *cap. Cum expediat, infr. de elect.* & ibi DD. omnes. Secunda conditio eſt negatio præſumptionis ignorantiæ in legislatore nouam legẽ edente, vnde neceſſe eſt, vt lex poſterior ſit à legiſlatore ſciente contrarietatem poſterioris legis ad priorem diſpoſitionem; Nam nec generalis derogatio operatur circa materiam ignoratam in facto conſiſtentem. Tiber. Decian. *conſ.* 40. *num.* 87. *l.* 3. Fagnan. vbi ſupra *nu.*39.

319 Itaq; duplex eſſe poteſt lex poſterior, ſcilicet generalis, & ſpecialis. Generalis ſeu vniuerſalis eſt lex, quæ de materia circa quam aliqui ſunt priuilegiati diſponit generaliter, & vniuerſaliter. Et aduertendum, quod ad hoc, vt in propoſito lex dicatur ſpecialis, non ſufficit, quod diſponat de materia circa quam aliqui ſunt priuilegiati, & alij multò plures non, quia hæc licet ſit ſpecialis, quãtum ad materiam, generalis eſt, ſeu indefinita quoad perſonas, pro quibus fertur, & per diſtinctiones, & regulas iuris, ſi generalitas limitationis ſit capax, poteſt reſtringi ad genus aliquod perſonarum, & interpretari, vt non ſit contraria priuilegio. Et ſic lex ſpecialis in propoſito eſt, quæ diſponit de materia circa quam eſt priuilegium, & per terminos indubitatè compræhendentes perſonas priuilegiatas, vel illas nominando, vel vniuerſalitatem per terminos vniuerſales diſtribuendo taliter ad omnes perſonas, vt iuxta iuris regulas perſonæ priuilegiatæ ab illa vniuerſalitate non poſſint excipi. Nam ſi excipi poſſunt ſalua verborum proprietate, inſtar regula iuris, vt iura ſic intelligantur, vt ſibi non ſint contraria. Quod præcipuè verum eſt de iuribus contentis in corpore iuris. Et propter hanc rationem dicitur, quod difficilius eſt derogare priuilegijs inſertis in corpore iuris, *l. Eius militis.* § *Militia miſſus, ff. de milit. teſtam.* Quia totum poſſibile fieri debet, vt lex poſterior cum huiuſmodi priuilegijs concilietur, & niſi contrarietas ſit manifeſta, & indubitata, lex poſterior illis non derogat, Rota *in Ianuen. priuileg. coram Royas* 24. *Ianuar.* 1648. apud Paſqual. *q.*339. *nu.* 31.

350 Dicitur igitur primò, quod lex poſterior ſpecialiter, & expreſsè, vel æquiualenter diſponens contra priuilegium inſertum in corpore iuris, ita vt indubitatè ſit cõtraria illi priuilegio, eidem priuilegio derogat nulla priuilegij habita mentione. Et in hoc ſenſu vera eſt opinio DD. qui relati ſunt in 5. arg. Nam talis lex indubitatè contraria, ſimul cenſetur eſſe à legislatore ſcienter diſponente contra priuilegium, vndè priuilegio derogat, etiam ſi eius mentionem non faciat.

321 Dicitur ſecundò, quod lex etiam ſi ſpecialiter, & expreſsè diſponat contra priuilegium non contentum in corpore iuris, cuius priuilegij poſſit in Principe præſumi ignorantia, vel inconſideratio probabilis, non derogat priuilegio, niſi eius mentionem faciat. Ita ex noſtra Decretali colligitur, & tenent Gloſſ. *in v. Facti*. Archid. Anchar. Domin. *n.* 12. Franc. *nu* 5. Courad. *nu.* 32. Marſcot. *nu.*6. Gomez *nu.*63. Fagnan. vbi ſupra *nu.*18. Nam quantum ad priuilegia non inſerta in corpore iuris poteſt allegari ignorantia, vel inconſideratio probabilis in Pontifice. De quo habemus expreſſum caſum *in cap. Ex parte* 12. *de off. deleg.* vbi Alex. III. propriam inconſiderationẽ confeſſus dixit. *Quoniã igitur, ſi memores fuiſſemus nos pro prædicto N. literas direxiſſe, pro aduerſario nullatenus ſcripſiſſemus, &c.* Etſi igitur manifeſtè conſtet Pontificem nouam legem priuilegio contrariam edidiſſe, ex vi huius contrarietatis lex priuilegio non derogat, nulla priuilegij facta mentione.

322 Dicitur propterea tertiò, quod nec reſcriptũ, reſcriptum, nec priuilegium, priuilegium in corpore iuris non contentum, ſi contingat eſſe illi contrarium abrogat, aut corrigit nulla eius facta mentione. Et ratio eſt aſſignata, quia in Pontifice nouiter reſcribente, aut concedente priuilegium præſumi poteſt ignorantia, vel inconſideratio prioris reſcripti, aut priuilegij. Noua verò diſpoſitio non debet trahi ad ignorata ex regula in præſenti noſtra Decretali ſtatuta.

323 Exiſtimant verò multi, quod reſcripta, & priuilegia ſint quid facti. Et quidem de reſcripto, quod ſit quid facti tradit Marcus Antonius Marſcottus *nu.* 86. Et hoc explicat, quia reſpectu Iudicis iudicare debentis eſt quid facti, quia ille ex reſcripto fit Delegatus. De priuilegio etiam quod ſit quid facti, docet Gomez *nu.* 63. Sed horum vtrumque habet inſtantiam. Nam reſcriptum nedum datur ad iuris definitionem, & vt per illud iuſtitia fiat, ſed eſſentialiter eſt actus iuriſdictionis, & obligat ſuo modo etiam Papam reſcribentem, vt niſi reſcriptum reuocet, ſecundum illud iuſtitiam fieri procuret. Melius dicitur, quod eſt ius particulare, quia immediatè reſpicit vtilitatem impetrantis reſcriptum. Et regulariter eſt ius temporale, quia datur ad cauſam in tempore terminandam, vel etiam per illud conceditur gratia temporalis, morte ſaltẽ impetrantis ceſſans, ſi prius non finitur. Priuilegium etiam cum ſit lex priuata, verè eſt ius, ſed priuatum, & ſæpè etiam temporale. Quamuis verò in Pontifice ſit obligatio non ignorandi huiuſ-

modi

Digitized by Google

modi iura, quia vſqueuo non ſint reuocata ſecũdum illa debet iudicare, & ſine ratione aliqua, ex qua rationabiliter moueatur non agit prudenter, ſi illa reuocet, tamen non eſt tanta obligatio, quãta eſt ſciendi, & conſiderandi leges, quæ ſunt iura vniuerſalia, bonum commune immediatè concernentia. Quamobrem adiuncta multitudine reſcriptorum, & etiam priuilegiorum, & negotiorum facilius ignorantia probabilis eorum poteſt inueniri in Principe, & ideò ob multitudinem reſcriptorũ, & priuilegiorum, & negotiorum toleratur aliquando horum ignorantia in Principe legiſlatore. Et propterea iura volunt, vt reſcriptum non reuocet reſcriptum, & priuilegium non reuocet priuilegiũ, niſi facta reſcripti, & priuilegij mentione, vt de priuilegio *cap. Veniens ſup. de praeſcrip.* & DD. *in cap. Cum ordinem de reſcript.* In reſcriptis verò ad lites. *cap Caeterum de reſcripti.* Et generaliter, vbi per prius reſcriptum acquiſitum fuit ius alicui, intrat lex, vt non intelligatur derogatũ iuri quæſito, niſi fiat illius mentio.

324 Et nihilominus quando ſecundũ reſcriptum, aut priuilegium eſt ex certa ſciẽtia Papæ, aut ſunt in eo clauſulæ derogatoriæ licet generales in verbis tales tamen, quæ æquipollent certæ ſcientiæ ſeu derogationi ſpecificę, derogatur priori reſcripto, aut priuilegio contrario. Nam tunc manifeſta eſt voluntas reſcribentis volentis derogare.

325 Dicitur quartò, quod vbi lex generaliter diſponat, quia poteſt, & debet interpretari, vt non ſit contraria priuilegio, niſi ſaltem æquiuallenter, & virtualiter ſit ſpecifica, & ſic priuilegia contraria, non derogat priuilegio etiam in corpore iuris inſerto non facta eius mentione, quia lex legi non derogat, niſi illi ſit contraria, vt cum Gloſſa hic in *v. Priorem* tradunt DD.

326 Dicitur quintò, quod derogatoria generalis priuilegiorum, ſufficit ad hoc, vt lex deroget priuilegio inſerto in corpore iuris, ſi lex diſponat contrarium eius, quod in priuilegio continetur, Ita Fagnan. vbi ſupra *nu.* 41. & ratio eſt, quia tunc excluditur, & concordia legis cum priuilegio, & præſumptio ignorantiæ priuilegij. Ex quo enim ſit mẽtio priuilegiorum primò eſt ſignum, quod legiſlator ſuam diſpoſitionem intelligit eſſe contrariam priuilegijs, quia exprimit, quod non obſtent; eſſet verò inutilis iſta clauſula, ſi lex intelligeretur, vt non contraria priuilegio, quia tunc illi non derogaret etiam poſita illa clauſula, quia lex priori diſpoſitioni non derogat, niſi illi ſit contraria. Ex quo etiam ſit mentio priuilegiorum conſtat in legiſlatore non eſſe illorum ignorantiam, & inconſiderationem.

327 Et per hæc patet reſponſio ad primum, & ſecundum argumentum. Ad tertium dicitur, quod exempla allata non ſunt contra reſoluta ſuperius. Nam Concil. Trid *in ſeſſ.* 24 *cap* 15. expreſsè nominauit Regulares, vndè eius diſpoſitio ibi eſt manifeſtè, at indubitatè contraria diſpoſitioni Clemen. *Dudum. de ſepult.* Vnde Regulares non poſſunt audire confeſſiones ſæcularium Epiſcopo approbationem non concedente. De quo videri poſſunt, quę latè ſcripſi, *de ſtatibus, & off. hominum tom.* 2. *q.* 187. *ar.* 1. Et eodem modo ſpecificè, & expreſsè contraria eſt diſpoſitio *cap.* 6. *ſeſſ* 23. *cap.* 2. *de foro competenti.* Et idem dicitur de decreto *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. reſpectu extrauag. *Execrabilis Io.* 22. *de Praebend.*

Quantum verò ad decretum *cap. vnic ſeſſ.* 22. *de obſeru. & euit. in celebrat. Miſſarum*, quamplures negant per illud eſſe ablatum priuilegiũ Altaris portatilis. Videatur, quæ dixi, *de ſtat. & officijs hominum tom.* 3. *q.* 189. *poſt artic.* 10. *in tract. de profeſſ. inſpect.* 10. *num.* 980. *& ſequentibus*.

SVMMARIVM.

328 *Statutum factum in fauorem aliorum, quando poſſit tolli.*

QVÆST. VN.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum lex, vel ſtatutum abroget legem, vel ſtatutum factum in commodum, & vtilitatem aliorum?

328 Dicendum breuiter ex Anchar. *oppoſ.* 7. *nu.* 8. & ex Domin. *num.* 16. & Franc. *nu.* 7. Quod ſi lex tranſiuit in quaſi contractum, non poteſt reuocari in præiudicium eorum, quibus eſt ius quæſitum. Quia pacta ſeruari debent. Et Iuſtitia vult, vt cuique ſuum tribuatur. Facit ad hoc *cap.* 1. *ſupra de probat.* & notatur per Bart. *in l. Omnes populi ad fin. ff. de iuſt. & iur.* & quod notatur *in Reg. quod ſemel, infra de Regul. iur.* Vbi verò Princeps poſſit diſponere de iure quæſito ſubditorũ ob bonum publicum, reuocari poſſet lex, vel ſtatutum, etiam tranſiſſet in contractum.

SVMMARIVM.

329 *Quando lex reuocans legem tollat effectus eius.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum abrogata lege, ſeu ſtatuto cenſeantur ſublati effectus ex legis obſeruantia iam creati?

329 Dicendum breuiter ex Gloſſ. *in verb. pro infectis*, & Paulo *in Clement. vn. de immunit. Eccleſ.* & Dom. hic *nu.* 16. & Franc. *num.* 17. quod ſi lex ſimpliciter legem reuocat, aut ſtatutũ non per hoc irritantur effectus ex vi legis iam producti, ſed ſi vt ſit in *d. Clement.* nedũ reuocatur lex, ſed trahitur reuocatio ad præterita irritando etiam effectus inde ſequutos tunc & illi irriti cẽlendi sũt. Ex quo infert ibi Gloſſ. & Paul. quod in iſto caſu, ſi quis incurriſſet excõmunicationem legis antiquæ, quod non eſſet neceſſaria abſolutio. Quod Domin. monet eſſe benè notandum. Eſt tamen hic conſiderandum, quod cum ad præterita non detur potẽtia, effectus præteriti ex lege tunc vigente profecti, non ſunt capaces, vt irritentur, niſi inquantum in futurum poſſunt durare, vel aliquem effectum producere; Nam quantum ad id, quod iam præterijt nequit fieri, quod non fuerit.

SVM-

SVMMARIVM.

330 *Clauſula derogatoria neceſſaria ad derogandum iuri.*
Neceſſaria ad tollendam præſumptionem ignorantiæ.
331 *Mentio de iure in genere tollit præſumptionem ignorantiæ illius.*
332 *Ius poteſt habere accidentariam firmitatem præter illam, quam habet per ſe.*
333 *Mentio firmitatis accidentariæ in genere tollit præſumptionem ignorantiæ.*
334 *Ad vitandam ſubreptionem ſufficit exprimere, quod de iure, vel praxi debet exprimi.*
335 *Clauſula* quibuſcumque non obſtantibus, *derogat contrarijs.*
336 *Non derogat habentibus ſpecialem firmitatem.*
337 *Non excedit expreſſa in diſpoſitione.*
Non ſupplet taciturnitatem.
339 *An tollat ſubreptionem.*
An ferat diſpenſationem.
340 *An tollat plura obſtacula.*
341 *Derogat iuri communi.*
342 *Non derogat priuilegijs.*
343 *Vbi diſpoſitio eſt ex certa ſcientia derogat omnibus.*
344 *Derogat ſpecialibus, ſi adſit clauſula,* etiam ſi talia, &c.
345 *Quid de clauſula*, non obſtantibus conſtitutionibus, &c.
346 *Clauſula*, Non obſtantibus priuilegijs *neceſſaria.*
347 *Diſcrimen inter clauſulam,* nō obſtantibus cōſtitut. & non obſtantibus priuilegijs.
348 *Clauſula*, non obſtantibus priuilegijs, *an comprehendat habentes derogatorias ad futura reſcripta.*
Omiſſio derogatoriarum non infert præſumptionem ignorantiæ antecedentis.
349 *Ad derogandum priuilegio habenti fortiſſimas derogatorias, ſufficit clauſula,* etiamſi, &c.
350 *Et ſufficit hæc alia,* ſub quacumque forma, &c. 351.
351 *Fortiſſima clauſula, quæ ſignificat voluntatem diſponentis eſſe derogandi priori priuilegio.*
352 *Priuilegijs, quæ transierunt in contractum non derogatur ſine ſpeciali mentione.*
353 *Nec quando infertur præiudicium tertio.*
Per clauſulam, Non obſtantibus, &c. *derogatur priuilegijs alias validis.*
354 *Quid de priuilegijs datis ad pias cauſas.*
357 *Et de factis commiſerationis gratia.*
356 *Quid de priuilegijs conceſſis vniuerſitatibus.*
557 *Quid de inſertis in corpore iuris.*
358 *Quid de conceſſis in Concilio Generali.*
459 *Quid de oraculis viuæ vocis.*
360 *Pontifice diſponente ex certa ſcientia derogatur priuilegijs.*
361 *Non refert quacumque forma verborum Papa vtatur.*
362 *Conſtitutiones Pontificiæ comprehendunt Regulares.*
363 *Clauſula* nō obſtantibus ſtatutis *eſt neceſſaria.*
364 *Derogat ſtatutis beneficialibus.*
365 *Derogat ſtatutis requirentibus actu ſacerdotium*
366 *Mentionem ſpecialem requirunt ſtatuta confirmata.*
367 *Et ſtatuta iurata.*
368 *Fallit vbi ſolum eſt iurata reuerentia, & hæc adhibetur.*
369 *Et vbi ſtatuto derogatur per legem.*
370 *Et vbi collatio reſpicit reſeruata.*
371 *Non ſufficit, ſi derogatio ſit motu proprio.*
372 *Fallit quando prouidetur ſine fractione iuramenti.*
373 *Mentio ſpecialis neceſſaria, vt tollat impedimenta dilatiua.*
734 *Quid vbi derogatur motu proprio?*
Et quid vbi ſtatuta requirunt certam formam derogandi.
375 *Quid in ſtatutis fundationis.*
376 *Quid in ſtatuto vbi ſit maior ratio.*
377 *Clauſula,* non obſtantibus pactis.
378 *Clauſula*, non obſtante conſuetudine.
379 *Non derogat immemorabili.*
380 *Niſi vbi ſit eadem ratio.*
381 *Conſuetudo immemorabilis nō tollitur per clauſulā,* non obſtante conſuetudine iurata, &c.
382 *Non derogatur conſuetudini iuratæ, &c.*
383 *Clauſula*, Non obſtante præſcriptione.
385 *Præſcriptioni malæ fidei etiam immemorabili derogatur.*

QVAEST. VN.

ARTICVLVS XIX.

Quam vim habeant clauſulæ derogatoriæ, quibus vtuntur Pontifices in ſuis diſpoſitionibus, & reſcriptis.

330 CVm verò diſpoſitioni Pontificis aliquid poſsit obſtare vel merè de facto, vel de iure, ad derogandum nudo facto in nullo iure fūdato, nulla eſt neceſſaria clauſula derogatoria, quia factum contra diſpoſitionem Pontificis, vel Principis, ſi nullo iure ſit fundatum, eo ipſo eſt inualidum. Quæ enim contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. Reg. *Quæ contra ius. 64. in fin, infr. de reg. iur.* Imò debet tanquam delictum puniri, quia delictum eſt agere contra ſuperioris diſpoſitionē. Clauſulæ igitur derogatoriæ neceſſariæ ſunt ad derogandum iuri, vt ſcilicet priori iure non obſtante valeat poſterior contraria diſpoſitio, ſuumquè ſortiatur effectum, ſed quia noua diſpoſitio voluntaria ex natura rei tollit priorem cui contrariatur, etiam ſi illius mentionem non faciat, propterea vt probatum eſt *art.* 8. clauſulæ derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad tollendam præſumptionem inuoluntarij in ſuperiore de nouo contra prius ius diſponente. Inuoluntarium verò directum non poteſt præſumi in ſuperiore diſponente de nouo, quia præſumitur, quod ſuperior voluntariè faciat, quod facit, ideò in ſuperiore diſponente contra ius prius poteſt præſumi inuoluntarium indirectum, quod ſit ex ignorātia contrarietatis nouæ diſpoſitionis ad ius antiquum.

331 Sit igitur prima regula hic obſeruanda, quod ſcilicet mentio iuris alicuius, licet in genere tollit præſūptionē ignorātiæ illius iuris in tota ſua vniuerſalitate; & propterea dicitur, quod clauſula generalis derogans in genere iuri, cuius mentionē facit, tollit præſumptionem ignorantiæ, & inuoluntarij reſpectu cuiuſcumque indiuidui talis iuris,

& cui-

& euicumque indiuiduo illius derogat, & facit, quod noua diſpoſitio reſpectu illius iuris in tota illius vniuerſitate ſit, ac ſi eſſet ex certa ſcientia. Propterea Rota *deciſ.93.nu.28.part.10.recent.* dixit quod clauſula, *non obſtante, &c.* tollit ius non minus, ac ſi diceretur de plenitudine poteſtatis, & ex certa ſcientia, *& dec. 192.num.6.part. 9. recent.* dixit, quod clauſula, *non obſtante conſuetudine*, demõſtrat Principem habere notitiam conſuetudinis. & ex Caſſad. & Verall. deduxit ſcientiam concedẽtis in genere ſufficere ad tollendam ſubreptionẽ, quis potuit conſiderare. Et propterea Rubeus ad *dec. 90. num. 5. part. 9. recent.* aduertit magnam eſſe potentiam clauſulæ, *non obſtante, &c.* quia dum Papa ea vtitur videtur ex certa ſcientia procedere, ad quod allegat Io. Andr. *in cap. Directa, de confirm. vtil. vel inut.* & Bald. *in l. l. fin. C. quand. ſent. reſcind. non poſſit, & in l. Idem Vulpianus per illam text. ff. de excuſat.* Et ratio eſt, quia ad hoc vt volũtas deliberatè, & prudenter poſſit decernere vniuerſaliter de aliqua ſpecie, ſufficit, quod cognoſcat illam in aliquo, vel aliquibus indiuiduis illius ſpeciei, imò in indiuiduo vago illius, & ſciat v.g. quid ſit aliquod ſtatutum, vel aliqua conſuetudo. Nam omnia indiuidua ſpeciei vniuocè cõueniunt in ſpecie, & licet hecceitatibus indiuidualibus diſtinguantur, tamen iſtæ non ſunt niſi modi illius ſpeciei ſolùm materialem differentiam ferentes, & adhuc in eiſdem modis omnia indiuidua conueniunt analogicè, & ſic ſe habet vnum illorum ad ſpeciem, & ſuam indiuiduationem, ſicut alia, vnde ad hoc, vt homo liberè diſponat de illis, & vel ea approbet, vel reprobet nõ eſt neceſſaria cognitio ſingulorum in ſe ipſis, ſed ſufficit cognitio eorum in ſpecie, & indiuiduo vago. Felin. *cap. Nonnulli, nu. 18. verſ. Et ideò ſi ſic eſt, de reſcript.* Cum ergo mentio de aliquo iure in genere, ſeu ſpecie contineat ſufficientem notitiam ad hoc, vt ius illud prudenter, vel approbetur, vel reprobetur, conſtat, quod hæc mentio tollit præſumptionem ignorantiæ in Principe faciente mentionem illius iuris.

332 Poteſt tamen cõtingere, quod indiuiduis alicuius ſpeciei, vel generis ab extrinſeco plura accidant incognita ſuperiori, quæ tamen requirãt, vt eis derogetur, aliter noua diſpoſitio non valeat ex defectu inuoluntarii indirecti, & ignorantiæ, aut inconſiderationis. Hæc autem ad duo genera reducuntur, vel enim ſunt conditiones, aut qualitates intra eamdem ſpeciẽ augentes intenſiuè prærogatiuam ſtatuti, aut legis prioris, contra quam procedit noua diſpoſitio, vt ſi ſtatutum ſuit de partium conſenſu pluries, & pluries confirmatum; ſi ſtatutum ſuit confirmatum à Prælato aliquo inferiori; ſi ſtatutum confirmatũ ſuit à Legato Apoſtolico, vel ex aliqua alia ſimili firmitate, quæ non trahit ſtatutum vltra genus, vel ſpeciem ſtatuti laici ab inferiore Pontificis. Sed alia firmitas poteſt adeſſe, quæ ſit ex additione iuris alterius ſpeciei, vel generis: vt ſi ſtatutum ſit iuratum, & ideò ſit de iure naturali virtutis religionis eius obſeruantia; ſi ſtatutum ſit confirmatum authoritate Apoſtolica, & iam ſtatutum ſit lex Pontificia; ſi ſtatutũ concernat intereſſe tertij, & iuſtitiã eius, & ſic obliget ex ſpeciali iuſtitia. Poteſt igitur eſſe, quod prior lex, aut ius, contra quod de nouo diſponitur habeat ſpecialem firmitatem præter eam, quam per ſe habet ex ſua ſpecie, vel genere, & quam diſponẽs ignoret.

333 Sed hoc dato ſit ſecunda regula, quod cuiuſcumque extrinſecæ firmitatis, quam habeat prior lex, aut ius, mentio facta in genere tollit præſumptionem ignorantiæ illius firmitatis in tota ſua vniuerſalitate, & propterea quod clauſula generalis derogatoria faciens mentionem in genere talis firmitatis derogat ſufficienter iuri ſic firmato. Vt v. g. clauſula, *Non obſtantibus ſtatutis iuratis*, derogat ſufficienter cuicũque ſtatuto iurato; & clauſula, *Non obſtantibus conſuetudinibus authoritate Apoſtolica confirmatis*, derogat ſufficienter cuicumque conſuetudini ſic confirmatæ. Quia, vt probatum eſt, ad diſponendum vniuerſaliter ſiue approbando, ſiue reprobando ſufficit notitia in genere, vel in ſpecie.

334 Sit quoque tertia regula, quod ad hoc vt diſpoſitio noua data ad inſtantiam partis ſit valida, ſufficit, quod non ſit ſubreptitia, vel obreptitia, & ad hoc ſufficit, quod impetrans exponat verè totum negotium nihil omittendo eius, quod ex lege vel praxi exponi debet; gratiam verò nõ reddi ſubreptitiam, ex taciturnitate cuiuſcumque qualitatis, aut conditionis, quam neque ex lege, neque ex praxi impetrans debuit exprimere, eiuſq; mentionem habere. Quod probatur per ea, quæ adduxi, & allegaui *tract. de elect. cap. 25. num. 290. & de ſtatutis tom. 1. q. 185. a. 7. nu. 499. & 610. pag. 348. & qu. 186. art. 7. num. 137. pag. 527.* Illud autem cenſetur eſſe exponendum, quod pertinet ad iuſtitiam conceſſionis, aut ex lege, aut praxi debet exprimi.

335 Tribus verò huiuſmodi regulis præſuppoſitis, & generales clauſulas derogatorias in earum ſpecie conſiderando, & incipiendo à clauſula generaliſſima, *non obſtantibus in contrarium quibuſcumque*, dicitur primò, quod huiuſmodi clauſula, tollit omnia, quæ diſpoſitioni, in qua eſt appoſita, obſtare poſſunt. Rota *dec 506. n. 5. part. 1. recent. & dec. 614. n. 8. par. 4. to. 3.* Eminẽtiſs. Ottobõ. *dec. 46. nu.* 4. poſt Iaſon. *conſ.* 100. *col. 4. ver. 3. moueor. l. 4.* Bero. *conſ. 147. num.* 28. & multi alij, quos refert, & ſequitur Barboſa *clauſ.* 82. *num.* 4. Et indubitatè hoc eſt verum in his, ad quorum derogationem nõ eſt neceſſaria ſpecialis derogatio. Nat. *conſ.* 209. *num.* 6. Rota *in Taraſina plebis 28. Iunij* 1593. *coram Mellino*. Barboſa vbi *ſup. nu. 6.*

336 Sed ex regula ſecunda ſupra poſita limitatur hæc aſſertio primo, vt non procedat, quando ex aliqua ſpeciali firmitate addita antiquo iuri eſt neceſſaria ſpecifica derogatio, & expreſſa. Peña *dec. 997. n. 5.* poſt Dec. *in cap. 1. de iud. n. 8. in p. lect.* Arch. *in rubr. de conſt. n. 2. ſupra in hoc 6.*

337 Secundo, quod præfata clauſula limitatur ad expreſſa in diſpoſitione, & gratiam validam reddit quantum ad illa, non verò quantum ad nõ expreſſa, vnde non auget conceſſionem, vel diſpoſitionem. Greg. XV. *dec. 159. nu.* 7. vbi Add. *nu.* 10. Royas *dec.* 41. *num.* 15. Sanchez *l. 8. de matrim. diſp.* 24. *num.* 6. Et ideò non ſupplet taciturnitatem qualitatum neceſſario exprimendarum. Io. Monach *a. 5. & 6.* Archid. *n.* 1. Io. Andr. *n.* 1. Dom. *nu.* 8. Franc. *n.* 10. Menoch. *caſu* 203. *n.* 13. Sanchez vbi ſupra.

338 Et ideo etiam dicitur, quod non tollit ſubreptionem. Quod licet neget Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 15. num. 32. &* & Tuſcus *Lit. C. concl. 349. num.* 17. dicat, quod illa clauſula tollitur ſubreptio gratiæ, ſi aliàs perſona ſit habilis, & ex fac-

to ſuo non oritur ſubreptio, ſed ex facto alieno publico, & noto, & non aliàs. Nihilominus Rubeus *ad dec. 90 part. 9. recent. n.* 102. ſolum quantum ad expreſſa admittit, quod clauſula huiuſmodi tollat ſubreptionem, & *num.* 109. indicat, quod non tollit obreptionem, Barboſa autem *clauſ.* 82. abſolutè ait, quod non tollit ſubreptionem. Et horum vtrumque mihi videtur verum, quia clauſula, *non obſtantibus*, non poteſt reſpicere, niſi expreſsè diſpoſita quatenus veritati narratiuæ ſint innixa, vnde ſi diſpoſitio, cui adiungitur eſt nulla, & ſubreptitia, ipſa quoque nullius eſt valoris. Duran. *in diſc.* 285. *num.* 152. *part.* 2. Et ideò huiuſmodi clauſula, nec etiam tollit obſtacula perſonalia, & ſubiecti inhabilitatem. Tuſcus vbi ſupra *n.* 3. Barboſa *d. clauſ.* 92. *n.* 7. Add. *ad dec.* 1. *de praben. in nou.* Nihilominus dicitur, quod clauſula, *Non obſtante*, tollit ſubreptionem circa expreſſa, non quia tollat eam de facto, quia ſic tollitur per expreſſionem eorũ, quæ exprimi debent; ſed eam tollit de iure, & facit quod diſpoſitio cui eſt annexa non poſſit iudicari ſubreptitia. *cap. non poteſt infr. de Prabend.*

339 Addunt autem multi, quod huiuſmodi clauſula non infert diſpenſationem, & ſe fundant *in d. cap. Non placet* § *fin.* Gonzal. *in reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 15. *nu.* 32. Rubeus *ad dec.* 90. *num.* 106. *part.* 9. *recent.* Barbos. *clauſ* 82. *num.* 8. Et hoc quidem verum eſt circa non expreſſa, ad quæ nec ſe extendit efficacia clauſulæ iſtius, nec ſe extendit diſpẽſatio, quæ non fertur ad incognita, & nõ expreſſa, cũ diſpẽſatio iuſtè fieri nõ poſſit ſine cauſa cognita. Sed ad expreſſa ſe extendit, vt ad dictũ *cap. Non placet*, dicunt Anchar *nu.* 3. & ex Dom. & Io. Andr. Franc. *num.* 2. & *fin.* In eo enim Cap. ſolum decernitur, quod prouiſus à Papa de beneficio non obſtante, quod ille noſcatur aliud beneficium obtinere, non per hoc eſt diſpenſatus, vt plura beneficia retineat, ſed hoc eſt, quia aliud eſt plura obtinere, & aliud eſt plura obtenta retinere, & hoc ſecundum non fuit in illis literis expreſſum, & ideo neque ſuper hoc fuit diſpenſatum, quod tamen factum fuiſſet, ſi hoc fuiſſet expreſſum. Vnde ex illo textu hoc habetur, quod diſpenſatio eſt ſtricti iuris, & vi clauſulæ, Non *obſtantibus*, &c. Non infertur reſpectu eius, quod nõ eſt expreſſum. Et ex eo textu hoc colligit Franc. *n.* 2. quod vbi alicuius textus eſt duplex intellectus, quorum vnus excludit diſpenſationem, hic eſt præferendus in dubio, quia cum diſpenſatio ſit odioſa in dubio non eſt admittenda.

340 Exiſtimant alij, quod clauſula, Non *obſtantibus*, &c. non operetur, vbi ſunt plures defectus, aut impedimenta tollenda, quia cum plus ſit tollere plura impedimenta, quam vnum, ſpecialis expreſſio requiritur, vt plura tollantur, & ſatis eſt, ſi vnũ tollatur. Menoch. *caſu* 203. *nu.* 13. Gratian. *diſcept.* 827. *nu. fin.* Barboſ. *clauſ.* 82. *num.* 9. Et apud nos alij ſed certè impoſſibile eſt, quod pluralis locutio verificetur in vno ſolo, & ad tollenda plura obſtacula ſpecialiſſima expreſſio ſit per verba pluralis numeri, qualia ſunt, *non obſtantibus contrarijs quibuſcumque*, &c. Quæ verba oſtendunt intentionem diſponentis eſſe, vt non obſtante, quod plus ſit tollere plura, quam vnum, tollantur nedum plura, ſed omnia contraria, prout etiam dictum eſt. *n.* 335 & tradit Rota *deciſ.* 614. *nu.* 8. *part.* 4. *tom.* 3. *recent.*

341 Benè verum eſt, quod dicta clauſula non derogat illis impedimentis, quæ ex propria ratione requirunt ſpecialem mentionem, inter quæ numerari ius cõmune aliqui volunt, ita quod ad illi derogandum non ſufficiat clauſula, *Non obſtantibus contrarijs quibuſcumque* Ita Barboſa citans Io. Andr. Anchar. & Dom. *in cap. vn. infr. de exceſſ. Prælatorum*, qui ibi nihil tale affirmant. Et verè id affirmari non debet. Vel enim nouæ diſpoſitionis, aut reſcripti contrarietas eſt manifeſta, aut eſt dubia, ſi eſt manifeſta, & certa tantùm abeſt, quod non ſufficiat clauſula generaliſſima, Non *obſtantibus*, &c. ad derogandum iuri communi, quod neque illa eſt neceſſaria, quia iuris communis in Põtifice non poteſt præſumi ignorantia, vt dicitur ex hoc textu. Pontifex verò ex *certa* ſcientia diſponẽs contra ius commune, & vult illi derogare, & illi derogat. Si autem contrarietas ſit dubia, in eo caſu ex eo non habet locum derogatio, quia in dubio ſtandum eſt pro concordia iurium, non pro contrarietate, qua ſtante clauſula generaliſſima ex ſua vi, & efficacia iuri communi derogaret, ſi opus eſſet. Et hic iuuat aduertere, quod habet Beltraminus *ad deciſ.* 159. Greg. XV. *nu.* 10 & *dec.* 311. *num.* 19. ſcilicèt, quod generalis clauſula declarat intentionem diſponentis eſſe derogare contrarijs, & eis non obſtantibus ſuam diſpoſitionem valere.

342 An verò per clauſulam generaliſſimam, *non obſtantibus quibuſcumque*, derogetur priuilegijs, Rota *dec.* 614. *num* 8. *part.* 4. *tom.* 3. *recent.* videtur velle, quod per clauſulam, *Cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcumque*, fuerit derogatum etiam priuilegijs in corpore iuris non clauſis. Sed ibi nõ erat ſermo de ſola illa clauſula generaliſſima, & præceſſerant aliæ derogatoriæ ſpeciales; quod habetur etiam ex illa dictione *Cæteriſque*, quæ conſignificat alias derogatorias præceſſiſſe. Aliàs verò quod generaliſſima iſta clauſula, Non *obſtantibus*, &c. non ſufficiat ad derogandum priuilegijs, ſtatutis, & conſuetudinibus tradidit Franc. *cap. vnic. inf. de exceſſ Prælat. in fin.* Et ita dicendum eſt, quia ſub terminis generalibus ex vſu legali non comprehenduntur ea, quorum in legiſlatore, ſeu diſponente præſumi poteſt ignorantia iuſta, & probabilis, talem verò præſumi tus eſſe in Principe reſpectu priuilegiorum, ſtatutorum particularium, & conſuetudinum locorum, & ideò ad derogandum illis non ſufficit derogatoria, *non obſtantibus quibuſcumque*.

343 Ablata tamen præſumptione ignorantiæ in Pontifice, vbi ille diſponit ex certa ſcientia, per clauſulam, Non *obſtantibus contrarijs quibuſcumque* derogatur cuicumque quod poſſit obeſſe diſpoſitioni illius, imò tunc nulla eſt neceſſaria derogatoria clauſula. Quia Papa ſciente diſponens contra quodcumque ius, aut priuilegium, aut ſtatutum, aut conſuetudinem, quia tunc & poteſt, & vult derogare, ideo derogat cuicumque contrario. Videãtur dicta ſupra *ar.* 12. *d nu.* 212.

344 Si verò clauſula, *non obſtantibus quibuſcũque contrarijs*, non ſit pura, ſed adiungatur ſibi clauſula, *etiam ſi talia eſſent*, *quorum expreſſa mentio fieri deberet*, per eam derogatur etiam illis omnibus, quæ ſpecialem derogationem requirerent, niſi illorum præſumi poſſit ignorantia in Põtifice, quia hæc clauſula, *etiam ſi*, &c. eſt generalis, nec ſe extendit ad ignorata. Videatur dicta *art* 13 *num.* 90.

345 His ſic præmiſſis de clauſula generaliſſ

nia,

Digitized by Google

ma, ſequuntur aliæ clauſulæ minus generales, vt eſt clauſula, *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis*, de qua poſſet eſſe diſputatio, an ſufficiat ad derogandum legi habenti derogatorias ad futuras leges, vel etiam legi conciliari. Sed de his ſatis dictum fuit *art.* 10. 12. *&* 13.

346 Sequitur clauſula, *non obſtantibus priuilegijs*. Quæ quidem neceſſaria eſt ad hoc vt nobis innoteſcat derogari prioribus priuilegijs, quia vt dictum eſt *art.* 16. Priuilegium nouum, aut noua diſpoſitio non derogat priori priuilegio, niſi fiat eius mentio, Quod quidem limitat Barboſa *clauſ.* 83. *num.* 59. vt intelligatur, quando in totum derogatur, quia pro parte derogari poteſt priori priuilegio non facta eius mentione *cap. Dudum. §. Nos igitur; & cap. Quamuis, inf. de Prabend.* Sed ex dictis Capitibus hoc ſolùm habetur, quod literæ ſpeciales derogent generalibus nulla facta eorum mentione. Quamuis verò Syluest. *v. Priuilegium n.* 10. ex Hoſt. velit hoc verificari etiam in priuilegio. hoc negat Franc. *d. cap. Quamuis, num.* 2. *per cap. Cum ordinem, ſupra hoc tit.* Sed conſiderandum eſt, quod priuilegium generale, & ſpeciale non ſunt contraria, quia non eſt neceſſe, quod generale verificetur in omnibus, & ſingulis. Et ideo per ſpeciale non derogatur generali.

347 Iam verò eſt diſcrimen inter clauſulam, *non obſtantibus conſtitutionibus*, & clauſulam *non obſtantibus priuilegijs*, quod conſtitutionum non præſumitur in Papa probabilis, & iuſta ignorantia, præſumitur verò priuilegiorum, ideò præſumi poteſt, quod noua diſpoſitio ſit contra priuilegia ignorata, ſi non adſit clauſula, *non obſtantibus priuilegijs*. Quæ etiam ſi adſit, quia adhuc eſt generalis, ideò ſecundum multos ſub ea non compræhenduntur priuilegia, quorum debet fieri expreſſa mentio. Ideo per talem clauſulam non derogatur priuilegijs habentibus ſpeciales derogatorias ad futura reſcripta.

348 Hæc eſt ſententia valdè cõmunis, ſic enim voluerũt Calder. *de priuileg. conſ.* 2. Card. *conſ.* 53. *& in Clem.* 1. *de ſepult.* Feder. *conſ.* 339. Paulus de Caſtro *conſ.* 53. Panor. *in cap Cum inſtantia n.* 5. *de cenſ.* Roman. *conſ.* 357. Felin. *cap. Nonnulli. n.* 4. *de reſcrip.* Barb *clauſ.* 83. *n.* 7. Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 4. *p.* 21. §. 4 *n.* 4. Bonac. *de leg. diſp.* 1. *q.* 3. *p.* 8. *n.* 11. Et quidem pro certo tenendum eſt, in hoc caſu ſpecialem mẽtionem aliquam eſſe neceſſariam, vel ad hoc, vt Põtifex non videatur parui facere ſui Prædeceſſoris ſtatutam formam; vel vt tollatur litigẽtibus occaſio cauillandi, & ſe defendendi contra nouum priuilegium, ſub prætextu, quod in derogatione prioris non ſit ſeruata forma in eo ſtatuta, & requiſita ad eius derogationem. Sed ſi de facto non ſit facta ſpecialis mẽtio talis priuilegij habentis, quaſcumque validiſſimas derogatorias ad futura reſcripta, & requirentis quamcumque pluſquam exquiſitam formam ad eius derogationem, nihilominus ex ſola vi, & efficacia clauſulæ, *Non obſtantibus priuilegijs* in contrarium facientibus, ei ſufficienter derogatur, quia per talem clauſulam ſufficienter conſtat de voluntate derogandi. Non enim præſumi poteſt ignorantia priuilegij, quia cum priuilegij in genere facta ſit mentio, nec ad volẽdum derogare cuicumque priuilegio requiratur neceſſariò maior cognitio, quam generica; non poteſt igitur præſumi ignorantia talis priuilegij, quæ inducat inuoluntarium: Ad ſummum igitur poteſt præſumi ignorantia, vel inconſideratio neceſſitatis faciendi ſpecificam mentionem talis priuilegij. Sed hæc potius præſumi debet fuiſſe in miniſtris Cancellariæ, quam in Pontifice. Et qui velit eam præſumi debere fuiſſe in Pontifice debet conſiderare, quod hæc inconſideratio non eſt talis, quæ inducat inuoluntarium reſpectu derogationis priuilegij, quia ad hanc derogationem illa ſe habet, vt concomitans, & ſi eam neceſſitatẽ conſideraſſet, nõ per hoc Pontifex nõ derogaſſet, ſed derogando mentionem illius priuilegij feciſſet. Cæterùm nullus eſt vir prudens, & fortis, qui agat, & nõ velit actionem ſuam eſſe validam, & efficacem omni meliori modo, quo fieri poteſt; Et ſic Pontifex diſponens de nouo, & expreſsè significans ſe velle, quod diſpoſitio ſua valeat priuilegiis contrarijs nõ obſtantibus, in ea diſpoſitione præſumi debet eſſe, vt velit diſpoſitionem ſuam valere, non obſtante quod forſan ex inconſideratione non ſit facta expreſſior mentio alicuius priuilegij, ad quam maiorem expreſſionem ille non tenetur, cum non ligetur ſui Anteceſſoris legibus, & hæc inconſideratio non eſt illius, quod ſi fuiſſet conſideratum retraxiſſet Pontificem à derogatione prioris priuilegij.

349 Dicitur verò vlterius, quod ad derogandum priuilegio habente fortiſſimas quaſcumque derogatorias, & requirente ad ſui derogationem ſpecialiſſimam, & exactiſſimam formam, ſufficit ſi addatur alia clauſula generalis, ſcilicet, *etiam ſi talia forent, de quibus mentionem fieri oporteret de verbo ad verbum*. Quod multò magis procedit, ſi addita fuerit, clauſula, *quorum tenores, &c.* Panorm. *cap. Cum inſtantia num.* 5. *de cenſib.* Felin. *in cap. Nonnulli nu.* 6. *de reſcript.* Federic. de Sen. *conſ.* 43. *n.* 3. Rodriq. *quæſt.* 9. *a.* 6. *par.* 1. *& par.* 2. *qu.* 77. *a.* 8. Mirand. *par.* 2. *qu.* 45. *a.* 6. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *cap.* 22. *q.* 12. Bonac. *de leg. d.* 1. *q.* 3. *punct.* 8. §. 3. *n.* 11. Barboſa *clauſ.* 83. *num.* 7. Tuſcus *l. P. concl.* 751. & apud iſtos plures alij. Videantur dicta ſupra *artic.* 23. *num.* 287.

350 Imò ſufficit hæc alia clauſula generalior, ſcilicet ſi Pontifex dicat ſe reuocare priuilegia in contrarium *ſub quacumque forma fuerint conceſſa*. Quia per hanc clauſulam ſatis Pontifex oſtendit intentionem ſuam eſſe, vt noua diſpoſitio à ſe facta omninò valeat. Vt *in Clement.* 1. *de ſepult. in fin.* Baſilius Pontius *l.* 8. *de matrim cap.* 19. *num.* 16. Suarez *de legib. l.* 8 *cap.* 38. *nu.* 5. Bonac. *de leg. diſp.* 1. *q.* 3. *pu.* 8. §. 4. *num.* 11. Salas *diſp.* 17. *ſect.* 14. *nu.* 71. Palaus *tom.* 1. *diſp.* 3. *punct.* 11. §. 4. *nu.* 4.

351 Hinc iudiciũ fieri poteſt de ſententia aliquorũ, qui volũt quod cõparari debeant poſterioris, & prioris priuilegij clauſulæ, & videndum, quæ ſint fortiores, & ita vt priori non cenſeatur derogatum, ſi illius clauſulæ efficaciores ſint, & magis prægnantes, vltimi verò reſcripti debiliores, Seraphin. *dec.* 591. *num.* 10. *& dec.* 1271. *num.* 5. *& dec.* 1348. *nu.* 2, Quod præcipuè eſſe verum vbi ſecunda diſpoſitio, & vltima non fit per viam legis, ſed per viã priuilegij. dixit Rota *in Terulen. ſtatutorum* 28. *Iunij* 1645. Nam veriſſimum eſt, quod clauſula poſterioris diſpoſitionis debet eſſe fortior; ſed hæc fortitudo non in multitudine verborum, & magis ſpecifica expreſſione eorum conſiſtit, ſed in ſufficienti ſignificatione voluntatis Pontificis de nouo

Digitized by Google

diſponentis etiam per viam priuilegij, & etiam per viam reſcripti, & volentis actum ſuum non eſſe irritum ridiculum, & inane, ſed omni meliori modo valere priori diſpoſitione non obſtante. Ad quod demonſtrandum ſufficit clauſula numero ſuperiori poſita, & quæcumque alia etiam generaliſſima, quæ ſub ſe comprehendat in ſermone vſitato, & legali, quaſcumque alias ſpecificas, & ſpecialiſſimas. Nec etiam in foro externo remanet partibus, aut Procuratoribus, aut Aduocatis ius aliquod nouas huiuſmodi diſpoſitiones impugnandi. Voluntas enim Pontificis de nouo diſponentis præualet efficaciæ cuiuſcũque clauſulæ ante appoſitæ. Et quia, vt dictum eſt, etiam clauſula generalis, *Non obſtantibus priuilegijs*, indicat voluntatem diſponentis eſſe, vt ſua diſpoſitio valeat, & omiſſio mentionis derogatoriarum prioris diſpoſitionis contrariæ nõ infert præſumptionem ignorantiæ antecedentis, ſed ſolum concomitantis, quæ non facit diſponẽtem inuoluntarium, ideo illa ſola clauſula ſufficit ad ſuſtinendum valorem poſterioris priuilegij.

352 Pariter ſpecialem mentionem requirunt priuilegia, quæ tranſierunt in vim contractus onerosi ſoluto pretio. Creſcent. *dec. 2. & 5. de priuil.* Puteus *dec. 47. nu. 3. lib. 1.* Mohedan. *dec. 23 in fine.* Barboſa hic *nu. 3. & clauſul. 83. num. 8.* Sanchez *l. 8. de matrim. diſp. 33. num. 3.* Suarez *l. 8. de leg. cap. 38. num. 1.* Bonac. *de leg. diſp. 1. q. 3. p. 8. num. 11.* Salas *diſp. 17. ſect. 14. num. 71 73. & 79.* Azor. *lib. 5. cap. 22. q. 11.* Baſil. *lib. 8. de matrim. cap. 19. nu. 16.* Palaus *tract. 3. diſp. 4. p. 21. §. 4. num. 3.* Quamuis verò ſi conſideretur facultas reuocandi huiuſmodi priuilegia diſtingui debeat inter illa, per quæ conceditur aliquid, cuius irreuocabile dominium nõ poteſt priuilegiatus obtinere, vt eſt priuilegium per quod conceditur iuriſdictio Principis, & quod propterea Princeps etiam ſine cauſa poteſt reuocare ſecundũ Felin. *cap. Nouit, de iud. nu. 8.* & qualia ſunt priuilegia exemptionis, & immunitatis. Nauar. *cap. Cum contingat, de reſcript. except. 10. num. 10.* Sanchez *l. 8. de matr. d. 33. num. 6.* Barboſa hic *nu. 3.* ſimiliter conſiderandum ſit, quod vbi pretium datum non adæquat acceptum, contractus non tranſit omninò in contractum oneroſum ſecundum Bald. *in l. Qui ſe patris. C. Vnde liberi*, quem hic refert Barboſa, & requiritur, quod hæc pretij commenſuratio ſit perpetua, aliter conceſſio vim habet gratiæ, & priuilegij per DD. quos idem Barboſa refert. Quamobrem conceſſio potius gratuita, quam oneroſa cenſeri debet, ſi pretium conceſſioni non æquiualet. Rota *dec. 53 num 8. & dec. 88. num 4. part 1. recent.* & in Cæſarauguſtana de Mella 31. Ianuarij 1618. *coram Coccino*. Nihilominus quantum ad præſentem quæſtionem ſpectat, quodlibet priuilegium, quod datum ſit ex contractu, & pacto eſt ſpeciale, nec intelligitur reuocatum, niſi fiat eius mentio; neque enim eſt purum priuilegium, cum ſaltem habeat mixturam contractus, & ideò in materia derogationis, quæ eſt odioſa, huiuſmodi priuilegium non venit ſub nomine priuilegij in communi. Imò ad illi derogandum non ſufficeret clauſula, *etiam ſi, &c.* Quia non eſt veriſimile, quod Papa per clauſulas generales velit reuocare contractus à ſe initos, niſi id exprimatur: pacta enim ſeruanda ſunt.

353 Tertiò, clauſula, *Non obſtantibus priuilegijs*, non ſufficit ad derogandum priuilegio in præiudicium tertij. Barboſa *d. clauſ. 83. num. 21.* vbi ex Marta *p. 1. clauſ. 79. num. 7.* addit, quod hæc clauſula nihil operatur, quando Princeps ignorauit iura eius aduerſus quem facta eſt conceſſio, & *num. 20.* quod nihil operatur, quando non fuit adhibita cauſæ cognitio, & *n. 19.* quod hæc clauſula intelligenda eſt de friuolis, & inualidis. Sed hoc tandem nihil aliud eſt dicere, niſi quod clauſula, *Non obſtantibus priuilegijs* eſt friuola, & inutilis, quia priuilegia, ſi quæ ſunt friuola, & inualida non indigent derogatoria, cum per ſe vires non habeant. Et ſic, ſi illa clauſula non datur, niſi ad excludenda priuilegia, friuola, & inualida, ad nihil datur. Dicitur igitur, quod ſi derogatio priuilegij præter præiudicium, quod ea priuilegij derogatione infertur priuilegiato, infert aliud notabile præiudicium, quod potſit eſſe incognitum diſponenti, ad id non ſe extendit efficacia clauſulæ illius communis, ſecus ſi Papa deroget ex certa ſcientia.

354 Quartò ſpecialem mentionem requirunt priuilegia conceſſa ad pias cauſas, per textum in *cap. Si propter, ſupra hoc tit. & in l. libertis, & §. poſthumis, ff. de alimen. & cibar. legat.* Felin. *cap. Nonnulli, num. 3. in fin. de reſcript.* Donatus *p. p. tract. 9. clauſ. 9. num. 9.* Barboſ. *d. clauſ. 83. num. 18.* Sed certè textus illius *cap. Si propter* non innititur huic rationi, quia ſcilicet legata ad pias cauſas requirant ſpecialem mentionem, quia diſpoſitio illius textus verificatur, nedum ſi fructus Eccleſiæ ſint deputati fabricæ Eccleſiæ, ſed etiam ſi ſint deputati particulari perſonæ. Ideo vera ratio illius textus eſt, quia priuilegia illa erant in vtilitatem tertij, cui Pontifex nolebat præiudicium ferre, vt ibi explicant DD. Sed & aliud conſiderandum eſt, quod vbi Põtifex diſponit in materia ſpectante ad piam cauſã, vel circa perſonas Religioſas, aut Eccleſiaſticas, & eorum priuilegijs derogat, nulla alia ex hac parte eſt neceſſaria ſpecialis mentio, quia ſatis conſtat de mente Pontificis volentis reuocare, quod ad piam cauſam Religioſis, aut Eccleſiaſticis conceſſerat. Et abſolutè loquendo, vel priuilegium cui derogatur eſt conceſſum illi eidem perſonæ, aut perſonis circa quam, vel quas Pontifex diſponit, vt quia eidem prohibet modo, quod prius conceſſerat, & non habet locum exceptio piæ cauſæ. Tum quia Pontifex nonniſi ex pia cauſa reuocat conceſſa; quia non niſi in ordine ad Religionem Chriſtianam, & Reipublicæ Chriſtianæ bonum agit. Tum quia non poteſt in hoc caſu præſumi in Pontifice ignorantia qualitatis huius, quod eſt eſſe ad piam cauſam id, quod modo prohibet, & vult eſſe prohibitum non obſtante, quod prius fuerit conceſſum illis eiſdem perſonis pijs, aut Religioſis, quibus fuerat conceſſum. Si verò priuilegium fuerat conceſſum alijs ab illis, circa quos Pontifex de nouo diſponit, tunc intrat neceſſitas ſpecialis mentionis ex regula de non tollendo iure tertij non facta eius mentione. Loquendo tamen de Principibus ſæcularibus locum habere poteſt hæc limitatio, vt per clauſulam, *Non obſtantibus priuilegijs*, non tollantur priuilegia conceſſa ad pias cauſas. In lege autẽ illa libertis, fit ſermo de legatis factis fauore alimentorum, vt idem Felin. cognouit.

355 Extenditur verò hoc etiam ad illa priuilegia, quæ facta ſunt commiſerationis gratia, vt etiam illorum fieri debeat ſpecialis mentio, quia & illa cenſentur facta ad piã cauſa. Ita Felin. *d. cap.*

Non-

Digitized by Google

*Nonnulli, nu.*19. Barboſa *d.clauſ.*83.*n.* 19. Donatus vbi *ſupra num.* 10.

356 Quintò non niſi facta mentione ſpeciali reuocatur priuilegium immediatè, & proximè cōceſſum fauore publicæ vtilitatis. Felin. *d.cap.* *Nonnulli, num.*26. poſt Rom. *in conſ.* 498. *col.* 5. Neque enim negari poteſt, quod fauor publicus non ſit dignus ſpeciali conſideratione. Hoc verò Barboſa ex Theod. de Rubeis *clauſ.* 966. extendit, vt non cenſeatur derogatum priuilegio conceſſo fauore alimentorum, nec priuilegio conceſſo vniuerſitati, aut Collegio, nec priuilegijs à pluribus Pontificibus, ſeu Principibus confirmatis, nec conceſſis Auditoribus Rotæ, nec Collegio Cardinalium, & *nu.* 22. idem dicendum putat de priuilegijs conceſſis viduis, & pupillis. Sed loquendo de Pontifice derogante in hiſ ſemper videtur conſiderandū, an noua Pontificis diſpoſitio quæcūque illa ſit, ſiue prohibitio ſit, ſiue potius ſit cōceſſio. Si ſit prohibitio videndum erit, an ſub ea comprænendantur Collegia, Vniuerſitates, Hoſpitalia, Auditores Rotæ, Collegium Cardinalium, &c. vel non comprænēdantur. Si enim non comprænenduntur clauſula *Non obſtantibus*, non reuocat illorum priuilegia, quia non ſe extendit ad perſonas non comprenhenſas in diſpoſitione, cui adiungitur. Si verò comprænenduntur, ſufficit clauſula, *non obſtantibus priuilegijs*, ad reuocanda priuilegia diſpoſitioni contraria; Nam illa priuilegia non poſſunt habere ſpecialitatem, ex qualitate, vel dignitate perſonarum; tunc enim clauſula tantum ſe extendit, quātum ſe extendit diſpoſitio, quam Papa vult valere illarum perſonarum priuilegijs non obſtantibus. Et tunc clauſula cenſenda eſt ſpecialis, & ſpecialiſſima, quia habet ſpecialitatem, & efficaciam à diſpoſitione comprænendente ſingulares illas perſonas, quas Papa ſcienter vult ſub illa diſpoſitione comprehendi, *non obſtantibus eorum priuilegijs*. Et contemptibilis eſſet diſpoſitio Papæ, ſi intenderet v. g. prohibere, ne vniuerſitas aliquid faceret, non obſtantibus priuilegijs, & non intenderet derogare priuilegijs illius vniuerſitatis, ſed priuilegijs aliorum. Sed ſi noua diſpoſitio contineat conceſſionem, tunc clauſula generalis non derogat priuilegijs alijs perſonis conceſſis non facta eorū mentione, quia intrat regula de iure tertij non tollendo, vnde nec priuilegio priuatæ perſonæ derogatur non facta eius mentione. Sed ſi priuilegia ſint conceſſa eiſdem perſonis, quibus de nouo aliud priuilegium conceditur, & ſint ſub diſpoſitione noua comprænenduntur Vniuerſitates, Collegia, &c. ſi antiqua priuilegia contingat eſſe contraria nouæ conceſſioni, illis abſque dubio derogatur per clauſulam, *Non obſtantibus priuilegijs*. Derogatio enim ad omnes illas perſonas ſe extendit, & ad eorum priuilegia, ad quas ſe extendit Pontificis diſpoſitio.

357 Sextò dicitur, quod clauſula, *non obſtantibus priuilegijs*, non derogat priuilegijs inſertis in corpore iuris. Ita Felin. *d. cap. Nonnulli, num* 12. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancell gloſſ* 36. *num.* 34. Suarez *de leg. lib.*8. *cap* 14. *num.*8. Rodriq. *p. p. q.* 9. *a.* 3. Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 4. *p.* 25. §. 4. *nu.* 5. Barboſa *clauſ.* 83. *num.* 1. Baſilius *l.* 8. *de matrim. cap.* 19. *nu.* 16 Bonacina *d. nu.* 11. Salas *diſp.* 7. *ſect.* 14. *num.* 71. & quamplurimi alij ab ijſ citati. Rationem huius reddunt, quia non eſt veriſimile, quod Pontifex velit tollere legem diu excogitatam. *l. Si quando, C. de inoffic. teſtam.* Sed hæc ratio pluſquam friuola eſt. Quaſi verò dicere liceat, quod Princeps, qui habet ius commune in ſcrinio pectoris ſcienter diſponat contra priuilegium in corpore iuris poſitum, & nolit illi iuri derogare, & ſic velit contraria, & impoſſibilia ſimul obſeruari. Aliam rationem reddit Menoch. *præſ.* 40 *num.* 25. apud Barboſam *nu.*5. quia priuilegium inſertum in corpore iuris non eſt priuilegium, ſed ius commune. Sed hoc impugnat Barboſa; quia priuilegium inſertum in corpore iuris non deſinit eſſe verè priuilegium. Sed quidquid ſit de hoc, ſemper militat ratio poſita, quia noua diſpoſitio ſcienter habita per Pontificem, & verè cōtraria iuri communi illi derogat, quia aliter Papa ſcienter vellet contraria, & impoſſibilia ſimul obſeruari, vel nouam ſuam diſpoſitionem inutilem eſſe, doloſam, & deceptoriam. Tertiam ergo rationem addit Barboſa *num* 6. quam & reddidit Gonzalez *loco citato*, quia ius commune eſt potentius, & difficilius ei derogatur. Sed & hæc ratio nullius roboris eſt. Quia de facto nouum priuilegium eſt contrarium antiquiori contento in corpore iuris, vt ſupponitur. Et hoc Papa concedit ſcienter, quia non ignorat ius, quod habet in ſcrinio pectoris. Et ſic ſemper militat ratio petita ex hoc, quod noua diſpoſitio contraria iuri, & ſcienter habita derogat iuri ex natura ſua etiam nulla addita alia derogatoria, vnde multo magis derogatoria *non obſtantibus priuilegijs*, vim ſuam habet, & efficaciam, vt explicet mentem diſponētis eſſe, vt priuilegium licet in corpore iuris clauſū maneat abrogatum.

358 Limitat verò hoc Palaus, vt ſaltem non procedat in priuilegio dato in Cōcilio generali; ſed obſtat, quod Pontifex poteſt derogare priuilegijs à Concilio generali conceſſis, & dum de facto diſponit contra dicta priuilegia vult eis derogare. Neque enim habet hic locum inuoluntarium indirectum ortum ex ignorantia, cum Decretorum Conciliorum generalium in Papa ignorantia præſumi, & admitti non debeat. Aliàs verò Pontifex id vult, quod non coactus, nec ignorans facit. Derogat ergo etiam priuilegio conceſſo, aut firmato in Concilio generali, dum ſcienter diſponit, vt fiat, quod eſt illi priuilegio contrarium, & ponit clauſulam *priuilegijs non obſtantibus*.

359 Septimò alij exiſtimant, quod ex vi clauſulæ, *non obſtantibus priuilegijs*, non derogetur oraculis viuæ vocis. Ita apud Barboſam *d. clauſ.* 83. *nu.* 23. Henriq. *l.* 7. *c.* 24. §. 8. Sà *v. gratia nu.* 13 Flamin. *s. p. method. cap.* 7. §. 6. Peyr. *ad conſt.* 17. *Iulij II. nu.* 3. Sed qua ratione hoc dici debeat, non video. Nam & conceſſa contra ius per huiuſmodi oracula vere ſunt priuilegia, & quod eorum conceſſio non ſit firmata manu Papæ, vel expedita in Cancellaria Apoſtolica minuit potius eorum firmitatem, & fidem, & voluntas Papæ diſponentis de nouo eſt, vt noua diſpoſitio locum habeat, non obſtantibus cōtrarijs. Nihil verò intereſt, quod contraria ſint hoc, vel illo modo conceſſa, quia derogatio non reſpicit modum, quo contraria fuerunt conceſſa, ſed eorū ſubſtantiam, cum qua non eſt compoſſibilis noua diſpoſitio.

360 Duo tandem circa huiuſmodi clauſulam ſunt aduertenda. Primum quod vbi Pontifex de nouo ſiue condendo legem, ſiue condendo priuilegium

legium, ſine reſcribendo quomodocumque id facit ex certa ſcientia, & apparet eum ſcire contrarietatem nouæ diſpoſitionis ad antiqua priuilegia, indubitanter illis priuilegijs derogatur, & voluntatẽ Pontificis derogantis ſufficienter declarat clauſula *non obſtantibus priuilegijs*. Quam etiam clarius demonſtrant aliæ clauſulæ, v. g. *Non obſtantibus literis Apoſtolicis, &c. ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, nec non quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, &c. quibus omnibus, etiam ſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, &c. tenores huiuſmodi, &c. præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes derogamus*, *&c.* Sufficeret autem etiam ſi ſolùm adderetur, *etiam ſi de illis fieri deberet ſpecialis mentio.*

361 Et hoc pro certo habendum non intereſſe qua forma verborum vtatur Pontifex dum ſignificet voluntatis ſuæ eſſe, vt nullum contrarium obſtet ſuæ diſpoſitioni, & ideò ſe velle derogare priuilegijs contrarijs, quæcumque illa ſint. Iulius Clarus *lib. 3. receptarum. §. teſtamentum. q. 99.* Sarmiento *l. 3. ſelect. cap. 14. nu. 7.* Couarr. *rub. de teſtam. 2. p. num. 19.* Sanchez *l. 3. de matr. diſp. 26. num. 7.* Bonacina *de leg. diſp. 1. q. 3. p. 8. num. 13.* Palaus *tom. 1. tract. 3. diſp. 4. p. 21. § 4. num. 7.* Rota *deciſ. 614. nu. 3. par. 4. t. 3. recent.* Et aduertit Palaus, diſpenſationes obtentas à Pontifice, vel à Cancellaria ſuper impedimento affinitatis, aut conſanguinitatis, contra Decretũ Concilij Generalis *in cap. Nõ debet, de conſang. & affin.* eſſe validas cũ clauſula, Non *obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; cõtrarijs quibuſcũque*, quia ex praxi iudicatũ eſt per iſtam clauſulam derogari etiam Concilio generali.

362 Secundò Regulares reminiſci debent conſtitut. Vrbani VIII. quæ incipit *Cum ſicut*, & data fuit 5. Nouemb. 1631. & eſt in *Bull. Rom. 8. in Append. ſeu 117. inter omnes*, quia in ea decernitur conſtitutiones Pontificias comprehendere Regulares, niſi ſpecialiter, & expreſſè excipiantur, etiam ſi ipſi priuilegiati forent magis ſpeciali nota, & expreſſione digni, eiſque priuilegia conceſſa ſint cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, motu, ſcientia, & plenitudine poteſtatis. vt latiùs *in d. Conſtit. §. 2.* Et ſic iam ſemel derogatum eſt omnibus priuilegijs, quatenus ab eo tempore edendis conſtitutionibus, diſpoſitionibus, & ordinationibus Apoſtolicis ſint contraria.

363 Sequitur alia clauſula, *non obſtantibus ſtatutis*, quæ quidem neceſſaria eſt ex ſæpè dictis, quia ſtatutis locorum nõ derogatur per literas Apoſtolicas, niſi fiat illorum mentio. Nam cum reſpectu Pontificis ſint quid facti, cuius in Pontifice poteſt eſſe iuſta, & probabilis ignorantia, non præſumitur in eo voluntas derogandi illis, niſi exprimatur.

364 Expreſſa verò habet efficaciam, vt deroget ſtatutis quibuſcumque particularium Eccleſiarum, niſi talia ſint, quæ requirant ſpecialem mentionem ex aliqua eorum qualitate ſpeciali. Ideo per talẽ clauſulam derogatur ſtatutis generalibus omnia beneficia Eccleſiaſtica reſpicientibus. Rota *dec. 1. & 2. de præben. in nou. & dec. 16. num. 2. de reſcript. in antiq.* Puteus *dec. 229. num. 3. lib. 2.* Felin. *cap. Nonnulli, nu. 13. in 8. concl. de reſcript.* Barboſa *clauſ. 84. nu. 10.*

365 Ideò per eandem clauſulam derogatur ſtatutis Eccleſiarum requirentibus in impetrante beneficium actu ſacerdotium. Requirunt tamen aliqui, quod impetrans in proximis futuris quatuor temporibus poſſit ad ſacerdotium promoueri. Sed Barboſa *num. 11.* inquit, quod ſufficit, quod ſit in ætate, quod infra annum poſſit ad ſacerdotium promoueri. Rota, & Adden. *dec. 1. de præben. in nou.* Sed dicitur, quod ex vi clauſulæ, *non obſtantibus ſtatutis*, impetrans eximitur à ſtatutis, ſed non à iure cõmuni, niſi etiam in hoc ſit cũ eo per aliam clauſulam diſpenſatum, & ideò impetrans neceſſe eſt, vt ſit illius ætatis, quam de iure communi habere debet, vt beneficium obtineat, niſi, & in ætate ea iure communi neceſſaria ſit cũ eo diſpenſatum.

366 Primò autem ſpecialem mentionem requirere cenſentur ſtatuta per Papam confirmata, vt per Felin. *in cap. Nonnulli, num. 10. & cap. Conſtitutus, num. 21. verſ. conſidera 3. de reſcript.* Quod quidem verum eſt, etiam ſi per cõfirmationem ſtatuta non ſint facta Papalia, ſed remaneant ſtatuta per inferiores reuocabilia, iuxta dicta ſupra *art. 5.* Adhuc enim qualitas confirmationis Apoſtolicæ ob ſuam prærogatiuam requirit ſpecialem mentionem.

367 Secundò, ſpecialis mentio fieri debet de ſtatuto iurato. Felin. *cap. Conſtitutus num. 3. & cap. Nonnulli, num. 10. de reſcript.* per Gloſſ. *in cap. Cum non deceat, inf. de elect.* Rota *dec. 18. de reſcript. in antiq.* Rom. *ſing. 18.* Butr. Panorm. & Imola *cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori part. capit.* Domin. *conſ. 308.* Clauſulis ad hanc clauſulam. Quod quidem procedit, nedum ſi ſtatutum ſit iuratum à Collegio, ſed etiam ſi ſolùm ſit iuratum ab ipſo impetrante gratiam, etiam ſi iuraſſet ſtatuta in genere. Neque enim poteſt contra ſtatuta impetrare, quin ſit periurus, niſi ea cauſa noua mutato rei ſtatu iuramenti ceſſauerit obligatio. Felin. *d. cap. Inſtitutus, nu. 4.* poſt Dom. *cap. In his, diſt. 12.*

368 Quinque tamen limitationes ex Felin. *in d. cap. Conſtitutus* adducuntur. Prima eſt, ſi iuramẽtum non concernit ſubſtantiam ſtatuti, ſed reuerẽtiam Papæ adhibẽdam in actu, & hæc adhibeatur, tunc enim reſcriptum non vitiatur tacito iuramẽto. Vt ſi Epiſcopus iurauit ſe non alienaturum res Eccleſiæ inconſulto Romano Pontifice, & impetrauit licentiam alienandi non facta mentione iuramenti. Nam hic nihil operatus eſt contra iuramentum, & ideò valet impetratio. Io. Andr. *in cap. Vt ſuper. de reb. Eccl. non alien.*

369 Secunda limitatio eſt, vt non ſit opus facere mentionẽ de ſtatuto iurato, vbi cõtra illud diſponitur per legem, ſecundum Dom. *cap. Cum non deceat, inf. de elect.* niſi iuramentum fuiſſet præſtitum ſeparatim de ſeruandis contentis in ſtatuto. Et in hoc inquit Felinus. concordant omnes ſecundum Dom. quia tunc iuramentum non eſt acceſſorium ad ſtatutum, ſed eſt vinculum de per ſe. Sed cum, vt habet idem Felin. *d. cap. Conſtitutus, num. 9.* auctoritas Papæ regulariter ſit excepta in iuramento, & Papa non agat contra iuramentum, ſi ſtatutum ab inferioribus iuratum reuocet. Et dum Pontifex legem condit reſpiciat ad exigentiam boni communis, non approbatur præfata exceptio, ſed abſolutè dicitur, quod vbi Põtifex per viam legis aliquid diſponit ſufficit, quod faciat mẽtionem ſtatuti, nec intereſt, an illud fuerit, vel non fuerit iuratum ab inferioribus, quia inferiorum iuramentum habet imbibitam hanc conditionem, niſi aliter Summus Pontifex, & legiſlator diſpoſuerit, & ſic iuramen-

it

Digitized by Google

ri obligatio ceſſat ex eo, quod Pontifex per nonam legem ſtatutum abrogat. Nec à iurantium obligatione dependet facultas, aut voluntas Pontificis in mutanda materia iuramenti ex boni communis exigentia.

370 Tertiò fallit vbi ſtatutum iuratum cōcernat materiam beneficiorum in Diœceſi vacantium, & vacet beneficium in Curia, vel alias quomodocumque Pontifici ſit reſeruatum; iuramentum enim reſpicit collationes beneficiorum ab Ordinarijs factas, non verò factas auctoritate ſuperiori à Papa, & ideò in talium beneficiorum collationibus ſufficit generalis derogatio ſtatutorum non facta mentione iuramenti. Rota *deciſ.* 18. *de reſcript. in antiq.*

371 Quartò fallit vbi diſpoſitio cui adiūgitur clauſula, *non obſtantibus ſtatutis*, eſt facta motu proprio. Dom. poſt Lap. *inſ. cap. 1. de fil. Presb.* Quia in hoc caſu non habetur reſpectus ad impetrantem, ſed ad ſcribentem, qui non arctatur legibus, & qui intentionem ſuam ſatis manifeſtat per clauſulam, *non obſtantibus ſtatutis*. Nec obſtat, quod motus proprius non auget gratiam, ſed tollit ſubreptionem, quia hoc facit, quod non poteſt opponi ſubreptio ex taciturnitate iuramenti. Sed huic limitationi obſtat *capit. Non poteſt, infr. de Praben.* Licet enim motus proprius tollat ſubreptionem, & ex hac parte poſſet tollere ſubreptionem ex taciturnitate iuramenti, tamen non inducit diſpenſationem; qui iurarunt igitur ſtatuta indigent diſpenſari eo modo, quo fieri poteſt in iuramento diſpenſatio, ſcilicet per mutationem materiæ iuramenti; vnde motus proprius non tollit obligationem, quam habent impetrantes manifeſtandi iuramentum, vt cum illis poſſit diſpenſari ex iuſta cauſa.

372 Fallit quintò, vt quando poteſt prouideri alicui, quin frangatur ſtatutum, aut conſuetudo, aut iuramentum; tunc non ſit neceſſe facere mentionem de ſtatuto, aut conſuetudine, aut reſpectiuè de iuramento. Ita colligitur ex Dom. & Imol. *cap. fin. §. fin. inſ. de conſuetud.* Vbi enim non diſponitur contra ſtatutum, non eſt neceſſe illi derogare, & ſi derogetur nihil facit derogatio, cum diſpoſitio nō ſit contraria ſtatuto, vt benè notat Francus *d. §. fin.* ſimiliter ſi diſpoſitio ſit contra ſtatutum, ſed nullo modo ſit contra iuramentum, non eſt neceſſaria mentio iuramenti, quę etiam ſi fieret, non iuuaret, quia clauſula non derogat, niſi contrarijs, & diſpoſitio non eſt contraria iuramento, ſeu ſtatuto ſub ea ratione, ſub qua eſt iuratum.

373 Specialis mentio tertiò fieri debet de dilatione, vt clauſula nedum tollat obſtacula impeditiua, ſed dilatiua. Sic enim ſi clauſula ſit iſta, *Non obſtantibus ſtatutis, per quæ diſpoſitio noſtra impediri poteſt*, per huiuſmodi clauſulam non tolluntur impedimenta dilatiua, niſi dicatur, per quæ diſpoſitio noſtra impediri poſſit, vel differri. Felin. *cap. Nonnulli, num. 10. de reſcript.* Barboſa *d. clauſ. 83. n. 3.* Sed vbi conceditur aliquid pro determinato tēpore, quod differt, & impedit pro eo tempore impedit ſimpliciter, vndè illud tollit clauſula, *non obſtantibus*. Vide infra *cap. Si propter 10. de reſcript.*

374 Quartò ſpecialem mentionem exigere ſtatuta, quæ requirunt certam formam, vt eis derogetur dixerunt Tuſcus *lit. C. concl. 349. num. 10.* & ex Crauet. *conſ. 572. num. 29.* Barboſ. *num. 8.* Sed vbi Pontifex diſponat per modum legis, hoc non verificatur, ſed ſufficit clauſula, *Non obſtantibus ſtatutis*, quia Papa non ligatur ſtatutis inferiorum ſuorum, & formis ab eis inductis. Idem ex eadem ratione dicitur verum eſſe, quando diſponit motu proprio; ſatis enim oſtendit voluntatem derogandi ſtatutis per clauſulam generalem, quidquid ſit de forma quam ad ſui derogationem requirunt, ad quam Pontifex non tenetur. Sed etiam ſi Papa diſponat ad inſtantiam impetrantis taciturnitas formæ ex ſtatuto neceſſariæ ad eius derogationem non poteſt inducere ſubreptionem, quia quod ex ſtatuto ad eius derogationem requiratur hæc, vel illa forma non reſpicit Pontificem, cui ab inferioribus non poteſt lex præſcribi; & ioſe non eſt res tantæ conſiderationis, vt veriſimile ſit, quod Pontifex ex eius ſcientia moueretur ad non diſponendum contra ſtatutum, vnde niſi ex lege, aut ſtylo Cancellariæ illa qualitas ſtatuti ſit exprimenda diſpoſitio non redditur ſubreptitia, & inualida.

375 Quintò, ſpecialem mentionem requirunt ſtatuta, quæ in fundatione beneficij alicuius fuerunt facta. Habent enim prærogatiuam fundationis cui valdè difficiliùs derogatur. Quod indubitatum putat Rota *dec. 1. de præb. in nou. de fundationibus laicis.* Sed *dec. 41. de conceſſ. Præbend. in antiq.* abſolutè aſſerit clauſulas generales non derogare ordinationi fundatoris in ſuo teſtamento. Nam & licet teſtator ſit Clericus, nihilominus prærogatiua fundatoris ſpecialis eſt, & exprimenda, vt gratia non ſit ſubreptitia. Vnde ſi ex fundatione, qui impetrat beneficiū debet eſſe actu ſacerdos, ſi hoc non exprimit, ad valorem gratiæ non ſufficiunt clauſulæ generales. Felin. *d. cap. Nonnulli, num. 13.* Quod adeò verum eſt, vt ſi etiam derogetur generaliter ſtatutis, iuramento, confirmatione Apoſtolica, & quauis firmitate alia roboratis, non cenſeatur derogatum ſtatuto ſingulari ſuper certo beneficio, ſi illud ſtatutum fuit factum in fundatione beneficij, vt declarat ibid. Rota.

376 Sextò, quod clauſula *non obſtante ſtatuto, & quibuſuis alijs ſtatutis*, non ſe extendat ad derogandum ſtatuto ſpeciali, in quo eſt maior ratio, quam in ſtatuto habente derogationem, quia derogatio intelligi debeat de ſimilibus tradit Barboſa *clauſ. 83. nu. 9.* ex Felin. *conſ. 135.* Vbi quod clauſula incerta eſt, & generalis, & ideò non capit maiora, ex Tuſc. *lit. D. concl. 245. num. 20.*

377 Quæ verò dicta ſunt de clauſula, *non obſtantibus ſtatutis*, cum proportione vera ſunt de clauſula, *non obſtantibus pactis*. Nam imò ſtatuta Collegiorum, aut Vniuerſitatum non habentium iuriſdictionē non valent, niſi in vim pacti, ſeu contractus initi. Quod verò Barboſa *clauſ. 85. num. 2.* ex Menoch. *conſ. 39. nu. 62.* dicat ex vi huius clauſulæ non derogari diſpoſitioni firmatæ de conſenſu partium non admittitur, quia diſpoſitio huiuſmodi non eſt niſi pactum, vndè ei derogatur. Sed nec videtur approbandum, quod ſubdit *num. 4.* ex Menoch. *conſ. 1. num. 434.* & Rota *dec. 391. num. 1. par. 4. recent.* ſcilicet, quod non derogetur partiū conuentionibus ſæpiùs confirmatis; quia confirmatio partium non variat ſpeciem, ſeu non addit ius, quod non ſit compræhenſum ſub nomine pacti.

378 Sequitur alia clauſula, quæ conſueuit apponi in reſcriptis, ſcilicet, *Non obſtantibus conſuetudinibus*

Digitized by Google

*dinibus,&c.*quæ pariter eſt neceſſaria ex diſpoſitione huius Decretalis.

379 Per hanc tamen clauſulam generalem nõ derogatur conſuetudini immemorabili,vt communiſſimè DD. ſentiunt.Prærogatiua enim immemorabilis eſt ſingularis, cum ipſa habeat vim priuilegij legitimè à Principe conceſſi, & melioris tituli de mundo, & legis,& veritatis, & pacti,& denique tantam poteſtatem, quantam habet Imperator, quando procedit cum cauſa. Gonzal. *ad reg.8.Cancell. gloſſ. 33. num.4.*Petit propterea ſpecialem mẽtionem, vt illi derogetur. Ideò licet in Concil.Trident.*ſeſſ.24. cap.20.de reformat.*adſit clauſula vniuerſaliſſima, *non obſtantibus,&c.& alijs quibuſcumque conſuetudinibus,* non compræhendi immemorabilem declarauit ſacra Congregatio Concilij, pro vt referunt Gonzal. *ad reg.8. Cancell.gloſſ.33.nu.5.* Gratian. *diſceptat.492.num.6.*Barboſa *de pot.Epiſc. part.3.alleg 84. num.5.* Et cenſuit Rota *dec. 248.nu. 1. & dec. 610.nu.1. part. 2. recent.* Vbi tamen conſuetudo reijcitur vt irrationabilis, & contraria iuri naturali, & diuino, ſicuti quo ipſa eſt diuturnior, eo eſt peior, magis etiam abrogatur, etiam ex vi iuris poſitiui.Rota *in Craconiẽ.iuris legendi 21.Maij 1627. coram Coccino.* Couarr.*l.3.var cap.13.num.5.* Duenas *in reg. 144.ampl.3.* Gonzal.*d.gloſſ.33.nu. 9.* Garz. *par.3. cap.2. nu. 190.*Rota in *Paleſtina iuriſd. coram Orano 25. Maij 1565.* Sed benè hoc explicat Rota in *Burgen. emolumentorum ſigilli 28. Ianuarij 1591.coram Peña,*vt intelligatur,quando conſuetudo eſt reprobata vt contraria iuri naturali, ac diuino, ſecus ſi ſit contraria ſolùm iuri poſitiuo.

380 Vbi tamen ſit eadem ratio de conſuetudine immemorabili, & de alia arbitratur Barboſa *dict. clauſ.83.num.10.*quod tollatur per clauſulam *nõ obſtante quacumq;conſuetudine.* Quod voluit Rota *in cit. Paleſtina iuriſdictionis,* & Couar.*l.3.variar. c. 13. nu.5.*Garz. *par. 3.c.2.nu. 190.* & apud eum Moneta *de diſtrib. part.2. q.12.nu.22.*ſed tu conſidera.

381 Tertiam limitationem addiderunt alij volentes immemorabilem tolli per clauſulam, *non obſtante conſuetudine,* etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel alia quauis firmitate roborata. Pro qua limitatione Rotam *in Cæſarauguſtana ſubreptionis Breuium 16.Iun.1519.coram Orano,*& Cot *in deciſ.34. in Miſcellaneis manuſcriptis,*& iterùm Rotâ in *dec. 644.* nouiſſimarum Farin.circa finem, refert Garz. *d.cap.2.nu.191.* Qui tamen meritò limitationem reijcit, eo quia illa verba,*vel alia quauis firmitate* intelligenda veniunt de firmitate extrinſeca, ſicut ſunt firmitates ibi ſpecificatæ, non verò de firmitate intrinſeca orta curſu temporis immemorabilis. Et ita eum in Cæremoniali Clem.VIII.derogetur conſuetudinibus etiam iuramento, Confirmatione Apoſtolica,& quauis alia firmitate roboratis,nihilominus ſacra Rituũ Congregatio 10. Ianuarij 1604. cenſuit non eſſe derogatum conſuetudini immemorabili.

382 Sicut verò non derogatur immemorabili, ita nec derogatur conſuetudini iuratæ, aut confirmatæ à Pontifice, aut quauis alia firmitate, niſi id exprimatur. Hæc verò intelligenda ſunt iuxta dicta ſuperius de ſtatuto iurato, & confirmato. Vt verò aduertit Gloſſ. *inf. cap.Cum aliquibus de reſcript.* huiuſmodi poſſunt confirmari, vel adiectione pœnæ, vel per alicuius ſuperioris ſtatutum,vel per cõfirmationem alicuius legati, vel alterius ſuperioris, & ideò ponitur illa clauſula aliqua firmitate roboratis.Non crederem tamen eſſe faciendam mentionem earum firmatum,quæ non mutant naturam ſtatuti, nec addunt,niſi firmitatem accidentalem ab inferioribus ortam. Et Cancellaria abundat in verbis derogatorijs ad euitandas controuerſias, & cauillos litigantium, & loquitur de firmitate, quæ ex ſpeciali lege requirat ſpecialem mentionem, ſi aliqua contingat adeſſe.

383 Quæ verò dicta ſunt de hac clauſula, *non obſtante conſuetudine,* cum proportione verificantur de hac alia *non obſtante præſcriptione.* Et ſic non derogatur præſcriptioni immemorabili. Addit Barboſa *clauſ.88.* quod nec præſcriptioni quadraginta annorum; ſed obſtat, quia derogatur conſuetudini quadragenariæ; ſolũ enim immemorabilis excipitur eadem igitur ratione derogatur etiam quadragennariæ præſcriptioni.

384 Præſcriptio tamen malæ fidei non ſubſiſtit, & ſic huiuſmodi præſcriptio tanquam reiecta à lege,etiã ſi ſit immemorabilis tollitur per clauſulam *non obſtante præſcriptione,* quia hæc nullo tempore procedit, *cap vlt. de præſcript. & infr.regula poſſeſsor. de reg. iur.* Gloſſ. *verb.Niſi per text.in cap. 5. infr de Præſcript.* Couar. *in regulam Poſſeſsor.par. 2.§. 8. num. 4.* Menoch. *caſu 225. in princip.* & alij communiter. Quod tamen præſcriptio malæ fidei, ſi ſit immemorabilis poſſit allegari in vim priuilegij præſumpti affirmat Barboſa *clauſula 88. nu. 4.* ſi ſit tamen circa materiam, in qua poſſet dari priuilegium reale. Sed hæc alia controuerſia eſt, & ſufficit huic quæſtioni, quod præſcriptio malæ fidei quæcumque illa ſit, etiam ſi immemorabilia nõ ſubſiſtit, & ideò minus ſubſiſtere poteſt contra diſpoſitionem contrariam munitam clauſula, *præſcriptione non obſtante.*

SVMMARIVM.

5 *Summa textus.*
2 *Decretalis ad quid edita.*
3 *Regula prima textus.*
4 *Princeps non tenetur exprimere cauſã ſui facti.*
Nihil agendum ſine honeſta ratione.
5 *Otioſum dictum, aut opus malum.*
6 *Princeps non poteſt legem edere ſine ratione, quæ eſt ipſa virtus legis.*
7 *Dictio vt,ſumitur cauſatiuè, & dicit cauſam finalem.*
8 *Finis Canonici iuris eſt obuiare periculis animarũ.*
9 *Arguitur contra hoc ex aliquorum ſententia.* 10.
10 *Ius ciuile reſpicit ſalutem animarum.*
11 *Duplex iuſtitia, ciuilis, & naturalis.*
12 *Concluſiones falsò deducta à Croto.*
13 *Pontifex clauiger Cœli, & Paſtor omium Chriſti.*
14 *Principis eſt ſubditos in finem dirigere, qui eſt vita ſecundum virtutem.*
15 *Fœlicitas, & finis naturalis, & ſupernaturalis.*
Finis humani regiminis eſt fœlicitas naturalis ex humana virtute.
16 *Nunc ad diligendum Deum ſuper omnia, etiam vt auctorem naturæ neceſſaria gratia.*
17 *Princeps temporalis reſpicit finem ſupernaturalem, vt ſubditus in illum dirigendus.*
Debet ordinare congrũa fini ſupernaturali, & dirigi ex lege diuina,& Canonica.
18 *Ius canonicum ſemper principaliter attendit ſalutem animæ.*

Iuris

19 *Iuris Canonici forus contentioſus in totum dirigit in finem ſupernaturalem.*
20 *In foru contentioſo iuris Canonici non attenditur ſecundario, ſed principaliter ſalus animæ.*
21 *Ius Ciuile, & Canonicũ non currunt pari paſſu.*
Iuris Ciuilis, & Canonici non eſt idem finis ſimpliciter.
22 *Fori contentioſi Canonici, & fori conſcientiæ idẽ finis ſimpliciter.*
23 *Nihil licet in foro contentioſo, quod non liceat in foro conſcientiæ.*
Quod eſt permiſſum à lege non licet, ſed quod eſt à lege approbatum.
Aliquando Eccleſia iubet, quod eſt bonum apparens, ſed ſi eſt reale malum Eccleſia non vult illud obſeruari, ſed pœnam latam patienter ſuſtineri.
24 *Decipiens citra dimidiam iuſti pretij tenetur reſtituere in conſcientia.*
25 *Hoc eſt verum etiam ſi deceptio non ſit ex propoſito.*
26 *Et etiam ſi deceptio ſit tacita.*
27 *Lex decepto intra dimidiam negans actionem permittit, non approbat.*
Decepto doloſè conceditur actio.
Decepto minori conceditur reſtitutio in integrũ.
28 *Lex Canonica reprobat contractum in quo quis eſt læſus citra dimidiam.*
Argumentum à contrario ſenſu, quando valeat.
29 *Decepto intra dimidiã de iure Canonico ad minus datur actio indirecta.*
30 *Lex ciuilis permittit deceptionem citra dimidiã.*
Res valet quantum poteſt vendi de iure.
Vendens citra dimidium non tenetur donare.
31 *Subſtitutus pupillo per expreſsam pupillarem, an teneatur dare legitimam matri.*
32 *Eligi debet dignior, licet debeat confirmari electio digni.*
33 *Ad præſcriptionem requiritur bona fides.*
34 *Statutum pœnale dicitur ſententia.*
Quid ſignificet ſententia.
35 *Sententia iuris, & hominis.*
36 *Differentia inter ſtatutum, & ſententia.*
37 *Differentia primaria inter præfata.*
38 *Dantur leges, & ſtatuta quæ inferunt pœnam ipſo iure.*
Vt incurratur pœna huiuſmodi non eſt neceſſaria ſententia diſpoſitiua, ſed ſufficit declaratoria.
39 *Cenſuræ tamen incurrantur abſque alia ſententia, quamuis ad hoc, vt fideles teneantur vitare excommunicatum ſit neceſſaria declaratio.*
40 *Excommunicatio eſt ſententia impropriè.*
41 *Excommunicatio dicitur ſententia interlocutoria.*
42 *Excommunicatio ſecundum aliquos eſt ſententia propriè.*
43 *Explicatur qualiter excommunicatio dici poſſit ſententia.*
44 *De omnibus ſtatutis pœnalibus loquitur textus.*
45 *Etiam de ſtatutis ciuilibus ſecundum Gloſs.*
Etiam ſi lex non obliget ad culpam intereſt animæ, vt non liget ignorantes.
46 *Solum de ſtatutis, & ſententijs canonicis loquitur textus.*
47 *Ignorantia etiam à iure communi excuſat.*
48 *Ordinariorum nomine veniunt Epiſcopi.*
49 *Etiam Papa eſt ordinarius, & ſub hoc nomine comprehenditur.*
50 *Nedum Epiſcopi, ſed etiam Prælati inferiores, Abbates, Prælati Regulares ſunt Ordinarij.*
51 *Nec Plebani, nec alij ſimiles ſunt Ordinarij, ſed illi ſoli, qui habent iuriſdictionem in vtroque foro.*
Plebani, & Parochi non poſſunt excommunicare.
52 *Decretalis iſta non continet ius nouum.*
53 *Regula textus explicatur remiſsiuè.*

TIT. II.

DE CONSTITVTIONIBVS

Cap. Vt animarum II.

1 DVæ partes principales continet hæc decretalis, in quarum prima Bonifacius Octauus decernit, qualiter ſtatuta Ordinarij ligent ſubditos intra Diœceſim exiſtentes, & ſtatuit non ligare ignorantes, ſed ſolùm ſcientes. In ſecunda verò parte determinat excommunicationem latam ab Epiſcopo in eos, qui commiſerint furtum non ligare committentes furtum extra Diœceſim.

2 Edita verò fuit hæc Decretalis ad declarationem *cap. A nobis, el p. de ſent. excomm.* vt aduertunt Gloſſ. *in v. Vt animarum* & Anchar. *eo. 1.*

3 Eſt ergo prima regula textus, quod ſententijs à quibuſcumque Ordinarijs latis non ligentur ignorantes. Hoc verò ſe voluiſſe fatetur Pontifex, vt animarum periculis obuietur. Quamobrem, & ratio regulæ ed.tq, & regula ipſa dilcgentius conſiderandæ ſunt.

4 Quamuis igitur ſuperior, & maximè Pontifex poſſit ex officio præcipere, quod ſibi videtur conueniens, nulla cauſa expreſſa. Vnde ex Innoc. *in cap. Ad aures, de temp. ordin.* Panorm. *cap. Ratio. de Præbend.* dixit vani capitis eſſe exiſtimare ſuperiorem non poſſe præcipere ſine cauſæ cognitione, vel ſine eius expreſſione; tamen in rei veritate nihil faciendum eſt ſine ratione, & motiuo honeſto. Nam & opus quodlibet malum eſt, ſi non ſit de obiecto honeſto formaliter, vel ſi ſit de obiecto indifferenti, careat circumſtantia honeſti finis, iuxta doctrinam D. Th. *p. 2. qu. 18. art. 9.* Caiet. Conrad. Medinæ, & aliorum expoſitorum, & DD. & præcipuè illorum, qui ex hoc concludunt non poſſe dari aliquem actum in indiuiduo, qui ſit indifferens.

5 Nam vt dixit Damaſus *Epiſ. 4. ad Epiſ. Africa*, & habetur *cap. Corepiſcopi 68. diſt. Quod ratione caret, exturpari neceſſe eſt.* Sic otioſum verbum malum eſſe, de quo reddenda ſit ratio æterno Iudici habetur Matt. 12. Eſt verò otioſum verbum ſecundum S. Hieronym. ibi, quod *ſine vtilitate loquentis, & audientis profertur.* ſecundum S. Baſilium, *quod ad propoſitum in Domino vſum non facit.* Secundum Gregorium, *quod ratione iuſtæ neceſsitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret.* ſecundũ S. Bern. *Quod nullam rationabilem cauſam habet.* Quod ſi verbum otioſum eſt malum, potiori ratione malum erit otioſum opus, quod recta ratione, & honeſto motiuo careat. Et ideo in indiuiduo malus eſt quicumque actus, qui ſine intentione, & motiuo honeſti finis habetur. Diuus Thomas *p. 2. quæſt. 18. art. 9. &* 2. d. 40. *ar.* 5. & ibi Alber. *art.* 4. Durand. *q.* 1. Ca-

Digitized by Google

præol. q.1. Richard.*a.2.q.3.* Suarez *diſp 9. ſect.3.*

6 Sed Princeps præcipuè, ſeu Pontifex in condendis legibus, moueri debet ex vniuerſalis vtilitate; neque enim licet legiſlatori condendo leges agere ex propria voluntate, vt ſit illi pro ratione voluntas, ſed ſolùm ex boni communis exigentia moueri debet, vt legem condat, quia imò hoc eſt legi eſſentiale, vt ſit bono communi conueniens. D.Th. *p.2.q.90.a. 2.* Ideò nec quilibet poteſt legem condere, ſed ſolus ſuperior, cuius ex officio eſt boni communis curam gerere, & iuxta boni communis exigentiam leges ferre. D.T. *ibid.a.3.* Et hæc ratio meritò dicitur virtus legis, & ſpiritus illi prædominans, Gloſſ. *in l.qua ratione.§.licet ff.de acquir. rer. dom.* Rota *dec.384.n.12.p.3.recent.* Et ex ratione efficitur ius, vt ex Bald. tradit, ead. Rota *nu.13.* Et lex eſt quidquid in ratione conſiſtit. Panormit. *cap. Ratio nu.1. de reſcrip.* Imò ratio eſt ipſamet lex quæ impulit legiſlatorem ad ſic faciendum, prout eadem Rota concludit ex Bald. & Imola.

7 Propterea Bonifacius Octauus iuxta Pontificum praxim ſuæ legis cauſam reddere voluit. Nam dictio *vt* cauſalis eſt. Et hic cauſatiuè ſumitur, vt notat Franciſcus Zabarella *n.1.* & importat cauſam finalem conſtitutionis. *cap. Vt debitus de appellat. et cap. Vt litigantes inf. de reſcript.* Quod præcipuè eſt verum, quando ponitur in principio diſpoſitionis. Gomez *nu. 1.*

8 Sic igitur cauſa finalis huius Conſtitutionis fuit, vt per eam obuietur periculo animarum. Ex quo colligunt DD. hanc concluſionem, quod Iuris Canonici finis ſit ſuccurrere periculis animarum. *cap. fin. de Præſcript. cap. 1. inf. de Præben.* Dom. *n.1.* Gomez *nu. 2.* Maſcotus *n.4.* Gloſſ. *in cap. Cum contingat, in v. Debeat, de iure iurand.* Felin. *cap. 1. nu. 5. de pactis.* & Panor. *cap. fin. de conſ.* dixit, quod finis iuris Canonici eſt fœlicitas animæ, finis verò iuris ciuilis eſt bonum publicũ, & dixerat prius Io. And. *reg. poſſeſſor. in 7. col.*

9 Hæc tamen communis concluſio non omninò placet Gomez, qui *n. 21.* duplicem diſtinguit finem iuris Canonici, alium ſcilicet fori contentioſi, alium fori conſcientiæ, atque primum non in totum eſſe directiuum ad ſalutem; neque omnia ſecundum illum licita, eſſe licita in foro cõſcientiæ, vt patet *toto 2. lib. Decretalium*, qui eſt circa iudicialia. Et *n.32.* ſubdit, quod non omne, quod licitũ eſt in foro Canonico cõtentioſo licitum eſt in Foro conſcientiæ, vt eſt text. *in cap. Tua nos, de ſponſ.* & docet Butr. *cap. Inquiſitioni, de ſent. excomm.* forus enim Eccleſiæ in ſpecie, & forus conſcientiæ differunt, vt probat Præpoſ. *in cap. Tua*, per illum textũ *de ſponſal.* & deducitur *ex cap. in literis, de reſtit. ſpol. & cap. requiſiuit, de ſponſ.* & ex Gloſſ. *in cap. Abbate ſanè inf. de re iudic.* vbi habet, quod Publiciana competit de iure Canonico, & tamẽ in ea verſatur mala fides temporis, quo quis agit. Ex quibus apparet, quod non ſemper ius Canonicum principaliter attendit vtilitatem animæ; quia in foro contentioſo principaliter attenditur bonum publicum, & ſecũdario bonum animæ.

10 Sed prætcrea ius ciuile ſalutem reſpicit animarum; Nam apud Iuriſperitos eſt expeditũ, quod quando lex ciuilis eſt iuſta in foro fori, vtique erit iuſta in forò poli, ideſt conſcientiæ. Hanc enim regulam tradit Bald. *in cap. Quæ Eccleſiarum*, per Gloſſ. ibi, *de Conſtit. & in cap. In omni negotio, de teſt.* Vbi plus dicit, nimirum, quod ſi aliter diceremus omnis legum forma, & eius ſubtilitates ducerent nos ad inferos, & ſcientiã iuris Ciuilis eſſet magis damnata, quam maleficiorum. Et idem ſentiunt Bald. *in l.vnic.C.de confeſſ. & in Authen. Ingreſſi. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Aret. *conſ.47.* Iaſon. *in l.poſt dimiſſionem C. de iur. & fact. ignor. et in l. Nemo in 2.lect. in 18. col. de leg.* Tum ſecundo, nam leges ciuiles animam cuicũque rei prætulerunt. *L. Sancimus C. de Epiſc. & Cler. & l.fin. C. ad leg. Iul.* Iaſon. *in l.1. in 12. col. C. de off. eius.* Rocchus Curt. *de iure patron. qu.35. in 3. col.* igitur finis vtriuſque iuris non differt reſpectu animæ, vt probat Iaſon. vbi ſupra. Tum tertiò, quia ita ſibi ad inuicem coniunguntur ſcientia iuris Ciuilis & Canonum, quod ſicut ex Medicina, & Philoſophia ſit perfectus medicus, ita ſciens ius Canonicum, & ciuile ſit perfectus legiſta, vt notauit Bald. *in cap. Cum cauſa in 2. col. de probat.* Et Felin. *In cap. Eccleſia S. Mariæ in 22. col.* arguit, & reprehendit puros Canoniſtas, qui putant omnia poſſe decidi inter Clericos ſolis Canonibus. Igitur ex iſtis, & aliis, quæ ibi Gomez cumulat videtur, quod ius Ciuile, & Canonicũ paribus paſſibus ambulẽt. Tũ quartò, quia qui agit, & peccat lege permittente pœnam non meretur. *cap. qui peccat 23. q. 4. & l. Gracchus C. de adulter.* Et quod ius ciuile dicatur ſcientia diuina ex text. *in §. Iuris prudentia. Inſt. de iur. natur.* tenent quamplures, & inter alios Fr. Io. Baptiſta Salis *in ſumma Baptiſ. ſel. 2.* vbi cõcludit, quod reſpectu finis ius Canonicum non diſtinguitur à ciuili. Et ideo Pelagius Papa ſcribens Childeberto Regi, ſe legibus ſubditum profitetur. *cap. Satagendum 25. q.1.*

11 Itaque igitur concludit Gomez *n.39.* & ait, quod diſtingui debet duplex iuſtitia, ſcilicet ciuilis, & naturalis. Reſpectu primæ reperitur varietas in vtroque iure, tam reſpectu cauſæ efficientis; quia ius canonicum eſt maioris dignitatis ob præeminentiã Pontificis, qui eſt Chriſti Vicarius, & propterea ius ciuile poſtponitur, vt *cap. Solitæ de maior. & obed.* Quam reſpectu finis, quia ius ciuile punit corporaliter, & ſequitur rigorem. Sed ius Canonicũ ſequitur æquitatẽ. *cap. Inter hæc. 33. qu.2. & cap. Quamuis, inf. de pæn.* Et ſecundũ iſtam iuſtitiam variatur ſubiectũ vtriuſque iuris. Sed ſecundum iuſtitiam naturalem concordat vtrumque ius. *§. Iuris præcepta inſtit. de iuſt. & iur.* Hæc, & plura alia ad ornatum, & confirmationem ſuæ ſententiæ habet Gomez, quæ tanquam non neceſſaria omiſſa ſunt.

12 E contra verò Io. Crotus de Monte ferrato ex eo, quod iuris Canonici finis ſit ſalus animarũ, deducit primò dubiam eſſe deciſionẽ Butr. *in cap. Cum dilecti, de emp. & vend.* vbi ex D.Th. *2.2. qu.77. ar.1.* dicit non licere in conſcientia contrahentibus ſe decipere etiam citra dimidium iuſti pretij; Nam hoc dictum non eſt verum, cum ius canonicum, cuius finis eſt ſalus animarum, approbet hunc cõtractum. *d. cap. Cum dilecti, & cap. Cum cauſa, de empt.* igitur contrahentes ſunt tuti in foro conſcientiæ, aliter ſequeretur, quod homines deciperentur legis clypeo, quod eſſe non debet. *cap. de viduis 27. qu.2. l.1. in fin. C. de his, qui veni. ætat. impet.* Item ſecundo non eſt verum, quod habet Archid. *in cap. ſi pater, inf. de teſtam.* ſcilicet, quod ſubſtitutus pupillo per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem nõ poteſt in conſcientia denegare legitimam matri, quæ ſibi competit in bonis filij; quia *d. cap. Si pater,*

decer-

Digitized by Google

decernitur, quod per huiuſmodi ſubſtitutionē mater penitus excludatur. Tertiò confunditur deciſio Panorm. *in cap. Conſtitutus el 2. ſup. de appell.* nimirū, quod eligens dignum relicto digniori non eſt tutus in cōſcientia per *cap. ſi quis iuſto §. 1. inf. de elect.* Nam per ius canonicum approbatur electio digni; igitur qui eligit dignum non peccat.

13 Nihilominus dicendum eſt, quod huiuſmodi propoſitiones, ſcilicet non ſemper ius canonicū attendit principaliter vtilitatem animæ; quod forus contentioſus canonicus non in totum ſit directiuus ad ſalutem; quod in foro contentioſo Canonico principalius attenditur bonum publicum, & ſecundario bonum animæ; quod ius ciuile, & ius Canonicum paribus paſſibus ambulant; quod reſpectu finis ius Ciuile, & ius Canonicum non diſtinguuntur. Illæ inquam propoſitiones indigent pia interpretatione; nam ſic abſolutè prolatæ falliſſimæ ſunt, & manifeſtè repugnant Euangelio. Nam Pontifici, qui Iuris Canonici eſt auctor nulla alia prorſus data eſt poteſtas, nec aliam habet, niſi poteſtatem clauium regni Cælorum, ſic enim Matt. 16. dixit Chriſtus Petro. *Et tibi dabo claues regni Cælorum, & quodcumq; ligaueris ſuper terrā erit ligatum, & in Cælis, & quodcumq; ſolueris ſuper terrā, erit ſolutū, & in Cælis.* Per claues autem dandas Petro intelligi poteſtatē, & iuriſdictionē illius, dixit Rabanus in Catena aurea. c. 16. Matt. *Claues autē regni Cælorū*, inquit, *ipſum diſcretionem, & potentiā nominat. Potentiā, qua liget, & ſoluat: diſcretionem, qua dignos, vel indignos diſcernat.* Et D. Th. ſuper c. Matt. 16. ait. *Vnde Chriſtus Vicariū ſuum Petrū conſtituit, vt introduceret in Cælum. vnde illud miniſteriū dedit, vnde claues dedit. Claues enim introducunt, vnde Petrus habet miniſterium introducendi.* Pontifex igitur Petri ſucceſſor non habet poteſtatem, niſi in ordine ad introducendum in regnum Cælorum, tanquam regni Cælorum clauiger. Fines igitur mandati ſui excedit; ſi quid operatur, & non principaliter, & propriè in ordine ad regnum Cælorum; quia nulla alia ſibi eſt data poteſtas, niſi vt ſoluendo, & ligando in terris regnum Cælorum aperiat, vel claudat. Sed hoc manifeſtiùs probatur ex *Io. cap. 21.* Quod enim Chriſtus Petro promiſerat *Matt. 16.* contulit poſt reſurrectionē *Io. 21.* Et ſuum Vicariū illū conſtituit, non per alia verba, quam per iſta. *Paſce agnos meos, paſce oues meas.* Quaſi diceret, inquit S. Thomas in Catena aurea Io. 21. *Sit amoris officium paſcere dominicum gregem, ſicut fuit timoris iudicium negare paſtorem.* Et ex Alcuino magis ad rem noſtrā ſubdit. *Paſcere autem oues eſt credentes in Chriſto, ne à fide deficiant, confortare, terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt ſubditis prouidere: & exempla virtutum cū verbo prædicationis impendere, aduerſarijs obſiſtere, errantes ſubditos corrigere.* Sed hęc non ad alium finem, niſi vt Petrus tāquam fidelis ſeruus oues Chriſti ad caulas Paradiſi, & ad ſatietatem fœlicitatis æternæ perduceret. Nullam ergo aliam poteſtatem, aut iuriſdictionem habet Papa Petri Succeſſor, niſi paſcendi Chriſti oues, & ſi huiuſmodi fines excedit, malè facit, & nō benè data ſibi vtitur poteſtate; nihil igitur poteſt diſponere, niſi ex fine paſcendi oues Chriſti, quia ad hunc finem limitata eſt poteſtas illius, cui nulla alia conceſſa fuit, niſi paſcendi Chriſti oues.

14 Sed vt veritas iſta manifeſtior fiat, audiamus D. Thomā *lib. 1. de regim. Princ. cap. 14.* eam ex vera cauſa explicantem. *Eſt*, inquit, *præconſiderandum, quod gubernare eſt id, quod gubernatur conuenienter ad debitum finem perducere. Sicut etiam nauis gubernari dicitur, dū per nautæ induſtriā recto itinere ad portum illæſa perducitur.* Cum igitur Princeps, ſeu Prælatus ſit ſubditorum gubernator, eius aliud non eſt officium, niſi vt homines in proprium finem conuenienter perducat. Subdit igitur D. Thomas. *Si igitur finis hominis eſſet bonum quodcumque in ipſo exiſtens, & regendæ multitudinis finis vltimus eſſet ſimiliter, vt tale bonum multitudo acquireret, & in eo permaneret. Et ſiquidem talis vltimus finis, ſiue vnius hominis, ſiue multitudinis finis eſſet corporalis vita, & ſanitas corporis Medici eſſet officiū. Si autem vltimus finis eſſet diuitiarum affluentia, Oeconomus rex quidam multitudinis eſſet. Si verò bonum cognoſcendæ veritatis tale quid eſſet, ad quod poſſet multitudo pertingere, rex haberet doctoris officium. Videtur autem vltimus finis eſſe multitudinis congregatæ viuere ſecundum virtutem. Ad hoc enim homines congregantur, vt ſimul benè viuant, quod conſequi non poſſet vnuſquiſque ſingulariter viuens: bona autem vita eſt ſecundum virtutem, virtuoſa igitur vita eſt congregationis humanæ finis.* Sit igitur firma hæc veriſſima aſſertio, quod finis humanæ multitudinis ſit virtuoſa vita; ex qua conſequitur, quod cuiuſcumquè Principis, ſeu ſuperioris finis, officium, & intentio eſſe debet, vt homines congregati virtuosè viuant, & per conſequens vt à multitudine excludatur peccatum. Quod eſt id, quod probant allata à Gomez, & poſita ſupra nu. 10. Pergit autem D. Thomas, & addit. *Sed quia homo viuendo ſecundum virtutem ad vlteriorem finē ordinatur, qui conſiſtit in fruitione diuina, vt ſupra iam diximus, oportet eumdem finem eſſe multitudinis humanæ, qui eſt hominis vnius. Non eſt ergo vltimus finis multitudinis congregatæ viuere ſecundum virtutem, ſed per virtuoſam vitam peruenire ad fruitionem diuinam. Siquidem autem ad hunc finem perueniri poſſet virtute humanæ naturæ, neceſſe eſſet, vt ad officium regis pertineret dirigere homines in hunc finem, &c. Sed quia finem fruitionis diuinæ non conſequitur homo per virtutem humanam, ſed virtute diuina.* iuxta illud Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna, perducere ad illū finem non humani erit, ſed diuini regiminis.*

15 Ex his difficultatis habetur reſolutio. Bonū hominis, ſeu hominis fælicitas, quæ eſt hominis finis, duplex eſt, alia ſcilicet naturalis, quæ ſpectata per ſe ſubſtantia ſua per humanam virtutem conſequi poteſt, & quæ illa eſt, quam conſequi potuiſſet natura humana, ſi in puris naturalibus creata fuiſſet, nec ordinata in Dei viſionem, quæ eſt finis ſupernaturalis, quam cognouerunt etiam Philoſophi. Et aliud eſt bonum ſupernaturale nobis non debitum ex iure naturæ, quod non niſi per gratiam Chriſti, & virtutes ſupernaturales, & ex Chriſti fide per charitatem operante habitas, acquiri poteſt. Primum bonum naturale eſt finis humani regiminis, quem reſpicit ius ciuile, & humanos Imperator, ſiue Rex, & ſic poteſtas, & iuriſdictio Regum temporalium eiuſdem rationis eſt in Chriſtiano, in Turca, & Idolatra, quia in omnibus ex ſua ſubſtantia, ſi non eſt tirannica, reſpicit commune bonum ſubditorum, quod tamen in rei veritate conſiſtit in virtute, vt eſt virtus humana, & naturalis. Quod idem D. Th. ibidem *cap. 15.* declarans ait, *Principis præcipuum ſtudium debere eſſe, vt multitudo benè viuat, ad quod duo requiruntur, ſcilicet*

Digitized by Google

operatio ſecundum virtutem,& bonorum corporalium ſufficientia, quorum vſus ad virtutem eſt neceſſarius. Sic igitur, inquit D. Thom. *ad bonam vitam multitudinis inſtituendum tria requiruntur. Primo quidem vt multitudo in vnitate pacis conſtituatur. Secundo vt multitudo vinculo pacis vnita dirigatur ad benè agendum. Sicut enim homo nihil benè agere poteſt, niſi ſuppoſita ſuarum partium vnitate, ita hominum multitudo pacis vnitate carens, dum impugnat ſe ipſum impeditur à bene agendo. Tertio verò requiritur, vt per regentis induſtriam neceſſariorum ad benè agendum adſit ſufficiens copia.* Et in ſequentibus magis oſtendit quomodo Princeps ad tollenda impedimenta benè, & pacificè viuendi diſponere debeat de ſucceſſionibus tam in bonis, quàm in publicis officijs: ſecundò, vt præmijs ad virtutem alliciat,& pœnis à peccatis coerceat: & tertio, vt ſibi ſubiectam multitudinem ab hoſtibus defendat. Sed hæc omnia per ſe, & propriè ad humanum Principẽ, & directorem non pertinent, niſi vt humana ſunt bona, & humana virtute acquiſibilia.

16 Nimirum vt ſunt acquiſibilia ex naturali Dei auctoris naturæ cognitione,& ex principijs legis naturalis per amorem Dei, vt naturæ principij. Quamuis verò ex quo nunc homo eſt ordinatus in Dei fruitionem, quæ eſt finis ſupernaturalis, nunc non poſſit homo diligere Deum, vt auctorem naturæ ſuper omnia ſine gratia ſupernaturali, quæ eſt gratia per Chriſtum, vt cum D. Th. *p.2.2. q.109.art.3.* docent communiter Theologi: ſicut ſine ſimili gratia ſupernaturali non poteſt homo ſe diſponere ad iuſtificationem, quæ eſt per gratiam ſanctificantem, tamen Dei amor, prout eſt Dei auctoris naturæ, eſt naturalis ſecundum ſubſtantiam,& ſpeciem ſuam, & ex directione cognitionis naturalis haberi poteſt, & eſt virtus humana. Et ſic Princeps temporalis ordinatur ad bonum commune hominis naturale, & humanum, quod eſt viuere ſecundum virtutem, quatenus virtus eſt humana, & per ſe ex cognitione naturali,& ex naturalia legis præceptis, & principijs acquiſibilia. Et hic eſt illius proprius finis. Reſpicit verò finẽ ſupernaturalẽ, ſed non vt finem proprium ſuæ poteſtatis, & iuriſdictionis, ſed vt finem generalem, & extrinſecum proprium ſuperioris poteſtatis, cui ſit ſubditus,& à qua in talem finem tam ipſe, quam ſubditi dirigantur.

17 Sed numquid ad Principem, ſeu ad ius ciuile nullo modo ſpectat bonũ multitudinis ſupernaturale, & æterna Diuinæ Viſionis fruitio, vt per Chriſti fidem per virtutes ſupernaturales eſt acquirenda. Reſpondetur, quod imo maximè ſpectat, Et hoc declarat D. Th. *d.cap.15.* ſic dicens. *Si igitur vt dictum eſt, qui de vltimo fine curam habet, præeſſe debet his, qui curam habent de ordinatis ad finem, & eos dirigere ſuo imperio, manifeſtum ex dictis fit, quod Rex ſicut dominio, & regimini, quod adminiſtratur per ſacerdotis officium ſubdi debet, ita præeſſe debet omnibus humanis officijs, & ea imperio ſui regiminis ordinare.* Princeps igitur humanus, & ius ciuile reſpicit finem ſupernaturalem, & bonũ ſupernaturalis virtutis non vt Princeps, ſed vt Chriſtianus, & vt ſubditus, nimirum non vt dirigat per illud, ſed vt dirigatur, videlicet vt ſi dirigat ſubditos, non dirigat illos, niſi vt directus per ſacerdotem, & vt ſubordinatus legi diuinæ, vt Canonicæ. Et ſic eius muneris eſt, inquit D. Th. vt ſicut faber ſic facit gladium, vt pugnæ conueniat, & ædificator ſic debet domum diſponere, vt ad habitandum ſit apta. Ita, *ad Regis officium pertinet ea ratione vitam multitudinis bonã procurare, ſecundum quod congruit ad cæleſtem beatitudinem conſequendam, vt ſcilicet ea præcipiat, quæ ad cæleſtem beatitudinem ducunt, & eorum contraria ſecundum quod fuerit poſſibile interdicat.* Sic igitur ius ciuile, vt ius ciuile bonum humanum multitudinis tanquam proprium finem reſpicit, ſed vt eleuatus ex gratia per fidem Ieſu Chriſti reſpicit ſalutem æternam, vt ius ſubordinatum iuri diuino, & Canonico, & vt ab eo dirigendum, vt nihil præcipiat, quod iuri diuino, & Canonico non conueniat, & pro poſſe faciat auxilium ſuum præſtando, ne ius diuinum, & Canonicum contemnatur.

18 Ex his fieri poteſt iudicium de propoſitionibus ſupra *num.3.* poſitis. Prima ſcilicet, quod ius canonicum non ſemper attendit principaliter ſalutem animæ, ſic abſolutè prolata eſt falſiſſima, & digna cenſura, quia ius canonicum non eſt, niſi ius paſcendi oues Chriſti ex Chriſti fide, cuius obiectum eſt ſalus æterna per Chriſti fidem obtinenda. Quod adeo verũ eſt, quod cũ permiſſio mali ex iuſta cauſa ſit bona, & inter alias ſpecies legis detur etiã lex permiſſiua mali,& ſic etiam ius canonicum malum aliquando permittat; adhuc tamen verum eſt, quod ſicut ius ciuile non permittit malum, niſi ob humanam pacem, & publicum bonum conſeruandum, nimirum ad maius malum vitandum. Ita ius canonicum hoc non facit, niſi vt tollat maius impedimentum ad ſalutem conſequendam. Et licet ius canonicum etiam procuret pacem publicã, & commune bonum, quod ſecundum ſubſtantiam eſt naturale, & per humanam virtutem acquiſibile; & ſic aliquando materia iuris Canonici ſit virtus humana, ſeu pax publica, & ciuilis; nihilominus hoc ad ius canonicum materialiter ſe habet, quia non reſpicit tale bonum vt finem propriũ, & principaliter intentum, ſed vt materiam neceſſariam ad ſalutem æternam conſequendam, & ſic ſemper principaliter reſpicit ſupernaturalem finem fruitionis beatæ.

19 Secunda quoque propoſitio peſſima eſt, ſcilicet quod forus contentioſus iuris Canonici non in totum ſit directiuus ad ſalutem. Si enim dum dicitur, quod ius canonicum, vt reſpicit forum contẽtioſum non ſit directiuum in totum ad ſalutem, id intelligitur contrariè, quia iubeat contraria ſaluti, propoſitio contra fidem eſt, & contumeliam facit Pontificibus, illis tribuens infidelem iniuſtitiam, & iniquam officij adminiſtrationem; ſi etiam id intelligitur negatiuè, contra omnem rationem eſt præſumere quod ius præcipiat id, quod eſt in ſalutem æternam ordinabile, cum non ſit contra ſalutem, & tamen à fine ſuo deficiat,& nõ ordinet, ſicut ordinare tenetur principaliter in ſalutẽ æternam id, quod mandat, vel ſi permittit permiſſionẽ ipſam, quæ iuſta eſt, & ſancta.

20 Tertia propoſitio ignorat ſe ipſam, & iniuriam ſummam, & malignam iniuriam infert iuri Canonico. Dicitur enim, quod in foro contentioſo canonico attenditur principalius bonum publicum, & ſecundario bonum animæ. Primò enim diſtinguitur bonum publicum à bono animæ, quæ diſtinctio repugnat rationi, quia vt probatum eſt bonum publicum eſſentialiter, & ſimpliciter conſiſtit in vita virtutis, quæ eſt bonum animæ, Cum tamen

men

Digitized by Google

men bonorũ animæ aliud ſit naturale, & aliud ſupernaturale; dicere quod Ius canonicum reſpicit ſecundario bonum animæ ſupernaturale eſt dicere, quod ſit ignorantiſſimè iniquum, & iniuſtum. Secũdariò enim intendere, id, quod per ſe eſt ſummus & præcipuus & vltimus finis primo amandus eſt deordinatè velle, & contra rationem, & eſt ex ſuo genere mortale peccatum; ſic ergo ius canonicum peccati nutritiuum eſſet ignoranter iniquum, ſi ſecundario ſalutẽ æternam animarum reſpiceret, nec cõdens tale ius ageret, vt Cœli clauiger, & animarum Paſtor ſi principaliter non intenderet cœleſtẽ animarum ſatietatem. Sed debuiſſet conſiderari, quod agens reſpiciens ſupremum finem de omnibus diſponit, ſed in ordine ad finem ſuum, ſic ergo ius canonicum diſponit in ordine ad publicam pacem, ſed tamen illam non reſpicit, vt finem ſimpliciter, & principaliter intentum, ſed vt materiam & eo modo, quo Architectus reſpicit lapides, cementum, & ligna, vt materiam neceſſariam ad ædificium, ſic enim, & ius canonicum reſpicit pacem politicam, ſeu ciuile bonum materialiter, ſed formaliter non reſpicit illud, niſi vt ordinatum in ſempiternam pacem, & fruitionem æternæ Dei viſionis.

21 Quarta, & quinta propoſitiones tam ſunt abſurdæ, quam abſurdũ eſſet dicere, quod pari paſſu ambulant, & in fine nõ diſtinguntur inferior artifex, & Architectus, miles, ſeu centurio, aut priuatus Dux militũ, & Imperator; Miniſter, & Princeps, cauſa ſecunda, & prima, ſeu agens ſubordinatum, & agens ſubordinans. Non negatur quidẽ, quod Princeps Chriſtianus nõ habeat pro fine vitam æternã, nam, & ſubditi, & Regis idem finis eſt, quia imo vt habet D. Th. *d. l. 1. de reg. Princ. cap. 14.* non alius eſt finis Principis, quam bonũ multitudinis, nec alius eſt finis multitudinis, quam cuiuſcumque hominis, vt ſcilicet quilibet fœlicitatem obtineat, ſed tamen ſubditus reſpicit finem, vt conſequẽdum ex directione Principis, ſed Princeps reſpicit finem, vt cõmunicandum per ſuam directionem, & ſic ſubditus reſpicit finem vt dirigendus in finem, ſed Princeps finem reſpicit vt director in finem. Vlterius agens ſubordinatum reſpicit finem vltimum, ſed non vt proprium ſibi; finis proprius Fabri non eſt pugna, ſed facere cultrum; militis verò enſem ordinantis proprius finis eſt pugna. Sic ergo primò diſtinguntur Rex, & Pontifex, ius ciuile, & canonicum; quod ſalus æterna eſt proprius finis Pontificis, & iuris Canonici, ita quod quidquid ſit de obiecto actionis externæ; quod multiplex eſt, obiectum formale intrinſecum, & proprium internæ voluntatis Pontificis non eſt, niſi Eccleſiæ bonum ſupernaturale, & ſalus. Sed proprium obiectum Principis, vt eſt Princeps humanus eſt bonum publicum humanum. Ex accidenti enim ſolùm ex eo, quod in hoc ſtatu Deus nos ordinauit in vitam æternam, conſequitur, quod Princeps nõ vt Princeps, ſed vt Chriſtianus ordinetur in æternam ſalutem, & finem ſupernaturalem. Rurſus ſecundo conſiderato Principe vt Chriſtiano, ille ordinatur in hunc finẽ æternæ vitæ, vt ſubditus; non vt Princeps formaliter. Nã ordinatur vt dirigendus, non vt director, & vt is, qui in humanis eſt Princeps, ideò eſt director multitudinis, ſed tamen talis, qui in ſalutem æternam ſuos non poteſt dirigere, niſi vt directus per ius diuinum, & canonicum, cui ſubeſt.

22 Sic ergo diſtinctio illa finis iuris canonici in finem fori contentioſi, & fori conſcientiæ non ſubſiſtit, vnicus enim eſt vtriuſque fori finis formalis, & principalis, & ſic fori illi materialiter ſolum diſtinguuntur; non verò formaliter. Nam vtriuſque fori materia eſt virtus, quam ius canonicum non reſpicit, niſi vt eſt virtus ſupernaturalis ducens in in finem æternæ vitæ, licèt aliqua talis virtus ſit etiam virtus ſecundum naturale ius, cuius virtus materialiter ſe habet ad virtutem, vt ſupernaturalẽ. Sic alia diſtinctio de iuſtitia ciuili, & naturali peſſimè applicatur. Lex enim canonica, nec ciuilem, nec naturalem iuſtitiam reſpicit, niſi materialiter, lex verò ciuilis vtramq; reſpicit tanquam propriã; iuſtitiam quidem naturalem, vt principium, ex quo leges ciuiles condat, ciuilem verò iuſtitiam vt illã, quæ per leges ciuiles ſtatuitur. Canonicũ verò ius vtramque in finem ſupernaturalem ſibi proprium ordinat, & ſupernaturalem iuſtitiam diuinæ legis habet pro principio ex quo ſuas leges deducit.

23 Hinc etiam apparet, quod falſum eſt, ſi verbum *licet* ſumitur propriè, quod aliquid liceat in foro contentioſo, quod non liceat in foro conſciẽtiæ. Vel enim lex canonica eſt permiſſiua; & cum permiſſio ſit eius, quod eſt malum, ſed permiſſum ad vitãdum maius malum, lex permiſſiua, nec malum approbat, nec dat licentiam operandi, nec ex vi talis legis licet illud malum agere, ſolum verò lex permiſſiua non vult illud malum, vel impedire, vel punire, quod ex cauſa iuſta iuſtè ſit, nullumque eſt malum. Quod ſi dicatur, quod verbum *licere* aliquando ſumitur, pro eo, quod eſt eſſe permiſsũ, iuxta *l. Non omnes, ff. de reg. iuris*, vbi dicitur, non omne, quod licet honeſtum eſt, ſic *licere* minus propriè ſumitur, vt eſt idem, quod permiſſum eſſe, ſecus idem eſt licere, quod poſſe agi impunè, & hoc modo malum à lege permiſſum licet, pro quanto non punitur. Si verò lex ſit præceptiua, vel prohibitiua nunquam inuenietur, quod lex canonica, vel præcipiat fieri, quod eſt malum, vel prohibeat fieri quod eſt bonum, & lege diuina, vel naturali prohibitum. Verum eſt, quod in mundo poteſt contingere, quod detur apparens bonum, quod ſit re vera malum, & ſic poteſt eſſe, quod Eccleſia in foro externo præcipiat, quod eſt verè malum, quia eſt apparens bonum, vt in caſu *cap. Literas, de reſtit ſpol. & cap. Inquiſitioni, de ſent. ex. omm.* qui eſt coniugis habentis impedimentum dirimens occultum, & præcipuè ſi dirimat iure naturali, aut diuino, in quo caſu poteſt contingere, quod Iudex præcipiat illi coniugi, vt non ſeparetur ab alio coniuge, cui tamen in conſcientia non poteſt reddere debitum: ſed tantum abeſt, quod ius canonicum in hoc caſu præcipiat aliquid illicitũ in foro conſcientiæ, quod imo, vt ex d. Capite habetur, vult quod coniux ille non reddat debitum, & potius ſuſtineat excommunicationem. Duo igitur hic ſunt, ſcilicet reddere debitum, quod eſt illud, quod eſt malum, & ſuſtinere effectus pœnales excommunicationis. Hoc ſecundum nullum eſt malum morale in hoc caſu, & hoc vult Eccleſia. Primum verò quod eſt malũ, Eccleſia prohibet.

24 Ex his igitur ſatis cum remaneat probata doctrina communis, ſcilicet, quod finis iuris canonici eſt ſalus animarum, remanent ſoluenda, quæ per falſam conſequentiam, ex hoc principio vero colligit Crotus. Dicebat primò, ex quo finis legis

cano-

canonicæ eſt ſalus animarum ſequi, quod liceat contrahentibus ſe inuicem decipere etiam vltra, vel citra dimidium iuſti pretij, quia hoc approbat ius canonicum. *cap. Cum dilecti, & cap. Cum cauſa de empt. & vendit.* Et pro eadem ſententia refertur Bald. *cap. Si proponente de reſcrip.* Anchar. *in reg. Peccatum in 4. concluſ.* Barboſ. *cap. 1. de empt. & vend.* Aretin. *cap. Cum cauſa de teſt.* Et videtur hoc poſſe confirmari ea eo, quod *l. in cauſ. §. Idem Pomponius. ff. de minor. & l. Item ſi pretio §. quomodo, ff. locati*, habetur naturaliter licere contrahentibus ſe circumuenire. Secundo quia res tantum valet, quãtum vendi poteſt. *l. Pretia rerum. ff. ad l. Falid.* & vnuſquiſque in re ſua eſt moderator, & arbiter. *l. in re. C. Mandati.* Contraria tamẽ ſentẽtia eſt communis, quã ex Theologis tenuerunt D. Th. 2. 2. *q. 77. ar. 1. ad primum.* & ibi Caiet. Bannes, Aragon, & Salon, Syluеſ. *v. emptio. q. 7. & 8.* Sotus *l. 9. de iuſt. q. 3. a. 1.* Molin. *diſp. 350.* Leſſ. *cap. 20. dub. 4.* Salas *tr. de empt. dub. 26.* & apud eum quamplures alij Palaus *de iuſt. commut. tract. 32. diſp. 5. p. 17. §. 2. n. 3. 10.* Maior. *q. 40.* Adrian. *quod l. 6. a. 3.* Et ex Canoniſtis, & Iuriſtis Marſcotus hic *n. 16.* Innoc. Anan. Butr. & Panor. *in cap. In ciuitate de vſur.* & iterũ Panor. *in cap. Quia plerique, q. 9. de immun.* & apud Gomez hic quamplures. Nauarr. *cap. 6. de iud. not. 6. coroll. 13. n. 79. & cap. qualitas de pœn. diſt. 5. à num. 27.* Couar. *reg. poſſeſſor. p. 2. §. 7. num. 2. & variar. cap. 4. num. 11.* plures alios referens, Martinez, Azeuedo, & alij apud Salas. Et probatur ex illo Pauli ad Theſſal. cap. 4. *Nequis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus.* Deceptio enim iſta citra vel vltra dimidium iuſti pretij eſt cõtra legem naturalem iuſtitiæ commutatiuæ, quia decipiens poſſidet alienum domino inuito, quia decepto, & circumuento; fraus enim inuoluntarium cauſat. Et ideo hoc confirmatur *ex l. iure naturæ, ff. de reg. iur.* diſcernente iniuſtum eſſe aliquem fieri locupletem cum alterius detrimento, & iniuria. Quod habetur etiam *l. iure ſuccurſum. §. fin. ff. de iur. dotiũ.* Et propterea Bannes voluit oppoſitam ſententiam eſſe improbabilem, & alij apud Salas eſſe erroneam.

25 Ad rationem autem in oppoſitum quidam diſtinguunt inter deceptionem, quæ licet ſit in re ipſa, non eſt tamen ex propoſito, & eam quæ ſcienter, & ex propoſito fit; & dicunt, quod deceptio, quæ non eſt ex propoſito non computatur in præiudicium, ſed ſi dolus ſit ex propoſito, & ſcienter, qui decipit agit contra conſcientiam. Ita diſtinguunt Marſcottus hic *n. 16.* citans Calder. *in cap. Nauiganti, de vſuris*, & dicens ſi D. Th. verba conſiderentur eã non diſcrepare huic ſenſui. Et Calder. refert etiam, & ſequitur Panorm. cap. *In ciuitate nu. 6. de vſur.* qui idem tenet *cap. Quia plerique, nu. 28. de immunit.* & pro hac ſententia refertur Dec. apud Gomez hic *n. 7.* Hæc tamen diſtinctio non applicatur, tum quia in *cap. Cum dilecti, & cap. Cum cauſa*, ſermo eſt de deceptione, & ſic de deceptione facta ſcienter, quia deceptio bona fide eueniens non eſt deceptio, ſed error Gloſ. *in l. Si quis cum aliter, ff. de verborum ſignif.* quam ſequitur Gomez *num. 8.* Sed præterea deficit diſtinctio, quæ licet valeat ad excludendam culpam in decipiente, qui inuoluntariè decipit alium contrahentem, non ſufficit ad tollendam obligationem reſtituendi errore cognito, quia adeſt tunc cauſa reſtitutionis ratione rei alienæ. Bannes 2. 2. *q. 77. a. 1. dub. 3.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 4. num. 11.* Palaus *d. p. 17. §. 2. n. 4.* Salas *tract. de empt. & vend. dub. 26.* plures alios referens.

26 Reſpondet igitur aliter Gomez *nu. 10.* diſtinguens dolum ex propoſito in eum, qui fuit adhibitus expreſsè, & qui fuit adhibitus tacitè, priori modo decipiens non eſt tutus in conſcientia, quia videtur inducere vendentem fraudulẽtis verbis: & ideo tali caſu doloſa perſuaſio plus eſt, quã violenta coactio. Sed ſecundo modo licet in conſcientia venditorem decipere, etiam ſi dolus veniat ex propoſito, vel ſcientia emptoris; diſtinguendo tamen in hoc caſu inter venditorem voluntarium, & neceſſarium, & intelligendo dictum de venditore voluntario, non in neceſſario. Sed neque hæc reſponſio ſubſiſtit, nihil enim intereſt conſiderare qualiter venditor ſit deceptus, quia ſufficit, quod non vendit pro pretio hoc minori iuſto citra dimidiam niſi deceptus, & ſic inuoluntariè vendit pro pretio illo, & qui emit rem habet alienũ inuito domino, quam retinere non poteſt, vt tradunt DD. ſupra citati. Sed præterea debet conſiderari, quod deceptio, & fraudulentia ex natura ſua repugnat legi naturali; vndè non poteſt dici, quod ſit approbatum à Iure canonico, & quod ex hoc Iure liceat ſine peccato, quod vnus contrahentium alium decipiat.

27 Reſpondetur igitur dupliciter, & dicitur primo, quod in hoc caſu lex vnum permittit ad vitãdum maius malum, & aliud mandat, ſed quod mandat non eſt malum, ſed bonum. Mandat vt læſo non detur actio in iudicio in hoc caſu, & hoc eſt bonum, & neceſſarium ad vitandas lites immenſas, & nunquam finiendas, permittit verò quod decipiens non reſtituat, non quia id approbet, ſed ſolum, quia ad id non cogit. Et nihilominus in multis caſibus lex etiam concedit actionem. Nam ſi deceptio citra dimidiam ſit fraudulenta, læſus actione doli agere poteſt, vel ad reſcindendum contractum, vel ad hoc, vt ſuppleatur pretium. *l. Iulianus. §. ſi venditor. & §. Idem Iulianus. ff. de action. empt. & l. 1. §. Perſuadere ff. de ſeruo corrupto. & l. & eleganter. §. ſi quis, ff. de dolo. & l. Vniuerſ. ff. de rerum permutat.* Panorm. & Anan. *cap. In ciuitate. de vſur.* Couarr, *l. 2. var. cap. 4. num. 11.* Salas *de empt. q. 27. num. 7.* Palaus *tract. 32. diſp. 5. p. 17. §. 2.* Item minori læſo infra dimidium iuſti pretij datur reſtitutio in integrum ex actione minoris ætatis, vt per totũ *tit. ff. de minor. & C. de in integr. reſtit.*

28 Reſpondetur ſecundo ex Marſcotto hic *n. 16.* quod de iure canonico non approbatur contractus, in quo vnus fuit deceptus infra dimidium iuſti pretij; præcipitur enim, quod aut pretio recepto res vendita reſtituatur, aut venditionis legitimum pretium ſuppleatur. Igitur abſolutè ius canonicum habet huiuſmodi contractum tanquam, vel nullum, vel annullandum, niſi iuſtum pretium ſuppleatur. Nec valet dicere, quod *in d. cap. Cum dilecti, & cum cauſa de empt. & vendit.* eſt ſermo de deceptione vltra dimidiam, non verò citra dimidiam. Nam hoc dato ergo ex textibus illis non poteſt concludi, quod ius canonicum approbet deceptionem citra dimidiam, quia de ea nõ loquitur. Sed benè oppoſitum deducitur, quia licet ius canonicũ in illis textibus expreſsè loquatur de deceptione vltra dimidiã, quia in caſibus, circa quos erat quæſtio, ſic continebatur illa deceptio, tamẽ ex

eadem

Digitized by Google

eadem æquitate inſtitiæ, qua reprobatur ibi deceptio vltra dimidiam, reprobatur etiam deceptio citra dimidiam, ſemper enim ex huiuſmodi fraudulentia violatur iuſtitia commutatiua. Nec dicatur, quod per argumentũ à contrario ſenſu, ex quo lex reprobat deceptionem vltra dimidiam cenſeatur approbare deceptionẽ citra dimidiam. Quia in argumẽto à contrario ſenſu, ſi conſequentia deducitur affirmatiuè eſt rudis, friuola, & nullius valoris; neque enim valet dicere lex reprobat hoc, ergo approbat oppoſitum, ſed valet conſequentia negatiuè, ſcilicet, lex reprobat hoc, ergo ex vi huius legis oppoſitum non manet reprobatum. Cum quo ſtat, quod oppoſitum illud ſit aliundè reprobatum; & quod illud lex reprobaret, ſi daretur occaſio loquendi de illo oppoſito. Imo ſtat, quod ratio legis oppoſitum vnum expreſsè reprobantis, militet etiam contra aliud oppoſitum, & quod huiuſmodi oppoſita in hoc nõ ſint oppoſita, ſed maximè conueniant inter ſe. Sicut benè conueniunt deceptio vltra, & citra dimidiam in hoc, quod eſt eſſe contra iuſtitiam commutatiuam, & ſic etiam in hoc, quod eſt eſſe à iure canonico, ſi non expreſsè implicitè ſaltem reprobatam.

29 Et ideo in foro Eccleſiaſtico etiam ei, qui per læſionem infra dimidium iuſti pretij læſus fuit per deceptorem ex vera ſcientia datur actio ad læſionis compenſationem coram Iudice Eccleſiaſtico, vt poſt Panorm. *in cap. in Ciuit. de vſuris, num. 6. & in cap. Cum cauſa num. 4. de empt.* Anan. *d. cap. In Ciuitate, nu.* 8. Calder. *in cap. Nauiganti, col. 4. de vſur.* Anchar. *in reg. Peccatum nu. 21. infr. de reg. iur.* tenet Couarr. *l. 2. var cap. 4 nu.* 11. & idem volunt quamplures alij apud Tiraq. *q.* 1. Connub. *num.* 11. Et licet Palaus *d. diſp.* 5. *p.* 17. §. 2. *num.* 7. & Salas *de empt. dub.* 27. *num.* 3. pluribus citatis oppoſitum ſentiant, & velint nullam dari in foro Eccleſiaſtico actionem directam aduerſus læſionem infra dimidiã iuſti pretij, & dicant hanc ſententiam in praxi eſſe ſeruandam. Nihilominus cum Nauarro *cap. Nouit, nota b.* 6. *coroll.* 9. *num.* 79. concedunt actionem indirectam per viam denunciationis ad hoc vt Iudex Eccleſiaſticus faciat, quod lædens ſatisfaciat obligationi ſuæ conſcientiæ.

30 Ad alia motiua allata *ſup. num.* 24. reſpondetur, quod in citatis legibus verbum *licere* ſumitur pro eo, quod eſt lege ciuili permiſſũ, & dicitur licere naturaliter, quia huiuſmodi permiſſio naturæ corruptę ſit cõſentanea. Illud verò proloquium, quod res tantùm valet, quantùm poteſt vendi intelligitur quantũ poteſt vẽdi de iure, aut intra latitudinẽ iuſti pretij. Dominus rei verò poteſt ad libitũ rẽ vendere, & etiam donare; ſed donare non præſumitur, qui rẽ vendit deceptus minori pretio, quã valeat. Caiet. 2. 2. *q.* 77. *a.* 1. Couar. *d. n.* 11. Salas *d. q.* 26.

31 Ad ſecundum argumentum ex Cruto adductum reſpondetur quamplures DD. exiſtimare, quod ſubſtitutus à Patre per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem poſſit in conſcientia negare legitimam matri, ſicut videtur velle textus *in cap. Si Pater, infr. de teſtam.* & hoc videtur ſentire Francus ibi *num.* 116. & tenuerunt quamplures, quos hic refert Gomez *num.* 15. *& ſequent.* Sed tenendo opinionem Archid. quam Gomez *nu.* 19. dicit eſſe communem, non eſt dicendum, ſicut idem Gomez *nu.* 32. dicit, ſcilicet, quod non omne quod ſecundum Canones eſt licitum in foro contentioſo ſit licitũ in foro conſcientiæ. Quia id eſt licitum ſecundum Canones, quod eſt ab ipſis approbatum, non vero ſi propriè loquamur, quod eſt ab illis permiſſum, licet tunc permiſſio ipſa ſit licita, quia approbata, impium verò eſt aſſerere, quod approbatum per Canones ſit in conſcientia illicitum. Sed dicendum eſt ſecundum illam opinionem, quod Canon in eo caſu matri negat ſolùm actionem in foro contentioſo pro obtinenda legitima filij pupilli, & ſic negare illi hanc actionem eſt licitum tam in foro fori, quam in foro poli; quamuis in foro poli ſubſtitutus teneatur ſecundum ſententiam Archid. tradere matri legitimam filij.

32 Eodem modo dicitur ad tertium, legem canonicam velle, quod electio digni confirmetur, & non excludatur, niſi indignus, quia hoc bonum cõmune requirit ſuppoſita illius electione, vnde non licet ex hoc arguere ad electionem ipſam, quia imo bonum commune requirit, vt ſemper dignior eligatur. Imò ſuppoſita electione dignus facta eſt dignior, quia contra bonum commune eſſet, ſi digniori daretur actio ad excluſionem digni. Quando enim, & quomodo probaretur in iudicio maior dignitas, quæ non à ſanctitate motum, & doctrina ſolummodo, ſed à circumſtantijs etiam extrinſecis, & ſæpè non manifeſtis, & quæ probari de facili non poſſunt, dependet, & menſurari debet? Repleretur propterea Eccleſia inutilibus, & interminabilibus litibus, vnde vt iſtæ ceſſent, iam æquitas canonica vult, vt digniori habeatur dignus electus. Videantur quæ ſcripſi *tract. de electione cap.* 30. *per totum.*

33 Stat igitur firma aſſertio communis, quod ius canonicum habet pro fine ſalutem animarum. Et ex hoc colligit Dom. quod ad præſcriptionem canonicam requiritur bona fides, quæ non eſt neceſſaria de iure ciuili. *cap. fin. de præſcript.* Itaque quia ſi ſententiæ pœnales Ordinariorum ligarent ignorantes, hoc vergeret in periculum animarum, ideo Pontifex decreuit, quod non ligent.

34 Per ſententias intelligit ſtatuta pœnalia, Quæ dicuntur ſententiæ, ſunt enim ſententiæ iuris, *capit. Pro humani, infra de homicidio,* & Canon latæ ſententiæ dicitur, qui continetur *cap. Si quis* 17. *q.* 4. Differunt tamen multipliciter ſtatutũ, & ſententia propriè dicta. Nam ſtatutum dicitur à ſtatuendo; eſt enim ius ab homine poſitum, vel diſpoſitio ex qua ius producitur. *Inſtit. de iur. nat gent. & ciuil.* Sed ſententia ſecundum S. Thomam 3. *d.* 23. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 1. *c.* eſt determinata acceptio alterius partis contradictionis, vel vt item D. Th. *p.* 2. *q.* 96. *a.* 1. *ad primum, & 4. d.* 35. *a.* 3. *ad primum dicit.* eſt applicatio iuris ad particulare factũ. Quamuis vt aduertit Syluest. *v. ſententia,* prima ſententiæ deſcriptio eſt ſententiæ valdè communiter dictæ, vt etiam in ſchola, & ſpeculatiuis facultatibus reperitur, & opinio, vel iudiciũ determinatum de aliqua veritate ſententia appellatur. Diſtinguuntur ergo, quod ſtatutum eſt ius, ſed ſententia eſt applicatio iuris ad caſus particulares.

35 Et nihilominus conſiderandum, quod merito hoc nomen ſententia, licet minus propriè dicitur de ſtatuto, ſeu lege pœnali; quia per talem legem applicatur ius ad perſonas. Lex enim nedum prohibet actum, vel præcipit, & ſic ſtatuit, diſponit, mandat, præcipit, & ideò eſt ſtatutum ſeu lex; ſed inobedientibus imponendo pœnam applicat ius

&

Digitized by Google

& vltimatè decernit, & damnat, ſeu abſoluit; & ideo dicitur ſententia. Vndè eſt duplex ſententia, alia iuris, alia hominis; prima coincidit cum lege, ſeu ſtatuto, & propterea hic per ſententias intelliguntur ſtatuta pœnalia, vt aduertit Francus *nu.* 1.

36 Sed alia eſt ſententia hominis, quæ magis propriè dicitur ſententia, & valdè diſtinguitur à ſtatuto, & hæc eſt actus iudicis inter partes iudicantis, & vt dicebatur eſt applicatio iuris ad caſus particulares, in quibus partes diſconueniunt. Et hæc ſecundum Gofredum, & Tancred. eſt iudicialis diffinitio controuerſijs finem imponens, pronunciatione competentis iudicis, condemnationem continens, vel abſolutionem *l.* 1. *ff. de re iudic. & cap.* 1. *eod. tit.* Vlterius autem diſtinguuntur, quia de ratione ſtatuti eſt perpetuitas, vndè durat etiam mortuo ſtatuente. *cap. fin. de off. legat.* Anchar. hic *nu.* 3. poſt Io. Andr. Sed de ratione ſententiæ non eſt perpetuitas, quamuis ei non diſconueniat. Nam ſententia diffinitiua, vel interlocutoria data cum cauſæ cognitione perpetuo ligat. Anchar. *d. nu.* 4. & ca Panorm. Syluest. *v. ſententia nu.* 9. Franc. *§. Statuto nu.* 6.

37 Aliã differẽtiam ponit Frãc. *n.* 1. quia nimirũ ſententia non poteſt dari ſub cõditione. *cap. Biduũ* 2. *q.* 6. Sed ſtatutum poteſt eſſe cõditionatũ, vt patet ex *eod. cap.* 6. *ſtatuto*, & notatur *in cap. Præterea ſup. de appellat.* Inſuper alia differentia eſt, quia nõ ſufficeret cõtradicere ſententiæ, niſi ab ea appelletur, ſed ſi ſtatutum tendat in præiudicium alterius, vel ſi ſit iniquum ſufficit contradicere, vt ſic veniat reuocandum. Sed primaria differentia, quæ eſt inter ſententiam iuris, ſiue ſtatutum, & ſententiam hominis eſt, quia illud eſt ius obligans immediatè ex voluntate legiſlatoris, ſed ſententia ſupponit ius, & ſtatutum iam editum, & non obligat principaliter ex voluntate iudicis proferentis ſententiam; ſed ex vi ſtatuti, vel legiſlatoris voluntate; iudex verò ſe habet, vt applicãs ius ad decernẽdum quid Iuſtitia exigat in caſibus particularibus.

38 Itaque ex hoc textu colligitur dari ſtatuta, quæ continent promulgationem ſententiæ, quæ pœnam inferunt ipſo iure, & dicitur ſententia iuris. *cap. Pro humani, inf. de homicidio.* Vel Canon latæ ſententiæ, *cap. ſi vero, ſupr. de ſent. excomm. & cap. ſi quis ſuadente,* 17. *q.* 4. *& l. amiſſione, §. qui deficiunt. ff. de cap. diminut.* Quandoque autem pœnam ferendam diſponunt. Diſtinguuntur verò huiuſmodi duo ſtatuta pœnalia, quod vbi ſtatutum continet pœnam latam ipſo iure, non eſt neceſſaria ſententis diſpoſitiua, ſed ſufficit declaratoria *l. Facultas.* cum alijs, *C. de iure fiſ. cap. Cum ſecundum. infr. de haret.* Domin. poſt Archid. & Io. Andr. *in cap. Pro humani, §. fin. inf. de homic. & cap.* 2. *ad fin. infr. de confeſſis*, cum alijs, quos hic referunt, & ſequuntur Marſcotus *num.* 17. & Gomez *nu.* 40. Sed vbi lex continet pœnam ferendam requiritur ſententia diſpoſitiua, nec ante ſententiam delinquens pœnæ ſubijcitur. Ex quo colligit Gomez *num.* 41. *&* 42. quod antequam ſententia priuationis beneficij cõtra aliquem proferatur, ipſe validè renunciat beneficio, niſi Papa reſcriberet, quod de beneficio vacaturo per priuationem illius beneficij Titij, contra quem agitur, prouideretur Sempronius, & Titius reſcriptum Papæ ignoraret; & allegat ad hoc *conſil.* 43. Butr. Sed vbi lex contineret priuationem beneficij ipſo iure, non valeret renunciatio ante ſẽtentiam declaratoriam facta, quia illud beneficiũ iam eſt affectum. Sed de vi legis imponẽtis pœnam ipſo facto latè dixi *tract. de elect. cap.* 55. *qu.* 51. *per totem.*

39 Limitatur verò aſſertio quantum ad illa, quæ ſecum trahunt executionem, quales ſunt cenſuræ, & Irregularitates, quæ ſtatim in conſcientia incurruntur, ſi ſunt ſententiæ latæ, nec opus eſt aliqua declaratoria ſententia. Excommunicatio tamen ſimpliciter lata cenſetur eſſe non latæ, ſed ferendæ ſententiæ Gomez *n.* 45. Et nihilominus licet excommunicatio ſi eſt latæ ſententiæ ſtatim ligat delinquentem contra legem, niſi tamen incurratur ob notoriam Clerici percuſſionem, fidelis non tenentur vitare excommunicatum, niſi præceſſerit ſententia, per quam declaratus ſit excommunicatus, ex vi extrauagantis Martini Quinti, *Ad euitanda.* Marſcot. *nu.* 24.

40 Videtur verò, quod in hoc textu excõmunicatio dicatur ſententia, nam de hac DD. textum intelligunt, dum loquitur de ſententijs per ſtatuta prolatis, & tamẽ excommunicationẽ nõ eſſe ſentẽtiam propriè dicunt Archid. *n.* 1. Anch. *n.* 5. Dom. Franc. *n.* 11. *§. ſtatuto, n.* 1. Zabar. *n.* 5. Marſc. *n.* 63. Et quia ſẽtentia diffinitiua finẽ imponit litibus. *cap. Summopere* 11. *q.* 3. & notat Gloſſ. 2. *in c. Biduum* 2. *q.* 6. quod non facit excommunicatio, quæ propriè eſt pœna. *cap. Nemo xj. qu.* 3. *cap. Corripiuntur* 24. *q.* 3. *cap. Sacro ſup. de ſentent. excomm.* Quamobrem Marſc. *d. num.* 63. vult, quod in legibus ſub nomine ſententiæ non veniat excommunicatio, ſed ſententia diffinitiua. Vt ſi detur ſtatutum, quod ſoluatur gabella pro ſententijs, vel à ſententijs appellari nõ poſſit, hoc intelligi debeat de ſententia diffinitiua, quod poſt Imolam hic approbare videtur Dominicus. Quod dictum puto procedere ſine dubio in odioſis. Sic clauſula *appellatione remota*, tollit ſolum appellationem à diffinitiua ſententia, vt per DD quos ſequutus ſum *tract. de elect. cap.* 34. *qu.* 2. *nu.* 60.

41 Nihilominus quamplures exiſtimant excõmunicationem dici ſententiam interlocutoriam, quia omnis vox iudicis faciens ad cauſam dicatur interlocutoria ſecundum Gloſſ. *in Authen. de litig. §. omnem*. Franc. *d. num.* 1. Marſcot. *nu.* 65. Archid. Io. Fant. Dom. *in cap. Quod autem.* Panorm. & Butr. *in cap. ſacro, de ſentent. excomm.* Et tamen hoc limitat Marſcotus, vt procedat, quando excommunicatio fertur pro contumacia iudiciali. Tunc enim eſt ſententia interlocutoria. Secus vbi fertur extraiudicialiter per iudicem ratione delicti. *cap. Si ſacerdos de off. ordin.* vel ratione cõtumaciæ non obediendo. *cap. Tua, de Cler. non reſiden.* vel eius iura extraiudicialiter defendendo, *cap. Dilecto, ſupr. de ſent. excomm.* quia tunc dicitur potius pœna, & cenſura. Alij verò apud Gomez *num.* 9. dicunt ſẽtentiam latam ab homine eſſe interlocutoriam, ſed latam à iure impropriè eſſe ſententiam, propriè verò pœnam.

42 Sed Gomez *à nu.* 3. vult, quod excommunicatio non ſit quidem ſententia diffinitiua, ſed interlocutoria; ſed nihilominus ſiue ſit lata ab homine, ſiue à iure, ſit propriè ſententia. Nec obſtat, quod ſit pœna, quia ſententia capitalis, vel priuationis bonorum punit, & tamen propriè eſt ſentẽtia. *l.* 4. *&* 5. *de bonorum præſcript.* Et toto tit. *C. de ſent. paſſ.* Quia tamen excõmunicatio eſt pœna medici-

dicinalis, quæ tollitur ablata contumacia non eſt ſententia diffinitiua. Quia tamen etiam interlocutoria ſuo modo finem ponit articulo controuerſo, ideò propriè ſententia eſt. Et hoc nomen ſententia genus eſt, cuius ſpecies ſunt interlocutoria, & diffinitiua. Et ideò excommunicatio, quæ eſt interlocutoria eſt propriè ſententia. Et ſic in hoc textu talis abſolutè dicitur. Et ſic ſtatutum loquens de ſẽtentia propriè compræhendere poteſt excommunicationem.

43 Sed hic diſtinguendum videtur: Nam vel loquimur de ſtatuto, ſeu lege vt ferente excommunicationem, vel de excommunicatione ipſa. Nam excommunicatio ipſa in ſe ſumpta propriè non eſt, niſi pœna, & cenſura; ſolùm verò analogicè dici poteſt ſententia, quia ſit inflicta per ſententiam. Et hoc modo etiam mors, vel confiſcatio bonorũ, vel priuatio vtriuſque vocis, vel quęlibet alia pœna, ad quam quis damnatur dici poteſt analogicè ſententia, quia ſit effectus ſententiæ. Non enim eſt nouum, quod effectus vocetur nomine cauſæ analogicè, ſic enim claudicatio dicitur infirmitas, quia eſt effectus infirmitatis. Et quia ſententia inſerens excommunicationem non eſt propriè diffinitiua, ideò excommunicatio dici poteſt ſententia non diffinitiua, ſed interlocutoria; non tamen propriè, ſed ſolùm analogicè. At verò decretum inſerens excommunicationem, & ſi ſit decretum hominis ſententia eſt, ſed interlocutoria, & puto, quod ſit ſententia propriè, quia eſt applicatio iuris ad perſonam certam, & determinatam; ſed ſi excommunicatio inſertur per ſtatutum, quia vel non eſt lata, ſed ferenda, vel ſi dicitur latæ ſententiæ, non eſt applicata ad certam perſonam, & abſolutè, ſed vagè, & ſub conditione, ideò lex, vel ſtatutum ſic infligens excommunicationem minus propriè dicitur ſententia etiam interlocutoria, ſed propriè eſt lex, vel ſtatutum poenale habens ſecundum quid modum ſententiæ, pro quanto applicat ius ad aliquem licet vagè, & ſub conditione, & ſic eſt ſententia ſecundùm quid, quæ proprio nomine dicitur ſententia iuris.

44 De huiuſmodi ergo ſententijs per ſtatuta prolatis indefinitè loquitur textus. Vnde hic indefinitam æquipollere vniuerſali, eo quod textus regulam agendi tradat, ideoque eſſe ſermonem de omnibus ſententijs, & ſtatutis pœnalibus, ſiue de omnibus poenis etiam tẽporalibus, quæ per ſtatutũ Ordinariorum imponuntur, docent Gloſſ. Io. And. *ad fin.* Domin. *n.* 25. Franc. *nu.* 5. Barbol. *n.* 12. *Sylu. v. ignorantia, qu.* 8. Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp.* 32. *num.* 17. *&* 31. Sed hoc Gloſſ. extendit etiam ad leges ciuiles municipales *ex leg. vlum ff. de decret. ab ordin. facien. & ex l. Iubemus in fin. C. de teſtament.* Et poſtea dubitat, quia cum lex ciuilis non obliget ad culpam, non pertinet ad animarum periculum, quod liget, vel non liget ignorantes. Propterea Gomez hic *nu.* 4. contra communem reſtringit textum ad ſolam excommunicationẽ latam ab Epiſcopo. Et ſic vult, quod ratio allata à Pontifice, vt obuietur periculis animarũ reſpiciat excommunicationis poenam, quæ obligat in conſcientia. Sed cum textus abſolutè, & indiſcinctè loquatur, non debet limitari.

45 Ad difficultatem autem Gloſſa reſpondet dupliciter; & primò ait, quod in hoc prouidetur animabus ſaltem propter peccatum inobedientiæ, quod eſt maximum 8. *qu.* 1. Sed quia valdè controuerſum eſt, an leges ciuiles obligent ad culpam, nõ ex defectu poteſtatis, ſed ex defectu intentionis, & voluntatis in Principe legiſlatore; & Marſcotus hic *n.* 69. poſt Felin. & Imolam exiſtimat, quod contraueniens legi ſæculari ciuili, vel municipali non peccet mortaliter, niſi ex contemptu. Ideò etiam dato, quod lex ciuilis de facto ad culpam nõ obliget, adhuc animarum intereſt, vt lex non liget ignorantes, quia eius inobedientia nõ eſſet ſine periculo animę. Tum quia tranſgredi legem non obligantem ad culpam ex negligentia eſt peccatum ſecundum D. Thomam 2, 2. *q.* 186. *a.* 9. Tum quia non eſt ſine culpa exponere ſe periculo ſubeundi pœnam grauem ob culpæ tranſgreſſionem. Tum quia neceſſitas ſubeundi poenam ex ſe in homine, qui non habeat paſſionum ſuarum maximum prædominium eſt multorum peccatorum occaſio.

46 Reſpondet tamen ſecundò Gloſſ. & admittens hic eſſe ſermonem de ſententia canonica, ſeu de ſtatuto Eccleſiæ pœnali, & Pontificem de hac ſola fuiſſe loquutum, quia de lege ciuili non poterat eſſe dubium, quod non liget ignorantes propter leges citatas. Et verè manifeſtum eſt ſolum de ſententijs Canonicis loqui hunc textum, cum loquatur de ſententijs prolatis per ſtatuta Ordinariorum, ſub nomine verò Ordinariorum in iure Canonico veniunt Epiſcopi, & alij Prælati ordinariam iuriſdictionem ſpiritualem habentes, non verò Ciuiles Magiſtratus. Sed & Pontifex, niſi aliud exprimat cenſendus eſt loqui de legibus Eccleſiæ, vt à Chriſti fide procedentibus, & ad finem à fide oſtenſum, & promiſſum ordinatis.

47 Eadem Gloſſa arbitratur, quod hic non ſit ſermo de ſtatutis generalibus Canonum, & legum, quæ ab omnibus ſciri, & cuſtodiri debent. Sed vt benè aduertit Syluester *verb. Ignorantia, quæſt.* 8. *num.* 16. Quia ratio hic aſſumpta in textu æquè imò magis militat in ſtatutis, & legibus Pontificijs, quæ plures ligant, & minus publicantur; vnde & poſſunt facilius à pluribus probabiliter ignorari; maius periculum animarum eſſet, ſi illa ſtatuta ligarent ignorantes, ideò concluſionem textus intelligendam eſſe etiam de lege Pontificia, docuerunt Sylueſt. *v. Ignorantia, qu.* 8. *num.* 16. Sanchez *de matrim. diſp.* 32. *num.* 11. Suarez *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 8. *num.* 22. Et tenent omnes illi, quos infra referam tradere dari ignotãtiam inuincibilem iuris Pontificij, nedum extra corpus iuris poſiti, ſed etiam iuris communis inſerti in corpore iuris. Qui ſimul docent per hanc decretalem non condi ius nouum, ſed antiquum, & quidem naturale declarari.

48 Et hoc etiam colligitur ex eo, quod textus loquitur de quibuſcumque Ordinarijs. Et ſic nullũ ſtatutum poenale, quod ſit à quocumque Ordinario ligat ignorantes. Eſt verò certum in iure, quod nomine Ordinariorum veniunt Epiſcopi, vt per DD. quos infra refero. Ordinarius enim dicitur, qui iure ſuo, vel Principis beneficio vniuerſaliter iuriſdictionem exercere poteſt *l. More*, & ibi *Gloſſ.* 2. & cõmuniter ſcribẽtes *ff. de iuriſd. omn. gent.* Specul. *in tit. de off. ordin. in princip.* Card. poſt Paulum de Eleazarijs, *in Clemen. Attendentes, in* 5. *notab. de ſtatu Monach.* Petrus de Anchar. *in cap. Licet vnd q; col.* 2. *ad finem. verſ. Nec mirũ, de off. Delegati.* quos refert, & ſequitur Fagnan. *cap. Poſt ceſſionem num.*

Digitized by Google

5. & 12. *de probat.* & *in cap. Cum cauſam num.6.de appellat.*

49 Poteſt verò eſſe dubium, an ſub nomine Ordinarij veniat Papa. Non enim venire ſupponũt hìc Gloſſ. & omnes illi, qui arbitrantur ignorantiam iuris communis non excuſare à culpa, & à pœna. Sic voluit Roſell. apud Syluest. *v. Ignorantia, num.16.* Azor. etiam *l. cap.15. & qu.3. in fine.* inquit ſub nomine Ordinarij non venire Pontificem, quia Ordinarius in iure non accipitur, niſi is, qui in certa Ciuitate, Prouincia, vel loco iuriſdictionẽ certis limitibus contentam, & velut quibuſdam cancellis circumſcriptam habet; ſed hoc gratis aſſeritur, & nõ probatur. Aliàs verò cũ non poſſit negari, quod Papa nõ habeat vniuerſaliſſimam iuriſdictionem ſuper toto Orbe, propter quam ipſe eſt ſingulorum fidelium Ordinarius. *capit. Cuncta per mundum* 17. 9. q. 3. Gloſſ. *in cap. Cũ nullus, in ver. in eadem, de temp. ordin. in hoc 6.* Et ſolus eſt vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, prout definiuit Pelag. II. in Conſtitut. *manifeſto,* quæ habetur in *Bullar. Rom. p. p.* non poteſt negari, quod ei conueniat nomen Ordinarij. Fagnan. *in cap. De illis, num. 44. de deſponſat. impub.* Ideò in hoc textu ſub nomine Ordinariorum comprehenditur etiam Papa, vt tradũt Syluest. *v. Ignorantia, q.8. nu 46.* & Sanchez *lib.9. de matrim. diſp.32. num.31.* Gregor. Martinez *p. 2. qu. 76. ar.4 dub. 2. reg. 6.* & Serra *p 2. q.76. ar. 3. dub. 2. ad primum.* Nam Epiſcopi vocantur Ordinarij locorum, quo nomine textus non vtitur, ſed abſolute dicit Ordinariorũ, & quidẽ addito termino vniuerſaliter diſtributiuo, ſcilicet quorũcumque Ordinariorum, vt nullus eorum intelligatur excluſus. Et quia textus non loquitur de ſententijs delegatorum, vſus eſt nomine Ordinariorum. Quod verò ſub hoc nomine comprehendatur etiam Papa, ex hoc colligitur, quod *in §. ſtatuto* Papa non vtitur amplius nomine Ordinarij, ſed nomine Epiſcopi, noluit enim ſub eius diſpoſitione cõprehendi Papam, cuius Diœceſis eſt totus Orbis, & ſic non poteſt fieri, vt aliquis fidelis extra eius Dioeceſim delinquat. Nec obſtat, quod dicitur ab aliquibus, quod ſcilicet ſub nomine ſtatutorum nõ veniant Conſtitutiones Apoſtolicæ; Nam hoc nõ eſt verum, vt patet infra *cap. Diſpendia, & cap. ſtatutum, de reſcript.* & notant ibi DD.

50 Inſuper verò nomine Ordinarij ſignificantur nedum Epiſcopus, qui generalis eſt, & maior Ordinarius. *cap. 1. de off. ordin. & cap. Cum Epiſcopus eod. titulo in hoc l. 6.* ſed quilibet alius inferior, & ſpecialis ordinarius, qui vniuerſalem, & quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habet, in materia tamen ſibi adaptabili, & proportionabili. Vt eſt textus, iuncta Gloſſ. *in cap. Ordinarij, in verb. locorum, infra de off. ordin.* vbi Gemin. *n.5.* Franc. *n.3.* Item Franc. *in hoc cap. num.7.* Marſ. *nu.72.* Gomez *n.61.* Panor. Felin. Dec. *in cap. Poſt ceſſionem. nu.1.* Fagnan. *num.3. ſupra de probat.* Zabarell. *in Clem. Quia Regulares, num.11. de ſuppl. negl. Prælat.* Gloſſ. *in cap. Quamquam. in verb. loci Ordinario, infra de vſur.* Item Gloſſ. *in Clem.2. in verb. locorum Ordinarijs, ſupra de Teſtam.* Archid. *in cap. Licet canon, in ver. Ordinarius, infra de elect.* Syluest. *v. Excommunicatio 9. caſu.47. num 92. not. 2.* Grat. *tom.2. diſcep. 212. num. 31. & 38.* Rota *dec.798. num.3. par.4 diuerſ. & dec. 346. num.1. coram Coccino.* Tambur. *de iure Abbat. t. 1. d. 1. q.4. num.1.* Item Panorm. *in cap. Cum olim. n.* *2. de Præſcript.* Nauarr. *conſ.5. de ſponſal. nu.2.* Barboſa *de Appellat. Appell.177. n.1.* & plures alij apud iſtos. Quamobrem quàdo in iure aliquid committitur, vel conceditur Ordinario, niſi ſubiecta materia aliud expoſcat, non ad Epiſcopos tantùm, ſed ad omnes habentes ordinariam iuriſdictionem de iure, vel præſcriptione, vel priuilegio extenditur, vt tradunt Franc. *v. Ordinarij, nu. 3. infra de off. Ordinarij.* Sanchez *l. 3. de matrim. d. 29. nu.5.* Cochier. *de iuris. Ordin. in exemptos p.1. q. 1. num.9.* Tambur. & Barboſ. *locis citatis.* Ideo Ordinarius ſuorum ſubditorũ eſt Abbas, etiam ſi vni ſoli Monaſterio præſit. Quoniam habet in ſuos Monachos ordinariam iuriſdictionem. *cap. Nullum, cap. Nullus Monachus, cap. Abbates 18. q.2. cap. Quanto,* vbi Innoc. & DD. *ſupra de off Ordin.* Quod idẽ aſſeritur de alijs Prælatis Regularibus, qui in ſuos ſubditos exercẽt iuriſdictionẽ, quaſi Epiſcopalẽ. *arg. cap. Cum Epiſcopus 7. infra de officij Ordinarij. & cap. Cum contingat, ſupra de foro competent.* Tambur. *vbi ſupra.* Et ex eo colligitur, quod huiuſmodi Prælati etiam locales poſſunt excommunicare, vt tradunt Panorm. *cap. Cum ab Eccleſiarum, num. 10. de off. Ordin. & cap. Cum contingat. num. 21. de foro competent.* Durand. *in 4. d 18. qu.4. nu.7.* Alex. Richar. Vgol. quos ſequitur Sayr. *l.1. cap.6. nu.13.* Nauarr. *cap. 27. num.5.* Sotus *4. d.22. q.2. ar. 1.* Suarez *diſp.2. ſect. 2.* Bonac. *diſp. 1. de cenſ. q. 1. p.2. num.5.* Leander *diſp.2. qu.15.* & apud eum Alterius, Fillinc. & Palaus.

51 Arbitratur autem Archid. hic *nu. 1. & cap. Romana, infra de off. Ordin.* quod ſub nomine Ordinariorum veniant etiam Plebani, ſeu Archipresbyteri rurales, qui dicuntur Paſtores, & poſſunt excommunicare. Sed niſi Parochus habeat ex priuilegio, vel ex præſcriptione alicubi poteſtatem excommunicandi, eam de iure diuino, vel de iure cõmuni non habet, ſicut nec iuriſdictionem in foro externo, vt docent D. Th. *4. d. 18. qu. 2. a. 2. q. 1.* Panorm. *in d. cap. Cum contingat, n. 30.* & apud eum Speculator, Guillel. de Monte Lauduno, & Io. & Cardin. Syluest. *v. Excommunicatio 1. nu.5.* Tabien. *v. Excommunicatio 3. num.1.* Sotus *in 4. diſt. 22. q.2. a. 5.* Suarez *de cenſ. diſp. 2. ſect. 2. num. 10.* Sayrus *de cenſ. l. 1. cap.6. num.21.* & apud eum Alex. de Aleſ. Richard. Gabriel, & Henriq. Nauarr. *cap.27. num. 5.* Leander *diſp. 2. de cenſ. q.17.* & apud eum Alterius, Bauny, Portell. Vaſquez, Luyſius, Baſſæus, & Villalobos. Nec iura, quæ in oppoſitum ſolent allegari aliquid probant, quia loquuntur de Presbyteris, qui iuriſdictionem habent, vt aduertit *loco citato* Panorm. Quam iuriſdictionem habebat ille Archipresbyter S. Pancratij, quem poſſe excommunicare pro rato habuit Alex. III. *in cap. Cum ab Eccleſiarum, de foro compet.* vt aduertit ibi Panorm. *n.1.* & colligitur ex eo textu, cum ibi Papa vocet eum Prælatum. Et eum fuiſſe Ordinarium, habetur ex titulo, qui eſt *de off. Ordin.* ſub quo titulo, *cap. Illud contineturr.* Et ex quo ſubditos ſibi Clericos, & Laicos excommunicabat, colligitur habuiſſe iuriſdictionem fori externi. Fuiſſe verò à iure conceſſum Parochis, vt in aliquibus caſibus, vt in furto, & rapina, & cæteris huiuſmodi poſſent excommunicare refert D. Th. *loco citato,* ſed & hoc in diſſuetudinem abijſſe aduertit Sotus *loco citato.* Solùm igitur illi Prælati inferiores Epiſcopo ſunt Ordinarij, qui habent in vtroque foro iuriſdictionem, quam habere poſſunt, vel à iure, vel

præſcrip.

Digitized by Google

præſcriptione, vel priuilegio.

53 Cum igitur Pontifex ſentẽtijs latis per ſtatuta Ordinatiorum nolit ligari ignorantes ex verbo *nolumus*. Zabarella hic *num.* 1. & Barboſa *num.* 1. colligunt, quod Pontifex hic condat ius nouum, quod & voluit Azor. *p.* 1. *cap.* 15. *q.* 3. *in fin.* & apud eundem Barboſ. Card. Salas, Vaſquez, & Meroll. Sed de iure naturali eſt, quod ignorantia ſi ſit inuincibilis, & antecedens excuſet à culpa, & poena. D. T. *p.* 2. *q.* 6. *art.* 8. *&* *qu.* 76. *art.* 3. quem communiter ſequuntur Theologi, & Canoniſtæ. Vnde cõſtitutio iſta pro hac parte non poteſt continere ius nouum, ſed antiquum naturale ius ennunciat.

53 Cum autem hæc ſit prima principalis diſdiſpoſitio iſtius Decretalis, ſcilicet, quod ſtatutũ poenale Ordinarij non ligat ignorantes, niſi ignorantia ſit craſſa, vel ſupina, ad regulæ intelligẽtiam proponitur quæſtio in plures diſtributa articulos, vt manifeſtum fiat, quæ, & quam multiplex ſit ignorantia, & quam vim habeat ad excuſandum à culpa, & poena.

SVMMARIVM.

54 *Ignorantia, & neſcientia.*
55 *Ignorantia eſt priuatio actus primi.*
Priuatio cuiuſcumque actus primi ad cognoſcendum eſt ignorantia.
Diſtinguitur à ſuſpicione, & opinione.
56 *Ignorantia eſt priuatio ſcientia, quam ignorans poteſt, & tenetur habere.*
57 *Ignorantia praua diſpoſitionis.*
58 *Inconſideratio, error.*
59 *Hæreſis.*
60 *In textu de omni ignorantia eſt ſerma.*

QVÆSTIONIS PRIMAE.

ARTICVLVS I.

Quid ſit ignorantia.

54 HIs ergo ſic explicatis, & ſuppoſito quod notitia ſit neceſſaria in nobis ad legis obſeruantiã, cuius notitiæ priuationẽ dicit ignorãtia: Hoc primo conſiderandũ eſt, quod ignorantia cõmuniſſimè sũpta importat defectũ cognitionis, qualiſcumque ſit ille defectus. Et ideo dicitur de neſcientia, ignorantia, errore, & hæreſi, vt habet D. Thom. *q.* 8. *de malo ar.* 1. *ad* 7. Sed tamen ignorantia propriè dicta ab alijs tribus diſtinguitur, Nam neſcientia importat ſimplicem carentiam ſcientię, etiam in ſubiecto non apto nato cum enim in Angelis locum non habeat ignorantia, tamen in eis neſcientiam admittit S. Dyoniſ. *cap.* 6. *Eccleſ. hierar.* Pariter in Chriſto locum non habuit ignorantia, etiam quantum ad cognitionem humanam, vt ex D. Th. 3. *p. q.* 15. *ar.* 3. aduertit Aluarez *p.* 2. *q.* 6. *a.* 8. *a.* 3. Et tamen in eo locum habuit neſcientia, quia non ſciuit vt homo, quidquid ſciebat vt Deus. Itaque neſcientia non dicit priuationem ſcientiæ, ſed ſimplicem negationem;

55 Sed ignorantia propriè dicit priuationem ſcientiæ, ſed cum ſcientia diuidatur in habitualẽ, quæ conſiſtit in ſpeciebus intelligibilibus, & in habitibus intellectiuis exiſtentibus in intellectu, & in actualem, quæ conſiſtit in actuali vſu ſpecierum, & habituum ad cognoſcendum. Ignorantia propriè eſt priuatio ſcientiæ habitualis. Vnde benè Conradus *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *§. Nota circa*, aduertit, quod ignorantia eſt priuatio actus primi ad ſciendum. Sed cum ſcientia multipliciter ſumatur. Hic accipitur ſcientia communiſsimè, ſiue ſit propriè ſciẽtia, ſiue ſit ars, & ſiue ſit ſcientia ſpeculatiua, ſiue practica, & ſiue ſit certa, ſiue ſit opinio, & ſiue ſit ſcientia vniuerſalis, ſiue experimentalis notitia ſingularium. Et ideò ignorantia hic accipitur, vt eſt priuatio cuiuſcumque actus primi ad cognoſcendum. Et ſic diſtinguitur ignorantia à dubietate, quod ignorantia eſt priuatio, nimirum actus primi proximi, etiam ad opinandum, & ſuſpicandum, ſed dubietas eſt priuatio actus primi ad certo cognoſcendum, quæ ſtat cum aliquali rei notitia.

56 Diſtinguitur verò priuatio à negatione, quod priuatio eſt negatio in ſubiecto apto nato habendi, quod non habet, ſed negatio non ſupponit in ſubiecto aptitudinem habendi, quod negatur; Ignorantia ergo eſt priuatio ſcientiæ, quam homo eſt aptus natus habere. Et ita D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *art.* 2. quem ſequutus fuit Sylu. *v. Ignorantia nu.* 1. deſcripſit ignorantiam, quod ſit priuatio ſcientiæ eorum, quæ ignorans aptus natus eſt ſcire. Sed idem D. Th. *qu.* 8. *de malo a.* 1. *ad ſeptimum*. addit, & exigit debitum ſciendi, & ſic ignorantia eſt priuatio actus primi ad ſciendum ea, quæ homo poteſt, & debet ſcire. Quod, & dixerunt Conrad. *p.* 2. *q.* 76. *art.* 2. Aluarez *p.* 2. *q.* 6. *a.* 8. Suarez *p.* 2. *tract.* 2. *lib.* 4. *cap.* 1. *fin.* Gloſſa hìc, & Archid. *num.* 1. contra quod tamen datur inſtantia, quia datur ignorantia probabilis, vt videbitur, quæ eſt eorum, quæ ignorans non debet ſcire. Imò ignorantia vincibilis eſt eorũ, quæ ignorans non poteſt ſcire, igitur ad ignorantiam non requiritur, quod ſubiectum debeat, imo poſſit ſcire, quod ignorat. Sed reſpondetur, quod vtraque conditio ad ignorantiam requiritur. Sed dum dicitur, quod ignorantia eſt eorum, quæ ignorans aptus eſt ſcire. Aptitudo iſta non dicit potentiam proximam actiuam ad ſciendum, quia habens hanc potentiam actiuam iam eſt habitualiter ſciens, non autem ignorans, ſed dicit aptitudinem paſſiuam, non puram, ſed cum quadam connaturalitate, aut iure, ſiue hoc ius ſit a natura, ſicut eſt reſpectu naturaliter cognoſcibilium, quorum per actum intellectus agentis poteſt haberi ſpecies repræſentatiua, ſiue ſit ab extrinſeca lege, & promiſſione, ſicut eſt modo aptitudo ad cognoſcenda myſteria fidei, ſuppoſita Dei ordinatione ſaluandi credentes in Chriſtum. Ignorantia verò inuincibilis dicit priuationem potentiæ actiuæ proximæ moralis ad acquirendam actu ſcientiam, cuius tamẽ ignorans eſt capax ſi ab obiectio moueatur. Itẽ quantum ad ſecundam conditionem dictio *debet*, non importat obligationem præcepti, & legis, ſed exigentiam in ordine ad perfectionem, quæ quidem eſt in omni ignorãte ex eo, quod creatura rationalis ad ſui perfectionem exigit omnium cognitionẽ, & ideo homo dicitur aptus natus ad naturales ſciẽtias, quia ad illas aptitudinẽ connaturalem habet. Et dicitur aptus natus ad myſteria fidei, quia ad ea cognoſcẽda eſt à Deo ordinatus. Et ſic debet omnia ſcire, vt ſit perfectus, licet multa ſint, ad quæ ſcienda non obligatur ex lege ad culpam, vel poenam obligante; quamuis etiam ex lege obligetur ad non contemnendam ſcientiam formaliter, quatenus ſcien-

Digitized by Google

tia. In hoc ergo ſenſu ignorantia eſt priuatio ſciẽtiæ eorum, quæ ignorans eſt aptus ſcire, & ſcire debet. Cæterùm ignorantia quæ ſit negligens priuatio ſcientiæ, quam quis poteſt, & ex lege tenetur habere eſt ignorantia culpabilis, quæ eſt ſpecies quædam ignorantiæ.

57 Hæc tamen ignorantia adhuc diſtinguitur in ignorantiam priuationis, & prauæ diſpoſitionis: Itaque ignorantia prauæ diſpoſitionis importat errorem habitualem, ſeu habitum ex errore genitum, & ad errorem inclinans, & opponitur contrariè habitui cognoſcitiuo, ſed ignorantia priuationis dicit puram priuationem actus primi proximi ad ſciendum.

58 Sic igitur ignorantia diſtinguitur à neſciẽtia, quia hęc eſt negatio, illa priuatio ſciẽtię: iſta diſtinguitur ab errorre, quia ignorantia eſt priuatio actus primi ad ſciendum, ſed error importat actum ſecundum. Verum diligenter aduertendum, quod ſicut datur ſcientia, & ſcire, ita datur ignorantia, & ignorare; quod eſt priuatio actualis ſcientiæ. Sed hoc etiam duplex eſt, quia datur ignorare priuatiuè, & contrariè, ſcilicet ignorare prauæ diſpoſitionis. Hoc eſt illud, quod coincidit cum conſcientia erronea in practicis, & importat actum poſitiuum falſum contrarium actuali cognitioni veritatis. Sed ignorare priuatiuum eſt ſimplex priuatio actualis cognitionis, & propriè coincidit cum inconſideratione. Et quia etiam ſcire dicitur ſcientia, licet ſcientia magis propriè importet habitum, non verò actum ſecundum; ita ignorare dicitur etiam ignorantia; ſed tamen propriè hæc ignorantia, vel eſt inconſideratio, vel error.

59 De hæreſi verò, quæ importat errorem in fide cũ pertinacia habebitur ſermo in ſequentibus; nunc ſufficit dicere, quod eſt ſpecies erroris.

60 In præſenti autem de omni ignorantia eſt ſermo, quæ poſſit excuſare à ſententijs Ordinariorum, ſiue hęc ſit propriè ignorantia, ſiue ſit inconſideratio, ſiue error. Quod tamen erit diſtinguendum, & aduertendum, quia non eſt in omnibus eadem ratio de qualibet ignorantia.

SVMMARIVM.

61 *Ignorantiam ſtatutorum eſſe ignorantiam facti aliqui volunt.*
62 *Cuiuſcũque legis ignorantia eſt ignorantia iuris.*
63 *Sub nomine ignorantia legis, an veniat ignorantia artis.*
64 *Ignorantia proprij intereſſe poteſt eſſe iuris, & facti.*
65 *Ignorantia iuris eſt etiam ignorantia præcepti hominis.*
66 *Ignorantia facti eſt ignorantia entis, vt eſt prius bono.*
67 *Diuiſio iſta eſt ſufficiens.*
68 *Factum accipitur abſolutè.*
69 *Lex eſt, & ius, & factum.*
Iuris dari poteſt ignorantia.

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS II.

Vtrum ignorantia conuenienter diuidatur in ignorantiam iuris, & facti.

61 DAtur hæc diſtinctio reſpectu rei ignoratæ, quæ eſt, vel ius, ſeu lex obligans ad aliquid faciendum, vel res ipſa, quæ fit. Et quidẽ diſtinctio iſta ſatis eſſet manifeſta ex ſe ipſa, niſi ex aliquorum mala intelligẽtia redderetur obſcura. Nam loquendo de ignorantia iuris Cardinalis Tuſcus *lit. I. concl.* 10. exiſtimat, quod ignorantia iuris importet ignorantiam ſolius iuris cõmunis, ita quod ignorantia ſtatutorum, imo ignorantia extrauagantum, & conſtitutionum Apoſtolicarũ, quæ non ſunt inſertæ in corpore iuris, nõ ſit ignorantia iuris, ſed facti: quod non probat, niſi quia pro hac ſententia refert Bart. *in l. 1. & 2. C. quando prou. non eſt neceſſe, &c.* & Alex. *conſ.* 165. *num.* 11. *lib.* 6. Poteſt tamen probari ex eo, quod in cap. ſuperiori primo huius tituli, & libri, ex eo dicitur, quod Papa poteſt ignorare ſtatuta particularia, & locorum conſuetudines, quia datur probabilis ignorantia facti; ſupponit igitur, quòd ignorantia ſtatutorũ ſit ignorantia facti. Et confirmatur, quia iuris non datur probabilis ignorantia; quæ tamen datur reſpectu ſtatutorum, aut extrauagantum nõ repoſitarum in corpore iuris, vt tradunt citati Bartol. & Alex. & infra probatur.

62 Verum hæc ſententia ſingularis aduerſatur communi ſenſui, & nullum habet in iure fundamentum. Conſiderandum enim eſt ex D. Th. 2. 2. q. 57. a. 1. *ad primum.* quod hoc nomen ius multipliciter dicitur. *Nam conſuetum eſt, quod nomina à ſui prima impoſitione retorqueantur ad alia ſignificanda. Sicut nomen medicinæ impoſitum eſt primo ad ſignificãdum remediũ, quod præſtatur infirmo ad ſanandum, deinde tractum eſt ad ſignificandam artem, qua hoc fit; Ita etiam hoc nomen ius primo impoſitum eſt ad ſignificandum ipſam rem iuſtam, poſtmodum autem eſt deriuatum ad artem, qua cognoſcitur, quid ſit iuſtum. Et vlterius ad ſignificandum locum, in quo ius redditur, ſicut dicitur aliquis comparere in iure. Et vlterius dicitur etiam ius, quod redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iuſtitiam facere, licet etiam quod decernit, ſit iniquum.* Hæc ibi D. Th. Qui in reſponſ. ad ſecundum aduertit, quod etiam lex ab Iſidoro dicitur ſpecies iuſti, quia lex eſt ratio, & regula iuſti; licet ergo ius propriè loquendo, & ex prima ſua inſtitutione importet iuſtum, quod eſt obiectũ iuſtitiæ, quæ propterea diffinitur, vt ſit cõſtans, & perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi; tamen ex vſu tranſlatum eſt ad ſignificandam artem, qua docetur, & cognoſcitur iuſtum, vnde Celſus Iuriſconſultus *lib.* 1. *de iuſt. & iur.* dixit, quod ius eſt ars boni, & æqui. Et pariter tractum eſt ad ſignificandam legem, quæ eſt iuſti dictamen, & regula, quę regula ſi in ſcriptum redigatur dicitur lex, quia ſecundum Iſid. *lib.* 5. *cap.* 3. lex eſt conſtitutio ſcripta, & quia lex eſt iuris regula, ideo appellata eſt ab Iſid. *ibid.* iuris ſpecies, & ius dicitur, quod à iuriſconſultis diuiditur in ius naturale, gentium, diuinum, & humanum. Quamuis vt aduertit Sotus *l. 3. de iuſt. a. 1. ad primũ.*

ſtidur.

Iſidor. *l.5.cap.2.* diſtinxerit inter fas, & ius, quod fas ſit lex diuina, & ius ſit lex humana. Sic ergo cũ lex dicatur ius, idẽ eſt ignorantia iuris, quod ignorantia legis, & ſicut lex vniuerſaliſſimè ſumpta dicitur ius, quia imo ius diuiditur in naturale, diuinum, et humanum, ſub cuius diuiſionis membris comprehenditur lex omnis ſiue naturalis, ſiue diuina, aut humana, & ſiue vniuerſalis, ſiue municipalis; ita ignorantia iuris reſpicit vniuerſaliſſimè legem, vt cuiuſcumque legis ignorantia, dicatur ignorantia iuris, vt omnes DD. intelligũt.

63 Hic verò forſan interrogabit aliquis, an ſub nomine legis, & iuris hic veniant etiam regulæ artis, eiuſque præcepta, & leges. Nam certum eſt, quod ſi v.g. Medicus ex artis imperitia cauſet mortem infirmi, peccat, & eſt irregularis. *cap. Si culpa, de iniur.* Hic verò non videtur laborare ignorantia facti, ſed iuris, quia regulas artis medicinæ non callet. Sed dicitur, quod ius dicit regulam recti, & honeſti, regula verò artis eſt regula entis, vt ratione eſt prius bono, & honeſto, ideo regula artis non eſt ius, quia non eſt regula actuum humanorum, vt ſunt moraliter boni, vel mali. Propterea Medicus imperitus non eſt malus moraliter, quia ſit imperitus, ſed quia imperitè medatur, & ſic peccat in facto, vt aduertit Suarez *de cenſuris diſpat 4. ſect. 8. num.* 16. quia nimirum, vel non cognoſcit naturã infirmitatis, vel vim medicamenti, vel non attendit circumſtantias temporis, &c. Nihilominus, quia Medicus imperitus errat ex ignorantia regularum artis, quæ dici quodammodo poſſunt ius medicinale; hinc eſt, quod ignorantia iſta ſimilitudinariè ſecundum quid, & reductiuè poteſt dici ignorantia iuris, & in ratione excuſandi, vel nõ excuſandi Medicum aſſimilatur ignorantiæ iuris, & ad illam reducitur.

64 Poteſt quoque alius interrogare, an ignorantia proprij intereſſe, vel iuſti ſibi debiti, ſit ignorantia iuris. Reſpondetur verò, quod huiuſmodi ignorantia poteſt eſſe iuris, & facti. Quod enim aliquod ſit iuſtum, & ſic alicui ex iuſtitia debitum eſt ex aliqua lege, nimirum ex iuſtitia, quæ quidem fundatur, vel in contractu aliquo mutuo, vel in donatione, aut teſtamento, aut legato, &c. Si ergo quis ignoret ius ſuum, ſeu ſuum iuſtum, quia præcepta iuſtitiæ ignoret, hæc eſt iuris ignorantia; vt ſi quis naturam contractuum ignoret, & ſic ignoret legem iuſtitiæ, ex qua contractus obligant. Sed ſi quis ius ſuũ ignorat, quia neſcit v.g. initum fuiſſe contractũ, ſeu donationẽ, legatũ, teſtamentũ, &c. ad ſui fauorem factum; hæc eſt ignorantia facti, cum ſit ignorantia rei factæ, nimirum conditi teſtamenti, aut donationis factæ. Sola ergo ignorantia legis eſt ignorantia iuris.

65 Et tamen lex communiſſimè debet accipi, vt ſe extendit etiam ad præceptum, & decretum factum ab homine, & ſic importat quamcumque ſuperioris voluntatem, & dictamen obligans inferiores ad agendum. Sic igitur ignorantia iuris laborat etiam, qui ſpecialia mandata, ſtatuta, ordinationes, & præcepta ſuperioris ignorat.

66 Sub nomine autem facti venit quæcumque actio, & res. Multas verò ſignificationes huius nominis *factum*; diſtinguit Ioannes Baptiſta Coſta *de facti ſcientia, & ignorantia.* quas non eſt opus recenſere, quia ad rem noſtram non faciunt. Sed hîc cõſiderandum, quod factum ſumitur, vt diſtinguitur à iure, eique contraponitur. Itaque ergo cõſiderandum eſt, quod ens diſtinguitur à bono, & eſt prius illo: ideo & in ordine morali quæcumque humana actio, & reſpectiuè quicumque effectus ad actionem humanam conſequens, poteſt conſiderari, vt eſt ens in rerum natura exiſtens ſuis veſtitum qualitatibus, & vt eſt bonum, nimirum conforme legi, & regulæ rationis: Nam bonitas moralis conſiſtit in conformitate ad rationem, & legem. Actio ergo humana quæcumque & reſpectiue humanæ actionis effectus, ſi ſumatur vt eſt ens, dicitur factũ & hic venit ſub nomine facti. Eſt enim quid factũ, quia eſt quid productum, & etiam actiones, licet immanentes ſiunt. Dicitur verò factum à iure condiſtinctum, quia eſt quid exiſtens in rerum natura non conſideratum vt legi, & iuri conuenit, ſed vt eſt quid in rerum natura productum, & exiſtens.

67 Hinc patet ſufficientia huius diuiſionis, quia quidquid ſit, & eſt, vel conſideratur vt eſt ens in rerum natura factum, & exiſtens abſolutè, vel vt conforme iuri. Sic igitur ſcientia duplex eſt ex parte obiecti, quia alia eſt ſcientia entis facti, vt eſt ens in proprio genere, ſpecie, & indiuiduo conſtitutum ſub accidentibus, quibus ſubeſt, & hæc eſt ſcientia facti. Alia eſt ſcientia eius, quod eſt, & ſit, vt eſt factum de iure, ſeu vt eſt conforme legi, vel difforme, & hæc dicitur ſcientia legis, quia non cognoſcitur an factum ſit conforme legi, niſi inquantum cognoſcitur lex. Sic ergo & eſt duplex ignorantia, ſcilicet facti, quæ priuat facti ſcientia, & iuris, quæ priuat ſcientia iuris.

68 Quamuis verò nomẽ *factum*, habeat ſignificationẽ de præterito, & videatur importare rẽ iam de præterito. Tamen hîc ſumitur factum, vt eſt nomen, & vt abſtrahit à facto, & non facto exercitè, & in actu, & ſic vt dicit ens actu factum, vel factibile. Nam & in homine ad hoc, vt faciat præcedere debet ſcientia factibilis, & ex eius ignorantia malè poteſt agere.

69 Ad ea, quæ in oppoſitum adducta ſunt, reſpondetur; & ad primum ex probatis capite ſuperiori dicitur, quod leges inferiorum Papæ, & conſuetudines locorum particularium ſunt leges, et facta. Reſpectu ſubditorum ſunt leges, quia illos obligant, & ſunt leges etiam reſpectu legiſlatorum, qui per eas ſubditos regere debent, ſed ſunt facta reſpectu Papæ, quia an leges illæ, vel conſuetudines ſint, vel non ſint eſt quid facti, quod Pontifex poteſt probabiliter ignorare. Reſpondetur ſecundò, quod lex etiam eſt factum, nam factum eſt commune ad quodcumque ens productum; ſed eſt factum tale, ſcilicet, quod ſimul eſt factum, & ius, & ideo illius ignorantia non eſt puri facti, ſed iuris. Ad ſecundum verò dicitur, quod vt probatur infra etiam communis iuris dari poteſt probabilis ignorantia, vnde non ſequitur, quod ignorantia ſtatutorum, & extrauagantium non ſit iuris, eo quod illorum dari poſſit probabilis ignorantia.

SVMMARIVM.

70 *Argumenta ad quæſtionem.*

71 *Sententia vera.*

72 *Datur ignorantia inuincibilis ex triplici cauſa.*

33 *Qui nihil audiuit de lege ignorat inuincibiliter.*

74 *Et qui nõ habet doctorem, vel nõ niſi deceptorem*

75 *An impoſſibilitas moralis faciat ignorantiam inuincibilem: multorum placita.*
76 *Nõ ſufficit impoſſibilitas moralis ad inuincibilitatem ignorantiæ.*
77 *Qui fecit diligentiam moralem, vt ſciret, ſi ſit excitatus de inſufficientia diligentiæ, nec ignorat inuincibiliter, nec excuſatur.*
78 *Deſcriptio ignorantiæ inuincibilis data ab aliquibus.*
79 *Ignorantia Iacob. inuincibilis.*
80 *Regula ſeruanda ad cognoſcendum ſi ignorantia ſit inuincibilis.*
81 Non excitatus non poteſt facere, quod in ſe eſt.
Faciens quod in ſe eſt, nõ illuminatur de omnibus.
82 *Datur phyſica impotentia ad ſciendum, etiam in habente vſum rationis expeditum.*
83 *Aliud eſt ignorantiam eſſe ex culpa, & eſſe culpabilem.*
Non omnis ignorantia, quæ ſequitur ex actione illicita, eſt vincibilis.
84 *Ebrij ignorantia an inuincibilis.*
Pœnitentia negligentiæ reddit ignorantiam inuincibilem.

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS III.

An ignorantia conuenienter diuidatur in inuincibilem, & vincibilem.

70 VIdetur verò, quod diſtinctio iſta non ſit conueniens, eo quod non detur ignorantia inuincibilis. Primò, quia ſecundum Adrianum, *quol.* 4. *qu.* 1. homo ad hoc vt ſciat ea, quæ ſcire tenetur debet facere totum, quod in ſe eſt, etiã diſponẽdo ſe ad gratiam, & ad illuminationes diuinas, & non ponendo impedimentum peccati diuino magiſterio, & illuſtrationi, quod ex parte vuluit etiam Caſtro apud Suarez *p.* 2. *diſp.* 4. *ſect.* 1. *num.* 18. At verò Deus facientem quod in ſe eſt, illuminat infallibiliter, quia Deus non deficit in neceſſarijs iuxta illud 1. *Io.* 2. *Vnctio docebit vos de omnibus.* Non poteſt ergo dari ignorantia inuincibilis eorum, quæ quis tenetur ſcire. Secundo, nam potentia phyſica vnuſquiſq; qui non ſit puer, vt amẽs poteſt ſcire quodcũque, & potentia morali poteſt quidquid ad illũ ſpectat, vel legendo libros, vel cõſulẽdo peritos; nulla ergo datur ignorãtia inuincibilis. Nihil enim eſt neceſſarium ad virtuoſè agendum, quod diligens inquiſitor non adiſcat.

71 Nihilominus quod hæc diſtinctio ſit conueniens ex eo eſt manifeſtum, quod illam tradunt D. Th. *p.* 2. *qu.* 74. *a.* 1. *ad ſecundum.* & *q.* 76. *a.* 3. *c.* & 2. *d.* 22. *q.* 2. *a.* 2. *C.* & *de malo a.* 8. *c.* & cum D. Thom. Caiet. & alij *expoſit. D. Thomæ p.* 2. *qu.* 76. *art.* 3. & 4. Syluest. *v. ignorantia, num,* 5. Tabien. *nu.* 2. *circa finem.* Armill. *num.* 5. Nauarr. *cap.* 23. *num.* 46. & *tom.* 3. *cap. Sciendum. nu.* 3. *de pœnit. d.* 2. Sanchez *in Decal. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 4. Suarez *p.* 2. *diſp.* 4. *ſect.* 1. *nu.* 16. & *ſeq.* Bonac. *de peccatis, diſp.* 2. *q.* 8. *p.* 3. *num.* 3. & *de cenſ. d.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *num.* 3. & alij DD. communiter.

72 Dicendũ propterea eſt diſtinctionem hanc ignorantiæ in inuincibilem, & vincibilem conuenienter aſſignari. Vincibilem enim ignorantiã dari eſt per ſe manifeſtum. At verò nedum pueri & amentes, qui non habent liberum rationis vſum, inuincibiliter ignorant, verum etiam in habentibus rationis vſum datur inuincibilis legis ignorãtia ex triplici cauſa, vel quia nihil de lege audierunt, vel quia non habent docentem, vel quia non habent, niſi decipientem.

73 Primò igitur impoſſibilitatem ſciendi habet qui cum ſit ignorans nullo modo excitatur ad inquirendam ſcientiam. Etenim ſciendum eſt ex D. Th. *p.* 2. *q.* 9. *ar.* 4. quod homo in primo motu in quocumque negotio indiget moueri ab extrinſeco, nimirum à Deo; aliter enim daretur proceſſus in infinitum, ſi homo in quocumque actu ex priori ſe moueret, & non eſſet deueniri in aliquem primum actum tam intellectus, quàm voluntatis, in quo homo moueretur per Dei inſtinctum, & excitationem. Sic igitur ignoranti non excitato eſt impoſſibile, vt ſe moueat ad inquirendam ſcientiam tanquam ſibi ad agẽdum neceſſariam. Et hoc eſt, quod dicitur à Suarez *p.* 2. *d.* 4. *ſect.* 1. *nu.* 19. & alijs eſſe inuincibilem ignorantiã, ſi in mentẽ ignorantis nunquam venit cogitare de ſcientia acquirẽda, vel de aliqua re, ex qua ad id poſſet moraliter excitari, vel ſi eodem modo nunquam intellexit illud medium eſſe ſibi accommodatum ad ſcientiam acquirendam, cuius ratio propria, & à priori eſt, quia non poteſt homo in quocumque negotio ſe mouere, niſi Deo tanquam vniuerſali principio excitante illius mentem, & mouente voluntatem, vnde homo per huiuſmodi excitationem fiat in actu, vt ſe moueri poſſit. Deus verò mentem excitat, vel per externa obiecta ſenſibus propoſita, vel per internam excitationem mentis. Ideò, qui nihil prorſus nec diſtinctè, nec in confuſo audiuit vel cognouit de lege, legem inuincibiliter ignorat ex defectu principij proximi, quo poſſit ſe mouere ad legis notitiam acquirendam.

74 Pariter ſecũdò, ſi homo ignorans excitatus ad repellendam ignorantiam non habeat medium neceſſariũ, per quod ſcientiam acquirat, quia v. g. nec per ſe ſibi ſufficit, nec poteſt peritos conſulere loquentes ſcripto, vel verbo, ſcientia tali impedimento durante eſt ſibi impoſſibilis, & inuincibilis. Tertio ſi ignorans habeat quidem doctorem à quo adiſcat, & qui ſibi datus ſit in magiſtrum, tamen ille, vel ex propria ignorantia, vel ex malitia decipit, & falſum docet, & ignorans alium omnino non habet à quo doceatur. In hoc enim ſtatu poſitus ignorans, qui per ſe ſolum non poteſt ſcire, & non habet niſi deceptorem à quo adiſcat, inuincibiliter ignorat. Monteſ. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *num.* 38. Syluest. *v. ignorantia, num* 5.

75 Quia tamen in iure, quod eſt valdè difficile iudicatur impoſſibile, ideo videtur, quod detur alius modus inuincibilitatis moralis, vt ſcilicet cẽſeatur ignorantia moraliter inuincibilis, ſi ignorans non habet niſi media valde difficilia ad obtinendum ſcientiam, & expellendum ignorantiam. Et ita, quod ignorans dicẽdus ſit moraliter ignorare inuincibiliter, ſi ad arbitrium prudentis viri adhibuit proportionatam, & ſufficientem diligentiam ad ſciendum vult Suarez *d. ſect.* 1. *num.* 16. & 20. Et Aluarez *p.* 2. *q.* 6. *a.* 8. *n.* 4. illius ait, eſſe inuincibilem ignorãtiam, qui adhibuit media per ſe ordinata ad acquirendam ſcientiam, & in hoc poſuit ſtudium, & moralem diligentiam Syluester quoque *v. ignorantia, nu.* 5. illam dixit ignorantiam inuin-

cibilem,

cibilem, quæ humano ſtudio eſt inſuperabilis, ſiue quia nullo modo ſuperari poteſt, vt eſt illa, quæ eſt in pueris, & amentibus, ſiue quia ſuperari poteſt, ſed cum maxima difficultate, vt in ſenſu debilibus. Idem quoque ſentit Armilla *num.* 5. Sic & Almayn. apud Suarez dixit inuincibiliter ignorare, qui adhibuit diligẽtiam ad ſciendum, quam tenetur. Medina *p.* 2. *qu.* 76. *a.* 3. *fin.* dixit eius eſſe ignorantiam inuincibilem, qui fecit, quod probus, & timoratus ſolet facere, & adhibuit media, quæ communiter ſolent adhiberi. Greg. Mart. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 1. §. *quæſtio hæc.* voluit inuincibilem eſſe ignorantiam, quæ diligentia, & ſtudio (attenta perſona, negotio, & circumſtantijs) ſuperari non poteſt, & *ead. quæſt. a.* 2. *dub.* 4. *concl.* 1. eum dicit ignorare inuincibiliter, qui adhibuit, vt ſciret diligentiam, quam prudentes adhibere ſolent, & adhoc ignorat.

76 Verum admiſſo, quod in moralibus valdè difficile dicatur impoſſibile, in præſenti tamen caſu ſola difficultas etiam maxima propriè loquendo non facit ignorantiam inuincibilem, nec propriè inuincibiliter ignorat, qui adhibuit ſufficientẽ diligentiam, vt ſciret, ſi adhibita maiori diligentia ſcire poteſt. Quamuis huius ignorantia dici poſſit probabilis. Nam hic loquimur de ignorantia, vt excuſante à culpa, & pœna: at verò ſi ſimus in caſu in quo ſpectato negotio, & circumſtantijs etiam ſumma, & difficillima diligentia ſit adhibenda, quam ignorans poteſt adhibere, eius ignorantia non erit inuincibilis, qui poteſt maiori adhibita diligentia ſcire, & talem diligentiam tenetur adhibere. Si verò ſimus in caſu, in quo ignorans vt ſciat non tenetur maiorem adhibere diligentiam vt ſciat, tunc excuſabitur, non quia non poſſit ſcire, cum poſſit ſcientiam acquirere, ſi maiorem adhibeat diligentiam, ſed quia maiorem diligentiam non tenetur adhibere, & ſic probabiliter ignorat.

77 Sic Parochianus, vel ſubditus Religioſus, qui de agendis conſuluit ſuum Parochum, vel Superiorem eſtimatum virum doctum, licet ſibi ſit faciliimum conſulere alium, ad id non tenetur; quia lex dedit illi Parochum, vel Superiorem in magiſtrum, à quo in agendis dirigatur. Si ergo Parochianus decipiatur à ſuo Parocho, Parochiani ignorãtia eſt quidem excuſans, ſed non eſt inuincibilis, cũ de facili Parochianus poſſit ab alio erudiri. Et è cõtra difficultas etiam maxima nõ excuſat, nec facit ignorantiã inuincibilẽ, & excuſantẽ. Vt v.g. ponamus quod Parochus ruſticũ Parochianũ docuerit fornicationẽ eſſe licitam, ſi aliàs ruſticus iſte ſufficienter excitatur, vt ſaltẽ dubius ſit, & eſſe debeat de Parochi doctrina, etiam ſi ſibi ſit difficile, & ſummè difficile inuenire, qui eum doceat, tenebitur à fornicatione abſtinere, & doctorem quærere ſapientiorem, nec poterit interim ſecurè fornicari, & ſi excuſabitur, vt alium magiſtrum non quærat, hoc erit, quia non erit ſufficienter excitatus de neceſſitate quærendi alium magiſtrum, cum aliàs Parochus ſit ſibi datus in magiſtrum a lege. Non ergo ſola difficultas adiſcendi excuſat, nec facit ignorantiam inuincibilem, ſi ſcientia verè ſit poſſibilis.

78 Hinc eſt, quod deficit illa deſcriptio ignorantiæ inuincibilis, quam tradit Suarez *num.* 19. vt ſit illa, in qua homo nihil facere omittit eorũ, quæ facere poteſt, & debet, vt ſcientiam acquirat. Nam illud *debet*, hic nõn debet poni, quia etiam ſi ignorans non debeat aſſumere aliquod medium ad fugiendam ignorantiam, ſi tamen illa per illud medium poteſt vinci, ignorantia eſt vincibilis. Erit verò inuincibilis ſi ignorans nullo modo ſit excitatus ad ignorantiam vincendam.

79 Sic v. g. ignorantia Iacob neſcientis mulierem, quam cognoſcebat nõ eſſe ſuam vxorem dicta fuit inuincibilis à Medina *p.* 2. *qu.* 6. *ar.* 8. & Aloarez *ibid. num.* 4. & communiter ab alijs, ſed ratio ab eis allata inſufficiens eſt, quia nimirum non debuit maiorem adhibere diligentiam; ſed vera ratio eſt, quia non potuit maiorem adhibere, quia non fuit aliquo modo excitatus de neceſſitate alicuius diligentiæ, ideo proximè non potuit diligentiam adhibere.

80 Ideo hæc regula maximè attendi debet, vt diſtinguatur inter eum, qui non eſt excitatus ad quærendam ſcientiam, & eum qui ad hoc eſt excitatus, & iam ſaltem probabiliter, & non leuiter ſuſpicatur ſe ignorare id, quod tenetur ſcire. Nam qui non eſt excitatus propriè inuincibiliter ignorat, ſed qui eſt excitatus, & poteſt adiſcere etiam ſi cum difficultate, non ignorat inuincibiliter, nec ex impotentia excuſari poteſt; ſi verò excuſari poſſit ex eo, quod ad maiorem diligentiam non teneatur, hoc non erit, quia ignorantia ſit inuincibilis, ſed quia lex non obligat ad faciendum totum id, quod ſimpliciter poteſt fieri, vt ſcientia legis obtineatur. Quod reſpectu humanæ legis de facili cõtingere poteſt. Qui enim aliquem rumorem inſufficientem ad credendum audiuit de noua extrauaganti edita Romæ, neque in loco, vbi eſt, poteſt veritatem cognoſcere, non tenetur venire Romam, vt ſciat, an illa verè fuerit edita. Et ſic dari poſſũt multi caſus, in quibus ignorans ſciat ſe ignorare, & ſe poſſe ſcientiã acquirere per hoc, vel illud medium, & tamen non teneatur media illa adhibere, quia lex ad id non obligat. Et tunc erit quidem vincibilis ignorantia, ſed probabilis, & excuſans non ex impoſſibilitate propriè loquendo, ſed quia ignorans non tenetur ſcientiam per talia media acquirere.

81 Ad primum argumentum reſpondetur pro nunc, & dicitur primo, quod qui nihil prorſus audiuit de fide, vel de lege, non poteſt facere quod in ſe eſt, vt fidem, ſeu legem adiſcat, & ideo infidelitas in eo non eſt peccatum, ſicut nec legis ignorantia, ſed negatiuum quid eſt, quod eſt pœna peccati. Reſpondetur ſecundo, quod nec verum eſt, quod ſit lex a Deo ſtatuta, vt facientem, quod in ſe eſt in ordine ad iuſtificationẽ Deus illuminet de omnibus, & ſingulis, quæ ſcire tenetur, aliter in nullo iuſto inueniri poſſet inuincibilis ignorantia etiam legis humanæ, quod ſine dubio eſt euidentiſſimè falſum.

82 Ad ſecundum dicitur, quod loquendo de potentia ad cognoſcendum non poſſumus non loqui de potentia, & phyſica, & morali. Sed cum ad cognoſcendum præter intellectum ſit etiam neceſſaria ſpecies intelligibilis, poteſt eſſe, quod in homine non ſit ſpecies repræſentatiua obiecti. Et quia homo præditus ſpeciebus non exit in actum ſecundum, niſi excitatus, poteſt eſſe quod nullatenus ſit excitatus ad aliquarum ſpecierum vſum. Et item poteſt eſſe, quod per ſe ipſum non ſit ſufficiens vt adiſcat, alias verò careat omni libro, & magiſtro, &

inſtru-

inſtrumento neceſſario ad ſciendum, & ſic quod etiam phyſicè ſit impotés ad ſciendum. Sic v.g. carceratus in territorio hæreticorum, qui in carcere nec habet, nec poteſt habere libros, nec habere poteſt magiſtrum veritatis, nec poteſt exire, vt quærat inuincibiliter ignorat ex impotētia etiam phyſica.

83 Ad tertiū dicitur aliud eſſe, quod ignorantia ſit vincibilis, & aliud, quod ſit contracta per culpam, ſi enim ignorantia ſit pœua contracta per culpam; poteſt non eſſe vincibilis, quia poteſt eſſe inuoluntaria, vt eſt ignorantia eius, qui nihil audiuit de fide, Deo illi in pœnam præcedentis peccati negante illi illuminationem fidei. Et licet Gabriel *2.d.41.q.vn.n.3.d.3.d.3.* apud Aluarez *p.2.diſp.157. ad primū.arg.* voluerit, quod ignorantia procedēs ex aliqua cauſa alias illicita, & culpabili ſit culpabilis in ordine ad effectum ſubſecutum; Tamen hoc eſt falſum ex duplici capite. Primo ſcilicet ſi ex vi præcepti de fugienda ignorantia non ſit per ſe neceſſe abſtinere ab eo illicito, tunc enim ignorantia ſubſecuta, nec cenſetur voluntaria, nec culpabilis. Secundo ſi ignorans adhuc inuincibiliter ignorat illius illiciti fugam eſſe medium opportunum ad fugiendam ignorantiam; nam tunc ignorans inuincibiliter non adhibet medium illud opportunum ad ignorantiam expellendam; & ideo inculpabiliter ignorat.

84 Ebrij autem ignorantia poteſt eſſe culpabilis, & vincibilis, quia poteſt eſſe volita in cauſa ſua, & talis eſt, ſi ebrius præuidit, aut præuidere potuit, & debuit futuram ex ebrietate ignorantiam. Quatenus enim hæc ignorantia potuit vinci, non eſt moraliter inuincibilis. Nec obſtat, quod nunc phyſicè vinci non poſſit, quia ſufficit, quod vinci potuit, & debuit: hoc enim ſufficit ad hoc, vt illa ignorantia verè ſit voluntaria, & iudicanda vincibilis. Nihilominus tamen pœnitentia prioris culpæ facit, vt inuincibilis iam ſit ignorantia, quæ nunc vinci non poteſt, licet antea potuerit vinci. Et ita qui quando potuit negligens fuit, vt ſciret, ſi poſtea verè ſit impotēs, vt ſciat, pœnitētia prioris negligētiæ facit ignorantiam præſentem inuoluntariam, & Inuincibilem. Greg. Mart. *p.2.q.86.n.2. dub.concl.1.* Aluar. *ibid. diſp. 151. num. 17.* Vult verò Martinez *concl.2. & ad ſecundum.* vt hoc idem præſter pœnitētia virtualis, imò etiam in articulo mortis pœnitētia imperfecta quantum ad dolorem de præterito, ſi adſit propoſitum in futurum adhibendi diligentiam neceſſariam. Quià eſto pœnitentia non ſi talis, quæ ſufficiat ad iuſtificationem, ex quo tamen reuocatur voluntas negligentiæ per abſolutum nouum propoſitum adhibendi diligentiam, fit vt ignorantia non ſit voluntaria, ſed inuincibilis. Et ſic tam phyſicè, quàm moraliter eſt inuincibilis.

SVMMARIVM.

85 *Difficultatis ratio. Videtur non dari inconſiderationem vincibilem.*
86 *Datur inconſideratio inuincibilis.*
87 *Datur inconſideratio vincibilis.*
88 *Non conſiderare cum quis poteſt, & debet eſt vincibile.*
Ex duplici ſuppoſitione poteſt eſſe quod quis non conſideret.
Ex hoc inconſideratio eſt inuincibilis, vel vincibilis, ſi ſuppoſitio non tolli, vel tolli potuit, aut poſſit.
89 *Punctum difficultatis.*
90 *Sufficere ad voluntarium aduertentiam virtualem, quidam dicunt.*
Aduertentia virtualis triplex.
91 *Rationes prafata opinionis.*
92 *Actum inconſideratum non eſſe peccatum, ſi non præcedat aliqua formalis cognitio, alij volunt.*
93 *Rationes huius opinionis.*
94 *Opinio Suarez.*
95 *In deliberatione non datur proceſſus in infinitum.*
Vnum obiectum non monet ad cognitionem alterius non connexi.
96 *Nec niſi appareat connexio.*
97 *Ad hoc vt homo deliberet, non ſufficit ſola finis cognitio.*
98 *Per iudicium de fine, & eius amorem ſit homo potens vt ſe moueat ad exercitium.*
99 *Neceſſe eſt ad deliberandum, quod mens excitetur à Deo per cognitionem obiecti.*
100 *Etiam obiecti cogniti in habitu dari poteſt inuincibilis inconſideratio.*
101 *Conditionis inuincibiliter ignorata eſt inuincibilis inconſideratio.*
102 *Videtur quod conditionis habitualiter ſcita non detur inuincibilis inconſideratio.*
103 *Sed oppoſitum eſt verum.*
104 *Dari poteſt legis inconſideratio inuincibilis.*
105 *Inconſideratio eſt inuincibilis, ſi incōſiderati obiecti nulla præceſſit excitatio. 106.*
107 *Aduertentia virtualis ſufficit, ſi ſit memoria confuſa prioris aduertentia.*
108 *Non ſufficit aduertentia cauſa, niſi in ea actu reluceat effectus.*
109 *Inconſideratio agentis ex habitu eſt vincibilis.*
110 *Mens D. Thomæ explicatur.*
111 *Argumenta primæ ſententia ſoluuntur.*
Inconſideratio auerſionis à Deo non inuincibilis in peccante.
Dari poteſt inconſideratio qualitatis peccati.
112 *Rarius contingit, quod inconſideratio malitia non ſit vincibilis.*
113 *Inconſideratio qualiter voluntaria.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS IV.

An detur etiam actualis inconſideratio inuincibilis, & vincibilis, ſicut datur ignorantia.

85 Videtur enim nullam dari inconſiderationem vincibilem, nam non eſt in poteſtate actu non conſiderātis actu conſiderare, quia non eſt in poteſtate eius ſe mouere, & applicare ad conſiderandum. Intellectus enim non eſt potentia monens ad exercitium actus, ſed eſt potentia naturalis, quæ non mouet, niſi mota, & aliundè ad agendum, & conſiderandum applicata, ſolaſque voluntatis eſt mouere, & applicare ad exercitium agendi, vt habet D.Th. *p.1.q.9. ar.1.* Niſi pro quāto antecedenter ad præſentiam obiecti, intellectus tan-

tanquam potentia naturalis moueatur connaturaliter ad conſiderandum. Vbi igitur intellectus non conſiderat, non poteſt ſe ipſum mouere, vt conſideret. Tunc enim ab obiecto non mouetur, quia non habet illud actu præſens; nam ſi haberet illud præſens, actu conſideraret. Sed tunc nec poteſt moueri à voluntate; quia voluntas non poteſt ferri in incognitum, & inconſideratũ; vbi igitur intellectus nihil conſiderat de aliquo obiecto, non poteſt voluntas mouere intellectum ad conſiderationem obiecti; igitur inconſideratio illa eſt reſpectu inconſiderati ab intrinſeco inuincibilis, & perpetuo durans, quouſque ab extrinſeco per Dei prouidentiam intellectus excitetur ad conſiderationem per obiecti præſentationem. Vnde ex hoc etiam ſequitur, quod inconſideratio ſemper ſit inuoluntaria, & inculpabilis; quia non poteſt eſſe directè volita, cum non ſit actu cognita. Sed nec poteſt dici voluntaria indirectè; quia hoc ipſo, quod homo non conſiderat, non eſt in poteſtate hominis, vt ſe moueat ad conſiderandum; vnde nec tenetur ſe mouere ad conſiderandum; voluntarium verò indirectum eſt cum homo non facit, quod poteſt, & tenetur facere, vt docet D. Th. *p.2. q.6.a.3.* Hominem igitur non conſiderare actu, dum non conſiderat, non eſt indirectè voluntarium.

86 Communis tamen ſententia eſt dari inconſiderationem inuincibilem, & inuoluntariam, & inconſiderationem vincibilem, & voluntariam. Certum igitur eſt primò dari aliquam inconſiderationem inuincibilem, & ſic penitus inuoluntariã tam directè, quam indirectè, quæ ſi ſit antecedens facit vt actus ex ea ſequens ſit inuoluntarius, & inculpabilis. Ita Caiet. *p.2.q.6 a.8. & in ſumm. v. inconſideratio*, & Medina *p. 2.qu.6.a.8.ad finem.* Greg. Martinez *ibid. & p.2 q.76.a.2.* Aluarez *diſp.153.n.5.* Serra *ibid.dub.2.* Monteſ. *p.2.qu.6.ar.8 num.193. & qu.76.a.2.num.54.* Suarez *p.2.tract.2.diſp. 4. ſect. 3.num.7.* & al j. Et ratio eſt, quia vt Caiet. habet nõ eſt in poteſtate hominis facere, vt ſibi occurrant omnia illa, quorum habet habitualem ſcientiam, aut memoriam; poteſt igitur contingere, vt obiectum conſiderandum nullo modo offeratur intellectui, nec in ſe, nec in alio, quod poſſit excitare ad cognitionem illius, & tunc inconſideratio eſt naturalis, inuincibilis, & inuoluntaria; quod probat ratio ſupra allata.

87 Certũ eſt ſecundo dari aliquam inconſiderationẽ vincibilẽ, & ideo voluntariam, & culpabilẽ, etiã ſi ſit illius, quod homo tenetur cõſiderare. Hoc docuit expreſsè D. T. *p.2.q.6.a.3.* ibi. *Eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis ſicut & actus volũtatis, vt ſcilicet ſit in poteſtate alicuius cõſiderare, & velle, & agere, & tũc ſicut nõ velle, & nõ agere, cũ tempus fuerit eſt voluntarium, ita & non conſiderare.* Et ibid. *art. 7. ad tertium. Quandoque in his, quæ per concupiſcentiam aguntur non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur poteſtas cognoſcendi, ſed ſolum conſideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipſum eſt voluntarium, ſecundum quod voluntarium dicitur, quod eſt in poteſtate voluntatis, vt non agere, & non velle; ſimiliter autem & non conſiderare, poteſt enim voluntas paſſioni reſiſtere.* Hoc idem dicit *ibid art.8.c.* vbi hanc voluntariam inconſiderationem vocat ignorantiam malæ electionis, vel ex habitu, vel ex paſſione proueniens. Et *p.2.q.74, a.7. ad ſecundum.* ex hoc reducit peccatum in rationem ſuperiorem, quia non cogitare de lege æterna eſt eam negligere, & eſt omittere, quod non debet omitti. Idem docuit Scotus *in 2. d. 42. qu. 1.* & tenent Theologi omnes, quorum plures infra referã.

88 Ratio autem eſt, quia cum voluntatis ſit mouere, & applicare intellectum ad conſiderandũ, benè poteſt contingere aliquando, quod intellectus actu non conſideret, quia voluntas illum ad conſiderandum non moueat. In quo caſu conſideratio eſt vincibilis, & voluntaria ſaltem eo modo, quo poſſe, & non agere, dum eſt tempus agendi eſt voluntarium. Quod amplius explicatur, nam licet intellectus dum actu non conſiderat, non poſſit in ſenſu compoſito conſiderare, tamen quod non cõſideret, nõ conſiderare ex aliqua antecẽdenti ſuppoſitione prouenit; hæc vero duplex eſſe poteſt, ſcilicet primo antecedens, & neceſſaria, ſeu quæ nõ eſt in hominis poteſtate, ſecundò vt ſit voluntaria. Primum tripliciter poteſt contingere, nimirũ primo ex defectu potẽtiæ naturalis, quia eſt in eo impeditus vſus rationis ex aliquo defectu partis ſenſitiuæ, ſecũdò ex defectu principij formalis, & ſpecificantis, quia nõ habet ſpecies intelligibiles, & quidẽ inuoluntariè, tertio, quia nullo modo eſt excitatus ad cõſiderãdũ, & in omnibus iſtis caſibus incõſideratio eſt inuincibilis, quia homo nõ poteſt cõſiderare, niſi habeat principia cõſiderandi, & ſit excitatus ad conſiderandũ; quod ſi aliquo horũ caret antecedenter ad omnem voluntatem ſuam, & prorſus inuoluntariè iam hanc inconſiderationem, nec poteſt vincere, cum ſuppoſitionem non poſſit auferre. Si verò ſuppoſitio ſit voluntaria, tunc vel eſt volũtaria ſolũ de præterito, vel eſt volũtaria etiã de præſenti. Si eſt volũtaria ſolũ de præterito, vt eſt ebrietas volũtariè habita, quæ tollit facultatẽ conſiderandi liberè, & humano modo, tũc incõſideratio præſens ſecundũ aliquos de præſenti eſt inuincibilis, & inuoluntaria. Sed tamen hoc non admittitur, quia voluntariũ hoc de præterito, quod eſt voluntarium in ſua cauſa, vt dictum eſt *art. ſup.* ſufficit ad hoc, vt inconſideratio moraliter cenſeatur vincibilis, & voluntaria, durante virtualiter voluntate præterita, niſi reuocetur, & ſic incõſideratio virtualiter eſt volita de præſenti. Quia ebrius non poteſt de præſenti tollere ebrietatẽ, donec ipſa ceſſet connaturali modo. Vnde huiuſmodi inconſideratio eſt voluntaria ſolùm de præterito, quia potuit homo non inebriari, & liberè ſe inebriauit. Sed ſi ſuppoſitio ſit voluntaria etiam de præſenti, quia in poteſtate incõſiderati eſt eam tollere quãdocũque voluerit, inconſideratio eſt etiam de præſenti vincibilis, & voluntaria, quia illius propria cauſa eſt voluntas.

89 Stãte igitur quod incõſideratio aliquãdo ſit inuincibilis, & aliquando ſit vincibilis, quærẽdũ eſt, quæ regula eſt ſeruãda ad cognoſcendũ an incõſideratio dicenda ſit inuincibilis, & inuoluntaria, an potius vincibilis, & volũtaria. Si autẽ rectè hæc quæſtio perpendatur nõ habet difficultatẽ ex eo, quod dubium ſit, an ſit vincibile, & voluntarium id quod poteſt fieri, & debet, & nõ fit, hoc.n. nũc pro indubitato ſupponitur, ſed difficultas eſt, quomodo actu cogitare ſit in poteſtate eius, qui nihil cogitat actu. Plures propterea ſunt in hac parte DD. ſententiæ.

90 Prima eſt eorum, qui exiſtimant, quod ad hoc vt actus ſit voluntarius non ſit neceſſe, quod ſit actu formaliter cognitus, ſed ſufficiat, aduer-

tentia virtualis illius, vt ſic licet, qui operatur actu, non aduertat ad aliquam circumſtantiam actus, & conditionem illius, vt v.g. ad malitiam actus, & tamẽ actus ille eſt voluntarius, & ſi eſt malus eſt peccatum, ſi præceſſit virtualis aduertentia malitiæ, nimirum quia potuit, & debuit aduertere. Triplex verò hic poteſt cogitari aduertentia virtualis, vel ſcilicet, quia maneat virtus alicuius aduertentiæ actualis, & formalis, in quo ſenſu aduertere virtualiter dicuntur artifices, qui in virtute prioris deliberationis operantur, etiam ad id, quod faciũt non aduertentes; & ſicut qui iter arripuit ex deliberatione verſus Romam, ſuum iter proſequitur actu nihil de Roma cogitans. Aduertentia igitur actualis, & formalis manens virtute in operante ex vi illius dicitur aduertentia virtualis. Alio modo aduertentia virtualis dici poteſt aduertentia actualis alicuius obiecti, in cuius cognitione tanquam in cauſa continetur virtualiter cognitio alterius. Tertio autem modo dicitur aduertentia virtualis, quando actus, ſeu obiectum ſic conſonat volenti, vt nolit conferre de illo, vt contingit, quando quis operatur ex habitu, vel conſuetudine, quia iſte non deliberat actualiter, quando ſecundum illam operatur. Hæc igitur ſententia vult, quod ad actũ voluntarium ſufficiat aduertentia aliquo ex præfatis modis virtualis, & ſic etiam tunc inconſideratio eſt vincibilis, & culpabilis, quando adeſt in inconſiderato aduertentia virtualis. Et ita hanc ſententiã tenuit Gerſon. *Alphabet.33.lit. H, & Alphabet.24.* apud Vaſquez *p.2.q.107. cap.2.* Sed Gerſon ab alijs citatur pro oppoſita ſententia. Hanc igitur tenent Greg. Martinez *p.2.qu.74.art. 8. tract. de delc. mor. d.1.concl.3.* Serra *ibid.art.8.dub. 3.q.3.* Monteſinus *tom.2. diſp.7.q.1.num. 17.* Zumel *q. 76. a.3. diſp. 2. dict. 4. & 5.* Val. *diſput. 6.quæſt.6. p.1.* quos ſequitur Martinez de Prado *tom 1. cap. 2.q.6. num. 5.* Pro hac eadem ſententia verò referuntur Caiet. *1. 2. q. 88.a.1.dub.3.* Raphael de Turre *ibid. dub 1.* & quamplures alij, qui tamen benè loquuntur, quia verum eſt, quod aliqua attẽtio virtualis ſufficit ad hoc vt inconſideratio ſit vincibilis, & voluntaria, vt infra explicatur. Probatur autem hoc primò auth. D. Th. *1.2.q.6.a.3. ad tertium, & qu. 74 a. 7. ad 3.*

91 Probatur quoque ratione primo: Nam ad hoc, vt quis voluntariè peccet, nõ requiritur actualis cõſideratio de auerſione à Deo, & ſufficit cognitio malitiæ. Pariter ad hoc, vt quis peccet mortaliter, ſufficit, quod cognoſcat actum eſſe malum, & non eſt neceſſe, quod actu aduertat illud eſſe mortale, vel veniale; cum imo hanc diſtinctionem ignorent infideles; igitur iam conſtat aliquid eſſe voluntarium, quod non eſt actu excogitatum; non igitur ad voluntarium requiritur actualis aliqua cogitatio actus vel obiecti, ſed ſufficit interpretatiua, & virtualis. Secundò, nam ſi eſſet neceſſaria actualis aliqua conſideratio obiecti, ad hoc vt actus eſſet voluntarius ſequeretur, quod nullus peccaret, qui non ſentiret morſus conſcientię, quia vbi cognoſcitur malitia actionis, ſtatim cõſcientia remordet: ſed multi peccant ſine minimo conſcientiæ remorſu, imo ſæpè credẽtes ſe obſequium præſtare Deo; igitur peccant nullam actu habentes cognitionem de peccati malitia. Quod verò dari poſſit peccatũ ſine conſcientiæ remorſu probatur ex illo Pauli 1. ad Timoth. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Tertiò qui culpabiliter ignorat ex ſimili ignorantia peccat non habens aduertentiam malitiæ, & tamen indubitatè peccat ex aduertentia virtuali, & interpretatiua; igitur ad hoc vt actus etiam in genere moris ſit malus, non eſt neceſſaria formalis aduertentia mali. Quarto quĩ peccat ex paſſione non aduertit ad malitiam, ſed impetu fertur in id, ad quod paſſio inclinat, & tñ non excuſatur, eo quia inconſideratio illa eſt volita in paſſione voluntariè non repreſſa. Et hoc adeò eſt verum, vt nihilominus ad peccatum imputetur, ſi nec aduertat ad malitiam in communi; eo quia ſufficit, quod paſſio voluntariè ſit admiſſa. Quinto qui expertus eſt ſe alicui tentationi ſuccumbere, ſi aduertit tentationem inſurgentem, & eam non reijcit, non per hoc à peccato excuſatur, ſi tentationi conſentit, licet ad malitiam non attendat; quia ex quo expertus eſt, ſe tẽtationi conſentire, poteſt, & debet ſtatim illi reſiſtere.

92 Alij in oppoſitum arbitrantur non dari voluntarium reſpectu obiecti inconſiderati, ita quod & inconſideratio, & actus ex inconſideratione habitus non ſit voluntarius, nec peccatum, niſi præceſſerit, vel actualis expreſſa aliqua conſideratio etiã malitiæ actus, vel diſtincta, vel confuſa, vel ſaltem dubietas aliqua, vel ſcrupulus. Quamobrem iuxta hanc ſententiam non ſufficit aduertentia virtualis obiecti, vel circumſtantiæ, vel malitiæ volitæ, ſed inconſideratio eſt inuincibilis, quam non præcedit aliqua expreſſa, actualis, & formalis conſideratio, itaut non poſſit imputari ad culpam actus, quatenus ſit de obiecto, vel conditione, aut malitia præfato modo inconſiderata. Ita ſentiunt Vaſquez *p. 2.q.74.ar.7.diſp. 107. cap.3. & q 76.ar.2.diſp. 123. cap. 2. num.6. & diſp.124.c. 2. num 5.* Sanchez *lib.1. moral. cap.16 num.41.* & apud Martinez de Prado *cap.2. q. 6.num. 1.* Franciſcus de Lugo, Granadus, Diana, & Ouiedo, Bonac. *de peccatis diſp 2. qu. 2. p. 3. num.12.* Probant verò hanc ſententiam ex D. Thoma *q.15.de ver.a. 4.ad 10.*

93 Probatur verò vlterius ratione primo, quia ex Diuo Thom. *p.2.quæſt.4. art. 6.* conſultatio non procedit in infinitum, ſed neceſſe eſt deuenire ad vnam primam cognitionem naturalem, quæ ſit cõſultationis principium; igitur vbi in nobis non eſt firmum principium ex quo conſulamus, non habemus proximum poſſe ad conſulendum, & deliberandum; vbi verò non præcedit obiecti cognitio aliqua actualis, non eſt in nobis principium firmũ deliberandi de obiecto; & ſic inconſideratio non poteſt eſſe volita, vt etiam in principio articuli probare nititur argumentum ibi allatum. Secundo, nam propterea ſuo muneri ſatisfacit Confeſſarius, ſi à pœnitente, qui confitetur ex obliuione ſe non ieiunaſſe, petit, an ſibi in mentem venerit obligatio ieiunandi, vel aliqua dubitatio de illo, & ſi negat iudicat eum non peccaſſe. Tertiò nam id ſuauitas diuinæ legis ſuadet; vnde non eſt credibile ab eo mortale peccatum committi, qui de malitia actus nullam prorſus aduertentiam habuit. Tum quartò, quia nullus peccati mortalis reum faciet, proijcientem lapidem de feneſtra in plateam, in qua multi confluunt, ſi per obliuionem prorſus id fecerit.

94 Suarez autem *p.2 diſp.4.ſect.3 nu. 25. & ſequent.* diſtinguendo difficultatem ſoluit, & ait primò, quod ad hoc vt incõſideratio ſit volita directè, & in ſe, neceſſe eſt quod illam præcedat, & ac-

tus

tus volontatis, & actualis conſideratio reflexa per quā Inconſideratus reflectendo ſupra ſe ipſum conſideret ſe non conſiderare, vel inconſideratum eſſe circa aliquod obiectum; quia voluntatium directè non eſt ſinc actu poſitiuo voluntatis, qui non fertur in incognitum, & inconſideeatum, & ſic inconſideratio affectata, & directè volita non eſt ſine præcedenti cōſideratinne ipſius inconſiderationis. Dicit ſecundò, quod ad hoc, vt inconſideratio ſit volita in ſe ipſa etiam indirectè neceſſaria eſt eadē reflexio actualis intellectus, per quam cognoſcat ſe inconſideratum eſſe. Nam nihil eſſe poteſt volitum in ſe, niſi in ſe ſit propoſitum voluntati, vt ipſa poſſit liberè operari, vel ſuſpendere actum circa ipsū; Nam in hoc diſtinguitur voluntarium in ſe à voluntario in alio. Poſita autem illa reflexione circa inconſiderationem illam, voluntas poteſt nullum actum habere circa illam, nec circa intellectum applicandum ad maiorem illius obiecti conſiderationem, ſed ſolùm circa hic, & nunc faciendum, & tūc illa inconſideratio eſt indirectè voluntaria per ſolā carentiam actus, conditio autem, vel circumſtantia, vel malitia operis non conſiderata erit voluntaria in alio, vel indirectè, in ipſa ſcilicet inconſideratione, vel certè propinquius in ipſa voluntate operandi cum tali inconſideratione. Dicit tertiò, quod inconſideratio poteſt eſſe volita in alio directè, vel indirectè nimirum per actum poſitiuum volēdi aliud, vel per negationem actus liberam, quod ſic declarat. Nam ad volendum neceſſario præcedit iudicium circa rem agendam cum ſufficienti reflexione, & ponderatione ipſius obiecti, & cum aliqua ſaltem imperceptibili collatione commodi, vel incommodi, neceſſitatis, vel indifferentiæ talis obiecti, & bonitatis illius, cum voluntas ab actuali vſu intellectus pendeat. Suppoſito verò hoc iudicio homo eſt iam conſtitutus in actu, vt voluntas poſſit antequam deliberet applicare intellectum, ad diſtinctè conſiderandum, quod fuit confusè conceptum; neque ad hoc requiritur noua reflexio intellectus, ſed ſufficit ea, quæ intellectus actui, ſeu iudicio illo ſuppoſito eſt intrinſeca; igitur tunc ſi voluntas non applicet intellectum ad cognitionem obiecti diſtinctam, inconſideratio illa erit voluntaria vel indirectè, per carentiam actus, quem poſſet voluntas, & deberet habere, vel per actum poſitiuum, quo applicauit intellectum ad aliud conſiderandum, vel quo voluit ſequi paſſionē, quę talem conſiderationem impedit. Dicit quartò, quod tunc voluntas non cenſetur negligens, cum iuxta negotij qualitatem mediocrem adhibuit diligentiam ad conſiderandum id, quod erat conſiderandum.

95 Pro huius difficultatis ſolutione dicendū eſt primo in deliberatione à parte ante non dari proceſſum in infinitum, ſed deueniendum eſſe ad aliquam primo primam cognitionē, & aduertentiā cogitij, quæ non eſt in noſtra poteſtate, & ad quam homo nō poteſt ſe mouere, & applicare, ſed à Deo mouetur, & applicatur. Hoc eſt certum ex S. Th. *p. 2. q. 9. a. 1. & q. 14. a. 6.* & de hoc nullus diſcipulorum D. T. dubitat, in quo conuenit etiam ſecunda, & tertia ſententia. Dicendum eſt ſecundo intellectum per cognitionem vnius obiecti non excitari, nec fieri in actu, vt intelligens poſſit ſe mouere ad cognitionem alterius obiecti, niſi habeat illud obiectum cōnexionem aliquam cum illo alio. Nam verū ſuper ente fundatur, ſicut verò in ratione entis vnum ens non infertur ex alio, niſi detur inter illa entia cōnexio, vel dependentia, vt vnum ab alio dependeat, vel ſit illud a quo aliud dependet; ita in cognoſcendo ex vnius cognitione non infertur cognitio alterius, niſi entia ſint connexa ſimul vel connexione alicuius cauſalitatis, vel ordine vnius ad aliud, vt eſt in relatiuis, & ſic per cauſas cognoſcimus effectus, & per effectus cauſas, nec vnum relatiuum cognoſcimus ſine alio; ſed vbi inter entia non ſit connexio aliqua, intellectus per cognitionem vnius non fit in actu, vt proximè poſſit aliud cognoſcere, vel mouere voluntatem ad aliud amandum.

96 Dicendum verò eſt tertio, quod licet obiectum habeat connexionem cum alio, & contineat virtualiter aliud in eſſe cognito, non tamen quælibet cognitio illius obiecti conſtituit intellectum in actu, & dat illi proximum poſſe reſpectu cognitionis alterius virtualiter contenti. Neque enim ad hoc ſufficit quælibet obiecti confuſa cognitio, ſed eſt neceſſaria cognitio taliter diſtincta, quæ attingnat connexionem obiecti cogniti cum alio. Hoc certiſſimè probatur ex eo, quod de Beatis docent Catholici Doctores, ſcilicet quod nullus eorum ex vi Dei viſio cognoſcit in ſingulari omnes creaturas poſſibiles, nec per Dei viſionem fit in actu, vt eas cognoſcere poſſit, quia nullus Deum videt cum tanta compræhenſione Deitatis, vt attingat connexionem illius ad quamlibet creaturarum poſſibiliū in ſingulari. Et reſpectu creaturarum, quæ eſſe habent in æternitate vnus non tot videt, quot videt alius, ſeu eas non videt, quas videt alius, & hoc ex eadem ratione, quia viſio vnius non terminatur ad Deitatem ſub ea connexione, & ordine, quem habet ad ſingulas creaturas, ſed ſolum, vt in Deitate relucent hæ creaturæ, & non aliæ. Manifeſtum igitur eſt, quod ad hoc vt intellectus fiat in actu per vnius obiecti cognitionē, ad hoc vt cognoſcat aliud obiectum, non ſufficit, quod illud obiectum contineat virtualiter aliud, nec ſufficit quælibet minus diſtincta cognitio illius obiecti, ſed requiritur taliter diſtincta, vt attingat connexionem illius obiecti cum alio. Sic poteſt cognoſci res, vt eſt ens, non cognita bonitate illius, & poteſt cognoſci cauſa, vt eſt ens in ſe, non cognita eius virtute cauſatiua. Et ita in propoſito noſtro obiectum continens virtualiter aliud poteſt cognoſci ita confuſè, vt illud aliud non reluceat, neque ex vi talis cognitionis poſſit aliud cognoſci.

97 Dicendum eſt quarto, quod in practicis loquendo primo prima cognitio, in quam reſoluitur deliberatio, & quæ eſt in nobis à Deo eſt cognitio finis, & boni, quod in practicis eſt primum principium agendi, & ſe mouendi. Sed tamen non quælibet boni cognitio eſt ſufficiens, vt conſtituat intellectum in actu, vt intelligens poſſit ſe moueri ad cognitionem cuiuſcumque boni in particulari, niſi cognoſcatur connexio, & ordo finis ad illud particulare bonum, quæ connexio nequit cognoſci, niſi aliunde intellectus excitetur taliter vt connexio finis cum tali bono cognoſcatur. Habetur hoc dictum à S. Thoma *p. 2. q. 14. a. 6.* ibi. *Accipitur enim in inquiſitione conſilij duplex principium. Vnum propriè ex ipſo genere operabilium: & hoc eſt finis, de quo non eſt conſilium, ſed ſupponitur in conſilio vt principium. vt dictum eſt. Aliud quaſi ex alio genere aſſūptum; ſicut & in ſcientijs demonſtratiuis vna ſcientia*

Digitized by Google

ſupponit aliqua ab alia, de quibus non inquirit. Huiuſmodi *autem principia, quæ in inquiſitione conſilij ſupponuntur, ſunt, quæcumque ſunt per ſenſum accepta vtpotè quod hoc ſit panis, vel ferrum; & quæcumq; ſunt per aliquam ſcientiam ſpeculatiuam, vel practicam in vniuerſali cognita, ſicut quod mœchari eſt à Deo prohibitum, & quod homo non poteſt viuere, niſi nutriatur nutrimento conuenienti: & de iſtis non inquirit conſiliator.* Itaque ergo iudicium quod eſt de amore boni eſt illud primo primum, ad quod homo excitatur, & excitari debet, vt poſſet homo ſe mouere, & ad inquiſitionem conſilij, & ad deliberandum de medijs, & ad mediorum electionem, & finis aſſecutionem. Sed ad huiuſmodi inquiſitionẽ, & deliberationem non ſufficit actualis finis cognitio ex parte intellectus, & eiuſdem amor ex parte voluntatis; ſed requiritur cognitio talis, quæ attingat connexionem finis ad hæc, vel illa media determinatè.

98 Itaque ad deliberandum non ſufficit cognitio finis eiuſq; amor, ſed duplex alia cognitio prærequiritur, ſcilicet principiorũ vniuerſalium ſapiẽtiæ, & ſcientiæ moralis, per quæ habentur regulæ agendorum: & vlterius cognitio mediorum etiam ſenſibiliũ, per quæ finis amatus aſſequi poſſit. Sed ſummè hic conſiderandum eſt, quod ſuppoſita ſcientia habituali, aut notitia legis, & mediorum, quæ ſunt neceſſaria ad legis obſeruantiam homo per iudiciũ de fine, & eius amore ſit in actu, vt proximè poſſit quantum ad exercitium actus ſe mouere ad conſiderandum omne conſiderabile ad finis aſſecutionem. Quia notitia habituali vtimur quando volumus, quia hic eſt actus libertatis, vt habitibus vtamur ad libitum voluntatis, vt habet D. Th *p. p. q. 107. a. 1. c.*

99 Verum ſi contingat, quod finis habeat diuerſa media, & quidem plura, imo infinita ad quorum nullum habeat connexionem determinatam, ſed ratione finis poſſint infinita amari, indiget voluntas determinari etiam ad ſpeciem actus, & ad mediorum electionem. Primum autem ſpecificans eſt obiectum, vt ab intellectu cognitum, & voluntati præſentatum, vt habet D. Th. *p. 2. q. 9. a. 1.* Neceſſe igitur eſt etiam vt intellectus excitetur ad huius obiecti cognitionem, vt hoc modo poſſit excitare voluntatem ad huius obiecti amorem. Neque ad excitandum intellectum ad ſpeciẽ actus, ſeu ad obiectiuam determinationem ſufficit vel voluntas, vel intellectus ipſe. Nam voluntatis non eſt mouere ad ſpeciẽ actus, ſeu ſpecificare actum, ſed hoc eſt obiecti, vt habet ibid. D. Th. Intellectus verò etiam ſi habeat notitiam habitualem obiectorum, cum ſit in potentia indifferenti ad omnia, non poteſt ſe determinare ad vnum illorum. Nam vt habet ibidem Diuus Thom. quod eſt in potentia, non fit in actu, niſi per aliquod, quod ſit in actu, non autem per id, quod eſt in potentia, ideo neceſſe eſt, quod intellectus ipſe excitetur ad cognitionẽ huius, vel illius obiecti. Quod quidẽ in nobis, vt plurimum fit per excitationem ſenſus, in Angelis verò fit per aliquam virtutem intelligibilem, vt cum vnus Angelus alteri loquitur, ſecundum D. Th *p. p. q. 107. a. 1. ad tertium.* Quando verò ex aliqua cauſa medium habeat aliquam determinationem cum fine ex hac determinatione cognita ex amore finem poteſt voluntas determinari, vt applicet intellectum ad actualem conſiderationem talis obiecti, ſed tamen opus eſt, vt intellectus excitetur ad cognitionem talis determinatæ connexionis; quia ex ſola confuſa cognitione finis nõ poteſt determinari ad conſiderationem potius huius, quam alterius boni particularis, niſi appareat connexio ſpecialis potius ad hoc bonum, quam ad aliud. Per legem autem fit connexio boni præcepti ad bonum in communi, ſed niſi appareat hæc connexio, non erit in actu intellectus, vt moueat voluntatem, vt voluntas applicet intellectum ad attendendum legi, & conſulẽdum, & deliberandum de eius obſeruantia. Concluditur igitur, quod ad hoc vt poſſit homo ſe moraliter mouere præter potentiam phyſicam ad cognoſcendum, & amandum, & præter notitiam habitualem requiritur, quod intellectus excitetur ab extrinſeco, nedum ad cognitionem finis, ſed illius obiecti, circa quod habendũ eſt conſilium, quod fit per hoc, quod intellectui præſentatur obiectũ illud, vel in ſe ipſo, vel in alio, in quo illud continetur.

100 Dicitur igitur quintò, quod datur inuincibilis inconſideratio etiã obiecti aliunde cogniti in habitu, & ſic datur actus voluntatis etiam quantum ad aliquam conditionem obiecti inuincibiliter inconſideratus. Et tunc eſt, quando intellectus non fuit ſufficienter excitatus, vnde in mentem eius non venit, vel obiectum, vel conditio obiecti. Ratio eſt, quia in quocumque negotio datur primo prima excitatio intellectus, per quam excitatur ad primam obiecti apprehenſionem, & quæ excitatio non eſt in poteſtate hominis; tum quia eius, qui eſt in potentia ſimpliciter non eſt reducere ſe de potentia ad actum, & cum homo ſit in potentia ad infinita cognoſcenda, eius non eſt primo ſe reducere ad actum cognitionis huius, & nõ illius. Tum quia ſi ad omnem obiecti cognitionem deberet homo ſe excitare, ex vna ſcilicet obiecti cõſideratione excitando ſe ad aliã, daretur proceſſus in infinitũ; ideo danda eſt prima aliqua cognitio, ad quã vel ſit excitatus à natura, vel ab extrinſeco excitetur; Ad nullius verò obiecti particularis cognitionẽ homo eſt à natura excitatus, & determinatus; Dei igitur eſt per ſuã prouidẽtiam excitare intellectũ hominis ad primam rei cõſiderationem, quæ eſt apprehẽſio aliqua quidquid eſt ipſius rei. Qua excitatione deficiente intellectus non poteſt eam conſiderare, & ſic eſt inuincibiliter inconſideratus.

101 Hoc autem eſt verum nedum de totali obiecti inconſideratione, ſed etiam de inconſideratione conditionis alicuius obiecti eiuſdẽ. Et quidem hoc difficilius poteſt reperiri, niſi præſuppoſita ignorantia inuincibili ipſius conditionis. Quod igitur ſuppoſita ignorantia inuincibili conditionis obiecti actualis inconſideratio illius ſit neceſſaria, & inuincibilis, eſt per ſe manifeſtum, quia non poteſt intellectus in actu ſecũdo conſiderare, ſi nõ eſt in actu primo ad actu conſiderandum; qui verò nec habet, nec habere poteſt ſcientiam de obiecti conditione, nec eſt, nec eſſe poteſt in actu primo illam conſiderandi.

102 Sed vbi quis non laborat ignorantia inuincibili conditionis obiecti, videtur, quod non poſſit in eo dari inuincibilis inconſideratio conditionis ſuppoſito intellectu excitato ad obiecti cognitionem. Ratio eſt, quia homo poteſt actu cõſiderare de re, quidquid in habitu ſcit rei conuenire, nam vt habet D. Th. *p. p. q. 107. a. 1. Intelligibile*

eſt

Digitized by Google

eſt in intellectu tripliciter. Primo quidem habitualiter vel ſecundum memoriam vt Auguſt. dicit. Secundo autem vt in actu cõſideratum, vel conceptum. Tertio vt ad aliud relatum. Manifeſtum eſt autem, quod de primo gradu in ſecundum transfertur intelligibile per imperium voluntatis, vnde in diffinitione habitus dicitur, quo quis vtitur cum voluerit. Igitur habẽs notiam habitualem obiecti, & conditionum eius, ex imperio voluntatis poteſt ſe transferre de habituali ad actualem cognitionem cõditionum obiecti, quas cognoſcit in habitu. Et in hoc eſt diuerſa ratio ipſius obiecti, & conditionum eius. Quia reſpectu obiecti intellectus eſt ſimpliciter in potentia determinata, cum poſſit conſiderare infinita obiecta, ideo neceſſe eſt, quod excitetur aliquo modo ad obiecti huius conſiderationem, ſiue immediatè ab extrinſeco, ſiue ex vi conſiderationis alterius obiecti, cum quo hoc habet connexionem. Sed ſuppoſita obiecti cognitione ex hoc iã eſt in actu, vt poſſit per imperium voluntatis ſe transferre de habituali ad actualem conſiderationem omnium conditionum, quas ſcit conuenire obiecto.

103 Nihilominus dicitur ex Caiet. *loco ſupra citato*, quod nec eſt in poteſtate hominis, vt recordetur actu omnium, quorum habet noticiam in habitu, vnde ſecundum DD. datur obliuio naturalis. Cum enim in memoria res ſint cognoſcibiles in potentia, & quidem indifferenti, & indeterminata, non eſt homo proximè potens vt actu recordetur potius iſtius rei, quam alterius, illamque actu conſideret, niſi excitetur ad eiuſdem actualem conſiderationem. Cuius euidentiſſimam experientiam habemus ex eo, quod ſæpè etiam cõtingit, quod ex aliqua cõfuſa cogitatione excitati conamur recordari alicuius, & intus in mente inquirendo, & conferendo laboramus vt recordemur illius, & tamen recordari non poſſumus. Apparet igitur, quod nec de ſcientia habituali ad actualem ſcientiam ſpecificatam potius huius, quam alterius non tranſimus niſi ad id excitemur, ſiue ex immiſſa rei apprehenſione aliqua immediatè, ſiue quia excitamur per cognitionem diſtinctam obiecti alicuius, in qua relucet illa alia res. Ideo earum conditionum obiecti difficilior eſt obliuio, quas conuenire obiecto eſt valde manifeſtum, quia v. g. nec ſunt omninò propriæ illius, ſed communiter ſimilibus obiectis conueniunt, & ſæpiùs menti occurrunt, vnde & in conceptu obiecti facilius relucent. Nec doctrina allata à D. Th. eſt in oppoſitum, quia ibi loquitur de motione quantum ad exercitium actus, & ſuppoſita præcedenti ſufficienti notitia actuali determinante imperium rationis ad hoc, vt imperet determinatè actualem cõſiderationem potius huius rei, quam alterius, quod ne detur proceſſus in infinitũ reduci debet in aliquam mentis excitationem ab extrinſeco, ſcilicet à Deo immiſſam. Quamobrem nedum in caſu vrgentis neceſſitatis, in quo non detur tempus omnia conſiderandi, ſed etiam vbi eſt commoditas pleniſſimæ deliberationis, & vbi qui deliberat eſt prudentiſſimus vir, dari poteſt inconſideratio inuincibilis alicuius conditionis obiecti habitualiter ſcitæ, quia ipſe nullo modo excitetur ad illius actualem conſiderationem: imò quia inſufficienter excitatus, etiam ſi conetur, & tota mente laboret, non poſſit illius reminiſci.

104 Dicitur propterea ſecundo, quod poteſt dari inuincibilis inconſideratio legis; & quod hæc ſemper eſt talis, quotieſcumque qui deliberat de actione per legem prohibita nullo modo fuit excitatus ad actualẽ legis cõſiderationẽ, vel per aliquam illius memoriã immiſſam, vel per cognitionẽ alterius, in qua illius aliqua memoria reluceret. Sed data legis aduertẽtia, incõſideratio bonitatis, vel malitiæ actionis, nec eſt, nec moraliter eſſe poteſt inuincibilis. Quia in cognitione legis nimis clare relucet bonitas, vel malitia illius. Et nimis euidẽs eſt, quod actio contra legem eſt mala, & digna pœna ad iuſtum arbitrium ſuperioris. Prima pars huius dicti probatur ex iam dictis; cur enim contingere non poſſit, quod homo nullo modo excitetur ad conſiderandum, quod aliqua actio ſit contra legem, etiam ſi alias prudentiſſimus ſit? Nam & ſapientes aliquorum non recordantur. Vbi verò mens nullo modo ſit excitata ad legis alicuius particularis conſiderationem & memoriam, non poteſt illius reminiſci, vel illam conſiderare: illius igitur obliuio, aut inconſideratio eſt inuincibilis. Et in hoc ſenſu vera eſt ſecunda ſententia.

105 Sed nunquid abſolutè verũ eſt, quod illa ſecunda ſententia affirmat, ſcilicet inconſiderationem eſſe inuincibilem quotieſcumque obiecti non conſiderati nulla præceſſit actualis, & formalis cogitatio diſtincta, vel confuſa? Videtur enim ita dicendum. Quia dato etiam quod ex principijs vniuerſalibus homo poſſit ſe applicare ad conſiderationẽ obiecti particularis, & conditionũ eius ſuppoſita aliquali obiecti cognitione, ſi ad hoc faciendũ non excitetur, non poteſt ad id ſe mouere. Ex alia verò parte videtur, quod id non ſit neceſſarium, ſed ſufficiat excitatio per principia generalia, vt per ſynderesim, quæ ſemper dictat bonũ eſſe faciẽdum, vel per regulas generales, vt quod nõ eſt deliberandum niſi plenè conſideratis omnibus circumſtancijs negotij: quod in omnibus ſemper attendi prius debet, an actio ſit conformis rectæ rationi, vel legi æternæ. Nam ex his conſiderationibus mens ſit in actu, vt ſaltem ſuppoſita cognitione aliqua obiecti poſſit homo ſe mouere, vt omnia actu conſideret, quæ conueniunt obiecto.

106 Sed reſpondetur nihilominus, quod ſemper inconſideratio eſt inuincibilis, quando obiecti inconſiderati nulla præceſſit actualis aliqua cogitatio, vel in ſe, vel in alio, quia excitatio per principia vniuerſalia, nec ſemper adeſt, nec ſi adeſt ſufficit excitatio per cognitionem obiecti, ad hoc vt actu omnes eius cõditiones conſiderentur. Equidem excitatio per ſynderesim non deficit, ſed tamen non ſemper excitatur mens per alias regulas generales; & excitatio hæc per generales regulas non ſufficit ad determinandum intellectum ad huius vel illius determinatam cognitionem, niſi in eis actu aliquo modo reluceat ordo ad particulare hoc, vel illud. Et in ſylogiſmo practico non ſufficit excitatio ad maiorem propoſitionem, nec per hoc quod intellectus cognoſcit maiorem eſt excitatus ad ſubſumendam hanc minorem, niſi ad hoc aliunde excitetur. Et nec ſufficit, ſi mens ſit excitata per cognitionem obiecti, quia neque obiecti cognitio qualibet ſufficit ad inferendam cognitionem quarumlibet conditionum eius. Ideo ſemper inconſideratio eſt inuincibilis, quando obiecti non conſiderati nulla præceſſit actualis conſideratio; & excitatio per alterius cõſiderationem non ſufficit, niſi ſit talis, quod in ea actu aliquo modo reluceat

illius

Digitized by Google

illius conſideratio. Hæc verò declarantur. Nam v.g. eſto ſynderesis excitet cognitionem hanc vniuerſalem bonum honeſtum eſt amandum, & ſugiendum malum, dum quis cogitat de comeſtione carnium, homo non eſt ſufficientee excitatus, vt malitiam comeſtionis cognoſcat, ex illa ſola cogitatione generali, quod malum eſt fugiendum, ſi non ſit excitatus, vt ſub illa maiori ſubſumat, & conſideret adeſſe legem ieiunium peæcipientem, & ſic exciteтur ad conſideratinnem legis, ſed huius legis omnino obliuiſcatur. Pariter eſto homo ſit excitatus pee vniuerſalem regulam dictantem conſiderandum eſſe, an actio ſit contea legem, ſi tamen vlteeius non ſit homo excitatus ad conſiderandum, quod adeſt lex ieiunij, non eeit ſufficienter excitatus, ad hoc vt conſideeet hic, & nunc comeſtionem eſſe contra ieiunij legem, ſed eſt neceſſe quod procedat aliqua confuſa notitia illius legis. Patet ergo quod nec excitatio pee eegulas geoerales, nec excitatio per cognitionem obiecti ſufficit ad hnc vt mens ſit in actu, vt ſe moueat ad conſiderandam obiecti qualitatem, vt pura legis obligationem, vel actus malitia, niſi præcedat aliqua, vel confuſa qualitatis illius notitia.

107 Hinc iudicium ferri poteſt de prima ſententia, & videei an ſufficiat aduectentia vietualis ad hoc vt non conſideratio ſit vincibilis. Teiplicē verò aduertentiam virtualem cum illa ſententia diſtinguat; Prima non eſt ſine aliqua actuali, & formali attentione obiecti. Artifices enim qui operantur ex vſu, & videntue ſine aduertentia operati, verè ſine aliqua confuſa aduertentia non operantur. Et in in eo qui habet iter Romam verſus, ſemper eſt aliqua confuſa aduertentia illius ſuæ prioris deliberationis. Nec veeum eſt, quod aduertentia virtualiter maneat in aliquo, niſi actu maneat aliqua confuſa memoria illius, quod prius diſtinctè fuit conſideratum. Ideò hæc aduertentia virtualis ſufficit, vt non conſideratio ſit vincibilis, quia per talem aduertentiam, quæ non eſt niſi confuſa aliqua memoria prioris diſtinctæ aduertentiæ potuit mens ſe mouere ad diſtinctam memoriam, & conſiderationem eius, quod non conſiderauit.

108 Sed ſecundus modus attentionis virtualis non ſufficit. Quia non quælibet cognitio cauſæ cōtinet virtualiter proximè cognitionem effectus, ſed ad hoc vt per cognitinnem cauſæ mens ſit excitata ad cognitionē effectua neceſſe eſt, vt cognitio cauſæ ſit adeo diſtincta, vt in ea reluceat ordo aliquis ad effectum, vel quod mens aliundè habeat quodquid eſt effectus, ſeu illius ſaltem quid nominis, vt ſic poſſit applicare vniuerſalitatem cauſæ ad effectum particularem. Sic eego iteeum dicitur, quod in ſyllogiſmo peactico mens non eſt in actu, vt inferat concluſionem per ſolam cognitionem maioris, ſeu per quidquid eſt ſubiecti, aut cauſæ, niſi mens etiam excitetue ad minorem per apprehenſionem minoris extremitatis. Et vniuerſaliter debet cognoſci connexio cauſę ad effectum, vt ex cauſa cognoſcatur effectus. Non ergo ſufficit aduertentia cauſæ, niſi ſit talis, & tam diſtincta, vt in ea actu ſaltem confuſo eeluceat ordo ad effectum determinatè. Si verò aduertentia cauſæ ſit hoc modo diſtincta, iam rei non conſideratæ præceſſit aliqua actualis aduertentia.

109 Teetius modus aduertentiæ virtualis eſt impoſſibilis. Qui enim ex habitu agit, non agit ſine aliqua aduertentia, etiam ſi inaduertentiam diſtinctam affeceet. Vnde inconſideratio agentis ex habitu eſt vincibilis, quia eam præcedit aliqua actualis conſideratio, imo in eo inconſideratio eſt affectata, ſi ipſe non vult conſiderare.

110 De mente autem D. T. dubitari non poteſt nam *p.2. q.6. a.3. ad 3. & q.74. ad 2.* expreſſe admittit inconſideeationem vincibilem, ſed ex eo quod homo non conſideret quandò poteſt, & tenetur, *queſt. vero 15. de ver. artic. 4. ad 10.* loquens de delectatione mala, ait quod antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipſius, non habet inteepræeatiuum conſenſum. Sed expreſſius *p.2. q.74. a.6.* tunc ait habere locum peccatum delectationis moroſæ, poſtquam ratio deliberauit, quod motus delectationis eſt inordinatus. Et in hoc D.T. ſequuntur Caiet. *in ſum. v. delectatio moroſa, & ibid.* Syluef. *q. 1. d. 4. &* Armilla *nu. 1. & v. cogitatio num. 2.* Ex qua docteina habetur, quod etiam delectatio, quæ actu experimento eſt nota, poteſt eſſe inconſiderata quantum ad malitiam illius, ſeu quantum ad hoc, quod eſt eſſe contra legem. Nec obſtat ſi dicatue de mente D. T. non eſſe, quod malitia delectatinnis ſit inconſideeata inuincibilitee, ſed ſolum quod ex præuentione ſenſus non ſit plenè deliberata, & ideo homo excuſetur à peccato moetali. Nam hoc etiam dato, veget D. T. auctoritas, qui admittit cognitionem delectationis euidentee ſenſu cognitam, ſtare cum inconſideratione malitiæ indeliberata, & ſic inuincibili, ex eo quod mens non ſit excitata plenè ad malitiæ inconſideeationem. Quamuis doctrina D.T. procedat etiam in delectatione merè intellectiua, quæ ſit de aliquo actu non ſenſitiuo, ſed intellectiuo, in qua ratio non præuenitur à ſenſu, & tamen procedit eadem doctrina, vt non peccet homo, niſi aduertat delectationem eſſe contra legem.

111 Ad peimum argumentum, peimæ ſententiæ admittitue, quod inconſideratio auerſionis à Deo non eſt inuincibilis in eo qui fidem habet, & conſiderat actionem eſſe contra legem Dei, quia moraliter non eſt poſſibile, quod huiuſmodi excitatus ad cognitionem malitiæ actus, ſeu oppoſitionis ad legem non ſit ſufficienter excitatus ad cognitionem aueeſionis à Deo. Præterquam quod additur, quod quidquid ſit an inconſideeatio auerſionis à Deo ſit vel non ſit inuincibilis, ſempee homo peccans auertitur à Deo, quia auerſio à Deo eſt effectus conſequens ad peccatum ex natura rei, ſicur & reatus pœnæ. Negatur vero quod non poſſit dari inconſideratio inuincibilis, quod actus ſit peccatum mortale, & quod hæc inconſideratio, ſi ſit antecedens, à moetali non excuſet. De quo ſeemo eeit infra. Infideles veeo non inuincibilitee ignoeant diſtinctionem peccati venialis, & mortalis; Quod ſi omne peccatum iudicant eſſe mortale, ſeu graue ſemper ex conſcientia erronea grauitee peccant, dum peccant. Ad ſecundum dicitue quam plures peccare, ex ignorantia, & inconſideeatione vincibili; qui propterea peccant ſine eemorſu conſcientiæ. Vbi enim quis laborat, ignorantia vincibili inconſideratio eſt vincibilis, ſi non excitatio ad conſideeandum eſt ex ignorantia præcedenti; ſed etiam ſi mens excitetur ſæpe cogitatio illa confuſa non permittitue excitare iudicium conſcientiæ. Et per hoc patet ad tertium &

ad

ad quartum dicitur, quod qui peccat ex paſſione non peccat ſine aliqua excitatione, per quam poſſit ſe mouere in bonum, & non ſequi paſſionem, & ideo eius inconſideratio eſt vincibilis, aliter vt dixit D. T. ſupra delectatio moroſa, non eſſet peccatum, ſi eſſet inaduertentia inuincibilis, quod actus eſſet contra legem, & per hæc patet reſponſio ad quintum.

112 Tandem vero conſideratur, quod eſſe poteſt magna differentia inter obiecta non conſiderata, nam vnum alio poteſt facilius conſiderari, & regulariter facilius, & frequentius mens excitatur reſpectu vnius, quam alterius. Nam v.g. rarius continget, quod mens non ſit excitata per aliquam ſaltem confuſam cognitionem circa malitiam actus, vel obligationem legis. Synderesis enim cuius officium eſt remurmurare malo, & inclinare ad bonum, vt aduertit D.T. *p.1.q.79. a.11. c.* Et quæ ſemper remurmurat in peccante, licet non percipiatur propter inclinationem habitus, vel impetum paſſionis vt habet idem D.T. *2.d.39.q.3.a.1.* ad quartum & de Vert. *q.16. a.3. c. & ad primum, & ſecundum* de facili & ſæpius excitat in mente cognitionem aliquam legis, ſeu iudicium aliquod vniuerſale continens aliquam ſaltem confuſam legis, & malitiæ cognitionem, ex qua homo poſſit adiuncta notitia actionis ſe monere, vt deliberet an actio ſit mala, vel bona. Maximè in eo, qui habitualiter ſcit actionem eſſe, vel non eſſe contra legem. Ideo rarius contingere poterit, quod inconſideratio malitiæ ſit inuincibilis. Et vlterius attendi debet, quod etiam ſi inconſideratio non ſit propriè inuincibilis, tamen poterit eſſe inculpabilis, & probabilis, quia non adſit negligentia, ſed inconſiderans vſus ſit ſufficienti diligentia, & conſideratione, licet veritatem non fuerit aſſecutus.

113 Qualiter vero inconſideratio ſit voluntaria Suarez *p.2.d.4.ſec.3. n. 26.* arbitratur, quod ad hoc vt inconſideratio ſit volita in ſe, ſit neceſſe, quod ſit cognita per actum reflexum, per quem agens cognoſcat ſe inconſideratum eſſe. Et adhuc admittit, quod ſtante hac reflexione in intellectu, voluntas poſſit ſe habere negatiuè reſpectu inconſiderationis, ita vt nec eam velit, nec nolit. Sed vtrumque horum patitur inſtantiam. Volitum enim indirectè quod eſt omiſſum, & dicitur alias interpretatiuè volitum, non requirit cognitionem voliti; & ad hoc vt aliquod ſit hoc modo in ſe volitum, ſufficit quod potuerit, & debuerit conſiderari, & poni, & non fuerit conſideratum, & volitum. Quod autem poſita reflexione illa, per quam quis cognoſcit ſe eſſe inconſideratum, voluntas poſſit ſe habere negatiuè circa inconſiderationem, ex eo non admittitur, quod voluntas ad præſentiam obiecti eſt quidem indifferens vt velit vel nolit, ſed non vt ſuſpendat omnem actum, quia ceſſare ab actu eſt non viuere, & potentia vitalis ſemper viuit, ſi habet obiectum præſens, in quod vitaliter tendat; & in eo caſu non applicare intellectum ad maiorem conſiderationem non eſt pura negatio volendi, ſed eſt nolle conſiderare, ſeu poſitiue velle inconſideratè agere.

SVMMARIVM.

114 *Ordo doctrinæ.*

115 *Opiniones ad vtramque partem.*

116 *Non omnis ignorantia vincibilis eſt improbabilis, & culpabilis.*

Ignorantia illius, qui vel non tenetur ſcire, vel non tenetur maiorem adhibere diligentiam, vt ſciat, eſt probabilis.

117 *Teneri vnumquemque pœnitere, & conuerti in Deum, vt ſcientiam conſequatur, aliqui dixerunt.*

118 *Non tenetur ignorans, vt ſciat, niſi ad adhibenda media ad acquirendam ſcientiam inſtituta.*

119 *Ex vi obligationis ſciendi non tenetur homo pœnitere.*

Quomodo ſit verum, quod Deus facientem quod in ſe eſt illuminat.

120 *Oratio qualiter ſit neceſſaria ad obtinendam ſcientiam.* 121.

122 *Deus noſter magiſter, quem implorare debemus, vt nos doceat.*

123 *Homo non ſummam ſed moralem diligentiam tenetur adhibere, vt ſciat.*

Licet facere quod communiter fit à prudentibus.

124 *Non imputatur caſualis euentus illi qui operatur quod alij communiter operantur nulla adhibita diligentia.*

125 *Vbi actioni ſit annexum periculum remotum ignorantia vel inconſideratio probabilis eſt, ſi quis adhibeat diligentiam, quam adhibent prudentes.*

126 *In dubio probabiliter ignorat, qui adhibet diligentiam quam adhibent prudentes.*

127 *Vbi dubium & periculum ſit proximum conſilio prudentum opus eſt, ſi proprium non ſufficit.*

128 *Quid faciendum vbi ſit timor de inſufficientia conſulentis.*

129 *Viro docto ſufficit, ſi ſufficientem diligentiam adhibuit.*

130 *Quid faciendum in dubio remiſſiuè.*

131 *Et in dubio facti ſufficit facere quod prudentes faciunt, licet non tollatur remotum periculum mali.*

Nutrix quando nō peccet habendo filium in lecto.

132 *Ruſticus quando peccet, ſi ieiunium ignoranter violet.*

Ruſticus non tenetur ex lege obligante ad ſcientiam præceptorum audire Miſſam Parochi.

Ruſticus frangendo ieiunium ex ignorãntia culpabili, an dupliciter peccet.

133 *Vnuſquiſque tenetur quærere & ſcire ſpectantia ad ſtatum ſuum.*

Eorum, quæ ſpectant ad ſtatum ſuum, dari poteſt ignorantia probabilis.

QVÆSTIONIS PRIMAE.

ARTICVLVS V.

Vtrum detur ignorantia, vel inconſideratio vincibilis, quæ tamen ſit probabilis & inuoluntaria, & non culpabilis.

114 VSque modo diſputatum eſt de ignorantia, & inconſideratione inuincibili, quam manifeſtum eſt eſſe inuoluntariam, nunc inquirendum remanet, an ſicut omnis ignorantia inuincibilis eſt inuoluntaria, & inculpabilis, ita è contra omnis ignorantia vincibilis ſit voluntaria, & improbabilis, ſeu culpabilis, & dato quod

aliqua

aliqua ſit probabilis, quid requiratur ad hoc vt iudicetur talis?

115 Omnem enim ignorantiam vincibilem eſſe improbabilem, & culpabilem tenent illi DD. qui volunt in idem coincidere ignorantiam antecedentem, inuincibilem, probabilem, & inculpabilem, & per oppoſitum eamdem eſſe ignorantiam conſequentem, vincibilem, craſſam, & culpabilem. Iſti ſunt Sanchez *l. 1. mor. cap.* 16. Suarez *l. 5. de leg. cap. 12. num.* 1. Baſſæus v. ignorantia *num.* 3. Nauar. *cap. 23. num. 46. & cap. ſciendum num. 3. de pœnit. diſt.* 2. Serra *p. 2. q. 76. a.* 1. Sed certè D.D. iſti minus benè loquuntur. Nam ignorantia eius, qui ſcire non tenetur licet ſcire poſſit eſt vincibilis, & tamen nec eſt improbabilis, aut craſſa, aut culpabilis. Propterea alij dixerunt ignorantiam probabilem eſſe priuationem ſcientiæ in eo, qui adhibuit debitam diligentiam ad ſciendum. Ita Vaſquez *p. 2. d. 123. cap. 3. num.* 7. Bonac. de peccatis *diſp. 2. q. 8. p. 3. num.* 3. & apud eum Filliuc. Sed melius Nauar. *d. cap. 23. n.* 46 duos caſus ignorantiæ probabilis ponit, ſcilicet ignorantia eius, quod quis non tenetur ſcire, & eius quod ignoratur poſt factam debitam diligentiam vt ſcietur Syluester v. ignorantiæ *n.* 5. quem ſequitur Martinez de Prado *cap. 2 q. 12. num.* 13. dixit ignorantiam probabilem eſſe illius qui ignorat ea, quæ etiam omnes, vel maior pars populi ignorat, ſed hæc eſt deſcriptio ignorantiæ à quodam exemplo, & quæ potius dici debet ignorantia præſumpta probabilis quam probabilis in rei veritate, & coram Deo, quia poteſt eſſe, quod culpabiliter ignoretur id, quod aliquis tenetur ſcire, licet id ignoret maior pars populi, ſi ipſe fuit excitatus, vt ſcientiam quæreret, & neglexit.

116 Dicendum igitur eſt cum D. T. *p. 2 q. 76. a. 3. c.* quod ignorantia ex hoc eſt inuoluntaria, quod vel eſt inuincibilis, vel eſt eius, quod quis ſcire non tenetur, nimirum eius ad quod ſciendum homo non tenetur adhibere diligentiam. Et hæc eſt ignorantia probabilis, quæ in duas diuiditur vel ſcilicet quia homo non tenetur ſcire, quod ignorat vel quia non tenetur adhibere omne ſtudium poſſibile adhiberi ad hac, vt adiſcat; ideo ſi adhibita debita diligentia adhuc ignorat probabiliter ignorat, & iuſtè ſeu inculpabiliter. Dicitur vero hæc ignorantia probabilis, quia eſt iuſta, nec poteſt improbari, ſed a ſuperiore probari debet & excuſari. Ignorantiam etiam probabilem eius, qui poſt adhibitam diligentiam ignorat Nauar. vocat inuincibilem moraliter, ſed minus propriè hoc dicitur. Aſſimulatur quidem inuincibili ex eo quod eſt iuſta, & inculpabilis ac ſi eſſet inuincibilis; ſed tamen verè illa eſt vincibilis, etiam moraliter, quia non eſt impoſſibile moraliter quod quis in negotio adhibeat ſummam diligentiam, & extraordinariam, & nec eſt excuſabilis ignorantia ex ſola inuincibilitate, ſed etiam ex eo, quod lex non obligat ad omnem ſcientiam, & ad omnem ſciendi diligentiam. Quod vero dictum eſt de ignorantia dicitur etiam cum propoſitione de inconſideratione,

117 Inquirendum igitur remanet, quænam, & quanta diligentia adhibenda ſit ad hoc, vt ignorans dicatur probabiliter ſeu iuſtè ignorare, aut eſſe inconſideratum. Fuit autem circa hoc multorum ſententia, quod ignorantia diuinæ legis, aut legis naturalis etiam ſi non ſit culpa, ſed pœna peccati, non ſit iuſta, nec excuſet, nec ſit probabilis, ideoque dixerunt hominem teneri facere totum, quod in ſe eſt, etiam abſtinendo ab alijs peccatis, & præparando ſe ad gratiam, & adhibendo orationes, & ſic totum omne, quod eſt in ſe faciendo, vt ſcientiam à Deo obtineat qui illam non negabit facienti quod in ſe eſt. Ita tenuit Adrian. *quodl. 2. q. 1. & 4. q.* 1. & Gregor. Arimin. *in 2. d. 29. q. 1. a.* 1. quem ſequutus fuit Capreol. *ibid. ad 1. argum. ex 2. loco adductis, quæſt. 1. a.* 3. Syluest. *v. ignorantia, q.* 7. Et pro eadem ſententia fuerunt apud Aluarez *p. 2. diſp.* 153. Altiſiod. *tr. 3. cap. 2. q.* 3. Gerſon. *tr. de vita ſpir. cap. 4. corol.* 3. relati ab Adrian. item Gabriel. *2. d. 22 quæſ. 2. d.* 1. Gulielm. Pariſ. de legibus *cap.* 22. Huius ſententiæ fundamenta accipiuntur ex pluribus locis ſcripturæ quæ refert Medina *p. 2. q. 76. a.* 4. Sed præcipuum eſt ex eo, quod facientem quod in ſe eſt Deus de neceſſarijs ad ſalutem infallibiliter illuminat; igitur non eſt eius ignorantia probabilis & iuſta, ſi totum quod in ſe eſt, non faciat conuertendo ſe ex toto corde ad Deum, pœnitendo, & orando, vt ſcientiam neceſſariam obtineat. Secundo omnis ignorantia vel eſt culpa, vel eſt pœna; ergo nulla eſt probabilis, & iuſta, quia etiam ſi ſit pœna eſt votiua in ſua culpa, & ſic in neutro eſt iuſta excuſatio, ſed eſt iuſta damnatio. Totum vero hoc argumentum confirmatur ex auctor. S. Augul. Epiſt. 105. ad Sixtum.

118 Nihilominus dicitur primo, quod per ſe loquendo ex vi legis obligantis ad ſcire, non tenetur homo ad media quæ ex natura rei, vel inſtitutione legiſlatoris non ſunt ordinata ad ſcientiã acquirendam, ſed ſolum ad media ordinaria, & ad ſcientiam acquirendam inſtituta. Medina *p. 2. q. 76. a. 3. dub. 4. ad* 1. Martinez *p. 2 q. 76. a. 2. dub. 4. concl.* 1. Aluarez *p. 2. q. 6. a. 8. num. 4. & q. 76. a. 2. dub.* 153. *num* 4. Montei. *ibid. num.* 43. Nam lex quælibet obligans ad finem, non ex eo obligat ad quodcumque medium adhibendum, per quod poſſit conſequi finis, ſed ſufficit quod adhibeat media, quæ ad finem conſequendum ſunt inſtituta. Lex enim ordinata eſt, & ordinem vult, & ſeruat, ideo non obligat ad ea, quæ ſunt extra negotij ordinem, & ex quibus per accidens, & extra ordinarium & proportionatum curſum finis conſequi poteſt. Et quia medium per ſe ordinatum ad acquirendam ſcientiam eſt experiri ſenſibilia ex quibus rei notitia conſequi poſſit, vel doctos viros ſcripto vel voce docentes inquirere, & audire. Ideo qui aliquam quamcumque notitiam vel certam, vel dubiam habet de ſua ignorantia, & de obligatione ad ſciendum legem, tenetur ad huiuſmodi media adhibenda. Et ſic tenetur bene conſiderare quid faciant viri pij, & prudentes, & interrogare quoſcumque à quibus de negotio ſeu obſeruantia legis poſſit informari.

119 Dicitur ſecundo, quod ex vi præcepti ſciendi non tenetur ignorans, vt ſciat, ſeruare omnia alia præcepta, & ſe præparare ad gratiam, & de peccatis pœnitere, & Deum ex toto corde amare. Hæc eſt ſententia communis, quam ſequuti ſunt Almain. *tom. 1. moral. cap. 4. p.* 2. Medina *p. 2. q. 76. a.* 4. Aluarez *ibid. diſp.* 153. Greg. Martin. *ibid. ar. 2. dub. 4. concl.* 1. Vaſquez *p. 2. diſp.* 120. & alij communiter. Quod ex eo eſt manife-

ſtum,

ſtum, quod aliter dicendum eſſet, quod ex vi cuiuſcumque præcepti, neceſſe eſſet ſeruare omnia præcepta, & ſemper eſſe in gratia, & nunquam peccare, ad vitandam priuationem eorum auxiliorum Dei, & ſanctarum illuminationum ad præcepta ſeruanda, & ſalutem conſequendam, quæ Deus iuſtè peccatoribus negat. Secundo quia non datur lex, vt facienti quod in ſe eſt, Deus infallibiliter concedat cognitionem cuiuſcumque veritatis. Nam & de facto in iuſtificatis ſunt multæ ignorantiæ inuincibiles, etiam circa legem obſeruandam. Sed diſtinguendum eſt, quia rerum ſciendarum, quędam ſunt adeo neceſſariæ, vt ſine illarum cognitione non ſit ſalus, & cum quarum ignorantia non eſt iuſtificatio, vel ſalus æterna, quæ etiam à multis dicuntur neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, & harum veritatum reuelatio datur infallibiliter facienti quod in ſe eſt; Quæ vero iſta ſint videri poſſunt apud tractantes de fide & iuſtificatione. Hoc eſt hic aduertendum, quod neceſſitas iſtius cognitionis in hoc caſu nõ eſt ex lege per ſe primo, & directè obligante ad ſcientiam, ſed ex lege obligante ad iuſtificationem, & ſalutem æternam per Chriſti fidem, & gratiam obtinendam. Et ſic tenetur homo ad hoc, vt huiuſmodi ſciat, non per ſe primo vt ſciat, ſed vt ſciendo ſeu credendo iuſtificetur, & ſaluus fiat. Alias vero vt ſciat per ſe ex lege obligante ad ſcientiam non tenetur pœnitere, & Deum ex toto corde diligere. Aliæ igitur veritates ſunt, quarum poteſt, ſalua iuſtificatione, & ſalute æterna, eſſe in hac vita ignorantia inuincibilis, aut probabilis, & inculpabilis, & harum cognitio non eſt infallibiliter promiſſa facientibus quod in ſe eſt, vt ſint iuſti, & iuſti perſeuerent; ideo neque facere quod in ſe eſt hoc modo eſt medium ex Dei inſtitutione ordinatum, & præceptum ad hoc, vt homo ſciat, quæ ſcire debet, ſed homini ſufficit, quod faciat quod in ſe eſt in ordine ad cognitionem acquirendam media cognoſcendi inquirendo quantum poteſt, & debet.

120 Quantum vero ad orationem, quia illa eſt medium vniuerſale ad obtinendum à Deo omnia media neceſſaria & vtilia ad ſalutem, & Deus eſt ſupremus magiſter, & doctor, qui nos illuminat, & docet, iuxta illud *Io. 2. vnctio docebit vos de omnibus*, videri poteſt, quod vbi homo ignorans non habeat medium humanum, & ordinarium per quod addiſcat, teneatur orare Deum, vt doceatur ab illo. Et ita tenet Medina *p. 2. q. 76. a. 3. & 4.* ſed in contrarium eſt, quod non eſt neceſſitas procurandi à Deo miracula; vbi vero, quis non poteſt per media ordinaria, & Dei prouidentiam ordinariam edoceri, miraculum eſt, ſi via extraordinaria ſcientiam acquirat. Ideo quod pro acquirenda ſcientia legis non ſit neceſſe orare dixerunt Greg. Mart. *p. 2. q. 76. a. 2. dub. 4. concl. 1.* Aluarez *ibid. diſp. 153. num. 3.* Sed hic diſtingui debet inter ſcire, & diligentiam ſciendi. Sicut enim neceſſitas orationis eſt ad vincendas alias tentationes, vt homo in illas non inducatur, ita poterit ignoranti eſſe neceſſaria aliquando, & ſemper erit vtilis vel vt ſecundam prouidentiam ordinariam illuminetur, vt intelligat, vel ad impetrandam gratiam ne ſit negligens in inquiſitione ſcientiæ, & ne deficiat a faciendo quod poteſt, & debet facere, vt ſciat, & ne ſit inconſideratus, & obliuioſus, & ſic ne in illo ignorantia, aut inconſideratio ſit culpabilis, & ne à concupiſcentia, & prauis affectibus impediatur ne veritatem cognoſcat, & vt habeat cor intelligens & oculos videntes. Sed in ordine ad ea, circa quæ ignorantia poteſt eſſe inculpabilis, & iuſta: vnde illa poteſt homo ignorare ſine peccato, ſufficit homini, ſi faciat quod in ſe eſt, vt ſciat, nec neceſſitatur orare, vt ſcientiam per medium extraordinariũ accipiat.

151 Hinc habetur intelligentia eius, quod dicitur Iacob 1. *Siquis indiget ſapientia poſtulet à Deo & dabitur ei.* Et eius quod dicitur Sap. 7. *Poſtulaui, & datus eſt mihi ſenſus, inuocaui, & venit in me ſpiritus Sapientiæ.* Aluarez, *d. 153. num.* 8. hæc intelligit de dono ſapientiæ, quod non poteſt eſſe ſine gratia, & ideo ad illam ſapientiam acquirendam eſt neceſſaria contritio de peccatis, & oratio. Sed abſolutè dicendum eſt Deum eſſe ſupremum magiſtrum, cuius ſit docere nos legem ſuam, iuxta illud *Pſal. 118. Doce me iuſtificationes tuas*, & quod huiuſmodi doctrinam petere debemus, & petimus dum in oratione Dominica dicimus. *Et ne nos inducas in tentationem*, in hoc enim petimus ſcientiam neceſſariam, vt à tẽtatione non vincamur. Sed Deus qui corda docet, non docet nos per extraordinarias vias regulariter, ſed per homines, vnde nec Cornelio voluit *Actor.* 10. reuelare fidei myſteria, & illum docere per Angelum, ſed eum miſit ad Petrum, ſicut 1. *Reg.* 3. Samuelem voluit edoceri per ſacerdotem Eli, qualiter Deo vocanti reſpõdere deberet. Sic ergo continuo orare debemus, vt ſciamus, nimirum, vt non ſimus ignorantes ex negligentia; & vt intelligentes intelligamus, (quod maximum eſt) vt non ignoremus practicè, quod ſcimus in habitu, nimirum vt in agendo non ſimus imprudentes, & inconſiderati, & vt nobis ignorantia non noceat ad ſalutẽ. Quod autem dictum fuit 1. *Io. 1. Sed vos vnctionem habetis à Sancto, & noſtis omnia.* Et iterum. *Et non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos; ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium.* Non benè exponitur à Cano, & Vega apud Aluarez, vt ibi ſit ſermo de illuminatione, quæ fit per Eccleſiam, & Eccleſiæ Doctores, cum imo Apoſtolus dicat, *nos non habere neceſſitatem, vt doceamur per homines.* Sed nec benè exponitur ab eodem Aluarez *ibid. num. 9.* vt ſit dictum ad inſinuandum, quod ſi Doctores deficerent, Deus suppleret illuminando, quia Apoſtolus vult, quod de facto vnctio docet iuſtos de omnibus. Vt ergo exponit Caiet. *ibid.* Apoſtolus loquitur de ſcientibus in habitu, & ſermonem habet de doctrina interiori, quæ eſt propria Dei interius docentis corda practicè, & in actu, inclinando corda, & illa in obſeruantiam mandatorum dirigendo, quam quidem doctrinam petere debemus, & de hac dicitur *Pſ. 118. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo.*

122 Suppoſito igitur, quod homo ad hoc vt ſciat legem, quam ignorat, non teneatur media extraordinaria aſſumere faciendo quod in ſe eſt, vt iuſtificetur, remanet videndum, quam diligentiam adhibere debet, vt per ordinaria media ſcientiam acquirat, vel experimento proprio, & induſtria, vel per auditum ab alijs. Conueniunt verò DD. primo, quod hic non poſſit dari omninò regula certa, ſed quod hoc ſit poſitum in arbitrio prudentis, cõ-

ſiderata grauitate, & qualitate rei, & conditione perſonarum. Secũdo, quod non ſit neceſſe adhibere ſummam diligentiam poſſibilem adhiberi, vnde nec ſit neceſſe vti omnibus medijs poſſibilibus, per quæ poſſit haberi notitia veritatis. Tertio, quod ſufficiat adhibere moralem diligentiam, & humanam, quam ſpectata præcepti qualitate, perſonarũ ſtatu, & officio, ſeu qualitate adhibere ſolent communiter, & ordinariè homines prudẽtes. Ita Caiet. 2. 2. *q.* 64. *ar.* 8. Medina *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *in fine.* Gregor. Martinez *ibid. art.* 1. *dub.* 4. Aluarez *ibid. diſp.* 153. *concl.* 2. Valentia *controu.* 6. *q.* 6. *p.* 1. Zumel. *a.* 2. *d* 6. *concl.* 3. Martinez de Prado *cap.* 2. *qu.* 12. Suarez *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 2. *docum.* 2. *num.* 17. & 18. & *diſp.* 45. *ſect.* 5. *num.* 7. & *p.* 2. *diſp.* 4. *ſect.* 1. *nu.* 20. Sanchez *mor. cap.* 16. *nu.* 34. & 36. Sayr. *in clau. reg. l.* 2. *cap.* 9. *num.* 21. Bonac. *de peccatis, d.* 2. *q.* 8. *p.* 3. *num.* 19. Vaſquez *p.* 2. *q.* 76. *diſp.* 123. *cap.* 2. *nu.* 7. & *diſp.* 124. *a.* 2. *num.* 6. Monteſ. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2 *nu.* 40.

123 Diſtinguit verò optimè Caiet. *loc. ſup. cit.* duos caſus. Primus eſt in quo ignorans, vel incõſideratus dat operam rei licitę, & alius, in quo dat operam rei illicitæ. Primus verò in tres alios ſubdiſtinguitur. Primus eſt illius, in quo nulla eſt neceſſaria diligentia ſciendi amplius, vel cõſiderandi aliquid, quia ſit id, & eodem modo quo ſit communiter ab alijs etiam pijs, & prudentibus ſine neceſſitate alterius diligentiæ. In hoc caſu ſiue contingat operantem agere cõtra ius, ſiue in facto operati ex accidẽte fortuito aliquod malum, ignorantia, vel inconſideratio eſt probabilis etiam nulla facta diligentia ad ſciendũ. Si enim loquamur de hac ignorantia vt eſt iuris, non eſt neceſſitas inquirendi, an liceat, vel non liceat id, quod ſcientibus ſuperioribus ſit communiter etiam à pijs, & prudentibus ſine ſcrupulo peccati. Nam & cõſuetudo eſt optima legis interpres, cum imo conſuetudo vim habeat abrogandi legem, aut ei derogandi. Et præterea non eſt neceſſaria inquiſitio, aut diligentia in inquirendo, vbi non eſt dubietas, ſed certitudo moralis; at verò moraliter certum eſt licere id, quod inter fideles, qui vera Chriſti fide ducuntur communiter ſit etiam à pijs, & prudentibus tanquam licitum. Ideo in hoc caſu, ſi inſurgeret aliquis ſcrupulus, vel aliquod dubium; non per hoc eſſet neceſſaria alia diligentia, ſed deponi poſſet dubium, ex eo, quod vt certum moraliter haberi poteſt licere, quod communiter iudicatur tale etiam à pijs, & prudentibus viris. Niſi ſcrupulus oriretur ex eo, quod noua lex prohibens eſſet edita, & promulgata, in quo caſu fieri deberet diligentia ſufficiens ad hoc vt conſtaret de nouæ legis exiſtentia. Nam alias contingere poteſt, quod noua lex adhuc communiter ignoretur, vnde tunc ſi præſumi poſſit, & debeat ignorantia iuris in communitate, non licet ſine diligentia habita in inuenienda veritate tutè fieri, quod fieri videtur à communitate.

124 Si etiam loquamur de ignorantia facti idẽ dicendũ eſt, nullam ſcilicet eſſe neceſſariam diligẽtiam ad vitandũ periculũ fortuiti alicuius damni, ſi actioni quæ ſit, & prout ſit communiter non ſit annexum aliquod periculum damni, & ideo ſine noua diligentia ſit communiter. Huius exemplum, inquit Caiet. habemus *in cap. Ioannes de homicidio,* in quo refertur quemdam Ioannem presbyterum more ſolito pulſantem campanam ad conuocandũ populum ad diuina, cadente campanæ tintinabulo quendam puerum occidiſſe; & decernitur presbyterum non incidiſſe in irregularitatem, cum nullo modo peccauerit, ſed mors pueri merè fortuita fuerit. Neque enim qui campanam pulſat eo modo, quo ſit regulariter ſine alia diligentia, debet aduertere, an tintinabulum ſit caſurum, vel non caſurum, cum campana pulſetur communiter ſine timore, quod tintinabulum cadat. Si tamen adeſſet cauſa dubitandi, quæ cognita eſſet, vel præuideri debuiſſet, in eo caſu diligentia adhibenda eſſet, vt ſonaretur campana, ſine alicuius damni periculo. Sed tunc eſſemus extra hunc caſum, in quo ſupponimus actionem fieri ſicut ſit communiter ab alijs ſine neceſſitate ſpecialis diligentiæ.

125 Secundus caſus eſt, quando actioni adiunctum eſt aliquod damni periculum, ſed remotũ. Et in hoc caſu ille cenſetur diligens, qui cõſiderat, & aduertit ea, quæ rationabiliter conſiderari debent penſatis circumſtantijs negotij, & perſonarũ. Inaduertentia enim eorum, quæ prudentes regulariter non conſiderant eſt probabilis, & fortuita. Et quæ prudentes communiter non cogitant, ſi eueniant, non ſunt nobis imputanda. Nec in ſimilibus caſibus iudicium de neceſſitate diligentiæ faciendũ eſt ex eo, quod poſt euentum fortuitum apparet vtile, & neceſſarium, & quod experimento edocti, & facti prudentiores non feceremus, quia exacta diligentia non eſt in his neceſſaria, quam prudentiores adhiberent, ſed quæ à prudentibus communiter adhiberi ſolet in huiuſmodi negotijs. Dat exemplũ Caiet. in quadã Principiſſa Hiſpana, quæ fortuito abortum paſſa fuit ex timore canum inſequentium ceruam ſuam domeſticam fugientem ad ſolitum gremium dominæ ſuæ. Hic enim caſus fortuitus nedum à puella illa non fuit excogitatus, & præuiſus, ſed nec à Principibus, & viris, qui illius Principiſſæ curam habebant, & ei adherebant, & ex ea regni ſucceſſorem expectabant. Et tamen poſt factum dicimus Principiſſam illam non debuiſſe ire cum cerua, in locum, in quo canes venatici erant. Itaque ergo in caſu, quod in opere adſit aliquod periculum mali, ſed non omnino proximum, ſed remotum, probabilis inaduertentia eſt, ſi adhibeatur aduertentia, quam adhibent prudentes, licet non adhibeatur illa, quam adhibuiſſent prudentiores. Caiet. *loco citato.* Med *p* 2. *q.* 76. *ar.* 3. *fin.* Aluarez *p.* 2. *quæſt.* 6. *art.* 8. *num.* 4. Gregor. Mart. *quæſt.* 76. *art.* 2. *dub.* 4.

126 Et pariter iuris ignorantia, aut inconſideratio erit probabilis, ſi cum adſit aliquale dubiũ, an actio ſit prohibita per legem vel non prohibita, ignorans, vel incõſideratus adhibuit diligentiã illã ad hoc vt ſciret veritatẽ, vel talem conſiderationẽ adhibuit, quam ſolent adhibere prudentes, licet eã non adhibuerit, quã ſolent adhibere prudentiores. Caiet. & Suarez *vbi ſupra* Sanch. *d. cap.* 16. *n.* 36. Valquez *d. diſp.* 123. *num.* 7. Bonacina *d. p.* 3. *num.* 19.

127 Tertius caſus eſt, quando periculum mali eſt proximius, & dubium maius. Et in hoc caſu Caiet. ait diligentem eſſe, qui conſilio proprio, aut alieno, vbi timor adhuc ſupereſſet periculi hæc operatur. Et quidem de ignorantia iuris loquendo, vbi ſit graue dubium, an actio ſit, vel non ſit illicita, & contra legem, ſi ignorans ſit indoctus, & ſufficiat ſibi ſi alieno conſilio dirigatur, ſufficit ſi conſulat viros doctos, carentes tamen morali ſuſpicione, quod malum conſilium ſint daturi, vel ex malitia,

vel

vel ex negligẽtia, vel ex ignorantia. Medin. *p. 2. q. 76. a. 2. circa fin.* Greg. Martinez *ibid. a. 1. dub. 4.* Aluarez *diſp. 153. concl. 2.* Sanch. Suar. Vaſquez, Bonac. *locis cit.* Et ex Zumel. *p. 2. q. 76. ar. 2. diſp 4. circa finem.* aduertit Sanch. *d. n. 36.* quod benè eſſe poterit, vt alicui ſufficiet cõſulere aliquẽ, quod nõ alteri ſufficiet. Vetula enim, & ruſticus excuſatur conſulendo Parochum, & quidem ſolũ, & tamẽ ſæpè vir vrbanus nõ excuſabitur, niſi conſulat plures. Aluar. *p. 2. qu. 76. ar. 2. diſp. 153. num. 20.* Serra *ibid.* Monteſin. *num. 42.* Parochianum quoque alium, quam Parochum conſulere debere, ſi negotium ſit magni momenti, aduerterunt Aluarez *p. 2. q. 76. ar. 2. diſ. 153. nu. 20.* & Serra *ibid. dub. 2.* Et in ruſtico, mercatore, & ſimilibus ignorantiã, ſeu incõſiderationẽ eſſe probabilẽ, ſi cõciones frequẽter audit, intereſt vbi lex Dei declaratur, & vt ſciat, facit, quod communiter alij faciunt: in Religioſo verò, aut literaturæ ſtudijs dedito, ſi ſtudet, libẽter interrogat, & ſimilia agit, dixerunt Syluest. *v. Ignorantia, nu. 21.* Armilla *nu: 8.*

128 Nam, & hic attendi debet, an reſpectu perſonæ quærentis conſilium adſit timor moralis de inſufficientia conſilij accepti ab hoc, vel ab illo, & ſi ſit poſſibile moraliter conſulere alium; Nam ſi adſit timor inſufficientia conſilij accepti à Parocho, & poteſt conſuli alius doctior, & melior, cui credi poſſit ſine hæſitatione, ille cõſuli debet etiam à vetula, & ruſtico; vbi verò moraliter ſit impoſſibile conſulere alium ſatisfacit conſcientiæ ſuæ, ſi conſulit Parochum, qui ab Eccleſia datus eſt ſibi in magiſtrum. Facilius verò eſt, quod in vetula, vel ruſtico non ſit neceſſitas conſulendi alium, quam Parochum, quia difficilius eſt, quod in ea ſit timor deceptionis in conſilio Parochi, quem alias præſumere debet doctum ſatis, & ſufficientem ad conſulendum, cum ſit approbatus ab Eccleſia ad hoc officium, vnde præſumi debet, quod in caſu in quo ipſe neſciat tutum conſilium dare, non erit temerarius, vt ſententiam præcipitet, ſed vel ipſe conſulet peritiores, vel remittet petentem ad eoſdem. Vbi verò conſulere peritiores ſit, vel ſimpliciter, vel moraliter impoſſibile, ſecurus eſt Parochianus ſi ſequitur conſilium ſui Parochi in caſu dubio, & niſi certo conſtet de inſufficientia Parochi ex mala eius voluntate, vel imperitia proueniente.

129 Sed ſi quis de iure dubitat, & ſit doctus, debet ipſe conſilium accipere, & bona fide inquirere veritatem, ſtudium ſufficiens adhibendo, vel pro ſuo arbitrio alios viros doctos conſulere: Nam & hoc arbitrariũ eſt in viro docto. Sicut arbitrarium eſt iudicare, qui ſint conſulendi Serra *p. 2. qu. 76. ar. 2.* Et pariter arbitrarium eſt iudicare, an diligentia adhibita ſit ſufficiens. Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſect. 8. num. 17.* Monteſ. *p. 2. q. 76. a. 2. nu. 41.* Quando verò reflectendo ſe ſuper diligentia adhibita bona fide ſibi viſum fuerit ſufficientem adhibuiſſe diligentiã ſeruatis regulis iuris ſeruandis in legum interpretatione, & prudenti electione opinionum circa legum obligationem, ſi contingat illum erraſſe, & nõ omnino veritatem attigiſſe, ignorantia erit probabilis, & error iuſtus, nec cenſendus erit negligens.

130 Quod ſi poſt ſufficientem adhibitam diligentiam, adhuc remaneat dubius. Quid tunc facere debeat in dubio, ſiue negatiuo, ſiue poſitiuo dixi de *ſtat. & off. hom. tom. 1. q. 186. art. 8. inſpectione tertia dub. 1. 2. & 3. & 4. à num. 232. & pag. 689.* Hic ſolum hoc aduertendũ, quod coram Deo nulla eſt ignorantia probabilis, vel iuſta, vel inculpabilis, ſi qui tenetur ſcire, poſt adhibitam diligẽtiam etiam maximam, non deponit prudenter dubium, ſed dubio manẽte excitatur ad aliam diligentiam adhibendã, & vſquequo manet practicè dubius tutiorem viã ſequi debet, cum non poſſit operari honeſtè ex dubia conſcientia. Hoc enim eſt intrinſecè malum operari ex conſcientia practicè dubia. Vnde quæ hic dicuntur intelligenda ſunt, dum quis poſt factũ inuenitur ſe ex ignorantia operatum fuiſſe id, quod eſt contra legem. Nam ante factum, qui dubius eſt, ſeu qui excitatus eſt ad ſtudium inueniendæ veritatis practicæ, vt poſſit agere ſine peccato, tenetur omnem adhibere diligentiam, vt prudenter dubiũ practicum deponat. Et ſi dubium non poteſt deponere prudenter, debet ab operatione dubia abſtinere, & ſe periculo peccandi non committere.

131 Pariter in dubio facti conſilium alterius, vel proprium adhiberi debet. Non verò ſemper eſt neceſſarium vt vitetur omnino damni periculum, ſed ſufficit aliquando ſi tollatur proximum, & illud ex quo frequenter, aut de facili damnum ſequitur, vnde non eſt moralis timor damni. Sic enim Caiet. excuſat matrem tenentem in lecto infantulum, dum lectus eſt extenſus, & mater non habet filium propè ſe, & ipſa conſueuit ſemper manere in eo ſitu, in quo in principio dormiendi ſe poſuit, & implacabilitas infantis non permittit eum extra lectum habere, quia cum his circumſtantijs non adeſt timor moralis damni, ſeu ſuffocationis infantis. Vnde *in cap. Conſuluiſti, 2. qu. 5.* non omnino prohibentur parentes tenere in lecto infantes, ſed admonentur vt ſint diligentes, & ne ex eorum negligentia mors ſequatur. Vbi tamen eſſet lex specialis, quæ omnino prohiberet nutricibus habere in lectulo infantes, illa ſeruanda eſſet. In his igitur actionibus in quibus reperitur maius periculũ damni, & facilius, maior diligentia, & conſideratio eſt neceſſaria. Abſolutè tamen etiam in iſtis ſufficit moralia, & tanta quanta ſolent in ſimilibus factis adhibere prudẽtes, vt præfati DD cenſent; ſic enim moralis timor auſertur, & diligens cenſetur, qui facit, quod prudentes faciunt, licet aliquando fortuito præter intentionem aliquid mali accidat.

132 Ex his excuſant multi à ieiunio illum, qui omiſit ex ignorantia ieiunium, cum tamen adfuerit in die Dominico Miſſæ Parochi, qui tamen ieiunium in hebdomada cadens non indixit; vel ſi non interfuit Miſſæ rogauit eos, qui interfuerunt, & dixerunt Parochum nullum ieiunium publicaſſe. Ita Sanchez *num. 17.* poſt Cordubam, Azor. & Rodriq. Sed ſi is, qui ex ſe ieiuniorum dies neſcit, nõ adfuit Miſſæ Parochiali, nec eos, qui adfuerunt interrogauit, cenſebitur culpabiliter ignorare, nec excuſabitur à ieiunio. Quod tamen limitat Sanchez, quando ille aliquod principium ſaltem dubitandi habuit, an aliqua ieiunia in illa hebdomada occurrãt, quia ſi ad id non aduertit, erit ignorantia probabilis. Idem ſenſit Paſqual. *in praxi ieiunij dub. 376.* Sed hoc inſtantiam patitur: Nam quod Parochianus ruſticus, qui non it ad Eccleſiam culpabiliter ignoret dies feſtos, & ieiunij, habet Monteſinus *p. 2. q. 76. a. 2. n. 41.* quod ſi hoc admittitur iam ignorãtia ſequens eſt voluntaria in hac omiſſione eundi ad Eccleſiam, nec iuuat, quod poſtea intra hebdomadam nihil occurrat ruſtico, vnde colligat præceptum ieiunij, quia totum hoc illi imputabitur

tatione omiſſionis præcedentis, & negligentiæ antecedentis. Sed hic conſiderandum eſt, quod ignorans ad hoc vt ſciat, ſeu ex lege vt obligante ad ſciendum non tenetur alia pręcepta ſeruare, & facere totum id, ad quod aliundè obligatur, vt benè aduertunt Medina *p. 2. q. 76. ar. 3. fin.* Aluar. *diſput.* 153. *num.* 5. *&* 6. Monteſin. *ibid. ar. 2. num.* 40. Ruſticus verò tenetur in die feſto audire Miſſam, non ex lege obligante ad ſciendum, ſed ex lege obligãte ad præbendum Deo religioſum illum cultum. Aliàs verò aliundè poteſt ille facillimè ſcire dies feſtos, & dies ieiunij, qui etiam publici ſunt, & cõmuniter noti. Et ideo ſi contingat, quod ruſtico in mentem nulla cogitatio, aut ſuſpicio obligationis ieiunij venerit, obliuio hæc eſt naturalis, & inuincibilis. Idem verò Paſqual. refert Cordubam *lib. 2. q. 21.* tenuiſſe eum, qui non iuit ad Eccleſiam, die Dominico, vbi in miſſa audiret feſtiuitatum, & ieiuniorum indictionem peccare dupliciter, & quia omiſit ſcire, & quia non ieiunauit, ſed ipſe Paſqualig. habet quod ſemel peccat, quia dum non ieiunat, tunc non peccat, cum id ſit ignoranti tunc impoſſibile, vnde transgreſſio ieiunij non eſt peccatũ in ſe, ſed in ſua cauſa, nimirum in omiſſione ſcientiæ, & ideo tunc iſte peccat, cum vltimo omittit ſcire, non quando omittit publicationem ieiuniorum, cum alia via poſſit ſcire. Sed de hoc puncto erit infra ſpecialis inquiſitio. Nunc dicitur, quod cum in quocũque inſtanti antequam hic ignorans frangat ieiunium, poſſit ſaltem dubitare de obligatione ieiunij, & ab eius violatione abſtinere, tũc peccat cum ieiunium ex ignorantia non probabili frangit, & tunc peccat, quia poteſt, & debet ieiunium ſeruare, & non ſeruat.

133 Colligitur ſecũdo ex dictis regulã illam, vt ſcilicet cenſeatur ignorãtia non probabilis, ſed culpabilis, cum quis ignorat, vel non cõſiderat ea, quæ ex officio tenetur ſcire, aut conſiderare non eſſe vniuerſaliter veram in foro conſcientiæ. Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſect. 8. n. 15.* Vaſqu. *p. 2. q. 76. diſp. 123. c. 2. n. 6.* Sanchez *lib. 1. moral. cap. 16. n. 27.* Si enim regula illa eſſet vniuerſaliter vera, nulla poſſet dari ignorantia iuris alicuius inuincibilis, vel probabilis, quia nullũ eſt ius, quod ſcire non teneantur illi, quos illud ius obligat. Verum ergo eſt, quod ignorantia, aut inconſideratio eorum, quæ quis ex officio tenetur ſcire rarius poteſt eſſe, aut inuincibilis, aut probabilis. Vnuſquiſque enim tenetur inquirere leges, quæ ad officium ſuum ſpectant. Greg. Martinez *p. 2. q. 76. a. 2. dub. 5. concl.* 7. Aluarez *ibid. diſp.* 153. *num.* 16. Serra *dub.* 2. Monteſ. *num.* 53. Tabiena *v. Ignorantia*, *nu.* 1. Et vnuſquiſque de facto tantam ſcientiam debet habere de concernentibus ad ſtatum ſuum, aut officium, vt ſciat communia, nimirum ea, quæ communiter ab alijs eiuſdem ſtatus, & officij non ignorantur, & quod de alijs particularibus, ſeu ſpecialibus ſciat dubitare, vt citati DD. tenent, vt occaſione adueniente veritatẽ poſſit inquirere ſicut debet. Et de iudice idiota dixit Gregor. Martinez *loco citato*, quod non debet iudicare ſine aſſeſſore. Nihilominus cõtingere poteſt, quod aliquis probabiliter ignoret id, quod ad ſtatum ſuum, aut officium pertinet, vel quia nulla cogitatione, aut excitatione præuentus eſt, qui habet officium, vt vel ſaltem dubitaret, an daretur lex hoc, vel illud prohibens, vel vt hic, & nunc legis recordaretur, & illius conſiderationem haberet, vel quia ex probabili iudicio bona fide errat. Et nihilominus, quod in Mercatoribus, Confeſſarijs, Iudicibus, Aduocatis circa leges communes pertinentes ad eorum officia, non poſſit ad longum tempus dari ignorantia, aut inconſideratio inuincibilis, aut probabilis aduertit Aluar. *p. 2. diſp. 153. num. 20.* quia non eſt morale, quòd inaduertentia in prædictis duret ſine negligentia.

134 Colligitur tertiò, illam regulam, veram nõ eſſe, ſcilicet coincidere in idem ſcire, & debere ſcire, quaſi moraliter abſolutè cęteri debeat ſcire, qui ſcire tenetur, & illum, vt talem puniri debeat, qui neſciuit, quod tenebatur ſcire. Ad hoc enim quod ignorantia ſit culpabilis non ſufficit, quod ignorans teneatur ſcire, ſed neceſſe eſt, quod proximè moraliter id poſſit; cõtingit verò vt aliquando homo non ſit in actu, vt poſſit moraliter ſcire, nimirũ ſi vel nullo modo ſit excitatus ad hoc, vt ſcientiam quærat, vel non habeat neceſſaria ad acquirendam ſcientiam, vel non teneatur adhibere maius ſtudiũ ad ſciendum, vel conſiderandum, quam illud, quod adhibuit, vel bona fide, & non ex negligentia oppoſitum verum credidit.

135 Colligitur quartò, actum poſſe eſſe probabiliter ignoratum, vel inconſideratum quantum ad aliquam conditionem, vt v.g. quantum ad malitiam illius. Sic enim Caiet. 2. 2. *q. 64. a. 8. circa finem. & v. Inconſideratio. & Arim. nu.* 1. dicunt eum, qui ſcit contractum eſſe vſurarium non peccare, ſi cõtrahat ex obliuione, & tunc non recordetur contractum eſſe vſurarium, ſi alias talis erat animus illius, quod non contraxiſſet, ſi recordatus fuiſſet. Diſplicuit tamen Zumel *p. 2. q. 76. a. 3. diſp. 2. dict. 6.* conditio illa, ſi taliter affectus erat, vt non contraxiſſet, ſi ſciuiſſet tunc contractum eſſe vſurarium, & Zumel ſequitur Sanchez *d. cap. 16. nu.* 28. quia propoſitum illud non celebrandi contractum, ſi ſciretur eſſe vſurarium, nihil intereſt, quia ad hoc vt inconſideratio ſit inuincibilis, ſufficit, quod homo proximè moraliter non poſſit cogitare, quidquid ſit de propoſito illius in eo inſtanti, in quo non conſiderat, quia cõſiderare non poteſt, cum non ſit, vel in minimo excitatus ad conſiderandum. Sed hæc replica petit difficultatem, an ignorantia concomitans excuſet à peccato. De qua erit infra ſpecialis articulus.

146 Colligitur quintò, quod quando quis ex inconſideratione peccat, ad hoc, vt inconſideratio cenſenda ſit probabilis etiam ſi homo potuerit cõſiderare, ſufficit altera ex his conditionibus, vel quod verè adhibuerit debitum ſtudium, vt conſideraret, quod debebat conſiderare, vel quod bona fide credidit, ſe illud ſtudium ſufficiens adhibuiſſe; in tali enim ignorantia eſt inuoluntaria, & iuſta, ſeu probabilis. Et hoc eſt verum, ex doctrina Caiet. ſupra tradita, etiam ſi opus, quod quis aggreditur ſit periculoſum, nam etiam tunc probabiliter eſt inconſideratus, qui conſiderauit, quantum bona fide credidit eſſe neceſſarium.

137 In altero antè caſu, ſcilicet quando ignorans dat operam rei illicitæ ſcienter, quod inconſideratio conditionis, vel circumſtantiæ non ſit probabilis, ſed illi ad culpam, & ad pœnam imputandum ſit, quod malè agit etiam inconſideratus, voluit Gabriel *4. d. 15. q. 14. a. 3. dub.* 2. addens eum, qui dat operam rei illicitæ etiam ſi adhibeat omnẽ diligentiam nedum peccare, ſed teneri reſtituere,

vnde

Digitized by Google

vnde ſentit, quod quando quis dat operam rei illicitæ effectus ſubſequutus imputatur ad culpam, etiam qualiber diligentia adhibita, vt non ſequeretur; quod etiam tenuerunt DD. *in cap. Continebatur, de homic.* teſte Couar. & Sanchez. Sed dicitur certũ eſſe eum, qui dat operam rei illicitæ peccare mortaliter, vel venialiter ea ſpecie peccati, qua malum eſt illud illicitum agere. Certum eſt etiam quod de iure Canonico, danti operam rei illicitæ, quandoque imputatur homicidium etiam ſi caſuale, & nõ interorum, quantum ad irregularitatem, de quo videndi ſunt ſcribentes *ad cap. Tua nos, ſupra de homicid. & cap. vltimo infra eod. tit.* Et propterea D. Th. 2. 2. *q.* 64. *a.* 8. *c.* dixit, quod dans operam rei illicitæ ſecundum iura, ſi ſequatur homicidium non euadit iudicij reatum. Nam in caſibus in iure expreſſis huiuſmodi puoitur, etiam ſi diligentiam adhibuerit. Nibilominus per ſe ex natura rei loquendo, & maximè in foro conſcientiæ quantum ad punctũ noſtræ quæſtionis eadẽ eſt ratio de dante operam rei licitæ, & illicitæ, & etiam dantis operam rei illicitæ ignorantia eſt inuincibilis, ſi ille non potuit ſcire, vel conſiderare, & eſt probabilis, ſeu iuſta, ſi vel non tenebatur ſcire, aut conſiderare, vel adhibuit diligentiam ſufficientem, vt ſciret vel conſideraret, Caiet. *p.* 2. *q.* 76. *dub.* 3. *d.* 3. Greg. Martinez *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *d.* 5. *concl.* 8 Aluar. *ibid. diſput.* 554. *num.* 3, Montesin. *nu.* 56. Zumel *diſp.* 2. *in fin.* Vaſquez *diſp.* 124. *cap.* 2. *num.* 3. Syluest. *v. ignorantia, q.* 6. Couarr. *cap. Alma mater,* 1. *p.* §. 10. *num.* 6. Suarez *de cenſur. d.* 4. *ſect.* 8 *num.* 13. Sanchez *l.* 1. *in Decal. cap.* 16. *num.* 38. Sic enim S. Auguſt. *lib. contra Mendac. cap.* 14. excuſat Iudam à peccato inceſtus propter ignorantiam, & D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. à parricidio excuſat filium, qui ignoranter occidit Patrem exiſtimando eſſe alium hominem.

138 Tandem aduertendum, quod inconſideratio, & obliuio poteſt præueniri, & debet id fieri adhibendo ſigna aliqua, quæ tempore oportuno excitent in negotio memoriam operantis; quod maximè fieri debet ab illis, qui ex multitudine negotiorum obruuntur, vnde vnius conſideratio alterius conſiderationem impedit, vel qui naturaliter debilem habent memoriam. In hoc vero ſufficit illa preuentio, quam communiter homines habere ſolent. Et illa quoque ſufficit, quam bona fide, facta reflexione, prudens credit ſufficere. Et aduertit etiam Sanchez *d. cap.* 16. *num.* 40. facilius contingere poſſe, vt ſit probabilis, & excuſabilis actualis incõſideratio, quam habitualis ignorantia; eo quod illam præuenire non ſit ſemper in noſtra poteſtate, nec teneamur ſemper extraordinaria remedia adhibere ad illam præcauendam. Sed ignorantiam poſſumus ſemel adiſcẽdo pro omnibus actionibus in toto vitæ curſu occurrentibus præcauere.

SVMMARIVM.

139 *Non omnem ignorantiã culpabilem eſſe craſſam, multi tenent.*
140 *Alij oppoſitam ſentiunt.*
141 *Affectata ignorantia eſt, quæ eſt directè volita.*
142 *Affectata eſſe poteſt ex multiplici cauſa.*
143 *Ignorantia affectata ex priori ignorantia indirectè volita, non eſt affectata.*
144 *Ignorantia iuridica diſtinguitur in craſſam, & non craſſam.*
Craſſa eſt illa, quæ eſt ex culpa lata.
145 *Diſcrimen inter ignorantiam craſſam, leuem, & leuiſſimam.*
Craſſa eſt ignorare, quæ de facili ſciri poſſunt.
146 *Ignorantia culpabilis Theologicè ſumpta non diſtinguitur in craſſam, leuem, & leuiſſimam.*
Peccatum veniale non habet perfectam rationem culpæ.
147 *Diuiſio ignorantiæ in probabilem, craſſam, & affectatam eſt iuridica, & magis propriè competit ignorantiæ iuridicæ.*
Ignorantia culpabilis Theologicè melius dicitur ignorantia indirectè, vel directè volita.
148 *Omnis ignorantia voluntaria non affectata, & eſt volita in alio, & eſt volita in ſe indirectè.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ omnis ignorantia, aut inconſideratio vincibilis, & improbabilis ſit, vel craſſa, & ſupina, vel affectata?

139 Difficultatem nõ paruam habet hęc quæſtio, ob opinionum diuerſitatem, & tamen eius reſolutio maximè neceſſaria eſt ad iura intelligenda. Itaque ignorantiam culpabilẽ, non eſſe ſemper craſſam, ſed diuidi in culpabilem, ſeu improbabilẽ, & in craſſam, & ſupinam in proprijs terminis docuerunt Gloſſ. hic *in v. ſupina.* Anchar. *num.* 3. Franc. *num.* 9. D. Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 75. *fin.* Sanch. *l.* 1. *ſumm. cap.* 16. *num.* 7. *& l.* 9. *de matrim. diſp.* 32. *num.* 34. *&* 36 & apud eum Salas *p.* 2. *q.* 6. *a.* 8. *tract.* 3. *diſp.* 4. *ſect.* 8. *n.* 6. *fin.* Bonac. *de peccatis, diſp.* 2. *q.* 8. *p.* 3. *nu.* 5. Martinez de Prado *cap.* 2. *q.* 12. *num.* 13. Hi enim diſtinguunt inter ſummam negligentiam eius, qui vel nullam diligentiam fecit, vt ſciret, vel valdè modicam, & eius qui aliquã fecit diligentiam, ſed non ſufficientem, & dicunt eam ſolam eſſe ignorantiam craſſam, quæ eſt ex ſũma negligentia. Imò Palaus *tract.* 2. *diſp.* 1. *p.* 15. *nu.* 4. exiſtimat, quod ignorantia craſſa ſit illa, ad quam vincendam nulla eſt adhibita diligentia; illa verò ſit culpabilis, & non craſſa, ad quam vincendam modica diligentia eſt adhibita.

140 Sed alij exiſtimant quod omnis ignorantia mortaliter culpabilis ſit aut affectata, aut craſſa; ſi enim non ſit affectata, vel ad eam vincendam adhibita eſt mediocris ſaltem diligentia, hæc eſt inculpabilis ignorantia, & probabilis, vel nec mediocris diligentia eſt adhibita, & hæc eſt craſſa, & ſupina. Et ita ſenſerunt Corduba *l.* 2. *q.* 1. Suar. *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 10. *n.* 10. *& p.* 2. *diſp.* 4. *ſect.* 1. Soren. *p.* 2. *diſp.* 29. §. Quod diximus Leander *tract.* 1. *diſp.* 9. *q.* 15. *in fin.* Et hoc probatur quia Canones ignorantiam diſtinguunt in probabilem, craſſam ſeu ſupinam, & affectatam, vt patet ex Greg. 9. *cap. Apoſtolicæ* 9. *ſupr. de* Cler. *excom.* In qua diuiſione nulla ponitur ignorantia media inter probabilem, & craſſam. Et ratio eſt, quia ignorantia ſi eſt inuoluntaria moraliter eſt iuſta & probabilis, ſi verò eſt voluntaria, vel eſt voluntaria directè & eſt affectata; vel eſt voluntaria indirectè & eſt craſſa.

141 In hac difficultate hoc communiter aſſeritur,

ritur, quod ignorantia affectata eſt illa, quæ eſt directè volita, vt ſic ignorans liberius peccet, vel vt prætextum excuſationis habeat, ſi legem non ſeruat *cap. Cum inhibitio* §. *ſi quis*, de Clandeſ. *deſpõ* & ibi DD. communiter D.T. *p. 2. q. 6. a. 8. & q. 76. a. 4.* & ibi expoſitores Syluеſ. v. ignorantia *num. 5.* Poteſt enim ignorantia eſſe directè volita, cum eſt directè cognita, vt cum aliquis ſcit ſe vel neſcire quænam pars contradictionis ſit vera, ſeu ſcit ſe eſſe dubium de rei veritate, ſeu ſcit ſe rei non habere plenam veritatem. Itaque hæc eſt eſſentialis differentia inter ignorantiam affectatam, & non affectatam, ſed voluntariam, quod iſta eſt voluntaria ſolum indirectè, ſeu interpretatiuè, quia ignorans ex negligẽtia neſcit quod poteſt, & debet ſcire. Sed illa eſt volita directè, vt D. T. citatus, & alij explicant. Ad hoc vero vt ignorantia ſit affectata, ſufficit ſi ſit hoc modo directè volita, ex eo quod ignorans vult neſcire.

142 Eſt tamen hic diſtinguenda cauſa, qua quis non vult ſcire; nam poteſt eſſe multiplex, vt quia ignorans non vult laborare, vel quia vult liberius peccare, vel quia vult habere prætextum excuſationis in peccato, vel ob aliquam aliam ſimilem cauſam. Sed & ignorantia ipſa formaliter poteſt eſſe finis, ſi ſcilicet finis voluntatis ſit neſcire legem, vt lex ignoretur, quod eſt legis ſcientiam propriè contemnere. Ad affectatam ignorantiam non eſt neceſſe, quod ipſa ſit formaliter finis voluntatis, ſed ſufficit, quod ipſa ſit ſcienter & directè volita ex quocumque fine id contingat. Multum tamen differt hæc affectata ignorantia quando eſt ex fine liberius peccandi, ſeu habendi excuſationem peccati, & quando eſt affectata ex ex cauſa fugiendi laborem, vel alia ſimili. Quia prior ignorantia eſt effectus, & ſignum intentioris voluntatis non ſeruandi legem, & ſic arguitiuè auget culpam, & de ea dicitur quod auget voluntarium, & non minuit peccatum, quod tamen infra eſt explicandum. Pro nunc enim hoc ſufficit dixiſſe, quod ignorantia affectata eſt illa quæ eſt ſcienter & directè volita.

143 Hoc quoque aduertendum eſt, quod ignorantia non erit affectata, ſi quis velit neſcire, quia putat id non eſſe neceſſarium, etiam ſi opinio eius ſit ex ignorantia craſſa, & culpabili. Quia hic debet attendi prima radix nolendi ſcire, quæ ſi ſit ex aliqua ignorantia ſolum indirectè volita, qualis eſt ignorantia craſſa, tunc ignorantia licet proximè directè ſit volita, quia tamen eſt volita ex errore indirectè volito, cenſetur moraliter tanquam ſolum ſit indirectè volita. Ideo non eſt affectator ingiorantiæ, qui vuult neſcire, quia putat ſe non teneri, vt ſciat, vt aduertit Suarez *p. 2. d. 4. ſec. 1. nu. 13.* Sed ille affectat ignorantiam, qui ſciens ſe obligatum ad ſciendum vult neſcire, ex quocumque poſtea fine extrinſeco moueatur, vt neſcire velit. Ideo error voluntarius licet ſit directè volitus, tñ ſi hoc procedit ex priori ignorantia vel inuincibili, aut probabili, non eſt error affectatus, & culpabilis, & ſi eſt ex ignorantia craſſa non eſt error affectatus, ſed craſſus. Sic ignorantia Iudeorum non debet dici propriè affectata, nec rationabiliter dicitur talis à Greg. Martinez *p. 2. q. 76. a. 1. dub. 1, ad 3.* Verè quidem Iudæi noluerunt credere in Chriſtum, ſed hoc fuit ex ignorantia craſſa ſcripturarum, quæ ex ſuperbia, odio, & inuidia illotum habuit fomentum, vnde intelligentes non intellexerunt, & audientes non audierunt. Eodem modo ignorantia Pauli Apoſtoli ante eius conuerſionem, non fuit propriè affectata, vt benè aduertit Serra *p. 2. q. 76. a. 4.* quia non fuit ſcienter volita, ſed ex priori ignorantia, ex qua credebat Chriſti fidem aduerſari legi, & Prophetis: ſic igitur ad ignorantiam affectatam requiritur quod ſit nedum directè, ſed ſcienter volita.

144 Dicitur vero ſecundo, quod ignorantia culpabilis præſumpta, quæ eſt ignorantia externi fori etiamſi non affectata neceſſario diuidenda eſt in latam, leuem, & leuiſſimam ſicut diuiditur culpa, & ideo ignorantia craſſa, ſeu ſupina illa ſola eſt, quæ eſt ex culpa lata. Ratio eſt, quia cum ius humanum non videat interiores animi motus, non poteſt iudicare de illis, vt videat quando ingiorantia ſit verè voluntaria, vel non ſit, ſed has ſolum à poſteriori colligit, & ex ijs, quæ frequentius accidunt. Ex quo oritur vt contingat aliquando, aliquem culpabiliter ignorare, quod iuridicè non conſtabit, neque conſtare poterit, vnde illa ignorantia iuridicè erit probabilis. Et è contra poterit euenire, vt coram Deo ignoretur innoluntariè, quod iuridicè præſumitur voluntarium, & culpabile. Diſtingui ergo debet ignorantia Theologica, ſeu in foro conſcientiæ, & iuridica, ſeu in foro externo. Qua diſtinctione ſuppoſita, ſicut culpa iuridica diuiditur in latam, leuem, & leuiſſimam, ita ignorantia iuridica non affectata quidem, ſed tamen culpabilis diſtinguitur in eam, quæ eſt ex culpa lata, vel leui, vel leuiſſima. Ignorantia verò craſſa eſt ignorantia, quæ eſt ex lata culpa, præter quam datur ignorantia iuridica leuis, & leuiſſima. Quod habetur ex *cap. Quæſitum, de pæn. & remiſſ.* & docent ad hunc textum Gloſſa *in v. ſupina*, Anchar. *n. 3.* Franc *n. 9.* Archid. *n. 1.* Barbol. *n. 13.* Sylueſt. *v. Ignor. nu. 5.* D. Anton. *3. p. tit. 24. cap. 75. §. 2. in fin.* Tabien. *v. Excomm. 7. qu. 1. num. 1. fin.* Angel. *excomm. 7. caſu vlt. num. 5.* Specul. *tit. de diſpenſ. §. iuxta nu. 41.* Nauarr. *cap. 23. num. 45* Sanchez *l. 9. de matr. diſp. 32. n. 32.* Bonac. *de peccatis d. 2. qu. 8. p. 3. num. 5.* Martinez de Prado *cap. 2. q. 12. n. 13.* Baſſæus *v. Ignorantia, n. 3.*

145 Eam verò ignorantiam eſſe ex lata culpa, ad quam depellendam ignorans, vel nullam, vel modicam diligentiam adhibuit ſentiunt Sanchez, & apud eum Caſtro, Bonac. & Martinez; ſed Palaus *tract. 2. d. p. puncto 15. num. 4.* hoc impugnat quia qui modicam mediocrem diligentiam adhibuit, vt ſciret, probabiliter ignorat, vnde apud ipſum ignorantia craſſa eſt illius, qui nullam præſtitit diligentiam, vt ſciret. Sed huiuſmodi conſideratio vtilis eſt ad cognoſcendum quænam ſit ignorantia craſſa Theologica, & in foro conſcientiæ. Nam alias vnde ſemper conſtabit Eccleſiæ, quod quis, vel nullam, vel modicam diligentiam adhibuerit, vt ſciret? Vnde etiam patet multò minus accommodari poſſe ad ignorantiam craſſam iuridicam eam diffinitionem, per quam dicitur, ignorantiam craſſam eſſe illam, per quam quis ignorat ex negligentia, quæ ſcire poteſt, & debet; quam diffinitionem tradunt Suarez *p. 2. diſp. 4. ſect. 1. num. 10.* & apud Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. num. 32.* Monaldus, & Vgolinus; nam in iure non omnis culpa, & negligentia eſt lata, & craſſa, ideo non omnis ignorantia eius, quod poteſt, & debet ſcire eſt ex culpa la-

ta,

Digitized by Google

ta, & eſt craſſa, ſeu ſupina. Sed quoniam apud ius poſitiuum culpa lata eſt deuiatio incircumſpecta, ab ea diligentia, quam communiter habent homines eiuſdẽ profeſſionis, & ideò culpa lata eſt ignorare id, quod communiter ſcitur. *l. lata culpa ff. de verb. ſignif.* Sylueſt. *v. culpa, n. 2. & v. ignorantia n. 5.* Tabien. *v. culpa, nu. vn.* Armilla *nu. 9.* Baſſæus *nu. 1.* Nauat. *cap. 23. n. 45.* Et hoc idem voluerunt Gloſſ. & Anchar. ſupra citati. Nam certè craſſus homo dicitur, qui coram ſe poſita minimè videt, & attẽdit & ideò ignorantia craſſa eſt, & lata culpa præſumitur in ignorante, ſi neſcit ea, quæ publica ſunt, & cõmuniter ab hominibus ſuæ profeſſionis cognoſcuntur: ſed magis formaliùs, & preſſiùs ignorantia craſſa deſcribitur, ſi dicatur, quod eſt ignorantia eorum, quæ debent, & de facili poſsũt ſciri. Tabien. *v. ignorantia, num. 2.* Armilla *nu. 6.* Neque enim negari poteſt, quin ſit grauis negligentia, & digna pœna negligere ſcire ea, quæ ad ſe ſpectant, cum de facili, & ſine difficultate ſciri poſſunt. Fagoan. *cap. Ne innitaris num. 31. de Conſtit. ex l. ſi aliam, ibi. Si cum peritioribus tractatum habuiſses facile cognoſceres, C. de ingen. & manu.* Cum ergo culpa iuridica ſit non facere id, ad quod quis eſt obligatus. *l. qui non facit ff. de reg. iur.* Rota *dec. 246. n. 4. p. 5. recent.* ideo iuridicè culpabiliter ignorat quicumque non ſcit, quod tenetur ſcire, & cuius ignorantia eſt ex aliqua negligentia. Rota *dec. 555. nu. 1. par. 4. tom. 3. recent.* Hæc tamen negligentia ſciendi diſtinguitur in latam, leuem, & leuiſſimam, & lata cenſetur, ſi quis negligat ſcire, quod de facili poteſt ſciri, & tale ſine dubio eſt id, quod eſt publicũ, & ſcitur communiter ab hominibus eiuſdẽ ſtatus, & profeſſionis. Et hæc ignorantia dicitur craſſa. Et propterea Rota *dec. 103. num. 37. part. 10. recent.* talẽ voluit eſſe ignorantiam illius, qui dicebat ſe ignorare id, de quo erat publica vox, & fama. Leuis vero negligentia eſt non ſcire, quæ difficilius cognoſcuntur, qualia ſunt, quæ à ſolis diligentioribus, & prudentioribus cognoſcuntur. Leuiſſima eſt non ſcire difficillima, qualia cenſentur eſſe, quæ à ſolis diligentiſſimis cognoſcuntur. Et hæc dicitur ignorantia leuiſſima. Et in hoc ſenſu vera eſt prima sẽtentia, quæ vult, quod non omnis ignorantia culpabilis ſit craſſa. Quod eſt verum de ignorantia iuridica.

146 At verò theologicè loquendo non datur media ignorantia, inter probabilẽ, & craſſam ignorantiam. Quia in ordine ad pœnam æternam ſufficit quæcumque culpa mortalis, & reſpectu Dei, & in animæ ſoro attenditur veritas, non præſumptio; & ideo omnis vincibilis, & culpabilis ignorantia in re graui eſt grauis culpa, & digna vt puniatur æterna pœna; quia ſemper grauiſſimum eſt Deum offendere, & eius gratiam amittere. Præterea inter hæc duo mẽbra non datur mediũ, ſcilicet, vel ignorantia eius, quod quis poteſt, & debet ſcire, eſt directè volita, & eſt affectata, vel eſt indirectè volita, & eſt theologicè craſſa. Verum eſt dari poſſe negligentiam ſciendi, quæ etiam theologicè ſit leuis, quia ſolum ſit peccatum veniale. Et in hoc ſenſu ignorantia probabilis, & culpabilis etiam theologicè diuidi poteſt in leuem, & craſſam, vt ex Syluеſ. aduertit Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſect. 10. num. 11.* Sed theologicè nulla culpa mortalis eſt leuis, ſed grauiſſima, & digna æterna pœna. Culpa verò venialis apud Theologos propriè nõ habet rationẽ offenſæ Dei ſimpliciter, vt docet D. T. *de malo, q. 7. a. 2. ad 10.* Et ideo peccatum veniale non habet ſimpliciter, & perfectè rationem peccati, ſed eſt quaſi diſpoſitio ad illud, vt docet idem D. Th. *p. 2. qu. 88. art. 1. ad 5. & 2. d. 41. qu. 1. art. 3.* Vnde peccatum veniale non tollit gratiam. D. T. *4. d. 22. q. 1. a. 3. q. 1. ad primum.* Et nõ contrariatur virtuti. D. Th. *de malo. q. 7. a. 6. ad primum.* Et propterea ignorantia, quæ eſt ex negligentia venialiter culpabili tanquam quid imperfectum in genere culpæ reducitur ad ignorantiam culpabilem mortaliter. Et ſic ignorantia, vel eſt ſine culpa ſimpliciter, & perfectè, & eſt ignorantia iuſta, & probabilis; vel eſt ſimpliciter, & perfectè culpabilis, & hæc eſt affectata ſi ſit directè volita, vel eſt craſſa, ſi in re graui ſit volita indirectè

147 Sed quia diſtinctio ignorantiæ in probabilem, craſſam, & affectatam eſt diſtinctio à iure poſitiuo inuenta, vt *cap. Apoſtolicæ 9. ſupra de Cler. excomm.* ideò magis propriè verificatur de ignorantia iuridica. Et hæc diſtinctio minimè coincidit cum diſtinctione ignorantiæ in probabilem, & craſſam theologicè explicatam, ſed craſſa Theologica erit ſæpius leuis, imo forſan leuiſſima iuridica, eo quod licet ſit coram Deo grauiter culpabilis, hæc culpæ grauitas in externo ſoro, vel non attendatur, vel non præſumatur. Et è contra v. g. vbi lex poſitiua non obligat ad culpam, ignorantia, quæ non erit ſaltem grauiter coram Deo culpabilis, poſſit eſſe apud forum externum culpa legalis, & quidem grauis. Vnde huiuſmodi diſtinctiones non ſunt confundendæ.

148 Dupliciter verò ignorantia dicitur indirectè volita. Primò negatiuè, quia non eſt volita ſcientia. & hoc modo ignorantia eſt volita in ſe ipſa, ſed indirectè. Hoc autem cauſatur ſemper ex occupatione intellectus ad aliquid aliud, & ex amore voluntatis ad id, quod impedit ſtudium adiſcendi, vel ex nimia hominis occupatione ad alia negotia. Alio modo ignorantia eſt volita in alio, vt eſt ignorantia ebrij, quæ eſt volita in ebrietate. Ita Suarez *p. 2. tract. 2. diſp. 4. ſect. 1. num. 14.* Sed hoc inſtantiam patitur. Nam omnis ignorantia nõ affectata eſt volita ratione alterius voliti, quia non ratione ſui, ſed ratione alicuius alterius, cum quo ſcientia, vel ſcientiæ ſtudium eſt incompoſſibile. Et propterea ob hanc rationem D. Th. *p. 2. q. 6. a. 3. & q. 71. a. 5.* docuit peccatum omiſſionis non eſſe ſine aliquo actu, quia non eſt omiſſio, niſi occaſione alicuius commiſſionis, cum tamen omiſſio eſſentialiter non ſit actus, ſed pura, & nuda actus omiſſio. Et ſic ignorantia vt eſt peccatum non eſt, niſi omiſſio ſtudij adiſcendi, vel omiſſio actualis conſiderationis, & ſic eſt volita ſolum interpretatiuè, & indirectè, ea ratione, qua volitum dicitur, quod potuit, & debuit eſſe volitum, & volitum non fuit. Et hoc modo etiam eſt volita ignorantia ebrij, quidquid ſit, an ideo ſcientia ab ebrio non ſit volita, quia eſt volita ebrietas. Sic enim & in occupato in alijs negotijs ignorantia ideo eſt volita, quia volita fuerunt alia negotia, cum tamen ignorantia in ſe ipſa non ſit volita, quia non eſt volita ſcientia. Et ſic benè Conrad. *p. 2. q. 76. a. 4.* dixit, quod ad indirectè volita reducitur volitum per accidens, ſeu in alio.

SVMMARIVM.

149 *Ratio difficultatis.*
150 *Secundum aliquos dicitur antecedens, &c. reſpectu actus voluntatis vagè.*
151 *Debet dici antecedens, &c. reſpectu eiuſdem actus voluntatis.*
152 *Duas eſſe hic diſtinctiones alij volunt.*
153 *Diſtinctio eſt trimembris, vel aliter poteſt explicari.*
154 *Actus idem intellectus, & voluntatis eſt ſe ipſo prior, & poſterior in ordine ad diuerſa obiecta.*
Actus intellectus, & voluntatis ſe ſe mutuo antecedunt, & ſequuntur.
155 *Iudicium executionis quando ignorantia eſt conſequens eſt volitum eodem actu voluntatis, quem cauſat ſub diuerſa ratione.*
156 *Et ideo ignorantia hæc eſt ſimpliciter conſequens.*
157 *Ignorantia concomitans eſt eius, qui etiam ſi ſciret ageret.*
Non ſufficit ad comitantem ignorantiam diſpoſitio purè habitualis.
158 *Comitans eſt cauſa actus, vt non humani.*
159 *Comitans non eſt culpabiliter voluntaria.*
160 *Ariſtoteles cognouit ignorantiam conſequentem.*
161 *Concomitans non negatur à Damaſceno.*
162 *Triſtitia, & gaudium de actu ignoranter facto ſũt ſigna fallibilia.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS VII.

Reſpectu cuius rei ignorantia dicatur antecedens, concomitans, & conſequens?

149 SVpponit quæſtio ignorantiam diuidi in antecedentem, concomitantem, & conſequentem. Hanc enim diuiſionem tradit D.T. *p.2. q.6.a.8. & q.19.a.6.c. & q.76.a.3. & 4.* & alibi ſæpè, & eam admittunt communiter Theologi, & etiam Canoniſtæ. Et hæc eſt diſtinctio eſſentialiter attendenda, vbi eſt quæſtio de ignorantia excuſante à culpa, & à pœna, quia ignorantia à culpa non excuſat, niſi ſit antecedens, vt probabitur. Videtur verò quod diſtinctio ad rem nõ faciat, quia non videtur, quomodo voluntas conſequens voluntatem cauſet aliquo modo inuoluntarium, & tamen dicitur eſſe inuoluntarium ſecundum quid, quod ſit ab ignorante, qui non feciſſet, ſi ſciuiſſet.

150 Eſt ergo prima ſententia generalis, quod hæc diſtinctio accipitur non per reſpectum ad actũ à voluntate imperatum, ſed per reſpectum ad actũ voluntatis imperantem. Sed tamen exiſtimat, quod non fiat comparatio ad eundem numero actũ volũtatis, ſed ad actũ voluntatis abſolutè, & vagè, & ſic quod ignorantia reſpectu vnius actus dicatur antecedens, & reſpectu alterius conſequens. Suarez *p. 2.tr.2.d.4.ſect.1.* Greg. Martinez *p.2.q.6. a.8.dub.1.* & ibi Montefin. *nu.167.* Ildephonſus *ibid. diſp.96. nu.35. & ſequent.* Qui vltimus rem explicat dicens, quod hæc diſtinctio ſumitur reſpectu illius actus voluntatis, qui primo continet actum ex metu faciendum: quod ſic explicatur, quia ignorantia dicitur antecedens, quia antecedit voluntatem illam, qua homo vult actum ex ignorãtia factum, & dicitur concomitans, quia illum concomitatur; ſed non dicitur conſequens reſpectu eiuſdem voluntatis, qua vult directè actum ex ignorãtia factũ, ſed qua vult ignorare, & ſic indirectè vult etiam actum ignoranter factum.

151 Sed legenti D.Th. manifeſtè apparet mẽtem eius eſſe, quod comparatio iſta fiat reſpectu eiuſdem actus volũtatis. Nec poteſt aliter dici, quia cum voluntas conſequens ſit cauſa malæ voluntatis, vnde dicitur, quod cauſat inuoluntarium ſecũdum quid, & in hoc conuenit cum voluntate antecedente; in hoc ſolo poteſt eſſe diſcrimen, quod ignorantia conſequens eundem actum, quem cauſat, non antecedit ſimpliciter, ſed ab illo præceditur, quia ſi ad illum actum numero non cõſequeretur, cum alias illum antecedat, eſſet reſpectu illius ſimpliciter antecedens, & ſic cauſaret ſimpliciter inuoluntariũ, quia ille actus omnino eſſet ex ignorantia per ipſum eundẽ actum inuoluntariam, illique accidentarium, & extraneum eſſet, quod ignorantia aliundè per alium actum fuiſſet voluntaria. Nec enim ille alius actus volũtatis influeret in hũc numero actum, qui quidem eſſet ex ignorantia per eundem actum prorſus inuoluntaria; & ſic eſſet ex ignorantia inuolũtaria, nec poſſet dici voluntarius, niſi per meram aliquam extrinſecam denominationem, & à voluntate præterita, quomodo actus ebrij dici poſſunt voluntarij in voluntate ebrietatis. Et tamen neque hoc dici poſſet, quia imo per actum, quem ignorantia hic, & nunc ſimpliciter antecederet, & cauſaret, & qui actus hic, & nunc eſſet in ſe ipſo inuoluntarius, cenſeri poſſet reuocata illa prior voluntas ignorantiæ, nec cenſeretur nunc durare in ſua virtute, cũ nunc voluntas ex ignorantia ex nunc inuolũtaria vellet, quæ tamen nũc eſſet capax volendi, vel non volendi ignorantiam. Quod in ebrio locum non habet. Et additur, quod non eſt peccatum prius voluiſſe ignorantiam, ſed peccatum eſt ex ignorantia velle, cum quis poteſt, & debet ſcire, ſi ergo nunc cum quis vult, ignorantia non eſt voluntaria, non intereſt ad culpam, quod ignorantia voluntaria fuerit, quia nunc voluntas non approbat ignorantiam de præterito volitam, ſed imò nunc dicitur inuoluntariè ignorare, & agere, cum tamen nunc poſſit ignorantiam approbare, vel reprobare.

152 Aliter vero rem explicat Suarez *p. 2.tract. 2.d.4.ſect.1.* Ait enim hanc diſtinctionem licet datam per tria membra, duplicem continere diſtinctionẽ; aliam ſcilicet, per quam ignorantia diuiditur in eam, quæ eſt cauſa actus, & in eam, quæ actus non eſt cauſa: alteram verò per quam ignorantia diuiditur in voluntariam, & non voluntariam; ſubdit verò quod membra prioris diuiſionis ſubdiuidi poſſunt per ſecundam, vt detur ignorantia cauſa actus, quæ ſit voluntaria, & non voluntaria: & pariter voluntas, quæ non eſt cauſa actus, ſed actũ concommitatur, & inuoluntaria, & voluntaria eſſe poſſit. Addit quoque quod D. Thomas diſtinctionem illam bimembrem voluit explicare, & rationem omnium de facili poteſt ſeruĩ vel explicando diſtinctionem reſpectu diuerſorum; vel certè dicẽdo comparationem fieri ad voluntatem abſolutè ſiue ad ignorantiam, ſiue ad actionẽ terminata, & ignorantiam illam dici antecedentem, quæ omni-

uo

no antecedit voluntatem tam ignorandi, quam operandi ex ignorantia, conſequentem verò dici, quæ ſubſequitur ſaltem voluntatem ignorandi, cõcomitantem verò, quæ concomitatur voluntatem operandi, ſiue poſtea antecedat voluntatem ignorandi, ſiue ſubſequatur.

153 Sed abſque dubio hic modus explicandi hanc diſtinctionẽ; nec eſt conformis menti S. Thomæ, nec attingit punctum, cum diuiſionem, quę verè eſt trimembris multiplicet in duas, & rem magis confundat, quam explicet. D. Thomas enim expreſsè diſtinctionem trimembrem facit, & comparationem accipit reſpectu actus volẽdi, quo voluntas vult operari, vt ſatis clarè apparet ex textu; & ratio id conuincit. Cum enim punctum quæſtionis ſit, an actus admixtus ignorantiæ ſit voluntarius, vel inuoluntarius ex vi eiuſdem ignorantiæ, & ſic quæſtio ſit, an hic actus hic, & nunc habitus ab ignorante ſit voluntarius, vel inuoluntarius ex vi ignorantiæ, debet ignorantia conſiderari in ordine ad hunc actum numero. Quando enim dubitatur, an ex aliqua re in hoc numero actu ſit, vel nõ ſit hæc vel illa qualitas, debet conſiderari res illa in ordine ad illum numero actum, quia cauſa, vt cauſa in ordine ad ſuum effectum conſiderari debet; igitur hic debet conſiderari ignorantia in ordine ad eundem actum numero, de quo dubitatur, an ignorantia cauſet, vt ſit, vel non ſit voluntarius. Et licet ad hoc iuuare poſſit notitia ignorantiæ vndequaque accepta, quia vbi vlterior cauſæ notitia habetur euidentior effectus notitia haberi poteſt, tamen per ſe, & formaliter conſiderari debet habitudo rei, quæ aſſeritur cauſa ad rem, in quam cauſare debet effectum, & ad formalitatem ipſam effectus.

154 Hæc autem conſideratio triplex eſt, quia ignorantia in ordine ad illum actum numero, quẽ iudicium ignorans cauſat, ſe habet, vel antecedẽter, vel concomitanter, vel conſequenter. Et vt incipiamus ab hoc vltimo, in quo eſt difficultas, conſiderandum eſt, quod actus intellectus, & voluntatis in ordine ad diuerſa obiecta ſeſe antecedunt, & ad ſe conſequuntur. Sic idem actus, vt eſt intentio finis, eſt ratio ſui ipſius, vt eſt electio. Et licet idem actus non ſit ſui cauſa realis, tamen ex parte actus eſt ſui ratio, &, vt dicitur, cauſa virtualiter, & ex parte obiecti, & paſſiuæ attingentiæ datur vera realis, & actualis cauſalitas, & prioritas cauſalitatis, & poſterioritas, nam prius amatur finis, quam medium, quia realiter actualiter medium non amatur, niſi dependenter à fine. Sic ex parte intellectus aſſentientis vnico actu principijs, & concluſioni aſſenſus principiorum eſt ratio aſſenſus concluſionis. Hic verò ordo ſeruatur etiam inter actus voluntatis, & intellectus; vt idem actus voluntatis ſit & prius, & poſterius actu intellectus ſub diuerſa ratione, & importet realem dependentiam, & independentiam ex qua dicatur prior, & poſterior. Sic idem actus intellectus, vt eſt iudicium de amore finis antecedit ſimpliciter voluntatis actum, & idem actus vt eſt iudicium de eligendo medio, eſt poſterior actu voluntatis, vt eſt intentio finis.

155 Eſt ergo in propoſito conſiderandum, quod iudicium errans ex ignorantia eſt prius, & poſterius actu electionis ex vi talis iudicij habitæ, ſic tamen vt ſimpliciter debeat dici poſterius, & ſecundum quid prius. Eſt enim prius ſi illam malam electionem cauſat, & res ita ſe habet, quod eligens non eligeret ſi ſciret; ſed eſt poſterius, quia per prius eſt, quod volẽs velit conſiderare de medijs, quam quod eligat medium aliquod ex conſideratis. Et omnis electio per prius eſt, volitio conſiderationis medij eligendi, quam ſit volitio medij electi, licet ſit vnus numero actus electionis, qua voluntas, & vult intellectum iudicare de electione, & vult ſe eligere, & eligit. Igitur vnus ille numero actus, qui eſt electio medij, & eſt electio iudicij, & conſiderationis, & actualis notitiæ intellectus, & electio ſui ipſius actus electionis, & eſt electio medij. Ita tamen quod vt eſt electio conſiderationis eſt prior ſe ipſo, vt eſt electio medij. Et ſi iudicium ſit ignorans, iam ignorantia per illum eundem actum eſt volita, igitur ignorantia eſt conſequens reſpectu eiuſdem actus, ſed ſimul hæc ignorantia eſt prior eodem actu, vt eſt electio medij; quia iudicium ignorans eſt cauſa illius electionis, & ex hac parte poteſt diminuere voluntarium, & facere, quod electio medij, ſi verè eſt ex ignorantia ſit minus volũtaria.

156 Nihilominus talis ignorantia quidquid in contrarium voluerit Almain apud Medinam *p.2.q.6.a.8.* dicitur ſimpliciter conſequens reſpectu illius actus, & ſecundum quid antecedens. Tum quia per accidens erit, ſi contingat ignorantiam fuiſſe volitam ante actum illum electionis. Et ad rem nihil facit, quod fuerit ante volita, etiam directè, & affectata, quia nihil prorſus faceret ad diminutionẽ voluntatij in electione, & actu electo, niſi eſſet volita per eundem actum electionis, & tunc cum voluntas eligit operari, & niſi ex illa ignorantia ſic volita vellet, & eligeret. Tum ſecundò, quia per prius eſt, quod illa ignorantia ſit volita illo eodem actu, quam quod illum antecedat cauſalitate ſua, & non cauſat, & antecedit, niſi vt per prius volita, & ſic niſi vt conſequens voluntatem; res verò non denominatur ſimpliciter, niſi ab eo, quod per prius ſibi conuenit, & ſibi ſubordinat aliud. Tum quia bonum eſt ex integra cauſa, malum verò ex quolibet defectu, ignorantiam verò ſubſequi volũtatem eſt defectus, & malum; iden ad hoc vt voluntas dicatur ſimpliciter ſubſequens actum, ſufficit, quod ſit per illum volita. Itaque igitur licet ignorantia ſi eſt cauſa actus antecedit illum, ſi tamen eſt per eũdem actũ volita, ſimpliciter dicitur voluntas ſubſequens, & ſecundum quid antecedens.

157 Concomitans verò dicitur ignorantia ſi non ſit cauſa actus volendi, ſed illum eundem actũ numero concomitatur. Eſt enim conſiderandum, quod ignoranter peccans dupliciter ſe poteſt habere ad actum ex ignorantia habitũ, ſcilicet quod ignorans illum non haberet, ſi ſciret, vel quod illũ nihilominus haberet, etiam ſi ſciret. Sed hoc dupliciter contingere poteſt, nimirum quod ignoranter peccans ſit ita diſpoſitus, quod nihilominus ageret, ſi ſciret. Vel, ſcilicet, quia huiuſmodi diſpoſitio ſit purè habitualis, quia nimirũ agens ex ignorantia eſt habituatus, & habitualiter inclinatus ad ſimile genus actionis, vt quia eſt intemperans, & ideo etiam ſi ſciret hanc non eſſe ſuam vxorem, ab ea nõ abſtineret, vel quia eſt actualiter diſpoſitus per actum voluntatis, vel formaliter, vel virtualiter ſaltem tunc durans, vt v.g. ſi qui occidat hominem putatum beſtiam habeat actu voluntatem, vel formaliter, vel virtualiter durantem, per quam vult

Digitized by Google

occidere inimicum, vbicumque illum inuenerit. Ad voluntatem concomitantem non ſufficit diſpoſitio habitualis ad operandum ſcienter Martin. *p. 2. q. 6. a* 8. Suarez *diſp. 4. ſect. 1. num. 9.* quia peccatum actuale, vel meritum non conſiſtit in habitibus. Et quia habitibus vtimur, ſi volumus, vndè contingere poteſt, quod habitualiter diſpoſitus ad genus operis ignoranter habiti illum non haberet, ſi ſciret. Sed tunc voluntas eſt concomitans cũ agens ignoranter per aliquem actum voluntatis eſt ita diſpoſitus ad ſubſtantiam actus ignoranter facti, quod nihilominus ageret, etiam ſi ſciret. Quod ſatis innuit D. *T. p. 2. q. 76. a. 1.* Nam aliter ex inclinatione, quam homo habet in bonum potius prẹſumi deberet, quod malum non faceret, quod ex ignorantia facit.

158 Duæ verò remanẽt difficultates explicandæ. Prima eſt, an ignorantia concomitans ſit aliquo modo cauſa ipſius volũtatis, & actionis, quam dicitur concomitari. Nam ſi aliquo modo eſt cauſa illius, iam erit antecedens, non verò concomitãs. E contra verò non poteſt negari aliqua cauſalitas, cum actus habitus ignoranter ſemper, vt ſic ſit non voluntarius, ex eo, quod ignoranter habitus. Reſpondetur verò, quod iudicium omne ignorans eſt cauſa illius actus voluntatis, quem dirigit, quia ab eo iudicio ſpecificatur actus voluntatis, & quantũ ad exercitium voluntas per illud iudicium ſe mouet ad volendum. Nihilominus illud iudiciũ ignorans ignorantia concomitante, vt ignorans non eſt cauſa actus volendi, quem dirigit, ſi actus conſideretur ſecundum ſubſtantiam ſuam. Quia ignorantis non eſt cauſa, niſi per accidens, & tanquam remouens ſcientiam, quæ ſi adeſſet, impediret actum. Vbi igitur ignorantia priuat ſcientia tali, quæ non eſſet impedimentũ actus, ſed imo ſi ſciẽtia adeſſet, nihilominus actus eſſet, ſicut facit ignorantia concomitans, talis ignorantia, nec per accidens actum cauſat D. Th. *p. 2. q. 76. a. 1. & ibid.* Caiet. Conrad. Medin. Martin. Serra, Monteſin. Vaſquez, & alij. Et nihilominus actus hic ſemper habet ex ignorantia quod non eſt humanus, & non eſt voluntarius, vt habet. D. T. *p. 2. q. 6. a. 8.* & eius expoſitores: igitur etiam ignorantia concomitans cauſat actũ in quantum non eſt humanus, ſeu facit, quod actus non ſit voluntarius, & ſic etiam voluntas concomitans eſt ſecundum quid antecedens, vt aduertit Suarez *p. 2. tract. 2. diſp. 4. ſect. 2. num. 12.*

159 Secũda difficultas eſt, an poſſit dari volũtas cõcomitans, quæ ſit culpabiliter voluntaria. Hoc enim fieri poſſe dixerunt Suarez *p. 2. tract. 2. diſp. 4. ſect. 1. num. 9.* Vaſquez *p. 2. q. 9. a.* 8. Monteſin. *ibid. num. 172. & q. 76. a. 1. num.* 4. Sed meritò hoc reijcit Greg. Mart. *p. 2. q. 76. a. 3. dub. vn. ad* 4. Ignorantia enim dici debet antecedens, concomitans, vel conſequens reſpectu illius actus voluntatis, quem cauſat iudicium ignorans, vt probatum eſt. At verò ſi ignorantia ſit volita illo eodem actu, quem cauſat iudicium ignorans, illa eſt ſimpliciter voluntas conſequens, vt pariter eſt probatum; igitur voluntas concomitans non poteſt eſſe per illum actum culpabiliter voluntaria; igitur nec poteſt eſſe voluntaria ab aliquo actu voluntatis antecedente, à quo depẽdeat illud iudicium ignorans, quia & tũc voluntas eſſet conſequens, & eſſet ſimul volita eodem actu voluntatis, quem cauſat iudicium ignorans; quia tunc voluntas voluiſſet ſecũdum præcedentem ignorantiam operari. Itaque conueniunt ignorantia antecedens, & concomitans, quod vtraque eſt inuincibilis, aut probabilis, diſtinguuntur verò, quod illa eſt cauſa actus ſecundum ſubſtantiam, iſta non. Omnis verò ignorantia improbabilis ſemper eſt conſequens. Quamobrem ignorantia antecedens duas habet conditiones. Prima quod eſt inuincibilis, aut probabilis, & ſic inculpabiliter inuoluntaria, & in hoc conuenit cum ignorantia comitante. Secunda quod eſt cauſa per accidens actus voluntatis, & in hoc à comitante diſtinguitur. Ignorantia verò conſequens ſemper eſt improbabilis, & culpabiliter voluntaria.

160 Colligitur ſufficientia diſtinctionis datæ. Et cum aliqui apud Martinez *p. 2. q. 5. a. 8. dub. 1.* & Ildephonſum *diſp. 96. num. 47.* & Monteſin. *p. 2. q. 6. a. 8. num.* 170. negauerint dari ignorantiam conſequentem, eo quod eius non meminerint Ariſt. & S. Greg. Niſſenus, hoc reijcitur. Nam certè Ariſt. *lib. 3. Ethic. cap.* 1. vt patet ex textu & expoſitione D. Th. ibidem *lect.* 1. expreſsè tractat de ignorantia conſequente. Præterquam quod ignorantia ſubſequens cõtinetur ſub illo membro, quod eſt aliquid fieri ex ignorantia, vel ob ignorantiam, quod D. T. poſtea diſtinxit, & meritò in duo membra, & conſiderauit, quod ſi ignorãtia ſit volita quocumq; modo licet ſit cauſa aliquo modo actus ignorati, hæc nõ debet dici ignorantia antecedẽs, ſed ſubſequẽs, nec cauſat inuoluntarium, niſi ſecundum quid.

161 Et pariter cum alij apud eundem Ildephonſum negauerint dari ignorantiam concomitantem, quia eius non meminit Damaſ. *l. 2. de fide, cap.* 24. iam oſtenſum eſt qualiter ignorantia aliquando concomitetur actum. & quia ipſa nõ cauſat inuoluntarium, D. Damaſcenus verò loquebatur ibi de ignorantia, vt cauſat inuoluntarium, nil mirum, ſi non fuit loquutus de ignorantia concomitante.

162 Tandem aduertendum, quod triſtitia de actu ignoranter habito, quæ oritur adueniente notitia, ponitur ſignum voluntatis antecedentis. Tabien. *v. ignorantia, in fine.* Gaudium verò quod reſultat dum quis expulſa ignorantia gaudet de actu ignoranter facto ponitur ſignum voluntatis conſequentis, aut etiam concomitantis. Sed neutrũ ſignum eſt infallibile, quia vtrumque poteſt habere cauſam ex eo, quod poſt actionem ignoranter habitam accidit, & per quod rerum conditio mutata fuit. Greg. Mart. *p. 2. q. 6. a. 8. dub. vn. ad 6.*

SVMMARIVM.

163 *Etiam actus imperatus à voluntate mala eſt peccatum.*

164 Non *omnis ignorantia eſt mala.*

165 *Ignorantia eius, quod quis ſcire poteſt, & tenetur eſt mala.*

166 *Ignorantia imputatur ad peccatum ratione negligentia.*

167 *Ignorantia propriè ſecundum ſe non eſt peccatum; eſt vero peccatum inconſideratio.*

168 *Quidam volunt ignorantiam habitualem eſſe peccatum.*

169 *Hoc improbatur.*

170 *Non habere id quod præcipitur haberi eſt materia, vel effectus, vel pœna peccati, ſed non eſt peccatum.*

D. T.

Digitized by Google

171 D.T. non ſe reſtractat. 172.173.
173 *Qualiter carere ſcientia ſit peccatum.*
174 *Ignorantia actualis quale peccatum ſecundum aliquos:*
175 *Ignorantia actualis eſt ſecundum ſe peccatum.*
176 *Ignorantia inuincibilis eorum quæ quis tenetur ſcire non eſt peccatum de facto, licet ſit tale ex genere.*
177 *Peccatum ignorantiæ eſt in intellectu, & in voluntate diuerſimode.*
178 *Quando quis peccet peccato ignorantiæ.*
179 *Quæ vnuſquiſque ſcire teneatur.*

QVÆSTIONIS PRIMAE.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ignorantia ſecundum ſe ſit peccatum.

163 LIcet non ſit peccatum, niſi ſit voluntarium, non tamen ſolus actus voluntarius, aut eius omiſſio eſt peccatum, ſed cuiuſcumque potentiæ actus qui fit per legem prohibitus fieri, ſiue ſit cogitare, ſiue ſit facere eſt peccatum, Nam peccatum non eſt niſi dictum, vel factum, vel cogitatum contra legem; Ideo peccatum eſt actio, vel omiſſio actionis, quæ ex ſui ratione eſt contra rectam rationem, quia obiectum eius eſt inhoneſtum, & à recta ratione diſſonum. Sic homicidum ſecundum ſe & ex genere ſuo eſt peccatum, quia contra rationem eſt, quod homo priuatus ex priuata cauſa voluntariè mortem alteri inferat. In hoc igitur ſenſu etiam quæritur an ignorantia ſecundum ſe ſumpta ſit peccatum, ſicut eſt peccatum vel homicidium, vel fornicatio, vel omiſſio miſſæ in die feſto, vel omiſſio ieiunij in quadrageſima, vel quicumque actus exterior malus.

164 Multa autem in præſenti certa haberi debeat, & ſi etiam in puncto principali conſideretur proprietas loquendi, non poteſt eſſe rationabilis difficultas. Certum enim eſt primo non omnem ignorantiam eſſe malam, ſed imo aliquam dari bonam, & vtilem. Habetur hoc ex *cap. Quamuis 38. diſt. ſeu.* ex S. *Aug.* in Enchir. ad Lauren. *tom. 3. cap. 17.* vbi habet, quod *ſunt quædam, quæ neſcire, quam ſcire ſit melius.* Et idem aduerterunt S. Greg. *lib. 14. mor. c. 14. ad illud Iob. 19.* Si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. *& S. Io. Chriſ. hom. 19. de ſuto.* Et ratione probatur quia inter alia vitia numeratur curioſitas. D. T. 22. *q.* 167. *a. p.* Nam licet cognitio veritatis de ſe non ſit mala, ſed ſit perfectio intellectus, tamen per accidens eſt mala, ſi ſit occaſio ſuperbiæ, iuxta illud 1. Cor. 8. *ſcientia inflat,* vel quia homo ſcientia abutitur ad malum, vel quia ipſamet cognitio ſit incentiuum ad malum, qualis eſt cognitio quæ ex lectione librorum, qui amatoria, & turpia deſcribunt, vel quia etiam ſtudium alicuius veritatis cognoſcendæ impedit ab alijs actionibus neceſſarijs, vel magis vtilibus, vnde homini vtilius eſſet iſta ignorare, licet veritatem cognoſcere non ſit malum. Itaque igitur datur ignorantia quæ non eſt mala, ſed potius eſt ſaltem per accidens bona, & vtilis, & quæ licet ſit voluntaria non eſt peccatum, ſed & poteſt ad virtutem pertinere prout in bonum finem ordinatur.

165 Certum pariter eſt ſecundo ignorantiam eorum, quæ vnuſquiſque ſcire tenetur eſſe malam, quia non habere, quod quis habere tenetur eſt malum, & ſic ignorare, quæ quis tenetur ſcire non eſt ſine peccato, ſi ſit voluntarium. Sic enim hæreſis, vel infidelitas eſt peccatum D. T. 22. *q.* 10. *ar.* 1. Et propterea 1. Cor. 14. dicitur, *ſi quis ignorat ignorabitur;* quia vt exponunt D.T. ibid. *lec. 7.* & Bern. *ſer.* 85. in Cant. qui ignorat præcepta diuina, quæ ſcire tenetur, ignorabitur & ipſe, iuxta illud Chriſti Matt. 25. *Neſcio vos.* Et ita in hunc ſenſum ignorantiam eſſe malam dixerunt Chryſ. hom. 26. in Epiſ. ad Rom. S. Bern. *epiſ.* 77. ad Hugonem, & alij Sancti communiter.

166 Certum quoque eſt tertio ignorantiam non imputari ad peccatum, niſi ratione alicuius negligentiæ adiſcendi ea, quæ quiſque ſcire tenetur, vt tradiderunt S. Auguſt. *l. 3. de lib. arb. cap.* 18. *& 19. & lib. de grat. & liber. arbitr. capit. 3.* Ioann. Chryſoſt. *hom. de laudibus.* Pauli, & Theologi omnes ſupra citati, & docuit etiam Ariſt. 3. *Ethyc cap.* 9. & eſt ratione euidens, quia non eſt peccatum, niſi ſit voluntarium, ideò vt dixit S. Auguſt. *d. cap.* 19. *Non tibi imputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, ſed quia negligis quærere quod ignoras.*

167 Cum verò difficultas ſit, an ſola negligẽtia ſciendi ſit peccatum, ſed etiam peccatum ſit ipſa ignorantia ſecundum ſe, habet hæc quæſtio euidentem ſolutionem, ſi attendamus verba D.T *p.* 2. *q* 76. *art.* 2. *ad tertium.* ibi. *Dicendum, quod ſicut in peccato tranſgreſſionis peccatum non conſiſtit in ſolo actu voluntatis, ſed etiam in actu volito, qui eſt imperatus à voluntate, ita in peccato omiſſionis non ſolum actus voluntatis eſt peccatum, ſed etiam ipſa omiſſio, inquantum eſt aliqualiter voluntaria, & hoc modo ipſa negligentia ſciendi, vel etiam ipſa inconſideratio eſt peccatum.* Hic enim D. T. diſtinguit inconſiderationem ab ignorantia, & expreſsè admittit, quod ipſa inconſideratio ſit peccatum.

168 Quamuis verò hæc doctrina ſit certiſſima, & prorſus euidens, mirum eſſe poteſt, quod aliqui etiam ex Diſcipulis D. T. contrariũ ſenſerint. Nam quantum ad ignorantiam propriè dictam, quæ eſt priuatio ſcientiæ habitualis, quamuis dicunt malitiam, quæ reperitur in hac habituali ignorantia totam eſſe ex negligentia, tamen etiam ignorantiam ipſam ſecundum ſe eſſe peccatum affirmant. Ita tenent Greg. Martinez *p. 2. q. 76. ar. 2. dub. 3. concl.* 2. & Aluarez *ibid. diſp* 155. *Serra ad 2 concl. p.* Vbi tamẽ *in reſponſ.* ad 4. negat hanc ignorantiam ſecundum ſe eſſe peccatũ, quia ait eſſe peccatũ ratione negligẽtiæ. Sed ne ſibi cõtradicat ſenſus eſſe debet, quod, ſi ly ſecundum ſe ſumatur reduplicatiuè, ignorantia non eſt ſecundum ſe peccatum; eſt vero peccatum ſecundum ſe, ſi ly ſecundum ſe, ſumatur ſpecificatiuè, quia, ſcilicet, ignorantia ipſa in ſe ipſa eſt formaliter peccatum. Hoc verò probant tum ex D. T. 2. *ſent. diſt.* 22 *q. 2. a. 1. ad tertium.* Tum quia hoc, quod eſt non habere ſcientiam debitam eſt peccatum. Tum quia homo tenetur ſcire habitualiter multa, vt tempore ſuo vti poſſit ſcientia acquiſita.

169 Sed hæc nihil prorſus probant, vnde certũ eſt ignorantiam habitualem non eſſe formaliter peccatum, prout docent Caiet. 2. 2. *q. 76. ar.* 1. Conrad. Zumel *diſp. 1. Curiel. dub.* 1. Vaſquez *diſp.* 518.

cap. 2.*&* 124.*in fine*.Innoc.Quintus 2.*d*.22.*q*.2.*ar*.2. Durand.*ibid*.*q*.3.Syluest.*v*.*Ignorantia*, Martinez de Prado *cap*.2.*qu*.12.*num*.6.Suarez *diſp*.4.*ſect*. 1.*num*. 12.& alij communiter. Et ratio euidentiſſima eſt, quia peccatum formaliter, vt ex S. Aug. *l*.22.*capit*. 27.contra Fauſtum probat D. T.*p*.2.*qu*.71.*ar*.6. *&* *q*. 76.*a*.2.*ad primum*. eſt dictum, vel factum contra legem; vnde peccatum eſt actus carens recto ordine rationis, & honeſti finis ſecundum eumdem D. Th.*p*.2.*q*.21.*a*.1.Quamuis quia affirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus, ideò & priuatio actus habentis rectum ordinem ad finem ſit peccatũ, & ſic peccatum, vel eſt actus à lege prohibitus, vel omiſſio actus à lege præcepti; cum ergo ignorantia propriè non ſit priuatio actus, ſed habitus, ideo non eſt peccatum.

170 Quod confirmatur, quia peccatum id eſt, quod eſt contra præceptum Dei, non eſt enim peccatum, niſi præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia mandatorũ, vt ex Ambroſ.*lib.de Paradiſo* habet D.T.2.2. *q*.79.*a*.2.*ad* 1. At verò præcepta non dantur de habitibus, ſeu de actu primo operãdi, ſed de actu ſecundò, vt tradit idẽ D. T.2.2.*q*.44. *a*.2.*ad primam*. Nec iuuat dicere cũ Greg. Martin. *p*.2.*q*.76.*a*.2.*dub*.3.quod indirectè, & mediatè dãtur præcepta de habitibus; nã v.g. Epiſcopi tenentur habere ſcientiã, iuxta illud 1.*ad Tim*. Oportet Epiſcopum eſſe doctorem, & fideles tenentur habere cognitionem habitualẽ rerum, quæ ſunt fidei. Et quicumque tenetur operari, tenetur etiam in habitu ſcire neceſſaria ad operandum, vt poſſit exire in actu ſecundum quotieſcumque neceſſe fuerit; Et ſic qui tenetur ad actum ſecundum operandi, tenetur etiam ad habendum principium operationis, ſeu actum primum ad operandum, quia operari non poteſt ſine actu primo, & principio operandi; ideo qui ſcientiam non habet eſt in proximo peccandi periculo, quia eſt in proximo periculo neſciendi actu, quod ſciri debet, tũc cum vrget neceſſitas actus ſecundi, peccat verò, qui manet in peccandi periculo. Hæc inquam non obſtant, quia imo non habere id, quod præcipitur haberi non per modum actus ſecundi, ſed per modum finis, quomodo præcipitur, vt habeatur vita æterna, vel per modum medij ad finẽ, quomodo præcipiuntur haberi gratia, & alij habitus, qui ſunt neceſſarij ad opera præcepta, non eſt peccatum, ſed peccati effectus, aut peccati materia, ſeu peccati pœna. Sic priuatũ eſſe vita æterna, ſeu viſione beata, ſupponit quidem peccatum in damnato, & eſt eius effectus, & ſimul eſt pœna peccati, ſed non eſt peccatum, licet peccatum ſit illam non procuraſſe, ſed imo voluntariè amiſiſſe; ſic igitur peccatum eſt negligentia conſecutionis diuinæ viſionis, ſed illam non habere eſt peccati effectus, & peccati pœna, vnde in damnatis maxima pœna eſt eos priuatos eſſe beatitudine diuinæ viſionis, vt habet D.T.3.*cont.gent.cap*. 141. Eodem modo licet homo teneatur habere gratiam habitualem; & habitus fidei, charitatis, &c. tamen priuatio gratiæ non eſt peccatum. Et ex hoc magis probatur aſſertio poſita ex D.Th.*p*.2.*q*.76.*a*. 2.*ad ſecundam*. ibi. *Dicendum quod priuatio gratia, & ſi ſecundum ſe non ſit peccatum, tamen ratione negligentia præparandi ſe ad gratiam poteſt habere rationẽ peccati, ſicut & ignorantia*. Verè enim ſic eſt, quod ſcientiam neceſſariam negligere eſt peccatum, & ideo peccatum eſt velle non habere ſcientiam, & ſic velle permanere in periculo peccandi negligendo ſcientiæ acquiſitionem, ſed ſcientiam non habere ſecundum ſe non eſt peccatum, ſed eſt effectus negligentiæ ſciendi, & eſt etiam materia peccati, & pœna quædam, quia eſt priuatio perfectionis, quæ haberi poſſet, & deberet. Actualis verò inconſideratio quæ adeſt, tunc cum homo poteſt, & tenetur actu ſcire, quia eſt omiſſio actus debiti eſt ſecundum ſe peccatum.

171 Ad primũ verò argumentũ contrariæ ſententiæ deſumptum ex auctor. D.T. 2.*d*.22.*q*.2. *art*.1. Reſpondẽt Vaſquez *p*.2.*diſp*.118.*cap*.2.& alij. D.T. retractaſſe in ſumma id, quod loco citato docuerat. Imò idem Vaſquez *ibid*.*cap*.1.aſſerit D. Th.*ibid*. *ad primam*. dixiſſe, quod ignorantia, quæ eſt in intellectu ſit peccatum formaliter. Verum nimis faciliter aſſeritur D.Th. retractaſſe dicta ſua, qui vbi id facere voluit, etiam expreſſit. Quod verò dicitur de ignorantia, quæ eſt in intellectu, vt ſit peccatũ formaliter nullum habet fundamentum in textu D.T. citato, qui ibi nihil prorſus habet de hac quæſtione, ſed ſolùm ait, quod non omne peccatum eſt in voluntate, ſicut in ſubiecto, licet ſit in ea, quatenus eſt in eius poteſtate, an verò ignorantia quæ eſt in intellectu, quatenus eſt peccatum, nimirum omiſſio diligentiæ, in acquirendo ſcientiam, ſeu actualis inconſideratio, quæ ſecundum ſe eſt peccatum, ſit peccatum formaliter, vel materialiter tãtum, alia eſt quæſtio, de qua videnda ſunt, quæ habet D. Th.*p*.2.*q*. 20. & tradunt ibi expoſitores.

172 Reſpondent igitur alij D T. non ſe retractaſſe *in ſent. loco citato*, quia ibi D. Th. vult ignorantiam eſſe peccatum, quia nimirum non ſit tantum effectus, aut cauſa peccati, ſed quia peccatum ſit in ipſa ignorantia. Quod non negat *p*.2.*locis citatis*, ſed ſolùm vult, quod in ignorantia non ſit peccatum, niſi habeat adiunctam negligentiam. Ita habet Serra *p*.2.*q*.76.*a*.2.*dub*.1.*ad primum*. ſed hoc non eſt ad mentem D.T.*p*.2.*q*.76.*a*.2.*&* 2.2.*q*.53.*a*. 2.*ad ſecundum*. quia ibi apertè habet, quod ignorãtia eſt peccatum ratione negligentiæ, & *d*.*q*.76 *a*.2. *ad tertium*. expreſsè de ſola negligentia ſciendi, & inconſideratione affirmat, quod ſint peccatum, & *in reſponſ. ad ſecundam*. dicit, quod ſicut priuatio gratiæ ſecundum ſe non eſt peccatũ, ita nec ignorantia, niſi ratione negligentiæ. Propterea Aluarez *p*.2.*diſp*. 151. *num*.14. aliter explicat D.Th. dicens eum in *ſentent. loco citat*. loqui de ignorantia, vt opponitur ſtudioſitati, non verò præcisè vt opponitur ſcientiæ.

173 Nihilominus quod D. T. non ſit ſibi contrarius, & non retractet ſententiam ſuam, quamuis melius, & formalius loquatur *in p. &* 22.*locis citatis*, probatur *ex reſponſ. ad tertiam eiuſdem a.p.d*.22. Cum enim argumentum petijſſet hanc difficultatẽ, quæ habetur ex eo, quod ignorantia eſt priuatio habitus, peccatum verò in actu conſiſtit, reſpondet, & ait, *quod quamuis ſcientia, cui opponitur ignorantia, non ſit actus, qui eſt operatio, ſed habitus, tamen per operationem aliquam, quæ eſt in poteſtate voluntatis acquiritur; & ideo hoc ipſum, quod eſt ſcientiam habere voluntati ſubiectum eſt, & per conſequens hoc, quod eſt ſcientia carere, & inde eſt, quod culpa rationem habet*. Conſtat autem ex his verbis, quod de mente D. Th. ignorantia ſicut non eſt in poteſtate voluntatis, niſi ratione operationis, per quam ſcientia acquiritur, ita ſcientiæ carẽtia, quæ eſt ignorantia,

non

Digitized by Google

non eſt in voluntatis poteſtate, niſi ratione non acquiſitionis illius, quæ vt eſt in voluntate importat negationem voluntatis acquirendi ſcientiam, & in intellectu non acquiſitionem ſciẽtiæ; vnde id, quod eſt peccatum eſt huius voluntatis, & huius acquiſitionis priuatio, Ignorantia verò eſt præſatæ voluntatis obiectum, & præſatæ negligentiæ effectus, ſi ergo ſumatur ignorantia, vt præſcindit à negligentia non eſt peccatum. Et per hæc patet reſponſio ad alia præſatæ opinionis argumenta.

174 Quantum verò ad aliam partem, ſcilicet ad ignorantiam actualem, quæ eſt actualis inconſideratio eius, quod quis tenetur conſiderare, ſiue etiam actualis error contra id, quod quis tenetur ſcire, aliqui dixerunt, quod ignorantia hæc ſecundum ſe non eſt peccatum, quod poteſt habere fundamentum in doctrina Caiet. *p.2.q.76.a.2.* dicente quod ignorantia opponitur ſcientiæ, nõ verò opponitur virtuti morali; non eſt verò peccatum, niſi quod virtuti opponitur. Aluarez *p. 2.q.76.a.2.diſp.* 151. exiſtimat, quod ignorantia, vt opponitur ſcientiæ non ſit peccatum, ſecus de ignorantia eorũ, quæ quis ſcire tenetur, quatenus cadit ſub negligentia oppoſita ſtudioſitati. Et hoc idem habet Greg. Martinez *ibid. dub.* 1.

175 Dicendum tamen eſt, quod actu ignorare, vel non conſiderando, vel errando circa id, quod quis ſcire tenetur, & ſecundum ſe eſt omiſſio, vel commiſſio oppoſita virtuti, & ſecũdum ſe eſt peccatum oppoſitum, vel ſtudioſitati, vel fidei, vel cuicumque virtuti, ex qua oritur obligatio conſiderandi, & veritatem cognoſcendi. Cum ergo hic non ſit ſermo de ſcientia abſolutè, & de ignorantia, vt eſt nuda priuatio ſcientiæ, ſed de ſcientia, vt ex virtute morali eſt neceſſaria, & de ignorantia, vt eſt priuatio ſcientiæ neceſſariæ, vel error cõtra ſcientiam neceſſariam, abſolutè dicendum eſt hanc actualem ignorantiam eius, quod quis ſcire tenetur eſſe ſecundum ſe peccatum ex genere ſuo, quia eſt vel actualis omiſſio actus præcepti, vel actualis commiſſio contra legem. Et ita hanc partem cum D. Th. docent Med. *p.2.qu.* 76.*a.*1. & ibi Monteſin. *nu.*20. Card. de Lugo *de fide, diſp.*8. *nu.*25.

176 An verò dici debeat, quod ignorantia inuincibilis ſit ſecundum ſe peccatum ex genere, affirmat Medina *loco citato ad tertium*. ſed negat Aluarez *diſp.*152. Hoc primò eſt certum, quod ignorantia inuincibilis de ſacto non eſt peccatum, cum non ſit culpabiliter voluntaria. D. Thomas *p.2.q.76. a.2.* Syluelt. *verb. Ignorantia. num.*8. Armilla *num.*5. Sed tamẽ quatenus eſt ignorantia eius, quod ignorans ſcire tenetur, dicendum eſt eam eſſe peccatum ex genere, ſicut homicidium caſuale eſt ex genere peccatum, licet excuſetur ex ignorantia. Sic ignorantia ſi eſt omiſſio ſcientiæ debitæ eſt peccatum ex genere, de facto tamen non eſt peccatũ, quia eſt inuincibilis, vel eorũ quę quis ſcire nõ tenetur. Vincibilis verò ignorantia, quæ eſt ex negligentia ſciendi id, quod ignorans tenetur ſcire ſemper eſt peccatum. Syluef. *v. ignorantia, num.*5. Tabien. *in princ.* Armill. *num.*1. Medin. *p.2.q.76. a.2. dub.*3. Aluar. *diſp.*151. *nu.*4. Suarez *diſp.p.ſect.*1. *num.* 11. qui *num.*17. benè contra Cordubam probat non dari ignorantiam inuincibilem culpabilem. Sic etiam apud Medinam inuincibilem ignorantiam eſſe, quæ non eſt peccatum, & vincibilem, quæ eſt peccatum dixerunt Gabriel *2.d.22.q.2. a.1.* & Almain. *moral. tract.*1. *cap.*4.

177 Hinc ſequitur, quod peccatum ignorantiæ aliquando eſt in voluntate ſola, aliquando etiã in intellectu. Nam in ignorantia habituali peccatum conſiſtit in ſola negligentia, quæ quidem in voluntate eſt. Sed priuatio ſcientiæ, quæ eſt in intellectu non eſt peccatum. Et tamen peccatum erit omiſſio actualis cuiuſcumque operationis neceſſariæ ad ſcientiæ acquiſitionem. Et hoc modo etiam in intellectu peccatum erit actualis ſcientiæ non acquiſitio. Sed hoc iam ſpectat ad ignorantiam actualem, quæ quidem in ſe eſt peccatum, quando eſt omiſſio ſcientiæ, ſeu conſiderationis debitæ. Et tunc ignorantia importat peccatum, quod eſt in voluntate ratione negligentiæ, & in intellectu ratione omiſſionis actualis conſiderationis, vt aduertit Conrad. *p.2. q.76. ar.2. ad tertium.* Sed diſtinguitur etiam negligentia, vt opponitur ſtudioſitati, & ſic eſt in voluntate, & vt opponitur prudentiæ, & importat omiſſionem ſollicitudinis in imperando, & ſic negligentia eſt in intellectu Caiet. *p.2.q.76.a.2.* vbi Aluar. *d.*151. *num.*10. & 11. Serra *dub.* 2.

178 Si quis vero interrogrt, quando nam obliget præceptum ſciendi, ſeu acquirendi? Reſpondetur, quod cum hoc ſit præceptum affirmatiuum, obligat pro eo tempore, pro quo homo debet, & poteſt actu adiſcere. Vnde tunc ſolùm homo peccat peccato negligentiæ adiſcendi ſcientiam cum præceptum adiſcendi obligat D. T. *p.2.q.76. a.2. ad quintum.* & ibid. Conrad. Med. *ad quartum, dub.*1. Aluar. *diſp.*155. *num.*4. Serra *dub.*3. Sylueſt. *v. ignorantia, num.*8. Tabien. *nu.*1. Sed hic diſtingui debet inter legem, per quam præcipitur ſciri aliquid ſecundum ſe, quomodo lex fidei obligat, vt habeatur notitia eorum myſteriorum, quorum eſt neceſſaria fides explicita, & inter legem, quæ præcipit ſcire per aliud, nimirum in ordine ad obſeruantiam legis. Nam vbi ſcientia præcipitur ſecundum ſe, ſi præcipitur vt habenda ſemper, & ab initio vſus rationis præceptum ſciendi obligat per modum præcepti negatiui, vt nunquam ſit homo ſine ſcientia. Et ideò toties peccat, quoties poteſt adiſcere, & id negligit, & benè aduertit Aluarez *diſp* 155. *num.*4. quod iſte in confeſſione debet exprimere quot vicibus potuit adiſcere, & neglexit: ſed ſi ſcientia præcipitur, vt habenda determinato tempore, ſufficit, quod homo adiſcat pro eo tempore, pro quo poſſit eſſe doctus in tẽpore, in quo talis debet eſſe. Sed vbi ſcientia eſt neceſſaria in ordine ad obſeruantiam legis, per ſe ſufficit, quod tempore obſeruantiæ homo ſciat. Per accidens verò tenetur adiſcere ante, ſi non ſit poſſibile, quod adiſcat, tunc cũ legis vrget obſeruantia. Debet enim ſe ponere in ſtatu, in quo non ſit periculum, vt ex ignorantia legem frangat. Et ſic tunc toties peccat, quoties eſt neceſſe adiſcere, & id negligit.

179 Vnuſquiſque autem tenetur ſcire myſteria fidei, quæ explicitè ſunt credenda, leges vniuerſales communiter obligantes, & vlterius leges ſpeciales pertinentes ad ſtatum, & officium ſuum D. T. *p.2. qu.76.a.2.c.* & *q.3. de malo, ar.7.* Martinez de Prado *cap.2.q.12.n.13.* Med. *p.2.q.76. a.2 d.1.* Monteſ. *num.* 53. Quamuis non ſit neceſſe ſcire omnia in actu, ſed ſufficit, quod homo ſcire poſſit, & ſciat tempore, quo vrget ſcientiæ neceſſitas; ideo dicitur vnicuique ſufficere, ſi ſciat ea, quæ ſciunt communiter viri ſuæ profeſſionis, & circa alia ſciat tempore op-

por-

Digitized by Google

portuno dubitare, vt veritatem poſſit inquirere,& inuenire. Caſu verò quod quis fuerit negligens per pœnitentiam fit probabilis ignorantia, quæ prius erat improbabilis, & culpabilis, vt etiam ſupra dictum eſt.

SVMMARIVM.

180 *Ratio quæſtionis.*
181 *Diuerſorum opiniones.* 182.
183 *Ignorantia abſolutè non eſt ſpeciale peccatum.*
184 *Studioſitas quid ſit.*
185 *Studioſitas reſpicit cognitionem, vt eſt perfectio intellectus.*
186 *Studioſitas eſt virtus ſpecialis,& generalis.*
187 *Ignorantia craſſa eſt peccatum ſpeciale, ſi ſit ex contemptu.*
188 *Ignorantia craſſa eſt vitium generale.*
189 *Ignorantia craſſa tam ſpeculatiua, quàm practica eſt peccatum ſpeciale cõtra illam virtutem, ex qua eſt neceſsitas ſciendi.*
190 *Ignorantia fidei non eſt peccatum contra ſtudioſitatem,ſed contra fidem.*
Ignorantia Decalogi quoduam peccatum ſit.
191 *Ignorantia operationis non eſt peccatum alterius ſpeciei ab operatione.*
192 *Ignorans peccat,quando præceptum ſciendi obligat.*
193 *Tres conditiones requiruntur ad hoc, vt omiſsio adiſcendi ſit peccatum,*
194 *Ignorantia craſſa eſt peccatum etiam ſi alias accidat, quod ignorans legem ſeruet.*
195 *Eiuſdem rei ignorantia poteſt eſse plura peccata diuerſarum ſpecierum.*
196 Ignorantia *fidei diſtinguitur ab infidelitate.*
197 Si *negligentia ſit peccatum veniale factum contra legem non eſt mortale.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS IX.

An ignorantia improbabilis, ſeu craſſa ſit ſpeciale peccatum.

180 ITa enim eſſe dicendum videtur, eo quod ſpeciale peccatum eſt, quod opponitur ſpeciali virtuti; ignorantia verò craſſa opponitur ſpeciali vitium,nimirũ virtuti ſtudioſitatis, vt habet D.Th.2.2.*q.*166.*a.*2.*ad tertium*. & docet Caiet. *p.*2.*q.*76.*a.*2.Secundo,nam ſi quis v.g.ignoret,quod hodie ſit ieiunandum,& tamẽ adhuc ieiunet, ignorantia illa eſt peccatum,quia eſt craſſa,ſeu culpabilis, vt ſupponitur, & tamen non eſt in ſpecie intẽperantiæ contra præceptum ieiunij, quia ieiunij præceptum non fuit violatum, erit igitur in ſpecie aliqua ſibi propria. Tertiò, nam ſtat ignorantiam eſſe peccatum veniale, & peccatum commiſſum ex ignorantia eſſe mortale, vt patet in eo, qui furatur ex ignorantia venialiter culpabili;igitur peccatum ignorantiæ tunc eſt alterius ſpeciei à peccato furti, aliter peccatum ignorantiæ eſſet mortale, ſicut & mortale eſt peccatum furti.

181 Hanc verò ſententiam Vaſquez *p.*2.*q.*76. *diſp.*119.*cap.*1. tribuit Cordubæ *l.*2.*q.*6. & Caiet. *p.* *p.*2.*q.*76.*a.*2. ex eo quod dicunt negligentiam ſciendi opponi virtuti ſtudioſitatis.Et pro eadem ſententia refertur etiam Victoria à Greg. Martinez *p.* 2.*q.*76.*a.* 2.*dub.*2.Vaſquez autem *d.diſp.* 119. *cap.* 2. diſtinguit inter ignorantiam practicam, & ſpeculatiuam,& ait,quod ignorantia rerum agendarum, nec opponitur virtuti ſtudioſitatis, nec eſt ſpeciale peccatum; aliter ſequeretur,quod magis peccaret, qui peccat ex ignorantia, quam qui peccat ſcienter, quia ille peccaret, & contra virtutem, contra quam agit, vt v.g. contra iuſtitiam, ſi furatur,& vlterius contra virtutem ſtudioſitatis, quia ignoranter ageret. Ignorantia verò ſpeculatiua ſi ſit prauæ diſpoſitionis, nimirum error contra fidem eſt infidelitas,vel hæreſis,ſed ſi ſit negligentia ſciendi,eſt contra virtutem ſtudioſitatis. Inſtat verò contra hunc modum dicendi Monteſ.*p.*2.*q.*76.*art.*2.*nu.*26. quia ignorantia Decalogi eſt practica, & tamen qui Decalogum negat eſt hæreticus.Sed reſpondet Vaſquez,quod ſcientia Decalogi, vt eſt ex fide, eſt ſpeculatiua ex modo, & reſpicit Decalogum, vt eſt à Deo reuelatum per ſe primo,& ſub eadem ratione ſub qua credenda eſt etiam Trinitas.

182 Alio modo diſtinguunt Sanchez *l. p. moral.cap.*17.*num.*11. Serta *p.*2.*q.* 76.*a.* 2. *dub.* 3. Greg. Martinez *ibib.dub.* 2. *not.*1. Monteſin. *ibid. num.* 25. inter ſcientiam,quæ per ſe præcipitur, & ſcientiã, quæ præcipitur in ordine ad aliud, & dicunt ignorantiam,quæ eſt priuatio ſcientiæ, quæ per ſe præcipitur,eſſe ſpeciale peccatũ,ſed ignorantiam, quæ eſt priuatio ſciẽtiæ,quæ præcipitur per aliud, non eſſe ſpeciale peccatum,ſed generale.Greg Martinez *p.*2.*q.*76. *a.*2.*d.* 2. diſtinguit alio modo,& ait,quod negligentia ſciendi, vel eſt ex contemptu ſcientiæ, ſeu ex intentione non ſciendi, & tunc eſt peccatum ſpeciale oppoſitum virtuti ſtudioſitatis, ſed ſi quis ſimpliciter ignorat non ex intentione ignorantiæ, tunc ignorantia non eſt ſpeciale peccatum, quia nec ſtudioſitas eſt virtus ſpecialis in hoc ſenſu, ſed eſt virtus generalis,ſicut inobedientia. D.Anton.verò *p.p.tit.*20. dixit ignorantiam affectatam eſſe ſpeciale peccatum.

183 Dicendum mihi videtur, quod ignorantia ſeu negligentia ſciẽdi, aut conſiderandi ſic abſolutè non eſt ſpeciale peccatum,quia non ex vnius ſolius virtutis præcepto,ſed plurĩu poteſt eſſe,& eſt prohibita. Vnde additur, quod in ſingulari ignorantia,ſeu negligentia ſciendi, aut conſiderandi eſt in ſpecie peccati oppoſiti virtuti illi, ex qua homo tenetur ſcire. aut conſiderare. Primum horum, ſcilicet, quod ignorantia abſolutè non ſit ſpeciale peccatum, videtur habere difficultatem, quia ſtudioſitas eſt virtus ſpecialis contra quam eſt negligentia ſciendi,& conſiderandi.

184 Sed ſciendum eſt ex D.T.2.2.*q.* 166.*a.*2. & Caiet.*ibid* quod cum materia propria virtutis ſtudioſitatis ſit vti potentijs cognoſcitiuis ad cognoſcendum, ſeu ſtudium veritatis cognoſcendæ tunc, & quando opus eſt, & quantum opus eſt,duplex eſt ſtudioſitatis actus. Primus eſt refrenare appetitum ne immoderatè feratur, vel ad ſtudium illius veritatis, cuius cognitio non poteſt à nobis obtineri, vt refrenare ſtudium,& voluntatem, ne quis prætẽdat euidenter agnoſcere res fidei, vel ne immoderatè feratur ad ea, quæ non licet ſcire, vel conſiderare, nimirum ſtudium ſcientiarum prohibitarum, vt v. g. magiæ, aſtrologiæ iudiciariæ, ſeu rerum turpium, & quæ ſint fomentum prauorum deſideriorum.

Digitized by Google

riorum. Secundus actus è contra eſt non refrenare, ſed inclinare, & vrgere appetitum,ne ob labores, qui in ſtudio veritatis inueniuntur, detineatur à veritatis indagandæ ſtudio. Ex his duobus actibus vero,vt docet D.Th.2.2.*q.166.a.2. ad tertium*,primus eſt magis principalis,& magis eſſentialis, quia appetitus ſciēdi per ſe reſpicit cognitionem, ad quam ordinatur ſtudioſitas, ideò hæc virtus principalius reſpicit hoc,quod eſt moderari vehementiam appetitus in ſciendo,quam remouere extrinſeca impedimenta,quæ à ſtudio veritatis detinent.Quantum verò ad primum actum ſtudioſitati opponitur curioſitas ſciendi, ſed quantum ad ſecundum eidem opponitur negligentia,per quam voluntas negligit vti potentijs cognoſcitiuis ad cognoſcendam veritatem.

185 Verum aduertendum eſt ſecundò, quod cognitio veritatis poteſt conſiderari, vel vt eſt bonum creaturæ intellectualis, & eius maxima perfectio,ad quam eadem natura inclinatur, vel vt eſt medium particulare ordinatum ad hunc, vel illum finem, ſeu ex ſpeciali aliqua virtute ad proprium finem conſequendum aſſumptum. Virtus ſtudioſitatis non reſpicit cognitionem veritatis, vt eſt medium ad particularem finem ordinatum,ſed vt ſcire eſt bonū naturæ intellectiuæ abſolutè, ad quod natura eadem inclinatur. Nam vt habet D.Th.2.2. *q.166. a. 4.* ſtudioſitas reſpicit cognitionē ſecundū quod natura in illam inclinatur; vnde & eſt pars potentialis temperantiæ, cuius eſt moderari appetitum ne ſuperfluè tendat in id, ad quod inclinatur natura.Sic ergo ſtudioſitas, quæ moderatur inclinationem naturalem cognoſcendi reſpicit cognitionem veritatis illiuſque ſtudium, vt eſt quoddam bonum, & perfectio naturæ, & refrenando animū, ne ſit curioſus, & vrgendo illum ne ſit negligens, & torpeat ignauia, & otio vincatur, aut affectione ad aliquid ſtudium adiſcendæ veritatis impediens, ponit medium virtutis inter curioſitatem,& negligentiam.

186 Sed tertiò conſiderandum eſt, quod cum ſtudioſitas reſpiciat de formali cognitionem in ordine ad voluntatem, nimirum vt eſt bonum,& perfectio intellectualis naturæ, ideoque materia illius proxima ſit ſtudium veritatis habendæ diſtingui debet in ſtudioſitatem formaliter, & materialiter ſumptam,ſicuti diſtinguitur obedientia ſecundum D.T.2.2. *q.104.a. 2.ad primum*. & debet dici;quod ſit virtus ſpecialis,& generalis. Eſt quidem virtus ſpecialis, prout reſpicit formaliter cognitionem veritatis, & perfectionem, quam fert naturæ intellectuali; ſit verò virtus generalis, prout reſpicit cognitionem huius, vel illius veritatis, ſeu etiam hanc, vel illam cognitionem. Probatur hoc; nam virtus quælibet formaliter reſpicit proprium obiectum,& per reſpectum ad illud ſpecificatur;igitur ſtudioſitas formaliter dicitur talis, & hæc ſpecifica virtus ab alijs diſtincta, in quantum reſpicit veritatis cognitionem abſolutè,quæ eſt eius proprium, & formale obiectum, ſed ex hoc etiam materialiter ſumpta eſt virtus generalis, quando enim virtus reſpicit obiectum communiſſimum, & ſub cōmuniſſima ratione compræhendente ſub ſe plura, ac plura habentia plures,& diuerſas cauſas ex quibus habeant honeſtatem, & quæ poſſunt ſpectare ad diuerſas virtutes ex quarum ratione habeant neceſſitatem omnia illa particularia ad illam virtutem materialiter ſe habent,& ſic illa virtus habet rationem vniuerſalis,& generalis reſpectu illorum; ſicut obedientia omnia præcepta in ſingulari materialiter reſpicit, & in ordine ad illa eſt virtus generalis, & inobedientia illorum generale vitiū eſt, quod non habet ſpecialem malitiam diſtinctam à malitia propria ex contrarietate ad particulares alias virtutes deſumpta. Sic igitur ſtudioſitas reſpicit tanquam obiectum formale cognitionem veri abſolutè, & imponit homini neceſſitatem, vt ſtudeat moderatè veritati, ſed reſpectu cognitionis huius, vel illius veri ſe habet, vt virtus generalis,& huiuſmodi cognitiones ad ſtudioſitatem materialiter ſe habent,vnde negligentia acquirendæ veritatis reſpectu huius, vel alterius cognitionis eſt vitiū generale,non addens ſpecialem malitiam ad illam, quam negligentia habet ex oppoſitione ad hoc, vel illud præceptum, vel ad hanc, aut illam virtutem.

187 Ex his dicitur primo, quod ignorantia vincibilis, ſeu craſſa formaliter ratione negligentiæ cognoſcendi veritatem abſolutè eſt peccatum ſpeciale,ſed non eſt tale,niſi quando ex contemptu cognitionis veritatis homo negligit illi ſtudere, ſicut neque inobedientia eſt peccatum ſpeciale, niſi vt importat contemptum præcepti, vt quia inobediens nedum materialiter non obedit, ſed formaliter, quia ratio non obediendi eſt, quia non vult abſolutè obedire. Et hoc probabile eſſe dixit Gregor. Mart.*p.2.q 76.a.2.concl.*1.Vbi in reſponſione ad primum habet, quod ſtudioſitas in exercitio ſe habet,vt modus aliarum virtutum. Idem quoque ſentit Serra *ibid.dub.*3.

188 Dicitur ſecundò,quod ignorantia,ſeu negligentia ſciendi materialiter ſumpta, & communiter non eſt vitium ſpeciale, ſed generale inuentum in omni ignorante, quod non habet ſpecialem malitiam ex oppoſitione ad ſtudioſitatem, ſed ex oppoſitione ad illam virtutem eiuſque præceptū ex quo hic,& nūc homo tenetur vel ſcire, vel conſiderare. Et ſic ignorantia, ſeu negligentia ſciendi,aut conſiderandi res fidei, tunc cū fidei præceptum obligat,habet malitiam commiſſionis,vel omiſſionis contra fidei præceptum. Sic in iudice, qui ex iuſtitia tenetur iuſtum iudicare; ignorantia iuris tunc cum ex iuſtitia tenetur ſcire ius, vt contra illud non decernat in præiudicium tertij,habet malitiam iniuſtitiæ, & ſic de alijs, quia vt habet etiam Monteſin. *p.2.q.76.a.2.nu.*24.ignorantia operabilium non eſt ſpeciale peccatum, ſed eſt illius ſpeciei, ex cuius præcepto ignorans ſcire debet, quid ſibi ſit operandum. Quod & eſt verum de ignorantia iuris, quidquid in contrarium dixerit Valentia apud.Monteſin.*ibid.*

189 Quamobrem non eſt hic opus diſtinguere inter cognitionem ſpeculatiuam,vel practicam. Eſt enim eadem prorſus ratio de vtraque, ex virtute enim ſtudioſitatis nullam cognitionem poteſt homo contemnere. Sed ſtudioſitas ex ſe, & per ſe reſpectu ſciētiæ huius,vel illius obiecti nullam ſpecialem obligationem inducit; ſed hæc ex aliqua alia virtute procedit, ſiue hæc virtus ſit fides,quæ etiam ad ſpeculatiuam cognitionem exiſtentiæ, vnitatis,& Trinitatis Dei obligat, ſiue ſit Religio, quæ ad cognoſcendos ſacros ritus obligat, ſiue ſit iuſtitia, quæ neceſſitat ad ſciendum ea, quæ ſciri debent, ne alicui fiat iniuria; ſiue ſit charitas, quæ

obli-

obligat ad ſciendum quidquid ſcire opus eſt, vt diligatur Deus ſuper omnia, & proximus propter Deum. Et eadem ratione non eſt opus diſtinguere inter ſcientiam, quæ ſit præcepta ſecundum ſe, & propter opus, quia ignorantia, quæ eſt ſcientiæ priuatio, vbi ignorans non ignoret ex contemptu, nunquã eſt mala malitia ſpeciali, niſi illius peccati, quod opponitur illi virtuti particulari, ex qua eſt neceſſitas ſciendi.

190 Et hic aduertendum, quod non benè dixerunt Vaſquez *p.2.diſp.* 119.*cap.*2. & Monteſin.*p.2.q.76.a.2.num.*29. quod omiſſio ſcientiæ rerum fidei ſit peccatum contra ſtudioſitatem; Nam cum ex virtute fidei teneatur homo ſcire, quæ fidei ſunt, omiſſio huius ſcientiæ eſt contra fidei præceptum, & ad infidelitatem reducitur generaliter ſumptam. Sicuti, & contra fidei præceptum eſt diſplicentia credendi, vt aduertit idem Monteſin. *n.*30. Hinc deducitur, quod non benè Vaſquez *p.2.diſp.* 119. *cap.* dixit errorem contra Decalogum eſſe contra piam affectionem credendi, non verò contra fidem. Quod impugnat Monteſin. *p.2.q.76.a.2.n.* 29. quia cum ex fide teneatur homo credere, quæ in ſcriptura cõtinentur, ideo error contra Decalogum eſt contra fidem. Sed veritas eſt, quod error contra aliquod præceptum Decalogi eſt in duplici ſpecie peccati; nam quatenus eſt diſſenſus ab eo, quod Deus docuit, & Eccleſia vt Dei doctrinam credendam propoſuit, eſt peccatum contra fidem, ſicuti tale peccatum eſt non credere alia, quæ Eccleſia vt credenda proponit. Sed cum ex huiuſmodi errore quis contra præceptum Decalogi operatur, vt quia v. g. eſt homicida, error iſte eſt etiam in ſpecie homicidij.

191 Vnde etiam ſequitur, quod contemptu præciſo, qui ignoranter aliquam legem non obſeruat, non peccat duplex peccatum, vnum contra legem, quam contemnit, & aliud contra virtutem ſtudioſitatis, quia neſcit, quod ſcire tenetur; quia ſtudioſitas eſt virtus generalis reſpectu huius, vel illius ſciẽtiæ, & in eo, qui ignoranter peccat, ignorantia non habet malitiam, niſi illius ſpeciei, in qua eſt peccatum commiſſum ex ignorantia contra legem; quia & ex ſolo præcepto legis obligante tunc ad hoc, vel illud agendum, eſt tunc neceſſaria ſcientia. Monteſin. *p.2.qu.6.ar.* 8. *nu.* 178. *& q.* 73.*a.2.diſp.5.num.*132.

192 Colligitur tertiò, quod ſicut in alijs peccatis miſſionis ſolo illo tempore homo actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat, ita eſt etiam de peccato ignorantiæ. Non enim continuo ignorans peccat, ſed ſolùm quando eſt tempus acquirendi ſcientiam, quam habere tenetur D. Th. *p.2.q.76.a.* 2. *ad quintum*. & alij DD. communiter. Hic verò diſtingui debet tempus acquirendi ſcientiam, à tempore vtendi illa. Tunc enim ignorans peccat ex non vſu ſcientiæ, cum ex ignorantia peccat, vel cum actu non exit in actum ſciendi, ſi ſciẽria ipſa ſecundum ſe ſit præcepta. Sed quia qui non habet ſcientiam acquiſitam, ea vti non poteſt, & poteſt contingere, quod tempore, quo eſt neceſſitas vtendi ſcientia non poſſit tunc ignorans illam acquirere, ideo ad vitandum proximum periculum peccandi ex non vſu ſcientiæ, tunc cum eſt neceſſe, opus eſt, quod ignorans præueniat, & adiſcat, ideo per prius neceſſe eſt, vt ignorans ſcientiam acquirat, vt tempore neceſſario ea vti poſſit. Et ſic ignorans tunc actu peccat non acquirendo ſcientiã, quando præceptum affirmatiuum illam acquirendi obligat.

193 Ad hoc autem vt ignorans peccet non acquirendo ſcientiam tres conditiones requiruntur. Prima eſt, quod aduertat ſe ignorare, & teneri acquirere ſcientiam; ſi enim ad id non aduertat non poteſt ſe mouere ad ſcientiæ acquiſitionem. Ita Suarez *de fide, diſp.* 15. *ſect.* 1. *num.*6. Verum conſiderari debet, ne hæc inaduertentia ſit vincibilis, & voluntaria, & culpabilis, quia tunc non excuſaret, ſi qualitercũque prius ille fuiſſet excitatus ad aduertendum, & non aduertiſſet. Secunda conditio eſt, vt tunc cum ignorans aduertit ſe ignorare pro illo tunc obliget pręceptum acquirendi ſcientiam. Nam præceptum affirmatiuum non obligat pro ſemper, & non eſt peccatum, ſi non obſeruatur tũc cum nõ obligat. Sic igitur ignorans, ſi dum aduertit ſe ignorare, præceptum adiſcendi non obligat, non peccat, ſi tunc nõ adiſcit. Ita Suarez *vbi ſupra*; ſi tamen periculum eſſet, ne deficeret tẽpus in quo ignorans adiſcere poſſet teneretur præuenire, & tũc præceptum adiſcendi obligaret. Et pariter ſi probabile periculum eſſet, vt ignorans ſuæ obligationi in futurum non aduerteret, tunc cum præceptũ adiſcendi eſt obligaturum debet periculum tollere, & vel tunc adiſcere, vel obliuioni imminenti occurrere per aliquod ex quo tempore debito excitetur, vt aduertat. Tertia conditio eſt, vt ignorans qui ſe ignorare aduertit, & tunc obligat præceptum adiſcendi, poſſit tunc adiſcere, & habeat, vel doctorem, qui eum doceat, vel librum in quo diſcat, vel aliud medium, per quod ſcientiam acquirat. Si ergo his tribus concurrentibus ignorans negligat adiſcere peccat. Et toties peccat, quoties ſic adiſcere omittit, & ſic numero peccata multiplicat, ſi inter vnum, & aliud peccatum moralis interruptio interceſſerit, ſicut dicere ſolent Theologi de peccato non reſtituendi, ſeu retinendi alienum. Suarez *vbi ſupra*. Aluarez *p.2.q.76. a.2. diſput.*155. *num.* 4.

194 Colligitur quartò, quod etiam ſi contingat ignorantem culpabiliter legem ipſam nõ violare, ſed obſeruare, vt ignorantẽ culpabiliter diem ieiunij adhuc ieiunare, nihilominus peccatũ ignorantiæ debere confiteri, quia licet ieiunauerit, ſcientiam tamen obligationis ieiunij neglexerit, tunc cum illam acquirere debuit, & ex hoc incurrit periculum violandi ex inaduertentia ieiunium. Et ſic licet ſcientia legis ſit neceſſaria, ne ex ſcientiæ defectu lex violetur, nihilominus etiam ſi contingat legem obſeruari, ipſa tamen ignorantia voluntaria legis, ſeu negligentia illam adiſcendi eſt peccatũ, quod in prælato caſu eſt in confeſſione explicandum, Aluarez *d.diſp* 155.*num.*4. & ex Azor. *p.1.lib.*1.*lib.*1.*c.*11.*q.*5. Zumel. *p.*1.*qu.*76.*a.* 2.*diſp.*2.*poſt* 3. *dictum in ſolut. ad ſecundum*. Sanchez *l.*1.*moral.cap.*17.*num.*11. Et tunc ignorans tenetur numerum negligentiarum exprimere, vt ſciat Confeſſor quoties ipſe potuit, & debuit ſciẽtiam acquirere, & neglexit. Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum argumentum ex poſitis in principio.

195 Colligitur quartò contingere poſſe, vt ignorantia in aliquo ſit plura peccata diuerſarum ſpecierum, licet enim peccatũ ignorantiæ nõ multiplicetur ex multitudine rerum ignoratarum præciſè, vndè non eſt alterius ſpeciei ignorantia illius,

qui

Digitized by Google

qui vnum ſolũ ignorat ex illis. Nam malitia ignorantiæ eſt ex oppoſitione ad virtutem, ex qua eſt neceſſitas ſcientiæ, vnde quando res ignorantur, quarum ſcientia ex vnius tantum virtutis præcepto eſt neceſſaria vnius ſpeciei peccatum eſt, quia vni tantum præcepto ignorantia opponitur. Et ſic ignorare myſteria fidei vnius ſpeciei peccatum eſt, ſiue vnum, ſiue plura myſteria ſint ignorata, tamẽ vbi res ignoratæ ſpectant ad diuerſas virtutes, & ſic ignorans tenetur ſcire ex pręcepto diuerſarum virtutum, ſi ſcire negligat tot peccata ſpecie diſtincta committit, quot ſunt præcepta virtutum diuerſarum, ex quibus ſcire tenetur, Suarez *vbi ſupra n.7.* Vnde eſt, quod ſi ex eadẽ ignorantia imminet periculum homicidij, & furti, & adulterij, illa eſt in ſpecie homicidij, & furti, & adulterij. Ideo qui ignorans præuidet ex ignorantia ſua eſſe in periculo peccandi vagè, committere illius ſpeciei peccatum quod committeret, ſi ſcienter haberet actum volũtatis, per quem vellet peccare vagè nullum peccatum determinando. Et ſi preuideret periculũ duorum, vel trium, vel plurium peccatorum copulatim, vel disiunctim, peccaret peccato illius ſpeciei, ac ſi expreſſè vellet periculum committendi illa peccata, vel copulatim, vel diuiſim. Sanchez *l. 1. moral. cap. 17. nu. 16.*

196 Colligitur ſextò, qualiter ignorantia in materia fidei ſit peccatum contra fidem, & tamen non ſit infidelitas, neque propriè pars infidelitatis. Ratio huius eſt, quia ignorantia myſteriorum fidei ſi ſit priuatiua non eſt diſſenſus, per quem intelligens fidei repugnet, ſed ſimplex negatio cognitionis eorum, quæ fides docet, quæ non tollit piam affectionem ad credendum, & ſtat cum fide. Quod ſi hæc ignorantia ſit poſitiuus error, adhuc directè, & immediatè non opponitur fidei, & diuinæ reuelationi, ſed opponitur alicui præambulo ad fidem, ſcilicet huic propoſitioni Deus hoc reuelauit, ſeu hoc eſt de numero eorum, quæ Eccleſia vt reuelata à Deo proponit; huiuſmodi verò propoſitio non innoteſcit nobis primo ex diuina reuelatione, ſed per ſenſum, & humanam rationem. Et ſub hac ratione, non verò vt eam credimus, etiam ex reuelatione diuina dum credimus fidei myſteria, opponitur illi propoſitioni ignorantia fidei, & ideo talis error ſtat cum fide, quæ eſt aſſenſus, vel diſſenſus. Infidelitas eſt aſſenſus ijs, quæ fidei ſunt contraria, vel diſſenſus ab illis, quæ ſunt fidei. Et hic aſſenſus, aut diſſenſus piam affectionem credẽdi aufert. & ex directo deſtruit fidem, neque cum fide ſtare poteſt. Sed ignorantia vel non eſt aſſenſus, vel diſſenſus, vel etiam omiſſio aſſenſus veritatis fidei, ſed eſt neſcientia quodquid eſt, ſeu neſciẽtia eius, quod fides docet, nimirũ neſcire, quod fides hoc, vel illud doceat, vel iubeat, ſeu neſcire quod fides exigat, & ideò ignorantia fidei ſtat cum fide, neq; tollit piam voluntatẽ credendi; Nam & benè ſtat, quod qui culpabiliter fidẽ ignorat ſit paratus credere. Neque enim aſſerere, quod fides hoc, vel illud doceat, vel non doceat, eſt non credere, quod fides docet, vel non credere, etiamſi fides doceat, ſed ſolùm eſt errare, an fides iubeat hoc, vel illud eſſe credendũ. Et ideò hæc ignorantia non eſt infidelitas. Suar. *vbi ſup. n. 18.* Vaſq. *p. 2. diſp. 119. nu. 7.* Hæc tamen ignorantia ad infidelitatem reducitur.

197 Colligitur ſeptimò, licet Greg. Martinez *p. 2. q. 76. a. 2. dub. 2. ad tertium.* admittat poſſe contingere, quod negligentia ſciendi ſit peccatum veniale, & actus contra legem ex ignorantia factus ſit mortale, tamen hoc admitti non poteſt, vt infra ex profeſſo probatur. Ex his verò manent ſoluta argumenta in principio articuli poſita.

SVMMARIVM.

198 *Non poſſe dari ignorantiam inuincibilem legis naturæ quidam aſſerunt.*
199 *Diuerſorum opiniones.*
200 *Datur inconſideratio, & priuatiua ignorantia aliquorum præceptorum naturæ ad tempus.*
201 *Difficile quod error contra naturalia præcepta ſit probabilis.*
202 *Nullus error contra legem naturæ propriè eſt inuincibilis.*
203 *Datur error probabilis circa aliquod præceptũ naturale.*
204 *An dari poſſit ignorantia probabilis Decalogi variè fuit opinatum.*
205 *Quid de alijs præceptis.*
206 *Triplex ſtatus doctrinæ humanæ.*
206 *In impuberibus dari poteſt ignorantia probabilis aliquorum præceptorum Decalogi.*
207 *Non poteſt in illis dari ignorantia præcepti de honorandis parentibus.*
208 *Quid de præcepto colendi Deum.*
209 *Quid de alijs præceptis.*
210 *Multa legis naturæ principia limitantur in caſibus particularibus.*
211 *Impoſſibile eſt, quod præceptorum Decalogi ſecundum ſe detur ignorantia probabilis.*
212 *Nequit dari error probabilis contra præcepta Decalogi ſecundum ſe.*
213 *Multitudo opinantium non ſufficit ad excludendum errorem craſſum.*
214 *Nec pro aliquo tempore poteſt in aliquo pubere dari error probabilis contra præcepta Decalogi.*
215 *Ignorantia non excuſat ab idolatria.*
216 *Nec præcepti de honorandis parentibus, nec aliorum Decalogi dari poteſt error probabilis.*
217 *Præceptorũ Decalogi dari poteſt error probabilis, ſi conſiderentur ſub aliquibus circumſtantijs, & in particularibus caſibus.*
217 *Multa huius aſſertionis exempla. 218.*
219 *Non omnia hæc exempla approbantur.*
220 *Circa alia præcepta naturæ dari poteſt probabilis error.*
221 *Primorum principiorum nec ignorantia, nec inconſideratio datur.*
222 *Dari poteſt ignorantia iuris naturalis ex ignorantia facti.*
223 *In ſufficienter excitato ad plenum cognitionem obiecti non datur ignorantia iuris inuincibilis.*
224 *Ignorat craſſè qui neſcit ſi poteſt, & debet.*
225 *An in caſu dubitantis, an præceptum naturale obliget dari poſſit ignorantia priuatiua inuincibilis.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS X.

Vtrum legis naturalis poſſit dari ignorantia inuincibilis.

P Cum

198 CVm hucuſque probatum ſit, & quotuplex ſit ignorantia, & qualiter ignorantia voluntaria ſit peccatum, conſequenter inquirendũ eſt, quorum poſſit eſſe ignorantia. Et cum manifeſtum ſit legũ poſſe eſſe ignorantiam ex libera voluntate hominis, vel ignorantiam affectantis, vel ſcire negligentis, videndum eſt, an legum poſſit eſſe ignorantia inuincibilis, & inuoluntaria. Et quia lex naturalis generatione prior eſt, quæritur primo, an poſſit dari legis naturalis inuoluntaria, & inuincibilis ignorantia. Dari enim non poſſe tenuerunt Gratianus *poſt cap. Turbatur* 1.*q.*4. Alex. 2.*p.* *q.* 153. *mem.* 3. Caſtro *l.* 2. *de leg. pœnal. cap.* 14. Gerſon *Alphab.* 61. *lit.* K Durand. 3. *diſt.* 35 *q.* 1. *ad primum.* Henric. *quodl.* 4. *q.* 33. Adrian. *quodl.* 1. *a.* 3. & *quodl.* 4. *a.* 1. Victoria *Relect. de homic.* n 35. Et probari poteſt hæc ſentẽtia ex illo ad Rom. 2. *Eiuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex. Oſtendunt enim opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.* Cum igitur lex naturæ ſit ſcripta in corde, non poteſt dici ignorari ab aliquo inuincibiliter, ſed ſolùm ex craſſa ignorantia. Vnde propter hoc *Rom.* 1. de Infidelibus dictum fuit. *obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.* Idem quoque probatur auctor. Ariſt. *lib.* 3. *Ethic. capit.* 1.

199 Sed alij in hac parte diſtinguunt inter præcepta vniuerſaliſſima iuris cõmunis, quæ ſunt per ſe omnibus nota, & de quibus D. T. *p.* 2. *q.* 94. *ar.* 6. dixit, quod non poſſunt deleri à cordibus hominis in vniuerſali, & inter præcepta alia ſecundaria, quæ non ſunt per ſe omnibus nota, ſed ſunt veluti concluſiones deductæ ex illis primis principijs; & hæc etiam ſunt in duplici differentia quia quędam sũt, quæ per neceſſariam conſequentiam de facili deducuntur ex primis illis principijs per ſe notis omnibus; alia autem ſunt, quæ non ſine difficultate, ex eiſdem per ſe notis deducuntur, quia in illis nõ tam clarè relucent, nec immediatè, & proximè, ſed mediatè, & remotè ab illis deducuntur. Dicunt igitur dari poſſe ignorantiam inuincibilem iuris naturalis quantum ad illa præcepta, quæ nedum non ſunt per ſe nota omnibus, ſed non niſi cum difficultate, & medio longiori diſcurſu ex principijs vniuerſaliſſimis iuris naturalis deducuntur, de quibus etiam D. T. *d. a.* 6. dixit, quod deleri poſſunt de hominum memoria. Ita Sylueſt. *v. lex. q.* 3. *d.* 4. Sotus 4. *d.* 33. *q.* 1. *a.* 2. Medina *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *dub.* 4. *concl. p.* & *ibid.* Aluarez *diſp.* 153. *num.* 10. Gregor. Martinez *dub.* 5. Serra *dub.* 2. Zumel *diſp.* 4. Curiel. *dub.* 3. Vaſquez *diſp.* 125. Valent. *diſp.* 6. *q.* 6. *p.* 1. Salas *tract.* 13. *diſp.* 8. *ſect.* 4. Lorca *diſp.* 30. *mem.* 2. Martinez de Prado *cap.* 5, *q.* 12. *§.* 3. *num.* 16. Sayrus in *Claui regia. lib.* 2. *c.* 9. *nu.* 17. Sanchez *lib.* 1. *moral cap.* 16. *num.* 33. Corduba *l.* 2. *q.* 4. Monteſin. *p.* 2. *qu.* 76. *nu.* 46. qui addit, quod horum poteſt eſſe inconſideratio.

200 Mihi in hac parte diſtinguendum primo videtur inter ignorantiam, & inconſiderationem, & inter ignorantiam priuatiuam, & prauæ diſpoſitionis, quæ eſt error. Nam aliquando inconſideratio inuincibilis alicuius ſpectantis ad præcepta naturalia contingere poteſt, quia etiam eorum quorum ſcientiam habemus, naturaliter obliuiſcimur, nullo excitante memoriam, vt probatum eſt ſupra *art.* 4. Vbi etiam non adeſt Doctor, qui legem naturalem doceat ſtatim, & explicet, ignorãtia priuatiua aliquorum præceptorum naturæ habetur neceſſario, & inuincibiliter, per aliquod tempus. Nam quod non niſi per diſcurſum, & inueſtigationem, & ex plurium ſingularium experientia cognoſcitur tale eſt, quod in tempore antequam diſcurſus compleatur neceſſariò ignoratur. Multa verò ſunt naturalia præcepta, quorum cognitio nõ habetur niſi per diſcurſum, & per tempus etiam longum, niſi eorum cognitio habeatur per doctorẽ; huiuſmodi ergo per aliquod tẽpus neceſſario ignorantur. Demus exemplum de exiſtentia Dei, & ſic de eius cultu. Deum enim eſſe non eſt nobis per ſe notum, vt cum D. T. *p. p. q.* 2. *a.* 1. tradunt Theologi, & ideo vbi eius notitia ſtatim non habeatur per fidem, obtinenda eſt per diſcurſum, & demonſtrationem, vt habet idem D. T. *ibid. ar.* 6. Hoc verò non paruũ tempus requirit. Huiuſmodi .n. cognitio per effectus acquiritur, vt explicat D. Th. *ibid. art.* 2. Et ſignificauit Apoſt. *ad Rom.* 1. dicens. *Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Neceſſe igitur eſt, vt prius intellecta ſint, quæ facta ſunt, nimirum quod prius natura rerum, & naturæ curſus cognoſcatur, quod ſine experimento temporis non perficitur. Et ideò ob hãc etiam cauſam neceſſariam eſſe reuelationem Dei, & magiſterium fidei, ad tollendam neceſſitatem huius temporalis ignorantiæ præceptorum aliquorũ naturalium docuit D. T. *p. p. q.* 1. *a.* 1. & *ad primum*, ſic dicens. *Ad ea etiam quæ de Deo ratione naturali inueſtigari poſſunt, neceſſarium fuit hominem inſtrui reuelatione diuina, quia veritas de Deo per rationem inueſtigata, à paucis, & per longum tempus, & cum admixtione multorum errorum ad homines perueniret.* Et licet ad hoc iuuare poteſt piorum parentum inſtructio, tamen qui in ſyluis nutritus non habet inſtructorem, vel qui habet parẽtes imbutus errore circa Deum, & aliquod aliud præceptum naturale, & ſolum per rationem naturalem debeat errores vitare, quia nullum habet fidei, vel veritatis naturalis fidelem magiſtrũ, non niſi per tempus poteſt falſitatem paternæ inſtructionis cognoſcere, & veritatem ſcire. Poteſt igitur ad tempus aliquod dari inuincibilis ignorantia alicuius præcepti naturalis.

201 Loquendo autem de ignorantia prauæ diſpoſitionis, quæ eſt error, hoc primo præſupponi debet, quod errans iam eſt excitatus ad cognoſcẽdam veritatem, ex parte obiecti, quia habet talem conceptum quid nominis illius. Qui enim negat Deum, ſcit quid ſignificetur nomine Dei, vnde ſi vult vti ſcientia vniuerſali ad excludendum errorem, id poteſt facere, & ex vniuerſali ſcientia principiorum legis habet maiorem recti ſyllogiſmi practici, & ex notitia obiecti, vnde ſub maiori ſubſumat minorem, & ſic contra errorem concludat. Verumtamen poteſt contingere, quod talis non ſit plenè excitatus ad cognitionem alicuius circumſtantiæ conſiſtentis in facto, & ſic quod poſſit ignorare inuincibiliter illam circumſtantiam, aut qualitatem. Et ſecundo præſupponendum eſt, quod ad hoc, vt error ſit probabilis non ſufficit, quod non habeatur demonſtratio veritatis, ſed requiritur, quod habeatur medium probabile, quod poſſit determinari prudenter ad aſſenſum eius, quod in re eſt contrarium veritati, licet non appareat. Nam ſi intellectus non habet motiuũ ſufficiens ad determinandum intellectum ad id, quod in re eſt veritati oppoſitum, eſto ſimul non habeat medium inducens ad aſſenſum veritatis, intellectus in-

Intellectus debebit manere ſuſpẽſus,& dubius, nõ verò poterit rationabiliter, & ſine peccato adhærere errori. Quãuis igitur poſſit cõtingere, quod aliquis nõ habeat rationẽ demonſtratiuã alicuius præcepti naturalis, valde tamen difficile eſt, quod quis habeat motiuum verè probabile, per quod probetur oppoſitum illius præcepti, & ideò valde difficile eſt, quod detur error contra legem naturę, qui ſit probabilis, minus verò difficile erit, quod aliquod præceptum naturæ remaneat dubium, vel quia intellectui non occurrat ratio, quæ illum determinet ad vnam partem, vel quia etiam ex vtraque parte ſit apparentia, & probabilitas.

202 His ſic præmiſſis dicitur, quod propriè, & rigoroſè loquendo non datur error contra legem naturæ, qui ſit inuincibilis. Probatur, quia nullum naturale eſt impoſſibile ſuppoſito diuinæ Prouidentiæ auxilio, quod nulli deeſt; ſcientia verò tàm ſpeculatiua, quàm practica de obiecto naturali, eſt naturalis homini, nulli igitur eſt impoſſibilis, & ſic neque ignorantia eſt inuincibilis. Tum ſecundo, quia quilibet ſylogiſmi practici habet maiorem naturaliter notam, quia pro maiori ſeruiunt præcepta legis naturæ vniuerſalia, omnibus quidem notiſſima, & quæ de corde hominum non poſſunt aboleri, vt docet D. Th. *p.2.q.94.a.6.* Signatum enim eſt ſuper nos lumẽ vultus Dei, vt nunquam deficiat. Minorẽ verò ſylogiſmi huius ſubminiſtrant obiecta ipſa naturalia ſenſibus peruia, vnde intellectus ſemper habet parata principia ex quibus ſi velit, poſſit naturalia legis præcepta cognoſcere, & circa illa non errare. Nec obſtat ſi dicatur, quod ſaltem moraliter impoſſibile eſt, quod quis ſine errore omnem veritatẽ naturalem cognoſcat, vt conſtat ex citatis verbis D. Th. *p.p.q.1. a.1. c.* quia hæc eſt impoſſibilitas quædam generalis, & vaga, ſimilis illi per quam dicitur impoſſibile eſſe, ſeu neceſſe eſſe, vt veniant ſcandala. *Matt.* 18. Sicut igitur hac neceſſitate ſcandalorum ſtante quilibet poteſt vitare peccata, & ſcandala Deo adiuuante, ita ſtante illa vaga impoſſibilitate acquirendi ſine errore ſcientiam præceptorum naturalium ſine reuelatione, & doctrina fidei, quilibet per naturalia principia Deo adiuuante poteſt ſine errore naturalia præcepta ſcire. Et ideo propriè, & in rigore nullus error contra legem naturalem eſt inuincibilis ſimpliciter, aut moraliter. Et in hoc ſenſu vera eſt prima ex relatis ſententijs. Addas quod difficultas, quæ ſit ad inueniendam veritatem præceptorum naturalium, & maximè eſt, vel ex prauis habitibus, vel ex errore aliquo præuio, vel ex aliqua ſimili cauſa ſubdita libertati, & ſic impedimentum hoc eſt in poteſtate hominis, & ideò ab eo vincibilis, ſi homo illam velit vincere. Nihilominus tamen limitanda eſt aſſertio, vt nõ procedat in aliquo errore temporaliter inuincibili, & inuincibili ignorantia, aut inconſideratione alicuius circumſtantiæ, aut qualitatis obiecti, circa quod eſt error.

203 Dicitur nihilominus ſecundò, quod alicuius pręcepti naturalis poteſt dari error probabilis. Probatur, quia dantur præcepta naturalia, quorum connexio ad principia naturalia per ſe nota non eſt euidens, & manifeſta, ſed implicita, & latens, & ex circumſtantijs accidentalibus in particulari facto redditur ambigua, vnde circa huiuſmodi etiam inter fideles, & doctos, & pios viros dantur oppoſitæ opiniones, affirmantibus aliquibus aliquid eſſe de iure naturæ præceptum, vel prohibitũ, & id alijs negantibus, & experientia eſt notorium. Licet verò ex ſic opinantibus alter eorum erret; hic error circa rẽ dubiã innixus rationi probabili eſt probabilis; quod ſi quis hunc errorem velit etiam vocare inuincibilem moraliter, non contendo de vocibus, ſed conſidero, quod cum ex ſic contraria opinantibus vnus veritatem attingat, & errorẽ vincat, non eſt ergo impoſſibile errorem vincere, licet in alio error non ſit improbabilis ratione dicta. Ex quo verò admitto dari errorem probabilem in materia legis naturalis, non per hoc concedo, quod ex duabus opinionibus iudicatis probabilibus quilibet poſſit eligere ſibi, quam voluerit, & ſecundum illam operari abſque alia inquiſitione, & examine. Hoc enim falſum puto, quia ex principijs intrinſecis veritas inquiri debet, & vnuſquiſque tenetur facere, quod in ſe eſt, vt veritatem inueniat, & ideo pro poſſe contrarias opiniones examinare. Sed hac inquiſitione præmiſſa iuxta exigentiam conditionis perſonæ, & ad prudentis arbitrium, ſi bona fide vnam eligit quam veram putat, illam ſequi poteſt, & ſi hæc opinio ſit error, erit error probabilis.

204 His verò ſic in communi præmiſſis deſcẽdendo magis ad particularia, vt appareat quorum præceptorum poſſit dari ignorantia inuincibilis, aut probabilis. Primo occurrit videndum, an huiuſmodi ignorãtia poſſit dari reſpectu decem præceptorum Decalogi. Diſtinguunt enim plures inter prima præcepta Decalogi, quæ reſpiciunt cultum Dei, & honorem, ſeu pietatem erga parentes, ab alijs Decalogi principijs, & dicunt non poſſe dari ignorantiam inuincibilẽ vnius Dei, & huius quod eſt parentes eſſe honorandos. Ita Valentia *part. 2. d.6.qu. 6.p.2.* Sanchez *l.1 in Decal c.16.nu.33.* Greg. Martinez *p.2.d.76.a.2.dub. 5. concl. 3.* Aluarez *diſp. 153.concl.5.num.11.* Curiel, *dub.4.§.2.* Martinez de Prado *cap.2.q.12.nu.18.* Sed loquendo de alijs Decalogi præceptis quidam dixerunt dari poſſe ignorantiam inuincibilem ad breue tempus, non autem longo tempore. Ita Greg Martinez *d.dub.5. concl. 4.* Aluarez *d.diſp.153.concl.6.nu.11.* Azor. *p.1.capit. 13,q 1.* Sayr. *in Claui Regia, l.2.cap. 9.num.18.* Vbi ad breue tempus concedit dari poſſe ignorantiam præcepti de Deo colendo, & honorandis parentibus. Lorca *diſp.30. m. 2.* Sed Valentia *diſp.6.q. 6. p.1.* & Monteſinos *tom.2.diſp.8. q.5.num.47.* admittunt dari poſſe aliorum præceptorum Decalogi ignorantiam etiam per longum tempus. Sed alij diſtingunt, et dicunt, quod præcepta Decalogi quando nulla circumſtantia veſtiuntur, quæ à culpa excuſare videatur, non poſſunt per totam vitam inuincibiliter ignorari; interueniente verò aliqua circumſtantia apparenter excuſante poſſunt toto vitæ curriculo inuincibiliter ignorari. Corduba *l.2. q.4.* Curiel *p.2.q.76. a.2.dub.4.§. 2.* Vaſquez *diſput. 122.a.2.* Sanchez *l.1.moral.cap.16.num. 33.* Serra *p. 2.q.86.a.2. d.2.* Martinez de Prado *cap. 2. qu.12.§. 5. num. 22.*

205 Circa alia præcepta verò extra Decalogum, quæ ſunt magis remota à primis principijs practicis, quã præcepta Decalogi poſſe dari ignorantiam probabilem, etiam per totam vitam tenẽt ex Corduba, Vaſquez *ſupra, & loco citato.* Sayr. *n. 19.* Aluarez autem *concl.7.n. 13.* & Greg. Martinez *concl.7* horum ignorantiam probabilem admittũt dari poſſe per longum tempus.

Digitized by Google

206 Habemus ex S. Thoma duo principia ex quibus magna lux habetur ad difficultatem hanc explicandam. Primum conſiderauit etiam Serta *d. dub. 2.* & habetur *in 4. d. 27. q. 2. a. 2. c.* vbi ex Ariſ. *lib. 1. Ethic.* diſtinguit triplicem ſtatum rationis hominis. *Primus eſt, cum quis neque intelligit per ſe, neque ab alio capere poteſt. Secundus ſtatus eſt, cum homo ab alio capere poteſt, ſed ipſe per ſe non ſufficit ad intelligendum. Tertius eſt cum homo, & ab alio iã capere poteſt, & per ſe ipſum conſiderare.* Subdit verò D. T. quod primũ ſtatum homo habet in infantia vſque ad finem primi ſeptẽnij circiter. Secundus autem ſtatus incipit circa finem primi ſeptennij, & durat circiter vſque ad finem ſecundi ſeptennij, in quo incipit tertius ſtatus, quantum ad perſonalia, circa quæ ratio citius conualeſcit, quantum verò ad extrinſeca circa finem tertij ſeptennij. Relicta verò infantia in qua homo non eſt capax laudis, vel culpæ, quia nec per ſe, nec ab alio cognoſcere poteſt, conſiderandi ſunt alij duo ſtatus, & diſtinguere oportet pueros impuberes, à puberibus adoleſcentibus, & viris. Et dicendum eſt, quod ſatis facile eſt, vt in impuberibus adſit pro aliquo tẽpore probabilis ignorantia etiam alicuius præcepti Decalogi, ſi illorum parentes circa aliquod illorum errent; quia negari non poteſt, quin reſpectu impuberum probabilis non ſit doctrina parentum, & quod impuberes non moueantur probabili, & inculpabili motiuo, ſi auſcultant patres ſuos, cũ tunc talis ſit eorũ cõditio, vt per ſe ipſos plenè intelligere non valeant, ſed ab alio capere debeant.

207 Et nihilominus præceptum de honorandis Parentibus eſt adeo clarum, & immediatum vniuerſaliſſimis principijs, vt ſit impoſſibile dari eius ignorantiam, vel in parentibus, vel in filijs; hoc enim minus clarè dictat naturæ lumen. Si tamen eius ignorantia, & error poſſet eſſe in parentibus, adhuc non eſt poſſibile imaginari, quod eius detur probabilis ignorantia etiam in impuberibus, quia natura ipſa nimis clarè intimat, & promulgat cuicumque hoc præceptum. Solus ergo poteſt excipi caſus illius, qui in ſyluis nutritus, nec notitiam habeat quid nominis parentum, & ignoret dari parentes. Hic enim poteſt etiam ignorare legem de honorandis parentibus. Et nihilominus hæc ignorantia eſt ex ignorantia facti, ſeu entis, nimirũ ex ignorantia exiſtentiæ parentum; alias verò cognito quid nominis parentum nimis manifeſtum eſt, quod parentes ſunt honorandi.

208 De Deo autem loquendo ſemper diſtingui debet ignorantia exiſtentiæ Dei, quæ eſt ignorantia entis ſimilis ignorantiæ facti, ab ignorantia iuris obligantis, vel ad Deum colendum, vel etiam ad Deum inquirendum. Sic ergo poſſibile eſt, quod in impubere filio alicuius Idolatræ, ſeu Athei pro aliquo tempore ſit ignorantia vnius Dei etiam inuincibilis, & ex conſequenti ignorantia veri præcepti religionis obligantis ad vnius Dei cultum. Verum, quia ſecundum doctrinam D. T. *p. 2. qu. 89. a. 6. c.* etiã impubes in primo inſtanti vſus rationis tenetur ſe conuertere in debitũ finẽ, qui Deus eſt in rei veritate, ideo nec in impubere ignorantia veri Dei erit inuincibilis, aut probabilis, ſi ſufficienter excitatus ex innato lumine naturali, & rerum cognitione, & ordine veritatem non inquirat, & vincibilis, & craſſa incipiet eſſe ignorantia eius ab eo tempore, quo potuerit, & debuerit veritatem inueniſſe.

209 Malitia etiã homicidij multũ euidẽs eſt. Sic ergo cõcludẽdo dicẽdũ eſt, quod impubes, vel inter pios parẽtes, aut tutores viuit, vel inter eos, qui errore cõtra ius naturæ imbuti ſunt, & ſic ſunt falſi magiſtri, & ſeductores. Si impubes falſos magiſtros nõ habet, cum illi non deficiat notitia legis naturalis quoad ad prima principia, & ſi ſibi nõ ſufficit, non deſint magiſtri veritatẽ legis naturæ docentes, in ordine ad hanc naturæ legem eadem ferè eſt ratio de illo, & de puberibus. Nam & ad huius legis perfectam notitiam ſufficit Deo auxiliante diſcurſus naturalis ex principijs naturæ per ſe notis. Vnde in hoc eſt diſcrimen aliquod inter impuberes, & puberes, quod impuberes imperfectiorem vſum rationis habent, vt per ſe ipſos non ſufficiant ad plenam intelligentiam, ſed indigeant parẽtum, aut tutorum auxilio. Vnde in quacumque occaſione ius naturæ obliget, quod non poſſunt per ſe ipſos poſſunt per parentum doctrinam. Vbi tamen habeant parentes errore imbutos, aut malitia peruerſos impuberes decipi poſſunt, imo etiã puberes. & ideo non mirum ſi ex deceptione poſſit in eis eſſe ignorantia vel inuincibilis, vel probabilis. Quæ tamen etiam vincibilis iudicari poterit, & improbabilis ſpectatis circumſtantijs rei, ingenio, & diſpoſitione impuberis, excitationibus ad bonum, quas habuit, circumſtantijs temporis, loci, & perſonarum, habita ſemper conſideratione ſynderesis contra vitia naturæ legi contraria ſemper reclamantis.

210 Secundum principium habetur ex D. Th. *p. 2. q. 94. a. 4.* vbi docet, quod principia practica, ſeu communia legis naturę principia ſic ſunt vera vt in pluribus, quod ex circumſtantijs, & conditionibus ſingularibus ſit, vt non ſint honeſta, neque obligẽt, & ſic quod ſecundum ſe præciſis circumſtantijs eſt honeſtum, & debitum, vt ſtat ſub aliquibus circũſtantijs ſit inhoneſtum, & indebitum, imo prohibitum. Quod D. T. oſtendit exemplo legis naturalis obligantis ad reddendum depoſitum, & tamẽ domino petenti ſibi reddi depoſitum, tũc cum eo vult vti ad impugnandam patriam irrationabile eſt depoſitum reddere. Itaque circumſtantiæ vim habent, vt reddant irrationabile, & prohibitum, quod per ſe præciſis circumſtantijs eſt rationabile, & præceptum.

211 Sic ergo de puberibus loquendo impoſſibile eſt, quod detur ignorantia probabilis præceptorum Decalogi, ſi ſecundum ſe ſumantur; & præciſis circumſtantijs, ſed benè contingere poteſt, vt dentur circumſtantiæ adeo apparentes, vt homines probabiliter putent legem aliquam naturæ non obligare in caſibus particularibus, licet verè illa lex obliget. Prima pars probatur primo ex D. Th. 2. 2. *q. 122. a. 7.* vbi habet, quod præcepta Decalogi ſunt prima principia legis, & quibus ſtatim ratio naturaliter aſſentit, ſicut manifeſtiſſimis principijs. Non inquit verò, quod ſint principia per ſe ex terminis nota, vt benè Caiet. *ibid.* aduertit, ſed quod ratio ipſa, quæ eſt facultas diſcurſiua eis tanquam manifeſtiſſimis aſſentit; deducuntur enim ex principijs vniuerſaliſſimis per ſe notis facillimè, & ſine difficultate per conſequentiam neceſſariam, ideo ſi illa ſumantur ſecundum ſe abſolutè nullus ea probabiliter ignorat, ſi ſit in eo ſtatu in quo & per ſe intelligere, & ab alio capere poſſit.

212 Diſtingui tamen debet ignorantia priuatiuè, & contrariè ſumpta, quæ eſt error, & dicitur igno-

Digitized by Google

ignorantia prauæ diſpoſitionis. Nequit enim dari error circa Decalogi præcepta, qui non ſit ſupinus, & craſſus, quia nulla eſt difficultas, ſed facillimè, cum veritas ex principijs per ſe notis deducitur. Et tius, quod eſt contrarium præceptis Decalogi ſecũdũ ſe, nec datur, nec dari poteſt probabilis ratio.

213 Neque ad hoc ſufficit, quod alij id teneãt, vel quod ſic tenuerint Patres eorum, aut Principes, aut alia huiuſmodi media extrinſeca, cum ab intrinſeco nihil ſit, quod ſuadeat probabile eſſe, quod Deus non ſit, quod homicidium, aut adulterium, aut furtum ſit rationabile, & contra quodcũque motiuum extrinſecum vrgeat fortiſſima ratio ex principijs naturaliter notis, ex quibus facili negotio veritas innoteſcit. Et hinc obiter conſideratur, quod tantum abeſt, quod auctoritas vnius, vel alterius Doctoris inducat probabilitatem in moralibus ſufficientem; quod neque plurimi DD. imo nec Ciuitatum, aut Regnorum conſenſus, & neque antiquitatis beneplacitum ſufficit ad excuſandum ab errore, & ad inducẽdam illius probabilitatem, ſi per rationes ab intrinſeco de facili falſitas erroris poteſt deduci. Et huiuſmodi rationes, & motiua ab intrinſeco attendi debent, & ponderari in eligendis opinionibus. Aliter ſi ſufficeret multitudo, errantium ad excuſandum ab errore, & ad reddendum illum probabilem excuſarentur in vniuerſum Pagani, Iudæi, & Saraceni, cum ſint quamplures qui eorum ſequuntur errores.

214 Ideò in hac parte ſine exceptione perſonarum, & temporum dicitur non poſſe dari ignorantiam contrariè ſumptam, ſeu errorem contra præcepta Decalogi in aliquo pubere, qui ſit probabilis, & non ſit voluntarius, & inexcuſabilis, quia ex vna parte ſola auctoritas Parentum, Magiſtratuum, Principum, Ciuitatum, aut Regnorum, non ſufficit ad hoc, vt rationabiliter determinet intellectum, & voluntatem ad aſſenſum illius erroris, cuius nulla dari poteſt probabilitas intrinſeca, ſed vnuſquiſque de facili poteſt erroris falſitatẽ agnoſcere; ideo nedũ pro longo tempore, ſed nec pro tẽpore aliquo dari poteſt error probabilis, & excuſabilis cõtra præcepta Decalogi ſecundũ ſe ſũpra. Et licet in impubere, qui ducitur doctrina aliorũ poſſit eſſe probabilis error circa aliquod huiuſmodi, vt dictũ eſt, nec tamen poteſt eſſe pro toto tẽpore impubertatis, quia nimis euidens eſt conſequentia, per quam ex lumine vultus Dei ſignato in mente noſtra, præcepta Decalogi deducuntur.

215 Hinc eſt, quòd Idolatria non habet excuſationẽ in eis, qui habent vſum rationis perfectum in eo ſtatu, in quo & ab alio capere, ſed etiam per ſe ipſum poteſt intelligere. Siue error idolatriæ ſit, quia homines vt Deos colant, ſiue quia colint plures Deos, ſiue quia nullum Deum colãt, nam Deũ eſſe vnum, ideoque ſolum eſſe colẽdum eſt veritas, quæ licet non ſit euidens ex terminis, tamen, vt habet Caiet. 2.2.*q.*122. *a.* 1. diſcurſu naturali facili negotio ſine Doctore concluditur. Et ideo quod in his nec ad breue tempus admittendus ſit error in aliquo probat Curiel *p.2.q.76.a.2.dub.4.* Martinez de Prado *cap.* 2.*q.*12.§.5.*n.* Nullamque datam fuiſſe nationem ita rudem, & hebetem, vt laboraret ignorantia inuincibili vnius Dei generali, & confuſa multis DD citatis probat Solorzanus *de iure Indiarum tom.1.l.2 c.13.à num.70.ad 79.* & cum Vega *l.6. in Concil. Trid.cap.* 20. conceſſerit dari poſſe hominem tam rudem, qui pro breuiſſimo tempore laboret ignorantia inuincibili vnius Dei, & poſſit excuſari ab idolatriæ crimine hoc non admittit, quamuis de eo dubius ſit Raphael à Turre 2.2.*q.*94 *a.2. dub.*3. Et dicendum eſt dari non poſſe, quia in hoc non eſt præcipitandus aſſeſus, & nulla datur; vel dari poteſt probabilis ratio, quæ verè probabili apparentia oſtendat, vel Deum vnum non eſſe omnium rerum principium, vel eum non eſſe ſolum vt Deum colendum. Et propterea quod ignorantia non excuſet idolatras à peccato habetur Sap.*cap.*13. & ad Rom.*cap.*1. *& 2. Nam & Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* *Pſal.* 18. Et inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, vt ſint inexcuſabiles omnes, qui habentes notitiam ſignificationis ipſius Dei, vel negãt Deũ eſſe, vel eũ coli debere, vel aſſerũt poſſe plures Deos coli.

216 De præcepto autem honorandi parentes euidentiſſimum eſt non poſſe dari errorem, qui nõ ſit craſſiſſimus, & voluntarius, vnde nec aliquando fuit aliqua natio, quæ ſenſerit parentes non eſſe colendos. Et idem dicitur de præcepto prohibente homicidium, quod adeo manifeſtam conſequentiã habet ad illud principium per ſe notum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, vt non ſit dabilis tuſticus adeo hebes, vt de facili non poſſit inhoneſtatem homicidij deducere ſine Doctore per rationis lumen. Et idem dicitur de peccato non mœcandi, & non furandi, & non concupiſcendi rem, vel vxorem alienam. Quia nullus eſt tam rudis, qui non ſentiret ſibi iniuriam, & iniuſtitiam fieri, ſi alius ipſum vellet occidere, vel eius vxorem, aut bona ſubripere, opere, vel etiam deſiderio. Sic igitur præceptorum Decalogi ſi ſecundum ſe ſumantur, non poteſt dari ignorantia poſitiua, ſeu error inuincibilis, & probabilis.

217 Sed ſi loquamur de præceptis Decalogi ratione adiunctæ alicuius circumſtantiæ, & in particulari caſu, poterit aliquorũ dari probabilis ignorantia, ſeu error. Quia poterit eſſe quod adſit circũſtantia ex qua aut verè, aut apparenti probabilitate limitetur vniuerſalitas talis præcepti. Quod multis exemplis declaratur, vt v. g. poſſe ignorari probabiliter, ſi præceptũ naturæ vrgeat ad ſubueniendum ex bonis proprijs patri in graui aliqua neceſſitate exiſtenti dicunt Curiel, & ex eo Martinez de Prado *nu.* 29. Et certè de eo, quod eſt filium non poſſe ingredi Religionem, ſi relinquat parentes in graui neceſſitate, etiam fuerunt diuerſæ opiniones. Nam aliqui voluerunt, quod poſſit filius relicto patre in graui neceſſitate ingredi Religionẽ, quod eſt contra communem ſententiam, & contra quos diſputaui *de ſtat. & off.* hom. *t.* 3. *qu.* 189. *a.* 6. *num.* 11. Sic ergo, & multo magis tempore Gentilitatis potuit dari caſus cum talibus circumſtantijs, in quibus haberetur apparentia probabilis, quod in aliquo caſu præceptum ſubueniendi parẽtibus non obligaret. Similiter circa præceptum nõ mentiendi, & non iurandi falſum potuit eſſe ignorantia probabilis. Sic enim Azor. & Sanchez *d.nu.* 33. Martinez *num.*33 admittunt etiam nunc in aliquibus ruſticis poſſe dari ignorantiam probabilẽ, per quam iudicent licere mentiri propter aliquod maximum bonum. Et Sanchez *d.nu.*33. & Martinez *nu.*25. admittunt multos probabili ignorantia credere

dere nō eſſe peccatum periurium ob vitam, & honorem propriè, vel alienum tuendum. Et circa legem homicidij Curiel *d. dub.* 4. & ex eo Martinez *nu.* 29. concedunt probabilem eſſe poſſe ignorantiā in aliquo, qui exiſtimat licere occidere priuata authoritate contemnentem Deum, vel qui tyrannicè opprimit Rempublicam, vel occidere ſe ipſum in defenſionem caſtitatis, aut alterius virtutis, aut pro bono communi.

218 Pariter quantum ad præceptum de non furando Curiel, & Martinez de Prado docent poſſe eſſe in aliquo probabilem ignorantiam, quod liceat furari ad ſubueniendum graui neceſſitati propriæ, vel alienæ. Et quantum ad præceptum caſtitatis, quod poſſit dari præcipuè in pueris probabilis ignorantia, de eo, quod pollutio ſit peccatū tradunt Sanchez *d. num.* 33. Palaus *tract.* 2. *d.* 1. *p.* 15. *n.* 6. Diana *p.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 118. Layman, Bonacina, & Salas apud Martinez de Prado *n.* 26. Inuincibilē etiam, ſeu probabilem ignorantiam de pluralitate vxorum prohibita admittunt Sotus *in* 4. *d.* 33. *q.* 1. *a.* 2. Medina, Aluarez, Gregorius Martinez *locis citatis.* & Martinez de Prado *n.* 24. Et cum D. Thomas 3. *p. q.* 80. *a.* 4. *ad quintum*. dicat non excuſari eum, qui ex ignorantia iudicauit hoc non eſſe peccatū, Medina *d. a.* 2. *d.* 4. & Aluarez *d. diſp.* 153. *nu.* 14. id interpretantur verum eſſe in Chriſtianis, in quibus ferè nunquam longo tempore admittēda eſt ignorantia inuincibilis circa malitiam ſimplicis fornicationis; ſecus verò in infidelibus, & inſtructione carentibus.

219 Quamuis verò huiuſmodi exempla ego omnino non approbem, maximè quia, vt dicebā, ad ignorantiam contrariam probabilem, neceſſe eſt, vt adſit probabile motiuum, quod vrgeat, & ſit ſufficiens ad determinandum intellectum ad hoc vt iudicet, legem vniuerſalem notam, & lumine naturæ manifeſtam in hoc, vel illo caſu locum non habere, quod non eſt ita facile inuenire, vel in fornicatione, vel in voluntaria pollutione, vel vbicūque circumſtantia non habet maximam apparentiam honeſtatis, & talis, vt poſſit iudicari legem non extendi ad caſum tali circumſtantia veſtitum. Nihilominus apparet de mente DD. eſſe quod ratione harum circumſtantiarum poteſt dari probabilis error circa naturæ legem, in caſibus particularibus.

220 Quæ verò dicta ſunt de præceptis Decalogi multò magis vera eſſe poſsūt de alijs legis naturæ præceptis, quæ magis remotè diſtāt à primis, & vniuerſaliſſimis principijs legis naturæ. Nam circa iſta poſſet etiam dari ignorantia probabilis de aliquibus ſecundum ſe ſumptis, quæ valdè remota ſunt à principijs per ſe notis. Circa quod aduertendum, quod vbi cōſecutio præcepti alicuius particularis ad prima principia legis naturæ non eſt euidens nobis, & certa, ex hoc poteſt facilius probabiliter opinari, quod tale præceptum non obliget. Inde eſt quod ex hac cauſa nunc in quampluribus materijs oppoſita ſentiunt DD. de ſimilium præceptorum obligatione. Et nunc quoque multæ, & oppoſitæ ſententiæ ſunt de indiſſolubilitate matrimonij, quatenus matrimoniū eſt in officiū naturæ, vt videre eſt apud Sanchez *l.* 2. *diſp.* 13. Et propterea dari poſſe errorem, ſeu ignorantiam probabilem de perpetuitate matrimonij, imò & vnitate vxoris, & circa delectationē moroſam in Venereis dixit Vaſquez *d. diſ.* 122. *cap.* 2. *in fine*. Et quod repudium ante legem Chriſti fuerit licitum voluerunt Medina, & alij apud eundem Sanchez *d. diſp.* 13. *nu.* 6. Vnde (quidquid ſit de his opinionibus gratia exempli adductis) hoc verum eſt, quod lex naturæ in omnibus ſuis præceptis non eſt noſtræ imbecillitati adeo clara, & manifeſta, vt non ſit expoſita diſputationi, & ita vt propterea non ſint dabiles opiniones probabiles ad vtramque partem.

221 At verò loquendo de ignorantia priuatiua primo certum eſt non poſſe dari ignorantiam priuatiuam primorum principiorum legis naturæ; quia huiuſmodi principiorum cognitio eſt nobis naturalis. Pertinet enim eorum cognitio ad ſynderesim, vt habet D. T. 4. *d.* 24. *q.* 2. *a.* 4. *c.* Synderesis verò eſt habitus nobis connaturalis, iuxta eundem S. Thomam *p. p. q.* 79. *a.* 12. Quamobrem impoſſibile eſt, quod in homine ſit ignorantia, quæ ſit priuatio habitus ſynderesis, ſeu cognitionis primorū principiorum. Sed nec datur, aut dari poteſt in aliquo priuatio actualis cognitionis eorumdem primorū principiorum, quia ſynderesis nunquam extinguitur, ſeu nunquam amittitur, ſed ſemper repugnat ei, quod eſt contra naturalia principia, vt habet D. Th. 2. *diſt.* 39. *q.* 3. *a.* 1. *c.* vbi ad quartum habet, quod ſynderesis ſemper remurmurat in peccante, etſi ipſe non percipiat propter inclinationem habitus, aut impetum paſſionis. Et idem habet D. Th. *q.* 16. *de ver. a.* 3. *c. & ad primū, & ſecundum*. Itaque circa prima principia naturalia, nimirum quod bonum eſt agendum, & malum fugiendum, in habente vſū rationis, nec habitualis ignorantia, nec actualis incōſideratio datur, ſed ſemper lucet ſynderesis ſcintilla aliqua; & ſic pro hac parte non poteſt dari nedum error, ſed nec actualis inconſideratio, nec habitus priuatio. Quamobrē in ſyllogiſmo practico prima maior eſt, & naturaliter nota tam habitu, quam actu. Vnde quod dixit Mont. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 2. *n.* 46. quod ſcilicet primorum principiorum iuris dari poteſt inconſideratio, intelligi debet, de non primo primis, non verò de actu ſynderesis, quæ ſēper contra malum remurmurat.

222 Hoc ſuppoſito dicitur, quod illorum præceptorum naturæ poteſt dari, vel ignorantia, vel inconſideratio inuincibilis, aut probabilis etiam pro tempore, pro quo obligant, quæ ſupponunt ens, vel factum, vel circumſtantiam, vel qualitatem entis, cuius poteſt dari ignorantia, aut inconſideratio inuincibilis, & probabilis. Ratio eſt, quia ſi obligatio iuris naturalis fundatur ſuper illo ente, aut facto, aut circumſtantia, aut qualitate, non eſt ſine illis, & ſine illorum cognitione non cognoſcitur ille. Sic qui inuincibiliter ignorat Deum eſſe, ignorat præceptum religionis de colendo Deo. Qui inuincibiliter ignorat parentes eſſe, ignorat inuincibiliter præceptum pietatis de honorandis parentibus. Qui natus in ſyluis, & à feris nutritus nullum vidit hominem, aut mulierem ignorat propagationem naturæ per matrimonium, leges matrimonij. Qui inuincibiliter non conſiderat hunc quem credit lupum eſſe hominem, inuincibiliter non conſiderat legem prohibentem homicidiū. Qui inuincibiliter non conſiderat hanc non eſſe Rachelem vxorem ſuam, inuincibiliter nō conſiderat legem prohibentem illi commiſceri. Et quia huiuſmodi entia, facta, circumſtantiæ, aut qualitates quamplurimæ poſſunt inuincibiliter, aut pro-

Digitized by Google

probabiliter ignorari, ideo legis naturalis fundatæ ſuper huiuſmodi poteſt dari ignorantia, aut inconſideratio inuincibilis, aut probabilis.

223 Ideo dicitur, quod legis naturalis præcipientis affirmatiuè pro tempore pro quo obligat, poteſt dari inconſideratio, aut etiam ignorantia inuincibilis. Si enim contingat aliquem non excitari, vt conſideret circumſtantiam temporis pro quo lex obligat etiam legis obliuiſcitur, & hoc inuincibiliter quia ad hoc vt homo poſſit proximè ſe mouere ad actualem conſiderationem circumſtantiæ illius temporis non ſufficit notitia legis in cõmuni, ſed neceſſaria eſt ſpecialis excitatio ad conſiderationem illius circumſtantiæ, cuius propterea poteſt naturaliter obliuiſci. Sed legis ipſius ſecundum ſubſtantiam poteſt dari obliuio inuincibilis pro eo tempore pro quo obligat, quia vt cum Caietano dicebamus *ſup. art. 4.* Eorum etiam quorum notitiam habitualem habemus frequenter ſine culpa inuincibiliter obliuiſcimus. Si quis etiam detur ſine ſua culpa non ſufficienter inſtructus de omnibus præceptis naturæ, poterit, aliquod præceptum inculpabiliter ignorare etiam pro tempore, in quo præceptum obligat. Dicitur verò ſecundo, quod vbi pro tempore, pro quo præceptum naturæ obligat homo excitatur ſufficienter ad plenam cognitionẽ obiecti etiam quantum ad circumſtantias, non poteſt dari in homine ſic excitato inconſideratio, vel ignorantia priuatiuè, niſi quæ ſit vincibilis, & craſſa, & culpabilis, ſolùmque poterit in caſibus ſupra explicatis dari probabilis error, aut dubium. Ratio eſt quia obiectum legis naturalis, vel ſecundum ſe ſumptum, vel ſuis veſtitum circumſtantijs habet ad rectam rationem, vel neceſſariam connexionem, vel neceſſariam repugnantiam, quia lex naturæ nõ præcipit, niſi actus virtutum, qui ſunt ſecundum ſe boni, vel non prohibet, niſi actus per ſe malos D. Th. *p. 2. q. 94. a. 3.* Homo ergo ſic ſufficienter excitatus ad plenam cognitionem obiecti, tunc cum legis naturalis præceptum vrget, vel cõſiderat quantum poteſt, & debet; vel non. Si non conſiderat, inconſideratio, ſeu etiam ignorantia, quæ inde ſequitur eſt vincibilis craſſa, & ſupina. Quia homo non debet operari, niſi prius ex pleno conſilio videat, an actio eius ſit conformis rectæ rationi, ſeu quod idem eſt, legi naturali. Sed ſi conſiderat, iam ſumus extra caſum ignorantiæ, aut inconſiderationis priuatiuæ. Quia ſi ille diſcurrẽdo veritatem forſan etiam prius ignoratam conſequitur ignorantia ceſſat. Si verò errat, & malè diſcurrit, erit error vincibilis, & craſſus, vel in aliquo caſu erit probabilis fortaſſe iuxta prædicta. Sed ſi diſcurrendo practicè remanet dubius, tenetur ſequi viam tutam, & ſi ex dubia conſcientia agit vincibiliter, craſsè, & culpabiliter agit. In nullo ergo caſu poteſt in aliquo eſſe priuatiua ignorantia, aut inconſideratio inculpabilis, in quo homo pro tempore quo obligat præceptum eſt excitatus ſufficienter ad hoc, vt poſſit, ſi velit, plenè cognoſcere obiectum, quod eſt materia legis naturalis.

228 Dicitur tertio, quod etiam extra tempus illud præciſum, in quo præceptum aliquod naturæ obligat, ignorantia illius erit cenſenda vincibilis, & craſſa, ſi quis tali legis naturæ laboret ignorantia, vt non ſit diſpoſitus, & aptus legem ſeruare pro tempore ſuo. Sic enim ex ignorantia non excuſabitur, ſi in tempore illo præciſo, in quo præceptũ affirmatiuum obligat, illud non obſeruet, licet, tũc faciat, quod in ſe eſt, vt legis obligantis vim inquirat, ſi interim dum diſcurrit, conſiliatur, & inquirit expirat tempus, pro quo præceptum obligabat. Ideo tenetur vnuſquiſque ſcire, quod communiter ſciunt homines ſuæ cognitionis, vt non neceſſitetur, tunc ſolùm addiſcere cum vrget obligatio præcepti, ſed debet ante addiſcere, vt pro illo tunc ſciens id, ad quod tenetur, illud punctualiter obſeruet. Sic enim neceſſe eſt præueniendo addiſcere, ſi non ſufficit addiſcere tunc cum inſtat neceſſitas operandi.

225 Et ſic videtur, quod in hoc caſo ignorantia priuatiua præcepti naturalis eſſet inuincibilis, ſi antequam inſtet tempus, pro quo obligat præceptũ affirmatiuum aliquis nõ potuit illius habere ſcientiam particularem, quam poſtea etiam excitatus nõ potuit conſequi pro illo inſtanti, pro quo præceptum obligabat. Sed huiuſmodi caſus non admittitur. Tum quia præcepta affirmatiua regulariter nõ obligant pro inſtanti indiuiſibili. Tum quia neceſt caſus regulariter poſſibilis, quod aliquis non potuerit ſcire, quæ alij ſuæ conditionis ſciunt communiter. Tum quia licet ſufficiat, vt de occultioribus, quæ communiter non ſciuntur, expreſsè, & explicitè habeatur tanta notitia, ex qua adueniente caſu in quo lex obliget aliquis ſciat dubitare, tamen dato huiuſmodi caſu rationabilis dubij, debet dubitans ſeruatis iuris regulis dubiũ practicum deponere, & id ſeruare, quod in eo caſu dubio, lex naturæ præcipit obſeruari, nec ſe periculo peccandi exponere. Et ita in hoc caſu non eſt pura ignorantia priuatiua, ſed remanet conſcientia dubia. Ex qua tamen nec debet dubius operari, ſed debet ſcienter, & prudenter dubium practicum deponere, & quod ſibi rationabile, & tutum videatur operari. Et certè in hoc caſu ſi dubium remaneat ex priori craſſa ignorantia, dubitans eius pœnitere debet, aliter ſi præceptum reale legis naturæ non ſeruet, non excuſabitur à peccato, quia id ex craſſa ignorantia originem trahet.

SVMMARIVM.

226 *Dari non poſſe ignorantiam inuincibilem rerum fidei multi dixerunt.*
227 *Oppoſitum eligitur.*
228 *Quid ſit ignorantia fidei.*
229 *In eo, qui nihil audiuit de fide ignorantia eſt inuincibilis.*
230 *In eo, cui fides nec eſt propoſita ſufficienter, vt dubitet, ignorantia eſt inuincibilis.*
231 *Is, cui fides eſt ſufficienter propoſita, vt dubitet, non poteſt abſolutè diſſentire; ſed interim tenetur inquirere.*
232 *Qui prudenter dubitat, tenetur inquirere veritatem.*
An iſte teneatur orare.
233 *Ex inſufficientia propoſitionis fidei poteſt eſſe inuincibilis ignorantia.*
234 *Hoc non tam de facili admittendum.*
235 *Quando incipiat culpa infidelitatis in eo, qui veritatem non quærit.*
236 *In fidelibus circa quæ poſſit eſſe ignorantia inuincibilis.*

Qui

Digitized by Google

237 *Qui habet ſufficiens motiuum ad credendum ſtatim credere debet.*
238 *Præcipuè finem ſupernaturalem.*
239 *An quis teneatur credere viro docto.*
240 *Soluuntur argumenta contraria.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XI.

Vtrum legis fidei, ſeu diuinæ ſupernaturalis dari poſſit ignorantia inuincibilis, ſeu probabilis.

226 APud antiquos fuit multorum ſententia, non dari ignorantiam inuincibilem, ſeu probabilem legis fidei, ſeu diuinæ ſupernaturalis. Cum verò tribuatur hæc ſentẽtia Hugoni de S. Victore *l.* 2. de *Sacrament. p.* 2. *cap.* 5. Suarez *diſp.* 17. *de fide, ſect.* 1. *num.* 2. aduertit eum ſolum dixiſſe infideles non ſaluari, quod veriſſimum eſt, non verò dicit damnari ob ſpeciale peccatum infidelitatis. Communiter ergo pro hac ſententia referũtur Altiſiod. *in ſumm. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 2. *q.* 3. *circa fin.* Gulielm. Pariſien. *de fide c.* 2. *& de legib. c.* 21. Alexand. Alen. 2. *p. q.* 115. *alias* 127. *mem.* 8. *& q.* 153. *mem.* 3. D. Bonau. 3. *d.* 25. *a.* 1. *q.* 2. *ad vlt. & q.* 3. *ad penul.* Gabriel. *ead. diſt.* & clarius *in d. diſt.* 25. *q.* 2. *a.* 3. *dub.* 1. Adrian. *quodl.* 2. *q.* 1. *in fin. & quodl.* 4. *qu.* 1. 5. *ad ſecundũ autẽ.* Gerſon. *de vita ſpirit. lect.* 2. *& lect.* 4. *coroll.* 3. *alias* 3. *p. Alphab.* 61. *&* 62. Sylu. *v. ignorantia.* Cordub. *l.* 2 *q.* 4. *concl.* 2. *&* 3. Caſtro *l.* 2. *de lege pœnal. cap.* 14. qui tamen admittit inuincibilem ignorantiam ad breue tempus. Fũdantur verò in eo principio ſæpius repetito, quia facientem, quod in ſe eſt, Deus illuminat; De Chriſto enim dicitur Io. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; igitur nulla eſt in his ignorantia inuincibilis. Et confirmatur, quia ex quo *in omnem terram exiuit ſonus eorum*, ſcilicet Apoſtolorum, Paulus ad Rom. 10. nõ admittit aliquam excuſationem ignorantiæ circa diuina in omnibus. Et confirmatur etiam ex S. Aug. *epiſt.* 180. *& lib. de Grat. & lib. arb.* vbi huiuſmodi ignorantes nõ excuſat à pœna damnationis.

227 Nihilominus communis ſententia admittit dari poſſe legis fidei, ſeu diuinæ ſupernaturalis ignorantiam inuincibilẽ. Ita D. T. 2. 2. *q.* 10. *a.* 1. *c.* & ibi Caiet. & Bannes, Medina, *p.* 2. *qu.* 76. *ar.* 2. *dub.* 4. Greg. Martinez *dub.* 4. Aluarez *diſp.* 153. *nu.* 10. Serra. *dub.* 2. Zumel & Curiel Monteſin. *num.* 64. Card. de Lugo *diſp.* 13. *de fide, num.* 34. Vaſquez *diſp.* 150. *&* 121. Durand. *in* 3. *diſt.* 35. *qu.* 1. *ad primum.* Sotus *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 2. Can. *relect. de Sacram. in gen. p.* 2. Victoria *relect. de Ind. n.* 32. Petrus Soto *tract. de ratione medend. peccat. p.* 2. Azor. *t.* 1. *l.* 1. *c.* 13. *q.* 2. Valent. *diſp.* 6. *q.* 6. *p.* 1. Sanchez *l.* 1. *in Decal. cap.* 16. *nu.* 32. Suarez *de fide, diſp.* 17. *num.* 5. Conrad. *de contract. q.* 30. Almainus *tract.* 1. *moral, cap.* 4. Armac. *l.* 8. *de quæſt. Armenorum, cap.* 39. Vega *l.* 6. *in Concil. Trident. cap.* 18.

228 Primò hic conſiderandũ eſt quid ſit ignorantia fidei, & iuris ſupernaturalis; non enim idẽ eſt fidei ignorantia, & infidelitas, ſed maximè diſtinguuntur. Multa enim ſunt ad credendum ex præcepto fidei neceſſaria. Eſt enim neceſſaria credendorum apprehenſio, & eorumdem notitia tam habitualis, quàm actualis; neceſſe enim eſt primò apprehendere, quod detur lex fidei, & quid lex fidei credendum, & agendũ præcipiat, quod ex parte ſciunt etiam ex Hæreticis, & Turcis, & Iudæis, multi, qui Religionis Chriſtianæ notitiam habent; & ſecundò ſcire neceſſe eſt credibilitatem myſteriorum fidei, & ſic quod detur obligatio ex lege fidei ad illa credenda. Sed præterea tertiò neceſſarius eſt aſſenſus, per quem quis fidei myſteria audit, & credit. Fides in ſolo aſſenſu conſiſtit, vt habet D. Th. 2. 2. *q.* 8. *art.* 5. *ad tertium.* Apprehenſio reſpicit fidem, & legem eius, & myſteria, vt ſunt entia ſignificata per propoſitiones, ſub ea ratione, ſub qua ens eſt prius vero, & bono. Et circa hunc actũ verſatur donum intellectus, per quod mens illuſtratur, vt penetret terminos propoſitionum, & attingat illos, & eorum ſignificatum. Per hoc enim donum datur intellectui acumen, vt penetret intima eorum, quæ audit à proponente fidem. Cui acumini opponitur hebetudo, per quam mens ad intima penetrare non ſufficit. Sed præterea ſecundo eſt neceſſariũ iudiciũ practicũ de credibilitate myſteriorum fidei: quod iam reſpicit illa, vt vera ſecundum communẽ rationẽ credibilis. Et ſimul vt bona bonitate credibilitatis, & ſic neceſſe eſt, quod intellectus iudicet myſteria fidei eſſe credibilia. Hoc totũ docuit D. T. 2. 2. *q.* 8. *a.* 6. *c.* dicens. *Sic ergo circa ea, quæ fidei proponuntur credenda, duo requiruntur ex parte noſtra. Primo quidem, vt intellectu penetrentur, vel capiantur: & hoc pertinet ad donum intellectus. Secundo autem oportet, vt de his homo habeat iudicium rectum, vt æſtimet his eſſe inhærendum, & ab eorum appoſitis recedendum. Hoc ergo iudicium quantum ad res diuinas pertinet ad donum ſapientiæ, quantum verò ad res creatas pertinet ad donũ ſcientiæ, quantũ verò ad applicationem ad ſingularia opera, pertinet ad donum conſilij.* In propoſito igitur noſtro ignorantia fidei ſumitur pro carẽtia vtriuſque notitiæ præcedentis fidem, ſiue ſit carentia apprehenſionis eorum, quæ ſunt fidei, ſiue carentia iudicij recti de eorum credibilitate. Vtraque verò ignorantia poteſt eſſe ſimplicis negationis, & prauæ diſpoſitionis, & vtraque poteſt eſſe habitualis, & actualis, & de vtraque videndum eſt, an poſſit eſſe inuincibilis, & probabilis. Diſſenſus verò ab illis, quæ propoſita ſunt eſt infidelitas, & in baptizato eſt hæreſis, ſi ſit voluntarius, & pertinax.

229 His verò ſuppoſitis tres caſus diſtinguuntur, ſcilicet primo eius, qui nihil prorſus de fide audiuit, ſecundum illius, cui propoſita eſt doctrina fidei, ſed inſufficienter, tertius illius, cui fides ſufficienter eſt manifeſta. Indubitatum eſt in primo caſu dari ignorantiam inuincibilem fidei, & impoſſibilitatem manifeſtam credendi. Quod probauit Apoſtolus ad Rom. 10. dicens. *Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicãte.* Veritates enim fidei ſunt ſupernaturales, & ratione naturali inueſtigabiles, & præterea fides ex natura ſua eſt ex auditu. Impoſſibile igitur eſt credere, quod non eſt auditum, & eſt impoſſibile eſſe auditum, quod non eſt prædicatum, ſeu manifeſtatum loqutione. Qui igitur nihil de fide audiuit, non poteſt credere.

230 Secundus verò caſus diſtinguitur; Nam qui aliquid audiuit de fide, ſed inſufficienter, vel quod audiuit nec eſt ſufficiens ad prudenter dubitandum de falſitate ſui ritus, & fidei neceſſitate,

vel

Digitized by Google

vel ſaltem eſt ſufficiens ad dubitandum. Ratio diſtinctionis, quia ad prudenter iudicandum, an aliquod ſit credibile non ſufficit proponere illud, quod credi debet; ſed neceſſe eſt proponere motiua, quæ illud probent credibile. Quod ſi non proponuntur ſufficientia motiua, propoſitio eſt inſufficiens ad neceſſitandum ad finem. Vt enim colligitur ex D. Th. *quodl.3.ar.10.* & docent Caiet. 2.2. *q.1.a.4.* Victoria *releſt. de Indis concl.* 1. *&* 2. Vaſq. *p.2.diſp.120.cap.5.* Monteſ. *p.2.q.76.a.2. nu.71.* Infidelis ſtatim, ac audit docentem res fidei non tenetur poſitiuè præbere aſſenſum. Si ergo propoſitio fidei ſit adeo inſufficiens, vt qui de fide audiuit, nec prudenter poteſt dubitare de fidei neceſſitate, eſt infidelis inuincibiliter; præcepta enim Dei ſunt rationabilia, & nō obligant ad imprudenter agendum, & ſecūdum Eccleſiaſticū *cap.18. Qui citò credit leuis eſt corde.* Ille igitur cui fides propoſita eſt, ſed adeo inſufficienter, vt prudenter nec poſſit dubitare de fidei neceſſitate, vel ſuæ ſectæ falſitate, non poteſt ſe mouere, nec vt prudenter credat, nec vt prudenter de fide inquirat, & ideo laborat inuincibili ignorantia. Caiet. 2. 2. *q.1.a.4.* Medina *p.2. q.76 a. 2. dub. 4.* Suarez *diſp.97. de fide, ſect. 1. nu.9.* Monteſ. *vbi ſupra*. Qui *num. 72.* probat, quod imo peccat, qui leuiter credit, & nedum ex leuitate credendi, ſed quia ponit ſe periculo errandi. Nam & poteſt eſſe, quod fidem Chriſti proponens, ſit hæreticus, & doctor falſus, vnde nec ſtatim eſt omni ſpiritui credendum, ſed examinanda quæ proponuntur, an ſint prudenter credibilia. Vbi verò infidelitas in qua quis viuit contineat errorem vincibilem, & improbabilem contra legem naturæ; iam ille poteſt, & tenetur veritatem inquirere, ſed non per hoc tenetur inquirere de fide ſupernaturali determinate, ſi nihil de ea audiuit. Si tamē aliquid audiuit, ſed tale, quod nec ſic ſufficiens ad dubitandum, an fides ſit neceſſaria, tenebitur ille ad inquirendam veritatem cōſonam homini naturæ; ſed non tenebitur fidem quærere. Nam & inuenta naturali veritate, quam tenetur inquirere; niſi magis informetur de fide, non tenebitur eam quærere.

231 Sed ille, cui fides eſt propoſita adeo ſufficienter, vt prudenter poſſit dubitare de fidei veritate, & neceſſitate, & ſic de falſitate ſuæ ſectæ, peccat cōtra fidem, ſi fidei diſſentit abſolutè, & ſi maiorem fidei notitiam non inquirit. Ita DD. citati. Peccat primò contra legem fidei, vt continet præceptū negatiuum prohibens diſſenſum, ſi abſolutè contrariè diſſentit fidei; quia qui eſt dubius de alicuius veritate, licet ex hoc non teneatur eam credere, quia quod eſt dubium, poteſt eſſe falſum; tamen nec poteſt poſitiuè contrariè diſſentire; quia, quod eſt dubium, poteſt eſſe verum. Ideo talis in generali debet aſſentire ei parti, quam veram inueniet, & interim non peccat, ſi ſuſpenſus maneat, nec vni, nec alteri parti aſſentiat; igitur ille, cui ſufficienter eſt propoſita fides taliter, vt prudenter poſſit de ea dubitare, non poteſt determinatè illi diſſentire, quia poteſt eſſe vera, ſicut de facto eſt, licet ipſe dubitet. Monteſ. *p. 2. q.76 a.2. num. 71.* Nihilominus quia conuerſio in Deum, vt in vltimum finem eſt neceſſaria ad honeſtatem cuiuſcumque actus, ideo cognitio, & aſſenſus ad ea, quæ ſunt vltimi finis eſt neceſſarius etiam in eo pūcto, in quo homo acquirit vſum rationis iuxta captum illius ætatis, vt ex tunc non operetur, niſi ordinando ſe & omnia in Deum tanquam in finem. Et ſic in eo puncto, in quo primo audit dari etiam finem ſupernaturalem, vt poſſit, & teneatur ſaltem dubitare de neceſſitate tendendi in eum finem tenetur ſe conuertere in illum. Non quia tunc teneatur determinatè aſſentiri veritati ſibi propoſitæ inſufficienter abſolutè, & de qua prudenter non eſt, niſi dubius, ſed quia in communi debet aſſentire veritati, & ſub conditione etiam fini, vt ſupernaturali, vt ex eo puncto quatenus verè neceſſe ſit, poſſit ipſe operari propter talem finem, ſine cuius intentione, & ordine nullus eſt completè perfectus.

232 Tenetur verò quærere veritatem, & ſi negligat peccat, & iam non eſt probabiliter ſeu inuincibiliter ignorans; quando verò peccet, qui negligit ſcire, quando poteſt, & tenetur, dictum eſt ſupra *art.8. num.88. & ar.9. num.* 202. Quomodo etiam teneatur ad extrinſecam diligentiam, nimirum ad inquirendum, & audiendum Doctorem fidei, & etiam ad interiorem implorationem diuini auxilij, vt non decipiatur, ſed illuminetur vt docentis verba audiat, & veritatem percipiat, dictum eſt etiam ſupra *ar.5.num.130. & 131.*

233 Cum igitur ea triplici capite ignorantia poſſit eſſe inuincibilis, vel quia ignorans non ſit ſufficienter excitatus ad hoc vt ſciat, vel ſcientiam quærat, vel ſecundo quia non habeat doctorem à quo adiſcat, vel tertio, quia non habeat niſi doctorem mendacem, & deceptorem; Serra *p.2.q.76. a.2. dub.2.* Ex primo capite nedum in infidelibus, ſed etiam in baptizato poteſt eſſe inuincibilis ignorantia totius legis ſupernaturalis. Medina *p. 2. q.76. a.3. dub.4. §. Ex prædictis*, & hoc etiam per totam vitam, ſi contingat v.g. infantē baptizatum fieri captiuum, & duci ad partes, ad quas nullus fidei rumor perueniat. Cæterum moraliter loquendo ex huius conditionis defectu rarum erit, quod in baptizatis admittatur inuincibilis ignorantia eorum, quæ tenentur ſciri; cum non deſint, qui res fidei doceant; cum & parentes Catholici ſimul cum lacte nutriant ſuos in fide; ſed & in Hæreticis habetur notitia fidei Romanæ, vnde non poteſt dici, quod nihil de vera fide audierint. Sed quia non quilibet auditus fidei ſufficit, ad hoc vt infidelis neceſſitetur ad fidem quærendam, aut amplectendam, adeo quod Victoria *Relect. quinta de Indis. ſect.2. propoſ. 5.num.14.* dixerit non ſibi conſtare an Barbaris Indis hactenus doctrina fidei fuerit ita propoſita, vt tenerentur credere ſub nouo peccato, inſufficientiam reducens nedum in defectum miraculorum, ſed in malum exemplum, ſcandala, & multas impietates Chriſtianorum in illis partibus; ideo poteſt eſſe, quod in infidelibus, etiam vbi aliquid de fide fuit auditum, detur ignorantia inuincibilis, ex defectu ſufficientis propoſitionis rerum fidei.

234 Quam tamen inſufficientiam non tam de facili admiſerim. Tum quia Infideles errant etiam ex ignorantia craſſa circa legem naturalem, vnde eſt quod ſimul ex ignorantia craſſa non cognoſcunt falſitatem ſuæ Religionis, & malum ſtatum in quo reperiuntur. Tum quia lex fidei Chriſtianæ pura, ſancta, & immaculata talis eſt, vt eius oppoſitum ſi ſincera mente conſideretur non appareat probabile. Tum quia eſto aliqua propoſitio fidei ſit inſufficiens, ad hoc vt neceſſitet ad ſtatim credendum, tamen erit inſufficiens ad dubitandum

Dubium autem de falſitate propriæ fidei, & de veritate fidei Chriſtianæ ſufficit, vt neceſſiter ad quærendum, & adiſcendum, quod ſi infidelis id negligat, iam eſt infidelis ex negligentia, non ex inuincibili ignorantia.

235 Hinc enim obiter aduertitur, quod qui eſt ſufficienter excitatus, vt quærat fidei Chriſtianæ veritatē, licet adhuc dici poſſit inuincibiliter ignorare fidem pro tempore neceſſario ad huiuſmodi inquiſitionem, & antequam inueniat veritatem, ſtatim tamen ac penſatis circumſtantijs perſonæ, loci, & temporis ſuccedit tempus, in quo veritatem inueniſſet, ſi eam quæſiuiſſet, incipit infidelitas eſſe priuatiua, vel contraria, & ex negligentia culpabilis. Poterit verò excuſari, ſi infidelis verè vel non habet, quem conſulat, & à quo adiſcat, vel ſi à magiſtro decipitur contra ſuam voluntatem Mont. *p.2. q 76.a.2. num.68.* vbi quod in infideli poteſt eſſe abolita cogitatio de ſupernaturalibus, vt iam naturali obliuinione non recordetur propoſitionis fidei, iam antea per multum tēpus ſibi factæ.

236 In fidelibus autem poteſt eſſe ignorantia inuincibilis aliquorum myſteriorum, ad quæ explicitè credenda non obligantur, ſeu quæ communiter non prædicantur, aut docentur, & explicantur, ſeu ſolemniter in Eccleſia non celebrantur. Sed eorum, ad quæ explicitè credenda obligantur, qualia ſunt quæ continentur in ſymbolo Apoſtolorum, vix dari poteſt caſus, quod ignorantia ſit inuincibilis, aut probabilis, Med. *p.2. q.76. art.3. dub.4. concl.4.* Greg. Martinez *p.2. q.76. a.2. dub.5. concl p.* Serra *dub.2.* & alij communiter.

237 In tertiò vero caſu eius, cui ſufficienter propoſita eſt fides, vt prudenter credere poſſit, dicitur quod ſtatim tenetur ſeruare præceptum fidei, & vt negatiuum, non diſſentiendo à veritate fidei propoſita, & vt affirmatiuum credendo explicitè Deum vt finem ſupernaturalem, qui nos redemit per Chriſtum. Tenetur enim ſtatim credere Deum vt finem ſupernaturalem, quia tenetur ad id, quod eſt neceſſarium ad hoc, vt in ſingulari poſſit operari honeſtè, & etiam meritoriè, & eſt neceſſarium vt primo primum principium agendi ſupernaturaliter: modo ſic eſt, quod ordo operum in Deum vt finem ſupernaturalem eſt neceſſarius vt opera ſint ſupernaturalia, & proportionata ſtatui gratiæ, ordinantur vero in Deum per fidem; neceſſe igitur eſt, vt homo ſtatim credat, ac poteſt id præſtare prudenter, vt ſic Deum poſſit amare, & non niſi ex Dei amore ſemper agere.

238 In hoc tamen eſt diſtinguendum inter aſſenſum reſpectu vltimi finis, & aliorum articulorum quorum actualis fides non eſt ad rectè agendum in omni tempore neceſſaria. Nam illos articulos non tenetur ſtatim exercitè credere is, cui ſufficienter ſunt propoſiti, ſed ſufficit, ſi pro tunc illis non diſſentiat. Quod tamen eſt quid metaphiſicè aſſertum, potius quam moraliter. Nam ſtatim, ac quis audit motiuum ſufficienter oſtendens articulum aliquem eſſe credibilem, ſi non diſſentit, aſſentiet. Quid quid ſit an metaphyſicè loquendo velit ſuſpendere omnem actum circa talem articulum. Nam ſi exit in actum circa talem articulum, vel erit diſſenſus poſitiuus, & hic erit malus, & infidelis, vel erit non diſſenſus poſitiuus, & hic ſimul erit aſſenſus, quia poſitiuè non diſſentire, non eſt niſi ex aſſenſu, ſed reſpectu vltimi finis, qui eſt Deus nos beatificans per fidem Chriſti mediatoris ſtatim ac infideli ſufficienter proponitur talis finis, debet ille poſitiue credere, quia debet ſe conſtituere in actu per id, quod eſt primum principium agendi, vt poſſit ſicut debet ſemper agere propter finem talem.

239 Cenſebitur vero ſufficienter propoſita fides, ſi motiua talia & taliter proponantur, vt ſufficiant inducere certitudinem moralem de credibilitate articulorum fidei, Dubium autem de fide teneri credere viris doctis, & ſi non credat peccare contra virtutem ſtudioſitatis dixit Vaſquez quem tamen impugnat Montel. *p.2. qu.76. art. 4.* vbi vult hanc peccare peccato temeritatis. Sed dicendum eſt quod ſola auctoritas priuati Doctoris de ſe non eſt ſufficiens, vt neceſſitet ad credendum niſi motiua quæ adducit ad id ſufficiant. Quod maximè verum eſt, reſpectu infidelis, qui nihil credit, vel prius nihil de fide audiuit, & qui non tenetur credere, quod vir, licet doctus, non ſit in materia religionis deceptus, ſicut de facto tot inſignes phyloſophi fuerunt decepti & quotidie viri alias doctiſſimi errant. Sicut non tenetur infidelis ſtatim credere, quod vir doctus ſit etiam pius, & nolit decipere. In fideli tamen, qui iam credit Eccleſiæ proponenti, ſi vir doctus ſit talis, quod omnibus penſatis debet ei præſtari fides, & proponit articulum vt ab Eccleſia propoſitum ad credendum, tenebitur fidelis dubius circa illum articulum illi credere.

240 Ad motiua in principio articuli adducta in oppoſitum, reſpondetur, & dicitur ad primum quod iam ſatis eſt manifeſtum, ex dictis *a.3.* quod licet Deus facientē quod in ſe eſt illuminet quantū opus eſt, vt iuſtificetur, tamen non datur lex vt illuminet illum in omnibus; & qui nihil audiuit de fide, non poteſt facere quod in ſe eſt ex fide, & vt fidem recipiat, nec datur lex, quæ obliget hominem, vt faciat quod in ſe eſt, vt iuſtificetur, & vt abſtineat à peccatis ad hunc finem vt ſciat, quæ tenetur ſcire, vt probatum eſt *art. 5.* & ideo in eo, qui non eſt excitatus ad fidem, ignorantia eſt inuincibilis, licet alias ſit malus, & impius. Paulus verò ad Rom. 10. loquitur de illis, quibus fides fuit propoſita ſufficienter.

SVMMARIVM.

241 *Non dari ignorantiam inuincibilem eius, quod quis ſcire debet multi aſſerunt.*

242 *Oppoſita ſententia communior, & vera.*

243 *Legis poſitiuæ dari poteſt inconſideratio inuincibilis.*

244 *Iuris dubij poteſt dari ignorantia probabilis.*

245 *Legis nouæ poteſt dari ignorantia inuincibilis.*

246 *Legum particularium poteſt dari ignorantia inuincibilis.*

247 *Legum quæ non ſunt inſertæ in corpore iuris dari poteſt ignorantia inuincibilis.*

248 *Legum cōmunium dari poteſt ignorantia in mulieribus, militibus, &c.*

249 *Rarius poteſt contingere, quod iuris debiti detur ignorantia inuincibilis, licèt dari poſſit facilius inconſideratio, vel ignorantia probabilis.* 250.

250 *In foro externo ignorantia regulariter non præſumitur inuincibilis.*

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIONIS PRIMAE.

ARTICVLVS XII.

Vtrum iuris poſitiui dari poſſit ignorantia inuincibilis, ſeu probabilis.

241 Difficultas eſt de ignorantia illius Iuris, quod vnulquiſque ex ſtatu ſuo ſeu ex officio ſcire tenetur, Huius enim non dari ignorantiam Inuincibilem dixerũt Alex 2.*p.q.*162. *mem.*3. Durand. 3.*d.*25.*q.*1. *ad* 1. *Caſt. l.*1. *cap.*2. *&* *l.*2.*cap.*14. Adrian. *quodl.*1. *a.*3. *ad tertium* Nauar. Prælud. 1. *in fin. & cap.*23. *num.* 47. Valentia *p.*2. *diſp.*6.*q.prima p.*6. Azor *p.*1.*l.*1.*cap.*16.*q.*5. Conrad. *p.*2.*q.*6.*a.*8.§. *Circa iam dicta*, vbi quod ignorantia iuris debiti non poteſt eſſe antecedens. Et probatur ex *cap. ſi in laicis* 38 *diſt.* Et ratione, quia cum lex non obliget ad impoſſibile, vnuſquiſque poteſt ſcire legem, quam tenetur obſeruare, ſi vero negligit eam ſcire, craſſa eſt ignorantia, & vincibilis, ſed ſi non negligit eam adiſcit, illamque non ignorat, igitur vel in eo non eſt ignorantia, vel eſt vincibilis.

242 Communior tamen ſentẽtia affirmat dari poſſe ignorantiam inuincibilem etiam eorum, quæ ad cuiuſcumque ſtatum & officium pertinent ſic enim docent Aluarez *p.*2. *q.*76. *art.*2. *diſp.*553. *concl.* 8. *& ibid.* Gregor Martinez *dub.* 5. *concl.* 7. Serra *dub.* 2. Curiel *dub.* 5. Medina *dub.* 3. Zumel *diſp.*4. Vaſquez *diſp.*122.*c.*2. Salas *tr.*13.*d.*8.*ſect.*4. Val. *d* 6.*q.*6.*p.*1. Lorca *diſp.*30.*mem.*2. Sylueſ. *v. lex nu.* 3. *dicto* 4. Suarez de Cenſuris *diſp.*4.*ſec.*8.*n.*15. Sanchez *lib.*1. Moral. *cap.*16. *num.*27. Martinez de Prado *cap.*2.*q.*12.*num.*34.

243 In hac controuerſia primo hoc habendũ pro certo, legis poſitiuæ etiam, quantum ad ea quæ ſpectant ad officium, dari poſſe inconſiderationem inuincibilem; memoria enim humana labilis eſt, & poteſt contingere, quod homo etiam diligentiſſimus, & memoriæ tenacis, aliquando obliuiſcatur & non occurrat illi lex, & non ſit à quo excitetur ad illius conſiderationem.

244 Indubitatum eſt ſecundo legis poſitiuæ dari poſſe ignorantiam probabilem Hoc enim manifeſtum eſt experientia. Nam de legum multarum exiſtentia & obligatione quam plurimę inter DD. ſunt controuerſiæ, & opiniones oppoſitæ, quarum ſine dubio vna eſt vera, & oppoſita falſa, & tamen qui illam ſequuntur, non peccant, quia bona fide ſi procedant, & diligentiam adhibeant, vt veritatem cognoſcant, æternæ legi ſatisfaciunt, ſi faciunt iuxta id, quod verius eſſe, & rationabilius inueniunt. Hinc eſt axioma commune Iuriſtarum, quod iuris dubij, ſeu controuerſi dari poteſt ignorantia probabilis, & excuſans *Rota in Recent. deciſ* 268.*num.*2. *& deciſ.*662.*nu.*7.*part.*2. *& dec.*159. *n.*10. *&* 16. *& deciſ.* 287.*num.*14.*par.*6. Fagnan. *cap. Quoniam num.*33. *&* 49. *de conſtit.* & ex Alex. *conſil.*19.*num.*11.*l.*7. Fuſcus *v. ignorantia conc.*11.*n.*13.

245 Certum eſt tertiò dari poſſe ignorantiam penitus inuincibilem legis nouæ. Nam licet lex à ſui promulgatione obliget præſentes, & abſentes etiam tranſacto aliquo ſtatuto tempore, tamen poteſt de facili contingere, vt lex promulgata non fuerit ad omnium aures deducta, Nullus vero poteſt ſcire legem, & eius obligationem, niſi lex promulgata deducatur in eius notitiam, quia homo naturaliter non poteſt diuinare. Et hoc eſt verum nedum de legibus vniuerſalibus reſpectu omnium, ſed etiam de legibus particularis loci, & reſpectu eius, qui eſt de loco, quia benè contingere poteſt, quod tempore editæ legis multi ſint à loco abſentes, & quod poſtquam redierint non ſtatim eis lex innoteſcat, vt aduertit Francus hic *num.* 9.

246 Certum etiam eſt quartò, quod dari popoteſt ignorantia inuincibilis, ſeu probabilis legum particularis loci. Greg. Martin. *p.*2.*q.*76.*a.*2 *d.*5.*concl.*7. Aluarez *diſp.*153.*num.*16. Serra *dub.*2. Licet enim leges loci obligent aduenas, poteſt bene contingere, quod peregrinus aliquis, aut aduena pro aliquo tempore legem loci particularem ignoret. Et ideo quod leges municipales loci non ligent ignorantes, dixit Gloſſ. hic *in v. ſententijs*, *& in v. ſupina*. Et ſubditi etiam poſſunt aliquando ignorare probabiliter ſtatuta loci, vt ſicut dicit Franc. hic *num.* 6. ex Innoc. *in cap. dum ſupra de conuerſat. coniug.* ſi quis de nouo veniſſet ad locum ſtatuti, & ſtatutum non eſſet notum communiter. In Iudice tamen loci hæc ignorantia non tam facile admitti poterit, niſi iuxta dicenda, quia ſtatim tenetur illa ſtatuta municipalia loci perquirere, cum ſecundum illa teneatur iudicare. Dicitur verò quinto etiam legum communium, quæ non ſunt inſertæ in corpore iuris dari poſſe ignorantiam inuincibilem, vel probabilem, Propterea excuſari poteſt iudex loci, ſi ignoret aliquam conſuetudinem loci, quæ non ſit deſcripta in libro ſtatutorum, quia conſuetudo eſt ius non ſcriptum, & poteſt eſſe, quod etiam communiter non ſciatur. Similiter excuſari aliquando poteſt, ſi ignoret aliquã extrauagantẽ, quæ non eſt, in corpore iuris inſerta. Bart. apud Tuſc. *v. ignorantia concl.*10.*nu.*3.

248 Dicitur ſextò quod legum aliquarum, quę ſunt inſertæ in corpore iuris communis, vel in libris ſtatutorum Ciuitatum, & locorum poteſt dari ignorantia vel inuincibilis, vel probabilis in pluribus perſonis, vt in impuberibus, militibus, ruſticis, mulieribus, & ſimilibus, qui vel non ſunt capaces vt leges tantas, & tam multiplices vel percipiant, vel memoria teneant, & pro omni opportunitate conſiderent. *L. penul. in* 2. *reſponſ. ff. de iur. & fac. igor. Rota in* Recent. *deciſ.* 723. *num.*10. *p.*2. *& dec.*252.*nu.*14.*p.*9. Fag. *cap. Ex parte n.*16. de Regul. Tuſcus *v. ignorantia concl.*13. *num.*1. *& ſequen.* Feder. *de ſen. conſ.*199. *num.*2. Dyn. *conſ.*5. Caſtren. *conſ.* 298. *l.*1. Sic obligare agricolam ad hoc vt ſciat omnes leges agriculturæ, & mercatorem ad omnes omnino leges mercaturæ duriſſimum putarunt Greg. Martinez *p.*2.*q.*76. *art.*2. *d.*5. *concl.*7. & Aluarez *diſp.*153.*num.*16.

249 Et nihilominus dicitur ſeptimò rarius cõtingere poſſe, vt ignorantia iuris poſitiui ſit propriè inuincibilis, quamuis contingere facilius poſſit, quod ſit probabilis. Ratio eſt, quia eorum quæ vnuſquiſque obſeruare debet, tenetur etiam habere ſaltem talem notitiam ad minus confuſam, vt occaſione agendi adueniente ſciat dubitare, quod ſtrictius verum eſt de illis, qui ex officio particulari ſcire tenentur: Poteſt ergo contingere, vt vel obliuione naturali non recordentur, vel quod bona fide ſibi videatur, adhibuiſſe diligentiam ſufficientem, vt ſcirent, ſi lex adſit, ſed quod igno-

rent inuincibiliter, contingere poteſt ſolum, quando nullam notitiam habuerint legis nec diſtinctam, nec confuſam, & quod non ex eorum negligentia ſit talis notitiæ carentia. Quod quidem rarius poteſt contingere.

250 Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur, *& ad cap. ſi in laicis 38. diſt.* dicitur, quod loquitur de ignorantia quantum ad forum externum, quæ regulariter inuincibilis non præſumitur eorum, quæ quis ex officio tenetur ſcire, vel ex ſtatu ſuo. Et non valet dicere, quod non eſt neceſſe, quod ruſtici, vel mulieres, vel milites ſint profeſſione Theologi, vel iuriſtæ, aut Canoniſtæ, quia ſi hoc non eſt neceſſe, oportet tamen eos cõſulere Doctores, vt non deficiant ab eo, quod debent, Et quatenus non teneantur ad ſummam aliquam diligentiam, poterit eſſe, quod eorum ignorantia ſit probabilis, non vero (niſi rarius) quod propriè ſit inuincibilis. Et ſic patet reſponſio ad ſecundum.

SVMMARIVM.

251 *Ratio quæſtionis.*
252 *De fide eſt aliquos peccare ex ignorantia.*
263 *Ignorantia eſt cauſa per accidens.*
264 *Ignorantia eſt cauſa ſi priuat ſcientia impediente.*
255 *Antecedens eſt cauſa actus peccati.*
256 *Comitans non eſt cauſa actus peccati, niſi ſecundum quid.*
257 *Conſequens eſt, & non eſt cauſa peccati.*
258 *Affectata eſt, & non eſt cauſa actus peccati.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati.

251 DE duplici ignorantia habet hæc quæſtio difficultatem, ſcilicet de antecedente, & de affectata. De illa, quia cum excuſet à peccato, non videtur, quod poſſit eſſe cauſa peccati. De iſta quia ſi eſſet cauſa peccati minueret ſaltem peccatum, quod tamen communiter negatur.

252 Hoc primo præſupponitur, quod de fide eſt aliquos peccare ex ignorantia, quidquid in contrarium aliqui ſenſerint, aſſerentes nullum eſſe peccatum ex ignorantia, vt refert D. Bernardus Epiſ. 77. ad Hugonem Contra quos clamat ſacra ſcriptura. Pſalm. 24. dicens *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine*, & Actorum 3. *Et nunc fratres ſcio, quod per ignorantiam feciſtis; ſicut & Principes veſtri.* Quod & probatur ex alijs locis; quæ adducit D. Bernat. *ibid. & ſer.* 36. in Cant. & docent S. Clemens *l. 5. recognit.* S. Hier. *lib. 1. c. Pelag. & cap.* 46. in Ezech. S. Aug. *qq. vet. teſtam. q. 67. & lib. de Nat. & grat. cap.* 67. S. Ambroſ. *lib. 2. de interpret. cap.* 5. S. Io. Chryſ. hom. 7. in Matt.

253 Certum debet eſſe ſecundo, quod ignorantia, cum ſit quid priuatiuum, non poteſt eſſe cauſa per ſe poſitiuè influens & directè producens effectum, ſed ſolum poteſt eſſe cauſa, vt remouens prohibens, nimirum, inquantum eſt priuatio ſcientiæ, quæ poteſt eſſe impedimentum peccati, & de facto eſſet in illo, qui ſi ſciuiſſet, non peccaſſet D. Th. *p. 2. q. 76. a. 1.* & ibi expoſitores, & alij DD. communiter.

254 Ideò tertiò indubitatum eſt, quod ignorantia tunc ſolum eſt cauſa, quando priuat illa ſcientia, quæ impediuiſſet peccatum, ſi adfuiſſet. D. Th. *vbi ſupra*, & ibi Conrad. §. *nota autem* Sylueſ. *v. ignorantia num. 7.* Suarez *p. 2. tract. 2. diſp. 4. ſec. 1. & ſec. 2 num. 29.*

255 Cum verò triplex ſit ignorantia, ſcilicet antecedens, concomitans, & conſequens, de antecedente loquendo, quamuis videantur DD. diſſentire, antecedentem voluntatem eſſe cauſam peccati, negantibus Adrian. *quod l. 4.* Medina *prim. 2. q. 76. a. 1.* E contra Aluarez *p. 2. diſp.* 150. referente pro oppoſita ſententia Caiet. & Conradum *p. 2. q. 76. a. 1. & poſtea num. 6.* ſubdente meliorem eſſe modum loquendi Caietan. ſecundum quem ignorantia inuincibilis debet abſolutè dici cauſa peccati. Nihilominus res iſta difficultatem non habet. Nec D. Th. *vbi ſupra* inquit, quod ignorantia antecedens ſit cauſa peccati, ſed quod eſt cauſa actus peccati, Et ita propriè dici debet, nimirum quod ignorantia non eſt cauſa peccati formaliter, ſed ſolum materialiter, quia eſt cauſa illius actus ſecundum ſubſtantiam, qui ſi fieret ſcienter eſſet peccatum, & ſic eſt cauſa actus, qui eſt peccatum ea genere, ſed de facto in re non eſt peccatum excuſante id ignorantia, & hoc eſt quod ad illum *a. p. q. 76. primæ 2. docent* Caiet. Conrad. §. *Vbi nota*, Medina, Martin. *concl. 1.* Serra, Montes. *num. 7.*

256 Ignorantia verò concomitans non eſt cauſa peccati; niſi ſecundum quid. Primum probatur, quia illa ignorantia non eſt cauſa peccati, nec etiã per accidens tanquam remouens prohibens, quæ non priuat ſcientia quæ impediret peccatum, ſed imo data ſcientia adhuc peccatum & forſam facilius, & liberius eſſet At vero ignorantia comitans non priuat niſi illa ſcientia, quæ non impediret actum peccati, & peccatum ipſum; non eſt igitur cauſa actus peccati. *D. Th. p. 2. q. 76. a. 1.* & ibi Caiet. Conrad. Med. Martin. Aluar. *diſp.* 150. Serra, Montes, & alij. Sylueſ. *v. ignorantia num.* 7. Et nihilominus actus ille, qui fit ignorantia concomitante non eſt humanus omnino, quia non eſt voluntarius, cum incognitum voluntarium eſſe non poſſit, & ideo ignorantia concomitans eſt cauſa actus in ratione non humani, & non voluntarij, quia actus ſine ſcientia voluntarius eſſe non poteſt. Et nihilominus actus ignoranter factus poteſt conſiderari vel ſecundum ſubſtantiam & ſpeciem, quã habet ex obiecto, vel ſecundum quod eſt hic numero actus. De actu primo modo ſumpto intelligi debet, quod ignorantia comitans non eſt cauſa actus, quia qui ignorantia comitante v. g. occidit inimicum, illum occideret etiam ſi ſciret, & ſic ignorantia iſta non eſt cauſa, quod inimicus occidatur. Sed de actu ſecundo modo ſumpto, dicendum quod ignorantia concomitans reſpectu illius eſt antecedens, & verè eſt cauſa, quod ille actus numero ſit in rerum natura; nam ſi qui occidit inimicum ignoranter, ſciuiſſet illum inimicum illum occidiſſet, ſed tunc occiſio illa ex ſcientia proueniens fuiſſet in indiuiduo alius numero actus. Non enim eſt eadem numero voluntas quæ tendit in cognitum, & incognitum.

Con-

257 Conſequens autem ignorantia eſt per accidens cauſa peccati etiam formaliter, vt citati DD. docent. Actus enim, qui eſt ex tali ignorantia eſt peccatum de facto, & vt tale imputatur. Huius vero peccati cauſa per accidens eſt voluntas conſequens. Nam quatenus aliquo modo antecedit eſt cauſa actus, quia eſt priuatio ſcientiæ, quæ ſi adeſſet, actus non eſſet. Sed quatenus eſt voluntaria eſt cauſa, quod actus ſit peccatum de facto, quia non cauſat non voluntarium, vnde eſt voluntaria priuatio ſcientiæ. Et ſic remouendo inuoluntarium remouet id, quod impediret ne actus eſſet peccatum Quia tamen dari poteſt voluntaria ignorantia, quæ non antecedat actum, nec ſit cauſa illius, ſed ad illum concommitanter ſe habeat, quia ſic homo ex ignorantia indirectè voluntaria peccat, quod etiam peccaret, ſi expreſsè ſciret, Tunc ignorantia iſta, quæ ſimpliciter eſt conſequens, cum ſit voluntaria, Non eſt cauſa per accidens actus peccati, quia nō tollit eam ſcientiam, quæ actum peccati impediret. Quia tamen eſt ignorantia conſequens & voluntaria, ideo licet quia ignorantia eſt, diminuat aliquid, tamen quia voluntaria eſt, ideo cauſat per accidens peccatum, quia remouet inuoluntarium, quod impediret, ne actus ille eſſet peccatum.

258 Hinc de affectata ignorantia dicendum eſt, quod eſt cauſa peccati per accidens. ſi ſit talis, quod, ſi ignorans dum agit actu ſciret, non peccaret. In hoc enim caſu antecedit cauſalitate, & ſic eſt cauſa actus peccati. Aluarez *p.2.diſp.150. concluſ.2:* ex D.Th. *p.2.q.76.a.4. & q.3. de malo.a.6.ad quintum.* Verum affectata ignorantia ſæpe eſt comitans actum, & talis quod ignorans nil minus peccaret, ſi aduerteret. Et tunc ignorantia non eſt cauſa per accidens actus peccati, ſed quia eſt voluntaria eſt cauſa per accidens, quod actus ille ſit peccatum, quia tollit inuoluntarium, quod peccatum impediret; ſemper tamen aliquid inuoluntarij cauſat, vt videbitur, & vt ſic facit, quod actus non ſit omnino humanus, & ſic tam affectata, quam quælibet ignorantia cauſat aliquid in peccato. Et per hæc patet reſponſio ad obiecta in principio articuli:

SVMMARIVM.

259 *Ratio quæſtionis.*

260 *Inuoluntarium negatiuè & contrariè.*

261 *Omnis ignorantia cauſat aliquo modo inuoluntarium.*

262 *Inuoluntarium cauſat ignorantia quæ priuat ſcientia quæ impediſſet actum.*

263 *Pœnitentia ſignum inuoluntarij.*

264 *Ignorantia antecedens cauſat inuoluntarium.*

265 *Ignorantia antecedens non eſt cauſa voluntarij.*

266 *An ſemper cauſet inuoluntarium propriè.*

267 *Inclinatio voluntatis non affecta aliquo amore mala cenſetur virtualis amor boni.*

268 *Actus qui eſt ex ignorantia antecedente eſt voluntarius, & inuoluntarius.*

269 *Ignorantia concomitans facit non voluntarium.*

270 *Illud eſt inuoluntarium priuatiuum.*

271 *Actus ex ignorantia comitante eſt inuoluntarius in ſeipſo, & voluntarius in alio.*

272 *Ignorantia conſequens non facit inuoluntarium:*

273 *Quomodo faciat voluntarium in cauſa.*

274 *Affectata ignorantia facit inuoluntarium ſecundum quid.*

275 *Sola affectata ignorantia æquiparatur ſcientiæ.*

276 *Ignorantia antecedens excuſat à culpa & pœna.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XIV.

Vtrum ignorantia cauſet inuoluntarium.

259 QVia ignorantia non dicitur excuſare à peccato, niſi quia cauſat inuoluntarium, hoc primo eſt explicandum, qualiter ſcilicet ignorantia inuoluntarium cauſet, vt ex hoc poſſit explicari qualiter à peccato excuſet.

260 Primo autem hic diſtingui debet inuoluntarium in inuoluntarium negatiuè ſeu priuatiuè, & contrariè: inter voluntarium enim, & inuoluntarium datur medium non voluntarium. D. Anton. *p.p.tit.4.cap.3.§.5.* Conrad. *p.2.qu.6. art.8. §. aduerte*, & ibi Martinez *dub.2. ad quartam* Aluarez *diſp.156.num.9.* Inuoluntarium negatiuè, ſeu priuatiuè eſt illud quod eſt conforme, alicui voluntati formaliter, vel virtualiter exiſtenti in operante. Hoc enim, ex quo non eſt contra diſpoſitionē voluntatis operantis, ſed illi conforme, non cenſetur inuoluntarium contrariè, ſed negatiuè, vel priuatiuè. At vero voluntarium contrariè eſt illud, quod eſt contrarium alicui voluntati formaliter vel virtualiter exiſtenti in operante, vel ſaltem quod in operante non ſupponit aliquam voluntatē actu formaliter aut virtualiter exiſtentem in operante, cui ſit conformis; quia, hoc dato inuoluntarium; ſi alias ſit malum, ſemper erit contrarium inclinationi voluntatis de ſe inclinatæ in bonum, & ſic erit inuoluntarium contrariè.

261 Sic ergo ad quæſt. dicitur primo quod ignorantia omnis cauſat aliquo modo inuoluntarium, quia ad minus cauſat non voluntarium. Quoniam omnis ignorantia eſt priuatio ſcientiæ, ſine qua non eſt voluntarium, quia non poteſt eſſe volitum, quod non eſt cognitum. Dicitur vero, quod ignorantia per ſe cauſat inuoluntarium, quia licet ignorantia non ſit cauſa per ſe ipſius actus, ſed per accidens, cum non cauſet niſi remouendo ſcientiam quæ impediret actum, tamen cauſando per accidens actum, per ſe, id eſt non accidentaliter, & contingenter, ſed neceſſario & ex vi priuationis ſcientiæ, cauſat inuoluntarium. Et ſic per ſe ſumitur non vt diſtinguitur contra per aliud, ſed vt diſtinguitur contra accidentaliter. Caiet. *p.2.q.76 a.3.d.1.* Greg. Martin. *p.2.q.6.a.8.dub.3.§. Hoc ſuppoſito.*

262 Cum vero non omnis ignorantia cauſet inuoluntarium contrariè, & propriè dictum, illud cauſat illa ignorantia, quæ priuat illa ſcientia, quæ ſi adfuiſſet, impediuiſſet actum. Syluеſ. *v.ignorantia n. 4.* Conrad. *p.2. q.6. a.8.§. D.Thom.deducit, & q.76.a.2.§. Nota autem.* Quia ſi ſcientia impediuiſſet actum, ſignum eſt, quod actus ſit contra inclinationem voluntatis.

263 Dicitur etiam quod pœnitentia, ſeu diſplicentia, quæ habetur adueniente ſcientia de actu ignoranter habito, eſt ſignum inuoluntarij contra-

rariè Conrad. *p.5.q. 6, a.8. circa arg. Sed contra , & 6. Reſpondet.* Med. *ib.* & Martinez *dub.5. concl.* 1. Nã & huiuſmodi pœnitentia eſt ſignum , quod factum ignoranter ſit contra inclinationem voluntatis. Sed nihilominus, hoc eſt ſignũ fallibile, vt Conrad. cõſiderat *ib.§. Aduerte*, & Martin. *in reſp. ad* 6. Nã poteſt eſſe, quod poſt factũ mutata ſit cõditio operantis, ex qua fiat, vt nũc diſpliceat, quod prius placuiſſet.

264 Dicitur ſecũdò, quod ignorantia antecedẽs ſemper cauſat inuoluntariũ propriè, ſeu contrariè ſumptum. Ita D. T. *p. 5. q. 6. a. 8. & q. 76. a. 3. & 4.* & ibidem expoſitores eius D. Anton. *p. p. ti. 4. c. 3. §. 5.* Sed conſiderandum eſt, quod actus ea ignorantia antecedente proueniens eſt ſimpliciter volũtarius, & ſimpliciter inuoluntarius. Nam reſpectu obiecti cogniti eſt ſimpliciter volũtarius, ſed reſpectu eius vt ignorati eſt ſimpliciter inuoluntarius. Sic enim in frangente ieiunium comeſtio carnium eſt volũtaria ſimpliciter, qui enim eas comedit, id ſcienter & liberè facit, Sed tamen illa comeſtio, vt eſt prohibita per legem, eſt ignorata , & ſic, vt eſt contra legem, eſt ſimpliciter inuoluntaria:

265 Et Suarez *p. 2. tr. 2. diſp. 4. ſect. 5. num. 6. & ſequent.* infert, quod ignorantia antecedens eſt cauſa voluntarij directi, & eſt cauſa inuolũtarij. Eſt cauſa voluntarij directi, & ſimpliciter , quia eſt cauſa actus, qui eſt directè , & ſimpliciter voluntarius reſpectu obiecti , vt cogniti. Nec obſtat , quod ignorantia antecedens ſit inuoluntaria; quia quod cauſat actum tanquam remouens prohibens primò poteſt eſſe Ignorantia , quia imo priuatio ſcientiæ eius, quod impediret actum , eſt cauſa quod actus ſit, & liberè ſit à voluntate : & poteſt eſſe ignorantia inuoluntaria , neque enim neceſſe eſt, vt quod cauſat voluntarium remouendo prohibens, ſit voluntarium. Sed hoc non benè dicitur, nec eſt verũ , quod ignorantia ſit cauſa actus, vt voluntarij ; eſt quidem cauſa, quod actus ſit, ſed quod actus liberè ſit, non eſt ab ignorantia, vt à cauſa etiam remouẽte prohibens , ſed à conditione hominis habentis tunc liberum vſum rationis , & ex deliberatione operantis . Vnde ignorantia in ebrio , vel ſatuo eſt nonminus cauſa actus per modum remouentis prohibens, quã ſit in nõ ebrio, & tamẽ in ebrio non eſt cauſa actus voluntarij. Itaque ignorantia eſt cauſa actus, qui in habente vſum rationis eſt liber reſpectu obiecti cogniti, ſed non eſt liber , eo quod ſit ab ignorantia, ſed quia eſt à ſcientia . Vnde nec verum eſt, quod inuolũtarium poſſit eſſe cauſa voluntarij, quia quod ſequitur ex cauſa neceſſaria, ſeu non voluntaria , vt eſt ab illa liberum eſſe non poteſt, licet non ſit impeditum, quin aliundè libertatẽ habeat. Et ita Ignorantia antecedens, quæ eſt inuoluntaria non impedit, quod actus in ordine ad obiectum cognitum ſit voluntarius .

266 Difficultas etiam eſt. an ignorantia antecedens ſemper cauſet inuoluntarium propriè , & & contrariè, quia ad voluntatem antecedentem nõ eſt neceſſe, quod dum quis ex ignorantia inuoluntaria vult aliquid, tunc in eo inſtanti ſit in eo actualis Inclinatio voluntatis contraria ; igitur per ſe ignorantia antecedens cauſat Inuoluntarium priuatiuè , non verò contrariè . Propterea Suarez *d, ſect. 2. num. 17.* admittit primo ignorantiam antecedentem conuenire cum concomitante, vt vtraq; cauſet inuoluntariũ priuatiuè , nõ contrariè. Deinde dicit diſcrimẽ eſſe in virtuali affectu, quia quãdo in rigore voluntas eſt antecedens homo cenſetur ita affectus, vt ſi ſciret, non faceret. Vnde ſentit, quod quando in volẽte nullus ſit affectus actualis , vel virtualis contrarius volitioni mali ignorati , tunc voluntas ſit concomitans , non verò antecedens. Monteſinus autem *p. 5. q. 6. a. 8. nu. 189.* non requirit in voluntate antecedẽte, quod actus ignoranter volitus ſit contrarius alicui voluntati actu exiſtenti in volente . Nam diſtinguit iuxta id, quod fit ex vi, vel metu , vel ignorantia; quia quod *fit* ex vi eſt contra voluntatem efficacem actu exiſtentem in eo, qui ex vi agit. Sed quod fit ex metu eſt contra voluntatem inefficacem , ſed quod fit ex ignorantia non eſt contra voluntatem , quæ fit, ſed quæ eſſet, ſi ignorans ſciuiſſet.

267 Sed ex dictis ſuprà reſpondetur , quod ad inuoluntarium contrariè ſufficit, quod volitum ex ignorantia ſit contra inclinationem voluntatis, vt rationalis . Quod enim eſt ignoratum eſt non volitum priuatiuè , verum ſi hoc non volitum licet ſit contrarium naturæ rationali , tamen eſt conforme inclinationi actuali, quæ ſit formaliter, vel virtualiter in voluntate, dicitur ſolùm inuoluntarium priuatiuè, vel negatiuè , quia poſitiuè eſt conforme actuali voluntatis inclinationi, & diſpoſitioni. Sed vbi non eſt in voluntate inclinatio actualis conformis malo ignoranter volito , eſto non detur etiam inclinatio voluntatis contraria actui ex ignorantia procedenti, cenſetur adeſſe virtualiter , quia inclinatio ipſa naturæ rationalis in bonum , & repugnantia ad malum, quod eſt contra naturam cẽſetur eſſe actualis quædã, & virtualis contraria actui malo ignoranter volito, & ſic actus malus ex ignorantia volitus eſt contra inclinationem , & actum efficacem voluntatis , qui quantum ſit ex diſpoſitione voluntatis aliunde nec actualiter formaliter, nec virtualiter affectæ ad illum malum actum fuiſſet , ſi non defuiſſet ſcientia.

268 Monteſinus *d. num. 189.* exiſtimat etiam , quod actus proueniens ex ignorantia antecedente non poſſit dici mixtus ex voluntario, & inuoluntario . Sed certè euidens eſt illum eſſe voluntarium reſpectu obiecti cogniti ; & inuoluntarium reſpectu incogniti. Sed & *n. 188.* exiſtimat, quod actus cauſatus ex ignorantia antecedente aliquando ſit exterior tantum, vt in occidẽte ignoranter patrem. Sed hoc non benè dicitur ; ſed imò ex ignorantia antecedente ſemper per prius cauſatur actus internus voluntatis, per quem actus exterior eligitur, & imperatur.

269 Dicitur tertiò , quod ignorantia concomitans non cauſat inuoluntarium contrariè , ſed negatiuè . Quantum ad primam partem hoc aſſeritur communiter à D. Th. *p. 2. q. 6. a. 8. & q. 76. a. 3. & ibid.* à Caiet. Conrad. Medina, Mart. *dub. 2. concl. 1.* Aluarez, Serra, Vaſquez, Montes. Zumel, Curiel , & alijs. Et ratio eſt manifeſta, quia actus factus ignorantia comitante non eſt contrarius, ſed conformis inclinationi actuali, & ſaltẽ virtuali volũtatis; & eſt talis, qui haberetur etiam ſi non deeſſet ſcientia. Quod etiam faciat non voluntarium docent communiter citati DD. & alij; quia quod priuat ſcientia priuat voluntario , cum voluntarium eſſe non poſſit , quod eſt incognitum .

270 Difficultas eſſe poteſt, an hoc non voluntarium dici debeat negatiuum, vel priuatiuum. Nã priuatiuum vocat illud Suarez *d. diſp. 4. ſect. 2. n. 11.*

quod

quod non placet Ildephonſo *p.2.q.6.a. 8.diſp.97.n.* 104. Sed priuatiuum dicendum eſſe ratio dictat. Priuatio enim eſt negatio formæ in ſubiecto apto nato, & ſi addatur, quod neceſſe ſit, quod forma debeatur ſubiecto, hoc etiam in præſenti non deficit. Nam homo nedum eſt aptus natus agere liberè, & ideò actus eius eſt capax libertatis; ſed homo tenetur non agere, niſi ex ſciētia, &ex deliberatione, & ex libertate. Et ideo actus hominis incōſideratus, & non liber, eſt priuatus forma, cuius eſt capax, & quæ ſibi eſſet debita.

271 Hoc verò, quod ſit ignorantia comitante eſſe inuoluntarium in ſe ipſo, voluntarium autem in alio, ait Monteſin. *p.2 q.6.a.8.num.* 173. Et certè actus ille, qui ignoranter habetur eſt in ſe ipſo inuoluntarius, & hoc nedum eſt verum de actu externo imperato, ſed etiam de interiori actu voluntatis eligentis, & imperantis actum; nam & illud velle, quatenus reſpicit obiectum non cognitum, eſt inuoluntarium. Dicitur tamen voluntarium in alio, ſcilicet in illo actuali velle formaliter, aut virtualiter exiſtente in volente, & quo vult obiectum illud incognitum ſaltem virtualiter, & taliter, quod acto formaliter vellet illud, etiam ſi ſciret. Et ita etiam eſt verum, quod ait idem Monteſ. *nu.* 174. ex Nyſſ. nimirum, quod id quod fit ignorantia concomitante eſt inuoluntarium in principio, & dum fit, ſed eſt voluntarium in fine, quia ignorans poſt factum adueniente ſcientia illud factum approbat, & ratum habet, niſi eius diſpoſitio mutetur.

272 Dicitur quartò, quod voluntas cōſequēs nō impedit, quin actus ſit ſimpliciter volūtarius, vnde non facit inuoluntarium, niſi ſecundum quid. Itaq; quod fit ex voluntate conſequente eſt ſimpliciter voluntarium. D. Th. *p.2.q.6. a.8. & q.76.a.4.* & ibi Caiet Conrad. Med. & alij. Suarez *p.2. tr. 2. diſp.4. ſect. 2. num.* 18. Et ratio eſt, quia ignorantia non cauſat inuoluntarium, niſi quatenus, & ipſa ſit inuoluntaria, ſed vbi homo liberè vult ex ignorantia operari, liberè vult ignoratum, & ſecundum ſe, & vt ignoratum. Quamobrem ignorantia conſequens, quæ eſt voluntaria, non facit inuoluntarium D. Th. *p.2.q.6.a.8. & qu.76. a.4.* & ibi Caiet. & alij, D. Anton. *p.p. tract.4.cap.3.* §. 5. Imò quia ignorantia conſequens poteſt ſimul ſe habere, vt concomitans, in hoc caſu nec facit inuoluntarium aliquo modo, ſed tantum facit non voluntarium. Vaſquez *p.2.q. 6. a.8.* Et nihilominus ignorantia conſequens facit inuoluntarium ſecundum quid, quando eſt ſecundum quid antecedens, & agens eſt in ea diſpoſitione, quod ſi ſciret, non ageret; & propterea Conrad. *p.2.q 6.a.* 8. §. *ſecunda pars*, ait, quod facit inuoluntarium conditionatè, quia ignorans ſub conditione, quod ſciret, non faceret, quod ignoranter facit.

273 Exiſtimat autem Suarez *p. 2.tr.2.diſp.4.ſec. 2.n.21.* quod ignorantia conſequens faciat voluntarium, indirectum, ſeu in cauſa. Nam vel ignorātia immediatè eſt cauſa omiſſionis, & tunc effectus ſequens ad illam omiſſionem eſt volitus in ipſa omiſſione, vt in cauſa. Sed ſi immediatè eſt cauſa cōmiſſionis, tunc effectus eſt volitus in ipſa commiſſione tanquam in cauſa. Si tamen ſit præuiſus in cauſa, quia voluntas cauſæ non facit voluntarium effectum, niſi ſit præuiſus in cauſa. Sed puto, quod in his ſit aduertendum, quod voluntarium indirectum, quod conſiſtit in omiſſione, ſemper ſequitur voluntatem alicuius actus, cui eſt coniuncta omiſſio, ſed quantum ad rationem culpæ, hæc proximè eſt ex eo quod actus eſt in ſe ipſo interpretatiuè voluntarius, nimirū ex eo, quod homo non facit, quod poteſt, & debet, ſeu non vult quod poteſt, & debet. Et ita ignoratum conſequēter eſt in in ſe indirectè voluntarium. quamuis hoc non ſit, niſi homo aliud agat, cum quo ſcientia non componitur. Et ita etiam quod ex ignorantia ſequitur, ſi ſit omiſſio eſt in ſe ipſa interpretatiuè volita, licet hoc ſit, quia eſt volita ignorantia, quæ eſt cauſa illius omiſſionis. Et hoc genus voluntarij reperitur etiam in commiſſione quatenus & illa eſt quædam omiſſio, quia qui committit malum non facit, quod facere poſſet, & quatenus committit, etiam committit, quod poteſt, & non debet committere.

274 Affectatam quoque ignorantiam nō cauſare inuoluntarium dixit Medina *p.2.q.6. art.* 8. ſed eam cauſare inuoluntarium ſecundum quid, quatenus collit ſcientiam dixit Martinez *ibid.d.3.cap* 3. & tandem id etiam fatetur Medina §. *Sed hic aduertendum.* Sed debet conſiderari affectans ignorantiam, & tunc cum poteſt, & debet quærere ſcientiam, & tunc cum ex ignorantia affectata aliud agit contra legem. Dum enim affectans ignorantiā illam directè vult, peccat ad minus, quia ſe exponit periculo non obſeruandi legē, & ſic iam ad minus conſequenter vult periculum peccandi, ſeu etiam vult hoc vel illud operari, etiā ſi contingat illud eſſe prohibitum, vel ex quocūque fine affectet ignorantiam, directè, & ſcienter ſaltem vult non habere id, ex quo impediri poteſt peccatum, & quo ablato contingere poteſt, vt aliquando peccet. Sed hoc rorum ſit ex ſcientia. Dum tamen ex ignorantia contingit illum peccare, & alias non peccaret, ia in neceſſario eſt ſecundum quid inuoluntarius.

275 Hinc colligitur, quod ſola ignorantia affectata non verò ignorantia craſſa æquiparatur ſcientiæ. Affectata meritò ſcientiæ æquiparatur, quia continet voluntarium directè, cum ipſa ignorantia directè ſit volita, vnde meritò in iure tanquam ſcienter voluntarium cenſetur, quod ad huiuſmo ſi ignorantiam volitam conſequitur. Sicut voluntaria ſcienter cenſetur mors occiſi, quæ conſequitur ad occiſionem directè, & ſcienter volitam, quamuis mors ignorante poſtea occiſore conſequatur, vt in eo, qui occiditur veneno, & poſt multum temporis à veneno propinato interit, occiſore forſan etiam dormiente, ſed ignorantia indirectè volita non æquiparatur ſcientiæ; quia non eſt ſcienter, & directè voluntaria. Quod verò aliquando dicatur ignorantiam craſſam, & quæ eſt ex culpa lata æquiparari ſcientiæ hoc eſt verum primo quantum ad reparationem damni, quod tenetur reparare, qui ex craſſa ignorantia illud cauſauit, ac ſi id ſcienter feciſſet. Et amplius hoc eſt verum in foro externo ſi ignorantia ſit ex culpa latiſſima, vel tali, quæ præſumatur affectata. Addit Suarez *lib.5.de leg.cap.12. num.* 15. ignorantiam craſſam æquiparari ſcientiæ quantum ad pœnam latam a iure, quando in lege pœnam imponente non eſt dictio ſcienter, vel illi æquiualens. Sed de hoc diſputandum eſt infra; neque enim admittitur communiter.

276 Ex prædictis habetur hæc generalis regula, quod ignorantia antecedens ſicut cauſat inuoluntarium ſimpliciter, ita excuſat a culpa, & pœna. Quod quidem communiſſimè DD. admittunt.

SVM.

SVMMARIVM.

277 *Neceſſitas quaſtionis.*
278 *D D. opiniones.* 279.
280 *Actus ignorantia comitante factus tam iateraar, quam externus aon eſt peceatum.*
281 *Actus ſic ignoranter factus intriaſecè non eſt malus, ſed concomitanter.*
282 *Actus ex ignorantia ia eo, qui eſt ſolum habitaaliter diſpoſitus ad illum, aon eſt peccatum.*
183 *Actio ignoranter habita non eſt mala, etiam ſi cōcomitatur illam mala voluntas.*
284 *Multiplex modus huius concomitantia.*
285 *Factum ex ignorantia ſed ex voluntate faciendi illud, quidquid illud ſit, aon eſt ex ignoraatia comitante, ſed conſequente.*
286 *D. Th. explicatus.* 415. *& ſeq.* 287. 288.
Ignorantia comitans per ſe eſt iuſta.
187 *Ignoraatia comitans per ſe ſe babet ad actum igaoratum.*
288 *Ignorantia comitaas aon excuſat ignorantem.*
289 *Noa accuſat, aec excaſat.*
290 *Non aaget peccatum, aec minait.*
291 *Solum ſecundam quid excuſat igaorantem.*
292 *Ignoraatia comitans permittit, quod actus ſecandum ſubſtaatiam ſit volitus.*
293 *Voluntarium non tollitur per puram aon voluntarium.*
Ad hoc vt excaſetur agens, neceſſe eſt, quod ſit inuoluntarius.
294 *Intentio mala non eſt caaſa agendi ia eo, qai agit cum ignoraatia comitante.*
Qui peccat igaorans coacomitanter, igaorat peccatum formaliter.
295 *Exempla plura in qaibus actas habiti ignoraater noa ſunt peccata, vel noa ſant in ſpecie grauioris peccati.*
296 *Actus ex comitante ignorantia habitus poteſt eſſe actus virtutis.*
297 *Percutiens clericam ſic ignoraater noa eſt excommunicatus.*
288 *Sic ignoranter damnificaas aoa tenetar ad reſtitutioaem.*
289 *Ratum babens ſic malè ignoraater factum, qaando incurrat pœnam.*
306 *Negligens ignorantia non excuſat.*
301 *Solutio argumeatorum articali.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ignorantia concomitans excuſet à culpa, & pœna.

277 CVm indubitatum ſit ignorantiam inuincibilem, & probabilem, ſi ſit antecedēs excuſare à culpa, & pœna ignorantem, hoc habet non paruam difficultatem de ignorantia concomitante, & hæc difficultas debet in hoc articulo explicari.

278 Eſt ergo prima ſententia eorum, qui dicūt ignorantiam concomitantem non excuſare à culpa, ita quod v.g. homicidium ſic ignoranter commiſſum ſit verè peccatum, vt ſi quis putans ſe occidere feram, occidit inimicum, quem nihilominus occidiſſet, ſi ſciuiſſet, peccet peccato homicidij, & ſi occiſus ſit Clericus, talis homicida ſit etiā excommunicatus. Ita apud Aluarez *p. 2. q. 76. ar. 3. dub.* 156. tenent Almain. *tract. 1. cap.* 4. Gabriel 2. *d.* 22. *q. 2. a. 1.* Adrian. *quodl. 4. a. 1. ad ſecundam.* Idem quoque voluerunt Couar. in *cap. Alma mater. par. 1. §. 10. num. 15. verſ. Decimo perpenſis.* Sayrus in *Claui regia, l. 2. c. 9. num.* 35. plures pro eadem ſententia referens, qui contrarium apertè docent. Cordub. *lib. 2. q. 19.* in eo tamen caſu, in quo agens ignorāter habet expreſſam voluntatem nihilominus faciēdi tale opus, vt ſi quis decreuiſſet non ieiunare, & in ea voluntate perſeuerans, & tamen ignorans eſſe diem ieiunij, non ieiunaret. Probatur autem hæc ſententia primo, quia ignorantia, quæ non excludit voluntatem mali, non tollit culpam, ſed ignorantia concomitans non tollit voluntatem mali ignorati, quia qui ignoranter peccat, nihilominus peccaret, ſi ſciret; igitur neque tollit peccatum, ſeu ab illo excuſat. Secundò, nam ad peccatum ſufficit, quod voluntas mala virtualiter maneat, modo in eo, qui cum ignorantia concomitante agit, manet voluntas virtualis mali illius ignorati; In eo enim qui determinauit ſe velle occidere inimicum, & voluntatem non retractauit, manet virtualiter ſaltem talis voluntas, & durat in aliqua confuſa cognitione, & deſiderio, vnde etiam tunc peccat.

279 Alij è contra exiſtimant, quod ignorantia concomitans faciat, quod actus ignoranter factus non ſit peccatum, & tamen non excuſet à peccato. Ita verè ſentit Caiet. *p. 2. q. 76 a. 3. dub. 2. & ibid.* Medina, Greg. Martinez *dub. p.* Aluarez *diſp.* 156. Serra *dub.* 1. Vaſquez *diſp.* 125. Monteſin. *p. 2. q. 6. a. 8. num.* 176. *& q. 76. ar. 3. num.* 98. Zumel *diſp* 1. Salas *tr.* 3. *d. 4. ſect. 2. num.* 16. 17. *&* 18. Valentia *diſp. 6. q. 6. p.* 3. & Durand. 2. *d.* 22. *qu. 4. nu* 5. Suarez *tom. 5. de cenſ. diſp. 4. ſect. 8. num* 8. Sed quoniam D. Thom. *p. 2. q. 76. a. 3. c.* docet, quod ignorantia concomitans non excuſat à culpa, ideò DD. diuerſimodè D. Th. interpretantur, & in modo loquēdi diſtinguuntur; multique aſſerunt huiuſmodi ignorantiam, neque accuſare, neque excuſare, alij admittunt abſolutè, quod excuſat.

280 Dicendum igitur eſt primo, actum malum tàm internum, quàm externum ignoranter habitū ignorantia concomitante non eſſe peccatum. Vt v.g. quando quis ignoranter hoc modo ſagitta occidit inimicum, quem putabat eſſe feram, neque externa occiſio eſt peccatum homicidij, neque interna voluntas per quam imperata fuit externa illa occiſio eſt mala malitia homicidij, neque ille actus, vt eſt vnus conflatus ex interno imperante, & externo imperato eſt malus eadem malitia homicidij. Ratio eſt, quia actus, qui non eſt humanus, & voluntarius, licet ſit de obiecto malo nō eſt peccatum, quia omne peccatum eſt actus humanus, & voluntarius; ille verò actus numero, qui habetur ignoranter ignorantia purè concomitante, & aliàs inuoluntaria, ſeu inuincibili, aut probabili non eſt actus humanus, & voluntarius, quia fertur in incognitum, voluntas verò in incognitum non fertur; igitur ille idem actus numero ſiue imperatus, ſiue imperans, ſiue ex vtroque compoſitus, qui habetur ignorantia concomitante non eſt peccatum.

Hoc

281 Hoc verò magis explicatur, nam aliud eſt, quod actus aliquis intrinſecè ſit malus, aliud eſt, quod ſit malus concomitanter, quia non excludit concomitantiam voluntatis malæ reſpectu obiecti ignorati. Nõ enim opponuntur velle aliquid ignoranter, & velle illud idem per alium actum, etiam ſi non ignoraretur. Voluntas igitur illa, qua quis putans probabiliter hoc eſſe beſtiam, vult illud occidere, & de facto occidit, quia intrinſecè reſpicit beſtiam, & in illam ſic tendit ex ignorantia probabili, & inuoluntaria, & antecedente voluntatem illam numero, vt de facto eſt abſoluta, & efficax, eſt voluntas, quæ ex obiecto non eſt mala, vnde nec infert malitiam in actum externum, qui actus, vt eſt occiſio hominis, verè eſt non voluntarius, quantum ſit ex vi voluntatis, à qua imperatur. Et ſic totus ille actus ex externo, & interno voluntatis actu cõflatus, vt eſt hic vnus numero moralis actus, & humanus verè eſt ex ignorantia inuoluntaria, & ignorantia huiuſmodi reſpectu eiuſdem actus numero eſt verè antecedens, & illum cauſat, & ex conſequenti non poteſt eſſe malus intrinſecè, & ratione ſui. Verum concomitanter eſt malus, ſi eum comitatur voluntas illa conditionata occidendi illud, quod occiditur, etiam ſi eſſet inimicus. Sic ergo vt benè Caiet. aduertit, quia ignorantia concomitans non excludit concomitantiam malæ voluntatis, etiam reſpectu qualitatis ignoratæ; ideo non facit, quin actus ignoranter factus ſit concomitanter malus; facit tamen, quod non ſit intrinſecè malus.

282 Et magis adhuc hoc explicatur aduertendo, quod agens cum ignorantia triplici modo poteſt eſſe diſpoſitus, vt nihilominus ageret, etiam ſi ſciret. Primò vt hæc diſpoſitio ſit merè habitualis. Et in hoc caſu primo non eſt per ſe, quod ignorans ageret, etiam ſi ſciret, quia habitibus vtimur, ſi volumus, & ideò vtrumque oppoſitorum poteſt cõponi cum diſpoſitione habituali, nec per ſe infallibiliter ex vi habitus ſequitur in exercitio actio cõformis habitui; & quodam diuinare eſt aſſerere, quod huiuſmodi actio futura eſſet talis, qualis eſt ad quam habitus inclinat. Secundò, quia habitibus, nec meremur, nec demeremur. Vnde non poteſt dici eſſe peccatũ id, in quo actu non eſt mala volũtas, vel mala actio. Et tandem tertiò, quia vt probatum eſt ſupra *ar.* 14. Ignorantia inuincibilis in eo, qui ſolùm habitualiter eſt diſpoſitus ad actum ex ignorantia prouenientem non eſt ignorantia concomitans, ſed antecedens, quæ eſt cauſa actus, & excuſat à culpa. Quamobrem in eo, qui ſic habitualiter diſpoſitus agit ex ignorantia, actio non eſt peccatum aliquod actuale.

283 Vel ſecundò diſpoſitio eſt actualis, vel quę dicitur virtualis, & in aliquo actu perſeuerans, vel etiam formalis, & expreſſa, vt quia qui occidit inimicum, quem putauit beſtiam, actu etiam expreſſo, & diſtincto cogitauit de inimico, & habuit expreſſam velleitatem, per quam intra ſe diſpoſuit & deſiderauit, quod id, quod ipſe probabiliter putabat eſſe beſtiam, eſſet inimicus eius, vt illum occideret. Et in hoc caſu adhuc occiſio de facto habita, & voluntas illam imperans non eſt mala, licet eam comitetur mala illa voluntas, per quam ille deſiderauit vt id, quod putauit eſſe beſtiam, eſſet ſuus inimicus, vt illum occideret. Quia huiuſmodi expreſſa cogitatio, deſiderium & voluntas occidendi inimicum, non eſt cauſa v. g. emiſſionis ſagittæ, per quam inimicus putatus beſtia occiditur; & ſic hæc cogitatio, deſiderium, & voluntas occidendi inimicum ſolum concommitanter ſe habent reſpectu illius indiuidualis occiſionis, etiam ſecundum ſubſtantiam indiuidualem ſumptæ, quia occiſio illa fuit ex volũtate occidendi beſtiam, non verò ex volontate occidendi hominem, vt DD. pro ſecunda opinione citati docent.

284 Poteſt verò multipliciter accidere hæc voluntatis malæ concomitantia. Primò vt dum quis agit ignoratum, ſimul in eo ſolum ſit virtualis voluntas agendi id, etiam ſcienter. Quod contingit, ſi antea homo propoſuit id agere, ſi ſe præſentet occaſio. Hoc enim propoſito ſuppoſito, eoque virtualiter durante, ex vi illius homo infallibiliter ageret ſcienter, quod ignoranter agit. Et in tali iam adeſt mala voluntas, ſi illius propoſitom eſt malum. Sic ſi quis propoſuit occidere Titium vbicumque illum inuenerit, licet dum venatur nihil cogitet de Titio, & iuſta ignorantia ductus occidat Titium putatum beſtiam; hæc ignorantia eſt concomitans, & venator iſte, etiam ſi ſciret, Titium occideret in eo caſu ex vi propoſiti prioris de eo occidendo. Secundo hæc concomitantia poteſt adeſſe, quia ignorans tunc actu ſua voluntate feratur in rem ignoratam ex aliquo alio iudicio non inconſiderato & ignorato. Vt ſi venator videns, quam putat beſtiam, diceret vtinam illa eſſet meus inimicus, quia libentiſſimè illum occiderem. Vel ſi dicat, volo me nunc exercere circa venationem, & occiſionem huius feræ, vt euadam in occidendo meum inimicum doctior, & ſecurior. Vel ſi dicat, O quantum gauderem, ſi hic eſſet meus inimicus, vt illum occidere poſſem. In nullo autem iſtorum caſuum illa occiſio eſt homicidium, nec actus ille ſiue externus, ſiue internus eſt intrinſecè peccatũ, quia actus ille numero totus, tantus, quantus eſt in indiuiduo eſt ex ignorantia, & non voluntarius & ideo non eſt peccatum. Et voluntates malæ explicatæ ad illum numero actum ſolum concomitanter ſe habent, & ideo non faciunt quod ille actus intrinſecè ſit malus. Medina *p.* 2. *q.* 6. *art.* 8. §. *Vt vero veritas*. Greg. Martin. *p.* 1. *q.* 76. *a.* 3. *dub.* 1. Aluarez *ibid. diſp.* 156. *num.* 5. Serra *d. t. ad tertium* Monteſ. *p.* 1. *q.* 6. *a.* 8. *num.* 175. *&* 176. Suar. *p.* 2. *tr.* 2 *diſp. p ſec.* 1. *num.* 9. *& ſec.* 2. *num.* 14. Benè tamen aduertit Monteſin. quod in eo caſu in quo venator ſe exerceret ad venandum animo adiſcendi modum ſecuriorem occidendi inimicum, actio externa eſſet verè peccatum, & quidem tale, quod reduceretur ad ſpeciem homicidij. Sed non eſſet peccatum ex ea voluntate, qua tunc venatur, ſed ex circumſtantia finis mali extrinſeca; & ita occiſio inimici tunc ignoranter habita, non eſſet homicidium quatenus eſſet actio ignorata, ſed quia actio ad homicidium ordinaretur.

285 Tertiò modo voluntas agendi malũ ignoratum, etiam ſi ſciretur poteſt ſe habere ad malam actionem ignoratam, vt illam cauſalitate antecedat, vt ſic ſe habeat non concomitanter, ſed antecedenter, vt ſi qui putat probabiliter id, quod videt, eſſe beſtiam, tamen ipſe tunc expreſsè vult occidere illud, quidquid ſit, & etiam ſi homo ſit, & ex tali voluntate ſagittam emittit, & occidit. Et in hoc caſu occiſio eſt homicidium, quia ignorantia illa non eſt probabilis, ſed voluntaria & con-

ſequens, quia talis vult occidere quidquid illud ſit nulla conſider atione habita; & ideo non conſideratio eſt voluntaria, & ignorantia non eſt concommitans ſed conſequens, quia per prius eſt, quod in facto nolit attendere vel æſtimare an id ſit homo, vel non ſit, quam quod velit, & imperet occiſionem; vnde talis ignorantia non facit non voluntariam hominis occiſionem, quia imo eſt voluntaria, cum voluntas reſpexerit occiſum etiam vt hominem, quia occidens voluit occidere, etiam ſi occiſus eſſet homo.

286 Sed hoc ſtante, quomodo verificatur id, quod habet D.Th. ſcilicet, quod ignorantia concomitans non excuſat à culpa? Multipliciter vero explicatur D. Thom. Primo enim *Z*umel apud Greg. Martinez *d. dub. primo* inquit, quod hic tria conſideranda ſunt, ſcilicet ignorantia, & quod ignorantia eſt inuincibilis, & quod eſt concomitans; licet vero hæc ignorantia quatenus eſt ignorantia, & inuincibilis excuſet, non tamen excuſat quatenus concomitans. Sed hoc non eſt ad mentem D.Th. qui abſolutè dicit, quod ignorantia concomitans non excuſat à culpa; cum tamen ipſa per ſe ſit & ignorantia, & inuincibilis, ſeu probabilis, aliter non poſſet eſſe concomitans, ſed eſſet ſimpliciter conſequens.

287 Aluarez autem *diſp.* 156. aliter D.Th. explicat, & ait, quod ignorantia vt concomitans non excuſat, quia per accidens ſe habet ad illum actum, ſed excuſat ratione diligentiæ adhibitæ, v. g. ratione ſufficientis diligentiæ adhibitæ ne ſuccedat homicidium. Verum neque hæc expoſitio attingit mentem D. Th. Nam primo neque eſt verum quod ignorantia per accidens ſe habeat ad actum illum ignoratum, quia voluntati vt imperanti talem actum ignorantia de facto adeſt, & illam intrinſecè afficit, quia voluntas illa eſt voluntas obiecti probabiliter ignorati ſub ratione mali, & ideo ignorantia illi actui vt in indiuiduo ſumpto eſt intrinſeca, & per ſe conueniens. Et præterea ignorantia concomitans, vt concomitans præſupponit ſufficientem adhibitam fuiſſe diligētiam, vnde ignorantia concomitans nō minus per ſe eſt inuincibilis, aut probabilis, quā homo per ſe ſit animal, quia ignorantia cōcomitans eſt ſpecies ignorantiæ probabilis, & inuoluntariæ, aliter eſſet ignorantia conſequens; vnde quia ignorantia vt concomitans eſt probabilis ratione ſufficientis diligentiæ, ideo ignorantia vt concomitans ſimul facit, vt actus ignoranter factus non ſit peccatum, quia non eſt voluntarius.

288 Ideo aliter dicitur, quia nimirum hic debet conſiderari & quis excuſatur, & à quo excuſatur. D.Thomas inquit, quod ignorantia concomitans non excuſat agentem, & operantem; quod veriſſimum eſt, quia non facit eum inuoluntarium circa ſubſtantiam actus ignorati, ſeu circa actum ſpecificè ſumptum. Et ita D. Th. in hoc ſenſu intellexerunt Caiet. *p.2.q.76.a.3.dub.2. & ibid.* Mart. *dub.1.concl.2.* Montes. *num.*98. Medina *p.1. q.6.a.*8. §. *Vt vero*; licet enim faciat vt ille actus numero, qui eſt ex ignorantia non ſit peccatum, tamen permittit in volente affectum ad actum illum malum; permittit enim concomitantiam voluntatis illius actus mali, etiam ſi ſciretur eſſe malum, imo vt concomitans habet per ſe annexum actum illū malum, quia aliter non eſſet concomitans, ſed antecedens. Quamuis ignorantiæ iuſtæ accidat, & quod ſit concomitans, & quod eam comitetur mala voluntas.

289 Et propterea non excuſat, quia operans ſit malus; neque tamen accuſat, quia ignorantia inuoluntaria faciens ex ſe ipſa actum non voluntarium, non accuſat neque damnat ratione ſui, & quantum eſt ex ſe ipſa. Et quia illi ignorantiæ, quæ de facto eſt concomitans, & habet ſecum malam voluntatem circa obiectum ignoratum accidit tota iſta concomitantia, ſeu mala iſta voluntas ex qua fit, vt ignorantia ſit concomitans, quæ eſſet antecedens. Ideo communiter benè dicitur cum D. Th. quod ignorantia comitans nec accuſat, nec excuſat. Caiet. *p.2.q.76.a.3.d.2. & ibid.* Mart. *d.2. ad primum* Serra, & Aluarez *diſp.*156. *num.*6. Montes. *num.*99. Med. *p.2.q.6.ar.*8. §. *Vnde ſciat* Syluest. *v. ignorantia num.* 10. Suarez *de leg. l.5.c.12. num.1.*

290 Et in hoc eodem ſenſu D.Th. dixit *d.q.76. a.4.* quod ignorantia concomitans, nec auget, nec minuit peccatum; Quia actus ignoranter factus, & qui aliquo modo eſt ex illa ignorantia non eſt peccatum. Et quod non eſt nec augetur nec minuitur. Eidem verò ignorantiæ vt ignorantia iuſta eſt, accidit concomitantia illius malæ voluntatis, per quam ſcienter fieret, quod fit ignoranter. Et hoc eſt in ſenſu, id quod voluit Caiet. *p.2.q.76.a.3* Et docent *ibid.* Medina; Greg. Martinez, Aluarez, Vaſquez & alij; tamen non facit agentem inuoluntarium ſimpliciter reſpectu mali obiecti, & mali actus, quia imo compatitur ſecum concomitantiam malæ affectionis, in id quod agitur.

291 Nec obſtat quod habet Aluarez *d. diſp.*116. *num.*8. Vbi hanc D.Th. explicationem impugnat, cum tamen tandem in ſenſu eam amplectatur. Dicit vero, quod eo ipſo quod aliqua ignorantia excuſat opus externum à peccato, etiam excuſat operantem reſpectu eiuſdem operis externi, imo & comparatione actus interioris, à quo talis actus exterior procedit, vnde non eſt mens D. Th. aſſerere quod ignorantia concomitans excuſet agentem, nec alicubi D. Th. docuit, quod ignorantia antecedens excuſat agentem, ignorantia autem concomitans illum non excuſat. Nam imo vbique D. Th. nil aliud docuit, quia homini agenti imputatur actus vel ad meritum, vel ad culpam, & hominis agentis eſt excuſari à culpa, vel accuſari; & in hoc eſt diſcrimen, quod ignorantia antecedens excuſat agentem à culpa, conſequens vero ignorantia illum accuſat, ſed concomitans illum nec accuſat, nec excuſat. Quia licet faciat quod actus ignoratus ſiue interior, ſiue exterior non ſit peccatum, & ex hoc ſecundum quid etiam excuſet agentem, tamē ſimpliciter non excuſat, quia non facit agentem inuoluntarium, ſed permittit concomitantiam malæ voluntatis circa idem actum ſecundum ſubſtantiam, & circa idem obiectum.

292 Sed nec obſtant, quæ habet Vaſquez *c. 2. num.6.* contra Caiet. Falſum eſt, inquit, quod habet Caiet. nempe ignorantiam comitantem talis eſſe naturæ, vt ſinat opus factum cum illa eſſe voluntarium. Non enim loquitur Caiet. de actu illo numero, qui fit cum ignorantia comitante, ſeu ex ignorantia, & qui quatenus hic numero cum ignorantia probabili tendit in obiectum verè nō eſt voluntarius. Sed Caiet. loquitur de illo actu ſecundum ſubſtantiam & ſpecificè ſumpto, & de eo dicit,

cit, quod ignorantia comitans permittit illum eſſe voluntarium, quia ipſa ſecum compatitur voluntatem eiuſdem mali actus, & obiecti etiam vt cogniti, & propterea benè docet, quod ignorantia comitans non facit hominum inuoluntarium, ſed ſolum non voluntarium. Et habemus de hoc exemplum clarum in aſſenſu opinatiuo, & ſcientifico, quia licet non ſtent ſimul opinio & ſcientia de eodem obiecto, ſtant tamen ſimul aſſenſus ex medio demõſtratiuo certo & ex ineuidenti. Quia licet aſſenſus ex medio probabili non ſit euidens, per ſe tamen non eſt ineuidens priuatiuè, quia non facit, quod intellectus non poſſit ſimul aliundè ex alio medio habere euidentiam de eodem obiecto, ſed aſſenſus ex medio probabili eſt negatiuè ineuidens. Non quia ille actus numero, qui eſt aſſenſus ex medio probabili poſſit vnquam eſſe euidens, & non ſit eſſentialiter ineuidens, ſed quia non priuat intellectum euidentia aliundè ex alio medio obtinenda. Sic actus ille numero tam interior, quam exterior, qui eſt ex ignorantia, quæ dicitur concomitans eſt eſſentialiter non voluntarius, & per ſe ratione ſui facit agentem nõvoluntarium, ſed tamen non facit eum ſimpliciter inuoluntarium, ſed dicitur facere eum non volentem, ſeu negatiuè aut priuatiuè inuoluntariũ, quia non facit, quod volens aliundè ſimul nõ ſit volũtarius ſimpliciter reſpectu eiuſdẽ actus externi, & obiecti; imo ex eo ignorãtia eſt cõcomitans, quod ſimul cũ illa eſt mala voluntas ex ſcientia tendens in obiectũ illud ignoratum.

293 Pariter neque obſtat, quod habet idem Vaſquez *ibid.* contra eundem Caiet. Dicit enim nõ minus falſum eſſe, quod Caiet. habet, nimirum voluntarium non tolli per negationem ſolam, ſcilicet per non voluntarium, ſed per contrarium, ſcilicet per inuoluntarium. Nam voluntarium per inuoluntarium quatenus inuoluntarium eſt, non poteſt tolli, ſed cum illo poteſt manere: propriè autem tollitur per non voluntarium; hæc autem negatio proximè ſequitur ex negatione ſcientiæ, Et propria ratio excuſans omnino à culpa non eſt inuoluntarium, ſed non voluntarium. Hæc Vaſquez, qui nec ad veritatem, nec ad ſua principia conſequenter loquitur, & non diſtinguit inter excuſare à culpa hunc vel illum actum, & excuſare à culpa ipſum agentem ſimpliciter. Nam ad hoc vt actus excuſetur à culpa, ſufficit quod non ſit voluntarius. Et nihilominus ſi bene conſideretur hic actus non eſt purè negatiuè & contradictoriè non voluntarius, ſicut nec aſſenſus ex medio probabili eſt purè negatiuè ineuidens. Quia vt benè Caiet. habet, contradictoria negatio nihil ponit. At vero actus ignoranter factus, & aſſenſus ineuidens ex medio probabili ſunt actus poſitiui, licet priuati ſcientia, & euidentia, vndè nec voluntarium quando tollitur per actum, tollitur per puram negationem contradictoriam, & per ſolum non voluntarium, ſed per actum, qui alicui actui voluntatis eſt contrarius, & non eſt pura negatio contradictoria actus volendi. Verum ad hoc, vt agens excuſetur à culpa, vt docet idem Vaſquez *cap.3.* non ſufficit, quod habeat aliquem actum non volũtarium, quia ſtat quod agens ſimul cum illo actu non voluntario poſſit habere actum circa eundem actum externum & obiectum ſimpliciter voluntarium, & ſic ſtat quod homo agens ſit ſimpliciter voluntarius; igitur ad hoc vt homo agens ex capite non voluntarij excuſetur à culpa ſimpliciter, neceſſe eſt quod ſit poſitiuè inuolũtarius per actum totaliter excludentem voluntarium, & non ſufficit, quod ex vno motiuo, vel actu ſit ſolum non voluntarius, ſi aliũde permittatur eſſe voluntarius ſimpliciter.

294 Eodem modo non obſtat, quod aſſeruit Corduba *l.2. q.19.* nimirum quod intentio mala in agente cum ignorantia concomitante manet virtualiter, & quod tunc licet agens ignoret materialiter, quod agit, non ignorat tamen formaliter. Nam qui determinauit ſe nolle ieiunare, licet poſtea diem ieiunij ignorans non ieiunet, ignorat quidem diem ieiunij materialiter, ſed illud formaliter non ignorat, quia ille iam decreuit in die ieiunij non ieiunare. verum vt bene aduertunt Greg. Martinez *d.dub.p.concl. prima* & Aluarez *dict. diſp.* 156.*num.*8. & Vaſquez *d.diſp.*125.*cap.*2.*num.*5. talis ignorans reſpectu illius actus eſt ignorans tam materialiter quam formaliter. Quoniam tota illa mala intentio & decretum non ieiunandi accidentaliter, extrinſecè, & ſolum concomitanter ſe habet ad illam fractionem ieiunij. Non enim illa ieiunij violatio eſt ex illa præterita voluntate non ieiunandi, ſed ex eo, quod tunc non ieiunans putat non eſſe diem ieiunij.

295 Hinc deſcendẽdo ad particularia ſequitur, quod intemperans, qui libidinosè eſt affectus erga mulierem, ſi illa loco propriæ vxoris ei ſubijciatur ipſo iuſte ignorante, non peccat, ſi illam cognoſcat imo tenetur reddere, ſi ipſa petat, licet alias nihilominus libentiſſimè illa abuteretur, ſi illam non eſſe ſuam vxorem cognoſceret. Similiter ſi quis accedat ad mulierem, quam ignorat nuptam, & licet ſit in ea diſpoſitione, vt accederet ad illam, etiam ſi cognoſceret nuptam, ſi verè ignorantia non eſt conſequens, & voluntaria, non eſt adulter, quia actus ille in ratione adulterij non eſt voluntarius. Item auariſſimus homo, qui habet voluntatem accipiendi alienum quotieſcumque poterit, ſi inuento in propria domo v. g. auro, quod verè eſt alienum illud accipiat putans eſſe ſuum, non peccat peccato furti. Sic quoque venator, qui putans probabiliter feram, occidit inimicum, non eſt homicida. Hæc enim & ſimilia exempla traduntur communiter à DD. citatis, qui ſentiunt ignorantiam concomitantem excuſare à culpa actum ignoratum.

296 Imo ex dictis ſequitur poſſe contingere, quod actus ignorãter habitus etiam ſi ſit de obiecto malo poſſit eſſe actus virtutis, & laudabilis & de ſe meritorius. *Med. p.2.q.6.a,8.* §. *Addo ad hæc, & ibid.* Mart. *dub.2. concl.2.* Vt patet ex dato exẽplo eius qui amaſiam meretricẽ inuincibiliter putet eſſe ſuam vxorem; tenetur enim ei petenti reddere debitum, & reddere tunc eſt actus virtutis iuſtitiæ, & ideo quantum ſit ex parte ſua meritorius, niſi meritum tolleret praua voluntas, quæ illum actum comitatur.

297 Sequitur quoque ex predictis, quod ſicut ignorantia concomitans excuſat actum ignoratũ à culpa, ita excuſat illum à cenſura, & pœna, & ita quidquid in contrarium dixerit Couar. *in cap. Alma mater, p.1.§.10.nu.15.verſ. Decimo perpenſis* qui percutit clericum, quem putauit eſſe laicum, ſi alias etiam percuſſiſſet eum, ſi cognouiſſet eſſe clericum, non eſt excommunicatus ex vi can. *Si quis ſuadente Diabolo* 17. *q.* 4. ſi verè ignorantia

Digitized by Google

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XVI.

An ignorantia etiam conſequens aliquando excuſet ab hæreſi.

302 IGnorantia conſequens cum ſit voluntaria, à culpa non excuſat; quod enim ſit ignorantes conſequenter ignorantia ſit voluntariè, cum agens huiuſmodi poſſit, & debeat ſcire, & ſcire negligat, & ignoranter agat, quia negligit ſcire, quod poteſt ſcire, & tenetur. Et nihilominus dubitatur, an aliqua detur ignorantia, quæ licet ſit conſequens, & vincibilis excuſet ab hæreſi, & ex conſequenti à pœnis contra hæreticos latis.

303 Eſt enim certum, & prorſus indubitatum ignorantiam inuincibilem, ſeu probabilem, & antecedentem eorum, quæ ſunt fidei excuſare à culpa hæreſis, & à pœnis latis contra hæreticos. Sotus 4. *d.22 q.2 a.2. poſt 5. concluſ caſu* 1. Pegna *p.c. direct. q.7.* Callio *de iuſta hæret. punit.* 1. c. 9. Riccull. *de iure Perſon.extr.l.5.c.7. n.6.* Sanctarell. *de hær.cap.1.dub.5.num.80.* Farinac. *de hæreſ.q.179.num.23.25. & 26.* Souſa *lib.1. Aphor. cap.22.num.7. & 11.* Carena *p. 2. tit. 1. §. 11. num.* 63. Sallelles *tom.3.lib.5. cap.3.reg.386.nu.83.* Card. de Lugo *de fide, diſp.20. ſect.6 num.*178.

304 Cenſetur verò eſſe in aliquo ignorantia inuincibilis, ſeu probabilis, nedum ſi quis nihil prorſus audiuit de fide, vel quod audiuit, fuit inſufficiens motiuum ad hoc vt neceſſitaret illum ad credendum. vel quia non habuit a quo fidem addiſceret; ſed etiam ſi quis falſo edoctus fuit ab eo, cui tenebatur credere, vt ignarus a Doctore, & pio, diſcipulus à Magiſtro, Filius à Patre, Parochianus à Parocho, vel Epiſcopo. Salelles loco citato. Vbi, quod hæc ignorantia excuſat tam in foro externo, quam in interno, & non ſolùm ab hæreſi, ſed à ſuſpicione hæreſis, & ex conſequenti ab omni abiuratione.

315 Quod tamen intelligendum credo, ſi qui docent, nimirum Doctor, Pater, Parochus habentur vt Fideles, & Catholici Romanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ communionem habentes: aliter enim non poſſet in eo, qui docetur admitti bona fides, & probabilis, ſeu rationabilis ignorantia, ſi adeſſet, vel adeſſe deberet probabile dubium de fidelitate docentis. Sed nec ſemper hæc probabilis ignorantia præſumitur in eo, qui errat in fide. Sed de hac ignorantiæ præſumptione infra erit ſermo.

306 Nunc verò ſatis eſt, quod vbi ignorantia rerum fidei ſit probabilis, & de illa conſtet in foro externo talis ignorantia excuſat tam coràm Deo, quàm coràm hominibus. Et hoc probatur manifeſtè ex illo Ioan. 15. *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Quod de peccato infidelitatis intellexerunt S. Aug. *l.3. ad Bonif c.3. & Epiſt. 30. in fine & tract. 89. in Io.* & ad illum locum *Io.* D. Th. Caiet & alij. Hinc enim tanquam indubitata veritas colligitur, quod qui fidem ignorant, quia quæ fidei ſunt non audierunt, excuſantur à peccato infidelitatis.

307 De ignorantia verò craſſa loquendo diuerſæ valdè ſunt ſententiæ. Prima vniuerſaliter negat ignorantiam craſſam, ſeu vincibilem, & conſequentem, excuſare à culpa hæreſis, & excommunicatione lata contra hæreticos. Nam ignorantia conſequens, & voluntaria, ſeu craſſa non excuſat à peccato. Quod probatur primò, quia aliter vix dari poſſet in mundo peccatum hæreſis, quia quis eſt ex hæreticis, qui non erret per ignorantiam? Et quis non crederet, ſi ſciret, & non ignoraret Deum eſſe, qui res credēdas reuelauit, & verā Eccleſiam illas reuelaſſe? Nam & hæretici hæc ignorant, & ita hæretici non eſſent, ſi ignorantia craſſa excuſaret ab hæreſi. Secundò, nam voluntarium indirectum ſufficit ad peccandum contra virtutem; igitur ſufficit in baptizato ad peccandum peccato hæreſis. Eſt enim euidēs, quod peccans ex ignorantia craſſa contra iuſtitiam peccat peccato iniuſtitiæ. Et eiuſdem rationis, & ſpeciei eſt adulterium ſcienter, vel ex ignorantia craſſa commiſſum. Igitur etiam error indirectè voluntarius ex ignorantia, ſi in homine baptizato reperiatur, eſt hæreſis, ſicuti hæreſis eſt error directè voluntarius. Tertiò, nam ad hoc, vt quis peccet peccato infidelitatis Paganiſmi, aut Iudaiſmi ſufficit, quod quis erret in fide ex ignorantia craſſa, vt eſt de ſe manifeſtum; igitur hoc idē ſufficiet ad hoc, vt ſit baptizatus peccet peccato hæreſis. Quartò, quia in homine baptizato error circa res fidei indirectè voluntarius verè opponitur fidei, & illam tollit, ſicut peccatum cōtra materiam charitatis verè opponitur charitati, & illam tollit; eſt igitur peccatum infidelitatis, quod in homine baptizato eſt hæreſis. Ideo, quod ignorantia craſſa, ſeu conſequens non excuſet ab hæreſi dixerunt Sotus 4. *diſt 22.q 2.a.3. poſt 5.concl.* Lopez *p. p inſtruct. cap.50.tit. de excomm. reſeruatis in Bulla Cœnæ, caſu* 1. Palacios *in 3. diſt. 15. diſput. 7.concl. 4. & 5.* Quod ad ignorantiam nimis craſſam reſtringunt Valentia *tom.3.diſp.1.qu.11.p.4.* licet id abſolutè non affirmet, quod potea abſolutè voluit Saytus *in Theſaur.lib.3.cap.4.nu.15.* Et hoc magis alij limitant dicentes ſolam ignorantiam affectatam non excuſare ab hæreſi. Iis Canus *l. 12. de locis cap.9. & ſeq.* Nauarr. *l.2.de reſtit p.2.dub.8. num. 300. in p. edit.* in quam partem inclinat Corduba *l.1.q 17.§. 17.* & Torrenſis *de Trinit.q.32.a.4. in 2.p.comment.* Nam ignorantia affectata voluntarium non minuit, vt habet D. Th. *p.2.q.76.ar.4* & cum eo omnis ſchola. Et hoc alij magis limitant, vt ſola ignorantia affectata non excuſet, tunc cum ignorantia affectant ex falſa opinione contra Eccleſiam, quaſi parui momenti ſit Eccleſiæ propoſitio, vel ad finem liberiùs errandi in fine. Sanchez *l.2.mor. cap.7.num.23.* quem alij ſequuntur.

308 Secūda ſententia ex diametro è contraria eſt, quod nedum ignorantia craſſa, & affectata excuſet ab hæreſi, ſed quod ad hæreſim non ſufficiat etiam ſcienter errare contra fidem, niſi error ſit pertinax, & contumax, & non obſtante monitione durans, vt ſic ad hæreſim ſit neceſſaria incorrigibilitas, & non poſſit peccare quis peccato hæreſis ſtatim, ſed requiratur, quod per aliquod tempus homo monitus contumax perſeueret in errore. Et hæc ſententia ſolet tribui Archidiac. & Syluest. *v. hæreſis p.q.2. num.5.* Gloſſæ *Clement.1.ut.de ſumm.Trinit.v pertinaciter*; Præcipuè verò tribuitur Alciat. *l. 2. de Summ.Trinit.* Sed DD. iſti non loquuntur de hæreſi in foro conſcientiæ, ſed in foro externo, & de hæreſi

reſi præſumpta. Videtur verò probari hæc ſententia ex illo Pauli ad Titum 3. *Hæreticum hominem poſt vnam , & ſecundam correptionem deuita.* Hinc enim colligi videtur hæreticum non eſſe, quē æſtimamodum, niſi ſit obſtinatus poſt ſecundam, vel trinam monitionem.

309 Tertia ſententia eſt, quod ignorantia craſſa imo, & affectata excuſat ab hæreſi, ita quod ad hæreſim ſit neceſſaria ſcientia, & inuoluntarium directum, non tamen ſit neceſſaria obſtinatio, & exercita perſeuerantia in errore, ſed ſufficiat, quod quis ſcienter erret contra fidem. Et ita ſenſerunt Caiet. 2. 2. *q.*11.*a.*2.*ad tertium*, & ibid. Bannes, & & Aragon. Vaſquez *p.*2.*q.*76.*a.*3. *diſp.*126.*cap.* 2. Durand. 4.*d.*13.*q.* 5.*num.*6. Palud. *ibid.q.*3.*ar.*1.*nu.*4. Suarez *de fide diſp.*19.*ſect.*3. *num.* 8. Sanchez l. 2. *mor.cap.*7. *num.*20. Sallelles *l.*5.*c.*3.*Regula* 386.*nu.*25. Sylueſt. *v.hæreſis p. in princip.* Armilla *nu.*2. Angelus *v. hæreticus in initio.* Nauarr. *cap.*11.*num.*22. Canoniſtæ *ad cap. Firmiter*, de *ſumm. Trinit.* Couar. *l.*3. *variar.cap.* Simanc.*tit.*31.*num.*10. *& toto tit.*38. Peña *in* 2.*p.direct.comment.* 2. Toletus *l.* 6. *cap.*3.*n.*7. Caſtro *de iuſta hæretic. punit.l.*2.*cap.* 9. *& l.*2.*cap.*17. Ricciull. & Sanctarell. apud Carenam *p.* 2.*tit.*1. §.11. *num.*66. Palaus *tract.*4. *diſp.*3. *p.* 2.*nu.*3. Card. de Lugo *de pœnit. ſect.* 4. §. 6. *& de fide diſp.*17.*ſect.*4. *& diſp.*20.*ſect.*6. *num.*174. *& ſequent.* & apud eū Hurtado, Diana *part.* 4. *tr.*7.*reſol.*36. & apud iſtos quamplures alij.

310 Quidam tamen diſtinguunt, & dicunt hoc procedere in foro conſcientiæ. Nam in foro fori circa ea, quæ vnuſquiſque tenetur credere, vel quæ quis tenetur ſcire ex officio, vel quæ paſſim, & cōmuniter omnes illius qualitatis ſciunt ignorantia non creditur, neque præſumitur. Menoch. *conſ.* 8. *num.* 275. Farinac. *de hæreſi q.* 176. *num.* 27. *&* 28. Simancas *tit.*27. *num.* 13. Decian. *in tract. crimin.l.*5. *cap.*3.7. *num.*15. Peña *p. p.q.*7.*com.*22.*in* 2, *Regula.* Palaus *d.p.* 2. *num.*5. Diana *d.reſol.*36. Carena *p.*2. *tit.*1. §.11.*num.*68.

311 Quod verò ſaltē in foro conſcientiæ ignorantia qualibet excuſet ab hæreſi probatur primò, quia vbi non eſt ſcientia, ibi non eſt pertinacia. nō enim pertinax dici poteſt, qui ignoranter negat, quod eſt fidei, paratus ſe emendare, ſed hæreſis eſt error cum pertinacia ex D. Th. 2. 2. *q.*11.*ar.*2.*ad tertium.* Aug. *epiſt.*102.*cap. Dixit, Apoſt.* 24.*q.*3. *& ibid. cap. Qui in Eccleſiam, cap. Damnamus, de ſumm. Trin. cap. Excommunicamus, de hæret. cap. Cum contumacia de hæret. in* 6. *& Clem. vnic. de ſumm. Trin. & extrauag. Vas electionis de hæret.* Et ita *ad d.cap. Damnamus de ſumm. Trinit.* docuerunt Gloſſ. *in v. corrigēda Abb. antiq. num.* 3. Hoſtienſ. *num.*18. Io. Andr. & Bellarm. *in princ.* Panorm. *num.* 5. Fagnan. & communiter DD. qui ergo non errat ſcienter in fide, non eſt hæreticus. Secundo, nam non eſt formaliter hæreticus, qui non recedit ab obiecto formali fidei quod eſt veritas diuina propoſita per Eccleſiam: At verò qui ex ignorantia errat in fide paratus credere, vbi ſibi conſtet Eccleſiam id docere, non recedit à formali obiecto fidei, non eſt ergo formaliter hæreticus.

312 Sed diſtinguendum hic eſt inter hæreſim, & hæreticum, vt fecit Caiet. *p.p. q.*32.*ar.*4. & inter forum conſcientiæ, & in ordine ad culpam coram Deo, & forum contentioſum, & in ordine ad pœnas à iure poſitiuo latas, & inter errorem oppoſitū illis, quæ quis explicitè ſcire, & credere tenetur, & errorem circa ea, quæ ſufficit credere implicitè? Nam in foro conſcientiæ, & coram Deo ignorantia craſſa non excuſat à peccato hæreſis, ſi quis erret circa ea, quæ expreſsè tenetur credere; quamuis in foro externo, & in ordine ad plures pœnas in hæreticos latas, ſit neceſſe, quod quis ſit hæreticus ſcienter, ſeu etiam reſpectiuè obſtinatus, & pertinax. Hæc verò aſſerta explicantur, & probantur.

313 Datur igitur primò diſtinctio veritatum fidei, quia aliquæ ſunt, quæ errans tenetur explicitè ſcire, & credere; aliæ verò ſunt, quæ errans non tenetur explicitè ſcire, & credere, ſed ſufficit, quod ea implicitè credat in fide Eccleſiæ, credendo ſcilicet quidquid credit Eccleſia, vel ſi eas credit Eccleſia. Nam de iſtis veritatibus, quæ non eſt neceſſe, quod aliquis ea explicitè, & expreſsè credat, ignorantia etiam aliquo modo voluntaria poteſt excuſare ab hæreſi; quia non eſt contra fidem, neque alia ſpecies infidelitatis non credere explicitè, quod fides non obligat ad explicitè credendum, ſed ſolùm ad credendum implicitè in aliorum fide, ſcilicet in fide Eccleſiæ. Modo qui ex ignorantia voluntaria errat circa aliquam fidei veritatem, quam adhuc non tenetur credere explicitè, & expreſsè, aliàs verò firmiter credit, quidquid credit ſancta Mater Eccleſia, cuius iudicio ſe ſubmittit, non peccat contra fidem, quia implicitè credit, & quidem firmiſſimè illam veritatem, quam ignorans negat explicitè, & ad ſatisfaciēdum præcepto fidei circa huiuſmodi ſufficit implicita fides. Et error in illo non eſt ex abſoluta volūtate, ſed conditionata, nec error ille eſt incompoſſibilis cum fide, quia aſſenſus cōditionatus conditione, ſi aliud fides non doceat, ſolum materialiter, & ſecundum quid fidei opponitur, ſed ſimpliciter ſtare poteſt ſimul in eodem ſubiecto cum fide.

314 Et nihilominus alia diſtinctio omninò attendi debet. Vel enim veritas circa quam aliquis errat ipſi erranti fuit ſufficienter propoſita, vt veritas fidei à Deo reuelata, & ab Eccleſia propoſita, vt credenda, vel ſaltem vt probabiliter dubitare teneatur, quod ſit veritas fidei, vel non eſt ſufficienter propoſita. Si non eſt ſufficienter propoſita, vt nec obliget ad eius fidem explicitam, nec ingerere poſſit rationabile dubium, quod ſit veritas de fide, errans circa illam non laborat ignorantia craſſa, vel culpabili, ſed ignorantia inuincibili, vel certè probabili. Nam, & reſpectu veritatum, quas aliquis non tenetur explicitè credere, nec tenetur eas ſcire explicitè, vel facere diligentiam, vt illas ſciat, & ita reſpectu earum negligentia ſciendi, imo affectatio non ſciendi per ſe non eſt culpabilis contra fidem, cum ad talem explicitam ſcientiam habendam nō teneatur; quamuis hæc negligentia ſciendi aliundè poſſit eſſe culpabilis, tanquam contra propriam charitatem, ex qua proprias perfectiones, & maximè intellectuales tenetur quis ſibi procurare cum de facili poteſt id facere; ſed ex vi præcepti fidei, non tenetur homo explicitè ſcire, quod non tenetur explicitè credere; ideò negligentia id ſciendi non eſt culpabilis, & eius ignorantia eſt probabilis, quia eſt ignorantia eius, quod ignorans non tenetur ſcire.

315 Ita non eſt ignorantia craſſa, vel affectata in ruſtico, vel muliere, vel mercatore, vel milite, vel

alio

Digitized by Google

alio ſimili, qui nedum negligit, ſed ſcienter directè non vult eſſe Theologus, nec vult ſcire omnes propoſitiones de fide. Quia ad huiuſmodi explicitam notitiam non tenetur. Nec intereſt, quod ſi hoc ignoret videtur eſſe in periculo errandi in fide; quia ceſſat omne periculum erroris formaliter, ſi firmiter credit, quidquid credit Eccleſia. Error autem materialis non eſt contra fidem. Et hunc etiam poteſt vitare, nihil temerè affirmando circa materiam grauem, quæ ad fidem pertinere poſſit. Et vbi rationabiliter ſuſpicari poſſit aliquid eſſe, vel non eſſe de fide ſuſpendendo iudicium, & ſe fidei Eccleſiæ remittendo.

316 Sed ſi veritas fidei, quæcumque, illa ſit eſt alicui ſufficienter propoſita, vt prudenter non poſſit homo illi diſſentire, tunc, vel non habet locum ignorantia, quia adeſt ſcientia, vel ſi ignorantia, eſt craſſa, vel non probabilis non excuſat ab hæreſi. Eſt enim hic conſiderandum, quod hic non eſt ſermo de præcepto fidei præcisè vt eſt affirmatiuum, & obligat ad exercitium credendi, ſed vt eſt etiam negatiuum, & obligat ad non negandum veritatẽ fidei, vel non diſſentiendum ei veritati, quam fides docet. Et vlteriùs aduertendum, quod ad hunc effectum ſufficit, vt veritas fidei ſit propoſita ſufficienter ſaltem ad hoc, vt obliget ad dubitandum, an veritas ſit, vel non ſit de fide, hæc enim ſcientia, & notitia licet dubia ſufficit ad hoc, vt homo teneatur ſuſpendere iudicium, & aſſenſum, & vt non poſſit abſolutè negare, ſeu diſſentire illi veritati, de qua dubitat, an ſit vna ex reuelatis à Deo, & propoſitia ab Eccleſia. In hoc ergo caſu, vel non habet locum ignorantia, vel illa eſt probabilis, vel non excuſat ab hęreſi.

317 Non habet locum Ignorantia, ſi is, cui fides eſt ſufficienter propoſita apprehendit veritatẽ propoſitam eſſe vnam de illis, quæ credi debent, vel etiam ſaltem de hoc dubitat. Poteſt verò eſſe in hac parte ignorantia actualis, quæ eſt obliuio, vel incõſideratio. Et hæc ſi ſit naturalis, ſeu probabilis excuſat, quia iam illa non eſt voluntaria, nec imputatur ad culpam. Poteſt etiam eſſe ignorantia, ſi is, cui propoſita eſt veritas ſufficienter ſolùm, vt poſſit dubitare, interim negligat ſcire determinatè veritatem, & dubitationem ſuam tollere. Sed reſpectu veritatum, quas non tenetur quis explicitè credere, illa ignorantia, & negligentia non erit culpabilis ex vi præcepti fidei, cum illud non obliget ad illam ſcientiam.

318 Sed quandocumque, & quotieſcumque quis poteſt, & tenetur explicitè ſcire, vel non diſſentire explicitè veritati fidei, eo quod ſibi ſit ſufficienter propoſita, vt obliget ad aſſenſum, vel ſaltem ad nõ diſſenſum, ſi quis diſſentiat ignorantia, quæ tunc ſit craſſa, vel non probabilis, non excuſat eum ab infidelitate, & ab hæreſi. Et ſic dicitur vniuerſaliter quod ignorantia craſſa, vel non probabilis non excuſat errantem contra fidem ab infidelitate, & ab hæreſi, ſi errans ſit baptizatus, quia tunc negat veritatem fidei cum poteſt, & tenetur non negare.

319 Probatur autem hoc primo auctoritate D. Th. *p.p.q.42.a.4.c.* ibi. *Et circa hæc opinari falsũ, hoc ipſo inducit hæreſim, maximè ſi pertinacia adiungatur*. Benè autem Caiet. ponderauit dictionem illam *maximè*, ex qua apertè habetur, quod licet tũc præcipuè inducatur hæreſis, cum error eſt pertinax, tamen & ſine huiuſmodi pertinacia propriè, & rigoroſè ſumpta hæreſis eſt error voluntarius contra fidem, à qua ſcilicet errans tenetur explicitè non diſſentire. Secundo idem probatur ex D. Thoma *quodl.3.a.10.c.* ibi. *In his verò, quæ pertineat ad fidem, & bonos mores nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicuius magiſtri; in talibus enim ignorantia non excuſat, alioquin immunes à peccato fuiſſent, qui ſecuti ſunt opinionem Arij, Neſtorij, & aliorum hæreſiarcharum; nec poteſt excuſationem habere propter ſimplicitatem auditorum, ſi in talibus erroneam opinionem ſequatur. In rebus enim dubijs, non eſt facile præſtandus aſſenſus, quinimo, vt Auguſt. dicit in lib. 3. de doctrina Chriſtiana. Conſulere debet quis regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus locis, & Eccleſiæ auctoritate percepit. Qui ergo aſſentit opinioni alicuius magiſtri contra manifeſtũ ſcripturæ teſtimonium, ſiue contra id, quod publicè tenetur ſecundum Eccleſiæ auctoritatem, non poteſt ab erroris vitio excuſari*. Apertè hic D. Th. docet, quod in rebus fidei ignorantia nõ excuſat, & quod in dubijs non debet quis temerè vnũ, vel oppoſitum aſſerere, ſed inquirere, & cõſulere, & interim nihil determinatè aſſerere, quod poſſit veritati fidei repugnare.

320 Sed & hoc idem D. Th. docuit *q.8. de malo a.1. in 7. arg. & eius reſponſ.* Erat enim hoc ſeptimum argumentum. *Præterea hæreſis eſt quoddam vitium. Sed in eo, qui incurrit hæreſim ex pura ignorantia, non cauſatur hæreſis ex aliquo prædictorum vitiorum: ergo aliquod vitium eſt, quod non oritur, ex præmiſſis, & ſic inſufficienter aſsignantur ſeptem vitia capitalia.* Ad hoc verò argumentum ſic reſpõdet.

Ad ſeptimum dicendum, quod quatuor videntur ad defectum cognitionis pertinere, ſcilicet, neſcientia, ignorantia, error, & hæreſis; inter quæ neſcientia eſt communius, quia importat ſimplicem carentiam ſcientiæ, vnde, & in Angelis Dyoniſ. quandam neſcientiã ponit, vt patet in ſexto capite Eccl. hierarc. ignorantia verò eſt quędam neſcientia eorum, ſcilicet, quæ homo natus eſt ſcire, & debet. Error vero ſupra ignorãtiam addit applicationem mentis ad contrarium veritatis: ad errorem enim pertinet approbare falſa pro veris. Sed hæreſis ſupra errorem addit aliquid, & ex parte materiæ, quia eſt error eorum, quæ ad finem pertinent, & ex parte errantis, quia importat pertinaciã, quæ ſola facit hæreticum: quæ quidem pertinacia ex ſuperbia oritur. Magnæ enim ſuperbiæ eſt, vt homo ſenſum ſuum præferat veritati diuinitus reuelatæ; hæreſis ergo ex ſimplici ignorantia proueniens, ſi ſit peccatum, ex aliquo prædictorum vitiorum oritur: Imputatur enim homini ad peccatum, ſi non curat addiſcere ea, quæ ſcire tenetur: videtur autem hoc ex accidia prouenire, ad quam pertinet refugere ſpirituale bonum, inquantum eſt, impeditiuum boni corporalis. Admittit ergo expreſsè D. Th. dari hæreſim, quæ ex ſimplici ignorantia proueniat, & quæ ſit peccatum, quia imputatur ad peccatum homini, ſi non curat ſcire, quod ſcire tenetur, ex hoc & accidia prouenire videtur.

321 Sed ad hoc idem probandum valent, quæ habet D. Th. *4.d.13.q.2.ar.1.ad 6.* ibi *Ad ſextum dicendum, quod in fide ſunt aliqua, ad quæ explicitè cognoſcenda omnis homo tenetur: vnde ſi in his aliquis errat, infidelis reputatur, & hæreticus ſi pertinaciam adiungat. Si autem ſunt aliqua, ad quæ explicitè credenda, homo non tenetur, non efficietur hæreticus in his errans, vt ſi aliquis ſimplex credat Iacob patrem fuiſſe Abraham, quod eſt contra veritatem ſcripturæ,*

quam

quam fidei profitetur, quouſque hoc ſibi innoteſcat, quod fidei Eccleſiæ contrarium habet, quia non diſcedit per ſe loquendo à fide Eccleſiæ, niſi ille, qui ſcit hoc, à quo recedit de fide Eccleſiæ eſſe. Et quia quædam ſunt quæ in fide Eccleſiæ implicitè continentur, vt concluſiones in principijs, ideo in his diuerſæ opiniones ſuſtinentur, quouſque per Eccleſiam determinatur, quod aliquid eorum contra fidem Eccleſiæ eſt, quia ex eo ſequitur aliquid contrarium fidei directè. Diſtinguit D. Th. inter infidelem, & hæreticum, & eum, qui errat circa explicitè credenda vocat infidelem, & etiam hæreticum ſi adiungatur pertinacia, ſic docens expreſsè, quod talis contra fidem peccat, licet non dicatur hæreticus, niſi pertinaciam addat.

322 Idem verò probant rationes, quas pro ſe affert prima ſententia. Et quidem vrget, quod primo adducebatur, quia nimirum pauciſſimi eſſent, qui coram Deo eſſent hæretici, ſeu peccarent peccato hæreſis, ſi ab ea ignorantia craſſa excuſat; quia pauciſſimi ſunt, qui ſcienter veritati à Deo reuelatæ reſiſtant. Non enim vim argumenti tollit, quod habet Card. de Lugo *diſp. 20. de fide ſect. 6. num.* 194. nimirum, quod plurimi ſunt, qui ab hæreſi non excuſantur, quia illis Eccleſiæ Catholicæ auctoritas eſt ſufficienter propoſita, vt illam credere teneantur, & qui ab ea ſibi nota recedunt vel ex carnis illecebris, vel vitæ licentia, vel diuitiarum, aut dignitatis mundanæ affectu. Cuius ſignum eſt quod multi in morte Eccleſiæ fidem recognoſcunt. Verum quis non videat, quod ſi non ſunt cenſendi coram Deo hæretici, niſi qui in morte ab hæreſi recedũt, hi ſunt pauciſſimi? Et tamẽ alias pauciſſimi etiã eſſent, & ferè nulli, qui in morte fidẽ Eccleſiæ non profiterentur, ſi ſcirent fidẽ, quã in vita profeſſi ſunt, eſſe falſam. Sed reſponſio nõ diſtinguit inter ſcibile, & ſcire. Ex ſufficiẽti enim propoſitione rerum fidei ſequitur ſcibilitas, quia nimirum ab eo cui fidei veritas eſt ſufficienter propoſita credibilitas propoſitæ veritatis ſciri poteſt, & debet. Sed ex ſufficienti hac propoſitione non poteſt deduci actualis ſcientia, quia poteſt eſſe, & ſic vt plurimum contingit in hæreticis, vt vel ex ruditate ingenij, vel ex motiuis contrarijs, vel etiam ex praua aliqua affectione mentem excœcante is, cui proponitur fides, vim propoſitionis veritatis non percipiat, & in propriæ ſectæ credulitate perſiſtat, quia ita perſiſtendum eſſe credat, & ſe in hoc Deo obſequium præſtare exiſtimet, ſicut exiſtimant hæretici, ſic non ex ſcientia, ſed ex craſſa ignorantia ab Eccleſiæ magiſterio recedentes. Nam certum eſt quod Iudæis à Chriſto veritas fidei Chriſti fuit ſufficienter propoſita, & tamen eorum error fuit ex ignorantia craſſa, vt habetur dictum à Petro Apoſtolo Actor. *cap.* 3.

323 Sed à priori magis vrget ſecunda ratio, quia nimirum ſpecies peccatorum deſumitur ab obiecto, vndè voluntarium indirectum, & directum non differunt ſpecie. Sic enim eiuſdem ſpeciei eſt homicidium voluntarium & caſuale ignoranter patratum. Quod enim dixit Hurtado *diſp.* 82 § 60. quod peccatum ex ſcientia eſt magis voluntarium, & quod error ex ignorantia habet pro obiecto negationem ſtudij & diligentiæ, error verò ex ſcientia habet pro obiecto negationem auctoritatis Eccleſiæ, & qui ex ignorantia errat negat ſolum obiectum reuelatum, & non vult ſcire propoſitionem Eccleſię hæreticus verò negat obiectum reuelatum, & Eccleſiæ auctoritatem, quam iam cognoſcit ſibi aduerſari, & ideo iſti duo errores ſpecie diſtinguuntur. Quod, inquam, ſic dicitur, valdè deficit. Primo enim ex quo peccatum ex ſcientia ſit magis voluntarium, non probat niſi quod intra eandem ſpeciem ſit intenſius, & grauius, vbi alias ex obiecto nulla eſt differentia. Deinde falſum eſt, quod qui errat ex ignorantia craſſa non offendat auctoritatem Eccleſiæ, & eam non neget, ſeu ab ea non diſſentiat. Cum liberè non credat, quod Eccleſia credendum proponit, & præcipit, ſtante in hoc diſtinctione, quod in errante ex ignorantia hic contemptus eſt voluntarius interpretatiuè & indirectè, ſed in errante ſcienter eſt voluntarius directè. Et dato, quod qui errat ex ignorantia craſſa non neget omnem veritatem, quam negat, qui errat ex ſcientia; hoc non ſufficit ad diſtinctionem ſpecificam. Nam eiuſdem ſpeciei eſt hæreſis eius qui negat totum ſymbolum fidei, & eius qui vnum eius articulum ſolum non credit: quia hæc eſt materialis differentia & indiuidualis, non ſpecifica, cum non ſit in ordine ad diuerſum obiectum formale. Sunt igitur eiuſdem ſpeciei contra fidem error ex craſſa ignorantia, & ex ſcientia.

324 Quod verò habet Card. de Lugo *d. diſp.* 20 *num.* 180. & 181. vt rationem hanc ſoluat, & aſſerit errores hos ex craſſa ignorantia, & ſcientia eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed ſecundum eſſe grauius primo, & puniri ab Eccleſia, & hunc ſolum venire ſub nomine hæreſis formalis; iam reducit quæſtionem ad nomen, & ad forum externum; & nihilominus etiam hoc non ſufficit, quia ab Eccleſia vbi ſibi conſtet de ignorantia craſſa errantis in fide errantem punit, licet non ijs pœnis, quæ in iure contra ſcienter errantes ſunt latæ.

325 Idem probat alia ratio ex hoc deſumpta, quod in alijs duabus ſpeciebus infidelitatis, qui errat ex craſſa ignorantia committit peccatum paganiſmi, vel iudaiſmi. Et ſi dicatur ex Suarez de fide *diſp.* 19. *ſec.* 3. *numer.* 25. dari poſſe infidelitatem priuatiuam ſine pertinacia, At verò infidelitas poſitiua, & contraria qualis eſt hæreſis, non poteſt eſſe ſine aliqua fidei notitia, ſaltem per ſufficientem propoſitionem: meritò inſtatur, quia & dari poteſt in baptizato omiſſio fidei; & vis rationis allatæ in hoc ſtat, quod error Pagani, vel Iudæi, ſi ſit ex ignorantia craſſa, & ſolum indirectè voluntarius, & eſt peccatum contra fidem & eſt in ſpecie paganiſmi, aut iudaiſmi; igitur & in baptizato error ex ignorantia craſſa, & voluntarius indirectè, & eſt contra fidem, & eſt in ſpecie hæreſis.

326 Pariter nec ſufficit dicere cum Cardinali de Lugo *num.* 187. quod in omnibus illis ſpeciebus infidelitatis eſt eadem ratio, quia nulla ex illis eſt propriè infidelitas cũ ſolo peccato ex ignorantia, quia per nullam ex illis expelleretur habitus fidei infuſus, ſi error eſſet ſolum ex ignorantia culpabili, & fides non eſſet ſufficienter propoſita. Nam hic ſupponitur falſum, quia ſupponitur dari ignorantiam culpabilem fidei, ſi fides non ſit ſufficienter propoſita, quod eſt manifeſtè falſum, cum nullus teneatur leuiter credere, & ſine ſufficienti motiuo, imo credere leuiter ſit imprudentia. Et ſic, qui fidem, vel ignorat, vel negat, cum non eſt ſibi ſufficienter propoſita inuincibiliter ignorat,

rat; aut errat; & tunc ſolum culpabiliter ignorat, aut errat, ſi fidei ſufficienter propoſitæ myſteria ex negligentia ignorat, vel negat. Imo, vt dicebatur fidelis reſpectu eorum quæ non tenetur explicitè credere, poteſt abſque eo quod peccet contra fidem eorum explicitã ignorantiam directè velle, contentus ſe illa credere implicitè in fide Eccleſiæ. Manet igitur inuicta ratio illa, & quia negari non poteſt, quin verè peccet peccato Iudaiſmi, qui ex ignorantia craſſa errat fidem Iudæorũ amplectẽdo, ita negari non poteſt, quod non ſit propriè peccatum hæreſis, ſi quis baptizatus ex ignorantia craſſa erret in fide.

327 Sic etiam quarta vrget ratio, quia ſcilicet, qui errat in fide ex ignorantia craſſa peccat contra fidem; ergo peccat peccato infidelitatis; & non peccato paganiſmi, vel iudaiſmi; ergo hæreſis. Non verò ſufficit hic cum Cardinali de Lugo *num.* 382. negare primam conſequentiam. Nam & ipſe fatetur, quod huiuſmodi error eſt vera infidelitas, & quidem talis, quæ in genere infidelitatis eſt indiuiduum completum. Quod verò reducta quæſtione ad quæſtionem de nomine aſſerat nomine ſpecierum infidelitatis propriè non dici, niſi de errore contra fidem, qui ſit ex ſcientia, hoc non probatur & nõ valet arguere à nomine cõcreto hæretici ad nomen abſtractũ hęreſis, vt infra probatur.

328 Itaque cum ignorantia craſſa in materia fidei ſupponat ſufficientem propoſitionem fidei talem, vt ſaltem inducat in audiente rationabile dubium veritatis rei propoſitæ; hoc ſemper eſt conſiderandum, an fidei veritas ei, qui errat circa fidem, fuerit ſufficienter propoſita. Poteſt verò circa hoc eſſe dubiũ, an errans ex ignorãtia, ſi moneatur ab Epiſcopo, vel Inquiſitore vel alijs viris doctis de ſuo errore, teneatur credere, vel, ſi perſeueret in errore, ſit cenſendus errare voluntariè circa fidem. Negant aliqui, eo quia ſola Eccleſia eſt certa regula veritatis, Epiſcopi verò, Inquiſitores, & viri docti falli, & fallere poſſunt. Ita Sanchez *l. 2. Mor. cap. 7. num. 26.* & Sayrus *l. 3. de cenſ. cap. 4. num. 17.* vbi vult, quod iſte peccet contra fidem obligatorem ad mutandam ſententiam, ſed non ſit hæreticus, quia non eſt verè pertinax, & pro ſe citat Canum *lib. 12. de locis cap. 9.* Valentiam *t. 3. diſp. 1. q. 11. p. 1. difficult.* 4. & pro eadem ſententia ſtant Torres, Salas, & alij apud Dianam *p. 4. tr. 7. reſol.* 36. Sed alij diſtinguunt, & aſſerunt præfatum in foro interiori non eſſe hæreticum, eſſe tamen talem in foro externo. Ita Diana dicta *reſ.* 36. citans pro ſe Merollam, Vaſquez, Suarez, & Lorcam, Sed hunc eſſe in vtroque foro hæreticum vult Palaus *t. 1. tract. 4. diſp. 3. p. 5. num. 6.*

329 Sed diſtinguendum eſt. Nam vel ſumus in caſu veritatis nondum definitæ ab Eccleſia, nec expreſsè nec virtualitèr & per neceſſariam conſequentiam, & hoc modo non tenetur quis viris doctis credere, aut Epiſcopo, aut Inquiſitori; quia adhuc veritas non eſt de fide certa, nec per neceſſariam conſequentiam ex veritate de fide deducitur, vnde veritas nondum eſt propoſita ab Eccleſia vt tenenda & credenda. Vel ſumus in caſu veritatis iam definitæ ab Eccleſia, & ab ea propoſita vt credenda. Et in hoc caſu diſtinguendum eſt cum Suarez de fide *diſp. 19. ſec. 3. num. 21.* quem Diana malè pro ſe citat. Et videndum eſt, an modus admonitionis ſit ſufficiens, vt faciat euidentiam credibilitatis ſufficientem ad obligandum ignorantẽ ad hoc, vt iudicet veritatem illam eſſe de illis, quæ ſunt ab Eccleſia propoſitæ vt credendæ, & in hoc caſu ille eſt in vtroque foro hæreticus, ſi non credat, & diſſentiat. Aliter nullus eſſet hæreticus, quia nullus ferè eſt, qui erret in fide, quia credat Deum vel veram Eccleſiam reuelaſſe falſum, ſed quia cum veritas ſit ſibi propoſita vt reuelata à Deo, ſeu vt ab Eccleſia verè propoſita vt credenda, hoc ille non vult credere. Ad hæreſim igitur ſufficit, quod quis nolit credere id, quod ſibi, vt reuelatum à Deo & ab Eccleſia eſt propoſitum ita ſufficienter, & ex talibus motiuis, vt prudenter non poſſit niſi iudicare, quod verè illud ſit credibile.

330 Et hoc modo moraliter loquendo ſufficienter proponi dicitur, quod proponitur ab Epiſcopo, vel Inquiſitore, qui ſunt miniſtri fidei ab Eccleſia ad hoc deputati, vt fidem doceant, & de eorum ore fideles fidem veram percipiant; & ideo hæreticus in vtroque foro eſt, qui non obſtante monitione Epiſcopi, vel Inquiſitoris proponentis veritatem, vt definitam per Eccleſiam, adhuc in ſuo errore perſiſtit. Nec ratio oppoſitæ ſententiæ vrget, quia iſte non tenetur credere Epiſcopo, vel Inquiſitori, ſed Eccleſiæ per Epiſcopum, & Inquiſitorem docenti. Et hoc ex eo verius apparet, quod vix poſſibile eſt, quod propoſitio Epiſcopi, aut Inquiſitoris, aut etiam viri docti, & pij, non inducat rationabile dubium de veritatis propoſitione ab Eccleſia, quando iſti veritatem proponunt, vt definitam ab Eccleſia, vel vt conſequentem per neceſſariam conſequentiam ex doctrina Eccleſiæ. Igitur eſto tunc, qui errat in fide poſſit ſuſpendere actum, ſi nolit illis miniſtris credere, eo quia ipſi poſſunt illum decipere, & ſic detur locus (quod poteſt aliquando dari) non habendi actum fidei pro tunc, præcepto fidei, vt eſt affirmatiuũ, tunc nõ obligante; tenetur tamen non diſſentire, quia ad hoc obligat præceptum fidei, vt eſt negatiuum. Neq; enim licet in dubio abſolutè negare id, quod iudicatur poſſe eſſe verum de fide.

331 Et ideo eſt communis ſententia Iuriſperitorum, habendum eſſe vt hæreticum illum, qui per Epiſcopum, aut Inquiſitorem, aut doctos homines ab eis miſſos admonitus de ſuo errore contra fidem in eo perſiſtit, vt docuerunt Card. *ad. Clem. 1. de ſummo Trinit.* Bartol. *l. Tutor* §. *tutores num. 1. ff. de ſuſpectis tutoribus*, & alij quos referunt & ſequuntur Penna. *p. 1. com. 26. ad q. 12.* Farin. *de hæreſi q. 169. a num.* 10. Vgol. & Rebuff. apud Palaum vbi ſupra, Simanca, & Albertinus apud Dianam *d. reſ.* 36. Quod quia nõ fundatur in præſumptione, ſed quia verè qui ignorat fidem, tenetur credere Eccleſiæ miniſtris fidem docentibus & ſufficienti motiuo oſtendentibus credibilitatem alicuius veritatis; ideo doctrina illa Iuris peritorum vera eſt in vtroque foro.

332 Si tamen admonitio facta à viris doctis, vel forſan in aliquo caſu facta ab Epiſcopo, vel ab Inquiſitore ſit inſufficiẽs & talis cui prudenter poteſt reſiſti in eo caſu nõ eſſet hæreticus in aliquo foro, quia veritas fidei non eſſet ſibi ſufficienter propoſita, & ita adhuc laboraret ignorantia inuincibili, vel probabili. Sed rarius contingere poterit, quod in his caſibus admonitio non ſit ſufficiens.

333 Aduertit vero idem Pal. & Sanch. *d. c. 7. n. 26.* & Farin. *q. 179. §. 2. num. 14.* facilius iudicandum eſ-

ſe pertinacem hominem doctum, quam ruſticum, qui non eſt adeo capax, vt ſciat regulas fidei, & motiua credibilitatis percipiat, vnde poteſt contingere, quod monitio ſit ſufficiens reſpectu viri docti, & non reſpectu ruſtici. Sed etiam conſiderari debet, quod cum ſimus in caſu veritatis definitæ ab Eccleſia, ſi ignoranti oſtendatur Eccleſiæ diffinitio contenta, vel in Concilio, vel in aliqua Conſtitut. Apoſtolica, ſufficiet, vt obliget ad credendum, & vt ignorantia non excuſet.

334 Et ex his etiam reſolui poteſt quæſtio, an proteſtatio pertinaciam excludat? Si enim ſimus in caſu veritatis nondum definitæ ab Eccleſia, & quæ ex definitis non deducitur adhuc per certam conſequentiam, ſed dubiam, & adhuc ſalua fide opinabilem, proteſtatio maximè valet ad liberandum nedum ab hæreſi, ſed ab omni hæreſis præſumptione, vt habetur ex *cap. Dixit Apoſt.* 24. *q.* 3. & in hoc ſenſu locum habet doctrina Pennæ *p. p. q.* 12. *com.* 26 & Farin. *de hær. q.* 178. *n.* 150. & aliorum quos iſti referunt. Sed vbi veritas de fide ſit certa, proteſtatio erit contra factum, & inutilis, niſi veritas ſit talis, cuius præſumi non poſſit notitia in proteſtante, vt habet Palaus *d. p.* 2. *num.* 7 Niſi enim probabilis ignorantia in eo præſumi poſſit, proteſtatio ad nihilum deſeruiet, vt excuſet ab errore, qui de facto eſt vera hæreſis, à qua non excuſat ignorantia, niſi ſit inuincibilis, aut probabilis.

335 Verum, vt dicebatur, diſtingui hic debet inter hæreſim, & hæreticum, & ita quod non omnis errans contra fidem in proprietate vocabuli dicatur, hæreticus, & diſtingui debeat hæreſis Theologicè, à Canonicè ſumpta in ordine ad pœnas legis poſitiuæ, ſiue hæreſis imperfecta in genere voluntarij, & perfecta à qua ſola errans in fide ſimpliciter dicatur hæreticus ex vſu & inſtitutione nominis hæretici. Hoc totum explicat D. Th. *in* 4. *d.* 13. *q.* 2. *a.* 1. *cap. ſic dicens. Dicendum, quod nomen hæreſis Græcum eſt & electionem importat ſecundum Iſidor. vnde. & hæretica, diuiſiua dicuntur, & quia in electione fit diuiſio vnius ab altero, electio proæreſis dicitur. vt patet 9. metaphyſ. diuiſio autem contingit alicui parti per receſſum à toto. Prima autem congregatio, quæ eſt in hominibus eſt per viam cognitionis, quia ex hac omnes aliæ oriuntur: vnde, & hæreſis conſiſtit in ſingulari opinione præter communem opinionem. Vnde, & philoſophi, qui quaſdam poſitiones habebant præter communem ſententiam aliorum ſectas vel hæreſes proprias conſtituebant. Sed quia nullus denominatur ab eo, quod ineſt ſibi imperfectè, ſed ſolum quando confirmatur in illo, ſicut non dicitur iracundus, cui ineſt paſſio iræ, ſed qui paſſibilis eſt de facili ab ea, neque qui habet diſpoſitionem dicitur ſanus; ideo neque hæreticus nominatur, niſi qui in ſingulari opinione firmam habet ſtabilitatem, vnde etiam competit ei nomen hæreſis, ſecundum quod in electionem ſonat, quia quod in electione fit quaſi ex habitu firmato procedit, competit ei etiam nomen hæreſis, ſecundum quod Latinum eſt ab hærendo dictum, quia ſuæ opinioni vehementer inhæret. Et quia congregatio corporis myſtici per vnitatem veræ fidei primo conſtituitur, ideo hæreticus ſecundum nos dicitur, qui à communi fide, quæ catholica dicitur, diſcedit, contrariæ opinioni vehementer inhærens per electionem.* Inde eſt, quod hoc nomen hæreticus ex vſu & communi ſignificatione ſignificat eum, qui ſcienter à cõmuni Chriſti fide recedit, quia qui recedit ignoranter, non recedit tanquam vehementer inhærens errori ex electione.

336 Nec obſtat ſi dicatur, quod, qui caſu ex ignorantia craſſa interficit hominem, dicitur homicida; igitur & qui ignoranter errat in fide dicetur hæreticus. Nam primo non eſt eadem ratio, quia homicida ex vſu nominis dicitur, qui iniuſtè occidit hominem, ſed hæreticus dicitur qui pertinaciter errat in fide. Tum quia peccatorum alia ſunt quæ habent ad extra effectum irreparabilem, ſicut eſt homicidium, quod infert mortem & irreparabiliter aufert vitam. Alia verò ſunt, quæ vel nullum effectum producunt ad extra, ſed in actu immanenti de facili mutabili conſumantur, vel inducunt effectum de facili variabilem, & emendabilem, ſicut eſt hæreſis externa, quæ in verbis conſiſtit, & quæ de facili poteſt retractari. In ijs, quæ habent irreuocabilem effectum, quia denominatio pendet maximè ab effectu, peccator facilius denominatur à quocumque actu, etiam per ignorantiam habito, quia actus ille, etiam ſi ex paſſione aut ignorantia proueniat, firmitatem habet ex effectus immutabilitate, & irreparabili damno, non minus ac ſi ſcienter, & ex malitia habitus fuiſſet, & tale peccatum eſt homicidium. Sed in his, quorum damnum eſt de facili reparabile, ſi alias etiam peccandi actus proueniat, vel ex paſſione, vel ex ignorantia, facilius vſus introduxit, vt à ſimilibus peccatis peccans non denominetur ſimpliciter talis, niſi ſcienter, & ſic firmiter peccet. Et nihilominus ſecundo reſpondetur, & retorquetur obiectio, quia in ordine ad quamplures effectus legis poſitiuæ non cenſetur homicida, qui caſualiter, aut ex ignorantia etiam craſſa occidit aliquem, ſed ſimpliciter homicida dicitur, quando homicidium eſt directè voluntarium, & hoc eſt illud, quod eſt per induſtriam, vnde per Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. Epiſcopi diſpenſare non poſſunt in irregularitate contracta ex homicidio voluntario etiam occulto. Vnde & in genere homicidij, quid imperfectum eſt homicidium, quod non eſt ſcienter ex induſtria patratum, & tale in ordine ad plures legis effectus, & pœnas non denominat hominem homicidam.

337 Sed ad rem noſtram etiam diſtingui debet forum internum ab externo. Nam in foro interno coram Deo, & in ordine ad pœnam æternam hæreticus eſt quicumque voluntariè ſiue directè ſiue indirectè errat in fide. Sed forum externum, qui interiorẽ mentis diſpoſitionẽ non percipit, niſi ex effectibus ſenſibilibus alijs regulis ducitur, & præſumptionibus inhæret, & aliquando pro hæretico non habet eum, qui verè eſt talis, quia ad extra talis præſumi non poteſt. Quamobrem in foro externo hæc regula principaliter attenditur, vt non admittatur ignorantia excuſans ab errore contra ea, quæ aliquis tenetur explicitè credere, qualia ſunt, quæ continentur in ſymbolo, ſeu quæ ab hominibus ſimilis conditionis communiter ſciuntur, ſeu quæ ex officio ſciri debent, quia in his non poteſt præſumi ignorantia niſi craſſa, vel improbabilis, quæ ab hæreſi non excuſat, & ideo errans in his habetur pro hæretico, neque excuſatio ignorantiæ admittitur. Quæ tamen admittitur reſpectu eorum quæ errans non tenebatur explicitè credere, ſed ſolum implicitè, nam circa iſta ignorantia poteſt eſſe de facili inuincibilis, vel probabilis, cum errans

tans

rans non teneatur illa explicitè ſcire, & credere. Vt ex Peña *p.p. Direct.q.7.nu.22.& p.2.ad cap.1.de hæretic.com.*22.Azor.*p.p.l.*8.*cap.6.q.7.*Simanc.*tit.*26 *num.*5. Farin.*de hæreſ. q.*179.§.3. *num.*34.*&c.* Souſa *lib.*1. *Aphor. c.*12.*num.*13.*& ſeq.*notat Sallelles *l.*5. *cap.*3.*Reg.* 386. *nu.*34.

338 Ex quo idem Souſa *nu.*18.Simanc.d.*tit.*26. *num.*8. Farinac. *d.* §.3.*num.* 36.& Sallelles *num.* 35. deducunt, quod errans in fide per ignorantiam, ſi ipſa non ſit inuincibilis, ſeu probabilis abiurare debet purè ſimpliciter ſine conditione pro qualitate culpæ, aut ſuſpicionis de errore formali, maioris, vel minoris, vehementis, vel leuis ſecundum arbitrium Inquiſitoris.

339 Et ad dirigendam præſumptionem qualitatis erroris eius, qui errat in fide, conſideranda eſt primò qualitas perſonæ, ſi ſit vir, vel fœmina, ciuis, vel ruſticus, pubes, vel impubes, ſi perſpicax, ſi notitiam habeat credendorum, & qualem, ſi orta ex Catholicis, aut potius ex Hæreticis, in qua ciuitate, ſuſpecta ne, an fideli, & inter quos fuerit educata. Deinde ſecundò conſideranda eſt qualitas articuli, circa quem perſona inquiſita errat, an ſit ex articulis, quæ credere tenetur explicitè, vel ſolùm ſit de illis, qui credi ſufficit implicitè, & ſolis viris doctis ſunt manifeſti. Præterea attendi debet à quibus errans ſeductus fuit, an ſcilicet à Parentibus, Parochis, Superioribus, quibus credere tenebatur, vel ab alijs, quibus non eſt obligatio credendi. Item attendi debet, an errans ſtatim, ac monitus fuit, reſipuerit. Hæc enim & alia ſimilia conſideranda eſſe monuerunt Peña *p.p.direct. comm.* 22.*reg.* 2. *&* 4. *& par.* 3. *comm.*40.Farinac.*q.*179.*n.*33.*& ſeq.* Carena *part.*3.*tit.*12.§.9.Souſa *lib.p. Aphor. cap.*12. *num.* 14. Sallelles *d. reg.* 386. *num.* 23. *& ſeq.* Azor. *p.*1.*lib.*8. *cap.*6. *q.* 9.& alij.

340 Quia ex prædictorũ conſideratione Eccleſia poterit colligere, an errans ſcienter, vel ex ignorantia culpabili, vel ex ignorantia probabili errauerit, & ideo an ſit cenſendus, vel hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus, & qualiter, & qua pœna ſit puniẽdus. Etſi inueniatur errantem erraſſe ex ignorantia voluntaria, quia ignorauit, quod potuit, & debuit ſcire, licet non habendus ſit vt hæreticus in ordine ad illas pœnas, quæ in iure latæ ſunt contra ſcienter errantes, non erit tamen excuſandus à tota pœna, & præcipuè non erit excuſandus ab abiuratione pro qualitate culpæ, aut ſuſpicionis, vt dictum eſt.

341 Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur, & ad primum dicitur, quod non probat, niſi quod non cenſetur hæreticus in ordine ad pœnas omnes iuris, niſi qui eſt in errore pertinax. Sed conſiderãdi ſunt diſtinctè Canones adducti. Nam Auguſt. *epiſt.* 162. cuius doctrina refertur *cap. Dixit Apoſtolus* 29. 24. *q.*3. excuſat ab hæreſi eum, qui ſententiã falſam praua animoſitate non defendit, ſi quærit cauta ſolicitudine veritatem. Iſte autem non laborat ignorantia craſſa, nec interim abſolutè diſſẽtit ijs, quæ ſunt fidei, ſed veritatem quærit. Loquitur igitur Auguſt. de eo, cui non eſt adhuc propoſita veritas fidei, vt prudenter obligetur ad credendum; quia iſte ſuperfluè, & imprudenti ſolicitudine quæreret veritatem, quam ante oculos haberet; ſed loquitur de eo, cui veritas in ratione credibilis non eſt ſufficienter manifeſtata, niſi vt de ſuæ ſententiæ falſitate dubitet, & vt hũc excludat ab hæreſi exigit, vt ille ſollicitè veritatem quærat, interim ſuſpendendo iudicium. Hic verò non laborat ignorantia craſſa, vel non probabili.

342 Cæterùm vt habetur ex *cap. Hæreſis* 27. *eadem cauſa, & quæſt.* hæreſim habet quicunque malè ſentit de fide. Et Auguſt. *lib. de vtil. credend. cap.*2. vt habetur *eadem cauſa, & quæſt.cap.Hæreticus*, benè diſtinguit inter hæreticum, & illuſum, vt hæreticus ſit, qui ob malum finem falſas opiniones ſcienter gignit, aut ſequitur, illuſus verò, qui ab altero decipitur, & ſic ex ignorantia errat. Et ſic verè vſus obtinuit, vt hæreticus ſimpliciter dicatur, qui ſcienter errat in fide, cum quo tamen ſtat, quod non excuſetur ab hæreſi, & non ſit imperfectè hæreticus, qui ex ignorantia craſſa in fide errat. *Ex cap.autem Damnamus* 2.*de ſumm.Trin.& cap.*1. *eod.tit.in* 6. *& Clem.*1. *eod. tit. & alijs Canonibus citatis* non habetur, niſi quod hæreticus dicitur, qui præſumit, ſeu pertinaciter adhæret errori, quod eſt verum ad incurrendas illorum Canonum pœnas; & quia in iure Canonico non habetur pro hæretico ſimpliciter, niſi qui ſcienter, & pertinaciter errat in fide, nõ verò quia ſi quis nõ credat, quod credere poteſt, & tenetur non ſit hæreticus coram Deo, ſeu non peccet peccato hæreſis.

343 Ad ſecundum negatur, quod vniuerſaliter omnis qui contra fidem errat ex ignorantia, non recedat ab obiecto formali fidei. Imò ex hoc retorquetur argumentum, quod per ſe loquendo, qui errat contra fidem ſibi ſufficienter propoſitam ex ignorantia voluntaria, & culpabili recedit à fidei obiecto formali. Non enim eſt diſcrimen inter errantẽ ex ſcientia, & ex ignorantia in hoc, quod eſt voluntariè negare eſſe verum, quod Eccleſia propoſuit, vt reuelatum à Deo. Sed in hoc, quod hoc in ignorante eſt voluntarium indirectè, & in ſciente eſt voluntarium directè; voluntarium verò indirectè, & voluntarium directè non mutant ſpeciem, vt eſt communiter manifeſtum. Dicendum igitur eſt, quod in propoſito ignorantia, vel erit inuincibilis, aut probabilis, & ſic moraliter inuoluntaria, ſi vel articulus fidei ignoratus non ſit ſufficienter propoſitus, aut ſi ſit de illis, ad quæ credenda explicitè ignorans non tenetur; quia cum talis articuli ignorans non teneatur habere ſcientiam expreſſam, illius ignorantia etiam ſi eſſet affectata, non eſt culpabilis per ſe ea eo, quod ſit cõtra præceptum fidei, ideò eſt probabilis, & cenſetur inuoluntaria. Non igitur mirũ ſi in tali ignorante omiſſio actus fidei, vel etiam error non ſit contra obiectum formale fidei, & ſi ſic errans non perdit fidem, cum talis error non cenſeatur voluntarius. Sed ſi ignorantia eſt craſſa, & culpabilis, & ſic voluntaria, voluntas de præſenti licet indirecta, tollit totam illam virtualitatem, & efficaciam, quam poſſit præbere voluntas illa virtualis, quæ alias adeſſet, & cenſeretur adeſſe, ex eo quod ignorans ſi non ignoraret, ſed ſciret, crederet, quod ignoranter negat, & negare non debet; cum illud ſit de illis, quæ explicitè credere debet, & eſt ſibi ſufficienter propoſitum, & ſic ille voluntariè non credit. Et ita ſicut homicidiũ ex ignorantia craſſa commiſſum, licet ſolùm indirectè volitum eſt formaliter contra formale obiectum iuſtitiæ, & fornicatio ignoranter hoc modo habita licet indirectè volita eſt contra obiectum formale caſtitatis, non obſtante quod homicida, aut fornicator non

occidiſſet, aut fornicatus fuiſſet, ſi ſciuiſſet; ita qui ſic ignoranter negat, quod credere debet, voluntariè recedit ab obiecto formali fidei non obſtāte, quod crederet, ſi ſciret.

SVMMARIVM.

344 *Ignorantia antecedens iuris particularis excuſat.*
345 *Etiam iuris Pontificis, vt Epiſcopi Romæ.*
346 *Opiniones diuerſæ.* 347.
348 *Ignorantia antecedens iuris excuſat, ſed in foro externo non præſumitur.*
349 *Etiam in foro externo, quando præſumitur.*
Vt quando habet mixturam facti.
Item ſi ius ſit controuerſum, aut dubium.
350 *Item Extrauag. quæ ſunt extra corpus iuris.*
351 *Ignorantia conſequens non excuſat.*
352 *Ignorantia eius, quod quis ſcire tenetur non præſumitur probabilis, niſi probetur.*
353 *Ignorantia comitans quomodo excuſat.*
354 *Argumentum à contrario ſenſu non ſemper validum.*
Sub nomine Ordinariorum venit Papa.
355 *Ignorantia iuris regulariter nō præſumitur probabilis.*
Damnatus ex falſa præſumptione ſcientiæ ad pœnam, quomodo pœnam exequi teneatur.
356 *Ignorantia excuſans à culpa excuſat à pœna.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum iuris communis ignorantia excuſet à culpa, & pœna iuris.

344 SVpponitur tanquam certiſſimum ex præſentis textus definitione ignorantiam antecedentem iuris particularis lati ab inferioribus papæ excuſare ignorantes, prout etiam aduertunt hic Gloſſ. *in v. ſententijs, & in v. ſupina, & notab.* 1. Io. Andr. Archid. Anchar. Domin. *num.* 25. Franc. Barboſ. *n.* 2. & eſt ſententia communis Theologorū dicentium vniuerſaliter ignorantiam excuſare. D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. & ibi Caiet. Conrad. Medina, Gregor. Martinez, Aluarez, Serra, Zumel, Curiel, Vaſq. Et in ſpecie de ſententia excommunicationis Sotus 4. *d.* 22. *q.* 1. *a.* 2. Sylueſt. *v. excommunicatio* 2. *num.* 6. Candidus *diſp.* 22. *a.* 31. *dub.* 5. *d.* 8. Corn. *de cenſ. in gen. dub.* 2. Sanchez *l.* 1. *moral. cap.* 16. *num.* 9. Suarez *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 8. *num.* 6. Bonac. *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *num.* 6. Palaus *tom.* 6. *diſp.* 1. *p.* 8. *n.* 7. Leander *tr.* 1. *de cenſ. diſp.* 9. *q.* 2. & apud eum Bannes & Hurt.

345 Quod quidem extenditur etiam ad leges, & ſtatuta Pontificis lata ab eo, vt eſt proprius Vrbis Romæ Epiſcopus, quia hoc modo ſe habet, ſicut alij Ordinarij, & propriarū Diœceſum Epiſcopi. Sanchez *l.* 9. *de matrim. diſput.* 32. *num.* 31. Suarez *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 8. *num.* 10. Palaus *de cenſur. diſput.* 1. *p.* 8. *num.* 7. & *tract. de peccatis, diſput.* 17. *num.* 2. Vaſquez *de excomm. dub.* 16. *num.* 6. Leander *vbi ſupra q.* 3. Et ideo quod vertitur in dubium eſt, an hæc ignorantia excuſet à culpa, & pœnis, & ſententijs, ſeu cenſuris à iure communi, ſeu à Pōtifice, vt totius Orbis Epiſcopo latis.

346 Videtur enim, quod non excuſet, tum ſūpto argumento in contrarium ex præſenti textu, in quo decernitur, quod ignorantia excuſet à ſtatutis Ordinariorum; igitur non excuſat à ſententijs latis in iure communi, ſeu à Summo Pontifice. Secundo idem probatur ex regula *Ignorantia* 13. *de reg. iur. in hoc* 6. *& l. iuris, l. error, & l. regul. ff. de iuris, & facti ignorat.* vbi continetur, quod iuris ignorātia non excuſat, quod etiam eſt commune aſſertū Canoniſtarum, & Iuriſperitorum, vt per Rotam *deciſ.* 10. *in fin. de dolo, & contum. in nou. & in recent. dec.* 560. *num.* 8. *p.* 2. *& deciſ.* 159. *nu.* 8. *& deciſ.* 287. *n.* 13. *par.* 6. *& deciſ.* 166. *nu.* 17. *part.* 8. vbi quod non excuſat à rigore, *& dec.* 118. *num.* 9. *&* 261. *num.* 5. *&* 6. coram Mantica.

347 Sed è contra ignorantiam antecedentem cuiuſcumque iuris excuſare à peccato contra legē, & à pœna legis tanquam indubitatum prorſus, & certiſſimum docuerunt D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. & ibi Caiet. & Conrad. & Medina *dub. vn.* Greg. Martin. *dub. vnic.* Aluarez *controu.* 157. Serra, Vaſquez *diſp.* 123 & ibi Zumel, Curiel, Salas, Lorca, & alij D. Th. expoſitores. Sylueſt. *v. ignorantia*, & ibi Tabien. *num.* 2. *&* 3. Armill. *num.* 7. D. Anton. *p. p. tr.* 20. *v. ignorantia*, Suarez *de leg. l.* 3. *c.* 12. *num.* 6. *&* 7. Bonac. *de peccatis d.* 2. *q.* 8. *p.* 3. *num.* 8. *& de cenſ. d. q.* 2 *p.* 7. *n.* 6. Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 16. *n.* 21.

348 Dicendum eſt quæſtionem hanc habere certiſſimam ſolutionem, ſi aduertatur, quod aliud eſt ignorantiam non præſumi, & non credi, ideoq; actum ignoranter factum non excuſari, aliud eſt ignorantiam iuris cuiuſcumque, ſi adſit, & ſit antecedens non excuſare agentem à culpa contra legem, & à pœna legis. Certè in foro externo ignorantia eius, quod quis ſcire poteſt, & tenetur, non præſumitur, neque creditur, niſi probetur, vt infra magis explicandum eſt, dum ex profeſſo de præſumptione ignorantiæ tractabitur. Et hic eſt ſenſus Regulæ *Ignorantia*, 13. *de reg. iur. in* 6. & aliarum legum, quæ ſunt citatæ in argumentis. Quia nimirum ignorantia iuris non excuſat in foro externo, quia non præſumitur, neque creditur, niſi probetur, vt benè docent Roſella *v. ignorantia*, *num.* 15. Sylueſt. *q.* 8. *d.* 3. *ad fin.* Caſtro *l.* 2. *de lege pœnali, cap.* 14. Sanchez *l.* 9. *de matrim. diſp.* 32. *num.* 10. Et propterea quod ignorantia iuris ſuffragetur, ſi probetur illam fuiſſe antecedentem, dixit Rota *dec.* 662. *nu.* 8. *part.* 2. *recent.* Et habetur euidentiſſimè ex iure admittente excuſationem ignorantiæ iuris in militibus, mulieribus, pueris, in minoribus, in quibus ignorantia præſumi poteſt. *l.* 1. *C. de iur. & facti ignor.* Fagnan. *cap. ex parte num.* 10. *de Regular.* Anchar. *conſ.* 393. *num.* 7. quem ſequitur Tuſcus *verb. ignorantia, concl.* 11. *nu.* 9. *&* 12. Quamobrem ignorantia iuris dicitur non excuſare, quia non præſumitur eſſe, nec creditur, niſi probetur. Coram Deo tamen, qui omnia talia videt, qualia ſunt, & etiam coram Iudicibus, ſi de ea conſtet, ignorantia antecedens excuſat ignorantem. Nec datur poteſtas in terra, quæ oppoſitum decernere poſſit; quia non datur poteſtas, quæ naturas rerum poſſit mutare. Nec fieri poteſt, vt quod eſt ignoratum inuoluntariè, & ex ignorantia eſt, ſit voluntarium, quia impoſſibile eſt voluntatem liberè velle, quod ignoratur. Sed & pariter eſt impoſſibile, quod ſit peccatū, quod non eſt voluntarium; igitur eſt impoſſibile, quod ſit peccatum, quod ex ignorantia antecedē-

te

te eſt factum. Sic enim, vt etiam aduertit Syluest. *v. ignorantia num.* 13. D. Th. *quodl.* 1. *a.* 19. in negligẽtiam ſciendi legem Eccleſiaſticam à Pontifice latã colligit culpam transgreſſionis illius.

349 Inde eſt, quod etiam in foro externo, vbi præſumi poteſt ignorantia probabilis excuſat, vt quando iuris ignorantia habet mixturam facti. Ægid. *deciſ.* 704. *num.* 1. Rota *deciſ.* 3. *de præſcript. in nou. & deciſ.* 159. *num.* 13. *par.* 6. *recent. & deciſ.* 413. *n.* 2. coram Coccino, & DD. cõmuniter *in capit.* De *quarta, de Præſcript.* Item ſi ius ſit controuerſum, ignorantia excuſat, quia ignorantia iuris controuerſi æquiparatur ignorantiæ facti Felin. *in cap. de quarta, nu.* 27. *de præſcript.* Capyc. *dec.* 10. *num.* 19. *&* 20. Rota *in Roman. de Salomonibus* 14. *Nouemb.* 1575. *coram Seraphino*, & in alia Romana *cenſus.* 27. *Iunij* 1580. *coram Lauretana, & dec.* 268. *num.* 3. *&* 608. *num.* 14. *part.* 2. *recent. & dec.* 287. *num.* 14 *p.* 6. *& dec.* 166. *nu.* 18. *p.* 8. *recent.* Pariter ſi ius, quod ignoratur ſit dubium. Panormit. *cap. Quoniam nu.* 2. *de conſtit.* Fagnan. *cap. Ex parte, num.* 45. *de Regul.* Et Adden. ad Panormit. *loco citato*. idem exiſtimat ſi lex ſit obſcura, non certa, ſed ambigua. In his enim caſibus præſumi poteſt in agente ex ignorantia legis ignorantia probabilis veræ intelligentiæ ipſius legis, & ideo ignorantia à legis trangreſſione excuſat.

350 Addendum quoque quod Conſtitutionũ Pontificum, quæ non ſunt inſertę in corpore iuris non præſumitur ſcientia ſecundum Rotam *dec.* 48. *num.* 18. *p.* 8. *recent.* quod probat ex textu præſentis capitis, & Bartol. *l. Cum prolatis, ff. de re iudic.* Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſumpt.* 31. *num.* 5. Gemin. *conſ.* 78. *nu.* 1. *& ſequent.* Cardin. *conſ.* 48. *n.* 1. Ex hoc inferens dari ignorantiam probabilem extrauagantum, quæ non ſunt in corpore iuris, & harum ignorantiam, non dici ignorantiam iuris, vt dicit textus in *Proœm. Decretalium verſ. Sanè*. Quamobrem hæc Rota ſentit, quod in textu præſentis *cap. Vt animarum*, ſub nomine ſententiarum, & ſtatutorum Ordinariorum veniant etiam Conſt. Extrauagantes nõ inſertæ in corpore iuris, & propterea earum dari poſſe ignorantiam probabilem, quæ ignorantem excuſet. Hoc tamen quod dicitur, ſcilicet ignorantiam extrauag. non dici ignorantiã iuris cõmunis, ſupra fuit improbatũ; aliud .n. eſt, quod talis ignorantia excuſet, quia poteſt præſumi probabilis, quod eſt verum. Et aliud, quod non ſit ignorantia iuris, ſed facti, & hoc eſt falſum nec colligitur *ex proœm. Decret. lib.* 6. vt legẽti eſt manifeſtum.

351 Eſt verò etiam certum ſic in genere, quod ignorantia conſequens, quæ eſt vel craſſa, vel affectata non excuſat, vt ex præſenti textu conſtat, & tenent Gloſſa *in v. ſupina, &c.* & alij Canoniſtæ, & Theologi cum D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. *&* 4. & ibi expoſitores, Syluest. *v. ignorantia, num.* 13. Tab. *nu.* 2. Armill. *num.* 6. *&* 7. D. Anton. *p. p. tit.* 20. *v. ignorantia.* Suarez *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 10. *n.* 4.

352 Cum verò vnuſquiſque teneatur ſcire leges, quæ ad illum pertinent ſpectato ſtatu, conditione, & officio ſuo, vt tradunt D. Th. *p.* 2. *q.* 76. *art.* 2. D. Anton. *p. p. t.* 20. *v. ignorantia* Syluest. *v. ignorantia, num.* 6. & alij DD. communiter. Et ita vt licet non ſit neceſſe, vt ſciat actu omnes leges memoriter, tamen neceſſe ſit, vt eas ſciat tempore, quo obligant, ita vt ſaltem in occaſione ſciat dubitare, & teneatur cõſultis viris doctis ſcire, quid ſibi ſit agendum, vel ex ſe ipſo ad præſcriptum legum deliberare. Ideo in foro externo ignorantia eius, quod quis ſcire tenetur, ſeu ignorantia iuris, ad quod vnuſquiſq; tenetur, præſumitur, aut craſſa, aut affectata, niſi probetur, quod ſit antecedens D. Anton. *p. p. t.* 20. *v. ignorantia.* Syluest. *v. ignorantia nu.* 13. Martin. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 4. *d.* 2.

353 Cõcomitans verò ignorãtia, cũ vt dictũ eſt ſupra *art.* 15. excuſet actum ignoranter factũ à culpa, excuſat etiam à culpa, & pœna legis poſitiuæ quantum ſit coram Deo; Nam in foro externo de facili præſumetur craſſa. Quatenus tamen conſtaret illã eſſe comitantem, licet habeat adiunctam malam voluntatem, certè excuſare deberet.

354 Ad primum argumentum in oppoſitum reſpondetur textum huius noſtræ decretalis non continere legem nouam, ſed eſſe declarationem iuris naturalis, vt ex Soto aduertit Serra *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. *d.* 2. *ad primum*. Suarez *de cenſ. d.* 4 *ſect.* 10. *n.* 5. Nam vel intelligi debet de ſola ignorantia inuincibili, ſeu probabili, vel etiam de ignorantia improbabili, vel craſſa. Hoc ſecundum non eſt dicẽdum, quia ignorantia improbabilis ab omni iure reprobatur regulariter. Et expreſsè Bonifacius 8. excipit ignorantiam craſſam, vel ſupinam volens huiuſmodi ignorantes ſtatutis pœnalibus ligari. At verò, quod ignorantia probabilis, & antecedens excuſet ignorantem eſt de lege naturali, & eſt commune ignorantiæ cuiuſcumque legis, quæ ſit probabilis. Et ideo etiam ſi daretur, quod ſub nomine Ordinariorum, hic non veniret Pontifex, reſpondetur argumentum à contrario ſenſu, minimè hic locum habere poſſe. Tum quia non habet locum, quando caſus expreſſi, & non expreſſi eſt eadem ratio; ſicut eſt in præſenti, cum iuris communis etiam faciliùs dari poſſit ignorantia. Siluest. *v. ignorantia, q.* 8. Sanchez *l.* 9. *de matrim diſp.* 32. *nu.* 10. Tum quia non habet locum, vbi ex lege naturali, quod competit vni oppoſitorũ competit alteri. Eſt verò de iure naturali, quod ignorantia probabilis antecedens excuſet ignorantem. Et nihilominus prout dictum fuit ſupra in expoſitione textus, hic ſub nomine Ordinariorũ venit etiam Pontifex qui eſt totius Orbis Ordinarius ſummus. Martin. *p* 2. *q.* 76. *a.* 4. *d.* 2. *reg.* 6. Serra *ibid, artic.* 3. *dub.* 2. *ad primũ.* Suarez *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 9 *nu.* 8. *&* 11.

355 Ad ſecundum iam reſponſum eſt, & Regula iuris regulariter vera eſt, quia regulariter iuris communis in foro externo præſumi nõ debet probabilis ignorantia, ſed hoc eſt verum etiam in foro conſcientiæ, quod hęc probabilis ignorantia eorũ, quæ quis poteſt, & tenetur ſcire rarius datur, & ideo meritò nec regulariter præſumitur. Suarez *l.* 5. *de leg. cap.* 12. *num.* 8. Si tamen contingat forum externum malè præſumere ſciẽtiam, vel ignorantiam culpabilem, vbi ignorantia verè eſt probabilis, & excuſans, quod ſententia iudicis in foro externo obliget, ita tamen, quod ſi abſq; ſcandalo poteſt damnatus non exequi pœnam ad eam ſuſtinendam in foro conſcientiæ non teneatur dixit Suarez *de leg. lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 8.

356 Ex dictis verò colligitur quod ignorantia excuſãs totaliter à culpa excuſat totaliter à pœna, & quæ nõ excuſat à culpa, non excuſat à pœna. Et quæ excuſat à parte culpæ excuſat à parte pœnæ. Et quæ excuſat à culpa, ob quam lata eſt pœna, excuſat

Digitized by Google

cuſat à poena illa, & quæ excuſat à culpa mortali excuſat à cenſuris. Non eſt verò ſemper eadem ratio de cenſuris, & irregularitate, quia hæc aliquando etiam ſine culpa incurritur. Eſt tamen eadem ratio vbi irregularitas eſt poena lata pro culpa. Aliquando etiam poena redũdat in non peccantem, non tamen vt poena, ſed vt incommodum legale. De his vide DD. *ad p.2.q.76.ar.3. & 4.* Suarez *l.5. de leg.cap.12.*

SVMMARIVM.

357 *Opiniones ad quæſtionem.* 358.
359 *Ignorans nouam legem ab eius pœna excuſatur.*
360 *Textus cap. Vt animarum reſpicit principaliter hunc caſum.*
361 *Ignorans legem nouam imponentem excommunicationem non incurrit illam.*
362 *Idem dicendum de ſuſpenſione, & interdicto.*
363 *Idem de irregularitate, quæ eſt in pœnam delicti.*
364 *Fallit in irregularitate ob homicidium.*
365 *Ignorantia non excuſat à reſeruatione caſus.*
366 *Excuſat à nullitate actus, quæ ſit pœna.*
367 *Ignorantia nouæ legis non excuſat, ſi noua lex ſolum imponit pœnam.*
368 *Intellect. cap. Cum illorum, de ſent.excomm.*
369 *Furtum non damnatur præcisè ratione qualitatis, ſed quia eſt rei aliena.*
370 *Qui pluries peccat, quam intenderit, non punitur, niſi ignorantia ſit culpabilis.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum ignorantia legis poſitiua noua, per quã prohibetur ſub pœna noua id, quod per antiquiorem legem poſitiuam, vel per ius naturale, aut diuinum prohibitum erat, excuſet ignorantem à culpa, & pœna per illam nouam legem impoſita.

357 VIdetur enim, quod non excuſet primò, quia *in Cap.Cum illorum de ſentent.excommunic.* ſupponitur ignorantes incidere in canonẽ *ſi quis ſuadente*, cum dicatur poſſe diſpenſari cũ percuſſoribus Clericorum iuris ignaris. Secundo ex *l. Vulgaris. §. Si quis viginti, ver. ſi quis æs. ff. de furtis.* Vbi furans æs exiſtimans eſſe aurum, & è cõtra, furtum admittit ſolius rei captu. Ex quo textu Bartol. *ad l. Diuus 14. ff. ad l. Cornel. de ſicar. num.* 1. iudicat eſſe ſacrilegum, qui furatur calicem, quem æſtimabat non eſſe conſecratum, attendique debere effectum, nõ furantis æſtimationem. Tertiò nam dans operam rei illicitæ videtur conſenſum præſtare etiam ijs, quæ præter eius intentionem accidunt. Nam *cap. fin. de homicid.* cenſetur irregularis, qui mandauit percutere, ſed non occidere aliquem, ſi mandatarius excedat fines mandati. Et ideò hanc partem ſuſtinent; Gloſſ. *capit. Nobis, el 1. v. Non niſi, de ſentent. excommunic.* & latè probare conatur Couar. *cap. Alma mater, p.p §.10. num. 9. & ſeq.* Item Scotus 4. *d.6 qu.*8. Maior. 4.*d.*18. *q.vn. ad ſecundum.* Gabriel. 4. *d.6.qu.2.a.3.d.* 8. Adrian, *qu.3. de clauibus*, Driedo *l.2. de libertate chriſtiana, cap. 9. &* 10. Bartholomeus Medina *p. 2. quæſt. 74. art. 3.* Corduba *l. 2.q.27.* Roſell. *v. ignorantia, nu.13. concl. 3.* quos refert, & ſequitur Comitolus *lib.5.q.3.*

358 Sed alij diſtinguentes dicunt ſententiam hanc veram eſſe de lege vniuerſali, & Pontificia, non vero de lege lata ab aliquo Papa inferiore, & fundant ſe in præſenti textu, quia Bonif. Octauus decreuit ignorantiam probabilem excuſare à ſententijs, & pœnis latis per ſtatuta Ordinariorum, & ideo qui huiuſmodi ſtatuta ignorat, excuſatur, nõ vero, qui ignorat ius commune, vel Pontificium. Et ita ſenſerunt Gloſſ. in præſenti textu *v. ſtatuta iuncto verb. ignorantes* Anchar. *repet. in cap. Canonum ſtatuta num.223. de conſtit.* D Ant. 3. *p. tit. 24. cap.33. in fin. & cap.75.§.2. fin.* Maior. 4. *d.*18. *qu.*4. Adrian. 4. *de confeſſ. q. 3.* Victoria *ſumma de excom. num.*337. Petrus de Ledeſma *tract. de excom. cap.3.* Hurtado, Roſel. Vgol. apud Sanchez loco citando Corduba *l.2.q.27.*

359 Dicendum nihilominus eſt, quod probabilis ignorantia, & antecedens legis nouæ cuiuſcumque excuſat à culpa, & pœna lata per illam legem, non obſtante, quod legem nouam ignorans ſciret actum prohibitum eſſe per aliam legem antiquiorem, vel per legem diuinam. Quamuis enim hic non excuſetur à culpa, quæ conſiſtit in tranſgreſſione legis antiquæ, vel naturalis ſibi notæ, & pœnis per ſimilem legem latis puniri debeat, non tamen peccat contra nouam legem ignoratam, nec ſubditur pœnæ illius. Nam non peccat contra legem, qui legem probabiliter ignorat. Sed nec iuſtum eſt puniri pœna legis eum, qui legem non tranſgreditur Nam pœna per nouam legem impoſita lata eſt contra legis nouæ tranſgreſſores. Et habet hoc in iure nõ leue fundamẽtũ. Nam *cap. Propoſuiſti diſt.*82. Innocen. *p.* decernit Clericos incontinentes non eſſe deponendos iuxta conſtit. Siricij Papæ, quia eam ignorabant. Vbi Gloſſ. *v. ignorantibus, & verbo non negabitur*, huius rationem reddit, quia decretum non ligat ignorantes. Et tamen caſus erat de eo, quod alias manifeſtum erat prohiberi iure naturæ. Item *l. Eum qui 18.§. ſi iniuria ff. de iniur.* decernitur iniuriam inferrentem circa perſonam non eſſe amplius ſua æſtimatione puniendum, & *l. qui iniuria 55. ff. de furtis*, habetur, quod dans operam rei illicitæ non punitur vltra animi menſuram, quia voluntate ac propoſito maleficia diſtinguuntur. *cap. Cum voluntate, de ſentent. excommun.* Item dans operam facto dãnato, & ignorans illius qualitatem minus punitur, nec incurrit pœnam latam pro illa qualitate, vt habetur *cap. ſi quis cum matre, & cap. ſi quis cum duabus 33. quæſt. vlt.* igitur ex hoc quoque colligitur, quod ignorans prohibitum lege naturali eſſe prohibitum ex lege Eccleſiaſtica, non incurrit pœnam latam cõtra inobedientem Eccleſiaſticæ legis Felin. *d.cap.2.6.verſ. Pro prima opinione.* Item quãdo noua conſtitutio eſt declaratoria iuris antiqui extenditur ad præterita, vt tradunt DD. *cap. 2. de Conſt.* vtque tamen extenditur quantum ad pœnam in ea ſtatutam, nec nouum ius ignorans eam incurrit, vt aduertit ibi Felin. *num. 6. verſ. ſecundo facit.* Et ita quod ius nouum cum ſit nouum quantum ad pœnam impoſitam, habendum ſit vt nouum, & de illo, vt de iure nouo cenſendum ſit, dixerunt Anton. *ad d.cap.2. de conſt.n.13. & 21. Imola nu.6.* Fel. *num.6.*

360 Et quod textus noſter *cap. Vt animarum*,

lo.

Digitized by Google

loquatur de omni lege pœnali ab Ordinarijs edita probatum eſt ſupra. Quod verò ab huiuſmodi lege excuſet ignorantia probabilis, ſi ſit antecedens apparet ex textu, qui abſolutè loquitur; imo veriſimile eſt, vt aduertit Francus *nu.* 8. quod textus deciſio data fuerit ad huiuſmodi quæſtionem ſoluendam. Nam aliàs, quod ignorantia antecedens cuiuſcumque iuris, ſi detur, excuſet non egebat declaratione, aut deciſione, cum ſit id de iure naturali manifeſtum. Sed dubium eſſe poterat, vbi lex noua ſub noua pœna prohibeat, id quod prius prohibitum erat, an ignorantia antecedens excuſet à nouæ legis tranſgreſſione eum, qui non ignorat antiquam prohibitionem, & textus eam excuſare ſtatuit. Sic enim textum intellexerunt Gloſſ. Io. Andr. Domin. *nu.* 25. Franc. *nu.* 8. & apud eum Anchar. & Butr. & eſt de mente Hoſtienſ. *cap. A nobis el 1. verſ. ad quod dicimus, de ſent. excomm.* & ibi Io. Andr. *num.* 5. Anchar. *nu.* 4. Henric. *num.* 15. & dicit æquiorem Panorm. *num.* 9. idem Io. Andr. *in addit. ad ſpecul. 4. par. rubrica de conſt. gloſſ. penul.* Anton. *cap. 2. num. 21. de conſt.* vbi Felin. *num. 6.* Syluest. *v. excomm. 2. not. 3. §. 6. & verb. ignorantia, q. 8. dict. 3. ad finem.* Tabiena *v. excomm. 7. q. 1. num.* 2. Nauar. *in manual. cap. 23. n.* 47. Greg. Martinez *p. 2. q. 76. a. 4. dub. 2. reg.* 5. Aluarez *ibid. diſp.* 158. *num.* 7. Serra *ibid. art. 3. dub. 2. concl.* 2. Suarez *lib. 5. de leg. cap. 12. num. 6. & de cenſ. diſp. 4. ſect. 8. num.* 10. Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. nu.* 27. & plures alij ex infra referendis.

361 Colligitur primo, quod vbi prohibitum de iure naturali, vel communi poſitiuo de nouo prohibetur ſub pœna excommunicationis, ignorantia antecedens nouæ legis excuſat ab excommunicatione. Nam de pœna excommunicationis adeſt etiam ſpecialis ratio ex hoc, quod illa ſupponit contumaciam, ad quam vincendam, & elidendam fertur, vt apertè colligitur ex illo *Matt.* 18. vbi facultas excommunicandi fuit collata. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*: ex hoc enim manifeſtum eſt, illum excommunicandum, qui ſit contumax, & Eccleſiæ inobediẽs non eſt verò contumacia, vbi adeſt ignorantia. Atque ideo hanc ſententiam docent ad præſentem textum Io. Andr. *n.* 1. Domin. *n.* 25. Franc. *n.* 8. Hoſtienſ. *cap. à nobis, el 1. de ſent. excomm.* & ibi Anton. *num. 8. &* 9. Panorm. *num.* 9. Felin. *num.* 5. Syluest. *v. excomm. 2. notab. 3. §. 6. & v. ignorantia, qu. 8. dict. 2. &* 3. *num.* 15. Tabien. *v. excommun. 7. q. 1. num.* 2. Sotus *4. d. 22. q. 1. a. 2. fin. in 4. concluſ.* Petrus de Soto *lect. 3. de excommun. §. ſecundum ſit.* Ledeſma 2. *p. 4. q. 24. a. 6. ad fin.* Bartholomæus à Ledeſma *de excomm. dub.* 5. Ludouicus Lopez 2. *p. cap. 13. §. Igitur pro elucidanda.* Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 55. ar. 6. d. 5. & ad quartum.* Nauarr. *cap. 23. num.* 47. Io. de Lignano, Imola, Caſtro, Ouandus, Rodriquez, Graſſius, Cennedo, Vega, Corduba, Iulius Clarus, & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. num.* 9. Suarez *de cenſ. diſp. 4. ſect. 8. num.* 20. Azor. *lib. p. cap. 3. q. 3. & cap. 36. qu. 1. & & l. 7. cap. 7. qu.* 4. Bonacina *de cenſur. diſp. 2. q. 2. p. 1. num.* 7. Candid. *diſq. 22. ar. 31. dub.* 6. Auila, Filliuc. Bauny, Ægidius, Luyſius, Diana, Tannerus, Cœleſtinus, Reginaldus, Villaloboa, Sayrus, Baſſæus, Cotteryo, Hurtad. quos refert, & ſequitur Leander *tract. 1. quæſt.* 6. Vaſquez *de excomm. dub. 16. num.* 6.

362 Colligitur ſecundò idem dicendum eſſe de lege noua imponente pœnam ſuſpenſionis, vel interdicti. Quia non ſola excommunicatio fertur ob clauium contemptum, & contumaciam, ſed etiam ſuſpenſio, & interdictum, vt docet hic Franc. *num.* 8. atque ideo præuiam monitionem requirũt, quando in pœnam futuri delicti imponuntur, vt de ſuſpenſione eſt textus expreſſus in *cap. reprehenſibilis, de appellat.* & idem dicendum eſſe de interdicto docent Hoſtien. *ibi ſuper ver. excommunicationis, vel interdicti*. Io. And. *num.* 2. Anchar. *n.* 1. Panorm *num. 3. &* 4. Neuo *num. 7. &* 8. Decius *num.* 4. Innoc. *cap. 1. nu. 3. de exceſſ.* Prælat. Syluest. *v. ſuſpenſio q.* 4. Armilla *num. 17. & v. interdictum num.* 28. Nauar. *cap. 27. num.* 59. Cardin. Diaz, Rodriq. Lopez, quos refert & ſequitur Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. nu.* 17. Ea igitur cauſa, qua excommunicatio nouiter lata non ligat ignorantem, eundem non ligant ſuſpenſio, & interdictum, prout etiam tenent DD. ſupra citati.

363 Colligitur tertiò idem dicendum eſſe de irregularitate vbi ipſa ſit impoſita pro delicto, vt tunc legis irregularitatem de nouo imponentis ignorantia antecedens ab ea excuſet. Negarunt quidem hoc Suarez *tom. 5. de cenſ. diſp. 40. ſect. 5. num.* 10. Sotus *4. d. 22. q. 1. a. 2. in fin.* Aluarez *p. 2. diſp. 158. num.* 5. & apud Dianam vbi infra, Vaſquez, Azor. Auila, Hurtad. & Martinus de Ledeſma. Verum, quod allectum fuit, eſt verum nedum ratione communi, quia ignorantia antecedens excuſat à lege pœnali; ſed quia etiam irregularitas eſt pœna contemptus, vt tradunt Panorm. *in cap. Paſtoralis §. verum num. 15. de Appellat.* Nauar. *cap. Cum contingat*, cauſa 14. nullitatis remedio 2. *num. 7. & cap. Accepta, de reſtitut. ſpoliat. oppoſ. 8. illat. 9. num.* 35. Vnde deficiente contemptu minime incurritur, vt tradit idem Panorm. *per hoc cap. 2. de conſt.* Nauar. locis citatis, *& in ſum. cap. 27. num. 252. ver.* 8. Imo quod ad eam incurrendã requiratur dolus voluerunt Dominicus *cap. ſi qui §. is vero num. 1. de ſent. excom.* Nauar. duobus prioribus locis citatis, Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. num.* 17. Diana *par. 4. tract. 2. numer.* 85. & apud eum Reginaldus, Peregrinus, Meroll. & Coninch, Palaus *tom. 1. trac. 2. diſp. 1. p. 17. n.* 6. Leander *tract. 1. de irregulat diſp. 4. quæſt.* 3. & apud eum Hurtado Bonac. de cenſuris *diſp. 1. quæſt. 2. p. 1. num.* 13.

364 Limitatur tamen hæc aſſertio, vt non ſit vera de irregularitate mixta, ſcilicet quæ non eſt tantum pœna pro delicto, & in eius odium lata. ſed ſimul eſt impoſita ratione ſignificationis, & indecentiæ actus ad miniſterium ordinum, ſicut eſt irregularitas, quæ incurritur ex homicidio; ſufficit enim ad incurrendam irregularitatem ex homicidio, quod homicidium ſit voluntarium etiam ſi ex iuſta cauſa, vt patet in iudice iuſtè damnante reum ad mortem; multò magis igitur erit irregularis, qui priuatim voluntariè hominem occidit, licet ex ignorantia excuſetur ab inobedientia legis poſitiuæ, quæ impoſuit homicidæ irregularitatem non præciſè, vt pœnam inobedientiæ contra legẽ, ſed ratione indecentiæ actus, etiam ſi actus non ſit culpa, vt poſt Merollam aduertit Diana vbi ſupra. Verum eſt quod Palaus *tom. 6. diſp. 6. p. 6. a.* 3. quem ſequitur Leander *tom. 5. tract. 1. diſp. 4. q.* 6. oppoſitum ſuſtinent. Verum cum & ipſi fateantur irregularitatem pro homicidio iniunctam eſſe iudici, ob decentiam, homicidæ verò & ob decentiam, & in pœ-

Digitized by Google

pœnam ; quod quidem verum eſt , & rationi conforme ; igitur ex duplici cauſa impoſita irregularitas contra homicidam non ceſſat vna cauſa ceſſante, ſcilicet culpa,quia ſemper militat alia cauſa, quæ eſt decentia , nam & minus rationi conformè eſſet, vt ob mortem illatam Iudex eſſet irregularis , qui iuſtè illam infert,& non eſſet irregularis ille,qui illam cauſat iniuſtè , & ex hoc ſolo excuſaretur , quod legem imponentem illam ignoraret ,

365 Colligunt quarto nonnulli , quod ſi reſeruatio peccati ſit inducta tanquam pœna in odium peccati , vt fecit Sixtus Quintus contra malè promotos ad ordines , ignorantem antecedenter huiuſmodi legem , ſi illam tranſgrediatur non incidere in caſum reſeruatum, & poſſe abſolui à quocumque Confeſſario . Ita Sanchez *d.diſp.32. nu.18.* Portell. *v. ignorantia num.21.* Palaus *tom.1.tract.2. diſp.1.p.17.num.8.* Vericell. de Apoſtol. Miſſ. *q.78. a.14.* Neque obſtare dicunt , quod reſeruatio auferat iuriſdictionem à Confeſſario , quia hoc eſt verum de reſeruatione poſita ſimpliciter propter bonum commune , non vero de illa , quæ in odium delicti, & in eius pœnam imponitur, quia hæc non aufert iuriſdictionem niſi reſpectu delinquentis cõtra legem. Card. de Lugo *diſp.20. de pœnit. num.11.* hanc ſententiam refert , ſed illam nec approbat , nec reprobat. Sed oppoſitum eſt aſſerendum , negando ſuppoſitum huius opinionis , ſcilicet quod detur reſeruatio abſolutionis, quæ ſit nuda , & pura pœna . Nam reſeruatio abſolutionis ex natura ſua ordinatur in remedium peccati, ſeu vt impedimentum detinens à peccando , & ne ex ſpe facilis abſolutionis homo facilius in malum conſentiat. Quod verò imponatur etiam in odium peccati, nõ per hoc imponitur in ſolam peccati vindictam , & pœnam , ſed in peccati impedimentum, & peccati odium ſe habet , vt motiuum impulſiuum , cum tamen cauſa finalis ſit legis impoſitæ firmior obſeruantia, ſeu difficilior tranſgreſſio . Ideo ignorantia etiam probabilis, ſi non eſt talis , quæ excuſet à culpa tranſgreſſionis legis prohibentis , non excuſat à reſeruatione .

366 Colligitur quintò ignorantiam antecedẽtem legis irritantis actum excuſare à nullitate quando nullitas inducta nõ eſt ea ſolẽnitatis defectu , ſed in delinquentis pœnam, prout diſtinguit Anton. de Butrio *cap.2. num.19. de conſtit.* quem ſequitur Sanchez , *d. num.* 18. Videndum tamen ſemper erit diligenter,an nullitas ſit inducta in vindictam actus mali , & vt pœna illius ; Nam alias decretum irritans ſecundum commune axioma iuris ligat etiam ignorantes .

367 Limitandum tamen eſt principale aſſertum iuxta dicenda in ſequenti artic. vt non procedat quando lex noua , nihil noui inducit , niſi quod pro tranſgreſſione prioris legis naturalis , aut poſitiuæ inducit pœnam . In hoc enim caſu pœna imponitur pro tranſgreſſione prioris legis, & vt prior lex obſeruetur , ignorantia autem pœnæ vniuerſaliter ab incurſu pœnæ non excuſat, cum non ignoratur lex contra cuius tranſgreſſionem pœna eſt impoſita , vt in ſequent. artic. probatur .

368 Ad primum in oppoſitum dicitur , quod *in cap. Cum illorum de ſent. excom.* non eſt ſermo de ignorantia probabili , & antecedente , ſed de conſequente , & improbabili , ſeu craſſa , quia ſermo ibi eſt etiam de ignorantia facti , quam tamen euidens eſt excuſare, ſi ſit inuincibilis,& antecedẽs. Sanchez *d. diſp. 12. num. 10.* Nam vt ex Hoſtien. & Panorm. ibi *num.15.* aduertit Palaus *tr.2.d.1.p.17. num 6.* textus ille loquitur de foro externo . In foro autem externo nemo præſumi poterat laborare ignorantia probabili canonis tam clari , & manifeſti . Nauar. *cap.27. num.* 141. Suarez plures referens *tom.5.diſp.31.ſec.1.num.59.*

369 Ad ſecundum dicitur , quod furtum eſt furtum puniendum , quo eſt acceptio rei alienæ inuito domino , ideo furti damnatur , qui vnum furatur , putans eſſe aliud . Et nihilominus ignorantia rei furatæ coram Deo poteſt diminuere culpam, ſi quis rem furetur , quam putat modicam , non ablaturus eam , ſi ſciret eſſe rem magnam . Quamuis in foro externo huiuſmodi excuſatio non admittatur niſi probetur . Ad id verò , quod ex Bart. addebatur dicitur eius doctrinam reprobari per Couar. *p.par. §.10.num.13. in cap. Alma Mater*,nec poteſt ſuſtineri,niſi in caſu in quo teneretur furans præſumere calicem fuiſſe conſecratum,ex quo calices communiter ſunt conſecrati . Et certè ignorantia huiuſmodi in furante calicem erit concomitans nec in foro externo admitteretur , vt antecedens , & talis , quod iudicetur fore , vt furans non furatus fuiſſet , ſi ſciuiſſet calicem fuiſſe conſecratum.

370 Ad tertium dicitur,quod qui plus peccat, quam intenderit,punitur, quando ignorantia non fuit antecedens , ſed delinquens potuit, & debuit conſiderare , quod poterat id mali euenire , quod euenit . Et hæc eſt ratio textus citati volentis irregularem eſſe , qui mandauit percutere , & non occidere , quia potuit & debuit conſiderare , quod poterat euenire , vt percuſſus occideretur . Cæterum, quod occidens etiam ignoranter ſit irregularis eſt ex ſpeciali ratione indecentiæ , ob quam etiam iudex damnando ad mortem fit irregularis ,

SVMMARIVM.

371 *Ignorantia pœnæ excuſat à pœna ordinaria .*
372 *Obligatio ad pœnam ſequitur ad conſcenſum in delictum , velit , nolit , delinquens*
373 *Ignorantia excommunicationis ab ea excuſat . Excommunicatio eſt medicinalis pœna ſummam contumaciam ſupponens .*
374 *Idem de alijs cenſuris .*
375 *Idem de irregularitate , vt eſt mera pœna .*
376 *Ignorantia ſolius pœnæ , ab ea non excuſat .* 377
377 *Pœna non eſt voluntaria .*
378 *Etiam ſi delinquens per ſe ipſum pœnam exequi debeat .*
379 *Niſi ignorantia ſic diminuat culpam , vt pœna iudicetur excedens .*
380 *Ignorantia legis ſolam pœnam imponentis non excuſat .*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XIX.

An ſolius pœnæ ignorantia probabilis excuſet à pœna .

371 CVm enim non ignoretur lex prohibens , qui legem tranſgreditur non excuſatur à cul-

Digitized by Google

à culpa, ſed dubium eſt an ſaltem excuſetur à pœna, ſi ignorabat pœnam contra tranſgredientem legem impoſitam. In hac verò quæſtione mihi primo videtur habeodum pro certo, quod ignorantia pœnæ non excuſat inobedientem à pœnæ incurſu, ſi illa ſit pœna ordinaria, & non excedens demeritum culpæ ſecundum ſe ſumptæ. Ita Nauar. in Manual. *cap.23.num.47. & cap.27.nu.16. & n.274.* Et à fortiori tenent DD. citandi abſolute aſſerentes ignorantiam pœnæ non excuſare. Ratio eſt, quia per ſe notum eſt, quod delinquenti debetur pœna, vnde conſentiens in delictum in pœnam velit, nolit, conſentit, nec laborat pœnæ ignorantia, quæ ſit inuincibilis, aut probabilis, & antecedens. Sic certum eſt, quod ignorantia æterni ſuplicij non excuſat ab eo peccantem mortaliter, quia hæc eſt pœna peccato proportionata; & non peccantis, ſed iudicis vindicantis eſt iudicium ferre de qualitate & proportione pœnæ ad delictum, alias vero nullus eſt, qui neſciat delinquentem eſſe puniendum.

372 Et ita ad hoc faciunt, quæ adducuntur à DD. exiſtimantibus abſolutè, quod ignorantia pœnæ non excuſat, & quod obligatio ad pœnam connaturaliter ſequitur, ad conſenſum in delictum. *Inſtit. de oblig. quæ ex delicto, in princ. & l. Imperatores ff. de iure fiſci.* Vnde admittens delictum pœnæ amator eſt. Auth. *de non alienando. §. Quia verò el 2. collat.* s. Et qui vult antecedens, nempe delictum, vult etiam conſequens, ſcilicet pœnam. *l. illud ff. de acquir. hæredit.* Nam vt habet D. Th, 4.*d.*18.*q.*2.*a.*5.*q.*2. Culpæ principium intra nos eſt, cum omne peccatum ſit voluntarium: pœnæ autem extra nos, nec ad illam eſt neceſſaria voluntas, ſed de ratione eius eſt, vt voluntati repugnet Ideo ad hoc, vt peccator obligetur ad pœnam nõ eſt neceſſe, quod pœnam in particulari cognoſcat, quæ ſæpius etiã ex arbitrio iudicis eſt determinãda; ſed ſufficit, quod ſciat culpæ deberi pœnã, imo abſolutè neque hoc eſt neceſſarium, ſed ſufficit, quod voluntariè delinquat; quia ad delictum ſequitur pœna velit, nolit, qui delinquit.

373 Sed cum multiplex ſit pœna, quæ pro delictis imponi poteſt, & imponitur à lege, & aliqua etiam ſit lata ſolum pro contumacia, ideo non eodem modo ab omni delinquente omnis poena incurritur, & aliqua eſſe poteſt, quæ ſcientiam ſui poſtulet. Hinc conueniendum puto cum illis, qui ſentiunt ignorantiam excommunicationis excuſare ab excommunicationis incurſu. Negant quidem hoc aliqui, nimirum Driedo *lib. 2. de liber. Chriſt. cap. 9. in fin. & cap. 10. §. 4. dubitatio, verſ. ad primam dubit.* Couar. de hoc latè diſputans *in cap. Alma mater p. p. §. 10. n. 9.* Martinus de Ledeſma 2. *p. 4. q. 24. a. 6.* Aluarez *p. 2. q. 158. num. 5.* Corduba *l. 2. q. 27.* Sed aſſertio poſita probatur, quia excomcatio non fertur niſi ob contemptum, & contumaciam, *cap. Nemo Epiſcoporum 11. q. 3.* Imo non fertur niſi præmia monitione. *Cap. ſacro de ſent. excom.* Non eſt verò contumacia aut contemptus, ſiue competens monitio, niſi delinquens ſciat excommunicationem latam eſſe in ſic delinquentem, Nam & eſſe poſſet, quod delinquena abſtineret, ſi ſciret, ſe futurum excommunicatum, ſi delinquat. Præterea animi medicina non agit, niſi cognita, quia animi cognoſcentis, & malè amantis infirmitati non ſuccurritur ſine cognitione, excommunicatio verò eſt poena medicinalis *cap. 1. de ſentent. excom. in hoc 6.* Amplius excommunicatio eſt vltima poena *c. corripiantur 24. q. 3.* requirit igitur sũmam contumaciam, qualis eſt, ſi delinquens non obſtante notitia excommunicationis, contumax perſiſtat in delicto Med. *p. 2. q. 76. a. 4. fin.* Martin. *ibid. dub. 2. reg. 4.* Montes. *p. 2. qu. 76. art. 3. num. 105.* Item excommunicationem neceſſe eſt, quod præcedat monitio ſub comminatione excommunicationis, vt docent Sotus 4. *d. 22. q. 1. art. 2. 3. concluſ.* Henriq. *l. 13. cap. 27. num. 31.* Sanchez *d. diſp. 12. num. 15.* quia aliter non adeſſet ſumma contumacia, & contẽptus, ſi non adeſſet excõmunicationis notitia. Quamobrem quod ignorantia excommunicationis excuſet ab excommunicatione tradiderunt Angel. *v. excom. 7. caſu vlt. num. 3.* Syluesſ. *v. excom. vltimo q. 3. §. 4.* Nauar. *cap. 27. n. 16. & 274.* Sotus 4 *d. 22. q. 1. ar. 2. concl. 4.* Ludouicus Lopez 2. *p. cap. 13. §. Igitur pro elucidanda.* Bartholom. de Ledes. *de excom. dub. 5.* Henriq. *l. 13. c. 21. a. 1. & c. 23. num. 2.* Rodriq. Ouandus, Vega, Canedo, & Graff. quos ſequitur Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32 nu. 13.* Suarez *to. 5. de cenſ. diſp. 4. ſec. 9. n. 19.* Bonac. *de cenſ. d. 1. q. 2. p. 13.* Palaus *tr. 2. diſp. 1. p. 17. num 5,* & apud eum Coninch. Phyliar. Filliuc, Bauny. Cornexo. Azzor. Candidus, Baſſæus, Syluius, Conſers, Machado, Villalobos, quos refert, & ſequitur Leander *tom. 4. tr. 1. diſp. 9. q. 7.* Diana *p. 3. tr. 6. reſ. 41 & p. 4. tr. 2 reſ. 16.* Laymar. *trac. 1. par. 1. cap. 5. num. 8*

374 Extenditur verò hoc ad alias cenſuras, nimirum ad ſuſpenſionem, & interdictum, eo quia & huiuſmodi ſint poenæ medicinales contumaciã, & contemptum ſupponentes. Sanchez *d. diſp. 32. num. 21.* Suarez, Palaus, Booac, Leander vbi ſupra, & alij plures apud ipſos Quamuis contrarium ſenſerint Soto 4. *d. 3. q. vn. a. 9 fin.* Ledes. *p. p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2. fin. & 2. p. q. 24. a. 6. fin.* Henriq. *l. 13. c. 23. num. 2.*

375 Et nihilominus hoc idem ex eadem cauſa quia ſcilicet ſupponat contumaciam, & contemptum, ad irregularitatem extendunt quando eſt mera delicti poena Sanchez, Bonac. & Palaus *num. 6* Nauar. *cap. 23. num. 47.* Diana *p. 4. tr. 2. reſol. 85.* Leander *tom. 5. tr. 1. diſp. 4. q. 5.* & apud eum Philiar. Rodriq. Coninch. Merolla. Pottel. Cornexo, Machado. Hoc tamen limitandum eſt, vt non verificetur in irregularitate ex homicidio, per dicta ſupra *a. 22. num. 486.* Et ſi contrarium ſenſerit Suarez *tom. 3. in 3. p. diſp. 31. ſec. 6. & tom. 5. diſp. 40. ſec. 5. num. 9.*

376 Sed loquendo de alijs poenis etiam dictis extraordinariis, dicitur quod ab illis non excuſat ignorantia ſola poenarum. Et quidem non datur poena iuſta, quæ ſit omnibus penſatis extraordinaria, & exorbitans, & demeritum culpæ excedens. Quamuis verò dicatur extraordinaria illa poena, quæ culpæ præcisè ſecundum ſpeciem ſumptæ non eſt proportionata, quamuis conſideratis circumſtantijs, & v. g. frequentia delinquendi contra legem, vel aliquod imininens graue periculum, ſi lex non cuſtodiatur, poena illa ſit iuſta, & proportionata. Nihilominus abſolutè dicitur, quod ignorantia ſolius poenæ non excuſat, niſi ad eam incurrendam requiratur contumacia vltima, & ſumma & contemptus, quia oppoſita ſententia deficie primo in facto, quod ſcilicet poſſit dari ignorantia tanta poenæ, quæ ab illa valeat excuſare.

377 Hoc enim non ſubſiſtit, quia vnuſquiſque

delinqoens ſcienter contra legem, ſcire poteſt, & debrt, & de facto ſcit ſaltrm in genere illum ſubdi poenæ legis, ſeu eſſe puniendum ſecundum legum præſcriptum, & ſic velit, nolit ſe obligat ad pœnam legis ſuſtinendam. Srcundo quia ſemper militat ratio illa, ex D. Th. loco citato deſumpta; Quia nimirum non eſt neerſſe, quod pœna ſit voluntaria, quia prineipium poenæ eſt ab extrinſeco, igitur nec eſt neeeſſe, quod poena ſit cognita determinatè, & io ſpecie, ſed meritum poenæ per ſe ex natura rei conſequitur eulpam independenter à delinquentis cognitione, & voluntate. Ideo nec eſt neeeſſe explicitè conſeotire in culpam vt rſt cauſa pœnæ, ſed conſenſus in culpam, ex hoc ſaltem eſt virtualis conſenſus In poenam, quia poenæ reatus per ſe inſeparabiliter eulpæ eſt annexus. Quamuis verò culpa parrata cum iguoraotia poenæ videatur leuior; hæc oon eſt diminutio taota ex qua diminuenda ſit poena, eo magis quod delinquens ſaltem in genere poenam eognoſcit, & ſcit ſe obligari ex culpa contra legem ad ſubeundum poenā contra ſic delinquentem à lege ioſtitutam. Er ita quidquid in contrarium dixerit Nauar. in Manuali *cap. 23. num. 47. & cap. 27. nu. 274.* Serra *p. 2. q. 76. a. 7. dub. 2.* Pal. *tr. 2. d. 1. p. 17. n. 7.* ignorantiā ſolius poenæ non excuſare meritò docuerũt Sotus *4. d. 3. q. vnic. a. 9. fin.* Ledes. *1. p. 4. q. 7. a. 9. d. 2. fin. & 2. p. 4. q. 24. a. 6. fin.* Lopez *2. p. c. 13. ad tertiū* Medina *p. 2. q. 76. a. 4. fin.* Martinez *ibi. a. 4. d. 2. reg. 4. &* 10 Aluarez *diſp. 158. num. 5.* Serra *d. art. 2.* Montes. *a. 3. num. 86.* Suarez *t. 3. in 3. p. diſp. 31. ſec. 6. & tom. 5. d. 40. ſec. 5. num. 9.* Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32. num. 21. &* 22. Et ex hoc benè Serra *p. 2. q. 76. a. 3. dub. 2.* benè impugnauit noonullos volentes eum, qui ſcienter aeeedit ad conſanguineam, ſed ignorat huic culpæ adeſſe priuationrm debiti annexam, poſſe debitum petere. Nam hoc nec eſt verum, nec tutum, nedum quia ignorantia ſolius poenæ non excuſat. Sed quia hæc drbiti priuatio non tam eſt poena, quam impedimentum, & inhabilitas quædam ad copulum, ſicut conſanguinitas eſt impedimrntum ad matrimonium.

478 Nec admittenda eſt limitatio Palai loco citato, vt vbi delinquens per ſe ipſum poenam exequi debeat, ignorantia poenæ illum à poena excuſet. Nam aliud eſt, quod vbi delinquens per ſe ipſum poenam exequi debet, nun teneatur illam exequi ipſo facto ſine iudicis ſententia damnante, vel drclarante, quod certè ſaltem in quampluribus caſibus eſt verum, vt dixi etiam *tract. de elect. canon. cap. 25. quæſt. 51.* Aliud eſt, quod ad illam poenam non teneatur, quia illam ignorauit. Hoc enim ex ſupradictis probatur non eſſe verum.

379 Hæc tamen alia limitatio admitti poteſt, vt ſi ſpectatis omnibus ignorantia ita diminuat culpam, vt poena impoſita cenſeatur excedens, tunc ignorantia ab illo rigore poenæ excuſet Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſec. 9. num. 22.*

380 Colligitur quoque veram eſſe limitationē poſitam *artic. ſuper*, ſcilicet ignorantiam legis poſitiuæ ſolum poenam imponrntis contra delictū ab alia lege prohibitum non excuſare à reatu illius poenæ; quia hæc non eſt ignorantia legis, vt prohibentis aliquid, ſed vt impooentis poenam pro actu alias prohibito; in idem verò eoincidunt ignorarr legem præcisè vt poenam imponentem, & ignorare poenam non ignorato delicto pro quo poena infertur. Ideo vbi lex noua contra delictum per aliam legem prohibitū poenam imponit, quia nimirum oon impooit poeuam pro inobedientia contra ſe ipſam legem nouam, ſed pro inobedientia contra legem antiquam, huius legis ignorantia non exeuſat à reatu poenæ, quia poenæ ignoraotia, vt dictum eſt, ab hoc reatu non excuſat.

SVMMARIVM.

381 *Ignorantia antecedens facti excuſat à culpa, & à pœna.*
Non conſcius peccati mortalis non peccat, ſi accedat ad communionem,
Quæ ignorantia inuincibilis, & probabilis.
Gaudium de actu malo ignoranter facto eſt peccatum, ſed non facit, quod actus præteritus fuerit peccatum.
382 *Ignorans qualitatem malam actus, excuſatur ab ea ſpecie peccati.*
Huius plura exempla.
Et regula valet etiam in corporalibus.
383 *Et valet, etiam ſi quis det operam rei illicitæ.*
Occidens ignoranter patrem non eſt impius.
Occidens ignoranter Clericum non eſt excommunicatus.
384 *Qui ignoranter damnificat, non tenetur reſtituere ratione iniuſtæ acceptionis.*
385 *Dans operam rei illicitæ quando ſit irregularis ex homicidio.*
386 *Percutiens Titium Clericum putatum Celſum Clericum eſt excommunicatus.*
387 *Qui vult percutere Celſum Clericum, ſi caſu percutiat Titium Clericum non eſt excommunicatus.*
388 *Qui percuſſit, vel occidit feram putatam Clericum non eſt excommunicatus, nec irregularis.*
389 *Euentus malus non imputatur, ſi non fuit præuiſus.*
Qui dicatur negligens in præuidendo.
Ebrio quando imputetur euentus malus.
390 *Excuſatur, qui non tenetur credere qualitatem facti.*
Filius adulteræ iuſtè poſſidet vt hæres bona mariti adulteræ.
391 *Ignorantia conſequens non excuſat.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS XX.

Vtrum ignorantia facti, ſi ſit antecedens excuſet à culpa, & pœna.

381 EX antecedentibus dictis, & probatis manifeſta eſt huius quæſtionis reſolutio. Quia nimirum ignorantia facti, ſi ſit anteeedens, excuſat ignorantem à culpa, & à poena pro illa culpa impoſita. *cap. ſi à ſimonia 1. q. 1. c. ſi beneficia de præben. in 6. & c. ignorantia de reg. iur. in 6.* Quod tanquam certum, & indubitatum habetur ab omnibus. Sic qui probabiliter ignorat ſe non habere conſcientia peccati mortalis, ſine culpa accedit ad communionem. Aluar. *diſp. 154. num. 3.* Et hanc facti ignorantiam facilius contingit eſſe probabilem in facto alieno, quam in proprio. D. Ant. *p. p. tit. 20.*

Digitized by Google

tit.20.v. Ignorantia. Hæc verò ignorantia erit inuincibilis, ſi ignorans nullo modo fuit excitatus, vt ſcientiam quæreret, vel vt conſideraret: erit verò probabilis, ſi adhibuit diligentiam, quam in negotio adhibere ſolent prudentes. Suar. *de cenſ.diſp.4. ſect.8. num.12.* Si verò ignorantia non eſt talis, quæ excuſet à culpa, neque excuſat pœna. Suar. *ibid. nu. 13.* Quod eſt verum etiam ſi agens det operam rei illicitæ. Vbi verò ignorantia verè fuit probabilis, gaudium de actu malo ignoranter facto eſt quidem malum, ſed non facit quod actus præteritus fuerit peccatum. Martin. *p. 2. q.6. art. 8. dub. 2. concl. 3.* Monteſ. *p.2.qu.76.ar.3. num.* 101.

382 Extenditur autem principalis aſſertio primò, vt ſi poena ſit impoſita pro qualitate actus, ignorantia qualitatis excuſet à qualitate culpæ, & à poena contra actum vt qualificatum impoſita. Sic qui ignorans habet rem cum aliena credens eſſe ſuam vxorem, non eſt adulter, vt in facto Iacob cognoſcentis Liam, quam credebat eſſe Rachelem eſt manifeſtum. Similiter qui percutit clericum ignorans clericatum, non eſt ſacrilegus, nec excommunicatus. *cap. Si vero el 2. de ſent. excomm.* Item venator, qui ex ignorantia probabili occidit hominem, quem putauit eſſe feram, non eſt homicida, nec poenis homicidæ ſubditur D.Th. *p.2.qu.76. ar.3.* & ibi Aluarez *diſp.*154 *nu.3.* Armilla *v. ignorantia, nu.9* D. Ant. *p.p. tract. 4.cap. 5. §.5.* Serra *p 2.q.76.a 3.d.2.* Quod ſi Bartol. *l. Diuus, num. 3. ff. ad l. Corneliam de ſicarijs,* quem commendat Felin. *eod. cap. Si verò, in fin.* dixit regulam hanc eſſe veram in ſpiritualibus, in quibus conſideratur affectus, non verò in temporalibus, in quibus conſideratur ſolus effectus: meritò reijcitur à Couar. *cap. Alma mater, p.p.§.10.num.55.verſ.Vndecimo.* Cum enim poena non infligatur iuſtè, niſi pro culpa, & ignorantia qualitatis, ſi ſit antecedens tollat qualitatem culpæ, vel culpam, ſi culpa ſuper qualitate fundatur, eadem ratione tollit poenam, quæ fundatur ſuper culpa. Caiet. *p.2.q.76. ar 3.dub. 3.* & ibi Aluarez *diſp. 154. & 158. num. 4.* Syluelt. *v. ignorantia, num.* 11. Armilla *nu.7.* Sanchez *d.diſp. 32. num.* 23.

383 Extenditur ſecundo, vt ignorantia etiam qualitatis excuſet, quamuis ignorans alias det operam rei illicitæ. Sic enim, qui credens ſe occidere inimicum ex iuſta ignorantia occidit Patrem, non eſt impius. D. Th. *p.2. q 76.a.1.ad 3. & ar.3. c.* Aluar. *diſp.154.num.3.* Sic etiam, vt dicebatur, qui occidit Titium clericum ignorans antecedenter clericatum non eſt excommunicatus, vt habetur ex *d. cap. Si vero el 2. de ſent. excomm.* Quamuis enim Gloſſa *ad d. cap. Si verò in v. ignorauerit,* voluerit tutius eſſe habere talem pro excommunicato, quod & voluit Syluelt. *ver. excomm.6.§ 6.not.4* citans pro ſe Hoſtienſ. & Alanum tamen hoc non obſtante, extenſio poſita eſt ſuſtinenda, quia huiuſmodi occiſor reſpectu clerici non eſt in culpa, cum qualitatem clericatus inculpabiliter ignorauerit, & Clericum non occidiſſet, ſi ſciuiſſet. Tum ſecundo, quia licet huiuſmodi occiſor daret operam rei illicitæ, quia homicidium operabatur, tamen *in d. cap. Si verò.* excuſatur ab excommunicatione. Atque ideo hoc ita tenent ibi. Io. Andr. *in fine.* Ant. *n. 8.* Anchar. *num.3.* Panorm. *nu.7.* Henric. *num.5.* Io. de Lignano, & Tancredus relati à Syluelt. Aſten. *2. p. lib.7.tit. 3. ar.2.p.31.* Couar. *cap. Alma mater p.p. §.10. num.15.* Caiet. *p.2. q.76.ar.3. dub.3.* ibi Aluar. *diſp.154. & 158. num. 4. ar.2.dub.5 concl. 8.* Syluſt. Martin. *art.2. d. 5. concl.15. v. ignorantia, num.11.* Armill. *num. 7.* Monteſin. *p.2. q.76, art. 2. num. 56. & 504.* Suarez *de cenſ. diſput. 4.ſect.8.num.13.* Serra *p.2.q.76.ar.3.dub.2. concluſ.2.* Sanchez *d.32. diſput. num. 24.* & apud eum Gratſius, Medina *p.2. quæſt. 76. art.4. in comment. §. ignorantia circumſtantiæ, & art.4. circa finem.* Candidus *diſq. 21.a,31. d. 8. & 9.* Hurtad. Vaſquez, Henriq. Sayrus, & Auila, quos refert, & ſequitur Leander *tr.1.de cenſ.diſp.9.q 9.* Bonacina *d 1 q.2. p.1.nn.8.& 9.*

384 Et hoc adeo extenditur, vt qui aliàs dat operam rei illicitæ, ſi interim ex ignorantia antecedente damnificet alium, non teneatur ad reſtitutionem, niſi ratione rei acceptæ, vel niſi ſit damnatus à iudice.

385 Excipi tamen debet caſus irregularitatis ex homicidio cauſali, nimirum cum Clericus dat operam rei illicitæ ſibi prohibitæ ſpecialiter ob periculum homicidij, cui eſt expoſita. In hoc enim caſu etiam ſi ignorantia ſit talis, quæ excuſet à culpa, non excuſat Clericum ab irregularitate, ſi hominem occidat, quia ius poſitiuum hanc pœnam Clerico homicidę danti operam rei illicitæ impoſuit, quo Clericos à ſimilibus exercitijs arceret. Serra nihilominus *p. 2. q.76. a.3. dub.2 coroll.1.* aſſerit occidentem hominem putatum feram inculpabiliter, non eſſe irregularem. Et Leander *tom. 5. diſp.4. qu. 7.* abſolutè pronunciat, quod ignorantia inuincibilis iuris, aut facti excuſat homicidam ab irregularitate. Sed nihilominus vbi aliquis dat operam rei illicitæ, quod ignorantia non excuſet homicidam ab irregularitate docuit D.Th. *2.2.qu.64. a 8.c.* Quod Aluarez *p. 2.q.76.diſp.154. num. 7.* ait eſſe intelligendum, quando res illicita eſt prohibita intuitu homicidij, quod regulariter ex ea ſequitur. Martin. *p.2. qu.76.a.4.d.2.reg. 13.* excipit opus illicitum de ſe inductiuum homicidij. Sed melius dicitur tunc irregularitatem habere locum, quando opus illicitum ſpecialiter eſt prohibitum Clericis intuitu homicidij.

386 Explicari etiam debent prædicta, vt ad incurrendam cenſuram, vel poenam ſufficiat cognoſcere qualitatem, ob quam actus eſt prohibitus, & poena mulctatus, licet non cognoſcatur, vt exiſtens in eo indiuiduo, circa quod ignorans intendit agere. Sic qui occidit caſualiter Petrum clericum, quem credebat eſſe Paulum clericum eſt excommunicatus. Non enim hic ignorauit qualitatem clericatus, ſed voluit occidere etiam Clericum, quàuis errauerit occidendo vnum Clericum pro alio. Couar. *cap. Alma mater p.p. §.10. num.15. ver. octauo.* Corduba *l. 2.q.26.§. Secundo probatur.* Bartholomæus à Ledeſma, *de pœn. dub.17,* Vega *t.1.c.85.caſ. 107.* quos ſequitur Sanchez *d. diſp 32. nu. 27.* Sayr. *l.3.de cenſuris, cap.27.num.5* Corneyo *de cenſ. in gen. d.cap.fin.* Candid. *diſq.22.ar.31.dub. 50.* contra Gregor. Martin. *p.2.q.76.a.4.d. 2. regula 3.* Serra *ibid. a. 3.dub.2. concl.2.*

387 Nec obſtat, ſi dicatur, non eſſe excommunicatum, qui proijciens lapidem, quo Titium Clericũ lædat caſu percutit Seium Clericum illac tranſeuntem. Non enim eſt eadem ratio, nam in hoc caſu affectus percutiendi Titium clericum malus fuit, ſed aliàs percuſſio Clerici exterior fuit merè caſualis. Sed in priori caſu, & affectus, &

actio externa ex intentione,&non caſualiter terminata ad Clericum per ſe fuit ſacrilega in effectu, & iniuriola contra ſtatum clericalem, & ideo ſic percutiens,vel occidens eſt excommunicatus,& etiam irregularis, ſi actio ſit talis, vt ex ſuo genere irregularitatem inducat.

388 Colligitur quoque ex dictis, eum non eſſe excommunicatum, qui credens ſe percutere Clericum re vera percuſſit laicum. Et illum non eſſe irregularem, qui re vera occidit feram ex opinione,& intentione occidendi hoſtem. Quia quando pœna non eſt impoſita contra deſiderium,& voluntatem, & intentionem, ſed contra actionem externam, mala opinio, & intentio non ſubijcitur illi pœnæ, quia pœna lata eſt contra actum exteroum realem,non contra falso opinatum Ita Gloſſ.*in cap. In audientiam, v. iniuriarum de ſent.excomm.*Panor. *cap. Si verò el* 2.*eodem tit. num* 7. vbi Anchar.*nu.*4. Feder.*conſ.* 13. Aſten.*lib.*7.*tit.*1.*art.*2.*q.*30.*&* 31.D. Anton.3.*p.tit.*24.*cap.*1.§.2. Ang. *excomm.*5.*caſu* 1. *num.*25.Syluest. *v.excom.n.* 6. §.6. *not.*2. Aluarez *p.* 2 *diſp* 158.*num.*4. Couar. *cap. Alma mater,p.p.*§.10. *v.* 16 Lopez. Bartholomæus à Ledeſma, Graff. Manuel. Vega, quos ſequitur Sanchez *d diſp.*32.*nu.*28. Vbi & benè aduertit immerito Couar. tribuere Gloſſ. & Hoſtienſ. quod voluerint hunc eſſe excõmunicatum, dum ſibi non conſtet percuſſum non eſſe Clericum. Quia nec d cti DD. hoc aſſerunt,ſed ſolùm volunt, quod percutiens ob conſcientiam erroneam debeat ſe habere vt excommunicatum, donec de veritate ſit certus. Eandem ſententiam ſcilicet præfatum non eſſe excommunicatum habent Suarez *de cenſ.diſp* 22.*ſect.*1. *nu.* 53.Vaſquez *de excomm.d.*14.*num.*3. Bonac.*d.*1.*q.*2. *p.*1. *num.* 22. Leander *tr.*1.*de cenſuris, diſp.*9.*q.*14.

389 Colligitur præterea,quod euentus malus, qui ſequitur ex facto alicuius nõ illi imputatur,niſi in eo fuerit præuiſus, vel debuerit præuideri.Etiam ſi quis det operam rei illicitæ. Quia non eſt voluntarius euentus,qui non fuit præuiſus.quia vel non potuit, vel non debuit præuideri. Martinez *p.* 2-*q.*76. *art.*4. *dub.*2.*reg vltima.*Et ita ebrio non imputatur homicidiũ, niſi fuerit præuiſum, aut debuerit præuideri. Et tamen ex euentu malo ebrietas volũtaria aggrauatur. D. Anton. *p. p.tit.*4. *c.* 5.§. 5. Et quod ebrio,vel furioſo ab ebrietate, & furia reuerſo poſſit imponi poena ad cautelam dixit idem D. Anton. *p.p. tit.*4. *cap.* 14 §. 3. Vbi etiam dat exempla negligentiæ in præuidendo eff. ctum futurum. Negligens enim eſt, ſi cooperiens tectum domus nullo poſito ligno proijcit tegulas in viam: Et ſi vbi ſunt homines proijciat lapides ad animalia.Negligens verò non eſt ruſticus, ſi eo arborem incidente,per accidens eo neſciente tranſit aliquis,qui a ruente arbore opprimitur.

390 Pariter colligitur excuſari eum, qui vel non poteſt,vel non tenetur credere,quod factum ſit huius, vel illius qualitatis. Sic enim filius adulteræ, ſi bona patris putatiui, & mariti matris poſſidet, iuſtè poſſidet, quia non tenetur credere matri dicenti eum eſſe illegitimum.Aluarez *p.*2. *diſp.*154.*n.* 3 Et videri poſſunt,quæ de hoc ſcripſi *tract.de elect. cap.*25.*q.*18.*nu.*170.

391 Prædicta verò intelligi debent de ignorantia antecedente,nam ignorantia cõſequens, ſeu craſſa regulariter non excuſat. Et præterea ignorantia antecedens excuſat ab eo ſolo peccato, cuius eſt cauſa Aluarez *p.*2.*qu.*76. *diſp.*156.*nu.*4.

SVMMARIVM.

392 *Opiniones diuerſæ.*393. 394.
395 *In ſura Dei omnis ignorãtia culpabilis eſt craſſa*
396 *Nulla ignorantia conſequens excuſat à culpa trãgreſſionem legis naturæ, & diuinæ.*
397 *Nulla ignorantia conſequens excuſat à culpa tranſgreſſionem legis poſitiuæ.*
398 *Niſi lex prohibeat ſolum actionem ſcienter habitam.*
399 *Ignorantia conſequens non excuſat à pœna abſolutè lata.*
400 *Vbi pœna requirit ſententiam iudicis,non obliga in conſcientia ante.*
401 *Ignorantia conſequens non excuſat ab excommunicatione, & cenſuris.*
402 *Ignorantia quæ eſt ex veniali culpa excuſat à peccato mortali, & pœna ei debita.*
403 *Suſpenſio non fertur, niſi pro culpa mortali. Niſi ſit valdè leuis.*
404 *Idem dicitur de interdicto.*
405 *Idem de irregularitate.*
406 *In foro externo ignorantia ex leui, vel leuiſſima cauſa excuſat.*
407 *Irregularitas non incurritur, niſi ex ignorantia craſſa.*
408 *Vbi lex imponit pœnam tranſgredienti legem ſcienter, ignorantia craſſa excuſat.*
Dictio ſcienter importat ſcientiam.
409 *Ignorantia craſſa non æquiparatur ſcientiæ, neque importat dolum.*
Ignorantia craſſa, & ſupina ſunt eadem.
Ignorantia affectata æquiparatur ſcientiæ.
410 *In foro externo ignorantia, quæ præſumitur doloſa, non excuſat.*
411 *Ignorantia non poteſt præſumi doloſa,niſi præſumatur affectata.*
Ignorantia craſſa non æquiparatur dolo.
412 *Quando requiritur dolus non ſufficit lata culpa.*
413 *Vbi lex ſupponit temeritatem craſſa ignorantia excuſat.*
Quid ſit temerè fieri.
Idem vbi lex imponit pœnam agente conſultò.
414 *Idem vbi lex requirit præſumptionem.*
415 *Idem vbi requirit auſum, &c.*
416 *Affectata ignorantia æquiparatur ſcientiæ.*
Non excuſat à pœna legis.
417 *Etiamſi ſit affectata ex pigritia.*
418 *Oppoſitum reijcitur.*
419 *Nolle ſcire, quod quis non tenetur ſcire, non eſt ignorantia culpabilis.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum in aliquo caſu ignorantia licet conſequens, & improbabilis, excuſet à culpa, & à pœna.

392 Ratio difficultatis eſt, quia ſecundum multos DD. vt viſum fuit ſupra *artic.*5: non omnis ignorantia conſequens, ſeu non probabilis eſt craſſa, & ſupina. At verò ex textu præſen-

tis *Cap. Vt animarum*, ignorantia, quæ non eſt craſſa, & ſupina excuſat. Idcirco quod ignorantia vincibilis tã iuris, quam facti, licet ſit voluntaria, ſi tamen nõ eſt craſſa, aut ſupina excuſet à cenſuris & alijs pœnis ſpiritualibus latis per ſtatuta, nedum Epiſcoporum, ſed etiam ſummi Pontificis, multi tenent. Et quidem quod ab excommunicatione excuſet ignorantia licet vincibilis, ſi non ſit craſſa, vel ſupina dixerunt Syluest. *v. excomm. 7. caſu vlt. q. 3.* Angel. *caſu vlt. num. 3.* Tabien. *v. excomm. 7. q. 1. num. 2.* Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 45. ar. 5. p. 1. dub. 3. concl. 2.* Ludouicus Lopez *2. p. inſtruct. cap. 13. §. Sed iam ad ſecundum punctum.* Henriquez *l. 13. c. 23. nu. 2.* Sotus *4. d. 28. q. 1. a. 2. col 4* Graff *p. 1. deciſ. l. 4. c. 9. n. 20.* Salas *p. 2. tr. 3. diſp. 4. ſect. 1. num. 6.* quos refert, & ſequitur Sanchez *l. 9 de matrim d. 32. num. 31. & l. 1. ſumm. cap. 16, num. 7.* Item Diana *3. p. tr. 5. reſol. 13.* citans pro ſe Portell. *v. ignorantia in addit. num. 25.* Bonac. *diſp. 5. de cenſ. qu. 2. p. 1. num. 10.* Barboſam *tom. 3. lib. 1. ſexti decretal. l. 2 cap. 2. nu. 8.* vbi pro contraria ſententia refert Sotum, & Graffium eiſdem locis, quibus Sanchez pro ſe effert. Iterum eandem ſententiam docet Diana *p. 5. tr. 9. reſ. 17*, adducens pro ſe Tannerum *tom. 4. diſp. 6. q. 10. dub. 2. num. 4.* Cœleſtinum *tract. 3. cap. 5. nu. 2.* Serta *p. 2. q. 76. a. 3. dub 2.* Ex his tamen DD. aliqui, vt Sotus *loc. cit.* diſtinguunt inter excommunicationes latas à ſummo Pontifice, & ab inferioribus, & dicunt ignorantiam culpabilem, etiam ſi non craſſam non excuſare ab excommunicationibus latis à Pontifice, de quo etiam videri poſſunt Syluest. & Tabiena *locis citatis*, pro hac ſententia referentes Angelum.

393 Et de irregularitate, quod ad eã incurrendam non ſufficiat leuis culpa dixerunt Villadiego *tract. de irregular. §. Item dixi.* Sylu. *v. Homicidiũ 1. num. 2. & 15. verſ. Vigeſimo tertio.* quos refert Sanchez *d. diſp. 31. num 34.* Vbi abſolutè ſentit, non incurri irregularitatem, niſi ob culpam latam poſt Nauarr. *in ſumm Hiſpana cap. 27. nu. 236.* Henriq. *lib. 14. de irregul. cap. 3. num. 1.* Petrus Nauarr. *l. 2. de reſt. cap. 1. dub. 6. in nou. edit. num 61. verſ. coll. 2.* Sylu. tamen loquitur de culpa leuiſſima, & hanc dicit excuſare, quando quis dat operam rei licitæ. Horũ verò ratio eſt, quia huiuſmodi pœnæ ſupponunt contumaciam, & contemptum, contumacia verò in ignoranti ex leui culpa non habet locum. Et quia *cap. Quæſitum de pœnit. & rem ſſ.* æquiparantur procurantes, & ſtudioſè negligentes, quæ æquiparatio non ſubſiſteret, ſi ſtudioſa negligentia non eſſet lata culpa, ob quam ibi Sacerdotes Græci filios in lacte opprimentes non excuſantur.

394 Sed è contra omnem voluntariam ignorantiam arbitrantes eſſe craſſam, aut ſupinam, nullam ignorantiam craſſam excuſare à culpa, & pœna, tenuerunt Suarez *de cenſ. diſp. 4. ſect. 10. num. 10.* Corduba *l. 2. q. 1. num. 4.* Vaſquez *p. 2. diſp. 117. cap. 1. num. 3. & de excomm. dub. 15. in princip.* Corneyo *diſp. vlt. de cenſ. dub. vlt.* Candid. *diſquiſ. 21. a. 34. d. 4.* Filliucc. *tract. 11. cap. 8. qu. 12. num. 162.* Villalob. *1. p. tr. 16. diff. 12. n. 8.* Luyſius *de cenſ. l. 1. diſp. 5. dub 4.* Gordonus *tom. 2. l. 7. q 6. a. 6. num. 3.* Machado *l. 1. p. 3. tom. 1. docum. 15. n. 2.* quos refert, & ſequitur Leander *tr. 1. de cenſ. diſp. 9. q. 15. & 17*, & in hanc ſententiam inclinant Bonacina *loco citato*, & Bal̃læus *v. ignorantia*, quatenus oppoſitam ſolùm vocant non improbabilem.

395 Sed vt probatum eſt ſupra *art. 5.* Nulla eſt in foro Dei, & conſcientiæ ignorantia non probabilis, ſeu voluntaria, & conſequens, quæ non ſit craſſa, & quæ à culpa excuſet. In foro vero externo, in quo culpa diſtinguitur in latam, leuem, & leuiſſimam, & vlterius ſæpè poenæ inferuntur contra ſcienter delinquentes, contingit, vt aliqua ignorantia conſequens non craſſa, imo & craſſa excuſet à poena per ius poſitiuum impoſita.

396 Dicitur igitur nullam omnino ignorantiam conſequentem excuſare à culpa trangreſſionis legis naturalis, & diuinæ, & à pœna, quę in foro Dei eſt lata contra tranſgreſſionẽ legum præfatarũ. Ita D. Th. *p. 2. q. 76. a. 3. & 4.* & eſt omnium DD. placitũ: quoniam cum ignorantia conſequens non cauſet inuoluntarium, iam ab ignorantia conſequente non excuſatur tranſgreſſio contra legem naturæ, aut diuinam, quin ſit voluntaria; igitur neque excuſatur, quin ſit culpa, quia omnis voluntaria legis tranſgreſſio eſt culpa.

397 Dicitur ſecundò, quod in foro conſcientiæ nulla ignorantia conſequens excuſat à culpa tranſgredientem legem poſitiuam humanam, niſi lex ſit talis, quæ ad culpam non obliget: multæ enim leges ſunt, quæ ex legiſlatorum mente non obligant ad culpam, vt manifeſtum eſt de conſtitutionibus Ordinis Prædicatorum, & nonnullorum aliorum Ordinum. Hæc quoque concluſio eſt D. Th. *loco citato*; & eadem ratione eſt manifeſta, quia vbi lex obligat ad culpam, voluntaria legis trangreſſio eſt culpa, quod verò fit ex ignorantia conſequente voluntariè fit. Et ſi fiat obiectio de lege pœnali imponente poenam ſolùm contra ſcienter tranſgredientes legem, reſpondetur, quod nunc non loquimur de reatu poenæ, ſed de reatu culpæ. Leges vero huiuſmodi regulariter abſolutè prohibent actionem, licet non imponant poenam, niſi contra ſcienter agentes.

398 Si tamen daretur lex, quæ non prohiberet actionem, niſi ſcienter habitam, tunc ignorantia excludens ſcientiam propriè non excuſaret à culpa, ſed excuſaretur agens ignoranter, quia non comprehenderetur ſub lege, ex eo quia actio abſolutè non eſſet prohibita, ſed ſolùm prohibitum eſſet agere ſcienter.

399 Dicitur tertiò, quod vbi lex poſitiua poenalis abſolutè prohibet actionẽ, & abſolutè tranſgredientibus legem poenam imponit, nulla ignorantia conſequens, ſeu voluntaria, aut non inuincibilis, nec probabilis in foro Dei excuſat à reatu poenæ, vnde ſi poena eſt ex illis, quæ incurruntur ipſo facto in conſcientia, vt ſunt cenſuræ, & irregularitates, nulla ignorantia conſequens in foro Dei ab his poenis excuſat. Et in hoc ſenſu propterea Suarez *lib. 5. de leg. cap. 12. num. 10* dixit ignorantiam non excuſare à poena, quam lex imponit ipſo facto, quam nec iudex poteſt minuere. Et ibid. *nu. 12.* benè aduertit etiam hic non eſſe conſiderandam diſtinctionem inter legem punientem actũ iam damnatum, & actu damnantem in foro conſcientię. Et ſic ſecunda ſententia benè aſſerit omnẽ vincibilem, & non probabilem ignorantiam eſſe craſſam; Nam & in ordine ad huiuſmodi pœnas ſatis eſt contumax, qui voluntariè legem tranſgreditur. Et huius aſſertionis ratio eſt manifeſtiſſima, & demonſtratiua. Nam non excuſatur tranſgrediens legem etiam in foro externo; vbi conſtet tranſ-

gre-

gredientem ignoranter potuiſſe, & debuiſſe ſcire, niſi lex ipſa in tranſgrediente ſcientiam petat, quia etiam in foro externo æquiparantur ſcire poſſe, & libere, & voluntariè neſcire. Et quod in foro externo excuſetur, qui ignoranter peccauit, eſt quia præſumitur, vel non potuiſſe ſcire, vel non debuiſſe maiorem diligentiam adhibere, vt ſciret. Vel quia in eo foro negligentia iudicatur leuis. In foro autem Dei veritas patens eſt, & conſpicua; & ita ignorantia, vel eſt eius, quod quis non potuit, vel non debuit ſcire, vel ſaltem ad ſciendum non debuit adhibere maiorem diligentiam, quam adhibuit, & ſic ignorantia, nec cenſetur voluntaria, nec eſt conſequens; vel eſt ignorantia eius, quod ignorans potuit, & debuit ſcire; & hæc ignorantia ſicut non excuſat à culpa, ſic nec excuſat à poena, quæ abſolutè pro culpa contra legem eſt impoſita. Et quæ non eſt culpa leuis, ſed eſt mortalis.

400 Vbi tamen poena legis in foro conſcientiæ non obligat ad ſui executionem, niſi præſuppoſita ſententia iudicis, ſaltem declaratoria criminis, delinquens in conſcientia non tenetur ad poenam ante iudicis ſententiam. Et ideo in hoc caſu ignorantia excuſat iuxta regulas fori externi, de quibus infra eſt ſermo. Vnde non benè Suarez *d. num.* 12. voluit non eſſe attendendam diſtinctionē poenæ latę à iure, & ferendæ ab homine: Quia imo & attendi debet diſtinctio inter poenas ſpirituales medicinales, quæ ſtatim obligant in conſcientia, & alias poenas à iure latas, vel ab homine ferendas quarum executio pendet à iudicis ſententia. Quia in iſtis ignorantia excuſat, ſi non ſit craſſa, ſeu ex dolo, aut lata culpa, iuxta dicenda infra.

401 Ideo vbi lex ad incurrendum excommunicationem, vel aliam cenſuram, vel irregularitatem non requirit expreſsè ſcientiam, ſed cenſuram ferr abſolutè contra tranſgredientes legem, nulla ignorantia conſequens excuſat à cenſura, vel pœna; quia in foro Dei ſatis eſt contumax contra Superiorem præcipientem, qui peccat mortaliter cōtra legem.

402 Nam & coram Deo culpa diſtingui poteſt in latam, leuem, & leuiſſimam, ſed omnis culpa mortalis eſt lata. Si tamen negligentia ſciendi ſit culpa venialis, tunc excuſat à mortali tranſgredientem legem, & ex conſequenti à pœna lata contra culpam mortalem, & ſic excuſat ab excommunicatione, quæ ſi ſit maior, ſine dubio nō fertur, niſi vbi culpa ſit mortalis, vt tradunt D. Th. 4. *diſt* 18. *q.* 2. *a.* 1. Nauarr. *cap.* 27. *num.* 253. Suarez *de cenſ. d.* 4. *ſect* 4. Bonac. *diſp.* 1. *qu.* 1. *p.* 3. *propoſ.* 3. Sanchez *l.* 9. *de matrim. diſp.* 32. *num.* 29. Leander, *diſp.* 8. *q.* 8. *tr.* 1. & eſt omnium ſententia.

403 De ſuſpenſione vero, eam aliquando imponi poſſe pro peccato veniali dixerunt Caiet. *in ſumma v. ſuſpenſio*, Armilla *ibid. num.* 1. Nauar. *cap.* 27. *num.* 151. & 159. Medina *in ſumm. l.* 1. *cap.* 11. §. 8. Henriq. *lib.* 13. *cap.* 34. *num.* 1. Auila 3. *p. d.* 3. *concluſ.* 1. Alij verò diſtinguunt inter ſuſpenſionem totalem, ſeu ſimpliciter, & ſuſpenſionem partialem, quam dicunt minorem, quæ ſolùm ab vno effectu ſuſpendit, vt v. g. ab eligendo, vel à diſtributionibus vnius horæ, & dicunt ſuſpenſionem ſecundum quid poſſe imponi pro veniali, & hoc probare rationem prioris ſententiæ, ſcilicet, quia excommunicatio minor incurritur pro veniali, cum tamen ſit pœna grauis priuans paſſiua participatione Sacramentorum. Leander *tract.* 4. *diſp.* 2. *q.* 9. *tom.* 4. Verum vt aduertit Nauar. *cap.* 27. *num.* 153. licet ex vna parte excommunicatio minor ratione rei, qua priuat, ſit pœna grauiſſima, & maior multis ſuſpenſionibus, tamen ſimpliciter eſt pœna leuior, quia medicinalis, & faciliimè tollitur. Sed aliæ cenſuræ non niſi ex Pontificia diſpenſatione, & cum maiori difficultate tollūtur, ideo ratio dictat, vt non imponantur niſi pro culpa graui, niſi ſuſpenſio ſit talis, vt conſiderata re, qua priuat, & conditione, ſub qua priuat ad horam, vel breue tempus aliquo effectu, poſſit merito æquiparari excommunicationi minori, & dici minor ſuſpenſio, quod non eſt verum de omni ſuſpenſione partiali. Nam ſuſpenſio ab officio, vel à beneficio, vel à diuinis eſt pœna grauiſſima, & ideo dicendum eſt ſuſpenſionem à iure latam non incurri, niſi pro culpa mortali, vt tenent Sotus *d.* 22. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 2. Sanchez *d. diſp.* 32. *nu.* 29. Et apud eum Henriq. Rodriq. & Sà. Palaus *de cenſ. p.* 3. *num.* 4. Layman. *tract.* 5. *p.* 3. *c.* 3. Leander *tract.* 4. *de cenſ. diſp.* 2. *q.* 9. *tom.* 4. & apud eum Corneyo, Ægidius, Hurtad. & Alter. & alij communiter. Aduertendum tamen ſuſpenſionem ab homine poſſe ferri ita leuem, vt dicebatur, vt iuſtè pro veniali inſtigatur; ſi ſit leuis nedum ratione effectus, quia non infert damnum magnum in honore, vel re familiari, ſed etiam feratur ad breue tempus. Nā aliàs ſuſpenſio ad tempus indefinitum inflicta vix poteſt eſſe leuis.

404 De interdicto autem quod poſſit imponi pro veniali ſenſerunt Caiet. *v. interdictum in princ.* Lopez *p.* 2. *cap.* 41. *de interdicto*, §. 4. Sed quod interdictum locale non poſſit imponi, niſi pro culpa mortali docuerunt Sylueſt. *v. interdictum* 3. *q.* 5. Angel. *num.* 5. Nauarr. *cap.* 27. *num.* 168. Sotus 4. *d.* 22. *q.* 1. *a.* 1. Couar. *cap. Alma mater p.* 2. §. 1. *num.* 4. & 5. Suarez *diſp.* 36. *ſect.* 3. *nu.* 6. Leander *tract.* 5. *diſput.* 2. *q.* 12. & apud eum Henriquez, Auila, & Bauny. Imo ad hoc interdictum ferendum grauius peccatū requiri, quam ad ferendam excommunicationē aduerterunt Bonacina *de interdicto p.* 3. *num.* 3. Filliucius *tract.* 18. *cap.* 1. *q.* 9. *nu.* 27. Palaus *d.* 4. *p.* 3. §. 2. *nu.* 2. Leander *d. q.* 9. Patet verò quod nec interdictum perſonale imponi poſſit, niſi pro culpa mortali, ſi infertur pro culpa propria docuerunt Sanchez *d. diſp.* 32. *num.* 29. Suarez *d. diſp.* 36. *ſect.* 3. *num.* 5. Luyſius *l.* 9. *de cenſ. dub.* 1. Leander vbi ſupra *q.* 13. & apud eum Bauny. Et ideo interdictum à iure latum non incurritur, niſi ob culpam mortalem. Quamuis à iudice poſſit imponi interdictum adeo leue ex parte materiæ, & ad breue tēpus, vt cenſeatur pœna leuis, & culpæ leui proportionata Suarez *d. diſp.* 36. *ſect.* 3. *n.* 3. Luyſius *lib.* 6. *diſp.* 51. *dub.* 3. Filliucius *tr.* 18. *cap.* 1. *q.* 9. *num.* 25. Nauarr. *cap.* 27. *num.* 159. Sanchez *d. nu.* 24. Palaus *de cenſ. tr.* 4. *diſp.* 4. *p.* 3. § 2. & alij.

405 Item de irregularitate quod poſſit contrahi ob culpam venialem, dixit Caietanus 2. 2. *qu.* ... *ar.* 8. *col.* 3. §. *Et confirmatur, & in ſumm. v. irregularitas, verſ. ſcito tamen.* Caſtro *l.* 1. *de lege pœnali c.* 5. *doc.* 4. Card. *l.* 2. *q.* 26. Aragon. 2. 2. *qu.* 64. *a.* 8. *folio* 340. *col.* 2. Rodriquez *tom.* 1. *c.* 175. *nu.* 5. Sed oppoſitum meritò ſenſerūt Sot. *l.* 3. *de iuſt q.* 1. *a* 9. Nauar. *l.* 2 *de reſtit. dub* 6. *num.* 61. *in noua edit.* Bartholomeus Ledeſma *dub.* 5. *de excomm. concl.* 1. Banoeſ 2. 2. *q.* 64. *a* 8. *tract. de irregul. dub.* 2. §. *vltimo.* Lopez *p.* 2. *cap.* 13. *in ſolut. ad* 3. *de excomm.* Sanchez *d.* 2. 29.

Digitized by Google

29. & apud eum Salon, & Sà. Tam enim cenſuræ, quam irregularitas, vt infligitur pro delicto ſunt poenæ grauiſſimæ, & in vſu valdè acerbæ, ideo impoſitæ à iure non cenſentur impoſitæ niſi pro culpa graui, & mortali.

406 Sed loquendo in foro externo ſtat aliquando ignorantiam verè inuincibilem non excuſare, quia non apparet, nec præſumitur talis, è contra verò ignorantiam verè craſſam coram Deo excuſare, quia apparet leuis, vel omnino ſine culpa. Ideo duo dicuntur, nimirum primo, quod ignorãtia, quæ eſt ex culpa leui, vel leuiſſima excuſat in foro externo, ne quis damnetur, vel declaretur incurriſſe poenam legis; quia huiuſmodi ignorantia non præſumitur prouenire ex graui, ſed ex leui, & in foro externo veniali negligentia; quamuis forſan corã Deo aliter ſit. Quamuis enim corã Deo quis de facili potuiſſet ſcire, quod ignorauit, vel potuiſſet, & debuiſſet facere maiorem diligentiam, quam fecit, quia ad id fuit intrinſecus excitatus ſufficiẽter, & ideo ille coram Deo verè ignoret culpabiliter, & craſsè, tamen in externo foro non præſumitur hæc culpa grauis, & lata in eo, qui difficilia ignorat, vel ignorat ea, quæ non ſciuntur communiter ab alijs ſuæ conditionis, & profeſſionis; ideo huiuſmodi ignorantia, quæ dicitur eſſe ex culpa leui, excuſat in foro externo à cenſuris, & poenis. Hoc enim eſt, quod ſtatuitur in noſtro textu, in quo decernitur ignorantiam excuſare a ſententijs Ordinariorum, niſi ſit craſſa, vel ſupina. In foro autem externo illa ignorantia eſt craſſa, quæ eſt ex lata culpa. Et hæc eſt, qua ignorantur, quæ communiter ſciuntur ab hominibus eiuſdem conditionis, vel quæ de facili ab eiſdem ſciri poſſunt, vt probatum eſt ſupra *art.6.* Et ita loquendo in foro externo vera eſt prima ſententia. Et nihilominus dicitur ſecundo, quod etiam in foro externo vbi in indiuiduo conſtet aliquem de facili potuiſſe ſcire, quod ſcire debuit, nec ignorantia cenſetur leuis, etiam ſi aliàs ignoratum ſit difficile ſcibile, nec excuſat etiã in foro externo, vt infra magis eſt explicandum, dum erit ſermo de præſumptione ignorantiæ in foro externo.

407 Verum eſt, quod quantum ad irregularitatem aliqui ſenſerunt requiri culpam grauem ad incurrendam irregularitatem homicidij, vt Sylueſ. *v. homicidium, 2. q. 23.* & Villadiego *tract. de irregular. §. Vlterius*, apud Sanchez *diſp. 32. n. 34.* Alij verò dixerunt, quod ſi irregularitas incurritur committendo, ſufficit leuiſſima culpa, ſi omittendo, deſideratur leuis, vt videntur ſentire Io. Andr. *cap. Quæſitum, num. 2.* & ibi Panorm *num. 3. de pœnit. & remiſſ.* & tenent expreſsè Armilla *v. irregular. nu. 6. & 11.* Couar. *Clemen. ſi furioſus, 2. p. §. 4. num 5.* Maiolus *l. 5. c. 48. §. 3. num. 1.* Verum quidquid ſit de irregularitate ex homicidio, quæ non imponitur ſolum tanquam pœna pro delicto, ſed etiam ex ſignificatione, & ob indecentiam, quam habet homicida ad altare, vbi irregularitas eſt pura pœna non incurritur niſi ex ignorantia craſſa, & ita textum *in d. cap. Quæſitum, de ignorantia craſſa* explicant Hoſtienſ. *paulo poſt princ.* Io. Andr. *num. 1. in fin.* Ant. *num. 8.* Card. *num. 2.* Panorm. *num. 2.* Et ideo irregularitatem non incurri, niſi ex lata culpa dixerunt Nauar. *cap. 27. nu. 36.* Henriq. *l. 14. cap. 3. a. 1.* Petrus Nauarr. *l. 2. de reſtit. cap. 1. dub. 6.* Sanchez *d. diſp. 32. num. 34.*

408 Dicitur autem vltimo, quod vbi lex non imponit pœnam contra inobedientem abſolutè, ſed ſub conditione aliqua implicante ſcientiam, tunc ignorantia etiam craſſa excuſat à pœna. Sed conſideranda ſunt diligenter verba legis, quæ efficaciam habent ſignificandi ſcientiam. Prima igitur dictio conſideranda eſt dictio *ſcienter*. Sed circa iſtam, & circa alias neceſſe eſt diſtinguere forum internum Dei, quod nititur veritati, & forum externum, quod fundatur in præſumptione. Et ſic diſtingui debet ignorantia, & ſcientia vera, à præſumpta. Dicitur igitur quod in foro conſciẽtiæ ignorantia quamuis craſſa, & ſupina excuſat à pœna lata contra tranſgredientes legem ſcienter. Scientia enim ignorantiæ opponitur, nec adeſt, vbi adeſt ignorantia; igitur neque eſt locus poenæ contra tranſgredientem ignoranter, vbi poena lata eſt contra tranſgredientem ſcienter. Item vbi lex abſolutè prohibet actum, ad hoc vt tranſgrediens ignoranter non excuſetur à poena neceſſe eſt, quod ignorantia ſit craſſa, & conſequens; Cũ igitur lex non prohibet ſub poena actionem, niſi fiat ſcienter aliquid amplius requiritur, nec poteſt ſufficere, quod actio habeatur ex ignorantia craſſa, aliter nõ eſſet diſcrimen, & ſuperfluè, & ſine effectu in lege apponeretur verbum ſcienter, ſi non eſſet neceſſaria ſcientia, ſed ſufficeret trangreſſio ex ignorantia. Et ſi dicatur coincidere in idem ſcire, & poſſe, ac debere ſcire. *l. Quod ſimili, ff. de rebus creditis in fine* Reſpondetur id eſſe verum quoad culpam, non quoad pœnam, & vbi poena non eſt lata, niſi expreſsè contra ſcienter præuaricantes. Nam de mente omnium facere aliquid ignoranter, non eſt facere ſcienter. Caiet. *v. excomm. cap. 47.* Nauar. *in manual. cap. 27. num 141.* cum Ioan. Imola, Bonif. Sylu. *v. ignorantia, q. 8. dicto 4. num 18.* poſt Inoc. & Panorm. *in Clemen. Eos, de conſanguin.* Greg. Martinez *p. 2. q. 76 ar. 4. d. 2. reg. 9.* Aluarez *diſp. 158. fin.* Serra *p. 2. q. 76. a. 3. dub. 2. coroll. 3.* Suarez *l. 5. de leg. cap. 12. nu. 13. & 14. & de cenſ. diſp. 4. ſect. 10. num. 2.* Tabien. *v. ignorantia num. 3.* (Vbi tamen notat hunc ignorantem delinquentem aliqua poena eſſe puniendum, licet non ordinaria.) Couar. *4. dec. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 21. & cap. Alma mater p. p. §. 10. nu. 17. verſ. eamdem Saneè rationem.* Sanchez *l. 9. de matrim. diſp. 32.* Candidus *diſq. 22. a. 32. dub. 1.* Petrus de Ledeſma *in ſumm. cap. 3. de excomm. dub. vlt. d. 3.* Bonacina *diſp. 1. de cenſ. q. 2. p. 4. num. 9.* Baſilius *de matrim. lib. 10. cap. 5. num. 10.* Diana *p. 3. tract. 5. reſ. 13. & tract. 6. reſol. 7.* Palaus *tom. 1. tr. 2. d. 1. p. 18. num. 1.* Leander *tract. 1. de cenſ. diſp. 9 q. 18.* & apud illos quamplures alij, Curiel *p. 2. q. 76. a. 4. dub. 4.*

409 Et in hac parte in foro conſcientiæ non eſt diſtinguendum inter ignorantiam craſſam, & ſupinam, quoniam huiuſmodi non diſtinguuntur, vt ſupra dictum eſt, & in foro conſcientiæ ſi ignorantia non eſt affectata, & directè volita, qui agit ignoranter, non agit ſcienter, nec formaliter, nec æquiualenter, quia ignorantia ex negligentia non affectata, in rei veritate, nec eſt fraudulenta, nec eſt doloſa. Nam & in negotio vrgente, ſi ignorans non fuit excitatus ad ſciendum, ignorantia eſt inuincibilis. Si verò fuit excitatus, & fecit diligentiam prudenter ſufficientem, ignorantia eſt probabilis. Sed ſi directè nullam voluit facere diligentiam, vel non ſufficientem, ignorantia eſt affectata, & directè volita, quæ non excuſat, quia verè eſt doloſa

loſa

Digitized by Google

loſa, & fraudulenta, ſed ſi aliunde abſtractus homo negligens fuit, hic neque dolus eſt, neque fraus. & hæc eſt ignorantia craſſa, quæ in rei veritate non eſt ſcientia, & hæc excuſat, vbi ad incurrendam pœnam requiritur ſcientia.

410 Sed aliter dicendum eſt in foro externo; quia nimirum illa ſola ignorantia craſſa in eo foro excuſat à pœna lata contra ſcienter inobedientes, quæ non præſumitur doloſa, & fraudulenta, & quæ non æquiparatur dolo. Ita Syluest. *v. ignorantia quaſt.8.d.4. num.18.* poſt Panorm. *in d. Clem. eos de conſanguin.* Et Anton. de Butr. *cap. 2. num.9. de conſt.* quem ſequitur Sanchez *d.diſp.12. num.39.* aſſerit non excuſari, eum, qui laborat ignorantia intantum craſſa, vel craſſiſſima, quæ importaret latiſſimam culpam, & dolo æquipararetur. Pariter Henriq. *l.13. cap. 23. num.3.* in hoc ſenſu dixit non excuſare ignorantiam ſupinam. Quod licet neget Leander. *d. diſp.9. q. 19.* tamen debet intelligi, vel in foro conſcientiæ, vel de ignorantia, quæ non ſit tam ſupina, quæ poſſit æquiparari dolo. Eam verò ignorantiam æquiparari dolo exiſtimat Sanchez *loco citato*, quæ ſit ingens temeritas.

411 Verum nihilominus eſt, quod non eſt tam facile, quod ignorantia non affectata ſit talis, quæ æquiparetur dolo, & ſcientiæ. Etenim facillimum eſt quidem, quod ignorantia nec præſumatur, nec credatur, & quod ſit talis, quæ nec poſſit probari: in quo caſu non adeſt excuſatio à pœna, quia in foro externo non apparet ignorantia. Sed vbi ignorantia nec verè, nec præſumptiuè eſt affectata, & de hoc ſatis conſtat, non videtur, quod locum habere poſſit præſumptio doli, aut quod ignorantia ſcientiæ ſit æquipollens, & non excuſans. Nam quatenus v. g. quis dicat ſe ignorare ſpectantia ad officium ſuum, quæ communiſſimè ſciuntur, non admitteretur excuſatio, ſed præſumetur ſcientia, quatenus tamen probaret ignorantiam non affectatã, non poſſet dici, quod ipſe ſcienter legem trangreſſus fuiſſet, nec poſſet puniri pœna talis legis quæ lata eſſet contra ſcienter tranſgredientes. Idem dicitur, quatenus, quis allegaret ſe ignorare ea, quæ facillimè vniuerſaliter poſſunt à quocumque non ignorari; nam & in iſto præſumeretur ſcientia, vel ignorantia affectata, ſed vbi de ſimplici ignorantia craſſa conſtaret, excuſandus eſſet à pœna legis lata contra ſcienter inobedientes. Aliud ergo eſt, quod ignorantia non ſit præſumenda, vel eius exceptio non admittenda; aliud eſt, quod ignorantia craſſa non excuſet in hoc caſu, ſi de ea conſtet, vel quod dari poſſit ignorantia nec verè nec præſumptiuè affectata, quæ æquipolleat dolo, & ideo non excuſet. Hoc enim negatur, & dicitur ignorantiam craſſam puram excludere dolum, & fraudem, Et quod alij voluerint aliquam ignorantiam, vel ſupinam, vel craſſiſſimam, & ex latiſſima culpa prouenientem æquiparari dolo, intelligi debet de ignorantia, quæ ſaltem præſumptiuè ſit affectata, ideoque fraudulenta, ſeu doloſa.

412 Hinc modo magis probatur, quod ignorantia craſſa excuſet à pœna lata contra ſcienter inobedientes. Quoties enim exigitur dolus non ſufficit lata culpa bonam fidem non excludens. *l. Sed & ſi lege §. ſcire ff. de pet. hared.* ibi. *Non puto eſſe prædonem, qui dolo caret, quamuis in iure errauit*. *Et l. igitur 12. verſic. & generaliter ff. de liberali cauſa*, ibi. *Et generaliter quoties aliquis iuſtis rationibus ductus, vel non iuſtis, ſine calliditate tamen putauit ſe liberum, dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, vt ſine dolo malo in libertate fuerit*. *Et l. ſi quis id, quod &c. ver. doli mali ff. de iur. omn. iud.* ibi. *Doli mali ideo in verbis edicti fit mentio. Quia ſi per imperitiam, vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit, non tenetur*. Et ideo quod vbi lex pœnalis exigit expreſsè, vel tacitè dolum, quod non ſufficiat lata culpa ad incurrendam pœnam legis dixerunt Panorm. *cap. 2. num.6. de conſtit.* Neuo *nu. 45. & 53.* Anton. *num. 9.* Imol. *num. 12.* Felin. *cap. Si vero el 2. de ſent. excom*, Syluest. *v. ignorantia qu. 8. dicto 4. num.18.* Tabien. *v. ignorantia num. 3.* Couar. *4 decr. 2. p. cap.6. §. 8. num. 21.* Sanchez *d. diſp. 32. num. 36.* Aluarez *par. 2. quaſt. 76. diſp. 158. fin.* Vbi addit ignorantiam craſſam excuſare ab excõmunicatione Canon. *Si quis ſuadente 17. q. 4.* quia ad hoc requiritur dolus. (De hoc tamen alias) Quamuis igitur ignorantia craſſa ſit ex lata culpa, quia tamen excludit dolum, excuſat in hoc caſu à poena legis, quia vbi lex requirit ſcientiam, requirit expreſsè dolum, quia facere doloſè importat ſcienter facere per Domin. *cap. ſi qui, § ſi vero, n. 1. de ſent. excom. in hoc ſexto* quem ſequitur Sanchez *d. num. 36.*

413 Idem verò dicendum de hac alia dictione
temerè. Vt enim habet D. Th. 2.2.q.53.*art. 3. ad ſe-*
cundum id temerè dicitur fieri contra legem, quod
ex legis fit contemptu, & ex ſuperbiæ radice pro-
uenit, & ex conſequenti, quod fit ſcienter contra le-
gem; neque enim contemnitur, quod ignoratur
Cardin. *in Clem. 1. §. Si quis, notab. 1. de ſtat. Mo-*
nach. & ibi Anchar. *num. 5.* Suarez *tom. 5. diſp. 4.*
ſect. 10. num.4. vbi ſubdit, quod temerè ſignificat
idem, quod *conſultò*. Vnde meritò Caiet. 2.2.q.53
a.3. ad ſecundum, ait diligenter animaduerri debere
quando imponitur in ſacris canonibus excommu-
nicatio contra inobedientes temerè; Verba enim
tutis nec ſuperfluè appoſita, nec impropriè ſumen-
da ſunt, maximè in materia poenali. Itaque igi-
tur cum idem ſit agere temerè, quod agere con-
ſultò ex legis contemptu, manifeſtum eſt, quod
vbi lex ad incurrendam poenam exigit temeritatẽ,
ignorantia craſſa, quæ dolum excludit, & bonam
fidem non tollit, à poena illa legis excuſat. Et li-
cet aliquando temerè fieri dicatur, quod fit incon-
ſultò, & fatuè ſine conſilio; Vnde Suarez vbi ſu-
pra cenſet temerarium violatorem dici, ſi cum ali-
quis ſuſpicionem legis, aut dubietatem habet, nul-
lam adhibet diligentiam ad ſciendum an lex ſit;
quia temerè ſe exponit tranſgreſſionis periculo,
tamen Sanchez *d. diſp. 32. num. 38.* hoc reijcit, quia
licet iſtè quantum ad culpam temerarius dicatur,
quia peccandi periculo ſe exponit, tamen iura ad
poenam incurrendam plus requirunt. Tamen duo
aduertenda ſunt, & quidem primo ex D. Th. *loco*
citato, quod temerè agere propriè diſtinguitur ab
agere præcipitanter, quod eſt agere ſine recto con-
ſilio, nam temerè agere, vt notat ibi Caiet. ad
agere præcipitanter addit cõtemptum, & ſic agere
temerè eſt agere præcipitanter, quia eſt ſpecies il-
lius, ſed addit ad illud contemptum, & ideo pro-
priè non agit temerè, niſi qui agit ex legis con-
temptu materiali: ſecundum eſt, quod qui habet
dubitationem de lege, ſi directè non vult inquire-
re veritatem, iam habet ignorantiam affectatam,

& le-

Digitized by Google

& legem propriè contemnit, cum contemnat eius ſcientiam, ſed ſi non reijcit directè conſiderationem legis, ſed legem non conſiderat, quia aliunde diuertitur à legis conſideratione, tunc non cõtemnit, nec affectat legis ignorantiam, & tunc ignorat non affectatè, ſed craſsè, & hæc ignorantia excuſat à poena, vbi ſola temeritas punitur.

414 Pariter *præſumere* importat idem, quod *temerè*, & *ſcienter* agere, & ſic importat temeritatem, & dolum. Caiet. *v.excom.cap.*81. D. Anton. 3.*p.tit.*24 *cap.*54. Syluest. *v.excom.*7. *caſu* 14.*dub.*5 Tabien. *excom.*5. *caſu* 11. *q.*6 *num.*7. Nauar. *c.*27. *num.*155. *& cap. Accepta de reſtit.ſpoliat.oppoſ.*8. *illat.*9. *num.* 32. Cardin. *Clem.* 1.*de priuileg.quæſt.*30. Imol. *Clem.*1.*num.*11 *de reſcript.* Vnde eſt quod vbi lex poenalis eſt contra præſumentes, ignorantia licet craſſa excuſat à poena. Sanchez *d.diſp.*12.*n.*38 & apud eum Henriq. Lopez, & Petrus de Ledeſma Candidus *diſq.* 22. *artic.*32. *dub.*2. Leander *tract.*1. *diſp.*9. *q.*20.

415 Quamobrem ſimul vniuerſaliter dicitur idem eſſe dicendum, quando lex poenalis dixerit *ſi quis auſus fuerit, ſi quis auſu temerario, ſi quis conſultò fecerit*; neque enim auſus propriè ſumptus, vel temeritas, vel actio ex conſulto eſt ſine ſcientia vnde in omnibus iſtis caſibus ignorantia licet craſſa a poena legis excuſat. Suarez *tom.*5.*diſp.*4.*ſect.* 10.*num.*1. Sanchez *d.num* 38. Leander *d. q.*20.

416 Ignorantia autem affectata non excuſat nec à culpa nec à poena, etiam ſi poena ſit lata contra ſcienter, aut temerè, aut conſultò, aut cum præſumptione inobedientes; ignorans enim affectatè legem contemnit, is enim affectatè ignorat, qui habens aliquam ſuſpicionem, vel dubietatem, vel notitiam confuſam de lege, & ſic excitatus ad legem inquirendam, & obſeruandam, directè vult legem non inquirere, ſed ignorare, vt, ſi ſibi placeat, ſine conſcientiæ remorſu, lege non obſtante poſſit agere; quod eſt legẽ paruipendere ſcienter, & contẽnere. Et quidem conſiderandum eſt, quod ignorantia ex duplici motiuo poteſt eſſe affectata; primo ſcilicet ex intentione liberius peccandi. Et hæc ignorantia abſque dubio continet contemptum legis, imo ipſa prouenit ex legis contemptu, quia ex intentione liberius violandi legem lex ignoratur. Vnde hæc ignorantia nec excludit, ſed ſupponit directam voluntatem contẽptus legis. Quamobrem indubitatum eſt, quod huiuſmodi affectata ignorantia non excuſat temeritatem, & dolum importat.

417 Alio modo poteſt eſſe ignorantia affectata, non ex intentione violandi legem, ſed ex impatientia laboris, vel ex aliquo ſimili motiuo, ex quo tamen ignorans directè vult ignorare ſeu notitiam legis non vult acquirere. Et nihilominus etiam in hoc caſu adeſt temeritas, & contemptus, & dolus, quia iſte directè contemnit legem, quæ obligans ad ſui obſeruantiam, obligat per prius ad ſui notitiam, & ideo nolle notitiam legis per ſe ex natura rei ſemper præſuponit voluntatem aliquam violandi legem, quia non niſi ex contemptu legis eſt, quod quis directè velit ſe exponere periculo violandi legem, & ſic ex fine operis, quiſquis affectat legis ignorantiam, eius intendit præuaricationem, illamque negligit, & cõtemnit, quamuis motiuum impulſiuum ex parte operantis ſit aliquid aliud, vt v. g. fuga laboris.

Quamobrem ſemper ignorantia affectata, & æquipollet ſcientiæ, & continet temeritatem & dolum, & nunquam excuſat etiam a pœna lata contra ſciẽter, vel temerè legem violantes. Et ideo hanc partem docuerunt in præſenti Gloſſ. *Probus* apud Io: Mon. *num.*8. Anchar. *num.*3. Domin. *numer.*5. Francus *num.*4. Gloſſ. *in Clem.*1.*v.ſcienter, de conſanguin.* D. Anton. 3.*p. tit.* 24. *cap.* 34. Syluest. *v. excom.*9. *caſu* 41.*num.*46. *& v. ignorantia q.*8. *dict.* Tabien. *verb. excomm.* 5. *caſu* 49. *numer.* 3. *nor.*2. Petrus de Ledes. *in ſum. cap.* 8. *de excom. dicto vlt.* Suarez *tom.* 5.*diſp.*4.*ſec.*10. *num.*3. Sanchez *l.*9. *de matr.diſp.* 32.*num.*20. Greg Mart. *p.*2. *qu.*76 *art.*4. *dub.*2.*reg.*16. Candidus *diſq.*21 *a.*35. *dub.*3. Palaus *tom.*1.*tract.*2 *diſp.*1.*p.*18.*nu.*1. Roſella, Graff. Henriq. Egid. Layman, Auila, Cornexo, Villalobos, Machado quos refert, & ſequitur Leander *tract.*1. *diſp.*9.*q.*21.

418 Quamuis verò Sanchez *l.*2.*mor.c.*16. *n.*38. Bonac. *de Cenſur.diſp.*2.*q.*5 *p.*4.*num.*9. Diana *p.*3. *tr.*6.*reſ.*7. *& p.*5.*tr.*9.*reſ.*17. *& part.*7.*trac.*4.*reſ.*14. *& tract.*5.*reſol.*11. & apud eum Duard. & Cœleſt. voluerint, quod etiam ignorantia affectata excuſet, vbi lex ſcientiam requirit, tamen hoc non obſtante prior ſententia amplecti debet, quæ eſt cõmuniſſima, & firmis rationibus munita, vt apparet ex dictis. Ignorantiam etiam affectatam excuſare à pœnis latis contra hæreticos tradit Martin. *p.*2.*q.*76.*a.*4.*dub.*2. *reg* 11. Et eſt de mente eorum, qui dicunt ignorantiam affectatam excuſare ab hæreſi. Sed certè non meretur veniam, qui ex quo directè vult neſcire, ſimul directè contemnit præceptum fidei obligans ad ſcire, & ſimul non curat, ſi in fide erret, quod contingit de facili in ignorante.

419 Sed in his aduertendum ſemper eſt, quod negligere ſcire, imo directè nolle explicitè ſcire id, ad quod ignorans non obligatur, & ſic affectare ignorantiam circa ea, quæ homo non tenetur explicitè credere, non eſt contra fidei præceptum; neque hæc eſt ignorantia culpabilis, vnde non mirum ſi excuſet, & ab hæreſi, & à pœnis hæreticorum eum, qui omnino firmiter credit, quodcumque credit Eccleſia. Sed quod aliquis teneatur ſcire, aliquid, & directè nolit ſcire, hæc eſt affectata ignorantia, quæ ſcientiæ æquipollet nec excuſat à pœna, etiam vbi pœna fertur contra ſcienter malè agentes.

SVMMARIVM.

420 *Rationes ad vtramque partem quæſt.*
422 *Opinio aliquorum.*
423 *Ignorantia conſequens ſecundum quid diminuit culpam, & pœnæ reatum.*
424 *Affectata non diminuit peccatum.*
425 *Obijcitur contra aſſertum.*
426 *Licet actus, vt eſt ex ignorantia ſit minùs deliberatus, omnibus tamen penſatis peccans non minùs grauiter peccat.*
427 *Ignorantia affectata poteſt deſinere.*
428 *Diſcrimen inter ignorantiam comitantem, & affectatam.*
429 *Affectata ex formali voluntate peccandi auget culpam.*
430 *Alia nec auget, nec minuit, niſi ſecundum quid.*
431 *Ignorantia etiam vbi non excuſat à pœna or-*

dinatia minuit rigorem iudicis.

432 *Actus minus veſtitus mala circumſtantia aliquando eſt minus peccatum.*

433 *Peccatum iudæorum non fuit ex ignorantia affectata.*

434 *Voluntas ignorantiæ legis eſt etiam directa voluntas tranſgreſſionis legis, & æquiualet ſcientiæ.*

435 *Affectata non minuit culpam ſimpliciter.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum ignorantia omnis, quæ non excuſat à culpa, ſaltem diminuat culpa.

420 EX vna enim parte videtur, quod nulla ignorantia culpam diminuat, quia aliter ignorantia excuſaret ſemper à pœna ordinaria, quod falſum eſſe probatum fuit *artic. ſup.* Non enim conueniens eſt, quod æqualiter puniantur, qui inæqualiter delinquunt, qui vero ſcienter delinquunt non puniuntur niſi pœna ordinaria; igitur hac puniri non poſſet, qui delinquit ex ignorantia, ſi minus delinqueret. Item ſecundo ignorantia eſt peccatum, vt etiam probatum eſt ſupra *art.*11. Igitur ignorantia peccatum auget, quia peccato peccatum addit.

421 E contra verò videtur, quod omnis ignorantia etiam affectata peccatum diminuat. Nam actus omnis, qui eſt ex ignorantia habet minus de deliberatione, & de voluntario; igitur actus, qui eſt ex ignorantia affectata habet minus de deliberatione, & de voluntario; igitur minus habet de peccato, cum actus malus ſit peccatum, quia eſt deliberatè voluntarius. Secundo nam peccatū Iudæorum fuit ex ignorantia affectata, vt habet D. Th. 3. *p. q.* 47. *a.* 5. Et tamen illud, quia fuit ex ignorantia excuſat S. Petrus Actorum 3. Tertio peccatum ex ignorantia, etiam affectata eſt volitum ſolum indirectè; igitur eſt minus peccatum. Quarto quia peccatum ex ignorantia minus punitur ex dicto Chriſti Lucæ 12. igitur eſt minus.

422 Aluarez *diſp.*159. ſuppoſita ex Caiet. *p.*2. *q.*76. *a.*3. *dub.*4. diſtinctione ignorantiæ affectatæ in eam, quæ eſt ex intentione liberius peccandi, qua laborabant illi, qui Iob. 21. *dixerunt Deo recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus*, & quæ eſt ex negligentia ſciendi, vel ex nimio affectu ad aliquid, vt ex nimia æmulatione paternarum traditionum, qualis fuit ignorantia Pauli Apoſtoli; exiſtimat, quod hæc ſecunda ignorantia licet affectata, excuſet aliqualiter, & diminuat culpam. Quod probat ex D. Th. *in hoc artic.* & D. Aug. *lib. de gratia, & lib. arb. cap.*3. *& l.*4. *cont. Donatiſtas cap.*5. *& q.*31. *in Leuit.* & D. Greg. 15. Moral. *c.*25 & S. Io: Chriſ. *hom.* 3. *ſuper primum ad Timot.* Et fundatur amplius in primo argumento ſupra poſito, quia nimirum hæc ignorantia minuit voluntarium.

423 Vnum primo eſt hic certum, quod ignorantia craſſa pro ea parte, qua eſt antecedens diminuit peccatum, & excuſat aliqualiter. Ita D. Th. *p.*2. *q.*76. *a.*4. & cum eo omnes Theologi; quia huiuſmodi ignorantia voluntarium diminuit licet enim hæc ignorantia ſimpliciter ſit conſequens; quia voluntaria, tamen ſaltem ſecundum quid antecedit actum, quem agens non haberet, ſi ſciret, & ex hac facit, vt actus habeat de inuoluntario, & ſic ſit minus peccatum.

424 Dicitur autem ſecundo, quod nulla ignorantia affectata diminuit peccatum, nimirum diminuit in peccante culpam, & pœnæ reatum eiuſque demeritum. Ratio eſt, quia non eſt ignorantia affectata niſi ſit directè volita in ſe ipſa ſcienter. Cum verò lex quælibet ex vi ſua obliget ad ſcientiam ſui, & ſui conſiderationem; quia obligat ad omne id, quod eſt in poteſtate ſubditi, & eſt ex parte ſui ſimpliciter neceſſarium, vt legem humano modo, & libero obſeruet, ad quod ſcientia, & conſideratio legis eſt ſummè neceſſaria, Ideo qui legem directè non vult ſcire aut conſiderare, tunc cum illam ſcire, aut conſiderare tenetur; iam ex hoc legem directè tranſgreditur, & contra legem peccat. Vnde ſupra *art.*8. probatum eſt ignorantiam legis eſſe peccatum, & quidem eiuſdem ſpeciei cum illo, quod eſt eiuſdem legis tranſgreſſio, quia ex lege præcipitur etiam ſciētia. Igitur qui ſcienter legis ignorantiam vult, etiam ſcienter legē tranſgreditur. Non ergo culpam tranſgreſſionis diminuit, quia ſcienter in legem peccat neſciendo. Adde quod ignorantia affectata habet adiunctam voluntatem facilius peccandi ſaltem materialiter, quia cum ſcientia mali de ſe ſit impedimentum peccandi, directè velle non ſcire legem, eſt directè nolle id, quod eſt impedimentum peccati. Quãuis igitur non omnis ignorantia affectata habeat adiunctam voluntatem facilius peccandi formaliter, per quam ſcilicet reijcitur ſcientia ex motiuo formali liberius peccandi ſine impedimento, tamen omnis ignorantia affectata habet coniunctam voluntatem, quæ per ſe ſaltem materialiter eſt voluntas liberius peccandi, quia eſt voluntas non habendi id, quod peccati eſt maximum impedimentum, & ſic habet adiunctum contemptum legis ignoratæ, vnde in ordine ad legem, quam contemnit, non cauſat inuoluntarium, quia iam legem contemnit, qui directè eam vult ignorare, & non vult per ſcientiam à legis inobſeruantia detineri.

425 Sed difficultas eſt, quod qui habet ignorantiam affectatam, dum peccat, ex ignorantia peccat, & ita quod etiam ſæpius non peccaret, ſi non ignoraret: igitur ille actus, quem cauſalitate antecedit ignorātia, prout eſt ex ignorantia minus habet de voluntate, & de deliberato; igitur in ratione peccati non poteſt eſſe tantæ malitiæ, & demeriti ac ſi eſſet ex ſcientia. Quod confirmatur. quia facere, quod non cognoſcitur eſſe peccatum, certè minus malitiæ habet, quam facere, quod cognoſcitur eſſe malum, quia hoc habet magis de contemptu legis, & de iniuria. Sed ſi hæc ratio valet, probat, quod omnis ignorantia affectata diminuat culpam, quia quidquid ſit, an quis voluerit ignorare, vt liberius peccaret, vel ex alio motiuo, quando tamen actu peccat ex ignorantia facit, quod non cognoſcit, & minus deliberatè facit, & actus ille externus, ſeu imperatus, quicumque ille ſit, quia ex ignorantia aliquo modo eſt, ſimul eſt non voluntarius, vel minus voluntarius. Si ergo hæc ratio valet, iam omnis ignorantia etiam affectata formaliter diminuit peccatum.

Reſpon-

Digitized by Google

416 Reſpondetur igitur, quod non omne, quod diminuit culpā alicuius actus diminuit culpam ſimpliciter in ordine ad peccantem, & facit illum minus peccatorem, vt conſideratum eſt etiā ſupra *art.15.* vbi de ignorantia concomitante habitus eſt ſermo. Reatus enim culpæ in peccatore non ex vno ſimplici actu, ſed ex omnibus ſimul ſumptis deſumitur. Sic qui conſiderans, quod Petrus eſt ſuus conſanguineus non vult eius mortem, quam tamen aliunde vult abſolutè, quia eum putat inimicum, habet plures actus voluntatis, quorum vnus etiam non eſt malus, ſed tamen Petrus eſt in effectu ſimpliciter homicida, quia vult mortem inimici non obſtante velleitate vitæ conſanguinei. Sic in præſenti in peccante ex ignorantia affectata plures actus conſiderari debent. Nam voluntas ex ignorantia imperans actum contra legem, habet adiunctam aliam voluntatem ſaltem virtualiter durantem, qua directè non vult legem ſcire, & non vult per ſcientiam impediri à lege, quod eſt iam liberè legem contemnere obligantem ad tui ſcientiam, & ad fugiendum periculum violandi illam. Quamuis ergo voluntas illa imperans transgreſſionem legis ex ignorantia ſit minus libera, & voluntaria, & minorem peccati grauitatem habeat, tamen non excuſat peccantem neque ex parte, niſi valdè ſecundum quid, & ita quod hæc diminutio non eſt moralis conſiderationis, quia ſaltem voluntatem ex ignorantia imperantē actum contra legem concomitatur alia voluntas contemnens legem per directam volūtatem ignorantiæ legis. Ideo propriè loquendo dicitur, quod actus ex ignorantia affectata moraliter æquiparatur actui, qui fit ex ſcientia, & agens non excuſatur ſimpliciter, nec ex toto, nec ex parte, ſed moraliter debet iudicari, ac ſi ex ſcientia ageret, quod agit.

427 Ex his verò colligitur, quod ſi affectatio ignorantiæ tranſierit, ſcilicet voluntas illa non ſciendi legem iam defecerit, vt nec actu formaliter, nec virtualiter remaneat, vt quia iam à multo tempore quis noluit ſcire, & poſtea in ignorantia permanſit, quia non fuit excitatus ad ſciendum & oblitus ſuæ obligationis diligentiam non adhibuit, vt ſciret, quam adhibuiſſet, ſi ſuæ obligationis aliqualiter recordatus fuiſſet. In ſimili caſu ignorantia nō poteſt amplius dici affectata, quia voluntas illa directa non ſciendi euanuit. Sed eſt cenſenda ignorantia, vel craſſa, vel forſan inuincibilis, quæ vel ex parte, vel ex toto excuſet.

428 Hinc etiam conſiderandum eſt diſcrimen inter ignorantiam concommitantem, & affectatam quia quod ſi ignorantia concomitante, ſi conſideretur ille actus, imperatus, qui ſit intrinſecè, nullo modo eſt voluntarius, imo eſt ex ignorantia inuincibili, aut probabili; quamuis talis ſit, quod permittit concomitantiam voluntatis eiuſdem actus mali ignoranter imperati, ideo ignorantia concomitans agentem nec accuſat, nec excuſat; vndè merito, nec moraliter actus imperatus cum ſimili ignorantia cenſetur volitus ſcienter, cum imo ex ignorantia inuoluntaria, & inculpabili ſit imperatus. Sed actus imperatus ex ignorantia affectata, eſt imperatus ex ignorantia voluntaria, & verè intrinſecè eſt voluntarius, eo modo quo actui imperato conuenit eſſe voluntarium; quia ille idem numero qualis eſt, ex ignorantia voluntaria; eſt, & adeo, quod qui operatur ignoranter ipſam ignorantiam directè voluit, & hæc voluntas adhuc in ignorante ſaltem virtualiter manet. Vndè hæc ignorantia non excuſat, ſed mortaliter ſcientiæ æquipollet.

429 Illa tamen diſtinctio ignorantiæ affectatæ, valet ad videndum an ignorantia augeat, vel non augeat culpam. Nam ignorantia affectata ex formali voluntate liberius violandi legem, auget voluntarium, & culpam, vt docet D.Th. *p.2.q.76.a.4* & ibid. Caiet. Conrad. Med. *dub. 2. concl. 2.* Serra *concl.1.* Aluarez *diſp.159. num.5.* D. Anton. *p.p.tit.20.v. ignorantia*, Syluest. *v. ignorantia nu.10* Tabien. *num.2. & 3.* Armill. *num.4.* Monieſ. *p.2.q.6. a.8.num.150. & q.76.a.4.num.114.* Hoc tamen optimè explicat Conradus *d.a.4.§. Nota autem.* & ait quod hoc debet intelligi à poſteriori, & arguitiuè, quia arguit in ignorante contemptum legis quodammodo formalem, quia ipſa eſt effectus intenſioris voluntatis erga peccatū, cum ignorans ideo ignoret, quia vult facilius, & delectabilius ſine impedimento tranſgredi legem, & ſic arguit in ignorante intenſiorem volūtatem in malum, quam ſit in ſcienter violante legem.

430 Sed ignorantia affectata ex voluntate, quæ ſolum materialiter eſt voluntas tollens impedimētum violandi legem, ſimpliciter loquendo nec auget voluntarium, & culpam, nec diminuit, non enim auget voluntarium reſpectu inobedientiæ legis, quia non eſt volita ex tali intentione, & motiuo, ſed aliunde, vnde non importat exceſſum voluntarij in ordine ad legis tranſgreſſionem. Sed nec culpam minuit, quia ſcientiæ æquipollet. Quod tamē de hac ignorantia affectata ex alia cauſa, quā ex formali voluntate violandi legem minuat culpam dixerunt Martinez *p. 2. q.6. a.8. dub. 3. poſt 3. concl.* Aluarez *diſp.159 num.7.* Serra *p.2 q.76. ar.4.* Syluest. *v. ignorantia num 10.* Tabien. *num. 2.* Suarez *p.2 tr.2.diſp.4 ſec 2 nu.14.* Monies. *p.2. q.6.a.8. nu.159.* Sed non eſt verum, niſi valde ſecundum quid, & præcisè reſpectu actus ignoranter imperati, ſed ita tamen, quod cum habeat adiunctam tranſgreſſionem formalem legis, cum ſit ignorantia directè contra legis præceptum volita, & periculum etiam violandi legem, non minuit culpam ſimpliciter, ſed moraliter æquipollet ſcientiæ.

431 Ad argumenta igitur in oppoſitum reſpōdetur. Et primò ad ea, quæ probant nullam ignorantiam culpam diminuere. Ad primum enim dicitur, quod vbi poena ordinaria latitudinem habet, ſemper minus punitur, qui peccat ignoranter, quam qui peccat ſcienter. Sed vbi pœna eſt indiuiſibilis, qualis v. g. eſt excommunicatio, & hæc pœna per legem eſt lata abſolutè contra tranſgredientes legem, ignorantia licet ſecundum quid minuat culpam, quia illam non tollit, non diminuit pœnam, quæ per modum indiuiſibilis fertur contra voluntariè violantes legem, inter quos eſt qui ex ignorantia craſſa legem tranſgreditur. Et nihilominus valet, vel vt facilius obtineatur remiſſio pœnæ, aut abſolutio cenſuræ, aut ſaltem vt facilius pœna commutetur; & ſic ſemper aliquid facit, quod valeat ad diminuendum pœnam legis;

432 Ad ſecundum reſpondet D. Th. *loco citato ad ſecundum*, quod vbi circumſtantia, licet mala, habet vim minuendi alterius actus culpam ſit, vt

V 2 plu-

plura peccata, ſeu vt actus cum illa circumſtantia ſit minus malum, quam ſit ſine illa, quia illa circumſtantia non addit tantam malitiam, quantam habet actus ſub oppoſita circumſtantia. Sic homicidium commiſſum ab homine ſobrio eſt maius peccatum, quam commiſſum ab ebrio; licet in ebrio præter peccatum homicidij ſit peccatum ebrietatis primum autem eorum, quæ probant ignorantiam affectatam diminuere culpam ſolutum eſt ex dictis.

433 Ad ſecundum dicitur, quod D. Th. *3. p. q. 47 a. 5. corp.* ſolum dicit, quod ignorantia Iudæorum fuit aliquo modo affectata. Quod quidem veriſſimum eſt, quia fuit ignorantia erroris, & infidelitatis. Quod partim fuit ex ſcientia, quia legem Chriſti audierunt, & ſciuerunt, vt habet D. Th. *loco citato*, & colligit ex illo Chriſti Io. 15. *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Sed quia audientes non audierunt, & intelligentes non intellexerunt, ideo radix infidelitatis in eis fuit ex ignorantia aut inconſideratione craſſa, & quia excæcati non perceperunt, quæ à Chriſto audierunt. In præſenti verò debet conſiderari prima radix, Nam error volitus, ſed ex præcedente ignorantia nec eſt directè volitus vt error, nec eſt error propriè affectatus, ſed eſt error ex ignorantia procedens, ideo eſt error, qui minus habet de culpa, quia eſt error ignoratus.

434 Ad tertium dicitur primò, quod directa voluntas ignorantiæ legis, eſt directa voluntas trangreſſionis legis, vt præcipientis ſui ſcientiam. Et additur ſecundo, quod propriè etiam trangreſſionis illius, quod lex principaliter præcipit eſt voluntas in alio, ſcilicet in ignorantia volita, & tamen æquiualenter eſt voluntas directa. Quia voluntas eius, cui per ſe eſt connexum malum, moraliter cenſetur mali voluntas, ſic qui vult ire per viam apertam dum pluit, vult madefieri; & qui incedit per lutum, vult deturpari. Ita & qui vult ignorare legem, vult ſe exponere periculo aperto legem violandi, quod eſt iam tranſgredi legem. Vnde merito dicitur, quod ignorantia affectata æquipollet ſcientiæ, & continet dolum.

435 Ad quartum dicitur, quod locus ex Lucæ 12. non poteſt, nec debet intelligi de ignorantia affectata Dicitur enim, *qui non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Non dicitur verò, qui affectauit non cognoſcere. Textus igitur ille debet intelligi de ſimplici ignorantia craſſa. De qua etiam loquuntur DD. citati ab Aluarez ſupra, qui abſolute de neſciente loquuti ſunt, ſed qui affectatè neſcit, nedum neſcit, ſed neſcit ex induſtria, & directa electione. Et ideo quod hæc affectata ignorantia ſimpliciter non diminuat culpam abſolutè docuerunt Sanctus Greg. *l.* 15. *Moral. cap.* 25. ad illa verba Iob. 22. *ſcientiam viarum tuarum nolumus*. Iſidor. *l. 2. de ſummo bono cap.* 27. S. Hilar. *in Pſalm.* 118. non longè ab initio, D. T. 4. *d. 22. q. 2. a. 2. & p. 2. q. 76. a. 4. corp. vbi* Caiet. Conrad. alij expoſitores, & Cæteri DD. communiter.

SVMMARIVM.

436 *Senſus quæſtionis.*

437 *Inculpabiliter fatuus, ebrius, &c. non peccat ſi in ebrietate malum faciat.*

438 *Euentus malus in ſua cauſa non præuiſus non imputatur ad culpam.*

439 *Euentus dicitur præuiſus quando eſt actualiter conſideratus, vt futurus.*

440 *Et quando potuit, & debuit præuideri.*

441 *Euentus dicitur non præuiſus, ſi de eo nulla adfuit cogitatio, vel ſuſpicio.*

Euentus rarus non debuit præuideri.

442 *Euentus, qui ſequitur vt in pluribus poteſt, & debet præuideri.*

443 *Euentum, qui raro ſequitur, tenetur præuidere, qui ad id ſpeciali ratione eſt excitatus.*

444 *Euentum, qui rarò ſequitur, præuidere regulariter non tenemur.*

445 *Sufficit quod malus euentus ſit præuiſus in genere.*

446 *Ad hoc vt euentus cenſeri debeat præuiſus non ſufficit, quod potuerit euenire.*

447 *Peccata, quæ ebrij non committũt, niſi irritati, sũt caſualia: aliquando tenentur præuideri.*

448 *Multa ſunt ex genere peccata, quæ in ebrijs non ſunt, quia damnum non inferunt.*

449 *Quæ damnum inferunt debent præuideri. & vitari.*

Huius generis blaſphemia, infidelitas, periurium.

450 *Peccata carnis, quando imputata ſecundum aliquos.*

451 *Non ſemper dormiens tenetur vitare alterius damnum.*

452 *Ebrio imputatur actus præuiſus, ſi ſit talis, qui in ſcientia eſſet peccatum.*

453 *Sententia Vaſquez, & aliorum.*

454 *Ebrij peccata inchoata in cauſa, & facto completa ſunt in ſe ipſis peccata.*

455 *Executio cauſæ peccati eſt cauſa peccati, ſed non eſt ipſum peccatum cauſatum, niſi in intentione, cauſaliter, & inchoatiuè.*

456 *In dormiente, aut ebrio omiſſio præcepti eſt in ſe mala, & peccatum.*

Ebrietas, & ſomnus ideo mala, ſi ſunt cauſa omiſſionis: ſed hæc malitia eſt in illis, quia mala omiſſio, cuius ſunt cauſa.

457 *Actiones naturales licet liberè cauſatæ non ſunt in ſe ipſis peccata.*

Qui dedit venenum alteri non peccat in operatione veneni, quæ eſt naturalis.

458 *Actiones ex natura ſua à voluntate dirigibiles, quæ ſunt potentiæ liberæ, vt ſint in ſe ipſis peccata, ſufficit, quod ſint volitæ de præterito voluntate non retractata.*

459 *Pœnitentia facit nõ voluntariam omiſſionem malam, quæ fuit volita in cauſa.*

460 *Quantum duret peccatum euentus voliti in cauſa.*

461 *Quid dicendum, ſi Deus peccatori dormienti infundat gratiam.*

462 *Reijciuntur quidam modi dicendi aliquorum.*

463 *Omiſſio mala, ſine commiſſio ſequens ad ſomnũ, & ebrietatem debet explicari in confeſſione, quando eſt peccatum.*

464 *Qualiter ebrius incurrat pœnam, vel teneatur ad reſtitutionem.*

465 *Qualiter ebrietas excuſet, vel non excuſet.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XXIII.

An ignorantia, quæ in exercitio vinci non poteſt tempore, quo quis agit contra legem, potuit vero vinci, & debuit antè, excuſet à peccato.

ſiuè.

Vtrum actio externa legi contraria ſit in ſe ipſa peccatum, ſi tempore quo agens agit ignorat inuincibiliter legem, vel factum: vel potius ſolum ſit peccatum in cauſa volitum, & attentatum.

436 CAſus eſt, ſi aliquis quando potuit, & debuit non didicit ea, quæ ſunt ſtatus ſui, aut officij, & poſtea eſt in ſtatu, vt runc ea adiſcere non poſſit, ſi tunc ex ignorantia peccet illa ignorantia inuincibilis illum excuſet, ita vt actio illa externa ex ignorantia habita non ſit in ſe peccatũ, ſed potius ſit ſolus antecedentis peccati effectus, ſiue quæritur, an homicidium patratum ab ebrio, tunc cum eſt incapax vſus rationis, excuſetur à culpa, quia patratum ab eo, qui tunc eſt incapax libertatis, vel potius, hoc non obſtante, ſit peccatum in ſe ipſo, non verò ſolus effectus peccati antecedẽtis, ſcilicet ebrietatis.

337 Multiplici diſtinctione difficultas iſta explicatur. Primò enim diſtingui debet, an qui ſe ponit in eo ſtatu, & cauſa, ex qua peccata oriuntur, id faciat culpabiliter, vel inculpabiliter; puta, an quis inculpabiliter fiat ebrius, vel fatuus. Si enim id fiat inculpabiliter, tunc quia actio mala, quæ conſequitur nec eſt voluntaria in ſe ipſa, nec in ſua cauſa; ideo tunc actio mala nullum eſt peccatum, cum non ſit peccatum, nec in ſe, nec in ſua cauſa. D. Th. 2. 2. *qu.* 150. *ar.* 4. *c.* & Caiet. ibi, & *in ſumma v. ebrietas*, & cæteri communiter.

438 Sed ſi ſtatus ex quo cauſantur peccata, & actiones malæ incurritur culpabiliter datur alia diſtinctio. Vel enim futuræ actiones malæ fuerunt præuiſæ, aut potuerunt, & debuerunt præuideri, vel non fuerunt præuiſæ. Si nullo modo iſtæ actiones fuerunt præuiſæ, ſed caſu acciderunt; tunc non ſũt peccata, nec ad culpam imputantur. Ratio eſt, quia huiuſmodi actiones non ſunt in ſe ipſis voluntariæ, quia imo ſupponitur eas tunc haberi, cum homo vel caret vſu rationis, vel laborat ignorantia inuincibili, & ſic inuincibiliter ignorat, quod malè agat. Sed neque ſunt voluntariæ in ſua cauſa. Quia non eſt voluntarium in cauſa, quod nullo modo fuit in cauſa præuiſum. D. Th. *p.* 2. *qu.* 20. *a.* 5. *c.* & *q.* 73. *a.* 8. & *2.* 2. *q.* 150. *a.* 4. & ibidem Caietan. Vaſquez *p.* 2. *q.* 76. *a.* 3. *diſp.* 127. *cap.* 3. Sanchez *lib. p. moral. cap.* 16. *num.* 42. Monteſ. *p.* 1. *q.* 76. *ar.* 4. *n.* 131. Sed ſi euentus mali, & malæ actiones præuidentur futuræ ex eo ſtatu, in quo quis ſe liberè ponit, & culpabiliter, tunc actiones illæ ſunt peccata, quia ſunt voluntariæ in cauſa ſua. Qui enim vult cauſam ſibi notam, vult quoque effectum, quem præuidet ex cauſa futurum, vt citati DD. & alij communiter tradunt.

439 Indubitatum autem eſt actionem malam futuram eſſe præuiſam, quando eligens cauſam ex qua futura eſt mala actio actu formaliter, & expreſsè cauſalitatem, & futuritionem conſiderat. Nec ſufficit ad hoc cognitio habitualis; quia peccatũ non eſt habitus, ſed actus, & cum habituali ſcientia ſtat inuincibilis inconſideratio, aut obliuio actualis, & ideo inculpabilis omnino non præuiſio futuri euentus mali. Tunc ergo ſolùm futura mala actio dicitur ſcienter præuiſa, quando eſt actu actualiter conſiderata.

440 Sed nihilominus moraliter, tunc etiam dicitur interpretatiuè, aut indirectè præuiſa, quando licet actu non ſit conſiderata, potuit tamen, & debuit actu conſiderari. Monteſin. *p.* 2. *q.* 76. *ar.* 4. *n.* 341. Vtrumquè tamen horum eſt neceſſarium, ita quod ſi homo eligens cauſam futuri mali euentus, vel non potuit, vel non debuit illum præuidere, ſicut inculpabiliter, & inuoluntariè aſſumit cauſam, ita inculpabiliter in cauſa, & inuoluntariè futurũ euentum incurrit, qui nec dicitur præuiſus, quia de facto non fuit præuiſus, & amplius vel non potuit, vel non debuit præuideri, & ſic inculpabiliter eſt non præuiſus. Caiet. 2. 2. *q.* 150. *a.* 4.

441 Tunc verò dicendum eſt eligentẽ id, quod eſt cauſa mali futuri non præuidiſſe illud, quando nullam habuit rationem dubitandi, aut cogitandi de illo. Sic qui inebriatur, ſed nullam habuit rationem dubitandi, aut cogitandi v. g. de futura fornicatione ex ebrietate, inconſideratione naturali, & inculpabili cenſetur voluiſſe fornicationem in ebrietate, vnde illa non cenſetur voluntaria, nec imputatur ad peccatum. Ita Vaſquez *p.* 2. *diſp.* 127. *cap.* 3. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 16. Et ratio eſt, quia qui non eſt excitatus ad aliquid cogitandũ, ſeu conſiderandum, non poteſt illud conſiderare; quia nec intellectus, nec voluntas poſſunt agere, niſi ab obiecto excitentur ad agendum. Similiter ſi moraliter loquendo non adſit periculum mali euentus, illeque merè caſualiter conſequatur, non poterat præuideri, quia caſualia contingentia non poſſunt in cauſa præuideri. Vel certè non tenetur homo præuidere, quæ caſualiter, & valdè rarò eueniunt. Vnde ſi detur malum, quod non niſi valdè raro, & caſualiter ſequitur in ebrio aliquo, non tenebatur illud præuidere; & ideo ſi non fuit præuiſum id fuit ſine culpa, nec ad peccatum imputatur, ſicut non imputatur ad peccatum euentus malus præuiſus, ſi qui illum præuidet, adhibet ſufficientem diligentiam, vt non eueniat. Monteſ. *p.* 2. *q.* 76. *ar.* 4. *nu.* 141.

442 Ideo hic præ oculis habenda eſt regula tradita à D. Thoma *p.* 2. *qu.* 20. *a.* 5. Vel enim euentus malus ex cauſa aſſumpta per ſe ſequitur, ſi non ſemper omninò, ſaltem vt in pluribus. Et in hoc caſu indubitatũ eſt, quod qui cauſam aſſumit, tenetur præuidere id, quod per ſe ſaltem vt in pluribus ex cauſa ſequitur. Sed & poteſt illud præuidere valdè faciliter. Semper enim homo excitatur ex ſynderesi, vt conſideret bonitatem, & malitiam obiecti, eſt verò ſatis manifeſtum malum eſſe id, ad quod per ſe, vt in pluribus malum ſequitur. Quamobrẽ qui inebriatur, ſi iam expertus eſt in ſe ex ebrietate per ſe vt in pluribus ſequi, quod operatur aliquod malum, vt puta quod ſe polluit, iſte, & poteſt, & debet hoc præuidere, & ſi non præuidet, nõ excuſatur, quia hæc eſt inconſideratio voluntaria, & cul-

& culpabilis; quia ipſe id potuit, & debuit præuidere. Caiet. Vaſquez, & Sanchez citati Monteſin. *p.2.q.76.a.4. n.134.*

443 Sed ſi euentus malus ad cauſam ſequitur per accidens caſualiter, & raro, ſeu vt in paucioribus, tunc locum habere poteſt inconſideratio, vel inuincibilis, vel probabilis. Et attendi debet, an in facto, qui aſſumit cauſam excitatus fuit ad præuidendum futurum malum. Nam data excitatione præuiſio mali non eſt inuincibilis, ſeu impoſſibilis. Quamobrem tunc niſi illum excuſet inconſideratio probabilis, quia ipſe conſideratis conſiderandis putauit malum ſibi non futurum, non excuſatur à peccato. Sic igitur qui liberè ſe inebriat, & expertus fuit aliquando, licet raro, & in paucioribus ſe Deum blasſemare; ſi excitatus fuit ad hoc malum ſibi hic, & nunc præuidendum, & illud non præuidit, ex negligentia plenioris conſiderationis non excuſatur à peccato blasſemiæ, quia illud nõ præuidetir, quia illud præuidere potuit, & præuidere illud tenebatur, ſi aderat in caſu ſpecialis ratio illud præuidendi, & timendi.

444 Quamuis ſi hoc periculum in indiuiduo non erat proximum, non tenebatur, qui ſe inebriauit illud timere, & præuidere, vnde illius inconſideratio fuit probabilis, & inculpabilis. Et ita regulariter dici poteſt cum D. Th. *loco citato*, quod vbi malum ab eo, qui ſe inebriat nõ eſt præuiſũ, ſi malũ per ſe vt in pluribus ad ebrietatẽ in tali indiuiduo conſequitur, nón excuſatur ebrius ab illo malo, quia tunc non præuiſio fuit craſſa, & voluntaria. Sed vt habet etiam Monteſ. *loco citato*, ſi malum ab ebrio non præuiſum ſequitur ad ebrietatem per accidens, & vt in paucioribus, regulariter ebrius excuſatur ab illo malo, quia regulariter non præuiſio eſt, vel inuincibilis, vel probabilis, eo quia ſi in caſu nõ ſit ſpecialis ratio timendi illud periculum, vt illud præcauendi, non tenetur qui ſe inebriat illud præuidere.

445 Verum ſummopere aduertẽdum, quod ad hoc, vt malus futurus euentus dicatur præuiſus in cauſa, & vt talis imputetur ad peccatum, ſufficit, quod ſit præuiſus in genere, ideo vt benè aduertit Caiet. 2.2.*qu.*160.*a.*3.& Monteſ. *p.2. q.76.a. 4.num.* 141. reputatur peccatum in ebrietate præuiſum, non ſolùm ſi ſit præuiſum in ſua ſpecie, puta quia, qui ſe inebriat nouit ſe blasſemare, imo nedum ſi eſt præuiſum in genere, vt ſi nouit ſe peccatum linguæ committere, modo blasſemia, modo reuelatione ſecreti, modò detractione, modò turpiloquio; ſed etiam ſi ſit præuiſum in communi, quia ſcit ſe ebrium in aliquo peccare, licet neſciat in quo genere tunc peccabit. Nam malum eſt in ſua cauſa volitum, ſi ſit in ea præuiſum, & voluntas mala eſt, quæ malum etiam in communi præuiſum eligit. Tunc verò æſtimatur malum non præuiſum, quod nullo modo præuiſum eſt, præuiderique rationabiliter non potuit, aut debuit.

446 Exiſtimat quoq; Caiet. §. *Sed reſtat.* quod peccata, quæ ſolent ab ebrijs committi, licet non ab omnibus committantur, debeant haberi tanquam præuiſa ab eo qui liberè ſe inebriat, quia huiuſmodi potuerunt, & debuerunt præuideri. Sicut enim, inquit, inter præuiſa homicidia computatur, ſi quis caſu hominem in monte occidit, non præuidens, an mons ille ſit meabilis ab homine, an non, ex quo aliqui ſunt meabiles, aliqui non: ſic inter præuiſa peccata numeranda ſunt, quæ aliquis neſciens, ſi in ſe hæc ſequentur, ebrietati, vt ſuæ diſpoſitioni ſibi ignotæ quoad hoc, ſe committit, cum poſſit vtraq; pars contingere. Sed certè non credo, quod ſola poſſibilitas futuri mali euentus ſufficiat, ad hoc, vt malus euentus cẽſeatur præuiſus, vel debuerit præuideri. & D. Th. *p.2.q.20.ar.5.* non imputat ad peccatum ea, quæ ex aliqua cauſa raró ſolent euenire. Ideo nedũ neceſſe eſt, quod aſſenſus malus, ſit poſſibilis, ſed neceſſe eſt, quod timeri poſſit, & debeat, vt futurus, ad hoc vt cenſeri debeat præuiſus, etiam ſi præuiſus non fuerit. Futurus verò regulariter cẽſeri debet euentus, qui ſolet, vt in pluribus euenire, & nihilominus poteſt in ſingulari contingere, vt quod ſolet euenire in pluribus non ſit timendum in hoc caſu. Sed & eſt conſiderandum, non dari certum quoddam genus peccatorum mortalium, quę ebrij committere ſoleant, quoniam ebrietas potius dormire facit, & alia peccata ſecundum diuerſas circumſtantias, & occaſiones accidunt.

447 Quantum enim ad ebrios duplex genus peccatorum diſtingui debet. Nam quædam ſunt, quę ebrij non committunt, niſi ab alijs irritati. Et iſta peccata regulariter eſſe caſualia, ebriumque illa non teneri præuidere dixit Vaſquez *d. diſp.* 127. *c.* 3. *num.* 10. Quod tamen limitauit Sanchez *d. cap.* 16. *n.* 43. vt nõ procedat, vbi quis ſe in eo loco inebriaret, in quo præuideret fore, vt ab alijs irritaretur. Nã in hoc caſu ſicut extra ebrietatem peccaret, nec excuſaretur, qui irritatus v. g. percuteret, ſeu vulneraret irritatem; ita peccat qui præuidens ſe fore irritandũ, & ſe ebrium irritatũ percutere aut vulnerare non fugit periculũ, vel ſe non inebriando, vel recedendo à loco, in quo præuidet, vel præuidere debet, quod irritabitur, & irritatus percutiet irritantẽ.

448 Aliud quoque cõſideratur, nimirum multa ebriorum facta ex ſuo genere iniqua non reputari culpabilia, etiam ſi præuideantur, quia vel nullum damnum inferunt, & ita in ebrietate facta deſtituuntur ratione malitiæ, quam haberent in ſana mente facta. Vt verba, & facta contumelioſa. Nam hæc tempore ebrietatis non æſtimantur communiter contumelioſa, ſed tanquam facetiæ admittũtur, & ita ipſimet aduerſus quos dicuntur tantum abeſt, vt loco contumeliæ illa accipiant, vt potius oblectentur, & rideant. Vel quia mala ſunt eius generis, vt petant ſcienter committi.

449 Quæ tamen damnum inferunt proximò imputantur, ſi præuideantur: quia non minus lædunt in ebrietate, quam in ſana mente; Inter ea verò quæ petunt ſcienter fieri, vt ſint mala. Vaſquez vbi ſupra numerat blasphemias, infidelitatem, & periuria. Et idem habet Monteſ. *p.2. qu.*76. *a.*4.*nu.* 137. Sed hoc merito repręhendit Sanchez *d. cap.*16. *num.*44. quia huiuſmodi de ſe mala ſunt, & volita in ſua cauſa, ſi ſint præuiſa, nec Deus acceptat illa, vt facetias. Et ita imputari blasphemias dixerunt Caiet. *d.a.4.dub.2.§ Ad horum euidentiam.* Toletus *tract. 7. cap. 61. num. 4.* Excipit etiam Monteſ. niſi blasphemia ſit cauſa ſcandali. Nam in hoc caſu eſſet ſpecialis ratio alterius peccati. Sicut & de contumelia ait conſiderandum, an poſſit cauſare ſuſpicionem aliquam mali, & infamiæ contra aliquem.

450 Peccata carnis quoque præuiſa nimirum fornicationem, & pollutionem imputari ebrio: ſecus verò, ſi in ſommo eueniãt, dixit idem Vaſquez ibid. quia cum ſomnus ſit cauſa naturalis, ebrie-

ras

eas artem præter naturam, non eſt mirum ſi aliqua in ſomno inſinentia non imputentur ad culpã quæ imputantur in ebrietate. Damnum verò proximi præuiſum ex vtraque cauſa pullulans caueri debet, aliter ad peccatum imputatur. Verum hæc non omnino placent Sanchez *d. nu.44.* Nam quantum ad fornicationem præuiſam in ſomno, quia fornicatio eſt contra bonum prolis, & ſic eſt in tertij præiudicium, ideò, ſi ſit præuiſa, eſt cauenda, ſicut & alia proximi damna; quantum verò ad pollutionem præuiſam futuram in ebrietate, ſi quidem ſit præuiſa vt futura non ex ſola vini potatione, ſed quia ebrius tactibus, vel illicitis medijs, & inhoneſtis ſe ad pollutionem prouocabit, tenetur, qui ſe inebriat cauere, aliter illa imputatur ad peccatum, ſed ſi ſolum præuideatur vt futura ex nimia vini ingurgitantia, pollutio ſic præuiſa, nec tamen intenta, ſi ſequatur, non eſt mortalis.

451 Hæc Sanchez: mihi quantum ad præuiſa futura in ſomno conſiderandum videtur, quod poteſt contingere, vt quis habeat vnde poſſit vti iure ſuo, & non teneatur de damno alterius, cui ſi immineat damnum à dormiente ſit imputandũ, ſi damnum non fugit, cum non habeat ius impediendi ne alius dormiat, & ne dormiat in eo loco, & tempore. Et ſic non eſt ſemper obligatus, qui vult dormire, vt caueat damnum futurum tertio, ſed is qui ſcit ſibi imminere damnum ex ſomno alterius, quem non poteſt de iure impedire, tenetur ſibi prouidere, & proprium damnum fugere.

452 Quantum ad ebrium verò hæc regula ſeruanda eſt, vt tunc euentus malus futurus imputetur ad culpam, ſi ſit præuiſus, aut debuit præuideri, quando ille euentus eſt talis, qui viro ſanæ mentis imputaretur ad peccatum ſpectatis omnibus circumſtantijs, Cæterum ſi ſimus in caſu, in quo ad peccatum requiritur ſcientia, ſeu rationis vſus ad hoc, vt actus ex obiecto ſit malus, ita quod carentia vſus rationis extrahat actum à genere mali, actus nedum quia ignoranter factus, ſed quia non ſit ex genere malus, ſicut verba contumelioſa dicta ab ebrio, iam non ſunt contumelia, & ſic non ſunt ex genere mala; in eo caſu ebrietas excuſat, non præcisè ratione ignorantiæ, & inuoluntarij, ſed quia actus eſt extra genus mali actus, & nec eſſet malus, ſi eſſet in ſciente per poſſibile, vel impoſſibile; ſic enim contumelia, quæ eſt facetia, & vt talis accipitur, non eſt contumelia, neque etiam in ſciente.

453 His verò ſuppoſitis, iam reſpondendum eſt ſecundæ parti quæſtionis præſentis, quæ eſt an mala actio voluntaria ſolum in cauſa, quæ in ſe ipſa dum exercetur nec eſt, nec poteſt eſſe voluntaria, ſit nihilominus ſecundum ſe peccatum, vel potius non habeat aliam rationem malitię, quam ſit illa, quam habet in cauſa ſua. Vaſquez *p.2.qu. 75. a.5. diſp.94. cap. 2. & 3.* exiſtimat omiſſionem ad ebrietatem, vel ſomnum ſequutam, ſeu quamcumque actionem ab ebrio, vel dormiente habitam non eſſe formaliter peccatum in genere moris, neque intrinſeca, neque extrinſeca denominatione, ſed eſſe effectum peccati. Itaque igitur duo aſſerit, Primum eſt, quod dare cauſam omiſſioni præcepti, vel commiſſioni contra legem ſit peccatum, & quidem nedum reflexè, ſed directè eiuſdem ſpeciei, in quo eſſet omiſſio, vel commiſſio ſcienter in ſe volita. Sed inquit hoc imputari ad peccatum in eo momento, in quo datur ei cauſa. Cæterum quando iam homo ebrius, vel dormiens omittit, vel committit contra legem, illa omiſſio, ſeu commiſſo eſt quidem peccati effectus, ſed non eſt in ſe formaliter peccatum, nec informatur malitia morali, vt cum voluntates conſtituat idem peccatum, ſicut informatur actus exterior, quandiu ſub voluntatis poteſtate perſeuerer, & cum interiori idem omnino in genere moris componit. Ratio autem eſt, quia actus qui nec eſt, nec eſſe poteſt liber, quia iam non eſt in poteſtate voluntatis non eſt capax malitiæ moralis. Nec valet dicere, quod omiſſio, ſeu commiſſio ſit voluntaria in ſua cauſa, quia liberè, v. g. electa eſt ebrietas ad quam omiſſio, vel commiſſio contra legem ſequitur. Nam talis voluntas nullum alium influxum in genere moris potuit in illã habere, niſi quod liberè dedit ei cauſam; quod quidem fuit peccatum; ſed non poteſt facere, quod illa ſit in poteſtate voluntatis ſuppoſita cauſa data. Et ita hanc eandem ſententiam tenent Suarez *tom. 2. de Relig. l.3. num.7.* Sanchez *l.c. moral. cap.16. num 45.* vbi pro hoc eadem ſententia refert D.Th. *in 4.d.17.q.2.a.2. q.4. ad ſecundum.*

454 Sed oppoſitum dicendum eſt, nimirum peccatum, quod eſt voluntarium in cauſa eſſe anteſatum per volitionem, & inchoatum in mente, & executione cauſæ, tunc vero incipere eſſe in ſe ipſo, & eſſe de facto, cum homo non retractata priori voluntate actu omittit præceptum, vel contra legem committit. Hæc eſt expreſſa mens D. Th. *2.2.q 79.a.3.ad tertium & q.2 d. malo a.1.ad 11. & 2.d 35.a 3.*loco enim citato *2.2* ſic habet. *Si vero ſit propter eius culpam, puta; ſi aliquis de vero ſe inebriauerit, & non poteſt ſurgere ad matutinas, vt debet, dicunt quidam, quod tunc incæpit peccatum omiſſionis, quando vbi quis ſe applicat ad actum illicitum, & incompoſſibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum, quia dato, quod excitaretur per violentiam, & iret ad matutinum, non omitteret; Vnde patet, quod præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Vnde dicendum eſt, quod omiſſio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter cauſam, præcedentem, ex qua omiſſio ſequens redditur voluntaria.*

455 Quod enim voluntas cauſæ peccati ſit peccatum voluntatis, & quidem eius ſpeciei, cuius eſt peccatum illud, cuius cauſa eſt volita, eſt verum, neque hoc negat D.Th. apud quem certum eſt intentionem peccandi eſſe peccatum, ſed hoc non eſt peccatum operis, ſed voluntatis. Quod verò poſitio cauſæ peccandi, puta omittendi præceptum, non ſit exterior omiſſio; ſed propriè dici debeat cauſa omiſſionis, vt v. g. ſomnus non eſt omiſſio Miſſæ, vel omiſſio recitandi matutinas in choro, probat D.Th. quia poteſt eſſe, quod qui dormit non dormiat, & ſomnus non duret, & ita quod qui dormiebat ſuo tẽpore recitet matutinas. Et ſic vrget argumentum hoc, Nam qui liberè elegit ſomnum, qui ſit ſufficiens cauſa & moralis non audiendi Miſſam de præcepto, tunc peccat cum ſomnum eligit, quia tunc vult omiſſionem præcepti in ſua cauſa, & ſic mente tranſgreditur præceptum Eccleſiæ, & tamen tunc non omittit Miſſam, quia imo poteſt contingere, quod Miſſam non omittat. Tunc igitur non eſt pecca-

tum

Digitized by Google

tum omiſſionis, & eſt peccatum operis, licet ſit vt eſt peccatum voluntatis, & etiam vt eſt cauſa peccati.

456 At verò quod omiſſio ipſa ſit ſecundum ſe peccatum, licet tunc eueniat, cum homo non eſt ſui iuris, quia vel dormit, vel eſt prius ebrius, benè tradidit Caiet. 2.2.*quæſt.*150.*a.*3. §. *ad horum euidentiam*, & Monteſ. *p.*2.*q.*76.*a.*4.*num.*137. Inde habetur, quod ipſa eſt voluntaria omiſſio actus debiti. Eſſe enim voluntarium in cauſa eſt eſſe voluntarium, & ad hoc vt actua, vel omiſſio actus ſit peccatum ſufficit, quod ſit contra legem, & ſit voluntaria. Et ſecundò hoc probatur quia ſi v. g. omiſſio Miſſæ non eſt mala, & malum obiectum; igitur nec eſt mala voluntas omiſſionis; quia voluntas non eſt formaliter mala, niſi ſit de malo obiecto. Pariter nec ebrietas eſt mala, quia ſit cauſa omiſſionis Miſſæ, ſi omiſſio Miſſæ mala non eſt. Quamobtem non eſt verum, quod habet Vaſquez *num.* 5. nimitum malitiam primario reperiri in actu, qui eſt proxima cauſa omiſſionis, vt puta in ſomno, ſi ſit cauſa malæ omiſſionis, quia huiuſmodi cauſa per ordinem ad omiſſionem futuram primo prohibita eſt. Hoc quidem, vel ex terminis implicat, quia quod eſt prohibitum, quia cauſa omiſſionis, per ſe ab intrinſeco eſt ſecundario, & per aliud prohibitum; quia quod eſt tale, quia eſt cauſa alterius, eſt analogicè tale, & ſecundario per ordinem ad illud cuius eſt cauſa; & quod eſt per ſe primo tale; vnde quod prohibetur, quia eſt cauſa omiſſionis, ideo prohibetur, quia per prius eſt prohibita omiſſio. Quæ ſi non eſſet mala, & prohibita, ineptè & ſine ratione prohiberetur v.g. ſomnus ex eo præcisè, quod ſit cauſa omiſſionis. Vbi verò cauſa euentus mali eſt etiam in ſe mala ſicut eſt ebrietas tunc duo committuntur peccata, nimitum ebrietatis, & v.g. omiſſionis Miſſæ, quæ ex ebrietate cauſata fuit. Monteſ. *p.* 5.*q.*76.*a.*4.*num.*135.

457 Sed vt fundamenta Vaſquez non ſubſiſtere appareat conſiderandum eſt, quod euentuum, qui ex actione hominis ſunt futuri, quidam vel non ſunt actiones, vt mors, vel ruina domus, vel ſunt actiones agentis naturalis, quæ non ſubſunt libertati ex natura ſua, vnde nec actu, nec aptitudine ſunt imperabiles à voluntate, ſed ſunt actiones naturales, in hoc ſolũ à voluntate dirigibiles, quod voluntas naturales cauſas ad agendum applicare poteſt, eis verò applicatis actio merè naturaliter ſequitur. Et huiuſmodi euentus poſſunt quidem eſſe effectus liberi, ſed non poſſunt eſſe actiones humanæ, nec in ſe ipſis poſſunt eſſe, vel virtutes, vel peccata; quia ſunt actiones naturales. Ex hoc patet, quod conſequentia illa, & ſequela Vaſquez momenti non eſt, dum numero 12. inquit, ſequi ex noſtra ſententia, quod qui venenum propinauit, tandiù actu peccet. quandiù venenum operatur. Hæc enim conſequentia inanis eſt, quia operatio veneni naturalis eſt, nec eſt actio hominis, ſed hominis actio eſt applicare venenum, & hoc eſt peccatum, ſed veneni operatio effectua purus eſt applicationis; ſed peccatum non eſt, quia non eſt actio hominis, quæ ſaltem aptitudine poſſit eſſe libera, ſi homo ſit mentia compoſ. Pariter nec ſequitur, quod qui nimium comedit tandiu peccet, quandiu cibus ſuperfluus in damnum naturæ agit. Quia actio cibi alterantis non eſt hominis, vndè nec actu nec potentia eſt humana; & ſolum poteſt eſſe effectus hominis applicantis cibum ad alterandum.

458 Sed aliæ ſunt actiones ſubditæ libertati, & proximè ab ea imperabiles, quæ ſunt actiones hominis de ſe ſubditæ rationi, & per illam imperabiles. Et huiuſmodi ſunt interficere hominem, fornicari, ſeu actionem omittere, vt non audire ſacrum in die feſto. Huiuſmodi verò licet contingat non eſſe volita in ſe ipſis proximè, quia agens, vel omittens non ſit ſui compos, tamen poſſunt eſſe volita indirectè, & in alio, quod omnino ſufficit ad hoc, vt ſint actiones, vel omiſſiones humanæ. Vnde tunc etiam cum iam non ſunt in ſe ipſis volitæ, nec poſſunt eſſe in dormiente, ſunt volitæ in ſua cauſa, & indirectè, & moraliter cenſentur eſſe, ac ſi eſſent in ſe ipſis volitæ.

459 Pariter non ſequitur illud aliud, quod deducebat Vaſquez *num.*9. ſcilicet ſequi ex noſtra ſententia dari poſſe caſum, in quo homo ſit iuſtificatus per gratiam, & tamen ſimul actu peccet, nimirum ſi pœnituerit de appoſitione cauſæ, vt v. g. quod dormierit, tunc erit iuſtificatus, & cum tamen iam non poſſit Miſſam audire, peccabit eam non audiendo. Nullo modo enim hoc ſequitur; quia ad fugiendum peccatum ſufficit retractare voluntatem appoſitionis cauſæ, ex qua ſequitur, vel omiſſio mala, vel commiſſio. Quia hoc ſufficit ad hoc vt omiſſio, vel commiſſio tunc, cum eſt, non ſit volita in ſua cauſa. Nec eſt verum, quod voluntas cauſæ non retractata duret ſolum habitualiter, nam virtualiter durat, ſi non retractetur, quia durat in effectu ſuo, qui eſt incompoſſibilitas ſeruandi legem poſita illa cauſa, vel aliud aliquid ſimile. Quod licet duret etiam retractata voluntate cauſæ, non durat tamen in ratione voliti, & ideo nec omiſsio, aut commiſsio eſt volita, quia non eſt volita in ſe ipſa directè, vt ſupponitur, nec eſt volita in voluntate cauſæ, quia illa eſt retractata.

460 Et hinc colligitur quantum duret in his caſibus actuale peccatum, vel omiſsionis, vel cõmiſsionis; tantum enim durat, quantum durat voluntas cauſæ, & impedimenti poſiti, & externa actio peccaminoſa, ſeu omiſsio actionis. Quod ſi fiat in poteſtate voluntatis remouere actionem malam, vt ſi ceſſante ſomno adhuc tempus eſt, vel non ommittendi, vel non committendi contra legem; quia v. g. poteſt non omittere miſſam, vel ceſſante ebrietate poteſt non perſequi, aut non percutere proximum, peccat ſi omittat, vel percutiat. Sicut ſi ceſſante ſomno, aut ebrietate iam apparet impoſſibilitas vitandæ omiſsionis, vel damni illati, quia iam applicatæ ſunt cauſæ, quæ non poſſunt remoueri, & alias illæ neceſſario naturaliter agunt, ſi tamen homo verè ex indè pœniteat, & doleat de aſſumpto ſomno contra rationem, vel incurſa ebrietate, iam quod infallibiliter ſequitur, ſiue ſit omiſsio, ſiue iniuſtum damnum remanet non volitum, & ideo non imputatur ad peccatum.

461 Quod verò dicebat Vaſquez adhuc ſequi inconueniens, ſi Deus dormienti antequam pœniteat de irrationabiliter aſumpto ſomno infundat gratiam; ſequitur enim, quod erit iuſtus per gratiam infuſum, & nihilominus poſtea dicetur peccare omittendo Miſſam: dicitur quod contines

net

conſequentiam vere inanem in omni ſententia. Vel enim dicitur, quod homo peccator iuſtificari non poteſt (ſicut vere non poteſt) niſi per actum penitentiæ ſe diſponat ad iuſtificationem; & in hac ſententia ſuppoſitum eſt impoſſibile, ſcilicet quod Deus in dormiente peccatore poſſit infundere gratiam iuſtificantem. Vel dicitur, quod ſaltem de potentia Dei abſoluta poteſt homo ſaltem habitualiter iuſtificari ſine pœnitentia peccati commiſſi, & quod ſtant ſimul eſſe actualiter peccatorem, & habitualiter iuſtum (Quod quidem ego puto eſſe falſum) & tunc, qui ſic ſentiunt admittent caſum, & dicent illum eſſe habitualiter iuſtum, & actu ex parte ſui peccatorem. Et ſic conſequentia illa eſt prorſus inconſequens, & implicans in terminis; quia ſi non poteſt eſſe quod quis ſit habitu iuſtus, & peccator, qualis eſt qui non retractat peccatum; iam ſuppoſitum eſt impoſſibile, ſcilicet, quod Deus peccatori dormienti concedat gratiam iuſtificantem.

462 Colligitur propterea nec dicendum eſſe, quod huiuſmodi omiſſiones, aut commiſſiones malæ non ſint peccata, ſed effectus peccati, vt voluit Vaſquez; neque quod ſint peccata in cauſa ſua, vt dixit Azor. *p.* 1. *cap.* 14. *q.* 3. apud Sanchez *d. cap.* 16. *num.* 46. Neque quod ſint peccata ſolum denominatione extrinſeca, vt voluit Sanchez. *l.* 9. de Matrim, *d.* 45. *n.* 16. *& ſeqq.* Qui dicto *cap.* 16. *num.* 46. omnes iſtos modos dicendi approbat. Sed dici debet, quod huiuſmodi omiſſio, ſeu commiſſio mala eſt propriè peccatum in ſe, quia ad hoc ſufficit, quod ſit actio mala vel ommiſſio volita, qualitercumque volita ſit, ſiue in ſe ipſa, ſiue in ſua cauſa.

463 Hinc eſt, quod vbi voluntas cauſæ ante ſecutam malam omiſſionem, vel commiſſionem ſit mutata, in confeſſione ſufficit explicare peccatum commiſſum in voluntaria appoſitione cauſæ, quam ſequitur poſtea malus euentus. Quia tunc reuocata illa voluntate, malus euentus non eſt peccatum, licet ſit effectus peccati. Et ideo tunc non eſt neceſſe exprimere omiſſionem malam, vel commiſſionem, quæ non eſt peccatum, niſi talis omiſſio, vel commiſſio ſit, ſine cuius expreſſione ſtatus peccatoris intelligi non poſſit, quantum neceſſe eſt, vt peccatori conſulatur in futurum. Sed ſi voluntas cauſæ non fuit retractata, omiſſio, vel commiſſio mala ſequens, cum ſit in ſe peccatum debet exprimi in confeſſione, & ita fit de facto à pœnitentibus.

464 In omni vero ſententia dicitur, quod ſi omiſſioni, vel commiſſioni ſit impoſita pœna vel irregularitatis, vel excommunicationis, vel aliqua, eam incurrit, qui omittit, vel committit contra legem. Nam & hoc eſt verum etiam ſi voluntas cauſæ retractetur. In quo tamen vis legum attendi debet, & an ad demeritum requirant ſcientiam vel non requirant, vel potius pœnam inferant contra externam omiſſionem, vel actionem malam qualitercumque voluntariam. In hoc enim caſu pœna incurritur ſecuta omiſſione, vel actione mala, etiam ſi voluntas cauſæ in qua illa omiſſio, vel actio fuit volita fuerit retractata. Idem dicitur de reſtitutione, quæ obligat ratione rei acceptæ, vel damni dati, ideo ſufficit, quod quis voluntarie in cauſa damnum dederit, vt reſtituere teneatur. Vaſquez *d. diſp.* 127. *cap.* 4. Sanchez *d. cap.* 16. *num.* 47.

465 Patet etiam ex dictis, qualiter ſomnus, aut ebrietas excuſet vel non excuſet. Debet enim conſiderari an ebrietas v.g. ſit vel antecedens, vel concommitans, vel conſequens malam omiſſionis, aut actionis voluntatem. Nam ſi ſit concommitans neque accuſat, neque excuſat, vt de ignorantia concomitante dictum eſt. Sed ſi ſit antecedens, excuſat à toto, & tam à culpa, quam à pœna. Tunc vero eſt antecedens, quando inculpabiliter incurritur, vel in ea futurus mali euentus non fuit præuiſus, ita quod non præuiſio futuri mali euentus fuit inculpabilis, nimirum inuincibilis, aut probabilis, quia inuincibilis ignorantia aut probabilis à toto excuſat. Sed ſi non præuiſio futuri mali euentus fuit voluntaria, & culpabilis, tunc ſi non eſt affectata inconſideratio excuſat ſi non à toto, à tanto, vnde mitius eſt puniendus, qui ex ebrietate peccauit, vt explicat latè Caiet. 22. *q.* 150. *a.* 3. Ideo ebrium ſic voluntarium non excuſari ab irregularitate, aut excommunicatione lata contra actionem habitam in ebrietate, dixit Martin. *p.* 2. *q.* 76. *a.* 4. *dub.* 5. *regula* 17. *& reg.* 18. ſubdit, quod huiuſmodi pœnæ incurruntur etiam ſi ebrius pœniteat ebrietatis.

SVMMARIVM.

466 *Caietani placitum.*

467 *Ex negligentia ſciendi veniali ignoranter volitum non eſt peccatum mortale.*

468 *Negligentia ſciendi poteſt eſſe leuis etiam ex paruitate materiæ.*

469 *Quod eſt in ſe peccatum veniale ſit mortale, ſi ſit cauſa mali prohibiti, & ex deliberatione eligitur.*

470 *Huiuſmodi venialis ignorantia excuſat à pœna lata in culpam mortalem.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS XXIV.

Vtrum ignorantia culpabilis ſolum venialiter excuſet à mortali peccato, & ex conſequenti à pœna ſupponente mortale peccatum.

466 CAiet. *part.* 2. *quæſ.* 76. *a.* 4. §. *in eod.* diſtinguit inter peccata commiſſa ab ignorantia, quia aliqua ſunt in ſe deliberatè volita, quamuis ex ignorantia, & huiuſmodi ait eſſe peccata mortalia, non excuſante ignorancia licet ſolum venialiter mala. Sed alia ſunt, quæ ex vi ignorantiæ non ſunt peccata in ſe deliberatè volita, nec ſunt peccata propriæ ſpeciei, ſed alterius, vt puta ebrietatis, aut venationis non diſcretiſſimæ, & tunc quia peccatum ſequens, non ſortitur propriam ſpeciem, quantumcumque ſecundum ſe eſſet mortale, aut grauioris ordinis, non facit actum ex veniali mortalem, neque ex mortali leuioris ordinis mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet ex circumſtantia. Quia circumſtantia non habens propriam ſpeciem, nunquam aggrauat in infinitum, & nunquam transfert in proprium ordinem. Vnde ſi ebrietas

aliqua ſit peccatum veniale, homicidium ſubſequens non faciet peccatum mortale, & pariter ſi circumſpectat aliqualiter venator eſt peccatum veniale,& homicidium ſequens nõ faciet mortale. Et ſi ebrietas, vel venatio ſint peccata leuioris ordinis,quam homicidium,non trahentur in ordinem grauitatis homicidij, quamuis aggrauentur ex tali effectu. Hæc Caiet. Sed iam ſupra probatum eſt, peccatum ex ignorantia commiſſum ſemper eſſe eiuſdem ſpeciei cum eo, quod ſcienter committitur,ſi ſit de eodem obiecto, & ideo quod ignoranter fit, ſi eſt circumſtantia mala,eſt addens ſpeciem, vel aggrauans in infinitum; vnde data diſtinctio non ſubſiſtit, ſed in hoc eadem eſt ratio de omni eo, quod ignoranter fit.

467 Dicendum igitur eſt, quod omnis commiſſio contra legem vel omiſſio,ſi non ſit ex ignorantia inuincibili, vel probabili excuſante à culpa, eſt peccatum mortale ex ſuo genere: Sed tamen in indiuiduo,ſi ignorantia ſit ſolum venialiter culpabilis, quod fit ignoranter non eſt peccatum mortale, ſed veniale Aluarez *p.2. q. 76. a. 4. diſp.* 154. Martin. *p.2. q. 76. a.2. d. 2. ad tertiam & a.4. d.1. concl.4.* Suarez *p.2. tr.2. diſp.4. ſec. 2. num.* 18. Et ratio eſt, quia quod fit ignoranter ex ignorantia ſolum leuiter culpabili non eſt perfectè voluntarium, ignorantia enim inuoluntarium facit, & ſolum cenſetur voluntarium,ſi ignorantia ſit ex negligentia voluntaria; ſi ergo negligentia ſit in ſuo genere imperfecta, eo quod imperfectè volita,erit etiam imperfectè volitum peccatum, quod ex negligentia ſciendi conſequitur, quod enim eſt volitum in cauſa,non poteſt eſſe perfectè volitum,niſi cauſa ſit perfectè volita, ideo niſi negligentia ſciẽdi ſit perfectè voluntaria, neque perfectè voluntarium eſt peccatum, quod non niſi ea voluntaria negligentia ſciendi eſt voluntarium.

468 Accedit, quod hic nedum poteſt adeſſe culpa venialis ex imperfectione actus, & quia negligentia non ſit volita ex plena deliberatione; ſed etiam ea leuitate materiæ, quia præceptum obligans ad adhibendam diligentiam ſciendi,quæ ad opus ſunt neceſſaria, habet latitudinem, & non obligat ad omnem exactiſſimam diligentiam poſſibilem, & dari poteſt leuis negligentia in eo qui fuit diligens, ſed aliqualiter leuiter negligens fuit. & tunc cum diligentia ſit præcepta eodẽ ipſo præcepto virtutis, quo actus ipſe præcipitur, aut prohibetur, ſi non violatur grauiter hoc præceptum vt obligans ad diligentiam & ſtudium adiſcendæ legis, nec etiam violatur grauiter præceptum idem,vt obligat ad virtutem, quia ex eadem ratione, qua obligat ad virtutis actum, obligat ad ſtudium & diligentiam ſcientiæ habendæ, vnde ſi hoc præceptum non violatur grauiter negligendo ſcientiam, quia ſub mortali non obligat ad maiorem diligentiam, nec etiam violatur grauiter ex eo, quod illud præceptum ignoranter non obſeruetur quantum ad actum præceptum principaliter, vel prohibitum.

469 Nec obſtat, ſi dicatur,quod tactus impudicus venialiter malus ſit malus mortaliter,ſi ex eo ſequatur pollutio; vt dicitur *p. 2. q. 74. a.8.* Nam non dicimus nos, quod peccatum veniale de ſe nõ fiat mortale, ſi actus ſit cauſa eius, quod eſt prohibitum ſub mortali, & hoc fiat deliberatè. Nam imo & quod de ſe eſt licitum, ſi ſit cauſa mali omnibus penſatis in indiuiduo ſit malum, ac quidem mortale peccatum in materia graui, ſi fiat deliberatè, & detur lex prohibens non dari cauſam voluntariam talis mali; ſed nihilominus ex defectu voluntarij,quod eſſet mortale, ſit veniale, vel nullum peccatum, vnde nec pollutio imputabitur ad mortale ſi non ſit perfectè voluntaria, nec in ſe nec in ſua cauſa. Sic & in propoſito, ſi quis deliberate nollet ſcire quid minimum ſecundum ſe, tale tamen, quod hic & nunc eſſet neceſſarium ad virtutem, actus ignoranter factus contra legem eſſet peccatum mortale; quia eſſet contra legem, nec deeſſet illi ratio ſufficiens voluntarij. Sed vbi ſcientia vel ea imperfecta deliberatione negligitur, vel deficit illa exactior diligentia, ad quam habendam lex non obligat ſub mortali; tunc negligentia non eſt perfectè voluntaria, & ideo neque malum ignoranter factum eſt perfectè voluntarium & ſic neque eſt mortale peccatum.

470 Colligitur ex his, quod vbi ignorantia venialiter mala excuſet actum ignoranter factum à culpa mortali, excuſat etiam ab excommunicatione, cenſuris, irregularitate, & pœnis, quæ culpam mortalem ſupponunt Mart. *prim. 2. q. 76. a. 4. reg. 15.*

S V M M A R I V M.

471 *In foro interno ignorantia quæ eſt poteſt allegari: ſed in foro externo non poteſt allegari niſi præſumi poſſit, aut probari.*
472 *Ignorantia iuris non præſumitur.*
Præcipue in officiali.
473 *Iura propria nullus præſumitur ignorare.*
474 *Et in Epiſcopo ignorantia etiam extrauagan.*
475 *Et in viris ingenio, & literis excellentibus.*
476 *Et in eo qui partem alicuius ſcripturæ ſcirit.*
477 *Iuris publici ignorantia non præſumitur: Et quod ſit ius publicum.*
478 *Iuris communis, & ſtatutorum, quæ in corpore iuris inſerta ſunt, non præſumitur ignorantia.*
479 *Extrauagan. quæ non ſunt inſerta in corpore iuris, ſtatutorum &c. dari poteſt ignorantia probabilis etiam in iudice.*
480 *Iuris dubij præſumitur ignorantia.*
481 *Quodnam ſit ius dubium.*
282 *Non licet ſine examine ſequi probabilem quamcumque opinionem: & alia remiſſiue.*
483 *Multæ opiniones per principia intrinſeca improbabiles, quas tuto ſequi non licet.*
484 *Iuris priuati cuiuſcumque non præſumitur in eo ignorantia.*
485 *Quid in dubio an ius ſit validum.*
486 *Quid in dubio an lex ſit.*
487 *Ex abſentia probatur ignorantia.*
488 *Iuris ingtorantia præſumitur in mulieribus minoribus &c.*
489 *Hoc explicatur.*
490 *In ſucceſſore præſumitur ignorantia iurium eius, cui ſuccedit.*
491 *In eo qui palam operatur contra legem præſumitur ignorantia.*
492 *Facti ignorantia præſumitur.*
493 *Facti proprij ignorantia non præſumitur.*
494 *In Epiſcopo eorum, quæ in Diœceſi fiunt, non præſumitur ignorantia.*

Præ-

495 *Præſumptio ignorantiæ non valet niſi allegetur.*
495 *Præſumptio ſcientiæ non eſt iuris, & de iura.*
496 *Ignorantia probanda.*
497 *Vbi ignorantia non ſit veriſimilis præſumitur ſcientia.*
Vbi plures præſumptiones ignorantiæ illa præſumitur.
498 *Ignorantia difficilis probationis: vnde non exigit demonſtratiuam probationem.*
499 *Ignorantia probata admitti debet, & qualiter iuramento probatur.*
500 *Arbitrarium an iuramentum ſufficiat.*
501 *Iuris ignorantia difficilius probatur ex iuramento.*
Probatur abſentia.
502 *Facilius admittitur probatio ignorantiæ facti ex iuramento.*
Hæc probatio non admittitur niſi in ſubſidium.
503 *In quibus caſibus non ſufficiat probatio per iuramentum.* 504. 505. 506.
507 *Etiam coniecturis probatur ignorantia vel ſcientia.*
508 *In dubio quando ignorantia præſumatur.*
509 *Vbi ignorantia præſumitur transfertur onus probandi ſcientiam in aduerſarium.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS XXV.

An & quando in foro externo ignorantia tam iuris, quam facti allegari poſſit, & probari.

471 CORam Deo, & in foro conſcientiæ ignorantia ſi eſt inuincibilis, aut probabilis, & ſine culpa, ſtatim ſe ipſa allegatur, nec probatione indiget, Deo vidente omnia prout ſunt ſine errore aliquo vel defectu. Et reſpectu etiam hominis iudicis in hoc foro ignorantia, quæ verè eſt à quocumque poteſt allegari, nec alia indiget probatione, quia alleganti creditur, tam pro ſe, quam contra ſe. Sed in foro externo aliter res ſe habet. Quia enim ignorantia eſt interius in mente, quam Ecclesia non videt, ex ſolis exterioribus colligi poteſt, & probari debet, nec poteſt validè allegari, niſi poſſit præſumi, & probari, vnde videndum eſt quando, & in quibus, & ex quibus ignorantia præſumi poſſit, & probari.

472 Datur ergo in hoc prima regula, quod ignorantia iuris non præſumitur. Panorm. *cap. Paſtoralis num. 1. de fide inſtrument.* & ex Gloſſ. *in l. mater. §. cæterum de inoff. teſt.* & Bart. *in l. omnes populi, num. 7. ff. de conſt. & iur. Rota dec. 662. n. 7. part. 2.* Recent. Syluel. *v. ignorantia num.* 20. D. Anton. *p. 1. tit. 20. v. ignorantia.* Suarez *de conſ. diſp. 4. ſec. 8. num. 19.* Vbi quod in foro externo non creditur, vel quod lex in mentem non venerit, vel quod quis ſufficientem diligentiam adhibuerit, vt ſciret. Non enim præſumitur quis ignorare id, quod ipſe poteſt, & tenetur ſcire. Regula enim data intelligitur de lege obligante reſpectu eius, quem lex comprehendit, & obligat. Nam alias nullus tenetur ſcire leges, quæ illum non obligant, ſed alios. Ita mulieres non tenentur ſcire leges, quæ ſolos obligant viros, neque ſeculares eas, quæ ſolum obligant Eccleſiaſticos, neque Clerici Seculares eas, quæ ſolum obligant Regulares. Vnuſquiſque enim ſolum tenetur ſcire leges, quæ ad ſe pertinent, & ſecundum quas viuere debet. Et de iſtis dicitur quod illarum ignorantia regulariter non præſumitur.

473 Iura enim ſua nemo præſumitur ignorare Bart. *in l. ſed & ſi lege §. ſcire nu. 3. de pet. hæred.* quem ſequitur *Rota dec. 152. num. 16. tom. 2. p. 4. recent.* Quia quæ homo tenetur ſcire, tenetur etiam adiſcere, & indagare, at vero non ignorantia, ſed ſcientia præſumitur eorum, quæ quiſque tenetur indagare Put. *dec. 261. in nouiſ. num. 4. Rota deciſ. 615. num. 4. tom. . par 3. 4.* Recen. *poſt Rom. conſ. 481. num. 8.* Tunc vero maximè regula data verificatur, vt ignorantia iuris non præſumatur, quando datur aliquis fumus ſcientiæ ex coniecturis. *Rota deciſ. 25. num 24. p. 9. recent.*

474 Hæc vero prima regula locum habet præcipue in aliquibus generibus perſonarum. Primo enim non præſumitur in officiali quocumque in iis, quæ ſpectant ad officium ſuum, & circa quæ debet eſſe ſollicitus. Panorm. *cap. Innotuit num. 9. de elect. Rota deciſ. 204 num 20. part. 9. recent. & apud eam Dec. conſ. 160. num. 5. Menoch. præſ. 23. n. 66. l. 6.* Surd. *dec. 182. num. 9.* Nam in officiali præcipue locum habet regula illa, quod præſumitur ſcire id, ad quod tenetur Gloſſ. *in reg. Præſumitur, de reg. iuris in 6.* Card. in Clem 1. *queſt. 7. & ibi Imola* & Bonif. *de conſanguin. Rom. conſ. 481. Dec, d. conſ. 160.* Rota *dec. 166. par. 1. diuerſ.* Ideo quod extrauagantiũ quæ ſunt extra corpus iuris nõ præſumatur ignorantia in Epiſcopo aduertit Panorm. *ad d. cap. Paſtoralis num. 1. de fide inſtrum* Eo quia Epiſcopus teneatur inueſtigare, vt ſciat extrauagantes, quas Romæ edunt Pontifices, extrauagantem tamen nouam potuit neſcire. Et in iudice non præſumitur ignorantia ſtatuti loci, ſi ſit inſertum in corpore ſtatutorum, vel ſi ſtatutum ſit notorium, aut allegatum & probatum. Tul. L. I. *concl. 12. n. 2. & ſeq.*

475 Secundo ignorantia non præſumitur in viris, qui nobilitate, ingenio, & literis valde præcellunt Rota *dec. 3. n. 35. part. 7. Recent* Et quod ignorantia iuris non præſumatur in perſona qualificata tradidit Rota *dec. 40. num. 14. par. 6. recent.* Nam ius ignorare licet indoctis, & rudibus, non vero eis, qui ſua prudentia inſtructi ſunt *l. Regul. ff. de iuris, & facti ignor.* Illuſtriſſ Fagnanus *cap. Ne innitaris num. 426. de conſtit.*

476 Tertio is de quo conſtat habuiſſe ſcientiã vnius partis legis, aut ſcripturæ, non præſumitur ignoraſſe aliam partem. Ideo in eo, qui ſciuit reſeruationem penſionis, non poſſe præſumi ignorantiam decreti contenti in literis reſeruationis dixit Rota *dec. 300. num. 5.* Coram Mantica *ex l. Non eſt ferendus ff. de tranſac.* cum hanc non eſſe ignorantiam probabilem docuerit Mandell. qui plures conſonantes refert *in conſ. 18. num. 1. & 2.* Et ſimili modo in Cremonen. *penſ. 23. Ian. 1578.* Coram Rubeo fuit reſolutum eum, qui de commenda fecit mentionem, ſciuiſſe etiam conſenſum datum ſuper illa in eiſdem bullis *per d. l. Non eſt ferendus ff. de tranſact.*

477 Pariter quarto præſumi non poteſt ignorantia iuris publici, & notorij Panorm. *in cap. Paſtoralis num. 1. de fide inſtrument.* Et ibi Felin. *nu. 7.*

& apud eum Baldus, Ancharan, & alij. Cenſetur verò lex eſſe notoria, ſi de ea ſit facta fides in iudicio, vt de illa conſtet in actis. Felin *ibid.* Sed & notoria ſeu publica cenſeri debet, quando conſtat de eius publicatione, Anton. & Imola, & Felin *d. cap. Paſtoralis n. 4.* Quādo etiam lex ſcitur vniuerſaliter ab omnibus, vel à maiori parte hominum eiuſdē conditionis, & qualitatis ſatis publica, & notoria dici debet. Nam *ſupra art. 6.* probatum eſt in foro externo haberi pro craſſa, & ſupina ignorantiam eorum, quæ à maiori parte hominum eiuſdē conditionis non ignorantur; in idem vero coincidunt ignorantiam non præſumi, vel præſumi ignorantiam craſſam, quia quando dicitur, quod ignorantia non præſumitur eſt ſermo de ignorantia inuincibili aut probabili.

478 Indè eſt quod quinto rarius præſumi poteſt ignorantia iuris communis inſerti in corpore iuris, vel etiam ſtatutorum, quæ in libro ſtatutorum communium ordinata ſunt, vel etiam extrauagantium, quæ, licet ſint extra corpus iuris, tamen à longo iam tempore emanarunt, & communiter obſeruantur Panorm. *d. cap. Paſtoralis n. 1. de fide instrum.* Huiuſmodi enim communiter ſciuntur, & publica ſunt, & notoria, vnde eorum non præſumitur probabilis ignorantia.

479 Nihilominus regulæ poſita multipliciter limitatur. Nam primo quod constitutionum extrauagantium, & particularium ſtatutorum, quæ non ſunt inſerta in corpore iuris, nec ſunt notoria aut publica, ſicut & conſuetudinis particularis non notoriæ præſumi poſſit ignorantia probabilis nedum in ſubditis, ſed etiam in iudicibus, & perſonis publicis ex *cap. Paſtoralis, de fide instrumentorum* colligit Panorm. *in princ.* & Felin. *num. 4.* & tenent communiter illi, qui ſentiunt ſententiam latam contra extrauagantem non eſſe nullam. Et hoc fortius procedit in declarationibus, aut legibus editis à S. Congregationibus; huiuſmodi enim leges licet publicatæ Romæ, antequam per mundum diuulgentur, poſſunt probabiliter ignorari, nec præſumptio eſt ſcientiæ illorum, donec verè in facto fiant publicæ, ſeu notoriæ. Nam & legem aliquam editam fuiſſe eſt quid facti, quod antequam fiat publicum, poteſt ignorari. Et quod Doctorem excuſet ignorantia extrauagantis non inſertæ in corp. iuris & quod Doctori allegantis extrauagantem non ſit credendum, tradit Tuſcus *L. I. concl. 11. nu. 8.* In hac parte tamen Iudices dum allegatur à parte aliqua extrauagans non inſerta in corpore iuris ſeruare debent decretalem *Paſtoralis, de fide instrumentorum.* Sicut de extrauagantibus latis ante Greg. 9. ſeruanda ſunt ſtatuta ab eo *in prohem. decretalium,* & de latis ante Bonif. 8 ſtatuta ab eo *in prohemio lib. 6.*

480 Secundo limitatur regula, vt iuris præſumatur ignorantia, ſi ius ſit dubium, & controuerſum, ignorantiam enim iuris dubij & controuerſi tanquam probabilem excuſare, & æquiparari ignorantiæ facti tenuerunt Felin. *in cap. de quarta num. 27. de praeſc.* Capp. *dec. 10. n. 19. & 20.* Rota in vna Romana de Salomonibus 14. Nouem. 1575. coram Seraph. & in Romana cenſus 27. Iunij 1580. coram Lauretano, *& deciſ. 159. num. 10. p. 6. recent.* Idem quoque tenent poſt Innocentium *cap. Per tuas num. 2. de Simon.* Cardin. *in Clem. ſi. quæſt. 4.* de Reg. Felin. *in c. 1. col. 7. de re iudic.* Nauar. *conſ. 7.* de Regul. Fagnan. *cap. Quoniam num. 33. de conſtit.* Et propterea licet regulariter non præſumatur ignorantia iuris, hoc tamen non procedere in iure valdè dubio dixerunt Felin. *cap. de quarta num. 27. de præſcript.* Gloſſ. *ult. in l. ſi vir* vbi Bartol. *num. 1. ff. de donat. Rota dec. 214. num. 5. & dec. 561. par. 1. & deciſ. 132. num. 7. p. 2. diuerſ. & deciſ. 662. num. 7. par. 2. & dec. 360. n. 8. p. 6. recent.* vbi quod ratione difficultatis materiæ, & quia ſit controuerſa iuris intelligentia poteſt eſſe, & præſumi in aliquo probabilis ignorantia. Et tamen ignorantiam iuris dubij non excuſare quando poſſunt conſuli peritiores habetur ex *l. Regula ver. ſed iuris ignorantia ff. de iur. & fact. ignor.* Specul. *in tit. de ſum. Trin. num. 6.* Babr. *conſ. 18.* quos ſequitur Fagnan. *cap. quoniam num. 49 de conſtit.*

481 Exiſtimatur autem ius poſſe eſſe dubium, quando habet non paruam mixturam facti, de quo poteſt adeſſe ignorantia *Rota dec. 159. nu. 13. part. 6. recent.* Item ſi contineat verba ambigua, & quæ diuerſum poſſunt habere ſenſum, & non niſi ex regula dubia ſuſcipiunt interpretationem: ſic eadem Rota ibi *num. 11.* dixit ignorantiam iuris valde dubij procedere ex ipſa ſubſcriptione ſcripturæ, quia ſubſcribens cenſetur approbare omnia contenta in ſcriptura, quæ regula non eſt vera niſi ſubſcribens legerit omnia contenta in ſcriptura, & tamen negari non poteſt, quin ſub hac concluſione cadere poſſit aliqua dubietas. Pariter ius dubium eſt; ſi ſuper eius intelligentia ſint diuerſæ & contrariæ ſententiæ, vnde in eo preſumitur ignorantia probabilis, qui aliquam ex probabilibus legis interpretationibus, quam ipſe veram exiſtimat, amplexus fuit. Ideo *Rota deciſ. 662. num. 7. p. 2. recent.* dixit illius ignorantiam fuiſſe probabilem, & talem eſſe præſumendam, qui, ſicut prius decideràt Rota coram Lancelloto, crediderat teſtamentum quoddam fuiſſe validum, & validam pariter cuiuſdam inſtitutionem.

482 Verum hic diſtingui debet error probabilis ab ignorantia probabili, ſicut & triplex dubium, quod hic poteſt contingere, nimirum primo an lex ſit, ſecundo an ſit valida, tertio an hunc, vel alium ſenſum habeat. Vbi enim circa huiuſmodi dubia ſint de facto variæ opiniones probabiles, & vt tales approbatæ in foro externo, non poteſt præſumi ignorantia culpabilis, ſi aliquis ſecundū aliquam ex illis opinionibus operatus fuit. Neq; tamen approbo, quod vnuſquiſque laboret ignorantia inculpabili, ſi vbi ſunt plures opiniones circa legem, quamlibet ex illis ſine examine illarum amplectitur, ex eo ſolo quod ab hoc, vel illis auctoribus iudicata fuit probabilis; quod eſt ex ſola fide humana velle ſe dirigere; quod eſt illi cumenti, qui tantum hominis habet, vt ex principijs intrinſecis, & regulis iuris naturalis aut poſitiui poteſt veritatem dijudicare. Nec enim poteſt dici eius ignorantia inuincibilis, qui facili ſtudio, ſi veritatem velit examinare, poteſt cognoſcere ex duabus opinionibus contrarijs vnam falſam eſſe, vel certè notabiliter valdè minus veram & tutam. De qua re multa ſcripſi, *de ſtat. & off. hom. tom. 1. quæſt. 186. a. 8. inſpec. 3. a. n. 236. & pag. 692.*

483 Et nihilominus conſiderari debet, quod multæ ſunt circa intelligentiam iurium opiniones, quæ ex principijs intrinſecis manifeſtè ſunt improbabiles, & facili negotio à quocumque, vel me-

dio-

diſcrimen perito, vt falſæ cognoſci poſſunt. Ideo in iuriſperito, vel docto homine, vel iudice aut alio officiali non præſumetur probabilis ignorantia, vel error circa intelligentiam legis, ex hoc quod ſequutus ſit huius, vel paucorum DD. interpretationem ſatis claré verbis, & menti legislatoris repugnantem; huiuſmodi enim error imprudenter voluntarius eſt. Ideo ſi quis in praxi ſine ſolido fundamento, & ſufficienti relictis communibus opinionibus, & approbatis, ſingulares ſequi velit robore praxis deſtitutus, ſi contra legem agat, tenebitur ſe defendere, & rationabilitatem ſui facti probare; quia potius in contrarium erit præſumptio, vel temeritatis in opinando, vel ſingularis, & craſſæ cuiuſdam, vel etiam affectatæ ignorantiæ.

484 Diſtinguere etiam opus eſt ius iuſtitiæ, cui quilibet renunciare poteſt, & ius legis obligantis ad agendum iuxta illius præſcriptum. Non enim de facili præſumitur ignorantia iuris ſui in aliquo, vt dictum eſt, & propterea *Rota coram Serap. d. 1459 num. 14.* docuit, quod de illis, quæ concernunt intereſſe plurium præſumitur ſcientia, vel eos fuiſſe in craſſa, & ſupina ignorantia, quæ etiam in multas perſonas vix poteſt cadere, niſi ſit doloſé affectata. Et nihilominus ex hoc etiam facilius eſt, quod vbi iuris ſunt plures interpretationes facilius vnuſquiſque innitatur etiam irreprehenſibiliter illi parti, quæ ſibi fauet. Quia bonum vtile inſenſibiliter ſotus operatur, vt quæ fauent vtilitati appareant magis, & ſic magis vrgeant ad ſui aſſenſum, & ex alia parte ſi quis velit ſequi illam partem, quæ minus ſibi fauet, ſi in hoc decipiatur, præſumptio erit pro inuoluntaria deceptione, & ignorantia. Circa leges verò conſiderandum eſt, quod cum lex obliget ad ſui obſeruantiam, obligat quoq; potius ad ſumendam illam interpretationẽ, quæ fauet obſeruantiæ legis, & ad non diſcedendũ ad oppoſitum niſi ex prudenti deliberatione.

485 Vbi verò dubium ſit an ius ſit validum, ſi dubium ſit de iure priuatæ iuſtitiæ, vt de validitate contractus, aut teſtamenti, aut legati, & ſit dubium poſitiuum, & rationabile, quia ex vtraque parte ſunt rationabilia motiua, locum habere poterit præſumptio ignorantiæ probabilis, cum de facili contingere poſſit, & contingat ſæpe, quod huiuſmodi iura ſint inualida, & quod partium vnaquæque adhæreat etiam prudenter illi parti, quæ ſibi fauet. Sed vbi dubium ſit de validitate legis, ſi conſtat de lege, præſumptio eſt pro legis validitate. Semper enim præſumptio eſt pro Principe, quod inſtè agat, & præcipiat. Si tamen dubium ſit poſitiuum, quia res eſt controuerſa, & eſt probabile legem eſſe, vel de materia iniuſta, vel à non habente iuriſdictionem, vel ex alia cauſa inducente nullitatem an lex obliget, multi tenent ſubditũ non teneri obedire, quod tamen ita vniuerſaliter dictum reprobaui *de ſtat, & off. hom. l. 1. q. 186. a. 8. inſpec. 3. q. 4. n. 591. & ſeq. pag. 711.* ideo huius iuris controuerſi dari poterit præſumptio ignorantiæ probabilis. Nã & hoc eſt cõſiderandum, quod id, quod vere eſt minus probabile poteſt videri probabilius & poteſt contingere, quod quis credat verius eſſe, quod in hoc dubio probabili nõ ſit neceſſe obedire.

486 Sed vbi ſit dubium an lex ſit, vel non ſit, poſſeſſio ſtat pro libertate ſubditorum. Verum vbi veré lex ſit promulgata iuxta ſtylum curiæ, ad hoc vt obliget ſufficit, quod diuulgetur per fidem humanam; vnde ſi ita diuulgetur, vt qui audit teneatur credere prudenter, iam lex non eſt dubia. Quantum tamen ad forum externum, & ad præſumptionem, ſi conſtet de ſufficienti diuulgatione, præſumetur ſcientia legis, ſicut idem erit, ſi communiter lex habeatur vt promulgata, quamobrem tunc ſolum poterit præſumi probabilis ignorantia legis, ſi vel conſtabit, quod lex non ſit diuulgata, vel hoc præſumi debebit, vel aderit ſpecialis aliqua circũſtantia, qua poſita præſumi debeat legem ab aliquo fuiſſe ignoratam.

487 Inde eſt, quod ex abſentia alicuius ab aliquo, loco in quo lex fuit edita, & promulgata, ſeu diuulgata colligi poteſt præſumptio ignorantiæ legis, quia bené contingere poteſt, quod abſens ignoret, quæ in loco fiunt, à quo abeſt. *Rota dec. 136. n. 3. p. 8. recent.* Et ideo ex abſentia probatur ignorantia.

488 In mulieribus etiam, minoribus, ruſticis, eodibus, militibus, & ſimilibus perſonis admittitur præſumptio ignorãtiæ iuris. Ratione enim ſexus & minoris ætatis præſumitur ignorantia in fœminis & minoribus. Gloſſ. *in authen. de inceſtis nupt. in verb. ſcienſ.* Angelus, Alexand & alij quos ſequitur. *Rota deciſ. 723. num. 10. p. 2. recent.* Idemque ex *l. regula §. 1. de iur. & fact. ignor.* dixit *Rota deciſ. 252. n. 14 par. 9. recent. & deciſ. 82. num. 12. coram Buratto. Menoch. præſump. 23. num. 17. & 19. l. 6.* & eadem *Rota deciſ. 638. num. 8. p. 1. recent.* Gratian. *to. 4. diſcep. 704 num. 16.* Quod etiam ignorantia excuſet militem, habetur *l. 1. C. de iur. & fac. ignor. & l. Regula eod. tit.* Quippe quem arma magis, quam leges ſcire oportet. Fagnan. *cap. Cum percuſſio, de Cler. agrot. n. 10. & cap. ex parte n. 8. de Regul. vbi n. 10.* addit quod iura, quæ dicunt militibus, minoribus, & alijs huiuſmodi prodeſſe iuris ignorantiam admittunt duas declarationes. Prima eſt, vt id valeat ſolum cũ agitur de excuſando illos à pœna *l. Quis adulterium §. 1. ff. de adult. & l. qui ſupra C. de inceſt. nupt.* Gloſſ. *in cap. & ſi neceſſe, de donat. inter vir. & vxor.* Secunda eſt vt procedat quando agitur de damno vitando alias ſecus ex Feder. *de ſen. Conſ. 102 num. 3.* & Bald. *Conſ. 163. num. 4. l. p.*

489 Sed non placet hæc limitatio: Crediderim quidem non ſemper ignorantiam excuſare etiã mulieres, quia nec ſemper ignorantia excuſat. Et quia nec ignorantia excuſat, vbi quis potuit, & debuit conſulere peritiores. *Rota deciſ. 3. de ſent. excom. coram Mohed.* Nam nec ignorantia mulieres, minores, milites, ruſticos &c. excuſat, ſi ignorent ea, quæ communiter cognoſcunt, qui ſunt eiuſdem conditionis. Cæterum ſi ſimus in caſu in quo ignorantia excuſare poſſit, vt in iure recondito, quod via doctioribus innoteſcit, excuſabit mulieres, milites &c. etiam ſi non tractetur de pœna aut damno vitando. Quia vbi requiritur voluntarium ignorantia probabilis tollens voluntarium vnumquemq; excuſat, Vnde vbi in præfatis præſumi poſſit ignorantia probabilis, illa excuſabit vniuerſaliter.

490 Præſumitur etiam ignorantia in ijs, qui ſuccedunt in iure alterius; de facili enim contingit, vt iſti iura omnia non ſciant earum rerum in quibus ſuccedunt, earumque vel priuilegia, vel exemptiones, vel ſeruitutes, vel obligationes. *l. qui in alterius ff. de reg. iur. Rota deciſ. 324. nu. 16. tom. 2. par. 4. recent. & de. 25. n. 14 p. 6.* niſi quod dicitur ignorari ſit notorium. Tuſcus *L. l. conc. 18. n. 2. & 3.*

de

Digitized by Google

491. Quando etiam aliquis operatur contra legem palàm, & publicè ignorantia præſumitur; cum non ſit veriſimile, quod quis palàm, & publicè legem tranſgrediatur, & ſe manifeſtè pœnæ legis ſubmittat, vt ex Imol. *in Clem.* 4. & Vital. *ibid. de conſanguin. probat* Grat. *tom.4.diſc.p.631. nu.12.*

492 Secunda regula generalis eſt, quod ignorantia facti præſumitur niſi ſcientia probetur Reg. *a.47. de reg.iur. in 6.*& iuxta notata per Bart. *in l.Si quis patrem in fin.ff. ad Maced. Rotam deciſ.250.n.8 & dec. 499. & deciſ.98.num 6. coram Seraph. & dec. 10. num.5. & deciſ.377. n.4. coram Mohed, & deciſ. 499. num.11. coram Coccino* DD. Anton. *p. p.tit. 20. v. ignorantia.* Et ideo quod ignorantia facti nemini præiudicet, dixit Paſqual. *deciſ. 353. num.4.* Maximè verò præſumitur ignorantia facti vbi ſimus in facto antiquo, vt adnotauit Puteus *l.3. deciſ.207. num. 1.* faciliter quoque intrincatorum, & difficillium ignorantia in quolibet præſumitur, niſi ignorans requiſitus fuit, vt inquireret. Tuſcus *L. D.conc.15. num.4.* Item facilius præſumitur ignorantia ſi factum ſit alienum, cum facile ſit vnumquemque aliena facta ignorare, *l. ſi procuratorem §. ſi ignorantes ff. mandat. Rota deciſ.77.num.1.p.3.rec.* Ideo facti alieni ignorantia præſumitur. *l. verius ff. de probat.* Din. *in cap. Præſumitur, de reg.iur. in 6.* & alij plures quos ſequitur *Rota deciſ.4.num.8. p.9. recent. & deciſ.312. n.6. coram Penna.* Quod præcipuè verum eſt ad damnum vitandum. *Rota deciſ.34.num.2. de probat, in nou.* Et præſertim in eo, qui pluribus negotijs eſt occupatus. *Rota coram Mantica deciſ. 27. num. 9.* Quantum autem ea *cap. ſuper. huius tituli* habetur, etiam in Papa poteſt cadere ignorantia facti, quod etiam animaduertit. *Rota deciſ.666.n.8. p.1. recent.* Et quod in Principe poſſit dari ignorantia ſui decreti aduertit Tuſcus L. *I. conc.15. num.1. & nu.2.* quod iudex ordinarius ignorare præſumitur facta à ſe ipſo. Hanc tamen ignorantiam debere eſſe inuincibilem, vt excuſet cenſuit. *Rota deciſ. 3. num 36. p.7. recentiorum,* ſed certè ſufficit eſſe probabilem, niſi inuincibilis dicatur ignorantia illius, quod licet potuiſſet ſcire, non tamen debuit.

493 Nihilominus in multis caſibus facti ignorantia nec excuſat, nec præſumitur. Nam primo ignorantia facti proprij non præſumitur. *l. vlt. ff. pro ſuo l. Quamquam ff. ad ſenat. conſult.* Velleian. Menoch. *Præſumpt.23.nu.32.l.6. Rota dec.381. n.6. fin. par.2. recent.* Fagnan. *cap. ſuper literis, num.47. de Renunc.* Ideo ignorantiam facti proprij non poſſe allegari cenſuit *Rota deciſ.204. num.10. & deciſ. 239. num. 11. coram Eminentiſſ. Ottobono.* Et inde eſt etiam quod circa facta aliena, quæ quiſque tenetur indagare, & ſcire ignorantia non præſumitur. Fagnan. *cap. ad Falſariaram num.10. de Crim. falſi.* Tuſcus *Lit.I. concl.18. num.15.* Et propterea in Epiſcopo non præſumitur ignorantia eorum, quæ fiunt in Diœceſi propter viſitationes, quas ſtatutis temporibus obire tenetur. *Dec. conſ.118.n.2. Lap. alleg.50.* quos ſequitur *Rota deciſ.63. num.6. Coram Penna.* Pariter in eo facti ignorantia non præſumitur, qui tenorem inſtrumenti habet quod negotium continet cum omnibus ſuis qualitatibus, *l. non ferendus ff. de tranſact.* Bartol. *in l. Cum hæres ff. de lib. leg.* Surdus *conſ.150. num.30. Rota dec.90. num.13. tom 2. par.4. recent.* Sic neque eorum, quæ ſpectant ad plurium intereſſe, vt ſupra dicebatur præſumitur ignorantia. *Rota deciſ. 1459. num.14 coram Seraphino.* In vendente quoque ignorantia rei venditæ non præſumitur, prout probauit Rota *deciſ.180. num.3. coram Millino.*

495 In illis autem caſibus in quibus ignorantia præſumitur non valet huiuſmodi præſumptio in foro externo, niſi allegetur. Fagnan. *cap. ſignificatum num. 2. de Regular.* Alias vero præſumptio ſcientiæ non eſt iuris, & de iure, vt non admittat probationem in contrarium. Propterea, quod in dubio admittatur probatio ignorantiæ dixit Panorm. *cap.2. num.9. de Conſtit.*

496 Quando igitur aliquis intentionem ſuam fundat in ignorantia, eam probare debet. Neque enim de facili creditur allegranti ignorantiam. Panorm. *cap.1. num. de poſtulat.* ſed illam probare debet, ſiue verè, ſiuè præſumptiuè Felin. *cap. Negligenti col.2. de Præſcrip.* Seraph. *deciſ.916. n.11.* & quidem plenè probanda eſt. *Rota deciſ.342. num.2. p.2 recent.* vbi *num.3.* quod ignorantia debet eſſe probabilis & iuſta, & quod ad ignorantiā probandum non ſufficit generalis præſumptio ex *regula Præſumitur, de reg. iur. in 6.* dum contrarijs coniecturis eliditur, quia ſtantibus coniecturis ſcientiæ, ignorantia non eſt probabilis. Bart. *in l. ſi cui §.1. num.3. ff. de accuſat.* Et quod ſufficiat huiuſmodi coniecturas eſſe remotas, & quod ſola coniunctio ſanguinis ſufficiat ad hoc vt ignorantia non ſit omnino probabilis dixit. *Rota deciſ.238. num.20. par.8. recent.*

497 Et ideo quando ignorantia non eſt veriſimilis præſumitur ſcientia, vnde probatio dicitur vera, & non præſumpta. *Rota deciſ.156. n15. p.8. recent.* Quæ pluribus citatis latè probat Rubeus in Annot. *ad deciſ.3. num.68. & ſequent. ib. d. nu.70. & 71.* quod ignorantia non dicitur excuſabilis quando quis habuit notitiam in genere, & tenebatur inueſtigare. Nam & quilibet tenetur quærere iura ſua, *& num.85.* aduertit, quod quando dicitur, quod fundans intentionem ſuam ſuper ignorantia debet illam probare non ex ſola præſumptione generali, & non ſolis præſumptiuis probationibus, ſed plenis, id intelligitur, ſi afferatur vna ſola præſumptio, vel coniectura, ſvel plures debiles, & imperfectæ, ſecus ſi plures concurrant efficaces, & perfectæ, nam tunc probatio non dicitur præſumptiua, ſed vera, & concludens *Rota in Ciuitat. Caſtelli honorum 18. martij 1611. coram* Carlin. Morquemon. *ſeu dec. 336. num. 4. p.1. recent. & in* Oicen. Archidiacon. 10. *Iuny 1602. coram Lancelloto.* Quia nec incogniti iuris eſt aſſerere, quod cumulatis præſumptionibus, & coniecturis ſimul iunctis oriatur pleniſſima ignorantię præſumptio & omnibus numeris abſoluta.

498 Verum conſiderandum, quod cum ignorantia ſit quid priuatiuum eius directa probatio, ſi non impoſſibilis iuxta legem Azor. *C. de probation.* difficillima tamen erit, vt adnotauit idem Rubeus *nu.88.* ex pluribus relatis à Franciſ. Viuian. *deciſ.* Baren. 505. *nu. 21. l. 2.* Oſach. *deciſ. Pedemon. 101. num. 24.* & Coſta *de iuris, & facti ignorantia inſpect. 84. num.1.* Vnde eſt, quod iudex nequit in illis caſibus mordicus inſiſtere requirendo liquidiſſimam aliquam probationem, cum non debeat euidentiam prætendere in rebus difficillimæ probationis, ſed ſatis eſt humana certitudo per Socum *l.3. de inſt. & iur. q.4. a.3. verſ.* ſuperſunt autem.

Ad-

499 Admittenda igitur eſt probatio ignorantiæ in dubio Gloſſ. *hic in 6. notab.* Panorm. *cap. 2. de conſtit. num. 9.* & ibi Felin. *num. 10.* Sylueſ. *v. lex. q. 7.* Et ideo audiendus eſt, qui ignorantiam vult probare *cap. 2. de conſtit.* Sylueſ. *v. ignorantia n. 13.* Tabien. *num. 4.* Armill. *nu. 8.* Et in genere loquendo probatur iuramento eius, qui ſe ignorare dicit, cum ſit quid exiſtens in mente, & inter cordis penetralia latens Gloſſ. *cap. Si vero, cl. 2. de ſent. excom. ver. propria* Nauar. *conſ. 1. de conſtit. num 6. & 7. in p. edit.* Couar. *2. var. cap. 19. num. 1. ver. 3. admittenda eſt.* Maſchard. *de probat. concl. 831. nu. 1.* *Rota dec. 19. num. 3. de dolo in nou. & dec. 621. nu 4. p. 1.* Panorm. vbi ſupra, *& cap. Innotuit num. 22 de elect.* Tabien. *v. ignorantia num. 4.* Reuerendiſs. Fagnan. *cap. Nobis num. 78. de ſimonia.* Rubeus vbi ſupra *n. 68.* Sanchez *de matrim. l. 9 diſp. 32. n 5.* Quod tamen verum eſſe admittitur, vbi aliunde ex alijs præſumptionibus non probetur ſcientia, tunc enim non ſufficit iuramentum ad probandam ignorantiam, quod Caſtro *l. 2. de leg. pœnal. cap. 14.* intelligit, quando coniecturæ eſſent nimis euidentes, vt rem ipſam quaſi indice demonſtrare viderentur. Non enim facile credendum eſt, adeo quempiam eſſe ſuæ ſalutis immemorem, vt peierare velit. Sic enim, & Couar. *reg. poſſeſſor. 3. p. §. 4. ver. 10.* ait non ſatis eſſe iuramentum dicentis ſe ignorare, quando aduerſus eum eſſet magna iuris præſumptio ex longi temporis præſcriptione. Sanchez vbi ſupra.

500 Verum arbitrarium eſſe, an iudex admittere poſſit iuramentum tanquam ſufficiens ad probandam ignorantiam dixerunt Panorm. *cap. 2. num. 9. de conſtit.* & ibi Felin. *num. 12.* Dec. *num. 18.* vbi quod hæc probatio non debet admitti, niſi in ſubſidium defectus alterius probationis. Bero. *ibid. num. 54.* *Card. in Clem. 1. q. 8. de conſanguin. & in Clem. 2. in fin. de pæn.* Menochius *de arbit. lib. 2. cent. 2. caſu 186. num. 6.*

501 Sed omnino puto diſtinguendum eſſe inter ignorantiam iuris, & ignorantiam facti. Nam de ignorantia iuris ſufficienter iuxta morem curiæ promulgati loquendo, quamuis ignorantiam iuris promulgati probari iuramento affirmauerint Gloſſ. *cap. Propoſuiſti v. non probatur ad fin. diſt. 82. Et cap. Qui & humanis in fin. 12. q. 2.* Nihilominus dicendum eſt potius præſumi ſcientiam legis promulgatæ, niſi ignorantia aliunde probetur. Innoc. *cap. 2. nu. 2. de conſtit.* Vehemens enim coniectura ſcientiæ legis eſt legis promulgatio. Sanchez *d. diſp. 32. num. 5.* Probatur vero ignorantia iuris, probata abſentia à loco promulgationis, vel diuulgationis ipſius legis, vel ex alia conſimili cauſa, ex qua etiam elidatur præſumptio ſcientiæ, & quæ iuſtam ignorantiæ cauſam præſtare ſolet. Bal. *cap. 2. de Conſt.* & ibi Panorm. *num. 10.* Felin. *num. 19.* *Dec. in fin.* Berous *num. 54.* Sicut probaretur iuſta ignorantia, ſi probaretur ætas infantiæ, quoniam illa, quidquid videt, ignorat *l. 1. §. impuberes C. de falſa monet.* *Menoc. d. caſu 186. num. 16.* D. Anton. *p. 1. tit. 20. v. ignorantia* Cæterum non tam facile dari poteſt caſus, in quo per ſolum iuramentum probari poſſit iuris promulgati ignorantia poſt tempus à iure ſtatutum, ad hoc vt ius cenſeatur deueniſſe in notitiam ſubditorum. Iuramento quoque fieri vt ignorantia non præſumatur affectata aduertit Tabien. *v. ignorantia num. 4.*

502 Facilius vero admitti debet iuramentum ad probandam ignorantiam facti: quamuis neque hæc probatio admitti debeat niſi deficiente alia probatione *l. 2. §. Diuus cl. 1.* de iure Fiſci, & tradunt DD. *ad cap. 2. de probat.* Tabien. *v. ignorantia num. 4.*

503 Alios autem caſus in quibus ad probandam ignorantiam non ſufficit iuramentum numerat Menoch. videndus *d. caſu 186.* Nimirum quando allegatæ ignorantiæ aduerſatur aliqua iuris præſumptio, vt quia factum ſit publicum, & notorium. Quod fortius procedit, ſi præſumptio ſit iuris, & de iure, vt probat Felin. *d. cap. 2. de conſt. num. 12.* Rom. *conſ. 481. num. 10* Et idem eſt, ſi adſit vehemens ſuſpicio. Et fortius dicendum eſt, ſi per aduerſarium probata ſit ſcientia. Tunc enim ceſſat aſſertio ignorantiæ, cum probata eſt ſcientia. *Rota dec. 233. num 3. & 238. num. 4. tom. 2. par. 4. recent.* Tabien. *v. ignorantia num 4.* vbi lex, vel factum eſt publicè notum.

504 Secundo non eſſe admittendam probationem iuramenti ſolius, quando agitur de præiudicio tertij Felin. *d. 2. num. 34.* *Dec. propè finem.* Tabien. *v. ignorantia num. 4.* Niſi vel adſit ſimul alia præſumptio, vel præiudicium ſit leue Panor. *cap. Quoſdã in fin. de præſump.* Berous *d. c. 2. de conſt. in fin.*

505 Tertio multi DD. idem dicendum arbitrati ſunt, vbi ſtatutum prohibet allegare ignorantiam. Tabien. *v. ignorantia num. 4.* Verum ſi daretur tale ſtatutum omnino intelligendum eſſet de ignorantia craſſa, quia alias eſſet iniquum, & legi naturali, & diuinæ aduerſaretur, quæ excuſationem iuſtæ ignorantiæ admittit, vt latè probat *Menoc. citatus v. & ſeq.*

506 Quarto non ſufficit iuramentum ad probandam ignorantiam, & eius iuſtitiam Felin. *d. cap. 2. de conſtit. num. 16.* iuſtitia enim ignorantiæ, & actus eam iuſtificantes non conſiſtunt in animo allegantis ignorantiam, ſed externi ſunt, & probari debent iuris probationibus. Felin. *d. num. 16.* Card. *conſ. 4. & conſ. 36.*

507 Nedum ergo iuramento ſed alijs probationibus probatur ignorantia etiam coniecturis. Grat. *diſcep. 118. num. 13.* Sed & ſcientia coniecturis probatur, & ex qualitate perſonæ v. g. ſi ſit iuriſperita, ex coniunctione ſanguinis, ex ſimul cohabitatione, & ex rei notorietate ſimul ſumptis probari ſcientiam concludenter, quamuis ſingula non ſufficerent, cenſuit *Rota dec. 25. num 24. part. 9. recent.*

508 In dubio autem vbi omnibus ponderatis remaneret dubium, an ſit potius ignorantia, quam ſcientia, ignorantiam præſumendam eſſe, quia ignorantia præſumitur, vbi ſcientia non probatur tradiderunt Grat. *diſcep. 35. num. 41.* *Rota dec. 181. num. 7. p. 7. recent.* Et quia in dubio ignorantia non dolus præſumitur. Salleles *l. 5. cap. 7 reg. 418. n. 99. ex S. Aug. l. 1. de Trinit.* Quod in delictis rectè procedit, ſed in materia iuſtitiæ multa conſiderare deberet iudex, & maximè quod in dubio tutior eſt pars poſſidentis. Vnde verè ſic eſt, quod in huiuſmodi caſibus prudens arbitrium iudicis decernere debet.

509 Tandem vero aduertitur, quod vbi ignorantia præſumitur, transfertur onus probandi ſcientiam in aduerſarium vt aduertit *Rota dec. 916. num. 10. & 12. coram Seraphino* D. Anton. *p. 1. tit. 20. v. ignorantia.*

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

510 *Epiſcopus non poteſt aliquid ſtatuere contra ius Pontificium, & immunitatem, & priuilegia.*

511 *Epiſcopus ſtatuta condere poteſt.* 512.

513 *Etiam ligantia laicos.*

514 *Epiſcopus etiam in Synodo poteſt edere ſtatuta ſine conſenſu Cleri, licet non ſine conſilio Capituli.*

515 *Conſuetudine praſcribi poſſet, vt Epiſcopus edat ſtatuta ſine conſilio Capituli.*

516 *Statuta Epiſcopi ſynodalia ſunt perpetua.*

517 *Epiſcopus extra ſynodum edit ſtatuta, ſed non ſunt perpetua niſi fiant de conſilio Capituli.*

518 *Legatus Papa edit ſtatuta perpetua.*

519 *Potius ſeruandum ius commune, quam ſtatutum Epiſcopi.*

520 *Statutum etiam contra futura delicta pœnas ſtatuit.*

In dubio verba ſtatuti potius intelligi debent vt dent formam futuris negotijs. 520.

521 *Epiſ. per ſtatutum non poteſt excommunicare habentem priuilegium vt excommunicari non poſſit.*

522 *Epiſcopus in loco exempto non erigit tribunal.*

523 *Epiſcopus extra Diœceſim non poteſt ligare: Hoc quadrupliciter exponitur.*

524 *Statutum Epiſcopi non ligat exiſtentes extra territorium.*

Contra abſentem fertur ſententia ab homine. 524.

525 *Territorium quid ſit.*

Pralati exempti habent territorium. 525.

526 *Duæ negationes non ſemper affirmant.*

Cap. Vt animarum 2. §. Statuto de Conſtit.

510 POnitur in hoc §. 2. regula principalis, quæ eſt, quod ſubditus Epiſcopi exiſtens extra territorium non ligatur eiuſdem Epiſcopi ſtatuto.

511 Hic igitur ſupponitur Epiſcopum poſſe condere ſtatuta etiam pœnalia Gloſſ. Archid. *num.* 1. Anchar. *num.* 9. Dom. *num.* 6. Franc. §. *ſtatuto num.* 5. Barb. *num.* 15. Crot. *num.* 3. Marſ. *nu.* 8. Gom. *n.* 50. Quamuis enim, vt hic habent Anchar. *num.* 9. Franc. §. *ſtatuto num.* 7. Domin. *num.* 25. Epiſcopus non poſſit ferre leges aut ſtatuta contra ius diuinum, aut Canonicum *cap. inſtitutionis* 25. *q.* 2. *& cap. cum ſimus* 9. *q.* 3. *Clem. Ne Romani, de elect.* alioquin poſſet puniri *cap. Denique* §. *fin. diſt.* 4. *Clem.* 1. *de atat. & qual.* Martinez *p.* 2. *q.* 90. *a.* 3. *dub.* 2. §. *ſecundo ſequitur.* Et poſſet dici periurus. Panorm. *in cap. Ego N. num.* 3. *de iure iur.* & quidquid ſtatueret contra Canones eſſet nullum *cap. quod ſuper, de maior. & obed.* & ibi Felin. *nu.* 12. Panorm. *in cap. fin. num.* 9. *de conſuet.* Dec. *in rubr.* 2. *de Conſtit. in fin.* Gratian. *diſcept. forens cap.* 894. *num.* 14. *&* 15. Rochus de Curte, Henriq. Bott. de Synodo, Anguian. Alzed. Loter. Sperell. Vgolin. Marta, quos ſequit. Barboſa *de off. Epiſcop. alleg.* 93. *num.* 20. Piaſec. in Praxi *p.* 2. *cap.* 1. *a.* 2. *num.* 2. Ciarlin. Controuerſ. Forens *cap.* 61. *num.* 27. Vnde non valeret ſtatutum, quod non poſſet appellari à ſententia ſua. *Cap. venientes de iure iur.* Bal. *in cap. Cum omnes, de Conſtit.* Anchar. *cap. Canonum ſtatuta q.* 11. *eod. tit.* Feder. de ſenis *conſ.* 17. Quem ſequitur Archaran. hic *num.* 9. Sicut nec poteſt ſtatuere contraria legibus Pontificijs *cap. omnia* 25. *quaſt.* 1. *cap. Cum inferior. de maior. & obedient, cap. Venientes, de iure iur and. Clem. Ne Romani, de elect.* Quemadmodum nec contra ſtatuta confirmata à Papa cum præcepto ſpeciali, vt obſeruentur, ita quod ſtatutum iam cenſeri debeat Papale, Scrapin. *dec.* 538. *n.* 1. ex Felin. *in cap. Cum acceſſiſſent num.* 4. *de conſtit. &* Dec. *ibid. num.* 3. Neque contra immunitatem Eccleſiæ, vnde nec quantum ad propriam perſonam poſſet renunciare libertati in fauorem totius cleri inductæ, nec aliquem ex Clero ſuo poteſt ſubijcere iuriſdictioni laicali *cap. Decernimus, de iudic.* Item nec poteſt priuilegijs conceſſis à Sede Apoſtolica derogare, vel contra ea aliquid ſtatuere, *cap. Verba nobis, de locato.* Item neque contra conſuetudinem generalem legitimè præſcriptam, quæ vim habet legis generalis *l. de quibus ff. de legibus.* §. *ſine ſcripto Inſt. de iure nat. cap. conſuetudo diſtinct.* 1.

512 Nihilominus Epiſcopi, & alij inferiores Prælati iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & vniuerſalem habentes ſtatuta condere poſſunt, tum ius naturale, aut commune declarando; tum vel addendo pœnam contra tranſgreſſores iuris naturalis, aut communis, vel pœnam à communi iure ſtatutam augendo, *vt cap.* 1. *de locato.* Tum circa materiam indifferentem, quæ eſt præter ius naturale, aut commune præcipiendo, & prohibendo etiam ſub grauibus pœnis *cap. prodeſt.* 23. *q.* 5. Et ſic conformiter ad ius commune ad bonum commune promouendum, & vitanda ſcandala poſſunt ſtatuta edere *cap. Catholica* 11. *diſt. cap.* 1. *iuncta gloſſ. v. generaliter, de conſecrat. d.* 3. *cap.* 2. *de maior. & obedient.* & in præſenti Decretali, vbi DD. ſupracitati, & Panor. *in cap.* 2. *de maior. & obed.* & docent Canoniſtæ communiter *ad cap. cum omnes. & cum acceſſiſſent ſupra de conſtit.* Vbi Panor. Decius, & Hoſtien. Sylueſ. *v. lex queſ.* 4. & ibi alij Summiſtæ Suarez *l.* 4. *de legibus cap.* 4. Barboſa *de off. & poteſt Epiſcopi alleg.* 93. *num.* 23. & plures alij apud illum Ciarlin. *controu. forenſ. cap.* 61. *num.* 8. Piaſec. *part.* 2. *a.* 2. *n.* 1.

513 An vero Epiſcopus ſuo ſtatuto poſſit obligare laicos, Gomez *num.* 32. exiſtimat, quod textus iſte intelligi debeat de Clericis, & quod ex eo non poſſit colligi, quod Epiſcopus poſſit ſtatuere contra Laicos, & ideo *num.* 33. ait, quod Epiſcopus in foro contentioſo non poteſt ligare Laicum ad peccatum per ſuum ſtatutum, niſi ob negligentiam iudicis ſecularis, vel niſi in foro conſcientiæ, qui non circumſcribitur loco. Sed dicitur quod Papa, & Epiſcopi, qui dati ſunt paſtores vt oues Chriſti ducant ad caulas paradiſi poſſunt ſtatuere contra Laicos ad excluſionem eorum, quæ impediunt à conſecutione vitæ æternæ, & ideo ad excluſionem peccati, & eorum quæ diuinum cultum aut ſalutem animarum impedire poſſunt *cap. Nouit. de Iudic.* Dom. & Franc. Marſ. *num.* 8. Neque obſtat quod poteſtas Laica, & Eccleſiaſtica ſint diuerſæ, quia bene ſtat, quod idem ſit materia diuerſarum poteſtatum. Et ſic Laici Principis eſt excludere peccatum, vt eſt malum naturale con-

traetum

trarium publicæ paci, & humanæ tranquillitati. Sed & Prælati Eccleſiaſtici eſt attendere, ne per peccatum ſalus æterna impediatur. Panor. *cap penult. num.5. de conſuetud.* Nec verum eſt, quod hic textus loquatur ſolum de Clericis, quia loquitur abſolutè de ſtatuto Epiſcopi in ordine ad quoſcumque, quos ligare poſſit.

514 Duplicis vero generis ſunt leges ſeu ſtatuta Epiſcopalia. Alia enim ſunt edita in Synodo Diœceſana, & alia extra Synodum. Tenentur enim Epiſcopi ſingulis annis Synodos habere ex decreto Concil. Trid. *ſeſſ. 24. cap. 2.* Quamuis vero Epiſcopi teneantur ad ſumendum conſilium Capituli pro ſtatutis condendis, tamen non tenentur ad habendum eius conſenſum, & ſic accepto Capituli, ſeu Cleri conſilio in Synodo, poteſt Epiſcopus contra id, quod indicauit maior pars decernere, & ſtatuere, & eius ſtatuto ſtari debet, prout declarauit S. Cong Concilij apud Quarantam, v. Synodus Diœceſana, & Piaſecium *p.2. n. 2. num.* 8. ſub his verbis. *Illuſtriſs. & Reuerendiſſ. D. vti Frater. Sacra Congreg. Illuſtriſſ. PP. qui Trident. Conc interpretando à S. D. N. præfecti ſunt, per libellum Amplit. tuæ nomine porrectum conſulta reſpondit, eamdem Amplit. tuam in Synodo Diœceſana facere poſſe conſtitutiones abſque conſenſu, & approbatione Cleri, debere tamen requirere conſilium Capituli, licet illud non teneatur ſequi, niſi in caſibus à iure expreſſis, non obſtante, quod ex forma Roman. Pontif. in celebranda Diœceſana, & Prouinciali Synodo expreſſè habeatur, vt conſtitutiones in Synodo publicandæ à Patribus per verbum placet confirmentur, cui Congreg. ſententiæ Amplitudo tua inhærens in ſuam Synodum nouiter peragendam incumbat, & benè valeat in Domino, quem vt illi, in huiuſmodi Paſtoralibus ac ſalutaribus munijs ſua gratia ſemper adſit, ex animo rogamus. Romæ die* 17. *Aprilis* 1592. Et hæc fuit etiam ſententia antiquorum Canoniſtarum. Quod enim in edendis ſtatutis Epiſcopus teneatur adhibere conſilium Capituli habetur ex Alex. 3. *in cap. Quanto* 5. *de ijs, quæ fiunt à Prel.* & docuerunt ibi Panorm. *num.*4. Io. Andr. & Anchar. in ſuperiori *capit. Hoſtien. in cap. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte Cap. Rota deciſ.* 615. *p.*1. diuerſorum & coram Verall. *dec.*305. *par.*1. Et iterum Panorm. *in cap. At ſi Cler. §. De adulterijs num.*17. *de iud. & in cap.*1. *num.* 3. *de capell.* Monach. Archid. ſupra *cap.*1. *num.* 13. in hoc *tit.* Felin. *cap. quod ſuper his de maior. & obed.* Barboſa *de off. Epiſ. all.*93. *n.*24. Ciarlin. controuerſia For. *cap.* 61. *num.*12. Bonac. *de leg. diſp.*1. *q.*1. *p.*2. *num.*5. Et ita ſolus Epiſcopus in Synodo habet votum deciſiuum Sanchez *l.* 8. *de matr. diſp.* 17. *num.*33. latè hoc probans. Barboſa *de off. Epiſ. all.* 24. *num.* 3. Quem ſequitur Ciarl. *d. cap.*61. *num.*12. verè enim ſolus Epiſcopus eſt legiſlator in Synodo, & cæteri illi aſſiſtunt vt conſultores.

515 Ex eodem vero Hoſtien. in ſumm. de his, quæ fiunt a Præl. *num.*2. arbitratur Piaſec. *d. a.* 2. *num.*8. quod ſi adeſſet conſuetudo in contrarium eſſet irrationabilis, nec tenenda, quia nimirum Capitulum poſſet allegare cauſas, ex quibus Epiſcopus moueretur ad ſequendum meliores rationes pro expeditione. Sed non ita de facili improbandæ ſunt conſuetudines. Et antequam per ius poſitiuum fuiſſet ordinatum, vt Epiſcopus ſtatuta non ederet ſine conſilio, id facere poterat ſine aliqua culpa; vnde id facere nec eſt peccatum, nec nutritiuum peccati, & per nouam legem poſſet id licere, ideo etiam conſuetudine poſſet præſcribi, Crotus hic *num.* 4.

516 Huiuſmodi vero ſtatuta edita in Synodo Diœceſana eſſe perpetua nec deficere mortuo Epiſcopo habetur ex Gloſſ. *hic in ver. ſtatuto Epiſ.* & aduertit Barboſa *num.* 16. *& de off. Epiſ. alleg.* 93. *num.*24. Et de his ſtatutis intelligitur antiquorum DD. ſententia *in cap fin. de off. Deleg. & in hoc cap. aſſerentium*, Epiſcopum poſſe edere perpetua ſtatuta, quod & voluit Fane. *hic n.6.* Bartol. Vgol. & Fuſch. quos refert, & ſequitur Ciarl. *d. cap.* 61. *num.* 6.

517 Verum etiam extra Synodum poteſt Epiſcopus leges condere, & ſtatuta facere, Suarez. *lib.*4. *de leg. c.*5. *nu.*2. Martinez. *p.* 2. *q.*90. *a.*2. *dub.* 2. §. *Tertio ſequitur* Vaſquez. *p.* 2. *diſp.* 153. *c.* 2. Bonac. *de leg. d.*1. *q.*1. *p.*2. *num.* 5. Qui DD. tenent abſolutè Epiſcopum poſſe leges huiuſmodi condere etiam ſine conſilio Capituli: Quod tamen limitat, & explicat Ciarlin. *d. cap.*61. *num.*12. vt ſit verum non de ſtatutis Synodalibus, ſed de ædictis, vel bannimentis, & edictis Epiſcoporum, quæ fiunt extra Synodum, quæ quidem non continent ſtatuta perpetua, ſed quæ morte Epiſcopi euaneſcunt. Nam certè Epiſcopi ſunt in hac poſſeſſione promulgandi ædicta, & ordinationes ſuo tempore duraturas irrequiſito Capitulo & Clero. Et ſic huiuſmodi leges, ſi fiant accepto conſilio Capituli, erunt perpetuæ, etiam ſi fiant extra Synodum, Non enim ligantur Epiſcopi ad non edendas leges niſi in Synodo; quatenus vero non poſſint eas edere ſine Capituli conſilio, ſi hoc conſilium adhibeat, iam non eſt, vnde dicatur eas non eſſe perpetuas. Vſus vero habet, vt etiam ſine conſilio Capituli ſtatuta edant Epiſcopi, ſed ipſa non ſunt perpetua, ſed cum vita Epiſcopi deſinunt obligare. Si vero Epiſcopus Capituli conſilium accipiat, poterit nihilominus eo inuito, ſeu contra eius votum ſtatuta edere, cum non teneatur conſenſum Capituli obtinere, ſed ſolum eius conſilium petere, & audire. Crotus *num* 5.

518 Legatum etiam Papæ poſſe condere ſtatuta perpetua latè probat Maſcotus. *num.* 53. *&* 54.

519 Quod vero hic habet Barboſa *num.*15. ſcilicet, quod ſtatuta Epiſcopi, ſi ſint confirmata per Pontificem debeant magis obſeruari, quam ius commune, in proprietate ſermonis non eſt verum, quidquid in contrarium dixerint DD. ab eo citati. Nam vel ſtatutum Epiſcopi confirmatum à Papa eſt contra ius commune, vel non; ſi ſit contra ius commune, illud eſt ſeruandum, & non ius commune, quia tunc ius commune non obligat, ſed conſtitutio Pontificia derogans tunc iuri communi eſt ſeruanda. Si vero ſtatutum non eſt contra ius commune, vtrumque eſt ſeruandum, cum poſſit vtrumque ſeruari. Vbi vero concurrant ſtatutum Epiſcopi etiam confirmatum à Papa, & ius commune in caſu in quo Papæ confirmatio iuri communi non derogat, ius commune eſt ſeruandum, & ſic vbi ius commune viget, magis eſt ſeruandum, quam ſtatutum Epiſcopi etiam per Papam confirmatum.

520 Sic igitur cum Epiſcopus poſſit edere ſtatuta datur in textu exemplum de Epiſcopo ſtatu-

Digitized by Google

ente, vt ſi quis furtum fecerit ſit excommunicatus. In quo duo adnotantur; Primum ex Gloſſ. quod licet per ſententiam non poſſit quis excommunicari vel puniri pro futuro delicto, bene tamen hoc fieri poteſt per modum ſtatuti; ſic enim de facto Pontifices, & Prælati præcipiunt, ne aliquid fiat ſub pœna excommunicationis etiam ipſo facto, & iure incurrendæ. Secundum ex Dominico *num.* 25. & Franc. *num.* 9. Marſ. *num.* 59. quod in dubio verba ſtatuti potius debent intelligi vt dent formam futuris negotijs, quam præteritis, vt in *cap.* 2. *ſupra de Conſtit.* Gloſſ. *in verb. receperint, & cap.* 1. *infra de Cler. non reſidet.* Marſ. *num.* 59. Quando tamen ſtatutum loquitur ſuper remiſſione pœnarum, puta ſi ſtatutum dicat, quicumq; fuerit bannitus ſoluendo decem liberetur, dubiũ eſt, an intelligatur etiam de his, qui ſoluerunt ante factum ſtatutum, & de illis etiam intelligi ex Gloſſ. *in l. Cum in ſecundo ff. de iniuſto teſtamen. in fin.* docet Petrus de Anchar. *hic oppoſ.* 10. *num.* 9. Sed negat Marſ. *num.* 60. poſt Imolam, & Domin. Poteſt vero Epiſcopus ſtatuere, & ſtatuendo prohibere delicta futura etiam ſub pœna excommunicationis. Imo hic diſtinguunt Archid. *num* 3. & Franc. §. *ſtatuto num.* 7. inter excommunicationem latam à iure, & ab homine. Nam licet priuilegiatus, vt non poſſit excommunicari, non poſſit excommunicari ab homine, poteſt tamen excommunicari à iure. Quia nimirum poteſt ſtatutum ferri ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ſub quo ſtatuto comprehendatur etiam, qui alias ex priuilegio non poteſt excommunicari. Et ſic ſtatuto Epiſcopi, quo prohibet aliquid ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ ſubditur etiam is, qui habet priuilegium, vt non poſſit excommunicari. Et hoc idem voluit Franc. *infra cap. Ne aliqui, de priuileg.* Ratio autem, quam affert Archid. eſt, quia excommunicatio lata per ſtatutum non eſt excommunicatio hominis, ſed iuris; inter has excommunicationes vero diſtinguit Canon. *cap. Nullus* 3. *q.* 4. Verum cùm ſit indubitatum dari plura diſcrimina inter excommunicationem iuris, & hominis, hæc doctrina non applicatur in præſenti. Quia reſpectu priuilegiati pœna illa excommunicationis cum ſit contra ius priuilegij non eſt ſententia iuris, nec eſt à canone, vel à iure, ſed ab homine arrogante ſibi contra ius, quod ſibi non conuenit, ſed eſt prohibitum. Ideo eſto Epiſcopus ſtatuto ſuo poſſit obligare exemptum in aliquo caſu, & illum punire, ſi tamẽ exemptus habet priuilegium, vt non poſſit excommunicari, ſtatutum Epiſcopi præcipientis ſub pœna excommunicationis eſt nullum quantum ad cenſuram reſpectu talis priuilegiati, licet ſit validum quantum ad alias pœnas, vt ſatis expreſſè habetur infra *in cap.* 1. §. *Iueas & not.* Gloſſ. *in v. quantum ad iſta, & alij DD. de priuileg.*

522 Habet verò Epiſcopus ſuper totam Diœceſim plenam iuriſdictionem, & in quacumque illius parte poteſt erigere tribunal, & iudicium exercere; non tamen in loco exempto, licet intra confines Diœceſis exiſtente. *cap. Cum Epiſcopus, inf. de off. Ordin.* Gloſſ. *in v. Diœceſim.* Dom. *nu.* 10. Barboſ. *num.* 17.

523 Sed extra Diœceſim non habet iuriſdictionem, & ligare non poteſt. Hæc tamen regula quadrupliciter exponitur à Franc. § *ſtatuto num.* 12. Primo vt referatur ad non ſubditos, & hoc eſt clarum, ſi non ſubditus ſumatur formaliter, ita vt non ſit ſubditus nedum ratione domicilij, ſed nec ratione delicti, aut rei exiſtentis in Diœceſi, de qua re ſermo habendus erit infra *cap.* 1. *de priuil.* & videri poteſt Innoc. *in cap.* 2. *de dilat.* Secundo poteſt regula referri ad ſubditum exiſtentem infra territorium, contra quem ſuus iudex non poteſt ſtatuere pro re extra territorium exiſtente, *l. Cum vnus* §. *is qui ff. de reb. auct. iud. poſſid.* Tertio reſpectu ſubditi, qui non poteſt cogi parere ſuo iudici exiſtenti extra territorium, niſi in caſu *Clem.* 1. *de for. competen.* Et ibi per Gloſſ. *in v. temporalem.* Quarto poteſt referri ad ſubditũ exiſtentem extra territorium, qui ſtatutis ſui iudicis non ligatur. Et in hoc quarto ſenſu loquitur hæc Decretalis.

524 Vnde hæc eſt regula principalis contenta in ſecunda parte huius textus, quod ſubditus exiſtens extra territorium non ligatur ſtatutis ſui iudicis aut ſuperioris ordinarij. Hoc tamen non intelligitur de ſententia in particulari à iudice lata. Quia ſicut de delicto commiſſo in territorio & exiſtente ſubdito extra territoriũ poteſt cognoſcere iudex territorij, qui poteſt etiam citare abſentem; ita ſi ille ſit contumax poteſt à ſuo iudice excommunicari *cap. cum ſit, de appellat.* & ad alias pœnas damnari. Sed regula intelligitur de ſtatuto, & de excommunicatione, aut alia pœna lata per ſtatutum, vt poſt Innoc. *cap. fin. ſupra de foro competent. & per* Io. Andr. *in reg. Cum ſunt partium, infra de reg. iur. & in cap. Romana* §. *contrahentes inf. de foro compet. docet.* Franc. *hic* § *ſtatuto num.* 13. Et ſic ſtatutum, vel ſententia generalis lata per modum ſtatuti illa eſt, quæ non ligat ſubditum extra territorium exiſtentem. Sicut patet etiam *in cap. conſtitutis el p. ſup. de teſtib. Et in cap. Ad noſtram el.* 2. *ſupra de iure iur.* Barb. *hic num.* 9. per Tiraquel. *in l. ſi vnquam, v. reuertatur num.* 440. *C. de reuocan. donat.* Tamburin. *de iure Abb* t. 1. *diſp.* 16. *q.* 1. *num.* 7. vbi ex Suarez *l.* 4. *de leg. cap.* 8. colligit, & benè, quod nec priuilegium extra territorium concedẽtis ſuffragatur. Iuriſdictio enim adhæret territorio ſicut nebula in tota paludè, vt per Greg. Cabed. Pariſ. Curt. & Octau. Gloriz. notat idem Barb. *n.* 10.

525 Territorium autem eſt vniuerſitas agrorum infra fines cuiuſque Ciuitatis, ex eo dictum, quod magiſtratus eius loci infra eos fines terrendi ideſt ſubmouendi ius habet Gloſſ. & Io. Monac. *num.* 4. Anchar. *num.* 10. An autem Prælati inferiores Epiſcopo territorium habeant? Videtur enim quod non habeant *ex cap. Cum contingat, de foro competent.* Et eſt verum de Prælatis non exemptis. Nam Prælati exempti cum ſuis ſubditis territoriũ habent, vt probat Domin. *num.* 19. per Io. de Lign. & Greg.

526 Vbi igitur ſubditi Epiſcopi extra territorium ſeu diœceſim exiſtant, transgredi poſſunt eius mandatum impunè id eſt ſine pœna, vt explicat Gloſſ. Habetur autem ex hac textus particula, quod duæ negationes non ſemper faciunt affirmatiuam. Quando ſcilicet referuntur ad diuerſa, ſicut in præſenti dum dicitur non paretur impunè, prima negatio reſpicit obedientiam, & ſecunda reſpicit pœnam, ideo vtraque negatio negat, & eſt ſenſus, quod non incurrit pœnam, qui extra territorium exiſtens non paret ſtatuto iudicis territorij. Io. Monach. *num.* 5. Anch. *num.* 5. Dom. *num.* 25

Franc.

Franc. §. *ſtatuto num.*12.Probus ad Io. Mon.*nu.*14. *&* 15. vbi latè de hac re.

SVMMARIVM.

527 *Opinio Cyni.*

528 *Statutum Epiſcopi, licet diſponat de re alias prohibita, non ſe extendit extra Diœceſim.*

529 *Ad hoc vt ſubditus ligetur pœna ſtatuti non ſufficit, quod inchoet delictum intra Diœceſim.*

530 *Probatur hoc multis exemplis: Qui ex loco Diœceſis occidit extra Diœceſim, non ſubditur ſtatuto diœceſano.*

531 *Sufficit quod actio mala, & paſſio inductiua mali effectus conſumetur intra diœceſim.*

532 *Qui intra diœceſim propinauit venenum ſubditur pœnæ ſtatuti, etiam ſi patiens extra diœceſim fuerit mortuus.*

533 *Qui percuſſit lethaliter intra Eccleſiam eſt homicidia ſacrilegus, licet vulneratus moriatur extra.*

534 *Omittens facere quod tenetur facere intra diœceſim, intra illam delinquit.*

535 *Quando materia delicti eſt intra Diœceſim actio & delictum eſt intra eandem.*

536 *Quid ſi Epiſcopus dicat, ſi quis fuerit compareat coram nobis, vel coram iudice loci.* 537.

538 *Statutum Epiſcopi non ligat delinquentem extra, etiam ſi id expreſſe decernat.*

539 *Epiſcopi ſtatutum condi poſſe ex iuſta cauſa, quod liget extra diœceſim, voluerunt aliqui.* 540.

541 *Vniuerſaliter ſtatutum Epiſcopi non ligat delinquentem extra territorium.*

542 *Decretalis loquitur de ſtatuto reſpectu delicti ſub conditione de futuro.*

Et non negat delinquentem extra poſſe puniri pœna iuris communis. 542.

543 *Delictum vt ſit extra diœceſim neceſſe eſt, quod motus ſit extra conſumatus.*

544 *Superior territorij non poteſt directè præcipere ne ſubditus exerceat mercaturam extra territorium.*

Intellectus l.Mercatores C.de comer. 544.

545 *Superior territorij poteſt præcipere ne res alienæ introducantur, vel propriæ extrahantur.*

546 *Superior territorij poteſt præcipere ne exteris intra vendantur arma, vel extrahantur à territorio.*

Intel. l.Nemo C.quæ res exportari &c. 546.

547 *Intellectus l.Romanæ gentis C.de Eunuchis.*

548 *Intellectus l.Finalis C.de pœnis.*

549 *Nihil iuſte præcipitur à ſuperiore territorij, niſi pro vtilitate ſpeciali ipſius territorij.*

550 *Superior territorij pœnam arbitrariam debitam pro delictis contra legem naturæ &c. poteſt per ſtatutum determinare.*

551 *Superior territorij non poteſt præcipere vt extra territorium fiat, vel non fiat aliquid.*

552 *Valet ſtatutum, vt ſubditus non conſentiat electioni ſine licentia.*

553 *Valet ſtatutum, vt ſubditus non accedat ad monaſterium exemptum.*

554 *Epiſcopus non poteſt per ſtatutum prohibere ne ſacerdos celebret extra diœceſim.*

555 *Prælati Regulares habent pro territorio totum mundum.*

556 *Superior territorij an poſſit ſtatuere aliquid in pœnam alterius.*

557 *Superior poteſt prodigo interdicere adminiſtrationem bonorum.*

558 *Statutum vt occidenti bannitum detur præmium obligat in vim contractus.*

559 *Abſens non tenetur legibus loci.*

QVAEST. SECVNDAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum indiſtinctè, & vniuerſaliter ſit verum, quod ſtatutum Epiſcopi non liget delinquentem extra Diœceſim.

527 VIdetur enim dicendum eſſe quod omnino liget. Nam Cynus in *l. extra territorium ff.de iur.omn.iud.* exiſtimans hanc decretalem proceſſiſſe ex ignorantia Canoniſtarum, vt ex eo id refert Anchar. hic *num.*7. ſimul vult, quod ſi ſtatutum Epiſcopi contineat aliquod iure naturali, diuino, vel communi prohibitum, liget etiam delinquentem extra Diœceſim. Quod probatur ex *l.Si quis in hoc genus C.de Epiſ.& Cler.* ex qua habetur, quod Laicus de delicto patrato intra Eccleſiam à Laico cognoſcit, licet Eccleſia non ſit de territorio Laici. Secundo ex *l.fin.de decret. ab ordine.* vbi morari extra territorium eſt delictum per ſtatutum introductum, & tamen ciuis delinquens extra territorium punitur pœna ſtatuti, vt dicitur ibi. Tertio ex *l.mercatores C. de comer.* Si detur ſtatutum prohibens mercatori exercere mercaturam extra territorium, ſi mercator non pareat, damnatur pœna ſtatuti. Quarto quia ſtatutum per quod alteratur pœna delicti, de iure communi videtur diſponere ſuper qualitate non ſuper ſubſtantia, nam ſubſtantia eſt ipſum delictũ; facilius autem abijcitur qualitas quam ſubſtantia. *l.in delictis, §.ſi detracta ff.de noxa.*

528 Eſt ergo hæc prima limitatio per quam limitatur à Cyno diſpoſitio huius decretalis, vt non habeat locum vbi ſtatutum Epiſcopi diſponit de eo, quod alias erat iure naturali, aut diuino, aut communi prohibitum, & quod in eo caſu ſtatutum liget etiam delinquentem extra Diœceſim; vnde ſi per ſtatutum contra delinquentem ſit impoſita excommunicatio, ſic delinquens ſit excommunicatus. Hæc tamen limitatio euidentiſſimè eſt contra textum, qui loquitur de ſtatuto imponente excommunicationem contra furtum patrantem; conſtat vero furtum eſſe lege naturali prohibitum; & tamen decretalis iſta vult quod ſtatutum Epiſcopi ſub pœna excommunicationis non liget furantem extra diœceſim. Quamobrem dicendum eſt decretalem verificari de omni ſtatuto etiam prohibente ſub pœna ſpeciali id, quod alias eſt prohibitum alia lege, ita quod delinquens contra ſtatutum nec debeat in eo caſu, nec poſſit puniri pœna ſtatuti. Et v.g. ſi hæc pœna ſit excommunicatio, talis delinquens ob ſtatuti prælati violationem nec ſit, nec declarari poſſit excommunicatus. Gloſſa *v.furtum.* Archid. *num.* 3. Io. And. latè *n.*3. Anchar.*num* 7.Domin.Franc.*num.*14.Barboſa *num.*5.& apud eum Ioſeph.Peruſ.& Spin.Panorm. *cap.à nobis el.p.nu.*11.*de ſentent. excom.* & ibi Felin.

*num.*3.Bonac.*num* 8.Fagnan.*num.*8. Couar. *in cap. Alma mater p.*1.§.10.*num.*3. Suarez *de cenſ.diſp.*5. *ſect.*4.Bonac. *de cenſ. diſp.*1. *quæſ.*1 *pun.*11. *num.*6. Greg. Martin. *p.*2. *q.*96. *a.*5. *dub.* 6. Palaus *tom.*1. *tract.*3.*diſp.*1. *puncto* 24 § 5.*diff.*5.

529 Vgolin.*de cenſ.tab.*1.*cap.*9.§.3 Poſt Syluel. *v.excom.*2.*num.*8.*&* 9. Tab.*v.excom.*4.*nu.*3.Armill. *num.*30. Alio modo limitat, & ait diſpoſitionem decretalis huius habere locum tunc ſolum cum delictum extra territorium eſt nedum conſumatum, ſed etiam inchoatum: ad hoc vero vt abſens à territorio ſubdatur, territorij legibus ſufficere, ſi delictum ſit intra territorium inchoatum. Sed merito reijcitur hæc limitatio. Nam ſtatutum pœnale niſi expreſſè imponat pœnam pro inchoatione delicti, ſeu pro delicto attentato licet non conſumato, regulariter & abſolutè intelligi debet, vt pœna locum non habeat, niſi delictum ſit conſumatum, & ita niſi aliud exprimat ſtatutum verbis expreſſis, non incurritur eius pœna niſi pro delicto conſumato; & ſic conſumatio delicti attendi debet, & dici, quod ſi delictum ſit conſumatum extra territorium non habet locum pœna ſtatuti.

530 Et propterea ſi v.g.ſtatutum imponat excommunicationem pro homicidio, ſi quis vulneret aliquem intra territorium, ſed non lethaliter, at vero poſtea inſequens fugientem lethaliter vulneret illum & occidat extra territorium, non eſt excommunicatus. Sylueſ. *v.excommun.*2.*num.*8.Ang. *num.*10. Suarez *de cenſ. diſp.*5. *ſect.*4.*num.*8. *&* 9. Bonac.*de cenſ. diſp.*1. *q.*1. *pun.*11. *num.* 10. Palaus *tract.*3 .*diſp.*1. *p.*24.*num.*24. Eodem modo ſi quis virginem decipiens ducat eam extra diœceſim, & ſtuprum extra illam perficiat, & conſumet non ſubeſt pœnæ à ſui Epiſcopi ſtatuto impoſitæ contra perficiens ſtuprum. Suarez *num.*9.Bonac.*nu* 10. Palaus *num.* 24. Item ſi quis exiſtens in diœceſi, & ex ea explodens ſclopetum occidat aliquem extra diœceſim exiſtentem, non eſt excommunicatus, vel ſubiectus pœnæ ſtatuti municipalis vel propriæ diœceſis. Ita DD. citati, qui & aduertunt quod è contra pœnis ſtatuti Epiſcopi ſubiicitur delinquens ſi delictum conſumat intra territorium, licet extra illud inchoet, vt ſi ex loco extra diœceſim occidat aliquem intra illam exiſtentem. Quæ declarant etiam his alijs exemplis. Nam qui ex Eccleſia occidit aliquem extra Eccleſiam, non ſubeſt pœnis occidentis aliquem intra Eccleſiam, quas tamen incurrit, qui ex loco extra Eccleſiam occidit aliquem intra Eccleſiam.

531 Verum diligenter conſiderandum eſt, quod delictum conſumari poteſt dupliciter. Delictum enim vt punibile per ſtatutum Epiſcopi, aut legis poſitiuæ importat actionem externam; at vero ſæpius contingere poteſt, quod inter actionem, & effectum, quem lex intendit vitare mediet tempus etiam valde notabile, & quod actio externa in ratione actionis ſit conſumata in vno territorio, & non conſequatur effectum ſuum niſi in alio, ſic enim v. g. poteſt eſſe quod quis propinet venenum alicui, vel illum lethaliter vulneret in diœceſi Papienſi, & tamen ille moriatur in diœceſi Mediolanenſi. Et ſic duæ conſumationes hic attendi poſſunt, ſcilicet conſumatio actionis & paſſionis externæ, & conſumatio per euentum effectus actionis. Vtrumque vero attendi debet ſed diuerſimodè. Nam ad actualem incurſum pœnæ requiritur conſumatio actionis prohibitæ per euentum effectus, ſi ſtatutum pœnam imponit pro delicto ſic quantum ad effectum conſumato; vt ſi lex imponit Cenſuram pro homicidio, non eſt enim aliquis homicida, niſi aliquis ab eo ſit in effectu vita priuatus. Sed quantum ad obligationem ad pœnam, & ad hoc vt agens ſubdatur legi, & ex vi illius puniendus ſit, ſi actio effectum conſequatur, ſufficit, quod actio ipſa externa & paſſio inductiua effectus ſit conſumata intra territorium.

532 Sic ſi ex ſtatuto Epiſcopi pro homicidio ſit impoſita excommunicatio, huic ſtatuto & pœnæ ſubditur, ſequuta tamen morte, vt aduertit Suarez, quem male intellectum impugnat Gabriel. à S.Vincentio *de cenſ. q.*15. *num.*166. qui intra diœceſim propinauit venenum alicui, vel illum vulnerauit lethaliter, licet mors ſequatur percuſſore, vel percuſſo exiſtente extra diœceſim. Greg. Mart.*p.*2.*q.*96.*a.*5. in ſecunda ſententia. Et vbi ſupra Suarez *num.*10. Bonac.*num.*12. Palaus. Quia punitur agens pro mala actione, ideo agens quia malam actionem perfecit intra territorium quantum ſit ex ſe ipſo completè contempſit territorij legiſlatorem. Et licet legiſlator nolit habere locum pœnam niſi ad actionem ſequatur effectus malus, tamen merè materialiter & accidentaliter ſe habet, quod effectus hic vel alibi ſequatur, dum actio, & paſſio ratione cuius agens eſt dignus laude, vel vituperio, præmio, aut pœna conſumata fuit intra legiſlatoris territorium.

533 Sic qui lethaliter vulnerauit aliquem intra Eccleſiã ſubditur pœnæ occidentis intra Eccleſiã, & licet hanc pœnam non incurrat actu niſi percuſſus moriatur, tamen nihil poſtea intereſt, quod percuſſus vel intra vel extra Eccleſiam occumbat. Sicut econtra, ſi actio percuſſionis fuit conſumata extra Eccleſiam, qui percuſſit non ſubditur pœnæ occidentis aliquem intra Eccleſiam, etiam ſi percuſſus intra Eccleſiam mortuus fuerit.

534 Sed hic alia regula generalis ſeruari debet, quia nimirum vbi id, quod per ſtatutum Epiſcopi prohibetur eſt omiſſio actionis habendæ intra Diœceſim, nihil intereſt conſiderare vbi ſit ſubditus omittens tempore, quo omittit, ſed etiam ſi ſit extra Diœceſim, ſubditur ſtatuto ſui Epiſcopi, quia intra Diœceſim delinquit, licet extra diœceſim perſonaliter exiſtat, quia externa omiſſio prohibita intra diœceſim eſt tam phiſicè, quam moraliter. Qui enim non facit id, quod debet, ibi non facit, & non cenſetur facere, vbi facere deberet *l. Qui non facit ff. de reg. iur.* Ideo Clericus v.g. qui non reſidet tempore debito, etiam ſi id contingat illo exiſtente extra Dioeceſim, ſubditur ſtatuto Epiſcopi præcipientis illum reſidere. Domin. hic *num* 25 Syluel.*v.excom.*1.*num.*8. Ang. *num.*10. Greg.Mart.*p.*2.*q.*96.*num.*5.*dub* 6.Syluel.*v.excom.*2 *num.*8.Tab.*ien.excom* 4.*num.*3. Armill *excom.nu.*30. Baſſæus *num.*11.Suarez vbi ſupra *num* 9.Bonac.*n.*12 Palaus *num.*14. Et idem iuxta hos DD. dicendum eſt de eo, qui debet intereſſe Synodo vel Capitulo, & non intereſt, & vniuerſaliter de omni omiſſione eius, quod à ſubdito intra dioeceſim fieri deberet ex ſtatuto Epiſcopi, & non fit; in his enim omnibus caſibus omiſſionis poena ſtatuti incurritur.

535 Alia regula traditur, nimirum, quod ſtatutum

ſtatutum

tutum Epiſcopi liget, vbi materia circa quam ſubditus delinquit eſt intra dioeceſim. Et datur exemplum de beneficiato non reſidente tempore ſtatuto. Ita Sylueſ. vbi ſupra *num.* 9. Tabien. Armill. loco citato Palaus *tract.* 3. *d.* 1. *p.* 24. §. 5. Gabriel. à S. Vincentio *de cenſ. d.* 1. *q.* 15. *num.* 168. & alij. Hæc regula eſt vera, ſed gratia materiæ, & non explicat à priori veritatem. Vera enim eſt, quia vbi materia, circa quam eſt, actio eſt intra dioeceſim, etiã intra erit conſumatio actionis. Quod quidem multo facilius contingere poteſt in omiſſione, quã in commiſſione. Agens enim poſitiuè & phyſicè non agit in diſtans; ideo non eſt tam facile, quod quod quis exiſtens extra Dioeceſim peccet comittendo, & poſitiuè agendo intra illam. Sed qui eſt ad magnam diſtantiam poteſt delinquere omittẽdo facere in dioeceſi, quod alias potuiſſet, & debuiſſet. Ideo abſolutè dicitur, quod ſemper vbi delictum eſt omiſſio eius, quod fieri deberet in dioeceſi, eſt delictum intra dioeceſim patratum, & ſubiectum poenæ ſtatuti Epiſcopi.

536 Extenditur hoc ab aliquibus, vt idem dicendum ſit, ſi Epiſcopus ſtatuat, vt quicumque furtum fecerit intra menſem reſtituere debeat, vel ſi Epiſcopus ſtatuat, quod faciens furtum vbicumque, niſi intra menſem à die commiſſi criminis compareat coram iudice delicti, vel coram ipſo Epiſcopo ſit excommunicatus. Nam iſte furtum faciens ligatur non quia furetur, ſed quia non comparuit, quod comparere eſt factum affirmatiuum faciendum in territorio ſtatuentis. Nam talis fur per edictum potuit ad id arctari, vt ex *cap. Ex tua, de Cler. non reſid.* & facit quod notatur *de rapt. cap.* 1. *& cap. Romana* §. *contrahentes, de for. compet. in* 6. Ita Syluеſ. *v. excom.* 2. *num.* 8. Palaus vbi ſupra *num.* 15. Azor Agn. & Salas. In his enim hæc regula attendi debet, quam ex Butr. *cap. à nobis el. p. de ſent. excom.* tradidit Domin. *hic. num.* 14. vt videatur an Epiſcopus poſſit præcipere aliquid, vt faciendum à ſuo ſubdito intra eius dioeceſim tali, vel tali tempore. Nam ſi Epiſcopus id ſtatuat, ſubditus omittens ſubditur poenæ ſtatuti, vbicumque ille fuerit, quando omittit, quia vbicumque ille ſit, non extra ſed intra dioeceſim peccat, & omittit.

537 Verum cum hoc locum habere poſſe iuxta dicenda *art. ſequen.* ſi delictum ſit præteritum. Vt ſi Epiſcopus dicat, qui furatus fuit compareat, vel ſatisfaciat aliter ſit excommunicatus. Et quantum ad compatitionem, vt præceptum de ea obliget, debet iam delictum aliquo modo conſtare & taliter, vt delinquens poſſit vocari ad iudicium. Tamen, ſi vt proponitur in caſu illo delictum ſit de futuro, non poteſt Epiſcopus ſtatuere, vt qui furtum fecerit in aliena dioeceſi compareat vel coram ſe, vel coram alio, vel quod ſatisfaciat, ſi furetur ſub poena excommunicationis, ſi furtum committatur in aliena dioeceſi; quia ad illam non ſe extendit ſua iuriſdictio, & ſicut non poteſt prohibere ſub poena excom. ſuo ſubdito, quod extra dioeceſim non furetur, ita nec poteſt præcipere, quod ſi contingat illum furari, debeat comparere coram ſe, vel alio.

538 Tertio Decretalem hanc limitauit Bartol. *in L.* 1. *C. de ſum. Trinit.* vt locum habeat ſolum, cum ſtatutum Epiſcopi diſponit ſimpliciter, non vero quando expreſſe diſponit & comprehendit ſubditum extra Dioeceſim delinquentem; nam in hoc caſu delinquens extra ſubditur poenæ ipſius ſtatuti. Et hunc modũ dicendi approbat Franc. *n.* 14. eumq; ſequuti ſunt apud Couar. loco citando, Hippol. Alciat. Baſſæus, & Alex. & Mar. Socin. *conſ.* 302. apud Fag. Sed hæc limitatio cõmuniter reijcitur à Butr. *cap. à nobis el. p. de ſent. excom. & ibid.* à Panorm. *num.* 8. Domin. *hic. num.* 14. & apud eum Io. *de lig.* Syluеſ. *v. excom.* 2. *num.* 7. Couar. *cap. Alma mater p.* 1. §. 10. *num.* 3. & apud eum Angel Paul. Card. Crottus, Paul. Pariſ. Bertach. & Rocch. Nauar. *cap.* 27. *num.* 273. Suar. *de cenſ. diſp* 5. *ſect.* 5. *num.* 17. *& lib.* 3. *de legibus cap* 32. *num.* 4. Palaus vbi ſupra *n.* 18. Et eſt certum limitationem hanc eſſe contra textum. Quia quod ſtatutum Epiſcopi non liget extra dioeceſim Bartolus refert in intentionem legiſlatoris, qui non liget, quia non cenſetur velle ligare, ex quo expreſſè non extendit ſtatutum ſuum, vt comprehendat delinquentem extra. Sed textus hoc reſoluit in defectum iuriſdictionis, quia nimirum Epiſcopi iuriſdictio non ſe extendat extra dioeceſim, cum ad terminos dioeceſis ſit illi conceſſa.

539 Couaruuias nihilominus conueniens cum Bart. in hoc, quod Epiſcopus poſſit ſtatutum edere, quod obliget extra Dioeceſim, diſtinguendo limitat quarto regulam textus, & ait, quod ob bonum prouinciæ poteſt Epiſcopus condere ſtatutũ, quod obliget ſubditos extra dioeceſim exiſtentes, & tunc ſi lex illa violetur non tam punitur delictũ extra commiſſum, quam offenſa facta per ſubditum propriæ Ciuitati, ſeu patriæ ſeu dioeceſi. Suarez vero arbitratur per hoc non ſolui difficultatem eo quod ſuperior præſertim Eccleſiaſticus, non ſolum ob vtilitatem publicam, ſed etiam ob alias iuſtas cauſas, & etiam ob priuatam ſubditi vtilitatem poteſt illi præcipere, ita vt vbicumque etiam extra dioeceſim vel territorium præceptum ſeruare teneatur. Vt v. g. Epiſcopus poteſt Sacerdoti ſubdito ſuo præcipere ne extra dioeceſim celebret. Et Prouincialis Regularis poteſt ſubdito præcipere ſub excommunicatione vt ieiunet ſemel in hebdomada, quod facere tenebitur, etiam ſi extra prouinciam verſetur.

540 Quamobrem hæc omnia magis extendens Palaus *tom.* 1. *tr.* 3. *diſp.* 1. *punc.* 24. §. 5. *num.* 21. diſpoſitionem huius decretalis totaliter eneruat, & cenſet ſatis probabile eſſe Epiſcopum poſſe ligare lege, & ſtatuto delinquentes in alieno territorio; atque adeo poſſe ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda prohibere ſubditis vbicumque exiſtant, furtum, homicidium, adulterium, & quamlibet aliam actionem prohibitione dignam. Probat, quia hæc prohiberi poſſunt per ſententiam, & generale præceptum ex Suarez *d. ſec.* 5. & Bonac. *d. p.* 11. *num.* 11. igitur & per ſtatutum. Nam dicere legem adſtringi territorio non vero præceptum, non probatur, & huius ratio quæritur. Sed & Innoc. *cap. à nobis el. p. de ſent. excom.* ſenſit, quod ſi Epiſcopus ſtatuendo dicat, ſi quis furatus fuerit ſit excommunicatus, quod ſtatutum hoc liget furtum facientem extra dioeceſim.

541 Dicendum nihilominus eſt, quod Decretalis iſta continet diſpoſitionem vniuerſalem, & quod Epiſcopus in huius decretalis terminis, etiam ſi velit, non poteſt condere ſtatutum, quod obliget ſubditos exiſtentes extra territorium Panor. *d. cap. à nobis el.* 2. *num.* 11. *de ſent. excom. & de for. compet. cap. fin. num.* 40. Domin. *hic. num.* 14. Syluеſ. *v. excom.* 2. *n.* 7.

Digitized by Google

2.n.7. Tabien. *v. excom.4. num.3.* Armill. *num.30.* Barboſa *cap. à nobis el p.num.8.de ſent.excom* & ibi Fagnan.*nu.*8 Suar.*de cenſ.diſp.5.ſec.5.nu* 18.Bonac. *de cenſ.diſp.1.q 1.p.11.num.6.*Gabriel.à S. Vincent. *de cenſ.diſp.1.q.15.num.166.*Ballæus *v.excom.2.n.21* Et hoc ſine dubio eſt de mente præſentis decretalis, quæ diſpoſitionem ſuam vt manifeſtam proponit ex eo, quod ius dicenti extra territorium impunè non paretur. Nam hoc eſt per ſe connaturale legi quæ territoria limitauit, & diſpoſuit ius dicentibus terminos prouinciarum, ſeu ciuitatum, aut dioeceſum, vt eorum iuriſdictio intra terminos illos contineatur. Et quidem iuriſdictio eſt ſuper homines, ſed tamen limitatè ad terminos territorij, cum non ſit ius dicentibus conceſſa iuriſdictio niſi pro determinato territorio.

542 Sed hoc idem demonſtratur explicata Decretali, quæ primo non loquitur de quocumque ſtatuto, ſed de illo, quod reſpicit futurum delictum, nam ſub conditione delicti de futuro imponit pœnam excommunicationis, vel aliam. Dicitur enim in textu, *in omnes, qui furtum commiſerint &c.* Et ideo non eſt hic ſermo de ſententia, quæ imponit poenam pro delicto præterito, ſed de ſtatuto quod decernit poenam ſub conditione delicti de futuro. Deinde non eſt ſermo in textu, an ſubditus ſi delinquat extra territorium poſſit à iudice territorij puniri, vel non puniri poena iuris communis. Vnde contra hanc decretalem non eſt, ſi Laicus Princeps poteſt cognoſcere de delicto alias contra legē naturæ, aut ius ciuile approbatum etiam ab Eccleſia commiſſo à ſuo ſubdito intra Eccleſiam. Sed hæc decretalis ſolum vult, quod delinquens extra Dioeceſim non poteſt puniri poena ſtatuti pro delicto comiſſo extra territorium.

543 Vt vero ſupra dicebatur, licet ad incurrendam poenam ſæpius neceſſe ſit, quod delictum ſit etiam extrinſecè, & conſecutiuè terminatum, per conſecutionem effectus, tamen quando effectus diſtinguitur realiter ſeparabiliter à paſſione, & ad illam conſequitur, effectus conſecutio non eſt neceſſaria ad hoc vt delictum dicatur eſſe intra, vel extra dioeceſim, ſed delictum ibi dicitur patratum, vbi ipſe motus qui eſt actio, & paſſio conſumatur v. g. vbi conſumatur emiſſio ſagittæ ex qua patiens poſtea moritur, vel vbi conſumatur propinatio veneni, vel alia ſimilis mala actio. Et ſic ſenſus decretalis eſt, quod ſtatutum Epiſcopi non ligat ſubditum ſuum delinquentem extra dioeceſim, nimirum extra dioeceſim ſua actione inferentem paſſionem prohibitam, & ad quam poſtea vitandam actio fuit prohibita.

544 His ſtantibus examinantur caſus, in quibus videtur poſſe fieri, vt Epiſcopus vel alius inferior ſuperior alias habens facultatem condendi leges poſſit edere ſtatutum, quod obliget ſubditos extra dioeceſim exiſtentes. Occurrit autem primo caſus mercaturæ, quia poteſt Princeps, ſeu ſuperior ſuis ſubditis præcipere ne extra territorium mercaturam exerceant. Et de hoc habetur lex mercatores 4. *C. de commer.* in qua Imperat. Honor. & Theod. præceperunt ne aliquis ſubditus imperio mercaturam exerceret in regno Perſarum vltra Niſibin, Callinicum, & Artaxatam. Sed conſiderandum, quod ibi nō prohibetur mercatura ſecundum ſe, vnde ex vi legis illius non fuiſſet illicitum mercaturam in illo regno exercere per literas, ſed prohibitum fuit emendi, vel vendendi cauſa proficiſci vltra illas ciuitates, vt patet ibi. *Nullus igitur poſt hac imperio noſtro ſubiectus vltra Niſibin, Callinicum, & Artaxatam emendi, ſeu vendendi ſpecies cauſa proficiſci audeat &c.* Et hoc factum fuit, *Ne alieni regni (quod non conuenit) ſcrutentur arcana.* Quamobrem ex huius legis vi illi, qui ob aliam cauſam exiſtebat in regno Perſarum, ſeu per illud tranſibat non fuiſſet illicitum emere, & vendere, & mercaturam exercere, quia prohibitum fuit proficiſci emendi, & vendendi cauſa, & hoc ne occaſione iſta euntes ad illud regnum ſcrutarentur eiuſdem arcana, non vero directè prohibita fuit mercatura. Verum quando præcipitur ne aliquis ſubditus exeat à territorio, tota hæc actio conſumatur intra territorium; lex enim iſta eſt negatiua, & completur per non exiſtentiam, & perſeuerantiam ſubditi intra territorium; & licet finis prohibitionis ſit, ne ſubditus accedat ad hoc, vel illud territorium alterius; tamen quod directè præcipitur eſt non exitus à proprio territorio, & ita tota hæc actio intra territorium conſumatur, ſi ſubditus à territorio exeat. Cæterum negatur, quod poſſit ſuperior vnius territorij abſolutè præcipere ſuo ſubdito, vt ſi contingat illum eſſe extra territorium non poſſit ibi emere, & vendere, vel mercaturam exercere, licet prohibere poſſit, ne exeat, vt mercaturam exerceat.

545 At ex Roman. *ſing.* 516. vrget Palaus *nu.* 16. Quia mercatura exercita extra territorium poteſt eſſe in damnum territorij; poteſt igitur ſuperior territorij prohibere ſuo ſubdito ne mercaturam exerceat extra territorium. Verum & hic eſt conſiderandum, quod mercatura de ſe eſt res indifferens, & non poteſt eſſe cauſa damni niſi ex aliqua circumſtantia. Duo autem ſunt in mercatura, ſcilicet emere, & vendere, & ſic introducere, vel extrahere res à proprio territorio: Poteſt igitur ſuperior territorij præcipere ſuis ſubditis ne res alterius territorij emant & introducant intra territorium, vel ne res proprij territorij extrahant. Sed vtraque harum actionum intra territorium conſumatur. Nam & in extractione adeſt priuatio rei ad territorium ſpectantis, per quam territorium re propria priuatur, eaque caret; & ſic extractio eſt actio, quæ intra territorium etiam phyſicè conſumatur.

546 Sic in *l. Nemo* 2. Cod. *Quæ res exportari non debeant* præcipitur ne arma vendantur Barbaris, Verum neque hoc abſolutè, & omnino in quocumque caſu ibi prohibetur. Sed prohibentur vendi arma intra ciuitates, & loca imperij, & eadem prohibentur diſtrahi, vt patet ibi. *Nulla prorſus eiſdem tela, nihil penitus ferri vel facti iam, vel adhuc infecti, ab aliquo diſtrahatur.* Eſt vero certum quod intra territorium vendere arma in territorio exiſtentia eſt actio quæ intra territorium habetur. Sicut & armorum extractio intra territorium conſumatur, quia intra territorium non eſt, quod extrahitur. Sed ſi aliquis ſubditus imperio Romano exiſtens in territorio Barbarorum illis ſua arma non ad hunc finem extracta vendidiſſet, non incidiſſet in pœnam illius legis, quæ non prohibebat, niſi vendere arma Barbaris in locis Imperij & illa extrahere. Sicut vero poteſt ſuperior ſtatuere ne res territorij extrahantur, ita poteſt ſtatuere, ne ſubditi ad hunc vel illum effectum

in

in damnum reipublicæ exeant à territorio, vel ne moretur extra territorium. Quamuis nec verum ſit, quod ex *l. f. ff. de decretis ab ordine* &c. relatum fuit ſupra *n.* 527. pro opinione Cyni, ſcilicet quod in ea lege puniatur qui moratur extra territorium. Nam nihil ibi de hoc puncto, ſed damnatur iudex, qui extra ſynedrium iudicauerit.

547 Pariter in *l. Romanæ gentis*. 2. *C. de Eunuchis* Leo Imperat. prohibuit vendi Eunuchos Romanæ gentis etiam in Barbaro ſolo Eunuchos factos. Sed nihil eſt in hac lege, quod territorij terminos reſpiciat, ſed abſolutè prohibetur ne Eunuchi Romanæ gentis vendantur, vnde prohibitum fuit eos vendere intra territorium, & etiam ipſis ſubditis ad territorium ſpectantibus. Vnde ex illa lege nihil pro vel contra reſolutionem noſtræ quæſtionis habetur.

548 Palaus *d. nu.* 16. citat *l. final. C. de pœnis*, tanquam per illam diſponatur ne ſcientia ſubijciendarum nauium hoſtibus communicetur. Sed nihil de hac re in *l. fin.* habetur. Bene in *l. penult.* quæ eſt 25. pœna capitalis imponitur. *His qui conficiendi naues incognitam ante peritiam barbaris tradiderint*. Sed neque in hac lege expreſsè prohibetur aliqua actio vt habita extra territoriū. Nihilominus poſſet prohiberi, ne ſubditus extra territorium aliquam incognitam artem doceat. Vt v.g. ſi ſit in aliqua ciuitate ars aliqua propria illius ciuitatis, ex qua lucrum non modicum Ciuitati proueniat, poſſet Superior Ciuitatis prohibere, ne aliquis ſubditus artem illam extra Ciuitatem exerceret, ſeu aliquem exterum illam artem doceret. Et ſic videtur vera ſententia Couar. quod ob bonum commune patriæ poſſit Superior ſtatuere aliquid, vt non faciendum extra patriam per ſtatutum, quod liget ſubditos extra patriam exiſtentes.

549 Sed ſi hæc ratio valet, inanis & nulla eſt ratio, & diſpoſitio noſtræ decretalis; quia omne ſtatutum iuſtum reſpicit vtilitatem communem ciuitatis, vel Prouinciæ, aut Regni à cuius Superiore ſit: Et ſic nullum ſtatutum iuſtum eſſet, quod non obligaret ſubditos delinquentes extra territorium. Nec valet dicere cum Palao *n.* 18. & diſtinguere inter vtilitatem generalem, & ſpecialem territorij, vt dicatur ſolum pro vtilitate ſpeciali poſſe edi ſtatutum, quod extra territorium liget. Nam ſolum pro vtilitate vt ſpeciali & vt propria territorij poteſt edi lex à ſuperiori territorij, accidentaliter omnino ad hoc ſe habente, quod vtilitas, ob quam datur lex, ſit cōmuni alijs territorijs. Et ſiue hæc vtilitas ſit immunitas ab iniuria, & damno, ad quod impediendum lex datur, ſiue ſit lucrum grande, quod ex ſtatuto ſpectatur, ſemper eſt vtilitas ſpecialis ex parte territorij, quia non niſi vt eſt eius vtilitas intenditur. Cœterum quod vtilitas ſit ita propria territorij vt illi ſoli competere poſſit, hoc merè materialiter ſe habet, & accidentaliter. Et ſemper militat regula iuris, quæ eſt, quod in ordine ad vtilitatem territorij Superior non habet niſi iuriſdictionem limitatam ad territorium, & ſic non poteſt condere leges obligantes extra territorium.

550 Sed opus eſt hic diſtinguere; nam alia eſt vtilitas territorij illi debita ex lege naturali alicuius virtutis, nimirum ex lege iuſtitię, aut pietatis, aut alterius virtutis, vt quod ſecreta patrię nō reuelentur exteris inimicis in patriæ damnum, & quantum ad iſta Superior territorij poteſt ſubditum ſuum punire. Et ſi iure communi pro delictis huiuſmodi non ſit pœna determinata, ſed pœna ſit arbitraria, poteſt Superior territorij etiam per ſtatutum illam pœnam determinare, ſed pro ſuo territorio; neque enim poteſt pœnam excommunicationis imponere ſub conditione futuri delicti vel aliam ipſo facto, & quæ ſecum ferat executionem extra territorium, ſed ſolum poteſt decernere, quod in caſu, quod ſubditus ſuus committat ſimile delictum, ſi contingat illum intra territorium damnari puniatur tali pœna. Et bene dixi, quod poteſt pœnam determinare, quia cum non poſſit delinquentem extra territorium ſua lege ligare & obligare & facere quod tranſgreſſio legis illius naturalis aut diuinæ, aut iuris communis in abſente ſit maior culpa, quam eſſet non exiſtente ſua lege; non poteſt etiam nouam pœnam imponere maiorem, quam ſit illa, quæ debetur delicto illo ſecundum ſe; ſed ſolum ſi hæc pœna ſit arbitraria, & pro quanto ſit arbitraria, poteſt Superior per ſtatutum arbitrari ſemel pro ſemper, & pœnam illam determinare quantum patitur contingentia rerum mundi, & ſpectatis ijs, quæ regulariter accidunt. Et ita hoc ſtatutum imponeret pœnam non tantum ſub conditione delicti, ſed vlterius ſub conditione, quod de delicto cognoſcatur in territorio, & ſic per ſtatutum obligantem delinquentem ad illam pœnam, ſi ſibi per iudicem territorij fuerit impoſita, vel ad eam per eundem fuerit damnatus. Nunquam tamen fieri poteſt ſtatutum ſub conditione delicti futuri. per quod imponatur ipſo facto pœna excommunicationis, vel alia, quæ ipſo facto ſecum ferat executionem extra territorium, quia ad id non ſe extendit eius iuriſdictio.

551 Sed vbi actio ipſa quæ præcipitur, aut prohibetur ſecundum ſe non eſt mala, nec aliqua communi lege prohibita. Superior territorij non poteſt illam præcipere, aut prohibere extra territorium, quia ad id ſua iuriſdictio non ſe extendit. Poteſt quidem v.g. ſi actio ſit damnoſa territorio præcipere, vt nullus ſubditus exeat a territorio animo habendi illam actionem; Et poteſt præcipere ne ſubditus exiſtat extra territorium cauſa habendi illam actionem, vt quod non exiſtat extra territoriū, vt artē hanc, vel illum ibi exerceat, vel ſi vult hanc vel illam artem ibi exercere, vel ne habeat occaſionem exercendi ibi illam artem in in damnum territorij, vt ſtatim ac voluerit illam exercere teneatur redire ad territorium, niſi velit vti ſua libertate & transferre ſuum domicilium extra territorium. Sed ſi velit ſuperior territorij hæc ſpecialia præcipere, debet illa explicare & exprimere. Nam alias abſolutè non poteſt ſuo ſubdito præcipere, vt extra territorium hoc, vel illud agat, vel prohibere, ne agat hoc, vel illud, vel ſub nouo titulo, & obligatione ligare illum, ne agat, quod alias agere eſt illicitum. Nec poteſt dici, quod actio ſit iniurioſa in territorium, ſi illa non eſt talis ex aliqua alia lege, quia actio extra territorium habita ex vi legis editæ a ſuperiore territorij nequit eſſe mala vel iniurioſa.

552 Hinc alij caſus tractati à DD. explicantur, vt quando Superior Regularis ſtatuit ne ſubditus ſub pœna excommunicationis conſentiat

eſe-

electioni de ſe factæ v.g. ad Epiſcopatum ſine eiuſdem ſuperioris licentia,& vniuerſaliter quando per ſuperiorem territorij ſtatuto prohibetur actus,per quem ſubditus eximitur ipſo facto à præcipientis iuriſdictione. Dicitur vero huiuſmodi vel ſtatuta, vel præcepta valere, nam prius ſaltem natura eſt, & quidem prioritate quam dicunt in quo, quod religioſus conſentiat electioni,imò & collationi Prælaturæ ſibi factæ etiam à Pontifice,quam quod ſit exemptus à ſuorum Superiorum iuriſdictione: Et ita actio huiuſmodi non habetur extra,ſed intra territorium præcipientis, vnde ſubeſt præcipientis iuriſdictioni.

553 Eodem modo ſi Superior puta Epiſcopus præcipiat ſub excommunicatione,ne quis accedat ad Monaſteria & alloquatur moniales, ſi Clericus eius ſubditus accedat ad Monaſterium exemptū eſt excommunicatus. Huius oppoſitum tenuit Calder. quem ſequitur Felin. *cap. final. n. 16. de foro compet.* ſed talem eſſe excommunicatum dixit Palaus *d. puncto* 24.§.5.*n.*17.loquens de clerico accedente ad huiuſmodi Monaſterium, quia hoc eſt contrarium dignitati Clericorum ipſius Epiſcopatus, quæ ratio ſi valeret, etiam probaret,quod Epiſcopo ſub excommunicatione per ſtatutum præcipiente quodcumque,Clericus extra Diœceſim delinquens eſſet ſemper excommunicatus, cuius oppoſitum in hac decretali decernitur. Dominicus autem in *cap.*1. §. *fin.n.*8. *de foro compet.* poſt Lapum arbitratur talem eſſe excommunicatum,licet actio non conſumetur niſi extra diœceſim, quia actio illa acceſſus eſt facta intra territorium, licet ſit conſummata extra. Sed dicitur, quod actio illa acceſſus verè etiam phyſicè conſumatur intra territorium. Quod oſtenditur quia huiuſmodi præcepta vim præcepti negatiui continent, & præcipitur non abſentia à proprio territorio. Quamobrem acceſſus ille, vt acceſſus ad Monaſterium poteſt conſiderari, vt terminatus per exiſtentiam ſui in loco ad quem, ſcilicet, in Monaſterio, & per primum non eſſe ſui intra territorium omnino & diœceſim; Hoc ſecundo modo acceſſus, & terminus eius eſt intra territorium,non tamquam quid poſitiuum,ſed tanquam quid priuatiuum prohibitum. Nam ſubiectum cui ineſt illa priuatio eſt territorium, & ſic acceſſus ille priuatiuè conſumatur in territorio, quod ſufficit.

554 Quod vero ait Suarez *de cenſ.diſp.*5.*ſect.*4 *num.*11.*fin. & ſec. num.*8. quem ſequitur Martinez *p.*2.*q.*96.*a.*5 *dub.*6. circa ſententiam ſecundam,nimirum quod poteſt Epiſcopus Sacerdoti ſuo ſubdito præcipere,ne celebret extra diœceſim,propriè loquendo eſt falſum, quia verè non poteſt Epiſcopus per ſtatutum prohibere Sacerdoti ne intra, vel extra diœceſim celebret, cum ad celebrandum habeat facultatem tàm à iure diuino, quam à iure communi. Ideo ſi Epiſcopus ſuſpendere vellet Sacerdotem ex eo, quod celebraſſet extra diœceſim, ſuſpenſio eſſet nulla Gabriel. à S. Vincentio *de cenſ.diſp.*1.*q.*15.*num.*168. Hoc vero fieri poſſet, ſi ob culpam aliquā Sacerdos prius ſuſpenderetur, ſed hoc dato exemplum iam non eſt ad rem. Quia nunc loquitur de ſtatuto imponente pœnam ſub conditione delicti de futuro; at vero in caſu illo iam eſt ſermo de pœna pro delicto iam patrato, pro quo ſubditus poteſt puniri pœna,quæ illum indiuiſibiliter comitetur ad quemcumque locum; vt articulo ſequenti dicetur.

555 Pariter vel non verum eſt, vel non eſt ad rem quod Suarez ait *d.num.*18. ſcilicet, quod Prouincialis poteſt ſubdito præcipere, quod ieiunet ſemel in hebdomada. Nam in pœnam id poteſt facere, ſed iam ſumus extra terminos quæſtionis, abſolutè autem,vel hoc erit ſupra regulam,& non poterit fieri: Et in omni caſu ſi fiat, & non ſit ſupra regulam,ſubditus extra Prouincialis territoriū exiſtens non tenebitur ieiunare, ſi Prouincialis in præcipiendo vſus eſt nuda iuriſdictione, quæ ſpectata ſua pura inſtitutione non ſe extendit extra territorium. Quamuis longè ſit diuerſa ratio poteſtatis iuriſdictionis,quam ſolam habent Epiſcopi in ſuos ſubditos reſtrictam ad territorium, & de poteſtate paterna, & dominatiua, quam ex vi voti obedientiæ habent Prælati Regulares ex natura ſua non reſtrictam alicui territorio. Si ergo Prælatus Regularis præcipiat ex vi huius facultatis paterni cuiuſdam dominij poteſt obligare ſubditum ſuum ad aliquid agendum vbicumque ille fuerit,& ſibi ſubditus manſerit. Et ita nedum verum eſt, quod habet hic Domin. *num.* 15. poſt Guliem. de Monte laud. Nimium quod Prælati Regulares ligant extra territorium in omni caſu, in quo poſſunt ligare Epiſcopi, quia Eccleſiæ ſunt illis pro territorio. Sed vt ipſe Domin. aduertit,Prælati Regulares ſunt iudices perſonarum ſimpliciter. Ideo vbi Prælatus procedit vt pater, & director in bonum poteſt obligare ſuum ſubditum vbicumque ſit, quia pro hac parte ipſi non habent territorium limitatum.

556 Duos alios caſus connumerat Anchar. hic *num.*6. in quibus ſtatutum ſuperioris poteſt extendi extra locum. Primus eſt,ſi id fiat in pœnam alterius territorij. Sed conſiderandum eſt, quod in pœnam hominum alterius territorij duo poſſunt præcipi. Primum eſt, quod homines proprij territorij ad aliud territorium non accedant, nec adferant venalia, nec adiuuent. Sed vt dictum eſt huiuſmodi actiones, ſi fiant contra ſtatutum intrinſecè conſumantur intra territorium, licet extrinſecè perficiantur extra. Secundum vt præcipiatur ſubditis,vt intrent territorium alterius, illiq; inferant damnum, quod præcipere poſſunt Principes,qui bella gerere poſſunt. Sed in hoc caſu iā ſupponitur culpa, & ſumus extra noſtram quæſtionem, quia non loquimur de pœna pro delicto præterito, ſed de hoc ſermo erit *in artic. ſeq*

557 Alter caſus quoque non eſt ad rem noſtram, quia eſt caſus in quo prodigo interdicitur adminiſtratio bonorum ne ex prodigalitate ea conſumat, quod interdictum dicitur extendi ad omnem locum *l.* 1. *C. de emancip. & leg. is cui boniſ.* 6. *de verb. oblig.* Sed dico quod in citatis legibus hoc non continetur, quamuis ſi prodigo inflicta fuit iam pœna priuationis adminiſtrationis bonorum, hæc poena comitetur prodigum vbique iuxta dicenda *artic.ſequen.* ſed ſi daretur ſtatutum municipale imponens priuationem adminiſtrationis bonorum prodigo, pœnæ huius ſtatuti non ſubderetur prodigè conſumans ſua extra territorium ſtatuentis. Vnde & quod habet ibid. Anchar. aſſerens fieri poſſe indirectè, vt ſtatutum liget extra locum, & quod aliqua ſunt, quæ afficiunt ſtatum perſonæ vt excommunicatio, &

infa-

infamia, hæc inquam ad noſtram quæſ. non ſpectant, quia loquuntur de poena tam lata ob præteritam culpam.

558 Tandem Gomez hic *num.* 39. *&* 40. *&* 41. exiſtimat quod regula noſtri textus locum habeat in odioſis non vero in fauorabilibus, quia ſi fiat ſtatutum vt occidenti bannitum detur præmium, hoc eſt debitum etiam occidenti illum extra territorium. Sed ſi bene res conſideretur huiuſmodi ſtatutum habet modum & vim contractus, & in vi contractus obligat. Et imo non obligat operantem extra territorium, ex vt enim talis ſtatuti ſubditus non obligatur ad occidendum bannitum extra territorium; imo nec obligatur ad petendum, vel recipiendum præmium, ſed obligatio quæ eſt reſpicit territorium, quia qui ſunt in territorio, & ad quos ſpectat tradere præmium, illud tradere tenentur. Sic igitur ſemper manet illæſa, & non limitata regula textus quæ vult, quod ſuperior territorij non poſſit ligare ſubditum ſuum extra territorium exiſtentem vel præcipiendo, vt aliquod ibi agat, vel id prohibendo.

559 Colligitur vero ex hac decretali, & ex dictis abſentem à loco non teneri legibus loci. Quomodo tamen hæc regula ſit intelligenda videri poterit apud tractantes de legibus, & earum obligatione.

SVMMARIVM.

560 *Sententia aliquorum.*
561 *De delicto extra diœceſim à ſubdito commiſſo cognoſcere poteſt Epiſcopus.*
562 *Non tamen pro eo delicto poteſt puniri pœna ſtatuti Epiſcopalis.*
563 *In cognitione huius delicti datur locus præuentioni.*
564 *Epiſcopus ad ſatisfactionem pro delicto poteſt agere contra abſentem.*
565 *Epiſcopus qualiter poſſit citare abſentem.*
566 *Abſens contumax damnari poteſt etiam pœna corporali.* 567.
568 *Contumacia eſt omiſſio conſumata intra territorium.*
569 *Quomodo Epiſcopus abſentem poſſit excommunicare pro delicto commiſſo extra.*
570 *Sententia ſiue generalis, ſiue ſpecialis lata pro delicto iam commiſſo ligat abſentem.*
571 *Pœna lata in delinquentem, illum ſequitur quocumque ierit.*
572 *Sententia reſpectu delicti futuri æquiparatur ſtatuto nec ligat abſentem.*
573 *Reſpectu Prælati Regularis totus mundus eſt territorium.*
574 *Et hoc etiam reſpectu Prælatorum à inferiorem Generali.*

QVÆSTIONIS SECVNDÆ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſententia Epiſcopi liget delinquentem extra Diœceſim.

560 SVarez *de cenſ. diſp. 5. ſec. 5. n. 2. & 18.* exiſtimat quod necdum ſententia Epiſcopi ſi feratur pro delicto præterito, vt ſi dicatur, qui furatus fuit ſit excommunicatus niſi infra menſem reſtituat, ſed etiam ſi feratur pro delicto futuro, etiam generaliter, vt eſt illa *cap. à nobis el. p. de ſenten. excom.* liget delinquentem extra territorium. Exiſtimat enim, quod ſuperior in multis caſibus poſſit præcipere & obligare ſuum ſubditum exiſtentem extra territorium, quo ſuppoſito addit, quod ſi præcipiat ſub poena excommunicationis, vel ſub alia poena, ligabitur ſubditus exiſtens extra territorium, ſi deliquat. Et textum in præſenti explicat, vt loquatur de ſtatuto. Ponit vero diſcrimen inter ſtatutum & ſententiam, quod illud reſpicit perſonam in ordine ad territorium, ſed ſententia reſpicit perſonam ſecundum ſe; & ideo illud non ligat extra territorium ſententia vero ligat. Eandem ſententiam tenuit Bonac. *de cenſ. d. 1. q. 1. p. 11. num.* 14. Et Palaus *tom. 1. trac. 3. diſp. 1. p. 24. § 5. num.* 11.

561 Pro huius tamen quæſtionis reſolutione dicitur primo, quod Superior territorij de delicto commiſſo à ſuo ſubdito vbicumque, & etiam extra territorium cognoſcere poteſt. Et ita quod ad hoc ſufficit, vt delinquens ſit ſubditus ratione domicilij; ſubditus enim ſiue ratione originis, ſiue ratione domicilij apud iudicem territorij etiam de delicto commiſſo extra territorium poteſt accuſari, & coram illo conueniri, & per illum iudicari, & puniri, vt ad hunc textum tradunt Io. Andr. *num.* 6. Io. Monac. *num.* 3. Anchar. *num.* 7. *&* 8. Domin. *num.* 19. Franc. *num.* 15. Syluest. *v. excom.* 2. *num.* 10. Sotus 4. *d. 22. q. 2. a. 1. concl.* 2. Gabriel. à S. Vinc. *de cenſ. diſ. 1. q. 15. num.* 66. & habetur ex *cap. fin. de for. compet. & l. 1. & Auth. qua in Prou. C. Vbi de Crimine.* Quod ita verum eſt, vt contra ſimilem delinquentem per ſuperiorem territorij procedi poſſit etiam per viam inquiſitionis, vt ex Cyn. & Bartol. aduertunt Franc. *num.* 16. & Anchar. *num.* 7. Pariter vero vbi delictum ſit inchoatum in vno territorio, & completum in alio à iudice vtriuſque territorij poteſt delictum puniri, *l. 1. C. vbi de crimine agi oportent.*

562 Neque in hoc aduerſatur noſtra hæc decretalis, quia per illam prohibetur ſolum delinquentem extra territorium puniri pœna ſtatuti municipalis, vult enim delinquentē extra territorium non ligari pœna ſtatuti municipalis, ſed ſi alias delictum ſit contra ius naturale, aut diuinum, aut commune nō prohibet illum puniri pœna delictu proportionata, ſiue hæc ſit pœna arbitraria iudici, ſiue iure communi ſtatuta, ſiue determinata per ſtatutum loci, in quo commiſſum fuit delictum, vt dixerunt Io. Aud. *num.* 6. Anchar. *num.* 7. *&* 4. Franc. *num.* 16. Probus ad Monachum *num.* 11.

563 Quamobrem cum de hoc delicto cognoſcere poſſit tam iudex loci in quo delictum eſt cōmiſſum, quam iudex cui ratione originis, vel domicilij delinquens eſt ſubditus, dabitur locus præuentioni, & ille iudex puniet delinquentem, qui præuenerit Anchar. *nu.* 7. *&* 8. Sed punitus reus ab vno non poterit puniri ab alio. Inter huiuſmodi iudices tamen principalis, & cui potius competit iudicare eſt iudex loci delicti, vt hic conſiderarunt Io. Mon. *num.* 3. & Io. And. *num.* 7.

564 Dicitur ſecundo quod ſuperior territorij ſuppoſito delicto, & agens ad illius ſatisfactionem

Digitized by Google

poteſt agere contra abſentem, & in illum ſententiam ferre, & quatenus opus ſit illum excommunicare *l. abſentem ff. de pœnis*, Io. Mon. *num.* 3. Archid. *num.* 3. Domin. *num* 12. Franc. *num.* 13. Sylueſ. *v. excom.* 2. *num.* 10. Tabien. *v. excommun.* 4. *num.* 3. Armil. *v. excom. num.* 30. Sotus 4. *d.* 22. *q.* 2. *a.* 1. *concl.* 5. Suar. Bonac. & Palaus citati Gabriel. à S. Vincentio de cenſuris *diſp.* 1. *q.* 15. *num.* 167. contra Poncium *l.* 5. *de matrim cap.* 7. §. 2. *num.* 20. quem laudat Diana *part.* 5. *tract.* 9. *reſ.* 34. Et ratio eſt, quia aliter delicta manerent impunita. Si enim qui furtum fecit in Diœceſi Cremonen. & poſtea tranſijt ad Parmen. non poſſet puniri ab Epiſcopo Cremonen. & per cenſuras cogi ad ſatisfaciendum, maneret impunitus, cum ab Ordinario Parmen. puniri non poſſit, cum non ſit ei ſubditus, nec etiā ratione delicti.

565 Non obſtat, ſi dicatur, quod Epiſcopus non poteſt citare abſentem per ea multa, quæ adducit Diana loco citato; quia quidquid ſit de illo articulo valdè controuerſo, Epiſcopus abſentem poteſt citare, ſi habet domicilium in ſua Diœceſi, vel in loco publico, vel medio ordinario loci in quo reus moratur, vt ipſe etiam Diana fatetur, & praxi confirmatur. Nam & iudex loci in quo reus moratur tenet illum citare ad requiſitionem ſuperioris eiuſdem rei, tradit Syluеſ. vbi ſupra ex *cap. fin. de for. competent.* Et ſic Epiſcopus, ſeruata forma iudicij ſeruanda, dum proceditur contra abſentem, poteſt contra abſentem formare proceſſum, & ſi opus eſt illum excommunicare.

566 Nec obſtat ſi amplius dicatur; quod Epiſcopus abſentem non poteſt punire pœna Corporali, ex communi praxi iudicantium. Tum quia non eſt eadem ratio de pœna corporali, & ſpirituali. Quia excommunicatio ligans in foro animæ ſecum fert inuiſibiliter ſuam executionem, nec alterius iuriſdictionem turbat, vnde poteſt quis abſens vi excommunicari, & declarari excommunicatus, & decernitur in *cap. Paſtoralis, de appellat.* & aduertit Domin. *num.* 62.

567 Præterea ſecundo non eſt omnino verum aſſumptum aliud enim eſt, quod Epiſcopus ſeu index territorij in abſentem non poſſit corporalem ſententiam exequi; quia in hoc turbaretur iuriſdictio ſuperioris loci, in quo abſens reperitur: Aliud eſt, quod non poſſit ad corporalem pœnam damnari abſens, & ad illam obligari, vt ſi contingat illum ad territorium redire puniri non debeat illa pœna, etiam ſine alio iudicio & ſententia. Primū horum eſt verum, ſed non ſecundum. Nam primo vbi pro delicto ſit impoſita ipſo facto pœna confiſcationis bonorum, vel etiam mortis, iudex poteſt declarare reum etiam abſentem incurriſſe illam pœnam, & ſic illum damnare ad mortem. Idem vero ſecundo dicitur, etiam ſi pœna corporalis non ſit à lege impoſita ipſo facto. Nam vbi ſit proportionata delicto, poterit iudex in eam pœnam abſentem damnare, relicta executione ſententiæ pro futura poſſibili occaſione, & ita abſentem inquiſitum & ſic fictè confeſſum damnari ad pœnas corporalis, & etiam ad mortem praxis ipſa confirmat, & de hoc videri poteſt Farinac. *quæſ.* 11. & Philippus de Bꝛictis *q.* 131. Imo de generali conſuetudine, & in ſtatu Eccleſiaſtico iuxta Conſt. Paul. 3. inter Conſt. Marchiæ *lib.* 4. *cap* 10. contumax habetur pro confeſſo, & poteſt damnari ad confiſcationem bonorum, & ad mortem. Imo ex *conſtit.* 9. Pij quinti in ſtatu Eccleſiaſtico poſt annum non poteſt admitti reus ad faciendas defenſiones niſi habita ad hoc ſpeciali licentia à ſignatura gratiæ. De quibus videndus Farin. *d q.* 11.

568 Et neque obſtat, quod contumacia abſentis ſit delictum conſumatum extra territorium. Reſpondet quidem Gabriel. à S. Vincentio *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 15. *num.* 167. Abſentem non excommunicari propter contumaciam, ſed propter delictum aliud, licet ad hoc requiratur contumacia, vt conditio ſine qua non. Sed reſpondetur, quod contumacia eſt omiſſio, quæ ab exiſtente extra territorium in quacumque diſtantia conſumatur intra territorium, quia contumax negligit facere intra territorium quod poteſt, & debet; ideo delinquens contumax iuſte punitur, etiam ſi ſit in alieno territorio.

569 Limitatur vero & explicatur aſſertio poſita, vt habeat locum ſolum ex cauſa orta intra diœceſim, nimirum pro delicto commiſſo intra diœceſim; & ita vt pro delicto commiſſo in alieno territorio non poſſit abſens damnari à iudice territorij. Ita Franc. hic *num.* 63. citans Bacorium, & Dom. & Gabriel. à S. Vinc. *de cenſ. diſp.* 1. *q* 15. *num.* 166. ait conſentire omnes in hoc, quod Epiſcopus cenſuram ferre non poſſit pro delicto commiſſo in alieno territorio in ſubditum ſuum exiſtentem in alieno territorio. Et quidem ſi loquamur de non ſubdito, hoc verum eſt, & indubitatum non poſſe Epiſcopum excommunicare non ſubditum ſuum ob delictum commiſſum in alieno territorio. Conſtat quoque ex hucuſque probatis, quod ſi pœna excommunicationis vel alia ſit pœna ſtatuti Epiſcopalis, non poteſt Epiſcopus ſubditum tali pœna punire ob delictum in alieno territorio commiſſum. Verum ſi pœna excommunicationis contra delictum ſit impoſita de iure communi, ſicut poteſt Epiſcopus cognoſcere de delicto à ſuo ſubdito commiſſo extra diœceſim, ita poteſt illum damnare omni pœna de iure communi contra delictum impoſita, & ſic poteſt illum excommunicare, ſeu declarare excommunicatum. Præterquam quod ei ſub pœna excommunicationis poteſt præcipere, vel vt compareat coram ſe, vel vt in termino præfixo parti ſatisfaciat, & ſic illum poteſt excommunicare vt bene notat Syluеſ. *v. excom.* 2. *num.* 10. Vbi ait hoc procedere etiam ſi ſubditus exiſtat extra territorium, nimirum in territorio in quo deliquit. Nam & contra illum ſic exiſtentem poteſt Epiſcopus etiam cenſuris procedere, ſeruata forma iudicij obſeruanda in punitione abſentis. Quamuis ſemper aduertendum ſit, non poſſe Epiſcopum de huiuſmodi delictis in alieno territorio à ſuo ſubdito commiſſis cognoſcere ſi ſit præuentus ab Epiſcopo loci delicti.

560 Dicitur propterea tertio, quod vbi agitur de delicto præterito, & ad ſatisfaciendum pro illo, ſententia Epiſcopi ſiue generaliter lata, ſiue ſpecialiter & nominatim obligat, & ligat delinquentem vbicumque ille ſit. Eſt vero diſcrimen, vt dicebatur, quod non ſubditum non poteſt ligare niſi pro delicto commiſſo in diœceſi. Subditum vero ligat, ſi eſt ſententia ſpecialis, pro delicto etiam extra commiſſo, ita tamen quod pro eo delicto non poteſt puniri pœna ſtatuti Diœceſani,

sed

Digitized by Google

ſed ſi ſit ſententia generaliter lata Syluеſ. loco citato ait, quod non ligat ſubditum pro delicto ſcommiſſo extra diœceſim, quod eſt verum de facto, niſi aliter exprimatur, quia ſententia generaliter lata, ſicut non ſe extendit niſi ad ſubditos, non vero ad forenſes exiſtentes in Diœceſi, *cap. à nobis el. p. de ſent. excom.* & ibi Panorm. & alij ita à ſimili non ſe extendit ad delicta extra diœceſim commiſſa. Sed tamen cum Epiſcopus etiam de delictis extra à ſubditis commiſſis cognoſcere poſſit, ideo ſi velit, poteſt etiam ſub ſententia generali comprehendere delicta extra commiſſa. Sic poſſet præcipere, vt qui furtum fecit in aliena diœceſi intra menſem reſtituere teneatur ſub pœna excommunicationis. Eſt etiam aliud diſcrimen inter ſubditum, & non ſubditum delinquentem, quod ſi non ſubditus poſt delictum fugiat à territorio, non poſſit eum Epiſcopus punire, & cenſuræ ſubijcere, niſi eum prius citaſſet, quam fugiſſet; ſed tunc talis delinquens ad inſtantiam Epiſcopi debet à ſuo Epiſcopo citari & puniri. Quod ſi citatus non reſpondeat poteſt tunc à ſuo Epiſcopo excommunicari. Sylu. *v. excom.* 2. *num.* 10. Gabriel. à S. Vincentio *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 15. *num.* 172. Sed ſubditus etiam ſi fugiat, quia ſemper manet ſubditus, poteſt cogi ad hoc, vt coram ſuo Epiſcopo compareat, & ſi ſit contumax excommunicari.

561 Pœna quoque lata contra delinquentem per quamcumque ſententiam, cum ſit perſonalis ſequitur perſonam quocumque ierit. Licet enim pœna dependeat à iuriſdictione ad hoc, vt imponatur, & ſic non poſſit imponi niſi à iudice competente, & in hoc adſit dependentia à loco, & territorio, vnde pœnam imponere ſpectat ad iudicem vel territorij, in quo ſuit commiſſum delictum, vel territorij originis, aut domicilij delinquentis, tamen obligatio ad pœnam, & duratio illius, nec pendet a vita iudicis, aut eius perſeuerantia in officio, nec ab exiſtentia delinquentis in ſuo territorio, vel extra, ſed tanquam quid mere perſonale, & annexum culpæ perſonali comitatur perſonam quocumque ierit. Pœna enim ſequitur peccatorem, ſicut lepra leprorum *l. ex ea ff. de poſtul.* vnde ex Bart. *in l. qui vltimo ff. de pœnis* adnotauit Sylu. *v. pœna nu.* 11. quod damnatus ad mortem, quamuis effugiat, nihilominus remanet ſeruus pœnæ vbicumque fuerit, vt nullibi poſſit teſtari, aut contrahere, aut huiuſmodi facere, & in hoc ſenſu verum eſt, quod ait hic Anch. *num.* 6 quod excommunicatio, & infamia porrigitur ad omnem locũ *cap. Ab Eccleſiarum de officio ordinarij*, & dicitur propterea ex regula generali, quod ſententia quæ reſpicit perſonam diminuendo eius ſtatum porrigit effectum ſuum ad omnem locum. Panorm. *cap. Poſtulaſti, de foro compet.* Et hoc eſt verum vniuerſaliſſimè iuxta tenorem ſententiæ, & facultatis iudicis etiam reſpectu bonorum, vt ſi iudex habens ad hoc facultatem priuet delinquentem etiam bonis vbique exiſtentibus, ſententia ad id ſe extendat, quamuis executio ſententiæ non niſi per iudicem loci fieri contingat. Nam hoc quidem attendi debet, vt executio fiat ſeruata iuris forma. Sed vbi non eſt neceſſarius iudex, qui ſententiam exequatur, ſententia lata contra delinquentem illum afficit vbicumque ſit, & quocumque ſe transferat, vt contingit in cenſuris, quæ obligant in conſcientia ipſo facto, vnde declaratus excommunicatus vbicumque vt talis haberi debet. De his vero conſulendi ſunt DD. ſcribentes *ad cap. Poſtulaſti, de foro compet.*

562 Sed ſi præceptum, vel ſententia hominis tam generaliter, quam nominatim lata reſpiciat delictum de futuro, ſententia æquiparatur ſtatuto, vt tradit Syluеſ. *v. excom.* 1. *num.* 10. vt, ſcilicet, ſententia non comprehendat delinquentes extra territorium. Nam militat ratio præſentis decretalis ex eo habens vim, quod ſuperior territorij non habet iuriſdictionem extra territorium. Et non eſt eadem ratio de delicto iam commiſſo, & de delicto contingente futuro. Delictum enim iam commiſſum dat iuriſdictionem, quia continet contemptum etiã proprij ſuperioris, vbicumque committatur, & infert iniuriam proprio territorio delinquentis, & de eius intereſſe eſt, vt eius incolæ ſint viri virtutis, & non improbi, & ſceleſti. Sed vbi ſubditus eſt extra territorium, eſt extra iuriſdictionem ſuperioris territorij, nec habet vnde illi ſubijciatur, & vnde ille poſſit nouam pœnam decernere, ſi contingat ipſum delinquere. Nec eſt verum, quod ait Suarez, quod, ſcilicet, Epiſcopus poſſit ſuo ſubdito præcipere vt extra dioeceſim non celebret, niſi illum in pœnam delicti iam commiſſi ſuſpendat à miſſæ celebratione.

563 In regularibus vero, iam dictum eſt ſupra *num.* 565. non dari territorium ad effectum limitandi Prælatorum iuriſdictionem, ſed eis territorium eſt totus mundus Syluеſ. *v. excom.* 2. *num.* 15. Sayr. *de cenſ. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 6. *caſu* 11. Bonac. *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 1. *punct.* 11. *num.* 5. Habent enim territorium, quod determinat perſonas illis ſubiectas, non quod limitet eorum poteſtatem dominatiuam, & ex conſequenti quod reſtringat iuriſdictionem, quæ ex coniunctione ad poteſtatem dominatiuã, & paternam extenditur, & ampliatur, quia iuriſdictio illis datur ad perfectionem, & complementum facultatis, & dominij, quod ex voto obedientiæ ſubditorum in illos redundat. Exiſtimat vero Gabriel à S. Vincentio *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 15. *nu.* 171. cenſuram ferri poſſe à facultate gubernatiua ſpirituali, & particulari ob bonum priuatum ſubditi, tamen exiſtimat id non fieri. Tum quia cenſura fit à Prælato, vt à Prælato, non vt à Patre. Tum quia cenſura fieri debet taliter, vt contumax declarari poſſit, & puniri in foro externo, quod ad facultatem gubernatiuam domeſticam non ſpectat. Sed dicitur excommunicationem propriè non poſſe ferri niſi ab habente iuriſdictionem, quæ tamen in Prælatis Regularibus eſt magis extenſa ratione dicta.

564 Idem vero Gabriel à S. Vincentio ibid. *num.* 176. ſolius Generalis cuiuſcumque ordinis putat territorium eſſe totum mundum. Aliorum vero Prælatorum territorium tantum eſſe putat, quantum ſe extendit facultas mittendi ſubditos ſine licentia Superioris, quam facultatem in Prouinciali ſuæ Religionis ait eſſe ad 60. milliaria, vltra Prouinciam, & in Priore ad 30. millaria vltra Conuentum. Et ratio eius eſt, quia non decet, quod tam extenſum ſit territorium Prælatorum inferiorum, quam Generalis. Sed dicitur, quod non datur hæc æqualitas, quia facultas Generalis ſe extendit ad omnes Religioſos, ſed facultas Prouincialis ad illos ſolos, qui ſunt de ſua Prouincia. Cæterum reſpectu ſubditorum tantum ſe extendere

debet facultas præcipiendi, ſoluendi, & ligandi, quantum ſe extendit votum obedientiæ, quod terminos non habet, & indiuiſibiliter inhæret Religioſo, quocumque ierit. Nec territorium poteſt menſurari à facultate licentiandi fratres; quia In Prælato debet eſſe facultas reuocandi ſuum ſubditum à quacumque diſtantia, & loco, ad quem aufugerit, & ideo Prælatorum regularium territorium eſt totus mundus.

SVMMARIVM.

565 *Epiſcopus quando poſſit punire exemptum delinquentem in loco non exempto.*
566 *Epiſcopus non poteſt punire exemptum delinquentem in loco exempto.*
567 *Multorum opiniones.* 568.
569 *Exemptus locus qui ſit.*
570 *Statutum Epiſcopi non ligat delinquentem in loco exempto.*
571 *Locus exemptus æquiparatur loco extra diœceſim.*
Actio habita in loco exempto non eſt mala, quia prohibita ab Epiſcopo. 571.
572 *Statutum Epiſcopi non ligat delinquentem intra monaſterium.*
573 *An ſi Epiſcopus ſub excom. præcipiat ne aliquis furetur in loco exempto, ille ſit excommunicatus.*
574 *Epiſcopus ex iuſta cauſa poteſt prohibere acceſſum ad monaſterium.*
575 *Actiones habitæ intra Monaſterium exemptum non ſubduntur pœnæ ſtatuti Epiſcopi.*
576 *Quæ dicta ſunt de ſtatutis Epiſcoporum extenduntur ad ſtatuta aliorum Prælatorum.*

QVAEST. SECVNDAE.

ARTICVLVS III.

Vtrum Epiſcopi ſtatutum ſe extendat, vt liget delinquentem in loco exempto ſito intra Diœceſim.

565 TRes caſus hic diſtingui poſſunt. Primus eſt exempti delinquentis intra Diœceſim in loco non exempto. Sed hic caſus pertinet *ad tit. de priuilegijs*, & ſeruandum eſt decretum *cap. Veniens pallius tituli, in hoc l.6.* quod eſt, vt priuilegiatus poſſit puniri ab Epiſcopo ratione delicti in loco non exempto patrati, Franc. *nu.* 10. niſi habeat plenam exemptionem, qualem Regulares habent, vt probaui *de ſtat. & off. hom. tom. 3. tract. de profeſ. inſpect.*

566 Secundus caſus eſſe poteſt exempti delinquentis in loco exempto. Et neque hic caſus ſpectat ad hanc quæſ. & habet euidentem ſolutionem ex *d. capit. primo inf. de priuil.* & conſtat exēptum delinquentem in loco exempto non ſubdi iuriſdictioni Epiſcopi, Io. And. *numer.* 6. Franc. *nu.* 10. & habetur ex *cap.* cum Epiſcopus *ſup. de off. ordin.*

567 Tertius caſus propriè ſpectans ad hanc quæſtionem eſt, ſi ſubditus Epiſcopi delinquat contra Epiſcopi ſtatutum in loco exempto, an ligetur pœna ſtatuti, & poſſit ea pœna puniri ab Epiſcopo. Poſſe enim voluit Federicus de Senis *conſ.* 2. & probat eum primo quia cum locus exemptus ſit intra limites diœceſis, eſt de diœceſi, vt in diœceſi dicatur delinquere, qui in loco exempto delinquit. tum quia neque verum eſt, quod locus exemptus æquiparetur loco exiſtenti extra diœceſim; cum extra Diœc. nō poſſit Epiſc. ſedere, & alia multa facere, quæ poteſt facere in loco exēpto poſito intra diœc. Clem. *fin. de priuil.* Tum 3. quia ſubditus non poteſt excipere de iure tertij, ſcilicet de exemptiōne competēte loco exempto. Tū 4. quia quod non acquiritur Prælato loci exempti ratione priuilegij exemptionis, cenſetur reſeruatum Epiſcopo; At vero non eſt expreſſum, quod virtute priuilegij exēptionis ſubditus Epiſcopi exiſtens in loco exempto ibique delinquens, non poſſit ab eo puniri. Tum quinto, quia aliter delicta manerent impunita. Tum 6. quia Princeps laicus ſubditum ſuum delinquentem in Eccleſia poteſt punire.

568 Suarez autem *de cenſ. diſp. 5. ſect. 4. n. 6.* diſtinguens inter exemptionem perfectam, qualem ait eſſe cum Prælatus loci exempti exercet ibi iuriſdictionem ordinariam, vnde locus quantum ad exemptionem ordinariam eſt exemptus ab ordinario, & inter non plenam exemptionem, & aſſerit in hoc ſecundo caſu ſubditum Epiſcopi delinquentem contra ſtatutum eius in loco non plenè exempto ſubdi pœnæ ſtatuti. Vnde arbitratur ſubditum Epiſcopi delinquentem in Monaſterio Regulari poſſe puniri ab Epiſcopo: quia Monaſterium regulare eſt exemptum ratione perſonarum regularium, & illarum intuitu. Conſimilem diſtinctionem tradidit Anchar. *hic n. 10. & 12.* per eam concordans opiniones, & aſſerens veram eſſe ſentent. Federici de Senis, ſi locus non ſit plenè exemptus; veram vero eſſe ſentent. Io. de lig. & Io. Calder. ſentientium oppoſitum, ſi locus plenam exemptionem habeat.

569 Proculdubio quando hic loquimur de loco exempto, loquimur de loco exempto à iuriſdictione Epiſcopi, quia inanis eſſet quæſtio, an valeat ſtatutum Epiſcopi, & liget delinquentem in loco, in quo Epiſcopus iuriſdictionem exercere poſſet, & erigere tribunal, & quæ ſunt iuriſdictionis exercere in perſonas loci præcipiendo, puniendo, abſoluendo. Nam neque hic locus dici poſſet ſimpliciter exemptus; & ſine dubio ibi ligat ſtatutum Epiſcopi, vbi Epiſcopus habet liberum iuriſdictionis exercitium. Sed per locum exemptum intelligendus eſt, qui eſt exemptus à iuriſdictione Epiſcopi. Vnde in hac parte, nec eſt neceſſe conſiderare, quam iuriſdictionem habeat Prælatus loci exempti in eos, qui in eo exiſtunt, vel delinquunt, quia ſufficit ad rem præſentem ſi Epiſcopus in eo loco non habeat iuriſdictionem.

570 Dicitur propterea abſolutè, quod ſtatutum Epiſcopi non ligat ſubditum eius delinquentem contra ſtatutum in loco exempto. Nam vt ſupra dictum fuit, non negatur, quod ſi huius ſubditi actio ſit delictum contra ius naturale, aut diuinum, aut contra ius poſitiuum commune, non poſſit puniri ab Epiſcopo pœna ex vi talium iurium proportionata delicto. Sed dicitur, quod ſtatutum tamquam emanatum à non habente iuriſdictionem in loco, non ligat ſubditum Epiſcopi in eo delinquentem, & quod talis non poteſt puniri pœna ſtatuti. Vnde ſi v.g. Epiſcopus ſub

pœna

pœna excommunicationis præcipiat ne aliquis ſuus ſubditus ludat ad azardum , ſi ſubditus ludat intra locum exemptum, non eſt excommunicatus. Et hæc eſt ſententia communis , quam poſt Io. de ligu. & Calder. tenent hic Io. Andr. *n.* 5. & 6. Dom. *n.* 18. Franc. *n.* 10. Innoc. *cap. cum quidam, de iure iur.* Syluest. *u. excom.* 2. *n.* 12. Tabien. *u. excom.* 4. *n.* 3. Armilla *u.* 30. Gabriel à S. Vincent. de *cenſ. diſp.* 1. *q.* 15. *n.* 166. Bonac. de *cenſ. d.* 1. *q.* 1. *p.* 11. *n.* 8. Et deducitur nedum expreſsè ex præſenti decretali , ſed & ex *cap.* cum Epiſcopus infr. de *off. ordin.* & ex *cap. luminoſo* 18. *q.* 2. & ex *cap.* 1. infra de *ſtat. monac.* & ex Clem. fin. de *priuil.* Nam quantũ ad vſum iuriſdictionis æquiparantur proculdubio locus extra diœceſim , & locus exẽptus, cum locus exemptus ſit exemptus ab Epiſcopi iuriſdictione . Gloſ. in *Clem.* 1. *verb. aut eorum de for. compet.* Io. And. Dom. & Franc. citati. Barboſ. in *Clem quamuis n.* 5. de *fora compet.* & apud eum Flores de Mena *l.* 3. *q.* 24. *n.* 32. Nec Epiſcopus ibi ligare poteſt, vbi non habet iuriſdictionem , vnde ibi Epiſcopo non paretur impunè .

571 Nec alicuius momenti ſunt, quæ adducta ſunt in oppoſitum . Primum enim nullius vigoris eſt , quia nihil intereſt, quod locus ſit intra terminos antiquæ Diœceſis , ſi ex vi noui priuilegij eſt exemptus ab Epiſcopi poteſtate, vnde reſpectu poteſtatis Epiſcopi ſe habet , ac ſi diſtaret à Diœceſi per infinita milliaria, imo ac ſi non eſſet in mondo. Vnde 2. argumentum ruit, & manifeſtum eſt, quod locus exemptus æquiparatur in hoc loco exiſtenti extra Diœceſim . Et ad 3. dicitur, quod non eſt neceſſe, quod ſubditus excipiat de iure tertij, quia excipit de iure proprio, quia eſt in loco , in quo ex vi priuilegij non ſe extendit iuriſdictio Epiſcopi. Et ſic 4. non obſtat , quia ex quo locus eximitur ab Epiſcopi iuriſdictione non reſeruatur Epiſcopo iuriſdictio, & ex cõſequenti nec facultas ligandi, quæ eſt iuriſdictionis. Quintũ autem non militat, quia ſi actio ſubditi eſt de ſe mala, eam poterit punire Epiſcopus , ſed ſi actio non eſt mala, niſi quia prohibita per ſtatutum Epiſcopi , actio habita in loco exempto, nec eſt mala, nec eſt delictum , nec eſt prohibita in eo loco, cum ad illum locum non non ſe extendat Epiſcopi iuriſdictio ; & ita non ſequitur, quod aliquod delictum maneat impunitum; nec eſt aliquod inconueniens , quod actio in vno loco prohibita , non ſit prohibita in alio loco . Sextum quoque eſt iam ſolutum; quia & Epiſcopus poteſt punire ſubditum delinquentẽ in loco exempto, licet non poſſit illum punire pœna ſtatuti ſui.

572 Colligitur ex his, quod Epiſcopus ſubditum delinquentem in Monaſterio Regulari non poteſt punire pœna ſtatuti ſui . Syluef. *u. excom.* 2. *n.* 13. Bonac. de *cenſ diſp.* 1. *q.* 1. *p.* 11. *n.* 8. Quia eſt exemptus ab Epiſcopi iuriſdictione.

573 Colligitur quoq; quid dicendũ ſit ad quæſtionem , quam proponit Syluef. *u. excom.* 2. *n.* 13. Nimirum ſi Epiſcopus ſtatuat ſub pœna excommunicationis , ne aliquis furetur , aut fornicetur in loco exempto , vel non exempto , an contra faciens ſit excommunicatus . Hanc vero ſoluit Syluef. dicens, quod ſi ſtatutum loquitur de monaſterijs in communi, ſecundum Domin. hic contra faciens non incidit in cenſuram . Nec obſtat , quia aliter delicta eſſent impunita, quia delinquens conueniri poterit coram ſuo Ordinario . *cap.* 1. 3. *q.* 6. Nec obſtat , quod delictum ſit commiſſum intra Diœceſim , quia excommunicatio lata fuit contra furantem extra diœceſim, & ſic non habet locũ, vt in *d. c.* 1. Sed ſi ſtatutũ exprimat exempta monaſteria, tunc ex Phil. de Peruſio ad præſens *cap.* vt animarum dicit quod Epiſcopus ex cauſa poteſt edere ſimile ſtatutum , puta vel in odium iuſtum viuentium in loco exempto , vel ob bonum ſubditorum, & quod ſubditus contrafaciens tali ſtatuto incidit in cenſuram . non tamen ſi Epiſcopus hoc ſtatutum ederet in pœnam eius , contra quem ſit quia tunc non poteſt prohibere .

574 Sed hic diſtingui debet inter acceſſum ad locum exemptum, & actiones habitas intra eundẽ locum . Nam verum eſt , quod ex Bartol *in l. Religatarum ff. de interd.* & Panorm. *cap.* poſtulaſti *n.* 10. de *for. compet.* habet Syluef. *d. n.* 13. nimirum quod Superior territorij, ſeu Epiſcopus, vel ob iuſtum odium habitantium in loco exempto , vel ob publicum bonum , ſiue ex quacumque iuſta cauſa poteſt prohibere & acceſſum ad locum exemptum, & permanentiam in eo ; quoniam tam acceſſus ad locum exemptum , quam abſentia à loco & territorio proprio eſt quid , quod intra territorium conſumatur , & ideo ſubeſt iuriſdictioni ſuperioris territorij . Imò addunt Syluef. & Tab. quod ſi Epiſcopus prohibeat acceſſum ad monaſterium monialium , & ad eorum Eccleſiam , quod ſubditus, nec portam monaſterij , nec Eccleſiam poteſt adire . Sed hoc nimis rigoroſum eſt , niſi in præcepto ſit expreſſum .

575 Sed ſtatutum prohibens actiones exiſtentis in loco exempto nullius valoris eſt , quia iuriſdictio Epiſcopi , vel Superioris territorij non ſe extendit ad ea , quæ aguntur , & fiunt in loco exempto. Ideo ſi Epiſcopus ſtatuat ne aliquis furetur vel fornicetur in loco exempto , puta in Monaſterio regulari , ſtatutum non valebit . Et licet ſi alias Epiſcopus poſſit cognoſcere de delicto illo , vt de delicto furti commiſſo a Clerico intra monaſterium exemptum , poſſit punire Clericum pœna iuris communis, vel etiam loci exempti , ſi adeſt pœna ſpecialis , & ſi Epiſcopus in hoc non ſit præuentus à iudice eiuſdem loci ; non tamen tunc clericus poterit puniri pœna ſtatuti.

576 Quæ vero in hac quæſtione dicta ſunt de Epiſcopi ſtatutis pari modo intelliguntur de ſtatutis Prælatorum inferiorum habentium quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem . Nam nec huiuſmodi ſtatuta ligant extra eorum territorium Sylu. *v. excom.* 2. *n.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Praxis Curiæ reſcribere cum clauſula , Teque abſoluentes .*
2 *Eadem Clauſula vti poſſunt Epiſcopi .*
3 *Concluſio ſeu regula textus .*
4 *Reſcriptum propriè & communiter ſumptum .*
5 *Continuatio huius rubrica ad præcedentem .*
6 *Iudicium delegatum nequit fieri ſine reſcripto . Reſcriptum fundamentaliter eſt iudiciale . 6.*
7 *Reſcriptum non eſt de proceſſu .*
8 *Proceſſus eſt nullus ipſo iure , qui fit virtute reſcripti ab excommunicato impetrati .*
9 *Iuriſdictio delegata odioſa.*
10 *Textus iſte nõ contrarius cap. Pia, inf. de except.*

Pro-

11 *Proceſſus iſte non reualidatur abſolutione excommunicati.*
12 *Dictio non valeat an importet nullitatem ipſo iure.* 13.
14 *Nullitas ipſo iure retrotrahitur.*
Reſcriptum, aut proceſſus huiuſmodi non reualidatur ex conſenſu partis. 14.
15 *Reſcriptum hoc eſt nullum, etiam ſi contineat gratiam.*
16 *Et quando ſit impetratum ſimul à non excommunicato.*
17 *An ſit verum de reſcriptis impetratis ab inferioribus.* 18.
19 *Et de reſcriptis Principum ſecularium.*
20 *Conſenſus partis non validat reſcriptum.*
21 *Non valet ad inducendam litem.*
22 *Subreptio orta ex excommunicatione inducit nullitatem ipſo iure.*
Nullitas reſcripti huius non eſt ſanabilis per abſolutionem. 22.
23 *Eſt ſermo de excommunicatione maiori.*
Et abſolute latâ. 23.
Et exiſtente tempore impetrationis. 23.
24 *Intelligitur regula etiam de excommunicato occulto.*
25 *Nullitas reſcripti eſt in foro conſcientiæ.*
26 *Textus intelligendus de excommunicato non abſoluto.*
27 *Ex nulla alia cauſa excommunicatus impetrat niſi ex nominatis in textu.*
28 *In cauſa excommunicationis validè impetrat.*
29 *Ligatus duplici cenſura ex vnius cauſa validè impetrat.*
30 *Excommunicatus poteſt appellare.*
Non poteſt aduerſarium reconuenire in alia cauſa. 30.
31 *Appellans excommunicatus proſequitur appellationem.*
32 *Quid ſit articulus.*
33 *Attendi debet terminus impetrationis.*

TIT. III.

DE RESCRIPTIS

Cap. Ipſo iure I.

1 STante praxi Cancellariæ Apoſtolicæ, in reſcriptis, gratiæ tamen non iuſtitiæ, apponendi clauſulam *abſoluentes, &c.* per quam, ille qui reſcriptum impetrat abſoluitur ab excommunicatione ad effectum, vt reſcriptum ex cauſa excommunicationis non ſit nullum, rarò caſus huius decretalis poteſt contingere in reſcriptis gratiæ, quæ à Sede Apoſtolica impetrantur. Poterit vero frequentius accidere in reſcriptis, quæ emanant ab Epiſcopis, & alijs Papæ inferioribus; Exiſtimat enim Barboſa hic *num.* 19. poſt Dom. *num.* 14. & Franc. *num.* 9. quod hoc non poſſit habere locum in reſcriptis inferiorum, vt reſcribant cum clauſula *abſoluentes, &c.* & ſic operari, vt reſcriptum valeat etiam ſi conceſſum ad fauorem excommunicati: quia inferior non poteſt diſpenſare ſuper hac decretali, vt reſcriptum datum excommunicato valeat.

2 Sed ratio illa non vrget, nam hæc decretalis non loquitur de excommunicato abſoluto. Et ſibi Barboſa contradicit, qui *in tractat. de Clauſulis clauſ.* 179. *num.* 11. *&* 12. per Nauar. *in cap. Quorundam not.* 11. *num.* 18. *&* 22. de Iudæis, & Garziam *de benef. p.* 7. *cap.* 13. *num.* 67. *&* 68. Vgol. *de cenſ. tab.* 1. *cap.* 4. §. 5. *num.* 189. Riciull. *de iure perſonarum cap.* 9. *num.* 11. docet quod Legati, Nuncij, & Epiſcopi in ſuis reſcriptis poſſunt vti ea clauſula, *Teque abſoluentes &c.* Et quod illa valet reſpectu excommunicationum, à quibus poſſunt abſoluere; ſi ergo ſemel verum eſt, quod inferior Papa poſſit abſoluere ab excommunicatione pro aliqua parte, & ad particularem effectum, cur non poterit inferior Papa aliàs potens abſoluere ab excommunicatione, abſoluere impetrantem ad effectum, vt valeat ſuum reſcriptum? Si tamen impetrans v. g. ab Epiſcopo eſt ligatus excom. à qua Epiſcopus non poteſt abſoluere, non poterit habilitari, vt validè impetret reſcriptum.

3 Continet hæc decretalis vnam regulam, quæ fallit in duplici caſu. Regula eſt, quod reſcriptum impetratum ab excommunicato eſt ipſo iure nullum, ſimulque nullus eſt proceſſus per tale reſcriptum habitus, Fallit vero in duobus caſibus nimirum in cauſis excommunicationis, & appellationis.

4 Quamuis vero reſcriptum magis propriè ſumptum, ſit illud per quod Papa diſponit pro obſeruantia iuris, vt cum dat iudicem ad hoc, vt ius ſuum tribuat illi, cui competit; cum vero Papa reſcribit ſecundum ius, nimirum conferendo aliquod beneficium Eccleſiaſticum, hoc reſcriptũ dicatur beneficium, vel gratia, ſed cum reſcribit contra ius ad fauorem huius, vel illius priuatæ perſonæ, reſcriptum dicatur priuilegium; tamen in præſenti rubrica reſcriptum communiter accipitur pro omni ea diſpoſitione, quæ non eſt lex, ſeu conſtitutio, aut præceptum Gloſſ. *in rubrica*. In hoc vero *cap. accipitur* pro reſcripto, ſiue ad lites, ſiue ad gratiam quamcumque, in qua continetur communicatio cum alijs. Sic enim & collatio beneficij impetrata ab excommunicato eſt nulla, ſicut nullum eſſet priuilegium, ſi illud obtineret. Gloſſ. *v. non valet.* Franc. *num.* 3. Barb. *num.* 6.

5 Hinc optima ratione hæc rubrica de reſcriptis poſita eſt immediatè poſt rubricam de conſtitutionibus. Primo enim agendum fuit de diſpoſitionibus Papæ ſummi legiſlatoris in genere, quam de hac, vel illa diſpoſitione, & lege ad materiam ſpecialem ſpectãte, ſicut ſpectat reſcriptum; vnde Sylueſ. *v. reſcriptum* ex Gotred. definit reſcriptum, vt ſit mandatum Principis faciens ius non generale, ſed ſpeciale in negotijs, & inter perſonas, in quibus, & inter quas promulgatum eſt *l.* 1. *C. de leg. & conſtit.*

6 Dubitat vero Gomez hic *num.* 1. qua ratione cum reſcriptum ſit quid extraiudiciale ſit irritum, cum extraiudicialia non negentur excommunicatis, *cap. Veritatis, de dolo, & contumacia*. Reſponſio tamen communis eſt, quod reſcriptum eſt præambulum ad iudicium. Nec obſtat, quod in contrarium affert Gomez, quia ſcilicet reſcriptum eſt præambulum diuiſibile à iudicio, cum multis concedatur impetratio reſcripti, quibus negatur proſecutio iudicij *l.* 1. *C. de prec. Imp. offer.* Nam quidquid ſit de hoc, aduertendum eſt, quod iudicium delegatum non poteſt fieri ſine reſcripto, vnde reſcriptum per quod datur iudici delegato

iuriſ-

Digitized by Google

iuriſdictio eſt præambulum, quod eſt iudicij fundamentum, & quidem ex parte actoris ſe tenens, vnde merito cum excommunicato negetur agere in iudicio, negatur etiam validum reſcriptum, per quod in iudicio agere valeat. Propriè autem reſcriptum non eſt actus mixtus ex iudiciali, & non iudiciali, ſed eſt actus extra iudicialis, qui fundamentaliter, & originaliter, & ideo non propriè, ſed analogicè eſt iudicialis. Cæterum nec verum eſt, quod impetratio ad extraiudicialia, non cenſetur negata excommunicatis, vt ſupra dictum eſt *num.6.* & dicetur *n.5.*

7 Ex diſiunctiua autem, qua vtitur textus colligit Anchar. *nu.2. not.2.* quod reſcriptum non eſt de proceſſu, ſed eſt quid ab eo diuerſum, niſi poſtquam fuerit præſentatum. Crotus *num.2.* Nam tunc dicitur de proceſſu, vt per Innoc. & alios in *cap. Conqueſtionem de reſtitut. ſpol.* Quia reſcriptum delegatorium à tempore præſentationis accipit ſuum *robur. cap. Vt debitus, de appellat.* Etenim tunc iuriſdictio tribuitur, quæ poſtea per citationē continuatur. *Cap. Gratum, de off. deleg.* Hic verò proceſſus ſumitur, vt ſignificat totum illud, quod in iudicio ventilatur, & producitur ab vtraque parte ſcribendum à notario vſque ad ſententiam, *cap. quoniam, de probat.*

8 Proceſſus autem ille nullus eſt qui fit ex vi iuriſdictionis delegatæ, per reſcriptum nullum ab excommunicato impetratum, & eo agente, & inſtante. Nam ſi proceſſus fiat à iudice ordinario etiam ad inſtantiam excommunicati, non eſt nullus ipſo iure, licet ſit irritandus ad inſtantiam partis & defectum excommunicationis actoris opponentis. Gloſſ. Dom. *num.3.* Prob. *num.2.* Barb. *num.34.* Ratio autem eſt, quia iuriſdictio ordinaria non incipit ab inſtantia actoris excommunicati, ſed aliundè venit, omnino independenter ab illo; nam & potuiſſet contingere, quod iudex iuriſdictionem habuiſſet, actore excommunicato etiam nondum nato. Sed iuriſdictio delegata per reſcriptum ab actore excommunicato impetratum conceditur, & ſic ab eius inſtantia ortum habet.

9 Aliam rationem reddit Rota, nimirum quia iuriſdictio ordinaria ſit fauorabilis, delegata verò extraordinaria ſit odioſa *cap. Ad hæc ſup. de reſcrip.* Vide Sanchez *l.3. de matrim. diſp. 35. nu.9.*

10 Colligitur quoque ex hac diſtinctione iuriſdictionis ordinariæ, & delegatæ, quod hæc decretalis non corrigitur per decretalem Pia infra *de except.* Quia hic eſt ſermo de iudice delegato ab excommunicato impetrato, & ideo verè nullam habente iuriſdictionem, ibi vero de iudice ordinario, vel delegato impetrato ante excommunicationem. Gloſſ. Anchar. *num. 6.* Franc. *num. 21.*

11 Proceſſus igitur huiuſmodi ex vi reſcripti nulli formatus eſt nullus ipſo iure, & ideo ita nullus, quod nec per abſolutionem excommunicati poteſt validari, quidquid in contrarium ſenſerint aliquæ *gloſſæ*, quas reiecit Bernard. vt notat Gloſſ. hic & Franc. *num.5.* Barb. *num.16.* Quod enim ab initio eſt nullum ipſo iure, tractu temporis non conualeſcit.

12 Aduertunt vero Anchar. *nu.2. not.3.* Franc. *num. 2.* Crot. *num. 19.* hanc clauſulam *non valeat* non importare nullitatem ipſo facto, niſi prout ſit in hac decretali dicatur *non valeat ipſo iure*. Nam ſi clauſula *non valeat* ſignificaret ex ſe ipſa nullitatem ipſo iure, ſuperfluè hic fuiſſet additum & dictum *ipſo iure non valeat*. Nihilominus vbi hoc verbum *non valeat* ponatur ſimpliciter, quod importet nullitatem ipſo iure, multi volunt, & ita in hoc ſenſu illud interpretantur *in cap. Quia propter de elect.* Panorm. *§. vel ſaltem. num.5.* & alij *DD. commun.* prout etiam adnotaui in *tract. de elect. cap. 9. num. 7.* Vnde potius dicendum videtur, quod dictio *ipſo iure* hic addita fuit maioris expreſſionis gratia *arg. leg. qui mutuam ff. mand.*

13 Sed vt verum fatear inuenio modo in hac ſententia difficultatem, ob quam licet à ſententia communi, quam ibi ſequutus ſum, recedere nolim niſi aliud occurrat, redditur tamen apud me illa ſententia minus certa. Nam vt habetur ex Gloſſ. *in cap. Auditis ver. ex poſt facto de elect.* Nullitas iuris nō eſt idem quod nullitas ipſo iure, ſed nullitas à iure dicenda eſt etiam nullitas ope exceptionis, cum à iure imponitur. Et ſi ſpectemus ſignificationem verbi *non valeat* per ſe non ſignificat, niſi quid commune ad nullitatem ope exceptionis, & ad nullitatem ipſo iure, quod non leuiter ex hoc textu probatur, qui addidit dictionem *ipſo iure*, vt ſignificaret ſe non loqui de nullitate ope exceptionis, & quod dicitur, textum hoc addidiſſe ad maiorem explicationem; etiam hoc dato, quod non eſt certum, nec ſolidè probatum, ex eo habetur quod non ſunt ſynonima hæc duo, ſcilicet *non valeat, & non valeat ipſo iure*, quia vt hoc ſecundum intelligatur neceſſaria eſt additio dictionis *ipſo iure*. Nam certè in proprietate ſermonis, id non valet, quod à iure ſtatutum eſt, vt ope exceptionis non valeat. Quo ſtante iam certè hoc verbum *non valeat* ſimpliciter prolatum eſt obſcurum, & intrat regula trigeſima. *In obſcuris, inſ. de reg. iuris*, in qua decernitur, quod in obſcuris minimum eſt accipiendum, & pariter intrat *reg. 15. odia*, & *49. in pœnis, cod. tit. & libro.* Quod vero nullitas ſit pœna habetur *inf. cap. diſpendia §. Reus, de in hoc tit.* & aduertit Dom. ob illa verba textus, ſimili pœna puniendus. Videtur igitur quod verbum *non valeat* ſimpliciter etiam prolatum minimum ſignificet, & benignè ſeu ſtrictè ſit intelligendum pro nullitate ope exceptionis, non vero pro nullitate *ipſo iure* niſi aliquid aliud addatur, ex quo colligi debeat mentem legislatoris fuiſſe imponere nullitatem, vt incurrendam *ipſo iure*, ſeu *ipſa facto*.

14 Multa verò hic habet Gomez de vi & virtute huius clauſulæ *ipſo iure*. Hoc aduertendum, quod licet nullitas inducta ipſo iure non habeat executionem niſi præcedente iudicis ſententia ſaltem declaratoria, exceptis cenſuris, irregularitate, & ſi quæ ſunt alia ſecum ferentia executionem iuxta notata *in cap. Vt animarum ſup. num. 38. iti. prax. ſuper.* De quo articulo etiam plenius dixi *tract. de elect. cap. 25. quæſ. 51.* Nihilominus eadem clauſula magnum effectum habet, & de facto diminuit dominium rei, ſeu rei valorem tollit adeo vt nullitas actus retrotrahatur ad punctum commiſſi delicti, aut actus ſic nulliter geſti. Vnde benè colligit Gloſſ. quod reſcriptum impetratum ab excommunicato, eſt taliter nullum, & taliter nullus eſt proceſſus inde habitus, vt neque ex partis conſenſu poſſit validari Io. Monach. Anchar. *num. 6.*

num. 6. Francus *num.* 4. Prob. *num.* 1. Barboſ. *num.* 30.

15 Reſcriptum igitur ab excommunicato impetratum eſt ipſo iure nullum, nullamque iudici delegato confert iuriſdictionem. Et hoc vniuerſaliter verum eſt, ſiue ſit reſcriptum ad lites, ſiue ad beneficium, vel gratiam, vel donationem, vel diſpenſationem, vel priuilegium, nam ex vi huius decretalis excommunicatus eſt inhabilis ad impetrandum Gloſs. Franc. *n.* 3. Barb. *n.* 6. & apud eum Riccìul. & Roman.

16 Et ita nullum, vt ſi reſcriptum ſit impetratū ab excommunicato, & non excommunicato ſimul in cauſa indiuida, illud ex parte vtriuſq; ſit inane. Et ita etiam in cauſa diuidua, ſi non excommunicatus fuit conſcius excommunicationis ſui ſocij. Crot. *num.* 22. Barboſ. *num.* 4. Sed Gomez loco citato tenet contrarium, & abſolutè vult validum eſſe reſcriptum impetratum etiam in cauſa indiuiſibili. Quia imò in ea cauſa non excommunicatus ex natura cauſæ indiuiſibilis neceſſitatur, vt conueniat cum excommunicato in impetrando. Et quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum *cap. Tuam, de ord. cong. cap. quanto de iud.* Duo hic mihi conſideranda videntur. Primum an reſcriptum ſit petenti debitum, vel ea ſola gratia concedatur, ſecundum an non excommunicatus ſit in caſu in quo poteſt communicare cum excommunicato. His enim penſatis, dicitur quod ſi reſcriptum eſt debitum, & non excommunicatus non eſt in culpa communicando cum excommunicato in petendo reſcriptum, non eſt veriſimile, quod Pontifex voluerit innocentem puniri ſine ſua culpa, & priuari reſcripto ſibi debito ex conſortio excommunicati. Et in hoc caſu potius dicendum eſt, quod etiam ſi cauſa ſit indiuiſibilis ius potius non puniat culpa, quam quod velit ſine culpa punire non excommunicatum ob culpam excommunicati. Et hoc ſecundo crederem extendendū etiam, ſi reſcriptum ex mera gratia concedatur. Quia vbi in non excommunicato non eſt culpa communicare cum excommunicato, dignius eſt quod in Principe miſericordia, & gratia, ſeu clementia vindicatiuam iuſtitiam ſuperexcedat, & quod potius Princeps ſit miſericors cum nocente in gratiam innocentis, quam quod velit ob culpā alterius innocenti negare id, quo eſt dignus. Sed vbi non excommunicatus eſt in culpa communicando cum excommunicato in petendo reſcriptū meritò punitur ſimul cum illo, & ſic reſcriptum eſt nullum, niſi ſit adeo leuis culpa, vt ſit dignus venia, & vt ſibi non negetur reſcriptum ſi eſt debitū.

17 Videri autem poterit quod regula verificetur nedum de reſcriptis impetratis à Papa, ſed à quocumque Papa inferiore. Textus enim iſte abſolutè loquitur, & ideo abſolutè de omni reſcripto ab excommunicato intelligendus. Franc. *n.* 6. *verſ. in ea* Gloſſ. *& num.* 18. Barb. *num.* 7. Quod intelligendum eſſet ſolo iure huius decretalis conſiderato. Nam ſi conſuetudo ſe habet in contrarium, vt referunt Nauar. *conſ.* 28 *alias* 44. *de ſent. excom.* & Suarez *de cenſ. diſp.* 17. *ſec.* 1. *num.* 2. hæc eſt ſeruanda.

18 Sed & abſolutè loquendo dico cum Nauar. & Suarez loco citato, quod in iure ſub nomine reſcripti ſic abſolutè prolato, non veniunt niſi reſcripta ſupremorum Principum, ac propterea non eſt certum ſed opinabile quod reſcripta à Prælatis inferioribus ab excōmunicato impetrata ſint ipſo iure nulla, & non potius ſola exceptionis ope annullanda.

19 Quamobrem propterea regula extendenda videtur, vt ſit vera etiam de reſcriptis impetratis à Principe Seculari; quia ſub nomine reſcripti non minus venit reſcriptum Principis, quam Pontificis *l.* 1. & toto *tit. C. de diuerſ. reſcript. l. Quoties C. de prec. Imper. offer.* Nauar. *d. conſ.* 28. quem ſequitur Barb. *n.* 8. Sed cū Suarez vbi ſupra *n.* 3. melius dicitur non extendi. Nam in hac rubrica de Canonicis reſcriptis eſt ſermo. Et ita de his Canoniſtæ intelligunt hunc textum nulla ſecularium reſcriptorum facta mentione. Et leges pœnales non ſunt extendendæ. Nec tam de facili propoſitiones indefinitæ accipiendæ ſunt vt vniuerſales, & comprehendentes ea, quæ ad ſeculare forum ſpectant; niſi ſpecialis ratio hoc ſuadeat.

20 Nec iuuat quod reſcriptum ſit impetratū ab excommunicato parte alia conſentiente; quia nulla pars poteſt habilitare excommunicatum ad validè impetrandum, cum ad hoc ſit inhabilis à iure, ſed hoc ſolius eſt Pontificis. *cap. olim. cum ibi not. de re iud.* Dom. *num.* 7. *verſ hoc dictum reſpuit* Buttium *num.* 19. Barb. *n.* 11.

21 Eſt vero adeo nullum, vt nec valeat ad inducendam litis pendentiam, cū hæc non poſſit introduci ſine iuriſdictione Gomez *num.* 31. Card. *in Clem. fin. q.* 4. *vt lite pend.* quem ſequitur hic Barb. *num* 13. Et vno verbo cum per huiuſmodi reſcriptum nulla iudici delegato tribuatur iuriſdictio, ac ſi illud non fuiſſet datum nec impetratum, nullum valet effectum producere, quia non entis nullus eſſe poteſt effectus.

22 Hinc eſt, quod licet dici ſoleat ſubreptionem in beneficialibus inducere nullitatem ipſo iure *cap. Si motu proprio inſ. de praben. & cap. Cum noſtris, ſup. de conceſſ. prab.* ſubreptionem vero ad lites ſolum inducere nullitatem ope exceptionis inferendam; hoc non habet locum in reſcripto impetrato ab excommunicato, in quo ſubreptio ſurgit ab excommunicatione, & ideo ſubreptio ab excommunicato commiſſa tacente eo ſe eſſe excommunicatum inducit nullitatem ipſo iure. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 2. nullo modo ſanabilem, etiam per abſolutionem vt præter DD. ſcribentes in hac decretali adnotauit Panorm. *cap. bonæ n.* 6. *verſ. præterea de ætat. & qual.* & *cap. Præſentiam* §. *ſexta num.* 10. *de off. deleg.*

23 Regula tamen intelligi debet de excommunicatione maiori Gloſſ. hic, Domin. *num.* 22. Gomez *num.* 42. Panorm. *cap. à nobis, de excep. & cap. intelleximus, de iud.* Card. *in Clem.* 1. *q.* 35. *de priuil.* Intelligitur etiam de excommunicato abſolutè: nam ſi aliquis ſit excommunicatus ſub conditione, pendente conditione, interim validè poteſt reſcriptum impetrare. Prob. ad Mon. *num.* 2. Barb. *num.* 27. Intelligitur quoque de excommunicato actu tempore impetrationis. Nam ſi excommunicatio ſuperueniat impetrationi, & commiſſioni iam datæ, vel gratiæ impetratæ, reſcriptum non eſt nullum ipſo iure, licet ope exceptionis ſiet inutile, ſed tamen præmiſſa abſolutione, qui impetrauit reſcriptum poterit eo vti, quia reſcriptum non eſt in ſe nullum, ſed eo vti impeditur excommunicatus, vnde nec poteſt illud præſentare.

Digitized by Google

ſentare. Put. *dec.* 118. in vna Floren. *lib.* 3. cum præſentatio reſcripti ſit pars proceſſus. Ad quem proſequendum eſt impeditus excommunicatus, qui eſt inhabilis ad iudicia in forma actoris, vt hic habet Dom. *num.* 2. Sed ſi abſoluatur ab excommunicatione tollitur impedimentum, vt iam poſſit vti reſcripto valido, vt pote ante excommunicationem impetrato Anch. *num.* 16. Franc. *n.* 21, Crot. *n.* 63 Nauar. *d. conſ.* 24. Barb. *n.* 29.

24 Intelligenda vero eſt regula data de omni excommunicato maiori excom. etiam occulta. Nam excommunicatio ad producendos effectus ſuos reſpectu ex communicati non indiget iudice exequente, ſed ſtatim in foro conſcientiæ excommunicatum ligat. Neque in hoc caſu iuuat vel extrauag. ad euitanda, vel *l.* Barbarius de *off. Prat.* Quia illa nihil concedit ad fauorem excommunicati, ſed ſolum permittit alijs, vt cum excommunicato non notorio aut non denunciato poſſint communicare. Syluest. *v. reſcriptum n.* 5 Suarez de *ceuſ. diſp.* 16. *ſect.* 3. *n.* 5. Ex vi vero *l.* Barbar. ſuſtinentur acta habita intuitu publici officij, & communi errore ſuffragante. In his autem quæ geruntur nomine priuato non eſt differentia inter occultum, & publicum quoad actus validitatem. Innoc. *in cap.* Cum dilectus, de conſuet. Panorm. *cap. conſulti n.* 22. de Proc. Io. Andr. hic. Actor vero in iudicio pars eſt priuata, & ad ſui vtilitatem agens, ſicut & reſcriptum ad priuatam vtilitatem regulariter impetrantis conceditur, quod ſi ille ſit excommunicatus etiam occultus, eſt inhabilis vt validum impetret reſcriptum Archid. Anchar. Dom. *n.* 5. Franc. *n.* 3. & 5. Gomez *n.* 38. Crotus *n* 29. Barb. *n.* 3. Panorm. *cap. fin. n.* 1. de probac. Cenced *dec.* 1. de *Præb.* Sylu. *v.* reſcriptum *n.* 2. Suarez de *cenſ. d.* 17. *ſect.* 1. *n.* 4.

25 Hinc colligitur quod huiuſmodi reſcriptum in foro conſcientiæ etiam nullum eſſe, & non licere impetranti eo vti. De hoc quidem dubitat Nauar. apud Suarez, eo quod lex iſta ſit pœnalis, ſed hoc non obſtat, quia pœna hæc lata contra excommunicatum ſequitur naturam cenſuræ, quæ ſecum fert executionem. Et ideo quamuis excommunicatus ſit occultus in conſcientia ligatur, vt non poſſit vti huiuſmodi reſcripto nullo Syl. *v. reſcriptum n.* 2. Suarez de *cenſ. diſp.* 7. *ſec.* 1. *n.* 4.

26 Et tandem regula intelligenda eſt de excommunicato non abſoluto. Quia ſi ſit abſolutus non eſt amplius excommunicatus. Et ideo ſi fiat mentio in reſcripto de excommunicatione, etiam ſi non apponeretur clauſula *ſeque abſoluentes*, impetrans cenſendus eſſet abſolutus. Franc. *n.* 18. qui non bene hoc limitat, vt non verificetur in reſcripto inferiorum; quia & in illis veritatem habet reſpectu cenſuræ, à qua poſſunt abſoluere, vt ſupra dictum eſt.

27 Per relatiuum autem alio excluditur omnis alius caſus præter duos illos excõmunicationis, & appellationis. Ita quod ex nulla alia cauſa poteſt ab excommunicato reſcriptum validũ impetrari.

28 Præterquam in caſu excommunicationis. Nam in cauſa excommunicationis excommunicatus poteſt eſſe actor Gloſ. *not.* 3. Si enim excommunicatus ſe eſſe iniuſtè, vel nulliter damnatum, & excommunicatum ſentiat, vel ſibi iniuſtè negetur abſolutio, poteſt ad Papam recurrere, & ex hac cauſa validum reſcriptum obtinere *cap. Cum pro cauſa, cap. Per tuas, de ſent. excom.* Gloſ. hic *not.* 3. Io. Andr. Dom. *num.* 4. Franc. *n* 2.

29 Quod extenditur, vt ſi contingat aliquem duplici excommunicatione eſſe ligatum, poſſit ex cauſa vnius validè impetrare, nec ex cauſa alterius poterit impediri Franc. *n.* 2.

30 Fallit ſecundo in cauſa appellationis, excommunicatus enim poteſt appellare, vt notat. Gloſſ. *not.* 3. & à Pontifice iudices delegatos impetrare. Quod tamen Io. Andr. & Franc. *n.* 3. intelligunt, & bene de appellatione in cauſa propria non autem de appellatione, aut excom. alterius. Hinc eſt, quod excommunicatus non poteſt aduerſarium ſuum reconuenire, in alia cauſa, quam ſit illa de qua agitur, & vt ſe ipſum defendat. Palaus *diſp.* 2. *de cenſ. p.* 14. *nu.* 10. Reconuenire enim eſt agere *cap* 2. *de mut. petit.* 8. *cap.* 2. *de ord. cognit.*

31 Poteſt vero excommunicatus hanc appellationem ſuam proſequi etiam ante abſolutionem, & etiam ſi ſit originarius actor Io. And. Franc. *num.* 3. Tamen ſi appellet ab interlocutoria finito appellationis proceſſu reijcietur ne tranſeat ad vlteriora. Sed ſi appellet à diffinitiua, admittitur Indiſtinctè ſecundum Franc. *n.* 3.

35 Notatur hic quod Articulus eſt pars intentionis continens illud quod actor, vel reus vult probare *cap. veniens el.* 2. §. *Pars autem de teſt.* & articuli aliquando dicuntur intentiones, & aliquando aſſertiones. Gloſ. *hic in prin.*

33 Notatur etiam quod bene ex vi ſignificationis huius nominis impetratum colligit Gloſſ. quod hic attendi debet terminus impetrationis, ſeu dies datæ *cap. Eam te ſup. eod. tit.* & *cap. Tibi qui, infr. eod. tit.* & *cap. Eum cui, de præb.*

SVMMARIVM.

34 *Diſtinguitur ſenſus quæſtionis.*
35 *Excommunicatus non poteſt per procuratorem impetrare.*
36 *Conſtitutio Procuratoris ab excommunicato facta non tenet.*
37 *Ex ſuperueniente excommunicatione quãdo non impeditur procurator.*
38 *Excommunicatus incidens in cenſuram non poteſt per procuratorem impetrare.*
39 *Opiniones diuerſæ.* 40.
41 *An non excommunicatus poſſit impetrare medio excommunicato.*
42 *Textus loquitur de impetrante pro ſe.*
Excommunicatus impetrat pro alio. 42.
43 *Sed ope exceptionis impetratio eſt nulla.*
44 *Excommunicatus pro excommunicato non impetrat validè.*

QVÆST. PRIMA.

De nullitate reſcripti ab excommunicato impetrati.

ARTICVLVS I.

Vtrum non obſtante excommunicatione poſſit validè impetrari reſcriptum per Procuratorem.

34 DVplicem ſenſum poteſt habere hęc quæſtio. Primus eſt vt Dominus ipſe

Digitized by Google

ſit excommunicatus, & ſic ſit quæſtio an excommunicatus per procuratorem non excommunicatum poſſit impetrare validum reſcriptum. Secundus eſt, ſi Dominus non ſit excommunicatus, ſed ſit excommunicatus procurator, an validè per eum reſcriptum obtineatur.

35 In primo caſu habetur reſolutio ex dictis à Io. And. *cap. conſulti de Procurat.* & Anchar. *hic q. 7. n. 7.* vbi vniuerſaliter tractant an adminiſtratores excommunicati repellantur ab agendo, & multiplici diſtinctione quæſ. ſoluunt. Vel enim adminiſtrator conſequitur facultatem, & exercitium adminiſtrandi à conſtitutione facta per Dominum, & hoc modo ſi *Prælatus*, vel priuata perſona conſtituens repellatur, etiam repellitur adminiſtrator ab eo conſtitutus. Et ſic procurator conſtitutus à Domino excommunicato non poteſt nomine illius validum impetrare reſcriptum. Illius enim perſonam repræſentat, quæ à iure repellitur, ne petere, & impetrare poſſit. Vnde nec poteſt procuratorem inſtituere Gomez *n. 38. Et in cap. fin. de procurat.* nulla habetur inſtitutio Procuratoris facta ab excommunicato. Et propterea ibi Panormit. & alij dicunt, quod excommunicatus non poteſt per procuratorem impetrare. Procurator enim cenſetur moraliter eadem perſona cum principali; nec agit niſi virtute & auctoritate principalis; vnde procurator excommunicati non poteſt facere, quod non poteſt facere excommunicatus.

36 Aliquando vero adminiſtrator, poſtquam ſemel eſt conſtitutus, non recipit à conſtituente facultatem, & exercitium agendi, ſed illud habet à iure, vt vice Dominus, aut ſyndicus ab vniuerſitate conſtitutus, qui ſtatim à canone facultatem & exercitium agendi habet. *cap. quoniam in quibuſdam diſt. 89.* Et in eo caſu ſi conſtituens tempore conſtitutionis erat excommunicatus, non tenet conſtitutio ab excommunicato facta. Niſi eſſet excommunicatus toleratus, & errore communi ſuffragante nomine publici officij ageret, quia tunc conſtitutio ſuſtineretur,

37 Sed ſi excommunicatio accidit poſt conſtitutionē, non nocet adminiſtratori, qui non agit ex virtute habita ex conſtituente, ſed à iure ſuppoſita legitima conſtitutione, & non agit nomine conſtituētis, ſed vniuerſitatis *cap. habet 2. q. 3.* Et ita ſi eſſet intereſſe vniuerſitatis, vt ageret ad defenſā Prælati excōmunicati, poſſet Procurator à Prelato conſtitutus, vt ſupra etiam pro Prælato reſcriptum petere, & impetrare directè agendo pro intereſſe vniuerſitatis. Hæc vero procedunt in adminiſtratore perpetuo, qui nomine Eccleſiæ adminiſtrat. Nam adminiſtrator temporalis, ſi adminiſtrat nomine conſtituentis, vt Vicarius Epiſcopi, non agit validè nomine excommunicati principalis. Et in hoc caſu excommunicatio Epiſcopi ſuperueniens noceret Vicario, *cap. Romana* inf. de offic. Vicarij.

38 Sic ergo patet, quod Dominus excommunicatus nedum ſi erat excommunicatus, quando conſtituit Procuratorem, ſed etiam ſi poſtea incidat in excommunicationem, non poteſt per Procuratorem non excommunicatum impetrare reſcriptum validum: Non enim poteſt per Procuratorem agere *cap. vltimo de Procurat.* vbi Innoc. & Panorm. & alij Sylueſ. *v. Procurator*, Suarez de *cenſ. diſp. 16. ſec. 3. n. 4.* Bonac. *diſp. 2. q. 2. p. 7. n. 5.* Leander *diſp. 12. q. 2.* A S. Vincentio *diſp. 3. q. 10. n. 128.* niſi in caſibus hic expreſſis, in quibus nec ipſe excommunicatus reijceretur, ſi per ſe ipſum peteret. Io. Monac. *hic n. 7.* & poſt Lap. Franc. *n. 10.* Sayrus. *lib. 2. de cens. cap. 7. in fin.* Suarez *diſp. 16. ſec. 3.* Palaus *diſp. 2. p. 14. n. 7. & 12.* Leander vbi ſupra.

39 In alio autem caſu non parua controuerſia eſt inter DD. Nā aliqui abſolutè & ſine diſtinctione negarunt poſſe à non excommunicato per procuratorem excommunicatum impetrari reſcriptum validum. ita Io. Monac. à *n. 3.* Anchar. *n. 7. verſ. ſed nos loquimur.* Sylueſ. *v. reſcriptum nu. 2.* Tabien. *n. 2.* Fundantur vero in hoc textu, qui abſolutè loquitur, & vult quod reſcriptum impetratum ab excommunicato ſit nullum, & quia maior ratio eſt irritandi obtentum nomine alieno quam proprio; quia imò quandoque admittitur excommunicatus ad defenſionem cauſæ propriæ, qui non admittitur ad defenſionem cauſæ alienæ, vt *in cap. poſt ceſſionem, de probat.* Et ideo quod excommunicatus non poſſit validè impetrare pro alio tenuerunt etiam Panorm. in *cap. fin. n. 1. de procur. & cap. ad probandum de re iud.* & Felin. in *cap. poſt ceſſionem, circa finem de probat*, à S. Vincentio de *cenſ. diſp. 3. q. 10. n. 15.* & alij DD. communiter.

40 Sed è contra Archidiac. hic *n. 2.* exiſtimat quod textus intelligi debeat de impetrante reſcriptum nomine proprio. Quamobrem ait poſſe quidem reijci Procuratorem excommunicatum, & ope exceptionis poſſe inualidari reſcriptum per eum impetratum, etiam pro caſibus hic exceptis, ſed illud non eſſe *ipſo* iure nullum. Idem voluit Lap. Fundantur vero in eo, quod caſus hic excepti loquuntur de impetrante nomine proprio & pro ſe; ergo & regula ita debet intelligi, quia exceptio debet eſſe de regula, vt per Gloſs. in *prohem. Clem. & in cap. 1. verſ. vel extra inf. de appell.*

41 Sed Io. Calder. diſtinguendo dicebat veram eſſe ſententiam Io. Monac. & Anchar. ſi Dominus, aut procurator erant conſcij excommunicationis, veram vero eſſe opinionem Archid. & & Lap. ſi illam probabiliter ignorarunt, & Antonius de Butrio *in c. poſt ceſſ. de probat.* veriorem de rigore iuris exiſtimans *opin.* Archid. cenſet in practica ſequendam opin. Io. Calder. Gomez vero *n. 35.* aliter concordat opiniones extremas oppoſitas, vt ſcilicet poſſit excommunicatus impetrare pro alio in illis caſibus, in quibus poſſet pro ſe, ſecus in alijs.

42 Sed cum ſimus in materia pœnali & odioſa, & ſtrictè interpretanda, rationabilis eſt ſententia Archid. quam tenet etiam Franc. *n. 10.* & Crotus *n. 22.* Ratio eſt, quia verba illa textus, *ſuper alio quam ſuper excommunicationis vel appellationis articulo*, limitant quidem cauſam pro qua excommunicatus impetrare poſſit reſcriptum, ſed non limitant dictionem illam ab excommunicato, ſed explicant, & ſignificant cauſā excommunicationis & appellationis eiuſdem excommunicati, vt ſenſus ſit excommunicatum non poſſe validè impetrare, niſi in cauſa ſuæ excommunicationis, & appellationis. Vnde textus loquitur de excommunicato pro ſe agente, & impetrante. Et ſic verum quoque eſt, quod excommunicatus poteſt impetrare pro alio, ſcilicet pro non excommunicato, ſi agat vt eius procurator, quamuis contrarium velit Gloſſ. in *v. alio*.

43 Hoc

43 Hoc tamen intelligitur, vt reſcriptum non debeat cenſeri nullum ipſo iure, ita tamen vt exceptionis ope poſſit impediri procurator excommunicatus, vt non impetret, & vt dixit Lap. impetratio hæc nulla erit ope exceptionis.

44 Hinc ſequitur reſcriptum multo magis eſſe nullum, quando excommunicatus impetrat pro excommunicato. Ideo quod non valeat reſcriptum obtentum ab excommunicato pro alterius excommunicati abſolutione benè dixerunt Io.Ande. & Dom. n. 6. Si tamen excommunicatus impetret pro excommunicato non vt illius procurator, & ex eius authoritate, ſed ex propria voluntate & facultate, reſcriptum non erit nullum niſi ope exceptionis, & ex vi aliorum canonum, non ex vi huius, qui non prohibet excommunicatum impetrare pro alio, ſed pro ſe ipſo.

SVMMARIVM.

45 *Excommunicatus in fraudem validè impetrat ſecundum aliquos.*
46 *Hoc reijcitur. Non eſt fraus vbi excommunicatio eſt iuſta, & valida.*
47 *An poſſit impetrare pro remiſſione in poſſeſſionem;*
48 *Non poteſt impetrare ſuper confectione iudicis.*
49 *Nec admitti ad conuentionem iudicum.*
50 *Poteſt impetrare, ſi ſit declaratus non excommunicatus.*
51 *Proceſſus in vim reſcripti obtenti ab excommunicato eſt nullus, etiam ſi ſententia ſit lata contra illum.*
52 *Nec reſcriptum eſt validum, ex quo ſit datum motu proprio, ſecundum aliquos.*
53 *Oppoſitum probatur.*
54 *Et hoc eſt verum etiam in inferioribus.*
55 *Et validum eſt, ſi ſit ex certa ſcientia.*
56 *Poſſe impetrari Auditorem Rotæ, diuerſimodè fuit opinatum.*
57 *Auditores Rotæ habent iuriſdictionem à tempore creationis.*
58 *Non impetratur distribui cauſam Auditoribus Rotæ, niſi ſit impetratum eam committi Rotæ.*
59 *Non poteſt in ſuum commodum impetrare reſcriptum inquiſitionis.*
60 *Poſſe validè obtinere in fauorem Religionis aliqui dicunt.*
61 *Oppoſitum probatur.*
62 *Non poteſt validè impetrare reſcriptum pro recuperatione famæ.*
63 *Nec pro liberatione à carcere.*
64 *Regula textus eſt vera ſine alia limitatione.*

QVAEST. PRIMAE.

ARTICVLVS II.

An præter duos caſus exceptos in textu, dentur alij, in quibus reſcriptum ab excommunicato impetratum non ſit ipſo iure nullum.

45 DOminicus *num. vlt. in fine* 15. limitationes numerat, quibus etiam, præter duas poſitas in texto, limitat regulam principalem. Alij etiam alias limitationes aſſignant, quas opus eſt examinare, ex quibus aliæ ſpectant ad partem ſecundam textus, aliæ ſunt explicationes textus, & ſunt manifeſtæ, aliæ autem non ſubſiſtunt, vndè ſunt examinandæ. Prima eſt quando excommunicatus impetrat contra ſuum Epiſcopũ, qui occultè illum excommunicauit, vt eius non valeret impetratio; ita alij ponunt regulam generalem dicentes excommunicationem latam in fraudem ad effectum impediendi ſubditum ne poſſit impetrare reſcriptum, non impedire, quin reſcriptum impetratum ſit validum. Ita Barboſa *num.* 22. referens pro eadem ſententia Felin. *in cap. fin. num.* 3. *de excep.* & alios, ſed Domin. *num.* 4. ex Speculatore exemplificat in caſu valdè particulari, & conditionato, ſcilicet in terminis Clerici volentis accuſare Epiſcopum, & impetrare contra illum reſcriptum, quem Epiſcopus occultè excommunicat, vt impediat impetrationem reſcripti. Sed limitationem admittendam eſſe non video.

46 Nam huiuſmodi excommunicatio, vel eſt valida, & iuſta tam ex parte cauſæ, quam ex parte formæ, vel licet ſit iuſta ex parte cauſæ, eſt iniuſta ex omiſſa aliqua forma ſeu ſolemnitate, vel eſt iniuſta & inualida: ſi eſt iniuſta & inualida, indubitatum eſt, quod non impedit impetrationem reſcripti, cum ipſa non ſit excommunicatio, nec impetrans propterea verè ſit excommunicatus. Si vero eſt iuſta & valida, & ſine aliquo defectu lata; non poteſt dici, quod Epiſcopus ſit fraudulentus, aut doloſus; quia non eſt fraus, vbi non eſt iniuſtitia. Nec finis extrinſecus, etiam ſi eſſet iniuſtiſſimus & peſſimus, facit, quod actio ipſa iuſta, & valida ſit fraudulenta, ſeu quod in noſtro caſu Epiſcopus fraudulenter Clericum excommunicauerit, cum vſus fuerit iure ſuo, ſalua iuſtitia, & non niſi iuſtè ac validè excommunicauerit Clericum. Si autem dicitur, quod excommunicatio fuit iuſta ex parte cauſæ, & etiam formæ ſubſtantialis, & ſic valida ex hac parte, fuit vero iniuſta ex defectu alicuius formæ accidentalis, vt quia lata occultè non præmiſſa trina monitione, vel ex aliquo ſimili defectu; quia iam ceſſat iniuſtitia contra iuſtitiam commutatiuam reſpectu excommunicati; ſi enim eſſet hoc modo iniuſta, ſimul eſſet nulla, & inualida, vt ſi Epiſcopus excommunicaſſet Clericum pro crimine manifeſtè falſo, vel in iudicio non probato. Quia, inquam, ceſſat hæc iniuſtitia, quod alias non ſit ſeruata forma accidentalis ferendi cenſuram, qualis eſt trina monitio, excommunicatio eſt iniqua, & contra iuſtitiam legalem non vero contra iuſtitiam commutatiuam. Suar. *de cenſ. diſp.* 3. *ſec.* 12. *nu.* 1. *&* 4. *& ſect.* 7. *n.* 3. Et ſic ceſſat fraus, & dolus contra Clericum. Qui alias cum ſit iuſtè excommunicatus, & ſit in culpa, non debet ex culpa ſua fauorem recipere, vt iuſtè excommunicatus poſſit contra hanc decretalẽ validè reſcriptum impetrare. Epiſcopi vero iniquitas in ferenda cenſura meretur quidem pœnam, ſed hæc non eſt, vt iuſtè ab eo excommunicatus non ſit ſubiectus pœnis excommunicatorum, ſed illa à ſuo iudice eſt ei imponenda. Et interim excommunicatus iuſtè ſibi imputet, ſi impeditur, ne validè reſcriptum impetret, qui commiſit crimen dignum excommunicatione.

47 Secunda limitatio eſt, quando excommunicatus petit defenſiuè veniendo ad retractationē miſſionis in poſſeſſionem ex primo decreto, Oppoſitum huius limitationis ſentit hic Io. Andr. & Hoſtien, *in cap. Dilecto, de verb. ſignificat.* Quia ea quo non admittitur ad impetrandum reſcriptum, multo minus admittitur ad petendam reuocationem poſſeſſionis, iuxta notata per Innocentium in *d. cap. dilecto, de verbor. ſignific.* Barboſa etiam *n.9.* abſolutè affirmat excommunicatum nec in petitorio, nec in poſſeſſorio validum reſcriptum impetrare poſſe, referens inter alios Innocent. *in cap. Paſtoralis, de appellat.* Sed Domin. *num.* 7. fundat ſe ſuper facultate, quam habet excōmunicatus, vt ſe defendat. Vnde iuxta doctrinā Bart. *in l. de pupillo §. ſi procurator. ff. de non. oper. nunciat,* Inquit, quod ſi excommunicatus venit principaliter ad ſe defendendum, & in conſequentiam petit reuocationem poſſeſſionis tentæ, quod debet admitti; ſecus ſi principaliter petat ipſam reuocari. Addit vero ex Ant, quod ſi excommunicatus fatetur poſſeſſionem eſſe validam, ſed reuocandam, quod tunc videtur principaliter petere reuocationem; Sed ſi aſſerat eam eſſe nullam, & ſic tanquam nullam eam petat reuocari, quod tunc videtur principaliter intendere defenſionem. Francus *num.* 13. dubitat, an poſſit excommunicatus impetrare ſuper nullitate. Noticia veritatis huius limitationis pendet ea queſtione infra examinanda; an liceat excommunicato ſe defendere, & etiam ſi non appellet, nihilominus poſſit ad ſui defenſionem reſcriptum impetrare. Si enim hoc poteſt, ſicut eum poſſe probabitur, ſequitur, quod ſpoliatus iniuſtè à iudice ex vi primi decreti poſſit, vt ſe defendat, reſcriptum impetrare. Et quidem hoc facere non poteſt, niſi ſpoliatio ſit iniuſta, & verè nulla, quia ſi eſt valida, non habet vnde ſe defendat, & velle impetrare contra iudicis iniquitatem commiſſam in forma iudicij eſſet agere, non vero ſe defendere.

48 Tertia limitatio eſt, quando actor & reus ſimul impetrant ſuper conſecutiuis iudicij, & ſic ſuper vno de articulis cauſæ pendentis, puta receptione teſtium. Eſt autem hoc indubitatum eum poſſe in caſibus exceptis in hac decretali. Io. And. Dom. *num.* 9. Franc. *num.* 15. Barboſ. *num.* 24. Et ſi excommunicatus eſt reus in omnibus illis caſibus, in quibus poteſt ſe defendere, poteſt ſimul impetrare ſuper conſecutiuis reſcriptum, vt *d. DD. tradunt.* Sed vbi excommunicatus eſt actor in prima cauſa, Io. Andr. hic ſe remittit ad dicta in regula *vtile infra de reg. iuris,* vbi vult quod excommunicatus ſuper iſtis poſſit impetrare niſi ad ſit oppoſitio. Nam poſita exceptione, licet oppoſitio non obſtet reſcripto impetrato, tamen obſtabit productioni teſtium, quam faciet poſtea, vt actor, & hoc idem ſentit Dominicus *num. 9. & nu. vlt.* & ex Socin. Barboſa *num.* 24. Sed oppoſitum eſt dicendum cum Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 15. & Butr. *num.* 21. & Crot. *num.* 42. apud Barboſam, quia obſtat hæc decretalis, ex vi cuius reſcriptum impetratum ab excommunicato ſimul cum proceſſu eſt ipſo iure nullum. Et ratio militat, quia cum totum reſultet ex partibus, ſi excommunicatus poſſet validè impetrare partem aliquam, cum ſit eadem ratio de alijs, omnes poſſet impetrare, & ſic poſſet impetrare totum. Propterea Cyn. *in l. ſi cuiuſdam C. de arruſ.* bene aſſerit, quod is, qui non poteſt interuenire vt procurator ad cauſam principalis iudicij, nec etiam poteſt interuenire ſuper conſecutiuis, vt eadem ſit prohibitio in parte, quæ in toto, quia per partes deuenitur ad totum.

49 Quarta eſt quando excommunicatus, & non excommunicatus conueniunt ſimul in impetratione iudicis, non excommunicato principaliter impetrante, Ioan. Andr. in regula *vtile, infr. de reg. iuris* exiſtimat, quod ſi tempore quo actor, & reus conueniunt in iudice, excipitur contra reum, quod ſit excommunicatus, impetratio iudicis non valeat, quæ tamen valeat ſi nulla ſit oppoſitio; & ita quod excommunicatus poſtea abſolutus per reſcriptum impetratum poſſit reconuenire reum. & non tamen ante abſolutionem ſecundum Lapum. Sed Butr. hoc limitat, & ait verum eſſe, ſi actor ſit, qui principaliter impetrat, ſecus ſi reus excommunicatus principaliter impetraret, ita quod actor non participaret de impetratione, licet ei conſentiret, quia conſenſus actoris non validaret reſcriptum. Conſenſus enim partis non aufert ſubreptionem *cap. Cum olim, de re iud.* & ex conſequenti nec defectum excommunicationis, vel nullitatis. Sed Archid. *n.* 3. quem ſequitur Anchar. *nu.* 6. abſolutè negat, quod reus excommunicatus poſſit admitti ad conuentionem iudicum. Nam de ſtylo curiæ actor petit vnum, & reus alterum, & iudex dat tertium. Vbi ergo reus excommunicatus dat vnum nomine ſuo, iam dicitur impetrare, quod non poteſt niſi in caſibus hic exceptis. In hac enim conuentione partes agunt, & ſemper impetrant. Nam ſi datur ille, quem vna pars petit, illa obtinet, & ſi datur tertius à iudice, vtraque pars obtinet, vt non detur nominatus ab altera earum. Et ſi ambo idem petunt, ambo obtinent. Solum igitur excommunicatus poteſt hic negatiuè ſe habere, & nullo modo agere.

50 Quinta quando pronunciatur ſuper exceptione oppoſita contra excommunicatum, & decernitur, quod ipſe non fuerit excommunicatus, & non eſt appellatum. In hoc enim caſu ſententia tranſit in iudicatum, & ita excommunicatus ſententialiter declaratus non excommunicatus pro tali eſt habendus, & ſic tanquam non excommunicatus proſequitur iudicium, & validè impetrat ad proſecutionem iudicij. Sed iam hic in foro Eccleſiæ non eſt excommunicatus, ideo non mirum poteſt impetrare in facie Eccleſiæ. Si tamen in foro conſcientiæ eſt excommunicatus, ſe debebit gerere vt excommunicatus occultus.

51 Sexto quando in vim reſcripti obtenti ab excommunicato ſententia eſſet lata pro reo non excommunicato, & contra actorem excommunicatum, reo ignorante illam excommunicationem. Proceſſum enim, & ſententiam in hoc caſu latam in vim reſcripti contra ipſum excommunicatum, qui impetrauit reſcriptum, valere dixit etiam *Lap. bie.* Sed Imola diſtinguit, & ſi non excommunicatus ad cuius fauorem fuit ſententiatum ſciuit excommunicationem eius qui impetrauit reſcriptum, putat proceſſum, & ſententiam non valere, & ei imputandum eſſe, quod non oppoſuit, quia fuit in culpa. Sed ſi ignorauit excommunicationem vult ſententiam valere. Et hic eſt ſenſus limitationis poſitæ à Dominico. Sed dicendum eſt limitationem non eſſe admittendam, prout voluit

Io.

Io. And. *in reg. utile, inſ. de regul.* iuris, & idem Dom. *num.* 13. Barb. *num.* 14. Crotus *num.* 58. Neque enim poteſt valere proceſſus, & ſententia, quæ eſt à non habente iuriſdictionem; quam certe non habet delegatus ex vi reſcripti ab excommunicato obtenti. Nec obſtat, quod dicitur in contrarium, quia nimirum quod ſtatutum eſt in odium excommunicati redundaret in eius fauorem, quia ſententia lata contra illum eſſet nulla. Nam hoc eſt per accidens, & vt adnotauit Butr. hic, non irritatur ſententia in fauorem excomounicati, ſed in odiū excommunicationis. Et neque ſententia irritatur, ſed ſe ipſa inanis eſt, cum à non habente iuriſdictionem fuerit lata. Nec ignorantia non excommunicati potuit dare iuriſdictionem iudici eam non habenti.

52 Septima quando fuit conceſſum reſcriptū motu proprio concedentis. Fundatur hæc limitatio in eo quod reſcriptum obtentum à Papa concedente motu proprio non dicitur propriè impetratum, ſed ex gratia & liberalitate acquiſitum Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 17. Verum in oppoſitum eſt, quod motus proprius non tollit ſubreptionem, quæ eſt ex tacita inhabilitate ſubiecti. Gloſſ. in Clem. *ſi Romanus Pontifex de Præbend.* quam valdè commendat Felin. & alij *in cap. cauſam de teſtibus* & Panor. *in cap. cum olim in 6. colum. de re iud.* Crotus *num.* 31. & ex Menoch. *de arbitr. caſu* 201. *num* 81. & Sanchez *de matrim. l.* 8. *diſp.* 21. *num.* 49 & alijs colligit Barboſa *clauſ.* 79. *num.* 18. Imo addit Gomez hic *num.* 22. ex Arch. *in cap. Ceno manenſem* 56. *diſt.* & Card. *in Clem* 2. 5. *caterum de re iud.* quod ſi cum motu proprio adeſſet clauſula ſupplentes omnem defectum iuris, & facti, non per hoc perſona inhabilis diſpenſaretur. Cum vero excommunicatus ſit inhabilis ad valida reſcripta, clauſula motu proprio non iuuat, nec facit vt reſcriptum datū excommunicato motu proprio ſit validum. Nec facienda eſt vis in verbo Impetratum, quod videtur ſignificare, quod non obtinetur ad propriam inſtantiam, quoniam non eſt contra naturam motus proprij, quod illum præceſſerit inſtantia, ſeu ſupplicatio tanquam occaſio reſcribendi. Nam & rara ſunt reſcripta ſine inſtantia obtenta. Et ita etiam dicitur impetratum quod motu proprio Papæ eſt conceſſum, Et ideo quod reſcriptum motu proprio Papæ obtentum ab excommunicato ſit nullum docent Butr. hic *nu.* 17. Crot. *num.* 31. Barbol. *num.* 12.

53 Verum his non obſtantibus prior opinio eſt præferenda. Etenim admittitur, quod motus proprius non tollit inhabilitatem ſubiecti, ſi illam concedens ignorat. Sed dicitur quod ea vi huius decretalis excommunicatus non eſt inhabilis ad obtinendum quomodocumque datum, ſed ſolum ad impetrandum. At vero in iure non dicitur propriè impetratum, quod conceditur motu proprio, etiam ſi aliqua inſtantia præceſſerit; quia Princeps concedendo motu proprio fatetur, quod non ad inſtantiam, & preces, ſed propriæ voluntatis motu concedit, & ſic ſubditus propriè non impetrat, ſed motu proprio donatum conſequitur. Ex quo colligitur admitti debere, quod excommunicatus poſſit admitti. Franc. *num.* 17. nimirum quod reſtitutionem in integrum obtinere aduerſus ſententiam vel ſuper reductione laudi ad arbitrium boni viri; ſi reſtitutio concedatur motu proprio. Nec obſtat ſi dicatur cum Croto *d. n.* 31. quod intentio Pontificis non eſt concedere aliquid excommunicato. Quia ſi hoc probaret, quod quidquid conceditur excommunicato eſt *ipſo iure* inualidum ex defectu intentionis Pontificis concedentis, iam noſter textus eſſet ſuperfluus decernens reſcriptum impetratum ab excommunicato eſſe ipſo iure nullum, cum hæc nullitas cenſenda eſſet adeſſe, ex inhabilitate connaturali excommunicationi. Et noſtra quæſtio eſſet ſuperflua, ſed negatur intentionem Pontificum vniuerſaliter eſſe nihil concedere excommunicatis. Sed intentio eorum eſt concedere prout iura diſponunt, iura vero ſolum diſponunt, quod reſcriptum ſit nullum, ſi ſit impetratum.

54 Voluit vero Domin. quod limitatio ſua nō valeret in inferioribus Papæ. Nam & Legatus Papæ ſicut non poteſt etiam faciendo mentionem de excommunicatione dare excommunicato delegatum, ita neque hoc poteſt motu proprio. Sed hoc non ſubſiſtit, & magis conſequenter loquitur Franc. *num.* 17. admittens hoc etiam in inferioribus, quia cum verum ſit, quod textus non loquitur de reſcripto conceſſo motu proprio; non eſt vnde hoc negetur verum etiam in inferioribus motu proprio reſcribentibus, reſpectu excommunicati quem poſſunt abſoluere.

55 Octaua eſt, quando Papa reſcribit ex certa ſcientia excommunicationis. Hanc limitationem latè probat Probus ad Monachum *num.* 4. *& ſequent.* ex regula generali, quod quotieſcumque Papa, aut Imperator, aut Princeps ſupremus confert gratiam incapaci ex certa ſcientia cenſetur illum habilitare, quod ex pluribus iuribus probat, ſacrilegij enim inſtar eſt dubitare an legitime impetrare potuerit is, quem poſt quod inhabilis ſit Princeps ad impetrandum ſcienter admiſerit, Card. *de crim. ſacril. cap. ſanè* 15. *q.* 3. Princeps enim non concedit, aut diſponit, niſi volendo diſpoſitionem ſuam valere, aliter eſſet ludibrio *arg. l.* 3. *ff. de teſt mil* Tunc vero manifeſtum eſt Papam ex certa ſcientia excommunicationis concedere, cum in reſcripto de ea ſit mentio, & hoc eſt certius ſi amplius adſit clauſula ex certa ſcientia. Imo in propoſito clauſula ex certa ſcientia nihil iuuaret, ſi in reſcripto non fieret mentio de excommunicatione, quæ eſt quid facti, & quam Papa præſumi poteſt ignorare. In ijs enim quæ ſunt facti clauſula ex certa ſcientia non operatur per tradita à Barboſa *clauſ.* 59. *num* 34. ſed vbi ex reſcripto conſtat de certa ſcientia Papæ reſcriptum valet Crotus *num.* 32.

56 Nona quando ad inſtantiam excommunicati datur auditor in Romana curia. Hæc tamen limitationē ſolum ex parte eſſe veram dicunt aliqui. Nam Auditores Rotæ habent facultatem ordinariam ad formandum proceſſum, ſed ad ſententiandum delegatam. Ideo vbi datur Auditor, ſi datur præciſe ad proceſſum formandum, non conceſſa ei facultate, vel ad proceſſum formandum ex noua forma, vel ad ſententiandum, illa conceſſio non eſt niſi cauſæ diſtributio, quam non impedit excommunicatio. Erit tamen nullum reſcriptum ab excommunicato impetratum, ſi in eo vel detur facultas ſententiandi, vel procedendi modo ſpeciali, ad quem ordinaria Auditoris facultas non ſe extendit Gemin. *num.* 18. Franc. *num.* 20. Prob.

num.

*num.*2. Crotus *num.* 39. Barb. *num.* 23. Et tamen rеſcriptum in hoc caſu non eſſet ex toto nullum, ſed ſolum pro ea parte pro qua nouam facultatem delegaret, vt aduertunt Dom, Franc. & Prob, qui aduertit etiam ex hoc poſſe contingere, quod proceſſus ſit validus, & ſententia nulla ob defectum iuriſdictionis in iudice,

67 Sed Gomez hic *num.* 40. arbitratur, quod hoc reſcriptum valeat in totum, & quod etiam ſententia data per Auditorem Rotæ ex reſcripto ab excommunicato impetrato ſit valida. Quod probat, quia cum ſententia ſit de proceſſu, per Io, And. & Abb. *in cap. Quoniam de probat.* ſi proceſſus eſt bonus, non poteſt eſſe inualida ſententia, Sed hæc ratio non valet. Quia ſtat, quod iudex non habeat facultatem niſi ad proceſſum, quem dicunt informatiuum, vel ad proceſſum vſque ad ſententiam excluſiuè. Quo poſito benè ſtare poſſet, quod proceſſus eſſet bonus, & ſententia à tali iudice nulla, & ideo etiam nulla poſſet eſſe ſententia Auditoris Rotæ, ſi facultatem ſententiandi non habet niſi ex reſcripto ab excommunicato impetrato. Sed magis vrget alia ratio à Gomez adducta. Quia nimirum, licet antiquitus Auditorum Rotæ officium eſſet ad referendum, deciſio vero negotij pertineret ad Papam, quam per ſpecialem commiſſionem poſtea delegabat, nunc Auditores Rotæ facultatem habent ſententiandi. Et quidquid ſit, an hæc ſit facultas delegata, hanc non habent ex reſcriptis, per quæ illis diſpenſantur cauſæ, ſed huiuſmodi reſcripta continent puram cauſæ diſpenſationem, Auditores vero iuriſdictionem habent ex diſpoſitione iuris à tempore ſuæ creationis. Et ideo validè proceſſum formant, & ſententiam proferunt, licet illis ſit commiſſa cauſa per reſcriptum ab excommunicato impetratum, quia ex illo reſcripto iuriſdictionem non habent.

58 Sed, vt verum fatear, vel hæc limitatio non eſt alia à prædictis, vel debet ſimpliciter reijci. Duo enim hic ſunt, ſcilicet commiſſio cauſæ in Rota, & diſtributio cauſæ iam commiſſæ huic vel illi Auditori. Vel ergo excommunicatus validè impetrauit committi cauſam Rotæ, quod non potuit fieri niſi, vel in aliquo ex caſibus exceptis, vel quia facta fuerit mentio de excommunicatione, ſiue quia per prius aliquo modo abſolutus fuerit ab excommunicatione. Et ſic limitatio non eſt reſtrictio regulæ, ſed eius explicatio ex ſupradictis, & alias non poteſt eſſe dubium, quod ſi excommunicatus validè impetrauit committi cauſam in Rota ſimul poteſt impetrare, quod committatur huic vel illi Auditori. Sed ſi inualidè obtinuit cauſam committi, pariter & inualiter nedum impetraret eam diſtribui, ſed hoc ſtultè peteret.

59 Decima quando ſit commiſſio inquiſitionis in communi ad inſtantiam excommunicati, & reſcriptum loquitur impeſonaliter. Circa hanc limitationem tamen DD. non conueniunt, Domin. poſt Lapũ limitationem, prout poſita eſt, admittit, & tunc procedet iudex ex officio, vel alium deputabit ad proſequendum. Sed Gloſſ. hic *in v. alio* abſolutè ſentit contrarium ex hac decretali. Et idem tenent Io. And. hic & Archid. *in cap. 2. inf. de appellat.* Sed puto diſtinguendum cum Franc. *n.*8. & Gomez *num.*75. & dicendum, reſcriptum in quo impetratur facultas inquirendi non valere, ſi reſcriptum tendit in commodum excommunicati impetrantis, vt ſi ſibi vel ſoli, vel ſimul cum alijs aliquid furtiuè ſublatum fuit, valere vero, ſi datur in commodum boni publici vt ad pauperum, & viduarum oppreſſarum ſubleuamen. Tunc enim conſideratur reſpublica non eius miniſter *arg. leg. poſthumus, §. ſi quis ex his ff. de iniuſto teſtam. l. 1. C. de præc. Imper. offer.* Dicitur vero à Franco reſcriptũ non debere eſſe in commodum excommunicati impetrantis etiam ſecundario; quod debet intelligi de commodo priuato, & particulari ſuo, vel ſuorum, non vero de commodo, quod in illum redundet ex bono Reipublicæ, quia aliter hoc modo, nec valeret hoc reſcriptum principaliter pro bono Reipublicæ impetratum, quia & hoc bonum eſt ſecundario bonum impetrantis.

60 Vndecima eſt, ſi reſcriptum detur fauore Religionis, & ita quod per illud excommunicatus reduceretur ad Religionem. Limitationem iſtam tamen negat Felin. *in cap. Cum illorum in p. col. de ver. not. de ſent. excom. & cap. fin. in p. col. de excep.* poſt Calder. quem ibi allegat, ſed Felin. impugnat Gomez hic *num.* 32. Tum quia vbi agitur de Religione non inſpicitur modus intrandi, ſed effectus *vt in cap. fin. 20. q. 3.* nam per huiuſmodi ingreſſum omnis macula purgatur, *vt in cap. 1. de fil. preſbit.* quia Monaſterium habetur loco carceris, *vt in cap. ſicut dignum §. Clericos, de homic.* Tum ſecundo quia *d. cap. Cum illorum*, ſimpliciter conſiderat fauorem Religionis, nec diſtinguit an Religioſus intret per reſcriptum, vel non. Tum tertio quia textus iſte concedit excommunicato impetrationem reſcripti in caſu appellationis; ergo pari ratione dicendum eſt fauore Regionis, in qua de vtilitate animæ tractatur. Tum quarto quia iſte textus locum non habet, quando excommunicatus impetrat reſcriptum pro recuperatione famæ, vt dicit Io. de Anam. *in cap. Dura in 2. & 3. col. de crim. falſi*. Tum quinto quia extenſio de caſu, ad caſum tali caſu permittitur etiam in pœnalibus ex Gloſſ. *in l. illud C. de ſacroſan. Eccl.* Tum quia Abbas eſt ordinarius Monaſterij, & ideo ſi excommunicatus impetrat ad illum reſcriptum videtur potius illius iuriſdictionem excitare, quam delegatam dare. Hæc tamen verè non probant, & ideo limitatio non eſt admittenda.

61 Primum enim deficit, quia imo & dantur inhabilitates ad habitus Religioſi ſuſceptionem. Nam v.g. criminoſi; & alieno ære oppreſſi recipi non poſſunt ex Conſtit. Sixti Quinti, & multæ conditiones requiruntur in recipiendis de quibus videri poſſunt quæ ſcripſi, *de ſtatib. & off. homin. tom. 3. q. 18. a. 1.* & attendi debet non purus ingreſſus, ſed modus ſeu conditio intrantis. Qui ſi habeat impedimentum, quod non poſſit tolli per ſuperiores Religionis, nec tolletur ex vi reſcripti ab excommunicato impetrati. Ad ſecundum dicitur, quod imo quia *cap. Cum illorum de ſent. excom.* loquitur ſimpliciter, non poteſt intelligi de eo qui ingreditur per reſcriptum, cum de hoc ſpecialis mentio fieri debuiſſet. Et præterea conſequentia hæc inanis eſt, Papa conceſſit vt ingredientes Religionem poſſint à ſuperiore regulari abſolui ab excommunicatione canonis; ergo conceſſit, quod poſſint cum eodem diſpenſare in omni inhabilitate, & etiam in qualibet irregularitate, aut impedimento, & ita quod excommunicatus

non

non facta mentione de excommunicatione validè impetrat. Ad tertium dicitur, quod qui impetrat facultatem, vt abſoluatur ab excommunicatione, mentionem facit excommunicationis. Si vero ſibi abſolutio iniuſtè ab inferiori denegetur, iam intrat cauſa iuſtæ defenſionis, quæ excommunicato non negatur. Sic ergo, & ille, qui vult ingredi Religionem, ſi eſt in caſu iuſtæ defenſionis, poteſt validè impetrare; ſed extra hunc caſum, ſi vult impetrare, exprimat ſuam excommunicationem, & tunc validè impetrabit, ſi impetrabit. Ad quintum dicitur numquam dari poſſe extenſionem de caſu ad caſum, quando eſt ſermo de iuriſdictione gratis à Papa concedenda; & hæc vaniſſima conſequentia eſſet, Papa concedit iuriſdictionem v.g. Epiſcopo vt abſoluat Titium ab excommunicatione, ergo concedit eamdem vt abſoluat Paulum, qui vult fieri Religioſus. Ideo ad textum dicitur, quod vel ſumus in caſu, in quo poteſtas ordinaria Superioris Regularis poteſt; & tunc poſſet concedi, quod reſcriptum obtentum ab excommunicato valeret, & quod ſolum excitaret iuriſdictionem ordinarij. Sed & non multum intereſſet an valeret, cum etiam ſi eſſet nullum reſcriptum, ille qui illud impetrauit, poſſet ſine reſcripto obtinere quod cupit. In caſu tamen quod reſcriptum illud ex taciturnitate excommunicationis non eſſet nullum, poſſet valere, ſi Papa præciperet impetrantem recipi ab Abbate, qui alias eum reiecturus eſſet. Sed ſi facultas Abbatis non ſe extendit ad id, quod fuit in reſcripto impetratum, non poteſt dici, quod per reſcriptum excitetur Abbatis ordinaria facultas, ſed noua iuriſdictio illi tribueretur, quod excommunicatus non facta mentione excommunicationis non poteſt impetrare.

62 Quartum argumentum aliam limitationem huius regulæ continet, quæ erit 12. vt ſcilicet excommunicatus poſſit validè impetrare pro recuperatione famæ, Sed neque hæc limitatio admitti debet, niſi in caſu reducibili ad cauſam appellationis, & iuſtæ defenſionis, qui caſus eſt exceptus in noſtra decretali.

63 Tertiadecima limitatio eſt, quam ex Io. de Anania ponit Gomez *num.* 49 vt carceratus poſſit validè impetrare liberationem. Sed neque hæc limitatio fundamentum habet, niſi ad cauſam appellationis reducatur, vel in reſcripto fiat mētio excommunicationis, vt excōmunicatus cēſeri debeat abſolutus ſaltem ad effectum, vt valeat reſcriptum.

64 His limitationibus ſic examinatis ponitur concluſio directè reſponſiua quæſtioni, & dicitur nullum dari caſum præter duos in textu expreſſos, in quo excommunicatus validè impetret. Nam ex præfatis limitationibus, quamplures veræ non ſunt, aliæ ad duos caſus exceptos pertinent, aliæ extra regulam ſunt, quia loquuntur de excommunicato abſoluto, & ſic nullus datur caſus ſub illa regula in quo excommunicatus validè impetret niſi ſpectet ad caſus in textu exceptos.

SVMMARIVM.

65 *Nullitatem reſcripti poſſe validari, aliqui dixerunt.*
66 *Abſolutio non reualidat reſcriptum.*
67 *Proceſſus in vi reſcripti impetrati ab excommunicato nullo opponente factus eſt nullus, & non validatur tacito conſenſu.*
68 *Idem proceſſus non validatur tacita pronunciatione iudicis.*
69 *Iudice pronunciante ineptè fuiſſe exceptum, poteſt iterum opponi.*
70 *Iudice expreſſè pronunciante reſcriptum validum reiecta exceptione, non poteſt opponi niſi appelletur.*
71 *An vbi reſcriptum fuit declaratum nullum, reus poſſit actorem reconuenire.* 72.
73 *Actor an poſſit renunciare reſcripto.*
74 *Tertius nō poteſt repellere actorem ex alia cauſa.*
75 *Reus negligens in opponendo damnatur in expenſis.*

QVÆST. PRIMÆ.

ARTICVLVS III.

Vtrum nullitas reſcripti ex excommunicatione proueniens poſſit reualidari.

65 GLoſſa hic *in v. ipſo iure* refert Tancredum, & Innoc. *in cap. prudentiam* §. *ſexto*, Bernard. *& compoſt. in cap. ſuper liter. eod. tit. ſenſiſſe*, quod reſcriptum impetratum ab excommunicato valeat, ſi illi non opponatur exceptio excommunicationis, & ſic quod per conſenſum partis, & iudicis reualidetur. Sed etiam dato, quod exceptio excommunicationis fuerit oppoſita, ſi iudex ea non attenta ad vlteriora procedat, Lapus hic arbitratur quod per hoc iudex tacitè pronunciet, & ideo non poterit poſtea præfata exceptio proponi, niſi appelletur per notata *in cap. Inter monaſterium de re iud. & in l. 2. §. Sed ſi dubitetur ff. de iud.* Crotus etiam hic à *n.* 8. multis conatur probare, quod per abſolutionem obtentam ante præſentationem reſcripti reualidetur reſcriptum. Oppoſitum tamen ſentiunt Gloſſ. Dom. *n.* 19. Franc. *n.* 4. & hoc ex eo, quod nullitas à iure inducta vt ipſo iure incurrenda nequit tolli per partium conſenſum tacitum.

66 Sed quod dictum fuit à Croto de abſolutione obtenta ante præſentationem reſcripti habet inſtantiam, quia vbi agitur de eo quod pendet à voluntate alterius concedentis, ſi obtinens eſt inhabilis ad recipiendum tempore conceſſionis; nihil intereſt, quod poſtea habilis fiat, quia defuit in concedente voluntas concedendi ei, qui erat inhabilis, vt reciperet, & ſic receptio fuit omnino ab intrinſeco nulla, & non ſanabilis ex voluntate recipientis, & ex habilitate poſtea adueniente; & præterea quod eſt nullum ipſo iure, ex ſuperueniente habilitate non conualeſcit.

67 Hic claritatis gratia, quatuor caſus diſtingui poſſunt. Primus eſt quando nō fuit data oppoſitio exceptionis excommunicationis, & ſic parte non opponente contra reſcriptum, iudex proceſſit ad vlteriora, & proceſſum compilauit. Et in hoc caſu dicitur, quod iuxta deciſionem huius decretalis proceſſus eſt nullus, qui ex nullo reſcripto fuit factus. Et ſi enim quando nullitas reſcripti, & proceſſus non eſt talis ipſo iure, ſed ope exceptionis elidi poſſit, tacitus conſenſus partium, & iudicis validet proceſſum, qui nequit eſſe irritus niſi parte opponente, & iudice eum nullum eſſe pronun-

nun-

nunciante. Tamen nullitas, ipſo facto à iure inducta non tollitur neque ex tacito partium conſenſu, neque ex ignorantia partium, vel iudicis etiam probabili. Quia non poſſunt inferiores vincere vim iuris actum irritantis. Huius vero ratio etiam eſt, quia clauſula annullatiua ipſo iure inducit formam, cui partes non poſſunt renunciare, quia licet formæ inductę, ad fauorē alicuius poſſit ille renunciare, vt latè probat Gomez *nu.* 57, non poſſunt partes ex conſenſu eorum renunciare formæ inductæ ad publicam vtilitatem; modo nullitas ipſo iure reſcripti impetrati ab excommunicato eſt inducta in odiū excommunicationis fauore boni publici, & ideo conſenſu partium etiam expreſſo nullitas iſta non poteſt tolli.

68 Secundus caſus eſt, quando fuit oppoſita exceptio excommunicationis, ſed iudex, ea non obſtante, proceſſit ad vlteriora, non tamen expreſſè pronunciauit exceptionem non debere attendi, ſed tamen ex quo iudex ad vlteriora proceſſit tacitè pronunciauit eam eſſe friuolam, & non attendendam. Et in hoc quoque caſu, ſi proceſſus non eſſet nullus ipſo facto, ſed ſolum eſſet ope exceptionis annullandus, proceſſus iudice ſic tacitè pronunciante ſuper inualiditate exceptionis & parte non appellante, remaneret validus. Et hoc eſt quod docet Gloſſ. in Clem. 2. *v. competente*, vt lite pendente, quæ etiam in hoc ſenſu bene interpretatur *cap. ex conqueſtione, & cap. Cum ſuper, & cap. Inter Monaſterium, de re iud. & cap. exhibita, de iudic.* Sed vbi, vt in noſtro caſu, nullitas proceſſus eſt ipſo iure, non poteſt fieri validus ex tacita iudicis pronunciatione, vt dicunt Gloſſ. Dom. & Franc citati.

69 Tertius caſus eſt, cum & pars dedit exceptionem excommunicationis, & iudex expreſſè pronunciauit ſuper exceptione, ſed ſolum dixit ineptè fuiſſe pronunciatum. Et in hoc caſu, ſi exceptio vera eſt, verè proceſſus eſt in rei veritate nullus, & exceptio ſemel reiecta poteſt iterum, proponi, iuxta ſancita in Clem. *cum à repulſione, vlt. de appellat.* Franc. *d. num.* 4. Proceſſus quidem nullus eſt, cum ſit ex vi reſcripti verè nulli, non apparet tamen nullitas, cum non conſtet de veritate exceptionis excommunicationis. Poterit tamen latens nullitas apparere, ſi iterum non ineptè proponatur oppoſitio excommunicationis, & probetur.

70 Quartus caſus eſt quando, & exceptio excommunicationis eſt probata, & iudex ſuper exceptione pronunciauit non de eius inepta propoſitione, ſed de eius falſitate, aut inſufficientia, vt quod reſcriptum fuit obtentum ante excommunicationem, vel quod erat abſolutus, qui impetrauit beneficium, vel quod excommunicatio ipſa non eſt ſufficienter probata. Et in hoc caſu nec propriè ſanatur nullitas, ſed pronunciatur non adeſſe excommunicationem, vnde reſcriptum & proceſſus ſit nullus. Item in hoc caſu, niſi pars appellet, non poteſt iterum opponi, illa exceptio excommunicationis, ſeu nullitatis reſcripti, aut proceſſus. Nam ſententia, niſi illam ſuſpendat appellatio tranſit in iudicatum, & hæc non eſt tacita, ſed expreſſa pronunciatio, quæ ligat, & obligat. Franc. *d. num.* 4. *& DD. in cap. ſuper liberis, de re iud. & in cap. ex parte de reſcript.* Crotus nihilominus *num.* 49, *& ſequen.* conatur probare, quod reus ſemper de nouo poſſit opponere excōmunicationem, quia hoc eſt grauamen ſucceſſiuum, a quo ſemper poteſt appellari. Sed vnde colligit, quod hoc ſit grauamen ſucceſſiuum? Quia inquit actor eſt excommunicatus, & ſucceſſiue agit. Sed ſi hæc ratio valet, ſemper poterit in infinitum appellari dicente reo, quod qui vi ſententiæ quæ tranſijt in iudicatum poſſidet, adhuc grauat, quia poſſidet, quod reus dicit eſſe ſuum. Sed hæc deficiunt, quia ſententia quæ tranſijt in iudicatum definit hoc eſſe tale, vel non eſſe, & poſt illam non poteſt dici, quod non ſit tale, quod declaratum eſt eſſe tale, & ſic non poteſt dici, quod non ſit Titij, quod eſſe Titij eſt ſententiatum. Nec poteſt dici eſſe excommunicatum, qui non eſſe tale fuit iudicatum.

71 In hoc vero caſu in quo reus excipiens ſuccumbit, & exceptio reijcitur, poterit ne reus ſuccumbens reconuenire actorem? Anchar. *num.* 6. *verſ. ego credo*, Franc. *num.* 6. & Barb. *nu.* 33. affirmant, quia ex quo exceptio eſt reprobata, & reſcriptum valet, poterit reus vti eſſe reſcripto, & actorem coram delegato reconuenire, ſicut & in iſto caſu poſſet contra propriam confeſſionem venire *cap. Mulieri, de iure iur.* Quamuis Io. And. hic ſe remittat *ad ſpeculat. tit. de reconuent.* vbi diſtinguit & ait, quod ſi reus iuſto errore ductus excepit contra actorem, poteſt poſtea ſi ſuccumbat eum reconuenire, ſecus non

72 Hinc ſoluitur alia quæſtio quam mouet Gloſſ. *in v. reſcriptum*, an ſcilicet vbi reus data exceptione excommunicationis contra actorem eaq; probata eum reiecit, poſſit iterum in vi eiuſdem reſcripti declarati nulli reconuenire actorem corā eodem iudice. Videtur enim quod non poſſit, quia ex quo iudex ſemel pronunciauit, vel reijciendo oppoſitionem, vel eam approbando ſententiæ eius eſt ſtandum. Et ita Gloſſ. abſolute ſentit, quod in hoc caſu actor iam excluſus non poſſit à reo ex vi reſcripti reiecti reconueniri.

73 Tenet enim quod conuentio, & reconuentio inſeparabiliter ſe habēt, & ſic quod ablata, & reiecta cōuentione, nō ſit locus reconuentioni. Sed alij negantes hoc principium, & credentes conuentionem, & reconuentionem eſſe ſeparabiles, diſtinguunt. Nam vbi conuentio reijcitur ratione nullitatis reſcripti, ſiue ex parte iuriſdictionis iudicis, non poteſt reus, qui actorem reiecit illum ex vi eiuſdem reſcripti reconuenire. Et ſic in hac parte conueniunt cum Gloſſa citata. Sed vbi conuentio eſt reiecta ex inhabilitate perſonæ, vt quia actor ſit excommunicatus, ſed excommunicatione incurſa poſt impetratum reſcriptum, tunc dicunt, quod reus actorem reconuenire poteſt ex vi reſcripti ab actore reiecto impetrati; Ita Anchar. *n.* 6. *verſ. conclude ergo*, & apud eum Palmerius. Gomez *num.* 62. Crot. *num.* 62. quem ſequitur Barboſa *num.* 32. At vero Domin. *num.* 19. & Franc. *num.* 7. rem non definiunt, ſed dicunt veram primam opinionem Gloſſ. ſi priuilegium reconuentionis eſt inſeparabile, & veram eſſe ſecundam, ſi eſt ſeparabile. Sed iuxta ſecundam opinionem admiſſo, quod in caſu dato reus actorem à ſe reiectum poſſit reconuenire ex vi eiuſdem reſcripti, dubium eſt, an actor ne reconueniatur poſſit renunciare reſcripto, & ſic à cauſa deſinere. Poſſe enim dixit Palmerius apud Anchar. *num.* 6. aſſe-

rens

rens etiam non obſtare *Authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando Iudex.&c quia illa authen.* loquitur in iudicio conuentionis, in quo non poteſt actor inuito reo à iudicio deſiſtere, & actioni renunciare; hoc tamen facere poteſt in iudicio reconuentionis. Sed oppoſitum ſenſit *ſpecul. tit. de Reconuent.* quem ſequuti ſunt Cyn. *in authen.* & conſequenter *C. de ſentent.in 9. quaeſt.* & Io. Andr. hic, quia ex quo actor præſentauit reſcriptum, acquiſitum fuit ius ab ipſo reo,in cuius iuris præiudicium actor reo inuito non poteſt renunciare reſcripto, & à iudicio deſiſtere, ſed reo coram de legato eum reconuenienti tenetur reſpondere. Et hoc idem approbat Anchar. *num. 6.* & ſub conditione, quod priuilegium reconuentionis ſit ſeparabile Dom. *num.19. & 20.* & Franc. *num.7.*quod ſub ea conditione, & ego verum puto.

74 Et hinc etiam obiter eſt aduertendum, quod ſi verbi gratia, Titius eſt excommunicatus ex cauſa Sempronij, ſi impetret reſcriptum contra Tullium, Sempronius non poteſt Titium ne impetret exceptione repellere *l. 2. ff. de except.* & poſt Archid. & Io Andr. *ſpecul. tit. de reſcrip. præſent. §. ratione formæ num.37.* Dom. *num.12.* qui ex hoc colligit, quod tertius non poteſt excipere de excommunicatione in cauſa vertente cum alio, ſi ſua non intereſt, etiam ſi lata fuerit ob cauſam ipſius tertij.

75 Hic etiam conſiderandum eſt,quod in omni caſu, in quo redditur iudicium nullum, & ſic in noſtro caſu ſi reſcriptum ſit nullum, ideoque & nullus proceſſus, ſi reus negligens eſt, & differt opponere exceptionem dilatoriam nullitatis, damnatur in expenſis Dom. *num. 21.* Franc. *num.8.*

SVMMARIVM.

76 *Ratio ad quæſtionem.*
77 *Non poteſt excommunicatus ad ſui defenſam impetrare, niſi appellet.*
78 *Hoc aliqui cum diſtinctione admittunt.*
79 *Recurſus omnis ad Papam eſt aliqua appellatio.*
Hoc explicatur. 79.
80 *Reus voluntarius, & neceſſarius.*
81 *Pro omni iudiciali ſaluſtitia poteſt excommunicatus impetrare.*
In textu ſermo eſt de appellatione communiter ſumpta. 81.

QVÆST. SECVNDA.

De valore reſcripti impetrati ab excommunicato in cauſa excommunicationis, vel appellationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum excommunicatus,ſi non appellat,poſſit validè impetrare ad ſui deffenſionem.

76 Videtur enim, quod id poſſit facere, ex eo quod licet excommunicato ſe defendere; at verò videtur quod hoc ſit quoddam genus defenſionis. Verbi gratia,excommunicatus excipit in iudicio contra actorem, ſed reijcitur, vt igitur ſe defendat, poterit à Papa impetrare reſcriptum, per quod committatur cauſa ſuæ reiectionis, & videatur validitas ſuæ exceptionis. Similiter ſi excommunicatus ſit ſpoliatus, vt ſe defendat poterit impetrare reſcriptum, per quod committatur viſio cauſæ ſpolij. Sed in contrarium facit hæc decretalis, per quam decernitur reſcriptum impetratum ab excommunicato eſſe nullum niſi in cauſa excommunicationis, & appellationis.

77 Et ratio huius eſt, quia cum agere in iudicio pro iniuria ſibi illata,aut damno repellendo ſit interdictum excommunicato, *cap. Decernimus, de ſent. excom.* Et ita quod nedum non poſſit iniuriantem, vel damnum inferentem conuenire, ſed neque poſſit, ſi ſit reus, ſuum auctorem reconuenire, *arg. cap. 2. de mut. promiſſ. & cap. 2. de ordi. cognit.* quoniam reconuenire eſt quoddam reagere Suarez *de cenſ. diſp.16. ſect.3. num.3.* Solumque excommunicato ſit conceſſum, extra caſum excommunicationis validum reſcriptum impetrare ex cauſa appellationis, dicendum videtur excommunicatum validè non impetrare extra caſum excommunicationis, niſi appellet.

78 Nihilominus cum diſtinctione res explicatur. Vel enim impetratur reſcriptum ad eundem Iudicem nulla data noua iuriſdictione, vt ſi reſcriptum non contineat, niſi quod iudex non grauet, & huiuſmodi reſcriptum ab excommunicato impetratum, nulla præuia appellatione eſt validum. Quia per illud nulla iudici confertur iuriſdictio, ſed ſolum admonetur, vel illi præcipitur, vt non grauet impetrantem: ad quod iudex ipſe tenebatur etiam nullo reſcripto impetrato. Sed ſi per reſcriptum impetratur noua iuriſdictio, vt quia eidem iudici conceditur noua forma procedendi, vel impetratur alius delegatus, quod reſcriptum non valeat, niſi excommunicatus appellet, voluit Dom. hic *num.11.*

79 Sed oppoſitum tenet Francus *num. 12.* ex Io. And. *in reg. ſi tile inſ. de reg. iuris,* vbi tenet, quod valeat reſcriptum impetratum per excommunicatum ſuper vno ex articulis cauſæ pendentis coram Ordinario per *cap. Ex parte Decani ſup. de reſcriptis.* Et hoc mihi videtur verum, quia quid quid ſit de iniuria extraiudicialiter illata excommunicato, in iniuria ſibi à iudice illata hoc verificari debet, quia ſi iudex etiam ordinarius grauat, & reus excommunicatus recurrit ad Pontificem, iam hic recurſus quandam vim appellationis habet; poterit ergo reus excommunicatus, ſed à iudice grauatus habere recurſum ad Papam, & validè impetrare. Quod magis confirmatur ex doctrina eiuſdem Dom. *d. n. 11. in fine,* vbi habet, quod excommunicatus in omni eo caſu, in quo poteſt ſe defendere poteſt petere, & validè impetrare: quia inutilis eſſet facultas ſe defendendi, ſi non poſſet ad ſui defenſam petere, & impetrare; quotieſcumque igitur reus excommunicatus in iudicio à iudice grauatur, qui v.g. non vult attendere exceptiones, quas dat contra actorem, poteſt ad Sedem Apoſtolicam recurrere, & validè impetrare. Supra tamen *n.47.* ex Dom.& But. dicebatur non habere locum huiuſmodi facultatem impetrandi reſcriptum, ſi Iudex non grauat in re, ſed ſententia eius eſt iuſta & valida, licet forſan in modo ſit iniqua, quia non fuit ſeruata debita forma; quia agere hoc modo contra iudicis iniquitatem, non eſt

eſt principaliter ſe defendere, ſed in iudicio agere. Et hinc etiam verum eſt, quod habet Frane. *n.* 16. ſcilicet, quod excommunicatus non poteſt impetrare principaliter ſuper nullitate ſententiæ, niſi nullitas ſit incidens appellationi. Quia ſi ſententia nnn ſit iniuſta, non competit reo defenſio, qoia non eſt paſſus iniuſtitiam. Eſto enim ſententia ſit nulla ex defectu formæ non ſeruatæ, noo eſt ob hoc cnntra iuſticiam commutatiuam rei condemnati. Et ideo reus non habet vt contra illam ſententiam ſe ab iniuria defendat, licet poſſit, ſi non ſit impeditus, agere vt nollitas illa appareat. Sed hoc eacommunicato non eſt permiſſum. Sed tamen aduertendom, quod hoc verificatur cum excommunicatus impetrare vult titulo appellationis io cauſa alia ab excommunicatione; quia ſi loquamur de nollitate eacommuuicationis, poteſt excommnnicatus à Papa impetrare iudicem, qui de ea cognoſcat *cap. cum cauſa, cap. per tuas de ſent. excom.* Et per hunc teatum.

80 Hinc iudicium ferri poteſt de illa diſtinctione rei vnluntarij, & neceſſarij, quam tradit idem Dom. *d. n.* 11. Admittit enim, qund reus neceſſarios poſſit petere, & validè impetrare. Eſt vero reus neceſſarius, qni ad inſtanriā actnris compellitur reſpondere, & agere. Hic vero ſi ſit iniuſtè grauatus poteſt validè reſcriptum impetrare, vt vim & iniuſtitiam ſibi à Iudice factam repellat. Explicat vero Dnm. quandn reus eſt neceſſacius, & ait tunc eſſe v. g. quando erat ſtatutus terminus ad proponendas peremptorias, quia erat ſtimulatus ratione termini. Item ſi ſit ſtimulatus ratione inſtantiæ. In his enim caſibus reus excommmunicatus neceſſitatus ex inſtantia, aut termioo iudiciali poteſt validè impetrare. Sed non video diſcrimen & quando reus dici poſſit voluntarius, nam ſemper eſt oeceſſitatus, cum illum iudea cogit ad admittendum iniuſtum damnum; ideo quotieſcumque iudex illum grauat, ſicut poteſt ſe defendere, ita poteſt contra iudicem petere & impetrare.

81 Nec obſtat, quod ex hoc ſequi videatur, quod excommuoicatus poſſit valide impetrare in multis alijs caſibus, præter hic eacæpios, vt in ſpolio, vel in interdicto vti poſſidetis, & ſuper iniuria prohibenda, vel quod de carcere relaaetur, vel in alijs ſimilibus caſibus. Si enim obiectio loquitur de iniurijs factis excommunicato eatra iodicium, non facit ad rem, ſi vero lnquitur de iniurijs factis à iudice, ſeu in iudicio, ſicue excommunicato licet ab illis ſe defendere *cap. cum inter, cap. dilecti filij, cap. vlt. de except.* ita ſibi licet petere & impetrare. Neque obſtat hæc decretalis, quia quoddam genus appellationis eſt quicumque recurſus, qui fiat ad Papam à graoamioe iudiciall. Et ſic quandn in teatu conceditur excommonicato, vt poſſit valide impetrare in cauſa appellationis, eſt ſermo de cauſa appellabili, ſeu a qua poſſet appellari, ſeu eſt ſermo de appellatione communiter dicta, prout comprehendit ſub ſe recurſum, & omnem modum implnrandi officium ſuperioris iudicis ad defenſam contra graoamen inferioris iudicis.

SVMMARIVM.

82 *Ratio ad quaſtionem.*
83 *Textus loquitur de appellatione à grauamine iudicis.* 84.
Ex cauſa appellationis extraiudicialis à parte, non poteſt excommunicatus impetrare. 84.

ARTICVLVS II.

Vtrum in omni cauſa appellationis verum ſit, quod excommunicatus validè reſcriptum impetrat.

82 ET videtur quod non. Nam eacommunicatus, ſi appellet ab electione, ſicut verè poteſt appellare, *cap. ſicut cauſam, inf. de elect.* vel ſi appellet ab aduerſario *cap. bona de appell.* nnn per hnc poterit obtinere validum reſcriptum ſoper his vel ſimilibus cauſis; aliter pro omni cauſa à qua eatraiudicialiter poſſet excommonicatus appellare, poſſet etiam impetrare reſcriptum; quod certe eſt contca mentem teatus.

83 Breuiret dicitor, hic ſermonem eſſe de appellatione omoi, qoæ ſit à grauamine facto per iudicem, ſiue id factum ſit per ſententiam diffinitiuam, ſiue per interlocutoriam, & ſiue iudicialiter iudea proceſſerit, ſiue extraiudicialiter, vt confirmando electionem ſine cauſę cognitione. Verum teatus non procedit in appellatione extraiudiciali, quæ fiat à grauamine illato per partem, vel a perſoua priuata, vt à grauamine per electionem facto, vel ab iniuria ab aliquo illata. Hæc enim extraiudicialia, quæ non ſuut ab habente iuriſdictinnem, non reſpiciunt offenſum vel reum in iudicio, ſed imn offenſus ſe habet vt actor originarius dum medio iudice vindictam & iuſtitiam petit pro tali cauſa. Excommunicatn vero nō licet agere originaliter, & ſolum, ſi in iudicio iniuſtitiam patiatur, conceditur ſibi in iudicio ſe defendere, Dom. *n.* 13. Franc. *n.* 3. &c.

84 Cœterum excommunicatus ab omni grauamine ſibi facto per iudicem, etiam extraiudicialiter procedentem poteſt appellare, & ſibi competit defenſio, ſiue hæc deſcendat à iure naturali, ſiue à iure pnſitiuo (qoid qnid apud Franc. *n.* 3. dixerit in contrariom Hugutio *dap quidam 4. q.* 1.) Et ſic poterit in iudicio oppnnere exceptionem rei iudicatæ, ſiue præſcriptionis, ſiue excommunicationis, aut iofamiæ, etiam contra Procuratorem aduerſarij, *cap. cum inter priorem, de exceptione.* Et in omoibus iſtis caſibus, in quibus excommunicatus poteſt ſe defendere, & appellare, poteſt etiam perere reſcriptum & impetrare, vt ex Innoc *cap. ab excommunicato in princip. de reſcrip.* probat Franc. *n.* 3. Anchar. *n.* 3.

SVMMARIVM.

85 *Quid certum in quaſ.*
86 *In caſibus exceptis excommunicatus impetrat etiam non facta mentione excommunicationis.*
87 *In aliquo caſu poteſt ope exceptionis impediri a iudicio.*

A R-

ARTICVLVS III.

An in caſibus exceptis in textu reſcriptum impetratum ab excommunicato valeat, etiam ſi in illo non fiat mentio excommunicationis.

85 Certum eſt in caſibus non exceptis reſcriptum eſſe nullum, ſi impetretur ab excommuoicato non facta mentione excommunicationis; dictum vero fuit ſupra valere, ſi in reſcripto ſit clauſula *Teque abſoluentes*, vel ſi fiat mentio talis excommuoicationis, quod conſtet reſcriptum emanaſſe ad fauorem excommunicati ex certa ſcientia Papæ, imo etiam inferioris Prælati reſpectu excommunicationis, à quo poteſt abſoluere.

86 Sed ſi nihil aliud in hoc textu concederetur excommunicato pro caſibus exceptis excommunicationis, & appellationis, ſuperfluè excepti fuiſſent, quia nihil competeret in his caſibus, quod de iure communi non competat in omnibus alijs caſibus. Nam nihil eſt, quod excommunicatum abſolutum impediat, ne validè impetret. Dicendum propterea eſt, quod in caſibus exceptis in quibus conceditur excommunicato ſe defendere in iudicio, & appellare, & ex conſequenti petere, & impetrare, excommunicatus validè impetrat, etiam ſi in reſcripto nulla fiat mentio excommunicationis, ſiue licet non abſoluatur prius ab excommunicatione. Archid. *n.* 2. Domin. *n.* 14. Franc. *n.* 3.

87 Aduertit autem Domin. quod ſi excommunicatio contineret articulum ſuper quo excommunicatus impetrat reſcriptum, poſſet tunc reſcriptum annulari exceptionis ope, ſi opponeretur ante litem conteſtatam, alias valeret reſcriptum, & proceſſus per illud factus. *cap. inter Monaſt. de re iudic.* Et in hoc ſenſu Hoſtien. *in ſum. tit. de except. n.* 3. §. *Et quando*, *verſ. Poteſt ergo*, dixerat, quod excommunicatus poteſt appellare, & quamlibet exceptionem opponere, & poteſt reſcriptum impetrare, vel ad defentionem, quamuis de excommunicatione, quæ cauſam non tangit mentionem non fecerit. Sic ergo ſi Plato v. g. ſit excommunicatus, quia condemnatus fuit ad ſoluendum Titio centum, & in hoc Plato ſe ſentit grauatum, ſi recurrit ad Papam, & impetret Iudicem ad videndum, an teneatur ſoluere illa centum, non facta mentione excommunicationis, Titius poterit excipere contra hoc reſcriptum ante litem conteſtatam, & non valebit proceſſus. Sed contra hoc eſt inſtantia, Nam ſi caſus iſte continetur ſub regula textus, iam reſcriptum eſt nullum ipſo iure, & non tantum ope exceptionis. ſed ſi continetur ſub ſecundo ex caſibus exceptis in textu caſus eſt permiſſus, Et ſic non poteſt excipi contra reſcriptum. Reſpondetur tamen, quod caſus continetur ſub 2. caſu excepto, ſed reſcriptum ob tacitam excommunicationem eſt ſubreptitium & ideo contra illum poteſt excipi.

SVMMARIVM.

1 *Summa cap.*
2 *Dictio* multi *habet ſignificationem arbitrariam.*
3 *Sumitur ſæpe comparatiuè.*
4 *Dictio* plurimi *an verificetur in tribus.*
5 *Sufficit aliquando allegare iura in communi.*
6 *Non eſt neceſſe allegare in particulari iura notiſsima.*
7 *Nec quando allegantur Doctis & Principibus.*
8 Nec *quando Princeps ea allegat.*
9 *Articulus quid ſit.*
10 *Infinitus reprobatur.*
11 *Infinitus eorum, qui conueniuntur in iudicio delegato eſt præiudicialis iuriſdictioni Epiſcoporũ.*
12 *Indefinitus non ſemper æquipollet vniuerſali.*
13 *Sub dictione* quidam alij, *veniunt maiores.*
14 *Dictio* quidam alij *non comprehendit cauſas ſed perſonas.*
15 *Non poteſt actor agere de negotijs vel nouis, vel maioribus contentis in reſcripto.*
16 *Nec citare perſonas digniores expreſsis, aut vniuerſitatem, aut priuilegiatum.*
17 Eadem *ratio de alijs clauſulis ſimilibus.*
Regula non habet locum, niſi vbi in reſcripto poſt expreſſos ponitur clauſula. 17.
18 *Nec vbi nullo expreſſo reſcriptum datur per clauſulas generales.*
19 *Hæc clauſula poteſt poni in citatione quæ fiat per edictam.*
20 *Legiſlatores reſpiciunt, quæ frequenter accidunt.*
21 *Regula noncomprehẽdit reſcripta Prælatorum inferiorum.*
22 *In alternatiua offerentis electio eſt illius cui offertur.*
Actor præter expreſſos poteſt nominare tres, vel quatuor. 23.
23 *Id non poteſt nec procurator ſine mandato ſpeciali, nec forſan hæres.*
24 *Quid poſſit facere, qui habet intereſſe in cauſa & non eſt citatus.*
25 *Regula habet locum in iudicio Inquiſitionis.*
23 *Trahitur in iudicio, qui citatur à iudice inquirente.* 26.
26 *Trahitur etiam, qui non cogitur.*
27 *Nomina citandorum debeat exprimi in prima citatione.*
Sufficiunt certa circumlocutiones. 27.
28 *Perſona certa nominatim citari debet.*
29 *Qualiter citandi iuxerit.*
30 *Sufficit exprimere nomina citandorum in prima citatione.*
Imò ſufficit ea deſcribere in actis. 30.
31 *Non eſt neceſſe vt exprimantur in citationẽ eorum qui expreſſi fuerunt in reſcripto.*
32 *Multa de hac expreſſione in prima citatione.*
33 *Eſt ſermo de ſolo reſcripto impetrato.*
24 *Intentio Pontificis eſt tollere fraudes.*
35 *Non licet variare.*
Ius reſcripti non poteſt alteri cedi. 35.

Cap. Cum in multis 2. de Reſcriptis.

1 Regula vna datur in hoc *cap.* ab Innocentio 4. vt ſcilicet per clauſulam generalem *quidam alij* ſolum tres vel quatuor poſſint conuenire, quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne fiat variationi locus.

2 Pontifex vero præmittit cauſam ex qua motus fuit ad tradendam hanc regulam, quæ cau-

ſa eſt, quia in multis iuris articulis infinitas reprobatur. Eſt vero notandum, quod ſecundum Probum hic *n. 1.* multi dicuntur duo vel tres; ſed ſecundum Dominicum tres vel quatuor non dicuntur multi. Gomez *num. 2.* exiſtimat non eſſe regulariter verum, quod dictio *multi* quatuor, vel plura non comprehēdat: nā aliquando quatuor, vel quinque comprehendit. vt dicit Bald. *in l. excuſantur in princ. ff. de excuſat. tutor. v. inducit.* Aliquando comprehendit duo, aut tria, vt eſt *text. in §. ſingulorum Inſtit. de rerum diuis.* & in *§. fin. Inſtit. de iure perſ.* vnde bis geſtum dicitur multis vicibus factum. Dicendum igitur, quod in rigore duo ſunt multi, ſicut etiam dictio *plures* in duobus verificatur iuxta *cap. Pluralis de reg. iur. in 6. Pluralis*, inquit *locutio duorum numero eſt contenta*. Quod quam plures DD. docent, quos habes apud Barboſam dict. 265. Et nihilominus harum dictionum, *multi*, aut *plures* ſignificatio non poteſt certa regula diffiniri, ſed arbitrio prudentis relinquitur determinanda ſecundum ſubiectam materiam, prout fit in *cap. latores, de Cler. excom. min.* & aduertit gloſs. in *cap. cupientes §. Cæterum ver. contradicentium, inf. de elect.* & Gomez hic *n. 2.*

3 Nā vt d. Gloſs. aduertit ſæpiſſime etiā huiuſmodi dictiones cōparatiuè ſumuntur, in quo ſenſu *cap. quia intentum de præb.* duo, vel tria non dicuntur plura; & comparatiuè ſumptæ denotantes exceſſum importan: quæmcumque numerum; quia nulla datur tanta multitudo, qua non poſſit dari maior.

4 Dictio autem *plurimi* in tribus verificatur vt per gloſſ. in §. & *quod ſæpe in authent. de trient. & ſemiſſ.* Barboſ. *dict. 266.* & Gomez hic *n. 3.* qui ait quod aliquando in duobus verificatur vt patet in *in cap. relatum de conſ. diſ. 2.* Ex quo tamen *cap.* id non deducitur, quia nec ibi habetur quod Sacerdotes de quibus dicitur, quod plurima in die offerebant ſacrificia, id tantum bis facerent. & alias ſatis durum eſt, & niſi magis probetur, inueriſimile, quod dictio *plurimi* verificetur in tribus, cum tres vix plures dici poſſint. Sed iterum dicitur, quod harum dictionum ſignificatio eſt arbitraria, & quod attendi debet eas ſæpius ſumi comparatiuè, in quo ſenſu quemcumque numerum maiorem, ac maiorem in infinitum importare poſſunt.

5 Ponderat autem Dom. *not. 1. n. 1.* quod Innocentius hic generaliter allegat iura nō ſignificando in ſpeciali, quæ iura ſint, vnde deſumpta & a quo ſtatuta; ex quo colligit licere allegari generaliter iura, vt puta dicendo hoc iure cauetur. Quod idem Dom. adnotauit infra *cap. fundamenta not. 3. n. 2. de elect. & cap.* ſuper eo *not. 1. n. 1. de hæret.* Et tamen idem Dom. *cap. 1. not. 3. n. 3. inf. de cler. coniug.* dixit illum; qui allegat legem debere allegare quotam. vel ſaltem auctoritatem legis. Et ad hoc facit quod habet Nicolaus Papa primus *ad Epiſc. Bituricen.* in *cap. Præterea d. 23.* Imò allegatio ſpecialis non ſufficit, niſi in indiuiduo tangat caſum de quo agitur alias dicetur generalis: nam allegatio, quæ non tangit præcisè & in puncto caſum, de quo agitur, vocatur allegatio ad baliſtam: nam taliter allegantes dicuntur ligare arenam ſine cemento, vt ex Bartol. Veronen. aduertit Gomez *n. 11.*

6 Sed dicitur quod aliquando ſufficit allegare iura generaliter, aliquando neceſſe eſt allegare ea in indiuiduo. Et huius differentia ſumitur tàm ex parte iurium, quam ex parte illorum, quibus allegantur, aut qui iura allegant. Nam primo vbi, quod aliquid ſit de iure, eſt notiſſimum, vt quia eſt de communibus & maxime notis regulis iuris, non eſt neceſſe allegare illud in ſpeciali, & in indiuiduo, ſed ſufficit dicere prout eſt de iure, hoc enim ſufficit, vt iudici, vel altero, ad quem eſt ſermo de iure, excitetur iuris memoria.

7 Sed & ex parte eius, cui allegatur ius hoc idem euenit, & ſic Panorm. in *cap. veſtra de cohab. mul.* dixit, quod coram magno doctore ſufficit allegare generaliter, quia cenſetur habere iura in memoria. Et hoc idem dicit Panorm. ſufficere coram Principe, qui præſupponitur habere iura in ſcrinio *cap. 1. ſup. de conſtit.* Quod licet non placeat Gomez *n. 15.* ex eo quia Princeps ita poteſt materialiter ius ignorare, ſicut alius idiota; tamen reſpondetur, quod cum Princeps teneatur regere Rempublicam ſecundum leges, non poteſt in Principe præſumi legum ignorantia. Et quatenus legum oblitus eſſet, in caſu allegationis legis eius officium eſſet legem in indiuiduo à ſuis ſapientibus adiſcere, & ex parte allegantis ſimpliciter ſufficeret, ſi iuris in generali mentio facta fuiſſet.

8 Sed & ex parte allegantis poteſt oriri, vt ſufficiat allegare ius in genere, nimirum ſi Princeps ipſe ius alleget, ei enim credendum eſt, ſi dicit aliquid eſſe de iure, quia præſumi debet, quod iura & ſciat, & fideliter referat. Nec excipi debent leges ſingulares, aut reſpectu Pontificis extrauagantes, vt excipit Gomez *n. 117.* Quia ſupremus Princeps, & Pontifex, ſicut tenetur ſcire leges omnes à ſuo tribunali emanatas pro communitate ſui Principatus, vt ſecundum illas ſuos ſubditus dirigat, vt probatum eſt ſupra *cap. 1.* & *2. de conſtit.* ita præſumi debet eum illas ſcire, vnde nec eſt neceſſe coram illo eas allegare in indiuiduo, nec quod ipſe eas alijs in indiuiduo alleget. Quamuis vtilius ſemper ſit, vt coram Pontifice, aut Principe allegentur leges in indiuiduo, vt ſi forſan illarum non recordetur, auferatur labor leges allegatas verificandi. Multa vero alia habet Gomez *à n. 18.* de allegationibus, quæ à priuatis aut Doctoribus, & Aduocatis, aut conſiliarijs fiunt, quæ apud illum videri poſſunt. Eſt autem inter alia ſalubre illud conſilium, quod dat cauſarum Patronis, vt vbi in aliquo iure ſtat fundamentum ſuæ victoriæ, illud in verbis, & in ſecreto allegetur coram Iudice, non in ſcriptis, vt pars contraria non habeat vnde circa illud ius cauillet, & Sophiſticas gloſſas inueniat in cauſæ præiudicium.

9 Cum autem in *cap. ſuper n. 32.* dictum fuerit, quod articulus eſt pars intentionis illius, quod actor, vel reus vult probare, aduerti debet, quod hoc nomen multiplicis eſt ſignificationis, & hic ſumitur vt importat partem iuris, ſeu iuris capitulum, vt ex Bart. *in l. 3. §. 1. ff. de lib. & Poſthum.* aduertit Gomez *n. 6.*

10 Sic enim verum eſt, quod in multis iuris capitulis infinitas & indeterminatio reprobetur. Horum iurium infinitatē reprobantium exempla plura referunt gloſs. Archid. *n. 1.* & Anchar. *n. 1.*

quæ

quæ apud ipſos videri poſſunt. In multis enim valdè pernicioſum Reipublicæ eſt, arbitrio hominum relinquere menſuram, & determinationem agendorum. Imò ad hoc eſt neceſſaria lex poſitiua vt legis naturalis, aut diuinæ determinationem ſtatuat, cum ſuaui gubernationi mundi non conuenerit Deum huiuſmodi materias determinaſſe, quæ ex hominum & rerum conditione vario modo & non immutabili ſunt determinabiles.

11 Propterea optima prouidentia Innocentij quarti fuit, quod voluerit determinare infinitatem vocandorum in iudicium, Nam vt aduertunt Gloſſ. & Probus hic ad Monac. *n.* 5. *&* 6. & Gomea *n.* 43. multitudo iſta indeterminata erat in præiudicium iuriſdictionis Ordinariæ Epiſcoporum; quia quanto plures ex eorum ſubditis trahebantur ad iudicium Delegatorum iudicum, tanto minus poterant ipſi de ſubditorum ſuorum cauſis cognoſcere. Ideo decretalis illa non comprehendit Ordinarios, ſed ſolum delegatos: Ordinarij verò poſſunt citare quot iudicant eſſe citandos. Grat. Vbert. de *citat. cap.* 9. *n.* 269.

12 Cum itaque in reſcriptis Papæ in quibus committuntur cauſæ cognoſcendæ, aliquando exprimuntur ſolummodo vnus vel duo contra quos reſcribitur, & poſtea additur iſta clauſula generalis, *& quidam alij*, quę cum ſit indefinita ad infinitos ſe poſſet extendere, infinitatem aufert Pontifex decernens, vt non ſe extendat niſi ad tres, vel quatuor. Ex hoc vero primo colligit Franc. *n.* 1. non ſemper indefinitam æquipollere vniuerſali; & habemus regulam, vt eam non vniuerſaliter intelligamus, quando, vel non eſt eadem ratio de aliquibus expreſſis, & de omnibus alijs, vel quando non poteſt vniuerſaliter intelligi ſine aliquo abſurdo, vel minus rationabili ſenſu contrario vel iuſtitiæ, vel æquitati.

13 Quamuis vero dictio *alij* ſit ſignificationis maſculinæ, nihilominus ſub hac clauſula etiam fœminæ comprehenduntur ſecundum Io. Andr. Franc. *n.* 4. Barboſ. *n.* 11. *&* 12. & apud ipſum Tiraq; Mant. Coſta, Gam. Pereg. Franc. Mol. Sed alij hoc negant, aduertentes oppoſitum non probari ex *cap. ſignificauit ſup. de reſcrip.* quia comitiſſa illa, de qua eſt ibi ſermo conueniri poterat iû primo, quia erat hęres, vt ibi expreſsè textus dicit, qui hanc rationem reddit. Tum quia in eo reſcripto continebatur fœmina; quia forma reſcripti erat, vt poſſet conueniri comes, & quidem alij clerici, vel laici, at vero ſub nomine laici, fœmina comprehenditur, vt ex Panorm. *cap.* 1. *n.* 4. *de vi & honeſ. Clericorum* aduertit Gomea *n.* 63. Alias vero, cû reſcripta ſint odioſa & ſtricti iuris, nô debent extendi præter caſum expreſſum *cap. Radulphus*, & *cap. ſignificante ſup. eodem tit.* Et ideo ita ſenſit Gomea loco citato. Sed oppoſita ſententia eſt communior, & certè in ſermone communi ſub nomine aliorum veniunt tam viri, quam mulieres.

14 Pariter cum dictio *quidam* ſit ſignificationis perſonalis, non ſe extendit ad res, ſeu cauſas ſuper quibus poteſt eſſe lis, & poſſint perſonæ conueniri coram iudice. Ideo ex vi huius textus non prohibetur actor impetrans conuenire perſonas ad quas reſcriptum ſe extendit, ſuper quinque, vel ſex cauſis, vel pluribus negotijs, quia ex vi huius decretalis ſolum determinatur numerus perſonarum, non vero numerus cauſarum, ſeu negotiorum Io. Mon. *n.* 3. Io. Andr. *n.* 1. Anchar. *n.* 4. *verſ.* 2. *caſus*. Dom. *n.* 4 Franc. *n.* 7.

14 Quod tamen intelligi debet, vt non fiat extenſio ad cauſas ortas poſt datum reſcriptum in *cap. fin. de reſcriptis* Franc. *d. n.* 7. Et dummodo non fiat extenſio ad maiores ſummas, ſeu negotia, quam ſint expreſſa in reſcripto *cap. ſedes, ſupra eod. tit.* Io. And. Anchar. *n.* 4. Dom. *n.* 5. Franc. *n.* 7. Quamuis ad pares, & minores extenſio fieri poterit, & inter has etiam maiores ad ſui arbitrium cum in ordine ad cauſas non ſit determinatus impetrans nec ad numerum, nec ad qualitatem. Et ſi in reſcripto fuerit clauſula generalis *quibuſdam alijs*, in vi huius clauſulæ non poterit impetrator reſcripti conuenire aliquem pro maioribus negotijs, ſeu cauſis, quam ſint illa, vel illæ, quæ exprimuntur in reſcripto, prout decernitur in *cap. ſedes*. Vlterius vero exiſtente in reſcripto, huiuſmodi clauſula generali reus conueniendus poterit petere, & inſtare, vt actor coram Iudice declaret & determinet cauſas ſuper quibus vult litigare, ſecundum Io. And. *n.* 1. Anch. *n.* 4. Dom. *n.* 4. Franc. *n* 7.

16 Hæc vero eadem regula ſeruanda eſt circa perſonas, vt ex vi clauſulæ generalis actor non poſſit conuenire perſonas maiores, & digniores expreſſis. Sic enim decernitur in *d. cap. ſedes* & tradunt Io. And. *n.* 1. Anchar. *n.* 4. Gomez *n.* 69. Graſſoſ. Vbert. *de citat. cap.* 9. *n.* 542. Vbi ex Mandol. *informat* 2. *communis cauſa ſuper beneficia* ſubdit quod vigore dictæ clauſulæ numquam intelligitur comprehenſus Princeps; ſub qua tamen comprehenduntur pauperes, quamuis ipſi tanquā miſerabiles perſonę remiſſionem cauſę petere poſſint ex priuilegio *l. vn. C. quando imper. inter pupill. & vid.* Ideo licet vniuerſitas, ſeu collegium conueniri poſſit, & cenſeatur fictione iuris ſingularis perſona, tamen ſi in reſcripto ſit nominata perſona inferioris dignitatis, quam ſit vniuerſitas, ex vi clauſulæ generalis, *quidam alij*, non poſſet vniuerſitas conueniri *d. cap. ſedes* Io. And. *n.* 1. Dom. *n.* 8. Franc. *n.* 5 Gomez *n.* 68. Quod & verum eſt, ſi nulla expreſſa perſona in reſcripto, poſita fuiſſet clauſula generalis contra qualcumque perſonas; adhuc enim ex vi huius clauſulæ non poſſet conueniri vniuerſitas, vel perſona ſpeciali expreſſione digna. Vnde ex Dom. *conſ.* 436. Gomez *n.* 68. probat, quod ex vi præfatæ clauſulæ generalis non poſſet conueniri Collegium Auditorum Rotæ. Ideo ſub huiuſmodi clauſulis generalibus nec comprehenduntur perſonæ priuilegiatæ Barboſ. *n.* 5.

17 Eadem vero eſt ratio de alijs clauſulis generalibus ſimilibus, vt ſunt clauſulæ *nonnulli alij aliqui alij* & ſimiſes, ſicut & procedit in clauſ. *Cum facultate citandi, & inhibendi, quos, quibus &c.* de qua Marcheſ. *de commiſſ. p.* 1. *cap.* 5. *n.* 146. & Vbert. *cap.* 9. *de cit. n.* 568. Sed aduertendum, quod in reſcripto vel exprimitur vna, aut plures perſonæ, aut nulla perſona exprimitur. Primus eſt caſus huius textus. Nam dictio alij refertur ad expreſſos, eſtque ſenſus & quidam alij ab expreſſo, vel expreſſis in reſcripto. Vnde hic non eſt ſermo niſi de clauſula generali, quæ veniat poſt expreſſum, vel expreſſos aliquos in reſcripto. Io. And. *n.* 3. Dom. *n.* 9. & ex Io. de *lig.* & Io. de Fan. Franc. *n.* 6. Et in hoc caſu, ſiue clauſula addita ſit inde-

finita

finita aut particularis generalis, vt *quidam alij*, *non nulli alij*, *aliqui alijs homines illius loci* &c. ſiue clauſula ſit vniuerſalis, vt ſi dicatur *omnes quos tibi actor nominauerit*, aut *omnes de tali collegio &c.* aut *omneſque alij*. Regula huius textus habet locum, quia & hoc modo clauſula infinitatem quandam habet quam textus iſte reprobat. Et ita ſentiunt Gloſſ. ad *ver. quidam alij* Io. And. *n.* 3. Franc. *n.* 6. & etiam de hac clauſula *omneſque alios &c.* hunc textum intellexerunt Caſſad *dec.* 2. *de dolo & contumac.* Rota *dec.* 18. *n.* 2. *eod. tit.* & coram Greg. 15. *dec.* 94. *n.* 3. & Gratioſus Vbertus de *citation. cap.* 9. *n.* 230. *& ſeq.*

18 Sed poteſt aliter dari reſcriptum, ſcilicet nulla expreſſa perſona, ſed ſolum per clauſulas generales ſiue indefinitas, ſiue vniuerſales. Et tunc hic caſus non comprehenditur ſub regula huius textus, quæ ſupponit aliquem exprimi in reſcripto vt citati DD. aſſerunt. Dubium tamen eſt, an valeat reſcriptum per clauſulas generales nulla expreſſa perſona datum. Hoc enim non valere videtur ex *cap. ad hæc ſup. de reſcript.* Sed alia ex parte reſcriptum ob generalitatem negotiorum, & perſonarum non eſſe nullum, ſi fiat ſine fraude, & ſpecificatio fiat in libello ſentit Io. And. *hic n.* 4. quem ſequitur Francus *num.* 6. qui tamen volunt quod in reſcriptis reuocatorijs requiratur ſpecialis expreſſio. Verum quid quid ſentiendum ſit de valore reſcripti generalis, cum *cap.* citatum *ad hæc* habeat varios intellectus, pro nunc dicitur, quod quatenus ſit validum, non comprehenditur ſub regula huius textus, & quod ex vi illius poſſunt conueniri plures quam quatuor vt d. DD. tenent, quia in hoc textu non eſt ſermo niſi de reſcriptis in quibus ſimul cum clauſula generali eſt expreſſa aliqua perſona conuenienda.

19 Sed & eſt aduertendum, qood hæc clauſula *quidam alij*, ſeu *omneſque alios &c* poteſt poni etiam in citatione, quæ fiat per edictum, vt dicit Caſſad. *dec.* 2. *de dolo & contum.* Sed non operatur, quando probatur nō tutus acceſſus contra certos, ſed ſi probaretur non tutus ad vnam prouinciam, ſeu ciuitatem contra quoſcumque, qui in ea eſſent citandi, & ſi generaliter, vel propter dicta, vel ſeuitiam Principis, vel alias non tamen contra eos, qui citantur, tunc poſſet ipſa clauſula operari.

20 Et quia frequenter in reſcriptis huiuſmodi clauſula generalis ponitur, ideo, vt ait Gloſſ. fuit prouidendum. Ex qoo colligitur verum eſſe quod legiſlatores reſpicere habent ad ea, quæ frequenter eueniunt, & quod perpetuis legibus non eſt liganda Reſpublica, ob inconuenientia, quæ de raro euenire poſſunt.

21 Ponderanda ſunt quoque verba illa textus *in litteris noſtris inſeritur.* Nam ex eis ſoluitur quæſtio, an regula iſta ſe extendat etiam ad reſcripta data ab Epiſcopis, & Prælatis inferioribus. Nam Archid. *num.* 2. & Dom. hic *num.* 10. & Grat. Vbert. de *cit. cap.* 9. *num.* 267. putant extendi. Anchar. autem *num.* 4. putat extendi ad legatorum reſcripta. Sed non extendi ad reſcripta Epiſcoporum benè aſſerunt Gloſſ. Anchar. *num.* 4. & ex Butr. Gomez *n.* 42. Cum enim expreſsè Papa loquatur de literis ſuis, non eſt vt velimus extendere regulam ad aliorum literas. Nec eſt iudicandū quod dicto noſtris ſit hic poſita à caſu, & ſuperfluè, ſed ex propoſito, & ſic ad reſtringendam regulam ad reſcripta Papalia. Nam cum etiam hæc regula odioſa ſit tanquam continens præiudicium iuriſdictionis Epiſcoporum, vt notauit etiam Panorm. *cap. ad hæc num.* 3. *ſup. de reſcript.* ſtrictè debet interpretari, nec ad caſum non expreſſum extendi. Neque enim eſt eadem ratio de Pontifice & Epiſcopis, tum quia Prælati inferiores non tam frequenter reſcribunt delegando cauſas. Tum quia ſi delegant hoc non eſt in præiudicium alicuius alterius Prælati inferioris habentis iuriſdictionem ordinariam, cum iſti non dentur regulariter, ſub Epiſcopis. Tum quia facilis eſt recurſus ad Epiſcopos, imo & ad Legatos exiſtentes in Prouincia, vt ſi forſan contingat fraus, obtineatur remedium: Vnde nec ad reſcripta legatorum extenditur.

22 Ad numerū autē triū vel quatuor determinatur infinitas clauſulę *quidam alij &c.* Cū tamen textus loquatur alternatiuè, dicitur quod cum hæc ſit alternatiua offerentis, electio alterius partis pertinet ad impetrantem reſcriptum Io. Monac. quem ſequitur Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. *&* 3. Dom. *n.* 6. Franc. *num.* 2. *&* 4. In alternatiua enim offerentis electio ſpectat ad illum cui offertur, ad differentiam alternatiuæ promittentis, in qua promittens poteſt eligere minimum. *l. inter ſtipulantem* §. *ſi ſtipuler ff. de verb. oblig. cap. In alternatiuis inf. de reg. iur.*

23 Et nihilominus hæc electio eſt ſolius principalis in cauſa, ita quod Procurator ſine ſpeciali mandato non poteſt eligere vel tres, vel quatuor, vel hos in ſingulari, vel alios Anch. *n.* 3. Franc. *num.* 2. Vel niſi Dominus ratificaret ſecundum Bart. in *l. ſi ſtipulatus fuero ff. de verb. oblig.* & ſecundum Baldum hic, ex quo Franc. addit, quod nec hæres impetrantis id declarare poſſet, quia declaratio animi non tranſit à defuncto ad hæredem ſecundum Gloſſ. *notab. in l.* Pomponius §. *ſi plures ff. de rei vend.* de quo *in l. inter ſtipulantem* §. 1. *ff. de verb. oblig.* & Francum ſequitur Gratioſus Vbertus *de citat. cap.* 9. *num.* 241. Anchar. tamen *num.* 4. hoc magis dubium eſſe cenſet. Qui etiam addit declarationem libelli ſpectare ad actorem. Meminiſſe autem debet actor in huiuſmodi optione, & declaratione, quod non poteſt nominare maiores, & digniores expreſſis, ſeu eos, qui mentionem ſpecialem exigunt, vt ſupra probatum eſt. Sub hoc autem numero ternario, aut quaternario non clauduntur expreſſi, ſed impetranti licet nominare tres vel quatuor præter expreſſos, quia dictio *alij*, importat diſtinctionem, & diſcretionem ab illis quos ſupponit antea expreſſos.

24 Sed quid faciet, qui habet intereſſe in cauſa, ex vi clauſulæ *quidam alij*, aut *omnneſque alios* non potuit citari, quia eſt vltra quatuor? multa de iſto collegit Grat. Vbert. *de citat. cap.* 9. *n.* 261. & ſeq. quæ aduertenda ſunt. Primum quod nedum poteſt venire ad cauſam, ſed quod ſciens cauſam agi, ſi non opponat, ſibi præiudicat, iuxta text. & ibi not. per DD. in *l. ſæpe ff. de re iud.* & Io. Andr. *hic n.* 6. Item 2. quod iſte poteſt venire ad cauſam & ex vi dictæ clauſulæ contra actorem abſentem agere per contradicta, vt fuit reſolutum per Rotam *dec. vlt. de reſcript.* coram Achill. de Grals. licet ipſe dicat ſic reſolutum fuiſſe, licet ipſe dubitaret; itaque ille poteſt litem proſequi, & contra actorem reportare ſententiam, licet cauſa contra

tracum non eſſet expreſsè commiſſa. Put. *dec.* 385. *l.* 2. Item 3. quod hoc procedit etiam in cauſa appellat. etiam ſi ille intereſſe habens in prima inſtantia non fuit in cauſa. quia ſi in commiſſione cauſæ appellationis adſit dicta clauſula, poteſt intereſſe habens venire Coccin. *dec.* 47. *n.* 11. Item 4. quod quod quando intereſſe habens ex vi dictæ clauſulæ venit ad cauſam, actor non poteſt quoad illum petere dilationem ad partes: Quia debuit venire inſtructus quoad omnes, Et ita reſolutum fuit per Achil. *dec.* 2. *de dilat.* Quamuis dicat id durum ſibi fuiſſe viſum. Item quinto, quod quoad ſic venientem ad cauſam lis dicitur legitimè introducta Achil. *dec.* 2. *vt lit. penden.* Et debet admitti in ſtatu, & terminis. *Cap. ſi hi, inf. vt lit. pend.* Quod ſi ille putet hoc ſibi non eſſe vtile, debet impetrare nouam commiſſionem, vel ad eundem, vel ad alium Iudicem Caſſad. *dec.* 1. *num.* 4. *de except.* Antequam enim habens intereſſe vigore dictæ clauſulæ veniat ad cauſam Iudex habet iuriſdictionem in illum ſolum in habitu, & ideo antequam citetur, ille poteſt reſcriptum nouum & validum impetrare *cap. paſtoralis* §. *quoniam*, & ibi Gloſſ. in *v. iuriſdictionem, de Reſcript.*

25 Ex illis autem verbis *in iudicium non trahatur* Io. And. *hic num.* 1. arbitratur, quod textus non habeat locum in iudicio inquiſitionis, & quod in eo plures quam tres, vel quatuor citari poſſint, quia non propriè trahuntur ad iudicium, quoniam procedit iudex ex officio. Sed Io. de Fant. apud. Domin. exiſtimauit, quo ſi literæ ſint impetratæ, nec ex vi illarum poſſint trahi in iudicium pluſquam tres, vel quatuor perſonæ. Dom. *num.* 6. abſolutè vult, quod indiſtinctè regula iſtius textus locum habeat etiam in iudicio inquiſitionis. Certè negari non poteſt, quod citatus è iudice procedente ex officio non trahatur propriè in iudicium. Non enim iudex in iudicio inquiſitionis procedit niſi vt iudex, & inſtante procuratore fiſcali, vel delicto accuſante, aut iuſtitia exigente. Vnde iudicium huc eſt propriè iudicium *Cap. qualiter & quando* 2. *de accuſat.* iudicium enim dicitur actus trium perſonarum verè vel fictè, quia aliquando fama locum habet actoris Syluest. *v. iudicium num* 2. vbi ex Card. diffinit. iudicium, quod ſit inueſtigatio, quam ſecundum ordinem iuris facit iudex per varios modos, ad veritatem eliciendam, & cuſtodiendã *cap. iudicantem* 30. *q.* 5.

26 Sed vlterius, qui à iudice procedente ex officio citatur ad iudicium propriè trahitur. Neque enim ad hoc vt aliquis dicatur trahi requiritur violentia, & coactio. Quod colligitur ex *cap. Romana* §. *caueant inf. de foro compet.* ibi *trahere inuitos*; non enim fuiſſet opus addere inuitos, ſi non trahitur niſi qui eſt inuitus, Gomez *num.* 8. vbi etiam contra Bald. in *auth. habita* C. *ne fil. pro patr.* aduertit, quod ad hoc, vt aliquis dicatur trahi in iudicium non eſt neceſſaria conteſtatio litis, ſed ſufficit citatio, vt tenet Panorm. *in cap. Paſtoralis not.* 4. de *cauſa poſſeſſionis*. Ideo qui à iudice citatur ad iudicium propriè diceretur in iudicium trahi, eſto etiam non traheretur inuitus. Quamuis rarum ſit, quod quis voluntarius omnino veniat citatus ad iudicium; & ad ſummum venit neceſſitatus neceſſitate præcepti.

27 Vlterius vero regula textus vult, quod eorum trium, vel quatuor qui electi ſunt, & quos actor conuenire vult nomina propria, cognomina, & circumſtantiæ per quas certo, & indubitatè cognoſci poſſint in indiuiduo, & ab omnibus alijs diſtingui debeant in primo monitorio deſcribi, vt omnis vitetur æquiuocatio, *cap. licet ſup. de teſt.* Gloſſ. hic Io. Mon. *num.* 5. Barboſa *num.* 2. ex Rota *dec.* 18. *num.* 2. *de dolo & contum. in nouiſ.* Quamuis vero nõ ſufficere circumlocutiones ſine nominũ expreſſione, dixerit Franc. apud Dom. tamen hoc non obſtante dicitur, quod vbi circũlocutiones per neceſſitatẽ, & indubitate inducũt notitiam perſonę in indiuiduo, ſufficiũt Dom. ex Io. de Fant. & Io. de Im. *n.* 13. Franc. *n.* 7. Anchar. *n.* 2.

28 Sic ergo vbi intereſſe habentes ſunt certi debent hoc modo nominatim citari *cap. fin. infra de elect.* Quando enim perſona ſcitur, vel ſciri poteſt, non ſufficit citatio generalis, vel per edictum. Felin. in *cap. gratum col penult. de off. deleg.* Mohedan. *dec.* 8. *in princ. de fide inſtrum.* Caſſad. *dec. vlt. num.* 6. *vt lit. pend.* Rota *recent. p.* 2. *dec.* 258. *num.* 2. Quod eſt ſeruandum etiam cum illis qui poſſũt de facili certò cognoſci Felin. in *cap.* 1. *post num.* 8. *verſ. & poſſunt iſta*, & alij quos refert & ſequitur Vbert. *de citat. cap.* 9. *num.* 255. Etiam ſi citandi diſtarẽt per 30. milliaria, quia & ad hanc diſtantiam poteſt citandorum haberi notitia, vt in vna *Burgen. matrimonij*, coram Ptolomeo 16. April. 1547. Et propterea vbi plures citandi eſſent, non excuſaretur agens ex eo ſolo, quod ignoraſſet aliquem ex illis adeſſe, niſi probaret inueſtigaſſe, an ille exiſteret Anchar. *inf. cap. fin. de elect.* Vbert. *vbi ſup. num* 256.

29 Quando autem, qui citandi ſunt, ſint incerti, vt nuncius non poſſit eos ea citatione citare, quo citat certos, ſed debeat fieri alia citatio generalis contra quoſcumque ſua quomodolibet intereſſe putantes; cum ratione incertitudinis non poſſit fieri perſonaliter, debet fieri per edictum, vel per proclama, vt aduertit idem Grat. Vbertus *vbi ſup n.* 253. Sed tamen ſi contingerit etiam perſonam certam citari per edictum, tunc in eodem edicto, & certi & incerti citari poſſent.

30 In prima autem citatione per propria nomina & cognomina deſcribi debent perſonæ, quas actor intendit conueniri. Hinc primo colligitur non eſſe neceſſe, vt horum nomina exprimantur in qualibet citatione, ſed ſufficit, ſi id fiat in prima citatione. Ita Gloſſ. in *verb.* quorum & ex Innoc. Hoſtien. Franc. & Compoſ. Io. Andr. *num.* 1. Archid. *num.* 3. Dom. *num.* 7. Sed non deſunt qui amplius exiſtimant, quod ſufficiat deſcribere in actis horũ conueniendorũ nomina. quia ſic etiam tollitur omne fraudis periculum, cum Notario fides adhiberi debeat & pro ea præſumatur *cap. Ad audientiam, de Præſcriptis* ſufficit enim ſeruare mentem legis etiam offendendo *verba l. ſcire oportet, de excuſat.* ſic Gloſſ. in *v.* Quorum Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. *verſ.* quantum ad primum Tutiùs tamen eſt etiam legis verba ſeruare, nomina horum in prima citatione exprimere. Et ita ſeruari debet. Si tamen id factum non fuiſſet, poſſet factum ſuſtineri.

31 Quando vero fieri, poſſit ac debeat hæc expreſſio indubitatũ eſt quod fieri poteſt tunc cũ citantur illi, qui in reſcripto fuerunt expreſſi. Sed an hoc ſit neceſſarium, Io. Andr. dixit non eſſe, ſi tamen actor dicat, ſe nolle alios virtute d. clau-

ſulæ

Digitized by Google

ſulæ conuenire. Sed Anch. *n.* 3. *verſ. circa* ſentit abſolutè id non eſſe neceſſarium, & quod expreſſi in reſcripto poſſint ſine aliorum expreſſione citari, nec poſſint illi citati excipere contra citationem: Quia textus ſolum vult quod nominati tamquam comprehenſi ſub clauſula quidam alij exprimantur in prima citatione fienda de illis, vt patet ibi, quorum nomina in primo citatorio, ſcilicet eorum incluſorum, vt ſic referatur ad totum textum, qui nihil diſponit de expreſſis. Ita Anchar. & bene.

32 Quod ſi in prima citatione, qua iſti incluſi ſub illa clauſula generali citantur nominatur vnus, vel duo, alijs non nominatis, reſcriptum quoad non nominatos perdit vires, & tenet citatio quoad nominatos. Gloſſ. in *verb. quorum in fin.* Anchar. *vbi ſup.* Gratioſ. Vbert. *de citation. cap. 9. num.* 25. Si etiam actor in actis Notarij nominauit perſonas, ſed ex negligentia, vel malitia iudicis, vel notarij, non fuerunt illę expreſſæ, non nocent actori, qui, quod in ſe erat, fecit *cap. anteriorum* x1. *q.* 3. *cap. ex inſinuatione de appellat.* & ex Franc. Io. And. *num.* 1. Francus *num.* 3. Dom. *num.* 7. vbi etiam addunt, quod ſi iudex, vel notarius oblitus fuit exprimere illas perſonas in prima citatione re integra, & ſi ius aduerſarij per id non eſt factum deterius poteſt incontinenti errorem emendare, Sed poſtquam actor aliquos ſemel expreſſit non poteſt variare, & inualidè variaret; quia nominati in primo citatorio ex vi reſcripti ſunt iam de reſcripto, & idem eſt, ac ſi in reſcripto nominati fuiſſent & expreſſi. Vnde etiam qui in primo citatorio non ſunt expreſſi ſunt extra reſcriptum, & reſpectu illorum nulla ex reſcripto datur iuriſdictio iudici delegato. Gloſſ. in *v. quorum* Anchar. *loco citato* Dom. *n.* 7. Franc. *num.* 3. Vnde etiam eſt, quod ſi iudex mandat ſolummodo citari Titium, non poſita clauſula *omneſque alios &c.* executor non poteſt citare Meuium: quia non poteſt excedere fines mandati & ſi citaret, nulliter procederet. *l. præterea & l. diligenter ff. mandati cap. dilecta, de reſcriptis* Gratioſus Vbertus *de citation. cap. 9. num.* 249. Sed nec dari ordinem neceſſarium inter citationem expreſſi in reſcripto & non expreſſorum, ita quod actor prius conuenire poſſit non expreſſos in reſcripto, ſed a ſe nominatos ex vi clauſulę, *quidam alij* tradit Gloſſ. *v. quorum*, quam ſequitur Dom. *n.* 11. niſi tamen in fraudem aliquos expreſſiſſet iuxta formam *cap. ſedes ſup. de reſcriptis*.

33 Cum vero textus loquatur de impetratore manifeſtè colligitur, quod eſt ſermo de reſcripto impetrato, quodcumque ſit hoc reſcriptum, etiam ſi ſit ad procedendum per viam inquiſitionis, vt ſupra dictum fuit. Quamobrem ſi reſcriptum ſit datum motu proprio, non comprehenditur ſub hac decretali, quia non eſt propriè impetratum.

34 Apparet autem mentem Pontificis eſſe auferre fraudes. Duplex autem fraus poteſt hic contigere; prima, vt contra mentem legis conueniantur plures, quam quatuor. Et hac tollitur ea quo conueniendi nominantur in actis, & in primo citatorio, ſecunda eſt vt fraudolenter nominentur aliqui, & poſtea fiat variatio, & vno vel pluribus ex nominatis abſiſtis, poſtea alij loco eorum nominentur, & propterea decernitur, vt nominatio primo facta ſit prorſus immutabilis.

35 Variationem enim omnino prohibet Pontifex, vnde eſſe nullum proceſſum quantum ad poſterius nominatos ſi contingat actorem variare ſupra eſt probatum. Vnde etiam ſequitur, quod ius reſcripti, ſeu actio principalis in vi illius habita nulli alteri poteſt cedi. Quoniam reſcriptum conceſſum fuit ei, qui illud per ſe obtinuit. Ita ex Io. And. Anchar. *num.* 3. *verſ.* ſed verum, ex *not. in cap.* quia nonnulli ſupra *eod. tit.* vbi Panorm. *num.* 3. huius reddit rationem, quia nimirum reſcripta ſunt perſonalia, vnde non excedunt perſonas in eis contentas.

SVMMARIVM.

36 *Fallit regula in cauſa indiuiſibili.*
37 *Et quando materia id requirit.*
38 *Et ſi alias citatio eſſet fruſtatoria.*
Actus nullus non præbet impedimentum. 38.
39 *An regula habeat locum in auditorio Rotæ.*
40 *Non habet locum ſi adſit clauſula contraria.*
41 *Error nominis poteſt corrigi.*
42 *Vniuerſitas in pluribus caſibus poteſt citari* 43. 44.
45 *Citatio generalis valet, ſed non arctat.*

QVAEST. VNIC.

De veritate regulæ textus.

ARTICVLVS I.

Vtrum regula data ſit vniuerſaliter vera, ita vt nullas patiatur limitationes

36 RESpondetur non nullas dari in rei veritate limitationes, & caſus in quibus præfata regula non habet locum. Primus eſt, quando plures quam quatuor ſunt, quibus eadem indiuiſibilis cauſa eſt communis, vnde non poteſt cognoſci cauſa illa niſi citatis omnibus, etiam ſi eſſet pluſquam mille, qui in ea indiuiſibili cauſa habent intereſſe. Et ſic regula debet intelligi vbi nedum ſunt plures perſonæ, ſed etiam plures cauſæ, vel ſi eſt vna cauſa illa non eſt indiuiſibilis Gloſſ. *v. vel quatuor* Io. Monac. *num.* 4. Archid. *num.* 2. Anchar. *num.* 3. Gomez *num.* 47. Gratioſus Vbertus *de citat. cap.* 9. *num.* 247. Exemplum eſt ſi tractaretur de aliquo bono octo vel decem perſonis communi & inter eas diuidendo, vel ſi lis eſſet an quinque vel ſex eſſent de familia vna, vel vniuerſaliter, quando res illa ſuper qua eſt lis pertinet ad multos, quorum ſinguli in ea habent ius in re, ſeu dominium. In hoc enim caſu nedum verum eſt, quod omnes iſti pro eorum intereſſe comparere poſſunt in iudicio, ſed omnes ab actore ſunt citandi *Soc. de citat. a.* 5 *num.* 63. *q.* 31. *ver.* 2. *quæro*, quem ſequitur Grat. Vbert. *de citat. c.* 9. *num.* 247.

37 Secunda eſt, vt infinitas admittatur, quando ſubiecta materia id requirit, quia tunc infinitas admittitur, vt ex Alex. in *l. qui bona* §. *fin. ff. de dam. infer.* Aduertit Gomez *num.* 46. Vnde tunc toleratur infinitas, quando verba contrahentium hoc importent Barb. *num.* 10. Sed credo, quod hęc limitatio ad priorem reducatur, quia nimirum

tunc

Digitized by Google

tunc non ſit limitatus numerus trahendorum ad iudicium, quando res de qua agitur eſt communis pluribus ex natura contractus, vel donationis, vel hæreditatis &c.

38 Tertia eſt ſi prima citatio, in qua facta fuit nominatio trium, vel quatuor redderetur fruſtatoria ex cauſa aliqua, vt puta quia impetrator contra formam *cap. ſedes ſup. de reſcriptis*, nominauit eos, qui non poterant nominari ex vi clauſulæ *quidam alij*. Tunc enim poſſet impetrator variare, & alios nominare; quia actus qui nullus fuit, non præſtitit impedimentum iuxta regulam non præſtat *inf. de reg. iur.* Gomez *num.* 45.

39 Quarta eſt, vt regula textus non non habeat locum in auditorio Rotæ, quia citationes, quæ fiunt in curia, cum fiant ratione ordinariæ, & ſuperioris iuriſdictionis, quam habet Papa, præcipue in cauſis deuolutis, & alias tractandis in curia, non ſunt reſtringendæ, ſicut commiſſiones, quæ fiunt ad partes iudicibus delegatis, quæ tendunt ad eneruendam iuriſdictionem ordinariam, quæ propterea ſtrictè intelliguntur. Hanc limitationem abſolutè admittit Barboſ. *num.* 4. eamque tribuit Rotæ *deciſ.* 2. *de reſcriptis in antiqu.* cui etiam eam tribuit Gomez *num.* 44. dicens eam fuiſſe Bernard. de Biſignan. tamen huius oppoſitum tenuiſſe Maria *in tract. citat. in* 7. *quæſt.* 30. principali & allegaſſe in cōtrarium aliam deciſionem Rotæ, ſubditque contra hanc limitationem militare rationem huius textus. Sed aduertit Dom. *num.* 7. quod Rota in *deciſ. illa* 2. *de reſcript.* reſoluit contrarium, nimirum regulam huius textus ſeruandam eſſe etiam in Auditorio Rotæ, cum militet etiam ratio textus. Solum vero addit, quod ſi contingat, quod aliqui prætendant habere intereſſe in cauſa, debent audiri, etiam ſi alias non eſſent citati; poteſt enim contingere quod aliqui, qui nec fuerunt citati, nec erant citandi petant admitti ad cauſam prætendentes habere in ea intereſſe, & ſic petant audiri, vt doceant de intereſſe ſuo, & ſunt audiendi. Et hoc etiam admittit Dom. *d. num.* 7. Illam eandem *deciſ.* tanquam Biſign. refert Gratioſus Vbertus *cap.* 9. *de citat. num.* 267. Sed ego nihil de hac re inuenio in *dec.* 2. *Rotæ, de Reſcript. in antiquis.* ſed bene lego in Caſſad. *dec.* 2. *de dolo & contumac.* quod Rota contentatur, & quod ita in ea practicatur, quod in vi clauſ. *Omneſque alios*, qui citandi ſunt, poſſint nominari in partibus, & quod licet olim de hoc fuerint opiniones, nunc talis eſt obſeruantia. Cuius rationem reddidit. *Rota dec.* 18. *de dolo & contum. in nouis* quia Auditores in curia non poſſunt ſe informare faciliter de nominibus, & cognominibus citandorum. Rota tamen illa *num.* 3. tenet contrarium Quod & tenuit Rota coram Creſcent. *dec.* 3. *de dilation.* Sed nihilominus quod dixit Caſſad ſeruatur in praxi, vt dicitur etiam in *dec.* 94. *num.* 4 coram Gregorio 15. & teſtatur Gratioſus Vbertus de *citationibus cap.* 9. *num.* 232.

40 Limitatur 5. vt regula locum non habeat, vbi in commiſſione adeſt clauſula, *In executione citationis nominandos, & cognominandos*. Hæc enim clauſula etiam de temp. Caſſad. vt habetur in *citata dec.* 2. aliquando ponebatur in reſcriptis, & quod poſtea inoleuerit praxis apponendi dictā clauſulam teſtantur Gratioſus Vbertus & Veſtr. *in Praxi l.* 4. *cap.* 2. *n.* 2. *de citation. cap.* 9. *n.* 231. Et eiuſdem clauſulæ conſiderationem habuit Vanrius de *nullit. ex defectu citation. num.* 59. quam clauſulam ipſe ſic expreſſit: *Cum poteſtate citandi tam in curia, quam extra omnes ſua intereſſe putantes in executione citationis vbi, & quoties opus fuerit exprimendos*. Et quia ex vi clauſulæ illius non poſſunt citari pluſquam quatuor, vbi plures ſint citandi fuit ſolitum vt adderentur iſta verba, *etiam ſi eſſent vltra quatuor*, Et ſic dictæ clauſ. vigore, tam Auditor, quam Notarius, aut Nuncius validè ſpecificare poteſt & nominare citandum, vt ex Mandoſ. *in reg.* 34. *de annali q.* 36. *num.* 7. aduertit idem Vbertus *num.* 235.

41 Limitatur ſexto, vt error nominis, ſeu cognominis eius contra quem impetratur commiſſio dummodo per aliquas alias circumſtantias poſſit conſtare de perſona, quod ſit illa, quæ in commiſſione eſt expreſſa, non vitiat proceſſum habitum contra perſonam eandem, maxime ſi fiat executio citationis vigore dictæ commiſſionis decretæ ſub vero nomine, & cognomine, & citatus expreſſo vero nomine, & cognomine procuratorem ad cauſam inſtituit §. *ſi quis inſt. de lega. l. ſi quis facit C. de teſtam. cap. licet ex quadam de teſtib. & cap. tua de conſang. & affin.* Rota in *nou. dec.* 16. *de reſcript.* Gratioſus Vbertus de *citation. cap.* 9. *num.* 237.

42 Limitatur 7. vt ſi in reſcripto ſimul cum clauſula generali *omneſque alios, &c.* ſint etiam hæc verba, & *factores & perturbatores cuiuſcumque nominis*, tunc vniuerſitas ſi eſſet perturbatrix poſſet citari vigore dictæ clauſulæ. Rota *dec.* 25. *par.* 3. *lib.* 3. *num.* 3. *diuerſ.*

43 Limitatur 8. vt ſi commiſſio eſſet contra monialem Abbatiſſam, *omneſque alios &c.* ſi cauſa commiſſa eſſet ſuper re ſpectante ad Monaſterium, tunc comprehenderetur ſub dicta clauſula etiam vniuerſitas monialium, & Monaſterium iuxta *not. in cap.* edoceri, de *reſcrip.* & per Rot. *dec.* 248. *num.* 1. & 2. *par.* 3. *l.* 3. *diuerſ.* Vbertus *vbi ſup. num.* 245.

44 Limitatur 9. vt clauſula *omneſq; alios* quando in commiſſione expreſſa fuit vniuerſitas Religioſorum, comprehendat etiam vniuerſitatem laicorum, & cum ſit minor, citari poſſit. *cap. ſedes de reſcript.* & ibi Imol. *num.* 18. & Felin. *num.* 5. Rota in *Siracuſana quartæ* 16. Nouemb. 1588. coram Comitulo, quæ eſt apud Poſt. *de Manut.* 65. *num.* 2. Non tamen è contra ſi exprimeretur in commiſſione Vniuerſitas laicorum poſſet citari vniuerſitas Religioſorum, quæ eſt maior Felin. *vbi ſup.* Rota 10 *nou. dec.* 8. de *reſcript.*

45 Limitatur 10. vt citatio vigore clauſulæ *omneſque alios*, valeat de iure *cap. ſignificante de teſt.* & executor poſſit citare in genere omnes, quorum intereſt *cap fin. de elect. in* 6. *cap. In tua, qui matr. accuſ. poſſ.* Attamen citatio huiuſmodi non eſt arctatoria, ſed monitoria, & poteſt quis comparere ſed non cogitur. Gratioſus Vbertus de *citation. cap.* 9. *num.* 233. ex Innocen & Hoſtien. in *cap. dilecti, de except.* Vant. & de *nullit. ex defectu citat. nu.* 60.

SVMMARIVM.

46 *Nullum eſt ipſo iure quod fit contra Regulam huius textus.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſi non ſeruetur regula huius textus proceſſus ſit ipſo iure nullus.

46 VIdetur enim, quod ſolum ope exceptionis ſit irritandus, quia in textu non eſt decretum irritans, ſi contrarium fuerit attentatū, at verò factum contra legem de iure Canonico nō eſt ipſo iure nullum, niſi in lege contineatur decretum irritans. Multa enim fieri prohibentur, quæ facta tenent. Nihilominus, quod in hoc caſu proceſſus ſit ipſo iure nullus tenent Gloſſ. Io. Monac. *nu.* 4. Anch. *nu.* 3. Et ratio eſt, quia reſcriptum nō ſe extēdit, nec dat iuriſdictionem niſi reſpectu perſonarum expreſſarum in reſcripto, vel exprimendarum in primo citatorio, & ad alias non ſe extēdit. Vbi verò per legem, aut reſcriptum datur iuriſdictio limitata ad cauſas, vel ad perſonas, quod ſit in alia cauſa, vel cum alijs perſonis ſit ſine iuriſdictione, & eſt ipſo iure nullum.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Diſpendia quæ ſint.*
3 *Diſpendia non omnino diſtinguūtur ab expenſis.*
4 *Lites pernicioſæ.*
Superioris eſt curare vt lites terminentur.
5 *Aequitas idem quod Epycia.*
6 *Hic non accipitur æquitas propria.*
7 *Aequitas ſcripta, & non ſcripta.*
Aequitas rigori præferenda.
8 *Compendium breue, & vtile.*
9 *Superioris eſt quantum poteſt diſpendia litium tollere.*
10 *Induſtria quid ſit.*
11 *Statutū nomen comprehendit Conſtitutiones Apoſtolicas.*
12 *Decretalis ampliat ſtatutum Greg. 9.*
13 *Perſonales actiones quæ ſint.*
14 *Quæſtiones, quæ dicantur.*
15 *Textus loquitur de impetratione, & effectu literarum.*
16 *Præſcriptio non tollitur per impetrationem literarum.*
17 *Per litis conteſtationem licet nullam interrumpitur præſcriptio.*
18 *An verbum careat importet nullitatem ipſo iure, variè opinatum.*
19 *Hoc non eſt certum.*
20 *Actus licet nullus ſæpe punitur.*
21 *Dictio valeat, an importet nullitatem ipſa iure.*
22 *Iudex non habens iuriſdictionē ſuper cauſa principali poteſt illam habere ſuper incidenti.*
23 *Limitatur hoc ſimpliciter.*
24 *Etiam poſtquam pronunciauit ſe non eſſe iudicem poteſt damnare in expenſis.*
Eadem eſt ratio de alijs iudicibus.

Cap. Diſpendia 3. de Reſcript.

1 DVas partes habet hic textus, in prima de actore, in 2. de reo decernitur. Prima continet hanc regulam. Si actor contra reum ſuper pluribus quæſtionibus perſonalibus literas plures impetrat ad diuerſos iudices, non valent literæ, nec proceſſus earum, & ſi actor per eas citauerit, vel fatigauerit reum condemnandus erit in expenſis.

2 Data verò fuit hæc decretalis ab Innocentio Quarto ad euitanda diſpendia. Diſpendium autē dicitur quaſi longum, & inutile ſecundum Gloſſ. & ſecundum Hoſtien. diſpendia dicuntur gratioſa diffugia, ſed Io. Monac. Archid. *in princ.* dicunt diſpendia, detrimenta, damna, diſpendioſas dilationes. Magis propria mihi videtur interpretatio Gloſſæ, vt diſpendia dicamus eſſe longas expenſas, & perſæpè inutiles, quæ fiunt neceſſario ad effectū vincendi lites, quas frequenter perdunt litigantes poſt patrimonium conſummatum. In hoc enim ſenſu diſpendium accipitur ſupra *cap. 2. de conſtit. & infr. cap. Quam ſæpe de elect. & cap.* 1. *Vt lite pendente.*

3 Diſtingui tamen hęc tria, ſcilicet diſpendium, labor, & expenſæ, *ex prohem. huius lib. 6.* aduertit Gomez *nu.* 2. Nihilominus tamen crederem non diſtingui omnino diſpendium ab expenſis, ſed quod diſpendium importet longas expenſas, quæ fiunt cum graui damno, & diminutione rei familiaris, & quidem ſæpiſſimè ſine vtilitate, & cum amaritudine, maximè ſi huiuſmodi expenſæ fiant ex neceſſitate proueniente ab extrinſeco, vt vitetur maius imminens malum. Huiuſmodi enim expenſæ maximè fiunt in litibus, vt experientia eſt manifeſtum.

4 Inexplicabile enim quantum damnum, & Reipublicæ, & familijs cauſent lites. Per has enim extenuantur domorum redditus, & multi ad ſummam ægeſtatem deducti ſunt, ita vt etiam patriam relinquere coacti ſint, vt in *Authen de defenſ. Ciuit. in princ.* Lites etiam ciuiles ſæpius tranſeunt in criminales, vnde ſequuntur homicidia, & familiarū interitus. Vnde eorum eſt laudabile conſilium, qui eas fugiunt. Propterea optimi ſuperioris eſt curare, vt lites dirimantur, & earum occaſiones eradicentur. Gomez hic *num.* 6. qui animaduertit ex Rom. *ſupra in prohem.* §. *In quem finem in princip.* Boniſ. 8. hunc librum ediđiſſe ad vitanda diſpendia litium. Et idem Dom. hic *in princ.* conſiderat, quod iura in quantū poſſunt, conantur coarctare prorogationes litium. *cap. fin. de dolo, & contum. cap. iurgantium, de re iud. Clem. diſpendioſam de iudic.*

5 Cum verò Pontifex dicat ſe velle diſpendia litium æquitatis compendio coarctare, multa hic habet Gomez *de æquitate comparata rigori*, eamque præferendam eſſe, ſi ſit ſcripta oſtendit. Eſt quidē æquitas quædam factorum conuenientia. *l. Iulianus, ff de legibus*, ſeu eſt rectitudo iudicij naturalem ſequens rationem. Bald. *in l. omnes populi. num.* 19. *ff. de iuſt. & iure.* Sed conſiderandum eſt ex D. Th. 2. 2. *q.* 120. *a.* 1. quem etiam refert Syluest. *v. æquitas.* quod æquitas, vt eſt virtus ſpecialis, eſt idem, quod Epiijcia, & habet pro obiecto illud æquum, & iuſtum, quod reperitur de mente legiſlatoris in aliquibus caſibus verbis legis contrarijs. Vnde eſt, quod huius virtutis actus eſt occaſione occurrente agere contra verba legis, vt ſeruetur mens legiſlatoris. Et hæc eſt æquitas, quæ non opponitur ſeueritati, & rigori, ſecundum quod ſeueritas eſt virtus, per quam ſeruantur verba legis in rigoroſo intellectu, quando hic rigor eſt ſeruandus, vt be-

nè

nè aduertit D.Th. *loco citato ad primum*. ſed oppoitur ſeueritati Imprudenti, & rigori ſtulto corũ, qui mente legiſlatoris oõ conſiderata ad ſola verba legis attendunt, & ſic ſæpè contra legem operantur, dum rigoroſè ſe profitentur illam cuſtodire.

6 Hic tamen oon poteſt accipi æquitas propriè vt eſt Epijcia; quia nulla eſt lex, contra cuius verba expreſſa ſit id, quod in hac decretali decernitur, & ſi daretur per legem hanc poſteriorem illa prior abrogaretur. Nec Epijcia vniuerſaliter facit contra verba legis, ſed ſolùm in caſibus particularibus contingenter, & rarò euenientibus; hic verò lex vniuerſalis ſtatuitur. Nihilominus habetur hic aliqua ſimilitudo Epijciæ. Cum enim quilibet habeat ius conueniendi in iudicio eũ, quẽ nouit ſibi obnoxium, nec detur lex naturæ, quæ obliget actorem ad conueniendum reum coram hoc, vel illo iudice, ſi plures ſint competentes, lex huius decretalis legis naturæ mentem interpretata hanc indifferentiam abſtulit in hoc caſu, cum ſcilicet actor habet contra eundem plures quæſtiones, & propterea à Sede Apoſtolica vult impetrare iudices, vt ſcilicet non poſſit validè impetrare plures, ſed vnum tantum, coram quo omnes quæſtiones proponere debeat.

7 Itaque æquitas dupliciter accipitur, ſcilicet propriè, vt eſt ſpecialis virtus, & ſic eſt idem, quod Epijcia. Alio modo communiter, & eſt quædam rectitudo iudicij in interpretanda mente legiſlatoris, etiam cum minus clarè loquitur generaliter, & indefinitè, vnde importat ſubtilem quandam rectitudinem iudicij ad explicandam legem, vel ad legem indefinitam determinandam ad caſus ſingulares. Epijcia propriè eſt æquitas, quæ non diuiditur in ſcriptam, & non ſcriptam. Sed imo proprium eius eſt, vt ſit non ſcripta, quia imo eius eſt agere contra verba legis ſcriptæ; ſed æquitas communiter accepta, cuius eſt rigoroſum ſenſum legis relinquere mitiori accepto, quando id ratio ſuadeat, diuidi poteſt in ſcriptam, & non ſcriptam. Sed cum de omni æquitate ſit verum quod præferenda ſit rigori, iuxta *cap. fin. de tranſact.* quia æquitas ſemper reſpicit mentem legiſlatoris, & ſolum rigori irrationabili opponitur; hoc maximè proprium eſt Epijciæ, quæ reſpicit caſus, in quibus ſeruare legem ſecundum legis verba eſſe malum ex circumſtantijs.

8 In hoc textu igitur de æquitate communiter ſumpta eſt ſermo, & huiuſmodi æquitatis cõpendio diſpendia coarctantur. Compendium enim eſt breue, & vtile, vt notat Gloſſ. & opponitur diſpendio. *cap. Qualiter, & quando el 2. de accuſ.* vnde litium compendium eſt, quod breuitate coarctat litium diſpendia, & exonerat partes à laboribus, & expenſis.

9 Sed ponderanda ſunt quoque illa verba, *qua poſſumus induſtria.* Nam humana prouidentia nec omnia mala poteſt præuidere, nec fraudibus omnibus occurrere, nec ſcandala omnia auferre, dicente Chriſto Matth. 18. *Neceſſe eſt vt veniant ſcandala.* Quotidie noui doli pullulant, cum homines dati in malum nihil ſit, quod non inueniant, vt per fas, vel nefas concupita obtineant. Inde eſt, quod ſuperiori ſatis eſt, ſi faciat quantum poteſt vt mala zizania, quæ Dæmon ſuperſeminat, euellat. Propterea Pontifex non intendit in totum mala litium diſpendia tollere, ſed quantum poteſt æquitatis compendio coarctare.

10 Induſtria, nimirum cura, labore, & vigilantia. Io. Andr. *n.* 1. Eſt enim induſtria frequens exercitium circa rem honeſtam Archid. *nu.* 1.

11 Inhærendo igitur conſtitutioni Gregorij Noni contentæ *in cap. Quia nonnulli, vlt. ſupr. eod tit.* nouam hanc decretalem addit Innoc. 4. & tamẽ cum cõſtitutionem illam vocet *ſtatutum* manifeſtè colligitur, quod hoc nomen ſtatutum non dicitur ſolùm de legibus inferiorum Prælatorum, ſed etiã de conſtitutionibus Pontificum. Vnde eſt, quod in iure fundamentum non habet ſententia illorum, qui voluerunt, quod *ſupra in hoc 6. cap. Vt animarum, de conſt.* ſub nomine ſtatutorum Ordinariorum non comprehendantur conſtitutiones Papæ, eo quia hoc nomen ſtatutum comprehendat ſolũ leges inferiorum. Huius enim contrarium habetur expreſſe in hoc textu.

12 Quantum ad duo autem ſecundum Gloſſ. Innoc. 4. in hoc textu ampliauit ſtatutum Greg. 9. quia addita eſt nullitas proceſſus formati ex literis hic reiectis: ſecũdo, quod lex iſta extẽſa fuit etiã ad reos, cum illa comprehenderet ſolùm actores. Sed hæc Gloſſæ explicatio diminuta eſt, vt conſideratur infra *n.* 21. Decernitur igitur in textu, quod, vbi quis contra eundem habeat plures perſonales quæſtiones, validè non impetret plures Iudices.

13 Diuiditur enim actio in perſonalem, & realem. Perſonales actiones ſunt, quæ conſequuntur perſonam obligatam ex contractu, vel quaſi, aut ex maleficio, & quaſi: ita ex Franciſcus Vercellen. Io. Mon. *nu.* 4. Archid. *n.* 2. Io. Andr. *num.* 10. Dom. *nu.* 1. Et colligitur ex Inſt. *de act. in princip.* Harum verò dantur exempla. De primis in mutuo, venditione, locatione, verborum, & literarum obligatione. De ſecundis in actionibus tutelæ, negotiorum geſtorum, & ſimilibus. De tertijs in actionibus, furti, rapinæ damni dati, & iniuriæ. De quartis in iudice malè iudicante, & in proijciente de cænaculo. Reales verò actiones, vt Doctores citati conſiderant, ſunt, quæ res ſequuntur, nec per eas dicitur perſona obligata, vt rei vindicatio, Publiciana, & ſimiles.

14. Diſtinguit verò hic Gomez *n.* 3. ſignificatum huius nominis quæſtiones, quia nimirum extra ius, in humano ſermone ſignificet contentionẽ ante iudicium, vt notatur in *l. qui finem ff. de tranſact. & in l. huius §. tres hæredes. ff. ad Trebell.* & tenet Bald. *per illum textum ad l. Audita, de reſtit. ſpol.* & Dec. *in cap.* 1. *not 2. de appellat.* Sed in iure, & prout illud nomen profertur à lege, ſignificat litis conteſtationem. *l. 3. C. Sine Veg.* Addit verò quod per hanc diſtinctionem Bart. ſoluit illam quæſtionem, videlicet, an qui promittit alicui quæſtionem non mouere ſub certa pœna, dicatur in caſũ incidere, quocumque modo moueat contentionem ante litem conteſtatam, an verò requiratur litis conteſtatio. Et Bart. in *L. Amplius non peti. in 3. col. num. 5. ff. cum rat. habe.* reſoluit iſtud quæſitum modo prædicto. Ex hoc verò deducit *nu.* 5. quod ex vi huius textus actor ob ſolam impetrationem reſcripti non incidit in pœnam, de qua in texto, ſed requiritur litis conteſtatio ratione huius dictionis quæſtiones. Sed de hoc dicendum eſt infra.

15 Pœna verò lata contra impetrãtem in hoc caſu plures iudices eſt, quod ſit priuatus omni cõ-

modo literarum ideſt, vt explicat Gloſſa omnium commodo literarum, & ſic remanet priuatus etiã commodo literarum, quas prius impetrauerat. Ad incurrendam tamen hanc pœnam requiritur effectus. Et ita textus hic non punit attentatum, ſed delictum commiſſum cum effectu, ita quod actor, & literas impetrauerit, & eis vſus fuerit, & per eas aduerſarium citauerit, & fatigauerit. Sed qualiter hoc intelligi debeat, dicitur infra.

16 Notat autem Franc. *num.* 1. ex hoc, quod ſi vigore primi reſcripti coram primis iudicibus impetrati erat interrupta præſcriptio, vel erat conſtitutus aduerſarius in mora, vel in mala fide, quod ex ſequenti impetratione prohibita euaneſcit omnis effectus ſequutus ex prima. Quod probat ex eo, quod ſubditur in textu, quod proceſſus non valeat. Sed contra hoc dubium mouet Gomez *n.* 22. Ex eo quia ſupponit falſum, quod ex ſola reſcripti impetratione impediatur præſcriptio. Nam cum impetratio reſcripti ſit actus extraiudicialis, vt tenet Rota *dec.* 175. *in nouiſ.* non conſtituit aduerſariũ in mora ſecundum Innoc. *in cap. Olim de cenſ.* Ideo dictum Franch. debet intelligi, quando per nouas literas à Papa impetratas proceſſum fuit ad litis conteſtationem, per quam regulariter præſcriptio cum bona fide interrumpitur. *l. More C. de rei vendicatione.* Abb. *in cap Illud in 2. volum. de præſcrip.* Sed melius dicitur, quod ſufficit actorem, ex vi ſecundi reſcripti citaſſe, & defatigaſſe reum, ex illis verbis textus, *ſi enim per ipſas citauerit.* Imo ſufficit ſi ſecundas literas præſentauit. Nam præſentatio eſt de proceſſu, & ex tunc proceſſus incipit eſſe nullus.

17 Dubitat ſecundo Gomez contra Francum, quia ex eo Franc. vult quod ſi per illum actum agitatum in iudicio vigore talis primæ impetrationis conſtituatur aduerſarius in mala fide, quod adhuc non interrumpatur præſcriptio, quia talis actus irritatur hic, ſi actor vtatur cum effectu ſecundo reſcripto malè impetrato. Quod tamen eſſe falſum vult Gomez, quia licet per actum nullum regulariter non interrumpatur præſcriptio; *l. ſi pater* cum Gloſſ. *C. Ne de ſtatu defun. & l. ſi fundum. C. de vendi. & cap. non præſtatur infr. de reg. iur.* Tamẽ illud procedit, niſi per illum actum etiam nullum appareat, quod aduerſarius ſit in mala fide. Nam tunc benè per illum actum interrumperetur præſcripto Abb. *in cap. illud. in col. verſ. & in ſimili de præſcrip.* Felin. *ibid. verſ. tertia declaratio.* Nam nõ eſt inconueniens, quod in illo caſu per actum nullum interrumpatur præſcriptio. Hoc rationabiliter eſt conſideratum, quia lex irritando actum, non poteſt impedire effectus, qui naturaliter ex actu conſequuntur. Ideo quia litis conteſtatio naturaliter facit apparere, quod aduerſarius eſt in mala fide, ideo hoc non poteſt impedire, & ex conſequenti non poteſt impediri, quin interrumpatur præſcriptio, licet aliàs litis conteſtatio nulla ſit, & irrita.

18 Dubium quoque eſt, an verbum careat importet nullitatem ipſo iure. Dom. hic *num.* 2. hoc negat. Sed è contra quamplures tenent, quod importet nullitatem ipſo iure, quorum plures refert, & ſequitur Barboſ. *nu.* 3. At cum diſtinctione procedit Felin. *cap. ex tenore. num.* 17. *verſ. conſidera 3. de reſcript. & cap. Rodulphus nu.* 27. *in verb. careat. eod. tit.* Ait enim, quod vel ſumus in materia in qua per alia iura eſt declaratum, quod non irritatur actus ipſo iure, & tunc dictio careat irritationem ipſo iure non importat. Et quia decernitur, quod in reſcriptis ad lites ſubreptio nõ irritat ipſo iure, ideo nec verbum careat in reſcriptis ad lites importat nullitatem ipſo iure. Secus in alijs materijs, in quibus non eſt declaratum, quod actus nõ irritetur ipſo iure. Et hanc diſtinctionẽ Felin. approbat Gomez hic *n.* 23. Francus verò *n.* 8. arbitratur, quod in præſenti textu importetur nullitas ipſo iure, quia ſimul iunguntur illa verba omni cõmodo careat, & proceſſus non valeat, quod & ſenſerat prius Dom. *n.* 2.

19 Ego in hoc habeo difficultatem, quia hæc clauſula *commodo literarum careat*, habetur etiam in *cap. Quia nonnulli vlt. de reſcriptis.* Et nihilominus communis opinio fuit, quod ex vi dicti *cap. Quia nonnulli* proceſſus non eſſet nullus, niſi ope exceptionis. Secundo. Nam hæc dictio viribus careat, ſignificat per ſe quid commune ad id, quod eſt viribus carere ope exceptionis, & viribus carere ipſo iure, vt ſupra dixi de dictione valeat. *cap. ipſo iure.* Cum verò iuxta *reg.* 30. *infr. de reg. iur.* In obſcuris accipiendum ſit minimum. Quod & verius obſeruandum eſt, ſi ſumus in odioſis, iuxta *reg.* 15. *odia, & reg.* 49. *in pœnis infra eodem titulo.* Cumque nullitas actus ipſo iure ſit pœna, vt hæc noſtra decretalis ſignificat in verbo, *ſimili pœna puniendus*, potius intelligi debet verbum careat, vt ſignificet nullitatem ope exceptionis, quæ etiam eſt nullitas iuris, cum à iure ſit inducta, & iudex non poſſit eam pœnam non imponere. Propterea non eſt mihi certum, quod dictio viribus careat importet nullitatem ipſo iure.

20 Sic tamen decernitur, quod proceſſus ſit irritus, quod tamen actor debet condemnari in expenſis. Ex quo colligit Domin. quod hic habetur vnus caſus, in quo ob actum nullum agẽs punitur. Sed innumeri ſunt caſus in iure, in quibus pro actibus nullis agentes puniuntur. Nam benè ſtat, quod idem actus duplici pœna puniatur, nimirum pœna nullitatis, & alia puta excommunicationis, vel refectionis expenſarum. Quamuis in hac parte proceſſus validiſſimus eſt, vt contra reum cauſet damnum expenſarum, quia non fiunt proceſſus ſine expenſis, & ideo iuſtè decernitur, quod ſit nullus, vt non faueat actori, & ſi validus quantum ad hoc, vt obliget actorem ad reſarciendas expẽſas factas à reo.

21 Cum verò additur, quod proceſſus non valeat communiter intelligitur, vt ſit ipſo facto nullus. Gloſſ. Monac. *n.* 7. Archid. *n.* 2. Dom. *num.* 12. quia aliter hæc decretalis non ampliaſſet ſtatutum Greg. 9. *in cap. Quia nonnulli eod. tit.* quia etiã ex vi d. cap. proceſſus erat nullus ope exceptionis. Nihilominus ſi quis diceret decretalẽ hũc ampliare ſtatutũ Greg. 9. tũ in expreſſione, quia hic exprimitur nullitas proceſſus, quod ibi non fuit factũ. Tũ quia ibi non fuit prohibitũ abſolutè trahere eumdẽ reũ ad plures iudices, ſed ſolum ſi fiat malitiosè, vt laboribus, aut ſumptibus fatigatus compellatur, vel componere, vel cedere iuri ſuo, vt patet ibi, *vel compellatur componere, vel cedere iuri ſuo.* Imo lex illa non extendebatur niſi ad caſum in quo plures actiones ſub vno iudice poſſet tractari cõmodius. Hic verò abſolutè eſt prohibitum huiuſmodi actiones agitari ſub pluribus iudicibus. Tum quia determinatio huius legis extenta fuit ad reum, cũ

ſtatu-

ſtatutum Greg. 9. comprehendat ſolum actorem, non poſſet de facili conuinci falſitatis. Videantur dicta *ſup. cap. ipſo iure d. nu. 12. in hoc tit.* Gloſſ. addit & damnis. Sed quod ſub nomine expenſarum non veniant damna eid. Gloſſ. tribuit Franc. *num. 9.* qui tamen ibi habet, quod qui tenetur de damno infecto tenetur ad expenſas. Et quidem quod ſub nomine expenſarum non veniant damna, & eſt rationabile, & id aſſerit Panorm. *cap. quia nonnulli, ſup. de reſcript. num.* 7. Quamuis in quadam lata ſignificatione damnat quædam expenſę ſint, de quo dic, quod notatur *in capit. In noſtra, de iniur.* Sed vbi agitur de reſtitutione, ſemper multo magis tenetur actor ad damna, quam ad expenſas litis, ad quas poteſt eſſe, quod non teneatur, niſi in eas condemnetur. Cum tamen ex lege naturali teneatur reſtituere damna iniuſtè illata, etiam ſi ad hãc reſtitutionem à Iudice nõ compellatur.

22 Cum autem decernitur, quod huiuſmodi actor damnandus ſit in expenſis id intelligi debet præmiſſa taxatione, & iuramento, vt dixit Archidiac. *num.* 5. Sed cum proceſſus ſit nullus ex defectu iuriſdictionis in iudice, à quo iſte qui diuerſis literis fuit vſus condemnabitur in expenſis? Ab illo eodẽ iudice, qui nulliter proceſſit ex quo non habebat iuriſdictionem. Nam ſtat dari caſum, in quo iudex non habet iuriſdictionem ſuper principali negotio, & illam habet ſuper incidenti. Anchar. *num.* 1. Dom. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Gomez *nu.* 25. Panorm. *cap. vlt num.* 14. *ſup. de reſcript.* Et ita in hoc caſu iudex, qui non habet iuriſdictionem ſuper cauſa principali habet eam ſibi datam, ex hac decretali in cauſa expenſarum.

23 Hoc tamen eſt verum quando aliàs iudex ſit competens, & capax iuriſdictionis, ſi aliàs reſcriptum eſſet validum, ſecus ſi non eſſet capax iuriſdictionis, vt ſi is cui reſcribitur eſſet fatuus, vel mulier. Anchar. *d. num.* 1. Gomez *nu.* 36. Item ſecundo declaratur, vt id verum ſit de iudice dato per commiſſionem, licet nullam; ſecus verò ſi nulla commiſſio præceſſiſſet, quia tunc non poſſet ille iudex fortè datus à partibus facere condemnationem in expenſis. Franc. *d. num.* 2. Gomez *num.* 27. Item tertiò declaratur vt ſit verum ſi reſcriptum commiſſionis non ſit falſum. Nam ſi eſſet falſum non eſſet emanatum à Papa, & ſic non tribueret iuriſdictionem. Gomez *d. num.* 28. & Panorm. *cap. ſuper lit. de reſcrips.*

24 Aduertenda quoque eſt vna notabilis limitatio, quam ſequebantur communiter D D. apud Panorm. vt ſcilicet iudex prius condemnet in expenſis, quam pronunciet reſcriptum nullum, quia aliter non poſſet poſtea condemnare in expenſis. Sed hoc reijcit Panorm. tum ex *cap. Cum appellat. infr. de appell.* vbi habetur, quod in his acceſſorijs iuriſdictio durat per totum diem, quod & habetur *ex l. Paulus ff. de re iudic.* Tum quia iudex pronunciando reſcriptum nullum pronunciat ſe non habere iuriſdictionem circa principale negotium, non verò circa acceſſorium expenſarum, circa quod ſibi conceditur iuriſdictio à lege eadem. Quod verò hic dicitur, verificatur in alijs ſimilibus caſibus etiam de alijs iudicibus, vt in Ordinario, cuius iuriſdictio declinatur à reo. Quia ſicut eſt iudex in illo incidenti, an ſua ſit iuriſdictio, vt in *cap. ſuper literis. de reſcript.* ita eſt ſuper acceſſorijs ad ipſum incidens. *cap. Prudent. de off. Deleg.* Panorm. vbi ſupra.

Circa hanc primam partẽ textus eſt prima quæſtio de inualiditate plurium reſcriptorum pro diuerſis quæſtionibus, perſonalibus ab eodem impetratorum ad diuerſos iudices.

SVMMARIVM.

25 *Opiniones.* 26. 27.
28 *Lex eſt dictamen agendorum in Principe.*
Lex tantum extenditur, quantum vult legislator.
29 *Vbi legislator vult legem extendi ad plures caſus, non exprimit vnum ſolum.*
30 *Finis actuum moralium duplex, remotus, & proximus à quo ſolo ſpecificantur.*
31 *Finis legis duplex remotus, & proximus, ſeu proprius.*
Finis legis proximus nec legem excedit, nec exceditur.
Textus non comprehendit quæſtiones reales.
32 *Rationes perſonales faciles, & paruæ.*
33 *In Actionibus perſonalibus agi poteſt vna petitione, quamuis vnus libellus cenſeatur eſſe plures.*
Quæſtiones perſonales frequentiores.
34 *Quid dicendum de cauſis non purè perſonalibus.*
35 *Lex iſta non obligat reſpectu actionum realium, nec quantum ad vim directiuam.*
36 *Vbi actiones perſonales ſunt in diuerſis locis non licet qualitate hac non expreſſa plures iudices impetrare.*

QVÆST. PRIMAE.

ARTICVLVS I.

An huius textus diſpoſitio ex paritate rationis extendatur etiam ad quæſtiones reales.

25 IN hac difficultate Io. Monac. *num.* 5. diſtinguit, vel enim contractus ſunt initi in eodem loco, vel res pariter ſunt in eodem loco, ſeu intra eandem diœceſim, & in hoc caſu eadem eſt ratio de quæſtionibus realibus, & perſonalibus, & ita quod ex vi huius textus nõ poſſunt contra eandem perſonam impetrari diuerſi iudices. Vel res ſunt in diuerſis locis, ſeu etiam cõtractus in diuerſis Diœceſibus ſunt celebrati, & in hoc caſu poſsũt impetrari diuerſi iudices. Hanc eandem opinionẽ tenuerunt Hoſtienſ. & Archid. *nu.* 2. qui etiam non diſtinguebant inter reales, & perſonales. volentes, quod etiam in perſonalibus poſſint plures iudices impetrari, ſi contractus in diuerſis locis initi ſint. Diſtinguebant tamen inter bonam, & malam fidẽ, quia ſi is, qui contraxit in Italia, & Anglia, in vtraque parte vult habere iudicem, quia difficile eſſet ex vna parte ad aliam ducere teſtes, poſſet diuerſos iudices impetrare, & iuuaret illum bona fides. Quæ locum non haberet, vbi res vel contractus habiti eſſent in eodem loco.

At

26 At Io. de S.Georg.apud Domin.hic *nu.*10. allo modo diſtinxit. Si quæritur,inquit, an ſuper pluribus actionibus realibus poſſint plures iudices impetrari dicendum eſt,quod ſic. Sed ſi quæritur, an debeant dari plures iudices, inquit,quod ſi actor,& reus ſunt eiuſdem loci non dabuntur iudices. Si verò ſint diuerſarum Diœceſum,non trahetur reus vltra vnam diætam à fine ſui domicilij, ſicut nec in perſonalibus. Io. de Imola apud eundẽ Domin. putat ſolutionem dubij pendere ab ea quæſtione,an ratio poſita hic à Gloſſ.in fine, ſit reuocata per *cap. ſtatutum infr. hoc tit.* Nam ſi non eſt correcta clarum eſt,quod iſte textus non procedit in actionibus realibus, quando res ſint ſitæ in diuerſis locis. Quamuis vbi res ſint in eodem loco æquum eſſet delegantem ſequi opinionem Hoſtienſ. qui tenuit tunc hunc textum habere locum.

27 *Io.*Andr. autẽ exiſtimat, quod vbi res ſint in eodem loco conſtitutio huius textus ex æquitate ſit ſeruanda,ſed tamen pœna non habeat locum contra aliter facientes. Et hoc idem tenent Dom. *n.*10. & Franc.*n.*4.Gomez *n.*34. Colligit verò Domin.ex hoc,quod etiam in legibus pœnalibus ex identitate rationis fiat extenſio de caſu ad caſum. Sed Gloſſ. abſolutè hic negat hunc textum locum habere in actionibus realibus, & ita tenent Anch. *n.*5. Gomez *n.*30.

28 Indubitatum eſt,quod ſtante æquiſſima ratione,quæ nedum ſuadeat, ſed neceſſitet legislatorem ad condendam legem, lex non eſt,neque obligat,niſi legislator velit legem promulgare, & legẽ promulget; quoniam lex non eſt, niſi dictamen agendorum in mente legislatoris. D. Th. *p.*2.*q.*90. *& 91.* prout aduertit etiam Sylu. *v. lex, num.*1. & in ſubditis non eſt niſi intellectualis participatio illius dictaminis, quod eſt in legiſlatore; iudiciũ, ſcilicet,per quod ſubditus iudicat hoc, vel illud eſſe agendum: quia dictamen legislatoris, quod eſt lex dictat,& obligat. Vnde ad hoc, vt lex extendatur ad aliquem caſum non ſufficit, quod detur ratio alicuius æquitatis, quæ hanc extenſionem rationabilem reddat. Sed requiritur, quod legiſlator voluerit, & velit illam extenſionem fieri, & legem ſuam ad illum caſum extendi.

29 Amplius verò non video, vnde non debeat argui imprudentiæ, vel inſufficientiæ,aut diminutionis in loquendo legislator ſi dicatur, quod vbi voluit ſub lege comprehẽdere duos, tres,vel plures caſus, vnum ſolum expreſſerit. Sed hic locum habere debet regula, *contra eum*,&c. *infr,de reg.iur.* Accedit verò,quod nunquam eſt adæquatè, & in indiuiduo eadem ratio, quia non eſt eadem ratio propter quam ratio communis, quæ eadem dicitur a legislatore fuit applicata huic caſui à ſe expreſſo, & non alteri. Sed de his videri poſſunt,quæ dixi *tract.de elect.cap.*5.*q.*2. *per totum.*

30 Et quia DD.aſſerentes legem etiam pœnalem extendi de caſu ad caſum ex identitate rationis ſe fundant in hoc principio, quod tantum ſe extendit lex quantum ſe extendit finis legis,qui eſt legis ratio, & vita. Quod inter alios valde exagerat Panormitanus *cap. Quia nonnulli,de reſcriptis.* Conſiderandum eſt,quod duplex eſt finis, alius dicitur operantis, qui eſt extrinſecus operi, & alius eſt finis operis,ſeu alius eſt finis mediatus,remotus & primus, alius, eſt proximus, & operi immediatus. Eſt verò certa regula Theologiæ, & Philoſophiæ moralis, quod actus moralem ſpeciem ſubſtantialem non ſumunt niſi à fine proximo, qui dicitur finis operis, & eſt operi intrinſecus. Sic cum omnes actus virtutum ordinentur in finem charitatis, qui eſt Deus, non tamen ab ipſo ſpeciẽ accipiunt,aliter virtutes omnes eſſent vna virtus, ſicut eſt vnus Deus finis vltimus, & primus omniũ virtutum. Sed vnaquæque habet ſuum finem proximum, quod eſt ipſius obiectum,à quo ſubſtantialem ſpeciem accipit. Sic iuſtitiæ finis eſt iuſtum ponere in operibus hominis reddẽdo cuique quod ſuum eſt.

31 Itaque & legislatoris multiplex eſt finis alter remotus,qui eſt vel Reipublicæ tranquillitas, vel eiuſdem ſanctitas, & ſumma, & æterna fælicitas. Et inter hos fines datur ordo, quia alij ſunt vniuerſaliores, vt fælicitas æterna, alij minus vniuerſales, vt quod in Eccleſia ſit Dei cultus, & in Republica fulgeat iuſtitia, quod vitentur mala, vt quod vitentur homicidia, prodigalitates,diſpẽdia, &c. Hi enim ſunt fines vniuerſales plus vel minus, ſed non ſunt proximi huius, vel illius legis in particulari, ſed remoti plus, vel minus; nec legem in particulari, ſeu in ſua ſpecie, & ratione ſpecificant. Sed finis proximus non eſt niſi obiectum proprium legis huius, vel illius. Sicut in propoſito finis legis huius decretalis, non eſt vitare diſpendia abſolutè, ſed eſt vitare diſpendia, quæ fiunt trahendo reum aliquem ad plures delegatos; ſeu huius legis principalis, & proximus finis eſt illius proprium obiectum, hoc verò eſt æquum reſultans ex eo,quod idem reus ab eodem actore in cauſis perſonalibus ſimul non trahitur ad diuerſos delegatos. Hic vero finis non excedit caſum huius textus. Et ſic vniuerſaliſſimè verum eſt,quod finis proprius, & proximus legis eſt illi adæquatus, nec illam excedit,nec ab ea exceditur; & huiuſmodi finis propterea nunquam ſe extendit extra caſum in lege expreſſum,ſeu vltra verba legis. Cũ ergo textus iſte de ſolis actionibus perſonalibus decernat, nec eius finis proximus, nec ipſa lex ad actiones reales ſe extendit.

32 Nam hic euidens eſt,non eſſe eandem rationem quæſtionũ perſonalium, & realium, vt probat Gloſſ. Primò, quia actiones perſonales faciliores ſunt, & debiliores, quam reales, vnde,& facilius à Principe tolli poſſunt, reales autem ſecus, vt ex Alex. *conſ.*190.*in* 7. *vol.* & Bart. *in l.venditor. ff.de hæ. & action.* probat Gomez hic *num.* 31. & actio perſonalis poteſt ex pluribus capitibus deberi,& ſic redditur liquida, & facilis,eo magis quod de his ſæpius fit inſtrumentum, & ſcriptura. arg. *L. ſi legatum. ff.de edend.* Secundo, quia actiones perſonales cõmuniter ſunt paruæ: reales verò magnæ, Quod non intelligitur ſolùm reſpectu quantitatis rei, de qua eſt quæſtio, ſed etiam ratione iuris. Habens namque actionem realem dicitur habere optimum ius, habens vero perſonalem bonum. Gloſſ. *in l.fideiuſſor. la.*2. §.1. *v, poſſit ff. de pignoribus*. & hæc eſt ratio, cur perſonales actiones facilius tollantur per iudicem, quia reales concernunt dominium quod eſt de iure gentium. De quo videri poteſt Felin. *in cap. Quæ in Eccleſiarum, nu.* 27. *& ſeq. de conſtit.*

33 Tertio quia in cauſis perſonalibus agi poteſt vna petitione cuilibet aſſignata cauſa. *l. Si ex mulus, C.de ann.excep.& cap.vlt.de libell.oblatione,*

Et

Et quod cum iſta ratione Gloſſ. tranſeant cōmuniter DD. aduertit Gomez *num.* 33. vbi *num.* 34. concordat hanc opinionem, cum opinione oppoſita Abb. *in cap.* 2.*col.fin.de libell.oblat.* & Bart. *in l. edita. C. de eden.* Vt opinio Abb. ſit vera præſumptiuè: quia vbi actiones ſunt diſſimiles cenſeantur eſſe plures libelli, ex eo quia multi velint, quod ſi ſit ſtatutum, vt ſoluatur gabella pro quolibet libello, vbi in vno libello continentur plures cauſæ diſſimiles cenſendi ſint eſſe plures libelli, quamuis in re omnes illæ cauſę in vno libello contineantur. Quarto, quia actiones perſonales ſunt frequentiſſimæ. Fundantur enim in contractibus, & damnis datis, quæ frequentiſſima ſunt; Leges verò reſpiciunt, quæ frequenter accidunt per notata *in cap. ſup.*

34 Quid verò dicendum ſit de mixtis cauſis colligi poteſt ex dictis. Franc. *d. num.* 4. exiſtimat quod ſit eadem ratio de illis, & de puris perſonalibus.

35 Dicitur igitur quod nedum verum eſt, quod lex huius decretalis non habet locum in impetrante diuerſos iudices contra eundem in diuerſis cauſis realibus, vt voluit Io. Andr. & qui illum ſequuntur, ſed nec quantum ad vim directiuam hæc lex obligat ad non impetrandum, & vtendum præſtatis reſcriptis, quia lex non reſpicit actiones reales, ſed perſonales, & de illis loquitur. Et ita neceſſario eſt dicendum, ſi loquimur conſequenter. Quia ſi hæc lex obligat, ſimul & punit, quia contra ſibi inobedientes pœnam infert ibi, *qui vero contrarium fecerit*, & ſic ſi pœna non habet locum, nec habet locum legis obligatio. Poteſt dici quod habeat vim conſilij, & quod in hoc ſenſu intelligatur opinio. Io. Andr. vbi res diuerſæ ſuper quibus eſt quæſtio ſunt in eadem diœceſi, quia hoc eſt ſatis rationabile; ſed tamen ſub lege præcipiente non cadit, ſed & Io. Andr. dicit habere locum ex æquitate.

36 Quod verò Hoſtienſ. Io. Monach. & Archid. admittant, quod etiam in perſonalibus actionibus, ſi ſint in diuerſis diœceſibus poſſint impetrari diuerſi iudices, non eſt admittendum. Et aliud eſt, quod hæc ſit ratio, quæ iuſtificare poſſit diſpenſationem ſuper hac lege, quod verum eſt. Et aliud eſt, quod liceat actori nulla facta mentione de vero ſtatu negotij contra eundem diuerſos iudices huiuſmodi impetrare; & hoc eſt contra hanc decretalem. Nam & poteſt de facili contingere, quod iudex vnius Diœceſis medio alio iudice alterius Diœceſis examinet teſtes. Si verò ſit in hoc grauis difficultas non erit difficilis Sedes Apoſtolica cōcedere plures iudices in caſu neceſſario. Interim tamen nō licet ſubditis impetrare illos non explicato integrè negotio, ſed hoc ſi fiat eſt ſubreptitiū, & nullum, prout decernitur in hac decretali.

SVMMARIVM.

37 *Textus non extenditur ad reſcripta obtenta à Prælatis inferioribus.*
38 *Pro eadem cauſa actor non poteſt trahere reum ad plures iudices ſimul.*
39 *Ex vi huius textus actor non prohibetur trahere reum ad plures Ordinarios pro diuerſis cauſis.*
40 *Opiniones aliquæ.*
41 *Nec ad vnum delegatum, & Ordinarium.*
42 *Magis fauendum actori in ordinatione iudicij.*
43 *Pendente cauſa appellationis coram vno poteſt alius impetrari.*
44 *Et poteſt impetrari conſeruator, aut executor.*
45 *Regula textus de ſolis Delegatis loquitur.*

ARTICVLVS II.

Vtrum regula textus vniuerſaliter intelligi debeat reſpectu cuiuſcumque iudicis.

37 DVplicem ſenſum habere poteſt hic articulus, ſecundum quod diſtinctè conſiderantur ſunt iudices delegantes, & iudices delegati. Primo ergo ſenſus eſſe poteſt, an nedum reſcripta obtenta à Papa contra formam huius textus ſint nulla, ſed etiam obtenta à quocumque alio Ordinario, vt ab Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, vel alio quocumque inferiori Prælato. Et in hoc ſenſu reſpondent affirmatiuè Archid. *num.* 2. Anchar. *n.* 1. & ex Innoc. Vincent. & Panorm. *in cap. Quia nonnulli*, Dom. *n.* 8. Habet tamen inſtantiam hæc aſſertio, quia *in cap. Quia nonnulli vlt. de reſcriptis* eſt ſermo de impetrantibus, & abutentibus literis Apoſtolicis, vt patet ibi. *Quia nonnulli diuerſis modis literis Apoſtolicis abutuntur.* Hoc verò capitulū quod eſt ad ampliationem, & extenſionem illius, vt patet ex illa dictione *amplianter*, ſupponit illud, & illud continet, neque ab eo in hac parte diſtinguitur, niſi quantum ad id, in quo illud ampliat. De cætero ab illo interpretationem accipere debet. Neque enim eſt nouum, quod conſtitutio noua ab antiqua recipiat interpretationem, vt notat Panorm. *d. cap. Quia nonnulli*, *nu.* 12. Cum ergo in hoc textu nullum ſit verbum per quod ſignificetur legem hanc extendi vltra reſcripta apoſtolica; cum nec vltra huiuſmodi reſcripta extenderetur. *cap. Quia nonnulli*, non apparet vnde concludatur legē hanc vltra reſcripta Apoſtolica extendi ad reſcripta Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum.

38 Alter ſenſus eſt, vt conſideremus Delegatos ipſos, ſeu iudices Papa inferiores, vnde intrat difficultas, an illa decretalis comprehendat nedum Delegatos, ſed etiam Ordinarios; ita quod actor pro diuerſis quæſtionibus perſonalibus non poſſit contra eundem agere ſimul coram duobus Ordinarijs, vel coram vno Delegato, & alio Ordinario, aut iudice appellationis, aut conſeruatore. Eſt vero certum quod pro eadem cauſa actor non poteſt reum trahere ad diuerſos iudices, cum obſtet litis pendentia. *l. fin. C. de aſſert.*

39 Loquendo autem de cauſis diuerſis, & incipiendo ab Ordinario, & ſuppoſito quod in eodem loco poſſunt eſſe eiuſdem perſonæ plures Ordinarij, vt in exemplo, quod dat Anchar. *n.* 3. Scholaris, qui habet tres Ordinarios, vt in *Authen. Habita. C. ne fi. pro Pa.* vel in exemplo, quod dat Io Monac. *n.* 7. vt Remis Archiepiſcopus, & Archidiaconus, multorum ſententia eſt, quod ex vi huius decretalis ſit prohibitum actori agere contra eundē pro diuerſis cauſis coram pluribus Ordinarijs Ita ſentit. Io. Monac. *nu.* 7. Io. Andreas verò quem ſequuntur Dom. *n.* 11. & Franc. *n.* 6. ſecundum ſua principia arbitratur ob identitatem rationis textū habere locum etiam reſpectu plurium Ordinariorum, non tamen quantum ad pœnam. Quæ tamen

ratio

ratio extenſionis ſatis excluſa fuit artic. ſup. *num.* 30. *&* 31. Ideo cum textus expreſsè loquatur de indicibus à Sede Apoſtolica delegatis, ex vi ipſius non eſt prohibitus actor trahere reum pro diuerſis cauſis ad plures Ordinarios, vt tradit Anchar. *num.* 4. Et dum DD. maximè ſe fundant in eo, quod ratio finalis eſt anima legis, & tantum ſe extendit lex, quantum ſe extendit finis: Quod valdè exagerat Panormit. *in d cap. Quia nonnulli*. quod inquam ſic dicitur eſt verum de ratione legis expreſſa per legem, & ideo regula illa valet ad interpretationem legis ſerenta expreſſione, & ſignificatione verborum legis, vt dicatur verba legis debere accipi in tam ampla ſignificatione ſeruata illorum proprietate, quam ampla eſt rationis legis extenſio. Item illud eſt verum de ratione finali, & adæquata, & in indiuiduo modificata ab intentione legiſlatoris, quæ ratio verba legis non excedit, nec ſe extendit ad caſus ſub verbis legis non comprehēſos; vt dictum eſt *artic. ſuper.* Et ideo lex illa ad Ordinarios non ſe extendit, ſed ſolùm ad iudices delegatos, vnde ex vi huius decretalis non prohibetur actor eodem tempore pro diuerſis cauſis agere coram diuerſis Ordinarijs contra eūdem reum, vt benè docuerunt Archid. *num.* 2. Anchar. *num.* 4.

40 Item patet, quid dicendum in alio caſu delegati, & Ordinarij, an ſcilicet poſſit actor ſimul eundem cōuenire apud delegatum ſuper vna quæſtione, & apud Ordinarium ſuper alia. Negat Gloſſ. *in cap. quia nonnulli ſup. de reſcript.* Panormi. autem *ibid. num.* 13. diſtinguit. Aut, inquit, actor cœpit prius conuenire reum coram Ordinario ſuper vna quæſtione, & tunc ſi commodè actor poteſt conuenire eundem coram eodem Ordinario, non poteſt conuenire coram delegato, ſed ex identitate rationis repugnat lex illius capitis, & ex cōſequenti lex illius. Sed ſi prius cœpit conuenire coram delegato, poteſt pro alia cauſa conuenire eundem coram Ordinario; quia aliter actio actoris fruſtaretur. Nam pro illa alia quæſtione non poteſt conuenire reum coram Delegato, quia ad illam non ſe extendit delegati iuriſdictio: ſi ergo nec poſſet conuenire illum, coram Ordinario, eius actio eſſet impedita, & fruſtrata.

41 Sed abſolutè dicitur actorem non eſſe ex hac decretali impeditum ne eundem poſſit pro diuerſis cauſis conuenire coram delegatu, & corā Ordinario. Ita ſentiunt Innoc. & Compoſtell. in *in cap. vlt. de reſcript.* & hic. Archid. *n.* 2. Anchar. *num.* 5. Et ratio eſt, quia non militat ratio de identitate rationis, vt probatum eſt. Item per impetrationem vnius iudicis præiudicaretur nimis iuriſdictioni Ordinarij, ſi ex quo fuit pro vna cauſa impetratus vnus delegatus, non poſſet actor pro alia cauſa adire Ordinarium contra *cap. Vt debitus, de appellat.* Et amplius, vt dicebatur, fruſtraretur actio actoris.

42 Nec obſtat lex *fauorabiliores. ff de reg. iur.* & quod ſi non licet reo coram alio Ordinario reconuenire actorem, quam ſub illo coram quo cōuenitur, vt in *Auth Et conſequenter. C. de ſent. & inter.* Multo minus debet licere actori. Nam reſpōdet Anchar. quod *l. fauorabiliores* loquitur in deciſione litis, non in ordinatione iudicij, in qua reo minus eſt fauendum, iuxta notata *in l. die. ff. qui ſatis dat. cog.* Idem verò reus debet magis adſtringi ſub eodem litigare, quia præſumitur quod malitioſè velit ad alium trahere, tanquam volens prouocatus vlciſci, ſecundum Io. Andr. quod benè probat *l. ſi idem cum eodem, ff. de iuriſ. omnium iud.*

43 Tertius caſus eſt in concurſu vnius cauſæ appellationis, & alterius principalis, an ſcilicet dum pendet cauſa appellationis coram vno delegato, poſſim pro alia cauſa principali impetrare alium Delegatum. Et in hoc caſu conueniunt DD. poſſe fieri, & textum tam *dicti cap. Quia nonnulli*, quam præſentem intelligendum eſſe de quæſtionibus principalibus. Ita Innoc. & Compoſtell. *d. cap. Nonnulli.* & hic Io. Mon. *n.* 6. Io. Andr. *n.* 2. *&* 3. Archid. *n.* 2. Anchar. *n.* 4. Dom. *n.* 6. Et probatur, quia ſtatutum Greg. 9. ad quod hoc ſe habet ex additione, loquitur de quæſtionibus principalibus, ius autem additum, vel interpretans loquitur in his caſibus, in quibus vetus, vel interpretatum. *ff. de pac. dota. inter ſocerum.* § *Cum inter, in Authent. de filijs. ante nup. circa finem. col.* 3. Item ſi appellatio ſit ab interlocutoria dubium eſt, an delegatus ſit permanſurus iudex, vel potius ille ad quē eſt appellatum *cap. Vt debitus de appellat.* Vnde cū non appareat, quis eorum ſit futurus iudex; alius pro alia cauſa poteſt impetrari. In appellatione verò à diffinitiua directè non agitur de quæſtione principali, ſed an benè, vel malè fuerit appellatum. Et præterea diuerſus eſt modus procedendi, & diuerſi formantur proceſſus, & ideo non eſt eadem ratio de illis.

44 Quartus caſus eſt comparando delegatum iudicem ad conſeruatorem, vel executorem, an videlicet actor, qui impetrauit delegatum contra aliquem, poſſit pro alia cauſa impetrare conſeruatorem, vel executorem. Et poſſe aſſerunt ex Innoc. Compoſt. & Franciſ. Vercell. Io. Andr. *n.* 4. Anchar. *n.* 4. Archid. *n.* Dom. *n.* 8. Nam conſeruator non habet iudiciariam cauſæ cognitionem, niſi ex perſona aduerſarij conuenti obiatur aliqua exceptio iuxta notata per eundem Io. Andr. *in cap.* 1. *in verbo, nec ad alia, infr. de off delegat.* Benè tamen colligit Dom. ex Lapo, quod ſi conſeruator ſimul eſſet ſimpliciter delegatus habens iudiciariam iuriſdictionem, vt poſſet cognoſcere de his, quæ requirunt iudicialem indaginem, haberet locum iſte textus, non verò locum habet de conſeruatoribus inſtitutis iuxta formam *cap.* 8. *& fin. infr. de offic. delegat.*

45 Sequitur igitur ex his, quod regula huius textus habet locum ſolum in iudicibus delegatis per literas Apoſtolicas, vt ſuper diuerſis quæſtionibus principalibus, non poſſit quis plures huiuſmodi delegatos contra eundem impetrare, & per illas eum citare, & fatigare.

SVMMARIVM.

46 *Lite finita poteſt actor reum ad alium iudicem trahere.*

47 *Et hoc verum etiam ſi literæ ſint impetratæ lite pendente.*

48 *Etiam ſi quæſtiones perſonales ſint in diuerſis locis non poteſt actor impetrare plures iudices.*

49 *De hæreſi cognoſcit tam Ordinarius, quam Inquiſitor.*

50 *An poſſit agi criminaliter coram vno, ciuiliter coram alio.*

Quid

51 *Quid vbi plurium literarum cauſa eidem ſunt præſentata*,

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquando contra eundem actor poſſit agere coram diuerſis delegatis in diuerſis cauſis

46 Videtur verò regulam pati debere nonnullas limitationes. Et quidem primo, vt dicatur quod finita lite coram vno delegato benè poſſit actor pro diuerſa cauſa per alium delegatum ſuum aduerſarium conuenire. In duplici verò caſu poteſt hoc intelligi. Primus eſt vt ſecūdus delegatus nō impetretur, niſi finita cauſa cōmiſſionis factæ priori delegato. Et in hoc ſenſu limitatio eſt indubitata, vt ait Anch. *n.* 2. ſed tñ alij diſtinguunt, quia hoc procedit ſine dubio, ſi quæſtiones erant ortæ, poſtquam actor impetrauit primos iudices, vel primum iudicem delegatum. Nam alias, ſi nunquam poſſet actor pro cauſis de nouo ortis alium impetrare delegatum etiam prima lite finita iam prior delegatus eſſet illi plusquam Ordinarius. Sed ſi quæſtiones erant ortæ antequam actor impetraret primas literas, & primum delegatum, eum non poſſe ſuper eiſdem quęſtionibus impetrare nouum delegatū, cum Bernard. ſeu Gloſſa hic. *in v. quæſtionibus*. dixerunt Hoſtienſ. & Specul. quos ſequitur Archid. *n.* 2. Nihilominus contrarium dicendum eſt cum Anchar. *n.* 3. Dom. *nu.* 12. & apud eum Io. de Fan. Nam non tenetur actor agere, ſi nolit contra aduerſarium. Potuit ergo quando impetrauit primas literas nolle pro alijs cauſis agere, vt colligitur ex hoc textu in *v. voluerit*. Si ergo poſtea mutauit voluntatem, ſicut poteſt mutare, cur non poterit alium iudicem impetrare iam lite finita coram primo delegato. Eo magis, quod non intereſt, vt notat Domin. finita prima lite, an actor reum conueniat ſub primo, vel altero delegato, quia per ſe non eſt maior defatigatio, nec maiores expenſæ neceſſariæ, ſi coram priori delegato, an verò coram alio aduerſarium conueniat, & ſic ratio legis ceſſat.

47 Alter caſus eſt dubius, an actor pendente adhuc prima lite poſſit impetrare pro alia cauſa alium delegatum, non vtendo tamen illo, niſi finita lite coram priori delegato. Hoſtienſ. enim quē ſequitur Archid. *d. num.* 2. negantem partem ſuſtinet, & vult, quod ſi pendente lite actor impetret contra eundem aduerſarium nouas literas pro alia quæſtione illæ ſint nullæ. Pro qua ſententia facit l. 3. *in princ. ff. quod quiſq. iur.* vbi contra impetrātem ius iniquum, habet locum illa pœna etiam ſi non fuerit vſus. Nihilominus cum Gloſſ. hic *in v. fecerit*, dicendum eſt, tunc ſolum literas ſecundas nullas eſſe, cum actor eis vſus fuerit prima lite pendente, non verò ſi eis fuerit vſus prima lite finita, prout apud Anchar. *n.* 9. tenuerunt Compoſtell. Franciſ. & Gulielm. Io. Mon. hic. Et ratio accipitur ex textu ipſo, qui loquitur de eo, qui plures quæſtiones mouere voluerit contra eundem, & intendit propterea coercere actorem, ne eodem tēpore trahat reum coram diuerſis iudicibus, illumque defatiget. Nam diuerſo tempore cur non poſſit trahere reum coram alio iudice, ſicut corā primo, non eſt reddere rationem. Lex verò citata nō applicatur, quia ibi ſpecialiter diſponitur, & pœna infligitur contra impetrantem ius iniquum, hic verò principaliter diſponitur contra trahentem reum virtute literarum ad diuerſos iudices eodem tempore.

48 Limitari dicitur ſecundò regula ex eo, quod dixit Hoſtienſ. & ex eo Archid. *n.* 6. vt vbi contractus ſint initi in diuerſis locis, & actor procedit bona fide pro diuerſis cauſis, poſſit actor diuerſos iudices impetrare pro diuerſis locis. Vt ſi Italus contraxerit cum aliquo in Italia, cum alio in Anglia, cum alio in Hiſpania, cum alio in Ciuitate Limēſi in Indijs, poterit tunc actor diuerſos iudices pro diuerſis, & tam diſtantibus locis impetrare eiſque vti, & reum ſimul apud omnes conuenire. Et ſimiliter quotieſcumque ceſſet ratio legis poterit bona fide plures huiuſmodi delegatos obtinere. Sed ex Bald. hic oppoſitum arbitratur Franc. *nu.* 3. Tum quia rigor hic ſcriptus debeat præferri æquitati non ſcriptæ. *l.* 1. *C. de leg. & l. placuit. C. de iud.* & notatur *in cap. fin. ſup. de tranſact.* & maximè quod hic textus venit non ad ſolam declarationē. *cap. quia nonnulli*, ſed ad ampliationē. Tum quia probationes poſſunt fieri mediante eodem iudice, qui poterit ſcribere iudici aliarum partium pro receptione teſtium, & probationum, vt in *Clementi. de off. Deleg. & Auth. Apud. C. de fide inſtrum.* Ego conſidero, quod actor non poteſt ſibi eligere iudices, quos voluerit, & dare illis iuriſdictionem. In caſu ergo iſto, in quo non ſine magna difficultate iudicium non poteſt fieri per vnum iudicem, ſi diſtantia vnius loci ab alio non ſit modica, ſi actor narret negotium integrum Pontifici, prout ſtat, & diſtantiam locorum repræſentet, & plures iudices petat, vel ſimul, vel ſucceſsiuè vnum poſt aliud, tollet omnem difficultatem. Sed an ſit neceſſaria hæc expreſſio, & ita vt careat commodo literarum, ſi non exprimat; habet aliquam difficultatem. Sed quia nec in foro externo præſumi debet in hoc caſu bona fides in impetrante, & ignorantia probabilis huius legis, & quia data bona fide de facili poteſt cognito errore habere nouum recurſum ad Pontificem: et quia in facto poſſet adeſſe ratio, quæ moueret Papam ad non concedendum plures iudices: et quia non ceſſat in hoc caſu finis huius legis, ſed imo non ſine maximo incommodo poteſt idem reus ſimul eodem tempore ſe defendere coram pluribus iudicibus in locis valde diſtantibus; ideo hæc lex ſeruari debet, nec actor poteſt plures iudices contra eumdem impetrare in caſu noſtro, niſi expreſſo plenè negotio. Tū quia cum ſtatutum Greg. 9. attenderet maiorem commoditatem tractandi cauſas, vt patet ibi. *Actionibus, quæ ſub vno iudice poſſent tractari commodius*, hic illa lex ampliatur, & abſolutè prohibetur eumdem reum trahi ad plures iudices pro actionibus perſonalibus.

49 Limitatur tertiò ex Dom. *in cap. Per hoc* §. *Verum in princ. inf. de hæret.* vt in cauſa hæreſis poſsit aduerſarius trahi ad diuerſos iudices. Ita Gomez hic. *n.* 18. Sed hæc propriè non eſt limitatio, ſed eſt declaratio Regulæ, & ex hac dicta in ſuperiori §. confirmantur; quia nimirum non prohibetur hic, quin actor ad libitum poſſit agere contra reum coram Ordinario. Quia quod decernitur *in d. cap. Per hoc eſt*, quod in cauſa hæreſis nō ob-

obſtante quod Inquiſitores ſint generaliter delegati, etiam Ordinarij poſſunt eſſe iudices, & eſt in arbitrio actoris hęreticũ, vel coram Ordinario, vel coram Inquiſitore conuenire. Vnde ex hoc potius colligitur, quod etiam reſpectu cauſæ, pro qua actor impetrauit Delegatum Apoſtolicum (niſi lex ſpecialis aliqua obeſt) poteſt actor conuenire reũ coram Ordinario, quod tamen non eſt verum poſtquam Delegatus cœperit cognoſcere de cauſa, & præuenire.

50 Limitatur quarto, vbi ſit diuerſus modus procedendi criminaliter, & ciuiliter. Nam cauſa coram vno iudice delegato criminaliter cognita, poterit coram Ordinario, vel alio delegato ciuiliter cognoſci, imo forſan coram eodem iudice non poterit agitari, etiam ſi actor velit. Et quidem ſi ſimpliciter commiſſa fuerit cauſa inter actorem, & reum, & actum ſit criminaliter, lite finita poſſe agi ciuiliter ex eadem cauſa coram eodem iudice voluerunt Barthol. & Hugo apud Io. Andr. *n.* 3. & Dom. *n.* 7. Cuius oppoſitum voluerunt. Goffredus *q.* 20. & Damaſus *q.* 1. *de reſcript. per cap. in literis, de off. Deleg.* At vero Io. Andr. *d. num.* 3. ait dictum Gofredi procedere, quando reus fuit abſolutus, nam in eo caſu ſecundum Placent. nec corã Ordinario poterit contra reum abſolutum agi ciliter, cuius tamen contrarium voluit Acurſius *l.* 1. *in princ. C. quando ſimilis actio.* Sed Cynus *ibid. qu.* 4. diſtinguit, quia aut ſententia abſolutoria eſt lata ſuper facto, & amplius agi non poteſt, vt quia iudex pronunciauit reum non commiſiſſe delictũ. *l. ſi duo §. Idem Iulian. ff. de iure iur.* Aut pronunciauit ſuper iure, vt dicendo illum non teneri, quia non probatum, & tunc agi poſſit, vt *d. l.* 1. *C. quando ſimilis act.* Io. de Imola hic putat has opiniones poſſe reduci ad concordiam, & putat verum quando conſtaret de mente committentis, quod voluit includi cauſam criminalem; aliâs in dubio non videtur includi *per not. in cap. Cum olim ab, de off. deleg.* & ibi per Io. Andr. ſecundum eum. Sed Dominin. exiſtimat, quod ſi actor petijt ſimpliciter cauſam committi, & illa fuit ſimpliciter commiſſa, quod includat vtramque cauſam, & probat, quod committens de criminali intelligat per text. *in cap. Quiſquis* 4. *q.* 3. de Ciuili per text. *cap. primo.* 3. *q.* 10. & quod vtraque comprehendatur per text. *cap. fin.* 3. *q.* 10. & ſic pariter vult, quod in eo caſu, in quo poteſt agi criminaliter, & ciuiliter, non obſtante ſententia iudex datus ſuper cauſa ſimpliciter poſſit de vtraque cognoſcere. Itaque quantum ſit ad propoſitum noſtrum, hoc pro nunc aſſerimus, quod vbi delegatus non poſſit cauſam niſi vel ciuiliter tantum, vel tantum criminaliter cognoſcere, peracto illius delegati iudicio, ſi remanet alteri cauſæ locus, poterit pro illo, vel impetrari alter delegatus, vel agi coram Ordinario.

51 Limitatur quintò ab aliquibus in caſu, quod licet actor impetrauerit multa reſcripta, per quæ diuerſis iudicibus contra eandem perſonam committuntur diuerſæ cauſæ, tamẽ vni ſoli omnes cauſæ ſunt commiſſæ. Io. Andr. hic ſe remittit ad Speculatorem *de reſcript. præſentat. §. fin. verſ. Quid ſi is qui.* Lapus diſtinguens ait, quod iſta reſcripta ſuper eadem re non valent, ſuper diuerſis autem, ſi ſubdelegantes ſibi reſeruant aliquid iuriſdictionis non valet proceſſus, quia tunc ad eos eſſet appellandum, & ſic ſaltem in iudicio appellationis coram diuerſis eſſet agendum. Valet verò ſi ſubdelegantes nihil ſibi reſeruant, niſi fuerit exceptũ, quia præfatæ literę ſolum ope exceptionis ſunt annullandę. At Io. de Lign. & Paulus tenent, quod neque in hoc ſecundo caſu proceſſus valeat, quia ſubdelegatio eſt de proceſſu. *cap. Si à ſubdelegato. inf. de off. deleg.* & per Io. Andr. in *addit. ad Specul. vbi ſupra.* Sed hic eſſe conſiderandum an literæ ſint nullæ ex vi impetrationis earum, vel ſolùm ex vſu, aduertit Dom. & Io. de Fan. & quam partem aſſerit teneri hic Anton. de Butrio. Et verè ſic eſt, quod ſi ex ſola impetratione literę nullæ ſunt, proculdubio nulla quoque eſt earum præſentatio, & ij quibus præſentantur nullam habẽt iuriſdictionem, vnde nec aliquem ſubdelegare poſſunt. Sed etiam ſi literæ ex ſolo vſu irritentur, adhuc dicẽdum eſt, quod ſi ſunt præſentatæ diuerſis, earum valor euanuerit, quia præſentatio eſt de proceſſu, nec poteſt ſubdelegare, qui non habet iuriſdictionem, quam ex illis literis plures habere non potuerunt. Solum igitur ſi literæ tales fuerunt, quæ immediatè potuerunt præſentari eidem, literæ valent, & vigorem retinent, quia tunc non fuerunt impetratæ omnino pro diuerſis, cũ potuerint eidem præſentari, & de facto fuerunt præſentatæ.

S V M M A R I V M.

52 *Opinio Gomez.*
53 *Actor etiam ante litis conteſtationem reſpectiuè pœnam incurrit latam in hoc textu.*

A R T I C V L V S IV.

An ad hoc vt actor incurrat pœnam huius textus requiratur litis conteſtatio.

5 LVdouicus Gomez hic *n.* 5. ait, quod actor per ſolam literarum impetrationem non incidit in pœnam, ſed quod requiritur litis conteſtatio ratione huius dictionis quæſtiones, quę in iure ſignificat litẽ conteſtatam. Tũ ſecundo, quia reus non vexatur per literarum impetrationem, Per citationem vero committeretur pœna, non tamen per hoc perderet cauſam, niſi lis conteſtaretur, quia tunc argueretur maior malitia impetrantis. Et pro hac ſententia refert Gloſſ. *fin.* & Innoc. *in cap. ex tenore de reſcript.* & Andr. Siculum *cap. fin. eod. tit.* ſed Domin. & alij volunt, quod pœna incurratur ex ſola impetratione literarum.

53 Sed non video, quæ difficultas hic eſſe poſſit. Neque enim vnica eſt pœna hic lata, ſed triplex, ſcilicet, quod actor careat commodo literarum, quod proceſſus ſit nullus, quod actor damnetur in expenſis. Hæc vltima pœna ſupponit proceſſum, ob quem reus fecerit expenſas, nec incurritur niſi factis expenſis. Quod ſi ex vi literarum etiam ante conteſtationem litis reus coactus fuerit ad aliquas expenſas, in eas inſtante reo damnari debebit actor, qui per literas illas illarum expenſarum cauſa fuit, & fatigauit reum. Altera pœna, quæ eſt nullitas proceſſus, pariter proceſſum ſupponit. Sed non eſt neceſſe, quod proceſſus ſit terminatus, ſed pro qualibet ſui parte eſt nullus, ita

quod

quod ſit nullum illius initium, & nulla proſecutio, & nullus finis, & totus nullus. Hæc ergo pœna ex ſola impetratione non incurritur, quia ſola impetratio literarum eſt actus extraiudicialis, qui non eſt de proceſſu. Sed tamen non eſt neceſſe ad incurſum huius pœnæ, quod lis ſit conteſtata, quia et initium proceſſus ante litis conteſtationem eſt nullus, & textus expreſsè pœnam actori imponit, ſi reum citauerit. Quamobrem & citatio ipſa eſt nulla, & nulla ipſa literarum præſentatio, cuius vigore iudex non niſi nulliter pronunciare poteſt ſe iudicem. Prima verò pœna non expectat, vel litis conteſtationem, vel proceſſum, ſed inhæret literis ab earum impetratione, & eſt earum inutilitas ad effectum, vt iudex diuerſus eodem tempore cognoſcat de aliqua quæſtione perſonali eiuſdem rei. Et ſic ad hanc pœnam incurrendam non eſt neceſſaria litis conteſtatio, ſed literæ ſe ipſis nullæ ſunt, & inutiles a puncto impetrationis illarum, & ita nullum eſt quidquid fit virtute illarum, etiã antecedenter ad litis conteſtationem.

SVMMARIVM.

54 *Regula Textus.*
55 *Iudicio primo finito reus coram alio iudice poteſt reum conuenire.*
56 *Non eſt ſermo de actionibus realibus.*
57 *Reus pro cauſis ortis poſt reſcriptum poteſt actorem coram alio iudice conuenire.*
58 *Sufficit aliquando libellus generalis.*
59 *Reus ex vi huius textus non prohibetur reconuenire actorem coram Ordinario.*
60 *Reus reconuentioni poteſt renunciare.*
61 *Aliquando reus non poteſt conuenire actorem, niſi per nouas literas.*
62 *An perſona exempta poſſit reconueniri.*
63 *Excommunicatus non poteſt reconuenire.*
Experiri ius eſt agere.
64 *Reus poteſt iudicium ſeruare, ſi id faciat vel in principio litis, vel ex noua cauſa.*
65 *Reus ſimili pœna puniendus.*
Iudex incompetens punit hac pœna.
Nullitas actus eſt pœna.

§. *Reus.*

54 CVm in priori parte textus Pontifex diſpoſuerit de actore, hic diſponit de reo, & hanc regulam ponit, nimirum, quod reus conuẽtus ab actore, ſi eundem actorem reconuenire, aut conuenire velit durante eodem iudicio, id experiri debeat coram eiſdem iudicibus, niſi eos tanquam ſuſpectos poterit recuſare, ſi contra fecerit, pœna inflicta in actorem ſimiliter puniendus.

55 Iudicium autem eſt iuris diſquiſitio, ſeu diſcuſſio, vt habet Io. Monac. *n.* 5. Nam in iudicio de iure partium diſquiritur, & diſcutitur. *cap. Forus inf. de verb. ſignif.* Durante igitur eodem iudicio, in quo ius actoris, & rei diſcutitur non poteſt reus, qui velit conuenire, vel reconuenire actorem impetrare literas ad alios iudices, & illũ coram illis conuenire. Ex quo colligitur, quod illo iudicio finito poteſt reus aduerſus actorem alios iudices impetrare, & apud illos agere, quidquid in contrarium hic dixerit Francus *nu.* 1. qui etiam ſupponit, quod ſola impetratio reſcripti, quæ eſt extraiudicialis, & extra proceſſum ſit nulla tali nullitate, vt literis impetratis non poſſit actor vti etiã primo iudicio finito, cuius contrarium probatum fuit, & probatur magis ex hac parte textus, in qua expreſsè ſolùm prohibetur reus, ne durante eodem iudicio coram alijs iudicibus velit ius ſuum experiri. Quod etiam tenuerunt Hoſtienſ. Compoſt. & hic Io. Andr. Archid. *n.* 1. Dom. *nu.* 4. Et hoc adeo eſt verum, vt dicunt Archid. & Domin. vt etiam ſi reus durante eodem iudicio nouos iudices impetret, ſi non vtatur literis Apoſtolicis, niſi illo iudicio finito literæ non perdant vigorem, & proceſſus poſtea ex illis factus ſit validus.

56 Sed hic conſiderandum primo, an hoc ſit verum vniuerſaliter de quacumque obligatione per quam actor ſit obnòxius reo, etiam ſi illa ſit ex cauſa reali, & non tantum perſonali. Nam verum eſſe etiam de obligatione ex cauſa reali dicunt Io. Monac. *n.* 9. Archid. *nu.* 5. Sed cum probatum ſit textum in priori parte loqui de ſolis actionibus perſonalibus, de his ſolis etiam debet intelligi hæc ſecunda pars, in qua eſt ſermo de reo correlatiuo acturis, quem Pontifex nõ vult grauari magis quã actorem. Et ſic pro cauſis realibus reus actorem reconuenire, aut conuenire poteſt coram alio iudice.

57 Aliud conſiderandum eſt, an textus loquatur de obligationibus ortis poſt impetrationem reſcripti, vel ante. Nam de omnibus textum intelligendum ſuadere poſſet indefinita ſignificatio dictionis obnoxium. Sed veritas eſt, quod reus pro cauſis ortis poſt tempus datæ reſcripti ab actore impetrati non poteſt actorem reconuenire coram eodem iudice, niſi nouas literas impetret: quia ob cauſas ortas poſt datam reſcripti ab actore impetrati actor non erat obnoxius reo de tempore dati reſcripti. Et quia vniformis debet eſſe virtus reſcripti in actore, & reo: & quia reſcripta non debent trahi ad futuras lites, ad quas traheretur reſcriptum ab actore impetratum, ſi diſponeret de litibus ortis ex cauſis poſt illud conſurgentibus: & quia reſcriptum debet intelligi, vt quanto minus fieri poteſt, lędat auctoritatem Ordinarij. Ita Io. Andr. Anchar. *n.* 1. Franc. *n.* 2. Vnde eſt, quod reus pro cauſis ortis poſt datam reſcripti impetrati à reo etiam durante eodem iudicio ab actore introducto, poterit actorem reconuenire coram Ordinario, vel etiam coram alio iudice ſpecialiter delegato, vel à Papa, vel ab Ordinario ipſo, quia textus non loquitur, niſi de cauſis, quæ ortum habuerunt ante reſcriptum.

58 Colligitur ex hac eadem dictione obnoxiũ, quod ſufficiat libellus generalis. in quo quis dicat alium ſibi eſſe obnoxium. Io. Mon *n.* 9. Anchar. *n.* 1. Aduertit tamen Anchar. quod reus poſſet inſtare, vt actor generalitatem declararet, & Io. Monac. addit, quod in libello conuentionali, ſi agatur perſonali cauſa eſt exprimenda. *cap dilecti inf. de libell. oblat.* Et tamen ſi id non fieret, ſed generalis libellus admitteretur, teneret quod actum eſſet. *L. Si ex Multis. C. de am. excep.* Sed in realibus ſuper corporalibus ſufficit libellus generalis. *l. Si mater. §. eundem ff. de excep. rei iud. & l. An, & eadem §. actiones. & cap. Abbate. §. Cæterum. inf. de re iudic.*

59 Poteſt igitur reus reconuenire actorem ſibi obnoxium, ſed non coram alio iudice delegato. Sed numquid id facere poteſt coram Ordinario?

Digitized by Google

Hoc iam ex dictis ſupra eſt explicatum. Cum enim Pontiſea hic nnn diſponat, niſi de iudicibus delegatis, non poteſt quidem reus reconueuire actorem coram alio iudice delegato, ſed benè poteſt coram Ordinatio. Et ſi iudicium ſit coram Ordinario, poteſt reus actorem reconuenire coram alio Delegato. Quantum ſit ex vi huius textus. Nam quid dicendum ſit ex vi iuris ciuilis, dicam infra.

60 Reconoentin autem eſt beneficium reo cōceſſum. Quia vbi de iure deberet prius cauſa actoris videri, & decidi, per *l. Qui prior. ff. de iud.* Pontiſex concedens facultatem reconueniendi actorē, ſimul effecit, vt rei reconuenieotis cauſa ſimul ventiletur cum alia actoris prius mota, *cap. Cum dilectus, de ord. cogni.* Ex hac vero infertur reum huic beneficio in ſui ſauorem conceſſo poſſe renunciare ſiue expreſsè, ſiue tacitè. Archid. *nu.* 2. Anchar. §. *Reus, num.* 2. vbi & addit, quod huius ordinis peruerſio non irritat iudicium. vt *l.* 1. *ff. quæ ſent. ſine ap.* re. Quod etiam ex eo contingit, quia licet peruerſio ordinis cauſæ ad ſe ipſam reddat iudicium nullum, ſecus eſt vnius cauſæ ad alteram, vt *l.* 1. *C. de ap.*

61 Addit Pontiſex hæc verba, *vel conuentionis*, vt aduertit Gloſſ. quia cauſa quam habet reus contra actorem poſſet eſſe talis, de qua non poſſet iudex delegatus cognoſcere, & ſic reus ſi ſuum ius proſequi vellet, teneretur conuenire actorem coram alio iudice. Hoc verò explicatur, quia quādoque reus reconuenit actorem ſuper eo, de quo iudex non poteſt cognoſcere, niſi parte volente, vel prorogante iuriſdictionem, & tunc reconuentio fieri poteſt *l.* 2. § 2. *Sed etſi agant. ff. de iud.* Et ratio eſt, quia per electionem actor ſibi præiudicat, & debet pati eum habere iudicē contra ſe, vt dicitur text. in *l. Cū Pap.* vbi dicitur, quod debet pati: Sed hoc nō debet pati, ſi non reconuenitur actor ſuper re, de qua iudex non poteſt cognoſcere etiam vtraque parte volente; puta iudex laicus de cauſa Eccleſiaſtica, vel beneficiali, & tunc non eſt locus reconuentioni, nam tunc ceſſat ratio conuentionis, & reconuentionis, quod debet pati, ſed hic actor licet velit pati non patitur natura cauſæ. Et ſic loquitur *l. Cum Pap.* Reſpectu igitur harum rerum, circa quæ iudex non habet iuriſdictionem, reus nō poteſt reconuenire actorem coram illo iudice in vi literarum obtentarum ab actore, ſed nouas literas debet impetrare ad eumdem tamē iudicem. Gloſs. & Franc. *n.* 4.

62 Hinc tractari poſſet illa quæſtio, an poſſint reconueniri perſonæ exemptæ à iuriſdictione iudicis; vt ſi Clericus contra laicum agat coram iudice laico, an poſſit coram eodē iudice clericus reconueniri. In qua quæſtione Anch. hic *nu.* 5. affirmat, quia hæc iudicis prorogatio eſt inducta per legem. Sed huius quæſtionis reſolutio altiorem requirit inſpectionem.

63 Experiri autem idem eſt, quod agere in iudicio. Gloſſ. Archid. *n.* 5. Anchar. *n.* 4. Qui ex hoc benè deducit, quod excommunicatus non poteſt ſuum actorem reconuenire, quia non poteſt in iudicio agere.

64 Colligitur quoquè ex hoc textu, quod iudex qui grauat poteſt recuſari. Quod verum eſt, nedum in ea cauſa, ſed in quacunque alia, vt ex Gloſſ. aduertit Domin. *in priori huius textus parte num* 11. Franc. *ibid. num.* 4. *fin.* Quando tamen reus vult recuſare iudicem, vt non teneatur coram illo ius ſuum experiri, debet id feciſſe, vel in principio antequam ipſe conſenciat in iudicem, vel ex noua ſuperueniente cauſa. *Gloſſ. v. recuſare.* Archid. *n.* 5. Cauſa verò ſuſpicionis pendente iudices non procedunt. Io. Mou. *n.* 16. An verò valeat proceſſus factus à recuſato eſt controuerſum. Vide Anchar. hic *n.* 4. Sed de his late tractatur infra *c. Index* 5. *de off. deleg.*

65 Simili pœna autem damnatur reus, qua actor vt commodo literarum careat, proceſſus nō valeat, & damnetur in expenſis. Gloſſ. Dom. *nu.* 3. Anchar. *n.* 4. Addit vero Dum. quod iudex incompetens circa principale negotium erit competens ad damnandum reum hac pœna. Quod & ſupra de actore dictum eſt. Hac verò pœna non poſſet puniri reus, ſi actorem ſuum reconueniret coram Ordinario, vt aduertit Anchar. *d. n.* 4. & eſt conforme dictis ſupra de actore, quia hæc decretalis non comprehendit niſi conuentionem, aut reconuentionē coram iudicibus delegatis. Ex hoc etiam textu Dom. *num.* 3. colligit, quod nullitas actus eſt pœna.

Vnica quæſtio remanet ad textus maiorem intelligentiam explicanda,

SVMMARIVM.

66 *Conuentus ſuper eadem re non poteſt reconueniri coram alio iudice.*
67 *Si actor coram ſuo iudice conuenit reum, hic non poteſt reconuenire niſi coram illo.*
68 *Idem ſi actor conueniat reum coram iudice non ſuo.*
69 *Quid ius canonicum addat ad ius ciuile.*

QVÆST. SECVNDAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum & per quid differant ius ciuile & canonico circa materiam reconuentionis.

66 MVlta enim de reconuentione habentur definita in *ff.* in *Cod. & in Authent.* Videndum igitur eſt ſi conueniant, & ſi non conueniant in quibus diſcordent. Reſpondet ad hanc quæſtionem Anchar. *n.* 4. & ait quod conuentio, & reconuentio, vel eſt ſuper eadem re, vel ſuper diuerſis. Si ſit ſuper eadem re, idem decernunt omnia iura, vt non poſſit fieri, niſi coram eodem iudice, qui eſt iudex actoris. Nec enim debet cauſæ continentia diuidi *l.* 1. *ff. de qui. re apud eund. iud. & l. Nulli, C. de iud.* Aduertit verò quod ſi conuentus coram vno iudice conueniatur coram alio de eadem re, & ab eodem actore valebit (re tamen integra) ſecundum iudicium, vt notat Innoc. *in cap. Cum M. Ferar. ad fin. de conſtit. in quæſt. titul.* Et in in criminali per Bart. in *l.* 1. *de ſepul. viol.*

67 Sed ſi conuentio, & reconuentio ſint de diuerſis rebus, ſeu cauſis, tunc ſi actor conuenit reum coram iudice ipſius actoris in certa quantitate eſt iuris eiuſdem, quia & reus poterit reconuenire actorem in ſimili quantitate, vel maiori, nec de iure

re

Digitized by Google

re ciuili poteſt coram alio, vt *l. ſi idem cum eodem ff. de iuriſd.* Sed ſi actor conuenit reum coram iudice ipſius actoris, quem tamen actor poteſt aliquo priuilegio declinare, pariter idem eſt de ciuili iure, quod apud eundem iudicem debet fieri reconuentio, vt *l. 2. §. Sed & ſi agant ff. de iud. & l. Qui non coguntur. ff. de iud.*

68 Sed quando actor conuenit reum coram iudice penitus non ſuo, ſcilicet actoris, & tunc de iure veteri non habebatur quod poſſet fieri reconuentio, ſed per ius *l. Eum. & l. Pap. de ſent* permittebatur reo reconuenire volenti: non autem imponebatur neceſſitas, nec prohibebatur ire ad alium iudicem. *Hodie per Auth. Et conſequenter, C. de ſent. & int.* imponitur reo neceſſitas, vt ſi vult reconuenire, coram eodem iudice reconueniat.

69 Quid ergo addit hæc decretalis? Reſpondetur quod primo differt, quia non loquitur vniuerſaliter, ſed in caſu particulari, nimirum in caſu quod iudex per quem actor conuenit reum ſit delegatus, & reſpectu alterius iudicis delegati, vt non poſſit reus reconuenire apud alium iudicē delegatum. Anchar. *d. n. 4.* Vnde ex vi huius decretalis reus non prohibetur reconuenire coram alio iudice, ſi ille ſit Ordinarius, vel ſi cauſa actoris coram Ordinario cognoſcatur. Nam & *cap. 1. de mut. petit.* eſt ſermo de reconuentione actoris coram delegato per literas Apoſtolicas. Secundo differūt, quod hæc decretalis ſecundum communem ſententiam addit pœnam nullitatis ipſo iure, cum de iure ciuili proceſſus valeat, ſi contra illum non opponatur exceptio, vt idem Anchar. aduertit.

SVMMARIVM.

70 *Non poſſe fieri reconuentionem poſt litem conteſtatam.*
71 *Poſſe eum moderatione.*
72 *Aliorum opinio.*
73 *Reus poteſt reconuenire actorem ante concluſionem in cauſa, ſed ſine priuilegio, vt vtraque cauſa ſimul terminetur.*

ARTICVLVS II.

Vtrum reo liceat reconuenire actorem poſt litem conteſtatam.

70 Est prima ſententia negatiua aſſerentium reconuentionem non poſſe fieri, niſi in principio ante conteſtationem litis, vel ad ſummū paulo poſt. Ita ſenſiſſe Io. & Azo. refert Io. Andr. hic *n. 9.* Sed alij hoc explicantes diſtinguunt recōuentionem in priuilegiatam, & non priuilegiatam. Priuilegiata duo habet inter alia: Nam primo fieri poteſt actore inuito, qui reconuentus tenetur reſpondere. Secundo habet vt ſimul diſcuti debeat cum cauſa conuentionis, ita quod hæc ſine illa cōcludi non poſſit. Dicunt ergo quod reconuentio priuilegiata non poteſt fieri, niſi in principio ante litis conteſtationem, ſeu paulo poſt. Et fundantur iſti in *Auth. & conſequenter. C. de ſentent. inter. & in Clem. ſæpe. de verbor. ſignif.* Et quia aliter hoc eſſet valde præiudiciale actori, ſi dum eſt in limine cōcludendi cauſam conuentionis reus reconueniendo actorem obligaret, vt non poſſet cauſa conuentionis terminari, niſi ſimul diſcuſſa prius, & terminata cauſa reconuentionis. Et ita huius ſententiæ fuit Io. And. hic. *& in cap. 1. ſupr. de mut. pe* Et idem tenet Franc. hic, referens pro eadem ſententia Bart. & Bald. *in d. Authen. Et conſequenter* Idem dicit hic Barboſa *n. 4.* referens pro eadem ſententia Marant. *de ord. iudic. p. 4. diſp. 6. n. 5.*

71 Sed reconuentio non priuilegiata poteſt fieri ſecundum iſtos durante iudicio conuentionis. Sed cum reconuentio duos præfatos effectus habeat. Quidam etiam primum effectum negant recōuentioni, quæ fiat poſt litem conteſtatam. Hoſt. enim *in d. cap. 1. de mut. pet.* diſtinguens inter recōuentionē factam coram iudice actoris, & inter eā, qui fit corā iudice nō ſuo, nimirū corā alio Ordinario, aut Delegato, dicit hic nō poſſe fieri, niſi actore cōſentiēte, & iuriſdictionē prorogante ſecūdū notat. *in cap. P. & G. ſup. de off. deleg.* quæ prorogatio contradicente actore fieri non poteſt, vt notatur *in d. cap.* Quamobrem in hoc caſu reus volens reconuenire actorem debebit nouas literas impetrare ad ipſum iudicem delegatum. Quod & tenuiſſe Io. Cald. aduertit Anchar. *n. 4.* Sed Io. And. & alij citati admittunt competentiam iudicis, & dicunt fieri poſſe reconuentionem durante iudicio, quæ tamen non habeat, vt ſimul neceſſario diſcutiatur cum cauſa conuentionis, & ita quod non poſſit retardare concluſionem illius.

72 Altera ſententia oppoſita vult, quod reconuentio cum omnibus ſuis priuilegijs fieri poſſit etiam poſt litem conteſtatam ex interuallo durante iudicio conuentionis. Et quia iudicium dicitur durare vſque ad concluſionem in cauſa per *cap. Cum dilectus de fide inſtrum.* ideo reconuentio coram delegato fieri poteſt durante iudicio conuentionis ante illius concluſionem. Ita ſentit Anchar. hic *n. 4.* & hoc probat, quia habetur in textu, qui decernit, quod ſi reus eodem durante iudicio velit reconuenire actorem teneatur id facere coram eodē iudice. Neque enim dici poteſt, quod clauſula, *eodem durante iudicio,* referatur ad dictionem *conuentionis*, vt contrariæ ſententiæ DD. aſſerunt, non eſt enim aſſignabilis ratio, cur potius referatur ad dictionem *conuentionis*, quam ad dictionem *reconuentionis*, cum etiam ad vtramque referatur tota oratio, & verbum principale *de iure ſuo debet experiri*, quod ſalua ratione recti ſermonis, & continuatę orationis non minus ad dictionem *reconuentionis*, quam *conuentionis* poteſt referri, ſenſu plano exiſtente, quod durante iudicio eodem reus actorem, quem ſibi ſentit obnoxium volens reconuenire, aut ſi maluerit conuenire per nouas literas id faciat coram eodem iudice. Verbum ergo debet experiri ad duo relatum, licet diuerſæ naturæ intelligitur vniformiter, vt in *l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupill.* Item verbum *maluerit* dat reo liberam electionem conueniendi actorem, vel per nouas literas, vel per literas ab ipſo actore impetratas, ita quod eum impetrare nouas literas non ſit neceſſarium, niſi caſualiter. ergo etiam ſi reus noluerit nouas literas impetrare poterit durante eodem iudicio per literas ab actore impetratas reconuenire. Præterea cum iudicium habeat longas moras, vt *l. eo tempore de pœn.* quod pendente lite mota per actorem, reus illum non poſſit reconuenire, cedit in maximum rei præiudicium. Quia lis quandoque durat 40. annis *cap. Cum in literis,*

de in int. reſtit. Cum ergo reus ſi velit ius ſuum proſequi neceſſe ſit, quod id faciat coram iudice ab ipſo actore electo, vt decernetur in hoc *cap. et in Auth. Et conſequenter, C. de ſent. & inter.* abſurdum dicitur, quod reus vt ius ſuum experiatur, finem litia teneatur expectare, vel cugatur cum diſpendio nouas literas impetrare, cum ad hoc faciendum detur ei libera optio in hoc textu. Et ex hoc idem confirmatur; quia ſi reus ex interuallo dicitur poſſe per nouas literas conuenire actorem, & quod tunc vtraque conuentio poſſit terminari, commodius hoc fiet, & expeditiùs, & reſpectu etiam actoris, vtilius, ſi id fiat per literas ab actore impetratas.

73 Nihilominus puto non eſſe recedendum à ſententia communi. Ratio eſt, quia de natura reconuẽtionis nõ eſt, quod ipſius cauſa terminetur hudie, vel cras, vel ante, vel poſt, vel ſimul cum cauſa conuentionis, ſed hoc eſt accidens illius. Subſtantia enim reconuentionis eſt, quod reus teneatur admitti ad pulſandum actorem, & quod actor pulſatus teneatur reſpondere. Quia hoc ſolùm eſt de eſſentia iudicij. Aliàs verò quod iudicium terminetur ante vel poſt, vel ſimul cum alio iudicio eſt quid accidentale conceſſum reconuentioni, & ex iure ciuili *in d. Authen. Et conſequenter*, & a iure canonico *cap. 1. de mut. petit. & cap. Cum dilectus, de ord. cognit.* ſi fiat in principio litis: & rationabiliter, quia aliàs reus fraudulenter poſſet ad dilatandam expeditionem cauſæ conuentionis differre reconuentionem vſque ad finem, & tunc reconuenire quando cauſa conuentionis eſſet concludenda. *Pontifex* igitur qui loquitur in caſu particulari iudicis delegati, & obligat reum, ſi vult experiri ius ſuum, vt illud experiatur coram iudice impetrato ab ipſo actore, ſimul concedit, vt durante eodem iudiciu poſſit reum reconuenire, & ſic poſſit obligare reum ad reſpondendum, & poſſit proſequi cauſam ſuam, etiam cauſa conuentionis non terminata. Sed non concedit, quod cauſa conuentionis non poſſit terminari, niſi ſimul termiuetur cauſa reconuentionis. Nec valet dicere, quod hoc eſt priuilegium reconuentionis; quia non eſt priuilegium conceſſum reconuentioni abſolutè ſumptæ ſed reconuentioni in principio litia conuentionis incœptæ; de hac enim reconuentione loquitur lex in *d. Auth. Et conſequenter*. Et ſic verũ eſt, quod de iure Canonico, reus durante iudicio ante finitam cauſam poteſt reum reconuenire. Et quod hæc reconuentio habet vim protogandi iurisdictionem iudicia delegati, & obligandi actorẽ ad reſpondendum coram eodem iudice, & ſic verum eſt quod durante eodem conuentionis iudicio reus poteſt ius ſuum experiri coram eodem iudice, vel per reconuentionem, vel per conuentionem, & nouas literas impetratatas, ſed quod hæc cauſa recõuentionis debeat ſimul terminari hìc non decernitur, nec expreſsè, nec conſequenter, quia non valet conſequentia, poteſt reconuenire, ergo vtraque cauſa debet ſimul terminari, quia hoc non eſt de natura reconuentionis, ſed accidens conuenienſ reconuentioni, ſi incipiat in principio litis. *Barboſa cap. 1. de mut. petit. num. 13.* plures referens. Et per hæc patet reſponſio ad rationes Ancharani.

SVMMARIVM.

74 *Poſt ſententiatum in cauſa reus non poteſt conuenire reum coram eodem iudice delegato.*
75 *Pro cauſis ortis poſt reſcriptum reus non poteſt conuenire actorem coram eodem iudice.*
76 *Coram iudice, qui non poteſt de cauſa cognoſcere, non poteſt actor conueniri.* 77.
78 *In cauſa appellationis an poſsit actor reconueniri.*
79 *In cauſa nullitatis.*
80 *Non coram arbitro.*
81 *Niſi ſit arbitrer iuris.*
82 *Nec coram delegato obtento de conſenſu ſecundũ aliquos; ſed reijcitur.*
83 *Nec coram delegato qui ſolum poteſt in parte cognoſcere.*
84 *Nec conuentus poſseſs. ſed hoc explicatur.*
85 *Nec conuentus criminaliter poteſt ciuiliter reconuenire.*
86 *Quid in cauſa ſummaria.*
87 *Offerens ſe liti poteſt reconuenire.*
88 *Conuentus ad depoſitum non poteſt reconuenire.*
89 *Nec in cauſa inquiſitionis.*

ARTICVLVS III.

An regula textus ſit vniuerſaliter vera: & ſi non eſt talis, qui ſint caſus in quibus fallit.

REgulam non eſſe vniuerſaliter veram multipliciter probatur. Gomez enim hic *num. 35.* quindecim limitationes eius enumerat: quæ tamẽ examine indigent.

74 Limitat autem primò hoc procedere, quãdo reus hoc faceret poſt concluſionem in cauſa, vt declarat Lap. *alleg. 3.* facit *text. in cap. 1. de mut. pet. & Clem. ſæpè de verb. ſignif.* Hęc limitatio certa eſt reſpectu iudicis delegati, qui poſt ſentẽtiam nullam habet amplius iuriſdictionem. Et in hoc textu eſt ſermo expreſſus durante eodem iudicio, in quo tempore reus poteſt reconuenire actorem coram tamen eodem iudice. Sed iudicio finito reus eſt liber, vt actorem, vel coram Ordinario, vel per nouas literas conueniat coram quocumque delegato. Ante iudicium vero finitũ, quod poſſit reconuenire actorem etiam poſt concluſionem in cauſa, etiam in calculo ferendæ ſententiæ, & dum non ſit lata ſententia pluribus relatis tradit Barboſ. *cap. 1. num. 13. de mut. petit.* aſſerens hanc eſſe ſententiam communem.

75 Limitat ſecundò, & ait regulam non habere locum in nouis cauſis ortis poſt datum reſcriptum, quia tunc ex beneficio reconuentionis non poſſet reus actorem reconuenire ſine nouis literis ſecundum Damaſum *quæſt.* 52. & tenet Ioann. And. & Dominicus hic. Hæc limitatio cum diſtinctione admittitur. Nam vt probatum eſt ſupra: ſimpliciter poteſt reus actorem ſuum coram Ordinario conuenire pro cauſis ortis poſt reſcriptum ab actore impetratum. Sed coram iudice impetrato ab actore, vel coram alio delegato Papæ non poteſt illum conuenire, niſi ex nouis literis; quia reſcriptum ab actore impetratum ad dictas cauſas non ſe extendit.

76 Limitat tertiò, in cauſis quæ non caderent

ſub

ſub iuriſdictione iudicis delegati ſine ſpeciali mādato Papæ, quia tunc ſine nouis literis non poſſet, vt notat. in cap. *Quoad tranſlationem, de off. leg.* Eſt autem hoc verum, ſed eſt in regula textus comprehenſum, vt ex Gloſſ. & alijs DD. dictum fuit, & expreſsè tradit Innoc. *cap. 1. nu. 1. de mut. pet.* & Panorm. *cap. 1. de mut. promiſſ. num. 29.* benè ait, non habere locum reconuentionem reſpectu illius cauſæ, quam iudex non poteſt cognoſcere etiam volente actore, & reo.

77 Quarto limitat in caſu notabili per *Specul. in tit. de reconuent. §. 1. & 2.* & Innoc. *in cap. 1. de mut. petit.* ſed hunc caſum non exprimit.

78 Quinto limitat in caſu appellationis, quia coram eo iudice non poſſet reus actorem reconuenire. *l. 2. §. Is qui. ff. de iud.* & tenet Innoc. *in d. cap. 1. nu. 3.* & Dom. *conſ. 95. in princip.* Hoc etiam tenet Anchar. hic *num.* 8. per Bart. *in d. l. 2. §. Hi qui, de iud, & l. 1. ff. eum qui app.* in *Prouin. deſen.* Nouiſſimè etiam Fermoſin. *ad cap. fin. de foro compet.* & Greg. Lopez dicit appellantem non poſſe conuenire in loco appellationis, quia eum voluntariè non elegit, ſed ob iniuriam, quam credit ſibi factā. Sed nullus eſt actor, qui eligat litigare, niſi quia exiſtimat ſibi iniuſtitiam fieri. Aliàs verò vbi iudex appellationis iam non iudicat ſolùm de puncto appellationis, ſed de cauſa principali, non eſt vnde dicatur, quod coram illo appellatus non poſſit reconuenire appellantem, vt benè docet Panormit. *cap. 1. num. 31. de mut. promiſſ.*

79 Sexto limitat in conuento ſuper nullitate, quia non poteſt reconuenire coram eodem ſecundum Bald. hic per text. in *l. Abſente, C. de accuſat.* Sed hoc ex illo textu non deducitur.

80 Septimo limitat in arbitro, quia coram eo non fit reconuentio, vt eſt textus in *cap. Cum dilect. de arbitr.* & ita ibi in 1. *notab.* limitat hunc textum Abb. & limitationem ſequitur Rom. in *ſingul.* 149. & Alex. *conſ.* 119. *in 3. col. lib. 2.* Hanc quoque limitationem ponit Anchar. hic *n. 9.* Cum verò rationem eius reddiderit Bart. *in d. Authent.* quia ceſſat ratio. *l. Cum Pomponianus*, non enim actor magis quam reus illum iudicem elegit, ſed vterq; ſimul. De huius veritate meritò dubitat Anchar. Quia in arbitro ceſſat reconuentio, quia ceſſat iuriſdictio. *l. Prætor ait §. 1. ff. de re iud.* Panorm. *cap. 1. num. 3. de mut. petit.* & ſic ceſſat tacita iuris prorogatio, quæ per reconuentionem inducitur, vt dicit hic in ſimili Gloſſ. 2. Quod ſecus eſt in iudice delegato, qui habet iuriſdictionem, vt *l. Quia. ff. de iuriſd. omn. iud.* Vt conſideratur etiam in *dict. cap. Cum Dilectus*, arbiter non habet niſi facultatem ſibi à partibus conceſſam, vltra quam non poteſt ſe extendere.

81 Diſtinguunt tamen aliqui inter Arbitrum putum, & non habentem iuriſdictionem, & Arbitrum iuris, qui ſimul eſt delegatus, & iuriſdictionem habet, & ideo coram illo poteſt fieri reconuentio. Gomez vbi ſupra ex *ſpecul. tit. de reconuent. §. effectus, verſ. Sed nunquid.* Et idem dicit de iuris Compromiſſario eadem ratione ex doctrina Bart. *in l. non diſtinguemus. §. Item ſi quis de arbitr. & cap. Licet, de off. ordin. & cap. Cum aliquibus inf. eo.*

82 Octauo limitat, vt locum non habeat hæc regula in iudice electo de partium communi conſenſu, quia coram illo non fit reconuentio ſecundum Bart. *in d. Authent. Et conſequenter inf.* & Abb. *in cap. Cum dilectus. de arbitr. & in cap. 1. de mut. petit.* & ibi Petr. de Anchar. ſed cum Anchar. ſibi contrarius hic *n. 9.* hanc limitationem reijciat, Gomez hoc non obſtante ſententiam Bartol. ſequitur, quam dicit eſſe communem, & Iaſon. *l. Eſt receptum in fin ff. de iuriſ. omn. iud.* & Socio. *regula* 332. *in 3. limit.* ſed vrgent motiua Anchar. Nam cum delegatus habeat iuriſdictionem, hæc poteſt prorogari. Tum ſecundo, quia reconuentio coram delegato eſt de iure. *cap. 1. de mut. pet.* conſenſus autem partium accedens ad delegationem veſtitur veſtimento iuris, nec conſenſus excludit, quod eſt inductū de iure, ſed concludit *l ſip. & l. vno loco ff. de vſur.* Tū tertio, quia reus, cui actor eſt obnoxius, ſi non poſſet actorem reconuenire coram eodem iudice, poſſet igitur illum trahere ad ſuum iudicem, quia de iure eſt, quod etiam reus ius ſuū coram aliquo iudice experiri poſſit, & ſic contra textum noſtræ decretalis, & omnia iura loquentia de reconuentione, reus actorem trahere poſſet ad iudicem diuerſum, à iudice impetrato ab actore, ſeu ſub quo agitur cauſa conuentionis, quod verè eſt abſurdum.

83 Nono limitat in delegato, qui non poteſt niſi in certa parte cognoſcere ſecundū Baldum hic, & Bened. & Specul. *tit. de reconuent. §. 1. verſ. Quid ſi conuenis. & §. 2. verſ. Sed nunquid.*

84 Decimo limitat, quando quis eſt conuentus poſſeſſorio. Nam nō poteſt recōuenire ſecundū Innoc. *cap. 1. de mut. petit. num. 3.* & Abb. ibi, & not. in *cap. fin. de ord. cognoſc.* Sed Innoc. ibi *n. 3.* ait, quod contra agentem poſſeſſorio, benè agitur petitorio, ſed poteſt repelli per exceptionem ſpoliationis, & idem habet Panorm. *n. 16.* & addit, quod reus actorem poſſeſſorio poteſt reconuenire poſſeſſorio.

85 Vndecimo limitat in conuento criminaliter, quia non poteſt ciuiliter reconuenire, vt not. *in l. fin. C. de ord. cognit.* & tradit Innoc. *d. cap. 1. nu. 3.* & quod in criminalibus non detur reconuentio, & accuſatus non poſſit accuſatorem accuſare cōmuniter DD. docent, quorum plures refert Barboſa *cap. 1. de mut. promiſſ. num. 7.*

86 Duodecimo limitat in conuento in cauſa ſummaria, quia non poteſt reconuenire in cauſa ordinaria, vt dicit Gloſſ. in *v. voluerit, in Clem. ſæpè, de verb. ſignif.* & tenet Bald. in *l. 1. C. vbi cauſ. ſtat.* Sed Gregor. Nata *in repet. d. Cl. ſupè. Si Non* ſic tenet contrarium, & dicit, quod communis opinio eſt, quod locum habeat reconuentio. Sed non reſoluit Gomez, quid ſentiat, ſed remittit ad d. Greg. & Abbatē, *in d. cap. 1.* & ad Socio. *in conſ.* 8. Petrus etiam de Anchar. de hac limitatione tractat hic *n. 7.* & poſt relatas varias DD. ſententias, quæſtionem non examinat.

87 Decimotertio limitat ſecundum Benedictum hic, in offerente ſe liti, quia non poteſt reconueniri, arg. not. *cap. inter. de pact.* ſed ait cōſiderandum, quia poteſt limitatio confundi ex allegatis ab eo *limit.* 8. Et verè confunditur, quia ex hoc quod quis ſe offerat liti non priuatur beneficio legis, & præcipuè non priuatur iure, quod ex lege naturali habet conueniendi, ſeu pulſandi actorem ſibi obnoxium. Et cum lex prohibeat illū pulſare coram alio iudice, remanet, vt poſſit illū coram eodem reconuenire.

Deci-

Google

28 Decimoquarto limitat, vt non procedat in Conuẽto ad depoſitum, vt in *l.fin.C. de comp.* Cuius ratio videri poteſt per Bart. *in l.Cum is, §.1.ff. de cond.indeb.* & declaratur per Bald. *in l. ſi quis C. de depoſ.* & iſtam limitationem ſequitur Panorm. *in d. cap.1.de mut. petit.*

89 Decimoquinto limitat in negotio Inquiſitionis, vt notat Innoc.& alij *in d .cap.1.* Sed de his vide DD. *in cap. 1.de mut. petit.* Cæſar.de Graſſis *eſſ.1.Cler. à n. 779.*

SVMMARIVM.

1 *Litera facultatis, & auctoritatis.*
2 *Summarium textus.*
3 *Cauſa edendi hanc decretalem.*
4 *Intellectus clauſulæ,* Non obſtantibus, &c. *remiſſiuè.*
5 *Et etiam ſi Papa præcipiat, ſtat actum fieri auctoritate ordinaria.*
6 *Etiam ſi auferat ligamen poteſtatis ordinariæ.*
7 *Nomine receptionis venit collatio.*
Triplici modo conuenire poteſt collatio Eccleſijs.
8 *Regula textus.*
9 *Opiniones aliquorum:*
10 *Non eſſe neceſſe vt in literis fiat mentio eius, ad quem ſpectat receptio dicunt aliqui.*
11 *Cap. Eam te, de reſcript.*
11 *Reſcriptum, ſubrepsitium, & inualidum, ſi is ad quem dirigitur non habet facultatem recipiendi.* 12.
13 *Clauſula* non obſtantibus, *non dat facultatem non habenti.*
14 *Qui ſolum pro parte poteſt recipere, ſi validè recipit, id facit auctor. Apoſtolica.*
15 *Regula 2. textus.*
16 *Si ad Epiſcopum ſpectet collatio, receptio fit auctor. ordinaria licet ad Capitulum ſpectet receptio facti.*
17 *A quo actus denominetur, an à faciente, vel à mandante.*
18 *Decretalis addit ad extrauag. Alexandri.*
19 *Hæc verba* auctoritate noſtra *important delegationem.*

Cap. Cum aliquibus 4. de Reſcriptis.

1 QVæ literæ Apoſtolicæ ſint facultatis, & & quæ auctoritatis docet præſens decretalis, vt monent Io. Mon.& Archid. *in princ.* Nam Papa aliquando dat facultatẽ remouendo tantum impedimenta, quibus facultas inferiorum impeditur, ne exeat in actum, ſicut ſi alicuius pedes vinctos, ac ligatas manus ſolueret, vt expeditus ambulare, & laborare poſſet. Et hæ dicuntur literæ facultatis. Aliquando autẽ ipſam poteſtatem agendi ſecundùm ſubſtantiam ſuam largitur eam non habentibus; & iſtæ dicuntur literæ auctoritatis.

2 Itaque iuxta hanc diſtinctionem traditur regula bimembris, Nimirum ſi Pontifex per ſuas literas aliquibus, ad quos id non ſpectat, cõceſſerit facultatem recipiendi aliquem in Canonicum alicuius Eccleſiæ, non obſtantibus priuilegijs, conſuetudinibus, aut ſtatutis, iuramento, confirmatione Apoſtolica, aut alia firmitate roboratis, receptio talis Canonici dicenda eſt facta auctoritate Apoſtolica, ſed ſi receptio Canonicorum ſpectat ad aliquos, Papa vt ſupra concedente, vt aliquis in Canonicum recipiatur, receptio cenſenda erit facta auctoritate recipientium, niſi in literis Apoſtolicis expreſsè contineatur, quod receptio illa fiat auctoritate Apoſtolica.

3 Quærit, autem Gloſſ. quæ fuerit cauſa edẽdi hanc decretalem? Reſpondet verò, quod cum infra *cap. Iſti, qui, de præb. & cap. vlt. de conceſſ Præb.* ſtatutum ſit receptos in Canonicos alicuius Eccleſiæ authoritate Apoſtolica debere præferri in præbẽdarum aſſecutione receptis inferiorum auctoritate, ideo declarandum fuit, qui cenſendi eſſent recepti auctoritate Apoſtolica, vel Ordinaria alicuius inferioris, etiam ſi recepti ſint vigore aliquarum literarum Apoſtolicarum.

4 Quæ verò dicenda eſſent ad explicationem clauſulæ derogatoriæ, *Non obſtantibus priuilegijs, &c.* peti poſſunt ex dictis ſupra *cap. licet 1. de conſtit.* & præcipuè *art, 19.à n.* 300.

5 Ponderat quoque Gloſſ. illa verba *Concedimus facultatem*, ideſt poſſibilitatem, ac ſi non eſſent priuilegia, conſuetudines, aut ſtatuta. Archid. *nu.* 1. & aduertit, quod ſi Papa præciperet, vt aliquis reciperetur in numerum Canonicorum, quod tunc receptus diceretur auctoritate Apoſtolica Gloſſ. ſequuntur Domin.n.10.& Francus *nu.*7. Aduertit verò Dom. hoc eſſe vtile ad videndum qualiter interponenda ſit appellatio apud ſuperiorem, quia ad alium appellatur ab Ordinario, & ad aliũ appellatur à delegato. Sed iſtam differẽtiam inter præcipere, & concedere non video in aliquo iure fundatam. Nam Papa poteſt etiam præcipere Epiſcopo vt alicui conferat præbendã, quam propria auctoritate poteſt conferre, ſiue vt aliquid ordinet in ſynodo, quod poteſt ſua facultate ordinare, Per hoc verò præceptum Papa non dat facultatem operandi, ſed datam excitat, & non præcipit, vt v. g. præbenda detur auctoritate Apoſtolica, ſed vt detur auctoritate ordinaria, & ſic neceſſitat ordinariam facultatem, non dat nouam, neque delegat ſuam. Non eſt ergo differentia in hoc ſiue Papa concedat facultatem, ſiue præcipiat, vt aliquid fiat.

6 Sed & aduertendum, quod Papa hic vtitur verbo concedimus facultatem, quia loquitur in caſu poteſtatis ordinariæ ligatæ, quæ non poteſt ſolui, niſi per Papam concedentem libertatem, & nihilominus licet interueniat propria Pontificis auctoritas in ſoluendo, nihilominus quod fit per ordinariam facultatem non niſi à Papa ſolutam, cenſetur factum Papa excitante non verò propria auctoritate recipiente ad beneficium. Multo magis igitur id verum erit, vbi auctoritas Papæ non concurrit niſi excitando, ſiue hoc fiat ſuaſione, ſiue præcepto.

7 Receptionis autem huius nomine, vt Gloſſ. aduertit, non venit inſtalatio, ſed beneficij collatio, quæ eſt iuris receptio; Et quæ triplici modo poteſt ſpectare collatio præbẽdarum ad Eccleſias Cathedrales, vel ſcilicet, vt conueniat ſoli Epiſcopo, vel ſoli Capitulo, vel vtrique. *cap. Cum in Eccleſ. de elect. cap. vlt. de regul. cap. vnic. inſ. Ne ſede vacant.*

8 Si igitur collatio præbendæ, vel beneficij nullo modo ſpectat ad Eccleſiam Cathedralem, ſeu ad eos, quibus Papa concedit, vt *non obſtantibus pri-*

ui-

uilegijs, &c. beneficium conferant, collatio dicitur facta auctoritate Apoſtolica cenſeatur, qui ex cõceſſione apoſtolica recipitur ab illis, ad quos non ſpectat receptio.

9 Quærit hic Gloſſ. quid dicendum vbi receptio ſpectat ad plures, & nihilominus, Papa vni ſoli ſcribit, vt aliquis ad Canonicatum recipiatur; an in hoc caſu collatio dici debeat facta auctoritate ordinaria, vel auctoritate Papæ. Gloſſ. reſpondet, quod dici debet facta collatio auctoritate Papæ. Sed Archid. *n.* 1. dicit literas Papæ in hoc caſu eſſe ſubreptitias, & nullas, & latè probat literas Papæ non valere, ſi ſint præiudiciales tertio, & non ſit facta mentio præiudicij, vel Papa non diſponat ex certa ſcientia. At Io. Andr. vult Gloſſ. intelligi debere in eo caſu, in quo literæ non ſint nullæ. Et hoc fuit ſubtiliter dictum. Duæ enim quæſtiones hìc eſſe poſſunt. Prima eſt, an valeat reſcriptum, per quod datur facultas recipiendi in Canonicum non obſtantibus priuilegijs ei, vel eis quibus de iure ordinario, vel non competit poſſe recipere aliquem in Canonicum, vel eis ſolis non competit, prætermiſſis illis ad quos de iure competit. Secunda eſt an ſi iſtud reſcriptum valeat, in eo caſu receptio debeat dici facta iure Ordinario, vel Delegato. Secunda quæſtio eſt, quæ directè ſpectat ad intelligentiam huius decretalis.

10 Quantum verò ad primum fuit opinio Lapi apud Domin. hic *n.* 11. quod non eſt neceſſe, quod in literis fiat mentio de eo, ad quem ſpectet collatio, quia ſemper valet prouiſio ad quẽcumq; ſpectet collatio, etiam ſine aliqua clauſula *non obſtante*, cuius poteſt eſſe ratio ſecundum Anch. & aliquos alios, quia Papa ſemper ſcit, quod ad aliquem ſpectat collatio, ideo mandando ſimpliciter videtur velle præiudicare cuicumque ad quem ſpectat collatio. Et eo magis quod nullus eſt, nec etiam Epiſcopus cui cõueniat collatio per ſe, quia nec Epiſcopo competit per ſe ratione ſuæ ordinationis; cum multi ſint Epiſcopi, qui nullum habeat beneficium conferre, vt dicit Io. Andr. *cap. Verum de foro compet.* Et multi non Epiſcopi ſunt, quibus hoc competit. Et ideo, quidquid ſit de eo, cui iure ordinario competit recipere ad beneficium, vel Præbendam, Papa ſcribens, vt aliquis recipiatur ſimpliciter, videtur velle præiudicare quibuſcumque competit conferre iuxta notata per Arch. & Io. Andr. *infra cap. Cum Eccleſia de Præben.* Niſi collatio ex ſpeciali priuilegio ſpectaret ad laicum, vt idem Lap. notat *in d. cap. Cum in Eccleſia.*

11 Sed in contrarium vrget. *cap. Eam te, ſup. de reſcript.* Cum enim Papa commiſiſſet Decano, & Capitulo Ternacen. vt reciperent in Canonicum quemdam Iudæum conuerſum ad fidem, quia in illa Eccleſia collatio ſpectabat ad Epiſcopum, Capitulum noluit illum recipere, & Papa ibi ait, quod Canonici illi præceptum Papæ executioni mandare non potuerunt, cum tamen tunc Eccleſia vacaret. Igitur ſi reſcriptum ſit directum non habenti facultatem ordinariam recipiendi reſcriptum non valet. Et ratio eſt, quia niſi Pontifex id exprimat non cenſetur præiudicare habenti ordinariam facultatem recipiendi; nec cenſendus eſt Papa in ijs, ad quæ inferiorum facultas ordinaria ſe extendit velle delegare, niſi id clarè exprimat, vt habetur ex hoc textu in fine.

12 Ideo dicendum eſt, quod huiuſmodi reſcripta in quibus Papa dat facultatem recipiendi ab beneficia & Præbẽdas, eis quibus facultate ordinaria non competit recipere ſunt ſubreptitia, & inualida, vt habet Archid. & Dom. ex Io. de S. Greg. *n.* 12. Niſi Pontifex ex certa ſcientia eis ſuam deleget facultatem. Cenſebitur verò delegare, nedum ſi id exprimat, vel per verba *auctoritate noſtra*, vel per aliam clauſulam, *Sed ſi recipiente facultatem* det illis, quibus manifeſtum eſt præſumi non poſſe Papam ignoraſſe, vel iure communi, vel conſuetudine, aut ſtatuto ſpeciali non competere ordinariam facultatem recipiendi. Domin. ibid. Cæterum vbi Papa reſcribat illis, quibus ex iure cõmuni poteſt competere facultas ordinaria recipiendi, ſi contingat, quod conſuetudine, vel ſtatuto ſpeciali illis non competat, ſuperſedendum eſt à recept. vt ex d. Io. de S. Georg. dicit Domin. *d. num.* 12.

13 Et ſi obijciatur, quod clauſula *non obſtantibus priuilegijs, &c.* tollit impedimenta illa. Reſpondetur, quod aliud eſt tollere impedimenta habentis facultatem ordinariam, aliud eſt facultatem concedere non habenti. Clauſula tollit impedimenta, ſed non dat facultatem eam non habenti, niſi id exprimatur; tunc verò Papa delegat. Ideo vbi quæſtio eſt de valore reſcripti, videndum eſt, an ex literis Papa delegat, vel ſolùm facultatẽ ordinariam excitet. In primo caſu reſcriptum valebit, niſi aliud obſtet. Sed in ſecundo caſu reſcriptum directum ei, qui non habet facultatem ordinariam nullius eſt roboris.

14 Verum quidquid eſſet de iſta prima quæſtione, ad ſecundam reſpondetur, quod quandocumque recipiens non habet recipiendi facultatem ordinariam, ſiue nullam habeat, ſiue non habeat, niſi pro parte, ſi validè recepit in virtute literarum Apoſtolicarum, recipit, vt delegatus, & auctoritate Sedis Apoſtolicæ. Gloſſ. *in v. ad eoſdem.* Io. Mon. *n.* 5. Anch. *n.* 5. Dom. *n.* 11. & 12. Nam etiam in caſu vbi recipiens habet pro parte auctoritatem ordinariam, quia illa ordinaria facultate nequit vti ſine alterius partis conſortio, & ſolùm ex delegatione ipſe ſolus recipit, ſimpliciter dicendum eſt, quod auctoritate delegata recipiat, quamuis admiſceatur non nihil auctoritatis ordinariæ.

15 At verò è contra, quando per reſcriptum *non obſtantibus priuilegijs, &c.* datur facultas recipiendi aliquem in Canonicum illis, qui ad id habent ordinariam facultatem, licet aliàs impeditam; Papa cenſetur excitare illorum facultatem, & impedimenta illius tollere, & ideo receptus cẽſetur facta auctoritate ordinaria. Gloſſ. Io. Mon. *n.* 3. Arch. *n.* 2. Io. And. *n.* 1. Anch. *n.* 2. Dom. *n.* 11.

16 Quid verò dicendum ſit in caſu, in quo ad vnum puta ad Epiſcopum ſpectat collatio, & ad alios, puta ad Canonicos ſpectat receptio? Reſpondetur receptionem iuris ſpectare ad eum, ad quem ſpectat collatio; ideo in hoc caſu receptio ſpectans ad Canonicos eſt receptio facti. Vnde ſi Epiſcopus habet facultatem recipiendi, & conferendi, receptio iuris, & collatio dicitur facta auctoritate ordinaria, non obſtante quod præter collationem ſit neceſſaria receptio facti, quæ ſpectat ad Capitulum. Archid. *n.* 1. Io. And. 1. *n.* Anch. *n.* 5.

17 Quærit etiam idem Anchar. *n.* 4. quid dicendum ſi ſuperior mandet inferiori quod faciat

id, quod poterat facere auctoritate ſua ordinaria, à quo denominabitur illud factum? Reſpondet verò quod in rebus gratiæ, vt puta, ſi Papa mandet Epiſcopo, vt vni conferat beneficium, quod Epiſcopus poteſt illi conferre, ſed ad id non tenetur, in hoc caſu actus denominabitur à mandante, & ita loquitur *cap. Dilectus, de præb.* & Gloſſ. hic *in v. concedimus*. Si verò illud quod ſuperior mandat fieri ab inferiori debebat ab eo fieri, actus denominatur à faciente, vt ſi Papa mandet Epiſcopo, quod non grauet iniuſtè aliquem, tunc actus ſumet denominationem ab Epiſcopo non à Papa *cap. licet. & capit. pen. de off. ordin.* Sed non video diſcrimen. Nam vtrobique actus tribuitur inferiori puta Epiſcopo vt cauſæ ordinariæ; vterque enim actus fit ab Epiſcopo facultate ſua ordinaria. Et vterque actus eſt à Papa, vt à mandante, & excitante. Pariter vtriuſque actus propria cauſa eſt voluntas Papæ, quæ in vno caſu gratiam facit, in alio præcipit, ſed in vtroque caſu volūtas Papæ, non eſt niſi vtens facultate inferioris in vno caſu ad id, quod eſt gratiæ, & in alio ad id, quod eſt neceſſitatis, ſeu iuſtitiæ. Hoc vero ſpeciale poterit contingere, quod tribuatur Papæ, ſi facultas inferioris ſit ligata, & Papa tollat ligamen. Hoc enim totum eſt ex Papæ voluntate tanquam ex propria cauſa, ad quod inferior paſſiuè ſe habet. Ideo Barboſa hìc *nu.8.* benè aduertit, quod actus potius tribuitur mādanti, ſeu ordinanti, quam exequenti ex Surd. *de alim. tit. 8. prin. 56. num. 88. & prin. 65. num. 47. & dec. 292. nu. 9.*

18 Notandum autem, quod particula *niſi, &c.* addita eſt, Decretalis .n. iſta lata fuit ab Alexandr. 4. in Extrauag. quæ incipit, *Contingit.* ſed ſiue iſta clauſula, quæ addita poſtea fuit à Bonifacio 8.

19 Notandum quoque quod clauſula *auctoritate noſtra*, expreſsè ſignificat mentem Papæ eſſe, quod inferior agat, vt delegatus auctoritate ſibi ab eo delegata, Gloſſ. Dom. *n.* 5. Franc. *n.* 7. Videantur, quæ not. *in cap. Licet, cap. de præbend. & in cap. de præbend. & in cap. hi qui inſ. de præbend.*

SVMMARIVM.

1 *Ex promotione vacant priora beneficia.*
2 *Tres regulæ textus.*
3 *Gratia ſimpliciter conceſſa eſt perpetua, non tamen ſi conceſſa ad beneplacitum concedentis.*
4 *Solus Papa poteſt concedere beneficia ſub conditione, & ad tempus.*
5 *Papa poteſt auferre titulum beneficij.*
6 *Expedit beneficia eſſe perpetua.*
7 *Expedit vt diſpenſationes ad habendum plura beneficia ſint temporales.*
8 *Beneficium hic ſumitur largè.*
Etiam in materia odioſa larga habenda interpretatio, ſi id poſcit ratio legis.
9 *Beneficia conceſſa vni ad beneplacitum interim non vacant.*
10 *Quod poſſint haberi plura beneficia etiam ſine diſpenſatione, non deducitur ex hoc textu.*
11 *Vt retineantur plura beneficia curata debet eſſe expreſſum in diſpenſatione.*
12 *Beneficia nec ab Epiſcopo ſi ſint incompatibilia haberi poſſunt ſine diſpenſatione.*
Regula huius textus habet locum in reſeruationibus, & diſpenſationibus.
13 *Textus intelligitur de beneficijs poſſeſſis.*
14 *Dictio vſque hic ſumitur excluſiuè.*
15 *Significatio huius dictionis vſque ambigua: & quando ſumatur incluſiuè.*
16 *Dictio ſua eſt perſonalis.*
17 *Clauſula* ad beneplacitum *quando importet arbitrium boni viri.*
18 *Diſcrimen clauſulæ* ad beneplacitum, *&* Donec reuocauero.
19 *Conceſſum ſub hac clauſula* donec reuocauero, *non expirat morte concedentis.*
20 *Hoc approbatur.*
21 *Difficile inuenire diſcrimen inter has clauſulas,* ad beneplacitū, *&* donec reuocauero.
22 *Solum in materia odioſa conceſſum ad beneplacitum expirat.*
23 *Ex natura rei conceſſum ad beneplacitum non expirat morte concedētis, ſed fit vt poſſit reuocari per ſucceſſorem.*
24 *Conceſſum per Papam ex natura rei eſt conceſſum per publicam poteſtatem, & non niſi ex voluntate vt publica procedit, & ab ea dependet.*
25 *Solum ex iure poſitiuo eſt, quod conceſſum ad beneplacitum expiret.*
Ideo regula hæc data eſt in materia odioſa.
26 *Conceſſum ſub clauſula* donec aliter fuerit ordinatum, *non expirat.*
27 *Clauſula* ad beneplacitum *poteſt importare cōditionem voluntatis, vt conferentis gratiā.*
28 *Clauſula* donec reuocauero, *non importat, niſi conditionem voluntatis, vt deſtruentis poſitiuè.*
29 *Quod clauſula* ad beneplacitum *accipi debeat, vt importat ſub conditione voluntatem, vt conferentem eſt ex lege poſitiua.*
Clauſula ad beneplacitum *eſt ambigua ſignificationis.*
49 *Qualiter in morte extinguatur voluntas.*
31 *Conceſſio beneficiorum* ad beneplacitum *ita expirat per mortem concedentis, vt eo ipſo beneficia vacent,*
Regula iſta ſecundum Franc. vera eſt etiam in fauorabilibus.
Vbi non eſt certus numerus Canonicorum per mortem beneficia non vacant, ſed deſinunt.
32 *Intellig. legis ambiguitatem, C. de vſufructu.*
33 *Dignitas papalis nunquam moritur.*
34 *Conceſſum* ad beneplacitum *Sedis Apoſtolicæ non expirat per mortem concedentis.*
35 *Clauſulā* ad beneplacitum *Romani Pontif. eſſe perſonalem dicunt aliqui.*
36 *Oppoſitum probatur.*
Idem ſi dicatur ad beneplacitum Papæ.
37 *Conceſſum ſimul ad beneplacitum perſonæ Papæ, & Sedis Apoſtolicæ non expirat, &c.*
38 *Nomen aſſumptum in Pontificatu eſt perſonale.*
Quod conceditur ad beneplacitum tertij non expirat ob illius mortem.
39 *Qui appellat ad Papam eius nomine expreſſo reſpicit primo dignitatem.*
40 *In gratioſis vniuerſaliſſimè verum, quod conceſſum ad beneplacitum dignitatis non expirat.*
41 *Regula verificatur etiam in ſententijs.*
42 *Regula hæc verificatur etiam in alijs dignitatibus, quæ non extinguuntur.*

Opi-

44 *Opiniones variæ 44.*

45 *In ijs quæ in conſeruari dependent à vita concedentis per mortem, aut naturalem, aut ciuilẽ expirat conceſsio.*

46 *In ijs quæ ſimpliciter concedi poſsunt, quid dicendum ſecundum illos, qui tenent hanc regulã locum habere ſolum in odioſis.*

47 *Quid ſecundum oppoſitam ſententiam.*

48 *Quid vbi dignitas extinguitur: an conceſsum ad beneplacitum dignitatis duret.*

49 *Quid vbi concedens incidat in excommunicationem, vel furorem.*

50 *Odia debent reſtringi.*

51 *Conceſſio generalis non ſe extendit ad illicita.*

Cap. Si gratiosè 5. de Reſcript.

1 SVpponit hæc decretalis, quod per promotionem ad Epiſcopatum, quando Epiſcopus eſt iam electus, & confirmatus, & Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationem habuit, decurſo tempore de conſecrandis Epiſcopis à Canonibus definito, eiuſdem Epiſcopi beneficia vacent, iuxta *cap. Cum in cunctis, §. Cum vero, de elect.* Et pariter ſupponit, quod promoto vno aliquo ad beneficium incõpoſſibile illi, quod habet ſtatim ex vi poſſeſſionis acceptæ ſecundi vacet primum, iuxta ſtatuta in *cap. Si quis 21. q. 2. & cap. De multo, de præbend.* Quia tamen Rom. Pontifex in hoc poteſt diſpenſare; ſi contingat, quod diſpenſet, tria diſponuntur in hac decretali.

2 Et ſic dantur hic tres regulæ. Prima eſt, quod ſi Romanus Pontifex concedat alicui, quod beneficia, quæ obtinet tempore ſuæ promotionis, retinere poſſit, ſed cum clauſula *ad beneplacitum ſuæ voluntatis*, huiuſmodi conceſſio expirat per obitum eiuſdem Summi Pontificis. Secunda regula eſt, quod ſi Romanus Pontifex idem concedat cum clauſula *ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ*, conceſſio non expirat per obitum concedentis, ſed perpetuo durat, donec reuocetur per ſucceſſorem. Tertia regula eſt, quod eiuſmodi conceſſio vno, vel altero modo facta non comprehendit, niſi beneficia canonicè obtenta, & poſſeſſa.

3 Itaque huiuſmodi regulæ dantur de eo, quod conceditur ex gratia. At verò gratia alicui ſimpliciter facta cenſetur perpetua, & ita vt etiam re integra per concedentis mortem non extinguatur. *cap. Si ſuper gratia, infr. de off. deleg.* Anchar. hic *n.* 1. Franc. *num.* 1. Hoc tamen verum eſt, ſi gratia fuerit abſolutè, & ſimpliciter conceſſa, non verò ſi data ſit ſub conditione temporali, vt v. g. ad beneplacitum concedentis, quia tunc morte concedentis expirat.

4 Solus verò Romanus Pontifex poteſt beneficia, & Prælaturas ſub conditione, & ad tempus concedere. *cap. Paſtoralis, 7. qu. 1. & cap. Veniens, ſup. de fil. Presb.* Alius autem hoc non poteſt. *capit. Quam pio. 1. q. 2. cap. Quamuis 7. q. 1. cap. Sanctorũ d. 50. & cap. Præterea diſt. 55.*

5 Ex eo autem, quod Gloſſ. hic habet, quod in his, quæ Papa vult ſtat pro ratione voluntas. *Inſtit. de iure nat. §. Sed & quod Principi*, deducit Dom. *num.* 16. quod videatur, quod Papa pro ſua voluntate de plenitudine poteſtatis poſſit Prælatis etiam auferre titulum beneficij. Vnde poteſt priuari titulo beneficij etiã nulla ſubſiſtente cauſa per rationes, & DD. quos allegat Renerẽdiſs. Fagn. *cap. Conſultationib. n. 27. de Cler. ægrot.* Vbi *n.* 29. quod omnia beneficia ſunt manualia Papæ, & ſi ea ad ſe reuocet neminem lædat, quia ſuum reuocat. Hoc tamen etiam hic aduertendum, quod ex quo textus loquitur de Romano Pontifice hæc decretalia non comprehendit reſcripta, & diſpoſitiones Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum, cum expreſsè loquatur de reſcriptis Summi Pontificis.

6 Colligit eadem Gloſſ. quod non expediat beneficia eſſe temporalia, quia moribus noſtris nõ expedit tẽporales habere filios. *l. quæſitum eſt. ff. de adop.* Et conuenit, quod miniſtri habeant Eccleſias tanquam ſponſas, & de illis, vt de rebus proprijs habeant prouidentiam. Et hoc quidem verũ eſt regulariter, & cæteris paribus. Nam in inferioribus miniſtris merito conceditur dari Vicarios, & Miniſtros ad nutum amouibiles, quod & permittit Concil. Trid. *ſeſſ. 7. cap. 7.* Quomodo verò in ſæcularibus miniſtri ſint temporales regulariter aduertunt Archid *num.* 2. Dom. *nu.* 15. Franc *num.* 6.

7 Quamuis igitur conueniat beneficia eſſe perpetua, tamen in hoc poteſt diſpenſari, vt notat Domin. *n.* 2. & concedi, quod aliquis ad tempus retineat pluralitatem beneficiorum. Huiuſmodi tamen diſpenſationes non niſi ex iuſta cauſa, quæ ex circumſtantijs deſumenda erit, licitè concedi poſſunt. Vnde etiam eſt, quod niſi adſit cauſa maior, & magis vrgens, diſpenſationes huiuſmodi dari debent ad tempus; & non ad perpetuitatem.

8 Nomen autem beneficij hic accipitur largè, vt ſe extendit etiam ad dignitates, vt notat Gloſſ. Ex qua Domin. *num.* 16. aduertit, quod nomen beneficij, quando profertur à iure comprehẽdit tam non curata, quam curata, & dignitates, & ſic vult Gloſſ. quod in materia ſtricta ius extendatur de ſignificatione ſtricta ad latam, quando eadem ſit ratio lata ſignificatione, quæ in ſtricta. Et ait videndam eſſe ſimilem Gloſſ. *in Clem. Auditor eod. tit. & in cap. Beneficium infr. de regul. iur.* Et verum eſt, quod verba ſemper debent accipi iuxta ſubiectam materiam: & quod hæc regula ſemper ſeruari debet, vt tantum ſe extendat ſignificatio nominis ſalua eius proprietate, quantum ſe extendit ratio legis. quæ regula tamen non valet, vt poſſit lex extendi extra verborum ſignificationem de caſu ad caſum.

9 Sed & conſiderat Gloſſ. quod textus non loquitur de fructibus beneficiorum, ſed de beneficijs, quæ interim non vacare affirmat, & cũ Gloſſ. conuenit Dom. *n.* 16.

10 Ponderat etiam Dominicus, quod dicitur beneficia in plurali, & per hoc ex textu deducit, vt quis ſine diſpenſatione poſſit habere plura beneficia. Hoc tamen non deducitur per conſequentiam neceſſariam. Quia licet textus eum, qui modo diſpenſatur, vt retineat, ſupponat habere plura beneficia, non tamen ſupponit illum ea habere ſine diſpenſatione præcedente.

11 Conſideratur etiam hic, quod expreſſum eſt beneficia conceſſa eſſe curata, quia ſi hoc non fuiſſet expreſſum diſpenſatio habendi plura beneficia non fuiſſet valida, ſi illa fuiſſent curata, vt per *Clem. 1. de Præb.*

12 De quocumque autem promoto ſiue ad Epiſco-

piſcopatum, ſiue ad Archiepiſcopatum, ſiue ad quamcumque Prælaturam verificautur regulæ huius textus. Quas etiam habere locum in reſeruationibus, dixerunt Archid. *n.* 2. Domin. *n.* 1. Vnde ſi Papa ſibi reſeruet collationem beneficiorum reſeruatio eo Pontifice mortuo expirat, vel perſeuerat, iuxta exigentiam regularum huius textus. Et idē dicitur de diſpēſationibus, & alijs conceſſionibus, aut gratijs, quæ à Pontificibus cum clauſula *ad beneplacitum* fiunt,

13 Sed quid dicendum, ſi qui promouetur, tunc cum promouetur, habet ad beneficia ſolum ius, quod dicunt ad rem, quia v. g. ad illa nominatus, aut electus fuit? Ex vi conceſſionis, vt poſſit retinere beneficia, poterit ne horum fructus percipere? Non poſſe aſſerunt, & benè Archid. *n.* 10. Domin. *n.* 16. Franc. *n.* 6. Quod deducitur ex illo verbo textus *obtinebas*, & in fin. *quæ canonicè obtines.* ex quo habetur textum debere intelligi de beneficijs iam obtentis, & poſſeſſis: beneficia verò quorum non habetur ius niſi ad rem, non ſunt obtenta, ſed obtinenda.

14 Cum verò textus loquatur de diſpenſatione conditionata vſque ad beneplacitum concedētis, difficultas eſt qualiter accipi debeat dictio *vſque*. Multa enim habent hic Archid. *n.* 1. & Io. Andr. *n.* 1. Dom. *n.* 7. Franc. *n.* 5. de ſignificatione huius dictionis *vſque*, eam aliquando incluſiuè, aliquando excluſiuè ſumi aſſerentes, & plura ex iure exempla ad partem vtramque allegantes. Dicit verò Archid. quod hic ponitur incluſiuè. Sed in cōtrarium eſt, quod in eo puncto, in quo Papa vult diſpenſationem non durare, & illam irritat; illa iam non valet; ſolum ergo valuit in tempore antecedente, non vero in termino temporis, non ergo poteſt accipi incluſiuè, ſed excluſiuè. Barboſa hic *nu.* 4. *& tract. de clauſ.* quāpluribus DD. allegatis ait, quod hæc dictio regulariter ſumitur incluſiuè. Quod verò in dilationibus, ſeu citationibus hæc dictio ſumatur incluſiuè diſputat hic Archid. ſed concludit, quod ſumatur excluſiuè, quod & voluit Gratioſus Vbertus *de citationibus cap.* 10. *num.* 225. *&* 498. Quando tamen Papa citat, ſumi incluſiuè aſſerit idem Archid. & explicat Gratioſus Vbertus *loco citato num.* 554. Sed ſi iudex mandat ſuperſederi, vſque ad talem diem, quod dictio *vſque* ſumatur incluſiuè vult Barboſa *clauſ.* 437. *num.* 5.

15 Veritas eſt, quod dictio iſta ambigua eſt, & quod ex ſubiecta materia, & alijs coniecturis eius ſignificatio colligi debet, quas coniecturas adducunt Card. Mant. de *tac. & ambig. conuent. l.* 4. *tit.* 9. *num.* 10. & Ferrer. *in conſ. Cathalon. gloſs.* 3. *nu.* 82. *cum ſequent.* Hæc regula poteſt aſſignari, vt tūc hæc dictio *vſque* ſumatur incluſiuè, quando terminus eſt de pertinentijs rei, de qua eſt ſermo: neque enim dictio iſta excludere poteſt, quæ per ſe ſunt de pertinentijs rei. Bald. *conſ.* 410. *in princip. l.* 1. Card. Tuſcus *lit. D. concluſ.* 291. *num.* 19. Barboſa vbi ſupra *nu.* 13. Et ſic datur regula oppoſita, vt excludat non pertinentia ad rem intrinſecè, & per ſe, ſe quæ rei accidunt, & poſſunt ei adeſſe, & abeſſe. Sicut etiam ſi terminus ſit contra legem, vel contineat aliam abſurditatem excluditur per dictionem *vſque*, vt per text. *in l.* 3. *in princip. & §.* 5. *ff. de vſur.* Menoch. *de arb. l.* 1. *qu.* 80. *num.* 92. Et eadem ratione incluſiuè debet accipi, ſi aliter ſequeretur abſurdum.

16 *Sua.* Hæc dictio perſonalis eſt, & perſonam refert. Gloſſ. Anch. *num.* 11. Dom. *num.* 12. Franc. *num.* 7. Barboſ. *num.* 8. Et ideo clauſula *ad ſuæ voluntatis beneplacitum* ſignificat beneplacitum perſonæ concedentis.

17 Diſcrimen autem primo eſt inter has clauſulas, *ad beneplacitum & voluntatem*, & *ad beneplacitum*; quod prima importet libertatem, & dominium liberum, ſecundo arbitrium boni viri. Menoch. *lib.* 1. *qu.* 8. *num.* 10. Mart. *part.* 2. *clauſ.* 1. *num.* 15. Barboſ. *clauſ.* 3. *num* 8. Non tamen idem ſunt *ad voluntatis beneplacitum*, & *ad beneplacitum, & voluntatem*. Nam imo *ad voluntatis beneplacitum* idem eſt, quod *ad beneplacitum*, quia ſolius voluntatis eſt beneplacitū, ſed & benè aduertit Anch. *num.* 2. quod verbum *volo* latius patet, quam verbū *placet*. Quia ſub illius ſignificatione, & licitum, & iniquum poteſt comprehendi, ſed verbum *placet* importat arbitrium boni viri, & ideo hoc idem importat voluntatis beneplacitum. Videri poſſunt, quæ de his ſcripſi *de ſtatibus, & off. hom. tom.* 5. *qu.* 187. *a.* 1. *n.* 314. *&* 315. *pag.* 73.

18 Valde etiam diſtinguuntur hæ clauſulæ *ad voluntatis beneplacitum*, & *donec reuocauero*, vel *reuocauerit*, ſeu *quoudſq; reuocauero* vel *reuocauerit*. Quia ad hoc vt ceſſet conceſſum *ad beneplacitum* ſufficit, quod ceſſet voluntas, ſed ad hoc vt expiret conceſſum *donec reuocauero*, ſequitur contraria voluntas, et quidem efficax, & in actum reuocationis extenſa,

19 Hinc eſt quod ex hoc DD. regulam textus limitant, & dicunt, quod gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ concedentis per eius mortem expirat, quia per mortem voluntas, & beneplacitum ceſſat, cuius ratio redditur, quia ceſſat ſuppoſitum, ſeu homo; anima enim homo non eſt, ſed pars hominis; quare ceſſante homine ceſſat hominis voluntas; & ideo extincta voluntate expirat gratia ad voluntatis beneplacitum conceſſa. Sed ſi dicatur *donec reuocauero* in vi huius clauſulæ gratia morte concedētis non expirat Io. And. *in princip* Anchar. *num.* 6. Franc. *num.* 10. & ex Bartol. reddūt rationē Anch. & Dom *num.* 16. & Francus *num.* 9. quia in hoc ſecundo caſu ad hoc vt gratia ceſſet, requiritur actus poſitiuus, qui non eſt ex eo quod concedēs moritur. Eandem verò eſſe rationem aſſerūt de hac alia clauſula, *donec duxerim, vel duxerimus, aliter prouidendum*. Et addunt Io. Andr. & Franc. idem eſſe dicendum, ſi poneretur clauſula, *donec intrauerit Italiam*, vel *aliud ſimile*, quia ſi ante ingreſſum in Italiam concedens moriatur, non expirat gratia conceſſa, ſed gratia eſt perpetua, ex quo ille non poteſt amplius Italiam ingredi.

20 Et quidem veriſſimum eſt, quod gratia conceſſa ſub clauſula exprimēte expreſsā voluntatem, & diſpoſitionem in contrarium, non expiret morte concedentis, vt ſi Papa dicat, *concedimus, &c. donec reuocauerimus*, vel *quoaduſq; aliter in contrarium duxerimus diſponēdum*, vel alio ſimili modo. Et quidem, quod ſi res non ſit integra gratia ſub ſimili clauſula conceſſa non expiret, determinatur expreſsè *in cap. ſi Deleg. infr. de off. delegat.* Sed & abſolutè vrget ratio illa, qua vtitur Io. Andr. quia nimirum cum Gregor. X. in Concil. Lugdunen. de Religionibus Eremitarum S. Auguſt. & Carmeli diſpoſuiſſet ſub hac forma, quam refert Gloſſ. *inf. de Relig. domibus §. ſanè, v. in ſolido*, ni-

mi-

Digitized by Google

mitum. *Cæterum Eremitarum S. Auguſtini, & Carmelitarum Ordines, quorum conſtitutio dictum generale Concilium præceſſit in ſuo ſtatu volumus permanere, donec de ipſis fuerit ordinatum: intendimus ſiquidem, &c.* Si enim conceſſio facta ſub conditione *donec aliter fuerit ordinatum*, vel *ordinauerimus*, expiraret morte concedentis; ſequeretur quod dicti Ordines morte Greg. expiraſſent, quodquidẽ nullus admittet.

21 Nihilominus difficile eſt reperire differentiam inter iſtas clauſulas, *donec voluerimus*, quæ eſt idem, quod *ad beneplacitum noſtrum*, & *donec reuocauerimus*, vel *aliud ordinauerimus, aut diſpoſuerimus*. Quod enim dicitur, quod gratia ſub priori clauſula *ad beneplacitum* ceſſat per mortem, quia per mortem ceſſat voluntas, non videtur ſatisfacere, quia & per mortem ceſſat reuocatio, ſeu ordinatio. Et vtrobique ſimul ceſſat, & poteſtas volẽdi, & poteſtas reuocandi. Et præterea eſt difficile hoc dictum, quod ad hoc vt expiret gratia conceſſa ſufficit, quod ceſſet voluntas. Per ſolam enim ceſſationẽ actus volẽdi non ceſſat gratia conceſſa; aliter illa ſtatim, ac fuiſſet cõceſſa ſtatim expiraret Papa aliud cogitante, & ſic ceſſante à voluntate illius gratiæ; cum voluntas non ſit ibi non conſiderata. Et ſi dicatur, quod voluntas non reuocata cenſetur durare moraliter, & ſic voluntas concedentis gratiam, per quam vult, vt gratia duret, ſi non ſit reuocata, durat vſque ad mortem, Sed in morte ceſſat. Contra obijcitur primo, quod ſupponitur, quod ad hoc vt gratia duret, ſit neceſſe, quod duret voluntas concedentis, quaſi gratia in ſuo conſeruari dependeat ab actuali voluntate concedentis, & ab eius perſeuerantia, quod non eſt neceſſarium. Semel enim donatum etiam ſub conditione eſt donatarij, niſi reuocetur. Secundo etiam ſupponitur, quod voluntas moraliter non duret poſt mortem, cuius oppoſitum colligitur ex *cap. Qualis, 25. diſt. & ex cap. Maiores, de Baptiſmo*, vt aduertit etiam Gloſſ. hic *in v. expirat*. Vnde ergo eſt, quod gratia conceſſa cum clauſula *donec voluerimus*, ceſſat per mortem, non verò ceſſat gratia conceſſa ſub clauſula *donec reuocauerimus*, vel *donec aliter ordinauerimus*?

22 Gloſſ. iuxta *in cap. Si delegatus, in v. Morte de off. deleg.* in ſecunda reſponſione admittit, quod ſit eadem ratio de vtraque clauſula, & quod nec gratia cõceſſa ad beneplacitum ſemper expiret morte concedentis, & ad hunc textum reſpondet, quod decernit in materia odioſa, non verò in fauorabili; quia ſicut ambitioſum, vt dicitur in hoc textu, ſic odioſum eſt velle plura beneficia retinere. Et ſic ſecundum Gloſſam ibi, ſolùm in materia odioſa conceſſio ſub clauſula *ad beneplacitum* expirat morte concedentis. Et hoc idem voluit Calder. *conſ.* 3. & non reprobat Domin. hic *n*. 13. & 14.

23 Et poteſt hoc confirmari, quia quod gratia conceſſa à ſuperiore ad beneplacitum expiret morte concedentis, non eſt ex natura rei; quia gratia in ſui exiſtentia, & perſeuerantia non pendet à voluntate concedentis, niſi quia poteſt reuocari, non quia debeat in ſuo eſſe durare. Per mortem verò hæc voluntas reuocandi non adeſt. Nec per hoc gratia fit irreuocabilis, quia poterit reuocari per ſuperiorem. Ideo Io. Calder. *conſ.* 3. quem hic ſequitur Probus *ad Monach. num.* 1. dixit, quod effectus huius clauſulæ eſt, quod gratia poteſt reuocari per ſucceſſorem, quod alias non potuiſſet, ſtante regula *decet, de reg. iur.*

24 Hoc magis cõfirmatur, & in priori demonſtratur. Nam conceſſio quæ eſt ex poteſtate iuriſdictionis Papæ, & imo non eſt ab illo, niſi vt à Pontifice operante per poteſtatem à Chriſto habitam, non eſt, nec eſſe poteſt merè perſonalis, nec dependet, nec dependere poteſt à beneplacito merè perſonali illius indiuidui, quod eſt mortale, vt eſt illius indiuidui mortalis beneplacitum, ſed eſt ab illa perſona vt eſt publica, & vt operante per poteſtatem publicam, & ex voluntate eius, cuius eſt publicum inſpicere, & cuſtodire; igitur talis conceſſio eſt ex perſona, vt immortali fictione iuris, & indefectibili, quæ licet intereat in eſſe phyſico; manet in poteſtate, per quam agit, & in fine, per quem agit, & in ſuo ſucceſſore perſeuerat; igitur ex natura rei talis conceſſio habet, vt duret per poteſtatem, à qua eſt per finem propter quem eſt, donec per eamdem poteſtatem reuocetur.

25 Solùm igitur ex iure poſitiuo eſt, quod cõceſſio Papæ ad beneplacitum expiret morte Papæ. Hoc verò ſtante, iam ratio dictat, vt hæc regula verè data in materia odioſa non extendatur ad fauorabilia, quæ non ſunt contra legem aliquam, vel ſunt valdè honeſta, & inter fauores numeranda.

26 Nihilominus dicendum eſt etiam, quod non eſt eadem ratio, nec idem ſignificatum illius clauſulæ *ad beneplacitum*, ſiue *quoadusque voluerimus*, & iſtius *donec reuocauerimus*, ſiue *quouſque aliud per nos fuerit ordinatum*. Nam primo per hãc vltimam clauſulam, *& ſimiles*, ſpeciali expreſſione ſignificatur id, quod eſt proprius actus officij. & quod eſt dignitatis, & tranſiturũ propterea in ſucceſſorem, nimirum ordinare, & diſponere circa id, quod melius fuerit iudicatum; & ideo ſub illa clauſula conceſſio non expirat, ſed tranſit ſub diſpoſitione ſucceſſoris.

27 Sed ſecundo diſcrimen eſt, quia voluntas ad perſeuerantiam gratiæ conceſſæ poteſt eſſe neceſſaria dupliciter, vel ſcilicet, vt illam conſeruat, vel vt illam non deſtruat. Cauſa verò neceſſaria in conſeruando deſtruit ſi ceſſet, ſed cauſa à qua effectus non dependet in conſeruari, non deſtruit ſi ceſſet eſſe, imo ceſſando eſſe magis conſeruat, & reddit effectum perpetuum, quia non poteſt amplius illum deſtruere. Clauſula *ad beneplacitum*, vel *donec voluero*, importare poteſt voluntatem cõcedentis, vt neceſſariam in conſeruando, vt ſit ſenſus donec voluntate mea conceſſionem in ſuo vigore conſeruabo; ideo ad hoc vt conceſſio iſta ad beneplacitum duret, neceſſe eſt, vt voluntas non ceſſet, quia ceſſante cauſa conſeruante, ceſſat effectus.

*28 Sed clauſula *donec reuocauero*, importat voluntatem non vt conſeruantem, ſed vt deſtruentẽ, & vt à qua conceſſio dependeat ſolum in deſtrui per poſitiuum influxum reuocationis, & ideo ſi voluntas extinguitur magis conceſſio firmatur potiùs, quia iam non poteſt deſtrui à voluntate mortui, ſed ſolum à voluntate ſucceſſoris.

29 Sed certè clauſula *ad beneplacitum*, ex natura rei, & ſpectata ſola ſignificatione ſua, licet poſſit habere ſenſum illum, vt importet ſub conditio-

ne

na voluntatem, vt poſitiuo morali influxu conſeruantem conceſſionem, tamen illum non importat neceſſario. Nam donec voluero benè poteſt habere ſenſum, ac ſi dicatur, niſi reuocauero voluntate mea. Et ideo clauſula eſt ambigua, & benè contingere poteſt, quod de mente concedentis habeat ſenſum ſecundum, ſcilicet donec voluero gratiam non durare, qui etiam ſpectata connaturali ſignificatione eſt planior. Et tunc conceſſio ſub clauſula *ad beneplacitum*, non expirat morte concedentis, quia clauſula tunc eſt eadem, quod iſta *donec reuocauero*. Et hunc ſenſum habet extra materiam gratiæ, vt probaui *loco citato num.* 31. *pag.* 73. Quamobrem quod Pontifex decreuerit clauſulam hanc *ad beneplacitum* intelligi debere in priori ſenſu fuit hoc ex lege poſitiua, & in materia habendi plura beneficia ſimul, quæ eſt verè odioſiſſima, & ſummè reſtringenda.

30 Per mortem verò extingui dicitur voluntas, cum ipſa ſit natura ſua immortalis; quia extinguitur quantum ad operationes viæ, cum iam anima ſit in termino, & in alio ſtatu, & ceſſat in mortuo iuriſdictio, vnde anima ſeparata licet viuens non poteſt ea, quæ ſunt iuriſdictionis ſua voluntate perficere.

31 Conceſſio etiam retentionis beneficiorum, ita dicitur expirare, vt eo ipſo in puncto mortis Papæ concedentis illa dicantur vacare. Aduertit tamen Anchar. *n.* 5. ex Innocent. quod in Eccleſia non numerata, quia in ea non eſt certus numerus Canonicorum, per mortem Canonici, Canonicatus non dicitur vacare, ſed deſinere. Vnde non valent literæ impetratæ ſuper illo Canonicatu, quaſi vacet, quia non vacat, ſed deſinit. Arbitratur verò Franc. *nu.* 10. quod regula iſta, ſcilicet, quod cõceſſum ad beneplacitum per mortem concedentis expirat, ſit vera in omnibus caſibus tam fauorabilibus, quam odioſis. Sed Gloſſ. hic ſibi multos textus obijciens, & præcipuè *cap. Maiores de Baptiſmo*, ex quo habetur, quod voluntas Papæ durat, niſi mutata probetur, *& l. ambiguitatem, C. de vſufructu*. Reſpondet ad primum, quod id eſt verum in ijs, quæ ad ſalutem animæ reſpiciunt; & potuiſſet addere, quod per obitum voluntas non mutatur, ſed ceſſat in ijs, quæ ſunt iuriſdictionis, & fori huiuſmodi.

32 Ad ſecundum verò reſpondet primo, quod lex illa eſt fauor, qui ampliandus eſt, hic odium, quod eſt reſtringendum. Vnde mens Gloſſ. etiam hic eſt, vt dici poſſit regulam hanc non verificari, niſi in odioſis. Addit tamen Gloſſ. verius dici poſſe, non militare vim dictæ legis, quia redire ad ſanam mentem, vel non redire, non erat in poteſtate morientis fatui, ſed reuocare, vel non reuocare gratiam eſt in poteſtate morientis. Sed hęc ſecunda Gloſſ. reſponſio, quam veriorem dicit, verè non ſoluit. Nam conditio, de qua lex illa loquitur non eſt ſolus furor, ſed quicumque alius euentus contingens, & incertus, & mens eius eſt, quod ſi teſtator relinquat alicui vſumfructum quoadusque filius in furore permanſerit, vel in alijs ſimilibus caſibus, in quibus euentus incertus ſit, ſi contingat filium mori durante furore, vel alio contingenti euentu, vſusfructus duret poſt mortem filij ad vitam eius, cui fuit conceſſus. Et redit rationem, quia cum poſſibile fuerit furorem, vel alium euentum, ſub cuius conditione relictus fuit vſusfructus extendi vſque ad mortem vſufructuarij humaniſſimum eſt non obſtante filij morte vſumfructum durare, & ad vitam vſufructuarij extendi. Ita dum quis concedit aliquid alicui ad beneplacitũ, quia poſſibile eſt beneplacitum concedentis extendi ad vitam eius cui facta eſt conceſſio, rationabile eſt etiam conceſſionem extendi, & quod morte beneplacitum non dicatur extingui. Ex quo ſemper magis manet probatum, quod ſpectata natura rei, & verborum ſignificatione, conceſſum ad beneplacitum potius dici debet durare poſt mortẽ, & quod diſpoſitio iſtius textus eſt ſpecialis lex poſitiua iuxta regulas legis potius reſtringenda ad materiam odioſam pluralitatis beneficiorum, de qua loquitur.

33 Sed in ſecunda regula textus aſſeritur, quod conceſſum ad beneplacitum Apoſtolicæ Sedis per mortẽ Papæ concedentis non expirat. *c. Liberti* 12. *qu.* 2. Et ratio huius in textu redditur, quia ſedes ipſa non moritur, & ſic datur diſcrimen inter perſonam Papæ, & Papæ dignitatem, quod perſona moritur, nec renaſcitur, ſed dignitas non moritur. Et licet mortuo Papa nullus ſit in Eccleſia, qui Papalem iuriſdictionem poſſit exercere. *Clem. Ne Romani, de elect.* Remanet tamen iuriſdictio illa in iure Eccleſiæ, vt Pontifex velut ſol iterum per electionem oriatur. Et ideo dignitas Papalis occidit quaſi veluti ſol moriente perſona Papæ, ſed ſimul oritur nouo Pontifice electo, manente ſemper in Eccleſia iure habendi Pontificem, & Pontificiam poteſtatem. Et propterea dignitas Papalis dicitur immortalis. Gloſſ. Io. Monac. *n.* 2. Archid. *num.* 2. Io. Andr. Dom. *n.* 3. *&* 10. Franc. *n.* 6.

34 Eſt verò hic conſiderandum, quando beneplacitum cenſendum ſit eſſe non perſonæ Papæ, ſed Sedis Apoſtolicæ. Eſt autem certum, quod vbi dicitur ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ eſt ſermo de beneplacito dignitatis, ſeu Apoſtolicæ Sedis, ſicut eſt certum, quod vbi dicitur ad beneplacitum noſtrum, eſt ſermo de beneplacito perſonali.

35 Sed ſi dicatur ad beneplacitũ Romani Pontificis quidã exiſtimãt intelligi de beneplacito perſonali. Et eorum ratio eſt, quia aliter nimis reſtringeretur prima regula huius textus. Et quia dicere, quod in eo caſu fuit poſitum nomen proprium Papæ eſt velle diuinare, quod fugiendum eſt ſecũdum Gloſſ. *in l. Filium, quem habentem, C. Fam. herc.* Et ita ſentiunt Gloſſ. *in v. Sua.* Anch. *num.* 2. Franc. *num* 7. Barb. *num.* 9.

36 Sed certè oppoſitum eſt dicendum. Nam pluſquam euidens eſt, quod nomen Romanus Põtifex non ſignificat Innocentium, vel Paulum, vel Alexandrum, vel quamcumque aliam perſonam determinatè, & quod etiam quatenus eſt concretum, & ex modo ſignificandi importat ſuppoſitũ; non ſignificat, niſi habentem Pontificiam dignitatem, quod de ſe eſt commune tam viuenti Pontifici, quam præteritis, & futuris, igitur negari nõ poteſt, quod non ſit nomen dignitatis licet ſit concretum, non abſtractum. Vnde conceſſum ſub beneplacito Romani Pontificis non expirat per mortem eius, qui eſt Pontifex, vt ex Lap. ſentit Dom. *n.* 12. *&* 16. Nec obſtat textus iſte, ſed fauet. Nam in prima parte dicit ceſſare gratiam conceſſam *ad beneplacitum ſuæ voluntatis*, non dicit *ad beneplacitum Summi Pontificis*, ſed ad *beneplacitum ſuæ voluntatis*, dictio verò *ſua* eſt perſonalis, ſicut, & hu-

Digitized by Google

huiuſmodi aliæ meum, tuum. Anchar. *nu.*4. Dom. *num.* 12. Franc *nu.*7. Nec per hoc diuinamus, quod in hoc caſu Pontifex appoſuerit proprium nomẽ, ſed demonſtramus, quod appoſuerit dictionem, quæ reſpondet dictioni *ſuæ*, quæ eſt dictio *mea*, vel in Papa, noſtræ, vt dixerit *ad beneplacitum noſtræ voluntatis*, vel *ad beneplacitum noſtrum*, quod eſt eſſe ad beneplacitum ſuæ voluntatis. Nec per hoc nimis reſtringitur prima pars, ſed explicatur iuxta ſuos terminos, & eorum ſignificationem. Idem verò eſt, ſi dicatur ad beneplacitum Papæ, quia idem ſignificant modo ex vſu Papa, & Romanus Pontifex.

37 Sed quid ſi clauſula exprimat ſimul perſonam, & dignitatem? Domin. *nu.* 16. variè diſtinguit. Nam vel vtraque exprimitur alternatiuè, vt dicendo ad beneplacitum noſtrum, vel Sedis Apoſtolicæ, & tunc ex Guil. de Monte Land. dicit gratiam expirare morte, quia in alternatiuis ſufficit vnam partem accipere. *cap. in Alternatiuis, inf. de reg. iur.* Vel expreſſio ſit copulatiuè, & tunc ſi materia, de qua eſt ſermo, conſueuit tranſire ad ſucceſſorem, vt in officio Pœnitentiarij maioris, gratia non expirat, ſed tunc Papa potius reſpexiſſe videtur nomen dignitatis. Si verò ſimus in materia, quæ non ſolet tranſire in ſucceſſorem, vel eſt indifferens, & tunc ſi gratia facta eſt motu proprio, durat poſt mortem, quia debet fieri interpretatio in fauorem eius, cui conceſſa eſt gratia. Si verò nõ ſit facta motu proprio attendi debet ordo ſcripturæ. Franc. refert aliorum opiniones, & nihil definit. Sanchez *l.8. de matrim. d.* 28. *num.* 60, ait ſibi magis placere opinionem Dominici. Barboſ. alios refert *clauſ.* 3. *num.* 6. Apud quem & Domin. Imola voluit, vt attendatur ordo ſcripturæ, & quod eorum præcedit. Sed abſolutè cum Io. Andr. *nu.* 16. *in fin.* dicendum eſt in hoc caſu gratiam durare, & ratio eſt, nedum quia, vt habet Hoſtienſ. *cap.* 1. *Quoniam.* Abbas *de off. delegat.* apud Domin. Dignitas eſt nobilior, & vt talis præferri debet, & attendi, trahit enim ad ſe perſonam; ſed quia ad hoc, vt gratia non expiret, ſufficit, quod in ſui perſeuerantia non dependeat à ſola perſonali voluntate Papæ morituri. Nam effectus, qui ex pluribus cauſis conſeruari poteſt, ad hoc vt duret, ſufficit, quod eius duratio non pendeat neceſſario ab illa ſola cauſa, quæ deficere poteſt, quia ſi ab illa ſola non pendet, ea ceſſante, & manente alia non eſt vnde effectus ceſſet, cum influxus cauſæ manentis duret. Sic ad hoc, vt gratia nõ ceſſet per mortẽ Põtificis, ſufficit, quod ex ſola Pontificis perſonali volũtate non dependeat in conſeruari. Ex quo verò ſimul iunguntur, ſiue alternatiuè, ſiue copulatiuè beneplacitum perſonæ Pontificis, & dignitatis, & decernitur, quod gratia duret etiam ad beneplacitum Sedis, iam gratia in ſuo durare non pendet ex ſola perſonali voluntate concedentis, ſed etiam ex voluntate Sedis, quæ durat, & cenſetur influere in gratiam, vt etiam mortuo Papa duret, niſi gratiam reuocet.

38 Aduertit quoque Anchar. *n* 4. quod nomẽ mutatum in aſſũptione ad Pontificatum eſt perſonale, & ſic ſi aliquis conceſſiſſet alicui aliquid duraturum ad beneplacitum Innocentij Decimi, vel ſi quis appellaſſet ad Innocentium Decimum, eo mortuo ceſſaret gratia, & appellatio amplius non haberet locum. Sed neque hoc approbatur quantum ad primam partem. Imo dicitur, quod quando concedens gratiam illam concedit ad beneplacitum alterius, ſeruandum ſit diſpoſitum *in l. Ambiguitatem, C. de vſufructu*, vt ſi gratia non fuerit reuocata per illum tertium ante illius mortem, ex vi mortis illius non cenſeatur reuocata, ſed intelligatur durare ad vitam illius, cui fuit cõceſſa, quia ſic potuit durare, & non patitur æquitas, vt ideo non cenſeatur durare, quia mortuus eſt ille, qui ſi potuit illam reuocare, potuit etiam non reuocare, ſed illam confirmare. Et ſic in eo caſu beneplacitum debet explicari per clauſulam *niſi gratia fuerit reuocata*.

39 Quantum etiam ad ſecundam partem de appellatione contrarium tenet Dom. *nu.* 12. allegãs Rotam *concl.* 44. addens quod ad hoc facit, quod notat Lap. dicẽs, quod potius debemus cõſiderare materiã, in qua profertur nomẽ Papæ, vt videatur an reſpiciat dignitatẽ, vel perſonam, & facit text. & Gloſſ. *in cap. Dilecti. de foro compet.* vbi diſpoſitio facta ſub nomine proprio tranſit ad ſucceſſorem, quando materia eſt prorogabilis tantum dignitati. Sed ego addo, quod appellatio non poteſt fieri ad perſonam, vt eſt talis perſona morti ſubiecta, ſed vt eſt iudex ſuperior, & propterea ratione dignitatis, quam primo, & formaliter conſiderat, qui appellat. Et ideo niſi appellans expreſsè limitet ſe ad perſonam, cenſendus eſt primò inſpicere dignitatem *Papæ* dum appellat, licet nominet proprio nomine Papam, & Papatus non faciat mentionem.

40 Sed videndum reſtat, an regula iſta, quæ eſt veriſſima in Papa, ſit vniuerſaliter vera, vt conceſſum à dignitate non expiret morte cõcedentis. Diſtinguit autem quæſt. Anch. *n.* 6. vel ex parte diſponentis, vel ex parte eius pro quo diſponitur. In hoc ſecundo ſenſu quæſtio eſt, an conceſſum alicui ratione dignitatis tranſeat in ſucceſſorem. Sed quia hæc non eſt noſtra quæſtio, & caſus in hoc ſenſu decernitur *in cap. Quoniam*. Abbas, *ſupr. de off. Deleg.* vbi in ſenſu affirmatiuo quæſtio decernitur ibi videri poſſunt, quæ ad eius intelligẽtiam faciunt. In primo verò ſenſu loquendo ex parte diſponentis, an vniuerſaliter ſit verum, quod conceſſum ſub beneplacito dignitatis non ceſſet morte concedentis, ſed duret, niſi reuocetur à Succeſſore; dicitur quod in gratioſis vniuerſaliſſimè verum eſt, quod gratia conceſſa ad beneplacitum dignitatis non expirat morte concedentis, ſed eſt perpetua, niſi reuocetur à ſucceſſore, vt tenent cõmuniter Gloſſ. hic, ad *v. Apoſtolicæ Sedis*, & alij interpretes omnes. Hoc tamen limitat Francus *n.* 13. vt intelligatur de dignitate immortali; quia ideo non ceſſat gratia, quia dignitas non extinguitur mortua perſona. Sed vbi dignitas extinguitur, vt extinguitur dignitas Legati, vel officium delegati; conceſſum à legato ad beneplacitũ morte eius, vel terminatione officij expirat, quia dignitas extinguitur. Conceſſum tamen ſimpliciter à Legato, vel Vicario durat, quia gratia ſimpliciter conceſſa durat, niſi reuocetur. Hæc tamen limitatio intelligi debet iuxta dicẽda paulo inferius.

41 Quid verò dicendum ſit in commiſſionibus, & præceptis, alibi tractandum eſt. Videri poteſt Anchar. hic *n.* 6. Hoc quoque conſiderandum quod in ſententijs licet pœnalibus locum habent huiuſmodi duæ regulæ. Vt ſi v. g. iudex damnet reum in exilium ad ſui beneplacitũ, vel cum clau-

ſula

Digitized by Google

ſula *donec voluero*, morte iudicis ceſſet exilium. Sumus enim in odioſis, & ceſſante voluntate, ceſſat pœna ſub conditione voluntaris lata. Anchar. *nu.* 6. Sed ſi è contra iudex dicat eſto in exilium donec reuocauero, exilium non ceſſat ex iudicis morte, ſed Succeſſoris erit decernere, vt vult Anchar. *d. num.* 6.

42 Sed & videndũ, an ſit eadem ratio de morte, & de ceſſatione officij, vel ex impedimẽto naturali, puta furoris, vel ex impedimento morali, puta excommunicationis, vel ex temporalitate officij, vt quia officium non durat, niſi ad triennium. Quantum ad ſecundam regulam non eſt diſcrimẽ, vbi tamẽ dignitas durat; quia vbi dignitas non moritur conceſſũ ad beneplacitũ non poteſt morte naturali, vel ciuili ceſſare, non ceſſante dignitate.

43 Hoc tamen non procedit eodem modo in prima regula. Nam vbi officium ceſſat omnino in tali perſona concedente, eadem videtur ratio mortis ciuilis, & naturalis, quia perinde eſt, ac perſona illa eſſet mortua, in ordine ad ea, quæ ſpectant ad officium, quando iam perſona officium terminauit, vel per ceſſationẽ, vel quia officium eſt temporale. Et ideo conceſſum ad beneplacitum perſonæ ceſſare videtur perſona, ſic ciuiliter moriente omnino. Et ita tenet Franc. *n.* 11. & apud eũ Bald.

44 Sed oppoſitum voluit Caldet. *conſ.* 3. Et ad iſtum textum reſpondet, quod loquitur in odioſis. Sed & Domin. *n.* 13. ait textum poſſe interpretari, vt loquatur ſolùm de morte naturali. Etenim nec mors ciuilis æquiparatur naturali, niſi in caſibus expreſſis, vt not. *cap. ſequent.* Et interrogantibus quid ergo operantur illa verba *ad beneplacitum?* Reſpondebitur, quod gratia poteſt reuocari à Succeſſore, quod non potuiſſet aliter fieri ſtante *regul. Decet infr. de reg. iuris.* Quamobrem ſi Rector Prouinciæ inſtitutus à Papa ſubſtituat aliquem ad ſui beneplacitum finito officio Rectoratus, adhuc ſubſtituti officium durat. Et à ſimili ſi Rector Prouinciæ habeat ſpecialiter in mandatis à Papa, vt poſſit ſubſtituere vnum in officio Theſaurariæ, & ipsũ ſubſtituit donec illum reuocaret, mortuo Rectore, ille poſſet exercere officium. Quia videtur ſubſtitutus à Papa, & ſic non obſtat hic textus, quia non eſt mortuus, qui principaliter ſubſtituit, & cuius vices principaliter ipſe gerit. Et ita de mente Federic. de Senis *conſ.* 257. *alias* 252. ſentit Dom. *num.* 14.

45 Mihi diſtinguendum videtur, quia eorum, quæ conceduntur, quædam ſunt, quæ in conſeruatione dependent à vita, vel naturali, vel morali inſtituentis, ſicuti ſunt delegati, vt Vicarius Epiſcopi, cuius officium morte Epiſcopi expirat, vt praxis probat, & aduertit Dom. *inf. cap.* 5. *num.* 6. *de off. Vicarij.* Imo Epiſcopo exiſtente excommunicato ſuſpenditur iuriſdictio Vicarij, vt per DD. quos cumularat Barboſ. *d. cap.* 1. *num.* 10. Et in iſtis quia exiſtentia iuriſdictionis, aut rei conceſſæ dependet in ſui duratione à perſeuerantia vitę, vel naturalis, vel ciuilis ipſius concedentis; ita quod huiuſmodi etiam ſi ſint conceſſa ſimpliciter mortuo, vel amoto ab officio concedente expirant, multo magis ceſſant per mortem prælatam, ſi ſint conceſſa ad beneplacitum. Quamobrem ſi ſubſtituti, de quibus citati DD. loquuntur ſunt de horũ genere, quorum vita à vita concedentis dependet, certum eſt, quod Rectoribus inſtituentibus mortuis, vel amotis ab officio, expirat illorum ſubſtitutorum officium, illis conceſſum ad beneplacitum inſtituentis.

46 Sed loquendo de illis rebus, quas ſuperiores officiales poſſunt concedere, vt duraturas independenter à vita concedentis, ſi concedantur ſimpliciter, tunc in ſententia totũ, qui dicunt regulã huius textus verificari in ſolis odioſis, an conceſſum ad beneplacitum duret mortuo, vel amoto ab officio concedente, erit res ambigua, & ex circũſtantijs iudicanda. In dubio tamen potius dicendum erit, quod res conceſſæ non expirent, nedum quia ſumus in fauorabilibus, ſed quia in obſcuris minimum eſt accipiendum iuxta regulam *in obſcuris* 31. *inf. de reg. iur.* Et quia de benignitate, & liberalitate concedentis eſt præſumendum, quod intenderit, quod ſibi ſufficiebat, vt conceſſum poſſet reuocare, abſque eo quod voluerit ipſo moriẽte ex hoc ſolo ſimul cum ſua vita liberaliter, & iuſta cauſa donatum expirare, maximè ſi iuſta cauſa duret, & petat gratiam conceſſam durare.

47 Sed in ſententia, quæ vult regulam hanc habere locum etiam in fauorabilibus, longe verius eſt aſſerere, quod hic textus non loquatur de morte ciuili, ſed ſolùm de morte naturali, quia mors ciuilis eſt mors impropriè, & analogicè, & non apparet ratio, propter quam debeamus trahere hãc regulam ad ſenſus analogicos, & improprios. Vnde abſolutè dicendum erit, quod res iſta ambigua ſit, & iuxta arbitrium prudẽtis iudicanda, & quod in dubio ſaltem in fauorabilibus clauſula *ad beneplacitum* potius intelligatur, vt ſit eadem cum iſta *donec reuocauero*, quando Papa inferiores Prælati aliquid ad beneplacitum concedunt.

48 Ex ijs poteſt ferri iudicium de limitatione ſupra *nu.* 40. poſita ex Franc. Videtur enim limitatio omnino admittenda, quia vbi dignitas extinguitur, vt v.g. extinguitur officium Legati extraordinarij, cui nullus ſuccedit in officio terminato, ceſſat omnino & officium, & dignitas, & beneplacitum, & ita ceſſat, quod nec poteſt reuocare amplius, etiam ſi velit. Verum dicendum eſt, quod hoc procedit reſpectu illarum rerum, quarum duratio dependet à vita dignitatis, & officij. Hæ enim ſine dubio ceſſant ceſſante officio, etiam ſi eſſent conceſſæ ſimpliciter. Et reſpectu harum rerum clauſula *ad beneplacitum* reſpicit tempus officij, ſicut, & clauſula *donec reuocauero*, quia aliàs finito officio talium rerum conceſſio expirat, vita officij ceſſante. Sed reſpectu illarum rerum, quæ Legatus, vel ſimilis poteſt concedere ſimpliciter, vt duraturas etiam finito officio, benè poteſt dici, quod nõ ceſſent ceſſante officio, aut dignitate. Nec obſtat iſte textus, qui non loquitur, niſi de conceſſionibus factis à Papa, nec debet extendi ad caſus diuerſos. Et quia in iſtis officialibus, clauſula *ad beneplacitum noſtrum*, & *ad beneplacitum dignitatis*, ferè in idem coincidunt, & omnes etiam iſtæ clauſulæ *donec reuocauero*, vel *aliter fuerit ordinatum*, reſpiciunt ſolùm tempus officij, vt ſit ſenſus, ſi in tempore officij voluero reuocare, vel aliter ordinare, vnde ſi tempore officij non reuocet, ſignum forſan eſt, quod non vult reuocare, & cõceſſum ſub conditione tranſit in conceſſum ſimpliciter non poſita conditione, quando erat ponenda. Et ſic etiam in hoc caſu res eſt ambigua, & iudi-

dicanda

Digitized by Google

dicanda iuxta prædicta.

49 At verò quid dicendum de alio genere mortis, per quod habens officium nec omnino ciuiliter moritur, ſed impeditur, vel naturaliter, vt per fatuitatem, vel moraliter, vt per excommunicationem; ſicut nec officium omnino ceſſat, ſed remanet in habitu, & taliter, quod ceſſante impedimento redit etiam vſus iuriſdictionis: ita neque hæc imperfecta mors æquiparatur morti naturali in hoc, ſed in gratia ad beneplacitum talis dignitatis conceſſa, non obſtante furore, vel excommunicatione, aut alio ſimili impedimento concedentis durat. Quamuis in aliquibus caſibus, vt dictum eſt ſupra de Vicario Epiſcopi, gratia conceſſa etiam abſolutè ſuſpendatur.

50 Notandum quoque eſt ex fine huius textus, quod odioſa reſtringi debent. Plurium verò beneficiorum cōceſſio eſt odioſa, quia ſapit ambitione ea velle.

51 Item notandum, quod Papa per conceſſionem retentionis beneficiorum non intendit concedere iniuſtè, aut nulliter, aut ſimoniacè obtenta. Ex quo habetur regula, quod generalis conceſſio, vel confirmatio, aut diſpenſatio non ſe extendit ad illicitè obtenta. Gloſſ. Anchar. *num.* 6. Domin. *nu.* 6. Franc. *nu.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Occaſio condendi huius decretalem.*
2 *Duæ regulæ Textus.*
3 *Legatus non poteſt committere cuicumque, vt beneficiorum reſignatione acceptata ea conferat.*
4 *Dictio alteri intelligitur ſiue expreſſo, ſiue non expreſſo.*
5 *Conferre, & aſſignare differunt.*
6 *In reſcriptis ad beneficia ſtrictiſsima fit interpretatio.*
Non expreſſum eſt omiſſum.
7 *Qualiter hoc ſit verum.*
8 *Beneficium ab alio poſſeſſum non confertur alteri, niſi ille renunciet.*
Renunciatio non valet, niſi acceptata.
9 *Mortuus dici poteſt abeſſe, non verò renunciaſſe.*
10 *Vacatio per reſignationem, & per mortem differunt.*
11 *Clauſula* dum non vacent *per mortem vtilis,*
12 *Intentio præfertur verbis, ſi de illa conſtat.*
13 *Intentio Papæ poteſt probari per teſtes.*
14 *Clauſula* ſiue quocumque modo vacantia *exprimit intentionem Papæ.*
15 *Impetrans ſecundo, præfertur primo, in caſu huius textus.*
16 *Vacationem per mortem, & per reſignationem in aliquo æquiparantur.*
17 *Mors ciuilis aliquando æquiparatur naturali.*
Falſitas expreſsionis temporis vitiat reſcriptum.
18 *Regula qui prior eſt in tempore, &c. explicatur.*

Cap. Suſceptum 6. de Reſcript.

1 HAnc decretalem emanaſſe ad declarationem eorum, quæ habet Hoſt. *ſupra cap. Ex parte.* 1. de off. *Deleg.* aduertit Gloſſ.

2 Duas autem partes, ſeu regulas continet: Prima eſt, quod ſuſceptum ab Apoſtolica Sede mandatum de conferendo alicui beneficio, reſignatione eius ab eo, qui illud poſſidet acceptata, non poteſt adimpleri, ſi beneficiatus prius moriatur, quam reſignet, cum beneficium vacauerit per mortem, nō verò per reſignationem. Niſi tamen aliud de intētione expreſſa Pontificis mandantis appareat. Secunda regula eſt. Si duo impetrent beneficium, vnus ſcilicet illorum primus per mortem, & alius ſecundus per ceſſionem, & beneficium verè vacauit per ceſſionem, hic ſecundus debet primo præferri.

3 Primam verò regulam procedere putat Gloſſa etiam ſi mandatum ſit ſuſceptum à Legato id ex ſpeciali commiſsione Papæ ordinante. Nam alias nec Legatus ipſe poteſt cuicumque concedere, vt ab his, qui beneficia infra legationem eius habentes, ea in illius manibus voluerint liberè reſignare, eorum reſignatione recepta, illa valeat idoneis conferre perſonis *cap. Deliberatione, §. prohibemus inf. de off. leg.* Et ſic licet Legatus poſsit beneficij reſignationem recipere, & poſtea illud beneficiū vacans conferre, hanc tamen commiſsionem non poteſt facere, vt notat Gloſs. ibi *in v. cuicumque.*

4 Poteſt autem facere Pontifex, & dum datur mandatum de acceptanda renunciatione beneficij, & conferendo, illud alteri, non intereſt, an ille alter ſit expreſſus, vel non expreſſus, vt Gloſs. habet, quamuis interdum inter illos ſit differentia, *cap. Si is, cui, infr. de off. deleg. & cap. Is, cui, infr. de Præben.*

5 Quod conferre autem & aſsignare differant, colligunt ex hoc textu, Domin. *n.* 2. & Franc. *n.* 2. quamuis aliquando vnum pro alio ſumatur, vt *cap. Inter dilectos, ſup. de exceſs. Prælat. in fin.* Addit verò Dom. quod aſsignare aliquando eſt idem, quod inueſtire.

6 Sed quare ſub vacatione per reſignationem non poteſt comprehendi vacatio per mortem, cum in priori caſu facilius, vel ſaltem æquè facilè Pontifex concederet? ratio eſt, quia in reſcriptis ad beneficia, quando gratiæ adiungitur qualitas taxatiua, limitat gratiam ad rem qualitate illa affectam, ac proinde ſi illa non afficiatur, deficit gratia ex defectu voluntatis concedentis. Sanchez *de matrim. l.* 8. *diſp.* 21. *num.* 35. & 36. quem ſequitur Barboſ. hic *num.* 6. In reſcriptis enim ad beneficia ſtrictiſſima debet fieri interpretatio. *cap. Quamuis.* 1. *inf. de Præb.* Gloſſ. hic *in v. Humanis.* Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 3. Vbi verò fieri debet ſtricta interpretatio, vnum non accipitur pro alio, & quod non eſt expreſſum cenſendum eſt eſſe omiſſum. Quamobrē dum conceſſum fuit alicui, vt poſſit beneficium ſibi reſignatum alteri conferre, non poteſt eidem conferre beneficium, quod vacauit per mortem.

7 Circa verò hanc propoſitionem, quòd non expreſſum, cenſetur omiſſum, aduertendum, quod debet intelligi de illo, quod nec formaliter, nec virtualiter eſt expreſſum. Ideo quod pro expreſſo habendum ſit, quod ex expreſſo deducitur per locum à contrario ſenſu, dicunt aliqui. Et Anchar. *n.* 2. addit non cenſeri omiſſum, quod ſub expreſſo ex identitate rationis poteſt contineri impropriando verba. Sed nec argumentum à contrario ſenſu ſemper valet. Nec licet impropriare verba legis, niſi ex neceſſitate aliqua; nec finis legislatoris vltra caſum expreſſum ſe extendit, niſi ad ea,

quæ per ſe ex caſu expreſſo conſequuntur.

8 Colligitur tamē ex hac regula, quod ad hoc, vt beneficium poſſeſſum ab aliquo alteri conferatur, neceſſe eſt, vt præcedat illius reſignatio, & quod iſta ab habente ad id facultatem ſit recepta, aliter recipiens beneficium pateretur pœnam, de qua in *cap 1. ſup. de conceſſ. Prebend.* Renunciatio verò non poteſt fieri animo ſolo, vel etiam corpore, ſed debet eſſe acceptata, vt notat Anch. *n.* 1.

9 Plura autem ex hoc textu notanda exhibentur, & quidem primo, quod mortuus dici poteſt abeſſe, vt habetur infra, *cap. Si delegatus, de off. deleg.* Sed non poteſt dici renunciaſſe, vt notat Gloſſ, quia etiam coactus abeſſe poteſt, & ille abeſt, qui non eſt in loco, vbicumque poſtea ſit, quia non intereſt abſentiæ à loco, an abſens ſit alibi in hoc, vel illo loco, & an ſit ibi voluntarius, vel coactus, & ideo mortuus abeſt, cum in loco amplius non ſit. Sed non poteſt dici, quod renunciauerit, quia renunciatio beneficij eſt ſpontanea dimiſſio illius in manibus ſuperioris, quam non facit moriens, qui volens, nolens, ſimul cum vita, relinquit beneficium.

10 Hinc conſtat modum vacantiæ beneficij per reſignationem eſſe valdè diuerſum à modo vacantiæ illius per mortem. Gloſſ. *not. 1. & v. Susceptum.* Puteus *dec. 49. par. 2. in antiq.*

11 Notandum ſecundo, quod meritò Io. And, *in princ.* commendat ſtylum Curiæ, quæ dum cōmittit conferri beneficia ab aliquo poſſeſſo, ſeu aliculus viuentis, ponit clauſulam, vt conferatur, ſi vacauerint alio modo, quam per mortem, Eſt enim hæc bona prouiſio contra mortem violentam. Forſan enim conſpiraretur in mortem reſignare volentis, vt citius, & ſecurius obtinerentur beneficia.

12 Notandum tertiò ex Io. Andr. *nu.* 1. quod intentio præfertur verbis, ex quo de illa conſtat: aliàs verò ſtatur verbis. *cap. Sedulo 35. diſt. cap. Is autem. 32. qu. 2. & cap. humana aures 32. quaſt. 5. & cap. Praterea, de verb. ſignific. & l. Non aliter, ff. de leg. 3.* Sed difficile eſt, quod de intentione cōſtet aliter, quam per verba.

13 Ex hoc nihilominus textu colligitur, maximè præfata. Io. Andr. Intelligentia ſuppoſita, de intentione Papæ poſſe aliter, quam per verba conſtare, eamque poſſe teſtibus probari, vt affirmat hic Franc. *n.* 4.

14 Notandum quartò, quod tunc apparebit expreſſè de intentione Papæ concedentis, vt ſuus delegatus poſſet conferre beneficia, nedum per reſignationem, ſed etiam per mortem vacantia, ſi id, vel verbis ſpecialibus expreſſerit, vel ſaltem per clauſulam generalem, *ſiue quocumque modo vacantia.* Gloſs. hic. Et ad hoc facit, *cap. 2. de Reſcript. & cap. Si motu proprio, inf. de Prabend.*

15 Notandum quintò, quod hic habetur vnus ex caſibus, in quo ſecundus impetrans beneficiū præfertur primo. Cæteri ſimiles caſus videri poſſunt infra in Gloſſ. *cap. Quia ſæpè, de Prabend. in fin.* Rationem verò huius reddit Gloſſ. quia ſecundus verum dixit, primus verò non. Sed hæc ratio non probat, quia poteſt eſſe, quod primus nullo modo fuerit mendax, & quod verè beneficiatus voluerit renunciare, & ſub hac ſpe ipſe impetrans abſtinuerit committi collationem beneficij ſibi faciendam obtenta reſignatione, & quod interim beneficiatus morte præuentus non potuerit renunciare. Sed ratio eſt, quam reddit Dom. *num.* 5. Quia nimirum, vt dicitur hic in textu, commiſſarius Papæ, ſeu delegatus non poteſt amplius exequi mandatum, nec poteſt conferre beneficium vacans per mortem ex vi reſcripti committentis conferri beneficium, ſi vacauerit per renunciationem. Vnde etiam ſi ſecundus illud beneficium non impetraſſet, adhuc ille primus beneficium obtinere non poſſet.

16 Notandum ſextò, vacationem per ceſſionem, & per mortem æquiparari, vt notat hic Barboſ. *num.* 16. ex Flamin. *l. 1. q. 5. num. 4. & q. 6. nu.* 15. Gonzalez *ad reg. 8. Cancell. §. Probam. nu.* 25. Sed cum hoc poſsit eſſe verū quantum ad aliqua, ſimpliciter loquendo eas eſſe valdè diuerſas habetur ex hoc textu.

17 Notandū 7. quod textus proculdubio intelligitur de morte naturali, quæ vt videbitur, niſi aliquando æquiparatur morti ciuili, Ideo ſi in literis Apoſtolicis continetur clauſula, ſi ſibi conſtiterit, quod A deceſſerit tali tempore, & poſtea conſtiterit eundem alio tempore deceſſiſſe literæ non poterunt exequi ſecundum Bald. quem ſequitur Franc. *n.* 7. cum etiam limitatio temporis arctet. arg. *l. Poteſt quis. ff. de Har. inſt.*

18 Notandum octauò, quod hic limitatur regula, quæ dicit. *Qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure.* Quam non procedere tunc, cum vtriuſque non eſt par cauſa, ſed potior eſt poſterioris, tradit Gloſſ. vt patet in hoc text. *& cap. Hi qui, infr. de Prabend. & l. Si à ſede ff. de priuileg. & l. Priuilegia, C. qui pot. in priuileg.* Sed hic nedum eſt potior cauſa poſterioris, ſed eſt vnica. Cum prior nullū iam habeat ius, cum literæ ad fauorem illius datæ non poſſint exequi, vt dicitur in textu.

Vnica eſt hic quæſtio circa intelligentiam textus.

SVMMARIVM.

19 *Ratio difficultatis.*
20 *Mortem ciuilem æquiparari morti naturali, diſtinctione aliqui explicant.*
21 *Mors ciuilis non æquiparatur naturali, niſi in caſibus in iure expreſſis.*
22 *Renunciatio hic non venit ſub nomine mortis.*
23 *Nomen analogum ſimpliciter dicitur de primo.*

QVÆST. VNICAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum mors ciuilis æquiparetur morti naturali.

19 HVic difficultati occaſionem dat, quod aduertit Gloſſ. in *v. Non morte.* Nam renuncians, inquit, quoad Eccleſiam habetur pro mortuo. *cap. Cum apibus. §. Ecce in quibus, 7. qu. 1.* Sicut & vir ab vxore iudicio Eccleſiæ ſeparatus, quantum ad ipſam pro mortuo reputatur mundo. *cap. Placuit 16. q. 1.* Videtur igitur quod beneficiū, quod vacat ex renunciatione vacet per mortem, quia renuncians pro mortuo habetur. Et ſic mors iſta ciuilis videtur æquiparari morti naturali.

20 Dominicus hic *nu.* 9. pluribus diſtinctionibus

Digitized by Google

bus non neceſſarijs quæſtionem ſoluere nititur ex Anton. de Butr. *in cap. licet de off. Deleg.* ſic dicẽs. Aut verbum mors profertur a iure, & tunc ſi ius exprimit, de qua morte intelligatur illud ſeruandum eſt, vt patet *infr. cap. pen. de ſupplend. neg. Pral.* Sed ſi ius non exprimit, aut ſumus in materia ſtricta, & exorbitante à iure communi, & tunc ſtrictè intelligitur de morte naturali, vt hic. & *l. 1. §. Hac verba. ff de neg. geſt.* & ibi Gloſſ. & Bart. Aut ius non eſt ſtrictum, & ſic extendibile per identitatem rationis, & tunc aut mors ciuilis habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis quo ad id, de quo agitur, & tunc æquiparatur ciuili, & ita procedere poteſt. *cap. Placuit, 16. qu. 1.* Aut mors ciuilis nõ habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis, quoad id, de quo agitur, & tunc non æquiparatur naturali, vt dicit hic Gloſſ. *in ver. Humanis*, & Gloſſ. *in d. cap. licet, de off. Deleg.* In ſecundo autem caſu principali, quando nomẽ mors profertur ab homine, ſi ſumus in materia odioſa, intelligitur de naturali. aut profertur in materia larga, & fauorabili, & tunc ſi ſumus certi de intentione loquentis illa eſt ſeruanda. In dubio autem intelligi debet, de morte naturali. Ita Dom. quem ſequitur Syluest. *v. Mors, n. 3.*

25 Sed abſolutè reſpõdetur, quod in iure mors ciuilis nunquam æquiparatur morti naturali, niſi in caſibus in eodem iure expreſsis. *l. Ex parte §. in inſulam. ff. de verb. oblig. & l. Sed ſi mors. §. Cum autem. ff. de donat. int. vir. & vxor.* Gloſſ. hic *in v. In morte.* Archid. *num. 3.* Io. Andr. *num. 4.* Anch. *nu. 4.* Franc. *num. 16.* Barboſa quamplures DD. modernos referens *nu. 16.* & iterùm Io. Andr. *in cap. Cum ſis. ſup. de conuerſ. coning.* & videri poſſunt Bartol. *in l. 3. §. Hac verba. ff. de neg. geſt.* Bald. *in l. fin. C. de Epiſ. & Cler. & in Authent. Si qua mulier, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Et ratio eſt, quia mors ciuilis non eſt mors, niſi metaphoricè, & figuratè, & ſic impropriè, & analogicè. At verò metaphora non æquiparatur ei, de quo nomen propriè dicitur; ſed illi ſolùm ſecundum quid aſsimilatur, vt per D. Th. *p. p. qu. 5. ar. 9.*

22 Sic ergo in præſenti licet renunciatio ſit quędam mors ciuilis, & metaphoricè dicta, eam ius nõ intelligit ſub nomine mortis abſolutè prolato. Nam verba, quæ poſſunt accipi ſecundùm intellectum naturalem, in dubio potius naturaliter, quam ciuiliter debent intelligi. Gloſſ. *in v. in morte.* Dom. *nu. 3 & 8.* Barbol. *nu. 18.* & apud eum Tiraquel. & Ricciull.

23 Extra ius verò hoc etiam eſt certum, quod verba analogicè ſignificantia, ſi proferuntur abſolutè, & ſimpliciter intelliguntur de primo, de quo propriè dicuntur tam in ſcientijs, & artibus, quam in ſermone communi, & ita hoc nomen mors naturalem ſignificat, & niſi aliundè appareat loquẽtem vti metaphora, intelligendus eſt, vt loquatur de morte naturali.

SVMMARIVM.

24 *Mentē non verba attendi debere dixerunt aliqui.*
25 *In reſcriptis non eſt recedendum à verborum proprietate.*
26 *Niſi vbi conſtat de intentione loquentis.*
Impropria locutio redundat in defectum loquentis; nec præſumitur in legislatore;
27 *Ad vitandum abſurdum, receditur à proprietate.*
In lege non receditur à proprietate ad vitandam contrarietatem, vel præiudicium tertij non iniuſtum, ſi lex eſt ex certa ſcientia.
28 *Reſcriptorum verba propriè, & ſtrictè intelligenda.*
29 *Intentio legiſlatoris colligenda ex verbis.*

ARTICVLVS II.

An in reſcriptis recedere liceat à verborum proprietate.

29 GOfred. *in ſum.* quem refert hic Arch. voluit, quod in priuilegijs, & reſcriptis potius mens reſcribentis attendenda ſit, quam verba conſideranda. Fundatur verò in *cap. ſuper eo inf. de off. Deleg.* & *cap. Quanto, cap. In his, & cap. Ex multiplici, de priuil.* Nam quamuis verba priuilegiorum conſideranda ſint, vt *cap. porro. cap. accepimus, inf. de priuil.* Plus tamen eſt mens conſideranda. *l. ſcire. ff. de leg. cap. Marchion. 1. q. 5. cap. Humana 22. qu. 5. & cap. Intelligentia, infr. de verbor. ſignific.* Plerumque enim dum proprietas verborum attẽditur, veritatis ſenſus amittitur, *inf. de verbor. ſignificat.* Et idẽ quoque eſt in teſtamẽtis, quia mẽs eſt prior, & potentior eſt, quam vox. *l. Labeo. ff. de ſupell. leg.*

25 Sed his non obſtantibus dicitur, quod in reſcriptis non eſt recedendum à propria ſignificatione verborum, vt hic habet Archid. *n. 1.* Probatur autem primo *ex cap. Ad audientiam, de Decimis*, vbi cum aliqui pro laboribus noualia intelligerẽt, eos reprehendens. Hon. 3. ait. *Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri, nam ſi intelligeremus tãtummodo de noualibus, vbi ponimus de laboribus, de noualibus poneremus.* Cum enim Pontifices non loquantur ad ſubditos decipiendos, ſed ad manifeſtandam ſincerè mentem ſuam, iuxta regulam S. Auguſt. *cap. Is autem 22. q. 2.* Cumque ad ſincerè manifeſtandam mentem ſuam, opus ſit loquentem relictis ambiguis vocibus, & æquiuocis, verbis vti in ea ſignificatione, in qua communi vſu accipiũtur *l. Librorum. §. quod*, vbi Bart. *de leg. 3.* & clariùs *l. Labeo. §. Seruius, de ſupellet. leg.* ibi. *Non enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina exaudiri debere.* & infra. *Non videri quemquam dixiſſe, cuius non ſuo nomine vſus ſit. Nam etſi prior, atque potentior eſt, quam vox, mens dicentis, tamen nemo ſine voce dixiſſe exiſtimatur.* Et ita communiter tenent Card. Mant. *de coniect. vlt. volunt. lib. 3. tit. 8 num. 5.* Surdus *conſ. 353. num. 87. & conſ. 459 num. 19.* Anton. à Souſa *ſuper Bulla Cœna cap. 2. num 4. & cap. 6. d. 39. num. 3. & cap. 7. num. 5.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 51. nu. 68. & gloſſ. 53. num. 62.* Grat. *diſcept. foren. cap. 79. num. 29.* Vulgaris enim appellatio pro lege habetur. Gonz. *d. Gloſſ. 11. num. 69.* Barboſ. *clauſ. 222. num. 7.* alios referens. Ea verò eſt propria verborum ſignificatio, quam ex communi vſu, & impoſitione habent; & in hac verba prolata intelligi debent, vt ex *d. l. Labeo. & l. Non aliter, ff. de leg. 3.* ibi *Non aliter à ſignificatione verborum recedi oportet, quam cum manifeſtum eſt, aliter ſenſiſſe teſtatorem.*

26 Et licet vt dicitur in hac lege à propria ſignificatione recedendum ſit, vbi conſtat de intentione teſtatoris, conſiderandum eſt, quod ambigua, æquiuoca, aut impropria locutio redundat

Digitized by Google

in defectum loquentis, qui vel proprietatem loquendi ignorauit, vel forſan decipere voluit. Ideo in teſtamentis, quæ fiunt ſæpè à perſonis rudibus, & ignorantibus rerum nomina propria, & neſcientibus exprimere ſatis clarè ſuos conceptus, facilius poteſt recedi à propria ſignificatione, ſed non ita in lege, quæ non fit ſine magna maturitate à legislatore, qui præſumi debet loquendi peritus; & eo magis, quod non niſi conſilio doctiſſimorum virorum leges dictari ſolēt. Et eo magis in Pontificibus, qui & ſcientia præſtant, & miniſtris doctiſſimis vtuntur, & de quibus, nec fas eſt imaginari, quod obſcuritatem, aut improprietatem affectauerint, ne leges eorum intelligerentur, vel quod ex imperitia loquendi id fecerint.

27 Sic quidem etiam verum eſt, quod ad vitãdum aliquod abſurdum, quod ſequeretur, ſi verba in ſua proprietate ſumerentur, opus ſit aliquando impropriare verba; tamen vbi eſt hæc neceſſitas arguitur legislator vitij, & imperitię in loquendo & neceſſitas cogit, vt aliud intelligatur, quam legatur, vnde niſi adſit clarè hæc neceſsitas, non licet vti hac licentia. Et quamuis dicant aliqui impropriãda eſſe verba, quando natura rei repugnat verbis, vel ad tollendam contrarietatem, vel vt nõ tollatur ius tertij. Nihilominus hæc reducuntur ad cauſam iam dictam, ſcilicet ad abſurditatem, & irrationabilitatem ſenſus; vel vera ſunt extra legem, vbi ſæpiſsimè qui loquuntur ſunt imperiti, & neſcientes loqui, vel dictorum antea memoriam non habentes. Sed in lege, ſi præiudicium tertij non contineat iniuſtitiam, & alias præſumi non poſſit in legislatore ignorantia probabilis, ſed conſtat, quod reſcribit ex certa ſcientia, non licet, vt vitetur tertij præiudicium impropriare legem, quia in eo caſu ſine iniuſtitia potius legislator præiudicare tertio cenſendus eſt voluiſſe, ſi verbis in proprietate ſermonis ſumptis ſignificauit, ſe id velle. Aliter nihil prorſus eſſet conſtans in legibus, ſed eas vnuſquiſque intelligeret prout vellet. Sic nec ad vitandam contrarietatem legum legis poſterioris impropriãda ſunt verba, ſed cenſendum eſt legem priorem abrogari, vt probatum eſt ſupra *cap. Licet 1. de conſtit. nr. 7. num. 125.* Neque enim in Summo Pontifice præcipuè præſumi poteſt, vel loquendi imperitia, vel obſcuritatis, & ambiguitatis, ne dicam deceptionis affectatio, ſed Pontifices ſicut loquuntur, ſic intelligi volunt, vt eorum verba in ea ſignificatione accipiantur, quæ propria eſt, & communi vſu comprobata, vt ſi dicunt laboribus, non intelligatur eos dixiſſe noctalibus, vt benè Honorius 3. *in d. cap. Ad audientiam* ſignificauit.

28 Sed hoc præcipuè verum eſt in reſcriptis ad beneficia, quæ cenſentur eſſe in materia odioſa, & ſimiliter in omnibus reſcriptis, quæ ſunt in materia pœnali, aut ſtricti iuris, in quibus nedum non licet impropriare verba, ſed ſeruata verborum proprietate adhuc in ſtrictiori ſignificatione accipi debent. Reſcripta autem ad beneficia eſſe ſtrictiſſimi iuris aduerterunt hic. Gloſſ. *in v. Humanis, & in v. In morte*, & Domin. *num. 6.* Franc. *num. 3.* Vnde in reſcriptis, nihil aliud eſt intelligendum, quã quod eſt expreſſum, & omne aliud cenſendum eſt ex intentione omiſſum. Dom. *n. 5.* Franc. *n. 3.* Io. And. *n. 3.* vbi & hoc dicit verũ eſſe, & in teſtamẽtis, & in Canone, allegans ad hoc *cap. 2. verſ. Præſertim, de tranſlat. & cap. Dilectus, de temp ordin. cap. Is qui, infr. de ſent. excomm. & Clem. ne Romani, de elect.* & plura alia iura.

29 Nec obſtant iura allata à Goff. quia cum veriſsimum ſit principaliter inſpiciendam mentem legislatoris, vt iura citata probant. Tamen vt aduertit Iuriſconſultus *in d. l. Labeo*, mentem legislatoris colligimus ex eius verbis, quę nos in ea ſignificatione accipere debemus, quæ tãquam propria eſt ex vſu communi probata. Nam audientes, & legentes ita verba ſolent accipere, & intelligere. Ideo niſi neceſsitas cogat, non debemus in alio ſenſu verba reſcriptorum accipere. Et præcipuè reſcriptum beneficiale non debet extendi de propria ad impropriam ſignificationem. Dom. *n. 7.*

SVMMARIVM.

30 *Impetrantem debere exprimere modum vacantiæ.*
31 *Oppoſitum alij ſentiunt.*
32 *Expreſſio modi vacationis non veri, vitiat reſcriptum.*
Vnus modus vacationis non continet alium.
33 *Sufficit ſi exprimatur modus putatus, ſi alius nõ exprimat modum verum.*
34 *Quid in acceptationibus.*
35 *Quid in executore.*
36 *Quid in expectatiuis.*
37 *Qui in vna ſpecie vacationis ſe fundat, eam probare debet.*
38 *Acceptanti ſufficit probare beneficium vacaſſe ante acceptationem.*
39 *Non eſt abſolutè neceſſarium impetrantem exprimere modum vacationis.*
Decretum electionis non eſt de ſubſtantia electionis.
40 *Nec in reſcriptis, nec in lege poſitiua datur extenſio de caſu ad caſum.*

ARTICVLVS III.

Vtrum impetrans beneficium teneatur exprimere modum, per quem beneficium vacauit.

30 AFfirmantem partem tenuit hic Lap. ſe fundans in hoc, quod etiam in decreto electionis debet exprimi modus, per quem vacauit dignitas, ad quam electus fuit nominatus ſecũdum Io. Andr. & Hoſtienſ. *in cap. Poſt tranſlat. in princip. ſupr. de renunc.*

31 Oppoſitum ſentiunt Io. de Fan. Dom. *num. 7.* Franc *num. 10.* ex oppoſito principio, negant enim, quod decretum electionis ſit de ſubſtantia electionis per Io. And. *in cap. Innotuit ſup. de elect.*

32 In hac difficultate hoc eſt certum primo, quod ſi impetrans exprimit modum aliquem, & non exprimit verum, ſed falſum, literæ impetratæ ſunt nullæ, & nulla collatio. Gloſſ. *nu. 2.* Dom. *nu. 4.* Franc. *nu. 3.* vnde aduertit Dom. ſubreptionẽ in beneficialibus vitiare reſcriptum. Nam vnus modus vacationis beneficij non cõtinet alios, ideo ſi per literas confertur beneficium vno modo expreſſo, ſi beneficium vacat alio modo literæ non poſſunt executioni mandari, & collatio, ſi fiat ouluer

ter

ter ſit. Franc. *num.3. & 10.* poſt Rotam in *dec.219. ſeu.7. de conceſſ. Praben. in non.* Sic enim modus vacationis per renunciationem non continet modum vacationis per mortem, vt notat Franc. *n. 3:* Vnde ſi vacat beneficium per matrimonium, quod non ſufficiat impetranti probare ſponſalia de futuro, vel quod per renunciationem vacauerit, probat Rota *dec.26.ſeu.1.de Cler.coniug.& dec.338.ſeu.22. de conceſſ. preb. in nou.* In literis enim ad beneficia ſtrictè obſeruatur regula, vt quod non eſt expreſſũ cenſeatur omiſſum, & ſic quod expreſſum intelligatur taxatiuè, nec poſsit extendi ad caſum diuerſum. Imo ſi etiam eſſet error in perſona, ex qua beneficium vacat, & exprimeretur perſona Titij, cũ eſſet Tullij, quod reſcriptum vitiaretur, voluit Franc. *d.nu.10.*

33 Explicatur tamen hoc, vt ſufficiat, ſi exprimatur modus, qui communi errore habetur verus, licet in re ſit falſus. Vt ſi beneficiatus, qui obijt in rei veritate erat intruſus, ſed habebatur communiter, vt verus beneficiatus. In hoc enim caſu, ſi impetrans expreſſerit beneficium vacare per mortem, non vitiantur literæ, ſed valida eſt collatio. Dom.*n.16.* Franc.*n. 11.* Rota *dec. 109. ſeu. 4. de permut. in nouis.* Niſi id fiat in concurſu alterius impetrantis, qui verum modum vacationis expreſſerit, quia in hoc caſu hic præualeret. Dom. *n.6.* Franc. *num.11.*

34 Limitatur etiam, vt non procedat in acceptationibus, quia iuxta deciſionem Rotæ *in d. deciſ. 219. ſeu. 7. de preben. in non.* in acceptationibus debet potius attendi vacatio, quam modus vacationis. Ideo ſi impetrans acceptet beneficium vacans per obitum. A. quod vacabat per obitum B. valet acceptatio, dummodo poſtea probetur de vera vacatione. Dom. *n.6.* Franc.*n. 12.* & non obſtat hic textus, quia non habet locum in acceptatione, quæ non eſt, niſi quædam declaratio voluntatis tendentis ad executionem gratiæ iam conceſſæ, & ideo non mirum, quod ſi erratur in modo vacationis, quod non impediatur acceptatio dũmodo ſequatur poſtea vera, & effectualis prouiſio, quæ dat ius in re.

35 Pariter collatio facta ab executore ignotâte verum modum vacationis eſt valida, dum tamen beneficium in veritate vacet. vt per Lap. *all.6.* & Rotam *dec.166. ſeu dec.4.de off.deleg.in nou.* tenet Franc.*num.10.fin.* In hoc enim caſu ignorantia executoris non poteſt verum literarum valorẽ tollere.

36 Similiter prædicta non habent locum in expectatiuis, ſed ſolum in prouiſiuis, puta quando de certa Eccleſia prouideri mandatur, quia tunc ſi vacet alio modo, quam fuit expreſsum non valet prouiſio, vel impetratio. Secus verò ſe habet in expectatiuis, imo etiam ſi expectans auctoritate Apoſtolica acceptet aliquam Eccleſiam parochialem vacantem, valebit, acceptatio, licet non exprimatur modus vacandi, aut perſona, quæ iam vltimo tenuit, dummodo in proſecutione declaret modum vacandi, & per cuius perſonam, vt per Rot. *dec. 109. ſeu. 4. de rerum permut. in non.* & per notata per Imol. *in capit. Si tibi abſenti, inſt. de praben.* tenuit Franc. *n. 13.*

37 Addens primo ex Bald. hic, quod nihilominus, qui ageret, & ſe fundaret in vna ſpecie vacationis, & probaret, ex alia ſuccumberet, licet tempore, quo acceptauit, vel impetrauit, non expreſſerit aliquem modum vacationis, arg. *l.fin. C.de eod.*

38 Et ſecundo addens ex Rota *dec. 125.* quod ſufficit acceptanti probare beneficium vacaſſe ante ſuam acceptationem, licet teſtes non deponant certum, vel verum tempus vacationis, vel mortis. Et quod ſi probetur vacationem præceſſiſse acceptationem, præſumitur acceptans intra debitum tempus acceptaſſe, & diligens fuiſſe.

39 Sic ergo ſi impetrans exprimit modum aliquem vacationis, verum debet exprimere. Sed tamen ſi nullum exprimat, nõ eſt vitiatum reſcriptũ. Et quantum an id, quod dixerunt citati DD. ſcilicet quod decretum non eſt de ſubſtantia electionis, ſcriptura ſcilicet ſeriem electionis continens, veritatem habet, vt probaui *in tract.de elect.cap.21. q. 1.* & eſt ſententia communis. Sed quatenus etiã eſſet neceſſarium tale decretum, quia nihilominus modus vacationis accidentaliter, & extrinſecè ſe habet ad vacationem, & ad prouiſionem noui beneficiati, vnde nec eſt neceſſe, quod prouiſor ad illum modum reſpiciat, & ſufficit, quod beneficium vacet. Ideo nec per ſe loquendo neceſſarium eſt, vel quod in decreto electionis, vel in ſupplicatione porrecta ad Papam exprimatur vacationis modus, ſed ſufficit exprimere vacationem. Hoc enim ſufficit ad hoc, vt Papa prouidere poſſit, ſi velit beneficium conferre.

40 Ex his colligo ad materiam extenſionis legum, quod non debet admitti de caſu ad caſum. Cur enim in beneficialibus ſi eſt expreſſus vnus modus vacationis, non ſit extenſio ad alium? Dicunt, quia collatio taxatiuè ſe habet ad illum. Sed cur hoc, dico ego? Nonne Papa conferens agit propter finem? Et cur ſi finis militat in alio caſu, imò magis militat, non ſit extenſio ad alium caſum? Quia Pontifex alium caſum omiſit. Sed replico. Et cur dicitur omiſiſſe, ſi finis ob quem agit ad caſum illum ſe extendit, qui dicitur omiſſus? Dicitur ergo, quod non eſt vera hæc finis extenſio, & quod finis, vel legiſlatoris, vel reſcribentis non ſe extendit vltra caſum expreſſum: quia finis illius proximus, & à quo eius actio intrinſecè ſpecificatur, non eſt aliquod bonum vniuerſale abſolutè, ſed eſt bonum in illo caſu expreſſo determinatè inuentum.

SVMMARIVM.

41 *Clauſula* ſiue quocumque alio, &c. *modo latiſsima comprehendit quemcumque modum vacationis. 42.*
42 *Datu tamen vacatione.*
43 *Non valet dicta clauſula in vacatione inducta ex regula de infirmis.*
44 *Nec ſe extendit ad perſonam.*
45 *Nec ſi modus falſus eſt expreſſus ex fraude.*
46 *Nec ſi beneficium vacat de futuro.*
47 *Alij modi referuntur.*

ARTICVLVS IV.

Vtrum clauſula quocumque modo vacauerit, *claudat omnem modum vacandi, & faciat reſcriptum eſſe validum?*

Gloſſa

41 GLoſſa in *verbo expreſsè* aduertit, quod tunc Pontifex expreſsè ſignificat, ſe velle collationem valere, etiam ſi beneficium vacet alio modo, quam fuit expreſſum, ſi ponat clauſulam, *ſiue quocumque modo vacauerit*, ſeu *alio quouis modo vacauerit*, quoniam hæc clauſula comprehendit ſub ſe quecumque vacationis modum, Io. Andr. Dom. *n.*7. Franc. *n.*8. Ideo etiam ſi expreſſus fuerit vnus vacationis modus, ſi adiungitur clauſula *ſiue quocumque, aut quouis modo vacauerit*, expreſſio illa nõ obſtat, quia tunc non taxat, & limitat, ex eo quia hæc clauſula repugnat limitationi, cum omnem modum comprehendat, & latiſſima ſit. Flam. *de reſig. benef. l.*8.*q.*7. *num.* 64. *&* 134. Et ita quod comprehendat etiam vacationem per obitum in curia. Flam. *ibid. num.*147. & apud Sedem Apoſtolicam, Flam. *num.* 142. Ricc. *in collect. deciſ. p.*2. *coll.*355. *verſ. Amplia primo*. Et etiam vacationem per priuationem. Rota *deciſ.*1. *de reſcript. in non.* Mohed. *deciſ.* 2. *de ſequeſ. poſſeſs.* Flam. *l.*8. *q.*7. *n.*136. Et vacationẽ per reſignationẽ. Put. *dec.*5. *in fin. de regul.* Mohed. *deciſ.* 2. *de off. delegat.* Rota *dec.*305. *l.*3. *p.*3. *diu. & dec.*309. *n.*2. *&* 3. *p.*2. *rec.* Flamin. *lib.*8. *q.*7. *nu.*123. Nam in hac parte vacatio per reſignationem, & per mortem æquiparantur. Flam. *lib.*1. *q.*5. *nu.*4. *& num.*15. Gonz. *ad reg.*8. §.5. *probam. num.* 25. Probata tamen reſignatione, ſecus verò non, Put. *dec.*268. *lib.* 3.

42 Data autem de facto vacatione hæc clauſula vim habet. Rota coram Greg.15. *dec.*37. *num.* 10. ſeu *dec.*49. *num.* 5. *p.*2. *recent. & in Placen. Capellan.* 27. *Iunij* 1597. coram Penna. Tunc enim intrat & ſufficit probare vnum modum vacationis, ex duobus vel pluribus narratis. Rota *in Bononien. Canon.* 19. *Febr.* 1590. coram Card. Pamphil. *apud Marcheſ. de commiſs. part.*1. Et etiam ſi modus narratus non eſſet verus; quia nihilominus hujus clauſulæ *virtute gratia nõ eſt ſubreptitia*. Cæſar de Graſſ. *dec.*14. *num.*6. *de Prabend.* Et in impetratione certo modo. Caſſad. *dec.*5 *num.*1. *&* 2. Cæſar. de Graſſ. *d.*14. *n.*7. Et in impetratione ex iure deuoluto. Caſſad. *dec.* 5.

43 Nihilominus clauſula illa, licet dicatur latiſſima non comprehendit aliquos particulares caſus, & patitur reſtrictiones, quas ſolent pati regulæ vniuerſales morales, quamuis ex illis aliqui potius ſint caſus extra regulam, & ſub modo vacationis non comprehenſi. Primus caſus eſt, vt hæc clauſula obtenta à reſignatario non capiat vacationem inductam per regulam *de infirmis*. Flamin. l.12. *q.*14. *nu.*23. Barbola hic *num.* 12. *& clauſ.* 172. *num.*10. Vbi ex Theod. de Rubeis *clauſ.*100. *l.* 3. quod item non cadat ſub clauſulis generalibus, in terminis Bullę 85. Greg.13. *de publicandis, in* 5. *de benefi.* quia talis vacatio debet diſpoſitiuè narrari.

44 Secundus caſus eſt, vt hæc clauſula non ſe extendat ad perſonam non expreſſam. Vnde ſi impetretur beneficium tanquam vacans ex morte Titij cum clauſula *ſiue quouis alio modo*, impetrans nõ obtinebit illud, ſi vacauit ex morte Sempronij. Itẽ ſi dixit per mortem Titij in eo *loco*, & tali die; nam ſi Titius vel alibi obijt, vel alio die impetrans beneficium illud non obtinebit. Vt enim conſiderauit Lap. hic, mors Titij non eſt mors Sempronij, nec mors in vno loco eſt mors in alio, nec mors in vno tempore eſt mors in alio. Et ideo quod clauſula iſta *ſiue quouis alio modo*, reſpiciat modum vacationis, non verò perſonam, aut modum mortis; ideoque non ſufficere in præfatis caſibus dixerunt. Io. de Fan. & Io. de Lign. quos ſequitur Dom. hic *num.* 6. Anchar. *num.* 2. Nauarr. *cap. Si quando excepi.* 2. *num.*3. *de Reſcript.* Flamin. *l.* 8. *qu.* 7. *n.* 144. Et nihilominus literæ valebũt, ſi addatur alia clauſula, *ſeu ex alterius cuiuſcumque, &c.* Rota *dec.* 1. *nu.* 7. *de reſcript. in non. & dec.*605. *num.*9. *p.*2. *Recent.*

45 Tertius caſus eſt, quando expreſſus fuit omnino falſus vacandi modus. Ita ex Ant. Fab. *tit. de ſacroſanct. Eccleſ. diff.* 4. & Ricc. *p.*2. *coll.*355. *in fin.* Barboſ. hic *num.*14. *& clauſ.*172. *num.*13. Sed non credo hoc verificari, ſi narratio nõ ſit facta in fraudem, ſed ſolùm ſi ſcienter, & malitioſè, & fraudulẽter, vt ex clauſulis generalibus impetrans capiat. Put. *dec.*400. *lib.*1. *& dec.*268. *l.*3. & Theod. de Rubeis *d. clauſ.*787. *num.* 34. quos ſequitur idem Barboſ. *d clauſ.*172. *num.*18.

46 Quartus caſus eſt, vt non comprehendat beneficium, quod vacauerit de futuro, capit enim ſolam vacationem de tẽpore dati reſcripti. Sarnen. in *regul. de public. q* 16. Flam. *d. l.*8 *q.*6. *nu.*143.

47 Quintus caſus eſt ſi modus vacandi ſit datus diſpoſitiuè. Caſſad. *deciſ.*5. *num.*3. *de Preben.* Cæſar de Graſsis *dec.*14. *de Prab. num.* 8. Theod. de Rubeis *clauſ.* 787. *num.*20. Barboſ. *clauſ.*272. *num.*16. Sextus quando malitioſè narratur modus expreſſus, qui verè non adeſt, vt impetrans ex clauſulis generalibus obtineat. Put. *dec.* 390. *lib.* 1. *& deciſ.* 267. *lib.*3. Septimus caſus eſt, quod regulæ generales non capiunt beneficium vacans ex perſona impetrantis, quando vacatio inducitur propter delictũ, per quod redditur quis inhabilis, quia de inhabilitate facienda eſt mentio. Verall. *dec.*43. *nu.* 7. *par.*2.

SVMMARIVM.

1 *Supponitur impetrantem debere facere mentionem beneficiarum, quæ habet.*
2 *Regula textus.*
3 *Conceſſio beneficij eſt gratia.*
4 *Quid ſit beneficium, & prabenda.*
5 *Gratia ſubreptitia, ſi non eſt facta mentio beneficiarum habitorum.*
6 *Niſi gratia ſit conceſſa motu proprio.*
7 *Nec ſi adeſt clauſula*. Quod obſtantiæ beneficiales, &c.
8 *Non limitatur textus ad terminos* cap. ſuper literas, de reſcript. *Sed habet locum etiam ſi Papa non conceſſiſſet, ſi sciuiſset.*
9 *Textus habet locum etiam in Legatis.*
Non tamen in Ordinario.
10 *Quod limitatur.*
11 *Subreptia ipſo iure vitiat reſcripta ad beneficia, non ad lites.*
12 *Epiſcopus ſine Capitulo confert beneficia.*
13 *Abſenti confertur beneficium.*
Abſenti debet eſſe collatum primum beneficium, vt habet locum vſus textus.
14 *Textus loquitur de ignorantia probabili.*
15 *Ignorantia excuſat, ſed non diſpenſat.*
16 *Epiſcopus poſt collatum beneficium non poteſt variare.*
[illegible] *Poteſt praſcribere tempus ad acceptandum.*
[illegible] *Scientia ſuperueniens non irritat factum ignoranter.*
[illegible] *Scientia adueniente intrat dolus, ſi malè factum non emendatur.*

Im-

17 *Impoſſibile dicitur, quod non poteſt fieri ſine diſpraſatione,*
Ex hac tamen impoſſibilitate legatum non poteſt mutari.
18 *Qualis actio conueniat ei, qui eſt electus ad plura officia.*

Cap. Gratia 7. de Præbend.

1 DEcretalis iſta ſupponit, quod ſi quis habet aliqua beneficia etiam modica tenetur eorum facere mētionem, ſi aliud beneficium vult impetrare à Sede Apoſtolica, imo ſi vult impetrare literas,& expectatiuas ad alia beneficia. Et hoc non tantum à Pontifice, ſed etiam ab eius Legato. Quo ſuppoſito decernit, quid agendum ſit, ſi impetrans ignorat ſe alia habere beneficia.

2 Vna verò regula duas continens partes habet hæc decretalis. Gratia, inquit, beneficij impetrati à Sede Apoſtolica per impetrantem neſcientē ſibi abſenti collatum fuiſſe ab Epiſcopo ſuo aliud beneficium, non eſt vitioſa, licet dicti beneficij per eundem impetrantem, non fuerit facta mentio. Sed ſi beneficia iſta ſint de illis, quæ de iure non poſſunt ſimul teneri, qui illa obtinuit non poteſt ſimul habere, ſed ex eis poteſt illud eligere, quod maluerit.

3 Conceſſio beneficij facta à Sede Apoſtolica, dicitur gratia: fit enim gratis ex beneplacito Pontificis. Domin. *num* 1. Franc. *num.* 1. & videri poſſunt quæ notantur *infra cap. relatum, de præb.*

4 Aduertit autem hic Archid. *in princ.* quod beneficium propriè dicitur, vbi non ſunt diſtinctæ præbendæ; propriè verò dicitur præbenda, vbi ſunt diſtinctæ, & diuiſę. *cap. Ex parte ſup. de conceſs. Præben.* Nam præbenda ſignificat rem ſpiritualem, vel ſpirituali annexam. *cap. Si quis Præbend. 1. qu. 3.* beneficium verò latiùs accipitur, ideſt omne illud, quod gratis, & liberaliter confertur. Et vir nihilominus, quod ſi ſcribatur alicui, vt ei prouideatur de aliquo beneficio competenti, nomine beneficij præbenda intelligitur. *cap. Pro illorum, inf. de Præben. & cap. Tua, de verb. ſignif.* ſed de his dicendum erit infra in proprio titulo.

5 Hic eſt conſiderandum, quod ſubreptitia, & vitioſa eſt gratia obtenti beneficij à Sede Apoſtolica, ſi is, qui illam obtinuit, non fecit mentionem beneficij, vel beneficiorum, quæ prius tunc temporis obtenebat. Io. Mon. *num.* 1. Io. Andr. *cap. Si motu proprio, infr. de Præben.* Gloſſ. hic, Anchar. *num.* 1. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 3. Barboſ. *num.* 4. Flam. *l. 10. q. 2. num. 67. & ſeq.* Quod eſt verum, quamuis primum beneficium eſſet tenue. Imo quamuis primū beneficiū non dum fuerit poſſeſſum, ſed impetrans ſecundum ſolum illius literas obtineret, & illud nondum acceptaſſet, vt habet Gloſſ. hic *in v. ignoranti,* & Domin. *num.* 7. Flamin. vbi ſupra *nu.* 75. Et colligitur ex textu, qui loquitur etiam de beneficio collato abſenti, & ignoranti.

6 Hoc tamen limitatur, vt non procedat, vbi Papa motu proprio beneficium alicui cōcedit habenti aliud beneficium, tunc enim gratia valet, nō obſtante quod nō fuerit facta mētio alterius beneficij. *cap. ſi motu proprio infr. de Præben.* Gloſſ. hic, & Dom. *num.* 7.

7 Item ſecundo non procedit, vbi in literis Apoſtolicis ſit clauſula, *Quod obſtantia beneficiales, &c.* Nam in iſto caſu non tenetur prouiſus exprimere prius obtenta. Caſſad. *deciſ. 6. num. 8. de Præben.* Achil. de Graſſis *d. 6. & 14. eod. tit.* Rota in *Calagur. dimid. portionis 16. Martij* 1590. *coram Oruno. & in Cæſaraug. penſionis 19. Februarij* 1590. *coram Gypſio. & deciſ.* 171. *par. 2. diuerſ.* Barboſa hic *num.* 4.

8 Sed alij ſunt, qui limitant hunc textum ad terminos. *cap. Super lit. ſup. eod. tit.* vt ſcilicet gratia non ſit vitioſa, ſi eam Papa fuiſſet conceſſurus, etiam ſi ſciuiſſet impetrantem habere aliud beneficium. Hoc enim videntur ſenſiſſe. Butr. *ad d. cap. ſuper literis,* & hic Dom. *eod. num.* 4. iuxta intelligentiam Felin. *in d. cap. ſuper literis, num. 6.* ex quo volunt, quod ad verificandum textum, reſcriptum reducendum ſit ad ius commune. Quod meritò impugnat Panor. *d. cap. ſuper literis, nu.* 5. Quod nec validè potuit ſuſtinere ibi Felin. *n.* 6. ſed ratione cōuictus fuit fateri, quod poteſt quis pertinaciter inſtare, quod imo in hoc *cap. Gratia,* taciturnitas, de qua loquitur textus, ſit talis qualitatis, quæ expreſſa impetrans nō obtinuiſſet, & tamē hæc taciturnitas, ſi ſit ex ignorantia nō nocet. Etenim vt Felin. ait, ſi Papa ſciret petentem beneficium habere aliud ſufficiens, dicendum eſt, quod ille non conceſſiſſet aliud compoſſibile, & tamen ex vi huius capitis ignorantia facit, vt promotus ab Epiſcopo ad beneficium etiam valdè pinguè poſſit aliud compoſſibile impetratum à Papa retinere. Conceſſio igitur iſta eſt abſoluta, & verificatur etiam ſi Papa non conceſſiſſet gratiam, ſi ſciuiſſet, vt de mandato Vrbani Papæ cenſuit Rota *dec.* 68. *de reſcript. in antiquis,* quam refert, & ſequitur Felin. vbi ſupra *num.* 7. Et eſt de mente Panorm. *ibid. num.* 5.

9 Conſideratur etiam, quod hoc, quod dicitur de prouiſione apoſtolica eſt verū etiam, ſi fiat à Legato Pontificis, vt notat Gloſſ. *in princ.* & Dom. *in princip.* & Franc. *num.* 8. ſed non procedit in Ordinario. Gloſſ. Dom. & Frāc. citati. Nā prouiſus corā Ordinario ad validitatē ſuæ gratiæ nihil tenetur iuſtificare, quia Ordinarius tanquā informatus de ſtatu Eccleſiarum ſuarum, & perſonarum prouidet motu proprio Felin. *cap. Ad aures, num.* 15. *de Reſcrip.* Card. *in Clement. 2. num. 13. de off. Ordin.* Seraph. *dec.* 1026. *num.* 1. & 1467. *num.* 1. Put. *dec.* 190. *num. 1. p. 2. recent. & in Placentina Canonicatus 14. Ianuarij* 1600. *coram Card. Lancell.* & *in Pampilonen. de Aguero 12. Iunij* 1609. *coram Ottembergo. & in Nullius beneficij S. Sixti 26. Iunij* 1615. *coram Card. Sarrato, & in Leodien. Canonicatus S. Dyoniſ. 27. Martij* 1623. *coram Cottino, & in eadem 15. May* 1626. *coram Pirouano.* Quod procedit etiam ſi Ordinarius prouideat vigore indulti, quia nihilominus non deſinit prouidere motu proprio. Put. *dec.* 395. *num. 2. l. 3.* & Rota *in dictis Leodien. Canonicatus coram Cottino, & Pirouano.*

10 Quando tamen Ordinarius prouidet ad preces prouiſi, quod non cenſeatur prouidere motu proprio, ait Barboſ. ex Burart. *dec.* 484. *num.* 6. Sed hoc habet inſtantiam, quia iam non eſſet diſcrimen inter Papam, & loci Ordinarium, & ad nihil deſeruiret ratio allata, quod loci Ordinarius ſit informatus de beneficijs, & perſonis ſuæ Diœceſis, ideò cenſeatur prouidere motu proprio, dum prouidet; Et cum rarius contingat, quod prouideat ſine inſtantia, rarius haberet, locum quod prouiſio eius valeret: Quando tamen prouiſus ab Or-

na.

Digitized by Google

dinatio agit ad excluſionem proniſi ab Apoſtolica Sede de beneficio vii reſeruato ratione menſis, tunc tenetur probare vacationem in menſe Ordinarij, cum in eo fundet intentionem ſuam. Put. der.206.*l*.3.Fettentill.*ad dec*.484.Burat.*l*.*A*.Barboſa hic *num*. 4.

11 Ponit etiam differentiam hic Anchar.*nu*.1. inter reſcriptum ad lites, & ad beneficia, quod in illo ſubreptio non reddit conceſſionem irritam ipſo iure; quod tamen facit in reſcripto ad beneficia. Et id dixerunt etiam *ad cap.Super lit.ſup.eod.tit.* Panorm. & Felin.

12 Colligitur quoque ex hoc textu, quod collatio beneficiorum de iure pertinet ad Epiſcopũ, & ad alios Ordinarios, & quidem quod hoc conuenit illi id facere ſine capitulo, vt conſiderant Archid. *num*.1.Io. Andr.*num*. 1. & Franc. *num*.2. de quo plenè per Gloſſ.& DD.*in cap.Cũ Ecleſia Vulterana, ſupra, de elect.& cap.Omnes Baſilicæ.16.qu.6.*

13 Et hic etiam deducitur beneficium poſſe conferri abſenti, ſicut & abſens poteſt eligi ad dignitates, & Prælaturas. Gloſſ. *in v.ignorans*. Anch. *in princip*. Dom.*num*. 1. Sed hoc conſiderandum eſt, quod ad hoc vt caſus textus habeat locũ neceſſe eſt, quod primum beneficium abſenti fuerit collatum.

14 Textum hunc intelligendum eſſe de ignorantia probabili aduerrunt Gloſſ. *in v.Vitioſa in addit.* Io. Mon.*nu*.1. Archid.*nu*.1. Io. Andr. Anch. *nu*. 2. Dom.*n*.2.Franc. *n*.3 Barboſ.*nu*.5.Panormit. *cap.ſuper literis*.& ibi Felin. *nu*.5.*ſup.eod.tit.* Et hoc indubitanter eſt verum; ignorantia enim craſſa reprobatur à lege. Et vbi in iure dicitur, quod ignorantia excuſat ad minus intelligitur de ignorantia non craſſa, nec ſupina. Sed quia ignorantia craſſa, niſi ſit valdè craſſa, & præſumptiuè affectata, non æquiparatur dolo, vt probatum eſt ſupra *cap.Vt animarum* 2. *de Conſt.qu.*8. *art.* 25. forſan in hoc textu ad excuſandum reſcriptum à ſubreptione videbitur alicui ſufficere etiam ignorantiã aliqualiter craſſam, ſed nõ doloſã. Sed non ita eſt, quia mens Papæ hic eſt fauere taciturnitati inculpatæ ex iuſta, & inculpabili ignorantia, & ideo ſolus iuſtè ignorans excuſatur.

15 Apparet ex hoc, quod in huiuſmodi caſu ignorantia vnum præſtat, ſed aliud non concedit. Tollit quidem ſubreptionem; quia qui ignorat ſe habere aliquod beneficium, non ſubreptitiè impetrat aliud à Pontifice, nulla alterius beneficij facta mentione. Sed hæc ignorantia non præbet diſpenſationem, vt promotus poſſit ſimul vtrumque beneficiũ retinere, ſi ſint incompatibilia, & ſic ignorantia excuſat, ſed non diſpenſat. Gloſſ. *in v.Vitioſa*. Io.Mon.*num*.3. Io. Andr. Dom. *nu*.1. *&* 7.Franchus *nu*.3.Barboſ.*nu*. 5.

15 Aduertit hic Anchar. *in princ.* quod beneficium conceſſum abſenti, licet non ſit immutabile ex parte prouiſi, qui poteſt prouiſionem non acceptare, eſt tamen immutabile ex parte Epiſcopi prouiſoris, qui ex quo contulit beneficium non poteſt variare. *cap.Si tibi abſenti de Preb.* Vnde in hoc textu abſenti, & ignoranti prouiſo datur optio, vt poſſit beneficium ſibi abſenti collatum retinere. Poteſt tamen Epiſcopus prouiſo ſtatuere terminum temporis intra quem acceptet collationem, vel eam reijciat.

16 Conſiderat quoque idem Anchar. *num*. 3. quod ſcientia ſuperueniens ad irritationem actus non idem operatur, quod operata fuiſſet à principio, vnde in præſenti ſcientia ſuperueniens non irritat gratiam, quam irritaſſet, ſi fuiſſet à principio. Debet tamen poſt ſcientiam emendari, quod illicitè geſtum fuit, vt hic ordinatur. Vtrum autẽ ſi non emendauerit cenſeatur eſſe in dolo, ac ſi à principio ſciuiſſet? Reſpondetur quod nec habet locum culpa, aut pœna pro actu ab ignorantia excuſato, quatenus iam præterijt, ſed reſpectu futuri ſciens iam erit in dolo, & eſt in dolo, ſi non emẽdat de præſenti, & incurret pœnam, ſi quę lata eſt non emẽdanti illicitum ignoranter factum. Sic ea Bart. *l.Siquis inficiatus. ff.depoſ.* ait Anchar. quod litigator, qui litem bona fide incœpit, ſi deinde agnoſcit, ſe fauore iniuſtam cauſam, & non deſiſtit, pro futuro tempore damnabitur tanquam improbus litigator.

17 Bené autem dicitur in textu, quod impetrãs in hoc caſu ſecundum beneficium non poteſt vtrũque ſimul retinere. Quia id dicitur non poſſe fieri, quod non poteſt fieri ſine diſpenſatione Gloſſ. Domin. *num*.9.Franc. *nu*. 8. Ex hoc autem infert Domin. quod ſi teſtator relinquat, vt fiat Eccleſia vbi non poteſt fieri ſine diſpenſatione, legatum huiuſmodi tanquam de re impoſſibili poſſit mutari. Quod tamen non eſt concedendum, niſi id fiat poſt petitam diſpenſationẽ ſufficienter, & non obtentam. Neque enim abſolutè eſt impoſſibile, quod fieri poteſt cum diſpenſatione. Et teſtator obligans ad finem obligat ad medium ad finem neceſſariũ, maxime ſi ſciuiſſet medij neceſſitatem. Et ſic teſtator obligans ad conſtruendam Eccleſiam, vbi non poteſt conſtrui ſine diſpenſatione obligat ad petẽdam diſpenſationem; maximè ſi ſciuit diſpenſationem eſſe neceſſariam.

18 Optio autem relinquitur arbitrio prouiſi, vt eligat ſibi beneficium ad quod fuit prouiſum, vel à Sede Apoſtolica, vel ab Ordinario. Ex quo deducitur, quod electus ſimul ad plura officia habet optionem, vt eligat ex illis, quod maluerit, ſi illa ſint incompatibilia. Io.Andr. in hac quæſtione ſe remittit ad Speculat. *de cenſibus* §. 2. Lap. Abb. quoſdã ait tenuiſſe, quod obtinebit illud, ad quod prius electus fuit, & ſi hoc non apparet, index primo eliget, & ſi ſunt pares, eliget, qui electus eſt, vel neutra electio valet. Sed dicitur hæc non habere locum. Quia cum electio ad officium non valeat, niſi electus conſentiat, dicendũ eſt cum Io. de Fan. & Dom. *n*.5. quod ſi officia ſint incõpatibilia, & electus nullum acceptauit, poteſt ex eis eligere quod voluerit, etiam ſi electio ſit canonica, quia ſicut electus poteſt non conſentire ſi velit, vt probaui *tract. de elect.cap.* 21. ita poteſt conſentire vni electioni, & diſſentire alteri. Sed ſi electus conſenſit vni, ſi id fecit ſcienter, iam non poteſt variare, nec poteſt aliud officium incompoſſibile acceptare, niſi renunciato priori, & renunciatione acceptata, electio ad aliud officium adhuc remaneat valida, & ex vi acceptationis illius, quo primum officium acceptauit, electio ad aliud officium non expirauerit, & ius nouæ electionis in electores nõ tranſierit. Sed ſi vni officio ignoranter conſenſit, quia nimirũ procurator eius eo neſciente vnũ officiũ acceptauit. Tunc idẽ eſt, ac ſi nullũ acceptaſſet, & habet locum diſtinctio huius textus, vt vel vtrumque officium acceptet, ſi velit, & ſint com-

poſ-

poſſibilia, vel de illis eligat, quod malnetit, ſi etiã adſit lex, quæ obliget electũ ad acceptandum officium, ſi hæc lex non irritat alterius officij acceptationem, qui primum officium non acceptat, validè acceptabit ſecundum, & pœnam legis ſoluet, ex priori non accepraro. Quid verò dicendum ſit in beneficijs infra explicabitur. Videantur dicta infra *num. 39.*

Hic vnicã quæſtio occurrit circa intelligentiam Textus.

SVMMARIVM.

19 *Rationes ad vtramque partem.*
20 *Opiniones aliquorum. 21*
22 *Textus habet locũ etiam in impetratis per Procuratorem abſente Principali.*
23 *In caſu in quo principalis ignoret ſuam promotionem, quam etiam ignorat procurator, non vitiatur reſcriptum.*
24 *Quod quis facit per Procuratorem ſibi adſcribitur.*
25 *Ignorantia craſſa laborat impetrans, ſi principalis non admonuit Procuratorem cum potuit.*
26 *Vbi impetrans laborat ignorantia probabili gratia non vitiatur.*
27 *Obiectiones aliquæ ſoluuntur.*
Papa intendit fauere inculpabiliter ex ignorantia impetranti.
28 *Rationes dubitandi poſita num. 20. ſoluuntur.*
29 *Sufficit, quod ignorantia non ſit craſſa.*
30 *Ratio æquitatis militat, vbi ignorantia impetrantis eſt inculpabilis.*
31 *Si principalis erat promotus, quando inſtituit Procuratorem in Curia, ignorantia cenſetur craſſa, & gratia vitiatur.*
32 *Ad valorem huius gratiæ, non eſt neceſſe, quod poſſit reſcriptum reduci ad ius commune.*
33 *Gratia hæc poteſt eſſe vitioſa, ſi ſit in præiudiciũ tertij.*
34 *Quando hæc gratia valeat, ſi primum beneficiũ fuit impetratum per Procuratorem.*
35 *Dubius de priori beneficio, ſi eius non meminit non impetrat valide ſecundum.*

QVÆST. VNICAE.

RTICVLVS I.

Vtrum regula huius textus habeat locum, cum beneficium impetratur per Procuratorem.

19 DVplicem caſum diſputabilem habet hic articulus. Primus eſt, ſi procurator eſt, qui impetrat à Pontifice. Secundus eſt ſi procurator eſt, qui impetrauit ab Epiſcopo. Primus caſus ſic figuratur à Io. Monaco *num. 1.* Mihi ſtanti in Anglia beneficiato per aliquem Romæ exiſtentem, & ignorantem me eſſe beneficiatum, impetratur beneficium. Quæritur, an valeat impetratio? Videtur enim, quod valeat, quia impetrans iuſtè ignorat. Sed videtur, quod non valeat. Tum quia in hoc caſu plus habet iam beneficiatus, quam in caſu noſtro, cum teneat beneficium. Tum ſecundò, quia magis excuſat ignorantia propria, quam procuratoris, ſicuti plus accuſat ſcientia Domini, quam procuratoris. *cap. 2. infr. Vt lite non conteſtata. & l. Item veniunt. §. quid ergo, ff. de pet. hæred.* Tum tertiò, quia iſte habet radicem vitiatam, cum beneficiatus non beneficietur, niſi ex certa ſcientia. *cap. Poſtulaſti, ſup. de Reſcript. & cap. Super inordinata, inf. de Præben.* Tum quartò, quia multiplicatio beneficiorum eſt ſacris Canonibus inimica. *cap. Quia in tantum, inf. de Præben.* Tum quintò, quia hic ſi non ſit dolus ex propoſito, eſt tamen dolus ex re ipſa. arg. *l. Qui cum aliter. ff. de verb. oblig.*

20 Nihilominus Io. Mon. putat æquum eſſe, quod in hoc caſu iſte beneficiatus habeat electionẽ & poſſit alterum ex duobus beneficijs retinere. Quod tamen reprobat Io. Andr. *num. 2.* dicens, ſe ſcire, quod hoc non recipitur in Curia, & rationabiliter, quia ſi hæc decretalis non emanaſſet, in hoc caſu diceremus oppoſitum per regulam poſitã ſupra *in cap. Super literis, de Reſcript.* ergo iſte textus non debet trahi ad caſum in eo non expreſſum, aliter eſſet fraus parata volentibus impetrare. Item de ſtylo Curiæ non eſt, quod procurator exprimatur, vel requiratur procuratoria. Et nihilominus putat primam ſententiam poſſe habere locum in caſu, in quo procurator ſcire non potuit principalem ſuum eſſe beneficiatum, vt ſi procurator fuit datus prima die Octobris, & procurator impetrat prima die Nouembris, & principalis fuit promotus vltima die Octobris. Anch. *n. 5.* & Franc. *nu. 5.* hunc modum dicendi Io. Andr. referunt, nec reijciunt.

21 Sed Dom. *num. 4.* poſt Butr. *in cap. ſuper literis, de reſcript.* & Imolam hic, aliter diſtinguit, & ait, quod, aut taciturnitas iſta eſt in impetratione reſcripti, cuius effectus eſt reducibilis ad ius commune, nec præiudicialis alteri, ita quod omninò non repugnat menti ſcribentis, & tunc reſcriptũ non eſt ſubreptitium. Quia mens *Papæ* eſt excludere pluralitatem beneficiorum, quæ in hoc caſu manet excluſa, vnde non eſt contra intentionem *Papæ.* Aut repugnat menti ſcribentis à principio, tamen ius commune non repugnat effectui reſcripti, nec præiudicatur iuri alterius, & adhuc valet litera, nã poſſet eſſe beneficium compatibile talis reditua, quod Papa non dediſſet tale reſcriptum, ſi ſciuiſſet, & nihilominus valet reſcriptum propter ignorantiam, licet in aliquo repugnet menti ſcribentis, ex quo ius commune non reſiſtit effectui reſcripti. Aut reſcriptum repugnat menti ſcribentis, nec poſſet quoad effectum valere, quin præiudicaret iuri alterius, & tunc talis taciturnitas licet ex ignorantia impetrantis proueniat, nihilominus vitiat reſcriptum. & eſt caſus *in cap. Conſtitutus de reſcript.* Et iſtud vltimum etiam tenuit Gaſpar de Calder. *in ea rubr. conſ. 14.* vbi dicit, quod impetratio facta de Eccleſia, ad quam erat alius electus, nulla eſt non facta mentione de illa electione, ſi probabiliter ignorabat, cum non excuſet ignorantia impetrantis tacentis illud, quod eſt exprimendum etiam ſi illud eſſet de facto alterius.

22 Nihilominus his non obſtantibus dicendũ eſt eamdem eſſe rationem, ſi beneficiatus in caſu huius textus impetret beneficium per ſeipſum, vel

Digitized by Google

per procuratorem exiſtentem apud Sedem Apoſtol cam, & quod gratia impetrata non ſit vitioſa, ſi procurator probabiliter ignorauit principalem ſuum abſentem fuiſſe ab Epiſcopo ſuo ad aliud beneficium promotum. Ita ſentiunt hic Io. Mon. *n.1.* Archid. *n.1.* Felin. *cap. ſuper literis, num. 7.* Vbi refert hoc idem cenſuiſſe Rotam de mandato Vrbani Papæ *dec. 68. de reſcript. in antiq.*

23 Probatur autem primò in hoc caſu. Ponamus, quod Titius exiſtens Bononiæ eodem ferè tẽpore, verbi gratia, die vltima Septẽbris, motu proprio à ſuo Ordinario promoueatur Mediolani, eo abſente, & ignorante, & die prima Octobris per procuratorem impetret aliud beneficium Romæ, tam principali, quam procuratore ignorantibus promotionem factam Mediolani. Certè in hoc caſu cur non valebit reſcriptum, ſeu vnde dici poterit gratia vitiata? Sed dices, rationem eſſe, quia conceſſio huius capitis non ſe extẽdit vltra caſum expreſſum: caſus verò expreſſus eſt, ſi principalis ipſe impetret per ſe ipſum à Sede Apoſtolica beneficium.

24 Sed mitto, quod Panorm. *d. cap. Super literis, n.5.* exiſtimat caſũ huius capitis extendi ad ſimile poſitis quatuor cõditionibus, quas ibi ponit, & Felin. *ibid. nu.6.* tenet, & eſſerit communiter teneri, quod hoc Cap. non ponat caſum ſpecialem: Et quod trahi poſſit ex identitate rationis ad ſimile ſentit etiam hic Domin. *num. 4.* referens pro eadem ſent. Io. de Lig. Io. de Fan. & Io. Andr. Mitto inquam hoc, quia huiuſmodi extenſiones ad caſus non expreſſos, non mihi videntur habere in iure fundamentum. Quamuis etiam ex Panormit. exiſtimem, quod ex vi *d. cap. Super literis*, poteſt haberi extenſio in caſibus, & terminis illius capitis, non tamen ex vi huius capit. Sed hic non eſt neceſſe recurrere ad extenſionem, quia hic caſus comprehenditur ſub verbis iſtius textus. In iure enim, etiam propriè quis dicitur impetrare, ſi impetrat per Procuratorem. iuxta *regul. 72. infr. de reg. iuris. Qui facit per alium eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.* Et eo magis hoc debet amplecti, quod decretalis iſta potius continet fauorem, cum ſit ad tollendam ſubreptionem, & vt gratia Sedis Apoſtolicæ vigeat. Et eo magis, quod cum ſæpiſſimè apud Sedem Apoſtolicam imperrentur beneficia per Procuratores, nimis reſtringeretur fauor huius decretalis, ſi non intelligeretur, niſi de impetrantibus immediatè per ſeipſos. Sed & hoc fit euidens ex eo, quod habet hic Io. Andr. *n. 2.* de ſtylo Curiæ, ſcilicet talem eſſe, vt in literis non exprimantur procuratores, nec procuratoria recipiantur, ex hoc enim ſequitur literas expediri in perſona principalis nulla Procuratoris facta mentione, ac proinde de ſtylo eſſe, vt principalis cenſeatur impetrare, & obtinere, licet id faciat medio Procuratore.

25 Sed quod hoc idem habeat locum, etiam ſi principalis ſciat ſe promotum à ſuo Epiſcopo, ſi hoc ignorat procurator, probatur aduertendo ſolã ignorantiam probabilem excuſare à ſubreptione. Non eſt verò ignorantia probabilis, ſi quis quod poteſt, & debet ſcire negligat. Itaque illa ignorantia non excuſat impetrando per procuratorem, quæ non excuſaret impetrando per ſe ipſum. At verò Procurator, qui fictione iuris eſt ſuus principalis, ita ſe habet, quod negligentia principalis in admonendo procuratorem in ipſum procuratorem redundat, vt dicatur ignorere ex culpa lata, ſi potuit, & debuit ſcire, quia potuit, & debuit illum principalis admonere de ſue promotione. Et ſic principalis in ſuo procuratore ignorat ex lata culpa, & craſſa ignorantia, ſi ex ſimili culpa, neglexit certiorem reddere procuratorem de ſui promotione per Epiſcopum.

26 Sic ergo dicemus, quod vbi in procuratore vt repræſentat principalem eſt ignorantia probabilis promotionis ſui principalis, non vitiatur gratia, ſi non exprimitur eiuſdem principalis beneficium. Sed huiuſmodi ignorantia non eſt, ſi principalis potuit procuratorem certiorem facere de ſua promotione, & neglexit ex culpa lata id facere. Et hic eſt caſus admiſſus etiam à Io. And. quia hic militat ratio æquitatis, nec eſt aliquod periculum fraudis, aut doli. Vbi verò ignorantia non eſt probabilis, ſed eſt craſſa, & ſupina, gratia eſt vitioſa.

28 Obiici tamen poteſt ex textu ponderatis verbis *abſenti*, & *neſciret*. Ex primo enim reſtringitur caſus, vt habeat locum, ſi primum beneficium fuerit ei abſenti collatum: Vnde ſi principalis manet in ſua Ciuitate, vel ei præſenti fuit collatum beneficium, non habet locum hic textus. Ex ſecundo verò, quia textus requirit, quod principalis tunc neſciret ſibi eſſe collatum beneficium cum à Papa impetrat ſecundum; non ergo ſufficit ignorantia procuratoris. Sed hæc ſecunda obiectio ſoluitur, quia ipſe æquiualenter neſcit, & ſcientia nihil ſibi prodeſt, ſed in ſuo procuratore inuincibiliter ignorat, & ſic vt impetrans ignorat; quod eſt id, quod præcipuè intendit Pontifex. Ex primo autem videtur, quod ſit limitanda aſſertio, & quod non comprehendatur ſub diſpoſitione huius textus caſus, in quo principalis impetrans gratiam à Papa fuit promotus ab Ordinario in ſui præſentia, & ſic ipſo ſciente. Et nihilominus eodem modo dici poteſt, quod eſt abſens æquiualenter, ſi non poteſt ſuum procuratorem certum reddere, & ſic ſe habet, ac ſi eſſet abſens, & præſentia, & ſcientia ad nihil iuuat, vt poſſit impetrando mentionẽ facere de ſibi collato beneficio. Et ſic quia Pontifex intendit fauere inculpabiliter ex ignorantia impetranti, & inculpata taciturnitate beneficij, ſub hoc textu comprehenditur caſus omnis, in quo beneficiatus ſiue per ſe, ſiue per alium ex inculpabili ignorantia impetrat à Papa ſecundũ beneficium.

29 Hinc motiua allata per Io. Monac. non obſtant. Non primum quia in vtroque caſu beneficiatus ſupponitur habere beneficium ab Ordinario. Solùm poteſt eſſe diſcrimen, quod in hoc caſu beneficiatus poteſt eſſe, quod ſciat ſe habere beneficium, ſed hoc eſt verum materialiter, ſed æquiualenter ignorat, & in ratione impetrantis ignorat, quia ignorat eius procurator inuincibiliter. Et taciturnitas quæ poſſet irritare reſcriptũ eſt ex ignorantia vincibili. Vnde ſecundum non valet, quia hic eſt ignorantia, quam nec principalis poteſt vincere, & reſpectu cuius militat eadem ratio æquitatis. Sic ad tertium negatur adeſſe radicem vitioſam, quia falſum eſt, quod beneficiatus beneficietur ex certa ſcientia, cum imo ignorantia inuincibilis ſit ratio, vnde impetrat, quod non impetraſſet forſan, & in omni caſu ille in ratione

im-

Impetrantis ſit omninò inuincibiliter ignorans. Et ad quartum dicitur, quod hic non eſt dolus, nec ex propoſito, nec in re. Mutiua verò Io. Andr. non militant contra reſolutionem, quæ coincidit cum reſolutione illius: & illa militant in caſu, quod in procuratore ſit ignorantia vincibilis ſaltem ex diligentia ſui principalis.

30 Extenditur tamen reſolutio, vt procedat etiam ſi ignorantia ſit aliquo modo culpabilis, ſcilicet ſi ſit ex leui, vel leuiſſima culpa, quia hæc in foro externo non eſt ignorantia craſſa, & ſupina, vt abundè probatum eſt ſupra *cap. Vt animarum 2. de Conſt. qu. 1. art. 6.* Sola verò ignorantia craſſa eſt, quæ hic non excuſat; vt probatum eſt circa hunc textum *num.* 14. Imo videre forſan alicui poſſet, quod ignorantia excuſet, ſi non ſit tam craſſa, vt æquiparetur dolo. Panor. *in d. cap. ſuper literis, n.* 5. exiſtimat regulam iſtius textus locum habere, ſi ſubreptio nõ ſit doloſa. Et Arch. *n.* 1. hic mouetur ad dicendum, quod in hoc caſu habeat locum regula huius textus; quia dolus, & malitia ceſſant vtrinque. Et Io. Andr. *n.* 2. caſum noſtrum admittit, quia ceſſat timor fraudis. Verum hoc non admittitur; principalis enim finis huius decretalis non eſt excludere dolum, ſed rueri, & fauere actui ex inculpabili ignorantia deficienti, vt ſcilicet nullitate gratiæ nõ puniatur iuſta ignorantia, quæ ſcilicet non eſt craſſa, & grauiter culpabilis.

31 Ratio autem illa, qua mouentur Io. Monac. Archid. Io. And. Domin. & alij, quia ſcilicet militat eadem ratio æquitatis, fortiter vrget, non ad probandum, quod regula noſtri textus extendi debeat ad caſũ non expreſſum, ſed ad probandũ quod caſus noster comprehenditur ſub expreſſo; quia vtrobique cum ignorantia ſit iuſta, & æquũ ſit, vt ignorantia iuſta non puniatur, æquum eſt, vt verba literæ intelligantur, ſiue principalis impetret per ſe ipſum, ſiue per alium.

32 Diſtinctio autem Lap. Abbatis, quia nimirum, aut principalis ſciebat ſe habere beneficium, quando inſtituit procuratorem, aut non ſciebat, & erit ad videndum, an ignorantia ex qua eſt impetratio ſine mentione beneficij ſit craſſa, vel non craſſa. Et ſic benè dicit, quod ſi principalis ſciebat ſe habere beneficium, quando inſtituit procuratorem, gratia vitiatur, quia tunc ignorantia eſt craſſa, vel etiam forſan præſumptiuè affectata, quæ non eſt, ſi tunc principalis neſciebat ſe eſſe promotum, & ob breuitatem temporis non potuit certificare Procuratorem ſuum; & ideo tunc gratia non eſt vitioſa.

33 At verò diſtinctio Butrij, & Dominici conſiderantium, an effectus reſcripti impetrati poſſit reduci ad ius commune, vel non poſſit reduci, non eſt ad mentem huius textus. Quia Papa non intẽdit cõcedere gratiam hanc, niſi in caſu à ſe expreſſo, vt ait Panorm. *d. cap. Super literis, num.* 5. & probat *ex cap. Cùm de non. infr. de præbend.* In caſu vero expreſſo, gratia eſt valida, etiam ſi non poſſit reduci ad ius commune antiquum, & in beneficijs incompoſſibilibus datur optio retinendi primum, vel ſecundum, cum tamen ſecundum ius commune adepto ſecundo beneficio vacet primum ipſo facto, vt *in cap. De multa, ſup. de præbend.* Et in compoſſibilibus datur facultas retinendi ſecundũ etiam ſi primum non ſit tenue, quod Papa non conceſſiſſet, ſi de primo beneficio non tenui conſcius fuiſſet.

34 Quod verò dicunt conſiderandum eſſe, an gratia ſit in præiudicium tertij, hoc verum eſt, ſed iam trahimur extra caſum, & tunc gratia poterit eſſe vitioſa non ex taciturnitate prioris beneficij iam habiti, ſed quia ſecundum non poſſit obtineri ſine præiudicio tertij, cui Papa non vult præiudicare. Vt in caſu Calder. ſi beneficium ſit electiuum, & ad illud alius fuit electus, vel ſi ad illud beneficium alius legitimè promotus fuit prius ab Ordinario. Hic enim eſt alius caſus.

35 Si autem quæſtio ſit in ſecundo caſu principali propoſito, quando qui impetrat ſecundum beneficium à Papa eſt ipſe principalis beneficiatus, ſed qui impetrauerat prius beneficium ab Ordinario eſt eius procurator, Dom. *nu.* 7. & Franc. *num.* 5. poſt Lap. diſtinguunt, & dicunt, quod ſi ille procurator habebat ſpeciale mandatum ad procurandum beneficium, non valebit impetratio ſecundi beneficij facta à principali, quæ valebit, ſi non habebat ſpeciale mandatum. Sed totum pũctum ſtat, vt videatur, ſi ignorantia prioris beneficij in impetrante ſecundum à Papa ſit iuſta, vel potius ſit craſſa. Vbi enim impetrans iam dederat mandatum ſpeciale ad impetrandum pro ſe beneficium ab Ordinario ſuo, non erit iuſta, & non craſſa ignorantia in impetrante, niſi forſan procurator non habuit tempus, vt poſſet aduertere eundem principalem de obtento beneficio, vt notat Franchus.

36 Sed puto, quod neque hoc ſufficiet, ſi aliundè poſſit principali conſtare de beneficio ſibi collato ab Epiſcopo ſuo; imò credo, quod tunc dubia prouiſio de facto vitiet gratiam ſecundam, quia iam non eſt in omni bona fide, qui dubius eſt, an de facto ſit beneficiatus, nec talis eſt penitus ignorans, cum ex motiuo probabili ſciat poſſe eſſe, quod tunc ſit beneficiatus, & dubitat, an ita factũ ſit, cum petit aliud beneficium à Papa. Ideo etiam ſi nulli dederit mandatum ſpeciale pro beneficio obtinendo, ſi aliundè ſcit adeſſe, qui procurat illi beneficium, vel Ordinarium velle motu proprio illi prouidere, & habet notitiam vacantiæ alicuius beneficij, vnde penſatis circumſtantijs eſt rationabiliter dubius, an de facto fuerit ſibi prouiſum de beneficio, tenebitur de hoc facere mentionem. Neque enim veriſimile eſt, quod Papa voluerit cõcedere optionem eligendi ex duobus incompoſſibilibus, quod maluerit, vel retinendi plura compoſſibilia, ei qui cum impetrauit ſecundum erat dubius, an obtinuerit primum.

SVMMARIVM.

37 *Arbitrariũ eſt tempus, in quo impetrans in caſu huius textus tenetur optare.*

38 *Tacita optio per adeptam vnius poſſeſsionem ſufficit.*

39 *An electo vno poſsit variare.*

ARTICVLVS II.

Vtrum qui ignorans promotionem ſuam ad beneficium impetrat ſecundum incompatibile, teneatur ſtatim ex eis vnum eligere.

37 QVia lex ad hoc non determinat tempus, ideo eſſe in iudicis arbitrio determinare hoc tempus dixerunt Io. Andr. Anchar. *num.*5. Dom. *num.*6. Franc. *n.* 10. Ad quod facit *cap. Si tibi infr. de elect.* Quamobrem Papa, vel Epiſcopus poterit determinare tempus, infra quod beneficiatus iſte optet. Et ſi nota ſit qualitas beneficiorum, congruum tempus eſſe decem dierum tradũt, præfati DD. & eſt dictum ſatis rationabile.

38 Sed numquid ſufficit tacita electio conſurgens ex eo, quod vnius poſſeſſionem accipiat, vel circa illud, ſe immiſceat? Reſpondetur, quod ſufficit ſecundum Io. Andr. & Dom. *nu.* 16. & Franc. *num.* 11. Sed diſtinguuntur plures caſus. Nam ſi iſte Beneficiatus ſit in poſſeſſione vnius beneficij, & poſtea certificatus de altero beneficio eius accipit poſſeſsionem, ex hoc iam vacat primum ipſo facto per *cap. De multa, ſup. de Præbend.* At verò ſi Beneficiatus nullius habeat poſſeſſionem, ſed certus de vtroque beneficio accipit vnius poſſeſſionẽ, etiam ex hoc videtur illud elegiſſe, & alteri renunciaſſe. *Clem. Gratiæ, eo tit. & Clem. vnic. de conceſs. Præbend.* Sed ſi beneficiatus habet poſſeſsionem vtriuſque beneficij, vt quia vnius poſſeſſionem accipit eo neſciente eius procurator, & alterius ipſe ſumpſit, tunc data certificatione vtriuſque beneficij, cautè debet agere, quia ſi alteri ex illis beneficijs ſe immiſceat, videtur illud optaſſe, arg. *cap. Propoſuit, de coniug. ſeru. & l. ſi ſeruum* § *ſi quis ſeruum, ff. de acquir. hæred.* Sed ſi cautè agens nulli ſe immiſceat, tunc intrat ſuperioris arbitrium, & eſt locus aſsignationi termini fiendæ per iudicẽ.

39 Sed nunquid vno electo poteſt te integrum variare? Gloſſ. hic *in v. Eligat*, ad vtrãmque partem argumentatur, ſed concludit, quod non poſſit. *per regul. Quod ſemel, infr. de reg. iur. & per cap. penult. infr. hoc tit. in fin. & per cap.* 1. *ſupra de poſtulat.* Hoc idem tenet Archid. allegans *l. in cauſa in princ. ff. de Proc. & l. ſerui elect. & l. huiuſmodi* §. *Stichum. ff. de leg.* 1. *& l. ſtatu liberum.* §. *Stichum. ff. de leg.* 2. Sed tamen limitat, vt in caſu, in quo optans errauerit, liceat variare, vt ſi elegerit beneficium, quod debebatur alteri eo neſciente, vel ſi ſimplex beneficium acceptauit pro dignitate. arg. *l.* 5. *de opt. leg. & l. ſi maritus,* §. *fin ff. de adult.* Sed addit Gloſſ. ex Io. Mon. *cap. Si tibi, infr. de Præb.* & ita diſtinguit. Aut optio data eſt in contractibus, & tunc variare licet. *l. Eum, qui certarum, in fin. ff. de verb. oblig. & l. ſi ſterelis,* §. *fin. de act. comp.* Aut in beneficijs, vel vltimis voluntatibus, & hoc dupliciter, aut tenuit electio, & tunc non potuit variare. *l. Serui electione. ff de leg.* 1. *l. apud Aufidium. ff. de opt. leg.* Aut non tenuit, & hoc dupliciter. Aut eam fecit optans iure proprio, & tunc iterato poteſt optare. *l.* 2. §. *fin. ff. de opt. leg. & l. ſequent.* ad inſtar iudicis ordinarij, qui poteſt iterato cognoſcere, cum ſententia eſt nulla. *l. Si accuſatoribus. C. de accuſ. & l. abſentem, & cap. Nec captanda.* 2. *de reſponſ. infr. de conceſs. Præben.* Aut iure alieno, & tunc iterare, non poteſt, *cap. Si compromiſſarius, infr. de elect.* Et hæc eadem referunt Io. Andr. Anchar. *num.* 4. Dom. *num.* 8. Franc. *nu.* 9. Et de his videri poſſunt, quæ habent Io. Andr. *de teſtib. cap. præſentata. in ver. optimè.* & per Gregor. *l.* 25. *verb. Pœnitere poterit, & aliud eligere*, & per Tiraquell. *de retractu leg.* §. 24. *num.* 7. *& l. bones,* §. *Hoc ſermone. num.* 17. *& ſi ff. de verb ſignific.*

SVMMARIVM.

40 *In caſu huius textus beneficia plura incompatilia retineri poſſunt.*
41 *Decretum Concilij Trid.*
42 *De conſuetudine, Ordinarius poſſe conferre plura beneficia ſimplicia aſſeritur.*

ARTICVLVS III.

An beneficiatus poſsit retinere plura beneficia ſimul.

40 GLoſſa hic in *verb. De iure teneri*, & Anch. & Anch. *num.* 1. *& ſeq.* Dom. *n.* 7. Franch. *num.* 6. latè diſputant de hoc iuris articulo, multorumque ſententias referunt. Sed quantum ſit ex vi huius textus, ſi beneficia impetrata non ſunt ex iure incompatibilia, beneficiatus ea poteſt retinere.

41 At hodie habemus decretum Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. *de reformat.* ibi. *S. Synodus debitam regendis Eccleſijs diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto, quod in quibuſcumque perſonis, quocumque titulo, etiam ſi Cardinalatus honore fulgeãt, mandat obſeruari, ſtatuit, vt in poſterum vnum tãtum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur. Quod quidem, ſi ad vitam eius, cui confertur honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat; liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiã non requirat, eidem conferri. Hæcq; non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia omnia beneficia, tam ſæcularia, quam regularia quæcumque, etiam commendata pertineant, cuiuſcumque tituli, ac qualitatis exiſtant.* De qua re videri poſſunt, quæ habet Barboſ. *ad d. cap. Concil. & de off. & poteſt. Epiſc. part.* 3. *all.* 62.

42 Qui in præſenti Cap. *num.* 6. ex Moſcon. *de maieſt. militi Eccleſ. l.* 1. *p.* 3. *c.* 3. refert, quod hodie de conſuetudine non datur diſpenſatio ad plura beneficia ſimplicia, ſed videtur, quod Prælati inferiores conferre poſſint, & de facto conferant nulla habita ratione, an ſint pingula, vel tenuia. Et ſic in Hiſpania quotidie fieri refert Garz. *part.* 11. *cap.* 5. *num.* 323. Sed huiuſmodi non eſſe ſatis laudabilia obſeruat Barboſ. *d. alleg.* 69. *num.* 10. *in fine.* Sed de hia dicam alibi Den dante. Interim ſeruanda ſunt decreta. *Concil. Trid. d. cap.* 17. *& ſeſſ.* 7. *cap.* 2. *&* 3. De quibus vide Garz. *p.* 11. *cap.* 5. Fagnan. *ad d. cap. Dudum, de elect. & ad cap. Cũ iam dudum, de præbend. & ad cap. Super inordinata, eod. tit.* & Barboſ. *ad loca citata. Concil. Trid.*

SVMMARIVM.

1 *Qui prior in tempore potior in iure.*
2 *Regula textus.*
3 *Expectatiuæ nunc prohibitæ.*

Cap. Quamuis 8. de Reſcript.

1 HAEc decretalis præſupponit, quod inter expectantes auctoritate Apoſtolica habet locum illa regula, qui prior eſt in tempore potior eſt in iure. Vt ſi ſint duo, vel plures, qui

in

Google

in eadem collatione habeat ſimiles gratias expectatiuas; tunc in in beneficio, quod prius vacabit, præferendus eſt ille, qui prior eſt in data.

2 Regulam vnicam coutinet hæc decretalis, quæ eſt iſta. Habens gratiam, vt in certa Eccleſia ſibi pronideatur de beneficio proximè vacatnro, ſi huinſmodi gratia fuerit ſibi reuocata, & poſtea fuerit à Papa ad eam reſtitutus, non debet anteferri ei, qui poſt teuocationem, & ante reſtitutionem prædictas ſimilis gratia conceſſa fuit: niſi Pontifex aliud expreſsè dixerit. Quia teſtitutio iſta, vbi aliud non dicitur expreſsè, intelligitur facta ſine iutis alieni præiudicio.

3 Quia vetò mandata de pruuidendo, & gratiæ, quas dicunt expectatiuas, de qnibus loquitur hic textus prohibitæ fuetunt per Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 19. de reformat.* non eſt opus alia addere ad regulæ hnius declarationē. Quamuis quia in ea agitur de vi reſtitutionis alicuius ad gratiam reuocatam, vtile ſit videre, quam vim, & quos effectus habeat reſtitutio alicuius ad priſtinas prærogatiuas, & poſſeſſionem terum, dignitatum, & honorum, ſeu ad ptiſtinum ſtatum.

Quæſtio vnica.

SVMMARIVM.

4 *Reſtitutio ex iuſtitia reponit reſtitutum in integrū quantum ad omnia.*
5 *Reſtitutio ex gratia cenſetur facta ſine præiudicio tertij.*
6 *Niſi Princeps aliud exprimat.*
7 *In dubio reſtitutio an cenſeatur facta ex gratia.*
8 *An reſtitutio nedum reuocet ſtatum perſonæ, ſed etiam bona: variè opinatum.*
Aliud indulgentia, aliud reſtitutio.
9 *Forma reſtitutionis debet attendi.*
Reſtitutus in integrum recuperat bona.
10 *An reſtitutus in integrum recuperet bona, quæ tranſierunt ad tertium.*
11 *Bona tranſlata ad tertium, vel præcisè ex vi damnationis, vel ex alia cauſa.*
12 *Reſtitutus non recuperat bona ante reſtitutionem alienata.*
13 *Res, quæ eſt nullius, fit occupantis.*
Reſtitutus non recuperat bona acquiſita Fiſco tertio.
14 *Per damnationem bona non fiunt nullius ſimpliciter.*
15 *Reſtitutus recuperat bona acquiſita fiſco reſtituentis.*
16 *Reſtitutus non recuperat feudum alienatum.*
17 *Damnatio aliquando eſt ſola cauſa occaſionalis tranſlationis dominij ad tertium.*
Reſtitutus non recuperat bona, quæ ex cauſa antecedenti damnationem peruenerunt ad tertiū.
18 *Filius ante aditam Patris hæreditatem damnatus, ſi reſtituatur non recuperat illam de manu nepotis, ad quem ex ſubſtitutione aui tranſijt hæreditas.*
19 *Feudum, quod morte naturali, vel ciuili redit ad dominum, non recuperat reſtitutio ciuiliter mortui.*
20 *Epiſcopus damnatum Clericum poteſt reſtituere inuito patrono.*
21 *Quid in Legato, aut Pontifice reſtituente?*
22 *Legitimatus poſt mortem patris, non acquirit hæreditatem apprehenſam ab agnatis.* 23.
24 *Legitimatus viuente patre, vel de patris conſenſu acquirit bona.*
25 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium habet ius ad bona.*
Non auſert primogenituram à legitimè nato.
26 *Reſtitutus recuperat bona poſſeſſa à reſtituente.*
27 *Reſtitutum non recuperare bona, quæ ex vi damnationis tranſierunt ad alium, quidam ſentiūt.*
28 *Oppoſitum alij volunt.*
29 *Quod tranſit ad tertium ex rigore iuris ciuilis eſt reuocabile.*
Bonum Reipublicæ petit, vt pœnæ condonari poſſint.
30 *Ex vi damnationis bona tranſeunt ad tertium ſub conditione.*
31 *Inquiſitores hæretico pœnitenti poſſunt condonare bona.*
32 *Reſtitutio ſe extendit ad feuda, &c.*
33 *Clericus depoſitus recuperat beneficium, ſi reſtituitur in integrum.*
34 *Remiſsio plena iuuat in foro externo.*
45 *Poteſt Princeps etiam bona alienata ex cauſa reſtituere.*
36 *Sed tenetur reddere pretium.*
37 *Reſtitutio pleniſſima reuocat etiam bona alienata.*
38 *Reſtitutus non recuperat fructus.*

QVAEST. VNICAE.

ARTICVLVS VNIC.

Vtrum reſtitutio reponat reſtitutum in priſtinum ſtatum quantum ad omnia.

4 HIc ergo t. diſtinguēdū eſt inter teſtitutionē, quæ fit ex iuſtitia, & eam, quæ fit ex gratia. Nam reſtitutio quæ fit ex iuſtitia teponit reſtitutum in priſtinū ſtatū quantū ad oia, ſicut à principio fuerant, & operatur etiam in præiudicium tertij, & trahitur ad bona amiſſa per quaſcumque manus volauerint, vt *l. 1. §. de qua. ff. de poſ.* Franc. hic *num. 6.* Vnde ſi alicui iniuſtè ſint confiſcata bona, ſi cognita iuſtitia ille reſtituitur, reponitur per omnia in priſtinū ſtatum. Et eſto bona fuerint alteri, vel vendita, vel donata, vel quocumque modo alienata, debent reſtituto teſtitui. Et ratio eſt, quia ille nunquam illorum bonorum amiſit dominium, nec per iniuſtam damnationem perdidit ius ad bona illa, quæ propterea remanſerunt ſemper illius, vnde cum poſtea per reſtitutionem ex iuſtitia reponitur in locum ſuum, nihil aliud fit, niſi quod declaratur inualidè fuiſſe illi ea bona confiſcata, eumque in iuribus ſuis debere manuteneri, & in poſſeſſionem eorumdem reponi.

5 Sed vbi reſtitutio fit ex gratia, priuatio, vel bonorum, vel iurium, quæ præceſſit, fuit valida, & illorum dominium fuit abdicatum ab eo, qui poſtea reſtituitur. Quod ſi huiuſmodi bona alterius conditionis facta ſint, & interim eorum dominium alijs traditum, reſtitutio ſic antea priuati ad priſtinum ſtatum non retrotrahitur ad tēpus primæ conceſsionis, vel primi ſtatus antecedētis, vel damnationem, vel reuocationem prioris gra-

gratiæ, ſed de tempore reſtitutionis conſiderandū eſt. Nec in præiudicium aliorum fit reſtitutio, quia æquum eſt, vt ius alienum ſeruetur illæſum. Ideo regula eſt, quod gratiæ reſtitutio cenſetur facta ſine præiudicio tertij, vt hic dicunt Gloſſ. Io. Mon. Archid. Io. Andr. Anchar. Dom. & Franch. *in ſummatextus*, & firmauit Panorm. *in cap. 1. in p. notab. de Paroch.* Oldrad. *conſ. 325. nu. 5.* Fed. de Sen *conſ. 26. num. 2.* Caſtilion. *conſ. 8. per totum.* Fulgoſ. *conſ. 143. per totum.* Socin. *conſ. 32. num. 13. l. 1.* Io. de Anan. *conſ. 32. num. 6.* Reuerendiſs. Faguan. *ad cap. Mandato. nu. 57. de ſimonia.*

6 Excipitur tamen caſus, in quo Princeps ex cauſa poteſt diſponere de rebus ſubditorum, & expreſsè ſic diſponit, de quo dicam infra latius. Vt colligitur ex hoc textu, in quo aſſeritur, quod reſtitutus recuperet etiam præcedentiam, ſeu anterioritatem, ſi Papa eam expreſsè conceſſerit.

7 In dubio autem an reſtitutio ſit ex iuſtitia, vel ex gratia, Franc. *num. 6.* nos remittit ad Bart. *in l. 1. §. Si quis vltro. ff. de quaſt.* & ad Cynum *in l. fin. C. de ſent. paſſ.*

8 Hinc reſoluitur quæſtio, an reſtitutio facta per Principem trahatur non ſolùm ad ſtatum perſonæ, ſed etiam ad bona deperdita. Vt ſi degradatus reſtituatur ad ordinem, cenſeatur etiam reſtitutus ad beneficium. Negant Archid. Io. Andr. & Domin. quibus conſentit Franchus *nu. 7.* Vbi quod eſt hic caſus ſicut in deportato *in l. 2. ff. de ſent. paſſ.* & hoc niſi eſſet plenè reſtitutus, vt in *l. p. C. eod. tit.* de quo per Speculatorem *in tit. 2. §. poſtremo, ver. Quod ſi delegatus,* & eſt ſimile, quod notatur *in cap. 1. inf. de fil. Presbit. ſuper Gloſſ. Hoc intelligo.* Sed Anchar. aliter ſentit *num. 3.* & ait eſſe veram hanc ſententiam in caſu, quod Imperator, vel Papa reſtituat cum limitatione ad ordines, vel dignitates. Si verò reſtitutio fuit ſimpliciter concepta, intelligitur, quoad bona, & ſtatum perſonæ. Nam quandoque Princeps concedit ſimplicē indulgentiam: & tūc debet quoad ſtatū perſonæ intelligi, nō quoad bona. Huius verò exēplum habetur ex Andr. Sicul. *in cap. teſtimonium, de teſt. & cap. Eam te, de Reſcript.* & adducit Felin. *cap. Inter quatuor num. 6. de maior. & obed.* Vt ſi Princeps dicat, *Facimus tibi gratiam.* Hæc enim verba important ſolam remiſſionem pœnæ, non autem reſtitutionem bonorum. Quandoque non vtitur verbo indulgentiæ, ſed reſtitutionis, & tunc aut concedit reſtitutionem ſimpliciter, & omnia reſtituta videntur, vt in *l. 1. C. de ſent. paſſ.* Aut reſtituit cum limitatione, & eatenus reſtringitur reſtitutio, quatenus reſtringitur limitatio. Quandoque concedit indulgentiam, & reſtitutionem, & tunc omnia reſtituta videntur, vt *eod. tit. l. fin.* Quando verba ſunt dubia, quia non magis ſonant in indulgentiam, quam in reſtitutionē. Vt ſi fiat ſtatutum, quod banniti rebanneantur. Bart. ibi. (inquit Anchar.) dicit, quod verba dubia debent plenè interpretari. *l. de vtriuſque,* & idē not. ipſe in *l. 1. § Si quis vltimo. ff. de quæſt.* Felin. etiā vbi ſupra ex eodē Andr. ſic ait, quod ſi Princeps dicat, *Facimus tibi gratiam plenam,* quod tunc reſtitutus recuperabit bona nō alienata per Fiſcum.

9 Sed dicitur, quod quantum poteſt colligi ex *l. 1. & l. fin. imo tot. tit. C. de ſent. paſs. & reſtitutis* attendi debent verba reſcripti, per quod damnatus reſtituitur, an ſint, vel non ſint limitata, & an generalia, vel ſpecialia, & expreſſa, & an certa, vel dubia. Et neque veriſimile eſt, quod Princeps nudè, & purè dicat damnato, reſtituo te, & nihil aliud addat. Et tamen ſi hoc diceret, potius dicēdum eſſet, quod ex vi talium verborum non eſſet plenè in integrum reſtitutus, vt ex *l. 2. & alijs d. tit. de ſent. paſs.* & iuxta etiam *regulam in obſcuris, inf. de reg. iur.* Et quantum colligitur ex hoc textu, verbum illud generale intelligi deberet, vt quanto minus fieri poſſet, læderet fiſcum, vel alios, ad quos bona damnati deuenerunt, & vt importat reſtitutionem ad ſtatum perſonæ, non verò ad bona; quia reſtitutus dici poteſt, cui remiſſa eſt pœna corporalis, & ad ſtatum perſonæ eſt reſtitutus. Sed ſi Princeps dicat abſolutè, reſtituo te in integrum, eſt clara reſolutio. *d. l. 1.* quod manet reſtitutus quantum ad omnia; ſed ſi non dicat, reſtituo in integrū, ſed limitet attendi debet limitatio. Differētia vero illa indulgētiæ, vel reſtitutionis, vtiliſceſt, ſed diſtinctio ſupra data à Fel. eſt cōſideranda, quia *in l. fin. de ſent. paſſ.* Indulgētia importat etiam reſtitutionem quantū ad omnia, nimirum ſi ſit plena.

10 Sed nunquā dicendum eſt, quod reſtitutio in integrū cōprehendat omnia bona, etiam quæ ante reſtitutionem ad manus tertij deuenerunt? Vt v. g. Si Pontifex aliquem immediatè ſubditum Imperatori ob crimen læſæ Maieſtatis in Sedem Apoſtolicam commiſſum damnet, & priuet omnibus omnino bonis, liberetque debitores illius ab omni obligatione reſpectu illius, ſi Papa illum poſtea ſibi reconciliatum reſtituat in integrum, & proceſſus cōtra ipſum factos reuocet, recuperabit ne feuda, vel emphiteoſes, quæ ex eius damnatione ad aliorum fauorem aperta ſunt, & ab alijs agnita, & apprehenſa? ſiue ſi ſit ſtatutum, vt bonorum homicidæ pars detur hæredibus occiſi; illiſque de facto data fuerit, recuperabit ne illam homicida, ſi illi conceſſa fuerit reſtitutio in integrum? Franch. hic *n. 3.* exiſtimat, quod hic textus faciat, quod non extendatur, & quod plenè de hoc agunt DD. *in l. Gallus. §. Et quid ſi tantum. ff. de lib. & Poſthum.* Et videtur hoc dicendum ex regula poſita *num. 17.* Quia ſcilicet reſtitutio, quæ fit ex gratia non retrotrahitur ad præterita in præiudicium tertij. Sed certè ex hoc textu potius oppoſitum colligitur. Nam textus vult, quod ea, quæ ſunt in præiudicium tertij non veniant ſub reſtitutione niſi exprimantur, vnde ſi exprimuntur ſub ea veniunt. At verò expreſſa cenſentur omnia, ad quæ reſtituens poteſt ſaltem poteſtate Ordinaria reſtituere, dū Princeps damnatū reſtituit in integrū. Regula verò data intelligi debet de præiudicio extrinſeco reſtitutioni. Nam ſi reſtitutio ipſa intrinſecè eſt præiudicialis tertio, ſi reſtitutio fit, & verè ſit, etiam fit in præiudicium aliquod tertij, & hoc præiudicium ſatis exprimitur, ſi exprimitur gratia, quæ conceditur, & quæ in ſe tertij continet præiudicium.

11 Ancharan. autem *nu. 4.* refert quoſdam diſtinguere inter bona damnati, quæ ad aliorum manus perueniunt. Nam quædam ſunt, quibus priuatur damnatus, & ex vi præciſa damnationis perueniunt ad fiſcum, vel ad tertium. Quædam verò ſunt, quæ ex alia cauſa perueniunt tertio, ſiue hæc cauſa ſequatur damnationem, vt ſi bona confiſcata vendantur tertio, vel ex contractu alio, aut quaſi contractu alienentur. Siue hæc cauſa damnationem antecedat, vt ſi adeſt prior conuentio

quod

quod feudum in cauſa mortis naturalis, vel ciuilis feudatarij redeat ad dominum, & damnatio ſit talis, vt cenſeri debeat eſſe mors ciuilis.

12 In hac parte video DD. cõuenire, quod reſtitutio in integrum facta à Principe non comprehendat ea, quæ poſt damnationem, & ante reſtitutionem ex contractu, aut quaſi contractu peruenerunt ad tertium, & ab illo apprehenſa fuerunt, niſi Princeps expreſsè etiam bonorum talium reſtitutionem concedat. Hoc enim communiter tenent DD. infracitandi. Nam vt ait Bellamera *concl. 743. num. 6. in fin.* de hoc habetur caſus expreſſus *in l. fin. C. de ſent. paſſ. & reſtit.* vbi decernitur, quod contractus, & geſta ante reſtitutionem non reuocantur, imo quod teſtamentum factum à filio, ſi filius moriatur antequam pater deportatus reſtituatur, valet, quia habet ſuum eſſe conſumatum, nec pater reſtitutus poteſt illud infringere; ſecus verò ſi filius ante reſtitutionem nõ fuit mortuus, quia tunc teſtamentum adhuc pendet, prout ibi notat Cynus poſt Azor. Et ratio huius dicti eſt manifeſta, vt explicat idem Bellam. Quia res non eſt amplius integra, ſed negotium alienationis illarum rerum iam ante reſtitutionem habuit ſuum eſſe conſummatum, nec ratio naturalis iuſtitiæ patitur, vt tertius lædatur in ijs, quæ ſua ſunt, & quæ ex vi contractus, aut quaſi contractus legitimi, & validi apprehendit, non verò ſolùm immediatè ex vi damnationis eius, qui poſtea reſtituitur.

13 Ex hoc verò colligitur, quod bona apprehenſa à Fiſco tertio per reſtitutionem non recuperantur, quia Fiſcus ſi illa apprehendit, retinet nouo iuſto titulo diſtincto ab eo, qui ſibi cõpetit ex vi damnationis. Hic autem titulus eſt ex iure gentiũ, quod vult, quod in re habili ad poſſidendum iure dominij, & vacante, eius apprehenſio animo quærẽdi dominium faciat, vt res illa occupanti acquiratur. Quod enim in nullius bonis eſt, occupanti conceditur. *l. 1. ff. de acq. rer. dom. & §. feræ. inſt. de rer. diuiſ.* Cum ergo Fiſcus inueniat huiuſmodi bona vacantia ex vi damnationis, ſi illa apprehendit, & occupat, fiunt illius. Ita idem Bellam. *d. concl. 743. n. 6. in princ.* Qui aduertit, quod licet ad hoc, vt huiuſmodi tranſeant in dominium Cameræ Fiſcalis ſufficiat, quod illa ea agnoſcat, vt *l. 1. §. an bona, & l. Imperator*, & ibi per Dynum, & Bart. *ff. de iur. Fiſc. & l. Commiſſa. ff. de Public.* tamen hæc dominij translatio hic eſſet immediatè, & & per ſe præciſè ex vi ſententię damnantis, ex qua Cameræ Fiſcali competeret ius habendi bona cõfiſcata, & ideo non eſſemus in noſtro caſu, qui eſt, quando bona pertinent ad tertium ex alia cauſa diſtincta ab ea, quæ habetur immediatè ex vi dãnationis. Sed ſi Camera Fiſcalis nedum agnoſcat ius ſibi quæſitum, ſed bona apprehendat, conſurgit noua cauſa, quia ex hoc ſunt illius tanquam primi occupantis.

14 Sed videtur, quod hæc ratio Bellam. non probet, quia vacantia talium bonorum non eſt abſoluta, nec per ſententiam fit, vt bona confiſcata abſolutè, & ſimpliciter ſint nullius, ſed ſolum pro interim, & ſub conditione, niſi Princeps dãnatum reſtituere ne velit. Igitur nec Fiſcus ea bona poteſt apprehendere, & occupare, niſi pro interim, & dependenter à voluntate Principis dãnantis. Sed dicitur, quod obiectio non probat, niſi quod Princeps, qui damnauit poſsit etiam damnato iſta bona reſtituere. Ex quo tamẽ poſsidentur à Fiſco tertio, alia ex cauſa, quam ex cauſa damnationis immediatè, non cenſetur illa euocare à Fiſco, niſi id exprimat;

15 Quod tamen non procedit de Camera Fiſcali ipſius reſtituentis. Nam in eius præiudicium reſtitutio comprehendit omnia bona ab ea poſſeſſa, vt in *l. 1. C. de ſent. paſs. & reſtit.* Nam in præiudicium reſtituentis, & concedentis, latè beneficium interpretatur, vt *cap. Dilect., de donat.* & ibi per Innoc. *& cap. Per tuas, & cap. Ex parte fin. de dec. & cap. Cum tibi*, de *verb. ſignific. & l. 3. ff. de conſtit.* Ita Bellam. *d. num 6.*

16 Sequitur ſecundò, quod ſi feudum, aut quocumque aliud bonum confiſcatum, ante reſtitutionem fuit alienatum, illud non recuperatur ex vi ſimplicis reſtitutionis in integrum, quia qui illud poſſident, iuſta cauſa poſſident habili ad transferendum dominium, & non præciſè immediatè ex ſola vi damnationis, vel legis alicuius pœnalis contra damnatum latæ, Io. Andr. hic, & Franc. *n.* 7. Bellam. *d. concl. 763. in prima parte concluſ* & alij DD. communiter.

17 Extenditur verò communis aſſertio etiam ad cauſas antecedentes damnationem, vt reſtitutus nec recuperet bona, quæ ex cauſa aliqua antecedente damnationem, & habili ad transferendum dominium ad tertium, perueniunt damnatione ſecuta. Conſideratur enim, quod dãnatio dupliciter poteſt eſſe cauſa, quod bona damnati transferant ad tertium, vel ſcilicet, vt ſit propria, & per ſe cauſa iuris habendi, illa bona, vel ſolum, vt ſit ſola cauſa occaſionalis. Hic non debet attendi damnatio, vt eſt ſola cauſa occaſionalis, ſed hoc non obſtante, bona non recuperantur per reſtitutionem, ſi damnatio fuit ſola cauſa occaſionalis, quod peruenirent ad tertium. Melius hoc explicatur aduertendo, quod duo ſunt valdè diſtincta, quod damnatus ſit priuatus ſuis bonis, & quod bona illa tranſeant in dominiũ Titij, vel Meuij, vel Tulij, vel Fabij, vel alterius. Si damnatio per ſe non eſt cauſa immediata, niſi quod A. damnatus ſit priuatus ſuis bonis; at verò ſuppoſita hac priuatione tertius ex alio iure acquirit illorum bonorum dominium; reſtitutio damnati non recuperat illi ea bona, quia ipſa ad tertium non peruenerunt ex vi damnationis, vt ex cauſa, ſed ex alia iuſta cauſa per quam tertius apprehenſis illis bonis ſit eorum dominus, vnde iam de iure naturali eſt, vt in illis bonis non lædatur.

18 Ex hoc verò colligitur, quod ſi v.g. Auus relinquat hæredem filium, & ſubſtituat illi nepotem, ſi poſt mortem Aui filius ante aditam hæreditatem deportetur, & fiat incapax hæreditatis, quæ propterea tranſeat ad nepotem, & nepos hæreditatem apprehendat, antequam filius reſtituatur, filiùs poſtea reſtitutus hæreditatem non recuperat, quia illa ad nepotem non peruenit ex damnatione filij, niſi occaſionaliter, & merè tanquam cauſa vacationis hæreditatis, ſicut qui habet expectatiuam ad futuram vacantiam, non obtinet beneficium ex eo, quod aliquis occidit Canonicũ, niſi quia occiſio fuit cauſa vacationis Canonicatus, ſed propria cauſa, ob quam hæreditas ad ipſum nepotem tranſſertur, fuit teſtamentum aui, ſeu auiterna ſubſtitutio Gloſſ. *in l. Gallus. §. Et quid ſi tan-*

Google

ſi tantum. ff. de leg. & Paſth. Bellam. *d. concl.* 743. *num.*9. Vbi explicat, vt hoc non procedat, ſi filius fuiſſet reſtitutus antequam nepos, vel expreſsè, vel tacitè ſe immiſcendo aguouiſſet hæreditatẽ. Quod comprobat exemplo ſubſtituti, in quo ſubſtitutus in primo gradu, ſed damnatus, ſi reſtituatur antequam ſecũdus gradus adeat hæreditatem illam, ex vi reſtitutionis recuperat. Et imò Bart. *in l.*1. *§. filius qui. ff. ad tert.* apud eundem Bell. requirit ad hoc bonorum apprehenſionem, ita quod, filius recuperaret hæreditatem, ſi fuiſſet reſtitutus antequam nepos illam hæreditatem apprehendiſſet. Sed Bellam. hoc non approbat, eo quod aditio hæreditatis ſufficiat ad hoc, vt quæratur hæreditas, & omnia rerum dominia. *L. hæredes, ff. de acquir. poſſeſs.* Sed hęc eſt alia quæſtio, an agnitio, aut aditio hęreditatis ſufficiat ad acquirendum dominiũ, vel potius ſit neceſſaria apprehenſio. Ad caſum noſtrum ſufficit, quod ſi bonorum, quibus priuatur damnatus, dominium occaſione damnationis ſit tranſlatum ad tertium, antequam damnatus reſtituatur, ex vi ſimplicis reſtitutionis in integrum illa non recuperat.

19 Colligitur ſecundo ex eadẽ extenſione, quod ſi detur feudum talis naturæ, quod perditur per damnationem, ita quod ex natura feudi, aut ſuarum primæuarum reconuentionum ſit, vt non poſſit tranſgredi perſonam vaſalli, ſed ipſo naturaliter, vel ciuiliter mortuo, feudum redeat ad Dominum, & vtile dominium conſolidetur directo; ſi vaſallus damnetur, ita vt ciuiliter mori dicatur, feudum redit ad dominum, nec vaſallus reſtitutus illud recuperat, quia ad dominum illud rediјt nõ ex damnatione tanquam ex cauſa, ſed ex natura talis feudi, ſeu ex feudali conuentione. Ita Bellam. vbi ſupra.

20 Colligitur tertiò, quod Epiſcopus Clerico ſimpliciter depoſito, & priuato beneficio poteſt inuito patrono beneficium reſtituere. Tãcred. apud Gloſſ. hic *in v. Cum ratio*, dixit, quod ſi Epiſcopus præuenit in reſtitutione patronum, valet reſtitutio, alias non. Et hoc vt refert eadem Gloſſ. approbauit Hoſtienſ. *cap. Ex tranſmiſſo, de renunc. & capit. Innotuit, de elect.* Ancharanus verò dixit, quod ſi verum eſt, quod reſtitutus recuperat bona, quæ ex damnatione tranſeunt ad alium, quod Epiſcopus poteſt reſtituere clericum, inuito patrono; quia ex vi damnationis ille fuit priuatus beneficio. Sed non aſſeritur, quod reſtitutus recuperet bona, quibus ex damnatione priuatur, ſed imò hoc negatur, ſi ſuppoſita damnatione illa ex alia cauſa ſpectant ad tertium. Sed Gloſſ. hic ſequitur ſententiam Barthol. Brixien. *in quæſt. Dominicali*, quæ eſt 63. dicentis, quod ſi clericus priuatus beneficio appellauit infra decem dies Epiſcopus poteſt illum reſtituere: ſecus non. Et hæc ſententia teſte Io. Andr. hic communiter approbatur per *cap. Decernimus*, 16. *qu.* 7. Si enim Epiſcopi ſententia non fuit per legitimam appellationem ſuſpenſa, ſed tranſiuit in iudicatum, iam beneficium vacat, & reſtitutio nõ eſt, niſi noua eiuſdem beneficij conceſſio, ſeu collatio, quam Epiſcopus inuito patrono non poteſt facere, vt hic docent etiam Anchar. *num.*2. Franc. *n.*7. Barboſ. *nu.* 8. & apud eum Gigas de Penſ. *qu.* 23. *num.*6. Sed contrarium dicendum eſt, quia per damnationem non vacauit abſolutè beneficium, nec factus eſt ſimpliciter locus nouæ inſtitutioni, ſed ſolum dependenter à voluntate damnantis, & ſalua facultate, quam habet damnans reſtituendi reum pœnitentem. Ideo ſi beneficium ſit alteri collatum legitimè, & conſentiente patrono, non poteſt damnatus ad beneficium reſtitui ab Epiſcopo, quia iam res non eſt integra, ſed eſt alienata. Felin. *dict. cap. inter quatuor. num.* 7. Sed ſi beneficium non fuit datum alteri, ſed res adhuc eſt integra, non poteſt patronus impedire, quod damnatus clericus non reſtituatur, & quod pœnitentia clerici, vel aliæ rationes non obtineant clerici reſtitutionem, ſi Epiſcopo viſum fuerit opportunum illum reſtituere.

21 Si tamen ius patronatus eſſet Eccleſiaſticũ multo magis poſſet etiam Legatus à Latere hunc Clericum beneficio priuatum reſtituere etiam inuito patrono. Quod tamen in ſententia Gloſſ. & & aliorum non poſſet facere, ſi ius patronatus eſſet laicum, niſi eo modo, quo poteſt Epiſcopus. Sed poſſet id facere Papa. Verumtamen in his caſibus, & in ea ſententia Papa non cenſeretur præiudicare velle patrono laico, niſi id expreſsè diceret, ſeu niſi mentionem Patronatus laici faceret, non enim ſolet Papa patronis laicis præiudicare, vt conſiderauit Panorm. *cap. Cum dilectus, ſup. de iure patronatus num. fin.* Ideo in dubio iudicandum eſſet Papã non præiudicaſſe, & literas eius tanquam ſubreptitias nullius eſſe valoris, vt hic habet Francus, & facit, quod habet Gloſſ. *cap.* 2. *infr. de Præbend.* Sed & hoc idem puto dicendum de Legato, vel etiam Pontifice reſpectu iuris patronatus Eccleſiaſtici; quia aliud eſt poſſe facere, & aliud eſt facere de facto. Nam in facto militat ratio huius textus volentis, quod reſtitutio gratiæ ſi ſit in præiudiciũ tertij cenſeatur ſubreptitia, niſi expreſse id dicatur; vnde nec cenſendum erit Legatum voluiſſe derogare patrono Clerico, niſi id expreſſerit, vel conſtiterit eum ſciuiſſe Eccleſiam habere patronum, & nihilominus ipſum de ea non vocato patrono diſpoſuiſſe. Et in hoc ſenſu intelligo, quod habet Franc. ſcilicet, quod Legatus de latere poterit depoſitum Clericum reſtituere inuito patrono, mentione de eo non facta, ſcilicet, ſi alias conſtet Legatum benè ſciuiſſe, Eccleſiam habere patronum Eccleſiaſticum, & nihilominus voluiſſe Eccleſiam ipſam reſtituere nulla patronatus facta mentione. In ſententia tamen Tancred. & Hoſtienſ. & illa, quam ſecuti ſumus, non eſt neceſſaria mẽtio patronatus, vel vocatio patroni, cum imo patrono inuito poſsit beneficiatus reſtitui re adhuc integra.

22 Colligitur quartò, quod ſi poſt mortẽ patris, poſtquam cõſanguinei adiuerunt ab inteſtato hæreditatẽ illius contingat, quod illegitimus à Principe legitimetur, hoc fit ſine conſanguineorũ præiudicio, nec poteſt legitimatus eos bonis aditis ſpoliare. Per Franc. hic, qui teſtatur hanc eſſe communem DD. ſententiam *in d. §. Et quid ſi tantum.* & facit *l. fin. ff. de nata. reſt.* ſed hoc ampliat Domin. *num.*5. *in fin.* vt ſit verum etiam ſi cognati poſt mortem, non dum adiuerint hæreditatem. Sed Anch. *num.*4. ex Bald. refert Dynum conſuluiſſe in facto, quod illegitimus legitimatus repellit agnatos, etiam ſi iam adiuerint hæreditatem, quia legitimatio omnem funditus tollit maculam, & æquiparatur natiuitati, vt in Auth. *quibus mo. natur. eff. legi.* §. 1. Item iſte non videtur deduci in nouum

ſta-

ſtatum,ſed reponi in eum, qui verè ab origine inhæſiſſe videtur, vnde retrò effectum ſuum porrigit, arg. *ſup. capit. Cum aliquibus*. Nam legitimatio remouet maculam genituræ, & reddit legitimatum ad ius naturæ. Eſt verò hæc Dyn. ſubtilitas ſimilis ei,quam habet Gloſſ. *in l. Manumiſſiones. ff. de iuſt. & iur. in v. datio*, & dicitur ſubtilitas faciens ad intellectum *d. cap. Cum aliquibus*. Nihilominus idem Anchar. cum Bart. *ad d. §. Et quid, ſi tantùm* ſentit, quod legitimatus non auferat à legitimis bona acquiſita. Et alia ratione id probat. Abſurdum enim eſſet, quod comites Palatini, qui poſſunt legitimare illegitimos poſſint auferre vni,& dare alteri.

23 Et certè ex quo legitimi hæredes, verè acquiſiuerunt dominium hæreditatis, non eſt rationi cõforme, quod legitimatio facta auctoritate Principis tollat à legitimis hæredibus, quod ſuum eſt. Si tamen legitimatio contingeret, antequam agnati, & hæredes ab inteſtato acquiſiuiſſent ſuper hæreditate ius in re, & verum dominium, benè dici poſſet, & deberet, quod legitimatio præueniret agnatos, & eos reijceret, quia ius ad rem, quod habent, eſt conditionatum, dum non ſint filij legitimi. Quare iam filio legitimato ceſſat ius illorum per aduentum conditionis illud excludentis. Et abſtrahentes modo ab ea quæſtione,an ſola nuda cognitio hæreditatis transferat dominium, vel requiratur aditio, ſeu etiam hæreditatis apprehẽſio, hoc nobis ſufficere debet, quod legitimatus poſtquam agnati acquiſiuerunt dominium, & ius in re ſuper hæreditate, ex legitimatione non excluduntur. Et in hoc caſu ſatis militant rationes Dyni.

24 Conueniunt verò DD. in hoc, quod ſi illegitimus reſtituatur viuente patre, vel ſi poſt mortem de patris voluntate, quod tunc reſtituatur filius etiam ad hæreditatem patris. Nec in hoc fit præiudicium agnatis, vt aduertit Domin. quia pater potuiſſet illos omni hæreditate priuare, & ex quo filius voluntate ſua legitimatur, iam volũtas eius eſt, vt ſibi ſuccedat in bonis tanquam filius legitimus.

25 De eo autem, qui legitimatur per ſubſequens matrimonium non eſt dubium, quod tanquam filius legitimus in bonis paternis ſuccedit, vt dixi etiam *in tract. de elect. capit. 25. quæſt. 15*. Mouet tamen dubium hic Anchar. *num. 5.* an illegitimus legitimatus per ſubſequẽs matrimoniũ ſi ſit legitimatus poſt natiuitatem alterius legitimi tollat illi primogenituram; & ſequitur opin. Io. Andr. *infr. in reg. ſine culpa*, vbi habet, quod legitimatus non poteſt tollere ius quæſitum legitimè nato. Poteſt adeſſe hic caſus, ſi inter natiuitatẽ filij illegitimi, & matrimonium cum illius matre medium fuerit aliquod matrimonium legitimum, & ex eo natus ſit filius. Hic enim ex tempore natiuitatis ſuæ erat primus inter legitimos. Rationabile autem eſt, vt hanc primogenituram non amittat,ex eo, quod poſtea per ſubſequens matrimonium, illegitimus prius natus legitimetur. Nam cum legitimatio cenſeatur noua natiuitas iſte prius illegitimè natus poſteriùs naſcitur in ratione legitimi.

26 Tota igitur difficultas remanet, quando bona transeunt ad tertium per ſe præcisè ex vi dãnationis. In quo caſu etiam non eſt ſermo de bonis, quę ad Cameram Fiſcalem reſtituentis peruenerũt. Nam iam dictum eſt huiuſmodi bona recuperari à reſtituto ex vi reſtitutionis in integrum. Quia reſtituens liberè ſibi vult prçiudicare,ex quo damnatũ in integrum reſtituit, & reſpectu illius reſtitutio eſt latè interpretanda, Et militat *reg. 57. contra eum, infra de reg. iuris.* ſi enim noluiſſet, vt bona ab eo poſſeſſa redirent ad reſtitutum,debuiſſet limitatè reſtituere,& ſe declarare.

27 Difficultas igitur eſt, quando bona damnati ex vi damnationis perueniunt ad tertium. In qua difficultate eſt prima ſententia negatiua, quæ tenet,quod reſtitutus bona huiuſmodi non recuperet. Probari verò poſſet multis argumentis, vt videre eſt etiam apud Bellam. *concl. 742*. Sed illa ſoluuntur de facili dicendo, quod loquuntur in caſibus, in quibus bona ad tertium perueniunt ex alia cauſa, quam ex damnatione, iuxta prædicta; ſed tamen eadem ſententia probatur vnico argumento, quod videtur habere vim. Quia nimirum licet ſint multi modi, quibus dominia rerum per actus ciuiles acquiruntur, quos tradit Gloſſ. magiſtralis *in l. 1. in princ. ff. de acquir. rer. dom.* Tamẽ dominia poſtquam ſunt acquiſita, iuris gentiũ eſſe dicuntur, vt declarat Bald. *l. 1. ad fin. C. de iure aureorum annulorum. & in l. reſcripta col. 2. C. de prec. Imper. offer.* Et ita hac ratione motus hanc ſententiam tenet Franciſcus de Caldas Pereira *de reſt. in integ. verbo, Imploratur in integrum reſtitutio, num. 31.* Vbi pro eadem ſententia refert Iaſon. *in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. num 3. limit. 7. & in l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, lect. 1. num. 125. & lect. 2. num. 41.* Zacium *in l. Princeps, ff. de leg. 1. num. 9.* Pinell. *in Rubr. C. de reſcind. vend. cap. 2. nu. 3. & 4.* Pariſ. *l. 4. conſ. 1. num. 32. & l. 1. conſ. 1. nu. 107. cum ſequent. & conſ. 101. num. 69. eod vol.* Ryminald. *in Rubr. inſt. de donat. num. 3. & 4.* Coſt. *in d. §. Et quid, ſi tantum. pag. 76. num. 175.* His verò & pluribus alijs, quos Pariſ. & Rymin. referunt accedit Rebuff. *in praxi, pag. 267. nu. 32.*

28 Sed oppoſita ſententia affirmat, & vult, quod vbi bona tranſeũt ad tertium per ſe præcisè, & immediatè ex damnatione tanquam ex cauſa, reſtitutus in integrum illa recuperet. Et ita tenuerunt Bald. *in l. fin. C. ſentent. reſcindi non poſſe.* Alex. *in l. Gallus. §. Et quid, ſi tantum num. 13. & in l. Si pater. ff. de adopt.* Iaſon. *num. 56. v. limita, ff. de lib. & Poſth.* Petr. de Anch. hic *nu. 4. ver. Et concludo ex prædictis, & conſ. 500.* vbi ita concedit ad fauorem mulieris, cuius bona acquiſierat maritus ex quadam condemnatione lata contra vxorem. Felin. *cap. Inter quatuor, lim. 1. num. 5. de maior. & obed.* Rota *dec. 197.* inter collectas à Farinac. *poſt reſponſ. crimin.* & apud Caldas *loco citato.* Andreas de Iſernia *de vaſall. decrep. ætat. num. 4.* Afflict. *in cap. 1. de vaſall. decrep. ætat. num. 26.* Decian. *cauſ. 269. num. 7. & conſ. 202. nu. 2. & in cap. Qua in Eccleſiarum, de conſt. num. 26.* Paulus Angel. quorũ meminit Monchada *qq. foren. cap. 1. num. 10.* Barbatia *l. 2. conſil. 24. col. 2.* Suarez *alleg. 12. col. antepenult.* & alij plures, quos citati DD. referunt.

29 Probatur autem primo *ex l. fin. C. de ſent. paſſ. & reſtit.* Vbi cum filius ex patris deportatione acquiſiuiſſet liberationem à patria poteſtate, ex reſtitutione patris eam perdidit, & pater recuperauit. Ratione etiam comprobatur, quia vt ait Bellam. *d. concl. 743. n. 2.* quando ex cauſa damnationis

bona tranſeunt ad tertium, non tranſeunt ex æquitate iuris naturalis, vel gentium, ſed ex rigore iuris ciuilis poſitiui, cuius plena adminiſtratio eſt apud Principem. Ideo Princeps per ſuas conſtitutiones potuit de his ordinare, & diſponere, vt per reſtitutionem illa recuperentur, vt habetur ex *l. 1. & l. in Cod. de ſent. paſſ. & reſtit.* Accedit, quod intereſt valdè Reipub. vt in Principe ſit poteſtas reſtituendi damnatos in integrũ, & condonandi pœnas; aliter non daretur pœnitentiæ, vel locus, vel præmium; imò aliter non daretur, vnde delinquentes in futurum mouerentur ad pręſtanda eximia beneficia ad fauorem publicum, ſi Principis manus eſſent ligatæ, vt vincula damnationum inflictarum diſrumpere non poſſet, & damnatos ad priſtinum ſtatum reſtituere, Nam & poteſt caſus accidere conſiderata ratione perſonæ damnatę, & eorum, qui illi fauent, & circumſtantijs temporis, vt ad fugiendum aliquod imminens malum Reipublicæ bonum, nedum vtile, ſed omninò neceſſariũ ſit, vt damnatus reſtituatur in integrum; vnde hoc Principis priuilegium, ſeu meliùs facultas per ſe neceſſaria ad rectam vniuerſitatis gubernationem intacta, & illibata, & latè interpretanda ſeruanda eſt Principi.

30 Inde eſt, quod ſoluitur fundamentum contrariæ ſententiæ. Quamuis enim dominium ſit de iure gentium; imo de iure naturali, ſit vt dominus non lædatur in re ſua: Vbi tamen dominium eſt conditionatum, ſeu fundatum in cauſa mobili, & ab alterius voluntate dependente, non eſt contra ius, ſi conditione purificata, res auferatur. Modo quando bona damnati non tranſeunt ad tertium, niſi ex vi damnationis, translatio illa, quæ eſt fauor eius, cui bona proueniunt eſt pœna delinquentis, & ideo habens ex natura ſua, vt ſit fauore boni communis reuocabilis, & condonabilis, & ſic quod non ſit translatio, & acquiſitio dominij omnino abſoluta, ſed conditionata, & reuocabilis, ſi Princeps damnatum in anteriorem ſtatum reſtituere voluerit.

31 In huius comprobationem facit, quod (quidquid in contrarium dixerit Simanc. *de Cath. inſtit. tit. 47. num. 15.*) Inquiſitores poſſunt hæretico pœnitenti condonare bona in præiudicium Fiſci Principis ſæcularis, cui vel ex conſuetudine, vel ex Pontificia lege bona pertinent, vt tanquam certiſſimum tradit Carena *part. 3. qu. 24. num. 12.* per DD. omnes, quos refert Ricciul. *de iure perſon. extra Eccl. grem. exiſt. l. 5. cap. 42. num. 1.* Et quia ſic paſſim obſeruat Emenẽtiſs. Tribunal DD. Card. Inquiſ. General. Et ratio eſt, quia bona hæretici confiſcata pertinent ad diſpoſitionem Summi Põtific. vnde ex eius diſpoſitione pœnitentibus condonari poſſunt.

32 Ex his verò ſequitur, quod reſtitutio in integrũ ſe extẽdit ad nomina debitorũ, & ad obligationes vaſſallorũ, & ſic quod reſtitutus recuperat credita, emphyteutica bona, & feuda, licet apprehenſa à tertio, & ab eo poſſeſſa, ſi huiuſmodi bona ad tertium peruenerunt ex ſola vi, & cauſa damnationis, Bellam. *d. concl. 743. n. 2.* Aud. de Iſernia *de vaſall. decrep. ætat. c. 1.* Afflict. *de vaſall. decrep. ætat. cap. 1. & in l. Cum hæred. ff. de acquir. poſſeſſ.* quia in huiuſmodi caſu non eſt minoris virtutis reſtitutio quam ſententia, ſed omnia, quæ abſtulit deportatio, ſeu culpa, reſtitutio reponit, vt per Bald. & Ang. *in l. Gallus. §. Et quid, ſi tantum. ff. de lib. & Poſth.* Eadem ratione recuperat, quæ peruenerũt ad hæredes occiſi, vel accuſatorem, vel ad alium tertiũ ex ſola vi damnationis. Quidquid in cõtrarium dixerit Franc. *nu. 7.*

33 Intelligenda tamen ſunt hæc iuxta ſupradicta, vbi feudum ſit transmiſſibile ad ſucceſſorẽ, & non ſit tale ex natura ſua, vt ob mortem ciuilem redeat ad dominũ. Pariter ſi bona ad Fiſcum tertium peruenerunt, & ab eo occupata ſunt alia cauſa, quam ex damnatione, non recuperantur ex ſimplici reſtitutione in integrũ, vt dictum eſt ſupra *n. 13. & 14.* Multo magis ſequitur, quod reſtitutus recuperat bona, quæ ad nullius manus peruenerunt. Sic Clericus degradatus, aut depoſitus, ſi plenè reſtituatur recuperat beneficia, vt poſt Io. And. & Dom. hic *in fin.* docet Felin. *d. cap. inter quatuor, n. 7. de maior. & obed.* quod non eſſet verum, ſi beneficiũ fuiſſet alteri collatũ, vt Felin. aduertit.

34 Addit idem Felin. quod licet remiſſio facta in foro conſcientiæ non operetur in foro externo, tamen ſi reſtitutio ſit plena, & plena remiſſio etiam in foro contentioſo, fauet.

35 Quando verò Princeps velit, & Reipublicę vtilitas id expoſcat, poteſt etiam licitè reſtituere damnatum ad omnia ſua bona etiam alienata, & per nouum contractum ad tertium pertinentia Hoc Bell. *d. concl. 743. num. 10.* limitat ad caſus in iure expreſſos, & Principi conceſſos ex priuilegio iuris communis; quia auferre alicui ius ſuum ſine cauſa eſt contra ius naturale, & diuinum, quo cauetur, quod reddatur vnicuique quod ſuũ eſt, nec lædatur alter in iure. *l. Iuſtitia §. inter præcedentia, ff. de iuſt. & iure, & in Decret. diſt. 1. in princip.* Caſus autem excepti in iure ſunt tres, vnus *in l. vnic. C. de vendit. rer. fiſc. alleg. Alius de quad. præſc. l. 2.* Tertius *in l. 1. C. de ſent. paſſ.* & ſic vltra iſta, niſi alij reperiantur, ſtandum eſt regulæ. Ratio autem dictorum caſuum eſt honor reipublicę, qui in magiſtratuum honore conſiſtit. *l. Omnem honorem. C. de appellat. & cap. vt debitus, extra eod. tit.*

36 Alij tamen abſolutè docent, quod Princeps poteſt ex cauſa iuſta cõcedere reſtitutionem, etiam quoad bona alienata. Felin. *d. cap. Inter quatuor num. 6. de maior. & obed.* Caldas *loco ſupra citato n. 31. in fin.* Verum eſt, quod in hoc caſu dicunt, quod Princeps tenetur de pretio iis, qui bona confiſcata emerunt, & quibus ille ea aufert. Eo quia quando Princeps ex cauſa aufert ſuum alicui ſine eius culpa, tenetur ad pretium. Quod probat latè Felin. *cap. In Eccleſiarum num. 28.* & idem voluit Bellam. *loco citato.* Et hoc eſt ſine dubio verum, niſi ſimus in eo caſu, in quo tanta, & talis ſit cauſa, & Reipublicæ neceſsitas, vt Princeps poſsit auferre vni & tradere alteri.

37 Addit verò Felin. *d. num. 6.* ex Card. *in cap. Quia, de elect.* quod aliquando conceditur reſtitutio in forma pleniſſima, puta ſi quis reſtituitur per Principem in iure, non obſtante aliqua condemnatione, quam voluit haberi pro non facta, nec de ea poſſe obijci, & tunc idem Card. dixit ſe vidiſſe de facto, quod nullus contractus factus in bonis cõfiſcatis valuit, licet malè faciat Princeps ſic faciendo ſine graui, & proportionata cauſa; quia decet Principem ſeruare contractus, *cap. 1. de probat.* Et vt dicebatur illi, a quibus bona auferuntur habent ius contra Fiſcum, vt pretium bonorum, quæ ſibi

au-

inferuntur ab eo accipiant.

38 Vltimò tandem dicitur, quod reſtitutus ad bona non cenſetur reſtitutus ad fructus bonorum ante reſtitutionẽ perceptos à bona legitimè poſſidentibus. Franc. *nu.* 8. probans hoc, ex Autheut. *Idem eſt de Neſtorianis. C. de hæret.*

SVMMARIVM.

1 *Regula Textus.*
2 *Falſa regula ab aliquibus expreſſa.*
3 *Nomine beneficij non venit curatum beneficium, niſi exprimatur.*
4 *Quid agendum, ſi Pontifex mandaret aliquod curatum dari impuberi.*
5 *Aetas quæ neceſſaria ad beneficia.*
In ea non diſpenſat Epiſcopus.
6 *Si ætas neceſſaria pro certo tempore non habetur, ſuperueniens nõ conualidat actum prius nullum.*
7 *In iudicando de valore actus, ſpectamus initiũ.*
8 *Delegato Papæ poteſt Epiſcopus reſiſtere in caſu non expreſſo in reſcripto.*
9 *Promouendus debet habere ætatem legitimam tẽpore reſcripti dati, etiam reſpectu beneficij non curati.*
10 *Aetatem, aut qualitatem quis teneatur probare in dubio.*
11 *Aduerbium tunc & præteritum, & futurum reſpicit. Hic reſpicit tempus impetrationis reſcripti.*
12 *Idem reſcriptum poteſt eſſe pro parte validum, & pro parte nullum.*

Cap. Si eo tempore 9. de Reſcript.

1 REgulam iſtam tradit hæc decretalis, nimirum ætas neceſſaria ad beneficium haberi debet tempore datæ literarum, in quibus mandatur, vt alicui prouideatur de beneficio cum cura, vel ſine cura; & ideo non habens tempore datæ ætatem ad beneficium cum cura, de eo non poterit prouideri. Obtinere verò poterit beneficiũ ſine cura, quia ad illud habet ętatem.

2 Aliter quidẽ ex Io. And. ſummatur hoc cap. quaſi contineat hanc regulam. In literis ad beneficia impetratis inſpicitur tempus datæ: vnde per illas beneficium curatum obtinere non poteſt, qui licet nunc ſit maior, illo tẽpore minor erat. Sed regula iſta generalis quæ primo ponitur, vt infra videbitur, in illis terminis generalibus, nec eſt vera, nec eſt hic intenta. Textus enim determinatè de ætate loquitur, & non de alijs in beneficiato requiſitis, quorum plura ſufficit habere tempore vacationis.

3 Diſtinguit igitur regula noſtra inter beneficium cum cura, & ſine cura, & vt habet Gloſſ. beneficium ſine cura illud eſt, quod per ſe eam non habet adiunctam: quia nomine beneficij non venit beneficium curatum, niſi exprimatur. Gloſſ. Arch. Dom. *num.* 1. *&* 6. Barb. *num.* 3. Gomez *ad regul.* 8. *Cancell. gloſſ* 6. *num.* 2. & alij, quos refert Barboſa *tract. de appellat. in v. beneficium.* Longè enim maior idoneitas requiritur in promouẽdo ad curam animarum, quæ eſt ars artium, imo onus ipſis etiam Angelicis humeris formidandum. Concil. Trid. *ſeſſ.* 6. *cap.* 1. *de reform.* quam requiratur in beneficio nõ curato. Ideo ſi mandatur prouideri alicui de beneficio, ex vi talium literarum non poteſt prouideri de beneficio curato *cap. Cum olim, ſup. de Præbend.* Et per reſcriptum tenoris huius literæ nõn poſſet impetrans prouideri in Eccleſia Cathedrali, vt in *cap. Quamuis, el* 1. *inf. de præbend.* & ibi per Io. And. & hic per eundem, & Archid. *nu.* 1. Anch. *num.* 1. & Franc. *num.* 6. ſicut nec poſſet prouideri ad Plebanatus, Perſonatus, & dignitates, ſed ſolùm vt ſit ſimplex Parochus, & miniſter in ſpiritualibus, & tẽporalibus, qui non vocetur aliquo nomine dignitatis. Arch. *num.* 1. Vbi quod non eſt facienda vis, an eligatur à Capitulo, vel ab alio. Idem ſi mandetur, vt prouideatur alicui de aliqua dignitate, nõ per hoc poteſt ille prouideri de dignitate curata. Archid. Io. Andr. Franc. *n.* 6. & Innoc. *in cap. final. ſup. de Præbend.* Et omnium horum ratio eſt, quia reſcripta ad beneficia cenſentur eſſe in materia odioſa, & ſtrictè intelligenda, vt notatum eſt *ſup. cap. ſi gratioſè, in hoc tit.* & notatur *in cap. fin. ſup. de translat.*

4 Quid verò agendum eſſet, ſi Pontifex mandaret aliquem puerum impuberem prouideri de beneficio curato? Non eſſe ſtatim obediendum, ſed admonendum prius eſſe Pontificem, niſi conſtaret de certa Pontificis ſcientia, dicit Dom. *num.* 5. Sed Archid. *num.* 1. ex Hoſtienſ. dicit non eſſe obediendum, quia in hoc adeſt animarum periculum, quod eſt vitandum. Excipit tamen vtilitatem, & neceſſitatem Eccleſiæ alleg. *cap. Scias.* 7. *qu.* 1. *& cap. Cum in cunctis, de elect.* Sed quod Papę mandato de prouidẽdo nõ ſit obediẽdum cum peccato mortali dixit etiam Fagnan. *cap. Graue num.* 5. *ſup. de Præbend.* At è contra in noſtro caſu vbi conſtet de ſcientia Papæ, quod ſit illi obediendum voluerunt apud eundem Archid. Tancred. Gofred. & Innoc. Sed huius quæſtionis reſolutio pendet ab illa generali, an ſuperiori iniuſta præcipienti ſit obediendum. De qua quæſtione latè dixi *tom.* 1. *de ſtat. qu.* 186. *ar.* 8. *inſpectione tertia.* Et quidem hic primo attendi debet, an reſcriptum ſit ſubreptitium, & extortum ſine Papæ ſcientia, ideo niſi conſtet ſimile reſcriptum procedere ex certa Pontificis ſciẽtia, reſcribendum erit, & debebit admoneri Pontifex de inhabilitate ſubiecti, vt dixit Domin. At verò vbi Pontifex ex certa ſcientia conferret beneficiũ curatum impuberi, ſimul prouideret, ne adeſſet periculum animarum modo ſibi benè viſo. Quod ſi non fieret, & de ſcientia Papæ diſponentis non poſſet dubitari, adhuc niſi certum eſſet mandatum eſſe iniuſtum, & tale, vt ſine peccato executioni dari non poſſet, in dubio eſſet illi obediendum, & præſumendum eſſet, quod mandatum ſit iuſtum, & ex iuſta cauſa proueniens, vt loco citato eſt probatum.

5 Principale igitur intentum regulæ noſtræ eſt, quod in beneficijs ætas ſuperueniens tempori impetrationis non conualidat actum. Diſputant verò hic antiqui Canoniſtę de ætate neceſſaria ad beneficia obtinenda. Et Gloſſ. quam plures ſequuti ſũt, vult, quod ad beneficia ſimplicia ſufficeret ætas ſeptenij. Sed modo ex Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 6. *de reformat.* ad beneficia ſimplicia neceſſaria eſt ætas quatuordecim annorum; ſufficit verò quartus decimus annus inchoatus. Sed de ętate neceſſaria

Digitized by Google

ad beneficia, & dignitates latè dixi *tract. de elect. cap. 25. qu. 23. pag. 441.* Hic nunc ſufficiat aduertere, quod ſuper hoc ætatis requiſito non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Azor. *p. 2. lib. 1. cap. 9. qu. 5.* Barboſa hic *num. 9.* Vnde ſi Epiſcopus conferret beneficium minori quatuordecim annis, collatio eſſet nulla, nec ſuperueniens ætas eam conualidaret.

6 Duæ aliæ regulæ iuris colliguntur. Prima eſt, quod vbi ad valorem actus requiritur in agente, vel patiente in certo tempore determinata ætas, ſi tūc cum eſt neceſſaria illa deficit, ex eo quod poſtea ſuperueniat, non conualidatur actus nullus, Archid. Io. Andr. Anchar. *num. 2.* Franc. *num. 3.* Sic enim quia ad valorem impetrationis beneficij eſt neceſſaria in impetrante certa ætas, vt habenda tempore impetrationis, ſi illa tunc non habetur, literæ non valent, ſed ſunt ſubreptitiæ.

7 Aliam regulam colligit Gloſſ., nimirum quod in iudicando de valore actus ſpectamus initium. Ad quod facit *cap. Dudum, ſup. de elect.* & quod ibi notatur. Vbi enim actus in ſui initio ſit nulliter factus, tractu temporis non firmatur, iuxta *regul. cap. Non firmatur, infr. de reg. iur.*

8 In hoc verò caſu Ordinarius nedum non teneretur exequi literas, ſi ad illum directæ fuiſſent, ſed poſſet, & deberet impedire executorem alium, ne tali, cui deficiebat ætas tempore impetrationis beneficium curatum conferret, vt in *cap. Eam te, ſup. de ætat. & qual.* Ex quo habetur, quod Epiſcopus Delegato Papæ poteſt reſiſtere in caſu non incluſo in reſcripto, Archid. *num. 1.* Domin. *num. 6.* Franc. *num. 3.* vbi quod videri poteſt alius ſimilis caſus in Innoc. *in cap. Inquiſitioni, ſup. de ſentent. excomm. & cap. Cum teneamur, ſup. de præb.*

9 Cum vero, vt dictum eſt, modo ex Concil. Trid. etiam ad beneficium ſine cura ſit neceſſaria ætas 14. annorum, iam prima pars regulæ huius textus videtur extendi etiam ad beneficium ſine cura, in caſu in quo qui literas impetrauit, non haberet ætatem 14. annorum tempore impetrationis. In textu enim tantum dicitur, quod impetrans poteſt beneficium ſine cura obtinere, quia ad illud habet ætatem; ſi ergo contingat ætatem deficere, non poteſt ſibi conferri beneficium. Sed de hoc dicam infra *nu. 23.*

10 Idoneitas autem, ſeu ætas neceſſaria à quo probanda? Laurent. & Io. apud Archid. hic *nu. 1.* dixerunt, quod in dubio ætatem probare ſpectet ad actorem. Quod notatur in *cap. Presbyter, 78. diſt.* Franc. remittit ad Io. Andr. *in reg. Infantibus*, & ad Bart. *in l. de ætate, ff. de minor.* Anchar. pariter remittit ad Bart. *in d. l. de ætate*, aſſerens, quod vbi deſint teſtes, ætas probanda ſit ex aſpectu. Archid. & Dom. *na. 6.* dicunt onus probandi ætatem ſpectare ad eum, qui eam allegat, & qui in eo fundat intentionē ſuam. Et verè ſic eſt. Sic enim ſi impetrans reſcriptum illius executionem petat, & ſit dubium de eius ætate, aut idoneitate, eius eſt illā probare. Sed ſi alius velit impetrantem reijcere, ex eo, quod illi deſit ætas, hoc ille probare tenetur.

11 Sic explicata regula textus, extra regulam notandum eſt primo, quod aduerbium tunc eſt aduerbium temporis, quod aliquando ſignificat tempus præteritum, & aliquando futurum, vt notant Archid. *n. 3.* & Domin. *nu. 6.* In præſenti, vt notat Gloſſ. reſpicit præteritum, nimirum tempus impetrationis reſcripti.

12 Notandum ſecundò, quod alia regula generalis colligitur ex his verbis, nimirum quod idē Papæ reſcriptum poteſt eſſe pro parte nullum, & pro parte validū. Quia eiuſdē reſcripti virtute idem non poteſt promoueri ad beneficium curatum, & poteſt promoueri ad non curatum.

Hic vnica eſt quæſtio.

SVMMARIVM.

13 *Argumenta in oppoſitum.*
14 *An requiſitum meritorum haberi debeat tempore impetrationis.*
15 *Cur taciturnitas ætatis cauſet ſubreptionem.*
16 *Non ſufficit dicere, quod ætas eſt neceſſaria ad curatum, non ad ſacerdotale.*
17 *Nec verum eſt, quod ad impetrandum beneficium ſimpliciter, non ſit neceſſaria ætas.*
18 *Nec concordantur textus dicendo, quod hic eſt ſermo, quando reſcriptum eſt ſubreptitium.*
19 *Per ſe non eſt neceſſe habere qualitates ad beneficium neceſſarias, niſi tempore vacationis, niſi in caſibus expreſſis.*
20 *Duo caſus excepti.*
21 *Hoc verum etiam reſpectu beneficij ſimplicis.*
22 *Ad impetrandum beneficium abſolutè eſt neceſſaria ætas tempore datæ.*
Non tamen ad impetrandam qualitatem beneficij ſacerdotalis.
23 *An nunc ad beneficium ſimplex ſit neceſſaria ætas 14. annorum tempore datæ.*
24 *Meritum habere ſufficit tempore collationis.*
25 *Ordinem ſufficit ſumere tempore ſtatuto à iure.*
26 *Quid ſi impetrans ſit laicus.*

QVÆST. VNICAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum vniuerſaliter verum ſit, quod qualitas neceſſaria ad beneficium habēda ſit tempore impetrationis, & datæ literarum Apoſtolicarum.

13 Videtur enim ita affirmandum ex hoc textu, in quo ex eo negatur, quod poſſit virtute reſcripti promoueri ad beneficium curatum, qui illud impetrauit, ſi non habuit qualitatem neceſſariam ad tale beneficium tempore datæ eiuſdem reſcripti. Verum nonnulla in contrarium faciūt 1. *cap. Si pro Cleric. infr. de Præb.* in quo ſtatuitur valere reſcriptum ad beneficium curatum impetratum ab eo, qui tempore datæ ſacros ordines non habebat. Item *cap. Ei cui, infr. de preben.* ſupponitur beneficium ſacerdotale validè concedi, & obtineri ab eo, qui tempore vacationis habuerit ætatem, licet eam non habuerit tempore datæ reſcripti; igitur non eſt vniuerſaliter verum, quod ætas, ſeu qualitas neceſſaria ad beneficia habeti debeat tempore datæ literarum Apoſtolicarū. In contrarium eſt, quod vbi lex aliquas qualitates requirit, illæ debent haberi actu, & non habitu. Panormit. *cap. Cum in cunctis, §. inferiora num. 10.*

de

de elect. Gloſſ. & DD. *in cap. ſtatutum inf. hoc tit.* Fagnan. *cap. Inter cæteras, nu. 52. de reſcript.*

14 Domin. *infra cap. Si Pauper, num. 2. de Præbend.* tenuit, quod vbi ſit quæſtio de merito, ſufficit habere illud tempore vacationis, non verò eſſe neceſſe, quod illud habeat tempore impetrationis. Sed Archid. *in d. cap. Si pauper num. 3. in fine.* poſt Io. & Io. de Ancona exiſtimat, quod in literis gratiæ ſit neceſſe habere qualitates, & meritum tẽpore impetrationis, nec oppoſitũ haberi ex illo textu, qui loquitur de literis impetratis in forma pauperum, idem ſentit hìc Franc. *nu. 2.*

15 Domin. autem *num. 6.* expendens, quod taciturnitas Ordinis non vitiat reſcriptum, quod facit taciturnitas ætatis reprobat primo rationem huius differentiæ redditam à Zenzelino, quæ erat diſcrimen eſſe, quia plus nocet defectus ætatis, quã Ordinis, quia facilius non ordinatus poteſt ordinari, quam non habens legitimam ætatem poſſit illam conſequi. Hoc verò impugnat Domin. ex eo, quod ſequeretur, quod reſcriptum valeret impetratum per exiſtentẽ in 24. anno circa finem; quod tamen non eſt verum. Sed ſuſtinetur ratio Zenzel. nec ſequitur abſurdum; quia lex conſiderans id, quod poteſt euenire ſæpè, & de facili, ſcilicet, quod qui nõ habet ætatem legitimam tempore impetrationis, de facili nec eam habeat tempore vacationis vniuerſaliter diſpoſuit, quod ætas haberi debeat tempore impetrationis. Aliam tamen rationem, & vt puto meliorem reddit Domin. nimirum quia iura nõ adſtringunt ad hoc vt habeantur ordines, antequam habeatur beneficium, imo potius in ordinando beneficium ſupponunt. Vnde ordo non eſt qualitas neceſſaria ad beneficium obtinẽdum, ad quod tñ de iure eſt neceſſaria ætas; & ideo taciturnitas defectus ætatis reddit gratiã ſubreptitiam, nõ verò taciturnitas ordinis. Sed vera cauſa, quod taciturnitas ætatis cauſet ſubreptionem, eſt quia id lex ſtatuit; quare verò hoc ſtatuerit reddi poteſt, quia idoneitas cognitionis, & prudentiæ in agendo comitatur ætatem, & ſecundum augmentum ætatis creſcit, ideo lex determinauit ætatem pro beneficijs; ad quæ tamen omnia non eſt neceſſarius ordo; & quando etiam eſt neceſſarius, non datur tamen ratio grauis neceſſitans, vt priùs habeatur ordo, quam beneficium, ſed ſufficit tempore ſtatuto à lege beneficiatum ordinari, niſi beneficium ſit tale, quód requirat ordinem in actu.

16 Quãtum verò ad cõtenta in *d. c. Ei cui*, Gloſſ. *ibid. in v. Nondũ*, cõcordat illud cap. cũ iſto, quod ad beneficiũ curatũ, vt hìc dicitur ſit neceſſe habere ætatẽ neceſſariã ad beneficiũ tẽpore dati reſcripti, ſed hoc non eſt neceſſariũ ad beneficium ſimplex ſacerdotale. Sed Gloſſ. hic *in v. tunc*, hoc reijcit niſi magis explicetur, quia ex hoc textu etiam ad beneficium ſimplex neceſſe eſt habere ætatem etiam tempore impetrationis, vt legenti patet, & ſic videtur, quod etiam ad beneficium ſacerdotalem.

17 At Barboſa hic *num. 5.* aliter diſtinguit, & reſoluit. Ait enim quod ſi in reſcripto exprimitur qualitas beneficij, ſicut hic factum eſt, qualitas ætatis neceſſariæ ad illud beneficium debet haberi tempore impetrationis. Secus ſi beneficij qualitas non fuit expreſſa, ſed mandatum eſt aliquem promoueri ad beneficium proximè vacaturum ſimpliciter, quia hoc reſcriptum ſic indefinitum ſtatim à principio vim habet; & ſic ſufficit poſtea, quod promouendus habeat ætatem tempore vacationis. Sed hæc interpretatio petit, quod probare debet. Nam vnde habetur, quod reſcriptum datum indefinitè ſtatim habeat effectum, ſiue impetrans habeat, ſiue non habet ætatem, cum ex hoc textu ad impetrandum beneficium, etiam ſine cura, & ex cõſequenti ad impetrandum beneficium ſimpliciter ſit neceſſaria tempore datæ?

18 Aliam expoſitionem dat Barboſa *in d. capit. Ei cui*, quia nimirum hic textus loquitur, quando reſcriptum eſt ſubreptitium; ille verò quando non eſt tale. Sed neque hæc concordia ſubſiſtit, quia imo ſenſus huius textus eſt, quod ſemper reſcriptum eſt ſubreptitium, & inane, quando minor nõ facta minoritatis mentione impetrat beneficium ſiue cum cura, ſiue ſine cura, vt communiter explicatur, & eſt legenti manifeſtum. Et ſic etiam ſubreptitium erit reſcriptum hoc modo non facta minoritatis mentione impetratum de beneficio ſacerdotali, quantum ſit ex vi huius textus.

19 Reſpondetur igitur ad quæſtionẽ, & dicitur primo, quod per ſe loquendo ſufficit habere tempore vacationis qualitates ad beneficia neceſſarias, ſolùm verò in caſibus à iure expreſſis, vel à conſuetudine, & praxi curiæ requiſitis eſt neceſſe habere illas tempore impetrationis literarum Apoſtolicarum. Prima pars huius aſſerti probatur, quia vniuerſaliter ſufficit habere medium neceſſarium ad finem, tunc cum eo opus eſt, nimirum tempore exercitæ conſecutionis finis, quia medium non eſt neceſſarium, niſi propter finis conſecutionem. Sufficit enim habere currum, vel equum, cum habẽdus eſt iter. Sic igitur ſufficit, quod idoneitatẽ ad beneficium habeat quia tunc, cum beneficium cõſequitur. Nam & habilitas ad beneficia eſt neceſſaria, ne beneficium detur inhabili; ad hoc verò ſufficit habilitas in eo tẽpore, cum quis promouetur ad beneficium. Hnc verò patet ex iuribus allegatis, ex quibus habetur, quod aliquando ſufficit habere ordinem, vel ætatem tempore vacationis beneficij; igitur per ſe non eſt neceſſe habere has, vel alias qualitates tempore impetrationis literarum. Solùm igitur in caſibus à iure expreſſis eſt id neceſſarium, vel vbi conſuetudo, ſeu praxis curiæ, id requirit.

20 Hi verò caſus ſunt plures, & primo ex parte impetrationis gratiæ, neceſſe eſt vt impetrans non ſit excommunicatus. *cap. Ipſo iure, ſup. in hoc titulo.* Item ætas neceſſaria ad hoc, vt aliquis promoueatur ad beneficium curatum, debet haberi de tempore impetrationis.

21 Sed & dicitur, quod hoc eſt verum etiam reſpectu beneficij ſimplicis. DD. enim hic non diſtinguunt ſed regulam textus vniuerſaliter intelligunt, & ita vt quidam, vt Franc. *nu. 2.* illam extendant etiam ad alias qualitates. Et in ſumma textus dicitur generaliter, quod in reſcriptis ad beneficis reſpicitur tempus datæ. Et quamuis, vt dictum eſt *nu. 1.* hoc in hac vniuerſalitate non ſit verum, tamen quantum ad ætatem eſt vniuerſaliter aſſertum in hoc textu. Nam & loquens de beneficio non curato, ex eo dixit impetrantem poſſe illud conſequi, quia tunc id eſt, vt explicat Gloſſ. tempore impetrationis ætatem habebat.

22 Ad id verò, quod adducitur in contrariũ

ex

ex cap. *Ei cui, infr. de præbend.* Reſpondetur ex Gloſſ. hic, quod in beneficio conſideratur, & ſubſtantia beneficij, & qualitas eius, & qualitatum alia eſt maioris, alia minoris exiſtimationis. Ad beneficium ſecundum ſubſtantiam impetrandum, eſt neceſſaria ætas de tempore impetrationis. Et ſic minor non poteſt impetrare validè beneficium ſacerdotale, niſi facta mentione minoritatis ætatis, neceſſariæ ad beneficium, licet poſſit illud impetrare validè, ſi habita ætate ad beneficium ſolùm ſibi deſit ætas neceſſaria ad beneficium vt ſacerdotale. Et ſic ætas vt habita tempore datæ eſt neceſſaria, & ad impetrandum beneficium ſecundùm ſubſtantiam, & ad qualitatem curati, non verò eſt neceſſaria ad qualitatem ſacerdotalis beneficij, & hoc ſolùm habetur *ex d. cap. Ei cui*, Nec oppoſitum decernitur in hoc cap. in quo ſolùm decernitur, quod minor validè non impetrat beneficium, vel qualitatem curati, niſi facta mentione minoritatis ætatis.

23 Cum verò antiquitus ætas neceſſaria ad beneficium eſſet ſeptem annorum, modo verò ſit annorum 14. Nunquid modo erit nullum reſcriptum, ſi quis impetret expectatiuas ad beneficium non habens tẽpore datæ 14. annos? Videtur quod ſic, quia nunc hoc eſt tempus neceſſarium ad beneficium obtinendum. Sed in oppoſitum eſt, quod conſiderandum eſt tempus, de quo lex loquuta fuit, lex verò decernens neceſſariam eſſe ætatem ad beneficium tempore dari reſcripti ad beneficia vacatura, loquebatur de anno ſeptimo, quod tũc erat neceſſarium. Concilium verò Tridentinum, quod extendit ætatem neceſſariam ad annum 14. nihil innouauit, circa neceſſitatem habendi eandẽ ætatem tempore impetrationis, & ſic in hoc videtur ſtandum eſſe iuri antiquo. Sed inſtatur, quia lex antiqua non reſpexit tempus determinatum ſeptem annorum, vel ampliùs, ſed reſpexit formaliter ætatem neceſſariam ad beneficium, & habuit pro inconuenienti, quod beneficium petere, & impetrare vellet, qui ad beneficium non habebat ætatem; quidquid eſſet, quænam ætas eſſet neceſſaria, vnde & modo viget eadem lex reſpectu anni 14. Sed replicari poteſt, quod imo lex reſpexit ætatem determinatam, quia pro inconuenienti habuit, vt infans ante vſum rationis peteret, vel impetraret beneficium etiam vacaturum. Nam & alias quod impetretur gratia expectatiua à non idoneo actu, ſed qui tempore vacationis poteſt eſſe idoneus, per ſe non habet abſurditatem, cum poſſit impetrari qualificatum beneficium à non habente actu qualitatem ad beneficiũ requiſitam. Sed in hoc puncto dico ſeruandum eſſe ſtylum curiæ.

24 De alijs autem qualitatibus loquendo, vt puta de merito, placet ſententia Dominici ſupra relata, ſcilicet, quod ſufficiat habere illud tempore vacationis, quia non eſt lex, quæ oppoſitum decernat, & lex huius capitis loquitur de ætate, nec debet extendi de caſu ad caſum. Nam & de ætate loquendo lex illa non eſt vniuerſalis, cum ad qualitatem beneficij ſimplicis ſufficiat habere illã tempore vacationis.

25 Sic etiam vbi ad beneficium eſt neceſſarius ordo, non eſt neceſſarium illum haberi tempore impetrationis, imo nec eſt neceſſarius, vt habeatur tempore collationis beneficij, ſed ſufficit, ſi habeatur poſtea tẽpore ſtatuto à ſacris Canonibus: Videri poſſunt, quæ de hoc ſcripſi *tract. de elect. cap. 25. q. 32. pag. 432.*

26 Sed quid dicendum, ſi quis tempore impetrationis habeat quidem ætatem legitimam, & merita, ſed ſit laicus adhuc; valebit ne reſcriptum non facta mentione, quod impetrans ſit laicus? Archid. *nu. 3.* & Franc. *nu. 8.* poſt Calder & Imolam dicunt, reſcriptum non valere. Et quidem ex hoc textu, qui requirit idoneitatem tempore datæ. Sed hæc ratio non valet, quia textus loquitur de ætate; & ex prædictis conſtat reſolutionem eius non eſſe vniuerſaliter intelligendam. Citatur etiã *cap. Ex parte Decani, ſupra hoc tit.* In quo non lego aliquid, quod ad rem faciat, *in cap. Cum adeo. eod. tit.* haberi poteſt aliquod fundamentum: iudicatur enim, quod reſcriptum aliquod ex hoc etiam fuiſſet ſubreptitium, quod non fiebat mentio de Clericatu. Panormit. ibi habet, quod de ſtylo in impetratione beneficij, facienda eſt mentio de Clericatu, ſed credit, quod de iure non ſit neceſſariũ, quia ſubintelligitur clauſula, ſi eſt idoneus. Si vero laicus gerat ſe pro clerico, & deferat habitum, adhuc impetrationem beneficij faciam, non habita mentione clericatus putat Panormit. *num 3.* eſſe nullam ex Gloſſ. *in cap 2. de Inſtit. & cap. Si, de præſumpt.* licet Compoſt. *ibid.* dixerit eam valere, quia ille animi deſtinatione eſt clericus. Sic etiam Specul. *tit. de act. & pet. §. De actionibus. verſ. Sed numquid ſcholaris*, voluit huiuſmodi reſcriptum valere dummodo impetrans eſſet in propoſito clericandi. Sed in his ſtandum eſt ſtylo Curiæ.

SVMMARIVM.

27 *Opiniones diuerſæ.* 28. 29.
30 *Non valet reſcriptum datum motu proprio ei, qui non habet ætatem tempore vacationis.*
31 *Valet ſi ſolum deſicit ætas tempore datæ.*

ARTICVLVS II.

An reſcriptum impetratum à non habente ætatem ad beneficium valeat, ſi ſit datum motu proprio.

27 VIdetur enim valere ex eo, quod motus proprius tollat ſubreptionem. Nihilominus, quod non valeat, ſi ſaltem non adſit clauſula generalis, *non obſtante*, voluit Lap. quem ſequitur Anch. hic *num. 5. in fin.* Nam licet ad tollendam ſubreptionem ſufficiat motus proprius, tamẽ ad diſpenſandum in defectu non ſufficit, niſi addatur ſaltem clauſula *non obſtante*. Quæ tamen clauſula ſine motu proprio parum operatur, vbi eſt defectus perſonæ, pro quo ſcribitur.

28 Sed è contra Domin. hic, *nu. 6.* voluit, quod motus proprius ſufficiat, etiam non poſita clauſula *non obſtante*, quia motus proprius tollit ſubreptionem, vt in *cap. ſi motu proprio, infr. de præbend.* Si ergo impetrans alias habeat ætatem legitimam tempore vacationis, non obſtat, ſi eam nõ habeat tempore impetrationis, quia huius mentio eſt neceſſaria ad vitandam ſubreptionem: hanc verò tollit motus proprius, etiam non facta mentione.

29 Sed nec ſufficere motum proprium etiam cū clauſula generali *non obſtante*, ſi Papa nō reſcribat ex certa ſcientia poſt Io. de Fan. voluit Franc. *num.* 5. Et ratio eſt, quia motus proprius, licet tollat ſubreptionem, non tollit inhabilitatem aliam perſonæ, pro qua ſcribitur, vt voluit Gloſſ. *in ver. validam, Clem. Si Romanus, de Præbend.* Et clauſula generalis *non obſtante*, nec de ſe, nec adiuncta motui proprio operatur habilitatem perſonæ. Ideo niſi Papa reſcribat ex certa ſcientia, motus proprius non ſufficit, iuxta Gloſſ. *in cap. 1. de conſt. in hoc libro*.

30 Hæc ſententia Franc. vera eſt, ſi impetrans neque tempore vacationis habet ætatem legitimā, quia vt dixit Lap. motus proprius non diſpenſat ſuper lege requirente ætatem ad bēneficia, & vt voluit Gloſſ. nec tollit inhabilitatē ſubiecti. Quod neque facit clauſula generalis, *non obſtantibus quibuſcūque*. Motus tñ proprius Papæ, ſi ſit ex eius certa ſcientia etiam diſpenſat, & inhabilitatem ſcitam tollit, vnde & tollit inhabilitatē ex defectu ætatis.

31 Sed vbi tempore vacationis impetrans habet ætatem legitimam, & in hoc non indiget diſpenſatione, ex eo ſolùm, quod hanc ætatem non habuerit tempore impetrationis, non erit nullum reſcriptum datum motu proprio Papæ. Quia inhabilitas ad impetrandum beneficium curatum, ſi tempore impetrationis nō habeat ætatem ad illud neceſſariam eſt inhabilitas ſubreptionis, eſt enim neceſſarium, vt fiat mentio talis defectus, quia ex eo cognito poſſet moneri Papa ad non reſcribendum. At verò motus proprius ſubreptionem tollit, & ſic tollit neceſſitatem mentionis eorum, quæ neceſſaria ſunt ad ſubreptionem vitandam, aliter nunquam motus proprius tolleret ſubreptionem, ſi non tolleret inhabilitates huiuſmodi, & neceſſitates faciendi mentionem de hoc, vel illo, qua mentione non facta, reſcriptum eſt ſubreptitium. Et confirmatur, non enim minus inhabilis ad impetrandum eſt nouum beneficium, qui habet actu aliud beneficium, quam qui actu non habet ætatem legitimam tempore impetrationis, quam habebit tempore collationis beneficij, & tamen motus proprius illam tollit inhabilitatem, *cap. Si motu proprio, inf. de præb.*

SVMMARIVM.

32 *Rationes ad quæſtionem.*

33 *Reſcriptum ex parte poteſt eſſe validum.*

34 *Poteſt eſſe valida commiſsio quoad iudicium, & nulla quoad formam iudicij.*

35 *Regula data deficit in connexis.*

36 *Et vbi ſubreptio eſt doloſa.*

37 *Et vbi ſubreptio eſt circa principale.*

38 *Et vbi ſubreptitiè obtentum fuit cauſa obtinendi aliud.*

39 *Regula valet, etiam ſi ſubreptio ſit ex narratione falſi.*

40 *Et vbi impetratur retentio plurium beneficiorū.*

41 *Obiecta in principio ſoluuntur.*

An vbi conceſsio eſt alternatiua, Commiſſarius habeat optionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum reſcriptum ex parte non ſubreptitium, valeat pro ea parte, in qua non eſt ſubreptitium.

32 Videtur enim, quod non valeat, quia aliter daretur ampla via fraudibus, & media ſubreptione ex parte impetrari poſſet aliquod beneficium à Sede Apoſtolica. Et eo magis, quod impetrans reſcriptum à Papa ex ſola negligētia perdit effectum illius *cap. Si clericus, infr. de præbend.* Ergo multo magis eum perdere debet ex adiuncto defectu ſubreptionis, qui maior eſt negligentia. Nam reſcriptum ex parte ſubreptitium habet initium vitioſum, & in parte ſubreptitium. Item ſi datur reſcriptum alternatiuum remanet in optione Commiſſarij eligere, quam partem voluerit. Igitur cum reſcriptum, de quo eſt ſermo in hoc textu ſit alternatiuum erit in optione Commiſſarij dare alterum, & ſic nullum poterit dare, ſcilicet, non poterit dare curatum, quia impetrans eius non eſt capax, & ex vi optionis poterit alium negare.

33 Dicitur nihilominus ex hoc textu haberi regulam, quod reſcriptum ex parte ſolum ſubreptitium, valet pro ea parte, qua non eſt tale. Et ſic impetrans ſubreptitiè ex hoc non fit inhabilis, vt validè impetret id, quod ſine ſubreptione impetrat. Nam in hoc textu decernitur, vt qui impetrauit ſubreptitiè beneficium cum cura, validè cenſeatur impetraſſe beneficium ſine cura. Et reſcriptum valere in quo mandatur, vt alicui detur beneficiū cum cura, vel ſine cura, ita ut ſi impetrans eſt incapax beneficij cum cura, poſſit obtinere beneficium ſine cura. Dom. *num.* 6. Franc. *nu.* 3. Barb. *nu.* 2. Panorm. *ſup. cap. ſuper literis, num.* 5. vbi Dec. *nu.* 7. *& cap. Sedes, num.* 1. Vbi Felin. *num.* 2. *de reſcript.* Sanchez *lib.* 8 *de matr. diſp.* 31. *nu.* 61. *&* 71. In hoc enim caſu, reſcriptum virtute eſt multiplex, vnde ſicut ſubreptio vnius reſcripti, non vitiat aliud reſcriptum ſine vitio impetratum, ſic neque ſubreptio in vna parte reſcripti vitiat aliam.

34 Quamobrem v.g. ſi quis à Pontifice impetret committi cauſam aſſerens ſuæ patriæ conſuetudinem eſſe, vt cauſæ ſimiles cognoſcantur de plano ſine forma iudicij, quod tamen non eſt verum. Reſcriptum erit validum quantum ad commiſſionem, & Delegatus poterit procedere in cauſa, ſed forma iudicij communis ſeruata, quia reſcriptum quoad formam iudicij, & conceſſionem procedendi de plano ſubreptitium, non erit validum. Panorm. *d. num.* 5.

35 Limitatur tamen hæc regula primo, vt procedat ſolùm in ſeparatis, & non connexis; quando ſcilicet vnum ex conceſſis poteſt ſeparatim exequi ſine alio, & ab eo in facto ſeparari. Non verò ſi cōceſſa ſint connexa, & ex eadem cauſa orta in eundem tendunt finē. Ita DD. citati, & præterea Gloſſ. *in cap. Conſtit.* & ibi, Imola *in col* 4. *de Reſcrip.* & fuit caſus illius *cap. Conſtitutus*, ſecundum Franc. *d. nu.* 3. Quia erat ibi ſubreptitium reſcriptum reſpectu Canonicatus, & tamen cenſetur ſubreptitium etiā ratione præbendæ, quia iſta ſunt connexa, vt habet Gloſſ. ibi *in v. Præbend.*

36 Limitatur ſecundo, vt procedat vbi ſubreptio

Digitized by Google

ptio eſt ex ſimplicitate, & ex ignorantia, non verò ex dolo,& malitia; Nam vbi dolus eſt, vitiatur totum reſcriptum. *cap. ſuper literis ſup. hoc tit.* L. *Et ſi legibus. C. Si contra ius*, & Panorm. *d. capit. ſuper literis, num.* 5. *& cap. Sedes num.* 2. vbi Felin. *nu.* 2. Franc. hic *num.* 4. Barboſ. *nu.* 2. Sanchez *d. diſp.* 21. *num.* 61. Quod eſt verum, vt Franc. aduertit, etiam ſi reſcriptum contineat ſeparata, & ſubreptio non fuerit cauſa obtinendi totum, ſed partem tantum.

37 Limitatur tertiò, quando ſubreptio eſt cõmiſſa circa principale, à quo alia impetrata depẽdent, & ad illud ſe habent, vt acceſſoria. *capit. Sedes, ſup. de Reſcript.* vbi Panorm. *nu.* 4. Felin. *num.* 2. Franc. hic. *num.* 4 Et dant exemplum Panorm. *ex d. cap. Sedes*, & Franc. hic. Quia enim in reſcriptis iuſtitiæ perſona contra quam impetratur reſcriptũ eſt principale. Nam clauſula generalis *quidam alij*, ſeu *omneſque alij*. (de qua plura dicta ſunt *ſup. cap. Cum in multis, in hoc tit.*) recipit intelligentiam & declarationem à ſpecie expreſſa, nimirum ab vno, vel pluribus in commiſſione expreſſis, ideo ſi comitatur ſubreptio circa perſonam expreſſam, reſcriptum in totum corruit.

38 Limitatur quartò, vt non procedat, vbi quod obtinetur ſubreptitiè fuit cauſa, quod alia obtinerentur. Tunc enim reſcriptum corruit in totum. Panorm. *d. cap. Sedes, num.* 5. vbi Felin. *nu.* 2. Franc. hic *num.* 4.

39 Limitatur quintò à Panorm. *d. num.* 5. vt nõ procedat, vbi ſubreptio eſt ex narratione falſi. Sed reijcitur à Felin. *d. num.* 2. quia etiam narratio falſi poteſt fieri ſine dolo, & ita, ſi adeſt dolus, caſus ſpectat ad ſecundam limitationem; ſi dolus deeſt, non eſt vnde dicatur, quod ſubreptio ſine dolo in vna parte ſeparabili vitiet reſcriptum totũ.

40 Limitatur ſextò à Francho, niſi impetratio reſcripti fiat ſuper pluralitate beneficiorum, quorũ vnum teneatur violenter, ſeu alias ſcienter iniuſtè tacito de illius intruſione: quia tunc diſpenſatio vitiaretur in totum etiam ſuper alijs beneficijs. Ita enim videtur velle Gloſſ. *in v. obtineant, in cap. Eum, infr. de præbend.* licet textus *in cap. Si gratioſè, ſupr. hoc tit.* aliqualiter faciat cõtra. Sed ibi non eſt diſpenſatio, ſed potius prorogatio. Ita Franc. *num.* 4. remittens Lectorem ad dicta in eo cap. Sed neque hæc limitatio admitti debet, quia eſt verè cõtraria *d. cap. Si gratioſè*, in quo decernitur, vt ſi alicui eſt conceſſa retentio plurium beneficiorum, ex vi illius retineri poſſunt tantùm legitimè obtenta. Etiam ſi igitur aliquod illorum ſit illegitimè occupatum, non impedit, quin legitimè obtenta retineri poſſint, Neque negari poteſt, quod huiuſmodi conceſſio ſit etiam diſpenſatio, quia ſi retentio illorum beneficiorum non fuiſſet contra legem, nõ fuiſſet opus gratia Papæ ad illa retinenda.

41 Ad primum eorum, quæ in principio articuli oppoſita ſunt, dicitur, quod vbi eſt dolus, regula non procedit. Ad ſecundum dicitur ex Io. Mon. Io. Andr. & Dom. *num.* 3. quod ſicut negligẽtia in toto, nocet in toto, ſed in parte, nocet in parte, & non in toto: Ita ſubreptio nocet in toto, ſi ſit circa totum, ſed ſolùm nocet in parte, ſi ſit circa partem. Ad tertium dicitur ex Io. Andr. & Dom. quod vbi ſolùm beneficium nõ curatum poteſt concedi, Papa non relinquit Commiſſario optionem ex duobus, ſed beneficium curatum, vt nõ debitum cenſetur non incluſum in literis, quæ intelligi debent, ac ſi reſcriptum ſolùm de beneficio nõ curato loquerentur. Sed dicitur ſecundo, quod eſto Commiſſario data ſit optio ad hoc, vt det vnum ex duobus, non eſt data, vt det nullum; vnde ſi vnum non poteſt conferre, tenetur conferre alterum, quidquid ſit, an primo vacauerit curatum, vel non curatum.

SVMMARIVM.

1 *Regula Textus.*
2 *Paupertas non excuſat ab obligatione ſoluendi debita.*
Clericus non poteſt conueniri ſupra id, quod poteſt.
3 *Pro ſoluendis debitis, & alijs cauſis poſſunt concedi fructus vacantium.*
4 *Cathedralis debitis ſoluendis non tenentur aliæ Eccleſiæ.*
Epiſcopus non poteſt ad ſui vtilitatem conuertere bona aliarum Eccleſiarum.
5 *Fructus omnes percipere poteſt Epiſcopus priuilegiatus.*
An ſeparatos, vel ſolum reconditos: remiſſiuè.
6 *Fructus intelliguntur demptis expenſis.*
7 *Conſiderandum de quibus beneficijs.*
8 *Annus quintuplex.*
8 *De anno naturali eſt hic ſermo.* 9.
10 *Licet fructus primi anni ſint priuilegiati, beneficium debet conferri ſuo tempore.*
Tunc beneficiato aſſignabitur congrua portio.
11 *Priuilegiatus iſte non aſſimillatur vſufructuario.*
12 *Clauſula* non obſtantibus, *ſi non tollit dilatorias redditur nulla gratia cõceſſa ad tempus.*
13 *Claſula* non obſtantibus, & c. *non derogat iuri quæſito à tertio.*
14 *Duplex intellectus textus.*
15 *Reijcitur, & eligitur Tertius.*
Si *fructus ſunt de iure tertij gratia facta Epiſcopo eſt nulla.*
16 *Priuilegiatus quando percipiat fructus beneficij vacantis in fine quinquennij.*
17 *Fructus beneficiorum primi anni nonniſi ex ſpeciali gratia conceduntur Epiſcopo.*
18 *Gratia iſta non eſt ſimpliciter fauor.*
Quid attendi debeat, vt indicetur, quod reſcriptum ſit fauor.
19 *Papa fructus beneficiorum poteſt alteri concedere.*
An Legatus id poſsit.
20 *Epiſcopum id poſſe quidam dixerunt.*
21 *Epiſcopi penſiones non poſſunt imponere.*
22 *An Epiſcopus pro tempore vacationis poſsit fructus beneficiorum applicare ad pium vſum*
23 Intenſionem *ſuam declarare Pontificis eſt.*
Pontificis intentio eſt per clauſulam generalem non derogare iuri quæſito ex ſpeciali iure.

Cap. Si propter 10. *de Reſcript.*

1 QVod decretalis iſta ob multitudinem intellectuum non fuerit ſummata à Io. And. aduertitur à Crotto *in princip.* Ex Io. tamen de Fantutis ſic eam ſummat, ſcilicet. Generalis gratia habens clauſulam generalẽ, nimirum, *Non obſtantibus quibuslibet conſuetudinibus, priuilegijs, vel ſtatutis, per quæ noſtra impediri poſset*

Digitized by Google

ri poſset conceſsio, &c. niſi id aliter exprimatur non præiudicat iuri ſpecialiter ex conſuetudine, priuilegio, aut ſtatuto alij quæſito. Et hanc ait comprehendere vtrumque intellectum. Domin. ex Zenzel. hanc aliam ſummam refert. Gratia generalis non præiudicat ſpeciali, & debet facere mentionē de præcedenti conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto. Ex his verò prior ſumma magis expreſsè, & clarè exprimit ſenſum, & mentem Pontificis in hoc textu, quæ eſt, vt præſeruetur ius tertio quæſitum conſuetudine, priuilegio, aut ſtatuto, contra reſcripta gratiæ etiam munita clauſula, *Non obſtantibus conſuetudinibus priuilegijs, & ſtatutis*. Exemplariter vero ponitur reſcriptum gratiæ datum ad fauorem Epiſcopi, vt per quinquennium poſſit frui fructibus primi anni beneficiorum vacantium in ſua diœceſi, & dicitur, quod per huiuſmodi gratiam nullum fit præiudicium iuri queſito Fabricæ, vel alteri vſui, vel ſingulari perſonæ gaudendi dictis fructibus.

2 Datur ergo regulæ generalis exemplum in Epiſcopo, cui Pontifex per quinquennium conceſſerit fructus primi anni beneficiorum vacantium in ſua diœceſi, & hoc propter ſua debita perſoluenda. Ex quo exemplo primo colligitur, quod Eccleſiæ paupertas illam non excuſat à debito ſatisfaciendi creditoribus. Quantuis hoc habeant priuilegium clerici, vt non poſſint conueniri ſupra id, quod poſſunt; non enim conuenit illos omnino priuari bonis, vt compellantur mendicare. *cap. Odoardus, ſup. de ſolut. l. miles. ff. de re iud. & l. ſtipendia, C. de execut. rei iudic.* Anchar. *num.* 2. Domin. *num.* 1. Franc. *num.* 2. Nihilominus manet in clerico debitore obligatio naturalis ſatisfaciendi ijs, quibus debet. Ideo aliquando Epiſcopi rationabiliter petunt, & impetrant facultatem, vt ex fructibus beneficiorum vacantium debita ſuarum Eccleſiarum ſoluere poſſint. Adeſt etiam in hoc alia ratio, quam tangunt Dom. *nu.* 1. & Franc. *n.* 2. quia nimirum eſt opus huiuſmodi licentias petere, & impetrare, ne Eccleſia diffametur, quod non velit debita ſoluere.

3 Hinc eſt, quod debita Eccleſiæ præbent rationem iuſtam, ob quam Epiſcopo concedatur indulgentia percipiendi fructus beneficiorum vacantium in Diœceſi, vt Domin. aduertit. Quod tamen intelligendum eſt concurrentibus alijs circumſtantijs, & ſi alio meliori modo, non poſſit Epiſcopus ſoluere debita huiuſmodi. Quæ verò ſint debita, ad quæ ſoluenda tenetur ſucceſſor in beneficio demonſtrat inter alios Redoan. *de ſpol. qu.* 10. Nedum verò gratia ſoluendi debita, ſed etiam ex alia iuſta cauſa poſſunt Epiſcopo concedi temporaliter fructus vacantium beneficiorum. Io. Andr. *in princip.* ex Innoc. & Hoſtienſ. & Dom. *n.* 4.

4 Cæterum de iure communi non tenentur Eccleſiæ inferiores, etiam ſi pleno iure ſint ſubiectæ Cathedrali, de bonis earum ſatisfacere illius debitis, nec poſſunt ex hac cauſa grauari. Anchar. *nu.* 1. Franc. *n.* 1. Quia quando Cathedrali ſubijcitur Eccleſia, ex hoc fit, vt illa ſubijciatur in ſpiritualibus, & temporalibus non verò vt Cathedralis poſſit vti fructibus illius, vt notat Innoc. *in cap. Paſtoralis, num.* 3. *de priuileg.* Vnde non poteſt Epiſcopus propria auctoritate applicari ſibi bona aliarũ Eccleſiarum, vt eis vtatur, vt ex eis ſoluat debita etiam ſuæ Cathedralis; ſed ad hoc requiritur licentia Summi Pontificis, cuius eſt omnium Eccleſiarum adminiſtratio, vt expreſsè decernitur infra *cap. præſenti, de officio Ordinarij*. Ex Io. Andr. tamẽ *in cap. Quanto. ſup. de off. Ordin.* addit Franc. *d. n.* 1. quod in Regularibus Eccleſijs res vnius adminiſtrationis poterunt conuerti in vtilitatem alterius adminiſtrationis, etiam debita eius ſoluendo de voluntate tamen Abbatis. Quod dicit eſſe notandum, ſed etiam dicitur eſſe nunc cogitandum, an ſubſiſtat.

5 Vt verò Epiſcopus debita ſoluere valeat, Papa conceſſit illi non beneficia, ſed fructus beneficiorum, vt aduertit Gloſſ. Vbi tamen Papa fructus beneficiorum vacantium abſolutè cõcedat, ſub hac conceſſione fructus omnes comprehendũtur, & ita quod etiam fructus pœnales, ſi contingant aduenire illo tẽpore ad ipſum pertineant, vt ex Bald. hic conſiderat Franc. *nu.* 5. Hoc tamen non intelligitur de fructibus pendentibus, ſed de ſeparatis à ſolo, ſiue per eundem, ſiue per alium eius nomine ſeparati ſint. Cuius rationem reddit hic Barboſ. *num.* 7. quia vſufructuarius tunc ſolùm facit fructus ſuos, quando fuerint ſeparati à ſolo, & in horreis, cellarijs, & apothecis reconditi, vt per Velaſquez *de partit cap.* 33. *nu.* 9. *& cap.* 36. *num.* 11. Sed alij dicunt, quia eorum fructuum in eum tranſit dominium recta via, ex quo hoc facit beneficio Principis, vt *l. Si quando C. de bon. vac.* Sed quod non ſit neceſſe fructus eſſe reconditos, ſed ſufficiat eſſe ſeparatos voluit Imol. quem ſequitur Franc. Qui cum Gloſſ. *in v. primi anni*, comparat hunc priuilegiatum vſufructuario, ac propterea vult, quod fructus ſua auctoritate percipere poſſit, vel mandare ſub pœna excommunicationis, quod ſibi dentur. Quod tamen difficultatem habet, vt ex Anchar. infra dicetur.

6 Hic tamen conſiderandum, quod fructus dicuntur, qui ſuperſunt demptis expenſis neceſſarijs. Et ex vi huius priuilegij tenetur priuilegiatus ad onera beneficij, cuius fructus ſibi conceduntur, & vt prius ſoluat debita, ſi adſunt, & ſatisfaciat annuis cenſibus, aut legatis ſic recipiẽdo gratiam cum oneribus annexis. Gloſſ. *in v. ſpeciali gratia. & v. concedimus*, Archid. *num.* 2. Io. Andr. Anch. *num.* 5. Dom. *num.* 10.

7 Debet etiam attentè inſpici modus loquendi Pontificis, vt cognoſcatur, an de omnibus, an de aliquibus beneficijs loquatur. De hoc verò erit ſermo infra.

8 Non verò fructus omnes dicit ſe conceſſiſſe, ſed fructus primi anni. Quinque autem genera annorum diſtinguunt hic Archid. *num.* 3. & ex eo Io. Andr. & Domin. *n.* 7. nimirum annum naturalem, vſualem, legitimum, cærimonialem, & emergentem. Naturalis eſt incipiens à quolibet die, & durat per 365. dies, & ſex horas. Vſualis eſt à Ianuario, vſque ad Ianuarium ſequentem ſecundum Latinos, apud quos Ianuarius dicitur, quaſi anni ianua. Legitimus eſt ab Aprili ad Aprilem, ſed ſecundum Lunationes, vt apud Hæbreos, & Græcos. Cærimonialis eſt de feſto ad feſtum, vt à Paſchate ad Paſcha; qui etiam dicitur apud nos annus Eccleſiaſticus. Emergens eſt ab eo die, in quo fit aliquod magnum, vt annus exitus Iſraelis ab Aegypto.

9 Eſt hic ſermo de anno naturali, & hic primus annus comprehendit diem vacationis, & ne-

Digitized by Google

dum ab eo incipit, ſed ab hora illa, & puncto, in quo primum vacabit beneficium. Nam ſicut vaor à puncto, in quo moritur maritus, remanet vidua, & ab eo annus primus viduitatis incipit: ita à puncto, in quo, vel per mortē, beneficiati, vel per aliam viam ille abſolutus eſt à vinculo Eccleſiæ, incipit annus primos vacationis, & hic venit ſub nomine primi anni Gloſſ. Archid. *n.* 3. Io. And. *n.* 3. Anch. *n.* 4. Dom. *n.* 7. Franc. *n.* 5. qui etiam addunt, quod cum ſimus in fauorabilibus, in anno biſſextili duo dies computantur pro vno.

10 Se extendit verò gratia iſta ad beneficia vacatura. Sed nunquid vt de nouo beneficio prouideatur, expectari debet, vt tranſeat ille primus annus, in quo priuilegiatus beneficij fructus percipere debet? Videri enim poteſt, ita eſſe faciendum, quia beneficia ſine diminutione debent cōcedi. *cap. vn. Vt Eccleſiaſt. benef.* Et quia ſpirituale ius, non poteſt conſiſtere ſine temporali. *capit. Si quis obiecerit.* 1. *qu.* 4. Nam ſecundum hoc, is cui conceditur beneficium inane nomē haberet, quod non conuenit. Sed dicitur, quod beneficium vacans non obſtante, quod primi anni fructus ſint conceſſi priuilegiato, debet ſuo tempore conferri, vt habetur ex *extrauag. ſuſcepti* 2. *de elect. Io.* 22. & ſi beneficium ſit ius patronatus, patronus tenetur ſuo tempore præſentare. Nec allata in oppoſitum obſtant. Quia in hoc caſu de fructibus beneficij debet aſſignari beneficiato portio congrua, iuxta *dictam extrauag. ſuſcepti. Io.* 22. *& d. cap. Præſcati*, vt poſſit ſe ſuſtinere. Nam & dictum eſt, quod à priuilegiato ſuſtinenda ſunt onera beneficij, & debita ſoluenda, inter quæ eſt ſuſtentamentum beneficiati. Gloſſ. Archid. *nu.* 1. Domin. *nu.* 8. Et facit, quod ſi fructus beneficij vacantis deputentur ad aliquem pium vſum, ex cauſa neceſſaria, vt puta ad ſarta tecta, de quibus habet *cap.* 1. 10. *qu.* 3. Nihilominus debet conferri beneficium *cap. vn. iuxta fin. Vt Eccleſ. benef.* Et quod interim beneficiatus non fruatur omnibus fructibus beneficij non obſtat, quoniam hoc eſt ex diſpoſitione Pontificis. Et ſic fit etiam in omnibus, qui auctoritate Apoſtolica recipiuntur in Canonicos contra numerum determinatum, qui interim donec vacet locus expectant. Domin. tamen *nu.* 8. addit, vt dicebatur, quod beneficiato debeat aſſignari congrua portio, quod eſt rationabile, & ſtatutum *in d. extrauag. ſuſcepti, Io.* 22. ſecundum Lap. Abb.

11 Ex hoc verò principio, quod ſcilicet non obſtante, quod fructus primi anni competant priuilegiato debet conferri beneficium ſuo tempore, nec debet expectari, quod ille primus annus compleatur, colligit Ancharanus *num.* 5. non eſſe verum, quod aſſeruit Gloſſ. & alij DD. *num.* 5. citati, ſcilicet, quod priuilegiatus huiuſmodi aſſimiletur vſufructuario. Nam ſi hoc verum eſſet, ad priuilegiatum pertineret exercitium actionum, & etiam adminiſtratio beneficij, vt *l.* 1. §. *fin. eum leg. ſeq. de oper. nou. nunciat. & l.* 1. *in fin. ff. de vſu quemad. ca.* Et ſic poſſet agere contra Colonos pro penſionibus debitis, & contra debitores beneficij, vt quantitatibus debitis infra annum frueretur, vt *l.* 1. *ff. de vſufruct. ea. rer. quæ vſu conſum.* Sed ſi, vt vult eadem Gloſſ. & eſt verum, beneficium infra illum primum annum debet conferri, patet, quod non ad ipſum priuilegiatum, ſed ad beneficiatum ſpectat ipſius beneficij, & fructuum eius adminiſtratio, & quod idem priuilegiatus de manu beneficiati debet fructus ſibi competentes recipere, vt ſit differentia inter conceſſionem, quæ ſit de fructibus beneficij, & quæ ſit de vſufructu beneficij, & quod illam, non iſtam continet gratia facta priuilegiato percipiendi fructus primi anni. Ita Anchar. qui etiam habet de hoc haberi bonam *l. ff. de vſuf. le. l. fundi Trebatiani, & l. ſi quis ita de vſufructu.* Non ergo propriè hic priuilegiatus aſſimilatur vſufructuario.

12 Conceſſio autem fructuum huiuſmodi fuit munita clauſula *non obſtantibus*. Et Gloſſ. *in v. impediri*, quam ſequuntur Dom. *num.* 4. & Franc. *nu.* 9. volt, quod clauſula *non obſtantibus*, tollat, quæ impediunt gratiam, non verò, quæ illam differūt, & quod tēporales obſtantias non remoueat, tenuit etiam Theod. de Rubeis *clauſ.* 496. quem ſequitur Barboſ. *clauſ.* 82. *num* 4. & dictum eſt *ſup. cap.* 1. *de conſt. ar.* 19. *num.* 373. Sed per DD. ibid, à Barboſa citatos, & præcipuè per Rotam *dec.* 506. *num.* 5. *p.* 1. *Recent.* & alios relatos, vbi ſupra *num.* 335. hæc clauſula omnia tollit, quæ obſtare poſſunt diſpoſitioni, in qua eſt appoſita, & per generalitatem clauſulæ tolli poſſunt. Et ſic vbi diſponitur, & cōceditur aliquid pro determinato tempore, ſicuti hic conceduntur fructus beneficiorum primi anni, nihil obſtare debet, quod impediat, ne illo anno priuilegiatus fructus percipiat. Quod ſi datur aliquid, quod impedit pro illo primo anno, & non poteſt tolli per clauſulam *non obſtantibus*, idē eſt, ac ſi illud impediret ſimpliciter, & pro ſēper, quia priuilegiato nō ſunt conceſſi niſi fructus primi anni. Qui ſi illo anno pereant, pereunt ipſi priuilegiato. Nec per hoc priuilegiatus debet habere fructus ſecundi anni, vt benè notat Archid. *nu.* 7. Franc. *nu.* 12. Et eadem ratione, ſi fructus primi anni ſint obligati alteri, cui non præiudicat gratia conceſſa Epiſcopo priuilegiato, non per hoc Epiſcopus poteſt percipere fructus ſecūdi anni, vt idem Archid. habet.

13 Benè hic eſt aduertendum, quod hæc clauſula generalis, *Non obſtantibus conſuetudinibus, priuilegijs, & ſtatutis,* non derogat iuri quæſito à tertio, niſi fiat eius expreſſa mentio, vt probatum eſt vbi ſupra *num.* 353. Et ſic diſtingui debent, conſuetudines, priuilegia, & ſtatuta reſpicientia perſonā, de qua, vel circa quā Pontifex diſponit, vt in propoſito ſunt, quæ reſpiciūt Eccleſiam, cuius fructus Epiſcopo conceduntur, ab illis conſuetudinibus, priuilegijs, & ſtatutis, quæ facta ſunt ad fauorem tertij, de quo nulla ſit mentio in reſcripto; per clauſulam enim illam tolluntur conceſſa ad fauorē Eccleſiæ, de cuius fructibus diſponit, vt notat Anchar. *n.* 4. *not.* 6. ſed non tolluntur, quæ fuerunt cōceſſa ad fauorem tertij, vt Eccleſię Cathedrali fabricæ, vel ad alteram vſum, vel perſonæ, de qua nulla ſit mentio in reſcripto, vt habetur in regula huius Decretalis, & ex communi ſenſu iuris, & DD.

14 Et hinc colligitur, quod ex tribus intellectibus, qui dantur huic decretali, primus, & ſecundus allati per Gloſſ. contrariantur textui, nec debent admitti, ſed tertius eſt verus, quem adhibuit Archid. Gloſſ. enim ne gratia conceſſa huic Epiſcopo priuilegiato ſit inanis, & vacua, voluit inuenire modum, per quem vbi ex conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto tertius habet ius quæſitum ad

fructus

fructus primi anni, cui iuri Pontifex declarat ſuæ intentionis non eſſe, vt fiat præiudicium, dixit, quod vnum de duobus ſeruandum erit in hoc caſu, vel ſcilicet vt fructus primi anni dentur Epiſcopo priuilegiato, & fructus ſecundi anni, dentur illi tertio habenti ius ad fructus primi anni; vel è contra huic dentur fructus primi anni, & Epiſcopo fructus anni ſecundi. Ex iſtis, verò duobus intellectibus, Gloſſ. *in v. Præiudicium*, præfert primum. Quia aliter ſi in fine quinquennij vacaret beneficium, daretur caſus, in quo Epiſcopo nihil proueniret, quia ſecundus annus vacantiæ intra quinquennium conceſſum Epiſcopo non caderet.

15 Sed Archid. hic *n.* 5.6.*&* 7. aliter textum intelligit, & ſentit, quod in hoc caſu, vbi fructus primi anni vacantis beneficij ſpectant ad tertium, quod Epiſcopo priuilegiato nihil competat. Et ad oppoſitum motiuum reſpondetur, quod nullum eſt inconueniens, ſed imo neceſſario dicendum eſt, quod vbi gratia eſt nulla, nullum habeat effectum, modo in hoc caſu gratia cóceſſa Epiſcopo eſt nulla ex defectu intentionis Papæ, qui per gratiam non intendit derogare iuri quæſito ad fauorem tertij, & ex alia parte non concedit Epiſcopo, niſi fructus primi anni; quod ſi iſti non poſſunt ab Epiſcopo percipi, nulli ſibi remanent. Neque enim eſt, vnde præſumi poſſit, quod Papa voluerit grauare Eccleſiam duplici onere dando alijs fructus primi, & ſecundi anni, cum ſolùm concedat fructus primi anni; Nec Papa plus concedit, quam dicat *ſe* concedere. Et ex textu hoc idem deducitur. Nam fructus primi anni ex vi textus debentur tertio habenti ad illos ius quæſitum, & cui non debet fieri præiudicium. Neque enim verum eſt, quod nullum illi fiat præiudicium, ſi cogatur expectare ſecundum annum, quia in percipiendis fructibus multo melius eſt præſens, quam futurum; At verò gratia Epiſcopo non concedit fructus anni ſecúdi, ſed primi, quod ſi hos non poteſt percipere, idem eſt, ac ſi illi fructus periJſſent, vel ac ſi nulla gratia, fuiſſet illi conceſſa, quia verè nulla eſt, & ſubreptitia, quia debuit fieri mentio de iure alteri quæſito. Et ita hoc etiam tenuit Anch. *nu.* 4.

16 De quinquennio autem perfecto intelligi debet textus, vt notat Archid. *num.* 4. & hoc quinquennium incipit à die datæ ipſius reſcripti. Arch. *d. num.* 4. Anchar. *num.* 5. Sed quid ſi aliquod beneficiū vacet in fine, vt vltima die quinquénij, nunquid Epiſcopus priuilegiatus habebit fructus primi anni illius beneficij, Io. Andr. *nu.* 4. quem ſequuntur Domin. *nu.* 7. & Franc. *num.* 11. diſtinguit, & ait, quod ſi tempus quinquennij adijciatur vacationi, tunc Epiſcopus priuilegiatus percipiet fructus primi anni talis beneficij, tunc enim ſenſus reſcripti eſt, vt priuilegiato conceſſi ſint fructus primi anni beneficiorum vacantium in quinquennio, ſeu intra quinquennium. Secus ſi tempus adijciatur perceptioni fructuum. Nam tunc ſenſus eſſet, quod intra quinquennium percipiat fructus anni primi beneficiorum vacantium. In dubio autem Imol. Io. Andr. Dom. & Franc. dicunt gratiam eſſe latè interpretandam. Sed quid dicendum in caſu huius decretalis, quæ ſic loquitur, fructus beneficiorum primi anni, quæ in ſua vacabunt Diœceſi vſque ad quinquennium, de ſpeciali gratia concedimus? Reſpondetur, quod poteſt intelligi, vt tempus quinquennij determinet vacantiam, & ſit ſenſus, tibi concedimus fructus beneficiorum, qui intra quinquennium in tua Diœceſi vacabunt; & quia hic fauor potius eſt, hic ſenſus eſt præferendus, qui etiā eſt textui magis conformis.

17 Quia autem fructus ſeparati ante vacantiam beneficij ſpectant ad hæredem defuncti, vt notat Barboſa *num.* 6. Fructus autem pendentes ſpectant vel ad ſucceſſorem, vel ad Eccleſiam ipſam, vel vbi viget lex ſpoliorum ad Camerā Apoſtolicā. Ideo nō niſi ex ſpeciali gratia concedūtur Epiſcopo intra cuius diœceſim beneficia ſunt conſtituta. Gloſſ. hic, *in v. concedimus*, Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 10.

18 Sed videbitur alicui, quod hæc conceſſio non ſit numeranda inter fauores, ſed inter odia; propter præiudicium, quod fertur ijs, quibus tempore primi anni fructus competerent. Sed dicitur à multis, quod hæc conceſſio, ſimpliciter eſt fauor. Imò quod hinc habetur regula, quod diſpoſitio dicitur fauor, vel odium, ex principali intētо diſponentis, quod in præſenti eſt fauor Epiſcopi. Dom. *n.* 9. Franc. *n.* 6. Couar. *l.* 3. *variar. cap.* 11. *nu.* 5. Sanchez *l.* 1. *de matrim. d.* 1. *num.* 4. & alij, quos hic ſequitur Barboſa *num.* 8. qui ex Rota in Sabinen. *Montis Rotundi* 8. *Februar.* 1627. *coram Coccino*. hoc intelligit verum, quando fauor non poteſt ab odio ſeparari. Sed quod dicitur ex intentione Principis cognoſci debere, an reſcriptum cenſendum ſit eſſe fauoris, vel odij non admittitur, quia ratione non ſubſiſtit, niſi ſit ſermo de intentione, & fine, qui dicitur operis, & qui eſt proximus, & immediatus. Nam omne reſcriptum Principis, etiam pœnale reſpicit bonum, & fauorem, & nedum cōmunitatis, ſed perſonæ priuatæ. Cum & lex pœnalis reſpiciat ſatisfactionem, quam delinquens tenetur reddere, quæ in ſubſtantia eſt bonum illius. Totum ergo dependet, an id, quod reſcribitur ſit bonum etiam materialiter, non verò ſit pœna, vel damnum alicuius. Ideo in præſenti facultas percipiendi fructus primi anni eſt quid bonum, & eſt quid malum. Nam eſt bonum Epiſcopi, cui fructus conceduntur, ſed eſt malum Eccleſiæ, ſeu ſucceſſoris, à quo illi fructus auferuntur. Cæterùm intētio Papæ ſemper eſt bona. Ideo non eſt verum, quod conceſſio iſta ſit ſimpliciter fauor, ſed eſt quid mixtū, & eſt fauor Epiſcopi. Ideo neq; eſt verum ſimpliciter, quod huiuſmodi gratia ſit latè interpretanda, quamuis non patiatur ſtrictam adeo interpretationem, ac ſi eſſet pura pœna. Cum enim non poſſit non eſſe in præiudicium Eccleſiæ à quo fructus tolluntur, non patitur omnem latam interpretationem, ſed circumſtantiæ materiæ, & modus loquendi Papæ conſiderari debent.

19 Cōcedimus interim, quod ex cōceſſione iſta in textu narrata deducitur, quod Pontifex fructus beneficiorum vnius Eccleſiæ poteſt concedere alteri, & etiam ſingulari perſonæ, cum rerum Eccleſiæ pleniſſimam habeat adminiſtrationem. Quod extenditur, vt in caſu præſentis decretalis id etiam poſſit facere Legatus de Latere, vt ex Io. de Deo, & Speculatore tradit Gloſſ. quam ſequitur Anchar. *num.* 3. Sed Legati ſuas facultates conſiderare debent, & prout in dies illis conceduntur.

20 Extendit hoc Gloſſ. ex Bernard. etiam ad Epiſcopum, vt ad tempus ex iuſta cauſa poſſit fructus alicuius beneficij retinere, & probat ex *cap. penult. ſupra, de verb. ſignif.* Nec obſtat, quod id

fuerit impetratum à Papa, quia, inquit, poteſt dici, quod hoc fuit de facto, vel in fructibus omnium beneficiorum vacantium vſque ad certum tempus, vt hic etiam. In vno autem beneficio, & eius prouentibus conuertendis ex cauſa in vſum Prælati, non erit neceſſaria licentia Papæ; quia cum Epiſcopus cum Capitulo poſsit ſupprimere dignitatẽ, & propter neceſſitatem poſſeſſiones alienare, multò fortius prouentus percipere.

21 Hæc tamen graues continent difficultates, quas definire non eſt huius loci. Hoc breuiter aduertendum, quod dupliciter intelligi poteſt, quod Epiſcopus poſſit diſponere de fructibus beneficiorum vacantium, vel ſcilicet imponendo ſuper beneficijs penſionem duraturam, vel ad obitum beneficiati grauati, vel etiam, quæ tranſeat in ſucceſſorem. Et de hoc eſt maxima quæſtio inter DD. affirmant enim quam plures, quos referunt, & ſequuntur Garz. *de benef. part. 1. cap. 5.* & Barboſa *de off. Epiſc. all.* 85. & Pax Iordan. *tom. 2. lib. 9. tit. 1. num* 489. Sed id negant etiam quamplures, quos refert, & ſequitur Reuerendiſs. Fagnan. *cap. Cum eſſent, num. 31. & ſequent. de præbend.* vbi probat hoc ex multis Decretalibus, & ex declarationibus manifeſtis ſacræ Congreg. Concilij, & rationibus, quæ mihi vim faciunt, & præcipuè, quæ petuntur ex alienatione, & hypoteca rerum Eccleſiæ prohibita per *extrauag. Ambitioſæ*, niſi adſit beneplacitum Apoſtolicum, & per ea, quæ de his ſcripſi *tom. 1. de ſtat. qu. 185. art. 7. num. 276. & ſequent. & tota inſpect. 60. à nu.* 576. ſed de his, alias.

22 Alio modo loqui poſſumus de diſpoſitione fructuum beneficij pro ſolo tempore vacantiæ. Et de his hoc primo eſt certum *ex cap. Præſenti, infr. de off. ord.* quod Epiſcopus nihil horum fructuum poteſt in ſuum vſum conuertere. Et quod, ſi acciperet eos tanquam pretium beneficij conferendi, eſſet ſimoniacus. In alium tamen pium vſum deputare hos fructus pro tempore vacantiæ, dicitur eſſe licitum *ſup. in cap. vnic. Vt Eccleſiaſtica benefic.* & videtur approbatum in hoc textu, in quo Pontifex vult non fieri præiudicium, ſi huiuſmodi fructus ex conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto ſint applicati fabricæ Eccleſiæ Cathedralis, aut ad aliũ pium vſum. Vnde licitum eſſe ſupponit, ſi Epiſcopus ſtatuat, vt hi fructus ſint applicati ad vſum pium Eccleſiæ ſuæ. Ideo quod Epiſcopus de conſenſu capituli, poſſit applicare partem fructuum beneficiorũ vacantium fabricæ Cathedralis, ſi tamen hoc neceſſitas requirat, & reditus deputati pro fabrica nõ ſufficiant, & Canonicis, & Epiſcopo de eorum redditibus, nihil ſupereſt, conſiderato eorum ſtatu, quod ad eandem fabricam ſufficiat, dixerunt Io. Andr. *num.* 5. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 10. Barboſa verò *num.* 2. Hoc remittit ad Rebuff. *in praxi benef. tit. requiſita ad collat.* Bott. *de ſign. p. 2. a. 1. n.* 288. Lambert. *de iure patron. l. 3. q. 2. ar.* 8. Gregor. Lopez *lib. 5. Gloſſ. pen. tit. 16. p.* 1. Et ad eoſdem, & ego pro nunc remitto. Hoc eſt certum, quod vbi lex ſpoliorum obligat, hoc non poteſt fieri, quia huiuſmodi fructus ſunt Cameræ Apoſtolicæ. Et idem dicendum eſt, vbi ex ſpeciali diſpoſitione alicui vſui ſunt applicati à Sede Apoſtolica.

23 Tandem conſiderandum eſt id, quod aduertit Dom. *num.* 10. quod ſemper inſpiciendum eſt, quæ ſit legiſlatoris intentio, ſed vt ipſe etiam aduertit, *nu.* 2. Eiuſdem Papæ eſt ſuam interpretari mentem. Et ideo regulæ illæ, quas pro Pontificũ mente interpretanda aliqui Pontificum tradidere, ſeruandæ ſunt; inter quas eſt regula præſentis textus, quæ habet intentionem ſuam non eſſe per generalem conſuetudinum, priuilegiorum, aut ſtatutorum derogationem derogare iuri quæſito tertio ex ſpeciali conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto.

Hic vnica eſt quæſtio.

SVMMARIVM.

24 *Beneficiorum diuerſæ ſpecies.*
25 *Gratia huius capitis non ſe extendit ad beneficiũ de nouo erectum.*
Priuilegium vnius, quod alterius continet præiudicium non eſt latè omninò interpretandum in tertij præiudicium.
26 *Gratiam extendi ad beneficia exempta aliqui ſentiunt.*
27 *Hoc reijcitur.*
Loca exempta cenſentur, ac ſi eſſent extra diœceſim, nec comprehenduntur ſub verbis diœceſis ſuæ.
28 *Gratia ſe extendit ad beneficia curata, & dignitates.*
29 *Gratia ad alios caſus non ſe extendit.*

QVÆST. VNICAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum gratia huius textus ex vi terminorum extendatur ad quæcumque beneficia.

24 CVm beneficiorũ ſint diuerſæ ſpecies, alia ſcilicet, erecta de nouo, alia exempta, alia quæ ſunt commendata, alia quæ ſunt dignitates, alia quæ nunquam vacant, & alia huius, vel alterius conditionis, ex multiplici capite hic poteſt eſſe difficultas.

25 Sit verò prima, ſi Pontifex alicui Epiſcopo concedat fructus primi anni beneficiorum vacantium, an hæc gratia ſe extendat ad beneficia de nouo erecta poſt datam gratiæ. Videtur enim quod comprehendantur, quia hæc conceſſio eſt fauor latè explicandus, vt dicunt Archid. & alij in hac Decretali. In contrarium eſt *Clem. fin. eo. tit.* & ibi Paulus, cuius ſententiam veriorem hic iudicat Franc. *num.* 13. poſt Lap. Quia eſto hoc priuilegiũ ſit fauorabile Epiſcopo, eſt tamen in præiudicium tertij, & propterea non eſt latè omninò intelligendum, vt per notata *in cap. Quid per nouale, ſup. de verb. ſignific.* Quoniam verè hoc priuilegium vnius, quod eſt præiudicium alterius eſt tale, quod nec latè, nec ſtrictè nimis interpretari debet, quia nec cenſeri debet, quod Pontifex ita voluerit fauere vni, quod nihil prorſus dixerit præiudicare Eccleſiæ, vel ſucceſſori, ad quem fructus huiuſmodi de iure proueniunt. Ideo, quia verbum *concedimus*, quod ſignificat actum de præſenti non reſpicit, niſi materiam, quæ de præſenti ſit, ex connaturalitate, & communi vſu loquendi, ideo dicendum eſt, gratiam non extendi ad beneficium, ſi contingat

illud

Digitized by Google

illud erigi poſt datum gratiæ reſcriptum.

26 Secundò, difficultas eſt de beneficio exẽpto à iuriſdictione Epiſcopi. Gratiam hanc extendi etiam ad beneficia exempta voluit hic Io. Andreas. Sed alij diſtinguunt. Nam vel Papa dicit de fructibus ſuarum Eccleſiarum, & hoc modo gratia non ſe extendit ad Eccleſias exemptas, quæ non ſunt Epiſcopi. Vel Papa dicit de fructibus beneficiorũ, aut Eccleſiarũ ſuæ diœceſis, & ſic gratia ſe extendit ad beneficia exempta, quia exemptione non obſtante, tales Eccleſiæ ſunt in Diœceſi Epiſcopi, vt probatur ex *Clement. 2. de priuil. & in cap. Cum Epiſc. infr. de off. Ordin.* & facit Gloſſ. *in v. anni, in Clem. 1. de exceſſ. Præl.* & idem eſſet, ſi diceretur de beneficijs diœceſanis, ſeu quæ vacabunt in Diœceſi.

27 Sed ex iuribus citatis oppoſitum deducitur. Nam ex *cap Cum Epiſcopus* expreſsè habetur, quod loca exempta cenſenda ſunt, ac ſi non eſſent de Diœceſi Epiſcopi, & quod nomen ſuæ Diœceſis non ſe extendit ad loca exempta. Nam ibi primo decernitur Epiſcopum habere iuriſdictionẽ in tota ſua diœceſi, & tamen ſtatim ſubditur eum in loco exempto non poſſe iuriſdictionem exercere, ſed ſolùm in locis non exemptis; igitur loca exempta non comprehenduntur ſub verbo illo in tota ſua Diœceſi. In *Clement.* vero *2. de priuileg.* ex ſpeciali priuilegio conceditur Archiepiſcopo, vt in locis exemptis ſuæ Diœceſis aliqua præſtare poſſit, vt crucem ferre, & benedicere, &c. Vnde clarè habetur, quod licet loca exempta ſint intra Diœceſim, tamen Epiſcopo non competit aliquid agere in illis, quod extra diœceſim non liceret, niſi id expreſsè fuerit illi conceſſum, & quod loca exempta habenda ſunt, ac ſi extra Diœceſim eſsẽt, & non comprehenduntur ſub verbis ſuæ Diœceſis, niſi in caſibus expreſſis. Propterea Archid. hic *n. 1.* tenet abſolutè, quod gratia huiuſmodi ad beneficia exempta non ſe extendat, & fundatur primò, quia *cap. Graue, de off. Ordin.* vt not. Goffr. habetur, quod in generali mandato Papæ contra Clericos deſtinato non comprehenduntur exempti. Secundò, quia idem habetur *in cap. Quoniam, de priuil.* & id ibi innuit Hoſt. & colligitur ex *capit. Quod translat. infr. de off. Legat.* & ſic tenet Cancell. Romanæ Curiæ, & eius ſtylus. Tertiò, quia ad idem facit *cap. Ex parte Abbatiſſæ, ſup. de priuil.* vbi notant. Io. Vinc. Goff. & B. quod ſi in reſcripto non fiat mentio de exemptione, reſcriptum poteſt eludi, arg. *cap. Cum ordinem, ſup. de reſcript.* & notat ibi Gloſſ. *in. v. ſi verò*. Nam in generali non continetur, quod Pontifex non eſſet in ſpecie conceſſurus *Cap. ſtatuto, §. ſtatuimus. inf. de decim. cap. Cum in generali, infr. de off. Vic. & Reg. In generali, infr. de reg. iuris.* Sed ex hoc eodem textu hoc probatur, quia expreſsè decernitur, quod hæc gratia non ſe extendit contra ius tertio quæſitum ex ſpeciali priuilegio; igitur gratia illa non ſe extendit ad locum ex ſpeciali priuilegio exemptum, cum ſit contra ius exemptionis, quod Epiſcopus in illo ſe ingerat, vt de fructibus eius diſponat; & imo hoc eſſet contra Pontificem ipſum, & immediatam ſubiectionem, quam beneficium exemptum habet Sedi Apoſtolicæ.

28 Tertia difficultas eſt, an gratia iſta ſe extẽdat ad dignitates. Ratio difficultatis eſt, quia regulariter ſub nomine beneficij dignitates non veniunt, nec beneficia curata, vt notatum eſt ſupra *cap. Si gratioſè in hoc tit.* Et nihilominus, quod in præſenti nomen *beneficiorum* comprehendat dignitates, & beneficia curata voluerũt Io. Mon. *n. 1.* Arch. *n. 2.* Io. Andr. *nu. 1.* Anchar. *num. 3.* Domin. *nu. 5.* & Franc. *num. 7.* Fundantur verò, quia ſumus nunc in fauorabilibus, in quibus accipitur largior ſignificatio nominum. Sed certè vt ſupra probatum eſt, nec ſumus ſimpliciter in fauorabilibus, cum gratia contineat præiudicium illius, cuius eſſent fructus, nec verum eſſe poteſt, quod in huiuſmodi priuilegijs, quæ ſunt fauor eius, quibus conceduntur, & præiudicium aliorum, qui re conceſſa priuantur debeat fieri lata interpretatio. Et ex hoc textu colligitur, quod non eſt intentionis Papæ præiudicare tertio, niſi tantum, quantum exprimitur. Vnde dicendum eſſet, quod gratia ſub huiuſmodi forma conceſſa non comprehendat dignitates, & beneficia curata, niſi contrarium de beneficijs curatis haberetur expreſſum infra *cap. Si tibi conceſſo, de Præbend.*

29 Cæterùm multi ſunt caſus, ad quos huiuſmodi gratia non ſe extendit. Primus eſt, vbi præbendæ non ſunt diſtinctæ, nec aſſignatæ determinatè huic, vel illi Canonico. In his enim Canonijs, nunquam præbendarum, ſeu Canonicatuum fructus vacant, cum ſint immediatè totius Capituli, quod non moritur, vt per ea, quæ not. *in cap. Dilecto, de præbend. & in cap. Ex parte, de conceſſ. præb.* Archid. *nu. 8.* Io. Andr. *nu. 1.* Anch. *n. 3.* Dom. *nu. 7.* Franc. *num. 7.* Secundò non habet locum in Epiſcopatibus, *per cap. Dilectus, ſup. de conceſſ. præben.* & not. *in cap. Quamuis el 1. infr. de præbend.* Dom. *num. 7.* Franc. *num. 7.* Item tertiò non habet locũ in patrimonio, ad quod defunctus Clericus fuit ordinatus, vt not. *in cap. Tuis, ſup. de præb.* Archid. *num. 8.* Dom. *num. 7.* Franc. *num. 7.* Item quartò nõ habet locum in beneficijs commẽdatis. Ita Arch. *num. 8, in fin.* Dom. *n. 7.* Franc. *nu. 7.* quia commẽda videtur eſſe titulus iuris ſine iure. Sed idem Archid. fatetur Innoc. contradicere. Et ſi ob mortem commendatoris Eccleſia vacat, & fructus ex ſpeciali priuilegio non ſpectant ad tertium, non video, cur non ſpectent ad Epiſcopum, cum veræ ſint fructus Eccleſiæ Epiſcopi, & vacantis. Quinto dicunt non habere locum in præbendis laicorũ. Et ſextò, nec in hoſpitalibus, & ſeptimò, nec in beneficijs, quæ ſunt de menſa, quæ mortuo clerico menſæ conſolidantur. *cap. Cum conſtet. ſup. de pign. & Octauò.* nec in alijs caſibus, in quibus per mortẽ Clerici non vacant beneficia. Archid. *d. num. 8.* Domin. *num. 7.* Franc. *num. 7.*

SVMMARIVM.

30 *Rationes ad quæſtionem.*
31 *Gratia habet locum in vacantia per permutationem.*
32 *Niſi permutatio fiat fauore Eccleſiæ.*
33 *Nec vbi in eadem Eccleſia permutatur præbenda, cum præbenda.*
34 *Gratia ſe extendit ad expectatiuas.*

AR-

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia fructuum beneficiorum vacantium ſe extendat ad vacantia per permutationem, & ad impetrata per gratiam expectatiua.

30 VIdetur enim, quod huiuſmodi gratia ſe extendat ad beneficia vacantia per permutationem, quia ipſa per permutationem verè vacant nõ minus, quam per mortem beneficiati, vt notat hic Barboſ. *nu.vlt.* Certum enim eſt, quod in permutatione interuenit renunciatio beneficij ſiue reſignatio in manu Prælati, & ſic acceptata reſignatione beneficium verè vacat. Nam & qui translatus eſt de loco ad locum fingitur eſſe mortuus priori loco. §. *Ecce in quibus.7.qu.1.cap.ſi quis iam. 11.qu.2.* Nihilominus quia in permutatione non permanet Eccleſia viduata; quia reſignatio non habet locum, niſi reſignãti detur aliud beneficium. Non enim aliter beneficiatus reſignaret, & ſic dum mutuo beneficiati ex animo permutandi reſignant beneficia, cum reſignatio non habeat locum, niſi & permutatio ſuum effectum ſortiatur, in permutatione beneficia nunquam ſunt ſine beneficiato, neque Eccleſiæ ſine ſponſo; vnde ex æquitate ſaltem videtur, quod habens gratiam fructuũ beneficiorum vacantium, non poſſit frui fructibus beneficiorum permutatorum. Aequitas enim rigori preferri debet. *cap. Licet diſt.45.c.Ponderet.diſt.60.*

31 Nihilominus dicitur, quod gratia iſta habet locum etiam in beneficijs vacantibus per permutationem, quia verè vacant. Aequitas verò huiuſmodi, cuius oppoſitum non eſt contra aliquã legem, nec continet aliquam abſurditatem, ſi non ſit ſcripta non præfertur rigori. Et ideo hanc partem tenent Gloſſ. *in v.Vacabunt*, Arch. *num.3.* Anchar. *num 4.* Dom. *num. 9.* Franc. *num. 7.* Quod eſt certius, vbi permutatio non ſit mutua, ſed quia mortuo vno beneficiato, alter ad eius beneficium transfertur.

32 Si tamẽ translatio non fiat ad petionẽ trãſlati, ſed ex officio ſuperioris in Eccleſiæ vtilitatẽ, verè æquitas locum habet, & petit, vt ſine culpa ſua translatus non puniatur non perceptione fructuum omnium primi anni, & quod nõ decipiatur, nec ſuo iure defraudetur, *cap. Satis peruerſum. diſt. 55.* Et ita tenent Archid. *nu.4.* Dom. *num.9.* Franc. *num.7.* Secus tamen dicendum eſſet, ſi translatio eſſet in pœnam translati. DD. enim citati loquũtur in caſu, quod fauore Eccleſiæ fiat translatio.

33 Si etiam non fiat commutatio beneficiorũ, ſed præbendę cum præbenda à Canonicis in eadẽ Eccleſia. Io. Andr. quem ſequitur Franc. *d.nu. 7.* exiſtimat, & benè, quod gratia iſta locum non habeat, per not. in *cap. Cum Apoſtolica, ſup. de his, quæ fiunt à Præl. & in cap. Quæſitum, ſup. de rerum permut.*

33 Quantum verò ad ſecundam partem quæſt. Anchar. *num.6.* aduertit, quod in beneficijs vacaturis, quãdoq; quis ſperat habere ius per expectationem, vt *infr. cap.1. de rer. permut.* Quandoque per reſeruationem. *cap. Pro illorum de præbend.* quandoque per optionem. *cap. fin. infr. de conſuet.* quandoque per vnionem reſtrictus eſt numerus Canonicorum. Sic ergo quæri poteſt, an gratia iſta habeat locum in huiuſmodi beneficijs vacaturis, ad quę aliquis iam habet ſpem, & aliquod ius ad rem. Anchar. exiſtimat, quod vbi expectatiua ſit ſolùm fructuum, gratia iſta non habeat locum, quæ tamen illum habere debeat, vbi expectatiua ſit tituli, vt quia aliquis habet literas, vt ſibi detur beneficium proximè vacaturum. Quia in hoc caſu beneficium, quod expectatur, non obtinetur, niſi prius vacet, & tunc verè vacat; igitur comprehenditur ſub genere beneficiorum, quæ vacant, & ſic fructus primi anni talis beneficij debentur priuilegiato. Sed Archid. *num. 7.* oppoſitum ſentit poſt Vincent. *in cap. Tua in princ. de verbor. ſignificat.* Et ſe fundat primo, quia vbi ſunt duæ indulgentiæ, ſecunda non præiudicat primæ non facta eius mẽtione. *cap. Mandatum, ſup. de reſcript. & capit. Ex parte el 2. ſup. de off. deleg.* Cum ergo Papa prius indulſerit alicui primum beneficium vacaturum, in præiudicium huius prioris indulgentię non valet poſterior indulgentia fructuum facta Epiſcopo. Et eo magis, quod generalior eſt indulgentia Epiſcopo, vnde per eam non derogatur ſpeciali indulgentiæ factæ de beneficio vacaturo, niſi fiat eius mentio. Et ad motiuum Anchar. reſpondetur, & intentum probatur ex textu, qui non vult, quod gratia valeat in præiudicium tertij, cui fructus beneficij ex priori iure debebantur modo fructus beneficij vacaturi debentur habenti gratiam expectatiuæ. Sed Anchar. benè hoc refutat. Nam textus quidem præſeruat tertium habens immediatum ius ad fructus beneficij vacantis, ſed non præſeruat habens hoc ius in conſequentiam, & mediatè, & ex ſuppoſitione, quod ſibi conferatur beneficiũ, ad quod tamen non habet ius in re, ſed ſolam expectatiuam. Et ideo dicendum eſt gratiam hanc ſe extẽdere ad expectata beneficia, quæ verè vacant & de nouò expectantibus conferuntur, qui ad fructus illorum non habent ius, niſi poſtquam illa beneficia obtinuerunt. Et ſic gratia facta Epiſcopo ſatis comprehendit indulgentiam expectatiuæ alteri conceſſam, per quam conceditur, quod ſibi prouideatur de beneficio, non verò ſolum quod omnes fructus beneficij percipiat, ſi aliquid obſtet.

SVMMARIVM.

1 *In plures partes diuiditur textus.*
2 *Regulæ quæ dantur.*
3 *Decretalis iſta confirmata à Concil. Trid.*
4 *Nomen ſtatutum comprehendit Conſtitut. Apoſtolicas.*
5 *Nomen ſtatutum & genericè, & ſpecificè ſumitur.*
6 *Clauſula* non obſtantibus ſtatutis, *non tollit conſtitutiones Apoſtolicas.*
7 *Decretalis iſta corrigit alias.*
8 *Quæ ſint correcta per hanc Decretalem.*
9 *Ex communi vtilitate mutandæ leges.*
10 *Experientia oſtendit vtilitatem legum.*
11 *Noxa ſignificat præiudicium, & culpam.*
12 *Cauſa iuſta abrogandi legem eſt, ſi illa ſit ad noxam.*
13 *Sanctia quid ſit.*
14 *Cui conceditur poſſe reformare, non conceditur poſſe abrogare.*
15 *Dignitas quid ſit.*
16 *Qui dicantur habere dignitatem.*

Præla-

16 *Pralati Regularas poſſunt eſſe delegati.*
17 *Prsores clauſtrales non poſſuns eſſe delegati.*
18 *Vicarÿ Epiſcopi poſſunt eſſe delegati.*
Vicarÿ Epiſcopi non obtinent dignitatem propriè.
19 *Ad differentiam Pralatorum Regularium eorũ officium eſt ex natura ſua temporale.*
20 *Vicarÿ Epiſcoporum habent prarogatiuam.*
21 *Qui Vicarÿ poſſint eſſe delegati.*
22 *Commiſſio directa Epiſcopa non ſe extendit ad Vicarium, nec è contra.*
23 *Collector.*
24 *An Commendatarius perpetuus poſſit eſſe delegatus.*
25 *Cancellarius Academia approbata per Papam poteſt eſſe delegatus.*
26 *Ad hoc vt aliquis ſit iudex delegatus requiritur atas 20. annorum.*
27 *Perſonatus quid ſit.*
28 *Dignitas, perſonatus, & officium non ſunt ſynonima.*
Officium eſt genus ad perſonatum, & perſonatus ad dignitatem.
29 *Idem nomen aliquando ſignificat genus, & ſpeciem, vt animal.*
30 *Nomen officÿ, & dignitatis ſumitur genericè, & ſpecificè.*
31 *Dignitatis nomen poteſt ſumi genericè.*
32 *Cathedralis qua ſit.*
Soli Canonici Cathedralium poſſunt eſſe delegati Papa.
33 *Canonicus Cathedralis non poteſt reÿci titulo imperitia.*
34 *Cananicus debet habere atatem, vt ſit iudex.*
35 *Non eſt neceſſe, quod Canonicus ſit prabendatus.*
Nec quod ſit in poſseſſione.
36 *Si Papa committeret cauſam Clerica nominata voce Clerici, cenſebitur diſpenſatus.*
37 *Significatio verbi ſufficit.*
38 *Monachi, ſeu Canonici regulares in Cathedralibus Regularibus poſſunt eſse delegati.*
39 *Textus loquitur de ſolis cauſis eccleſiaſticis.*
40 *Textus non ſe extendit ad audientiam vnius articuli.*
41 *Nec ad nudam executionem.*
42 *Nec ad literas compulſoriales.*
43 *Vbi Pontifex motu proprio, aut ex certa ſcientia committit cauſam non ſeruata hac forma litera valent.*
44 *Motus proprius, & certa ſcientia poſsunt probari teſtibus.*
Ex tenore reſcripti colligitur certa ſcientia, etiam ſi non ſit poſita clauſula ex certa ſcientia.
45 *Vicecancellarius poteſt committere cauſas ſimplici Clerica.*
Hoc non poteſt Legatus.
46 *Ordinarÿ non ſubduntur huic legi.*
47 *Nec Legati, nec Delegati à Sede Apoſtolica poſſunt committere cauſas hac forma non ſeruata.*
48 *Leges dantur ad futurum.*
49 *Si cauſa committantur non ſeruata hac forma commiſſio eſt nulla.*
50 *Si cauſa audiantur non ſeruata hac forma, proceſſus eſt nullus.*
51 *Ciuitas quid ſit.*
In ciuitatibus praſumitur eſſe peritos.
52 *Decernere in dubio, an locus ſit inſignis, eſt arbitrarium iudici delegato.*
Qua in hoc arbitrio attendere debet iudex.
53 *In ciuitate etiam ſi non ſint periti poſſunt audiri cauſa.*
54 *Legiſlatores non medentur ÿs, qua rara accidunt.*
55 *Clauſula in fine poſita non ſemper determinat omnia antecedentia.*
56 *In loco ſi nõ ſint periti non poſſunt cauſa audiri.*
57 *Sufficit peritos eſſe in propinquo.*
Suburbia veniunt ſub nomine ciuitatis.
58 *Si ſint periti in iure ciuili, aut, & in Canonico quantum ſufficit.*
Non ſufficit familiares iudicis aduenas eſſe peritos.
59 *Neceſſe eſt, quod commodè poſsint haberi periti.*
60 *Qua peritia neceſſaria.*

Cap. Statutum II. de Reſcript.

1 DE reſcriptis ad lites loquitur hæc decretalis, & vt aduertit Io. Monac. multa diſponit de perſonis tam principalibus, quam non principalibus, de iudicibus, & locis, in quibus cauſarum haberi poſſit audientia. Eam verò diſtinguit Gloſſ. in quatuor partes, Io. Monach. verò & Anchar. in 6. Sed cum ſit diſtincta in paragraphos attendenda erit hæc diuiſio, vt facit Domin. & ſic diſtinctè quilibet §. ſummandus eſt, & explicandus.

2 In principio igitur decretalis iſta duas regulas ponit. Prima eſt. Cauſæ ab Apoſtolica Sede, vel eius Legatis committi debent dignitatem, aut perſonatum obtinentibus, vel Canonicis Eccleſiæ Cathedralis. Secunda eſt. Cauſæ huiuſmodi tractari non debent, niſi in ciuitatibus, vel locis inſignibus, vbi poſſit commodè copia peritorum haberi.

3 Decretalem verò iſtam innouauit Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 10. *de reformat.* Cum autem edita fuerit ad correctionem alterius Conſtitutionis editæ ab eodem Bonifacio 8. ideo Pontifex primo in prohœmio reddit cauſam, ob quam motus fuit ad corrigendam priorem extrauagantem per hanc nouam conſtitutionem, poſtea præfatas duas regulas ponit.

4 Quantum vero ad prohœmium hoc primo conſideratur, quod Bonifacius 8. extrauagantem ſuam priorem, quam corrigit, vocat ſtatutum. Ex quo colligunt Dom. *num.* 1. Franch. *num.* 1. Gomez *num.* 1. quod conſtitutiones Apoſtolicæ veniunt ſub nomine ſtatuti. Et ex hoc concludit Domin. quod clauſula generalis *non obſtantibus ſtatutis*, derogat etiam conſtitut. Apoſtol. Sed ex hoc iterum confirmantur, quæ dicta fuerunt ſupra in hoc libro *cap. Vt animarum num.* 13. *de Conſtit.* quia nimirum ibi ſub nomine ſtatutorum Ordinariorum veniunt etiam Conſtitutiones Pontificiæ, cum & Papa ſit Ordinarius Ordinariorum, & leges eius ſtatuta dicantur.

5 Sed tamen contra hoc dictum Dom. & Franch. argumentatur Ludou. Gomez *num.* 2. quia hoc verbum *ſtatutum*, propriè ad inferiores pertinet, & in hoc à iure communi diſtinguitur; ſi cõſtitutio propriè dicitur illa, quam facit Princeps. vt de primo eſt caſus *in cap.* 1. *&* 2. *ſup. tit. prox.*

De

De ſecundo eſt caſus ad literam *in cap. Conſtitutio. 2. diſt.* Et ſecundo probatur per dictum notab. Domin. de Rota *dec. 3. de reſcript. in non.* vbi ſtatuitur, quod per clauſulam *Non obſtantibus ſtatutis*, non cenſetur ſublatum ius commune, & hanc Rotæ deciſionem ſequitur idem Domin. *in cap.* Ei cui, *& cap. Si pro Clericis, infr. de præb.* Nec obſtat hic textus, quia ſecundùm ſubiectam materiam hic ſtatutum non poteſt intelligi, niſi de conſtitut. Papæ. Per hoc tamen non infertur illud eſſe abſolutè verum. Et præterea ſtatutum, de quo hic loquitur, non erat ius commune. Sed quædam extrauagana. Sed certè hæc non multum probant. Non enim Pontifex hic impropriè locutus eſt; igitur conſtitutio Papæ eſt ſtatutum propriè. Sed quod in his attendi debet hoc eſt, quod vt dicam infra, in *hoc cap.* Nomina aliqua in propria ſignificatione ſumpta ſumuntur & genericè, & ſpecificè: quia aliquando ſignificant genus, aliquando ſpeciem, & tale eſt nomen ſtatutum, & ſecundùm hoc verũ eſt, quod ex ſubiecta materia debet attendi, an genericè ſumatur, vel ſpecificè. Et interim ex nomine ſtatuti ſolùm non poteſt colligi, quod aliqua diſpoſitio intelligi debeat de ſtatuto inferiorum, ſeu ſpecificè ſumpto, niſi ex aliquo alio id accipiatur.

6 Verum quidem eſt, quod ſecũdum quod aſſerit Dom. ſcilicet, quod clauſula *non obſtantibus ſtatutis*, tollat conſtitutionem Principis, per ſe, & regulariter non eſt verum; quia clauſula *non obſtantibus*, cum ſit ſtrictæ interpretationis petit, vt niſi aliundè aliud colligatur, verbum ſtatuti ſumi debeat ſtrictè, & magis propriè. Cæterùm ſtatutum genericè ſumptum omnem legem comprehendit, & ius commune eſt propriè ſtatutum, quidquid ſit an extrauagans non inſerta in corpore iuris dicatur ius commune. Qualiter verò accipi debeat, & ex conditione materiæ, & ex qualitate perſonæ loquentis, & ex alijs coniecturis iudicandũ eſt, vt idem Gomez fatetur *num. 7. & 8.* Idem verò cum proportione dicitur de verbo iuris. Nam ius eſt genus ad ſtatutum, nec propriè dicetur, quod ius ſit ſtatutum, ſub nomine tamen iuris etiam ſtatutum comprehenditur, ſicut ſpecies ſub genere, quando ius accipitur vniuerſaliter. Vnde ſic derogando iuri derogaretur ſtatuto. Sed tamen non ſemper nomina communia ſumuntur vniuerſaliter cum derogatio generalis non ſe extendat ad ſpecialia, quæ ſpecialem requirunt mentionem.

7 Statutum verò de quo hic loquitur Bonifac. 8. continebatur in extrauaganti, ſeu decretali ab eo edita, quæ ſecundùm Gloſſ. incipiabat, Statuimus, & quam hic corrigit, ſicut & corrigit decretalem. Innoc. 4. habitam in Concil. Lugd. & quæ ibidem habetur, *ſub tit. de reſcript.* & Innoc. 3. in Concil. Lateran. quæ habetur *ſup. cap. Nonnulli ſub hoc titulo.*

8 Quæ ſint iſta verò, quæ continebantur in *d. decretali ſtatuimus*, & hic corriguntur numerat Gloſſ. *in v. quædam*, dicens, quod ibi non diſtinguebatur, an actor, & reus eſſent eiuſdem ciuitatis, aut Diœceſis, vel diuerſarum. Et ſecundò hic additur, vt de expreſſo conſenſu partium, extra locũ, qui deputatus eſt, poſſit iudex cognoſcere, & cõmittere. Quantum verò ad decretalem *Præſenti* Innocentij Quarti, cum ſecundum illam poſſint committi cauſæ iuſtitutis in Collegiatis honorabilibus, & in Cathedralibus, nunc ex vi huius conſtit. ſoli Canonici Cathedralium Præbendati, & Dignitates poſſunt eſſe iudices à Sede Apoſtolica deputati. In cap. verò *Nonnulli, ſupra de reſcript.* cum poſſet reus citari ad duas diætas, hoc in hac decretali ad vnam diætam limitatur.

9 Hæc autem legum mutatio non eſt facta, niſi ex communi vtilitate. Hæc enim in legibus conſtituendis primo attendi debet iuxta *cap. Erit autem lex diſt. 4.* & per tradita à D. Th. & Theologis *p. 2. q. 9. a. 2.* Ideo etiam hæc communis vtilitas reſpici debet in legum priorum abrogatione, aut correctione, iuxta probata ſupra *cap. Licet, de Conſtitut. in hoc libro*, & Anton. hic *n. 5.*

10 Priori quoque lege promulgata, experientia illa eſt, quæ euidenter facit videre, an lex bono communi conueniat, & ad bonum publicum conducat. Ad idem eſt *cap. Quum ſit, infra de elect. & l. Legatis. §. Ornatricibus ff. de leg. 3.*

11 Tum verò maximè debet mutari lex, cum dignoſcitur tendere ad noxam. Archid. autem *nu. 1.* inquit, quod noxa aliquando accipitur pro culpa, quandoque pro crimine, quandoque pro peccato, quandoque pro pœna, & quod hic ſumitur pro pœna. Sed non eſt cur diſtinguantur, culpa, crimen, & peccatum in propoſito; neque hic noxa ſignificat pœnam, vel malum pœnæ, ſed benè ſignificat damnum, & præiudicium. Quod in legibus Eccleſiaſticis præcipuè erit damnum ſpirituale, & non æſtimabile pretio, & quod etiam poteſt eſſe culpa, quæ occaſione legis committatur, & quæ nec eſt pœna, nec poteſt eſſe, quia impium eſſet, ſi quis ad peccandum damnaretur. Hinc eſt, quod hic noxa poteſt etiam accipi, & ſignificat culpam, cuius occaſionem præbet prior lex, & propterea eſt corrigenda, & ex qua damnum maximum infertur Reipublicæ.

12 Noxa igitur hic importat damnum publicum, quod præbet cauſam iuſtam abrogandi, vel corrigendi priorem legem, ſi illa ſit in communitatis præiudicium, vt tradit D. Th. *p. 2. q. 97. a. 1. & 2.* & ibidem Theologi, & probatum eſt ſupra *cap. Licet de Conſtit. in hoc lib.* & aduertũt hic Gloſſa Archid, *num. 1.* Io Andr. *in princ.* Anton. *num. 6.* Dom. *num. 1.* Multa autem habet hic Gomezius à *nu. 9.* de mutatione conſilij in melius, etiam apud Aduocatos, quæ apud ipſum videri poſſunt.

13 Conſtitutionem verò hanc priores corrigentem Pontifex vocat ſanctionem, quæ vt ait Gloſſ. eſt conſtitutio pœnalis, ſeu, vt inquit Arch. conſtitutio vallata, vt eſt illa. *Si quis ſuadente Diabolo, 17. q. 4.* quæ eſt munita pœna excommunicationis. Gomez verò *num. 90.* vult, quod ſanctio ſignificet legem propriè pœnalem, & ideo conſtitutionem hanc nõ eſſe propriè ſanctionem, quia nullitas actus hic impoſita non ſit propriè pœna. Sed ſecundum Archid. Sanctio eſt lex vallata, & ideo propriè ſanctio dici poteſt lex munita decreto irritante. Sed etiam, quod nullitas actus dicatur pœna habetur *ſup. cap. diſpendia, hoc tit.* & notatum eſt ibi *num. 65.*

14 Ex quo tamen hæc ſanctio non in totum derogat, ſed reformat ſtatutum prius, colligunt Dom. *num. 5.* & Franc. *num. 3.* quod aliud ſit abrogare legem, & aliud eam reformare, & quod ex conceſſa facultate reformandi, non intelligitur cõceſſa facultas abrogandi in totum.

His

15 His igitur præmiſſis decernitur, quod Iudices delegati à Pontifice, vel eius Legato (vnde ſub hac regula non comprehenduntur executores, de quibus eſt ſermo infra §. *In nullo.*) debeant ſub diſiunctione habere aliquas conditiones, quarum vna eſt, quod ſint perſonæ in dignitate conſtitutæ. Multipliciter autem dicitur dignitas, ſed hic ſermo eſt de dignitate Eccleſiaſtica, quæ eſt adminiſtratio quædam de ſe perpetua rerum Eccleſiaſticarum cum aliqua fori externi iuriſdictione, & cum præeminentia in gradu. *cap. Volumus, cap. Diaconum, & cap. Quia 99. diſt.* Archid. *infr. cap. 2. de conſuet.* & ibi Io. Andr. Innoc. *cap. De multa, ſup. de Præb.* & ibi Hoſt. *num.* 9. Panorm. *num.* 5. Syluest. *v. dignitas, nu.* 1. Reuerendiſs. Fagnan. *cap. Ad hæc, num.* 21. *& ſeq. de præb.*

16 Dignitatẽ verò cẽſẽtur habere, nedũ Epiſcopi & ſupra, & nedũ qui in Cathedralibus, aut Collegiatis ex inſtitutione, aut cõſuetudine dicũtur Dignitates, licet iuriſdictionẽ non habeant. Fagn *loc. cit.* ſed etiam Abbates, & alij Prælati inferiores habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Quod & verum eſt de Prælatis Regularium, & nedum de Generalibus, aut Prouincialibus, ſed etiam de Prælatis localibus, qui in Conuentu, aut loco nullum ſuperiorem habent. Iſti enim in vtroque foro iuriſdictionem habent in ſubditos, & eccleſiaſtica bona cum præeminentia gradus adminiſtrant, & dignitatem propterea obtinent. *cap. Niſi eſſent. de Præbend.* & ibi Io. Andr. *num.* 4. Anton. *num.* 14. Card. *nu.* 3. *not.* 6. Et ideo ex vi huius textus, poſſunt eſſe Delegati Papæ. Franc. *num.* 4. Barboſa *num.* 11. *& ex Clement.* 2. *de Reſcript.* vbi Gloſſa *v. per electionem,* Panorm. *num.* 6. Card. *oppoſ.* 1. *nu.* 16. *qu.* 13. Ancbar. *num.* 1. Imol. *num.* 11. Idem Panorm. *cap. Cum olim in princ. de maior. & obed. & cap. cauſam quæ, nu.* 9. *de iudic.* Felin. *d. cap. Cum olim, num.* 1. *& cap. Cum inſuper paulo poſt princip. de teſtibus.* Idem Franc. *cap. Nullus, infr. num.* 2. *de elect.* vbi Dom. *num.* 6. Angelus *v. Delegatus, num.* 6. Syluest, *ib. q.* 2. *num.* 3. *& v. Religio* 6. *qu.* 11. Staphil. *de lit. gratiæ tit. de form. impetr.* §. *Pertranſeo à num* 8. *vſque ad* 11. Vant. *de nullit. tit. de null. ex defectu iuriſdictionis delegatæ. num.* 8. Rodriq. *tom* 1, *q.* 65. *a.* 3. Sanchez *l.* 6. *moral. cap.* 13. *num.* 78. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 13. *qu.* 7. Palaus *diſp.* 16. *p.* 12 §. 1. *nu.* 5. Reuerẽdiſs. Fagnan *cap. Cum olim, el* 2. *n.* 4. *de priuil.*

17 Quomodo vero ſimplices Religioſi imo, & Priores dicti clauſtrales, qui ſũt ſub Abbate, vel alio Superiore, non poſſint eſſe Delegati Pontificis, ex vi huius cap. niſi Pontifex eorum faciat ſpecialem mentionem, quodque hoc non poſſit facere Legatus Papæ, dixi *tom.* 2. *de ſtat. qu.* 187. *a.* 2. *nu.* 22. *& ſequent.* & idem tradit Fagnan. *cap. Cum olim. el* 2. *num.* 3. *de priuil.*

18 Vicarius etiam Epiſcopi poteſt eſſe Papæ Delegatus. Huius rationem reddit Gloſſ. *in Clem.* 2. *de Reſcript.* quia habeat dignitatem, quod & vult Barboſa *de off. Epiſcopi, alleg.* 54. *num.* 132. Verum cum Vicarius non poſſideat iuriſdictionem nomine proprio, ſed nomine Epiſcopi, nec habeat ex natura officij perpetuitatem, cum ad nutũ Epiſcopi poſſit Vicarius ab officio amoueri, non habet propriè dignitatem, cum dignitas perpetuitatem requirat. *cap. Præcepta, diſt.* 53.

19 Quod ſi dicatur nos admiſiſſe Prælatos Regulares habere dignitatem, licet non ſint perpetui. Reſpondetur, & dicitur primò latum eſſe diſcrimen; quia Prælati, qui ſunt tales ex electione habent officium ex natura ſua perpetuum, & tale de iure communi, & mere per acciden eſt, quod huiuſmodi Prælaturę ex lege ſpecialr ſint factæ temporales, quod ſatis innuit *Clemen.* 2. *de Reſcript.* Sed officium Vicarij ex natura ſua eſt temporale, & defectibile ad nutum Epiſcopi.

20 Secundò loquendo etiam de Prælatis Regularibus, qui non ſunt ex electione, ſed ex maioris ſuperioris inſtitutione, adhuc officium illorũ eſt ex natura ſua perpetuum, quia continet iuriſdictionem per modum cauſæ principalis, & ordinariæ, non verò ſolùm per modum inſtrumenti. Vnde illi habent iuriſdictionem vt propriam, ſed Vicarius eſt inſtrumentum, quod non agit virtute propria, ſed virtute Epiſcopi agentis principalis. Ideo Vicarius Epiſcopi habet officium ex natura ſua temporale Gloſſ. *in Clemen. vlt. de Procurat,* DD. *infr. cap.* 1 *de off. Vicarij, & in cap. penult. ſupra eod. tit.* vbi Card. *q.* 4. Vicarius ergo Epiſcopi non habet propriè dignitatem.

21 Nihilominùs tamen habet prærogatiuam, & præeminentiam quandam Eccleſiaſticam, vnde eſt Prælatus, & hoc ſufficit, vt largè dicatur dignitas. vt illi poſſint delegari cauſæ Eccleſiaſticæ. *Clem.* 2. *de reſcript.* Vbi hoc ſpecialiter decernitur de Vicario Epiſcopi, & de Prælato Regulari, qui non eſt ex electione, & propterea quid minus habet de dignitate. Vicarius ergo Generalis Epiſcopi poteſt eſſe delegatus Papæ. *Clem.* 2. *de reſcript.* Vbi Gloſſ. *v. Delegatus.* Panorm. *num* 4. Imol, *num.* 22. Anchar. *num.* 1. Card. *num.* 16. Angelus *v. Delegat. n.* 3. Syluest. *ibid. q.* 2. *nu.* 3. Sbrozz. *l.* 2. *q.* 22. *a.* 1. Grat. *diſcep.* 106. *n.* 18. Barboſa *de off. Epiſcop. all.* 54. *num.* 132. Pax Iordan. *l.* 12. *tit.* 1, *num.* 86. & apud iſtos plures alij. Quod tamen non procedit in eo, qui ſit Vicarius tantùm in ſpiritualibus. cum hic non ſit officialis Epiſcopi, nec habeat iuriſdictionem fori externi. Pariter nec procedit in Vicario Archidiaconi, vel alterius Prælati inferioris ſub poteſtate Epiſcopi. Archid. hic, Panormit. *d. num* 4. Nec in Vicario foraneo, vt ijdem DD. aduertunt. Procedit verò in Vicario Capitulari, Panorm. *ibid.* Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſp.* 27. *n.* 32. Pax Iodan. *l.* 12. *tit.* 1. *num,* 88. Et in Vicario Epiſcopi electi, & confirmati, licet nondum conſecrati. Panorm. *ibid.* Sbroz. *d. q.* 23. *num.* 4. Sanchez *loco citato.* Pax Iodan. vbi *ſupra num.* 39. Barb. *d. all.* 54. *num.* 188. *& in hoc cap. num.* 9. Et pariter procedit in Vicario Prælati inferioris habentis iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & proprios ſubditos, & Diœceſim, ſeu territorium. Quamuis enim oppoſitum ſenſerint Gloſſ. *in d. Clement.* 2. *v. Epiſcopi.* Card. *num.* 14. *qu.* 42. Imol. *num.* 9. Boniſ. *num.* 30. quod eſſe tutius voluit Anchar. *num.* 1. & Barboſa vbi ſupra *num.* 141. Nihilominus verius dicitur, quod *in d. Clement.* 2. ſub nomine Officialis Epiſcopi intelligatur officium habentis iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſput.* 27. *num.* 34. qui teſtatur praxim ita ſe habere. Et ita tenuerunt Steph. & Matthæus, vt illos refert Imola citatus, & probabile dixit Paulus relatus ab Anchar. *ibi. num.* 1. & apud Barboſam vbi ſupra Flores de Mena *q.* 4. *num.* 14

22 Si tamen commiſſio dirigatur Epiſcopo, nõ ſe extendit ad Vicarium. Denominato enim iudi-

dice delegato ad non nominatum non datur tranſitus. In caſu tamen in quo Epiſcopus ſubdelegaret Vicarium, poſſet Vicarius eſſe iudex. Grat. *diſcept.* 145. *a. num.* 16. Garz. *p.* 6. *cap.* 2. *num.* 23. Et ſic è contra commiſſio facta Vicario non poteſt præſentari Epiſcopo, niſi Vicarius eum ſubdeleget Garz. *d. p.* 2. *num.* 19. Grat. *diſcept.* 92. *à num.* 6. Sãchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 27. *num.* 10. Barboſa *d. alleg.* 54. *num.* 136.

23 Tertiò Delegati Papæ poſſunt eſſe Collectores, & Subcollectores, quia habent dignitatem cum iuriſdictione, ſic tenet Barboſa hic, & allegat Gonzal. *ſuper reg. Cancell. Gloſſ.* 51. *num.* 79. Sed ibi Gonzales ait, quod non poteſt eſſe ſubcollector, niſi habeat requiſita huius cap. Quoniam eſt delegatus Sedis Apoſtolicæ, ſed quod collectoria, vel ſubcollectoria ſit dignitas, ibi non aſſeritur. Vnde ſi aliquis aliàs non habens qualitatem huius decreti fuiſſet diſpenſatus, vt eſſet ſubcollector: non eſſet habilis ſine ſpeciali alia diſpenſatione, vt cauſæ aliæ ſibi delegarentur. Sed nec ex vi huius Cap. neceſſe eſt, quod ſubcollector habeat dignitatem, ſed ſufficit ſi ſit Canonicus.

24 Quartò. Commendatarius perpetuus cenſetur habere dignitatem, vt iuxta formam huius cap. poſſit eſſe Papæ delegatus. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſs.* 5. §. 7. *num.* 10. ex Gomez hic, *num.* 77. *in* 9. *ampliat.* Barboſa hic *num.* 12. Sed contrarium huius docet Gomez *num.* 77. *de mente.* Hierõ. Pauli *in practica Cancell.* & Gulielm. Caſſadori, quamobrem in his ſtylo curiæ ſtandum erit.

25 Quintò, Cancellarius Academiæ auctoritate Papæ approbatę dicitur habere dignitatem, & qualitatem, vt iuxta formam huius cap. ſibi cauſæ committi poſſint, quia licet non habeat beneficium, habet adminiſtrationem cum iuriſdictione. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 13. *q.* 9. Barboſ. hic *num.* 13. Poſſet quoque dubitari, an Doctor poſſit eſſe delegatus, cum doctoratus ſit dignitas, *cap. Quanto de magiſtro cum concor. ibi traditis per* Felio. Tractat hanc quæſtionem Gomez hic *à num.* 67. & negatiuè concludit, quia doctoratus non eſt dignitas eccleſiaſtica. Limitat verò *num.* 70. in Doctore, qui legerit per 20. annos, quia ex illa prærogatiua temporis acquirit dignitatem Comitatus *l.* 1. *in fine, cum Gloſſ. C. de Profeſs.* Sed eadem ratione reijcitur hæc limitatio, quia neque hæc dignitas comitatus eſt dignitas Eccleſiaſtica, de qua tamen loquitur textus, vt conſiderat Gloſſ. *in v. dignitate.* Vnde nec Cancellarius niſi habeat adminiſtrationem, & iuriſdictionem Eccleſiaſticam habet dignitatem ad effectum, vt poſſit eſſe delegatus.

26 Vlterius tamen ad hoc, vt aliquis ſit iudex delegatus requiritur determinata ætas, ſcilicet viginti annorum, infra quam id non licet, niſi vel de conſenſu partium ille, qui annum 18. tranſcenderit, vel ſi ſit conſtitutus à Principe, vt habetur *cap. Cum vigeſimum, ſup. hoc tit.* Non ſufficit igitur ad hoc, vt quia poſſit delegari, quod habeat Perſonatum, vel dignitatem, vel ſit Canonicus. Et quidem, vt hic aduertunt Gloſſ. & Anchar. non deerit ætas ei, qui Dignitatem obtinuerit, cũ de iure cõmuni antiquo ad hoc neceſſaria eſſet ætas 25. annorum *cap. Cũ in cunctis, de elect.* Nunc verò ex Concil. Trid. *ſeſs.* 24. *cap.* 12. ſit neceſſaria ætas 22. annorũ. De quo videri poteſt Fagnan. *ad d. cap. Cum in cunctis,* & quę ſcripſit *tract. de elect. cap.* 25. *in v. ætas.* tamen benè poteſt contingere, quod Canonicus ætatem viginti annorum non habeat. Quo ſtante cauſæ Eccleſiaſticæ illi committi non poterunt. Quod ſi contingat cum aliquo diſpenſari, vt obtineat dignitatem, ante ætatem annorũ viginti, non per hoc erit diſpenſatus, vt poſſit eſſe delegatus Sedis Apoſtolicæ, aut Legatorum, ſeu Delegatorum eius. Sicut ſi contingat etiam a Papa committi aliquam cauſam alicui Canonico minori 20. annis, non facta mentione minoritatis reſcriptum non valebit ex defectu ætatis. Quod tamen valeret, ſi datum fuiſſet ex certa ſcientia Papę, quæ adeſſet, ſi in reſcripto minoris ætatis fieret mentio.

27 Non eſt verò neceſſe abſolutè, quod Delegatus Papæ habeat dignitatem, ſed ſufficit, quod habeat Perſonatum. Quod verò aliquando in iure tanquam ſynonima accipi videantur hæc tria, ſcilicet Dignitas, Perſonatus, & Officium, & ſynonima eſſe cenſeat Ludouicus Gomez hic *nu.* 18. Vbi quod hoc tenent omnes *in d. cad. Cum acceſſiſſent, ſupra de conſtit.* quod etiam deduci videtur ex *cap. Cum acceſſiſſent, ſup. de conſtit. & cap. ad aures ſup. de reſcript. & cap. Dudum el* 2. §. *Licet autem. ſup. de elect.* Anton. autem hic *num.* 2. dicat, quod non poteſt tradi certa regula ad videndum, quid ſit Dignitas, vel Perſonatus, ſed hoc ex conſuetudine Eccleſiarum accipiendum ſit. Tamen quod hæc diſtinguantur habetur ex hoc textu, in quo diſtinguuntur habentes Dignitatem, ab obtinentibus Perſonatum. Quod idem habetur *ex cap. De multa, ſup. de praben. & cap. Eum, qui, de eo qui mitt. in poſſeſs.* & aduertunt hic Gloſſ. *notab.* 2. Anton. *n.* 7. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 21. Io. Andr. *in d. cap. De multa, num.* 13. *& in d cap. Cum acceſsiſſent, num.* 7. & ibid. Anton. *num.* 4. Imol. *n.* 1. Panorm *in princ.* Et idem Io. Andr. *inf. in d. cap. Quia ſæpe.* Fagnan. *cap. Ad hæc. ſup. num.* 8. *de prabend.*

28 Neque verum eſt, quod aliquando in iure communi illa tria fuerint accepta, vt ſynonima, ſed verè ſe habent ſicut genus, & ſpecies. Nam officium propriè ſumptum eſt genus ad alia duo. De eius enim ratione eſt, quod ſit adminiſtratio de ſe perpetua rerum Eccleſiaſticarum, ſed non requirit prærogatiuam aliquam ſpecialem, vel iuriſdictionem. Perſonatus verò cum importet adminiſtrationem eſt officium, ſed quia addit prærogatiuam, licet non in gradu, ſed ſimplicem prærogatiuam in Choro, vel in Capitulo, vel in optionibus, vel in proceſſionibus, vel in vocis dandis præ alijs Canonicis. Archid. *cap.* 1. *infr. de conſuet.* Sylueſt. *v. Dignitas, num.* 3. ideo eſt quædam ſpecies officij. Dignitas verò cum habeat adminiſtrationem, & prærogatiuam eſt officium, & Perſonatus, ſed quia addit prærogatiuam gradus, & iuriſdictionis, ideo eſt quædam ſpecies officij, & Perſonatus.

29 Sed aduertendum, quod vbi genera contrahuntur ad ſpecies per additionem gradus alicuius, contingit ſæpè, quod nomen generis etiam propriè ſumptum tribuitur, & generi, & alicui ſpeciei illius generis, quoniam ratio generica ad illum gradum, quem addit vna ex ſpeciebus generis poteſt ſe habere, vel negatiuè, vel priuatiuè. Priori modo ratio illa eſt generica, ſed ſecundo modo eſt ſpecifica. Sic v. g. quia animal contrahi-

tur

Digitized by Google

tur ad hominem per additionem noui gradus, ſcilicet rationalitatis, animal propriè ſumptum, poteſt accipi dupliciter, vel vt negatiuè ſe habet ad rationalitatem, quia licet eam non claudat tamē nec illam reijcit, ſed illam poteſt adiunctam habere. Et hoc modo animal eſt genus, & prędicatur de homine, qui verè, & propriè eſt animal, licet non ſit tantum animal, quia eſt animal rationale. Alio modo ſumitur animal, vt ad rationalitatem ſe habet priuatiuę, quia ſit illa priuatus, illamque excludat. Et ſic eſt ſpecies contradiſtincta à ſpecie hominis eſt enim animal irrationale. Quare nomen animalis ſignificat aliquando genus ad hominem, & alia animalia, aliquando ſignificat ſpeciem homini oppoſitam, vnde etiam in ſermone communi animal ſimpliciter prolatum importat animal irrationale.

30 Sic nomen Officij, & Perſonatus eſt aliquādo nomen genericum, & aliquando ſpecificum. Primo modo dicitur formaliter, & propriè de Dignitate, & in ea ſignificatione vſurpatum fuit in iuribus ſupra citatis. Sed aliquando eſt nomen ſpecificum. Et hoc modo officium ſpecificè diſtinguitur à Perſonatu, & eſt adminiſtratio ſine prærogatiua in Choro, vel in Capitulo vltra alios ſui Ordinis. Archid. *d. cap* 1. & ibi Io. And. Syluest. *v. Dignitas, num* 3. & hoc modo officium habent Syndici, Procuratores, & Cuſtodes, de quibus *in cap. Saluator, §. Nomine, 1 qu. 3. & l. Altenam. C. de Procur. Item cap. Vice Domini, §. Offic. 89. diſt.* Pariter perſonatus eſt nomen generis, vt ad gradum Dignitatis negatiuè ſe habet, & ſic Dignitas propriè eſt Perſonatus. Sed vbi Perſonatus importat prærogatiuam gradu dignitatis priuatam, eſt ſpecies à Dignitate diſtincta. Archid. Io. Andr. & Syluest. vbi ſupra. Et ſic verum eſt, quod Perſonatus eſt, quid medium inter Officium, & Dignitatem, vt probat Cuiac. *in rubr. de Prabend. col.* 2. quem ſequitur Fagnan. *d. cap. Ad aures, nu.* 52.

31 An verò etiā dignitatis nomē poſſit accipi genericè & ſpecificè Dom. *infr. cap.* 1. *de conſuet.* arbitratur, Dignitatem eſſe genus ad Perſonatum. Et Ludouic. Gomez hic *n.* 18. ſentit, quod Perſonatus ſit propriè dignitas, quia ſit ſpecies Dignitatis. Nā Perſonatum eſſe Dignitatem habetur *cap. Ad aures de reſcript.* Et hoc cum fundamento dicitur, quia officium cum præeminentia ſimul habet quandam dignitatis excellentiam. Et hoc modo perſonatus, & dignitas genericè ſumpta coinciderent in idē nec tamen propriè eſſent ſynonima, quia idem ex diuerſa ratione ſignificarent. Et in hoc ſenſu, & Perſonatus eſſet dignitas, & dignitas eſſet perſonatus. Nec video aliquod inconueniens aſſerere, quod ſic ſumantur, & quod huiuſmodi propoſitiones ſint propriæ, vt proprium diſtinguitur contra metaphoricè, vel analogicè, & impropriè. Sed tamen Perſonatus, & Dignitas magis propriè, & ſpecificè ſumptæ ſeſe excludunt ſicut animal irrationale, & homo. Et ſic dum vult Gomez *num.* 25. quod etiam Canonicatus ſit propriè dignitas, ſi loquamur de Canonicatu Cathedralis, eodem modo explicari poſſet, vt ſit verum de dignitate genericè ſumpta; ſed ſi ad libitum hoc modo volumus extendere nomina, omne officium habens aliquid prærogatiuæ poterit dici dignitas, & ita hoc conueniret nedum Canonicis Cathedralium, ſed omnibus Canonicis, & quampluribus alijs officialibus

De his videri poteſt Barboſa *de Can. cap.* 4. Et iam hæc eſt praxis, vt quantum ad cauſarum cognitionem committendam Canonici Cathedralium habeantur pro Dignitatibus.

33 Cathedralis Eccleſia dicitur, quæ eſt Epiſcopalis, & ſic dicitur, quia in ea cathedra Epiſcopalis ſit erecta, in qua ſedet Epiſcopus. In hac ergo parte correcta eſt Decretalis *Præſenti*, Innoc. 4. in Concilio Lugdunen. In qua permiſſum erat, vt iudices dati poſſent inſtituti in Collegialibus honorabilibus, cum modo neque hoc ſit conceſſum inſtitutis in Eccleſijs Cathedralibus Gloſſ. & Domin. *n.* 7. Sed ſolis Canonicis, aut Perſonatibus, aut Dignitatibus. Quod adeo eſt verum, vt etiam ſi in Collegiatis ſit Canonicus iure peritiſſimus, & longè peritior, quam ſit quilibet alius exiſtens in Cathedrali, nihilominus non poſſit delegari iudex. Io. Mon. *num.* 2. Anchar. *num.* 3. Anton. *nu.* 12. Dom. *nu.* 7. Franc. *num.* 7 Barboſ. *num.* 17. ſicut nec ſufficit, quod aliquis in Cathedrali habeat aliquod officiū, ſed neceſſe eſt, quod ſit Canonicus. Gloſſa. Dom. *nu.* 6. Et tamen notandum, quod nomen hoc Cathedralium non determinat niſi Canonicatum; & ideo qui in Collegiatis inſignibus, ſeu honorabilibus obtinent Dignitatem, vel Perſonatum poſſunt eſſe delegati Papæ, Gomez *num.* 87. poſt Gloſſ. *in Clement.* 2. *v, Delegatur de reſcript.* & Imola *ibidem*.

33 Sufficit verò eſſe Canonicum Cathedralis, quod adeo verum eſt, vt qui eſt talis non poſſit reijci titulo imperitiæ. Anchar. *n.* 3. Dom. *num.* 8. Franch. *num.* 7. qui addunt nec poſſe probari cōtrarium. Ius enim hanc idoneitatem ſupponit ex eo quia ius reſpicit, quod ſit communiter. Sic verò eſt, quod communiter Canonici Cathedralium ſunt periti in ijs, quæ ad iudicium ſpectant. Gloſs. & Anch *n.* 3. Et ideo hæc eſt præſūptio iuris, & de iure cōtra quā non datur probatio nec obſtat, ſi Cathedralis ſit pauperrima; Et Io. Andr. & Dom. *nu.* 6. quia præſumitur, quod etiam in Cathedrali pauperrima Canonici ſint periti, quantū ſufficit. Quod ſi aliquando poſſit contingere, quod Canonicus Cathedralis non ſit peritus; poterit ille habere aſſeſorem, de cuius conſilio iudicet. Ex alijs tamen cauſis poterit Canonicus recuſari, prætextu infamiæ, inimicitiarū, excōmunicationis. &c. vt notat Gloſſ. quæ etiam aduertit ex hoc texto colligi, quod ex dignitate, & loco præſumitur pro aliquo.

34 Debet verò Canonicus habere alia requiſita nimirū ætatē, vt ſupra dicebatur de dignitate. Arch *d. n.* 1. Gomez *n.* 26. ex Rota *dec.* 324. *in nou.* Vnde dato, quod Papa diſpenſaret, vt aliquis impubes eſſet Canonicus non per hoc eſſet diſpēſatus, vt poſſet eſſe iudex. Dom. *n.* 7. Barb. *n.* 25. Gomez *n.* 26. Nec minores 20. annis poſſunt à Legato, vel alio inferiori diſpenſari ſuper hoc requiſito; vt bene Gloſſ. aduertit. Sed Gomez hic *nu.* 112. *& ſeq.* vult, quod Canonicus minoris ætatis poſſit eſſe iudex, ſi non ſit ſolus, ſed datus ſimul cum alio habente ætatem. Quod tamen non admittitur, quia etſi aſſociatus eſt, tamen eſt verus iudex potens, imo debens ex proprio iudicio iudicare; At verò lex, *cap. Cum Canonicum, de off. deleg.* minorem 20. annis pręſumit inhabilem ad iudicandum. Et propterea prohibet illum eſſe iudicē: vnde nec ſolus, nec aſſociatus minor poteſt eſſe iudex. Licet verò Canonicus omiſſus poſſit eſſe delegatus ad vnā, vel alterā cau-

ſam, non poteſt tamen eſſe conſeruator. *Cap. fin. infr. de off. deleg.* Gloſſ. *in verbo Canonicis.* Oppoſitum tenet hic Gomez *num.* 1301. volens quod Canonicus poſſit eſſe conſeruator. Sed de hoc dicetur *infra d.cap.fin.de off.deleg.*

35 Non eſt vero neceſſe, quod Canonicus ſit præbendatus in actu, ſed dum ſit Canonicus, etiam ſi interim expectet præbendam poteſt dari index. Io.And.in princ.Anchar *nu.*3. Anton.*n.*3. Gomez *n.*29.Dom. *num.*3. Franc.*n.*6. Anchar. vero exiſtimat, quod nec ſit neceſſe quod Canonicus ſit in poſſeſſione Canonicatus, Quamuis enim, qui non eſt in quaſi poſſeſſione dignitatis, iure ordinario non habeat iuriſdictionis exercitium, niſi in caſu Clem.1.*de for.Campet.* tamen non eſt eadem ratio de hac *iuriſd.deleg.* quia huiuſmodi commiſſio non requirit niſi titulum dignitatis: ſecus vero in iuriſdictione ordinaria, & iure ſuo, quæ referuntur ad certam rem, vel locum, in quibus fundantur, & quorum reſpectu exercitium datur, non regimen iuris, ſiue tituli iuxta not.*in cap. Cum Eccleſia Sutrina de cauſa poſſeſſ. & cap. Conſultationibus, de iure patron.& vtrobiq; per Innoc.* In Eccleſia tamen numerata, vt vult Gomez *v. Canonicus*, qui non habet præbendam, quia non ſit de numero, ſicut non eſt Canonicus niſi in expectatione, ita non poteſt eſſe delegatus.

36 Si vero Papa committeret alicui cauſam aliquam vocando eum Clericum, & iſte verè non eſſet nec dignitas, nec Perſonatus, nec Canonicus Cathedralis, cenſendus ne eſſet diſpenſatus ſuper lege huius decretalis? Archid. *num.*3. arbitratur, quod niſi aliundè conſtaret de certa ſcientia Papæ, præſumendum eſſet illum non eſſe diſpenſatum, & expectanda eſſet certa iuſſio, niſi in reſcripto eſſet clauſula, *Non obſtante &c.* ſicut & requiritur *in cap. Nonnulli ſup. de reſcript.* Sed oppoſitum eſt verum, quia non eſt in Principe, & Papa præcipuè præſumenda, vel ignorantia loquendi, vel negligentia, & quod inconſideratè relicto nomine Dignitatis, vel Perſonatus, aut Canonicatus, vſus fuerit nomine Clerici, Ideo in hoc caſu dicendum eſſet ſatis conſtare de certa ſcientia. Nec iſta decretalis habet clauſulam derogatoriam ad futura reſcripta. Alias vero dicitur conſtare de certa ſcientia Papæ, ſi id ex reſcripto ipſo colligi poteſt, etiam ſi non adſit clauſula ex certa ſcientia. Et ideò, quod literæ valeant in quibus committitur alicui non Canonico, nec perſonatum, aut dignitatem habente, ſi in eis commiſſarius inſtitutus vocatur Clericus, tenent Gloſſ. *in v.litterarum.* Anchar. *num.*4. Dom. *num.*9. Franc. *num.*13. Gomez, *qui num.*65. & ſequenti tractat quæſt. an hic Clericus diſpenſatus poſſit, non ſeruata forma huius textus, alteri ſubdelegare, & pro negatiua concludit.

37 Obiter quoque hinc colligitur, quod vbi in diſpoſitione aliqua apponitur verbum ſufficit, non eſt neceſſe alias qualitates adeſſe, quam expreſſas, Dom. *num* 7. Franc. *num.*6.Gomez *n.*114. referens Panorm. & alios Barb. *num.*27. monens varias huius verbi ſignificationes explicare Rebuff. *l.ſæpe* 53. *verb.ſufficit ff. de verb. ſignificat.*

38 Remanet vero diſcutienda difficultas, quid nimirum ſit dicendum vbi Cathedralis ſit Regularis, in qua Capitulum ex Monachis conſtat, aut ex Canonicis regularibus. Aliqui in vtroque caſu negant Monachos, ſeu Canonicos regulares poſſe eſſe delegatos, quia ſunt religioſi, quibus competit orare, & pſalere, & ſpiritui vacare, non vero rumoribus fori ſe immiſcere. Et quia iſti non ſunt Canonici Cathedralium, cum ſint Religioſi, Ita poſt Io.de Ligo.& Paul.Archid.*num.*1.Anchar. *num.*4. Dom. *num.*3. Franc. *num.*5. Anton. *nu.*10. Sed Io.And.id negans de Monachis, affirmat Canonicos regulares poſſe eſſe Papæ delegatos, ſi ſint Canonici Cathedralis. Verum dicendum eſt, quod vbi Cathedralis ſit regularis, & Capitulum eius conſtet, vel ex Monachis, vel ex Canonicis regularibus, tunc Monachi, ſeu Canonici, quia verè ſunt Canonici Cathedralis, ideo etiam illis, à ſede Apoſtolica poſſunt committi cauſæ audiendæ, & iudicandæ Panorm. Clem. 2. *num.*13. *de Reſcript.* Fagnan. *cap. Cum olim, el.*2. *num.*10. *de priuileg.* Ludouicus Gomez *hic num.*48. *qui num.*32. *& ſequent.* exactiſſimè rem examinat. Et data etiam ſententia contraria illam limitat multipliciter.

39 Textum autem loqui de ſolis cauſis Eccleſiaſticis, non vero de profanis, ex Genuen. *in practicabil. quæſt.*751. *n.*2. *tradit* Barbol. *num.*22. Sed è contra etiam ſi cauſa ſit temporalis, & inter laicos, quod nihilominus ſeruanda ſit forma huius textus, voluerunt Io. Andr. & Lapus, cuius tamen oppoſitum ſenſit Io. de Lig. Anton. *n.*10. refert dicta aliorũ, & non ſoluit, ſed auget difficultatem, dicens maius dubium eſſe, vbi cauſa committenda ſit criminalis, & ad pœnam ſanguinis. Sed Dom.*num.*3. arbitratur quod ſi ex vi *cap. tua nobis, de appellat.* huiuſmodi cauſæ poterant committi laicis, nihil ſit hic immutatum; ſed ſi ibi hoc laicis non erat permiſſum ſtandum eſſe huic textui. Et certe ſic eſt dicendum, quod vbi cauſæ non poſſint cognoſci niſi per Clericum, nõ ſit recedendum à deciſis per hunc textũ. Sed Gomez concordat dicens de rigore iuris cauſas temporales poſſe committi laico, & non obtinenti Dignitatem, ſed de honeſtate nõ. Sed meliùs abſolutè dicitur attendi debere, non an litigantes ſint laici, ſed an cauſa ſit eccleſiaſtica, & quod in omnibus cauſis Eccleſiaſticis locum habeat hæc decretalis; hæc enim ſunt, quæ propriè ſpectant ad Sedem Apoſtolicam.

40 Quia vero in commiſſionibus cauſarum datur commiſſaria iuriſdictio, colligit Gloſſ. hũc textum non prohibere, quod ſimplici Clerico committi poſſit audientia alicuius articuli, ſeu etiam executio ipſius rei, Et ita etiam ſenſerunt Dom. *n.*6. Barb. *n.*29. Gomez. *num.*66. *in fin.* Nauar. *cap. Cum contingat.* 2. *cauſa nullitatis. verſ.*30. *pag.*112. Tusc. *lit. D. concl.*150. *num.*10. Mallorb. *de ſyn. Diœceſ. cap.*4. *dub.*13. *num.* 55. Et quantum ad audientiam alicuius articuli, aliqui hoc limitarunt, ſi articulus petat cauſæ cognitionem, quia in hoc caſu commiſſarius aſſumeret partes iudicis, quod non licet. Sed Archid. *num.*2. hoc non admittit, quia is, cui committitur aliquis articulus cauſæ, non eſt index, ſed imo potius auditor.

41 Quantum vero ad executionem etiam Rota *dec.*1. *de reſcript. in antiq.* dixit Clericum poſſe ad eam delegari; quod intelligitur, ſi executio ſit mera. Nam executor datus cum clauſula vocatis vocandis eſt vere iudex. Rota *dec.*32. *de reſcrip. in antiq.* Gomez *hic n.*75. Marchel. *de commiſſ. p.*1. *pag.*25. *n.*39. Flores de Mena *var. quæſt. l.*1. *quæſt.*4.

per

per totam. Barboſ. *hic num.* 23. Hoc tamen Gomez *num.* 77. intelligit, vt valeat de illis, qui à principio dati ſunt cum clauſula *vocatis vocandis &c.* ſecus vero ſi primo dati ſint ſine dicta clauſula, & poſtea quia id fuit neceſſarium datur commiſſio vocandi vocandos &c. quia ſufficit quod iſti principaliter dati ſint ad nudam executionem, licet ex accidenti data ſit facultas cognoſcendi.

42 Pariter vero textum hunc non procedere in literis compulſorialibus, obſeruant Achil. *dec.* 3. *de off. delegat.* Put. *dec.* 191. *p.* 3. *nouiſſ.* Barboſ. *hic n.* 24.

43 Valent tamen literæ ad fauorem inhabilis, ſi datæ ſint motu proprio, vel ex certa ſcientia: Hæc enim in hac parte æquiparari dicunt Dom. *num.* 11. Franc. *num.* 14. Bellam. *concluſ.* 81. Gomez hic *num.* 52. Arbitratur verò Barboſ. *num.* 31. ex Menoch. *de Præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 20. *numer.* 2. quod etiam ſi inhabilis, cui ſit commiſſio, non ſit nominatus in literis, ſed fuit adiecta clauſula, ex certa ſcientia, quod literæ valeant. Sed Gloſſ. exigit quod inhabilitas ſit expreſſa in literis. Et hoc idem vult Bellam. *dict. concl.* 81. Menoch. *de arbitr. p.* 2. *caſu* 158. Et verè ſic eſt neceſſarium, nam motus proprius, vel clauſula ex certa ſcientia, vt probatum eſt ſupra *cap. Quamuis n.* 13. *&* 30. *in hoc titulo* & docet idem Barboſa *tract. de clauſ. in verb. motu proprio* non tollunt inhabilitatem ſubiecti; neque eſt vnde colligatur Papam ſciuiſſe inhabilitatem, ſi id ex reſcripto, vel aliundè non habeatur. Sed quid ſi reſcriptum non eſt datum motu proprio, & tamen iudex in eo datus nominatur ſimplex Clericus? Bellam. *d. concl.* 81. videtur velle, quod ſit neceſſe, quod reſcriptum ſit datum motu proprio, etiam in hoc caſu, vt valeat: & alleg. Gloſſ. *in v. literarum*; quæ ibi oppoſitum habet. Nam reſcriptum ex certa ſcientia eſt, ex quo Papa vocat eum Clericum, cui cauſam committit.

44 Bene verum eſt, quod certa ſcientia, vel motus proprius poteſt aliundè probari, quam ex ſcriptura; & ſic poteſt probari per teſtes, vt ex Rota aduertunt Dom. *n.* 11. & Franc. *n.* 14. Et ſimul verum eſt, quod etiam ſine clauſula ex certa ſcientia, ſi eadem certa ſcientia ex tenore reſcripti colligitur, ſufficit, Dom. *n.* 10. Franc. *nu.* 13. & vbi conſtat de certa ſcientia, non eſt neceſſaria alia clauſula. Et faciunt, quæ ſupra dicta ſunt *cap. ſi eo tempore n.* 29. Et notant DD. in caſu, ſi Papa impuberi conferret beneficium curatum ſcienter, & quod habet Gloſſ. *hic in v. Canonici* circa med. ū, & ſup. *cap.* 1. *in v. noſcatur, de conſt. in hoc lib.* & Imol. *in cap. Nonnulli, ſup. eod. tit.* & Rota *in dec.* 466. quæ incipit. *Item extra Rotam.* Et quæ à nobis ſupra notata ſunt *d. cap.* 1. *de Conſtit.*

45 Ceolet quoque Gloſſ. quod Vicecancellarius poſſit ex certa ſcientia committere cauſas contra formam huius decretalis. Sed hoc non procedit de iure, ſed de ſtylo curiæ Dom *num.* 10. Franc. *n.* 14. Vnde ſi Vicecancellarius non ad inſtantiam partium, ſed motu proprio, vel ex certa ſcientia committat cauſam alicui ſimplici Clerico, literæ valent. Bellam. *d. concl.* 81. ex Innoc. hoc amplius requirit, quod Vicecancellarius expediat literas nomine Papæ; quia Cancellaria contra ſtatutum Papæ venire non poteſt. *Clem. ne Romani de elect.* Hoc etiam non poſſet facere Legatus, vel quilibet alius, quia non poſſunt diſpenſare ſuper hac decretali. Vnde nec de conſenſu partium poſſet Legatus cauſam committere ſimplici Clerico. Anch. *n.* 5. Franc. *n.* 13.

46 Ordinarij autem Præſules non ſubduntur huic legi. Et meritò. Nam ordinarij habent notitiā Clericorū ſuæ Diœceſis, nec imminet periculum, vt ex probabili & inculpabili inaduertentia committant cauſas imperitis. Quod periculum imminet Pontifici, qui nec habet, nec habere poteſt notitiam in ſingulari eorum, qui in qualibet mundi parte ſint periti. Gloſſ. *hic* Io. Mon. *n.* 4. Archid. *n.* 2. Anch. *n.* 3. Delegatus tamen à Papa non poteſt ſubdelegare, niſi huius *cap.* forma ſeruata, quia non ſubdelegat niſi *auctor. ſedis Apoſt.* Archid. *n.* 2. Hinc verò deduci poteſt, quod ex hoc textu Vicarius Papæ, cū ſit ordinarius, nec ſit Legatus nō prohibetur poſſe committere cauſas ſimplici Clerico alias idoneo, Quod Gomez *n.* 84. extendit ad Legatum, ſi committat cauſam vt Vicarius Papæ, allegans And. *conſ.* 39. *in* 3. *col. in p. velum.*

47 Sic etiam nullus Legatus Papę poteſt committere cauſas nō ſeruata forma huius decretalis, vt docet Gloſſ. Nec obſtat, quod Legati in ſuis Prouincijs ſint Ordinarij, quia hoc non obſtante hic decernitur, quod contra formam ſtatutam non poſſint cauſas committere. Voluit verò Gomez *n.* 122. quod hic ſit ſermo de ſolis Legatis à latere, quia nomen ſimpliciter prolatum ſtat pro principaliori. Quamuis addat, quod regula multoties fallit ex ſubiecta materia, ſed dicitur, quod regula iſta in ſolis analogis verificatur. Et ſic excommunicatio ſimpliciter prolata ſtat pro maiori. Sed in vniuocis potiùs eſt oppoſitum. Neque enim animal ſimpliciter prolatum ſtat pro homine; ſed pro beſtia. Legatus autem vniuocè dicitur de Legatis à latere, natis, & miſſis. Et ideo textus de omnibus intelligi debet, ſi tamen præter auctoritatem, quam habent vt Legati, ſint ordinarij in aliquo loco ſuæ Prouinciæ, tunc vbi ſunt Ordinarij poterunt liberè cauſas committere hac forma non ſeruata. Gloſſ. & Dom. Franc. *n.* 14. alleg. *ad hoc* Innoc. *cap. Cum officijs ſup. de Præſc.* & Gloſſ. 2. *infr. cap. fin. de verb. ſignif.*

48 Notandum tandem ex illis verbis de cætero, quod leges dantur de futuro, & ad præteritum non ſe extendunt. Gloſſ. *in v. de cætero*.

49 Prohibet vero Pontifex committi cauſas non habentibus dignitatem, aut Perſonatum, aut Canonicatum in Cathedrali, ita vt ſi fiat oppoſitum proceſſus ſit ipſo iure nullus ex vi decreti irritantis poſiti in fine. Gloſſ. Dom. *n.* 12. Franc. *n.* 15. Barb. *n.* 34. Bellam. *concl.* 81. Poteſt vero eſſe dubium an diſpoſitio iſta intelligatur etiam de arbitris. Gomez *n.* 71. affirmat de arbitris iuris, quia cenſentur Delegati, vt tradunt DD. per illum textum in *l. fin. C. de iud. & cap. ab arbitris infr. de Off.* Delegati; Negat vero de arbitris compromiſſarijs.

50 Et hæc dicta ſufficiant de prima textus regula. Succedit ſecunda, in qua mandatur, vt cauſæ commiſſæ non audiantur niſi in Ciuitatibus, aut locis inſignibus. Quod ſi fiat oppoſitum eſt irritum & inane. Gloſſ. Archid. *n.* 3. D. *n.* 13. Franc. *n.* 15. Quod tamen ex Rota, & Vant. *de nullitat. tit. de nullit. ſententiæ n.* 97. limitat Menoch. *de Arbitr. p.* 2. *caſu* 158. *n.* 1. vt ex cauſa rationabili oppoſitum fieri poſſit. Sed Ludouicus Gomez *n.* 57. vult quod decretum irritans poſitū in fine huius *decret.* non afficiat hanc partem, & quod hæc pars non conti-

contineat formam, ſed ſit lata ad maiorem commoditem. Quod tamen difficile credito eſt, propter vniuerſalitatem terminorum decreti irritantis.

51 Secundum Iſidor. autem l. 5. *Ethymol.* Ciuitas eſt hominum multitudo ſocietatis vinculo adunata, & dicta eſt ciuitas à ciuibus, idest ab ipſis incolis vrbis, pro eo quod plurimorum conſiſtat. Vrbs vero ipſa menia ſunt, & ſic ciuitas non ſaxa, ſed habitatores vocantur ſecundum Iſidor. & Archid. *hic n.* 4. Quoniam vero in Ciuitatibus ob habitantium multitudinem & iudiciorũ erecta tribunalia, præſumitur adeſſe peritus in iure, ideo Pontifex, vult vt cauſæ audiantur in Ciuitatibus, Gloſſ. Archid. *tit. n.* 5. Dom. *n.* 12. Franc. *n.* 16. Nam & in ſolis ciuitatibus collocandi ſunt Epiſcopi *cap.* 1. *diſt.* 80. *& cap.* 1. *ſup. de Priuil.* & ſtudia, & vniuerſitates erigendæ in Ciuitatibus, § *Hæc autem*, *in Probam. ff. & cap.* 1. *de Magiſt.* & nomine ſtudij non intelligitur Villa, vel caſtrum *cap.* Tuæ, *de Cler. non reſid.*

52 Qui verò ſint loci inſignes, arbitrarium eſt, Gloſſ. *in v. Cupia*, Tyraq; *in l.* ſi vnquam, *in ver. omnia n.* 31. *C. de reuoc. donat.* quem ſequitur Menoch. *de arbitr. p.* 2. *caſu* 158. *n.* 36. Barboſ. *hic n.* 36. & alij citandi, Sed quis ſit iſte bonus vir, cuius eſt arbitrari, quinam ſit locus inſignis, vel quæ nam ciuitas, ſi de hoc ſit dubium, iudicem dicunt eſſe hunc arbitrum, ſed quidam volunt, quod hoc ſpectet ad iudicem loci, Eccleſiaſticum tamen. Ita Bet. & Innoc. apud Gloſſ. *in v. cupia.* Quæ vult, quod ſecundùm Hoſtien. eligendi ſint arbitri. Sed ipſa exiſtimat, quod hoc iudicari ſpectet ad ipſum eundem iudicem delegatum; quia talis iudex pronunciare poteſt an ſua ſit iuriſdictio, ideo etiam cognoſcere poteſt de qualitate loci, ex qua ſua iuriſdictio pendet, & ita hoc etiam tenent Archid. *hic. num.* 5. *& poſt ſpeculat. in tit. de citat.* §. 1. *verſ. ita euidens* & Lap. hic, Menoch. *de arbit. par.* 2. *caſu* 158. *num.* 2. Iudex, vero vt arbitretur, attendere debebit ſecundum Gloſſ. populi, ſeu vulgi ſenſum communem circa hoc, *l. labeo ff. de ſepult. & cap.* ex literis *ſup. de ſponſ.* Secundum Menoch. autem conſiderare debebit, an ſit ibi copia peritorum. Sic etiam iudicis arbitrio relictum eſt iudicare, quæ ſic inſignis Eccleſia, vt probat Rota *dec.* 39. *num* 5. *par.* Recent, vbi multa habet ex quibus inſignitas Eccleſiæ cognoſcatur.

53 Cum vero textus loquatur de locis, in quibus commodè poſſit haberi copia peritorum, Quæſtio eſt, an hoc referri debeat tam ad Ciuitates, quam ad loca, vel ad loca tantum. Si enim ad vtrumque refertur, ſequitur quod in ciuitate, ſi non ſint periti, non poſſint huiuſmodi cauſæ audiri. Et tamen hunc ſenſum, tenuerunt aliqui apud Gloſſ. *in v. locis*, Sed alius ſenſus eſt, vt clauſula vbi commodè &c. determinet ſolum loca inſignia, & ſic quod ſit diſcrimen, quia in Ciuitatibus poſſint cauſæ iſtæ audiri ſiue ibi ſint, ſiue non ſint periti; ita quod ſufficiat locum eſſe Ciuitatem. Sed in oppidis, aut alijs locis extra ciuitates non poſſint cauſæ iſtæ tractari, niſi ibi ſint periti. Et hunc ſenſum approbant Gloſſ. poſt Innoc. & Hoſt. Archid. *n.* 5. Dom. *n.* 13. Franc. *num.* 16.

54 Et ratio diſcriminis eſt, quia rariſſimum erit, quod in ciuitate non ſint periti, Legiſlatores vero non reſpiciunt, nec medentur ſuis legibus ijs, quæ raro eueniunt, ſed quæ frequenter occurrunt Authent.: *Et ſine prohib. ſuc. ſi. in. ge.* §. *quia vero coll.* 7. *arg. ex cap. erit, diſt.* 4. *& l. Nam ad ea, ff. de legib.* Sic igitur lex præſumens, quod non decat ciuitas ſine peritis non requirit ad valorem proceſſus, niſi quod audiatur cauſa in ciuitate: Sed in alijs locis, vult ibi adeſſe peritos, Quod ſi ibi non ſint periti, vult cauſas ibi non poſſe audiri.

55 Ex hoc vero notat Domin. *num.* 13. quod clauſula in fine diſpoſitionis poſita, non refertur, nec determinat omnia præcedentia, quando eſt aſſignare diſcrimen, & reddere rationem, ob quam ad vnum referatur, & non ad aliud. *L.* Talis Scriptura, *& l. planè. ff. de leg. & l.* 3. §. 1. & ibi Bart. & Io. de Imol. *ff. de lib. & Poſth.*

56 Arbitratur vero Franc. quod ſi locus ſit inſignis, & ibi non ſint periti, quod non poſſint ibi cauſæ audiri, Sed non erit locus inſignis, niſi ſint ibi, qui peritiam ſufficientem cauſarum habeant, niſi ex accidenti, & ex vi huius textus neceſſe eſt quod ibi commodè periti haberi poſſint, & hoc ſufficit.

57 Quidam vero textum hunc ita literaliter accipiunt, vt non ſufficiat, ſi periti ſint in loco propinquo, ex quo commodè cauſas tractare, aut patrocinari poſſint. Ita Archid. *ait. n.* 5. Et idem tenuit Zenzel. apud Dom. *nu.* 13. ſed oppoſitum dicitur cum Gloſſ. *in v. Ciuitatibus* Dom. *num.* 13. Menoch. *d. caſu* 158. Ideo ſi in ſuburbijs eſſent periti ſufficeret, nam & in fauorabilibus ſuburbia veniunt ſub nomine ciuitatis. Barboſ. *in Appell. v. Ciuitat.*

58 Si vero cum cauſa ſit Eccleſiaſtica, in loco non ſint niſi periti iuris ciuilis, quod pars poſſit excipere contra iudicem, & quod exceptio ſubſiſtat, tenet Archid. *num.* 6. Sed tanta eſt ſimilitudo vtriuſque iuris, vt non poſſit eſſe peritus quis in iure ciuili, quin ſit ſufficienter peritus in Canonico, tantum quantum ſufficiat ad cauſam. Si etiam, licet inter incolas non ſint periti, ſint tamen apud iudicem ipſum familiares, quod non ſufficiat, dicunt Archid. *num.* 6. Io. And. *in princip.* Anton. *num.* 4. Et vere exiſtentia accidentalis periti aduenæ, & per modum tranſeuntis in loco, non facit locum inſignem, vnde non facit illum aptum pro loco audientiæ.

59 Requirit textus, vt in loco audientiæ periti commodè haberi poſſint. Propriè textus loquitur de commoditate habendi peritos, tamen Io. Andr. *in princ.* & Anton. *num.* 4. extendit hoc etiam ad victualia, & alia neceſſaria, quia horum incommoditas cauſat incommoditatem habendi peritos; cum vbi eſt caritas victualium, maiori pecunia conducantur Aduocati, & Procuratores.

60 Gloſſ. explicat peritorum *iuris*, vt erat in *Extrauag.* Innoc. 4. *Præſent.* Sed melius Io. Andr. *in princ.* & Anton. *num.* 4. aduertunt, quod imò ex propoſito omiſſum fuiſſe nomen *iuris*; quia ad cauſas tractandas requiruntur etiam Notarij, & ſcribæ, quos non eſt neceſſe eſſe peritos in iure; dicitur igitur peritorum abſolutè, vt intelligatur de omni peritia neceſſaria, ſiue ſit iuris, ſiue facti. Nunquid vero ſufficiet peritia iſta practica etiam quantum ad Aduocatos, & cauſarum patronos è Io. Andr. quem ſequit. Dom. *num.* 5. negat ſufficere, Sed non poteſt hic habere bona & ſufficiens praxis dirigendi, & protegendi cauſas, ſine ſuffi-

cienti

cienti peritia iuris. Nam alias non eſt neceſſe quod cauſidici in Ciuitatibus,& locis ſint alter Io. Andreas, vel alter Dominicus. In his propterea attendi debet populi opinio, & fama, & praxis, & locorum conditio, & ſufficit peritia moderata, & loco, & cauſis proportionata. Et aliud eſt aliquem non audiuiſſe iura in aliqua vniuerſitate, ideoque non eſſe graduatum,& aliud eſt non eſſe in iure peritum: nam peritia iuris propria induſtria obtineri poteſt. Et quidem eſt neceſſe, quod iudex peritus ſit, & tales ſint aduocati, & cauſarum patroni. Sed hic textus non requirit, quod huiuſmodi periti ſint graduati, aut iura in Vniuerſitate audierint, ſed ſufficit quod ex eorum induſtria, aut praxi peritiam acquiſiuerint, vt innuit Anton. num. 4. *ex l. certi iuris. C. de Inſt.*

SVMMARIVM.

61 *Ratio difficultatis.*
62 *Sufficit qualitatem haberi tempore impetrationis.*
63 *Si commiſſio facta eſt dignitati iuriſdictio tranſit in ſucceſſorem.*
64 *Etiam re integra.*
65 *An commiſſum Vicario Epiſcopi tranſeat ad ſucceſſorem.*
66 *Hoc extenditur ad Vicarium Capituli, & aliorum Prælatorum. &c.*
67 *Commiſſum Legato non tranſit ad ſucceſſorem.*
68 *Commiſſum Prælato Regulari trāſit ad ſucceſſorē.*
Ibi datur tranſitus ad ſucceſſorem, vbi dignitas perpetua exigitur in Eccleſia.
69 *Commiſſum Canonico non tranſit in ſucceſſorem.*
70 *Quid faciendum vbi res non ſit integra.*
71 *Etiam vbi commiſſio eſt nudi miniſterij tranſit ad ſucceſſorem.*
72 *Ex quo commiſſio fiat coniuncto ſanguine ipſi deleganti non collig. quod cōmiſſio ſit perſonalis.*
73 *Cauſa commiſſa nomine proprio commiſſarij expreſſo non tranſit in ſucceſſorem.*
74 *Si Canonicus fiat Secularis, non poteſt cognoſcere de cauſa ſpirituali ſibi commiſſa.*
Delegatus tranſiens ad ſtatum incompoſſibilem non cognoſcit de cauſa commiſſa.
75 *Canonicus factus Religioſus manet delegatus.*
76 *Priuatus dignitate non manet delegatus.*
77 *Sufficit habere qualitates huius textus tempore impetrationis.*
78 *Etiam qui habet dignitatem per modum tranſeuntis cognoſcit de cauſa ſibi nomine proprio commiſſa finito officio.*
79 *Quando reſcriptum cenſendum ſit perſonale.*
80 *Vbi ſimul exprimuntur dignitas & perſona, reſcriptum eſt perſonale.*

QVÆST. PRIMÆ.

ARTICVLVS VNIC.

Vtrum ad hoc vt aliquis ſit Papæ delegatus, ſit neceſſe, quod obtineat Dignitatem, vel Perſonatū, vel Canonicatū nedum tempore datæ reſcripti, ſed tempore exercitæ delegationis.

61 VIdetur enim, quod nō ſufficiat habere huiuſmodi qualitates tēpore datæ, quia aliter ſequeretur, quod ſi v. g. poſt receptū reſcriptū Canonicus rediret ad ſeculum, & duceret vxorē, adhuc poſſet eſſe iudex, in cauſa ſpirituali. Et pariter, quod ſi obtinens Perſonatum, aut Dignitatem fieret religioſus, adhuc poſſet iudicare, & forenſes cauſas cognoſcere, quæ illum à ſtudio perfectionis auerterent. Cum tamen Religioſo non conueniat eſſe iudicem; nec etiam Delegatum; vt dictum eſt ſupra num. 18.

62 Nihilominus eſt ſententia communis aſſerens ſufficere, quod præfatæ qualitates adſint tempore datæ reſcripti Gloſſ. *in v. Canonicis*. Io. Monac. *num.* 9. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 19. & 20. Gomez *num.* 30. Gonzal. *ad reg* 8. Cancell. §. 3. *proban. nu.* 75. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 27. *num.* 28. Grat. *diſcep.* 92. Flamin. *l.* 1. *quæſt.* 11. *num.* 9. & 14. *in fin.* & apud iſtos alij. Et ratio huius eſt manifeſta, cum enim huiuſmodi qualitates ſint neceſſariæ, ex præſumptione peritiæ, quia ſcilicet præſumitur habentes eas qualitates eſſe idoneos. Gloſſ. *in v. Canonicis*, Anchar. *n.* 3. Cum peritia non amittatur; ex eo quod aliquis deſinat habere Dignitatem, vel Perſonatum, vel Canonicatum, nec decet iuriſdictio habenti vnam ex his qualitatibus iam conceſſa. Verum quidem eſt, quod hic conſiderari debet, an commiſſio facta ſit vel officio, aut dignitati, aut perſonæ; à qua etiam poteſt ſeparari aliqua ex dictis qualitatibus ex multiplici cauſa, vel quia aſſumitur ad maiorem Dignitatem, vt ſi ex Canonico fiat Archidiaconus, vel quia redit ad ſeculum, aut ingreditur Religionem, aut depolitur, & dignitate, vel officio priuatur. Hæc enim diſtinguenda ſunt, quia non eſt in ſingulis eadem ratio.

63 Si enim commiſſio facta fuit Dignitati, quæ nunquam moritur, regula eſt, quod ſi habens illam Dignitatem, vel moritur, vel deponitur, vel ad maiorem Dignitatem incompatibilem aſſumitur, vel ex quacumque cauſa Dignitatem dimittit, iuriſdictio delegata tranſit ad ſucceſſorem; ità quod ipſe nihil poſſit, poſt amiſſam, vel dimiſſam Dignitatem, ſed cauſa ad ſucceſſorem deuoluatur. *cap. quoniam Abbas ſup. de off. deleg.* quia commiſſio facta fuit Dignitati perpetuitatem habent, & quæ nunquam moritur. *cap. ſi gratioſè ſupra hoc tit. & libr. cap. liberti.* 12. *quæſt.* 2. Dom. *hic num.* 9. Franc. *num.* 8. Marchel. *part.* 2. *tit. de commiſſ. Auocationis cauſarum. num.* 130. *Et par.* 1. *tit. de commiſſ. Appellat. extra Rom Cur. cap.* 6. *n.* 57 Io. Andr. *nſr. cap. ſi Apoſtolica de off. delegati.* Franc. *num.* 8. 10. & 11. Gloſſ. *in Clem.* 2. *de reſcript. in v. principalis*, & ibi Imol. *num.* 11. Panorm. *cap. quoniam Abbas ſupr. num.* 8. *de reſcript.* Felin. ibi *num.* 5. Bertrous *num.* 101. Barboſ. *num.* 2. Tabien. *v. Delegare quæſt.* 2 *num.* 13. Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſput.* 27. *num.* 22. Rota *deciſ.* 743. *par.* 2. *recent.* Grat. *diſcep* 92. *num.* 2. Bellet *diſquiſ. Clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debit.* §. 4 *num.* 8.

64 Non eſt vero limitanda hæc aſſertio, vt vera ſit ſolum, ſi prior delegatus obierit, vel Dignitatem reliquerit re non integra, quia ſcilicet cœperat cognoſcere de cauſa, ſed ſiue res non ſit integra, ſiue ſit integra iuriſdictio in hoc caſu tranſit ad ſucceſſorem, quia dignitatem non mori & ideò commiſſum dignitati permanere militat, ſiue res ſit integra, ſiue non ſit, & ita docent in dict. *cap. quoniam*, Abbas. Innoc. *num.* 2. Hoſtien. *num.* 5. & 9.

Digitized by Google

& 9. Io.Andr. *num.*27. Anton. *num.*20. Card. *poſt. quæſt.*1. *notab.*3. Henr. *num.*12. Anchar. *cap. licet, q.*5. *infr. de off. deleg. §. quibus modis num.*10. Sanchez *diſputat.*27. *num.*7. Et propterea bene Barboſ. *ad d. cap. quoniam Abbas nu.*2. Et Bellet. loco citato, reſoluit ſucceſſorem, poſſe exequi commiſſionem etiam ſi non fuerit anteceſſori præſentata.

65 Hoc tamen aliundè limitatur & quidem, primo, vt hoc non procedat in Vicario Epiſcopi. Ratio eſt, quia in iſto dignitas ipſa extinguitur. Vicarius enim Epiſcopi habet officium ex Epiſcopi commiſſione, & voluntate dependens. Et ita ſentiunt Dom. *num.*8. Franc. *num.*11. *not.*5. *Et in cap. quoniam Abbas, ſup. de reſcript.* Imol. *num.*7. Dec. *in noua edit. num.*42. Felin. *nu.*7. Berous *n.*10. Tabien. *v. Delegare quæſt.*12. *num.*13. & alij plures, quos refert Sanchez *dict. diſp.*27. *num.*8. Nihilominus reſte Sanchez *dict. diſput.*27. *num.*10. praxis eſt in contrarium, Nam vt habet Panorm. *d. cap. quoniam Abbas n.*11. Quando Pontifex committit aliquid Vicario, ſub nomine Vicariatus, Videtur mentem eius reſpicere tribunal Vicarij, quoniam hoc ſuadet prudens gubernatio Eccleſiæ. Quia cum diſpenſationum conceſſiones in foro externo dirigantur Officiali Diœceſano, ſi hæc eſſent temporales, paſſim perirent. Et ideò, quod commiſſum Vicario Epiſcopi ſub nomine Vicariatus eo remoto tranſeat ad ſucceſſorem in officio tenuerunt Paul. *in* Clem. 2. *de reſcript.* & Card. *cap. quoniam Abbas num.*3. *oppoſ.*11. & 12. *de off. deleg.* Iacobus de Puteo dicens ſic in Rota deciſum eſſe *deciſ.*487. *num.*1. *l.*2. Nam & dari in hac parparte ſucceſſorem *collig. ex cap.*1. *infr. de off. Vicarij*, vbi textus vult ſubſtitutum in Vicariatu repreſentare, & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius, ibi *Illos, qui vices ipſius gerunt.* Sed cum prior opinio ſit de iure verior; ſi hæc ſecunda praxi eſt confirmata amplecti debet; cum alias ſit etiam rationabilis.

66 Extendit autem hoc Sanchez ad Vicarium Capitularem ſede vacante, & ad Vicarios Prælatorum inferiorum habentium territorium, & iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem & nulli Epiſcopo ſubiectorum. Ita quod & iſtis commiſſio facta vni ſub nomine officij tranſeat ad ſucceſſorem. Cum ſit eadem ratio, & praxis ipſa ita doceat.

67 Legati autem, etiam de latere, officium ex natura ſua eſt temporale, & cum terminat tempus legationis extinguitur officium, quod à mittentis voluntate dependet. Et propterea *cap. præſenti inf. de off. deleg.* deciditur prouiſiones Beneficiorum à Legato factas, & nondum effectum ſortitas expirare finita legatione; ſentit igitur textus legationē extingui finita legatione, nec tranſire in ſucceſſorem. Anton. *d. cap. quoniam Abbas num.*23. Panorm. *num.*11. Dec. *in nou. edit. num.*63. Felin. *n.*8. Berous *num.*102. *vſque ad* 105. Et ad hunc textum Dom. *nu.*9. Franc. *num.*11. *not.*5. & *cap. ſi gratioſe num.*13. *in hoc tit. & lib.* Tabien. *v. delegare qu.*12. *num.*13. Sanchez *diſp.*27. *num.*11.

68 Hoc vero non procederet in Prælatis regularibus, licet temporalibus. Non quidem in illis, qui ſunt ex electione Conuentuum, ſeu religioſorum, in quibus manet perpetuum ius electionis, in quo viuit dignitas remoto, vel mortuo Prælato, ſed & in alijs Prælaturis, adeſt ius in vniuerſitate, vt ſibi de ſuperiore prouideatur, & propterea non moritur dignitas, ſeu Prælatura ſed cenſetur durare, nec cenſetur extingui, ſed ſicut ſol occidere & renaſcere. Nam & in iure illa dignitas propriè ſucceſſorem habet, quæ perpetuo exigitur in Eccleſia Dom. *num.*8.

69 Canonici etiam non habent ſucceſſorem. Et non obſtat quod in Eccleſia numerata Canonico videatur ſuccedere Canonicus, quia vt ex Imol. notat hic Dom. Canonicatus nō eſt dignitas, cui detur ſucceſſor, ſicut in alijs dignitatibus Eccleſiaſticis, vt not. Gloſſ. *in v. conſentire, in cap. quod ſicut, de Elect. & quod not. in cap.*1. Ne Prælati vices ſuas. Imò nunquam commiſſio aliqua fiet ſub nomine Canonicatus tantum; nam ſi ita fieret tanquam incerta eſſet nulla *cap. ad hæc, ſup. eod. tit.* cum ibi notat. Et ideò quod commiſſum Canonico non tranſeat ad ſucceſſorem docuerūt Dom. *num.*8. Franc. *num.*9. & *ad dict. cap. quoniam Abbas* Panorm. *num.*6. Berous *num.*99. Felin. *num.*5. & 6. Dec. *in non. edit. nu.*59. Imol. in Clem. 2. *n.*12. *de reſcript.*

70 Quod ſi in his caſibus Vicarius Epiſcopi, vel Legatus incœperat cognoſcere de cauſa, & ſic res non eſt integra Dom. voluit, quod in caſu Vicarij Epiſcopi eo amoto cognoſceret Epiſcopus *per not.* per Innoc. *in cap. eam te, ſupr. eod. tit. ſed* Paulus, & Flor. quos ſequitur Franc. *num.*11. *not.* 6 tenent contrarium quia Epiſcopus non poteſt ſe intromittere in cauſis delegatis Vicario, *arg. cap. ſtuduiſti de off. deleg.* ad quod facit Clem. *nolentes de haret.* Vnde in hoc caſu, dicunt impetrandam eſt nouam commiſſionem. Sed iuxta prædicta hic caſus non habet locum in Vicario Epiſcopi, quia commiſſio tranſit ad ſucceſſorem.

71 Quarto limitant aliqui dictam regulam, vt non procedat in commiſſione nudi miniſterij ſeu executionis ſine iuriſdictione. Et hæc fuit ſent. Bart. *l. more inf. ff. de iuriſdict. omn. iud.* & ibi Iaſon. *num.*65. Anchar. *ſupra in hoc tit. cap. ſi gratioſe n.*7. Sed nulla eſt huius diſtinctionis, & differentiæ ratio, & ſemper militat ratio, quod dignitas nunquam moritur; vnde commiſſum dignitati non extinguitur, ſed tranſit in ſucceſſorem. Hoſtien. *cap. fin. num.*11. *de off. Deleg.* Panorm. ibi §. *vlt. n.*7. Card. *quæſt.*7. Imol. *num.*20. Anch. 8. Felin. *nu.*8. *limit.*1. Bellam. *quæſt.*2. *num.*6. Menoch. *de arbitr. l.*1. *q.*68. *num.*23. Ibi latè de hac materia Sanchez *d. diſp.*27. *num.*14.

72 An vero ex eo quod perſona, cui data eſt commiſſio ſub nomine dignitatis ſit coniuncta ſanguine, vel amicitia cum delegante, colligi poſſit, quod commiſſio ſit perſonalis, contra Iaſonem merito negat Sanchez *dict. deciſ.*27. *num.*15. Neque enim ſumus in materia teſtamentorum in qua Patres amicis, aut conſanguineis relinquere ſolent tutelam filiorum, ſed in commiſſionibus, quæ ex vi huius textus fieri debent Dignitatem obtinentibus, ſeu Perſonatum, aut Canonicatum, perſonæ induſtria & peritia Principaliter attenditur, quæ in habentibus huiuſmodi qualitates præſumitur.

73 Sed ſi commiſſio facta fuit ſub nomine proprio delegati, tunc diſtinguendum eſt, quia ſi ille moriatur, commiſſio ſimul cum illo extinguitur. Non enim tunc tranſit in ſucceſſorem. Sed ſi delegatus viuens deſinat habere qualitatē huius textus, vt v.g. deſinit eſſe Canonicus plures caſus diſtinguun-

ſtinguuntur. Primus eſt ſi Canonicus fiat ſecularis, & in hoc caſu licet Speculator voluerit, quod ſi lis erat conteſtata, & Canonicus non contraxit cum Vidua, ſed cum Virgine poſſit cognoſcere, etiam ſi cauſa ſit ſpiritualis, tamen hoc negant, & benè Gloſſ. & Paulus in Clem. 2. *de reſcrip.* Dom. *hic num.* 8. Franc. *num* 8. quia Cleric. contrahens cum Virg. non retinet priuilegia Clericatus, niſi quantum ad dno, & in alijs non ſe habet ac ſi eſſet Clericus, vt *infr. cap. de Cler. coniug.* Non poterit ergo cognoſcere de cauſa ſpirituali, poterit vero de cauſa temporali, ad quam non ſit neceſſarius Iudex Eccleſiaſticus ſecundum eundem Dom. & Franc. Et ſic vniuerſaliter vbi is, cui fuit commiſſa cauſa tranſit ad ſtatum incompatibilem & incapacem iuriſdictionis ſibi delegatæ, non poteſt amplius progredi in cauſa ſibi commiſſa. *Tabien. v. delegare q.* 12. *num.* 13. *Flamin. de reſignat. l.* 1. *cap. d. num.* 15. Sanchez. *d. diſp.* 27. *num.* 27.

75 Secundus caſus eſt, ſi Canonicus fiat Religioſus. Et in hoc caſu, quia Religioſus in cauſa Eccleſiaſtica poteſt eſſe iudex de licentia ſuperioris, poterit etiam proſequi cauſam ſibi commiſſam, ſi habuerit ad id licentiam à ſuperiore. Io. Andr. Dom. *num.* 8.

76 Tertius caſus eſt, ſi Canonicus ſit ob delicto depoſitus, & priuatus beneficio, vel ſi quis ſit priuatus dignitate. In quo caſu Franc. *num.* 8. ex Bartolo putat, quod non poſſit amplius cognoſcere de cauſa, quod & contra Io. Mon. *hic num.* 7. dixerunt. Bal. *l. generaliter num.* 7. *C. de Epiſ. & Cler.* Dec. *cap. quoniam Abbas num.* 58. *de off. deleg. & ibi* Felin. *num.* 5. Beronſ. *num.* 96. & hoc probant *arg.* ſumpto *ex l. Caus. ff. de ſenatoribus.* Et ſatis rationabiliter dicitur hoc, quia indecens eſt, vt priuatus ob culpam ea qualitate, quam lex requirit in iudice delegato, poſſit iudicium proſequi. Et maxime ſi ex depoſitione ſequatur infamia iuris; infames enim eſſe non poſſunt Iudices. Secus vero ſi ſit ſolum priuatus adminiſtratione, aut ſuſpenſus, quia vbi retinet dignitatem poterit cognoſcere de cauſa ſibi delegata. Archid. *cap. Audiuimus* 24. *q.* 1. & DD. *infra. in cap.* 1. §. *ſi vera de Cler. egrot.*

77 Cæterum qui habuit qualitatem tempore impetrationis reſcripti, poteſt recipere literas, etiã ſi tempore præſentationis qualitate iam careat, niſi habeat aliud impedimentum, quia præſumitur ex qualitate habita eſſe petitus. Gloſſ. *in v. Canonicis* Archid. Hoc tamen limitat Franch. *nu.* 8. *nat.* 1. vt procedat ſi res non eſt integra, quia ſcilicet v.g. Canonicus antequam remoueretur à Canonicatu incœperat cognoſcere de cauſa. Sed hoc ſtare non poteſt. Quia ſi Canonicus ſit remotus, quia ſit ex delicto depoſitus, nec re non integra poteſt proſequi cauſam. *arg. ex d. l. Caius. ff. de ſenatoribus*; ſed ſi non fuit depoſitus ex culpa, ſed vel ipſe reliquit Canonicatũ, aut reſignauit illum, aut alio modo eum reliquit, etiam re integra poteſt recipere literas, quia ex vi huius textus ſufficit habere qualitatem præfixam tempore impetrationis reſcripti, vt docent DD. ſupra *nu.* 62. citati, & prętereos Azeuedo, Gironda, Maſſorb. Ceuall. Galet. & Ric. quos hic refert Barb. *num.* 20. qui licet ibi loquatur, ſi qualitas deficit poſt acceptationem literarum, *num. tamen* 19. antecedenti dixerat, hoc idem procedere, etiam ſi qualitas tempore præſentationis ceſſauerit, & ita etiam expreſſe tenuerunt Franc. ipſe infra *cap.* Quamuis *in fin. de off. deleg.* Sanchez *d. diſp.* 27. *num.* 24. & 28.

78 Hoc idem autem verificatur de Vicario, Epiſcopi, Legato, Priore clauſtrali ſub Abbate exiſtente, & de omni alio, qui habeat dignitatem, vel Perſonatum per modum tranſeuntis, alias ſufficientem, vt poſſit eſſe delegatus Papæ. Nam ſi alicui ex iſtis nomine proprio committatur cauſa aliqua, poteſt de illa cognoſcere, ſi tempore impetrationis habebat qualitatem neceſſariam ex vi huius textus, licet eam non habeat tempore præſentationis, & tunc deſierit eſſe vel Vicarius Epiſcopi, vel Legatus, vel Prior. Hoc admittit Franc. *num.* 10. *not.* 3. cum limitatione, ſcilicet, ſi res non ſit integra, ſed delegatus iam incœperat cognoſcere de cauſa. Sed abſolute ex prædictis hoc admittendum eſt, quia ſufficit qualitatem adeſſe tempore impetrationis reſcripti.

79 Tunc vero conceſſio intelligitur facta nomine dignitatis, quando in commiſſione non ſit expreſſa mentio perſonæ, ſed ſolum, dignitatis. E contra verò ſit conceſſio perſonalis, ſi commiſſio fiat expreſſo nomine habentis dignitatem. Verum hæc ſola coniectura non eſt attendenda. Sed imo cum præſumptio maior vincat minorem, maior vero ſit præſumptio, quæ ex materia, de qua eſt ſermo ſumitur, aut ex verbis ſpecialibus contentis in reſcripto; quia iſta eſt ſpecialis, & vincit generalem, quæ ex expreſſione dignitatis, vel nominis proprij ſumitur; ideo maxime attendi debet reſcripti materia, & alia eius verba, & motiua ſpecialia, quibus Pontifex vtitur. Nam v. g. ſi Papa reſcribat Epiſ. Cremonen. eius nomine non expreſſo, aſſerat vero ſe id facere conſcius de eius eximia ſcientia, & iuſtitia, proculdubio reſcriptum cenſendum erit perſonale, & quod Papa reſpexit in eo perſonæ qualitates & induſtriam. Similiter ſi excommunicetur Epiſcopus Foroliuien. eius nomine non expreſſo, Excommunicatio non tranſibit ad ſucceſſorem, quia excommunicatio non niſi ob perſonale delictum profertur, Sic igitur primo conſideranda eſt materia reſcripti, & tota ſeries verborum illius, & quando ex illis non poteſt colligi an reſcriptum ſit perſonale, vel reale, tunc in dubio habetur recurſus ad expreſſionem dignitatis, vel nominis illius cui reſcribitur. Io. Andr. *in reg. priuilegium, de reg. iuris infra in hoc lib.* & ibi Ancharan. *n. vnico col.* 5. Panorm. *cap. Quoniam Abbas, num.* 8. *de off. deleg.* vbi Ant. *num.* 21. Card. *quaſ. penult.* Imola *num.* 8. *Dec. in noua edit. n.* 23. Berous *num.* 8. Couar. *l.* 3. *var. cap.* 15. *num.* 2. & *cap. Requiſiuiſti num.* 1. *de teſt.* Sanchez. *l.* 8. *de matr. tit. diſp.* 27. *num.* 3.

80 Vbi vero ſimul exprimuntur dignitas, & perſona, vt ſi dicatur Petro Epiſcopo Cremonen. ſiue nomen perſonæ præponatur, ſiue poſtponatur nomini dignitatis reſcriptum cenſendum eſt perſonale, quia vtroque modo ſemper determinat generalitatem nominis dignitatis, & præſumptio ſpecialis, quæ ex expreſſione nominis accipitur, vincit illam, quæ eſt ex dignitate, quia vbi in vna perſona concurrunt genus, & ſpecies, illud per iſtam determinatur *cap.* 5. *de reſcript. & cap. ſtatuto inf. de decim.* Tum ſecundo quia nomẽ perſonæ hic ſuperfluè poneretur, ſi intentio reſcribentis ſolam dignitatem intenderet. At vero nullum debet

accipi ſuperfluum verbum *in reſcript.l.ſi quãdo ff.de legat.2.*Et ita ſentiunt Io.Andr.*hic num.*17.Arcbid. *num.* 3. Imol. *cap. quoniam Abbas num.* 8. *in fin.* Bellam. *q.* 4. *num.* 13. Berous *num.* 22. Henr. *n.*14. & apud eum Tancred. & Brixien. Flamin. *de reſig. beneficio1.lib.* 1. *q.* 11. *num.* 12. Sanchez *d. diſp.* 27. *num.* 20. Marcheſ. de commiſſ. Auocat, cauſarum *par.* 2. §. 4. *num:* 130.

SVMMARIVM.

81 *Corrigitur hic quoutum ad tria cap. nonnulli de reſcript.*
Vbi actor, & reus ſunt vnius diœceſis, reus non poteſt trahi extra diœceſim.
Niſi in quinque caſibus, & tunc non poteſt trahi vltra dietam.
82 *Illius Diœceſis eſt quiſque, in qua habet domicilium.*
83 *Idem plura habet domicilia.*
84 *Solum domicilium habitationis facit eſſe de diœceſi, & hic attendi debet.*
In dubio intelligitur domicilium habitationis.
85 *Aliquorum opinio.*
86 *Si reus habet plures diœceſes poteſt,& debet conueniri in illa,cuius etiam eſt actor, ſi illarum alicuius eſt.*
87 *Et quid ſi in altera ex diœceſibus ſit res, de qua eſt lis.*
88 *Hic attendi debet diœceſis ſimpliciter, & non qua eſt temporalis.*
89 *Dictio* ſeu, *aliquando diſtincta coniungit, ſed hic disiunctiuè ſumitur.*
90 *Si actor & reus ſunt eiuſdem ciuitatis, cauſa extra diœceſim non poteſt committi.*
91 *Diœceſis quid.*
Cauſa extra territorium rei poſſunt committi, ſed non extra Diœceſim.
92 *Senſus integer regulæ poſita in textu.*
93 *Dictio* niſi *eſt exceptiua.*
94 *Vbi Epiſcopus ſit actor, cauſa poteſt committi extra Diœceſim.*
95 *Vbi Epiſcopi cauſa agitur, iudex ſubditus Epiſcopo poteſt recuſari.*
96 *Prælato exemplo cauſa Epiſcopi poterit cõmitti.*
97 *Idem dicendum de Archiepiſcopo reſpectu ſuæ diœceſis.*
98 *Non intereſt,an reus contra quem Epiſcopus vult impetrare, ſit de ciuitate vel, de Diœceſi.*
99 *Qualiter cauſa Vicarij committi debeat extra diœceſim.*
100 *Si aliquis de diœceſi ſit actor contra Epiſcopum cauſa committi poteſt extra.*
Et quid ſi ſit contra Vicarium Epiſcopi.
101 *Si actio ſit dirigenda contra Capitulum Cathedralis, cauſa committi poteſt extra.*
Capitulum vt diſtinctum ab Epiſcopo poteſt cõueniri.
102 *Si actio dirigenda ſit contra Vniuerſitatem, cauſa poteſt extra committi:*
Ciuitas, villa, caſtrum diſtinguuntur.
103 *Vniuerſitas poteſt conueniri, licet non excommunicari.*
104 *De ſolis vniuerſitatibus principalibus verificatur exceptio poſita.*
105 *Verificatur exceptio, etiam de vniuerſitate parua.*
106 *Quid ſi vniuerſitas ſit actrix? Varia opiniones.* 107.
108 *Si Vniuerſitas ſit actrix, cauſa non poteſt committi extra.*
Extenſiones de caſu ad caſum non expreſſum ex ſimilitudine rationis non de facili admittenda.
109 *Si actor timet in loco ſe non poſſe obtinere ſecurè iuſtitiam; cauſa poteſt committi extra.*
110 *Generales inimicitiæ & guerra reddunt locum non tutum.*
111 *Timor etiam ſi ortus ex culpa, ſufficit, vt cauſa committi poſſit extra.*
112 *Ad impetrandum reſcriptum non eſt neceſſe exprimere cauſam timoris.*
Timor in verificatione reſcripti probandus.
113 *Non valet timor ſi ortus poſt reſcriptum.*
114 *In præfatis caſibus exceptis nõ eſt neceſſe, vt cauſa committatur extra.*
Si Epiſcopus contra ſuum ſubditum impetret iudicem intra diœceſim, reſcriptum valet.
115 *Reus extra diœceſim non poteſt trahi vltra vnã dietam.*
116 *Timor loci non tuti probandus coram Iudice delegato.*
117 *Dictio* ſaltem *eſt ſubſidaria.*
Iuramentum probat in ſubſidium.
118 *Non ſufficit iuramentum Procuratoris.*
119 *Iudex, qui non poteſt procedere in cauſa, non poteſt citare.*
120 *Teſtes non examinati citata parte probant, vbi agitur de prorogatione iuriſdictionis.*
121 *Iudex prohibitus procedere in cauſa, non prohibetur abſoluere ab inſtantia, &c.*
122 *Iudex incompetens in cauſa principali eſt competens, vt taxet expenſas.*

§. Cum vero.

81 HIc corrigitur, & explicatur *cap. Nonnulls, ſupra de reſcriptis.* Tria autem præcipuè innouantur. Primum, quod duæ dietæ reſtringuntur ad vnam, ſecundo quod hic fit diſtinctio quando actor & reus ſunt, vel non ſunt eiuſdem diœceſis. Et quando ſunt eiuſdem, quidem reus prohibetur trahi vltra dietam, à diœceſi, ſed prohibetur trahi extra diœceſim. Tertium quia declaratur terminus à quo menſurari debeat dieta, vltra quam reus non poteſt trahi, qui eſt finis diœceſis eiuſdem rei. Ex his vero, vt videbitur corrigenda erunt multa, quæ Canoniſtæ dixerunt ſcribentes ad *d. cap. nonnulli.*

82 Et cum in priori parte Bonifac. 8. ſtatuerit cauſas à ſede Apoſtolica, & eius Legatis, nõ niſi inſignibus perſonis eſſe delegandas, & niſi in locis inſignibus audiendas: hic magis determinatè ſpecificat *loca*, in quibus præfatæ cauſæ & committi, & audiri debeant. Præmiſſa igitur hac diſtinctione, quia vel actor, & reus ſunt eiuſdẽ ciuitatis, ſeu diœceſis, aut diuerſarũ diœceſum, in hoc §. circa primum membrum ſtatuit regulam vnam, quæ eſt iſta. Vbi actor & reus ſunt eiuſdẽ ciuitatis, aut diœceſis, cauſa extra ipſas non eſt committenda. Niſi ex iuſta cauſa in caſibus quinque in textu expreſſis. Et nihilominus in eiſdem caſibus reus non poteſt trahi, niſi ad vnam dietã à fine ſuæ diœceſis.

Illi

Digitized by Google

Illi vero dicuntur eſſe eiuſdem ciuitatis, ſeu diœceſis, qui in eadem ciuitate, ſeu diœceſi reſpectiuè domicilium habent: vt vnuſquiſque eius loci eſſe dicatur, in quo habet domicilium. Gloſſ. Io. Andr. Anchar. *num.* 5. Anton. *num.* 18. Dom. *num.* 10. *&* 17. Franc. *num.* 5. Barboſ. 42. Et hinc eſt, quod appellatione alicuius diœceſis in dubio comprehenditur diœceſis domicilij, vt notant Gompoſtell. *in cap. nonnulli in* 4. Gloſſ. *de reſcript. Specul. tit. de citat.* §. 1. & hic Io. Andr. in Gloſſ. 5.

83 Sed quid dicendum, ſi vel actor, vel reus, vel vterque habeat plura domicilia in diuerſis ciuitatibus, ſeu diœceſibus? Hoc enim non eſt impoſſibile, quod aliquis habeat plura domicilia. *cap.* 2. *infr. de ſepult. l. aſſumptio.* §. *filius & l. eius, qui manu miſit* §. *Celſus. ff. ad municip.*, præcipue in ſecularibus, qui non tenentur ad reſidentiam, vt ita ſecundum Franc. intelligatur Gloſſ. *vlt. cap. Primatus* 71. *diſtinc.* Regulares quidem, quia tenentur ad reſidentiam in proprijs monaſterijs plura domicilia non habent. Quamuis neque hoc modo ſit omnino verum de Prælatis Regularium, qui ſunt Prouinciales, vel Generales in illis Ordinibus, in quibus iſti Prælati nullo monaſterio ſunt addicti, & ſufficit quod Prouinciales ſint in aliquo conuentu Prouinciæ ſuæ, & Generales in aliquo Conuentu ſui Ordinis. Iſti enim Prælati tot habent domicilia, quot loca ſibi ſubiecta. Clerici etiam, qui obtinent beneficia poſtulantia reſidentiam habent domicilium in loco ſuæ reſidentiæ. Hoſtien. & Innoc. *cap. ex ore, ſup. de Priuil.* & hic Archid. Io. Andr. Anchar. Anton. Dom. & Franc. vbi ſupra. Et nihilominus DD. iſti aduertunt, quod iſti Clerici poſſunt habere præter domicilium reſidentiæ, domicilium originis, vel maioris partis bonorum ſui patrimonij *cap. poſtulaſti ſup. de foro compet. & cap. cum nullus inf. de tempor. ord.* Vbi igitur actor, & reus habeant plura domicilia, & ſic & habeant in eadem Diœceſi, & extra, quid dicendum erit?

84 Hoc mihi primo conſiderandum eſt, quod hic attendi debet ſolum domicilium habitationis, ſic v. g. domicilium originis non ſufficit ad recipienda ibi ſacramenta, ſi quis alibi habitet, vnde v. g. ad matrimonium non ſufficit aſſiſtentia Parochi originis, vt docet Sanchez *l.* 3. *de mat. tit.* 23. *num.* 7. Et confirmat praxis, ſed requiritur Parochus domicilij; requiritur enim proprius Parochus ex *Concil. Trid. ſeſ.* 24. *c.* 1. Hic autem eſt in quo ſponſi habitant & vt ſupra dicebatur in dubio non venit domicilium originis, ſed habitationis. Gloſſ. *hic in v. vnam dietam in fin.* Ancharan. *nu.* 4. & Dom. *ad fin.* Franc. *num.* 12. Neque propriè origo conſtituit aliquem Parochianum, ſed habitatio. Et ita quarta funeralis, ſeu Canonica portio non datur Parocho originis, ſed habitationis, vt tradunt Domin. *cap.* 2. §. *cum ab aa num.* 2. *infra de appellat.* & ibi Franc. *num.* 1. *& probaui de ſtat. tom.* 2. *q.* 187. *a.* 4. *num.* 544. Sic enim & vagi cum eis non deſit Parochia originis, quia tamen nullam habent Parochiam habitationis, cum nullibi habitent permanenter, nullius dicuntur eſſe Parochiæ; ſic non ſufficit, quod aliquis alicubi plura bona imo maiorem partem bonorum habeat ſi ibi non habitat, ſeu domicilium non habet. Vnde nec poteſt dici eſſe de diœceſi, in qua ſunt illa bona, nec ibi ſacramenta poteſt ſuſcipere, niſi eo modo, quo in caſu aduenæ poſſunt. Sic ergo in propoſito reus non poteſt conueniri in diœceſi originis, vel bonorum, ſed in ſola diœceſi domicilij vel reſpectiuè intra dietam ab illa.

85 De qua loquẽdo quidam diſtinguunt, & dicũt quod vbi reus habet plura domicilia in diuerſis diœceſibus, ſi cauſa eſt realis, cõuenietur à finibus diœceſis vbi eſt res, in cauſa vero perſonali cõuenietur, vel vbi eſt domicilium perſonale, vbi plus conuerſatur, vel vbi eſt caput dignitatis, vel ſi hoc non apparet inſpiciendus eſt locus contractus, ſi in locis Domiciliorum contraxit. Ita Hoſtienſ. & Io. Andr. *in d. cap.* Nõnulli *de reſcript.* Item Io. Andr. hic Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 13. Bonac. *nu.* 42. qui ex Imola *in dict. cap. nonnulli addit*, quod ſi Domicilia ſint æqua principalia, reus poterit conueniri per vnam dietam à fine cuiuſcumque Diœceſ.

86 Sed Gloſſ. hic idem iudicium facit, ſiue reus vnum habeat domicilium, ſiue plura; ita quod in vtroque caſu ſeruanda ſit regula §. *præſentis non verò* §. *ſequentis*. Et ſic dicendum eſt. Nam præfati DD. minus conſideraſſe videntur vim huius decretalis ad differentiam decretalis *Nonnulli ſup. de reſcript. diſtinguentis*, & volentis, quod vbi actor & reus ſunt eiuſdem Diœceſis, nondum reus non poſſit trahi vltra duas dietas extra Diœceſim, ſicut *dict. cap. Nonnulli* dicebatur, ſed nec poteſt trahi extra illam. Sic igitur ſi actor vnum ſolum domicilium habeat intra Diœceſim v.g. Placentinam, ſi reus etiam in eadem Diœceſi tale Domicilium habeat, quod ſufficiat, vt ille vere ſit de Diœceſi Placentina, nihil intereſt actori, ſi reus principalius Domicilium habeat in Diœceſ. Parmen. vel alibi etiam alia Domicilia. Quia ſimpliciter verum eſt, quod reus habet Domicilium in Diœceſ. Placen. in qua etiam illud habet actor, & quod eſt eiuſdem Diœceſis cum actore; igitur non debet actor, imò nec poteſt attendere alia Domicilia, & alias Diœceſes, quarum ille non eſt, ſed intra Diœceſim illam v.g. Placent. cuius ſunt actor, & reus debet reum conuenire, ſeu cõmiſſionem contra reum impetrare. Sed & idem dicendum, ſi etiam actor in eiſdem Diœceſſibus ſimul cum reo habeat plura Domicilia, vt v.g. ſi tàm actor, quam reus habeant Domicilia in Diœceſ. Placentina, & in Parmenſi. In hoc enim caſu liberũ erit actori in altera ex Diœceſibus impetrare commiſſarium, quia ſufficit, quod non trahat reum extra ſuam Diœceſim, ſeu quod extra Diœceſim rei cauſa non committatur, In hoc tamen caſu ſi cauſa fuit commiſſa intra Diœceſim Parmen. non poterit cauſa audiri intra Diœceſ. Placentinam; quia tunc ex quo Diœceſis Parmen. vt communis Diœceſis tam actoris quam rei electa fuit, tamquam ſi ſola eſſet illorum Diœceſis habenda eſt. Neque enim licet in diuerſis Diœceſibus cauſas committi, & audiri, & reum hoc modo defatigare.

87 In hoc tamen caſu videtur admittenda limitatio, quam ponunt. *Panorm. cap. ex parte B. num.* 9. *de for. competen. & ibid.* Felin. *num.* 4. *& in cap. Dilectus el.* 2. *n.* 13. *verſ.* Fallit. 2. *de reſcript.* Vt ſcilicet tunc dieta menſurari debeat à loco in quo eſt res de qua eſt lis, licet reus in eo loco habeat dominium minus principale. Et habet hoc non leue fundamentum *in d. cap. ex parte in fin.* Sic igitur vbi tam actor, quam reus habeant plurea

Diœceſes, ſi in altera earum ſit res de qua eſt lis intra illam cauſa committenda erit, & agitanda. Quia iam concurrunt duo vincula, & duo vincura vincunt vnum. *cap. 1. de treg. & pace*. Verum hic duo eſſe vincula non video. Quod enim actor poſſit conuenire reum coram iudice loci, in quo eſt res, de qua eſt lis, hoc veriſſimum eſt *ex l. fin. C. vbi in rem actio*. Sed tamen non tenetur actor ad hoc, ſed reum poteſt conuenire etiam coram iudice Domicilii eiuſdem rei, qui eſt proprius eiuſdem ſuperior, & iudex. Licet enim quis ſortiatur forum ratione rei ſitæ, vel initi contractus, vel delicti commiſſi, tamen non per hoc efficitur ſubditus illius iudicis, quamuis ibi ſortiatur forum, Felin. *dict. cap. dilectus el. 2. n. 13. de for. compet. poſt Gloſſ. in Clem. 1. in v. ſubditos in fin. de foro Compet. & Gloſſ. in cap. à nobis el. 2. de ſent. excom.* Vnde ſemper vnuſquiſque manet ſubditus Iudicis loci ſui domicilij & de illa Diœceſi eſt, & coram illo iudice poteſt conueniri. Etſi ergo res de qua eſt lis, ſit in vna Diœceſi, ſi actor & reus ſint alterius Diœceſis, poterit actor in illa alia Diœceſi reum cõuenire. Quamuis ſi vterq; ſit etiam illius Diœceſis in qua eſt ſita res, melius erit, ſi lis agitetur ibi.

88 Sed quid dicendum, ſi reus habeat plura domicilia vnum ſimpliciter, & aliud temporale? Vt quia ſimpliciter eſt Diœceſis Placentinæ, ſed manet Parmæ ad negotium longum, & ibi eſt manſurus per annos, vel per maiorem partem anni. Nam quod hoc domicilium temporale, quod quis accipit animo manendi alicubi ad maiorem partem anni ſufficiat ad acquiſitionem Parochiæ, vel Diœceſis, Ita quod ſufficiat ad hoc, vt talis poſſit ibi ſuſcipere Sacramenta, & etiam coram Parocho ſuæ habitationis validè contrahere matrimonium tenuerunt quamplures, quos ſequitur Sanchez *l. 3. de matrim. diſp. 23. num. 12.* Imò quod quis ex ſola habitatione efficiatur Parochianus alicuius Eccleſiæ, dummodo non ſit ibi recreationis gratia, vel ad ruralia exercēda, aut ex alia breui cauſa ſtatim reuerſurus ad primam Parochiam, iuxta *cap. is qui, infr. de ſepult.* voluit Feder. de ſen. *conſ. 254.* & alij quos refert, & ſequitur Fagnan. *cap. ſignificauit, num. 27. & ſeqq. de Parochis*. Si ergo quis ſit in aliqua Ciuitate Scolaris, vel ibi maneat cauſa litis alicuius, vel deputatus ad aliquod officium, vel etiam relegatus, vbi conueniendus erit? Dico non eſſe habendam rationem Domicilij temporalis, nec eſſe eandem rationem de Diœceſi in ordine ad ſuſcipienda Sacramenta, & in ordine ad ſuſtinendas expenſas, & labores litium. Nam fauore animarum, vt ex cauſa cogente ad habitandum alicubi per aliquod tempus, non maneant fideles priuati vſu Sacramentorum, admiſſa eſt hæc extenſio Diœceſis ad temporalem, vt quantum v.g. ad contrahendum matrimonium proprius Parochus dicatur ille in cuius Parochia ſponſi habitant tempore contractus, iuxta *deciſ. S. Cong. Concilij*, quas refert Fagnan. *vbi ſupra num. 36. & 37.* Et nihilominus additur, quod in ordine ad Sacramētum Ordinis verum Domicilium & ſimpliciter tale requiritur. *cap. cum nullus, infr. de tempor. ordin.* ſic ergo & hic, cum textus abſolutè & ſimpliciter loquatur, debet intelligi de Diœceſi, quæ propriè, & ſimpliciter dici poſſit Diœceſis ipſius rei, ideo non poteſt accipi de Diœceſi quæ ſit illius ſecundum quid, & ad tempus. Nam nec ſine magno eius incommodo contingeret, quod ipſe extra propriam domum, & Diœceſim litigare cogeretur. Et ita textum hunc intellexerunt Gloſſ. Io. Andr. Anchar. *num. 5.* Butr. *num. 18.* Dom. *num. 17.* Franc. *num. 5.* Barboſ. *nu. 42.* qui docuerunt illum eſſe illius Diœceſis, In qua habet domicilium. Is vero dicitur habere alicubi domiciliū, qui alicubi habitat animo perpetuo manendi *l. non vtique domicilium, §. ad manicip.*

99 Licet verò, vt aduertit hic Anchar. *num. 1.* hæc dictio *ſeu* ex natura ſua coniungat ſenſum, licet verba diſtinguat, quamuis aliquando ſumatur diſiuncto modo, vt ſignificet idem, quod *aut*. Hic vt aduertit Domin. *num. 1.* accipitur diſiunctiuè, vt ſit ſenſus, *eiuſdem ciuitatis, aut Diœceſis*. Non enim ſunt omninò idem ciuitas, & Diœceſis. Licet enim ciuitas ſit de Diœceſi, tamen latiùs patet Diœceſis, quæ ciuitatem, & oppida, & Caſtra, & alia loca comprehendit.

90 Sed numquid ergo, ſi actor & reus ſint nedum eiuſdem Diœceſis, ſed ciuitatis, non poterit committi cauſa extra ciuitatem, licet intra eandem Diœceſim? Reſpondetur, quod quatuor modis poteſt huiuſmodi caſus variari, vel ſcilicet, vt actor ſit de Diœceſi, & reus de ciuitate, vel vt actor ſit de ciuitate, & reus de Diœceſi, vel vt vterque ſit de Diœceſi, vel vt vterque ſit de ciuitate. Sed omnium iſtorum caſuum eadem eſt ratio, & liberum eſt actori impetrare iudicem vel in Ciuitate, vel in Diœceſi, vt vult Archid. *hic in ver. cum vero num. 6.* quem ſequitur Anchar. *infr. §. cum autem num. 3. & §. In nullo, vbi.* Quia textus in hoc caſu generali in quo actor & reus ſunt eiuſdem Diœceſis ſeu Ciuitatis ſolum vult, quod non impetretur iudex extra ipſas, at vero non impetratur extra ipſas, ſi impetratur in altera ipſorum, vtriuſque vero meminit, vt indicet, quod in earum qualibet poteſt iudex impetrari. Aduertit etiam Archid. quod dictio *ſeu* eſt ampliatiua, & ſic ampliatiuè ſumitur diſpoſitio textus, vt poſſit actor impetrare tam in Diœceſi, quam in ciuitate prout ſibi libuerit, quādo ipſe & reus ſunt de Diœceſi eadem, vel ciuitate. De hoc tamen ego valdè dubito, quia ſi ſufficeret non trahere reum extra Diœceſim, Pontifex dixiſſet extra Diœceſim cauſa non committatur, ſed dum diſtinxit inter ciuitatem, & Diœceſim, & ſubiunxit extra ipſas cauſa non committatur, ſenſus eſt planus, ſcilicet ſi ſunt vnius ciuitatis extra ciuitatem, & ſi ſunt vnius Diœceſis extra Diœceſim cauſa non committatur.

91 Nomine vero Diœceſis vtitur textus, & non nomine territorij, aut diſtrictus, vt aduertit Dom. *num. x.* Eccleſiaſtici enim limites accipiuntur ſecundum Diœceſes. Vt enim habet hic Gloſſ. *verb. de ſua Diœceſi*, & Archid. *n. 7.* & Syluest. *v. Diœc.* Diœceſis dicitur diſtinctio, ſiue diuiſio, vel gubernatio; quia importat diuiſionem Eccleſiæ, ab Eccleſia, ſeu Epiſcopatus ab Epiſcopatu, vt ſatis patet *cap. Epiſcopum 7. quæſt. 1. & cap. quicumque, cap. licet. cap. Inter. 16. quæſt. 3.* Et ſic importat totum id, quod eſt commiſſum gubernationi vnius. *cap. vnio. 10. quæſt. 1. in fin. & cap. ſicut 21. quæſt. 2.* Sic igitur ſi contingat territoria plura eſſe intra eandem Diœceſim, poterit reus extra proprium territorium conueniri.

92 Eſt ergo totius regulæ poſitæ in textu ſenſus,

ſus, quod vbi tam actor quam reus ſint eiuſdem ciuitatis cauſa committi non poteſt extra ciuitatem. Sed ſi non ſunt eiuſdem ciuitatis, ſunt vero eiuſdem Diœceſis, cauſa committi non poſſit extra Diœceſim, intra Diœceſim vero committi poſſit vbicumque ſeruata diſpoſitione poſita in principio decretalis, vt ſcilicet cauſa non audiatur, niſi in ciuitate, vel in locis inſignibus, in quibus copia peritorum haberi poſſit. Quod ſi actor, & reus habeant ſimul plura Domicilia, & plures Diœceſis, in quacumque ex illis Diœceſibus poterit cauſa committi, cum de quacumque illarum Diœceſum verificetur, quod ſit Diœceſis tam actoris, quam rei. Bene quoque aduertit Anton. *num.* 1. Regulam ſic debere intelligi, vt cauſa intra eandem Diœceſim & committi & audiri debeat, minimeque ſufficere ſi cauſa intra committatur, extra vero audiatur, vel è contra.

93 Papa tamen ponit plures caſus exceptos, in quibus regula data non ſit neceſſario ſeruanda. Nam & dictio *niſi* vim excipiendi habet. Et hic exceptiuè accipitur Dom. *num.* 12. Franc. *num.* 9.

94 Primus caſus exceptus eſt. Quia nimirum, vbi Epiſcopus ſit actor contra aliquē de ſua Diœceſi, poſſit Epiſcopus impetrare, vt cauſa committatur & audiatur extra Diœceſim. Ratio huius ſtatuti eſt, quia ſi committatur cauſa intra Diœceſim, committetur alicui Prælato, vel perſonæ ſubditæ Epiſcopo, & cum illo intereſſe habente, vnde timeri poſſit, ne ille in gratiam Epiſcopi, & vt illi moleſtiam non inferat, minus iuſtè iudicet, & contra reum pronunciet etiam iure non ſeruato.

95 Ideo ex hoc textu deducitur, quod vbi cauſa Epiſcopi committatur alicui de Diœceſi ſubdito Epiſcopo, ille poſſit recuſari ex hoc ſolo titulo. Dom. *num.* 1. Anch. *num.* 8.

96 Sed quid dicendum, ſi intra limites Diœceſis ſint loca, & Prælati exempti ab Epiſcopo, poterit ne illis committi cauſa Epiſcopi? Reſpondetur quod poterit. Tum quia locus exemptus ſe habet, ac ſi eſſet extra Diœceſim. Tum quia textus non obligat, vt cauſa Epiſcopi committenda ſit extra Diœceſim, ſed ait illam poſſe extra committi; poteſt igitur etiam committi intra. Et ſi committatur Prælato exempto, non erit vnde titulo ſubiectionis recuſari poſſit tanquam ſuſpectus. Et ſic cauſa Epiſcopi committi poterit Abbatibus & alijs Prælatis exemptis intra limites Diœceſis exiſtentibus.

97 Quod vero hic dicitur de Epiſcopo, idem intelligitur de Archiepiſcopo, non reſpectu totius ſuæ Prouinciæ, ſed reſpectu ſuæ Diœceſis, vt ſi habeat cauſam contra aliquem de ſua Diœceſi, poſſit contra illum impetrare iudicem extra Diœceſim Io. Andr. *num.* 1. Anton. *num.* 9. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 8. Eadem quoque eſt ratio ſecundum Dom. ſi Epiſcopus velit impetrare contra eum, qui eſt de ciuitate.

98 Sed conſiderandum eſt, quod textus hic non vtitur nomine Ciuitatis, ſed ſuæ Diœceſis, Quia nihil intereſt, an reus contra quem vult Epiſcopus impetrare ſit de Ciuitate, vel de oppido, quia tota ratio eſt, quia quicumque eſt de Diœceſi præſumi poteſt ſuſpectus in cauſa Epiſcopi, & ideo nulli intra Diœceſim committi debet cauſa ad inſtantiam Epiſcopi. Addit vero Gloſſ. *in v. de ſua Diœceſi*, quod etiam ſi Epiſcopus impetrare vult iudicem contra alienum, impetrat extra Diœceſim. Sed iam ſumus extra præſentem regulam, quæ reſpicit cauſam actoris, & rei, vt exiſtentium de eadem Diœceſi.

99 Dubitatur etiam, an quod hic dicitur de Epiſcopo verificetur etiam de officiali Epiſcopi, Negant enim Archid. & Io. Andr. ſed ſententia Lap. communiter approbatur, qui diſtinguit, quia Vicarius Epiſcopi, aut agit ratione ſui officij, ſeu pro ſuo officio, eiuſque defenſione; & hoc modo eadem eſt ratio de Vicario & de Epiſcopo, & vtriuſque idem eſt tribunal & conſiſtorium. *cap. non putamus, infr. de conſuet. & cap.* Rom. *infr. de for. compet.* Nam verè huiuſmodi cauſa potius eſt cauſa Epiſcopi, cuius eſt officium Vicariatus & inſtituere, & defendere; vnde cum in ſimili cauſa magnum intereſſe habeat Epiſcopus, militat ſemper eadē ratio, vt quilibet iudex de Diœceſi præſumi poſſit ſuſpectus in cauſa, & recuſari, & ideò potius cauſa committenda eſt extra Diœceſim. Secus ſi Vicarius agat ex cauſa perſonali, vel ab officio extranea, tunc enim ſub nomine Epiſcopi venire non poteſt, & ſic cauſa intra Diœceſim committi debet, ſi reus ſit de Diœceſi. Anchar. *num.* 3. Anton. *num.* 15. Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 8. Ex hoc tamen de facili deſumi poterit cauſa iuſta & ſufficiens, quæ moueat Sedem Apoſtolicam, vt cauſam extra committat. Quia dum Vicarius eſt in officio à ſubditis Epiſcopo ſatis eſt timendus, & ſic etiam à iudicibus, qui ſint alias ſubiecti etiam eidem Vicario. Quamuis non ſit eadem ratio de Vicario, & de Epiſcopo, magiſque valdè timeri poſſit Epiſcopus.

100 Secundus caſus exceptus eſt, ſi aliquis de Diœceſi Epiſcopi velit agere contra Epiſcopum. Nam & in hoc caſu committi poteſt cauſa extra Diœceſim. Quoniam actor vix in Diœceſi inueniret iudicem non ſuſpectum, qui non faueat Ep. *arg. cap. Accedens, ſup.* vt lite non conteſt. Gloſſ. Barboſ. *n.* 51. Eadem vero eſt ratio etiam de Vicario Epiſcopi, ſi conueniatur ratione officij, & tradunt citati Lap. Anch. Ant. Dom. & Franc.

101 Tertius caſus exceptus eſt, quando ſcilicet actio dirigenda eſt contra Capitulum Epiſcopi, nimirum contra Capitulum Cathedralis. Vnde hæc exceptio ſecundum Gloſſ. & Archid. qui teſtantur de ſtylo curiæ, non ſe extendit ad aliarum Eccleſiarum Collegiatarum Capitula, Ex hoc quoque colligunt Dom. *num.* 1. & Franc. *num.* 1. Capitulum Cathedralis per ſe ipſum, & vt diſtinctum ab Epiſcopo poſſe conueniri, quia contra illud poteſt dirigi actio.

100 Idem vero dicendum eſt ſi actio dirigenda ſit contra vniuerſitatem ciuitatis, villæ, aut Caſtri, tunc enim cauſa extra Diœceſim poteſt committi. Primo vero ex Anton. *num.* 2. hic notandum ex textu colligi, hæc tria eſſe diuerſa; ciuitas, villa, & caſtrum, de quo *cap. In qualibet* 24. q. 8. & quod notatur *in cap. ſi Ciuitas ſup. de ſent. excomm.*

103 Secundo not. hinc deduci, quod vniuerſitas poteſt conueniri. Archid. *num.* 8. Dom. *num.* 1. Anton. *num.* 3. *ex cap. dilectus el.* 2. *de ſimon.* Et tamen ſi non defendatur, non per hoc poterit excommunicari *cap.* Romana. §. in vniuerſitatem, *de ſent. excom.* Sed alijs pœnis poterit puniri: & ſi habeat bona communia, miſſionem tædialem, & ipſo-

Digitized by Google

ipſorum diſtractionem patietur *l.* 1. §. *quibus ff. de cuius vniuerſ.* Qualiter vero vniuerſitatem, aut collegium probetur eſſe citatum, notatur ſup. *in cap. bona el.* 1. *de elect.* vbi Gloſſ. & Io. Andr.

104 Tertio etiam notatur, non de omni vniuerſitate verificari, & loqui textum in hac exceptione, ſed de vniuerſitate ciuitatis, villæ, vel caſtri, & ſic de principali vniuerſitate loci. Quamuis igitur in aliqua ciuitate ſint plura collegia, capitula, & vniuerſitates, vt v. g. vniuerſitas Doctorum, nobilium, huius, vel illius artis, tamen in huiuſmodi vniuerſitatibus ſtandum eſt regulæ poſitæ, nec habet locum exceptio ex hoc capite, quæ ſolum verificatur in vniuerſitatibus locorum principalibus, totalibus, & adæquatis; quæ ſunt vniuerſitates ciuitatis, aut villæ, aut Caſtri. Vnde ſi ciuis Bononien. vellet impetrare iudicem cõtra vniuerſitatem notariorum, ſeu fabrorum eiuſdem ciuitatis, non poſſet impetrare iudicem extra eamdem ciuitatem. Io. And. *num.* 3. Anton. *n.* 3. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 2. in caſu tamen vltimæ exceptionis infra explicandæ quodlibet collegium extra Diœceſim poſſet iudicem impetrare.

105 Nihil vero intereſt, an vniuerſitas ſit magna, vel parua. Nam & ſufficit vt ſit villa, vt citati DD. aduertunt. Vnde nedum ſi contra ciuitatem magnam, aut caſtrum, ſeu oppidum inſigne, ſed etiam ſi contra paruam villam intra Diœceſim poſitam dum ipſa ſit per ſe corpus ſeparatum, & ſit vniuerſitas principalis loci ſit dirigenda actio poſſunt impetrari iudices extra Diœceſim. Præſumitur enim vniuerſitates intra Diœceſim, & apud iudices Diœceſis habere vim & efficaciam, vt trahant illos ad ſuas partes, etiam cum periculo iniuſtitiæ.

106 Eſt vero difficultas an hæc exceptio extendi debeat ad caſum oppoſitum, nimirum quando Capitulum, ſeu vniuerſitas ſit actrix, quæ contra aliquem de vniuerſitate velit impetrare iudicem. Affirmat enim Archid. propter omnimodã ſimilitudinem rationis. Nam ratio huius exceptionis eſt præſumptio, quod iudices electi intra Diœceſim poſſint eſſe ſuſpecti. Sed hoc æquè militat, ſi Capitulum ſit reus, ac ſi ſit actor; quia ſuſpicio fundatur non ſuper qualitate rei aut actoris, ſed ſuper qualitate Capituli, aut vniuerſitatis, de cuius intereſſe quæritur, & præſumi poteſt, quod iudices Diœceſis potiùs illi fauere velint, quam priuatæ perſonæ. Et ideo opinionem Archid. poſſe defendi dixit Io. *de lig.* Accedit pro Capitulo, quod conſtituat vnum corpus cum Epiſcopo. *cap. ſi quis* 6. *qu.* 1. *cap. Nouit.* de his, quæ fiunt à Prælat. *& cap. Cum Clerici de verb. ſignif.* Vbi vero Epiſcopus ſit actor, impetrari poteſt iudex extra Diœceſim.

107 Sed Io. And. oppoſitum tenet, ex eo quod textus hic excipit, & non excipit niſi caſum, in quo Capitulum, ſeu vniuerſitas conueniatur. Et hoc poteſt confirmari, quia de Epiſcopo loquens textus expreſſè excipit caſum ſiue in quo Epiſcopus ſit actor, ſiue in quo ſit reus, ſi ergo idem voluiſſet decernere etiam de Capitulo aut Vniuerſitate, id expreſſiſſet; cum tamen ſolum exprimat caſum, in quo Capitulum ſit reus. Io. de Imola ſententiam hanc Io. And dicit eſſe veram, ſed illam Archid. veriorem. Anton. autem *n.* 11. Dom. *n.* 5. aliorum opiniones referunt, & nihil reſoluunt.

108 Verum puto veram ſententiã Io. Andr. neque enim de facili admittendę ſunt huiuſmodi extenſiones ex ſimilitudine rationis ad caſus non expreſſos, nec comprehenſos ſub verbis legis, & maximè cum lex excipit, & ſtatuit contra ius generale, in quo caſus ſtrictior interpretatio eſt accipienda. Quia legislatores non inconſideratè, & imprudenter vtuntur verbis, vt dici poſſit eos vſos verbis vnum caſum comprehendentibus, ſi duos voluerunt comprehendere. Nec legislatores menſurandi ſunt legibus & regulis adaptatis teſtatoribus, aut contrahentibus, qui ſæpiſſimè ineruditi ſunt, inconſiderati, ignari, & imprudentes. Et eo magis, quod lex de Epiſcopo id exprimit, vnde ſi is voluiſſet habere locum etiam vbi Capitulum eſt actor, id expreſiſſet. Et tandem quia nec adeſt omnimoda ſimilitudinis ratio, quia valdè differunt eſſe actorem, & eſſe reum; & quia defendere ne damnetur aliquis habet maximam ſpeciem charitatis, miſericordiæ, & dignitatis, & honoris, ideo multo faciliùs eſt, vt iudices diœceſis affectione ducantur, vt vniuerſitatem à damno, & contra actorem defendant, quam quod contra ciuem ſimul cum Vniuerſitate agere velint ad eius damnum, & ruinam.

109 Quartus caſus eſt, ſi actor non audeat intrare Ciuitatem, vel Diœceſim. Quintus eſt, ſi timeat aduerſarij ſui potentiam, vnde ipſe actor intra Ciuitatem vel Diœceſim non poſſit ſuum aduerſarium ſecurè conuenire. Ex eadem radice oritur vtriuſque caſus excepti iuſtitia, quæ eſt timor per quem actor metuat ſe non poſſe ſecurè agere, & iuſtitiam obtinere; vt enim aduertit Dom. *n.* 2. nullus cogitur litigare in loco non tuto; & vt addit Archid. *num.* 8. *in v. ſecurè*, in iudicio omnis formido amputanda eſt tam actori, quam reo, ſiue ergo hic timor oriatur aliunde quam ex aduerſario, qui eſt quartus caſus, vt antiquitus accidiſſet iuxta Gloſſ. ſi actor fuiſſet Guelfus, & ciuitas fuiſſet Gibellenorum, vel ſi in ciuitate habeat inimicos, vel ſi ciuitas laboret peſtilentia, vel ſi periculum ſit, vt ciuitas obſideatur, aut capiatur ab hoſte, vel ex alia ſimili cauſa; ſiue hic timor oriatur ex potentia aduerſarij, (qui eſt quintus caſus,) cui ſe imparem actor cognoſcit, vnde timet ſe non poſſe ſecurè ſuum aduerſarium conuenire in ciuitate vel Diœceſi; in vtroque caſu poteſt extra ciuitatem, ſeu Diœceſim iudicem impetrare.

110 Licet vero Rota *dec.* 12. de dolo *& contumac. in nou.* ſenſerit, quod generales inimicitiæ & guerræ non reddant locum non tutum, maximè ſi habeatur ſaluus conductus Principis illius patriæ, vbi lis agitatur, vel inimicorum gerentium bellum. Tamen nec tenetur actor hunc ſaluum conductum impetrare; & ampliùs huiuſmodi ſalui conductus ſæpius ſunt fragilis cautionis, Marchel. *p.* 2. *de commiſſ. auocat. cauſ.* §. 1. *num.* 64. Et hic non eſt conſiderandus ſolus timor moleſtiæ, aut damni ab inimicis, ſed timor non obtinendi ſecurè iuſtitiam. Sufficit vero etiam, quod periculum immineat in itinere ad locũ iudicij vel eundo, vel redeundo. Et de his vide *Panorm. cap.* ex *parte de Appellat. Falin cap. Accedens tit.* 2. *Vt lit. non conteſt.* & DD. in Clem. *Paſtoralis* §. *Piſana de re iudic.*

111 Itaq; hic conſideratur primo, quod non intereſt,

cereſt, ſi hic timor oriatur ex actoris culpa, quia magis attenditur iuſtitia, & æquitas, quam delinquentis fauor. *cap. Cum inter ſup. de except. & cap. quia diuerſitatem ſup. de conceſ. præbend.* Archid. *num.* 8. Anchar. *num.* 3. Ant. *num.* 18. Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 11. Debet verò iſte timor eſſe grauis, & cadens in conſtantem virum, vt conſiderat Archid. *in v. merito*.

112 Secundò quod non eſt neceſſe, quod actor in his caſibus, vt impetret extra Diœceſim exprimat, & probet cauſam timoris, ſed ſufficit, quod dicat ſe merito timere, vel per ſimilia verba æquipolentia timorem exprimat. Archid. qui de praxi Curiæ teſtatur Io. And. *num.* 3. Anchar. *nu.* 4. Anton. *num.* 15. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 3. Benè tamen admonent Anchar. & Franc. quod in verificatione literarum Apoſtolicarum, nedum exprimi, ſed probari debebit timoris cauſa, vt de timore conſtet, prout expreſſe in textu decernitur, & infra explicatur.

113 Sed quid dicendum, ſi tempore impetrationis literarum nullus aderat mali timor, qui poſtea ortum habuit? poteritne tunc actor agere coram delegato iudice intra Diœceſim exiſtente, vt cauſam ſubdeleget extra Diœceſim? Affirmat Archid. quia, in hoc caſu fraus ceſſat, & actor diuinare non tenebatur *cap. vt noſtrum. ſup. vt Eccleſ. benefic. & cap. fin. inf. de verb. ſignific.* Sed oppoſitum eſt dicendum ex hoc textu. *inf. §. In nullo.* Io. Andr. *num.* 3. Anton. *num.* 16. Dom. *num.* 7. Non dicitur enim *debet*, ſed *poſſit*, & ſic in his caſibus non imponitur neceſſitas committendi cauſas extra ciuitatem, aut Diœceſim, ſed datur facultas. Verbum enim *poteſt* non inducit neceſſitatem. Vnde ſi Epiſcopus contra aliquem de ſua Diœceſi impetret iudicem intra eamdem Diœceſim commiſſio tenet. Saluo tamen recuſationis iure, vt aduertit Gloſſ. Io. Andr.

115 Determinatur autem diſtantia, ad quam in prædictis quinque caſibus poſſit reus trahi extra Diœceſim, quæ eſt diſtantia vnius dietæ, Quod præter Gloſſ. & DD. ad hunc textum ſcribentes aduerterunt etiam ad *d. cap. Nonnulli de reſcript.* Io. Andr. *num.* 7. Butr. *num.* 9. Panorm. *num.* 3. Fagnan. *num.* 15. Card. *conſ.* 71. Vnde ſi delegatio Papæ ſine expreſſione, & certa ſcientia Papæ fiat extra vnam dietam, proceſſus eſt nullus, & nulla ſententia, cui poterit opponi, etiam ſi fuerit confirmata, vt ex eod. Card. tradit Fagnan. *d. num.* 15.

116 De timore autem ſuo debet actor fidem facere coram iudice delegato, vt Gloſſ. aduertit *hic in v. Iudici*, & prius *in v. copia*. Sic enim delegati iudicis eſt videre, an ſua ſit iuriſdictio, examinando an timor actoris, quod ciuitas, vel Diœceſis rei non ſit ſibi locus tutus, ſit rationabilis, & probabilis. *l. voluntatis defuncti. C. de fides commiſſ. cap. iudicantem* 30. *q.* 1.

117 Dicitur vero quod huiuſmodi timor debet probari ſaltem per iuramentum. Hanc vero dictionem *ſaltem* eſſe ſubſidiariam aduertunt Dom. *num.* 18. Franc. *num* 14. Ex qua ſignificatur hic, quod iuramentum accipitur quidem vt probatio, ſed vt probatio ſubſidiaria, & quod iudex alias probationes prius exigere debet; quod ſi illæ non adſint, vel non ſufficiant, tunc admittatur in ſubſidium probatio per iuramentum *cap. 2. ſup. de probat. cap. ex inſinuat. de. Proc. l. admonendi ff. de iureiurand. l. in bonæ fidei C. de iureiur.* Gloſſ. hic *in verſ. ſaltem* Io. Andr. *num.* 4. Anton. *n.* 8. Franc. *n.* 114. Dom. *num.* 1. 8.

118 Non ſufficit verò iuramentum Procuratoris, etiam habentis ad hoc ſpeciale mandatum. De quo per Gloſſ. *notab. in cap. Vt circa in fin. inf. de elect.* Archid. hic Io. Andr. *num.* 3. Anton. *n.* 1. Franc. *num.* 4. Barboſ. *num.* 43.

119 Antequam autem actor ſuum timorem probauerit, Iudex non poteſt procedere in cauſa principali. Et ſic nec poteſt procedere ad citationem rei. Iudex enim, qui non poteſt procedere in cauſa, nec poteſt citare Archid. *num.* 11. Io. Andr. Anton. *num.* 5. Dom. *num.* 9. Io. Andr. Franc. *n.* 15.

120 Hinc eſt, quod vbi probatio dicti timoris facienda ſit per teſtes, fiet per teſtes examinatos non citata parte. Quod in hoc caſu, inter alios, fieri poteſt, quia fit ad prorogationem iuriſdictionis, ſecundùm *not. in capit. fin. ſup. Qui ma. accuſ. poſſ.* & per Bart. *in l. ait Prætor, §. ſi debitorem ff. quæ in fraud. cred.* Et per Bald. *in l. ſed ſi hac §. Prætor. ff. de in ius vocand.*

121 Quamuis vero iudex in caſu dato prohibeatur procedere in cauſa principali, non prohibetur tamen procedere in abſoluendo ab inſtantia, cognoſcendo, & taxando, & iudicando de expenſis, vt aduertunt Gloſſ. *v. in cauſa* Dom. *num.* 19. Franc. *num.* 15. & eſt manifeſtum *ex verb. ſequent. ſcilicet in expenſis legitimis*.

122 Sic igitur iudex iſte, alias iam in cauſa principali incompetens eſt competens, vt actorem condemnet in expenſis, vnde confirmatur, quod notatum fuit ſupra, *cap. Diſpendia in hoc tit.* ſcilicet, quod iudex incompetens in cauſa principali, eſt competens in dimittendo partes à ſua iuriſdictione, & damnandum in expenſis. Anch. *n.* 4. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 4. & 15.

QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

123 *Exceptio firmat regulam in contrarium.*
124 *Cauſæ matrimoniales à ſolis Epiſcopis cognoſcuntur.*
125 *Cognoſcuntur etiam ab Abbatibus.*
126 *Cauſæ matrimoniales in cauſa appellationis cõmittuntur extra Diœceſim alio Epiſcopo.*
127 *Aliquando etiam committuntur inferioribus.*
128 *Regula huius textus de ſtylo non habet locum in curia.*
129 *Et præcipuè in Auditore Cameræ.*
130 *Inquiſitores trahunt reos vltra dietas.*
131 *Valet reſcriptum, ſi de conſenſu partiũ obtinetur.*
132 *Non valet, ſi reus ſolum poſt obtentum reſcriptũ conſentiat.*
133 *Trahitur reus extra, ſi id Papa concedat ex certa ſcientia.*
Papa agere dicitur ex certa ſcientia, ſi id conſtat ex literis eius.
134 *Sufficit, ſi ex literis conſtet Papam ſciuiſſe iudicẽ eſſe extra, & remotum.*
135 *Si Diœceſes poſt reſcriptum ſunt diuiſæ, ſeruantur termini antiqui.*
136 *Regula textus non habet locum in meris executoribus.*

137 *Si*

137 *Si Epiſc.Feſul. committatur cauſa vertens inter ſuos ſubditos nõpoteſt eam cognoſcere Florentiæ,vbi in Capella ex priuilegio exercet iuriſdictionem.*

138 *Si Epiſc. Feſul. ſcienter committatur cauſa Florentinorum, poteſt eam expedire Florentiæ in capella, vbi ex priuilegio exercet iuriſdictionem.*

Idem dicitur, ſi eidem Epiſc. committatur cauſa quæ vertitur inter Florent. & Feſulanum.

139 *Non poteſt reus conueniri, vbi res eſt ſita, ſi diſtat à Diœceſi eius vltra dietam.*

140 *Nec ſi contraxerit cum pacto, vt vbicumque conueniri poſſit.*

141 *In iudicio reconuentionis reus trahit actorem vltra dietam.*

Actor dicitur potius trahere, quam trahi.

142 *Priuilegiatus, vt v.g. Scholares trahere poſſunt reum vltra duas dietas.*

143 *Poteſt trahi reus ad quamcumque diſtantiam ſi Papa id conceſſerit.*

QVÆST. SECVNDAE.

ARTICVLVS I.

Vtrum à regula huius textus dentur aliæ exceptiones, præter quinque in eodem textu expreſſas.

123 Videtur enim nullam aliam exceptionẽ admitti debere, quia in textu expreſſe dicitur in illis quinque caſibus poſſe reum conueniri extra ciuitatem, aut Diœceſim; exceptio autem firmat regulam in contrarium, & ſic in omni alio caſu à prædictis quinque regula eſt ſeruanda.

124 Nihilominus in oppoſitum plures alij caſus numerantur, in quibus hæc regula ſeruanda non eſt. Primus eſt caſus cauſæ matrimonialis, à qua ſi contingat aliquem appellare à ſententia Epiſcopi Diœceſis, cauſa non committitur intra Diœceſim,quia committitur alteri Epiſcopo. Cauſas enim matrimoniales cognoſcere eſt proprium Epiſcopi. Quod & determinauit Conc.Trid.*ſeſſ.*24. *cap.* 20. *de reformat.* Ita quod nec Decanus, nec Archid. vel alius inferior iudex,etiam ſi eſſet exemptus poteſt cauſas huiuſmodi cognoſcere, vt aduertit Rota in Conſtantien. *iuriſd.* 29. *Nou.* 1617. Coram Ortembergo, & coram Coccino inter eius impreſſas *dec.* 346. *num.* 8.

125 Quod tamen non verificatur de Abbatibus, & alijs habentibus proprium territorium, & iuriſdictionẽ quaſi Epiſcopalem priuatiuè quoad Epiſcopos. Iſti enim in ſuis territorijs cognoſcere poſſunt de cauſis matrimonialibus ſuorum ſubditorum *Rota dec.* 447. *p.* 1. *recent. num.* 5. & apud Tambur. *tom.* 3. *d.* 44. *num.* 10. Barboſ. *ad d. cap.* 20. *Concil. Trid. num.* 50. & latè probat Fagnan. *cap. ſuccedentibus num.* 27. *& ſeqq.*

126 Cum igitur cauſæ matrimoniales tanti æſtimentur, vt earum cognitio ſit propria Epiſcoporum, ideo vbi huiuſmodi cauſarum cognitio deuoluta ſit ad ſedem Apoſtolicam per appellationem à ſententia Epiſcopi committendaque ſit per ſedem Apoſtolicam praxis eſt vt alicui alteri Epiſcopo committatur, & ſic extra Diœceſim ipſius rei. Quod ſi Curia adiungat in commiſſione alios ab Epiſcopo ſolet apponere clauſulam. *Quod ſi non omnes, tu Frater Epiſcope*, vt ex Io. Andr. *in d. cap. accedentibus num.* 1. Butr. & Anch. *in 9. notab.* aduertit Fagnan. *ibid. num.* 22. Et pariter hic conſiderant Archid. *num.* 8. *in fin.* Io.And.*n.*3. Anch *num.*1. Anton. *num.*14. Dom. *num.*7. Franc, *num.* 6.

127 Aliquando tamen ex iuſta cauſa à ſede Apoſtolica committuntur matrimoniales cauſę etiam inferioribus Epiſcopis, vt habetur *ex cap. Propoſuiſti, de probat. & cap. ex literis, de in integr. reſtit. & cap.* 1. *vt lit. non conteſt.* Et aduertunt Couar. *de ſponſ. par.* 2. *c.* 8. §. 11. *num.* 1. Rendin. *in promptuar. recept. ſentent. t.* 1. *tit.* 72. *num.* 8. Barboſa *ad d. cap.* 20. *ſeſſ.* 24. *num.* 55. *Conc. Trident.* In eo tamen caſu cauſæ huiuſmodi committendæ eſſent intra Diœceſim, niſi Pontifici aliter videretur, & id exprimeret.

128 Secundus caſus eſt, ſi cauſa delegata ſit in Curia, quia valent literæ, per quas quicumque citatur ad Curiam,licet diſtet per plures dietas. Et quidem valent etiam ſi non fiat mentio Decretalis huius, quæ de ſtylo non habet locum in Curia: Secundum Franc. *hic num.*6 & Compoſtell.*ad dict. cap. Nonnulli*, Io. Andr. Butr. Imol. Felin. *nu.*33. & Fagnan. *num.*14. Qui tamen limitant, vt non procedat in eo, qui haberet ſpeciale priuilegium, vt non poſſet citari vltra vnam, vel duas dietas. Non valeret enim citatio, niſi derogando illi ſpeciali priuilegio, cui tamen non cenſeretur eſſe derogatum, niſi fieret eius expreſſa mentio, *per cap. primum ſup. de conſtit. in hoc lib.* Et ita Compoſtell. refert ſe obtinuiſſe.

129 De Auditore autem Cameræ eſt ſpecialis ratio. Quia cum ipſe ſit iudex Ordinarius, non comprehenditur ſub regula huius decretalis, quæ de ſolis Iudicibus delegatis à Sede Apoſtolica, vel à Legatis loquitur. Vt etiam ſupradictum eſt *n.*46.

130 Tertius caſus eſt Inquiſitoris hæreticæ prauitatis, vel cuiuſcumque alterius ſimilis Iudicis dati ſuper tota vna Prouincia, vel regno, comprehendente ſub ſe plures ciuitates, & Diœceſes. Huiuſmodi enim Inquiſitores, ſeu Iudices, ex tota illa Prouincia aut regno coram ſe citare poſſunt reos, ad quamcumque diſtantiam, & vltra duas dietas extra ciuitates, aut Diœceſes illorum, cum ipſorum iuriſdictio ad totam Prouinciam, aut Regnũ ſe extendat, quod totum reſpectu eorumdem ſe habet vt vna Diœceſis Franc.*num.*6. Innocent.&Io. Andr. *ad dict. cap. Nonnulli, de reſcript.* vbi Felin. *num.*32. *Item ad cap. Vt officium* §. *Deæque infr. de hæret. idem* Io.Andr.& Dom.

131 Quartus caſus eſt, ſi cauſa extra vnam; vel duas dietas delegetur de expreſſo conſenſu partium. Hoc non audet omninò affirmare. Gloſ. *hic in verb. committatur*. Dom. *num.*7. id aſſerit, ſi ex conuentione partium in audientia iudices remoti extra impetrantur. Card. *conſ.* 71. *in princip. quem ſequitur* Fagnan. *ad dict.cap.Nonnulli num.* 12. id intelligendum vult, ſi partes expreſſe conſentiãt in iudices remotos ſecundum Abb. *num.*4. Idque fuerit expreſſum in delegatione Papæ.

132 Sed numquid, ſi actor inſcio reo impetret iudicem extra Diœceſim, & remotum; poterit valere commiſſio, ſi poſt factum reus ipſe expreſſe conſenſiet ſe vt extra Diœceſim trahi, & forſan etiã vltra dietam à fine Diœceſis? Negat Felin. *dict.cap.*

Non-

*Nonnulli n.*30. *& cap. Olim de exception. ex hoc cap.* Et merito. Nam reſcriptum illud eſt ſubreptitium, & iudex nam habet ex eo aliquam iuriſdictionem,

133 Quintus caſus eſt, ſi Papa ex certa ſcientia det iudices vltra Diœceſim, & remotos; illi enim reum in diſtantia, quæ de facto eſt inter eius Dięceſim & locum audientiæ poterunt conuenire. Anchar. *hic num.* 3. Franc. *num.* 6. *Fagnan. ad d. cap. Nonnulli num.* 13. Vbi quod tunc Papa cenſetur id facere ex certa ſcientia, cum de hac conſtitutione in literis mentionem facit. Sed & hic quoque dicitur, quod ſi huiuſmodi mentio eſt neceſſaria, hic non eſt caſus ſpecialis, ſed generaliſſimus, cum ſit manifeſtum derogari iure communi per reſcriptum, ſi fiat mentio eiuſdem iuris. Dicitur igitur etiam tunc Papa reſcribere ex certa ſcientia, quando ex literis apparet Papam ſciuiſſe diſtantiam, & quod iudices erant extra Dięceſim rei, vel etiam ab eius Dięceſi remoti, & nihilominus eis cauſam commiſit; Non enim Papa ſcienter agit inaniter, & nulliter.

134 Hoc tamen limitat Franc. vt procedat, vbi conſtiterit Papam velle agitari cauſam extra Dięceſim. Aliter, licet cauſa ſit commiſſa extra, agitari debebit intra Diœceſim. Et allegat ad hoc Gloſſ. ſupra in *v. non audiantur*. Sed certe minus rationabile, & veriſimile eſt; quod Papa ſcienter committat cauſam iudicibus exiſtentibus extra Diœceſim, & quod velit iudices relinquere propria loca, & cauſam non audire niſi intra Dięceſim. Nec quod adducitur ex Gloſſ. eſt ad rem, quia id eſt valde diuerſum. Vult enim textus, vt cauſæ committantur inſignibus viris, ſed vlterius vult, quod cauſæ audiantur in inſignibus locis, vbi ſit copia peritorum. Ideo vbi cauſa commiſſa ſit viro inſigni, ſi non eſt in inſigni loco, vult, vt ad locum inſignem ſe transferat. Sed non decernit, quod ſi iudex ſit in loco inſigni, ab illo exire debeat, vt alibi cauſam audiat, ſeu vt ſi iudex ſcienter conſtitutus ſit extra rei Dięceſim, quod debeat ſe transferre ad Dięceſim illam, vt cauſam ibi audiat. Ideo ad hoc vt iudex poſſit reum extra Dięceſim trahere, ſufficit, vt ex literis conſtet, quod Papa ſciens illum non eſſe de Dięceſi ipſius rei, illi cauſam cognoſcendam commiſerit, illumque expreſſe non obligauerit, ad cauſam audiendam intra rei Dięceſim. Felin. *d. cap. Nonnulli num.* 30. & Card. Tuſch. *l. C. conc.* 44. *num.* 4. quem refert, & ſequitur hic Barboſa *num.* 39.

135 Sextus caſus eſt, ſi contingat, quod Dięceſis, quę tempore impetrationis reſcripti erat vna, poſt fuit diuiſa in duas. In hoc enim caſu ſeruabuntur termini antiquæ Dięceſis, & poterit reus de noua Dięceſi conueniri apud iudicem in alia noua Dięceſi exiſtentem, non minus ac ſi illæ Dięceſes eſſent vna, ſicut erant prius *per text. in extrauag. Sedes Apoſtolica. §. fin.* Io. 22. Io. And. *num.* 1. Anch. *num.* 1. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 6. Felin. *ad d. cap. Nonnulli num.* 32.

136 Septimus caſus, vt non procedat hic textus in meris executoribus, ſeu in datis ad ſumendam nudam informationem, vt per Card. Tuſc. *l. C. concl.* 44. *num.* 3. quem refert, & ſequitur Barboſ. *hic num.* 39. Sed poſt Butr. & Imol. & Rotam *dec.* 30. *de reſcrip. in nouis & dec.* 16. *in antiq.* aduertit Felin. *ad d. cap. Nonnulli num.* 34. hoc eſſe verum, ſi executor non ſit datus cum clauſula vocatis vocandis, quia tunc eſt iudex. Et ſimiliter ſi executor aſſumat viam iudicialem, ſicut poteſt ſecundum eundem Felin. vt notat. *in Clem.* 1. *de off. deleg.* habebit locum hæc decretalis, ſolum ergo quando committitur nuda executio, vel pura facti informatio, verum eſt, quod non habet locum regula huius textus.

137 Poſſet videri addendus octauus caſus Epiſcopi extra Dięceſim habentis Capellam in alia Dięceſi, vt eſt Epiſcopus Feſulanus habens Florentiæ Capellam cum priuilegio erigendi ibi tribunal, & cognoſcendi cauſas ſuorum ſubditorum, vt ſi ſibi committatur cauſa vertens inter ſubditos ſuos Feſulanos poſſit illam cognoſcere Florentiæ in dicta Capella, ibique reum conuenire. Io. Andr. ait inſpiciendum eſſe tenorē priuilegij. Sed Anchar. *num.* 1. abſolutè negat, quia licet Epiſ. Feſul. ex priuilegio cognoſcat cauſas ſuorum ſubditorum in dicta Capella iure ordinario, non valet conſequentia ad ius delegatum, quod ex iure communi ad propriam Dięceſim eſt determinatum. Sic enim traheretur reus extra ſuam Dięceſim, quod in hoc textu prohibetur, Vnde niſi in priuilegio, vel in literis delegationis fieret expreſſa conceſſio audiendi ibi cauſas huiuſmodi delegatas eas non poſſet cognoſcere. Nihilominus bene dixit Io. And. inſpiciendum eſſe priuilegium, quia per illud poſſet eſſe conceſſum, vt in omnibus locus ille cenſendus eſſet, ac ſi eſſet de Dięceſi.

138 Hinc deducitur quid dicendum, ſi Papa cauſam duorum Florentinorum committat Epiſcopo Feſulano habenti Capellam, & ex priuilegio tribunal Florentiæ. Io. Andr. hic putat commiſſionem valere *arg.* ex ijs, quæ ipſe notat *ſup. cap. fin. de rerum permut.* Sed hoc negant Io. de Lig. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 3. Niſi Papa certificatus de priuilegio Epiſcopi Feſulani in literis commiſſionis id expreſſiſſet. Quia alias in ijs, in quibus ius commune reſiſtit priuilegio, ius commune eſt ſequendum. Sed mihi videtur primò diſtinguendum. Nam ſi Papa neſcit litigantes eſſe Florentinos, reſcriptum eſt nullum ex hoc cap. quia commiſſio facta eſt extra Dięceſim Florentinam ſuper cauſa vertente inter partes, quæ ſunt Diœceſis Florentinæ. Si autem Papa ſciebat, & de hoc poteſt conſtare ex literis, quod litigantes erant Diœceſis Florentinæ, tunc commiſſio valet, quia, Papa ex certa ſcientia Epiſcopo Feſulano commiſit cauſam Florentinorum. Et tunc ſolum poteſt eſſe dubium an Epiſc. Feſul. hanc cauſam audire poſſit Florentiæ, vbi ſolum ex priuilegio habet tribunal, vel potiùs teneatur eam audire Feſulis. Sed in hoc non video, cur hoc negetur poſſe fieri, quod nec eſt contra ius commune, ſed illi eſt conforme. Ius enim commune intendit fauere reo, vt extra propriam Diœceſim non trahatur ſine neceſſitate; At vero ſi Epiſc. Feſul. audiat Florentiæ cauſam Florentinorum, hoc eſt in maximum fauorem partium, quę non trahuntur extra Dięceſim. Nec obſtat, ſi dicatur, quod cum Epiſc. Feſul. ſit in Dięceſi aliena, non poteſt vti iuriſdictione. Quia hoc verum eſſet de iuriſdictione Ordinaria, qua tamen ex priuilegio vti poteſt Epiſc. Feſulan. in ea Capella. Alias vero iuriſdictio delegata a Papa, qui eſt Ordinarius totius mundi ad omnem Dięceſim ſe extendit, nec offenditur iuriſdictio Ordinaria Epiſcopi, ſi alius Epiſcopus ibi tamquam Papæ delegatus ex-

Digitized by Google

erceat uriſdictionem. Cum ergo Epiſc. Feſulanus in ea Capella exerceat iuriſdictionem ordinariam, multo magis exercere poterit delegatam. Hinc etiam deducitur. quid dicendum in alio caſu, ſcilicet ſi Epiſcopo Feſulano committatur cauſa, quæ vertitur inter Florentinum, & Feſulanum, Hæc enim commiſſio cenſenda eſt facta iuxta §. *ſeq.* in caſu, quod actor & reus ſint diuerſarum Diœceſum, vt Anchar. *num.* 2. docet. Et quia Florentia non diſtat, ſed eſt confinis Diœceſ. Feſul. Iam Epiſcopus poterit huiuſmodi cauſam audire etiam Florentiæ, quia etiam ſi ad eum locum citet, vel Feſulanum, vel Florentinum, non citabit illum vltra dietam à fine ſuæ Diœceſis, quod eſt id, quod decernitur in §. ſequenti.

139 Nonum caſum ponit idem Felin. *d. cap. Nonnulli num.* 31. Vt quando quis conueniatur in loco, vbi ſita eſt res, de qua litigatur, poſſit vltra dietam conueniri iuxta doctrinam Panorm. *cap. ex parte*, de *For. compet.* quia iura indiſtinctè dicunt, quem poſſe conueniri, vbi res eſt ſita *l. fin. C. Vbi in rem act. cap. fin. de for. competent.* Sed huic caſui repugnat præſens decretalis, ex qua regula habetur, quod ſi actor, & reus ſint eiuſdem Diœceſ. non poſſit cauſa extra committi, & quod vbi cauſa extra committatur, non poſſit reus trahi vltra dietam a fine ſuæ Diœceſis. Et iura adducta loquuntur de Ordinario. Poteſt enim conueniri reus coram Ordinario loci in quo res litigioſa eſt ſita, aut initus fuit contractus. ſed coram delegato non poteſt reus conueniri niſi in terminis præſentis decretalis.

140 Decimum caſum ponit idem Felin. *d. cap. Nonnulli, num.* 31. quando quis promiſit ſoluere vbicumque reperiretur; quia ſicut iſte poteſt conueniri coram quocumque Ordinario, ita coram Delegato Papæ, cum Papa ſit Ordinarius in quolibet loco, *cap. Cũcta per mundum 9. qu.* 3. Et ſic nulla iniuria fit conuento, cum tacitè ſe obligauerit contrahendo. Sed neque hic caſus poteſt admitti. Nam Papa eſt Ordinarius totius mundi, & delegatus Papæ re abſolutè ſpectata poteſt ex toto mũdo citare, ſi Papa velit, ſecus ſi Papa oppoſitum ſtatuat, ſicut ſtatuit in *dict. cap. Nonnulli*, & multo magis in hac decretali, & iam nec vbi res ſit, nec vbi contractus initus ſit, attendi debet, ſed vel reus in ſua Diœceſi conueniri debet, vel ſi extra, non vltra vnam dietam à ſua Diœceſi, vbicumque res litigioſa fuerit, vel qualiſcumque fuerit contractus, niſi qualitate contractus expreſſa Pontifex cauſam commiſerit & conceſſerit, quod reus vbi reperitur conueniri poſſit, etiam ſi ſit extra Diœceſim.

141 Vndecimus caſus eſt in reconuentione, & dum reus vtitur literis ab actore impetratis, tunc enim vi dictarum literarum poteſt conuenire actorem, qui literas impetrauit etiam vltra duas dietas ad locum in quo in vi dictarum literarum cauſa examinatur. Lex enim huius decretalis eſt data ad fauorem rei, & prohibet illum conueniri, vel extra Diœceſim, vel vltra dietam. Poſtquam vero datus eſt hoc modo iudex iuſta terminos huius decretalis. ſi contingat, quod reus, vel in iudicio reconuentionis, vel quia actor ipſe non procedat in cauſa, & reus velit vti literis ab actore impetratis, poteſt actorem eundem vbicumque ſit coram iudice impetrato citare, & conuenire: Archid. *hic num.* 9. *& ad cap. Nonnulli* Innoc. Compoſtell. *in princ.* Hoſt. Io. Andr. & alij quos ſequitur Fagnan. *num.* 10. In hoc vero caſu non poterit actor citari niſi ad locum in quo ex vi literarum cauſa commiſſa audiri debet. Addit Fagnan. *idem* obſeruandum, ſi reus fiat actor in cauſa appellationis, vel alio modo; quia non propterea trahi poterit vel vltra duas dietas, vel ſecundum hoc cap. vltra vnã dietam extra ſuam Diœceſim, quia hoc beneficiũ reo originaliter eſt conceſſum. Quamuis & ex Innoc. & Card. *num.* 3. aduertat idem Fagnan actorem dici potiùs citari, quam citare, quia nec citatur, niſi quia citauit, nec trahitur, niſi quia traxit.

142 Tandem Scholares poſſe trahere ſuos debitores coram ſuis Conſeruatoribus vſque ad quatuor dietas, ex Rebuff. *De priuileg. Scholaſt. priuil.* 167. tradit Barboſa *hic num.* 40. Et non eſt dubium, quod ex priuilegio poteſt competere alicui, vt trahat debitorem extra Diœceſim, & vltra vnam, vel duas, vel plures dietas.

143 Sicut & regula generalis eſt, quod ſi Pontifex derogando huic, *& cap. Nonnulli* conceſſerit alicui iudicem remotum cum facultate trahẽdi reum ad tres, vel quatuor, vel plures dietas, actor id facere poteſt.

SVMMARIVM.

144 *Dieta multiplex.*
Textum intelligendum de dieta vulgari multi ſentiunt.
145 *Arguitur in oppoſitum.*
Verba ſecũdũ cõmunẽ vſũ loquẽtiũ intelligenda.
146 *Milliare quid ſit,*
Et quid ſit paſſus
Et quid ſit pes.
Et quid ſit leuca.
147 *Quantum fieri poteſt obſeruandæ ſunt dietæ legales.*
Sed accipiendæ dietæ vulgares, quia ex vſu milliaria, & dietæ variantur.
148 *In dubio vulgarium habendæ ſunt pro idea dietæ legales.*
149 *Non ſunt diuerſæ dietæ hyemales ab æſtiuis.*
150 *Dieta non eſt menſurata ſpectata itinere per mare.*
151 *Reus non poteſt trahi per vnum milliare extra dietam.*
152 *Dieta debet attendi ſecundum viam magis vſitatam, ab illis qui pedeſtres vadunt.*
153 *A quo termino menſuranda ſit dieta.*
154 *Menſurari debet à Diœceſi.*
155 *Hoc eſt verum etiam in cauſa reali.*
156 *Ad impetrandum reſcriptum quomodo probandus ſit timor lacet non tuti.*
157 *Nunc ſuper vna, & duabus dietis diſpenſant.*

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc decretalis intelligenda ſit de dieta legali, vel vulgari.

144 CVm enim dieta multipliciter dicatur. Sunt enim dietæ legales, quæ ſunt viginti milliarium *l.* 3. *ff. de verb. ſignific. l. Vicena. ff. ſi quis cautione.* Et ſunt dietæ ſpeciales, ſeu ſingu-

lares,

Digitized by Google

lares, eorum, qui vtuntur diplomate *felici*, & de duabus dietis faciunt vnam. *l. Continuus. §. Cum ita*, iuncta *gloſſ. in v. diplomate, de verb. oblig.* Qualea ſe ſæpius expertum eſſe dicit Hoſtien. *ad d. cap. nonnulli num. 7.* Et ſunt dietæ vulgares, ideſt ſecundum conſuetudinem regionis. Cum, inquam, triplex ſit genus dietarum, textum *d. cap. nonnulli*, & hunc intelligendum eſſe de dietis vulgaribus, dixerunt Gloſſ. *ad d. cap. nonnulli, in v. vltra duas dietas*, Innoc. *num. 2.* Compoſt. *num. 2.* Panorm. *num. 6.* Fagnan. *num. 58.* & hic Archid. *num. 8.* Quod probatur, quia nomina ex cõmuni vſu intelligenda ſunt. *cap. Ex literis el. 1. ſup. de ſponſ.* non enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina exaudiri debent. *l. Labeo. ff. de ſupelet. leg.* Et lex debet patriæ conuenire, *cap. Erit autem lex. diſt. 4.* *Cum conſuetudo ſit optima legis interpreſ. cap. Cum dilectus, de Conſuetud. l. ſi de interpretat. ff. de legibus*, Vnde magis ſtatur vſui, quam ſignificationi vocis. *l. Vxori in princ. ff. de leg. 3.* Hoſtien. *vero ad cap. nonnulli num. 10.* dixit hoc eſſe arbitrarium iudici, ita tamen vt arbitrium reguletur ſecundum conſuetudinem regionis.

145 Sed in oppoſitum eſt, quod ſtante hac ſententia lex ridicula remanet, & ſuperflua, Si enim dieta in iudicijs, accipi debet ſecundum cuiuſcumque regionis vſum, ad quid valet, quod lex decernat, quod dieta ſit viginti milliarum. De vento eſt hæc lex, quæ ſeruari non debet, ſed vſui patriæ eſt ſtandum. Præterea vbi lex loquitur, non debent accipi verba, niſi in ſenſu legis loquentis, ideoque in ſenſu legali. Verba enim inſtituta ſunt ad ſignificandum conceptum, & ſenſum loquentis; vbi ergo lex loquitur, verba intelligi debent ſecundum vſum, & ſenſum, & ſignificationem legis loquentis. Cum ergo lex decreuerit dietam ſignificare diſtantiam 20. milliarium, ſeu ſex leucarum, vel ad ſummũ 7. vt notat Mandoſ. *ad reg. 30. Cancell. quæſt. 2. nu. 2.* Barboſ. *d. cap. nonnulli, num. 50.* Eſt ex leg. ſupracitatis conſtat, cum quibus conuenit ius Canonicum. Nam in *cap. Ex parte B. de foro compet.* cum nobilis G. exciperet contra literas Apoſtolicas, ex eo, quod Caſtrum Guargiæ diſtabat à ciuit. Turon. vltra duas dietas, & pro parte B. Reginæ Angliæ replicaretur, quod caſtrum, de quo quæſtio erat non diſtabat vltra 52. Leucas, Papa ad fauorem Reginæ voluit cauſam decidi ſi (inter alia) conſtaret Diœc. Andeganen. non diſtare à ciuit. Turon. vltra duas dietas, ſic duodecim leucas habens pro duabus dietis, vt ad fauorem Reginæ allegabatur. *In cap. etiam Præſenti §. loca infra de Præb.* expreſſè Pontifex vult loca eſſe vicina Curiæ, quæ non diſtant ab ea per duas dietas legales. Videtur igitur quod textus intelligendus ſit de dietis legalibus. Tum amplius, quia adducta in oppoſitum non probant. Cum enim veriſſimum ſit, nomina accipi debere ſecundum communem vſum; hoc tamen debet intelligi non de vſu audientium, ſed de vſu loquentium quia verba ſunt inſtrumenta loquentium, per quæ ſuos conceptus exprimant. Sic ergo vbi lex loquitur verba intelligi debent ſecundum vſum & mentem legis. In præſenti igitur regiones variæ ſunt, quæ audiunt, & lex eſt, quæ loquitur, & quæ ſignificationem, in qua intelligi debeant verba expreſſit; in ſenſu ergo & vſu legis verba intelligi debent, non in ſenſu huius, vel illius regionis. Et ſic textum illum *cap. nonnulli*, de dieta 20. milliarium intelligit Barboſ. *numer. 4.*

146 Quod nihilominus dieta ſecundum vſum regionum ſit conſideranda, ex eo cõuincitur, quod milliaria, & Leucæ non ſunt vbique eiuſdem menſuræ, & diſtantiæ. Milliarium dicitur menſura mille paſſuum, paſſus vero quinque pedum, & pes quindecim digitorum vt ex Iſod. habet Gloſſ. *in cap. ſicut el. p. 17. quæſt. 4.* & Marcheſ. *de commiſſ. par. 2. de commiſſ. anoc. cauſ. §. 4. num. 11.* Vel vt alij dicunt ſecundum menſuram Romanam in Capitolio deſcriptam pes eſt quatuor palmorũ, & palmus quatuor digitorum, & ſic pes eſt 16. digitorũ, ſeu ad menſuram architecturæ Romanæ vnius palmi, & 4. vnciarum. Sed hæc vera ſunt de milliaribus Italicis. Sed extra Italiam alius eſt mos menſurandi itinera. Extra Italiam enim itinera menſurantur per Leucas, Panormit. *autem cap. Ex parte B. de foro competent. num. 10.* ait, quod Leuca continet 2. milliaria & ſubdit, quod ſecundum Hoſtien. 12. Leucæ de quibus loquitur *cap. illud. Ex parte B.* continent 20. milliaria, & ſic faciunt vnam dietam, Leuca autem Gallica, cuius meminit Amianus Marcell. mille & quingentos paſſus habet, vt oſtendit Antonin. *in itinerar.* quamuis pleriſque in locis ſit amplior. Sicuti longe amplior eſt Leuca, ſeu milliarium Germanicum. Nam quamuis à Geometris Germanicis plerumq; quatuor millia paſſuum pro vno milliario Germanico numerentur, id tamen regionum mos, aut vſus paſſim non obſeruat, vnde & Miſingerus *conſil. 54. num. 8.* quinq; milliaria Italica vulgaria, ſiue quod idem eſt quinque millia paſſuum numerat pro vno milliari Germanico. De quo videri poteſt Goedd. *ad l. 3. num. 89. ff. de verborum ſignif.*

147 Dicendum igitur eſt dietam legalem accipi debere quantum fieri poteſt, quia non conuenit intelligere legem, niſi in legali ſermone, & ſignificatione. Et ideo vbi itinera diſtincta ſunt & menſurata per milliaria, & Leucas, quantum fieri poteſt accipi debet dieta, vt tot paſſus, aut pedes contineat, quot continet legalis dieta, verumtamen quia hæc geometricè & exactè non menſurantur, vnde vbique terrarum milliaria, & Leucæ, & itinerum menſuræ ſeruata vniformitate nominis in re valdè diuerſæ ſunt, & vnum milliarium longius eſt altero & vna Leuca altera maior; ideo hæc dieta legalis ab vſu, & conſuetudine determinationem habet & in hoc ſenſu verum eſt, quod accipi debet dieta vſualis, & vulgaris, tum quantum ad numerum milliarium, aut Leucarum, quia in aliquibus locis 20. milliaria excedunt commodũ iter diurnum pedeſter habitum, & in alijs locis nec 25. ſufficient. Et ſic 4. Leucæ Germanicæ continens dietam, quam in aliquibus locis Galliæ vix continent duodecim. Tum quantum ad determinationem eorundem milliarium, ſeu Leucarum etiam intra eandem prouinciam, vt melius non poſſit res iſta iudicari, quam habendo pro dieta illam diſtantiam, quæ ex vſu iudicatur vno die pertranſiri poſſe pedeſter. Et in hoc ſenſu verificari poſſit, quod ex Bald. *dict. cap. nonnulli in princ.* habet Marcheſ. vbi *ſup. n. 9.* Scillicet poſſe contingere vt alicubi dieta ſit 10. milliarium, & alibi 30.

148 Sed quid, ſi actor trahat reum per mediã leucam vltra dietam legalem, aut vulgarem? Et quid ſi milliaria, vel leucæ, aut legales, aut vulga-

tes non appareant? Vt quia citatur aliquis ex mõtanis, quo nunquam, aut perraró vadunt homines? Quid ſi iter ſit aſperũ, & montuoſum, & difficile? Quid ſi per mare habendum ſit iter? Quid ſi in hyeme vbi breuiſſimi dies, & mala itinera, vel in æſtate ſit iter? Hoſtienſ. exiſtimauit in his habere locũ arbitriũ iudicis, quia quod legibus omiſſum eſt, non omittet religio iudicantis. *l. quæſitum ff. de teſtib.* qui & qualitatem regionis conſiderabit. *l. Præſides. ff. de Ferijs.* Sed in dubio dietarum vulgarium recurendum eſſe ad dietas legales, quia iudicis arbitrium ſuccedit in his, quæ á lege non ſunt determinata. *l. 1. ff. de iure delib. & cap. De cauſis, ſup. de off. deleg.* dixerunt *ad d. cap. Nonnulli* Io. Andr. *n. 32.* Anton. *num.* 20. Panorm. *num.* 6. Fagnan. *num.* 29. citans Gloſſ. *in cap. cupientes in v. commodè infr. de elect.* & Archid. *in hoc cap.*

149 Dieta enim legalis eſt veluti regula, & Idea ad quam vulgares dietæ, quantum fieri poteſt, aſſimilari debent. Non approbatur tamen, quod dietæ aliter determinandæ ſint in hyeme, & aliter in æſtate, vt dixit Panorm. *d. cap. Nonnulli num.* 6. Tum quia dietæ vulgares, quantum poſſibile eſt debent aſſimilari legalibus, quæ ſunt immobiles. Tum quia regula, & menſura non debet eſſe variabilis, & mutabilis, & incerta, ſed fixa, ſimplex, & quantum fieri poteſt immutabilis. Tum quia lites toto tempore anni haberi debent, & puerile eſſet, quod reus modo ad vnam, modo ad aliam diſtantiam trahi poſſet. Àb itinere igitur difficiliori, vt puta á hyemali accipiendæ ſunt dietæ, & arbitrandæ, ſemper tamen habendo in mente pro exemplari dietam legalem.

150 Sic quantũ ad differentiam itineris per mare vel per terram, hoc conſiderandum eſt, quod dieta continet diurnum iter, quod pedeſter cõmodè fiat. Tale enim iter importat, quod commodè fieri poſſit etiam á pauperrimo litigatore. Nec reus cogi debet, vt currum, vel equum, vel nauem conducat. Præterquàm quod iter per mare infidum, non eſt ſecurum, & poſſet bene contingere, quod reus citatus ad diem certum, non poſſet tunc iter habere per mare. Quamobrem quod ex Felin. *cap. olim num. 7. de except.* dixit Marcheſ. *p. 2. de commiſſ. a noc. cauſ. num.* 20. ſcilicet quod dieta per mare eſt quinquaginta milliarium, quia plus eſt facere 20. milliaria per terram, quam quinquaginta per mare. Quod ex Bartol. *in tract. de Inſula in p. colum. recenſuit etiam.* Addit. ad Panorm. *in d. cap. Nonnulli num. 6. in v. dietas*, Quod, inquam, ſic dicitur, noſtræ quæſtioni non poteſt accommodari, nec de tali dieta poteſt intelligi textus iſte; Nec reus poteſt cogi vt per mare eat, & nauem cõducat, ſed dieta debet accipi pro diſtantia, quam homo etiam in hyeme pedeſter vno die poſſit pertranſire. Quare nec ſufficit dicere cum Goff. & Hoſtien. quos ſequitur Panorm. *cap. cum olim n. 3, de excepe.* ſcilicet frequentiùs eſſe, vt conſiderentur itinera terreſtria, maxime tempore hyemali, quo ſolet periculoſa nauigatio eſſe. *l. Ciuitas, C. de off. rect. prouinc.* Item termini Diœceſis melius diſtinguuntur per terram, quam in mari, vel aquis. Neq; enim reſcripta Apoſtolica quantũ ad valorem ſuũ ex temporum varietate menſuranda ſunt, & ita quod vnum reſcriptum dici poſſit validum in æſtate, & non in hyeme: & ſit in poteſtate impetrantium facere vt reſcripta valida ſint, aut inualida ea diuerſis temporibus præſentando. Sed dietæ menſura aſſignari debet immutabilis, quia & hoc ratio menſuræ petit. Vnde ab inſtabilitate maris nõ debet dependere. Sed abſolutè itinera terreſtria ſola hic attendi debent. Vbi vero nõ eſt iter niſi per mare, ibi vulgares dietæ marinæ accipiendæ erunt.

151 Quantum vero ad exceſſum, ſi contingat per reſcriptum reum trahi pauliſper vltra dietam, vel legalem, vel vulgarem, ſeruandum eſt, quod decernitur *l. 3. ff. de verb. ſignif.* nimirum quod diſtantia 21. milliarium habenda eſt pro duabus dietis, ita quod vnum milliare tunc pro vna dietam computandum eſt. Quamobrem exceſſus per vigeſimam partem dietæ eſt grauis, & notabilis, & talis quod reus qui non poteſt trahi vltra dietam non poteſt trahi vltra illam per partem, quæ integræ dietæ eſt vigeſima, ſeu quæ ſint vnum milliare.

152 Aduertit vero hic Anch. *num. 4.* quod vbi ad locum aliquem conducunt plures viæ, quarum vna ſit altera longior, diſtantia debeat menſurari & attendi ſecundùm eam viam, quæ eſt magis vſitata. Quod ex Cened. Parlad. & Maſchar. voluit etiam Barb. *d. cap. Nonnulli num. 12. & clauſ. 53. num.* 7. Sed hoc eſt intelligendum de itinere magis vſitato ab illis, qui pedeſtres iter conficiunt. Et ideo etiam vbi ad locum iter habere poſſit per mare, & per terram, attendi non debet iter per mare ſi ſit magis in vſu, ſed diſtantia per terram menſurari debet.

153 Eſt autem apud multos difficultas, á quo loco menſuranda ſit dieta. Et primo difficultas eſt vbi actio ſit realis, quia multi voluerunt, quod dieta menſurari debeat á fine Diœceſis illius, in qua eſt res ſuper qua orta orta eſt lis. Sic enim voluit Gloſſ. *in cap. dilectus, in v. domicilium, ſupra eod. tit.* Quod & voluerunt quamplures alij, quos refert ibid. Fel. *num. 3.* & fundantur *in d. cap. dilectus.* Sed ſecundo eſt difficultas etiam vbi actio ſit perſonalis. Quia Felin. *in cap. ex parte, num. 4. de foro compet. & in cap. dilectus el. 2. de reſcrip.* quem ſequitur Marcheſ. vbi ſupra *n.* 14. exiſtimat, quod dieta incipiat á domicilio principali, quia iter á loco, ex quo diſceditur, incipit, & id voluit etiam Archid. *hic num,* 9. Et cum diſceſſus ſit á domicilio, ab eo incipit miliiare, & dieta.

154 Sed incipiendo ab hoc vltimo dubio, cõſideratur, quod in duplici ſenſu poteſt intelligi, quod dieta menſuranda ſit reſpectu domicilij. Primo ita quod domicilium ipſum rei ſit terminus á quo incipere debeat dieta, vltra quam reus non poſſit trahi. Et hic ſenſus eſt manifeſtè falſus, quia non á domicilio, ſed á Diœceſi ipſius rei incipit hæc dieta. In textu enim ſtatuitur, quod reus non trahatur vltra dietam á fine ſuæ Diœceſis. Neque hunc ſenſum habet Felin. locis citatis, vt legenti patet. Alius ſenſus eſt, vt dieta á domicilio ſit mẽſuranda, ideſt á Diœceſi domicilij. Et hic ſenſus eſt verus, & hunc ſenſum habet Felin. poſt Panor. *cap. ex parte B. num. 9. de for. compet.* Et vterque vult, quod vbi reus habeat plura domicilia, dieta menſurari debeat á loco domicilij principalis, niſi in loco minus principali ſit res de qua litigatur. Verum iam ex hoc textu eſt manifeſtum (vt etiam conſideratum eſt ſupra *num 86. & 87*) quod attendi debet identitas Diœceſis, & vbicumque res ſit, non poteſt actor, ſi ſit eiuſdem Diœceſis cum reo trahere illum extra Diœceſim illam. Alias verò

actori

Digitized by Google

actori ſufficit, ſi non trahat reum extra ſuam Diœceſim. Quod ſi ſimus in caſibus, in quibus reus trahi poſſit extra Diœceſim, non poteſt trahi, & ſufficit, quod non trahatur vltra dietam à finibus ſuæ Diœceſis. Quod ſi reus habeat plures Diœceſes, manet actor in ſua libertate, neque enim tenetur conuenire reum in loco vbi eſt ſita res, ſed vbi ſunt plures iudices competentes liber eſt actor, quem voluerit eligere: Et ex vi præſentis decretalis ſufficit, vt non trahat reum vltra dietam à fine ſuæ Diœceſis.

155 Quod autem hoc ſit verum vniuerſaliter tam in actione perſonali, quam in actione reali, ex hoc manifeſtatur, quia aliter ſequeretur, quod ſi Hiſpanus, contra Italum impetrare vellet iudicẽ in cauſa rei exiſtentis in Anglia, in Diœceſi v.g. Cantuarien. deberent tam Hiſpanus, quam Italus ire in Angliam ad litigandum, & ſic tam actor, quam reus ad quamplures & plures dietas traherentur, vt litigarent. Sed ex textu noſtro res eſt manifeſta, cum Pontifex decernat nullum poſſe conueniri vltra dietam à fine ſuæ Diœceſis, & ſic à fine Diœceſis, in qua habet domicilium, quia illa eſt ſua Diœceſis, in qua domicilium habet: & ita tenent Gloſſ. *hic in v. vnam dietam*, Archid *num.9.* Io. And. ibid. Anchar. *num.4.* Dom. *num.17.* Franc. *num. 12. & ſup. ad cap. Dilectus, eod. tit.* Panorm. *num. 4.* Felin. *num. 13.* Barboſa *num. 2.* Item Panorm. *ad cap. ex parte B. num. 9. de for. competen.* vbi Imol. *num. 12.* Rota *dec. 28. de reſcript. in antiq.*

156 In caſu vero, quod aliquis impetrare velit iudicem vltra duas dietas, Marcheſ. vbi ſupra *n. 15.* vult, quod quamuis iuramento quis aſſerat intra duas dietas ſe non poſſe conſequi iuſtitiam, non eſt admittendus, nec audiendus, vt vltra illas cauſa committatur, contra *d. cap. Nonnulli*; quia legitimè id probari opus erit. Et citat Bald. *in d. cap. nonnulli num. 11. & Capell.* Tholoſ. *dec. 236.* & Aufred. in addit. Sed ex hoc cap. oppoſitum colligitur. Decernitur enim, quod ſi quis timeat intra ciuitatem, vel Diœceſim, ne ſecurè cauſam proſequi poſſit, ſufficiat, ſi ſaltem iuramento iudici de hoc timore fidem faciat. Ex quo duo contra prædictam ſententiam deducuntur. Primum quod ad impetrandum reſcriptum vltra duas dietas, non eſt neceſſe probare timorem, vel impoſſibilitatem obtinendi iuſtitiam intra duas dietas, ſed ſufficit id exprimere. Et vt ſupra dicebatur, neque neceſſe eſt exprimere cauſam huius timoris. Secundum eſt, quod licet coram iudice delegato, poſtea timor huiuſmodi, ſeu impoſſibilitas probãda ſit, ſufficit de huiuſmodi timore, vel æſtimatione impoſſibilitatis obtinendi iuſtitiam fidem facere iuramento.

157 Et ſic de facto regulariter diſpenſatur. Cum enim experientia demonſtrauerit difficultatem, quæ reperitur in inueniendis peritis iudicibus intra vnam, vel plures dietas: ideo ſi actor inſtet, ſicut, teſte Amaydeno, loco citando regulariter ſolet & in ſupplicatione petat committi cauſã etiam extra duas dietas datur cõmiſſio cum clauſula, *Dummodo non vltra tres dietas*. Quia ſignatura iuſtitiæ non poteſt derogando ſupradictis vltra tres dietas cauſas committere; quod ſi illa reſtrictiua fuerit omiſſa per Dominum Reuiſorem erit addenda, ex *Staphil. de lit. Iuſt. cap. Quomodo petitur num. 4.* Marcheſ. *de commiſſ. p. 1, c. 6. de commiſſ. appellat. extra Cur. Rom. num. 97. & 98. & p. 2. de commiſſ. auocat. cauſ. §. 4. num. 22.* Amayden. *par. 2. cap. 15. §. 9. num. 19.* Barboſ. *clauſ. 53. num. 1.*

SVMMARIVM.

158 *Iuramentum eſt probatio.*
159 *An ſolum iuramentum probet.*
Iuramentum non admittitur, niſi vbi eſt ſemiplena probatio.
160 *Ad probandum timorem loci non tuti in caſu huius decretalis ſufficit iuramentum.*
Eorum, quæ ſunt in animo, nulla certior probatio, quam iuramentum.
161 *An poſſit apponi iuramento* 162. 163.
164 *Indiſtinctè admitti debet probatio contra hoc iuramentum.*

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS III.

An in caſu huius decretalis contra iuramentum admitti debeat probatio aduerſarij:

158 QVod iuramentum non ſit probatio propriè, ſed releuatio ab onere probandi ex Alex. *conſ. 59. in fin. ver. 7.* dixit Marcheſ. *de commiſſ. relax. iur. ad aſſ. agen. par. 3. §. 1. num. 33.* Verum è contra quod iuramentum ſit probatio legitima dicunt hic Gloſſ. Butr. *num. 6.* Franc. *n. 15.* Barboſ. *num. 44.*

159 Eſt autem iuramentum probatio ſubſidiaria, quæ non debet admitti, niſi in ſubſidium defectus probationis. Sed Ancharan. *hic num. 4.* exiſtimat, quod etiam in caſu huius decretalis iuramentum non debeat admitti, & non ſufficiat, niſi timoria loci non tuti adſint aliæ probationes, ſeu præſumptiones, quæ aliquam fidem licet inſufficientem de dicto timore faciant. Et quidem regula communis eſt, vt probatio per iuramentum non admittatur, niſi eius, quod iuramento probandum eſt, præcedat ſemiplena probatio *Cap. ex inſinuat. de Procur.* & ibi Gloſſ. *in v. Clerici & ad cap. ſicut de probat.* Innoc. *in fin.* Hoſtien. *num. 2. & 3.* Io. Andr *num. 3.* Bellam. *num. 8.* Fagnan. *num. 5.* & reliqui omnes, Bald. *l. admonendi ff. de iureiuran. num. 57.* In quo etiam debet haberi conſideratio legalitatis perſonæ, paruitatis præiudicij, ſeu cauſæ, & aliarum qualitatum, quas latè numerant. Cyn. *in l. in bona fidei C. de reb. Cred.* Io. Andr. & Canoniſtæ *cap. fin. quod metus cauſa*, Socin. *iun. conſ. 136.* & Menoch. *de arbitr. caſu 190.* & Straph. *de priuil. iuram. priu. 33.*

160 Verum oppoſitum dicendum eſt in noſtro caſu. Quia lex non aliam requirit probationem in defectu aliarum, quam iuramentum. Et eo magis, quod hic non agitur de principali articulo litis probando, ſed de quodam præambulo, quod ad hoc vt cõmittatur cauſa extra Diœceſim rei non eſt ex natura rei neceſſarium, ſed ex lege poſitiua, cui ſufficit ſi timor probetur adeſſe per iuramentũ. Et eo amplius, quod timor res eſt animi, cuius non poteſt haberi certior probatio, quam per iuramentum eius, de cuius animo dubitatur, ſeu quæritur. *§. Alia inſt. de act. l. ſi cui, §. iiſdem ff. de accuſ.* Barb.

Digitized by Google

in l. omnes. §. recta ff. de fur. quem refert & ſeq. *Add. ad Rot. dec. 3. de reſc. in nouit. Vbi addit ex dec. Conſ. 256. num. 9.* quod in dependentibus ab animo ſtatur iuramento eius, de cuius animo dubitatur. Ideo Io. Andr. *hic num. 4.* & alij Canoniſtæ communiter abſolutè admittunt actorem probare timorem, ſeu perhorreſcentiam per iuramentum. Et Rota *dec. 3. de reſcript. in nou.* ait, quod ſi impetretur commiſſio de ſpeciali mandato, in qua impetrans narrat ſe non ſperare poſſe conſequi iuſtitiam in partibus, ſufficit hoc probare per ſolum iuramentum impetrantis, quia ea, quæ conſiſtunt in animo alicuius, aliter probari non poſſunt. Et idem voluit Rota *dec. 61. de reſcript. in antiq.* Imo Archid. *hic. num. 11.* ex hoc dixit notandum eſſe caſum, in quo iuramentum ſolum facit fidem.

161 His ſic ſtantibus dubitatur, an contra huiuſmodi iuramentum præſtitum ab actore, admitti debeat reus probare volens oppoſitum. Admitti enim debere voluit hic Io. Andr. *num. 4.* Eo quod nimis ſit durum, quod actor trahere poſſit reum extra larem ſuam ex falſo timore per ſolum iuramentum actoris probato. Vnde tunc demum ſtabitur iuramento, quando oppoſitum non fuerit probatum. Eo magis quod iuramentum non admittitur, niſi in defectum aliarum probationum. Et quia iuramentum delatum à iudice reprobari poteſt *l. admonendi ff. de iureiur.*

162 Sed Rota *dec. 61. de reſcrip. in antiq.* dixit, quod vbi quis impetrat cauſam committi in curia, aſſerens, quod non ſperat iuſtitiam in partibus habere, ſi iurat hoc coram Auditore, pars aduerſa allegans commiſſionē ſubreptitiam non auditur, ſi velit probare contrarium, quia iuramento dicentis perhorreſcentiam, ſeu timorem creditur. Vt per hoc *cap. & per cap. vt circa, inf. de elect. arg. l. 1. circa fin. de aſſert. tollen. iuncta l. cui relictum C. de ind.*

163 Sed Dom. *hic num.* 8. poſt Io. Calden. diſtinguit. Nam, aut iuramentū eſt delatū reo ſciente, & contradicente, vel excipiente. Et in hoc caſu iuramentum non nocet reo, quia male facit Iudex admittens illud iuramentum *cap. penul. de empt. & vend.* Aut iuramentum defertur reo id ſciente & tacitè, vel expreſſè conſentiente, & tunc iuramentum ſufficit. Quod ſi ſimul concurrant actor, & reus, & vnuſquiſque illorum probare vult ſuam partem, ſi reus vult probare non dari cauſam timoris per iuramentum, non debet admitti. Sed ſi reus vult id probare per alias probationes, tunc vterque ad probandum admitti debet, & qui melius probabit obtinebit *cap. ſuper hoc de renunc.* Et probatur ex hoc textu ex dictione *ſaltem*, quæ eſt aduerſatiua, non alternatiua, quaſi velit, quod per prius ad alias probationes ſit recurrendum. Et in hanc ſententiam tranſit etiam Francus *num.* 14. & Barboſ. *num.* 47.

164 Itaque aut iuramentum datur actori ſciēte reo, & tunc ſi reus contradicit, & intendit probare perhorreſcentiam, aut timorem probabilem, & rationabilem non adeſſe, audiri reus debet, & tunc qui ex duobus melius probabit, obtinebit. Ipſo autem reo non contradicente, iuramentum actoris ad eius intentionem probandam ſufficiet. Aut iuramentum datum fuit neſciente reo; quia vt dictum eſt ſupra, iudex non poteſt citare reum, antequam timor probatus fuerit, & ſic poteſt contingere, quod reo non citato, & neſciente actor iuramento timorem ſuum probauerit. Et tunc adhuc ſi reus factus conſcius iuramenti actoris velit oppoſitum probare, abſolutè & indiſtinctè admitti debet ad probandum, vt ſentiunt Io. Andr. & Francus. Nam & licet timor ſit in animo, habet tamen cauſas externas, quibus deficientibus timor eſt fatuus, nec attendi debet, vt habet Gloſſ. hic *in v. merito.* Alias verò textus vere vult conſtare de timore; de quo tamen non poteſt conſtare, ſi per claras probationes oppoſitum probetur.

S V M M A R I V M.

165 *Textus intentio.*
166 *Regula textus.*
167 *In Prælatis Ordinum ſeruanda Clem. Abbates, de reſcrip.*
168 *Dictio autem eſt aduerſatiua, & implicat caſuum diuerſitatem.*
169 *Iudex diuerſimodè recuſatur antequam partes in eum conſentiant.*
170 *Dictio ſua aliquando importat habitationem.*
Actor non poteſt impetrare iudicem in ſua Diœceſi.
171 *Actor in alia Diœceſi poteſt iudices impetrare, etiam ſi ſit alterius Prouinciæ.*
172 *Poteſt actor impetrare iudicem extra dietam, dum tamen intra dietam audiat.*
173 *Impetrare iudicem eſt in poteſtate actoris.*
174 *Dieta qualiter menſuranda.*
175 *Vbi plures Diœceſes rei in libertate actoris eſt reum ex quacumque illarum trahere non vltra dietam.*
176 *Vnum milliare vltra dietam ſecundam dietam importat.*

§. *Cum autem.*

165 IN ſuperiori §. Bonifacius 8. decreuit quomodo & vbi actor conuenire poſſit reū, & contra eum ab Apoſtolica Sede iudices impetrare, vbi tam actor, quam reus ſunt eiuſdem ciuitatis, ſiue Diœceſis; In præſenti vero hoc idem decernit in caſu, quod actor, & reus ſint diuerſarum ciuitatum, & Diœceſum.

166 Regula igitur textus eſt, quod vbi actor & reus ſunt diuerſarum ciuitatum, & Diœceſum, ſi actor non vult impetrare iudices in ciuitate, aut Diœceſi rei, illos tamen non poſſit impetrare in ſua, ſed teneatur impetrare in alia, non tamen in loco vltra vnam dietam à fine Diœceſis rei remoto.

167 Aduertit verò hic Gloſſ. quod de Prælatis Ordinum, vel locorum, qui impetrant pro membris ſuis habentibus, vel non habentibus ſpeciales adminiſtratores, vel gubernatores, dicendum eſt vt in *Clem. Abbates*, de reſcriptis.

168 Dictio *autem* aduerſatiua eſt in iure, & in facto ſecundum ſuam naturam, niſi aliud ex diſponentis mente colligatur; & implicat diuerſitatem caſuum. Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſ. 78. n. 20.* Cened. Petr. Enriq. & Buriat. quos hic ſequitur Barboſ. *num.* 58.

169 Iudex quoque à partibus, vel de eorum conſenſu electus non poteſt ab illis recuſari, niſi ex noua cauſa, vel antiqua de nouo cognita. Vt

in

Digitized by Google

in *auth. offeratur C. de lit. Conteſt. cap. Cauſam quæ, & cap. Inſinuante, ſup. de off. deleg.* Gloſſ. hic Franc. *num.* 1. Sanchez *l.* 7. *de matrim. diſput.* 113. *num.* 8. Marant. *de ord. iudic. part.* 6. *art.* 2. *num.* 76. Maſcard. *de probat. concluſ.* 952. *num.* 42. Barboſa *hic nu.* 59. Antequam tamen in iudicem conſentiant diuerſimode illum recuſare poſſunt. Nam reus iudicem ab actore electum, vel impetratum recuſare poteſt, etiam ſi electus, aut impetratus. Sed actor recuſat non eligendo. Cum enim in poteſtate actoris ſit ex pluribus iudicibus ordinarijs ipſius rei, illum eligere, quem voluerit, vel contra reum impetrare iudicem ad ſui voluntatem: neque enim tenetur impetrare aliquem ex iudicibus Ordinarijs ipſius rei, ſed poteſt alium impetrare, vt ex hoc textu habetur; ex hoc actor iudicem recuſat, quia eum non eligit.

170 Dictio autem *ſua* non ſemper ſignificat Dominium, & poſſeſſionem, ſed aliquando importat habitationem, Dom. *n.* 2. ſicut hic dicitur *ſua Diœceſis* in qua actor habitat. Sed amplius aduertit Anchar. *num.* 2. quod ex hoc textu habetur, quod actor non poteſt impetrare iudices contra reum in ipſa actoris Diœceſi, ſed in alia ciuitate, vel Diœceſi id præſtare debet.

171 Sed numquid poterit trahere reum ad aliã ciuitatem, aut Diœceſim, ſi illa ſit extra Prouinciam eiuſdem rei? Negarunt Hoſtien. *cap. fin. de iud. & alij fundati in cap. neminem,* 3. *quæſt.* 6. & ſuper alia iura antiqua, in quibus prohibetur reum trahi de Prouincia ad Prouinciam. Quæ iura non corriguntur per hanc decretalem. Sed cum iura illa loquantur de iudicijs, & iudicibus, vel Ordinarijs, vel inferioribus, aliàs vero in hoc textu indiſtinctè, & abſolutè concedatur actori, vt in alia Diœceſi liberè poſſit impetrare iudices contra reum, dicendum eſt, non intereſſe an alia Diœceſis ſit ſimul alterius Prouinciæ, poſſeque actorem in ea iudices impetrare. Reſpectu enim Papæ delegantis totus mundus eſt vna Diœceſis *cap. cuncta per mundum.* 9 *quæſt.* 3. Et ideo in ſolis iudicibus Ordinarijs, vel inferioribus verificatur, quod non poſſint vel extra prouinciam cognoſcere cauſas, vel eas delegare, quod tamen poteſt Pontifex facere, vt tenent hic Archid. *num* 11. Butr. *num.* 3. Anchar. Dom. *num.* 3 Franc. *in princip.* & tenuerunt idem Archid. *dict. cap. neminem.* 3. *qu.* 6. Compoſtell. & Io. Andr. *de iudic. cap. nonnulli de reſcript.* Panorm. *cap fin. n.* 3.

172 Actorem verò poſſe vltra dietam impetrare iudicem, dum tamen ille cauſam non audiat niſi intra dietam, ex Zenzel. refert Domin. *num.* 3. Quod tamen negauit apud eundem Io. de Fan. Sed hic diſtingui debet Diœceſis à loco habitationis iudicis delegati. Quod enim hic prohibetur, eſt, ne actor impetret iudices in alia Diœceſi, cuius confines vltimi vltra dietã diſtent à Diœceſi rei, cæterum intra vicinam Diœceſim bene poteſt impetrari iudex, licet eius habitatio vltra dietam diſtet, dum tamen appropinquet ſe, & vltra dietam non citet, vt habetur ex textu in §. *ſequen.* Vbi Io. Andr. & alij.

173 Ex verbo autem *valeat* habetur, quod impetratio iudicis eſt in libera poteſtate actoris, Domin. *num.* 1. Franc. *in princ.* Quamuis quando eſt impetratus reo neſciente, & non conſentiente, poſſit eum reus recuſare.

174 De dicta quoque vulgari intelligunt Gloſſ. Archid. *num.* 11. Franc. *num.* 2. Vult verò Franch. quod in dieta conſideranda ſit non ſolum conſuetudo loci, ſed etiam qualitas perſonæ, eiuſque ætas. Sed numquid Papa committens ſcire, aut conſiderare debet, an reus ſit iuuenis, vel ſenex, ſanus, aut infirmus? Siue nunquid reſcriptum erit nullum, ſi verè intra ordinariam vulgarem dietam impetretur iudex, ſi contingat quod reus ſenex non poſſit à fine Diœceſis vno die ad locũ iudicij peruenire? Hæc igitur conſideranda erunt à iudice in aſſignandis terminis ad comparendum, ſed quãtum ad validitatem reſcripti ſufficit, quod regulariter & communiter à fine Diœceſis rei & locum iudicij non ſit niſi iter vnius diei. Et vt ſupra dictum fuit, à fine Diœceſis dieta menſurari debet, nec intereſt an ab eo fine, à quo menſuratur dieta, Domicilium rei diſtet parum, vel multum, ſed etiã à confine remotiſſimo ab eo Domicilio poteſt hæc dieta accipi, vt hic aduertunt Anchar. & Franch. *num.* 2. In menſuranda vero dieta attendi debet via magis vſitata.

175 In hoc vero caſu, vbi reus habeat plura Domicilia, & ſic verè habeat plures Diœceſes, quid ſentiant DD. dixi ſupra §. *Cum vero num.* 85. Quamuis vero ibi eſſet ſermo in terminis illius textus, quando ſcilicet, actor & reus ſunt eiuſdem Diœceſis; idem nihilominus puto dicendum, etiã vbi ſunt diuerſarum Diœceſum, nimirum, quod ſit in libertate actoris trahere reum ad aliam Diœceſim, dum ſit vicina alicui ex rei Diœceſibus, etiã ſi in illa Diœceſi reus habeat Domicilium minus principale, vel etiam res, de qua eſt lis, ſit in alia Diœceſi. Et ducor quia lex non præcipit, niſi quod actor non trahat reum vltra dietam à fine ſuę Diœceſis; hoc autem propriè, & ſimpliciter verificatur, ſi reus habens plures Diœceſes non trahitur vltra dietam ab aliqua illorum. Nec obſtat, quod habet Panorm. *cap. Ex parte num.* 9. *de foro compet.* ſcilicet, quod reus inde propriè trahitur, vbi pro maiore parte ſe collocat, & habet domiciliũ principale, & iura hic conſiderant rei tractionem, & defatigationem. Nam iura hoc attendendo nihilominus non præcipiunt, niſi quod reus non trahatur vltra dietam à fine ſuæ Diœceſis, & Diœceſis in qua reus habet Domiciliũ etiam minus principale eſt propriè & ſimpliciter illius Diœceſis. Et eo ampliùs, quod hoc non eſſet niſi lites multiplicare, & reſcripta Apoſtolica diſputationibus exponere, cum ſæpius incertum ſit & diſputabile, quod nam ſit alicuius principale Domicilium. Et in caſu *cap. Ex parte* 2. *de foro compet.* reus minus principale Domicilium habebat, vbi validè citatus fuit. Nec obſtat, quod, ibi fuerit res de qua erat lis, quia non per hoc reus neceſſario ibi conueniri debebat. Et tandem, quia iura etiam reſpiciunt actoris indemnitatem. Et cum lex huiuſmodi ſit contra actorẽ odioſa & directè reſtringens eius libertatem, debet ſtrictè intelligi, & non ampliari.

176 Vltra vnam dietam verò non debet locus iudicij diſtare, aliter exceſſus etiam ſi ſit vnius milliaris tantum, pro ſecunda & noua dieta haberi debet Gloſſ. Archid. *num.* 11. Dom. *num* 4.

S V M M A R I V M.

177 *Ratio difficultatis.*

Digitized by Google

178 *In cauſa appellationis attenditur locus rei originalis.*
179 *Hoc indubitatum ſi intra communem Diœceſim primum iudicium fuit habitum.*
180 *Idem ſi actor eſt qui appellat & in Diœceſi rei iudicium primum fuit.*
181 *Idem in alijs caſibus.* 182.
183 *Cauſa facta curialis ſemper eſt talis.*

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS VNIC.

Vbi impetrandus ſit iudex in cauſa appellationis?

177 RAtio difficultatis eſt, quia præcipuè dũ in iudicio ordinario reus vel ratione rei ſitæ, vel ratione contractus initi, extra ſuam Diœceſim conuentus fecit. vt v. g. ſi Mediolanen. in iudicio ordinario conuentus fuit Bononiæ, ſi ab aliqua partium interponitur appellatio, pro quo loco impetrandus eſt iudex? Videtur enim, quod apellans, qui in iudicio appellationis eſt actor, impetrare debeat iudicem in Diœceſi, vel non vltra dietam à Diœceſi appellati, qui in hoc iudicio ſe habet vt reus. Et ſic in caſu dato, ſi Bononienſis appellauit, videtur, quod debeat impetrare iudices Mediolan. vel intra dietam à Mediolano.

178 Omiſſis opinionibus, quas refert hic Domin. dicitur, quod in iudicio appellationis, ſeruandus eſt locus rei originalis, & quod in eo loco, vel in loco non vltra dietam ab eo haberi debet iudicium appellationis, in quo primum originale iudicium fuit habitum. Ita hic Io. And. n. 6. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 12. & 13. Dom. *num.* 1. Franc. *num.* 3. Claritatis autem gratia plures caſus diſtinguuntur.

179 Primus eſt, ſi actor & reus ſunt eiuſdem Diœceſis, & in eadem Diœceſi habitum fuit primum iudicium, & data ſententia, à qua fuit appellatum, Et in hoc caſu aſſertio poſita eſt indubitata. Et in hoc caſu, nec extra Diœceſim illam ad vnius dietæ diſtantiam poteſt impetrari iudex; quia aliter quicumque ille ſit, qui diceretur reus, traheretur extra ſuam Diœceſim, contra decretum ſtatutum in §. ſuperiori.

180 Secundus caſus eſt, ſi qui appellat eſt ille, qui fuit actor in priori iudicio, & reus eſt de illa Diœceſi, in qua habitum fuit primum iudicium, à cuius ſententia fuit appellatum. Et in hoc caſu pariter eſt indubitatum, quod iuxta decretum præſentis textus iudicium appellationis nõ debet fieri, niſi vel in eodem loco, vel non vltra dietam ab eo; quia aliter is, qui eſt reus, traheretur vltra dietam extra ſuam Diœceſim, quod hic eſt prohibitum.

181 Tertius caſus eſt, ſi reus ipſe appellat, & iudicium prius habitum fuit in Diœceſi eiuſdem rei. Vt ſi in iudicio habito Bononiæ inter Bononienſem, & Mediolanenſem, Bononienſis ipſe appellat, & ſic gerit vices actoris. Et nihilominus etiam in hoc caſu, vera eſt aſſertio poſita, & dicitur, quod vel Bononiæ, vel non vltra dietam impetrari debet iudex, & cauſa appellationis agitari quia fauor, qui continetur in hoc *cap.* reſpicit reum originalem, qui eſt ſimpliciter reus, & qui licet in iudicio appellationis gerat vices actoris, nihilominus, vt ſupra etiam dictum fuit, ſemper eſt reus, quia non trahit, niſi quia tractus, nec agit, niſi quia prius conuentus. Ideo nec in iudicio appellationis debet trahi extra ſuam Diœceſim vltra dietam. Et ſic audiuiſſe, quod curia in hoc caſu dat iudices in eodem loco refert Io. And. Nam nec poteſt actor conqueri, ſi cauſa appellationis tractetur in eo loco, quem ipſe prior elegit. Item ſi contingat appellationẽ interponi ante ſententiam, & poſtea pronunciari malè fuiſſe appellatum, tunc iudex, à quo fuit appellatum reaſumet cauſam; ergo expedit articulum appellationis ibi definiri ad vitandos circuitus, & diſcurſus.

182 Quartus caſus eſt, quando actor eſt Diœceſis, in qua habitum fuit iudicium prius, ſed reus eſt alienę Diœceſis, vt ſi Bononienſis ratione rei ſitæ Bononiæ conueniat ibi Mediolanenſem; quod poteſt facere *ex cap. final. ſup. de for. compet. & cap.* 1. *inf. de priuil.* In hoc vero caſu fuit ſentent. Lap. quod ſi Bononienſis actor eſt ille, qui appellat, debet impetrare iudices Mediolani, vel non vltra dietam ab ea ciuitate. Sed ſi ipſe Mediolan. appellat, debet impetrare Bononiæ, vel non vltra dietam à Bononia. Sed Dom. & Franc. poſt Io. de Imol. tenent, quod in vtroque caſu, iudices impetrari debeant Bononiæ, quia in impetratione ſemper attendi debet locus rei originalis, & quia conueniat cauſam appellationis ibi audire, vbi prius iudicium fuit habitum, & hoc eſt de mente Io. Andr. Anchar. Butr. & aliorum. Et ſic indiſtinctè dicitur, quod in cauſa appellationis attendi debet locus, in quo prius iudicium fuit habitum, quod & docuit Fagnan. *cap. nonnulli num.* 10. *de Reſcript.*

183 Fallit tamen hoc in cauſis, in quibus iudicium appellationis ſpectat ad Curiam Romanã, nam in his cauſis Iudices Romæ impetrantur, & ibi cauſæ audiuntur. Et cauſa ſemel facta Curialis ſemper eſt talis, niſi ex ſpeciali gratia remittatur ad partes. Marcheſ. *par.* 2. *de commiſſ. auocat. cauſ.* §. 4. *num.* 30.

SVMMARIVM.

184 *Ponitur hic textus ad dubia tollenda.*
185 *Regula duæ textus.*
186 *Caſus aliqui, in quibus textus deciſio habet, & non habet locum.*
187 Extra *eſt dictio ſignificans deforis cum interuallo: varia eius ſignificatio.*
188 *Tria requiruntur in delegato.*
189 *Attenditur locus commiſſionis, ſed non latitudo Diœceſis.*
190 *Poteſt committi cauſa extra dietam, ſed non audiri.*
191 *In hoc caſu impetrans tenetur ad expenſas iudicis extra ſuam habitationem iudicantis.*
192 *Intra dietam liberum eſt delegato, etiam inuitis partibus, audire cauſam, vbi voluerit.*
193 *Sed tunc, an ſibi debeantur expenſæ?*
194 *An ad hoc requiratur iuſta cauſa?*
Vnde cognoſcatur, an cauſa ſit commiſſa taxatiuè in ciuitate.
195 *Si iudex malitioſè ageret, valeret in eo caſu proceſſus, ſed ipſe male ageret, & poſſet cogi vt aliter faceret.*

196 *Quan.*

Digitized by Google

196 *Quando intelligatur facta cõmiſſio in certo loco.*
197 *Citatio non poteſt fieri extra locum deputatum.*
198 *Citatus extra locum, an teneatur comparere: remiſſiuè.*
199 Niſi *aliquando accipitur impropriè.*
200 *Conſenſus partium prorogare poteſt iuriſdictionem.*
201 *Conſenſus partium aliquando relaxat legem:*
202 *Delegatus extra non poteſt ſubdelegare.*
203 *Partes inuito iudice non poſſunt facere vt cauſa audiatur extra.*
204 *Conſenſus tacitus non ſufficit.*
Et proceſſus ex eo factus eſt nullus.
205 *Ad prorogandam iuriſdictionem non ſemper eſt neceſſarius conſenſus expreſſus.*
206 *An ſubrogatum debeat habere eaſdem qualitates.*
207 *Dictio* dumtaxat: *habet varias ſignificationes.*
208 *Subdelegatus debet habere qualitates delegati in hoc caſu.*
209 *Delegatus non poteſt extra delegare.*
210 *Delegatus certum aliquem articulum poteſt ſubdelegare non ſeruata forma textus.*
211 *In quibus executoribus locum habeat hac conſtitutio.*
212 *Locum non habet in conſultare.*

§. *In nullo.*

184 IN §. *Cum vero*, decreuerat Pontifex, quod etiam vbi actor & reus ſunt eiuſdem ciuitatis, ſeu Diœceſis in quinque caſibus ibi exceptis, poſſit actor impetrare iudices extra Diœceſim rei. Et in §. *Cum autem*, hoc idem decreuerat fieri poſſe, quando actor & reus ſunt diuerſarum ciuitatum, ſeu Diœceſum, dummodo tamen locus ad quem reus trahitur, non diſtet à fine Diœceſis illius vltra dietam. Hoc ſtante, vt Anchar. aduertit, duplex dubium remanere poterat. Primum an locus iſte ad quem trahi poteſt reus, ſit quicumque locus non diſtans à Diœceſi rei vltra dietam, vel potius limitatè, & determinatè ſit locus, ſcilicet, ciuitas, vel Diœceſis, in quibus iudex deputatus eſt. Secundum eſt, an locus, in quo cauſa ſubdelegari poteſt, & perſonæ quibus eadem cauſa poteſt item ſubdelegari, habere teneantur qualitates contentas in principio huius textus in verb. *non audiantur &c.* Hæc vero dubia tollit duabus regulis.

185 Prima regula eſt, quod in nullo caſuum prędictorum in quibus reus trahi poteſt extra propriam ciuitatem, aut Diœceſim, iudex extra ciuitatem, aut Diœceſim in qua fuerit deputatus citet partes, nec cauſam audiat, niſi de expreſſo partium conſenſu. Secunda Regula eſt, quod delegatus alibi, quam intra ciuitatem, aut Diœceſim in qua fuerit deputatus, & perſonis ſupra in principio deſignatis non committat quomodolibet vices ſuas.

186 Loquitur textus reſtrictè de caſibus illis poſitis in §. *ſi vero*, Nã multi alij ſunt caſus, in quibus determinatio huius capitis locum non habet, vnde nec habent locum hic ſtatuta in caſibus, quos caſus ſupra recenſuimus, vt ſunt cauſæ matrimoniales, quæ extra ad quamcumque diſtantiam alteri Epiſcopo committuntur, ſi contingat eas deuolui per appellationem à ſententia Epiſcopi proprij. Item ſi cauſa tractanda ſit in curia. Item ſi quis ſit delegatus in tota Prouincia: ſi de conſenſu partium ſit delegatus iudex vltra dietas: ſeu ſi ſit delegatus de ſcientia Papæ. Et nihilominus in his, & ſimilibus caſibus non per omnia delegatus erit exemptus à determinatis in hoc §. Nam v.g. licet delegatus impetratus vltra dietas de conſenſu partium, vel datus de ſcientia Papæ, vel cum clauſula *dummodo non vltra tres dietas trahat reum*, non ſit obligatus ad vnam dietam, tamen non poterit citare reum extra locum ſibi deputatum, quia quantum ad hanc partem non eſt exemptus, ſeu diſpenſatus in lege huius *cap. Pariter*, nec poterit, vel audire cauſam in locis non inſignibus, vel eam in ſimilibus locis, aut perſonis non qualificatis ſubdelegare; quia ex vi literarum illarum, ſolum ſuper diſtantia dietæ diſpenſatur, non ſuper alijs. Similiter ſi cauſa tractanda ſit in Curia; delegatus poterit quidem citare reum ad Curiam ex quacumque diſtantia, ſed non poterit citare extra Curiam. Sic etiam delegatus datus ſuper toto regno aliquo etiam ad vniuerſitatem cauſarũ, licet ex quacumq; diſtantia poſſit citare reum, nec ad leges dietæ intra ſuam Prouinciam ſit ligatus, tamen nunquã poterit ſubdelegare, niſi perſonis habentibus qualitates in princip. huius cap. abſolutè requiſitas in delegato & ſubdelegato Sedis Apoſtolicæ, aut legatorum illius. Niſi ſimus in cauſa, quæ huiuſmodi qualitates non requirat. Sicut eſt cauſa fidei; Non enim eſt neceſſe quod Inquiſitores fidei ſint Prælati, ſeu in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, aut Perſonatum habeant, aut ſint Canonici alicuius Cathedralis, vt poſſint eſſe Inquiſitores. Nec Epiſcopus, cui delegata eſt cauſa matrimonialis poterit eam ſubdelegare extra ſuam Diœceſim, etiam ſi eſſet delegabilis, vel perſonis non habentibus qualitates hic expreſſas: in huiuſmodi ergo caſibus conſiderandum erit ſub qua ratione non comprehendantur, aut comprehendantur ſub hoc capite. Quia lex eximens ab vno ex pluribus ſtatutis, non ex hoc eximit ab omnibus.

187 Aduerbium autem *extra* ſignificat rem eſſe deforis, & cum aliquo interuallo à re reſpectu cuius aliquid dicitur eſſe extra, vt notant Archid *num.* 11. Io. Andr. *num.* 9. Domin. *num.* 2. qui aduertunt etiam, quod aliquando ſumitur pro *præter* & aliquando pro *contra*.

188 Non poteſt ergo delegatus extra locum, in quo fuit deputatus exercere iuriſdictionem ſuam & reum citare, & cauſam audire. Eſt ergo hic conſiderandum primo, tria requiri in delegato, vt poſſit ſuam exercere iuriſdictionem. Primum quod non abſit à loco, in quo fuit deputatus, ſeu in quo facta fuit commiſſio. Secundum quod locus iudicis non diſtet vltra dietam à fine Diœceſis ipſius rei. Tertium, quod ille locus ſit inſignis, ita quod ibi ſit copia peritorum. Dom. *num.* 8. Fr. *num.* 4. Et vbi contingeret locum eſſe inſignem, ſed in eo deeſſe copiam peritorum, non poſſet in eo audiri cauſa.

189 Ex hoc deducitur ad valorem proceſſus maxime attendi debere locum commiſſionis, non tamen ad latitudinem Diœceſis. Io. Andr. *num.* 9. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 4. Attendi quidem debet locus commiſſionis, quia attendi debet Diœceſis in qua deputatur delegatus, ita quod non poſſit ipſe extra Diœceſim, in qua fuit deputatus, citare reum, vel cauſam audire. Et ſic dictes *extra*

reſpicit ciuitatem, aut Diœceſim, in quibus deputatus fuerit. Sed tamen non attenditur latitudo Diœceſis. Nam ſi delegatus habitet in Diœceſi in loco, qui ſit vltra dietam à fine Diœceſis ipſius rei, poteſt ipſe ſe ad illam Diœceſim appropinquare,& in loco inſigni intra dietam exiſtente cauſam audire.

190 Et ſic habetur intelligentia illius quæſtionis, an commiſſio poſſit fieri vltra dietam à Diœceſi ipſius rei. Non enim poteſt fieri in Diœceſi cuius fines diſtent à fine Diœceſis ipſius rei plus quam per dietam, ita quod inter Diœceſim, & Diœceſim ſit maior diſtantia quam dieta. Sed bene commiſſio poteſt fieri ad locum diſtantem vltra dietam in Diœceſi tamen poſitum, quæ vltra dietam non diſtat. Tunc vero ſufficit, quod delegatus habitans vltra dietam à fine Diœceſis ipſius rei, accedat ad Diœceſim ad locum inſignem exiſtentem infra dietam, & ibi cauſam audiat.

191 In quo caſu impetrans iudicem tenetur ad ſubminiſtrandum iudici expēſas neceſſarias ad hoc, vt à loco ſuæ habitationis diſcedens, in loco inſigni non vltra dietam manere poſſit, & ibi cauſam audire. Et ſibi imputare debet, ſi ad has expenſas tenetur, qui talem iudicem impetrauit, & non alium, qui intra dietam exiſteret. Io de S.Greg. quem ſequitur Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 4.

192 Vbi vero in eadem Diœceſi, in qua iudex deputatus fuit intra dietā ſint plura loca inſignia, in quibus poteſt audiri cauſa commiſſa, poteſt ne delegatus inuitis partibus in quocumque illorum cauſam audire, & ad illum partes citare? Affirmat Dom. *num.* 3. & etiam Anchar. *in princip.* Vnde iuxta hanc ſententiam Deputatus exiſtens in ciuitate, poteſt extra illam in loco inſigni erigere ſuum tribunal. Vel è contra habitans in loco inſigni extra ciuitatem, poteſt tribunal erigere in ciuitate, etiam partibus inuitis, dummodo locus audientiæ intra dietam conſtituatur.

193 Diſcrimen verò ponitur, quoniam ſi ſine neceſſitate delegatus extra locum ſuæ habitationis alibi cauſam audire velit, partes non tenentur ad expenſas, quæ fiunt, ex eo quod iudex maneat extra locum ſuæ habitationis, ad quas tamen teneretur impetrans, ſi id fieret ex neceſſitate. Vt quia locus habitationis delegati non eſt inſignis,& ideo ad locum inſignem ſe transferre debeat, vt ibi cauſam audiat. In quo caſu, ſi iſte iudex malitioſè, ſine cauſa eligeret locum à ſua habitatione magis diſtantem, v. g. vt magis lucraretur, poſſet per ſuperiorem cogi ad eligendum viciniorem, & partibus magis idoneum. Dom & Anchar. citati,

194 Francus *num.* 4. requirit ad hoc iuſtam cauſam,& vult quod ſine iuſta cauſa non poſſit iudex intra eandem Diœceſim & dietam inuitis partibus erigere tribunal, vbi voluerit. Et fundat ſe ſuper hoc textu, quia non poteſt Iudex extra locum commiſſionis audire cauſam & citare partes niſi de conſenſu partium expreſſo. Sed in hoc Franc. non bene ponderat textum. Nam per locum commiſſionis non intelligitur particularis locus in Diœceſi conſtitutus, ſed vel ciuitas, vel Diœceſis; in textu enim mandatur ne Iudex citet extra ciuitatem, vel Diœceſim in quibus fuerit deputatus. Si igitur iudex determinatè & taxatiuè fuerit deputatus in ciuitate, tunc verum eſt, quod inuitis partibus non poteſt extra ciuitatem partes citare. Sed in hoc caſu, neq; hoc poteſt facere ex iuſta cauſa, niſi partium expreſſus conſenſus accedat. Vnde verò colligi poſſit, quod deputatio facta ſit pro ciuitate, vt diſtinctè à Diœceſi, colligendum erit ex verbis commiſſionis. Sed ſi locus deputatus ſit Diœceſis, tunc liber eſt Iudex, vt in quocumque loco Diœceſis, qui ſit idoneus ſuum tribunal erigat, etiam partibus inuitis.

195 Quamuis ſi malitioſè id faceret, in graue partium præiudiciū, poſſet per ſuperiorem cogi vt locum partibus bene viſum eligeret. In quo tamen diſtingui deberet validitas actorum, & eorum rectitudo, ſeu bonitas moralis. Nam etiam ſi malitioſè & ex odio, vt defatigaret aliquam partium id faceret, citatio tamen, & proceſſus ſubſequens valeret, quia citatio fieret intra dietam & in loco commiſſionis. Peccaret tamen delegatus, ſi ſine iuſta cauſa cum notabili damno partium eis inuitis alicubi cauſam agitari vellet. Et ad minùs hoc eſſet contra charitatem. Et poſſet per ſuperiorem cogi, vt in loco partibus commodiore cauſam audiret.

196 Aduertit vero Panorm. *in cap. olim num.* 6. *de except.* Quod videtur facta commiſſio in certo loco, non ſolum quando hoc exprimitur, ſed etiam ſi in commiſſione exprimatur Diœceſis iudicis. Et ſi dicatur in tali loco commoranti, poteſt tunc cognoſcere in loco moræ, licet non ſit intra ſuam Diœceſim. Quod confirmat ex *cap. fin. de rerum perm.* vbi idem tenet Io. Andr.

197 Citare autem debet intra ciuitatem, vel Diœceſim, in qua fuit deputatus; aliter nulla eſt citatio, & nullus proceſſus. Gloſſ. Archid. *num.* 11. Dom. *num.* 8. & reliqui omnes.

198 Hic vero quæritur an citatus extra debeat comparere, vt oſtendat priuilegium ſuum, ſeu, quod comparere non tenetur. Sed de hoc latè dixi *tom* 3. *de ſtat. in tract. de profeſſ. q.* 189. *ar.* 10. *inſpect.* 10. *q.* 5. *n.* 700. *& ſeq. pag.* 805. & videri poteſt Barboſa in præſenti textu.

199 Aduertit quoque Arch. *nu.* 11. quod hæc dictio *niſi* aliquando accipitur impropriè. Hic tamen ſumitur exceptiuè. Et ſic excipitur expreſſus conſenſus partium.

200 Ex quo nonnulla colliguntur. Primum quod partium conſenſus poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis, quia in textu conceditur, quod iudex de conſenſu partium poſſit cauſam delegatam audire extra locum deputatum. Sed certè vbi iudices habent ex vi delegationis ſuæ iuriſdictionem limitatam, cum decreto irritanti, regula illa locum non habet, vel niſi in caſibus in iure ipſo expreſſis. Sicut in præſenti textu exprimitur quod delegatus poſſit extra locum ſibi deputatum citare de expreſſo conſenſu partium.

201 Quod etiam aduertit Io. Monac. *num.* 17. & conſiderat ex eo, Io. Andr. ſcilicet, quod de conſenſu partium aliquando relaxatur ius, verificatur vbi ius continet purum fauorem priuatum partium, cui illæ poſſent renunciare. Et tamen vlterius eſt conſiderandum, quod vbi ius (vt ſit in hoc cap.) irritans attentata in contrarium expreſſè in aliquo caſu excipit conſenſum partium, ſignū eſt, quod lex non vult vt in alijs caſibus conſenſus valeat relaxare legem, quia exceptio firmat regulam in contrarium, & ex quo expreſſe in vno ſolo, vel aliquibus caſibus expreſſis admittit poſſe

aliter

Digitized by Google

aliter fieri de partium conſenſu, ſatis ſignificat mentem ſuam eſſe, vt in alijs caſibus, nec de partiũ conſenſu aliter fieri poſſit.

202 Aduertit quoque Io. Andr. *d. num.* 10. hic concedi ſolum, quoad citationem, & auditionem cauſæ, quod de conſenſu expreſſo partium delegatus poſſit extra ciuitatem, vel Diœceſim, in qua eſt deputatus, citare, & cauſam audire. Sed non ſufficit partium conſenſus ad mutandum quomodocumque locum, vel perſonas. Vnde delegatus non poſſet etiam de conſenſu partium ſubdelegare cauſam extra ciuitatem, vel Diœceſim, vel perſonæ non habenti qualitates ex hac decretali requiſitas. Et hoc idem ſentiunt Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* e. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 3.

203 Hic etiam quærunt DD. an inuito Iudice partes poſſint conuenire, vt citetur, & tractetur cauſa extra. Benè vero reſpondent id fieri non poſſe: Nam & à quo audietur cauſa, ſi iudex illam nolit audire? ſi tamen iudex de facto citaret extra cenſeretur conſentire, & valeret citatio. Archid. *num.* e e. ex Hoſt. Anchar. *nn.* 3. Domin. *num.* 8. Franch. *num.* 5.

204 Secundũ quod in d. nomine *expreſſus* notatur eſt, quod in præſenti caſu partium conſenſus tacitus non ſufficit, ſed requiritur expreſſus. Vnde ſi iudex non præmiſſo expreſſo conſenſu citaret extra, & de facto partes non contradicendo conuenirent, & Iudex cauſam ipſis partibus non contradicentibus audiret, & definiret; totum eſſet irritum, & inane. Gloſſ. hic Archid. *num.* 1e. Dom. *num.* 3. *&* 8. Franc. *num.* 5. Quod Gloſſ. Archid. & Dom. extendunt, vt ſit verum, etiam ſi adſit expreſſus vnius partis conſenſus. Deducunt quoque Dom. & Franc. quod proceſſus factus partibus conſentientibus non validat iudicium, quando iudex caret iuriſdictione, licet procedendo ad vlteriora, videatur tacitè pronunciare ſe iudicem competentem ſecundum Gloſſ. *not. in l.* 2. *§. ſed ſi dubitetur. ff. de iudic.*

205 Deducit etiam Barboſa, *num.* 6t. quod ad prorogationem iuriſdictionis requiritur conſenſus expreſſus. Sed hoc eſt verum hic, quia ſic decernitur, non quia conſenſus tacitus non poſſit id præſtare. Et hæc de prima regula.

206 Sequitur ſecunda regula textus, continens quod delegatus non poſſit ſubdelegare, nec in alio loco, nec *alijs* perſonis a ſupra deſignatis. Colligunt vero ex hac regula, quod ſubrogatum in locum alicuius debeat habere illas qualitates, quas debet habere id, in cuius locum ſubrogatur. Vnde deducunt Epiſcopum, ad quem deuoluta eſt electio, debere eligere perſonas illius qualitatis, cuius debebat eſſe electus ab electoribus. Archid. *num.* e 1. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 62. Verum potiùs ex hoc textu oppoſitum deducitur. Nã ſi ex natura rei, vel ex iure communi ſubrogatum deberet habere qualitates, quas debet habere id, in cuius locum ſubrogatur, non fuiſſet neceſſe, quod hic textus expreſsè decerneret, quod ſubdelegatus debeat habere qualitates delegati. Et quod dicitur de electione verum eſt, ſed quia alia iura volunt quod electus, à quocumque eligatur, habeat illas qualitates. Quamuis nec proprie electos ab Epiſcopo, ſit ſubrogatus ei, qui eligendus erat ab electoribus. Ita vbi detur lex, quod electus ad aliquod officium abſolutè habeat aliquas qualitates, illas tenetur habere etiam ſubrogatus, ſed abſolutè, & vniuerſaliter & ex vi ſubrogationis id non eſt neceſſarium, ſed bene poteſt eſſe, quod in principali ſit neceſſaria aliqua qualitas, quæ non requiratur in ſubrogato, ſi ſubrogatum non ſit æque principale.

207 Secundum Archid. autem aduerbium *dumtaxat* aliquando ſignificat idem, quod ſine præiudicio, & aliquando idem quod tamen, & aliquando, ſicut hic, idem quod tantum. Io. Andr. *num.* 10.

208 Et ſic delegatus non poteſt ſubdelegare niſi perſonis deſignatis in principio textus, nimirum perſonis, quæ dignitatem, vel perſonatum habeant, vel ſint Canonici Cathedralis. Gloſs. & reliqui.

209 Et quidem quomodolibet ſeu quouis modo. Vndè colligitur delegatum non poſſe extra, vel alijs perſonis, quam expreſſis ſubdelegare, etiam de conſenſu partium, vt ſupra eſt dictum.

210 Dicitur verò, quod non poteſt ſubdelegare vices ſuas, ideſt, totalem, ſcilicet, ſuam iuriſdictionem, ſecùs ſi audientiam, vel certum aliquem articulum, ſine iuriſdictione. Gloſſ. Archid. *num.* 11. Dom. *num.* 8.

211 Idem verò dicendum de non meris executoribus; De quo puncto latè agunt Dom. *n.* 8. Franc. *num.* 6. Et ſæpiùs Rota, vt videre eſt *deciſ.* 31. *&* 32. *de reſcript. in antiq. & deciſ.* 29. *&* 30. *eod. tit. in nou. & in antiq. dec.* 1. *de off. deleg. & latè dec.* 55. *de conceſſ. prabend.* Marcheſ. *de commiſſ. par.* 1. *c.* 2. *d. n.* 48. Ex quibus locis habetur, quod vbi in literis eſt clauſula vocatis vocandis, executor non eſt merus executor, ſed iudex, & vniuerſaliter executores literarum iuſtitiæ, ſunt ſimul iudices, & ideo in talibus executoribus locum habet hæc conſtitutio. Non habere vero locum in literis executorum gratiæ, dicit hic Io. Monach. Rota *d. deciſ.* 55. *d conceſſ. Præbend.* Marcheſ. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 142. Sed diſtinguendum eſt, quia aliquando dantur huiuſmodi executores in iudices, & ſic ex literis neceſſario iuriſdictione vtuntur, & formam iudicij ſeruant. Et in his quoque executoribus ſeruanda eſt hæc decretalis. Sed alij ex vi literarum, ad formam iudicij ſeruandam non neceſſitantur, & de iſtis dicunt ſtylum curiæ eſſe, vt ſeruetur hæc decretalis, non quantum ad loca, ſed quantum ad perſonas, nimirum, vt non committatur huiuſmodi executio, niſi perſonis habentibus qualitates hic expreſſas. Verùm benè notat Rota *d. deciſ.* 55. *de conceſſ. præben. in antiquis*, quod hoc non habet vim ex hoc cap. & quod ſi fieret aliter non haberet locum pœna, ſeu nullitas in fine huius *cap. ſtatuta*. Sed & de ſtylo hoc non procedit in ſubdelegatis; quia huiuſmodi nudæ executiones, nudum miniſterium importantes, etiam ſimplicibus Clericis ſubdelegantur. Sed ſi huiuſmodi executores ex ſe formam iudicialem aſſumant, & iuridice procedant, ſicut facere poſſunt ex vi *cap. fin. de iud.* ſi contingat ſuſcitari contradictorem adhuc non tenentur ad formam huius conſtitut, quia hoc eſt quoddam acceſſorium non neceſſarium, conſtitutio vero loquitur de literis cauſas committentibus. Nihilominus Dominicus tenet, quod hic executor debeat ſubdelegare in loco vicino infra dietam, vel illuc accedere, ne partes fatiget. Sed Franc. exiſtimat, quod hoc non poteſt facere, quia non poteſt

Digitized by Google

citare extra locum deputatum, nec ſubdelegare niſi perſonis hic expreſſis. Sed cum in iſtis executoribus gratiarum non habeat locum hæc *conſtit.* per Io. Monach. & Rotam *d. dec.* 55. quatorum ſit ex vi eiuſdem conſtit. non erunt obligati, vel ad loca, vel ad perſonas. Quamuis alias in locis ſtylus curiæ ſit attendendus, & ſeruandus.

212 In additione etiam ad Rotæ *deciſ.* 30. *de reſcript. in nouis* dicitur, quod fuit obtentum, quod compulſor licet citet teſtes, deferat iuramentum, compellat, excommunicet, non comprehendatur ſub hac decretali, ex eo quia forma compulſus habeat contrarium, cum dirigatur ſimplicibus clericis.

SVMMARIVM.

213 *Continuatio ad ſupradicta.*
214 *Regula poſita in textu.*
215 *Dictio* inſuper *ſignificat diuerſa & principalia.*
216 *Dictio* gratis, *ſignificat quod datur ſine intuitu præmij.*
217 *Iudicium gratis præſtandum.*
Datur gratis, quod non datur niſi recepto ſuſtentamento.
218 *Iudex corruptus dicitur, ſi illi detur pro iuſta ſententia.*
219 *Multa remiſſiuè.*
220 *Nulla pars iudicij vendi debet.*
221 *Iudicium multipliciter dicitur.*
222 *Nullum munus poteſt delegatus accipere.*
223 *Leuia in parua quantitate recipi poſſunt.*
224 *Quid ſit conſumi poſſe paucis diebus.*
225 *Leuia quare recipi poſſunt.*
226 *Sola data ex pura liberalitate recipi poſſunt.*
227 *Iudex recipit expenſas, ſi extra domicilium proficiſcitur.*
228 *Si abſentia ſit neceſſaria.*
229 *Expenſæ debent eſſe moderatæ.*
230 *Quid veniat nomine expenſarum.*
231 *An ſub nomine expenſarum veniunt damna.*
232 *Vtraque pars tenetur ad expenſas, ſi iudex eſt impetratus de conſenſu vtriuſque.*
233 *Procu quod ſit ex cauſa vnius partis expenſa ab illo debentur.*
234 *Etiam ſi iudex ſit ab vna parte impetratus, expenſæ debentur ab vtraque.*
235 *Iudex iſte, non poteſt recipere ſportulas.*
236 *Verbum præſumat regulariter ſonat in malam partem.*
237 *Delegatus iſte nec ſponte oblatū poteſt recipere.*
238 *Ex ſola vtilitate cauſæ poteſt delegatus exire à propria domo.*
239 *Diſcrimen inter occaſionem & cauſam.*
240 *A pauperibus non recipiuntur expenſæ.*
241 *Quis dicendus ſit pauper.*

§. *Inſuper.*

213 CVm Pontifex in ſuperioribus diſpoſuerit de perſonis, quibus committendæ ſint cauſæ Eccleſiaſticæ, & de locis, in quibus huiuſmodi cauſæ audiri, & definiri poſſint, modo agit de puritate, & ſanctitate, cum qua huiuſmodi cauſæ cognoſcendæ ſint per delegatos, Aſſeſſores, & Notarios. De tempore verò cauſarum cognoſcendarum nihil dicit, quia vt Gloſſ. aduertit ſatis per iura antiqua prouiſum erat *cap. vlt. de fer.* & *cap. conſuluit. de off. deleg.* & *in Authen. de iud.* §. *ſedebunt. coll.* 6.

214 In hoc igitur §. decernit, quod iudices delegati nullum munus, vel quidquid aliud à partibus recipere præſumant, niſi eſculenta, & poculenta, quæ paucis diebus conſumi poſſint, ſi tamen mera liberalitate offerantur, & niſi moderatas expenſas, ſi contingat eos propter cauſam extra domicilium proficiſci; & tunc præcipit modum expenſarum non excedere, nec plus ab vna, quam ab alia parte recipere, & nec extra caſum vtilitatis aut neceſſitatis cauſæ occaſionem proficiſcendi à domicilio, non pro habendis expenſis aſſumere, & vbi litigantes ſunt notabiliter pauperes, nec pro expenſis aliquid ab eis exigere.

215 Quia autem dictio *inſuper* importat diuerſa & principalia, non autem quæ ſolum partialiter ſint diſtincta. Flamin. *de reſignat. benef. l.* 11. *q.* 11. *num.* 18. Barboſa *hic num.* 70. & *dict.* 146. Ex hoc oſtēditur, quod in hac parte decretalis huius quid diuerſum & valdè principale decernitur.

216 Et quia aduerbium *gratis* eſt aduerbium qualitatis, & ſignificat idem, quod ſine merito, ſine præmio temporali, quod ſcilicet non fit, aut datur intuitu pretij, ſeu quod non venditur, *cap. gratis. cap. quidquid, cap. emendari, cap. dictum,* & *cap. baptizandis* 1. *q.* 1. & *cap. dilectus cl.* 2. *ſup. de Simon.* & *cap. cum ab omni ſup. de vit.* & *honeſt. cler.* & *cap. qui rectè* 11. *q.* 3. & *cap. vlt.* 14. *q.* 5.

217 In hoc ſenſu iudicium gratis reddi debet, & indignum prorſus eſt, quod illud iudex vendere velit, *cap. non licet* 11. *q.* 2. *non ſanè* 14. *q.* 5. *cap. cum ab omni, de vit.* & *honeſtat. Cler.* Gloſſ. Arch. *num.* 11. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *n.* 1. Franc. *num.* 1. Cum tamen liceat delegato ex vtilitate cauſæ egredienti extra domicilium recipere expenſas, colligitur, quod ſtat aliquid præſtari gratis & ex liberalitate mera, & tamen non præſtari niſi recepto ſuſtentamento vitæ, vt hic aduertit Anchar. *num.* 5. Sic enim & ſacramenta miniſtrantur gratis, & gratis celebrantur Miſſæ, & ſine ſimonia, vt cum D. Th. 22. *q.* 100. *a.* 3. tradunt DD. omnes, & tamen id non faciunt ſine ſuſtentamento recepto à fidelibus. Recipitur enim ſuſtentamentum, non tanquam pretium, ſed tanquam vnū de medijs neceſſarijs ad ſacramentorū adminiſtrationem, ad hoc enim vita miniſtrorum eſt neceſſaria, quæ ſine ſuſtentamento euaneſcit.

218 Eſt vero adeo neceſſarium, vt iudicium fiat gratis, quod ſi detur aliquid iudici, vt ferat ſententiam etiam iuſtam, iudex dicatur corruptus, & ſententia ſit ipſo iure nulla, ſecundum Anchar. *hic num.* 1. & Franc. item *num.* 1. Qui id probant, *ex text. in l. Venales, C. de ſentent.* & *l.* 2. *ff. de condit. ob turpem cauſam.* Sed de huius ſententiæ nullitate alibi erit locus tractandi.

219 Et quid dicendum ſi ſententia lata fuerit precibus vel amicitia. *Vide in l. ſeruo* §. *Cum prætor ff. de treb.* Et quid, ſi fuerunt teſtes corrupti. *Vide in l.* 1. *ff. de falſ.* & *in cap. licet cauſam ſup. de probat.* Et quid ſi fuit corruptus Aduocatus. *Vide in l.* 1. *C. de Aduoc. diuerſ. iur.* Et quid de Notario. Vide in *l. fraude ff de iure Fiſci.* Et de his omnibus *in cap.* 1. *infr. de re iudic.*

220 Iudicium quoque reddi debet cum puritate, ſcilicet mundicia, & ſerenitate conſcientiæ Gloſſ.

Gloſſ. & Archid. *num.* 11. Eſt autem hoc vniuerſaliter intelligendum reſpectu iudicij totius, & cuiuslibet partis eius, & ita vt nulla ſit iudicij pars, quam iudex vendat, & quæ ex munda, pura, & ſerena conſcientia iudicis, & miniſtrorum non procedat. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4.

221 Multipliciter etiam accipitur iudicium, vt aduertunt Gloſſ. & Archid. ſumitur enim aliquando pro deliberatione, & rationis vſu, & diſcuſſione *cap.* 1. *diſt.* 62. *& cap.* de *Petro diſt.* 47. Aliquando pro ſententia, vt *cap. Neophitus diſt.* 61. aliquando pro pœna *cap. Et purgabit diſt.* 50. ſeu pro condemnatione. Aliquando verò ſumitur, vt importat, quidquid præcedit ſententiam diffinitiuam. *cap. ſicut.* 2. *q.* 1. & ſententiam ipſam. *cap. Præcepta.* 23. *q.* 4. Et ſic ſumitur in præſenti, prout in materia iuſtitiæ adminiſtrandæ importat totum proceſſum ab initio vſque ad ſententiam; Qui proceſſus totus in qualibet ſua parte debet eſſe mundus ab omni venalitate, & impuritate.

222 Aliquando, quoque hoc nomen munus ſignificat officium vt *cap. priſcis* 55. *diſt.* Sed hic ſumitur, vt eſt idem, quod donum: diſtinguitur verò in munus à manu, & à lingua, & ab obſequio, vt videre eſt in materia ſimoniæ, & comprehendit quidquid alicui dari poteſt in eius vtilitatem, ſiue hoc ſit pecunia, ſeu quæcumque alia res pretio æſtimabilis, ſiue ſit aliquod linguæ obſequium, ſiue quodcumque aliud obſequium alteri præſtitum. Iudex verò nullum omninò munus poteſt accipere, vt ſit talis, de quo dici poſſit illud Iſaiæ 33. *Qui excutit munus ſuas ab omni munere &c. iſte in excelſis habitabit*, & qualem deſiderabat S. Greg. vt habetur *cap. qui recte* 11. *q.* 3. Et propterea in texto dicitur nullum munus, vel quicquam aliud vt omninò cuiuſcumque rei pretio æſtimabilis receptio prohibita intelligatur delegato ſedis Apoſtolicæ.

223 Permittitur verò recipi eſculentum, & poculentum liberè donatum. Eſculentum dicitur quidquid eſt comeſtibile, & poculentum, quidquid eſt potabile. Huiuſmodi ergo non prohibentur recipi, ſed ſub duplici conditione. Prima eſt, vt recipiantur non niſi in parua quantitate, tali ſcilicet, quæ paucis diebus conſumi poſſit.

224 Qui vero iudicandi ſint pauci dies, arbitrio prudentis remittitur, & ad minus duo dies excluduntur, vt ſine dubio paucis diebus conſumi poſſe, dicatur, quod poteſt duobus diebus conſumi. Gloſſ. & Archid. *num.* 12. Non eſt verò neceſſe, quod conſumatur actu, ſed quod ſit tale; quod poſſit conſumi. Io. And. *num.* 12. Butr. *n.* 5. Dom. *num.* 4. & non intereſt an res ſit conſumabilis à Iudice ipſo, vel ab illis, qui ſunt de eius familia, vel etiam ab animalibus eius, vt ab equis. Io. And. *num.* 11. Dom. *num.* 4. Nam v. g. ſi Iudex ſit Religioſus, cui ex regula interdictum ſit commedere carnes, & ei donentur coturnices, vel iudici ſeculari donetur fœnum pro equis, vel alia huiuſmodi comprehenduntur ſub eſculento, aut poculento, & cenſentur data in parua quantitate ſi in paucis diebus conſumi poſſint. Sed non à pluribus, ſed ab vno. Nam alias magna quantitas à pluribus vno die conſumi poteſt.

225 Eſculenta verò & poculenta dicuntur etiã Xenia, & permittuntur recipi in parua quantitate, quia non præſumitur quod parua comeſtibilium quantitas poſſit mouere animum iudicis ad iniuſtitiam, vt ex Dom. *n.* 8. conſiderat Franc. *n.* 2. vnde huiuſmodi Xenia, nec veniunt ſub nomine lucri. Sic ergo vbi eſt parua quantitas rei comeſtibilis etiam in dubio non præſumitur fraus. Sed vbi aliundè haberetur animus venalis iudicis recipientis, nihil intereſt an parum detur, vel multum. Butr. *num.* 5. cum iam de malo animo recipientis conſtet. Et indignius eſt cum minus recipitur, quia & ſignum peioris animi eſt, quod quis etiam pro minima re à iuſtitia recedere velit.

226 Altera verò conditio eſt, vt eſculentum, quod datur, ex mera, pura, & ſincera liberalitate detur. Et ſic iudici non licet huiuſmodi Xenia petere, vel qualitercumque directè, vel indirectè agere, vt ſibi dentur, ſed ſolum ex pura, & ſincera liberalitate oblata poteſt recipere. Gloſſ. Archid. *num.* 12. Io. And. *num.* 11. Butr. *num.* 3. Dom. *num.* 4. Barboſ. *nu.* 42. *Syluеſ. v. Iudex primo n.* 13. Tabien. *num.* 6. Armill. *num.* 8.

227 Præter eſculentum verò & poculentum Iudex poteſt etiam recipere expenſas. Sed hoc non ſemper, & non niſi ſub aliquibus conditionibus. Primo hoc non permittitur, niſi vbi iudex cogitur exire à proprio domicilio. In hoc enim caſu rationabiliter ei permittitur recipere expenſas, quia tũc cogitur magis expendere, quam faceret in propria domo, nec ratio poſtulat, vt Iudex pro alijs patiatur damnum; & quia etiam non ſine incommodo ſui & familiæ, & ſuarum rerum iudex abeſt à proprio domicilio.

228 Conditio verò, ſub qua has expenſas poteſt recipere eſt, quod abſentia ſit propter vtilitatem, aut neceſſitatem cauſæ, ita quod abſentia iſta debet eſſe neceſſitata ex cauſa ipſa, quæ à iudice intra proprium domicilium commorante non poſſit audiri. Vnde ſi iudex ipſe liberè ſine neceſſitate extra proprium domicilium cauſam audire vellet, nullas poſſet recipere expenſas. Gloſſ. Archid. *num.* 12. Vel ſi ob aliam cauſam extra maneret. Sicut ſi ſcholari exiſtenti in vniuerſitate committeretur aliqua cauſa, quia ille extra domum, & & patriam ſuam eſt cauſa ſtudij, & non ex neceſſitate cauſam audiendi, expenſas recipere non poſſet, niſi vt habet Syluеſ. *v. Iudex p. num.* 13. ſcholaris abſoluto ſtudio, ob cognoſcendam cauſam ibi detineretur.

229 Et nihilominus in hoc caſu non quaslibet expenſas, ſed moderatas, ſpectata perſona, & loco, & alijs circumſtantijs recipere poteſt. Hæ ſunt expenſæ, quæ ſupra in §. *Cum vero* dictę, ſunt legitimæ, quæ ſcilicet, vt habet Archid. *num.* 12. ſunt cõpetentes & ſecum nec damnum ferentes, nec lucrum, ſeu, vt habet Gloſſ. minores quas poteſt facere, ſeu vt ait Archidiac. *nu.* 52. *in v. prouiſurus* quas regulariter conſueuerit facere.

230 Non debere vero ab his expenſis diminui id, quod iudex in propria manens domo expendiſſet, placet Gloſſ. Arch. *num* 6. Butr *num.* 6. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 8. Syluеſ. *v. iudex p. num.* 1. *& v ſecundum.* Etiam ſi delegatus ſit Diœc. quidquid in contrar, videtur dixiſſe Hoſtien. *in. cap. cum ab omni de vit. & hon. Cler.* Nomine verò expenſarum hic venit quidquid eſt neceſſarium pro victu & ductu ad locum, in quo cauſa debet audiri, nimirum pro equis, vel curribus, aut naui, & victu in itinere.

231 Sub

231 Sub nomine vero eapenſarum non venire damna, ſi quæ contingat iudicem pati, occaſione ipſius cauſæ, vt ſi infirmetur, & neceſſe ſit, quod poſt expeditionem cauſæ detineatur extra domũ; vel ſi in itinere expoliatus fuerit, vel equi eius mortui fuerint, diaerunt Butr. *num.* 7. Anchar. *num.* 6. Dom. *num.* 8. Sed Franc. *num.* 9. eacipit damna, quæ probabiliter timeri, & præuideri potuerunt; vt ſi iter periculoſum erat, quia graſſatoribus frequentatum. Sed ex Hoſt. Syluel. *v. Iudex primo num.* 14. *ver. ſecundum* ait hunc Iudicem, ſi fuit coactus trabere moram longiorem extra domicilium ſuum, quod à partibus poſſit petere, quod plus expendit, quam expendiſſet, ſi fuiſſet domi. Sed hic diſtingui debet lex poſitiua, à lege naturalis iuſtitiæ. Ex lege poſitiua huius canonis partes non tenentur ad damna, quia hæc non veniunt ſub nomine eapenſarum. Ex lege autem iuſtitiæ, ſi damnum mere accidentaliter ſe habet ad cauſam & exiſtentiam Iudicis extra ſuum domicilium, partes ad illud damnum non tenentur, cuius non fuerunt cauſa, & quod accidentaliter & cauſualiter aduenit. Et ſic ſi caſu, vel iudex infirmatus fuit, vel aliquis de eius familia, & ob hoc ille fuit coactus moram longiorem trahere, ad nihil tenentur partes, quia hoc per ſe non habet connexionem cum cauſa, ſed ſi damnum, vel eius periculum penſatis circumſtantijs loci, & temporis habet per ſe connexionem cum cauſa, ſeu exiſtentia extra domicilium ea vi cauſæ, tunc partes, quæ ſunt cauſa exiſtentiæ iudicis extra proprium domicilium, ſunt ſimul cauſa, vel periculi, vel damni, & ideo index poteſt exigere tantum, quantum moraliter æſtimatur illud periculum, vel damnum. Et de omni nocumento, quod ea dicta cauſa poſſit probabiliter timere, poteſt cum partibus conuenire, & indemnitatem ſuam procurare. Sic enim & in mutuo poteſt. vltra ſortem aliquid recipi pro lucro ceſſante, & damno emergente. Cæterum ad damna, quæ Iudici aduenerunt, vel ex ſua culpa, vel ea cauſa aliena, vel à caſu, partes non tenentur, quia ipſe non fuerunt cauſa talium damnorum.

232 A quo autem huiuſmodi expenſas poſſit delegatus recipere eſt aliqualiter controuerſum. Et quidem, ſi delegatus ſit impetratus de conſenſu vtriuſque partis, non eſt dubium, quod ambo tenentur pro rata ſua has eapenſas ſoluere; cũ fiant pro cauſa communi, & de ambarum partium conſenſu ſit impetratus iudea, qui neceſſario, vt cauſam iudicet debet à ſuo domicilio proficiſci.

233 Vnde conueniunt etiam DD. quod ſi contingat, quod ſolum ob cauſam vnius partis index debeat à proprijs laribus egredi, tunc expenſæ ab illa ſola parte debeantur, ſicut enim ſi deberet mitti ad litigatorem abſentem, vt iuret de calumnia, vel reſpondeat articulis, deberet mitti expenſis abſentis, etiam ſi ille actus concernat vtilitatem præſentis, quia per abſentiam vnius ex litigatoribus non debet fieri deterior conditio alterius: vt not. *in l.* 2. *ff. qui ex cauſ. in poſ. ea.* Ita eadem ratione ſi forte oporteret iudicem proficiſci extra domicilium ad eaaminandos teſtes vnius partis, non haberet locum quod hic dicitur de expenſis communiter faciendis. Et ſic iſte textus debet intelligi ſicut ſonat, quando, ſcilicet, iudex exit propter cauſam communem, vt ſi extat pro examinandis teſtibus vtriuſque partis, vel vt oculis viſitet aliquem locum, & confines rei, de qua eſt lis inſpiciat, aut ponat.

234 Sed quando vna ſola pars impetrauit iudicem, videri poſſet, quod tunc illius eſſet expenſas ſoluere, quæ elegit iudicem, quem oportet proficiſci à proprio domicilio. Et quidem in caſu, quod actor impetret iudicem intra Diœceſim aliquam, ſed habentem domicilium vltra dietam à Diœceſi, & propterea neceſſe eſt, vt proficiſcatur à proprio domicilio, vt ſe transferat intra dietam, quod ſolus impetrans teneatur ad expenſas, voluerunt Io. Andr. in §. *In nullo, & cap. Cum olim de except.* & hic Butr. *num.* 9. Anchar. *n.* 6. Dom. *num.* 10. Franc. *num.* 11. Verum obſtat hic textus, in quo decernitur quod iudex non plus ab vna, quam ab alia partium recipiat, quia commune negotium gerit. Nec obſtat, quod index ſit impetratus ab vna parte, quia non iudicat, niſi alia conſentiat, & ſic eo conſenſu ſit communis iudex ad commune negotium deputatus. Et ideo quod etiam ſi iudea ab vna parte ſolum ſit impetratus, quod communiter ſit procurandus docet Archid. *num.* 12. *ver. dicens igitur*. Quod & ex Gul. approbauit Syluest. *ver. Iudex p. num.* 14. *ver. ſecundum*.

235 Ex hoc etiam colligitur delegatum Sedis Apoſtolicæ, nec poſſe recipere ſportulas; quoniam prohibetur præter moderatas eapenſas aliquid qualitercumque recipere. Gloſſ. Archid. *n.* 12. De hac vero materia tractantes videri poſſunt plures DD. quos hic refert Barboſ. *num.* 76.

236 Non dicitur autem, quod Iudex non accipiat munera, ſed quod accipere non præſumat. Et hoc verbum *præſumat* vitium ſignificat, & in malam partem ſumitur regulariter, & denotat vitium præſumptionis, *cap. qua contra mores, diſt.* 8. *& cap.* 2. *diſt.* 10. *& cap. Multis. diſt.* 17. Et nihilominus aliquando etiam bonum actum ſignificat *cap. ad eius. diſt.* 54. *cap. Monachum* 16. *q.* 1. Gloſſ. hic Archid. *num.* 12. Barboſ. *n.* 77.

237 Præcipitur etiam ne delegatus plus ab vna partium exigat, quam ab alia. Hoc extendunt, vt nec ſponte oblatum recipiat, Archid. *num.* 12. Io. And. *num.* 12. Anchar. *num.* 6. Sed extentionem non approbat Dom. *num.* 6. Et vere ex vi præciſa verbi non exigat, non poteſt extendi, vt intelligatur prohibitum etiam recipere ſponte oblatum. Verum ſi conſideretur, quod ſpontè oblatum plus quam pars teneatur dare eſt donum, & munus, ex eo delegatus iſte non poteſt illud plus ſpontè oblatum recipere, quia nullum munus poteſt recipere.

238 Eapenſæ etiam quæ debentur neceſſitate, aut cauſæ vtilitate menſurandæ ſunt. Tam vtilitatis autem quam neceſſitatis, plura exempla ex diuerſis iuribus referunt Archid. *num.* 12. Io. Andr. *v. item.* 12. Non ergo voluptas, ſed ſola cauſæ vtilitas, vel neceſſitas poteſt mouere iudicem vt ex propria domo egrediatur.

239 Prohibetur etiam iudex proficiſcendi extra proprium domicilium accipere occaſionem. Diſcrimen verò inter cauſam, & occaſionem ponit Archid. *num.* 12. quod cauſa ſit in iure, & ſit iuſta, ſed occaſio in facto conſiſtat, & ſit iniuſta. Hic vero textus intendit, quod delegatus ſub honeſto prætextu & apparentia virtutis, non abſcondat auaritiam proficiſcendo à domo non ex cauſa

vtili-

vtilitate, ſed vt lucretur expenſas. Anchar. n.6.

240 Et nihilominus à ſolutione expenſarum eximuntur pauperes. Plura autem priuilegia pauperum referunt Rebuff. de *priuil. ſcholaſt. priuil. 90.* Cotoel. Beninc. *in tract. de priuil. paupert.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 1. num. 35.* Gratian. *diſcept. 7. num. 9.* Cened. Collect. 27. ad Decretum *num. 2.* Inter alia hoc priuilegio gaudent ex hoc text. quod ſi ſint notabiliter pauperes non teneantur ſoluere expenſas iudici delegato à Sede Apoſtolica. Quas tamen non tenetur ſupplere alia pars, etiam ſi ſit ditiſſima, ſed iudex ipſe proportione contingente pauperem debet viuere de ſuo Butr. *num. 19.* Dom. *num. 10.* Franc. *num. 11.*

241 Quis vero ſit pauper, inquit Anchar. in fin. quod quidam dicunt, quod ille, qui non habet in bonis 50. aureos. Alij quando de labore quærit ſibi quotidiè victum. Alij ſecundum conditionem perſonarum, de quo in Auth. *Præterea C. vnde vir. & vxor.* & Bertol. *in l. ſi conſtante. ff. ſo. ma.* Sed in præſenti, vt pauper ſit liber ab expenſis neceſſe eſt, vt ſit notabiliter pauper; ideo non ſufficit, quod ſit pauper comparatiuè, ſeu ſecundum conditionem perſonarum, vt quia ſibi deficiunt neceſſaria ad ſtatum ſuum. Sed neceſſe eſt, vt ſit pauper abſolutè, & valdè pauper. Cum tamen lex poſitiua clarè non explicet in præſenti puncto, quid nomine pauperis intelligat, ad legem naturalem eſt recurrendum, ſecundùm quam pauper eſt nedum qui eſt in extrema neceſſitate, ſed etiam in neceſſitate tam graui, vt obliget præceptum charitatis ad ſubueniendum illi, iuxta tradita per D. Thom. 2. 2. *qu. 32. a. 5.* & alios Theologos ibi, & vbi de præcepto eleemoſynæ tractant. Paupertas verò licet non ſit de genere malorum, vt hic notant Gloſſ. & Archid. *num. 11.* & alij, nocet tamen quando prouenit ob pauperis culpam. Couar. *l. 2. var. cap. 16. num. 3. verſ. ſed ſi quis.* Menoch. *de arbitr. caſu 96. n. 10.* & alij, quos hic refert Barbosa n. 82.

SVMMARIVM.

242 *Continuatio textus.*
243 *Regula textus.*
244 *Aſſeſſor quis.*
245 *Aſſeſſor ſufficit quod dicat votum ſuum, nec tenetur allegare iura.*
Opinio DD. non eſt probabilis, niſi fortificata rationibus.
246 *Laicus poteſt eſſe Aſſeſſor, & conſultor in cauſa Eccleſiaſtica.*
247 *Quæ ſunt de ſe mala, etiam ſi raro adueniant cōſideranda.*
248 *Fraus multipliciter contingit in aſſumptione Aſſeſſoris.*
249 *Iudex ex duplici cauſa indiget Aſſeſſore.*
250 *Iudex an ex cauſa imperitiæ poſſit recuſari.*
251 *Infirmitas & grauia negotia ſunt cauſa iuſta aſſumendi Aſſeſſorem.*
252 *Sufficit ſi vnus iudicium indigeat.*
253 *Aliquid conſcientiæ remittitur.*
Quid ſit conſcientia.
254 *Conſcientia teſtificat.*
255 *Et inſtigat. accuſat, defendit.*
256 *Conſcientia Iudicis, an poſſit opponi: remiſſiuè.*
257 *An Iudex poſſit prouidere Aſſeſſori de fructibus beneficij.*
258 *Beneficiati ſunt Domini beneficiorum.*
259 *Quomodo debita contracta etiam irrationabiliter poſſit beneficiatus ſoluere ex fructibus beneficij.*
260 *Aſſeſſor poteſt recuſari.*
261 *Sufficit eligere Aſſeſſorem non ſuſpectum.*
Si alias ſit idoneus.
262 *Aſſeſſori debetur ſalarium.*
263 *Aſſeſſori tertiò de quo ſit dandum ſalarium.*
264 *In cauſa pauperis Iudex prouidet Aſſeſſori de ſuo.*
265 *Delegato non competit ſalarium.*
266 *Iudex eligens malum Aſſeſſorem tenetur parti de intereſſe.*
267 *Salarium qualiter moderandum.*
Aſſeſſori tribuitur culpa iudicis, ſi non fuerit proteſtatus.
268 *Aſſeſſori debetur ſalarium ſecundum multos, etiā ſi contingat cauſam finiri morte litigantis.*

§. *Aſſeſſorem.*

242 CVm in præcedenti §. *Pontifex* determinauerit Iudices à ſe delegatos non poſſe accipere munera, ſed ſolum in aliquo caſu expenſas, hic decernit, quid fieri debeat ſi contingat neceſſitatem eſſe, vt in cauſa aſſumatur aſſeſſor.

243 Duo autem præcipit. Primum quod delegatus non fraudulenter, ſed ſolum ſi indigeat, (quod conſcientiæ ſuæ relinquitur) aſſumat aſſeſſorem, & alias de ſuo illi prouideat. Secundum, quod vbi ex indigentia aſſeſſorem non ſuſpectum partibus, aſſumpſerit, faciat, vt ei de competenti ſalario prouideatur à partibus.

244 Aſſeſſor eſt iudicis conſiliarius, quem ille, qui poteſtatem iudicandi habet, ſibi aſſociat, vt ſibi in cauſa aſſiſtat, ſeque ad cauſam rectè decidendam inſtruat. *& in princ. L. 1. C. aſſeſſor. l. 1. ff. de off. aſſeſſ.* Gloſſ. Archid. *num. 13.* Dom. *num. 2.* Butr. *num. 1.* Pat. de Put. *de Synod. v. Aſſeſſor. c. 1.* fuit verò Aſſeſſor inuentus, vt ſubueniret imperitiæ Iudicum. Et ideo Aſſeſſor debet eſſe doctus. Gloſſ. in Auth. *de iud. verſ. in noſtrum.* Et ſi talis non inueniatur poterit ab officio amoueri. Bel. *in l.* ſed & reprobari. *ff. de excuſ. Tutor.* Eſt verò eius officium, videre iura vtriuſque partis, & de eorum iuſtitia cognoſcere, & referre iudici: qui iuxta illius votum, ſententiam proferre debet.

245 De hoc verò Aſſeſſore Gloſſ. *in princ.* ait, quod non tenetur fortificare dictum ſuum rationibus, nec tenetur allegare iura, cum opiniones DD. non ſint probabiles, niſi quatenus fortificantur rationibus, quas Aſſeſſor non tenetur allegare, ſed ſufficit, quod iudicium ſuum proferat, & dicat. Hoc mihi videtur de iure faciendum. Imo addit, quod nec Aſſeſſoris conſilium conſueuit conſcribi apud acta.

246 Quamuis verò Laicus non poſſit eſſe iudex in cauſa ſpirituali, & eccleſiaſtica, poteſt tamen eſſe Aſſeſſor, quia ipſe non exercet iuriſdictionem, ſed ſolum quid iuris ſit denunciat. Dom. *hic. n. 5.* Franc. *num. 1.* poſt Hoſtien. *ſup. in c. 2. de Iudic.* Archid. in *cap. Plures 17. q. 1.* & Innoc. *d. cap. 2. de Iudic.* Vbi quod Laici poſſunt eſſe conſultores in cauſis Eccleſiaſticis; quod praxis ipſa confirmat, nam etiam in cauſis fidei in tribunali S. Officij laici conſultores admittuntur.

247 Sed

Digitized by Google

247 Sed cum non ſoleant iura, ea, quæ rarò adueniunt, conſiderare, ſed quæ vt frequentiùs accidunt proſpicere; cur hic lex ponderat id, quod quandoque accidit, & rarò euenit? Gloſſ. vt hanc obiect. ſoluat, nos remittit ad Gloſſ. *penult. in cap. literas, de diſpenſat. impub.* ſed conſiderandum, quod vbi ſumus in caſu prohibito vniuerſaliter ex lege naturæ, etiam quæ rarò eueniunt conſiderantur, quia mala ſunt, & digna reprehenſione, & pœna; Iudicem verò ſine cauſa iuſta fraudulenter aſſumere ſibi aſſeſſorem iniuſtum eſt, & de ſe malum & licet rarò contingat magni faciendum, & vitandum.

248 Multis autem ex cauſis fraus hic interuenire poteſt, nimirum ſi iudex Aſſeſſorem aſſumat ſine indigentia, vel vt partes grauet, aut ſaltem illarum vnam, vel vt amico faueat, illique lucrum paret, vel vt ipſemet lucri ſit particeps, vel vt ſeipſum à labore exoneret, quod facere non debet, *cap. Paſtoralis, de off. deleg.* Gloſſ. hic Archid. *n.* 13.

249 Duplici autem ex cauſa ſecundùm Gloſſ. iudex poteſt indigere Aſſeſſore. Prima ſi non ſit peritus, vt conuenit ad vniuerſa puncta cauſæ rimanda, & iudicanda. Secunda eſt, ſi ſit infirmitate, aut ob alia grauia negotia impeditus, nec habeat tempus, vt poſſit difficultates cauſæ conſiderare.

250 Ex cauſa prima deducunt Dom. & Franc. *num.* 1. quod iudex titulo inſufficientiæ non poteſt recuſari, ſed debet ei dari Aſſeſſor, & Butr. *num.* 11. aduertit, ſufficere ſi Prælatus, vel iudex ſit mediocris ſcientiæ. Ideo dicendum eſt iudicem omninò vel non mediocriter ſaltem peritum poſſe recuſari. Nam & talis facillimè poſſet ab Aſſeſſore decipi, & quia cum non ſit ſaltem mediocriter peritus eſt ineptus ad iudicandum; & cõtra leges eſt, vt ignorans penitus partes iudicantis aſſumat. Sed vbi iudex ſit mediocriter peritus, non poteſt recuſari, ſed ei dabitur Aſſeſſor.

251 Quantum verò ad ſecundam cauſam, non eſt dubium, quod iudicis infirmitas præbet iuſtam cauſam aſſumendi adiutorem in cauſa, ſicut ſi alias ex priori obligatione & validiori iudex ad alia negotia tenetur attendere, ſed ſi etiam non poſſit inuigilare cauſæ, niſi cum graui, & notabili damno rerum ſuarum, iuſte adiutorẽ ſibi adiungere poteſt.

252 Si verò contingat eſſe plures iudices delegatos, ad hoc vt poſſit iuſte aſſumi Aſſeſſor, ſufficit quod vnus eorum indigeat, nec per ſeipſum poſſit cauſæ expeditioni incumbere. Io. Andr. *num.* 13. Butr. *num.* 1. Domin. *num.* 2. Franc. *num.* 1.

253 Remittitur verò Iudicis delegati conſciẽtiæ iudicium, an ipſe indigeat Aſſeſſore. Et hic eſt vnus de caſibus, in quibus alicuius conſcientiæ lex aliquid relinquit. Simile verò habetur, *infr. de vot. & vot. redempt. cap. vlt. & cap. ſtatuta* §. *Cæterum de Hæret. & ſup. cap. mulieri de iureiuran. & cap. denique diſt.* 4. Diffinitur autem conſcientia ex Papien. vt ſit cognitio cordis ſui. Ita Gloſſ. Archid. *num.* 13. Io. Andr. *num.* 12. Butr. *num.* 2. Sed longè melius à Theologis eius natura declaratur. Dicitur enim conſcientia, quaſi cum alio ſcientia, vnde ex proprietate vocabuli importat ordinem ſcientiæ ad aliquid, nimirum applicationem ſcientiæ vniuerſalis ad particularia agibilia; vnde conſcientia propriè eſt iudiciũ practicũ particulare de agendis vt docet D. Th. *p. p. q. 79. a. 13. c. & q. 17 de ver. a. 1. c.*

254 Conſcientia plura dicitur in nobis operari. Cum enim importet applicationem ſciẽtiæ ad particulares actus, hoc poteſt contingere dupliciter, vel ſcilicet cõſiderando actum an in veritate fuerit factus, vel non factus, vel conſiderando actũ an ſit rectus, vel non rectus. Secundũ primam conſiderationem conſcientia importat iudicium dictans aliquẽ actum factum fuiſſe, vel non fuiſſe; & ſic ſecundùm cõmunem vſum loquendi dicitur hoc eſt, vel nõ eſt factum in conſcientia mea, hoc eſt ſcio, vel neſcio actum hunc fuiſſe, vel non fuiſſe factum. In quo ſenſu Gen. 43. dixerunt filij Iacob. *Non eſt in conſcientijs noſtris, quis pecuniam poſuerit in ſaccis noſtris*, & Eccl. 7. *Scit conſcientia tua, quia & tu crebro maledixiſti alijs*. Et hoc modo conſcientia dicitur teſtificari, quia intus Enunciat, & fidem facit de eo, quod fuit, vel non fuit factum.

255 Sed ſecundum alteram conſiderationem reſpiciendo actum ſecundum, quod eſt rectus, vel vel non rectus, quia actus poteſt conſiderari, vt futurus & factibilis, vel vt præſens, aut præteritus, & vt factus, ideo hoc modo conſcientia importat applicationem principiorum moralium vniuerſalium, & præcipuè ſyndereris ad particulares actus, & eſt iudicium de particulari actu, enuncians de eo quod ſit rectus, & bonus, vel quod ſit malus. Sic hoc modo conſcientia in ordine ad actum, vt factibilem dicitur inſtigare, vel inducere, ſeu ſi actus ſit malus ligare, & prohibere. Sed in ordine ad actum iam factum conſcientia, ſi actus ſit malus, dicitur accuſare, & remordere, ſed ſi actus eſt bonus dicitur defendere, & excuſare. Cum verò in caſu noſtro agatur de actu habendo, vel non habendo, ſeu de aſſeſſore ex indigentia aſſumendo, quod remittitur iudicis conſcientiæ, ſumitur hic conſcientia, vt eſt iudicium de actu habendo, vt rectus eſt, & importat iudicium particulare de aſſeſſore non aſſumendo, niſi ex recta ratione, ſeu applicationem veræ ſcientiæ moralis ad actum huius electionis.

256 Gloſſ. & Arch. *num.* 13. ex quo electio aſſeſſoris eſt relicta conſcientiæ iudicis deducunt, quod contra iudicem non poſſit opponi, & quia id ſit remiſſum internæ diſpoſitioni illius. Sed de hoc dicendum erit infra *in quæſt.* quæ de hoc proponitur.

257 Difusè Archid. tractat quæſt. an iudex iſte teneatur prouidere Aſſeſſori à ſe ſine neceſſitate aſſumpto, de fructibus beneficiorum, quæ obtinet, & ad vtramque partem diſputans, an Beneficiatus ſit dominus fructuum, concludit, quod nec debet, nec poteſt de fructibus beneficiorum, quæ obtinet prouidere Aſſeſſori præfato, ſed id facere tenetur de proprio patrimonio. Cæteri hic referunt, quæ habet Archid. & difficultatem ad loca alia remittunt.

258 Sed quod beneficiati nunc fructus beneficiorum faciant ſuos, ſintque eorum domini, latè probaui *tom. 1. de Statib. quæſt. 185. art. 7. n. 40. pag. 222. & num. 113. pag. 238.* Quamuis hoc dominium non ſit omninò abſolutum, ſed conditionatum, quia fructus huiuſmodi non poſſunt conſumere in vſus profanos, & ſuperfluos, ſed ſolum in vſus pios, *& ibid. à num. 80. pag. 230.* explicaui, quæ ſint opera pia, in quæ Beneficiati poſſunt expendere beneficiorum fructus, qui eorum ſuſtentationi ſuperſunt.

259 Hoc

259 Hoc ſtante ad præſentem difficultatem, videtur dicendum, quod ſi iudex Beneficiatus habet proprium patrimonium ex illo tenetur prouidere Aſſeſſori à ſe irrationabiliter electo; quia huiuſmodi prouiſio de ſe non eſt opus pium, imò videtur opus mere prophanum, & ſuperfluum. Sed dicitur, quod ſi iudex Aſſeſſorem licet irrationabiliter aſſumptum non poteſt reuocare, iam illi prouidere eſt honeſtum, cum ſit debitum, vnde iam inter pia opera numeratur, quia valde pium eſt debita ſoluere. Nam, vt dicitur *cap. Cum ab omni, ſup. de vit. & honeſt. Cler.* Beneficia dantur Clericis, vt ex eis honeſtè viuant, ad vitæ vero honeſtatem ſpectat, vt Clericus debita ſoluat. Vnde ſicut Beneficiatus debita turpiter contracta poſt factum iam irreuocabile poteſt ex fructibus beneficij ſoluere, ita in præſenti poſſet aſſeſſori prouidere. In caſu vero, quod aſſeſſor poſſet reuocari, ſemper peccaret non reuocando illum, ſed tamen reſpectu præteriti iam irreuocabilis, & debiti iam ex illo facto irreuocabili contracto ſoluere poſſet de fructibus beneficij ratione dicta.

260 Aſſeſſor autem rationabiliter poteſt eſſe parti ſuſpectus, ideoque & poteſt ab ipſa recuſari. Domin. *num.* 1. Barboſ. *num.* 86 Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 73. *art* 4. Et quia Aduocatus partis vnius eſt illi addictus, meritò tanquam ſuſpectus reijci poteſt, & recuſari in cauſa clientuli. Barb. *n.* 87. Gratian. *diſcept.* 4. *num.* 5.

261 Et nihilominus diſtingui debet inter non ſuſpectum, & confidentem, quia non eſt neceſſe quod iudex aſſumat de confidentibus, ſed ſufficit, vt aſſumat de non ſuſpectis. Et propterea iudex volens aſſumere aſſeſſorem debet prius à partibus petere, vt nominent ſibi ſuſpectos, & poſtea poteſt ex non ſuſpectis eligere quem voluerit. Gloſſ. Butr. *num.* 3. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 5. ſuſpectum autem eligere non debet, quia nemo cogi poteſt, vt coram iudice ſuſpecto litiget, Archid. *num.* 14. Eſt vero ſuſpectus iudex, ſi ſuſpectus eſt eius aſſeſſor. Quando vero aſſeſſor non ſit ſuſpectus, & ex non ſuſpectis poteſt iudex aſſumere quem voluerit, ſi tamen alias ſit idoneus & non ſit vel infamis, vel excommunicatus, vel alio modo prohibitus gerere aſſeſſoris officium, vt conſiderauit Archidiac. *num.* 14.

262 Aſſeſſori vero non ſuſpecto, & electo debetur ſalarium, quia vt notat Gloſſ. ipſe præmiorum inuitandus eſt aſſeſſor *l.* 1. *C. de aſſeſſ.* & ei ſalarium debetur. *l. diem functo. ff de off. aſſeſſ.* labori enim merces debetur. *cap. charitatem* 12. *quæſt.* 2. nec de proprio quis beneficium facere cogitur. *cap. Precariæ. §. decreuit in fin.* 10. *quæſt.* 2. Addit vero Gloſſ. quod aſſeſſor conſilium vendere poteſt, *cap. non licet.* 11. *quæſt.* 3. *& cap. Non ſanè.* 14. *q.* 5. Huic vero dicto non obſtat, quod ſcientia, ſeu ars aduocatorum ſit ſpiritualis, & pretio non æſtimabilis: Nam ad hoc reſpondet D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 71. *art.* 4. *ad ſecundum, quod etſi ſcientia iuris ſit quodam ſpirituale, tamen vſus eius ſit opere corporali. Et ideo pro eius recompenſatione licet pecuniam accipere, alioquin nulli artifici liceret de arte ſuo lucrari.*

263 Aſſeſſori igitur competit ſalarium competens. Quod ſi ſint plures aſſeſſores electi, & non conueniant, & ſit eligendus tertius aſſeſſor, ei prouidendum eſſe de ſalario non à partibus, ſed accepta parte ſalarij conſtituti aſſeſſoribus prius electis, nec conuenientibus dixerunt Butr. *n.* 13. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 7.

264 Pauperes quoque excuſari à ſalario præſtando aſſeſſori, non quia aſſeſſor ſine ſalario debeat conſilium dare, ſed iudex de ſuo debeat ei prouidere, dixit Archid. *num.* 14.

265 Ex eo vero, quod textus ait prouidendum eſſe aſſeſſori de competenti ſalario, Barb. *num.* 85. deducit, quod iudex poteſt laboris mercedem, cum ſalarium non habet, iuſte recipere, & quod delegatus poteſt aliquid capere pro viſione proceſſus. Sed hæc ſunt manifeſtè contra hanc decretalem in §. *Inſuper.* loquendo de delegato Apoſtolico, nec valet conſequentia ab aſſeſſore ad iudicem, qui neceſſario eſt habens beneficium Eccleſiaſticum, & cui prohibitum eſt aliquid accipere, niſi in caſu particulari expreſſo expenſas.

266 Ex Bald. etiam conſiderat Franc. *n.* 7. quod iudex eligens malum aſſeſſorem tenetur parti de intereſſe, ſeu damno, quod illi ex aſſeſſoris imperitia cauſarum fuit. De quo videri poſſunt not. in *l.* 2. *ff. quod quiſque iuris.*

267 Hoc ſalarium moderari debet, vt notat Gloſſ. ſecundum qualitatem cauſæ, & partium conditionem, & facundiam aſſeſſoris, & loci conſuetudinem. Et hoc ad iudicis arbitrium. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *caſu* 254. *num.* 2. Debetur vero aſseſsori ſalarium, etiam ſi de eo non fuerit cõuentum. Grat. *diſcept.* 257. *num.* 3. Et etiam ſi iudex ob culpam fuerit remotus, ſiue aſseſsoris culpa. Quamuis in dubio præſumatur etiam culpa *in aſſeſsore. Specul. tit. de aſſeſs.* §. 1. *num.* 1. Hinc eſt, quod negotium totum præſumitur factum ab aſſeſsore, & ideo, vt ei non attribuatur culpa, probare debebit ſe proteſtatum fuiſse apud acta, ſtatim, ac animaduertit iudicem contra ius agere voluiſse; ſic enim proteſtari tenetur. *l. quantum iudices*, vbi Bald. *C. de appellat. l. omnes la prima*, *C. de Decurion.* alitter ſi non proteſtaretur, non ſolum non conſequeretur ſalarium, ſed etiam teneretur pœna quinquaginta librarum auri. Felin. *c. ſi quando num.* 1. *de reſcript. & cap. ſi quando num.* 1. *de off. deleg.* Bald. *in l. quoniam, de appell.* Par. de Put. de Syndic. *v. aſſeſſ. cap. p. nu.* 12. *& v. appellatio cap. p. num.* 8. Quod vero dicebatur aſſeſſori deberi ſalarium, etiam ſi iudex ſua culpa amoueatur, intelligitur, ſi aſſeſſor continuet in officio, & ſeruiat. Nam certè ſi tunc alteri iudici aſſiſteret, non poſſet duplex ſalarium habere. *d. l. diem functo ff de off. aſſeſſ.* vbi Iaſon *num.* 26. Cagnol. *num.* 142. Dec. *num.* 5. ſi ergo non continuaret in officio ſalarium ſibi deberetur ad ratam ſeruitij præſtiti.

268 Hic verò iterum decernitur, quod expenſæ fiant communiter à partibus, ſicut negotium pro quo fiunt illis eſt commune *l. diem functo. ff. de off. aſſeſſ.* vbi Caſtren. *num.* 4. Iaſ. *num.* 10 *&* 39. Par. de Put. de Syndicatu *v. aſſeſſor c.* 2. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *caſu* 254. Sed vlterius dicitur, quod ſi contingat delegatum mori, vel partes conuenire, & ſuper lite non ſententiari, nihilominus aſſeſſori debetur ſalarium, & ſic ſalariũ ſtatutum habebit, vel habitum non reſtituet. *l. diem functo ff. de off. aſſeſſ. l. qui operas ff. de locat. & l. ex conducto. §. item ſi & l.* 1. *§. Diuus ff. de var. & extraord. cog. &* Gloſſ. hic, Dom. *n.* 5. Franc. *num.* 8. Et hoc verum eſſe etiam ſi vna pars tantum aſſeſſorem petierit, dicunt Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 7.

Digitized by Google

Sed Anchar. *n.3. remittit ad* Specul. *tit. de aſſeſſor. in § ſi ſalariam, & de ſalario §.1. & ad* Bart. *in l.1. ff. de var. & extraord. cogit. & ad* Io.Andr. *in reg. contractus, de reg.iuris.* Arbitratur vero Franc.idem dicendum, de Aduocato, vt ei debeatur ſalarium promiſſum ſub ſpe victoriæ, ſi partes tranſigunt, ſeu componunt, dato quod res non decidatur per ſententiam. Sed hæc diligentius ſunt examinanda.

SVMMARIVM.

269 *Aſſeſſori & Aduocato debetur ſalarium,*

270 *Aduocato debet dari ſalarium ex publico pro pauperibus.*

271 *Aduocatus ſalarium habēs de publico nihil aliud poteſt recipere.*

272 *Aduocatus non niſi in principio litis poteſt paciſci de ſalario.*

273 *Non poteſt paciſci de quota litis.*

274 *Nec poteſt paciſci de aliqua habendo vltra ſalarium obtenta victoria, niſi illud ſit paruum.*

275 *Multipliciter aduocatus poteſt paciſci de pretio.*

276 *Aduocatus conductus ad lites indefinitè pro certo ſalario, an teneatur patrocinari in magnis cauſis.*

277 *Aduocatus conductus ad lites indiſtinctè cum ſalario annuo habet totum ſalarium etiam nulla lite exiſtente.*

278 *Aduocatus, qui cauſa ſua & culpa ceſſet à patrocinio, tenetur ad intereſſe.*

279 *Aduocato, ſi ex caſu contingenti ceſſet, à patrocinio, deberi ſalarium aliqui dicunt.*

279 *Hoc intelligitur de ſalario publico.*
Officiali impedito debetur ſalarium.

280 *Aduocato impedito ſalarium priuatum datur ad ratum.*

281 *Quid ſi aduocatus deſerat cauſã, quia eſt iniuſta.*

282 *Quid ſi lis finitur per tranſactionem.* 283.

284 *Quando lis finitur per deſertionem, ſalarium debetur aduocato ad ratam.*

285 *Eadem dicenda de aſſeſſore cum proportione.*
Si aſſeſſor vſque ad finem ſeruit, debetur illi integrum ſalarium.

286 *Opinio aliquorum.*

287 *Si aſſeſſori daretur ſalarium publicum, illud integrum obtineret remoto iudice.*

288 *Aſſeſſori ſalarium debetur ad ratum laboris.*

289 *Pacta pro operibus conditionata, ſi opera præſtentur.*

290 *Caſus ex parte vnius accidens quomodo noceat alteri,*

291 *Aſſeſſori, qui apud aliam iudicem ſeruit, non debetur integrum ſtipendium pro cauſa, in qua non ſeruit,*

292 *Etiam in alijs caſibus aſſeſſori non debetur ſtipendium niſi ad ratam.* 293.
Aſſeſſori etiam ante ſententiam debetur integrum ſalarium, ſi functus eſt officio ſuo.

294 *Aſſeſſori non debetur ſalarium à pauperibus.*

295 *Niſi ſoluere ſalarium integrum ad alium ſpectet.*
Pars, quæ petit aſſeſſorem, tenetur ſoluere ſalarium.

296 *Caſus plures in quibus aſſeſſor perdit ſalarium.*

297 *Quid ſi aſſeſſor diſcedat,*

QVÆSTIO IV.

ARTICVLVS I.

An aſſeſſori, & Aduocato debeatur totum ſalarium, ſi lis ceſſet.

269 HIc primo conſiderandum eſt, quod aſſeſſor, ſeu aduocatus ſalarium petere poteſt, ſed non maius, quam illud, quod lege, aut conſuetudine ſit taxatum; aut ſi taxatum non eſt, quam illud, quod arbitrio prudentia ſibi competit ſpectata cauſa, quantitate, labore, conſuetudine regionis, ſcientia, & honeſtate eiuſdem aduocati *§. apud vrbem. 3.quæſt.7. & arg. cap. vulteranæ, & cap. conceſſo 12.quæſt.2. & cap. de multa de praben. & cap miramur. diſt.62.* De hoc *S.Th.2.2.q.71. art.4.* ita habet. *Ea, quæ quis non tenetur alteri exhibere, iuſtè poteſt pro eorum exhibitione recompenſationem accipere. Manifeſtum eſt autem, quod aduocatus non ſemper tenetur patrocinium præſtare, aut conſilium dare cauſis aliorum, & ideo, ſi vendat ſuum patrocinium, ſiue conſilium non agit contra iuſtitiam. Et eadem eſt ratio de medico opem ferente ad ſanandum, & de omnibus alijs huiuſmodi perſonis, dum tamen moderatè accipiat conſiderata conditione perſonarum & negotiorum, & laboris, & conſuetudine patriæ. Si autem per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra iuſtitiam. Vnde Auguſt. dicit ad Macedonium, quod ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent, data per tolerabilem conſuetudinem non ſolent.* Idemque docuerunt eum D. Thom. ibid. Bañes, Salon. & Arrag. & Valent. D. Anton. *par.2.t.1. cap.19. §. vltim. & par. 3. tit. 6. cap. 2. §. 2.* Syluest. *v. aduocatus quæſt.17. num.10.* Tabien. *num.17.* Sotus *l.5. de iuſt. quæſt.8* art.4. Caiet. ibid. Sayr. *l 12. cap.23. n. 29.* Azor. *3.p.l.13. cap.29. num. 7.* Sanchez *conſil.6.c.7. d.9. num 2.* Martinez de Prado. *num.24.* Supradicta vero in ſtatutum vera ſunt, vt vbi ſalarium aſſeſſoris, vel aduocati ſit lege, aut conſuetudine taxatum, taxæ ſtandum ſit, etiam ſi ipſa ſit modica; Nam ſimpliciter conductus intelligitur conductus pro pretio ſolito, nec aliquid vltra prætendere poteſt. *l.licet*, & ibi Bald. *C.locati. l.quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de edilit. edict.* Barbat. *in cap. quia tranſlationem. de off. deleg.* Quod ſi conſuetudo ſit dubia, conſideranda erunt plura, vt v.g. ſi aſſeſſor, vel aduocatus alias in ſimili cauſa locauit operas ſuas pro certo aliquo ſalario, conueniens enim erit, vt tantum etiam in ſimili cauſa recipiat, ſi eius conditio mutata non fuit, & arbitrium iudicis cõſiderata peritia aſſeſſoris, vel aduocati, litigantium conditione, & cauſæ qualitate ſalarium taxabit, vt dictum eſt,

270 Adnotauit vero Caiet. *2.2.quæſt.71. art.1.* & poſt eum Sayrus *d.c.23. num.14.* Quod quamuis iura nonnunquam præcipiant aduocatos à iudice dari pauperibus, non per hoc iubent, vt gratis ſeruiant. Sed ſi pauper ſoluere nequeat, ſtipendium illis de publico dari debet, ſi aduocatus gratis patrocinari recuſet. Sed & Sotus, & Bañes locis citatis, & ex eis Sayr. *num.29.* monent non habendam eſſe in taxando pretio rationem qualitatis perſonæ ex eiuſdem, ſed ex prudentum arbitrio. Non enim faſtus, & pompa vltra quam ſtatus eorum requirit, hoc facere debent, vt ipſi pauperum, & clien-

clientum ſumptibus immoderatos ſumptus, & ſplendores ſuos ſuſtentent.

271 Et vlterius addendum eſt, quod vbi aduocatus ſit de publico ſalariatus, nihil poteſt recipere à partibus, quarum totum ex publico habet iuſtum ſtipendium, vt etiam de medico dicitus. Quia iniuſtum eſt, quod quis pro eodem labore duplex velit ſtipendium. Innoc. & Panorm. *in cap. 1. de Poſtuland.* Syluell. *v. aduocatus quæſt. 23.* Angelus *num. 16.* Tabien. *num. 18.* Saytus *l. 12. cap. 23. num. 29.*

272 Conſiderandum eſt ſecundo, quod ſi aduocatus vult paciſci de ſalario, debet id facere ab initio litis, antequam clientis videat ſcripturas, & iura, quia alias cœpta lite, poſtquam aduocatus ſcripturas vidit, omnia cogeretur dare cliens ob litis timorem, & ne aduocatus aduerſarijs ſecreta litis manifeſtaret. *cap. infames §. Præterea 3. q. 7 l. quiſquis C. de aduoc.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 19 §. 8.* Nauar. *cap. 25. num. 30.* Archid. *cap. ſi quis. 3. quæſt. 7.* Bannes. *2. 2. q. 71. art. 4. dub. 1. concl. 2.* Sayr. *d. nu. 30.* Sanchez *conſil. lib. 6. cap. 7. d. 9. num. 1.* Quamuis, vt aduertunt Nauar. Ban. Sayr. & Sanchez in foro conſcientiæ etiam in medio litis conuentio facta ſine vi & ſcandalo de iuſto ſalario non eſſet iniuſta, nec eſſet peccatum.

273 Conſiderandum eſt tertiò, quod non licet aduocato paciſci cum ſuo cliente de certa quantitate habenda ab eo lite finita, ſcilicet de aliqua quota litis, ſeu parte eius, quod ex victoria litis obtinebitur, *l. ſi qui. C. de poſtulat. & l ſumptus. ff. de pactis & cap. infames, §. arceatur, 3. quæſt. 7.* D. Ant. *3. p. tit. 6. cap. 2. §. 2.* Syluest. *v. aduocatus. q. 10. n. 10.* Tabien. *num. 17.* Armill. *nu. 14* Nauar. *cap. 15. n. 30.* Sotus *l. 5. de iuſt. q. 8. num. 4.* Clauis regia *d. cap. 23. num. 30.* Bonac. *in Decal. diſp. 10. qu. 3. p. 4. num. 10.* Martinez de Prado. *cap. 24. quæſt. 6. num. 38.* Et ratio eſt, quia poſſet hoc eſſe occaſio ex qua moueretur aduocatus, vt per fraudes & fas, & nefas litem vinceret.

274 Conſiderandum eſt quartò, quod Bonac. 8. arbitratur nec eſſe illicitum conuenire de certo præmio præter ſtipendium, ſi victoria obtineatur. Quia hæc non eſt conuentio de quota litis, ſeu de certa parte illius, quod ex lite eſt prouenturum. Sed huic obſtat, quod habetur *d. cap. infames, §. arceatur, verſ Præterea.* ibi. *Præterea non licet aduocato vllum contractum inire, vllam pactionem conterre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem.* Quamuis vero per hoc non ſit prohibita conuentio de moderato ſalario, iuſto, & proportionato penſatis ſupra penſatis, quia hoc debetur aduocato, conuentio tamen de præmio vltra ſalarium debitum, ſi cauſa vincatur, manifeſtè prohibetur, cum imò omnis conuentio, & pactio inhibeatur. Et conuentio de hoc premio poſſet eſſe occaſio aduocato vt fraudibus vteretur, ſeu vt videdo cauſam in periculo, clientem cogeret, vt daret ſibi ſalarium ad libitum, vt bene conſiderarũt Syluest. Armill. Sotus, Sanchez, Nauar. & Sayr. ſupra citati. Si tamen quod promitteretur obtenta victoria eſſet res parua, & non extorta, id non eſſet illicitum, vt ijdem DD. aduertunt, quia hoc non eſt ſufficiens ad mouendum animum aduocati, vt per nefas procuret victoriam.

275 Conſiderandum eſt quinto, quod aduocato in principio litis licet conuenire cum cliente abſolutè de ſalario iuſto, & moderato obtinendo, ſiue obtineatur victoria litis, ſiue non obtineatur, & in hoc ceſſat periculum fraudis, & iniuſtitiæ. Nam ſi licet recipere ſalarium, licet etiam de eo conuenire. Tamen hac conuentio multipliciter fieri poteſt. Primò, vt ſoluatur aduocato tantum ſingulo anno, vel menſe, ſiue determinatè pro lite aliqua donec illa fuerit terminata, ſiue indefinite pro litibus, quæ accidere poſſunt. Secundò, vt detur determinatè tanta ſumma pro aduocando in lite quando, & quoties opus fuerit.

276 Duplex ergo caſus hic diſtingui debet. Primus eſt quando conuentio eſt indiſtinctè pro litibus, quæ contingerit ſuſcitari. Et in hoc caſu duplex dubium occurrit. Primum eſt, an aduocatus pro hoc annuo ſtipendio teneatur omnes lites ſuſcitatas aduerſum clientem ſuſcipere. Bannes *2. 2. quæſt. 71. artic. 4. vbi de pretio aduocat. dub. ſecundo* exiſtimat, quod aduocatus non teneatur pro illo annuo ſtipendio magnas cauſas ſuſcipere. Et mouetur, quia hoc annuum ſalarium eſt modicum, & ideo iniquum eſt pro tam modico ſalario obligare ad magnos labores, & diligentias neceſsarias in patrocinanda cauſa magna, & magni momenti. Sed ex Trullench. *l. 8. cap. 7. dub. 5. nu. 6.* & Monet. Martinez de Prado *cap. 24. quæſt. 6. num. 43.* in his ſeruandam eſſe approbatam conſuetudinem, & attendendam mentem aduocati, & eorum cum quibus ineunt pactum de ſalario.

277 Dubium ſecundum eſt, an aduocatus cui aſſignatum eſt annuum ſalarium indiſtinctè pro litibus, quæ contingerit in dies ſuſcitari, poſſit totum integrum ſalarium recipere etiam ſi nulla lis ſuſcitetur, eidemque illud ſit debitum. Diana *p. 2. tract. 15. & 1. Miſcel. reſ. 42.* cum Bobadil *tr. 2.* Pol. *lib. 3. cap. 14. nu. 63.* & Rebell. *de oblig. iuſt. p. 2. lib. 14. quæſt. 14. num. 7. & 8.* ſentit aduocato non eſſe denegandum ſalarium, ſed nec tamen eſſe integre ei ſoluendum, ſed diminuendum ad arbitriũ boni viri, quia multas occupationes non ſuſtinuit, quas ſuſtinuiſſet, ſi fuiſſent lites. Sed abſolutè dicendum eſt, quod in hoc caſu totum ſalarium debetur aduocato. Et in hoc ſenſu vera eſt ſententia Gloſſ. *hic in v. communiter,* Dom. *num. 5.* Franc. *num. 8.* Quod & docuit Gutierez *lib. 1. qq. practic. quæſt. 23. num. 1. & 2.* quem ſequitur Martinez de Prado *cap. 29. quæſt. 6. num. 45.* & tenent plures alij, quos refert Diana vbi ſupra, Armilla *v. aduocatus num. 16.* Nec eſt neceſſe quod aduocatus in hoc caſu nulli alij operas locet. Quia *l. ſed addes. § ſin. ff. locati*, non habet locum in illis, qui ſimul pluribus inſeruire poſſunt, ſicut aduocati qui ſimul in pluribus cauſis aduocare poſſunt.

278 Alter caſus eſt quando conuentio eſt pro lite determinata & exiſtente, ſiue conuentio ſit de dando ſalario ad rationem tantum pro menſe, vel anno donec duret lis, ſiue ſit de danda abſolutè tanta quantitate pro tota lite. Et in hoc quoque caſu duplex occurrit dubium. Primum eſt, an aduocato integrum debeatur ſalarium, ſi contingat eum non patrocinari liti. Et quidem indubitatum eſt, quod ſi aduocatus ex culpa ſua, ſiue quia id facere non vult, ceſſet à patrocinio promiſſo, nedum non poteſt recipere ſtipendium, ſed tenetur clienti de damno & intereſſe, quod ex defectu promiſſi patrocinij ſuſtinere cogitur iuxta ea, quæ de locante operas, & ex parte ſua non operante dicun-

Digitized by Google

tur communiter, & habet Syluest. *v. locatio n. 12.* Iſte enim non habet mercedem, quia non laborat, quia non vult, vel ex culpa ſua. Tenetur verò ad intereſſe & damnum, quia damni eſt cauſa iniuſta.

279 Sed ſi aduocatus ceſſat à patrocinio, quia ex caſu fortuitò, vel quocumque modo inuoluntariè & non ex culpa ſua eſt impeditus, deberi illi integrum ſalarium dixerunt Specul. *in tit. de ſalar.* & Gloſſ. *in l. poſt duos ff. locati* & pro hac ſententia citantur etiam Caſtren. *in l ex conduct. §. Item n. 7. ff de locat. & cond.* Alex. *in l. ſi var. ff. locati* Bart. *in l. Menſa, in princ. ff. de ann. leg. & in l. diem functo ff de off. aſſeſſ.* Bald. *in l. p. C. de ſuffrag.* D. Anton. *p. 3. tract. 6. c. 2. §. 2.* & videtur eſſe caſus deciſus *in l. 1. §. Diuus ff. de var. & extraord. cog.* Sed hoc explicant Bartul. *in l. dicta functo ff. de off. aſſeſſ.* Syluel. *v. aduocatus q. 21. num. 13.* Sayr. *d. cap. 23. n. vlt.* vt ſit verum de ſalario publico, non verò de ſalario dato à parte, Nam de hoc loquendo ſolùm debetur ad ratam. Et ideo quod aduocato ſalariato ex publico & caſualiter impedito debeatur integrum ſalarium, ſicut & cuicumque officiali publico habetur ex *l. 1, ff. de var. & extraord. cogn. & l. laboribus. §. De illo ff. de vſufr. & l. Diem functo ff. locat. & l. Diem functo ff. de off. aſſeſſ.* & docet idem Syluel. *v. locatio num. 13. & v. Familia n. 4.* Et hoc eſt verum vniuerſaliter, quando ſalarium datur propter officium, non verò immediatè pro actuali ſeruitio. Cum enim ſalarium datur propter officium, licet detur in ordine ad ſeruitium, tamen manente officio, ſi adſit legitimum impedimentum officialis excuſatur; neque enim officium obligat legitime impeditum, quoniam hoc eſſet contra rationem; alias verò manente officio manet id, propter quod datur ſalarium, & ideo ſalarium debetur.

280 Sed vbi ſalarium datur non pro officio, ſed pro ſeruitio exercito, ſicuti ordinariè cõtingit, quando alicui operario ſalarium cõſtituitur à parte, ſeu à priuata perſona, vt in caſu noſtro ſalarium deputatum eſt pro lite hac determinatè patrocinanda, ſi aduocatus ſit etiam inculpabiliter impeditus ſalarium non debetur ſibi niſi pro rata; quia in hoc caſu ſeruitium, & labor diuiditur, nec eſt ſeruitium integrum; vnde nec debetur ſtipendium integrum, niſi pro rata. Salarium enim debetur ad ratam laboris Signar. *conſ. 157. vol. 1.* Lanfranc. Zachia *de ſalar. q. 52. num. 53.* & par laboribus, æquitate ſic dictante, debet eſſe merces. *l. Quod ſi minor §. Scæuola ff. de minor. cap. recolentes, de ſtat. Monach. capit. p. de ſepult. cap iure debet diſtinct. 76.*

281 Quod ſi aduocatus cauſam deſerat, ex eo quod illam iniuſtam inuenit. Si hoc potuit, & debuit prævidere à principio, ſibi imputet, quod cauſam iniuſtam ſuſcepit defendendam. Et tunc nedum integrum ſalarium non habebit, ſed receptum reſtituere tenebitur, tanquam mala fide acceptum. Sed ſi de nouo cauſa iniuſta reperiatur; vt quia cliens confeſſus fuit aliquid, ex quo iniuſtitia cauſæ ſit manifeſta, integrum ſalarium deberi aduocato, ex *l. penul. §. fin. ff. de vacat. mun.* dixerunt D. Anton. *par. 3. tit. 6. cap. 2. §. 4.* Syluel. *v. aduocatus q. 22. num. 14.* Tabien. *in fin.* Sayr. *l. 12. c. 23. v. vlt.* In hoc enim caſu lis pro finita, & terminata haberi debet; & ideo aduocato debetur integra ſumma promiſſa, vt in lite vſq; ad eius finem patrocinaretur. Et nihilominus quia ſtante iniuſtitia cauſæ in principali poteſt eſſe, quod in aliquo acceſſorio cõtrouerſo cliens habeat iuſtam cauſam, non poteſt dici finita lis, quouſq; aliquod punctum in iudicio diſcutitur, & aduocatus vſq; in finem omninò cauſam patrocinari debet, vt integrum ſalarium accipiat.

282 Secundum dubium eſt è contra, ſi per clientem fit, vt non litigetur, an tunc aduocato debeatur ſtipendium integrum. Ex duplici vero cauſa poteſt ceſſare lis, vel quia cliens ei renunciat de facto quia non vult ampliùs litem proſequi, vel quia per tranſactionem cliens conueniens cum parte, litis cauſam tollit. In hoc ſecundo caſu Speculator, *tit. de ſalar.* quem ſequitur Syl. *v. aduocatus q. 20. num. 13.* dixerunt non deberi integrum ſtipendium, ſed ſolum ad ratam. Et ita ſenſerunt etiam Tabien. *v. aduocatus num. 21. vers. decimo ſept.* Rodriq. *in ſum. p. 1. c. 4. concl 3.* Sed Sayrus *l. 12. c. 23. num. 32.* diſtinguens, ait, quod ſi aduocatus fuit mediator in tranſactione, ſibi debetur ſtipendium integrum, quod & ſibi debetur, ſi cliens in fraudem tranſegit. D. Ant. *par. 3. tract. 6. cap. 2. §. 4.* ſecus ſi aduocatus non fuit mediator conuentionis habitæ, tunc enim ſolum ad ratam ſtipendium habet. Sed in primis, quod dicitur de fraude locum non habet, quia aduocatus nullum ius habet, vt cliens non tranſigat, & ſic litem extinguat. Vnde nulla iniuſtitia eſt, ſi cliens etiam inuito aduocato tranſactione litem terminet.

283 Deinde dicitur abſolutè, quod in hoc caſu aduocato integrum ſtipendium debetur. Hoc eſt de mente Gloſſ. hic & Dom. *num. 5.* & Franc. *num. 8.* & tenuit Hoſtien. apud Syluest. loco citato, Bonac. *in Decal. diſp. 10. q 7. p. 4. num. 11.* Ratio eſt, quia Aduocatus in hoc caſu adimpleuit totum quod promiſit, ſcilicet patrocinari in lite vſq; ad eius finem, ſeu vſquequo opus eſſet eius opera; neque enim conductus fuit, vt operaretur quando, & vbi opus non eſſet, ſed vbi eius opera neceſſaria eſſet. Finita verò lite, iam non eſt opus pacificis defenſore, & ideo amplius non tenetur aduocatus agere. Satis vero egit, ſi quatenus opus fuit, operam ſuam præſtitit.

284 In alio autem caſu, quando lis finitur per deſertionem, vt quia cliens iam ampliùs non vult litem proſequi, totum integrum ſalarium promiſſum deberi aduocato dixerunt Sayr. *d. cap. 23. n. 33.* & Bonac. *d. p. 4. num. 11.* Et ratio eſt, quia ſi ex parte conductoris eſt, quod qui locauit operas non operetur, conductor ad integram mercedem reddendam ei tenetur, vt docent Sylu. *v. locatio q. 1. 2.* Nauar. *cap. 17. num. 197. verſ. ſeptuag. 7.* & alij communiter. Verum diſcrimen conſiderari debet, quod eſt in caſu, in quo qui locat operas eſt conductus ad determinatum tempus, vel ſolùm ad determinatum opus, vt cum artifex eſt conductus ad laborandum in conſtructione domus, nullo ei determinato tempore. Nam ex quo Dominus aliquem conducit pro laborando in conſtructione domus, non per hoc ſe obligat cum conducto ad domus completam conſtructionem, vt ſi velit à domus conſtructione ceſſare, non poſſit. Sic ex quo cliens conducit aduocatum, vt patrocinetur in lite ſua, & pro integro patrocinio præſtando quando, & quoties opus fuerit, non per hoc ſe obligat ad litigandum ſi litigare nolit. Sed hæc conuentio eſt

con-

Digitized by Google

conditionata, quatenus velit ille litigare, ideo ſi ille litem deſerere velit, reſoluitur contractus, & non tenetur ad integrum ſtipendium, ſed ad ratam illius.

285 Quæ verò dicta ſunt de aduocato cum proportione intelligi debent de aſſeſſore. Eſt verò conſiderandum, quod aſſeſſor poteſt ceſſare ab opere, vel quia Iudex ex culpa ſua, ſine culpa aſſeſſoris remouetur; vel quia Iudex remouetur ex cauſa Principis, qui dedit Iudici ſucceſſorem; vel quia officium Iudicis terminauit, vel quia Iudex mortuus fuit, vel quia lis fuit finita, quia vel vna partium noluit amplius litigare, vel quia conuenit cum aduerſario. In prioribus caſibus, quando lis non eſt finita, ſi non obſtante remotione Iudicis, aſſeſſor continuat in officio aſſeſſoris, vſque ad finem litis, non eſt dubium quod illi debetur integrum ſalarium, cum ipſe etiam integrum ſeruitiũ præſtet. Sed ſi ceſſet ab officio, videtur multis, quod ei debeatur integrum ſalarium. Et quidem ſi hoc ſit, quia ſine culpa aſſeſſoris Iudex cadatur ab officio, quod aſſeſſori debeatur integrum ſalarium, dixerunt Bart. *in l. Diem functo num.* 4. *de off. aſſeſſoris* & ibid. Caſtren. *num.* 9. Alex. *num.* 10. & Cagnol. *num.* 141. & Par. de Put. de Synd. *v. ſalarium cap.* 2. *num.* 10. prout eos refert Lanfranc. Zachia. *de ſalar. q.* 56. *num.* 7. Quia caſus contingens in perſona vnius alteri nocere non debet. *l. ſi vno §. Cum quidem C l. ſi quis fundum §. Imperator ff. locati* Neque alteri per alterum debet iniqua conditio inferri *cap. non debet. inf. de reg. iur. l. ſi quis in ſuo. §. legis autem C. de inoffic. teſtam.* Quod aliqui extendunt, vt hoc ſit verum, etiam ſi aſſeſſor alteri locauerit operas ſuas. Alex. *in d. l. Diem functo num.* 10. Quia cum aſſeſſor remoto Iudice ſtatim poſſit ſalarium repetere, quia partes ſuas expleuit, tanquam iam liber à pactis, poteſt cuicumq; voluerit locare operas ſuas.

288 Verum iuxta diſtinctiones datas, ſi aſſeſſor haberet ſalarium, ea publico ſibi aſſignatum, non pro hac, vel illa cauſa, ſed principaliter intuitu officij, ſeu deputationis ad aſſiſtendam cauſis, amotio iudicis ſiue ex culpa iudicis eſſet, ſiue non ex culpa, non præiudicaret aſſeſſori, quia remaneret illi officium, cum ipſe, vt ſupponitur non fuerit in culpa, & ita etiam idem apud ſucceſſorem Iudicem aſſeſſoris munus exercebit, & ſic integrum ſalarium cõſequetur, iuxta dicta de aduocato. Et tamen etiam in hoc caſu officio aſſeſſoris iuſtè ceſſante, ceſſaret ſalarium.

288 Sed ſi loquamur de ſalario priuato, quod datur intuitu determinati ſeruitij adhibẽdi in hac, vel illa lite, tale ſalarium cum non detur niſi pro labore, ſic nec debetur niſi ad ratam laboris. Nec valet ratio illa, quod non ſtat per aſſeſſorem, quod non præſtet integrum laborem, quia adhuc integrum ſalarium non eſt illi promiſſum, niſi ſub conditione integri laboris. Nec ex quo Iudex aduocat aſſeſſorem, ſe obligat ad ſemper manendum in officio, nec conuenit cum aſſeſſore promittens illi ſalarium, etiam ſi contingat illum amoueri.

289 Sed vt aduertit Bald. *in d. l. Diem functo. num.* 1. Lanfr. Zachia, *d. q.* 56 *num.* 10. huiuſmodi pacta inita pro operibus ſic abſolutè habent tacitam conditionem, ſi operæ præſtentur; & tacita conditio æque ſuſpendit, ſicut expreſſa. Gloſſ. *in l. Item quia ff. de pact.* Nec valet ſi dicatur, cum d. Lanfranco, quod lex fingit aſſeſſorem pro illo tempore, pro quo ſalarium accepit, ſeruire, & quod hæc legis fictio habetur pro veritate. Nam falſum ſupponitur, quod aſſeſſor ſit conductus pro determinato tempore; ſed eſt conductus pro determinato opere, & operis intuitu, & ſub conditione quod ſeruitium præſtandum ſit, & præſtetur, & ideo pro rata operis, & laboris, ſibi ſalarium debetur.

290 Nec obſtant, quæ adducebantur, nimirum quia caſus contingens in perſona vnius, non nocet alteri; quia hoc eſt verum in pœna, quæ pro culpa vnius non imponitur alteri: Cæterum in alijs rebus, quæ connaturaliter ad caſum vnius conſequuntur, illud principium eſt falſum; ſic enim mors vnius ſæpiſſimè innumeris nocet. Et alteri per alterum non debet inferri iniqua conditio, nimirum vt ei damnum iniuſtum inferatur, ſed nulli iniuria infertur, ſi illi non datur ex cauſa mortis, vel amotionis ab officio alicuius alterius, quod ex eadem cauſa ei non debetur. Modo amoto Iudice, aſſeſſori, qui integrum laborem non eſt paſſus, non debetur integrum ſalarium.

291 Quod poſtea euidentius eſt, ſi aſſeſſor mortuo priori Iudice, exercuit apud alium officium aſſeſſoris, vt ex Iaſ. *in d. l. Diem functo v. n.* 26. Cagnol. *num.* 142. Dec. *num.* 1. aduertit idem Zachia *num.* 14. Nam aliter tunc aſſeſſor duplex haberet ſtipendium, & opinio contraria ſupponit falſum, ſcilicet quod ſtatim mortuo Iudice, vel eo amoto ab officio debeatur illi integrum ſtipendiũ, & ſit in hoc finitum omne pactum.

292 Ideo etiam in caſu, quod Iudex terminet officium, vel quia Princeps ad alium locum illum tranſtulit, vel quia tempus officij terminatum fuit, nec Iudex, nec alius tenetur integrum ſalarium dare aſſeſſori, ſed ſufficit ſi illi detur ad ratam. Et quia poteſt eſſe, quod Iudex qui aſſumitur, aſſeſſore non indigeat, non eſt neceſſe, quod Princeps faciat, vt ipſe ſucceſſori Iudici præſtet opera:

293 Sic ergo idem dicitur in alijs caſibus, vt ſalarium aſſeſſori non debeatur niſi ad ratam laboris. Verum eſt, quod eſt diſcrimen inter aſſeſſorem, & aduocatum, quod huius officium durat, etiam poſt ſententiam, contra quam dari poſſunt exceptiones, & aduocati eſt patrocinari partem ſuam, vel pro ſententiæ defenſione, vel pro eius impugnatione. Sed Aſſeſſor etiam ante ſententiam latam poteſt compleuiſſe munus ſuum, & votum ſuum protuliſſe. Tunc igitur ei integrum ſalarium debetur, quia integrè functus eſt officio ſuo. Et ſi daretur ſtatutum, vt Aſſeſſori non daretur ſalarium niſi poſt latam ſententiam, ſi per ipſum non ſtaret, quod ſententia ferretur, & ipſe alias ſuo muneri integrè ſatisfeciſſet, integrum illi deberetur ſtipendium *cap. cum non ſtat. infr. de reg. iur.* Gratian. *diſcept.* 561. *num.* 34. 35. *&* 36.

294 Dicitur verò communiter, quod Aſſeſſori, vel Aduocato non debetur ſalarium à pauperibus. Hoc vero præciſa aliqua lege ſpeciali, ſi alicubi ſit, intelligi debet ſi pauper ſit talis, & in tali neceſſitate, vt iuxta tradita de lege obligante ad eleemoſynam, adſit obligatio in Aſſeſſore, vel Aduocato ſubueniendi pauperi gratis, & ſine ſalario, de quo videndus eſt D. Th. 22. *q.* 32. *a.* 5. *&* *q.* 71. *a.* 1. Caiet. Ban. Salon. Arragon. Valencia & alij de præcepto eleemoſynæ tractantes.

295 Sed

Digitized by Google

295 Sed vlterius conſiderandum eſt bene contingere poſse, vt in pauperum cauſa ſalarium non debeatur à pauperibus, vt ſi Aſseſsor fuit requiſitus à Iudice ſine neceſſitate, in quo caſu Iudicia eſt ſalarium ſoluere. Vel ſi vna pars tantum aſseſsorem peteret, paupere non conſentiente, vel non petente. Neque enim eſt eedem ratio de iudice, & de aſseſsore. Iudex enim eſt perſona neceſsaria ad dirimendam litem, quod vtriuſque partis intereſt; ideo expenſæ Iudicis debent fieri communiter à partibus. Sed aſseſsor non eſt neceſsarius, & ideo ſi illum petit vna ſola pars, illa tenetur ad integrũ ſalarium ſoluendum, maximè ſi dubium ſit contra eam Lanfran. Zachia *de ſalar. q. 56. num. 27.* & apud eum Barr. *in l. ſi poſtulauerint. ff. ad l.* Iul. de Adul. Bal. *in l. ſed ſi loci ff. fin. regun.* Par. de Put. de Syndic. *v. ſalarium cap. 4. num. 5.* Sic ergo in hoc caſu, ſi pars diues petijt aſseſsorem, totum ſoluet ſalarium. Sed ſi pars pauper petijt, nihil habebit de ſelario.

296 Si verò aſseſsor fuerit cauſa ex culpa ſua, quod Iudex remoueatur, tenebitur Iudici ad intereſse, nec lucrabitur ſelarium, niſi de labore iuſto præterito, ſi in pœnam eo non priuetur. De quo videndi Iaſon. *in l. Diem functo num. 29.* Bart. *n. 4.* Caſtren. *num. 9.* Cegnol. *num. 41. ff. de off. aſſeſſ.* Et eodem modo, ſi ipſe aſseſsor ſua culpa ſit priuatus officio, perdet ſalarium, per Gl. *in d. l. Diem functo* vbi Alex. *n. c.* Caſtren. Iaſon. *n. 28.* Caroc. *de locat. & conduct. tit. de ſportulis Iud. p. 1. q. 7. n. 73.* Quod tamen, vt dicebatur intelligitur de tempore futuro, non verò de præterito, quo bene ſeruiuit, vt DD. citati aduertunt. Aſseſaor verò quamuis culpebilis, ſi toleratur in officio, habebit ſalarium. Lanſranc. Zachia *d. q. 56. num. 39.* poſt Alex. *ad d. l. Diem functo, num. 34.*

297 Quod ſi aſseſsor ſine iuſta cauſa diſcedat non debebitur ſalarium, niſi pro tempore, quo ſeruiuit. Alex. *ad d. l. Diem functo num. 32.* Cardin. Mant. *de tacit. & ambig. conuect. lib. 5. tit. 6. num. 2.* Croc. *de locat. & conduct. p. 1. tit. 2. de Agrimenſoribus q. 16. num. 2.* Imo tunc tenebitur ad intereſse partium, ſi illis damnum intulit. Sed ſi iuſtè ex cauſa diſceſſit, non eſse priuandum ſalario habet Lanſranc. *d. q. 6. num. 42.* Sed hoc eſt verum ſi ſalarium ſit publicum; nam alies, qui non operatur, non lucratur priuatum ſalarium, niſi aliud ſit inter partes conuentum, vt dictum eſt ſupra de aduocato.

SVMMARIVM.

298 *Opiniones Gloſſ.*
299 *Conſcientia epitheta.*
300 *Remittere conſcientia eſt concedere arbitrium boni viri.*
301 *Committere conſcientia eſt eligere induſtriam perſona.*
303 *Is cuius conſcientia eſt aliquid commiſſum non poteſt delegare.*
304 *Explicatur hoc.*
305 *Dum committitur aliquid conſcientia non eſt neceſſaria tela iudicialis.*
306 *Dum committitur prudentia, & conſcientia eſt ſermo de prudentia publica.*
307 *Sententia Gloſſa.*
308 *Sententia aliorum.*
309 *Apellatio duplex.*
310 *Vbi negatiũ expediendũ eſt de precepto, habet locũ appellatio, quatenus alias cauſa ſit appellabilis.*
311 *Difficultas an appellatio vt ſuſpenſiua ſit apex iuris.*
312 *Vbi non habet locum actio propriè, poteſt habere locum implaratio officij Iudicis.*
Vbi ſubditus ex quacumque virtute habet ius recurrendi ad ſuperiorem, habet ius iuſtitia, vt non impediatur.
313 *Vbi ſuperior explicat, aut præcipit, quid ſit agendum, quidam admittunt appellationem.*
314 *Hoc explicatur.*
315 *In indifferentibus non datur locus appellationi, ſed ſupplicationi.*

QVÆSTIO IV.

ARTICVLVS II.

An in negotio remiſſo conſcientia alicuius detur appellatio.

298 EAm enim non dari vult Gloſs. *hic in v. conſcientia*, cuius tamen oppoſitum videtur voluiſse Gloſs. *in Clem. 1. in v. orneramus de iurepatron.*

299 Supponitur autem id, quod dictum fuit *num. 263.* nimirum conſcientiam reſpectu agibiliũ non eſse niſi iudicium practicum particulare de honeſtate actus deductum ex applicatione principiorum moralium, & præcipuè ex dictamine ſynderesis. Hoc primò hic conſiderandum, quod conſcientia non eſt, niſi iudicium ex legibus naturæ, ſupernaturalis diuinæ, & humanæ poſitiuæ regulatum, menſuratum, & deductum. Propterea conſcientia dicitur ſenſus ſanæ mentis. Bald. *in l. vlt. C. de iudic.* ſenſus animæ cognoſcentis bonum, & malum. Bald. in Authent. *ad hac ver. ſed dubitatur. C. de vſuris*; iudicium menti conſonans in quodam naturali iure, aliena quodammodo à rigore & ſubtilitatibus iuris; ſurus veritatis. Feder. de Sen. *conſ. 11.* Butr. *cap. Inquiſ. de ſent. excom.* conſonentiam, & harmoniam cum veritate. Butr. *cap. ne innitaris. num. 11. de Conſiſt.*

300 Hinc eſt, quod remiſsum conſcientiæ eſt remiſaum arbitrio boni viri, quantum ad hanc partem, quod eſt remiſsum arbitrio regulando ex conſcientia, ſeu ex iudicio non niſi ex legis principijs deducto; & ſic committere conſcientiæ eſt concedere boni viri arbitrium, per Gloſs. *in Clem. 1. in v. oneramus, de iure patron.* & alios plures, quos refert, & ſequitur. Menoch. *de Arbitr. lib. 1. q. 8. num. 40.*

301 Secundò etiam colligitur, quod dum aliquid committitur conſcientiæ alicuius, illius perſonæ induſtrie eligitur. Io. Andr. *in reg. ratum, inf. de reg. iur.* Franc. *hic num. 3.* Qui adeo hoc verum putat, vt non liceat alteri operari ex ratihabitatione, ſed ratihabitio, & conſenſus ex poſt ſacto interuenieniens nihil valeat.

302 Nam & hinc 3. deducunt, quod ſi committitur alicui cauſa cum clauſula, *tua conſcientia committimus*, vel *tuam conſcientiam oneramus*, cum ſit electa induſtria perſonæ, delegatus ille non poteſt ſubdelegare. Franc. *hic num. 4. & in l. nulli in verb. pro tua conſcientia. C. de Epiſ. & Cler.* Bald. *num. 4.*

num. 4. Iaſon. *num.* 12. *verſ. quinto limitat*. Alex. *in l. mora num.* 23. *C. de iuriſd. omn. Iud.* Io. And. *in d. reg. ratum*. Sanchez *l.* 8. *de matr. diſp.* 27. *n.*43. Sed tamen contrarium ſentiunt. Angel. in Auth. *Ad hac. num.* 2. *C. de iudic.* Panorm. *in cap. final.* §. *Is autem num.* 7. *de off. delegat. & cap. Cum in veteri num.* 4. *de elect.* Rot. *dec.* 18. *de Conceſſ. prabend. in nou.* Marcheſ. autem *p.* 1. *cap.* 6. *de commiſſ. appellat. extra Cur. Rom. num.* 90. conciliat huiuſmodi opiniones dicens, quod ſi in commiſſione adeſt clauſula *conſcientiam tuam oneramus* addendo verba in vim executionis, aut monitionis, vera eſt ſententia Panorm. Sed ſi ſubnectitur alia, vt decidat ſecundùm conſcientiam ſuam, procedit ſententia Baldi, & ſequacium.

304 Sed Panormit. ipſe ibidem optimè diſtinxit, quia vel committitur cauſa diſcutienda à delegato ſecundùm conſcientiam ſuam. Et hoc modo eligitur induſtria perſonæ, & delegatus non poteſt ſubdelegare. Vel cauſa committitur ſine clauſula, ſed poſtea ſuper toto negotio additur clauſula, *ſuper quo conſcientiam tuam oneramus*, & tunc non intelligitur prohibita ſubdelegatio, & electa induſtria delegati, ſed eius conſcientia excitatur, vt ſuper toto negotio inuigilet, quatenus rectè fiat. Vbi ergo nõ delegatur cauſa, ſed excitatur Ordinarij iuriſdictio, clauſula *oneramus conſcientiã tuam*, vel aliæ ſimiles, non immutant naturam modi procedendi, & ideo ordinarius poteſt delegare. Vel ſi delegatur cauſa, id fit abſolutè, & poſtea in fine admonetur delegatus, & eius oneratur conſcientia, poteſt ſubdelegare.

305 Colligitur quartò, quod vbi alicuius conſcientiæ aliquid committitur, non eſt neceſſaria tela iudicialis, ſeruans apices iuris, nimirum non eſt neceſſe examinare teſtes citata parte, ſed ſufficiunt probationes, quæ apud iudicis conſcientiam concludant, vnde poteſt delegatus negotium expedire, prout eius conſcientia dictat, vt ex hoc textu habetur, & tradunt. Bart. *in l. Certum*. *C. vnd. cognat.* & ſentit Io. And. *infr. cap.* 2. *de iuram. calun.* Lap. hic, quos ſequitur Franc. *n.* 6. qui ex Bald. *in l.* 2. *in princ. C. de fid. comm.* addit, quod lex commendat, & fouet illud, quod fit ex conſcientia, cui non competit de apicibus iuris diſputare, vnde commiſſum ad conſcientiam videtur commiſſum ad veritatem, & ſatis eſt, quod ſit munita de iure gentium. Idem affirmat Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 8. *num.* 4. Sed & hoc verum eſt, ſi delegatur cauſa, vt ex cõſcientia iudicanda. Nam alias dum Princeps, vel ſolum excitat iuriſdictionem ordinariam, vel delegat cauſam abſolutè, licet poſtea admoneat iudicem, vt iuxta regulas conſcientiæ agat, debet ipſe cauſam expedire iuxta cauſæ exigentiam, & ſeruare telam iudicialem, ſi cauſa id petat.

306 Sed neceſſariò etiam hic conſiderandum, quod quando iura loquuntur Iudicibus, ſi remittunt negotium conſcientiæ, non loquuntur de priuata, ſed de publica conſcientia, quæ legibus poſitiuis publicis dirigi debeat. Nam per hoc, quod apponitur clauſola, *conſcientiam tuam oneramus*, non colligitur, quod negotium ſit commiſſum priuatæ iudicis conſcientiæ, quia & iudex vt publicus miniſter iudicare debet ſecundùm conſcientiam. Et huiuſmodi clauſula non dat iuriſdictionem, nec mutat naturam negotij. Sed monet, & ad memoriam reducit obligationem, quam habet iudex, & excitat illum, vt Deum & leges publicas attendat in iudicando. Nauar. *conſ.* 6. *de offic. delegat.* Flores de Mena *var. q.* 4. *num.* 67. Garz *de benef. p.* 6. *c.* 5. *num.* 100 Barboſ. *clauſ.* 24 *num.* 2. Menoch. *l.* 1. *q.* 8. Ita etiam ſi dicatur iudici, vt iudicet ſecundùm conſcientiam ſuam, non per hoc ſignificatur, vt iudicet ſecundum conſcientiam ſuã priuatam, quia quod committitur iudici, committitur ei vt perſonæ publicæ, & ideo vt expediendum ſecundùm publicam iudicis conſcientiã, de quo *eſt text.* iuncta Gloſ. *in cap. Iudicem* 3. *quaſt.* 7. & probatur per DD quos cumulat Menoch. *p.* 1. *de arbitr. q.* 8. *num.* 44. Nam & vt habet Marcheſ. *p.* 1. *de commiſſ. appellat. in Cur. Rom, cap.* 5. *pag.* 202. *num.* 77. debet iudex cui commiſſa fuit cauſa, vt illam iudicet ſecundùm conſcientiam ſuam, iudicare illam ſecundùm illam prudentiam, quæ à ſacris canonibus, & iure ceſareo regulatur, non verò ſecundùm prudentiam priuatam, quæ ex priuata cognitione dirigit. Nam iudex iudicare debet ex publica notitia ſecundùm allegata, & probata, non verò ex priuata ſui notitia, & conſcientia, vt tradunt Theologi cum D. Th. 2. 2. *q.* 67. *a.* 2. & Canoniſtæ in *cap. Paſtoralis* §. *Quia verò, de off. delegat. & Iuriſta in l. illicitas*, §. *veritas ff. de off. praſid.* Ne tamen dicta hoc numero ſint contraria dictis *n. ſuperiori* attendi debet quod iudicium publicum duplex eſt, aliud enim eſt obligatum ad apices iuris, & aliud ab iſtis eſt exemptum, & ad ſola iuris ſubſtantialia obligatum. Vbi vero committitur iudici, vt iudicet ſecundum conſcientiam, eximitur à ſeruandis apicibus iuris in iudicando. Et hoc eſt, quod hic ſummè conſiderari debet.

307 His igitur ſtantibus intrat quæſtio, an vbi aliquid eſt relictum conſcientiæ iudicis inferioris, ſi pars, ſeu ſi ſubditus ſentiat ſe eſſe grauatum poſſit appellare. Nam Gloſ. hic in *v. relinquatur hoc negat*. *Per hoc verbum*, inquit, *credo, quod pars non poſſit referre quaſtionem iudici delegato*, ſcilicet dicendo, *quod Aſseſsore non eget. Cum enim hoc conſcientia relinquatur ipſius, ergo ſolus Deus hic, & nullus alius eſt iudex, vel cognitor.* Sed Gloſ. in *Clem.* 1 *v. oneramus, de iure patron.* cum ex hoc textu argumentetur ad probandum, quod ſi Epiſcopus indebitè portionem moderatus fuerit, non poſſit illi quæſtio referri, & quod ſi patroni appellarent dicentes, quod Epiſcopus exceſſit, vel presbiter dicens, quod portio non ſufficit, Epiſcopus non deferret, ſubdit tamen; quod ſuperior ad quem appellatum eſt, emendaret, quod malè factum eſſet. In quo videtur admittere, quod valeat in hoc caſu appellatio, ſaltem quantum ad deuolutiuum. Quod admittunt Dom. *infr. cap.* 2. *de iuram. calum nu.* 10. Felin. *cap. ſignificaſti el. p. de homicid. n.* 4. *verſ tertio fallit. & apud* Sanchez, loco citato, ſndo Marian. & Imola.

308 Alij verò diſtinguunt. Nam ſuperior remittens aliquid conſcientiæ iudicis, vel explicat, quid ille agere debeat, & tunc habet locum appellatio, vel id non explicat, & tunc appellatio non intrat. Ita Imola. *Clem.* 1. *de iure patron. num.* 7. & ibi Barboſa *num.* 12. Alij diſtinguentes inter rem magni, vel non magni præiudicij dicunt admitti appellationem, vbi res ſit magni præiudicij, non vero vbi ſit modici. Bald. *l.* 1. *num.* 3. *C. de reb. cred.*

Rom.

Digitized by Google

Rom. Rubr. *ff.de arti'col.2.* Alij dicunt uon dari appellat. ſi ſuperior ſimpliciter remittat negotium conſcientiæ inferioris, eam vero habere locum, ſi addatur qualitas iuſtitiam importans, vt ſi dicatur ad tuæ conſcientiæ iudicium. Ita Franc. *hic num.6.in fin.* Alij dicunt dari appellat. ſi negotium committatur arbitrio, non vero ſi remittatur conſcientiæ. Ita Anchar. *intra cap.2.de iuram.calum. num.4.poſt* Lap. *ibid.* Alij dicunt, quod vbi lex præcipit aliquid fieri, datur appellatio quantum ad vtrumque effectum; ſed ſi lex non præcipiat, ſed relinquat conſcientiæ inferioris, tunc ſi adeſt talis cauſa, vt inferior teneatur facere, quod non facit, datur appellatio quoad deuolutiuum, non quoad ſuſpenſiuum, ſed ſi res ſit indifferens, non datur appellatio, ſed ſolum recurſus ad ſuperiorem, vt ex miſericordia concedat, quod fuit negatum, ſi illi viſum fuerit. Ita Sanchez *l.3.de matrim.diſp. 10. num 20.* Sed communis ſententia eſt, quod vbi aliquid eſt relictum conſcientiæ non detur appellatio, cui ex iuſtitia ſit deferendum, ſolum vero datur ſupplicatio, vt ſuperior, ſi ſibi fuerit viſum emendet, quod minus bene ab inferiore geſtum eſt. Ita Dom. *hic num.5.* Franc. *num.6.* Bald. *cap. ſi ſacerdos num.4.de off.deleg.* Anan. *cap.ſignificaſti el t de homicid.* Imol. *l.ab executore. ff.de appell.& Clem. 1.de iurepatron. num. 7.* vbi Boniſ. *num. 55. & 56.* & Barboſ. *numer. 11.* Archid. *inf. cap. licet canon. verb. poſſit, de elect. Turrecrem. cap. vt conſtituerentur. num. 9.* D. Anton. *p. 1. tit. 17. cap. vn. §. 20.* Roſel. *v. diſpenſatio num. 4.* vbi Syluel. *q. 1. in fin.*

309 Pro reſolutione huius difficultatis præſuppono, quod appellatio diſtinguitur in iudicialē, & extra iudicialē, & illa locū non habet, niſi vbi iudex iudicialiter procedit. De quibus latè ſcripſi *tract. de elect. c.34. præcipuè q.1.& 2.* Sic ergo in præſenti dū quæritur, an locum habeat appellatio in cauſa remiſſa conſcientiæ Iudicis, ſenſus eſſe debet, an locum habeat vna, vel altera appellatio iuxta negotij exigentiam, & ſecundum quod cauſa fuerit appellabilis, & ita vt ſi procedatur, iudicialiter locum habeat appellatio propriiſſimè ſumpta, quæ eſt iudicialis, vim habens nedum deuoluendi, ſed ſuſpendendi, ſin verò an ſaltem locum habeat appellatio extraiudicialis deuoluens ſaltem, licet non ſuſpendens.

310 Dicitur verò primo, quod vbi negotium expediendum eſt de præcepto, quia vel alias eſt de iure naturali, aut diuino, aut poſitiuo communi, vel à lege, aut ſuperiore præcipitur, clauſulæ additæ iudicium conſcientiæ importantes iudicium publicum denotant, & exigunt, & ideo vbi alias cauſa ſit appellabilis, debet admitti appellatio etiam ad vtrumque effectum. Quia clauſulæ conſcientiam importantes non releuant Iudicem inferiorem ab obligatione, quam habet ex officio, & vt publica perſona, ſed imò important, quod Iudex non niſi per conformitatem ad leges operetur, quæ appellationem admittunt.

311 Hoc quidem conſiderandum hic eſt, quod vbi cauſa abſolutè committitur cum clauſula, vt ſecundùm conſcientiam ſuam rē decernat, ſaltem eximitur ab obligatione ſeruandi apices iuris in iudicando, vt dictum eſt *num. 305.* At verò videtur, quod appellatio vt ſuſpenſiua comprehendatur ſub apicibus iuris, quia ex natura rei & ex iure naturali, aut ex iure gentium appellatio nō ſuſpendit, aliter omnis appellatio ſuſpenderet. Et ſic videtur quod appellatio vt ſuſpenſiua, nō habeat locum, vbi cauſa delegatur ſub clauſula conſcientiam importante, ideſt, cum clauſula operante hunc effectum, vt iudex non obligetur ad apices iuris. Et propterea communis ſententia non admittit appellationem, quando iudicium eſt commiſſum conſcientiæ Iudicis. Verum omiſſo nunc hoc articulo, qui alibi diligentiùs erit diſcutiendus Deo dante. Pro nunc aſſeritur, quod vbi cauſa ſit appellabilis, admitti debet appellatio. Et hoc pro certo habendum eſt ſaltem, quod vbi clauſulæ conſcientiæ iudicium importantes, ſolum excitant iudicis memoriam; & ſic non eximunt iudicem à ſeruandis iuris apicibus, ſi alias cauſa eſt appellabilis, quantum ad vtrumque effectum, admitti debet appellatio; ſemper tamen cauſa erit appellabilis, quantum ad deuolutiuum vt dixerunt DD. citati *num. 307.* quia hæc locum habet etiam in iudicio extraiudiciali. De quo videri poſſunt dicta à me. *tract. de elect. cap. 34. §. 1. & 2.*

312 Et ſi dicas poſſe eſſe, quod ſubditi ex lege non habeant ius iuſtitiæ ad obtinendum, quod ſibi negatur; & ſic quod ex iuſtitia non debeat admitti appellatio, quia non habent ad id actionem. Reſpondetur & dicitur primò, quod præcipue de iure Canonico, & reſpectu ſuperioris eccleſiaſtici, qui omnium virtutum eſt cuſtos, ſubditi ex cuiuſcumque virtutis iure violato poſſunt ad ſuperiorem recurrere, & recurſus debet admitti. Sic enim & in obligatione naturali, licet non detur actio ciuilis, tamen datur ius inuocandi officium iudicis ſuperioris, vt compellat, teſte Butr. *cap. Quæ in Eccleſiarum num. 27. de conſt.* & Sanchez *lib.3.de matr. diſp. 10. num. 21.* Vnde quod peti non poteſt iure actionis, poteſt peti iure implorationis officij ſuperioris. Et eo maximè, quod in his, quæ concernunt vtilitatem animæ, officium iudicis non quieſcit. *cap. exceptionem, de exceptionibus.* Sed reſpondetur ſecundò, quod non impediri in aſſecutione cuiuſcumque iuris ſibi competentis eſt debitum iuſtitiæ propriæ, ideo in omni eo, quod ſibi quomodocumque ex lege competit, & poteſt ſubditus recurrere ad ſuperiorem, & eius officium implorare, & habet ius iuſtitiæ commutatiuæ, vt hic recurſus non impediatur, & ideo, quod appellatio eius iuxta leges admittatur. Sed præterea appellatio extraiudicialis quantum ad deuolutiuum habet locum in quocumque iudicio, in quo quis grauatur à iudice. Huiuſmodi enim appellatio eſt naturalis defenſio. Nec clauſula appellatione remota hanc tollit appellationem.

313 Sic ergo iudicium ferri poteſt de eo, quod Imola, & Barboſa citati *num. 308.* dixerunt, quod ſcilicet vbi lex, vel ſuperior explicat inferiori, quid ille facere debet etiam ſi id remittatur arbitrio cōſcientiæ ſuæ datur appellatio, & illa debet admitti; quia tunc lex, aut ſuperior præcipit, & iudicis inferioris conſcientiæ non priuatæ, ſed publicæ negotium vt expediendum committitur, iuxta leges externi fori. Et ſic Sanchez dixit dari appellationem, quantum ad vtrumque effectum, ſi ſuperior præcipit aliquem diſpenſari, & non diſpenſatur. Nam primò aduertitur, quod vbi Sanchez addit, quod ſi diſpenſatio ſit debita, ſi negatur, datur appellatio quantum ad deuolutiuum, non quantum ad ſuſpenſiuum, non videtur conſequen-

ter dictum: Nam ſi ex cauſa inferior tenetur diſpenſare, iam igitur lex præcipit, vt inferior in hoc caſu diſpenſet, & ſubditus habet ius, vt cum eo diſpenſetur, & ſic ſumus in caſu primæ eius concluſionis.

314 Deinde verò conſideranc, quod ſi appellatio vt ſuſpenſiua eſt vnus de apicibus iuris, ſi etiã clauſulæ conſcientiam importantes eximunt Iudicem ab obligatione ſeruandi apices iuris, eſto quod ſuperior committens cauſam præcipiat, & præcipiat expreſſo eo, quod ſuperior vult fieri per Iudicem inferiorem, nihilominus locum non habebit appellatio, quantum ad vtrumque effectum. Sic igitur hic non ſufficit, quod ſuperior præcipiat, etiam exprimendo quid fieri debeat, ſed attendi debet forma iudicij publici, quod delegato committitur, & videndum eſt, an ea forma iudicij ſeruata locum habeat appellatio ſuſpenſiua, quæ in iudicio extraiudiciali locum non habet, & ſic vbi inferior extraiudicialiter procedit negando diſpẽſationem, locum non habet appellatio ſuſpenſiua, quia hæc in iudicio extraiudiciali non admittitur. Et idem dicendum erit, ſi huiuſmodi iudicialis appellatio locum non habeat in iudicio ab apicibus iuris exempto, ſi appellatio ſuſpenſiua, ſit vnus de apicibus iuris. Vbi verò non obſtante clauſula conſcientiam importante iudex inferior ad exactam iudicij legalis formam tenetur, & ſic iudicialiter procedit, ſi cauſa alias ſit appellabilis quantum ad vtrumq; effectum admitti debet appellatio.

315 Dicendum eſt ſecundò, quod vbi lex aut ſuperior non præcipit, ſed ſumus in materia indifferenti, tunc ſi relinquatur aliquid conſcientiæ inferioris ſuperioris, non licet proprie appellare ab eius conceſſione, vel denegatione, ſed ſubditus ſolùm poteſt petere à ſuperiore, quod ab inferiori non obtinet, vt conſequendum ex liberalitate, & gratia ſuperioris non ex iuſtitia. Solum verò in indifferentibus relinqui aliquem conſcientiæ ſuæ, poſt Card. *in Clem.* 1. §. *ſane num.* 2. *de foro compet.* tradit Fagnan. *cap. relatum num.* 51. *de Cler. non. reſident.* Vnde in indifferentibus Iudex inferior poteſt relinqui conſcientiæ ſuæ, qua vis in ijs, quæ ſpectant ad publicum eius officium, nunquam relinquatur conſcientiæ ſuæ priuatæ, ſed publicæ, & ex legibus publicis dirigendæ. Et nihilominus in materia indifferenti, vbi non adeſt lex, quæ ad vnam partem illum neceſſitet, ſi concedit, vel negat, nullus grauatur, quia nullus habet ius vt ille, vel concedat, vel neget: igitur non datur locus appellationi, quæ non eſt niſi à grauamine. Sed quia poteſt impetrari à ſuperiori, quod ab inferiori negatur, ideo inferior non appellando, ſed ſupplicando poteſt miſericordiam ſuperioris implorare.

SVMMARIVM.

316 *Continuatio, & regula poſita in textu.*
317 *Notarius neceſſarius.*
318 *Notarij fidelitas.*
319 *Notarij plures ad idem aſſumi poſſunt.*
320 *Notarij iuſtitia, vt non cõficiat inſtrumenta falſa.*
321 *Et quod non exigat vltra pretium taxatum.*
322 *Notarius à Iudice Eccleſiaſtico poteſt priuari.*
Delictum exigendi vltra metas eſt quaſi delictũ concuſſionis.
323 *Iudicis eſt moderari expenſas ſcripturarum iuridicarum: & qualiter.*
324 *Delegati iuriſdictio ſe extendit vltra perſonas nominatas in reſcripto. ad Aſſeſſorem, Notarios, Teſtes, Aduocatos, Procuratores, vt ſalarium eorum moderetur.*
325 *Salaria Notariorum taxata.*
326 *Illicitum eſt delegatis ipſis participare in lucro cum Aſſeſſore, & Notarijs.*

§. *Notarium.*

316 Sine Notario, qui acta ſcribat non agitantur cauſæ. Poſtquam igitur Pontifex de aſſeſſoris ſalario egit, modo decernit de ſtipendio Notarij. Duo verò præcipit. Primum, quod delegatus refrenet Notarios, ne in exigendo ſalario metas rationis excedant. Secundum, quod delegatus, nec cum Notarijs, nec cum Aſſeſſore lucrum participet.

317 Debet delegatus notarium aſſumere, ſeu ſcriptorem publicum, qui fideliter, quæ in lite aguntur conſcribat. Et propterea vocatur ſeruus publicus. *cap. Quamquam, inſ. de vſu fruct.* Gloſſ. hic Bute. Dom. Franc. *num.* 1. Syluef. *v. Tabellio 6.*

318 Notarij autem fidelitas conſiſtit, primò vt caueat ab omni falſitate, quæ eſt mutatio veritatis cum dolo, & malitia, ne ſcilicet fingat, quæ non ſunt, nec ex malitia aliquid, vel addat, vel minuat, ſeu detrahat, quo inſtrumentum falſificetur. Secundò, vt benè obſeruet loquentium partium verba, eaque ſcribat ſecundum, quod partes dixiſſe audit, non verò ſecundum quod ipſe eos intellexiſſe putat. Tertiò vt inſtrumenta extendat, & vt apud ſe retineat copiam actorum, & omnium inſtrumentorum originalia, quæ nulli dare, debet, ſed ſolum eorum tranſumpta, alioquin tenetur de damno dato. Quartò non debet, vel petentibus negare conficere inſtrumenta, & ſe rogare negotijs occurrentibus, vel petentibus inſtrumentorum traſumpta negare, qui in hoc habent intereſſe, ſed imò vltro etiam illa manifeſtare illis, quorum intereſt, vt illa poſſint implere. Quintò certiores facere partes de obſcuris, præcipuè mulieres, & ſimplices, alioquin eſt in dolo. Sextò conficere acta de his, quæ duobus ſenſibus viſu, & auditu percipiuntur, vnde falſus eſſet, ſi ſcriberet pecuniam fuiſſe actu numeratam, ſi non fuit numerata. De his videri poſſunt Sylu. *v. Tabellio* & ibidem Tabien. & alij Sum. *in. v. Notarius.* Nauar. *cap.* 25. *num.* 53. Tolet. *lib.* 5. *num.* 61. Clau. Reg. *l.* 12. *cap.* 35. *num.* 7. & 8. Bonac. *tom.* 2. *in Decal. diſp.* 10. *q.* 3. *punc. vlt.* Regin. *l.* 25. *num.* 684. & Balæus. Multa etiam de Notario ſcripſi. *de ſtatib. & off. tom.* 2. *q.* 187. *a.* 2. *num.* 38. *& ſeqq.*

319 Colligitur ex hoc, quod ad eadem acta conſcribenda, plures etiam notarij aſſumi poſſunt. Hoc enim nullibi legitur prohibitum; & hic eſt conceſſum. Gloſſ. & Dom. *num.* 1.

320 Non poſſunt verò nec debent notarij in exigendo ſalario excedere metas rationis. In duobus verò præcipuè conſiſtit iuſtitia notarij, ſcilicet in inſtrumento, & eius iuſto pretio. In inſtrumento quidem, ne ſcilicet faciat inſtrumenta illicita, & iniuſta; nempe inſtrumenta palliata nomine iuſti contractus, aut ſuper rem iniuſtam, nam aliter vltra peccatum tenetur ad reſtitutionẽ.

Item ne faciat inſtumenta prohibita, vt ſunt inſtrumenta vſuraria, vel prohibentia vſuras repeti. Item inſtrumenta contra Eccleſiæ libertatem, aliter notarius nedum peccat, ſed eſt excommunicatus. *cap. graacem & cap. aduerſit de ſeatent. excommun.* de quo vide Syluel. *v. excomman. 9. n. 31.* & ſcribentes ad Bullam Cœnæ *ad can.* 15. 16. *&* 19. Item Notarius, ſi faciat inſtrumentum nuncupatiuum alicuius non ſanæ mentis peccat, & tenetur ad reſtitutionem legitimis hæredibus. Clau. Reg. *l.* 12. *cap* 25. *num.* 12. 13. *&* 14. Tolet. *l.* 5. *num.* 61. Nauar. *cap.* 25. *num.* 54. Reginal. *l.* 25. *num.* 691. Bonac. *d. p. vlt. num.* 4. *&* 5. Baſlæus *v. Notar. num.* 4.

321 Pariter vero Notarij iuſtitia conſiſtit in hoc, quod non excedat metas rationis in exigendo ſcripturarum pretio. Si ergo pretium eſt a lege taxatum, illud debet ſeruare, nec poteſt aliquid vltra recipere niſi illud ex pura, & mera liberalitate fuerit donatum, & contrarium faciens nedum peccat, ſed tenetur ad reſtitutionem. Quod ſi lex prohibeat, ne vltra pretium taxatum Notarius recipiat etiam ſponte oblatum, peccat id recipiens, quia legem non ſeruat, non tenetur vero ad illius reſtitutionem, niſi & ad illud reſtituendum lex obliget. Ob laborem tamen & induſtriam extraordinariam aliquid amplius poteſt recipere. Nauar. *d. num.* 54. Tolet. *d. num.* 61. Regin. *num.* 694. Clau. Reg *num.* 18. Rodriq. 2. *p. c.* 2. Fernand. *part.* 4. *cap.* 3. §. 2.

322 Si vero in officio delinquat Notarius, quod iudex Eccleſiaſticus poſſit illum punire, & etiam officio priuare aduertit Gloſſ. *in v. Notarium, ex cap. Felicis* §. 1. *Cum ſiat. de Pæn.* & quod delictum Notarij exigentis vltra metas rationis pretium ſit quaſi crimen concuſſionis, tradit ead. Gloſſ. *in v. metas alligato ex cap. Sanctnus.* 1. *q.* 7. *& l. vlt. C. ad L. Iul. repet.*

323 Delegati igitur officium eſt pretia ſcripturarum moderari, vt tradunt. Gloſſ. Dom. *nu.* 2. Franc. *num.* 1. Syluest. *v. Tabellio num.* 6. Nam & delegati officium eſt releuare partes à ſuperfluis expenſis Archid. *num.* 15. Hæc vero pretia moderari debent habita conſideratione perſonarum, negotiorum, & conſuetudinis patriæ, vt Gloſſ. conſiderat. & ſi delegato videbitur faciet per alias fideles Notarios huiuſmodi pretium taxari. Duo tamen genera ſcripturarum hic conſiderari debẽt. Aliæ enim ſunt iudiciales, & iſtæ ſunt de quibus loquitur hic textus, & quorum pretium moderari debet delegatus, taxando nimirum, quid detur pro citatione, quid pro termino, quid pro conteſtatione, & ſic de ſingulis alijs ſcripturis ad cauſam ſpectantibus. Sed aliæ ſunt ſcripturæ extraiudiciales, vt ſunt inſtrumenta contractuum, quæ fiunt extra iudicium, & horum pretium taxare non ſpectat ad delegatum, cum non pertineant ad cauſam, ſed ad Ordinarium, vel ad iudicem ad hoc ſpecialiter deputatum. Gloſſ. & Dom. *num.* 4. & Syluest. *d. num.* 6.

324 Ex hoc vero colligitur delegatum habere iuriſdictionem etiam in alias perſonas à nominatis in reſcripto, quæ ad cauſæ expeditionem per ſe concurrunt; ſe extendit enim etiam ad acceſſoria cauſæ, & ſic ſe extendit ad hoc, vt faciat ne Aſſeſſor, Notarij, & teſtes grauent partes, & vt poſſit eos compellere, vt ſatisfaciant illis. Sed licet certis de cauſis poſſit iuriſdictio delegati cõtra alios, quam expreſſos in reſcripto, vt not. plenè in *cap.* 1. *de off deleg.* tamen Anchar. hic exiſtimat, quod ſi ratione iudicij coram eo agitati alicui pecunia debeatur, non videtur, quod delegatus poſſit ſe intromittere & partes cogere ad ſoluendum, niſi in perſonis hic expreſſis in textu. Sed videantur DD. *in d cap. 1. de off. deleg.* An vero delegatus poſſit ſimul refrenare Aduocatos & Procuratores, ne excedant in exigẽdo ſalariũ, Ancharano videtur, quod non per not. *in cap.* 1. §. *Nec ſubditos, infr. de for. compet.* Sed Franc. *hic num.* 4. ſuſtinet oppoſitum. Nam cum Aduocatus, & Procurator ſint miniſtri in cauſa ſpectat ad officium iudicis prouidere eis de ſalario, vt hic in Gloſſ. Pro quo etiam facit tex. *in cap.* 1. *ſup de off. iud.* Vbi ad officium Iudicis etiã delegati ſpectat prouidere de Aduocato, ergo & ſalarium conſtituere. *arg. cap. præterea ſup. de off. delegati.* & aduocatus poteſt ad hoc cogi, & ſalarium ei conſtitui debet, vt per DD. *in d. cap.* 1.

325 Quia vero Notarij ſæpe metas iuſti ſalarij excedere conantur, ideo Pontifices ob hoc ſcripturarum illorum pretia taxarunt. Hinc vt notarunt Io. And. & Butr. *num.* 2. ob hoc emanauit extrauag. Io. 22. quæ incipit *cum ad ſacroſancta* de officialibus Curiæ. Sed & in Vrbe Paulus Quintus in ſua conſtit. 72. taxauit pretia ſcripturarum in quolibet Vrbis tribunali. Sed & in alijs curijs vel lege, vel conſuetudine pretia illa taxata ſunt, & à Notarijs ſeruandæ ſunt taxæ.

326 Illicitum quoque eſt delegatis Sedis Apoſtolicæ participare in lucro cum Aſſeſſore, vel Notarijs; quoniam hoc illis expreſsè hic prohibetur. Gloſſ. Io. Andr. Butr. *n.* 3. Dom. *n.* 3. Franc. *n.* 2.

SVMMARIVM.

327 *Regula textus.*
328 *Delegatus ſi contra hanc conſtit. aliquid receperit, tenetur ad reſtitutionem.*
329 *Quod recipitur lege prohibente, an ſit reſtituendum.*
330 *Remiſſio quando non tenet.*
331 *Statuto facto principaliter in pœnam tertij non poteſt renunciari.*
332 *Nec remiſſio vel donatio releuat delegatum ab onere reſtituendi pendente lite.*

§. *Si quid autem.*

327 CVm Pontifex de ſalario Aſſeſſoris, & Notariorum decreuerit eſſe taxandum & moderandum, prohibuerit vero iudici munera recipere præter xenia, & niſi in caſu vno expreſſo expenſas, in præſenti §. præcipit, vt ſi Iudex, Aſſeſſor, vel Notarij aliquid receperint contra præſentem conſtitutionem teneantur ad reſtitutionem illius, & ita quod nec valeat remiſſio illius, ſi ſibi facta fuerit.

328 Sic ergo ſi iudex vel à partibus munera præter xenia in parua quantitate, vel vltra moderatas expenſas cum proficiſcitur extra domiciliũ, receperit, vel receperit expenſas à pauperibus, vel in fraudem pro aſſeſſore, vel participauerit in lucro cum Aſſeſſore & Notarijs, vel Aſſeſſor & Notarij vltra taxam & moderationem aliquid exegerint à partibus, tenentur ad reſtitutionem. Gloſſ. Butr. *num.* 2.

329 Ex

329 Ex hoc vero textu colligit Franc. §. *Notarium num.*3. quod recipiens aliquid contra iuria prohibitionem tenetur ad reſtitutionem. Sed hoc eſt quidem verum in foro externo, & etiam in interno; ſi præcedat iudicis ſententia, & condemnatio, ſed in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam non eſt verum, quia multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. Si tamen lex nedum prohibeat recipi aliquid, ſed vlterius expreſsè decernat receptum eſſe reſtituendum, an in conſcientia tunc reſtitui debeat *infra q. ſequen. art.*3. explicabitur.

330 Non vult autem, quod valeat remiſſio facta à parte. Ex hoc vero colligit Butr. *num.* 1. quod vbi reſtitutio alicuius dati eſt facienda parti in pœnam publicam, non valet remiſſio. Sed melius adnotat Franc. §. *Notariam num.*3. quod hoc eſt verum in præſenti caſu, quia id Pontifex expreſſit in caſu iſto, vt hic dicitur, & in *cap. cogit, infr. de cenſibus*. ex quo à contrario ſenſu deducitur, quod ſi lex non prohiberet remiſſionem, liberaretur quis à reſtitutione per remiſſionem gratuitam. Quod facit ad not. *cap. Cum ta, ſup. de vſur. & per* Gloſſ. *in reg. peccatum infr. de reg. iuris*.

331 Deducit idem Butr. quod ſtatuto, quod ſit in fauorem alicuius, quod eſt in alterius odium, & pœnam, non poteſt renunciari. Quod enim remiſſio non valeat, eſt fauor eius, qui dedit, ſed quia hoc ſtatutum eſt principaliter in odium eius, qui recepit, non poteſt qui dedit huic ſuo fauori renunciare. Ad quod facit *cap. Non ſanè* 14. *quæſt.* 5. & ibi notat.

332 Quærit autem Gloſſ. quid ſi poſtquam iudex reſtituit, pars ei donet & reddat, quod reſtituit, numquid hoc facere poteſt? Et reſpondet poſſe, niſi contractus fiat in fraudem. Sed dicendum eſt non poſſe, Nam remiſſio non eſt niſi donatio, & donatio eius, quod reſtitutum fuit, non eſt in ſubſtantia niſi remiſſio. Et quod lex intendit eſt, quod iudex nec donata recipiat, vnde nec vult, quod munera recipiat. Pendente ergo lite, remiſſio vel donatio facta iudici non valet. Lite vero finita ceſſante fraude, & ſi ſit liberalis, & gratuita, etiam valet remiſſio. Non enim iudex prohibetur recipere poſt litem.

SVMMARIVM.

333 *Ratio difficultatis.*

334 *Iudex habens ſalarium non poteſt accipere ſalarium, ſeu ſportulas à partibus.*

335 *Nec ſi illud ſit ſponte oblatum: remiſſiuè.*

336 *Quid ſi ſalarium ſit inſufficiens.*

337 *Iudex ſecularis non habens ſalarium recipit ſportulas iuxta taxam.*
Quid ſint ſportulæ.
Quando illas exigant Iudices.

338 *Ordinarius Eccleſiaſticus non poteſt recipere ſportulas, vel ſalarium à partibus.*

339 *Decreta Concil. Trid. & Sac. Congregationis de nihil recipiendo in collatione ordinum, & beneficiorum.*

340 *Declaratio S. Congreg. in* Gernadea.

341 *Ordinarius Eccleſiaſticus, nec pro Aſſeſſore poteſt petere ſalarium.*

342 *Quid in Ordinario ſeculari?*

343 *Notarij Eccleſiaſtici aliquid accipiunt, vbi non habent ſalarium.*

344 *Epiſcopi, ex quo excuſantur, ſi non dant ſalarium notarijs:*

345 *Notarij non poſſunt recipere vltra taxam.*
Et an ſi ſponte illis detur.

346 *Quid in* Indijs.

347 *Notarij non poſſunt recipere a pauperibus.*

348 *Quid ſi ſponte illis offeratur.*

349 *Notarius poſt datas ſcripturas ſponte oblatum poteſt recipere.*

350 *Delegato ſeculari debentur ſportulæ.*

351 *Qualiter taxandæ.*

352 *Delegatus pro pluribus cauſis plura habet ſtipendia.*
Quæ ſint plures cauſæ diſparatæ.

353 *Ordinarius ex ſimplici commiſſione non fit delegatus, vt poſſit ſportulas habere.*

354 *Delegato, qui non profert ſententiam, non debetur ſalarium niſi ad ratam.*

355 *In cauſis mercedum non exiguntur ſportulæ.*

356 *Nec in cauſis breuioribus.*

357 *Nec in cauſis pauperum.*

358 *Etiam à ſponte offerentibus.*

359 *An delegati Ordinarij recipiant ſportulas.*

360 *Vicario Epiſcopi non debentur ſportulæ, ſi habet ſalarium.*

361 *Ex vi huius decret. Delegati ordinarij non prohibentur habere ſportulas.*
Lex poſitiua non debet extendi ad caſus non expreſſos.
Circa delegatos huiuſmodi ſtandum eſt conſuetudini.

362 *Delegatus Apoſtolicus non recipit ſportulas.*

363 *Conſuetudine poteſt derogari huic decretali.*

364 *Quodnam peccatum ſit, ſi Iudex recipiat, quod non poteſt.*

QVÆSTIONIS V.

ARTICVLVS I.

An iudici debeatur ſalarium.

333 VIdetur enim, quod debeatur, ex eo quia labor omnis optat premium, nec conuenit militem ſtipendijs ſuis militare, vel agricolam de ſuo labore fructus non percipere.

334 Sed hic diſtingui debet inter Iudicem ſecularem, & eccleſiaſticum, & rurſus inter Iudicem ordinarium, & delegatum. Quamuis primò vniuerſalis concluſio ponitur, & dicitur, quod nullus Iudex, ſiue ſecularis, ſiue Eccleſiaſticus poteſt recipere à partibus ſalarium, ſeu ſportulas, ſi alias eſt ſtipendiatus, ſeu pro officio ſuo habet ſalarium ex publico. Sicut enim medicus, qui habet ſufficiens ſtipendium, non poteſt à ciuibus particularibus aliquid exigere, ſic nec Iudex habens ſalarium. Et ratio eſt euidens, quia iniuſtum eſt pro eodem opere, & labore duo ſtipendia accipere, quia per primum ſufficienter & æqualiter ſatisfit, vt ſupponitur, ſecundum igitur eſt indebitum, nec poteſt ex iuſtitia exigi. §. *ſcriptam exemplar.* Authen. *vt Iudic. ſine quo ſuffrag. & ſup. cap.* 1. *de Prælat. vices ſuas, cap. cum ab omni de vit. & ho-* C leric. & ibi Panorm. & Innoc. Syluеſ. *v. Iudex* p. *num.* 13. Tabien. *eod. v. num.* 6. Armill. *num.* 6. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 10. *in decal. q.* 2. *p.* 8. *num.* 2. Card. de Lugo *to.* 2. *d.* 37. *n.* 123. Mol. *de iuſt. diſp.* 83.

Digitized by Google

335 Eſt autem hoc adeo verum, vt Iudex habens ſalarium, ſportulas, vel aliquid aliud ſimile, vt ſponte oblatum non poſſit à partibus accipere, & ſi acceptet reſtituere teneatur ſecundũ Panorm. *in cap. Quia plerique de immunit. Eccleſ.* Nauar, *cap. 17. num. 33.* Medio. *de reſtit. q. 2. 4. 2.* Molin. *de iuſt. & Iur. diſp. 83.* Menoch. *de arbit. caſu 514. num. 7.* Quia huiuſmodi iudices ſalario debent eſſe contenti; quod omni iuri eſt conſentaneum, iuxta illud quod Lucæ 3. militibus dixit Io: Baptiſta, *Contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Sed de hoc dicendum erit infra art. 3. vbi tractabitur de muneribus non recipiendis à Iudicibus, & de obligatione reſtituendi.

336 Nec ſe excuſare poſſunt Iudices habentes ſalarium, ex eo quod illud ſit modicum, quia cum officium receperint cum illo ſalario, cenſentur pro illo ſe obligaſſe ad illud exercendũ, vt ex Caſtreo. *in l. ſi duo ff. de aquir hared.* Alex. *conſ. 13. num. 9. & conſ. 157. lib. 2. & conſ. 158. in princ. lib. 5.* Crauet. *conſ. 186. num. 7. 8. & 9.* Molin. *de iuſt. diſp. 83.* tradit Lanfranc. Zachia de ſalario *q. 72. num. 17.* Et hoc procedere etiam ſi ſalarium à principio erat competens, ſed ſucceſſu temporum euaſit inſufficiens, addit idem Lanfranc. *ex Canat. in ocul. Reipub. par. 3. cap. 4. num. 31.* eadem ratione, quia ſcilicet recipiendo, & exercendo officium cenſetur ſe obligare pro illo ſalario. Sed alij dicunt, quod ſi Princeps nolit augere ſalarium, poſſit Iudex accipere, donec contingat limites iuſti pretij. Card. de Lug. *de iuſt. tom. 2. diſp. 37. num. 124.* Mol. *d. diſp. 83.* Nauar. *conſ. de datis & accep. num. 47.* Sed hoc quidem procedit, vbi id conſuetudine eſt introductum. Alias id non eſt tutum, tum ratione dicta, tum quia faciliſſimum eſt, vt ex Molin. aduertit idem Card. de Lugo, quod multi ſint, qui libenter acceptarent dicta officia cum illo ſtipendio inſufficienti, ex eo, quod habeant adiuncta multa priuilegia, honores, & præeminentias, quæ omnia ſunt pars pretij. Vnde nec Princeps tenetur dare integrum ſtipendium, ſi de facili inueniat multos diuites, qui pro illo ſtipendio, & alijs commoditatibus officia illa libenter accipiant. Vbi tamen iam conſuetudine ſit introductum, quod huiuſmodi iudices aliquas ſportulas, vel aliud accipiant donec pertingant ad fines iuſti ſalarij, hæc conſuetudo eſt tolerabilis, quia eſt rationabilis, Gratian. *diſcept. 55. num. 37.* Specul. *in tit. de ſalar. §. 1. num. 13.* & quod iudex ſecularis talis poſſit aliquid recipere à ſponte dantibus, vt dicitur infra *num. 387.*

337 Dicitur ſecundò, quod ſecularis Iudex ordinarius non habens ſalarium ex publico exigit à partibus ſportulas. Sportulæ dicuntur munera iudicum, quorum quantitas non eſt à lege definita, vt in *Auth. generaliter. C. de Epiſ. & Cler.* dicuntur verò ſportulæ accipiendo contentum ſub nomine continentis, quia ſportulæ ſunt vaſa quædam, in quibus, quia antiquitus munera iudicibus deferebantur, ideo translatum eſt nomen, vt ſignificet munera ipſa, quæ iudicibus dantur, vt notarunt Panorm. *cap. Cum ab omni num. 9. de vit. & honeſ. Cler.* Syluet. *v. Iudex 2. n. 13.* Tabien. *n. 6.* Seculares igitur iudices huiuſmodi ſportulas habẽt, quarum quantitas ſi non lege municipali, conſuetudine erit deffinita. Et prout habetur *ex d. cap. cum ab omni*, conſuetudo apud ſeculares erat vt iudices ſeculares acciparent quandam quotam litis pura 20. vel 10. Quam conſuetudinem valere notat ibi Panorm. *num. 3. & tenet* Specul. *in tit. de ſalar. num. 1.* Sic igitur ſeculares Iudices ſportulas habent pro labore in iudicando ſuſcepto in ea quantitate quam vel lex patriæ, vel conſuetudo determinat. Barboſ. *hic num. 85.* Couar. *in reg. peccatum par. 2. §. 3. n. 2.* Decian. *conſ. 41. num. 74. l. 2.* Grat. *diſcept.* Foren. 55. *num. 13.* Menoch. *de arbitr. caſu 342. num. 39.* Eas tamen non poſſe exigi à pauperibus dixit Tabien. *v. Iudex num. 8.* Iudices quoque, quibus ſportulæ debentur, monet Syluef. vt ante calculum ſententiæ illas recipiant, quia poſt ſententiam facilius partes obliuiſcuntur eas ſoluere. Romæ praxis eſt, vt cum Iudici debetur propina, pars ad cuius fauorem erit ſententia, illam depoſitet apud notarium cauſæ.

338 Dicitur tertio, quod Iudex Eccleſiaſticus ordinarius ſportulas, vel ſalarium, vel quodcumq; ſtipendium pro labore ſuſcepto in iudicando non poteſt exigere. Ita Panorm. *d. cap. Cum de omni num. 9.* Syluef. *d. num. 13.* Tabien. & Armill. *d. n. 6.* Bonac. *d. p. 8. num. 3.* Ratio eſt, quia Iudex Eccleſiaſticus ordinarius habet beneficium, & fructus ſibi aſſignatos ad ſuſtinenda onera officij ſui, inter quæ onera eſt exercitium iuriſdictionis, & Iudicis officium, Vnde cenſetur habere ſalarium ex publico, etiam pro exercendo officio Iudicis. Et benè Panorm. ibid. *num. 6.* conſiderauit, quod in d. textu dicitur, quod beneficia dantur Clericis, primò & principaliter, vt honeſtè viuant, ex quo idem textus deduxit, non conuenire, vt Clerici beneficiati accipiant aliud ſalarium pro iudicando. Et licet textus ibi loquatur de delegatis, ratio multò magis militat de ordinarijs, quorum iuriſdictio eſt per ſe annexa officio, propter quod datum eſt illis beneficium, ex quo ſine alio ſalario honeſtè viuere poſſunt. Et ſic in ordinario militat ratio legis naturalis iuſtitiæ, quæ iudicem habentem ſalarium prohibet exigere aliud ſalarium.

339 Adeſt quoque decretum Concil. Trident. *ſeſſ. 21. cap. 1.* in quo decernitur, quod Epiſcopi nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam clericalis tonſuræ, nec pro literis dimiſſorijs aut teſtimonialibus, nec pro ſigillo, nec alia quacumque de cauſa, etiam ſponte oblatum, & alij Ordinum collatores, aut eorum miniſtri, quocumque prætextu accipiant. Garz. *de benef. par. 8. cap. 1. nu. 76. & 77.* Barboſa vero *in d. cap. primo num. 9. & ſeq.* & Nicolius in Floſculis, *in v. Gratis*, plures caſus referunt, in quibus deciſum referunt Epiſcopis non licere quidquam accipere, vel percipere directè, vel indirectè, qui ut declarat. S. Cong. infra ponenda continentur, ſed ſufficit regula generalis, quod cum pro officio habeant redditus Epiſcopales, non poſſunt pro iuriſdictionis, aut facultatis eorum exercitio, aliud ſtipendium exigere. Eſt verò ſpecialiter illis prohibitum participare in ſtipendio miniſtrorum. *Nam in Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1.* expreſſè decernitur, ne Epiſcopo ex notarij commodis aliquod emolumenti, ex ordinum collationibus, directè, vel indirectè prouenire poſſit, contrarias taxas, ac ſtatuta, & conſuetudines, etiam immemorabiles (quas potiùs abuſus ſimoniæ fauentes nuncupari poſſe affirmat) penitus caſſando, & interdicendo. Sed & in collatione beneficiorum, quod collatores

pro

pro collatione, vel quauis diſpoſitione, quouis quæſito colore directè, vel indirectè, etiam ſub prætextu annatæ, aut cuiuslibet portionis fructuũ, etiam à ſponte dantibus, aliquid accipere non poſſint, & ita, quod nec aliquid emolumenti ex receptis à notarijs pro ſcriptura valeant percipere. pluries declarauit S. Cong. Concilij, vt videre eſt apud Garziam *de benef. p. 8. cap. p. num. 76. & 77.*

340 Et iuuat de verbo ad verbum, ex eodem Garzia referre deciſionem datam in vna Gerũden. ſequentis tenoris. *Illuſtriſſ. & Reuerendiſſimi Domini, Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Gerunden, animaduertentes, quod Reuerendiſſimus Dom. Iacobus Caſſador, modernus Epiſcopus Gerunden. quotidie, contra ſtylum antiquum dictæ Eccleſiæ multa indebitè extorquet, & multa grauamina infert, & quod non curat ſe ab illis abſtinere. Sed de die in diem illis continuando cauſam querelandi, & murmurandi alijs præbet cum maximo damno populorum, ideo, vt ex dicta eorum Eccleſia extorſiones, & grauamina huiuſmodi de medio tollantur, & ne abuſus huiuſmodi in prauam conſuetudinem transeat, alijque ſucceſſores in dicto Epiſcopatu malum exemplum huiuſmodi imitari poſſint, deliberarunt, non nulla capitula extorſionum, & grauaminum huiuſmodi veſtris Illuſtriſſimis D D. deferre ab hoc, vt ex ſola benignitate in his, in quibus eis videbitur prouidere dignentur.*

In primis Reuerendiſſimus D. Epiſcopus à prouiſis de beneficijs à ſede Apoſtolica in forma dignum extorquet pro collatione in vim mandati apoſtolici facienda, Iulios duos pro quolibet ſcuta valoris dicti beneficij. Secundò item pro collationibus beneficiorum, quas ipſe iure ordinario facit, extorquet pro quolibet prouiſione aliquando ſcuta ſex, & aliquando ſeptem. Et hoc idem vult extorquere à prouiſis ab inferioribus, ad quos collatio ſpectat. Si verò collationes fiant ab Abbatibus, vel alijs inferioribus à ſua iuriſdictione exemptis, ipſe Dominus Epiſcopus vult, quod collationes ab ipſo, vel eius Vicario approbentur, ac ratæ, & gratæ fiant, & tantumdem perſoluant, alioquin non vult, quod poſſint gaudere dictis beneficijs. Tertiò item pro literis dimiſſorijs, ſeu teſtimonialibus, aut commendatitijs. Dom. Epiſcopus exigit vndecim gruſſos & vnum nummum contra formam Concilij Tridentini. cap. 1. ſeſſ. 21. de reformatione. Quartò item facit ſoluere clericos volentes ſe ordinare ad aliquem ordinem ſacrum pro literis publicatorijs duos groſſos, & quatuor denarios. Et id repetit in quolibet ordine ſuſcipiendo. Quintò item pro licentijs exercendi curam animarum, & confeſſiones audiendi, ſiue coadiutorijs, exiguntur tredecim groſſi pro quolibet, quæ quolibet anno, ſine alio examine renouari debent, & iterum perſolui contra formam cap. 15. ſeſſ. 25. Vbi expreſſè cauetur, quod gratis concedantur. Sextò item pro diſpenſationibus matrimonialibus, quæ in vim litterarum apoſtolicarum conceduntur, exigit vnum marcum argenti, quod eſt valoris trium ducatorum, & vltra contra formam ipſarum literarum apoſtolicarum, in quibus ſua Sanctitas mandat, quod nihil percipiant à ſponte offerentibus. Septimò item pro examine in concurſu ſtendo, pro obtinendo parochiales quocumque menſe vacantes facit ſolus ab examinatis, & approbatis, cuilibet examinatori iulios quatuor, contra formam cap. 18. ſeſſ. 24. Octauò item, quia de conſuetudine dictæ Eccleſiæ Epiſcopi in eorum ingreſſu ſolent exigere à perſonis eccleſiaſticis quoddam donatiuum, dictus modernus Epiſcopus amplianda hanc conſuetudinem, vult exigere, & exegit etiam dictum donatiuum ab illis, qui poſtea beneficia obtinuerunt, & ſucceſſiuis temporibus obtinent, nec permittit ipſos capere poſſeſſionem beneficiorum, nec bullas, nec literas prouiſionis expedire vult, niſi prius ſoluant dictum donatiuum. Nonò item infligit quotidie pœnas, & cenſuras eccleſiaſticas in cauſibus ciuilibus, & parui momenti, etiam pro debito duorum iuliorum, non alter ſeruata forma Concilij, cap. 3. ſeſſ. 25. ſed contra illius formam, quo fit, vt cenſuræ huiuſmodi paruipendantur. Decimò item confert ordines generales, vt plurimum in quadam capella ſui palatij, & ſi quando illos in cathedrali conferat, id in cappella remota, & obſcura nulla precedente intimatione, nec vocatis aliquibus Canonicis facit contra formam cap. 18. incip. Ordines ſeſſ. 23. de reformat. Hæc, & multa alia dictus Dom. Epiſcopus extorquet, & in multis alijs grauat ſubditos, ideo ſupplicatur humiliter veſtris Illuſtriſſimis, & Reuerendiſſimis DD. vt præſolita benignitate dignentur conſulere benignitati (ſed puto, quod velit dicere idemnitati) ſubditorum, ac ſimul cupiditati dicti Prælati. Reſponſio. *Reuerendiſſime, Domine, vt frater, Canonici, & Capitulum iſtius Eccleſiæ, Libellum, qui erit cum hic literis, Sacræ Congregationi Cardinalium Concilij Tridentini interpetrum obtulerunt, in eo, qui de amplitudine tua conquerantur, ipſa percipiet, ſimulque videbit, quid ad vnumquodque ipſius Libelli caput S. Congregatio reſponderit. Nempe ad primum, & ſecundum pro collatione, aut inſtitutione Eccleſiarum, & præſertim curatarum Cancellarium poſſe in ſingulis accipere mercedẽ ſui labori conuenientem, quod tamen ſcriptura ſigillo, & cæteris omnibus computatis, vnum aureum non excedat, & dummodo ipſi Cancellario ſalarium nullum pro ſuo officio exercendo conſtitutum ſit, & ex pecunia, quam accipiet prorſus emolumenti collatores, aut inſtitutores, vllo modo directè, vel indirectè percipiant. Ad tertium nihil exigendum pro dimiſſorijs commendatitijs, aut teſtimonialibus literis iuxta caput ſeſſ. 21. Concilij eiuſdem. Ab quartum de literis publicatorijs id prohiberi eodem cap. 1. ſeſſ. 21. verſ. nec alia quacumque de cauſa. Ad quintum, gratis oportet concedi huiuſmo di licentias, iuxta cap. 15. ſeſſ. 23. Ad ſextum, pro diſpenſationibus matrimonialibus non licere Epiſcopo, vel eius Vicario quidquam accipere; nec ratione taxæ, etiam ex immemorabili conſuetudine, nec ratione ſigilli, vel alicuius alterius rei; quopropter decretum illud, quod ſolet poni in literis diſpenſationum matrimonialium, vt nihil muneris, aut premij ſponte accipi poſſit pro illarum executione, ita intelligendum eſt, vt neque ordinarius ipſe, nec Vicarius eius, quidquam pro mercede laboris, quem ea in re ſuſcipient, capere poſſent, notarios verò pro examine teſtium, quartam aurei, ſeu ducati partem licitè accipere poſſe. Ad ſeptimum non debere examinatores occaſione examinis ad parrochiales Eccleſias quidquam accipere, alioquin puniẽdos arbitrio Ordinorij. Ad octauũ de donatiuo in ingreſſu reſpondit, iſtam conſuetudinem eſſe ſublatam per Concilium, cap. 14. ſeſſ. 24. Ad nonum non debere cenſuras infligi, niſi ſecuta forma cap. 3. ſeſſ. 25. Ad decimum ſacrorum ordinum collationes in Cathedrali Eccleſia vocatis, præſentibus ad id Eccleſiæ Canonicis publicè celebrari debere, iuxta cap. 8. ſeſſ. 23. Quæ illi ſigillatim præſcribere volumus, vt cum videos ea minime licere, ab illis amplitudo tua abſtineat*

quod

quod facere debebit, nec cuiquam relinquere offenſionis, aut quarela locum, interea eam bene in domino valere, gratiaque ſua donis cumulari obtamus. Romæ die 12. Auguſti 1558. Amplitudinis ſua Reuerendiſſ. vti frater Cardinalis Carrara,

341 Hoc verò extenditur, vt nec pro aſſeſſore poſſit iudex eccleſiaſticus ordinarius exigere ſalarium aliquod. Syluеſ. *num.* 15. *ver. ſecundum* Tabien. *num.* 14. Armill. *num.* 10. Panorm. *d. cap. cum ab omni num.* 14. Et ratio eſt, quia ordinarius non debet ignorare canones, *cap. cognouimus* 10, *q.* 3. §. 1. *diſt.*20. & *cap.*1. *de conſang, & aff.* Sciendo autem canones, rarò continget caſus, in quo per eos iudicare non poſſit, ſeu perito in iure ciuili indigeat. Et nihilominus, ſi hic caſus daretur, deberet de ſuo dare aſſeſſori ſalarium, quia habens beneficium, & ſic ſalarium ſufficiens pro exercendo officio ſuo, ſi ad hoc indiget aſſeſſore debet ſuis ſumptibus illum conducere.

342 Quod tamen in ordinario ſeculari non procedit, qui ex officio non tenetur ſcire leges, ſed ſufficit, ſi habeat experimentum. *l. Certi.* §. *de iudic.* Vnde poteſt dari caſus, in quo indigeat aſſeſſore; & tunc poteſt à partibus exigere pro eo ſtipendium, Syluеſ. *d. num.*15. *verſ. ſecundum.* Verum ſi aliundè iudex redditus, ſeu ſalarium pro officio habeat, hoc benè negat. Bonac. *d. p.* 4.*n.*4. Nam iudex tenetur ſcire, iudicare, & ſi pro hoc habet ſalarium, de ſuo ſoluat adiutori, ſi illo indiget.

343 Pariter extenditur ſecundò, vt ordinarius eccleſiaſticus, nec pro notario poſſit exigere ſalarium. De hoc dubitauit Panorm. *d. cap. Cum ab omni num.* 15. & oppoſitum ſenſerunt Angel. & Tabien. *num.*15. Sed Sylu. *num.* 15. *ver. Quartum* & Bonac. *d. p.* 8. *num.* 4. exceptionem admittunt, & probant, quia cum ordinarius eccleſiaſticus teneatur miniſtrare iuſtitiam ex officio, pro quo habet ſufficientes redditus, cum non poſſit iuſtitiam exercere ſine notario, tenetur illum aſſumere, & de ſuo alere. Sed praxis eſt in contrarium. Imò S. Cong. Epiſ. & Regularium edidit taxam, quam notarij Epiſcoporum ſeruare debeant, tam in beneficialibus, quam in ciuilibus & criminalibus, quam per extenſum ex regiſtris eiuſdem S. Congregationis habuit, & in ſuis Floſculis retulit. *v. Taxa* Nicolius. Sed & circa hoc adeſt decretum *Conc.Trid.ſeſſ.*21. *cap.p.* In quo concedit, vt notarij, vbi non eſt laudabilis conſuetudo, vt nihil recipiant, pro ſingulis literis dimiſſorijs, aut teſtimonialibus tantum decimam partem vnius aurei recipere poſſint, dummodo eis nullum ſalariũ ſit conſtitutum pro officio exercendo. Quamobrem, quod notarius Epiſcopi, non habens ſalarium conſtitutum ab Epiſcopo, vel alio poſſit aliquid accipere, dixerunt. Turrecrem. *cap. ſicut Epiſcopum* 1. *q.* 2. Angelus *v. Simonia.* 3. *num.*22. Syluеſ. *q.* 8. Armill. *num.* 32. Felin. *cap.* 1. *num.* 1. *de Sim.* & ibi Panorm. *num.* 3. Butr. *num.* 7. Nauar. *cap.* 23. *num.* 102. Piaſec. *in praxi p.* 1. *num.* 55. *pag.* 61. Reginal. *in praxi l.* 23. *num.* 20. Narbona *l.*33. Gloſſ. *vnic.n.*7. & 10. Suarez *de Relig. t.*1.*l.*4. *de ſimonia cap.* 53. *num* 6. Vgol. *de ſimonia* Fab.1. *cap.* 41.*num.*4. Barboſa *ad. d. cap.*1. *ſeſſ.*21.*Concil. Trid. num.*16. Giball. *de ſimania q.* 18. *num.* 2. *ver. Quintu notarios* Lanfranc. Zachia *de ſalario q.* 77. *num.* 22.

344 Epiſcopum quoque non eſſe damnandũ, qui ſalarium pro officio notariatus non tradit notario, vel ob tenuitatem fructuum, vel ob antiquam conſuetudinem, quam Concilium Tridentinum non abſtulit, ſed potiùs probauit, colligit loco citato, Giballinus. Sed vbi ſit conſuetudo, quod Epiſcopus, non obſtante tenuitate fructuum, det ſalarium notario, tenebitur illud dare.

345 Vbi verò permiſſum eſt notario, recipere pro ſcriptura & actis eius, omnino ille ſeruare debet taxam; quod ſi in aliquo Epiſcopatu non fuerit propria taxa, notarius debet vti taxa fori Archiepiſcopalis, vel Epiſcopus loci eam conficere debet ſimilem curijs vicinis, vt teſte Nicolio *lib.* 4. *ciuilium tit.* 6. *de action. num.* 244. declarauit S. Cong. Epiſ. & Regul. in vna Triuen. 13. *Decem.* 1613. Arbitratur verò Lanfranc. Zachia *de ſalar. q.* 77. *num.* 29. quod notarij vltra taxam nec à ſponte dantibus recipere aliquid poſſint. Quod eſt verum Romæ propter ſtatutum ciuitatis, quod ipſe refert *ex lib.* 3. *cap.* 112. vbi ponitur pœna ſoluendi quadruplum parti, & aureos decem Cameræ Vrbis. Sed ex natura rei, hoc non ſequitur ex eo, quod præcipitur, ne notarij exigant vltra taxam, ideo ſolum prohibentur recipere purè, & ſincerè oblatum, vbi & in caſibus, in quibus hoc eſt expreſſum. An vero notarijs prohibitum ſit recipere munera, ſicut eſt prohibitum iudicibus dicetur infra art. 3.

346 In Indijs verò, vbi res maximo pretio venduntur, notarios loco decimæ partis aurei ſupra ſtatutæ à Concilio Trident. poſſe recipere quantitatem permiſſam in quodam decreto Sixti Quinti, tanquam deciſum ex Sell. *in ſelect. Canon. cap.*10. *num.* 15. tradit Barboſa *ad d. cap. p. ſeſſ.* 21. *Conc. Trid. num.* 8.

347 Adhuc verò in multis caſibus notarij ſtipendiũ, ſeu pretiũ ſuarum ſcripturarum, alias ſibi permiſſum recipere nõ poſſunt. Primò enim miſerabilibus perſonis tenentur gratis actitare, & ſcripturas conficere ad textum *in l. prouidendum* §. 1. *C. de poſtul.* & *l. tam de mentis in fin. iunct.* Gloſſ. *C. de Epiſcop. audien.* Felin. *in cap. ſi qui teſtium. n.* 10. *de teſtib.* Nauar. *cap.* 25. *num.* 53. Scacc. *de appell. q.* 15. *num.* 51. Salon. 22. *q.* 17. *a.* 1. *in fin. concl. vlt.* Rota *dec.* 2. *de conſtit. in antiq. Roman. in repet. l. ſi verò* §. *de viro, limit.* 25. *ff. ſolut. Matr.* Iaſon. *in* §. *tripli, inſtit. de act.* Gigas *de penſion. q.* 80. *n.* 4. Roland. *conſ.* 87. *num.* 31. *lib.* 2. & alij plures, quos refert, & ſequitur Antonius Leoncillus, de priuilegijs pauperum *priuil.* 287. Lanfrancus Zachia, *de ſalar. q.* 78. *num.* 14. Vbi quod hoc procedit, tam in notario publico inſtrumentante, quam actitante. Scannarol. *de viſit. carcer. l.* 2. §. 2. *cap.* 11. *num.* 13. Et quod ſub nomine miſerabilium veniunt furioſi, ex dicta *l. tam de mentis*, & Gloſſ. *in v. pragrauetur.* Et quod notarij poſſent ad hoc per iudicem cogi ex Marthеſ. *de commiſſ. p.* 2. *de commiſſ. anecat. canſ.* §. 2. *num.* 20. & alijs. Et quod notarijs non ſuffragaretur dicere, quod habent officium titulo oneroſo; nam adhuc gratis tenentur pro pauperibus laborare. Salon. & Scaccia vbi ſupra. Dum tamen pauperes ſint tales, vt non habeant vnde ſoluant, præter ſuſtentamentum naturæ, cui prius venit ſatisfaciendum. Felin. *in cap.* 1. *de eff. Iud.* Gigas *ad Dec. in cap.* 1. *de probat.* Sed iuxta ſupra notata dicendum eſt nomine pauperum hic intelligi conſtitutos in extrema neceſſi-

tate

Digitized by Google

rare, vel tam graui, vt locum habeat præceptum charitatis obligans ad eleemoſynam dandam, & ſic in hoc puncto, obligat notarium, ad hoc vt gratis pauperi inſeruire debeat. Leoncillus vbi ſup. *num.* 6. vbi *num.* 8. quod poſſit notarius reſeruare ſibi ius petendi, cum pauper habuerit. Sed hoc pendet ex ijs, quæ de præcepto eleemoſynæ dicuntur. Verum quidem eſt, quod habet *num.* 9. ſcilicet, quod pauper ad hoc non habet actionem, ſed ſolum poteſt implorare officium iudicis. Verum vbi lex aliqua dat pauperi ius ad hoc, vt notarij dent ſcripturas, vel acta gratis, vel in forma pauperum, pauper poteſt agere in iudicio, vt illa obtineat.

348 Addit verò Zachia *num.* 17. vt notarij à pauperibus, nec ſponte oblatum recipere poſſint, quod tamen non video, vnde deducatur. Nam hoc de ſe non eſt iniuſtum, & alias niſi pauper gratis offerens eſſet in tanta neceſſitate, vt recipere illud eſſet contra charitatem, non eſt, vnde dicatur illicitum, ex lege naturali. Non extat verò lex poſitiua, quæ hoc prohibeat in illis caſibus, in quibus alias notarius à diuitibus recipere poteſt.

349 Poſt finitum verò negotium, & vbi notarius, qui alias prohibitus eſt pro ſcripturis, & actis aliquid exigere, vel recipere, ſcripturas ſine pretio dedit, poterit recipere, quod ſibi ſponte, & ex pura liberalitate donatur, quia hæc receptio prohibita non reperitur, imò permittitur, *cap. ſicut Epiſcopum p. q.* a. Vbi Turrecrem. Vgo, Archid. & Barb. *num.* 5. Nauar. *cap.* 23. *num.* 102. *ver.* 11. Barboſ. *de off. & poteſt Epiſ. All.* 7. *num.* 26. Zachia de ſalario *q.* 78. *num* 24.

350 Dicitur quartò, quod ſecularis delegatus habet ſportulas. Sylu. *v. Iudex p. num.* 13. & Tab. *num.* 6. Armill. *num.* 6. & Bonac. *d. p.* 8. *num.* 5. intelligunt hoc iuxta Auth. *de Iudic.* §. *Ne autem labor*, & Gloſſ. *in cap. de omni, de vit. & honeſt. cleric.* vt ſi cauſa excedat centum aureos debeantur Iudici delegato, etiam à principe duo aurei in principio, & duo aurei in fine, & nihil aliud, & ſi cauſa non excedat centum aureos, nihil debeatur. Sed quod abſolutè iudici delegato debeantur ſportulæ dixerunt Grat. *diſcept.* 55. *num.* 15. & 561. *num.* 4. Barboſa *hic num.* 85. Lanfranc. Zachia de ſalario. *q.* 72. *num.* 19. Rom. *conſ.* 85. per tot. Anchar. *conſ.* 101. *in princ.* Caſtren. *conſ.* 79. *num.* 4. *l.* 1. Boer. *dec.* 15.

451 Hoc verò ſalarium eſſe taxandum ſecundum valorem rei petitæ, & non ſecundum valorem eius, quod eſt in ſententia, vel quod in effectu debetur, ex Bartol. *in l. cum quadam*, §. *fin.* vbi Iaſon. *num.* 5. *ff de iuriſd. omn. iud.* Item Iaſon. *in* §. *Tripli Inſt. de act.* Nabb. *conſ.* 154. *vol.* 1. Surd. *conſ.* 86. *num.* 4. Bobadill. *in polit. l.* 3. *cap.* 8. *n.* 28. & plurib. alijs tradit Lanfranc. Zachia citatus *num.* 20. Vbi quod & in caſu, quod peteretur res ratione ſolius poſſeſſionis, tunc haberetur ratio valoris poſſeſſionis tantum, & non proprietatis.

452 Et *num.* 21. quod poſſit plura ſalaria recipere, quoties actio eſt inſtituta cõtra diuerſas perſonas, & pro diuerſis bonis, & cauſis dirigitur. In hoc tamen puncto, quid ſeruari debeat in regnis Hiſpaniæ tradunt Sanchez. *l.* 3. *Conſil. cap. vn. dub.* 21 & Card. de Lugo *de iuſt. tom.* 2. *diſp.* 37. *num.* 137. Qui ait, quod alibi obſeruanda ſunt verba legis taxantis huiuſmodi ſtipendium. Nam ſi vno mandato aſſignaretur vnum ſtipendium, vnum deberetur, quando eſſet vnum mandatum commune, & cauſa eſſet communis omnibus debitoribus, vel omnibus debitis. Sed ſi ſtipendium eſſet aſſignatum mandato circa vnam perſonam, vel circa vnum debitum, poſſent accipi plura, quia illud mandatum videtur æquiualere pluribus, quando ſinguli diuerſam partem habent. Et *num.* 138. loquens de commiſſarijs, & executoribus diſtinguit: quia ſi commiſſario miſſo ad exequendum ex pacto datur ſtipendium diurnum pro ſingulis diebus taxatum, vt v. g. 12. Iulij pro ſingulo die, commiſſarius nihil aliud recipere poteſt, etiam ſi ad plures cauſas mittatur. Sed ſi commiſſiones ſunt diſparatæ, & pro ſingulis eſt conſtitutum ſtipendium, poteſt plura ſtipendia recipere, & tot, quot ſunt cauſæ ſibi commiſſæ. Vbi ergo cauſæ ſunt plures, & diſparatæ, delegatus tot ſtipendia accipere poteſt, quot ſunt cauſæ ſibi commiſſæ. Sunt verò cauſæ diſparatæ, ſi ſint contra diuerſas perſonas, & de diuerſis bonis. Sufficit verò, quod ſint diuerſi rei, pro diuerſis diſparatis bonis conuenti, licet ab eodem actore, ſicut etiam ſufficit, ſi plures actores ex cauſis diſparatis agant contra eundem reum. Imò ſufficit, ſi idem actor contra eundem reum pro cauſis diſparatis agat, vnde cauſæ diuerſo proceſſu, & diſtinctis ſententijs ſint terminandæ. Nam tunc eadem perſona materialiter multiplex eſt, quia veluti plurium perſonarum vices gerit. Sic ergo ſicut aduocatus, & procurator poteſt pluribus locare operas ſuas, & plurium cauſas defendere, accepto à ſingulis integro ſalario iuſto; ſic & delegatus, vbi cauſæ ſunt plures, & diſparatæ poteſt plura iuſta ſtipendia reſpondentia illis cauſis recipere. Quod verò delegatus poſſit ſententiam detinere, donec ſalarium ſit ſolutum, ſeu depoſitum, tradunt idem Zachia *num.* 22. & Felin. *in cap. tua nos v. de Simon.* Maſchar. *de probat concl.* 164. *num.* 16.

353 Eſt vero hic conſiderandum, non poſſe ordinarium ſumere ſalarium, niſi in cauſis, in quibus ſit verè delegatus. Nam Princeps licet committat aliquid ordinario, ſtat, quod ſolum excitet iuriſdictionem ordinariam, in quo caſu ordinarius, nec eſt delegatus, nec ſalarium, aut ſportulas poteſt recipere. Grat. *diſcep.* 55. *nu.* 11 Anchar. *conſ.* 201. *n.* 2. quod procedit etiã ſi Princeps mandet fieri iuſtitiam ſummariam, quia ſi refratur ad ius, non operatur, quod ordinarius efficiatur delegatus. Anchar. *d. conſ.* 201. *num.* 4. Quem ſequitur Zachia *d. q.* 72. *num.* 17. & hoc etiam ſi in commiſſione fuiſſet derogatum ferijs, nam adhuc maneret ordinarius, ſecus vbi in commiſſione eſſent verba augentia, vel minuentia iuriſdictionem quia tunc cauſa eſſet delegata, Grat *diſcep.* 55. *n* 12. Quamuis non plenè intelligam, quod diminutio iuriſdictionis faciat, vt commiſſio ſit delegata.

354 An vero delegato debeatur ſalariũ, etiam ſi non proferat ſententiam, quoties cumque per ipſum non ſteterit, quin illam protulerit, ſi partes lite pendente concordarunt, affirmant. Gratian. *diſcep.* 55. *num.* 16. & *diſcept.* 161. *num* 34. Lanfranc. Zachia *d. quæſt.* 72. *num.* 23. Dummodo tamen iudex aliquem laborem in cauſa fuerit paſſus, nam ſi nullus eius labor interueniſſet, & puta ſi aliquis ſolum fuiſſet monitus ad ſoluendum debitum, & pendente termino monitorij, ſeu etiam illo elapſo

nullus

nullus alius actus in cauſa præceſſiſſet, ſed partes deueniſſent ad concordiam, Iudici non deberetur ſalarium, vt latè probat Ciriac *contr.67.* per totum. Verum eſt quod ſi iudex laboraſſet in hoc caſu iudici deberetur ſalarium ad ratam laboris, hoc enim eſt conſonum æquitati. Sed quod integrum debeatur ſalarium, eadem æquitas non patitur. Et illud principium, quod quando non ſtat per aliquē, quominus aliquid fiat, habeatur pro facto, vt in *cap. quoniam. §. porro, vt lit. non conteſt.* Non procedit, quando aliquid non fit, quia ceſſat cauſa id faciendi, & inter partes non eſt conuentum determinatè de illo faciendo integrè, ſed ſub conditione, & quatenus opus ſit. Qui vero accedit ad iudicem, nec ſe obligat ad litem proſequendam, ſed iuſtitiam petit à iudice iuxta rei exigentiam, & quatenus opus ſit; Vnde ſi ipſe vult parti condonare, quod pars ei debet, iam nec eſt opus iudice, & ceſſante iudicis labore, ceſſat meritum ſalarij.

355 In cauſa vero mercedis ſummariè diffinienda, quod iudex nullum poſſit accipere ſalarium, etiam ſi ipſe non habeat ſalarium ex publico tenent, Gratian. *diſcept.55. n.41.* Roland. à Valle *conſ.87.* Ciriac. *contr.67. num.32.* Lanfranc. Zacchia *d. quaſt.72. num.34.* Niſi per ſtatutum ſpeciale aliter diſponatur. Nat. *conſ.154.* In Vrbe autem eſt ſtatutum, quod in cauſis mercedum non poſſint exigi ſportulæ. *l.1. cap.46. §. Excipimus autem.*

356 Sed nec in cauſis breuioribus ſportulæ accipi poſſunt. §. Ne autem Auth. *de iudic. §. ſit tibi quoque* Auth. *vt iudic. ſine quo ſuff.* Caroc. *de locat. & conduc. p.1. tit. de ſport. iud. num.56.* De iure autem communi illæ ſunt cauſæ breuiores, quæ non excedunt valorem centum aureorum, vt habetur *in d. §. ne autem*, Syluest. Tabien. & Armill. ſupra citati. Menoch. *de arbitr. caſu 72. num.4.* In Vrbe tamen ex Conſt. Pauli 5. *ſuper reformat. Tribun. Vrbis, tit. de ſportulis, ſeu propinis §. In commiſſarijs*, cauſa breuior dicitur, quæ non excedit ſummam 25. ſcutorum.

357 Sed & quod dictum eſt ſupra de Notarijs, dicitur de iudicibus, vt ſcilicet à miſerabilibus perſonis, ſeu notabiliter pauperibus ſportulæ, ſeu propinæ, ſeu quodcumque ſalarium recipi non poſſit. *§. ſit tibi quoque ſtudium.* Authent. de Mand. Princip. *l. nulli C. de Epiſc. & Cler. & in hoc cap. §. inſuper* vt ibi probatum eſt & tradunt Panorm. *in cap. Cum ab omni, de vit. & honeſt. Cler.* Grat. *diſcep.55. num.46.* Nouar. *in praxi priuil. miſerab. perſ. priuil. 77. num.1.* Medices *de caſ. fort. part. 2. quaſt.4. n.41.* Fenzon. *ad ſtat. Vrb. lib.1. cap.46. num.5.* Roland. à Valle *conſ.87. num.23.* & plures alios referens. Lanfranc. Zacchia *d. quaſt.72. num.39.*

358 Quod adeo verum eſt, vt nec à ſponte offerentibus pauperibus iudices poſſint accipere ſalarium, ſeu ſportulas. *l. fin. §. vi autem. C. de re milit. lib.12. & l.1. C. de Salgam. hoſpit. non praſt. lib. 12. & cap. Romana §. penul. infr. de cenſ. & cap. exigit eod. tit. & cap. Placuit 1. quaſt.1.* Bald. in Authent. *hodie C. de Epiſc. & Cler.* Caroc. *de locat. p.1. q.7. n.50.* Zachia *d. q.72. num.40.* vbi *num.41.* Quod nec eis eſt permiſſum recipere expenſas in itinere, ſi caſus eueniat, quod pro cauſæ expeditione neceſſe ſit eos accedere ad aliquem locum extra proprium domicilium, Tiraquell. *de*

359 Dicitur quinto, quod ex vi præſentis cap. Delegatus ordinarij non eſt prohibitus recipere ſportulas, quia hic eſt ſermo de Delegatis à Sede Apoſt. vel eius Legatis, abſolutè vero loquendo quidam tenent, quod iudex Eccleſiaſticus ſiue Ordinarius, ſiue delegatus ſportulas non poſſit accipere. Panorm. *cap. Cum ab omni, n.9. & 10. de vit. & honeſt. Cleric.* Sylueſt. *v. Iudex p. num.13. & 15. verſ. primum* Tabien. *num.6.* Armill. *num.6.* Gratian. *diſcept. 161. num.1. & 2.* Fenzon. *ad ſtat. Vrb. lib.2. cap.44. num.8.* Lanfran. Zachias *de ſalario quaſt. 72. num.33.* At vero Cardin. *in Clem.1. quaſt.17. num.16. de vit. & honeſt. Cler. & Sylueſt. v. Clericus p. num.5. ver. nonum*, exiſtimant quod non ſoluere ſportulas ſit priuilegium clericorum, & ſic ſequitur, quod ſi lis eſſet inter ſeculares, ipſi ad ſportulas tenerentur. Nihilominus Nicolius *lib.4. Ciuilium tit. 6. de Action. num.244. ver. Nec etiam.* ait, quod Vicarij Epiſcopi poſſunt recipere ſportulas propriè dictas, & ad hoc refert declarat. *S. Congr. Epiſ. & Regul.* in vna Ferarien. 21. *Nouembris* 1614. addens hoc intelligendum pro ſententijs diffinitiuis, non pro interlocutorijs, vt eadem S. Cong. in vna Regien. 28. Nouemb. 1603.

360 Vicarijs ſuis tenentur Epiſcopi dare ſalarium, *vt cap. Inter cætera*, cum Gloſs. *in v. neceſſaria, de off. Ordin.* Barb. *de off. Epiſc. alleg.54. n.178.* Lanfranc. Zachia *de ſalario quaſt.90. num.1.* Sboz. *de off. Vicarij lib. p. quaſt. 55. num.1.* Cum vero, vt ſupra probatum eſt, nec iudex ſecularis habens ſalarium poſſit recipere ſportulas, multo magis hoc verum erit de Vicario Epiſcopi habente ſalarium ab Epiſcopo. Vbi tamen Vicarius Epiſcopi ſalarium non habeat, poterit recipere ſportulas. Et in his terminis verum eſt & intelligi debet, quod Nicolius refert, Nam non eſt veriſimile, quod S. Cong. voluerit Vicarium habentem ſalarium poſſe habere ſportulas, cum hoc negetur delegato ſeculari.

361 Quantum vero ad alios delegatos ab Epiſcopo in cauſis particularibus, Panorm. & alij fundantur ſuper *cap. Cum ab omni, de vit. & honeſt. Cleric. & ſuper hoc cap.* Verum cum in iſtis decretalibus ſit ſermo de delegatis à Sede Apoſtolica, non habet locum extenſio. Nec obſtat quod militet eadem ratio, quia hoc non ſufficit, ad hoc, vt in lege poſitiua fiat extenſio ad caſum in lege non expreſſum. Lex enim vim obligandi habet ex voluntate Principis, & tantum, & in eo caſu, & eos obligat, quantum, & in illis caſibus, & quos vult obligare; Princeps vero per verba legis ſuam voluntatem explicat, vnde ſi expreſsè loquitur in caſu particulari & in ſpecie, non ſignificat ſe velle obligare ad genus, & ad omnes caſus in genere ſimiles expreſſo. Nec vnquam eſt omninò eadem ratio, quia multum diſtinguuntur delegati Papæ, à delegatis Ordinariorum locorum, vnde iſti nec eſt neceſſe, quod ſint in dignitate conſtituti. In hac ergo parte credo ſtandum eſſe conſuetudini locorum.

362 Dicitur ſextò, quod delegatus Sedis Apoſtolicæ, vel legatorum eius, nec ſportulas, nec omnino aliquod aliud ſub prætextu, vel ſportularum, vel ſalarij poteſt recipere, ſiue in cauſa criminali, ſiue in cauſa ciuili. Hoc enim illi eſt prohibitum expreſſè *ſup. c. Cum ab omni, de vit. & honeſt. Cleric. & in hoc cap. §. Inſuper* Et in his locis tenent communiter Canoniſtæ, & Syln. *v. Iudex primò n.13.* Tabien. *num.6.* Armill. *num.6.* Bonac.

tom. 2.

tom.2. diſp.10. in Dteal. quaſt.2. p.8.& eſt ſupra explicatum.

363 Dubium vero eſt, an conſuetudine poſſit introduci, quod delegatus Sedis Apoſtolicæ poſſit ſalarium, ſeu ſportulas exigere. Negant enim abſolutè Panorm. *d.cap.Cum ab omni num.*10. Syluest. *v.Index p. n.*13. Tabien.*num.*13. Armill. *n.*9. At vero alij diſtinguunt, quia ſi conſuetudo incœpit ex eo, quod Eccleſiaſtici iudices incœperint exigere ſportulas, hæc non valet, quia habuit initium ex iniuſta exactione, ſecus ſi initium habuit ex eo, quod partes gratis ſoluere cœperunt ſportulas. Ita Cardin. *in Clem. ſtatutum, de elect.* Sed alij abſolutè tenent, quod conſuetudine derogari poſſit ſtatutis huius decretalis. *& cap. Cum ab omni, de vit. & honeſt. Cleric.* & Bonac. *d. p.*8. *n.*5. Nicolius loco ſupra citato. Giballin. de Simon. *quaſt.*18. *num.*2. *Leſſ. cap.*35. *dub.*10. Layman. *l.*4. *tr.*10. *cap. vlt. num.*40. qui loquuntur de Notario & lege Concil.Trid. *ſeſſ.*21. *cap.*1. cui dicunt poſſe conſuetudini derogari. Et vniuerſaliter verum eſt, quod legi poſitiuæ derogatur per conſuetudinem legitime præſcriptam. Nec obſtat ſi lex abroget conſuetudinem, quia vel loquitur de præterita, non de futura. Vel imò nec obſtaret, ſi & futuram conſuetudinem reprobaret; quia & lex in hoc eſſet lex poſitiua abrogabilis per aliam legem, ideoque & per conſuetudinem legitimè tamē introductam, & præſcriptam. De ſecularibus vero iudicibus res eſt certior, quia vt ſupra conſideratum fuit, *d.cap. Cum ab omni*, non reprobat in ſecularibus conſuetudinem recipiendi quotam litis, ſed & Concil. Trid. *ſeſſ.*21. *cap.*1. non reprobat conſuetudinem recipiendi mercedem à Notarijs etiam Eccleſiaſticis.

364 Quodnam vero peccatum ſit, ſi Iudex, vel Notarius, vel alij miniſtri recipiant, vel quando illis recipere eſt prohibitum, vel quando recipiunt vltra taxam; in profanis erit hoc iniuſtitia, dùm exigitur, quod non debetur, vel etiam gratis oblatum recipitur, & tamen intuitu iuſtitiæ ſeruandæ, illud recipi eſt prohibitum. Sed in ſpiritualibus vlterius id eſſet ſimonia, vt de Notario recipiente contra præſcriptum Conſtit. Concil.Trid. loco citato id dixit Suarez *lib* 4. *cap.*53. *num.*8. Idem tenuit Lanſranc. Zachia, *de ſalario, quaſt.*78. *num.*23. Sed Giball. loco citato ſic id negat, quod illud admittit, nam non cenſet eſſe ſimoniam, ſed iniuſtitiam, & tamen concedit aliquam eſſe ſimoniam. Et quidem ſi aliquid daretur, vel reciperetur pro re ſpirituali, eſſet indubitatè ſimonia formalis; ſed etiam vbi prohibetur aliquid intuitu vitandi ſimoniam, licet illud intrinſecè formaliter ex obiecto ſit, vel iniuſtitia, vel aliud vitium, vel etiā ſecundùm ſe res indifferens, tamen ex ordine illo ad ſimoniam eſt in genere peccati ſimoniæ; ſemper enim actus prohibitus eſt in ſpecie peccati oppoſiti illi virtuti ex cuius motiuo actus prohibetur. De quo videri poſſunt, quæ ſcripſi tom. 1. *de ſtat. q.* 186. *art.*9. *num.*28. *& ſeq.*

SVMMARIVM.

365 *Ratio dubitandi.*
366 *Iudex habitans in propria domo non habet expenſas.*
367 *Vbi debentur expenſa, debent eſſe moderata.*
368 *Delegato Principis proficiſcenti extra domicilium debentur expenſa.*
369 *Ordinario intra fines ſua Diœceſis non debentur expenſa.*
370 *Viſitanti debetur procuratio.*
371 *Quid de Ordinario ſeculari.*
372 *Delegato ſeculari debentur expenſa ſi &c.*
373 *Delegato Ordinarij non debentur expenſa ſi, &c.*

QVÆSTIONIS V.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudici Eccleſiaſtico delegato debeantur expenſa.

365 VIdetur enim iudicem Eccleſiaſticum non poſſe expenſas recipere, cum ſit illi prohibitum recipere aliquid à partibus. *cap cum ab omni, de vit.& honeſt.Cleric.* Et cum iudices Eccleſiaſtici habeant beneficia, ex quorum fructibus honeſtè viuere poſſunt.

366 Eſt vero hic vnum certum, ſcilicet iudici, ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue Ordinario, ſiue delegato habitanti in proprio domicilio, nō deberi expenſas à partibus. Nam vel iudex tenetur omninò gratis ius reddere partibus, vel ſi poteſt aliquid recipere, habet pro labore ſportulas ſeu ſalarium; non eſt igitur vnde vlterius prætendat expenſas. Syl. *v. iudex* 1. *num.* 13. *ver. ſecundum* Tab.*num.*6. Armill. *num.*6.

367 Præterea vero, certum eſt, quod in omni eo caſu, in quo expenſæ debentur, illæ debent eſſe moderatæ ſpectata qualitate perſonæ, loci, & temporis, vt ſtatuitur hic in §. *Inſuper*, nimirum tales, quales conſueuit regulariter facere domui ſuæ. *cap.*1. *in fin. de ſe quiſ. poſſeſſ. l. Sed ſi hæredibus §.*1. vbi Gloſſ. *in v. pueriſtit. ff ad exhiben. l. ſed & ſi lege §. quod unicum quis. ff de petit. hæredit. DD. ſupra num.*229. *citati, & vlterius* Salicer. *in l. Quoniam liberè nu.*2. *in fin.C.de teſtib.* quem ſequitur Lanſranc. Zachia *de ſalario q.*17. *num.*19. Quamuis ſi iudex domi ſuæ nimis ſplendidè, vel lautè viueret, non poſſet hoc à partibus prætendere, ſed huiuſmodi expenſæ ad arbitrium prudentis, & iuxta quod regulariter viri ſimilis cōditionis viuunt, eſsēt moderandæ. Nomine tamē expenſarū intelliguntur etiam expenſæ acceſſus, & receſſus, in equis, victu & alijs neceſſarijs, ita vt ſi Iudex velit redire ad aliumlocum ab eo, à quo diſceſſit, debentur expenſæ pro tot diebus, quot ſunt neceſſarij ad redeundum ad locum, à quo diſceſſit Bart. *in l. penul. C. de iure Fiſci.* Videantur, quæ ad §. *Inſuper dicta ſunt d. num.*229. *& ſeqq.* Vbi verò expenſæ huiuſmodi ſunt taxatæ, debet taxa ſeruari, & iniuſtitia eſſet exigere aliquid vltra taxam. Gard. de Lugo *tom.* 2. *de iuſt. diſp.* 37. *num.* 124. Molin. de iuſtitia *diſp.* 83. Nauar. *in coment.de datis & acceptis n.*47. *&* 48.

368 Sed & tertiò certum eſt, quod delegatus Principis, ſiue ſit delegatus Principis ſecularis, ſiue delegatus Papæ, ſi neceſſitatur exire à proprio domicilio, habere debet expenſas. *cap.cum ab omni, de vit. & honeſt. Cleric.* & ibi Panorm. *num.*10. *& in hoc cap. §. Inſuper*, vbi Gloſs. Archid. & alij, Sylueſ. *v. iudex p. num.* 13. *ver. ſecundum* Tab. *num.*6. Armill. *num.*6. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 10. *p.* 8. *num.*6. Et qualiter hoc fieri debeat, & a quo

ſubminiſtrandæ huiuſmodi expenſæ, explicatum eſt ſupra §. *Inſuper*.

369 Quartò aſſeritur ordinarium eccleſiaſticum, etiam ſi diſcedit à ſuo domicilio non habere à partibus expenſas, ſi non exit confines ſuæ Diœceſis, aut territorij. De Ordinario enim Eccleſiaſtico *ex cap. cum ab omni ſup. de vit. & honeſt. Cler.* tradunt Gloſs. & Panorm. *num.* 12. Syluеſ. *v. iudex* 1. *num.* 14. *ver. Quartum* Tabien. *num.* 10. Armill. *num.* 8. Bonac. *d. p.* 8. *num.* 6. Et ratio eſt quia Ordinarius habet redditus beneficij, vt onera officij ſuſtineat, & ius reddat in toto ſuo territorio, ſeu Diœceſi.

370 Ratione tamen viſitationis Epiſcopo debetur procuratio, *cap. cum Apoſtolus, de cenſib. & cap. Cum venerabilis eod. tit. cap. Cum ex officij de Præſcript. & cap. exigit infr. de cenſ.* quæ datur in ſignum ſubiectionis, & titulo hoſpitalitatis. Pax Iordan. *t.* 2. *lib.* 7. *tit.* 18. *num.* 2. Excipiunt etiam citati DD. caſum, in quo Epiſcopus exeat pro conſecratione Eccleſiæ, *cap. Cum ſit Romana de ſimon.*

371 De Ordinario verò ſeculari aſſeritur ex rationis identitate. Gloſſ. *hic in §. Inſuper v. conſumi*, Franc. *num.* 10. Lanfrancus Zachia de ſalario *q.* 17. *num.* 20. Tabien. *nihilom. num.* 8. exiſtimat, quod Ordinarius ſecularis, cum proficiſcitur extra domicilium habere debeat expenſas. Et certè non video legem poſitiuam, quæ hoc prohibeat. Sicut verò Eccleſiaſtico Ordinario Viſitâti tribuitur procuratio, ita poſſet Ordinario ſeculari viſitanti tribui aliquid in ſignum ſubiectionis, & hoſpitalitatis. Sed ex iuſtitia Ordinario habenti ſufficientes redditus, vel ſalarium pro exercitio ſui officij in toto territorio, non debentur expenſæ, ſi ex officio tenetur exire intra ſui territorij limites, quia pro hoc iam habet ſufficiens emolumentum. Sed ſi ſalarium non reſpondeat exitui Iudicis à proprio domicilio, ab aliquo habebit expenſas, vel ſcilicet à publico, vel ab illo, cuius cauſa proficiſcitur. Et in his ſtandum erit conſuetudini locorum.

372 Quinto dicitur, quod ſeculari delegato, ſi cogitur exire à proprio domicilio ad alium locũ debentur expenſæ. Syluеſ. *v. iudex p. num.* 14 *ver. primum* Tab. *num.* 8. Armill. *num.* 8 Bonac. vbi ſup. *num.* 6. Felin. *cap.* 1. *num.* 8. *de libell. oblat.* Bal. *in l. generaliter §. his de præſentibus C. de rei. cred.* Bart. *in l. ſi ſeruus §. Quod vero. de furt.* Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 68. *n.* 5. Lanfranc. Zachia de ſalario *q.* 17. *num.* 17.

373 De delegato autem Iudicis Eccleſiaſtici Epiſcopi, vel alterius Ordinarij Bonac. *d. p.* 8. *n.* 6. vult, quod etiam ſi ſit datus ad ſpecialem cauſam, non poſſit exigere expenſas, etiam ſi proficiſcitur à propria domo. Alij diſtinguunt inter delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, & de delegato ad cauſam ſpecialem, & illum dicunt non poſſe prætendere expenſas, hunc verò poſſe. Panor. *ad. d. cap. Cum omni num.* 13. Syluеſ. *v. Iudex primo num.* 14. *verſ. Tertium*, Tabien. *num.* 9. Armill. *num.* 8 Lanfrancus Zachia *d. q.* 17. *num.* 17. vniuerſaliter de delegato aſſerit, quod ei debentur expenſæ, dum à proprio domicilio proficiſcitur. Sed Nicolius *lib.* 4. *ciuilium tit.* 6. *de action. num.* 244. refert, quod per text. *in d. cap. Cum omni, de vit. & honeſt. Cler.* S. Cong. Epiſcoporum decreuit, non licere quibuſcumque Ordinarijs, vel eorum Vicarijs aliquid recipere à prætenſis reis ſub nomine viatici, ſeu vt vulgo dicitur *Caualcate* pro cauſis intra eorum Diœceſes occurrentibus, etiam ſi non vadant ipſi, ſed illuc mittant delegatos, vel Commiſſarios: & hoc neque pro cauſis ciuilibus, neque pro criminalibus: cum obligatione reſtituendi totum id, quod propterea receperunt, quia tenentur facere proprijs expenſis ſimiles proceſſus attinentes ad eorum iuriſdictionem ordinariam. Ita in vna *Surzanen.* 2. *Octob.* 1609. & in alia *Adrien.* 8. *Nouemb.* 1616. & in *Nurſien.* 5. *Iun.* 1640. & in *Terracinen.* 13. *Septemb.* 1641. & in *Fauen.* 7. *May.* 1660. Sic ergo dicendum eſt, quod tàm Ordinario quam delegato Eccleſiaſtico proficiſcenti intra limites Diœceſis non debentur expenſæ à partib. ſed eas tenetur facere Ordinarius.

SVMMARIVM.

374 *Ratio difficultatis.*
375 *Iudex non poteſt vendere iuſtam ſententiam.*
376 *Iudex nec ſententiam iniuſtam poteſt vendere.*
Quodnam ſit hoc peccatum.
377 *An munerum receptio ſit iure natura prohibita:*
DD. ſententia. 378.
379 *Fornicatio per ſe repugnat bono prolis.*
Receptio munerum per ſe non eſt occaſio mali.
380 *Qualiter receptio munerum ſit prohibita lege natura.*
381 *Si iudex recipit pro iuſta ſententia tenetur ad reſtitutionem.*
382 *Quid ſi recipiat pro iniuſta ſententia.*
383 *Munera de iure natura non ſunt reſtituenda.*
384 *Hoc explicatur.*
385 *Iudices non poſſunt recipere munera.*
386 *Niſi finito officio.*
387 *Iudex non habens ſalarium, quomodo poteſt recipere munera.*
388 *Iudex poteſt recipere ab amicis, & conſanguineis.*
389 *Iudex ab amicis quamcumq; poteſt recipere quantitatem.*
390 *Poteſt recipere eſculenta.*
An dubio legis ciuilis, etiam in ciuili foro ſtatur iuri Canonico.
391 *Etiam Ordinarius poteſt recipere eſculenta.*
392 *Non poſſunt recipi, niſi à ſponte dantibus.*
393 *Et in parua quantitate: quæ ſit moderata quantitas?* 394.
Nec frequenter ab eodem.
395 *Dona parua repetita, animum mutant.*
Non poteſt determinari ſumma annua ſecundum quam parua munera accipi poſſint.
396 *Nec officialibus, & alijs miniſtris licet recipere munera.*
397 *Pœna contra recipientes munera: remiſſiuè.*
398 *Eccleſiaſticis vnde prohibitũ ſit recipere munera.*
399 *Xenia in parua quantitate recipere poſſunt.*
Præterea nihil.
400 *Xenia ſolita, nec prohibita ex vi* Conſtit. *Sanctiſſimi D. N. Alex. VII.*
401 *Munera recipi poſſunt ſub alio titulo amicitiæ, vel conſanguinitatis.*
402 *An ſit obligatio reſtituendi munera in conſcientia.*
403 *Opinio affirmans.*
404 *Opinio negans.*
405 *Ius commune, ciuile non obligat iudices ad reſtituendum munera ſine ſententia iudicis.*

406 Obli-

406 *Obligatio ad reſtituendum eſt medicina, & remedium.*
Si non eſſet obligatio reſtituendi in conſcientia, leges prohibentes munera parum prodeſſent.
407 *Decretalis iſta obligat ad reſtituendum in conſcientia.*
408 *Conſtitutio de datis, & acceptis obligat ad reſtituendum in conſcientia.*
409 *Facillimè adeſt obligatio reſtituendi ex lege naturali.*
410 *An liceat dare munera ad redimendam vexationem:*
Opinio negans.
411 *Opinio affirmans.*
412 *Non licet muneribus attrahere iudicem, vt det ſententiam ad fauorem, &c.*
413 *Rationes opinionis affirmantis.*
414 *In terminis conſtit. de datis, & acceptis, non licet dare ad redimendam vexationem.*
415 *Dare ad redimendam vexationem periculoſum.*
416 *Quæſtio ſoluitur remiſſiuè.*
Iudex recipiens, quod datur ad redimendam vexationem, tenetur reſtituere.
417 *An liceat dare concubinæ iudicis, vt fautat apud iudicem.*
418 *Aſſeſſor, & Notarius, ex vi huius decretalis non prohibentur recipere munera.*

QVÆSTIONIS V.

ARTICVLVS III.

Vtrum Iudici liceat recipere aliquid dono datum à partibus.

374 IAm verò eſt certum ex dictis art. p.. & 2. quod tanquam ſtipendium, ſeu ſuſtentamentum, & mercedem laboris ſui, non poteſt aliquid recipere, ſi habet ſtipendium ex publico, vel ſi non habet, non poteſt niſi recipere ſportulas, & in caſu, quod proficiſcatur extra domicilum expenſas moderatas. Quæritur vero, an ſi ſupra huiuſmodi ſtipendium debitum aliquid ſibi detur, & ſponte offeratur, poſſit illud recipere.

375 Verum hoc primò certũ eſſe debet, quod non poteſt iudex vendere iuſtitiam, ſeu ſententiam iuſtam, etiam ſponte offerentibus illius pretium. Hoc enim eſt iniuſtitia manifeſtiſſima, ſi pro eo quod iam alias eſt debitum ex iuſtitia recipiatur nouum pretium, ſeu ſi res alicui alias debita, recepto nouo pretio illi vendatur, vt tradunt Tabien. *v. Iudex num.* 16. Armilla *num.* 11. Panormit. *cap. Cum omni num.* 8. *de vit. & honeſ. Cleric.* & communiſſimè DD. omnes. Quod eſt verum nedum reſpectu eius, ad cuius fauorem debetur ſententia iuſta, vel alia iudicis actio, ſed etiam reſpectu tertij. Quidquid enim in contrarium dixerit Sotus *lib. 4. de iuſt. q. 7. a.* 1. ad ſecundum & Io. de Cruce in directorio in 7. *præc. a. 5. dub.* 3. *concl.* 3. Iudex pro eo, quod debet Paulo, non poteſt nouum pretium recipere à Petro; quia ſemper hoc modo vendet iuſtitiam debitam, & pro ie, vel duplex pretium, vel vltra debitum exigit, & ſic iniuſtè agit. Cardin. de Lugo vbi ſup. *num.* 126.

376 Certum verò eſt ſecundò, ſemper iudici illicitum eſſe vendere ſententiam, ſeu actus iudiciales quoſcumque. Quia iſti actus ſi ſunt iuſti debentur, & ſic non poteſt pro illis nouum pretium accipi, ſi verò ſunt iniuſti, illicitum eſt iniuſtitiam facere pro pretio. Vbi verò actio iudicis ſit ſpiritualis, eam vendere eſt etiam ſimonia. Quamuis ſimonia non ſit vendere iniuſtam ſententiam, quia hæc non eſt gratia. De quo videri poſſunt, quæ ſcripſi *de elect. cap. 7. quæſt.* 1. & de obligatione reſtituendi, quam habet ſimoniacus, eodem *cap. 7. quæſt.* 13.

377 Sic igitur apparet, quod ex lege naturali illicitum eſt iudici recipere à ſponte dantibus aliquid vltra ſtipendium ſibi debitum, ſi accipiatur vt pretium actus iudicialis. Eſt ergo difficultas, an poſſit aliquid recipere vt dono datum. Et primò dubium eſt, an hoc ex lege naturali ſit prohibitum. Nam non eſſe prohibitum, videtur tenuiſſe Nauar. *in commen. de datis & accep. num.* 5. Tum quia Innoc. 3. *in cap. Cum de omni, de vita & honeſt. Cleric.* aſſerit hoc habere ſpeciem mali. Quod ponderat ibid. Panormit. aduertens id dici habere ſpeciem mali, quod in ſe eſt res indifferens, ſed poteſt eſſe mali occaſio; igitur Iudicem recipere munera de ſe eſt res indifferens, licet mali ſpeciem habeat. Tum ſecundò, quia conſuetudine introduci poteſt, vt liceat iudici munera accipere, vt tradunt Speculat. *tit. de ſalario* §. 1. & Nauar. loco citato. Carret. in ſingularib. *v. ſportulæ*, Alciat. *l. 3. diſpunct. cap.* 17. ex ſtylo Curiæ & approbatur ex Authent. de iudice §. *Ne autem collat.* 6. vbi datur iudicibus facultas recipiendi munera, quidquid in contrarium dixerint Gloſſ. *in Clem. ſtatutum, de elect. &* Rom. *ſingul.* 183. negantes poſſe præſcribi conſuetudine recipere munera. Et ita quod hoc non ſit contra ius naturæ, tenet etiam Bonac. *tom. 2. diſp.* 10. *in Decal. q. 2. p. 8. §. incid. num.* 7.

378 Sed è contra, quod hoc ſit vetitum ex lege naturali, probatur quia quod eſt occaſio mali, lege naturæ eſt prohibitum, at verò munerum receptio in iudicibus eſt occaſio mali. Nam vt habetur *Exod.* 23. *Munera excæcant etiam prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum.* Et propterea reprehenduntur in ſcriptura iudices munera recipientes; ſic enim Iſaiæ 1. dicitur. *Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones*, & Deu. 16. *Non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, &c.* Et Eccleſ. 20. *Xenia, & munera excæcant oculos iudicum.* Quamobrem 1. Reg. 12. Samuel commendat ſe populo, dicens. *Si de manu cuiuſcumque munus accepi.* Et hinc apud omnes gentes ſemper turpe fuit iudicatum, quod iudices munera accipiant. Et ita ſentire videntur Gabriel in 4. *d.* 15. *q. 6. concl.* 4. Io. Monach. *in extrauag. com. de ſent. excom. verb Clericos*, & D. Anton. 3. *par. tit. 9. c.* 1. §. 2. Hanc verò ſententiam, ſed cum limitatione, & explicatione tenet Card. de Lugo *tom. 2. de iuſt. diſp. 37. n.* 129. vt nimirum iure naturæ prohibitum ſit iudici recipere munera in tanta quantitate, attentis perſonis, & temporum circumſtantijs, vt moraliter loquendo de ſe, & vt plurimum inducant peruerſionem iudicij. Nam impoſſibile eſt humano modo, quod iudex, qui recipit ab vna partium magnũ donum, non propendat in fauorem illius in prolatione ſententiæ. Nec obſtat, ſi dicatur dari poſſe iudicem vel iuſtum adeo, vel adeo ruſticum, vt non moueatur

tur muneribus, ſed recipiat, & iuſtitiam nihilominus faciat; quia hoc eſt rarum, & inſpiciendum eſt, quod in pluribus accidit. Nam fornicatio mala eſt & lege naturali prohibita, quia bono prolis de ſe, vt plurimum præiudicat, licet in pauciotibus dari poſſet caſus, in quo proli natæ ex fornicatione nullum fieret præiudicium.

379 Hæc tamen ſimilitudo, ſiue exemplum habet inſtantiam. Nam fornicatio ex natura rei per ſe repugnat bono prolis, & honeſtæ illius educationi, ideo nil mirum, ſi per ſe eſt illicita ex rei natura. Sed receptio munerum in judice non eſt per ſe ex natura rei inductiua iniuſti iudicij, ſed ſolum occaſionaliter per accidens, ſuppoſita mala aliqua diſpoſitione judicis, & defectu amoris recti; nam munerum receptio directè non generat in iudice, niſi amorem, & gratitudinem erga donantem munera, amor verò alicuius, & gratitudo per ſe non eſt cauſa peruerſitatis iudicij, ſed ſolum per accidens, attenta mala qualitate, & diſpoſitione iudicantis, Non eſt ergo eadem ratio, Quod & magis explicatur, nam & experientia demonſtrat, quod decem aurei reſpectu vnius iudicis valent, vt iudicium peruertat, vbi reſpectu alterius nec valent centum, & valerent ducentum, & ita ex diſpoſitione mala recipientis eſt, quod donum poſſit iudicium peruertere, vel non peruertere. Vnde nec certa eſt quantitas, nec poteſt determinari, niſi vt in pluribus, quæ dicatur ſufficiens ad iudicium peruertendum; quia hoc ex diuerſa diſpoſitione iudicum pendet,

380 Dicendũ igitur eſt, quod per ſe loquendo iudicẽ recipere munera non eſt prohibitũ lege naturali, ſed tamen de facto, & per accidẽs recipere munera in magna quãtitate eſt illicitũ ex duplici cauſa. Primo, quia de facto ſpectata infirmitate, & mala etiam diſpoſitione, ſeu ſaltem non firma diſpoſitione animi iudicum ad id, quod eſt rectum, & iuſtum, munerum receptio eſt occaſio, vt iudicium peruertatur, Quoniam cum munerum receptio, ex ſua natura augeat amorem erga donantem, & inducat debitum gratitudinis erga eundem, ſic trahit etiam animum iudicis, vt fauere velit donãti, & vt hoc modo inſenſibiliter etiam prudentes decipiantur, & vt rationes donantis appareant achiles inſuperabiles, & partis oppoſitæ motiua contemnantur, & hoc modo judicium peruertatur, Secũdo habetur alia mali occaſio ex parte dantis, vt ſcilicet non det gratis, ſed verè emat, vel iuſtitiam, vel iniuſtitiam, & ſic vt circa ſpiritualia ſit etiam mente ſaltem ſimoniacus. Etenim rariſſimum erit, quod pars det in magna quantitate munera judici, & ea det ex mera, & pura liberalitate, ſine aliqua impuritate intentionis. Et quia de facto hæc duo mala, vt plurimum ſunt coniuncta dationi, & receptioni munerum, & iam ſuppoſito, vel malæ, aut imperfectæ diſpoſitionis in dante, & recipiente eſt vt in pluribus, vnde iam impoſſibile moraliter eſt hæc, mala non eſſe coniuncta munerum receptioni, & traditioni, ideo nunc per ſe moraliter non abſolutè, ſed ex accidentali ſuppoſitione, quæ eſt, & erit, illicitum eſt, & contra naturæ legem munera iudicibus dare, & recipere in magna quantitate. Neque contrarium poteſt præſcribi conſuetudine, quia hæc eſſet abuſus, quia eſſet conſuetudo nutritiua peccati, & fauens iniuſtitiæ, & ſimoniæ, Innocentius verò Tertius *in d. cap. Cum omni dixit*, quod hoc habet ſpeciem mali, quia per ſe præciſis accidentalibus circumſtantijs non eſt malum. Sed mali ſpeciem habet, quia de facto, vt plurimum eſt malum, quia mali occaſio, ſeu cauſa, vel non niſi ex mala cauſa prouenien s. Nedum verò ad Iudices hoc iuris naturalis præceptum ſpectat, ſed omnes iuſtitiæ miniſtros comprehendit, quia omnes plus minus corrumpi muneribus poſſunt, vt ſint in ſuis officijs infideliter iniuſti,

381 Quantum verò ad reſtitutionem, quantum ſit ex lege naturali, conſiderandum, an receptio munerum ſit, vel non ſit contra iuſtitiam commutatiuam, ex qua ſola oritur obligatio reſtituendi iuxta D. Th. *communiter acceptum* 2. 2. *q.* 62. *ar. primo*. Ideo datum iudici, vt iuſtè iudicet, ſeu tanquam pretium datum, pro obtinendo quocumque actu iudiciali, ad quem iudex tenetur, debet reſtitui, receptio enim illius eſt contra iuſtitiam, quia ad minus eſt ſupra, vel vltra debitum, cum iudex pro officio & actibus iudicialibus, vel habeat ſufficientes redditus, vel ſufficiẽs ſtipendium, vel recipiat ſportulas, & ſic tenetur ad illos actus ſine alia mercede. Vnde ſi amplius exigit, vel vt pretium recipit, aut mercedem iniuſtè agit, & ad reſtitutionem tenetur. Quod & de omnibus alijs officialibus verificatur, ſi pro actu debito aliquid ſupra ſalarium debitum exegerint, aut tanquam debitum acceperint. *cap. Non licet* 11. *q.* 3. Syluestr. *v. Iudex num.* 17. *ver. ſextum* Tabien. *num.* 16. Armill. *num.* 12. Card. de Lugo *diſp.* 37. *num.* 126. *tom.* 2.

382 Sed vbi datur aliquid iudici, vt iniuſtitiam aliquam committat, v. g. vt proferat iniuſtam ſententiam, ante factum iniuſtum pactum ſemper eſt nullum, & irritum, & non exequendum. Et ſi iudex corruptus aliquod recepit, vt iniquam ſententiam proferat, & ab iniqua ſententia tenetur abſtinere, & pretium iniqui pacti tenetur reddere, quia imò ſemper peccat, dum iniquum pactum intendit exequi, vt pretium retineat; ſed poſt factum, & ex quo iudex, ſententiam iniquam tulit, pretium iam poteſt retinere, vt de meretrice communiter aſſeritur, & docent D. Th. 2. 2. *q.* 62. *a.* 5. *ad ſecundum* & ibi Caiet. Bannes, Salon, & Aragon. Sotus *l.* 4. *de iuſt. q.* 7. *a.* 1. *ad ſecundum*. Et idem de alijs officialibus dicitur, ſi corrupti pretio iniuſtitiam commiſerint.

383 Si verò quis iudici det munera gratis, non vero vt pretium, cui ex pacto debeatur ſententia iuſta, vel iniuſta, ſed ex liberalitate, quantum ſit ex iure naturæ, non intrat reſtituendi obligatio, etiam ſi munera ſint in magna quantitate, & etiam ſi ſpectatis circumſtantijs peccet, qui dat, & iudex, qui recipit. Quia in libertate cuiuſcumque domini eſt rem ſuam donare, & illius dominium in aliũ transferre, ſi alias hoc non eſt ex lege irritum; At vero ex lege naturali non eſt irrita donatio, per quam litigans, aliquid judici donat. Nam hoc ſecundum ſe non eſt malum. Et quatenus ex circumſtantia ſit malum, etiam per illicitam donationem transfertur dominium, quia ad hoc ſufficit voluntas donantis, & recipientis. Ita Palud. 4. *d.* 15. *q.* 3. *a.* 3. *concl.* 4. quem ſequitur Card. de Lugo, *tom.* 2. *de iuſt. diſput.* 37. *ſeſſ.* 11. *num.* 130. Layman. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 4. *num.* 10.

384 Monet verò Card. de Lugo, quod ante

factum,

Digitized by Google

factum, ſcilicet dum adhuc pendet iudicium, dum ſumus in caſu, in quo eſt iudici illicitum recipere munera, nec eſt ſi licitum retinere, ſed cauſa terminata, vbi iam munera recepta non ſunt illi occaſio, ſeu cauſa peruertendi iudicium, illa iam retinere poteſt. Putat etiam idem Cardin. quod in aliquo caſu ad vitandam inurbanitatem, iudex poſſit excuſari à reſtitutione, etiam ſi receptio fuiſſet vitioſa. Quod eſt intellectu difficile. Si enim ſimus in caſu, in quo nullum eſt periculum mali ex munerum receptione, hæc ex lege naturæ, non eſt vitioſa; ſed ſi adeſt periculum, vt iudex peruertat iudicium, ſi retineat munera recepta, non poteſt excuſari, ne ſit inurbanus, à reſtituendo, quia potius iniuſtitia, eiuſque periculum vitandum eſt, quam apparentia inurbanitatis.

385 Dicitur igitur ad quæſtionem, quod de iure poſitiuo prohibetur Iudex tam Eccleſiaſticus, quam ſecularis, & tam delegatus, quam Ordinarius recipere munera, & quod ſi ea receperit, tenetur ea reſtituere. De iudice ſeculari hoc habetur ex *l. Plebi ſcito, ff. de off. præſidis.* & *l. ſolent. ff. de off. Proconſ.* Authent. *vt litigantes* §. 1. & 2. *ſeu* Auth. *Nouo iure. C. de pœna iudicis* Authent. *de iudic.* §. *nullo quoque.* & §. *ſequent* Authent. *vt iudices C. ad l. Iuliam repetund.* Authent. *vt iudex ſuo quoque ſuffragio.* § 1. *Coll. 2. tit. 2.* Et *ibid.* Authent. *ſcriptum eſt exemplar* & alibi ſæpe.

386 Extendunt vero hoc aliqui, vt nec terminato officio liceat iudici munera recipere. Paris de Puteo *in tract. de Synd. in v. poculenta cap. 1. num. 1.* quem refert & ſequitur Farin. *in prax. p. 3. qu. 111. n. 236.* Primo, quia quod fit in ingreſſu, vel egreſſu officij, dicitur fieri in officio *l. iuris gentiū. §. quinimo. ff. de pact.* ſecundo, quia ex datione munerum finito officio oritur præſumptio præcedentis promiſſionis durante officio. Maſcar. *de probation. conc. 164. num. 2.* Sed hæc extenſio non admittitur, nec eam adducta probant. Nam eſto ex quadam fictione geſtum poſt in egreſſu ab officio cenſeri poſſet factum in officio, iſtæ fictiones non valent ad extendendas prohibitiones pœnales ad caſus non expreſſos, cum iſtæ leges propriè & ſtrictè intelligi debeant. Quatenus vero ex receptione doni poſt officium poſſet oriri præſumptio alicuius promiſſionis durante officio (quæ præſumptio niſi coniecturis adiuuetur friuola erit) hoc non probat niſi quod in foro externo receptio præfata poſſit haberi vt fraudulenta, ideoque vt illicita. Non vero quod vere ſit talis, ſi ſine fraude aliquid datur iudici poſt terminatum officium. Nec obſtat, quod adduci poteſt ex Authent. *C. ad l. Iuliā repetund. vbi in §. 6. Sancimus*, præcipitur, vt qui accedunt ad regendas prouincias inter alia iurent. *Nihil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quam poſt depoſitum officium pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuito meruerunt, accepturos.* Primo enim ibi non eſt ſermo, niſi de Præſidibus Prouinciarum. Et ſecundo neque eſt ſermo de muneribus, ſeu donis, ſed de datis pro beneficio præſtito, & ex conſequenti de datis ex pacto aliquo ſaltem implicito, non vero de datis liberaliter, ſeu ex pura gratitudine, & laudabili liberalitate. Et propterea quod iudex terminato officio poſſit recipere munera docent Sanchez *l. 3. conſ. cap. vn. d. 1. num. 20.* & apud eum Marten. Azendan. & Auiles. Et quod iudex poſt datam ſententiam poſſit aliquid gratis datum recipere, dixerunt Felin. *c. cum nos col. vlt. de ſimon.* Neuizan. Boſs. Auiles, Martel. & alij, quos ſequitur Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 342. num. 38.*

387 Limitant quoque aliqui aſſertionem dicentem iudicem poſſe recipere munera à ſponte dantibus, ſi non habeat ſalarium. Ita idem Farinac. *d. q. 111. nu. 241.* allegans Angelum, Syluc. Amad. & alios. Verum hæc limitatio cautè eſt intelligenda, quia iudici non habenti ſalarium reſpondent ſportulæ, & emolumenta ſui officij, ex quibus viuere poteſt. Et etiam iuxta legem *ſcriptum eſt exemplar. Auth. Vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant Coll. 2. tit. 2. fin.* à ſpontaneis non ab inuitis recipere poſſunt titulo ſuſtentationis, & alimentorum, moderatè & quantum eſt neceſſarium ad ſuſtentationem. Et in hoc ſenſu DD. citati debent intelligi. Cæterum quanto iudex habet minus de ſalario, & vnde viuat, tanto magis in eo militant rationes, ob quas lex prohibet iudicibus ad non recipienda munera, quia apud talem iudicem neceſſitate conſtrictum magnæ extimationis erunt & parua munera, & ad corrumpendam iuſtitiam duplicem occaſionem habebit, ſcilicet auaritiæ, & neceſſitatis. Non ergo à lege prohibente munera eximitur iudex quia pauper, vt poſſit munera præter ſuſtentamentum recipere.

388 Benè verum eſt, quod lex prohibens magiſtratibus, ſeu iudicibus recipere munera intelligi debet formaliter de iudicibus, vt iudicibus, nimirum de muneribus datis illis, quia iudicibus, & officij intuitu. Et ſic ab amicis dantibus intuitu amicitiæ munera recipere poſſunt Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſ. 517. num. 4.* Sanchez *l. 3. conſil. cap. vn. dub. 1. num 21.* Gloſſ. *in l. 1. in v. à ſobrinis. ff. ad l. Iul. repetund.* & ibi Alber. *in princ.* Boer. *dec. 153. num. 15.* Farin. *d. q. 111. num. 245.* Et pariter à conſanguineis dantibus ratione conſanguinitatis, vt iſti DD. affirmant. Hos vero conſanguineos intelligi vſque ad ſextum gradum voluit Gloſſ. proxime citata, quam ſequitur Farin. *num. 246.*

389 Iudicem vero ab amicis non poſſe recipere dono pluſquam centum aureos in toto anno per d. Gloſſ. Pariſ. de Synd. *in v. corruptio cap. 3 num. 2.* Boer. *dec. 153. numer. 25.* dixerunt Farin. *d. q. 111. num. 243.* & Menoch. *de arbitr. p. 2. caſu 517. n. 4.* Poſſe autem in infinitum recipere à conſanguineis addidit idem Farin. *num. 247.* Sed diſcrimen non ſubſiſtit, & ſine fundamento limitatur receptio ab amicis, quæ cum non comprehendatur ſub lege prohibente iudicibus recipere munera, ex ea nullam habet limitationem. Aliunde vero liberalitas amicorum finem de ſe non habet, quod ſi illicitum eſſet iudicem ab amicis recipere, ſumma centum aureorum in anno nimia eſſet, nec admitti poſſet.

390 Magna vero controuerſia eſt inter iuriſtas an iudici ſeculari liceat recipere eſculenta, & poculenta, multi enim hoc negant vt videre eſt apud Farin. *d. qu. 111. num. 251.* & quod Sanchez *l. 3. conſil. cap. vn. dub. 1. nu. 16.* qui hanc ſententiam ſequitur, & mouentur quia putant quod *l. Plebi ſcito ff. de off. Præſ.* & *l. ſolent ff. de off. Proconſ.* ſint abrogatæ per iuniores leges, & præcipuè per Authen. *ſcriptum eſt exemplar. Coll. 2. tit. 2. in fin.* ſed tutum correctio vitanda eſt *l. Sancimus. C. de teſtam.* & *l.*

Præci.

Præcipimus, in fin. C. de appellat. cap. Cum expediat inſr. de elect. & ex not. ſupra cap. 1. de conſtit. lex generalis poſterior, nec eſt contraria, nec derogat legi ſpeciali priori, ſed per eam explicatur; igitur, quod Iuſtin. in Auth. præceperit iudices nihil debere accipere, hoc explicatur per leges anteriores, vt non comprehendat Xenia ſeu eſculenta, & poculenta, quæ recipi poſſe conceſſum fuit in *d. legibus Plebi ſcito ff. de off. Præſidis, & l. ſoleat. ff. de off. Proconſ.* Eo magis quod in his locum non habet motiuum, ob quod iudices prohibiti ſunt recipere munera, quia nequit præſumi, quod iudex ob parua Xenia velit violare iuſtitiam. Et eo amplius quod vbi ius ciuile eſt dubium, ſtandum eſt etiam in foro ciuili iuri Canonico, quod permittit iudicibus recipere Xenia moderata, vt patet in hoc cap. Hoc igitur etiam iudicibus ſecularibus eſt permiſſum. Menoch. *d. caſu* 517. *num.* 59 & apud eum quam plures, & apud Farin. *d. q.* 111 *num.* 250. Syluest. *v. iudex p. quæſt.* 8. *num.* 13. Roſell. *num.* 6. Tabien. *num.* 6. Armill. *num.* 6. Angel. *num.* 8. Mandol. in Gloſſ. *facultatem Regentis in prohemio, verſ. nulla premij. fol.* 60. Bonac. *tom.* 2. *in Decal. diſp.* 10. *quæſt.* 2. *p.* 8. *num.* 5.

391 Hoc tamen alij limitant id admittentes de delegato & negates de iudice ordinario, quia colligantes nō dant pro charitate, ſed pro corruptione; & qui dat vnam gallinam iudici, illam dat, vt recipiat bouem, quem forſan litigat. Tum quia iudices Ordinarij habeat ſalarium, & ideo eis non licet accipere munera. Tum quia vitanda eſt ſuſpicio mali à iudice. Et ideo huius ſententiæ fuerunt. Par. de Put. de Synd. *in v. Poculenta. cap.* 2. *num.* 1. Villadieg. *de haret. quæſt* 8. Boſſ. *tit. de off. corrupt. num.* 3. *verſ. Nam in Ordinario*, ſed rationes allatæ militant potius in delegato, quam in ordinario; nec de aliquo eorum probant. Quia Xenia in modica quantitate non præſumuntur talia, quæ poſſint corrumpere animum iudicis, vnde nec poſſunt inducere malam ſuſpicionem. Habere vero ſalarium impedit, ne iudex exigat aliquid aliud, tanquam debitum, non vero, ne accipiat aliquid donatum. Etiam igitur Ordinarius poteſt recipere Xenia. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 517. *num.* 5. Myſinger *cent.* 2. *obſer.* 75. ante finem, & DD. ſupra citati.

392 Punctum eſt, quod ſeruentur conditiones ſub quibus leges concedunt poſſe recipi Xenia. prima, ſcilicet, vt non recipiantur niſi à ſponte dantibus, vt hic aduertunt Gloſſ. §. *Inſuper in v. liberalitate* Io. Andr. *num.* 11. Archid. *poſt. n.* 12. Butr. *num.* 3. Gemin *num.* 4. Turrecrem. *in cap. Vendentes num.* 5. 1 *quæſt.* 3. Villadieg. *de hæret. quæſt.* 8. *num.* 9. Bocr. *decis.* 153. *num.* 29. Nauar. *in commeat. de dat. & accep. num.* 35. Farin. *p.* 3. *prax. q.* 111. *num.* 252. Syluest. Tamen. Armill. Bonac. de Lugo locis ſupra citatis. Cauendum enim eſt, ne huiuſmodi Xenia à Iudice directè, vel indirectè petantur, vel affectentur.

393 Secunda conditio eſt, vt recipiantur tantum in parua quantitate, vt habet textus *in l. ſolent. §. fin. ff. de off. Proconſ. & in hoc cap. §. Inſuper.* Moderata Xenia ſunt, quæ veriſimiliter iudicari poſſunt non ſufficientia ad corrumpendum animum iudicis, Gloſſ. *in cap. Non licet* 11. *quæſt* 3. Paris. de Syndic. *in v. poculenta. cap.* 1. *num.* 1. vbi permittit receptionem poculentorum in minimis, vt in paruo caſeo, & in duabus amphoris vini: Sed regula huius noſtri textus eſt optima, vt ſcilicet moderata eſculenta dici poſſint, quæ in paucis diebus conſumi poſſunt. Cum vero hoc iudicare ſit poſitum in arbitrio iudicis, tria hic eſſe conſideranda benè ex *cap. Et ſi quæſtiones, de ſimon.* monet. Menoch. *d. caſu* 517. *num.* 22. nimirum qualitas dantis, & recipientis, quantitas muneris, & donationis tempus. Qualitas perſonarum, vt à quo, & cui; nimirum an à paupere diuiti, an è conuerſo à diuite locupleti datum fuerit, æſtimatio muneris, vel donationis tempus, ſi magni, vel minoris prætij res data exiſtat, & an in inſtanti neceſſitate, ſeu alio tempore conferatur. Videnda ſunt dicta in *expoſ. textus §. inſuper num.* 223.

394 Et attendi etiam debet frequentia accipiendi ab eodem, quia multum eſſet frequenter parua Xenia recipere, quæ ſimul ſumpta quid magnum facerent, & pluſquam ſufficerent ad corrumpendum animum iudicis. Neque attendi debet ſola conditio indiuidualis huius iudicis, forſan vel ex virtute ſua, vel ex ruſticitate incorruptibilis à muneribus, ſed ab eo quod ſpectata hominum conditione regulariter euenit, vt illud munus moderatum nō dicatur, quod regulariter animū iudicis poſſet mutare à rectitudine, illumque corrumpere.

395 Quod vero aliqui dixerunt eſculenta cenſenda moderata, ſi in toto anno eorum valor non excedat ſummam centum aureorum: ſic enim apud Farin. *d. q.* 111. *num.* 255. dixerunt Boſſ. *tit. de off. corrup. num.* 3. & Corrad. *in pract. ciuil.* §. 5. *num.* 6. quod in quam ſic dictum eſt, non eſt ſecurè dictū. Nam ſi ab eodem, vel à duobus, aut tribus tanta ſumma reciperetur, non eſſet cenſenda moderata ſed magnam vim habere, ad corrumpendum iudicem. Nam gutta aquæ res minima eſt, & tamen cauat lapidem non bis, ſed ſæpe cadendo: ſic & parua munera repetita animum iudicis mouent. Alias vero vbi munera ſint à diuerſis, parum intereſt, quod pertingat eorum valor ad hanc vel illam ſummam, quia illa non iunguntur ſimul in vnum, ad hoc vt ex illis ſumma conſurgat, qua animus iudicis ſuperetur, cum ſint à diuerſis, & ex diuerſis cauſis, & ob diuerſos fines.

396 Eſt autem hic difficultas, an hæc prohibitio ſe extendat ad iudicum miniſtros, ſeu ad alios officiales iuſtitiæ, vt ad Aſſeſſores, Conſiliarios, Notarios, &c. Extendi ſcribit Sanchez *l.* 3. *Conſ. cap. vn. dub* 1. *num.* 10. *& ſequent.* ſed loquitur in terminis legum Hiſpaniæ. Sed Farinac. *in Praxi Crim. p.* 3. *quæſt.* 111. *num.* 236. Iudicibus & officialibus putat prohibitam eſſe munerum receptionem. Sed ex qua lege hoc deducat, non oſtendit. Id vero non deducitur, ex *lege Pleb. ſcito. ff. de off. Præſid.* quia illa de ſolis loquitur Præſidibus. Neque ex *l. ſolent. §. fin. ff. de off. Proconſ.* quia illa de ſolis Proconſulibus decernit. Videtur autem hoc deduci ex Authent. Iuſtiniani. *Vt litigantes. coll.* 9. *tit.* 7. vbi §. 1. præcipitur litigantibus principalibus iurare, *quod nihil penitus iudicibus, aut patrocinij cauſa ipſis, vel alij cuicumque perſonæ pro hac cauſa quolibet modo dederunt, aut promiſſerunt, aut poſtea dabunt, vel per ſe, vel per quamcumque aliam mediam perſonam, exceptis ijs, quæ proprijs aduocatis pro patrocinio præſtant, alijſque perſonis, quibus noſtræ leges dari diſpoſuerunt.* Suc-

ceſſiuè

Digitized by Google

ceſſine vero in §. *ſi quis* prout habetur etiã *in l. nono iure. C. de pœna iud.* diſponit quid agendum, & qua pœna puniendi ſint, qui receperint in cauſa tam ciuili, quam criminali. Verum hæc lex reſpectu aliorum à iudice non videtur loqui de muneribus. Diuerſimodè enim loquitur de iudice, & de alijs. Primo enim abſolutè vult principales iurare ſimpliciter, quod nihil penitus dederunt iudicibus, ſed poſtea vult eoſdem iurare quod nihil eiſdem iudicibus vel alijs dederunt patrocinij cauſa. Et ſic loquitur de ijs, quæ dantur ex pacto expreſſo vel implicito pro patrocinio litis. Munera vero ex pacto non dantur. Nec obſtat, ſi dicatur, quod qui dant munera iudicibus, vel officialibus, dant ea intuitu fauoris alicuius obtinendi in lite. Quia hoc poteſt dupliciter contingere, vel ſcilicet vt fauor & patrocinium ſit finis proximus operis, ſcilicet traditionis ipſius rei, quæ datur, vel ſolum vt ſit finis ex parte dantis, ſeu ſolum motiuum impulſiuum ad dandum, ſed ita tamen, quod id quod datur vere ex liberalitate donatur. Primo modo quod datur ſemper datur ex pacto ſaltem implicito, & datur vt pretium, quia qui dat, non dat niſi vt recipiat, & ſic non donat, ſed emit. Et ſic verum eſt, quod emere patrocinium cauſæ eſt in ea lege prohibitum. Sed ſecundo modo, licet patrocinium cauſæ ſit motiuum ad dandum, quod datur nihilominus datur liberè, & donatur, & hoc non prohibetur, quia dare pro patrocinio, importat dare, quod ex fine operis, ſeu traditionis habet patrocinium, & hoc non fit ſine pacto, & non eſt donare, ſed emere. Amplius verò certum eſt, quod lex illa non eſt in vſu, neque enim litigantes illud, vel ſimile iuramentum præſtant in principio litis. Emere quoque patrocinium, ſi fiat ab officialibus eſt prohibitum lege naturæ, quia officiales ad id tenentur ex iuſtitia, vt patrocinentur iuſto, vnde pro eo non poſſunt nouum pretium recipere, pro patrocinio vero iniuſto iniquum eſt paciſci In Authent, autem *de iudicib. collat.* 5. *tit.* 11. §. *Nullo quoque & ſequen.* eſt *ſermo de iudic*, & nec ibi prohibentur munera, ſed interdicitur, ne vltra taxatas ſportulas aliquid exigatur. Pariter in Authent. *ad l. iul. repetund.* §. *Omnes*, *& ſeq.* ſermo eſt de iudicibus, ſeu iuſtitiæ adminiſtratoribus. In Authent. tamen, *vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant collat.* 2. *tit.* 2. videtur hoc ſuiſſe ſtatutum cap. 7. in fin. ibi. *Et qui circa eos ſunt* (ſcilicet circa iudices) *& obedientie officiũ, ſi amplius aliquid, quam à nobis conceſſum eſt tentauerint accipere, ipſi quoque ſubycientur damnis quadrupla redditionis, & cadent etiam ſubſtantia, & cingulo. Et in eadem collat. & tit.* 2. in l. *ſcriptum eſt exemplar*, ibi. *Prohibeatur autem & ab alijs eis afferri damna, & agnoſcant per te, quia ſi præter hoc aliquid egerint; pœnis ſubiacebunt grauiſſimis.* Verum cum in his locis id, quod præcipitur ſit, vt non accipiatur vltra id, quod illis eſt debitum, videtur, quod hunc ſenſum habere poſſit, vt ſcilicet non exigatur vt debitum, non vero, quod non recipiatur, ſi ſponte fuerit donatum, & nihilominus dicitur mentem legum eſſe vt tam iudices, quam miniſtri eorum à muneribus recipiendis abſtineant. Et hoc probatur ſuppoſita vniuerſalitate verborum, quia præcipitur, vt nihil accipiant, quia & in illis militat eadem cauſa finalis, quæ eſt, vt iudicium non peruertatur, ſed iuſtitia pura irreprehenſibiliter cuſtodiatur; ideo leges volunt nihil à litigantibus, ſeu alijs recipi, per quod iudicium poſſit peruerti. Id tamen, quod leges præcipuè prohibere intendunt, eſt ne miniſtri iuſtitiæ exigant vltra id, quod illis eſt debitum vel ne vendant iniuſta iudicia. Quantum vero ad puram receptionem munerum in caſibus, in quibus id non eſt contra legem naturalem conſuetudo legitimæ præſcripta ſeruari poteſt, quia hæc potuit in hac parte illis legibus derogare.

397 De pœna autem debita ex iure ciuili iudicibus, aut officialibus contra leges recipientibus munera agunt latè Menoch. *de arbit. iud. lib.* 2. *caſu* 342. & Farinac. *in praxi crim. par.* 3. *q.* 111. *per totam.*

398 Eccleſiaſticis iudicibus verò prohibitum fuit accipere munera *in cap. Cum ab omni, ſup. de vita & honeſt. Cleric. & in hoc cap.* §. *Inſuper & inf. cap. Romana*, §. *Procurationes*, *& cap. exigit de cauſibus.* Præterea vero pro Curia Romana extat prohibitio aliquid dandi, promittendi, aut recipiendi pro gratia, aut iuſtitia obtinenda à ſede Apoſtolica, quæ facta fuit primò per Boniſ. 8. Deinde confirmata, & extenſa per Greg. 13. & poſtea confirmata, & explicata & extenſa per Sanctiſſ. D. N. Alex. 7. in ſua conſtit. quæ incipit *inter grauiſſimas*, & data fuit 2. Maij 1656. Sed & extat ſpecialis conſtitutio Pauli ſecundi tertia in Bullario Romano, in qua ſub pœna excommunicationis ſibi reſeruatæ prohibet iudicibus ſtatus Eccleſiaſtici recipere munera præter eſculenta, & poculenta, quæ duobus diebus conſumi poſſint. Quam Conſtitut. confirmauit Sixtus Quartus, in ſua conſtit. 15. §. 3. Quoad munera verò non recipienda à cõmunitatibus ſtatus Eccleſiaſtici grauiorem prohibitionem etiam poſuit Clem. 8. in Conſtit. ſua 2. Extat quoque Regula 67. Cancell. in qua ſub excommunicatione, & alijs pœnis prohibetur, ne officiales Romanæ Curiæ aliquid exigant, nec etiam pro celeriori expeditione ſupra conſtitutum illis emolumentum. Contra etiam ambientes dignitates, & officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia, eaque pretio, aut promiſſione procurantes, vel aſſequentes, vel aſſequuta tenentes in ſtatu eccleſiaſtico adeſt conſtit. 140. Sanct. mem. Pij Quinti. Et Paulus Quintus per ſuam conſtit. 71. omnia tribunalia vrbis reformauit, & Conſtit. 72. omnium notariorum emolumenta taxauit. Quæ conſtitutiones in eorum terminis ſeruandæ ſunt.

399 Iudices tamen Eccleſiaſticos poſſe recipere Xenia in parua quantitate & quæ paucis diebus conſumi poſſint, habetur ex hoc textu §. *Inſuper*, & ibi declaratum fuit. Et hoc idem pro iudicibus ſecularibus haberi ex *d. l. Plebiſcito* dictum eſt, & aduertit hic Anchar. *num.* 4. Sylueſt. *v. iudex* 3. *num.* 13. ſed ponderanda ſunt verba legis *ſolent.* §. *non vero, de off. Proconſ.* vbi de Xenijs loquens habet hæc verba. *Neque omnia, neque quouis tempore, neque ab omnibus. Nam valde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſſim vileſſimum eſt, & Omnia auariſſimum.* Paulus autem ſecundus in Conſtit. ſua 3. paucos dies ad duos moderatus eſt. Quæ tamen moderatio non obligat niſi in terminis illius Conſtitut. Præter Xenia vero, ſeu in alia materia, quam Eſculentorum, & poculentorum nihil prorſus recipere poſſunt. Gloſſ. hic Archid. *n.* 13. Io. Andr. *num.* 11. Anchar. *num.* 4. Domin. *num.* 4. Franc. *num.* 7. Panorm. *ad d. cap. Cum omni nu.* 10.

Tabien.

Digitized by Google

Tabien. *v. iudex num. 6.* Armſil. *nu. 6.* Quamobrem in alia materia recipere munera ſemper erit peccatum, vel mortale, vel veniale ex paruitate materiæ.

400 Extendit vero hoc Bonac. *tom. 2. diſp. 10. in Decal. q. 3. p. 8. num. 5.* vt etiam in Curia Romana, licitum ſit Iudicibus recipere Xenia, non obſtantibus Conſtit. Boniſ. 8. & Greg. 13. de datis, & promiſſis. Sed & in conſtit. *Inter grauiſſimas* Sanctiſſ. Domini Alexand. VII. in qua Prædeceſſorum conſtit. confirmat, & explicat, hoc permittitur ſub his verbis. *Porrò Xenia ſolita, eſculenta, & poculenta, quæ iudicibus, miniſtris, & officialibus Romanæ Curiæ exhiberi conſueuerunt, præfatis Prædeceſſorum noſtrorum literis, ac præſentibus noſtris minime prohibita fuiſſe, nec prohiberi decernimus.* Ex quibus verbis etiam habetur, quod in his conſuetudines laudabiles, & moderatæ, quæ non ſint nutritiuæ peccati ſeruari debent.

401 Explicatur etiam aſſertio, iuxta dicta ſupra de iudicibus ſecularibus, nimirum, vt quantum ſit ex vi huius capitis prohibitio intelligi debeat formaliter de datis iudici quatenus iudex eſt, non vero de illis, quæ dantur alio titulo, nimirum titulo amicitiæ particularis aliundè ortæ, vel ob alia beneficia priuata, in dantem collata, vel ob conſanguinitatem, vel ob aliam ſimilem cauſam. Leges enim prohibent iudicibus recipere munera ratione magiſtratus. Sanchez *conſil. lib. 3. c. vn. dub. 1. num. 51.* Cardin. de Lugo *d. diſp. 37. num. 132.* Vbi addit malè apud Dianam *par. 3. tract. 5.* Miſcell. *reſol. 45. & tract. 6.* Miſcell. *reſol.* 4. citari Molinam. *tom. 1. tract. 2. d.* 88. & Leſſium *cap. 14. dub. 9. num. 64.* dicentes poſſe licitè recipi ea munera, ſi dentur vt maiorem diligentiam adhibeat iudex, & afficiatur magis ad expediendum intra iuſtitiæ limites negotium in fauorem dantis. Neuter enim id dixit, ſed vterque ſupponit eſſe peccatum contra leges humanas, & id expreſſit clariſſimè Molina; ſed ſolum dixerunt donationem eſſe validam, & non adeſſe obligationem reſtituendi.

402 Eſt autem dubium, an obligatio reſtituendi per legem poſitiuam inducta, obliget in conſcientia ante ſententiam iudicis ſaltem declaratiuam criminis. In hac enim materia multæ ſunt leges, quæ nedum ſimpliciter prohibent munera recipi, ſed obligant ad reſtituenda munera in conſcientia, & aliquando addunt hoc fieri debere ante iudicis condemnationem. Item obligant iudicem in ſuſceptione officij ad iurandum ſe non recepturum munera, & ſi receperint eos reſtituturos. Ideo dubitatur an huiuſmodi leges ita obligent, vt iudex in conſcientia teneatur munera reſtituere, nulla expectata iudicis ſententia.

403 Affirmant enim plures, nimirum Sotus, Io. Medina Bartholomæus Medina apud Molinam *d. diſp.* 88. & apud Card. de Lugo *d. diſp. 37. n. 133.* Mercado 4. *de contract. cap. 16.* Corduba *lib. 1. q.* 36. Franciſcus Ortiz Lucius in ſummario *cap. 13. caſu* 305. Rodriq. *in v. iudex caſu* 183. *concl.* 1. Bannes 2. 2. *q. 71. a. 4. dub.* 4. & ibi Salon. Hoc verò probat Bannes, quia leges prohibentes huiuſmodi munera continent quædam pacta conuentionalia, quæ oportet ſeruare. Sicut ſi maritus relinquat legatum vxori, ſub conditione, quod non nubat. Sed amplius probari poteſt primo ex *l. non dubium C. de legibus*, vbi annullantur pacta, & contractus & omnia alia, quæ fiunt contra leges; at vero donatio munerum ſit contra legem. Secundo, quia in hoc *cap. in §. iſto, ſi quid autem*, decernitur nedum, quod iudex recipiens teneatur reſtituere, ſed quod nulla remiſſio eum ſubleuet ab iſta obligatione. Tertiò quia infra *cap. Exigit de cenſibus* viſitatoribus recipientibus vltra debitum, præcipitur vt reſtituant quadruplum infra menſem ſub pœna interdicti, & alijs pœnis.

404 Sed alij ad iſta reſpondent. Et quidem ad primum, non eſſe verum leges prohibentes recipi munera continere conuentiones, & pacta, ſed eſſe meras leges pœnales, non obedientibus imponentes pœnam reſtitutionis. Ad ſecundum dicunt quod lex illa non loquitur de lege pœnali, & quatenus de ea loquatur, intelligitur in foro externo, & præmiſſa declaratione iudicis. Et nimis eſſet, quod omnia facta contra legem, eſſent ipſo iure nulla in conſcientia. Ad tertium dicunt textum intelligendum eſſe poſt iudicis condemnationem. Et ad quartum dicunt, quod pœna illa interdicti non fuit impoſita ob non reſtitutionem factam infra menſem, ſed ob receptionem vltra debitum prohibitam, fuit vero impoſita pœna cum hac moderatione, vt non incurratur, ſi qui recepit vltra debitum, reſtituat quadruplum infra menſem. Cæterum dicunt hanc reſtituendi obligationem non ligare in cõſcientia ante ſententiam ſaltem declaratiuam criminis, tum quia id habet praxis iudicum, qui non reſtituunt recepta, nec à Confeſſoribus obligantur. Tum ſecundo quia non aliter tenentur ad reſtitutionem munerum, quam ad ſolutionem pœnæ, aut ad relinquendum officium, nam leges æque de his omnibus loquuntur; at vero duriſſimum eſſet obligare iudicem ad relinquendum officium ex ſe ipſo ante ſententiam. Tum tertiò quia lex humana debet eſſe ſuauis, & accommodata humanæ fragilitati, lex autem obligans ad ſolutionem pœnæ ante condemnationem duriſſima eſſet, & non vtilis, niſi ad illaqueandas animas fidelium. Dicendum igitur eſt, quod huiuſmodi leges obligantes ad reſtitutionem munerum non obligent in conſcientia ante iudicis ſententiam ſaltem criminis declaratiuam. Ita Molina *d. diſp.* 88. Henriq. *lib. 4. cap. 21. §. 6.* Angles *floribus quæſt. de donat. difficul. 7. in fin.* Perez *lib. 2 ordin. tit. 3. l. 34. & tit. 15. l. 3.* Petrus Nauarra *l. 4. de reſt. cap. 2. num. 107.* Vaſquez *tom. 2. p. 2. diſp. 164. num. 17.* Rebellus *lib. 18. de donat. quæſt. vlt.* Salaſ. *diſp. 15. de legib.* & quos refert, & ſequitur Card. de Lugo, *d. diſp. 37. num. 134.*

405 Si autem hæc obligatio reſtituendi eſſet pœna, hæc ſecunda opinio haberet non leue fundamentum in iure, per ea quæ adduxi *tract. de elect. cap. 9. quæſ. p. & ſecunda & amplius cap. 25. quæſt. 51. pag.* 481. Et ideo quidquid ſit de legibus particularibus huius, vel illius regni, quæ maximè conſiderat Sanchez loco citato, & alij, & de quibus iudicium dare, relinquo DD. illarum regionum, Quantum ad ius commune ciuile non inuenio, quod obliget ad reſtitutionem, ſed bene imponit pœnam tripli, vel quadrupli, vel etiam confiſcationis bonorum; ſed vt imponendam per iudicem. Authen. *Nouo iure C. de pœna iudic. ſeu.* Authent. *Vt litigantes §. 2.* Authent. *vt iudices, ſine quoquo ſuffragio fiant §. cap. 7.* & ibid. Auth. *ſcriptum eſt exemplar. Et l. vt vnius, C. ad l. Iuliam repetund. in princ. & §. 1. 2. & 3.*

406 Sed

Digitized by Google

406 Sed de iure Canonico non videtur, quod obligatio ad reſtituendum munera accepta ſit pœna, ſed medicina, aut remedium, & ad ſummum pœna medicinalis, & ſimilis cenſuris; ordinatur enim in remedium ad vitandum periculum iniuſtitiæ, & reſpectiuè ſimoniæ, & dum lex præcipit reſtitutionem rei contra prohibitionem legis acceptę intentio illius eſt, quod illud, quod datur, non habeatur; quia non fundat periculum iniuſtitiæ, aut ſimoniæ, quia recipitur, ſed quia ex gratia dantis habetur res illa magni valoris, & multum æſtimabilis. Ideo aliud conſiderandum, quod ſi lex prohibens receptionẽ munerũ, & præcipiens reſtitutionem illorũ, non obligaret in conſcientia independenter à quacumque ſententia iudicis, lex parum vtilis eſſet, quia iudices tuto, & ſecurè munera recipere poſſent, cum hæc nunquam, vel ferè nunquam ad forum iudiciale deducantur; alias vero prætioſitas munerum, & notabilis eorum valor de facili alliceret ad recipiendum munera, cum magno iniuſtitiæ periculo, aut etiam reſpectiuè ſimoniæ, & ſic per huiuſmodi leges parum prouiſum eſſet.

407 Quamobrem dico in hoc conſiderandas eſſe leges, & earum motiua, & ſi verè impediunt ne transferatur dominium in iudicem recipientem dona. Et quantum ad præſentem textum, Canoniſtæ abſolutè dicentes iudicem, Aſſeſſorem, vel Notarium recipientem contra tenorem eiuſdem obligari ad reſtitutionem, intelligunt hanc obligationem eſſe in conſcientia, independẽter à quacumque iudicis ſententia. Et ita expreſsè docet Laiman. *lib.3. tract.4. cap.4. num.*10. aſſerens eſſe idem dicendum de prohibitione contenta in *cap. Exigit, infr. de cens.* Nam vbi lex etiam prohibet, remiſſio ipſa donantis ne poſſit valere, & iuuare, quin qui recepit munera teneatur reſtituere, ſatis indicat, quod eius mens eſt, quod donans munera non poſſit in donantem transferre dominium. Nec eſt vnde dicatur textum loqui de remiſſione facta in iudicio, quia abſolutè loquitur. Fateor tamen Conſtitutionem hanc non habere locum niſi in delegatis à Pontifice, vel ab eius legatis, nec debere extendi ad alios, quantum ad hanc reſtituendi obligationem, vt pluries dictum eſt.

408 Quantum etiam ad Conſtitutionem Sanctiſs. D.N. Alexand. 7. euidens eſt, quod obligat in conſcientia. Cum tam ille, qui dedit, quam qui recepit contra tenorem dictæ conſtitutionis non poſſit admitti ad gratiam abſolutionis, niſi prius tantum erogatum fuerit pauperibus quantum ille dedit, vel recepit.

409 Hoc etiam conſiderandum eſt, quod facillime hic adtrit obligatio reſtituendi ex lege naturali, quia quod datur liberè non datur ſed coactè, qui enim iudici dant, ideo dant, vt conſequantur ſententiam fauorabilem, & aliter non darent. Quamuis vero in litigante munerum tributio poſſit excuſari, vt non ſit emptio, vel pactum ſed ſit donatio, ſi finis conſequendi ſententiam ad ſui fauorem ſit, vt dicunt motiuum impulſiuum, ſeu, vt melius loquamur finis operantis, non vero ſit proximus, & principalis traditionis muneris, in quo caſu, vt patet ex ſupra dictis, adeſſet ſemper obligatio reſtituendi, ſi daretur munus pro iuſtitia debita. Tamen benè poteſt eſſe, quod non ſit propriè donatio, ſed traditio coacta, & neceſſitata, ex eo quod aliter donans ſententiam ad ſui fauorem non ſperet, quod conſiderauit Bannes 2.2. *quæſt.*71.*art.*4.*dub.*4.*concluſ.* 3. In quo caſu nec dominium transfertur, & qui recepit, tenetur ex iuſtitia ad reſtitutionem.

410 Sed & hic quæri poteſt, an qui dat iudici peccet. Eſt autem difficultas, an ſaltem hoc liceat ſi quis ad redimendam vexationem donet, nimirum quia rationabiliter, ſeu probabiliter timet iudicem iniuſtè contra ſe iudicaturum, niſi muneribus illum detineat. Non licere dixerunt. Gloſſ. *cap. qui rectè, verbo expectat.* 11. *q.* 3. *& l.*1. *verb. ſed ſi deda. ff. de cond. ob turp. cauſam.* Citantur etiã Salicetus *l.*1.*num.*1. *ff. de condit. ob turp. cauſ.* Bart. Auth. *Nouo iure, num.*3. *C. de pœna iud.* Caſtren. *d. l.*1. *§. ob rem igitur num.*5. Sotus *l.*4. *de iuſt. quæſt.*7. *art.*1. *ad ſecundum verſ. ſed numquid licebit* Ledeſma *p.*4. *quæſt.*18. *art.*5. *§. collige ſecundo*, Molina. *tom.*1. *de iuſt. tract.*2. *diſp.*90. Et probatur hæc ſent. ex *l.*2. *ff. de cond. ob turp. cau.* & per Auth. *Vt litigantes iurent.* Tum ſecundò, quia hoc eſt lege prohibitum. Non vero ceſſat obligatio legis ceſſante fine legis in particulari. Tum tertiò, quia iudex recipiendo munera peccat, vt habetur *cap fin.* 14. *quæſt.*5. igitur & peccat munera offerens, & ſic alieno peccato cooperant. Tum quartò, quia huius redemptionis non eſt neceſſitas, cum alia adſint remedia, nimirum iudicis recuſatio, aut appellatio ab eius ſententia.

411 Sed hoc licere multo plures affirmant. Gloſſ. *cap. fin. v. ille* 14. *quæſt.*5. Archid. *cap. qui rectè ad fin.* 11. *q.*3. Panorm. *cap. cum ab omni num.*8. *de vit. & honeſt. Cler.* Bald. *cap. fin. de appell. num.*11. *& l.*2. *ff. de cond. ob tur. cauſ. §. ſed etſi dedi, parum à princ.* & ibi Alex *num.*1. Iaſon. *num.*3. Felin. *cap. tua nos, num.*5. *de ſim.* Sylueſ. *v. Iudex p. quæſt.*12. *dicto* 6. *& v. ſimon. quæſt.*10. *d.*3. Angelus *v. iudex num.* 19. Armill. *num.* 13. Tabien. *num.*17. Nauarr. *in ex trau. de datis. & promiſſis &c. num.*16. & in Man. *cap.*17. *num.*33. Palud. 4. *d.*15. *quæſt.*3. *art.*3. *num.*37. D. Anton. 2. *p. tit.*2. *cap.*5. §. 2. Bannes 2.2. *q.*62. *art.*5. *dub.*4. *ad tertium*, & ibi Salon. *contr.* 3. Sanchez plures alios referens. *lib.*3. *conſil. cap. vn. dub.*3. *num.*3. Card. de Lugo *tom.*2. *de iuſt. diſp.*37. *num.*136. Qui ex Molina addit confeſſarios non debere eſſe faciles, ad credendum vexationem iniuſtam interuenire. Interuenit vero, quando adeſt periculum, quod iuſtitia vnius clara peruertatur, vel quando iudex expedit prius negotia eorum, à quibus accipit munera, alios autem differe in longum cum grauiſſimis ſumptibus, & moleſtijs. Et ſimiliter peccant iudicum famuli, qui aliquibus facilem aditum præbent, alios autem iniuſtè differunt, quare his etiam dare licebit ad redimendam iniuſtam vexationem. Quod ſi famulus ſine alterius præiudicio alicui procuret aditũ extraordinarium, poterit ob hanc cauſam aliquid accipere, quamuis melius ſit, ſi id non faciat ad vitandam mali ſpeciem.

412 Sanchez verò aduertit cauendum eſſe à ſententia Petri Nauarra *l.*4. *cap.* 2. *dub.* 12. *n.* 111. aſſerentis licere muneribus attrahere iudicem, vt pro me ferat ſententiam, quando propter opinionum probabilitatem poterat, & volebat contra me ſententiare. Hoc enim approbari non debet, quia hic nulla eſt iniuſta vexatio, Si enim iudex ſalua

Digitized by Google

juſtitia poteſt contra me pronunciare, ſi id ſaciat, non me vexat iniuſtè. Sed vbi timetur vexatio iniuſta, licet muneribus eam redimere etiam publicè, ſi alias id fieri poſſit ſine ſcandalo, & ſine eo, quod forus externus præſumat munera dari ad corrumpenduw iudicem. Quod vero dicitur de iudice verum eſt etiam de teſte, vt ſi ille iniuſtè velit tacere verum, vel teſtificari falſum, licitum ſit muneribus vexationom iniuſtam redimere.

413 Probat vero hæc ſententia ſuum intentum & ſimul ſoluit prioris ſententiæ argumenta. Quia quod huiuſmodi iniuſtitæ vexationis redemptio non liceat, nec eſt ex lege naturali, nec ex lege poſitiua, quæ id facere prohibeat, non eſt igitur illicitum. Non enim eſt ex lege poſitiua, quia lex prohibens munera dari, fundatur in præſumptione, nimitum quia præſumie, ea dari ad corrumpeodum indicem, ſed hic totum oppoſitum accidit, quia quod hic datur, ad hoc datur, & iudex non ſit iniuſtus, nec peruertarur, ſed iuſtè indicet. Et confirmatur, quia cum iure naturæ liceat ſe defendere ab iniuſtitia, non eſt rationabile aſſerere, quod lex poſitiua hanc naturalem defenſionem voluerit auferre. Sic ergo dicitur, quod lex poſitiua ab initio noo comprehendit hunc caſum, qui eſt dare iudici munera ad redimendam iniuſtam vexationem. Sed neque iure naturæ, hoc eſt prohibitum, quia hoc non eſt iniuſtum; neque vero eſt contra charitatem, quia hoc ſit coopetati peccato alterius, quia cooperatio iſta non eſt mala, quando eſt neceſſaria, ve patet in eo, qui ſoluit vſuras oeceſſitate iuramenti, quo ſe ad illas ſoluendas adſtrinxit. *cap. debitores* de iuramento.

414 Mihi in hac parte, hoc primò videtur conſiderari, dū quod per conſtit. Sanctiſſ. D.N. Alex. 7. *Inter grauiſſimas* 2. Maij 1656. contra promittentes, & dātes, & accipientes pro gratia, aut iuſtitia apud ſedē Apoſtolicam obtinenda, expreſsè prohibetur etiā promittere, dare, & accipere, ad redimendam iniuſtam vexationem, etiam ad defenſionem iuris quæſiti. *Quinimò*, inquit, *non licere quicquam promittere, dare, & accipere quibuſcumque iudicibus, miniſtris, officialibus, & alijs auctoritatem, aut poteſtatē habentibus nec quibuſcumq; mediatoribus pro defenſione iuris quæſiti, ſiue aſſecutione quærendi, etiam ad redimendam iniuſtam vexationem, motu, ſcientia, deliberatione, poteſtatis plenitudine; & tenore prædictis decernimus pariter, & declaramus.*

415 Secundò etiam conſiderandum puto, rem hanc eſſe valdè periculoſam, quia nimis facile eſt, vt pars iudicet iniuſtum eſſe, quod eſt ambiguum, & dubium, imò quod verè eſt iuſtum, & ſic quod exiſtimet iniuſtam vexationem imminere, vbi non imminet, & quod ſit neceſſitas redimendi iniuſtam vexationem, vbi vel non imminet iniuſta vexatio, vel alio modo, ſine notabili detrimento poteſt iniuſta vexatio impediri.

416 Cæterum quantum ſit ex me quæſtionem reſoluendam relinquo ex ijs, quæ ſcripſi *tract. de elect. cap. 7. quæſt. 12.* vbi latè de hac materia diſputaui. Hoc quidem addendum, quod ſcilicet iudex datum ſibi ad redimendam iniuſtam vexationem tenetur reſtituere, quia pro eo, quod iudex ex iuſtitia tenetur iam facere, non poteſt aliquid accipere pretij, vt illud faciat. Præterquam quod nec liberè datur, nec donatur, quod non datur niſi coactè, & ex neceſſitate redimendi iniuſtam vexationem. Card. de Lugo *d. diſp. 37. num.* 136.

517 An vero liceat dare concubinæ iudicis, ad obtinendum hac via iudicis fauorem, in ijs, quæ iudex licitè poteſt facere, negant Sanchez *l. 3. conſil. cap. vn. dub. 43. & lib. 1. in decal. cap. 7. n. 38.* & Card. de Lugo *tom. 2. de iuſt. diſp. 37. num.* 136. quia hoc eſt vti amore turpi, & ex eo patrocinium quærere. Tum quia concubina moraliter non poteſt benè facere, quia ipſam pergere ad alloquendum iudicem eſt mortale, cum ſe euidentiſſimo periculo peccati proprij, & alieni exponat. Sed oppoſitum ſuſtinet Diana *p. 4. tr. 4. reſol.* 138. ex Palao *tom. 1. tract. 6. diſp. 6. p. 15. num. 2. Et iterum part. 5. tract. 7. reſol.* 24. ex Hurtado. Quia iſte, qui dat munera meretrici, non perit niſi id, quod de ſe poteſt fieri ſine peccato, licet ex malitia alterius, cum peccato fit. Non eſt vero contra charitatem ad vitandum graue nocumētum propriū, vti opera alterius in eo, quod ſine peccato fieri poteſt eſto ex malitia eiuſdem id ſine peccato non fiet. Ex veritate igitur huius principij pēdet quæſtionis reſolutio, de quo conſulendi ſunt D. Th. 2. 2. *q.* 43. *artic.* 8. & alij DD. de ſcandalo tractantes.

418 Tandem hic quæri poſſet an ex iure canonico officiales iudicum prohibiti ſint recipere munera? ſemper vero eſt conſiderandum, quod lex naturæ prohibet vendere, quod debetur ex iuſtitia, vel quod facere eſt iniuſtum, ſicut & prohibet recipere vbi ex hoc, qui recipit ſe exponit periculo peccandi, & violandi iuſtitiam, quod quidam in his facillimè accidit. Sed quantum ad legem poſitiuam conſiderandæ ſunt leges in hac materia diſponentes, pro nunc dicitur, quod in terminis huius decretalis Aſſeſſor, & Notarij prohibiti ſunt exigere vltra conſtitutū ſibi emolumentū, non verò prohibiti ſunt recipere munera, ſeu ſponte oblata ex mera, & pura liberalitate, quæ nec explicite, nec implicite exiguuntur vt pretium labori debitum.

S V M M A R I V M.

419 *Continuatio textus.*
420 *Regula textus.*
421 *Teſtes cogi poſſunt.*
Exceptis multis, qui vel à iure prohibiti ſunt, vel habent priuilegium, vt cogi non poſſint.
422 *Nullus eſt, qui in atrociſſimis cogi non poſſit in defectum aliorum.*
423 *Quando teſtimoniū eſt neceſſariū ad liberandū innocētē tenetur homo ex charitate etiā ſe offerre.*
424 *Hoc declaratur.* 425.
426 *Quid in cauſis criminalibus.*
427 *Teſtis falſus tenetur ad reſtitutionem.*
428 *An ad reſtitutionem teneatur, qui non teſtificatur.*
Opinio affirmans.
429 *Homo ex charitate tenetur ad teſtificandum pro proximo.*
430 *Preceptum ſuperioris nō obligat ex iuſtitia.* 432.
431 *Res publica ſecundum aliquos non poteſt immediatè, & directè obligare vnū alteri ex iuſtitia.*
432 *Hoc explicatur.*
433 *Non tenetur teſtis, cum æquali ſuo damno ad teſtificandum.*
434 *Scriptura publica eſt communis nec poteſt negari habentibus intereſſe.*
Opinio negans:

435 *Offi-*

Digitized by Google

435 *Officium teſtis eſt miniſterium iuſtitiæ commutatiuæ.*
436 *Nullus per ſe tenetur ex iuſtitia commutatiua acceptare officium teſtis.*
Sed ſi officium acceptat, obligatur ex iuſtitia ad teſtificandum verè.
Non licet fictè aſſumere officium teſtis.
437 *Qualiter Reſpublica poſſit obligare ex iuſtitia.*
438 *Non ſemper teſtificari eſt actus iuſtitiæ.*
439 *Quod eſt præceptum intuitu iuſtitiæ eſt actus iuſtitiæ extrinſecè.*
440 *Eſſe actum iuſtitiæ extrinſecè non ſufficit ad obligationem reſtituendi.*
441 *Propoſitio vna Card. de Lugo examinatur.*
442 *Iudex debet parcere laboribus teſtium.*
443 *Teſtes non debent ſine cauſa citari: & quando vitandi.*
444 *Citatio à delegato facta ſine cauſa neceſſitate eſt nulla.*
445 *Producens teſtem tenetur ad expenſas illius.*
446 *Remedium contra dilatorias fuit neceſſitare producentem ad expenſas.*
447 *Expenſæ teſtium quales eſſe debeant.*
448 *Aliquando iudex debet mittere ad teſtes.*

§. *Proferendo.*

419 IN iudicio ad lites terminandas præter iudicem, & notarium, ſæpè etiam requiruntur teſtes, per quos partes poſſint ſuam probare intentionem. Ideo Pontifex poſtquam decreuit qualiter ſe habere debeat iudex circa aſſeſſorem, & notarium, modo decernit qualiter ſe habere debeat circa teſtes.

420 Duas vero regulas ponit. Prima eſt, quod iudex nullum teſtem citet, niſi pro quanto conditio, & status cauſæ, id requirat. Secunda eſt, quod tunc nec teſtem citet, niſi faciat eidem à producente miniſtrari expenſas factas eundo, ſtando, & redeundo.

421 Quod in caſu ciuili teſtes poſſint cogi ad ferendum teſtimonium notat hic Gloſſ. *ex capit. Quamquam 14. q. 2. & cap. peruenit de teſtibus cogendis.* Et nihilominus multi ſunt, qui cogi non poſſunt, vel quia à iure prohibiti ſint in damnum aliquorum teſtificare, vt clerici in cauſa ſanguinis, vel coram iudice ſeculari. *l. iuuiu. ff. de teſtibus cap. ſi teſtes. §. Item lege Iulia. ff. de teſt.* parentes contra filios, & è contra; & omnes aſcendentes, & deſcendentes in recta linea. *l. Parentes C. de teſt. & cap. ſi teſtes §. Item parentes 4. q. 3. & vxor contra virum l. 2. C. de teſt.* Similiter ad teſtificandum cogi non poſſunt Religioſi, qui nec in ciuilibus cogi poſſunt, nec vir contra vxorem, nec conſanguineus intra quartum gradum contra conſanguineum in linea tranſuerſali. *l. leg. Iulia ff. de teſt. l. Cornelia. C. iniuriis.* Nec ſerui, & libertini contra eorum dominos, eorumque filios, vxores, vel propinquos, & è conuerſo teſtimonium ferre poſſunt. *l. libertinorum C. de teſt.* Clauis Reg. *l. 12. c. 20. num. 19.* De qua re Nauar. *com. cap. Inter verba 11. q. 3. concl. 6. coroll. 66. num. 808. & ſeq.*

422 Perſonę tamen priuilegiatæ, & alias nõ prohibitę volentes teſtificari admitti poſſunt, & nulli sũt, qui in cauſis atrociſſimis, vt in crimine læſę maieſtatis cogi non poſſint ad teſtificandum in defectũ aliorum teſtium. Layman. *lib. 3. tract. 6. capit. 4. num. 10.* Nauar. *cap. 25. num. 50.* Clar. *quæſt. 24. num. 22.* Farin. *q. 54. num. 171.* Clerici vero coram iudice eccleſiaſtico, vel eo conſentiente etiam coram ſeculari poſſunt teſtificari.

423 Sed præterea etiam datur caſus, in quo teſtis etiam non iuratus tenetur teſtificari non obſtante quocumque priuilegio, aut iuris poſitiui prohibitione. Nam ſi alicuius teſtimonium requiratur ad liberandum hominem, vel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacumque, vel à falſa infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc requiſitus tenetur homo ad teſtificandum. Et ſi eius teſtimonium non requiratur, tenetur facere, quod in ſe eſt, vt veritatem denunciet alicui, qui ad hoc poſſit prodeſſe. Dicitur enim Pſ. 81. *Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate.* Et Prouer. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* Hæc D. Thom. *2. 2. quæſt. 70. art. 1. c.*

424 Ex quibus deducitur primo, quod in cauſis ciuilibus, quando alicuius teſtimonium eſt neceſſarium & iudicatur probabiliter profuturum, ſeu non eſt certum illud non profuturum ad liberandum proximum à graui damno, quod ipſe iuſte non patitur, & teſtis ſine graui ſuo damno teſtimonium ferre poteſt, tenetur ex lege charitatis teſtificari. Nec intereſt quod, qui paſſurus eſt damnum ſit valde diues, vt ſi diues 20. millium aureorum, ſit paſſurus iniuſtè damnum aureorum quinquecentum, vel ducentum quoniam hæc obligatio non oritur ex titulo paupertatis, ſed ratione damni grauis, quod ſi ego poſſum impedire, vel ſubleuare, ad id me cogit charitas; ſicut licet non habenti domum ego non tenear illi dare, ſi tamen diuitis domus ardet, teneor ſi poſſum & ſi meum auxilium poteſt prodeſſe, & eſt neceſſarium, auxiliari, vt domus non comburatur, ſic habens aliquam ſcripturam, ex qua proximi ius, & cauſa dependet, teneor illam præſentare. Et ſic etiam ad ſubleuandum proximi damnum teneor teſtificari ſi teſtimonium meum eſt neceſſarium, vt tradunt Caiet. *2. 2. q. 70. a. 1.* & ibi Bannes *parte quinta dub. 1.* Salon. *contr. 2.* Valent. *d. 5. q. 14. p. 1.* Syluest. *v. teſtis q. 8.* D. Anton. *p. 2. tit. 1. cap. 19. §. 7.* Sotus *l. 5. de iuſt. q. 7. art. 1.* Alexſ. *part. 3. qu. 43. num. 1.* Nauar. *commen. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. coroll. 64. num. 713.* & in Man. *cap. 27. num. 44. & 47.* Clauis Regia *lib. 12. cap. 20. num. 19.*

425 Id tamen intelligitur, ſi id poteſt fieri ſine graui damno eiuſdem teſtis & ſuorum in bonis fortunæ, vel vitæ. Sic enim ſi lis eſſet contra Patrem, non teneretur filius ſponte teſtimonium ſuum offerre, vel è contra. Sicut ſi pater aggrederetur nudo gladio innocentem, non teneretur filius patrem occidere, ſi aliter non poſſet aggreſſum defendere, vt aduertit Sotus loco citato. Aduertit etiam Bannes citatus, detrimentum hoc notabile iudicari debere non omninò re abſolutè conſiderata, ſed comparatiuè ad damnum proximi. Quod rationabiliter dicitur, quia poteſt eſſe tam grande damnum, quod imminet proximo, vt etiam cum aliquali damno teneatur quis ex charitate proſpicere. Nihilominus tamen penſatis penſandis, ſi damnum meum ſit notabile, non teneor ex charitate illud pati, vt liberem alium à damno etiam longe maiori. Et bene monet Clauis Regia *num. 25.* quod ad hoc vt conſanguinei, & affines contra ſe teſtificari tenantur, aut etiam poſ-

ſint reſpiciendum eſt maius, vel minus damnum, quod ipſis, vel alijs imminere poſſit; minus enim damnum quod immineat conſanguineo in ſecundo gradu, ſufficit; vt excuſet conſanguineum à teſtificando, quã ſi eſſet ſolum conſanguineus in tertiò gradu. Et longè maior neceſſitas requiritur, ſeu longe maioris damni periculum requiritur in parte læſa, vt frater teneatur, aut poſſit teſtificari contra fratrem, quam contra alium affinem. Nam cæteris paribus, quo homines coniunctiores ſunt, tanto magis ſe debent diligere, & minus agendum eſt contra illos, quam contra minus coniunctos. Vnde valdè raro contingere poteſt, quod pater contra filium, aut vir contra vxorem, & e contra teneatur, aut poſſit ferre teſtimonium. Cæterum vbi lex charitatis vrget, non valet priuilegiũ, aut coniunctio. Vnde & ſacerdotes, & Epiſcopi licet alias priuilegiati ex *l. nec honorem. C. de Epiſc. & Cler. & c. fin. 14. q. 2.* & parentes, & conſanguinei ex charitate ferre teſtimonium poſſunt, & debent.

426 In cauſis vero criminalibus ſuper his, quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur aliquis ferre teſtimonium niſi cum à ſuperiore compellitur ſecundum ordinem iuris, quia ſi circa hoc veritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcitur. Vel ſi immineat damnum accuſatori, non eſt curandum, quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit. Alia autem ratio eſt de reo, cui periculum imminet, eo nolente. Ita D.Thom. *d. q. 70. art. 1. c.* Quia nihilominus dantur caſus, in quibus aliquis tenetur alium accuſare, vt cum crimen vergit in detrimentum Reipublicæ, vt docet D.Thom. *2. 2. q. 68. art. 1.* In eo caſu, vt aduertunt Caiet. *d. q. 70. art. 1.* & ibi Sotus *l. 5 de iuſt. q. 7. a. 1.* Bannes vbi ſupra *dub. 2.* teneretur teſtis reſpicere ad damnum innocentis accuſatoris, ſicut & regulariter, iuxta ſupradicta tenetur vltro ſe offerre ad teſtificandum, vel certe ad faciendum quod in ſe eſt, vt veritas manifeſtetur ijs, quorum intereſt, quando hoc eſt neceſſarium ad liberandum innocentem à damno, quod illi iniuſtè imminet. Caiet. Bannes, Sotus Alex. *locis ſupra citatis* Nauar. *cap. 15. num. 16.* Petrus Nauar. *lib. 2. de reſtit. cap. 3. par. 2. dub. 10. num. 256.* Clauis Reg. *n. 23.*

427 Dubium vero hic eſſe poteſt, an teſtis inobediens, & dum tenetur teſtificari, vel dicere veritatem, nolens teſtimonium ferre, & ſic vel ſe occultans, ne ad illum perueniat citatio, vel citatus non veniens ad iudicium, vel etiam à iudice interrogatus, nolens reſpondere; & veritatem aperire teneatur ad reſtitutionem, ſi aliquis patiatur damnum, quod non fuiſſet paſſus, ſi ille de veritate teſtificatus fuiſſet. Habetur enim pro conſtanti & omnino indubitato, quod ſi teſtis poſitiuè deponat falſum, teneatur ad reſtitutionem damni, quod inde conſecutum fuit. Vt v. g. ſi quis perdidit litẽ ex vi depoſitionis falſæ ipſius teſtis, tenetur ille ad reſtitutionem, ſed dubitatur de teſtis ſilentio, ſeu non manifeſtatione veritatis, ſi inde euenit, quod innocens perdiderit litem, quam non perdidiſſet, ſi ille veritatem manifeſtaſſet.

428 Eum enim teneri maxime ſi citatus fuit, & multò magis ſi fuit à iudice interrogatus, contendunt. Sotus *lib. 5. de iuſt. q. 7. art. 1.* Nauar. in Manual. *cap. 25. num. 44.* Malderus *tract. 6. cap. 2. dub. 9.* Saytus in Clau. Regia *l. 12. cap. 20. nu. 26.* & apud eam Salon. *2. 2. q. 70. a. 1. contr. 3. concl. 3. Sà v. reſtitutio num. 8. & 44.* Sanchez *l. 6. conſil. cap. 5. dub. 3.* Fagundez *in 8. prae. Decal. cap. 42. num. 14.* Ratio horum eſt, quia teſtis ex officio tenetur dicere veritatem, & ſic ſi id non facit iniuſtè agit, vnde ſi eſt cauſa damni ex ſuo ſilentio, tenetur ad reſtitutionem. Secundò quia occultans ſcripturam publicam, ſi ex hoc cauſat alteri damnum tenetur ad reſtitutionem. Tertio, quia ſentire oppoſitum eſt valdè perniciosum Reipublicæ, quia ex hoc homines proni ad malum facile alijs nocebunt occultando veritatem.

429 Alij verò ex contrarijs moti principijs, oppoſitum ſentiunt. Primò quia teſtis tenetur ad teſtificandum non ex iuſtitia, ſed ex pura charitate, vt de eo, qui non fuit vocatus, vel ad eum bona fide ſe habentem non peruenit citatio fatentur omnes DD. oppoſitæ ſententiæ. Et ratio eſt euidens, quia nullus ex iuſtitia, niſi id ei ex ſpeciali contractu, aut pacto ſit iniunctum, tenetur habere curam bonorum proximi, ſed hæc obligatio ex charitate conſurgit. Per ſe ergo teſtis non ex iuſtitia, ſed ex charitate tenetur teſtimonium ferre ad proximi fauorem.

430 Sed obligatio iuſtitiæ neque intrat ex eo, quod teſtis ſit citatus, aut etiam interrogatus: quia præcepta ſuperiorum obligant ex iuſtitia legali, ſeu ex obedientia, non vero ex iuſtitia. Tunc enim officia obligant ex iuſtitia, quando aſſumuntur ex quaſi contractu, & pacto, non verò quando aſſumuntur ex obedientia mera ſuperioris.

431 Quod confirmant, quia nec Reſpublica poteſt obligare ex iuſtitia actiones perſonales ſuorum ſubditorum directè. Nec eſt eadem ratio de bonis externis, quorum nullus eſt dominus ex natura, cum rerum diuiſio, & dominium ſit de iure gentium, & poſitiuo; ideo non mirum, ſi Reſpublica poteſt auferre dominium rerum ab vno, & tradere alteri, ſed actionum humanarum homo quilibet eſt dominus ex natura rei, nec Reſpublica directè poteſt hoc dominium tollere, & illud in alium transferre. Et quidem poteſt, vel in pœnam hominem priuare etiam bonis naturalibus, & vita ipſa, vel ordinare actiones noſtras ad vtilitatem aliorum ex iuſtitia legali, & intuitu boni cõmunis, ſed quod ſubditus non ſit dominus ſuarum actionum, ſed illorum dominium ſit apud alterum eo inuito, vel non conſentiente, Reſpublica non poteſt facere. Sic licet iure belli potuerit inſtituere, quod capti à victoribus eſſent ſerui; hæc enim quædam pœna eſt, Et licet ſimiliter poſſit facere, quod vnus inſeruiat alteri; tamẽ quod teneatur illi ſeruire ex iuſtitia id facere non poteſt, nec fuit neceſſe, quod Reſpublica haberet hanc poteſtatem, quia ad bonum regimen ſufficit, quod ſubditi ex obedientia teneantur obedire. Et ſic directè, & immediatè non poteſt vnum hominem obligare alteri ex iuſtitia, quantum ad actiones perſonales.

432 Et nihilominus quidquid ſit de hac quæſtione, inauditum eſt, quod Reſpublica vtatur hac poteſtate, & quod magiſtratus præcipiendo aliquid etiam ad vtilitatem alterius cenſeatur obligare nedum ex obedientia, ſed etiam ex iuſtitia. Nam & hoc eſſet onus irrationabiliter, & ſine neceſſitate impoſitum ſubditis. Teſtis igitur ex eo, quod citatus, vel etiam interrogatus, tenetur reſpondere ex obedientia, vel etiam ſi iurat, ex religione iuramenti, non vero ex iuſtitia, & ſatis prouiſum eſt.

Reipu-

Digitized by Google

Reipublicæ ex hoc, non enim eſt opus. vt ſubditi ex omni virtute teneãtur obedire, ſed ſufficit, quod ex obedientia teneantur. Quam qui contemnunt, ſine multa difficultate iuſtitiam parui faciunt.

433 Cæterum, quod non adſit in teſti hæc iuſtitiæ obligatio ex eo etiam probatur, quia alias ſequeretur, quod in pari cauſa, & ſi teſti immineret malum æquale ſi teſtificaretur malo, quod imminet ei, ad cuius fauorem eſt neceſſarium teſtimonium, teneretur illud malum ſubire, & teſtificari, quia qui tenetur ex iuſtitia commutatiua ad dandum aliquid alteri non excuſatur ex eo, quod non poſſit illud dare niſi cum graui ſuo damno, ſi hoc damnum eſt æquale ei, quod patietur creditor ſi debitum non reddatur. At vero communis ſententia eſt, teſtem non teneri cum graui ſuo damno ad teſtificandum.

434 Non eſt vero eadem ratio de ſcriptura, ſi ſit publica, & originale. Nam certè notarij ex officio tenentur huiuſmodi ſcripturas cuſtodire, & tranſumpta illarum tradere habentibus intereſſe. Sic ergo ſi originale ſcripturæ publicæ ſit apud aliquem alium, quia illud eſt publicum, & ex inſtitutione commune, nullus poteſt illum retinere occultum in præiudicium habentium intereſſe in illo. Et amplius ſcriptura eſt res externa, de qua Reſpublica poteſt diſponere, & dare illius dominium, vel vſum iuris, quibus ſibi benè viſum fuerit ex intuitu boni communis. Sed teſtimonium ferre, quod eſt actio perſonalis ipſius teſtis, nulli debetur ex iuſtitia commutatiua, & ideo ſi negatur non intrat obligatio reſtituendi. Et propterea hanc ſententiam defendunt. Bannes 2.2.*q.* 70. *a.* 1. *dub.* 3. Serra ibid. *dub.* 3. Ledeſma. *tom.* 2. *tr.* 8. *cap.* 25. *concl.* 7. *diff.* 5. *dic.* 2. Card. de Lugo *tom.* 2. *de iuſt. diſp.* 39. *ſec.* 1. *num.* 5. Molina *t.* 1. *de iuſt. diſp.* 83. & *tom.* 2. *diſp.* 700. *num.* 3. Bonac. *in decal. diſp.* 10. *q.* 3. *p.* 3. *num.* 13, Io. à Cruce, Syluius, & Pitigianus, quos refert Diana. 3. *p. tract.* 5. *reſ.* 101. dicens eorum opinionem probabilem. Martinez de Prado. *cap.* 24. *quæſt.* 6. *num.* 57.

435 Ad hanc difficultatem reſpondetur, & dicitur primo, quod vbi iudicium eſt de re alicui debita ex iuſtitia commutatiua, officium teſtis continet obligationem iuſtitiæ commutatiuæ, & partes habent ius ad hoc vt teſtis puram, & integram veritatem manifeſtet, quod ſi teſtis id non faciat, violat iuſtitiam commutatiuam. Probatur, quod enim eſt intrinſecè de integritate iudicij, quod eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, neceſſario ſimul eſt actus eiuſdem virtutis ab ea dirigendus, & regulandus, & eius obligationi ſubiectus. Iudicium enim hoc tantum quantum eſt totum & integrum eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, cum ſit actus, per quem partibus decernitur, quod iuſtum eſt, & ſuum cuique tribuitur; Non poſſet vero hoc iudicium totum & integrum eſſe actus iuſtitiæ commutatiuæ, ſi aliqua pars integritatis illius ad iuſtitiam commutatiuam non pertineret, & eius obligationibus, & regulis non ſubderetur. At verò probatio facti vel iuris de quo eſt lis eſt intrinſecè de integritate iudicij, quia cum factum vel ius eſt dubium probatione indiget, vt tollatur dubietas, & fiat manifeſta partium iuſtitia. Probatio igitur eſt intimè actus iuſtitiæ commutatiuæ, & ex ea regulandus: Officium ergo teſtis, quod reſpicit iuſtum in probatione conſiſtens eſt officiũ continens obligationem iuſtitiæ commutatiuæ. Quod explicatur. Nam officium iudicis ex eo eſt officium habens annexam obligationem iuſtitiæ commutatiuæ, quia eius actus, qui eſt iudicare, eſt actus eiuſdem iuſtitiæ, vnde tale officium eſt iuſtitiæ miniſterium: Sic igitur quia probatio facti & iuris partium, & ex conſequenti teſtificari in materia iuſtitiæ, eſt actus iuſtitiæ eiuſdem, cum ſit pars iudicij, ideo officium teſtis erit quoddam iuſtitiæ miniſterium. Et ſicut Iudex ex quo acceptat officium iudicis ex hoc tacite conuenit, & ſe obligat ad rectè iudicandum, quia hoc petit officium iudicis, ita teſtis ex quo acceptat officium teſtis tacitè conuenit, & paciſcitur, & ſe obligat ad rectè, & integrè probandam veritatem pro parte ſua.

436 Dico igitur ſecundò cum ſecunda ſententia, quod nullus ex iuſtitia commutatiua tenetur aſſumere officium teſtis, quia nullus tenetur ex iuſtitia commutatiua promouere bonum, aut impedire malum proximi, niſi ſpeciali titulo alicuius conuentionis, aut pacti ad id obligetur. Ideo ſine violatione iuſtitiæ commutatiuæ poteſt quis ſe abſcondere ne citetur, quidquid in contrarium dixerit Sanchez *l.* 6. *conſil. cap.* 5. *d.* 3. Et citatus non tenetur ex iuſtitia commutatiua aſſumere officium teſtis, ſed ſolum ex iuſtitia legali, & obedientia, ſicut nec iudex ex iuſtitia commutatiua tenetur aſſumere officium iudicis, etiam ſi Princeps id præcipiat. Sed & conſtitutus coram Iudice, adhuc ex iuſtitia commutatiua non tenetur reſpondere, & poteſt ſine iniuſtitia tacere, vel nolle eſſe teſtem. Sed ſi ſemel in officium teſtis conſentit, & ſic ſi iuramentum ſuſcipit, iam tacite conuenit, vt exerceat officium illud dirigente iuſtitia commutatiua, quia conſentit in actum, qui ſuapte natura eſt dirigendus ex tali iuſtitia, & ideò non poteſt ampliùs veritatem occultare, in præiudicium iuſtitiæ, & nec poteſt ampliùs, vel mentiri, vel ſimulare, vel fingere. Credo tamen, quod ex iuſtitia non teneatur perſeuerare in officio, ſicut nec iudex, niſi re iam non integra hoc cederet in iniuſtum damnum tertij. Sed tamen vbi vult teſtis eſſe, tenetur ex iniuſtitia ad interrogata reſpondere, & reſpondendo veritatem aperire. Et nec licet teſti fictè aſſumere officium teſtificandi, ſicut nec licet iudici fictè ſuſcipere officium iudicis, ſed ex iuſtitia obligatur iuſtitiæ officium ſincerè exercere, ſi illud extrinſecus ſuſcipit, & non decipere in eo quod ex iuſtitia eſt agendum.

437 Hinc non eſt vnde diſputemus, an ſuperior, ſeu Reſpublica poſſit immediatè, & directè obligare vnum ſubditum alteri, hoc enim per modum contractus poteſt facere, quia poſſet ſubditum ex cauſa iuſta vendere in ſeruum; ſed quidquid ſit de hoc, & dato etiam, quod leges, & præcepta Reipublicæ, per ſe immediatè non obligent ex iuſtitia commutatiua, quod eſt veriſſimum. Tamen ſimul verum eſt, quod Reſpublica ſi aliquid præcipit intuitu iuſtitiæ commutatiuæ ex hoc conſtituit actum illum in ſpecie iuſtitiæ, & ita quod iniuſtitia ſit non obedire. Et vlterius indubitatum eſt, quod Reſpublica poteſt præcipere id, quod eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ; poteſt enim præcipere ſubditis, vt vendant, emant, contrahant; ſicut poteſt præcipere alicui, vt matrimonium contrahat, ſeu iudici vt officium iudicis exerceat, eodem ergo modo poteſt præcipere teſti vt teſtimonium

ſe-

Digitized by Google

ferat, ſeu, vt officium teſtis exerceat in iudicio. Hoc vero officium iam intimum pactum, & conuentionem claudit, vt fiat fideliter, & inata iuſtitiæ exigentiam.

438 Fateor quidem, quod officium teſtis non ſemper obligat ex iuſtitia commutatiua, ſed iuxta ſubiectam materiam. Nam ſi lis non ſit de eo, quod debetur ex iuſtitia commutatiua, ſed v.g. diſputetur in iudicio an aliquid ſit debitum ex virtute Religionis, teſtificari veritatem ex virtute Religionis eſt debitum, non ex virtute iuſtitiæ, quia iudicium totum non eſt iuſtitia regulandum, cum non ſit de materia iuſtitiæ. Teſtificari enim publicè in iudicio eſt actus illius virtutis, cuius eſt iudicium, quia eſt pars iudicij, & ad integritatem iudicij ſpectat. Ideo tunc ſolum teſtificari eſt actus iuſtitiæ, & ex iuſtitia regulandus, cum iudicij materia eſt iuſtitia. Tunc enim partes ius habent, vt teſtimonium veritati integre, ſit conforme, quia hoc petit integritas totius actus iudicij.

439 Quod ſi dicas ex his ſequi, quod etiam teſtis citatus teneatur ex iuſtitia acceptare officiū teſtis, & ſic integrè poſtea veritatem manifeſtare, quia dictum eſt, quod ſuperior præcipiens intuitu iuſtitiæ conſtituit actum præceptum in ſpecie iuſtitiæ, & ita quod illius præcepti inobedientia ſit quædam iniuſtitia. Cum igitur iudex intuitu iuſtitiæ citet teſtem, iam teſtis tenetur ex iuſtitia obedire, & non obedire eſt iniuſtitia, & ſic nō obediens ſi ex hoc ſequitur damnum cenſetur huius damni cauſa, & tenetur ad reſtitutionem. Reſpondetur enim, quod ordo ad virtutem ſufficit ad hoc, vt actus præceptus ſit in ſpecie illius virtutis non intrinſecè, ſed extrinſecè, quando enim actus vnius virtutis imperatur ab alia, vt actus iuſtitiæ imperatur ex charitate, ille actus intrinſecè & ex obiecto eſt actus iuſtitiæ, ſolum vero extrinſecè & imperatiuè eſt actus charitatis. Sic vbi actus, qui ex obiecto nō eſt actu iuſtitiæ, à iuſtitia imperatur, ille actus ſolū extrinſecè eſt actus iuſtitiæ, & reductiuè.

440 Hæc vero ratio iuſtitiæ non ſufficit ad fundandam obligationem reſtituendi, Vnde ſi iudex nolit acceptare officium iudicis, non per hoc tenetur ad reſtituendum aliquid alicui. Et ſi aduocatus nolit obedire iudici, vt patrocinetur cauſæ pauperis, non per hoc aduocatus tenebitur ad reſtitutionem. Et ratio eſt, quia is reſtituere tenetur, qui habet alienum, non autem habet alienum, qui ab alio nihil accepit, vel abſtulit, vel nulla fuit cauſa quod ab eo auferretur. Ex eo vero quod iudex non vult eſſe iudex, nec aliquid recipit, nec aliquid aufert, & ſolum non defendit, ſed ex natura rei ad hoc non tenetur niſi ex charitate, & qui non defendit, non cenſetur cauſa damni, niſi teneatur intrinſecè ex iuſtitia, nimirum quia aliquid accepit, vt defenderet, vel ex pacto, & conuentione ad id ſe obligauit.

441 Hinc ſequitur propoſitionem hanc Card. de Lugo *d.diſp.39.n.5.* ſcilicet, De illo, qui iam à iudice præſente interrogaretur probari etiam poteſt, quia non tenetur aliunde teſtari verum, niſi, vel ex religione iuramenti, vel ex præcepto iudicis, non eſſe veram; Quia ſi teſtis iam iurauit, & & ſic officium teſtis acceptauit, ex iuſtitia tenetur dicere verum, quia hoc petit intrinſecè officium teſtis in materia iuſtitiæ, vt eſt probatum. Solum igitur ex iuſtitia non tenetur eſſe teſtis, ſed ſi acceptat teſtem eſſe, tenetur ex iuſtitia teſtari verum.

442 Iudex vero in citando teſtem debet plura conſiderare, & quidem primo, vt bene aduertit Gloſſ. iudex tenetur non ſolum parcere laboribus, & expenſis partium, vt ſup. *cap. Finem. de dolo*, & contumacia, ſed etiam teſtium, vt hic decernitur decet enim, vt iudicium fiat cum ſumma iuſtitiæ, & charitatis æquitate, & ideo quantum fieri poteſt, parcatur laboribus, & expenſis Curialium.

443 Præterea vero non debet, iudex ſuperfluè, & ſine neceſſitate citare teſtes ad iudicium, vt bene aduert. Gloſſ. Butr. *num.2.* Dat vero Gloſſ. exempla, quando teſtes compelli poſſunt, & citari, nimirum ſi petantur ſuper principali lite conteſtata, & iurato de calumnia, & dato termino ad probandum, & porrecta intentione producentis, tunc teſtes citantur: vel ſi petantur ſuper dilatoria ante litem conteſtatam dato termino per iudicem ad eam probandam, & intentione porrecta.

444 Tanta vero neceſſitate opus eſt, vt teſtes non citentur niſi vbi conditio, & ſtatus cauſæ id requirit, vt citatio aliter facta ſit ipſo iure nulla, per §. *ſequen.* Gloſſ. Butr. *num.2.* qui aduertit hoc verificari de citatione facta à delegato, non vero de facta ab Ordinario.

445 Dubitatur autem circa textum, vnde ſit, quod cum teſtis pro communi cauſa teſtimonium ferat, nam cauſa communis eſt actori, & reo, nihilominus expēſæ pro teſte miniſtrari debeant ſolum à producente teſtem. Et eo magis, quod licèt iudex ſit impetratus ab actore, tamen communiter illi prouideri debet ab vtraque parte, vt decernitur ſupra §. *Inſuper.* Sed reſpondetur diſparem eſſe rationem, quia teſtis inducitur principaliter ad probandum quod intendit producens, & quod regulariter ſic facit ad cauſam, quod probatum eſt contra aliam partem, & ideo agitur principaliter & immediatè de intereſſe & fauore producentis teſtem, & propterea illius eſt prouidere illi de expenſis, vbi hoc fuerit neceſſarium. Gloſſ. Dom. *num.3.* Franc. *num.3.* Barboſ. *num.94.* Azin. *in praxi* Flor. §. 21. *cap. 5. caſu* 2. Nicol. de Leſcur. *de exam. teſt. cap.16.num.1.* Et in hoc ſeruatur æqualitas, quia cum vtraque pars poſſit producere teſtes, vtriuſq; eſt prouidere ſuis de expenſis Butr. *num. 2.*

446 Neceſſitate quoque producentem teſtem ad expenſas fuit optimum remedium ad impediendas fraudulentas dilatorias partium. Conſueuerunt enim aduocati, vt notat Gloſſ. ſua doloſitate, & imperitia, neſcientes aliter partes iuuare dilationes iuris petere teſtes vltramarinos, vel extra prouinciam producendos *cap. induciæ §. ſpatium 3. q. 3.* Huic verò malo cum appoſita fuerint multa remedia, melius fuit prouiſum per hanc literam obligando producentes ad expenſas. Non enim dilatorias petunt, quæ multum illis valere debent.

447 Debentur igitur teſtibus expenſæ neceſſariæ tam veniendo, quam ſtando, & redeundo. *l. Quoniam liberi. C. de teſtib. cap. 4. q. 3.* Dom. *n.3.* Franc. *num. 2.* Gloſſ. *in cap. non licet 11. q. 3.* Couar. *in cap. peccatum. p.2.§.3.n.2.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 1316. num.* 10. Surd. de Alim. *tit. 1. qu. 62. num. 1.* & prius depoſitari debent apud notarium cauſæ, quam teſtes admittantur, & citentur.

Gloſſ.

Gloſſ. Butr. *num.* 1. Franc. *num.* 2. Panorm. *in cap. conſtitutus num.* 8. *de fideiuſ.* Iaſon. *in l.* 1. *num.* 27. *ff. ſi quis iur dicen. non obtemp.* Scacc. *de iud. l.* 2. *c.* 3. *q.* 4. *n.* 137. Debent vero eſſe moderatæ, & proportionatæ ſpectata qualitate perſonarum, tam teſtium, quam producentis; & conditione cauſæ, & locorum & temporum circumſtantijs. Et his penſatis moderatæ eſſe debent, Grat. *diſcep.* 57. *num.* 4. Surd. de Alim. *tit.* 4. *q.* 25. *num.* 4. Bellacomb. *t.* 2. *com. opin. lib.* 7. *tit.* 13. *num.* 65. Barboſ. *num.* 94. Et ad fraudes vitandus & litea. &, iniuſtas prætenſiones taxari debent à iudice. Franc. Barb. hic *num.* 98. Petrus de Moncad. *de teſt. num.* 406. Qui iudex in illis taxandis habebit rationem qualitatis perſonarum, ita quod maiorem ſummam taxet pro nobili viro, qui lautiori, & delicatiori menſa ſolet vti, quam humilioris conditionis perſonæ. Surd. de Alim. *tit.* 4. *q.* 18. *num.* 8. *& ſeq.* Tiraq. *q. de nobil. cap.* 20. *num.* 142. Alex. *in l. ſi maritus. la* 2. *ff. ſolut. matr.* Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 123. Barboſ. *num.* 95. Ideo nobili debentur alimenta, etiam pro ſua perſona. Lanfranc. Zachia de ſalario *q.* 86. *num.* 9. Surd. *d. q. l.* 18. *num.* 10. Tiraquel. *d. c.* 20. *num.* 141. & facit *l. habitatio ff. de ventre in poſſeſſ. mit. l. Tutor. ff. de adminiſ. Tutor.* Et propterea nobili debetur etiam equs in itinere. Barboſ. *n.* 96. Grat. *diſcept.* 57. *a. num.* 6. Surd. *d. tit.* 4 *qu.* 21. *num.* 7. Quod ruſticis, & humilioribus perſonis non debetur, vnde eis non competunt expenſæ, ſi quas fecerunt in equis. Tiraque *l. d. cap.* 20. *num.* 75. Lara *in l. ſi quis à liberis* §. *non tantum*, *num.* 26. *ff. de lib. agnoſcend.* Surd. *d. tit.* 4. *q.* 25. *num.* 10. Rota coram Verallo *dec.* 104. *ſen. vn. de ſalario*, vbi dicit, quod teſtibus venientibus ab Hiſpanijs taxentur expenſæ in Iulijs decem pro ſingulo die, ſi teſtis eſt ſolitus tenere equm, & famulum, alioquin in Iulijs octo. Hanc vero ſummam pro expenſis ſolui debere illis antequam pedem moueant à patria, & à domo dixerunt Barboſ. *num.* 96. Surd. *d. tit.* 4. *q.* 81 *num.* 3. *&* 9. Grat. *diſcep.* 57. *num.* 6.

448 Et tamen, quod non ſit neceſſe, quod ſemper teſtes veniant ad iudicem, ſed quod dentur caſus, in quibus iudex tenetur ad eos mittere, aduertit Franc. *num.* 1. *vt in l. ad egregias ff. de iureiur. & cap.* 2. *inf. de iud. & cap. conſtitutus de fideiuſſ.*

SVMMARIVM.

449 *Teſtis non poteſt accipere mercedem pro teſtimonio.*

450 *Teſtis corruptus non probat, & ex officio repelli poteſt.*

Vno teſte corrupto alij præſumuntur corrupti.

451 *Teſtis pro labore poteſt recipere, ſed pro hoc habet expenſas.*

452 *Poſt datum teſtimonium ſinceré donatum poteſt recipere.*

QVÆSTIONIS VI.

ARTICVLVS I.

Vtrum teſtibus debeatur ſalarium.

449 DIſtinguendum hic eſt inter teſtimonium quod fertur, & laborem, qui ſeundo, ſtando, & redeundo ſufertur. Nam certiſſimum eſt nullam mercedem ſolui poſſe pro actu teſtificandi, ſeu pro teſtimonio ferendo, vt dixit S. Aug. Epiſt. ad Macedonium & habetur *cap. non ſané* 14. *q.* 5. ſicut enim iudex non poteſt vendere iudicium ſuum, ſic nec teſtis ſuum teſtimonium. *cap. noli te timere* 11. *q.* 3. *cap. primo*, *& cap. intimauit de teſt.* D. Th. 2. 2. *q.* 70. *a.* 1. & ibi Gaiet. Bannes, Serra, Salon, Aragon. Valentia. Panorm. & Felin. *in d. cap. intimauit* Innoc *cap.* 4. *de accuſat.* Menoch. *de arbit. lib.* 2. *caſ.* 310 Et ratio eſt, quia teſtificari verum tenetur ex Iuſtitia, vnde pro eo non poteſt nonam mercedem accipere. Quod ſi accipit ad reſtitutionem tenetur ex natura ipſa rei; quia tenet iniuſtè acquiſitum. Teſtificari autem falſum eſt iniuſtum, & ideo illicitum, & turpe eſt pro eo mercedem accipere. Quamuis poſt factum non teneatur in conſcientia ad reſtitututionem pretij, qui iniuſtè teſtificatus fuit. Sed tamen tenetur ad reſtitutionem totius damni, quod ſic teſtificando intulit.

450 In tantum vero illicitum eſt teſtes pretio conduci, *cap.* 1. *de teſtibus*, vt ſi quis conductus, & pro teſtificando pecuniam ſumpſerit, nihil probet, & accuſetur de falſo. Anchar. Anan. Aret. Dec. Felin. & Imol *ad cap* 1. *de teſtibus*. Vbi Barboſ. *num.* 2. Maſcard. *de probat. concl.* 454. *num.* 1. *& concl.* 1358. *num.* 1. latè Farin. *in praxi p.* 3. *qu.* 67. *d. num.* 236. vbi multipliciter hoc ampliat, & limitat Philippus de Bictis *in praxi q.* 48. *num.* 10. Lanfranc. Zachia de ſalario *q.* 86. *n.* 4. Maſcard. *de probat. d. concl.* 454. *num.* 5. Cephal. *conſ.* 233. *n.* 1. *l.* 3. Roman. *ſing.* 330. *in princ.* Nec intereſt, ſi qui accepit pecuniam, eam accepit, vt verum dicat, nam adhuc præſumitur falſus, & nihil probat Felin. *in rub. de teſtibus.* Maſcard. *d. concl.* 454. *n.* 5. Boſſ. *tit. de falſ. n.* 268. Si quis etiam ob renũciandũ, temitẽdumq; teſtimoniũ dicendũ, vel non dicendũ pecuniam acciperet, pœna legis Corneliæ afficiendum eſſe habetur. *l.* 1. §. *primo ff. de falſis*. Nihil vero probat teſtis, etiam ſi pecuniam ſponte oblatam ſuſcipiat. Alexand. Iacob. de Beluis. Marſil. *in l.* 1. *ff. de falſ.* Teſtis enim pecuniam recipiens reprobatur *cap. p de teſtibus.* & iudicis officio etiam parte non opponente poterit repelli Farin. *d. q.* 67. *num.* 254. De Bictis *d. q.* 48. *num.* 70. Et vno corrupto omnes corrupti præſumũtur. Guido Papa, Auxn. & Farin. *num.* 256. Et idem dicendum de eo, qui accepit pecuniam pro non ferendo teſtimonio *l.* 3. §. *l. ff. de teſtibus* Aret. Dec. & Felin. *in cap.* 1 *de teſt.* Et idem de corrupto timore, amore, vel odio. *cap. quoties de teſtib.* Hoſtien. & DD. *in cap.* 1. *eod. tit.* Quamuis teſtis corruptus probet contra eum, à quo pecuniam accepit. Anan. Aret. Dec. & Felin. *in cap.* 1. *de teſt.*

451 Sed ſi conſideretur occupatio, & labor teſtis, poteſt ea ratione deberi aliquid teſti, qua debetur ſalarium iudici. Sed magis propriè hæc dicuntur dari in ſuſtentamentum, vnde hoc, quod teſtis poteſt petere, pertinet ad expenſas, & ad illas reducitur; vnde eſt, quod teſti præter expenſas per ſe nihil debetur. Ad expenſas vero taxandas debet conſiderari etiam occupatio, & labor quem teſtis ſuſtinet. Quod ſi ſit labor aliquis inſolitus, quẽ ſufferre non ſpectat ad officium teſtis, pro illo mercedem poſſet accipere. Lanfranc. Zachia de ſalario *quæſt.* 86. *v. fin.*

452 Poſt latum teſtimonium etiam, ſi nulla omninò præceſſit promiſſio, pecuniam poſſet recipere teſtis, nec eius teſtimonium infirmaret. Farin. d. *quæſt.* 67. *num.* 277. Sed ſi hoc appareret, de facile, præſumeretur, quod præceſſerit promiſſio aliqua, & pactum, niſi aliud ex circumſtantijs conſtaret.

SVMMARIVM.

453 *Teſti non eſſe reſtituenda damna; quidam dixerunt.*
454 *Teſti ſolui debet lucrum ceſſans, & damnum emergens.*
455 *Explicatur.*
456 *Quando incluſio vnius eſt excluſio alterius.*
Quando non valet argumentum à contrario ſenſu.

QVÆST. VI.

ARTICVLVS II.

Vtrum teſti præter expenſas debeatur lucrum ceſſans, & damnum emergens.

453 Videtur enim, quod non debeatur. Tum primò, quia *in l. Quoniam liberi. C. de teſtibus*, & in hoc textu de ſolis expenſis fit mentio, at vero damna, & lucrum ceſſans non veniunt ſub nomine expenſarum, *cap. in noſtra de iniur.* Incluſio enim vnius eſt excluſio alterius, *cap. non ne, de Præſump. l. Cum Prætor. ff. de iud. l. Maritus C. de Procurator. l. Quamuis C. de pignor.* Tum ſecundò quia *in l. ſi quando C. de teſt.* diſponitur, quod non poſſint cogi teſtes ad manendum in loco iudicij vltra quindecim dies, ne pro alienis commodis ſuas inueniant difficultates, ergo per locum à contrario ſenſu teſti nihil debetur ob difficultates eius occurrentes intra quindecim dies. Et ideo, quod teſti præter expenſas non ſint reſtituenda damna tenuerunt Franc. *hic num.* 4. & apud Lanfranc. Zachiam de ſalario *q.* 86. *num.* 23. Bald. & Salycet. *in l. fin. C. de fruct. & lit. expenſ.* Alberic. *in l. Quoniam liberi num.* 4. *C. de teſt.* Cardin. *in capit. Placuit* 4. *q.* 2. *Nellus tract. de teſt. ſub. num.* 3.

454 Sed oppoſitum dicendum eſt, quia officium ſuum nulli debet eſſe damnoſum. *l. ſed & ſi ff. quemad. teſtam. aperiat.* Vnde iuſtitiæ æquitas non patitur, vt in commodum producentis, teſtis ipſe damnum pati cogatur. Tum ſecundò nam ex contraria ſententia ſequeretur, quod ſi quis arte ſua, & exercitio aleret integram familiam, & impediretur ex cauſa teſtificandi, ne laboraret in arte, deberet permittere, vt familia ſua fame periret contentus proprijs ſuis expenſis. Ideo huius ſententiæ ſunt D. Anton. *p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 19. §. 7. Felin. *in cap.* 1. *de teſt.* Guido Papa *q.* 68. *num.* 3. Alber. *in tract. de teſt.* §. *videndum eſt.* Iacob. Belui *in praxi tit. de reſtit. num.* 21. Et ſic quod artiſtis debeatur lucrum ceſſans, tradit hic Barboſ. *num.* 97. ex Cacheran. Pedem. *dec.* 46. Camil. Borell. *conſ.* 21. *in fin.* & Franc. Maria Delphin. *dec.* 178. *num.* 3. *par.* 2. & *num.* 98. Quod ſi contingat teſtem in itinere morbo corripi ſumptus impendendi in curatione ſuppeditari debent, donec commodè ſine periculo ſanitatis ad propria redire poſſit, ex Rug. Rolan. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 12. *num.* 4. vbi *num.* 17. reſoluit, producentem teneri ſuppeditare expenſas pro reſtituendis ablatis per deprędatores.

455 Verum quantum ad damna diſtingui debet, prout ſupra §. *Inſuper num.* 231. diſtinctum eſt de indice. Lucrum enim ceſſans in Artiſte per ſe ſequitur ex eo, quod Artiſta extra propriam domum ad conſumandum tempus teſtificãdo extrahitur. Sed non omnia damna per ſe conſequuntur ex eo, quod teſtis citatur, & cogitur eſſe in loco iudicij. Nam & cur non poteſt eſſe, quod infirmetur ex inordinato modo viuendi, vel ex incuria, & negligentia cuſtodiendi ſanitatem, & quod expoliatus fuerit in itinere, ex eo, quod viam ſecuram reliquerit? Itaque ergo producens ad illa ſola damna tenetur, quæ per ſe cauſata fuerunt, ex eo quod officio teſtis functus fuit, vt ſi ipſe iam debilis, ex neceſſario labore itineris infirmatus fuit; ſi non potuit aliud iter aſſumere, quam illud, in quo à deprædatoribus expoliatus fuit. Sed damna, quæ incurrit ex negligentia, vel culpa ſua, quibus ille cauſam dedit, non ſunt ei ſoluenda, ſicut nec damna, quæ caſualiter ei acciderunt. Nam licet talia damna forſan non incurriſſet, ſi manſiſſet domi ſuæ, & non fuiſſet citatus, tamen maiora etiam potuiſſet incurri, & damna huiuſmodi ex accidenti & caſu, aliundè, quam ex officij teſtis exercitio, & neceſſitate prouenerunt. Producens vero non tenetur niſi ad damna, quorum eſt cauſa, non verò ad illa, quæ aliundè cauſata ſunt.

456 Prioris verò opinionis rationes inſufficientes ſunt; tunc enim vnius incluſio eſt aliorum excluſio, quando omnia propoſita fuere, & ſic vnum fuit præ alijs electum. Secus quando vnus tantum caſus fuit prohibitus vel admiſſus Bal. *in l. iubemus* §. *fin. per illum textum. ff. de teſtam.* Tunc enim caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris communis, *l. eamodiſſime ff. de lib. & poſth.* Videri poſſunt dicta ſupra *cap. ſuſceptum num.* 6. & 7. *in hoc tit.* Iterum vero dicitur ad illam primam rationem, quod incluſio vnius cenſetur excluſio alterius, & argumentum à contrario ſenſu procedit in gratuitis in quibus tantum intelligi debet conceſſum, quantum fuit expreſſum, ſed non procedit in neceſſarijs, & in ijs in quibus non expreſſum eſt alia lege, vel præceptum, vel prohibitum; ſed ſolum tunc ſequitur quod non expreſſum ſub diſpoſitione nouæ legis non comprehendatur, ſed iuri communi, vel antiquiori relinquatur. Modo quod teſti debeatur lucrum ceſſans, & damnum emergens, ex eo quod citatur & compellitur teſtificare eſt de iure naturæ, quia nulli licet ex proprio commodo alteri inferre damnum. Et ideò ex eo quod iura expreſſerint debere ſolui expenſas (quod poterat eſſe magis dubium) non ſequitur quod eidem ſolui non debeant damnum emergens, & lucrum ceſſans.

SVMMARIVM.

457 *Regula textus.*
458 *Proceſſus non ſeruatis prius diſpoſitis eſt nullus.*
459 *Ordinarius prouidere poſſet ſtante nullitate proceſſus.*
460 *Conſtitutio modificans præexiſtentem iuriſdictionem non facit irritum attentatum in contrarium, ſi id non exprimit.*

§. Quid-

§. *Quidquid*.

457 **T**Andem Pontifex, cum multa diſpoſuiſſet, vt à ſuis delegatis iudicia recta eſſent, & ex eis partes quanto minus poſſet, grauarentur. Tandem, vt diſpoſita exactius ſeruentur, munit ea decreto irritanti, & ſtatuit, quod irritum ſit ipſo iure, quidquid contra premiſſa, vel eorum aliquod contigerit attentari.

458 Nouum ius hic ſtatuitur, quia cum anteà in multis ex capitulis hic diſpoſitis proceſſus non eſſet nullus niſi ope exceptionis; hodie eſt nullus ipſo facto & iure. Gloſſ.

459 Aduertit quoq; Butrius, quod nomen inane refertur ad factum, quaſi ſi pars grauaretur de facto in tali proceſſu, qui eſt irritus, illi prouideat Ordinarius informatus de veritate facti. *cap. ſollicitudinem* §. *ſi verò, de appellat.*

460 Digna quoque memoria eſt regula, quam hic tradit Anchar. quia nimirum, quando noua conſtitutio modificat prouiſionem antiquam ſuper iuriſdictionis exercitio, quod agitur in contrarium non eſt ipſo iure nullum, & ideo in caſibus huius cap. valuiſſet proceſſus, niſi in hoc §. irritarentur aliter geſta. Ratio eſt, quia delegati à Papa non habent iuriſdictionem ab iſta conſtitutione, ſed iuriſdictio eorum aliunde habita modificatur. Secus ſi conſtitutio conferret iuriſdictionem modificatam, quia tunc, quod fieret contra modificationem eſſet ipſo iure nullum. Ad quod allegat Gloſſ. notabilem, & ſubtilem *in Clem. 1. de iure patron.*

SVMMARIVM.

1 *Tria diſponuntur in hoc cap.*
2 *Concil. Trid. abſtulit expectatiuas.*
3 *Collatio beneficiorum gratia.*
Literæ beneficiales ſunt ſtrictè interpetrandæ.
4 *Executores mandatorum de prouidendo non ſunt in vſu. Et de his remiſſiuè.*
5 *Qui prior in tempore, potior in iure, etiam ſi poſterior ſit magis vigilans.*
In beneficialibus tempus datæ attenditur.
6 *Qui acquirit ius in parte, non per hoc acquirit ius in toto.*
Qui acquirit ius in aliquo, non per hoc acquirit ius in alio, licet connexo.
7 *Litera ſecunda de prouidendo an ſubreptitia.*
Ignorãtia facti probabilis excuſat à ſubreptione:
8 *Aduerbium quinimo quid ſignificet.*
9 *Decretum irritans quantum ad nullitatem actus afficit ignorantes, non quantum ad culpam, & pœnam.*

Cap. Tibi, qui gratiam 12. de Reſcript.

1 **T**Ria in hoc cap. decernit Pontifex, ſtatuit enim, quod impetrans prius gratiam canonicatus & præbendæ in primo vacaturæ in certa Eccleſia eſt preferendus in aſſecutione præbendæ, ſecundo impetranti ſimilem gratiam, licet ſecundus prius ſuas literas præſentauerit, & fuerit in Canonicum receptus. Secundò addit idem eſſe dicendum, ſi ante quam prior impetrans eſſet factus Canonicus vacauiſſet præbenda, & per proceſſum executoris eiuſdem, qui ei, ad quem ſpectat collatio præbendæ notificauerat, quod eam volebat dicto primo impetranti conferre, aut interdixerat, ne conferret eamdem, ſiue illam ſuæ reſeruauerat collationi, præſertim cum interpoſitione decreti affecta. In hoc enim caſu ſolo illo primo impetranti debet præbenda huiuſmodi aſſignari. Tertiò aſſerit. Quod ſi ante primi impetrantis receptionem, & præſentationem præbenbenda vacauerit, idem erit dicendum, ſi in gratia eidem facta, continebatur decretum irritans quidquid contra ipſam contigiſſet attentari. In omnibus igitur iſtis caſibus, primus impetrans debet præferri ſecundo impetranti, dum illi dolus, aut notabilis negligentia, non poſſit imputari.

2 Decretalem hanc notabilem eſſe dixit Dom. poſt Gloſſ. Eam vero emanaſſe ad declarationem, *cap. Capitulum S. Crucis eod. tit. in antiq.* ex Helia aduertit, eadem Gloſſ. Sed modo cum mandata de prouidendo, & expectatiuas omnes abſtulerint *Concil. Triden. ſeſſ. 24. cap. 19.* de quibus Fuſc. *de viſit. lib. 2. c. 27. num. 3.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancellar.* §. *1. prohem. num. 57.* & Barboſ. *hic num. 2* Ideo pauca remanent circa hunc textum conſiderāda, in quo agitur præcipuè de huiuſmodi gratijs expectatiuis.

3 Notandum igitur primò, quod collatio beneficiorum dicitur gratia, quia talis eſt ex parte Papæ concedentis, ſed quia ex parte impetrantis ſapit ambitionem, ideo literæ huiuſmodi beneficiales iudicantur odioſæ, & ſtrictè ſunt impetrandæ, vt etiam adnotatum eſt ſupra *cap. gratia.* Gloſſ. hic Archid. *num. 1.* Dom. *num. 4.* Addit verò Anchar. *num. 1.* quod hæc collatio reſpectu Ordinarij dicitur debita *vt in cap. Relatum ſup. de præben.* quod intelligitur vbi Ordinarius de mandato Papæ beneficium confert.

4 Notandum ſecundò, quod executorem literarum Apoſtolicarum ad beneficia conferenda debere eſſe nominatum, & certum ex hoc textu colligunt Gloſſ. Dom. *num. 1.* & poſt Lapum Franc. *num. 4.* Qui tamen aduertunt praxim curialium eſſe in contrarium, & pro eis facere, *cap. non eſt, ſup. de ſponſal.* Multa etiam alia de huiuſmodi executoribus mandatorum de prouidendo dicuntur hic, & ab alijs DD. tractantibus de beneficijs, quæ non non eſt modo neceſſe conſiderare. De illis tractant Staphileus de literis gratiæ tit. de formis mandatorum de prouidendo. Ludouicus Gomez Saren. Epiſ. *de mandatis de prouidendo, & de expectatiuis.* Probus, & Leodinus Daiterius *tract. de mandatis Apoſtolicis.* Pacificus *tract. de mandatis de prouidendo* Rebuff. *in praxi tit. de mandat. Apoſt. & tit. de clauſulis mandatorum* & latius *in cap. Nulla, de conceſſ. præbend. tertio notab.* Corraſ. *de benef. p. 4. cap. 5.* Io. Nicol. Cimonieus in Enchir. *benefic. tit. 4. de gratijs expectatiuis & alij.*

5 Notandum tertiò, quod qui prior eſt in tempore potior eſt in iure, etiam ſi poſterior fuerit magis diligens, & vigilans, & nomine eius fuerit proceſſum ad aliqua præambula, vt hic tradunt Io. Monach. *num. 1.* Arch. *num. 1.* Io. Andr. Dom. *num. 2.* Item quod in beneficialibus attenditur tempus datæ literarum Apoſtolicarum, non vero tempus præſentationis. Quia in hoc cap. decernitur, quod ex duobus, qui acceperunt literas Apoſtolicas, & mandatum ſimile de prouidendo de aliquo canonicatu & præbenda vacante, vel proximè vacatura, qui prius literas impetrauit anteferri debeat etiam ſi

poſterior impetrans prius ſuas literas præſentaneɾit, imo prius in Canonicum receptus fuerit. Nam & hoc dato ille in obtinendo præbendam præferri debet.

6 Et ex hoc colligitur aliud, nimirum, quod ſtat aliquem acquirere ius in re in aliqua parte, & non per hoc acquirere ius ſuper toto. Siue ex quo, quis acquirit ius in aliquo, non per hoc acquirit ius, & præuentionem in reliquo etiam connexo. Nam licet receptio in Canonicum facta auctoritate Papæ afficiat præbendam, ita quod alteri non poſſit conferri *cap. ſi poſtquam, inf. de præb.* Et ſic inter canonicatum, & præbendam ſit connexio: tamen receptio in Canonicum non tollit ius acquiſitum primo impetranti literas Apoſtolicas, quin debeat recipi in Canonicum, & primo eidem debeat conferri præbenda, niſi ipſi poſteriori impetranti prius fuerit etiam præbenda collata, antequam primus impetrans receptus fuiſſet. Et ſic non valet arguere & dicere ſecundus impetrans prior obtinuit ius in re in canonicatu ergo obtinuit ius in re ſuper præbenda, niſi etiam præbenda fuiſſet illi actu collata, antequam primus impetrans ſuas literas præſentaſſet, & executor earum eas notificaſſet, prout in hoc textu decernitur. Dom. *num.* 1. Franc. *num.* 1.

7 Aliud quoque colligit Franc. *num.* 5. nimirum, quod ſecundæ literæ Apoſtolicæ continentes gratiam ſimilem de prouidendo alicui de canonicatu & præbenda actu vacante, aut vacatura proxime non erant ſubreptitiæ, & nullæ, licet in eis non fieret mentio de prioribus literis, & licet etiam non continerent clauſulam. *Non obſtante, quod pro alijs ſcripſerimus.* Quia ſi iſtæ literæ ab initio fuiſſent nullæ, non potuiſſent vires aſſumere ob negligentiam primi impetrantis, per regulam, *non firmatur, inf. de reg. iur.* Cuius oppoſitum in fine huius text. diſponitur. Verum Butr. *num.* 11. exiſtimat literas ſecundas fuiſſe ſubreptitias ob taciturnitatem grauaminis, quod fiebat Eccleſiæ per illas ſecundas literas, niſi in eis fuiſſet ſuperdita clauſula. *Non obſtante, &c.* vel niſi fuiſſent impetratæ ab eo, qui probabiliter igorabat priores literas fuiſſe datas, quæ ignorantia facillimè poteſt adeſſe, in quo caſu taciturnitas non irritat gratiam. Textus vero loquitur in caſu, in quo alias literæ ſecundæ non fuiſſent ſubreptitiæ, & inualidæ.

8 Notandum eſt quartò cum Archid. *num.* 2. Dom. & Franc. quod dictio *quinimò* duas continet, & debet diuidi, quin ab imo, & quod debet ſcribi imò per duplex M. Et quod eſt aduerbium eligendi, & tunc idem eſt, quod potius. Item eſt aduerbium affirmandi, & tunc idem eſt, quod certè. Item aliquando eſt coniunctio illatiua, & tunc tantum valet quantum igitur.

9 Notandum eſt quinto ex hoc textu, quod decretum irritans ligat etiam ignorantes. Nam Pontifex vult, quod ſi contingat, quod ſecundo impetranti collata ſit præbenda, collatore etiam ignorante, quod fuerit prius impetrata ab alio, nihilominus ſi literæ primi impetrantis ſint munitæ decreto irritanti, collatio facta ſecundo impetranti ſit nulla, & ideo decretum irritans quantum ad hoc, quod eſt reddere nullum, quod factum eſt contra conſtitutionem illo decreto munitam, afficit etiam factum ex ignorantia probabili prouenien̄s. Gloſſ. Io. Mon. *num.* 2. Archid. *num.* 5. Io. Andr. *num.* 4. Anchar. *num.* 4. Dom. *num.* 8. Probus videndus, & latè tractans hoc punctum *d. n.* 1. Quod tamen non intelligitur quantum ad culpam, & pœnam; quia impoſſibile eſt eſſe peccatum vbi non eſt voluntarium, & non eſt voluntarium, quod eſt ignoratum. Franc. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Regula textus.*
2 *Poſterior in impetratione eſt potior, ſi literæ ſint abſolutæ, & recipiuntur non impleta priorum conditione.*
3 *Conditio ſuſpendit actum, nec retrotrahitur.*
4 *Reſcriptum relinquens collationem arbitrio Epiſcopi, & Capituli non grauat Eccleſiam.*
5 *Epiſcopi, & Capituli eſt conferre Canonicatus.*

Cap. ſi pro te 13. de Reſcript.

1 HÆc regula hic traditur, quod ſi Pontifex dedit literas ad fauorem Pauli, vt ſibi in Eccleſia Bituricen. prouideretur auctoritate Apoſtolica de canonicatu, & præbenda ſub conditione, quod ad id accederet aſſenſus Epiſcopi, & Capituli eiuſdem Eccleſiæ, & Petrus poſtea ex collatione Apoſtolicæ ſedis, vel executoris ſuper hoc deputati prouiſione canonicatum obtinuit, priuſquā accederet aſſenſus Epiſcopi, & Capituli ad Pauli prouiſionem faciendam, & ſic Petrus prius fuit in Canonicum receptus, in præbenda poſtea vacante, idem Petrus erit præferendus.

2 Hæc quoque decretalis continet regulam ad expectatiuas pertinentem, diſponit vero, quod poſterior in impetratione canonicatus, & præbendæ vacantis, aut vacaturæ, ſi impetrauit abſolutum mandatum de prouidendo in vi cuius fuit receptus in canonicum, prius quam ille, qui prius literas conditionales acceperat, fuerit impleta conditione receptus in canonicum, in hoc caſu præferri debeat ei, qui prius literas impetrauit, & ideo prius de præbenda poſtea vacante prouideri debeat. Et ſic in hoc caſu, qui eſt poſterior in impetratione, eſt prior in aſſecutione præbendæ, & per hoc in hoc caſu limitatur præcedentis capitis diſpoſitio.

3 Ratio huius eſt, quia conditio ſuſpendit actu ſub ea celebratum vſque ad euentum conditionis, & tunc conditione purificata incipit actus valere, nec retrotrahitur rettò à tempore conditionis. De quo vide Gloſſ. *in v. ſi ad id.* Butr. *num.* 11. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 3. vbi tractant quando conditio retro trahatur, & quando non. Hic vero non poterat retrotrahi, quia conditio erat poſita in poteſtate Epiſcopi, & Capituli. Alias verò Pontifex & conditionis neceſſitatem poterat tollere, & beneficium abſolutè conferre, & ſic ante aduentum conditionis beneficium dare, & facere, quod beneficiatus acquireret ius in re, antequam ad alterius fauorem purificaretur conditio, & firmaretur actus, & valeret collatio, vnde conditio purificata poſt quæſitum ius ab alio non poterat in præiudicium illius retrotrahi.

4 Notandum primò, quod literæ Apoſtolicæ concedentes alicui canonicatum de conſenſu Epiſcopi, & Capituli non grauant Eccleſiam de cuius Canonicatu diſponunt, ita vt locum habeat decre-

talis

talis *cap. literis*, *& cap. Mandatur*, *& cap. Abbatem ſup. eod. tit. & cap. proxim. ſequent.* Quia Canonicatus prouiſio relinquitur arbitrio Epiſcopi, & Capituli, quorum eſt illum conferre. Nam aliud eſt permittere, & aliud præcipere, *cap. omnis autem lex. diſt. 3. cap. fin. 14. quæſt. 1. cap. olim, ſup. de arbitr.* Gloſſ. hic Dom. *num. 7.* Franc. *num. 3.* Grauaretur vero, vt Domin. ait, ſi prouiſio extranei arbitrio eſſet commiſſa.

5 Notandum ſecundò quod ad iſtos ſecũdum Gloſſ. de iure cõmuni ſpectat conferre Canonicatus Eccleſiarum Cathedraliũ. *cap. poſtulaſti ſup. de conceſſ. Præben. cap. nouit, & cap. quanto de his, quæ fiunt à Prælat. cap. cum Eccleſia, de Elect.* Nihilominus quod expreſſo iure non ſit cautum ad quos ſpectet prouiſio Canonicatuum & Præbendarum, quia inter omnia, quæ loquuntur de hac re, vel loquuntur ſecundum conſuetudinem, & ius ſpeciale Eccleſiæ, de qua agebatur, vel narratiuè, & factum poſſibile ſupponendo, tradit Barboſa de Canon. *cap. 14. num. 1.* poſt Loter. de re Benef. *l. 2. quæſt. 2 1. num. 9. & 10.* Communis tamen DD. placitum eſt, quod huiuſmodi prouiſio ſpectet ad Epiſcopum, & Capitulum. Io. Andr. *in cap. cum Eccleſia Vulterana de elect. num. 14.* Panorm. ibid. *num. 8* Anan. *n. 4.* Mandoſ. *ad reg. 8* Cancell. *quæſt. 14. num. 2.* Loter. *d. quæſt. 21. num. 8.* Garz. de Benef. *p. 5, cap. 4. num. 13.* Gonzal. *ad reg. 8.* Canc. *gl. 45. num. 5.* Rota *dec. 22. de præbend. coram* Caſſad. & apud Put. *dec. 172. l. 3. & coram* Seraphin. *dec. 980. num. 2. & 9. & dec. 1296. num. 7.* & coram Cauall. *dec. 97. num. 5.* & coram Greg. 15. *deciſ. 91. num. 1. & deciſ. 235. num. 2. par. 1. Recent.* & alias pluries, cum pluribus alijs DD. quos refert idem Barboſ. *d. cap. 14. num. 2.* Subdit vero Gloſſ. hic ex conſuetudine hanc collationem alicubi ad Epiſcopum, & alibi ad Capitulum pertinere. Et addit Capitulum conſentire, ſi maior pars illius conſentiat.

SVMMARIVM:

1 *Summa textus.*
2 *In Beneficialibus attenditur præcedentia datæ; & ſufficit prioritas horæ.*
3 *Prioritas temporis non præſumitur.*
4 *In paritate temporis præcedit, qui habet ius potentius.*
5 *Seu qui habet pinguiorem gratiam.*
6 *In paritate temporis & iuris præualet prioritas præſentationis.*
7 *In paritate temporis, iuris, & præſentationis electio eſt collatorum.*
8 *Electores non poſſunt variare.*
9 *Poſſunt cogi ad eligendum.*
10 *An teneantur eligere magis idoneum.*

Caput ſi pro ſe 14. de reſcript.

1 DEcernitur quid agendum, vbi contingat, quod duo ſuper prouiſione ſimili ſibi facienda in eadem Eccleſia literas eadem die datas obtinuerint. Dicitur enim quod vbi non conſtet, quis eorum prius impetrauerit literas, ille præferetur in Præbenda cui Pontifex Canonicatum contulit, potius quam ille, qui à Pontifice non eſt aſſecutus Canonicatum, etiam ſi ille prius literas præſentauerit, & in Canonicum fuerit receptus. Dicit ſecundò, quod in pari caſu, ſi vel ambobus pariter; vel nulli eorum, Pontifex beneficium contulit, is in aſſecutione præbendæ anteferri debet, qui prius literas præſentauit. Dicit tertiò, quod ſi ſunt pares in præſentatione, tunc illi ad quos ſpectat collatio, eligent ex illis, quem voluerint, & eo electo, alter omninò carebit impetratis, niſi ex literis appareat, quod Pontifex vtrique illorum voluerit prouidere.

2 Notandum primò, quod iterum ex hoc conſtat, quod ſæpius notatum eſt, ſcilicet, quod in Beneficialibus præcedentia attenditur ſecundum tempus datæ ipſius reſcripti, ſeu tempus impetrationis. Butr. *num. 2.* Franc. *num. 4.* Barboſ. *num. 3.* Menoch. *l. 2. caſu 48.* Reboff. *de priuil. Scholaſ. priu. 82.* Quod adeo verum eſt, vt prioritas horæ attendi debeat, & ſufficiat, vt det præcedentiam. Gloſſ. *in v. ſi non appareat.* Tiraquell. *in tract. de indic. exig. verſ. 7. pag. 81. & de primog. quæſt. 2. n. 2.* Azeued. *l. 77. num. 11. tit. 5. lib. 2. nou. recop. & conſ. 12. num. 15.* Barboſ. *num. 6.*

3 Temporis tamen prioritas non præſumitur, niſi de illa expreſſe appareat: vnde qui ſe fundat in prioritate temporis, eam probare tenetur. Facit *l. matrem. C. de probat., & l. de rebus. C. de donat. ante nup. & cap. ſi à ſede, inf. de præbend.* & adducunt hic Doct. *num. 1.* Franc. *num. 1.*

4 Notandum ſecundò, quod in pari conditione temporis, ſi duo illi differant, quod vni eorum Pontifex Canonicatum contulit, alteri verò literas conceſſit, per quas mandauit Canonicis vt illum in Canonicum reciperent, ille in ordine ad Præbendam præferri debet. Ex hoc vero Butr. *num. 3.* colligit, quod in pari iure prioritas collatoris præfertur, & dat præcedentiam. Sed in præſenti non multum militat hæc ratio, non enim ſumus in caſu, in quo vni ſit collatus Canonicatus à Canonicis auctoritate ordinaria, & alteri ſit collatus à Papa. Sed vterque auctoritate Apoſtolica ſupponitur obtinuiſſe gratiam promotionis, quod eſt vtrumque à Pontifice fuiſſe nominatum ad illud beneficium. Ideo melius Franc. *in princ.* vim textus penetrauit, dum dixit ius potentius præponderare. Is enim cui de facto Pontifex contulit Canonicatum ex hoc habet plenum ius ad rem reſpectu illius, & ideò habet ius potentius, & propinquius, quam habeat ille, qui à Papa fuit remiſſus ad Epiſcopum, ſeù ad Capitulum mandans, vt ſibi prouiderent de Canonicatu, quia huic nondum eſt collatus Canonicatus, & habet ius ad illum, ſed magis remotum, & perficiendum ex collatione ſibi facienda. Aduertit tamen idem Franc. *num. 3.* quod ſi is, cui Papa mandauit conferri Canonicatum eſſet prior in tempore datæ, ille præferri deberet, & id deducit ex textu per locum à contrario ſenſu, & allegat *cap. ſi Apoſtolica inf. de Præb. ſecundum* Archid. & Io. Andr. *& quod not. in cap. ſi ſoli inf. de conceſſ. præbend.* in Gloſſ. *verſ. ſi autem Canonicatus.*

5 In idem vero coincidit, quod habeat Butr. *n. 2. & 3.* & Franc. *num. 2. & 11.* ſcilicet, quod præfertur ille, qui habet pinguiorem gratiam à Pontifice; & tunc non valet prior præſentatio, nec habet locum gratificatio. In præſenti verò cenſetetur habere pinguiorem gratiam, & ius potentius, cuius literæ eſſent munitæ decreto irritanti, cum ex hoc ſignificaretur voluntatis Papæ eſſe, quod

Digitized by Google

impetrans omninò Canonicatum obtineret.

9 Notandum tertiò, quod multum iuuat vigilantia, diligentia, & ſollicitudo in rebus beneficialibus, quia data paritate iuris, & temporis præfertur magis vigilans; ſcilicet, qui prior literas præſentauit. Et ſic in paritate impetrationis præualet prioritas præſentationis. Gloſſ. Io. Monac. Butr. *num.* 2. *&* 4. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 4.

7 Notandum quartò, quod in paritate temporis, iuris, & præſentationis determinatio litis remittitur Epiſcopo, & Capitulo, ſeu illi, vel illis, ad quos ordinatio iure ſpectat collatio prębendarum, & ſic eſt locus gratificationi. Non remittitur vero electio executoribus datis à Pontifice, ſed ordinarijs collatoribus. Butr. *num.* 2. *&* 4. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 5. Barboſ. *num.* 3.

8 Si vero ſint plures electores ſufficit electio maioris partis illorum. Qui poſtquam ſemel elegerint, non poſſunt variare. *cap. publicato, de elect. & cap. vn. inf. de poſtul.* Et vt aduertit Gloſſ. probatur ex textu, in quo decernitur, vt electione facta alter non electus omninò careat impetratis.

9 Si vero is, vel ille, quibus cõperit hęc electio, noluerint eligere, Gloſſ. exiſtimat illos præfixo eis termino eſſe compellendos per ſuperiorem, & quod ſi intra terminum non elegerint, electio deuoluatur ad ſuperiorem. Barb. *num.* 9. ex Sanch. *l.* 2. *in decal. cap.* 38. *num.* 74.

10 Addit quoque Franc. *num.* 11. quod huiuſmodi electores tenentur eligere magis idoneum, licet electio minus idonei non eſſet nulla. Videri poſſunt, quæ ſcripſi *de elect. cap.* 30. *q.* 12. vbi quæritur, an ad beneficia ſimplicia neceſſe ſit eligere dignorem.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Ambitio quid?*
3 *Importunitas quid? Datur ambitioſa, & laudabilis.*
4 *Importunitas ambitioſa eſt cauſa concedendi non concedenda.*
5 *Obtenta per importunitatem non ſunt irrita:*
6 *Perpetua indulgentia quæ ſit.*
7 *Conceſſio ad beneplacitum inter perpetuas.*
8 *Conceſſum malè multis reuocandum.*
9 *Fructus competunt beneficiatis reſidentibus.*
10 *Modo reuocatæ ſunt licentiæ non reſidendi intuitu ſtudij.*
11 *Quatuor inconuenientia, quæ ſequuntur ex non reſidentia.*
Clericus non recitans officium tenetur ad reſtitutionem.
12 *Priuatus officio eſt priuatus beneficio.*
13 *Priuilegia nociua reuocanda.*
14 *Pontifex non poteſt ſibi legem ferre, à qua non poſſit recedere.*
15 *Pontifex Succeſſor poteſt per reſcripta derogare legibus Anteceſſoris nulla facta earũ mẽtione.*
Conſtitutio hæc nullam continet derogatoriam ad futura reſcripta.

Cap. Quia per ambitioſam 15. de Reſcript.

1 IN hoc cap. Bonif. 8. reuocat omnes licentias perpetuas percipiendi fructus beneficiorũ in abſentia conceſſas perſonis, non vero Eccleſijs, ac dignitatibus. Succeſſoribus vero indicat, quod ipſe ſibi licere non patitur.

2 Ambitio ſecundum S. Thomam. 2. 2. *q.* 131. *a.* 2. eſt inordinatus appetitus honoris, & ideo ad ambitionem pertinet inordinatus appetitus dignitatum. Eſt verò graue peccatum, ſi indignus deſideret dignitatem, ad quam non eſt idoneus, ſed & appetere plura beneficia incompatibilia, vt habenda ſine diſpenſatione eſt ambitio grauiter illicita. Sic ambitio quoque eſt, & valde malè gaudere honore, præeminentijs, & fructibus beneficiorum, & nolle eorum ſubire onera. Quamuis propriè velle frui redditibus beneficiorum, & nolle Eccleſijs inſeruire, & quæ ſunt officij ſui implere potius auaritia ſit, quam ambitio. Ideo Archid. hic, per ambitionem intelligit cupiditatem, quæ omninò in clericis præcipuè reprobanda eſt. *Cap. cum iam dudum, & cap. quia in tantum, de præben.* Cum manifeſtum ſit illud S. Greg. *l.* 7. *epiſ.* 10. & S. Aug. *l.* 50. *Homil.* 8. Radix omnium malorum eſt cupiditas *cap. bonorum. diſt.* 47. *& cap. quia radix de pænit. d.* 2. *& cap.* 1. *verſ. impetiginem diſt.* 49. Ambitioſam igitur importunitatem Pontifex vocat illam, per quam beneficiati inſtant vt non reſidendo in ſuis beneficijs, & ſic non inſeruiendo ſuis Eccleſijs poſſint beneficiorum fructibus gaudere.

3 Importunitas autem importat infeſtationem, inquietudinem, nam importunus idem eſt, quod proteruus, infeſtus, inquietus, quaſi non habens portum, ideſt quietem. Archid. *num.* 1. Io. And. *num.* 2. Dom. *num.* 1. Quamuis idem Arch. aduertat, quod importunitas aliquando ſumitur in bona parte, *vt cap. Importuna, de pænit. diſt. prima* & Domin. *num.* 7. poſt Gloſſ. diſtinguit importunitatem in ambitioſam, & non ambitioſam. Et Paulus ſcribens ad Timot. *in* 2. *Epiſ.* illum importunum eſſe deſiderabat, ibi. *Prædica verbum opportunè importunè, &c.* Vnde importunitas in bono laudabilis eſt.

4 Ambitioſa ergo importunitas, quæ importat inquietam, continuam, & nunquam ceſſantem inſtantiam petendi, quod ambitur, eſt cauſa ſæpè, quod Principes concedant, quæ concedenda non eſſent, vt hic aſſeritur, & patet *ex l.* 1. *C. de pet. ſubl. lib.* 10. *& cap. cum in iuuentute, ſup. de pur. can. & inf. cap.* 1. *de Relig. dom. & cap. deteſtanda, de conceſſ. præbend.* quod ipſi veluti coguntur facere, vt ſe liberent à moleſtia, quam ſecum ferunt preces importunæ, & inquietæ, vt propterea huiuſmodi ſic conceſſa meritò reuocentur, vt hic, *& cap. ſententiam,* 35. *q.* 9. *& cap. cum olim, de re iud.*

5 Nec tamen ſunt inualidæ, vel nullæ, aut irrita, ſed valent, donec reuocentur, vt aduertunt Butr. *num.* 1. & Anchar. *in princ.* Quod ex hoc textu apertè probatur. Nam indulgentias per ambitioſam importunitatem obtentas Pontifex non declarat fuiſſe nullas, & inualidè conceſſas, ſed eas reuocat, & irritat. Ex eo igitur, quod præſumi poſſit aliquod priuilegium fuiſſe per importunitatem obtentum, non ſequitur, quod ſit inualidum, ſed ſolum, quod meritò ſit reuocabile.

6 Cum vero indulgentiarum huiuſmodi aliæ ſint temporales, aliæ perpetuæ. Temporales indulgentias non reuocat. Eſt vero indulgentia temporalis, quæ ad tempus determinatum conceditur

vt

Digitized by Google

vt v. g. ad quinque annos. Perpetua autem dicitur, quæ eſt conceſſa ad vitam impetrantis, ax quo sdnertit Dom. *num.* 1. quod perpetuum cenſetur, quod durat donec durat vita. Arbitratur vero Glo. quod gratia cenſeri debeat perpetua, & hic reuocata, quæ poteſt eſſe perpetua, vt ſi alicui ſit conceſſum aliquid ad tempus indeterminatum, vt ſi conceſſum ſit percipere fructus in abſentia alicui Clerico, donec inſeruierit alicui Principi. Et idem ſenſit Franc. *num.* 6. Et probatur ax textu, in quo inter indulgentias perpetuas numeratur indulgentia conceſſa ſcholari, donec in ſcholis fuerit. Ad hoc igitur vt indulgentia inter perpetuas numeretur, ſufficit, quod poſſit eſſe perpetua, ſed huiuſmodi licentias eſſe temporales arbitratur Barb. *ſeſſ. 6. Conc. Trid. cap. 3. n. 5.* Vbi vult, quod per Concil. ibi non ſit reuocatum priuilegium conceſſum Vniuerſitatibus, vt beneficiati gaudeant fructibus beneficiorum, dum ſtudent in eis, ex eo quia hoc priuilegium ſit temporale, cum ſolum ſit pro tempore, in quo ſtudent. Verum oppoſitum eſt dicendum. Debet enim conſiderari priuilegium in ratione perpetui non præcisè ratione rei conceſſæ, & durationis eius in hoc vel illo indiuiduo, ſed reſpectu eius, cui primo conceditur, modo priuilegium percipiendi fructus beneficiorum ex cauſa ſtudij in vniuerſitatibus eſt perpetuum, quia pro illis eſt duraturum in æternum, licet, quod conceditur in ſingulis indiuiduis ſit temporale. Vnde dicendum eſt, huiuſmodi priuilegium fuiſſe per Concil. ibi reuocatum, ſicut & fuit expreſſè reuocatum ſimile priuilegium in hac decretali, & quidem tanquam perpetuum.

7 Hinc deducitur, quod conceſſio ad beneplacitum inter perpetuas numerari debet, licet Io. Monach. oppoſitum ſentiat. Hæc enim conceſſio, quæ poteſt eſſe perpetua, nec eſt reuocabilis niſi ex cauſa, non habet naturam temporalis gratiæ. Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 6. Bald. *in l. Iuriſperitos in princ. ff. de excuſ. tut.* Bartol. *in l. de pupillo. §. ſi quis, ff. de nou. oper. nunc.* & DD. *in Clem.* 2. *de Reſcrip.* Et videnda ſunt dicta ſupra *in cap. ſi gratioſè num.* 17. *& ſequent. ſub hoc titulo.*

8 Vbi ergo non concedenda conceſſa ſunt multis, ſi id valdè tendit ad noxam, & ruinam boni communis, eſt reuocandum. *cap. ex multiplici, & cap. ſuggeſtum, ſup. de decim. & cap. cum ad hoc ſint, de Cler. non reſid.* & Gloſſ. Io. And.

9 Beneficiorum enim fructus de iure communi competunt ſolum beneficiatis reſidentibus, vt patet ex toto titulo *de Cleric. non reſidentibus*. Nunc vero de reſidentia tam Epiſcoporum, quam Parochorum, & aliorum poſſidentium beneficia Eccleſiaſtica plura ſtatuit Concil. Trid. *ſeſſ. 6. cap. 2. & ſeſſ.* 21. *cap.* 3. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reformat. & ſeſſ.* 24. *cap* 12. Quæ ſeruari debent. Et de tota hac materia latè ſcripſi *tom.* 1. *de ſtatibus q.* 185. *art.* 5. *per totum.*

10 Diſtributiones vero dicuntur beneficia manualia, ſiue dantur ad manum ijs, qui diuinis officijs interſunt in choro; ſiue quia tanquam denarij diurni, & merces in fine diei dantur ijs, qui in laudibus diuinis Deo in Eccleſia reddendis laborauerunt. Gloſſ. Barb. *num.* 6. Moneta *de diſtribut. par.* 1. *q.* 1. *num.* 9. *& ſeqq.* Dicuntur verò & victualia, quia ijs, qui in choro diuinis officijs interſunt dantur ad victum quotidianum. Monet. *q.* 2. *num.* 4. *& ſeqq.* Barb. *num.* 7. Huiuſmodi vero diſtributiones non dantur niſi ſola reſidentibus, & inſeruientibus, vnde nec concedebantur ſcholaribus, nec ijs, qui ſunt in ſeruitio Epiſcopi, nec Papæ *cap. de cætero de Cler. non reſid. & ibid. cap. cum dilectus.* Imo nec competunt præſentibus, niſi in choro diuinis officijs interſint. Addit vero Gloſſ. *in v. Exceptis*, quod nec valet in hoc conſuetudo in contrarium, & quod qui aliter percipiunt, teneantur ad reſtitutionem. Sed de his multa dixi dicto *art.* 5. *num.* 150. & vlterius videnda, & ſeruanda decreta Concil. Trid. locis citatis.

11 Antiquitus autem concedebatur beneficiatis etiam curatis, vt per aliquos annos poſſent titulo ſtudij manere in Vniuerſitatibus, & interim gaudere fructibus beneficiorum, vt *cap. final. de magis & cap. licet de præben. & infr. cap.* 2. *de priuil.* Hoc vero non fuiſſe illis conceſſum ex iure communi tradunt Gloſſ. Butr. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Quod non eſt ſine difficultate, cum licentia huiuſmodi ſit inſerta in corpore iuris, vt patet ex iuribus citatis. Sed modo huiuſmodi facultates, ſeu licentiæ perpetuæ percipiendi fructus beneficiorum exigentium reſidentiam abrogatæ ſunt per Concil. Trid. *ſeſſ. 6. cap.* 2. *& ſeſſ.* 21. *cap.* 1. Et de hoc pariter videri poſſunt, quæ dixi. *d. art.* 5. & maximè *num.* 143.

12 Quatuor vero ennumerantur damna grauia, quæ ex non reſidentia beneficiorum oriuntur, nimirum inſolentia vagandi, materia diſſolutionis, diminutio diuini cultus, & officij omiſſio. Vagari dedecet Clericos. *cap. Clericum diſt.* 46. qui nec per horam à ſua Eccleſia debet abeſſe, *cap. vlt.* 91. *diſtinct.* Diſſolutio autem in habitu, vel moribus penitus eſt in Clericis amputanda. *cap. qui Epiſcopus & cap. ſeq.* 34. *diſt. cap. p. & ſequent. per totum* 21. *q.* 4. *cap. Clerici, de vit. & honeſ. Cler. cap. cum ſingula infr. de præben.* Diminutio vero diuini cultus maximè aliena eſſe debet à Clericatu, *c.* 1. *& per totum diſt.* 16. Cum per eos cultus Dei augeri debeat, *c. penult. ſup. de Conſt.* Et maximũ peccatum eſt, quod Clericus officium diuinum omittat, cum propter illud beneficium ſibi ſit collatum Gloſſ. Archid. *num.* 3. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Barboſ. *num.* 2. Gonz. *ad reg.* 8. *Cancell.* Gloſſ. 5. *num.* 8. Garzias *de benef. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 60. *& part.* 7. *cap.* 11. *num.* 1. Moneta *de diſtribut. p.* 2. *q.* 2. *num.* 40. Ideo beneficiatus non recitans officium grauiter peccat, & tenetur ad fructuum reſtitutionem iuxta tenorem Conſtit. Concil. Lateranen. ſub Leone X. & conſtitut. Pij Quinti, quæ incipit ex proximo, & data fuit. 12. *Calend. Octobris* 1571. Circa quam ſcripſerunt; Nauar. *cap.* 25. *num.* 22. Suarez *lib.* 4. *cap.* 22. Bonac. *diſp.* 1. *q.* 5. *puncto ſecundo.*

13 Propter officiũ enim Eccleſiaſticũ beneficiũ datur. Ex quo colligitur, quod priuatus officio eſt priuatus beneficio. Gloſſ. Anchar. *num.* 3. Barboſ. *num.* 9. Accipitur autem officium non vt præcisè importat diuinum officium, ſeu horas canonicas, ſed vt importat munus, ad quod deputatur beneficiatus ex titulo beneficij, ſiue ſit cura animarum, ſiue quodcumque aliud. Propter enim officium huiuſmodi datur beneficium, & ideo priuatus officio eſt priuatus beneficio, quod ad officium ſequitur. *cap. eas & cap. ſi quis ſacerdotum diſt.* 81. *cap. præter hoc diſt.* 32. *& cap. latores de cler. excom. & cap.*

ſi,

Digitized by Google

ſi, de Appellat. & cap. Cupientes, de pœnis.

13 Ad vitanda igitur præſtata incommoda voluit Pontifex *emendare præterita*. Iam enim *ſupra cap. 1. de conſtit.* in hoc libr. dictum fuit quomodo conueniat diſpoſitiones mutare; inter cauſas autem id faciendi vna præcipua eſt, quando tendunt in damnum Reipublicæ. Cum verò iuſtum ſit ex hac cauſa mutare leges communes, multò magis conuenit abrogare priuilegia, conceſſiones, & indulgentias, quæ non ſunt niſi priuatæ leges contra ius commune aliquid indulgentes. Ideo Principem decet, ſi huiuſmodi indulgentias conceſſit, id emendare, & tales indulgentias reuocare. *cap. ſententiam 35. quæſt. 9. cap. cum olim. §. Nos igitur de re iudic. cap. magnæ 22. quæſt. 4. cap. cum ceſſante de appellat. & cap. Qualiter, & quando; de accuſat. cap. ſacro. §. fin. de ſent. excom. & in Authen. de Nup. circa princ. coll. 1.*

14 Quamuis autem Bonifacius 8. præfatas indulgentias abrogauerit, benè Gloſſ. habet, quod ſi ſimiles indulgentias concedere voluiſſet, illæ valerent, quia non potuit ſibi legem imponere, à qua non valuiſſet recedere. *l. ſi quis ff. de legat. 3. l. ſi fratres §. Idem reſpondet ff. pro ſoc.* & Pontifex primam conſtitutionem tollit per ſecundam, licet de prima non faciat mentionem *ſup. cap. 1. tit. prox.* Sed hoc dictum Gloſſ. non omnes recipiunt. Lap. Abb. voluit, quod Pontifex apponendo verba derogatoria poſſit ſibi legem imponere, ſicut dicitur de teſtatore. Sed hoc nullum habet rationis fundamentum, quia auctoritas, quam Papa habet à Chriſto vniuerſaliſſima eſt, & illimitata, nec pendens à priuata Pontificis voluntate. Vnde ſemper poteſt leges nouas condere, & nouas diſpoſitiones edere antiquas abrogando. Nec eſt eadem ratio de teſtatore, qui à ſe dominium rerum poteſt ablegare, & alteri tradere, ſed Papa non poteſt ſe priuare poteſtate, quam Chriſtus dignitati Papali cõceſſit, niſi Papatui renunciet.

15 Imola etiam diſtinguit, & admittens doctrinam Gloſſæ in caſu, in quo Pontifex vellet per viam iuris communis diſponere contrarium, id negat in caſu, quod id facere vellet per viam reſcripti, aut priuilegij, quia cum hic ſit appoſita clauſula derogatoria ad reſcripta, non valeret reſcriptum non facta mentione de iure. Et Imolæ cõſentit Franc. *n. fin.* Sed meritò Dom. *in fin.* hanc doctrinam reijcit. Quia tantum abeſt, quod Boniſac. appoſuerit aliquam derogatoriam ad futura reſcripta, quod ſolum id, quod ſibi non licere putauit, ſucceſſoribus inſinuauit, tanquam ſciens ſe non potuiſſe, nec ſibi, nec ſucceſſoribus legem imponere, à qua non liceret recedere. Videantur dicta *in præfat. cap. licet, primo de conſtit. in hoc libro.*

S V M M A R I V M.

1 *Summa textus.*
2 *Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis.*
An irrationabilis, quæ eſt contra legem.
3 *Irrationabilis, quæ eſt ex radice ambitionis.*
Et non firmatur tractu temporis.
Priuilegia immemorabilia non conueniunt irrationabili. 4.
5 *Irrationabilis liberat à pœna, remiſſiuè.*
6 *Quid ſint dignitas, & perſonatus.*
7 *Dignitas multipliciter dicitur.*
8 *Præpoſitura, quid ſit.*
9 *Adminiſtrationem, qui habeant.*
10 *Officium, quid ſit.*
11 *Conſuetudo irrationabilis, quæ eſt contra canones: Et quæ ſit iſta?*
Et quæ de radice ambitionis procedit.
12 *Ambitio ſumitur communiter pro cupiditatẽ.*
13 *Irrationabilis conſuetudo non firmatur iuramento.*
Iuramentum ſeruandi conſuetudines non ſe extendit ad irrationabiles.
14 *Vnuſquiſque vix rectè vnum officium exercet.*
15 *Non poteſt quis in eadem Eccleſia habere duos perſonatus &c.*
16 *Conſtitutio prohibens obtinere plura beneficia ex hoc non prohibet illa tenere.*
17 *Conſtitutio declarataria, ſe extendit ad præterita.*
18 *An optio competat illi, qui habet plura beneficia.*
19 *An qui in eadem Eccleſia obtinet plura officia perpetua omnibus carere debent.*

T I T. I V.

DE CONSVETVDINE.

Cum de iure ſcripto tractatum ſit, nimirum primo de conſtitutionibus, deinde de Reſcriptis, modo agitur de iure non ſcripto, ſcilicet de conſuetudine.

Caput Conſuetudinem. 1.

1 IN duas partes diuiditur hæc decretalis, in prima reprobatur conſuetudo, etiam ſi eſſet iuramento firmata, & immemorabilis, quod vnus Canonicus in eadem Eccleſia obtineat duos perſonatus, aut duas dignitates, vel præpoſituras, ſeu adminiſtrationes, aut officia, vel eorum alterum cum altero inſimul, & præbendam abſque diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ. Et hoc quia hæc conſuetudo contra canones reputatur corruptela, cum de ambitionis radice proceſſerit. Secundò cum aliquis vnum officium dignè vix valeat adimplere decernit, quod nulli liceat de cætero habere niſi vnicum perſonatum, aut dignitatem, aut præpoſituram, ſiue adminiſtrationem, vel officium perpetuum, quocumque nomine cenſeatur cum præbenda inſimul ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicę, & attentatum in contrarium decernit irritum, & inane.

2 Nomine autem conſuetudinis venire etiam vſum immemorabilẽ aliquid agendi, monet Dom. *num.* 1. Diuiditur vero conſuetudo in immemorabilem, & eam, quæ habet certum initium, etiam à memoria hominum. Et rurſus in rationabilem, & irrationabilem, eſſe vero irrationabilem eam, quæ eſt contra ius, dicit Franc. *num.* 1. Vbi vult, quod conſuetudine non fiat licitum, quod tanquã illicitum eſt prohibitum. Et hoc poteſt eſſe verum de eo, quod eſt malum, non quia prohibitum à lege poſitiua, ſed imo eſt prohibitum, quia malum. Tale enim per prius eſt contra legem naturalem, aut diuinam, contra quam non valet conſuetudo, & ideo, quod ſic ex lege poſitiua prohibitum,

bitum, nequit fieri licitum conſuetudine. Alias verò contra puram legem poſitiuam poteſt dari conſuetudo rationabilis. *cap. fin. de conſuet.*

3 Sed tamen aliqua eſſe poteſt irrationabilis. Hanc vero eſſe omnem illam, quæ eſt contra ius publicum ſentiunt Io. Monac. Io. Andr. *num.* 2. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. & iſti duo vlt. aduertunt, quod conſuetudo contra particulares Eccleſias præualere poteſt. Sed de hoc quid ſit ſentiendum, dicitur infra *q.* 1. *a.* 7. *q.* 1. Benè verum eſt, quod ex hoc textu habetur, quod conſuetudo, quæ ex radice ambitionis originem ducit, cenſeri debet irrationabilis. *cap. dudum.* 2. *de elect. cap. quia intantum, de præbend.* Gloſſ. Butr. *num.* 2. Non poteſt enim non eſſe nutritiua peccati illa conſuetudo, quæ eſt ex peccati radice, irrationabilis vero eſt omnis conſuetudo peccati nutritiua. Et talis conſuetudo non firmatur tractu temporis, neque ex immemorabili tempore præſcribitur, Gloſſ. Io. Mon. Io. Andr. *num.* 2. Archid. *num.* 1. Anch. *n.* 1. Butr. *num.* 2. & 3. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 5. Barboſ. *num.* 3. Quia imò quanto huiuſmodi conſuetudo eſt antiquior, eo eſt deterior, & maius malum.

4 Et licet conſuetudo immemorabilis maximam vim habeat, & operetur etiam in reſeruatis ſoli Principi, vt in *cap. ſuper quibuſdam ſup. de verb. ſignif.* & ibi planè de hoc. Et licet ampliùs de hac conſuetudine dicatur non eſſe neceſſe, quod allegetur illius cauſa, vt hic in Gloſſ. 29. Et quamuis per talem conſuetudinem, & poſſeſſionem tanti temporis, probaretur etiam directum dominium tanquam ex iure quodam conſtituto, vt dixit Bald. *in l. traditionibus. C. de pact. per l. Hoc iure. §. ductus acquæ. ff. de aqua quoti. & æſtiu.* Imò notat Hoſtien. ſupra *cap.* 1. *vt lit. pend.* quod dicta conſuetudo tanti temporis habet vim priuilegij, ſeu diſpenſationis Papalis, quod voluit etiam Cyn. *in l.* 1. *C. noua vectig.* tamen prædicta locum non habent vbi conſuetudo eſt corruptela, & abuſus, quia hæc non firmatur tractu temporis, vt habetur clarè ex hoc textu.

5 Arbitratur tamen Anchar. quod conſuetudo mala, quæ eſt corruptela, & abuſus habeat vim liberandi à pœna legis poſitiuæ, de quo dicendum infra. *q.* 1 *a.* 22.

6 Præſentis igitur prohibitionis materia eſt cõſuetudo habendi in eadem Eccleſia plures Perſonatus, aut Dignitates. Ex hoc autem manifeſtiſſimè habetur, quod Perſonatus, Dignitas, & officium, ſi propriè ſumantur ſunt diſtincta, vt etiam probatum eſt ſupra *tit. prox. cap. ſtatutum* 11. *in princ.* Et verum eſt, quod hic habet Gloſſ. *in princ.* quod Dignitatem propriè quis habere dicitur, qui habet adminiſtrationem cum prærogatiua honoris ſedis, & vocis & iuriſdictionis. Sicut Dignitatem dicitur habere Abbas, qui habet adminiſtrationem rerum monaſterij, *cap. edoceri, ſup. de reſcript. in antiq.* Et habet iuriſdictionem in Monachos, *cap. quanto ſup. de off. Ordin.* Item Prior conuentualis. Item ille, qui præeſt alicui corpori, & habet iuriſdictionem in perſonas illius corp. vt *in l. fin. C. de iuriſ. omn. iud.* Sed Perſonatum dicunt habere, qui in Eccleſia habet præeminentiam, non tamen habet iuriſdictionem, ſicut habet ille, qui in Eccleſia, & Capitulo, & alijs honoribus præcedit Canonicos. Officium vero dicitur habere, qui ſine iuriſdictione, & præeminentia habet adminiſtrationem, vt Sacriſta. Et ita cum Gloſſ. idem ſentiunt hic Archid. *num.* 2. Io. And. *num.* 1. Butr. *num.* 5. Ancharan. *num.* 6. Videantur dicta *in d. cap. ſtatutum.*

7 Quamuis vero dignitas propriè importet adminiſtrationem, præeminentiam, & iuriſdictionem, tamen conſuetudo fecit, vt nomen Dignitatis dicatur multipliciter. Nam dicitur de habente adminiſtrationem cum iuriſdictione *cap. Volumus, cap. Diaconum, cap. Quia, diſtinct.* 99. Sed ſecundo modo conſuetudo obtinuit, vt in aliqua Eccleſia vocetur nomine Dignitatis, & cenſeatur habere Dignitatem, qui habet adminiſtrationem cum præeminentia, ſed ſine iuriſdictione, vt Archid. *num.* 2. ait euenire in Archidiac. Parmen. ad quod facit *cap. cum acceſſiſſent ſup. de Cõſtit. in antiq.* Tertio modo dicitur habere Dignitatem ille, qui habet in Eccleſia adminiſtrationem, quæ vocatur tamen, & in ea Eccleſia habetur pro Dignitate. Ad quod facit *l. De quibus. §. Inueterata ff. de legib. & cap. conſuetudo diſt.* 12. Et ita cum Archid. aduertunt. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num* 6. Butr. *num.* 2.

8 Licet autem præeſſe pluribus conueniat, & quicumque præeſt, poſſit dici præpoſitus, *capit. Quamuis, de verb. ſignif.* tamen in Eccleſijs Cathedralibus datur certa dignitas, quæ dicitur Præpoſitura, & de hac loquitur iſte textus, vt aduertit Gloſſa.

9 Camerarius quoque, Veſtiarius, Eleemoſynarius, & alij ſimiles, qui res Collegiorum, aut Monaſteriorum adminiſtrant, dicuntur habere adminiſtrationem, *cap. Monachi §. Qui vero, ſupra* Monach Gloſſ. & Archid.

10 Verbum vero Officium vniuerſaliter comprehendit Dignitates, Perſonatus, & Adminiſtrationes, quia ad omnia iſta ſe habet, vt genus. Eſt enim Officium, facultas adminiſtrandi ea, quæ ad Capitulum, vel vniuerſitatem ſpectant. De Officio vero perpetuo intelligendus eſt textus, vt patet ex illo verbo, infra in textu poſito; vel *Officium perpetuum.*

11 Optima autem in textu redditur ratio cur conſuetudo habendi plures Dignitates, aut Officia perpetua, vel eorum alterum cum reliquo ſimul & Præbendam, ſine diſpenſatione Apoſtolica ſit irrationabilis corruptela, vt aduertunt Archidiac. *num.* 4. & Io. Andr. *num.* 2. Quia nimirum huiuſmodi conſuetudo eſt contraria ſacris canonibus, & de radice ambitionis procedit. Sed numquid omnis conſuetudo contra canones eſt irrationabilis? Et ſi hoc eſt, qualiter verum eſt, quod datur conſuetudo rationabilis, & præſcripta, quæ eſt contra legem Eccleſiaſticam, & illi derogat? *cap. fin. ſup. de conſuetud.* Dic quod contra canones ſimpliciter non eſt, niſi conſuetudo irrationabilis, quæ vero eſt in ſingulari contra hunc, vel illum canonem, eſt contra canones ſecundum quid, ſi alias ſit rationabilis, quia hanc canones approbant, & per eam derogare canoni, cui aduerſatur, permittunt. Ideo in præſenti textu de conſuetudine habendi plures Perſonatus &c. dicitur, quod eſt contra canones, & de radice ambitionis procedit. Et hoc ſecundum, eſt cauſa primi; quia ex eo habet huiuſmodi conſuetudo, quod ſit irrationabilis, & ideo, quod ſit contra canones, quia de radice ambitionis procedit.

12 Sumi-

Digitized by Google

12 Sumitur vero ambitio generaliter, vt etiam cupiditatem comprehendit, vt notatur *cap. quia tilulo proximo ſuper*. Quia appetitus plurium beneficiorũ præſumitur procedere ex inordinato deſiderio honorum, & diuitiarum. Sic ergo ex hoc conſuetudo habendi in eadem Eccleſia plura officia cenſetur corruptela, quia ex radice ambitionis procedit. Sic in hoc ſenſu habetur ſupra *cap. Ad noſtram, & cap. cum venerabilis, de conſuetud. cap. cum cauſa, de re iudic. cap. Clerici de iudic. cap. cæterum, de iureiurand. cap. ad noſtram, de probat. cap. cæterum, de donat.*

13 Quamuis autem iuramento firmari poſſit conſuetudo, tamen irrationabilis conſuetudo à iuramento firmitatem habere non valet. Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 3. Iuramentum enim vinculum iniquitatis eſſe non poteſt, ideſt, non poteſt obligare ad iniquitatem operandam. Ideo ſi quis, vel generaliter, vel ſpecialiter iuret ſe obſeruaturum conſuetudinem, ſi hæc eſt irrationabilis, iuramentum non obligat. Sed imò, ſi quis iuret in ſpecie obſeruantiam corruptelæ, & abuſus, ſacrilegè peccat, & iuramentum non obligat. Si vero iuret in genere ſeruare conſuetudines Capituli, vel vniuerſitatis, vel loci, hoc iuramentum non ſe extendit ad conſuetudinem irrationabilem. Gloſſ. & Butr. *num.* 3.

14 Optima quoq; ratio ad probandum, quod non deceat vnum, & eundem obtinere plura officia in eadem Eccleſia deſumitur ex eo, quod magnum eſt, quod vnuſquiſque ſit idoneus, vt dignè vnum officium exercere poſſit; quam rarum igitur erit, vt ſimul dignè, & pro meritis poſſit duorum officiorum obire munera, & vtriuſque obligationibus ſatisfacere? Cum hoc autem textu concordat. *cap. ſingula diſt. 89. & cap. ſufficit de conſecr. diſt. prima & cap. cum ex iniuncto §. 1. ſup. de hæret. & cap. Te referente; de celebr. Miſſ. & inf. cap. cum ſingula, de conceſſ. præbend.*

15 Ideo meritò Pontifex decreuit, quod idem in eadem Eccleſia non poſſit habere duos Patronatus, aut duas Dignitates, aut duas Præpoſituras, aut duas Adminiſtrationes, aut duo Officia perpetua, quocumque nomine cenſeantur cum præbenda inſimul, abſque diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ, vel iam obtenta tenere. Non deſunt tamen, qui dicant poſſe, vel cum diſpenſatione Epiſcopi, vel etiam ſine diſpenſatione fieri, vt idem ſimul cum Dignitate obtineat Canonicatum, & præbendam, quod tamen infra quæſ. ſecunda examinandum erit.

16 Ex quo vero Pontifex expreſsè addidit, vel iam obtenta tenere. Colligitur, quod de iuris rigore conſtitutio, quæ prohibet aliquid acquirere, aut obtinere, ex hoc non prohibet malè obtentum retinere, niſi id exprimat, ſicut fit in hoc textu, & aduertunt Anchar. *num.* 5. & Franc. *num.* 3.

17 Colligitur ſecundo, quod conſtitutio declaratoria iuris antecedentis, vel poſitiui, vel diuini, aut naturalis ſe extendit ad præterita, ipſaque non ſubſiſtere decernit, & ne durent, vel in poſterum perſeuerent decernit. Idem Anchar. *num.* 5. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4.

18 Sed ille, qui plura obtinebat Officia in eadẽ Eccleſia, & vnum eorum debet dimittere, quid faciet. Gloſſ. inclinat in hoc, vt debeat retinere officium vltimo obtentum, quia primum vacauit, ex ſecundi acquiſitione. Sed Anchar. *num.* 5. admittens hoc de beneficijs incompatibilibus vult, quod in compatibilibus ſit locus optioni. Sed & de hoc diſputandum erit latiùs infra *quæſt. 2. a. 4.*

19 Gloſſ. ex verbo omninò deducit, quod poſſimus dicere, quod ex vi huius decretalis, qui obtinet in eadem Eccleſia duo Officia, omnibus careat, quia omnia illicitè concupiuit. Ad quod facit *cap. licet, & cap. Quanto, de translat. & melius cap. cum ſingula, de præben. & apertius extrauag. Execrabilis Io. 22. in verſ. Alioquin.* Sed & hoc quoque indiget maiori diſcuſſione, & de eo diſputabitur *q. 2. d. art. 4.*

SVMMARIVM.

20 *Analoga prius diſtinguenda.*
21 *Ius dicitur multipliciter.*
22 *Ius quod eſt dominium, & ius, quod eſt lex diſtinguuntur.*
23 *Vſus tripliciter dicitur.*
24 *Mos propriè non eſt niſi in liberis.*
25 *Mos dicitur multipliciter.* 26.
27 *Mos an diſtinguatur ab vſu, & conſuetudine.*
28 *Conſuetudo diſtinguitur ab vſu, & more.*
29 *Conſuetudo facti eſt actuum ſimilium frequentia, & diſtinguitur multipliciter.*
30 *Diffinitio moris videtur accommodari conſuetudini facti.*
21 *Mos eſt quid iuris, nam eſt conſuetudo vetuſta.*
32 *Conſuetudo eſt ius moribus inſtitutum.*
33 *De eo, quod conſuetudine ſtatuitur, non eſt lex.*
34 *Quæ ſit eſſentialis differentia conſuetudinis à lege ſcripta.*
35 *An conſuetudo, ſi ſcribatur, ceſſet eſſe conſuetudo, fuit varie opinatum.*
36 *Conſuetudo ex eo, quod lege ſcripta confirmatur, non ceſſat eſſe conſuetudo.*
37 *Abrogata lege generali abrogatur conſuetudo ſpecialis loci, quæ eſt ſecundum legem.*
38 *Quod conſuetudo habeat annexum conſenſum legis, & obſeruantiam non præſtat ſpeciale motiuum, per quod non abrogetur abrogata lege conformi.*
39 *Conſuetudo eſſentialiter diſtinguitur à præſcriptione, quia per hanc acquiritur ius iuſtitiæ, & per illam ius legale.*
40 *Conſuetudo eſt ius publicum, præſcriptione acquiritur ius priuatum.*
41 *In præſcriptione aufertur vni, & acquiritur alteri.*
42 *Per præſcriptionem acquiri priuato, & per conſuetudinem publico, quidam dixerunt.*
43 *Per conſuetudinem propriè nullius ius proprietatis alicui acquiritur.*
44 *Conſuetudine nihil alicui aufertur.*
45 *Conſuetudine aliquid alicui conſecutiue acquiritur, aut aufertur.*
46 *Aliæ differentiæ inter conſuetudinem, & præſcriptionem.* 47.
48 *Aliquando in iure confunduntur nomina conſuetudinis, & præſcriptionis.*

QVÆSTIO PRIMA.

De conſuetudine rationabili, & irrationabili, eiuſque viribus.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Quid ſit conſuetudo.

20 HAbet hic locum regula illa Dialecticorũ, quod nomina æquiuoca, vel analoga prius ſint diſtinquenda, quam definienda. Sunt enim hic tria nomina, quæ in aliqua ſignificatione ſunt ſynomina, nimirum vſus, mos, & conſuetudo, quæ tamen analoga ſunt, & multiplicis ſignificationis. Conueniunt vero, quod important aliquando factum, & alquando ius. Vnde ptius explicandum eſt, quid ſit ius; nam & hoc nomen analogum eſt, & multa ſignificans.

21 Eſt ergo primò conſiderandum ex D. Th. 2.2. *q.*57. *a.*1. quod hoc nomen ius ex primeua ſua ſignificatione, & primo, & principaliter ſignificat formaliter id, quod eſt iuſtũ, vnde Iſidor. *l.*5. *Ethim. cap.* 2. dixit ius dictum eſſe, quia eſt iuſtum, & Ariſt. lib. 3. *Ethic cap.* 1. quod omnes talem habitum volunt dicere Iuſtitiam, quo ſunt operatiui iuſtorum: vnde eſt, quod ius eſt obiectum iuſtitiæ, quæ eſt virtus inclinans ad operandum iuſtum, & ad reddendum vnicuique, quod ſuum eſt. Verum quia nomina ſæpius à ſua primeua ſignificatione retorquentur ad alia ſignificanda, inde eſt, quod ſicut hoc nomen medicina, quæ ea prima ſignificatione importat remedium conſequendæ ſanitatis tranſportatum eſt, vt ſignificet artem, quæ mederi docet, ita hoc nomen ius, quod ſignificat id quod eſt iuſtum, dicitur etiam de ſcientia, quæ docet, quod iuſtum eſt, vnde Celſus iuriſconſultus. *ff. l.* 1. *tit.* 1. dixit, *quod ius eſt ars boni, & æqui.* Sed & ex communi vſu ius dicitur locus, in quo cuique ius redditur: imo & ſententia ipſa iudicis ſiue iuſta, ſiue iniuſta, dicitur ius, nam dicitur officium iudicis eſſe dicere ius, iudex vero ius dicit, cum ſententiam pronunciat. Sed quia lex eſt in Principe dictamen eius, quod iuſtum eſt, ſeu ratio operandi iuſtum exiſtens in mente legislatoris, & exterius ſignificata, & hæc ratio, ſi ſit ſcripta, dicitur lex, propterea, & lex ipſa dicitur ius; in quo ſenſu Iſid. *lib.* 5. *cap.* 3. dixit, quod lex eſt ſpecies iuris. Vlterius vero, quia quod eſt iuſtum alicui eſt debitum, & ab alio ei debetur, & iuſtum eſt, vt quod alicuius eſt, illius ſit, & vti illo, ſit in eius poteſtate, & ſi ab alio habeatur, habeat ille facultatem illud petendi, & exigendi, eapropter & rei dominium, vel quaſi dominium ius dicitur, & ſecundum hoc diſtinguitur ius in re, & ius ad rem, vel ius ſeruitutis, ſeu ius prædiorum, ruſticorum, & vrbanorum, vel ius vtendi, aut fruendi. Et in hoc ſenſu etiam Gen. 23. Abraham dixit filijs Het *Date mihi ius ſepulchri.* Et ſic dicitur ius nedum res ipſa, quæ eſt alicuius, quatenus illa continet æqualitatem iuſtitiæ, & eſt id, quod eſt alicuius, vel ei debetur, in quo ſenſu ius eſt ipſum iuſtitiæ obiectum, in quo ſenſu ſumitur ius *in l. iuſtitia ff. de iuſt. & iure*, dum dicitur, quod iuſtitia eſt conſtans voluntas tribuendi vnicuiq; ius ſuum, ideſt id, quod ſibi debetur in ea æqualitate, qua ſibi debetur; ſed ius dicitur etiam facultas ipſa, per quã quis tanquam dominus, aut quaſi dominus poteſt re ſua vti, aut illam petere ab eo, qui illam habet, vt illam conſequatur, & ea ad libitum poſſit vti.

22 Sic ergo in propoſito duæ iuris ſignificationes maximæ conſiderari debent nimirum, ſecundum quod ſignificat legem, & diſtinguitur in ius naturale, & poſitiuum, & hoc in ius diuinum, & humanum, & hoc in ciuile, & Canonicum, vel ſecundum quod ſignificat dominium, vel quaſi dominium rei, & diuiditur in ius in re, & ius ad rem, diſtinguuntur enim iſta duo iura, ſicut diſtinguitur dominium rei à lege. Illud eſt facultas habendi, & vtendi iuſto ſibi debito, ſed iſtud eſt dictamen faciens, vt vnuſquiſque habeat rem ſuam, vt illa vti, & frui poſſit. Vtrumque ius fundat aliquam obligationem, ſed dominium fundat obligationem iuſtitiæ cõmutatiuæ, lex verò imponit obligationem iuſtitiæ legalis, & obedientiæ. Ideo illud dici poteſt ius iuſtitiæ, quia eſt facultas habendi, quod iuſtum eſt ex iuſtitia. ſed iſtud dici poteſt ius legale, quia eſt ratio dictans, & obligans vnumquemque ad id, quod eſt iuſtum, ſeu ex iuſtitia debitum. Ex facto autem vtrumque ius haberi poteſt, vt paulo infra explicatur in hoc articulo.

23 Hoc ergo ſuppoſito diſtingui debent alij termini, ſcilicet vſus, mos, & conſuetudo. Vſus vero tripliciter dicitur, ſcilicet primo philoſophicè. Et ſic importat actum liberum ſecundum quod voluntas per illum exequitur quod intendit. Importat enim applicationem liberæ voluntatis ad operandum propter finem, & ſic actus cuiuslibet potentiæ ſecundum quod eſt ex aplicatione voluntatis, & per eum voluntas exequitur intentum ſuum dicitur vſus. Et in hoc ſenſu accepit vſum D. Th. *p.* 2. *q.* 16. per totam, & de eo tractant ibidem Theologi. Et ſic quilibet liber actus dicitur vſus, in quantũ eſt ex applicatione voluntatis vtentis alijs potentijs, & ſe ipſa ad agendum. Secũdo vero vſus moraliter, & ſecundum communem vſum loquentium dicitur continua frequentia actuum ſimilium, & in hoc ſenſu dicitur, quod aliquid ſit, vel non ſit in vſu. Verum quia ex actuum ſimilium frequentia aliquid in nobis relinquitur, propterea & hoc vſus dicitur. Duplicis autem generis eſt, quod in nobis ex vſu relinquitur, quia aliud eſt phyſicum, & hoc eſt habitus, ex quo facilius, & cũ delectatione operamur; & aliud eſt morale; nam v.g. in præſcriptione ex hac actuum frequentia naſcitur ius dominij, & in conſuetudine oritur ius legale.

24 Mos vero duo ſignificat ſecundum D. Th. *prim.* 2. *quæſt.* 58. *artic.* 1. Quandoque enim ſignificat conſuetudinem, ſicut dicitur Act. 15. *Niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, non poteritis ſalui fieri.* Quandoque vero ſignificat inclinationem quandam naturalem, vel quaſi naturalem, ad aliquid agendum, vnde etiam brutorum animalium dicuntur aliqui mores, vnde dicitur Machabrorum 11. *Quod leonum more irruentes in hoſtes proſtrauerant eos.* Et ſic accipitur mos in Pſal. 67. vbi dicitur. *Quid habitare facit vnius moris in domo.* Solum tamen ſimilitudinariè, & impropriè mos dicitur de animalibus, vt docet idem D. Th. 3. *d.* 23. *quæſt.* 1. *art.* 4. *quæſt.* 2. Vnde propriè mos dicitur ſolum in liberis. Nam genus moris ibi incipit, vbi dominium voluntatis inuenitur, iuxta doctrinam eiuſdem D. Thom. 2. *d.* 24. *quæſt.* 3. *ar.* 2. Et ideò propriè ſolus actus liber dicitur moralis, quia ſolus eſt laude, & vituperatione dignus.

26 Sed hoc modo multipliciter dicitur, quia primo dicitur, & conuertitur cum actu libero, & ſic quicumque actus liber dicitur mos. Et in hoc ſenſu, vt videbitur, Iſidorus diffiniuit conſuetudi-

nem eſſe illam, quæ ex moribus hominum trahitur. Sed ex communiori vſu nominis importat ſecundo frequentiam actuum ſimilium, & dixit D.Thom. quod ſignificat conſuetudinem. Et in hoc ſenſu dictum eſt aliquid fieri ſecũdum morem. vt Io.19. *Mos eſt Iudæis ſepelire*: Et Gen.50. *Iſte quippe mos erat cadauerum conditorum.* Tertiò etiam aliquando eſt nomen qualitatis, & ſignificat habitum ex frequẽtatis actibus cauſatum. Sed & quartò mos accipi poteſt pro aliquo morali, ex actuũ frequẽtia cauſato, vt in hoc ſit idẽ, quòd conſuetudo.

27 Exiſtimat vero Suarez *l.7. de legibus cap.1. num.3.* Quod mos diſtinguatur ab vſu, quod iſte dicatur etiam de ſingulis actibus, mos vero propriè ſolam importet actuum frequentiam. Sed ipſemet *eod. cap. num.8.* explicans primam diffinitionem Iſidori, aduertit, quod nomen *mores* aliquãdo ſumitur diuiſiue, & diſtributiue de ſingulis actibus moralibus. Idem quoque Suarez *num.4.* arbitratur, quod mos ad factum tantum referatur, non vero ad ius. Sed & hoc habet inſtantiam, quia vt habetur ex D. Thom. ſupra, mos idem eſt aliquando quod conſuetudo, & Iſidorus ſecundum communiorem intelligentiam in prima diffinitione per nomen moris conſuetudinem intellexit, quę certè refertur etiam ad ius.

28 Conſuetudo autem in hoc diſtinguitur ab vſu, & more, quod non dicitur de ſingulis actibus liberis, ſed importat ſemper frequentiam actuum ſimilium vt dixit D. Thom. *3.d.33. quæſt.1. art.4. quæſt.2.* Sed quia ad actuũ frequentiam aliquid conſequitur, vel phiſicum, ſcilicet habitus, qui etiam apud iuriſtas ſolet vocari conſuetudo, licet minùs propriè, vel morale, nimirum obligatio ad agendum ſecundum conſuetudinem, vel relaxationem agendi ſecundum legẽ, ideò nomen conſuetudinis translatum eſt ad ſignificandum hoc morale, quod ad frequentiam actuum conſequitur. Et ſic duplex iam datur conſuetudo, ſcilicet, conſuetudo facti & conſuetudo iuris. Vtramque igitur diffiniendo.

29 Dicitur primò, quod conſuetudo, vt eſt quid facti, eſt frequentia operandi liberè eodem modo. Ita habetur ex D. Thom. *in tertio loco citato*. Et hoc modo conſuetudo idem eſt, quod vſus & mos, prout communiter accipiuntur pro actuum frequentia. Et hoc modo ſumpta conſuetudo non omnis vim legis habere poteſt, quia hæc conſuetudo diſtinguitur in rationabilem, & irrationabilem ſeu in conſuetudinem licitam, & corruptelam, ſeu abuſum. Et vt aduertit Sylueſ. *in v. conſuetudo*, hæc diſtinguitur in particularem, quæ eſt frequentia operandi in vno homine ſingulari, & hæc eſt illa, quæ generat habitum, & per hanc homo quilibet in operando dicitur habituatus, aut conſuetudinarius. Et hæc non ſufficit ad hoc, vt habeat vim legis. Alia vero eſt conſuetudo generalis, quæ eſt frequentia actuum totius, vel maioris partis vniuerſitatis, aut collegij, cui non reſpondet neceſſario habitus, quia in vniuerſitate poteſt eſſe frequentia actuum, abſque eo, quod hæc frequentia ſit in quolibet eorum, qui ſunt de vniuerſitate, habitus vero eſt ex frequentatis actibus ab eodem indiuiduo. Sed hæc generalis conſuetudo illa eſt, quæ poteſt habere vim legis, aut legi priori derogare, ſi alia requiſita habeat, quæ ex iure ſunt ad id neceſſaria. Sic ergo conſuetudo facti, latiùs, valdè ſe habet, quam conſuetudo iuris.

30 Conſuetudinem hoc modo ſumptam videtur inſpexiſſe Iſidorus, vt habetur *cap. mos diſt. 1.* dum dixit, quod *mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta*. Mos enim eſt, quid facti, & conſiſtit in actuum frequentia, & conſuetudo facti hoc idem importat, & trahitur ex moribus, nimirum ex ſingulis actibus moralibus, & liberis, qui ſunt quidam mores; nec obſtat, quod dicatur cõſuetudo tracta, quod non videtur competere conſuetudini, vt eſt quid facti, quia hæc conſuetudo non eſt quid conſequens, & tractum ab actibus, ſed eſt ipſa frequentia actuum. Nam dicitur, quod totum dicitur quodammodo trahi ex partibus, & ad illas conſequi. Mos vero, ſeu conſuetudo, vt eſt quid facti, eſt quid integratum ex pluribus actibus, cum ſit plurium actuum frequentia, & ſic ſit mos quidam generalis, ex ſingularibus moribus integratum, & dicitur, quod mos ſit conſuetudo tracta tantummodo ex moribus, quia ad morem ſola frequentia actuum ſufficit. Et hoc poſitum videtur, vt explicetur conuertibilitas moris, & conſuetudinis, vt eſt quid facti. Nam non eſt ad hanc neceſſe, quòd mores ſint rationabiles, ſed ſufficit, quod ſint liberi, & morales, & propterea dicitur, quod mos eſt conſuetudo tracta tantummodo ex moribus, ſcilicet ex actibus liberis, qui omnes, ſiue boni ſint, ſiue mali ſunt morales, ſeu ſunt quidam mores. Et ſic mos non reſtringitur ad conſuetudinem bonam, ſed ſe extendit ad bonam, & malam, ſicut & conſuetudo, prout eſt quid facti. Et ſic etiam verum eſt, quod mos præcisè eſt quid facti, & non quid iuris, & conuertitur cum facti conſuetudine.

31 Verum quia Gratianus eo loci, non repoſuit totum, quod de more dixerat Iſidorus, apud quẽ (prout notatur in editione Colon. anni 1631.) hæc antecedunt. *Mos eſt vetuſtate probata conſuetudo, ſiue lex non ſcripta. Nam lex à legendo vocata eſt, quia ſcripta eſt. Mos autem longa conſuetudo eſt.* Ideo de mente Iſidori dicitur, quod mos eſt quid iuris, & quod eſt lex. Et quod eſt lex non ſcripta tanquam quædam ſpecies, aut modus conſuetudinis, quia mos importat conſuetudinem vetuſtate roboratam, & ſic ad morem non ſufficit conſuetudo de recenti introducta, ſed mos eſt conſuetudo vetuſta, & iam à longiſſimo tempore introducta, & obſeruata. Et in hoc ſenſu dictio tantummodo aliter debet intelligi, vt ſignificet, quod mos ſit lex introducta ex morum frequentia vetuſta, nõ vero ex vi alicuius legis ſcriptæ.

32 Aliter vero Iſidorus definiuit conſuetudinem, prout habetur, *cap. conſuetudo. diſt. prima*, ibi. *Conſuetudo autem eſt ius quoddam moribus inſtitutũ, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficiat lex. Non differt autem, an ſcriptura, an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat.* In hac diffinitione pro genere ponitur ius, ſed eſt ſermo de iure legali, ſeu prout ius legem importat, vt ſit idem dicere conſuetudo eſt ius, & dicere conſuetudo eſt lex. Eſt vero lex moribus inſtituta, quia ex frequentia, & actuum ſimilium aſſiduitate inſtituitur. Et hæc eſt iuris conſuetudo, quæ non eſt actuum ſimilium frequentia, ſed ex hac frequentia cauſatur. Et accipitur pro lege, nimirum, quia habetur vt vera lex, cum lex deficiat.

33 Non obſtat vero, quod conſuetudo, quæ derogat legi, legem ſupponat, & ſic non videatur

veri-

vetificari, quod lex deficiat. Quia primo, ſi viget iam conſuetudo, vetus lex defecit, quæ per conſuetudinem abrogata fuit. Et ſecundo dicitur, quod deficit lex de eo, de quo eſt conſuetudo. Et hic eſt germanus ſenſus Iſidori, quia, ſcilicet, cum de eo, de quo eſt conſuetudo lex ſcripta deficiat, conſuetudo pro lege ſuſcipitur. Et dum conſuetudine lex roboratur, vel conſuetudo non eſt propriè conſuetudo iuris, & lex, ſed obſeruantia facti, vel ſupra legem antiquam aliquam obligationem inducit.

34 Cum vero dicitur, quod conſuetudo eſt lex non ſcripta, conſiderari debet, quod hæc non eſt præcipua, & eſſentialis differentia conſuetudinis à lege, vt adnotauit Baldellus de lege *lib. 5. diſput. 13. num. 12.* Sed illa eſt, quam poſuit Iſidorus in diffinitione illius, nimirum, quod conſuetudo ſit lex moribus vtentium inſtituta. Quia nimirum conſuetudo eſt lex, quæ primum initium habet à conſenſu eorum, quibus imponitur, vnde & ex frequentia vſus & morum ipſorum inducitur, Layman. *lib. 1. tr. 4. cap. 24. num. 1.* Sed lex primum initium habet ex voluntate legiſlatoris, & ex eius prouidentia. Non vero hoc dicitur, quaſi ſubditi ſint illi, qui conſuetudini vim legis tribuant, ſed quia eorum vſus, ſeu facti conſuetudo eſt occaſio, ex qua legiſlator ſumit motiuum, vnde legem inducat. Vnde eſt, quod accidentales ſunt differentiæ quas, ex Bald. *in l. de quibus. ff. de leg.* refert Rochus *de conſuet. in princ. num. 7.* nimirum quod differant ſicut tacitum, & expreſſum, ſecundo ſicut non ſcriptum, & ſcriptum, & tertiò ſicut ſucceſſiuum, & inſtantaneum.

35 Dicitur vero, quod conſuetudo ſit lex non ſcripta, quia de ratione conſuetudinis non eſt, quod ſit lex ſcripta. Cum vero ſit difficultas, an ſi conſuetudo ſcribatur ceſſet eſſe conſuetudo, & tranſeat in legem, aliqui hoc affirmarunt. Sic enim videtur ſenſiſſe Gratian. §. *cum itaque diſt. 1.* quem ſequitur Rochus de Curte *de cõſuetud. in præfat. num. 5. & 6.* Cum Bald. *in l. de quibus. ff. de leg.* & Iaſ. *in l. 2. ff. de vulg. & pupill.* Sed quia de eadem re poſſunt eſſe plures leges, videtur quod benè poſſit durare conſuetudo, ſimul cum lege ſcripta, & ſic quod idem duabus legibus non ſcripta, & ſcripta ſit præceptum. Et ita ſentit Suarez *lib. 7. de legibus cap. 2. num. 4.* poſt Bartol. *in l. de quibus. ff. de leg.* & Anton. *in rubr. de conſuetud.*

36 Hæc ſententia pro ea parte, in qua aſſerit conſuetudinem durare, etiam ſi lege ſcripta præcipiatur id, quod conſuetudine fuit inductum vera eſt, ſed ex alia ratione. Quia nimirum de ratione conſuetudinis non eſt, quod ſit non ſcripta, ſed quod ſit lex conſenſum eorum quibus datur ſupponens, & eorum vſu & moribus inducta. Ideo etiam ſi Princeps videns conſuetudinem facti ſuorum ſubditorum primo eam conſuetudinem induceret & approbaret expreſsè verbo, vel ſcripto, non deſineret eſſe conſuetudo, quia eſſet lex moribus ſubditorum inducta, eo modo quo ipſi legem inducere poſſunt. Sic ergo etiam tunc, cum Princeps ſcripto confirmat conſuetudinem introductam prius, conſuetudo manet, quia ſemper eſt verum, quod lex illa fuit ſic à Principe lata, quod fuit lata ex ſuppoſitione conſenſus & tamquam moribus vtentium inducta, licet poſtea fuerit ſcripto confirmata, ſed tamen non eſt niſi lex principis eadem primo facto promulgata, deinde ſcripto confirmata. Conſuetudo igitur lex eſt. *cap. Conſuetudo d. 1.* Quamobrem non approbo quod ex Bart. *l. de quibus ff de leg.* reſulit Rochus *de conſuet. in Proœm. num 1.* Scilicet, quod dum conſuetudo introducitur impoſſibile eſt, quod ſit ſcripta, quia inducitur ex tacito populi conſenſu. Quia conſuetudo non à populo (niſi populus ſit liber) ſed à Principe habet vt ſit lex. Verum quidem eſt, quod eſt lex, quæ frequentiam actuum & conſenſum populi ſupponit, ſed à Principe vim legis obligantis habet; non eſt vero de eſſentia conſuetudinis, vt hic conſenſus detur tacitè perfacta, & non per verba, & ſcripturam, vt benè ad notauit nouiſſime Femoſinus in *Rubr. de conſuetu. n. 28* Sed dicitur ius non ſcriptum. *l. Diuturna ff. de leg. & §. conſtat, & §. ex non ſcripto, inſt. de iur. gent.* quia ad eſſentiam conſuetudinis nõ requiritur ſcriptura Suarez *l. 7. de leg. cap. 2. num. 2.* Propterea, nec conſuetudini repugnat eſſe ſcriptam. Sic enim feudorum conſuetudines, & fori iam ſcriptę ſunt, & nihilominus nomen & eſſentiam conſuetudinũ retinent, vt multis citatis docet Femoſinus vbi ſupra *num. 30.*

37 Quod vero ait Suarez, nimirum, iſtam legum multitudinem non eſſe ſuperfluam, quia ſi adſit conſuetudo ſpecialis in aliquo loco, quæ per legem generalem illi & alijs locis legiſlatori ſubiectis ſit confirmata, ſi Princeps per priuilegium deroget legi communi, non intelligitur derogare illi conſuetudini ſpeciali, niſi faciat eius mentionem; ergo illa manet in virtute conſuetudinis non obſtante, quod fuerit per legem ſcriptam confirmata; habet inſtantiam, quia iuxta dicta ſupra *cap. 1. de conſtit. quæſt. vn. art. 14. & 15.* Si conſuetudo ſpecialis non habet aliud motiuum honeſtatis, & vtilitatis, quam illud, quod habuit lex generalis, cenſetur vnum eſſe cum illa, & abrogata lege per priuilegium abrogatur & conſuetudo, ſed ſi conſuetudo innitebatur rationi & motiuo honeſtatis proprio illius loci, & particulari, tunc conſuetudo manet, & manebat diſtincta à lege ſcripta, quæ ex alio motiuo fuit ſcripta. Et tunc conſuetudo, & lex non ſunt de eodem obiecto formaliter, ſed de diuerſis; vnde non mirũ ſi conſuetudo habeatur vt lex diſtincta, nec ceſſet ex eo, quod ceſſet lex ſcripta.

38 Sed forſan dices, in conſuetudine ſemper reperiri hoc ſpeciale motiuum, quod eſt ſubditorum conſenſus, & obſeruantia; ſic enim cum maiori difficultate abrogatur lex conſuetudine roborata, vt habetur ex D. Thom. *p. 2. quæſt. 97. art. 2. c.* Sed reſpondetur, & dicitur primo, quod conſenſus & conſuetudo facti, quæ præceſſit inductionem legis conſuetudinis fuit occaſio eam legem inducendi, ſed motiuum finale, fuit eiuſdem legis vtilitas, cuius vſus & facti conſuetudo fuit occaſio. Et ſic additur ſecundò, quod etiam lex ſcripta, quæ eſt in viridi obſeruantia, habet annexum populi cõſenſum, & obſeruantiam, & ſic in hac parte nihil ſpeciale habet conſuetudo, vt ſi non obſtante conſenſu generali totius Regni, & Prouinciæ, lex ex iuſta cauſa abrogetur, non cenſeatur abrogata conſuetudo ſpecialis vnius ciuitatis, quæ ei conformis legi generali, & non ex alia vtilitate boni communis fuit in illa ciuitate inducta, quam ex ea, qua fuerat lata pro toto Regno, aut Prouincia lex generalis.

39 Ex hac vero diffinitione conſuetudinis ſic explicata colligitur differentia eiuſdem à Præſcriptione. Et cum in vtraque habeatur & quid iuris, & quid facti, quia vtraque importat ius aliquod ex frequentia,ſeu continuatione actuum cauſatum, & reſultans, hæc primo eſt differentia eſſentialis, quod per conſuetudinem acquiritur ius legale, ſeu ipſa eſſentialiter eſt lex actuum frequentia inducta, vt eſt explicatum. Sed præſcriptio importat ius dominij, aut quaſi dominij, ſeu eſſentialiter eſt dominium,aut quaſi dominium ex actibus continuatis introductum. In præſcriptione enim tollitur vni dominium rei, & datur præſcribenti. Rota *deciſ* 1360. *nu*.5. coram Seraph.poſt Bart. *in l. Rem alienam. ff. de piguor. act.* Vaſquez *prim.2. quæſt.97. art.3. diſp.377. cap.1. num.* 8. Martinez *ibid. dub.1. concluſ.2.* Suarez *l.7. de leg. cap.1. num.* 11. Palaus *tract.3. diſp.3. punc.1. num.3.*

40 Et ex hac differentia aliæ conſequuntur, vt quod præſcriptio ſit inter priuatas perſonas, & ius illius ſit ius priuatum. Quia nec iuſtitia eſt niſi inter priuatas,ſeu determinatas perſonas, & certas, Nam & vniuerſitates, & collegia in quantum habent dominium, aut quaſi dominium, & ius iuſtitiæ ſuper aliqua re, ſunt perſonæ fictæ, & cenſentur priuatæ, ſicut eadem ratione etiam Principes, & Reges, ſed conſuetudo, cuius ius non eſt niſi ius legale,ſeu quæ eſt lex publica,& pro communi vtilitate introducta,importat ius publicum. Rota *deciſ.351. num.9. p 6. & DD. ſupra citati.*

41 Vnde differunt tertiò,quod ſemper eſt præſcriptio quando agitur de auferendo ab vno,& acquirendo alteri, quia per præſcriptionem dominiũ, ſeu quaſi dominium eiuſdem rei aufertur vni, & acquiritur alteri. Et ſi quis rem derelictam, quæ nullius ſit, acquirat, non præſcribit, ſed acquirit, & occupat. Tunc vero præſcribit,quando quis rei alterius dominium, aut quaſi dominium, ſeu ius quæſitum alteri, ab altero aufert, & ſibi acquirit, Rota *dec. 20. num.1. p.3. & deciſ.377. p.2.recent. & dec.351. num. 9. p.6. & dec. 351. par.3.* coram Puteo, *& deciſ.* 410. *n.1.* coram Seraph. *& dec.754. num.5.* coram Peña, *& deciſ.191.* coram Ludou. vbi Add. *num.6. Canoniſta, cap.final.* de *Conſuetud.* vbi Anchar. *quæſt.8. num.11.* Butr. *num.39.* Panorm. *num.20.* Imol. *num. 29.* Felin. *in cap. ſtatuimus n.2. lim.1.* de *Maior. & obed.* Aret. *conſ.123. num. 11.* Dec. *conſ.134. num.5.* Balbus *de Præſcrip. quæſt.10.* Couar. *in reg. Poſſeſſor. par.2. §.3. num.1.* Vaſquez *p.2. quæſt. 177. cap.1. num.6.* & Gregor. Martinez *prim. 2. quæſt. 97. art.3. dub.1. concluſ.2.* Suarez *de leg. l.7. cap.1. num.11.* Palaus *tract.3. d.3. p.1. n.3.* Quod quidem verum eſt,etiam ſi vel communitas acquirat à priuato, vel priuatus à communitate, nam tunc communitas vicem vnius perſonæ gerit, Rota coram Peña *deciſ.759. num.6.* Panorm. *d. cap. fin. num.20. & in cap. cum dilectus, num.21. de conſuetud. & in cap cum Eccleſia num.45. de cauſa poſſeſſ.* Aret. *d. conſ.123. fin.* Molina *de primog. l.2. c.6. num.10.* Puteus *dec. 188. l. 2.* Vaſquez, Martinez, Suarez, Palaus, locis citatis. Vnde quod ſit præſcriptio, vbi agitur de acquirendo Capitulo, & auferendo ab Epiſcopo, dixit Rota coram Peña *d. deciſ. 754. num.8.*

42 Sed in conſuetudine nihil alicui aufertur, non enim per eam aduerſus aliquem præſcribitur, Vaſquez vbi ſup. *num.43.* Martin. vbi ſupra, Palaus *num.* 3. Rota tamen *dec. 20. num.2. p. 3.* dixit conſuetudinem omnibus nocere poſſe, & prodeſſe, ſi ſint perſonæ incertæ. *& dec. 351. num. 10. par. 6.* dixit, quod per conſuetudinem omnibus acquiritur ſine detrimento certarum perſonarũ. Ad quod allegat DD. *in cap. fin. de conſuet.* Aymon. *de antiquit. temp. par. 4. ſect. 1. num.22.* Seraph. *dec.410. num. 1.* & Rot. *in Cordubeu. decimarum* 14. *Martij* 1608. coram Decano. Et ſecundum Adden. *ad dec. 191.* Ludou. *num. 6.* hæc eſt præcipua differentia inter præſcript. & conſuetudinem, quod per hanc acquiritur publico,& per illam priuato. Quod etiam voluit Panorm. *d. cap. fin. num. 20.*

43 Sed ſi propriè loqui volumus per conſuetudinem directè, & per ſe formaliter nullũ ius proprietatis ab aliquo aufertur, & nihil alicui acquiritur, quamuis conſecutiuè id fieri poſſit. Et ratio eſt euidens, quia conſuetudo non eſt niſi lex per frequentiam actuum inducta. Ideo non eſt conſuetudo, ſed præſcriptio, quando qui illa vti volunt, non poſſunt ſuper illa ſtatuere. Rota coram Pña *dec. 754. num. 7.* Bartol. *conſ. 136.* Alex. *conſ. 173. num. 12. l. 6.* Balbus *de præſcript. par. 5. quæſt. 10. num. 7.* Et ſic vbi ex actibus non poteſt induci lex, ſeu ſtatutum non habet locum conſuetudo, ſed præſcriptio. Lex vero propriè nullius eſt in bonis, & illius nullus habet dominium propriè, & ideo conſequens eſt, quod per legem, nullum ius proprietatis alicui acquiritur. Subditi enim non ſunt domini legis, nec lex eſt temporale, quod poſſideatur tanquam proprium, & legiſlator eſt quidem dominus legis, dominio libertatis, & iuriſdictionis, quia poteſt illam inſtituere, & tollere, & ſic eſt dominus illius dominio illo, quo eſt dominus ſuorum actuum, & quo habet iuriſdictionem in ſubditos, ſed hoc non eſt dominium iuſtitiæ commutatiuæ, ſed legalis, nec legem poſſidet, vt ſuam, ſed illam intuitu boni communis promulgat. Sic ergo acquiſitio legis nõ eſt acquiſitio alicuius proprietatis, vel dominij, quod ſit facultas vtendi re aliqua temporali ad proprium ſuum & priuatum commodum. Quod eſt de ratione dominij ſecundum Bartol. *in l. ſi quis §. differentia. ff. de acquir. poſſeſſ.* Sot. *lib. 4 de iuſt. q. 1. a. 1.* Card. de Lugo, *tom. 1. diſp. 2. ſect. 1. num. 2.* Quod non benè conſiderauit Layman. *l.1. tr.4. cap.24. n. 15.* vbi propterea vult,quod conſuetudo contra legem ſit propriè ſpecies præſcriptionis, quia eſt acquiſitio immunitatis, & libertatis à lege. Quod vt infra aduertitur, hoc non ſit benè dictum. Communiter tamen loquendo in conſuetudine acquiritur publico, quia acquiritur lex vtilis, nam lex ſemper reſpicit vtilitatem publicam, ſed hæc vtilitas non eſt prætio æſtimabilis cum reſpiciat, vel publicam pacem, vel ſpiritualem vtilitatem in ordine ad vitam æternam,vnde eſt vtilitas altioris ordinis, quam ſint res pretio æſtimabiles, & quæ propriè alicuius in bonis eſſe poſſint. Princeps vero legiſlator propriè condendo legem non acquirit, ſed ſua poteſtate vtitur, & ſic eo, quod habet vtitur.

44 Sed nec per legem aliquid ab aliquo aufertur, quia lex non aufert principi, cum non ſit lex ſcripta, vel non ſcripta niſi eo volente, & conſentiente, & ipſe princeps eſt, qui legem facit, ſiue ſit ſcripta, ſiue non ſcripta, & in hac ſua vtitur poteſtate, & vſum iuſtitiæ, & iuriſdictionis ſibi acqui-

acquirit, & virtuoſè agit, & meritum boni operis ſibi accumnlar; non ergo illi aliquid aufertur; priuatæ vero perſonæ, aut vniuerſitati nihil aufertur, maximè in conſuetudine, cum huiuſmodi lex non niſi à populo per proprios actus inducatur, & quidem in propriam vtilitatem. Et ſi dicas conſuetudine auferri à Principe valorem ſuæ legis, etiã illo inſcio, nec cogitante, quando per conſuetudinem præſcriptam derogatur legi. Reſpondetur hoc non fieri niſi eo interpretatiuè, ſeu virtualiter ſic volente, & liberè id admittente, & ſic quodammodo vtente ſua libertate, & facultate; vnde nihil ei aufertur, ſed ipſe ſuam legem abrogat, & conſuetudinem approbat. Non ergo per conſuetudinem aufertur aliquid alicuj, & ideo per conſuetudinem contra aliquem non præſcribitur. Diana *p. 6. tr. 5. reſ.* 3. Martinez de Prado *cap. 3. qu. 13. num.* 3. Quamuis ſæpe conſuetudo habeat coniunctam præſcriptionem ratione cuius aufertur vni, & acquiritur alteri.

45 Conſecutiuè vero poteſt eſſe, quod aufertur aliquod ius, ſed regulariter non aufertur aliquid à determinata perſona, quia leges dantur pro vniuerſitate. Et quamuis non repugnet per legem auferri aliquid certæ perſonæ *vt in l. pœnali*, tamen nunquam hoc fit per actionem, quæ ſit acquiſitio illius iuris, quod ab altero collitur, ſed per actionẽ, quæ eſt diſpoſitio eius, quod ſpectat ad bonum commune, & ideo Rota *dec.* 20 *num* 3. dixit, quod conſuetudo eſt de rebus diſponendis, non acquirendis. Inſtitutio enim legis cuiuſcumque non eſt niſi diſpoſitio eorum, quæ agenda ſunt pro communi vtilitate, ſed præſcriptio eſt acquiſitio iuris priuatæ perſonæ, & quidem iuris alieni, vnde directè aufert vni, & acquirit alteri.

46 Cum vero conſuetudo, & præſcriptio hoc modo diſtinguantur in eo, quod eſſentialiter ſunt, diſtinguuntur etiam in cauſa, ex qua ſunt, ſic enim inducuntur ex actibus, quod tamen in præſcriptione non requiritur conſenſus eius, contra quem præſcribitur, ſed in conſuetudine requiritur legiſlatoris conſenſus, cuius lex per conſuetudinem abrogatur. Suarez *l. 7. de leg. cap.* 1. *num.* 12. Palaus *tr. 3. d. 3. p. 1. num.* 3. Item in præſcriptione requiruntur titulus, & bona fides, non vero in conſuetudine. Puteus *dec.* 377. *p.* 2. Seraph. *dec.* 1360. *num.* 12. Rota *dec.* 191. *num.* 16. *part.* 1. & *d.* 94. *num.* 3. & 61. *num.* 14. *p.* 7. *recent.* Panorm. *d. c. fin. num.* 20. Vaſquez, Suarez, Martinez, & Palaus locis citatis. Barboſa *in rubr. de conſuet. num.* 7. Quamuis de iure ciuili ad præſcriptionem bona fides non ſit neceſſaria, vnde Rota coram Seraph. *d. deciſ.* 1360. *num.* 12. dixit excepto caſu malæ fidei nullam differentiam eſſe in præſcriptione inter ius ciuile, & Canonicum. Item ad præſcribendum requiritur certum, & determinatum tempus, quod non ſemper requiritur ad conſuetudinem, vt infra explicatur. Cum vero Layman. *l. 1. tr. 4. cap.* 24. *num.* 11. velit, quod ad conſuetudinem, quæ inducitur via præſcriptionis, ſeu, quæ dicitur præſcripta, ſit neceſſaria bona fides, patet, quod confundit præſcriptionem cum conſuetudine, quæ dicitur præſcripta, non quia neceſſe ſit, vt propriè ſit talis, ſed quia non inducitur niſi per ſpatium temporis neceſſarium ad propriè præſcribendum, vt notat Panor. *cap. fin. num.* 2. & Rochus *de conſuet. ſect.* 3. *n.* 1. Aliquando quidem conſuetudo, quando præſcribit ius alterius, debet eſſe propriè præſcripta, & tunc ad eam eſt neceſſarius titulus, & bona fides. Sed hoc non conuenit per ſe conſuetudini, quæ per ſe non habet, vt alicui præiudicet. Sed conſuetudo ius eſt, quod non debet induci niſi ex vtilitate publica, & per publicam authoritatem. Ideo ad conſuetudinem non requiritur, quod conſuetudo facti incipiat ex titulo, vel ex bona fide, ſed ſufficit, quod tempore, quo facti conſuetudo firmanda eſt per legem adſit rationabilis cauſa id faciendi, qua deficiente, numquam conſuetudo tranſit in legem; poteſt vero adeſſe vtilitas communis legem abrogandi, etiam ſi conſuetudo facti mala fide ſit introducta, vt aperrè docet D. Th. *p. 2. q. 97. ar. 3.* ad ſecundum & docent commmuniter DD. vt videbitur *art. 3. ſequenti.*

47 Barboſa *cap. fin. num.* 21. de conſuetudine alias differentias ponit, vt quod præſcriptio conſiſtat in rebus immobilibus, tam corporalibus, quã incorporalibus; conſuetudo vero ſolum locum habeat in corporalibus, veluti ſeruitutibus, iuriſdictionibus, electionibus. Sed hæc differentia impropria eſt, & reſpicit conſuetudinem, quatenus adiungitur ei præſcriptio, & adhuc nec vera eſt, quia cõſuetudine ratione præſcriptionis etiam dominium corporalium acquiri poteſt. Cæterum conſuetudo non reſpicit niſi actiones ſubditorum, non vt eas, vel ex eis aliquid poſſideat, ſed vt eas dirigat. Dicit etiam in ſecunda differentia, quod conſuetudine acquiritur contra omnes de populo. Quod eſt impropriiſſimè dictum; quia conſuetudo eſt regula morum habens pro fine bonum populi, non eſt ergo aliquid contra populum.

48 Tandem aduertendum, quod ſæpè in iure confunduntur præſcriptio, & conſuetudo, & vnum pro alio accipitur, vt poſt Panorm. *cap. cum Eccleſia Vulterana num. 6. de elect.* dixit Rota coram Peña *dec.* 754. *num.* 9. & *dec.* 861. *num.* 5.

SVMMARIVM.

49 *Multipliciter diuiditur conſuetudo.*
50 *Diuiſio data ex parte materiæ improbatur.*
51 *Sententia Suarez.*
52 *Præſcriptio reſpicit res, & perſonas, vt ſunt pretio æſtimabiles, & vt poſſunt eſſe in bonis præſcribentis, conſuetudo reſpicit actiones vt dirigibiles.*
53 *Diſtinctio conſuetudinis in generaliſſimam, generalem, ſpecialem, & ſpecialiſſimam.*
54 *Ius gentium, & Eccleſiæ traditiones ſunt generaliſſima conſuetudines.*
55 *Conſuetudinem particularis perſonæ, & familia eſſe nudi facti voluit Suarez.*
56 *Familia poteſt conſuetudinem inducere.*
57 *Explicatur data diſtinctio quadrimembris.*
58 *Conſuetudo alia ſecundum legem, alia præter legem, & alia contra legem.*
59 *Non datur actus indifferens in indiuiduo.*
Actus in indiuiduo eſt liber, quantum ad exercitium.
60 *Datur conſuetudo præter legem naturalem.*
61 *Conſuetudo, quæ eſt ſecundum legem naturalem eſt facti.*
Poteſt dari conſuetudo iuris legis naturalis interpratatiua.
62 *Conſuetudo contra legem naturalem eſt corruptela,*

Digitized by Google

la, quæ nunquam præſcribitur.

63 *Traditio in plus ſe habet, quam conſuetudo.*

Traditio habet adiunctam conſuetudinem facti.

64 *Conſuetudo Eccleſiaſtica eſt ſecundũ legẽ diuinã.*

65 *Non omnes conſuetudines obligant.*

66 *Conſuetudo contra legem diuinam eſt abuſus, qui nunquam præſcribitur.*

67 *Datur conſuetudo iuris, quæ eſt ſecundum legem humanam.*

68 *Conſuetudo facti, quæ eſt ſecundum legem eamdem roborat, adiuuat, interpretatur, non tamen extendit.*

69 *Conſuetudo diuiditur in ciuilem, & Canonicam.*

70 *Conſuetudo, quæ dicitur mixta, vel eſt ciuilis, vel eſt canonica.*

Conſuetudo diuiditur in Conſuetudinem, ſtylum, ritum, & forum.

72 *Stylus multipliciter dicitur, ſed magis propriè ſignificat conſuetudinem iudicij.*

73 *Stylus, etiã vt ſpectat ad iudicium, tria ſignificat: ſed vt eſt iuris, eſt lex obligans ad ſpecialem formam iudicij ex vſu introducta.*

74 *Datur ſtylus facti, & ſtylus iuris.*

75 *Ritus ad ſpiritualia pertinet, &, vt eſt iuris, ſignificat conſuetudinem alicuius ſolemnitatis in exercitio diuinorum.*

76 *Forum eſt conſuetudo vtendi iuriſdictione in iudicijs.*

77 *Conſuetudo diuiditur in inductiuam obligationis & exemptiuam ab obligatione, ſiue in poſitiuam, & priuatiuam.*

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit conſuetudo.

49 MVltipliciter diuiditur conſuetudo, vt videre eſt apud Rochum Curtium *in cap. fin. de conſuetud. in princ. num.* 19. 20. *&* 21. & ad maiorem naturę illius euidentiam nonnullas ex illis opus eſt conſiderare. Diſtinguunt quidam illam ex parte materiæ, circa quam verſatur. Nam alia eſt circa res, aut perſonas, alia vero circa res, & perſonas ſimul, & alia circa actiones. Conſuetudo ſoluendi decimas ex agro, vel vinea, verſatur circa res, at vero circa perſonas verſatur conſuetudo ſoluendi decimas perſonales, vel tributa, conſuetudo autem ieiunandi, vel colendi feſtum de præcepto, verſatur circa actiones. Vaſquez vero *p.* 2. *q.* 97. *art.* 3. *diſp.* 177. *art.* 1. exiſtimat primas duas conſuetudines ſpectare ad præſcriptionem, tertiam vero eſſe proprie conſuetudinem: & hanc putat eſſe eſſentialem differentiam inter præſcriptionem, & conſuetudinem. Nam licet in conſuetudine circa res, aut perſonam oriatur etiam obligatio agẽdi, nimirum obligatio v. g. ſoluendi decimas, hæc non eſt obligatio conſuetudinis, ſed iuſtitiæ, quæ oritur ex iure acquiſito, & ex iuſtitia obligante ad illas actiones.

50 Hæc tamen diſtinctio difficultatem patitur, quia cum in his debeat diſtingui perſona contra quam præſcribitur, vel quæ ad agendum obligatur, & materia circa quam verſatur conſuetudo; iam manifeſtum eſt, quod omnis conſuetudo verſatur circa perſonam, quia vel contra eam præſcribitur, aut illa obligatur ad agendum. Sed & omnis conſuetudo eſt circa aliquam rem, & circa aliquam actionem. Nam per præſcriptionem acquiritur dominium, vel, quaſi dominium, nimirum aliquod ius vtendi re, vel perſona; vſus vero eſt actio. Conſuetudo vero actiones dirigit, & continet ius obligans ad agendum. Tam conſuetudo igitur quam præſcriptio reſpicit actionem. Sed & vtraque aliquam materiam reſpicit, quia non eſt actio ſiue materia circa quam ſit, ſiue hæc ſit aliqua res, ſiue aliqua perſona cuius eſſe poteſt vſus, quem vſum immediate reſpicit tam præſcriptio, quem conſuetudò, quia per præſcriptionem acquiritur ius vtendi re, vel perſona ad commodum præſcribentis, & per conſuetudinem Princeps vtitur ſubditis ad rectè agendum.

51 Propterea Suarez *de leg. l.* 7. *cap. p. num.* 5. inquit, quod vt illa diuiſio intentui deſeruiat, debet intelligi formaliter. Nam quædam conſuetudo videtur dirigi ad conſtituendum in rebus aut perſonis ius aliquod, & hæc dicitur propriè verſari circa perſonas, vel res, & pertinet ad præſcriptionem, & non ad legem non ſcriptam. Alia vero per ſe ordinatur ad ad actionum vſum, vel non vſum, ſiue actiones ſint immanentes, ſiue transeuntes, & hæc conſuetudo dicitur eſſe circa facta, aut circa actiones,

52 Clarius dici poteſt, quod conſuetudo, vel reſpicit res, aut perſonas, aut perſonarum actiones, in quantum ſunt res quædam pretio æſtimabiles, & poſſunt eſſe in bonis alicuius, vel reſpicit actiones vt dirigibiles per legem, quæ eſt agendorum regula. Priori modo reſpiciuntur per præſcriptionem, quæ tendit ad hoc, vt ablato iure alterius transferat in præſcribentem. Et ſic huiuſmodi conſuetudo dicitur eſſe circa res, aut perſonas, quia vt plurimum eſt talis, & quatenus reſpiciat actiones non reſpicit eas formaliter, vt ſunt actiones humanæ, ſed vt ſunt res vtiles, aut vt ſunt quid ad perſonam ſpectans, & quatenus perſona per eas eſt vtilis, & poteſt eſſe alicuius in bonis, & iure alterius, ſeu dominio, vel quaſi dominio ſubeſſe. Sed ſecundo modo actiones humanæ conſiderantur vt actiones morales formaliter, & vt humanæ & vt in finem bonũ dirigibiles, & ſic ſpectant ad cõſuetudinem, quæ agendorum eſt regula non ſcripta. Et hoc modo res non poſſunt pertinere ad cõſuetudinem, quia ipſe non ſunt dirigibiles, niſi ratione vſus illarum, ſicut nec perſona niſi ratione ſuarum actionum.

43 Secundò diuiditur conſuetudo in generaliſſimam, generalem, ſpecialem, & ſpecialiſſimam. Deducitur hæc diſtinctio *ex l. ſi ſeruus plurium ff. de legat. p.* eamque explicat Hoſtien. *in ſum. tit. de conſuetud. §. penul. num.* 12. Et eiuſdem meminit Rochus Curtius *cap. fin. de conſuet. in princ. num.* 21. Eam vero explicant, vt generaliſſima dicatur, quæ eſt totius orbis, qualem putat eſſe conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ; generalem vero dicit, quæ eſt vnius Regni, vel Prouinciæ; ſpecialem, quæ eſt vnius ciuitatis; & ſpecialiſſimam, quæ eſt vnius domus, vel perſonæ particularis. Sed Suarez *l.* 7. *de leg. cap.* 2. *num.* 7. trimembrem facit diuiſionem, ſcilicet in generaliſſimam, generalem, & ſpecialem, ſub generali enim comprehendit etiam conſuetudinem vnius ciuitatis, ſub ſpeciali vero quamcumque conſuetudinem priuatam.

54 Exiſtimat vero Suarez & benè, quod ius gentium ad generaliſſimam cõſuetudinem ſpectet.

Non

Non enim eſt ius naturale, ſed poſitiuum, prout colligitur ex D. Thom. *p. 2. quaſt. 95. a. 4. & 2. 2. quaſt. 57. a. 3.* & tenent Soto *lib. 1. de iuſt. q. 5. a. 4. & lib. 3. q. 1. a. 3.* Bellarm. *l. 3. de Cler. cap. 59.* Couar. *in reg. peccatum 2. p. § 11. num. 4.* Suarez *de legibus lib. 2. cap. 20. num. 4.* Neque tamen fuit inductum per aliquem legiſlatorem, ſed eſt lex non ſcripta omnium vſu, & moribus introducta, & ideo eſt conſuetudo vniuerſaliſſima. Sic etiam Eccleſiaſticæ traditiones, quarum initium, & auctor ignoratur, & vniuerſaliſſimè in toto orbe ab Eccleſia obſeruantur, ſunt communiſſimæ conſuetudines, quia ſunt leges non ſcriptæ, & totius Eccleſiæ moribus firmatæ. Et dici poſſunt nedum vniuerſales, ſed vniuerſaliſſimæ, quia Eccleſia de ſe pro toto orbe eſt vniuerſalis.

55 Conſuetudinem vero particularem, & priuatam illam vocat Suarez *num. 8.* quæ ab vna tantum perſona exercetur, vel ab imperfecta communitate, cuius conſenſus ad legem ferendam non ſufficit, vt eſt priuata domus, cuius Paterfamilias legem ferre non poteſt. Et hanc priuatam conſuetudinem ſub conſuetudine non comprehendit, quia ius conſtituere non poteſt. Nam primo priuata perſona legem ſibi imponere non poteſt, nec ſe obligare ex vi frequentationis actuum, etiam ſi proponat millies ſe eo modo operaturam. Quod ſi addat promiſſionem, vel iuramentum, vel votum tunc erit obligatus ex lege naturali fidelitatis, aut ex lege naturali, vel ſupernaturali religionis, nunquam tamen ex vi frequentationis actuum, ſeu ex vi conſuetudinis. Quod eſt verum, etiam de Principe, qui licet leges condere poſſit tamen in proprijs actionibus ſe gerit, vt perſona priuata, nec poteſt ſibi ſoli imperare, & ſibi directè obligationem imponere. Ex eo vero, quod ipſe frequenter aliquid faciat, non poteſt alios obligare, qui non tenentur Principem imitari, & ſolum, ſi ſubditis legem imponat, eos obligat. Vnde Bartol. *l. 2. C. quæ ſit long. conſuet.* benè dixit, poteſtatem condendi legem conſuetudinariā, tunc competere Principi quando procedit ex populi conſenſu. Et eadem eſt ratio de imperfecta communitate, quæ ſicut ſibi non poteſt imponere legem expreſſam, ſic nec poteſt imponere tacitam. Et licet huiuſmodi communitates poſſint aliquid ſtatuere per modum cōuentionis, & pacti; tamen huiuſmodi conuentiones, & pacta conſuetudine non inducuntur, niſi præcedat præſcriptio, vel aliqua lex, vel inſtitutio, in qua conſenſus in obligationem pacti fundetur. Sic ergo conſuetudines huiuſmodi priuatæ, ſunt nudi facti, & ideo non pertinent ad conſuetudinem iuris.

56 Verum diſcurſus iſte fundatur ſuper falſo principio, nimirum, quod non poſſit inducere conſuetudinem niſi, qui poteſt obligare per legem. Nam ſecundum D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3. Ad tertium* & fatetur idem Suarez *d. c. 2. num. 10.* & tradunt DD. omnes, nedum communitas libera, quæ poteſt leges ferre, ſed etiam communitas ſubiecta, quæ facultatem legiſlatiuam non habet, poteſt cōſuetudinem inducere, cum hoc tamen diſcrimine, quod communitas ſubdita, conſuetudinem iuris non inducit, niſi ſuperiore legiſlatore conſentiente. Sic igitur eſto imperfecta communitas, non poſſit ſe obligare per legem, & ſic neque ex frequentia actuum poſſit ſibi inferre legem, ſi ſuperior legiſlator non conſentiat, id tamen facere poteſt legiſlatore conſentiente. Nihilominus tamen huiuſmodi conſuetudines priuatarum perſonarum, vel domorum, aut collegiorum, vt plurimum ſunt nudi facti, quia vel ex frequentia actuum agentes non intendunt ſe obligare, vel non adeſt tacitus legiſlatoris conſenſus, cui etiam iſta particularium domorum, aut collegiorum, ſeu communitatum facta non innoteſcunt, vel deſunt aliæ conditiones requiſitæ. Cæterum, ſi v. g. in aliquo collegio, vel in aliqua domo particulari adeſſet ratio non ſeruandi aliquam legem, vnde eſſet rationabile, quod lex pro illa abrogaretur, & domus illa ad hoc attendens faceret contra legem, vt induceret conſuetudinem, & ſe liberaret à vinculo legis, & legiſlator hoc ſciens annueret, introduceretur conſuetudo, quæ eſſet ſpecialis pro illa domo, & eſſet propriè iuris conſuetudo. Et quod familia poſſit inducere conſuetudinem probandum eſt infra.

57 Quantum vero ad datas diuiſiones cōſuetudinis, illa, quæ eſt particularis ciuitatis, dici poteſt generalis, & ſpecialis, eſt enim pro tota ciuitate vniuerſalis, ſed reſpectu Prouinciæ, eſt particularis. Et ſic poteſt etiam iuxta numerationem Hoſtien. dari conſuetudo ſpecialis, & ſpecialiſſima, vt ſpecialis dicatur illa, quæ eſt particularis alicuius ciuitatis, aut oppidi, aut vniuerſitatis, aut alicuius generis hominum, & tamen verè eſt conſuetudo iuris à legiſlatore inducta. Specialiſſima vero dicatur, quæ ſi non eſt conſuetudo iuris, aut iuris diſpenſatio, de quo dicendum eſt infra, eſt ſaltem ſimplex vſus, & factum. De qua benè idem Hoſtien. habet, quod inducit præſumptionem, cui ſtatur, niſi probetur contrarium, quæ eſt conſuetudo patrisfamilias *l. actio ff. de pignor. l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. ff. de leg. 1. cap. ex ſtudijs, cap. mandata, & cum in iuuentute, de præſcript. cap. teſtimoniū de teſt. cap. illo vos, in fin. de pignor.*

58 Tertia diuiſio conſuetudinis eſt in eam, quę eſt ſecundum legem, & præter legem, & contra legem. Quam diuiſionem tradiderunt Panor. *cap. fin. num. 20. de conſuet. circa finem*, & ibi Anton. & Rochus *ſect. 5. num. 5.* & Card. *qu. 45.* & inſinuat Hoſtien. *in ſum. de conſuet. §. vlt.* & tradunt communiter alij.

59 Videri autem poſſet primo nullā dari poſſe conſuetudinem, quæ ſit præter legem naturalem, quia conſuetudo non eſt niſi ex actibus ſingularibus, at vero iuxta ſententiam communiorem D. Thomæ *p. 2. q. 18. a. 9.* non datur actus in ſingulari, qui ſit indifferens ad bonum, & malum; & ita omnis actuum frequentia, vel eſt ſecundum legem naturalem, ſi illi ſint boni, vel eſt contra legem, ſi ſint mali. Suarez *de leg. l. 7. cap. 3. num. 3.* vt ſoluat difficultatem recurrit ad libertatem exercitij, quia licet quantum ad ſpecificationem actus quilibet in indiuiduo ſit, aut bonus, aut malus, & ſic quantum ad ſpecificationem neceſſarius, tamen exercitium actus non eſt ſub legis præcepto, & propterea poteſt dari conſuetudo, quæ ſit præter id, quod lex naturalis præcipit, aut prohibet.

60 Sed aliter dicitur, quod ad ſaluandam conſuetudinem præter legem naturalem, ſufficit indifferentia actuum ſecundum ſpeciem, quia quis poteſt ſe ex conſuetudine obligare ad ſpeciem actus: ſic conſuetudo ieiunandi, quando ieiunium non eſt de præcepto, eſt præter legem naturalem, quia

ad

Digitized by Google

ad ieiunium tunc lex naturalis non obligat, & ad illud homo ex conſuetudine ſe obligauit, licet igitur conſuetudo ſit ex actibus ſingularibus, tamen quia actus ſingulares ſunt ſæpe ſecundum ſpeciem indifferentes, ſi homo ex conſuetudine obligetur ad ſpeciem actus illa conſuetudo eſt præter legem naturalem. Quamuis vero actus indifferentes vt ſic, quia non ſunt boni, nec valent inducere conſuetudinem iuris, quæ non poteſt eſſe niſi de bono, tamen quia actus de ſe indifferentes poſſunt eſſe ad finem honeſtum valde vtiles, ideo ſub hac ratione ad virtutem ſpectant, & laudabile eſt illos exercere, & quod homo ad illos obligetur vel conſuetudine, vel voto, vel iuramento. Sic enim religioſorum vota ſunt etiam circa res indifferentes, nam paupertas res indifferens eſt, ſicut & non accipere vxorem eſt res indifferens.

61 Conſuetudo autem, quæ eſt ſecundum legem naturalem regulariter non habet vim legis, nec ponit in numerum cum lege. Non quia vim legis habere non poſſit, quia ſicut per legem ſcriptam poteſt præcipi id, quod eſt de lege naturæ, ita id poſſet etiam præcipi per legem nō ſcriptam, quæ eſt conſuetudo, & tunc ex duplici titulo legis, & conſuetudinis teneretur homo ad obſeruantiam præcepti legis naturalis. Sed regulariter homines obſeruantes legem naturæ non intendunt ſe obligare nouo titulo ad illam ſeruandam, ideo huiuſmodi obſeruantia eſt nudum factum, non eſt vero conſuetudo iuris. Multum tamen valet ad legis obſeruationem; nam & ex huiuſmodi frequentia actuum obedientiæ generatur habitus, qui facit vt lex promptè, & ſine difficultate, & faciliter obſeruetur. Obſeruantia etiam iuuat ad legis intelligentiam, quia conſuetudo eſt optima legis interpres. Quamuis huiuſmodi interpretatio non ſit obligans, niſi tranſeat in conſuetudinem iuris, & ſit vera lex. Et ſic dari poteſt conſuetudo iuris, quæ ſit interpres iuris naturalis, & obliget ad illud obſeruandum ſecundum hunc ſenſum declarando illum eſſe verum ſenſum legis.

62 Omnis vero conſuetudo, quæ ſit contra legem naturalem eſt corruptela, & abuſus, vt habet D.Thom. *p. 2. quæſt. 97. art. 3. ad primum & traditur cap.fin. de conſuet. & cap. ſi conſuetudo, & cap. ſi contra mores, cum ſimilibus d.8.* Et huiuſmodi conſuetudo abuſiua eſt quæ infinito tempore non præſcribitur, aut roboratur, Authent. *Nulli iudicum liceat, collat.9. tit.9. cap.1.* Quia lex naturalis eſt immutabilis, eſt enim de illis, quæ ſecundum ſe ſunt ex neceſſitate bona, vel mala, vnde nec abrogari, nec mutari poteſt, vt docet D.Th. *p.2. quæſt.94. art.5.*

63 Eadem vero cum proportione dicuntur de conſuetudine in ordine ad legem diuinam poſitiuam. Nam quædam eſt conſuetudo, quæ eſt ſecundum illam legem, & talis eſt omnis illa, quæ ex diuina lege ortum habuit, & non eſt niſi eiuſdem obſeruantia. Eſt vero conſiderandum quod cum de ratione legis non ſit ſcriptura, multæ ſunt leges nobis traditæ à Chriſto, quæ non ſunt ſcriptæ, multæ enim ſunt in Eccleſia traditiones, quæ ex Chriſti præcepto manarunt, vt colligitur ex *Conc. Trid. ſeſſ.4.* & docent Bellarm. *l.4. de Verb. Dei.* & Suarez *l.7. de leg. cap.3. num.11.* Et ſic non eſt idem traditio, & conſuetudo, quia traditio dicitur etiam de lege, nec ex moribus hominum inducta, nec ſcripta tamen à legislatore promulgata, quæ propterea non eſt conſuetudo; & quamuis huiuſmodi traditio conſuetudine vigeat in Eccleſia, tamen, vt notat ibidem Suarez, hæc conſuetudo eſt facti, non iuris, quia ex tradito præcepto vim habet, & eſt præcepti prioris obſeruantia. Et ſic conſuetudo non induxit legem, ſed lex conſuetudinem. Quando autem lex inducit conſuetudinem, conſuetudo eſt facti, non iuris, quia non eſt lex, ſed legis vſus, & obſeruantia. Sic ergo omnis conſuetudo, quam lex diuina ſcripta, vel non ſcripta, ſed verbis tradita induxit eſt conſuetudo ſecundum legem, ſed hæc eſt conſuetudo facti, quæ non eſt lex, valdè tamen iuuat ad legem ſeruandam, & interpretandam.

64 Alia vero eſt conſuetudo Eccleſiaſtica, quæ à diuino præcepto ortum non habuit, nec ab aliquo præcepto Apoſtolorum, aut Eccleſiæ, & quæ alias eſt conformis iuri diuino poſitiuo, & huiuſmodi eſt conſuetudo præter legem diuinam. Nam & potuit eſſe, quod aliquæ vniuerſaliſſimæ conſuetudines etiam à tempore Apoſtolorum initium non habuerint ab aliquo præcepto, ſed ab Apoſtolorum obſeruantia, vt de aliquibus cæremonijs ſacramentalibus veriſimile eſſe ait Suarez vbi ſupra. Et ſic iſtæ conſuetudines ſine traditione præceptiua ſcripto vel verbo promulgata initium habentes, traditione ad nos peruenerunt. Nam ipſum initium conſuetudinis ab Apoſtolis, & primis Paſtoribus approbatum traditionis vim habuit. Et ita dicit Aug. *l.4. de Baptiſmo paruul. c.24. Quæ vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.* Huiuſmodi ergo traditiones, quæ initium non habuerunt ex aliquo præcepto ſcripto, vel verbo expreſſo, ſed ab obſeruantia, ſunt conſuetudines præter ius diuinum, & habent vim legis obligantis Eccleſiam. Et tales eſſe conſuetudinem, vt laici ſub vna ſpecie communicent, & quod baptizentur paruuli in infantia, & aliæ ſimiles, obſeruat Suarez *num.18.*

65 Vbi etiam conſiderat, quod non omnes Eccleſiæ conſuetudines ſunt conſuetudines iuris, quæ obligent, quia non omnes fuerunt inductæ ex intentione obligandi, & inducendi legem, vt eſt cruce ſignari in fronte, & orare ad Orientem, quod inter has traditiones ponit Tertull. *lib. de coron. Mil. cap.3.* & Baſil. *lib. de Spir. S. cap.27. & cap. Eccleſiaſticarum, d.11.* Et nihilominus huiuſmodi conſuetudines vim quandam habent ex approbatione Eccleſiæ, vt obligent ad credendum conſuetudines illas eſſe pias, & ſanctas, minimeque ſpernendas, tanquam approbatas, vel ab Apoſtolis, vel ab Eccleſia, quæ in moribus non poteſt tota aberrare aliquid turpe committendo, vel approbando.

66 Sed & poteſt eſſe, quod detur cōſuetudo cōtra legem diuinam. Nam de iſta dixit Chriſ. Matt.15. *Quare, & vos tranſgredimini præceptū Dei propter traditiones veſtras?* & Paulus ad Coloſſ.2. *Videte ne quis vos decipiat &c. ſecundum traditionem hominum.* Huiuſmodi vero conſuetudines non ſunt conſuetudines iuris, ſed corruptelæ, & abuſus, qui nulla temporum ſucceſſione roborantur, vt D.Thom. docuit *p.2. quæſt.67. a.3. ad primum*, & tradiderunt Gloſſ. Panormit. & alij *cap. fin. de conſuet.* Et ratio eſt, quia non poteſt voluntas humana præua-

lere

Digitized by Google

lere contra diuinam, vt leges eius abroget, nec eſt vnde præſumamus Deum conſentire, vt leges ſuæ mutentur, & irritentur.

67 In lege quoque humana locum habet hæc diſtinctio. Exiſtimat autem Layman. l. 1. tr. 4. cap. 24. num. 4. quod per conſuetudinem non propriè conſtituatur ius, ſed tollatur, quare non tam ius conſuetudinis, quam diſſuetudinis dici debet. Sed hoc non verè dicitur. Quia lex non niſi lege abrogatur. Et ideo conſuetudo contra legem propriè inducit ius contrarium legi, quam abrogat; & quamuis non ſit neceſſe, quod hoc ius, vel lex obliget ad aliquid agendum, tamen obligat ad non impediendum, quin ſubditi poſſint liberè id agere, quod prius prohibebatur lege. Et ſic eſt lex permiſſiua, ſeu iuris prioris abrogatiua. Quamuis vero Felin. *cap. 1. de reſcript. num. 17.* & Butr. ibi Domin. *in cap. 1. de conſtit.* in hoc libro ſenſerint nullam dari conſuetudinem, quæ ſit ſecundum legem, Suarez vero *cap. 4. num. 14.* ait hoc verum eſſe de conſuetudine iuris, quia huiuſmodi conſuetudo eſt facti, & non eſt lex, ſed legis executio, & obſeruantia, ex qua non inducitur noua obligatio, vnde abrogata lege, nullam vim retinet, hæc conſuetudo. In hoc tamen aliquam diſtinctionem ponit idem Suarez *num. 15.* Vbi enim prior ſit lex, quam conſuetudo, arbitratur, quod abrogatio legis tollat conſuetudinem; ſed vbi conſuetudo ſit prior, quam lex ſcripta, ſentit manere vim conſuetudinis, eamque non abrogari lege abrogata. Verum primo dicendum eſt, conſuetudinem interpretatiuam legis eſſe conſuetudinem iuris, & eſſe ſecundum legem, cum legis interpretatio non ſit niſi lex ipſa interpretata. Et ideo datur aliqua conſuetudo iuris, quæ eſt ſecundum legem. Quod & eo eſt verius, quia lex cõfirmans conſuetudinem facit, vt & ipſa ſit ſecundum legem. Præterea vero, vt ſupra dictum eſt, ſolum ſi in loco particulari conſuetudo vigeat ex cauſa ſpeciali, præter illam, ex qua lex ſuperueniens & ſcripta fuit data, abrogata lege, non cenſetur abrogata conſuetudo, niſi fiat eius mentio ſpecialis.

68 Et nihilominus conſuetudo etiam facti, quę eſt ſecundum legem, eam confirmat, & roborat. *§. leges d. 4. l. vlt. C. Quæ ſit longa conſuet.* Bart. *l. de quibus, num. 4. ff. de leg.* conſuetudo enim hæc dum contrariam conſuetudinem tollit, & abrogat, legem firmat. Secundò adiuuat legem, *cap. ſopita, de cenſ.* Tum quia reddit eius obſeruantiam faciliorem; Tum quia reddit illam magis immutabilem. Tertiò legem interpretatur, vnde in iure vocatur optima legis interpres. *cap. Cum dilectus, de conſuet. l. ſi interpretatione. ff. de legibus.* Bartol. *d. num. 4.* Panorm. *d. cap. fin. num.* 28. Significat enim in quo ſenſu lex in principio fuerit lata, & recepta. Et ſic lex roborata conſuetudine eſt quid fortius, & quid magis indubitatum. Layman. *l. 1. tr. 1. cap. 24. num. 3.* Quod vero etiam dicatur, quod extendit legem, non eſt propriè dictum, quia extenſio legis eſt nouæ legis inſtitutio, & ſic conſuetudo, quæ legem extendit, eſt conſuetudo iuris, quæ non eſt ſecundum legem, niſi ſecundum quamdam imitationem, & ſimilitudinem, ſed eſt noua lex præter legem extenſam. Et ſic etiã vbi interpretatio legis proueniens ex obſeruantia, & conſuetudine eſt legis extenſio aliqua, vel reſtrictio, tunc conſuetudo ſic extendens, aut reſtringens, eſt præter legem, vel etiam contra legem.

69 Quarta diuiſio deſumitur ex cauſa efficiente, & finali, ſic enim diuiditur conſuetudo in Canonicam, & ciuilem. Hæc enim diuiſio non tam ſumitur ex parte materiæ, vt dixit Suarez *l. 7. cap. 5. num. 1.* quam ex cauſa efficiente, & fine; quia ciuilis vim habet à iuriſdictione temporaliũ Principum habentium pro fine ciuilem pacem, & tranquillitatem Reipublicæ, canonica vero robur habet à iuriſdictione ſpirituali, quæ pro fine habet æternam hominum felicitatem, & ſalutem. Vnde benè poteſt contingere, quod eiuſdem materiæ ſit duplex conſuetudo ciuilis, & canonica: conſuetudo propria Laicorum eſt ciuilis, & Clericorum eſt canonica, ſed tamen conſuetudo canonica non eſt propria Clericorum, quia etiam laici ſubduntur poteſtati ſpirituali, & ab ea ordinantur in vitam æternam. Omnis tamen conſuetudo propria Clericorum, ſeu Eccleſiaſticorum eſt canonica. Nam etiam dum reſpicit temporalia, ea non reſpicit niſi in ordine ad aliquod ſpirituale, & vim habet à ſpirituali poteſtate.

70 Hinc eſt, quod licet detur conſuetudo, quæ dicitur mixta Laicorum, & Clericorum, tamen omnis talis conſuetudo, vel eſt ciuilis, vel eſt canonica. Omnis enim talis conſuetudo, vel reſpicit ciuilem pacem, & temporale commodum ciuitatis, vel Prouinciæ, vel Regni, & non habet vim immediatè niſi ex conſenſu Principis Laici. Et hæc ſolum indirectè clericos poteſt obligare, quatenus & ipſi ciues ſunt, & ad ciuitatem ſpectant, vt notat Bart. *in l. 1. ff. ad municip.* & Panorm. *cap. cum cauſam, de re iudic.* ſicut & lex ciuilis ſcripta ſic aliquando obligat etiam Clericos indirectè, & ſolum quantum ad vim directiuam, vt tradunt Medina *p. 2. q. 96. a. 5.* Sot. *l. 1. de inſt. q. 6. a. 7.* Syluest. *v. lex qu. 15.* Vict. Relect. *1. de poteſt. Eccleſ.* Vaſquez *p. 2. diſp. 167. cap. 4.* Suarez *l. tertio de leg. cap 34.* *Canoniſtæ in cap. Eccleſia,* vbi Panorm. *num. 13.* Dec. *num. 27.* Felin. *num. 37. de conſtit.* Hoc enim modo & conſuetudines aliquæ, quæ bonum, & commodum commune ciuium omnium reſpiciunt, poſſunt per conſequentiam, ſic diſponente iure canonico obligare Clericos. Sed hæc licet ab initio ſint conſuetudines laicales, tamen extenſio earum fit à lege, aut conſuetudine Eccleſiaſtica, & ſic non eſt vna conſuetudo, ſed duæ, quarum vna laicos, & alia Clericos obligat. Aliæ vero ſunt conſuetudines, quæ Chriſti ex fide trahunt originem, & pertinent ad laicos, vt ſunt Chriſtiani, & inducuntur ex fide, & fine æternæ vitæ, & non habent vim, niſi inquantum ſunt approbatæ à poteſtate Eccleſiaſtica, vt ſunt conſuetudines ieiuniorum, & obſeruationis feſtorum. Et hæc ſunt conſuetudines canonicæ. Poteſt vero eſſe, quod circa eandem materiam, vt v. g. in modo iudicandi ſit eadem conſuetudo iudicum laicorum, & Eccleſiaſticorum. Sed hæc non eſt vna, ſed duæ conſuetudines, à diuerſis inductæ, & ex diuerſa auctoritate comprobatæ.

71 Quinta diuiſio eſt conſuetudinis in morem, ſtylum, ritum, & forum. Hanc diuiſionem ſub his membris dat Suarez *l. 7. de leg. cap. 5. num. 3.* aſſerens eam ſumi ex parte materiæ. Sed mos non benè ponitur ſub hac diuiſione, neque diſtinguitur à conſuetudine ex parte materiæ, ſed ex parte diuturnitatis, quia mos eſt conſuetudo vetuſta, &

Digitized by Google

ſiam à multo tempore introducta, vt probatum fuit attic. ſuper *num.* 31. Ex parte ergo materiæ diuiditur conſuetudo, in ſtylum, ritum, & forum.

72 Stylus vſum ſpecialem in ſcribendo ſignificat *cap. Quam graue de crim. falſ. & cap. venerabilem de confirmat. vt. vel inut.* Rochus Curtios. *cap. fin. de conſuetud. in præfat. num.* 27. Cum enim ſtylus ex primæua ſignificatione importet inſtrumentum æneum ad ſcribendam, inde nomen ſtyli translatum fuit ad ſignificandam ſcripturam. *l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ.* & inde ad modum, & ordinem ſcribendi. Verum etiam vſum ſpecialem in loquendo ſignificat, & propterea nomen ſtyli accommodatum fuit, vt ſignificet vſum ſpecialem, & modum ſeruari conſuetum in aliquo ordine iudicandi, Et in hoc ſenſu Cynus *in l. 1. C. quæ ſit long. conſuet.* dixit, ſtylum eſſe practicam alicuius curiæ & Bald. *in l. vlt. C. eod.* idem habet, & ita per antonomaſiam vocari ſolet ſtylus Romanæ Curiæ. Et in idem reddit, quod habet Bart. *in repet. l. De quibus num.* 10. *de leg. & in l. 1. C. quæ ſit longa conſuet.* Sic ergo ſtylus communiter dicit vſum ſcribendi, & loquendi, ſed propriè importat vſum, & conſuetudinem iudicandi Suarez. *l. 7. de leg. cap.* 5. *num.* 3. Palaus *tr.* 3. *diſp. p. primo num.* 3.

73 Sed ſumpto hoc nomine in ordine ad iudicia adhuc eſt analogum, & multiplicis ſignificationis. Nam vt habetur ex Alberico *v. ſtylus* poteſt ſignificare quid facti, & effectum aliquem productum, nimirum diſpoſitionem, ſeu formam aliquam, vel realem ordinem poſitum inter verba ipſa prolata, aut ſcripta, quæ forma conſiſtat, vel in eo, quod hæc verba ſumantur, vel quod hoc tali ordine diſponantur. Hæc enim ſignificatio ex vſu communi loquendi habetur, & colligi poteſt, *ex l. 1. C. de Sacroſ. Eccleſ.* ibi. *Voluntatis vltimæ ſtylum liberum eſſe debere*, id eſt liberam eſſe debere formam diſponendi teſtamentum. Et hæc ſignif. clarius habetur *ex l. 3. C. de bon. vacant.* Sed quia ſcribendi, aut loquendi forma ex vſu comparari ſolet, ideo ſtylus etiam accommodatum eſt, vt ſignificet vſum, & conſuetudinem ſcribendi, & loquendi, & in hoc ſenſu ſtylus magis propriè importat vſum, & conſuetudinem loquendi, aut ſcribendi in iudicialibus.

74 Verum ſicut dictum eſt de conſuetudine, quod datur conſuetudo facti, & conſuetudo iuris, ita & datur ſtylus facti, qui non eſt niſi vſus, & continuata frequentia actuum ſimilium in ijs, quæ ſpectant ad iudicium. Sed ſtylus iuris eſt lex ex huiuſmodi ſtylo, & conſuetudine facti inducta, & auctoritate legiſlatoris approbata, & ſic ſtylus iuris videtur eſſe quaſi proprium iudiciorum, quia in alijs materijs ſtylus non obligat, ſicut obligat in iudicijs. Et ſic ſtylus eſt lex non ſcripta, quæ vel obligat ad ordinem, & formam iudicij, vel ſi ſit contra ius commune, liberat ab obligatione ſeruandi formam à communi iure inductam. Et non eſt niſi conſuetudo ſeruanda in ordine iudiciali; & ideo ad illum ſunt neceſſaria, quæ requiruntur ad conſuetudinem; & habet eandem vim, quam habet conſuetudo. Ideo in deciſione cauſarum allegari poteſt ſtylus, Fermol. *ad rubr. de conſuet. q. 6. num. 6. ex capella Tholoſ. dec.* 115. Et poteſt allegari pro iure, ſiue tendat ad litem ordinandam, ſiue ad decidendam. Afflict. *dec.*253. Guido Papa. *dec.*398. apud Fermoſ. ibid. Vbi *num.* 4. quod eſt ita tantæ virtutis, vt præualeat conſuetudini, ex Guid. Pap. *dec.* 292. De ſtyli autem effectibus videri poteſt Ric. *part.* 4. *collect.* 794. Et leges ſtyli dicuntur, vel quæ ſtylum vſu inductum confirmarunt, & in ſcriptis reduxerunt ad perpetuam eius memoriam, vel quæ ſtylum ipſum introduxerunt, & ſic ſtylus tunc non eſt niſi conſuetudo ſecundum legem, ſeu conſuetudo, quæ eſt obſeruantia ipſius legis.

75 Ritus pariter ad conſuetudinem ſpectat, Dicitur autem ritus propriè in ſpiritualibus ſecundum Panorm. *in cap. de aliquibus de dec.* Sed ſicut nomen ſtylus, ſic & nomen ritus tria poteſt ſignificare, primò, ſcilicet aliquam formam, ſeu ſolemnitatem, modum, vel ordinem, ſeu cœremoniam, quæ in materia ſacra, Sacramentorum adminiſtratione, Miſſarum celebratione, orationibus, & diuino officio ſeruatur. Et ſic ritus eſt, quid facti, qui nedum ex conſuetudine, ſed etiam ex lege, & inſtitutione habetur. Secundo ritus poteſt importare conſuetudinem ſolemnitatis, ſeu cœremoniarum præfatarum inductiuam, prout eſt quid facti. Sed ritus, vt eſt quid iuris, ſignificat ius, & legem, quæ ex conſuetudine eſt inducta, & quæ in peragendis factis, & ſpiritualibus actibus obligat ad hanc, vel illam ſolemnitatem, ſeu cœremoniam adhibendam, & ita Rochus *in d. præfat. n.* 28. *ex cap. cum ſecundum de temp. Ord.* diffiniuit Ritum, vt ſit conſuetudo ſolemnitatem præbens, in aliquo actu exercendo, nimirum ſi magis propriè ſumitur, in exercendo aliquo actu ſpirituali ad Dei cultum pertinente.

76 Forus vero, prout ad conſuetudinem ſpectat, non eſt niſi conſuetudo, ſeu lex formam præbens vſui iuriſdictionis in ijs, quæ ad iudicia ſpectant, quæ ex frequẽtato illius vſu inducta eſt. Nam modus vtendi iuriſdictione poteſt eſſe introductus, & per legem ſcriptam, & per facti conſuetudinem & ſic lex non ſcripta, obligans ad modum vtendi iuriſdictione, quæ eſt ex frequenti vſu inducta, eſt forus. Non deſunt autem, qui dicant forum comprehendere omnes leges dantes formam vſui iuriſdictionis, ſiue ſcriptas, ſiue non ſcriptas, & ſiue ex voluntate Principis, ſiue ex frequenti vſu Principe approbante inductas. In quo ſenſu forus non eſſet conſuetudo, ſed quid ſuperius ad conſuetudinem fori iudicialis. Videantur Vaſquez *diſp.*177. *cap.* 1. Greg. Martinez *p. 2. q. 97. a. 3. dub.* 1. Suarez *l. 7. de leg. cap.* 5. *num.* 9. Palaus *tr.* 3. *diſp.*3. *puncto p. num.* 3.

77 Sexto diuiditur conſuetudo in inductiuam obligationis, & exemptiuam ab obligatione, ſeu in poſitiuam, & priuatiuam, Nam conſuetudo, quæ ordinatur ad inducendam legem obligantem ad aliquid agendum poſitiua eſt, & non niſi ex poſitiuis actibus gignitur, qualis eſt conſuetudo ieiunandi, aut audiendi Miſſam: ſed alia eſt conſuetudo, per quam derogatur legi, & ſic eximuntur ſubditi à legis obligatione, & huiuſmodi conſuetudo etiam ex omiſſionibus frequentibus legis induci poteſt, quando ſcilicet ſubditi ſeruare legem frequenter, & continuatè omittunt. Erit vero hæc diuiſio ſæpius conſideranda, quia membra illius, non parum diſtinguuntur.

SVM-

SVMMARIVM.

78 *Conſuetudo non plus habet virium, quam id, quod habet ex actibus.*
79 *Non gignitur ex puro non vſu negatiuo.*
80 *Ex non vſu valdè diſtanti non gignitur conſuetudo.*
Ad probandam hanc conſuetudinem probanda eſt omiſſio.
81 *Ad conſuetudinem non ſufficit vnus actus. 82. Actus non ſunt cauſa efficiens conſuetudinis facti.*
83 *Sufficere vnicum actum ſucceſſiuum aliqui volunt.*
84 *Hoc improbatur: non debet confundi præſcriptio cum conſuetudine.*
85 *Per vnum actum aliquid ſimile conſuetudini poteſt induci.*
86 *Conſuetudo non inducitur ex actib. qui dederunt cauſam liti, nec ex coactis, nec ex factis ex alia intentione.*
87 *Nec ex facultatiuis.*
88 *Exemplis hoc declaratur.*
89 *Vt ex facultatiuis generetur conſuetudo præmitti debet contradictio, & acquieſcentia.*
90 *Idem eſt ſi præcedat præceptum, & obſeruantia.*
91 *Non eſt materia facultatiua, quando quis operatur ex titulo.*
92 *Nec ex pluralitate actuum per longum interuallum temporis.*
93 *Nec in materia cauſa pia.*
94 *Neceſſe eſt actus fieri ex intentione conſuetudinis.*
95 *Arbitrarium decernere, an hæc intentio adſit, & quæ illius coniectura.*
96 *In dubio præſumi debet conſuetudinem eſſe ex deuotione.*
97 *Conſuetudo non eſt ex actibus difformibus.*
98 *Hoc limitatur dupliciter.*
99 *Ad probandam conſuetudinem neceſſe eſt probare vniformitatem actuum, vt habitam intentione conſuetudinis, quamuis ex longæua vniformitate hæc intentio præſumatur.*
100 *Ad inducendam conſuetudinem requiritur populi ſcientia.*
101 *Et conſenſus maioris partis ſaltem tacitus.*
102 *Obiectio contra dicta.*
103 *Conſenſus diuerſimodè neceſſarius in conſuetudine inductiua, & extinctiua. 104.*
105 *Non eſt neceſſe, quod conſenſus detur collegialiter.*
106 *Non eſt ſemper neceſſe, quod maior pars populi vtatur conſuetudine.*
107 *Non eſt neceſſarius conſenſus duarum partium.*
108 *Eſſe neceſſariam notitiam iudicialem quidam volunt.*
109 *Oppoſitum probatur.*
110 *Intellectus cap. Abbate, de verb. ſignif. & l. cum de conſuetudine ff. de leg.*
111 *Conſuetudo poteſt eſſe ex actibus malis.*
112 *Imò & ex nullis.*
113 *Quot actus ſint neceſſarij variè fuit opinatum.*
114 *Hoc eſt arbitrarium.*
115 *Difficile, quod duobus actibus inducatur conſuetudo.*
116 *Idem dicendum de ſtylo.*
117 *Vno actu contrario interrumpitur conſuetudo.*
118 *Hic actus debet eſſe communitatis.*
119 *Non interrumpit actus factus ex alia cauſa.*
120 *Conſuetudo inducta vno actu non tollitur.*
121 *Conſuetudo facti cauſat conſuetudinem legis in genere cauſæ materialis.*

ARTICVLVS III.

Ex quibus actibus cauſetur conſuetudo.

78 CONſuetudinem tantum habere de potentia, vi, & efficacia quantum habet de actu dixit Rota coram Seraphino *dec.* 1040. *num.* 2. & adnotauit Paſqual. *centur.* 1. *q.* 77. *num.* 6. quia conſuetudo, cum ſit ius ex frequentia actuum introductum, non plus poteſt habere virtutis, quam ſit id, quod habet ex actibus.

79 Dubitatur autem primò, an conſuetudo poſſit induci per non agere. Videtur enim hoc poſſe fieri, quia conſuetudo priuatiua ex omiſſione agendi generatur. Sed reſpondetur, quod non poteſt introduci conſuetudo per non agere, ſi non agere ſumatur merè negatiuè, vt aduertunt D. Anton. *p. p. tit.* 16 *cap. vn.* §. 4. & ex Panorm. & Io. And. *in cap. Ioannes, de Cler. coniug.* Felin. *cap.* 1. *de tregua, & pace*, Nauarrus *conſil.* 1. *de conſtitut. quæſt.* 6. *num.* 25. Roſella *v. conſuetudo num.* 15. Gregorius Martin. *p.* 2. *q.* 93. *a.* 1. *dub. p. poſt* 5. *concluſ.* Rota coram Seraf. *dec.* 410. *num.* 5. Diana *p.* 6. *tr.* 5. *reſ.* 10. Lorca *p.* 2. *tom.* 2. *diſp.* 29. *mem* 3. Paſqual. *cent.* 4. *quæſt.* 375. *num.* 1. Fermoſinus *in rubr. de conſt. quæſt.* 2. *num.* 41. Quamuis actus omiſſio quatenus moraliter, & virtualiter eſt actus conſuetudinem inducere poſſit. Sic enim omiſſio obſeruantiæ actus præcepti, quæ moraliter cenſetur actus, nam eſt legis tranſgreſſio, & qui ſic omittit cenſetur operari contra legem, poteſt conſuetudinem contra legem introducere, ſi aliæ adſint conditiones, vt citati DD. tradunt.

80 Aduertit vero Fermoſinus *num.* 47. ex Lorca, quod ſi materia rarò occurrat, non vſus, qui prouenit ex raro euentu, non poterit conſuetudinem gignere, & legem contrariam abrogare. Ve ſi lex eſſet, quod Hermaphroditus deputetur ſexui præualenti. Quia vero ſimplex non vſus non inducit conſuetudinem, ideo ad probandam hanc conſuetudinem priuatiuam, non ſufficiet probare non vſum, ſed probandum erit caſum legis præcipientis eueniſſe, & tamen longo tempore contrarium obſeruatum fuiſſe. *arg. l. ſancimus. C. de teſt.* Nam lex per contrarium vſum tollitur. Felin. *cap.* 1. *de treg. & pac.* Farin. *conſ.* 38. *num.* 108. Fermoſ. vbi ſup. *num.* 44.

81 Dubitatur ſecundò, an conſuetudo poſſit induci per vnum actum. Eſt vero ſententia communis, quod ad conſuetudinem cauſandam non ſufficit vnus actus, ſed plures ſunt neceſſarij. Turrecrem. *cap. mos. a.* 3. *num.* 5. & D. Anton. *p. p. tit.* 16. *cap. vn.* §. 2. Sylueſ. *v. conſuetudo num.* 6. Tabien. *num.* 9. Armill. *num.* 5. Rota *dec.* 72. *num.* 30. *par.* 1. *diuerſ. & dec.* 225. *num.* 7. *par.* 4. *tom* 2. *recent. & dec.* 281. *num.* 2. coram Seraph. & ibid. *dec.* 1410. *num.* 5. Barboſ. *in rubr. de conſuet. n.* 5. Fermoſinus *in rubr. de conſuet. q. p. num.* 41. Clauis Regia *l.* 3. *c.* 11. *num.* 8. Et hoc quidem verum aſſeritur tam de conſuetudine, vt eſt quid facti, quã de conſuetudine iuris. Nam conſuetudo facti non eſt aliud, quam frequentia actuum. Arbitratur

vero Suarez *l. 7. de leg. cap. 10. num. 1.* quod ſinguli actus ſint cauſa efficiens huius conſuetudinis, & nihilominus frequentia, ſeu collectio horum actuum ſit ſubſtantia ipſius. Quod quidem verum eſt de conſuetudine habituali, quia habitus acquiſiti generantur ex actibus, ſed loquendo de conſuetudine facti aſſertio implicat in terminis. Si enim ſubſtantia huius conſuetudinis conſiſtit, ſicut verè conſiſtit, in frequentia, & collectione ipſorum actuum ſimilium; igitur ſinguli actus ſunt pars huius totius collectionis, & per modum partis concurrunt ad illam integrandam, nulla autem pars eſt cauſa efficiens ſui totius, quia cauſa efficiens eſt extrinſeca à ſuo effectu, pars vero eſt toto intrinſeca, & pars integralis ad totum integratum ſe habet vt materia, & ſic ſinguli actus, qui ſunt partes, ex quibus integeatur hæc conſuetudo non ſunt illius cauſa efficiens, ſed materialis.

82 Conſuetudo autem iuris eſt ius ex frequentia actuum cauſatum, ſeu ex ipſa facti conſuetudine inductum, vnde abſque dubio requirit pluralitatem actuum, quod ex eius diffinitione conſtat, quæ eſt, vt ſit ius moribus vtentium inſtitutum, mores vero non ſunt ſine actuum pluralitate. Idem habetur ex nomine conſuetudinis, quod importat aſſuetudinem, ſeu id, quod eſt in communi vſu, *cap. conſuetudo, diſt. 1.* Item conſuetudo dicitur vſus longæuus. *l. ſed & ea ff. de leg. cap. conſuetudinis, d. 11. & in l. de quibus ff. de leg.* dicitur populum in conſuetudine facti declaraſſe ſuam voluntatem, facta autem non ſunt ſine actuum multiplicitate, & hanc vocamus actuum frequentiam.

83 Hoc tamen aliqui limitant, volentes ad conſuetudinem vnum actum ſufficere, ſi ille ſit ſucceſſiuus, & multum durans, & dant exemplum in collatione beneficij, ſi illa durauit conuenienti tempore. *cap. cum de beneficio. inf. de Præben.* Vel ſi aliquis ſemel ædificet pontem, & pons ſufficienti tempore duret, acquirit ius. Ita limitant Panorm. *ſup. cap. fin. num. 17. de conſuetud.* & ibi Rochus *n. 420.* Syluest. *v. conſuet. num. 6.* Tabien. *num. 9.* Armill. *num. 5.* & Rom. *conſ. 368. num. 6.* Soccin. Sen. *in l. 1. num. 13. ff. ſi cert. pet.* Corn. *l. 2. conſ. 90. num. 7.* Clauis Regia *l. 3. cap. 11. num. 8.* Rip. *reſp. 1. num. 6. de conſuetud.* & alij, quos refert. Antonius Piagius, *tract. de conſuet. quæſt. 8. num. 36.* Et ita beneficium regulare, ſi ſemel collatum fuerit Clerico ſeculari, efficitur ſeculare, ſi hæc collatio duret per annos 40. Et inſtudandi conſuetudo inducitur vnico actu concurrente eodem ſpacio annorum 40. ſecundum Aym. *conſ. 545. num. 4. lib. 3. & conſ. 491. num. 12. l. 3. & conſ. 861. num. 3. l. 5.* & Burſat. poſt Andr. de Iſer. *conſ. 160. num. 80. lib. 2.*

84 Limitationem tamen non eſſe admittendā, alij dicunt, nimirum Suarez *l. 7. de leg. cap. 10. num. 2.* Piaggius *de conſuetud. quæſt. 3. num. 39.* Fermoſ. *in rubr. de conſuetud. quæſt. 1. num. 43.* quia confundit præſcriptionem, cum conſuetudine. Ad præſcriptionem, quæ eſt acquiſitio iuris ſuper re aliqua indiuiduali, aut perſona, non eſt neceſſaria multitudo actionum, ſed ſufficit habitualis rei poſſeſſio durans per tempus determinatum, & alijs concurrentibus neceſſarijs, & ſic vnica acquiſitio durans veluti habitualiter per tempus requiſitum ſufficit ad præſcribendum. Et hoc modo, qui fabricauit pontem, & manſit in pacifica poſſeſſione illius per tempus requiſitum, præſcripſit ius ſuper illo, vt non poſſit cogi ad illum demoliendum, ſed libere illo, vt re ſua vti poſſit. Sic ſi beneficium regulare datur Clerico ſeculari, qui illud poſſidet pacificè per 40. annos, concurrentibus alijs requiſitis præſcribit ſecularitatem. Et ſic ad præſcribendum ſufficit vnicus actus acquiſitionis, & continuata per tempus neceſſarium pacifica poſſeſſio rei ſemel acquiſitæ. Quamuis nec huiuſmodi poſſeſſio moraliter loquendo ſit ſine multitudine actuum, per quos poſſidens re poſſeſſa vtitur, vt trāſeundo v.g. per pontem fabricatum, & exercendo actus proprios beneficiati. Cæterum, quod hoc, quod ſufficit ad præſcribendum, non ſufficiat ad cōſuetudinem hinc manifeſtiſſime colligitur, quod qui fabricauit hunc pontem, non per hoc habet ius fabricandi alium; nec clericus ſecularis, qui obtinuit hoc beneficium regulare, habet per hoc ius, vt alia acquirat, nec ex his actibus inducta fuit aliqua lex cōcedens poſſe fabricari pontes, aut obtineri à Clericis ſecularibus beneficia regularia. Ideo eſto ad præſcribendum, ſufficiat vna acquiſitio durans, non tamen ad conſuetudinem ſufficit vnicus actus; quia nec vnicus actus ſufficit vt præſumatur in Principe legiſlatore conſenſus vniuerſalis, vt aliquid fiat ex vniuerſali lege, cum ex multis alijs cauſis poſſit contingere, quod Princeps vnicum actum contra ſuam legem permiſerit, vel ſi ſit præter legem illum admiſerit, ſed ſolum ex multitudine actuum præſumi poteſt legiſlatorem conſentire in conſuetudinem iuxta doctrinam D. Thom. *p. 2. quæſt. 97. a. 3. c.* Ideò ad conſuetudinem inducendam plures actus requiruntur, vt docuit ibid. D. Thom. & tradiderunt Turrecrem. *in cap. mos eſt num. 5. diſt. 2.* Bald. *in l. de quibus num. 38.* & ibi Iaſon. *num. 51.* Alex. *in l. In prouinciali §. ſi quis ipſi prætori num. 10. ff. de nou. oper. nunc.*

85 Mihi autem videtur conſiderandum, & diſtinguendum videtur inter conſuetudinem inductiuam, & exemptiuam. Nam in exemptiua conſuetudine poteſt ſufficere omiſſio ſucceſſiua eiuſdem præcepti. Vt ſi Princeps præcipiat populo, vt deſtruat pontem vnum, & populus non deſtruat, & omittat per tempus ſufficiens ad conſuetudinem inducendam, ex illa vnica omiſſione derogabitur legi. Sed loquendo etiam de conſuetudine inductiua obligationis, non videtur impoſſibile dari caſum, in quo ſufficiat vnus actus. Nam detur, quod populus incipiat aliquid agere ſimul proponendo ſe velle in perpetuum ex obligatione ſic agere ſimiliter, vt v.g. ſeruet feſtum alicuius Sancti ex tali intentione, ſi Princeps conſcius talis actus, & propoſiti factum approbet, inducetur lex obligans, quæ non erit lex ſcripta, quia Princeps eam ſcripto non promulgat. Et adhuc ſi conſenſum ſcriptis traderet, adhuc lex iſta habens initium ex populi conſenſu, & intentione ſic agendi ex obligatione non eſt propriè lex ſcripta, ſed conſuetudo, quia eſſet ex more, & vſu populi inducta. Sed dicitur nihilominus, quod in eo caſu lex haberet aliquid de conſuetudine & ad illam reduceretur, ſed non eſſet propriè conſuetudo, nec aſſuetudo, de cuius ratione eſt actuū plurium frequentia, hoc enim eſt aſſueſieri, quod eſt ex frequentia actuum ad ſimiliter agendum diſponi. In priori autem caſu omiſſionis, illa omiſſio ſic durans eſt ſaltem æquiualenter multiplex, & tot omiſſiones cenſentur, quot ſunt vices per quas debuiſſet ſeruari

uati

nari præceptum affirmatiuum, & non fuit ſeruatum. Et hoc eſt de mente Rochi. *ſect.4. n.43.*

86 Dubitatne tertiò, an quilibet actus ſufficiat ad inducendam conſuetudinem, reſpondetur autem primo, quod non ſufficiunt actus, qui dederunt cauſam liti Rota *deciſ.94. num.12. p.9. recent.* Secundo nec ſufficiunt actus coacti. Rota *dec.616. num.3. part.3. recent. & deciſ.281. num.9.* coram Peña. Debent enim eſſe actus tales, ex quibus præſumi poſſit conſenſus in conſuetudinem inducendam. Syluest. *v. conſuetudo num.6.* Tabien. *num.9.* ex actibus vero per vim, vel metum, vel ex alia quacumque neceſſitate habitis, non poteſt colligi quod operantiũ voluntas ſit inducere conſuetudinem & obligationem ad ſimiliter agendum. Quod tamen omninò neceſſarium eſt. Vnde tertiò ex illis ſolis actibus poteſt induci conſuetudo, qui ab operantis voluntate imperantur ex intentione introducendi conſuetudinem, ſeu (quod idem eſt) ex intentione ſe obligandi, vel eximendi ab obligatione Syluest. *v. conſuetudo num.7.* Tabien. *num.9.* Armill. *num.5.* Turrecrem. *cap. conſuetudo. a.2. n.6. diſt.p. ex l.1. & vlt. ff. de Iti. uſuque prin.* Nam ſi ſolæ vices plures inducerent conſuetudinem, exemplum faceret ius, at vero hoc falſum eſt, quia non exemplis, ſed legibus iudicandum eſt. *l. nemo. C. de ſent. & tutent.* Secundum conſuetudinem verò rectè iudicatur, *cap. cum veniſſent, de eo, qui mit. in poſſeſſ. & cap. Placuit d. ſt. 32.*

87 Hinc eſt quartò regula generalis, quod ex actibus facultatiuis, quæ quis agit ex libertate ſua, & libero beneplacito, non inducitur conſuetudo. Syluest. *v. conſuetudo num.19* Tabien. *num.9.* Sotus *de iuſt. l.1. quaſt.7. a 2.* Vbi quod ex actibus deuotionis non inducitur conſuetudo. Rota *dec. 716. num.10. & 778. num.1. & 813. num.5. par.1. diuer. & deciſ.443. num.8. part.5. & deciſ.124. num 7. p.6. recent. & deciſ.408. num.7.* coram Peña, *& dec.162. num.10.* coram Greg. 15. Roch. *cap. fin. de conſuet. num.366.* Calder. *conſ 3. num 3 de conſuet.* Roland. à Vall. *conſ.22. num.20. l.2. & conſ.33. n.28.* Afflic. *deciſ.388. num.4.* Panorm. *cap. Abbate num. 10. de Verb. ſignif. & cap. ad noſtram, de confirm. & cap. Cum ſit generale num.15. de for. compet.* Martinez de Prado. *cap.3. quaſt.23. num.17.* Diana *part.6. tr.5. reſ.9. & 12.* Antonius Piagius, *de conſ. quaſt.3. n.41.* plures alios referens, Paſqual. *cent 3. quaſt 326. n.2.* Donatus *p.1. tr.1. q.22. n.5.* R.P.D. Fagnan. *cap. cum ad Monaſterium num.37. de ſtat. Monach.* Beltraminus *ad deciſ. 162.* Greg. 15. *num.16.* Vbi quod hoc procedit non obſtante quocumque decurſu temporis etiam Immemorabilis Sued. *poſt alios conſ.127. num.82. & ſequen.*

88 Exemplificant vero hoc multipliciter DD. dicentes, quod ſi quis per decennium iuit ad molendinum, alicuius non per hoc inducta fuit conſuetudo, vel preſcriptio, vt in futurum teneatur ire. Quinimò nec etiam, ſi per mille annos idem vſus fuiſſet ire ad eundem molendinum. Antonius Piagius, *de conſuet. quaſt.3. num. 42.* poſt Butr. *in cap. fin. num.28. de conſuet.* Iacob. de Sancto Georg. *in l. Inſula italiæ, in princ. ff. de Iudic.* Item ex eo, quod aliquis amicum venientem à longè pluries, ac pluries recipiat, nullum ius amico illi acquiritur, nec cõſuetudo inducitur. Idem Piagius *n.43.* poſt Innoc. *in cap. Bona 2. de Poſtulat. Pral.* Dum. *in cap. Conſuetudo num.8. diſt.1.* Item ſi ruſticus per decennium detulerit alicui par Caponum ſingulo anno ex liberalitate, non eſt inducta conſuetudo, vt in poſterum inuitus ad id adſtringatur Bart. *in l. cum de in rem verſo. ff. de contr.*

89 Et propterea, vt ex actibus alias facultatiuis acquiratur poſſeſſio, vel inducatur conſuetudo, neceſſe eſt, vt eorumdem actuum præcedat prohibitio, aut contradictio, cum ſubſequuta acquieſcentia. Rota *dec 64. n.6.* coram Peña. *& dec.186. num.1.* coram Seraph. *& dec.130. num.2. & 3. par.2. recent.* Beltraminus *ad dec.162 num 15* Gregor. 15. Gonzal. *reg.8.* Gloſſ. 5. § 6. *num.36. & 37* Antonius Paggius, *de conſuetud. quaſt 3. num.58. 60. & ſeqq.* Vbi ex Roland. a Vall. *conſ.22. num 23. l.2.* extendit hoc, vt procedat etiam ſi contradictio fiat extraiudicialiter, & etiam ſi ei fuiſſet obtemperatum ex bono pacis. Quod tamen non credo quia ad introducendam conſuetudinem, ſeu præſcriptionem, neceſſe eſt vt ille, contra quem inducitur, id faciat non ex alia cauſa, ſed eo animo vt patiatur alterum vti iure, Turrecrem. *d. cap. Conſuetudo. ar.2. num.6.* Et propterea ad hoc, vt per actus præſcribatur, neceſſe eſt, vt veriſimiliter præſumatur vtentem vti pro iure ſuo, & patientem pati illum pariter vti pro ſuo iure. Idem Piagius. *num. 44.* Vnde ſi patiatur ex gratia, vel ex aliqua alia cauſa, & maximè ſi ex alia neceſſitate, hæc acquieſcentia non ſufficit, vt contra illum inducatur conſuetudo.

90 Pariter ex actibus facultatiuis poterit induci conſuetudo, ſi quis alteri præcipit, vt id faciat, quod alias eſt ſuæ libertatis, & ipſe acquieſcit & facit Panorm. *cap. Abbate num.10. de Verb. ſignif.* Vbi exemplificat in eunte ad molendinum, ſi ipſe illi præceptum à domino molendini, vt veniret, & prohibitum ire ad alium; quod ſi acquieſcit, & pluries id facit, ſufficit ad inducendam præſcriptionem, vel conſuetudinem. Idem ſenſit Bald. *in §. Omne autem ius num.23. inſt. de iur. nat.* Iaſ. *in l. quo minus num.31. in repet. de flum.* Natt. *conſ.106 num.8. l.1* quos ſequitur Anton. Piaggius *de conſ. quaſt.3. num.57.* Idem dicitur de veniente ad hauriendam aquam ex puteo *alicuius*, aut de eo qui quotannis venit ad prandium amici. Hi enim licet ſint actus facultatiui, ſi tamen ex parte venientium prætendatur id ſibi deberi, & inſtent manuteneri, & dominus, aut amicus acquieſcat, & permittat, quod illi prætendunt, ſufficit, vt illis acquiratur ius, ſeu vt introducatur conſuetudo, ſi alia adſint requiſita. Nam hic ſemper conſiderari debet, quod ſi vſus, & actuum frequentia tendit in hoc, quod vtens, vel dominium aliquod, ſeu ius habendi acquirat, *vel* roboret, aut firmet, præſcriptio eſt, non conſuetudo. At vero eſt conſuetudo, ſi vſus tendit ad obligandum ad agendum ex lege, ſeu regula.

91 Licet vero ex actibus facultatiuis non generetur conſuetudo, quia tamen ſæpe dubium eſt, an actus ſint facultatiui, tres regulas ad hoc dignoſcendum tradit Oliuerius Beltraminus, Add. *ad dec.162. num.15.* Greg. 15. Prima eſt, quod non dicitur materia facultatiua, quando præcedit titulus: quia tunc actus ſubſequentes præſumuntur facti in vim tituli præcedentis ad excluſionem voluntarij actus. Menoch. *l.6. Praſump. 67.* & fuit dictum *in Calagurritana iuris viſitandi de Aquila 13. Feb.* 1617. coram Pirouano. Circa quod tamen conſiderandum eſt, quod licet ex titulo præcedente

exclu-

excludatur præſumptio omnimodæ libertatis actus; hoc tamen non ſemper iuuat ad hoc vt ex actibus oriatur præſcriptio, aut conſuetudo; quia imò ſemper excludendæ hæc erunt, ſi cauſa & titulus, ex quo quis præſumitur agere, excludat intentionem illam præſcribendi, aut inducendi conſuetudinem, quam eſſe neceſſariam probatum fuit.

92 . Secunda regula eſt, vt excludatur præſumptio facultatis ex pluralitate actuum per longum interuallum temporis geſtorum Ripa *c. Cum de Eccleſia num. 51. de cauſ. poſſeſſ.* Cæſar de Gral. *dec. 1. num. 3. de cauſa poſſeſſ.* Seraphin. *dec. 212. num. 2. & dec. 323. num. 4.* & fuit dictum *in Tuſculana Syluarum 6. Iunij* 1616. coram Veroſpio. Toties enim multiplicata gratia non eſt præſumenda, vt dicit Rota *deciſ. 397. num. 3. part. 2. recent.* Hæc vero regula locum maxime habet in præiudicialibus, quæ non ſolent liberaliter, & ex gratia concedi; Nam alias in ijs, quæ ſolent eſſe facultatis, pluralitas actuum, & temporis longitudo non poteſt ferre præſumptionem contra gratiam & facultatem, vt ex ſupra notatis patet:

93 Tertia regula eſt, quod vbi agitur fauore cauſæ piæ & diuini cultus non præſumitur materia facultatiua. Rota *deciſ. 470. num. 7. recent.* Panorm. *cap. ad Apoſtolicam num. 4. de ſimonia*, loquens de conſuetudine, quod in exequijs monacorum detur cereus, in benedictionibus nubentium panis, in Ordinationibus clericorum manuſtergium. Quod adeo extenditur, vt cum multi quos refert Piaggius *d. quæſt. 3. num. 51.* limitauerint regulam, niſi conſuetudo contrario ſtatuto reuocetur, alij apud eundem cenſuerint conſuetudinem de dando aliquid Eccleſiæ non poſſe ſtatuto reuocari, & ita vt per iudicem poſſint cogi ad continuandam conſuetudinem hactenus ſeruatam. Sed & regula inſpectione indiget, quia bene contingere poteſt, vt quis det Eccleſiæ ex deuotione, quod vero ſic datur non ſufficit ad introducendam conſuetudinem.

94 Et ſemper ſummè conſiderandum eſt, quod dictum eſt de neceſſitate intentionis ſe obligandi, aut eximendi ab obligatione. Ex vna enim parte actus ex quibus generatur conſuetudo debent eſſe facultatiui, nedum quia debent eſſe voluntarij, & non habiti vi, vel metu, ſed quia ex quacumque alia cauſa facti non habent vim ad inducendam conſuetudinem, vt ſi fiant ex præcepto legis, vel ex gratitudine, vel ex mera liberalitate, vel vt per illos agens aliquid lucretur, vel ex alia quacumque cauſa, ſed neceſſe eſt vt ijdem actus fiant ex intentione inducendi conſuetudinem, ſeu ſe obligandi ad ſimiles actus, aut ſe eximendi ab obligatione.

95 In dubio autem huius intentionis arbitrarium eſſe decernere an illa adfuerit, voluit Vigens *p. 2. quæſt. 97. ar. 3. concl. 3. num. 29.* quem ſequitur Fermoſinus in Rubr. *de conſuet. quæſt. 2. num.* 18. ad cognoſcendum vero hanc intentionē quatuor dantur coniecturæ. Prima eſt, ſi conſuetudo ſit rei grauis, & difficilis, & communiter ſeruata à populo: quia non ſolet vniformiter populus agere in iſtis, niſi agat ex obligatione. Secunda eſt, ſi viri graues, & timorati male ſentiunt de his, qui non ſeruant conſuetudinem, vel communiter populus ſcandalizatur. Tertia eſt, ſi ſuperiores puniunt violantes conſuetudinem. Quarta eſt, ſi materia conſuetudinis, & eius obligatio multum conferat Reipublicæ. Ita Suarez *l. 7. de leg. cap. 15. num. 13.* Palaus *tom. 1. tract. 3. p. 2. §. 3. num. 13.* Præpoſitus *p. 2.* D. Thom. *quæſt. 97. a. 3. dub. 1. num. 7.* Megal. *v. conſuetudo num. 5.* Gordon. *in ſum. tom. 1. lib. 2. cap. 4. quæſt. 14. num. 16.* Donat. *p. 1. tr. 1. quæſt. 22. num. 6.* Fermoſ. *d. quæſt. 2. num. 19.* Sed Paſqualig. *dec. 487. 488. 489. & 490.* has coniecturas impugnat, quia dentur conſuetudines non obligantes, in quibus illæ coniecturæ concurrunt, vt ſunt conſuetudo ſalutandi B. Virg. ad ſignum campanæ, & aliæ ſimiles. Ipſe vero *deciſ. 491.* conſiderans, quod conſuetudo ſit lex, quæ induci non debet niſi ex quadam neceſſitate, & vtilitate communi eam exigente, vult conſiderandum eſſe, an conſuetudo hanc neceſſitatem ferat. Ego puto omnia præfata eſſe conſideranda, & quod attendi debeat conſuetudo ipſa, quæ erit ſuimet optima interpres. Et debeat etiam conſiderari, nedum ſi conſuetudo, vt eſt quid facti ſit vtilis Reipublicæ, ſed ſi ſit vtile vt Reſpublica ex obligatione conſuetudinem ſeruet.

96 Omnibus vero penſatis, ſi adhuc ſit dubium an conſuetudo ſit inducta animo obligandi, eam iudicandam potius fuiſſe inductam ex deuotione, quam ex obligationis intentione dixerunt Diana *p. 6. tract. 5. reſol.* 12. Baſſæus *v. conſuetudo num. 7.* Fermoſ. *d. quæſt. 2. num. 23.* ex eo principio, quod in dubio nullus præſumitur ſe obligare. Suarez *lib. 7. de leg. cap. 15. num. 15.* Palaus *tr. 3. diſp. 3. p. 2. §. 3. num. 13.* Bonac. *de leg. diſp. 1. quæſt. 1. punc. vlt. §. 3. num. 21.* Vigens *in p. 2.* D. Thom. *quæſt. 97. a. 3. n. 29. concl. 3.* Donatus *p. 1. tr. 1. q. 22. num. 7.*

97 Dubitatur quarto, an neceſſe ſit, quod actus vt inducant conſuetudinem ſint ſimiles & vniformes, & reſpondetur affirmatiuè, & dicitur, quod ex varijs & difformibus non oritur conſuetudo. Rota *deciſ. 381. num 3. & dec. 438. num. 3. par. 1. diu. & ibid. dec. 72. num. 20. & 29. & dec. 19. num. 6. & dec. 112. num. 5. part. 2. recent. & deciſ. 280. num. 3. p. 3. & dec. 336. 7. par. 5. & deciſ. 136. num. 14. p. 5.* Et quod non inducatur ex ſententijs diformibus habet Mill. *dec. 258. num. 26. & 27.* Et quod, vt ſit valida, non debeat claudicare Eminentiſſ. Ottobonus *deciſ. 4. num. 36.* Et quod ex actibus diformibus non inducatur, Natt. *conſ. 106. num. 1. lib. 1.* Aym. *conſ. 114. l. 5. & conſ. 949. num. 36.* Antonius Piaggius *de conſuet. quæſt. 3. num. 64.* Vbi quod in parochiansgio difformiter ſoluto, quando aliqui plus, quidam minus, nonnulli autem nihil ſoluerunt, non inducitur conſuetudo. Et quod ſi ruſticus aliquando portabat gallinam, aliquando ſpallam porcinam, ex huiuſmodi varietate non poteſt præſumi certa præſtatio, ſeu oblatio, ſed enſenium.

98 Sic igitur ſolum ex ſimilibus actibus poteſt oriri conſuetudo: nam alias ex actibus diformibus remanet dubium, quid ſit illud, quod populus ſeruare voluerit, cum ſicut lex, ita & conſuetudo certa eſſe debeat. *l. Nemo §. temporalis ff. de reg. iur.* Farin. *2. p. dec. 112. num. 5.* Nihilominus duplex limitatio datur huic regulæ. Prima, vt non procedat, quando actus diformis poteſt reddi cauſa certa, & determinata, vt conſtet, varietatem non interueniſſe ex animo recedendi à conſuetudine. Fermoſ. in proœmio *ad tit. de conſuet. num. 10.* ex Seraph. *dec. 361.* & Ric. *collect. 109. in fin.* Secunda limitatio eſt, vt pariter non procedat, quando actus non ſimiles ſunt ſimul impoſſibiles. Tunc enim diformitas non impedit conſuetudinem. Ita

Oliuerius Beltraminus *ad deciſ. 162.* Ludouiſij *n. 14.* Fermoſin. *in rubr. de conſuet. q. 1. num.* 8. ex Dec. *conſ.* 17. *num.* 12. & Rota in Recent. *part. 1. deciſ.* 356. *num.* 4.

99 Hinc eſt, quod ad hoc, vt ex actibus conſuetudo ipſa præexiſtens probetur, neceſſe eſt, vt ipſi actus ſimiles probentur habiti in vim conſuetudinis. Et ſic v. g. ex eo, quod probetur dotem fuiſſe pluries reſtitutam dotantibus, non probatur conſuetudo, quia potuit reſtitutio fieri ratione pacti, non vero ex vi conſuetudinis. Sic nec probaretur conſuetudo excludendi fœminas extantibus maſculis, ſi ſolum probaretur plures excluſas fuiſſe per longum tempus, quia potuerunt excludi ex teſtamento. Ita pluribus citatis Antonius Piaggius *d. q. 3. num. 67. & 68.* Et tamen in his caſibus, ſi probaretur non fuiſſe varietatem per longum tempus, ſed v. g. fœminas fuiſſe ſemper excluſas, & ſæpius, nullam vero vnquam fuiſſe incluſam, haberetur non leue argumentum ad probandam conſuetudinem, cum non ſit veriſimile, omnes ſemper fuiſſe excluſas ex teſtamento, cum in teſtando iuxta teſtatorum varietatem, varia etiam diſpoſitio, & vniformitatis in teſtando aliqua cauſa immutabilis aſſignari debeat.

100 Dubitatur quinto, an ſit neceſſe, quod actus, ex quibus oriri debet conſuetudo ſint notorij ipſo populo? Et reſpondetur id eſſe neceſſe. Cum enim non niſi ex conſenſu populi induci poſſit communis conſuetudo, & lex populum obligans, neceſſe eſt, quod actus inductiui conſuetudinis ſint populo notorij, & tales, ex quibus populi conſenſus præſumi poſſit. Panorm. *d. cap. fin. num.* 17. Sylueſ. *v. conſuetudo num.* 6. Tabien. *num.* 9 Armill. *num.* 5. Alex. *conſ.* 132. *num.* 9. Suarez. *l. 7. de leg. c. 10. n. vlt.* Diana *d. tract. 5. reſ. 9.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Piaggius *d. q. 3. num.* 70.

101 Et certè ex eo, quod quis agat in abſcondito, ſignū eſt, quod non ſit ex publica auctoritate, & lege. Ideo huiuſmodi actus debent haberi publicè vidēte, & conſentiente populo. Ex vi enim conſenſus populi inducitur conſuetudo, quæ non eſt aliud, quam lex moribus gentium ex eorum ſaltem tacito conceſſu inducta *l. de quibus. ff. de conſuetud.* Ita quod Fermoſinus *in rubr. de conſuet. q. 1. num. 7.* dixerit, ad inducendam conſuetudinem potius populi, quā Principis conſenſum requiri, vt not. Gloſſ. *in cap. in iſtis diſt.* 4. quod eſt verum quantum ad qualitatem legis, & ſpeciem eius, quia licet lex, vt lex tanquam à propria cauſa ſit à conſenſu Principis; lex tamen talis, quæ eſt conſuetudo tamquam à propria cauſa eſt à conſenſu populi. Qui propterea eſt ad conſuetudinem ſummè neceſſarius. Alex. *conſ. 132. num. 9. l. 2. & conſ. 173. num.* 173. Paſqual. plures referens, *ſent. 2. qu. 144. num.* 3. Sicut tamen ſufficit ad inducendam conſuetudinem, quod maior pars populi conſentiat, ita ſufficit, quod id maiori parti innoteſcat. Panorm. *cap. fin. num. 18. de conſuetud.* Et neque eſt neceſſe, quod hic conſenſus populi ſit expreſſus, ſed ſufficit tacitus. *l. de quibus. ff. de conſuetud.* & eſt de mente DD. qui citati ſunt. Nomine autem populi hic venit quæcumque multitudo perſonarum, quæ per conſuetudinem remanere debent obligatæ.

102 Poteſt vero hoc habere difficultatem primò in conſuetudine exemptiua. Nam conſuetudo inquantum inducit legem, inquantum præbet legiſlatori motiuum eam ſtabiliendi, ſeu antiquam legem abrogandi. Hoc autem poteſt præbere ſola frequentia actuum, etiam ſi non ſit populo notoria, & etiam ſi non ſit populo conſentiente, & intendente abrogationem legis. Quia ſufficit, quod Princeps videat legem non ſeruari, & ex alijs circumſtantijs ſimul percipiat legem non eſſe vtilem, & ſic annuat conſuetudini, & annuendo legem abroget. Hinc argumentum militat etiam contra id, quod dicitur de maiori parte, quia ex minoris etiam partis conſenſu, poteſt Princeps ſumere occaſionem, & motiuum, vt legem ſtatuat approbantem conſuetudinem, vel abrogantem legem cōtrariam conſuetudini.

103 Reſpondetur nihilominus, quod conſenſus populi omninò eſt de eſſentia conſuetudinis, quia eius eſſentia eſt, vt ex moribus, & actibus hominum proculdubio voluntarijs ſit inducta, & ſic quod habeat ſui initium à populi conſenſu. Diuerſimodè tamen hoc ſit in conſuetudine inductiua, & in exemptiua. Nam inductiua conſuetudo, ex quo fert nouam obligationem, requirit conſenſum eorum, qui obligandi ſunt. Conſenſus ergo ſingulorum valet pro ſe ipſo, ſed non poteſt valere pro alijs, niſi nomine illorum conſentire poſſit, & ſuo conſenſu illos obligare. Quod pars minor non poteſt facere reſpectu maioris. Si ergo pars minor intenderet per ſuos actus, ſe obligare ad aliquid, & Princeps hoc approbaret, conſuetudo illa non obligaret totum populum, ſed illam partem ſolum, quæ conſentiret, niſi forſan conſentiret conditionatè ſub conditione conſenſus maioris partis. Quod ſi Princeps accepta occaſione ab vſu frequenti minoris partis legem conderet vniuerſalem obligantem totum populum ad illum vſum, hæc lex non eſſet conſuetudo, ſed lex conſuetudini contra diſtincta, quia non eſſet lex impoſita ex moribus, & conſenſu eorum, quibus imponitur, cum toto populo imponeretur ipſo ſuo vſu, & conſenſu id non petente.

104 In conſuetudine vero exemptiua, ſeu priuatiua, ſeu in conſuetudine contra legem, quæ tendit ad legem abrogandam, ſufficit ille conſenſus abrogationis legis, qui eſt coniunctus frequenti, & diuturnæ non obſeruantiæ legis habitæ à toto, vel maiori parte populi. Velle enim legem abrogari, præſumitur ille populus, qui pro maiori parte toties quoties eſt obſeruanda, eam tranſgreditur, & diu per longum tempus, in hac frequenti tranſgreſſione perſeuerat. Et ſic ſufficit tacitus conſenſus, & ſcientia, quæ præſumitur in populo, qui legem ex conſuetudine tranſgreditur. Imò in hac conſuetudine non eſt neceſſe, quod omiſſiones, ex quibus inducitur, ſint publicæ, & notoriæ, & ſciantur à toto populo, vel maiori parte, vel quod vnus ſciat omiſſionem alterius, quia ipſe multitudinis plures, frequentes, & diuturnæ omiſſiones legis, etiam ſi quilibet omittētium neſciret aliorum omiſſionem, ſufficiunt vt præbeant legiſlatori motiuum legis abrogandæ, quod quilibet omittentium præſumitur velle. In conſuetudine vero inductiua reſpectu eorum, qui poſſunt obligari ex aliorum ſcientia, & voluntate, non eſt neceſſaria particularis ſcientia, & conſenſus, quia ſufficit illos ſcire, & conſentire, à quorum ſcientia, & conſenſu illi dependent. Sed reſpectu eorum, qui non poſſunt obligari niſi ſciant, & ſuo perſonali conſenſu, con-

ſen-

ſentiant, notitia, vſus, & intentionis inducendi conſuetudinem obligantem debet eſſe communis, & publica; quia aliter non eſt vnde præſumi poſſit eos ſaltem tacitè conſentire in nouam obligationẽ, ſi illam penitus ignorant. Et eſt diſcrimen inter ſcientiam, & conſenſum, quia ſcientia magis explicita neceſſaria eſt, nam qui ſcit induci conſuetudinem, nedum ſi conſentiat expreſsè, ſed ſi non diſſentiat cenſetur conſentire tacitè, quod non eſſet, ſi explicitè non ſciuiſſet conſuetudinem induci, quamuis & aliqua ſcientia implicita ſufficiat in aliquo particulari, qui ſcire potuiſſet, & debuiſſet.

105 Hinc poteſt ſolui dubitatio, an ſcilicet hic conſenſus debeat dari à populo collegialiter congregato? Dicitur enim hoc non eſſe neceſſe, Rochus *de conſ. ſect. 4. num* 65. Conſenſus enim iſte ſufficit, quod ſit tacitus, & quod detur inquantum ij, qui ſubijciendi ſunt conſuetudini ſucceſſiuè operantur, & actus frequentant, non in abſcondito, ſed palam iuxta operationis conditionem, & ſic ſufficit, quod populus conſentiat, ita quod qui operantur, operentur ex intentione conſuetudinis, & alij hoc videntes non repugnent, hæc autem nec eſt neceſſe, imo nec eſt poſſibile collegialiter fieri.

106 Alia quoque ſoluitur difficultas, nimirum an ſit etiam neceſſe, vt maior pars populi vtatur, & operetur ſecundum conſuetudinem introducendã? Reſpondetur enim diſtinguendo. Nam actiones, ad quas populus obligari debet, vel ſunt exercendæ per ſingulos, vt v. g. eſt ieiunare, ſanctificare aliquem diem &c. vel ſunt exercendæ per vnum, vel duos, vel per certum genus perſonarum; vt eſſet dare votum in electione, ſi ſit annorum viginti, eſſe exemptos à gabellis hos, vel illos, vel eſſe, vel non eſſe eligibilem, niſi qui ſit talis nobilitatis, & alia ſimilia. Quando actiones, ad quas populus intendit ſe obligare, ſunt communes ſingulis de populo, & á ſingulis exercendæ, neceſſe eſt, quod omnes de populo, vel certè maior pars illorũ exerceat illas actiones ex conſuetudinis intentione; quia conſuetudo moribus, vſu, & actuum frequentia inducitur; illi ergo vti debent, qui operandi conſuetudinem inducere intendunt, & ſe per conſuetudinem obligare. Et ſic, ſi populus intendit obligare ſingulos, neceſſe eſt, quod ſinguli omnes, vel maior pars vtatur, & intentione conſuetudinis operetur. Et in his non eſt neceſſarius alius conſenſus, quam operantium, dum ſit publicus iuxta actionis exigentiam. Et ſic in conſuetudine exemptiua à lege obligante ſingulos eſt neceſſe, quod omnes, vel maior pars operetur contra legem. Sed vbi actiones non ſunt exercendæ, niſi per certas perſonas. ſufficit, quod illæ perſonæ populo ſciente illas actiones exerceant ſuo tempore, & loco. Quando ergo Panorm. *d. cap. fin. num.* 18. cui conſentit Baldellus *de legib. l. 5. diſp. 46. num.* 8. dixit, neceſſe eſſe ad conſuetudinem, quod maior pars populi vtatur, intelligendus eſt reſpectu illarum actiunum, quæ ex vi conſuetudinis exerceri debent á toto populo. Cæterum aliquando ſufficit, quod aliqui de populo vtantur, & operentur alijs videntibus, & conſentientibus, vt dixerunt Rochus, *de conſuetud. ſect. 4. num.* 46. & Sylu. *v. conſuetudo. num.* 7.

107 Et tandem explicatur, an ſufficiat conſenſus maioris partis, vel potius ſit neceſſarius conſenſus duarum partium ex tribus, vt videtur voluiſſe. Sylueſ. *v. conſuetudo num. 7. ex l. nulli & l. plané. ff. quod cuique.* Nam præfatæ leges loquuntur, quando conſenſus dandus eſt collegialiter, & nec loquuntur de conſenſu, ſed de præſentia in collegio, volentes, quod ad minus ibi ſint præſentes duæ partes ex tribus; & nihilominus tunc ſufficit conſenſus maioris partis illorum, qui congregati ſunt, vt habet Panorm. *d. cap. fin. num.* 18. Conſenſus vero in cõſuetudinem non eſt neceſſario dandus collegialiter. Et quatenus dandus eſſet, deberent eſſe præſentes, vel duæ partes vocalium, vel iuxta populi conſuetudinem, quot eſſent neceſſarij, ſed tamen ſufficeret conſenſus maioris partis illorum. Rochus *de conſuet. ſect. 4. num.* 49.

108 Dubitatur ſexto principaliter an notitia, quam debet habere populus, debeat eſſe iudicialis, ita quod neceſſe ſit frequentiam actuum in iudicio fuiſſe deductam, vel probatam. Affirmarunt enim Gloſſ. *in cap. fin. de conſuet. & in cap. fruſtra. §. ſine ſcripto, verb. diuturni, diſt.* 8. & Gloſſ. in Rubr. *C. quæ ſit longa conſuetudo.* Aliter enim conſuetudo non poteſt eſſe ſatis publica, & notoria, & ſecura, vt alios obliget, vel ſecuros in conſcientia reddat. Diana *p. 6. tract.* 5. *reſol.* 8. & Fermoſ. *in rubr. de conſuet. q. 1. num.* 47. tribuunt hanc ſententiã Sylueſ. *v. conſuetudo q.* 4. qui hoc non dicit, ſed ſolum ait, quod quando conſuetudo inducitur per actus iudiciales, ad eam iudicendum ſufficiunt duo actus D. Anton. vero etiam ab eiſdem citatus pro hac ſententia refert illam ex Io. ſed illam reijcit expreſsè.

109 Nam illi contraria eſt communis Canoniſtarum, & Theologorum, vt dixit Panorm. *cap. fin. num.* 16. *de conſuet. & tradit* Bart. *l. 2. & l. de quibus. ff. de leg.* vbi etiam Iaſon. *col.* 15. Rochus *ſect. 4. num.* 34. Petrus de Salazar *l. 1. de conſuetud. cap.* 7. Menchada, Anton. Faber, Cuiacius, Donellus, Oſualdus, Gillinus, Gallius, Varcio, Cencio, Molina, Bobadilla, Gregorius Lopez, quos refert, & ſequitur Fermoſinus *in rubr. de conſuet. q. 1. num.* 52. Præpoſ. *in p. 2.* D. Thom. *q. 97. dub. 1. num* 8, & ibi Sylnius *num. 2. concl.* 8. Lorca. *diſp. 29. num.* 3. Vaſquez *diſp. 177. cap.* 3. Salas *diſp 19. ſec. 11. num.* 9. Suarez *l. 7. de leg. cap. 11 num.* 2. Poncius *l. 6. de matrim. cap. 6. num.* 21. Gordonus & Granada, quos ſequitur Diana *d. reſ* 8. Donatus *p. 1. tract. 1. q. 22. num.* 3. Palaus *tr. 3. d. 3. p. 2. §. 3. num.* 9. Etenim nulla extat lex humana poſitiua, quæ huiuſmodi notitiam iudicialem, ſeu notorium iuris requirat; ſed neque id eſt neceſſarium ex natura rei, quia tam reſpectu populi operantis, & vtentis, quam reſpectu principis, vt conſuetudinem approbet, ſufficit notorium facti, quod ex publico vſu conſequitur. Deinde notorium iuris de actuum frequentia non poſſet haberi ſine contradictore, & contradictione, ſeu in iudicio contradictorio, contra omne ius autem & praxim eſt, quod non valeat conſuetudo, cui non fuerit contradictum in iudicio. Et tandem, vt innuit Panorm. ſententia oppoſita inuoluit contradictionem aliquam. Nam ſi ad valorem conſuetudinis requiritur ſententia lata in contradictorio iudicio, iam ſi repugnat dari ſententia iuſta in fauorem conſuetudinis, ſimul repugnat dari conſuetudinem, quæ ſine iuſta ſententia non viget. Si vero dari poteſt hæc iuſta ſententia, & datur, iam conſuetudo ante illam ſenten-

tiam

tiam erat inſtituta, & vigebat, nam quod declaratur iuſtum eſſe, iuſtum eſt ante ſententiam declarantem, quamuis ergò ad conſuetudinis firmitatem multum valeat, ſi ipſa ſit approbata in contradictorio iudicio, hoc tamen non eſt neceſſarium, quia ex publico vſu, poſſumus eſſe moraliter certi de conſuetudine. Sicut ergo lex inducitur abſque alio contradictorio iudicio, ex ſola Principis diſpoſitione, ita multo magis ius conſuetudinarium ſuppoſita frequentia actuum etiam extraiudicialium inducitur ex ſolo tacito conſenſu Principis. Ex actibus vero iudicialibus etiam gignitur conſuetudo, ſed hæc eſt ſpecies conſuetudinis, quæ dicitur ſtylus; vt explicatum eſt art. 2. Et tamen ad ſtyli eſſentiam, & valorem non eſt neceſſe, quod ſit declaratus adeſſe per ſententiam obtentam in contradictorio iudicio.

110 Nec obſtant, quæ in contrarium adducuntur. Non quidem obſtat *cap. Abbate de verb. ſignif.* Tum, quia ibi non eſt ſermo de conſuetudine, ſed de præſcriptione eiuſdem iuris eligendi, nec valet argumentum à præſcriptione ad conſuetudinem. Tum quia quod ibi obijcitur contra præſcriptionem illam, quod non fuerit firmata in contradictorio iudicio, non dicitur in deciſione textus, ſed in allegatione partis, vnde Panorm. ibi *num.* 13. aduertit, quod ex illo textu potius contrarium deducitur etiam in præſcriptione. Nec pariter obſtat *l. Cum de conſuetudine ff. de leg.* Quia ibi non dicitur iudicium contradictorium eſſe neceſſarium ad perficiendam conſuetudinem, ſed ſolum ait, hoc eſſe explorandum, quia multum conferre poteſt, ad probandum conſuetudinem. Aliud ergo eſt, quod in iudicio externo, vt quis obtineat vigore conſuetudinis, debeat illam probare; aliud eſt, quod conſuetudo non ſit, nec ſuum vigorem eſſentialem habeat, niſi probetur in contrario iudicio ad eſſe. Quod vere implicat, quia ſi conſuetudo non eſt, nulla ſententia poteſt declarari, quod ſit, ſed ſi conſuetudo eſt, quia vere adſuit actuum frequentia, ex intentione conſuetudinis, & Princeps conſenſit, iam conſuetudo prius eſt, quam adueniat ſententia pronuncians illam eſſe.

111 Dubitatur Septimo, an ſit neceſſe, quod actus ex quibus gignitur conſuetudo ſint boni? Hoc enim videtur eſſe omninò neceſſarium, & id tenet Layman. *l.* 1. *tr* 4 *c.* 24. *num.* 11. quia frequentia actuum malorum non eſt vſus rationabilis, cõſuetudo vero rationabilis eſſe debet. E' contra vero conſtat conſuetudinem, quæ eſt contra legem, poſſe eſſe ex actibus non bonis, cum ſit ex actibus, qui ſunt contra legem. Suarez *l.* 7. *de legibus cap.* 18. *num.* 8. *&* 15. nedum concedit conſuetudinem poſſe induci ex actibus malis, ſed vult conſuetudinem, quæ derogat legi, non poſſe induci ex bonis, ſed ex malis tantum. Sed hæc difficultas infra explicatur, vbi quæritur qualiter conſuetudo debeat eſſe rationabilis, & qualiter cõſuetudo poſſit derogare legi, interim vero dicitur cum communi ſententia, quod non eſt neceſſe, quod actus ex quibus inducitur conſuetudo ſint boni, ſed poteſt etiam ex malis generari. D. Thom. *p.* 1. 2. *quæſt.* 97. *a.* 3. *ad ſecundum*, & ibi Caiet. Conrad. Medina, Martinez, Clauis Regia *l.* 3. *cap.* 11. *num.* 6. Serra Vaſq. *diſp.* 177. Salas. *diſp.* 19. *de legib. ſect.* 5. D. Anton. *p.* 1. *tit.* 16. §. 2. Syluest. *v. conſuetudo num.* 1 a. Sotus *l.* 1. *de iuſt. q.* 7. *art.* 2. Panorm. *cap. fin. de conſuet.* Suarez loco citato. Diana *d. tract.* 5. *reſ.* 1. *&* 9. Fermoſ. *in rubr. de conſuet. quæſt.* 4 *num.* 4. Martinez de Prado. *cap.* 3. *quæſt.* 13. *num.* 15. Admitto quidem poſſe eſſe, quod intra tempus præſcribendi poſteriores legem tranſgredientes poſſint bona fide excuſari, & videntes legem non fuiſſe à prædeceſſoribus ſeruatam, putare quod conſuetudo contra legem præſcripſerit, vt dixit Soto *l.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 2. *de iuſt.* & ex eo Layman. vbi ſupra. Sed tamen neque hoc eſt facile, vt in toto vel maiori parte populi, in qua ſunt quàm plures ſenes obliuioni traditum ſit non multis ab hinc annis legis obligationem viguiſſe. Tum ſecundò, quia iam ad conſuetudinem non ſufficerent quadraginta anni, ſed pluſquam ſexaginta, vel octoginta eſſent neceſſarij, ſi præſcriptio expectare deberet, quod in populo incœpiſſet bona fides. Tertio, quia & imò actus bona fide habiti minus apti ſunt ad inducendam conſuetudinem iuris, quia non fiunt ex intentione inducendi conſuetudinem, niſi valdè implicitè, fiunt enim ex errore, & quia putatur, quod lex non adſit, non vt lex tollatur. Tum quartò, quia poſita omni mala fide adhuc poteſt eſſe magis vtile bono communi abrogare legem, & conſuetudinem non malam, niſi quia prohibitam ablata prohibitione approbare, ſiue verbo, ſiue conſenſu expreſſo, ſiue tacito per conſuetudinem. Non igitur eſt neceſſarium, quod conſuetudo iuris inducatur ex actibus bonis.

112 Dubitatur octauò, quot actus requiratur ad inducendam conſuetudinem. Nam ſufficere duos actus quando Princeps ſcit, & tolerat, voluerunt Roſella *v. conſuetudo* & ibi Angelus, & Sylu. *num.* 6. Martinez de Prado *cap.* 3. *qu.* 13. *num.* 15. cum diſtinctionibus tamen aliquibus, & limitationibus. Duallius *p.* 2. D. Th. *de legib. q.* 7. *a.* 2. exiſtimat, quod in cauſis criminalibus ſufficiant duo actus, imò, & in ciuilibus, ſi actus ſint iudiciarij, & notorij, quia duo actus faciunt ſolitum. Tum quia hoc affirmat Iaſon. *l. de quibus ff. de conſuetud. num.* 51. quem ſequitur Emanuel, Sà. *v. conſuetudo*. Sed Monteſinus *t.* 2. D. Th. *de leg. diſp.* 23. *qu.* 13. *num.* 224. aſſerit, quod conſuetudo fit ex frequentatione plurium actuum, ſic vt non ſufficiat vnus; aut binus actus, ſed requirantur plures, & eorum frequentatio. Leſſius vero *lib.* 2. *de iuſt. cap.* 6. *d.* 74. *num.* 10. dixit, quod vt conſuetudo dicatur contracta, ſufficit bis, aut ter contra actum eſſe. Palaus *tr.* 3. *d.* 3. *p.* 2. §. 3. *num.* 5. vult non ſufficere duos actus etiam iudiciales.

113 Sed vitanda eſt æquiuocatio, & aliud eſt loqui de conſuetudine facti, & aliud de conſuetudine iuris. Nam de prima loquendo, vt ex illa; habeatur conſuetudinis quædam præſumptio ad effectum grauius puniendi delinquentes ſufficiunt duo actus, ſic enim in hoc ſenſu. *l.* 3. *C. de Epiſ. aud. & cap. ita nos* 25. *q.* 2. gemminatio actus vocatur conſuetudo. Et ita quod ad præſumendam conſuetudinem facti contra aliquem, ſufficit aduertit Turrecrem. *in cap. mos a.* 2. *n.* 5. *diſt.* 1. Et quod conſuetudo facti inducatur duobus actibus dixit Ruchus *de conſuet. in princ. num.* 24. De quo videri poſſunt plures DD. quos referunt Menoch. *de arbitr. l.* 2. *caſu* 81. & Antonius Piaggius *de conſuet. q.* 3. *num.* 25. & ſeq. & Farin.

114 Verum loquendo de conſuetudine iuris dicendum eſt hoc eſſe arbitrarium iudicare. Turrecrem. loco proximè citato ad tertium. Menoch.

Digitized by Google

l. 2. de arbitr. caſ. 81. Diana *p. 6. tr. 5. reſ. 7.* Fermoſinus *in rubr. de conſuetud. q. 8. num.*41. Pontius *l. 6. de matrim. cap. 6. num. 1.* Marſil. *in l. quæſtiones num.*44. *ff. de quæſtion.* Duaren. *de leg. quæſt.* 12. Tiraquell. *de primog. q. 9. num. 1.* Rochus Curtius *d. num.* 24. Donatus *tom. 1. tract. 1. q. 21. num.* 3. Nam vbi ad conſuetudinis valorem requiritur præſcriptio *decem*, 40. vel 100. annorum neceſſe eſt, vt per illud tempus actus frequententur. Et ſi actus habendi ſint v. g. ſemel in anno, vt ſi agatur de ieiunio certi diei, aut de obſeruatione feſti, opus eſt, vt tot actus habeantur, quot ſunt anni, vel ſi pluries in anno habendi ſint, vt ſi agatur de ieiunio in die Sabbati cuiuslibet hæbdomadæ, neceſſe eſt, vt in ſingulis Sabbatis per totum illud tempus ieiunetur: vel ſi actus non ſunt determinati ad diem certum, ſed ad determinatam cauſam, ſeu occaſionem, aut ſub conditione, erit neceſſe vt ſine interruptione occurrente occaſione illa, vel conditione habeatur actus. Quod ſi actus pertineant ad collegium, ſeu ad vniuerſitatem, quæ vt perſona ficta per modum vnius colligitur ad eligendum, vel orandum, pauciores actus erant neceſſarij reſpectu collegij, quam reſpectu ſingulorum, quia in ſingulis actus multiplicantur iuxta illorum numerum. Sed ſi ad valorem conſuetudinis, non eſt neceſſe, quod ſit præſcripta per tempus certum, & determinatum, tunc ſicut tempus neceſſarium eſt arbitrarium, ita arbitraria eſt frequentia actuum, quæ penſanda erit iuxta exigentiam materiæ, & occaſionum agendi. Et hoc pro certo habendum erit tantam actuum multitudinem requiri, quanta eſt neceſſaria ad hoc, vt ſit, ſeu præſumatur adeſſe conſenſus populi, & legislatoris. Ita Hoſtien. *in ſumm.* Archid. *in hoc cap.* Panorm. *cap. fin. de conſuetud. num.* 17. Bartol. *l. 2. num.* 12. *ff. de leg.* Suarez *l. 7. de legib. capit.* 10. *num.* 4 Rochus *de conſ. ſect. 4. num.* 37.

115 Plures vero exiſtimant, quod ex bino, vel trino actu præſumi poſſit Principis voluntas. Ita Panorm. *cap. 1. num.* 4. *de treg. & pac.* & præter eos, quos ſupra citauimus aſſerentes ad inducendam conſuetudinem ſufficere duos actus, vel tres, ſciente Principe, & tolerante, idem tenent Fermoſinus *in præm. ad rubr. de conſuet num. 2. & cap. fin. q.5. num. 9. eod. tit.* ex Azor. & Bart. Sed valdè difficile exiſtimo, quod ex duobus actibus, aut tribus ſolummodo poſſit præſumi conſenſus principis, neque enim, vt probabitur, ſufficit ſola tolerantia, aut permiſſio. Quod maximè verum eſt, ſi actus ab inuicem diſtent per longum temporis interuallum; vt aduertunt Duallius *d. q. 7. a. 3.* & Diana *d. reſol.* 7. Non enim actus tam diſtantes continuantur, & iunguntur in vnam conſuetudinem facti, ex qua Principis conſenſus præſumi poſſit, cum & de facili poſſit euenire, vt primi actus oblitus fuerit, cum aduenit ſecundus. Et licet ſimus in materia, quæ rariſſimè contingit, non tamen dici debet cõſuetudinem induci ex duobus actibus iudicialibus, valdè interpellatis, vt dicit Duallius, quia eadem ratio militat, & valdè difficile, ac rarum erit, vt ex illis conſenſus Principis præſumi poſſit.

116 Et cum, vt dictum fuit, etiam ex actibus iudicialibus induci poſſit conſuetudo iudicandi, ſeu ſtylus etiam non ſcriptus, vt docent Canoniſtę *cap. ex literis, de conſtit.* Bart. *l 2 C. Quæ ſit longa conſuetudo*, Bald. *in l. ſi quis C. de bon. damn.* Nihilominus nulla lex eſt, per quam decernatur, quod duo actus ſufficiant ad ſtylum inducendum, ſed & in actibus iudicialibus neceſſaria eſt frequentia actuum, quam requirit conſuetudo. Quod & de ſtylo verum eſt, *l. 1. C. quæ ſit long. conſuet. l. nam & ijs ff. de inof. teſtam.* Bart. *in l. de quibus ff. de leg. num.* 14. Decian. *in rubr. de conſt. num.* 35. Salicet. *in l. 2. C. quæ ſit long. conſ. num.* 53. Bald. *in l. 3. eod. tit.* Suarez *d. l. 7. cap. 11. num.* 13. Et quamuis ſtylus, qui ſit quid facti non requirat tantam actuum frequentiam, eam tamen exigit ſtylus, qui vim habeat legis.

117 Dubitatur Nonò, an hæc actuum frequentia debeat eſſe continuata, nec interrupta? Et reſpondetur affirmatiuè. Nam vbi conſuetudo adhuc non eſt introducta, & perfecta, vnicus actus ſufficit ad illam interrumpendam, & vt de nouo à capite incipiendum ſit, vt conſuetudo introduci poſſit. Sylu. *v. conſuetudo num.* 8. Tabien. *num. 9. & 10.* Armill. *num.* 7. Surdus *conſ.* 293. *num. 13. & 24. vol.* 3. Palaus *tract. 3. diſp. 3. p. 5. §. 5. n.* 11. ex Reginaldo, Salas, & Bonacina, Baſſæus *v. conſuetudo num.* 11. Diana *p. 6. tr. 5. reſol.* 4. Rota in Viterbien. decurſus aquar. 13. *Martij* 1654. & apud Greg. 15. *dec.* 162. *num.* 9. & ibi Beltramin. *num.* 15. Fermoſinus *in rubr. de conſuet. q. 1. num.* 59. ex Scanderio.

118 Si vero quis interoget an huiuſmodi actus, ex quo conſuetudo interpollatur, & irritatur debeat eſſe actus ipſius populi, ſeu communitatis? Reſpondet Fermoſinus vbi ſupra, ex Stephano Natien. quod debet eſſe communitatis; & ita voluit etiam Roch. *ſect. 4. num.*67. quia & ex ſolo vſu populi inducitur conſuetudo. Verum nec omnis conſuetudo inducitur ex vſu populi operantis per modum vnius congregati in vno collegio, ſed generatur ex vſu ſingulorum de populo, & tunc ad diſiungendam conſuetudinem non ſufficiunt actus contrarij, ſi adhuc maior pars ſeruat conſuetudinem, ſed ſtatim, ac maior pars deſinit perſiſtere in conſuetudine, quod ſit, ex quo plures, vel etiam vnus recedit à conſuetudine, & oppoſitum facit, iam interrupta manet conſuetudo. Huiuſmodi tamen actus ſingularium perſonarum poſſunt dici actus communitatis, quia fiunt ab illis ſingularibus vt à ciuibus, ſeu partibus communitatis, in ordine ad bonum commune, & de communitatis conſenſu. Vnde ſi ſingulares deficiant aliquando à conſuetudine, communitate non conſentiente, non interrumpitur conſuetudo. Et in hoc ſenſu verum eſt, quod actus interrumpens debet eſſe actus communitatis, quia non interrumpit niſi ſciente, & conſentiente communitate.

119 *Limitatur* etiam poſita regula, quando actus contrarij conſuetudini datur certa cauſa, ex qua habetur, quod actus contrarius non fuit habitus ea voluntate interumpendi conſuetudinē. Et ideo Tabien. *v. conſuetudo num. 9.* ait non interrumpi conſuetudinem ex actu contrario facto ea gratia. Addit etiam, quod vno actu contrario non interrumpitur conſuetudo tendens ad fauorem cauſæ piæ, quod verificari poteſt ex eo, quod non præſumatur actum habitum ex voluntate non proſequendi conſuetudinem. Nam alias conſuetudo ſemper interrumpitur ex actu contrario facto ex voluntate non continuandi conſuetudinem inceptam.

120 Hæc

120 Hæc tamen intelligenda ſunt de conſuetudine nondum inducta. Nam poſtquam eſt inducta non tollitur niſi per legem, aut per contrariam conſuetudinem.

121 Dubitatur decimo, in quo genere cauſæ hæc actuum continuata frequentia, quæ eſt conſuetudo facti, cauſet conſuetudinem iuris, ſeu ius illud, quod eſt lex non ſcripta? Reſpondetur quod eſt cauſa diſpoſitiua materiæ, vt ſit apta materia legis, & ideo ad genus cauſæ materialis reducitur. Hoc colligitur ex illis verbis D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3. ad ſecundum. Niſi fortè per hoc ſolum inutilis lex videatur, quia non eſt poſſibilis ſecundum conſuetudinem patriæ, quæ erat vna de conditionibus legis. Difficile enim eſt conſuetudinem multitudinis remouere.* Conſuetudo igitur facti reddit legis materiam facilem, & conuenientem moribus gentium, & ſic illam diſponit, vt ſit apta materia legis.

SVMMARIVM.

122 *Textus ex D. Th. adducitur.*
123 *Conſuetudo inducitur diſpoſitiuè, & authoritatiuè.*
124 *Solus, qui poteſt legem condere, poteſt authoritatiuè conſuetudinem inducere.*
125 *Communitas ſubdita inducit conſuetudinem diſpoſitiuè.*
126 *Sola communitas libera inducit conſuetudinem authoritatiuè.*
127 *Amentes &c. authoritatiuè non poſſunt inducere conſuetudinem.*
128 *Solam conſuetudinem perfectam poſſe inducere conſuetudinem quidam dicunt.*
129 *Omnis communitas poteſt diſpoſitiuè conſuetudinem inducere.*
130 *Clerici inducere poſſunt conſuetudinem.*
131 *Et laici.*
132 *Et mercatores.*
133 *Et moniales.*
134 *Et familia.*
135 *Et pars populi.*
Et Oppida, & Villula.
136 *Priuatum non poſſe inducere conſuetudinem, quidam dicunt.*
137 *Priuata perſona non poteſt inducere conſuetudinẽ vniuerſalem.*
138 *Poteſt diſpoſitiuè inducere conſuetudinem priuatam.*
139 *Sæpe conſuetudine præſcribitur ius alterius: ſed tunc præſcriptio ſe habet, vt diſpoſitio ad conſuetudinem, quæ eſt ſimpliciter prior præſcriptione.*
Epiſcopus conſuetudine obtinuit poſſe corrigere ſine conſilio Capituli.
140 *Habentes vſum rationis conſuetudinem inducere, poſſunt.*
141 *Nullus pro alio poteſt conſuetudinem inducere, ſed eius communitatis eſt neceſſarius conſenſus, quæ ſubiecta eſſe debet conſuetudini.*
Sufficit conſenſus maioris partis.
142 *Non ſufficit conſenſus ſuperioris.*
143 *Populo contradicente non inducitur conſuetudo.*
144 *Non ſufficiunt plures actus eiuſdem ad inducendum conſuetudinem.*
Conſenſus tacitus populi quando ſufficiat.
145 *Conſuetudo incipit præſcribi à tempore, quo totus populus conſentit.*
146 *Conſenſus populi eſt cauſa formalis diſpoſitiua legis.*

ARTICVLVS IV.

Quis poſſit conſuetudinem iuris inducere.

122 HVic difficultati ſatisfit ex eo, quod habet D. Thom. *p. 2. q. 97. art. 3. ad tertium* ibi. *Dicendum quod multitudo, in qua conſuetudo introducitur, duplicis conditionis eſſe poteſt. Si enim ſit libera multitudo, quæ poſſit ſibi legem facere, plus eſt conſenſus totius multitudinis ad aliquid obſeruandum, quod conſuetudo manifeſtat, quam authoritas Principis, qui non habet poteſtatem condendi legem, niſi inquantum gerit perſonam multitudinis: vnde licet ſingulæ perſonæ non poſſint condere legem, tamen totus populus condere legem poteſt. Si vero multitudo non habeat liberam poteſtatem condendi ſibi legem, vel legem à ſuperiori poteſtate poſitam remouendi; tamen ipſa conſuetudo in tali multitudine præualens, obtinet vim legis, in quantum per eos toleratur, ad quos pertinet multitudini legem imponere: ex hoc enim ipſo videntur approbare, quod conſuetudo introduxit.* Ex hac doctrina faciliter intelliguntur ea multa, quæ de cauſa conſuetudinis habent iuriſperiti, & ſine difficultate quæſtio poſita explicatur.

123 Primò enim ex hac D. Thom. doctrina habetur diſtinctio omninò neceſſario præmittenda, quia nimirum inducere conſuetudinem, contingit dupliciter, ſcilicet authoritatiuè, & diſpoſitiuè. Seu dando formam iuris ipſi conſuetudini, vel diſponendo materiam, vt ad præfatum ius ſit diſpoſita. Lex enim formalem eſſentiam habet à voluntate legislatoris, & eius authoritate. Nam lex non eſt niſi dictamen in mente legiſlatoris exiſtens, quod eſt agendorum à ſubditis regula, & menſura, & quod ex ipſius legislatoris voluntate habet vim, & efficaciam obligandi ſubditos ad hoc, vt iuxta illud dictamen operentur. Is ergo ſolus auctoritatiuè dat conſuetudini vim legis, qui legem poteſt condere, & hic dat legi id, quod in ea eſt formale, quod ſcilicet eſt eam eſſe regulam, & menſuram actionum ſubditorum. Sed is inducit conſuetudinem diſpoſitiuè, qui licet non habeat facultatem condendi legem, & dandi conſuetudini ius, ſeu eſſe menſuram agendorum, tamen ad hoc diſponit, & præparat materiam, vt ſit apta ad recipiendum ius legis ab eo, qui poteſt legem condere.

124 Dicitur igitur ad quæſtionem, quod conſuetudinem iuris auctoritatiuè, & formaliter ſolus legislator poteſt inducere, quia cum conſuetudo iuris ſit lex non ſcripta, ſolum ille poteſt inducere conſuetudinem, qui poteſt condere legem. Dicitur ſecundò, quod ſola illa multitudo populi poteſt auctoritatiuè & formaliter inducere conſuetudinem iuris, quæ eſt libera taliter, vt poſſit legem ſibi ferre, quia ſolius legislatoris eſt iuris conſuetudinem inducere.

125 Dicitur tertiò, quod multitudo poteſt diſpoſitiuè inducere conſuetudinem iuris, quia ipſa conſuetudo facti, quæ eſt frequentia actuum, ſi ſit rationabilis, & vtilis communitati eſt materia diſpoſita, vt fiat conſuetudo iuris, & tranſeat in legem,

gem, Et dicitur quartò, quod multitudo qualibet ex hoc præciſè, quod frequentando actus ſimiles inducit conſuetudinem facti, non inducit conſuetudinem iuris niſi diſpoſitiuè, quia conſuetudo facti non eſt lex, neque neceſſario infert legem. Et ita quod, etiam ſi ſit rationabilis, & ſumme vtilis, non per hoc eſt lex & regula morum, niſi legislator ex ſua voluntate & approbatione vim legis illi tribuat. Hæc quidem ex data doctrina D. Thom. deducuntur, & communiter approbantur.

126 Si igitur quæratur, an omnis multitudo poſſit inducere iuris conſuetudinem? Reſpondetur, quod auctoritatiuè & formaliter ſola multitudo libera, quæ habet facultatem condendi leges poteſt hanc iuris conſuetudinem inducere. D.Th. loco citato, & ibid. Conrad. Med. Martinez, Serra, & alij Expoſitores, Panorm. *d. cap. fin. num.8.* D. Anton. *p.* 2. tit. 16. Sylueſt. *v. conſuetudo, num.* 5. Tabien. *num.* 2. Sot. *de iuſt. lib.* 1. *quæſt.*7. *art.*1. Suarez *de leg. lib.*7. *cap.*9. Palaus *tract.*3. *d.*3. *p.*3. Bart. Iaſon. *& alij ad l.de quibus, ff. de leg. & ad l.*2. *C. quæ ſit long. conſuet.* Panorm. Rochus, *& alij ad cap.fin. de* conſtit. Felin. *cap. quæ in Eccleſiarum, de Conſtit. & cap. Accedentes de Præſcript.* Nauar. Com. de Spol. §.14. *num.*6. Tiraquell. *de iure primog. quæſt.*16. Vnde Io. Andr. *tract. de conſuet. poſt cap.final. de conſuetud.* hac ratione in definitione conſuetudinis ponit debere eſſe ius populi, qui propria authoritate leges condere poſſit.

127 Quod vero dicitur, non conuenire omnibus de populo conſuetudinem inducere, ſed excludi dementes, furioſos, minores 25. annis, forenſes, mulieres & huiuſmodi, vt dicunt Syluest. *v. conſuetudo. num.* 7. Tabien. *num.* 10. Armill. *num.* 5. & ex Canoniſtis, & Iuriſtis, Butrius. *cap.final.n.*40. *de conſuet.* Præpol. *cap. fruſtra.*8. *diſt.* Felin. *cap. quoniam, num.*4. *de teſt.* Panorm. *conſ.*53. *l.*2. Bart. *l.*2. *C. quæ ſit long. conſuet.* Feder. de Sen. *conſ.*65. Socein. Sen. *conſ.*7. *num.*8. Antonius Piagius *de conſuet. quæſt.*7. *num.*3. Eſt indubitatum quantum ad amentes, & infantes, qui non habent rationis vſum. Sed & eſt verum de omnibus illis nedum mulieribus, & minoribus, ſed etiam viris, & maioribus, qui votum non habent in condendis legibus, & ſuo conſenſu non poſſunt conſuetudini vim legis tribuere. Quod ſi alicui ex illis, vt puta mulieribus competat iuriſdictio, & poteſtas leges ferendi, ſicut Reginæ habent, iſtis proculdubio competit facultas inducendi iuris conſuetudinem. Butr. *d.cap. fin. num.*44. Piagius *d.quæſt.*7. *num.*8.

128 Si vero quæritur ſecundo, an omnis multitudo poſſit diſpoſitiuè ſaltem iuris inducere conſuetudinem? Suarez *l.*7. *de leg. cap.*9. quem ſequitur Palaus *tract.*3. *d.*3. *p.*3. *num.*2. dicunt, quod ſola communitas perfecta poteſt inducere conſuetudinem. Vocat autem communitatem perfectam illam, quæ ſit capax poteſtatis legalis, vel ſaltem vt vera lex ipſi poſſit imponi. Probat vero, quia ſolius communitatis potentis condere leges eſt inducere conſuetudinem, ad hoc vero ſufficit vt ſit capax poteſtatis actiuæ leges ferendi. Sed primo poſitio iſta in ſe ipſa contradictoria implicat. Nam ſi loquitur de inducenda conſuetudine iuris auctoritatiuè, implicat, quod ſola capacitas facultatis condendæ legis ad hoc ſufficiat, quia implicat actu cauſare, & actu non habere poteſtatem cauſandi, & ſic ſola illa vniuerſitas poteſt actu iuris conſuetudinem auctoritatiuè inducere, quæ actu poteſt leges condere. Si autem loquitur de inductione conſuetudinis diſpoſitiua, diſtinctio non ſubſiſtit. Nam ſi ad communitatem perfectam ſufficit, vt paſſiuè ſit capax legis, vt dicunt. Suarez *num.*10. & Palaus *num.*4. Martinez de Prado *cap.*3. *quæſt.*14. *num.*19. & Diana *d.tract.*5. *reſol.*14. nulla eſt prorſus communitas, quæ paſſiuè non ſit capax, vt ei vera lex imponatur, & ita omnis communitas eſt communitas perfecta.

129 Dicitur propterea, quod omnis communitas, quæcumque illa ſit, etiam ſi ſit ſimplex familia poteſt diſpoſitiuè inducere conſuetudinem, quæ à legiſlatore poſſit approbari, & ad legem eleuari. Quia ad hoc ſufficit conſuetudo facti rationabilis, omnia vero multitudo poteſt inducere rationabilem facti conſuetudinem. Nec obſtat, quod inducere conſuetudinem ſit habentis facultatem leges ferendi, quia hoc eſt verum de inducente conſuetudinem formaliter, & completè, & auctoritatiuè, alias vero ad inducendam illam diſpoſitiuè & materialiter ſufficit præbere id, quod eſt materiale, & hoc eſt conſuetudo facti, quæ ſit rationabilis.

130 Et hoc confirmant exempla allata à Suarez. Quia communitas Clericorum non poteſt contra canones condere leges *cap. Inſtitumus* 25. *qu.*4. & tamen poteſt inducere conſuetudinem, *cap. fin. de conſtit.* Fermoſ. *in rubr. de conſuet. quæſt.*2. *num.*26. Sic enim latiùs patet facultas inducendi conſuetudinem, quam condendi leges, non ex ſpeciali conceſſione iuris, & Pontificum, vt potuiſſe eſſe, ait Suarez, ſed quia poſſe inducere conſuetudinem, quæ non habeat vim legis, niſi ex ſuperioris approbatione, conuenit cuicumque, qui conſuetudinem facti rationabilem poteſt inducere.

131 Sic vrget ſecundum exemplum, quia laici poſſunt in materia ſpirituali inducere conſuetudines ieiunandi in Dei honorem, colendi aliquod feſtum, & tamen ſunt incapaces ferendi leges ſpirituales. Et ſic dum dicit Suarez, quod ſunt paſſiuè capaces legis ſpiritualis, & hoc ſufficit, iam ergo ſufficit, vt quis poſſit conſuetudinem facti inducere, quæ ſit capax, vt poſſit eleuari in legem, quod poteſt facere omnis communitas.

132 Item tertiò communitas mercatorum poteſt inducere conſuetudinem, iuxta Bart. *& alios in l.*2. *C. de conſt. pecun.* Martinez de Prado *cap.*3. *q.*14. *num.*20. Diana *d. tract.*5. *reſol.* 14. Palaus. *tract.*3. *d.*3. *p.*3. *num.*6. & tamen non poteſt leges condere. Et ſic dum Suarez *n.*11. vt hoc explicet, ait, quod ad inducendam conſuetudinem ſufficit, quod inducens ſit capax legis, accedente conſenſu tacito Principis, vel Prælati, bene dicit; ſed hoc conuenit omni communitati.

133 Et ideo eſt quartum exemplum fœminarum, quibus non competit leges ferre, & tamen poſſunt conſuetudinem iuris inducere, vt de Monialibus ſentiunt Bart. *in l.de quibus ff. de leg. & l.*2. *C. quæ ſit longa conſuet.* Palaus *tract.*3. *diſp.*3. *p.*3. *num.*6. Salas *de leg. diſp.*19. *ſec.*11. *num.*90. Diana *p.*6. *tr.*5. *reſ.*14. Monteſ. *p.*2. *q.*97. *diſp.*23. *quæſt.*13. *num.*220. Fermoſ. *ad rubr. de conſuet. quæſt.*2. *num.*31. Et de mulieribus in vniuerſum aduertit idem Fermoſinus reſpectu eorum, quæ ad illas ſpectant, & ad quæ poſſunt ſe ipſas obligare, quidquid in contrarium dixerit Paſqual. *deciſ.*115. *num.*1.

134 Item quinto multos apud Tiraquell. de *iure primog. quaſt.*16. dixiſſe, conſuetudinem vniua familiæ poſſe inducere legem in illa familia, refert idem Suarez *num.*8. & id tenet Rochus *de conſuet. ſec.*4. *num.*63. & Barboſa *cap. fin. de conſuet. num.*20. ex Menochio, Vslaſco, & Cotta, quod admittit Fermoſinus *d. quaſt.*2. *num.*27. Id iotelligens de cooſuetudine particulari, quæ ſcilicet illam ſolsm familiam liget, & ideo idem Suarez *num.*11. hoc ſine ſolido fundamento oegat, cum ſit manifeſtum Priocipem alicui fsmiliæ poſſe imponere legem præcipientem, vsl prohibentem aliquid. Et aliud eſt, quod lex impoſita familiæ non liget alios, ſeu noo obliget rotam communitatem, aliud eſt, quod noo ſit lex obligans familiam, etism in æternum; ſicut ergo legislator poteſt familiæ imponere legem ſcriptam, ita approbando eius conſuetudinem poteſt ei vim legis non ſcriptæ tribuere.

135 Ex his vero colligitur, quod nedum ciuitas tota, ſed etiam & pars ciuitatis, & parna oppida, & villulæ poſſunt hoc modo diſpoſitiuè & accedente conſenſu legislatoris inducere conſuetudinem. Piaggius *d. quaſt.*7. *num.*14. qui opiniones contrarias ſuper hoc puncto melius conciliaſſet dicendo, quod huiuſmodi oppida & villulæ non poſſuot propria authoritate vim legis consuetudinis iuris inducere, ſed ſolum anctoritate legislatoris accedente, qoam dicere, prout dicit, num.18. quod poſſunt habere propriam consuetudinem immemorabilem, non autem aliam. Nam vtrsmque habere poſſunt accedente legislatoris approbatione, ſine qua nullam habere poſſunt. Et quod habet num.19. ſcilicet quod valet consuetudo immemorabilis, etism ſi inducta à non hsbente facultatem condendi leges, implicat in terminis, quia implicat eſſe effectum à non causa illins, & ideo implicat qnod consuetudo ſit lex, & ſit lex ab eo, qui non poteſt legem facers. Et consuetudo facti durans per infinita ſecula, nunquam erit lex, niſi ſit facta ab habente fsculcatem legis ferendæ.

136 Si tertiò, quis interroget an persona priuata poſſit inducere consuetudinem? Tanquam rem indubitatam dicunt non poſſe Suarez *d. c.*9. *n.*2 Palaus *d. p.*3. *num.*1. Et cum Suarez ſibi obiecerit primo, quod persona priuata consuetudine acquirit priuilegium, & qnod eadem consuetudine poteſt se eximere ab obligatione legis communis, & quod cum Episcopus deberet in correctione subditorum vti Conſilio Capituli, tamen excusatur consuetudine per *cap. Non eſt infra in hoc tit.* & *c.* 1. *infr. de Preſcript.* Et amplius, quia lex poteſt tantum ex parte tolli, & ſic per vnius personæ consuetudinem poteſt legi derogari. Reſpondet ad primum hic non eſſe sermonem de priuilegio, qood eſt lex priuata, sed de lege non ſcripta, quæ habeat veram rationem legis. Et addit secundò priuilegium præſcriptione acquiri, non consuetudine propria. *Et in d. cap. Non eſt*, Pontifex forsan loquitur de præscriptione non de consuetudine. Et ſic ad alia argumenta respondet, aliquem poſſe excusari à lege ex consuetudioe non immediatè, & directè sed consecutiue ratione præscriptionis alicuius. Cæterum impoſſibile eſt quod priuatus coſisuetudine legem deroget, quia non sernando legem peccat, & consuetudo ſic faciendi auget culpam, & hoc modo dicunt iura contra obedientiam non præscribi. *cap. Non liceat, de præſcript.* Vbi Gloſſa & alij id notant, quia non poteſt aliquis per inobedientium eximi ab obedientia.

137 Sed ſi hæc probant, ſimul probant, quod consuetudine non poſſit legi derogari; quia ſiue ſit priuata persona, ſiue ſit communitas, quæ legsm non sernat, peccat & consuetudo culpam auget, & per inobedieotiam non poteſt quis ſe eximere ab obedientia. Dicendum igitur eſt personam priuatam oon poſſe authoritatiuè inducere legem, cum non habeat iurisdictionem, & quia nullns poteſt ſibi legem imponere, nec in se ipsum propriè iorisdictionem habere. Pariter dicendum eſt priuatum hominem nec diſpoſitiuè poſſe inducets consuetudinem vniuersalem obligantem communitatem, quia consuetudo eſt lex eſſentialiter præsuponeos consensum illius, quem obligat, priuatus vero non poteſt pro alio consentire, ſi non ſit procurator illius ad hoc inſtitutus, vt vices illius represeutet. Et in hoc sensu vera eſt sententia communis, quod priuatus consensus non valet ad inducendam consuetudinem, quod probat Pasqual. *dec.*491. *nam.*3. & dixerat Rota *deciſ.* 132. *nom.*6. *part.*2. *recent.* & *deciſ.*162. *num.*12. coram Greg. 15. quia priuatus consensus non redundat in alios. Et ideo etiam ſi in ciuitate ſinguli, vt ſinguli consentireot, non inducerent consuetudinem. Et ad hoc facit doctrina illa Bellam. *dec.* 626. qua vtitur Fermoſinus *in Præmiſs. ad rubricam de conſuet. num.*9. & quæ eſt commnnis, scilicet, quod in iuribus concernentibus ſingulos, vt tsles, & nou vt vniuersos, vous non poteſt alteri nocere, & ideo ab vſu, & consensu ſingulorum, vt ſingulorum non poteſt induci consuetudo, quæ obliget omnes.

138 Sed nihilominus loquendo de lege priuata, qualis lex eſt priuilegium, vel diſpenſatio particularis, dicendum eſt priuatum ſuo vſu frequenti, & conſuetudine priuata facti poſſe diſpoſitiuè inducere ius, ſeu iuris priuatam conſuetudinem. Et primo, quod prinata perſona poſſit inducere conſuetudinem diſpenſantem illum à lege per actus bonos. Poteſt enim eſſe, quod lex ſit talis, quod perſona hæc neceſſitetur ſæpius, vt per epijciam agat contra verba legis, & poteſt ſimul eſſe, quod legislator hoc videns, & conſiderans melius eſſe cum tali diſpenſare in lege, id faciat, & ſic quod ex vi frequentis vſus contra verba legis tamquam ex diſpoſitione obtinest diſpenſationem. Sed & per malos actus id poteſt diſpoſitiue obtineri. Nam dato etiam. quod perſona peſſima ſit, & peſſimè operetur contra legem, nec legem ſeruare velit, illamque contemnat; hic contemptus ipſe alijs circumſtantijs adiunctis poteſt eſſe occaſio, vnde Princeps ex vtilitate boni communis, inde conſurgente, melius iudicet diſpenſare cum illo in lege, & ſic de facto diſpenſet. Sed conſiderata etiam lege, vt eſt inductiua obligationis, certum eſt, quod in perſona priuata poteſt eſſe conſuetudo facti, & vſus frequens alicuius operationis bonæ. Nec impoſſibile eſt, quod in tali ſit intentio ſic operandi ex obligatione, ſi ſuperiori eam placeat imponere. Nec vero impoſſibile eſt, quod ſuperior legem imponat approbando vſum illum. Poteſt igitur priuata perſona inducere priuatam iuris conſuetudioem, illum tantum obligantem. Et hæc conſuetudo dici poterit ſpecialiſſima iuxta diſtinctionem Hoſtien. ſupra artic. 2. explicstam.

139 Quam-

139 Quamuis vero ſit verum, & ſæpe accidat, quod conſuetudo non habeat vim legis, niſi accedente præſcriptione, tamen conſuetudo directè derogat legi diſpoſitiuè, & præſcriptio materialiter ſe habet ad derogationem legis, & ſimpliciter loquendo per prius derogatur legi, vt in propoſito exemplo *Ex d. cap. non eſt*, etiam conceſſo, quod capitulum haberet proprium ius ex iure communi, vt Epiſcopus ſine eius conſilio non corrigeret, Epiſcopus conſuetudine, & præſcripſit contra Capitulum, & derogauit iuri communi. Et quidem præſcriptio fuit diſpoſitio, vnde iuri communi derogaretur, & tamen ſi vigeret lex præſcriptio inutilis eſſet, lege exigente conſilium illud; ideo per prius ſimpliciter fuit, quod Epiſcopus conſuetudine derogaret iuri communi, quam quod validè contra Capitulum præſcriberet, licet in genere cauſæ materialis prius ſit præſcriptio, quam legis derogatio. Epiſcopus igitur, & præſcripſit contra Capitulum, & derogauit iuri communi, & quidem principaliter, & directè, quia conſuetudine ſua directè, & principaliter diſpoſuit materiam, vt adueniente conſenſu Papæ, conſuetudo obligaret: ſed videantur, quæ ad illud cap. infra adnotantur. Sed *& ex cap. cum contingat, de for. compet.* habetur expreſsè, quod conſuetudine poteſt priuatæ perſonæ acquiri iuriſdictio, vt ibi adnotarunt Hoſtien. *num.* 3. Io. Andr. *num.* 10. Imol. *num.* 6. Panorm. *num.* 5. Archid. *in cap. conqueſtus* 9. *q.* 3. & Gloſſ. *in c. Romana in v. conſuetudine. inf. de appellat.* & poſt alios R.P.D. Fagnan. *ad d. cap. cum contingat num.* 12. Perſonæ vero priuatæ conſuetudine priuata, & ſibi propria acquiritur iuriſdictio.

140 Extenduntur vero ſupra dicta, vt reſpectu habentium rationis vſum liberum non ſit danda limitatio, & quod hoc modo diſpoſitiuè, & mulieres, & minores, & forenſes in ijs, quæ illorum ſunt, poſſunt diſpoſitiuè conſuetudinem inducere, vt de mulieribus, quæ ſint de Collegio per eas adminiſtraro dixit Piagius *de conſuet. q.* 7. *num.* 9. & Celſus Vgo *conſ.* 64. *num.* 12. & de Obſtetricibus, & alijs quantum ad ea, quæ ſpectant ad illarum artem, idem Piagius *num.* 10. & Roch. *d. cap. fin. ſect.* 4. *num.* 55. & de Monialibus Suarez *l.* 7. *c.* 9. *num.* 11. Salas. *diſp.* 19. *de leg. ſect.* 11. *num.* 91. Bonac. *de leg. d.* 1. *q.* 1. *punc. vlt.* §. *v. num.* 15. Palaus *tr.* 3. *diſp.* 3. *p.* 3. *num.* 15. Quod vero Fermoſinus vbi ſup. *q.* 2. *num.* 31. ex Narbona, & Villalobos à facultate inducendi conſuetudinem excludat nedum infantes, ſed etiam adoleſcentes ante 21. annum non admittitur: tum quia non ipſi ſoli, ſed ſimul cum viris, & ſenibus ad conſuetudinem inducendam operantur, at vero pueri à tempore vſus rationis, ſi non habent prudentiam, vt ſe in arduis dirigant, ſunt tamen capaces, vt dirigantur ab alijs. Tum quia, qui eſt capax vſus rationis, non eſt incapax, vt per opera ſua ſe diſponat ad id, quod non poteſt conſequi niſi à prudentia legiſlatoris. Soli ergo inſantes, & vſu rationis carentes, non poſſunt inducere conſuetudinem.

141 Sic igitur cum poſſit induci conſuetudo ab omnibus, qui vſu rationis pollent, hoc tamen eſt verum, quod nullus pro alio poteſt conſuetudinem inducere, & ideo ſemper requiritur conſenſus omnium, & ſingulorum, pro quibus conſuetudo induci debet, ſeu qui conſuetudini ſubijciendi ſunt vt ſi totum regnum inducere velit conſuetudinem, omnes, & ſinguli de illo regno conſentire debeant. ſi Diœceſis omnes, & ſinguli de Diœceſi, ſi oppidum, omnes, & ſinguli de oppido, & ſic de alijs communitatibus dicitur. Et non ſufficit, quod conſentiant ſinguli, vt tales indiuidualiter, ſed vt partes illius communitatis, pro qua conſuetudo induci debet, vt probat Paſqualig. *decıſ.* 491. Et quia conſuetudo lex eſt, lex vero reſpicit bonum, & vtilitatem communem; ideo qui conſentiunt intuitu boni communis conſentire debent. Verum tamen eſt, quod in communitatibus, id cenſetur factum ab omnibus, & ſingulis, quod eſt factum à maiori parte. *l. Quod maior ff. de munic.* ideo ad inducendam conſuetudinem conſenſus maioris partis ſufficit, vt ſentiunt communiter DD. *in l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuet.* vbi Bart. *num.* 12. Roch. *in rubr. de conſuet. num.* 87. Syluеſ. *v. conſuetudo n.* 7. Tabien. *num.* 10. Armill. *num.* 5. Suarez. *l.* 7. *de leg. cap.* 9. *num.* 12. Salaſ. *de leg. diſp.* 19. *ſeſſ.* 6. *num.* 60. Palaus *tom.* 9. *tract.* 3. *diſputat.* 3. *par.* 3. *n.* 5.

142 Sufficere vero etiam conſenſum Regentiũ vniuerſitatem ex Rocho *ſect.* 4. *num.* 6. affirmat Piagius *de conſuet. q.* 5. *num.* 2. Quod tamen habet difficultatem, niſi Reggentes habeant ad hoc ſpeciale mandatum. Sed & vbi conſuetudo ſit de actibus, vt exercendis ab illis, qui ſunt de vniuerſitate, ſicut ex eorum vſibus, & moribus induci debet conſuetudo, ita eorum conſenſus requiritur. Ideo nec in Regularibus, vbi Prælati habent in manibus velle ſubditorum, ad inducendam conſuetudinem obligantem ſubditos, ſufficit conſenſus Prælatorũ, quia natura conſuetudinis hoc petit, vt ſit lex originem trahens à voluntate eorum, qui illi ſubijciuntur. Et Prælati poſſunt quidem per leges obligare ſubditos, non tamen poſſunt eos ligare per conſuetudinem, niſi conſuetudinem ab eis liberè inductam approbando. Et ſic ſeruanda eſt hæc regula, quod in his, quæ agenda ſunt per ſubditos ex vi conſuetudinis, eorumdem ſubditorum eſt neceſſarius conſenſus, iuxta materiæ, & actionum exigentiam, vt per tales actiones induci poſſit conſuetudo. Vt v. g. ſi Regentes velint inducere conſuetudinem, vt aliquis officialis aliquid agat, & alicuius iuriſdictionis actum exerceat, opus eſt, vt ille officialis tale opus exerceat, & publico nomine agat.

143 Si etiam populus reſiſteret, & tamen acquieſceret ſententiæ, conſuetudo induceretur ſecũdum Anton. *cap. fin. de conſuet. num.* 30. quem ſequitur Piaggius *d. q.* 5. *num.* 5. ſubdens ex eodem *num.* 31. ſecus eſſe dicendum, ſi ſententiæ ſunt reſciſſæ, niſi facta ſit reſciſſio ratione minoris ætatis, quia hoc præiudicaret. Sed ſi loquamur de conſuetudine iam introducta, & de ea ſit dubium, & lis, & populus contradicat, & intendat conſuetudinẽ non adeſſe, ſi per iudicẽ cõpetentem decernatur conſuetudinẽ adeſſe, populus contra quem lata eſt ſententia velit, nolit, debet acquieſcere, ſi ſententia tranſijt in iudicatum. Vbi tamen agitur de cõſuetudine introducenda, non poteſt inuito populo introduci; quin imò per vnum actum in contrarium conſuetudo iam inchoata interrumpitur, vt dictum eſt artic. ſuper.

144 Quod etiam idem Piaggius habet ibid. *num.* 5. quod ſcilicet conſenſus tacitus populi colligitur tunc, cum multis infinitiſque perſonis præ-

cnti-

Digitized by Google

sentibus factum quid oſtenditur, non ſine conſideratione admittitur. Nam ad inducendam conſuetudinem vniuersalem non ſufficit actus vnus, ſeu etiam non ſufficiunt actus plurimi eiusdem hominis, licet facti coram toto populo, & infinitis populis, eisque etiam expreſsè consentientibus. Per actus enim vnius perſonæ populi conſuetudo non inducitur, vt dixit Rota *dec. 112. num. 6. part. 2. recent. & dec. 563. num. 12.* coram Greg. 15. Nihilominus tamen poteſt eſſe, quod aliquid conueniat populo vt exercendum per vnum, vt v. g. habere votum in aliqua Prouinciæ electione, & tunc ſufficeret actus perſonæ vnius frequentatus ad inducendam ciuitatis, & populi conſuetudinem, & tunc conſenſus tacitus ciuitatis colligi poſſet, ex eo quod huiusmodi actus haberetur coram populo, ſeu eſſet populo notorius. Et de huiusmodi, quæ ita ſunt populi, quod exercenda ſunt ſolum per vnum, vel duos, vel certam partem populi, intelligendum, quod ait Syluest. *v. conſuetudo num. 7.* ſcilicet ſufficere, quod communitas viderit, & approbauerit vſum.

145 Sed quid dicendum, ſi conſuetudo ortum habeat à paucis, & ſucceſſiuè plures cõcurrant, & tandem maior pars populi accedat, & vſum approbet, & illi conſentiat: numquid hoc ſufficiet ad inducendam conſuetudinem, ſi v. g. ſolum circa finem decem annorum populus acquieſcat conſuetudini, & in eam conſentiat? Reſpondetur non ſufficere, ſed neceſſe eſſe, quod per totum tempus neceſſarium ad præſcribendam conſuetudinem populus ex illius intentione agat. Et in ijs, ad quæ ſingulæ perſonæ obligandæ ſunt, ſeu quæ per ſingulos ſunt exercenda, neceſſe eſt vt ſaltem maior pars ex intentione conſuetudinis operetur. Et ſemper decem annorum, vel quadraginta neceſſarium ad præſcribendum, incipiet ab eo tempore, quo populus incœpit agere ex conſuetudinis intentione. Niſi vt infra dicetur, ante tempus præſcriptionis, Princeps conſuetudini conſentiret, & de eius conſenſu conſtaret, quia tunc non eſt neceſſe expectare tempus præſcriptionis.

146 De hoc conſenſu vero Anton. Piaggius *d. q. 5. num. 7.* ex Bal. *in l. de quibus num. 64. ff. de leg.* ait, quod ſit cauſa formalis conſuetudinis, & hoc benè intellectum eſt verum, nimirum ſi intelligatur de cauſa formali diſpoſitiua. Nam multitudo actuum ad conſuetudinem iuris inducendam materialiter ſe habet, & ſolum eam inducere poteſt inquantum actus ſunt humani, & voluntarij, & propterea conſenſus populi eſt veluti forma, per quam conſuetudo facti habet, vt ſit capax tranſeundi in conſuetudinem iuris. Cæterum cauſa formalis conſtitutiua conſuetudinis in eo, quod ſit ius, & lex non ſcripta, non eſt niſi lex ipſa, quæ eſt forma dans conſuetudini vim obligandi.

SVMMARIVM.

147 *Conſuetudo inducta per errorem eſt nulla.*
148 *Quidam tenent oppoſitum.*
149 *Conſuetudo ex errore proueniens non irritat legem.*
Conſuetudo ex errore facti nulla.
150 *Etiam conſuetudo ex errore iuris eſt nulla.*
151 *Intellectus l. 39. ff. de leg.*
152 *Non omnis ignorantia conſuetudini repugnat.*
153 *Exempla conſuetudinum ex errore.*
154 *Durante errore factum ex eo, non reuocatur.*
155 *Ex metu non inducitur conſuetudo.*
156 *Conſuetudo non ſe extendit ad caſus ſimiles.*
157 *Niſi per modum exempli.*

ARTICVLVS V.

Vtrum conſuetudo inducta ex populi errore ſit valida.

147 Videtur, quod ex hucuſque probatis, hæc difficultas ſit ſoluta, quia cum conſuetudo, vt obtineat vim legis, debeat eſſe voluntaria, at vero non ſit voluntarium, quod vel neſcitur, vel ex errore prouenit, ſequitur neceſſario, quod conſuetudo inducta ex errore ſit inualida prorſus, & nulla. Et verè ſic eſt. Hæc enim eſt eſſentia conſuetudinis, vt ſit lex non ſcripta, & initium habens à moribus vtentium. Et licet, vt videbitur ſit neceſſarius etiam legiſlatoris conſenſus, tamen hic ſupponit conſenſum populi, quia conſuetudo cum ſit eſſentialiter lex inducta ex actibus ſubditorum, in hoc differt ab alijs legibus, quod eius initium ſit à populo. Ideo artic. ſuper. dictum eſt populi conſenſum eſſe formalem cauſam diſpoſitiuam, vt conſuetudo fiat lex. Vnde pro certo habendum eſt, quod cum ſine ſcientia non ſit conſenſus, per actus ignorantes, vel ex errore habitos non inducitur conſuetudo legitima. Gloſſ. *in cap. fin. de conſuet.* & ibi Card. Gloſſ. *in cap. fruſtra diſt.* 8. Innoc. *in rubr. de conſuetud. num.* 4. Gloſſ. & Bart. *in l. 2. C. quæ ſit longa conſuet. q. 17. in fin.* Bald. *in l. de quibus de leg. nu. 5. oppoſ.* Syluest. *v. conſuetudo n. 7.* Suarez *l. 7. de leg. cap. 12. num. 2.* Martinez de Prado *cap. 3. q. 13. num. 57.* Diana *p. 6. tr. 5. reſol. 9.* Fermoſinus *ad rubric. de conſuet. q. 2, num. 3.* poſt Innoc. *in rubr. de conſuet. num.* 4. Donatus *p. 1. tr. 1. q. 22. num.* 4. Palaus *tr. 3. d. 3. p. 2. §. 3. num. 11.* Et probatur. Nam vim conſuetudinis conſiſtere in conſenſu populi habetur *ex l. de quibus, & ex l. ſed & ea, & l. imò ff. de leg.* Eamque debere eſſe ex ratione dicit. *l. 2. C. quæ ſit long. conſuet.* nec ratio vero, nec conſenſus ſtat ſimul cum ignorantia, vel errore.

148 Nihilominus multi oppoſitũ ſentiunt moti *ex l. 39. ff. de leg.* vbi ſic dicitur. *Quod non ratione introductum eſt, ſed errore primum, deinde conſuetudine obtentum, in alijs ſimilibus non obtinet.* Ex hoc enim textu colligi videtur conſuetudinem ſine ratione ex errore inductam eſſe validam, circa illam materiam, circa quam inducta eſt. Propterea diſtinguunt multi inter conſuetudinem inductam ex ſcientia, & inductam ex errore, quod illa etiam ad caſus ſimiles extenditur, non vero iſta, quæ tamen eſt valida in ordine ad propriam materiam. Ita ſentiunt Bartol. *in l. de quibus. num. 5. & in l. Diuturna ff. de leg. & in l.* 1. cum Gloſſ. *C. quæ ſit long. conſ.* vbi Bald. & alij; Panorm. *cap. fin. de conſuet. num.* 12. & ibid. Butr. & Rochus, alios etiam allegans.

149 Sed hæc ſententia ex proprijs principijs impugnatur, & falſa probatur. Nam primò illi aſſertionem limitant, vt non procedat in conſuetudine, quæ eſt contra legem. Ita Bartol. citatus, & alij antiqui. Quia ſi populus ex errore faciens contra legem, non habet animum derogandi legi, & ſic illi non derogat. Secundo loquendo etiam

de

de conſuetudine præter legem, Bartolus, & alij dicunt errorem facti vitiare conſuetudinem, & ſic aſſertio reducitur, vt ſit vera ſolum de errore iuris.

150 Iam vero ex his primo patet hanc aſſertionem nullum fundamentum habere *in d. l. 39.* quia non eſt vnde dicatur, quod illa lex intelligi debeat de ſolo errore iuris. Sed propterea militat ratio, non enim voluntario minus repugnat error iuris, quam error facti, cum voluntarium in nullo caſu poſſit eſſe circa ignoratum, & ſic ſicut ſi errans conſuetudo ſit contra legem, non derogat legi, quia cum ſit ex errore non poteſt eſſe ex intentione derogandi legi; ita in qualibet alia conſuetudine eueniet, quod ſi ſit ex errore, non poterit obligare, quia conſuetudo non fuit ex intentione ſe obligandi. Quod in errore iuris explicatur. Nam in illis, quæ ſunt præter ius, non poteſt error iuris contingere, niſi quia id ex errore iudicetur eſſe prohibitum, vel iudicetur eſſe præceptum. Si detur primum, conſtat, quod operantium intentio non eſt inducere ius nouum, ſed eſt derogare iuri prohibenti, cui tamen nec etiam derogatur, quia nullum ius adeſt. Quod ſi error ſecundo modo contingat, minus poteſt induci conſuetudo, quia tunc agens agit ex intentione ſeruandi præceptum, quod adeſſe putat, ex obedientia vero non inducitur noua lex præcipiens, ſeu conſuetudo iuris ex vi nouæ legis non ſcriptæ obligans. Quod ſi agens erret credens ex operibus nõ induci obligationem, multo minus eam inducere poteſt, quia illam non intendit, ſi ignorat illam induci, ſi agat. Nec etiam eadem ratione valida eſſet obligatio, ſi ex errore iudicaret illam induci, vbi non poteſt induci, quia non poteſt agens inducere obligationem, ſi induci non poteſt, & tandem non eſt conſenſus vbi adeſt error, vt eſt communiſſimum Theologorum, & Iuriſtarum principium.

151 Lex autem illa 39. *quod non ratione ff. de legibus* exponitur, vt textus per illa verba *in alijs ſimilibus non obtinet*, voluerit ſignificare, quod detecto errore illa conſuetudo non durat, nec poteſt extendi ad actus ſimiles, ad quos prius ex errore extendebatur. Et ſic ex illo textu oppoſitum illius opinionis deducitur, ſcilicet, quod conſuetudo ex errore inducta non eſt valida, vnde errore cognito, illa euaneſcit.

152 Non tamen omnis ignorantia conſuetudini repugnat, ſed ſolum illa, quæ eſt circa ſubſtãtialia illius, & quæ tollit conſenſum in ſubſtantiam conſuetudinis; Panorm. *d. cap. fin. num.* 12. non vero ſi error ſit circa accidentalia, & extrinſeca. Sic error circa cauſam impulſiuam non tollit vim conſuetudinis, quia non eſt circa ſubſtantiam illius, & ex quacumque occaſione, quis aſſueuerit alicui actioni, ſi id ſecit ex intentione ſe obligandi, manet obligatus, licet in motiuo impulſiuo errauerit. Suarez *d. c.* 19. *n.* 9. Cæterum vbi ignorantia, vel error ſit circa ſubſtantialia, etiam ſi ſit cõcomitans videtur, quod ſufficiat, vt ex illo errore inducta conſuetudo non valeat; quia actus ignoranter factus non eſt voluntarius, conſuetudo vero ex actibus voluntarijs inducitur. Hoc tamen, quod de errore concommitante dicitur, non admittitur præcipuè in conſuetudine exemptiua. Cur enim non ſufficiet virtualis intentio, quæ eſt in errante concommitanter, & per quam errans intendit ſe eximere ab obligatione legis per actus, quos alius, quantum ad actuum ſubſtantiam ſcienter, & voluntariè habet.

153 Propterea ſi conſuetudo fuit inducta, quia credebatur tale, vel tale opus non eſſe prohibitum, eo ipſo, quod conſtaret eſſe prohibitum non valeret conſuetudo, quippe quæ ex errore inducta eſt. Similiter ſi eſſet inducta conſuetudo celebrandi feſtum alicuius Sancti in aliquo oppido, quia populus exiſtimabat eſſe ibi ſepultum eius corpus; ita vt hæc fuerit adæquata cauſa celebrandi, ſi conſtaret eam fuiſſe deceptionem, quia Sancti corpus non fuit ibi ſepultum, conſuetudo non ſubſiſteret. Fermoſinus *d. q.* 2. *num.* 7. poſt Suarez *l.* 7. *de leg. cap.* 12. & Gordon. *in ſum. tom.* 1. *l.* 2. *q.* 14. *cap.* 5. Item ſi conſuetudo ſit aurigam non eſſe obligatum de periculo vini; quod in plauſtro defert, ſi Dominus vini plauſtrum comitatur, eo quod exiſtimet nullum ius habere, nulla eſt conſuetudo, quia fundamentum illius eſt error, quo ceſſante euaneſcit conſuetudo. Ita Fermoſinus *d. q.* 2. *num.* 8. ex Panor. *d. cap. fin.* & Palaus *tract.* 3. *diſp.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 11. Pariter ſi populus conſueuit non extraere frumentum è ciuitate, quia credebat id ſibi eſſe prohibitum, non obligans eſt conſuetudo, quia actio non fuit facta animo inducendi conſuetudinem, ſed animo obſeruandi legem. Diana *d. p.* 5. *reſ.* 9. Fermoſinus *d. q.* 2. *num.* 9. Suarez. *d. c.* 12. *num.* 5.

154 Quod vero fit ex metu, licet ſit ſimpliciter voluntarium, nec ſit ex natura rei nullum, tamen ex actibus metu factis non poteſt induci conſuetudo, quia talis actus, cum fiunt ex metu, non fiunt ex intentione ſe obligandi, ſeu inducendi conſuetudinem. Suarez vbi ſupra Diana *d. p.* 5. *reſol.* 9. Fermoſ. *d. q.* 2. *num.* 4. Rota in Genuen. portionis 13. *Nouem.* coram Buratto *p.* 1. *dec.* 19. *num.* 11. Præpoſ. *in p.* 2. D. Thom. *quæſt.* 97. *dub.* 1. *num.* 6. Granado *in p.* 2. D. Th. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *diſp.* 16. *ſeſſ.* 2. *num.* 16.

155 Quod tamen ex errore factum fuit, & durante errore obſeruatum fuit, non reuocatur. *l.* 3. *ff. de off. Præt.* propter publicam vtilitatem, vt ſubueniatur illis, qui ex iuſto, & probabili errore decepti ſunt. *l.* 3. §. 1 *ff.* ad Macedon. Fermoſinus *d. quæſt.* 2. *num.* 9. Palaus *tract.* 3. *d.* 3. *par.* 2. §. 3. *num.* 11.

156 Quantum vero ad id, quod aſſerebat præfata opinio, nimirum, quod conſuetudo, quæ eſt ex ſcientia ſe extendat ad alios caſus ex ſimilitudine rationis, eſt contra illud notum, & vniuerſale principium, quod conſuetudo eſt ſtricti iuris, & quod tantum habet de vi, & efficacia, & effectu, quantum habet de actu, de vſu, & proprio facto, vnde terminos ſuos non poteſt excedere. Rota *in recentioribus deciſ.* 94. *num.* 1. *par.* 4. *t.* 2. & ibid. *dec.* 629. *q.* 18. *tom.* 3. *& dec.* 513. *num.* 13. *par.* 5. *& dec.* 214. *num.* 19. *p.* 7. *& dec.* 127. *num.* 10. *p.* 8. *& dec.* 418. *num.* 9. *p.* 9. *& dec.* 226. *num.* 2. coram Seraph. Piaggius *de conſuetud. q.* 12. *num.* 1. vbi ad idem plurimos refert.

157 Per modum tamen exempli poteſt conſuetudo vna ad ſimile faciendum deſeruire. Et conſuetudo vnius loci poteſt in alio loco introduci populo illius loci eam præſcribente, ſeu introducente ex ſua voluntate, & legiſlatore conſentiente.

SVM-

SVMMARIVM.

158 *Conſenſus Principis neceſſarius ad conſuetudinem iuris.*

159 *Conſenſus perſonalis Principis quando neceſſarius.*

160 *Neceſſarium eſſe conſenſum perſonalem Principis plures affirmant.*

161 *Intellectus l. de quibus. ff. deleg.*

162 *Ex vi cap. fin. de conſuet. ad conſuetudinem ſufficit, quod ſit rationabilis, & præſcripta.*

163 *Sola conſuetudines irrationabiles reprobantur.*

164 *A conſenſu legali conſuetudo poteſt habere vim legis.*

165 *Præſcripta conſuetudinis præſumitur tacitus conſenſus in Principe.*

166 *Conſenſus legalis eſt virtute ſpecialis.*

167 *Cap. fin. de conſuet. ſatis ſignificat ſufficere, quod conſuetudo ſit rationabilis, & præſcripta.*

168 *Intellectus cap. Conſequens, & cap. Nolite diſt. 11. & 17.*

169 *Sufficit ad conſuetudinem conſenſus legalis.*

171 *Hoc non probatur ex cap. 1. de conſuet. in hoc 6.*

172 *Non eſt eodem ratio de præſcript. & conſuet.*

173 *Eſſe neceſſarium expreſſum Principis conſenſum, aliqui voluerunt.*

174 *Conſenſus tacitus æquiparatur expreſſo.*

175 *Conſenſus tacitus ſufficit.*

176 *Non tamen ſola tolerantia.*

177 *De iure ciuili ad conſuetudinem ſufficit conſenſus legalis.* 178.

179 *Si conſuetudo ſit præiudicialis iuri Eccleſiæ ſeruanda eſt conſtitutio.* 157. *Vrban.* 8.

180 *Etiam de iure canonico ad conſuetudinem ſufficit conſenſus Principis legalis.*

181 *In immemorabili conſenſus adfuiſſe præſumitur.*

ARTICVLVS VI.

An & qualis conſenſus Principis ſit neceſſarius ad conſuetudinem firmandam.

158 HOc primo eſt indubitatum aliquem Principis conſenſum eſſe neceſſarium ad hoc, vt conſuetudo vim habeat; nequit enim eſſe lex ſine legiſlatore. Et ita ſi multitudo inducens conſuetudinem habeat facultatem condendi leges, eius conſenſus ſufficiet. Sed ſi hanc facultatem non habet, non poterit tribuere vim legis ſuæ conſuetudini, ſed ſemper remanebit pura facti conſuetudo, non obligans, ad ſui obſeruantiam, donec ex voluntate legiſlatoris efficaciam recipiat. Et de hac *conſuetud. loquitur lex de quibus. ff. de legibus*. Quod ſi ſuprema ſtatuendi poteſtas in aliqua Republica ſit poſita in Senatu, tunc conſuetudo illius vim legis non habebit, niſi accedente conſenſu Senatus, ſaltem per illius maiorem partem præſtitus, cum reliqua Reipublicæ pars non habeat facultatem obligandi per leges.

159 Certum eſt ſecundo, & in eo conueniunt omnes, quod quando communitas non habet facultatem leges ferendi, vbi conſuetudo non habet efficaciam ex vi præſcriptionis, & longitudinis temporis, ſed ex præſumpto conſenſu legiſlatoris requiritur eius conſenſus perſonalis, & non ſufficit conſenſus legalis. Et tamen circa hoc conſiderandum, quod nedum quidam volunt, quod conſenſus Principis poſſit præſumi ex duobus actibus factis ſciente Principe, quos retulimus ſupra *art. 3. num.* 113. Sed vlterius dicunt ſufficere ſi illos actus ſciant Auditores Principis, & Officiales Pontificis & Epiſcoporum. Ita enim voluerunt Rodriq. *tom. 1. quæſt. 6. art. 12.* Burgos de Pac. *in l. 1. Tauri num. 232. & 533.* Diana *part. 1. tract. 10. reſ. 7. in fin.* Fermoſinus *cap. fin. de conſuet. quæſt. 5. num 9.* Et quia ſcientia officialium noceat Principi, qui præſumitur ſcire, quod ſciunt officiales eius. Rota *dec. 166. num. 3. & 600. num. 5. part. 1. diuerſ.* Aymon. de *antiquit. tem. p. 4. §. abſolutis num. 22.* Gratian. *tom. 5. diſcept. 965. num. 8.* Gatz. de Beneſ. *p. 5. cap. 5. num. 8.* & apud iſtos Surd. Tiraq. Menoch. & Caſſad. Sed vt loco citato dictum eſt, nec facile eſt, vt ex duobus actibus Principis voluntas præſumi poſſit: Quod imò eſt impoſſibile, quando agitur de actibus exercendis à ſingulis de communitate, vel à maiori parte eorum; ſed hoc etiam dato, quod ex duobus actibus viſis, & toleratis poſſet præſumi conſenſus; quod præſumatur Principem ſcire, quod ſciunt officiales, eſto concederetur verum eſſe in illis, quæ reſpiciunt perſonale præiudicium illius, & in ordine ad præſcriptionem, non debet tamen concedi in ordine ad legem abrogandam, cum in hoc attendi debeat vtilitas publica; quod exigit propriam Principis ſcientiam, & voluntatem, cuius ſolius eſt leges condere, & abrogare. Ideo dicendum non ſufficere ſcientiam Officialium Principis ad hoc, vt lex ante tempus præſcriptum dicatur abrogata ex Principis ſcientia, & tolerantia. Poſſet vero huiuſmodi doctrina facere ad alteram partem quæſtionis infra tractandam, ad hoc ſcilicet, vt conſuetudo præſcripta deroget legi. Sed ampliùs ſemper eſt conſiderandum, quod ad legem derogandam ex conſuetudine non ſufficit, quod Princeps oppoſitam conſuetudinem ſciat, & poſitiuè toleret, ſed requiritur conſenſus moraliter poſitiuus vt benè aduertit Panorm. *d. cap. final. num. 13.* Et eſt ſententia communis. Hinc in noſtro caſu nedum ſcientia ipſa Principis eſt neceſſaria, & non ſufficit ſcientia officialium in foro externo, vt conceſſit Donatus *p. 1. tract. 1. quæſt. 23. num. 9.* Sed etiam in foro conſcientiæ.

160 Difficultas igitur eſt, an vbi consuetudo vim habeat ex præſcriptione temporis à lege determinati neceſſarius ſit conſenſus perſonalis Principis legiſlatoris tunc regnantis, & gubernantis, vel potius ſufficiat conſensus legalis, datus per legem inſtituentem, quod rationabilis consuetudo præſcripta per tempus determinatum decem, vel viginti, vel triginta, vel quadraginta annorum vigeat, & obliget, & efficaciam habeat. Eſſe enim neceſſarium conſensum personalem Principis plures affirmant, scilicet Vaſquez *p. 2. diſp. 177. cap. 2. num. 20.* Pontius *lib. 6. de matrim. cap 6. num. 5.* Gabriel Martinez *p. 2. quæſt. 93. art. 2. dub. 2. concl. 4. §. ex quo ſequitur.* Io. Martinez de Prado *tom. 1. Theol. mor. cap. 3. quæſt. 14. n. 10. iuncta n. 7.* Felin. *in cap. Cum ex officij num. 8. de Præſcript.* R. P. D. Fagnan. *cap. Vltum autem, de cognat. ſpiritual. num. 18.* Idem tenent Archid. *infr. cap. Cum de beneficio*, & ibi Domin. *num 6.* Franc. *num. 4.* D. Anton. *p. 2. tit. 16. §. 2.* Rota in Romana obſeruationis contractus 23. *Octobr.* 1551. coram Chusan. quæ eſt apud Verallum *deciſ. 104. num. 3. p. 3.* & in Romana con-

cordiæ S.Petri 15. *Februar.* 1680. coram Cauallerio, & in Treueren. Abbatiæ S.Maximini *die* 24.*Ianuar.* 1625. coram Coccino, quam refert Caſtell. *de elect.cap.*4.& particulam eius habet Diana *p.*4.*tr.*5.*reſ.* 13. Citantur autem pro hac eadem ſententia quam plures alij, qui vel eam non tenent, vt Gloſſ. in §. *leges inſtituuntur,diſt.*4. Sylu. *v.conſuetudo q.*3. *&* 7. Qui ibi oppoſitum tenent, vel loquuntur in communi, & dicunt requiri consensum Principis ad hoc, vt consuetudo habeat vim legis, sed non tractant quæſtionem iſtam, an ſufficiat consensus virtualis,& implicitus datus semel pro semper à lege.

161 Fundatur vero hæc opinio primo in *l.De quibus. ff. de legib.* quam Pontius ſic ponderat, ſi enim actibus populi inducitur consuetudo, penes quem eſt poteſtas legem condendi;ergo eſt specialis consensus legis,non generalis.Verum ſi fiat vis in illa lege potius probatur, quod Principis consensus nullo modo ſit neceſſarius, quia id nimis clarè vult ille textus in §. *Inueterata*. Sed etiam ſi detur, quod ibi loquatur de populo libero, iam etiam manifeſtè patet, quod non valet consequentia, quæ procedit ab vno casu ad alium valde diuersum. Certe vbi populus liber suis actibus inducit consuetudinem, non eſt dubium, quod adeſt consensus personalis legislatoris,cum ipsemet populus ſit ſimul & agens libere & voluntariè, & legem ferens independenter ab alio conſensu. Ex hoc vero deducere ergo semper,& in omni casu eſt neceſſarius personalis consensus Principis legem approbantis; manifeſtum eſt, quod conſequentia eſt inutilis. Nam non poſſet Princeps semel concedere populis alias non liberis facultatem condendi legem non scriptam, per consuetudinem? quid enim eſt in oppoſitum? Nam & ita de facto factum fuiſſe multi tenent, non eſt igitur de eſſentia consuetudinis quod Princeps eam approbet toties, quoties per consensum personalem,sed poteſt sufficere consensus legalis, quod vero de facto non ſufficiat, hoc eſt probandum.

162 Argumentatur ille secũdò,quia in *cap.fin. de conſuetud.* solum traditur generalis doctrina, quæ explicat vim consuetudinis approbatæ à Principe. Verum difficile nimis erit persuadere, quod Gregor. Nonus ibi loquutus fuerit vt ſimplex Doctor, & non vt legislator, ibi ergo decernit, quod consuetudo non derogat iuri communi niſi ſit rationabilis, & legitime præscripta, & hoc docet, & decernit ad consuetudinem hæc duo ſufficere, quod scilicet ſit rationabilis, & ſit præscripta.

163 At obijcit ampliùs. Nam consuetudinum aliæ à Principe approbantur, aliæ vero non, ergo ea vt vniuersalis doctrinæ illius *cap. final.* non omnes censeri debent approbatæ: Sed dici poterit, quod etiam legum scriptarum aliquæ reprobantur. Consuetudinum vero multæ reprobantur quia non sunt rationabiles, aut nondum præscriptæ, vel quia saltem minus vtiles. Verùm dum ſint rationabiles & præscriptæ nullæ non approbantur, & permittuntur, quia solæ reprobantur,quæ sunt nociuæ, aut inutiles, vel minus vtiles. Et præterea ex hoc quod aliquæ non approbentur, hoc solum sequitur,quod ſit in libertate Principis illas, non approbare. Cum tamen à lege, & ideo à Principe, omnes illæ, donec reprobentur, cenſentur approbatæ, quæ ſunt rationabiles, & præſcriptæ.

164 Addit contra: Nam conſuetudo eſt lex ſpecialis; igitur requiritur ſpecialis Principis conſenſus. Sed & huic dici poterit, quod à cauſa generali ſunt ſpecialiſſimi effectus medijs inſtrumentis, ſeu ſecundis cauſis ſpecialibus: ſic benè à conſenſu legali, vt à cauſa vniuerſali efficaciſſima medio rationabili, & ſpeciali conſenſu populi poteſt conſuetudo rationabilis, & præſcripta vim legis obtinere.

165 Tandem replicat, quia nec præſumi poteſt, nec debet ſolo illo generali iure *in d. cap. fin.* explicato Pontificem voluiſſe tacitum ſuum conſenſũ in quauis ſpeciali conſuetudine præſumi, cum multis conſuetudinibus ſeſe opponat. Verum dicent alij, debuiſſe ab arguente dari exemplum alicuius conſuetudinis rationabilis, & præſcriptæ, cui Pontifex aliquis ſe ſe oppoſuerit. Cæterum præſumptio conſenſus taciti in quacumque rationabili conſuetudine præſcripta habet fundamẽtum in eo, quod Pontifex ad hoc, vt conſuetudo deroget iuri communi non requirit, niſi quod conſuetudo ſit rationabilis, & præſcripta.

166 Ad idem vero arguit Martinez de Prado *d. c.* 3. *q.* 14. *num.* 11. *& ſequen.* Nam ad conſuetudinem requiritur Principis conſenſus, in iure vero non continetur conſenſus expreſſus, aut tacitus reſpectu cuiuſcumque conſuetudinis; eſt ergo neceſſarius perſonalis conſenſus. Et minorem probat,quia Princeps poteſt abrogàre conſuetudinem. At facilè reſpondebit oppoſita ſententia conſenſum legalem cauſalitate generalem eſſe virtute ſpecialem, & hoc ſufficere. Poſſe vero abrogari conſuetudinem, non quia ſit nulla, vel nulliter inducta, ſed ea ratione, qua lex facta nociua, vel inutilis poteſt abrogari.

167 Sed viget secundo nã *in d. cap. fin.* & alijs iuribus non continetur poteſtas condendi legem nõ ſcriptam, ſed ſolum exponitur, in quo caſu conſtituatur à potente eam inducere. Etenim ex quo ius naturale, & diuinum determinant, quam vim habeant iuſtæ leges, non excluditur conſenſus legislatoris. Dici tamen poterit, & præmitti, quod populus à iure habet poteſtatem inducendi conſuetudinem, quæ ſit apta, vt ſit lex,ſi ei conſentiat legislator, non vero dicitur ab opinione contraria, quod per illa iura detur populo poteſtas inducendi conſuetudinem, ſed quod ponitur, quod deeſt ex parte Principis, & hoc deducitur, quia enumerando neceſſaria ad conſuetudinem iuris non requirit, niſi quod ſit rationabilis, & præſcripta, & ex hoc ſatis ſignificare videtur, quod non ſit neceſſe,quod ſit ſpecialiter approbata.

168 Tandem viget ex *cap. conſequens diſtin.* 11. *& cap. nolite eadem diſtinct.* Sed cum ibi dicatur, quod conſuetudo non poteſt præualere contra decreta Sedis Apoſtolicæ, ad hoc reſpondet Gregor. nonus *in d. cap. fin.* quod debet intelligi de conſuetudine, quæ non ſit rationabilis, & præſcripta.

169 Verum ex oppoſito, quod ſufficiat conſenſus legalis Principis ad valorem conſuetudinis concurrentibus alijs neceſſarijs tenent plures. Nam & hanc eſſe communem iuris peritorum ſententiã affirmat Panorm. *cap. fin. de conſuet. num.* 13. Eamque tenent Gloſſ. in §. *Iſta leges poſt cap. in iſtis. diſt.* 4. Item Gloſſ. *in cap. fruſtra a. d.* 8. in vltimis verbis ſi attẽnte legatur, & ibi Card. Alex. Idem tenent

Digitized by Google

nent Anton. Barbat. *cap. fin. de conſuet.* Rochus, *ſect.* 4. num. 24. Turrecremata *cap. ſicut.* 4. *diſtinct. art.* 2. D. Anton. *p. p. tit.* 16. §. 6. Syluest. *v. conſuetudo quaſt.* 4. & Clarius *quaſt.* 7. num. 12. vbi loquitur de conſuetudine legem abrogante. Angelus *v. confeſſio* num. 9. Palud. 4. *d.* 42. *quaſt.* 3. *artic.* 1. *num.* 7. *ſupplimentum qu.* 8. *ar.* 2. *concl.* 3. Sanchez plures referens *l.* 7. *de matrim. diſp.* 4. *num.* 11. & 14. & *diſp.* 8. *num.* 20, Suarez *l.* 7. *de leg. cap.* 13. *num.* 7. Bonac. *de leg. diſp.* 1. *quaſt.* 1. *punc. vlt.* §. 3. num. 15. Palaus *tract.* 3. *diſp.* 3. *p.* 8. §. 4. *num.* 3. Villalobos *par.* 1. *tract.* 8. *diff.* 38. num. 6. Rocaſul. 3. *p. praxis l.* 6 *cap.* 3. *p.* 1. *concl.* 4. Eſcobar Mendoza *lib.* 5. *probat.* 15. Salas *diſput.* 19. *ſect.* 3. *num.* 50. & 57. & *ſect.* 4. num. 19. & 40. & *ſect.* 5. num. 58. & *ſeſſ.* 6. *num.* 61. Bardus *lib.* 8. *quaſt.* 2. num. 16. Baldellus *de leg. lib.* 5. *diſp.* 46. *num.* 7. Fermoſinus *in rubr. de conſuet. quaſt.* 1. *num.* 1. Donatus *p. p. tract.* 1. *quaſt.* 21. *num.* 16. & *quaſt.* 23. *num.* 1. & ſeqq. Layman. *l. primo tract.* 4. *cap.* 24. *num.* 10.

170 Fundatur hæc opinio, nam indubitatum eſſe debet, quod Princeps lege ſua potuit decernere, quod conſuetudo habens has duas conditiones, vt ſit rationabilis, & præſcripta, legitimè ſit valida, & efficax etiam ſi ſit contra legem humanam. Tota igitur difficultas eſt, an id fecerit, ſed quod id fecerit, deducitur ex *d. cap. fin. de conſuetud.* vbi ad hoc, vt conſuetudo ſit efficax ad condendam legem duæ ſolæ conditiones requiruntur, ſcilicet, quod ſit rationabilis, & legitimè præſcripta; igitur contra legem eſt exigere aliquam aliam conditionem, in illis duabus non contentam; ſcientia vero Principis, & eius perſonalis aſſenſus eſt conditio in illis non contenta; igitur ſcientia, & perſonalis aſſenſus non eſt neceſſarius, vbi ex temporis præſcriptione conſuetudo eſt inducta. Sed alia opinio reſpondere poterit hanc conditionem ſcientiæ, & conſenſus perſonalis Principis eſſe contentam in illa conditione, & *legitimè præſcripta*, quia non poteſt conſuetudo legitimè præſcribi Principe id ignorante, & non approbante. Sed alia opinio replicabit hoc eſſe probandum; non enim eſt in iure lex, quæ decernat conſenſum perſonalem Principis eſſe neceſſarium ad præſcribendam conſuetudinem.

171 Vrgetur ſecundo, quia ex vna parte valdè rationabile eſt & neceſſarium vt conſuetudines rationabiles vim obtineant, & obſeruentur, ex alia vero parte impoſſibile eſt, quod Princeps ſciat omnes rationabiles conſuetudines, & quod Papa illas de facto non ſcire præſumi debeat, habetur *in hoc lib. cap.* 1. *de conſtitut.* Igitur expedit, & eſt neceſſarium, quod in populo ſit facultas rationabiles conſuetudines præſcribendi, & inducendi. Sed dici poterit primo, quod ad ſummum hoc probaret de conſuetudine, quæ eſt præter ius, de qua eſt ſermo in illo cap. 1. Et ſecundò dicitur, quod ex eo capite non colligitur niſi dari conſuetudines rationabiles, & validas à Papa ignoratas, ſed non probat eas conſuetudines fuiſſe validas legislatore ignorante, & perſonaliter approbante. Quia præter Papam multi ſunt, qui poteſtatem leges ferendi habent, nimirum apud laicos Principes ſeculares, & inter Eccleſiaſticos Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, à quibus potuerunt particulares conſuetudines approbari Papa id non ſciente.

172 Tertiò argumentantur exemplo præſcriptionis, ad quam non requiritur ſcientia eius, contra quem præſcribitur; conſuetudo autem dicitur præſcripta contra Principem legem ferentem, eo modo, quo præſcribitur aduerſus alios. At poterit ad hoc reſponderi; quod valdè diſtinguuntur præſcriptio, & conſuetudo, quæ eſt lex, cui repugnat habere vim obligandi aliundè, quam à voluntate legiſlatoris, ideo niſi oſtendatur lex, quæ clarius concedat populo, vt poſſit conſuetudinem præſcribere, & inducere ſine perſonali aſſenſu Principis, hoc non eſt aſſerendum.

173 Quæſtionis iſtius ſolutio maximè pendet ab hac alia, an ad valorem conſuetudinis ſit neceſſarius expreſſus conſenſus Principis, vel ſufficiat tacitus. Quia ſi eſt neceſſarius expreſſus, prima quæſtio locum non habet, cum conſenſus legalis, & generalis non ſit expreſſus conſenſus ſpecialis conſuetudinis, quia non eſt ſpecialis, ſed generalis. Quod ergo ſit neceſſarius conſenſus Principis expreſſus voluerunt locis citatis Archid. Dom. Francus, Rota *in d. Treueren.* Io. Nouar. in Lucer. Regularium *v. electio n.* 34. Maſſorbius, quem refert, & ſequitur Diana *par.* 6. *tract.* 5. *reſol.* 13. Citatur etiam S. Anton. *par.* 1. *tit.* 16. §. 2. Sed ibi non omnino adhæret huic opinioni, & poſtea §. 6. docet ſufficere conſenſum legalem, qui non eſt niſi tacitus. D. Antoninum vero ſequitur Conradus *p.* 2. *quaſt.* 97. n. 3. §. *Infert* *tum*. Fundatur vero hæc opinio, quia Archid. ait, quod habetur expreſsè *in cap. conſequens*, & *cap. nolite diſt.* 11.

174 Vt vero incipiamus ab his canonibus, qui ſunt Nicolai, & Iulij Pontificum, manifeſtum eſt legenti, quod illi canones ad rem non faciunt; quia in eis hoc ſolum decernitur, quod conſuetudo non debet præualere contra Sedis Apoſtolicæ leges. Si vero dicatur hoc verum eſſe de conſuetudine irrationabili, vel non approbata à Sede Apoſtolica, id admittitur. Sed quid inde? Qualis debeat eſſe hæc approbatio, ibi non dicitur, quia nec verbum de hac approbatione habetur. Cum vero approbatio, & conſenſus diuidatur in expreſſum, & tacitum; ſeu in formalem, & virtualem, quod ad conſuetudinem non ſufficiat tacitus, & virtualis, ſed requiratur expreſſus, & formalis, aliundè debuit probari, nec tamen probatur, aut probari poteſt, quia in moralibus conſenſus tacitus æquiparatur expreſſo, exceptis caſibus, in quibus manifeſtè lex expreſſum conſenſum requirit. Sic enim *ex cap. qui tacet, inf. de reg. iur.* habetur, quod taciturnitas æquiparatur conſenſui. Sed quod in hac materia conſuetudinis conſenſus tacitus æquiparetur expreſſo habetur *in l. De quibus*, §. *Inueterata ff. de leg.*

175 Dicitur igitur, quod ad valorem conſuetudinis, etiã de iure canonico ſufficit tacitus Principis conſenſus, talis tamen, qui non ſit merè permiſſiuus, ſed ſit virtute approbatiuus. Ita ſenſit expreſsè D. Thom. *p.* 2. *quaſt.* 97. *a.* 3. *ad tertium*, & præter DD. omnes ſupra num. 169. pro ſecunda opinione relatos, idem docent Sotus *lib.* 1. *de iuſt. q.* 7. *a.* 2. Gregor. Martinez *p.* 2. *quaſt.* 97. *a.* 3. *dub.* 2. & ibidem Serra *dub.* 2. Monteſin. ibid. *diſp.* 23. & *diſp.* 13. num. 220. Pontius *de matrim. l.* 6. *cap.* 6. *num.* 5. Vaſquez *p.* 2. *d.* 177. *cap.* 2. Lorca *diſp.* 59. *de legibus.* R. P. D. Fagnan. *cap. cum contingat. num.* 13. *de for. compet.* Baldell. *de leg. lib.* 5. *diſp.* 46. num. 2. Fermoſ. vbi ſup. *quaſt.* 1. *num.* 8. & latius *cap. fin.*

Digitized by Google

de conſuetud. qu. 3. *num.*7. Vericell. *de miſſion. tit.* 3. *q.* 87. *num.* 12. Donatus *qu.* 1. *tr.* 1. *qu.* 53. *num.* 5. Layman. *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 24. *num.* 2. & 3. Clauis Regia *l.* 3. *c. num.* 5.

176 Benè aduertendum eſt, vt dictum eſt etiam *num.* 159., quod pura permiſſio non poteſt haberi pro conſenſu, quia multa permittuntur, quæ mala ſunt, & quæ adducta in iudicium non poſſunt tolerari, *cap. cum iam dudum, de præbend.* Rota *dec.* 162. *num.* 11. *coram Greg.* 15. Superiores enim ſæpius multa tolerant, quia vel non poſſunt impedire, vel ad vitandum maius malum. Et ideo quod per tolerantiam non inducatur conſuetudo, dixit etiam Rota *dec.* 112. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* Panor. *d. cap. fin. num.* 13. Martinez de Prado *quæſt.* 13. *num.*31. Sot. *l.* 1. *de iuſt. quæſt.* 7. *artic.* 2. Clauis Regia *l.* 3. *cap.* 11. Quamuis vbi conſuetudo ſit ex longitudine temporis præſcripta, ſi poteſt præſumi ſcientia eius in Principe, vix præſumi poterit pura permiſſio, quæ non ſit approbatio; quia in longo tempore poterit Princeps de facili, vel conſuetudinem impedire, vel ſaltem facto aliquo, vel verbo oſtendere, quod ſi permittit, non approbat conſuetudinem, quæ inducitur. Et ex Lorca *p.* 2. *t.* 2. *diſp.* 29. *num.* 2. aduertit Fermolinus *ad cap. fin. de conſuet. qu.* 5. *num.* 44. Quod ſi Princeps ex deſidia annuat conſuetudini, illamque approbet, valet approbatio, licet iniuſtè data. Quod tamen puto intelligendam præcisè, quantum ad abrogationem prioris legis. Si tamen Princeps ſemel reprobet conſuetudinem, illa reprobata manet, nec poteſt de nouo introduci etiam ex cauſa rationabili, niſi ſeruatis ſeruandis, & de nouo eam inchoando. Si etiam Princeps coactè, vt cedat multitudini, conſuetudinem abrogantem legem admittat, & in abrogationem conſentiat, abrogatio etiam ex iniuſta cauſa promanans ſubſiſtit, vt præter citatos DD. dixit etiam Diana *par.*6. *tract.*5. *reſol.* 13. *in fine. lex* tamen, & conſuetudo iniuſta non obligant.

177 His ſtantibus ad primam quæſtionem dicendum eſt primò, quod in iure ciuili ad validam conſuetudinem non requiritur ſcientia Principis, vel perſonalis eius conſenſus, ſed ſufficit legalis. Probatur concluſio ex *l. De quibus*, §. 1. *ff. de leg.* ibi. *Inueterata conſuetudo pro lege non immeritò cuſtoditur (& hoc eſt ius, quod dicitur moribus conſtitutum) Nam cum ipſæ leges nulla alia ex cauſa nos teneant, quam quod iudicio populi receptæ ſunt; meritò & ea, quæ ſine vlla ſcripto populus probauit, tenebunt omnes; nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis, & factis? Quare rectiſſimè etiam illud receptum eſt, vt leges non ſolum ſuffragio legislatoris, ſed etiam tacito conſenſu omnium per diſſuetudinem abrogentur.* Clarè igitur hic habetur, ſine Principum ſuffragio conſuetudinem valere etiam ad abrogandas leges. Nec eſt vnde dicatur iuriſconſultum ibi loqui de populo libero, qui habeat facultatem condendi leges. Tum quia loquitur vniuerſaliter de conſuetudine omni, quæ ſit ius moribus conſtitutum. Tum quia conſuetudo inducta à populo libero habet vim etiam ſi non ſit inueterata; At vero lex illa vult conſuetudinem eſſe inueteratam, vt valeat. Tum quia lex pro ratione adducit, quia leges ſcriptæ non habent vim niſi recipiantur à populo, hoc vero etiam de populo non liberò verificari quamplurimi DD. volunt. Tum quia in principio textus loquitur de omni conſuetudine, cum decernit, vt deficiente lege ſcripta recurramus ad conſuetudinem, & ita de hac ſubiungit poſtea, quod populi conſenſu inducitur, & quod etiam ſine Principis ſuffragio valet. Tum quia textus abſolutè loquitur de populo, & vim facit in concordi eius cõſenſu, ſermo vero non erat, niſi de populo Imperatori Romano ſubdito, qui quidem liber non erat, nec ius condendi leges habebat.

178 Hæc vero confirmantur, quia in *l. Diuturna ff. eod. tit.* abſolutè dicitur, *Diuturna conſuetudo pro iure, & lege in his, quæ non ex ſcripto deſcendunt obſeruari ſolet.* Et ſic ſola diuturnitas conſuetudinis, eius ſuppoſita rationabilitate, requiritur ad eius valorem. Et in eodem ſenſu *ibid. leg.* 35. ſubditur. *Sed & ea, quæ longa conſuetudine comprobata ſunt, ac per annos plurimos obſeruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus, quam ea, quæ ſcripta ſunt iura ſeruantur.* Sic igitur, & hic quoque conſuetudinem longitudine temporis comprobari ſtatuitur. Sic & in *C. quæ ſit longa conſuetud. leg. prima* dicitur. *Et ne quid contra longam conſuetudinem fiat, ad ſollicitudinem ſuam reuocabit præſeſ.* & *leg.* 3. & *vlt.* decernitur, quod id, quod conſuetudine præſtitutum fuit pro lege perpetua habeatur, licet vero ibid. *l.* 2. quæ habetur relata à Grat. *in decret. cap. conſuetudinis d.* dicatur, quod conſuetudo longæua non vincit rationem, & legem, vel de conſuetudine irrationalbii intelligitur, vel ſenſus eſt, quod conſuetudo non quatenus eſt quid facti, ſed ſolum vt eſt quid iuris, legi derogat. Sed melius dicitur iuxta doctrinam D. Thom. *p.* 2. *q.* 97. *a.* 3. *ad ſecundum*, quod merito lex illa ait, vt *aut rationem, aut legem vincat*, quia loquitur in caſu, in quo ratio legis adhuc militat, in eo enim caſu lex prævalere debet per ſe loquendo, quia vbi ratio legis vrget, lex, nec conſuetudine, nec alia lege debet abrogari.

179 Loquendo vero de iure canonico, in primis diſtinguendum eſt inter conſuetudines præiudiciales in aliquo iuri Sedis Apoſtolicæ, vel eius iuriſdictioni, Eccleſiæ immunitati, aut libertati, vel alijs Eccleſijs, aut perſonis Eccleſiaſticis, eorumque bonis, fructibus, aut iuribus, & non præiudiciales. Nam de præiudicialibus loquendo ſeruanda eſt cõſtitutio felicis recordationis Vrb. 8. in Appendice Bull. 47. & in ordine aliarum 157. quæ incipit, *Romanus Pontifex*, & fuit data 5. *Iunij* 1641. In qua declarat huiuſmodi conſuetudines, quamuis longiſſimas, & immemorabiles, & cum aſſerta fama priuilegij illicitas, & irrationabiles, irritas, & nullas, & pro talibus mandat haberi. Et nihilominus tamen ibid. in fine declarat, quod non intendit tollere centenariam præſcriptionem concurrentibus à iure requiſitis, nec immemorabilem, niſi in caſibus, in quibus per Sacros Canones, & Concilia generalia, vel Conſtitutiones, Ordinationes, aut diſpoſitiones Apoſtolicas illa reprobatur, ſeu illi derogatur, aut alias de iure illa non ſuffragatur. An vero hæc conſtitutio locum habeat quando vna Eccleſia præſcribit aduerſus aliam, dixi. *tom.* 2. *de ſtatibus quæſt.* 187. *art.* 4. *num.* 1106.

180 Vbi vero conſuetudo non præiudicat iuri Eccleſiæ alicuius, vel perſonæ Eccleſiaſticæ, quia, vel eſt præter legem, vel ſi eſt contra legem nulli fert præiudicium, pro ſecunda opinione mihi videtur, quod vrgeat hæc ratio, nimirum, quod ex vna parte de iure ciuili ad valorem conſuetudinis

non

Digitized by Google

non requiritur ſcientia, & perſonalis approbatio Principis, ſed ſufficit approbatio legalis, ex alia vero parte non adeſt textus in iure canonico, in quo decernatur neceſſarium eſſe conſenſum hunc perſonalem Papæ ad præſcribendam conſuetudinē. Hoc enim ſtante, ſicut Greg. Nonus *in d. cap. fin.* non requirat ad valorem conſuetudinis, niſi quod ſit rationabilis, & legitimè præſcripta, ſeu longa, & diuturna, quæ ſunt requiſita conſuetudinis etiam de iure ciuili, ex quo tamen iure ſufficit conſenſus legalis ipſius Principis; & addito, quod verè expedit communitati, vt rationabiles locorum conſuetudines locū habeant, quas omnes Pontifex ſcire non poteſt moraliter loquendo, & iura eum neſcire præſumunt, mihi de iure verior videtur eadem ſecunda opinio, vt ad conſuetudinis valorem ſufficiat legalis Principis conſenſus, non ſit vero neceſſaria ſcientia, & perſonalis Papæ conſenſus. Deciſiones vero Rotales, quæ pro oppoſita ſententia referuntur, loqui in caſibus particularibus, in quibus ſit neceſſarius expreſſus conſenſus Papæ, explicat Fermoſinus *d. q. 5. num.* 8.

181 In immemorabili vero conſuetudine, vbi hæc adſit, conſenſus Principis præſumitur, nec illum oportet oſtendere, quia temporis antiquitas habet ius conſtitutum. *l. 2. §. ductus. ff. de aqua pluu.* Conar. *in reg. poſſeſſor. 2. p. in princ. num.* 8.

SVMMARIVM.

182 *Introductio quæſtionis.*

183 *Illa conſuetudo rationabilis, quæ habet conditiones legis.*

184 *Plura poſſunt requiri vt conſuetudo inductiua ſit rationabilis, quam exemptiua.*

185 *Iudicare in ſingulari, quæ conſuetudo ſit rationabilis eſt arbitrarium.*

186 *In dubio conſuetudo non prohibita præſumitur rationabilis.*

187 *Irrationabilis conſuetudo, quæ eſt contra legem naturalem, vel diuinam.*

188 *Hoc explicatur.*

189 *Irrationabilis qualiter illa ſit, quæ eſt contra legem naturalem, humanam, & diuinam.*

190 *Coincidunt conſuetudo bona, & rationabilis.*

161 *Sola conſuetudo, quæ eſt mala ex cauſa perpetua reprobatur ſimpliciter omnino à iure.*

192 *Irrationabilis eſt, quam iura reprobant.*

193 *Exempla irrationabilis.*

194 *Et rationabilis.*

195 *Conſuetudo & lex pari paſſu currunt.*
Ideo eſt conſuetudo rationabilis, quæ eſt lex iuſta.

196 *Irrationabilis conſuetudinis plures cauſæ numerantur.* 197

198 *Illa quæ eſt irrationabilis ex cauſa perpetua curſu temporis non præſcribitur.*
Omnis conſuetudo praua extirpanda.

199 *Quomodo ſit verum, quod conſuetudo debeat eſſe rationabilis.*

ARTICVLVS VII.

Verum omnis, & ſola conſuetudo, quam iura reprobant ſit irrationabilis.

182 Conſuetudinem rationabilem, vel irrationabilem multipliciter deſcribunt DD. omnes quidem verè, ſed non omnes ſufficienter. Præ oculis vero ſemper haberi debet quod, alia eſt conſuetudo facti, & alia eſt conſuetudo iuris. Nam ſtat conſuetudinem facti eſſe rationabilē in ſe, & tamen non eſſe materiam aptam, vt tranſeat in conſuetudinem iuris, quia nimirum, illa non ſit vtilis communicari, vnde non conueniat homines ad eam obligari. Cum ergo conſuetudo iuris ſit lex, debet eſſe rationabilis, & ex vtilitate communi procedens; quod tanta neceſſitate eſt verum, vt conſuetudo nullam vim obligandi habeat, ſi ſit irrationabilis etiam ſi ſit inducta Principe ſciente, & approbante, vt ex Panorm *cap. fin. de conſuet.* habet ibid. Rochus *ſect. 2. num.* 40. Et quamuis non defuerint, qui dixerunt de iure ciuili non eſſe neceſſe, quod conſuetudo ſit rationabilis. Pro qua opinione à Rocho vbi *ſup. num.* 41. referuntur. Io. Andr. *in add. ad ſpecul. tit. de inſtit. edi. §. compendiosè*, & Imola *ad cap. fin. de conſuet.* & Cornens *in conſ.* 293. quem ſequitur Antonius Piaggins *de conſuet. quæſt. 6. num.* 13. Tamen hanc opinionem merito reprobat idem Rochus, & ſi loquamur de conſuetudine iuris, ſicuti loquimur, eſt abſurda & omninò falſa; quia abſurdum eſt, dari legem, quæ non ſit rationabilis. Hoc enim eſt contra omnem legem naturalem, humanam, & diuinam.

183 Itaque de conſuetudine iuris loquendo, hæc datur regula generalis quod illa ſit rationabilis, quæ continet conditiònes omnes quæ ad legem iuſtam ſunt neceſſariæ; Nam cum iſta conſuetudo ſit lex non ſcripta debet omnes iuſtæ legis conditiones habere, vt dixerunt Domin. *ſup. cap. 1. de conſuet. in hoc lib.* Anton. *cap. fin. de conſuet.* Barboſ. ibi *num.* 11. Sylueſt. *v. conſuetudo quæſt. 1. num.* 2. Tabien. *num.* 5. Sotus *lib. 1. de iuſt. quæſt. 7. art.* 2. Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 4. num.* 41. Suarez *de leg. lib. 7. cap. 6. num.* 17. Salas *de leg. diſp. 19. ſec. 5. num.* 40. Baſil. *lib. 6. de matrim. cap. 5. num.* 1. Bonac. *de leg. d. 1. q. 1. p. vlt. §. 3. num.* 46. Palaus *tract. 3. diſp. 3. p. 2. §. 1. num.* 1. Gabriel Martinez *p. 2. quæſt. 97. art. 3. d.* 2. & ibi Serra *dub.* Io. Martinez de Prado *cap. 3. quæſt. 14. num.* 12. Baldell. *de leg. lib. 5. diſp 46. n.* 11. Fermoſ. *ad rubr. de conſuet. quæſt. 1. num.* 7. Rubeus *ad deciſ. 28. num. 231. part. 3. recent.* Et propterea ſicut lex reſpicit vtilitatem publicam, ita & conſuetudo. Rota *deciſ. 400. num.* 1. coram Coccino.

184 Sed quia conſuetudo eſt lex quæ aliquando præcipit, aliquando potius permittit, ſeu ab obligatione eximit, aliquando vero approbat vſum aliquem & ad illum inclinat, ideo conſiderandum eſt, quod diuerſimode poteſt oriri, quod ſit rationabilis. Nam plura poſſunt requiri ad conſuetudinem ſub vna ratione, quam ſub alia conſideratam. Et quidem prout præcipit, non ſufficit, quod ſit de rè honeſta, ſed vlterius, quod ſit de re vtili Reipublicæ, & quod obligatio eius ſit tolerabilis. Sed ſi conſideretur conſuetudo vt eximit ab obligatione legem abrogando, hoc primo attendi debet, vt aduertit D. Thom. *p. 2. qu. 97. art. 3. ad ſecundum*, an maneat in vigore ratio, ob quam lex ſcripta lata fuit; hoc enim ſtante lex non poterit abrogari rationabiliter, ideo ſi conſuetudo debet legem abrogare, vel corrigere, neceſſe eſt, quod adſit ratio ob quam vtilius ſit Reipublicæ legem abrogari, vel corrigi. Ex Suarez autem *cap. 18. num.* 9. affirmat Layman. *l. 1. tract. 4. cap. 24. num.* 4.

quod

Digitized by Google

quod ad conſuetudinem poſitiuam, & obligationis inductiuam poſitiuè requiritur, vt ad publicam vtilitatem conferat, ad conſuetudinem vero exemptiuam ſufficit, quod vtilitati publicæ non aduerſetur. Cuius ratio eſt, quia ſola legis veteris inutilitas dat motiuum ſufficiens ad illam abrogandam. Sed iam hoc poſito adeſt magna boni communis vtilitas, ex hoc conſurgens, quod populus inutiliter non oneratur lege. Et nihilominus vbi conſuetudo abrogans id faceret inducendo contrariam obligationem, deberet ferre etiam aliam vtilitatem, vt habetur ex D.Thom. *p 2. quæſt. 97. art.2.* & conſideratum eſt ſupra *cap.1. de conſuet. q.1. art.* . Et ſic conſuetudo debet eſſe de re ſecundum ſe honeſta, & vtili Reipublicæ; Non eſt vero neceſſe, quod materia eius ſit de facto etiam extrinſecè honeſta, quia non prohibita, quia imò hæc conſuetudo habet pro materia rem prohibitam per legem, & ſic illa in ſuo fieri poteſt eſſe mala, debet tamen haberi cauſa ob quam bonum ſit prohibitionem tollere, vt hoc modo conſuetudo poſſit induci, & legem abrogare ſeu corrigere.

185 Hinc eſt quod vbi occurrat dubium de honeſtate & rationabilitate conſuetudinis in arbitrio iudicis eſt id iudicare. Gloſſ. *ſup. in hoc lib. cap.1. de conſtit.* & ibi Franc. Hoſtien. *in ſum. tit. de conſuet. § quid ſit conſuetudo*. Io. Andr. Panorm. *num.5. & alij cap.fin.de conſuet.* Bart. *in l. de quibus. ff. de leg.* Turrecrem. *cap.in his num 5. 11.diſtinct. & cap.ſicut n.22. 3.diſt.4.* Petrus de Rauen. *de conſuet. num.135.* Rochus *ad d.cap. fin. num.204. ſeu ſect.2. num.20.* Dec. *in cap.2. num.41. de probat.* Menoch. *de arbitr. lib.2. caſu 82. num.2.* Piaggius *de conſuet. quæſt.6. num.21.* & apud eum plures alij, Suarez *l.7. de leg. cap.6. num. 15.* Barboſ. *cap. final. de conſuet. num.12.* Baldell. *de leg. lib.5. diſp. 46. num.11.* Attendi tamen debebit præfata regula, vt ſcilicet conſuetudo habeat conditiones legis iuſtæ, & ſeruetur illud Iſidori, quod habetur *cap.conſuetuo diſt p. Porro, ſi ratione lex conſtat. lex erit omne iam, quod ratione conſtiterit dumtaxat, quod religioni conueniat, quod diſciplinæ congruat, quod ſaluti proficiat.*

186 In dubio autem conſuetudinem debere præſumi rationabilem dixerunt Diana *p.6. tract.5. reſ.1. & 9.* Sanchez *l.7. de matrim diſp.14. num.14.* Fermoſ. *ad rubr. de conſuet. q 5. n.37.* referunt Bart. *ad d.l.de quibus*. Fontan. *in ſchol.Marg. ad d. cap.1. de conſuetud. in hoc 6.* Palaus *tract.3.diſp.3. p.2. §.1. num.5.* Suarez *d.cap.6 num.15.* Et debere præſumi, quod bonum habuerit initium docet R.P.D.Fagnan. *cap.Præterea n.55. Ne Prælati vices ſuas.* Hoc tamen limitant Palaus, Diana, & Fermoſinus, vt non procedat vbi conſuetudo eſt prohibita. Et debet etiam aſſertio intelligi de conſuetudine iam inducta, & de qua conſtat eſſe perfectam. Nam ſi adhuc conſuetudo eſt in fieri, non præſumetur in dubio rationabilis, ſi ſit contra legem, & hoc conſiderare erit legiſlatoris, qui in dubio an ſit conſuetudo rationabilis non debebit illam confirmare. Qui vero ſunt de populo non tenentur inueſtigare an conſuetudo habuerit rationabile initium, ſeu rationabiliter inſtituta, hoc enim de nun prohibitu præſumi debet. Palaus *d.num. 5.* Quod enim ab omnibus fit, rectè fieri præſumitur. *l. de quibus ff. de leg.* Baſil. *l.6. de matr. cap.6.* Immemorabilis vero conſuetudo etiam ſi ſit à lege prohibita, niſi aliundè oppoſitum conſtet in dubio præſumitur rationalis.

187 Aliam regulam tradidit Nauar. *com. de ſpolijs §.14.* quæ coincidit, cum tradita licet ſit minus clara. Inquit enim eam eſſe rationabilem conſuetudinem, quæ nec directè, nec indirectè eſt contra ius naturale, aut diuinum; eam vero eſſe irrationabilem, quæ ſaltem indirectè iuri naturali, aut diuino repugnat. Quãuis enim de facto dari poſſit vſus, ſeu conſuetudo facti, quæ ſit præter legẽ diuinam, & naturalem, & ſpectato obiecto ſit res honeſta, aut indifferens, vt eſſet conſuetudo cælibatus, aut paupertatis, aut alterius conſilij Euangelici, nihilominus lex vniuerſalis de cælibatu, aut paupertate eſſet lex irrationabilis, quia non vtilis communitati, & ideo huiuſmodi conſuetudo, ſi induceretur per modum legis eſſet lex, & conſuetudo irrationabilis, ſed ſimul eſſet contra naturalem legem, quia legi naturali contrariatur lex irrationalis etiam de re ſecundum ſe honeſta.

188 Itaque hic conſiderandum eſt, quod aliquid eſſe contra legem naturalem, aut diuinam contingit dupliciter; vel quia contrarietur illi ſecundum ſe, ſicuti contrariatur v. g. furtum, homicidium &c. vel quia contrariatur ex circumſtantijs, vel ex aliquo, quod tamen ad legem, & ex conſequenti ad iuris conſuetudinem requireretur. Et ſic iuri naturali ad effectum inducendi conſuetudinem contrariatur, quod bono communi non eſt vtile. Et ſic vniuerſalis cælibatus ſeruandus ex lege ab omnibus, & eſt contra vtilitatem publicam, & eſt contra naturale ius illum lege vniuerſaliter præcipere. Sic ergo hæc regula Nauar. ſic explicata coincidit cum regula data ſupra, quia quod habet conditiones iuſtæ legis eſt conforme naturali iuri; & ab eo eſt diforme, & ideo irrationaliter cadens ſub conſuetudine iuris, quod non habet conditiones iuſtæ legis.

189 Etiam ad bonum ſenſum reduci poteſt, quod dicunt alij, ſcilicet, quod conſuetudo rationabilis eſt, quæ eſt ſecundum legem naturalem, diuinam, & humanam, irrationabilis vero, quæ eſt contra aliquam legem, aut naturalem, aut diuinam, aut humanam. Quod ſenſit Gloſſ, *in cap. ad noſtrum v. Canonicis, ſup. de conſuetud.* Hoc enim debet intelligi non ſpectata materia conſuetudinis ſecundum ſe, quia hoc modo conſuetudo, quæ legem humanam abrogat, eſt contra legem humanam, & tamen eſt rationabilis, ſed tamen omnibus penſatis illa eſt conformis legi naturali, lex enim, ſiue ſcripta, ſiue non ſcripta non eſt talis, quæ legem priorem poſſit abrogare, niſi habeat conditiones, quas ex lege naturali, diuina, & humana habere debet vt ſit lex, & ex conſequenti, vt poſſit priorem legem tollere. Quando ergo *in d. cap. ad noſtram*, & in multis alijs textibus iuris improbatur conſuetudo, quia ſit contra canones, hoc debet intelligi de canonibus ſacris, aut canonica lege abſolutè ſimpliciter, & omnimodè non vero ſecundum Rotam *deciſ. 6. num.* 4. de conſuetudine, quæ ſi vni contrariatur approbatur ab alio. quia conſuetudo rationabilis, & præſcripta contraria huic, vel illi canoni in ſingulari tantum abeſt, vt non valeat, quod legem canonis abrogat. *cap. fin. de conſuet.* quia conſuetudo legi huic humanæ, vel illi contraria, ſi alias ſit rationabilis, non eſt abſolutè, & ſimpliciter ſacris canonibus contraria, ſed

illis

illis eſt conformis; quia imò iura volunt, quod conſuetudo, quæ omnibus penſatis eſt lex rationabilis legem ſibi contrariam abroget, vel corrigat.

190 Exiſtimat autem Suarez *de leg. l. 7. c. 6. n. 11.* quod conuertuntur ad inuicem bona, & mala conſuetudo, & conſuetudo rationabilis, & irrationabilis, quia bonitas, & malitia attenditur ex obiectis, & per reſpectum ad legem obligantem, & præcipientem; Rationabile autem, & irrationabile dicuntur per reſpectum ad bonum commune, & ad communem vſum. Verum euidens eſt, quod rationabile idem eſt, quod conforme ad rationem rectam, & hoc eſt bonum, & irrationabile dicitur, quia contrarium rationi rectè, & hoc eſt malum. Sed hic diſtingui debet conſuetudo iuris à conſuetudine facti; omnis enim conſuetudo iuris bona eſt rationabilis, & è contra. Licet non omnis conſuetudo facti bona ſit lex rationabilis, quia non eſt rationabile, & omne bonum præcipiatur per legem poſitiuam, vt ipſemet Suarez dixit *eod. cap. num. 9.* & omnis cõſuetudo facti bona eſt etiam in ſuo genere rationabilis.

191 Pariter in bono ſenſu vera eſt aliorum regula, qui dicunt eam conſuetudinem eſſe rationabilem, quæ non eſt à lege reprobata. Quod DD. diuerſimodè intelligunt. Alij enim exiſtimant omnem conſuetudinem à iure abrogatam eſſe à iure reprobatam. Alij volunt aliquid addendum eſſe, nimirum vt etiam a iure ſit prohibita. Sed alij hæc non ſufficere volunt, ſed dicunt neceſſe eſſe, vt conſuetudo à iure ſit declarata irrationabilis, vel ſub hoc titulo ſit prohibita. Et ſic tria hæc diuerſa ſunt abrogatio conſuetudinis, & illius prohibitio, & eiuſdem reprobatio. Et ita diſtinguit Suarez *l. 7. de leg. cap. 7. num. 2. & cap. 19. num. 18.* & Salaſ. *p. 2.* D. Thom. *de leg. diſp. 19. ſect. 7. num. 71.* Sed hanc diſtinctionem reijcit Palaus *tr. 3. d. 3. p. 4. §. 2. num. 7.* Nam quod prohibetur reprobatur. Sed quidquid ſit de hac diſtinctione, conſiderandum eſt, quod conſuetudo poteſt eſſe mala, vel ſecundum ſe, vel ex circumſtantijs, & quæcumque ſit taliter mala à iure reprobatur. Neque conſuetudo, aut abrogatur, aut prohibetur, niſi quia mala, & irrationabilis ſaltem ex circumſtantia. Sed diſcrimen eſt, quod illa, quæ ſecundum ſe eſt mala, & quæ eſt illa, quæ ſecundum ſe eſt contra ius naturale, aut diuinum, ſemper eſt mala, & ideo ſimpliciter eſt à iure reprobata. Sed illa, quæ eſt mala ex circumſtantijs eſt duplex, quia vel circumſtantia eſt mutabilis de mala in bonam ſecundum temporum, & aliarum circumſtantiarum, & accidentium mutationem, vel non eſt mutabilis ſaltem moraliter, ſed ordine rerum ſpectato habet immutabilem, & perpetuam repugnantiam ad rectam rationem, quamuis metaphiſicè forſan non repugnet dari caſum, in quo ceſſet mala circumſtantia illa, & conſuetudo ſic mala ſemper moraliter eſt mala, & ideo etiam ſimpliciter eſt à iure reprobata. Sed conſuetudo, quæ eſt mala accidentaliter ex circumſtantia variabili, & mutabili de mala in bonam, non eſt ſimpliciter perpetuo reprobata, ſed ſolum ea rerum conditione durante, & pro quanto ſit mala, & niſi re mutata, vel etiam ex cauſa occulta manifeſtata rationabilis fiat, vel appareat; ex eo vero, quod conſuetudo abrogatur, vel prohibetur, non reprobatur ſimpliciter, niſi id fiat ex cauſa, ex qua conſuetudo perpetuo ſit mala. Quamuis omnis conſuetudo, quæ prohibetur ſub ea ratione, qua prohibetur ſit mala.

192 Dicitur igitur primo, quod omnis conſuetudo, quam ſimpliciter omnino reprobant iura, eſt irrationabilis. Ita Gloſſ. *in cap. fin. ſup. de conſuet.* Rota *dec. 165. num. 23. par. 5. recent.* Panorm. *in cap. fin. num. 13. de conſuet.* Et cæteri DD. Sed non omnis conſuetudo mala eſt ſimpliciter omnino a iure reprobata, quia illa conſuetudo, quæ non eſt mala ex cauſa perpetua, ſed mutabili, & fieri poteſt rationabilis, & bona non eſt reprobata, niſi ſecundum quid, & quatenus mala, ſeu pro loco, & tempore, in quo eſt mala. Et in hoc ſenſu verum eſt, quod omnis illa conſuetudo eſt irrationabilis, quam iura reprobant, ſic tamen vt irrationabilis ſimpliciter omnino ſit illa ſola, quam iura ſimpliciter omnino reprobant, eo quia ſit talis ex cauſa perpetua, & immutabili ſaltem moraliter. Et hæc eſt illa, quæ curſu temporis non præſcribitur, ſed irrationabilis ſolum pro loco, & tempore ſit illa, quę non reprobatur ex mala cauſa perpetua, ſed ſolum, ex cauſa mala pro loco, & tempore. Illa vero conſuetudo eſt rationabilis, quam iura nullo modo reprobant. *cap. cum Eccleſia Sutrina, de cauſa poſſeſſ. c. Abbate, de verb. ſignific. c. cum Dilectus, de conſuet.* Rota *d. dec. 165. num. 55.* Et hæc ſola eſt rationabilis propriè & formaliter loquendo; quia omnis conſuetudo, quam ius etiam humanum aliquo modo reprobat, ſub ea ratione, qua reprobatur eſt mala. Cum quo tamen ſtat, quod detur conſuetudo, quæ ſecundum ſe præciſis circumſtantijs eſt bona, vel non eſt mala quamuis ſit à iure prohibita.

193 Exempla vero conſuetudinis irrationabilis habentur. *cap. 2. de probat. cap. ad noſtram. eod. tit. cap. cum decore de vit. & honeſ. Cler. cap. extirpanda. & cap. fin. de præben. cap. conſtitutus, de fideiuſſoribus cap. aqua de conſecrat. Eccl. cap. quanto de conſuet. & infra cap. p. de Cler. non reſid. & cap. p. de Cler. ægrot. cap. 1. de Capell. Monach. cap. quamquam, & cap. fin. de cenſib. cap. 1. de Big. cap. 1. de iniur. & dam. dat. cap. 1. de præben. cap. ſi Epiſcopus, de pœnit. & remiſſ. cap. cum non deceat, de elect. & in Clem. ſtatuimus, de elect. & in iure ciuili l. 1. in princ. ff. de vſur. l. eoſ. C. eod. & in authentica habita. C. ne fil. pro patr. & in authen. Nauigia. C. de furt. & in authen. Omnes peregrini C. com. de ſucceſ. & in authen. cauſa. C. de Sacroſ. Eccleſ.*

194 Rationalis exempla habentur etiam ſupra *in ca. certificari, de ſepult. cap. ſuper ca. de cognat. ſpir. cap. cum omnes, de conſtit. cap. 1. de Cler. ægrot. cap. ex parte, de conceſſ. præbend. & in cap. de trina, de Conſecr. diſt. 4. & cap. 1. diſt. 16. & cap. vtinam 76. diſt. & in cap. pudenda 24. diſt.* In iure vero ciuili, textus eſt *in l. Item eorum. ff. quod cuius. vniuerſ. nom. & in l. ſi ſine §. Lucius. ff. de adminiſtrat. & l. 3. §. Non tantum. ff. quod vi, aut clam. & in l. non tantum. ff. de decur. & in l. ſemper. §. Legem. ff. de iur. immun. & in l. fin. C. de teſtam. & in miſſi opinatores C. de exact. trib. lib. 10. & l. 1. C. de petit. bon. ſubl. eodem l. 10. & in l. ſi fundus ff. de euict. & in l. eam de lautanis. §. aſinam. ff. de fund. inſtruct. & in l. ſi ſeruus plantam. §. fin. ff. de legat. & in l. vel vniuerſorum. ff. de pignor. act. & in l. excepto. C. locat. & in l. ſi Publicanus. ff. de public. & in l. Parabalani. ff. de Epiſ. & Cler. & in l. prima ff. de vent. inſpiciend. & in §. Pauonum, inſtit. de rerum diuiſ.*

195 Tandem vero iterum dicitur, quod conſuetu

Digitized by Google

ſuetudo, & lex pari paſſu ambulant, de quo ſunt plures tractus, & præſertim *l.2. & l. fin. ff. Quemadmodum teſtam. aper. C. de emancip. liber. & in authent. iubemus in fin. cap. Cum venissent, de eo, qui mittit. in poſſeſſ. Canoniſtæ in cap. Clerici*, vbi Panorm. *num.3.* Rota *in Tibartina iuris Molendi 4. Iulij 1624.* Rubeus *ad decif.28.* Igitur qualis legis talis debet eſſe conſuetudinis finis, cuius præcipuua ac particularis eſt, humanas actiones quantum in ſe eſt ad publicam quietem, & æternam felicitatem, & ſalutem dirigere. D.Thom. *p.2. quæſt.90. art.2.* & ibi Expoſitores, Suarez *lib.1. de leg. cap.7. num.3.* Rota *in Barchinonen. Statuti 3. Martij 1636.* coram Veroſpio, *ſeu. decif. 107. num 16. part.7. recent.*

196 Ideo inter irrationabiles conſuetudines illa ſingulariter dicitur talis, quæ eſt nutritiua peccati iuxta textum in *cap. Cum venerabilis 7. & cap. fin. de conſuet. & in cap. quia in omnibus, & cap. cum in Eccleſia de vſur.* & in Clem. *Ex graui. eod. tit. & in cap. Mala autem conſuetudo. 8. diſt.* Rota *in cauſa Foraſempronien. Bonorum. 4. Martij* 1642. coram Roias: *& in Fanen. Commenda 6. Februar.* 1640. coram Dunozeto. Gloſſ. *in cap. Ad hæc in v. Clericis, de reſcript.* Rubeus *ad decif. 28. num. 240. part.3. recent. & ad decif. 217. num. 404. part.9.*

197 Irrationalis quoque eſt illa, quæ eſt contra vtilitatem Eccleſiæ, vel illi oneroſa, hanc enim Iura reprobant. *cap.1. de conſuet.* & ibi Gloſſ. & Panorm. Rota *decif. 11. num.8. p.2. recent.* Barboſ. *cap.1. num.4. de conſt. & cap. cum cauſam num.5. de ſent. & re iudic.* Baldell. *de leg. lib.5. diſp.39. num.7. & ſeqq.* Nec poteſt iuramento confirmari. *cap. 1. de ijs, quæ fiunt à maior. part. cap. Item quæ eſt ſacris canonibus inimica. cap. Cum Venerabilis 7. de conſuet.* Illa enim eſt ſacris Canonibus inimica, quam ſacri Canones reprobant. Sic etiam talis eſt illa, quæ veritati, & ſacris canonibus eſt contraria, *cap. Cum cauſa, de ſent. & re iud. cap. Clericis de iud.* Item quæ eſt contra neruum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Rota *decif.265. num.23. part.5. recent.* R.P.D. Fagnan. *cap. Cum venerabilis num. 4. de conſuet.* quæ *impedit reformationem. & cap. Irrefragabili num.4. de off. ordin.* quæ diſcrepat ab inſtituto vniuerſalis Eccleſiæ. Idem R.P.D. Fagnan. *cap. Explicari num.41. de obſeruat. ieiun.* quæ eſt contra libertatem Eccleſiæ. Panorm. *cap. fin. num. 23. de conſuet.* Barboſ. *cap. Eccleſia num 20. de conſtit.* Quæ eſt contra vtilitatem publicam. Panorm. *d. num. 23.* quæ eſt contra honeſtatem. Paſqual. *cent.4. q.397. num.4.* quæ eſt contra Sanctorum PP. inſtituta. Barboſ. *cap. Eccleſ. num.34. de conſt. Ex cap. etiam ſecundo infr. de conſt.* Illa eſt irrationabilis quæ eſt contra ſubſtantiam actus, vt dicitur ibi *num.3.*

198 Sed ſemper tamen præ oculis eſt habendum quod conſuetudo poteſt eſſe nutritiua peccati, contra Eccleſiam &c. vel ſecundum ſe, vel ex cauſa accidētali, ſed moraliter perpetua, vel ex cauſa contingente, & mutabili. R.P.D. Fagnan. *cap. extirpanda num.7. de Præben.* Et quod ſola illa conſuetudo eſt ſimpliciter irrationabilis, quę ſecundum ſe, aut ex cauſa perpetua nutrit peccatum, vel Eccleſiam offendit, aut aliquod ex enormitatis præſtat. Et hæc illa eſt, de qua dicitur, quod curſu temporis non præſcribitur, & quod etiam ſi immemorabilis, non ſubſiſtit, ſed eo eſt peior, quo diuturnior Quamuis omnis conſuetudo quatenus eſt peccati nutritiua, vel contra Eccleſiæ vtilitatem, aut morum honeſtatem, aut ſanctorum Canonum, aut PP. inſtituta, aut ex quacumque cauſa praua ſit extirpanda R.P.D. Fagnan. *cap. Sua fraternitati n.29. de ſponſ. & cap. cum cauſam num.6. de elect.* Paſqual. *cent.4. quæſt.308. num.2.*

199 Quando ergo dicitur, quod conſuetudo debet eſſe rationabilis, ſufficit quod pro loco & tempore pro quo inducitur ſit talis. Et in ſuo fieri non eſt per ſe neceſſe, quod ſit rationabilis etiam ex circumſtantijs, quia ſtat, quod ſit lege prohibita, & ideo ſit contra rationem. Sed neceſſe eſt quod in ſe non ſit mala, & ex circumſtantijs habeat adiunctam vtilitatem talem in ordine ad bonum commune, vt poſſit legiſlator eam in legem ſtatuere. Et ſic quando conſuetudo eſt contra legem ſufficit, vt ſecum ferat vtilitatem, ex qua bonum ſit legem tollere, & conſuetudinem approbare. Montes. *p.2.* D.Thom. *tom.2. diſp.23. q.3. n.210.* Diana *d.tr.5. reſol.2.* Sanchez *l.8. de matrim. diſp.14. num.14.* Granado *tract.7. p.2. diſp.56. ſec.1. num.2.* Fermoſinus *in rubr. de conſuet. q.5. num.9.*

SVMMARIVM.

120 *Conſuetudo debet eſſe longaua, & præſcripta.*
201 *Quæ inducitur ex conſenſu Principis non eſt neceſſe, quod præſcripta.*
202 *Irrationabilis non poteſt præſcribi.*
203 *Iſtæ, quo longiores, eo ſunt peiores.*
204 *Conſuetudo præter ius, & contra ius.*
205 *Conſuetudo, quæ eſt contra ius tertij debet eſſe propriè præſcripta.*
206 *Conſuetudo contra iura Eccleſiæ debet eſſe præſcripta in terminis Conſt. 157. Vrban. 8.*
207 *Conſuetudo, quæ eſt contra ius Regularium debet eſſe centenaria.*
208 *Quantum temporis requiritur ad præſcribendum ius tertij, tantum requiritur ad conſuetudinem, quæ iuri tertij præiudicat.*
209 *Vbi lex faciens tertio non dat illi ius, non eſt neceſſaria præſcriptio propriè dicta.*
210 *Vbi conſuetudo non præiudicat iuri tertij non requiritur ad eam titulus, nec bona fides.*
211 *Ad præſcribendam conſuetudinem non eſt neceſſarium tempus immemorabile.*
Dictio Diu. *multiplicis ſignificationis.*
212 *Vbi conſuetudo eſt præter ius ſufficiunt decem anni ad præſcribendam conſuetudinem.*
213 *Quidam, ſi Princeps ſit abſens, 20. annos requirunt.*
214 *Sed non admittitur.*
215 *De iure ciuili ſufficiunt 10. anni etiam ſi conſuetudo ſit contra legem.*
216 *De iure canonico ſufficere decennium etiam quando conſuetudo eſt contra legem plures affirmant.*
217 *Ad perſcribendum contra legem canonicam requiritur quadragenaria.*
218 *Si conſuetudine acquiritur facultas non conceſſa, neceſſaria eſt propria præſcriptio.*
219 *Decem anni ſufficiunt in ſtatu Eccleſia contra legem temporalem.*
220 *Quid vbi Papa vtitur conſuetudine?*
221 *Vbi conſuetudo inducitur ſciente, & conſentiente Principe, non eſt neceſſarium tempus præſcriptum.*

222 *Sed*

222 *Sed arbitrarium eſt id iudicare.*
223 *Sententia iuditis vtilis ad probandam cauſuetudinem.*
224 *In dubio an adſit conſuetudo cenſendum eſt illam non adeſſe.*
225 *Decem vel 40. anni inchoandi à tempore, à quo incæpit intentio ſe obligandi.*
226 *Citra reſeruata Principi requiritur tempus immemorabile.*
227 *Præſcriptio vno actu in contrarium interrumpitur.*
228 *Præſcriptio neceſſaria etiam in foro conſcientiæ.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conſuetudo debeat eſſe præſcripta, & per quantum tempus præſcribatur.

200 Conſuetudinem, vt vim habeat debere eſſe diuturnam habetur *ex l. Diuturna ff. de leg. ſeu inueteratam. l. de quibus. §. inueterata eod. tit.* Menoch. *de arbitr.* l.2. cõſ. 83. *num.*4. Dec. *conſ.* 588. *num.* 6. *ſeu veterem. l. Imperatores, de pollicit.* Roland. *conſ.* 79. *num.* 2. l.3. *ſeu antiquam* Bald. *in l. an in totum num.* 2. *Cod. de Ediſ. privat. ſeu longinquam* Quintilian. *l.* 2. *cap.* 3. & ſecundum ſacros Canones præſcriptam. *cap. fin. de conſuetud.* Quamuis vero Iuriſtæ reprehendant Canoniſtas, ex eo, quia aliud præſcriptio ſit, & aliud conſuetudo, & propterea eos ineptè loqui dixerit poſt Cyn. Natt. *conſ.* 401. *num.* 7. *l.* 2. apud Antonium Piaggium *de conſuet. q.* 4. *num.* 8. tamen ſine rationis fundamento illi diſcurrunt, quia cum temporis diuturnitas requiratur ad valorem conſuetudinis, & iura determinauerint quantum temporis requiri debeat ad hoc, vt conſuetudo debeat eſſe diuturna, in hoc conueniunt præſcriptio, & conſuetudo, quod vim obtinent ex diuturni temporis legitima præſcriptione, & ideo merito dicitur, quod conſuetudo debeat eſſe legitimè præſcripta, hoc eſt per tempus a iure præſcriptum inducta. Panorm. *cap. fin. de conſuet. num.* 7. & ideo ſub nomine conſuetudinis in iure venit conſuetudo præſcripta. Rochus Curtius *in cap. fin. de conſuet. ſect.* 3. *num.* 6. poſt Panorm. *in cap. Cumana de elect.* Anton. Domin. Io. And. & Alex.

201 Verum quidem eſt, quod conſuetudo dupliciter induci poteſt, vel ſcilicet ex obſeruantia habita ſciente, & conſentiente Principe, & hæc ad ſui valorem, cum non requirat temporis vetuſtatem, aut determinationem non eſt neceſſe, quod ſit præſcripta, id eſt per tempus præſcriptum inducta. Sed alia eſt conſuetudo, quæ per modum præſcriptionis etiam Principe non ſciente inducitur, & vim habet, & hæc debet eſſe diuturna, inueterata, & longæua, & non niſi per tempus à iure præſcriptum inducta. Vnde nec decem, nec centum, nec mille actus ſufficiunt ad inducendam hoc modo conſuetudinem ſine decurſu præſcripti temporis, vt conſiderauit. Rochus *cap. fin. de conſuetud. num.* 369. Et in iſta temporis diuturnitate dati plures ætates ex Bald. *in rubr. de conſuet. num.* 2. adnotauit Anton. Piagius *de conſuet. q.* 4. *num.* 14. nimirum, vt metaphoricè conſuetudo cenſeatur infans quando incipit, adoleſcens dum creſcit, & in virili ætate cum vigore ſolidatur.

202 Loquendo ergo primo de conſuetudine præſcripta, dicitur, quod hæc debet eſſe rationabilis, quia irrationabilis per nullum omnino tempus etiã longiſſimum, etiam immemorabile vigorem accipit, ſed ſemper eſt inanis, & nullius virtutis, ſeu tutis. *Authen. vt nulli Iud. §. nulli*, vbi Bart. & Ang. Turrecrem. *cap. mala* 8. *diſt.* Rota *deciſ.* 265. *num.* 10. *p.* 1. & *dec.* 232. *num.* 15. *part.* 7. *recent.* Bald. *in l. de quibus. ff. de leg.* & *in l. dudum num.* 6. *C. de contrahen. empt. Socc. iun. conſ.* 110. *num.* 9. *l.* 2. *afflict. dec.* 71. Sed iſtę omnino tamquam leges mortis, quo longiores ſunt extirpandæ. Turrecrem. *d. cap. mala.* Vbi Gem. Hoſt. *cap. extirpanda. n.* 8. *de præb.*

203 Sed imo iſtæ conſuetudines ſunt eo peiores, & plus grauant animam, & maiora impedimenta virtutum præbent, & ferunt maximam difficultatem ad reſurgendum à malo Turrecrem. *d. cap. mala diſt.* 8.

204 Inter rationabiles vero conſuetudines diſtinguendum eſt, quia aliæ ſunt præter ius, nulliique ferunt præiudicium; Aliæ vero ſunt contra ius; & huiuſmodi duplicis generis ſunt. Nam aliæ ſunt tantum contra legem, aliæ vero adduot etiam tertij præiudicium in aliquo eius iure.

205 Dicendum igitur eſt, quod conſuetudo, quę eſt in pręiudicium tertij debet eſſe propriè pręſcripta, ita quod à propria præſcriptione dependeat, nec vigorem obtinere valeat contra legem, niſi antecedenter fuerit propriè præſcriptum illud ius, quod eſt in præiudicium tertij. Seraphin. *dec.* 1410. *num.* 6.

206 Vnde eſt, quod conſuetudo ſi præiudicet iuribus Romanæ Eccleſiæ, vel immunitati, aut libertati Eccleſiaſticæ, aut iuribus, ſeu bonis, aut fructibus aliarum Eccleſiarum, aut perſonarum Eccleſiaſticarum ex noua Conſtit. Vrbani 8. de præſeruatione iurium Eccleſiæ, minimè valet, & nullius omnino roboris eſt niſi ſit centenaria, vel immemorabilis in terminis dictæ Conſtit. quæ in Append. Romani Bullarij eſt 47. & inter Conſtitutiones Vrbani 157. Cuius meminit R. P. D. Fagnan. *cap. cum Apoſtolicam num.* 13. *de his, quæ fiunt à Præl.* & *cap. conſuetudines, de conſuet. num.* 52 & 53. An vero dicta conſtitutio locum habeat etiam dum Eccleſia præſcribit contra Eccleſiam dixi cum Rota *tom.* 2. *de ſtatib. quæſt.* 187. *ar.* 4. *num.* 1 to 6.

207 Et quia Monachi Caſſinen. & plures alij Monachi habent priuilegium, vt ad præſcribendum aduerſus eos requiratur centenaria, quod priuilegium eſſe commune alijs Regularibus habentibus priuilegium communicationis probaui *tom.* 2. *de ſtat. q.* 187. *a.* 4. *num.* 688. Ideo contra huiuſmodi Regulares nulla valet conſuetudo, quæ per ſpatium centum annorum non ſit præſcripta.

208 Et ſic reſpectiuè de alijs loquendo, quantum temporis requiritur ad præſcribendum, tantum requiritur ad hoc, vt contra illos conſuetudo vim habeat, ſi infert præiudicium in aliquo iure illorum.

209 Conſiderandum tamen eſt, quod ſi detur aliqua lex lata ad fauorem alicuius, per quam tamen illi non tribuatur ius propriæ Iuſtitiæ ad habendum fauorem illum, tunc ad hoc vt conſuetudo obtineat vim contra illam legem non eſt neceſſe, quod ſit propriè præſcripta, quia perſona ad cuius fauorem lex diſponit nullum ius habet ex illa lege, quod ſit iuſtitiæ commutatiuæ.

210 Dicitur enim ſecundo, quod vbi conſue-

tudo non præiudicat iuſtitiæ commutatiuæ, & iuri, quod ex ea aliquis habet, non eſt neceſſe, quod ipſa ſit propriè præſcripta, & ideo nec eſt neceſſe, quod conſuetudo illa habeat titulum, (quidquid in contrarium dixerit Baldell. *de leg. l. 5. disp. 46. num. 14.*) vel quod illam inducens habeat bonam fidem, vel quod ſeruetur tempus neceſſarium ad præſcribendum ius alterius, ſed ſufficit, quod conſuetudo ſit talis, vt dici poſſit diuturna, & inueterata. Semper tamen requiritur, quod ſit rationabilis. Inter alias enim conditiones, quas ponunt DD. communiter inter præſcriptionem, & conſuetudinem duæ ſunt, quia ſcilicet ad illam requiritur titulus, & bona fides, non vero ad iſtam. Et ſic ſupra art. 3. probatum fuit conſuetudinem per malos actus induci poſſe. Et hoc eſt communitati valdè vtile, vt ex ratione leges abrogentur per communem populorum conſenſum. Et ideo præciſo præiudicio tertij, cui eo ignorante, & non conſentiente non poteſt fieri præiudicium, niſi propriè præſcribendo illud ius ad hoc vt conſuetudo rationabilis vim legis obtineat, ſufficit quod ſit longa & iuxta præſcriptum legis durans.

211 Dicitur tertiò, quod ad conſuetudinem præſcribendam non eſt neceſſarium tempus immemorabile, oppoſitum tenuerunt aliquanti qui prout retulit Gloſſ. in *l. de quibus, verb. Inueterata ff. de leg.* Sed communiſſimè hæc opinio reijcitur, quia nullo iure fundatur. Quod enim adducitur, quia dictio *diu* importat tempus immemorabile, vt in *l. 1. §. fin. de aqu. plur. arcen.* At vero conſuetudo debet eſſe diuturna. Hoc inquam non probat; quia imò dictio *diu* diuerſimodè intelligitur & vt notat Piaggius *d. quæſt. 4. num. 21.* aliquando importat tempus 30. annorum. Gloſſ. *in l. p. C. de long temp. præſcript.* quandoque decennium, aliquando quinquennium, interdum biennium, nonnumquam annum, & tandem decem dies, vt not. Gloſſ. & DD. in *cap. Lectis 63. diſt. & in l. ſi cum fidei commiſſaria §. Ariſto ff ſi à quibus.* Et ſecundum ſubiectam materiam longius tempus, aut breuius importat. In ea vero lege citata ex materia ſubiecta tempus immemorabile denotat. Minus obſtat, quod actus ex quibus inducitur conſuetudo habeant cauſam diſcontinuam, quia conſuetudo ex actibus liberis inducitur, & taliter quod immediata illius cauſa eſt conſenſus populi; hic vero cauſa immediata attendi debet *l. cum quis ff. de dolo. l 3. §. ex pluribus.* vbi Gloſſ. *fin. ff de acquir poſſeſſ.* Bald. *ad d. l de quibus. num* 88. Piaggius vbi ſup. *n. 25.*

212 Dicitur quartò, quod vbi conſuetudo ſit præter ius ad illam præſcribendam tam de iure ciuili, quam de iure canonico ſufficit tempus decem annorum. Turrecrem. *in cap. mos. num. 7 diſt 1.* Seraphin. *deciſ 1159. num. 3. & deciſ. 639 num. 11.* Peña *deciſ. 1266. num. 7.* Rota *deciſ. 375. num. 8. p. 2. & deciſ. 214. num. 2 p. 4 tom. 2. recent.* Hoſtien. *in ſum tit. de conſuet. num. 3.* Butr. *cap. fin. num. 39. de conſuet.* Panorm. ibi *num. 11. & cap. ſuam nobis n 9. de ſimon.* Felin. *cap ſtatuimus col. 1. de maior. & obed.* Bar. *in l. de quibus num. 9. & in repet. num. 14. ff. de leg.* & ibi Bald. *num. 89.* Salicet. Aret. Corn. Ruyn. Franc. Rip. Alciatus quos ſequitur Piaggius *qu. 4. num. 40.* Couar. *l. 1. var. cap. 17. num. 8.* Nauar. in manual. *cap. 13. num. 19.* Suarez *de leg. lib. 7. cap. 15. num 2.* Gabriel Martinez *p. 2 q 97. a. 3. dub. 2.* Barb. *cap fin. num. 13. de conſuet.* Fermoſinus *ad rub. de conſuet. q. 1. num 22.* & apud eum Cort. Præpoſ. Gordon. Megal. Bonac. Maſcard. Palaus *tract. 3. d. 3. p. 2. §. 2. num. 5.* Diana *part. 6. tract. 5. reſ. 2.* Ratio autem eſt, quia ad conſuetudinem inducendam ſufficit longum tempus. Hoc enim illud eſt, quod iura requirunt. *l. 1. ff. de aqu. pluu. arcen. l. 2. C. de ſeruit. l. 1. Cod. quæ ſit long. conſuet. & in l. ſed ea, quæ ff. de leg. & in l. non tantum. §. vlt. ff. de decur.* At vero longum, & diuturnum tempus decennium eſſe dicitur. *vt C. de præſ. long. temp. & in l. ſi cum fideicommiſſa §. Ariſt. ff. qui & à quibus, & §. 4. inſtit. de vſu cap.*

213 Limitant vero nonnulli hanc aſſertionem diſtinguendo inter præſentem, & abſentem, & dicendo quod reſpectu abſentis ad conſuetudinem requiritur tempus 20. annorum. Ratio eſt, quia ad præſcribendum contra abſentes requiruntur 20. anni. §. 1. *inſt. de vſucap.* Et ideo hanc ſententiam tenuit Gloſſ. *in l. Diuturna ff. de legib.* Et hanc eandem videtur approbare Sylu. *v. conſuetudo quæſt. 2.* Et eiuſdem meminit Hoſtien. *in ſum.* referens aliquos Canoniſtas ita ſenſiſſe, & quoad ciuiles conſuetudines multos Iuriſtas ita tenere. Et ita quoque ſenſit Baldell. *de leg. lib. 5. diſp. 46. num. 13.*

214 Sed limitatio communiter non admittitur in noſtro caſu. Diana *6. tr. 5. reſ. 3.* ex Viguers *p. 2.* D. Thom. *quæſt. 97. art. 3. concl. 3. num. 26.* Palaus *tr. 3. d. 3. p. 2. §. 2. num. 7.* ex Vaſquez, & Salas. Vera quidem eſt in ciuilibus vbi conſuetudo ſit in præiudicium iuris alicuius, & ad præſcribendum contra illum vt abſentem requiruntur viginti anni. Sed vbi conſuetudo nullius iuri infert præiudicium, & eſt præter ius, non facit ad rem diſtinctio illa abſentis, & præſentia, quia hæc conſuetudo non pendet à præſcriptione propriè ſumpta. Nec iſta conſuetudo præſcribit contra aliquem, nec alicui aduerſatur, ideo ad eam ſufficit illud tempus, quod abſolute in iure cenſetur longum & hoc eſt tempus 10. annorum. Exiſtimat vero Rochus *de conſuet. ſect. 3. num. 34.* quod vbi aliqua diſpoſitio requirat conſuetudinem legitime præſcriptam, ſit neceſſaria quadragennaria. Sed alij D. D. hoc non aſſerunt, & merito quia vbi conſuetudo ſit præter ius, legitime præſcribitur per decem annos. Idem vero Doctor *num. 43.* aduertit, quod conſuetudine potuiſſet induci vt nulla conſuetudo poſſit præſcribi niſi per 40. annos.

215 Sed imo ampliatur aſſertio, vt in ciuilibus etiam ſi conſuetudo ſit contra ius, adhuc ſufficiat ad illam præſcribendam tẽpus 10. annorum. Ita enim ſentiunt DD. citati ſupra *num. 212.* & alij communiter. Et ratio eſt, quia iura diſtinguentes inter præſentes & abſentes loquuntur reſpectu præſcriptionis, in qua ius alterius ab eo aufertur, & præſcribenti acquiritur. Sed in conſuetudine nulli aliquid aufertur. Nam & licet abrogetur prior lex, nihil legiſlatori aufertur, cum hoc non fiat niſi eo conſentiente. Quod verò tollatur lex, hoc eſt ex lege ipſa, quæ vult, vt detur locus conſuetudini rationabili Item Princeps numquam abeſt, quia ſemper eſt præſens per ſe, vel per ſuos miniſtros. Et ideo quod etiam in conſuetudine, quæ eſt contra ius ciuile ſufficiat tempus decem annorum dixerunt Gemin. *cap. conſuetudo num. 1. 12. diſt.* Imol. *cap. fin. num. 43. de conſuet.* Burlat. *conſ. 186. num. 11. lib. 2.* Roch. *d. cap. fin. num. 281.* Natt. *conſ. 431. num. 3. & conſ. 406. num. 14. lib. 2.*

Lu-

Digitized by Google

Ludou. Gomez *conſ.*101. *num.*23. quos refert & ſequitur Piaggius *de conſuet. quæſt.*4. *num.*41. Idem teneut Suarez *l.*7. *de leg. cap.*15. *num.*5. Molin. *de iuſt. tract.*1. *diſp.*77. Vaſquez *p.*2. *diſp.*177.*c.*3.*n.*33. Palaus *tract.* 3. *diſp.* 3. *p.*2. §.2. *num.*7. Salas *p.*2. *diſp.*19. *ſect.*4. *num.*31. Et alij quos infra referam tenentes hoc idem reſpectu iuris Canonici.

216 Dicitur quinto, quod conſuetudo, quæ eſt contra ius Canonicum, vt ſit præſcripta requirit tempus quadraginta annorum. Oppoſitum huius teoent Palaus *tract* 3. *diſp.*3. *punc.*2. §.2. *num.*5. & apud eum Donell. *l.*1. *cap.*10. & ibi Oſuald. in *notat. liter.* Bonac. de *leg. d.*1. *quæſt.* 1. *p. vlt.* §. 3. *num.* 31. Maſcard. *de probat. concl.* 424. *num.* 24. Emanuel Sà *v. conſuetudo num.*3. Et apud Dianam *p.*6. *tract.* 5. *reſol.*2. Præpoſ. in *p.*2. D.Thom. *q.*97. *art.*3. *dub.* 1. *num.* 10. *&* *dub.* 2. *num.*13. Iacobus Gordon in promptuario *v. conſuetudo num.*5. *&* *n.*8 Ratio autem illorum eſt, quia iura ad conſuetudinem inducendam requirunt ſolum longum tempus, ſed decennium abſolute eſt longum tempus, vt dictum eſt. Tum quia conſuetudo abſolutè per decennium eſt præſcripta, & quia tempus decennij ad hoc ſufficit, non debet exigi tempus longius. Et poſſunt hæc confirmari, quia iura canonica quæ requirunt quadragenariam loquuntur expreſsè & manifeſtè de præſcriptione propriè ſumpta; at vero non valet argumentum à præſcriptione ad conſuetudinem, cum illa tollat quod ſuum eſt à vero domino, & alteri tribuat, conſuetudo vero habet aſſiſtentiam iuris naturalis, cum ſit rationabilis lex, & quidem communi populi conſenſu introducta. Et hoc confirmatur, Nam aliter ſi ſeruandæ eſſent leges, & tempus præſcriptionis Canonicæ, cum ex vna parte ad præſcribendum contra iura Romanæ Eccleſiæ, & Summi Pontificis requiratur tempus centum annorum; & ex alia parte lex Canonica ſit ius Summi Pontificis, ſequeretur, quod ad præſcribendum contra ius Canonicum non ſufficeret tempus quadraginta annorum, ſed centum anni eſſent neceſſarij, quod etiam D.D. contrariæ opinionis negant.

217 Nihilominus ſtandum concluſioni aſſertæ, quam tenent Ægid. *deciſ.* 1. *num.* 2. *verſ. iſta regula. de conſtit.* Rota *in recent. deciſ.* 355. *num* 2. *&* *deciſ.*497. *num.*4. *&* *deciſ.*524. *num.*3. *part. prima*, *&* *deciſ.*1. *num.*17. *dec.*323. *num.*23. *part.*4. *tom.*2. *&* *deciſ.*224. *num.*2. *par.*6. *&* *deciſ.* 11. *num.* 8. *p.*8. *&* *deciſ.*336. *num.*1. coram Peña, Bartol. *in l. de quibus num.*14. *ff. de leg.* Rom. *conſ.*68. *num.*5. Hoied. *de incompatibil. affic.* 2.*p. cap.*11. *num.*14. Canoniſtæ, *in cap. final.* de *conſuetud.* vbi Card *num.* 17. Butr. *num.*19. Bellam. *num.*11. *in* 2. *quæſt.* Panorm. *nu.*11. Imol. *num.* 15. Anchar. *num.* 7. Anton. Rochus *num.*293. Burg. *in repet. cap. quæ in Eccleſiarum n.*2. *de conſtit.* Præpoſ. *cap. fruſtra num.* 6. *diſt.* 8. Petrus de Rauen. *de conſt. num.* 10. Purpur. *nu.*315. *n.*19. *lib.*1. Pariſ. *conſ.* 27. *num.*28. *l.*1. Anton. Piaggius *de conſuetud. quæſt.*4. *num.*45. Couar. *l.*1. *var. c.*17. *num.*8. *ver. quarto.* Suarez *de leg. l.*7. *c.*15. *num.* 2. Donatus. *part.*1. *tract.* 1. *quæſt.*21. *num.*9. Clauis Regia *l.*3. *cap.*11. *num.*8. Ratio autem eſt, tum primo, quia in his, quæ ſunt iuris Canonici magni fieri debet praxis Curiæ Romanæ, etiam ſi ſit conſuetudo facti, quæ habetur ex tot deciſ. Rotæ, & alijs pluribus, quæ citari poſſent. Tum ſecundò, quia huiuſmodi conſuetudo conuenit cum præſcriptione in hoc, quod ſi ſit cõtra ius derogat ſori etiam Pontifice ignorante. Et in hac parte, ſi dicatur, quod conſuetudo non poteſt derogare iuri Canonico niſi Pontifice ſciente, & perſonaliter cõſentiente, non eſt vnde dicatur, quod ad valorem conſuetudinis ſit neceſſarium, quod ſit præſcripta, quia tunc ſemper conſuetudo, (vt infra eſt probandum) habebit locum, quando præſumi poterit Pontificem conſentire conſuetudini; etiam ſi nec annus tranſierit; ex hoc ergo eſt neceſſe, quod conſuetudo ſit præſcripta, quæ poteſt eſſe valida etiam Pontifice conſuetudinem neſciente. In quo caſu conueniens eſt, vt conſuetudo aſſimiletur præſcriptioni etiam in hoc, quod ad eius valorem eſt neceſſaria quadragenaria, ex eo quod non requirit ſcientiam, & conſenſum eius contra quem præſcribitur. Quia tamen conſuetudo propriè non eſt contra ius Summi Pontificis, cum non deroget illi iuri Pontificio, niſi ipſo conſentiente, & non intuitu priuati commodi inducentis conſuetudinem, ſed intuitu boni communis, ideo non eſt neceſſarius omnis rigor præſcriptionis, & ſic non eſt neceſſaria centenaria præſcriptio ſed ſufficit quadragenaria. Nec obſtat, quod habet Palaus *num.*9. quia ſcilicet conſuetudo rationabilis non ſit contra Romanam Eccleſiam, vel Pontificem, ſed potius pro illo, cum non niſi ex Pontificis conſenſu vim habeat; quia non nihil eſt, imò non eſt parum in ordine ad bonum regimen Eccleſiæ, quod conſuetudo etiam neſciente Pontifice inducta vim poſſit habere, & debeat ſeruari, vt lex Eccleſiaſtica, & ſic habetur nonnulla ſimilitudo cum præſcriptione, vt ſaltem tempus ex iure ad illam neceſſarium ſeruandum ſit etiam in conſuetudine.

218 Hoc autem maximè eſt verum, quando lex contra quam conſuetudo præſcribit continet priuilegium, vel conceſſionem gratuitam, & facultatem, quæ alias non competeret. Si enim conſuetudo tunc procedit ad limitationem, facultatis conceſſæ intrat propriæ præſcriptio, quia acquiritur facultas aliqua, quæ de iure operanti ad conſuetudinem non competit; & quæ ſuperioris ius eſt. Et ideo tunc ſeruandæ ſunt leges præſcriptionis, & Conſtitutio Vrbani 8. 157. ſupra relata.

219 Limitatur autem aſſertio, vt non procedat quando eſſemus in profanis & inter laicos, inquãtum ſunt ſubditi temporali dominio Eccleſiæ, vt tunc conſuetudo decennalis deroget iuri Canonico. Ita Piaggius poſt Corner. Siluan. & Aym. *d. q.*4. *n.*47. Rochus, *de conſuet. ſec.*3. *n.*37.

220 Vlterius idem Doctor *num.*49. *&* 50. limitat eandem aſſertionem, vt non procedat Papa ſciente conſuetudine illa contra ius, vel ſi ipſe conſuetudinem ſciret, & approbaret, quia tunc ſufficerent decem anni, ad hoc, vt conſuetudo eſſet præſcripta. Idem tenet Rochus, *de conſuet. ſect.*3. *num.*39. Layman. *l.*1. *tr.* 4. *cap.* 24. *num.* 2. *ſ.* Sed hoc iam pertinet ad aliud membrum noſtræ quæſtionis, & limitatio deficit, quia tunc neque decem anni ſunt neceſſarij.

221 Itaque igitur aliud membrum quæſtionis erat, quando conſuetudo non habet vim ex vi præſcriptionis, ſed ex vi ſcientiæ, & conſenſus Principis conſuetudinem approbantis. In quo caſu dicitur ſexto, quod non eſt neceſſe propriè loquen-

do, quod conſuetudo ſit præſcripta per tempus determinatū, quia nō eſt neceſſe, quod duret per tempus præſcriptum, ſeu prędefinitum, ſed ſtatim ſtatim conſuetudo habet vim, ac præſumi poteſt Principem illam approbare, etiam ſi nec per annum durauerit. Hanc concluſionem tenent DD. quos infra refero. Probatur autem euidenti ratione. Nam poſita ſimul materia rei, & forma eius ponitur ſubſtantialiter res ipſa: In conſuetudine autem iuris frequentia actuum, ſeu conſuetudo facti habita à populo ex intentione ſe obligandi, ſe habet vt materia, conſenſus autem Principis ſe habet vt forma ſimpliciter dans conſuetudini vim obligandi. Quotieſcumque igitur datur facti conſuetudo habita à populo ex intentione ſe obligandi, & aduenit conſenſus Principis, non eſt vnde deſideretur longius tempus ad hoc, vt conſuetudo habeat vim legis. Confirmatur, nam iura dixerunt quidem conſuetudinem præſcriptam vim legis habere, ſed non dixerunt, quod non poſſit citius perfici, ſi Princeps ſciat, & conſentiat.

222 Dicitur propterea ſeptimò in arbitrio prudentis iudicis, ſeu viri poſitum eſſe iudicare, an conſuetudo iuris ſit inducta Principe ſciente, & approbante. Ita Sotus *lib. 1. de iuſt. q. 7. a. 2.* Med. *p. 2. q. 97. a. 3. §. ſed dubitatur*, & ibi Serra *dub. 1. §. an verius* Syluius *concl.* 8. Valen. *punc.* 8. Monteſin. *d.* 23. *q.* 13. *num.* 225. Vaſquez *disp.* 177. *cap.* 5. Lorca *disp.* 29. *in fin.* Granado *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *d.* 16. *sect.* 1. *num.* 19. Martinez de Prado *cap.* 3. *q.* 13. Suarez *l. 7. de leg. cap.* 15. *num.* 8. Baldell. *de leg. lib.* 5. *disp.* 18. *num.* 14. *disp.* 46. *num.* 18. Donatus *p. p. tr. 1. disp.* 21. *num.* 18. Citatur etiam pro hac ſentent. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 83. & apud ipſum Cortaſ. Cuiac. Ant. Fab. Duar. Sed Menoch. quem ſequitur Fermoſ. *ad rub. de conſuet. q.* 1. *num.* 28. loquitur in ſenſu valdè diuerſo, exiſtimat enim arbitrarium eſſe, an ſumi debeat tempus decem, vel quadraginta annorum, vel immemorabile, & nihilominus ſenſit, quod vbi conſuetudo ſit contra ius canonicum, ſit neceſſaria quadragenaria præſcriptio. Probatur tamen concluſio in ſenſu poſito, quia vbi res variabiliter contingit, non poteſt dari certa regula; ſed in arbitrio prudentis eſt de ea iudicare an legitima ſit, & firma, & valida; conſuetudo vero valdè variabiliter contingere poteſt, nam operum alia fiunt frequentiùs, & in minori tempore, alia rarius, & in tempore longiori. Item alia ſecretius fiunt, & toti populo nō innoteſcunt niſi in longiori tempore, alia in breuiori. Pariter non tam citò apparet, qua intentione operentur homines, an ſcilicet ex intentione inducendi conſuetudinem, & ſe obligandi in futurum, an ex alia cauſa. Scientia etiam Principis diuerſimodè adeſſe poteſt. Nam & operum alia manifeſtiora ſunt, alia occultiora: & Princeps poteſt etiam adeſſe operantibus, vel abeſſe. Hæc enim & alia faciunt, vt non poſſit dari regula certa ad cognoſcendum, an & quando conſuetudo ſit legitimè introducta, & ideo hoc arbitrio prudentis relinquitur iudicandum.

223 Ad probandum vero conſuetudinē adeſſe multum valet ſententia iudicis, maximè ſi à Principe ſit confirmata. Nam iudicatum ab inferiori iudice, & toleratū eſt ſignum grande conſuetudinis. Item cuiuſcumque prudentis iudicis ſit ſententia, per ſe conciliat authoritatem conſuetudini, quæ poteſt eſſe iuſta etiam ſi non præſcripta. Quia cum non requirat certum tempus, ſed pendeat ex coniecturis, fieri poteſt, vt ex prudenti, & probabili iudicio detur ſententia in fauorem conſuetudinis, quæ licet præſcripta non ſit, reputatur ſufficiens, quia ſatis indicat voluntatem Principis ſciētis, & populi. Vnde quamuis talis ſententia principaliter neceſſaria non ſit ad ſufficientiam talis conſuetudinis, quia hoc ipſum ad ſententiam ſupponitur, & per illam declaratur, nihilominus ſi aliquando lata eſt, multum confirmat coniecturam conſuetudinis, & ſi multiplicetur poteſt facere moralem certitudinem: nam & per teſtimonia virorum prudentum multum confirmabitur.

224 In dubio vero an conſuetudo ſit conſuetudo nudi facti, vel iuris, conſuetudo neque liberat ab obligatione legis. Non obligat quidem, quia eſt dubia in ſui exiſtentia, & quia in dubio potius, vt ſupra dictum eſt, iudicari debet, quod conſuetudo facti ſit ex deuotione non vero ex intentione ſe obligandi. Sed neque liberat ab obligatione legis, quia poſſeſſio ſtat pro lege, cuius obligatio eſt certa.

225 Hoc etiam eſt conſiderandum, quod anni decem, vel quadraginta, qui ſunt neceſſarij ad hoc vt conſuetudo dicatur perfectè præſcripta numerandi ſunt à die, non à quo incœpit conſuetudo facti, ſed à quo incœpit animus ſe obligandi, aut liberandi ab obligatione; quia conſuetudo facti non eſt inductiua conſuetudinis iuris, niſi ex illa intentione; alias etiam ſi per mille annos duret, non obtinet vim legis, & vt hoc obtineat ex vi præſcriptionis neceſſe eſt, quod reſpectiuè duret per decem vel quadraginta annos, vel per tempus immemorabile.

226 Nam reſpectu eorum, quæ non poſſunt præſcribi niſi per annos centum, vel per tempus immemorabile, conſuetudo ante illud tempus nequit eſſe præſcripta. Inter hæc vero computantur ea, quæ competunt Principi in ſignum ſpecialis priuilegij, quia tunc ex vtroque iure requiritur tempus immemorabile. *cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif. l. non ſolum. C. no. veſtig.* Piaggius *d. qu.* 4. *p.* 59. multos citans, & Panorm. *d. cap. fin. num.* 11. Rochus *de conſuet. ſect.* 3. *num.* 36. ſicut & in reſeruatis ſummo Pontifici circa ſpiritualia conſuetudo nullo vnquam tempore inducitur ſecundum eundem Piaggium *num.* 60. & Panorm. *cap. ſanè in princ. de tempor. ordin.*

227 Iam etiam ſupra art. 3. probatum eſt, quod hoc tempus debet eſſe continuum, & quod præſcriptio vno actu in contrarium interrumpitur. Panorm. *cap. fin. num.* 19. *de conſuet.* Diana *d. tract.* 5. *reſ.* 4. Fermoſinus *d. qu.* 1. *num.* 59. Palaus *d. p.* 2. *§.* 2. *num.* 11. Baſſæus *v. conſuetudo. num.* 11. Et hoc oportet, quod per totum tempus præſcriptionis populus inducere volens conſuetudinem operetur ſecundum illam quando, & quoties oportet.

228 Nedum vero hæc continuata præſcriptio eſt neceſſaria pro foro externo, ſed etiam pro foro conſcientiæ, vt conſuetudo ſit valida. Dian. *d. tr.* 5. *reſol.* Lex enim aliter non conſentit conſuetudini.

S V M M A R I V M.

228 *Conſuetudinis magna vis.*

229 *Initium eius cum initio mundi.*

230 *Obli-*

230 *Obligat ſicut lex etiam ſub mortali, nec indiget promulgari.*
231 *Conſuetudo poteſt obligare ad pœnam, & ad puram pœnam.*
232 *Poteſt inducere formam, & actus irritare.*
233 *Vnius Regni, vel ciuitatis non obligat aliud, vel aliam.*
Metropolitanæ Eccleſiæ, non obligat ſuffraganeas.
234 *Intellect. cap. ſuper eo de cognat. Spir.*
Romanæ Eccleſiæ, *vt particularis non obligat alias.*
235 *Ciuitatis non obligat oppida.*
236 *Coſuetudines locorum conſulendæ vt magiſtræ.*
237 *Conſuetudo particularis derogat Generali.*
238 *An obliget Principes, Forenſes &c. remiſſiuè.*
239 *Conſuetudo laicorum non obligat Clericos.*
240 *Vbi Clerici obligantur legibus Clericorum, duæ ſunt leges, & ex Canonicis obligantur Clerici.*
241 *Laici in materia ſpirituali poſſunt inducere conſuetudinem etiam clericos obligantem.*
Plebiſcita leges.
Clericorum conſuetudo non obligat Regulares.
242 *Conſuetudo non extenditur ad caſum non expreſſum ex ſimilitudine rationis.*
243 *Qui neſcientes continuant conſuetudinem non inductam, eam non inducunt.*

ARTICVLVS IX.

Vtrum conſuetudo obliget, & qualiter, & quando.

229 MAgnam eſſe vim conſuetudinis ipſa teſtantur, & aduertit, etiam Cicero *lib. de amicit.* Et ratione antiquitatis illius ſibi maximè tribuendum eſt. Fuit enim inducta ante ius ſcriptum. Butr. *cap. fin. num. 49. de conſt.* D. Antoninus *p. 1. tit. 16. §.* Rochus *de conſuet. in rubr. col. 1.* Dicunt vero primitus inductam fuiſſe à Caino eo tempore, quo ciuitatem ædificauit. Gen. 4. quia tunc homines ſimul habitare cœperunt. Gloſſ. & DD. *in cap. non eſt, 6. diſt.* Sed cum ius gentium conſuetudine fuerit introductum, & cum homines etiam ante conſtructionem ciuitatis primæ ſimul viuerent, conſuetudinis initium ſtatim, ex quo in mundo multitudo hominum eſſe cœpit, imò ab ipſa mundi origine initium ſuum ab ipſo Adamo, & Eua habuit.

230 In primis vero cum conſuetudo ſit lex, effectus legis poteſt apparere. Nõ enim intereſt, quod lex ſit ſcripta, vel non ſcripta, ſed vſu, & factis inſtituta. Ex hoc vero conſuetudo eſt lex, quæ non indiget publicari, cum experimento ipſo factorum publica ſit, & notoria. Ideo conſuetudo obligat ad ſui obſeruantiam ſicut & aliæ leges, vndè obligat in conſcientia. Rochus *de conſuet. ſect. 1. n. 12.* magis, vel minus iuxta materiæ grauitatem, & iuxta intentionem populi, qui conſuetudinem introduxit. Nam & potuit introduci lex, quæ ſolum ad veniale obligaret. Quamuis, niſi de hac intentione conſtet, dicendum ſit conſuetudinem in re graui obligare ſub mortali. Suarez. *l. 7. de leg. cap. 16. num. 2.* Felin. *cap. 1. de ſpons.* R. P. D. Fagnan. *cap. cum eſſet num. 23. de teſtamen.* Et qui non obſeruat conſuetudinem, puniendus eſt, ac ſi eſſet tranſgreſſor legis R. P. D. Fagnan. *cap. irrefragabilis. §. Caterum num. 21. de off. Ordin.*

231 Secundo poteſt conſuetudo obligare ad pœnam, & legem pœnalem inducere. Nam omnis lex conſecutiue obligat ad pœnam, quæ ſemper debetur tranſgredienti legem. Ideo conſuetudo poteſt etiam huiuſmodi pœnam determinare. *cap. ſuper eo, de cognat. ſpiritual.* vbi Innoc. Panor. & alij. Imo & poſſet legem purè pœnalem inducere, quæ non obligaret ad culpam, ſed ad pœnam. Arbitratur vero Suarez *num. 3.* quod tunc conſuetudo induceret eam obligationem, magis per modum præſcriptionis, quam per modum legis; quia illa pœna videtur potius eſſe quoddam tributum, ad quod exigendum Princeps conſuetudine ius acquiſiuit. Verum dicendum eſt oppoſitum, quia conſuetudo, & lex non ſcripta obligans ad aliquid agendum, vel non agendum eſt regula operandi ex ordine ad bonum commune, non vero eſt acquiſitio alienæ rei ex fine priuato, qualis eſt præſcriptio. Ideo conſuetudo talis obligat tamquam lex, non vero tamquam præſcriptio. Lex enim purè pœnalis, licet non obliget ad culpam, obligat tamen etiam ſub culpa, vel ad ſeruandum, quod lex præcipit, vel ad ſubeundam pœnam. De quo videri poſſunt, quæ ſcripſi *tom. 1. de ſtat. q. 186. a. 9. num. 41. & ſeqq.*

232 Tertiò conſuetudo poteſt dare formam contractibus, & vt ea non ſeruata contractus ſit nullus. Semper enim militat eadem ratio, & ſicut Princeps hanc nullitatem inducere poteſt, ſi verbo vel ſcripto manifeſtet ſuam voluntatem, idem poteſt facere, ſi manifeſtet facto approbando conſuetudinem. *cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit. & cap. olim de cleric. coniug.* Felin. *cap. 2. de ſponſal. num. 2. & tertio* Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 4.* Suarez *l. 7. de leg. c. 16. num. 6.* Et ſic conſuetudo poteſt facere; vt aliquis alias idoneus ſit ineligibilis. Gloſſ. *in d. cap. olim. ver. repugnet.*

233 Quartò conſuetudo conuenit cum lege in modo obligandi, ſicut enim lex non obligat niſi perſonas ſubditas, ſic conſuetudo non obligat niſi eos, qui ſunt pars illius populi, qui ſe per conſuetudinem obligauit. Et ita conſuetudo vnius regni non obligat aliud, & vnius ciuitatis, aut oppidi, non obligat aliam, vel aliud, & vnius collegij, aut generis hominum, non obligat alia collegia, vel homines, & ſic conſuetudo nec ad alias perſonas ab illis, quæ eam induxerunt, nec ad alia loca ſe extendit. Rota *in recentioribus dec. 94. nu. 1. par. 4. l. 2. & dec. 629. num. 18. par. 4. t. 3. & dec. 513. num. 12. p. 5. & dec. 214. num. 19. p. 7. & deciſ. 127. num. 10. p. 8. & deciſ. 411. num. 9. p. 9.* Suarez *lib. 7. de leg. cap. 16. num. 6.* Diana *p. 6. tr. 5. reſol. 17.* Vuiguers. *p. 2.* D. Thom. *quaſt. 97. ar. 3. conc. 3. diffic. 5. num. 30.* Fermoſinus *in rubr. de conſuet. quaſt. 3. num. 8.* Panorm. *in cap. fin. de Ferijs:* Salaſ. *de leg. diſp. 19. ſect. 14. num. 10.* Et apud iſtos alij plures Palaus *tr. 3. d. 3. punc. 4. §. 1. num. 2.*

234 Imo conſuetudo Eccleſiæ Metropolitanæ non ſe extendit ad Epiſcopatus Suffraganeos, niſi ſit conſuetudo Prouinciæ totius. Et quod *in cap. ſuper eo de cognat. Spir.* ſcriptum fuerit Epiſcopo cuidam, quod conſuetudinem Metropolitanæ Eccleſiæ, vel circumpoſitarum Eccleſiarum ſtuderet imitari, Suarez *d. c. 16. num. 7.* putat intelligendum

quan-

Digitized by Google

quando conſuetudo eſt totius Prouinciæ in veritate, ſed hoc latet in aliquo Epiſcopat:. Cæterum vnius Eccleſiæ conſuetudo aliam non obligat. Ita quod nec conſuetudo Romanæ Eccleſiæ, vt eſt particularis alias Eccleſias non obliget, quia vt ſic non ſe habet vt ſuperior ad illas; niſi Pontifex ſua lege conſuetudinem extendat. Panorm. *cap. vlt. de Ferijs, in fin.* Turrectem. *cap. nolite diſt.* 11. Suarez *d. cap.* 16. *num.* 6.

235 Et ſic conſuetudo ciuitatis non obligat oppida intra diſtrictum ciuitatis exiſtentia, niſi ciuitas poſſit per legem illa oppida obligare, vel niſi conſuetudo vniuerſaliter à toto ciuitatis diſtrictu ſit inducta. In quo ſenſu verum eſt, quod oppida ſubiecta intra diſtrictum ciuitatis exiſtentia, ſi non habent propriam, conſuetudinem ciuitatis ſeruare tenentur, prout voluerunt Bart. *l.* 2. *C. quæ ſit long. conſuet. q.* 36. *num.* 41. Butr. *cap. fin. de conſtit. ſect.* 4. *num.* 17.

236 Quod ſi obijciatur, quod conſuetudo vicini loci attendi debet, ſi contingat, quod in ciuitate non ſit lex, vel conſuetudo, ex quibus cauſa decidatur. Ad quod allegantur Siluanus *conſ.* 60. *num.* 10. Menoch. *conſ.* 312. *num.* 13. *& conſ.* 390. *num.* 22. *& conſ.* 395. *num.* 9. *&* 10. Maſcard. *de probat. concl.* 1415. *num.* 12. Gama Luſit. *dec.* 16. *num.* 6. *& dec.* 144. *num.* 10. Velaſcus *conſult.* 51. *num.* 48. *& conſul.* 70. *num.* 5. Reſpondetur hoc verum eſſe de æquitate, & ex lege naturali ſuadente cauſas decidendas ex ratione, & conſilio peritorum, & vt conſulantur Doctores. Conſuetudo enim eſt magiſtra optima æquitatis. Conſuetudines igitur aliorum locorum conſuli debent, non vt leges obligantes, ſed vt magiſtræ docentes, & conſulentes quid ſit agendum. Palaus *tract.* 3. *diſp.* 3. *p.* 4. §. 1. *num* 3. Salaſ. *de leg. diſp.* 19. *ſect.* 14. *num.* 102. Diana *d. reſ.* 13. Vuigners *d. num.* 30. Fermoſ. *d. q.* 3. *num.* 17. Et ita ex hoc explicatur etiam *d. cap. ſuper eo, de cognat. Spir.*

237 Ex hoc etiam ſequitur, quod vbi in aliquo loco particulari eſt conſuetudo contraria conſuetudini cõmuni Prouinciç, aut Regni, conſuetudo particularis præualet, & obſeruari debet, Rota in vna *Calagurit. Decimarum* 19. *Martij* 1610. & in vna *Pampilonen. Vicariæ* 3. *Martij.* 1617. coram Caualerio *dec.* 95. 3. *& dec.* 419. *num.* 4. & in vna Placent. *Decim.* 10. *Maij* 1628. Coram Coccino, quas refert, & ſequitur Diana *d. tract.* 5. *reſol.* 31. Bart. *l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuet.* Patis *conſ.* 25. *num.* 42. *l.* 4. & ex Velaſquez. Cened. Rebuff. Gutierez & Pereg. Fermoſ. *d. qu.* 3. *num.* 4. Nam particularis conſuetudo derogat generali, ſicut, & derogat legi.

238 Hinc vero ſoluuntur multæ quæſtiones, ſcilicet primò, quas perſonas obliget conſuetudo, an ſcilicet obliget Principem, vel Senatum ſupremum, item an conſuetudo ciuitatis obliget forenſes, & an eadem obliget ciues exiſtentes extra territorium. Cum enim conſuetudo à lege ſcripta differat ſolum in modo, quo inducitur; quia nimirum conſenſus Principis in conſuetudine facto manifeſtatur non verbo, vel ſcripto, quæ differentia materialis eſt, dicendum eſt conſuetudinem obligare ſicut obligant aliæ leges, vnde non eſt in hoc ſpecialis difficultas de conſuetudine, ſed ex communi doctrina de legibus quæſtiones illæ ſunt ſoluendæ.

239 An vero conſuetudo laicorum obliget clericos, dicendum eſt conſuetudinem, quæ eſt tantum laicorum non obligare illos, quos tamen obligat conſuetudo mixta, quæ eſt vtrorumque. Ita Felin. *cap. Eccleſia Sancta Mariæ, de conſtitut. num.* 100 *& cap. ad noſtram, de probat. num.* 3. vbi Panorm. *num.* 3. Alber. *tract. de ſtat.* 2. *p.* 2. *p. q.* 9. Rochus *ad cap. fin. de conſuet.* Illa vero eſt laicorum tantum conſuetudo, quæ eſt ex eorum conſenſu tantum, & eſt de materia ciuili, & temporali, & à ſolo beneplacito Principis ſecularis eſt comprobata.

240 Sed numquid ſicut poteſt dari lex ciuilis, quæ clericos obliget, nimirum illa, quæ reſpicit commune bonum ciuium, eorumque communem conuictum, nec eſt contra immunitatem, aut libertatem Eccleſiæ, ſic dari poterit conſuetudo ciuilis, quæ obliget etiam clericos? Reſpondetur, quod vt dictum eſt ſupra *a.* 2. *num.* 76. huiuſmodi leges non ſunt merè laicales, licet a poteſtate laica initium ſumant; approbatæ ſunt enim à iure canonico, & communi conſuetudine Eccleſiæ, & ex ipſa ratione naturali, & ſupernaturali, & non ex vi poteſtatis ſecularis obligant clericos, ſed ex vi iuris naturalis, & canonici. Ideo in materia ciuili tali, in qua leges à laicis latæ poſſunt obligare clericos, dari etiam poteſt conſuetudo illos obligans. Sed hæc non eſt conſuetudo merè laicalis, ſed eſt mixta, & ex vi iuris canonici vim habens, & ex ſupereminenti approbatione, & directione Sedis Apoſtolicæ. Ideo ſunt iam conſuetudines mixtæ, nam & quando materia mixta eſt, & pertinens tam ad materiam ciuilem, quam ad Eccleſiaſticam, & conſuetudo inducta fuit, & ſeruatur communiter tamquam approbata tam à Principe laico, quam a Prælato Eccleſiaſtico, non eſt vna conſuetudo, ſed potius eſt duæ, quarum quælibet à proprio legiſlatore vim habet.

241 In materia vero ſpirituali ordinata ad ſalutem animæ, vt eſt conſuetudo colendi feſta, ieiunandi, &c. ſi ſit cõmunis, & ex communi cõſenſu laicorum, & clericorum inducta, omnes obligabit, quia vim non habet, niſi ex poteſtate Prælati Eccleſiaſtici, qui poteſt ſuis legibus obligare tam laicos, quam clericos. Sed numquid in hac materia ſpirituali populus laicus, qui eſt maior pars, ſi conſentiat in aliquam conſuetudinem, puta in conſuetudinem ieiunandi, poterit ne inuitis clericis induci conſuetudo, quæ etiam Clericos obliget? Negat Palud. 4. *d.* 15. *q.* 4. *a.* 3. Tum quia clerici habent modum viuendi ſibi proprium, v. g. proprias abſtinentias &c. Tum quia ſunt veluti Senatores, quos non obligant Plebiſcita, niſi conſentiant. Tum quia Monachi non obligantur legibus, & conſuetudinibus clericorum regularium. Verum in materia ſpirituali laici non conſiderantur vt laici, ſed vt Eccleſiæ ciues ex fide Chriſti operantes, & conſtituentes vnum corpus ſpirituale, cuius partes ſunt etiam clerici: Ideo quia maior pars poteſt cogere minorem in inducenda conſuetudine, dicendum eſt, quod vbi populus ex fide Chriſti operans ad Dei cultum, & populi ſalutem intendit ſe obligare, populus poteſt obligare clericos, ideſt poteſt inducere conſuetudinem, quç ſi ſit approbata à Prælato Eccleſiaſtico obligabit etiam clericos. Plebi ſcita vero non obligabant Senatores, quia Plebiſcita à populo, & eius tribuno

proficiſ-

Digitized by Google

proſiciſcebantur non vero à legislatore, cui Senatores ſubeſſent. Et conſuetudines clericorum non ligant Regulares, quia iſti non ſunt ſubditi Epiſcopo, à quo clericorum conſuetudines vim obligandi habent. Conſuetudo vero inducta non eſt lex, niſi in virtute approbationis ſuperioris legiſlatoris, qui non poteſt obligare non ſubditos.

242 Quintò Rochus *d. cap. fin. num.* & alij dicunt conſuetudinem conuenire cum lege, vt extendatur de vno caſu ad alium ex ſimilitudine rationis. Suarez vero *l. 7. de leg. cap. 16. num. 14.* ait hoc difficillimè fieri poſſe. Sed dicitur hoc fieri non poſſe. Nam cum verum ſit, quod neque lex ob ſimilitudinem rationis vmquam ſe extendit de caſu expreſſo, ad non expreſſum, niſi Princeps ipſe noua lege hanc extenſionem faciat, quia ratio legis, & finis non cadit ſub lege, vt res præcepta, ſed vt cauſa præcipiendi, ſub lege vero, vt præceptũ cadit medium, quod ob finem eligitur, hoc vero eſt illud, quod lex exprimit, non vero aliud, quod non eſt expreſſum. Præterquam quod numquam caſus caſui eſt ſimilis adæquatè, & omnino, & ſola ſimilitudo in aliquo communi non poteſt ſufficere. Multo minus igitur hoc poteſt conuenire conſuetudini. In lege vero ex motiuo finali poteſt fieri maior, vel minor extenſio, ſecundum quod verborum ſignificatio magis, vel minus poteſt extendi. Sed hoc verè difficillimè poteſt habere locum in cõſuetudine. Quod verò etiam in conſuetudine, quæ eſt contra ius, non fiat extenſio ex ſimilitudine rationis, dixit Paſqual. *decis. 393. num. 2. iuncta num. fin.* Sed eſt verum de omni conſuetudine.

243 Baldell. autem *de leg. l. 5. diſp. 22. num. 1.* arbitratur, quod conſuetudo ex temporis extenſione accipiat vim obligandi, vt quæ ab initio non obligabat, ex quo poſtea ſubditi neſcientes illam obſeruarunt, incipiat obligare. Sed hoc eſt contrarium communi doctrinæ. Neque enim conſuetudo, quæ eſt ex ignorantia, nec obſeruantia eius, quod creditur obligare valet, vt conſuetudinem obligantem inducat. Qui ergo ignorans, obſeruat conſuetudinem putans eam obligare, & ſi per mille annos id faciat, numquam conſuetudinem obligantem inducit.

SVMMARIVM.

244 *Conſuetudo optima legis interpres.*

245 *Conſuetudo facti interpratatur legem tamquam magiſtra.*

246 *Et hoc conuenit etiam conſuetudini præuenienti legem.*

247 *Conſuetudo, vt eſt iuris leguliter interpratatur legem.*

248 *In dubijs ſtandum conſuetudini potius, quam communiori opinioni, aut verborum proprietati.*

249 *Quomodo præſcribatur.*

250 *Interpratatur qualitatem legis, & ſub qua culpa obliget.*

251 *Etiam legem diuinam interpratatur.*

252 *Se extendit quantum ſe extendit auctoritas eum approbantis.*

253 *Se ipſam interpratatur.*

ARTICVLVS X.

Vtrum conſuetudo interpratetur legem.

244 CONſuetudinem eſſe optimam legis interpretem *habetur. cap. Cum dilectus*, vbi DD. *de conſuet. & cap. certificari, de ſepult.* Gloſſ. *in cap. ex parte, de celebrat. Miſſ.* Gloſſ. *in cap. ab eo de appell.* Hoſtien. *cap. Nonnulli num. 10. de reſcript.* Panorm. *quod dilectio, de conſanguin. & affin.* Seraph. *decis. 248. num. 5. & decis. 606. num. 17. & dec. 1001. num. 5. & decis. 1410. num. 3.* Pur. *decis. 172. num. 2. lib. p.* Rota in *recent. decis. 642. 15. p. 1. decis. 480. 6. p. 2. dec. 11. num. 6. par. 4. tom. 2. decis. 462. num. 2. p. 5.* & vniuerſaliter per omnes DD.

245 In duplici vero ſenſu poteſt intelligi, quod conſuetudo legem interpratetur, vel ſcilicet per modum ſigni, ſeu teſtimonij, vel authoritatiuè, & per modum legis. Sola conſuetudo facti interpratatur legem per modum ſigni atteſtantis, docentis eam ſic intelligendam eſſe, ſicut eam ipſa conſuetudo interpratantur, & ſic ipſa in genere doctrinæ, & teſtimonij habet vim nõ ad perſuadendum quod talis fuerit mens legiſlatoris, & quod in eo ſenſu & intelligentia lex fuerit recepta, quia leges moribus coaleſcunt, vt ex Iſid. *dicit. cap. 1. diſt. 1.* Verum quidem eſt, quod huiuſmodi interpratatio non eſt infallibilis; quia ſolum eſt humana coniectura; eſt tamen valde probabilis, & propterea ad doctrinalem interpretationem legis multum iuuat. Et quo conſuetudo eſt extenſior, & diuturnior, eo habet maiorem probabilitatem, & efficaciam. In hoc vero nulla certa coniectura aſſignari poteſt, ſed prudentum relinquitur arbitrio.

246 Nedum vero conſuetudo, quæ legem ſequitur, ſed illa quoque quæ eam præcedit, vim habet, vt legem interpratetur. Quod etiam probari poteſt *Ex l. ſi de interpratatione. ff. de legibus*, Cum enim, vt habetur ex Iſid. *cap. 2.* lex ſecundum patriæ conſuetudinem fieri debeat, præſumi poteſt, vel coniectari legiſlatorem ad conſuetudinem Patriæ reſpexiſſe, cum legem condidit, & in eo ſenſu loquutum, qui eidem conſuetudini alias rationabili faueret. Nam & in hoc ſenſu DD. ſæpe dicunt legem eſſe interpratandam ſecundum conſuetudinem loci, etiam ſi oporteat verba legis minus propriè exponere, quia debet moribus hominum accommodari. Gloſſ. *in cap. Nonnulli, de reſcript.* Bart. *in l. omnes pop. ff. de iuſt. & iur.* Panorm. *in cap. Certificari num. 2. de reſcript.* Suarez *l. 7. de leg. cap. 17. num. 2.*

247 Sed conſuetudo etiam authenticè & per modum legis interpratatur legem, obligando ad hoc, vt lex in ſenſu à ſe interpratato & ſeruato cuſtodiatur. *l. Nam imperator. ff. de legib.* Suarez *d. c. 17. num. 3.* Maſcard. *de prob. tom. 2. concl. 1045.* Hanc vero conſuetudinem Suarez *ibid. nu. 1.* vocat ſecundum legem, & imò vult, quod ſola conſuetudo, quæ eſt ſecundum legem, poſſit legem interpratari. Et quidem euidens eſt, quod conſuetudo, quæ eſt contra legem, & legi derogat, legem non interpratatur. Et talis cenſeri debet conſuetudo, ſi legem habentem ſenſum clarum, & manifeſtum, in alio ſenſu interpratatur, & vult eam obſeruari. Hæc enim conſuetudo non debet dici legis interpres ſed correctio. Rota *decis. 212. part. 2. recent.* Sed nihilomi-

lominus videtur quod conſuetudo, quæ legaliter legem interpretatur aliquid noui præcipiat; quod non præcipiebatur per legem interpretatam, & inducat nouam obligationem. Verum quia interpretatio legis eiuſque declaratio non eſt niſi ipſa lex interpretata clariùs expreſſa; ideo melius dicitur, quod huiuſmodi conſuetudo interpretatiua ſit conſuetudo ſecundum legem, non autem præter legem. Niſi aliquid ſimul addat, quia tunc quantum ad additum eſſet conſuetudo præter legem.

248 In dubijs ergo conſuetudo inſpici debet, nam in caſibus valde dubijs multum valere conſuetudinem ex Panorm. probat R. P. D. Fagnan. *cap. Tuam n. 59. de ord. cognit.* & dixit Seraph. *dec. 1410. n. 2. 16. & 21.* idemq; R. P. D. Fagnan *cap. Irrefragabili §. exceſſus num. 31. de off. ordin.* etiam addidit, quod potius conſuetudini in dubijs ſtandum eſt, quam communiori DD. opinioni, vt etiam voluerunt Panorm. *in cap. Cum dilectus, num. 17. de conſuetud.* Bald. *conſ. 275. num. 3. l. 1.* Mant. *de coniectur. vlt. volunt. l. 11. tit. 18. num. 34.* & Rota *deciſ. 625. num. 15. p. 4. t. 3. recent.* Et tantum valet in lege interpretanda conſuetudo, vt primo loco in ea interpretanda recurrendum ſit ad illam, deinde ad verborum propriam ſignificationem, per Gloſſ. *vn. in leg. Non poſſunt. ff. de leg.* & DD. *in cap. 1. de conſtit.* vbi Anchar. *num. 34.* Panorm. *num. 14.* R. P. D. Fagnan. *cap. Cum veniſſent num 87. de iudic.* Vnde eſt, quod quatenus conſuetudinis interpretationi repugnaret verborum proprietas, nihilominus illi ſtandum eſſet. Quod indubitatum eſſe debet de conſuetudine iuris, quæ vim legis habet. Et nihilominus prædicta verificantur etiam de conſuetudine facti, ſi alias non ſit irrationabilis, & eius interpretatio abſurda, quia conſenſus communis in interpretanda lege magni faciendus eſt. Sic enim & verba legis ex conſuetudine, & communi intelligentia interpretari debere conſiderauit Baldell. *de leg. l. 5. diſp. 22. num. 4.* Et in hoc maxime fundantur iura, quæ, vt in artic. ſup. viſum eſt, volunt vt in dubijs conſuetudo vicinorum locorum attendi debeat, vbi deficit propria lex, aut conſuetudo, quia magiſterium conſuetudinis in ſignificando vero ſenſu legum, vt ex eis dirigi poſſimus, eſt valde efficax, & opportunum.

249 Hæc vero conſuetudo debet eſſe præſcripta, quod intelligendum eſt iuxta dicta ſuperius de præſcriptione conſuetudinis, vt cenſeri debeat præſcripta quotieſcumq; conſtet de conſenſu Principis. Addam quoq; quod ad præſcribandum minus tempus requiritur etiam de iure Canonico. R. P. D. Fagnan. *cap. ſuper inordinata num. 33. de praben. & cap. veniens num. 22. de cognat. Spir.* Vnde ſpatio decem annorum præſcribi dixerunt Gloſſ. *in d. l. Nam Imperator* Puteus *dec. 276. num. 2. lib. p.* Rota *dec. 625. num. 1. part. 4.* Recen. *tom. 3.* Barbol. *cap. cum dilectus num. 8. de conſuet.* R. P. D. Fagnan. *cap. nos quidem num. 72. de teſtamen.* Imo in interpretatiua conſuetudine non eſſe neceſſariam præſcriptionem habetur ab eadem Rota apud Seraph. *deciſ. 964. num. 5. & in recentiorib. deciſ. 14. num. 5. p. 7. & deciſ. 624. num. 4. par. 7. & deciſ. 118. num 13. par. 9.* R. P. D. Fagnan. *cap. Tua. num. 15. de Cler. non reſiden. cap. conſuetudines. num. 35. de conſuet.* Barb. *cap. cum dilectus. num. 9. eod. tit.* Quod verum eſſe puto ratione dicta, quia vbi conſtet de legiſlatoris conſenſu non requiritur alia præſcriptio temporis, quando tamen conſuetudo interpretatur legem contra mentem legis, quia tunc legem abrogat, vel corrigit, debet eſſe præſcripta eo modo, quo conſuetudo, quæ dicitur contra legem. Put. *deciſ. 276. num. 8. lib. 1. & deciſ. 15. num. 4. lib. 2.* Si etiam hæc interpretatio fiat iudicialiter, & nimirum per iudicum ſententias concordes, qui per petuo, ideſt ſine varietate legem in eodem ſenſu interpretati ſunt, indiget præſcriptione ſicut aliæ conſuetudines, ſed cenſebitur præſcripta, vbi præſumi poterit legiſlatorem eam approbaſſe. Quod etiam ad illam inducendam vnicus actus ſufficiat, dixerunt Barboſ. *ad cap. Cum dilectus num. 9.* & ibi Fermoſinus *num. 3. de conſuetud.* & ſuppoſita approbatione Principis, licet talis non erit propriè conſuetudo, erit tamen vera legis interpratatio.

250 Poteſt vero conſuetudo etiam qualitatem obligationis legis interpretari. Et ideo, ſi conſtet conſuetudinem eſſe receptam, vt grauiter obligantem, obligat ſub mortali. Syluest. *v. præceptum num. 2. in fin.* Caiet. *2. 2. quaſt. 186. art. 9. ad ſecundum & quaſt. 147. art. 2.* circa ſecundum loquens in particulari de præcepto ieiunij. Nauar. *cap. 21. num. 11.* Suarez *de leg. lib. 7. cap. 17. num. 5. ſicut è* contra ſi etiam cōſuetudo in benigniorem ſenſum legem interpretatur verba ſufficiētia ad ſignificandam obligationem ſub mortali, vt non dicant niſi ſub veniali, ſolum obligabit, ſub veniali, vt etiam Caiet. adnotauit, & poſt eum Suarez. Quia in omni caſu, etiam ſi lex & verba legis in alio ſenſu eſſent intelligenda, conſuetudo poteſt derogare legi. Sed ſæpius verba ſunt ambigua, & ideo interpretationem admittunt. Sed vt conſuetudo efficaciter præſtet hunc effectum debet eſſe conſuetudo vim & conditiones legis habens.

251 Legem quoque diuinam & naturalem poteſt conſuetudo interpretari, non tamen addendo, vel minuendo, ſeu corrigendo, ſed eius ſenſum explicando, & quod intimum in lege continetur manifeſtius declarando. Hæc tamen debet eſſe potius Eccleſiæ traditio, vel per Pontifices approbata, ſecundum Suarez *d. cap. 17. num. 6.* Quia enim lex non poteſt habere contrarios ſenſus, ſi aliqua Eccleſia id approbante Pontifice Romano legem in aliquo ſenſu interpretatur, ille eſt verus ſenſus & certus, & totam Eccleſiam obligans, ſicut illam lex ipſa obligat.

252 Sic legem interpretatiuam extendi ex ſimilitudine rationis dixit Paſqual. *dec. 396. num. 6.* Sed dicendum eſt ipſam conſuetudinem interpretatiuam ex natura ſua eſſe communem omnibus, ad quos ſe extendit lex interpretata & auctoritas approbantis conſuetudinem interpretantem; quia interpretatio legis non eſt vtiì lex ipſa interpretata, ideo ſe extendit, quantum ſe extendit lex, & auctoritas ſuperioris; quia interpretatio habens vim legis à ſuperiore non poteſt auctoritatiuè ſic extendi magis, quam auctoritas approbantis conſuetudinem, quamuis per modum magiſterij ad omnem locum poſſit extendi.

253 Sed & ſe ipſam poteſt conſuetudo interpretari, quia ipſa etiam oſtendit intentionem vtentium. Tamen etiam ratione debet conſuetudo explicari, vt ex Baldo *in l. maximum. C. de liber. præter. in princ.* adnotauit Roch. *ad cap. fin. de conſuet. ſect. 4. num. 23.*

SVM-

SVMMARIVM.

254 *Argumenta in contrarium.*
255 *Conſuetudo legem abrogat.*
256 *Populus liber auctoritatiuè abrogat legem; ſed ſubditus illam conſuetudine abrogat ex conſenſu Principis.*
257 *Conſuetudo eſt cauſa materialis abrogans legem.*
258 *Poteſt abrogare legem pro parte.*
259 *Pars minor poteſt pro ſe abrogare legem.*
260 *Pars minor non poteſt pro toto populo abrogare legem.*
261 *Diſſuetudo abrogat legem.*
262 *Conſuetudinem abrogantem legem non poſſe induci ex actibus bonis quidam dicunt.*
263 *Hoc reijcitur.*
264 *Qua intentio ſit neceſſaria in conſuetudine exemptiua.*
265 *Etiam ex actibus ex timore prouenientibus induci poteſt conſuetudo exemptiua.*
266 *Conſuetudo non eſt tantum ſignum, ſed eſt vera cauſa abrogationis legis.*
267 *Etiam ex conſuetudine bonorum actuum conijcturari poteſt voluntas legislatoris.*
268 *Lex non abrogatur ſine cauſa rationabili, ſed hæc ex parte Principis eſt neceſſaria.*
269 *Conſuetudo ex parte populi peſſima poteſt, vt cauſa per accidens, mutando materiam legis rationabiliter abrogare legem.*
270 *Sufficit quod conſuetudo habeat adiunctam cauſam rationabilem, vt lex abrogetur.*
271 *Quo tempore praſcribatur conſuetudo abrogans legem.*
272 *Non eſt neceſſe, quod omnis conſuetudo abrogans legem ſit praſcripta, quidquid aliqui hoc negent. 273.*
274 *Cap. fin. de conſuet. non tollit Principis poteſtatem ad abrogandum leges, quando ſibi viſũ fuerit.*
275 *Non eſt eadem neceſſitas rationabilitatis conſuetudinis, & praſcriptionis.*
276 *An ad non recipiendam legem 10. anni ſufficiant.*
277 *Ex ſola tollerantia multorum annorum non colligitur legis abrogatio.*
278 *Conſuetudo facti ſola vi ſuo legem non abrogat.*
279 *Non eſt eadem ratio de ſtatuto, & de conſuetudine.*
280 *Conſuetudo in lege diſpenſat.*
281 *Conſuetudo conſuetudinem tollit, & quomodo praſcribatur.*

ARTICVLVS XI.

Vtrum conſuetudo poſſit legem humanam abrogare, aut corrigere.

254 VIdetur autem, quod non poſſit, tum ex *l. 2. C. quæ ſit long. conſuetud.* Tum ex *l. 3. §. Diuus. ff. de ſepul. viol.* vbi dicitur, quod ſtatutum municipale non derogat iuri communi, eſt autem eadem ratio de conſuetudine. Tum maximè quia in hoc cap. reprobatur conſuetudo habendi plures perſonatus &c. in eadẽ Eccleſia, quia ſit inimica ſacris canonibus. Tum quia conſuetudo vim non habet, niſi ſit rationabilis, huiuſmodi vero non eſt, quæ eſt legi contraria, vnde ſupra ar. 7. dictum fuit conſuetudinem irrationabilem eſſe, quæ ſit ſacris canonibus contraria. Et propterea quod conſuetudo non poſſit abrogare legẽ, voluit Hoſtien. *cap. 1. de treg. & pace.*

255 Nihilominus dicitur, quod conſuetudo rationabilis, & legitimè præſcripta poteſt legem humanam abrogare, aut corrigere. Hoc eſt indubitatum, & certiſſimum, & quantum ad legem canonicam habetur expreſſe determinatum. *cap. fin. de conſuet.* & quantum ad ius ciuile *in l. de quibus, ff. de legibus.* Vndeidem ſentiunt Theologi cum D. Thom. *p. 2. q. 97. a. 3.* Canoniſtæ *in d. cap. fin. de conſuet.* Iuriſtæ *in d. l. de quibus ff. de leg.* Summaniſtæ *in v. conſuetudo*, & cæteri DD. de vi conſuetudinis agentes, & Hoſtien. ipſe *ad d. cap. fin. & in ſumm.* Dictum eſt tamen *conſuetudo rationabilis*, quia irrationabilis nullam vim habet. Et dictum eſt *legem humanam*. Quia legem naturalem, aut diuinam conſuetudo auferre non poteſt *cap. non tãto, & cap. fin. de conſuetud.* Panorm. *in rubr. eiuſd. tit. num. 9. & in d. cap. non tanto.* Barboſ. *d. cap. fin. num. 2.* Pontius *l. 6. de matrim. cap. 6. num. 2.* Conſuetudo enim contra legem diuinam non eſt conſuetudo, ſed corruptela inefficax ad abrogandam legem. D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3. ad primum.* D. Anton. *p. p. tc. 16. cap. vn. §. 4.* Martinez de Prado *cap. 3. num. 13.* Sotus *l. 1. de iuſt. q. 7. a. 2.* Syluest. *v. conſuetudo. qu. 14.* Tabien. *verſ. tertio.* Dried. *l. 2. d libert. chriſt. cap. 19.* Clauis Regia *l. 3. cap. 11. num. 4.*

256 Eſt vero conſiderandum, quod in populis liberis hæc abrogatio fit auctoritatiuè ex facultate condendi leges, in alijs autem populis non liberis non adeſt hæc facultas abrogandi legem per conſuetudinem, quia lex ipſa ſit conditionata, & non obliget niſi ſub conditione, quod non adſit contraria conſuetudo, vel quia illa non obligat, niſi recipiatur, aut ſit in poteſtate ſubditorum, vel legem non recipere, vel receptam reuocare. Nam leges abſolutè obligant, & ſaltem reſpectu legis canonicæ non eſt in libertate ſubditorum illam non recipere. Et cum Pontifex, & Prælati non habeant à populo authoritatem condendi leges, leges latas à poteſtate ſuperiori tenentur, & recipere, & perpetuo obſeruare. Ideo vis abrogandi leges humanas, quæ eſt in conſuetudine eſt, per coniunctionem conſenſus populi ad conſenſum Principis legiſlatoris. Ita quod non alius legem tollat, quam legislator, qui legem condidit.

257 Ideo quærenti, in quo genere cauſæ conſuetudo abroget legem? Reſpondetur, quod non abrogat in genere cauſæ efficientis, & actiuæ, vnde legem abrogare non eſt actus iuriſdictionis in ſubditis. Etenim ſolus legislator, & ſuperior, cui ex officio conuenit dirigere ſubditos, & tradere eis regulam agendorum poteſt leges condere, & abrogare. Sed conſuetudo derogat legi in genere cauſæ materialis, & diſpoſitiuæ, diſponit enim materiam legis, vt ſit capax legis priorem legem abrogantis. Ex eo quod decet leges eſſe moribus hominum conformes. Et vt habet D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3. ad tertium* ex hoc lex inutilis videtur, quod non poteſt obſeruari ſecundum conſuetudinem patriæ, ideo conſuetudo longæua, & diuturna non ſeruandi legem diſponit materiam legis, vt ſibi tribuatur tanquam forma noua lex, quæ legem priorem abroget. Et ſic cauſa effectiua abrogans legem

Digitized by Google

eſt legiſlator; finalis eſt publica vtilitas; formalis eſt lex noua inducta ex conſuetudine, quæ tamquam forma contraria priorem legem expellit; materialis eſt conſuetudo.

258 Si ſecundo quis interroget, an ad hoc, vt conſuetudo deroget legi, ſit neceſſe, vt ſit vniuerſalis totius populi, ſeu communitatis? Videtur enim eſſe neceſſarium, quia conſuetudo ad ſui valorem conſenſum requirit totius populi, aut maioris partis. Reſpondetur nihilominus, quod licet ad derogandum legi vniuerſaliter, & pro tota vniuerſitate, requiratur conſenſus ſaltem maioris partis illius, & ſic ad tollendam per conſuetudinem legem Eccleſiæ vniuerſalis eſſet neceſſaria totius Eccleſiæ contraria conſuetudo, tamen lex vniuerſalis poteſt tolli pro parte, & ideo tunc ſufficit conſuetudo partis communitatis ad abrogandam legem vniuerſalem pro parte Gloſſ. in §. *ſine ſcripta*, *Inſtit. de iur. natur. v. imitatur.* Suarez *l.* 7. *de leg. c.* 18. *n.*6. Et ratio eſt, quia vbi in parte adeſt rationabilis cauſa, vt lex communis in ea non vigeat, ſi legiſlator ex ea motus conſentit, vt pars illa legem vniuerſalem non ſeruet; iam eſt legi derogatum pro illa parte.

259 Hinc eſt, quod communitas tota, licet intendat inducere conſuetudinem vt ſeruandam ab omnibus, ſi tamen pars etiam minor reſiſtat, & ſuperior annuat, pars illa legi non obligatur. Quia maior pars non poteſt minori legem obligantem imponere, niſi ſuperior conſentiat; ſi igitur ſuperior non conſentiat in conſuetudinem, vt vniuerſalem, ſed ſolum pro maiori parte, ſola illa pars ſubditur conſuetudini. Et eſt vlterius conſiderandum, quod in vniuerſitate contingit dari partes, quæ etiã ſunt in ſuo genere corpora veluti integra, & totalia, & ſpecialis legis capacia, ſicuti ſunt in regno ciuitates; in Diœceſi ciuitas, & oppida; in ciuitate collegia, vel vniuerſitates nobilium, ignobilium, mercatorum, notariorum, artificum &c. Horum igitur conſuetudo, ſi alias ſit rationabilis, & præſcripta poteſt legem pro ſe ipſis abrogare ſuperiore conſentiente.

260 Diana vero *p.* 7. *tract.* 5. *reſ.* 14. ſequutus Monteſinum *p.*2. D. Thom. *diſp.*23 *q.*13. *num.*222. exiſtimat, quod minor pars numero, ſed maior qualitate, poſſit per conſuetudinem abrogare legẽ, vt ſi minor pars virorum tamen ſeniorum, principalium, & prudentium legem tranſgrediatur, & Princeps videns, & potens illos punire, non puniat, cenſetur conſentire, quod illa conſuetudo habeat vim legis, quæ priorem legem abroget. Sed hoc non eſt in iure fundatum, nam minor pars, licet virorum inſignium, ſicut non poteſt obligare totam communitatem, ſic nec poteſt inducere conſuetudinem vniuerſalem, vnde nec poteſt ea toto derogare legi vniuerſali. Dato igitur, quod præſumi poſſet conſenſus Principis, non poſſet præſumi, vt vniuerſalis reſpectu totius populi, ſed reſpectu minoris partis. Quod ſi hac occaſione Princeps moneretur, vt legem in totum abrogare vellet, hoc non eſſet ea vi conſuetudinis, ſed ea ſua voluntate; neque enim lex noua eſſet moribus totius populi inducta. Alias vero nedum ea conſuetudine virorum magis inſignium, ſed quorumcumque etiam minimæ partis poſſet Princeps habere occaſionem, vt legem in totum tolleret.

261 Si tertiò interrogetur, an per diſſuetudinem derogetur legi? Reſpondetur quod diſſuetudo opponitur legi affirmatiuæ, cui contra ſit per omiſſionem, conſuetudo vero omittendi legem moraliter cenſetur eſſe conſuetudo plurium actuum quia omiſſio actus quãdo ille eſt de præcepto cenſetur, ac ſi eſſet actus poſitiuus legi contrarius. Et ideo per diſſuetudinem, quę ſit continuata frequentia omittendi legem derogatur legi affirmatiuæ, ſi adſint aliæ conditiones ad conſuetudinem requiſitæ, & omiſſio ſit legi contraria. *Panorm. in cap.* 10. *de cler. coniug.* Sylu. *v. conſuetudo q.* 8. Rochus *d. cap. fin. ſect.*4. *num.*76. Nauar. *conſ.* 5. *de conſuet.* Suarez *l.* 7. *de leg. c.*18. *num.*7. Palaus *tom.*1. *tract.*1. *diſp.* 3. *p.* 5. §. 2. *num.* 6.

262 Quartò interrogatur, an conſuetudo inducta per actus bonos poſſit derogare legi, vel ſolum, quæ ſit inducta per actus malos? Suarez *l.* 7. *de leg. c.* 18 *num.* 8. & 23. Hoc tenet, & probat, quia ad derogandum legi ea conſuetudine neceſſe eſt, quod inducatur conſuetudo ſaltem ex intentione non ſeruandi legem, hæc autem intentio ſemper eſt mala. Et confirmatur, quia non eſt poſſibile, quod actus ſit bonus, & ſit contra legem, quia ſi eſt bonus hoc erit, quia per epijciam in eo caſu intelligitur legem non obligare, quia ſi in eo caſu lex obligat, actus tranſgreſſionis legis eſt malus; conſuetudo vero agendi ex epijcia contra verba legis, cum non ſit legi contraria, non poteſt legem abrogare. In contrarium autem videtur eſſe D. Thom. *p.* 2. *q.* 97. *a.* 3. *ad ſecundum*.

263. Sed reſpondetur, quod cum conſuetudo non abroget legem actiuè, prout eſt à ſubditis, ſed ſolum diſpoſitiuè, tam per actus bonos, quam per actus malos inducitur conſuetudo abrogans legem. Per actus malos quidem, quia per eos mutatur quodammodo materia legis, & fit, quod lex non ſit poſſibilis obſeruari, vt dixit D. Thom. ibid. Et quamuis ad hoc vt à legiſlatore abrogetur lex, non ſit neceſſarium tantam fieri mutationem vt lex dicatur ſimpliciter obſeruatu impoſſibilis, debet tamen adeſſe talis, ac tanta difficultas, aut mutatio ex iſta, vel alia cauſa, vt inde conſurgat rationabilis cauſa mutandi legem. Per actus bonos vero, quia continuata, & diuturna frequentia neceſſitatis, ea qua per epijciam lex non ſeruatur, oſtendit legem eſſe inutilem. Et ita cum diſpoſitio ad legem mutandam ſit non ſolum mutatio materiæ, ſed notitia inutilitatis legis, ſeu inutilitas legis cognita, conſuetudo, quæ inutilitatem legis oſtendit, diſponit ad abrogandam legem, quod facit conſuetudo bonorum actuum contra verba legis habitorum, vt docet D. Th. ibid.

264 Ad primum autem in oppoſitum dicitur, quod ad conſuetudinem, quæ inducit obligationẽ, neceſſe eſt, quod actus fiant ex intentione inducendi obligationem, ſeu conſuetudinem obligantem. Sed ad conſuetudinem, quæ liberat ab obligatione, ſufficit quod diſponat quomodocumque legiſlatorem, vt obligationem tollat. Et alia intentio non requiritur, quam illa, quæ actuali non obſeruantiæ eius, quod lex præcipit, eſt coniuncta, vt ſupra ar. 3. eſt explicatum. Vnde & quando per actus malos inducitur conſuetudo, non eſt neceſſe, quod agens intendat introducere nouam legem, vt fatetur idem Suarez *num.* 5. ſed ſufficit intentio non habendi talem legem, quæ ex ipſa actuum frequentia, & contemtu populi in non obſeruan-

ſeruanda lege colligitur. Et ſic ſufficit, quod intendat non ſeruare legem; imò verè ſufficit, quod non ſernet. Sic enim ex quo continuata, & diuturna frequentia lex non ſeruatur, materia legis eſt ita mutata, vt Principis poſſit habere rationabile motiuum, vt legem abroget.

265 Hinc eſt, quod conſuetudo inducta ex actibus contra legem prouenientibus ex timore, vel ignorantia, vel neceſſitate poteſt hoc modo diſpoſitiuè legem abrogare. Et vt fatetur idem Suarez. num 8. Ex ſimilibus actibus conſurgit conſuetudo abrogans legem ex parte, vt etiam ſi v. g. metus non ſufficiens vt tranſgreſſio excuſetur à culpa, frequentia tamen agendi contra legem ex timore inducat conſuetudinem derogantem legi, & vt iam liceat ex tali neceſſitate legem non ſeruare. Sic ergo, & quando occurrentibus frequenter, & diuturnè, & reſpectu totius communitatis, vel maioris partis cauſis, ex quibus ſine culpa lex non ſeruatur, ex hoc poteſt rationabiliter moueri Princeps, vt legem abroget, vel corrigat.

266 Et ſi dicatur, quod hæc conſuetudo inducta ex actibus bonis non poteſt eſſe ſignum conſenſus legislatoris, ſemper enim præſumitur, quod tranſgreſſiones permittat, quia locum habet epijcia, & vrget neceſſitas, conſuetudo autem abrogat per modum ſigni denotantis, & facientis præſumere conſenſum Principis. Reſpondetur, quod conſuetudo non abrogat legem in genere ſigni, vt vult Suarez *d. 2. num. 8. & num. 24.* vbi vult, quod actus conſuetudinis non concurrunt, vt cauſa abrogationis legis, ſed vt indicium voluntatis Principis. Nam horum vtrumque non ſubſiſtit: Quia conſuetudo eſt vera cauſa abrogationis legis, & in ſuo genere eſt cauſa etiam conſenſus Principis, aliter non diceretur propriè, quod legem abroget, quia abrogare importat cauſalitatem aliquam; & conſuetudo eſt vera cauſa diſponens ad legis abrogationem. E contra vero non eſſe ſignum ſufficiens conſenſus Principis, inde colligitur, quia imo ſuppoſita conſuetudine poteſt eſſe, quod Princeps eam permittat, non vero approbet: vndè aliundè debent accipi coniecturæ, ex quibus deducatur Principem approbare conſuetudinem.

267 Et nihilominus dicitur, quod vbi conſuetudo inducitur ex actibus bonis poteſt haberi ſignũ conſenſus Principis in abrogationem legis. Tum primò ſi cauſæ, ob quas populus tam frequenter legem non ſeruat, non habent apparentem, & claram iuſtitiam, & tamen Princeps cum poſſit, & debeat inquirere nihil aliud curans, & inueſtigans tranſgreſſionem tolerat. Tum ſecundò, quia poteſt contingere, quod aliqui illicitè legem tranſgrediantur, & nihilominus licet eorum tranſgreſſio non præberet ſe ſola cauſam rationabilem conſenciendi in abrogationem legis, nihilominus, & bonos, & malos tolerat maiori parte licitè ex epijcia legem non ſeruante, quod tamen alias Princeps, nec poſſet, nec deberet id tolerare. Similiter ex alijs coniecturis Principis conſenſus poteſt innoteſcere. Et ſic aliud eſt, quod conſuetudo non ſit cauſa abrogationis in ſuo genere ſufficiens, & aliud eſt, quod non ſit ſufficiens ſignum conſenſus legiſlatoris, hoc enim non eſt neceſſarium ad hoc, vt lex abroget legem.

268 Quintò hinc oritur alia difficultas, quia conſuetudo inducta ex actibus malis videtur, quod non poſſit eſſe rationabilis; & eo magis ſit contra rationem, quod tendit ad tollendam rationabilem legem. Reſpondetur ſine dubio dicendum eſſe, quod neceſſe ſit, quod conſuetudo abrogans legem præbeat iuſtam cauſam legem abrogandi, quia indubitatum eſt legem, nec condi poſſe, nec abrogari ſine iuſta cauſa D. Th. *q. 97. a. p. ad ſecundum.* Verum conſiderandum eſt, quod ſicut abrogans legem eſt Princeps, ita ſufficit, quod reſpectu illius detur rationabilis cauſa id faciendi. Conſuetudo vero, quæ ſolum diſpoſitiuè legem abrogat, non eſt neceſſe, quod ſit in ſe rationabils intrinſecè & ex vi ſua, ſed ſufficit, quod habeat adiunctam rationabilitatem extrinſecam. Conſuetudo enim non abrogat legem tamquam cauſa per ſe, ſed tamquam cauſa per accidens, & occaſio, ſeu conditio, ſine qua non; & quia ex illa mutatur legis materia, & occaſione illius conſurgit alia vtilitas communis, quæ iuſtificat abrogationem legis.

269 Arbitratur quidem Suarez *d. cap. 18. n. 10.* quod inducens conſuetudinem debeat moueri ex rationabili cauſa, ita quod non ſatis ſit, quod conſuetudo ſecundum ſuam ſubſtantiam non ſit contra legem naturalem, vel diuinam, vel nõn ſit reprobata à lege, ſed vlterius neceſſe ſit, vt voluntas carendi tali lege aliqua ratione honeſtari poſſit in ſubditis, quæ honeſtet etiam in Principe conſenſum abrogandi illam. Sed in contrarium militat primò auctoritas D. Th. *p. 2. q. 97. a. 3. ad ſecundum*, ibi. *Si autem adhuc manet ratio eadem, propter quam prima lex vtilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit, niſi forte propter hoc ſolum lex inutilis videatur, quia non eſt poſſibilis ſecundum conſuetudinem patriæ, quæ erat vna de conditionibus legis.* Ex hac enim doctrina habetur, quod ſola conſuetudo non ſeruandi legem poteſt legem inutilem reddere, & ſic præbere legislatori rationem iuſtam ad abrogandam legem, cui competit eſſe conformem conſuetudini Patriæ. At vero ſi eſt, quod conſuetudo populi ex peſſimis actibus, & peſſima intentione, & prorſus irrationabili inducta, poteſt reddere legem inutilem, igitur poteſt præbere legislatori cauſam iuſtam legem tamquam inutilem tollendi.

270 Vnde hoc ſecundo euidentius probatur; nam ad hoc vt legislator legem abroget expreſſè ſcripto, vel verbo ſufficit, quod detur cauſa rationabilis ex parte ipſius etiam ſi accepta ex ſui benignitate, & clementia, & etiam ſi in populo adſit demeritum, & culpa, dum vtilitas publica potius clementiam Principis poſtulat, quam rigorem punitionis; Et ſic poteſt dari caſus, quod Princeps videat populum obſtinatum omnino in repugnantia legis, & præuidens, indè ex peſſima obſtinatione ſubditorum ſecutura peiora mala, clementia vtens, & benignitate legem à ſe latam abroget. Si igitur hoc poteſt facere expreſſè multo magis id poteſt facere tacitè. In huiuſmodi vero caſu conſuetudo vt eſt ab inducentibus illam eſt penitus irrationabilis, ſed accidentaliter habet adiunctam cauſam honeſtam, & eſt rationabilis ex parte Principis. Igitur per ſe ex parte inducentium conſuetudinem ſufficit, quod conſuetudo ſit de materia ſecundum ſe honeſta præciſa lege abroganda, & quod conſuetudo ſit occaſio, vndè poſſit ſumi iuſta cauſa legem abrogandi, ſeu cui ſaltem ex accidenti ſit coniuncta vtilitas boni communis, quod

Digitized by Google

quidem conſuetudini poteſt conuenire etiam ſi ſit ex malis actibus, & mala intentione illam inducentium. Hoc tamen multo magis adeſt, quando ſubditi habent alias motiuum rationabile ad operandum contra legem, licet non ſit ſufficiens, vt excuſet eos à culpa.

271 Sextò interrogari poſſet, qualiter, & quo tempore conſuetudo debeat eſſe præſcripta, vt abroget legem. Sed de hoc ſatis dictum eſt artic. 8.

272 Septimò tamen dubitatur, an aliqua conſuetudo non præſcripta poſſit legem abrogare? Negat enim Panor. *cap. fin. num. 13. de conſuetud.* vbi vult, quod data etiam ſcientia Principis, conſuetudo non abroget legem donec per tempus decem, vel reſpectiuè quadraginta annorum ſit præſcripta. Quia *d. cap. fin.* abſolutè requiritur, quod conſuetudo ſit præſcripta, igitur ante præſcriptionem non datur hæc derogatio. Alij vero loquentes de lege canonica dicunt, quod data ſcientia Pontificis ſufficit præſcriptio decem annorum. Ita Butr. *d. c. fin.* Sylueſt. *v. conſuetudo num.* 4. Angelus *num.* 8. Et idem ſentiunt multi, quando conſuetudo reſiſtit legi non acceptatæ, vt refert Felin. *in cap. Tua nos, de iure iur. num. 3. & in cap. ſtatutum, de maior. & obed. num.* 9. Baldell. *de leg. lib. 5. diſp.* 18. *num.* 15. Alij etiam diſtinguunt inter leges Pontificias, & alias ab Inferioribus clericis editas, & dicunt, quod ad iſtas ſufficit tempus decem annorum. Ita Card. Alexand. *in cap. fruſtra col. 2. penul. 8. diſt.* quem ſequitur Rochus *de conſuet. ſect. 3. num.* 41. Quod tamen puto eſſe diligentius alibi examinandum.

273 Verum oppoſitum dicendum eſt, quia ad legem abrogandam ſufficit ſcientia, & voluntas legiſlatoris, & ſicut ad condendam legem voluntas legiſlatoris eſt ſummè efficax, ſic ad legem abrogandam, vt manifeſtum eſt ex probatis ſupra in hoc lib. *cap. 1. de conſtit. q.* 1. & tenent Donatus *tit. 1. tract. 1. q. 11. num.* 7. Non eſt vero vnde negetur, quod vbi adeſt vtilitas publica, vt lex abrogetur, (quæ adeſſe poteſt etiam ex ipſa conſuetudine occaſionata) & quia conſenſus populi in legem maximè facit ad legis obſeruationem, ſicuti multum obſtat diſſenſus) & ſimul cum vtilitate publica adeſt legiſlatoris conſenſus in legis abrogationem, non cenſeatur lex abrogata.

274 Cap. vero illud fin. de conſuet. loquitur de illa conſuetud. quæ etiam Principe neſciente poteſt legem abrogare, ſeu quæ hoc facere poteſt ex vi, & efficacia, quam habet ex lege; non vero loquitur de ea conſuetudine, quæ non habet efficaciam niſi Principe actu ſciente, & liberè legem abrogante. Nam textus ille non diminuit poteſtatem Principis, quam habet abrogandi legem, quotieſcumque ſibi benè viſum fuerit, & ex conſequenti non negat, quod occaſione conſuetudinis non abrogetur lex toties, quoties Princeps, vel expreſſè, vel tacitè eam voluerit abrogare; & quod verè lex non haberi poſſit, vt abrogata quotieſcumque de voluntate Principis ſatis conſtiterit. Non eſt vero eadem ratio de prima conditione requiſita ad valorem conſuetudinis, quæ eſt rationabilitas, & de præſcriptione, cum illa ſit neceſſaria ex iure naturali, & hæc de ſolo iure poſitiuo: Illa eſt neceſſaria etiam ad hoc vt Princeps expreſſè abroget legem, hæc vero non, & ideo nil mirum ſi ex defectu rationabilitatis ſemper conſuetudo ſit inefficax ad legem abrogandam.

276 Quod vero dicebatur, quia nimirum ad præſcribendum contra legem non receptam ſufficiant decem anni, videtur probari ex eo, quod minus ſit legem impedire, ne recipiatur, quam receptam tollere, verum in caſu, quod Princeps ignoret conſuetudinem Rochus *d. ſect. 3. num.* 40. poſt Panorm. *cap. 1. num. 4. de treg. & pace*, exiſtimat, quod in puncto iuris non ſit verum. Quia *cap. fin. de conſuetud.* ſine diſtinctione requirit, quod conſuetudo ſit legitimè præſcripta, vt deroget legi canonicæ. Sed ex oppoſito reſpondetur, quod in iure etiam canonico præſcriptio decennalis aliquando eſt canonica. Sed nihilominus, quia lex canonica non pendet à receptione ſubditorum, & obligat eos, vt ſe recipiant, & ſi non recepta, habenda eſt, ac ſi eſſet recepta, ideo ad illi derogandum per conſuetudinem neceſſaria eſt quadragenaria.

277 Conſiderandum vero eſt, quod in hac parte ad conſuetudinē nedum non ſufficit vnus actus, ſed aliquando, nec plures, nec frequentes, nec facti diuturna conſuetudo, quia benè poteſt contingere, quod Princeps conſuetudinem permittat, & tolleret, non vero approbet. Nam & dictum eſt, quod Principis conſenſus ex eius ſola tolerantia non poteſt præſumi. Signum optimum conſenſus Principis eſt, ſi permiſſio malæ conſuetudinis lege alias non abrogata, ſed durante ſit manifeſtè contra vtilitatem publicam, & populo nociua, tunc enim præſumendum eſſet, permiſſionem non eſſe puram, ſed eſſe quia Princeps velit legem eſſe abrogatam. Idemque erit, quoties res ad eum ſtatum deuenerit, vt abrogatio cenſeatur prudens, tunc enim meritò præſumetur conſenſus in Principe ſciente, & tolerante. Suarez *d. c.* 18. *num.* 20. Neque præſumi debet, quod Princeps muneri ſuo deſit, in eo ergo ſciente præſumetur etiam conſenſus abrogationis legis, quanto manifeſtum erit eum & debere, & poſſe impedire conſuetudinem contra legem, idque non facere.

278 Quæ vero in principio adducta ſunt in oppoſitum minimè probant. *Nam in l. C. quæ ſit longa conſuet.* eſt ſermo de conſuetudine non habente qualitates *cap. fin. de conſuetud.* ſeu eſt ſermo, de conſuetudine ſpectata vi ſua, & præciſo eo, quod habeat ex legum præſcripto, & Principis conſenſu. Veriſſimum enim eſt, quod conſuetudo facti vi ſua legem non poteſt vincere.

279 Sed neque in contrarium militat *l. 3. §. Diuus. ff. de ſepulch. viol.* Nam verum eſt, quod ſtatutum municipale ſuperueniens, non poteſt legi cōmuni derogare. Sed non eſt eadem ratio de conſuetudine, quæ non vſu, nec auctoritate eam inducentium, ſed auctoritate legis, & legiſlatoris legem abrogat, aut corrigit. Ad tertium autem patet ex dictis ſupra *num.* 264. quod ſtat conſuetudinem ex inobedientijs inductam coniunctam habere vtilitatem, publicam ratione, cuius lex à legiſlatore abrogatur.

280 Vltimò interrogari poteſt, an ſicut conſuetudo legem abrogat, aut corrigit, ita in ea diſpenſare poſſit? Affirmat Lorca *p.* 2. D. Thom. *diſp. 29. mem.* 1. quia ſicut generalis conſuetudo legem abrogat, ita ſpecialis, ſi aliæ conditiones concurrant poteſt in lege diſpenſare. Quod confirmat ex Alphonſo Hiſpaniæ Rege. *leg. 6. tit. 2. parte prima*. Sed Martinez de Prado *cap. 3. q. 13. num.* 50. ait doctrinam hanc eſſe in re verum, quia ve

vt habet Gloſſ. *in l. De quibus. ff de leg.* conſuetudo generalis vincit legem generaliter, & ſpecialis ſpecialiter. Sed negat hanc eſſe diſpenſationem propriè loquendo. quia diſpenſatio eſt relaxatio legis reſpectu vnius perſonæ, at vero conſuetudo priuatæ perſonæ legem vincere nequit. Sed dicitur, quod ex hac cauſa non poteſt negari aſſertio Lorcę, quia conſuetudo priuatæ perſonæ, licet non vincat legem vniuerſaliter, vincit illam ſingulariter, ſi adſit conſenſus Principis. Ideo admitti debet, quod conſuetudo etiam in lege diſpenſet.

281 Conſuetudo etiam conſuetudinem abrogat §. *penul. inſtit. de iur. natur.* Particularis enim tollit vniuerſalem. Panorm. *d. cap. fin. num.* 24. Sed & vniuerſalis vniuerſalem contrariam tollit, & etiam poteſt particularem abrogare, particularis vero particularem aufert, in eodem tamen loco, quia contrariæ conſuetudines in diuerſis locis non ſunt omnino contrariæ, nec ſe excludunt. Hoſtien. *in ſum. tit. de conſuet. §. quæ cui præiudicet.* Diana *p. 6. tr. 5. reſ.* 27. Si vero quæratur per quot annos præſcribatur conſuetudo, vt conſuetudinem vincat. Panorm. *d. c. fin. num.* 19. & Palaus *tr. 3. d. 3. p. 5. §. 2. num. 5.* exiſtimant ſufficere ſpacium 10. annorum. Suarez vero *l. 7. de leg. cap.* 20. requirit quadragenariam, niſi in caſu, quod noua conſuetudo abrogando particularem, quæ erat contra ius commune, reducat rem ad terminos iuris communis, quia tunc noua conſuetudo poteſt dici, quod ſit ſecundum ius, vnde tunc ſufficiunt 10. anni. Sed vbi prior conſuetudo fuit præter ius, vel ſi fuit contra ius, fuit vniuerſalis, & ex toto ius commune abſtulit; tunc noua conſuetudo eſt contra ius, & ideo requirit ſpatium quadraginta annorum, vt ſit præſcripta. Et ita etiam ſenſit Diana *d. reſ.* 27. & Fermoſ. *ad cap. fin. q. 5. num. 14. de conſuet.* Rochus etiam *de conſuet. ſect. 4. num.* 80. vult quod aliquando vnus actus ſufficiat, nimirum ſi à populo ſit collegialiter habitus. Mihi dicendum videtur, quod ſi conſuetudo abrogatur ex Principis conſenſu ſine temporis præſcriptione vnus actus ſufficere poſſit, dummodo ſit actus communitatis, etiam non collegialiter habitus, quamuis tunc minus propriè diceretur, quod conſuetudo abrogaretur conſuetudine, quia propriè non eſt conſuetudo, vbi non eſt actuum pluralitas. Vbi vero conſuetudo vna contrariam abrogat ex vi præſcriptionis, valdè rationabile mihi videtur, quod non requiratur maius tempus ad conſuetudinem abrogantem inducendam, quam fuerit neceſſarium ad inducendam priorem conſuetudinem, quæ per poſteriorem abrogatur. Clauis Regia *l. 3. c. 11. num. 8. in fin.* Nam & contra naturalem curſum rerum eſt, quod plura, & maius tempus requiratur ad rem deſtruendam, quam ad producendam. Nec obſtat, quod conſuetudo iam inducta ſit ius, quia eſt ius conſuetudinis reuocabile per ſimilem conſuetudinem, & ideo conſuetudo, vt abroget conſuetudinem ſufficit, quod ſit præſcripta per tantum tempus, per quantum fuit inducta conſuetudo abroganda, & ſic vbi prior conſuetudo fuit, vel ciuilis, vel præter legem, ſufficiunt decem anni. Qui etiam ſufficiunt quotieſcumque per poſteriorem conſuetudinem reducitur res ad ius antiquum, cui prius fuerat derogatum, quia huiuſmodi conſuetudo iam eſt ſecundum ius. Et hoc credo verum eſſe etiam de conſuetudine generali, quæ abſtulit ex toto ius commune, quia adhuc conſuetudo eſt ſecundum legem, quam ſi fuit bonum abrogari conſuetudine ferente maiorem vtilitatem Reipublicæ, eſt bonum reintegrari hac vtilitate ceſſante, & ſic huiuſmodi conſuetudo eſt conformis iuri ſimpliciter, licet non poſſet dici conformis iuri iam abrogato, & tunc non exiſtente. Et ſic vniuerſaliter conſuetudo abrogans conſuetudinem decem annis præſcribitur.

SVMMARIVM.

282 *Conſuetudo deroget legi pœnali.*

283 *Tollit aliquando pœnam non culpam.*

284 *Etiam ſi irrationabilis excuſat in foro externo à culpa.*

285 *An hoc verificetur de pœna ipſo iure lata.*

286 *Non verificatur de conſuetudine priuata.*

287 *Conſuetudo vniuerſalis dicitur excuſare per modum circumſtantiæ actus.*

288 *Conſuetudo vt irrationabilis non excuſat, & ex circumſtantia actus poteſt abrogare legem.*

289 *Tollit culpam relicta pœna.*

290 *Conſuetudine non abrogari legem irritantem aliqui volunt.*

291 *Id reÿcitur.*

292 *Manente lege non valet actus, quem lex irritat.*

Non poteſt conſuetudine introduci, vt excommunicatio ceſſet ſine abſolutione. 293.

Stat quod maneat lex, vt prohibens actum, & abrogetur lex, vt actum irritat.

294 *Diſtinctio abrogationis, prohibitionis, & reprobationis conſuetudinis non admittitur.*

Conſuetudinum alia immutabiliter mala, alia mutabiliter.

295 *Quorumdam opinio.*

296 *Princeps mutabilitatem rerum non poteſt impedire.*

297 *Nec poteſt ſuo ſucceſſori auferre poteſtatem cum cauſa rationabili abrogandi legem a ſe conditam.*

298 *Lex non debet eſſe ſine effectu.*

Lex poſitiua non poteſt facere, quod per conſuetudinem rationabilem, non abrogetur lex, ſi id Principi placeat.

299 *Lex prohibens conſuetudinem, licet non poſſit impedire, quod per futuram rationabilem conſuetudinem non abrogetur, plures tamen effectus habet.*

Iſti effectus numerantur.

300 *Non valet argumentum à præſcriptione ad conſuetudinem.*

301 *Conſuetudo continet derogatorias derogatoriarum.*

302 *Non eſt eadem ratio de contractibus, & de conſuetudine.*

303 *Per reprobationem conſuetudinis non tollitur, quia conſuetudo rationabilis non poſſit præſcribi in tempore iuris, & per conſenſum tacitum roborari.*

304 *Conſuetudo reprobata, ſed mutabiliter mala poteſt iterum ex noua cauſa induci.*

Legi munita per clauſulam reprobantem conſuetudinem, poteſt per nouam conſuetudinem derogari.

305 *Tunc poteſt conſuetudine abrogari lex, cum poteſt condi noua lex ſcripta abrogans illam legem.*

Ad

Digitized by Google

306 *Ad conſuetudinem præſcriptam non eſt neceſſaria ſcientia Principis.*
307 *Conſuetudo perpetuo mala non poteſt de nouo induci, nec per eam poteſt legi derogari.*
308 *Non poſſe conſuetudine abrogari legem circa ſacramentalia, aliqui volunt.*
309 *Oppoſitum probatur.*
310 *Conſuetudine non derogari legi conciliari quidam aſſerunt.*
311 *Oppoſitum probatur.*
312 *Conſuetudo derogat legibus Regularium.*
313 *Conſuetudo an poſſit derogare iuri gentium.*

ARTICVLVS XII.

An detur aliqua lex humana, cui conſuetudo non poſſit derogare.

282 HAbet difficultatem hic articulus ex multiplici capite. Primo quidem ex conditione legis pœnalis, per quam imponitur pœna, vt incurrenda ipſo facto. Quoſdam enim tenuiſſe, quod huiuſmodi lex conſuetudine non abrogetur, referunt Io. And. & Panorm. *cap. 1. de treg. & pac.* Ab eis tamen meritò reijcitur. Tum quia *in cap. fin. de conſuet.* nulla fit exceptio, ſed abſolutè admittitur, quod conſuetudo rationabilis, & præſcripta abroget legem. Tum quia Princeps expreſſè poteſt derogare legi pœnali cuicumque; idem igitur facere poteſt tacitè, cum non interſit, an Princeps ſcripto, aut facto voluntatem ſuam manifeſtet. Nam & hoc poteſt eſſe vtile Reipublicæ, quod Princeps non expreſſè, ſed tacitè approbet conſuetudinem, quæ eſt contra legem, ſicut & in lege pœnali poteſt contingere, quod publica vtilitas petat, vt habeatur ratio conſuetudinis, & ideo lex abrogetur. Dat huius exemplum Suarez *l. 7. de leg. c. 19. num. 1.* ex Nauar. *cap. 27. num. 106. in lege extrauag. 1. de ſimon.* prohibente aliquid recipere pro ingreſſu in Religionem, quam probabile eſt eſſe abrogatam. Sed de hoc dixi *de ſtat. tom. 3. q. 189. a. 8. num. 50. pag. 551.*

283 Extenditur vero aſſertio, vt ſit vera nedum de abrogatione, ſed etiam de derogatione, ſeu correctione legis, ita vt conſuetudo legi pœnali imponenti pœnam ipſo facto derogari poſſit ex parte, vt ablata ſit pœna remanente culpa, quidquid in contrariū dixerit Caſtro de leg. pœnali *l. 2. cap. 12.* ea motus ratione, quod manente obligatione ad culpam manet obligatio ad pœnam. Non enim conſiderat, quod culpæ debetur quidem pœna, ſed non hæc, vel illa determinatè, & quod hæc, vel illa pœna determinatè eſt à culpa ſeparabilis, & de facto ſæpius per diſſuetudinem in iure correctæ fuerunt leges pœnales pœnas ipſo facto importantes, & abrogatæ quantum ad pœnam, durante obligatione quoad culpam. Sic olim filij clericorum naſcebantur ſerui in pœnam incontinentiæ paternæ, *cap. cum multa diſt. 11.* & hæc pœna modo in diſſuetudinem abijt, vt ibi notat Gloſſ. *Item in pœnis extrauag. 1. de rebus Eccleſiæ non alienand:* quæ per non vſum ceſſarunt durante lege ſecundum Nauar. *cap. 27. num. 15.* & Suarez *d. cap. 19. num. 3.* Sed de hoc dixi, quæ indicaui opportuna *tom. 1. de ſtat. q. 181. c. 4. inſpec 10. num. 1664.* & ſeqq. Clem. Octauus quoque Conſtitut. Sixti Quinti de illegitimis abrogauit quantum ad pœnam nullitatis profeſſionis, non vero quantum ad obligationem ſub culpa. Nam & poteſt eſſe communitati vtile, vt pœna hæc, vel illa determinata locum non habeat, manente lege prohibente actum, poteſt ergo conſuetudine, ſeu diſſuetudine induci, vt lex pœnalis colligatur, & abrogetur ex parte quantum ad pœnam manente obligatione ad culpam, vt tradiderunt Panor. *in cap. 1. de treg. & pac.* vbi Felin. Nauar. *conſ. 3. de Reg. cap. 55. & in man. cap. 27. numer. 250.* Suarez *l. 7. de legib. cap. 19. numer. 3. & 12.* Layman. *l. 1. tractat. 4. cap. 24. numer. 12.* Martinez de Prado *cap. 3. quæſt. 13.* Palaus *tract. 3. d. 3. p. 4. §. 8. num. 4. & §. 2. p. 3.* Diana *par. 6. tract. 5. reſolut. 20.* ex Vuiguers, Salaſ. Godon. Monteſ. *in p. 2. D. Thom. diſp. 23. q. 13. num. 132. & 133.* Fermoſinus *cap. fin. q. 5. num. 15. de conſuet.* ex Præpoſ. & Vuiguers.

284 Extenditur amplius, vt etiam conſuetudo irrationabilis, quæ non omnino excuſat à culpa, excuſet à pœna. Gloſſ. prima *in cap. venerabilis, de conſuet.* Gloſſ. *in cap. 2. de tempor. ordinand. in v. antiqua.* Rochus *in cap. fin. de conſuet. ſect. 2. num. 3.* R.P.D. Fagnan. *cap. explicari num. 47. de obſer. ieiun.* Imo quod publica conſuetudo excuſet à delicto, docet Barboſ. *cap. cum venerabilis, num. 4. de conſuet.* ex Menoch. *conſ. 324. num. 11.* Et à culpa ex Gutier. *quæſt. 29. num. 24. l. 3.* & Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 150. num. 83.* Et à pœna, & ex Hyppol. *conſ. 90. num. 8.* Et quamuis conſuetudo ſit irrationabilis ex Conar. *de ſponſ. p. 2. c. 7. §. 3. num. 5. fin.* Vel reprobata à lege, ex Cat. *v. conſuetudo.* Farin. *p. 4. conſ. 4. num. 19.* vt in terminis vſurarum reſoluit Crauet. *conſ. 145. num. 12.* Quæ tamen pro foro externo intelligi debent. Conſuetudo enim, quæ non excuſat à culpa coram Deo, nec excuſat à pœna æterna.

285 Hoc tamen limitat Suarez *d. cap. 19. num. 5.* Primò vt non valeat in pœna ipſo facto incurrenda, quia iſta ſtatim ex vi culpæ incurritur, ſed ſolum de pœna imponenda. Sed ſi, vt dicunt DD. citati conſuetudo excuſat etiam à delicto, & culpa, excuſabit etiam à pœna, licet ipſo iure lata, cum ſit lata pro culpa; à qua conſuetudo excuſat. Nam vt excuſet à pœna ordinaria, ſufficit quod diminuat culpam.

286 Secundo vt valeat de conſuetudine communitatis, non vero de priuata conſuetudine alicuius perſonæ; Nam priuata delinquentis conſuetudo facit delictum nimis atrox, & delictum auget. Fermoſinus *cap. fin. q. 1. num. 1. de conſuet.* ex Farin. *in praxi, de delict. & pœnis. q. 18.* Qui quæſt. 20. explicat per quot actus inducatur conſuetudo peccandi, & qualiter conſuetudo loci excuſet in delictis.

287 Conſuetudo autem communitatis excuſat à pœna non abrogando legem, ſed per modum circumſtantiæ actus, quia ex quo multi ſunt, qui ſolent delinquere reſultat aliqua conuenientia, vt pœna minuatur, & vt non ſit irrationabile delinquentem mitius punire. Nam ex conſuetudine vniuerſali, maximè ſi ſit tolerata, oritur aliqua ratio ignorantiæ, vndè qui peccat exiſtimat ſaltem peccatum eſſe minus graue, quam ſit. Secundo aliorum exemplum eſt veluti vehemens tentatio inducens ad malum per modum cuiuſdam vehementis obiecti, & paſſionis, quæ ſolet excuſare, vt aduerrunt Gloſſ.

Digitized by Google

Gloſſ. *in d. cap. cum venerabilis*, & ibi Panorm. Sed & ex parte ſuperioris conſideratur, quod vbi multi ſunt, qui deliquerunt, executio pœnæ eſt difficilior, & quæ perturbare poſſit communitatem, & ſcandala parturire; nec forſan facile ſit vnum punire relictis alijs, quia ex hoc violari poſſet iuſtitia diſtributiua, & ſcandalum generari. Et ex hoc ergo patet, quod conſuetudo multitudinis diminuit pœnam per modum circumſtantiæ actus. Suarez. *d. cap. 19. num. 8.*

288 Sed ego puto, quod conſuetudo vt irrationabilis nunquam excuſet à pœna, etiam ſi ſit conſuetudo multitudinis. Deinde aſſero, quod ad hoc, vt conſuetudo ex parte venientis irrationabilis abroget, vel corrigat legem, ſufficiat rationabilitas fundata in circumſtantia actus, & quæ conſuetudini eſt adiuncta, ſi habeat alias conditiones conſuetudinis. De facto vero lege vel ſcripta vel conſuetudine non ſcripta introductum eſt, vt in arbitrio iudicis ſit magis vel minùs, vel nullo modo punire habita ratione multitudinis, & conſuetudinis publicæ, & toleratæ, poteſt enim eſſe, vt etiam in foro externo conſuetudo ſit talis, vt minuat, non vt tollat reatum, & pœnam.

289 Extenditur tandem, vt conſuetudine poſſit abrogari lex quantum ad obligationem culpæ, durante obligatione ad pœnam. Suarez *l. 7. de legib. cap. 19. num. 11.* ex Nauar. *in cap. fraternitatis 12. q. 2. num. vlt. conſid. 3.* Salas *p. 2. d. 19. ſec. 9. num. 77.* Palaus *tract. 3. diſp. 3. p. 4. §. 2. num. 4.* Martinez de Prado *d. quæſt. 13. num. 6.* Diana *d. tract. 5. reſol. 12.* Layman. *l. 1. tract. 4. cap. 24. num. 12.* Nam obligatio ad culpam, & ad pœnam ſeparabiles ſunt, cum dari poſſit lex obligans ad pœnam, & non ad culpam; igitur conſuetudine obligatio ad culpam præſcribi poteſt, manente obligatione ad pœnam: ex ſeparabilibus enim vnum præſcribi, & tolli poteſt manente alio. Et ſicut hoc idem fieri poſſet expreſsè à legislatore per legem, ita & ab eo fieri poteſt tacitè per conſuetudinem. Hoc tamen non verificatur in pœna, quæ ab intrinſeco ſupponit culpam, vt patet de excommunicatione, quæ non poteſt incurri niſi præuia culpa. Diana vbi ſupra.

290 Secundò difficultas eſt de lege munita decreto irritanti, & dante firmitatē actibus & irritante quidquid in oppoſitum fuerit attentatum. Eſt enim iuriſtarum plurium ſententia, quod contra decretum irritans non valeat conſuetudo. Tum quia lex irritans actum facit inhabiles perſonas ad ſic agendum, conſuetudo autem non poteſt habilitare inhabiles. Tum tertiò, quia lex irritans facit perſonam incapacem, conſuetudo vero non poteſt tollere incapacitatem perſonæ, vt eſt commune apud iuriſperitos. Felin. *in cap. Antecedentes. de Præſcript.* Dec. *in cap. Nouit de iud. num. 12.* Cravet. *de antiquit. temp. 4. part. §. 3.* Tum quia irregularitates, & cenſuræ non poſſunt conſuetudine tolli.

291 Sed cum lex irritans lex humana ſit, quæ conſuetudine poteſt abrogari, & cum *cap. fin. de conſuet.* abſolutè dicatur, quod conſuetudine rationabili, & legitimè præſcripta lex abrogatur: & cum de facto ſæpe per Pontifices leges huiuſmodi nouis legibus abrogentur: & cum conſuetudo legem non ex propria vi, ſed ex conceſſione legislatoris legem tollat, non eſt vnde negetur, quod ſicut Princeps poteſt expreſſè abrogare legem irritantem per aliam legem ſcriptam, non poſſit etiam tacitè eandem abrogare per conſuetudinem, quod quidem docuerunt Gloſſ. *in cap. fruſtra, diſt. 8. v. conſuetudinem.* Innoc. *cap. 1. de cognat. ſpirit. in fin.* Turrecrem. *in cap. Plurali. diſt. 32. art. 2.* Hoſtien. *in ſum. tit. de cognat. ſpirit.* Gabriel. *in 4. d. 42. quæſt. 1. art. 3. dub. 6.* quos refert, & ſequitur Suarez. *l. 7. de leg. cap. 19. num. 14.* Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 4. num. 4.* Salas *p. 2. de legib. diſp. 19. ſect. 10. num. 78.* Baſilius *l. 6. de matrim. cap. 4. num. 6.* Palaus *tract. 3. diſp. 3. puncto 4. §. 2. num. 5.* Layman. *l. c. tract. 4. cap. 24. num. 12.* & alij plures apud iſtos.

292 Nec obſtant adducta in oppoſitum, quia eſto concederetur quod conſuetudo, ſeu præſcriptio non poſſit manente lege irritante tollere nullitatem actus, vel inhabilitatem ſubiecti, aut eius incapacitatem, id tamen poteſt facere tollendo legem inhabilitantem ſubiectum, & irritantem actū. Sic non obſtat *cap. quando, de conſuetud.* quia vtique verum eſt, quod conſuetudine non poteſt præſcribi, quod ſimplex ſacerdos miniſtret Sacramentum pœnitentiæ, quia manet lex diuina id prohibens. Et ſic in l. poſitiua, nullus illegitimus v. g. poteſt præſcribere capacitatem contrariam, quia manet lex Eccleſiaſtica in ſua vi, & efficacia, quæ reddit illum incapacem. Et ſic nihil quoque obſtat inductio de cenſuris, Neque enim excommunicatus potes facere per aliquem vſum vt excommunicatio ceſſet ſine abſolutione, ſed bene poteſt facere, vt non incurratur excommunicatio derogando legi illam imponenti. Et ſic diſtingui debet inter præſcriptionem, & conſuetudinem propriè, quia contra legem irritantem ea manente non præſcribitur, & ſic ea manente non poteſt præſcribi valor actus irriti ſeu habilitas ſubiecti inhabilitati, ſed tamen conſuetudine, ſi ſit rationabilis, & præſcripta poteſt tolli lex, quæ irritat. Et dicitur, ſi conſuetudo ſit honeſta, & rationabilis; quia ſi ſubiectum factum eſt inhabile v. g. ob aliquam indecentiam, quæ in illo eſt, non erit conſuetudo rationabilis, vt ea indecentia manente ſubiectum fiat habile. Et præ oculis ſemper haberi debet doctrina D. Thom. *p. 2. quæſt. 97. art. 3.* ad ſecundum, quia ſcilicet manente, & durante ratione legis, lex non vincitur conſuetudine, niſi conſuetudo ſit talis, quod reddat impoſſibilem obſeruantiam legis, cuius eſt, vt ſit conformis conſuetudini patriæ.

293 Verum quoniam dictum eſt, quod conſuetudine poteſt abrogari lex pro parte, vt quod manente lege obligante quantum ad culpam, ſit abrogata pœna legis: ſic videtur dicendum, quod non abrogata lege quantum ad obligationem ad non aliquid agendum, abrogetur in quantum eſt irritans actum attentatum, & ſic abrogetur irritatio. Quod expreſsè docent Greg. Martinez. *p. 1.* D. Thom. *quæſt. 97. art. 3. dub. 1. poſt 4. concl. §. ſecunda ſequitur*, & Martinez de Prado *cap. 3. quæſt. 13 num. 6.* Quando igitur pœna vel nullitas ſequitur ad ius naturale, vel diuinum, ſicut non poteſt conſuetudine vinci lex, ita non poteſt ceſſare pœna, vel nullitas conſequens ad legem. Sed vbi irritatio eſt mere à lege poſitiua, non eſt vnde dicatur eam non poſſe tolli, etiam manente prohibitione, vt prohibet actum, lege abrogata vt actum irritat. Non poteſt vero conſuetudine tolli excommunicatio ſine abſolutione, quia hæc conſuetudo eſt irrationa-

Digitized by Google

tionabilis, nam irrationabile eſt vt pœna, quæ datur pro medicina ceſſet medico inconſulto. Eneruaretur enim diſciplina Eccleſiaſtica per abuſum talem. Et hoc eſt præcipuum ſemper conſiderandum, quod conſuetudines huiuſmodi ſunt de ſe irrationabiles. Cæterum ſpectata natura legis poſitiuæ ſecundum ſe, lex vt irritans ſicut lege ſcripta, ſic lege non ſcripta poteſt irritari, ſi cætera concurrunt. In quo aliud etiam eſt ſemper conſiderandum, quod vbi agitur de præiudicio tertij, & de iure illi quæſito, conſuetudo non valet, niſi prius propriè præſcribat; & ſi ius tertij non poteſt præſcribi, nec poteſt conſuetudine illi præiudicari. Et quatenus tolli poſſet vinculum obligationis legis poſitiuæ vt poſitiuæ, manebit vinculum legis naturalis & iuſtitiæ. Et hoc opus hic labor eſt, vt poſſit dari in tali caſu cauſa rationabilis, ex qua noua lex ex conſuetudine inducatur, quæ abroget legem poſitiuam fouentem naturale ius, & iuſtitiam tertij.

394 Tertia difficultas eſt de lege prohibente conſuetudinem, an poſſit noua conſuetudine abrogari. Vt hanc difficultatem ſoluat Suarez *l.7. de leg. cap.7. num.1. & cap.19. num.18.* vtitur illa ſua diſtinctione, qua diſtinxit inter abrogationem, prohibitionem, & reprobationem conſuetudinis, ſentiens quod ſola reprobatio impediat, ne conſuetudo legi derogare valeat, & pro eadem ſententia referuntur Salas *p. 2. D. Thom. diſput. 19. ſect. 7. num. 71.* & Vuigers *p. 2. D. Thom. quæſt. 97. a. 3. num. 43.* Sed diſtinctionem non admittunt Palaus *tract.3. d.3. p.4. §.2. num.7.* Baſilius *l.6. de matrim. cap.6. num.9.* Martinez de Prado *cap.3. quæſt.15. num.14.* Fermoſ. *ad cap. fin. quæſt.3. num.72.* Eo quia id lex reprobat, quod abrogat, & prohibet, & non abrogat, aut prohibet conſuetudinem, niſi quia illam reprobat, vt malam & irrationabilem. Prætermiſſa ergo hac diſtinctione, & omiſſa illa quæſtione, an clauſula non obſtante conſuetudine reprobet etiam conſuetudinem futuram, & dato, non tamen conceſſo, quod ita ſit, alia præmiſſa diſtinctione quæſtio eſt ſoluenda. Conſuetudinum enim aliæ ſunt immutabiliter perpetuo malæ, aliæ ſunt malæ mutabiliter. Prioris generis ſunt, quæ ſecundum ſe ſunt contra ius naturale aut diuinum; vnde ſecundum ſe malæ ſunt. Item huius generis ſunt, quæ ſunt malæ ex circumſtantia mala immobiliter & perpetuitate ſaltem morali adherente cõſuetudini. Mutabiliter vero malæ ſunt, quæ ſunt tales ex mutabili circumſtantia.

295 Loquendo ergo de conſuetudine reprobata, ſed ex circumſtantia contingenter mutabili, nihilominus, quod conſuetudo legi ſic conſuetudinẽ reprobanti non poſſit derogare, tenuiſſe videntur, qui abſolutè dixerunt conſuetudinem non poſſe abrogare legem habentem derogatorias ad futurã conſuetudinem.

296 Sed huius ſententiæ fundamenta examinanda ſunt. Primò enim probari poteſt, quia conſuetudo non vincit legem, niſi ſit rationabilis, at vero conſuetudo prohibita rationabilis non eſt; igitur non poteſt vincere legem. Sed duo certiſſima, & omnino indubitata, hic præmitti debent. Primum quod Princeps non poteſt ſua lege impediri mutationem rerum, quæ natura, & conditione ſunt mutabiles, & ſolius diuinæ prouidentiæ eſt contingentia futura ad votum ſuæ voluntatis diſponere; Principes vero, quorũm non eſt naturam rerum, & mundi ordinem diſponere, contingentia futura vniuerſaliter non poſſunt impedire, nec prohibere, quin mutetur rerum conditio; igitur non poſſunt facere, quod id, quod hodiè eſt irrationabile ex contingenti, & mutabili circumſtantia craſtina die non ſit rationabile ex circumſtantia oppoſita, & ſic non poſſunt facere, quod id, quod hodiè eſt vtile Reipublicæ craſtina die non ſit inutile, & reprobandum prudenter, & etiam neceſſario.

297 Secundum indubitatũ eſt, quod Princeps non poteſt ſucceſſorum ligare manus, diminuere auctoritatem, & reſtringere iuriſdictionem, cum par in parem authoritatem non habeat. His præmiſſis patet, quod illa propoſitio, conſuetudo prohibita eſt irrationalis, vera eſt ſub conditione, quod maneat immutata ratio, ob quam eſt prohibita, quia ſi illa ceſſet, vel mutetur adeo rerum ordo, vt fiat, quod oppoſitum ſit vtilius Reipublicæ, iam conſuetudo prohibita eſt rationabilis, & lex prohibens illam inutilis, & nociua bono communi, & abrogabilis ſiue per legem ſcriptam, ſiue per conſuetudinem. Imò tam noua conſuetudo ex noua cauſa rationabilis facta non eſt illa conſuetudo, quæ fuit reprobata, ſed eſt omninò ab illo diuerſa, & ſic per hanc non reprobatam conſuetudinem poterit lex illa abrogari.

298 Secundũ fundamentum eſt, quia non debet dici, quod lex iuſta ſit ſine aliquo effectu; ſi vero lex prohibens conſuetudinẽ futuram poſſet conſuetudine abrogari, iam lex iuſta effectum non haberet. Nam non poteſt dici, quod per legem illam prohibita ſit conſuetudo acti, quia hæc eſt prohibita per ſubſtantiam legis, non vero per legem vt prohibentem conſuetudinem, ſed quod lex intendit per illam clauſulam eſt, quod facti conſuetudo non poſſit contra illam legem præualere obtinendo vim legis derogantis. Sed dicitur ad argumentũ, quod ſimul manifeſtiſſimum eſſe debet, quod legi iuſtiſſimæ non debet tribui effectus, quem non poteſt habere, quia illum non poteſt cauſare. Non poteſt vero lex facere, quod conſuetudo, quæ hodiè eſt irrationabilis ex cauſa mutabili, craſtina die non ſit rationabilis rerum conditione mutata, quam mutationem non poteſt impedire; At vero nec lex poteſt facere, quod conſuetudo rationabilis accedente conſenſu Principis non tollat inutilem legem & ſic non tollat ſe ipſam, ſi fiat inutilis. Ad ſummum ergo lex illa non poteſt prohibere conſuetudinem, niſi ſtante eodem ordine, & non mutatis rebus, & eiuſdem conſuetudinis irrationabilitate manente. Sed quia lex anteceſſoris non poteſt ſucceſſoris auctoritati detrahere, neque facere poteſt, quod ſucceſſor ex quacumque cauſa rationabili ſibi benè viſa, non abroget ſe ipſam, aut corrigat. Non ergo legi prohibenti conſuetudinem futuram tribui poteſt, quod poſſit impedire, ne conſuetudo ſi ſit rationabilis legem eamdem non abroget conſentiente Principe, ſed ſolum ſi ſit irrationabilis.

299 Dices iam ergo illa clauſula erit ſuperflua, quia ſine illa ex natura ipſa rei conſuetudo irrationabilis non poteſt legi derogare, & ſic ſuperfluè clauſula illa ponitur. Sed reſpondetur, quod etiam DD. ſententiæ relatæ tenentur hanc obiectionem ſoluere, niſi manifeſtè impoſſibile velint admittere; Impoſſibile enim eſt, quod lex poſſit impedire

Prin-

Principem, vt ſi velit non poſſit per conſuetudinẽ, rationabilem derogare legi, nec poteſt lex facere quod conſuetudo rationabilis non poſſit fieri rationabilis. Quem ergo effectum habebit illa clauſula prohibens conſuetudinem? Primus eſt, quod ipſa lex per conſuetudinem à ſe reprobatam, numquam poteſt abrogari. Sed hæc eſt illa conſuetudo, vt ſtat ſub illis circumſtantijs, & præcipuè ſub illa inutilitate, aut contrarietate ad bonum commune, ratione cuius fuit reprobata. Et ſic ab iſta conſuetudine non poteſt lex abrogari, cum quo ſtat, vt poſſit abrogari ab alia. Secundus eſt, vt niſi rea monſtrentur, illa conſuetudo cenſenda ſit irrationabilis, & ſic ſine dubio habenda ſit vt talis? Tertius eſt, & quidem magnus, deſtituere conſuetudinem auctoritate legis eam approbantis, & ſic quod debeat reputari, & præſumi improbabilis, ſeu irrationabilis, niſi de oppoſito conſtet, & ſic quod non ex quacumque cauſa poſſit rationabilis reputari. Barboſa *clauſ.* 87. *num.* 12. Quartus eſt reddere Iudices attentiores vt inuigilent, ne re immutata notabiliter permittant eam conſuetudinem introduci, aut vigere. Quintus eſt, quod infirmat præſumptionem conſenſus Principis ad derogandum legi, non enim de facili præſumi poteſt, quod Princeps conſentiat in abrogationẽ legis per conſuetudinem, ſtante quod lex prohibeat conſuetudinem ipſam.

300 Tertium Fundamentum eſt, quia lex poteſt impedire præſcriptionem, ita quod nulla conſuetudine fieri poſſit, quod res præſcribatur. *l. vbi lex ff. de vſucap.* igitur poteſt facere, quod conſuetudo non præſcribat contra legem, & illam tollat. Sed certè non valet argumentum à præſcriptione ad conſuetudinem, quia præſcriptio eſt quid ſtatutum ex lege poſitiua, ſed quod lex poſterior poſſit priorem abrogare eſt de iure naturali, & quod actu abroget eſt liberæ voluntatis legislatoris, quã lex poſitiua non poteſt ligare, aut impedire. Et cum conſuetudo ſit lex, non poteſt lex prior impedire quin poſſit per poſteriorem conſuetudinem abrogari & quin actu abrogetur, ſi legislator velit.

301 Quartum fundamentum eſt, quia lex prior poteſt diſponere de modo, ſecundum quem poſſit ipſa, vel non poſſit abrogari. Poteſt enim diſponere, vt non tollatur niſi eius fiat expreſſa mẽtio, ſic ergo quando lex prohibet conſuetudinem prohibet, ne poſſit tacitè tolli. Sed hoc argumentum ſpectata rei veritate ſe deſtruit: quia quantumcumque lex ſe muniat cõtra futuras derogationes, ſi tamen legislator ſcienter diſponat contrarium legis illius nulla eius facta mentione, lex manet derogata, vt probatum eſt ſupra in hoc lib. *cap. 1. de conſt. q. 1. a. 30. num.* 149. Et ſic lex prior non poteſt impedire, quin Princeps, ſi velit, tacitè illi non deroget. Sed ſecundo dicitur, quod ſicut Principes per nouas leges volentes derogare prioribus habentibus clauſulas derogatorias ad futuras diſpoſitiones adhibent clauſulas derogatorias derogatoriarum, vt tollatur omnis dubietas, ita tacitè ſubintelligi debent huiuſmodi clauſulæ in conſuetudine, quando Princeps per eam legi prohibenti ſui derogationem velit derogare.

302 Quintum eſt, quia legislator poteſt irritare contractus, vt non valeant, igitur poterit irritare etiam futuram conſuetudinem, & hoc intendit, quando illam prohibet. Sed euidens eſt non eſſe eandem rationem, quia lex irritando contractus exercet iuriſdictionem in ſubditos, ſed irritando conſuetudinem exercet iuriſdictionem in parem ſibi, vel in ipſum legislatorem. Poteſt vero lex, quod ſibi videtur conueniens indicare Principi vt habetur titul. ſuper. cap. vlt. Sed non poteſt illum ligare. Et ſic huiuſmodi clauſulæ derogatoriæ diſpoſitionum faciendarum à legislatore ſunt accipiendæ vt indicatiuæ eius, quod conuenire lex putat, non verè vt coactiuæ, vel obligatiuæ, & ſic clauſulæ prohibentes conſuetudinem futuram hoc modo accipi debent vt indicatiuæ irrationabilitatis conſuetudinis, non vero quia, vel facere poſſint, quod conſuetudo non poſſit fieri rationabilis, vel quod non poſſit eſſe rationabile approbare conſuetudinem, ſeu quod legislator tam præſens, quam futurus non poſſit per conſuetudinem abrogare legem.

303 Sed replicabit quis, & dicet, quod lex ſicut poteſt dare formam contractibus, ſic & conſuetudini. Hoc enim poteſt fieri ſine præiudicio ſucceſſoris, quia poteſt lex determinare tempus intra quod conſuetudo præſcribi poſſit, & ſic decernere v. g. vt nunquam conſuetudo cenſeatur præſcripta, niſi per immemorabile tempus durauerit. Sic enim & in præſcriptione contra iura Eccleſiæ decreuit Vrbanus Octauus in conſt. 157. volens, vt ſola centenaria, vel immemorabilis præſcriptio in terminis illius conſtitut. valeat. Ex quo ergo lex prohibet futuram conſuetudinem, ad minus tollit tempus præſcriptionis, vt non per decem, vel quadraginta annos præſcribatur. Item poteſt facere, vt non ſufficiat tacitus Principis conſenſus, ſed requiratur expreſſus. Et hoc ad minus continet prohibitio futuræ conſuetudinis, vt ſcilicet illi legi non poſſit derogari, niſi per legem ſcriptam, vel per expreſſum legislatoris conſenſum. Sed horum, quæ obijciuntur, primum ſi probaret, improbaret ſolam conſuetudinem, quæ eſt ex vi præſcriptionis per tempus non immemorabile, non tamen tolleret eam, quæ eſſet ex tacito conſenſu Principis, & quæ nullius temporis præſcriptioni eſt obligata. Sed dicitur ſecundo quod cum correctio iurium ſit vitanda, *cap. cum expediat inſ. de elect.* Et iura iuribus concordari debeant, quantum poteſt; cumque *in cap. fin. de conſuet.* contineatur, quod conſuetudo rationabilis, & præſcripta derogat legi, & de iure communi ſufficit præſcriptio quadraginta annorum, non eſt cenſendum derogatum his iuribus per clauſulam derogantem futuræ conſuetudini rationabili, vt ſpatio quadraginta annorum non poſſit præſcribi. Quod confirmatur, nam prohibitio futuræ conſuetudinis, non eſt determinatio temporis ad præſcribendam conſuetudinem, ſed eſt conſuetudinis reprobatio, ideo conſuetudo, de qua loquitur clauſula illa totaliter tollitur, quia ipſa reprobatur, non non vero ſolum tempus illius præſcribendæ determinatur. Ideo reprobatur conſuetudo, quæ non contineat maiorem vtilitatem, quam contineat lex, quæ reprobat conſuetudinem. Et ita ad ſecundum dicitur, non poſſe tolli quin ſufficiat conſenſus tacitus, ſi Princeps velit ſufficere. Et noua conſuetudo, cui conſentit Princeps tacitè continet derogatorias derogatoriarum omnium, quibus munita fuit lex præcedens. Præter-

quam quod, vt dicebatur derogatoria non reſpicit niſi conſuetudines inutiles, ſeu quas ſuperat ratio, & vtilitas legis conditæ, non vero eas, quæ vtilitatem legis vincunt. Et præterea ſi lex conſeoſum tacitum voluiſſet auferre id expreſiſſet. Et iam ſupra ſatis oſtenſum eſt, quod lex cum clauſula derogante futuris conſuetudioibus habet ſuos effectus, ſine eo, quod conſuetudinem ex noua cauſa rationabilem tollat, nec clauſula derogans conſuetodini eſt latè interpretanda, ſed valde ſtrictè cū ſit odioſa, & iuri communi non conuenieos.

304 Dicendum igitur eſt, quod non obſtante quod lex ſit munita clauſula prohibente ſeu reprobante conſuetudioem in futurum poteſt per nouam conſuetudinem ex noua cauſa, vel ex antiqua de nouo cognita rationabilem abrogari. Ita ſentiunt expreſſè Panorm. *cap. 2. de probat. num. 8. & cap. Cæterum num. 9. de iuram. Calum. & cap. fin. num. 24. de Conſtitut.* Dom. in hoc lib. ſup *cap. prime de conſt. in fin.* & ibi Franc. *num.* 19. Felin. *cap. 2. num.* 11. *de probat.* & ibi Dec. *num.* 68. Auret. *num.* 34. Barbat. *in d. cap. fin. de conſuet. n.* 81. *&* 82. Rochus *de conſuet. ſect. 4. num. 29. & ſect. 7. num.* 11. Petrus Rauennas *de conſuetud. num* 11. *&* 16. Syluef. *v. conſuetudo q. 6. num.* 10. Tabien. *q. 4. num.* 5. Armill. *num.* 4. Angel. *num.* 9. Couar. *lib. 3. var. cap. 13. num.* 4. Anton. Gomez l. 51. Tauri *num. 26. in fin.* Sanch. *l. 7. de matrim. diſp. 4. num.* 14. & apud eum quam plures alij. Suarez. *l. 7. de leg. cap. 19. num.* 21. Nauar. *in com. de ſpolijs.* §. 14. *num.* 8. Sotus *l. 1. de iuſt. q. 7. ar.* 2. Medina *p. 2. q. 87. a.* 3. Axor. *tom. 1. l. 5. cap. 17. q.* 10. Salaſ. *p. 2. diſp. 19. ſect. 7. num.* 71. Baſil. *lib. 6. de matrim. c. 6. num.* 9. Bonac. *diſp. 1. de leg. quaeſt. 1. punct. vlt.* §. 3. *num.* 37. Palaus *tract. 3. d. 3. punc. 4.* §. 2. *num.* 10. Greg. Martin. *p. 2. q. 97. a. 3. dub. 1. concl.* 5. Serra *concl.* 3. Vaſquez *diſp. 177. cap. 8. num.* 83. Montel. *diſp. 23. q. 13. num* 230. Araulns *diſp. 3. ſect. 8. num.* 6. Martinez de Prado *cap. 3. quaeſt. 15. num.* 15. Layman. *l. 1. tract. 4. c. 24 num.* 7. & alij apud iſtos. Probatur *ar. in l. ſi hominem. ff. mandati*, & quod ibi not. Bart. Vbi ex cauſa noua procurator generalis inhibet ſpeciali, ne procedat ad iniunctum ſibi mandatum. Et ad idē facit, quod notat Bart. *in l. omnes populi. ff. de ius. & iur.* & facit optimè, *cap. non debet de conſanguin. & aff.* Non enim debet reprehenſibile reputari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta mutentur humana. Item mens, ſeu ratio legis eſt ipſa lex, non autem verba. *C. de leg. l. non dubium, & cap. fin. inſ. de reg. iur.* & ibi per Dynum. Sed inſpecta ratione legis non eſt verum dicere, quod iſta conſuetudo damnetur per legem antiquam, quia non eſt illa, ſed alia, ex quo non inducitur niſi noua ratione tunc non conſiderata. Hoc autem quod hic aſſertum eſt, multo magis procedit, ſi conſuetodo non abrogat legem ex vi præſcriptionis, ſed ex conſenſu Principis expreſſo vel tacito; quia vbi Princeps vult legem abrogare illa abrogata remanet.

305 Hinc infertur tunc poſſe per conſuetudinem derogari legi habenti derogatoriam ad futuras conſuetudines, quotieſcumque penſatis penſandis poſſet rationabiliter condi noua lex, quæ priori illi derogaret, quia & conſuetudo lex eſt. Et quia in conſuetudine derogante legi, non eſt neceſſe, quod ſit ſimpliciter rationabilis, vt eſt ab inducentibus, ſed ſufficit, quod habeat adiunctam vtilitatem communem, & quod Princeps ratione prudenti poſſit conſuetudinem approbare, ideo ſufficit hoc ad hoc, vt conſuetudo deroget legi. Sed numquid vbi lex conſuetudinem reprobat, poteſt conſuetudine induci quidquid poſſet priuilegio acquiri, ſeu quidquid poſſet rationabiliter concedi? Negat Layman. *l. 1. tr. 4. cap. 24. num.* 9. & ſe fundat in eo, quod regula illa, quod acquiſibilia priuilegio, poſſunt acquiri præſcriptione, vel conſuetudine, fallit vbi lex reſiſtit præſcriptioni, & conſuetudini. Panorm. *cap. accedentes n. 3. de Præſcript.* vbi Felin. *num.* 15. Rochus *de conſuet. ſect. 4. num* 33. Crauetta, Maſcard. Soar. & Caniſius ab eo relati. Nam præſcriptio locum habere non poteſt, vbi ius facit aliquem incapacem poſſeſſionis. Sed totum hoc deficit, quia innititur præſcriptioni propriè ſumptæ, quæ maximè diſtinguitur à conſuetudine. Et vbi conſuetudo non poteſt induci, niſi ſimul præſcribendo ius Eccleſiæ alicuius, vel perſonæ Eccleſiaſticæ. Iam ex Conſt. 157. Vrbani 8. indubitatum eſt, quod requiritur centenaria, vel immemorabilis. Ratio ergo eſt, quia vt habetur ex D. Thom. *p. 2. q. 97. a.* 1. ad inducendam nouam legem abrogantem priorem non ſufficit, quod materia ſit honeſta, & poſſit concedi, nec ſufficit qualibet vtilitas, ſed requiritur quædam neceſſitas, quod etiam conſiderauit Paſqualig. *dec.* 491. Ideo non ſufficit ad nouam legē ex conſuetudine inducendam, quod materia conſuetudinis ſit honeſta, & poſſit concedi priuilegio, ſed requiritur vtilitas, quæ habeat quandam rationem neceſſitatis, & quod vtilitas communis, quam inducit conſuetudo, vincat vtilitatem, quam lex abroganda affert. Quod eſt expreſſum dicendo, quod debet conſuetudo illa ſic eſſe rationabilis, vt meritò poſſit lege ſtabiliri.

306 Limitant vero aliqui aſſertionem, vt ſit vera tantum de conſuetudine inducta ſciente Principe, & perſonaliter conſentiente. Ita apud Sanchez vbi ſupra. Anton. Burgen. *Cap. at ſi clerici, num. 57. de Iud.* & alij relati à Rocho *de conſ. ſect. 4. num.* 19. Sed vt idem Sanchez aduertit, hoc aſſeritur ſine fundam. Quia *ex cap. fin. de conſuetud.* legi derogatur per conſuetudinem rationabilem & præſcriptam. Et hæc limitatio etiam ex dictis *num.* 303. excluditur. Sicut & excluditur, quod habet Layman. *lib. 1. tract. 4. cap. 24. num.* 7. nimirum, quod nec longiſſimum tempus cum titulo ſufficit ad inducendam conſuetudinem, cui ius reſiſtit; nam conſuetudo vim habet à Principis voluntate, quod ſi ille reſiſtit conſuetudini illa non ſubſiſtit. Quia aliud eſt in præſcriptione, & aliud in conſuetudine. In illa enim requiritur titulus, & bona fides & ad illam inducendam ſufficit tempus, quia illa reſpicit ſolum priuatum præſcribentis bonum, quem non conuenit agendo ex mala fide acquirere, quod eſt alienum. Sed conſuetudo reſpicit bonum commune, & publicum, nec valet niſi ſit rationabilis, & bono communi conducens, cui bono nec lex, nec Princeps reſiſtit. Vnde ſi conſuetudo ex noua cauſa ſit rationabilis, ſufficit, quod per tempus ordinarium etiam ſine titulo ſit præſcripta.

307 Sed ſi conſuetudo ſit immutabiliter, & perpetuo mala & vt talis ſit reprobata, talia conſuetudo non poteſt de nouo induci, & legi talem conſue-

conſuetudinem reprobanti non poteſt per nouam conſuetudinem derogari. In hac aſſertione omnes conueniunt. Et eſt per ſe manifeſta. Siue enim conſuetudo ſit per ſe ex natura ſua mala, & rectæ rationi contraria, qualis eſt, quæ repugnat iuri naturali, vel diuino: ſiue ſit mala ex circumſtantiis, ſi hæc mala circumſtantia immutabiliter ei adheret, ſicut immutabiliter & perpetuo eſt mala, ſic perpetuo nec poteſt de nouo induci, nec per eã poteſt legi derogari.

308 Quarta difficultas eſt de lege circa ſacramentalia. Multi enim exiſtimant, quod conſuetudo huiuſmodi legi derogari non poſſit, niſi ſciẽte Papa, & approbante expreſsè. Ita Hoſtien. *in ſum. tit. de 2. nup. n. 3. & cap. vir num. 2. eod. tit.* vbi Henric. *num. 2. & cap. 1. de ſponſal. in fin.* Alij ſaltem in Pontifice deſiderant ſcientiam, & tacitam approbationem. Gloſſ. *in cap. vir. in fine de ſecund. nup.* & ibi Panorm. *num. 3. & 5.* Neuo *num.* 8. Roſell. *v. nuptiæ n.* 5. Sylu. *v. conſuetudo q. 7.* Ducuntur vero *ex cap. 2. de temp. ord. & cap. ſuper eo, de cognat. Spir. & cap. quod ſuper de conſanguin.* vbi ſimiles conſuetudines reijciuntur, *& Clem. vult. de ætat. & qual.* confirmatur conſuetudo circa ætatem promouendorum ad Ordines contra antiquos canones introducta.

309 Verum ab hoc vltimo incipiendo, ſi conſuetudo iſta fuit expreſsè confirmata, erat igitur rationabilis, & quod fuerit confirmata, quia Pontifex noluit eam abrogare, ſed valere, & durare. *In cap. vero illo 2. de tempor. Ordin.* ſignificatur eam conſuetudinem promouẽdi ad Ordines extra Quatuor tempora valuiſſe, antequam per legem abrogaretur, vnde ex eo cap. Nauar. *cap. 22. n. 83.* probat conſuetudinem circa ſacramentalia valere, in alijs autem iuribus conſuetudines reprobatæ fuerunt, quia irrationabiles, non quia non poſſet induci conſuetudo circa ſacramentalia. Nam imò, quod poſſit, habetur clarè *ex cap. 1. de cognat. Spirit.* Et non eſt vnde admiretur hæc exceptio, quantum ad ea, quæ inducta ſunt iure humano *cap. fin. de conſuetud.* Roch. *de conſuet. ſect. 4. num. 27.* Palud. *4. d. 42. quæſt. 5. a. 1.* & ibi ſupplem. Gabriel *q. 2. a. 2.* Couar. *4. decret. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 19.* Tabien. *v. impedimentum matrim. num. 14.* Ang. *v. nuptiæ num. 2.* Armill. *v. matrimonium num. 71.* Nau. *cap. 22. num. 83.* Sanchez *l. 7. de matrim. diſp. 82. num. 20.* Suarez *l. 7. de leg. cap. 19. num. 26.* Salas *de legib. diſp. 19. ſect. 5. num. 58.* Palaus *tract. 3. diſp. 3. p. 4. §. 2. num. 10.* Layman. *l. 1. tractat. 4. cap. 24. num. 12.*

310 Quinta difficultas eſt de lege Concilij Generalis, non valere enim conſuetudinem contra illam tenent nonnulli ex notat. *cap. quanto. n. 42. de conſuetud. & cap. ſi quis num. 65. de for. competent. & cap. quod à Prædeceſſore n. 61. de ſchiſm.* & allegantur Hoſtien. *cap. cum laicis, num. 11. de reb. Eccl. non alienand.* & ibi Io. Andr. *num. 3.* & Card. *n. 7.* Bald. *in tit. de pac. conſtant. col. 4.* Iaſon. *in l. de quibus n. 13. ff. de legibus.* & Rochus *de conſuetud. num. 546. ſeu ſec. 7. num. 25. verſ. ſecundo limita.* Ratio autem eſt, quia Concilium generale ſeruandum eſt ſicut Euangelium. *cap. ſicut 15. diſtinct.* Et quia Concilia generalia continent derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, & conſuetudines. Tum quia ſi non valet contra Concilium generale priuilegium habens expreſſum conſenſum Papæ, multo minus valebit conſuetudo, quæ habet conſenſum tacitum.

311 Sed ex iure oppoſitum colligitur. Nam *cap. quia propter. de elect.* eſt *deſumptum ex Concil. Gener. Lateranen.* ſub Innoc. 3. Et tamen quod formæ contentæ in *d. cap. derogetur* conſuetudine dixit Rochus, *de conſuet. ſect. 6. num. 4. ad quod allegat cap. cum Eccleſia Vulterana, de elect.* Sic enim contra formam d. cap. poſſe introduci vt ſcrutatores non eligantur, ſed ſint aliqui ex electoribus digniores, probaui *tract. de elect. cap. 16. num. 6.* Et contra eandem formam poſſe conſuetudine introduci vt electio fiat per ſortes probaui ibid. *cap. 18. num. 10.* Et cum ex eadem forma vocandi ſint ad electionem abſentes, nihilominus poſſe conſuetudine præſcribi vt non vocentur probaui ibid. *c. 11. num. 13.* ſed & ſupra in hoc lib. *cap. 1. de conſtit. q. 1. art. 13.* abunde probatum eſt Concilia generalia non habere aſſertam derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, aut conſuetudines, nec eſſe neceſſariam ſpecialem eorum mentionem ad illis derogandum. Et quatenus illam clauſulam continerent conſuetudo continet derogatorias derogatoriarum ex tacito Principis conſenſu. Ex *cap. vero ſicut d. 15.* non debet colligi, quod leges Conciliares ſint iuris diuini immediatè, ſicut ſunt leges Euangelij, quia humanæ ſunt & poſitiuæ; ac vero poſitiuæ legi derogat conſuetudo. Et quod non poſſit derogare legi Conciliari non eſt ex defectu poteſtatis, quia Papa ex cuius poteſtate vim habet conſuetudo, illi derogare poteſt. Sed neque eſt ex defectu voluntatis, quia conſuetudo iſta non habet vim niſi ex voluntate Papæ, & vel conſuetudo non eſt, vel per eam Papa vult derogare legi, quæ eſt conſuetudini à ſe approbatæ contraria.

312 Sexta difficultas eſt de legibus Regularium, an contra illas poſſit valere conſuetudo? Et cum certum ſit, nullam conſuetudinem poſſe valere contra ſubſtantialia Religionis, nimirum contra vota, cum ad illorum Obſeruantiam Religioſi teneantur de iure diuino, dicitur quod quãtum ad non ſubſtantialia, quæ ſunt de iure poſitiuo, conſuetudo valere poteſt, & Regulares leges abrogare. Sanchez *l. 6. mor. cap. 2. num. 26.* Lezana *tom. 1. cap. 7. num. 17.* Tambur. *tom. 3. diſp. 4. quæſt. 5. num. 3.* Peyr. *de ſubd. quæſt. 1. cap. 8. §. 4.* Suarez *de leg. l. 7. cap. 8. num. 3.* & ex Diana, Maſcardo, Bonac. Leſſ. Garzia, & Reginal. Fermoſ. *ad rubr. de conſuet. quæſt. 2. num. 52.* Conſuetudo enim dicitur quaſi alterum ius naturale, & ideo omnia poteſt Bal. *conſ. 433. l. 3.* Surd. *de alim. tit. 1. num. 7.* Tuſcus. *t. 2. l. C. concl. 806. num. 16.* Et propterea habet eamdem vim cum lege, & venit nomine iuris. Barboſa Axiom. 56. *num. 5.* Et præualet iuri ſcripto. *l. de quibus ff. de leg.* Eſtque potentior ſtatuto. Gonzal. *reg. 8. Gloſſ. 45. §. 1. num. 78.* Barboſa d. Axiom. 56. vbi *num. 7.* quod poſſit inducere quidquid poteſt induci priuilegio, & *num. 9.* quidquid poteſt facere pactum. Fermoſ. *ad cap. fin. de conſ. quæſt. 3. num. 67.* Vnde non mirum, ſi poſſit etiam præualere contra leges Regularium poſitiuas, ſi ſit rationabilis. Hoc idem tradidi in *tract. de elect. cap. 3. num. 90. & tom. 1. de Stat. quæſt. 186. ar. 8. d. 11. num. 164.* vbi dixi hoc habere locum etiam in Ordine Prædicatorum, licet in Conſtitutionibus eius conſuetudo improbetur. Quomodo vero conſuetudo non poſſit impedire reformationem, latè probaui ibid. *dub. 12.*

Digitized by Google

313 Quinta difficultas eſt de iure gentium. Qui exiſtimant, quod ius gentium ſit ius naturale conſequenter volunt, quod ei non poſſit per legem derogari, ita Panorm. *cap. fin. de conſuet.* Et ibi Rochus *ſect. 5. num. 16.* Sed ius gentium eſſe de iure poſitiuo habetur clarè ex D.Thom. *p. 2. q. 95. art. 4. & 2.2. quæſt. 53. art. 3.* Verum eſt, quod cum ſit conſtitutum conſuetudine generali totius vniuerſitatis hominum, videtur quod ei derogari non poſſit, quia quilibet Princeps eſt inferior tota humani generis vniuerſitate, & ita tenent Bald. *tit. de nat. feu. cap. 1. & tit. qui feudum dare poſſunt cap. 1. §. vlt. & ſequitur Iaſon. in l. quominus. ff. de flum. in repet. num. 3.* Nihilominus, quod poſſit Princeps forſan pro ſua ditione derogare iuri gentium ſentiunt Suarez *l. 7. de leg. cap 4. num. 6.* & Palaus *tr. 3. d. 3. p. 4. §. 2. num. 10.* Inquit tamen Suarez, quod fortaſſe princeps ſe ſolo non poteſt aliquid ſtatuere contra ius gentium. Ego dicerem quod in fauorabilibus, & quę nullum præiudicium inferunt alijs, poſſet Princeps accedente conſenſu populi veluti renunciare priuilegio aut fauori, quod ſibi competit de iure gentium. Sed vbi hoc ſit in aliorum præiudicium, poteſtatem hanc non habere, ſed vrget ratio Baldi, & eius ſententia eſt vera.

SVMMARIVM.

314 *Conſuetudo difficillimæ probationis.*
Conſuetudo ab allegante probari debet, vt exiſtens ante motam litem.
315 *Notoria non indiget probari, & quatenus probanda ſit, ſufficit extraiudicialis probatio.*
Probata generali, non eſt neceſſe probare particularem.
316 *An conſuetudo notoria allegauda.*
317 *An in ordinatorijs ſit probanda.*
318 *Stylus an probandus.*
319 *Quid vbi ſit dubium de qualitate conſuetudinis.*
320 *Quid probare debeat, qui vult probare conſuetudinem.*
321 *Debet teſtis deponere de frequenti vſu in loco, & rationem ſui dicti reddere.*
322 *Debet plenè probari.*
323 *Probatur per ſcripturas, & inſtrumenta.*
324 *Probatur per priuilegia, & libros officij.*
325 *Vnus teſtis non ſufficit.*
326 *Niſi vbi agitur de loco diſtanti.*
327 *Vel niſi conſuetudo ſit antiqua.*
328 *Teſtes debent eſſe conteſtes, & de viſu, & duo plenè probant.*
329 *Ad probandam conſuetudinem communem ſufficiunt teſtes ſingulares.*
330 *Interpretatiua conſuetudo qualiter probetur.*
331 *Immemorabilis quomodo probetur.*
332 *Doctori teſtanti de conſuetud. in foro externo, non creditur.*
333 *Doctoris dictum facit præſumptionem.*
334 *Quando ſecundum aliquos Doctori credatur.*
335 *Doctori non creditur in iudicio, niſi iurato, & niſi vt vni teſti.*
336 *Pluribus Doctoribus creditur.*
337 *Quid dicendum in foro conſcientiæ?*

ARTICVLVS XIII.

Vtrum, & qualiter conſuetudo ſit probanda.

314 CONſuetudinem eſſe valde difficilis probationis dixerunt Rota coram Greg. 15. *deciſ. 162.* Fulgoſ. *conſ. 6. in fin.* Dec. *conſ. 215. in fin.* Aym. *conſ. 325. num. 1.* Imo eam probari eſſe quaſi impoſſibile ex Puteneat. *conſ. 66. nu. 11. l. 1.* Card. Pariſ. *conſ. 25. num. 20. l. 1.* & multis alijs adducit Antonius Piaggius *de conſuet. quæſt. 10. num. 2.* Cum tamen conſuetudo dubia non ſit obſeruanda, & attendenda donec examinetur. Turrecrem. *cap. In his. num. 7. 11. diſt.* Et ideo vulgatum & indubitatum axioma eſt conſuetudinem ab allegante illam prius eſſe probandam Gloſſ. *in l. 1. in v. probatis C. quæ ſit long. conſuet.* Rota coram Seraph. *dec. 1159. num. 1.* & coram Put. *deciſ. 306. num. 2. l. 1. Greg. 15. deciſ. 162. num. 1. DD. in cap. fin. de conſuetud.* Bart. *in l. de quibus ff. de conſuet.* Bald. *in l. 1. C. quæ ſit longa conſuet. num. 3. 11. & 23.* & communiter omnes. Et ita debet probari. Debet vero probari conſuetudinem viguiſſe ante motam litem. Rota *dec. 123. num. 5. part. 9. recent.*

315 Limitatur tamen aſſertio in conſuetudine notoria, quam non eſt neceſſe probari. Piaggius *d. quæſt. 10. num. 18.* Palaus *tract. 3. diſp. 3. p. 6. num. 2.* Pariſ. *conſ. 31. num. 14. l. 3. & conſ. 16. num. 24. lib. 1.* Purpur. *conſ. 250. num. 7. l. 1.* Iaſon. *conſ. 192. n. 32. l. 1.* Et quatenus cōſuetudo notoria aliquo modo probanda ſit, poteſt probari per teſtes non iuratos, & parte abſente, & iudex poteſt procedere per modum informationis, vt ex Anton. *in repet. cap. fin. n. 67. de conſuet.* & Iaſon. *in repet. l. Admonendi n. 32. ff. de iureiur.* tradit Piaggius *d. quæſt. 10. num. 18. & 21.* vbi *num. 20.* dixerat, quod probata conſuetudine generali, releuatur quis ab onere probandi particularem in loco ſecundum Imol. *cap. in Geneſi num. 8. de elect.*

316 Eſt autem difficultas an conſuetudo notoria, licet non ſit probanda, debeat tamen allegari, ſeu proponi. Affirmarunt enim Gloſſ. *in Clem. appellanti, de appellat.* Bartol. *in l. 1. C. qui & aduerſus quos*, & plures alij apud Piaggium *d. q. 10. num. 32.* quod tamen negarunt alij, quos idem refert *num. 33.* ſed contrarias ſententias concilians Felin. *cap. dilecti num. 1. de iudic.* diſtinguit, & ait, quod quando notorium proponitur ad finem proſequendi illud in iudicio, debet allegari, *ut* illa Gloſſ. voluit. Sed quando notorium exigitur ſolum ad finem notificandi, non eſt neceſſe illum allegare per Imol. *in d. Clem. Appellanti*. Et in hoc ſenſu Innoc. & Panorm. *in d. cap. dilecti*, dixerunt, quod libellus notoriè ineptus poteſt à Iudice ex officio parte non opponente lacerari. Cuius plura exempla dat Felin. *ibid.* Addit vero Piaggius, quod notorium, quod reſultat ex actis, non indiget probari, & ſic quod ſi conſuetudo notoriè conſtat ex actis, poteſt iudex ſupplere nemine proponente. Dec. *cap. ex inſinuatione num. 23. de Appellat.*

317 Limitatur ſecundo, vt conſuetudo in ordinatorijs iudicij non ſit probāda, eo quia id ſit modici præiudicij. Maſcard. *de probat. v. conſuetudo num. 33.* Cum Dec. Bart. & alijs. Sed Palaus *tr. 3. diſp. 3. p. 6. num. 3.* admittit exceptionem, ſed reijcit rationem, quia & in ordinatorijs iudicij poteſt parti contingere non modicum præiudicium.

ſi, ex prætenſa conſuetudine prolongetur iudicium, vel aliquid ſimile contingat. Sed exceptionem admittit, quia conſuetudo in ordinatorijs debet iudici eſſe nota. Quod ſi adſit dubium, illa debet probari. Quod admittens Piaggius *d. q. 10. n. 11.* ait, quod ſufficit hanc cõſuetudinem probare ſummariè, & ſine ſcriptis, & quod iudex poteſt ſe informare ab Aduocatis, & Procuratoribus etiam parte abſente, & teſtibus non iuratis, allegans ad hoc Ludou. Gomez *conſ.* 101. *num.* 27. & ſic quia probare hanc conſuetudinem eſt leuioris præiudicij ſufficiunt leuiores probationes, ſecundum Petrum de Rauen. *de conſuet. num.* 101.

318 Limitatur tertio à Maſcard. *num.* 14. quem ſequitur Palaus *num.* 4. in conſuetudine, quæ vocatur ſtylus fori, & curiæ, quam non ſit neceſſe probare. Tum quia non eſt conſuetudo inducta à populo, ſed à iudicibus ipſis. Tum quia hæc pertinet ad ipſum iudicem, qui illam ſcire tenetur. Sed hæc limitatio debet explicari ſicut præcedens, ſi enim iudex ſtylum ignoret, illum debet inquirere & probationes ſaltem extraiudiciales procurare.

319 Limitatur quarto ſi non ſit dubium de cõſuetudine, ſed de eius qualitate, vt puta an ſit honeſta. Cum enim hoc non ſit dubium facti, ſed iuris, eum reſoluere ſpectat ad iudicem ex regulis iuris. Ita Palaus *num.* 5. Rochus *de conſuet. ſect.* 7. *num.* 24. Panorm. *cap. fin. de conſuet. num.* 5. *fin.* Salas. *p.* 2. *diſp.* 19. *ſect.* 18. *num.* 108. Sed cum hoc ius dependeat ex facto, ad hoc vt Iudex poſſit dubium iuris reſoluere, neceſſe eſt, quod ſibi plenè conſtet de facto, quod ſi id deficiat probandum erit.

320 Cum igitur conſuetudo ab allegante probanda ſit, duo conſideranda ſunt, primò ſcilicet quid probare debeat, & ſecundo qualiter. Qui igitur conſuetudinem probare debet, curare debet, vt habeat teſtes, qui deponant de vſu populi, frequentia actuum, & temporis diuturnitate Rochus *de conſuet. ſect.* 8. *num.* 25. Piaggius *d. qu.* 10. *num.* 7. Bambin. *conſ.* 87. *num.* 3. Purpur. *conſ.* 509. *num.* 12. *lib.* 1. Sed non ſufficit eam probare quomodocumque, ſed neceſſe eſt eam probare in ſpecie caſus, de quo eſt controuerſia. Seraph. *dec.* 1159. *num. vlt.* Cæſar de Craſſis *dec.* 6. *num.* 5. *de praben.* Greg. 55. *dec.* 162. *num.* 2. Oldrad. 237. Anchar. *conſ.* 331. *num.* 8. Aym. *conſ.* 96. *num.* 4. Et apud Piaggium *d. q.* 10. *num.* 55. Aymon. Roland. à Valle, vnde nec articuli generales ſuper probanda conſuetudine ſunt admittendi, niſi actus in ſpecie exprimantur ſuper quibus conſuetudo inducta eſt. Idem Piaggius *num.* 54. poſt Decium. *conſ.* 275. *nu.* 10. Aym. *conſ.* 134. *num.* 6. Tab. *conſ.* 48. *num.* 16. Et ſic etiam teſtes probare debent certum tempus, per quod conſuetudo durauit. Rota *dec.* 233. *n.* 2. *p.* 4. *diuer. & in Recent. dec.* 124. *num.* 13. *&* 14. *par.* 5. *& dec.* 123. *num.* 2. *p.* 9. non ſufficit enim probare tempus, quod poſſit eſſe breuius decennio, vel eo quod ad præſcriptam conſuetudinem eſt neceſſarium. Panorm. *in cap. cũ ſicut homines n.* 6. *de Decim.* quem refert Achiles *dec.* 3. *num.* 5. *eod. tit.* Puteus *d.* 154. *alias* 555. *num.* 7. *l.* 1. *& dec.* 163. *p.* 2. *diuerſ.* Ideo probare conſuetudinem pro tempore vitæ defuncti, quæ poteſt verificari in minori ſpacio decem annorum, non releuat. Rota *d. deciſ.* 124. *num.* 14. *part.* 5. Recent. poſt Bart. *in l. non ſolum §. ſed nec probari. ff. de nou. op. nunc* Dec. *cap. in præſentia num.* 52. *de probat.* Aym. *con.* 54. *n.* 11. Surd. *dec.* 75. *num.* 50. Et propterea Rota *dec.* 577. *num.* 54. *part. recent.* iudicauit non fuiſſe probatam conſuetudinem, quod etiam in bonis extra territorium ſeruetur ſtatutum Narnien. excluſiuum fœminarum. Quia non fuerat probatum, quod conſuetudo illa eſſet vniuerſalis, quod fuerit in contradictorium deducta & obtinuerit, quod veriſimiliter deuenerit ad notitiam, & frequenter id contigerit, & quod idem caſus cum eiſdem qualitatibus contigerit ſæpius, & pro maſculis fuerit reſolutus.

321 Pariter vero debent teſtes deponere de pluralitate, & frequentia actuum in loco, quia nimirum deponant ſe vidiſſe ſic obſeruatum in loco, ſcientibus, & præſentibus multis, toto temporis ſpatio, quod ad inducendam conſuetudinem requiritur. Palaus *d. p.* 6. *num.* 8. ex Rota in nouiſſimis apud Farin. *dec.* 255. *part.* 1. & ibid. *dec.* 5. *&* 6. *num.* 7. *& dec.* 497. *num.* 2. *part.* 2. Ideo ex eo, quod vſus probatus fuerit de vna ſola Eccleſia, non autem generaliter de omnibus Eccleſijs, quod conſuetudo non fuerit ſufficienter probata dixit Rota *dec.* 124. *num.* 12. *part.* 5. *recent.* ex Panorm. *cap. fin. num.* 20. Card. *qu.* 16. Butr. *num.* 39. *de conſuet.* Imo nec ſufficit ſi teſtis deponat eſſe conſuetudinem, niſi illius rationem reddat, Palaus *d. num.* 8. Dec. *conſ.* 215. *num.* 3. Rochus *cap. fin. de conſuet. num.* 617. Bart. *in l. de quibus col.* 9. *ver.* ſed quid ſi teſtis. Nam cum conſuetudo ſit vſus frequens longo tempore durans, qui de conſuetudine teſtatur, debet de vſu frequenti, & longo tempore durante ferre teſtimonium.

322 Dum autem quæritur, qualiter hic frequens vſus, & longæuus probari debet, dicitur primo, quod debet plenè probari. Bart. *in l. de quibus num* 22. *ff. de leg.* Palaus *d. punct.* 6. *num.* 6. Piaggius *q.* 10. *num.* 6. Rochus. *cap. fin. num.* 644. Maſcardus plures referens. *v. conſuetudo, concl.* 423. *n.* 19. *de probat.* Quod intelligitur vbi deciſio cauſæ ex probata conſuetudine dependet. Nam ſi de conſuetudine principaliter non agatur in iudicio, ſed incidenter, videtur ſufficere ſemiplena probatio, ſecundum Palaum *d. num.* 6. id probantem ex Bart. Guid. Papa, & Maſcard.

323 Probatur vero conſuetudo multipliciter. Probatur enim primo per ſcripturas, & inſtrumenta. Ita dixit Rota *deciſ.* 152. *num.* 19. *part.* 5. *& deciſ.* 32. *num.* 15. *p.* 7. *recent. per not.* à Bart. *l.* 2. *num.* 12. *Cod. quæ ſit long. conſuet.* Ang. *in l. vetuſtiſſimam. num.* 1. *C. de int. domin. imperren.* Aym. *de antiq. tem. p.* 1. *in ver. ampliatur num.* 16. Et idẽ probat Piaggius *d. qu.* 10. *num.* 53. poſt Roland. *conſ.* 40. *num.* 15. Menoch. *conſ.* 37. *num.* 94. & alios. Præſertim cum in pluribus illorum & antiquis ſit mentio de conſuetudine, quia tunc conſuetudo probatur etiam ex enunciatiuis ipſorum, & tum ratione antiquitatis eorumdem. Rota ibid. *num.* 16. citatis Gloſſ. *in cap. cum cauſa. de probat.* Felin. ibid. *num.* 5. Bald. *in l. cum aliquos n.* 4. Salyc. *num.* 3. *C. de iur. delib.* Rota *dec.* 388. *num.* 1. *p.* 5. *diuerſ. & dec.* 223. *num.* 4. *p.* 2. recent. Maximè ſi enunciatiuæ continent idem, quod diſponebatur in dictis inſtrumentis. Rota *dec.* 176. *num.* 3. *par.* 1. *Recent.* Addit vero Piaggius *d. q.* 10. *num.* 55. quod conſuetudo probata per inſtrumenta dicitur

noto-

Digitized by Google

notoria per *not.* à Bart. *l.* 1. *num.* 8. *ff. de non. op. nunc.* & Bald. qui dixit hoc mente tenendum *l.* 1. *num.* 12. *C. ad S.C.Velle*, & quod alia probatione ad hoc non eſt opus, ſecundum Cur. Iun. *conſ.* 106. *num.* 5.

324 Probari etiam conſuetudinem per priuilegia ipſam enuncianria dixit idem Piagg. *num.* 52. ex Aret. *conſ.* 161. *num.* 10. & addit *num.* 25. probari etiam per libros officij, ex Fed. de Sen. *conſ.* 94. *n.* 7. *l.* 1. vbi reſpondit io conſuetudine librorum in quibus fideiuſſores fuerunt recepti abſque teſtibus. Quod tamen non ſufficit, niſi pariter probetur, quod talibus libris fidei adhibita ſit. Non enim ſufficit ſcripturas officij produci, in quibus appareat fideiuſſores receptos ſine teſtibus. Panorm. *conſ.* 53. *col.* 1. *propè fin. & conſ.* 79. *circa primum dub. col.* 4. *l.* 2. Vbi conſuetudo diminutiua ſolemnitatis inuentarij non probatur, quod ita alias fuit confecta, niſi etiam quod iſtis ſic confectis fides datetur, Et quod negatiua non ſoluendi probetur per inſpectionem librorum, ſubdit *num.* 26. ex Aym. *conſ.* 497. *num.* 19. *lib.* 3. De his videndus Rochus *ſect.* 8. *num.* 19.

325 Per teſtes quoque probatur conſuetudo. Rota *dec.* 52. *num.* 6. *& dec.* 266. *num.* 4. *p.* 7. *in recent.* Non ſufficiunt vero teſtes de auditu. Piaggius *d. q.* 10. *num.* 8. Aym. *conſ.* 814. *num.* 15. *l.* 5. Nec ſufficit vnus teſtis etiam ad ſemiplenam probationem; imo neque in hac parte ſuffieit deferre iuramentum. Palaus *d. punc.* 6. *num.* 7. ex Maſchar. *d. caſu* 423. *num.* 21. imo vnius teſtis depoſitio potius nocet, nam præſumi poteſt ſuſpecta, & falax, quia conſuetudo, ſi eſt, pluribus debet eſſe nota, conſiſtit enim in facto frequenti, & diuturno, & in populi conſenſu, vnde quod vnus ſolus teſtis ſit informatus de conſuetudine non eſt veriſimile.

326 Hoc tamen dupliciter limitatur à Maſcardo. Primo ſi alterius loci ſit conſuetudo probanda, quia tunc cum eius conſuetudinis poſſit dari ignorantia probabilis, non præſumitur teſtis vnicus ſuſpectus. Quod tamen diſplicet Palao *d. n.* 7. Et verè conſiderandum eſſet, an ſit veriſimile conſuetudinem alterius loci, ſi adeſſet, ignorari. Loco enim propinquo, & ad quem homines ſæpe accedunt conſuetudo, ſi adſit, non ab vno ſolo erit cognita, ſed pluribus innoteſcet, ſed in conſuetudine loci valde diſtantis oppoſitum continger, nec præſumi poterit, quod Romæ plures debeant eſſe conſcij conſuetudinis Conſtantinupolitanæ, vnde vbi agitur de probanda conſuetudine loci valde diſtantis vnus teſtis ſemiplenè probabit.

327 Et ideo ſecundo id limitatur in conſuetudine antiqua, cuius vix eſt, qui recordetur, vnde vnus teſtis iuratus illam ſemiplenè probat. ex Authen. *ſed cum teſtatur. C. ad l.* Falcid. *& l. ſi Arbiter. ff. de probat.* & limitationem admittit etiam Palaus.

328 Per duos autem teſtes plenè probatur cõſuetudo. Bart. *in l.* 2. *num.* 30. *C. quæ ſit longa conſuet.* Syluan. *conſ.* 57. *num.* 38. Rochus *de conſuet. ſect.* 8. *num.* 8. Malchat. *caſ.* 424. *num.* 1. *&* 13. Salas *diſp.* 19. *ſect.* 8. *num.* 108. Palaus *d. p.* 6. *num.* 8. Piaggius *d. quæſt.* 10. *num.* 10. Qui tamen deponere debent de viſu actus cuius conſuetudo allegatur. Dec. *conſ.* 538. *num.* 9. Card. Paril. *conſ.* 27. *n.* 3. *l.* 1. Piaggius *d. q.* 10. *num.* 52. debent etiam eſſe conteſtes, & concordare de eodem actu; neque enim ſufficeret ſi vnus de vno actu, & alius de alio deponeret. Vde nec ſufficiunt teſtes ſingulares. Bald. *in l. de quibus num.* 119. *de conſuet.* quem ſequitur Piaggius *d. q.* 10. *num.* 45. Et ſic quod teſtes debeant etiam eſſe conteſtes in tempore addit ex Alex. *conſ.* 131. *num.* 9. *l.* 2. *& conſ.* 173. *num.* 7. *l.* 6. Et in perſonis, quibus præſentibus fuerunt viſi actus, quod debeant teſtes concordare, ex Petro de Rauenna *de conſuet. num.* 151. An vero teſtis teneatur etiam non requiſitus reddere rationem ſcientiæ, tractat Rochus *de conſuet. ſect.* 8. *num.* 37. *& n.* 38. & tenet teſtimonium valere, etiam ſi teſtis ſimpliciter depoſuerit non reddita ratione ſui dicti. Quod tamen multi alij negant.

329 Ad conſuetudinem tamen generalem Prouinciæ, vel Diœceſis probandam ſufficere teſtes ſingulares dixerunt Alex. *conſ.* 172. *num.* 10. *l.* 2. Card. Paril. *conſ.* 25. *lib.* 4. Dec. *conſ.* 586. *num.* 2. apud Piaggium *d. q.* 10. *num.* 46. qui eos ſequitur, *& num.* 48. addit, quod imo conſuetudinem generalem non opportet probare per Pancirol. *conſ.* 96. *num.* 42. *l.* 1. & quod ſufficiat eam allegate. Purpur. *conſ.* 398. *num.* 4. *l.* 1. Sed hoc quidem poterit eſſe verum, vbi lis agitatur intra Prouinciam, aut Diœceſim, inquantum ibi *erit notoria*, ſed vbi lis tractetur extra Prouinciam, aut Diœceſim, vel vbi conſuetudo non ſit notoria erit probanda. Addit vero Piaggius *num.* 5. hanc generalem conſuetudinem poſſe probari per teſtes, quos tangit negotium, & ſic quod conſuetudo de non ſoluenda quarta Epiſcopo poteſt probari per Clericos, & Rectores Eccleſiarum illius loci deponentis de ſuo facto negatiuo ad commodum eorũ. Sed an hoc poſſit admitti difficile videtur. Quod etiam dictum eſt, ſufficere teſtes ſingulares, intelligitur, dum teſtes concludunt in eundem finem.

330 Non ſolum autem conſuetudo inductiua nouæ obligationis, ſed & conſuetudo interpretatiua Iuris probari debet: ſed non requirit tam exactam probationem, vt admonet Decian. *reſponſ.* 51. *poſt num.* 50. *& num.* 95. *&* 110. quem ſequitur Rota *dec.* 118. *num.* 12. *part.* 9. Recent. quæ addit, quod & ſufficiunt ad hoc teſtes de auditu, ſi deponant ſimul, quod de hoc eſt publica vox, & fama, vt habet eadem Rota, ſicut quod neq; exigitur, quod probent, quod lapſum fuit tempus ſufficiens ad præſcribendum; nec quod fuerit ſic obſeruatum in contradictorio iudicio; ſed ſufficit quod deponant ſe audiuiſſe ſic fuiſſe obſeruatum à decem annis citra, etiam ſi in ſuo dicto ſint ſingulares, vbi, prout hic agitur de probanda conſuetudine particulari. Et propterea Piaggius *d. q.* 10. *n.* 66. ait, quod ad probandam hanc conſuetudinem articulus debet ſic formari. Quod ſcilicet à decem annis & citra, & per ipſum tempus, communis vſus intelligendi fuit, quod talia verba, v. g. *ſi filius meus deceſſerit*, intellecta ſunt, ſi deceſſerit ſine filijs. Et teſtis poſtea de hoc deponens interrogabitur, quomodo ſciat, & ſufficiet, ſi dicat, quia per totum dictum tempus in ciuitate audiuit ab omnibus loquentibus de hoc, & quod hæc verba ſic intelligantur. Debet tamen hæc conſuetudo ſpecialiter in caſu, de quo agitur, probari, & non ſuffiet probari generaliter.

331 Ad immemorabilem vero conſuetudinem probandam neceſſarium eſt ſeruare requiſita per Gloſſ. *in ver. memoria cap.* 1. *infra de Præſcript.* quæ

ſnot,

ſunt, vt teſtes deponant, quod ſęper viderunt, & audierunt ita eſſe, nec vnquā viderunt tali tempore cōtrariū, & quod communis eſt, & ſemper fuit opinio, quod ſic fuerit, & quod nō extat contrarij, aut initij memoria. Et ſic iſti teſtes debent deponere partim de viſu, partim de auditu, & partim de fama. De viſu deponere debent de tempore vitæ illorum. Hoc autem tempus per Rotam decernitur eſſe quadraginta annorum, & ſic teſtes neceſſe eſt vt ad minus ſint quinquaginta quatuor annorum, vt poſſint deponere ſupra quadraginta annos vidiſſe, & audiuiſſe ita eſſe. Sed de tempore antecedente eorum natiuitatem, & memoriam debent deponere de auditu, nimirum de auditu à maioribus eorum, qui retulerunt ita ſemper fuiſſe. At vero de conſuetudine abſolutè deponere debent de fama, quia nimirum, quod ita ſit, ſicut deponunt, habetur ex fama, quæ eſt, & fuit; vnde deponere debent per verba eſt, & fuit, & quod contrarij aut initij conſuetudinis, non extat memoria. Videatur Rota *in recent. dec.* 74. *num.* 21. *& dec.* 136. *num.* 5. *&* 6. *part.* 6. *& dec.* 232. *num.* 4. *part.* 7. Mohedan. *deciſ.* 3. *de iurepatr.* Caputaquen. *dec.* 72. *p.* 2. *&* 273. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 102. *num.* 4. Greg. 15. *dec.* 196. & ibi Beltramin. *num.* 3. Mol. *de primog. l.* 2. *c.* 6. *num.* 39. Caſtell. *de tertijs Reg. Hiſp. cap.* 26. *&* 27. Roch. *ſect.* 8. *num.* 28. Couar. *in cap. poſſeſſor p.* 2. §. 3. *num.* 7. Non probatur vero immemorabilis, vbi conſtat de eius initio. Rota *dec.* 115. *num.* 15. *p.* 6.

332 Tandem vero quæritur, an dictum vnius excellentis DD. probet conſuetudinem. De hoc multæ ſunt opiniones, vt videre eſt apud Sanchez *l.* 7. *de matrim. d.* 17. *num.* 8. & Maſcard. *de probat. concl.* 426. Salas *diſp.* 19. *ſect.* 18. Si vero loquamur in foro externo. Romanæ Rotæ praxis eſt, vt Doctori atteſtanti de conſuetudine non præſtetur fides. Seraph. *dec.* 1349. *num.* 5. *& dec.* 141. *n.* 14. coram Emin. Octobono, *& dec.* 123. *num.* 27. coram Coccino, *& dec.* 174. *num.* 5. coram Greg. 15. *& dec.* 274. *num.* 5. coram Greg. 15. *& dec.* 2. *&* 3. *de conſuetud.* apud Mohed. *& dec* 193. *num.* 13. *part.* 6. *recent.* Et merito non creditur, non enim ſufficienter probat, cum conſuetudo ſit quid facti. At vero in his, quæ ſunt facti non eſt, vnde magis credatur Doctori, quam alteri; quæ enim fiunt, & coram oculis ſunt, non minus vident non Doctores, quam Doctores. Et prudentiſſimi quandoque errant in ijs, quæ ſunt facti *l.* 2. *ff. de iur. & facti ignor.* Et ſi dicatur, quod Doctoris auctoritas facit probabilitatem, reſpondet Rochus. *de conſuet. ſect.* 8. *num.* 9. quod hoc eſt verum in illis, quæ ſunt iuris, non vero in illis, quæ ſunt facti.

333 Arbitratur vero Maſcard. *de probat. concluſ.* 424. quod dictum excellentis Doctoris fidem facientis de conſuetudine faciat præſumptionem, quod probat, quia teſtis non iuratus facit præſumptionem, vt obſeruat Gloſſ. *in cap. Nuper de teſt.*; & vir honeſtus inducit credulitatem, vt obſeruat Accurſius *in l. Titio fundus. ff. de cond. & demonſt.* & Dec. *conſ.* 540. *&* 691. Item quia pro iudice præſumitur. *cap. in noſtra, de Procur. & cap. in præſentia de Renunc.* Quia etiam præſumitur pro Notario. *cap. ad audientiam, de præſcript.* igitur etiam pro excellenti Doctore præſumi debet. Sic ergo Doctori præſumptiuè credendum eſſe ex Maſcardo approbarunt Palaus *dicto p.* 6. *num.* 8. Diana *p.* 6. *tract.* 5. *reſ.* 28. Martinez de Prado *cap.* 3. *quæſt.* 15. *num.* 20.

334 Oliuerius autem Beltraminus *add. ad deciſ.* 274. *Greg.* 15. dictum Rotæ temperat, vt procedat in illis curijs, & foris, in quibus Doctores atteſtantes de conſuetudine verſati non ſunt: ſecus vero in ijs curijs, in quibus Doctores ſunt verſati, iuxta diſtinctionem, quam facit Surdus *conſ.* 74. *num.* 14. poſt Gabriel. *de probat. concl.* 4. *num.* 2. Sed Rota *d. deciſ.* 193. *num.* 14. *par.* 6. *recent.* dat aliam limitationem, vt ſcilicet Doctori credatur, quando non agitur de probanda conſuetudine ſpeciali vnius loci, ſed allegatur vniuerſalis conſuetudo paſſim obſeruata in forenſibus iudicijs, & quod ſic intret diſtinctio Surdi *conſ.* 74. *num.* 14.

335 Mihi tamen videtur dicendum quod Doctori in iudicio credendum non ſit, niſi iurato. Quia imò nec S. Rom. Eccleſiæ Cardinali creditur niſi iurato ſecundum Gloſſ. *in cap. cum olim. in v. fratrum.* & ibi Panorm. *de priuil.* & idem Panorm. *in cap. Nuper de teſtibus.* Et amplius, quod Doctor in iudicio examinatus non facit maiorem fidem, quam faciat vnicus teſtis; quamuis in hoc dari poſſit latitudo, vt maiorem faciat quam alij, ſi agatur de conſuetudine in iudicio, in quo ipſe verſatur, ſed minorem ſi tractetur de conſuetudine extraiudiciali, quam melius potuerunt alij aduertere. Doctor vero in hoc excedet, vt firmius poſſit teſtari de valore conſuetudinis, cum huius cognitio maximè dependeat à iure.

336 Si vero communiter DD. teſtantur de conſuetudine, & nullus ſit qui contradicat, Palaus *num.* 10. credit eis fidem eſſe præſtandam, quia tunc habetur probata conſuetudo notoria, & dicta illorum DD. habentur tanquam publica inſtrumenta. Et citat pro hac opin. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 17. *num.* 8. & Salas *p.* 2. *d.* 19. *ſec.* 18. *num.* 108. Et tamen hoc limitat vt non procedat in conſuetudine contraria iure communi, omnibus enim illis ius commune præponderat, vt cum alijs probat Maſcard *num.* 24. Sed idem dicendum eſt, quod dictum fuit, quod in iudicio vnus Doctor non probat, plures vero probant ſi ſint conteſtes, quia duo ſufficiunt, nec intereſt, quod deponant de conſuetudine contra ius, quia ſi factum eſt, verè dicitur eſſe, & teſti fide digno credendum eſt. Quod ſi autem alij teſtes deponant contrarium, videndum erit quorum dictum præponderet, & tunc poterit eſſe, quod ius commune, cui eſt contraria conſuetudo, præponderet, nam cæteris paribus credendum erit teſtibus, quibus ius commune aſſiſtit.

337 Loquendo autem extraiudicialiter & in foro conſcientiæ, idem Palaus *num. fin.* vult quod ſi nullus contradicit vni excellenti DD. teſtanti de conſuetudine, integra fides ſit præſtanda, quia eius dictum facit certitudinem moralem. & citat Suarez *l.* 7. *de leg. cap.* 11. *num.* 8. & Salas *d. num.* 108. Idem ſentit Martinez de Prado *cap.* 3. *quæſt.* 15. *n.* 20. ſi tamen nullæ ſint probationes in contrarium. Sed puto quod conſiderari deberet etiam materia de qua eſt ſermo, ſi ſit magni momenti, ſi de facto Doctor referens eſt informatus, ſi eius intereſt vel non intereſt, quod præſtetur fides conſuetudini, & ſimilia, quæ prudenter ſunt conſideranda.

S V M-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

338 *Rationes ad quæſtionem.*
339 *Reſolutio D.Thomæ.*
340 *Habere plura beneficia nec eſt per ſe contra ius naturæ, nec eſt res per ſe omnino indifferens, & merito eſt prohibita ab Eccleſia.*
Pluralitas beneficiorum ex ambitione.
341 *Et ambitionis mala.*
342 *Et etiam ex cupiditate.*
343 *Pluralitas beneficiorum præbet diſſolutionis materiam.*
344 *Præbet occaſionem vagandi.*
345 *Vnus pluribus officijs non ſufficit.*
546 *Pluralitas beneficiorum non eſt ſine periculo animarum.*
347 *Alia mala cauſat.*
348 *Illegitimè petere & obtinere plures præbendas eſt peccatum graue.*
349 *Qui, ſine cauſa iuſta habet plures præbendas, peccat contra legem naturalem.*
350 *Peccat, qui ſine diſpenſatione plura beneficia tenet.*
351 *Non licet in pluralitate beneficiorum diſpenſare ſine cauſa.*
Quæ ſint iuſtæ cauſæ.
352 *Diſpenſatio iſta data ſine cauſa eſt inualida.*
353 *Etiam ſi ſit à Pontifice, niſi reſpectu eius, quod eſt de iure poſitiuo.*
Diſpenſatio Principis ſine iuſta cauſa eſt valida.
In Papa præſumitur iuſta cauſa.
354 *Conſuetudo obtinendi plura beneficia eſt corruptela.*
355 *Hoc explicatur.*
356 *Hæc vera de beneficijs ſufficientibus.*
Et maximè de his, quæ ſunt ſub eadem tecto.
Iura magis abhorrent pluralitatem beneficiorum ſub eodem tecto.

QVÆST. SECVNDÆ.

De incompatibilitate plurium beneficiorum in eadem Eccleſia.

ARTICVLVS I.

Vtrum habere plures præbendas ſit prohibitum iure naturali, aut diuino.

338 VIdetur enim abſolutè reſpondendum non eſſe prohibitum, quia aliter Eccleſia non permitteret haberi ſimul ab eodem plures præbendas, ſicut permittit, cum non poſſit in iure naturali diſpenſare. E contra vero pluralitati præbendarum per ſe plura inconuenientia coniuncta ſunt; vnde ſequi videtur, quod habere plures præbendas non ſit quid indifferens.

339 Vt quæſtio reſoluatur ſufficit afferre quæ habet D.Thom. *quadl. 9. art. 15.* vbi ex profeſſo quæſtionem hanc tractat, & reſoluit ſic dicens: *Reſpondeo dicendum, quod omnis quæſtio, in qua de peccato mortali quæritur, niſi expreſſè veritas habeatur, periculosè determinatur: quia error quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat à toto licèt fortè à tanto. Error verò quo credit eſſe mortale, quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipuè autem periculoſum eſt, vbi veritas ambigua eſt, quod in hac quæſtione accidit. Cum enim hæc quæſtio ad theologos pertineat, inquantum dependet ex iure diuino, vel ex iure naturali: & ad iuriſtas inquantum dependet ex iure poſitiuo, inueniuntur in ea theologi theologis, & iuriſtæ iuriſtis contraria ſentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expreſſè, cum in ſacra Scriptura expreſſa mentio de ea non fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus authoritatibus ſcripturæ fortè adduci poſſint: quæ tamen non lucidè veritatem oſtendunt. Determinando verò eam ſecundum ius naturale, ſic videtur ad præſens de ea dicendum, quòd actionum humanarum multiplex eſt differentia. Quædam enim ſunt, quæ habent deformitatem inſeparabiliter annexam: vt fornicatio, adulterium & alia huiuſmodi, quæ nullo modo benè fieri poſſunt: de numero talium non eſt habere plures præbendas, alias in nullo caſu diſpenſationem recipere poſſet, quod nullus dicit. Quædam verò ſunt actiones, quæ de ſe indifferentes ſunt ad bonum, vel malum, vt leuare feſtucam de terra, vel aliquod huiuſmodi: inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicentes. Ita licitum eſt habere plures præbendas, ſicut habere plura poma. Sed hoc non videtur eſſe verum, cum hoc, quod eſt habere plures præbendas, plurimas in ſe inordinationes cōtineat, vtpote quia non eſt poſſibile aliquem in pluribus eccleſijs deſeruire, in quibus eſt præbendatus, cum præbendæ videantur eſſe ordinatæ quaſi quædam ſtipendia Deo ibidem miniſtrantium. Sequitur etiam diminutio cultus diuini, dum vnus loco plurium inſtituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum teſtatorum, qui ad hoc aliqua bona eccleſijs contulerunt, vt certus numerus Deo deſeruientium ibi eſſet. Sequitur etiam inæqualitas, dum vnus pluribus beneficijs abundat, & alius nec vnum habere poteſt, & mul-*

art. 65. cum q. 17. a. 3. ad 4.

ar. 172. ad 1. 22. qu. 110. ar. 3. c. ma. d. 1. ar. 4. ad 2. Reprobatio.

tu

ta alia huiuſmodi, quæ de facili patent: vnde non poteſt contineri inter indiſferentes actiones, & multò minus inter eas, quæ ſunt ſecundum ſe bona, vt dare eleemoſynam, & huiuſmodi. Sunt verò quædam actiones] quæ abſolutè conſideratæ deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circunſtãtijs aduenientibus bona efficiuntur, ſicut occidere hominem, vel percutere in ſe deformitatem quandam importat, ſed ſi addatur occidere malefactorem propter iuſtitiam, vel percutere delinquentem cauſa diſciplinæ, non erit peccatum, ſed virtuoſum. In numero harum a-
Ma. q. 2. ar. 4. & 5. *ctionũ videtur eſſe habere plures præbendas. Quamuis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circunſtantiæ poſſunt ſuperuenire ita honeſtantes actum, quòd prædictæ inordinationes totaliter euacuantur: vt puta ſi ſit neceſſitas in pluribus eccleſijs eius obſequio, & poſſit plus ſeruire eccleſiæ, vel tantundem abſens quàm alius præſens, & ſi quæ alia ſunt huiuſmodi, & tunc iſtis conditionibus ſuperuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla diſpenſatione interueniente, ſi conſideretur tãtum ſecundum ius naturale, quia diſpenſatio ad ius naturale non pertinet, ſed ſolum ad poſitiuum. Si vero aliquis intentione plura beneficia habeat, vt ſit ditior, vt lautius viuat, & vt facilius ad epiſcopatum perueniat in aliqua eccleſiarum, vbi eſt præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, ſed augentur, quia cum tali intentione & vnum beneficium habere, quòd nullam inordinationem importat, eſſet illicitum. Et ſic quidem eſſet dicendum ſecundum ius naturale etiam nullo iure poſitiuo ſuperueniente. Nunc autem certum eſt per antiqua iura hoc eſſe prohibitum; patet etiam huic prohibitioni conſuetudinem eſſe contrariam, per quam quidam dicunt illa iura eſſe abrogata. Nam per contrariam conſuetudinem iura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc conſuetudinem antiqua iura non abrogari, ex eo quòd quædam Decretalis &c. multa per patientiam tolerantur, quæ ſi in iudicium fuerint deducta, iuſtitia cogente ceſſarentur, & hæc controuerſia iuriſtis eſt relinquẽda, quamuis hoc videatur eſſe probabile, quod quantum ad hoc quod iura illa antiqua continent ius naturale, abrogari non poſſint per contrariam conſuetudinem, vtpote irrationalẽm. Quantum autem ad hoc quod ſolum de iure poſitiuo continent, poſſunt eſſe abrogata, præcipue ſi diſſimulãtes hanc contrariam conſuetudinem, in quorum poteſtate eſt ius poſitiuum mutare, intendunt per talem diſſimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent, in ſuo robore maneant, contraria conſuetudine non obſtante, certum eſt nõ poſſe aliquem plures præbendas habere abſque diſpenſatione, etiam illis circumſtantijs ſuperuenientibus, quæ ſecundum conſiderationem iuris naturalis actum poterant honeſtare. Si autem antiqua iura ſunt per conſuetudinem abrogata, tunc prædictis circunſtantijs ſuperuenientibus, etiam ſine diſpenſatione licitum eſt plures præbendas habere, ſine quibus circunſtantijs licitum non eſt; quantumcumque diſpenſatio interueniat, eoque diſpenſatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, ſed ſolum ligamen iuris poſitiui, quod per hominem ſtatuitur, & per hominem diſpenſari poteſt.*

Hac doctrina vſus quæſtionem etiam per quinque concluſiones reſoluit R.P.D.Fagnan. *cap. quia in tantum, de Præbend.*

340 Dicendum igitur eſt, quod habere pluras præbendas, ſeu beneficia non ſit prohibitum iure naturali, aut diuino, Sotus *l. 3. quæſt. 6. artic. 3. conc. 1.* aliter in pluralitate beneficiorum non poſſet Pontifex diſpenſare. Dicitur ſecundò, quod neque eſt res pure indifferens, ſed quæ regulariter habet coniunctam inordinationem ex multiplici cauſa. Idem Sotus ibid. *concl. 2.* R.P.D.Fagnan. vbi ſupra. Dicitur tertiò, quod etiam ex circumſtantijs poteſt omnis inordinatio tolli, vt plura beneficia ab eodem haberi poſſint. Sotus & Fagnan. vbi ſupra. Sed nihilominus dicitur quartò, quod merito ius poſitiuum pluralitatem præbendarum, ſeu beneficiorum prohibuit. *cap. ſanctorum, diſt. 70. cap. Presbyteros. 16. quæſt. 1. & cauſa 21. quæſt. 1. per totam. cap. quia in tantum, cap. de multa,* cum multis alijs, *de Præben. cap. literas de conceſſ. Præb.* & in hoc cap. & quam pluribus alijs in locis.

341 Huius vero legis ac prohibitionis multæ in iure aſſignantur cauſæ. Prima quia quod qui, plura beneficia appetat, venit ex radice ambitionis, vt dicitur in hoc textu, & ſupra *de præben. cap. Iam dudum. & cap quia in tantum,* vbi Hoſtien. Io. Andr. Card. Butr. Panorm. & alij. Et cum Panorm. dixerit contra pluralem eſſe præſumptionem ambitionis & quod ad hoc facit textus ille ibi *quorumdam*. Hoſtien. exponens illud verbum *quorumdam*, melius, inquit, dixiſſet omnium allegans, illud S Bernardi. *O ambitio ambientium! Crux quomodo omnes torquet, omnibus places.* Eſt autem am-

bitio vitium quoddam infinitum, *Tanta enim eſt cœcitas ambitionis & auaritiæ*, inquit Beatus Albertus Magnus in *cap.* 20. Lucæ ad illa verba *Occidamus eum, vt noſtra fiat hæreditas, quod finem non ponit in malis, dummodo dignitates & diuitias rapere poſſit*. Et S. Baſilius in conſtit. exercitatorijs cap. 9. ambitionem ſic deſcripſit. *Diabolicus enim morbus eſt, & ambitionis crimen, quod ſupremæ diaboli malitiæ ſignum eſt. Nam & ille ab hoc vitio in conſpicuam ruinam delatus eſt; & qui ab hoc vitio tenetur æqualiter cum illo ægrotat. Deinde verò & inuidos, & contentioſos, & accuſatores & impudentes, & calumniatores, & adulatores, & varia molientes, & præter decorum humiles, & arrogantes, & infinitis turbis plenos facit hoc vitium, & correptos.*

342 Cum vero ambitio propriè ſit inordinatus appetitus honoris. Nam ambitioſus non reſpicit, vnde venerit, ſed quo tendit; quia non diſcutit merita ſua, ſed altitudinem gradus inſpicit, & ambit, tamen in appetitu pluralitatis beneficiorum non eſt ſola præſumptio ambitionis propriè ſumptę, ſed etiam cupiditatis, & auaritiæ *cap. Clericus.* 21. *quæſt.* 3. *cap. de multa ſup. de Præben.* quæ ſecundum eundem S.Thomam 2. 2. *quæſt.* 118. *art.* 1. eſt inordinatus appetitus habendi. Et quæ omnium malorum eſt radix: Nam vt dixit etiam S.Cyprian. *ſerm. de ieiun. & tentat.* Vſque ad mortem Domini amor lucri ſe ingerit, nec vitæ Saluatoris quæſtus deſiderium paruit. Nam auarus nunquam dicit ſatis, & quo plus bibit, plus ſitit, quamobrem de eo, qui vno beneficio eiuſque fructibus non contentus aliud poſtulat, præſumitur quod ex auaritia moueatur.

343 Secunda cauſa, quia præbet diſſolutionis materiam, quam cauſam reddit *Concil. Lateranen. in d. cap. quia in tantum*, præbet enim cauſam diſſolutionis in veſtibus, & moribus, vt explicant ibi *in v. diſſolutionis* Hoſtien. Io.Andr. Card. *not.* 4. Panorm. *num.* 2. R.P.D.Fagnan. *num.* 4. Nam ex adipe prodit iniquitas, iuxta illud. *Prodyt quaſi ex adipe iniquitas eorum*. Pſal. 72. & Deut. 32. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, impinguatus, incraſſatus, dilatatus.*

344 Tertia cauſa eſt, quia pluralitas beneficiorum præbet materiam vagandi *cap.* 2 *de off. Ordin.* Nam quo magis homo exuberat, eo facilius efficitur vagus. Panorm. *ad d. cap. quia intantum. num.* 2. R. P. D. Fagnan. *num.* 4.

345 Quarta cauſa eſt impotentia ſeruiendi pluribus Eccleſijs, & plura officia exercendi, de qua hic in textu, *& cap. quia intantum de Præbend. & cap. quia nonnulli, de Cler. non reſident. & cap. Diuerſis de cler. coniug.* Eminentia enim vel oneris curæ animarum, vel ſanctitatis officiorum Eccleſiaſticorum tanta eſt, vt vix inueniatur, qui vni conuenienter ſatisfacere poſſit, ſunt ergo vt plurimum homines ad plura impotentes. Panorm. *d num.* 2.

346 Inde eſt quinta cauſa, quæ eſt periculum animarum, prout dicitur *in d. cap. quia intantum*, & docent ibi Panorm. *num* 2. & R.P.D.Fagnan. *num* 4. In hoc enim ſtat periculum habentis beneficia, vt non poſſit plene muneri ſuo ſatisfacere, vnde immineat periculum aliorum, vt patiantur in miniſterio Sacramentorum, vel in audientia diuinorum, vel in adminiſtratione rerum Eccleſiæ.

347 Sed præter iſtas cauſas adſunt illæ, quas recenſet D.Thom. loco citato. Prima eſt in ſubſtantia ferè eadem cum quinta recenſita, vel in ea fundata, cui additur aliqua violatio iuſtitiæ diſtributiuæ, vt conſiderat etiam Sotus *l.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 3. cum enim, vt dicebatur, non ſit facile poſſibile, vt vnus ſeruiat duabus Eccleſijs, vel officijs, dum alia ea parte duplici præbenda fruitur, pro vnico opere duplex ſtipendium recipit. Secunda cauſa eſt diminutio diuini cultus, minuuntur enim Dei cultores, & ſic etiam opera in Dei cultum ordinata, & eſt v.g. vnicus, qui officium recitat habens duas præbendas, cum tamen duo eſſent, ſi nulli niſi vnica daretur præbenda. Tertia cauſa eſt defraudatio voluntatis teſtatorum, quæ contingere poteſt, dum illi plures inſtituerunt præbendas intuitu plurium miniſtrorum, & numeri illorum. Quarta eſt inæqualitas, dum vnus pluribus abundat, & alius forſan etiam meritò longè maior, nec vnum habere poteſt, ſed omnes ſupra narratas cauſas habemus recenſitas à Io. 22. *In Clem execrabilis de Præben.*

348 Hinc ſine dubio dicendum eſt eum, qui illegitimè quærit, obtinet, retinet plures præbendas peccare grauiter, vt habetur ex loco citato D. Thom. *quodl.* 8. *artic.* 13. & tenent *ad d. cap. quia intantum.* Hoſtien. Io. Andr. Card. Panorm. & alij, quos ibi ſequitur R.P.D.Fagnan. c. 5. Nam primo iſte peccat contra legem naturalem, ſi ſine cauſa verè iuſta, & præponderante inordinationibus, quas ſecum fert regulariter pluralitas præbendarum, plures nihilominus vult habere. Quia quando actus regulariter habet inordinationes coniunctas, ratio dictat, vt actus ille vitetur tanquam habens annexum peccandi periculum, niſi iuſta cauſa aliud ſuadeat. Et ideò nedum peccat, qui plures præbendas vult, ſi illas vult ex fine non bono, vt v.g. vt ſit ditior, vt lautius viuat, vt facilius ad Epiſcopatum perueniat, vt ait D.Thom. Sed præciſo malo fine extrinſeco, etiam peccat, ſi deſit cauſa iuſta, per quam auferatur illud inordinationis quod pluralitas beneficiorum habet ex circumſtantijs, quæ tamen non merè contingenter ad illam ſe habent, ſed ſunt veluti paſſiones eius morales: Semper vero peccat contra legem poſitiuam, quæ hodiè nimis clarè prohibet pluralitatem beneficiorum, aut præbendarum.

349 Hinc ergo ſequitur primo, quod cauſa iuſta, & proportionata ceſſante illicitum eſt, & contra ius naturale, & diuinum plura beneficia retinere. Ita colligitur ex D. Thom. loco citato, & eſt de mente S. Bernardi citati à D.Th. & dicentis, quod qui non vnus, ſed plures eſt in beneficijs, non vnus, ſed plures erit in ſupplicijs. Vnde hoc tenent communiter Canoniſtæ *in cap. quia intantum, ſup. de Præbend.* vbi Hoſtien. *in fin.* Io. Andr. *in fin.* Card. *num.* 5. Anchar. *num.* 3. Panorm. *n.* 2. R. D. P. Fagnan. *num.* 14.

350 Sequitur ſecundo pariter non licere retinere plura beneficia, ſeu præbendas ſine diſpenſatione. Ita citati DD. & ratio eſt, quia iure poſitiuo prohibitum eſt id facere, non vero licet contra legem agere ſine diſpenſatione. Cum diſpenſatione vero licet Gloſſ. *in d. cap. quia in tantum*. Gloſſ. *in verb. retinere, in cap. dudum el.* 2. *de elect. Specul. in tit. de diſpenſat. §. Dicendum.* Panorm.

Digitized by Google

norm. *in cap. de multa de Præb.* & ibi alij ſcribentes Hoieda plures referens *de beneſ. in compatib. par. 2. cap. 12. num. 1:*

351 Sequitur tertio, quod non licet diſpenſare in pluralitate beneficiorum ſine cauſa. Quod eſt verum nedum quia omnibus penſatis non fit licitè, quod non fit rationabiliter, ſed quia diſpenſatio iſta ex obiecto eſt intrinſecè mala, ſi fiat ſine cauſa. Ita *ad d. cap. quia intantum* Hoſt. *in fin.* Io.And. *in fin.* Card. *num.* 5. Anchar. *num.* 3. Panor. *n.* 2. R.P.D.Fagnan. *num.* 4. Et hoc quia plura beneficia habere ſine cauſa eſt contra ius diuinum, & naturale, contra quod non valet Princeps agere, & ſi agit peccat, vnde ſecundum D. Bernardum diſpenſatio huiuſmodi, ſi fiat ſine cauſa, non eſt diſpenſatio, ſed diſſipatio. Gloſſ. *in cap. non eſt, de voto*, Panormit. *in cap. ſignificaſti, de elect.* Hoieda *de incompoſſibil beneſ. par. 2. cap. 12. num. 36.* Io. Monac. *infr. in cap. 1. de ætat. & qual.* Solent vero iuſtæ cauſæ conferendi plura beneficia aſſignari quinque, ſcilicet, nobilitas, literatura, neceſſitas, vtilitas Eccleſiæ, & prærogatiuæ meritorum. Sed vnica eſt cauſa Religionis Chriſtianæ exigentia, ſiue Eccleſiæ Chriſti vtilitas; quia tam officia, quam fructus officiorum, ideoque beneficia ſunt Chriſti patrimonium, & ad Eccleſiæ incrementum ordinata. Ideo aliæ cauſæ non valent, niſi inquantum iſti ſubordinantur. Videantur Nauar. *cap. 25. numer. 128. & 129.* Hoieda *p. 2. cap. vlt. num. 46.* Boſſius *tit. 7. §. 1. num. 9.*

352 Sequitur quartò quod diſpenſatio iſta facta ſine iuſta cauſa eſt inualida, & irrita, & promotus vi talis diſpenſationis non ſit tutus in conſcientia. Hoc enim eſt proprium diſpenſationis requirentis cauſam, vt nulla ſit, ſi concedatur ſine cauſa. *cap. 1. & cap. non eſt, de voto, & cap. innotuit, de elect.* & probatur expreſsè ex *cap. de multa, de Præb.* ibi, *cum ratio poſtulauerit.* Hoſtien. *ad d. cap. quia intantum*, vbi Panorm. *num.* 2. aſſerens hoc docere communiter DD. ibi, & allegans Innoc. *in in cap. cum ad Monaſterium, de ſtat.* Monach. Idem tenet Panorm. *in cap. extirpanda, §. qui vero. de Præb.* poſt Io. de *Lignan. in Clem. Gratia de reſcript.* R.P.D.Fagnan. *d. cap. quia intantum num. 4. & cap. dudum el. 2. de elect. & cap. final. de filijs Presbiterorum* Rubeus *ad deciſ. 254. num. 360. part. 9. rec.* 5. Layman. *l. 4. tr. 2. cap. 8. num. 9* Idem quoque dicendum eſt, ſi cauſa ſit falſa, quia æquiualent non cauſa, & cauſa falſa. Hoied. *d. cap. 12. num. 37.* Mil. in repertorio in verbo *diſpenſatio*, verſ. *diſpenſatio ex cauſa falſa.*

353 Cum vero nonnulli limitent, vt non procedat hoc in diſpenſatione data à Pontifice, ſed ſolum ab inferioribus, ex eo quia de factis Pontificis iudicare non licet. *cap. nemini 17. q. 4.* & in diſpenſationibus Papæ voluntas eſt pro ratione, quia in Papa ad validè diſpenſandum non ſit neceſſaria cauſa, ſicut nec in alio Principe non habente ſuperiorem, vt per Gloſſ. & DD. *in cap. 2. de ſchiſmat.* Panorm. *in cap. diuerſis, in vlt. not. de Cler. coniug.* Felin. *in cap. ſi quando col. 4. de reſcrip. & cap. Præterea col. 3. de teſtibus.* Et hanc eſſe communem ſententiam affirmat Curt. *iunior in conſ 75.* Nihilominus diſtinctione difficultas de facili explicatur, & aſſertio probatur aduertendo, quod habere plura beneficia ſine cauſa iuſta eſt contra ius poſitiuum, & contra ius naturale. Diſpenſatio ergo Papæ in pluralitate beneficiorum facta ſine cauſa, quatenus eſt diſpenſatio in iure poſitiuo eſt valida; vnde ſic diſpenſatus eſt tutus tam in foro externo, quam in foro conſcientiæ ab omni delicto contra ius poſitiuum, & ab omni pœna per ius poſitiuum contra tenentes plura beneficia lata. Sed & hoc verum eſt, quod in dubio præſumendum eſt Pontificem diſpenſantem in pluralitate beneficiorum id facere ex iuſta cauſa, quia regulariter pro facto Papæ præſumendum eſt. *cap. propoſuit, de conceſſ. præben. cap in præſentia, de renunciat cap. ſi quid culpatur 23. q. 2.* Gloſſ. *in cap. ad aures, de tempor. ordin. & cap. 2. de maior. & obed.* Panorm. *q. 1. num 17. & in cap. cum veniſſent num. 3. de iud.* Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum num. 44. de conſtit.* Rota coram Merlino *dec. 278. num. 24.* Et quamuis Papa in iſtis non poſſit agere ſine cauſa, quia patrimonium Chriſti non poteſt diſpenſare niſi in Dei cultum, & Eccleſiæ vtilitatem; nihilominus hanc cauſam nulli reddere tenetur, ſed ſemper debet præſumi iuſta. Butr. *in cap. quæ in Eccleſiarum num. 28.* & ibi Felin. *num 60. de conſtit.* Rubeus *ad dec. 254. num. 276. part. 9. recent.* Et propterea quando Papa diſpenſat in pluralitate beneficiorum præſumi debet eum moueri ex iuſta cauſa, vt latè probant Hoieda *part. 1. cap. 19. num 18.* & Flamin. *lib. 5. q. 6. num. 130.* Verum Papa in iure diuino, & naturali non poteſt diſpenſare, & ſi diſpenſet eſt inualida diſpenſatio, nec diſpenſatus eſt tutus in conſcientia, ſed legis diuinæ, & naturalis præuaricator exiſtit: & in hoc ſenſu dicitur, quod diſpenſatio Papæ in iſtis, ſi fiat ſine cauſa eſt inualida. Caiet. *in ſum. v. beneficium* & Sylueſt. *v. beneficium 4. num. 4.* Tabien. *num. 26.* Sotus *lib. 1. de iuſt. q. 7. a. 4.* Medina *p. 2. q. 97. a. 4. in fin.* Petrus de Ledes. *p. 2. cap. 8. poſt 12. concluſ. diff. 2.* Panormit. *in cap. multa num. 9.* vbi explicat Innocentium *in cap. cum ad Monaſterium*, de ſtatu regularium, vt intelligi debeat in foro externo, non vero coram Deo. Idem habet Panorm. *cap. extirpandæ §. qui vero, num. 44. de præbend.* Hoſtien. *cap. dudum el 2. de elect.* Io Andr. *in d. cap. de multa* Anchar. *cap. in cauſis, not. 3. de re iud.* Rebuff. *in praxi tit. de diſpenſat. ſuper plural. beneſ. num 54.* Hoieda *de incompatibil beneſ. par. 2. c. 12. num. 45.* Rubeus *ad deciſ. 254. num. 252. & 307. part. 9. recent.*

354 Sequitur quinto, quod conſuetudo habendi plura beneficia eſt corruptela, & abuſus, & non valet, vt habetur in hoc textu. Butr. *d cap. quia intantum num. 2. de præb.* & ibi Panorm. *n.* 2. R.P.D. Fagn. *num.* 16. Et iterum Panorm. *cap extirpanda. §. qui vero de præbend.* Sylu. *v. beneficium. 4. num. 4.* Layman. *l. 4. tr. 2. c. 8. num. 10.* Rubeus *ad dec. 254. num. 420. par. 9. recent.* Et hoc eſt de mente D. Th. loco citato. Nec obſtat, quod habere plura beneficia non eſt ſecundum ſe malum: quatenus vero ſit ex iure poſitiuo prohibitum, cōſuetudo præualere poteſt iuri poſitiuo. Sic enim verum eſt, quod habere plura beneficia non eſt ſecundum ſe ab intrinſeco malum, quinimo poteſt ex cauſa rationabili fieri bonum, quod tamen adhuc ſecundum ſe eſt de genere nociuorum, vt dictum eſt, quia habet regulariter, & vt in pluribus adiuncta inconuenientia ſupra enarrata; non eſt vero iuſta lex, quæ approbet, & permittat abſolutè id, quod eſt de ſe vt in pluribus extrinſecè malum, & quod ſolet ex mala radice, nimirum ex radice ambitio-

Digitized by Google

bitionis, & cupiditatis procedere, vt dicitur in hoc textu, & quod habet adiunctum periculum animarum, *cap. quia in tantum*.

355 Et ad maiorem claritatem diſtingui hic debet conſuetudo facti à conſuetudine iuris. Conſuetudo enim facti poteſt habere, & non habere malitiam in ſingularibus factis, quantum ſit ex iure naturæ; quia ſi alicui conferantur plura beneficia ex iuſta cauſa, factum quantum ſit ex iure naturæ non eſt malum; erit vero malum pro quanto ſit contra ius poſitiuum. Sed conſuetudo iuris eſt lex; at vero lex reſpicit honeſtum vniuerſaliter, & vt in pluribus, & quod poſſit eſſe vtile communitati, quod quidem non conuenit conſuetudini facti in hoc negotio, cum dare plura beneficia ſine iuſta cauſa ſit malum, & habere plura beneficia ſine diſpenſatione, vt in pluribus ſit ex aliqua circumſtantia non honeſtum. Non poteſt igitur dari iuſta lex, quæ indifferenter permittat ſine delecta pluralitatem beneficiorum.

356 Cum vero hoc ſit vniuerſaliter verum de beneficijs habentibus ſufficientes redditus, quia quæ nõ habent redditus ſufficientes, vt dixit Caiet. *v. beneficium* ſunt imperfecta in ſuo genere; præcipuè tamen verificatur de pluribus beneficijs in eadem Eccleſia, ſeu vt dicunt ſub eodem tecto habitis. Quod enim iura magis abominentur pluralitatem beneficiorum ſub eodem tecto, dixit Gloſſ. *in Clem. vlt. in v. vacauit, de præben.* quam ſequitur Hoieda *par. 1. cap. 20. num. 1.* Franc. hic *num. 7.* Rota *in Toletana Capellaniæ de Barachas 15. Febr.* 1591. coram Pamphilio apud Garziam *p. 11. c. 5. num. 224.* Panorm. *in cap. literas num. 2.* R. P. D. Fagnan. *cap. ad hæc num. 14 de præbend. & cap. literas num. 6. de conceſ. præb.* & Franc. hic *num. 7.* Imò addidit Gloſſ. citata, quod iura magis abhorrent pluralitatem beneficiorum ſub eodem tecto, quam habere plura curata, quia permittunt haberi duo curata licet titulo vnionis, at vero titulo annexionis, nec licet habere duas præbẽdas. *Ex Clem. vlt. de præben.* (Sed de hoc dicetur infra.) Cuius rationem reddidit Hoieda loco citato. Quia vbi in Eccleſia eadem, quis habet duo beneficia, Eccleſia priuatur omnino vnius beneficiati miniſterio, quod neceſſario non contingit in diuerſis Eccleſijs, quia beneficiatus poteſt perſonaliter aliquando inſeruire vni, & aliquando alteri, imò vtrique ſimul, ſi officia ſint compatibilia. Secundo quia ex eo, quod aliquis habeat in eadem Eccleſia duo beneficia, veriſimiliter oritur occaſio inuidiæ in alijs, & ex inuidia rixæ, & contentiones; ad quas vitanda, iura prohibuerunt ſpecialiter, ne plura beneficia ſub eodem tecto alicui conferantur.

SVMMARIVM.

357 *Quæ ſint beneficia vniformia.* 358. 359.
360 *Quid ſit eſſe ſub eodem tecto.* 361.
362 *Non licet habere plura beneficia vniformia ſub eodem tecto.*
363 *Etiam ſi beneficia non requirant reſidentiam.*
364 *Nec valet ſtatutum in contrarium.*
365 *Neque conſuetudo.*
366 *Nec Epiſcopus poteſt diſpenſare.*
367 *Diſpenſatus ad plura non eſt diſpenſatus ad plura in eadem Eccleſia.*
Motus proprius non tollit incompatibilitatem, nec defectum intentionis.
368 *Secundum aliquos non poteſt quis habere duas præbendas, etiam ſi vna ſit annexa alteri.*
369 *Parochialis annexa præbendæ acceſſoriè extinguitur.*
370 *Curatum annexum ſimplici induit naturam ſimplicis.*
371 *Idem dicitur de portione annexa acceſſoriè dignitati.*
372 *Præbenda non vnitur acceſſoriè dignitati.*
Non licet habere ſimul præbendam, & dignitatem, cui annexa ſit non acceſſoriè alia præbenda.
373 *Hoc idem aſſeritur de præbendis quaſi canonicalibus, ſeu beneficijs.*
Non tamen de portionibus temporalibus.
374 *Poſſunt haberi plures penſiones.*
Penſio non eſt beneficium.
375 *Qui eſt diſpenſatus ad duo, poteſt obtinere ſecundum, cui ſit annexa Capellania.*
376 *Qui habet beneficium in Eccleſia non impeditur ex vniformitate, quin recipiat rectoriam in alia Eccleſia, cui eſt annexa Capellania.*
377 *Vnio ad vitam inducit incompatibilitatem.*
378 *Duæ Capellaniæ in eadem Eccleſia non poſſunt haberi.*
379 *Nec Epiſcopus poteſt in hoc diſpenſare.*
380 *Nec valet in oppoſitum conſuetudo.*
Duæ capellaniæ etiam de conſuetudine immemorabili non poſſunt conferri habenti in eadem Eccleſia aliud beneficium.
381 *Barboſæ ratio reijcitur.*
382 *Tenuia & exigua quædam beneficia vnica collatione conferri poſſunt.*
383 *Onera Eccleſiarum, quæ erant in ſyluis annexa Parochiali, non ſunt incompoſſibilia, quia ſub eodem tecto.*

ARTICVLVS II.

Vtrum ſine diſpenſatione poſſint haberi ab eodem plura beneficia vniformia ſub eodem tecto.

357 Hic primo declarandum eſt, quæ beneficia cenſeri debeant, vniformia; & quid ſit habere plura beneficia ſub eodem tecto. Quantum vero ad primum. Nauar. *conſ. 16. & 22. de præbend.* exiſtimat, quod ad hoc vt beneficia ſint vniformia, non ſufficiat conuenientia in nomine, ſed ſit neceſſe, quod ſint inſtituta ad eundem finem, & ad eadem munera. Et propterea ſentit, quod ſi dentur duo Capellaniæ, quarum vna contineat obligationem celebrandi duas Miſſas ad vnum altare, & alia obliget ad dicendam vnam Miſſam in alio altari, huiuſmodi Capellaniæ ſint beneficia diformia, quia vnum eſt in vno loco, & aliud in alio & habent diuerſum onus. Nauar. ſequitur Gonzal. *ad reg. 8.* Cancell. Gloſſ. 10 *num. 35.* Gratian. *diſcept. 133. à num. 20.* Piaſec. *in praxi p. 2. cap. 5. num. 26.* Pax Iordan. *l. 10. tit. 28. num. 33.* Mandaſ. *de ſignat. gratiæ, tit. de diſpenſat. ad plura beneſ. ſub eodem tecto ver. ad duo,* Palaus *tom. 2. diſp. 6. p. 2. §. 6. num. 5,* Barbol. *ſeſſ. 24. cap. 17. num. 14. de reform.* Vbi vult, quod ad deformitatem ſufficit, quod beneficia habeant officium diuerſo ſaltem tẽpore exercendum. Et ita ſecundum hanc ſententiam Barboſæ duæ Capellaniæ erunt diformes, licet

Digitized by Google

cet obligenē ad celebrandum eundem numerum miſſarum ad idem altare, ſed diuerſo die aut etiam diuerſa hora.

368 Sed oppoſitum ſentiunt omnes illi, qui volunt quod Capellaniæ ad duo altaria ſint beneficia vniformia, & ideo incompatibilia, quod tenent Domin. hic *num.* 14. Franc. *num.* 8. Syluest. *v. beneficium* 4. *num.* 15. Armilla *num.* 56. Fuſcus *de viſit. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 9. & ex Rota *in Tolet. Capellania de Barachas* 3. *Martij* 1589. coram Mantica, & 4. *Iunij* 1590. & 15. *Februar.* 1591. coram Pamphilio Garz. *de benef. par.* 11. *cap.* 5. *numer.* 126. Et ita dicendum eſt. Quamuis enim ad conformitatem non ſufficiat identitas generica nominis, quia aliter omnia beneficia ſimplicia eſſent vniformia, quia conueniunt in nomine beneficij ſimplicis. Et quamuis verum ſit, quod debeat attendi vniformitas finis, ſeu muneris, ad quod beneficia ordinantur; ſimul tamen verum eſt, quod non poteſt ſufficere ſola differentia munerum materialis, & numerica, ſed aliqua veluti ſpecifica moralis diſtinctio eſt neceſſaria, aliter non darentur plura beneficia vniformia, quia non eſt pluralitas beneficiorum, ſine illorum diſtinctione, & diformitate ſaltem numerica. Capellaniæ vero ad duo altaria ſolum numero diſtinguuntur: ſicut ſolo numero diſtinguuntur Capellaniæ, & obligationes ad quotidie, vel quatuor, aut tribus diebus in hebdomada celebrandum, vel ad celebrandum ter in vno altari, & bis in alio; ideo huiuſmodi Capellaniæ ſunt vniformes.

359 Eſſent vero diformes, ſi vna ordinaretur ſolum ad celebrandum, & alia ad celebrandum, & ſimul ad coadiuuandum Parochum in cura animarum, vel etiam ad celebrandum, & ſimul ad perſoluendum in choro officium diuinum, vel ad aliquam aliam actionem, quæ ſit alterius rationis, & veluti ſpecie diſtincta à celebratione Miſſæ. Non tamen eſſent diſſimiles ex hoc ſolo, quod ordinarentur ad cantandam Miſſam, vel aſſiſtendum anniuerſario, & ſolemni Miſſæ de requiem, vel de Sancto, quia ſubſtantialiter vnius rationis eſt Miſſa lecta, & Miſſa cantata, ſic ergo illa ſunt beneficia vniformia, quæ ad eum veluti ſpecificè finem, & munus ordinantur, vnde etiam in nomine ſpecifico conueniunt, & per illud à ceteris diſtinguuntur, illa vero ſunt diformia, quæ ad munera ſpecie diſtincta ordinantur, & ideo etiam diuerſis ſpecificè nominibus ſignificantur.

360 Illa vero dicuntur eſſe ſub eodem tecto, quæ vel ſunt intra Eccleſiam ipſam, ſed in loco contiguo Eccleſiæ, vt in Clauſtro, Cœmeterio, Sacriſtia, & quocumque alio ſimili exiſtente in ambitu contiguo Eccleſiæ taliter, vt locus ille polluta Eccleſia cenſeatur pollutus Franc hic *num.* 7. Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 5. *num.* 259. Barboſ. *in cap.* 17. *ſeſſ.* 24. Concil. Trid. *de reform. num.* 17. Rota *deciſ.* 6. *de conceſſ. preb. in nouis*, quam ſequitur Gonzales *d. gloſſ.* 10. *num.* 24. Si vero beneficium ſit erectum extra ſepta Monaſterij, aut Eccleſiæ in loco, ab Eccleſia diſcontinuo, & extra illius ambitum, ita vt non polluereretur polluta Eccleſia, non cenſetur eſſe ſub eodem tecto: quod ampliatur, vt verum ſit, etiam ſi Capellanus beneficij erecti in eo loco ſic diſiuncto ex vi Capellaniæ eſſet obligatus ad aliquod miniſterium in Eccleſia alia maiori, puta ibi intereſſe diuinis, vel celebrare in aliquibus feſtiuitatibus. Ita Rota, Garz, & Gonzal. citati.

361 Præmiſerat vero Gonzal. *num.* 10. ex Rota *dec.* 9. *de præben. in antiquis*, quod vbi Capellanus habeat exercitium mixtum, quia partim habet exercere officium in Eccleſia, & partim in Capella extra Eccleſiam, ibi dicitur conſiſtere beneficium, vbi Capellanus recipit prouentus ratione officij, & exercitij. Et ſi vtrobique ſeruit, & recipit prouentus, tunc potius dicitur conſiſtere beneficium, vbi dignius, & frequentius officium exercetur. *arg. cap. ad Apoſtolica, de Decim. & l. eius, qui,* §. *fin. & l. ſi quis fructus ff. ad municip.*

362 Dicendum propterea eſt non licere alicui habere ſub eodem tecto plura beneficia etiam ſimplicia, quæ ſint vniformia, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ. Ita habetur ex hoc textu, & docent Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 7. & Probus *n.* 6. *& ſup. cap. de multa, de præben.* Innoc. Anchar. Butr. & Panorm. *num.* 4. Imol. *num.* 5. *& cap. literas de conceſſ. præben.* Gloſſ. *v. ex conſuetudine* Panorm. *num.* 2. *&* 4 R. P. D. Faguan. *num.* 39. & alij, & idem probatur *ex Clem. vlt. de præben.* Card. *in Clem. Gratia num.* 5. *de reſcript.* Lambert. *de iure patron. par.* 1. *l.* 2. *q.* 7. *a.* 15. Nauar. *conſ.* 16. 18. 22. *num.* 1. 24. *num.* 2. *de præben.* Hoieda *de incompatib. p.* 1. *cap.* 21. Staphilæus *de literis gratiæ, tit. de gratijs expectatiuis in* 3. *forma.* Mandoſ *de ſignat. gratiæ, tit. de diſpenſatione plurium benef. ſub eodem tecto.* Garz. *de benef. par.* 11. *cap.* 5. *num.* 182. Paril. *de reſignat. benef. l.* 3. *q.* 1. *a. num.* 121. Gonz. *ad reg.* 8 *Cancell.* Gloſſ. 10. *num.* 35. Pax Iordan. *lib.* 10. *tit.* 18. *num.* 28. & alij plures apud iſtos. Puto tamen hic conſiderandum, & inueſtigandum, ex quo textu poſita aſſertio vniuerſalis deducatur. Nam ex hac decretali non deducitur, quia in ea ſola triplicitas prohibetur; nimirum prohibetur habere ſimul duo vniformia cum præbenda, vt duas dignitates cum canonicatu; ſed non prohibetur habere duas dignitates, ſi ſimul cum illis non habeatur Canonicatus. Et nec ſit vis in vniformitate, ſed in triplicitate, quia nedum prohibetur habere duas dignitates v. g. ſed etiam habere dignitatem, & aliud officium ſimul cum Canonicatu, in *cap. vero de multa, de præben.* ſolum fuit prohibitum habere duas dignitates, vel perſonatus in eadem Eccleſia, vnde ex vi illius textus non eſt prohibitum habere duo alia beneficia ſimplicia in eadem Eccleſia, vt v. g. duas Capellanias, *in cap. vero literas, de conceſſ. præbend.* eſt ſermo de præbendis, præbenda vero propriè eſt eadem cum Canonicatu. *In Clem. vero vlt. de præben.* manifeſtè eſt ſermo de Canonicatu, vnde videtur, quod ex nullo illorum textuum habeatur vniuerſalis aſſertio, quod non poſſint haberi ſub eodē tecto plura beneficia ſimplicia, quæ nec ſint dignitates, nec Perſonatus, nec Canonicatus. Sic, *in cap. Sanctorum Canonum. diſt.* 70. prohibitum fuit, ne quis eſſet Canonicus in diuerſis Eccleſijs. Pariter *in cap.* 1. *&* 2. 21. *q.* 1. præcipitur, ne quis intituletur in diuerſis Eccleſijs. Verum quia communis ſenſus DD. & praxis Curiæ, ita iura intellexit, vt intelligatur prohibitum eſſe habere plura beneficia vniformia ſub eodem tecto, etiam ſimplicia. Nam & nomen præbendæ in *d. cap. literas, & in d. Clem. final.* potuit accipi communiter pro omni beneficio, ideo aſſertio in ſua vniuerſalitate ſuſtinetur. Et ita intellexerunt S. Congregationes, & Rota, vt ex dicendis manifeſtius

erit,

Digitized by Google

erit. Ideo tanquam certum habendum hoc eſt, & omnino indubitatum.

363 Quod quidem verum eſt etiam ſi beneficia ſimplicia alias non ſint incompatibilia, nec requirant reſidentiam in conformibus titulis Garz. *d.num.*182. ex Greg. Lopez *in l.3. tit.16. par.1. verb. Otro in otra Igleſia*. Et ratio eſt, quia exiſtentia ipſa beneficiorum in eadem Eccleſia per ſe ipſam fert incompatibilitatem. Et quia vt dictum eſt artic. ſuper. Iura magis abhorrent pluralitatem beneficiorum haberi in eadem Eccleſia, quam extra.

364 Ideò hoc adeo verum eſt, vt non valeat ſtatutum aliquod Epiſcopi vel Synodi alicuius, aut Concilij Prouincialis in contrarium. Garz. vbi *ſup.num.*183. ex Barr. de Sign. 3.*par.art.*1.*num.*88. Quia certum eſt, quod inferior non poteſt ſtatuere contra certam legem ſuperioris, iure vero communi Pontificio illicitum eſt habere ab eodem plura beneficia vniformia ſub eodem tecto.

365 Sed neque conſuetudine poteſt introduci vt quis obtineat plura beneficia conformia in eadem Eccleſia. *cap.literas, de conceſſ. Præbendarum.* Cum enim Præpoſitus, qui in eadem Eccleſia præbendam aliam habebat pro ſe allegaſſet extare conſuetudinem generalem, vt in ea Eccleſia plures præbendæ ſimul haberi poſſent, nihilominus Innocent. Tertius hoc non obſtante præcepit vt Præpoſitus cogeretur illam præbendam dimittere, quam alteri à ſe nominato voluit conferri: Non ergo valet conſuetudo, vt plura beneficia conformia ſimul ſub eodem tecto habeantur Panor. *d.cap. literas num.*2. & ibi R.P D.Fagnan. *n.*7. & 10. idem Panorm. *in cap.exstirpandæ, §.qui vero in repet.n.*41. poſt Anton.de Butrio, Syluest.*v.beneficium* 4. *n.*11. Domin. *hic num.*12. & Probus ad Io.Mon. *num.*6. Caputaqueo. *deciſ.*356. *num.*4. & 5.*p.*2. Hoieda *d.cap.*5.*num.*3. Pariſ. *d.quæſt.*1.*num.*124. Garz *d.cap* 5. *num.*184. Azor. *part.*2.*l.*6. *cap.*11. *quæſt.*1. Gratian. *diſcept.*133. *à num.*18. Huiuſmodi enim conſuetudines corruptelæ ſunt nedum ratione communi, quia corruptela ſit conſuetudo habendi indifferenter & ſine ſpeciali cauſa plura beneficia, ſed etiam ratione ſpeciali, quia habere plura in eadem Eccleſia habet adiunctam ſpecialem deformitatem ad rationem, vt dictum eſt ſupra *num.*456. Et eo amplius quod hoc rumpit numerum miniſtrorum deputatum in Eccleſijs, & illum minuit, & ideo ad hoc vt eidem conferantur duo vniformia in eadem Eccleſia requiritur ſpecialis cauſa iuſta. Conſuetudo igitur conferendi plura huiuſmodi vniformia ſub eodem tecto indifferenter, & ſine delectu, & ſpeciali cauſa iuſta eſt abuſus iuri naturæ contrarius & ideo non valet. Et ſi dicas potuiſſe obtineri conſuetudine, vt ad hoc non eſſet neceſſaria diſpenſatio Apoſtolica, ſed ſufficeret arbitrium Epiſcoporum à iure tamen regulandum. Reſpondetur quod iura ipſa viderunt hoc non eſſe remedium aptum ad tantum malum reijciendum ab Eccleſia, vt patet ex *cap. quia nonnulli de Cler. non reſident & cap.de multa, & alijs de Præbend. & extrauag. Execrabilis, eod.tit. & ex Concil.Trid. ſeſſ.*24. *cap.*17. Experientia enim comprobauit arbitrium Epiſcoporum non valuiſſe ad hoc malum curandum. Et ideo reprobata fuit conſuetudo conferendi plura beneficia, & maximè vniformia, ſine diſpenſatione Apoſtolica. Et ſic lex reprobans hanc conſuetudinem, quia fouet ius naturale, & mouetur & cauſa vniuerſali & moraliter perpetua, vix dari poteſt caſus in quo conſuetudo contraria poſſit eſſe rationabilis, & valida. Gratianus autem citatus tantum dicit, quod in exiguis ſaluari poſſet conſuetudo; & hoc refert, & non reprobat Garz. & habet fundamentum quia S.Congreg. Epiſc. & Regul. in Alramur. 25. Septembris 1582. dixit poſſe tolerari, vt quis ſub eodem tecto habeat tenuiſſima beneficia valoris 2.aut.3.ducat.

366 Pariter nec Epiſcopus poteſt in hoc diſpenſare, Gloſſ. *in Clem.vlt. in v. vacabit. de Præben.* Gloſſ. *in cap. literas, de conceſſion. Præb.* vbi Innoc. Io. Andr. Panorm. *num.*3. & 6. R.P.D.Fagnan. *num.* 39. Iterum Panorm. *in cap. Cum iam dudum num.*9. & *d. § qui vero num.*41. *de Præben.* Domin. *hic num.*12. Franc. *num.*7. Probus *num.*6. Hoieda *d cap.*20. *num.*2. & *cap.*12. *num.*3. Flam. Pariſ. *d.q.*1. *num.*123. Garz. alios referens, *d.cap* 5.*num.*185. qui numero 186. bene reijcit Zerolam dicentem licere modo habere ſub eodem tecto duo beneficia ſimplicia non requirentia reſidentiam, & hoc per decretum *Concil.Trid. ſeſſ.*24. *cap.*17. quoniam Concilium nihil innouat circa hoc, vel diſponit.

367 Quamuis vero ex diſpenſatione Apoſtolica poſſint haberi plures præbendæ in eadem Eccleſia, nihilominus ſi contingat dari *huiuſmodi diſpenſationem* non expreſſo, quod poſſint haberi in eadem Eccleſia, diſpenſatio non valet, niſi pro diuerſis Eccleſijs, quia iura nimis abhorrent pluralitatem beneficiorum in eadem Eccleſia. & cum diſpenſatio tanquam odioſa ſit ſtricti iuris, & interpretationis, debet interpretari ſtrictè, & ſumi intellectus qui iuri minus ſit odioſus, vt *cap.*1. & 2. *de fil. presbit.* propterea huiuſmodi diſpenſatio; debet accipi, vt non ſe extendat ad plura beneficia in eadem Eccleſia, vt poſt Ægidium *in cap. de multa de Præben. tenent* Innoc. Bellam. Io. Andr. *num.*13. Anchar. *num.*7. Imol. *num.*8. Panorm. *num* 4. R.P.D. Fagnan. *num.*23. Card. *in verb.hoc idem*. Franc. *hic num.*7. Felin. *in cap.poſtulaſti num.*9. *de reſcript.* Hoieda *d.cap.*20.*num.*4. & apud eum Staphilæus, Rebuff. & Iaſon. Garz. *d cap* 5. *num.*187. Pariſ. *d. q.*1. *num.*125. Barboſa *de off. Epiſc. all.*62. *num.*16. Pax Iord. *lib.*10. *tit.*28.*num.*37. Quod verum eſt etiam ſi diſpenſatio data ſit motu proprio, quia motus proprius nec incompatibilitatem tollit, vt pluribus probat Hoieda *d.cap.*20.*num* 13. & *ſeqq.*

368 Tantum vero repugnant iura, ne quis plura beneficia habeat in eadem Eccleſia, vt multi dicant, quod nec poſſit hoc contingere ex titulo annexionis. Ita quod licet poſſit quis habere duo beneficia curata, ſi vnum eſt annexum alteri, *cap. ſuper eo, infr.de Præben.* non poſſit tamen habere duas præbendas in eadem Eccleſia, etiam ſi vna illarum ſit annexa dignitati. *Clem.fin.de Præben.* & ibi Card, *in* 4.*oppoſ.* & *cap.literas eod.tit.* vbi Panorm. *num.*2. R.P.D.Fagnan. *num.*8. *qui num.*61. aduertit annexionem etiam eſſe conſiderandum ad inducendum incompatibilitatem.

369 Idem quoque ſentiunt hic Dom. *num.*13. & Franc. *num.*7. Sed Garz *d cap* 5.*num.*192. aduertit non eſſe hic differentiam inter duo curata, & duas præbendas in eadem Eccleſia, ſicut enim nec duæ præbendæ in eadem Eccleſia haberi poſſunt ſine diſpenſatione, ita nec duo beneficia curata. Sed per annexionem Eccleſiæ Parochialis factam præbendæ, cum fiat acceſſoriè ſupprimitur, & extingui-

Digitized by Google

tinguitur titulus parochialis, & perdit nomen beneficij, vt amplius non poſſit dici beneficium, ſed prædium præbendæ, & ſic tunc non intitulatur aliquis in parochiali vnita, ſed in præbenda aut beneficio principali. Et inſtitutus non cenſetur habere curam, & propterea parochialis vnita, cum amplius non ſubſiſtat, ſed ſit membrum alterius, non inducit incompatibilitatem Rota *deciſ.* 786. *num.* 3. *p.* 1. diuerſorum Mandoſ. ad Lapum *all.* 35. *addit. vltim. lit.* G. Gonzal. *ſuper reg.* 8. Gloſſ. 5. §. 7. *n.* 21. allegans Rotam *in Burgen. Seruitutis* 13. *Iunij* 1594. corã Litta, & in Virdunen. Decanatus 9 Martij 1580. coram Lancelloto, Hoieda *de incompatib.* 2 *p. cap.* 3. *num.* 10.

370 Sic enim & qui habet duo curata, quando vnum venit per annexionem, non dicitur habere duo curata, ſed vnum curatum, & aliud ſimplex. Nam curatum annexum aſſumit naturam ſimplicis, vt dixit S. Cong. Concilij. *Beneficia etiam curata,* inquit, *alijs beneficijs annexa tranſeunt in ſimplicium naturam, dummodo acceſſoriè ſint vnita, & illorum per Vicarium ab Ordinario poſitum exerceatur cura. Et iterum. Congregatio Concilij cenſuit, parochialem perpetuo vnitam beneficio ſimplici deſinere eſſe parochialem, & aſſumere naturam ſimplicis, dummodo vnio fiat acceſſoriè, & cura per Vicarium temporalem non exerceatur.*

371 Quod idem eſſe dicendum de portione vnita dignitati acceſſoriè addit ibid. Garz. *nu.* 198. ex Rota *in d. deciſ. Burg. Seruitutis*. Et ſic obtinens dignitatem cui eſt annexa portio, ſi obtineret aliã præbendam ſeu portionem in eadem Eccleſia non eſſet in illa triplex, nec duplex in eadem ſpecie beneficij. Ex hac igitur ratione qui habet beneficium curatum, ſi obtineat dignitatem cui acceſſoriè eſt annexa alia parochialis nec eſt triplex, nec eſt duplex in beneficio vniformi, quia parochialis, acceſſoriè vnita dignitati, non eſt amplius parochialis ideo non habet incompatibilitatem vniformitatis cum alia parochiali.

372 Sed è contra vnio præbendæ ad dignitatem, licet videatur fieri acceſſoriè, non tamen fit, nec ſolet ſupprimi & extingui titulus illius, quamuis contrarium ſenſerit Nauar. *conſ.* 14. *de rebus Eccleſiæ non alien.* Quia imò hæc vnio fit dignitati, vt beneficiatus maneat habens dignitatem inter dignitates, & habens canonicatum inter Canonicos, inter quos numeratur, & habet vocem in Capitulo cum alijs, & tanquam vnus ex illis iudicatur. Et ſic manente titulo præbendæ, manet incompoſſibilitas ex cauſa vniformitatis, ita vt diſpenſatus ad plura beneficia, vel præbendas, non cenſeatur diſpenſatus ad habendum in eadem Eccleſia plures præbendas, etiam ſi altera illarum ſit annexa dignitati.

373 Quod vero dicitur de præbendis Canonicalibus, quæ propriè præbendæ ſunt, dicitur etiam de quaſi canonicalibus, imò de omni præbenda ſpirituali, & titulo beneficij. Secus dicendum eſt de portionibus temporalibus, quæ cum non ſint tituli beneficiales non inducunt incompatibilitatem. Garz *d. cap.* 5. *num.* 202. vbi etiam latè oſtendit, vnde cognoſci poſſit, an portio ſit temporalis, ſeu importet ius quoddam, & beneficium temporale, vel potius dicat ius ſpirituale, & cenſenda ſit titulus beneficialis.

374 Quidam etiam reſolutionem datam extendunt ad penſiones, ita quod ſine diſpenſatione duæ penſiones non poſſint haberi in eadem Eccleſia. Quæ fuit ſententia Rebuff. *in prax. tit. de diſpenſat. ratione ætatis* §. *Et ſi ſint ſub eodem tecto.* Contrarium vero voluit Gigas *de penſionibus quæſt.* 32. Hoieda *vero d. cap.* 20. *à n.* 18. tractans hanc quæſt. varijs diſtinctionibus variè conciliat opiniones iſtas contrarias. Sed dicitur quod iura, quæ prohibent obtineri plura beneficia ſub eodem tecto, non comprehendunt penſiones. Quia penſio non eſt beneficium per DD. & iura, quæ affert R. P. D Fagnan. *in cap. ad audientiam num.* 69. 71. 81. 128. & 130. *de reſcript.* Sed vt ibidem ex Rota *num.* 81. deducitur eſt ius temporale, ad tempus ſeparatum, & per ſe diſtinctum à Beneficio, quæ Clerico aſſignari poteſt ſine aliqua erectione, aut canonica inſtitutione. ibid. *num.* 101. Quæ propterea in materia odioſa non venit ſub nomine beneficij ibid. *num.* 113. Etiam ſi beneficium exprimatur per dictionem vniuerſalem quodcumque ibid. *num.* 114. Et ideo, quod decretum Concilij *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. non habeat locum in penſionibus declarauit S. Cõgreg. Concilij, in vna Hiſpalen. *in reſponſ. ad* 4. *dubium*, quæ declaratio habetur apud Garz *part.* 11. *cap.* 5. *num.* 310. Vnde quod non ſit prohibitum habere plures penſiones ſub eodem tecto tenuerunt etiam Mandoſ. *de Signatur. Gratiæ tit. de diſpenſat. ad benefic. ſub eod. tecto, verſic. an autem penſio,* Hoieda *citatus num.* 16. & 22. Hieron. Paulus *in practica Cancell. ver.* & *inter cætera eſt neceſſaria*. Sed tamen quod ſtylus curiæ videatur tenere contrariam ſententiam dixit Garz. *num.* 317. Quia in penſionibus pro palatinis ſolet apponi clauſula. *Etiam ſub eodem tecto*. Et quando impetrans beneficium narrat habere penſionem ſuper fructibus alicuius beneficij additur, *non tamen in eadem Eccleſia conſiſtentis* ſed hæc non probant, quod ſub iuribus citatis, & decreto Concilij Tridentini comprehendantur penſiones, quæ non ſunt beneficia, ſed quod Cancellaria ipſa difficilius ex quadam ſimilitudine rationis concedat plures penſiones eidem ſub vno tecto, quam ſub diuerſis.

375 Plura vero ex hucuſque probatis ſequuntur, & quidem primo contra Rebuff. loco citato ſequitur, quod ſi quis ſit diſpenſatus ad duo poteſt abſque noua diſpenſatione obtinere alterum, vel retinere, etiam ſi illi ſit annexa Capellania vel aliud beneficium in eadem Eccleſia, dum tamen ſit annexum acceſſoriè. Quia per illam vnionem beneficium illud vnitum fuit ſuppreſſum, & extinctum, & ſic non eſt habendum in conſideratione. Vera tamen eſſet doctrina Rebuff. ſi vnio fuiſſet facta æque principaliter, vel ad tempus, ſeu ad vitam obtinentis tantum. Garz. *d. cap.* 5. *num.* 216.

376 Pariter ſecundò ſequitur contra Nauar. *conſ.* 23. *de praben.* non impediri ex ratione vniformitatis retentionem beneficij ſimplicis cuiuſdam Eccleſiæ cum rectoria alterius propter annexionem factam dictæ rectoriæ de alio beneficio ſimplici Eccleſiæ primo dictæ, cum per illam vnionem factam acceſſoriè illud beneficiũ ſimplex fuerit ſuppreſſum, & extinctum, & confuſum cum dicta rectoria, cuius eſt quaſi prædium, & ſic obtinendo rectoriam non obtinet beneficium aliquod vniforme, quod ſit in ea Eccleſia, in qua eſt beneficium, quod retinet. Niſi, vt dicebatur vnio facta fuerit æque principaliter, vel ad tempus, ſeu ad vitam obti-

Digitized by Google

obtinentis rectoriam illam. Garzias vbi ſup *n.*217.

375 Vnionem enim ad vitam hodie ſaltem inducere incompatibilitatem habetur ex *Conc. Trid. ſeſſ.7. cap.4.* ibi *ſiue per viam vnionis ad vitam, & ſeſſ.24. cap.17. §. Illi vero*, ibi, *Ac vnionibus ad vitam*. Et ita ſentiunt Mandoſ. *de Signat. Gratia. tit. de vnion.* Quintanaduen *lib.1. Eccleſiaſt. cap 4. nu.12. & cap.7. num.6.* Garz. *n.*229. quod tamen prius non erat. Gonzal. *Gloſſ.* 1 §.7. *n.*145. Put. *dec.*246. *n* 3. & 9. l 1. Mohed. *dec.2. de præb* Flam. *lib.*12. *q.*3 *n.*49.

378 Sequitur tertiò contra Paz Iordan. *l.*10. *tit.*28. *num.*32. & 33. Layman. *l.4. tract. 2. cap.8. n* 6. & Nauar. *conſ.16. de præben* quod duæ Capellaniæ etiam in diuerſis altaribus inſtitutæ, tanquam vniformes ſunt incompatibiles. Ita hic Anchar. Dom. *num.*14. Franc. *num.*8. Syluest. *v. beneficium* 4 *n* 11. Armilla *num.*46. Rota *in vna Barchinonen. Archidiacon.* 21. *Octob.* 1560. coram Grotperlo. *Et in cauſa Tolet. Capellaniæ de Barachas* 3. *Martij* 1589 coram Mantica, & 4. *Iunij* 1590. & 15. *Februar.* 1591. coram Pamphilio, quæ tres deciſiones habentur per extenſum apud Garz. *de Benef p.*11. *cap.*5. *num.*222.

379 Neque in hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare, cum in lege Pontificis diſpenſare non poſſit, vt hic aſſerunt Domin. *n.*14. Franc. *n.*8. Fuſcus *de Viſit l* 1. *cap.*11. *num* 9. Garz *d cap* 5. *n.*221. & 228 Rota *in d Toletana Capellania de Barachas*, Hoieda *de incompatibil. p.*1. *cap.*11. *num* 4. & *cap.*12. *num* 13.

380 Et propterea nec valet conſuetudo in contrarium ex dictis ſupra *num.*365. Arbitratur tamen Garz *num.*229 quod quia ſunt opiniones, an duæ iſtæ Capellaniæ ſint vniformes, ideo conſuetudo tenendi duo beneficia huiuſmodi in eadem Eccleſia ſine diſpenſatione, vel cum diſpenſatione videtur tolerabilis, vbi Concilium quoad hoc non eſt receptum. Sed hoc nihil aliud inferre poteſt, niſi quod non ſit vndequaque certum conſuetudinem habendi duas huiuſmodi Capellanias, ſine altaria eſſe abuſum ex parte vniformitatis, cum non ſit certum eas eſſe vniformes, cum quo tamen ſtat eam conſuetudinem non liberari à ratione abuſus ex cauſa generali, ex qua eſt abuſus habere plura beneficia. Scio quod Layman. *lib.4. tract.2. cap* 8. *num.*7. ait non poſſe dubitari, quin iſta conſuetudo, vbi eſt, licita ſit. Imò Nauar. *conſ* 22 *de præb.* vult, quod ratione conſuetudinis immemorabilis duæ Capellaniæ ſub eodem tecto conferri poſſint eidem Eccleſiæ Theſaurario, vel aliam dignitatem, perſonatum, aut officium obtinente. Sed hoc eſt directè contra præſentem noſtram decretalem, in qua omnis talis conſuetudo vt irrationabilis, etiam ſi immemorabilis, reprobatur, & ſemper lex naturæ clamat, quæ non patitur, quod ex lege conſuetudinis liceat, niſi adſit ſpecialis iuſta cauſa, quod plura etiam diſformia beneficia dentur eidem. Nec Nauar. *d. conſ* 22. id aſſerit, quod referunt dicti, ſed totum oppoſitum ſenſit, & probat Nam & huiuſmodi conſuetudo etiam inquantum eſt contra ius commune eſt ab eo iure reprobata, quia ius commune fouet ius naturale, & talis conſuetudo ex cauſa moraliter ſaltem vniuerſali, & perpetua eſt irrationabilis, & vt talis reprobata,

381 Lege etiam apud Barboſam *d cap.*17. *ſeſſ.* 24. *num.* 13. Conc. Trid. duo beneficia vniformia ſub eodem tecto obtineri non poſſe ſine prouiſione Apoſtolica, niſi id dictet ſtatutum, vel conſuetudo Eccleſiæ, vel Epiſcopus expreſsè diſpenſauerit; cum vtrumque conferendo non intelligatur tacitè diſpenſaſſe, & ſubdit, quod hoc tenet Sell. qui atteſtatur ſic fuiſſe deciſum. Sed in hac parte, nec Sell. nec Barboſæ eſt credendum. Cum et probatū ēſt, nec ſtatutum cuiuſcumque inferioris valeat contra ius commune. Nec Epiſcopus poſſit diſpenſare in lege Pontificia. Et conſuetudo huiuſmodi ſit abuſus. Et quatenus Epiſcopus diſpenſare poſſet, ſi conſtaret illum ſcienter contuliſſe duo vniformia eidem in eadem Eccleſia, cenſeretur diſpēſaſſe, quia non poſſet præſumi, quod ſcienter voluiſſet actum nullum facere.

382 Vltimo vero notanda hic eſt declaratio S.Cong. quam affert Garz *n.*318. quæ talis eſt *Congregatio Concilij cenſuit, hoc decreto non comprehendi terrulas beneficiales, ſeu pia legata cum onere Miſſas, aliaue diuina officia celebrandi, quæ neque Eccleſiæ habent aliquam denominationem, conferri tamen conſueuerunt in titulum ſimplicis beneficij vni, vel pluribus presbyteris ad præſentationem hæredum, ſiue patronorum, & ſingula duorum, aut trium aureorum valorem non excedunt: quod decretum Congregationis Sanctiſſimus D. N. probauit, & placuit ſeruari ſtylum Cancellariæ, & vnica collatione plura vni conferri poſſint in titulum ſimplicis beneficij*. Et quod incompatibilia ſub eodē tecto non ſint ſimplicia Legata Miſſarum non erecta in titulū beneficij, vnde poſſe eorum pluralitatem permitti ſub eodem tecto, *dixit S. Cong. Epiſ. & Regal. in Caſtellanen.* 15. *Iunij* 1591. & *quod huiuſmodi legatum poſſit haberi cum præbenda, in Granaten.* 21. *Martij* 1583.

383 Addit etiam R.P.D. Fagnan. *d. cap literas num.*46. quod beneficia, quorum onera ad Parochialem Eccleſiam translata ſunt, eo quod eorum Eccleſiæ in ſyluis eſſent ſita, ex S. Cong. ſententia non ſint incompoſſibilia tamquam exiſtentia ſub eodem tecto.

SVMMARIVM.

384 *Nullus in eadem Eccleſia poteſt eſſe triplex:*

385 *Etiam ſi duo priora beneficia ſint inſufficientia.*
Et etiam in diuerſis Eccleſijs.

466 *Reijcitur Boſſæus.*
Non poſſunt haberi duæ Capellaniæ cum dignitate inſufficienti.

387 *Pœnitentiarius ne ſit triplex non poteſt ſimul habere dignitatem.*

388 *Pœnitentiaria ſe ipſa eſt officium, & beneficium.*

389 *Canonicus Doctoralis, vel Lector non erit triplex, ſi obtinuerit dignitatem.*
Munus legendi eſt onus, non vero officium inſtitutum in titulum beneficij.

390 *Quando ratione annexionis inducatur triplicitas.* 391.

392 *Idem non poteſt eſſe duplex in beneficijs requirentibus reſidentiam etiam cum diſpenſatione Epiſcopi.*

393 *Beneficia ſufficentia nō requirētia reſidentiā eſſe incompoſſibilia alij negant, alij affirmant.* 394.

395 *Duplex ſtatus rerum.*

396 *De iure antiquo qualiter pluralitas beneficiorum eſſet prohibita.*

397 *Plures caſus, in quibus licebat habere plura beneficia.*

398 *Con-*

398 *Conſuetudine non potuit obtineri, quod Epiſcopi ſine iuſta, & ſpeciali cauſa potuerint conferre plura beneficia.*
399 *Potuit conſuetudine abrogari lex Canonica prohibens conferri vni plura beneficia ſimplicia.*
400 *Potuit conſuetudine acquiri conſuetudo diſpenſandi in pluralitate beneficiorum ſimplicium.*
401 *Diſcrimen inter opiniones neceſſitas.*
402 *Secundum vtramque dici debet, quod conceſſio plurium ſine iuſta cauſa ſit inualida.*
403 *Ante Concilium plura beneficia diſformia haberi poterant in eadem Eccleſia.*
404 *Singula beneficia ſufficientia ſingulis ſunt danda ex decreto Conc. Trid.*
405 *Si prouiſus conſenſit penſioni attenditur ſufficientia beneficij ſecundum valorem.*
Habeati ſufficiem ſuſtentamentum ex penſionibus poteſt conferri beneficium.
406 *Plura inſufficiētia poſſunt ex diſpenſatione Epiſcopi obtineri.*
407 *Oppoſitum videtur probari.*
408 *Duo beneficia inſufficientia poteſt Epiſcopus conferre ſub eodem tecto.*
410 *Nunc an valeat conſuetudo dandi plura beneficia ſufficientia, varie dictum. 415.*
412 *Conſuetudinem aliqui non laudant.*
413 *Concilium abrogauit conſuetudinem habendi plura beneficia.*
454 *Non poteſt dari conſuetudo, quæ vel obliget, vel etiam permittat dari plura beneficia ſine iuſta cauſa.*
455 *Suppoſita iuſta cauſa potuit eſſe conſuetudo obtinendi plura in vna ſpecie beneficij, & non in alia.*
Non valet extenſio conſuetudinis de vno ad aliū caſum.
416 *Arbitrarium iudicare quodnam beneficium ſit ſufficiens.*
417 *Ad iudicandum de ſufficientia beneficij non debet conſiderari patrimonium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ poſſint ab eodem ſimul haberi duo beneficia diſformia ſub eodem tecto.

384 Eſt autem primo certum, quod in eadem Eccleſia nullus poteſt eſſe triplex, cum hoc cap. eſſe ſit in hac noſtra decretali prohibitum, & ita hic tenent Domin. *num.* 13. Franc. *num.* 7. Probus *n.* 6. Puteus *dec.*446.3.*l.*2. Grat. *diſcep.* 133. *n.* 18. Item Gloſſ. *fin. in Clem. fin. de præbend.* quam ſequitur Garz. *part.* 11. *cap.* 5. *num.* 238. R.P.D. Fagnan. *cap. cum iam num.* 35.45. & 71. & *cap. literas num.* 59. *de conceſſ. præbend.* Garz. *de benef. par.* 11. *cap.* 5. *num.* 538. Barboſa *in cap.* 17. *ſeſſ.* 24. Concil. Trid. *num.* 4. & 6.

385 Hinc autem procedit, vt licet ex conceſſ. *Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 17. Ex Epiſcopi diſpenſatione habenti beneficium inſufficiens poſſit concedi aliud beneficium ſimplex, nunquam tamen poſſunt concedi alia duo, vt ſic habeat tria beneficia in eadem Eccleſia. Et ita nedum eſt verum, quod habens duo de ſe inſufficientia, ſed in ſimul ſufficientia non poteſt retinere tertium, vt dixit Barboſa *d. cap.* 17. *num.* 6. & *alleg* 62. *num.* 6. ex Hoieda *par.* 1. *cap.* 19. *num.* 1. *cum ſeq.* & Pariſ. *l.* 3. *q.* 1. *n.* 138. & Garz. *d. c.* 5. *num.* 268. Palaus *tr.* 13. *diſp.* 6. *p.* 2. §. 6. *num.* 7. ſed inſuper habenti iam duo etiam inſimul non ſufficientia, non poteſt ex ſola diſpenſatione Epiſcopi conferri tertium. Ad quod comprobandum quamplures declarationes S. Congr. Concilij refert Garz. *d. c.* 5. *num.* 310. Et ideo tanquam ſic declaratam hoc ſuſtinent Barboſ. *d. ca.* 17. *num.* 4. & apud eum Armendar. Maſſor. & Vulpe. R.P.D. Fagnan. *cap. cum iam dudum num.* 45. & 71. *de præbend.* Amayden. de ſtylo datariæ. *l.* 1. *c.* 16. §. 3. *num.* 18. Quod adeo verum eſt, vt nedum in eadem Eccleſia, ſed nec diuerſis poſſit aliquis eſſe triplex ſine diſpenſatione Apoſtolica, vt Sac. Cong. declarauit, & tanquam ab ea declaratum tenent præfati DD. Non obſtante, quod oppoſitum ſenſerint Nauar. *conſ.* 10. *de præben.* & *cap.* 25. *man. num.* 129. & Miſcel. 60. *de orat. num* 13. & late Hoieda *de compat. p.* 2. *cap.* 1. *à num.* 26. Flam. *lib.* 3. *qu.* 1. *num.* 141. Azor. *par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 11. *q.* 8. Perez *de anniu. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 12. Piaſec. *par.* 2. *cap.* 5. *num.* 26. Cenedo, Azeuedo, Quintanadueñas, Zechius, & Salon. apud Garz. *d. c.* 5. *n.* 308. Vbi refert ita tenuiſſe Rotam *in Theanen. S. Euſtachij.* 20. *April.* 1847. coram Gipſio.

386 Et propterea contra Baſſæum de Synodo 3. *p. a.* 5. *num.* 88. dixit Garz. *d. cap* 5. *num.* 239. falſum eſſe, quod dixit, ſcilicet, quod quis in eadem Eccleſia poteſt eſſe duplex, aut triplex in beneficijs deformibus, citans ad hoc Domin. & Franc. qui id non dicunt de triplici, ſed oppoſitum docent. Item falſum eſſe, quod habet Nauarr. *conſ.* 22. *de præbend.* vbi dicit poſſe retineri duas Capellanias, cum dignitate in eadem Eccleſia ex conſuetudine; ſi dignitas non eſt ſufficiens ad ſuſtentationē, Triplicitatem enim omnino iura excludunt, etiam in caſu inſufficientiæ.

387 Et hæc eſt ratio propter quam Pœnitentiario habenti præbendam, non poteſt conferri Dignitas, ſeu quod Pœnitentiarius Canonicus non poteſt ſimul retinere dignitatem, vt declarauit S. Cong. Concilij apud Garz. *d. cap.* 5. *num.* 249. & tanquam ſic declaratum ſuſtinent R.P.D. Fagnani *cap. literas num.* 59. *de præbend.* Garz. loco citato, Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſ. all.* 62. *num.* 27. Pax Iordan. *l.* 10. *tit.* 28. *num.* 30. Nam in eo caſu Pœnitentiarius eſſet triplex in eadem Eccleſia, quia haberet officium Pœnitentiarij, Canonicatum, & Dignitatem. Præbenda enim non vnitur officio Pœnitentiariæ acceſſoriè, nec ea vnione ſuſpenditur, & extinguitur, ſed Pœnitentiarius remanet propriè Canonicus, & functiones canonici exercet & voce & alijs Canonicorum prærogatiuis gaudet. Alias vero officium Pœnitentiariæ, non eſt ſimplex onus annexum Canonicatui, ſed eſt de per ſe officium, & beneficium Eccleſiaſticum. Nec obſtat, quod de per ſe non habeat fructus, quia non per hoc deſinit eſſe officium, aut beneficium, quia ſufficit, quod illos habeat ratione Canonicatus.

388 Cæterum quod Pœnitentiaria à Concil. Trident. fuerit inſtituta vt officium per ſe diſtinctum colligit R.P.D. Fagnan. *num.* 63. & eo quod Concilium *ſeſſ.* 24. *c.* 8. voluit inſtitui Pœnitentiariam ante vacationem præbendæ, vt Sacra Congregatio declarauit. Et quamuis Moneta *de option.*

cap. 4. *num.* 12. & 13. exiſtimauerit, quod officium Pœnitentiariæ ſe habeat vt quid annexum præbendæ, ſed tanquam mortuum, & extinctum reſpectu illius, tamen merito hoc reijcit Garz. *d. cap.* 5. *num.* 250. Nam verè illud officium eſt principale; & vt tale inſtitutum fuit à Concilio, & ei fuit annexa præbenda, voluit enim Concilium vt officium Pœnitentiariæ inſtitueretur cum vnione præbendæ vacantis, vel vacaturæ, & ſic Pœnitentiaria eſt officium principale: cui eſt annexa præbenda; ſed annexione non extinctiua Canonicatus, & ſic Pœnitentiarius iam duo officia habet, & eſt duplex, quia eſt Pœnitentiarius; & Canonicus, vnde non poteſt ei conferri vel alia præbenda, vel dignitas, vel aliud officium, ne ſit triplex in eadem Eccleſia.

389 Nec tamen eſt eadem ratio de Canonico Theologo, aut lectore, quia munus docendi, aut legendi non eſt de per ſe officium Eccleſiaſticum in titulum beneficij inſtitutum, ſed eſt onus annexum Præbendæ. Concilium enim *d. ſeſſ.* 24. *cap.* 8. decreuit præbendam ad hunc caſum eſſe ipſo facto conſtitutam, & intelligi deputatam, & ſic voluit eſſe præbendam, quæ hoc vſui deſeruiret, non vero voluit, quod munus docendi, aut legendi eſſet titulus, aut beneficium Eccleſiaſticum. Sic enim & DD. *in cap. ſignificatum de præben. & in cap. quia nonnullis, de magiſ.* munus legendi vocant onus præbendæ annexum, vt conſtat ex Gloſſ. quam DD. ſequuntur *in d. cap. quia nonnullis, in ver. præbend. in fin.* Vbi igitur alias liceret habere duo beneficia diſformia in eadem Eccleſia, vel in hoc poſſet Epiſcopus diſpenſare, Canonicus Doctoralis, & Canonicus Lector poſſent ſimul obtinere dignitatem, nec impedirentur ex triplicitate, quia in eo caſu eſſent duplices, non triplices. Et ita ſentiunt R.P.D. Faguan. & Garzias citati, & alij.

390 Eſt autem adeo illicitum eſſe triplicem in eadem Eccleſia, vt hoc fieri non poſſe dicatur etiam ratione annexionis. Sic R. P. D. Faguan. *d. cap. literas num.* 61. arbitratur, quod licet dicatur communiter, quod ſolum officium, cui facta eſt vnio alterius ſit conſiderandum *cap. ſuper eo, infr. de præb.* & beneficium vnitum nomen beneficij amittat, nihilominus hoc fallit cum beneficium vnitum eſt in eadem Eccleſia. ſic enim ad incompatibilitatem inducendam ex pluralitate beneficiorum; etiam beneficium vnitum alteri debet conſiderari per Gloſſ. *vlt. in Clem. fin. de præb.* Franc. ibi *num.* 7. Panorm. *cap. literas num.* 2. *de præbend.*

391 Sed iuxta doctrinam datam ſupra, *n.* 470. *& ſeqq.* aliter dicendum eſt; nimirum tunc annexionem inducere pluralitatem, & incompatibilitatem, quando vnio non eſt facta acceſſoriè, ſed annexi titulus & officium remanet, tunc enim vnitũ ponit in numerum cum principali beneficio, cui annectitur; & qui habet beneficium, cui aliud eſt vnitum non acceſſoriè, eſt verè duplex, & ideo ſi ei aliud beneficium conferatur, remanet triplex, vt dictum eſt de Pœnitentiario. Sed vbi beneficium eſt vnitum alteri acceſſoriè, & ſuſpenditur, & extinguitur eius titulus, & aliud fit membrum alterius, non ponit in numero cum illo, nec inducit incompatibilitatem. Rota *dec.* 786. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſ. ex cap. ſuper eo,* & Gloſſ. ibid. *in v. non obtinet.* & Anchar. ibi *num.* 2. *inf. de præben.* & ex Hoſtien. *in cap. exſtirpandæ col.* 3. & Butr. ibi *in finalibus verbis, ſup. de præben.* Item Gonzal. Gloſſ. 5. § 7. *num.* 24. Mandoſ. ad Lapſi *alleg.* 35. *addit. vlt.* Garz. *d. cap.* 5. *num.* 595.

392 Eſt igitur difficultas, an licet idem in eadẽ Eccleſia non poſſit eſſe triplex, poſſit ſaltẽ eſſe duplex in beneficijs diſformibus, vt an poſſit eſſe Canonicus & dignitas, vel Canonicus, & Sacriſta, & quantũ ad hanc partẽ ſi beneficia aliã habent incõpatibilitatem, ac quia obligantur ad reſidentiam præciſam in ſuis titulis, certum eſt, quod vnus & idem huiuſmodi beneficia, nec in vna, nec in diuerſis Eccleſijs poteſt obtinere, cum idem ſimul eodem tempore non poſſit in diuerſis locis eſſe, vel diuerſorum officiorum diuerſa munera exercere; & per huiuſmodi aſſecutionem ſimilium beneficiorum valdè diminuatur diuinus cultus, & Eccleſia non modicũ recipiat detrimentum, vndè nec Epiſcopus poteſt diſpenſare vt huiuſmodi beneficia diſformia reſidentiam requirentia vni conferantur. Federicus de Senis *conſ.* 120. *num.* 2. quem refert & ſequitur R. P. D. Fagnan. *cap. literas num* 49. *de conceſſ. præben.* Gonzal. Gloſſ. 10. *n.* 41. Perez de Lara *de anniu. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 24 Garz. *d. cap.* 5. *n.* 84. vbi quamplures declarationes S. Cong Cõcilij ad hoc refert, vbi *n.* 87. quod hæc ſententia recepta eſt, & practicatur in Dataria, & Cancellaria Apoſtolica, & quod Rota, quæ prius tenuerat oppoſitum à prima opinione receſſit, *vt in Salmant. dimidia portionis* 11. *Decemb.* 1583. coram Orano. *Et in Virdun. Canonic.* 2. *Iuly* 1589. coram Pamphilio, *& in Tolet. Capellaniæ de Barachas coram eodem* 15. *Febr.* 1591. *& in Tarraconea. Archidiac.* 22. *Martij* 1592. *coram Litta, & in Conchen. Archipresbiteratus de Huerta* 17. *Maij* 1592. coram Penna. Ideo ſecundum eiuſdem S. Cong. decreta Canonicus non poteſt retinere Parochialem, nec idem poteſt habere duos Canonicatus, & Capellanus obligatus nedum ad certas Miſſas, ſed ad coadiuuandum in cura animarum, non poteſt retinere aliam Parochialem, vel aliud beneficium requirens reſidentiam.

393 Deducitur igitur quæſtio ad beneficia diſformia non requirentia reſidentiam præciſam. Fuit vero multorum ſententia, quod beneficia huiuſmodi diſformia non ſint incompatibilia etiam ſub eodem tecto, niſi alias incompatibilia ſint ratione reſidentiæ, ſeu ſeruitij. Ita tenent Dom. *infr. cap. cum in Eccleſia, num.* 7. & Franc. *num.* 4. *de præben.* Panorm. *conſ.* 96. *dub.* 2. *num.* 2. Felin *in cap. ex parte* 2. *num.* 3. & ibi Dec *num.* 4. *de Reſcript.* Flam. *l.* 3. *q.* 1. *num.* 128. Miſis *in repert. v. beneficia plura* Lap. *alleg.* 116. & 127. Nauar. *conſ.* 21. *de præbend.* & *conſ.* 24. *num.* 4. & 6. Genuen. *in praxi cap.* 64 *num.* 5. Gonzales Gloſſ. 10. *num.* 41. Perez de Lara *de anniuerſ.* & Capell. *l.* 2. *cap.* 34. *num.* 144. Layman. *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 8. *num.* 6. Pax Iordan. *l.* 10. *tit.* 28. *num.* 33. Et hanc ſententiam veriorem de iure putat Garz. *par.* 11. *cap.* 5. *num.* 237. ex quo non videt textum, ex quo contrarium probetur.

394 Alij vero admittentes incompatibilitatem, eam dicunt eſſe talem, vt in ea poſſit Epiſcopus diſpenſare. Ita ſentit Gloſſ. hic *in v. vacabit,* Dom. *num.* 11. & 13. Franc. *num.* 7. Butr. *ad cap. literas n.* 8 & 11. *de conceſſ. præbend.* Io. Andr. *num.* 11. Imol. *num.* 8. Panorm. *num.* 6. R. P. D. Faguan. *num.* 39. Item DD. *in cap. cum iam dudum, de præb.* vbi in ſpecie Panorm. *num.* 9. Butr. *num.* 10. Rota in *Toletana Capellaniæ de Barachas* 2. *May* 1589. & 4. *Iuny* 1590. coram Mantica, & 15. *Februar.* 1591. coram Pamphilio

philio

Digitized by Google

philio. Barboſa ad textum noſtrum *num. vlt. Et in cauſa Lucana beneficiorum 4. Nouemb.* coram Seraphino, Achiles *dec.* 269. Puteus *dec.* 466. *num.* 3. *lib.* 2. *& dec.* 189. *lib.* 3. Mandoſ. *de ſignat. gratia. tit. de diſpenſat. ad beneficia ſub eod. tecto verſ. ad duo & ver. Canonicatus* Hoieda *cap.* 11. *num.* 4. *&* 5. *& cap.* 20. *num.* 25. Staphil. *de ſign. gratia ſecunda forma expect.* Gomez *de expect. num.* 44.

395 Diſtingui hic debent duo ſtatus rerum, nimirum ante, & poſt Concil. Trident. Aliud enim ex antiquo iure licebat, quod non licet iure nouo Concilij. Itaque ante Concilium etiam diſtingui debet, quod de iure ſcripto poterat fieri, & quid de conſuetudine.

496 De iure ergo communi plura curata ſimul haberi non poterant. Concil. Lateranen. ſub Innoc. 3. *cap.* 29. *& c. dudum el.* 2. *de elect. c. de multa. de præbend. cap. Ordinarij infr. ac off. ordinar. & extrauag. execrabilis, de præbend.* Item ſecundo non poterant haberi ſimul plures Perſonatus, aut Dignitates, quia de iſtis eadem ratio erat, ac de curatis *d. cap. dudum & d. cap. de multa.* Item tertio nullus de iure communi poterat habere plura beneficia, quæcumque requirentia reſidentiam 21. *q.* 1. *per totum. cap. vnio* 10. *q.* 3. *cap. Presbyterar.* 16. *q.* 1. *cap. per laicos* 16. *q. vlt. cap. ſingula* 89. *diſt. cap. cum te, de ætat. & qual. cap. quia nonnulli, cap. relatum, cap. conquerente, cap. Clericos, de Cleric. non reſiden.* Pariter quarto non poterat Clericus habere plura beneficia in eadem Eccleſia ſaltem vniformia *vt c. de multa, de Præb. ex cap. literas, de conceſſ. præbend. & Clem. vlt. de præbend.* Sexto tandem nullus poterat habere plures præbendas, aut beneficia, quarum quælibet, aut quodlibet ſufficiens erat ad eius ſuſtentationem. *Cap. Sanctorum Canonum diſt.* 70. *cap. ſingula d.* 89. *cap.* 1. *&* 2. 21. *q.* 1. De his videri poteſt Turrecremata *in cap. Sanctorum diſt.* 70. *ar.* 2. *à num.* 18.

397 De iure vero communi vnus etiam ſine diſpenſatione plura beneficia habere poterat, ſi illorum neutrum ſufficiebat ad ſuſtentationem beneficiati. Hoc Turrecrem. loco citato *num.* 28. *colligit, ex cap. vnio* 10. *q.* 3. *& ex c. quia de Relig. Dom.* In quibus textibus tamen ſermo eſt de paruarum Eccleſiarum vnione ad maiores. Ea ſimilitudine tamen rationis arguendo, etiam præbendæ, quæ non ſufficiunt vniri poterant ſimul, vt ſufficerent. Sed hoc melius probatur, vt idem aduertit *num.* 34. *ex cap. eam te de ætat. & qual.* & hoc notat ibi Panor. *not.* 3. *num.* 3. Secundus caſus habetur *in d. cap. eam te*, & eſt quando plures Eccleſiæ ſunt ſubordinatæ, & vna dependet ab alia. Tertius caſus eſt ex inopia Clericorum, qua ſtante vnus in pluribus poterat inſtitui Eccleſijs *cap. Clericus* 21. *quæſt.* 1. Quartus eſt cum vnum beneficium erat alteri annexum, puta annexum præbendæ, vel dignitati *cap. dudum el.* 2. *de elect. cap. extirpandæ, de præben. cap. ſuper eo inf. eod. tit.* Quintus caſus eſt, ſi vnus habebat vnam Eccleſiam intitulatam, & alteram cõmendatam. *Cap. qui plures* 21. *q.* 1. Quomodo vero hæc commendatio non deberet fieri niſi ex magna vtilitate, aut neceſſitate, & non vltra ſemeſtris ſpatium decretum fuerat *cap. nemo inf. de elect.* Sed quod huiuſmodi commendæ poſt Concilium locum non habeant, aduertit Barbol. *in cap.* 4. *ſeſſ.* 7. *Concil. Trid. num.* 19.

398 Cum ergo de iure humano antiquiſſimo ſicut prohibitum erat, quod vnus plura officia haberet, ita eſſet interdictum, quod haberet plures præbendas, ſeu beneficia, & nedum curata, ſed ſimplicia; punctum eſt, an de conſuetudine potuerint Epiſcopi eidem plura beneficia conferre. Sed tria ſunt, quæ poteſt quis imaginari, quod Epiſcopi acquiſierint conſuetudine. Primum eſt, vt pluralitas beneficiorum ẽſſet res indifferens, & ſic, quod ad eorum nutum, & voluntatem potuiſſent dare plura beneficia cui voluiſſent, etiam ſine cauſa ſpeciali ad id mouente, & ita vt ſuppoſitis alijs requiſitis ad iuſtam collationem beneficiorum potuiſſent ſine ſcrupulo ad nutum, & ſine alterius cauſæ exigentia diſpenſare vni, & eidem plura beneficia. Et hoc eſt impoſſibile, quia legi naturæ aduerſatur. Sequeretur enim, quod ea ſola voluntate Epiſcopi licitè vnus poſſet eſſe ebrius, & alter eſuriret; & quod Epiſcopus non diſpenſator, ſed Dominus eſſet patrimonij Chriſti; & quod item poſſet ad nutum minuere Dei cultum, & Eccleſiam miniſtrorum munere priuare; & quod benemeriti ad voluntatem illius priuarentur Eccleſiæ officijs, & beneficijs, & alia multa ſequerentur abſurda, quæ artic. primo conſiderata ſunt, & à DD. recenſentur. Remanet igitur, quod Epiſcopi conſuetudine potuerint hoc ſolum acquirere, vt ex cauſa iuſta aliquando plura beneficia potuerit eidem cõferre non obſtante iure communi.

399 Secundo igitur poteſt intelligi, quod lex canonica prohibens dari vni plura beneficia ſimplicia per conſuetudinem fuerit abrogata, & ſic quod Epiſcopi non quidem diſpenſando in lege ſuperioris, veluti ex præſcripto priuilegio, ſed auctoritate eorum ordinaria, tanquam non ligati alia lege, quam diuina, potuerint ex cauſa iuſta plura conferre beneficia eidem. Hoc enim, quod eſt præcisè contra legem poſitiuam potuerunt Epiſcopi conſuetudine acquirere ſaltem videntibus, & conſentientibus Pontificibus, aut immemorabili temporis curſu.

400 Sed tertiò intelligi poteſt, quod Epiſcopi conſuetudine acquiſierint facultatem diſpenſandi in iure communi ex cauſa iuſta, & rationabili. Quod etiam acquiri potuit. Nam & iuriſdictio conſuetudine acquiri poteſt. Rochus Curtius *de conſuet. ſect.* 1. *num.* 2. Piaggius *de conſuet. q.* 8. *num.* 130. R. P. D. Fagnan. *c. contingat. num.* 3 *&* 26. *& cap. nullus num.* 47. *&* 64. *de for. compet.* Hoſtien. *cap. Dilecta num.* 4. *de off. Archid.* Panor. *cap.* 2. *num.* 2. *ne Prælati vices ſuas.* Potuerunt igitur Epiſcopi conſuetudine ſaltem immemorabili, aut ſciente & approbante Pontifice acquirere iuriſdictionem, & facultatem diſpenſandi ex cauſa iuſta in lege prohibente conferri plura beneficia.

401 Hoc ergo eſt diſcrimen inter opiniones recenſitas, quod prima intendit, quod conſuetudine derogatum fuerit iuri communi, quatenus prohibuerat poſſe Epiſcopum conferre plura beneficia ſimplicia. Et ſic Panormit. *d. conſ.* 96. *dub.* 2. *num.* 2. dixit conſuetudine generali haberi, vt etiam in eadem Eccleſia quis poſſit habere nedum duo beneficia ſimplicia, ſed dignitatem, & Canonicatũ Idem ſentit Paz Iordan. *lib.* 10. *tit.* 28. *num.* 19. Sotus *lib.* 3. *de iuſt. q.* 6. *a.* 3. *poſt* 4. *concluſ.* Sed ſecunda opinio vult, quod ius commune prohibens pluralitatem beneficiorum etiam ſimplicium adhuc vigeat, ſed quod conſuetudine fuerit introductum,

vt quantum ad ſimplic ia ſaltem illa, quæ non exigunt reſidentiam poſſit Epiſcopus diſpenſare.

402 Inter iſtas vero opiniones quantum ſpectat ad punctum noſtræ quæſtionis parua differentia eſt, quia etiam conceſſo, quod conſuetudo legem abrogaſſet Canonicam quantum ad iſta beneficia ſimplicia, nihilominus quia legi naturali repugnat plura beneficia dare, obtinere, & retinere abſque iuſta cauſa, non maiorem libertatem, & facultatem habent Epiſcopi ad conferendum plura beneficia, ſi id faciant auctoritate ordinaria abrogata lege id prohibente, quam ſi id faciant diſpenſando in ea lege. Quia neutro modo poſſunt id facere nedum ritè, ſed validè abſque iuſta cauſa, & ſemper plurium collatio eſt iure naturali nulla, vt probatum eſt, ſi fuerit facta ſine iuſta cauſa, Parum ergo intereſt, ſi vna, vel altera ex prædictis opinionibus fuerit electa ante Concilium. Quamuis ſecunda ſentiat id, quod eſt minus contrarium iuri communi, quia ſecundum illam ius commune viget.

403 Itaque ergo ante Concilium Trid. poterant Epiſcopi vno, vel altero modo conferre plura beneficia ſimplicia diformia eidem ex cauſa iuſta, tamen & tunc hoc verum erat ſecundum multos etiam de Dignitatibus, & Perſonatibus, & Canonicatibus, vt quis in eadem Eccleſia poſſet habere Dignitatem, & Canonicatum. Vnde multo magis poterat habere Canonicatum, & Capellaniam, ſeu duas Capellanias diformes, & reliqua inferiora beneficia diformia. Solum tamen duo habere poterant. Nam & conſuetudo habendi tria per præſentem decretalem fuerat reprobata. Sed experientia oſtendit, quod hæc conſuetudo, per quam arbitrio Epiſcoporum remittebatur, poſſe plura beneficia ſimplicia conferre, non valebat ad reprimendam ambitionem, & cupiditatem quærentium plura beneficia, & ad ſeruandam in Eccleſia iuſtitiam diſtributiuam, & tollendam pluralitatem beneficiorum ſine cauſa, vnde & illa conſuetudo conuerſa erat in abuſum, & ideo *Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 17.* vt reſtitueret diſciplinam Eccleſiaſticam voluit vt ſingula beneficia in poſterum nonniſi ſingulis Clericis diſtribuerentur.

404 At ſecundus ſtatus eſt poſt Concilium Tridentinum, & eius decretum *ſeſſ. 24. cap. 17.* ibi *Præſenti decreto, quod in quibuſcumque perſonis, quocumque titulo, etiam ſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſeruari, ſtatuit vt in poſterum vnum tantum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur, quod quidem, ſi ad vitam eius, cui confertur honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia omnia beneficia tam ſecularia, quam regularia quæcumque etiam commendata, pertineant, cuiuſcumque tituli, ac qualitatis exiſtant.* Hoc autem decretum nimis clarum eſt, & ideo tanquam omnino certum dicendum eſt nunc ſola beneficia ſimplicia, quæ non requirunt reſidentiam, & non ſufficiunt ſuſtentare vitam beneficiati eſſe compatibilia, & præter iſta omnia alia eſſe incompatibilia, nec poſſe plura obtineri ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ. Et ideo ſine eiuſdem Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione nullus poteſt nec in eadem nec in diuerſis Eccleſijs eſſe duplex etiam in beneficijs diformibus. Ita R.P.D. Fagnan. *cap. cum iam dudum num. 31. 43. & 49. de præben. & cap. literas, num. 50. de conceſſ. præbend.* Garz. *part. 11. cap. 5. num. 84.* plures declarationes Sacræ Cong. Concilij ad hoc referens, & deciſiones Rotæ. Rubeus *ad deciſ. 254. num. 67. part. 9. recent.* Amayd. *de ſtylo Dataria quæſt. 16.*

405 Cum vero hæc aſſertio duas habeat partes, prima ſcilicet, quod nec cum diſpenſatione Epiſcopi quis poteſt eſſe duplex in eadem Eccleſia in beneficijs diformibus & ſufficientibus, ſecunda quod in non ſufficientibus poteſt eſſe duplex cum diſpenſatione Epiſcopi. Circa primam partem notandæ ſunt duæ declarat. S. Cong. quas refert Garz. *d. cap. 5. num. 310.* Nam in vna Hiſpalen. inter alia propoſito tertiò dubio ſequenti. *An decretum Concil. Trid. ſeſſ. 24 cap. 17. habeat locum, quando beneficium primo obtentum eſt ſufficiens iuxta ſuum verum valorem, & honeſtam poſſidentis ſuſtentationem, quamuis tempore, quo ſecundum beneficium confertur, non ſufficiat propter onus penſionis ſuper tali beneficio impoſitum.* Ad quod reſpondit S. Congreg. dicens. *Ad tertium non valere, dummodo prouiſus poſt collationem ſibi factum non conſenſerit penſioni.* Quartum autem dubium fuit. *An quod dicitur in beneficijs, habeat locum in penſionibus, ſcilicet quod Ordinarius non poſſit conferre beneficium habenti iam in penſionibus Eccleſiaſticis ſufficientem ſuſtentationem.* Et Sac. Cong. reſpondit. *Ad quartum minime habere locum in penſionibus.* Barboſ. *all. 62.* num. 7. Gonzal. Gloſſ. 5. §. 5. *à num. 14.*

406 Sed pars aſſertionis ſecunda videtur habere difficultatem. Eam quidem abſolute affirmat R. P.D. Fagnan. *d. cap. cum iam dudum num. 50. & d. cap. literas num. 30.* Item Garz *part. 11. cap. 5. num. 377.* vbi ad id refert deciſionem S. Congregationis datam 11. Ianuar. 1594. ſuper *d. c. 17.* ſequentis tenoris. *Cong. Concilij cenſuit Epiſcopum ex cauſa poſſe diſpenſare, vt quis poſſit obtinere duo beneficia diformia ſub eodem tecto, dummodo quodlibet per ſe, non ſit ſufficiens ad ſuſtentationem prouiſi.* Et idem tenuit Rota *in Teleſina Beneficij* 1594. *vltima Ianuar. coram Seraph.* idem quoque ſentiunt Barboſa *ad d. cap. 17. num. 14. & all. 62. num. 17.* Franc. Leo in Theſauro. *p. 2. cap. 8. num. 31.* Molfeſ. *tract. 6. cap 9. num. 48.* Azor. *p. 2. l. 3. cap. 50. quæſt. 6. & l. 6. cap. 11. quæſt. 2. & cap. 23. q. 6.* Vviguens. *conſt. 11. num. 15.* Palaus verò *tom. 2. diſp. 6. p. 2. §. 6. num. 6. tract. 13.* notat quod etiam ſine diſpenſatione poſſit quis plura beneficia inſufficientia obtinere. Et quod Dignitates cum Canonicatu, quæ nullos, aut tenues fructus habent, licet habeant ſedem in choro, quæ per Canonicos obtineri ſolet, iuxta hanc decretalem noſtram non comprehendantur ſub decreto *Conc. ſeſſ 24. cap. 17.* dixit deciſum fuiſſe Barboſ. ibi *num. 28.* ex Armend. *tit. 7. de incompatib. beneſ. num. 56.*

407 Sed in contrarium ſunt aliquæ declarationes S. Cong. Concilij apud Garziam *d. cap. 5. n. 243.* Prima data fuit. Epiſ. Ferrarien. & eſt iſta. *Reuerendiſſime Domine S. Congregatio cenſuit, ſi re ipſa vera ſunt, quæ in hoc libello commemorantur, ſanctorum Coſmæ & Damiani Capellaniam ipſo iure non vacaſſe, nec etiam ex Conc. Decretis incompatibilem cum Manſionaria, de qua agitur, habita ratione annuorum fructuum vtriuſque beneficij, qui perquam tenues ſunt, opus tamen eſſe diſpenſatione Apoſtolica vt Ferrinus iſte vtrumque beneficium retinere poſſit, ea*

ratio-

Digitized by Google

*ratione, qua vtramque eſt ſub eodem tecta. Die 9. Decemb.*1570. Hoc idem refert Barboſa *in cap.4. ſeſſ.7. Conc.Trid. num.*11. ex Armend. & Garz. Secunda data ibidem 17.Decemb.1570. *Capellania & Manaſterium, quarum fructus ſunt tenues, ſunt incompatibilia beneficia, nec poſſunt retineri ſub eodem tecto, ſine diſpenſatione Apoſtolica*. Et huius quoque meminit Barboſa loco citato *num.*13.ex Garz. & Armend. Tertia ſuper *cap.*17. *ſeſſ.*14. *Capellania cui adiunctum aſt onus deſeruiendi in choro, obtineri non poteſt cum Canonicatu, per hoc decretum non autem ſi haberet ſimpliciter onus celebrandi Miſſam, niſi eſſent ſub eodem tecto, & tunc poteſt, cum diſpenſatione Apoſtolica*. Huius etiam meminit Barboſ. loco citato *num.9.* ex eod. Garz. & Armend. Alia etiam conſimilis declaratio habetur apud Amaydenum de ſtylo Datariæ, *l.1.cap.16.§.3.num.17.* quæ ſic habet *Epiſcopus non poteſt duo beneficia ſimplicia conferre vni, quod intellige ſi ſint ſub eodem tecto, cum Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione indigeant*. Clare nanque in prima & ſecunda declaratione eſt ſermo de beneficijs tenuibus & inſufficientibus,& tamen aſſeritur ea non poſſe retineri ſine diſpenſatione Apoſtolica. Quamuis igitur Epiſcopus poſſit diſpenſare vt plura beneficia inſufficientia habeantur in diuerſis Eccleſijs, videtur quod non poſſit diſpenſare, vt illa habeantur ſub eodem tecto. Et ita iuxta primam declarationem, quod Capellania & Manſionaria etiam ſi fructus ſint tenues non poſſint ſimul retineri ſine diſpenſatione Apoſtolica, dixit etiam Barboſa *ad d.c.17. nu.*25. Amaydenus autem vbi ſupra declarationem à ſe relatam explicat, vt intelligatur de beneficijs concordibus. Sed conſtat in alijs declarationibus recenſitis ſermonem eſſe de diſformibus,qualia ſunt Capellania, & Manſionaria, ſeu Capellania & Monaſterium.

408 De iure vero loquendo, cum de iure communi non ſit prohibitum habere duo beneficia diſformia ſub eodem tecto, quia ex vi præſentis decretalis prohibita eſt triplicitas in beneficijs deformibus, non duplicitas, alibi vero non reperitur hoc ſpecialiter eſſe prohibitum haberi cum diſpenſatione Epiſcopi, quia iura quæ prohibent haberi plura beneficia ſub eodem tecto, vel non loquuntur de beneficijs ſimplicibus, vel intelligantur de ſufficientibus, dicendum videtur hoc neque per concilium eſſe illi ablatum, quia imò Concilium abſolute & abſque limitatione concedit, vt duo inſufficientia beneficia poſſint eidem conferri, vnde Epiſcopus ex cauſa poteſt hoc facere etiam ſi beneficia ſint ſub eodem tecto.

409 An vero valeat conſuetudo, vt quis poſſit retinere plura diſformia ſufficientia ſub eodem tecto, vel quod Epiſcopus poſſit in hoc diſpenſare, Garz. *d.cap.* 5. refert multas declarationes S.Congregationis id affirmantes. Nam *num.*245. hanc refert. *Poſſe aliquem in vna Eccleſia ex priuilegio vel conſuetudine fungi duplici officio, vt ſit Theſaurarius, & Canonicus, & propterea duplices lucrari diſtributiones, quia obtineat eas diuerſo iure, cum inter Dignitates ſuppleat numerum dignitatum,& inter Canonicos ſuppleat numerum canonicorum, nec eget ſubſtituto* Abb. *in cap.cum olim. num.6. de re iudic.* Atque propterea hoc tenet Barboſ. *d.cap.4. ſeſſ.7. Concil. Trid. num.7. & all. 62. num.* 18. & ſubdit, quod huiuſmodi Dignitati & Canonico debentur diſtributiones tam ratione Archidiaconatus, quam Canonicatus,vt tenuit Rota *in Oriolen. Canonicatus* 10. *Iunij* 1636.coram Ramboldo,& *n.*246.Idē Garz. aliā ſubdit declarationē datam *in vna Valent.*1593 *Congregatio cenſuit, conſuetudini permittenti,quod in eadem Eccleſia Dignitates cum præbendis Canonicalibus teneantur, non eſſe derogatum à S.Concil. Trid. ſeſſ.24. cap.17. & num.247. Congregatio Concilij cenſuit conſuetudini permittenti, vt in eadem Eccleſia dignitas cum Canonicatu per eundem obtineri, & retineri poſsit, non cenſeri derogatum ex decreto Concilij cap.17. ſeſſ.24. de reform.* vbi *diſponitur habenti beneficium competens, non poſſe conferri alterum. Hier.Card.Matthæi*. Et ita quod huiuſmodi conſuetudo ſit rationabilis, & toleranda docet idem *num.*248. citans Azor. *2.p.l.3. cap.11. quæſt.8. & l.6.cap.11.quæſt.1. & cap.13. quæſt.6.* Idem tenet Barboſ.*ad d.cap.17.num.22.& de offic.Epiſc.alleg.*62 *num.*18. idem quoque habet R.P.D.Fagnan.*cap.literas à num.*52. *de conceſſ. Præbend.* vbi *num.* 67. refert declarationem S.Congreg.Concilij huius tenoris. *Sac.Cong. cenſuit. Non poſſe Amedeum abſque prouiſione Sedis Apoſtolicæ hæc duo diformia ſub eodem tecto beneficia obtinere, niſi id dictæ ſtatutum, vel Eccleſiæ Maurianenſis conſuetudo, vel Epiſcopus cum eo expreſsè diſpenſauerit*, & num.68. refert hanc aliam. *Reſpondetur ita debere, quia licet Epiſcopus poſſit ex cauſa diſpenſare ad duo beneficia diformia ſub eodem tecto; tamen periculoſum eſſe, an cauſa ſubſit ea, quam Canones requirunt; ideo tutius eſſe adire Sanctiſsimum*. Huius declarationis meminit etiam Amaydenus de ſtylo Datariæ *lib.1. cap.16. §.3. num.*18.

410 Nihilominus Garz. *d.cap.5. num.*256 aſſerit hoc non verificari circa alia beneficia, & ſic conceſſo quod valeat conſuetudo retinendi Canonicatum cum Dignitate, vel portione in eadem Eccleſia, tamen non valet conſuetudo retinendi alia beneficia. Nam S.Congreg.Concilij *in vna Abulenſi*, cuius meminit etiam Barboſa. *cap.17. num.24. Conc.Trid.*cum dubium ſentum inter alia propoſitum eſſet tale. *In Epiſcop. Abul. eſt conſuetudo tenendi Beneficium curatum vel ſimplex ſimul cum Capellania in eadem Eccleſia, dubitatur an ſtante Concil. id fieri poſſit*. Sac.Congreg. prout refert idem Garz. *part.5.cap.8.num.87.* reſpondit. *Ad ſextum conſuetudo eſt ſublata*. Quamobrem rationem diſtinctionis ponit, *num.*248. quia ſpecialis ratio eſt in Dignitatibus, & Canonicatibus, vt ſcilicet decentius dignitates ſuſtententur. Sed hæc ratio non probat, niſi quod huiuſmodi locum habere poſſint in caſu inſufficientiæ. Quod etiam nullios conſuetudinis ratione Dignitatē poſſe retineri cum portione, pro qua teneretur inferiora ſeruitia ſubire ex Rota *in Giennen. Portionis* 5. *Iunij* 1613. voluit Barbol. *d.cap.4. num.8. ſeſſ.7. Conc. Trid.*

411 Idem Barboſa *de off. Epiſ.alleg.62.n.8.*poſt Hoiedam *part.1. cap.19.num.8.* huiuſmodi conſuetudines putat irrationabiles, & non excuſantes à peccato mortali, & pœnis æternis, nec tutam putat Hiſpaniæ conſuetudinem quam refert Garz. *d.cap.5. num.*323. dicens vſu receptum eſſe Ordinarios poſſe conferre vni plura beneficia, etiam vltra duo, quamuis vnum ſit ſufficiens ad congruam ſuſtentationem. Quamuis tum ibi *num.*10. quam *cap.17. num.7.ſeſſ.24. Concil. Trid.* Barboſa addat quod nunc de conſuetudine non datur diſpenſatio

ad

Digitized by Google

ad plura beneficia ſimplicia, ſe Prælati inferiores Summo Pontifice videntur quod conferre poſſint, & de facto conferunt, nulla habita ratione an ſint pinguia, vel tenuia, quæ ſecundum ea, quæ habentur in hoc decreto, non ſunt laudabilia. Huius quoque conſuetudinis teſtis eſt Sotus *lib.3. quæſt.6. art.3. concl.4.* Et cum Adrianus dixerit aliquam requiri cauſam, ſubdit quod iam nunc licet nulla interueniat ratio conferuntur à Prælatis ſine vlla diſpenſatione. Huiuſmodi tamen beneficiorum coacervationes ſiue per diſpenſationem fiant, ſine ſecus carere non poſſe culpa aſſerit *concl.6.* potiſſimè vbi nimium accumulantur, & perſonis deputantur indignis.

412 Mihi dicendum videtur, quod Concilium iuxta dictã declarationem datam in cauſa Abulen. abſtulerit de iure omnem conſuetudinem habendi plura beneficia ſufficientia abſque diſpenſatione Apoſtolica, & de iure ſcripto in hoc neque Epiſcopum poſſe diſpenſare. Nec obſtat, quod lex generalis non derogat ſpeciali conſuetudini. *ſup. in hoc lib. cap.1. de conſuet.* Quia conſuetudo vt ſingula beneficia non darentur ſingulis, ſed plura vni erat generalis, non vero propria huius vel illius Diœceſis. Tum quia quando lex reprobat factum aliquod, ex ratione vniuerſali, & afficiente etiam conſuetudinem particularem, ſi non adeſt ratio aliqua ſpecialis iuſtificans conſuetudinem, conſuetudo etiam particularis manet abrogata. Ex eo enim quod lex illa reprobat factum abſolute, & vniuerſaliter, lex directè tendit ad hoc vt tollat conſuetudinem vbicumque illa ſit. Niſi ergo in loco particulari ſit ſpecialis ratio, ob quam ceſſet illa abſurditas, ob quam lex conſuetudinem tollit, etiam ſpecialis conſuetudo manet abrogata. Lex ergo directè tendens ad tollendam conſuetudinem, etiam particularem, tollit ſi ſua ratio ad particularem ſe extendit.

413 In illis verò regionibus, vbi Concilium non fuit pro hac parte receptum, & ſic conſuetudine videri poſſit abrogatam, An huiuſmodi conſuetudines ſint tolerandæ tanquam rationabiles iudicent ſuperiores. Hoc nihil certum eſt, quod ſi conſuetudo eſt, lex eſt, & ſi lex eſt, obligat etiam Collatorem, qui ſicut ſubditur legi, ita ſubditur conſuetudini. At vero ex alia parte quod detur lex, quæ obliget collatorem, ita quod iuſte non poſſit negare collationem beneficij ex hoc ſolo capite quod petens habet alias ſufficiens beneficium; non eſt, nec eſſe poteſt rationabile. Siue quod ſit conſuetudo, vt poſſit, qui habet primum ſufficiens petere ſecundum beneficium, & poſſit ei conferri, etiam ſi nulla adſit iuſta cauſa ſpecialis iuſtificans pluralitatem beneficiorum, non poteſt iudicari conſuetudo rationabilis, cum ſit contra ius naturæ, vt probatum eſt & aduertit Layman. *l.4. tract.2. cap.8. num.10.* Quod ſi conſuetudo ſit, vt collatio plurium ſit in arbitrio Epiſcopi, ex iure regulanda, ita tamen vt non liceat Epiſcopo plura conferre niſi ex iuſta cauſa; In hoc ſenſu conſuetudo abſolutè conſiderata poteſt eſſe rationabilis, ſed an de facto ſit talis, alia eſt quæſtio.

414 Et hoc modo poteſt eſſe conſuetudo in vna Specie Beneficij & non in alijs, puta in Dignitatibus, vt habens Dignitatem poſſet habere ſimul præbẽdam, aut Capellaniam, aut aliud beneficium. Vnde vbi valeat attendi debet conſuetudo qualis ſit, nec ab vna ſpecie beneficij valet conſequentia ad omnes, vel ad alium nec debet admitti extenſio, quod vero R.P.D. Fagnan. *d. cap. litteras n.52.* Ex quo Barcinon. Eccleſiæ conſuetudo eſt obtinendi ex collatione Ordinarij duo beneficia ſub eodẽ tecto, probauerit hanc conſuetudinem poſſe extendi ad hoc, vt quis cum dignitate habeat ſimul præbendam Theologalem, etiam ſi antea caſus non aduenerit, vt ita contigerit, verum eſſe poteſt, ſi conſuetudo ſit generalis, vt Dignitas habere poſſit præbendam abſque determinatione ad præbendam huius, vel alterius rationis. Cæterum, quod adducitur ex Felin. *in cap. auditis num. 21. de præſcript.* nimirum, quod conſuetudo Conuentuum vnius Religionis ſe extendit ad noua, verum eſt, quia hæc eſt conſuetudo Religionis, non vero huius vel horum Conuentuum. Sed conſuetudo ſpecialis vnius Conuentus non ſe extendit ad alium. Sic ſi conſuetudo eſt, vt Dignitas habeat ſimul beneficiũ aliud quodcumque illud fuerit, ſe extendit conſuetudo ad ſingula. Sed ſi conſuetudo eſſet, vt permitteretur, quod dignitas habere poſſet ſimul ſolum v.g. Capellaniam, non poſſet ſe extendi ad præbendam. Conſuetudinem enim non ſe extendi de perſona ad perſonam, de loco ad locum, & de caſu ad caſum communiter aſſeritur, vt viſum eſt *q. p.a.9.*

415 Vltimo adnotandum, quod beneficium eſſe ſufficiens non eſt res certa, & indiuiſibilis, ſed inducenda ex qualitate perſonarum, locorum, & temporum. Neque hoc poteſt punctualiter definiri, vt habet D. Thom. *2.2.q.185.a.7.c.* Vnde hoc arbitrio boni viri relinquitur. Menoch. *caſ.216.* Flam. *lib.5.q.6. num.131.* Nauar. Miſcell.62. *de orat.* Gonzalez Gloſſ.15. *num.39.* Garzias *d.cap.5.num.310.* Barboſa *ad d.cap.27. ſeſſ.24. Concil. Trid. nu. 17. & de off. Epiſ. all.62. num.11.* Rubeus *ad dec.90. num.5.* vbi *n.p.* vocat reſolutionem huius puncti ſpinoſam inſolutam, & profundam *& ad dec.254. num.315. p.9. recent.* vbi latè tractat materiam hanc, & apud iſtos quamplures alij. Vnde tam qui plura beneficia retinet, quam qui confert conſulere multum debet conſcientiæ ſuæ, ne erret in præiudicium animæ ſuæ. In dubio autem præſumi debere, quod beneficium ſit ſufficiens voluit Rota penes Caputaquen. *dec.72. part.1.* Penna *dec.182.* Rubeus *ad dec.90. part.9. recent.*

416 Crediderunt vero aliqui, quod ad iudicandam ſufficientiam beneficij conſiderandam ſit etiam patrimonium beneficiati, & quod ſufficiat ad ſufficentiam, ſi patrimonium, & beneficium ſimul iuncta ſufficiant ad ſuſtentandum beneficiatũ. Ita enim ſenſerunt Io. Andr. ſimul *in c. poſtulaſti col. penult.* & ibi Philipp. Dec. *de reſcript.* Sed oppoſitum eſt certum. Et ratio eſt, quia per accidens eſt, quod Beneficiatus habeat patrimoniũ. Nam Chriſtus pauperes elegit ad regimen Eccleſiæ, & ad Eccleſiaſtica miniſteria, eoſque ex loculis, quos habebat ſuſtentauit, & voluit, quod inſeruientes altari, de altare viuerent, vt docuit Paulus. 1. *Cor.9.* Ideo Beneficiati domini ſunt ſui patrimonij, vt de illo faciant, quod volunt, alias vero tamquam Eccleſiæ miniſtri ab illa ſuſtentari debent, & ſic ad arbitrandam ſufficentiam beneficij non eſt habenda ratio patrimonij ipſius beneficiati. Rubeus plures ad hoc probandum referens *ad deciſ.254. num.396. part. 9. recent.* Sed & ſupra ex declarat. S. Congr.

viſum

Digitized by Google

viſum eſt, quod habens ſufficientem ſuſtentationem ex penſionibus adhuc poteſt obtinere beneficium.

417 Quomodo vero in menſuraoda ſufficientia iſta conſiderandi ſint etiam famuli, & conſanguinei multi tradunt. Palaus *t. 2. tract. 13. diſp. 6. p. 2. § 6. num. 14.* arbitratur ſub honeſto ſuſtentamento beneficiati comprehendi ſuſtentamentum parentum, fratrum, ſororum, & nepotum egentium, imo & filiorum etiam ſi illegitimorum, quia omnibus his alimenta debentur. Item ſuſtentamentum famulorum, & equorum, quos alij ſimiles beneficiati timorati alunt. Item eas eleemoſynas, & hoſpitia, quæque alij ſimiles præſtant. Sed de huc puncto latè dixi *tom. 1. de ſtat. q. 185. a. 7. num. 78. & num. 83. & ſeqq.*

SVMMARIVM.

418 *Diſtinguuntur quatuor tempora.*
419 *Ante Concil. Lateranen. 3. dabatur optio prouiſo vt retineret, quod vellet.*
420 *Poſt Concil. Lateran. vacabat ſecundum beneficium.*
Poſt Concil. Lateranen. quartum vacabat primum ipſo facto.
Poſt Io. 22. vacabat vtrumque, ſi ſtatim non dimittebatur primum.
421 *In his temporibus non erat omnino ablata optio retinendi ex pluribus vnum.*
422 *Nunc non datur optio.*
423 *Poteſt conferri ſecundum beneficium cum hoc, vt dimittatur primum.*
424 *Obtento Canonicatu vacat dimidia portio, & ſic in alijs.*
425 *Obtento ſecundo vniformi ſub eodem tecto vacat primum.*
426 *Etiam tertium poteſt conferri cum hoc vt priora vacent.*
427 *Obtento ſecundo ſufficienti non vacat primum inſufficiens.*
428 *Obtento ſecundo primum vacat ipſo iure.*
429 *Retinens vtrumque eſt ipſo iure eis priuatus.*
430 *Hac habet locum etiam in Patronatu.*
431 *Etiam delegatus poteſt habenti beneficium dare ſecundum ita, vt vacet primum.*
432 *Quod obtento ſecundo vacet primum, habet veritatem in multis caſibus.*
333 *Habentes plura beneficia ſtatim ſunt ipſo iure illis priuati.*
434 *Ad incurrendam pœnam Concil. neceſſaria eſt præſumptio.*
435 *Ille retinet beneficium, qui illius aliquam adminiſtrationem habet.*
436 *In vna caſu datur optio.*
437 *An, qui plures retinet, teneatur in conſcientia reſignare, & non faciat fructus ſuos.*

ARTICVLVS IV.

Qualiter vacent plura beneficia ex incompatibilitate eorum in eadem Eccleſia.

418 Modos vacantiæ beneficiorum ortæ ex eo quod beneficiatus promouetur ad aliud beneficium incompoſſibile habuit varietatem ſecundum diuerſa tempora, & varias conſtitutiones Pontificum, vnde antiqui DD. diſtinxerunt quatuor tempora, ſecundum quæ modos vacantiæ huiuſmodi diuerſitatem habuit; ſic enim diſtinxit Panorm. *cap. quia nonnulli num. 3. de Cler. non reſident.* & ex eo & alijs id aduertetunt R. P. D. Fagnan. *cap. referente num. 6. de præb.* Hoied. *p. 1. cap. 7. num. 7.* Garz *par. 11. cap. 5. à princip.* Barboſa *ad cap. 4. ſeſſ. 7.* Concil. Trid. *num* 20. Primum tempus anteceſſit Concilium Lateranenſe tertium ſub Alex. 3. Et in hoc tempore ei, qui promouebatur ad ſecundum beneficium dabatur optio, & ſic illud beneficium vacabat, quod beneficiatus retinere nolebat. *Vt in cap. referente, & in cap. præterea, de præbend.* Aduertit vero R. P. D. Fagnan. quod licet huiuſmodi duo cap. ſint Alexand. Tertij, cuius etiam eſt *cap. quia nonnulli, de Cleric. non reſident.* quod fuit deſumptũ ex Concil. Lateranen. 3. *cap.* 13. ſub Alex. 3. tamẽ illa duo capit. edita fuerunt ante Concil. deſumpta enim ſunt ex epiſtolis Alexand. qui proculdubio reſpondiſſet, ſecundũ quod continetur *in d. cap. Conciliari*, ſi poſt illud eas epiſtolas ſcripſiſſet. Ex hoc igitur coniectura ſumitur, quod illa duo capit. anteceſſerint tempus dicti Concilij.

419 Secundum ergo tempus fuit tempus Concil. Lateranen. 3. in quo cap. eius 13. prout habetur *in d. cap. quia nonnulli* reſtricta eſt libertas beneficiandi, & ablata fuit optio, & determinatum fuit, quod beneficiatus habens dignitatem, vel beneficium curatum promotus ad ſecundum beneficium illud amitteret, & ſic vacabat ſecundum, non quidem ipſo iure, ſed debebat promotus eo priuari, iuxta mentem Panorm. *d. cap. quia nonnulli num. 4.* Tertium tempus fuit Concilij Lateranen. quarti ſub Innocentio Tertio; ex quo deſumptum fuit *cap. de multa de præben.* In quo fuit ſtatutum, vt ſi habens dignitatem, vel beneficium curatum acceperit aliud beneficium, vel dignitatem, ſtatim vacet primum beneficium, vel prima dignitas ipſo facto. Quartum tempus fuit Io. 22. *in quo edidit extrauag. execrabilis de præbend.* In qua ſtatuit, quod obtinens dignitatem vel beneficium curatum, recipiens ſecundum curatum, niſi ſtatim adepta pacifica illius poſſeſſione dimittat primum in manibus Ordinarij ſub teſtimonio publico, priuatus ſit vtroque, & inhabilis ad Ordines, & beneficia, & beneficium vltimo collatum non poſſit conferri niſi per Papam.

420 Ex decretis tamen factis in iſtis tribus vltimis temporibus non fuit totaliter ablata optio, quæ in viu erat in primo tempore ante Concil. Lateranenſe tertium. Quia *cap. quia nonnulli*, & extrauagans *Execrabilis* locum non habet niſi in habentibus dignitatem, vel beneficium curatum, ſi aliam dignitatem, vel curatum recipiant. Decretalis vero *de multa* locum non habet niſi in beneficijs curatis, vt explicant ibi Panorm. *in 3. Notab.* & Anchar. *num.* 10 Vnde ſi habens dignitatem recipiebat curatum, vel habens curatum recipiebat dignitatem, vel habens aliud beneficium perſonalem reſidentiam exigens recipiebat, vel aliud ſimile, vel dignitatem, aut curatum, non erat priuandus ſecundo ex *d. cap. quia nonnulli*; nec erat ipſo iure priuatus primo, ex *d. cap. de multa*, nec erat priuatus vtroque ex *extrauag. execrabilis*, ſed habebat optionem retinendi, quem vellet ex *d. cap requirente*, vt ibi notat Panorm. *num. 3. & ex cap. præ-*

terea

Digitized by Google

terea de præb. A iure enim antiquo non erat recedendum, niſi quantum ad id, in quo illud erat correctum. *cap. conſtitutionem iafr. de regul.* R.P.D.Fagnan. vbi ſupra. Garz. *d.c.5. num.65.*

411 Sed modo ſuperuenit quintum tempus Concil. Trident. in quo duo ſtatuta ſunt. Primum *ſeſſ.24. c.17.* Vt beneficia incompatibilia ſint omnia illa, quæ habent ſufficientes redditus. Secundum *in ſeſſ. 7. cap. 4.* vt per aſſecutionem pacificam ſecundi incompoſſibilis vacet ipſo iure primum, & ſi beneficiatus vtrumque retineat vtrumque vacet ipſo iure. Et ſic nunc non habet locum optio: quia inſufficientia ſimul retineri poſſunt, & ſi ſint ſufficientia, vel primum vacat ipſo iure, vel vtrumque

422 Sic ergo datur hic regula generalis, quod habenti beneficium ſufficiens, ſeu incompatibile cum alio non eſt prohibitum aliud obtinere dimittendo primum, ſeu cum animo dimittendi primum habita pacifica poſſeſſione ſecundi, ſed eſt prohibitum plura ſufficientia, ſeu incompatibilia retinere, ſeu animo retinendi accipere. Sic enim declarauit S. Congregatio Concilij, apud Garziam *p.11. cap.5. n.283.* ibi per hęc verba explicauit illud Concilij *ſeſſ. 24. cap. 17. ſingulis conferatur. Id*, inquit, *intelligitur cum effectu, vt vnum poſſit retinere, quia Ordinarius poteſt inſtituere præfatum, vel conferre aliud beneficium incompatibile, vel ratione reſidentiæ, vel ratione ſufficientiæ, dummodo habita pacifica poſſeſſione ſecundi beneficij dimittatur primum.* Et hoc idem ſæpius eadem S. Cong. declarauit, & docuerunt R P.D. Fagnan. *in cap. ſuper inordinata n. 9. de præbend.* Garz *d.cap.5. num.84 & d.n.283.* ex Rota *in Calaguritana de Subizana* coram Brano, & in alia *de Triniana* coram Orano, relata ab eodem *p.5. cap. 3. num 42. & in Cæſarauguſtana Capellania 16. Martij* 1587. coram Seraphino, & alias ſæpè. Genuen. *in praxi cap.65. in annot. a. 15.* Barboſa *in cap. 4. ſeſſ. 7. Concil. Trid num. 4. & in cap.17. ſeſſ.24. num.31. & all.62. num. 16* ex Rota *in Mutinen. Canonicatus 13. Iunij* 1614. coram Vbaldo Sen. ex quibus manifeſtum eſt alienam à mẽte Concilij eſſe interpretationem Layman. *l.4. tr 2. c.8. num. 3. ſentientis Conc. in d. cap. 4. ſeſſ. 7. ſolum confirmare cap. de multa, de præb* Extendit enim illud, ad omnia beneficia incompatibilia, & imponit priuationem, ſeu vacantiam beneficiorum ipſo iure, vt citati DD docent, & declarauit ſæpius S. Cong. Concilij.

423 Ideo per aſſecutionem Canonicatus vacare mediam præbendam dixerunt Garz. *num.114.* & Barboſa *in cap. 4. num.5. ſeſſ.7. Concil. Trid.* Et pariter per aſſecutionem Scholaſticæ vacaſſe ipſo iure portionem, quam prouiſus de ſcholaſtica in ipſa Eccleſia tenebat, ſubdit Barboſ. *num 6.* dicens id declaratum per S Congr. quam ſequuta eſt Rota *in Zamarea. Canonicatus de foro 23. Martij* 1598. coram Orano *& in Giennen. Portionis 5. Iunij* 1613. coram Vbaldo Sic quoque Canonicum obtinentem dignitatem perdere Canonicatum tanquam deciſum tenuerunt Garz. *d. cap.5. num 244.* & Barboſa *d. cap.4. num 7.*

424 Sed loquendo de incompatibilitate ratione eiuſdem tecti ad maiorem claritatem tres caſus diſtinguuntur, quia beneficiatus, vel accipit ſecundum vniforme, vel tertium diſforme, & fit triplex vel ſecundum diſforme, & fit duplex. Quamuis beneficia ſint vniformia non prohibetur beneficiatus v. g. Canonicus alium Canonicatum recipere dimiſſo primo, ſed bene accepta pacifica poſſeſſione ſecũdi Canonicatus vacat primus ipſo iure. Ita ex hac noſtra decret. dicendum eſt, *& cap. de multa, ſup. de præbea. & cap. literas, de conceſſ. præbendarum*, & ibi Gloſſ. Panorm. & alij Garzias *de benef. p.11. cap. 5. num. 188.* quam plures referens. Horeda *de incompatibil. p.1. c.20.* Azor *p.2, lib.6. c.11. q.3.* Palaus *tract.13. diſp.6. p.2. §.6. num.5.* Et cum antiquitus concertatio fuerit, an vbi qui habet dignitatem, recipiat aliam in eadem Eccleſia vacet prima ipſo facto, hoc negante Ioanne, & affirmante Zenzelino, hodie dubitatio ſublata eſt ex Concil. Trid. per quod vniuerſaliter accipiens ſecundum beneficium incompatibile ipſo iure perdit primum. R.P.D. Fagnan. *cap. de multa num.18. de præbend.* Quod ſi habens beneficium accepto ſecundo vniformi non dimittat primum, perdit ipſo iure vtrumque ex eiuſdem Conc. decreto. Palaus vbi ſupra R.P.D.Fagnan. *cap. cum iam dudum n.69. de præbea.* Propterea quod habens tres Capellanias ſub eodem tecto vniformes, ſi eas ex collatione Epiſcopi retinuerit per annum fit ipſo iure omnibus priuatus, tanquam reſolutum docuerunt Garz. *d. c. 5. num. 98.* & Barb. *d. cap. 4. num. 12. Concil Trid.*

429 In ſecundo autem caſu triplicitatis idem. R.P.D.Fagnan. *d. cap. cum iam dudum n.67. & cap. cum literas num.3. de conceſs. præben.* exiſtimat, quod habenti duo beneficia, ſi in eadem Eccleſia conferatur tertium, collatio ſit ipſo iure nulla. Fundamentum ſumitur ex hac decretali, & ex *cap. Ordinarij, infra de off. ordin.* Sed ex hoc s. loco aſſertio non probatur. Nam ibi declaratur irrita collatio tertij beneficij non abſolutè, ſed ſi non ſit facta iuxta formam ibi aſſignatam, quæ in hoc conſiſtit, quod collator prius examinet, quo iure plura beneficia, quæ habet, obtinuerit, & ſi ſuper hoc legitimè diſpenſatus fuerit, & an tertium retinere poſſit cum iam prius obtentis, vel potius obtenta prius reſignare teneatur. Vnde ex eo textu oppoſitum potius deducitur, quia nimium colligitur, quod vbi velit priora beneficia reſignare, nulla ſit difficultas eidem tertium conferre. Ex præſenti vero decretali videtur aſſertio illa probari, quia Pontifex prohibet tertium recipere, & receptum retinere, vnde non ſolum prohibetur retinere tria vniformia, ſed & illa recipere, & ſic receptio ipſa, & ex conſequenti collatio eſt nulla. Sed nihilominus dicitur, quod neque hoc probatur, quia vt in ſimili declarauit Sac. Congreg. Concilij vt ſupra recenſitum fuit, huiuſmodi textus debebat intelligi de receptione, ſeu collatione cum effectu, ita vt qui recipit, recipiat animo retinendi, & qui confert, conferat eo animo vt recipiens retineat. Ideò DD. in hoc ſenſu textum intelligentes dicunt ex eo prohiberi ne aliquis ſit triplex. Domin. *num. 13.* Franc. *num.7.* qui vero reſignare vult alia beneficia, & tertium retinere, non eſt triplex. Item verba legis intelligi debent cum proprietate, & formalitate, & non merè materialiter, qui vero habet duo beneficia & animo reſignandi priora accipit alium, non accipit tertium, imò accipit vnum ſolum, ideò non comprehenditur ſub hac decretali, & in hoc eſt eadem ratio de triplici, & de duplici, vt ſine diſpenſatione poſſit ab Epiſcopo habenti duo conferri tertium, ita tamen vt priora ipſo facto

ſto

ɛ̃to vacent, obtento pacificè vltimo. Quod ſi ſimus in beneficijs inſufficientibus, ſi tertium non ſit per ſe ſufficiens vacet vnum de duobus, & ſit in optione retinere vnum ex illis prioribos quod maluerit. Garz. *d.cap* 5.*num.*310. & ibi expreſsè Sac. Congregatio hoc declarans Barboſ. *de off. Epiſcop. all.*62. *num.*6. Quod ſi prouiſus velit eſſe triplex, vacant omnia ipſo facto. Si tamen ex diſpoſitione Epiſcopi aliquod priorum ſit compatibile cum vltimo, poterit prouiſus vtrumque retinere.

430 In tertiò caſu quoque procedit regula generalis, vt non ſit prohibitum ei, qui habet in eadem Eccleſia obtinere, & retinere aliud ſufficiens diforme, ita tamen, vt obtento poſteriori pacificè, vacet prius ipſo iure, quod ſi voluerit vtrumque retinere, vacent ambo ipſo facto. Sed numquid hoc eſt dicendum etiam in caſu, in quo primum beneficium eſt inſufficiens, ita quod obtento ſecundo ſufficienti vacet primum inſufficiens, ipſo facto? Affirmat enim Garx. *d.cap.*5.*num.*303. quia mens Concilij eſt, vt nullus habeat duo beneficia quorum alterum ſit ſufficiens. Sed ſi hic ſit ſenſus Concilij, non erat neceſſe exprimere, quod habenti beneficium inſufficiens poſſit Epiſcopus conferre aliud ſufficiens, quia ſi ſub conditione quod primum vacet obtento pacifice ſecundo, hoc poteſt fieri etiam ſi primũ ſit ſufficiens, multo magis poteſt fieri ſi primum ſit inſufficiens. Sed Concilium dicit, quod habenti beneficium inſufficiens poſſit conferri ſufficiẽs; & quod negat de ſufficienti, concedit de inſufficienti; de ſufficienti vero ſolum negat, quod poſſit retineri alio ſufficienti obtento; igitur hoc concedit de inſufficienti. Et in hoc mens Concilij ſeruatur, quia huiuſmodi prouiſus non habet niſi vnum beneficium ſufficiens. Palaus *d.p.*2 §.6. *num*13. Amaydenus de ſtylo Datariæ *l.*1.*c.*16. §.3. *num.*18.

431 Suppoſito vero, quod primum beneficium ſit ſufficiens, & alias non ſit incompatibile ex iure, vel ex munere arbitrantur multi, quod non vacet ipſo iure, ſed ſolum quod ſit auferendus, quia illud beneficium eſt incompatibile cum ſecundo ſolum ratione perſonæ. Flamin. *lib.*3. *quæſt.*1. *num.*138. Gonzalez Gloſſ. 15. *num.*26. Barboſa plures referens *alleg* 62. *num.*3. Palaus *d.* §.6. *num* 11. & 12. Sed hoc eſt maniſeſtè contra Concilium *ſeſſ.*7. *c.*4. vbi *conſtit. de multa de Præbend.* extendit ad beneficia quæcumque incompatibilia. Et beneficium ſufficiens ex vi ſufficientiæ eſt incompoſſibile cum alio, & ideò per aſſecutionem ſecundi ſufficientis ipſo iure vacat primum. Hoc enim declarauit Sac. Congregatio Concil. cuius multas declarationes refert Garz. *d. cap.*5. *num.* 84. Et inter alias iſtas duas. Prima eſt iſta. *Epiſcopus poteſt habenti Canonicatum, aut beneficium ſimplex, quod ad vitam eius ſufficit, parochialem Eccleſiam conferre, & adepta poſſeſſione parochialis vacabit Canonicatus.* Secundò. *Habens beneficium ſimplex ſufficiens ad eius victum, ſi adipiſcatur pacificam poſſeſſionem parochialis Eccleſiæ ſibi legitima collata, vacat beneficium ſimplex.* Et ideò hanc partem tenent R.P.D. Fagnan. *cap. de multa num.*3. Garzias multas deciſiones Rotæ ad hoc referens *d. cap.*5. *num.*83. & *ſeqq.* Barboſ. *de off. Epiſ. alleg.*62. *num.* 28.

432 Hinc eſt etiam, quod huiuſmodi beneficia plura retinens ipſo iure eſt vtroque priuatus. Et pro hac veritate facit declaratio S.Cong. quam ex Io. Vamerio refert Garz. *d. cap* 5. *num.* 381. his verbis. *An duo Canonicatus de iure in vim S.Conc. Trident. decretorum ſint incompatibiles? Congregatio reſpondit eſſe incompatibiles. An per aſſecutionem ſecundi Canonicatus ipſo iure vacet primus? Congregatio cenſuit poſt adeptam pacificam poſſeſſionem ſecundi, primum ipſo iure vacare. An is, qui duo Canonicatus ſimul abſq. diſpenſatione Apoſtolica per triennium, & vltra detinet, vtroſque ipſo iure excidat in vim dict. Decret. Conc. Trid. Congregatio iudicauit, ſi duos huiuſmodi Canonicatus ſimul retinere perrexerit, vtroque eſſe ipſo iure priuatum ex decreto Concil. Trident. An vtriuſque Canonicatus poſſeſſionem tueri, & defendere valeat poſſeſſor ex regula de triennali? Congregatio reſpondit non poſſe.* Et hæc eadem docent Garz *num.*379. Rota *deciſ.*310. *num.*3. *par.*2. *recent.* Barboſ. *all.*62. *num.*29. ex apud eum Armendar. & Camp. Ex curſu vero decem vel viginti annorum præſumi diſpenſationem dixerunt Flam. *l.*3. *quæſt.*6. *num.*74. Barboſ. *d.l.*62 *num.*30. ex Ricc. *in praxi deciſ.*701. & *reſol.*593. *in* 2. *edit.*

433 An etiam Decretum Concilij habeat locum in iurepatronat. Negat Lambert. *par.*1. *l.*2. *q.*7. *art.*15. aſſerens praxim eſſe, vt Epiſcopi inſtituant præſentatos, etiam ſi habeant tertium, & quartum beneficium. Sed affirmat Garz. *d. cap.*5. *num.*286. & Barboſ. *all.*62. *num.*10. refert declaratum in *vna Beneuent.* 13. *Nouemb.* 1617. beneficium tertium ſimplex etiam de iurepatronatus, non poſſe retineri cum duobus alijs prius obtentis abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione, huiuſmodique priora beneficia poſt pacificam poſſeſſionem tertij vacare eidem Sedi Apoſtolicæ.

434 An vero delegatus Papæ habenti in Eccleſia beneficium ſufficiens poſſit dare aliud diformæ, ita quod ex acceptatione ſecundi & eius pacifica poſſeſſione vacet primum, negat Garx. *d. cap.*5 *num.*289. eo quod beneficiatus ſufficienter non ſit perſona idonea ad hoc vt promoueatur ad aliud beneficium. Sed hoc non admittitur, quia beneficiatus ſufficienter eſt idoneus, vt aliud beneficium recipiat primo reſignato, ſeu vacante ex ſecundi poſſeſſione. Palaus *d.* §.6. *num.* 10.

435 Itaque ergo vnica regula communis hic habetur, nimirum, quod ſiue in beneficijs conformibus, ſiue in diformibus, habens beneficium vel requirens reſidentiam, vel ſufficiens, ſi obtinet aliud, ſtatim ipſo iure à poſſeſſione pacifica ſecundi vacat primum. Quod eſt verum etiam ſi recipiens ſecundum adhuc ſit infra tempora promotionis ad Ordines ad præſcriptum *cap. licet canon, inſt. de elect.* & etiam ſi prouiſus de ſecundo primum habebat de iure non de facto, quia illo erat ſpoliatus. Et hoc eſt verum etiam in regularibus, *cap. cum ſingulo inſt. de elect.* quod procedit etiam in Prioratibus Monialium. *Clem. quia regulares, de ſupplend. negl. Prel.* Regula item procedit in eo, qui ex diſpenſatione Apoſt. obtinet plura curata; nam ſi ex diſpoſitione Apoſtolica obtinet aliud curatum, vacabunt omnia priora. Et ſimiliter procedit in illo, qui habet expectatiuam ad dignitatem vel beneficium curatum; nam ſi pacifice aliud incompatibile poſſideat, vacat illud ius ad rem quod prius ex expectatiua habebat. *Clem. Gratiæ, de reſcript.*

436 Vbi vero prouiſus de ſecundo non dimittat primum ſtatim poſt pacificam poſſeſſionem

adeptam, vacat vtrumque beneficium. Neque eſt attendendum aliquibus, qui fundati in *cap.17. ſeſſ.24. Conc.Trid.* ad hoc aſſignant tempus 6.menſium. Nam ibi Concil. loquitur de illis, qui tempore Concilij plures Parochiales habebant, non vero loquitur de illis, qui poſt Concilium præſumerint retinere plura beneficia quomodocumque incompatibilia. Sed de his loquitur *ſeſſ.7. cap.4.* & nullo conceſſo ſpatio temporis abſolutè vult, quod illa tenentes ſine legitima diſpenſatione, eiſdem ſint ipſo iure priuati. Garz. *d.cap.5. num.77.* Barboſ. *in d.cap.17. ſeſſ.24. Conc.Trid.num.52.*

437 Ad hoc tamen vt huiuſmodi pœna ipſo iure incurratur requiritur præſumptio ex eo *cap.4. ſeſſ.7.* Vnde ignorantia excludens malam fidem, & dolum ab eius pœnæ incurſu excuſabit iuxta dicta ſupra in hoc lib. *cap.2.de Conſtit. quæſt.1.art.25. à num.538.*

438 Quamuis vero ad hanc pœnam incurrendam Flores de Mena *quæſt.13. num.4.* voluerit eſſe neceſſe quod prouiſus fructus beneficiorum perceperit, tamen Garz. *d.cap.5. num.99.* fundatus in eo quod Concil. de ſola retentione loquitur, exiſtimat, quod hæc ſola ſufficiat. Crediderim tamen eſſe neceſſariam aliquam adminiſtrationem, quia Concilium loquitur de retentione perfecta & cum effectu, & ſic adepto beneficio ille retinet ſecundum, qui de facto illius aliquam adminiſtrationem habet.

439 In caſu vero quod alicui ſimul conferantur duo beneficia, ſi ipſe illa reciperet animo vnum ſolum retinendi, putat R.P.D Fagnan. *in cap. referente num.10. de Præbend.* quod detur optio, & ſit in prouiſi voluntate accipere poſſeſſionem eius, quod voluerit dimiſſo alio. Sed in hoc caſu melius eſſet vnum ſolum, quod vellet recipere.

440 Cum vero antiquitus ad incurrendam pœnam hanc vacationis beneficiorum ob eorum retentionem fuerit neceſſaria litis cōteſtatio, ita quod ſecundum Vincent.& alios, ille ſolus pœnam hanc incurreret, qui beneficia retinebat vſque ad litem conteſtatam; quamuis Innoc.& Panorm. ſenſerint contrarium, nunc & ex *extrau. execrabilis*, & ex Concil. Trident. quæſtio eſt ablata. Ipſo enim iure pœna illa incurritur, vt notant Garz. *d. cap.5. num.96.* & R.P.D.Fagnan. *d. cap. de multa num.6.* Sed addendum puto, quod licet regulariter ad hoc vt lex pœnalis imponens pœnam ipſo iure habeat executionem, neceſſaria ſit aliqua ſententia declaratiua criminis, vt probaui *tract. de elect. cap.25. quæſt.51. per totam.* Tamen hoc fallit in præſenti, & qui incurrit hanc pœnam ipſo iure tenetur in conſcientia reſignare beneficia, ſaltem ſecundum, quod nulliter accipit, quia illud acquiſitum fuit ſub conditione dimiſſionis prioris, pœnæ autem conuentionales ſtatim in conſcientia incurruntur. Ideo talis nec facit fructus ſuos ſaltem quantum ad illud vltimum beneficium, & in conſcientia tenetur illos reſtituere. Et in caſu eorum qui tempore Concilij habebant Parochiales plures, ſi infra ſpacium ſex menſium non dimittebant alias vna ſola retenta, vacabant ipſo iure illæ Parochiales & alia beneficia, & illi in conſcientia non faciebant fructus ſuos vt habetur ex *cap.17. ſeſſ.24. Conc. Trid.*

SVMMARIVM.

1 *Regula contenta in Decretali.*
2 *Per dictionem putamus reſpondetur de iure.*
3 *Conſuetuda quæ deſtruit ſubſtantiam actus eſt irrationabilis.*
4 *Conſuetuda irrationabilis longitudine temporis nō conualeſcit.*
5 *Dictio quocumque adiecta tempori immemorabile tempus amplectitur.*
6 *Conſuetuda appellandi à Vicario ad Epiſcopum qua cauſa irrationabilis.*
7 *Officialis nomen dicitur tam de Vicario Generali, quam de Foraneo.*
Hic ſignificat Vicarium Generalem.
8 *De eſſentia appellationis eſt, quod ſit inter plures radices.*
9 *Et quod ſit à minori ad maiorem.*
10 *Nec ſtatuto nec conſuetudine induci poteſt vt detur appellatio à maiori ad minorem.*
11 *Appellatio à maiori ad minus nulla.*
12 *Epiſcopi & Vicarij idem tribunal.*
13 *Eandem cauſam illorum quilibet cognoſcit.*
14 *In cauſis delegatis à Sede Apoſtolica ne Epiſcopus cognoſcit de delegatis Vicarij, nec è contra.*
15 *Quid in recuſatione.*
16 *Si Epiſcopus ſit ſuſpectus, eſt ſuſpectus Vicarius.*

Cap. Non putamus 2. de Conſuet.

1 BReuis eſt hæc decretalis, vnamque regulam continet, nimirum, quod conſuetudo, vt ab Officiali, ſeu Vicario Generali Epiſcopi detur appellatio ad eundem Epiſcopum eſt irrationabilis etiam ſi ſit immemorabilis, vnde nec eſt obſeruanda. Quam regulam vnanimiter tradunt hic Gloſſ. & alij expoſitores, & præter eos Puteus *deciſ. 94. lib. 1.* Mohedan. *dec.1. de appell.* Rota *dec.1. de off. Vicarij in antiq. alias dec. 350. in nouiſ. & dec. 1131. part. 1. diuerſ.* Marant. *de Ord. iudic. part. 6. tit. de appellat. a. num. 380.* Lancell. *in inſt. Canon. tit. de Vic. Epiſ.* Sbroz. *de Vic. Epiſc. l.1.q.22.num.8. & l.3. q.2.* Vgol. *de off. Epiſ.cap.4.§.9.num.2* Scacc. *de appellat.q.8.num.35.* & ſeqq. Narbona *de appellat.à Vicario ad Epiſcopum* Barboſa *de off. Epiſ. alleg. 54. num.46.* Gamon. *l.p animaduerſ.iuris cap.7. per totum* Cuch Inſt. *l.2. tit. 8.* Marchelan. *de commiſſ. par. 1. cap 6. n.67.* Sanchez *de matr.lib.3.diſp.29* Cardona *in praxi, v.Vicarius num.8.* Azor *p.2.l.3.cap.43.q.6.* Riccius *collect.1166.* Garz. *de benef. p.5.cap.1 n.28. & 29.* D.Barb. *in l.cum prætor.§.1.num. 215. & 223. & ſeqq ff.de iudic.* Molin *tract.5 diſp.10.num 1.* Tuſcus *lit.V concl.186.num.1.& 2.* Bero *conſ.22.num.13. vol. 1.& conſ.149.num.3.* Gregor. *in l.2.Gloſſ.1. poſt med. tit.4 p 3.* Legur. *in direct.iud.Eccleſ.p 2.cap.16.num.1.* Rebuff *in praxi,tit.de Vicaria Epiſ.num.6.& 40.* Petrus Greg. *in cap.conquerente,de off. Ordin.* Menoch. *conſ.51 num.2.cum ſeq.& conſ.52.num 17.108.& 160.* Suar. *de pare in praxi tom.2.prel.3, num.4.* Fermoſ. *in cap.ſua nobis de off Vicarij q. 7.*

2 Primò autem conſiderandum, quod per verbum *non putamus*, reſpondetur quod eſt de iure, ſiue ſit in ore ſuperioris, ſiue in ore Doctoris, aut Aduocati, vt aduertunt Dominicus, & Franc. *n 1.*

3 Duo autem de conſuetudine habemus ex hoc textu. Primum eſt, quod irrationabilis eſt omnis illa conſuetudo, quæ eſt contra ſubſtantiam ipſius actus,

Digitized by Google

actus. Gloſſ. *in v. officialis* Archid. *num.* 1. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 7. Barb. *num.* 12 *&* 13. Propterea enim dicitur, quod conſuetudo appellandi à ſententia Vicarij generalis ad Epiſcopum ſit irrationabilia, quia eſt contra ſubſtantiam appellationis, cum huiuſmodi appellatio nedum non ſit à minori ad maiorem, ſed nec ad alium, ſed ad ſeipſum, cum idem tribunal ſit Vicarij, & Epiſcopi. Eſt vero de ſubſtantia appellationis, quod ſit à iudice ad iudicem, nimirum à minori ad maiorem. Certè enim implicat, vt ſubſiſtat valor actus, qui deſtruitur; ſeu implicat, quod ſubſiſtat lex præcipiens aliquem actum, ſi præcipit id, quod ſubſtantiam actus eiuſque naturam deſtruit. Pariter igitur implicat, quod ſubſiſtat conſuetudo, quæ eſt lex non ſcripta, ſi præcipit appellari à Vicario ad Epiſcopum, cum implicet hanc eſſe appellationem, quæ non habet naturam, & eſſentiam appellationis.

4 Secundum eſt, quod conſuetudo irrationabilis, vt dictum eſt cap. ſup. longitudine immemorabilis temporis non conualeſcit, vt DD. citati tradunt, quia quod contra rationem eſt immutabiliter, quo eſt diuturnius eo ſit peius; nec lex irrationabilis poteſt vnquam habere vigorem. Ideo decernitur in textu, quod conſuetudo appellandi à Vicario ad Epiſcopum, etiam ſi ſit immemorabilia non ſubſiſtat.

5 Et quidem *in quocumque tempore.* Hæc enim dictio *quorumque* ob ſuam vniuerſalitatem comprehendit etiam tempus immemorabile, & ideo conſuetudo quocumque tempore durans dicitur etiam de tempore immemorabili. Gloſſ. Franc. *num.* 6. Barb, *num.* 14. Et ideo in textu ſignificatur, quod conſuetudo appellandi à Vicario ad Epiſcopum, etiam ſi ſit immemorabilis, non valet.

6 Hæc quoque conſuetudo appellandi à Vicario ad Epiſcopum oſtenditur alijs rationibus non conſona rationi, quia ſcilicet per eam confunditur magiſtratuum maieſtas, vt idem ſit, qui grauat, & qui appellatur vt defendat à grauamine. Item ſecundo hinc ſequitur, quod ſubditorum vſus immutet ea, quæ ſunt ſuperiorum, & iudicum. Conſuetudo enim initium habet à ſubditorum vſu, vt ex dictis cap. ſuper. conſtat, & ſic à voluntate populi procederet immutatio circa modum iudicandi, & iudices quorum eſt dare normam populis, à populis normam reciperent iudicandi, & ideo non eſt rationi conſonum, quod conſuetudine introducatur, vt liceat appellare à Vicario ad Epiſcopum. Ita Io. Mon. *num.* 3. *&* 4. Io. And. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 2. Sed ſi alias non repugnaret ſubſtantiæ appellationis, quod à Vicario appellatio interponeretur ad Epiſcopum, ſed hoc eſſet illi accidentale, id eſſet conſuetudine præſcriptibile, neque ex allatis modo probaretur, quod conſuetudo non eſſet conſona rationi, quia cum vim legis conſuetudo non habeat niſi ſuperiore cõſentiente, nullum eſt inconueniens, quod à populi vſu initium habeat conſuetudo, quæ vim non eſt habitura, niſi ſuperiore approbante. Vera igitur ratio, ob quam hæc conſuetudo eſt irrationalis hæc eſt, quia eſt contra naturam iuſtitiæ, quod tribunal, quod grauauit, cognoſcat de iuſtitia grauaminis, cum certum ſit moraliter illud pronunciaturum ſententiam fuiſſe iuſtam, etiam ſi grauamen fuiſſet iniuſtiſſimum, eſt vero idem tribunal Vicarij, & Epiſcopi.

7 Eſt vero hic ſermo de Vicario Generali. Verum quidem eſt, quod aliquando hæc dictio *Officialis* Epiſcopi ſit cõmunis, ita quod propriè ſumpta dicatur etiã de Vicario foraneo, vt habetur manifeſtè ex *Clem.* 2. *de reſcript.* Vbi expreſsè diſtinguitur officialis Epiſcopi in Officialem principalẽ, qui eſt Vicarius Generalia, & Officialem foraneum, qui eſt Vicarius foraneus. Imo *in cap. fin. infr. de off. Vicarij*, Officialis diſtinguitur contra Vicarium generalem, vt alius ſit Officialis, & alius Vicarius generalia. Itaque dictio iſta officialis communis eſt & conuenit tam Vicario generali, quam Vicario foraneo. Nam & idem ſignificat, quod Vicarius, ita, quod inter Officialem, & Vicarium non rei, ſed ſolum nominis ſit differentia Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.* Gloſſ 5. §. 3. *num* 8. Barboſa *de off. Epiſ. all.* 54. *num.* 53. Mandoſ. *de commiſſ. in commiſſ. per* Breue 28. *Vicario, & in Reg. Cancellar.* 14. *q* 6. *num.* 16. Fermoſinus *in cap. ſua nobis q.* 6. *num.* 8. *de off. Vicarij.* Propterea enim notant Barboſa, & Fermoſinus quod Curiæ Romanæ ſtylus obſeruat, vt in expeditionibus ad Italiam, Vngariam, Dalmatiam, Epyrum, Cretam, Siciliam, & Corſicam Cancellaria vtatur nomine Vicarij, ſed vltra montes, dum ſcribit in Hiſpaniam, Galliam, Germaniam, Angliam, Poloniam, & in Vltramarina, vt in Africam vtatur nomine Officialis, ſicut teſtatur etiam Sbroc. *de off. Vicarij lib.* 1. *q.* 2. *n.* 10. Mandoſ. *in dicto per Breue* 28. Ver. Vicario Bononien. & Hier. Paul *in pract. Cãcellar. fol.* 7. *&* 8. Quamuis vero intra aliquãdo diſtinguant manifeſtè Vicarium generalem vocando Officialem principalem, & Vicarium foraneum Officialem foraneum, *vt in d. Clem. de reſcriptis*, aliquando tamen, vt hic, nomine Officialis ſimpliciter vtuntur, & tunc ex ſubiecta materia accipiendum eſt, in quo ſenſu ſumatur, vt notat Barboſa in *appellat. in v. officialis num.* 10. ex Gloſſ. *in v. obtinentibus, rapt ſtatutum, ſupra de reſcript. in hoc* 6. Hic vero ſumitur pro Vicario Generali. Gloſſ. Archid. *num.* 1. Anchar. *n.* 2. Dom. *n.* 3. Franc. *num.* 8. & alij, quos infra referam docentes regulam huius textus non habere locum in Vicario foraneo.

8 Rationem vero reddit Pontifex ſuæ diſpoſitionis, ne ſcilicet ab eodem ad ſe ipſum appelletur. Duæ enim conditiones eſſentiales ſunt appellationi, nimirum, quod ſit inter diſtinctos Iudices, & quod ſit à minori iudice ad maiorem. Appellatio enim eſt de minori ad maiorem iudicem prouocatio, *l.* 1. *§. ſi quis in appellatione. ff. de appell. cap. omni oppreſſus, & cap ſi quis, & cap. placuit* 11. *q.* 6. Gloſſ. *hic in v officialis* Goffred. & alij *in tit. de appel.* Panor. *in rubr. de appell. n.* 3. Syluest. & alij ſummiſ. *v. appellatio*, Scaccia *q.* 2. *num.* 1. Et quidem quod neceſſario appellatio ſit inter diſtinctos iudices, & non poſſit dari appellatio ab eodem ad ſe ipſum, ratio naturalis dictat, quia iudex qui grauauit ſententiando non eſt iudex competens, vt cognoſcat iuridicè de grauamine illato. Nam ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia iniuſtam ſententiam protulerit, merito præſumitur, quod ignorantia, aut malitia ſit in eo perſeueratura, & quod ſententiam fuiſſe iuſtam defendet, cum hoc etiam cedat in eius laudem, & honorem, & in eius dedecus ſit futurum, ſi ſententia vt iniuſta caſſetur; aut certè euidens eſt periculum, quod ſententiam a ſe latam ſit confirmaturus; & ſic eſt iudex de iure ſuſpectus, quoniam agitur etiam de ſuo intereſſe. Appella-

tio igitur eſt prouocatio de vno ad alium iudicem, quia nullus in propria cauſa debet iudicare, Gloſſ. *in v. officialis* Io. And. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 3. Franc. *num.* 3.

9 Sed & eſt non de maiori ad minorem, ſeu de æquali ad æqualem, ſed de minori ad maiorem vt iidem DD. tradunt, quia opus eſt vt iudex appellationis, qui debet cognoſcere de actu, & ſententia inferioris iudicis, habeat in illum iuriſdictionem, & ſic oportet vt ſit maior. Quod declaratur aduertendo, quod qui aliàs eſt minor, imo ſubditus iudicis, qui in prima inſtantia ſententiauit, ſi conſtituatur iudex appellationis, iam ſit maior, vt ex Io. And. aduertunt hic Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 7. quia datur illi iuriſdictio, vt poſſit de illius iudicis ſententia cognoſcere, ſolus enim ſuperior, debet corrigere. quod malè fecit inferior. *cap. ſi quis modo, diſt.* 81. *cap. cum inferior. de maior. & obed.* Dec. *in rubr. de appell. num* 7. Marant. *par* 6. *a.* 2. *in v.* Et quandoque appellatur *num.* 3. Marcheſan. *de commiſſ. p.* 2. *de commiſſ. appell. cap.* 1. *num.* 25. *& de commiſſ. extr. Rom. Cur. cap.* 6. *num.* 134.

10 Quamobrem nec pacto, nec ſtatuto, nec conſuetudine introduci poteſt, vt quis poſſit à maiori ad minorem, vel ab æquali ad æqualem appellare, quia nec ſtatutum, nec pactum, nec conſuetudo poteſt tollere ſubſtantialia appellationis, inter quæ hoc vnum eſt, quod ſit prouocatio à minori ad maiorem Dom. *num.* 11. Franc. *num.* 7. Felin. *in princ. de appellat.* Mandoſ. *tract. de inhib. q.* 4. *num.* 9. Marcheſ. *de commiſſ. par.* 2. *commiſſ. de appell. cap.* 1. *num.* 113. Scaccia *de appell. q.* 2. *num.* 6. *& ſequent.* Et licet conſuetudine induci poſſet, vt priuatus, & minor eſſet iudex appellat. Nam & lege ſcripta priuata perſona poteſt inſtitui iudex, tamẽ, vt dicebatur, tunc ille priuatus ſit maior, & in cauſa appellationis eſt ſuperior. Sic igitur niſi minor iudex, vel à lege, vel à conſuetudine, vel à Principe, ſeu ſuperiore conſtituatur iudex in cauſa appellationis, non poteſt ad illum appellari, ſed omnino neceſſe eſt, vt appellatio fiat ad habentem iuriſdictionem ſaltem ad cognoſcendum in illa cauſa. Et ille maior eſt, qui iuriſdictionem habet.

11 Quod ſi quis appellet à maiori ad minorem, vel ad æqualem nulla eſt appellatio, & nullum producit effectum, nec dat iudici ad quem iuriſdictionem. Scaccia *d. quæſt.* 2. *num.* 5.

12 Vicarij autem generalis, & Epiſcopi vnum eſt Auditorium, vnum Conſiſtorium, vnum Tribunal. Ex quo enim Vicarij Generales conſtituuntur tales tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, & non in vno loco, ſed in tota Diœceſi, & cum plena iuriſdictione exceptis aliquibus caſibus reſeruatis, dicuntur poſſe omnia, quæ ſunt iuriſdictionis Epiſcopi, quem adeo repræſentant, vt cenſeantur eſſe vna perſona cum illo. Plures enim perſonæ poſſunt eſſe vna fictione iuris, vt hic habet Dominicus *num.* 1. & ſic de facto ſunt Vicarius generalis Epiſcopi, & Epiſcopus, propterea vtriuſque vnum eſt auditorium, vt tradunt hic Gloſſ. Io. Monach. & alij interpretes omnes. *Garz. de benef. p.* 5. *cap.* 8. *num.* 27. Scacc. *de appellat. q.* 8. *n.* 53. Fermoſinus *in cap. ſua nobis q.* 6. *num.* 9.

13 Et idem eſt, quod Epiſcopus cognoſcit per ſeipſum, ſi vult, de cauſa, quam incæpit cognoſcere Vicarius, & è contra Vicarius poteſt proſequi cauſam, quam cognoſcebat Epiſcopus, & coram eorũ quolibet cauſa tractati poteſt modo ab vno, modo ab altero, vt habet hic Franc. *num.* 15. Dom. *n.* 51.

14 Quod tamen non eſt verum de cauſis delegatis Epiſcopo, vel Vicario à Sede Apoſtolica, quia in iſtis nec Epiſcopus poteſt ſe ingerere in cauſa commiſſa ſuo Vicario, quia tunc Vicarius non procedit ex Epiſcopi iuriſdictione, ſed ex iuriſdictione Papæ. Sicut nec Vicarius poteſt cognoſcere de cauſa commiſſa Epiſcopo, quia & illa à ſuperiori iuriſdictione dependet. Francus *num.* 4. Anchar. *in Clem.* 2. *Et ſi principalis num.* 5. *de reſcript.* Marcheſ. *part.* 2. *commiſſ. de auoc. cauſ. §.* 4. *num.* 127. Scacc. *q.* 8. *num* 56. Et ideo Cancellaria, quando vult committere cauſam Epiſcopo, ſed ita tamen, vt eam cognoſcere poſſit etiam Vicarius, id exprimit, & reſcribit *Epiſcopo, ſeu eius in ſpiritualibus Generali Vicario.* Marcheſ. *de commiſſ. tom.* 1. *de commiſſ. appell. extra Rom. num.* 45. Scaccia *d. num.* 56. qui putat, quod ſi commiſſio facta ſit Vicario ſub nomine dignitatis tantum, quod eo mortuo cognoſcat Epiſ. citans Franc. *in cap. dilecti, de appellat.* Sed hæc fuit quidem mens Innoc. *in cap. eam te de reſcript.* Sed Franc. *hic num* 4. *& cap. ſtatutum ſupra, de reſcript, in hoc lib.* 6 *num.* 11. Expreſsè tenet oppoſitum, & ita dicendum eſt, ſicut dictum eſt etiam ſupra *d. cap. ſtatutum num* 65.

15 Hoc tamen quod dicitur eſſe idem auditorium Epiſcopi, & Vicarij, ita vt ſi appelletur à Vicario, cenſendum ſit appellatum eſſe ab Epiſcopo, & cauſa ad alium iudicem ſit deuoluta, non extenditur ad recuſationem, quia ex quo ſit recuſatus Vicarius, non intelligitur recuſatus Epiſcopus. Gloſſ. *in v. vtriuſque* Archid. *num.* 2. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 10. Barb. *num.* 11. Sed cauſa recuſationis coram Epiſcopo erit diſcutienda. Vicarij enim recuſatio inhæret oſſibus eius, & eſt perſonalis cõcernens eius perſonam, non vero iuriſdictionem, Ideo in caſu, quod Vicarius ſit ſuſpectus Epiſcopus poteſt alium iudicem delegare. Marcheſ. *par.* 2. *de commiſſ app. ext.* Rom. *num.* 114. & Gloſſ. hic *in v. officialis, & in v. vtriuſque.*

16 Sed tamen ſi ſit ſuſpectus Epiſcopus, quod poſſit allegari ſuſpectus eius Vicarius tradit idem Francus *num.* 10. & dixerunt Panorm. *in cap. inſinuante num.* 2. Imoſ. *num.* 10. Felin *num.* 1. *de off. & poteſt. ind. deleg.* Rota *dec.* 2. *num.* 22. *par.* 2. *recent.* March. *de comm. par.* 1. *de commiſſ. appellat. extra Romam. num.* 123. Scaccia *de appell. q.* 8. *num.* 68. Nam & Vicario præcipere poteſt Epiſcopus. Panorm. *in cap. inſinuante num.* 2. vbi Imol. *num.* 10. Felin. *n.* 1 *de off. deleg.* Præpoſ. *in cap. dilecti el.* 3. *n.* 21. *de appell.* vbi Franc. *num.* 10. Marant. *p.* 6. *de appell. num.* 28. Caputaquen. *dec.* 77. *num.* 9. Cum autem Bal. oppoſitum ſenſerit *in l.* 1. *num.* 4. *C. ſi quæ præd. poteſt.* Marcheſ. vbi ſupra, illud dictum explicat vt poſſit eſſe verum de iure ciuili. Quod non admittitur ex dictis infra vel ſi Epiſc. ſeorſum habitat ex Franc. *cap. dilecti n.* 54. & Fel. *d. cap. inſinuante n.* 1. Sed neque hoc caret inſtantia, quia Vicarius ſemper dependet ab Epiſcopo, qui etiam ſi diſtet, poteſt Vicario præcipere ſi non expreſsè, tacitè, & illius animum ſubuertere.

SVMMARIVM.

17 *Rationes ad quæſtionem.*
18 *A Vicario non appellatur ad Epiſcopum.*

19 *Etiam*

19 *Etiam in appellatione extraiudiciali.*
20 *Nec licet ſupplicare.*
21 *Nec de conſenſu partium valet hæc appellatio.*
22 *Nec à Vicario Capitulari ad Capitulum.*
23 *Declaratio regulæ poſitæ.*
24 *A Vicario Principis ad Principem datur appellatio.*
25 *Et datur ſupplicatio pro reſtitutione in integrum.*
26 *Et poteſt dici de nullitate.*
27 *Et datur appellatio à Delegato.*
28 *Niſi Epiſcopus delegaſſet, quia eſſet ſuſpectus.*
29 *Et niſi adeſſet fraus: quod explicatur.*
30 *A ſubdelegato per Vicarium appellatur ad Vicarium.*
31 *A ſubdelegato appellatur ad delegantem.* Si aliquid iuriſdictionis ſibi retinuit.
32 *A Vicario foraneo appellatur ad Epiſcopum.*
33 *Et à Vicario ciuitatis.*
34 *Et à iudice ſubdito.*
35 *Et à Vicario generali vbi eſt delegatus.*
36 *Et hoc eſt verum etiam de iure ciuili.*

QVÆST. VNICÆ.

De appellatione à Vicario ad Epiſcopum.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum appellatio à Vicario Epiſcopi ad Epiſcopum ſit valida.

17 VIdetur enim ita eſſe, quia id poteſt induci conſuetudine, quod poteſt firmari pacto, quia quod poteſt firmari pacto, valet ex conſenſu partium & ſic poteſt etiam per conſuetudinem induci conſentiente Principe, & populo; poteſt vero firmari pacto, vt ſit valida appellatio à Vicario ad Epiſcopum, quia ſi partes in hoc conueniunt, poterit Epiſcopus de iuſtitia cauſæ cognoſcere. Item ſecundò non valet ratio, quæ in contrarium aſſignatur in textu, quia ſcilicet non datur appellatio ab eodem ad ſe ipſum, quia ſi Epiſcopus ſit Canonicus ab electione in qua Epiſcopus eſt vnus de vocalibus prouocatur ad eundem Epiſcopum. *cap.2. de appell.* & pariter appellatur ab Epiſcopo ad Synodum in quo Epiſcopus præſidet tanquam Iudex. Archid. *num.1.*

18 Dicitur nihilominus, quod à Vicario generali Epiſcopi non datur appellatio ad Epiſcopū, ſed ab eo appellatur ad Archiepiſcopum, vel immediate ad Papam, ſicut placuerit grauato. Ita habetur in textu & tenent omnes textus interprætes, & DD. citati *num.1.*

19 Hoc vero extenditur primo, vt verum ſit etiam ſi à Vicario ad Epiſcopum appelletur extraiudicialiter. Barboſa *hic num.3.* Fermoſinus *in c. ſua nobis, quæſt 6. num.22. de off. Vicarij*, Rota *deciſ.7. de off. Vicarij alias 371 in nouiſ.* Nicelus in concordia Gloſſarum *d n.81.* Narbona *de appell. à Vicarij num.167.* Sbroc. *de off. Vicarij l.3. q.2.*

20 Extenditur ſecundò, vt nec liceat ſupplicatio propriè dicta a Vicario ad Epiſcopum. Barboſa *de off. Epiſcopi. all.54. num.49.* & hic *num. 4.* cum Marant. Bertach. Cuccho. Siurt. Iacob. Laurea. Fermoſinus *d. cap. ſua nobis quæſt.6. num.23.* & poſt Innoc. & Hoſt. Archid. *in cap. Romana num.2.* & ibi Gem. *num.6. de appellat.* Capello Tholoſ. *deciſ.379.* & ibi Stephanus Aufredus, Sbrocc. *lib.1. de off Vic. quæſt. 12. per totam.* Narbona *de appell. à Vicario n.168.* Et licet non defuerint, qui exiſtimauerint poſſe à Vicario ſupplicari ad Epiſcopum, vt apud Scacciam *quæſt.8. num.79.* quod voluit etiam Marcheſ. *p. 1. cap. 6. de commiſs. appell.* extra Rom. *num.118.* ex Anch. *in cap. Anteriarum 2. quæſt 6.* tamen res eſt euidens. Nam vt habeatur quod Epiſcopus concedere poteſt, ſimul poteſt ipſe ſupplicari, vt id concedat. Sed non poteſt Epiſcopus de re iudicata à Vicario generali ſuo vel ipſe cognoſcere, vel eius cognitionem delegare. Et ideò nec licet aduerſus cauſam à ſuo Vicario iudicatam ad eum ſupplicationem porrigere. Scacc. ibid. ex Franc. *cap. Dilecti 66. quæſt.9. num.44. de appell.* & *cap. Romana infr. eod. titul.* Franc. *n.5.* & Dom. *n.6.*

21 Extenditur tertiò, & neq; de conſenſu partiū valeat hæc appellatio; quamuis enim partes poſſint renunciare appellationi ad alium iudicem interpoſitæ à Vicario, & cauſam remittere arbitrio Epiſcopi determinandam. Nam renunciata appellatione partes de conſenſu communi poſſunt litigare etiam coram eodem Vicario. Nihilominus ſicut non poſſunt appellare à Vicario ad Vicarium, ſic non poſſunt appellare ad Epiſcopum, quia eſſentia appellationis eſt, vt ſit ad aliud auditorium. Ideo ex quo appellatio à Vicario ad Epiſcopum interponatur de conſenſu partium, non deeſt appellatio eſſe nulla. Fermoſinus *d. quæſt 6. num.21.* Io. Andr. hic, Specul. *tit. de appell. §. Nunc tractamus. num.4.* Sbracc. *de off. Vicarij Epiſc. l.3. quæſt.1. nu.11. & 12.* Tuſcus *lit. A. concl.349. num.5.* Narbona *de appell. à Vic. num.165. & 166.*

22 Extenditur quartò, vt nec à Vicario Capitulari detur appellatio ad Capitulum eadem ratione, quia eſt idem conſiſtorium Barboſ. *hic n.5.* poſt Pauin. *de poteſt Vicar. Cap. 2. p.q.10. num. 24.*

23 De ſolo tamen Vicario generali Epiſcopi quatenus procedentis auctoritate ſui officij ordinaria, & de ſententia ſola diffinitiua intelligitur principalis aſſertio. Vnde ſequitur primo, quod à Vicario Papæ, aut cuiuslibet Principis non habentis ſuperiorem detur ad Papam, aut ad Principem appellatio, quia aliter non haberet grauatus ad quem refugeret, cum nullus alius ſit ſupra talem Vicarium niſi Papa, aut Princeps. Scacc. *de appellat. quæſt. 8. num.84.* March. *de commiſs. p.1. de commiſs. appell.* extra Rom. *num.* .

24 Infertur ſecundò, quod ab interlocutoria ſententia prouocari poteſt à Vicario ad Epiſcopū, quia enim hanc ſententiam ipſe Vicarius reuocare poteſt. Neque enim proferendo illam ſententiam plenè functus eſt officio ſuo, ſed appellatio iſta interponitur à grauamine illato nondum lite finita. Ideo & ad eundem iudicem poteſt appellari ab interlocutoria. Gloſſ. *hic in v. officialis.* Lap. *num.1.* Dom. *num.3.* Franc. *num.4.* Barboſ. *num.6.* Puteus *dec. 503. lib.2.* Marcheſ. *de commiſs. par.1. de commiſſ. appell. ext. Rom. num.116.* Scacc. *de appellat. quæſt.8. num.73.* Fermoſinus *d. cap ſua nobis quæſt.9. num. 11.* Narb. *de appellat. à Vic. num. 175.* Quod tamen explicat Scacc. *num.74.* vt non procedat niſi reſpectu eius ſententiæ, quam ipſe Vicarius poſſet reuocare. & *num.75.* vt ſi contingat grauatum non appellare ad eundem Vicarium, vel ad Epiſcopum, ſed ad alium, cauſa non poſſit eidem Vicario, aut Epiſcopo delegari, niſi à ſupremo Principe

Digitized by Google

cipe ex certa ſcientia. Alias ſi delegaretur ab inferiore delegatio eſſet nulla, & non eſſet neceſſe excipere de ſuſpicione, cum hæc ſuſpicio ſit iuris, & de iure, quæ non indiget recuſatione. Ita Scacc. citatus.

25 Infertur tertio, quod poteſt ſupplicari Epiſcopus, vt reſtituat in integrum contra ſententiã latam à ſuo Vicario. Nam & Vicarius ipſe poteſt damnatum reſtituere in integrum contra ſententiam à ſe latam contra ipſum. Nam multum differunt appellatio, & hæc ſupplicatio. Nam appellans conqueritur de iniquitate, & iniuſtitia iudicis, & quærit, qui defendat ipſum contra illum, & ideo merito non poſſunt Vicarius, aut Epiſcopus per viam appellationis cognoſcere de iniuſtitia ſententiæ latæ à Vicario. Sed ſupplicatio pro reſtitutione in integrum innititur, vel ſupplicantis errore, cuius petitur venia, vel circumuentione aduerſarij, vt in *l. in cauſa 16. § fin.* vbi Gloſſ. Bart. Alber. & Bald. *in l. præfecti 17. & l. præſes 47. ff. de minor.* Quamobrem non eſt inconueniens, quod Epiſcopus contra ſententiam ſui Vicarij reſtituat grauatum in integrum. Panorm. *cap. ex literis num. 11. in fin. & cap. cum ex literis num. 3. de in integ. reſtit.* Fermoſinus *d. cap. ſua nobis q. 7. num. 7 de off. Vicarij* Scaccia de *appellat. q. 8. num. 80.* Io. And. *in cap. Romana, ſuſ. de appellat.* Sfortia Oddus *de in integ. reſt. q. 32. a. 27. num. 146* Capell. Tholoſ. *dec. 479.* Et ita extenſio ſupra poſita vt nec liceat ſupplicare à Vicario ad Epiſcopum debet intelligi, vt dicebatur, de ſupplicatione proprie aduerſus rem iudicatam, non vero de ſupplicatione largo modo, quæ reſpicit reſtitutionem in integrum. Fermoſinus *num.* 8. Scacc. *d. num. 80.*

26 Infertur quarto poſſe grauatum dicere de nullitate ſententiæ Vicarij & ad Epiſcopum recurrere vt de ea nullitate cognoſcat. Dom. hic *num. 3.* Franc. *num. 10.* Barb. *num. 7.* Vant. *de null. tit.* coram quo nullitas proponi poſſit *num. 20.* Sbroc. de Vicario *lib. 3. q. 10. num. 1.* Scacc. *de appell. q. 8. n. 77.* ex Bertach. & Marant. Nam & ad Vicarium ipſum poſſet recurri, vt de nullitate ſententiæ ſuæ cognoſcat, & ideo Vicarius etiam de nullitate latæ à ſententia Epiſcopi cognoſcere poteſt.

27 Infertur quinto quod à delegato Epiſcopi ad certum locum, vel ad certam cauſam appellatur ad ipſum Epiſcopum. Ratio eſt, quia à delegato appellatur ad delegantem. *Cap. ſuper quæſtionum. § porro de off. & poteſt. iud. deleg. cap. dilecti de appell.* Fermoſinus *cap. ſua nobis qu. 6. num. 10.* Scacc. *de appellat. q. 7. num. 63. & q. 8. num. 31. & 34.* Barboſ. *de off. & pot. Epiſ. all. 54. num. 22. & 23.* Lotterius *de re benef. lib. 1. q. 23. num. 46.* Tuſcus *lit. A. concl. 352. num. 4.* & apud Fermoſinum citatum, Matthæus à Pizzella, Maſtrill. Valenzuela, Rodericus, Molina, Ricc. & D. Barboſa. Propterea à delegato Epiſcopi ad ipſum Epiſcopum appellatur. Gloſſ. *in v. officialis* Io. Mon. *num. 4.* Archid. *num. 2.* Io. Andr. *num. 2.* Anchar. *num. 1.* Dom *num. 7.* Franc. *num. 9* Scaccia *q. 8. num. 26.* Barboſa *alleg. 54. num. 22.* Fermoſ. *d. q. 6. num. 10.*

28 Reſtringitur tamen hæc illatio primo, vt non procedat, quando Epiſcopus delegauit cauſam, quia erat ſuſpectus, in hoc enim caſu à delegato ab Epiſcopo non appellatur ad ipſum Epiſcopum, ſed ad ſuperiorem. Scacc. *de appellat. qu. 7. num. 42. & quæſt. 8. num. 19. & 27. &* ex *Speculat.* Francus, Socc. Felin. Maranta, & alij.

29 Non procedit etiam quando Epiſcopus delegaret in fraudem. Poſſet enim hoc modo legem appellationum eludere, delegando cauſam, eamque ad ſe per appellationem reuerſam iterum ſecundo, & tertio delegare, & quia à tertia ſententia non datur appellatio, poſſet facere, vt ad Metropolitanum numquam appellatio perueniret. Non licet ergo Epiſ. vti hac fraude, Archid. *num. 2.* Anchar. *num. 2.* Butr. *num. 4.* Domin. *num. 5.* Franc. *num. 6.* Barb. *n. 9.* Scaccia *d. q. 8. n. 28.* Vbi quod Epiſcopus propter hoc poſſet excommunicari ſecundum Panorm. *cap. 66. dilecti el. 3. num. 18.* & Franchum ibid. *q. 3. num. 37.* Dom. *cap. Rom. num. 3. inf. de appell.* vbi Franch *num. 5.* Ex coniecturis vero deduci ſi fuit fraus, dicunt citati DD. Ego tamen vbi de his fraudibus eſt ſermo, ſemper aduertendum puto, quod finis extrinſecus operantis, etiam peſſimus, licet malam faciat actionem extrinſecè, non poteſt tamen facere, quod actio intrinſecè ſit iniuſta, ſi non eſt talis ex obiecto, ſeu ex fine operis, qui eſt finis intrinſecus. Et cum Epiſcopus poſſit cauſas ſuas delegare, ſi vtendo iure ſuo illas deleget ſecundum quod iuſtitia exigit, numquam erit intrinſecè fraudulenta commiſſio, & delegatio, etiam ſi finis eius extrinſecus eſſet, vt à ſuo tribunali cauſa non diſcederet. In hoc ènim caſu hic extrinſecus finis erit cauſa, quam dicunt impulſiuam, & proprie erit finis ex parte operantis, non ex parte operis, & delegatio erit valida.

30 Infertur ſexto, quod à ſubdelegato per Vicarium ad eundem Vicarium delegantem appellatur. Ita Gloſſ. Io. Monac. Io. And. Dom. & Franc. citati. A ſubdelegato enim ad delegatum, qui ſubdelegauit interponitur appellatio. Specul. *tit. de appell. § nunc tractemus num. 3. & 10.* Quod eſt verum etiam de ſubdelegato à delegato Papæ, quia ab eo ad proximum delegantem datur appellatio. *cap. ſi delegatus in fin. infr. de off. iud. deleg.* vbi Io. Andr. Butr. Panorm. & Felin. Rebuff. *tract. de appell. in præf. num. 33.* Nam cum delegatus à Papa repreſentet Papam, merito ad ipſum à ſubdelegato appellatur *cap. 27. ſuper quæſt. § porro de off. & pot. iud. delegati.*

31 Quod tamen procedit ſi delegatus, qui ſubdelegauit ſibi aliquid iuriſdictionis reſeruauit. Ita Io. And. Butr. Panorm. Felin. & alij *ad d. § porro.* Item Panorm. *cap. dilecti el. 3. num. 11. & 19.* & ibi Fran. *num. 25. de appellat.* Marant. *par. 6. art. 2. v. & quandoque appellatur. num. 386.* & quod Cancellaria non det iudices appellantibus à ſubdelegato delegati Papæ dato non in totum refere, Io. And. *d. cap. ſi delegatus, de off. & poteſt. iud. deleg. infr. in hoc 6.*

32 Infertur ſeptimo, quod à Vicario foraneo, quem dicunt, datur ad Epiſcopum appellatio, vt per Io. And. Anchar. Butr. *num. 4.* Dom. & Franc. *num. 6.* Barboſ. *num. 8.* Rota *dec. 3. de off. Vic. alias 350. in nouiſ. & deciſ. 297. num. 1. p. 2. diuerſ.* Marchel. *de commiſſ. p. 1. cap. 6. de commiſſ. extra Rom. num. 117.* Tuſcus *lit. A, conc. 350, num. 43. & lit. V. concl. 180. num. 6. & 183. num. 9.* Sanchez *de matr. l. 3. diſp. 29. num. 10. & 12.* Garz. *de benef. p. 5. cap. 8. num. 29.* Scacc. *de appellat. q. 8. num. 72.* Couar. *pract. p. 4. num. 8.* Sbroc de *Vic. l. 2. q. 62. num. 6. & 7. & lib. 3. qu. 6. num. 24. & 25.* Fermoſinus *cap. ſua nobis qu. 6. num. 9. de off. Vicarij*, & apud illos

quam

quam plures, & ratio eſt, quia huiuſmodi Vicarius eſt delegatus, nec reſidet in illo ordinaria Diœceſis poteſtas. Nec obſtat, quod ſit datus ad vniuerſitatem cauſarum; quia etiam ſi hoc eſſet, quia datur pro certo loco, vt pro ciuitate, oppido, aut certa Diœceſis parte, non eſt generalis, nec habet vniuerſalem iuriſdictionem ordinariam, ſed partem ſibi ad libitum delegatam, & propterea non eſt Ordinarius, ſed delegatus. Quamobtem merito reijcitur Gemmonius *lib. 1. animaduer. c. 7. n. 88.* vbi voluit quod à Vicario foraneo non poſſit ad Epiſcopum appellari, quia ipſe ſimpliciter dicitur Officialis Epiſcopi, ſicut Vicarius generalis, nam licet ſit Officialis Epiſcopi, tamen non niſi delegatus, & partialis, nec habens ſimpliciter idem auditorium, & conſiſtorium cum Epiſcopo, & ideo ab eo poteſt ad Epiſcopum appellari. Sanchez *l. 3. de matr. diſp. 29. num. 1* Garz. *d. cap. 8. num. 32.* Narbona *de appellat. à Vic num. 5.* Fermoſinus *d q 6. num. 11.* Barboſa *all. 54. num. 25.*

33 Infertur octauo, quod eadem ratione poteſt prouocari à Vicario, qui ſit Vicarius illius eiuſdem ciuitatis, in quo manet Epiſcopus, ſed non ſit Vicarius generalis, quoniam iſte non eſt niſi Vicarius foraneus. Barboſ. *d all. 54, num. 18. & 54.* Gara. *d. cap. 8. num. 33.* Sanchez *d. diſp. 29. num. 11.* Fermoſinus *d. q. 6. num. 8.* Mohedan. *dec. 5. num. 3. de appellat.* Sbrocc. *de Vicar lib. 1. q. 23. num. 4. & 29.* Valenzuela *conſ. 192. num. 15.* Marcheſ. vbi ſupra *num. 117.* Neque ex eo eſſet dicendus generalis, quod eſſet conſtitutus ad vniuerſitatem cauſarum, nam ſemper eſt localis, & propter hoc foraneus, & non habens iuriſdictionem à iure, ſed ab Epiſcopo.

34 Infertur nono quod etiam à ſubdito eiuſdẽ Epiſcopi licet ad eundem appellare, quia tunc appellatio eſt à minori ad maiorẽ, vt hic habent Gloſſ. *in v. auditorium* Io. And. *num. 2.* Dom. *num. 7,* Franc. *num. 8.*

35 Infertur decimo, quod vbi Vicarius Epiſcopi in aliqua cauſa ſpeciali ſit Epiſcopi delegatus, nimirum ſi in aliquo ex caſibus exceptis, quos Epiſcopus non cõmiſit in cõſtitutione officij Vicariatus, poſtea cognitionem ſpecialiter cõmittat, poteſt appellari ad Epiſcopũ. Tunc enim Vicarius nõ ex iure officij ſui, ſed ex ſpeciali cõmiſſione, & delegatione procedit, vnde in ſimili cauſa non eſt idẽ tribunal Epiſcopi, & Vicarij, & ideo ab eo ad Epiſcopum delegantem datur appellatio. Gloſſ. hic *in v. officialis, & infra c. 1. de off. Vic.* vbi Lap. *n. 12.* Anch. *num 2.* Dom. *num. 9* Franc *num. 4.* Barboſa hic *n. 11.* Rota *dec. 7. de off. Vicar. in antiq.* alias *dec. 371. in nou.* Sanchez *d. diſp. 29. num. 6.* Garz. *d c. 8. num. 40.* Fermoſinus *d. q. 6. num. 18* Narbona *de appell. à Vic. num. 251. p. 1.* Quod tamen non procederet, ſi cognitio talis caſus excepti collata fuiſſet Vicario in inſtitutione illius, & generali commiſſione, quia tunc ad ordinariam Vicarij poteſtatem cognitio illius caſus pertineret. Sicut idem dicendum eſſet, ſi in noua cõmiſſione data ab Epiſcopo eſſet clauſula *amplianies, & extendentes priorem poteſtatem per nos commiſſum.* Ita Sanchez *d. diſp. 29. num. 8.* Barboſa de *off. Epiſ all. 54. num. 52.* Narbona *n. 255.* Fermoſinus *num. 19.*

36 Cum vero aliqui voluerint de iure ciuili ab Officiali generali poſſe appellari ad eius Ordinariũ, reijcit hoc Scaccia *de appellat. q. 8. num. 78.* ex Franc. *inf cap. Romano nu. 5. & ex l. 32. præcipimus C. de appellat.* Et merito hoc aſſeritur, quia ex natura rei eſt, quod officialis generalis, in quo eſt depoſitata ſui Ordinarij poteſtas vniuerſalis, cenſeatur habere vnum auditorium cum ſuo Ordinario, & cenſeatur vnus cum illo, non poteſt vero dari appellatio ab eodem ad idem.

SVMMARIVM.

1 *Dubitant aliqui an hoc cap. ritè ſit ſituatum ſub hoc titulo.*

2 *In caſu huius decretalis non habet locum præſcriptio propriè, & quatenus haberet adhuc caſus principalius pertinet ad conſuetudinem.*

Lex lata ad commodum tertij non dat illi ius, niſi ſit lata principaliter ad commodum illius.

3 *Hoc declaratur exemplis.*

4 *Ex iure communi Capitulum non habet ius priuatum vt Epiſcopus ſine eius cõſilio non procedat ad correctionem.*

In caſu huius decretalis non habet locum præſcriptio, ſed conſuetudo.

5 *Quando tertius habet ius ex lege non præſcribitur illud ius niſi lege abrogata.*

In caſu noſtro prius derogandum fuit iuri communi.

6 *Conſuetudo lex eſt.*

Hoc cap. debuit poni ſub hoc titulo.

7 *Concluſio textus.*

8 *Obligatio, ſeu libertas requirendi conſilium poteſt præſcribi.*

Lex data ad fauorem alterius poteſt conſuetudine abrogari.

9 *Quomodo conſuetudo debeat eſſe præſcripta.*

10 *Ad conſuetudinem Francus 6. requirit.*

11 *Delegatus ad inquirendum non poteſt punire.*

12 *Et ardua & non ardua poſſunt conſuetudine rationabili præſcribi.*

13 *Punire &c. non competit Vicario Epiſcopi, niſi ex commiſſione ſpeciali.*

14 *Epiſcopus ex conſuetudine non tenetur in puniendis exceſſibus accipere conſilium Capituli.*

15 *Quando agere ſine conſilio reddat actum nullum.*

16 *Epiſcopi præſcripſerunt vt quantum ad iuriſdictionalia procedant ſine conſilio Capituli.*

Cap. Non eſt 3. de Conſuet.

1 Videtur quod hoc cap. non ſit bene ſituatum ſub titulo de conſuetudine, ſed quod poni debuiſſet ſub titulo de præſcriptionibus. Nam vbi agitur de tollendo iure tertij agitur de præſcriptione, hic vero agitur de tollendo iure Capituli. Secundo, quia tunc agitur de conſuetudine, vbi agitur de quærendo iure contra omnes homines loci, hic vero ſolum agitur de quærendo iure contra Capitulum. Io. Andr. hic exiſtimat, quod in præſenti adſit & præſcriptio, & conſuetudo, ſcilicet præſcriptio in quantum derogatur iure Capituli; conſuetudo vero inquantum tollitur ſolitum, & per nouum vſum abrogatur vſus antiquus, qui erat vt Epiſcopus ſine conſilio Capituli non inquireret, & corrigeret. Et ita etiam ex Io. de Fano, ſentit hic Domin. *n. 1.* dicens, quod reſpectu Capituli hic eſt præſcriptio, ſed reſpectu corrigendorum eſt conſuetudo. Io. vero de Lignano apud Domin. reprehendens Io. Andr. ait hic agi propriè de conſuetudi-

ne,

ne, quia procedere in corrigendo ſine conſilio, vel cum conſilio Capituli tangit totum populum, alias vero hic adeſt actuum pluralitas, & temporis diuturnitas, & tacitus conſenſus Cleri, & populi; adſunt igitur omnia requiſita ad conſuetudinem, vnde merito hoc cap. ſituatum eſt ſub titulo de conſuetudine. Suarez etiam *lib. 7. de legibus cap. 9. nu. 5.* iudicauit hic non eſſe forſan ſermonem de conſuetudine propriè, ſed accipi conſuetudinem pro præſcriptione, quia ſingularis perſona non poteſt inducere conſuetudinem, Epiſcopus vero eſt ſingularis perſona.

2 Sed dicendum eſt caſum hunc contineri ſub conſuetudine propriè, non vero ſub præſcriptione & quatenus ſub hac contineretur, nihilominus per prius, & principalius ſpectaret ad conſuetudinem, quam ad præſcriptionem. Totum hoc probatur ex ſtabilitis ſupra *cap. 1. quæſt. 1. art. 1.* in hoc tit. præmittendo tamen, quod Capitulum numquam habuit ius iuſtitiæ commutatiuæ contra Epiſcopum, vt Epiſcopus non corrigeret, ſine eius conſilio. Eſt enim ſupponendũ, quod lex diſponens aliquid, quod eſt fauoris alicuius non dat illi ius iuſtitiæ commutatiuæ, niſi id faciat principaliter ob priuatum illius commodum, & vtilitatem. Quia iuſtitia commutatiua eſt inter priuatas, ſeu particulares perſonas, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. q. 58. *a. 7.* & reſpicit illorum ius, & ponit æqualitatem inter illas, & facit, quod vnicuique proprium ius tribuatur; ideo tunc ſolum ex lege conſequitur iuſtitia commutatiua, quando ob commodum perſonarum ſingulatim principaliter aliquid per legem diſponitur, ex intentione dandi illis ius, & dominium, aut quaſi dominium eius, quod lex diſponit vt fiat. Sed quando lex ex alterius virtutis motiuo aliquid diſponit in commodum tertij, tribuit quidem tertio illi ius quoddam, quod poteſt dici legale, ex quo tertius ille poteſt implorare officium ſuperioris, vt faciat legem obſeruari, ex qua illi reſultat vtilitas. Sed non habet ex hoc ius iuſtitiæ commutatiuæ, quod eſt ius propriè dictum, quia lex non reſpexit principaliter commodum illius tertij, nec mota fuit ex honeſtate iuſtitiæ commutatiuæ, vel intendit illam inducere, ſed ex alterius virtutis intuitu diſpoſuit, quod legiſlatori bene viſum fuit.

3 Sic ſi quis in Dei cultum mandet in ſuo teſtamento dari eleemoſynam pauperibus nullo eorum determinato, nec intendens alicui eorum tribuere ius iuſtitiæ commutatiuæ, tunc ſi hæres non det eleemoſynam eſt quidem iniuſtus in teſtatorem, ſed non in pauperes, quorum nullus, nec diuiſim, nec collectiue habet proprium ius ad illam eleemoſynam, quia hoc non fuit intentum à teſtatore. Sed hoc euidentius eſt in lege, quæ v.g. ne vita ciuium lædatur, ſi præcipiat, ne aliquis deferat arma, quod quidem redundat in vtilitatem cuiuſcumque, non per hoc dat cuique ius iuſtitiæ commutatiuæ, & vt poſſit prætendere ex iuſtitia, quod hic, vel ille arma non deferat, & ita vt qui defert arma contra legem ſit ex hoc iniuſtus contra ſingulos de ciuitate. Quia lex hanc iuſtitiam nec reſpexit, nec intendit; ſed ad bonum commune reſpexit, & legiſlator ex iuſtitia legali legem edidit, nulli interim intendens conferre ius iuſtitiæ priuatæ, quod eſt ius iuſtitiæ commutatiuæ; ideo ad hoc quod ſiu abrogetur ſimilis lex nulla eſt neceſſaria præſcriptio propriè dicta, quæ reſpicit ius priuatum alterius, ſed ſufficeret conſuetudo, quæ reſpicit ius legale, cum ipſa conſuetudo facti inducat legem, & conſuetudo iuris ſit lex.

4 At vero ſic eſt, quod iura quæ ſtatuerunt Epiſcopum non procedere ad corrigendum ſine cõſilio Capituli, non fecerunt hoc in priuatum commodum Capituli, ſed ob bonum publicum, vt publicum Eccleſiarũ, & vt conſultiùs, ſanctiùs, & cum ſumma rectitudine iudicium procederet. Vnde non per hoc Epiſcopus, qui contra huiuſmodi iura egiſſet fuiſſet iniuſtus, & ad aliquam reſtitutionem obligatus ex iuſtitia commutatiua violata, ſed ſolum ex violata obedientia, & iuſtitia legali. Tam ergo Io. Andr. quam alij citati ſupponũt hoc, quod ab illis probandum fuiſſet, quod ſcilicet, in Capitulo ſit, vel fuerit ius proprium, quod eſt iuſtitiæ commutatiuæ contra Epiſcopum, vt ſine Capituli conſilio ad corrigendum non procederet. Vbi vero non eſt ius iuſtitiæ commutatiuæ, quod eſt ius priuatum, non poteſt habere locum præſcriptio, cuius eſſentia eſt auferre priuatum ius ab vno & alteri tradere. Hic ergo non eſt præſcriptio, quia nec eſt ius priuatum, ſed ius publicum iuſtitiæ legalis. Nec quis æquiuocet, dicendo quod ius Capituli ſit ius publicum, quia ius proprium prout eſt iuſtitiæ commutatiuæ ſemper eſt priuatum, & reſpicit communitatem tanquam fictam perſonam priuatam, & particularem, ſolius vero iuſtitiæ legalis eſt reſpicere bonum vt publicum, & ius publicum promouere.

5 . Sed etiam dato, quod in Capitulo fuiſſet ius proprium contra Epiſcopum, adhuc in hoc caſu præſcriptio interueniret ſolum ſecundario, & materialiter, & diſpoſitiuè, ſed principaliter interueniret conſuetudo. Vbi enim tertiò conuenit ius ex lege, illud ius non eſt præſcriptibile, niſi lege abrogata. Ideo ſola præſcriptione etiam centenaria, & millenaria non poteſt illud ius tolli; quia manente legis tribuentis illud ius vigore, manet ius, quod eſt legis effectus. Vt ergo ius illud præſcribatur, neceſſe eſt, quod abrogetur lex illud conferens, at vero lex non niſi lege abrogatur, & ſic ſolum vel lege ſcripta, vel conſuetudine, quæ eſt lex non ſcripta, tollitur. Vbi igitur eſt lex ſcripta per prius, & principalius eſt, quod conſuetudine tollatur lex, quam quod præſcribatur validè, & cum effectu ius, quod dependet ex lege, & quod tertiò non niſi ex lege, & viuente lege competit. Cum ergo Capitulum non habuerit ius contra Epiſcopum, vt ille ſine eius conſilio non procederet ad correctionem, niſi quia ius commune ſic voluit, & diſpoſuit, per prius vel lege ſcripta, vel conſuetudine (vt factum fuit in caſu huius decretalis) derogandum fuiſſet iuri communi, quam potuiſſet ius illud contra Capitulum præſcribi.

6 Rationes vero dubitandi non tangunt præcipuam differentiam præſcriptionis a conſuetudine, quæ eſt iſta, quod illa reſpicit ius priuatum, & iſta ius publicum, & ad iſtam non eſt neceſſe quod acquirat aliquod ius iuſtitiæ commutatiuæ, ſed quod legem inducat, vel quod ſit lex inducta. Conſuetudo enim iuris eſt lex, ſiue ſit lex nouam inducens obligationem, ſiue a prioris legis obligatione eximens; qualis eſt in caſu illius Decretalis conſuetudo eximens Epiſcopum ab obligatione iuris communis obligantis eum ad adhibendum in corre-

correctionibus Capituli concilium. Quod vero etiam particularia Prælatus poſſit inducere conſuetudinem probatum eſt ſupra *cap.1. quæſt.1. artic.4.* Vnde propriè huc cap. poni debuit ſub tit. de Conſuetudine.

7 Vnicam vero regulam continet noſtra hæc decretalis, quæ eſt iſta, ſcilicet, Conſuetudo quæ ſit canonicè præſcripta, qua Epiſcopus non tenetur requirere conſilium Capituli, dum inquirit, punit, & corrigit exceſſus ſubditorum non eſt reprobanda. Quam regulam amplectuntur hic interpretes omnes.

8 Ex hac vero deducitur, quod conſilium requirendum ab aliquo ſit res, quæ præſcribi poſſit, & ſic, quod iam Epiſcopus, vel iudex poſſit contra Capitulum præſcribere libertatem ab onere petendi conſilium, vel Capituli, vel cuiuſcumque alterius, quam Capitulum, vel alius poſſit contra Epiſcopum, vel iudicem præſcribere obligationem requirendi eius conſilium. Ita Io. Andr. & Domin. *num.1.* Franc. *num.2.* Sed melius deduxiſſent, quod lex data ad commodum, & vtilitatem alicuius poteſt altera lege, vel conſuetudine abrogari, ſicut conſuetudine abrogatum fuit ius commune obligans Epiſcopum ad requirendum conſilium Capituli in corrigendis exceſſibus ſubditorum.

9 Requiritur tamen ad hanc conſuetudinem, quod ſit præſcripta canonicè. Sic ſēper iura ad cōſuetudinem requirunt, quod ſit præſcripta canonicè. Ad hoc vero vt conſuetudo ſit canonicè præſcripta, duo hæc ſcilicet bonam fidem, & titulum, requirunt Gloſſ. *in v. canonicè* Dom. *num 4.* Gloſſ. approbans. Io. And. autem, quem ſequitur hic Franc. *num 2.* vult non eſſe neceſſarium titulum. Veritas eſt, quod vbi per conſuetudinem derogatur iuri tertij, quia tunc neceſſaria eſt præſcriptio propriè, ad quam de iure canonico requiruntur bona fides, & titulus, etiam ad conſuetudinem talem vt ſit præſcripta bona fides, & titulus ſunt neceſſaria. Sed vbi per conſuetudinem non derogatur iuri tertij, nec eſt neceſſe, quod conſuetudo ſit propriè præſcripta, nec requiruntur titulus, & bona fides, ſed ſufficit, quod ſit præſcripta quantum ad tempus, ſeu per tempus neceſſarium ad præſcribendum, quod eſſe tempus 40. annorum dixit hic Archidiac. Sed videantur dicta ſupra *cap.1. quæſt 1. artic.8.*

10 Se autem ad conſuetudinem requirit hic Franc. *num.3.* Sed non oportet repetere ea, quæ cap. p. probata ſunt, & præcipue *quæſt. 1. art. 1. 3. 7. & 8.*

11 Multa etiam hic habet Archid. diſputans, an Ordinarius poſſit inquirere non præcedente fama; quæ ad alium locum ſpectant. Hic notandum, quod ex hoc textu colligitur diſtingui inquiſitionem à punitione, & correctione, & quod delegatus ad inquirendum non propter hoc poteſt punire.

12 Putat quoque Io. Monach. quod regula textus non ſe extendat ad ardua, & quod non poteſt Epiſcopus ſine conſilio Capituli deponere Abbatem. Quærunt alij an habeat locum in alienatione rerum Eccleſiæ & Franc. *num.2.* ait non valere, quia hæc conſuetudo non eſſet rationabilis, quia talis conſuetudo eſſet onerosa Eccleſijs. Sed dicitur, quod vbi agitur de virtute conſuetudinis poteſt per illam fieri, quidquid rationabile eſt, & ad bonum commune proficuum, & tale, quod poſſit de eo lex dari. Ideo non poteſt conſuetudine introduci, quod Epiſcopus alienet res Eccleſiæ abſq; neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ, quia hæc conſuetudo eſſet Eccleſiæ onerosa, & irrationabilis. Sed quod non ſit neceſſarius conſenſus Capituli nō eſt per ſe malum. Sed tamen ad legem non ſufficit quod obiectum non ſit malum, ſed requiritur, quod ſit vtile bono communi, ideo non eſt tam facile, quod ſit rationabilis conſuetudo, vt Epiſcopus poſſit res Eccleſiæ alienare ſine conſenſu Capituli. De hoc vero videri poſſunt, quæ dixi *tom. 1. de ſtatib. q.185 a.7. in ſpeci.5. num.551. & ſeqq.* Exceptio autem Io. Monachi non habet locum, quia contra quæcumque ardua poteſt conſuetudo, ſi alias ſit rationabilis.

13 Inquirere, puniri, corrigere exceſſus ſubditorum eſt vnum de illis, quæ ſunt propria Epiſcoporum, nec competunt Vicario illius ex vi generalis commiſſionis, niſi ſpecialiter id exprimatur, & concedatur, vt aduertit Gloſſ. *in v. corrigendis*, & ex Bero. *in rubr de off. Vicarij num.2.* Lancellot. *in inſtit. tit. de off. Vicarij §. per Vicar.* Rebuff *in addit. ad 3. reg. Cancell. ver. aut Vicarios.* Et alija tradit Barboſa *num.4. & de off. Epiſ alleg.54. num. 117.* & Sanchez *l.3. de matrimon. d.29. num. 16. in princ.*

14 Per hoc autem cap. excluſa eſt opin. Hoſt. *ſupra in cap. nouit, & cap ea noſcitur*, de ijs, quæ fiunt ab Epiſ. ſine conſ. Cap. vbi voluit, quod conſuetudine poſſit præſcribi, quod Epiſcopus non requirat in iſtis conſenſum Capituli, non tamen poſſit præſcribi, quod non requirat conſilium. Huius vero contrarium reſoluitur in hoc textu.

15 An vero, vbi iura requirunt cōſilium, ſit nullum, quod ſit ſine conſilio, dicendum eſt eſſe nullum, ſi lex requirit conſilium de forma ſubſtantiali. Et an quod facit Epiſcopus ſine conſilio ſit nullum; dicendum eſt tale in illis caſibus, in quibus conſilium eſt requiſitum de forma. Vbi tamen Epiſcopus conſuetudine iam præſcripſit libertatem, validè agit etiam ſine conſilio Capituli.

16 Quod vero Epiſcopi præſcripſerint, vt iuriſdictionalia poſſent exercere ſine conſilio Capituli dixerunt Gratian. *diſcep 1. n. vlt.* ex *Panor. in cap. irrefragabili colum fin. de off. ordin.* & Barboſa *in cap. p. de his, quæ fiunt à Prælat. num 5.*

SVMMARIVM.

1 *Tres regulæ ſtatutæ in textu.*

2 *Conſuetudo poteſt nouam formam inducere in prouiſionib. beneficiorum.*

3 *Canonici poſſunt inducere conſuetudinem validā.*

4 *Nomine conſuetudinis non venit ſemper conſuetudo præſcripta per 40. annos. n.5.*

6 *Nomine conſuetudinis in iure venit rationabilis, & legitima, ſeu præſcripta, id eſt per tempus ex lege præſcriptum ad eius valorem introducta.*

7 *Vbi conſuetudo inducitur non ex vi præſcriptionis ſed ex præſumpto conſenſu Principis nullum determinatum tempus eſt neceſſarium ad conſuetudinem.*

8 *Reprobatur diſtinctio abſentis, vel præſentis, vbi conſuetudo ex vi præſcriptionis inducitur.*

9 *Non omnis conſuetudo approbandi eſt præter ius.*

10 *Conſuetudo in facultatiuis non tollitur per non vſum.*

Conſuetudo optandi non tollitur per non vſum.

11 *Quoliter conſuetudo non tollitur per non vſum explicatur.*

12 *Ad abrogandam conſuetudinem, quæ non eſt contra ius ſufficiunt 10. anni.*

13 *Conſuetudo venit ſub nomine iuris.*

14 *In commodorum diſtributione prærogatiua antiquitatis eſt.*

15 *Conſuetudo vt antiquiores optent, eſt fundata in æquitate.*

16 *In optione non fit mutatio ſtatus, ſed aſcenditur de gradu ad gradum.*

17 *Optare competit antiquioribus.*

18 *Antiquioribus non ætate, ſed receptione, & poſſeſſione.*

19 *Præualet antiquior poſſeſſione antiquiori fundatione Canonicatus.*

20 *An præualeat antiquior receptione, ſi de nouo permutauit Canonicatum.*

21 *Conſuetudine poteſt introduci vt receptione antiquior non optet.*

Inter Card. aliquando Diaconus optat titulum Epiſcopatus.

22 *Gradatim fit optio.*

23 *Inæqualitas præbendarum non reprobata.*

24 *Minores præbendas poſſe optari affirmatur.*

25 *Poteſt dari conſuetudo, vt minores tantum optentur.*

26 *Poteſt conſuetudine introduci, vt optetur præbenda non vacans.*

27 *Abſentes per Procuratorem poſſunt optare.*

Cardinales præſentes ſolum optant.

28 *Optio dicitur multipliciter.*

29 *Quod ſit optio.*

30 *Optio, conſuetudine, vel ſtatuto introducta.*

31 *Optio non poteſt habere locum in omni Eccleſia.*

32 *Præbendalia diuerſimodè annexa beneficio.*

Aliqua annexa perpetuo certo beneficio.

33 *Alia annexa in communi Capitulo.*

34 *Præbenda eſt nomen analogum.*

Præbenda vt dicit ius habendi temporale eſt ſemper ius ſpirituale.

35 *Ius habendi præbendalia, & conuenit Clericis de iure diuino, & eſt ius ſpirituale.*

36 *Hoc ius quantum ad determinationem ex lege poſitiua.*

Non tamen ſunt duo iura, ſed vnum proueniens, quantum ad ſubſtantiam à lege diuina, & quantum ad determinationem à lege poſitiua.

37 *Hoc ius diſtinguitur, & veluti ſpecificè, & numeraliter.*

38 *Optans ſemper acquirit nouam præbendam, & nouum ius.*

39 *Et hoc ius eſt ſpirituale.*

40 *In optione aliquando obtatur nouus titulus, & aliquando non.*

41 *In duplici caſu in optione acquiritur nouus titulus.*

42 *Diſtinctio præbendæ in ſpiritualem, & temporalem reijcitur.*

Præbenda perpetua, & temporalis.

43 *Hoc explicatur.*

44 *Male dictum ab aliquibus, quod in optione non acquiratur nouum ius ſpirituale.*

45 *Bene dictum ab alijs, quod in his præbendis, non acquiritur nouus titulus.*

46 *Optio aliquando eſt contra ius, & aliquando præter ius.* 47.

48 *Conſuetudo optandi aliquando præſcribitur ſpatio 40. annorum, & aliquando ſpatio annor. 10.*

49 *Qui ſunt de Capitulo habent ius ad rem reſpectu præbendarum, vt optent illas, toties quoties vacant.*

50 *Præbenda alteri debita non poteſt optari.*

51 *Per expectatiuam non tollitur optio.*

52 *In dubio Papa non cenſetur tollere conſuetudinē, aut ius tertij.*

53 *Niſi Papa deroget conſuetudini. Sed circa hoc variæ ſunt ſententiæ.*

54 *Vbi mandatum Papæ eſt contrarium conſuetudini ad illi derogandum ſufficit clauſula non obſtante &c.*

55 *Præbenda dimiſſa ab optante vacat.*

Si optans non aſſequitur optatam reddit ad dimiſſam.

56 *Aliquando ſub nomine præbendæ venit Canonicatus &c.*

Groſſi fructus Canonici morientis in curia, non poſſunt optari.

57 *Dictio apud ſignificat idem, quod in.*

58 *An detur caſus, in quo beneficium vacans in curia optari poſſit.*

59 *Æquum eſt aliquando leges aliorum ius arctare.*

60 *Infra 20. dies eſt optandum. Et multa de hoc puncto.*

61 *Dictio liberè importat facultatem expeditam.*

Cap. Cum in tua 4. de Conſuetud.

1 AGitur in hoc cap. de conſuetudine optandi præbendas, & decernitur qualiter prouiſio Apoſtolica impediat, vel non impediat optandi conſuetudinem, & dantur tres regulæ. Prima eſt iſta. Per reſcriptum Apoſtolicum, per quod mandatur alicui prouideri de præbenda in proximo vacatura, & nulli alij debita, non impeditur conſuetudo, quæ ſit in Eccleſia, vt antiquiores Canonici gradatim ſi voluerint, poſſint cum vacant optare meliores præbendas per ſe, vel per alios. Secunda regula eſt. Præfata conſuetudo optandi meliores præbendas non habet locum in præbendis vacantibus apud Sedem Apoſtolicam, cum de ipſis per Romanum Pontificem ordinatur. Tertia regula eſt. Executor mandati Apoſtolici de prouidendo alicui de præbenda volentes optare expectabit dumtaxat per 20. dies, poſt quos liberè ad exequenda ſibi mandata in nõ optatis proceder, cõſuetudine optandi non obſtante.

2 Primo vero colligitur ex hoc textu, quod conſuetudo nouam formam inducere poteſt in prouiſionibus beneficiorum, & valebit talis conſuetudo, vt aduertit Franc. *num.* 1.

3 Et habetur ſecundo, quod Canonici poſſunt inducere conſuetudinem validam, & obſeruandam, vt notat Dom. *num.* 1.

4 Gloſſ. quoque ponderat, quod textus vtitur nomine conſuetudinis ſimpliciter, & non addit, quod ſit præſcripta, ex hoc duo colligens, primum, quod vbi in iure requiritur conſuetudo, non eſt neceſſe, quod intelligatur de præſcripta, quia non omnis conſuetudo debet eſſe præſcripta; ſecundò quod ad conſuetudinem optandi, de qua eſt ſermo in hoc textu non eſt neceſſe, quod ſit præſcripta, ſed ſufficit quod ſit longæua, quia ſufficit, quod dura-

durauerit per decem annos ex eo, quia ſit præter ius, non vero contra ius.

5 Quantum vero ad horum primum, ſi per conſuetudinem præſcriptam intelligimus eam, quæ ſit præſcripta per quadraginta annos, certiſſimum eſt, quod in iure nomine conſuetudinis ſimpliciter non venit conſuetudo præſcripta, quia de iure ciuili ad conſuetudinem ſufficit, quod ſit longæua, ſcilicet decem annorum, quod & de iure canonico ſufficit ad conſuetudinem, quæ non eſt contra ius, ſed eſt præter ius, vt probatum eſt *ſup. cap. 1. qu. 1. art. 2.* & tradunt hic Gloſſ. & Archid. *num. 2.* Dom. *num. 7.* Franc. *num. 5.* Bellam. *dec. 62.* Put. *dec. 201. num. 1. l.* a Moneta *de apt. cap. 2. num. 15.* Gonzal. *ad regul. 8.* Cancell. Gloſſ. 34. *num. 31.* Franciſcus Tondutus *quaſ. & reſol. benef. cap. 110. num. 4.* Barboſ. *de Canon. cap. 30. num. 3. & 4.* Solum vero conſuetudo; quæ ſit contra ius canonicum requirit 40. annos. Quæ vero eſt contra ius tertij, tot annos requirit, quot requiruntur ad præſcribendum contra illud ius, & ſic modo ad hoc vt ſit præſcriptum contra ius Eccleſiæ cuiuſcumque aut Eccleſiaſticorum requiritur centenaria, aut immemorabilis in terminis *conſtit.* 157. Vrbani 8. Non ergo ſub nomine cõſuetudinis ſimpliciter prolato intelligitur conſuetudo per 40. annos præſcripta.

6 Sed ſi per conſuetudinem præſcriptam intelligimus illam, quæ habeat tempus ad eius valorem à lege requiſitum ſecundum materiam, circa quam verſatur, quæ poteſt dici præſcripta, quia habet tempus præſcriptum à lege. Sic verum eſt, & ſic debet intelligi illa communis aſſertio, quod in iure vbi ſit mentio conſuetudinis, & illa approbatur, intelligitur de præſcripta. Sed hoc tempus non eſt in lege determinatum, ſed aliquando eſt centum annorum, aliquando 40. aliquando 30. aliquando decem, & aliquando ſine vlla determinatione, quia vbi Princeps approbat conſuetudinem, nullum aliud tempus requiritur, vt probatum eſt *d. art.* 8. Quamobrem melius dicitur, quod vbi in iure approbatur conſuetudo intelligitur de rationabili, & legitima; illa vero eſt legitima, quæ eſt inducta ſecundum leges, ſeu ſecundum tempus à lege requiſitum.

7 Hinc eſt, quod merito reijcitur, quod habet Butr. *ſup. cap. fin. de conſuetud.* & refert Franc. *num. 5.* nimirum quod ad conſuetudinem requiritur, quod ſit præſcripta per 40. annos, ſi ſit contra ius, niſi procedat ex actibus eius, qui poteſt ius tollere, quia tunc ſatis apparet de conſenſu per 10. annos, vnde infert, quod ſi agatur de conſuetudine inducenda in curia ex actibus, geſtis per Papam, ſufficerent decem anni, eſſent vero neceſſarij 40. anni, ſi conſuetudo induceretur per actus aliorum. Nam omnino ſine ratione aſſeritur, quod ad cognoſcendum, ſeu præſumendum conſenſum Papæ, ſeu Principis, ſit neceſſarium tempus, vel decem annorum, vel quodcumque aliud determinatum, quia conſenſus ex actione, vel omiſſione Principis habetur, non ex tempore, Neque enim eſt neceſſaria diuturna duratio actionis ad hoc vt interiorem conſenſum agentis ſignificet. Quia actio liberi agentis ſe ipſa, etiam ſi momentanea, conſenſum eiuſdem agentis manifeſtat. Ideo vbi conſuetudo inducenda ſit ex actibus Principis actuum frequentia, veſtita debitis circumſtantijs indicat conſenſum eius in conſuetudinem. Quod idem dicitur de agendi ommiſſione. Et inde eſt, quod vbi conſuetudo inducenda ſit per actus aliorum, ſi alias conſtat de ſcientia, & tolerantia Principis, quæ non ſit pura permiſſio, ſed approbatio, nullum tempus determinatum eſt neceſſarium. Sed & conſuetudo eſt inducta, quo ſatis conſtat, quod à Principe eſt approbata.

8 Vnde etiam reprobatur in conſuetudine diſtinctio inter abſentes, & præſentes, vt ex Imola aduertit etiam Franc. *num. 5.* Quando ſcilicet conſuetudo inducenda eſt ex vi præſcriptionis temporis, quia tunc iuxta materiæ exigentiam ſufficiunt vel 10. anni, vel 40. vel etiam centum ſunt neceſſarij, vel nullum requiritur tempus determinatum.

9 Quantum etiam ad ſecundum Gloſſæ aſſertum attendi debet, quod vt probatur infra, non omnis conſuetudo optandi eſt præter ius, ſed aliqua eſt contra ius canonicum; & ſic iſta debebit eſſe præſcripta per tempus à lege præſcriptum.

10 Hic vero bene aduertitur, quod conſuetudo contraria conſuetudine abrogetur, minimè tamen in facultatiuis, & liberis tollitur per non vſum negatiuum, ſed ſolum per diſſuetudinem contrariam, quæ importet ſaltem moraliter contrarium vſum. Ideo quod conſuetudo optandi non tollatur ex eo, quod per aliquod tempus, & occaſiones Canonici non optauerunt, tenent hic Io. Andr. *n. 1.* Butr. *num. 4.* Anchar. *in fin.* Dom. *num. 3.* Franc. *num. 5.* Franciſcus Tondutus, *quaſt. & reſol. benef. cap. 111. num. 16.* Tuſc. *in v. optio concl. 163. num. 4.* Monet. *de opt. cap. 8. num. 22.*

11 Vniuerſaliter autem loquendo de conſuetudine Dom. diſtinguit. Quia vel in tempore neceſſario ad præſcribendam conſuetudinem contrariam, ſcilicet contrariam diſſuetudinem, nunquam accidit caſus vtendi conſuetudine, vt in propoſito noſtro nunquam accidit caſus optandi. Et in hoc caſu certum eſt, quod non vſus conſuetudini illi non præiudicat. Aut occurerunt caſus in quibus potuit eſſe vſus conſuetudinis, & tunc vel conſuetudo eſt inductiua obligationis vtendi, quia vel præcipit aliquid agere, vel illud prohibet, & in hoc caſu eſt diſcrimen, quia ſi conſuetudo habet vim præcepti negatiui, & prohibentis aliquid fieri, non contrauenitur illi per non vſum, ſed per poſitiuum vſum contrarium, & ex eo, quod fit quod prohibetur fieri, & ſi hic poſitiuus vſus contrarius duret per tempus neceſſarium ad inducendam conſuetudinem contrariam illi priori prohibenti, illa prior abrogatur. Si vero conſuetudo habet vim præcepti affirmatiui, illi contrauenitur per non vſum, ſcilicet per omiſſionem agendi, ſed hic non vſus non eſt quid pure negatiuum, ſed moraliter habetur tanquam poſitiuus vſus, quia moraliter cenſetur agere, qui non facit, quod poteſt, & debet facere. Et ita ſi hæc omiſſio duret per tempus neceſſarium ad inducendam conſuetudinem, & illam inducat abrogatur prior conſuetudo. Sed ſi conſuetudo ſit inductiua libertatis, & facultatis agendi, non vero præceptiua, non vſus conſuetudinis non eſt diſſuetudo poſitiua, nec abrogatiua conſuetudinis etiam ſi millies, vel per tempus longiſſimum quis facultate tributa per conſuetudinem non vtatur, quia imò ille non vſus non eſt contrarius, ſed conformis conſuetudini, quæ dat facultatem vtendi ſi placet, & non vtendi. Et talis non vſus debet etiam in dubio præſumi vt proueniens

Digitized by Google

ex libera voluntate vtentis, niſi ſibi contradiceretur vti, & ille toleraret, & contradictionem per tempus neceſſarium ad conſuetudinem ferret, iuxta ea, quæ ſupra *cap. 1. quæſt. 1. art. 3. num. 89.* dicta ſunt de actibus facultatiuis, ex quibus dictum eſt non induci conſuetudinem, niſi adſit contradictio & acquieſcentia.

12 Quantum vero temporis requiratur ad hoc vt diſſuetudo contraria abroget conſuetudinem, dictum fuit ſupra *cap. 1. quæſt. 1. art. 10. num. 28.* quod ſufficit tempus decem annorum, quia omnis talis conſuetudo eſt ſecundum legem. Dom. tamen *num. 3.* & Franc. *num. 5.* ex Innoc. *in cap. Accedentibus, de Priuil.* & Gloſſ. *in cap. Cum de beneficio, in v. poſt. infr. de præben.* Moneta *de opt. cap. 8. num. 26.* tantum tempus requirunt ad inducendam conſuetudinem abrogantem priorem, quantum fuit neceſſariam ad inducendam priorem conſuetudinem quæ abrogatur. Et ſic ad abrogandam conſuetudinem quæ eſt contra ius commune eſſet neceſſarium tempus quadraginta annorum, quia tantum fuit neceſſarium ad inducendam illam conſuetudinem, & propterea quod ad abrogandam conſuetudinem optandi, quæ ſit contra ius, ſit neceſſarium tempus 40 annorum dixit Moneta *d. cap. 8. num. 27.* Sed hoc non benè dicitur, quia conſuetudo abrogans conſuetudinem, quæ eſt contra ius commune, non eſt contra ius, ſed potius eſt iuri conformis, vnde ſufficiunt ad illam 10. anni & tot ſufficiunt ad abrogandam conſuetudinem optandi.

13 Tandem hic deducitur, quod conſuetudo venit nomine iuris, vt dicatur eſſe de iure alicuius, quod eſt de conſuetudine. Ita Franc. *hic num. 9.* & Barboſ. *num. 34.* ex Gloſſ. *in v. de iure.* dicit autem Franc. *quod ad hoc facit cap. 1. ſup. vt lite pendente*, vnde ſi allegatur aliquid factum contra formam iuris, verificatur etiam de ſtatuto. Bald. *in l. 1. C. de Confeſs. in 18. col.* Et hinc etiam eſt, quod ſi aliquis in ſuo libello dicit aliquid ad ſe pertinere de iure, intelligitur intentaſſe etiam ius ſtatuti, vel conſuetudinis. *Bal. in l. 1. inſ. priu. ff. de edendo.* Pro quo etiam facit, quod ſi partes renunciant omnibus exceptionibus iuris, venit tunc conſuetudo, vel ſtatutum, ſecundum Bald. *in l. ſed & ſi quis, §. quæſitum. ff. ſi quis cau.* Sed vt idem Francus aduertit iſta non admittuntur ſine controuerſia, & quod in dubio ſub nomine iuris veniat ius commune, voluit *Angel. in l. ſi pater. C. quando inut. tutela eſſ. pro quo* Gloſſ. *ſing. in cap. 1. ſupr. de tranſact.* Videndi Io. Andr. *ad ſpecul. tit. de arbitris. §. excipitur.* Butr. *in cap. Quintanall. ſup. de iureiurand.* & ibi DD. Nicolaus *in rubr. de conſuet.* & iterum DD. *in rubr. inf. de reg. iuris.*

14 Sic igitur & conſuetudo optandi ius quoddam eſt, & quidem in æquitate fundatum; nam in commodorum conſecutione, & diſtributione æquitas poſtulat, vt prærogatiua vel ordinationis, vel dignitatis, vel antiquitatis præualeat, vt aduertit Anchar.

15 Propterea, quod conſuetudo, quæ eſt in Eccleſijs, vt antiquiores primi poſſint optare meliores præbendas ſit fundata in æquitate, dixerunt Gloſſ. Io. Mon. *num. 1.* Dom. *num. 10.* Barboſ. *num. 31.* Delphin. *deciſ. 1258. num. 2. p. 1.* Azor. *p. 2. lib. 6. cap. 26. quæſt. 13.* Monet. *de opt. cap. 2. quæſt. 1. num. 1.*

16 Et ſi inſtetur, quod beneficia danda ſunt per inſtitutionem, non per optionem. *cap. 2. de inſtit. & inf. cap. 1. de reg. iur.* Item hoc eſt contra iura, quæ dicunt permanendum eſſe in vocatione ſuæ. *cap. 1. 21. quæſt. 1.* Item quod ambitio, & inconſtantia reprobanda eſt in Clericis, *ſupra & c. 1. & infr. tit. 1. in fin.* Reſpondent. Gloſſ. Io. Andr. & Domin. *num. 10.* quod hic non ſit ſtatus mutatio, quia obſtantes manent in eodem corpore, & ſtatu viuendi, & deputatione diuini cultus, & quod mutent præbendam, vel domum, adhuc totum nomine Eccleſiæ poſſidetur, ad quod facit, *§. fin. 12. quæſt. 1.* Et verè aliud eſt aſcendere per gradus intra eundem ſtatum, & aliud eſt ſtatum mutare. Non eſt reprehenſibilis aſcenſus graduum intra eundem ſtatum, ſed imò hic ſummè pertinet ad pulchritudinem Eccleſiæ, & decorem iuſtitiæ diſtributiuæ. Nec per ſe eſt malum maiorem commoditatem appetere, ſi id fiat ex recto fine, & ſit de re licita. Et tandem additur, quod cum optio fiat ex conſuetudine permiſſa, ceſſat præſumptio ambitionis, vel inconſtantiæ.

17 Itaque ius optandi antiquioribus conuenit, vt aduertunt hic Gloſſ. *in v. antiquiores, & reliqui interpretes*; & præter eos Panorm. *in cap. Dudum num. 2. de elect.* Felin. *in cap. cum omnes. num. 35. de Conſtit.* Rota *deciſ. 2. & 3. de conſuet. in nou. & deciſ. 413. num. 1. part. 1. diuerſ. & deciſ. 434. num. 1. p. 4. tract. 1. & deciſ. 571. num. 3. p. 4. tom. 3. recent.*

18 Eſt tamen hic ſermo non de antiquioribus ætate, vel etiam dignitate, ſed de antiquioribus receptione in Collegio ſuo, ideoque de antiquioribus ſacra militia intra Ordinem ſuum. Gloſſ. Archid *num. 1.* Butr. *num. 1.* Anchar. Domin. *num. 11.* Franc. *num. 2.* Barboſ. *num. 57. & ſeq.* & iterum Barboſ. *de Canon. cap. 30. num. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell.* Gloſſ. *34. num. 22. & 100.* Franciſcus Tondut. *in quæſt. & reſol. Benef. cap. 110. num. 5.* Rota. *dec. 6. num. 2. in antiq. & deciſ. 413. num. 2. par. 1. diuerſ.* Azor. *p. 2. l. 6. cap. 26. quæſt. 15.* Menoch. *de arbit. p. 2. caſu 124. num. 5.* Hoc tamen debet intelligi de eo, qui eſt prior non dum receptione, ſeu inſtitutione, ſed poſſeſſione Gloſſ. hic & Dom. *num. 11.* Gonzalez d. Gloſſ. *34. num. 49. & 60. Addit. ad deciſ. 3. ad med. de conſuet. in nouis.* Barboſ. *hic num. 28.* Ventrigl. *in praxi Annot. 6. num. 5.* Et ratio eſt, quod qui eſt antiquior poſſeſſione, etſi non ſit antiquior receptione, eſt antiquior opere, militia, & ſeruitio. Palaus *tom. 2. tract. 13. p. 52. §. 6. num. 5.* vbi cum Gonzalez excipit caſum, in quo iſte prior in poſſeſſione fraudulenter impedierit prius receptum ne prius reciperet poſſeſſionem, quia tunc fraus illi patrocinari non deberet.

19 Cum vero in Capitulis ſæpè contingat, vt ſint plures Canonicorum fundationes, quarum vna ſit alia antiquior, ſi contingat quod Canonicus iunioris fundationis ſit prior receptione, poſſeſſione, & militia in Collegio reſpectu eius, qui eſt prioris fundationis, ille cenſendus erit antiquior in ordine ad optionem, qui eſt antiquior receptione & poſſeſſione, quia ille iam ſimpliciter eſt de Capitulo & habet ius ad omnia priuilegia, præminentias, & iura Capituli, & in eo præcedit merito longioris ſeruitij, & militiæ ſacræ. Franciſcus Tondutus, *quæſt. & reſ. Benef. cap. 111. num. 2.* vbi hoc latè probat.

20 Sed quid dicendum, ſi qui erat prior poſſeſ-

ſione

Digitized by Google

ſione in Canonicatu ; quia mutauit præbendam per nouam inſtitutionem, & collationem obtenta alia præbenda, factus eſt iunior in illa? Barboſ. *hic num.* 5. ex Moneta *de opt. cap.* 5. *quæſt.* 1. *num.* 12. cenſet hunc non eſſe antiquiorem in ordine ad obtandum, ſed antiquitatem ſuam numerandam à receptione nouæ præbendæ ſeu Canonicatus. Et ratio eſt, quia ille mutauit nedum præbendam, ſed Canonicatum, atque adeo nouus Canonicus eſt, & dicitur nouiter receptus, cum non conſequatur aliam præbendam, & Canonicatum ex vi prioris Canonicatus, vt fit in optione, ſed tanquam extraneus aſſequitur nouam Canonicalem præbendã, & per accidens eſt, quod prius fuerit Canonicus; Vnde videmus, quod iterum ab eo capienda eſt poſſeſſio, & admittitur de nouo ad oſculum, & recipitur in fratrem, & nouiſſimum, ac poſtremum locum in eodem ordine tenet, niſi in eodem à ſocijs eius Ordinis manere permittatur, & ſimilia facere tenetur, quæ nuper recepti facere conſueuerunt, & propterea cenſeri debet poſterius admiſſus. Hæc & multa alia habet Moneta loco citato, quæ quidem intentum probant in eo caſu, in quo Canonicus ſimpliciter reſignauerit primum Canonicatum, vel illũ amiſerit, vel primus Canonicatus nullus fuit, & ita quod per aliquod tempus non fuerit de numero Canonicorum, & talis non ſit, quando promouetur, ſed quando mutatio Canonicatus fit permutatione, & ſic licet Canonicus mutet hũc numero Canonicatum in alium, nunquam tamen deſinit eſſe Canonicus: nam & tunc ſolum deſiuit habere priorem Canonicatum cũ aſſecutus eſt poſteriorem; reſolutio præfata non procedit ſine difficultate. Nam ius optandi non competit Canonico quia talis Canonicus, ſed quia Canonicus, at vero in hoc caſu Canonicus, qui mutat Canonicatum non fit de nouo Canonicus poſt non Canonicum, ſed ſolum fit talis Canonicus, manente ſibi antianitate in hoc, quod eſt eſſe ſine interpellatione de corpore Capituli, quamobrem cum iſte ſit antiquior in hoc quod eſt eſſe de corpore Capituli, & in hoc quod eſt inſeruiſſe, & militaſſe tanquam de Capitulo, non videtur, quod debeat eſſe poſterior in optando eo, qui poſt eum receptus eſt in Canonicum, licet ante mutationem Canonicatus fuerit receptus. In hoc ergo puto ſeruandas eſſe conſuetudines Capitulorum, quæ ſi ſit, vt permutans Canonicatum habeatur tanquam de nouo receptus, & poſterior omnibus receptis ante permutationem, erit etiam poſterior in optando, in vi talis conſuetudinis. Sed vbi non ſit ſpecialis conſuetudo, & in ijs, quæ Canonicis competunt ratione Canoniæ abſolutè, dicendum videtur, quod attendi debeat prima receptio in Canonicum perſeuerans, & non interpellata, licet in indiuiduo hic vel ille Canonicatus in alium fuerit permutatus quia talis Canonicus ſemper fuit de corpore, & in hoc eſt antiquior, & ideo in ijs, quæ ratione Canoniæ competunt eſt antiquior, & vt talis eſt habendus.

21 Quamuis vero regulariter conſuetudo ſit, vt priores ſint in optando, qui ſunt antiquiores receptione & militia, tamen poſſet conſuetudine introduci, vt attenderetur antiquitas ætatis, vel Ordinis, aut dignitatis. Barboſ. *hic num.* 30. ex Moneta *cap.* 4. *num.* 18. Sic inter Cardinales in optando aliquem ex ſex Epiſcopatibus, non ſemper ſeruatur ordo receptionis, vel Ordinis. Siquidem ſi quarta vacatio ſex Epiſcopalium Eccleſiarum contingat, excluſo ea tantum vice antiquiori Presbytero, prior Diaconorum Cardinalium, qui præſens in Vrbe fuerit, & in ætate legitima conſtitutus, vel illo nolente, aut legitimè impedito ſequens Diaconus ijſdem qualitatibus prædictus ad eam promouetur, per *Conſtit.* 50. §. *vt vero.* Sixti Quinti, vt notat Iacobus Cohellius in notitia Cardinalatus. *cap.* 10. qui fatetur ſe vidiſſe id obſeruatum ab Alexandro Card. Montalto, & Emanuele Card. Pio, qui ex Diaconorum Ordine ad Epiſcopalem dignitatem euecti fuerunt.

22 Optio etiam fit gradatim. Nimirum vt ſicut in ſcalam aſcendendo gradum, quem relinquit prior aſcendit ſecundus, & gradum, quem relinquit ſecundus aſcendit tertius, & ſic de alijs. Sic in optione præbendam, quam optando meliorem dimittit primus, optat ſecundus in ordine antiquitatis, & quam dimittit ſecundus optat tertius; & ſic de alijs. Gloſſ. & Barboſ *num.* 7. Rota *dec.* 481. *p.* 1 *diuerſ.* Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.* 15. Monet. *cap.* 5. *quæſt.* 1. *num.* 15. Barboſ. iterum de Canon. *cap.* 30. *num.* 12. vbi *num.* 13. poſt Gonz. aduertit, quod vbi Portionarius ſtatuto, vel conſuetudine poteſt obtare Canonicatum, hoc illi non conuenit, niſi prius Canonici, qui voluerint optare id fecerint, & tunc ille Portionarius poterit optare Canonicatum ab vltimo Canonicorum obtantium dimiſſum.

23 Meliorum vero præbendarum eſt optio, Vnde colligit Gloſſ. imparitatem inter præbendas non reprobari à iure. Qua ſuppoſita in multis Eccleſijs conſuetudo inualuit, vt antiquiores optent ſucceſſiue meliores.

24 Sed nunquid vbi eſt conſuetudo obtandi meliores præbendas, poterit aliquis minorem ſibi magis gratam optare? Gonzalez d. Gloſſ. 34 *n.* 23. diſtinguit, quia aut ſtatutum, vel conſuetudo dicit, quod poſſint optari præbendæ, & tunc poſſunt optari minores; vel ſpecificè dicit, quod poſſunt optari maiores præbendæ, & tunc ex vi talis ſtatuti, aut conſuetudinis non poſſunt optari minores. Ita etiam ſenſerunt Domin. *num.* 11. Franc. *num.* 8. Milius *in repertorio. v. conſuetudo.* Palaus *tom.* 2. *tract.* 13. *num.* 2. *p.* 22. §. 6. *num.* 2. Et Gonzal. ad hunc ſenſum reducit Rotam *in dec.* 3. *de conſuet. in nouis*, vbi negat poſſe optari minores præbendas, ſi conſuetudo eſt optandi maiores. Sed primo hic eſt diſtinctio inter ſtatutum & conſuetudinem, quia hæc eſt lex non ſcripta, & ex quo vſus introductus fuit optandi meliores præbendas, non per hoc dici poteſt, quod conſuetudo excludat optionem minorum; conſuetudo enim optandi reſpicit per ſe, & directè commodum optantium, & quia hoc cõſiſtit vt plurimum in optione meliorum præbendarum ſecundum ſubſtantiam, ideo introducta fuit conſuetudo optandi meliores ſecundum ſubſtantiam, & propter hoc etiam dicitur quod in optione attenditur aſcenſus ad maiora, non deſcenſus ad inferiora. Franc. *n.* 8. Gonzal. d. Gloſſ. 34. *n.* 8. Rota *deciſ.* 3. *de conſuet. in nou.* & *deciſ.* 140. *n.* 12. *par.* 4. *t.* 2. *recent.* Ex hoc tamen non excluditur, quin poſſit optari illa, quæ eſt ſecundum ſubſtantiam minor, ſi ex circumſtantijs ſit melior optanti, quia quod per ſe intendit conſuetudo optandi eſt commodum obtantis, vnde nec cogitur obtare ſi nolit. Quamobrem dicendum eſt, quod vbi eſt conſuetu-

lo obſtandi poteſt etiam optari minor præbenda, vt dixerunt Gloſſ. Io. Andr. Anchar. *in princ.* Barb. *num.* 33. & apud eū Roman. *conſ.* 257. Nauar. *conſ.* 4. *de rebus Eccl. non alien.* Monet. *de opt. cap.* 3. *qu.* 7. *num.* 135. Ventrigl. *in praxi annot.* 6. *num.* 4. Idem vero dicendum eſt de ſtatuto, vt etiam ſi expreſsè contineat facultatem optandi meliores, intelligi debeat etiam de melioribus comparatiuè, & reſpectu optantis, quia tale ſtatutum commodum optantis reſpicit. Niſi ſtatutum expreſsè excluderet optionem minorum ſecundum ſubſtantiam. Quod & dicitur de conſuetudine ſi manifeſtum eſſet intētionem inducentium conſuetudinem fuiſſe, vt minores non poſſent obtari, ſed ſolum meliores.

25 Poſſet vero dari conſuetudo, vt ſolum minores poſſent obtari, vt ſi eſſet conſuetudo, quod Canonicus ſupranumerarius non poſſet obtare, niſi præbendam minorem. Franc. *num.* 1.

26 Conſuetudo autem eſt optandi præbendas, ſed vacantes; nihilominus poſſet etiam introduci, vt obtarentur in aliquo caſu præbendæ vacaturæ. Gloſſ. Barboſ. *num.* 14. ex Monet. *cap.* 3. *num.* 151. *&* 152.

27 Abſens etiam per procuratorē poteſt obtare, quod adeo verum eſt, vt neque ad hoc in procuratore requiratur mandatum ſpeciale, ſed ſufficiat mandatum generale cum libera, vel etiam mandatum generale, & negotiorum geſtor, ſi principalis ratam habeat optionem, & ſic ſufficit ratihabitio optionis. Archid. *num.* 5. Io. And. *num.* 2. Anchar. *in princ.* Butr. *num.* 9. Dom. *num.* 5. Barboſ. *num.* 10. Monet. *cap.* 4. *num.* 52. *cum ſeqq.* Quod tamen non verificatur vbi lex, vel ſtatutum, aut conſuetudo ſit, vt obtent ſolum præſentes. Sic enim in Collegio Cardinalium ſolum præſentes optant titulos Eccleſiarum Epiſcopalium, vt fuit determinatum per Paulum 4. in conſt. 5. & aduertit Cohellius de notit. Card. cap. 10.

28 Optio autem dicitur multipliciter. Nam interdum ſumitur pro certo genere exactionis. *l. ſuper creandis in fin.* & ibi Gloſſ. *v. optione C. de iure Fiſci l.* 10. Aliquando accipitur pro electione, *vt in tit. ff. de optione, vel electione legata, &* §. *optionis inſtit. de legat.* Sed hic ſumitur pro iure aſcendendi ad maiores, & pinguiores præbendas vigore primæ. Gonzal. *d. gl.* 34. *num.* 10. Rota *dec.* 2. *de conſuet. in nouis.*

29 Hæc vero optio diffinitur, vt ſit ius quoddam Capitulo, ſeu Collegiali alicuis Eccleſiæ ex conſuetudine, vel ſtatuto competens, vt antiquiores gradatim vacantem præbendam, quæ reſeruata non ſit, propria dimiſſa, intra certum tempus eligere, & conſequi poſſint. Monet. *de opt. cap.* 1. *n.* 13. Barboſ. *de Canon. cap.* 30. *num.* 1. Palaus *tom.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *p.* 22. §. 6. *n.* 2.

30 Dicitur vero, quod eſt ius conſuetudine, vel ſtatuto inductum. Neque enim de iure communi inducta fuit optio, quamuis ius commune illam permiſerit, & approbauerit, ſed vel priuilegio Apoſtolico, vel ſtatuto particulari Capitulorum, aut Collegiatarum, vel conſuetudine introducta fuit. Barboſ. *de Canon. n.* 2. & hic *n.* 5. Gonz. *d. gloſſ.* 34. *num* 11. Monet. *d. cap.* 1. *num.* 31. Tondutus *quaſt. & reſol. benef. c.* 110. *num.* 1. Rota *dec.* 411. *p.* 1. *diuerſ.* Ventrigl. *in praxi annot.* 6. *n.* 2.

31 Non in omni vero Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata poteſt habere locum optio. Locum enim primo habere non poteſt in ea Eccleſia, in qua non eſt præbendarum diſtinctio, nec certus earum numerus, ſicut nec certus numerus Canonicorum, vt in caſu textus *in cap. dilecta & in cap. vacante, de præben. & in cap. ex parte, de conceſſ. præb.* In his enim Eccleſijs non eſt dare vacantiam præbendarū, prout diſponitur in prædictis iuribus, quod tamen ex hoc textu eſt neceſſarium ad optionem. Rota *dec.* 6. *de præb. in nou.* Barbos. *de canon. cap.* 30 *n.* 4. Monet. *de opt. cap.* 5. *q.* 2. *num.* 16. Secundo optio locum non habet in ea Eccleſia, in qua licet ſit certus numerus Canonicorum, ſeu Canonicatuum, non eſt tamen diſtinctio & certus numerus præbendarum vt *in cap. fin.* § *ſi autem, inf. de conceſ. præb.* Nam in iſtis Eccleſijs per Adminiſtratores Capituli bona, ſeu fructus diuiduntur inter Canonicos, & quo fuerint plures Canonici minor pars fructuum competit ſingulis, quibus maior tribuitur, ſi Canonici ſint in minori numero, vt *in d.* §. *ſi autem* Rota & DD. citati. Tertio ſi in Eccleſia ſit certus numerus Canonicorum, & præbendarum, Sed ita tamen, quod præbendæ diſtinctæ non ſunt, immo bona ſunt Capitulo communia, quoad dominium Capituli, & ſuper iſtis bonis quaſi in confuſo, & abſque aliqua actuali diſtinctione inſtitutus *eſt numerus* præbendarum correſpondens numero Canonicatuum. Et ſecundum Rotam citatam iſtæ præbendæ propriori vocabulo dicuntur portiones priuilegiatæ. In hoc ergo caſu, ſi Capitulum per Officiales ſuos bona adminiſtrat, & de fructibus tot portiones facit, quot ſunt Canonici, ſicut teſte eadem Rota ſit in Eccl. Andegau. non poteſt introduci optio; quia cum inter præbendas non detur inæqualitas, locum non habet electio, neque optio. Quarto tamen, ſi in præfato caſu Capitulum non adminiſtrat bona per Officiales ſuos, ſed ea diuidit in tot præbendas, quot ſunt Canonicatus, & Canonici, cuilibet aſſignando ſuam præbendam ad tempus tamen, & ſecundum quod Capitulo placet, ita vt eo tempore elapſo iterum in commune reducantur, fiatque noua bonorum diuiſio. Tunc ſi diuiſio non fuerit facta omnino æqualis, ſicut fertè eſt impoſſibile, quod facta fuerit, aliquem locum habere poterit optio, quia vbi inæqualitas, ibi electio cadit, & ita conſuetudine potuit introduci vt antiquiores meliores præbendas optare poſſint, ea inæquali diuiſione durante. Quinto tandem locum optio habere poteſt, ſi in Eccleſia ſit certus numerus Canonicatuum, & præbendæ actu ſint diſtinctæ, & ſeparatæ, & quælibet illarum vni Canonicatui perpetuo ſit annexa, ita vt illæ præbendæ non faciant ſimul vnum beneficium Eccleſiaſticum, quod immediatè ſit Capituli, ſed quælibet illarum ſit dos ſui Canonicatus, illique ſit annexa. In hoc enim caſu, in quo & præbendæ ſunt inæquales, & ſunt diſtinctæ, poteſt habere locum optio, & ſic conſuetudine induci poteſt facultas obtandi.

32 Sed numquid in optione acquiritur nouus titulus ſpiritualis, & nouum beneficium? Conſiderandum eſt ex Panorm. *cap. maiorib. num.* 7. *de præb.* quod præbendalia in rebus temporalibus conſiſtūt nimirum in campis, vineis, cenſibus, prædijs, & alijs rebus temporalibus fructiferis, quæ in ſuſtentamentum Canonicorum, vel aliorum miniſtrorum Eccleſiæ deputatæ ſunt. At vero huiuſmodi applicatio multiplex eſſe poteſt. Vel enim præbendale eſt annexum perpetuo, & inſeparabiliter vni certo

Cano-

Digitized by Google

Canonicatui, veluti vnum indiuiduum conſtituens cum illo per incorporationem illi factam. Et hoc modo præbenda, quæ eſt ius ſpirituale percipiendi fructus præbendalium bonorum, eſt perpetuo inſeparabiliter annexa Canonicatui; vnde non poteſt obtari niſi ſimul obtato Canonicatu, vt latè probat Rota *d.dec.6.* & ſine dubio tunc per optionem acquiritur nouus titulus, quia non poteſt acquiri illud præbendale annexum perpetuo canonicatui certo, niſi eo Canonicatu obtato, & præbenda illi annexa.

33 Alio modo præbendale poteſt eſſe annexum primo, & principaliter Capitulo. Et in hoc caſu præbenda prout eſt ius percipiendi illud temporale reſidet principaliter in Capitulo, ſed reſpectu huius, vel illius Canonicatus, aut Canonici, hæc annexio eſt accidentalis, temporalis, & ſeparabilis. Quia in poteſtate Capituli eſt applicare illud temporale modo huic, modo illi Canonico. Quod quidem, vt dictum eſt *num.21.* poteſt contingere multipliciter, & ex eodem Panorm. ibi dupliciter poteſt accidere, primo ſcilicet, quia præbendæ non ſint diſtinctæ, ſed bona omnia ſint communia, & per Capitulum applicetur vni Canonico vnum prædium, vel in commendam, & aliud alteri. Et poteſt eſſe etiam, quod præbendæ ſint diſtinctæ, ſed non ſint annexæ perpetuo Canonicatibus, vt quia ibi non eſt certus numerus Canonicorum. Quando ergo præbenda altero ex his modis ſe habet, non dicit, ſeu connotat, & importat titulum ſpecialem beneficij & qui præbendam optat non eſt neceſſe, quod optet nouum titulum, ſed ex habito titulo Canonicatus ſtante optandi conſuetudine eam obtinet.

34 Sed remota æquiuocatione vocis *præbenda*, quæ aliquando ſignificat illud temporale præbendale, quod datur Clerico in ſui ſuſtentamentum, & aliquando importat ius habendi illud temporale, & illud poſſidendi. Et conceſſo etiam, quod ius habendi, & vtendi re temporali per ſe ſic præciſe ſumptum non ſit ſpirituale, ſed poſſit eſſe merè temporale, dicitur quod ſi accipiatur pro iure vtendi præbendalibus, eaque poſſidendi, omnis præbenda dicit ius ſpirituale, & quidem diſtinctum, ita quod quot ſunt præbendæ, tot ſunt ſpiritualia iura & quod in omni optione optans nouum ius ſpirituale acquirit, licet non ſemper acquirat nouum titulum beneficialem. Hæc omnia diſtinctè explicantur.

35 Nam primo abſolutè, & vniuerſaliſſimè ius ſtipendii, quod conuenit Clericis, & conuenit illis de iure diuino, & eſt ius ſpirituale. Hoc dilucidè probat, & explicat. Caiet. *tom.2. opuſ. tract.9. q.1.* & ex eo R.P. D.Fagnan. *cap. cum pridem num.100. & ſeqq. de pactis.* Quod enim hoc ius habendi præbendam ſit diuinum, & ſe habeat ſicut ius habendi decimas, de quo D. Thom. 2. 2. *q.100. a.4. Ad tertium* probatur, quia eo ipſo, quod quis Clericus eſt, & diuinis officijs mancipatus, habet ius, vt ſuſtentetur ab Eccleſia. *cap. clerici 1. qu. 2. Nam dignus eſt Operarius mercede ſua* 1. Tim. *cap.5. & cap. quicumque 12. q.2. Et denario fraudari non debent in vinea Domini laborantes.* Matt. 20. *cap. fin. de magiſt. Neque ligari debet os boui trituranti.* Deu. 25. *& cap. Eccleſias 13. qu. 2. cap. extirpandæ, de præbend.* Et qui ad onus aſſumitur, repelli non debet a mercede. *cap. cum ſecundum; eod. tit.* Iuſtum namque eſt, vt illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore præſtant obſequium. *cap. charitatem 12. qu. 2.* Et propterea Tribus Leui partem inter alias tribus non eſt conſecuta, quia habebat ius vt aleretur ab alijs, & ab eis reciperet decimas, cum miniſterio diuinorum fuerit deputata. Nam *qui altari deſeruiunt, de altari participant* 1 Cor.9.

36 Hoc tamen ius, quod in communi eſt diuinum, quantum ad ſui determinationem eſt ex lege poſitiua, ab Eccleſia enim determinatur quantum ad certam quantitatem, vel ad certum tempus & ad certum locum. Neque tamen ſunt duo iura iſta, ſed vnum eſt, quod eſt à diuino iure indeterminatum, & determinatum ab Eccleſia. Quod probat Caiet. exemplo iuris ſacerdotalis. Sacerdoti enim cum datur Parochialis Eccleſia, vel authoritas audiendi Confeſſiones non tribuitur nouum ius, cum in ſua ordinatione acceperit poteſtatem abſoluendi, vt in decreto Coc. Trid. *ſeſſ.23. cap.15.* Sed iuri, quod habet à Deo, determinatur materia ab Eccleſia, circa quam operetur. Ad quod facit *cap. generaliter. §. ecce ſufficienter, & cap. ſeq. 16. q.1.* & docet D. Thom. *quodl. 12. a.30.* Pariter ergo non ſunt duo iura in Clerico ius diuinum ad ſuſtentamentum, & ius humanum decernens, vt ex hoc, vel illo ſtipendio, aut emolumento ſe ſuſtentet, ſed eſt vnum ius à Deo proueniens indeterminatum, & determinatum ab Eccleſia.

37 Hoc tamen ius vnū aliunde multiplicatur, vel ex titulis, ad quos hoc ius conſequitur, vt hoc modo aliud ſit ius Epiſcopale, & aliud Canonicale, & aliud Abbatiale &c. quæ diſtinctio habet quemdam modum diſtinctionis ſpecificæ, ſicut tituli diſtinguuntur. Multiplicatur vero numero nedum ex parte indiuiduorum, quibus conuenit, ſed ex parte bonorum temporalium, quæ aſſignantur. Et ſic vbi præbendalia ſunt diſtincta numero, etiam præbendæ ſunt numero diſtinctæ, vnde non eſt idē numero ius poſſidendi vnum prædium, cum iure poſſidendi aliud, quando præbendalia inter ſe ſunt diſtincta, & ſeparabilia in ratione poſſeſſionis; ſed talia iura ſunt numero diſtincta.

38 Hinc ergo patet, quod optans ſemper acquirit nouam præbendam, & nouum ius numero ſaltem diſtinctum ab eo, quod habebat, imo ab eo ſeparabile, quia acquirit de nouo ius vtendi, & ad ſui commodum poſſidendi aliud præbendale, nimirum aliud prædium, aliam domum. Acquirit enim nouam determinationem iuris diuini, quod habet ad propriam ſuſtentationem, quod ſufficit ad numericam iuris diſtinctionem. Quæ tamen diſtinctio non eſt formalis, ſed materialis, & ſic nouitas, & diſtinctio eſt ratione materiæ corporalis, non vero ratione ſpiritualitatis. Alias vero etiam ſi Canonicus nouum titulum eiuſdem rationis optet, ſcilicet nouum Canonicatum, non recipit nouum ius ad ſui ſuſtentationem quoniam hoc iam habet ex Clericatu, & ex canonicatu iam habet ius ad prębendalia Capituli, ſed ſolum acquirit nouam determinationē, quantum ad materiā. Et ſic optando aliud nō acquiritur noui, niſi noua determinatio iuris præhabiti, quod tamē ſufficit, ad hoc, vt verè acquirat nouum ius numero à priori diſtinctum.

39 Indubitatum vero eſt, quod hoc ius eſt ſpirituale, quoniam ſecundum ſui ſubſtantiam & eſſentiam per ſe conſequitur tamquam proprietas ad Clericatum, vel aliud ſpirituale officium, & ex hoc

tamquam

Digitized by Google

tamquam ex propria cauſa media ſpirituali poteſtate Eccleſiæ, & in ordine ad cultum Dei ea fide Ieſu Chriſti determinatur ad hanc, vel illam materiam, & ſic tam in genere, quam in ſpecie, & in indiuiduo est ſpirituale, quia & formale obiectum illius ſpirituale est, licet obiectum materiale ſit res corporalis.

40 Reſpondetur igitur ad principale intentum, quod id quod acquiritur per optionem, aliquando eſt titulus beneficialis, & aliquando non; ſicut & aliquando propriè est præbenda, aliquando vero magis propriè loquendo est portio, quæ de cõmunibus bonis Capituli illi tribuitur. Nam ius percipiendi præbendalia, ſeu corporalia bona ad ſui ſuſtentamentum, vel per ſe primo, & immediatè, & perpetuo eſt vnitum alicui beneficio, & tunc hoc ius, quod dicitur præbenda non eſt ſine titolo beneficiali, & ſic qui huiuſmodi præbendã obtat, obtat aliom, & nouum titulũ diſtinctum ab eo, quod prius habebat, & obtando dimiſit. Nam nec obtando poteſt huiuſmodi præbendam habere, niſi obtet beneficium, cui illa eſt perpetuo, & inſeparabiliter vnita, vt latè probat Rota *in d. dec. 6. de conſuet. in non.* & tenent Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.* 61. Tondutus *d. cap.* 110. *num.* 3. Barboſ. *d. cap.* 30. *de Canon. num.* 3. & 4. Monet. *cap.* 2. *q.* 2. Et tunc qui optat acceptando optionem dicitur à Fundatore, vel conſuetudinem optandi inducente electus, & inſtitutus; non vero ſe eligit, & inſtituit. Rota *dec.* 150. *num.* 8. coram Penna. Vel ius percipiendi temporalia, licet ſit perpetuo annexum Capitulo, vel Collegio, non tamen alicui particulari titulo beneficij eſt immediatè per ſe, & perpetuo annexum, ſed ſolum ſeparabiliter, & temporaliter iuxta diuerſorum Capitulorum praxim. Et ita, qui optando hoc ius acquirit, non optat neceſſario nouum titulum, ſed ex titulo præexiſtenti nouam veluti portionem bonorum communiom conſequi poteſt. Et hoc ius non importat certum, & ſpecialem titulum beneficialem, quia nulli beneficio eſt per ſe immediatè, & perpetuo annexum, ſed contingenter, & ſeparabiliter, ita quod modo vni beneficio, modo alteri anneaum ſit iuxta Capituli praxim. Et ſic ius huiuſmodi magis propriè dicitur portio, quia eſt quædam pars bonorum Capituli, quæ pro ſua portione tribuitur huic, vel illi Caoonico, aut beneficiato.

41 In duplici ergo caſu obtando mutatur titulus, primo quando de inferiori ad maiorem titulum aſcenditur, vt cum Portionarius optat Canonicatom. Et tunc licet præbenda optata non eſſet vnita perpetuo illi numero Canonicatui, qui optatur, quia tamen eſt perpetuo vnita Canonicatui in genere, vnde à non Canonico non poteſt percipi, ideo nec poteſt optari niſi optato titulo Canonici. Secundo quando præbenda eſt vnita per ſe immediate, & perpetuo huic beneficio numero, v.g. huic Canonicatui, nam tunc nec poteſt obtari præbenda niſi optato titulo illius Canonicatus.

42 Hinc quoque patet, quod diſtinctio illa, qua vtuntur Gonzalez d. Gloſſ. 34 *num.* 61. diſtinguentes inter præbendam temporalem, & ſpiritualem, non eſt de iure vera, quia ſumendo temporale, vt diſtinguitur à ſpirituali, & eſt idem, quod corporale, nulla datur præbenda temporalis; quia ius habendi hoc, vel illud corporale ad ſui ſuſtentamentum ex cauſa ſpiritualis muneris exhibiti, & ex lege ſpirituali, & iure illo diuino; ex quo Clericis alimenta debentur eſt ſimpliciter ius ſpirituale, omnis autem præbenda tale ius importat. Bene vero diſtinguitur hoc ius in illud, quod eſt perpetuo anneaum alicui titulo beneficij, & quod ſolom eſt annexum temporaliter, contingenter, & ſeparabiliter. Et hoc ius poteſt dici præbenda temporalis, non vt contradicta ſpirituali, ſed perpetuæ.

43 Et ſi dicatur, quod omnis præbenda, quæ eſt ius ſpirituale eſt perpetoo anneaa alicui beneficio ſaltem in genere, & ſic omnia præbenda importat titulum aliquem beneficialem, vel illum ſupponit. Reſpondetur, quod in genere omnis præbenda eſt perpetua, ſed reſpectu certi beneficij alia eſt perpetua, & hæc non optatur, niſi optato nouo titulo beneficij. Alia vero eſt anneaa ſolum temporaliter, & hæc ab habente aliquod beneficium illius generis, cui eſt anneaa præbenda, obtatur non optato nouo titulo.

44 Hinc quoque apparet, quod non bene Anchar. & Butrius, & cum illis Tondutus *d. cap.* 110. *num.* 3. & Paſqual. *in quæſt. iurid. quæſt.* 231. *num.* 6. dixerunt in optione non acquiri nouum ius ſpirituale, ſicut nec bene dixit Barboſa *d. cap.* 30. *de Canon. num.* 2. quod vbi præbendæ ſunt ſeparabiles à ſingulis Canonicatibus reputantur quid merè temporale, nec intelligitur dimitti, ſeu optari præbenda Canonicalis quatenus verè Præbenda eſt ius ſpirituale. Nam ius habendi hoc numero corporale ex annexione eius ad ſpirituale, & ea iure diuino volente vt Clericus viuat de altari, eſt eſſentialiter ius ſpirituale. Nam & tale ius ſi diuiſim eſt ſeparabile v.g à ſingulis Canonicatibus, non eſt ſeparabile à Canonicatu, & ſic ſemper eſt quid annexum, & fundatum in ſpirituali titulo. Nec poteſt dici quòd per optionem ea ſeparatione à titulo beneficiali amittat ſpiritualitatem; quia ſpiritualitatem non habet ex annexione ad illum numero titulum à quo ſeparatur, ſed ex annexione ad titulum genericum Canonicatus, quę annexio nunquam ſoluitur. Non poteſt vero negari, quod non ſit nouum ius, cum ſit ius de nouo habitum, quod prius non habebatur.

45 Bene vero dixerunt Io. Andr. Dom. *num.* 4. *in fin.* Franc. *num.* 6. Rota *deciſ* 597. *num.* 3. & 910. *num.* 10. coram Peña, & alij quod in huiuſmodi præbendis per optionem non acquiritur nouus titulus beneficij, ſed ea præhabito titulo ſolum variatur ius habendi corporale, & magis propriè dicitur, quod ex præhabito titulo variatur non præbenda, ſed portio præbendæ.

46 Hinc facile ſoluitur quæſtio an conſuetudo optandi ſit contra ius, vel ſit præter ius. Quod enim propria auctoritate non poſſit aliquis beneficium conſequi habetur ex *cap.* 3. & *final. de inſtit.* & *cap. per noſtras de iure patron.* Et ideo optare nouum titulum ſine Epiſcopi, aut Pontificis inſtitutione, aut collatione eſt contra ius commune. Probus hic ad Io. Mon. *num.* 28. Rota *d. deciſ.* 6. *de conſuetud.* Tondutus *d. cap.* 110. *num.* 3. Moneta de Ope. *cap.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 16. Barboſa *de Canon. cap.* 30 *num.* 4. Gonz. *d.* Gloſſ. 33. *num.* 53. Calder. *conſ.* 7. *de conſuet.* Milius *in repert. v. conſuetudo optandi*. Ventrigl. *in praxi annot.* 6. *num.* 3. Palaua *tom.* 1. *tract.* 13. *diſp.* 2. *p.* 22. §. 6. *num.* 3. Hoc autem dupliciter contingit, vel quia optatur nouus titulus diſtinctus etiam genere, vel ſpecie, vt cum Portionarius optat præbendam

Digitized by Google

dam Canonicalem,& Canonicatum,vel quia optator nouus titulus ſaltem numero ſub eadem ſpecie diſtinctus, vt cum Canonicus obtat aliam numero præbendam perpetuo alteri Canonicatui vnitam.

47 Sed non eſt contra ius commune, quod Capitulum bona ſibi propria adminiſtret, & eacommodia ſibi bene viſis ſalua iuſtitia diſtributiua diſpenſet, & ſic quod diuiſis bonis communibus in particularibus præbendis, ſeu potius portionibus à quocumque beneficio ſingulari ſeparabilibus, eas gradatim diſpenſet dando antiquioribus meliores, ſeu permittendo vt conſuetudine ita fiat, vt antiquiores gradatim meliores huiuſmodi præbendas optent. Et in hoc ſenſu verum eſt, quod conſuetudo optandi huiuſmodi præbendas à quocumque ſingulari Canonicatu ſeparabiles, & quæ ſunt inter bona capituli, non eſt contra ius commune, & quod optando iſtas non acquiritur nouus titulus,ſed mutatio fit ex vi præcedentis tituli,prout tenuerunt hic Io.Andr.Dom.*num.*4. Franc.*nu.*6. Anchar *num.*2. Butr. *num.*3. & alij DD.citati.

48 Pariter hinc habetur quantum tempus ſit neceſſarium ad præſcribendam hanc conſuetudinē. Nam iuxta dicta *ſup. cap.* 1. *quæſt.*1. *artic.*8. ad præſcribendam conſuetudinem hanc prout eſt contra ius, ſcilicet quando non poteſt optari noua præbenda, niſi optato nouo titulo,requiruntur ad minus quadraginta anni;quia tot requiruntur ad præſcribendum contra Eccleſiam. Et ita tenent Rota *d.decíſ.*6. *de præbend.* Calder. *conſil.*7. *de conſuetud.* Gonzalez d. Gloſſ. 34. *num.* 13. *&* 14. Tondutus *d.cap.*110.*n.*4.Barboſ.*de Canon.cap.*30.*n.*3.*&* 4.Moner. *de opt.cap.*2.*quæſt.*2.*num.*15.Palaus *tom.*2.*tr.*13. *d.*2.*p.*22. §.6. *num.*3. Sed quando conſuetudo iſta eſt præter ius, præſcribitur ſpacio 10.annorum ſicut aliæ conſuetudines, quæ ſunt præter ius. Et talis eſt conſuetudo obtandi præbendam ex vi tituli habiti; nullo nouo optato titulo beneficij. Et in hoc ſenſu vera eſt ſententia Io.Andr. Anch. Butr. Dom.& Franc. locis citatis, & id docent DD. ſupra in hoc num.citati.

49 Stante igitur hac optandi conſuetudine iam conſtat, quod Canonici ſeu qui ſunt de Collegio habent ius ad rem reſpectu præbendarum,quæ optari poſſunt. Gonz. d. Gloſſ.34.*num.*126. Et ibi non tantum ſemel, ſed toties quoties præbendæ vacant, poſſunt obtare. Dom. *num.*5. Barb.*num.*3. *& de Canon. cap.*30. *num.* 7. Bellam. *decíſ.*229.Monet. *cap.*4. *quæſt.*1. *num.*15.

50 Conſuetudo tamen iſta non poteſt præiudicare iuri alterius; ideo ſi præbenda vacans ſit debita alicui, non poteſt optari. Id vero eſt de iure, quod eſt de conſuetudine, vt hic aduertit Gloſſ.

51 Suppoſita igitur hac optandi conſuetudine decernitur in hoc textu, quod per mandatum Pontificis de prouidendo ſeu per expectatiuam, & reſeruationem etiam motu proprio de beneficijs incertis vacaturis pro aliquo in terminis huius noſtræ decretalis non tollitur optio. Gatz. *part.* 5. *cap.*1. *num.* 451. Monet. *cap.*3. *num.* 43. *& cap.* 8. *num.*14.

52 Et amplius colligit Dom.*num.*2. Franc.*n.*4. quod in dubio Papa non cenſetur tollere conſuetudinem, vt in hoc textu & ſup. *cap.*1. *de conſtit. in hoc lib & cap.conſtitutus, ſup.de reſcript.* Quod tunc maximè verificatur, quando ſine præiudicio conſuetudinis, mandatum Papæ non poteſt habere effectum ſicut in caſu huius textus. Domin. *num.*2. quod vero dicitur de conſuetudine aſſeritur etiam de iure alterius. Non enim in dubio aſſerendum eſt Papam habuiſſe intentionem præiudicandi iuri quæſito alterius, vt dicti DD. aduertunt.

53 Supradicta tamen vera ſunt, vbi in mandato Papę non derogetur expreſsè cōſuetudini.Quod autem ad hūc effectum ſufficiant clauſulæ generales *non obſtantibus conſuetudinibus, &c.* dixerunt Gat. *p.*5. *cap.*1. *num.*451. Gonzal. d.Gloſſ.34. *n.*3. Rota *decíſ.*5. *de conſuetud.* Ex qua deducit Franc. *num.*4.quod ſi Papa mandat ſimpliciter alicui prouideri de prębenda,vbi non eſt diſtinctio graduum, ſed omnes ſunt præbendæ inter quas media optione peruenitur ad maiorem ex conſuetudine,clauſulæ generales *non obſtantibus conſuetudinibus, &c.* non tollunt optionem,quia gratia impetrantis habere poteſt locum ſuum etiam ſeruata conſuetudine.Domin. autem §. *In præbendis num.* 4. Ex Lap. Abb. ait, quod ſi Papa confert alicui certam præbendam, vel mandat alicui ſpecialiter,vt illam cōferat illi, ſi Papa hoc mandat motu proprio, vel ſaltem cum clauſula generali *non obſtante*,vel etiam ad petitionem alterius, & cum ſpeciali clauſula *non obſtante*, tunc locus non erit optioni, ex quo mandat prouideri de illa, cum illis clauſulis.Præfati autem DD. Gatz. & Gonz. citant etiam Creſcentium & Caſſador. Sed Creſceſ. loco citato *ſcil. decíſ.*9. *de conceſſ. præb.* ad hoc,vt in hoc caſu tollatur optio requirit;quod mandatum duo habeat copulatiuè, ſcilicet quod ſit datum motu proprio, & habeat clauſulam *non obſtante, &c.* Caſſador. autem *decíſ.*4. *eod. tit.* ſatis obſcurè loquitur, & videtur velle,quod mandatum de prouidendo datum motu proprio tollat optionem, ſi vero ſit datum ad alicuius inſtantiam eam etiam tollat, ſi habet clauſulam *non obſtante*.

54 Mihi in hac parte placet conſideratio Franc. *d.num.*4. vt ſcilicet attendatur ſi mandatum Papæ munitum clauſula generali *non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus*, poſſit verificari non abrogata optione. Si enim non poſſet verificari, dicēdum eſſet in vim talis clauſulæ tolli optionem, quia ſatis conſtat mentem Pontificis eſſe, vt mandatum ſuum locum habeat conſuetudine non obobſtante. Sic ſi Papa mandaret, vt alicui daretur maior pręberda,quæ vacaret,non obſtante conſuetudine quacumque intelligeretur velle,quod nullus maiorem poſſet obtare, cum eam Pontifex vellet concedi ei, qui gratiam eius impetrauit. Sed vbi gratia conceſſa impetranti poſſet habere locum ſtante optione, non intelligeretur derogatum eſſe conſuetudini ex clauſulis generalibus, quia tale mandatum optioni non eſt contrarium. Ita Franc. & eſt de mente Rotæ *d.decíſ.*5. *de conſuetud.* Et non obſtaret,ſi Papa mandaret impetranti concedi pręberdam in proximo vacaturam, quia hoc totum verificaretur etiam de minori dimiſſa, quæ vacaret in proximo,quia ſtante conſuetudine optandi cenſeretur iam vacare, cum vacaret maior, quæ obtari poſſet. Sic enim & in caſu huius textus Papa mandauerat prouideri impetranti de præbenda in proximo vacatura & tamen decernit, quod hoc nō obſtante, valeat optandi conſuetudo. Vbi igitur mandatum Papæ vere eſt ex terminis eius contrarium conſuetudini obtandi, ſufficit clauſula gene-

talis *non obſtante quacumque conſuetudine, &c.* ad tollendam illam conſuetudinem, ſed vbi non eſt manifeſta contrarietas, illa generalis clauſula non officit, quia non officit niſi contrarijs mandato, cui apponitur.

55 In optione enim præbenda dimiſſa ab obtante meliorem vacat. Barboſ. *hic num.* 35. *ex* Monet. *cap.* 4. *qu.* 5. *num.* 55. Sed nunquid vacat ipſo iure? ſi eſt incompoſſibilis cum optata ipſo iure vacat, ſecus ſi non ſit incompoſſibilis. Vnde tunc alius illam dimiſſam non poteſt optare, vel non poteſt de ea alteri prouideri, niſi qui alteram optauit, vel voluntarius, vel coactus illam dimiſerit. Gonzal. *d.* §. 34. *num.* 125. ex Put. *dec.* 228. *l.* 1. & Rota *in vna Calaguritana de Amarit.* 18. *Decem.* 1579. coram Gypsio. Et nihilominus attendi debet, quod ſi optans ex poſt facto meliorem præbendam optatam in effectu conſequi non poſſit reddit ad dimiſſam, iuxta *cap. ſi beneficia, tafr. de præben.* vbi Anchar. *num.* 2. Franc. *num.* 4. Rota *dec.* 160. *num.* 4. & 6. coram Eminentiſſ. Ottob. Gonzal. d. Gloſſ. 34. *num.* 91. Monet. *cap.* 5. *n.* 68. Barbol. *de Canon. cap.* 30. *num.* 26.

56 Aduertit autem Franc. §. *in præbendis n.* 1. quod aliquando ſub nomine præbendæ venit Canonicatus, & præbenda ſimul. Et addit *num.* 3. quod licet textus vtatur nomine præbendæ, tamen reſolutio illius ſe extendit etiam ad groſſos fructus Canonici morientis in Curia, vt optari non poſſint, etiam ſi dicti fructus redirent ad Capitulum.

57 Non poteſt vero conſuetudo optandi habere locum in præbendis vacantibus apud Sedem Apoſtolicam. De hac autem dictione *apud* dicunt Gloſſ. & Franc. §. *in præbendis num.* 2. quod aliquando idem ſignificat, quod dictio *in, vt in cap. ſtatutum in princ. ſaf. de præben.* Et idem eſt beneficia vacare apud Sedem Apoſtolicam, quod vacare in Curia Sedis Apoſtolicæ.

58 Limitant tamen hoc aliqui, & volunt dari poſſe caſum, in quo etiam in beneficijs vacantibus in Curia optio locum habere poſſit, ſcilicet, ſi de illis beneficijs Papa infra menſem non ordinauerit, illaque non contulerit Gl. Franc. §. *in præbendis n.* 5. & ibi Dom. *in fin.* Barb. *num.* 36. Lap. *alleg.* 82. Gigas *de penſ. q.* 63. *num.* 11. Monet. *cap.* 3. *q.* 3. *n.* 70. Et hoc in *vt cap. ſtatutum tafr. de præbend.* Sed ibi videndum erit, an hoc ſit verum; & an illud cap. ſtatutum ſit abrogatum *per extrauag. ex deb. de elect.* & *per extrauag. ad regimen, de præben.*

59 In vltima vero parte textus Papa arctat ius optandi, ſic enim æquum eſt, vt leges arctent aliquando ius vnius, ad vitandas fraudes, & præiudicium alterius Dom. §. *ne autem num.* 1.

60 Et ideo qui optare volunt intra 20. dies id facere debent, qui dies à die ſcientiæ vacantiæ præbendæ numerari debent Gloſſ. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1. §. *ne autem* Barboſ. *num.* 21. & *de Canon. c.* 30. *num.* 5. Tondutus *d. cap.* 110. *num.* 5. Gonz. *d. gloſſ.* 34. *num.* 75. Nec iſti dies diuiſim conceduntur, vt ſcilicet maior habeat 20. dies, & minor illo alios 20. & illo maior alios 20. Sed omnibus collectiuè ſoli 20. dies conceduntur, vt d. DD. aduertunt. Verum tamen eſt, quod ſi maior differat optare, iunior ſine præiudicio optare poteſt, & ſub conditione, quod alius optet, vel non optet, & valebit optio cõditione purificata. Barbol. *de Canon. c.* 30. *num.* 8. & *hic num.* 4. Gonz. *d. gloſſ.* 34. *n.* 76. Monet. *c.* 5. *q.* 1. *num.* 3. iſtos vero dies numerari debere de momento ad momentum dixit Franc. *in fin.* Et tamen vbi non eſt expectator Apoſtolicus, non obligare legem hanc, ſed poſſe optari poſt dies 20. ſi tamen ſit ſtatutum, aut conſuetudo, vt id poſſit fieri, dixerunt Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1. Sed tamen bene Franc. aduertit non poſſe fieri ſtatutum contra ius commune. Ex Gloſſ. tamen & Barboſ. *de Canon. c.* 30. *num.* 5. vult Ventrig. *in praxi ann.* 6. *num.* 8. quod Capitulum, & Epiſcopus poſſunt abreuiare hos 20. dies, etiam ad duos. Et addit Dom. quod noua conſuetudine potuiſſet introduci, vt etiam expectator Apoſtolicus per maius tempus expectaret. Sed vbi qui poſſunt optare id facere nolunt, non eſt neceſſe hos viginti dies expectare, vt notant. Gloſſ. Dom. *num.* 3. Franc. *in fin.* *Cum vero iſti*, dies computandi ſint à die ſcientiæ, non ſufficit ſcientia ficta, *de qua in Clem.* 1. *in fin. de conceſſ. præb.* 10. ſed requiritur vera ſecund. Gloſſ. Dom. Franc. & Lapum.

61 Nota tandem, quod dictio *libere.* Liberam facultatem agendi, minimeque impeditam importat, vt hic aduertit Domin. *num.* 2.

SVMMARIVM.

62 *Præbenda reſeruata non poſſunt optari.*
63 *Reſeruatio generalis, & ſpecialis: & aſſertio habet locum in vtraque.*
64 *Præbendæ vacantes in curia optari non poſſunt.*
65 *Etiam ſi de illis prouideat delegatus.*
66 *Idem eſt præbendam vacare in Curia, & apud Sedem Apoſtolicam.*
67 *Optio locũ non habet in alijs beneficijs reſeruatis.*
68 *Reſeruatio generalis, & ſpecialis explicatur in alio ſenſu.*
69 *An reſeruatio ſpecialis tollat optionem variè fuit opinatum.* 70.
71 *Reſeruatio per ſe præciſe non tollit optionem.*
72 *Reſeruatio non tollit optionem ex eo præcisè, quod fiat motus proprio.*
73 *Reſeruatio ſpecialis ad fauorem certæ perſonæ de beneficio incerto non tollit optionem.*
74 *Reſeruatio certi beneficij ad inſtantiam certæ perſonæ tollit optionem, ſi ſit ex certa ſcientia, vel adſint clauſulæ derogatoriæ generales.*
75 *Idem dicitur de reſeruatione facta motu proprio ad fauorem certæ perſonæ.*
76 *Reſeruatio beneficij iam vacantis, vt valeat debet derogare regulæ de iure quæſito.* 77.
Idem dicitur de reſeruatione certi beneficij abſolutè.
78 *Explicatur qualiter intelligatur, quod reſeruatio de certo beneficio facta motu proprio tollit optionem.*
Motus proprius non tollit defectum intentionis. 72.
79 *Deuolutio collationis beneficiorum ad Papam non tollit optionem.*
Quatuor modis Papa confert beneficia.
Quando confert ex plenitudine poteſtatis an tollat optionem.
80 *Qualiter valeat conſuetudo optandi reſeruata.*
81 *Reſeruationem non tollere, quin poſſint optari præſtimonia non vnita perpetuo præbendis alij affirmant, alij negant.* 82.
Affirmatiua ſententia non caret difficultate.

83 *Et*

83 *Et ſeruandus eſt ſtylus Curiæ.*
Non dantur prabenda ſimpliciter ſeparatæ.
84 *In beneficijs reſignatis, aut permutatis in Curia non cadit optio.*
85 *Quando in reſignatione, & permutatione facta coram Ordinario locum haberi poſſit optio.*
86 *Quid ſi reſignatio fiat coram Legato.*
87 *Quid in iuris patronatu.*

QVÆST. VNICÆ

De præbendarum optione.

ARTICVLVS I.

An omnes præbendæ optari poſſint.

62 Conſtat ex præſenti textu, quod præbendæ, quæ vacant in Curia optari non poſſunt. Sed iam communis eſt concluſio, quod beneficia reſeruata Papæ optari non poſſint. Anchar. *hic in fin.* Dom. 5. *in præbendis num* 3. Franc. *num.* 6. Probus *num.* 18. Card. *conſ.* 16. *circa fin.* Rota *deciſ.* 2. *de conſuet. in nouis. & deciſ.* 1. *num.* 4. *de rerum permutatione in nouis.* Put. *dec.* 4. *lib.* 2. Mohed *dec.* 297. *ſect.* 27. *de præbend.* Lap. *alleg.* 84. *num.* 2. Gigas *de penſ. q.* 63. *num.* 9. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *num.* 454. Gonzal. Gloſſ. 34. *num.* 2. *& ſeqq.* Aeneas de Falconibus de reſeruatione *qu.* 4. *effectu* 3. *&* 17. *&* 39. *&* 50. Franciſcus Marcus. *qu.* 1269. Mandoſ. *in reg. de annali q.* 51. *num.* 7. Barboſ. *de Canon. cap.* 30. *num.* 22. *& hic num.* 16. Franciſcus Tondutus *quæſt. & reſol. benef. cap.* 110. *num.* 6. Et quamplures alij, quos refert, & ſequitur Rota *in vna Bononien. optionis de menſe Ianuary* 1579. coram Lancellotto, quæ habetur apud Garz. vbi ſupra *num.* 452. Caſſad. *dec.* 4. *de conceſſ. præbend.* Rota *dec.* 4. *de conſuet. in nou. & in recent. dec.* 42. *num.* 3. *&* 4. *part.* 1. *& dec.* 285. *num.* 2. *p.* 9. *& deciſ.* 18. *num.* 8. coram Eminentiſſimo Ottobono.

63 Ad huius tamen aſſertionis euidentiam videndum eſt primo, quæ ſit reſeruatio generalis, & quæ ſit ſpecialis. Generalem dici illam, quæ habetur in corpore iuris, & per ius commune introducta fuit, ſpecialem vero illam eſſe, quæ habetur in Regulis Cancellàriæ, vel etiam in extrauagantibus diſponentibus vltra ius commune, dixit Monacta *de opt. cap.* 3. *q.* 3. *num.* 51. ex Caſſad. *dec.* 3. *de reſeru. num.* 7. & Gam. *de off. legati lib.* 3. *num.* 121. Et accipiendo generale, & ſpeciale hoc modo aſſertio eſt communis, nimirum, quod optio locum non habet in beneficijs tam generaliter, quam ſpecialiter reſeruatis.

64 Et ſic verificatur primo in beneficijs vacantibus apud Sedem Apoſtolicam, ſeu in Curia Romana, vt expreſsè decernitur in hoc textu, & tradunt DD. omnes. Addit vero Monet. *d. q.* 3. *n.* 15. quod ſi contingat aliquem prouideri de ſimili beneficio, aut præbenda, non erit neceſſe derogare conſuetudini de optando, ſed ſufficiet generalis derogatio ſtatutorum, & conſuetudinum, cum huiuſmodi præbendarum diſpoſitio ſpectet ad Pôtificem, *cap. licet inf. de præb.* Sed melius dictum fuiſſet, nec eſſe neceſſariam derogationem generalem, cum iam per hunc textum ſit generaliter derogatum conſuetudini optandi præbendas vacates in Curia.

65 Eſt autem adeo verum, quod præbendæ in Curia vacantes non poſſunt optari, vt hoc verum ſit etiam ſi Inferior Pontifice ex eius delegatione de huiuſmodi præbendis prouideat, illaſque conferat. Nec obſtat, quod in hac decretali, dicatur tunc non habere locum optionem, cum Pontifex de vacante præbenda ordinat. Gloſſ. *in v. ordinatur* Dom. & Franc. Monetae. 3. *q.* 3. *num.* 63. Tum quia dicitur Pontifex de præbenda diſponere, cum id ſit à Delegato Pontificis auctoritate, iuxta regul. Qui per alium, infra de reg. iuris. Tum quia illa clauſula appoſita fuit ad excludendum caſum, in quo Pontifex infra menſem non diſpoſuiſſet de præbenda vacante, tunc enim locum habuiſſet optio iure antiquo illius temporis ſpectato, vt *ex cap. ſtatutum, infr. de præbend.* & aduertunt Gloſſ. *in v. ordinatur* Dom. Franc. & alij.

66 Et eſt conſiderandum, quod paria ſunt imo idem beneficium vacare apud Sedem Apoſtolicam, & vacare in Curia, vt patet *ex cap.* 2. *iuncto cap. ſtatutum inf. de præben.* & ibi notant Gloſſ. & DD. & hic Gloſſ. *in v.* apud Sedem Apoſtolicam, & tradunt Mon. *d. c.* 3. *num.* 16. Put. *dec.* 36. *l.* 1. Simon. *de reſeruat. q.* 30. *num.* 2. & alij.

67 Secundo verificatur aſſertio principalis in præbendis vbicumque vacantibus, ſed diſpoſitioni Papæ reſeruatis, ſiue quia vacent per promotionem ad Epiſcopatum. *Extrau. ad regimen, de præbend. cap. cum in cunctis. §. cum vero, de elect. cap cum noſtris, & cap. poſt electionem, de conceſſ. præben. & reg.* 9. *Cancell.* Siue ſint beneficia Familiarium Papæ, aut Cardinalium. *Extrauag. ad Roman. de præb. & reg.* 4. *Cancell.* Siue ſint Dignitates Pontificales, & maiores poſt Pontificales in Cathedralibus, nec nõ valorem 10. Florenorum auri communi æſtimatione excedentes principales in Collegiatis. Item Prioratus, Præpoſituræ, Præpoſitatus & aliæ dignitates conuentuales, & præceptoriæ generales Ordinum quorumcumque, ſed non militiarum, vt diſponitur in eadem 4. reg. Cancell. Siue ſint beneficia Collectorum, aut Subcollectorum, in terminis quintæ regulæ Cancell. Siue iuxta reg. 7. ſint beneficia Cubiculariorum, & Curſorum. Siue iuxta reg. 9. Si beneficia vacent in menſibus Papæ reſeruatis. Siue comprehendantur ſub reg. 2. & 3. aut alia Cancell. regula, aut alia reſeruatione in conſt. aliqua Pontificia exiſtente. In his igitur beneficijs ſic reſeruatis locum non habet optio, prout DD. citati tradunt. Et ſic ſumptis dictionibus generaliter, & ſpecialiter in ſenſu explicato, verum eſt, quod optio locum non habet in beneficijs reſeruatis Papæ generaliter, aut ſpecialiter.

68 Sed alio modo intelligunt alij præfatas dictiones, vt ſcilicet reſeruatio generalis ſit, quæ fit de aliquo beneficio in genere, vel de beneficijs alicuius generis perſonarum. Et ſic generalis reſeruatio eſt, qua reſeruantur omnia beneficia vacantia in menſibus Papæ, vel beneficia Officialium Papæ; reſeruatio autem ſpecialis ſit, qua reſeruatur certum beneficium, vt habet Rota *dec.* 28. *de præb. in antiq.* vel reſeruatur beneficium ad fauorem determinatæ perſonæ. Monet. *cap.* 3. *quæſt.* 3. Intellecta autem diſtinctione iſta in hoc ſenſu, communis ſententia eſt, quod in beneficijs generaliter reſeruatis non datur optio.

69 Sed & hoc idem intelligendum eſſe ſi beneficia ſint ſpecialiter reſeruata ad fauorem certæ per-

ſonæ, dixerunt Rota *in Bononien. optionis 9. Ianuarij* 1579. coram Lancelloto, quam refert Garz. *p.5. cap.* 1. *num.* 452. allegans inter alias Domin. hic *§. in præbendis num.* 3. Franc. *num. 6.* Probum ad Monachum *num.* 18. Idem quoque tenet Moneta *d. cap. 3. q. 3. concl.* 2. *num.* 41. adhibita tamen duplici limitatione. Prima eſt, quando reſeruatio ſpecialis fit ad inſtantiam partis, quia tunc cum reſeruatio ſit ambitioſa, debet ſtrictè intelligi, iuxta *cap. quamuis, & ſi quis propter ſup. de reſcr. in hoc lib.* Secunda eſt ſi reſeruatio ad fauorem alicuius perſonæ, fiat de non certo beneficio, ſed de incerto, vt puta, quod quis duxerit acceptandum.

70 Sed alij diſtinguunt, nam reſeruatio de certo beneficio, vel ad fauorem certæ perſonæ, vel fit motu proprio, vel fit ad inſtantiam impetrantis, ſi fit motu proprio tollit optionem, non vero ſi fiat, ad inſtantiam. Ita pluribus citatis ſentiunt Gonzal. ad reg. 8. Cancell. Gloſſ. 34. *num.* 2. Garz. *p. 5. de benef. c.* 1. *num.* 450. Citantur quoque Domin. & Franc. qui tamen non ita abſolutè loquuntur admittentes reſeruationem factam motu proprio de certo beneficio tollere optionem, ſed addentes clauſulam *maximè cum clauſula generali non obſtante &c.* Vnde quod tamquam indubitatum affirmant eſt, quod vbi reſeruatio ſit facta motu proprio, ſi habet adiunctam generalem derogationem, tollit optionem, ſed ſi ſit facta ad inſtantiam partis, eam non tollit, niſi adſit expreſſa, & ſpecifica derogatio iuris optandi,

71 In hac parte autem dicendum primo, quod reſeruatio beneficij facta per Papam per ſe præciſè ſumpta non tollit conſuetudinem optandi. Habetur hoc ex præſenti decretali, quæ primo decernit, quod per mandatum de prouidendo alicui de beneficio in proximo vacaturo non tollitur optandi conſuetudo. Tale vero mandatum reſeruationem continet, cum tollat ab Ordinario facultatem conferendi beneficium, & illam Papa ad ſe, aut ſuum executorem auocet. Et tamen Papa decernit, quod ſimile mandatum non auferr optandi conſuetudinem. Et quia Pontifex noluit optionem habere locum in beneficijs vacantibus in Curia, ideo expreſsè huic conſuetudini derogauit. Et ratio eſt, quia reſcriptum Papæ non ſe extendit ad ſtatuta, & ſpecialea conſuetudines locorum, niſi id exprimat, vt decernitur cap. 2. ſupr. de conſtit. in hoc lib. & ibi probatum eſt. Et hoc ſupponunt hic DD. & maxime Lap. Dom. & Franc. & alij, qui, vt per reſeruationem tollatur optio, requirunt, quod vel ſit facta motu proprio, vel habeat adiunctas clauſulas derogatorias.

72 Dicitur ſecundo, quod ad tollendam conſuetudinem optandi per reſeruationem non ſufficit quod reſeruatio ſit facta motu proprio. Ratio eſt, quia motus proprius in ijs, quæ ſunt facti, non tollit ignorantiam, quæ poteſt eſſe in Principe reſcribente: at vero conſuetudinis optandi, quæ eſt ſpecialis huius, vel illius Eccleſiæ, præſumitur ignorantia in Pontifice, quam non tollit motus proprius, qui propterea non tollit defectum intentionis in reſcribente R.P.D. Fagnan. *cap. ſuper literis num.* 38. *&* 39. *de reſcript.* Bald. *in l. imperialis, §. ſi milit d. nupt.* Bellam. *dec.* 392. Rota *dec.* 119. *n.* 3. *p.* 5. *recent.* Barbuſa *clauſ.* 179. *num.* 47. Ex eo ergo, quod Pontifex motu proprio reſeruet ſibi beneficium, non ſequitur, quod id faciat cum ſcientia conſuetudinis optandi, & cum voluntate, & intentione illi derogandi, ſed imo illam ignorare præſumitur cap. 1. ſupra de conſt. in hoc lib. Et ideo præſumi debet eum tali ignoratæ conſuetudini noluiſſe derogare.

73 His vero ſuppoſitis quatuor caſus hic diſtingui poſſunt. Primus eſt, vt ad inſtantiam alicuius certę perſonę Papa reſeruet alicuius Eccleſię incertum beneficium, vt fit in expectatiuis, in quibus Papa mandat prouideri alicui de beneficio proximè vacaturo. Et hic eſt caſus primæ partis huius noſtræ decretalis, & indubitatum eſt, quod per huiuſmodi reſeruationem non tollitur conſuetudo optandi, prout in eadem decretali decernitur. Niſi eiuſdem conſuetudinis fiat expreſſa mentio, & derogatio Domin. *§. in præbendis num.* 4. Franc. *num* 6. Monet. *c. 3. q. 3. num.* 43. Rota *dec. 5. de conſuetud. in nou.*

74 Secundus caſus eſt, ſi ad inſtantiam certæ perſonæ fiat reſeruatio certi beneficij. Diſtinguitur verò hic caſus à primo, quod hic expreſsè contrariatur conſuetudini optandi; quia ſi datetur optio, qui impetrauit à Papa certum beneficium, illud conſequi non poſſet, ſi alius illud obtaret; quãobrem dicitur, quod in hoc caſu licet per ſe ex tali reſeruatione non tollatur optio, ex defectu intentionis in Papa reſeruante, qui præſumitur ignorare ſpecialem conſuetudinem optandi. Tamen vel vbi conſtet de certa ſcientia Papæ, vel in Papæ reſcripto adſint clauſulæ etiam generaliſſimæ derogantes conſuetudini, tollitur optio, quia hoc ſufficit, ad hoc, vt in Papa non poſſit præſumi defectus intentionis, dum ex vna parte diſponit id, quod eſt incompoſſibile cum optione, & pro alia parte conſtat, quod vel hoc facit ex certa ſcientia, vel vult conſuetudinem, quæ contraria ſit, non obſtare. Et ſic non eſt neceſſaria expreſſa & ſpecifica derogatio conſuetudinis optandi, quia ſuppoſita contrarietate expreſſa diſpoſitionis Papæ ad conſuetudinem optandi generalis derogatio conſuetudinis æquiualet ſpecificæ.

75 Tertius caſus eſt, ſi Papa motu proprio reſeruet certum beneficium ad fauorem certæ perſonæ. Et in hoc caſu tertio dicitur idem, quod dictum eſt in ſecundo. Licet enim clauſula motus proprij ſe ſola non ſufficiat ad tollendum defectum intentionis in Pontifice reſeruante, ſi tamen ſit in facto talis ex circunſtantijs vt æquiualeat certæ ſcientiæ, vel ſi ſaltem in Papæ reſcripto adſit clauſula derogatoria non obſtante conſuetudine, non poteſt præſumi defectus intentionis in Papa reſeruante, & ideo ceſſat optio, & ei, ad fauorem cuius Papa reſcripſit debet conferri illud certum beneficium, quod conferri Papa mandauit, vt bene aduertunt hic Lap. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 6. & eſt multo magis de mente eorum, qui dixerunt reſeruationem certi beneficij factam motu proprio tollere optionem.

76 Eſt tamen conſiderandum, quod hæc reſeruatio poteſt fieri vel antequam beneficium vacet: vt ſi Papa mandet prouideri alicui certæ perſonæ de beneficio aliquo certo ſtatim ac vacauerit. Et hoc modo verum eſt, quod dictum fuit, vt ſcilicet ſufficiat clauſula generalis derogans conſuetudini, ad hoc vt conſuetudo optandi abrogetur. Vel reſeruatio fit de beneficio iam vacante, & ex conſequenti poſtquam antiquior acquiſiuit proximum

ſua optandi illud beneficium. Et in hoc caſu non ſufficit derogare conſuetudini obtandi, ſed neceſſe eſt vlterius derogare iuri quæſito ab antiquiori optandi illud beneficium, aliter facultas obtandi non ceſſat. Sic ſi Papa alicui conferat vel mandet conferri certum beneficium iam vacans in Eccleſia, vbi viget obtaudi conſuetudo, opus eſt, vt derogetur regulæ de iure quæſito, vt aduertit Garz. *part.5. cap.1.num.455.* poſt Aeneam Falc. *de reſeruat. quæſt.4. effectu 47. num.9.* & Sarmen. *reg. de non tollendo iure quæſito quæſt.3. v. ſeptimus modus.*

77 Quartus caſus eſt, ſi reſeruatio de certo beneficio fiat motu proprio, & abſolutè, non vero ad fauorem huius vel illius, ſed & in hoc caſu idem dicitur. Si enim hæc reſeruatio fiat poſt vacantiam beneficij, iam neceſſe eſt derogare duobus, ſcilicet conſuetudini optandi, & iuri quæſito ab antiquiori ex vacantia præbendæ, quibus non derogatur ex pura reſeruatione, ſeu decreto Pontificis ſibi reſeruantis prouiſionem beneficij, niſi illa reſeruatio fiat ex certa ſcientia conſuetudinis, & iuris ab antiquiori quæſiti, vel ſaltem per clauſulas ſufficientes vtrique iuri derogetur. Sed ſi reſeruatio fiat de certo beneficio vacaturo, vt reſeruatio tollat obtandi conſuetudinem, neceſſe eſt quod reſeruatio vel procedat ex certa ſcientia conſuetudinis, vel quod per clauſulas ſaltem generales conſuetudini derogetur. Quæ eſt ſententia Lapi hic, quem ſequuntur Domin. *num.3.* & Franc. *num.6.* In omnium autem prædictorum confirmationem iuuat afferre particulam Eminentiſſimi Ortoboni *deciſ.53. num.7.* Ibi Præſertim quando reſeruatio eſt ſpecialis, vtpotè facta ad fauorem certæ perſonæ; quia tunc non præſumitur Papam velle præiudicare habentibus ad ſui fauorem priuilegium, aut conſuetudinem immemorabilem, aut alias legitimè præſcriptam; ſecus vero quando reſeruatio emanauit per viam legis, aut conſtitutionis generalis. Rota *deciſ.643.num.1. & 2. p.4. diuerſ. & in Aquileien. Option. 14. April. 1636.* coram Motmanno.

78 Quod vero Rota in illa Bononien. Optionis, Rota coram Puteo *deciſ.4. l.2.* & coram Mohedano *deciſ. 27. de Præbend.* & alij plures, quos referunt & ſequũtur Gonz. d. Gloſſ. 34. *num. 2.* & Garz. *de benef. part.5. cap.1. num.450.* dixerit quod reſeruatio ſpecialis facta de certo beneficio motu proprio Papæ tollit optionem, id intelligi debet, de motu proprio, qui ſit ex certa ſcientia conſuetudinis optandi, & illi æquiualeat, cum alias ex communi doctrina certum ſit, motum proprium Papæ, qui non ſit ea certa ſcientia, non tollere defectum intentionis conſurgentem ex præſumpta ignorantia ſpecialis ſtatuti aut conſuetudinis optandi, quæ in Papa præ ſupponitur iuxta *cap.1. ſupr. de conſtit. in hoc libr.* Rota *deciſ.33. num 6. de Præbend. in ant.* Caſſad. *deciſ.4. num 4. de conceſſ. præbend.* Rota *deciſ.8. num. 2. p.8. recent.*

79 Cum vero Dominicus hic *num.4.* aduerterit, quod quatuor modis Papæ conuenit conferre Beneficia tanquam ad ſe pertinentia, vel ſcilicet, quia vacent in Curia, vel quia alias de iure ſint reſeruata, vel quia ad illum ex negligentia inferiorum ſint deuoluta, vel ex plenitudine poteſtatis, benè idem Dom. ait quod in primis duobus modis locum non habet optio. Tertiò autem modo valet optio, vbi eſt obtandi conſuetudo, quia deuolutio non mutat beneficiorum qualitatem, & ſpectat ad Papam tanquam ad Ordinarium, ſeu ad illum, qui via Ordinaria confert, & ſuccedit vt ordinarius, ideo non mutatur ſtatus beneficiorum, quæ ſi ſunt obtabilia, obtari poſſunt Domin. *§. in præbend. num.4.* Franc. *num.6.* Barboſ. *num.18. & de Canon. num.30. & 24.* Gonzal. Gloſſ. *34. n.75.* Azor. *p.2. l.6. cap. 26. n.13.* Aduertit tamen quod cum beneficiorum collatio non deuoluatur ad Papam niſi ad minus poſt tempus ſex menſium, optio vero debeat fieri intra 20. dies, caſus iſte non eſt poſſibilis, niſi in eo, qui per illud tempus ignorauerit vacantiam, quod ferè eſt impoſſibile, vt aduertit Ventrill. *in praxi Annot.6. num.18.* Quartò etiam modo ait Domin. quod non tollitur optio. Sed ille quartus modus conſiſtit in eo, quod Papa conferat beneficium, licet de iure Ordinario collatio ſpectaret ad Epiſcopum. Quando vero ex hoc tollatur vel non tollatur optio explicatum eſt, quia Papa ſic conferendo beneficia ea ſibi ſpecialiter reſeruat. Iam verò dictum eſt, qualiter ex reſeruatione ſpeciali impediatur optio.

80 Adeo autem verum eſt, quod non valet optio in reſeruatis, vt nec vigore alicuius nouæ conſuetudinis hoc valeat. Diſtingui tamen debet reſeruatio in menſibus reſeruatis Papæ, de qua modo in reg.9. Cancellariæ, ab alijs reſeruationibus. Nam in ea regula derogatur expreſsè conſuetudini etiam immemorabili. Et quia quilibet Pontificum eam regulam innouat, ideo nulla poteſt introduci conſuetudo immemorabilis in contrarium, quia omnis talis conſuetudo interrumpitur per nouam regulam Cancellariæ, & promulgationem & derogationem in eis contentam. Garz. *p.5. cap.1. num.450.* Rota *in Bononien. Optionis 9. Ianuarij 1579.* coram Lancelloto, *& deciſ. 396. n.3. & 597.* coram Peña. Reſpectu vero aliarum reſeruationum poſſe dari conſuetudinem ſaltem immemorabilem optandi reſeruata beneficia tradit Garz. ibid. Gonz. d. Gloſſ. 34. *num. 36.* Cald. *conſ. 3. de conſuetud.* Rota *deciſ.642. num.3. p.4. diuerſ. & deciſ.53. num.5. & 6.* coram Eminentiſſimo Ottobono *& deciſ.18. num.8.* Monet. *de opt. cap.3. num.105. & cap.8. num.13.* & Dec. Quadragenaria tamen conſuetudo nõ ſufficeret ex hac ratione inter alias, quod huiuſmodi conſuetudo derogat iuri Sedis Apoſtolicæ, ad quod requiritur centenaria, ſeu immemorabilis.

81 Diſputat autem Garzias an virtute reſeruationis Apoſtolicæ impediatur optio in illis Eccleſijs, in quibus non optantur præbēdæ, ſed præſtimonia pinguiora, vt in Eccleſia Corduben. in qua quot ſunt Canonicatus, & præbendæ, tot ſunt præſtimonia illis annexa, ſed ſeparabiliter, vnde per optionem gradatim Canonici optant præſtimonia pinguiora. Non habere enim locum voluit Æneas Falcon. *de renunc. quæſt.4. effect. 9. quod probat.* Tum quia ex praxi Cancell. ex vi reſeruationis beneficij reſeruatur etiam locus, quem habebat præcedens beneficiatus ex cuius morte vacauit beneficium, vnde nouiter prouiſus à Sede Apoſtolica licet non intret in locum defuncti quantum ad ſtallum in choro, & vocem in Capitulo, intrat tamen quantum ad Cameram ſeu domum, quæ eſt annexa præbendæ reſeruatæ. Secundò, quia ſi præbenda vacet per obitum beneficiati in curia Romana, ſic illa præbenda eſt reſeruata, quod ſimul ſunt reſer-

uati

Digitized by Google

uati groſſi fructus etiam ſi illi groſſi fructus redirent ad Capitulum, vt per ſuam Bullam declarauit Greg. XI. & dixerunt Franc. *hic* §. *in præbendis n.* 5. Milius *ver. Conſuetudo optandi.* Gigas de Penſionibus *quæſt.* 63. *num.* 10. Franciſ. Marc. *dec.* 1268. *lib.* 1. Flamin. *de reſignat. lib.* 2. *quæſt.* 20. *num.* 7. Gonzalez d. Gloſſ. 34. *num.* 31. Rota *deciſ.* 4. *de conſuetud. in nouit.*

82 Paſqualig. in quæſt. moralibus iuridicis quæſt. 254. aliter diſtinguit. Nam bonum præbendale ſeparabile à titulo beneficij, dupliciter poteſt eſſe ſeparabile, ſcilicet abſolute, & ſimpliciter, itaut præbenda ſtare poſſit tanquam corpus ſeparatum, abſque eo, quod ſit annexa alicui Canonicatui. Vel ſecundum quid, quia ſcilicet poſſit ſeparari ab hoc vel illo Canonicatu, non autem ab omni, ſed ſemper neceſſario alicui adhæret. Sed & hæc diſtinctio difficultatem patitur. Nam nullum eſt præbendale ſeparatum ſimpliciter, ſed ſolum poteſt eſſe ſeparatum ab hoc, vel illo Canonicatu, non vero à Capitulo. Nam præbendale vel eſt Eccleſiæ, ſeu Capituli, vel non eſt. Si non eſt Eccleſiæ, nec iam eſt præbenda, nec eſt bonum capituli, nec cadit ſub noſtra quæſtione: & ſine dubio de eo non eſt optio, quia illud bonum nec eſt præbenda, nec eſt Eccleſiæ, nec eſt annexum alicui titulo Eccleſiaſtico, in illa Eccleſia in qua ſunt Canonici. Vnde ſaltem non ſpectat ad illam Eccleſiam, & vniuerſitatem, ad quam ſpectant optantes. Si vero illud præbendale eſt Eccleſiæ, & Capituli, iam per ſe eſt annexum Canoniæ, & non eſt à titulo beneficij ſpiritualis ſeparatum, ſed ius percipiendi illud præbendale eſt ius Eccleſiaſticum, & Canonicum, & Spirituale, adhærens Eccleſiæ, ſeu Capitulo, & Canoniæ inſeparabiliter, & ſolum eſt ſeparabile ab hoc, vel ab illo Canonicatu in particulari. Quamobrem de iure loquendo dicendum eſt, quod reſeruatio tollit optionem etiam illorum, quæ non ſunt annexa beneficio, aut præbendæ perpetuo, ſed ſeparabiliter ab hoc vel illo beneficio, quod eſt de mente Rotæ *in Lucana Optionis* 24. *Ianuarij* 1607. coram Manzanedo, a. 2. quæ habetur apud Marchel. *de commiſſ. part.* 1. *pag. mihi* 385. vbi expreſsè docet, quod in menſibus reſeruatis non fiunt optiones domorum. Et ratio eſt, quia in beneficijs reſeruatis Papa manus appouit ad illa & ad omnia, quæ illi de facto ſunt annexa, & quæ vnum faciunt cum titulo, ex quo omnia illa annexa conueniunt beneficiato, ſeu Canonico: reſeruatio enim reperit illa omnia de facto annexa titulo, vnde illa omnia affecta manent Sedi Apoſtolicæ. In his tamen ſeruandus eſt ſtylus Curiæ. Et hoc addi poteſt, quod ſi aliqua præbendalia nedum titulo eſſent accidentaliter annexa, ſed ex ſtatuto, conſuetudine, vel priuilegio non competerent omnibus Canonicis, ſed eorum aliquibus tantum, vt puta ſolis tribus antiquioribus, illa bona nō caderent ſub optione alicuius minus antiqui, & reſeruatio non faceret vt illa obtineri poſſent ab inferioribus, ſed ſolis tribus antiquis reſeruarentur. Ita tamen quod inter illos tres antiquoad dari poſſet optio ad illa bona.

83 Sed Garz. *l.* 5. *c.* 1. *num* 457. admittens ex vi reſeruationis tolli optionem reſpectu omnium illorum, quæ perpetuo annexa ſunt præbendæ, negat hoc de præſtimonijs accidentaliter illis vnitis, & hanc dicit eſſe praxim Eccleſiæ Cordubem. Et ad primum in oppoſitum reſpondet, quod procedit in domo perpetuo vnita præbendæ, hæc enim reſeruata præbenda manet reſeruata, ſed non verificatur in domo reſeruata accidentaliter, & quam defunctus obtinebat iure optionis, prout etiam docet Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.* 32. ex Caparaquen. *dec.* 283. *num.* 1. *part.* 2. Palaus *t.* 2. *tr.* 13. *d.* 2. *p.* 22. §. 6. *num.* 7. Ad ſecundum reſpondet, quod verificatur in groſſis fructibus, qui dantur pro præbendis. Verum in contrarium obſtat, quod ex hac ſententia ſequitur, quod reſeruatio nec tollat optionem præbendæ, quando præbenda non eſt perpetuo annexa beneficio, & ſic quod reſeruatio non tollat optionem, niſi quando in optione acquiritur nouus titulus, non vero quando ſola præbēda tēporalis, & à beneficio ſeparabilis obtinetur. Quia & in hoc caſu militat ea ratio, quod præbenda non eſt perpetuo annexa beneficio, ſed ſeparabiliter, & accidentaliter. At vero manifeſtè contra hanc decretalem eſt aſſerere, quod reſeruatio non tollat facultatem optandi præbendas, cū in ea ſtatuatur, quod præbendæ vacantes in Curia non poſſint optari, dum de illis per Pontificem ordinatur. Præterea argumentum deſumptum ex eo, quod non poſſint optari groſſi fructus eius, cuius beneficium vacauit in Curia non ſoluitur ſufficienter dicendo cum Moneta, quod loquitur de groſſis fructibus vnitis perpetuo præbendæ, vel beneficio, quia DD. ſupra citati fundati in declaratione Greg. xj. loquuntur de groſſis fructibus ſeparabilibus, quia loquuntur de illis etiam in caſu, in quo groſſi fructus redirent ad Capitulum. Vnde etiam eadem ratione non ſufficit dicere cum Garz. eos loqui quando groſſi fructus dentur pro præbendis, quia fructus, qui in morte beneficiati redeunt ad Capitulum ſunt ſeparabiles a beneficio in indiuiduo, ſeu præbenda vnita perpetuo beneficio, & qui non obtinentur niſi media optione, & tamen ſi poſſidebantur à beneficiato cuius beneficium vacet in Curia manent affecti Sedi Apoſtolicæ, nec poſſunt optari. Quamobrem ſententia appoſita Garziæ non procedit ſine difficultate.

84 Ex his colligitur quando in beneficijs reſignatis, aut permutatis locum haberi poſſit, vel nō poſſit optio. Conſuetudo enim optandi non impedit, quod beneficia reſignari non poſſint. Quia per reſignationem non tollitur aliquod ius in re, vel ad rem, quod ſit proprium, proximum, & determinatum, & alijs Canonicis competens, quia conſuetudo optandi non dat niſi ius ad beneficia optanda ſi vacent, quod eſt ius vagum, remotum, indeterminatum, & conditionatum, & quod non poteſt prohibere vacantiam beneficij per reſignationem. Et eo magis, quod reſignatio de ſe non impedit optionem. Gonzalez d. Gl. 34. *num.* 25. *iuncto numer.* 126. & 127. Palaus *t.* 2. *tr.* 13. *d.* 2. *p.* 22. §. 6. *num.* 2. Quia tamen beneficia reſignata in manu Papæ, ſiue ſint reſignata ſimpliciter, ſiue intuitu permutandi, verè vacant apud Sedem Apoſtolicam, ideoque ſint reſeruata per tradita à Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.* 35. Flamin. *de reſig. lib.* 3. *q.* 20. *num.* 3. Caſſador. *deciſ.* 4. *num.* 1. & 7. *de conceſſ. præbend.* Caputaquen. *dec.* 282. *par.* 2. Rota *dec.* 1. *num.* 7. & 8. *de rerum permut. in nouis.* Archid. *in fin. cap.* 2. *de præbend.* vbi Franc. ſequitur, quod in huiuſmodi beneficijs ſic reſignatis, aut permutatis locum non habet optio. Barboſ. *de Canon. cap.* 30. *num.* 23. &

hic

Digitized by Google

hic *num.* 20. Tondutus *d. cap.* 110. *num.* 8. *&* 9. Et veré ſic conuenit, quia Papa beneficium, & præbendam apud ſe vacantem tradit ei, qui illam impetrat, vt eam habeat. Et in permutatione talis eſt etiam intentio partium, quam Papa approbat.

85 Sed vbi reſignatio, aut permutatio fit coram Ordinario, ſi verum eſſet, quod dixit Penna *dec.* 39. *num.* 5. ſcilicet, quod conſuetudo optandi non procedit niſi per obitum, dicendum eſſet optionem non habere locum in vacantia per reſignationem etiam coram Ordinario. Nihilominus, quod in reſignatione, & permutatione coram Ordinario, quod locum habeat optio voluit Barob. *de Canon. cap.* 30. *num.* 24. Et antiquitus tenuerunt Domin. hic & cum Monet. *de opt. cap.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 104. apud Tondutum *d. c.* 110. *num.* 53. voluerit, quod etiam locum habeat optio in beneficijs, & præbendis reſignatis coram Legato; hoc non habere locũ in Legato, aut Vicelegato Auenionen. dixit ibid. Tondutus ob ampliſſimas eius facultates. Sed hic diſtinguendum puto. Si loquamur enim de præbendis perpetuo annexis alicui beneficio, non poteſt habere locum optio etiam in permutatione, etiam ſi fiat coram Ordinario, quia in iſtis non poteſt obtari præbenda: niſi obtato beneficio, quod in permutatione locum non poteſt habere per Clem. de permut. in qua ſtatuitur collationes beneficiorum alijs, quam permutantibus factas nullius eſſe roboris; ſi vero optarentur in hoc caſu præbendæ, obtarentur etiam beneficia, & ſic illa darentur alijs à permutantibus. In reſignationibus tamen ſimpliciter factis hæc ratio non militat, ſicut militat in præbendis accidentaliter vnitis huic, vel illo beneficio, & quæ poſſunt optari non obtato nouo titulo beneficij ex vi prioris tituli. Et ideo in reſignatione, & permutatione huiuſmodi beneficiorum coram Ordinario poteſt habere locum optio præbendarum, quia ſtat quod beneficia dentur permutantibus, & præbendæ, optare poſſint, vt notauit etiam Tondutus *d. num.* 13.

86 An vero Legati poſſint in ſuis literis derogare conſuetudini optandi, affirmarũt Lap. hic verſ. *Tunc iterum ſubdiſtingue* Domin. *num.* 4. Verſ. *Si vero non conſenſerunt* Gambar. *de off. legat. lib.* 3. *num.* 238. Sed negauit Bellam. *tract. de permutat. part.* 22. *num.* 6. ea ratione, quia ius alterius in beneficialibus non poteſt tolli ab alio, quam à Papa. Monet. *de opt. cap.* 8. *n. num.* 16. Ea enim, quæ ſoli Papę reſeruantur Legatus authorizare non poteſt. Eminentiſſ. Ottobonus *dec.* 53. *num.* 12. Gamb. *de off. legat. lib.* 2. *num.* 425. *Rota in Cracouien. Decimarum* 21. *Maij* 1640. coram Reuerendiſſimo Cerro. §. *nec viſum eſt releuare*. Ideo attendi deberent in facto eorum facultates, & videndum eſſet an & qualiter in huiuſmodi reſignationibus, & permutationibus derogent ſufficienter conſuetudini, & iuri obtandi, quod habent Canonici. Si enim eis non derogent, vel aliter non diſpoſuerit ſedes Apoſtolica ex hoc præciſè, quod reſignatio, vel permutatio coram illis fiat præbendæ non ſunt reſeruatæ, quia decretalis iſta de ſolis præbendis vacantibus apud Sedem Apoſtolicam loquitur, & ſic illæ ſolæ ſunt reſeruatæ.

87 In beneficijs etiam iurispatronatus laici, aut mixti locum non poteſt habere optio, niſi de conſenſu Patroni, aut niſi in contrarium ſit conſuetudo per 30. annos introducta contra laicum, & per 40. annos contra Eccleſiam. Tondutus *d. capit.* 110. *num.* 7. ex Monet. *cap.* 3. *num. à* 112. Barb. *de canon. cap.* 30. *num.* 25. Verum & de iſtis beneficijs loquendo dicendum eſt, quod in præbendis illis beneficijs annexis accidentaliter optio locum habet. Nam patronus habet ius præſentandi ad beneficium, ſed non habet ius ad hoc, vt præſentatus & inſtitutus habeat hanc, vel illam præbendam ex illis, quæ accidentaliter annexæ ſunt beneficio, & ideo in huiuſmodi præbendis, quæ ſunt iuris ipſius Capituli locum habet Capituli diſpoſitio, & ſic locum habet Capituli conſuetudo, vt huiuſmodi præbendæ pinguiores per antiquiores optari poſſint.

SVMMARIVM.

88 *Omnes de Collegio optare poſſunt, ſi hoc illis tribuit conſuetudo, ſtatutum, vel priuilegium.*

89 *Multi abſentes vere dicuntur fictione iuris præſentes.*

90 *Conſuetudo præter ius extenditur ſecundum aliquos de caſu vero ad fictum.*

Abſentes ex iuſta cauſa habentur pro præſentibus de iure quantum ad percipiendum fructus beneficiorum.

Ius optandi dicitur fructus beneficij.

91 *Si conſuetudo expreſsè excludit fictos præſente illi obtare non poſſunt.*

92 *Quando conſuetudo optandi eſt contra ius, non ſe extendit ad caſum fictum,*

93 *Conſuetudo contra ius non extenditur ad caſum fictum ex identitate rationis.*

94 *Præſentes veri, & ficti non æquiparantur in iure optandi.*

Ius optandi non eſt propriè fructus beneficij.

95 *Sub motiuo legis alia continentur per neceſſariã conſequentiam, & alia per contingentem.*

Intellectus illius Axiomatis, tantum ſe extendit lex, quantum ſe extendit ratio legis.

96 *Conſuetudo vt ſoli præſentes obtent, non ſe extendit ad fictè præſentes.*

97 *Abſentes obtare poſſunt, niſi ſit conſuetudo in contrarium.*

98 *An abſentes ſine licentia optare poſſint.*

99 *Pœnitentiarium poſſe optare, quidam dicunt.*

100 *Oppoſitum eſt verum.*

101 *Idem dicitur de Theologo.*

102 *Pœnitentiaria, & Theologalis non poſſunt optari.*

103 *Pœnitentiarius poteſt optare portionem ſeparabilem.*

104 *Coadiutus poteſt obtare.*

105 *Vbi non optatur nouus titulus præbenda optata ſubrogatur in locum dimiſſæ.*

106 *Vbi optatur nouus titulus præbenda dimiſſa eſt, in qua ſuccedet coadiutor.*

107 *Coadiutus retento Canonicatu ſi optet dignitatem coadiutor ſuccedit in Canonicatu.*

Coadiutor non ſuccedit in bonis ſeparatis à Canonicatu.

108 *Si beneficium coadiuti vacet per obitum præbenda illius non poteſt optari.*

109 *Coadiutor non poteſt obtare.*

Quid ſi coadiutori optare nolit.

110 *Habens beneficium reſeruatum poteſt obtare.*

111 *Præbenda de nouo optata fit reſeruata.*

112 *Beneficium de nouo optatum non fit reſeruatum.*

113 *Habens penſionem poteſt obtare.*

Penſio.

Penſionem tenetur ſoluere, qui poſſidet beneficium dimiſſum.
124 *Qui optat retinendo beneficium tenetur ſoluere penſionem.*
Quia ſi penſio poſita fuerit ſuper fructibus beneficij, & præbendæ.
115 *Excommunicatus poteſt aliquando optare.* 116.
117 *Et quid de irregulari.* 119.
118 *Quid de eo, qui obtento beneficio factus eſt cæcus.*
120 *Clericus in ſacris quando poſſit optare.*
121 *An habens Canonicatum ſub lite poteſt optare.*
122 *An qui habet dignitatem minorem poſſit optare maiorem.*
123 *In materia optionis attendi debet conſuetudo.*

ARTICVLVS II.

An quilibet de Capitulo optare poſſit.

88 EX multiplici capite eſt difficultas circa præſentem articulum. Quæritur enim primo An ſolis Canonicis conueniat optare? Cui quæſtioni reſpondetur, quod cum optio reſpiciat liberam electionem alicuius vel præbendæ, vel fructus, vel commodi ac boni temporalis ſpectantis ad aliquod Collegium, aut corpus alicuius vniuerſitatis, ideo ſoli illi optare poſſunt, qui ſunt de corpore communitatis. Cæterum licet optio magis regulariter competat Canonicis, qui gradatim vbi eſt conſuetudo optant pinguiores præbendas, tamen ius optandi omnibus beneficiatis qualitercumque competit, qui ſint partes alicuius Capituli, vel Collegij, & quibus ius optandi tribuit, vel conſuetudo, vel ſtatutum, vel priuilegium. Ideò optio competit Cardinalibus, & equitibus Hieroſolym. & vbi eſt conſuetudo Dignitates optant præbendas Canonicales, & idem faciunt Portionarij. Hoc tamen ſemper eſt conſiderandum, quod conſuetudo optandi eſt ſtricti iuris, nec ſe extendit de perſona ad perſonam. Ideo ex vi conſuetudinis per quã conceſſum eſt Canonicis optare præbendas Canonicales, non poſſunt illas optare Dignitates, aut Portionarij. Viden. Moneta *de opt. cap. 4. q.* 1.

89 Quæritur ſecundò. An vbi eſt conſuetudo, quod ſoli præſentes obtent, poſſint obtare, qui fictione iuris ſunt præſentes, vt qui abſunt, vel in ſeruitio Eccleſiæ, vel in obſequio Epiſcopi, vel manent in Curia, vt ſeruiant Papæ, vel etiam in ſcholis vt adiſcant. Omnes enim iſti ex legis ſtatuto cenſentur præſentes, vt fructus præbendarum ſuarum ſuos faciant, & habeant, vt de ſeruitio Papæ habetur *cap. Cum dilect. & de ſeruitio Epiſcopi, cap. Ad audientiam, & cap. De cætero; & de ſeruitio Eccleſiæ, cap. Ex parte, el. 2. de Cler. non reſiden. & cap. vnic. eod. tit. in hoc lib. & cap. Cum non decent. infr. de elect.* Et de abſentibus cauſa ſtudij, *cap. Tuæ fraternitatis, de Cler. non reſid. cap. licet, de Praben. cap. fin. de Mag. c. 2. infr. de priuil. & in Concil. Trid. ſeſſ. 5. cap. 1. de reformat.* Dubitatur propterea an iſti in iure optandi cenſendi ſint eſſe præſentes, licet verè abſint, ob cauſam aliquam, ex relatis. De abſentibus enim manentibus in Curia in ſeruitio Papæ, quod poſſint optare docent hic Io. Andr. & Imola, Dom. *num. 6.* Franc. *num. 7.* & ex Rom. *deciſ. 6. num. 2. de conſuet.* Moneta *de opt. cap. 4. q. 3. num. 32.*

90 Mouentur vero primo quia conſuetudo optandi eſt præter ius, at vero conſuetudo præter ius extenditur de caſu vero ad caſum fictum *per not. ad cap. cum in tua de decim. & in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur.* Sed hanc rationem reicit Moneta *n. 33.* ſentiens conſuetudinem optandi eſſe contra ius, iuxta probata ab illo *cap. 2. q. 2. conſt.* 1. Sic enim, vt dictum eſt ſupra *num. 36.* Quando non poteſt optari noua præbenda, niſi optato nouo titulo beneficij, conſuetudo optandi eſt contra ius. Alia propterea ratione mouetur Moneta *d. num.* 33. nimirum, quia abſentes ex aliqua ex prædictis cauſis habentur pro præſentibus de iure communi quantum ad percipiendos fructus ſuorum beneficiorum, vt ex iuribus citatis conſtat, at vero ius optandi inter huiuſmodi fructus computatur, ſunt enim emolumenta poſſeſſionis beneficiorum, vt poſt Gloſſ. *in cap. cum olim, verbo Capitulo, de maior. & obed.* Io. Selu. *de benef. 3. par. 4. q. 40. num. 4.* tenet Gonſal. *ad regg. 8. §. 2. prohem. num. 26.* Caſſador. *deciſ. 3. de penſ.* Nec obſtat, quod conſuetudo contra ius non extendatur de caſu vero ad fictum, quia hæc regula fallit primo, quando in caſu omiſſo à conſuetudine militat omninò eadem ratio, tũc enim non dicitur fieri extenſio, ſed idem caſus dicitur comprehendi in ratione conſuetudinis. Secundo illa regula fallit, quando caſus verus, & fictus æquiparantur à lege, tunc enim conſuetudo ſuperueniens in vno caſu, ſe extendit ad alium, quia tunc extenſio non fit ab homine, ſed à lege.

91 Sed ad quæſtionem reſpondetur diſtinguendo, quia conſuetudo, vt ſoli præſentes optent, ad abſentes ex aliqua iuxta cauſa etiam à lege approbata poteſt ſe habere, vel contrariè, vel negatiuè. Contrariè quidem ſi conſuetudine expreſsè introductum ſit, vt abſentes etiam ſi ſint in ſeruitio Papæ, vel Epiſcopi, vel Eccleſiæ non obtent, ita quod iam caſu dato huiuſmodi abſentes non fuerunt permiſſi optare. Et in hoc caſu, cum conſuetudo poſitiuè, & expreſsè excludat caſum hunc fictum, implicat dicere, quod ad illum ſe extendat, ſed omnino certum eſt huiuſmodi abſentes optare non poſſe.

92 Negatiuè vero poteſt ſe habere conſuetudo ad huiuſmodi abſentes, ſi conſuetudo ſit vt abſentes non optent, ſed tamen non ſit poſitiua conſuetudo in contrarium, vt non optent abſentes tales. Eſt autem conſiderandum, quod ſi caſus optionis aduenit, & abſens ex aliqua ex dictis cauſis voluit optare, ſi permiſſus fuit, iam facto declaratum fuit, conſuetudinem excludentem abſentes ab optando, non excludere abſentes ex aliqua ex illis cauſis; ſed ſi excluſus fuit, tunc intrat quæſt. an iuſtè fuerit excluſus, vel an debuerit includi. In quo caſu dicitur, quod inquantum conſuetudo optandi ſit cõtra ius merito abſens etiam ex aliqua ex illis cauſis excludi debet ab optando, quia tunc conſuetudo eſt ſtricti iuris, & intelligenda propriè & ſtrictè de ſolis verè præſentibus per excluſionem cuiuſcumque abſentis, vt bene docent hic Archidiac. Butr. & Iode de lign.

93 Nec admitti debent limitationes poſite à Moneta, vt ſcilicet conſuetudo contra ius extendatur de caſu vero ad caſum fictum, ſeu de proprio ad improprium, ſi adſit omnimoda identitas rationis: Nam nunquam adeſt hæc omnimoda identitas, quia præſentes veri, à fictis diſtinguuntur, & quia conſuetudo non habet vim niſi quatenus

nus approbata à Principe, ideo non poteſt deduci, quod ex quo Princeps approbauit eam in caſu vero & proprio, voluerit eam approbare in caſu ficto, & improprio. Hoc enim eſt contra iuris regulas, quę volunt ſtrictam fieri interpretationem.

94 Ideo nec approbatur ſecunda limitatio, vt ſcilicet conſuetudo contra ius extendatur de caſu vero ad fictum, quando caſus verus & fictus æquiparantur in lege eo quod tunc caſus fictus dicatur in ratione legis comprehendi. Hoc enim non procedit niſi æquiparatio ſit in caſu ſingulari de quo eſt controuerſia. Cæterum non valet hæc conſequentia, præſens verus, & præſens fictus æquiparantur in perceptione fructuum præbendarum, ergo æquiparantur in conſuetudine optandi, quæ ſit contra ius; quia nec ius optandi propriè eſt fructus beneficiorum, ſed eſt emolumentum ab extrinſeco beneficiatis conceſſum, & ſi ſit contra ius, non poteſt nec debet intelligi conceſſum niſi cum reſtrictione, & ita vt quanto minus deroget iuri. Et ſic etiam non ſequitur, quod ex quo præſens verus, & fictus æquiparantur in perceptione eorum, quæ ſunt beneficiorum fructus propriè dicti æquiparentur etiam in perceptione eorum, quæ non ſunt fructus proprij; Vnde de facto iſti præſentes veri, & ficti non æquiparantur in perceptione diſtributionum. Gloſſ. *in d. cap ad audientiam in v. integrè*, & R.P.D. Fagnan. *num. 7. de Cler. non reſid.*

95 Et quantum ad fundamentum quod ſit in comprehenſione ſub ratione legis; conſiderandum eſt, quod ſub motiuo legiſlatoris quædam comprehenduntur per neceſſariam conſequentiam; vt in materia iuſtitiæ, ſi Princeps decernat dari Petro hæreditatem eius, qui deceſſit ab inteſtato, quia Petrus eſt filius defuncti, ſequitur, quod eadem ratione hæreditas alia adiudicari debet Paulo, vel Andreæ, vel Iacobo filijs; quia hæc eſt neceſſaria conſequentia, filius eſt hæres patris decedentis ab inteſtato; ergo Petrus Paulus, Andreas, &c. qui ſunt filij debent eſſe hæredes. Sed aliquando ad motiuum legiſlatoris conſequentię particulares non deducuntur niſi per conſequentiam cõtingentem, & non neceſſariam, & non habentem, propterea vigorem obligandi, niſi Princeps ipſe talem conſequentiam deducat, & approbet. Sic quia vtile eſt reipublicæ ad vitanda homicidia, lites, & odia, poteſt ex hoc principio deduci, quod nec hominibus, nec mulieribus, nec ſenibus, nec iuuenibus, nec ignobilibus, nec nobilibus. Liceat arma deferre, vel etiam in domo retinere; & tamen ſi Princeps ſolum iubeat, vt arma non deferantur, non iubet, quod non retineantur. Et ſi iubet vt nõ deferatur vnum genus armorũ pręceptum ad aliud genus non ſe extendit. Et ſi expreſsè prohibet, ne viri deferant arma, hoc non ſe extendit ad mulieres. Et ſic nec lex, nec conſuetudo ſe extendit, vel de caſu ad caſum, vel de perſona ad perſonam, vel de loco ad locum. Et dum dicitur, quod tantum ſe extendit lex, quantum ſe extendit ratio legis, reſpondetur, quod in conſequentia negatiua, regula eſt vera, ſcilicet dicendo ad hoc non ſe extẽdit ratio legis adequatè ergo neque ad hoc ſe extendit lex. In conſequentia vero affirmatiua, etiam regula vera eſt, vbi conſequentia eſt neceſſaria, ſed vbi conſequentia eſt contingens, regula illa non eſt vera, quia non eſt cuiuſcumque Doctoris ex ratione legis deducere conſequentias ad determinatos caſus, ſed hoc eſt proprium legiſlatoris, qui tantum deducit, quantum ſe deducere exprimit, & ideo lex eius ad alios caſus, aut perſonas, aut loca non ſe extendit. Quod maximè verum eſt vbi lex, vel conſuetudo eſt contraria iuri communi, & illi derogat.

96 Sed etiam in caſu, quod conſuetudo optandi non ſit contra ius commune; quia nihilominus ſemper eſt contra ius tertij, nimirum contra ius verè præſentium, dicendum eſt, quod conſuetudo vt ſoli præſentes optent, non ſe extendit ad fictè præſentes, & verè abſentes. Quia & conſuetudo, quæ eſt contra iura tertij ſtrictè debet interpretari; & potiùs præſumi debet, quod qui introduxerunt ex vſu, vt ſoli præſentes optent, id intellexerint de verè præſentibus, quibus hoc eſt magis fauorabile. Vnde niſi aliundè conſtet de contraria intentione eorum, qui induxerunt conſuetudinem, vt ſoli præſentes optent, quod ſcilicet intellexerit id tam de verè, quam de fictè præſentibus, de ſolis verè præſentibus debet intelligi.

97 Sic igitur, quia conſuetudo optandi non excludit abſentes, ex eo quod præſentes optent, non remanent excluſi abſentes, niſi in contrarium ſit ſpecialis conſuetudo, quæ abſentes excludat. Sed data hac cõſuetudine abſẽtes veros ab optando excludente, & niſi adſit ſpecialis conſuetudo limitans hoc ad ſolos abſentes tam verè, quam fictè, conſuetudo intelligi debet vt excludens abſentes omnes, etiam dato, quod alios, quantum ad aliquem effectum aliqui ex illis abſentibus ſint præſentes fictione iuris.

98 Dubitari autem hic vlterius poteſt, an Canonicus abſens ſine licentia optare poſſit, vbi eſt conſuetudo, quod abſentes optent. Nam *in dec. 571. Rotæ part. 4. tom. 3. recentiorum num. 9.* allegatur quod quidam Henricus fuerit optandi incapax, ex eo quod abfuerit à Capitulo celebrato 19. *Febr.* 1616. abſq; licentia. Et dicta incapacitas admittitur à Rota. Verum hoc procedebat ex vi ſtatuti particularis Eccleſiæ Heldeſimen. Abſolutè autem loquendo, ex eo quod quis abſit ſine licentia non perdit iura ſua, niſi adſit lex ſpecialis in contrariũ. Itaque attendenda erit conſuetudo loci, in dubio autem, non debebit excludi abſens ſine licentia ab optando. Quoniam vero Dignitates, Canonici, aut portionarij abſentes per longius tempus, quam per tres menſes puniendi ſunt priuatione fructuum, vt habetur in Concil. Trid. *ſeſſ. 24 cap 12.* non per hoc Canonicus abſens poterit priuari iure optandi quia optio non eſt propriè fructus beneficij, niſi ſit tanta, & tam longa, & tam contumax abſentia ſine licentia, vt hac pœna etiam puniendus ſit iuxta Sacrorum Canonum Conſtitutiones.

99 Quæritur tertio an Pœnitentiarius alium Canonicatum, aut præbendam poſſit optare. Affirmat Moneta *de opt. cap. 4. q. 1. num. 11.* & ratio eius eſt, quia regula huius noſtræ decretalis eſt, quod antiquiores poſſint optare, regulæ vero vniuerſali ſtandum eſt, donec aliunde exceptio probetur *cap. 2. de regnat.* Leptoſ. & DD. *in rubr. de reg. iur.* & Couar. *lib. 2. var. cap. 12. num. 4.* Nam indefinita æquipollet vniuerſali, & vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Sed nec ratio non vrget. Neque enim decretalis iſta decernit, quod quicunicumque antiquior poſſit optare, ſed ex ſuppoſitione conſuetudinis, vt antiquiores optent, dicit conſuetudinem eſſe laudabilem. Cæte-

Hhh tum

tum an conſuetudo iſta comprehendat, vel non comprehendat omnes antiquiores non determinat.

100 Et ideo communior ſententia, & vera eſt, quod Canonicus Pœnitentiarius non poſſit aliam præbendam optare. Propriam enim præbendam non poteſt mutare, niſi officio relicto, quia illa eſt immutabiliter, & perpetuo illi officio vnita. Alias vero non conuenit, quod Pœnitentiarius dimittat officium Pœnitentiarij, quod qualitates ſpeciales, & ſingulares requirit. Et ita hanc partem tenent Nauar. *conſ.* 22, *de præbend. alias conſ.* 15. *de reb. Eccleſ.* Sayr. *dec.* 22 *de præb* Gonz. d. Gloſſ 34. *num.* 78. *&* 79. Barboſ. *de Canon. cap.* 26. *num.* 23, & hic *num.* 13. Palaus *tom.* 2. *tr.* 13. *d.* 2. *p.* 12. §. 6. *num.* 8. Garzias *p.* 5. *cap.* 4. *num.* 134. Vbi refert declarat. S. Cong. Concil. huius tenoris. *Pœnitentiarius nec retento, nec dimiſſo officio poteſt optare aliã præbendam, cuius officia fuit perpetuo vnitus vnus Canonicatus, & certa præbenda ex hoc decreto Concilij, & authoritate Apoſtalica vnio confirmata fuit.*

101 Et propterea idem dicendum eſt de Theologo vt benè colligunt Gonzal. *d. n.* 78. *&* 80. Barboſa *d. num.* 23. Palaus vbi ſupra Garz. *d. num* 134. *vbi & hoc fuiſſe deciſum à Sac. Cong. Cancil.* 26. *Februar.* 1606. per hæc verba. *Cong Concilij cenſuit, obtinentem præbendam Thologalem non eſſe admittendum ad ius optandi competens Canonicis. Quod & fuit dictum* à Rota *in Lunana* 24. *Ianuar.* 1067.

102 Et viceverſa, nec Pœnitentiaria, nec Theologalis optari poſſunt. Cuius ratio eſt, quia huiuſmodi officia requirunt particulares, & præcipuas qualitates, quas regulariter non habent omnes, quibus competit ius optandi. Et circa hoc adſunt iſtæ declarat. S. Cong. nimirum. *Non poteſt optari præbenda, quæ fuit erecta, & deputata in Theologalem pro Theologo à ſequenti Cananico*, & 12. Febr. 1607. *Cong. Concilij cenſuit tam Theologi, quam Pœnitentiarij præbendam, etiam poſtquam eſt effectum ſortita, non ſubiacere optioni.* Et ita hoc docent Garz. vbi ſupra *num.* 132. qui has declarationes refert. Moneta *de op cap.* 3. *q.* 6. *à num.* 98. *dicens fuiſſe deciſum per S. Cang. in vna Mediolanen.* Et fuit idem dictum per Rotam *in d. Lucana* 24. *Ianuar.* 1607. Barboſ. *de Can cap.* 26. *num.* 23 *cap.* 21. *num.* 19.

103 Vbi tamen contingat præbendam aliquã, vel portionem, aut præſtimonium poſſe optari non dimiſſa, nec præbenda habita, nec officio nec poterunt Pœnitentiarius, & Theologus optare, quia tunc nec dimittitur officium, nec præbenda officio annexa diuiditur, vel mutatur, ſed ſolum, quod vacat priori adiungitur. Ventrigl. *in praxi annot.* 6. § *vn. num.* 24.

104 Quæritur quarto an Canonicus habens coadiutorem cum futura ſucceſſione poſſit optare. Cum vero Gonzalez d. Gloſſ. 34. non niſi cum diſtinctione quæſtionũ hãc definierit, quam diſtinctionem latè impugnant Moneta *de opt. cap.* 4 *qu.* 8. *à num.* 150. & Garz. *de benef. part.* 4. *c.* 5. *num.* 19. reſpondetur abſolutè, quod niſi contraria aliqua conſuetudo obſtet, coadiutos non obſtante, quod habeat coadiutorem cum futura ſucceſſione poteſt optare, vt citati DD. tenent & cum illis Barboſa *de Can. c.* 29. *n.* 29. & hic *n.* 10. Ita tamen, quod in præiudicium coadiutoris non poteſt coadiutus optare, minorem præbendam. Ventrigl. *in praxi notabilium annot.* 6. *n.* 13. & eſt de mente Rotę *dec.* 140. *p.* 4. *tom.* 2.

105 Triplex tamen caſus diſtingui debet. Primus eſt, in quo Canonicus retento titulo Canonicatus, ſolum nouam præbendam optat, & eam, quem habet dimittit. Et in hoc caſu ſecundum Garziam *d. cap.* 5. *num.* 122. præbenda pinguior, quæ optatur ſubrogatur in locum minoris præbendæ, quam coadiutus dimittit, & ſic futura ſucceſſio coadiutori conceſſa intrabit in ea pręebenda ſubrogata. Gratia enim coadiutoriæ cum futura ſucceſſione confert coadiutori beneficium coadiuti cũ eiuſdem præbenda, & iuribus, cum vero optio ſpectet ad iura beneficij, ad idem ſpectat etiam præbenda optata, quia ad idem ſpectat præbenda iure optionis conſecuta, & ideo in eadem ſuccedit coadiutor.

106 Secundus caſus eſt ſi coadiutus optando mutet titulum beneficij, & dimiſſo quem habet, alium titulum optet. In hoc vero caſu beneficium optatum non ſubrogatur in locum dimiſſi, nec coadiutori competit ſuccedere in beneficio, & præbenda optata, ſed in minori, quæ poſt optionem remanet. Gratia enim coadiutoria ſe habet ſicut gratia expectatiua, quæ iuxta hanc decretalem non derogat conſuetudini optandi, ſi adſit, ſed expectans in vacantia obtinet illud beneficium, quod poſt optionem remanet vacans, vnde illud beneficium cenſetur de proximo vacare, non quod fuit beneficiati in proximo defuncti, ſed quod vacat præmiſſa optione, ſi alij beneficiati optare velent.

107 Tertius caſus eſt, ſi coadiutus retento beneficio, & præbenda, quam habet, aliud beneficium & præbendam optet, vt ſi retento Canonicatu, & canonicali præbenda, optet dignitatem. In hoc enim caſu coadiutor coadiuuabit in Canonicatu tantum, & Canonicus coadiutus tenebitur reſidere in dignitate. Coadiutor vero ſuccedet in Canonicatu, non vero in dignitate. Sic etiam coadiutor non ſuccedet in bonis à Canonicatu, & præbenda ſeparatis, quæ coadiuto nec bona non competunt ratione ſui Canonicatus, ſed ea titulo antiquitatis ſupra Canonicatum, & præbendam optauit, licet ea Canonicatus non eſſent annexa. Rota *deciſ.* 385. *num* 2. *p.* 3. coram Verallo *dec.* 281. *&* 282. *p.* 2.

108 Si tamen beneficium coadiuti vacet per eius obitum & alias in menſibus Ordinarijs, tunc beneficium illud, & præbenda non poterit optari, ſed per coadiutorium ius optandi cenſebitur ſublatum, vt deciſum fuit per Rotam *in vna Capuana optionis* 23. *Martij* 1609. coram Lancelloto, quam ſequitur Garz. *p.* 4. *cap.* 5. *num.* 122. Ventrigl. *in praxi adnot.* 6. *num.* 15.

109 Coadiutor vero cum nondum habeat titulum beneficij non poteſt pro ſe ipſo optare, ſed nec pro coadiuto, niſi optet tamquam Procurator illius, aut negotiorum geſtior & coadiutus, vbi opus ſit, ratam habeat optionem nomine ſuo factam. Moneta *d. c.* 4. *à num.* 163. Barbol. *de Canon. cap.* 29. *num.* 29. Garz vbi ſupra *num.* 119. Si vero pinguiorem præbendam nollet coadiutus optare in coadiutoris præiudicium poſſet coadiutor implorare officium ſuperioris, qui vbi coadiutus non haberet iuſtam cauſam non optandi, ſed ex odio abſtineret, poſſet illum ad optandum compellere. Ita Ventriglia *in praxi adnot.* 6. *num.* 14. Sed quis eſſet hic ſuperior? Non credo, quod Epiſcopus poſſet compellere coadiutum ad optandum, etiam

illi

illi conſtaret, quod ex odio in coadiutorem nollet optare, quia optio libera eſt, & neque ex iuſtitia, neque ex alia lege Canonici optare tenentur. Vnde Canonicus, qui non vult optare vtitur iure ſuo. Quod vero id faciat ex fine malo, id malum eſt, & ille hunc malum animum deponere debet, ſed non per hoc tenetur optare ſi non vult optare. Si tamen coadiutori in gratia coadiutoriæ conceſſa fuiſſet facultas optandi, vt fuiſſe ſolitum in aliquibus caſibus teſtatur Garz. *p.4. cap 5. num. 119.* poſſet tunc optare.

110 Quæritur quinto an habens beneficium Papæ reſeruatum poſſit optare? Dicitur vero poſſe id facere, niſi ſit in contrarium ſpeciale ſtatutum, aut conſuetudo. Rota *in Salmant. portionis* 15. *Octob.* 1584. coram Vicecomite, *& in eadem* 11. *Feb.* 1585. *& in eadem* 20. *Decemb. eiuſdem anni* coram Cantuccio, *& in vna Vrgelen. Canonicatus* 7. *Maij* 1593. coram Blanchetto. Garz. *de benef. p.5. cap.1. n.335.* Collectarius *in cap. Dilect. quaſt.7. de praben.* Card. *in conſ.* 116. Simoneta *quaſt.* 45. *num.* 8. Gonzal. d. Gloſſ. 34 *num.* 42.

111 In hoc vero caſu, vt videatur an præbenda dimiſſa remaneat reſeruata, duo caſus particulares ſubdiſtingui debent. Primus eſt, ſi non optatur nouus titulus beneficialis, ſed ſolum noua præbenda. In hoc enim caſu præbenda obtenta ſubrogatur in locum dimiſſæ, quæ remanet libera, niſi aliunde fiat reſeruata, & ſic præbenda optata reſeruationi ſubeſt, tamquam competens beneficiato ratione beneficij reſeruati. Et in hoc ſenſu procedit doctrina Rotæ *in d. Salmantina*, 15. *Octobris* 1584. & Veregel. & Gonzal. d. Gloſſ. 34 *n.40.* Falcon. 4. *quaſt.* 87. Probi apud Monac. *hic num.27.* Simonet. *quaſt.* 35. & hoc tradit Garz. *p.5. cap.1. num.342.* poſt Rot. *deciſ.6. de conſuet. in nouis, & dec.10. de Præb. in antiq.* Caſſad. *deciſ.* 17. *de Præb.* Put. *deciſ.201. l.2.* Mohed. *dec.1. de conſuet. alias* 46. Rotam *in Oſcen. Optionis* 4. *Iun.* 1593. Franc. *hic n.6.*

112 Sed alter caſus eſt, ſi in optione mutatur titulus beneficij. Nam in hoc caſu beneficium obtatum non ſubrogatur in locum dimiſſi, ſed dimiſſum remanet reſeruatum, nec poteſt optari. Rota *in d. Salmantina* 11. *Februarij* 1585. coram Vicecomite, *&* 20. *Decemb. eiuſdem anni* coram Cantuccio. Garz. *d. p.5. cap.1. num.340.* Reſeruatio enim tollit optionem, vt eſt probatum; non vero beneficium deſinit eſſe reſeruatū, ex eo, quod ab obtante eſt dimiſſum. Sed & imò ſi in optione duret qualitas in obtante, quæ fundat reſeruationem etiam beneficium obtatum manebit reſeruatum, vt ſi tempore optionis in optante duret familiaritas, vel ſubcollectoria, vel Pronotariatus, &c. Garz. *d. num.340.*

113 Quæritur 6. An obtare poſſit, qui habet beneficium de eius conſenſu penſione grauatum? Et dicitur poſſe, niſi obſtet ſpecialis conſuetudo in contrarium. Barboſa de *Canon. cap. 30. num. 37.* Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.* 43. vel niſi qui conſenſit pēſioni id fecerit in fraudem, quia in proximo ſperabat mutare beneficium per optionem. Ita Ventrigl. in praxi notabilium, *adnot. 6. num. 29.* In ſimilibus tamen hoc ſemper aduertendum non eſſe fraudem vbi ſine iniuſtitia quis vtitur iure ſuo. Sed vt videatur quis poſtea debeat ſoluere penſionem, pariter diſtingui debet, & conſiderari an obtetur nouus titulus beneficialis dimiſſo primo, vel potius optetur ſolum noua præbenda. In primo enim caſu quia dimittitur beneficium cum ſua præbenda, ſuper cuius fructibus fuit penſio impoſita, ideo penſionem ſoluere tenetur non qui optauit & conſecutus fuit aliud beneficium, ſed qui obtat, vel conſequitur beneficium ab optante dimiſſum. Gigas *de penſ. quaſt.63. num.2.* Barboſ. *d cap.30. n.17.* Moneta *de opt. cap 7. quaſt.3. num.51.* Palaus *tom. 2. tract.13. diſp.2. p.22. §.6. num.3.*

114 Sed vbi non optatur nouus titulus beneficij, ſed ex vi prioris tituli, & eo retento obtatur præbenda pinguior, eiuſdem eſt penſionem ſoluere. Penſio enim impoſita fuit ſuper fructibus illius beneficij, inter quos ſunt fructus præbendæ obtatæ ab habente beneficium, & ceſſant eſſe fructus præbendæ ab eo dimiſſæ, & ab alio optatæ: Ideo ille qui retinet beneficiū optata pinguiori præbenda, vel portione, aut præſtimonio tenetur ſoluere pēſionem ſuper fructibus illius beneficij impoſitam. Gonz. d. Gloſſ. 34. *num.47.* Rota *in Lucana penſionis* 29. *Ianuar.* 1618. coram Vbaldo Sen. Mant. *deciſ.279. num.1.* Seraph. *deciſ.* 1429. *num.1.* Barboſ. *de Canon. cap.30. num.* 17. Palaus *t. 2. tr. 13. d. 2. p.22. §. 6. num.3.* Ventrig. *in praxi adn. 6. num.25. in fin.* Si tamen penſio fuerit impoſita ſuper fructibus, & diſtributionibus quotidianis Canonicatus, & præbendæ, & contingat, quod vacante Canonicatu, & præbenda, vnus fuerit prouiſus de Canonicatu, & alius optauerit præbendam, quod in eo caſu penſio ſoluenda ſit ab vtroque ſecundum ratam fructuum voluit Ventriglia in praxi notabilium *adnot.6. num.25.* poſt plures DD. ab eo citatos, eo quia penſio ſit onus reale, & ideo ſoluenda per poſſeſſorem Canonicatus, & præbendæ. Hoc tamen habet difficultatem, quia penſio principaliter videtur afficere titulum Canonicatus, qui non eſt ſine præbenda, licet poſſit eſſe ſine hac vel illa, & ſic penſio afficit præbendam, vt eſt aliquid Canonicatus, & veluti fructus illius, quod ſi præbenda ſeparatur à Canonicatu, & loco illius præbendæ alia eidem Canonicatui adiungitur, videtur quod poſſidens Canonicatum & præbendam ſi cet aliam à priori teneatur ad integram pēſionem, ideo punctum hoc eſſet diligentius examinandum.

115 Quæritur 7. An excommunicatus poſſit optare? Et reſpondetur cum eadem diſtinctione, Nam vbi non optatur præbenda niſi obtato nouo titulo Beneficij, excommunicatus non poteſt obtare, quia non licet ei nouum beneficium conferre, nec ipſe poteſt illud validè conſequi, Suarez *de cenſ. diſp.13. ſec.1. num.19.* Barboſ. *d. cap. 30. num.18.* Garz. *p.7. cap.13. num.48. cum ſeqq.* Riccinl. *de iure perſon. extra &c. l. 4. cap.11. per tot.* Addit tamen Garz. *num.50.* quod in hoc caſu excommunicatus poteſt declarare mentem ſuam ad optionem, & illam acceptare, dum tamen expectet vt ſit abſolutus antequam optatum beneficium ſibi conferatur, vt collatio non fiat ſibi excommunicato. Et ſubdit *num.51.* quod vbi obtio non operaretur collationem noui beneficij ſed retentionem vnius, & dimiſſionem alterius, non obſtaret excommunicatio: Nam excommunicatus non eſt prohibitus dimittere beneficium, vel beneficium retinere. Ventriglia in praxi notabilium rerum *ann.6. num.11.*

116 At vero vbi optio fit ſine mutationi beneficij, & ſine noui tituli aſſecutione, ſed vi beneficij

habiti obtatur pinguior præbenda excommunicatus etiam notorius, & denunciatus poteſt optare. Quidquid enim in contrarium ſenſerit Michael Coſta *in repet. cap. referente, de prabend.* dicitur quod jus optandi nec propriè eſt fructus beneficij, nec eſt de illis, quibus priuatur excommunicatus. Nec eſt eadem ratio de electione, & optione, quia in jura expreſsè excommunicatus priuatur iure eligendi, non vero priuatur iure obtandi. Et propterea quod in hoc caſu excommunicatus poſſit optare docuerunt Dom. *hic in fin.* Franc. *num.6.* Gonzal. d. Gloſſ. 34. *num. 65.* Garz. *part. 7. cap. 13. à num. 48.* Rota *deciſ.5. de conceſſ. prab. in nou. & deciſ.8. de ſent. excom. in antiq.* Moneta *de opt. cap.4. num.20.* Gigal. *de penſ. quaſt.63. num.15.* Barboſa *de Canon. cap. 30. num.18.* Paſqual. *in quaſt. iurid. quaſt.231. num 3.* Sayr. *l.2. de cenſ. cap. 6. num. 13.* Bonac. *diſp. 2. de excom. quaſt.2. p. 8. §. 1. num. 9.* Palaus *tom.2. tract 3. d.2. p.12. § 6. num.3.* Et iuxta hanc diſtinctionem explicantur DD. qui dixeruot excommunicatum non poſſe obtare, quos refert & ſic explicat Garz. *num.50.* Nec obſtat ſi dicatur, quod in optione acquiritur aliquod ius ſpirituale, vt probatum eſt ſupra *num.34.* Excommunicatus vero non poteſt ius nouum ſpirituale acquirere. Paſqualig. loco citato conatur probare, quod acquiritur ſolum temporale aliquid, non vero ſpirituale. Et verum eſt quod ius ſpirituale, quod acquiritur io optione in noſtro caſu eſt nouum ſolum materialiter & ex determinatione ad aliam materiam & acquiritur ex vi iuris ſpiritualis, & titulo quod habetur. Non repugnat vero quod ius ſpirituale, quod habet excommunicatus extendatur de vna materia ad aliam, & ſic diuerſificetur materialiter.

117 Quæritur 8. An irregularis, ſeu impeditus ab exercitio ordinum optare poſſit? Sed & hæc quæſtio eadem diſtinctione reſoluitur. Nam vbi nouus titulus beneficij optatur, quod beneficium habet annexum exercitium alicuius ordinis, impeditus ab illius ordinis exercitio, ſiue ex defectu naturali, vt cæcitatis, ſurditatis, loquelæ &c. non poteſt obtare, quia non poteſt illius beneficij oneribus ſatisfacere, & ideo eſt ad beneficiũ illud inhabilis Monet. *de opt. cap. 4. à num. 109.* Barboſa *d.c.30. num.19.* Rota *dec. 906. num. 5.* coram Peña Si tamen huiuſmodi impeditus eſſet diſpenſatus, vt poſſet beneficium obtinere ad quod alias ex impedimento eſt inhabilis, poſſet etiam optare quia per diſpenſationem ſicut ablatum eſſet impedimentum conſequendi illud beneficium, ita eſſet ſublatum impedimentum obtandi. Monet. *16. num.116.*

118 Quod vero idem Moneta ibid. *num. 117.* arbitretur eum, qui cœcus factus eſt poſt obtentum beneficium in aliqua Cathedrali poſſe obtare, ſi id intelligatur in caſu, in quo obtandus ſit nouus beneficij titulus, difficultatem pati merito aduertit Barboſa *d. num.19.* Poſſet forſan habere locum, ſi beneficium optandum non requireret alterius ordinis exercitium, ſeu frequentius, & maius eiuſdem Ordinis exercitium, quam requirat beneficium iam à Beneficiato habitum, & per optionem dimittendum. Nam tunc non magis intereſſet, quod beneficiatus eſſet impeditus ab vno, quam ab alio beneficio exercendo, & alias ex vi beneficij iam obtenti, ipſe habet ius ad pinguiores præbendas obtandas.

119 Sed vbi retento beneficio ex vi illius ſolum optatur noua præbenda, irregularitas, vel impedimentum exercitij ordinum non poteſt impedire optionem præbendæ, quia ex quo non obtinetur nouus titulus beneficij; & nouum onus exercendi ordines impedimentum exercitij ordinum impedire non poteſt optionem. Barboſ. *d.num.19.* Niſi præbendæ annexum eſſet ſpeciale onus ordines exercendi, ſupra id, quod eſt annexum præbendæ minus pingui, & quæ per optionem dimitti debet.

120 Quæritur Nono, an optare poſſit Clericus, qui non eſt in ſacris? Reſpondetur, quod ſi optandus ſit titulus beneficij requirentis ſacrum Ordinem, qui non eſt in ſacris non poteſt optare, niſi ſit in ea ætate, in qua poſſit ordinari infra tempus à iure ſtatutum. Sed ſi obtanda ſit ſola præbenda, vel portio, non eſt quod impediat Clericum, qui non eſt in ſacris ab optando, quia ius optandi competit ex Canonia, & Præbenda, non ex voce Capituli, vnde nec optio eſt actus Capitularis. Gloſſ. *in Clem. 1. de atat. & qual. in v. Capitulo.* Gonz d. Gloſſ. 34. *num. 128.* Monet. *d. cap. 4. à num.71.* Gratian. *diſcep.482. num. 21.* Franciſcus Tondutus *d cap 110. num.5.* Barboſ. *d cap.30. n.15.* Duran. *deciſ.460. num.3.* Rub. *ad deciſ.15. num 24. p.3. recent.*

121 Quæritur decimo, an optare poſſit, qui habet Canonicatum litigioſum ſuper quo illi mota eſt lis, & nondum terminata. Reſpondet Ventrigl. *in prax. ann.6.* poſſe ſi conſtet de ſuo bono iure, ſecus, ſi id non conſtet, vel fuit declaratum nullum ius illi competere ſuper illo Canonicatu. Et allegat Puteum *deciſ.194.* & Biſigner. *deciſ.5. de conſuetud.* Sed non video qualiter pendente lite poſſit plenè conſtare de bono iure poſſidentis Canonicatum. Et ſi dicatur, quod materia optionis talis eſt, quæ poteſt extraiudicialiter determinari per Capitulum. Rota *deciſ.397. part.4. tom.2. recent.* Reſpondetur id verum eſſe, vbi cauſa non ſit iam in iudicium deducta. Qua pendente non poteſt dici quod conſtet de bono iure alicuius partis, niſi ſimul ſit notoria iniuſtitia litis.

122 Quæritur vndecimo, an optare poſſit Canonicus, qui ſimul cum præbenda habet dignitatem aliquam licet aliam à Pœnitentiaria, & Theologali? Solutio huius quæſtionis dependet à conſuetudinis optandi latitudine. Nam ſi conſuetudo eſt optandi etiam dignitates, vt ſimplex Canonicus optet dignitatem, & qui habet dignitatem minorem optet maiorem, poteſt Canonicus antiquior de minori ad maiorem dignitatem aſcendere. Secus ſi dignitates optari non poſſunt, ſed ſolum præbendæ.

123 In præmiſſis vero ſemper attendi debent ſtatuta particularia conſuetudines, & priuilegia ſingularum Eccleſiarum. Et conſuetudo ipſa in his ſæpiùs erit interpretatiua vel iuris ſcripti, vel priuilegiorum, vel eiuſdem conſuetudinis; & propterea attendi debebit, & ſeruari. Sed & conſiderari debet quod conſuetudo optandi ordinum poteſt tolli à Pontifice, ſed & à ſtatuto Capituli & Epiſcopi ſimul, & à contraria conſuetudine legitimè præſcripta. Moneta *cap. 8. quaſt. 3. à num.32.*

Agen-

Agendum hic eſſet de Poſtulatione, & de Electione, qui ſunt tituli ſequentes immediate poſt titulum de Conſuetudine. Sed quia tractatum particularem edidi de Electione Canonica, nec ibi dicta circa materiam Poſtulationis & Electionis ſunt hic repetenda, ideo tranſeo ad explicationem tituli 7. qui eſt de Renunciatione.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus*
2 *Papa liberè poteſt reſignare.*
3 *Curioſitas eſt oppoſita ſtudioſitati.*
4 *Studium veritatis poteſt eſſe malum ex duplici cauſa.*
5 *Quid ſit curioſitas, & quot modis incurritur.*
6 *Diſputandum eſt de ijs, quæ expediunt.*
7 *Papa licitè non niſi ex iuſta cauſa poteſt reſignare.*
8 *Non poteſt Papa deponi ex inſufficientia.*
Inſufficienti Prælato datur Coadiutor.
9 *Rationes, ex quibus videri poſſet, quod Papa non poſſit renunciare indicantur remiſſiuè.*
10 *Papa eſt dubia circa Papatum definire.*
11 *Papa an remaneat Cardinalis.*
12 *Papa ex Monacho aſſumptus ſi renunciet, non tenetur redire ad clauſtrum.*
13 *Papam ardua non poſſe definire ſine conſilio, & conſenſu Cardinalium aliqui dixerunt.*
14 *Oppoſitum probatur. Petro abſolutè fuit dictum.* Paſce oues meas.
15 *Cardinalium iuriſdictio eſt à Pontifice.*
16 *Papa valide ardua definit ſine conſilio, & conſenſu Cardinalium.*
17 *Nec in contrarium poteſt valere conſuetudo.*
18 *Neque lex.*
19 *Ex lege naturali prudentia tenetur Pontifex accipere conſilium quando opus eſt, & ad eius prudens arbitrium.*
20 *De honeſtate Pontifices tenentur, ſicuti faciunt accipere conſilium, & votum Cardinalium.*
21 *DD. plures explicantur.*
22 *Gratia Cæleſtini reuocata à Bonifacio 8. non tamen præcisè, quia conceſſa ſine conſilio Cardinalium.*
23 *Statuta Bonifacij 8. aliqua reuocata à Benedicto XI. non præciſe, quia data ſine conſilio Cardinalium.*
24 *Negotia Sedis Apoſtolicæ, quomodo ſint negotia Eccleſiæ.*
25 *Cap. per venerabilem. Qui filij ſint legitimi.* *Cap. auctoritate, de priuil.*
26 *Papæ narranti etiam facta ante creditur.* *Scriptura ad legem non eſt eſſentialis.*
27 *Statutum Cæleſtini eſt declaratiuum iuris naturalis, cui etiam Papa ſubijcitur.*
28 *Plures Pontifices referuntur renunciaſſe Papatui,*
29 *Liberius non renunciauit Papatui.*
30 *Incertum, quod Marcellinus thus adoleuerit idolis.*
31 *Cyriaci Papatus eſt commentum fabuloſum.*
32 *Clemens non renunciauit Papatui.*
33 *Nec Petrus.*
34 *Vnicus, qui renunciauit Papatui. Fuit S. Cæleſtinus.*
35 *Pontificem debere renunciare coram Cardinalibus quidam dicunt.*
36 *Papa liberè, ſine conſenſu Eccleſiæ poteſt renunciare.*
37 *Reſponſio aliquorum reijcitur.*
38 *Eccleſia non contraxit cum Petro dum factus fuit Pontifex.*
39 *Pontifex non contrahit cum Eccleſia recipiendo Papatum.*
40 *Differunt carnale Matrimonium, & Pontificatus.*
41 *Non eſt eadem ratio de Papatu, & alijs Prælaturis.*
42 *Forma renunciationis Cæleſtini.*
43 *Renunciatio vt valeat, debet denunciari Eccleſiæ.*
44 *Caſus renunciationis dubiæ non eſt moraliter poſſibilis.*
45 *Iuramentum de renunciando Papatui ad nutum Cardinalium an valeat.*
46 *Certa ſcriptis conſignanda ne eorum detur obliuio.* *Creditor poteſt exigere ſcripturam obligationis.*
47 *Deſcriptus in Cathalogo habendus eſt de numero.*

TIT. VII.

DE RENVNCIATIONE.

Cap. Quoniam 1.

1 IN tres partes principales diuiditur hæc Decretalis. In prima parte ponitur cauſa conſtitutionis Cæleſtini Quinti, in ſecunda ipſa conſtitutio, in tertia eadem conſtitutio ex duplici cauſa inter Conſtitutiones inſeritur. Primò igitur aſſignatur cauſa conſtitutionis Cæleſtini Papæ, quæ fuit dubitatio aliquorum, qui curioſi plus ſapere volentes, quam oporteat ſapere, dubitarunt an Papa poſſit renunciare Papatui. Propter hoc Cæleſtinus Quintus de Cardinalium conſilio & aſſenſu ſtatuit Romanum Pontificem poſſe libere Pontificatum reſignare. Sed quia Cæleſtinus non edidit conſtitutionem ſuam in ſcriptis, propterea Bonif. 8. ne illi detur obliuioni eam inter conſtitutiones alias ad perpetuam rei memoriam redegit.

2 Eſt ergo certa regula in hoc textu ſtatuta, quod Romanus Pontifex libere poteſt Papatum reſignare, maximè cum ſe ſentit inſufficientem ad regimen. Ita colligunt Gloſſ. & alij textus interpretes & hoc idem ex hoc textu deduxerunt D. Anton. 3. *p. tit. 22. cap. 4.* §. 2. Armill. *in v. Papa Card. in cap. qualiter. num. 6. 7. quæſt. 1.* Ægidius Columna de renunc. Io. Burgund. *in ſimili tract.* Dec. *in cap. ex parte num. 20. de reſcript.* Corraſ. *de Benef. cap. 8. num. 6.* Sarnen. *de inter. reſign. quæſt. 1.* Vitalin. *in Clem. 1. de renunc.* Alex. *conſ. 224.* Pelag. *de planctu Eccl. lib. 1. cap. 18.* Iacobat. *de Concil. lib. 1. art. 3. num. 3.* Gambar. *de Simoniaca Pontif. electione num. 98.* Albert. *de agnoſcend. prop. quæſt. 30. num. 6.* Tuſcus *lit. P. conc. 48.* Flam. *de reſign. l. 2. quæſt. 1. num. 4. & 19. & l. 7. q. 5. num. 3.* Gona *ad reg. 8. Cancell.* §. 5. *probam.* Comit. *reſponſ.* Mural. *l. 1. quæſt. 100.* Azor. *part. 2. l. 4. cap. 6. q. 1.*

3 Duo in textu recenſentur curioſitatis actus, nimirum diſceptatio de his, quæ non multum expediunt, & plura ſapere quam oportet. Horum enim vtrumque vitium eſt. Eſt autem curioſitas pecca-

peccatum ſtudioſitati oppoſitum, vt habet D.Tho. 2.2.*quæſt.*167. *art.*1. Certè enim ſcientia per ſe non eſt mala, ſed eſt intellectus perfectio, licet ex accidenti mala ſit ex conſequentibus ad illam, vt ſi aliquis de cognitione veritatis ſuperbit. iuxta illud 1.ad Cor.8. *Scientia inflat*. Vel ſi homo cognitione veritatis abutitur ad peccandum. In quibus tamen caſibus ſcientia ipſa veritatis non eſt illa, quæ mala eſt, ſed malum eſt, quod ex illa ex ſcientia malitia conſequitur.

4 Sic ergo ex duplici capite ſtudium cognoſcendi veritatem poteſt eſſe malum, vel ex parte cognitionis. ſeu ex malo fine eam inquirentis, ſicut qui ſcientiæ ſtudet vt inde ſuperbiat, & inferatur, vel vt aliquod malum operetur. Et hoc ſtudium licet ſit malum non tamen ſpectat ad vitium curioſitatis, ſed ad illud mali genus, ad quod cognitio ordinatur, & ſic vel ad genus ſuperbiæ ſpectat vel auaritiæ, vel alterius mali ex cuius affectu quis cognitionem quærit.

5 Alio autem modo poteſt eſſe vitium ex inordinato appetitu ſtudij adiſcendæ veritatis, & hoc vitium eſt curioſitas, quæ opponitur ſtudioſitati. Hæc enim eſt virtus quæ moderatur in nobis naturale deſiderium cognoſcendi veritatem, vnde eſt pars temperantiæ ſecundum D.Tho. 2.2.*q.*176. *art.*2. Huic vero virtuti opponitur curioſitas, quæ immoderate tendit in cognitionem veritatis. Quod quidem fit quatuor modis. Primus eſt, qui primò tangitur in hac decretali, quando ſcilicet quis ſtudet ijs, quæ minus expediunt, & vtilia ſunt, conſumendo tempus in hoc minus vtili ſtudio, & ſic à ſtudio magis vtilium retrahendo animum. Quod vitium reprehendebat Hier. ad Damaſum dicens. *Sacerdotes dimiſſis Euangelijs, & Prophetis videmus comœdias legere, & amatoria bucolicorum verſuum verba cantare*. Secundus eſt diſcere veritatem ab eo Magiſtro, à quo non licet. Et tales ſunt qui à Dæmone ſecreta, vel futura perquirunt, vnde ſunt ſuperſtitiosè curioſi, vt ex S Aug. lib. de vera religione cap.4. Tertius modus eſt affici ad veritatem creatam, vt ad vltimum finem, non ordinando hanc in Dei cognitionem, quod eſt veritatē creatam propter ſe quærere, & non vt medium ad cognitionem diuinorum: quod vanā curioſitatem eſſe tradidit S. Aug. *l. de vera Relig. cap.* 29. Quartus eſt plura velle ſcire, quam ferat proprij ingenij infirmitas, vnde eſt poſtea, quod curioſus iſte in errores labitur. Propterea Eccl. 3. dicitur: *Altiora te ne quæſieris*. Et ad hunc modum reducitur id quod in decretali dicitur, ſcilicet, plura velle ſapere, quam oportet, contra doctrinam Apoſtoli Pauli ad Rom. 12. *Plura enim vult ſapere, quam oportet, nedum qui vult ſapere inutilia, ſed qui vult ſapere, quæ proprio ſtudio, & acumine intellectus non poteſt percipere*. Quod maximè verificatur circa fidei myſteria, & arcana, quæ ſimplici corde, ac puro credere oportet, non curiosè perquirere.

6 Vtile documentum, ergo hinc ſumere debent Doctores, vt de ijs, quæ vtilia ſunt ſolummodo diſputent, reſecando inutilia. *l. nemo C. de ſum. Trin. cap. Abbate, de re iudic.* Præcipue vero abſtinendum eſſe ab illis diſceptationibus, per quas detrahi poteſt honori, reuerentiæ, & dignitati Summi Pontificis, monet Butr. *num.* 1.

7 In textus vero regula dicitur, quod Papa poteſt tunc maximè renunciare, cum ſe ſenſit inſufficientem. Ex quo, quod Pontifex poſſit reſignare Papatum etiam ſi ſit ſufficiens, & aptus ad regimen totius Eccleſiæ, deducunt Gloſſ. & Dom. *num.* 4. & Franc. *num* 3. Verum diſtingui debet inter reſignare validè, & reſignare licitè. Nam validè Papa renunciare poteſt ex ſua libertate, & ſiue cum cauſa, & ſiue ſine cauſa. At vero licitè id facere non poteſt ſine iuſta cauſa, Azor *p.* 2. *l.* 4. *c.* 6. *q.* 3. Barboſa *de iure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 2. *num. fin.* Fermoſinus *ad cap. licet. q.* 4. *num.* 8. *de renunc.* Ideo Pontifex ad regendam Eccleſiam idoneus tenetur Eccleſiæ inſeruire, & non niſi Eccleſiæ bono id exigente ſibi licet renunciare, & ſponſam Chriſti ſibi commiſſam diſſoluendo ſpirituale matrimonium, relinquere vt de Epiſcopo docuit D. Th.2.2.*q.*185. *a.*4.& latè explicaui ibi *tom.*1. *de ſtat.*

8 Ex multis cauſis vero poteſt Pontifex fieri inſufficiens ad Eccleſiæ regimen. Tres cauſas enumerat Gloſſ. ſcilicet, defectus literaturæ, ſenectus, infirmitas. Addit vero Papam ob inſufficientiam non poſſe deponi, ſed ſolum ob hæreſim: Cum alias Prælati inferiores ob inſufficientiam deponi debeant. Ad quod allegat *cap. ſi quis Abbas* 18. *qu.* 5. *& cap. alius* 15. *q.* 6. Et hoc idem aſſeruit Barboſa *num.* 2. Verum Prælati ob culpam deponi debent, non ob inſufficientiam, quæ ſit inculpabilis, ſed illis inculpabiliter inſufficientibus datur coadiutor, vt probaui citato loco *q.* 185. *a.* 4. *num.* 48. & vide etiam tit.ſeq.*cap.* 4. *n.* 25. Hunc vero coadiutorem in caſu neceſſitatis teneretur Pontifex aſſumere, vel modo ſibi benè viſo Eccleſiæ prouidere. Et vbi caſus eſſet talis, vt Pontifex nec per ſe, nec per miniſtros ſufficere poſſet ad Eccleſiæ regimen, tunc nedum poſſet, ſed teneretur renunciare, vt hic aduertit Anchar. *num.* 2.

9 Rationes autem, ob quas videbatur, quod Papa non poſſet renunciare ponit hic Gloſſ. quibus alias decem addit Io. Andr. eaſque ponderant D. Anton. 3. *p.* 2. *tit.* 22. *cap.* 4. §. 2. & alij, qui de materia tractant. In illis tamen confutandis non eſt neceſſe immorari, cum articulus ſit diffinitus.

10 Ex hoc vero textu plura colliguntur. Et quidem primo colligitur, quod dubiorum, quæ ad regimen Eccleſiæ ſpectant, etiam ſi ſint de concernentibus ſtatum Sedis Apoſtolicæ; & Papatus, reſolutio non niſi à Papa eſt petenda, & acceptanda. Gloſ. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 2. Sic enim dubitantibus multis, an Papa poſſit reſignare Papatum, Cœleſtini Pontificis fuit hanc litem dirimere, & hoc dubium diffinire.

11 Secundo ex illo verbo eramus præteriti temporis ſignificatur, quod Papa licet electus ex Cardinali, deſinit eſſe de numero Cardinalium, vt aduertunt Gloſſ. & Franc. *num.* 2. qui propterea ait, quod non tranſit ſine dubio, quod voluit Archid. *cap. ſacroſancta* 22. *diſt.* dicens, quod ſicut Imperator eſt de numero Senatorum ſuorum, *vt l. iai Senatoram C. de dignitatibus*; ita & Papa eſt de numero Cardinalium ſuorum.

12 Verum dicendum eſt Papam eſſe eminenter Cardinalem non propriè, & formaliter; Eſt enim caput ſupremum Eccleſiæ. Si tamen renunciaret Papatui, quod remaneret Cardinalis affirmat Frāc. *num.* 6. ſicut Abbas renuncians dignitati, remanet Abbas, & Monachus renuncians Epiſcopatui remanet Monachus.

13 Ter-

13 Tertio conſiderandum, quod Cœleſtinus renuncians, rediit ad Eremum, & in habitu Monachi vſque ad mortem vixit. Fuerunt vero, qui exiſtimauerunt Pontificem ex Monac. aſſumptum, ſi renunciet Pontificatui teneri redire ad Monaſteriũ. Hoc enim inter alios ſenſerunt Aragon. 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *ad tertium* & Azor. *part.* 1. *l.* 12 *c.* 7. §. *rogabis*, ſed merito eos reijcit Fermoſinus. *cap. lecta*, *qu.* 4. *num.* 16. *de renunc.* & Barboſa *l.* 1. *de iure Eccl. cap.* 2. *n.* 211. Et quod Epiſcopus ex Religioſo aſſumptus poſt renunciationem non teneatur redire ad clauſtra probaui *tom.* 1. *de ſtat. q.* 185. *art.* 8. *num.* 268. *pag.* 442. quod praxis ipſa confirmat. Quarto notandum, quod ex illis verbis conſilio, & aſſenſu Anchar. hic *num.* 4. voluit, quod Papa in arduis nihil debeat decernere ſine conſilio Cardinalium. Sed Dom. *num.* 4. & Franc. *num.* 2. addiderunt, quod neque ſine eorum conſenſu Papa debet ardua diffinire. Quæ fuit ſententia Card. Zabarellæ *conſ.* 136. *num.* 6. *&* 7. & Panorm. *in ſua. quæſt.* 1. *num.* 12. *in fin.* Et Zabarella addit, quod Colleg. Cardin. eſt in huius quaſi poſſeſſione, quæ quaſi poſſeſſio multum operatur, & allegat textum *cap. per venerabilem*. Qui filij ſint legitimi, *verſ. rationibus*, *&* *cap. author. inf. de priuil.* Ratione etiam hoc probat Card. Zabar. Tum primo, quia facta à Cœleſtino Papa ſine Cardinalium conſenſu fuerunt reuocata. Tum quia negotia Papæ, vel Regni dicuntur negotia vniuerſitatis, in quibus requiritur maior pars Procerum. Et hoc confirmatur ex eo, quod refertur de Martino Quinto, qui ſcilicet, profeſſus fuit ſe dum viueret numquam in arduis diſpenſaturum ſine Cardinalium conſenſu. Bald. etiam *in l. cum multa n.* 2. *C. de Bon.* quæ Liberis dixit in infeudatione magnæ ciuitatis debere interuenire communem conſenſum Cardinalium.

14 Verum non legitur, quod Chriſtus inſtituendo Pontificatum, & creando Petrum Pontificem iuſſerit illi, vt ardua non expediret ſine conſilio aliorum Apoſtolorum, vel alicuius alterius, *ſed ſicut prius* Matt. 16. dixerat. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam &c. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in Cælis, & quodcumque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in Cælis; ſic poſtea Io.* 21. abſoluto ſoli Petro dixit. *Paſce oues meas.* Quamobrem, quod Papa non poſſit negotia ardua Eccleſiæ quæcumque illa ſint expedire ſine conſilio, & aſſenſu Cardinalium, vel aſſeritur neceſſarium ex iure diuino, vel ex iure poſitiuo. Primum non vere dicitur, quia ex Euangelio locis citatis habemus, quod ſolus Petrus, & ex conſequenti eius Succeſſores ſunt petra, & fundamentum Eccleſiæ, & quod Petro tributa fuit abſoluta poteſtas regendi Eccleſiam, nulla expreſſa limitatione, aut dependentia ab aliquo alio. Lex vero poſitiua, quæ id præcipiat non adeſt, & ſi adeſſet nulla eſſet, quia non eſt poteſtas in terra, quæ limitare poſſit poteſtatem, quam Summus Pontifex habet à Chriſto Domino. Et vlterius omnis talis lex ſubeſſet diſpoſitioni Summi Pontificis, cuius auctoritas eſt ſupra totum ius canonicum. *cap. cuncta per mundum.* 9. *q.* 3.

15 De Cardinalibus vero eſt ſpecialis ratio id non aſſerendi, quia tota eorum auctoritas, & iuriſdictio eſt à Summo Pontifice, vnde ab ea non dependet auctoritas Pontificia, quia delegantis, ſeu concedentis poteſtas, & iuriſdictio in nihilo dependet à iuriſdictione à ſe alijs conceſſa, & quam poteſt ipſe limitare, diminuere, & tollere. Neque enim cauſæ poteſtas dependet ab effectu per eamdem cauſam conſtituto, & per eam mutabile, & amouibile. Tota vero poteſtas Cardinalium à ſolo Papa emanat Archid. *in cap. vbi periculum col.* 4. *ſupr. de elect. in hoc libr.* Barbat. *in tract. de præſt. Card. q.* 1. *num.* 12. Petr. Rauen. *de conſuet. ſect.* 1. *num.* 33. Rochus *in fin. tract. num* 114. R. P. D. Fagnan. *in cap. ex parte num.* 20. *de Feudis*.

16 Quamobrem dicitur primo, quod Summus Pontifex ſine conſenſu, & conſilio Cardinalium validè poteſt expedire qualecumque negotium Eccleſiæ quantumcumque arduum, & ſiue hoc ſit ſpirituale, ſiue temporale, vt v. g. ſiue ſit infeudatio ciuitatum, ſiue creatio, aut depoſitio Cardinalium, ſiue canonizatio Sanctorum, ſiue quodcumque aliud ſimile, vel maius, ita quod valor geſtorum per Papam non pendet à Cardinalium conſenſu, vel etiam conſilio habito, aut requiſito. Ita docuerunt Hugo 4. *diſt.* §. *leges*, quem refert, & ſequitur Dom. *in cap. ſuper eo num.* 4. *infr. de hæret.* vbi quæ faciunt in oppoſitum abundè ſoluit. Cardin. Iacobat. *lib.* 7. *a.* 5. *num.* 117. & ſeq. Barbatia *conſ.* 1. *per to[...].* Maluet. *de canonizat. Sanct. in* 2. *dub. n.* 35. Tuſcus *lit. P. concl.* 50. *num.* 12. R. P. D. Fagnan. *cap. ex parte num.* 18. *& ſeq. de Feud. & cap. ex geſtis num.* 8. *de Cler. non reſid. & cap. ſicut vnire, de exceſſ. Prælat.* Barboſa *lib.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 2. *num.* 181. Fermoſinus *ad rubr. de renunciat. quæſt.* 4. *num.* 18. Manfred. de Card. *dec.* 3. Cardin. Paleot. *de Sacr. Conciſ. part.* 5. *q.* 5. Iacobus Cohellius *de not. Card. cap.* 14. & apud iſtos quamplures alij.

17 Quod adeo verum eſt, vt nulla conſuetudo detur, vel dari poſſit, per quam præſcribi poſſit, vt ad valorem diſpoſitionum Papæ ſit neceſſarius conſenſus Cardinalium, aut conſilium. Nam contra ſupremam poteſtatem Papæ, quæ illi competit de iure diuino nulla dari poteſt conſuetudo, aut præſcripto; daretur vero huiuſmodi præſcriptio, ſi daretur valida conſuetudo, vt Papa non poſſet ardua expedire validè ſine conſenſu, aut conſilio Cardin. vt notauit Panorm. *cap.* 2. *num.* 4. *de Cler. non reſid.* & ſequitur R. P. D. Fagnan. *d. cap. ex parte num.* 19. Cohell. vbi ſupra, & addunt Barboſ. & Fermoſinus vbi ſupra, nec conſuetudine, nec iuramento introduci poſſe, quod Papa ſolus non poſſit ardua facere, & Cardinales creare.

18 Vnde etiam ſi adeſſet lex, quæ id decerneret, non eſſet attendenda, quia par in parem non habet imperium, *cap. innotuit, de elect.* Barbat. *conſ.* 1. *per totum.* R. P. D. Fagnan. *d. cap. ex parte num.* 23. & per tacitam contrauentionem Papa videretur eam tollere.

19 Dicitur ſecundò, quod de iure naturali, & diuino Papa tenetur accipere conſilium, in omni eo caſu in quo id exigit rei qualitas, & requirit virtus prudentiæ, ad hoc vt poſſit iuſtè, & ſanctè iudicare, & decernere de agendis. Et pariter, cum non poſſit per ſeipſum omnia tenetur habere miniſtros per quos partes audiat, & merita factorum examinet, eorumque veritatem cognoſcat. Non enim eſt prudentia ſine ſingularium cognitione, & deliberatione, & conſilio de agendis. Sed tamen Papæ arbitrarium eſt decernere qui ſint caſus in quibus aliorum indigeat miniſterio, & conſilio,

Digitized by Google

ſilio, & quos ipſe adhibere debeat ad conſilium; vnde ex lege naturali, aut diuina, non tenetur Papa vti conſilio vel Cardinalium determinatè, vel alicuius alterius; ſed hoc eſt illi arbitrarium, per arbitrium tamen ex legibus prudentiæ regulandũ. Hoc vero certum eſt Papam nihil tenere & præcipitanter agere debere, quoniam hoc eſt imprudenter operari, & peccare. Quamuis vero ad conſilium accipiendum aliquando prudentia obliget Pontificem, non obligat tamen, ad obtinendum Cardinalium vel alterius conſenſum, ſeu ad ſequẽdum votum illorum, aut alterius, ſed in eius arbitrio eſt eligere, & agere quod ſibi videtur eſſe melius.

20 Dicitur tertiò, quod ſicut de honeſtate, & decentia tenetur Pontifex non expedire ardua negotia Eccleſiæ ſine conſilio, imò & aſſenſu Cardinalium, quod tamen ex prudenti arbitrio Pontificis eſt regulandum, ita de facto id faciunt Pontifices, qui nedum regulariter bis in menſe conuocant Cardinales ad Conciſtorium, in quo maiora negotia deliberantur, ſed tot ac tantas Congregationes Cardinalium erexerunt in quibus Eccleſiæ negotia matura conſultatione decernuntur, vt adnotauit Card. Paleut. *de Sacr. Conſiſt. conſul. part. 1. quæſt. 3.*

21 Ad ea, quæ in oppoſitum adducta ſunt reſpondetur, quod multi ex DD. pro oppoſita ſententia citatis loquuntur de eo, quod eſt de honeſtate vt Franc. & Dom. qui poſtea, in citato *cap. ſuper eo num. 4. de hæret.* contra Io. Monachum hoc idem aſſeruit, & defendit. Quod etiam Bald. intelligendus ſit de eo quod ex honeſtate conuenit ex eodem Bald. *in l. humanum C. de legibus probat* R.P.D. Fagnan. *loco citato num. 16.*

22 Ad primum autem ex motiuis Zabarellæ, quod etiam fuit Io. Monachi reſpondet Dominic. *d. cap. ſuper eo, num. 4. de hæret.* & primo ex eodem Io. Monacho, quod fortè Bonifacius reuocauit collationes nondum expeditas, & quarum literæ adhuc erant in Cancellaria. Sed ſecundò addit in his non credendum eidem Io. Monacho Cardinali, quia ipſe in hoc conabatur tueri cauſam propriã. Quam rationem & reſponſionem tradidit idem Cardinalis Io. Monachus *in ex trauag. excommunicamus in v. Clericus*. Ibi enim, cum ipſe contenderet quod Cardinales non veniant ſub nomine Clerici, vltimatè ſuper hoc dicit ſibi non eſſe credendum, cum loquatur in cauſa propria. Sed aliter dicitur, quod aliud eſt, quod Bonifacius Octauus reuocauerit gratias aliquas factas à Cœleſtino Quinto, & aliud, quod eas reuocauerit quia factas inconſultis Cardinalibus. Primum horum aſſeritur à Iordane apud Odericum anno 1294. *n. 23.* dicente de Bonifacio. *Vnde factus Pontifex prædeceſſorum ſuorum Nicolai, & Cœleſtini gratias reuocauit.* Sed ſecundum non probatur, nec eſt veriſimile, nam & Bonifacius nedum Cœleſtini, ſed Nicolai gratias reuocauit; De Nicolao vero non dicitur quod ardua definierit abſque Cardinalibus.

23 Et nihilominus quoniam Benedictus XI. ſucceſſor Bonifacij 8. aliqua eius ſtatuta reſcidit, vt videre eſt apud Odericum anno 1304. *num. 15.* & ad hoc faciendum ait ſe motum fuiſſe, *quia etiam Prædeceſſor ipſe de fratrum ſuorum conſilio ſtatuta non edidit ſupradicta.* Reſpondetur quod hæc non fuit adæquata cauſa id faciendi, vt colligitur ex illa dictione *etiam*, quæ ibi ſumitur extenſiuè, & ampliatiuè & facit ſenſum, quod Pontifex nedum motus fuit ad reuocanda illa ſtatuta ob alias rationes, ſed etiam, quia facta ſine conſilio Cardinalium. Hoc vero dictum fuit, non quia illa ſic facta eſſent inualida, quia imò ex quo opus fuit illa reuocare valida erant. Sed quia ex quo edita fuerunt contra ſtylum quem Sedes Apoſtolica ex honeſtate, & prudenti regimine ſeruat, hoc additis alijs motiuis iuuabat ad hoc vt reuocarentur. Alias vero ſi illa ſtatuta fuiſſent vtilia, ea non reuocaſſet Pontifex.

24 Secundùm vero motiuum malam Theologiam continet. Negotia Sedis Apoſtolicæ ſunt negotia Eccleſiæ, & vniuerſitatis terminatiuè & finaliter, quia ad bonum vniuerſalis Eccleſiæ ordinantur, ſed auctoritatiuè, & effectiuè non ſunt à iuriſdictione quæ ab Eccleſia proueniat, & per eam ſit data Summo Pontefici, Sed hæc iuriſdictio Summo Pontefice immediatè confertur à Chriſto, & ideò Põtifex dirigente prudentia ea poteſt vti vel à nullo recipiendo conſilium, vel conſultores, quos voluerit.

25 Ex cap. autem per venerabilem, qui filij ſint legitimi nihil habetur quod ad rem faciat, quia hoc ſolum deducitur ex loco Deuter. ibi citato, quod in nouo teſtamento Sedes Apoſtolica eſt illa, quæ habeat cauſas fidelium iudicare, quod eſt veriſſimum; nihil vero ibi de Cardinalibus aſſeritur. Neque ex loco illo Deu. 17. hoc deducitur, quia & ibi nihil ſtatuitur, niſi quod iudex ſupremus eſſet Summus Sacerdus, vt explicat D. Thom. *p. 2. quæſt. 105. art. 2.* ad ſeptimum, non vero decernitur, quod Summus Sacerdos alicuius conſilium ſumere deberet. In *cap. vera auctoritate, inf. de priuil.* nihil aliud habetur, niſi quod ſtatutum illius *cap. fuit factum de conſilio Cardinalium*. Et de facto ſimilia ſtatuta quam plurima facta fuerunt, & fiunt quotidiè, ſed ex libertate Sedis Apoſtolicæ, & eius beneplacito, vnde non eſt vnde Zaberella dixerit Cardinales eſſe in quaſi poſſeſſione, vt ardua ſine eorum conſilio aut aſſenſu non decernantur, quia in facultatiuis nec per tempus ſeculorum, ac ſeculorum, nec per multitudinem actuum acquiritur poſſeſſio, vt probatum eſt ſupra in hoc lib. c. t. *de conſuetud. quæſt. 1. art. 3. num. 87.* &c.

26 Quinto aduertendum quod *Cœleſtinus* Quintus volens reſignare Pontificatum adhibitis prius doctiſſimorum virorum conſultationibus poſtea de conſilio & aſſenſu Cardinalium ſtatuit licere Summo Pontifici cedere Pontificatui, vt refert Odericus ad annum 1294. *num. 19.* Hanc tamen conſtitutionem ſcriptis non conſignauit, vt aduertunt Io. Andr. & Anchar. *num. 2.* ſed eam hic retulit Bonifacius 8. & inter alias ſcriptas conſtitutiones repoſuit. Ex quo deducitur primò, quod Summo Pontifici eiuſque aſſertioni creditur etiam de viſis ante Pontificatum. Gloſſ. Barboſ. *num. 6.* Roman. *ſing. 158.* Maſcard. *de probat. concl. 1129. num 6.* Farinac. *in praxi crim. part. 2. quæſt. 63. à num. 79.*

27 Deducitur quoque, quod ſcriptura non ſit de ſubſtantia legis, cum hæc lex edita fuerit ſine ſcriptura. Anchar. *hic num. 4.* Dari quoque caſum in quo Pontifex ſubdatur ſuæ legi videretur deduci, quia Pontifex ille in vi huius legis renunciauit Papatui. Dominic. vero reſpondet, hoc fuiſſe

ſuæ

Digitized by Google

ſuæ libertatis. Sed dicitur quod hæc lex dans libertatem reſignandi Papatum, non eſt lex Pontificia, ſed naturalis, & diuina, quam Cœleſtinus ſolum declarauit; legi vero naturali, aut diuinæ etiam Papa ſubijcitur, vnde ex vi huius libertatia potuit Cœleſtinus renunciare Papatui ſicut fecit.

28 Sexto notandum non deeſſe qui dixerint Cœleſtinum exemplo aliorum Pontificum ſultum renunciaſſe Papatui. Nam S. Antoninus *part.3.tit.22 cap.4.* §.2. ait quod Cœleſtinus hoc fecit habens exemplum Clementis Papæ, qui creatus Pontifex à B. Petro renunciauit Papatui, ne illud in conſequentiam, & exemplum duceretur, vt per voluntatem, & electionem Prædeceſſoris ſucceſſor in dignitatibus Eccleſiaſticis institueretur. Gonzalez verò ad *reg.8. Cancell.* §.5. *Prohem.* aſſerit, quod Papatui renunciarunt D. Petrus cui ſucceſſit Clemens, deinde Clemens, cui ſucceſſit Linus, Cyriacus cui ſucceſſit Antherus, Marcellinus, nec non Liberius, cui ſucceſſit Felix, & iterum Liberius, cui ſucceſſit Leo Nonus. Flam. verò de *reſig. l.2. quæſt.5. à n.10.* Tres tantum numerat præter Cœleſtinum, qui renunciauerint Papatui; ſcilicet Clementem, Cyriacum, & Marcellinum.

29 Vt vero incipiamus à Liberio Papa fuit quidē ille à Conſtantio Imperatore miſſus in exilium in Traciā anno 355. Et tunc fuit illi ſubſtitutus Felix, ſed Liberius nunquam Pontificatui renunciauit. Sed tunc Felix, vel fuit Corepiſcopus, ſeu coadiutor, ſi, vt affirmat liber Romanorum Pontificum, fuit inſtitutus id procurante Liberio, vel pro tunc non fuit verus Pontifex, ſed intruſus ſi, vt ſcribit S. Athanaſius fuit creatus, & ordinatus ab Epiſcopis Arianis. Hoc quidem eſt certum, quod tunc legitimus Pontifex erat Liberius, licet in exilium miſſus. Quamuis poſtea, quia communicauit cum Arrianis rediens Romam Catholici noluerint ei communicare, & à Pontificalium exercitio fuit remotus. Mortuo vero Felice Liberius, qui communionem cum Arianis penitus reliquerat, & catholicam fidē fortiter tuebatur ab omnibus tanquam legitimus Pontifex fuit habitus. Iterum poſtea eiectus, relicto Vicario Damaſo Presbytero vixit abſconditus in Cœmeterijs Nonellæ, & Oſtriani, donec mortuo Conſtantio Imperatore pax Eccleſiæ reddita fuit, & Epiſcopi eiecti ſuis ſedibus reſtituti, vnde & ipſe Romam redijt, & in Pontificatu vixit vſque ad annum 367. in quo obijt die 9. Septemb. De his videantur Baron *ad annum* 355. *num.*54. 55. 56. *& ad annum* 357. *num.* 56. *&* 57. Bzouius, & Spondanus ad eoſdem annos. Vnde bene apparet Liberium nunquam reſignaſſe Pontificatum, Quod vero Gonzalez ait quod eo ſecunda vice renunciante ſucceſſit ei Leo Nonus eſt intolerabilis error. Nam Liberius obijt anno 367. At vero Leo Nonus ferè poſt 700. annos creatus fuit Pontifex anno 1049. Liberio vero ſucceſſit S. Damaſus anno 367. Sed & ritu dignum eſſe aliquorum modernorum hiſtoricorum commentum, qui dixerunt Felici ſucceſſiſſe Leonem quendam in S. Hilarium parum æquum, Monet. Spondanus *ad ann.*357. *num.*21.

30 Quod de S. Marcellino dicitur, ſcilicet quod thus incenderit Idolis & ob id congregatum fuerit Concilium Sinueſſanum trecentorum Epiſcoporum in Cripta Cleopatrenſi, in quo ipſe peccatum ſuum publicè confeſſus fuit, & indutus ſacco, & aſperſus cinere humi proſtratus pœnitentiam agens, dixerit, Peccaui coram vobis, & non poſſum eſſe in Ordine Sacerdotum, atque ita ſuo ſe iudicio condemnauerit, & Pontificatui ceſſerit incertum eſt; eiuſque nullam mentionem faciunt Euſeb. *l.7. cap.26.* & Theod. . . . *cap.3.* vbi eius fortitudinem laudant & martyrium extollunt. Et quod iudicio meo validiſſimum argumentum præbet, cum Petilianus Donatiſta huc crimen thurificationis idolorum obiceiſſet Marcellino, S. Aug. *tom.7. lib. de vnico Baptiſmo cap.16. & lib.2. contra lit. Petiliani cap.92.* id expreſsè negat, & falſam impoſturam eſſe pronunciat. Inueriſimile enim prorſus eſt, quod hanc rem latuiſſet ſolum Auguſtinū, ſi vera eſſet, & quod Aug. ſcribens contra hæreticum tam aperte illam falſam pronunciaſſet. Videantur Baron. & Spondanus ad annum Domini 302. Sed ſi Marcellinus ceſſit Pontificatui, quis illi ſucceſſit? Nam Marcellus eius ſucceſſor electus fuit poſt eiuſdem martyrium & mortem anno 304.

31 Quod vero de Cyriaco dicitur merum commentum eſt ex commentitijs actis SS. Vrſulæ, & Sociarum deſumptum. Nam Pontiano Pontifici anno 237. vacante Sede per ſolos dies 13. ſucceſſit Anterus, qui martyrio coronatus fuit, cum vix menſem in Pontificatu egiſſet; eique ſucceſſit Fabianus; huius vero Cyriaci ſucceſſionis Pontiani nulla prorſus extat mentio in ſerie Romanorum Pontificum, vel à Latinis, vel à Græcis collecta.

32 De Clemente vero alias Deo dante vberior erit ſermo. Pro nunc aduerſo prorſus inueriſimili eſſe quod Petrus Apoſtolus feciſſet id, quod poſtea Clemens vitandi mali exempli cauſa erat relicturus. Cum enim veritas ſit quod Pontifex non poteſt ſibi ſucceſſorem nominare, vt latè probaui in quæſtione particulari de hoc ſcripta, licet nondum typis data, quod & firmiter docent Turrecrem. *de auctor. Papæ & Concilij tr.1. c.13. & tr.2. cap.21.* Caiet. *Opuſc. tom.1. Opuſc.1. cap.13. & p.2. Apolog. cap.22.* Baron. *to.11. ad annum Chriſti* 1073. & quamplures alij quos ibi retuli. Cumque verè hic modus prouidendi Eccleſiæ contineat periculum pluſquam euidens grauiſſimorum damnorum inueriſimile eſt, & incredibile, quod Petrus ſibi Succeſſorem eligere voluiſſet, & exemplo ſuo introducere in Eccleſia id, quod de ſe fuiſſet infinitorum malorum occaſio, & cauſa. Nec ergo Clemens fuit à Petro electus Summus Pontifex, quamuis forſan fuit factus ſibi coadiutor, ſicut & à Petro facti fuerunt Linus, & Cletus. Solum vero poſt Cletum fuit Clemens Pontifex electus. Quæ abundè probo in d. quæſtione; iuuat vero etiam addere hoc dilema, Mortuo Petro vel Clemens accepit poſſeſſionem Pontificatus ad quem fuerat electus, vel non accepit. Non poteſt dici quod acceperit, quia iam fuiſſet Pontifex ante Linum, quod eſt contra id quod ſentit Eccleſia, quæ ponit, quod Linus immediatè ſucceſſerit Petro, & Clemens ſucceſſerit Cleto, vt patet in Martyrologio Romano ſub die 23. Septembris & ſub die 23. Nouembris. Et præterea vbi vnquam legitur, quod Clemens poſt adeptum Pontificatum mortuo Petro illi ceſſerit, poſtquam per aliquo tempore illum adminiſtraſſet? Addo, quod tunc ſi ſemel poſſeſſionem Pontificatus accepiſſet, iam facto comprobaſſet Priorem Pontificem poſſe ſibi validè eligere ſucceſſorem, ſed ſi nunquam poſſeſſionem Pontificatus

 acce-

accepit, iam ergo nec illum reſignauit. ſed ad ſummum dici poſſet, quod illum non acceptauit. Quod tamen & inueriſimile eſt.

33 Quod vero Petrus Apoſtolus renunciauerit Pontificatui ad fauorem Clemẽtis ſi proprie intelligatur eſt pluſquam falſum, & ſine vmbra alicuius fundamenti aſſertum, & graui cenſura dignũ, cum Eccleſia catholica Petrum pro Pontifice ſuo habuerit, & coluerit, & reuerita fuit toto tẽpore vitæ illius; qui & Pontifex fuit, dum fuit crucifixus, & dum ille vixit nullum alium ſponſum Eccleſia habuit. Si vero ſenſus ſit, quod Petrus inſtituit Clementem in ſuum ſucceſſorem, & vt poſt eius obitum eſſet Summus Pontifex; hoc à multis aſſeritur, ſed hoc non eſt renunciare Pontificatui, ſed eſt ſibi ſucceſſorem eligere in Pontificatu. Et nihilominus id etiam eſt incredibile, quia in veriſimile.

34 Sic ergo vnicus, de quo conſtet reſignaſſe Pontificatum, eſt Cœleſtinus Quintus, ſeu S. Petrus Moronus Cœleſtinorum Monachorum Pater, & Patronus.

35 Septimo conſiderandum eſt, & videndum coram quo Summus Pontifex debeat reſignare Pontificatum, ſi id facere velit. Certum enim eſt, quod non poteſt reſignare coram ſuperiore, quia ſuperiorem non habet. Dicunt vero aliqui, quod tenetur reſignare coram Cardinalibus. Ratio eſt, quia dum Pontifex eligitur, & acceptat Pontificatum contrahit cum Eccleſia, Et ſic non poteſt reſilere à contractu, & ab hoc matrimonij ſpiritualis vinculo, niſi Eccleſia conſentiente, quem conſenſum præbere ſpectat ad Cardinales, qui in iis, quæ ad electionem Summi Pontificis ſpectant, totam repræſentant Eccleſiam. Et ita ſentit D. Anton. 3 *p. t. 22. cap. 4 §. 1.*

36 Communis tamen ſententia eſt, quod Pontifex volens renunciare coram nullo id facere tenetur, id eſt nullius conſenſu indiget, ſed ſufficiat, quod ipſe ab adminiſtratione ceſſet, & quod hoc Eccleſiæ ſufficienter, vel verbo, vel ſcripto innoteſcere faciat: ſic enim in hac decretali decernitur, quod Pontifex libere poſſit reſignare, & dictio liberè importat, quod id poſſit facere ſua voluntate independenter ab alterius licentia, vel conſenſu. Nec in textu eſt illa clauſula *maxime accedente conſenſu Eccleſiæ*, quam adeſſe ex antico refert Fermoſinus, *cap. lecta q 4. num. 11. de renunc.* Sed abſolutè decretum fuit Papam poſſe liberè reſignare. Et ita hoc tenent Archid. *num.* 1. Anchar. *num* 5. Butr. *n.* 5. Dom. *num.* 10 Franc. *num.* 3. Barboſ. *num.* 3. Panorm. *q.* 1. *col.* 4. Iacobat. *de Concil.* l. 3. *a.* 5. *n.* 179. Fermoſinus *d. q.* 4. *num.* 12.

37 Ad obiectionem vero in contrarium reſpõdent Barboſa *l.* 1. *de iure Eccleſiaſ. cap.* 2. *num.* 114. & Fermoſinus vbi ſup. *num.* 11. quod contractus initus à Pontifice cum Eccleſia non impedit, quin Pontifex ex iuſta cauſa poſſit renunciare. Cum vero Pontifex non habeat ſuperiorem in terris, qui poſſit cognoſcere an iuſta cauſa detur, eius arbitrio relinquitur id iudicare, & ſic eius arbitrio remittitur renunciare. Hæc tamen reſponſio non ſatisfacit difficultati, quia non ſaluat, quod renunciatio facta manifeſtè ex cauſa non iuſta, ſeu ſine cauſa ſit valida, & neque ſaluat, quod Papa ſimpliciter poſſit liberè renunciare, quia vbi adeſt contractus intrat lex naturalis obligans ex iuſtitia, vt in omni caſu, in quo contractus obligat non poſſit diſſolui inuita parte, vel ſine eius licentia.

38 Reſpõdetur igitur nec adeſſe ſimilẽ contractũ nec adeſſe poſſe ſine ſimonia. Barb. & Ferm. hunc contractũ dicũt cõſiſtere in hoc, quod Eccleſia tenetur alere, & Pontifex Eccleſiam tenetur gubernare. At vero ſi ſic eſt ſimoniacè contrahunt Eccleſia & Põtifex, quia dare ex pacto alimentum corporale, pro ſpirituali gubernatione, eſt manifeſtiſſima ſimonia. Sed & amplius, quia ſpirituale petit dari gratis, adhuc ſimonia eſſet, ſi ex pacto Eccleſia commutaret ſpirituale, cum ſpirituali, iuxta ea, quæ probaui in *tract. de elect. cap* 7. *q.* 7. *num.* 141. Conſiderandum igitur eſt, quod accipiens cuſtodiam gregis, non paciſcitur cum grege, ſed ſi paciſcitur, id facit cum principali Domino gregis. Et ſi ſit alias inferior, & ſubditus eiuſdem Domini, qui ſit ſuperior, & cui non conueniat agere ex æqualitate cum ſubdito, nec paciſcitur cum illo domino propriè loquendo, quia pactum, & iuſtitia eſt inter æquales. D. Thom. 2. 2. *q.* 57. *a p. & 7.* Sed ad imperium ſuperioris miniſterium, & onus cuſtodiendi gregem ſuſcipit, & ex hoc ad cuſtodiam manet obligatus. Sic D. Petrus quando Chriſtus impoſuit illi officium paſcendi gregem Eccleſiæ, non contraxit cum Eccleſia, ſed contraxiſſet cum Chriſto, ſi hic contractus habere poſſet locum. Quem habere non decet, quia non decet Chriſtum agere cum hominibus ex æqualitate iuſtitiæ, ſed Chriſtus tamquam Summus Pontifex, & ſupremus Sacerdos, & Paſtor contulit Petro Vicariatum ſuũ, & Petrus illum acceptando ex hoc manſit obligatus Eccleſiæ ex altiori iuſtitia, quam ſit iuſtitia commutatiua, nimirum ex virtute religionis, quæ eſt iuſtitia hominis ad Deum. Hæc ergo obligatio in Petro non fuit ex aliquo pacto inito cum Eccleſia, ſed ex impoſitione officij ſibi à Chriſto collati, Et ſic Petrus immediate Chriſto debebat Eccleſiæ cuſtodiam, Eccleſia vero iam non ex pacto, ſed antecedenter ad omne poſſibile pactum tenebatur Petro conferre alimenta nedum, ſed obedientiam, reuerentiam, honorem.

39 Sic & Summus Pontifex Petri ſucceſſor, & Chriſti Vicarius, habet immediatè à Chriſto Pontificale officium, & ſummam iuriſdictionem in Eccleſiam, ex quo ſequitur independenter à quocumque pacto, quod Eccleſia tenetur Papæ, & alimenta, & obedientiam. Et ex quo Eccleſia eligendo Papam deſignat perſonam, cui Chriſtus cõferat Papatum, non per hoc paciſcitur cum Papa, qui ſtatim immediatè à Chriſto Papatum habet, ex quo & ille Eccleſiam tenetur dirigere, & habet ius vt Eccleſia illi præbeat alimenta, & obedientiam. Et ſic Eccleſia quidquid vltra dat, dat ex debito, vnde iuſtè non poteſt dare illud ſub nouo pacto, & obligatione. Imo ſi nouam obligationem ex pacto inducere vellet, nedum iniuſtè ageret exigendo nouam obligationem intuitu illius, quod ipſa dat ex debito, ſed ſimoniam committeret, imponendo ex pacto in materia ſpirituali nouam obligationem iuſtitiæ.

40 Ex quo etiam colligitur latum eſſe diſcrimen inter matrimonium carnale, & ſpirituale Pontificis cum Eccleſia, quod ſolum metaphoricè, & ſimilitudinariè in aliquibus dicitur matrimonium. Nam in hoc non eſt ſimilitudo, quia matrimoniũ eſt indiſſolubile, quoniam eſt contractus ob bonum

prolis,

Digitized by Google

prolis, ideoque de ſua natura perpetuus, ſed Pontificatus eſt officium, quod a Chriſto datur ſic relicta libertate illud reſignandi, ſicut relinquit libertatem illud acceptandi, vt bene aduertit D. Ant. 3. *p. tit.* 22. *cap.* 4. §. 2.

41 Et in hoc etiam eſt diſcrimen inter Papatũ & Prælaturas inferiores, iſtæ enim maiorem ſimilitudinem habent cum matrimonio carnali; adeſt enim nonnulla ſimilitudo contractus cum Eccleſia & Summo Pontifice, vnde ſine eius conſenſu non valet renunciatio, ſed Papa recipiens à Chriſto Papatum immediatè ſalua recipientis libertate, non habet vnde alicuius conſenſum expectet. Videri poſſunt, quæ in ſimili dixi *tom.* 1. *de ſtat. qu.* 184. *a.* 5 *num.* 24. *& ſeqq. & q.* 185. *a.* 4. *à num.* 80. *& art.* 7. *num.* 57. 58. 59.

42 Quod etiam colligitur ex forma renunciationis, qua vſus fuit Cœleſtinus Quintus, & quam referunt Odericus ad annum 294. *num.* 20. & ex Catill. *in adnotat. Cronol. l.* 4. *anno* 1294 Barboſ. *lib.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 2. *num.* 113. ſub his verbis. *Ego Cœleſtinus Papa Quintus motus ex legitimis cauſis, ideſt, cauſa humilitatis, & melioris vitæ, & conſcientiæ illaſæ, debilitate corporis, defectu ſcientiæ, & malignitate populi, & infirmitate perſonæ, & vt præteritæ conſolationis vitæ poſſim reparare quietem, ſponte, ac liberè cedo Papatui, & expreſsè renuncio loco, & dignitati, oneri, & honori; dans plenam, & liberam facultatem ex nunc ſacro cœtui Cardinalium eligendi, & prouidendi dumtaxat canonicè vniuerſali Eccleſiæ de Paſtore.*

43 Licet vero ad valorem renunciationis Papatus non ſit neceſſarius conſenſus Eccleſiæ, ſeu Cardinalium, eſt tamen neceſſarium, quod renunciatio ſufficienter ſit denunciata Eccleſiæ. Et hoc nedum ex vrbanitate, ſed ſimpliciter ex lege diuina. Tum quia aliter Eccleſia eſſet ſine Paſtore ipſa ſuam viduitatem ignorante, quod cederet in maximum eius nocumentum. Tum quia ſicut Papatus eſt dignitas pertinens ad Eccleſiam, vt viſibilem, Papa enim eſt viſibile caput Eccleſiæ, ita eius electio, & renunciatio viſibiliter fieri debet, vt viſibile, non niſi viſibiliter incipiat, & deſinat. Vnde dicendum eſt Chriſtum renunciationem non acceptare, niſi viſibiliter fiat, vt Eccleſia ſibi de capite prouidere poſſit. Quamuis vero non ſit neceſſe vt fiat ſcripto, tamen hoc tutius ſemper erit, vt aduertit Butr. *num.* 4. Et in omni caſu Cardinales deberent curare, vt per Notarium publicum præſentibus teſtibus renunciatio in ſcriptis redigeretur.

44 Quærunt etiam interpretes quid agendum eſſet, ſi eſſet dubia Papæ renunciatio, vel ipſe negaret ſe renunciaſſe, ſed omiſſis, quæ dicuntur ab aliquibus, breuiter reſpondeo cum Io. And. quod caſus iſte non eſt moraliter poſſibilis, & ſperandũ eſſe, quod Deus numquam ipſum permittat. Vnde iuxta regulam illius decretalis in iſtis, quæ non expediunt, non eſt immorandum.

45 Sed quid dicendum eſſet, ſi Papa iuraſſet ante electionem ſuam ſe reſignaturum Papatum ad libitum Cardinalium? Ex Bald. *in cap. venerabilem ſupra de elect.* reſpondet Franc. *num.* 3. *Verſ. quid autem*, quod iuramentum hoc non obligaret, quia eſſet contra libertatem Papæ; ſed tamen, quod valeret ad ſedandum ſchiſma. Sed conſiderandum eſt, quod vinculum Papatus de ſe eſt perpetuum, & indiſſolubile niſi ex iuſta cauſa. Ideo renunciare Papatui ſic abſolutè, nec eſt res bona, nec eſt licita niſi ſub conditione iuſtæ cauſæ, vnde non eſt materia iuramenti. Solum ergo poſſet eligendus in Pontificem iurare ſe renunciaturum ex hac, vel illa iuſta cauſa, & ad Eccleſiæ vtilitatem ſpectante, & quæ eſſet talis, & ex qua ille poſſet iuſtè reſignare. Sed an cauſa eſſet talis, iudicandum eſſet à Papa, niſi aliter ſub iuramento contineretur. Nam hoc iudicium remitti poſſet, vel ad Concilium generale, vel etiam ad Collegium Cardinalium. Semper vero conſiderari debet, quod Epiſcopus non poteſt renunciare, vbi Eccleſiæ poteſt prodeſſe. Videri poſſunt, quæ de perpetuitate vinculi Epiſcopatus dixi *tom.* 1. *de ſtat. q.* 184. *a.* 5. *à num.* 24. & de iuſtis cauſis renunciandi ibid. *quæſt.* 185. *art.* 4. *per totum.*

46 Octauo notandum, quod curſu temporis inſurgit obliuio, vnde eſt, quod antiquorum factorum de facili obliuiſcimur, & eorum poteſt dari facillimè probandi ignorantia, ſeu dubitatio. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Quamobrem, quæ in præſenti certiſſima ſunt, poſſunt de facili curſu tẽporis in dubium reuocari, & ideo quæ fiunt, quamuis certiſſima ſint, ne curſu temporis obliuioni ſubijciantur in ſcriptis redigenda ſunt. Io. Mon. *n.* 5. Probus *num.* 9. Anchar. *num.* 5. Butr. *num.* 2. Franc. *num.* 4. Et ob hanc cauſam leges conſcribi debent. Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Et propterea creditor iuſtè petere poteſt obligationem, qua debitor ſibi eſt deuinctus conſcribi, vt dicti DD. aduertunt. Et merito ob hanc cauſam Bonif. 8. ſtatutum Cœleſtini Quinti inter alias ſcriptas conſtitutiones repoſuit.

47 Vltimo notatur, quod ſicuti ex eo, quod aliqua conſtitutio ſit poſita inter alias conſtitutiones ſtatim facit ius, ita ex quo aliqui ſit deſcriptus v.g. in matricula ſcholarium, vel in Cathalogo Notariorum habẽdus eſt pro ſcholari, vel Notario Dom. *num.* 7.

S V M M A R I V M.

1 *Regula textus.*
2 *Expectatiua abolita.*
3 *Fraus præſumitur ex actuum proximitate, & frequentia.*
4 *Fraus probatur per coniecturas.*
5 *Debent probari concludenter.*
6 *Coniecturæ probantes fraudem debent eſſe dilucidæ & probabiles.*
7 *Tales tamen, quæ faciant moralem certitudinem.*
Arbitrarium iudicare, quæ ſint probabiles coniecturæ.
8 *Tres coniecturæ, ex quibus præſumitur fraus.* 9. 10.
Ex infirmitate graui præſumitur mors.
Sub infirmitatis nomine venit infirmitas grauis.
10 *Ex ſperato obtento deſumitur fraudis coniectura.*
11 *Fraus in dubio non præſumitur, ſed ab allegante eſt probanda.*
12 *Potius præſumitur culpa, vel error, quam dolus.*
13 *Impedito per fraudem ius ſuccurrit.*
De impediente vi, vel fraude ab aſſecutione beneficij remiſſiuè.
14 *An renuncians poſſit pœnitere: remiſſiue.*

Cap. Si te 2. de Renunc.

1 HVius decretalis regula eſt, quod dignitatem, aut præbendam primo vacaturam, ſi q... gratia Sedis Apoſtolicæ expectat, in aliqua Eccleſia, ſed aliquia interim, ne expectans conſequatur pinguiorem veriſimiliter in proximo vacaturam in frudem renunciat ſuæ præbendæ tenui hoc non obſtante expectans relicta tenui renunciata poteſt expectare pinguiorem in proximo vacaturam. Item ſi qui fraudulenter renunciauit tenui conſequitur pinguiorem, carebit vtraque, quia intelligitur fraus eo ipſo probata.

2 Verum quia huiuſmodi gratiæ expectatiuæ, ſiue ad beneficia vacatura, omnino ſublatæ fuerunt per Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 19. pauca remanent adnotanda circa hunc textum.

3 Colligitur quidem primo, quod fraus, aut dolus ex proximitate temporis præſumitur. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 3. Maſchard. *de probat. concluſ.* 530. *num.* 125. *& concl.* 815. *num.* 15. *& concluſ.* 1057. *num.* 4. Farin. *in praxi crim. par.* 3 *q.* 89. vbi *num.* 115. *& ſeqq.* quod præſumptio doli, & fraudis naſcitur ex breuitate temporis, ſicut ex temporis interuallo tollitur. Et dolum, vel fraudem præſumi, quando vnico temporis momento omnia facienda quis curauerit. Et ex vicinitate actuum, & ex eo, quod in continenti, aut ſtatim fit. Hæc tamen fraus, aut dolus præſumitur contra agentem ad fauorem tertij, vel fiſci prout loquitur textus *in l. ſi ventri.* §. *ſi ff. de priuil. cred.* ſecus ad fauorem eius, cuius actum geſſit. Quod etiam dolus, aut fraus præſumatur ex frequentia, aut celeritate actuum Maſcard. *de probat. l.* 2. *concl.* 815. *num.* 5. *&* 6. declarat non procedere in materia pœnali.

4 Notatur ſecundo fraudem, ſeu dolum probari per præſumptiones, & probabiles coniecturas. Butr. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 4. Cum enim fraus; & dolus principaliter conſiſtant in animo, & ſint propterea difficillimæ probationis, ideo omni meliori modo, quo poteſt, probantur coniecturis, & præſumptionibus. *l. dolū C. de dolo* & ibi DD. Maſchar. *lib.* 1. *concluſ.* 530. *num.* 1. Menoch. *de præſumpt. l.* 1. *q.* 58. *num.* 10 *& de arbitr. l.* 2. *caſu* 126. *num.* 21. *&* in 3. *remed. retinen. poſſ. n.* 617. Farin. *d. q.* 89. *num.* 17.

5 Cum vero Domin. hic *num.* 4. dixerit fraudem non eſſe plene probandam; ſed per coniecturas è contra, quod requiratur concludens probatio deduci videtur ex *l. ſed & ſi maritus.* §. *Et ſi conſtanter ff. qui. & à quibus* & ita ſenſerunt Anchar. *conſ.* 251. *n.* 4. *& conſ.* 385 *poſt n.* 5. Dec. *tr. crim. p.* 1. *l.* 1. *cap.* 3. *num.* 7. Nam cum fraus, ſeu dolus ſit crimen debet probari per probationes manifeſtiſſimas, & non ex contingenti, ſed ex neceſſitate concludendas.

6 Ideo coniecturas, ex quibus probantur fraus, aut dolus debere eſſe dilucidas, & perſpicuas ex *l. dolum C. de dolo* colligit Farin. *d. q.* 89. *n.* 19. Vbi *n.* 27. & ſequent. quod aliqui indicia perſpicua explicant nō leuia, nō friuola, nō iniuſta. Alij manifeſtæ probationis. Alij, quæ poſſunt trahi in malam partem. Alij manifeſtiſſima, & clariſſima. Alij perſpicacia, ſeu plenè efficacia. Alij vrgentia, & concludentia. Alij valdè euidentia; Alij indubitata. Sed optimè in hoc noſtro textu dicitur per probabiles coniecturas. Hic enim duo diſtingui debent, ſcilicet exiſtentia coniecturæ, aut indicij, nequit enim probare coniectura ſi non conſtet illam eſſe. Sed ſecundo attendi debet efficacia coniecturæ exiſtentis ad inferendam fraudem, ſeu dolum. Quantum ad primum coniecturæ debent eſſe perſpicuæ, idest manifeſtæ, & indubitatæ; & ideo debent eſſe concludenter probatæ; ex incerto enim non poteſt deduci certa concluſio.

7 Sed non eſt neceſſe, quod ex coniecturis inferatur fraus per conſequentiam logicè, ſeu metaphiſicè neceſſariam; ſed ſufficit ſi conſequentia ſit probabilis, dum tamen ſit talis, quæ inferat certitudinem moralem. Erit autem talis, ſi nulla ſit in contrarium coniectura, vel præſumptio. Nam præſumptio præſumptione, vel vincitur, vel inturbidatur, & inefficax redditur. Farin. *d. quæſt.* 89. *num.* 39. Qui *num.* 36. dixerat huiuſmodi probationes per coniecturas, & indicia perſpicua, & manifeſta requiri ad probandum dolum verum cum ad probandum dolum præſumptum non ſint neceſſaria indicia iſta perſpicua, & perfecta. Quamobrem tandem concluditur in arbitrio iudicis poſitū eſſe decernere quando coniecturæ ſint tales, ex quibus concludenter probetur dolus. Maſcard. *de probat. lib.* 1. *concl.* 530. *n.* 10. Farinac. *d. quæſt.* 89. *n.* 25

8 Tres vero coniecturas ex hoc textu colligunt. Dom. *n.* 5. Frāc. *n.* 2. ex quibus probatur fraus. Prima eſt, ſi erat aliquis infirmus, ex quo præſumebatur vacatio. Sic enim grauiter infirmum mori probabiliter præſumitur ſecundum Franc. *num.* 2. *&* 3. & Dom. *num.* 5. *&* 6. Et ſic beneficium probabiliter præſumitur de proximo vacaturum, ſi beneficiatus graui detinetur infirmitate. Eſt tamen aduertendum, quod in textu eſt ſermo de infirmitate graui. Nam & in iure nomine infirmitatis ſimpliciter intelligitur grauis. Franc *num.* 3. Felin. *in cap. vlt. de except.* Flamin. *de reſignat. l.* 12. *q.* 6. *n.* 10. Menoch. *de arbit. caſu* 429. *num.* 9. Gratian. *diſceptat.* 18. *num.* 14. Quamobrem vbi probanda eſſet infirmitas, deberet articulari de infirmitate graui, aliter articulus non procederet, vt ex Imola notat Dom. Quando vero infirmitas grauis dicenda ſit, arbitrio Medicorum iudicatur. Maſcar. *conc.* 896. *num.* 12. Gratian. *diſcep.* 29. *num.* 19. Vbi ergo beneficiatus aliquis habens pinguem præbendam ſit grauiter infirmus, ſi poſſidens tenue beneficium illi renunciat, habetur coniectura ad præſumendum quod id fecerit in fraudem, & vt cogeret expectantem ex gratia Apoſtolica ad recipiendum tenue beneficium, vt interim ipſe poſſet pingue obtinere.

9 Secunda coniectura eſt ſi tempore renunciationis beneficij tenuis, ex aliqua alia cauſa ſperabatur fore, vt in proximo pingue beneficium vacaret. Hic enim intrat præſumptio ex proximitate temporis, & qua præſumitur quod renuncians id faciat in fraudem, vt ſic expectans impediatur à conſecutione beneficij pinguis proximè vacaturi, & neceſſitetur ad recipiendum tenue beneficium renunciatum.

10 Tertia coniectura eſt, ſi beneficium pinguius poſtea vacans tribuitur renuncianti minus pingue. Et hanc præſumptionem lex habet adeo pro conſtanti, vt velit hunc carere & beneficio prius renunciato in fraudem expectantis, & beneficio illo pinguiori conſecuto. Sic igitur habetur hic, quod ex ſperato obtento habetur coniectura præſumendi dolum, vt ait Anchar. *num.* 6.

11 Nihilo-

11 Nihilominus tamen conſiderandum eſt, quod in dubio fraus, aut dolus non præſumitur. *l. Dolum. C. de dolo*. Felin. *in cap. ſi autem poſt. n. 1. de reſcript.* Maſcard. *de probat. lib. 1. concl. 531. n. 1.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſ. 3. num 14.* Farin. *quæſt. 89. num. 2.* Ideo fraus aut dolus probanda eſt, & quidem ab illo, qui eam, vel eum allegat. *l. quotiens la 2. §. qui dolo; ff. de probat.* Gloſſ. *hic in v. coniecturis.* Maſcard. *d. concl. 531. n. 9.* Farin. *vbi ſup. n. 3.*

12 Probari vero debet fraus in ſpecie. Nam aliàs potius præſumitur error, quam dolus. *l. quod adhibitum. C. de his, qui ſibi aſcrib. in teſtam.* lit ad effectum excludendi fraudem, aut dolum, omnis alia præſumptio accipi debet, & omnis interpretatio accipienda, etiam ſi opus ſit impropriando verba. Vbi varo malum præſumi debeat, potius præſumi debet culpa etiam lata, quam dolus. Quãuis nec culpa præſumi debeat, ſed & ipſa ab allegante ſit probanda. De quibus vide Maſcard. *d. concl. 531. & concl. 814.* Menoch. *de præſumpt. l. 5.* Farin. *d. quæſt. 89. num. 4. & ſeqq.* & alios ab iſtis citatos.

13 Aduertit etiam Anchar. in princ. quod aliud eſt fraudibus impedire alium ab aſſecutione beneficij, aliud eſt ſibi ſine fraude beneficium procurare. Primum eſt illicitum & ius impedito ſuccurrit, *vt* hic, & *l. iure ciuili, & l. quibus diebus. ff. de condit. & demonſtrat.* Sed contra ſecundum non datur actio. De impediente aliquem fraude vel vi ab aſſecutione beneficij & qualiter teneantur ad reſtitutionem videri poſſunt, quæ dixi *tract. de elect. cap 30. q. 19. pag. 646. num. 215.*

14 Hic etiam Archid. Dom. Franc. & alij tractant an qui renunciauit poſſit pœnitere. Sed hanc quæſtionem examinaui *tom. 1. de ſtat. q. 185. art. 4. à num. 2. pag. 144.*

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Ex culpis ſuffraganeorum non deuoluitur eorum iuriſdictio ad Archiepiſcopum.*
3 *Ex culpa inferioris non deuoluitur iuriſdictio ad ſuperiorem.*
4 *Archiepiſcopus in ijs, in quibus habet iuriſdictionem, poteſt condere edictum pro tota Prouincia.*
5 *Edictum derogans iuri alterius eſt inualidum.*
6 *Archiep. eſt iudex Ordinarius Suffraganeorum non vero ſubditorum illorum.*
7 *Archiepiſ. in prima inſtantia non cognoſcit cauſas ſubditorum Suffraganeorum.*
8 *Niſi in caſibus exceptis.*
9 *Prælati Regulares ſunt Ordinarij ſuorum ſubditorum.*
10 *In ſecunda inſtantia Archiepiſcopus cognoſcit de cauſis ſuorum Suffraganeorum.*
11 *Ad quem appellandum à ſubditis Epiſcopi.*
12 *Quid faciendum ſi cauſa ſpectant ad Epiſcopum excommunicatum.*
13 *Archiepiſcopus non cognoſcit cauſas vertentes inter ſubditum, & Suffraganeum.*
14 *Nec vertentes inter Suffraganeos.*
15 *Is cui commiſſa eſt audientia cauſæ non poteſt illã terminare, niſi ſit expreſſum.*
16 *Dictio libere importat independentiam ab alio.*
17 *Dictio penitus idem, quod ex toto.*
18 *Merito reuocatum edictum Archiep. Remen.*
19 *Ad cuius inſtantiam id factum.*
20 *Præceptum notorie, nullũ reuocatur ſine citatione.*
21 *Cur Pontifex reuocauerit edictum, & non potius declarauit illum nullum.*
Vbi agitur de valore rei in notorio non requiritur citatio.
22 *Quod non eſt prohibitum cenſetur permiſſum.*
23 *Quod non eſt conceſſum cenſetur negatum.*
24 *Dictio forte aliquando non ſumitur dubitatiue.*
25 *Pœna arbitraria etiam dicitur canonica.*

TIT. VIII.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA Prælatorum.

Cap. Romana 1.

1 CVm Archiepiſ. Remen. ſuam Prouinciam viſitaret, quia non fuit à Suffraganeis debito modo, receptus nedum eos excommunicauit, ſed promulgauit edictum, vt à ſubditis Epiſcoporum ſuæ Prouinciæ pro audiendis, & terminandis cauſis eorum, libere ad Remenſem curiam accederetur, prætendens ipſe, quod ex excommunicatione Epiſcoporum Suffraganeorum eorum iuriſdictio ad ipſum fuiſſet deuoluta; Hoc ergo edictum Innocentius Quartus reuocauit, eo quia non eſt de iure, quod ex culpis Suffraganeorum eorum iuriſdictio deuoluatur ad Archiepiſcopum; quamuis fortè pro illis culpis alia pœna Canonica poſſet infligi.

2 Ex hac igitur decretali hæc regula colligitur, quod ſcilicet ex culpa aut excommunicatione Suffraganei iuriſdictio eius non deuoluitur ad Archiepiſcopum Io. Monach. Archid. Io. Andr. Anchar. Butr. Dom. Franc. Viuian. *in rationali lib. 1. p. 270.* Alagona *in comp. pag. 94.* Ximen. *in concordant. part. 2.* Barboſa hic.

3 Alia quoque magis generalis aſſertio per conſequentiam deducitur nimirum quod ex culpa aut excommunicatione inferioris, iuriſdictio illius non deuoluitur ad ſuperiorem. Gloſſ. *hic notab. 2.* Archid. *in princip.* Sic enim per excommunicationem tollitur ab excommunicato iuriſdictio, quod non per hoc deuoluitur ad ſuperiorem, qui ex culpa inferioris, non aquirit iuriſdictionem qua eſt priuatus inferior, nec poteſt exercere iuriſdictionem in ſubditos inferioris, niſi in caſibus in iure expreſſis.

4 Non reprehenditur verò Archiepiſcopus Remenſis quia publicauerit edictum pro tota Prouincia; vnde bene deducitur Archiepiſcopum in ijs, ad quæ ſe extendit ſua iuriſdictio poſſe condere edicta totam Prouinciam obligantia de quo in *cap. 1. infra de pœnis*, vt notant Dom. *num. 1.* Franc. *n. 1.* Barboſ. *n. 2.* Quaranta *v. Archiepiſcopi auctoritas. verſ. 27.* iterum Barboſa *de off. Epiſc. par. 1. tit. 4. n. 38.*

5 Fuit vero edictum præfati Archiepiſ. caſſatum, quia iuriſdictioné ſibi vſurpabat, quam non habebat. Quo concluditur, quod edictum, ſtatutum, aut conſtitutio, per quam derogatur iuri alterius eſt inualida. Niſi iuriſdictio vnius habeat dependentiam ab alioqui illam poſſit limitare, aut abrogare, vt notatur in *l. Omnes populi. ff. de iuſt. & iure*, & hic conſiderauit Butrius *num. 2.*

6 No-

6 Notandum igitur eſt primò, ex regula huius textus haberi Archiepiſcopum non eſſe Iudicem Ordinarium totius Prouinciæ; quia licet Suffraganeorum ſuorum ſit Ordinarius. *cap. Paſtoralis, ſup. de off. Ordin.* non tamen eſt Ordinarius ſubditorum ipſorum Suffraganeorum, nec in eorũ Diœceſi poteſt vllam iuriſdictionem exercere, niſi in caſibus in iure expreſſis. *cap. 1. & 2. & cap. Archiepiſ. 9. quaeſt. 3. cap. duo ſimul ſup. de off. Ordin. cap. ſicut vnire, ſup. de exceſſibus Prælatorum.* Gloſſ. hic Io. Mon. Io. Andr. Anchar. *num. 1.* Butr. *num. 5.* Dom. *num. 5.* Franc. *num. 2.* Barb. *num. 3. & 4. & ad dictum cap. ſicut vnire* Gloſſ. vlt. Butr. *n. 5.* Card. *num. 2. in 3. notab. & num. 3. in 4. oppoſ.* Panorm. *n. 4.* R.P.D. Fagnan. *n. 8.* Syluest. *v. Archiepiſ. n. 3.*

7 Ideo in prima inſtantia non poteſt Archiepiſ. cognoſcere cauſas ſpectantes ad ſubditos Suffraganeorum ſuorum, etiam in caſu, quod illi non poſſint vti ſua iuriſdictione, vt per Io. Andr. *ſup. in cap. Paſtoralis, de off. Ord. num. 21.* vbi Anan. *num. 3.* Butr. *num. 16.* Panorm. *num. 10.* Felin. *num. 5.* Dec. *in cap. ſollitudinem. num. 5. de appellat.* Hoſtien. *in ſum. tit. de off. Ordin. §. quid pertinet. num. 7.* Syluest. *v. Archiepiſcopus num. 3.* & hic Gloſſ. Couar. *practic. cap. 9. num. 2.* Sanchez *l. 3. de matrim. diſp. 28. n. 3.*

8 In aliquibus tamen caſibus in Iure exceptis, Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in huiuſmodi ſubditos; hos autem caſus enumerat Gloſſ. *in d. cap. Paſtoralis*, & hic Io. Monachus, Io. Andr. & alij referentes aliquos verſus in quibus iſti caſus continentur.

9 Eſt vero diſcrimen inter Prælatos Regulares ſuperiores, vt puta inter Generales, & Prouinciales, & Archiepiſcopos. Quod Prælati Regulares ſunt Ordinarij etiam ſubditorum inferiorum Prælatorum, vt Generalis eſt Ordinarius omnium Religioſorum ſui Ordinis, & Prouincialis ſuæ Prouinciæ. Ideo iſti etiam in prima inſtantia, ſi volunt, cognoſcunt cauſas ſubditorum quorumcumq; qui ſunt vel de ſuo Ordine, vel reſpectiuè de ſua Prouincia, & ideo in Regularibus non habet locum decretum *Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 20. de reformat.* vt tanquam deciſum à S. Cong. dixerunt Barboſa *ad d. cap. 20. num 9. & de off. Epiſc. alleg. 81. num. 13.* & apud eum Aldret, Nouar. Nauar. Ricc. Ceual. & Sanchez.

10 In ſecunda tamen inſtantia, & via appellationis Archiepiſ. cognoſcit cauſas ſubditorum omnium ſuæ Prouinciæ. Et tunc huiuſmodi cauſam appellationis poteſt delegare ſubdito illius Suffraganei cui litigantes ſunt ſubditi, & ſic poteſt cauſam huiuſmodi cognoſcere etiam in Diœceſi à qua eſt appellatum. *cap. Paſtoralis ſup. de off. Ord. cap. Vt litigantes infr. eod. tit.* Butr. *hic num. 5.* Non poteſt tamen hanc cauſam cognoſcere, ſeu committere niſi vel in propria ſua Diœceſi, vel in ea à qua eſt appellatum, vel cauſa ipſa conſiſtit, niſi aliud ſibi competat de conſuetudine. *d. cap. vt litigantes, infr. de off. Ord.* Syluest. *v. Archiep. num. 1. in fin.* Imò ante appellationes non poteſt in Diœceſibus ſuorum Suffraganeorum conſtituere officiales pro appellationibus ad eum interponendis. *cap. 1. inf. de off. Ord.* R.P.D. Fagnan. *cap. A nobis el p. num. 27. de ſent. excommun.*

11 Notant autem Dom. *num 5.* & Franc. *n. 3.* Quod ſi Epiſcopus ſit excommunicatus, & appellandum ſit à iudice ſubdito eiuſdem Epiſcopi, non poteſt appellari immediatè ad Archiepiſcopum; quia mediat Epiſcopus, cuius iuriſdictio ob excõmunicationem non eſt deuoluta ad Archiepiſcopum, & non datur iuriſdictionis dependentia.

12 Sed ſi ob excommunicationem Epiſcopi nõ deuoluitur iuriſdictio ad Archiepiſcopum, quid tunc fiet, de cauſis ſpectantibus ad Epiſcopum. Si in breui Epiſcopus ſit conſecuturus abſolutionem bonum erit eum expectare. Aliter ad Papam recurrendum eſt, vel ad Legatum ſi eſt in Prouincia. Io Mon. Io. Andr. Anchar. Butr. *n. 4.* Franc. *n. 3.*

13 Notandum ſecundò, ſecundum Gloſſ. textum loqui de cauſis, quas ſubditi Suffraganeorum habent inter ſe, non vero de illis, quas habent cum aliquo ex Suffraganeis; Nam quantum ad iſtas edictum eſſet validum, & poſſunt ſubditi ſuum Epiſcopum coram Archiepiſcopo citare etiam in prima inſtantia. *cap. peruenit. cap. ſi quis cum Clerico. cap. ſi Clericus 11. q. 1.*

14 Sed neque cauſas vertentes inter ipſos Suffraganeos poteſt Archiepiſcopus cognoſcere, vt tanquam declaratum à S. Congreg. Epiſcoporum *in vna Regien. 31. Maij* 1588. docet Barboſ. *ad ſeſſ. 13. cap. 8. num. 1. Concil. Trid.*

15 Notandum tertiò, quod in textu duo ſimul iunguntur, ſcilicet audientia cauſæ, & eius terminatio. Duo enim iſta diſtinguuntur, & ex quo alicui detur facultas audiendi cauſam aliquam, non per hoc datur illam definiendi, & terminandi niſi fuerit expreſſum Franc. *hic num. 1.*

16 Nota 4. Archiep Remen. voluiſſe, quod ſubditi Suffraganeorum poſſent pro eorum cauſis accedere ad Curiam Remenſem *liberè*, ideſt non obſtante contradictione Suffraganeorum, vel alicuius alterius, vt notant. Io. Mon. Archid. *num. 1.* Dom. *num. 5.* & hoc etiam per ſimplicem querelam. Ex quo habetur, quod dictio *liberè* importat libertatem & independentiam à cuiuſcumque alterius voluntate.

17 Nota 5. quod Innoc. 4. præfatum edictum reuocauit penitus, ideſt ex toto, Io. Andr. & Domin. *num. 5.*

18 Notandum 6. quod merito Pontifex reuocauit illud edictum Archiep. Remen. Tum primò, quia erat præiudiciale etiam innocentibus, nimirum Prælatis inferioribus Epiſcopis habentibus tamen ſubditos, vt notant. Io. Monac. & Archid. Tum quia Archiepiſcopis non competit iuriſdictio aliqua niſi conceſſa à Sede Apoſtolica, ac propterea niſi conceſſa, aut lege ſcripta, aut conſuetudine legitimè præſcripta; quorum neutrum in præſenti aderat, vt aduertit Archid. quo oſtenditur irrationabilitas eorum, quæ Hoſtienſ. qui erat Archiepiſc. dixit contra huius textus reſolutionem, & referunt hic Monachus, Io. Andreas, & alij.

19 Sed cum Suffraganei illi eſſent excommunicati, quomodo Pontifex ad eorum inſtantiam reuocauit edictum Archiepiſcopi. Reſpondetur, quod Pontifex non ipſis excommunicatis, ſed Ordinariæ Epiſcoporum dignitati voluit principaliter prouidere. Dom. *n. 5.* Butr. *num. 3.*

20 Docemur vero ex hoc facto, vt deducunt Dom. *num. 2.* & Franc. *num. 1.* quod id, quod eſt notoriè nullum, vt erat, hoc edictum, poteſt reuocari, quando de facto proceſſit. Si ergo præceptum factum à iudice continet notoriam iniuſtitiam, poteſt reuocari per ſuperiorem abſque

alia

alia citatione iudicis, qui præceptum fecit. An etiam ſententia interlocutoria ipſius iudicis continens notoriam iniuſtitiam poſſit reuocari non citata parte *videtur*, quod textus hic faueat parti affirmanti, ſed videnti DD. *in cap. cum ceſſante, ſupra de Appellat.* & Innoc. *in cap. Sacro ſupr. de ſent. excommun.*

21 Sed conſiderandum, quod quidquid ſit, an in Iudicio, quando agitur de punienda perſona, etiam in caſu notorij, præmitti debeat citatio, tamen vbi agitur de valore, aut nullitate rei alicuius ſi nullitas eſt notoria, non eſt neceſſariè citatio, quia non intentatur iudicium contra perſonam. Sic ſæpiſſimè, & ordinariè in Sacris Cong. S. officij, & Indicis non citatis auctoribus eorum libri continẽtes *falſa* dogmata damnantur.

22 Sed ſi edictum illud continebat notoriam iniuſtitiam, videtur, quod Pontifex debuiſſet illud declarare nullum, non vero illud reuocare: reuocantur enim ea, quæ alias valida ſunt, vt in abrogatione legum conſtat. Sed dicitur, quod aliquando contingit, vt quæ nulla ſunt reuocentur, vt tollatur omnis ambiguitas, & occaſio diſputandi, an reuocatum ſit, vel non ſit ipſo iure nullum, quoniam reuocatio abrogat reuocatum etiam ſi ipſo iure fuiſſet validum. Satis tamen Pontifex declarauit nullitatem ex ratione à ſe aſſumpta, quia ſcilicet, non reperitur conceſſum, quod ex culpis eorum, iuriſdictio Suffraganeorum deuoluatur ad Archiepiſcopum.

23 Notandum 7. quod duæ ſunt regulæ iuris, quæ videntur contrariæ. Vna eſt, quod id cenſeatur permiſſum, quod non eſt prohibitum. Alia eſt, quod id intelligatur negatum, & prohibitum, quod non apparet conceſſum. Sed quando ſumus in caſu illius, quod ex communi iure eſt permiſſũ, & non eſt illicitum, niſi quia ſpecialiter ſit prohibitum, tunc locum habet prior regula. Sed è contra, quando aliquid ex communi iure non competit, ſed inquantum poteſt competere, inquantum id ſpecialiter conceditur, locum habet ſecunda. Ita vero ſic eſt, quod iuriſdictio, & iuriſdictionis deuolutio competit Archiepiſcopis ex conceſſione Sedis Apoſtolicæ, ita quod tantam iuriſdictionem habeant quanta ipſis conceditur, vnde quod non legitur eis conceſſum eſt illis prohibitum, & quia in iure non legitur conceſſum, quod iuriſdictio Suffraganeorum ex eorum culpis deuoluatur ad Archiepiſcopum, ideo hoc cenſendum eſt illis eſſe prohibitum, vt notant Gloſſ. & Archid.

24 Nota octauo, quod dictionem fortè non ſemper accipi debere dubitatiuè, ex hoc textu colligunt Monac. *num. 9.* Probus *num. 8.* Archid. Dom. *num. 5.* Barboſ. *num. 7. prout in cap. tuæ de Procurat.* iuncta Gloſſ. *in v. forſitan. Et in cap. ſuper literis, de reſcript.* iuncta Gloſſ. *in v. forſitan. & in cap. tua nos, de ſponſal.* iuncta Gloſſ. *in v. fortè.* Vnde Probus *d. num.* 8. multis allegatis vult, quod conſilium Doctoris præſtitum per aduerbium fortè, non eſt ambiguum, & incertum, & non minus videtur veritatem decidere. Sed non video vnde hic ſenſus aſſertiuus deducatur ex hoc textu, quia licet ſit notum Suffraganeos pro earum culpis eſſe puniendos, hic tamen erat ſermo de Suffraganeis iam pro culpis excommunicatis, & incertum erat, an pro illis alia etiam pœna canonica puniri deberẽt, & ideo Pontifex vtitur aduerbio fortè. Quo ſi vtitur Doctor in conſulendo ſemper ſignificat ſe non omnino fortiter adhærere ſententiæ, quam profert, ſed cum aliqua formidine.

25 Nono conſiderandum, quod vbi pœna non eſt à iure ſtatuta, remanet arbitraria iudici, qui illam imponere debet ſecundum præſcriptum legum & Sacrorum Canonum, & iuxta qualitatem culpæ, vt hic reſoluunt Gloſſ. per textum *in cap. ſanè el. 2. de off. deleg.* cui eſt ſimilis *in cap. de cauſis, § vlt. eod. tit.* & ita hanc Gloſſam ſequuntur hic Archid. Anchar. *num* 2. Dom *in fin.* Mon. *num.* 10. Io. And. Franc. *num.* 4. Barb *num.* 6. Pœna vero licet arbitraria, dicitur Canonica, dum de mente Canonum eſt impoſita.

S V M M A R I V M.

26 *Iuriſdictionem deuolui ex negligentia plures dixerunt.*
26 *Oppoſitum probatur.*
Textus allegati loquuntur in caſibus particularibus.
28 *Seruanda diſpoſitio Conſil. Trid.*
29 *In caſibus expreſſis ſeruandi illorum termini.*
30 *Archiep. in prima inſtantia non poteſt cauſas corã Suffraganeis agitatas.*
31 *Nec etiam ſine præiudicio curſus cauſarum coram Epiſcopo.*

QVÆST. VNICÆ.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum ex negligentia Suffraganeorum, deuoluatur iuriſdictio ad Archiepiſcopum.

26 OCcaſione illorum verborum huius textus ſcilicet. *Non tamen ex culpis ipſis ad Remenſem Archiepiſcopum iuriſdictio deuoluetur eorum.* Multi diſtinxerunt inter Suffraganeorum Epiſcoporum culpas, & negligentiam eorumdem, & ex hoc moti ſunt, vt dicerent, quod licet ex culpis Suffraganeorum non deuoluatur iuriſdictio ad Metropolitanum, deuoluitur tamen ex negligentia. Huius rationem aſſignant, quia negligens ſubditorum cognoſcere cauſas, illiſque iuſtitiam miniſtrare peccat in iuriſdictionem ipſam, ideoque meritò iuriſdictio ad ſuperiorem deuoluitur, *cap. cum ſimus. 9. q. 3. cap. ex frequentibus ſup. de inſtitut. cap. Romana. §. Quod ſi de aliquibus, inf. de cenſ. cap. venerabilis § ſanè, de ſent. excom.* & poſſunt allegari etiam eadem ratione *cap ſignificauit & cap. quanto de off. ordin. cap. ex tranſmiſſa, cap. ex tenore cap. licet* 10. *de for. compet. Clem.* 1. *verſ non igitur de celebrat.* Huius ergo ſententiæ ſunt Gloſſ. *in v. exceptis, in cap. poſtulaſtis ſup. de off. ordin. & in v. cupientium in cap. irrefragabili eod. tit.* Et hic Io. Monac. *num.* 1. *&* 2. Anchar. *num.* 1. Domin. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 34. *quæſt.* 10. *verſ. quæres.* Dicunt vero Hoſtien. Domin. Io. Andr. & Franc. Quod ſi Epiſcopus tertio requiſitus, vt dicitur in *cap.* 1. *ſuper eo non procedit*, vel prima vice expreſſe neget audientiam poterit cognoſcere Metropolitanus, *vt in cap. dua ſimul. ſup. de off. Ordin.* Conſulunt tamen, quod Archiepiſcopus remittat ſubditum ad Suffraganeum præfigens illi terminum competentem, in quo ſubdito iuſtitiam

faciat,

faciat, quo elapſo ſi non fecerit, poterit ipſe facere. Et vt Epiſcopus monitionem negare non poſſit, fiat de præſentatione literarum coram teſtibus publicum inſtrumentum, vt monuit Io. And.

27 Verum in contrarium vrget efficaciſſime textus noſter, in illis verbis, *cum id non inueniatur iure conceſſum*; ex quibus habetur hæc regula generaliſſima, quod Archiepiſcopo non conuenit niſi ea ſola iuriſdictio, quæ illi inuenitur in iure conceſſa. At vero nullibi in iure reperitur hæc regula generalis, quod ob negligentiam iuriſdictio Epiſcopi deuoluatur ad Archiepiſcopos, Textus enim citati omnes loquuntur in caſibus particularibus, & in illis, & illorum terminis præcisè deuoluitur iuriſdictio vnius iudicis ad alium. At vero neque ex natura rei neceſſe eſt, quod iudex peccans in vſu iuriſdictionis illam amittat, & iuriſdictio ad alium deuoluatur. Non ergo ex negligentia Suffraganei deuoluitur iuriſdictio ad Archiepiſcopum vt probat hic Archid. & tenuerunt Panorm. *in cap. ſi quis contra num. 4. de foro competent. & in cap. poſtulaſtis num. 10. de off. ordin.* Felin. *in cap. quoniam in fin. eod. tit.* Barboſa hic *num. 9.*

28 Itaque in his ſeruanda eſt diſpoſitio Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 20.* In quo decernitur, vt cauſæ omnes in prima inſtantia cognoſcantur ab Ordinarijs, aſſignato illis biennij termino ad illas expediendas, quo elapſo partes alium iudicem competentem poſſunt adire.

29 In alijs quoque caſibus in iure expreſſis, in quibus ex negligentia vnius iudicis, conceditur alteri, vt cauſas cognoſcat, ſeruandi ſunt termini legum, quæ hoc diſponunt.

30 Ideo, vt dicebatur, Archiepiſcopus non poteſt ſe ingerere in prima inſtantia cauſarum, quæ agitantur coram eius Suffraganeo, nec poteſt illi inhibere, & ſi id faciat, Suffraganeus non tenetur deferre appellationi, niſi in caſibus Bullæ Greg. 13. quæ eſt 24. in Bullar. prout tamquam deciſum tenent Barboſa *ſeſſ. 13. Concil. Trid. cap. 1. num. 28.* poſt Zerolam, & Hier. Rodriq.

31 Sic etiam Metropolitanus non poteſt cognoſcere huiuſmodi cauſas, etiam citra præiudiciũ curſus cauſæ coram Epiſcopo, neque ad eum effectum etiam, abſque vlla inhibitione poteſt ſimpliciter mandare, vt ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis extra caſus appellandi à concilio conceſſos, prout etiam tamquam deciſum docet idem Barboſa *d. ſeſſ. 13. cap. 1. num. 29.* poſt Quarantam, & Hieron. Rodriq.

SVMMARIVM.

1 *Vbi qui regit ſit negligens, poteſt illi dari coadiutor, ſicut fecit Innoc. 4. qui ſine præiudicio eius, & Filiorum dedit adminiſtratorem Sanctio 2. Regi Portugalliæ.*
2 *Conditiones adminiſtratoris.*
3 *Officium coadiutoris expirat per mortem illius, cui eſt datus.*
4 *Filij Regis ſuccedunt in regno.*
5 *In dando adminiſtratore conſideranda vtilitas cõmunitatis.*

Cap. Grandi 2.

1 EX hoc capite regulam hanc communiter deducunt DD. quod vbi qui regit ſit in gubernio negligens, & remiſſus poteſt ſuperior ei dare idoneum coadiutorem, & adminiſtratorem, ſicut Innocentius quartus fecit Sanctio ſecundo Regi Portugalliæ, ſine ipſius, ſeu filiorum præiudicio.

2 Conditiones vero adminiſtratoris colligit Gloſſa ex hoc textu, nimirum, quod ſit deuotus erga Deum, circumſpectus, plenus oculis, & bonus mundanus.

3 Officium vero coadiutoris expirare per mortem illius, cui datur adminiſtrator, ſeu coadiutor ipſumque coadiutorem non ſuccedere in officio, dignitate Prælatura eius, cui datus fuit coadiutor deducunt benè ex hoc textu Gloſſ. & alij.

4 Colligitur ſecundo, quod in ſucceſſione regni filius Regis præfertur eiuſdem Regis fratri. Butr. *num. 1.* Alfonſus enim datus adminiſtrator erat frater Regis Sancij, & tamen ſucceſſio in Regno, pertinebat ad Sancij filios; quibus Pontifex noluit præiudicare. Nihilominus deficientibus filijs ſuccedit frater iure regio. Franc. *num. 2.*

5 Colligitur tertio, quod in dando adminiſtratore magis conſideranda eſt Regni, ſeu vniuerſitatis vtilitas, quam illius perſonæ, cui datur. *l. fin. §. defenſionem. C. de adminiſ. tut.* Butr. *num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Regula textus.*
2 *Ex abſentia neceſſaria Prælatus non perdit dignitatem.*
3 *Idem ſi Epiſcopus ſit captus ab hæreticis.*
4 *An Epiſcopus captus in bello fiat ſeruus.*
5 *Eſt ſermo de captura, quæ fiat de facto.*
6 *An ſit, idem ſi Epiſcopus capiatur à fidelibus.*
An Epiſcopus captus, poſſit inſtituere Vicarium.
7 *Textus loquitur de captis ab infidelibus, aut ſchiſmaticis, non vero à fidelibus.*
Omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus.
8 *Sub nomine Paganorum veniunt Saraceni, Athei, & Iudæi.*
9 *Non procedit textus in Epiſcopo capto à fidelibus.*
10 *Non eſt eadem ratio de capto ab infidelibus, & fidelibus.*
11 *Extenſio legis ad caſum non expreſſum infert defectum in legiſlatore.*
12 *Epiſcopus captus à Paganis non inſtituit Vicariũ: ſecus ſi captus à fidelibus.*
13 *Textus non loquitur de Epiſcopo expulſo.*
14 *Capto Epiſcopo à Paganis non Archiep. Sed Capitulum Cathedralis adminiſtrat iure ordinario.*
15 *Captus Epiſcopus à Paganis eſt ciuiliter mortuus.*
Mors ſimpliciter ſtat pro morte naturali.
Mors ciuilis æquiparatur naturali in caſibus expreſſis.
16 *Eadem ratio ſi Epiſcopatus aliter vacet.*
17 *Capitulum ſede vacante ſuccedit in iuriſdictione ordinaria Epiſcopi.*
18 *Ea quæ ſunt Ordinis poteſt per Vicarios Epiſcopos.*
19 *Qualiter poſſit dimittere ad Ordines.*
20 *Et ad Tonſuram.*
21 *Quid reſpectu regularium.*
22 *Capitulum non ſuccedit in iuriſdictione ſpeciali, aut delegata.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. Si Epiſcopus 3.

1 Decernitur in hoc textu, quod ſi Epiſcopus fiat captiuus à Paganis, vel ſchiſmaticis non Archiepiſcopus, ſed capitulum gubernabit Epiſcopatum tamquam in ſede vacante, donec Summus Pontifex, quam primum conſultus prouideat.

2 Si contingat Epiſcopum capi à Paganis, vel ſchiſmaticis non vacat Eccleſia, nec nouus Epiſcopus eligitur, quia vbi Epiſcopus, vel quicumque Prælatus abſit ex cauſa neceſſaria, vt ſi etiam eſſet à laicis expulſus, vel bannitus, nõ perdit dignitatem *cap. olim, de reſtit. ſpol. cap. 2. de arbit. Clem. quamuis de for. compet.* Dom. *num.* 3. Franc. *numer.* 2.

3 Idem ſi ab hæreticis; Nam & hæretici ſchiſmatici ſunt, quatenus Pontificem, & veram Eccleſiam non recognoſcunt, eique non obediunt. Gloſſ. 3. & ex ea Dom. *num.* 5. Imo idem ſi ſit captus ab hoſtibus fidelibus, vel à pyratis, ſeu fidelibus. Franc. *num.* 2. Sed hoc habet difficultatem paulò infra ponendam, & explicandam.

4 Ex hoc verbo Capiatur iunctis illis, *donec eum libertati reſtitui*, colligi videtur, quod Epiſcopus captus à Paganis, vel ſchiſmaticis fiat ſeruus capientis. Ita colligit Barboſa *num.* 5. qui allegat Dominicum *num.* 7. & Franc. *num.* 3. qui quidem id ſentire videntur, quatenus volunt, quod ſit eadem ratio de Epiſcopo capto à Paganis, & in bello iuſto à fidelibus. Si enim Epiſcopus captus non fieret ſeruus de iure, ſed ſolum de facto, non erat diſtinguendum inter bellum iuſtum, vel iniuſtum, quia captus in quocumque bello fit de facto ſeruus capientis. Citat etiam inter multos alios Monachum *num.* 2. & Probum, qui hoc non dicunt.

5 Hic tamen textus non ſe fundat, aut in ſeruitute ex iuſto titulo, aut in captura in iuſto bello: ſed imò cum loquatur de captura facta per Paganos, aut ſchiſmaticos fidei, aut Eccleſiæ iniuſtiſſimos hoſtes loquitur de captura, quæ ſit de facto etiam ſine iure, & protius nulliter, & iniuſtè.

6 Sed intrat modo difficultas an ſit eadem ratio de Epiſcopo capto à Paganis, vel ſchiſmaticis, aut hæreticis, vel quibuſcumque alijs fidei hoſtibus, & de capto ab hoſtibus fidelibus, aut à fidelibus pyratis, aut latronibus. Videtur enim, quod ita dicendum ſit, qui Epiſcopus captus ab hoſtibus licet fidelibus non poteſt adeſſe ſuæ Eccleſiæ, ſicut ſi eſſet captus ab infidelibus. Ideo aliaoritur difficultas, an ſcilicet Epiſcopus captus poſſit inſtituere Vicarium, qui nomine ſuo gubernet. Vel ſi Vicarium habebat; dum fuit captus, Vicarius perſeueret, vel potius ex vi capturæ eius mandatum expiret? Ex Io. à S. Georgio reſpondet Domin. *num.* 7. quod Epiſcopus captus à Paganis, & ſchiſmaticis non poteſt inſtituere Vicarium, ſecus ramen ſi eſſet captus à fidelibus, quia tunc valeret inſtitutio Vicarij, & ratio poteſt ſumi *ex l. Hoſtes ff. de cap. & poſt. lim. reuer.* Addit vero ex Io. de Imola, quod idem dicendum ſit, ſi Epiſcopus capiatur à fidelibus, quibus Papa indixit bellum; & ſic dictum Io. à S. Geogio debet reſtringi, quando bellum non eſſet iuſtumue, quando eſſet captus abſque alio bello, Idem ſentit Franc. *num.* 3. *in fin.* In his vero caſibus, in quibus Epiſcopus captus non poteſt inſtituere Vicarium, ſi illum iam habet inſtitutum, ceſſat eius mandatũ. Sic Domin. *num.* 8. quia per mortem Epiſcopi ceſſat mandatum Vicarij, vt not. Gloſſ. *fin. in Clem. fin. de procur.* In hoc autem textu captura æquipatatur morti.

7 Ego tranſeo cum ſententia Io. de S. Grorgio vt textus intelligi debeat propriè de Paganis, & ſchiſmaticis, ſeu fidei hoſtibus quibuſcumque, nullo modo vero de hoſtibus, vel pyratis, vel latronibus fidelibus. Primum horum probatur, expreſsè enim nominantur Pagani, & ſchiſmatici, ſed ſub his nominibus comprehenduntur omnes infideles, & puri ſchiſmatici, & hæretici qui ſunt mixti, & ſunt ex parte Pagani, & ſimul ſchiſmatici. Et quidem quod omnis hæreticus, ſit propriè ſchiſmaticus docuerunt D. Th. 2. 2. *q.* 39. *a.* 1. *ad tertium* & ibi expoſitores Sanchez *l.* 2. *in Decal. c.* 36. *num.* 8. Sanctarell. *de hær. cap.* 47. *num.* 7. Catena *tit.* 3. §. 10. *num.* 31. Sallelles *tom.* 1. *reg.* 110. *n.* 126. Sic igitur DD. communiter cum D. Th. 2. 2. *q.* 10. *a.* 5. diuidant infideles in Paganos, Iudæos, & hæreticos, ex his hæretici in hoc textu comprehenduntur ſub ſchiſmaticis, cum verè tales ſint, quia ſunt ab Eccleſia ſeparati.

8 Ad Paganos vero reducuntur ſine dubio Athæi, & Saraceni. Illi quidem, quia Deum etiam negantes, peſſimè infideles ſunt; iſti vero, quia Chriſtum Redemptorem negant, illi vero dicuntur Pagani, qui myſteria fidei non admittunt, & præcipue Trinitatem, & Aduentum Chriſti Redemptoris. Nam Eccleſiá orans contra infideles bello Eccleſiam vexantes, ſub nomine Paganorum Saracenos, & alios infideles comprehendit dicens, *Omnipotens ſempiterne Deus, in cuius manu ſunt omnes poteſtates, & omnia iura regnorum, reſpice in auxilium Chriſtianorum, vt gentes paganorum &c.* Et ſic etiam in die Veneris Sancti orans pro ſtatibus hominum, ſub nomine paganorum comprehendit omnes infideles præter Iudæos, & hæreticos. Solum ergo poſſet eſſe difficultas, an ſub regula huius textus comprehendatur Epiſcopus captus à Iudæis, qui propriè non dicuntur pagani, neque hæretici, ſed cum non receperint Baptiſmum ad paganos reducuntur, & veniunt etiam ſub nomine ſchiſmaticorum, quia ab Eccleſia ſeparati ſunt. Nam hic præcipue attenditur ſeparatio ab Eccleſia, & odium fidei, & Religionis Chriſtianæ. Et attenditur captura, vt facta ab hoſtibus fidei, aut Eccleſiæ, ideo comprehenditur Epiſcopus, ſi fuerit captus à Iudæis. Quos non nominauit textus expreſsè. Quis cum illi vbique ſint ſerui, & viliſſima mancipia, Pontifex non iudicauit de facili moraliter poſſibilem caſum, vt Epiſcopus ſit à Iudæis captus taliter, vt poſſit dici ciuiliter mortuus, & vt talis iudicari debeat.

9 Excluſis vero infidelibus, & ſchiſmaticis, quod deciſio textus non ſe extendat ad Epiſcopii captum à fidelibus non ſchiſmaticis, ex eo probatur, quod non eſt dicendum Bonifacium Octauum vel diminutum fuiſſe, vel imprudentem. Si enim intendiſſet diſpoſitionem ſuam extendi ad captum à fidelibus non ſchiſmaticis, diminutus fuiſſet id non exprimendo, ſed expreſsè nominando ſolos paganos, vel ſchiſmaticos, vel imprudens, & indoctus ſi indicaſſet, hoſtes fideles non ſchiſmaticos venire ſub nomine paganorũ, aut ſchiſmaticorũ.

10 Et ſi dicatur hæc non ſequi, ſed legem ex paritate rationis extendi. Reſpondetur primo rationem eſſe pluſquam diſſimilem. Captus enim ab infidelibus & ſchiſmaticis, & ſic ab Eccleſiæ hoſtibus meritò præſumitur, vel de facili moriturus naturaliter, vel iam mortuus ciuiliter per inductionẽ perpetuæ ſeruitutis, & omnino impeditus, ne etiam per alium poſſit ſuum gregem paſcere, huiuſmodi enim facultas à fidei hoſtibus regulariter expectari non poteſt & eo magis, quod illis omnis communicatio cum fidelibus ſit ſuſpecta, & odioſa, & ſuperſtitioſam, & vanam ipſi iudicent ſpiritualem iuriſdictionem, & curam. Non ita hæc mors ciuilis, & totale impedimentum adminiſtrationis Epiſcopatus, vel perpetuo, vel ad longum tempus poteſt præſumi, ex eo, quod Epiſcopus capiatur à fidelibus non ſchiſmaticis. Quia hæc captura erit ex cauſa temporali, & non ex odio Eccleſiæ, & nec erit ab huiuſmodi odio roborata, etiam, quod non eſſet ab illo, & de hoſte fideli poteſt expectari pœnitentia erroris excitata per fidẽ, vel miſericordia, & clementia erga fideles Diœceſis, & cum fideles ſint ſubiecti Summo Pontifici facilius contingere poteſt, vt eius opera captus Epiſcopus à fidelibus ſuæ Eccleſiæ reſtituatur, ad quod faciendum ipſe poteſt detentores iniuſtos armis ſpiritualibus compellere, & per auxilium brachij ſecularis coercere, Non igitur eſt eadem ratio de Epiſcopo capto ab infidelibus, & de capto à fidelibus.

11 Reſpondetur ſecundo, quod imo extenſio legis ad caſum non expreſſum nequit fieri niſi admittendo in Principe, vel malitiam, ſi ſciẽter, quod intendit noluit exprimere, vel ignorantiam ſi neſciuit verba ſua non exprimere caſum, ad quod lex extenditur, vel ſaltem negligentiam, aut non conſiderationem, ſi non conſiderauit, quod plus intendebat ſtatuere, quam per verba exprimeret. Quamobrem cum Pontifex expreſsè loquatur de Epiſcopo capto à paganis, & ſchiſmaticis, ad hos ſolum ſuæ voluntatis intentio ſe extendit,

12 Et in hoc ſolo caſu nec captus Epiſcopus poteſt eligere Vicarium, qui in ſua abſentia adminiſtret, nec Vicarius prius electus duret, ſed eius mandatum expirat. Vbi vero Epiſcopus ſit captus expulſus, vel bannitus à fidelibus non intrat diſpoſitio huius textus, ſed poterit Epiſcopus per Vicarium adminiſtrare, niſi aliud impediat, ſed ſemper ſtatim ſtatim erit conſulenda Sedes Apoſtolica, vt prouideat. Et interim deficiente præſentia Epiſcopi, & eius Vicarij, adminiſtratio ſpectabit ad Capitulum.

13 Non intrat etiam huius textus diſpoſitio ſi Epiſcopus à paganis, vel ſchiſmaticis ſit expulſus, ſeu bannitus à Diœceſi, ſed ſolum ſi ſit captus, quia hoc ſolum exprimit textus.

14 Regula autem textus eſt, quod in præfato caſu, ſi Epiſcopus ſit captus à paganis, & ſchiſmaticis non Archiepiſcopus, ſed Capitulum adminiſtret Epiſcopatum. Eſt vero procul dubio ſermo de Capitulo Cathedralis Eccleſiæ, quod cum Epiſcopo vnum corpus facit. Et ita hoc Capitulum iure ordinario adminiſtrat. Dom. *num.* 5.

15 Et hoc verificatur *Ac ſi Sedes per mortẽ vacaret illius.* Sic enim in hoc caſu, & Epiſcopus cenſetur ciuiliter mortuus, & mors illa ciuilis æquiparatur naturali vt Eccleſia cenſeatur ſic paſtore deſtituta, ac ſi paſtor mortuus eſſet Gloſſ. Io. Mon. Io. And. Archid. *n.* 1. Anch. *n.* 1. Butr. *n.* 1. Dom. *n.* 1. Cæterum nomen mortis ſimpliciter prolatum de morte naturali intelligi debet, vt aduertit Io. Monac. Nec mors ciuilis æquiparatur naturali, niſi in caſibus à iure expreſſis, inter quos computatur hic caſus, in quo Epiſcopus, ſit captus à paganis, vel ſchiſmaticis,

16 Eadem vero eſt ratio, vt Epiſcopus cenſeatur ciuiliter mortuus, & adminiſtratio Epiſcopatus ſpectet ad Capitulum, ſi vacet Epiſcopatus per renunciationem, translationem, aut depoſitionem vt notat Dom. *num.* 5.

17 Sic igitur Capitulo tribuitur in caſu vacantiæ Epiſcopatus plena Epiſcopatus adminiſtratio, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus. Supponitur enim hoc eſſe de iure, quando Eccleſia vacat per mortem Epiſcopi, & ideo decernitur, quod in præſenti caſu mortis ciuilis eiuſdem Epiſcopi, & Eccleſia cenſeatur vacare, & capitulo competat adminiſtratio. Etenim Sede vacante Capitulum Cathedralis ſubintrat in ius vniuerſale Epiſcopale, & poteſt omnia facere, quæ ſunt iuriſdictionis ordinariæ, niſi aliqua expreſsè ſint illi prohibita, & ſic vniuerſaliter ſuccedit in iuriſdictione Prælati ſui, & in adminiſtratione ſpiritualium, & temporalium, vt omnia, quæ ad iuriſdictionem pertinent, & ſibi non ſunt expreſsè prohibita poſſit expedire. vt decernitur in hoc textu, & docent DD. *in cap. his quæ*, *& in cap. cum olim*, *de maior. & obed. & in cap. illa*, *ne Sede vacante*. Gloſſ. *in cap. ad abolendam in v. ſede vacante de hæret.* Gloſſ. in *Clem.* 1. §. 1. *tit.* 1. *in eod. verb.* Gloſſ. *in v. obſeruari. in cap. quia ſæpe*, *ſup de elec. in hoc lib.* Panor. *in d. cap. cum olim circa fin.* & ibi Butr. *n.* 15. Feder. de Sen. *conſ.* 30. *col.* 1. Nauar. *conſ.* 44. *num.* 1. *de tempor. ordin.* Pauin. *de poteſt. Capit. part.* 1. *qu.* 1. *à num.* 3. *& q.* 5. *num.* 2. Pariſ. *de reſig. benef. l.* 7. *q.* 23. *à num.* 16. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 27. *q.* 6. Sbroz. *de off. Vicarij lib.* 1. *q.* 15. *&* 16. Quaranta *v. Capitulum Sede vacante à princip* Suarez *tom.* 5. *de cenſ. diſp.* 50. *ſect.* 5. *num.* 6. Garz. *de benef. par.* 5. *cap.* 7. *à num.* 4. Rota *dec.* 1. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſorum*, *& in recent. dec.* 340. *num.* 2. *part.* 1. *& deciſ.* 652. *n.* 4. *p.* 2. *& in Pampilonen. iuris viſitandi* 15. *Decemb.* 1623. coram Merlino. Barboſa plurimoa referens, *de off. Epiſc. alleg* 36. *num.* 9. *& de Canon. cap.* 42. *num.* 61.

18 Quantum tamen ad ea, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, ea per ſe ipſum non poteſt Capitulum exercere. Gloſſ. Butr. *num.* 3. Dom. *num.* 5. Sed bene ea poteſt per Vicarios Epiſcopos, quibus mediantibus poteſt Ordines conferre, chriſma conficere, Eccleſias conſecrare, Pontificalia exercere, & huiuſmodi alia facere. Gloſſ. *hic & in cap. is quæ, maior. & obed.*

19 Vnde etiam eſt, quod dimiſſorias dare poteſt ſuis ſubditis, vt ab alijs Epiſcopis Ordinari poſſent, *cap. Cum nullus, infr. de temp. Ordin.* Quamuis hoc ſit limitatum *à Concil. Trid. ſeſſ.* 7. *cap.* 10. *& ſeſſ.* 23. *cap.* 10. *de reform.* vt Sede vacante Capitulum non valeat intra annum à morte Epiſcopi, ſeu alterius vacationis dare licentiam ordinandi proprios Clericos extra Diœceſim dimiſſorias concedendo, niſi beneficij ſuſcepti, vel ſuſcipiendi occaſione arctati fuerint. Quod ita intelligitur, vt liçet Capitulum Sede vacante poſſit extero Epiſco-

po

po concedere vſum Pontificalium, & vt in Diœceſi Sedis vacantis ordinet proprios ſubditos eiuſdẽ Epiſcopi, non tamen vt ordinet ſubditos Sedis vacantis. Barboſa *d.cap.10. ſeſſ.7. num.5.*

20 Et ſic infra annum nec poteſt dare dimiſſorias ad primam Tonſuram. Barboſ. *de Canon.c.42.* Garz. *de benef. p.5. cap.7. num.95.* Et ita vt ſi has dimiſſorias dederit incidat in pœnas latas *à Conc. d.ſeſſ.7.c.10. & ſeſſ.23. cap.10.* etiam ſi is, cui literas dedit; eis vſus non fuerit, quia actus quoad Vicarium Capituli, fuit perfectus ex quo literas conceſſit, vt ex ſententia S.Cong. reſoluit Garz. *in addit. ad part. 5. cap.7. num.92.* niſi is, qui prima tonſura initiari deſiderat ſit in proximo beneficiãdus, & poſſit ſuſpicari eum ex defectu Tonſuræ, beneficium amiſſurum. Barboſa *d.cap.42.num.117.* Vnde ſacra Congreg. reſcripſit Epiſc. Squillacen. die 23. Ianuarij 1594. *Vicarium Sede vacante poſſe literas dimiſſorias ad primam tonſuram concedere etiã infra annum Laicis, qui expectans præſentari per patronos ad aliquo beneficia.*

21 Deducit vero idem Barboſ. *num.121.* non poſſe idem Capitulum dicto durante anno dare licentiam Epiſcopo commoranti in ciuitate, vt ordinet Regolares, etiam præuio examine per ipſum Vicarium facto. Ad quod allegat. Raguc. *de voce Canon. quæſt.39. num.4.* Sed hoc nullum habet veritatis fundamentum. Nam regulares, nec ſunt ſubditi Sedi vacanti, vel eius Vicario, nec indigent dimiſſorijs, aut Capituli, aut Epiſcopi, & alias ex priuilegijs ſuis poſſunt ordinari a quocumque Epiſcopo, dum Epiſcopus Diœceſis non habet ordinationes, & vt ordinentur ſufficit quod ſint ad ordines approbati ab Ordinario, & quod Epiſcopus ordinans poſſit Pontificalia exercere. Vide quæ de his ſcripſi *tom.3. de ſtat. tract. de profeſſ. inſpect.10. num.849. pag.847.*

22 In ijs etiam quæ non ſunt Ordinis, ſed iuriſdictionis, Capitulum ſuccedit ſolum in iuriſdictione Ordinaria, non vero in iuriſdictione, quæ competit Prælato de iure ſpeciali, vt adnotauit poſt Panormit. ibid. *num.2.* Tuſcum *l.C.concl.56.num.5.* Prob. *hic num.1.* R.P.D. Fagnan. *cap.cum olim n.43. & 46. de maior. & obed.* Ideo Capitulum non ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopo delegata. *cap. Paſtoralis, §. Præterea de off. Ordin.* Barboſ. *de Canon. c.42.* plurimos referens. R.P.D Fagnan. *d.cap.olim.* vbi *num.54.* quod nec ſuccedit in iuriſdictione delegata, etiam ex generali delegatione Sedis Apoſtolicę, & *num.55.* quod in Capitulum Sede vacante non tranſeunt, quæ competunt Epiſcopo tanquam Sedis Apoſtolicæ delegato, ex vi Conc. Trid. Vide, quæ de his ſcripſi. *tom.2. de ſtat. quæſt.187. art.1. à n.301. pag.69.* vbi plura de hac materia quæ propterea poſſit, vel non poſſit Capitulum Sede vacante referunt R.P.D. Fagnan. & DD. *ad cap. Cum olim, & ad cap. His quæ, de maior. & obed.* Paccio. *de poteſt. Capit. lib.1.* Barboſa *ſeſſ.4. cap.10. & ſeſſ.23. cap.10. Concil. Trid. & de Canon. cap.42. à n.61.*

S V M M A R I V M.

1 *Duæ regulæ textus.*
2 *Antiquorum lites definitæ per hunc textum.* 3.
4 *Definitio textus habet locum etiam in Collegiatis.*
5 *Etiam in quaſi vacantia Collegiatæ.*
6 *Viſitator non facit fructus ſuos, & tamen de eis viuere debet.*
7 *Negligentia opponitur ſolicitudini & ſpectat ad imprudentiam.*
Quid ſit pigritia, torpor, & obliuio.
8 *Negligentia eſt per ſe peccatum, & qualiter diſtinguatur à pigritia, &c.*
9 *Negligentia impropriè eſt omiſſio.*
10 *Negligentia ſimpliciter dicta pro quo ſtet.*
11 *In hoc textu eſt ſermo de negligentia extrinſeca, quæ eſt omiſſio.*
12 *Negligentia in duplici caſu eſt peccatum mortale.*
13 *Quæ ſit negligentia formalis.*
14 *Solum ex graui negligentia Capituli poteſt mitti viſitator.*
15 *Negligentia & delictum aliquando æquiparantur.*
16 *Solum ob negligentiam in ſpiritualibus, & temporalibus mitti poteſt Viſitator.*
17 *Etiam à Legato miſſi poteſt.*
18 *Capitulum debet vocari.*
Qualitas probari debet ſub cuius conditione datur iuriſdictio.
19 *Cognitio cauſæ claudit citationem.*
Nullum eſt quod fit ſine conditione, ſub quo eſt data iuriſdictio.
20 *Viſitator ex vi inſtitutionis habet vniuerſalem adminiſtrationem.*
21 *Quando Procuratori datur libera adminiſtratio licet non exprimatur.*
22 *Viſitator datus ab Archiepiſcopo, non confert beneficia, quorum collatio eſt Epiſcopi.*
23 *Id poteſt Viſitator datus à Pontifice.*
24 *An poſſit permutationes vel reſignationes admittere.*
25 *Prælato ſenio impedito dandus coadiutor.*

Cap. Eccleſiæ 4. De Supplend. neglig. Prælat.

1 DVas regulas continet hæc Decretalis. Prima eſt, vt vacante Eccleſia Cathedrali ſolus Pontifex poſſit mittere Viſitatorem. Niſi ob Capituli negligentiam, aut malitiam Archiepiſcopus vocato prius Capitulo, & cauſa cognita Viſitatorem deputet. Secunda regula eſt, quod Viſitor huiuſmodi licet habeat temporalium, & ſpiritualium legitimam adminiſtrationem nihilominus beneficia, quæ ad ſolius Epiſcopi collationem ſpectant, non poteſt conferre ſi ab alio, quam à Romano Pontifice deputatur.

2 Per huiuſmodi vero duas regulas Pontifex ſoluit duas quæſtiones, finemque impoſuit duabus controuerſijs, quæ inter antiquos Canoniſtas inueniebantur. Nam quantum ad primam oppoſitum ſenſere Bartol. Brixien. & Hug. qui in *cap quoniam Feſtus diſt.61.* vt refert Gloſſ. *in verb. Non poteſt*, dixerunt Archiepiſcopum Sede vacante poſſe Viſitatorem, ſeu adminiſtratorem vacantis Eccleſiæ inſtituere; ſicut Præſes dat Curatorem. *Inſtit. de curat. §. vlt.* Et quia oppoſitum non legitur prohibitum. Idemque ſenſit Laudun. cum modificatione, nimirum, quia requirendus erat conſenſus Clericorum. Sed Io. *in præd. cap quoniam Feſtus* dicebat Archiepiſcopum huiuſmodi Viſitatorem dare non poſſe. Sed Innoc. & Hoſt. *ſup. cap. vnica*, vt Eccleſiaſ. beneficia, diſtinguebant iuxta hunc textum, aſſerentes ſolum Summum Pontificem poſſe dare Viſitatorem Eccleſiæ vacanti, niſi ex cauſa, & vocato Capitulo, & cum cauſæ cognitione, in quo

Digitized by Google

caſu poterat illum dare Archiepiſ. quod & docent hic interpræres omnes, & alij Canoniſtæ.

3 Pariter oppoſitum ſecundæ regulæ tenuerant *ad. d. cap. quoniam teſtus*, Io. & Hug. Sed Laurent. contrarium voluit. Et eius opinio vera eſt de Viſitatoribus datis ab alijs, quam à Summo Pontifice, prior vero eſt vera de datis à Papa, vt modo etiam omnes Canoniſtæ ſentiunt.

4 Ampliatur vero prima regula & quod hic dicitur de Cathedrali Eccleſia verificatur etiam de inferioribus Eccleſijs, quæ tamen ſint Collegiatæ. Quia cum earum adminiſtratio pertineat ad earumdem Capitulum nullus alius à Summo Pontifice, nec etiam Epiſcopus Diœceſis poſſet illis Eccleſijs vacantibus Viſitatorem, ſeu adminiſtratorem dare Io. Andr. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. poſt Lapum Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2. quod tamen intelligitur niſi Capitulum Collegiatæ, negligenter & perperam adminiſtret, quia tunc Epiſcopus ſeruatis ijs, quæ hic dicuntur de Archiepiſcopo, ſcilicet vocato Capitulo, & præmiſſa cauſæ cognitione Viſitatorem poſſet dare.

5 Ampliatur ſecundò, nam regula intelligitur ſiue Cathedralis propriè vacet, quia caret Prælato, aut per mortem, aut per depoſitionem, aut per translationem, vel renunciationem, ſiue vacet fictione iuris, ſeu prout dicit Gloſſ. quaſi vacet, ſicut in caſu *cap. proximè ſuper.* ſi Epiſcopus ſit captus à Paganis, vel ſchiſmaticis. In eo enim caſu ſicut vel Archiepiſcopus, nec alius inferior Pontifice non poteſt Ordinaria auctoritate illam Eccleſiam adminiſtrare, ita nec poteſt in ea Viſitatorem inſtituere.

6 Idem vero eſt hic Viſitator, quod vniuerſaſalis Eccleſiæ vacantis adminiſtrator in ſpiritualibus, & temporalibus. Gloſſ. & Dom. *num.* 2. Butr. *num.* 5. Franc. *num.* 2. De hoc vero Viſitatore Probus ad Monachum ait, quod non habet aliquid in Eccleſia, nec fructus, niſi ad colligendum, gubernandum, & erogandum pro vtilitate Eccleſiæ, & cuſtodiendum Clericos. Sed quamuis verum ſit, quod non facit ſuos fructus Epiſcopatus vacantis Alex. *conſ.* 110. *à n.* 8. & Tuſcus *l.* 13 *concl.* 56. *n.* 6. tamen de illis viuere debet. *cap. charitatem.* 12. *quæſt.* 2. vbi Turrecremata aduertit arbitrio boni viri iudicandum eſſe, quantum debeatur Viſitatori iſto pro procuratione. Hic vero Viſitator ſi detur Eccleſiæ non vacanti dicitur Coadiutor, vt notat Archid. *num.* 1.

7 A regula tamen excipitur caſus negligentiæ, aut malitiæ. Capituli. In quo conceditur Archiepiſcopo Viſitatorem mittere ſi propriè loquamur negligentia ſecundum Sylueſtrum *v. neglig.* eſt defectus circa interiorem actum voluntatis, qui eſt electio, non quidem actus, ſed circumſtantiæ, vnde ſecundum Iſidorum in *lib. Ethymol.* negligens dicitur, quaſi non eligens. Verum ſecundum D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 54. *a. p. & 2.* eſt peccatum quod eſt in ratione, & pertinet ad imprudentiam; opponitur enim ſolicitudini, & eſt defectus ſolicitudinis in imperando. Solicitudo enim pertinet ad rationem, & rectitudo rationis ad prudentiam, vnde non eſſe ſolicitum in imperando id, quod ratio poſſet & deberet præcipere eſt eſſe negligentem, & imprudentem. Pigritia vero eſt defectus circa executionem operis. Deſidia autem eſt defectus circa continuationem boni operis à deſidendo dicta. Torpor verò eſt defectus circa feruorem executionis boni operis, dum tepidè fit bonum, ſed inconſtantia eſt defectus circa ſtabilitatem voluntatis.

8 Ideo negligentia eſt de ſe peccatum, quia de ſe importat defectum ſolicitudinis. Et non reſpicit ſolum circumſtantias actus. vt voluit Syluest. ſed actum ipſum. Et eſt negligens nedum qui non eſt ſolicitus vt imperet executionem electionis circumſtantiarum, ſed etiam actuum, vt ex D. Thom. ibid. *art.* 1. ad tertium. Et ſic conueniunt negligentia, & inconſtantia, quod vtraque importat defectum interni actus. Quamuis diſtinguuntur, quod, vt ait D. Thom. *d. art.* 2. ad tertium inconſtans deficit in præcipiendo quaſi ab alio impeditus; ſed negligens propter defectum propriæ voluntatis. Pigritia autem, deſidia, torpor, & ommiſſio dicunt defectum executionis, ex quibus Pigritia, & torpor ſunt ex accidia, & ommiſſio ex negligentia, Vt dicit D. Thom. ibid. ad primum, & ad ſecundum.

9 Sed negligentia largè ſumpta idem eſt quod libera, & culpabilis omiſſio eius quod poteſt, & debet fieri, vnde negligentia ſine mora eſſe non poteſt, *cap. vlt. de elect. & cap. quia diuerſitatem, de præben. & notat. cap. ſi compromiſſarius ſup. de elect. in hoc lib.*

10 Nomine autem negligentiæ ſimpliciter venit leuis, & leuiſſima culpa ſecundum Syluest. vbi ſupra, quod probat, *ex cap. citatis, & ex cap. De Syracuſana* 28. *diſt. & cap. Cum ex eo, cap. Commiſſa. §. porro, ſup. de elect. in hoc lib.* Quod tamen intelligit, quando quis tenetur de leui, vel leuiſſima culpa; alias non. Nomine vero negligentiæ diſſolutæ venit lata culpa: vnde *l. ſi fideiuſſor. ff. mād.* dicitur. Diſſoluta negligentia propè dolus eſt, ideſt lata culpa.

11 Cum autem Barboſa ſupra ad *tit. de ſupplend. neglig. Prælat.* quem ſequitur ibid. Fermoſinus diuidat negligentiam primo in materialem, & formalem, illamque dicat eſſe cum quis omittit ius ſuum, quod quidem ſine peccato fieri poteſt; hanc vero iterum diuidat in propriam, & impropriam, eam vero dicat eſſe formalem negligentiam propriam, quæ importat defectum rationis in præcipiendo, impropriam vero eſſe omiſſionem actus debiti, concludit in hoc titulo ſermonem eſſe de negligentia formali, & propria. Sed nec ſubſiſtit explicatio iſta negligentiæ formalis, vt infra dicam, nec ipſa aſſertio congrua eſt. Cum enim negligentia formalis, & propriè ſumpta ſit peccatum conſiſtens interius in ratione, & quæ rationis ſunt, ſicut in ſe non poſſunt ab Eccleſia videri, ita nec ſub eius iudicio cadunt, niſi inquantum in opus externum erumpunt, & ex eo cognoſcuntur, potius dicendum eſt hic ſermonem eſſe de negligentia externa, quæ eſt omiſſio eius, quod homo exterius poteſt & debet agere, & quæ propriè eſt effectus interioris negligentiæ, vt habet D. Thom. loco citato *art.* 2. ad ſecundum. Nec obſtat, quod hæc non dicatur propriè negligentia, quia quidquid ſit de ſignificatione huius nominis negligentia, vt conſideratur theologicè, & in Ordine ad forum animæ, negligentia viſibilis & quæ ſpectat ad externum forum propriiſſimè non eſt niſi omiſſio actus, externi, vel circumſtantiæ illi debitæ, vt prouenięs ex defectu debitę ſolicitudinis in agēdo.

12 Quan-

12 Quando vero negligentia ſit peccatum mortale oſtendit idem D.Thom. *d. quæſt.*54.*art.*3. In duplici enim caſu eſt peccatum tale, vel ſcilicet ex parte eius, quod prætermittitur, ſi illud ſit tale, quod ex aliquo alio præcepto ſit de neceſſitate ſalutis. Vel ex cauſa prætermittendi, ſi ſcilicet id fiat ex contempto diuini amoris. Ita in *v.negligentia*. Caiet. Syluest. & Tabien.

13 Et hinc modo appareat, diſtinctionem illam negligentiæ in materialem, & formalem deficere, Quia illa, quæ dicitur materialis cum non ſit culpa non eſt negligentia, quia negligentia peccatum eſt ex ſui ratione cum dicat defectum debitæ ſolicitudinis, vt habet D.Thom. *d.quæſt.*54. *art.*1. Et quamuis daretur, quod omiſſio iuris ſui diceretur negligentia materialis, adhuc malè dicitur, quòd omnis negligentia, quæ eſt peccatum ſit negligentia formalis. Nam imò illa ſola eſt formalis negligentia, quæ eſt ex contemptu ſolicitudinis, ſicut illa ſola eſt inobedientia formalis, quæ eſt ex contemptu præcepti. Vnde cum negligens ſolum omittit eſſe ſolicitum prout deberet, negligentia eſt materialis, ſicut & eſt materialis inobedientia non facere quod præcipitur. Videantur, quæ de his dixi *tom.*1. *de Statibus quæſt.* 186. *art.* 3. *à num.* 35. *pag.*462. *& art.*9. *num.*10. *pag.*724.

14 In hoc autem loco ſermo eſt de negligentia, quæ exterius ſit peccatum mortale, quia & quilibet adminiſtrator erit venialiter negligens in adminiſtrando: quis enim qui aliam venialem negligentiam vincat? Et pro veniali culpa Capitulum non debet priuari iure ſuo, ſed & quia huius iuris priuatio eſt grauis pœna valdè; ideo loquendo de culpa extrinſeca, diſtinguenda erit negligentia in leuiſſimam, leuem, & grauem, ſeu latam, & dicendum quod non poſſit Archiepiſcopus mittere Viſitatorem Sede vacante ex negligentia Capituli, niſi negligentia ſit grauis, & ea lata culpa. Quod ex dicendis fiet magis manifeſtum.

15 Hic verò negligentia & delictum, ſeu malitia æquiparantur vt notat Gloſſ. Quamuis enim multum diſtinguantur in ſe & longe diſſimilia ſint, *vt cap. ſi compromiſſarius, ſup. de elect. in hoc lib.* tamen in aliquo caſu per legem æquiparantur, quæ vult punire peccatum nedum ſi ſit ex dolo manifeſto, & malitia, ſed etiam ſi ſit ex negligentia Domin. *num.*11.

16 Neque tamen ſufficit quælibet negligentia Capituli, ſed ponderanda eſt copulatiua illa. *In ſpiritualibus, & temporalibus*. Ex qua deducitur, quod ad hoc, vt Archiepiſcopus poſſit Sede vacante dare Viſitatorem, non ſufficit, quod Capitulum ſit negligens in ſpiritualibus tantum, vel tantum in corporalibus, ſed neceſſe eſt, vt ſit negligens, vel doloſus in vtroque. Gloſſ. Io. Andr. *num.* 2. Ançar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num.*7. Franc. *num.* 1. Pontifex enim poſuit vniuerſalem regulam negatiuam, hoc vnico caſu excepto, & ideo in alijs caſibus regula ſeruari debet Io. Andr. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 7. Et licet Imola apud Dom. diceret, quod vbi adſit Capituli negligentia, vel malitia ſolum, vel in ſpiritualibus, vel in temporalibus, tunc poſſit dari Viſitator cum limitata facultate, vel in ſpiritualibus tantum, vel tantum in temporalibus reſpectiuè, merito tamen hoc Dom. non admittit. Cum enim Archiepiſcopo non competat facultas mittendi Viſitatorem in ſede vacante, ex vniuerſali regula negatiua poſita in textu, in quo vnus ſolus caſus excipitur negligētiæ, aut malitiæ in ſpiritualibus, ſimul & temporalibus, in hoc ſolo caſu licet Viſitatorem mittere.

17 Quod poteſt facere Archiepiſcopus, numquid vero hoc poteſt facere etiam Legatus intra ſuam Prouinciam? Reſpondetur, quod poteſt, quia in ſua Prouincia maiorem etiam habet auctoritatem, quam Archiepiſcopus. *cap. ſi Abbatem, ſup. de elect. in hoc lib.* & ita tenent Archid. *num.*3. Io. And. *num.* 3. Butr. *num.*6. Dom. *num.*11. Fran. *num.* 3. *&* 6.

18 Poteſt autem Archiep. mittere in præfato caſu Viſitatorem, ſed cum in hoc agatur de intereſſe Capituli, debet Capitulum vocari, vt notat Gloſſ. Et amplius notat Dom. *num.* 2. hinc approbari regulam illam, vt quando alicui conceditur iuriſdictio ex aliquius qualitatis ſuppoſitione, prius audita parte, debet illa qualitas probari. Et ſic prius Archiepiſcopus vocato Capitulo tenetur probare Capituli negligentiam, aut malitiam, ſub quarum conditione datur ſibi poteſtas mittendi Viſitatorem.

19 Et fieri hoc debet cum cauſæ cognitione. Id vero eſt facere cum cauſæ cognitione, quod facere iudicialiter citata parte, vt notat Gloſſ. Quæ addit, quod non ſeruata hac forma deputatio Viſitatoris eſt nulla, Cuius rationem reddit Domin. *num.* 11. quia quando alicui datur iuriſdictio ſub aliqua conditione, vel forma, conditione non poſita, ſeu non ſeruata forma, nullum eſt, quod fit.

20 Circa ſecundam regulam vero aduertendū eſt Viſitatorem in Sede vacante ex vi officij ſui habere adminiſtrationem Eccleſiæ legitimam, & plenam tam in ſpiritualibus; quam in temporalibus, etiam ſi id non exprimatur in literis ſuæ inſtitutionis, vt concorditer tradunt hic poſt Io. & Lap. Archid. *num.* 3. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 5. Dom. *num.*10. Franc. *num.*2. *&* 4.

21 Nec obſtat, quod Procuratori non competit vniuerſalis adminiſtratio, niſi id exprimatur in mandato. *l.mandatum ff. de procurat. & cap. generaliter, eod. tit. in hoc lib.* Viſitator vero videtur aſſumptus in Procuratorem Epiſcopatus. *cap. cum nobis de elect.* ibi *Procuratorem concedimus*. Nam doctrina data verificatur de Procuratore priuatæ perſonæ, ſeu de procuratore præcisè, non vero de procuratore tali, cuius officium non eſt niſi eſſe generalem adminiſtratorem alicuius Diœceſis, vel ciuitatis, aut regni. Sic vero eſt, quod Viſitatoris Eccleſiæ ſede vacante officium non eſt niſi eſſe vniuerſalem adminiſtratorem eiuſdem Eccleſiæ. Ideo, quod adminiſtratores vniuerſitatum, cenſeatur habere adminiſtrationem cum libera, ea Dec. *conſ.* 204. *num.* 5. & Tuſcus *concl.* 45. *num.* 12. tradit Barb. hic *num.*6. Conſultius tamen fiet, ſi dum Viſitator datur exprimatur, quod ei datur libera adminiſtratio, & vniuerſalis in temporalibus, & ſpiritualibus, ſicut factum fuit *in d. cap. cum nobis de elect.*

22 Viſitator nihilominus datus ab Archiepiſcopo Sede vacante, licet habeat vniuerſalem, & liberam Eccleſiæ adminiſtrationem, non poteſt beneficia vacantia conferre, ſi illorum collatio ad ſolum Epiſcopum pertinet *cap. ne Sede vacan. cap. quamio, & cap. cu noſcitur, de his, quæ fiunt à Præl.* Pàriſ. *de reſig. lib.* 7. *qu.* 13. *num.* 19. Gonzalez ad

reg.

Digitized by Google

reg. 8. Cancell. §. 4. *probam. num.* 35. Garz. *par.* 5. *cap.* 7. *num.* 51. Barboſa plurrs referens *de Canon. cap.* 42. *num.* 109. Quamobrem oon valet conſequencia ab vniuerſali adminiſtratione, ad collationem beurficiorum. Gloſſ. *in v. Epiſcopi*, Monach. *num* 1. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 2. Barb. *num.* 7. Cardoſ. *in praxi iud. & aduoc. in v. viſitatio num.* 14. Et hoc rationabiliter fuit ſtatutum. Nam adminiſtrator non haber maiorem facultatem, quam habeat ille, à quo inſtituitur ex *reg. textus in cap. Dauberium* 1. *q.* 7. *& l. nemo plus iuris. ff. de reg. iuris.* Tuſcus *l.* 1. *conc.* 45. *num.* 32. At vero Archiepiſcopus vtena ſua ſola poteſtate iuris deuoluti ex negligentia, aut malitia Capituli non habet facultatem conſerendi beneficia ad ſolam collationem Epiſcopi ſpectantia, iuxta textum cap. 2. Ne ſede vacante, *& cap. vlt. de Regular. in hoc lib. & in eod. cap.* 1. *de inſtit.* & poſt Panin. *de poteſt. capit. par.* 2. *princ. q* 1. Rebuff. *in praxi benef. p* 2. *tit. de deuol. a num.* 70. Molina *tr.* 5. *diſp.* 11. *num.* 41. aduertit Barboſa hic *num.* 7. & eſt de mente Monachi *num.* 2.

23 Huiuſmodi tamen beneficia conferre poteſt Viſitator datus à Summo Pontifice, vt hic DD. obſeruant.

24 An vero Viſitator datus ab Archiepiſcopo poſſit transferre beneficiatum de vno ad aliud beneficium, ſeu hanc translationem, aut permutationem concedere, negant Io. And. *num.* 3. Anch. *num.* 2. Boer. *num.* 5. Dom. *num.* 11. Franc. *num.* 2. quæ fuit ſententia Io. & Laurent. *cap. fraternitatem diſt.* 71. qui idem dixerunt de Capitulo, quia hæc eſt quædam alienatio. Et cum Hug. voluerit hoc poſſe fieri de conſenſu Clericorum, & licentia Metropolitani, hoc non placet Archid. quia id non apparet in iure permiſſum. De hoc notatur etiam *in cap. Presbyteri* 24. *diſt.* Hæc autem non intelliguntur de beneficijs, quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum, & Capitulum, quia horum beneficiorum permutationibus poterit authoritatem ſuam præſtare Barboſ. *de Canon. cap.* 42. *num.* 97. Garz. *de benef. part.* 11. *cap.* 4. *num.* 75. Bonac. *de ſimon. q.* 4. §. 12. *num.* 7. Quaran. *v. Capitulum Sede vacant. q.* 9. Azor. *p.* 2. *l.* 7. *cap.* 29. *q.* 4. Sed procedit doctrina data in beneficijs, quæ ad ſolum ſpectant Epiſcopi collationem, horum enim permutationes non poteſt hic Viſitator admittere. Put. *dec.* 320. *lib.* 2. Barboſ. *d. num.* 97. Reſignationem autem beneficiorum, quorumcumque poterit huiuſmodi Viſitator admittere, ſed reſignata beneficia, ſi eorum collatio ſpectat ad Epiſcopum non poterit conferre. Pariſ. *de reſignat. lib.* 7. *quæſt.* 23. *a num.* 20. Quaran. *d. quæſt.* 9. Garz. *part.* 11. *cap.* 5. *num.* 256.

25 Occaſione autem reſolutionis huius textus quæſiuit Archidiac. quid faciendum, ſi Eccleſia non vacet, nec realiter, nec fictè, quia Prælatus eſt præſens, ſed tamen ſenio, vel infirmitate, aut alio ſimili naturali detinetur impedimento, ne prout opus eſt poſſit Eccleſiam regere. Puncto autem ad vtramque partem diſputato. Reſpondet huiuſmodi Prælatum non eſſe deponendum, ſed dandum illi eſſe Coadiutorem, etiam ſi ſit Prælatus Regularis, idemque cum eo ſentiunt, & latè probant. Io. And. *n.* 2. Anchar. *n.* 1. Butr. *n.* 2. *&* 5. Dom. *n.* 5. Franc. *n.* 2. & alij plures, quos retuli, & ſequutus ſum. *tom.* 1. *de ſtat. q.* 185. *a.* 4. *a num.* 48.

SVMMARIVM.

26 *Ratio difficultatis.*
27 *Capitulum poteſt inſtituere Viſitatorē, ſeu Vicariū.*
28 *Textus iſte, & cap. is cui, ſup. de elec. loquuntur de alijs à Capitulo.*
29 *Facultas Capituli ſubordinata Pontifici.*

QVÆST. VNIC.

ARTICVLVS VNIC.

Vtrum Capitulum poſſit Sede vacante inſtituere Viſitatorem, ſeu vniuerſalem adminiſtratorem.

26 Videtur enim quod noo poſſit, primo ex hoc textu, in quo decernitur ſolius Summi Pontificia eſſe hunc Viſitatorem dare. Quod Archiepiſcopo conceditur in ſolo caſo negligentiæ, aut malitiæ Capituli in admioiſtrando in ſpiritualibus, & temporalibus. Secundo idem probatur ex *cap. is cui* 42. *de elect. in hoc lib. & cap. obitum. & cap. vlt. diſt.* 61. *& cap. charitatem* 12. *q.* 2. Ex quibus teſtibus hoc aſſeruerunt Monach. hic *num.* 5. *&* 6. Imol. in *cap.* 1. *num.* 15. *ne Sede vacan.* Tuſc. *de Viſit. l.* 1. *cap.* 2. *num.* 20. Boer. *dec.* 2. *n.* 29.

27 Nihilominus dicendum eſt Capitulum Sede vacante per ſe, vel alium poſſe Diœceſim ſede vacante viſitare, ideoque poſſe Viſitatorem, ſeu vniuerſalem adminiſtratorem io ſpiritualibus, & temporalibus inſtituere, nec huiuſmodi deputationem ſoli Pontifici competere. Hoc enim etiam totius Eccleſiæ praxis confirmat. Nam Capitula ſede vacante Vicarium generalem inſtituont habētem vniuerſalem adminiſtrationem io ſpiritualibus, & temporalibus. Quia imo Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 16. præcipit, vt Capitulum infra octo dies officialem, ſeu Vicarium inſtituat, aliter eius inſtitutio ad Metropolitanum deuoluitur. Et ratio huius eſt, quia cum Capitulum ſede vacaote habeat iuriſdictionem ordinariam, poteſt eam delegare. Io. And. *num.* 3. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 11. Franc. *in fine*, & ideo poteſt Vicarium generalem, & vniuerſalem adminiſtratorem inſtituere. Et ita ſententiam hanc tenuerunt Dom. hic *num.* 11. *in fin.* Barboſ. *num.* 4. Panorm. *cap. cum olim num* 1. *de maior. & obed.* Sylueſ. *in v. Capitulum num.* 3. Marian. Socin. *de viſit. quæſt.* 10. *&* 11. Tuſcus *l. C. conc.* 56. *num.* 12. & plures alij apud Barboſam.

28 Nec obſtat hic textus, imo fauet, quia dum concedit Archiepiſcopo, vt poſſit Viſitatorem inſtituere, ſi Capitulum ex negligentia, aut malitia, malè adminiſtret, ſupponit eſſe in Capitulo facultatem adminiſtrandi, & quidem non delegatam, ſed ordinariam, quam ex conſequenti Capitulum poſſit delegare. Textus igitur iſte loquitur de his, qui ſunt extra Eccleſiam, cuius Sedes vacat nimirum de Archiepiſcopo, vel alio, qui ſit extra Capitulum, cuius facultatem Pontifex illæſam in hoc textu conſeruat, & ſic ſenſus eſt, quod nullus alius à Capitulo poteſt Viſitatorem mittere in Sede vacante, niſi Summus Pontifex. Quem ſenſum habet etiam *cap. is cui* 42. *de elect. in hoc lib.*

29 Ex alijs autem capitibus hoc deducitur, quod facultas quam habet Capitulum Sede vacante viſitandi per ſe, vel Vicarium à ſe inſtitutum eſt ſubor-

Digitized by Google

ſubordinata Papæ,& conditionata conditione hac niſi aliter Pontifex diſpoſuerit, & ipſe Viſitatorem dederit; cum ad illum pertineat prouidere Eccleſijs, vt dicitur *cap. prox. ſuper*. Et ideo quando ſibi bene viſum fuerit prouidet de Viſitatore, illumque mittit, & delegat, vt feciſſe legitur in citatis iuribus, & in præſenti Decretali aſſeritur, in qua imò ſtatuitur, quod ſolius Pontificis ſit hunc Viſitatorem mittere.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio, & ſumma textus.*
2 *Conſtitutio Vrbani 8.*
3 *Regula ſtatuta in textu.*
4 *Dictio ſæpe quot actus denotet?*
5 *Neceſſitas condenda huius legis ex frequentia inconuenientium.*
6 *Conſtitutio iſta localis, & pœnalis.*
7 *Excommunicatus fit irregularis, ſi recipiat ordines.*
In hac irregularitate non diſpenſat Epiſcopus, niſi in terminis Conc. Trid.
8 *Excommunicatio lata ab Epiſcopo ante ordinationem non eſt lata ſententia.*
9 *Excommunicatus minori excommunicatione non poteſt ordinari, non fit tamen irregularis ſi celebret.*
10 *Apoſtatæ non poſſunt ordinari, licet de iure communi non ſint excommunicati.*
11 *Irregularis non poteſt ordinari: non tamen ſi ordinetur incurrit nouam irregularitatem.*
12 *Nec minores ordines ab Vltramontanis ſuſcipi poterunt in Italia non ſeruata ſaltem forma Conſtitut. Vrb. 8.*
13 *Ordinandi examinandi de patria.*
14 *An præſumatur notitia qualitatum perſonarum eiuſdem patriæ?*
15 *An ſub hac lege comprehendantur Abbates. 16.*
Abbates ſecundum aliquos poſſunt ordinare non ſubditos.
Abbates non poſſunt ordinare non ſubditos ſine conſenſu Epiſcopi loci.
17 *Abbates non poſſunt ordinare non ſubditos, & ſeculares. 18.*
19 *Vltramontanus Epiſcopus in Italia comprehenditur ſub his conſtit. non vero Italus, vel alius Epiſcopus extra Italiam.*
20 *Lex pœnalis non extenditur ad caſus diuerſos ex ſimilitudine rationis.*
21 *Lex localis pœnalis, ſecundum aliquos non comprehendit eos, qui ſunt in confinio.*
22 *Verba legis conſiderari debent an comprehendant etiam, qui ſunt in confinio.*
23 *Conſtit. Vrb. 8. comprehendit omnes, qui ſunt oriundi extra Italiam.*
23 *Italiæ nomen ſe extendit ad Siciliam, & Sardiniam.*
In dubio an locus ſit intra, vel extra intelligi debet in hac decretali vt ſit intra.
24 *Conſtit. Vrb. ſe extendit ad Orientales, & omnes extra Italiam.*
Vltramontanus domicilio Italus non comprehenditur ſub hac lege.
25 *Nec Italus prohibetur ordinari extra Italiam.*
26 *Exterus nec ad primam tonſuram poteſt promoueri forma Conſt. Vrb. 8. non ſeruata.*
Quid in vi huius textus?
Leges debere in dubio puncturi, vt extendantur, non eſt verum in odioſis.
Lex pœnalis ſi in exordio loquitur ſtrictius non debet interpretari in latiori ſenſu.
27 *Sufficit ordinandum habere literas ab Ordinario domicilij.*
28 *Literæ, quas deferre debent Vltramontani quales eſſe debeant ex vi textus.*
29 *Literis Epiſcopi etiam delatis ab eo, ad cuius fauorem datæ ſunt creditur.*
Ferentem literas eſſe illum, de quo literæ cantant præſumitur.
30 *Quales debeant eſſe hæ literæ ex conſtit. Vrb. 8.*
31 *Suſpenſio iſta indiſpenſabilis.*
32 *Et ſuſpenſus celebrans fit irregularis.*
33 *Et eam incurrunt etiam, qui alias ſunt idonei.*
34 *Et etiam maioribus pœnis puniri debent.*
35 *Epiſcopi autem delinquentes, qua pœna puniantur.*
36 *Pœnitentiarij Papæ ex vi huius textus non diſpenſant in hac ſuſpenſione.*

TIT. IX.

DE TEMPORIBVS Ordinationum, & qualitatibus Ordinandorum.

Cap. Sæpe 1.

1 PRæſens Decretalis in quatuor partes diuiditur. Primò enim Pontifex in prohemio præmittit cauſam legis edendæ. Secundò legem ſtatuit. Tertiò pœnam infert inobedientibus. Quartò reſeruat ſibi diſpenſationem pœnæ. Præmittit igitur ſæpe contingere, quod excommunicati, apoſtatæ, irregulares & indigni ſacros Ordines ſuſcipiant, ex eo, quod ipſi à patria fugientes ad partes remotas, vbi eorum non habetur notitia, faciunt ſe ad Ordines promoueri. Propterea ſtatuit vt nullus Italiæ Epiſcopus ordinet aliquem Vltramontanum non habentem literas Ordinarij originis vel beneficij in quibus etiam contineatur cauſa rationabilis propter quam ille nolit, vel nequeat illum ordinare. Tertiò decernit vt Ordinati contra hoc ſtatutum maneant ſine ſpe diſpenſationis in perpetuum ſuſpenſi, & ordinantes pœna condigna puniantur. Et tandem quartò prohibet ne Pœnitentiarij ſine Papæ licentia cum aliquo ex ſic Ordinatis diſpenſent, vel tradant literas per quas poſſit ab alijs diſpenſari.

2 Hanc vero conſtitutionem confirmauit & extendit Vrbanus Octauus in Conſtit. quæ incipit *Secretis*, & eſt 33. inter huius Pont. Conſtit. quæ fuit data 11. Decembris anno 1624. in qua inter alia hæc habentur,

CVm autem non ſine graui animi noſtri moleſtia, Nobis innotuerit, quamplures Vltramontanos ſuæ ſalutis immemores Deique timore poſtpoſito, ad Ordines prædictas dimiſſorialibus literis, ſeu etiam cum titulo patrimonij ficto, vel fiduciario, ſeu etiam falſo, cum maximo bonorum omnium ſcandalo, ſe promoueri feciſſe. Nos innumeris, quæ ex minus canonica Clericorum ordinatione huiuſmodi proueniunt, malis, quantum Nobis ex alto conceditur, prouidere volentes, prædictam Clementis Prædeceſſoris conſtitutionem,

Digitized by Google

tionem, cum omnibus, & ſingulis in ea contentis approbantes, & innouantes, Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolica poteſtatis plenitudine, Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis in Italia exiſtentibus tenore præſentium prohibemus, ne quouis prætextu, & ex quacumque cauſa, Hiſpanos, Luſitanos, Gallos, vel Germanos, alioſque quaſcumque Vltramontanos, & ex quibuſuis locis extra Italiam oriundos, non ſolum ad ſacros, ſed neque etiam ad minores Ordines, vel Clericalem characterem promouere audeant, ſeu præſumant, niſi dimiſſoriales ſuorum Ordinariorum literas à noſtris, & huius Sanctæ Sedis nuncijs, ſeu Collectoribus in illis partibus commorantibus recognitas, probatas, & ſubſcriptas habeant, earumdemque Nunciorum, ſeu Collectorum ſubſcriptiones à dilecto filio noſtro in Alma Vrbe Vicario in ſpiritualibus generali ſimiliter examinatæ, recognitæ, & approbatæ fuerint, alias promouentes, ad annum ab exercitio Pontificalium, promoti vero, perpetuæ ſuſpenſionis pœnam, abſque ſpe diſpenſationis à Sede Apoſtolica obtinendæ, incurrant eo ipſo. Inſuper promotos huiuſmodi, ac etiam eos, qui cum falſis, vel fictis, aut fiduciarijs patrimonij titulis ſcienter ſe ad Ordines huiuſmodi promoueri fecerint, non ſolum prædictis, verum etiam maioribus arbitrio noſtro, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis infligendis pœnis.

Italos vero, ſi quos impoſterum Clericali charactere inſigniri, vel ad maiores Ordines promoueri ab alieno Epiſcopo, cum falſis dimiſſorijs contigerit, etiamſi qualitatibus per Concil. Trident. Decretum cap. 16. ſeſſ. 23. requiſitis præditi ſint, nihilominus ſequuta tamen prius deſuper Iudicis Eccleſiaſtici declaratione, fori priuilegio minimè gaudere, ſed ſæculari iuriſdictioni, vt antea, plene in omnibus ſubiacere, & ſubiectas eſſe reſpectiue volumus.

3 Hæc igitur eſt huius textus regula, vt nullus Epiſcopus Italiæ ordinet aliquem Vltramontanum, vel ſine ſpeciali licentia Sedis Apoſtolicæ, vel ſine literis Epiſcopi ſuæ originis, vel Diœceſis, in qua habeat beneficium, & contrario modo ordinatus ſit in perpetuum ſine ſpe diſpenſationis ſuſpenſus, & ordinans pœna condigna puniatur. Et ita præter interpretes huius decretalis docuerunt etiam Syluef. *v. irregularitas q. 9. num. 51.* Henriq. *lib. 10. cap. 11. §. 3. lit. S.* Camp. *in diuerſ. iuris iur. Canon. rubr. 9. cap. 1. à num.* 8. Barboſ. *de off. Epiſcopi alleg. 8. à num. 5. & lib. 1. de iure Eccl. cap. 33 num. 55.*

4 Dictio autem ſæpe ponitur pro duabus, vel tribus vicibus, vt poſt Gloſſ. *in authen. de teſt. §. qui vero in princ.* quam commendat Georg. Nat. in *Clem. ſæpe, de verb. ſignific.* & Archid. & Præpoſ. *in cap. longinquitatem 12. q. 2.* tradit Probus *num.* 1. Duobus vero actibus aliquando contentam eſſe, ſed regulariter eſſe neceſſarios tres actus, dixit Barboſa *dict. 362. num. 2.* Maiorem tamen frequentiam hic indicat huiuſmodi dictio, quæ ſecundum ſubiectam materiam intelligi debet, & iudici arbitrarium eſſe, quot actus denotet dictio ſæpe ex Rebuff. & Mart. notauit Barboſ. *d. dict. 362. num. 4.* vnde hic importat frequentiam ſucceſſiuam, & id, quod non raro, & in aliquo tantum anno, ſed frequenter ſucceſſiuè accidit de facto, & timendum eſt, ne ſimili modo accidat, niſi remedium adhibeatur.

5 Et propterea, vt aduertit Gloſſ. opus fuit, vt Pontifex conſtitutione hac edita prouideret. Et quia inconuenientia, quæ enumerantur præcipuè eueniebant ex eo, quod Vltramontani incogniti ſe faciebant ordinari in Italia, propterea prouidendum fuit, & fuit prouiſum ne Epiſcopi in Italia ordinarent Vltramontanos, niſi deferrent literas ſuorum Epiſcoporum, vt in textu. Io. Mon. *nu.* 1. Io. And. Butr. *n.* 4.

6 Hanc vero conſtitutionem eſſe localem, & pœnalem eſt manifeſtiſſimum, vt ex Lap. Io. And. & Dom. adnotauit Franc. *num.* 4. vnde poſtea ſequitur illam eſſe ſtrictè, & in proprietate ſermonis intelligendam *iuxta reg.* Odia, *& reg. in pœnis inſ. de regul. iuris.*

7 Habetur igitur primo ex hoc textu, quod irretiti vinculo maioris excommunicationis non poſſunt ordinari, & ſi Ordines ſuſcipiant fiunt irregulares, ac ſi miniſtraſſent in ſuſceptis. *cap. 1.* vbi Panorm. *in 4. notab. & cap. fin.* & ibi Panor. *nu.* 4. *de his, qui furtiu. ord. & cap. cum illorum de ſent. excom.* Et extenditur vt ſit verum etiam de ſuſpenſis, & interdictis ſecundum Angel. *v. irregul. n. 22.* Syluef. ibid. *q. 2.* Bonac. *de ſacram. diſp. 8. qu. vn. punc. 5. num. 56.* Suarez *de ceaſ. diſput. 31. ſect. 1. num. 5.* Pax Iordan. *lib. 3. tit. 6. num. 382.* Et quamuis excommunicatus poſſet abſolui ab Epiſcopo, ab excommunicatione, ſolum tamen à Pontifice poteſt cum illo diſpenſari in irregularitate, quam incurrit ſuſcipiendo ordines in excommunicatione niſi in terminis dicti *cap. cum illorum*, vel niſi modo in terminis Concil. Trid. *ſeſſ. 24. cap. 6.* ſi irregularitas ſit occulta, vel niſi in terminis priuilegiorum Regularium, ſi irregularis iſte fiat Religioſus. De his vero videri poſſunt, quæ dixi *tract. de elect. cap. 26. & 27.* vbi latè de facultate abſoluendi & diſpenſandi ex vi d. decreti Concil. Trid. & priuilegiorum.

8 Nunc vero ſi quis irregularis, aut inhabilis cõtra excommunicationem, quæ de mandato Epiſcopi promulgatur ante ordinationes, ordines ſuſcipiat, non ſit ex eo irregularis, quia illa excommunicatio non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vt ex Pontificali Romano conſtat, vt aduertit Pax Iordan. vbi ſup. *num.* 386.

9 Etiam excommunicati minori excommunicatione non poſſunt ordinari, cum ex hoc ſint priuati paſſiua participatione Sacramentorum. Archid. *num.* 1. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 4. Si tamen ordinentur non fiunt irregulares. *cap. ſi celebres, de Cler. excommun.* vbi Gloſſ. Panorm. & alij DD. Et huius differentiæ rationem ponit ibi Panorm. *num.* 2. quia excommunicatio maior includit ordinum ſuſpenſionem, vnde excommunicatus faciens ſe promouere attentat officium ſibi interdictum, & violat cenſuram, & propterea fit irregularis, quod non habet locum in excommunicatione minori, quæ non includit ſuſpenſionem Ordinum. Germana tamen huius ratio eſt, quia irregularitas non incurritur niſi exprimatur in iure, vt hic notat Archid. *num. 2.* In iure vero non eſt expreſſum, quod excommunicatio minor inducat irregularitatem, Imo *d. cap. ſi celebret*, decernitur excommunicatum minori non fieri irregularem, ſi celebret in excommunicatione.

10 Excommunicatis autem contradiſtinguuntur apoſtatæ, quia de iure communi Apoſtata, vt

Apo-

Apoſtata non eſt excommunicatus, vt hic aduertunt Gloſſ. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1. Batb. *n.6.* & tradiderunt Aragon. 2. 2. *quaſt.* 12. *art.* 1. & ibi Bann. *poſt* 2. *concl. dub.* 1. Suarez *de cenſ. tom.* 5. *diſputat.* 31. *ſect.* 6. *num.* 1. Sanchez *in decal. l.* 2. *l.* 6. *c.* 8. *n.*20. Et ideo non impediuntur ſuſcipere Ordines ex vi excommunicationis, ſed ex iure proprio prohibente ordinari Apoſtatas. Quid vero, & quotupliſ ſit apoſtaſia, & qua pœna Apoſtatæ puniuntur, & præcipuè qualiter non poſſint ordinari, & ſi ordinentur ſint ſuſpenſi oſtendi diffusè *to.*3. *de ſtat. q.* 189. *ar.* 8. *tit. de Apoſtatis à num.* 244. & *pag.* 410.

11 Irregulares etiam cum irregularitas ſit impedimentum canonicum impediens ab Ordinum exercitio, & ſuſceptione, certum eſt non poſſe Ordines ſuſcipere. Et tamen eſt conſiderandum, quod Irregularitas nec eſt propriè ſuſpenſio, nec eſt propriè cenſura. Et ideo ſi alius irregularis non ſit aliqua cenſura ligatus, ſed ſit merè, & purè irregularis faciendo ſe ordinari, peccat quidem grauiter, ſed non incurrit nouam irregularitatem, Nauar. *cap.* 27. *num.* 193. Suarez *de cenſ. diſp.* 40. *ſect.* 2. *num.* 3. & *diſp.* 42. *ſect.* 3. *num.* 2. & *ſect.* 2. *n.* 6. & 7. Henriq. Valentia, Vgolin. Filliuc. quos ſequitur Bonac. *de irregular. diſp.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *nu.* 4. & ex Specul. Archid. Dom. Azor. & Toleto tradit Pax Iordan. *l.* 3. *tit.* 6. *num.* 390. Vnde ſufficit, quod petat diſpenſationem ſuper irregularitatem, nec eſt neceſſe, quod exprimat ſe ſuſcepiſſe Ordines in irregularitate. Et hoc eſt verum ſiue irregularitas ſit ex delicto, ſiue ſit ex defectu. Quidquid in contrarium dixerint aliqui confundentes irregularitatem cum ſuſpenſione, & credentes irregulares ex defectu eſſe ſuſpenſos, quod eſt impropriè dictum, vt aduertit idem Pax Iordan. *num.* 393.

12 Cum autem hic in prohemio textus expreſsè loquatur de Ordinibus ſacris, ſed poſtea in diſpoſitione abſolutè prohibeat Vltramontanos non ſeruata forma præſcripta ordinari. Ideo apud antiquos Canoniſtas quæſtio fuit, an ſub hac lege comprehendantur etiam Ordines minores, & affirmat Gloſſ. *in v. Clericum* addens hic accipi Ordines ſacros largè, prout etiam minores Ordines ſacri dici poſſunt. Idem voluit Syluest. *v. irregularitas* hanc opinionem vocans communem *num.* 11. Sed negarunt Io. Mon. *num.* 1. Archid. *num.* 2. & Anchar. Nam ex prohæmio intellectum accipit legis diſpoſitio, & ideo vbi Pontifex in prohæmio loquitur expreſsè de ordinibus ſacris, & vox ſacrorum in hac lege pœnali debet accipi propriè, dicendum videbatur, quod etiam in diſpoſitione de ſolis ordinibus ſacris eſſet ſermo. Sed nunc litem dirimit conſtit. Vrbani Octaui, in qua ſit expreſſa mentio etiam de minoribus ordinibus; vnde indubitatum eſt Vltramontanos non poſſe ordinari etiam ad minores, niſi ſeruata forma *d. conſtit. Vrbani* 8.

13 Ex illo autem verbo *patriam* colligit Gloſſ. ordinandos examinari debere de patria: Hoc enim attentis conſtit. iſtis Clem. 4. & Vrb. 8. eſt neceſſarium, ne admittatur Vltramontanus non ſeruata forma præſcripta.

14 Certum enim eſt, quod plenior, & facilior notitia habetur eorum, qui ſunt de Prouincia, aut in Patria, quam exterorum. Propterea quod præſumatur ſcientia qualitatis perſonarum in prouincia, vnde quis eſt, dixit Dom. *num.* 3. allegans *cap. ſi poſtquam ſup. de elect. in hoc lib.* & pariter Franc. *num.* 1. docuit, quod in propria patria præſumitur notitia qualitatis perſonæ eius, qui eſt de eadem patria, & *allag. Clem.* 1. *de conceſſ. præbend. ad fin.* & quod notar *in d. cap. ſi poſtquam.* Verum certum quidem eſt, quod facilius habetur notitia qualitatis perſonarum, quæ ſunt eiuſdem prouinciæ, vel patriæ, quam exterorum. Sed vbi patriæ ſunt latæ, & magnæ ciuitates, quam plurimi ſunt, qui quam plurimorum qualitates ignorant, & nec in facie eos cognoſcunt. Quamuis ſuperiores de facili qualitates ſuorum ſubditorum cognoſcere poſſint, non ſubditorum difficilius, vnde neceſſe eſt, quod illi teſtimoniales literas à ſuis ſuperioribus deferant.

15 Sed numquid ſub huius textus regula comprehenduntur Abbates, vel alij habentes facultatem ordinandi? Io. And. *num.* 1. tangit quæſtionem, ſed lectorem remittit ad dicta à ſe *in cap. cum contingat, de ætat. & qualit.* & idem facit Butr. *num.* 4. Gloſſ. ait huiuſmodi non poſſe ab Abbatibus ordinari. Sed non ceſſat difficultas, quia Abbates de iure communi, non ſolum poſſunt ordinare ſuos ſubditos ad ordines minores, *cap. Abbates inſr. de priuil. cap. quoniam, diſt.* 69. *cap. cum contingat, de ætat. & qual. Clem. attendentes. de ſtat. Regul.* Sed etiam poſſunt ordinare quoſcumque de licentia, & cum dimiſſorijs ſuorum ſuperiorum, & accedente ſpeciali conſenſu Ordinarij. Et imo hoc non fuiſſe reuocatum per Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 10. plures contendunt, & declarauit S. Cong. Concil in *vna Bononien.* quam referunt Quat. *v. ordo* Tamb. *tom.* 2. *diſp.* 2. *q.* 7. *num.* 3. Gauan. *in man. v. Abbas n* 31. R.P. D. Fagnan. *in cap. aqua n.*8. *de conſecrat. Eccl.* vbi *num.* 10. ait quod eam declarationem corruptè retulerint Quarant. & Azor. & cui declarationi ſtandum eſſe affirmat ibidem, & diffusè probat vſque ad *num.* 19. Iuxta ergo hanc ſententiam Abbates, Sacerdotes, & Benedicti, vel habentes priuilegium ordinandi poſſunt promouere exteros venientes cum ſuorum ſuperiorum dimiſſorijs, & de conſenſu Epiſcopi loci; manet igitur quæſtio integra, an teneantur ad formam hic à Clemente 4. ſtatutam, ſeu etiam ab Vrbano 8. in recenſita conſtit. ſancitam.

16 Sed reſpondetur primo, dubium non habere locum de Abbatibus, nec eos comprehendi ſub huiuſmodi conſtitutionibus, etiam data illa ſententia, quia cum non poſſint promouere non ſubditos, niſi de conſenſu ſpeciali Epiſcopi loci, intra cuius Diœceſis fines Abbatia continetur, Epiſcopi erit non præbere conſenſum, vt ordinentur Vltramontani, niſi ſeruatis ſtatutis à Clem. 4 & Vrb.8. Et ita non fuit opus comprehendere Abbates, ſed ſufficiens fuit comprehendere Epiſcopos.

17 Sed reſpondetur ſecundo, quod iuxta dec. Rotæ apud Seraph. *dec.* 985. *de mandato Clem.*8. & *iuxta recentiores declarationes. S. Cong. Concil.* Abbates etiam accedente conſenſu Epiſcopi loci, & dato, quod ordinandi habeant dimiſſorias à ſuis ſuperioribus, adhuc non poſſunt ordinare ſeculares, aut non ſubditos. Duas autem declarationes S. Cong. Concilij refert idem R.P.D. Fagn. *d. c. aqua n.*19. & *quarum vna fuit data die* 23. *Nouemb.* 1641. & auditis ex vna parte Epiſcopo Cathanien. & ex altera Monachis Congr. Caſſinen. informantibus ore, & ſcriptis, S. Cong. inhærendo deciſ. Rotæ

Romanæ *ſub die 17. April.* 1592. coram bon. mem. Card. Seraph. de ordine fel. record. Clem. 8. factæ nec non declarationibus eiuſdem S. Congr. dictæ deciſioni conformibus ſubſequtis, cenſuit, improbata opinione contraria, Abbates Regulares Benedictos eiuſdem Congreg. Caſſinen. ſeu alterius Congregationis, vel Ordinis, aut inſtituti habentes etiam iura Epiſcopalia, ſeu quaſi Epiſcopalia, vſumque mitræ, baculi, & benedicendi, ac facultatem primam tonſuram, & minores ordines conferendi, non poſſe dictam primam tonſuram, nec alios Ordines minores, niſi ſuis ſubditis Regularibus conferre, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, vel inſtituti, etiam ſi habeant literas dimiſſorias ſuorum ſuperiorum, & conſenſum Ordinariorum, intra quorum Diœceſim fines ipſi Regulares ordinandi exiſtant. & multo minus perſonis ſecularibus etiam habentibus literas dimiſſorias à ſuis Ordinarijs. Ac propterea inhibuit Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs Prælatis inferioribus, vt in futurum concedere non audeant ſupradictas literas dimiſſorias huiuſmodi Abbatibus directas, nec ab iſtis recipi. Quod ſi ſecus fiat, tam concedentes, quam ordinantes à collatione ordinum ſuſpenſi remaneant, præter alias pœnas arbitrio Sac. Congregationis reſeruatas.

18 Et iterum propoſitis dubijs, an Abbates Regulares Benedicti habentes iura quaſi Epiſcopalia primam tonſuram, aut minores ordines poſſint conferre ſecularibus Clericis, Epiſcopi iuriſdictionis ſubiectis, ſi modo conſenſus Epiſcopi accedat itidem an prædicti Abbates poſſint Regularibus alterius ordinis, qui literas dimiſſoriales ſuorum ſuperiorum Regularium, & conſenſum Epiſcopi loci habuerint, poſſint prædictam tonſuram, & minores ordines conferre. *Die decima Maij* 1658. S. Cōg. Concil. ad vtrumque dubium reſpondit, non poſſe. Et ita etiam ſenſerunt Pax Iordan. *lib. 5. tit. 4. n. 60.* & apud eum Mirand. *p. p. q. 38. n. 9. concl. 2.* Palaus *tom 4. tr. 27. p. 14.*

19 Limitatur quoque regula textus, ſicut ex Conſtit. Vrbani 8. ad Epiſcopos Italiæ. In quo non perſonarum patria attendi debet, ſed locus Epiſcopatus. Ideo ſi Hiſpanus, Gallus, vel Germanus ſit Epiſcopus in Italia, comprehenditur, nec poteſt Vltramontanos ordinare niſi ſeruata forma præſcripta in his conſtitut. Dom. *num. 8.* è contrario ſi Italus ſit Epiſcopus extra Italiam, ſiue quicumque alius Epiſcopus, qui ſit extra Italiam non comprehenditur, nec harum conſtit. pœnæ ſubditur ſi vel Italum, vel alium exterum promoueat. Gloſſ. Monac. *num. 1.*

20 Allegatur autem cōmuniter Gloſſ. in v. Italiæ eo quod dixerit conſtitutionem etiam pœnalem ex identitate & omnimoda ſimilitudine rationis extendi ad alium caſum: imò hanc non eſſe extentionem, ſed comprehenſionem, quia caſus ſub ratione & fine legis comprehenditur. Sed hoc merito reiecerunt Io. Andr. *ad reg.* Odia. & Butr. *cap. fin de conſuet.* quos ſequuntur hic Dom. *num. 9.* & Franc. *num. 5.* ſed & Barboſa *num. 8.* ſequutus Gloſſ. ait, quod ſi in lege correctiua ratio ſit expreſſa, admittitur extenſio ad omnes caſus, ad quos ratio illa adaptari poteſt, quaſi tunc propriè non dicatur extenſio, ſed comprehenſio propter identitatem rationis, vt plures DD. allegat. Sed hæc eſt vna de illis aſſertionibus, quam ſi affirmarent centum Gloſſæ, & centum mille DD. & amplius, non eſſet admittenda. Eſt enim contra omne ius, quod vult pœnales leges ſtricte eſſe interpretandas, *cap. Odia, cap. in pœnis, inf. de reg. iur.* & contra praxim Summorum Pontificum, qui extendendo leges de caſu ad caſum, ex ſimilitudine rationis non declarant eos comprehendi ſub priori lege, vel fuiſſe cōprehenſus, ſed ſtatuendo ad illos priores leges extendunt, ſic Clem. *dudum* lata contra Prædicatores, & Minores, vt haberet locum etiam contra Auguſt. & Carmelitas ad eos per conſtitutiones ſpeciales extenſa fuit, vt ex Mari Magno Carmel. apud Lezanam §. 22. Vnde quod illa Clem. *dudum* non ligaret niſi quatuor Ordinis Mendicantium docuerunt plurimi, quos retuli *tom. 2. de ſtat. q 287. art. 4. num. 646. pag. 565. & Bonif. 8. cap. Conſtitutionem infra de regul.* ex ſimilitudine rationis ad omnes Ordines Mendicantium extendit legem illam, quæ tamen prius minime extendebatur, & præterea eſt contra euidentiſſimam rationem, quia conſequentias non neceſſarias per ſe, ſed contingentes deducere ex motiuis honeſtis, ita vt conſequentiæ obligent, ſolius eſt legiſlatoris non vero DD. priuatorum, & ideo omnes iſtæ extentiones quas faciunt Gloſſæ, vel DD. ſunt extenſiones factæ à non habente auctoritatem, vt adnotauit etiā Dom. *num. 9.* & ideo non obligant, & nihil valent niſi ad imponendum iniuſtum onus ſuper ſimplices ignorantes.

21 Cum vero regula limitetur ad Vltramontanos dubitarunt hic antiqui, quid dicendum de illis, qui ſunt in confinio Italiæ, qui nimirum habitant in ſummitatibus alpium diuidentium Italiam à Gallia, & Germania, & concorditer dixerunt tales non comprehendi quia tales cum non ſint vltra montes, aut citra montes, propriè nec Vltramontani, nec Citramontani ſunt, ſed medij. Io. Mon. *num. 5.* Prub. *num. 3.* Io. Andr. Anchar. Butr. *num 1.* Dom. *num. 6.* Franc. *n. 4.* quod nunc quoq; verificari vult Barboſ. *num. 4. & de off. Epiſc. all. 8. num. 6.* allegans Camp. *in diuerſ. rubr. 9. cap. 1. n. 9.* Ex quo generalem regulam deduxerunt Domin. *num. 7.* & Franc. *num. 4.* quia nimirum conſtitutio pœnalis localis loquens de certo genere perſonarum habitantium in certis locis non comprehendit habitantes in eorum locorum confinibus, *& alleg.* Bald. *in l. Iuriſperitos. §. cum oriundus. ff. de excuſ. tut.* Quid notandum putat Dom. quia facit quod in materia ſtricta emanante ſuper prouincia Tuſciæ, Lombardiæ, Romandiolæ, & Marchiæ Treuiſanæ. non includeretur Bononia, quæ eſt ſita in confinio iſtarum quatuor prouinciarum, vt patet in priuilegia ſtudij.

22 Verum admiſſo, quod vbi lex vtatur nominibus, quæ in propria ſignificatione non comprehendunt illos, qui ſunt in confinio, tunc lex pœnalis ad illos non extendatur, quia verba legis pœnalis in ſtricta & propria ſignificatione accipi debent quamobrem benè dictum fuit, quod hæc Decretalis non ſe extendit ad habitantes in montibus, diuidentibus Italiam, eo quia iſti non ſint propriè Vltramontani. Tamen ſi verba legis pœnalis propriè comprehendant habitantes in confinio, ad illos lex ſe extendet, & ſic regula data non eſt formalis, & propria, & per ſe vera. Sic quia Conſtit. Vrbani Octaui recenſita expreſsè nominat Gallos, & Germanos, & quoſcumque ex quibuſcumq;

locis

Digitized by Google

locis extra Italiam oriundis, comprehendit etiam eos, qui non ſunt omninò vltra montes, ſi certum ſit eos eſſe intra confines Galliæ, aut Germaniæ, aut extra confines Italiæ. Verba ergo legis conſiderari debent, & propria illarum ſignificatio attendi, quod ſi hæc ſe extendit ad habitantes in confinio, illos quoque pœnalis lex comprehendit. Secus ſi verba legis pœnalis propriè ſumpta confinantes non comprehendunt.

23 Sed quid ſi verborum legis ſignificatio, & amplitudo ſit dubia & incerta? v.g. hic ſub nomine Italiæ, nedum terram, quæ eſt citra alpes, ſed etiam inſulas, & quidem etiam inſulas Siciliæ, & Sardiniæ comprehendi volunt Io.Mon. *nu.1.* Prob. *num.1.* Io.Andr. *in princ.* Archid. *num.3.* Butr. *n.1.* Dom. *num.6.* Franc. *num.1.* Nam & in *l. Inſulæ Italia ff. de iud.* habetur quod inſulæ Italiæ pars Italiæ ſunt. Verum alia ex parte dicet aliquis, quod vbi Pontifices volunt comprehendere Inſulas id exprimunt, vt patet in decreto de celebratione Miſſarum §.10. ſub Vrban. 8. & in Conſtit. inſtaurandæ Innoc.X. ſuppreſſionis paruorum Conuentuum. Ex hoc enim videtur colligi, quod ſub nomine Italiæ non veniant Inſulæ adiacentes, niſi id exprimatur. Verum quia hic ampliatio nominis Italiæ eſt fauorabilis, & non ſeruit ad ampliandam, ſed ad reſtringendam legem hanc pœnalē, ſi vt non comprehendat Siculos, & Sardos, rationabiliter admittitur, vt iuxta intellectum præfatorum DD. nomen Italiæ comprehendat etiam Siciliam, & Sardiniam, quod eſt fundatum in *d.l. Inſulæ*. Sic in dubio lex pœnalis non debet extendi, ſed reſtringi. Ideo ſi ſit dubium an aliquis locus ſit in Italia, vel potius in Gallia, aut Germania, aut extra Italiam, non comprehendatur ſub hac conſtitut. quia de illo loco non poterit propriè & ſtrictè dici, quod ſit extra Italiam, & in dubio benignior interpretatio ſumi debet. Vbi tamen aliquis locus habeatur communiter, etiam in odioſis pro loco extra vel intra Italiam, pro tali ſimpliciter habendus erit.

24 Apparet autem diſcrimen inter hanc Decretalem, & Conſtit. Vrban. 8. quod hæc decretalis non ſe extendit ad Orientales, qui propriè non ſunt Vltramontani, ſed vltra Marini. Cuius etiam poteſt reddi ratio, quod ex illis regionibus à Turcis, & Saracenis poſſeſſæ rarius contingat, vt aliquis veniat in Italiam, & in ea Ordines ſuſcipiat. Sed conſtitutio Vrbani 8. comprehendit omnes omninò nationes extra Italiam, vt nullus extra Italiam oriundus poſſit ab Epiſcopo Italiæ promoueri non ſeruata forma ab eo præſcripta.

25 Si tamen contingat quod aliquis Vltramontanus domicilium acquirat in Italia, & fiat habitatione, & domicilio Italus, poterit præfata forma non ſeruata, aliis tamen ſeruatis ſeruandis Ordinari, quia huiuſmodi Italus eſt cenſendus. Barboſ. *num.3.* ſicut etiam Italus eidem formæ non ſubditur, ſed & in Italia, & extra Italiam ea non ſeruata poteſt promoueri, quia tam hæc, quam Conſtitut. Vrbani 8. prohibet ſolum non Italos ordinari ab Epiſcopis Italiæ ea forma non ſeruata. Aochar. Barboſ. *num. 7.* Syluest. *v. irregularitas p. num.11.* Nauar. *conſ.33. num.1. ſub hoc tit.*

26 Quoniam etiam textus loquitur de Vltramontano clerico difficultas eſt, an Epiſcopi Italiæ poſſint Vltramontanum laicum promouere ad primam tonſuram, forma textus non ſeruata. Gloſſ. exiſtimat non poſſe, & vt ſoluat difficultatem ait, quod textus debet punctari poſt nomen Vltramontanum, & ſic nomen clericum iungi debere cum verbo ordinare, vt ſit ſenſus, quod Epiſcopi Italiæ Vltramontanum non poſſint ordinare in clericum. Ex quo Domin. *num.10.* deduxit regulam, quod vbi conſtitutio ſit dubia ex diuerſa punctione debet ita punctari, vt latius extendatur quando materia eſt ita prohibitoria in larga extenſione, ſicut in ſtricta, & quando ratio eſt eadem in extenſione, ac in reſtrictione. Et quia huiuſmodi intelligentiæ obſtat, quod in prohæmio conſtitutio loquatur ſolum de Ordinibus ſacris, & ſic videatur, quod in diſpoſitione non loquatur nec de minoribus, nec de prima tonſura, aliam regulam tradit Dom. *num.11.* quia ſcilicet conſtitutio etiam pœnalis licet in exordio loquatur ſtrictius, quam in diſpoſito, tamen comprehenditur ſub verbis diſpoſitiuis. Sed è contra Probus ad Monac. *num.7.* probat latè Epiſcopos Italiæ poſſe non ſeruata forma huius textus Vltramontanum Laicum ad primam tonſuram admittere. Et huius occaſione oſtendit, qualiter prima tonſura poſſit probari nedum per ſcripturam, ſed pro teſtes, & ſubdito quod ſola quaſi poſſeſſione non plenè probetur. Sed litem hanc abſtulit Vrbanus Octauus in ſua Conſtit. in qua expreſsè prohibet Oriundos extra Italiam ab Epiſcopis Italiæ promoueri etiam ad primam tonſuram. Cæterum regulis à Dom. poſitis obſtant regulæ iuris manifeſtæ, quæ iubent vt in pœnalibus, & odioſis non extenſior ſed ſtrictior interpretatio fiat.

27 Diſputat etiam Gloſſ. an ſufficiat quod ordinandus habeat literas teſtimoniales, & dimiſſorias ab Epiſcopo domicilij, quoniam in textu fit mentio ſolum de Epiſcopo originis, vel beneficij. Reſpondet vero ſufficere, per text. *in cap. ſequen.* ex quo hic debet interpretari. Et ita tenent. Io Mon. *num.3.* Archid. *num.3.* Auchar. Dom. *num.13.* Franc. *num.11.* Barboſ. *num.3.* Campan. *in diuerſ. rub.9. cap.1. num.10.*

28 Forma vero ſine qua ex vi huius textus Vltramontani non poſſunt ordinari ab Epiſcopis Italiæ eſt, vt Ordinandi deferant litteras dimiſſorias ab eorum ordinario, ſiue ſit Ordinarius Originis, ſiue beneficij, ſiue domicilij, in quibus exprimatur cauſa ob quam ille Ordinarius non voluit, vel non potuit illum ordinare. Vnde hic nedum ſunt neceſſariæ literæ dimiſſoriæ. Sed de forma eſt, quod iſtæ literæ contineant cauſam, ob quam Ordinarius dimittens vel noluit, vel non potuit dimiſſum ordinare; aliter Epiſcopus Italiæ promouens Vltramontanum non habentem tales literas incideret in huius canonis pœnam. Gloſſ. Dom. *num.4.* Franc. *num.2.* Barboſ. *num.5.*

29 Ex his vero deduxit Franc. *d. num.2.* Quod literis Epiſcopi creditur. Ad quod facit *cap. vt circa ſup. de elect. in hoc lib. & cap. Poſt ceſſionem ſup. de probat.* Et quod hoc procedit etiam ſi literæ deferantur per illum ad cuius fauorem ſcribantur. Ad quod facit *l. eum qui §. ſi Epiſtolam. ff. de furtis.* Vbi de mandato iudicis poteſt quis eſſe nuncius etiam in cauſa ſua. Et ſi quis veniens de longinquo cum literis negetur eſſe illum de quo in literis fit mentio, aſſertioni eius creditur, & præſumitur eſſe ille, de quo inſtrumentum cauſat, vt dixit ſingulariter Cyr. & Bald. in *l. ſi qua per calumniam.*

C. de Epiſc. & Cler. Quod ſingulariter menti eſt reneodum, & videri debent, quæ notantur infra in *cap. 1. de verb. ſignif. & in Clem 1. de Procur.*

30 In Conſtit. vero Vrbani 8. alia forma ſtatuitur, & prohibetur holuſmodi exteros ordinari, niſi dimiſſoriales ſuorom Ordinariorum literas à Nuncijs Apoſtolicis, ſeu Collectoribus in illis partibus commorantibus recognitas, probatas; & ſubſcriptas habeant, eorumdemue Nunciorum, ſeu Collectorum ſubſcriptiones ab Eminentiſſimo Vrbis Vicario examinatæ, recognitæ, & approbatæ fuerint. Qua forma non ſeruata tam Ordinantes, quam ordinati incidunt in pœnam dictæ conſtitut, quæ eſt ſuſpenſio ipſo facto incurrenda.

31 In vtraque conſtit. Clemen. & Vrban. hoc petitur clauſula abſque ſpe, ex quo intelligitur ſuſpenſionem, quam ordinati incurrunt non ſeruatis illis conſtitutionibus nedum eſſe Papæ reſeruatam, ſed eſſe difficillimæ, & non ſperandæ diſpenſationis.

32 Quod ſi huiuſmodi ſuſpenſus miniſtret in ordine malè recepto fit irregularis. Gloſſ. & Barboſa *num. 10. & de off. Epiſ. alleg. 8. num 6.* Sylueſ. *v. irregularitas num. 11.* Nauar. *conſ. 33. num. 1. de Tempor. Ordin.* Campan. *in diuerſ. rubr. 9. cap. 1. num. 8.*

33 Hanc ſuſpenſionem eſſe ab ordinibus intelligit Franc. *num. 3.* qui etiam regulam addit, vt in dubio ſuſpenſionis nomine intelligatur de ſuſpenſione ordinum *per not. a* Gloſſ. *in v. ſuſpenſi in Clem, cupientes de pœnis*, ſed ex ſubiecta materia id colligendum exiſtimo, Huiuſmodi vero ſuſpenſionem incurrunt, qui ſe non ſeruata forma præſcripta ordinari faciunt, etiam ſi alias ſint idonei, & digni, vt aduertunt Mon. *num. 1.* Domin. *num. 5.* Franc *num. 4.*

34 Ex vi vero Conſtit. Vrbani 8. huiuſmodi male promoti, ac etiam illi, qui cum falſis, vel fictis, vel fiduciarijs patrimonij titulis ſcientes ſe ad præfatos ordines promoueri fecerint, etiam maioribus pœnis arbitrio Summi Pontificis puniendi erunt.

35 Contra Epiſcopos autem male ordinantes non determinatur pœna, ſed ſolum dicitur eos pœna condigna puniri debere. Communiter autem dicitur Epiſcopos huiuſmodi puniendos pœna *in cap.* ſequenti ſtatuta, quæ eſt ſuſpenſio à collatione ordinum per annum, vt per Archid. Dom. & Franc. *num. 3.* Quamuis Io. Monac. exiſtimet, quod quia hic maior pœna imponitur male promoto, quam cap. ſequen. ideo etiam condigna pœna male promouentis debeat eſſe maior, ſed Io. Andr. dicit, quod ſi ab ordinando nulla habita fuit licentia, tunc locus eſt pœnæ illius Capit. Sed ſi habita fuit licentia, ſed inſufficiens, non ſit locus ille pœnæ, ſed arbitrariæ. Butrius *num. 3.* hæc refert, & nihil addit. Sed dicendum eſt abſolutè pœnam hanc eſſe arbitrariam cum lex eam non determinet, ſolum vero ex arbitrio boni viri pœna lata pro vno caſu applicanda eſt alteri. Sed per conſtitut. Vrbani 8. Epiſcopi ordinantes oriundos extra italiam præfata forma non ſeruata ſunt ipſo facto per annum ſuſpenſi ab exercitio Pontificalium.

36 Ex vi quoque præſentis decretalis Pœnitentiarij Papæ non poſſunt diſpenſare cum male promotis Vltramontanis in præfata ſuſpenſione. An tamen poſſint modo de facto, conſulendæ ſunt corū facultates. Vrbanus 8. nihil de hoc decernit, niſi quod præſentem conſtitutionem cum omnibus, & ſingulis in ea contentis approbat, & confirmat.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Eiuſdem regula.*
3 *Decretum Concil. Trid.*
4 *Nullus poteſt alienum ſubditum ſine licentia ordinare.*
5 *Nec illi tonſuram conferre.*
6 *Diœceſis dicitur parochia Epiſcopi.*
7 *Illa aliena parochia, quæ non eſt ſua.*
8 *Superioris ordinandorum etiam Regularis, licentia neceſſaria.*
6 *De hac licentia conſtare debet per ſcripturam.*
10 *A cenſura huius textus excuſat ignorantia craſſa.*
11 *Scientia in ſuperiore præſumitur.*
Vbi ad pœnam incurrendam eſt neceſſaria ſcientia non ſufficit pura ſcientia præſumpta.
12 *Ignorantia probatur iuramento.*
Vbi ad pœnam requiritur ſcientia ignorantia probatur ſi non probatur ſcientia.
Scientia coniecturis probatur.
13 *An contra iuramentum admittatur probatio.*
14 *Affectata ignorantia an æquiualeat ſcientiæ.*
14 *Affectata ignorantia, quæ ſit.*
15 *Figmentum quid ſit.*
17 *A ſuſpenſione lata per* Concil. Trid. *non excuſat ignorantia craſſa.*
18 Ex *vi textus non eſt prohibitum conferri primam tonſuram.*
19 *Annus accipi debet vt continuus.*
20 *Annus incipit à die commiſſi delicti.*
21 *An* Epiſcopus *delinquens ſit ſuſpenſus à collatione omnium ordinum.*
22 *Intell. cap vel ſi compos de temp. ordin.*
23 *Intellectus leg. ſi qui indignus. ff de ſens.*
24 *An contra ordinantem alienum ſubditum antiquitus fuerit impoſita pœna.*
25 *Cap. nullum 9. q. 2. deſumptum ex Conciliabulo Arianorum.*
26 *An lex imponens nouam pœnam abroget priorem.*
27 *Ordinati ab alieno Epiſcopo ſunt ipſo iure ſuſpenſi.*
28 *Dictio taliter limitat.*
29 *Difficile, quod hæc ſuſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta.*
30 *Licentia non eſt neceſſaria ad id quod eſt à iure cõceſſum.*
Libertatem habet, qui non indiget licentiam.
31 *Subditi ſuſpenſi Epiſcopi hoc caſu à vicinis etiam Archiepiſcopo ordinari poſſunt.*
32 *Regula correlatiuorum, vt conceſſum vni ſit conceſſum alteri.*
34 *Vicini Epiſcopi quando non poſſint ordinare ſubditos Epiſcopi ſuſpenſi.*
35 *Pœna impoſita vni correlatiuo non eſt impoſita alteri.*
36 *Licentia agendi intelliguntur ſeruatis aliàs ſecundis.*
37 *Cum huiuſmodi ordinatis ſuſpenſis diſpenſat proprius Epiſcopus.*

Cap. Eos qui 2. de temp. ordin.

1 IN tres partes diuiditur hæc decretalis. Primo enim punit ordinantes Clericos alienę parochiæ, ſecundo ratificat pœnam contra ſic ordinatos, *ibi his quæ*. Tertio ſub dictis ſuperiorum ſuſpenſorum dat licentiam, vt à vicinis Epiſcopis ordinari poſſint.

2 Eos qui abſque licentia ſuperioris ordinandorum, ſcienter Clericum alienæ parochiæ præſumpſerit ordinare, eſt ſuſpenſus per annum à collatione ordinum ſtatutis contra hoc modo ordinatos in ſuo robore duraturis, & Clericis parochiæ taliter ſuſpenſorum eorum ſuſpenſione exiſtente manifeſta, conceſſa facultate interim recipiendi ordines ab Epiſcopis vicinis. Hæc eſt huius textus reſolutio iuxta communem interpretum intelligentiam, & Sylueſ. *v. irregularitas nu.* 11. Nauar. *conſ.* 2. *n.* 1. *&* *conſ.* 5. *n.* 6. *& conſ.* 39. *de temp. ordin.* R. P. D. Fagnan. *in c. nullum.* 8. *de parochiis* Sayrus *de cenſ. l.* 4. *c.* 12. *n.* 13. Suarez *de cenſ. to* 5. *diſp.* 31. *ſeſſ.* 5. Campan. Rodriq. *tom.* 1. *q.* 18. *a.* 4. Quaranta *v. ordo* Miranda *tom.* 1. *q.* 58. *ar.* 5. *diuerſ. iuris rub.* 9. *c.* 1. *num.* 16 Bonac. *de cenſ. in par. c. d.* 3. *q.* 2. *p.* 7. *num.* 4. Barboſ. *de off. Epiſ. alleg.* 8. *num.* 27. *& de ſacram. d.* 8. *p.* 4. Pax Iordan. Elucubrat. *lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 34. Fermoſin. ad textum. Quod tranſlationem hoc eodem tit. per multas quæſt. Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſputat.* 13. Leſſ. *lib.* 2. c. 44. *d.* 19. *num.* 92. Diana 3. *p. tr.* 4. *reſ.* 194. Leander *de ſacram. ord. diſp.* 8. *q.* 1. *& ſeqq.* Baſſæus *v. ordo* 3. *num.* 2.

3 Hoc idem diſpoſuit Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 8. dicens. *Vnuſquiſque autem à proprio Epiſcopo ordinetur. Quod ſi ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiam cuiuſuis generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel priuilegij prætextu, etiam ſtatutis temporibus permittatur, niſi eius probitas, ac mores Ordinarij ſui teſtimonio dentur. Si ſecus fiat, ordinans à collatione ordinum per annum, & ordinatus à ſuſceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus*, & *ſeſſ.* 7. *cap.* 11. *de reformat.* habet *facultates de promouendo à quocumque non ſuffragentur, niſi habentibus legitimam cauſam, ob quam a proprijs Epiſcopis ordinari non poſſunt, in literis exprimendam, & tunc non ordinentur, niſi ab Epiſcopo in ſua Diœceſi reſidente, aut pro eo Pontificalia, exercente diligenti prævio examini.*

4 Gregor. autem decimus in ſua regula non nominat expreſsè Epiſcopos, ſed generaliter eos, qui, vt comprehendat nedum Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ſed etiam Abbates, & quoſcumque qui vel de iure, vel ex priuilegio habeat facultatem ordinandi. Nullus enim horum poteſt non ſuum ſubditum ordinare. Gloſſ. Mon. *num.* 4. Archid. *num.* 1. Dom. *num.* 1. *&* §. *Clerici num.* 1. & DD. omnes ſupra citati.

5 De Clericis autem ordinandis loquitur. Nam de laicis diſponitur infr. cap. 4. vnde nullus alienum ſubditum poteſt, vel ad ordines, vel ad primam tonſuram promouere. Archid. in princip.

6 Tota autem Diœceſis eſt parochia Epiſcopi. Gloſſ. Archid. *num.* 1. Domin. *num.* 1. Prob *num.* 8. *& probatur ex cap. bona*, vbi Præpoſ. & Dom. 12. *q.* 2. *& cap.* 1. *ſup. de raptor.* & ibi Ananias *num.* 3. *& ex cap. in parochia* 16. *q.* 1. *cap. excommunicamus* §. *adijcimus*, *ſup. de hæret. & cap.* 2. *ſup. de Magiſ. & cap. ſequenti*, vbi id iterũ notant. Gloſſ. & Dom. *num.* 1. Et quidem ethimologia vocabuli id ſuadet. Nam paros Græce idem eſt, quod particio latini, vnde tota Diœceſis deputata vni Epiſcopo cum ſit diuiſa, & partita à Diœceſi deputata alteri, dicitur parochia. Sic enim, & Eccleſiæ inferiores parochiæ dicuntur, quia partitæ ſunt, & diuiſæ vna ab alia.

7 Quæ vero cenſenda ſit parochia aliena explicatur vberius *cap. ſequenti*. Hic in communi aliena parochia dicitur reſpectu ordinantis, quæ non eſt ſua, vt notant Gloſſ. & Archid. *num.* 1.

8 Eſt vero aduertendum non dici in textu abſque *Epiſcopi* licentia, ſed abſque *ſuperioris* ordinandorum, vt omnes comprehendat ſuperiores: Vnde inter iſtos computari etiam debebunt Prælati Regulares reſpectu ſuorum ſubditorum: Nam Regulares ſine licentia ſuorum Prælatorum non poſſunt ordinari *cap. ſi quis. cap. Monachi*, *cap. cum pro vtilitate* 16. *q.* 1. *cap. quam ſit neceſſarium* 18. *q.* 2. *cap. ad aures*, *ſup. eod. tit.* De quo vide, *tom.* 3. *de ſtat. q.* 189. *a.* 10. *de profeſſ. inſpect.* 10. *a num.* 850. *pag.* 487. Nomine ſuperioris igitur hic intelligitur omnis ille, ſine cuius licentia, qui petit, non poteſt de iure ordinari. Antiquitùs vero *ex cap. Epiſcopus d.* 24. *& cap.* 1. *d.* 67. erat neceſſarius Clericorum, id eſt Canonicorum Cathedralis conſenſus, vt explicat Gloſſ. Sed modo tam ex hoc cap. quam ex Concil. Trid. locis citatis non requiritur, niſi conſenſus ſuperioris ipſius ordinandi; quamuis, vt aduertit Sanchez *l.* 7. *opuſc. c.* 1. *d.* 20. *num.* 2. ſecundum Hoſtien. quem ſequitur Sylueſter *v. ordo* 3. *q.* 1. decretum d. canonum intelligendum ſit, vt Canonici cenſeantur conſentire, ſi non contradicunt.

9 De hac vero licentia debet conſtare, & de ea conſtat, vel per ſcripturam, vel per teſtes, vel per authenticum inſtrumentum ſecundum Io. And. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 1. Sed ſicut iſti DD. aduerterunt hæc non ſufficere in caſu Capit. proxime ſuper, quia requiritur in eo caſu ſcriptum, ita nunc abſoluta dicendũ eſt hanc requiri, nec ſufficere teſtes, aut aliud inſtrumentum, quia Concilium loco citato, requirit literas dimiſſorias, & teſtimoniales ſuperioris ordinandi, vt poſt Suarez *de cenſ. diſp.* 31. *ſect.* 5. Sayrum *l.* 4. *cap.* 15. *num.* 13. Bonac. *de cenſ. in partic. d.* 3. *qu.* 2. *p.* 7. docet Barboſa *ad d. cap.* 8. *ſeſſ.* 23. Conc. Trid. *num.* 31. Qui tamen DD. multos caſus excipiunt, in quibus Epiſcopus ab hac cenſura excuſatur, Et cum in aliquibus Prouincijs ſit conſuetudine receptum, vt in huiuſmodi literis nulla cauſa aſſignerut teſtibus Rebuff. *in praxi tit. de lit. dimiſſor. num.* 28. Salzedo ad Bernard. Diaz. *cap.* 26. Grat. *deciſ.* March. *dec.* 98. *num.* 51. Nihilominus Barboſ. *de off. Epiſ. alleg* 7. *n.* 2. hoc referens non approbat, & ait hac conſuetudine non obſtante, ſeruari debere diſpoſitionem c. 1. ſup. in hoc tit. & Conc. Trident. loco citato ſcilicet *cap.* 11. *ſeſſ.* 7. Quidquid aliter videatur intelligere Velaſc. *t.* 1. *alleg.* 5. *n.* 53. Quoniam tamen magna eſt vis conſuetudinis, quæ & potuit præualere contra diſpoſitionem Concilij, conſiderandum erit, an conſuetudo ſit rationabilis, & legitimè præſcripta. Hæc enim legi derogat, vt probatum eſt ſupra *cap.* 1. *de conſuetud. & maxime q.* 1. *a.* 11. Sanchez quoque *l.* 7. *opus cap.* 20. *num.* 4. arbitratur, quod adhuc in vim Concil. Trident. ſufficit, quod de conſenſu Epiſcopi conſtet

teſtes

teſtes, vel per inſtrumentum publicum, quia Concilij *ſeſſ.14 cap.2. de reform.* dicitur ſub disiunctione quod Epiſcopus alienum ſubditum non ordinet ſine proprij Epiſcopi conſenſu, vel dimiſſorijs. Debet tamen etiam conſtare de cauſa, vt in decreto *ſeſſ.* 2011.

10 Ordinantem autem Clericum alienæ parochiæ nedum ignorantia probabilis, & iuſta excuſat Epiſcopum ab huius textus cenſura, quod & adnotarunt Archid. *num.* 2. Io. And. *num.* 1. Prob. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 3. ſed etiam ignorantia craſſa, quæ non æquiualeat affectatæ, quia hic textus ad hoc; vt incurratur ſuſpenſio requirit ſcientiam, & præſumptionem. Videantur, quæ dicta ſunt ſupra in hoc lib. *cap. vt animarum de conſtit quæſt.* 1. a. 21. *num.* 3498. *& ſeq. pag.* 149.

11 In ordinante tamen hæc ſcientia præſumitur, quia licet tractetur de facto alieno, tamen quia ordinans ex officio debet inquirere, & ſcire an ordinandus, vel non ſit de ſua Diœceſi, præſumitur ſcire, quod ſcire poteſt, & debet. Gloſſ. Io. Mon. *n.* 1. Archid. *num.* 2. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 4. & apud eum Sayr. *l.* 4. *dec.* 42. *ſub hoc tit.* & Nauar. *conſ.* 40. Verum non puto, quod hæc doctrina alias vera noſtro caſui applicetur; quia vbi lex ad incurſum cenſuræ, vel pœnæ requirit ſcientiam, non ſufficit hæc nuda ſcientiæ præſumptio, niſi ſit alijs coniecturis, aut præſumptionibus adiuta. Et hoc enim, quod quis ſcire poteſt, & debet non præſumitur ſcientia niſi ſub diſtinctione, quia ſcilicet, vel qui agit, ſcit quod egit, vel quod id culpabiliter ignorat. Alterum igitur iſtorum cum poſſit eſſe verum, & alias ignorantia etiam culpabilis à pœna excuſet in hoc caſu, ideo ad damnandum Epiſcopum non ſufficit illa nuda præſumptio ſcientiæ, quæ oritur ex eo, quod Epiſcopus potuit, & debuit ſcire, niſi aliunde de ſcientia conſtet.

12 Hic tamen Gloſſ. admittit, quod ignorantia poſſit probari iuramento. Quod tamen niſi cum diſtinctione admittunt Anch. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Nam ſi contra ignorantiam præſumptam ius aliquid vltra determinat, non ſufficit iuramentum ad ignorantiam probandam, quod ſufficit quando ius nihil vltra determinat, niſi agatur de præiudicio tertij, quia tunc nec ſolo iuramento probatur ignorantia. Sed dicitur, quod vbi lex requirit ſcientiam ad incurrendam pœnam, non eſt neceſſe, quod delinquens etiam iuramento probet ignorantiam, ſed tunc ſufficit id quod ex Hug. aduertit Anch. *num.* 2. quia ſcilicet ignorantia probatur, ſi non probatur ſcientia. Vnde multo magis ſufficit, ſi delinquens iuramento probet ignorantiam. Scientiam vero probari coniecturis, aduertit Gloſſ. Videantur dicta ſupra *cap. vt animarum q.* 1. *a.* 25. *de conſtit.*

13 Diſputant etiam hic an contra iuramentum Epiſcopi poſſit admitti probatio. Hoc enim negauit Mon. ſed affirmauit Gloſſ. & Io. Andr. *num.* 1. ſed & hoc videri poſſunt dicta *d. cap. vt animarum q.* 1. *a.* 25. *num.* 496. *pag* 166.

14 At vero æquiparari ſcientiæ ignorantiā affectatā ex hoc textu colligunt Gloſſ. Mon. *num.* 1. Archid. *num.* 3. Prob. *num.* 1. Anch. *num.* 2. Dom. *num.* 2. Barb. *num.* 4. *&* 7. & apud eum Tirraquell. de retractu *leg.* §. 35. Gloſſ. 4. *num.* 28. *&* 29. & Maſcard. *de probat. concl.* 879. *num.* 32. *cum ſequent.* Sed vbi lex ad incurrendam pœnam requirit ſcientiam, potius oppoſitū colligitur ex hoc textu, quia ſi ignorantia affectata polleret ſcientiæ, non fuiſſet neceſſe, quod hoc exprimeretur in textu. Vnde ex hoc potius colligitur, quod ignorantia affectata non æquipollet ſcientiæ, niſi id exprimatur, ſeu niſi in caſibus à lege expreſſis. Nam ignorantia licet affectata non nihil diminuit. Verum videantur dicta præfato *cap. vt animarum quæſt.* 1. *art.* 6. *conſ.* 21. *num.* 409. *& art.* 22. *à num.* 424. *pag.* 154.

15 Cum etiam Gloſſ. Prob. *num.* 1. Archid. *num.* 3. Barboſ. *num.* 8. & apud eum Sayr. *in Claui Reg. l.* 2. *cap.* 2. *num.* 18. *& cap.* 9. *num.* 5. & Cardoſ. *in praxi iudicum v. Ignorantia num.* 8. dixerint illam eſſe affectatam ignorantiam, quando quis ſcire potuit, & noluit, imò diſſimulauit, diminuta eſt hæc deſcriptio, quia & conuenit omni ignorantiæ culpabili, & voluntariæ. Sed ad affectatam ignorantiam neceſſe eſt quod illa ſit volita directè & in ſe ipſa, & non ſolum in ſua cauſa. Videatur ſupra *d. cap. vt animarum locis citatis.*

16 Vult etiam Pontifex quod ad incurrendam pœnam ſufficiat ſcientia eius quod ordinandus nō eſt Diœceſis Ordinantis, & quod non *excuſet* illum adumbrata, & ficta ignorantia. *Plura* vero exempla huius fictionis tradit Gloſſ. vt quia fortè ordinans dicit quod ordinandus tanquam ſcholaris poteſt ordinari, cum hoc alias ſit falſum, vel fingit licentiam datam fuiſſe, vel ordinat ſub ratihabitione, vel ſcite diſſimulauit, literas dimiſſorias ſubreptitias eſſe, vel in fraudem conſtitutionis huius aſſumpſit aliquem in ſuum familiarem, aut contulit ei beneficium. Sed hæc & ſimilia exempla omnia non applicantur. Quia non fingit, qui ex ignorantia agit putans ſe bene & vere agere, iſte enim nec mentitur, nec aliud opere oſtendit, quam in mente habeat. Ideo non fingit Epiſcopus ſi putans ſe poſſe ordinare ſcholarem illum ordinat, ſiue ſi ex negligentia non videns dimiſſoriales literas eſſe falſas, illum admittit. Sed bene fraudulenter fictus eſt ſi ficte facit familiarem, vt poſſit eum ordinare, quem ſcit eſſe alienæ Diœceſis, aut ſi fictè confert ei beneficium ſic ergo figmentum de quo textus loquitur ſupponit ſcientiam facti mihi, & importat malitiam & fraudulentiam cooperiendi factum malum, vt non appareat malum.

17 Conſiderandum vero eſt, quod Concil. Trid. abſolutè decernit, vt ſi non fiat id, quod ipſe ſtatuit, tam ordinans, quàm ordinatus pœnam impoſitam incurrat. Ideo ſi ſuſpenſione lata per Concilium non excuſat ignorantia craſſa, vt explicatum eſt *ſup. d. cap. vt animarum q.* 1. *a.* 21. *de ignorantia iuris, & art.* 25. *de ignorantia facti.* Vnde in terminis Concilij præſumetur in ordinata ſcientia, ſeu (quod in idem reddit) ignorantia craſſa, ſi Ordinans ordinat alienum ſubditum, eiuſque erit probare ignorantiam probabilem, ſi illam alliget. An vero & quomodo probari poſſit iuramento dictum eſt, citato *cap. vt animarum q.* 1. *art.* 25.

18 Arbitratur autem Gloſſ. quam ſequitur Barboſ. *num.* 10. quod hic prohibeatur etiam conferri primam tonſuram. Sed licet vere & hoc prohibeatur infra *cap. vlt. Teſtus tamen iſte*, qui ſolum prohibet Ordinari Clericos alienæ parochiæ, non comprehendit Laicos, ſi illis confertur prima tonſura, & ideo hæc actio non eſt ſubiecta pœnæ hic

impo-

Digitized by Google

impoſitæ; ſecundum Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 4. ſic etiam cum *Concil. Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 8. eandem pœnam tullerit contra Epiſcopos ordinantes alienum ſubditum ſine teſtimonialibus ſui Ordinarij ſub eo decreto non comprehenditur tonſura, vt declarauit Sac. Congreg. Concilij. Nam, vt refert R. P. D. Fagnan. *in cap. cum contingat de ætat. & qualit. num.* 38. Cum Epiſc. Hieracen. dubitaſſet, an incidiſſet in pœnam ſuſpenſionis, quia cuidam extraneo ſubdito alterius Epiſcopi primam tonſuram contulerat: Sacra Congreg. cenſuit non incidiſſe, nec *cap.* 8. *ſeſſ.* 23. loquens de ordinationibus habere locum in conferentibus primam tonſuram, quæ à Concilio non habetur pro Ordine, vt patet *c.* 4. *ſeſſ.* 23. *iuncto cap.* 5. *& 6. eiuſdem ſeſſ.* ſic ergo ſub nomine Ordinis non venit tonſura etiam de mente Sac. Congregationis.

19 Per annum autem abſque dubio continuum, durat ſuſpenſio Epiſcopi tempus enim intelligitur de continuo quando lex imponit pœnam per annum vel aliud tempus. Gloſſ. & Franc. *num.* 5. quod facit ad not. in *Clem.* 1. *de reſtit. in integrum, & in cap. prouido ſup. de elect.* In dubio enim omne tempus debet intelligi, vt ſit continuum, vt dixit Gloſſ. *ſing. in rubr. ff. de diuerſ. & temp. præſcript.*

20 Quod ſi contingat Epiſcopum iam ſuſpenſum ex eo quod ordinauerit alienum ſubditum infra annum iterum hoc idem malum committere, annus huius nouæ ſuſpenſionis non incipiet poſt prioris annum completum, ſed à die commiſſi delicti, vt notatur *in cap. cum in cunctis ſup. de elect. in fin. & in Clem. cum ſit de magis.* & tenent Dom. *num.* 4. & Franc. *num.* 5.

21 Quærit Gloſſ. an hæc Epiſcopi ſuſpenſio ſe extendat ad omnes ordines, & ob nominis Ordinum indifferentiam affirmantem partem ſuſtinet, & ſequitur Zenzel. hic & Io. de Fan. & inſuper Sayrus *de cen.* 5. *lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 30. Campanil. *d. rub.* 9. *cap.* 1. *num.* 10. Barboſa *de off. Epiſc. all.* 8. *num.* 2. Fermoſinus *ad cap.* 11. *quod tranſlationem, in hoc tit. quæſt.* 11. *num.* 6. & pro iſta opinione allegantur *l. qui indignus ff. de sent. & cap. ex pœnitentibus d.* 50. *cap. vbi iſto.* 70. *diſt. & cap. vel non eſt compos, ſup. in hoc tit.* Verum quod Epiſcopus in hoc caſu ſit ſolum ſuſpenſus à collatione Ordinum, quos ſubditis alienæ parochiæ contulit tenens Io. Monac. Archid. *num.* 3. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. & hoc idem dixerunt Nauar. *conſ.* 31. *&* 39. *hoc tit.* Sayr. *ſub eod. tit. deciſ.* 23. *&* 32. Molfeſ. *tr.* 2. *cap.* 2. *num.* 12. Ratio eſt, quia dignum eſt, & ſatis videtur ſi ordinans male alienum ſubditum ſit punitus in eo in quo peccat, & ſic ſufficit, quod ſit ſuſpenſus à collatione Ordinis male collati *arg. infr. cap. fin.* ne in plus extendatur pœna, quam delictum. Tum quia iura, quæ imponunt pœnam per verba indefinita debent reſtringi, & non intelligi indiſtinctè, ſed referri ad id tantum cui illata eſt iniuria ex delicto. vt eſt textus notab. *ſup. cap. ſi compromiſſarius de elect. in hoc lib.* & per hoc reſpondetur ad iura allata. Nam cum loquantur indefinitè de Ordinum collatione & poteſt eſſe, quod Ordinans modo vnum, modo alium conferat, ideo opus fuit vt etiam pœna per verbum indefinitum imponeretur, ita tamen vt iuxta *reg. Odia, infr. de reg. iur.* interpræſtatio ſtricta accipiatur, vt ordinans reſpectiuè ſit ſuſpenſus à collatione eorum Ordinum quos illicite contulerit.

22 Ad *cap. autem vel ſi compos*, reſpondetur, quod ſuſpenſio de qua ibi non fuit latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vt notat Panorm. ibid. *num.* 2. Conuenientee autem Pontifex iuſſit, vt Epiſcopus ille ſuſpenderetur à collatione Ordinum, quia cum ille ordinauerit puerum ad Diaconatum plures, Ordines illi contulerat, vel Diaconatum non habenti ordines inferiores tradiderat, non enim eſt veriſimile, quod ille puer fuiſſet ordinatus ad Minores Ordines, & ad Subdiaconatum. Et ſic caſus ille fuit ſpecialis, & talis in quo ex circumſtantijs ille Epiſcopus dignus fuit, vt ab omnium ordinum collatione ſuſpenderetur.

23 Et longe diuerſus caſus eſt ordinare puerum ad Diaconatum, & ordinare ſubditum alienum alias ad exercitium ordinis idoneum. Lex vero citata qui indignus, eſt omninò extra rem. Ibi enim decernitur, quod qui indignus eſt inferiore Ordine, indignior eſt ſuperiore, & hoc ad ſummum valere poſſet ad probandum quod Epiſcopus ſuſpenſus à collatione inferioris ordinis non poteſt ſuperiorem conferre. Sed ex hoc inferre quod ſuſpenſus à collatione Ordinum indefinitè eſt ſuſpenſus à collatione omnium eſt conſequentia inerudita, quia hic caſus eſt omninò diuerſus. Et quia non probat, quod ſuſpenſus à collatione Sacerdotij non poſſit inferiores conferre, vt conſiderauit Panorm. *d. cap. vel non eſt compos. num.* 5. Sed ſolum probat, quod ſuperius ab infimo ordine nullum poteſt conferre.

24 Gloſſ. *in v. per annum* ex Gliel. arbitratur, quod per hunc textum Pontifex moderatus fuerit pœnã antiquitus latam contra ordinantes Clericos alterius Parochiæ: quia tunc per annum erat ſuſpenſus à celebratione Miſſæ & deponi debebat, vt habetur *cap. Nullum.* 9. *quæſt.* 2. *& cap. Epiſcopus in Diœceſi.* 7. *quæſt.* 1. Ex illis tamen textibus nihil tale deducitur. Loquuntur enim in caſu longe diuerſo, nimirum Epiſcopi nedum ordinantis ſubditos alia non ſuos, ſed intra confines alterius Diœceſis Ordinationes habentis; quod eſt longè diuerſum. *In cap. enim Epiſcopus*, quod dicitur deſumptum ab Anacleto Papa licet non citetur locus dicitur. *Epiſcopus in Diœceſim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel conſecranda altaria irruere non debet.* Hic ergo ſermo eſt de irruptiones in alienam Diœceſim ad Pontificalia ibi exercenda, & huic delicto imponitur ſuſpenſio per annum à celebratione Miſſæ, quæ etiam non eſt latæ ſententiæ.

25 *Cap. cum vero nullum* 9. *q.* 2. non debuit allegari. Prætermiſſo enim, quod fuit deſumptum ex concilio Prouinciali, cuius canones totam Eccleſiam non ligant, ſed quod peius eſt illud Concil. Antiochen.: ex cuius cap. 13. fuit illud caput deſumptum fuit Conciliabulum Arianorum, in quo iniquiſſime fuit damnatus S. Athanaſius anno 341. ſub Iulio Papa primo, vt videre eſt in ſerie Concil. apud Binnium *tom.* 1. *p.* 1.

26 An vero vbi lex noua imponit pro delicto aliam pœnam ab ea, quæ per legem antiquam fuit lata, intelligi debeat antiquam pœnam abrogari, vel corrigi. Imola apud Domin. 11. antiquo negat *per l. quoties ff. de verb. oblig. & l. qui ſepulchro, C. de ſepul. viol.* & per id, quod notat ſup. *cap. cupientes* § *quod ſi per viginti, & cap. felicis inf. de pœnis.* Quod Dom. putat eſſe verius de rigore iuris. Sed oppoſitum tenet. Gloſſ. & Domin. ait poſſe iuribus citatis

Digitized by Google

tis reſpondeti, quod procedunt, quando ex tenore ſecundæ legis non apparet, quod voluerit tollere primam. Quod hic apparet. Quia, cum hic antiquam pœnam reſeruet pro ordinatis, & aliam imponat pro ordinantibus, ſignum eſt, quod pro illis voluit antiquam pœnam habere locum. Sed melius dixiſſent nullam pœnam fuiſſe impoſitam, antea contra Epiſcopos præcisè ſubditos alienæ Parochię ordinatores. Cæterum per ſe ex impoſitione nouæ pœnæ non tollitur, antiqua, niſi id exprimat legiſlator ſaltem implicitè, vel niſi pœna antiqua, & noua ſimul terminos æquitatis excedat, & maior ſit, quam demeritum culpæ. In noſtro caſu autem nulla alia pœna lata eſt contra Epiſcopum alienum ſubditum ordinantem, quam pœna ſuſpenſionis per annum à collatione ordinum.

27 Ceſſat modo quæſtio an ordinati ab alieno Epiſcopo ſint ſuſpenſi ipſo iure, & ita vt ſi miniſtrent in ordine ſuſcepto ſint irregulares. Hoc enim negatuut Gloſſ. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 5. Sylueſ. *v. irregularitas* & alij apud illos. Sed iam conſtat ex Concil. Trid. huiuſmodi ſic ordinatos eſſe ipſo iure ſuſpenſos quandiu proprio ordinario videbitur. Et ideo indubitatum eſt, quod ſi interim miniſtrat in ordinibus ſic male ſuſceptis fiunt irregulares.

28 Subditis etiam Epiſcopi taliter, vt ſupra ſuſpenſi conceditur poſſe ordinari ab alio Epiſcopo. Sed bene notatur, quod dictio taliter habet vim reſtringendi diſpoſitionem, & limitandi illum ad caſum, de qua loquitur. Sic in præſenti dicitur, quod eſto Epiſcopus ob alias cauſas ſit notoriè ſuſpenſus, non per hoc eius ſubditi poſſunt ex vi huius textus accedere ad vicinos Epiſcopos; vt ab eis ordines ſuſcipiant, vt bene aduertunt Gloſſ. Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 6. Sylu. *v. irregularitas q.* 3. Angel. ibi *num.* 32. Armilla *v. ordo num.* 16. Roſella *v. ordinator num.* 6. Sanchez *l.* 7. *opus c.* 1. *d.* 20. *num.* 59. & apud eum Rebuff. & Salzado Pax Iord. *l.* 3. *tit.* 6. *num.* 154.

29 Requiritur etiam, quod ſuſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta. Vel per euidentiam facti, vel per notorium iuris. Gloſſ. Monac. *num.* 9. Arch. *num.* 3. Sylueſ. Ang. Armill. Roſell. Sanchez locis citatis. Sed Io. And. *num.* 1. & ex eo Dom. *num.* 6. & Anchar. *num.* 2. aduertunt, quod cum Epiſcopum non habuiſſe licentiam à proprio ordinatore ſuperiore ſit, quid negatiuum, difficile eſt, quod ſuſpenſio Epiſcopi poſſit eſſe notoria per euidentiam facti. In dubio autem ſubditi à ſuo Prælato recedere non debent, vt conſiderant. Gloſſ. & Mon. *num.* 10.

30 Vbi vero ſuſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta, poſſunt ab alio ordinari ſine proprij Epiſcopi *licentia*. Nam ad id, quod de iure eſt conceſſum, alicuius licentia non eſt neceſſaria. Gloſſ. & Butr. *num.* 4. Et liberam facultatem agendi habent, qui alterius licentia non indigent. Dom. *in* §. *Clericis num.* 2. Franc. *num.* 2.

31 Conceditur vero ſubditis Epiſcoporum taliter ſuſpenſorum, vt poſſint ab alienis Epiſcopis ordinari non tamen ab omnibus, ſed à vicinis, quia per vicinos, facilius, & melius mores, & qualitates ordinandorum cognoſci poſſunt. Quanuis vero non ſit neceſſe, quod iſti ordinandi accedant pro ordinibus ſuſcipiendis ad Archiepiſcopum, quia hoc non eſt iure expreſſum. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 3. Dom. §. *Cler. num.* 4. Franc. *num.* 6. tamen ſi ille ſit vicinus poſſunt ab illo ordinari, at Dom. & Franc. aduertunt, & ſequitur Sanchez *d. num.* 59.

32 Illi quoque vicini Epiſcopi ſubditos præfatos poſſunt ordinare ex regula correlatiuorum, quæ in hoc caſu valet, quia aliter nulla eſſet conceſſio facta ſubditis, vt poſſint ordinari à vicinis Epiſcopis, ſi Epiſcopi vicini illos non poſſent ordinare. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 4. Et tamen vicini Epiſcopi hoc præſtare non poſſunt, niſi intra eorum Diœceſim, vt aduertunt Gloſſ. & Domin. *num.* 6. & Sanchez *d. num.* 59. Et alterius niſi ſuſpenſio Epiſcopi illorum ſubditorũ ſit vicinis Epiſcopis manifeſta, aliter, quã ex eorumdẽ ſubditorũ ordinandorum relatione. Io. And. *num.* 5. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 4. Dicunt vero Rebuff., & Salzedo apud Sanchez. *d. cap.* 20. *n.* 19. quod ordinandi tenebuntur probare proprij Epiſcopi ſuſpenſionem per declarationem Metropolitani. Sed hoc non bene aſſeritur. Tum quia vt dictum eſt, ſufficit notorium facti. Tum quia ſufficit, ſi à quocumque iudice competente ſuſpenſio ſit declarata, quia hoc modo aderit de ea notorium iuris.

33 Colligitur etiam, quod regula correlatiuorum in pœnis non valet, nec pœna vni data extenditur ad alium. Nam in hoc textu nulla male ordinatis imponitur pœna, sed ſolum antiqua confirmant, ordinantes vro per annum ſuſpenduntur ab ordinum collatione Dom. *num.* 3.

34 A vicino vero Epiſcopo Clerici alienæ Parochiæ, in hoc caſu ordinati debent canonicè, nimirum præuio examine, tempore debito, & in debita ætate, & ſeruatis alias de iure ſeruandis. Quo erudimur, quod licet detur libertas actus, tamen ſemper intelligitur, vt ille habeatur canonicè & ſeruatis alia ſeruandis. Franc. *num.* 2.

35 Tandem aduertitur, quod ceſſat quæſtio, quis huiuſmodi ab alieno Epiſcopo ordinatos abſoluere poſſit à ſuſpenſione, & cum illis diſpenſare. Nam ex Concil. Trid Proprius Epiſcopus hoc poteſt facere, & ſic ceſſant, quæ hic habeat. Archid. *num.* 3. Io. And. *num.* 5. Butr. *num.* 8. Dom. *num.* 5 Franc. *num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Diuiditur textus in 4. partes.*
2 *Superior ſine cuius licentia non poſſunt ordines conferri eſt Epiſcopus originis; vel beneficij, vel domicilij.*
3 *Nulli licet alienum ſubditum ordinare.*
4 *Dictio præter poſt negationem ſumitur incluſiue;*
5 *Tres modi ſubiectionis.*
6 *De licentia Papæ vnuſquiſque poteſt ordinari.*

Cap. Cum nullus 3.

1 QVatuor partes habet hæc decretalis diuiſa in quatuor §. & iuxta Gloſſ. Io. And. determinat notata per Hoſtien. *in ſum. hoc tit.* §. *a quo in princip.* & per Innoc. *in cap.* 1. *ſeu rurub. de Cler. pereg.* Fuit vero data ad declarationem præceden. cap. deſumpti ex Greg. 10. in Concil. Lugdunen. vt aduertunt Io. Monac. & Archid. & in parte ad ſupplementum eius, quod in primo huius tit. cap.

fuit

ſuit decretum; Ibi enim ſolum duo modi ſuperioritatis, ſcilicet ratione originis, & beneficij receſſiti ſunt, & hic additur tertius modus ratione domicilij.

2 *Cum nullus*. In hac prima parte decernitur, quod ſuperiores, ad quos ſpectat ordines conferre, vel dimiſſorias concedere, ſine quibus non licet ordinanti non ſubditum ordinare ſunt Epiſcopi originis, vel beneficij, vel domicilij. Et ſic tres ſunt modi, quibus aliquis in ordine ad ordines ſuſcipiendos ſubijcitur ordinanti, ſcilicet ratione originis, vel beneficij, vel domicilij in Diœceſi, vt hic explicant Io. Mon. Archid. Io. Andr. Auchar. Butr. Dom. Franc. & Barboſa, & ex hoc textu collegerunt Syluеſ. *in v. ordo 3. num.* 3. Sanchez *in oper. l.7. cap.1. dub.* 22. Et quoquot de miniſtro ſacramenti ordinis tractant. Et ideo qui in vno loco eſt natus, & poſtea ad aliam Diœceſim tranſtulit domicilium, & in alia habet beneficium, à quolibet Epiſcopo harum trium Diœceſum poteſt ordinari, vel dimiſſorias ad ordines recipere. Sanchez *l. 3. de matrim. diſp.* 13. *num.* 1. Bonac. *de ſacram. diſp.* 8. *p.* 4. *num.*8. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſol.* 8. Leander *tom.*2. *diſp.*8. *q.*7.

3 Generaliſſimè intelligitur textus, ita quod nulli omnino habent poteſtatem ordinandi licet alienum ſubditum ordinare niſi de licentia ſui ſuperioris.

4 Obiter nota, quod dictio præter dictio, quando ponitur poſt negatiuam ſumitur incluſiuè. Dom. *num.* 5.

5 Cum autem pluribus alijs modis, vel ratione delicti commiſſi, vel ratione exiſtentiæ rei, de qua habetur lis, vel ratione contractus, vel alijs modis, de quibus *in cap. vlt. de foro competen. & l. heres abſens §. 3. de iud.* Nihilominus ad effectum vt quis poſſit ordinari neceſſe eſt; vt altero ex his tribus modis ſit ſubiectus, ſcilicet ratione, vel originis, vel beneficij, vel domicilij. Gloſſ. Dom. *n.*10. R.P.D.Fagnan. *cap. quod a prædeceſſore num* 88. *de ſchiſm.* quibus tamen, vt dicetur additur quartus, ſcilicet ratione familiaritatis.

6 Cum vero Summus Pontifex ſit totius Eccleſiæ Epiſcopus, & caput & ſingulorum Ordinarius *cap. cuncta per mundum* 9. *q.* 3. de eius licentia poteſt quicumque, à quocumque Epiſcopo ordinari, & Romæ, quæ communis eſt patria. *l. Roma ff. ad munic.* & ibi poteſt quiſque conuenire. *cap. vlt. de for. compet.* poteſt quilibet ex comiſſione Pontificia ad ordines promoueri, vt hic aduertit Gloſſ. *in v. in eadem.*

SVMMARIVM.

7 *Quis ſubditus ratione originis.*
Subiectus eſt Epiſcopo, qui natus in Diœceſi.
8 *Non ſufficit natiuitas caſualis.*
9 *Natus in mari non eſt originarius vbi naſcitur.*
10 *Nec vbi baptizatur fortuita.*
11 *Nec qui in vno loco eſt natus, & alibi baptizatur eſt originarius vtriuſque loci.*
12 *Infideles originarius in loco baptiſmi.*
13 *Domicilium originis immobile.*
14 *Num ſufficiat origo paterna varia opinatum.* 15.
16 *Quæſtio in duplici caſu certam habet ſolutionem.* 17.
18 *Filius non eſt originarius loci originis Patris.*
Idem non poteſt eſſe originarius duorum locorũ.
19 *Filius quantum ad ciuiles honores dicitur natus vbi natus fuit pater, ſi ibi domicilium habeat.*
20 *Origo aui non attendenda.*
21 *Subreptitia literæ, ſi quis expoſuit ſe eſſe de patria patris, ſi alibi natus alibi habet domicilium.*
22 *Quæ ſit patria libertinorum, &c. ſecundum aliquos.*
23 *Libertini ſunt loci vbi tempore natiuitatis Domini habent domicilium.*
24 *Illegitimi ex materno domicilio originem ſumunt.*
25 *Expoſiti, ſi ignorantur parentes, ſunt Diœceſis, in qua ſunt expoſiti.*

QVÆSTIO PRIMA.

De ſubiectione ad ordinantem neceſſaria in eo, qui petit promoueri.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſolus, qui natus eſt, & omnis, qui natus eſt in Diœceſi dici poſſit ſubiectus Epiſcopo ratione originis.

7 PRimus modus ſubiectionis, qui in hac decretali ponitur, & fuit etiam numeratus ſupra in p. cap huius tituli, & ratione originis, vt ſubiectus Epiſcopo dicatur, qui natus eſt in Diœceſi.

8 Sed quid dicendum ſi hæc natiuitas ſit caſualis, ſeu fortuita, quia accidit ex eo, quod mater caſu, vt quia erat ibi per tranſitum, aut ad ſpeciale negotium, vel ſpeciali cauſa, non habente ipſa ibi, nec patre ipſius nati proprium domiciliũ? ſufficere natiuitatem fortuitam ad hoc, vt quis ſubijciatur Epiſcopo Diœceſis, & poſſit ab eo ordinari, tenuerunt Narbona *lib. 4 recapil. tit.* 1. *l.* 20. *num.* 141. & Gaſpar Hurtado *de ſacram ord. diſputat.* 17. quod probabile putauit Leander *tom.* 2. *de ſacram. ord. diſp.*8. *qu.* 8. Nam proprius Epiſcopus ratione originis eſt, in cuius Diœceſi natus eſt, qui ordinari debet iuxta Gloſſam. *in cap. 1. in verb. alienigenas, infr. de vſur. l. qui ex vita ff. ad municip.* Originarius enim dicitur à ſua propria origine, per textum *in l. 4. C. de incolis, & l. 1. ff. ad municip.*

9 Nihilominus dicitur non ſufficere hanc fortuitam natiuitatem, ſed requiri vt quis natus ſit in loco, in quo pater habet domicilium. Natiuitas enim fortuita non tribuit ciuilitatem originis, ſed ſola, quæ contingit in loco, vbi parentes habent domicilium, per textum *in l. 1. C. de captiu. & poſtlim. reuer.* vbi Bartol. *num.* 4. Nam nec ea, quæ ſunt caſualia, & per accidens, ſed quæ ſunt per ſe attendi debent. De quo videri poſſunt Panorm. *cap. Rodulphus num.* 9. & Felin. *num.* 13. *de reſcrip.* Ceuall. communium contra commun. *q.*458. *num.* 17. Gratian. *diſcept.* 75. Et propterea filius dicitur originarius non loci vbi caſualiter natus fuit, ſed vbi parentes habent domicilium. Nam ibi fictione iuris cenſetur natus, vbi per ſe naſciturus erat, niſi ex cauſa accidentali alibi natus fuiſſet, & ideo Epiſcopo illius Diœceſis eſt ratione originis ſubiectus, & ab eo promouendus, vt tradunt Sanchez *de matrim. l. 3. diſp.* 23. *num.* 4. Barboſa de off. *Epiſ. alleg.*4.*n.*4. Bonac. *de ſacram. diſp.*8. *q. vn. p.*4. *num.* 13. Pax Iordan. *Elucubrat. l.* 3. *tit.* 6. *num.* 38. Palans

tom. 4. tract. 27. diſp. vn. puncto 15. num. 2. Diana *p. 8. tract. 2. reſ. 11.* Fermoſinus *in cap. quod tranſlationem, ſub hoc tit. quæſt. 2. num. 11.* & apud iſtos plures.

10 Hinc eſt, quod natus in mari, non eſt originarius ex illa Diœceſi, ad quam ſpectat illud mare, neque ab illius Diœceſis Epiſcopo poteſt ordinari. Nauar. *conſ. 31. hoc tit.* Thomas Valaſcus *tom. 1. alleg. 5. num. 19.* Barboſ. *d. all. 4. num. 19.* Fermoſinus *d. q. 2. num. 14.*

11 Idem vero dicitur de baptizato caſualiter in aliqua Diœceſi. Quamuis enim origo accipiatur etiam à loco baptiſmi, per quem fideles renaſcuntur Chriſto, & hæc origo per librum baptiſmi probari poſſit, ad tradita per Gonzal. ad reg. 8. Cancell. Gloſſ. 9. §. 1. *num.* 105. Gratian. *diſcep. 75. à num.* 16. Narbon. *l. citato num.* 148. Lucas de Peña Rebuff. Piaſec. apud Barboſ. & Pax Iordan. Palaus vbi ſupra *num. 2.* tamen hoc debet intelligi vbi quis ſit baptizatus in loco domicilij parentum, & non per accidens ex fortuito caſu, vt benè aduertunt. Pax Iordan. *num.* 40. Fermoſinus *num.* 13. Diana *d. reſol. 11.* Piaſec. *in praxi p. 1. cap. 1. a. 2. num. 1.* Quod vt aduertit idem Pax Iordan. fortius procedit, quando in fraudem ad iſtum effectum acquirendæ filiationis, & originis, quis ad aliam Diœceſim exportaretur, vt ibi baptizandus non eſſet, baptiſmum ſuſciperet.

12 An vero ſi quis in vno loco ſit natus, & in alio baptizatus, quia parentes eius ante baptiſmum illius alibi tranſtulerunt domicilium, poſſit iſte in vtraque Diœceſi natiuitatis, & baptiſmi Ordines ſuſcipere; affirmat Leander *d. diſp. 8. q. 7.* Quod tamen admittendū n[illegible] eſſe ex hoc probatur, quod accidentalium ſit, [illegible]ale, quod filius viri catholici non baptizetur vbi naſcitur, & vbi attendi debet natiuitas carnalis non poſſit in numerum natiuitas myſtica ex baptiſmo, quia de naturali natiuitate iura loquuntur, & præſumunt id quod fere ſemper euenit, ſcilicet filios Catholicorum ibi baptizari vbi naſcuntur, & qui naſcitur ex baptizatis ratione parentum ſubditur Eccleſiæ, in ſui naturali natiuitate.

13 Si tamen aliquis de nouo conuerteretur ad fidem, quod eſſet originarius eius loci, in quo baptizaretur ex Rebuff. *tract. de pacif. poſſeſ. nu.* 117. Acceued. *in l. 19. num. 11. tit. 3. l. 1. recopilat.* tradit Gonzal d. Gloſſ. *9. §. 1. num.* 108. Pax Iordan. *num.* 41. Et ſic Iudæus baptizatus in Regno Franciæ efficitur regnicola ibi. Et hoc rationabiliter dicitur, quia huiuſmodi ratione natiuitatis naturalis non eſt Eccleſiæ ſubiectus, cum ſit natus ex infidelibus, vnde nec ratione ſui, nec ratione parentum fuit ſubiectus Eccleſiæ, ex vi natiuitatis, ſed tunc primo naſcitur Eccleſiæ, cum baptizatur, & propterea natiuitas baptiſmi attenditur.

14 Domicilium vero originis eſt immutabile ex textu *in l. aſſumpti ff. ad municipal.* Nauar. *conſ. 2. de Regul. num.* 34. Sanchez *l. 3. de matrim. diſp. 23. num. 4.* Palaus *d. num 2.* Layman *l. 5. trd. 9. cap. 9. num. 10.* Et cum ad præterita non detur potentia, & non poſſit non fuiſſe natus alicubi, qui ibi natus fuit, non poteſt quoque fieri, quod aliquis non ſit oriundus, ab eo loco, in quo natus fuit. Et in hoc ſenſu verum eſt, quod habet Barboſa *d. all. 4. num. 20.* ex Maſcard. *de probat.* 534. quod ſcilicet originis domicilium numquam cenſetur mutatum, & ex Bernard. Græue *in pract. cam. Imperial. l. 2. c. 36. num. 2.* & Grat. *diſcep. 75. n. 10.* & quod illi non poteſt renunciari.

15 Dubitatur ſecundo, an ſufficiat origo paterna, aut etiam aliorum aſcendentium, ad hoc, vt quis ſubijciatur Epiſcopo, & ita, quod filius nedum in Diœceſi, in qua ipſe natus fuit, ſed & illa, in qua natus fuit pater eius, poſſit ordinari? Huius textus interpretes reſpondent cum diſtinctione & dicunt ante factum abſtinendum eſſe, ſed ſi talis ordinatus fuerit factum defendendum, & non eſſe ſubditum pœnæ; quod eſt dicere tutius eſſe, & melius, vt Epiſcopus originis Patris non promoueat filium, tamen abſolutè hoc poſſe fieri impunè. Ita Io. Andr. hic *num.* 3. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 11. Franc. *num.* 3. Sed alij ſimpliciter admittunt filium eſſe de Diœceſi Epiſcopi, ſi in ea natus fuit pater eius, licet ipſe extra illam Diœceſim fuerit natus. Referuntur pro hac ſententia Auerſa, Vgolin. Gutierez, Campanil. Vulpius, & Moiſeſinus, Velaſc. Ricc. Proſper de Auguſtino. Io. Franciſ. Suarez Alaed. Maſchard. eoſque ſequuntur Barboſa *de off. Epiſ. all. 4. num. 4. & 11.* Diana *p. 4. tract. 4. reſ. 148. & part. 8. tract. 2. reſol. 14.* Pax Iordan. Elucubr. *l. 3. tit. 6.* Fermoſinus *d. cap. quod tranſlationem, de temp. ordin. quæſt. 26.* Palaus *tract. 27. punc. 15. num. 2.* Leander *de ſacram. ord. diſput. 8. q. 9.* Idem voluit Nauar. *conſ. 19 hoc tit.* Et horum ratio eſt, quia ius ciuile indicat locum originis filij eum eſſe, in quo natus eſt pater. *l. aſſumptio §. 1. ff. ad munic. & l. ſi vt proponis C. de incolis.* Et oriundus dicitur à natiuitate propria, vel paterna. Iaſon. *in l. huiuſmodi §. legatum n. 18. ff. de legat. 1.* Mandoſ. *ad regul. Cancell. reg. 4. q. 40.* Et filius tamquam originarius in loco vbi natus eſt pater eius ſuccedit in honoribus, & muneribus tum perſonalibus, quam realibus, & tam corporalibus, quam ſpiritualibus, quia originem patris ſequitur Boer. *dec. 12. num. 13. & 15.*

16 Sed alij oppoſitum ſentiunt, & diſtinguentes inter hoc, quod eſt eſſe ciuem, & eſſe oriundum dicunt nullum oriundum dici, niſi ab origine propria, & ideo filium non eſſe oriundum Diœceſis, in qua natus eſt pater eius, nec poſſe ab illius Diœceſi Epiſcopo ordinari, niſi ipſe ſit natus in ea. Ita à Cuña in decret. Grat. *par. 1. diſput. 72. num. 4.* Henriq. *lib. 10. cap. 22. num. 1.* Velaſ. *tom. 1. alleg. 5. num.* 14. Azeued. *in praxi par. 1. cap. 5. num. 43.* Emanuel Rodriq. *tom. 4. cap. 61. alias 62. num. 12.* Quaranta *v. ordo Verſ. quoad tertium.* Tuſcus *lit. O. conc.* 592. Henriq. *lib. 10. cap. 22. num. 1. lit. B.* Graff. *1. p. tit. de Cler. cap. 23. num. 4.*

17 In duplici caſu quæſtio hæc euidentem habet ſolutionem. Primus eſt, ſi natiuitas filij in loco vbi natus fuit, fortuito accidit. Vt enim probatum eſt, in hoc caſu filius non eſt oriundus loci, in quo natus eſt, ſed loco, in quo naſcendus fuiſſet, ſcilicet vbi pater tunc habebat domicilium. Quod ſi locus ille ſimul eſt locus originis patris, tunc locus originis patris, eſt locus originis filij.

18 Secundus caſus eſt, ſi pater adhuc retinet domicilium in loco originis, & ratione domicilij pater eſt de Diœceſi illius Epiſcopi. In quo caſu filius manens adhuc ſub cura patris ſi non ratione originis, ſaltem ratione domicilij; vt dicetur infra. 3. filius ab Epiſcopo originis, & domicilij poterit ordinari, etiam ſi ipſe alibi natus ſit.

18 Verum

18 Verum abſolutè & pet ſe formaliter dicendum eſt, quod filius dicitur originarius à loco in quo natus eſt, non vero à loco in quo natus eſt pater, præcipuè quantum ad hoc, quod eſt ſubijci Epiſcopo Diœceſis. Origo enim & natiuitas res naturalis eſt, nec poteſt haberi in pluribus locis vnde nec plurium locorum poteſt quis eſſe originarius. Nec dicas inconueniens non eſſe, quod quis ſit originarius duorum locorum, ſicut poteſt in diuerſis Diœceſibus habere plura domicilia, & beneficia. Quia non eſt eadem ratio; domicilio enim, & beneficia multa haberi poſſunt; quia multiplicari poſſunt, ſed origo de ſe indiuiſibilis eſt, quia natiuitas vna eſt omninò, nec multiplicari poteſt, quia homo ſemel tantum naſcitur, & cum in pluribus locis homo ſimul eſſe non poſſit, non poteſt humo naſci in pluribus locis, & ſic nec poſſunt eſſe originis eius plura loca. Et eo magis, quod filio nato v.g. Bononiæ, per accidens prorſus ſe habet quod pater natus fuerit Mutinæ, vel in quocumque alio mundi loco. Adde quod etiam ſi daretur, quod filius poſſet dici naturalis illius loci, in quo natus eſt pater, proprio tamen non poteſt dici quod ſit ibi natus, aut quod ibi originem habuerit. Burgos de Pax. *in l.3. Tauri p.1. cap.3. num.372.* Aueudag. *de exequend. mandat. l.1. cap.3.num.5.* Azeued. *in l.19. tit.3. l.1. recopil.*

19 Nec iura allata in contrarium, ſeo quæ de natiuitate ciuili dicuntur probant, quia loquuntur in ordine ad honores ciuiles, & ſupponendo domicilium filiorum in loco originis patris, quo ſuppoſito in ordine ad tales honores, ſufficit naturalitas illa impropria quæ ex origine patris deſumitur; nunquam vero aſſeritur, quod filij alibi nati, ſi etiam à loco originis patris tranſtulerint ſimpliciter domicilium, quod pro tunc ratione originis patris ad honores reipublicæ admittantur. Et ſic ciuilis natiuitas ſūpta ex origine patris debet habere adiunctum domicilium filij in eodem loco. Imò forſan, ſi filius non accidentaliter natus ſit alibi, ſed quia ibi pater tranſtulit domicilium, filius ſic natus, etiam ſi ad locum originis patris transferat domicilium, non cenſebitur naturalis loci originis filij etiam quantum ad honores conceſſos naturalibus: Et in hoc patriarum conſuetudines debent attendi: Sed in puncto noſtri caſus & requiritur propria natiuitas & origo, & eſt ſermo, de filio non habente domicilium in loco originis patris, ſed in loco originis propriæ, vel in alio: quia ſi habet domicilium, in loco originis patris iam ratione domicilij eſt ſubiectus Epiſcopo loci, & ab eo poteſt ordinari.

20 Loquendo autem de origine Aui, eam non debere attendi, & ratione eius, Nepotem non eſſe de illa Diœceſi in qua natus eſt auus, dixerunt etiam DD. primæ opinionis, nimirum Archid. *n.1.* Dom. *num.10.* Franc. *num.3.* Barboſ. *num. 4. & de off. Epiſc. all.4. num.13.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.46.* Fermoſinus *d. quæſt.2. num.7.* Palaus *d. num.2.* Quamuis ſine fundamento ſufficienti cōtra communem oppoſitum tanquam probabile aſſeruerit Leander *d. diſp.8. quæſt.10.*

21 Vnde Colligitur corrollaria deducta à Barboſ. *d. all.4. num.8. & ſequent.* cui conſenſit Leander *d. diſp.8. quæſt.11.* minime ſubſiſtere: nimirum non eſſe ſubreptitias literas Sedis Apoſtolicæ in quibus de impetrante dicitur quod ſit oriundus ex ciuitate v.g. Neapolitana, cum ipſe ſit natus Capue, & ex ea originem trahat ſiue ſi in ſimilibus literis dicatur impetrantem eſſe de tali loco, vel ex tali loco, ſi verba verificantur de origine paterna. Nam licet quantum ad verba illa de ciuitate, vt verificentur ſufficiat, quod quis in ea ciuitate habeat vel domicilium, vel beneficium, vel originem, iuxta Garziam *part.7. cap.9. num.19.* ſi tamen impetrans ibi nec domicilium nec beneficium habeat vtendo præfatis modis loquendi mentitur vel verum occultat, & non manifeſtat prout eſt de iure, & de ſtylo, quia vt habet Garz. loco citato *num.21. & ſeq.* modi illi dicendi ſignificant originem propriam, & dictio oriundus ex ſtylo accipitur pro *orto*, iuxta *d. l. aſſumptio*, iuncta Gloſſ. *in v. oriundus ff. ad municip.*

22 In libertinis autem attendi originem propriam, & dominorum ex *d. leg. aſſumptio in fin. & cum l. ſequent. & l. filij ff. ad municip.* dixerunt multi, libertini autem dicuntur, qui nunquam ſeruierunt, ſed ex ſeruis manu miſſis nati ſunt; liberti vero, qui ex ſeruis facti ſunt liberi. In illegitimis vero dicunt, quod conſideratur origo propria & materna, non paterna ex *l.1. in fin. & l. eius qui ff. ad munic.* Idemque aſſeritur de vulgo quæſitis. *l. cum legitimè ff de ſtat. hom.* In expoſitis vero, quorum parentes ignorantur, dicunt attendi originem loci in quo nati ſunt, & in quo ſunt expoſiti, & ab vtroque Antiſtite eos poſſe promoueri. Ita Barboſa *d. alleg. 4. num. 13. & ſeqq.* Pax Iordan, *d. tit.6. num.43. & ſeqq.*

23 Verum dicitur non parentum, ſed propriam originem filiorum attendi debere, eoſque originarios cenſendos eſſe eius loci in quo nati ſunt per ſe moraliter, & non fortuitè. Ad hoc vero attendi domicilium; vel domini, vel patris, vel matris. In libertinis domicilium domini inſpiciendum eſt, vt dicuntur originarij ex patria domini, licet caſu extra naſcantur.

24 Illegitimi vero regulariter dici debeant originarij patriæ, ſeu loci, vbi mater habet domicilium; In his enim non attenditur patria patris, quia certior eſt origo ex matre, & quia ſi pater ſit alterius patriæ à Matre, natiuitas filij reſpectu illius erit caſualis, & per accidens, & ideo in his domicilium matris conſideratur. Et in hoc ſenſu loquuntur iura citata, & verum eſt, quod attenditur origo matris prout docuerūt Velaſc. *d. alleg.5, num 22.* Vulpius, Piaſec. & alij, quos ſequitur Fermoſinus *d. quæſt.2. num.18. & 19.* Gonzal. d. Gloſſ. 9 §.1. *à num.* 14. Leander *d. diſp. 8. quæſt.* 10. Palaus *d. p.15. num.1.*

25 Vagorum autem filij, qui nullius patriæ ſunt, ſicut nec patres eorum. De expoſitis vero, quod ſint duplicis patriæ impoſſibile eſt, ideo ſi ſcitur mater eorum, ſunt patriæ Matris, vel Patris ſi ſint legitimi, ſecus cenſebuntur illius, in quo ſunt expoſiti, vel potius nullius loci particularis bene tamen Diœceſis illius in qua ſunt expoſiti, quia vt plurimum ita contingit, quod expoſiti in hoſpitali ſito in Diœceſi ſint in illa oriundi. Dixit vero Palaus *d. num.2.* quod deficiente paterna origine accipitur materna: ſed propriè nec paterna, nec materna accipitur, ſed propria, deſumpta ex domicilio paterno, & materno. Vbi autem filij ſint legitimi idem eſt maternum, & paternum domicilium.

SVMMARIVM.

26 *Domicilium quid ſit.*
27 *Domicilium triplex.*
Dubius de domicilio præſumitur illud habere in loco originis.
28 *Domicilium acquiritur tripliciter.*
Quindecim modis acquiritur ex iuris diſpoſitione.
29 *Vbi quis declarat ſe alicubi eligere domicilium ex hoc illud acquiſiuit.*
Domicilium acquiritur habitatione & animo.
30 *An Clericus ordinatus ad titulum patrimonij, vel beneficij requirentis reſidentiam poſſit alibi ordinari ratione beneficij. Multi negant.*
31 *Ad mutandum domicilium per ſe non eſt neceſſaria licentia Epiſcopi.*
Domicilium licet illicitè, validè acquiri poteſt.
32 *Acquirens de nouo beneficium non poteſt ordinari ſine teſtimonialibus.*
Clericus ordinatus ad titulum beneficij ſi exeat ſine licentia poteſt puniri.
Idem de Beneficiato obligato ad reſidentiam.
33 *Qui declarat animum ſuum eſſe, non acquirendi non acquirit illud habitatione.*
34 *In dubio domicilij Epiſcopus non debet ordinare exterum, niſi declaret animum &c.*
35 *Coniectura domicilij ad quid ſeruiant.*
36 *Poteſt quis habere plura beneficia.*
37 *Quando vnum domicilium eſt principalius, & quodnam hoc ſit.*
38 *Non perditur domicilium ex diſceſſu.*
39 *Domicilium acquirit, qui aſſumit officium perpetuum.*
40 *Senatores ſunt domiciliares.*
41 *Et Barones.*
42 *Et Religioſi.*
43 *Etiam nouitij.*
44 *Non ſcholares etiam poſt decennium.*
45 *Nec Caſtellani.*
46 *Etiam ſi in loco ineant matrimonium.*
47 *Etiam ſi quis parum daret in loco, eſt domiciliarius ſi ibi fuit animo ſemper manendi.*
48 *Electi non poſſunt ordinari.*
49 *In Libertinis attenditur domicilium domini.*
50 *In expoſitis domicilium, in quo exponuntur.*
51 *Illegitimi regulariter domicilium matris.*
52 *Filij ſequuntur domicilium parentum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum habitans in Diœceſi ex hoc ſit ſubiectus Epiſcopo & poſſit liberè ab eo ordinari.

26 ALter modus, quo contrahitur ſubiectio ad Epiſcopum, eſt ratione domicilij habiti inter Diœceſim. Eſt autem domicilium locus in quo quis intendit habitare perpetuo, liberè tamen, & niſi commodior ſeſe offerat. Palaus *t.4. tr.27. diſp.vn. p.15. num.3.* Cum vero materia hæc ſit valde apud DD. controuerſa, & tandem arbitratium ſit iudicare an & quando cenſeri debeat aliquem acquiſiuiſſe domicilium in aliquo loco, ſi ipſe id propria voce non declaret claritatis gratia tres caſus diſtinguuntur cum Menoch. *de arbitr. p.2. caſu* 86.

27 Præmittitur tamen domicilium triplex dari, ſcilicet naturali, accidentali, & commune. Farin. *in frag. crim. v. domicilium num.194.* ex Mar. Socin. *in cap. fin. num.7, 8. & 10. de for. compet.* Naturale eſt domicilium originis propriæ, vel paternæ in eo ſcilicet, qui fortuito natus ſit extra locum paterni domicilij. Accidentale eſt quod quis acquirit propria voluntate. Commune eſt communis patria, & eſt Roma. *l. Roma. ff. ad municip.* Ad rem noſtram tamen ſolum domicilium naturale, aut accidentale dant ius Diœceſis, & Epiſcopo iuriſdictionem in domiciliarem. Vbi vero non appareat vbi quis habeat domicilium, præſumitur illud habere in loco originis. *ad text. in l. aſſumptio, iuncta Gloſſ. in v. mutare, & cap. v. domicilium in fin.* Soccin. *in rubr. ſolut. matrim. num.23.* Farin. *vbi ſup. n.195.*

28 Domicilium autem acquiritur natura voluntate, & iuris diſpoſitione. Natura acquiritur ex origine. *l. penult. ff. de ſen.* & ibi Gloſſ. *in v. oriundus.* Voluntate ex facto hominis volentis hic vel ibi habitare. Iuris diſpoſitione acquiritur quindecim modis quos ex Soccin. *in d. cap. fin. num.27.* enumerat Farin. *num.139.* nimirum primò per legem. Secundò per priuilegium principis. Tertiò per adoptionem dignitatis. Quartò per adoptionem Prælaturæ. Quintò per monachationem. Sextò per Clericatus aſſumptionem, de quo infra. Septimò per aſſumptionem militiæ. Octauo per aſſumptionem Senatoriæ, ſeu Poteſtariæ. Nono per lecturam. Decimò per matrimonium. Duodecimo per adoptionem. Decimotertiò per ſucceſſionem. Decimoquartò, per relegationem. Decimoquintò, ratione communis patriæ. Sed nec iſti modi ad rem noſtram faciunt, niſi in quantum reducuntur ad domicilium naturaliter, aut voluntate acquiſitum. His vero ſuppoſitis.

29 Primus caſus eſt illius, qui ad aliquem locum ſe contulit, & ibi domum ad habitandum, vel emit, vel conduxit, declarando ſe velle ibi domicilium habere. Et hic caſus habetur pro claro, & moraliter certo. Cum enim domicilium acquiratur animo, & libertate acquirentis, ſtatim ac in inſtanti in quo quis ſe confert ad aliquem locum animo ibi perpetuo manendi, acquirit ibi domicilium. Etiam ſi maiorem partem ſuarum ſubſtantiarum non deferat, vel ibi non habeat. Ad domicilium enim acquirendum ſufficit actualis habitatio, & animus ibi manendi. Franc. *hic num.4.* Soccin. *in cap. vlt. num.2. de for. compet.* Panorm. *cap. vlt. de Parochia fin.* R.P.D. Fagnan. *in cap. præſentata num.8. de teſtibus* Sanchez *l.3. de matrim. cap.23. num.2.* Menoch. *d. caſu* 86. *num.2.* Maſcard. *de probat. concl.534. num.3.* Tuſcus *l. D. concl.596. num.27.* Farin. *fragment. crim. p.1. v. domicilium. num.211.* Barboſa *d. alleg.4. num.25.* Layman. *l.5. tract.9. cap.9. num.11.* Palaus *tom.4. tract.27. diſp. vn. p.15. num.3.* Leander *tom.2. diſp.8. quæſt.12.* Vnde in hoc caſu hic ſtatim poterit ordinari ab Epiſcopo illius Diœceſis, vel ab eo dimiſſorias literas obtinere. Barboſ. *d. alleg.4. nu.41.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.54.* Nauar. *conſ.2. de temp. Ordin.* Vgol. *de off. Epiſc. cap.26. §.2. in fin.* Campanil. *d. rub.9. cap.8. num.25.*

30 Cum vero aliqui hunc caſum limitent, vt non procedat, quando Clericus in Diœceſi Originis, vel alia fuit ordinatus ad titulum beneficij requirentis reſidentiam, vel ad titulum patrimonij adſcribendo eum alicui Eccleſiæ prout fieri debet.

Tunc

Tunc enim requiri dimiſſorias primi Ordinarij, vel illum conſulendum eſſe voluerunt. Quarant. *in verb. Ordo. ver. circa tertium*. Piaſec. *in prax. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. & Barboſa *d. alleg.* 4. *num.* 41. exiſtimauit, quod Epiſcopus ratione domicilij poſſit initiare aliquem ſolum prima tonſura, vel minoribus Ordinibus, non vero alijs ordinibus, vbi Epiſcopus originis eundem ordinauit, vel ad titulum beneficij requirentis reſidentiam, aut ad titulum patrimonij pro vtilitate, & neceſſitate ſuæ Eccleſiæ, quia tunc talis clericus ad priorem Eccleſiam debet remitti, vt illi inſeruiat, ad quam fuit adſcriptus.

31 Nihilominus hoc primo ſtatuendum eſt, nullius licentiam per ſe eſſe neceſſariam ad mutandum domicilium, vnde eſt, quod Clericus non indiget ſui Epiſcopi licentia ad hoc, & ad aliam Diœceſim ſe transferat. Barboſ. *d. num.* 41. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 55. Campan. *d. rub.* 9. *cap.* 8. *n.* 25. Et ſic Clericus pro ſua libertate verè & validè acquirit domicilium in alia Diœceſi ad quam ſe trāſfert. Vnde etiam eſt aduertendum, quod aliud eſt acquirere domicilium, validè, & aliud acquirere illud illicitè, qui enim tenetur alicubi habitare, ex lege alicuius virtuti, illicitè relinquit locum, & ad alium ſe transfert, ſed tamen id facit validè, manente iure agendi contra illum ei, qui ex huiuſmodi translatione læditur. Propterea hic dicitur, quod nulla eſt limitatio in præſenti per ſe & formaliter admittenda, & quod Epiſcopus ratione domicilij, poteſt Clericum quemcumque ordinare, & non prohibetur id facere ex lege prohibente ordinare alienum ſubditum, quia Clericus quicumque ratione domicilij acquiſiti in Diœceſi fit ſubditus eius Epiſcopi.

32 Verum eſt, quod vbi domicilium de nouo eſt acquiſitum, quia tunc ordinandus eſt ignotus Epiſcopo, neque intra Diœceſim poteſt accipi teſtimonium de eius anteacta vita & moribus, & conditionibus, ad hoc, vt Epiſcopus licitè talem promoueat, requirenda erit atteſtatio eamque ordinandus deferre debebit de vita, moribus, natalibus, & ſufficientia, *cap. fraternitati*, & ibi Panorm. *num.* 2. *&* 3. *de Cler. non reſiden.* ſi vero à teneris annis, vel à longo tempore fuerit translatum domicilium, tunc ſufficiet diligentia ſtatuta in *conc. Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 5. quantum vero ad Clericos Eccleſiæ adſcriptos, non auferrur priori ordinatori poteſtas interdicendi ſacrorum exercitiū Clericis eo inſcio recedentibus in terminis *Concil. Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 16. & quantum ad habentes beneficium requirens reſidentiam, bene poterit Epiſcopus iuxta iuris formam contra non recedentes procedere. Ita Pax Iordan. *d. tit.* 6 *num.* 55.

33 Secundus caſus eſt eius, qui licet ſe ad alium locum tranſtulerit, declarauit, tamen ſe nolle ibi perpetuo habitare, ſed ſolum ad certum tempus, vel ob certam cauſam tranſitoriam, & ſic pariter declarauit ſe nolle ibi domicilium contrahere. Et hic caſus pariter eſt indubitatus, & certum eſt, talem non acquirere ibi domicilium, etiam ſi ibi maiorem partem bonorum ſuorum habeat, & etiam ſi familiam totam tranſtulerit & ſupellectilia domus, & etiam ſi ibi per mille annos habitet. Quia non acquiritur domicilium niſi ex animo perpetuo habitandi. In his vero, quæ ex animo pendent, ſtandum eſt declarationi expreſſæ operantis, potius quam facto contrario. Bartol. *in l. non ſolum.* *§. morte num* 17. *de nou. oper. nunciat.* Menoch. *d. caſu* 86. *d. num.* 5. Farin. *vbi ſup. num.* 213. & apud iſtos plures alij.

34 Tertius caſus quando non adeſt declaratio expreſſa per verba, vel de ea non conſtat, & hic caſus non eſt omninò certus, quia declaratio domicilij quæ non per verba fit, ſed per facta eſt obſcura. Palaus *tr.* 27. *p.* 15. *num.* 3. & tamen poteſt coniecturari per facta. De ijs tamen coniecturis videndi ſunt Menoch. Farinac. locis citatis, & alij quos ipſi citant. Nam quantum ad rem præſentem hoc conſiderandum eſt, quod Epiſcopus, ad cuius Diœceſim ex alia patria aliquis acceſſit, in dubio domicilij non poteſt illi conferre ordines, quia poſſeſſio ſtat pro Epiſcopo alienæ Diœceſis; Nec rationi congruit, quod pluribus citatis habet Barboſa *num.* 28. quod ſcilicet, ſi dubitatur de animo ad coniecturas recurrendum ſit. Pariter, quod dicit Fermoſinus *q.* 3. *num.* 19. quod poſſit ordinari, qui per decem annos manſit in loco, quia præſumitur domiciliarius eiuſdem loci non ſubſiſtit. Neque enim coniecturis ſolis duci debet Epiſcopus, vt exterum ad ſuam Diœceſim translatum iudicet eſſe domiciliarem, cum de hoc ſibi conſtare poſſit ex eiuſdem translati declaratione, quam Epiſcopus inquirere tenetur, & etiam facere, quatenus opus eſſet, vt iuramento firmetur, & adhuc ſeruare debet alia à ſacris canonibus pro huiuſmodi tranſeuntibus de vna ad aliam Diœceſim ordinandis diſpoſita. Coniecturæ vero, vel habitationis per decennium, non apparente alia cauſa ſpeciali huius diuturnæ habitationis; vel translatio omnium bonorum ſuorum ad Diœceſim, vel familiæ totius & ſupellectilium tranſportatio, non facta ob timorem inimicorum, aut Principis ſibi parum beneuoli, aut ex alia ſimili tranſitoria cauſa; vel aliæ ſimiles coniecturæ inſeruire debebunt Epiſcopo, vt declarationem ordinandi dicentis ſe in Diœceſi elegiſſe domicilium corroborent, non vero vt in dubio ſine declaratione huiuſmodi eum, qui ad ſuam Diœceſim ex alia aduenit prætextu acquiſiti domicilij ordinet.

35 Poteſt vero vnus plura domicilia habere. *l. aſſumptio.* §. *iuris prudentibus. ff. ad municip.* Gloſſ. *hic in v. domicilium*. Bartolus, Baldus, Albericus, Rebuff. *num.* 3. Oroſius *num.* 5. *in l. ſenatores ff. de ſenator.* Gloſſ. Lucas de Peña, & Piaſec. *in l. penul. Cod. de incolis* Si ergo contingat aliquem habere duo domicilia, in diſtinctis Diœceſibus, ſi in eis.

36 Æquis matheomaticis temporalibus, ſaltem propè æqualitatem habitat, poteſt ab Epiſcopis illarum Diœceſum ad ordines promoueri, quia ratione domicilij illis Epiſcopis eſt ſubiectus. *l. habeo*, *l. aſſumptio. l. eius.* §. *celſus. ff. de munic.* Socc. *cap. fin. num.* 21. *de for. compet.* Gloſſ. hic *in v. domicilium* Dom. *num.* 11. Sanchez *de matrim. diſp.* 24. *num.* 2. Prępoſitus, Auerſa, Torrellanca, quos ſequitur Fermoſinus *d. quæſt.* 2. *num.* 1. Narbona vbi ſup. *num.* 58. Lotter. *l.* 1. *q.* 20. *à num.* 48. Rota *dec.* 188. *num.* 4. *p.* 2. *recent.* Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 38. Fermoſinus *d. cap. quod translationem q.* 3. *num.* 4. Palaus *tract.* 27. *p.* 15. *num.* 3. Leander *tom.* 2. *diſp.* 8. *q.* 12. Et hoc verum eſt, vt etiam de tempore, in quo domiciliarius habitat in vna Diœceſi poſſit ordinari ab Epiſcopo alterius Diœceſis, vt in ſimili probauit Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 24. *num.* 4.

37 Quando

Digitized by Google

37 Quando vero huiuſmodi domicilia non ſunt æque principaliter acquiſita, inſpiciendum eſſe principalius voluit Gloſſ. citata. Barboſ. n. 39. Menoch. conſ. 398. num. 23. Sed quodnam ſit principalius non eodem modo explicatur. Illud præualere debere, in quo quis habitat frequentius dixit Soccin. Iun. conſ. 7. num. 9. lib. 2. & Alciatus conſ. 55. num. 6. apud Farin. vbi ſup. num. 222. ſed illud principalius dici vbi quis habet maiorem partem bonorum apud eumdē Farin. ibid. voluerunt. Bald. de præſcrip. in p. parte 4. partis principalis quæſt. 2. num. 4. fol. 186. Afflict. dec. 184. num. 5. Rodr. deciſ. 11. num. 13. & dec. 23. num. 1. & Gloſſ. hic in v. domicilium. Sed in puncto noſtro illud cenſeri debet principalius, in quo pro maiori parte temporis quis habitat. Domicilium enim ab habitatione dicitur, & manendi perpetuitate, aut duratione, non à bonorum poſſeſſione. Niſi dicamus, quod in hoc caſu ab eo Epiſcopo ſubditus ordinandus ſit, in cuius Diœceſi habitat tempore ordinationis.

38 Nec domicilijs huiuſmodi quis priuatur, ex eo, quod ex cauſa iuſta (inquit Barboſa) Sed vere ex quacumque ſiue iuſta cauſa, ſiue iniuſta alio migrauerit animi redeundi: non enim amittitur domicilium ex receſſu animo redeundi.

39 Domicilium quoque acquirunt qui officium perpetuum in aliquo loco extra patriam illorum exercendum aſſumunt, quia ex quo quis officium perpetuum acceptat, animum habet ibi perpetuo manendi iuxta officij exigentiam, & ideo ibi contrahit domicilium. l. ſenatores ff. de ſenator. Velaſcus tom. 1. all. 5. à num. 37. & DD. infra citandi.

40 Ex hoc enim colligitur primo Senatores, & alij officiales perpetuo exiſtentes in Curijs Principum habere in eis domicilium, ideoque licet ſint alterius loci oridinarij ipſos, vel eorum filios retentos in poteſtate eorum ratione domicilij poſſe ordinari ab Epiſcopo illius ciuitatis, vel loci, in qua permanenter manet curia, vt reſoluunt Nauar. conſ. 13. de temp. ordin. Dian. p. 8. tr. 2. reſol. 13. A Cuña in decretum Prat. p. 1. diſt. 71. num. 13. Machadus Trullen. & Campanil. quos ſequitur Fermoſinus d. q. 3. num. 7. Barboſa d. alleg 4. num. 3. Pax Iordan. d. tit. 6. num 68. Palaus d. p. 15. n. 4.

41 Idem dicitur de Barone, ſeu Feuderario, & eius filijs in eius poteſtate manentibus. Hic enim, vel reſpectiuè eius filij licet habitent alibi, nihilominus habere cenſentur domicilium in Feudo, cuius ſunt domini. Campanil. d. rubr. 9. cap. 8. n. 20. Diana p. 8. tr. 2. reſ. 16. Barboſ. d. all. 4. nu. 32. & 33. Fermoſinus d. qu. 3. num. 14. Pax Iordan. d. tit. 6. num. 66. & apud iſtos Trullench. Vulp. & Aueſ.

42 Idem dicitur de relegatis in perpetuum in aliquo loco, qui propterea ad illum locum ſe conferunt animo ibi relegationem perpetuam obſeruandi l. filij. §. relegatus. ff. ad munic. Vnde eius filij ſub eius poteſtate manentes, ab Epiſcopo loci poſſunt ordinari, tamquam habentes domicilium in loco, in quo illud pater habet. Bonac. d. all. 4. num 35. Pax Iordan. d. tit. 6. num. 67. Fermoſinus d. q. 3. num. 30. Quod tamen de relegato ad tempus non verificatur, ſed ſolum de relegato in perpetuum qui ſimul habet domicilium in loco, ex quo arcetur iuxta l. eius, qui manu miſſum, §. fin. ff. de munc.

43 Idem dicitur de Religioſis nedum profeſſis ſed Nouitijs; cum enim ſuſcipiant habitum animo profitendi, & ſic animo perpetuo manendi in Religione, contrahunt ibi domicilium vbi habeat nouitiatum, vt probaui, tom. 3. de ſtatib. quæſt. 189. Et ideo ratione huius domicilij ordinari poſſunt ab Epiſcopo loci, vt etiam probaui ibid.

44 Longè vero eſt diuerſa ratio de ſcholaribus, qui in loco ſtudij generalis ſunt cauſa ſtudij, & non animo domicilium contrahendi, & ideo nō poſſunt ab Epiſcopo illius loci ordinari. Gloſſ. cap. ſuper in v. figmento, vbi Innoc. num. 4. Archid. n. 1. Io. Andr. num. 1. Butr. num. 7. Dom. num. 4. Franc. num. 4. Grat. diſcep. 138. num. 4. & 5. Farin. Fragm. Crim. p. 1. l. D. nu. 215. & 222. Diana d. tr. 2. reſ. 17. Barboſa d. all. 4. num 29. Fermoſ. d. q. 3. num. 13. & Grat. d. diſcep. dicat, quod ſi ſcholaris amplius, quā per decennium habitet in loco vniuerſitatis, tunc præſumatur habere animum domicilium contrahendi, & ſic eum poſſe promoueri ad ordines ab Epiſcopo illius territorij; tamen oppoſitum eſt dicendum; nedum ſi ex alijs circumſtantijs colligatur eum alia ex cauſa manere ibi, vel vt liberius viuat, vel vt nouas artes adiſcat, vel quia infirmitate detineatur: ſed quia præſumptio domicilij ante factum, non vincit quaſi poſſeſſionem, & certum ius, quod Epiſcopus prioris loci, habet ex eo, quod eſt certum ſcholarem ibi habuiſſe domicilium, & non conſtat, quod illud tranſtulerit. Vnde vt dicebatur nō ſufficiunt huiuſmodi coniecturales præſumptiones, vbi conſtare poteſt, & debet de veritate ex declaratione eius, qui petit ordinari.

45 Pariter nec Caſtellani, aut alij officiales, qui ad tempus aſſumuntur, & extra proprium domicilium mittuntur, vel quicumque alij extra propriam patriam ad alium locum ſe transferunt ex cauſa mutabili, ad certa negotia, vel mercaturæ, vel litis, vel viſitandi parentes, vel infirmitates curande, vel bellum gerendi, vel inſeruiendi alicui, vel aliud ſimile peragendi. In his enim cum non ſit animus domicilium transferendi, non fiunt ciues, & domiciliares illorum bonorum: & ideo nec ipſi nec eorum filij poſſunt ſuſcipere Ordines ab Epiſcopo illius loci. Grat. diſcep. 181. num. 4. & 5. Farin. Frag. Crim. p. 1. v. lit. D. num. 215. & 222. Barboſ. d. all. 4. num. 19. & apud eum Piaſec. Narbona, & Ignat. de Villao. Fermoſinus d. quæſt. 3. num. 23. & 24.

46 Quod eſt verum etiam ſi huiuſmodi ſcholares, Caſtellani, Milites, Mercatores, famuli in loco, ad quem acceſſerunt contrahant matrimonium, & ibi habitantes ſuſcipiant filios; Vt enim dicebatur habitatio etiam longiſſima, eſt per annos mille, & ſecula ſeculorum non ſufficit ad contrahendum domicilium, ſi ſit de facto, & accidentalis, & non ex animo ibi perpetuo manendi, & domicilium acquirendi. Ita DD. citati.

47 Contra vero etiam ſi aliquis non multum permaneret in loco, ſed de facto poſt breue, ac breuiſſimum tempus ab eo recedat, numquam amplius reuerſurus, ſi tamen acceſſit ad locum animo ibi permanendi, & domicilium acquirendi, dum manet eſt ibi domiciliarius, & poteſt ab Epiſcopo loci promoueri. Nauar. conſ. 2. de tempor. ordin. Bonac. de ſacra. 1. diſp. 8. q. vn. p. 4. num. 4. & 9. Ricc. Vgol. Campanil. Maiol. Graff. & alij plures, quos ſequitur Barboſa d. all. 4. num. 26. de Fagundez in præcep. Eccl. lib. 1. cap. 8. num. 12.

48 De eiectis vero à Relig. quæſtio hæc modo eſt ſuperflua, cum ex decreto fel. recor. Vrbani 8.

de

de Apoſt. & eiect. Eiecti non poſſint ad aliquem ordinem promoueri. Videri poſſunt, quæ dicta ſunt à me *tom. 3. de ſtat. qu. 189.*

49 Libertini ſequantur patroni domicilium, vt ſupra dictum fuit, & quatenus ordinari poſſint, ab Epiſcopo domicilij ipſius Domini ordinari poſſunt Barboſa *d. all. 4. num. 36.* Campanil. *d. cap. 8. num. 24.* Pax Iordan. *d. tit. 6. num 69.*

50 Expoſiti etiam dicuntur habere domiciliũ, vbi exponuntur, ſi parentes eorum ignorantur, vt dicunt. Grat. *diſcep. 75. num 11.* Barboſ. *all. 4. n. 37.* & apud eum Bartol. Mandoſ. & Hippol. Pax Iordan. *d. tit. 6. num. 70.* Sed ſi parentes eorum noti ſunt domicilium parentum ſequantur.

51 Illegitimi vero regulariter domiciliũ matris habent. *l. 1. in fin. & l. eius qui. ff. de municip.* Vbi tamen pater illos cognoſcat, & habeat vt filios, & penes ſe habet, & ſub illius cura domicilium patris ſequuntur, vel cum fuerit puberes proprium domicilium. Qui vero vagi ſunt, & ex incertis omnino parentibus, domicilium habent, quod ſibi elegerunt alias vagi habendi erunt.

52 Nam & hæc datur generalis regula, quod filij impuberes, & etiam puberes, qui tamen viuunt ſub cura parentum, ſequuntur eorum domicilium. Quamuis puberes proprium domicilium habere poſſint *l. placet. ff. de munic.* Layman. *l. 5. tr. 9. c. 9. in fin.* Palaus *tr. 27. p. 15. num. 4. in fin.*

SVMMARIVM.

53 *Qui habet beneficium in Diœceſi eſt de Diœceſi.*
54 *Habens beneficium ſaltem exigens reſidentiam in Diœceſi eſt domiciliaris.*
55 *Etiam ſi beneficium ſit tenuiſſimum.*
56 *In iure, quæ dicuntur de beneficijs verificantur etiã de tenuiſſimo.*
57 *Etiam in beneficia ſimplici.*
58 *Etiam ſi præſtimonium.*
50 *Idem in Capellanis, Commenda perpetua, perceptoria.*
60 *Idẽ ſi quis habeat plura beneficia in pluribus Diœceſibus.*
61 *Etiam ſi prouiſio beneficij ad alium ſpectet Epiſcopum.*
62 *Etiam ſi beneficium certum ordinem requirat.*
63 *Non ſufficit beneficium temporale.*
63 *Beneficium eſt perpetuum.*
Beneficium manuale nec facit domiciliarem, nec ſubiectum niſi ad tempus.
65 *Non ſufficit præbenda ratione lecturæ.*
66 *Nec Capellania collatiua.*
67 *Nec de Vicarijs amouibilibus, & ſimilibus.*
68 *Nec penſionarius.*
69 *Nec beneficiatus in fraudem.*
79 *Non eſt fraus; ſi Epiſcopus det beneficium, vt ordinet beneficiatum.*
71 *Non ſufficit poſſeſſio ſine iuſto titulo;*
72 *Nec collatio ſine pacifica poſſeſſione.*

ARTICVLVS III.

Vtrum quodlibet beneficium habitum in Diœceſi ſubijciat beneficia tum Epiſcopo illius Diœceſis quoad Ordines ſuſcipiendos.

53 TErtius modus ſubiectionis ad Epiſcopum aſſignatus in textu eſt ratione beneficij: vnde regula eſt, quod Epiſcopus Diœceſis poteſt ordinare ſine alterius licentia, vel dimiſſorias concedere habenti in ſua Diœceſi beneficium. Gloſſ. Mon. Io. Andr. *in princ.* Archid. *num. 1.* Anchar. *num. 1.* Butr. *num. 1.* Dom. *num. 5. & ſeqq.* Franc. *num. 3.* Garz. *de benef. par. 2. cap. 4. num. 1.* Burg. de Paz. *l. 3. Tauri. num. 398.* Campan. *in diuerſ. iur. rub. 9. cap. 8. num. 11.* Vgol. *de poteſ. Epiſc. cap. 26. §. 3.* Bonac. *de Sacram. d. 8. quæſt. vn. p. 4 num. 14.* Sanchez. *opus. l. 7. cap. 23. num. 15.* Narbona *n. 204.* Piaſec. Mar. Antonin. Armendar. Ricc. Homobon. de Bonis. Molſeſ. Squillan. Scip. de Rubeis, quos ſequitur Barboſa *de off. Epiſ. alleg. 4. n. 42.* Thomas Velal. *tom. 1. alleg. 5. à num. 26.* Quaranta *in v. ordo.* Pax Iordan. Elucubrat. *lib. 3. tit. 6. num. 73.* Fermoſinus *cap. quod tranſlationem de temp. ordin. quæſt. 6. num. 1.* Trullenc. *de Sacram. l. 6. cap vn. dub. 7. n. 15.* Et hoc declarauit etiam S. Cong. Concil. apud Garziam loco citato.

54 Et merito hæc Decretalis hoc ſtatuit, quia habens in Diœceſi beneficium ſaltem requiritur reſidentiam. Quamdiu illud poſſidet, & Diœceſanus eſt, & ciuis, & habens in Diœceſi domicilium ex Bartol. *doctr. l. hæres abſens, §. proinde num. 5. ff. de iudicijs, & l. 1. n. 13. ff. de mune.* Boerius *dec. 160. num. 20.* Cardoſ. *in praxi iudicum. v. domicilium. num. 6.* Velaſ. *d. alleg. 5. num. 29.* quas referunt & ſequuntur locis citatis Barboſa *num 43.* Pax Iordan. *num. 74* Fermoſinus. *num. 2.* Et concordant Panorm. & DD. *in cap. fin. de foro compet.* Sylu. *v ciuitas q. 4.* Io. Andr. *cap ſtatutum, § cum autem, ſup. de reſcr p. in hoc lib.* Turrec. *cap. extra prouincias. 3. quæſt. 6. num. 2.* Sanchez *l. 7. Opuſc. cap. 1. dub. 23. num. 3.* Et hoc eſt verum etiam ſi beneficiatus actu abſit à loco beneficij, quia reſidendi neceſſitas iuris facit ſortiri domicilium. Panorm. & Butr. *cap. poſtulaſti num. 4. de for. compet.* Bernar. Diaz. *in prax. c. 20.* Sanchez *d. dub. 23. num. 4.* domicilium tamen acquiſitum ratione beneficij finitur dimiſſo beneficio. Sanch. *d. dub. 23. num. 15. qui num. 16.* ſubdit ex Felin. *cap. dilectus 2. de reſcript.* & Rota *dec. 70. ead. tit. in antiquis*, quod ſi quis impetrans narret ſe clericum eſſe Diœceſis in qua habet domicilium, ſat eſt, etiam ſi de alia Diœceſi ſit oriundus.

55 Hoc vero ampliatur primo, vt ſit verum etiam ſi beneficium ſit tenue, imo tenuiſſimum. Quidquid enim in contrarium dixerint. Quaranta *in v. Ordo.* & ibi Proſper. de Auguſt. Piaſec. *p. 1. cap. 2. art. 2. num. 1.* Maranta Ricc. Squillante, Molfeſ. apud Fermoſinus. Et quidquid Barboſa *d. alleg. 4. num. 45.* huic opinioni conſenſerit, ſi beneficium ſit tenuiſſimum, quali putat eſſe, quod reddit ducata quatuor in anno, vel ad ſummum ſeptem ex Soto *lib 11. de iuſt. quæſt. 5.* Nam quamuis verum ſit, quod ad titulum beneficij tenuis, non poſſit quis ordinari ex decreto *Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. de reſor.* non tamen ex hoc habetur, quod habens beneficium tenuiſſimum in Diœceſi non habeat ex hoc vi, non ſit Diœceſanus, & ſubiectus Epiſcopo Diœceſis, & ſic quod non poſſit ab eo ordinari ad titulum patrimonij, & beneficij ſimul. Nam textus noſter non diſtinguit, ſed abſolute decreuit Ordinarium ratione beneficij exiſtentis in Diœceſi poſſe beneficiatum ordinari, vel illi dimiſſorias concedere, nulla facta beneficij tenuis, aut pinguis diſtinctione.

56 Et

Digitized by Google

56 Et in iure quæ de beneficio diſponuntur locūm habent in quocumque beneficio etiam tenuiſſimo, nam quod decernitur in *Concil. Trid. ſeſſ.23. cap.6. de reform.* nimirum Clericum poſſidentem beneficium gaudere priuilegio factam in ciuilibus, quam in criminalibus, verificatur in quocumque beneficiato, vt per Nauar. *in tract. de horis canon. cap.21. num.11.* Azor. *p.1. l.10. cap.3.* Garz. *par.1. cap.6. num.37. & p.7. cap.2. num.3.* Cum teſte Barboſa, *lib. 1. de iur. Eccleſ. cap. 39. num. 17. Sacra Congreg. in vna Ianuen.* 18. *Martij* 1628. declarauerit gaudere beneficio fori promotum ad ordines cum collatione beneficij redditus duorum ſcutorum annuorum, qui incedens in habitu laicali, dum caperetur à Birruarijs, vnum ex illis occidit, & ad carceres laicales adductus fuit. Propterea ampliationem hanc, & ſententiam docent R.P.D. Fagnan. *cap.omnes. num.98. de pœnit. & remiſſ.* Diana *p.4. tract.4. reſol. ſi & p.8. tr.2. reſol.10. & p.10. tr.11. reſ.48. & locis citatis.* Garz. *num.8.* Pax Iordan. *num. 74.* Fermoſinus *num. 12. & ſeqq.* Palaus *tr.27. p.15. num.5.* Leand. *t.2. de Sacram. Ord. diſp.8. quæſt.14.* Sanchez *d. dub.23. num.7.*

57 Ampliatur ſecundò, vt regula procedat etiam in beneficio ſimplici nullum requirente reſidentiam vel reſpectu loci, in quo eſt, vel reſpectu Diœceſis. Nam noſtra decretalis non limitat ſuam regulam ad beneficium requirens reſidentiam; ſed indiſtinctè loquitur, & eam ſic indiſtinctè intelligunt Io.Andr. *num.1.* Archid. *num.1.* Butr. *num.1.* Dom. *num. 6.* Quamuis ex Innoc. dicant Epiſcopum curialius agere, ſi huiuſmodi beneficiatum non ordinet ſine prioris Epiſcopi licentia: Sed hanc licentiam non requiri abſolute docent. locis citatis Garz. *num. 9.* Barboſ. *num.47.* Pax Iordan. *num.75.* Fermoſin. *num. 8.* & apud eum Mar. Antonin. Auerſa, Macchadus, Riccius, Piaſec. *p.1. cap.1. art.3. num.3.* Velaſ. *t.1. alleg.4. num. 30.* Palaus *num.5.* Leand. *d. diſp.8. q.13.* Sanchez *d. dub.23. num. 7.* Quidquid in contrarium dixerit Genuen. *in praxi cap.48. num.3.* & male limitauerit Bonac. *num.14.* ad beneficium, quod ſufficiat ad ſuſtentationem beneficium. Et quamuis habens beneficium non requirens reſidentiam non dicatur ex hoc habere domicilium propriè in loco beneficij, nam DD. dicunt Clericum habere domicilium vbi habet beneficium exigens reſidentiam, vt per Innoc. Archid. Io.Andr. Marian. Soccin. Ferm. Rebuff Maſcard. & Tuſcum, quos refert, & ſequitur Fatin. *vbi ſup. num.126.* Et ratio eſt, quia habitatio, vel habitandi neceſſitas à iure inducta inducit domicilium, & hic, nec habitat, nec iure conſtringitur habitare. Angel. *v. ciuis in princ.* Syluest. *v. Ciuitas. q.4.* Felin. *cap. dilectus. 2. de reſcript. num. 1.* vbi Butr. Imola & alij. Innoc. & Panorm. *cap ex eo, de Priuil.* quos ſequitur Sanchez *l.7. opuſ cap. 1. d.23. n.2.* Tamen habens beneficium merè ſimplex, ſi non ratione domicilij, ratione tamen beneficij, quod poſſidet in Diœceſi, eſt Diœceſano ſubditus, & ab eo poteſt ordinari.

58 Ampliatur tertiò, in Præſtimonijs, quæ tamen non in ſola temporalitate conſiſtunt, ſed aliquod onus Eccleſiaſticum, ſaltem recitandi officium diuinum annexum habent, & dantur in titulum perpetuum. In his enim terminis præſtimonia ſunt beneficia Eccleſiaſtica. *cap. fin. inf. de conceſſ. prebend.* & ideo ſub huius textus diſpoſitionem comprehenduntur. Garz. *part. 1. cap.2. num. 117.* Barboſ. *d. alleg.4. num.48.* Pax Iord. *d. tit.6. num.76.* Campan. *d. rub.9. cap.8. num.19.* Ricc. *in praxi. reſol.258. in fin.*

59 Ampliatur quartò, in Capellania perpetua, quæ cum ſubditur in titulum & ſit verè beneficium Eccleſiaſticum, facit capellanum ſubiectum Epiſcopo quoad ordines. Barboſa *d. all.4. num.48.* ex Ricc. *p.2. deciſ.190.* Et idem dicitur de commendatario perpetuo quem vim tituli beneficialis habet. Garz. *par.2. cap.4. num.10. & p.4. cap.4.* Gonz. *ad reg 8.* Cancell. Gloſſ. 5. § 8. Barboſ. *d. cap.4. n.50.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.81.* Idem quoque aſſeritur in præceptorijs Militiarum S. Io. & aliorum ordinum, quæ ſunt propriè beneficia Eccleſiaſtica. Paris. *lib.2. de reſig. quæſt.14. num. 10. & lib. 12. q. 3. num.8. & 9.* Mohad. *deciſ. 10. de cauſa poſſeſſ. alias 169* Garz. *d. cap.4. num.1.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.86.* Et idem tandem dicendum de omnibus beneficijs perpetuis et propriè dictis.

60 Ampliatur quintò, vt ſi quis in pluribus Diœceſibus habeat plura beneficia, in ſingulorum Diœceſibus poſſit ab earum ordinarijs promoueri quia ratione beneficijs illis ſingulis eſt ſubiectus. Anch. *hic num.1.* Sanchez *d. l 7. cap.1. dub.23. n.17.* Garz *d. cap.4. num. 2.* Campanil. *d. cap.8. num. 14.* Barboſ. *d. all.4. num.51.* Pax Iord. *d. tit.6. num. 85.* Diana *p.8. tract.2. reſ.23.* Fermoſinus *d. quæſt.6. n.* & apud eum à Caña Trullench. & Ricc. Leand. *d. diſp.8. quæſt.15.* Et aduertendum, quod licet multi velint quod habens plura beneficia reſidentiam poſtulantia non cenſeatur in omnibus habere domicilium niſi in omnibus actu reſideant æquè, vel quaſi æquè, per Sanchez *d. dub.23. num 17.* & DD. ab eo citatos. Et Panorm. *cap. poſtulaſti num.4. de form. compet.* vbi amplius vult quod beneficiatus qui per decennium non reſedit in loco beneficij non cenſeatur illius loci Domiciliarius; tamen (quidquid ſit de hoc) ad effectum, vt beneficiatus habens plura beneficia poſſit ordinari à pluribus Epiſcopis ſufficit poſſeſſio pacifica beneficiorum ratione quorum eſt ſubditus Epiſcopi cuiuſlibet in cuius Diœceſi eſt beneficium. Et ſic quando agitur de materia concernente beneficium Diœceſanus eſt iudex competens, licet beneficiatus alibi habeat domicilium. Felin. *cap. dilectus 2. num.9. de for. compet.* Sanchez *num.19.*

6 Ampliatur ſexto, vt regula procedat etiam ſi prouiſio beneficij non ſpectet ad Diœceſanum, ſed prouiſio ſpectet ad alterius Diœceſis Epiſcopum, dum tamen quod iura Epiſcopalia beneficium ſpectet ad Diœceſis ordinarium. Et ſic ſi beneficium ſit in Diœceſ. Bonon. licet illius collatio ſpectet ad Epiſcopum Mutinen. beneficiatus Archiepiſc. Bonon. erit ſubiectus, & ab eo poterit promoueri. Io.Andr. *hic in princ.* Butr. *num.1.* Dom. *num.5.* Sanchez *d. dub.23. num. 12.* Garz. *d. cap. 4. num.15.* Campanil. *d. cap.8. num.15.* Barboſ. *d. alleg.4. num.52.* Pax Iordan. *d cap.6. num.82.* ſecus tamen dicendum eſſet ſi beneficium quod eſt intra confines Diœceſis quoad iura Epiſcopalia eſſet ſubiectus alteri Epiſcopo, vt citati DD. docent.

62 Ampliatur ſeptimò, vt licet beneficium requirat certum Ordinem, vt puta Subdiaconatū, Ordinarius Diœceſis in qua eſt beneficium poſſit ad quaſcumque ordines promouere beneficiatum. Nam ratione beneficij illi beneficiatus ſit ſubiectus.

vnde

vnde poteſt eundem tanquam ſubditum ordinare. Ita contra Paulum Gloſſ. *hic in v. Eccleſiaſticum*, & Dom. *num.* 10. Franc. *num.* 3. Garz. *d. cap.* 4. *num.* 1. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 85.

63 Limitarur vero & explicatur regula, vt non procedat niſi in benrficio perpetuo, quod propriè eſt beneficium, vt habet Archid *num.* 1. & ideo non procedit in beneficio manuali, ſeu temporali, quod non datur in titulum perpetuum, vt tradunt hic Imola, & Anchar. *num.* 1. Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 59. Gonzal. *ad reg* 8. Cancell. Gloſſ. 5. §. 1. *num.* 6. Sanchez *d. dub.* 23. *num.* 8. Fermoſinus *d. quæſt* 6. *num.* 6. & apud eum Ricc. & licet ex Lap. Dom. *n.* 8. Franc. *num.* 3. Garz. *p.* 2. *cap.* 4. *num* 10. Barboſ. *d. alleg.* 4. *num.* 50. dixerit ſufficere etiam beneficium temporale & manuale habitum in Diœceſi ad effectum vt beneficiarus poſſit ordinari ab Epiſcopo Diœceſis. Et ad eum effectum ſufficere commendam temporalem ad vtilitatem commendatarij datam aſſeruerint Barb. *d. num.* 50. & Pax Iordan. *num.* 81. quod tamen negarunt Dom. & Franc. locis citatis.

64 Nihilominus oppoſitum aſſerendum eſt; Nam cum de ratione beneficij ſit perpetuitas. *cap. Praecepta diſt.* 55. *cap. ſanctorum. d.* 70. *cap. veniens de filij Presbyt. cap. penult. de Clerie ægrot. & notatur in cap. ſi gratioſe, ſupra de reſcript. in hoc lib.* Lap. *all.* 9. Anchar. *in cap.* 1. *infr. de reg. iur.* Syluest. *v. beneficium*, R.P.D. Fagnan. *cap. ad audientiam num.* 98. *de reſcript.* Et propterea beneficia temporalia, & manualia non ſunt propriè beneficia Stapbil. *de lit. gratiæ, nona forma expectatiu. num.* 29. Gamb. *de off. legat. l.* 4. *rubr.* 1. *num.* 1. Gomez *de expectat. n.* 94. R.P.D. Fagnan. *vbi ſupra num.* 118. Huiuſmodi ergo beneficia temporalia nec præſtant titulum ad quem quis ordinetur, & nedum non ſufficiunt ad acquirendum domicilium, quod requirit animum perpetuo manendi, qui animus non eſt coniunctus acceptationi beneficij manualis; ſed nec ad præſtandam perpetuam ſubiectionem, quia huiuſmodi beneficium cum etiam non ſit propriè beneficium, non facit beneficiatum ſubiectum Epiſcopo niſi ſecundum quid, & pro interim, & eo modo quo aduenæ Epiſcopo loci ſunt ſubiecti.

65 Ideo ſecundò, nec ſi quis habeat præbendam ratione lecturæ amouibilis, poteſt ex hoc titulo ordinari ab Epiſcopo loci, niſi alias lector in loco acquirat domicilium, vt hic dixerunt. Arcbid. *num.* 1. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num* 1. Butr. *n.* 4. Dom. *num.* 7. Pax Iordan. *num.* 89. Et ſic non ſufficit, quod aliquis habeat præbendam temporalem. Cuius ratio non eſt illa, quam affert Barboſ. *n.* 59. quia nimirum talis præbenda nihil ſpiritualitatis habeat; hoc enim eſt prorſus falſum, & implicat in terminis. Quia quod datur ex fundamento beneficij alicuius, aut officij, aut tituli ſpiritualis, neceſſario eſt ſpirituale, licet ſit ius fruendi re corporali. Sed ratio eſt, quia præbenda temporalis non eſt perpetua, ſi temporale ſumitur, vt diſtinguitur contra perpetuum. Si vero temporale ſumitur vt diſtinguitur contra ſpirituale, talis præbenda vel nullo modo eſt beneficium Eccleſiaſticũ, vt aduertit Gloſſ. vel talis præbenda temporalis non datur, neque eſt dabilis.

66 Pariter neque ad hunc effectum ſufficiant Capellaniæ non collatiuæ etiam perpetuæ, quæ non ſunt fundatæ, auctoritate Epiſcopi, nec ab ipſo erectæ in titulum beneficij, & prouidentur ab hæredibus fundatoris etiam Laicis. Iſtæ enim non ſunt propriè beneficia, iuxta Nauar. *conſ.* 3. & 7. *de præben.* Garz. *de ben. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 102. Palaus *t.* 2. *tract.* 13. *p.* 1. Et ideo ex vi ſimilis capellaniæ non fit Cappellanus ſubditus Epiſcopo loci quoad ordines ab eo ſuſcipiendos. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 90.

67 Et idem dicitur de Vicarijs amouibilibus, quæ non ſunt beneficia, vt probat Garz. *p.* 1. *cap.* 2. §. 1. *num.* 35. adducens plures Sac. Congr. declarat. Et pariter idem aſſeritur de Legatis pijs pro celebrandis Miſſis, aut alijs pijs operibus, quæ conferuntur ab hæredibus, nec ſunt beneficia. De quibus videri poteſt Garz. *loco citato num.* 106. Et hoc intelligi debet etiam ſi qui conferr huiuſmodi legata pia ſit Epiſcopus, qui ea det, vel vt hæres, vel vt executor. Idem quoque dici debet de hoſpitalibus, quæ non ſunt beneficia Eccleſiaſtica, etiam ſi capellas, aut Eccleſias habeant annexas, decimaſque & alia iura Epiſcopalia perſoluant. *Clem. per litteras* 2. *de probat.* Selua *de benef. p.* 1. *q.* 3. *n.* 9. Garz. *p* 1. *cap.* 3. *num.* 1. Flamin. *l.* 2. *quæſt.* 14. *num.* 6. & apud iſtos plures alij. Quod tamen fallit vbi ex fundatione, vel alia cauſa huiuſmodi hoſpitalia debeant dari in titulum perſonis Eccleſiaſticis, & ſic cadant ſub nomine beneficij, & conſequenter ſub huius textus diſpoſitione. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 3. Gonzal. *in reg de triennali. q.* 7. per totam Mandoſ. *in reg. de annali q.* 10. *num.* 1. Pax Iordan *d. tit.* 6. *n.* 98. ſic nec Collegiales ad tempus poſſunt ordinari in Diœceſi in qua eſt Collegium, ſi ipſi ſunt de alia Diœceſi. Sanchez *d. dub.* 23. *num.* 9.

68 Tertiò nec penſionarius ex hoc ſolo capite poteſt ordinari ab Epiſcopo loci in quo vel eſt beneficium ſuper quo eſt impoſita penſio, vel eſt ipſe penſionarius, vt per DD quos referunt & ſequuntur Garz. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 7. Barboſ. *d. all.* 4. *n.* 56.

69 Quartò beneficium collatum in fraudem non dat ſubiectionem talem ex qua Epiſcopo competat poſſe beneficiatum alias non ſubditum ordinare. Quod eſt verum ſi daretur beneficium fictè, vel ſub conditione, & ordinatus ſtatim poſt ordinationem cederet beneficio. Sed an ſit fraus, ſi Epiſcopus alicui conferat beneficium, vt illum ordinet, affirmarunt *in cap ſuper.* Gloſſ. *in v. figmento*, & ibi Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 4. & *in hoc cap. n.* 5. *in fin.* idemque voluit Quaranta *in v. Ordo.* Barb. *d. n.* 58. Pax Iordan *d. tit.* 6. *n.* 93. Quia hoc eſt factũ in fraudem legis. Et quia ſi hoc poſſet fieri, fruſtra Conc. Trident. definiſſet Epiſcopum tunc poſſe aliquem alterius Diœceſis ad ordines promouere, cum per triennium fuerit cum eo commoratus dummodo ſtatim illi beneficium conferat. Et ita ſententiam hanc veriorem putant Trullench. apud Fermoſinus, & Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſol.* 22.

70 Sed de familiari quid ſentiendum dicetur art. ſeq. & caſus allatus ex Concil. loquitur de promotione ad ordines ante collatum benefic. Cæterum vbi non eſt iniuſtitia, vel iniuria, ibi non eſt fraus. Non fit vero iniuria legi, ſi quis conditionem à lege poſitam, & admiſſam ponat & intuitu, vt conceſſione legis vtatur; vnde nulla eſt fraus contra legem ſi Epiſcopus conferat beneficium alicui, vt eum ſibi faciat ſubditum, & illum ordinet, cum lex abſolute concedat Epiſcopo ordinare beneficiatum in ſua Diœceſi. Et eo magis, quod nullus Epiſcopus per ſe loquendo habet ius,

tia reſponderi, quod procedunt, quando ex tenore ſecundæ legis non apparet, quod voluerit tollere primam. Quod hic apparet. Quia, cum hic antiquam pœnam reſeruet pro ordinatis, & aliam imponat pro ordinantibus, ſignum eſt, quod pro illis noluit antiquam pœnam habere locum. Sed melius dixiſſent nullam pœnam fuiſſe impoſitam, antea contra Epiſcopos præcisè ſubditos alienæ Parochię ordinantes. Cæterum per ſe ex impoſitione nouæ pœnæ non tollitur, antiqua, niſi id exprimat legiſlator ſaltem implicitè, vel niſi pœna antiqua, & noua ſimul terminos æquitatis excedat, & maior ſit, quam demeritum culpæ. In noſtro caſu autem nulla alia pœna lata eſt contra Epiſcopum alienum ſubditum ordinantem, quam pœna ſuſpenſionis per annum à collatione ordinum.

27 Ceſſat modo quæſtio an ordinati ab alieno Epiſcopo ſint ſuſpenſi ipſo iure, & ita vt ſi miniſtrent in ordine ſuſcepto ſint irregulares. Hoc enim negarunt Gloſſ. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 5. Sylueſ. *v. irregularitas* & alij apud illos. Sed iam conſtat ex Concil. Trid. huiuſmodi ſic ordinatos eſſe ipſo iure ſuſpenſos quandiu proprio ordinario videbitur. Et ideo indubitatum eſt, quod ſi interim miniſtrat in ordinibus ſic male ſuſceptis fiunt irregulares.

28 Subditis etiam Epiſcopi taliter, vt ſupra ſuſpenſi conceditur poſſe ordinari ab alio Epiſcopo. Sed bene notatur, quod dictio taliter habet vim reſtringendi diſpoſitionem, & limitandi illam ad caſum, de quo loquitur. Sic in præſenti dicitur, quod ſi Epiſcopus ob alias cauſas ſit notoriè suſpenſus, non per hoc eius ſubditi poſſunt ex vi huius textus accedere ad vicinos Epiſcopos; vt ab eis ordines ſuſcipiant, vt bene aduertunt Gloſſ. Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 6. Sylu. *v. irregularitas q.* 3. Angel. ibi *num.* 32. Armilla *v. ordo num.* 16. Roſella *v. ordinator num.* 6. Sanchez *l.* 7. *opus c.* 1. *d.* 20. *num.* 19. & apud eum Rebuff. & Salzado Pax Intd. *l.* 3. *tit.* 6. *num.* 154.

29 Requiritur etiam, quod suſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta. Vel per euidentiam facti, vel per notorium iuris. Gloſſ. Monac. *num.* 9. Arch. *num.* 3. Syluea. Ang. Armill. Roſell. Sanchez locis citatis. Sed Io. And. *num.* 1. & ex eo Dom. *num.* 6. & Anchar. *num.* 2. aduertunt, quod cum Epiſcopum non habuiſſe licentiam à proprio ordinante ſuperiore ſit, quid negatiuum, difficile eſt, quod suſpenſio Epiſcopi poſſit eſſe notoria per euidentiam facti. In dubio autem ſubditi à ſuo Prælato recedere non debent, vt conſiderant. Gloſſ. & Mon. *num.* 10.

30 Vbi vero suſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta, poſſunt ab alio ordinari ſine proprij Epiſcopi *licentia*. Nam ad id, quod de iure eſt conceſſum, alicuius licentia non eſt neceſſaria. Gloſſ. & Butr. *num.* 4. Et liberam facultatem agendi habent, qui alterius licentia non indigent. Dom. *in* §. *Clericis num.* 2. Franc. *num.* 2.

31 Conceditur vero ſubditis Epiſcoporum taliter ſuſpenſorum, vt poſſint ab alienis Epiſcopis ordinari non tamen ab omnibus, ſed à vicinis, quia per vicinos, facilius, & melius mores, & qualitates ordinandorum cognoſci poſſunt. Quamuis vero non ſit neceſſe, quod iſti ordinandi accedant pro ordinibus ſuſcipiendis ad Archiepiſcopum, quia hoc non eſt iure expreſſum. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 3. Dom. §. *Cler. num.* 4. Franc. *num.* 6. tamen ſi ille ſit vicinus poſſunt ab illo ordinari, at Dom. & Franc. aduertunt, & ſequitur Sanchez *d. num.* 19.

32 Iſti quoque vicini Epiſcopi ſubditos præfatos poſſunt ordinare ex regula correlatiuorum, quæ in hoc caſu valet, quia aliter nulla eſſet conceſſio facta ſubditis, vt poſſint ordinari à vicinis Epiſcopis, ſi Epiſcopi vicini illos non poſſent ordinare. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 4. Et tamen vicini Epiſcopi hoc præſtare non poſſunt, niſi intra eorum Diœceſim, vt aduertunt Gloſſ. & Domin. *num.* 6. & Sanchez *d. num.* 19. Et alterius niſi ſuſpenſio Epiſcopi illorum ſubditorũ ſit vicinis Epiſcopis manifeſta, aliter, quà ex eorumdẽ ſubditorũ ordinandorum relatione. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 4. Dicunt vero Rebuff., & Salzedo apud Sanchez. *d. cap.* 20. *n.* 19. quod ordinandi tenebuntur probare proprij Epiſcopi ſuſpenſionem per declarationem Metropolitani. Sed hoc non bene aſſeritur. Tum quia vt dictum eſt, ſufficit notorium facti. Tum quia ſufficit, ſi à quocumque iudice competente ſuſpenſio ſit declarata, quia hoc modo aderit de ea notorium iuris.

33 Colligitur etiam, quod regula correlatiuorum in pœnis non valet, nec pœna vni data extenditur ad alium. Nam in hoc textu nulla male ordinatis imponitur pœna, sed ſolum antiquam confirmant, ordinantes vrò per annum ſuſpenduntur ab ordinum collatione Dom. *num.* 3.

34 A vicino vero Epiſcopo Clerici alienæ Parochiæ, in hoc caſu ordinari debent canonicè, nimirum præuio examine, tempore debito, & in debita ætate, & ſeruatis alias de iure ſeruandis. Quo erudimur, quod licet detur libertas actus, tamen ſemper intelligitur, vt ille habeatur canonicè & ſeruatis alia ſeruandis. Franc. *num.* 2.

35 Tandem aduertitur, quod ceſſat quæſtio, quis huiuſmodi ab alieno Epiſcopo ordinatos abſoluere poſſit à ſuſpenſione, & cum illis diſpenſare. Nam ex Concil. Trid Proprius Epiſcopus hoc poteſt facere, & ſic ceſſant, quæ hic habeat. Archid. *num.* 3. Io. And. *num.* 1. Butr. *num.* 8. Dom. *num.* 5 Franc. *num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Diuiditur textus in 4. partes.*
2 *Superior ſine cuius licentia non poſſunt ordines conferri eſt Epiſcopus originis; vel beneficij, vel domicilij.*
3 *Nulli licet alienum ſubditum ordinare.*
4 *Dictio præter poſt negationem ſumitur incluſiue.*
5 *Tres modi ſubiectionis.*
6 *De licentia Papæ vnuſquiſque poteſt ordinari.*

Cap. Cum nullus 3.

1 QVatuor partes habet hæc decretalis diuiſa in quatuor §. & iuxta Gloſſ. Io. And. determinat notata per Hoſtien. *in ſum. hoc tit.* §. *a quo in princip.* & per Innoc. *in cap.* 1. *ſeu in rub. de Cler. pereg.* Fuit vero data ad declarationem præceden. cap. deſumpti ex Greg. 10. in Concil. Lugduen. vt aduertunt Io. Monac. & Archid. & in parte ad ſupplementum eius, quod in primo huius tit. cap.

fuit

ſuit decretum; Ibi enim ſolum duo modi ſuperioritatis, ſcilicet ratione originis, & beneficij recenſiti ſunt, & hic additur tertius modus ratione domicilij.

2 *Cum nullus*. In hac prima parte decernitur, quod ſuperiores, ad quos ſpectat ordines conferre, vel dimiſſorias concedere, ſine quibus non licet ordinanti non ſubditum ordinare ſunt Epiſcopi originis, vel beneficij, vel domicilij. Et ſic tres ſunt modi, quibus aliquis in ordine ad ordines ſuſcipiendos ſubijcitur ordinanti, ſcilicet ratione originis, vel beneficij, vel domicilij in Diœceſi, vt hic explicant Io. Mon. Archid. Io. Andr. Anchar. Butr. Dom. Franc. & Barboſa, & ex hoc textu collegerunt Syluest. *in v. ordo 3. num.* 3. Sanchez *in opus. l. 7. cap. 1. dub.* 22. Et quoquot de miniſtro ſacramenti ordinis tractant. Et ideo qui in vno loco eſt natus, & poſtea ad aliam Diœceſim tranſtulit domicilium, & in alia habet beneficium, à quolibet Epiſcopo harum trium Diœceſum poteſt ordinari, vel dimiſſorias ad ordines recipere. Sanchez *l. 3. de matrim. diſp.* 23. *num.* 1. Bonac. *de ſacram. diſp.* 8. *p.* 4. *num.* 8. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſol.* 8. Leander *tom. 2. diſp.* 8. *q.* 7.

3 Generaliſſimè intelligitur textus, ita quod nulli omnino habent poteſtatem ordinandi licet alienum ſubditum ordinare niſi de licentia ſui ſuperioris.

4 Obiter nota, quod dictio præter dictio, quando ponitur poſt negatiuam ſumitur incluſiuè. Dom. *num.* 2.

5 Cum autem pluribus alijs modis, vel ratione delicti commiſſi, vel ratione exiſtentiæ rei, de qua habetur lis, vel ratione contractus, vel alijs modis, de quibus *in cap. vlt. de foro compete. & l. hæres abſens* §. 1. *de iud.* Nihilominus ad effectum vt quis poſſit ordinari neceſſe eſt; vt altero ex his tribus modis ſit ſubiectus, ſcilicet ratione, vel originis, vel beneficij, vel domicilij. Gloſſ. Dom. *n.* 10. R.P.D. Fagnan. *cap. quod a prædeceſſore num* 88. *de ſchiſm.* quibus tamen, vt dicetur additur quartus, ſcilicet ratione familiaritatis.

6 Cum vero Summus Pontifex ſit totius Eccleſiæ Epiſcopus, & caput & ſingulorum Ordinarius *cap. cuncta per mundum 9. q.* 3. de eius licentia poteſt quicumque, à quocumque Epiſcopo ordinari, & Romæ, quæ communis eſt patria. *l. Roma ff. ad munic.* & ibi poteſt quiſque conuenire, *cap. vlt. de for. compet.* poteſt quilibet ex comiſſione Pontificis ad ordines promoueri, vt hic aduertit Gloſſ. *in v. in eadem*.

SVMMARIVM.

7 *Quis ſubditus ratione originis.*
Subiectus eſt Epiſcopo, qui natus in Diœceſi.
8 *Non ſufficit natiuitas caſualis.*
9 *Natus in mari non eſt originarius vbi naſcitur.*
10 *Nec vbi baptizatur fortuito.*
11 *Nec qui in vno loco eſt natus, & alibi baptizatur eſt originarius vtriuſque loci.*
12 *Infidelis originarius in loco baptiſmi.*
13 *Domicilium originis immobile.*
14 *Num ſufficiat origo paterna varie opinatum.* 15.
16 *Quæſtio in duplici caſu certam habet ſolutionem.* 17.
18 *Filius non eſt originarius loci originis Patris.*
Idem non poteſt eſſe originarius duorum locorũ.
19 *Filius quantum ad ciuiles honores dicitur natus vbi natus fuit pater, ſi ibi domicilium habeat.*
20 *Origo aui non attendenda.*
21 *Subreptitia litera, ſi quis expoſuit ſe eſſe de patria patris, ſi alibi natus alibi habet domicilium.*
22 *Quæ ſit patria libertinorum, &c. ſecundum aliquos.*
23 *Libertini ſunt loci vbi tempore natiuitatis Domini habent domicilium.*
24 *Illegitimi ex materno domicilio originem ſumunt.*
25 *Expoſiti, ſi ignorantur parentes, ſunt Diœceſis, in qua ſunt expoſiti.*

QVÆSTIO PRIMA.

De ſubiectione ad ordinantem neceſſaria in eo, qui petit promoueri.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſolus, qui natus eſt, & omnis, qui natus eſt in Diœceſi dici poſſit ſubiectus Epiſcopo ratione originis.

7 PRimus modus ſubiectionis, qui in hac decretali ponitur, & fuit etiam numeratus ſupra in p. cap huius tituli, & ratione originis, vt ſubiectus Epiſcopo dicatur, qui natus eſt in Diœceſi.

8 Sed quid dicendum ſi hæc natiuitas ſit caſualis, ſeu fortuita, quia accidit ex eo, quod mater caſu, vt quia erat ibi per tranſitum, aut ad ſpeciale negotium, vel ſpeciali cauſa, non habente ipſa ibi, nec patre ipſius nati proprium domiciliũ? ſufficere natiuitatem fortuitam ad hoc, vt quis ſubijciatur Epiſcopo Diœceſis, & poſſit ab eo ordinari, tenuerunt Narbona *lib.* 4 *recapil. tit.* 1. *l.* 20. *num.* 141. & Gaſpar Hurtado *de ſacram ord. diſputat.* 17. quod probabile putauit Leander *tom.* 2. *de ſacram. ord. diſp.* 8. *qu.* 8. Nam proprius Epiſcopus ratione originis eſt, in cuius Diœceſi natus eſt, qui ordinari debet iuxta Gloſſam. *in cap.* 1. *in verb. alienigenas, infr. de vſur. l. qui ex viro ff. ad municip.* Originarius enim dicitur à ſua propria origine, per textum *in l.* 4. *C. de incolis, & l.* 1. *ff. ad municip.*

9 Nihilominus dicitur non ſufficere hanc fortuitam natiuitatem, ſed requiri vt quis natus ſit in loco, in quo pater habet domicilium. Natiuitas enim fortuita non tribuit ciuilitatem originis, ſed ſola, quæ contingit in loco, vbi parentes habent domicilium, per textum *in l.* 1. *C. de captiu. & poſtlim. reuer.* vbi Bartol. *num.* 4. Nam nec ea, quæ ſunt caſualia, & per accidens, ſed quæ ſunt per ſe attendi debent. De quo videri poſſunt Panorm. *cap Rodulphus num.* 9. & Felin. *num.* 13. *de reſcrip.* Ceuall. communium contra commun. *q.* 458. *num.* 17. Gratian. *diſcept.* 75. Et propterea filius dicitur originarius non loci vbi caſualiter natus fuit, ſed vbi parentes habent domicilium. Nam ibi fictione iuris cenſetur natus, vbi per ſe naſciturus erat, niſi ex cauſa accidentali alibi natus fuiſſet, & ideo Epiſcopo illius Diœceſis eſt ratione originis ſubiectus, & ab eo promouendus, vt tradunt Sanchez *de matrim. l.* 3. *diſp.* 23. *num.* 4. Barboſa *de off. Epiſ. alleg.* 4. *n.* 4. Bonac. *de ſacram. diſp.* 8. *q. vn. p.* 4. *num.* 31 Pax Iordan. *Elucubrat. l.* 3. *tit.* 6. *num.* 38, Palans

tom. 4. *tract.* 27. *diſp. vn. puncto* 15. *num.* 2. Diana *p.* 8. *tract.* 2. *reſ.* 11. Fermoſinus *in cap. quod tranſlationem, ſub hoc tit. quæſt.* 2. *num.* 11. & apud iſtos plures.

10 Hinc eſt, quod natus in mari, non eſt originarius ea illa Diœceſi, ad quam ſpectat illud mare, neque ab illius Diœceſis Epiſcopo poteſt ordinari. Nauar. *conſ.* 31. *hoc tit.* Thomas Valaſcus *tom.* 1. *alleg.* 5. *num.* 19. Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 19. Fermoſinus *d. q.* 2. *num.* 14.

11 Idem vero dicitur de baptizato caſualiter in aliqua Diœceſi. Quamuis enim origo accipiatur etiam à loco baptiſmi, per quem fideles renaſcuntur Chriſto, & hæc origo per librum baptiſmi probari poſſit, ad tradita per Gonzal. ad reg. 8. Cancell. Gloſſ. 9. §. 1. *num.* 105. Gratian. *diſcep.* 75. *à num.* 16. Nsibon. *l. citato num.* 148. Lucas de Peña Rebuff. Piaſec. apud Barboſ. & Pax Iordan. Palaus vbi ſupra *num.* 2. tamen hoc debet intelligi vbi quis ſit baptizatus in loco domicilij parentum, & non per accidens ex fortuito caſu, vt benè aduertunt. Pax Iordan. *num.* 40. Fermoſinus *num.* 13. Diana *d. reſol.* 11. Piaſec. *in praxi p.* 1. *cap.* 1. *a.* 2. *num.* 1. Quod vt aduertit idem Pax Iordan. fortius procedit, quando in fraudem ad iſtum effectum acquirendæ filiationis, & originis, quis ad aliam Diœceſim exoportaretur, vt ibi baptizandus non eſſet, baptiſmum ſuſciperet.

12 An vero ſi quis in vno loco ſit natus, & in alio baptizatus, quia parentes eius ante baptiſmum illius alibi tranſtulerunt domicilium, poſſit ille in vtraque Diœceſi natiuitatis, & baptiſmi Ordines ſuſcipere; affirmat Leander *d. diſp.* 8. *q.* 7. Quod tamen admittendũ non eſſe ex hoc probatur, quod accidentalium ſit, & caſuale, quod filius viri catholici non baptizetur vbi naſcitur, & vbi attendi debet natiuitas carnalis non poſſit in numerum natiuitas myſtica ex baptiſmo, quia de naturali natiuitate iura loquuntur, & præſumunt id quod ferè ſemper euenit, ſcilicet filios Catholicorum ibi baptizari vbi naſcuntur, & qui naſcitur ex baptizatis ratione parentum ſubditur Eccleſiæ, in ſui naturali natiuitate.

13 Si tamen aliquis de nouo conuerteretur ad fidem, quod eſſet originarius eius loci, in quo baptizaretur ex Rebuff. *tract. de pacif. poſſeſſ. nu.* 217. Accened. *in l.* 19. *num.* 11. *tit.* 3. *l.* 1. *recopilat.* tradit Gonzal d. Gloſſ. 9. §. 1. *num.* 108. Pax Iordan. *num.* 41. Et ſic Iudæus baptizatus in Regno Franciæ efficitur regnicola ibi. Et hoc rationabiliter dicitur, quia huiuſmodi ratione natiuitatis naturalis non eſt Eccleſiæ ſubiectus, cum ſit natus ex infidelibus, vnde nec ratione ſui, nec ratione parentum fuit ſubiectus Eccleſiæ, ex vi natiuitatis, ſed tunc primo naſcitur Eccleſiæ, cum baptizatur, & propterea natiuitas baptiſmi attenditur.

14 Domicilium vero originis eſt immutabile ex textu *in l. aſſumpti ff. ad municipal.* Nauar. *conſ.* 2. *de Regul. num.* 34. Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 23. *num.* 4. Palaus *d. num* 2. Layman *l.* 5. *ord.* 9. *cap.* 9. *num.* 10. Et cum ad præterita non detur potentia, & non poſſit non fuiſſe natus alicubi, qui ibi natus fuit, non poteſt quoque fieri, quod aliquis non ſit oriundus, ab eo loco, in quo natus fuit. Et in hoc ſenſu verum eſt, quod habet Barboſa *d. all.* 4. *num.* 20. ex Maſcard. *de probat.* 534. quod ſcilicet originis domicilium numquam cenſetur mutatum, & ex Bernard. Græue *in pract. cum Imperial. l.* 2. *c.* 36. *num.* 2. & Grat. *diſcep.* 75. *n.* 20. & quod illi non poteſt renunciari.

15 Dubitatur ſecundo, an ſufficiat origo paterna, aut etiam aliorum aſcendentium, ad hoc, vt quis ſubijciatur Epiſcopo, & ita, quod filius nedum in Diœceſi, in qua ipſe natus fuit, ſed & illa, in qua natus fuit pater eius, poſſit ordinari? Huius textus interpretes reſpondent cum diſtinctione & dicunt ante factum abſtinendum eſſe, ſed ſi talis ordinatus fuerit factum defendendum, & non eſſe ſubditum pœnæ; quod eſt dicere tutius eſſe, & melius, vt Epiſcopus originis Patris non promoueat filium, tamen abſolutè hoc poſſe fieri impunè. Ita Io. Andr. hic *num.* 3. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 11. Franc. *num.* 3. Sed alij ſimpliciter admittunt filium eſſe de Diœceſi Epiſcopi, ſi in ea natus fuit pater eius, licet ipſe extra illam Diœceſim fuerit natus. Referuntur pro hac ſententia Auerſa, Vgolin. Gutierez, Campanil. Vulpius, & Molfeſinus, Velaſc. Ricc. Proſper de Auguſtino. Io. Franciſ. Suarez Alzed. Maſchard. eoſque ſequuntur Barboſa *de off. Epiſ. all.* 4. *num.* 4. & 11. Diana *p.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 148. & *part.* 8. *tract.* 2. *reſol.* 14. Pax Iordan. Elucubr. *l.* 3. *tit.* 6. Fermoſinus *d. cap. quod translationem, de temp. ordin. quæſt.* 26. Palaus *tract.* 27. *punc.* 15. *num.* 2. Leander *de ſacram. ord. diſput.* 8. *q.* 9. Idem voluit Nauar. *conſ.* 19. *hoc tit.* Et horum ratio eſt, quia ius ciuile indicat locum originis filij eum eſſe, in quo natus eſt pater. *l. aſſumptio* §. 1. *ff. ad munic.* & *l. ſi vt proponis C. de incolis.* Et oriundus dicitur à natiuitate propria, vel paterna. Iaſon. *in l. huiuſmodi* §. *legatum n.* 18. *ff. de legat.* 1. Mandoſ. *ad regul. Cancell. reg.* 4. *q.* 40. Et filius tamquam originarius in loco vbi natus eſt pater eius ſuccedit in honoribus, & muneribus tum perſonalibus, quam realibus, & tam corporalibus, quam ſpiritualibus, quia originem patris ſequitur Boer. *dec.* 12. *num.* 13. & 15.

16 Sed alij oppoſitum ſentiunt, & diſtinguentes inter hoc, quod eſt eſſe ciuem, & eſſe oriundum dicunt nullum oriundum dici, niſi ab origine propria, & ideo filium non eſſe oriundum Diœceſis, in qua natus eſt pater eius, nec poſſe ab illius Diœceſi Epiſcopo ordinari, niſi ipſe ſit natus in ea. Ita à Cuña in decret. Grat. *par.* 1. *diſput.* 71. *num.* 4. Henriq. *lib.* 10. *cap.* 22. *num.* 1. Velaſ. *tom.* 13. *alleg.* 5. *num.* 14. Azened. *in praxi par.* 2. *cap.* 5. *num.* 43. Emanuel Rodriq. *tom.* 4. *cap.* 61. *alias* 62. *num.* 12. Quaranta *v. ordo Verſ. quoad tertium.* Tuſcus *lit.* O. *conc.* 592. Henriq. *lib.* 10. *cap.* 22. *num.* 5. *lit.* B. Graſſ. 1. *p. tit. de Cler. cap.* 23. *num.* 4.

17 In duplici caſu quæſtio hæc euidentem habet ſolutionem. Primus eſt, ſi natiuitas filij in loco vbi natus fuit, fortuito accidit. Vt enim probatum eſt, in hoc caſu filius non eſt oriundus loci, in quo natus eſt, ſed loco, in quo naſcendus fuiſſet, ſcilicet vbi pater tunc habebat domicilium. Quod ſi locus ille ſimul eſt locus originis patris, tunc locus originis patris, eſt locus originis filij.

18 Secundus caſus eſt, ſi pater adhuc retinet domicilium in loco originis, & ratione domicilij pater eſt de Diœceſi illius Epiſcopi. In quo caſu filius manens adhuc ſub cura patris ſi non ratione originis, ſaltem ratione domicilij; vt dicetur infr. ar. 3. filius ab Epiſcopo originis, & domicilij poterit ordinari, etiam ſi ipſe alibi natus ſit.

18 Verum

Digitized by Google

18 Verum abſolutè & per ſe formaliter dicendum eſt, quod filius dicitur originarius à loco in quo natus eſt, non vero à loco in quo natus eſt pater, præcipuè quantum ad hoc, quod eſt ſubijci Epiſcopo Diœceſis. Origo enim & natiuitas res naturalis eſt, nec poteſt haberi in pluribus locis vnde nec plurium locorum poteſt quis eſſe originarius. Nec dicas inconueniens non eſſe, quod quis ſit originarius duorum locorum, ſicut poteſt in diuerſis Diœceſibus habere plura domicilia, & beneficia. Quia non eſt eadem ratio; domicilio enim, & beneficia multa haberi poſſunt; quia multiplicari poſſunt, ſed origo de ſe indiuiſibilis eſt, quia natiuitas vna eſt omninò, nec multiplicari poteſt, quia homo ſemel tantum naſcitur, & cum in pluribus locis homo ſimul eſſe non poſſit, non poteſt homo naſci in pluribus locis, & ſic nec poſſunt eſſe originis eius plura loca. Et eo magis, quod filio nato v.g. Bononiæ, per accidens prorſus ſe habet quod pater natus fuerit Mutinæ, vel in quocumque alio mundi loco. Adde quod etiam ſi daretur, quod filius poſſet dici naturalis illius loci, in quo natus eſt pater, proprio tamen non poteſt dici quod ſit ibi natus, aut quod ibi originem habuerit. Burgos de Paz. *in l.3.* Tauri *p.1. cap.3. num.372.* Auendag. *de exequend. mandat. l.1. cap.3. num.5.* Azeued. *in l.19. tit.3. l.1. recopil.*

19 Nec iura allata in contrarium, ſeu quæ de natiuitate ciuili dicuntur probant, quia loquuntur in ordine ad honores ciuiles, & ſupponendo domicilium filiorum in loco originis patris, quo ſuppoſito in ordine ad tales honores, ſufficit naturalitas illa impropria quæ ex origine patris deſumitur; nunquam vero aſſeritur, quod filij alibi nati, ſi etiam à loco originis patris tranſtulerint ſimpliciter domicilium, quod pro tunc ratione originis patris ad honores reipublicæ admittantur. Et ſic ciuilis natiuitas ſupra ex origine patris debet habere adiunctum domiciliũ filij in eodem loco. Imò forſan, ſi filius non accidentaliter natus ſit alibi, ſed quia ibi pater tranſtulit domicilium, filius ſic natus, etiam ſi ad locum originis patris transferat domicilium, non cenſebitur naturalis loci originis filij etiam quantum ad honores conceſſos naturalibus: Et in hoc patriarum conſuetudines debent attendi: Sed in puncto noſtri caſus & requiritur propria natiuitas & origo, & eſt ſermo, de filio non habente domicilium in loco originis patris, ſed in loco originis propriæ, vel in alio: quia ſi habet domicilium, in loco originis patris iam ratione domicilij eſt ſubiectus Epiſcopo loci, & ab eo poteſt ordinari.

20 Loquendo autem de origine Aui, eam non debere attendi, & ratione eius, Nepotem non eſſe de illa Diœceſi in qua natus eſt auus, dixerunt etiam DD. primæ opinionis, nimirum Archid. *n.1.* Dom. *num.* 10. Franc. *num.3.* Barboſ. *num. 4. & de off. Epiſc. all.4. num.13.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.46.* Fermoſinus *d. quæſt.2. num.7.* Palans *d. num.2.* Quamuis ſine fundamento ſufficienti cõtra communem oppoſitum tanquam probabile aſſeruerit Leander *d. diſp.8. quæſt.10.*

21 Vnde Colligitur corrollaria deducta à Barboſ. *d. all.4. num.8. & ſequent.* cui conſenſit Leander *d. diſp.8. quæſt.11.* minime ſubſiſtere: nimirum non eſſe ſubreptitias literas Sedis Apoſtolicæ in quibus de impetrante dicitur quod ſit oriundus ex ciuitate v.g. Neapolitana, cum ipſe ſit natus Capue, & ex ea originem trahat ſiue ſi in ſimilibus literis dicatur impetrantem eſſe de tali loco, vel ex tali loco, ſi verba verificantur de origine paterna. Nam licet quantum ad verba illa de ciuitate, vt verificentur ſufficiat, quod quis in ea ciuitate habeat vel domicilium, vel beneficium, vel originem, iuxta Garziam *part.7. cap.9. num.19.* ſi tamen impetrans ibi nec domicilium nec beneficium habeat vtendo præfatis modis loquendi mentitur vel verum occultat, & non manifeſtat prout eſt de iure, & de ſtylo, quia vt habet Garz. loco citato *num.21. & ſeq.* modi illi dicendi ſignificant originem propriam, & dictio oriundus ex ſtylo accipitur pro *orto*, iuxta *d. l. aſſumptio*, iuncta Gloſſ. *in v. oriundus ff. ad municip.*

22 In libertinis autem attendi originem propriam, & dominorum ex *d. leg. aſſumptio in fin. & cum l. ſequent. & l. filij ff. ad municip.* dixerunt multi, libertini autem dicuntur, qui nunquam ſeruierunt, ſed ex ſeruis manu miſſis nati ſunt; liberti vero, qui ex ſeruis facti ſunt liberi. In illegitimis vero dicunt, quod conſideratur origo propria & materna, non paterna *ex l.1. in fin. & l. eius qui ff. ad munic.* Idemque aſſeritur de vulgo quæſitis. *l. cum legitimè ff de ſtat. hom.* In expoſitis vero, quorum parentes ignorantur, dicunt attendi originem loci in quo nati ſunt, & in quo ſunt expoſiti, & ab vtroque Antiſtite eos poſſe promoueri. Ita Barboſa *d. alleg. 4. num. 13. & ſeqq.* Pax Iordan, *d. tit.6. num.43. & ſeqq.*

23 Verum dicitur non parentum, ſed propriam originem filiorum attendi debere, eoſque originarios cenſendos eſſe eius loci in quo nati ſunt per ſe moraliter, & non fortuitè. Ad hoc vero attendi domicilium; vel domini, vel patris, vel matris. In libertinis domicilium domini inſpiciendum eſt, vt dicuntur originarij ex patria domini, licet caſu extra naſcantur.

24 Illegitimi vero regulariter dici debeant originarij patriæ, ſeu loci, vbi mater habet domicilium; In his enim non attenditur patria patris, quia certior eſt origo ex matre, & quia ſi pater ſit alterius patriæ à Matre, natiuitas filij reſpectu illius erit caſualis, & per accidens, & ideo in his domicilium matris conſideratur. Et in hoc ſenſu loquuntur iura citata, & verum eſt, quod attenditur origo matris prout docuerũt Velaſc. *d. alleg.5. num 22.* Vulpius, Piaſec. & alij, quos ſequitur Fermoſinus *d. quæſt.2. num.18. & 19.* Gonzal. d. Gloſſ. 9 §.1. *d num.* 14. Leander *d. diſp.* 8. *quæſt.* 10. Palans *d. p.15. num.2.*

25 Vagorum autem filij, qui nullius patriæ ſunt, ſicut nec patres eorum. De expoſitis vero, quod ſint duplicis patriæ impoſſibile eſt, ideo ſi ſcitur mater eorum, ſunt patriæ Matris, vel Patris ſi ſint legitimi, ſecus cenſebuntur illius, in quo ſunt expoſiti, vel potius nullius loci particularis bene tamen Diœceſis illius in qua ſunt expoſiti, quia vt plurimum ita contingit, quod expoſiti in hoſpitali ſito in Diœceſi ſint in illa oriundi. Dixit vero Palaus *d. num.2.* quod deficiente paterna origine accipitur materna: ſed propriè nec paterna, nec materna accipitur, ſed propria, deſumpta ex domicilio paterno, & materno. Vbi autem filij ſint legitimi idem eſt maternum, & paternum domicilium.

SVMMARIVM.

26 *Domicilium quid ſit.*
27 *Domicilium triplex.*
Dubius de domicilio præſumitur illud habere in loco originis.
28 *Domicilium acquiritur tripliciter.*
Quindecim modis acquiritur ex iuris diſpoſitione.
29 *Vbi quis declarat ſe alicubi eligere domicilium ex hoc illud acquiſiuit.*
Domicilium acquiritur habitatione & animo.
30 *An Clericus ordinatus ad titulum patrimonij, vel beneficij requirentis reſidentiam poſſit alibi ordinari ratione beneficij. Multi negant.*
31 *Ad mutandum domicilium per ſe non eſt neceſſaria licentia Epiſcopi.*
Domicilium licet illicitè, validè acquiri poteſt.
32 *Acquirens de nouo beneficium non poteſt ordinari ſine teſtimonialibus.*
Clericus ordinatus ad titulum beneficij ſi exeat ſine licentia poteſt puniri.
Idem de Beneficiato obligato ad reſidentiam.
33 *Qui declarat animum ſuum eſſe, non acquirendi non acquirit illud habitatione.*
34 *In dubio domicilij Epiſcopus non debet ordinare exterum, niſi declaret animum &c.*
35 *Coniectura domicilij ad quid ſeruiant.*
36 *Poteſt quis habere plura beneficia.*
37 *Quando vnum domicilium eſt principalius, & quodnam hoc ſit.*
38 *Non perditur domicilium ex diſceſſu.*
39 *Domicilium acquirit, qui aſſumit officium perpetuum.*
40 *Senatores ſunt domiciliares.*
41 *Et Barones.*
42 *Et Religioſi.*
43 *Etiam nouitij.*
44 *Non ſcholares etiam poſt decennium.*
45 *Nec Caſtellani.*
46 *Etiam ſi in loco ineant matrimonium.*
47 *Etiam ſi quis parum duret in loco, eſt domiciliarius ſi ibi fuit animo ſemper manendi.*
48 *Eiecti non poſſunt ordinari.*
49 *In Libertinis attenditur domicilium domini.*
50 *In expoſitis domicilium, in quo exponuntur.*
51 *Illegitimi regulariter domicilium matris.*
52 *Filij ſequuntur domicilium parentum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum habitans in Diœceſi ex hoc ſit ſubiectus Epiſcopo & poſſit liberè ab eo ordinari.

26 ALter modus, quo contrahitur ſubiectio ad Epiſcopum, eſt ratione domicilij habiti inter Diœceſim. Eſt autem domicilium locus in quo quis intendit habitare perpetuo, liberè tamen, & niſi commodior ſeſe offerat. Palaus *t.4. tr.27. diſp.vn. p.15. num.3.* Cum vero materia hæc ſit valde apud DD. controuerſa, & tandem arbitrarium ſit iudicare an & quando cenſeri debeat aliquem acquiſiuiſſe domicilium in aliquo loco, ſi ipſe id propria voce non declarat claritatis gratia tres caſus diſtinguuntur cum Menoch. *de arbitr. p.2. caſu* 86.

27 Præmittitur tamen domicilium triplex dari, ſcilicet naturali, accidentali, & commune. Farin. *in frag. crim. v. domicilium. num.* 194. ex Mar. Socin. *in cap. fin. num. 7. 8. & 10. de for. compet.* Naturale eſt domicilium originis propriæ, vel paternæ in eo ſcilicet, qui fortuito natus ſit extra locum paterni domicilij. Accidentale eſt quod quis acquirit propria voluntate. Commune eſt communis patria, & eſt Roma. *l. Roma. ff. ad municip.* Ad rem noſtram tamen ſolum domicilium naturale, aut accidentale dant ius Diœceſis, & Epiſcopo iuriſdictionem in domiciliarem. Vbi vero non appareat vbi quis habeat domicilium, præſumitur illud habere in loco originis. *ad text. in l. aſſumptio, iuncta Gloſſ. in v. mutare, & cap. v. domicilium in fin.* Soccin. *in rubr. ſolut. matrim. num.* 23. Farin. *vbi ſup. n.*195.

28 Domicilium autem acquiritur natura voluntate, & iuris diſpoſitione. Natura acquiritur ex origine. *l. penult. ff. de ſen.* & ibi Gloſſ. *in v. oriundus.* Voluntate ex facto hominis volentis hic vel ibi habitare. Iuris diſpoſitione acquiritur quindecim modis quos ex Soccin. *in d. cap. fin. num.* 27. enumerat Farin. *num.* 139. nimirum primò per legem. Secundò per priuilegium principis. Tertiò per adoptionem dignitatis. Quartò per adoptionem Prælaturæ. Quintò per monachationem. Sextò per Clericatus aſſumptionem, de quo infra. Septimò per aſſumptionem militiæ. Octauo per aſſumptionem Senatoriæ, ſeu Poteſtariæ. Nono per lecturam. Decimò per matrimonium. Duodecimo per adoptionem. Decimotertiò per ſucceſſionem. Decimoquartò, per relegationem. Decimoquintò, ratione communis patriæ. Sed nec iſti modi ad rem noſtram faciunt, niſi in quantum reducuntur ad domicilium naturaliter, aut voluntate acquiſitum. His vero ſuppoſitis.

29 Primus caſus eſt illius, qui ad aliquem locum ſe contulit, & ibi domum ad habitandum, vel emit, vel conduxit, declarando ſe velle ibi domicilium habere. Et hic caſus habetur pro claro, & moraliter certo. Cum enim domicilium acquiratur animo, & libertate acquirentis, ſtatim ac in inſtanti in quo quis ſe confert ad aliquem locum animo ibi perpetuo manendi, acquirit ibi domicilium. Etiam ſi maiorem partem ſuarum ſubſtantiarum non deferat, vel ibi non habeat. Ad domicilium enim acquirendum ſufficit actualis habitatio, & animus ibi manendi. Franc. *hic num.* 4. Soccin. *in cap. vlt. num.2. de for. compet.* Panorm. *cap. vlt. de Paroch. in fin.* R.P.D. Fagnan. *in cap. præſentata num.* 8. de teſtibus Sanchez *l. 3. de matrim. cap.23. num.2.* Menoch. *d. caſu* 86. *num.2.* Maſcard. *de probat. concl.* 534. *num.3.* Tuſcus *l. D. concl.* 596. *num.*27. Farin. *fragment. crim. p.1. v. domicilium. num.* 211. Barboſa *d. alleg.4. num.*25. Layman. *l.5. tract.9. cap.9. num.*11. Palaus *tom.4. tract.27. diſp. vn. p.15. num.3.* Leander *tom.2. diſp.8. quæſt.*12. Vnde in hoc caſu hic ſtatim poterit ordinari ab Epiſcopo illius Diœceſis, vel ab eo dimiſſorias literas obtinere. Barboſ. *d. alleg.4. nu.*41. Pax Iordan. *d. tit.6. num.*54. Nauar. *conſ.2. de temp. Ordin.* Vgol. *de off. Epiſc. cap.* 26. *§.3. in fin.* Campanil. *d. rub.9. cap.8. num.*25.

30 Cum vero aliqui hunc caſum limitent, vt non procedat, quando Clericus in Diœceſi Originis, vel alia fuit ordinatus ad titulum beneficij requirentis reſidentiam, vel ad titulum patrimonij adſcribendo eum alicui Eccleſiæ prout fieri debet.

Tunc

Digitized by Google

Tunc enim requiri dimiſſorias primi Ordinarij, vel illum conſulendum eſſe voluerunt. Quarant. *in verb. Ordo. ver. circa tertium*. Piaſec. *in prax. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. & Barboſa *d. alleg.* 4. *num.* 41. exiſtimauit, quod Epiſcopus ratione domicilij poſſit initiare aliquem ſolum prima tonſura, vel minoribus Ordinibus, non vero alijs ordinibus, vbi Epiſcopus originis eundem ordinauit, vel ad titulum beneficij requirentis reſidentiam, aut ad titulum patrimonij pro vtilitate, & neceſſitate ſuæ Eccleſiæ, quia tunc talis clericus ad priorem Eccleſiam debet remitti, vt illi inſeruiat, ad quam fuit adſcriptus.

31 Nihilominus hoc primo ſtatuendum eſt, nullius licentiam per ſe eſſe neceſſariam ad mutandum domicilium, vnde eſt, quod Clericus non indiget ſui Epiſcopi licentia ad hoc, & ad aliam Diœceſim ſe transferat. Barboſ. *d. num.* 41. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 55. Campan. *d. rub.* 9. *cap.* 8. *n.* 25. Et ſic Clericus pro ſua libertate verè & validè acquirit domicilium in alia Diœceſi ad quam ſe tráſfert. Vnde etiam eſt aduertendum, quod aliud eſt acquirere domicilium, validè, & aliud acquirere illud illicitè, qui enim tenetur alicubi habitare, ex lege alicuius virtuti, illicitè relinquit locum, & ad alium ſe transfert, ſed tamen id facit validè, manente iure agendi contra illum ei, qui ex huiuſmodi translatione læditur. Propterea hic dicitur, quod nulla eſt limitatio in præſenti per ſe & formaliter admittenda, & quod Epiſcopus ratione domicilij, poteſt Clericum quemcumque ordinare, & non prohibetur id facere ex lege prohibente ordinare alienum ſubditum, quia Clericus quicumque ratione domicilij acquiſiti in Diœceſi fit ſubditus eius Epiſcopi.

32 Verum eſt, quod vbi domicilium de nouo eſt acquiſitum, quia tunc ordinandus eſt ignotus Epiſcopo, neque intra Diœceſim poteſt accipi teſtimonium de eius anteacta vita & moribus, & conditionibus, ad hoc, vt Epiſcopus licitè talem prom oueat, requirenda erit atteſtatio eamque ordinandus deferre debebit de vita, moribus, natalibus, & ſufficientia, *cap. fraternitati*, & ibi Panorm. *num.* 2. *&* 3. *de Cler. non reſiden.* ſi vero à teneris annis, vel à longo tempore fuerit translatum domicilium, tunc ſufficiet diligentia ſtatuta in *conc. Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 5. quantum vero ad Clericos Eccleſiæ adſcriptos, non aufertur priori ordinatori poteſtas interdicendi ſacrorum exercitiũ Clericis eo inſcio recedentibus in terminis *Concil. Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 16. & quantum ad habentes beneficium requirens reſidentiam, bene poterit Epiſcopus iuxta iuris formam contra non recedentes procedere. Ita Pax Iordan. *d. tit.* 6 *num.* 55.

33 Secundus caſus eſt eius, qui licet ſe ad alium locum tranſtulerit, declarauit, tamen ſe nolle ibi perpetuo habitare, ſed ſolum ad certum tempus, vel ob certam cauſam tranſitoriam, & ſic pariter declarauit ſe nolle ibi domicilium contrahere. Et hic caſus pariter eſt indubitatus, & certum eſt, talem non acquirere ibi domicilium, etiam ſi ibi maiorem partem bonorum ſuorum habeat, & etiam ſi familiam totam tranſtulerit & ſupellectilia domus, & etiam ſi ibi per mille annos habitet. Quia non acquiritur domicilium niſi ex animo perpetuo habitandi. In his vero, quæ ex animo pendent, ſtandum eſt declarationi expreſſæ operantis, potius quam facto contrario. Bartol. *in l. non ſolum.* §. *morte num* 17. *de nou. oper. nunciat.* Menoch. *d. caſu* 86. *à num.* 5. Farin. *vbi ſup. num.* 23. & apud iſtos plures alij.

34 Tertius caſus quando non adeſt declaratio expreſſa per verba, vel de ea non conſtat, & hic caſus non eſt omninò certus, quia declaratio domicilij quæ non per verba fit, ſed per facta eſt obſcura. Palaus *tr.* 27. *p.* 15. *num.* 3. & tamen poteſt coniecturari per facta. De ijs tamen coniecturis videndi ſunt Menoch. Farinac. locis citatis, & alij quos ipſi citant. Nam quantum ad rem præſentem hoc conſiderandum eſt, quod Epiſcopus, ad cuius Diœceſim ex alia patria aliquis acceſſit, in dubio domicilij non poteſt illi conferre ordines, quia poſſeſſio ſtat pro Epiſcopo alienæ Diœceſis; Nec rationi congruit, quod pluribus citatis habet Barboſa *num.* 58. quod ſcilicet, ſi dubitatur de animo ad coniecturas recurrendum ſit. Pariter, quod dicit Fermoſinus *q.* 3. *num.* 19. quod poſſit ordinari, qui per decem annos manſit in loco, quia præſumitur domiciliarius eiuſdem loci non ſubſiſtit. Neque enim coniecturis ſolis duci debet Epiſcopus, vt exterum ad ſuam Diœceſim translatum iudicet eſſe domiciliarem, cum de hoc ſibi conſtare poſſit ex einſdem translati declaratione, quam Epiſcopus inquirere tenetur, & etiam facere, quatenus opus eſſet, vt iuramento firmetur, & adhuc ſeruare debet alia à ſacris canonibus pro huiuſmodi tranſeuntibus de vna ad aliam Diœceſim ordinandis diſpoſita. Coniecturæ vero, vel habitationis per decennium, non apparente alia cauſa ſpeciali huius diuturnæ habitationis; vel translatio omnium bonorum ſuorum ad Diœceſim, vel familiæ totius & ſupellectilium tranſportatio, non facta ob timorem inimicorum, aut Principis ſibi parum beneuoli, aut ex alia ſimili tranſitoria cauſa; vel aliæ ſimiles coniecturæ inſeruire debebunt Epiſcopo, vt declarationem ordinandi dicentis ſe in Diœceſi elegiſſe domicilium corroborent, non vero vt in dubio ſine declaratione huiuſmodi eum, qui ad ſuam Diœceſim ex alia aduenit prætextu acquiſiti domicilij ordinet.

35 Poteſt vero vnus plura domicilia habere. *l. aſſumptio.* §. *iuris prudentibus. ff. ad municip.* Gloſſ. *hic in v. domicilium*. Bartolus, Baldus, Albericus, Rebuff. *num.* 3. Oroſius *num.* 2. *in l. ſenatores ff. de ſenator.* Gloſſ. Lucas de Peña, & Piaſec. *in l. penul. Cod. de incolis* Si ergo contingat aliquem habere duo domicilia, in diſtinctis Diœceſibus, ſi in eis.

36 Æquis matheomaticis temporalibus, ſaltem propè æqualitatem habitat, poteſt ab Epiſcopis illarum Diœceſum ad ordines promoueri, quia ratione domicilij illis Epiſcopis eſt ſubiectus. *l. haheo*, *l. aſſumptio. l. eius.* §. *celſus. ff. de munic.* Socc. *cap. fin. num.* 21. *de for. compet.* Gloſſ. hic *in v. domicilium* Dom. *num.* 11. Sanchez *de matrim. diſp.* 24. *num.* 2. Prępoſitus, Auerſa, Torrellanca, quos ſequitur Fermoſinus *d. quæſt.* 2. *num.* 1. Narbona vbi ſup. *num.* 58. Lotter. *l.* 1. *q.* 20. *à num.* 48. Rota *dec.* 188. *num.* 4. *p.* 2. *recent.* Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 38. Fermoſinus *d. cap. quod tranſlationem q.* 3. *num.* 4. Palaus *tract.* 27. *p.* 15. *num.* 3. Leander *tom.* 2. *diſp.* 8. *q.* 12. Et hoc verum eſt, vt etiam de tempore, in quo domiciliarius habitat in vna Diœceſi poſſit ordinari ab Epiſcopo alterius Diœceſis, vt in ſimili probauit Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 24. *num.* 4.

37 Quando

Digitized by Google

37 Quando vero huiuſmodi domicilia non ſunt æque principaliter acquiſita, inſpiciendum eſſe principalius voluit Gloſſ. citata. Barboſ. *n.* 39. Menoch. *conſ.* 398. *num.* 23. Sed quodnam ſit principalius non eodem modo explicatur. Illud præualere debere, in quo quis habitat frequentius dixit Soccin. Iun. *conſ.* 7. *num.* 9. *lib.* 2. & Alciatus *conſ.* 55. *num.* 6. apud Farin. vbi ſup. *num.* 221. ſed illud principalius dici vbi quis habet maiorem partem bonorum apud eumdē Farin. ibid. voluerunt. Bald. *de præſcrip. in p. parte* 4. *partis principalis quæſt.* 2. *num.* 4. *fol.* 186. Afflict. *dec.* 184. *num.* 5. Rodr. *deciſ.* 11. *num.* 13. & *dec.* 13. *num.* 1. & Gloſſ. hic *in v. domicilium*. Sed in puncto noſtro illud cenſeri debet principalius, in quo pro maiori parte temporis quis habitat. Domicilium enim ab habitatione dicitur, & manendi perpetuitate, aut duratione, non à bonorum poſſeſſione. Niſi dicamus, quod in hoc caſu ab eo Epiſcopo ſubditus ordinandus ſit, in cuius Diœceſi habitat tempore ordinationis.

38 Nec domicilijs huiuſmodi quis priuatur, ex eo, quod ex cauſa iuſta (Inquit Barboſa) Sed vere ex quacumque ſiue iuſta cauſa, ſiue iniuſta alio migrauerit animi redeundi: non enim amittitur domicilium ex receſſu animo redeundi.

39 Domicilium quoque acquirunt qui officium perpetuum in aliquo loco extra patriam illorum exercendum aſſumunt, quia ex quo quis officium perpetuum acceptat, animum habet ibi perpetuo manendi iuxta officij exigentiam, & ideo ibi contrahit domicilium. *l. ſenatores ff. de ſenator.* Velaſcos *tom.* 1. *all.* 5. *à num.* 37. & DD. infra citandi.

40 Ex hoc enim colligitur primo Senatores, & alij officiales perpetuo exiſtentes in Curijs Principum habere in eis domicilium, ideoque licet ſint alterius loci oridinarij ipſos, vel eorum filios retentos in poteſtate eorum ratione domicilij poſſe ordinari ab Epiſcopo illius ciuitatis, vel loci, in qua permanenter manet curia, vt reſoluunt Nauar. *conſ.* 13. *de temp. ordin.* Dian. *p.* 8. *tr.* 2. *reſol.* 13. A Cuña in decretum Prat. *p.* 1. *diſt.* 71. *num.* 13. Machadus Trullen. & Campanil. quos ſequitur Fermoſinus *d. q.* 3. *num.* 7. Barboſa *d. alleg* 4. *num.* 3. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 68. Palaus *d. p.* 15. *n.* 4.

41 Idem dicitur de Barone, ſeu Feuderario, & eius filijs in eius poteſtate manentibus. Hic enim, vel reſpectiuè eius filij licet habitent alibi, nihilominus habere cenſentur domicilium in Feudo, cuius ſunt domini. Campanil. *d. rubr.* 9. *cap.* 8. *n.* 20. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſ.* 16. Barboſ. *d. all.* 4. *nu.* 32. & 33. Fermoſinus *d. qu.* 3. *num.* 14. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 66. & apud iſtos Trullench. Vulp. & Auerſ.

42 Idem dicitur de relegatis in perpetuum in aliquo loco, qui propterea ad illum locum ſe conferunt animo ibi relegationem perpetuam obſeruandi *l. filij.* §. *relegatus. ff. ad munic.* Vnde eius filij ſub eius poteſtate manentes, ab Epiſcopo loci poſſunt ordinari, tamquam habentes domicilium in loco, in quo illud pater habet. Bonac. *d. all.* 4. *num* 35. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 67. Fermoſinus *d. q* 3. *num.* 30. Quod tamen de relegato ad tempus non verificatur, ſed ſolum de relegato in perpetuum qui ſimul habet domicilium in loco, ex quo arcetur iuxta *l. eius, qui manu miſſum*, §. *fin. ff. de muuc.*

43 Idem dicitur de Religioſis nedum profeſſis ſed Nouitijs; cum enim ſuſcipiant habitum animo profitendi, & ſic animo perpetuo manendi in Religione, contrahunt ibi domicilium vbi habeat nouitiatum, vt probaui, *tom.* 3. *de ſtatib. quæſt.* 189. Et ideo ratione huius domicilij ordinari poſſunt ab Epiſcopo loci, vt etiam probaui ibid.

44 Longè vero eſt diuerſa ratio de ſcholaribus, qui in loco ſtudij generalis ſunt cauſa ſtudij, & non animo domicilium contrahendi, & ideo nō poſſunt ab Epiſcopo illius loci ordinari. Gloſſ. *cap. ſuper iu v. figmento*, vbi Innoc. *num.* 4. Archid. *n.* 1. Io. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 7. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 4. Grat. *diſcep.* 138. *num.* 4. & 5. Farin. Fragm. Crim. *p.* 1. *l. D. nu.* 215. & 222. Diana *d. tr.* 2. *reſ.* 17. Barboſa *d. all.* 4. *num* 29. Fermoſ. *d. q.* 3. *num.* 13. & Grat. *d. diſcep.* dicat, quod ſi ſcholaris amplius, quā per decennium habitet in loco vniuerſitatis, tunc præſumatur habere animum domicilium contrahendi, & ſic eum poſſe promoueri ad ordines ab Epiſcopo illius territorij; tamen oppoſitum eſt dicendum; nedum ſi ex alijs circumſtantijs colligatur eum alia ex cauſa manere ibi, vel vt liberius viuat, vel vt nouas artes adiſcat, vel quia infirmitate detineatur: ſed quia præſumptio domicilij ante factum, non vincit quaſi poſſeſſionem, & certum ius, quod Epiſcopus prioris loci, habet ex eo, quod eſt certum ſcholarem ibi habuiſſe domicilium, & non conſtat, quod illud tranſtulerit. Vnde vt dicebatur nō ſufficiunt huiuſmodi coniecturales præſumptiones, vbi conſtare poteſt, & debet de veritate ex declaratione eius, qui petit ordinari.

45 Pariter nec Caſtellani, aut alij officiales, qui ad tempus aſſumuntur, & extra proprium domicilium mittuntur, vel quicumque alij extra propriam patriam ad alium locum ſe transferunt ex cauſa mutabili, ad certa negotia, vel mercaturæ, vel litis, vel viſitandi parentes, vel infirmitates curande, vel bellum gerendi, vel inſeruiendi alicui, vel aliud ſimile peragendi. In his enim cum non ſit animus domicilium transferendi, non fiunt ciues, & domiciliares illorum bonorum: & ideo nec ipſi nec eorum filij poſſunt ſuſcipere Ordines ab Epiſcopo illius loci. Grat. *diſcep.* 181. *num.* 4. & 5. Farin. Frag. *Crim. p.* 1. *v. lit. D. num.* 215. & 222. Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 19. & apud eum Praſec. Narbona, & Ignat. de Villao. Fermoſinus *d. quæſt.* 3. *num.* 23. & 24.

46 Quod eſt verum etiam ſi huiuſmodi ſcholares, Caſtellani, Milites, Mercatores, famuli in loco, ad quem acceſſerunt contrahant matrimonium, & ibi habitantes ſuſcipiant filios; Vt enim dicebatur habitatio etiam longiſſima, eſt per annos mille, & ſecula ſeculorum non ſufficit ad contrahendum domicilium, ſi ſit de facto, & accidentalis, & non ex animo ibi perpetuo manendi, & domicilium acquirendi. Ita DD. citati.

47 Contra vero etiam ſi aliquis non multum perſeueret in loco, ſed de facto poſt breue, ac breuiſſimum tempus ab eo recedat, numquam amplius reuerſurus, ſi tamen acceſſit ad locum animo ibi permanendi, & domicilium acquirendi, dum manet eſt ibi domiciliarius, & poteſt ab Epiſcopo loci promoueri. Nauar. *conſ.* 2. *de tempor. ordin.* Bonac. *de ſacra.* 1. *diſp.* 8. *q. vn. p* 4. *num.* 4. & 9. Ricc. Vgol. Campanil. Maiol. Graff. & alij plures, quos ſequitur Barboſa *d. all.* 4. *num.* 26. de Fagundez *in præcep. Eccl lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12.

48 De eiectis vero à Relig. quæſtio hæc modo eſt ſuperflua, cum ex decreto fel. recor. Vrbani 8.

de

de Apoſt. & eiect. Eiecti non poſſint ad aliquem ordinem promoueri. Videri poſſunt, quæ dicta ſunt à me *tom. 3. de ſtat. qu.* 189.

49 Libertini ſequuntur patroni domicilium, vt ſupra dictum fuit, & quatenus ordinari poſſint, ab Epiſcopo domicilij ipſius Domini ordinari poſſunt Barboſa *d. all. 4. num.* 36. Campanil. *d. cap.* 8. *num.* 14. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num* 69.

50 Expoſiti etiam dicuntur habere domiciliū, vbi exponuntur, ſi parentes eorum ignorantur, vt dicunt. Grat. *diſcep.* 75. *num* 21. Barboſ. *all.* 4. *n.* 37. & apud eum Bartol. Mendoſ. & Hippol. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 70. Sed ſi parentes eorum noti ſunt domicilium parentum ſequantur.

51 Illegitimi vero regulariter domiciliū matris habent. *l.* 2. *in fin. & l. eius qui. ff. de municip.* Vbi tamen pater illos cognoſcat, & habeat vt filios, & penes ſe habet, & ſub illius cura domicilium patris ſequuntur, vel cum fuerit puberes proprium domicilium. Qui vero vagi ſunt, & ex incertis omnino parentibus, domicilium habent, quod ſibi elegerunt alias vagi habendi erunt.

52 Nam & hæc datur generalis regula, quod filij impuberes, & etiam puberes, qui tamen viuunt ſub cura parentum, ſequuntur eorum domicilium. Quamuis puberes proprium domicilium habere poſſint *l. placet. ff. de munic.* Layman. *l.* 5. *tr.* 9. *c.* 9. *in fin.* Palaus *tr.* 27. *p.* 15. *num.* 4. *in fin.*

SVMMARIVM.

53 *Qui habet beneficium in Diœceſi eſt de Diœceſi.*
54 *Habens beneficium ſaltem exigens reſidentiam in Diœceſi eſt domiciliatis.*
55 *Etiam ſi beneficium ſit tenuiſſimum.*
56 *Ius iure, quæ dicuntur de beneficijs verificantur etiã de tenuiſſimo.*
57 *Etiam in beneficio ſimplici.*
58 *Etiam ſi præſtimonium.*
59 *Idem in Capellania, Commenda perpetua, perceptoria.*
60 *Idẽ ſi quis habeat plura beneficia in pluribus Diœceſibus.*
61 *Etiam ſi prouiſio beneficij ad alium ſpectet Epiſcopum.*
62 *Etiam ſi beneficium certum ordinem requirat.*
63 *Non ſufficit beneficium temporale.*
63 *Beneficium eſt perpetuum.*
Beneficium manuale nec facit domiciliarem, nec ſubiectum niſi ad tempus.
65 *Non ſufficit præbenda ratione lecturæ.*
66 *Nec Capellania collatiua.*
67 *Nec de Vicarijs amouibilibus, & ſimilibus.*
68 *Nec penſionarius.*
69 *Nec beneficiatus in fraudem.*
70 *Non eſt fraus; ſi Epiſcopus det beneficium, vt ordinet beneficiatum.*
71 *Non ſufficit poſſeſſio ſine iuſto titulo;*
72 *Nec collatio ſine pacifica poſſeſſione.*

ARTICVLVS III.

Vtrum quodlibet beneficium habitum in Diœceſi ſubijciat beneficia tum Epiſcopo illius Diœceſis quoad Ordines ſuſcipiendos.

53 Tertius modus ſubiectionis ad Epiſcopum aſſignatus in textu eſt ratione beneficij, vnde regula eſt, quod Epiſcopus Diœceſis poteſt ordinare ſine alterius licentia, vel dimiſſorias concedere habenti in ſua Diœceſi beneficium. Gloſſ. Mon. Io. Andr. *in princ.* Archid. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. *& ſeqq.* Franc. *num.* 3. Garz. *de benef. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 1. Burg. de Paz. *l.* 3. *Tauri. num.* 398. Campan. *in diuerſ. iur. rub.* 9. *cap.* 8. *num.* 11. Vgol. *de poteſ. Epiſc. cap.* 26. §. 3. Bonac. *de Sacram. d.* 8. *quæſt.* vn. *p.* 4 *num.* 24. Sanchez *opus. l.* 7. *cap.* 23. *num.* 15. Narbona *n.* 204. Piaſec. Mar. Antonin. Armendar. Ricc. Homobon. de Bonis, Molfeſ. Squillan. Scip. de Rubeis, quos ſequitur Barboſa *de off. Epiſ. alleg.* 4. *n.* 42. Thomas Velal. *tom.* 2. *alleg.* 5. *à num.* 26. Quaranta *in v. ordo.* Pax Iordan. Elucubrat. *lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 73. Fermoſinus *cap. quod tranſlationem de temp. ordin. quæſt.* 6. *num.* 1. Trullenc. *de Sacram. l.* 6. *cap vn. dub.* 7. *n.* 15. Et hoc declarauit etiam S. Cong. Concil. apud Garziam loco citato.

54 Et merito hæc Decretalis hoc ſtatuit, quia habens in Diœceſi beneficium ſaltem requiritur reſidentiam. Quamdiu illud poſſidet, & Diœceſanus eſt, & ciuis, & habens in Diœceſi domicilium ex Bartol. *doctr. l. hæres abſens*, §. *proinde num.* 5. *ff. de iudicijs*, *& l.* 1. *n.* 13. *ff. de nunc.* Boerius *dec.* 260. *num.* 20. Cardoſ. *in praxi iudicum. v. domicilium. num.* 6. Velal. *d. alleg.* 5. *num.* 29. quas referunt & ſequuntur locis citatis Barboſa *num* 43. Pax Iordan. *num.* 74 Fermoſinus. *num.* 2. Et concordant Panorm. & DD. *in cap. fin. de foro compet.* Sylu. *v ciuitas q.* 4. Io. Andr. *cap ſtatutum*, § *cum autem, ſup. de teſt p. in hoc lib.* Turrec. *cap. extra prouincias.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 2. Sanchez *l.* 7. *Opuſc. cap.* 1. *dub.* 23. *num.* 3. Et hoc eſt verum etiam ſi beneficiatus ab eo abſit à loco beneficij, quia reſidendi neceſſitas iuris facie ſortiri domicilium. Panorm. & Butr. *cap. poſtulaſti num.* 4. *de for. compet.* Bernar. Diaz. *in prax. c.* 20. Sanchez *d. dub.* 23. *num.* 4. domicilium tamen acquiſitum ratione beneficij finitur dimiſſo beneficio. Sanch. *d. dub.* 23. *num.* 15. *qui num.* 16. ſubdit ex Felin. *cap. dilectus* 2. *de reſcript.* & Rota *dec.* 70. *eod. tit.* in antiquis, quod ſi quis impetrans narret ſe clericum eſſe Diœceſis in qua habet domicilium, ſat eſt, etiam ſi de alia Diœceſi ſit oriundus.

55 Hoc vero ampliatur primo, vt ſit verum etiam ſi beneficium ſit tenue, imo tenuiſſimum. Quidquid enim in contrarium dixerint. Quaranta *in v. Ordo*. & ibi Proſper. de Auguſt. Piaſec. *p.* 2. *cap.* 2. *art.* 2. *num.* 1. Maranta Ricc. Squillante, Mulfeſ. apud Fermoſinus. Et quidquid Barboſa *d. alleg.* 4. *num.* 45. huic opinioni conſenſerit, ſi beneficium ſit tenuiſſimum, quali putat eſſe, quod reddit ducata quatuor in anno, vel ad ſummum ſeptem ex Soto *lib* 11. *de iuſt. quæſt.* 5. Nam quamuis verum ſit, quod ad titulum beneficij tenuis, non poſſit quis ordinari ex decreto *Concil. Trid. ſeſſ.* 21. *cap. de refor.* non tamen ex hoc habetur, quod habens beneficium tenuiſſimum primo, in Diœceſi non habeat ex hoc vt non ſit Diœceſanus, & ſubiectus Epiſcopo Diœceſis, & ſic quod non poſſit ab eo ordinari ad titulum patrimonij, & beneficij ſimul. Nam textus noſter non diſtinguit, ſed abſolute decernit Ordinarium ratione beneficij exiſtentis in Diœceſi poſſe beneficiatum ordinari, vel illi dimiſſorias concedere, nulla facta beneficij tenuis, aut pinguis diſtinctione.

56 Et

Digitized by Google

56 Et in iure quæ de beneficio diſponuntur locũm habent in quocumque beneficio etiam tenuiſſimo, nam quod decernitur *in Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 6. de reform.* nimitum Clericum poſſidentem beneficium gaudere priuilegio ſactam in ciuilibus, quam in criminalibus, verificatur in quocumque beneficiato, vt per Nauar. *in tract. de horis canon. cap. 21. num. 11.* Azor. *p. 1. l. 10. cap. 3.* Garz. *par. 1. cap. 6. num. 37. & p. 7. cap. 2. num. 3.* Cum teſte Barboſa, *lib. 1. de iur. Eccleſ. cap. 39. num. 17. Sacra Congreg. in vna Ianuen. 18. Martij* 1628. declarauerit gaudere beneficio fori promotum ad ordines cum collatione beneficij redditus duorum ſcutorum annuorum, qui incedens in habitu laicali, dum caperetur à Birruarijs, vnum ex illis occidit, & ad carceres laicales adductus fuit. Propterea ampliationem hanc, & ſententiam docent R.P.D. Fagnan. *cap. omnes. num. 98. de pœnit. & remiſs.* Diana *p. 4. tract. 4. reſol. 51 & p. 8. tr. 2. reſol. 20. & p. 10. tr. 11. reſ. 48. & locis citatis.* Garz. *num. 8.* Pax Iordan. *num. 74.* Fermoſinus *num. 12. & ſeqq.* Palaus *tr. 27. p. 15. num. 5.* Leand. *1. 2. de Sacram. Ord. diſp. 8. quaſt. 14.* Sanchez *d. dub. 23. num. 7.*

57 Ampliatur ſecundò, vt regula procedat etiam in beneficio ſimplici nullum requirente reſidentiam vel reſpectu loci, in quo eſt, vel reſpectu Diœceſis. Nam noſtra decretalis non limitat ſuam regulam ad beneficium requirens reſidentiam; ſed indiſtinctè loquitur, & eam ſic indiſtinctè intelliguor Io. Andr. *num. 1.* Archid. *num. 1.* Butr. *num. 1.* Dom. *num. 6.* Quamuis ex Innoc. dicant Epiſcopum curialius agere, ſi huiuſmodi beneficiatum non ordinet ſine prioris Epiſcopi licentia: Sed hanc licentiam non requiri abſolute docent. locis citatis Garz. *num. 9.* Barboſ. *num. 47.* Pax Iordan. *num. 75.* Fermoſin. *num. 8.* & apud eum Mar. Antonin. Auerſa, Macchadus, Riccius; Piaſec. *p. 1. cap. 1. art. 3. num. 3.* Velaſ. *t. 1. alleg. 4. num. 30.* Palaus *num. 5.* Leand. *d. diſp. 8. q. 13.* Sanchez *d. dub. 23. num. 7.* Quidquid in contrarium dixerit Genuen. *in praxi cap. 48. num. 3.* & male limitauerit Bonac. *num. 14.* ad beneficium, quod ſufficiat ad ſuſtentationem beneficium. Et quamuis habens beneficium non requirens reſidentiam non dicatur ex hoc habere domicilium propriè in loco beneficij, nam DD. dicunt Clericum habere domicilium vbi habet beneficium exigens reſidentiam, vt per Innoc. Archid. Io. Andr. Marian. Soccin. Ferm. Rebuff Maſcard. & Toſcum, quos refert, & ſequitur Farin. *vbi ſup. num. 126.* Et ratio eſt, quia habitatio, vel habitandi neceſſitas à iure inducta inducit domicilium, & hic, nec habitat, nec iure conſtringitur habitare. Angel. *v. ciuis in princ.* Syluest. *v. Ciuitas. q. 4.* Felin. *cap. dilectus. 2. de reſcript. num. 8.* vbi Butr. Imola & alij. Innoc. & Panorm. *cap ex eo, de Priuil.* quos ſequitur Sanchez *l. 7. opuſ cap. 1. d. 23. n. 2.* Tamen habens beneficium merè ſimplex, ſi non ratione domicilij, ratione tamen beneficij, quod poſſidet in Diœceſi, eſt Diœceſano ſubditus, & ab eo poteſt ordinari.

58 Ampliatur tertiò, in Præſtimonijs, quæ tamen non in ſola temporalitate conſiſtunt, ſed aliquod onus Eccleſiaſticum, ſaltem recitandi officium diuinum annexum habent, & dantur in titulum perpetuum. In his enim terminis præſtimonia ſunt beneficia Eccleſiaſtica. *cap. fin. inf. de conceſſ. præbend.* & ideo ſub huius textus diſpoſitionem comprehenduntur, Garz. *part. 1. cap. 2. num. 117.* Barboſ. *d. alleg. 4. num. 48.* Pax Iord. *d. tit. 6. num. 76.* Campan. *d. rub. 9. cap. 8. num. 19.* Ricc. *in praxi. reſol. 558. in fin.*

59 Ampliatur quartò, in Capellania perpetua, quæ cum ſubditur in titulum & fit verè beneficium Eccleſiaſticum, facit capellanum ſubiectum Epiſcopo quoad ordines. Barboſa *d. all. 4. num. 48.* ex Ricc. *p. 2. deciſ. 190.* Et idem dicitur de commendatario perpetuo quem vim tituli beneficialis habet. Garz. *par. 2. cap. 4. num. 10. & p. 4. cap. 4.* Gonz. *ad reg 8.* Cancell. Gloſſ. 5. § 8. Barboſ. *d. cap. 4 n. 50.* Pax Iordan. *d. tit. 6. num. 81.* Idem quoque aſſeritur in præceptorijs Militiarum S. Io. & aliorum ordinum, quæ ſunt propriè beneficia Eccleſiaſtica. Pariſ. *lib. 2. de reſig. quaſt. 14. num. 10. & lib. 12. q. 3. num. 8. & 9.* Molnad. *deciſ. 10. de cauſa poſſeſſ. alias* 169 Garz. *d. cap. 4. num. 1.* Pax Iordan. *d. tit. 6. num. 86.* Et idem tandem dicendum de omnibus beneficijs perpetuis ſer propriè dictis.

60 Ampliatur quintò, vt ſi quis in pluribus Diœceſibus habeat plura beneficia, in ſingulorum Diœceſibus poſſit ab earum ordinarijs promoueri quia ratione beneficijs illis ſingulis eſt ſubiectus. Auch. *hic num. 1.* Sanchez *d. l 7. cap. 1. dub. 23. n. 17.* Garz *d. cap. 4. num. 2.* Campanil. *d. cap. 8. num. 14.* Barboſ. *d. all. 4. num. 55.* Pax Iord. *d. tit. 6. num. 85.* Diana *p. 8. tract. 2. reſ. 23.* Fermoſinus *d. quaſt. 6. n.* & apud eum à Caña Trullench. & Ricc. Leand. *d. diſp. 8. quaſt. 15.* Et aduertendum, quod licet multi velint quod habens plura beneficia reſidentiam poſtulantia non cenſeatur in omnibus habere domicilium niſi in omnibus actu reſideant æquè, vel quaſi æquè, per Sanchez *d. dub. 23. num 17.* & DD. ab eo citatos. Et Panorm. *sup. poſtulaſti num. 4. de form. compet.* vbi amplius volt quod beneficiatus qui per decennium non reſedit in loco beneficij non cenſeatur illius loci Domiciliarius; tamen (quidquid ſit de hoc) ad effectum, vt beneficiatus habens plura beneficia poſſit ordinari à pluribus Epiſcopis ſufficit poſſeſſio pacifica beneficiorum ratione quorum eſt ſubditus Epiſcopi cuiuſlibet in cuius Diœceſi eſt beneficium. Et ſic quando agitur de materia concernente beneficium Diœceſanus eſt iudex competens, licet beneficiatus alibi habeat domicilium. Felin. *cap. dilectus 2. num. 9. de for. compet.* Sanchez *num. 19.*

6 Ampliatur ſexto, vt regula procedat etiam ſi prouiſio beneficij non ſpectet ad Diœceſanum, ſed prouiſio ſpectet ad alterius Diœceſis Epiſcopum, dum tamen quod iura Epiſcopalia beneficiorum ſpectet ad Diœceſis ordinarium. Et ſic ſi beneficium ſit in Diœceſ. Bonon. licet illius collatio ſpectet ad Epiſcopum Mutinen. beneficiatus Archiepiſc. Bonon. erit ſubiectus, & ab eo poterit promoueri. Io. Andr. *hic in princ.* Butr. *num. 1.* Dom. *num. 5.* Sanchez *d. dub. 23. num. 12.* Garz. *d. cap. 4. num. 15.* Campanil. *d. cap. 8. num. 15.* Barboſ. *d. alleg. 4. num. 52.* Pax Iordan. *d cap. 6. num. 82.* ſecus tamen dicendum eſſet ſi beneficium quod eſt intra confines Diœceſis quoad iura Epiſcopalia eſſet ſubiectus alteri Epiſcopo, vt citati DD. docent.

62 Ampliatur ſeptimò, vt licet beneficium requirat certum Ordinem, vt puta Subdiaconatũ, Ordinarius Diœceſis in qua eſt beneficium poſſit ad quoſcumque ordines promouere beneficiatum. Nam ratione beneficij illi beneficiatus ſit ſubiectus,

vnde

Digitized by Google

vnde poteſt eundem tanquam ſubditum ordinare. Ita contra Paulum Gloſſ *hic in v. Eccleſiaſticum*, & Dom. *num.* 10. Franc. *num.* 3. Garz. *d. cap.* 4. *num.* 5. Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 85.

63 Limitatur vero & explicatur regula, vt non procedat niſi in beneficio perpetuo, quod propriè eſt beneficium, vt habet Archid. *num.* 1. & ideo non procedit in beneficio manuali, ſeu temporali, quod non datur in titulum perpetuum, vt tradunt hic Imola, & Anchar. *num.* 1. Barboſ. *d. all.* 4. *num.* 59. Gonzal. *ad reg* 8. Cancell. Gloſſ. 5. §. 1. *num.* 6. Sanchez *d. dub.* 23. *num.* 8. Fermoſinus *d. quaſt* 6. *num.* 6. & apud eum Ricc. & licet ex Lap. Dom. *n.* 8. Franc. *num.* 3. Garz. *p.* 2. *cap.* 4. *num* 10. Barboſ. *d. alleg.* 4. *num.* 50. dixerit ſufficere etiam beneficium temporale & manuale habitum in Diœceſi ad effectum vt beneficiatus poſſit ordinari ab Epiſcopo Diœceſis. Et ad eum effectum ſufficere commendam temporalem ad vtilitatem commendatarij datam aſſeruerint Barb. *d. num.* 50. & Pax Iordan. *num.* 81. quod tamen negarunt Dom. & Franc. locis citatis.

64 Nihilominus oppoſitum aſſerendum eſt; Nam cum de ratione beneficij ſit perpetuitas. *cap. Præcepta diſt.* 55. *cap. ſanctorum. d.* 70. *cap. veniens de filij Presbyt. cap. penult. de Clerie agrot. & notatur in cap. ſi gratioſe, ſupra de reſcript. in hoc lib.* Lap. *all.* 9. Anchar. *in cap.* 1. *infr. de reg. iur.* Syluelt. *v. beneficium*, R.P.D. Fagnan. *cap. ad audientiam num.* 98. *de reſcript.* Et propterea beneficia temporalia, & manualia non ſunt propriè beneficia Staphil. *de lit. gratia, noua forma expectatiu. num.* 29. Gamb. *de off. legat. l.* 4. *rubr.* 1. *num.* 1. Gomez *de expectat. n.* 94. R.R.D. Fagnan. *vbi ſupra num.* 118. Huiuſmodi ergo beneficia temporalia nec præſtant titulum ad quem quis ordinetur, & nedum non ſufficiunt ad acquirendum domicilium, quod requirit animum perpetuo manendi, qui animus non eſt coniunctus acceptationi beneficij manualis; ſed nec ad præſtandam perpetuam ſubiectionem, quia huiuſmodi beneficium cum etiam non ſit propriè beneficium, non facit beneficiatum ſubiectum Epiſcopo niſi ſecundum quid, & pro interim, & eo modo quo aduenæ Epiſcopo loci ſunt ſubiecti.

65 Ideo ſecundò, nec ſi quis habeat præbendam ratione lecturæ amouibilis, poteſt ex hoc titulo ordinari ab Epiſcopo loci, niſi alias lector in loco acquirat domicilium, vt hic dixerunt. Archid. *num.* 1. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num* 1. Butr. *n.* 4. Dom. *num.* 7. Pax Iordan. *num.* 89. Et ſic non ſufficit, quod aliquis habeat præbendam temporalem. Cuius ratio non eſt illa, quam affert Barboſ. *n.* 59. quia nimirum talis præbenda nihil ſpiritualitatis habeat; hoc enim eſt prorſus falſum, & implicat in terminis. Quia quod datur ex fundamento beneficij alicuius, aut officij, aut tituli ſpiritualis, neceſſario eſt ſpirituale, licet ſit ius fruendi re corporali. Sed ratio eſt, quia præbenda temporalis non eſt perpetua, ſi temporale ſumitur, vt diſtinguitur contra perpetuum. Si vero temporale ſumitur vt diſtinguitur contra ſpiritnale, talis præbenda vel nullo modo eſt beneficium Eccleſiaſticũ, vt aduertit Gloſſ. vel talis præbenda temporalis non datur, neque eſt dabilis.

66 Pariter neque ad hunc effectum ſufficiant Capellaniæ non collatiuæ etiam perpetuæ, quæ non ſunt fundatæ, auctoritate Epiſcopi, nec ab ipſo erectæ in titulum beneficij, & prouidentur ab hæredibus fundatoris etiam Laicis. Iſtæ enim non ſunt propriè beneficia, iuxta Nauar. *conſ.* 3. & 7. *de praben.* Garz. *de ben. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 105. Palaus t. 5. *tract.* 13. *p* 1. Et ideo ex vi ſimilis capellaniæ non ſit Cappellanus ſubditus Epiſcopo loci quoad ordines ab eo ſuſcipiendos, Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num* 90.

67 Et idem dicitur de Vicarijs amouibilibus, quæ non ſunt beneficia, vt probat Garz. *p* 1. *cap.* 2. §. 1. *num.* 35. adducens plures Sac. Congr. declarat. Et pariter idem aſſeritur de Legatis pijs pro celebrandis Miſſis, aut alijs pijs operibus, quæ conferuntur ab hæredibus, nec ſunt beneficia. De quibus videri poteſt Garz. *loco citato num.* 106. Et hoc intelligi debet etiam ſi qui conferr huiuſmodi legata pia ſit Epiſcopus, qui ea det, vel vt hæres, vel vt executor. Idem quoque dici debet de hoſpitalibus, quæ non ſunt beneficia Eccleſiaſtica, etiam ſi capellas, aut Eccleſias habeant annexas, decimaſque & alia iura Epiſcopalia perſoluant. *Clem. per literas s. de probat.* Selua *de benef. p.* 1. *q.* 3. *n.* 9. Garz. *p* 1. *cap.* 3. *num.* 1. Flamin. *l.* 2. *quaſt.* 14. *num.* 6. & apud iſtos plures alij. Quod tamen fallit vbi ex fundatione, vel alia cauſa huiuſmodi hoſpitalia debeant dari in titulum perſonis Eccleſiaſticis, & ſic cadant ſub nomine beneficij, & conſequenter ſub huius textus diſpoſitione. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 3. Gonzal. *in reg de triennali. q* 7. per totam Mandoſ. *in reg. de annali q.* 10. *num.* 1. Pax Iordan *d. tit.* 6. *n.* 98. ſic nec Collegiales ad tempus poſſunt ordinari in Diœceſi in qua eſt Collegium, ſi ipſi ſunt de alia Diœceſi. Sanchez *d. dub.* 23. *num.* 9.

68 Tertiò nec penſionarius ex hoc ſolo capite poteſt ordinari ab Epiſcopo loci in quo vel eſt beneficium ſuper quo eſt impoſita penſio, vel eſt ipſe penſionarius, vt per DD quos referunt & ſequuntur Garz. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 7. Barboſ. *d. all.* 4. *n.* 56.

69 Quartò beneficium collatum in fraudem non dat ſubiectionem talem ex qua Epiſcopo competat poſſe beneficiatum alias non ſubditum ordinare. Quod eſt verum ſi daretur beneficium fictè, vel ſub conditione, & ordinatus ſtatim poſt ordinationem cederet beneficio. Sed an ſit fraus, ſi Epiſcopus alicui conferat beneficium; vt illum ordinet, affirmarunt *in cap ſuper.* Gloſſ. *in v. figmento*, & ibi Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 4. & *in hoc cap. n.* 5. *in fin.* idemque voluit Quaranta *in v. Ordo*. Barb. *d. n.* 58. Pax Iordan *d. tit.* 6. *n.* 93. Quia hoc eſt factũ in fraudem legis. Et quia ſi hoc poſſet fieri, fruſtra Conc. Trident. definiſſet Epiſcopum tunc poſſe aliquem alterius Diœceſis ad ordines promouere, cum per triennium fuerit cum eo commoratus dummodo ſtatim illi beneficium conferat. Et ita ſententiam hanc veriorem putant Trullench. apud Fermoſinus, & Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſol.* 22.

70 Sed de familiari quid ſentiendum dicetur art. ſeq. & caſus allatus ex Concil. loquitur de promotione ad ordines ante collatum benefic. Cæterum vbi non eſt iniuſtitia, vel iniuria, ibi non eſt fraus. Non fit vero iniuria legi, ſi quis conditionem à lege poſitam, & admiſſam ponat & intuitu, vt conceſſione legis vtatur; vnde nulla eſt fraus contra legem ſi Epiſcopus conferat beneficium alicui, vt eum ſibi faciat ſubditum, & illum ordinet, cum lex abſolute concedat Epiſcopo ordinare beneficiatum in ſua Diœceſi. Et eo magis, quod nullus Epiſcopus per ſe loquendo habet ius,

Nnn vt

vt ſui ſubditi non fiant ſubditi alterius Epiſcopi, & quod v.g. etiam diſcedant ab eius Diœceſi hoc intuitu, vt non ſint ſubditi eius; & ſic nulla fit ei iniuria, ſi ſubditus Epiſcopi etiam intuitu ſugiendi ſubiectionem illius, ſeu acquirendi libertatem ab eo, quærat in aliena Diœceſi beneficium, & ſibi ad hoc conferatur. Quamobrem quod Epiſcopus poſſit conferre alicui beneficium, & etiam ad hunc finem, vt poſſit ordinare illum, & in hoc non ſit fraus tenent Diana *p.10. tr.11. reſ.* 48. & apud eum Martinus à S. Ioſeph. *tom.1.l.1.tract.4. num.10.* Leander *tom 2. d.8. quæſt.19.* Fermoſinus *d. quæſt 6. num.23.* Vgol. *de off. Epiſcopi. cap. 26.* §. 3. ſi vero beneficium eſſet tenuiſſimum, non poſſet Epiſcopus talem ordinare ad titulum talis beneficij inſufficientis, & ſi id faceret transgrederetur legem prohibentem ordinare non habentem titulum ſufficientem, non tamen peccaret contra legem prohibentem ordinare alienum ſubditum. Poſſet tamen contingere quod ex circumſtantijs male ageret Epiſcopus conferendo ſubdito alienæ Diœceſis beneficium, non tamen hoc malum eſſet ex vi legis prohibentis ordinare ſubditum alienæ Diœceſis, quia talis ſtante valida collatione beneficij eſſet iam illi ſubditus. R.P.D. Fagnanus tamen *cap. omnis de Pœnit. & remiſſ. num.98.* vult quod fraudulentus ſit Clericus, ſi ſibi conferri faciat beneficiũ, vt eludat examen, & iudicium ſui Ordinarij, & quod ſi promoueatur ſit male promotus, & remanet ſuſpenſus ex *cap.8. ſeſſ.23. Concil. Trid.* Et dicit ſic declaraſſe S. Congregationem. Verum ſi finis Clerici ex parte operis ſit ſugere iudicium proprij Ordinarij, ex ſic facit ſibi conferre beneficium ex hoc fine irreligioſus, & irregularis eſt. Peccat enim contra virtutem Religionis, ex alio fine quam diuini cultus procurans beneficium, & illud admittens. Sed ſi alias habito ex parte operis fine religioſo, & recto ex fine operantis, quærat aliud bonum, & in ſpecie quærat ſubdi ordinario, & etiam fugere iudicium proprij Ordinarij non poteſt hoc eſſe malum niſi ex mala circumſtantia, & alias poteſt eſſe & honeſtum & neceſſarium, vt ſi proprius Epiſcopus ſit ſimoniacus, nec velit ordines conferre niſi pro pretio, ſi ſit vindicatiuus, & iniuſtè reijciat ſubditum ſuum; ſi ſit nimis durus, aut crudelis, & exigat quæ de iure non ſunt neceſſaria, vt maiorem ſcientiam quam ſit illa, quam requirunt Canones. In his enim & ſimilibus caſibus laudabile erit, ſi abſque alia mala circumſtantia, & ex recto fine quærat à tali Epiſcopo libertatem, & eius ſugiat examen, & iudicium per medium à iure permiſſum, ſed quid ſi iſte ſit illiteratus & indignus, & ſit certus, quod à proprio Epiſcopo, qui eius indignitatem cognoſcit, reijcietur, nec promouebitur? Reſpondetur quod poteſt eſſe fraus in hoc caſu, ſi indignitas occultetur, & hoc fine procuratur beneficium in aliena Diœceſi, vt in fraudem legis indignitas occulta eum non reijciat, prout reijci meretur. Et hoc modo iſte in fraudem, & ideo nulliter beneficium obtinet, quantum ad effectum vt à tali Epiſcopo ordinari poſſit: quæ tamen fraus tolleretur, ſi talem ſe Epiſcopo à quo recipit beneficium ſe oſtenderet, qualis eſt.

71 Quintò limitatur, vt non ſufficiat beneficium eſſe collatum, ſed neceſſaria ſit poſſeſſio eius, ad hoc vt in aliena Diœceſi poſſit quis Ordines ſuſcipere. Garz. *de beneſ. p.2. cap.4. num.16.* & Barboſ. *all.4. num.55.* limitationem admittunt, & è contra volunt ſufficere poſſeſſionem ſine legitima collatione, & titulo. Sed horum ſecundum reijcitur quia beneficium Eccleſiaſticum ſine canonica inſtitutione obtineri non poteſt. Diana *p.8. tr.2. reſ.24.* Pax Iordan *d. tit.6. n.101.* Fermoſinus *d.q.6. num.25.* & apud eum Trulench. & à Cuña. Quamuis bona fides, & ignorantia probabilis poſſit in hoc excuſare Epiſcopum ſcientem poſſeſſionem, & præſumentem canonicam inſtitutionem, vt aduertit Pax Iordan.

72 Quantum vero ad primam partem cum Garz. & Barboſa conueniunt etiam Pax Iordan. & Fermoſinus. Et certè in Concil. Trident. *ſeſſ.21.c.2.* ad hoc vt quis poſſit ordinari ad titulum beneficij requiritur, quod pacifice beneficium poſſideat. Nam & vbi beneficiatus ſit dubius, dubia eſt ſubiectio eius ad Epiſcopum ratione beneficij, & ſic non poterit ratione beneficij ordinari. Vbi etiam ad titulum beneficij quis ordinatus merito requiritur beneficij poſſeſſio, quia actu requiritur, vt ordinandus habeat, & poſſideat vnde viuat, & ſic non ſufficit collatio, quia non ſufficit ſpes poſſidendi, ſed actualis poſſeſſio merito requiritur. Sed vbi collatio ſit prorſus indubitata, nec poſſeſſio poteſt contradici, cur hoc ſufficere non poſſit, ad hoc vt talis beneficiatus ſit vere ſubiectus Epiſcopo? Sed dicitur nõ ſufficere, quia non eſt in poſſeſſione ſubiectionis, & Epiſcopus non eſt in poſſeſſione ſuperioritatis, ſi beneficiatus non eſt in poſſeſſione beneficij pacifica, & nec controuerſa, nec dubia.

SVMMARIVM.

73 *Decretum Concil. Trid.*
74 *Epiſcopus titularis non ordinat familiarem.*
75 *Cardinalis poteſt conferre minores ordines.*
76 *Vicarius Papæ eoſdem poterit ordinare.*
77 *Familiaris eſt, qui ſeruit & eſt commenſalis.*
78 *Triennium debet eſſe continuum, & completum.*
79 *Sufficit incertum ante Epiſcopatum.*
80 *Non ſufficit ſi familiaris ſit abſens.*
Cenſetur abſens, qui eſt extra locum Epiſcopi.
81 *Qui ſint familiares monaſteriorum.*
82 *Magiſter actorum an ſit familiaris Epiſcopi.*
83 *Famulus famuli cenſetur familiaris.*
84 *Familiaritas non præſumitur, & qualiter probetur.*
85 *Statim Epiſcopus debet familiari conferre beneficium.*
86 *Quomodo intelligatur dictio ſtatim varie opinatũ.*
87 *Epiſcopus vel triennalem non debet ordinare, vel ſtatim ſine mora beneficium conferre.*
Dictio ſtatim quid importet.
88 *Qualiter beneficium collatum familiari ſufficiens eſſe debeat.*
89 *Difficultas ex prædictis.*
90 *Epiſcopus familiarem intra triennium poteſt ordinare, ſi illi prius conferat beneficium.*
91 *An Epiſcopus familiarem ratione beneficij aliunde poſſeſſi poſſit ordinare, fuit varie dictum.*
92 *Epiſcopus familiarem triennalem poteſt ordinare titulo patrimonij, & penſionis.*
93 *An poſſit cum illo diſpenſare in interſtitijs diuerſimode opinatum.*
94 *Non poteſt cum illo diſpenſare in aliquo impedimento canonico.*

95 *Niſi*

Digitized by Google

95 *Niſi prius collato beneficio, & ſeruatis ſeruandis.*
96 *Quid in aliquorum ſententia.*
97 *Nec poteſt concedere dimiſſorias.*
98 *Familiaris bona fide ſine collatione beneficij ordinatus non eſt ſuſpenſus.*

ARTICVLVS IV.

An Epiſcopi familiares ſuos alterius Diœceſis exiſtentes, poſſint ordinare.

73 DE hoc adeſt decretum Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 9. in quo decernitur, quod *Epiſcopus familiarem ſuum non ſubditum ordinare non poſſit niſi per triennium ſecum fuerit commoratus, & beneficium quacumque fraude ceſſante, ſtatim re ipſa illi conferat, conſuetudine qualibet, etiam immemorabili in contrarium non obſtante.*

74 Hoc tamen, quod Epiſcopo hic conceditur, non competit Epiſcopo titulari ex decreto Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *de reformat.*, vt ſuſtinent etiam DD. quos ibid. *num.* 4. cumulat Barboſa. Fermoſinus *ad d. cap. quod tranſlationem qu.* 5. *num.* 23. Bonac. *de ſacram. diſp.* 8. *p.* 4. *num.* 19. Palaua *tr.* 27. *p.* 15. *num.* 6. Leander *tom.* 2. *tr.* 6. *de ſacram. diſp.* 8. *q.* 28.

75 Cardinales vero presbyteros tonſuram, & minores ordines poſſe conferre ſuis familiaribus, ex Martin. Leander. *tract. de Cardin q.* 10. & Iacob *de Concil l.* 1. *a.* 12. tradit Barboſ. vbi ſup. *num.* 3. vbi ex Sell. *in ſelect. Canon. cap.* 19. *num.* 3. ait *fuiſſe deciſum ſub die* 22. *Ianuarij* 1602. Cardinales ſuis familiaribus triennalibus poſſe cōcedere dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos, etiam ſi illis nec ante, nec poſt, conferant beneficium.

76 Vicarius etiam Sanctiſſimi familiares, ſeu Officiales Papæ, ac familiares Cardinalium, etiam Romæ habitantium, ac etiam Epiſcoporum in curia reſidentium, qui ſaltem per triennium habitauerint Romæ, poteſt de licentia ipſorum promouere, dum tamen ſupradicti omnes habeant ſufficientem titulum, & alia à iure requiſita. Quod ex Armend. fuiſſe deciſum refert Barboſa *d. cap.* 2. *n.* 4. & *de off. Epiſ. all.* 5. *num. vlt.* Fermoſinus *d. qu.* 5. *num.* 28.

77 Familiaris vero Epiſcopi illi *eſt*, qui ab Epiſcopo *eſt* deſtinatus ad certum ſeruitium, & eſt Epiſcopi commenſalis, vnde dicitur, quod ad familiaritatem requiritur mens, & dens, Rota *deciſ.* 184. *p.* 1. *recent.* vbi *num.* 2. & 3. cenſet familiaritatem ceſſare quandocumque famulus fuerit licentiatus, & dimiſſus. Et *num.* 9. quod quis poteſt eſſe familiaris, licet non comedat in tinello, vt puta, quia portionem recipit in pecunia. Et ſic ad hunc effectum familiaris eſt, qui cum Epiſcopo fuerit commoratus, & præſens inſeruierit, non vero qui inſeruierit abſens, etiam ſi ſumptibus Epiſcopi vixerit. Rota coram Greg. 15. *dec.* 106. & ibi Beltr. Sanchez *l.* 7. *opus. cap.* 1. *d.* 20. *num.* 21 Et quamplures alij apud Barboſ. *d. cap.* 2. *num.* 6. Bonac. vbi ſup. *num.* 18. Palaus *d. p.* 15. *num.* 6. Leand. *d. diſp.* 8. *quæſt.* 25.

78 Neceſſarium quoque eſt ad hunc effectum, vt familiaris inſeruierit per triennium, abſque dubio continuum, & de momento ad momentum completum, ita quod non ſufficiat vltimam diem fuiſſe inceptam, quia hoc indultum eſt contrarium iuriſdictioni Epiſcopi originarij, ſeu domicilіarij, ideo triennium ſtrictè eſt accipiendum, vt nonniſi tranſacto triennio Epiſcopus familiarem ordinare poſſit. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſ.* 29. Barboſa *l.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 33. Fermoſinus *cap. quod tranſlationem, de temp. ordin. q.* 4. *num.* 4. Præpoſitus *in* 3 *p. de ſacr. ord. dub* 14. *num.* 142. Vnde tamen mihi videtur durum, quod minimum tempus hic debeat iudicari magnum, & attendi, & non potius ſit pro nihilo reputandum.

79 Sufficit tamen, quod hoc triennium inceperit antiquam Epiſcopus eſſet Epiſcopus, Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 83. vbi refert S. Congreg. ita declaraſſe. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *reſ.* 30. Fermoſinus *d. q* 4. *num.* 5. & quamplures alij, quos refert, & ſequitur Barboſa *d. cap.* 1. *num.* 9. & *d. alleg* 5. *num* 8. Bonac. *d. p.* 4. *num* 16. Palaus *d. p.* 15. *num.* 6. Leander *d. diſp.* 8. *q.* 24.

80 Cum vero dictum ſit familiarem debere eſſe præſentem, non vero ſufficere ſi abſens inſeruiat, quia Epiſcopus mores abſentis non poteſt cognoſcere: hoc debet intelligi de præſentia, vel abſentia non à domo Epiſcopi, ſed à ciuitate, ſeu loco, in quo manet Epiſcopus. Neque enim eſt neceſſe ad familiaritatē, vt famulus in domo Epiſcopi comedat, & dormiat; nam huiuſmodi inſeruiens ſua præſentia Epiſcopo quādo opus eſt, familiaris præſens dicitur, & eius domeſticus, & talis, cuius mores per decurſum triennij bene cognoſci poſſunt. Sanchez opus *l.* 6. *cap.* 1. *d. num.* 23. Diana *d. tr.* 2. *reſ.* 32. Fermoſinus *d. q.* 4. *num.* 10. Et Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 160. habet pro præſente eum, qui manet intra Diœceſim, quia Epiſcopo perſpecti ſunt mores exiſtentium in Diœceſi. Et imò *num.* 161. hoc extendit etiam ad eos, qui ſint extra Diœceſim ad paruam diſtantiam, & ſi locus famuli non multum diſtet ab habitatione Epiſcopi. Hoc tamen alij DD. non exprimunt, quia non abſens à loco, in quo eſt Epiſcopus proprie dicitur familiaris, cum non cōuerſetur cum Epiſcopo. nec plene poteſt Epiſcopus eius mores cognoſcere per experientiam propriam, ſed ſolum ex aliorum relatione, quod non ſufficit, aliter etiam exiſtens extra Diœceſim, & abſens omnino poſſet dici familiaris, quia eius vita ex auditu poteſt eſſe manifeſta. Quamobrem dicendum eſt, quod familiaris ad præſentem effectum non debet abeſſe in partibus remotis, ſed illum in remotis partibus abeſſe dicendum eſſe, qui habitat extra locum, in quo eſt Epiſcopus, vel ſaltem ita, quod non poſſit dici commorari cum Epiſcopo, nec eius obſequijs aſſiſtere, prout explicat Diana *d. tr.* 2. *reſ.* 32. & Fermoſinus *d. qu.* 4. *num.* 15. Imo R.P. D. Fagnan. *cap. ex parte nu.* 46. *de priuil.* exiſtimat, quod ad familiaritatem ſit neceſſarium, quod famulus inſiſtat ſeruitio perſonali Domini. Quod puto intelligendum, vt inſeruire perſonaliter cenſeatur, qui in domo Domini ſeruit circa ea, quibus vtitur dominus, vel ad eius decorem, & ſtatus conditionem pertineat.

81 Hinc obiter aduertendum, quod cum Regulares ſuis familiaribus poſſint miniſtrare ſacramenta, & præbere ſepulturam iuxta priuilegia latè adducta à me *tom.* 2. *de ſtat. q.* 187. *a.* 1. *num.* 338. *pag.* 80. & *art.* 4. *num.* 218. *pag.* 456. ſicut dicuntur familiares Epiſcopi, qui perſonali ſeruitio ei inſeruiunt intra eiuſdem domum, & ſunt illius commenſales, licet extra domum dormiant; ita non

eſt neceſſaria ſtricta exiſtentia intra monaſterium, ad regularium familiares, dum tamen ſint commenſales modo explicato, & ſeruitio perſonali inſeruiant Religioſis intra monaſterium. Sicut enim ſic inſeruientes dicuntur familiares Epiſcopi, ita dici debent familiares monaſteriorum.

82 Extendunt vero multi hoc, vt Epiſcopi familiaris dicatur etiam magiſter actorum. Ita Ricc. Gratian. Mar. Antonin. & Campanil. quos refert, nec reprobat Barboſa *de off. Epiſ. alleg. 5. num. 18.*

83 Pro familiari autem Epiſcopi habetur etiã famulus ſui familiaris triennalis, ita quo, & iſte poſt triennium ſeruituris poſſet ab Epiſcopo ordinari, ſi viuit expenſis Epiſcopi, ſicut fit, quando Epiſcopus ſuo familiari portionem conſtituit tam pro ſe, quam pro eius famulis. Ita enim docuerunt Sanchez *d. l. 7. cap. 20. num. 24.* Diana *p. 4. tr. 4. reſ. 145. & par. 8. tr. 2. reſ. 34.* Aueria *de ſacram. ord. q. 3. ſect. 6.* Anton. Eſcobar. *tract. 7. exam. 8. cap. 4. num. 73.* Fermoſinus *d. q. 4. num. 18.* Barboſa *de off. Epiſ. all. 5. num. 7.* Leander *d. diſp. 8. q. 23.* Nam & iſti inſeruiunt Epiſcopo, & ſunt eius commenſales. Sic enim & Mandol. *in reg. 3. Cancell. quæſt. 6.* vt refert Fermoſinus dixit familiares familiarium Cardinalium frui priuilegio familiarium Cardinalis.

84 Familiaritas tamen non præſumitur, & imo non eſſe credendum Epiſcopo dicenti aliquem eſſe ſuum familiarem affirmant. Barboſa *d. all. 5. n. 10.* Pax Iord. *d. tit. 6. num. 167.* Bonac. *d. p. 4. num. 8.* Fermoſ. *d. q. 4. num. 12.* Familiaritas tamen probatur per libros Tinelli, vel per fidem Magiſtri domus, vel calculatoris, aut ſimilis; ſeu per teſtes, ſi deponant ſolutas ei pecunias annuatim pro victu & veſtitu; item per fidem, quod ſit præſcriptus in rotulo familiarium. De his vide Rotam *diu. par. 3. dec. 54. lib. p. p. 3. & d. 145. l. 2. p. 3. & deciſ. 516. & 619. par. 3. l. 3.* & coram Puteo *dec. 411. lib. 1. & dec. 145. lib. 3.*

85 Non ſolum vero neceſſe eſt, vt familiaris inſeruierit per triennium, ad hoc vt Epiſcopus illũ ordinet, ſed ſtatim debet illi conferre beneficium. Eſt autem hic non leuis difficultas de intelligentia illius dictionis ſtatim. Quidam enim exiſtimant, vt dictio illa non debeat accipi in ſtricta ſignificatione, prout ſignificat tempus decem dierum ad ſummum, ſed quod idem ſit ſtatim, quod illicò, ac beneficium vacauerit. Vaſquez *3. p. tom. 3. diſp. 243. num. 49.* Gaſpar. Hurt. *de ſacram. ord. diſp. 17.* Tunnerus *tom. 4. d. 7. q. 3. d. 2. num. 38.* Fermoſinus *cap. quod tranſlationem q. 5. num. 5.* Et ratio eſt, quia cum vacantia beneficij ſit incerta, & ſic à futuro incerto dependeat, mens Concilij eſſe non potuit, vt Epiſcopus illicò intra paucos certos dies familiari à ſe ordinato prouideat, ſed vt non ordinet illum niſi ex animo prouidendi illi, & ſic de facto adueniente vacantia illi prouideat. Nam ſi Concilium voluiſſet, vt ſtatim illico poſt breues dies abſolute familiaris ordinatus eſſet prouiſus de beneficio inſiſſet, vt Epiſcopus illum non promoueret niſi exiſtente vacantia beneficij, & imo niſi prius illi beneficium contuliſſet.

86 Nihilominus alij ad ſtrictiorem intelligentiam dictæ dictionis ſtatim ſumendam exiſtimant. Et fundantur maxime in aliquibus declarationibus S. Cong. Concilij. Quia 28. *May* 1586. declaratum fuit contra Trid. mentem fuiſſe factam ab Epiſcopo collationem beneficij in vndecimo menſe à die ordinationis. Et aliam factam poſt ſex mẽſes pariter fuiſſe factam contra Concilij mentem, & huiuſmodi Epiſcopum incidiſſe in pœnam ordinantis non ſuos. Et ideo, quod aduerbium ſtatim debeat accipi, vt non excedat 10. dies dixerunt. Diana *d. tr. 2. reſ. 33.* Barboſ. *d. all. 5. num. 11.* Leander *tom. 2. tr. 6. d. 8. q. 22.* & alij quamplures apud illos.

87 Exiſtimo eum ſenſum habuiſſe Concil. Trid. quem habuit conditor *Canon. in cap. 2. de præben.* vt ſcilicet Epiſcopus familiarem ſuum etiam ſi illi inſeruierit per triennium, vel non ordinet, vel illi prouideat de beneficio: quod ſi non datur beneficium, vel vacans, vel ſtatim vacaturum, abſtineat ab ordinatione, non enim Concilium voluit diſpenſare Epiſcopum in *lege d. cap. 2.* vt ſibi liceret ordinare, & non prouidere ordinato vnde viuat, nam non debet intelligi diſpoſitio Concilij, vt ſit illius capituli derogatio, quia legum correctio eſt vitanda. Quia tamen dictio ſtatim non habet certam ſignificationem. Sic vero excludit moram, interuallum ſecundum Rotam *dec. 496. num. 2.* coram Penna, quod iuxta ſubiectam materiam intelligi debet, vt dixit eadem Rota *dec. 1087. numer. 5. 6. & 10.* in præſenti dictio iſta accipi debet, vt ſonat, vel cum modico temperamento, & parua morali dilatione. Ideo niſi tempore ordinationis vacet beneficium, debet Epiſcopus abſtinere à familiaris ordinatione, nec ſe periculo exponere. Pax Iordan. *d. tit. 6. num. 171.*

88 Et tunc non ſufficit, quod Epiſcopus ſuo familiari conferat qualecumque beneficium, ſed hoc debet eſſe ſufficiens, ex quo ordinatus viuat, hoc enim eſt de mente *d. cap. 2. ſub de præben.* & ex fine Concilij concluditur, quia vult vt ordinatus non cogetur poſtea mendicare. Fermoſinus *d. q. 5. num. 10.* Poſſet tamen ſi haberet patrimonium illum ordinare collato etiam tenui beneficij, quia hoc modo ordinatus haberet vnde viueret.

89 Sed alia inſurgit difficultas. Quia ex vna parte videtur, quod Epiſcopus ſi familiari ſuo vult conferre beneficium, quod poſſit illum ordinare nõ expectato triennio; quoniã, vt ex textu illo habetur, Clericus ratione beneficij exiſtentis in Diœceſi ſtatim fit ſubditus Epiſcopo Diœceſis, vt ab illo ordinari poſſit. E contra vero vim facit decretũ Concilij volentis, quod Epiſcopus familiarem ordinare non poſſit, niſi expleto triennio. Et quia ſi Epiſcopus infra triennium poteſt familiarem ordinare, nihil illi prodeſſet familiaritas triennalis.

90 Nihilominus dicitur Epiſcopum ſi ſuo familiari conferat beneficium poſſe illum ordinare infra triennium, quia ſic diſponitur in hac decretali. Et quia aliter longe peioris conditionis eſſet familiaris Epiſcopi, eique ſumme noceret ſeruitus & familiaritas, ſi infra triennium non poſſet ordinari etiam ſi haberet beneficium, cum hoc cuicumque alio non ſubdito conueniat, vt eſt probatum. Barboſa in Concil. Trid. *ſeſſ. 23. c. 9. num. 10. & d. all. 5. num. 11.* Paril. *de reſig. l. 4. q. x. num. 92.* Garz. *de benef. par. 2. c. 5. num. 85.* Sanchez in opus *l. 7. cap. 1. dub. 20. num. 25.* Diana *p. 3. tr. 4. reſ. 145. & 8. tr. 2. reſol. 37.* Vgolin. *de off. Epiſ. cap. 16. §. 4.* Rota *par. p. diuerſ. dec. 731. & par. 4. d. 212.* Fermoſinus *d. q. 5. num. 7.* & apud eum Trullench. & Aueria. Pax Iordan. *d. tit. 6. num. 178.* Leand. *d. diſp. 8. q. 27.*

Nec

Digitized by Google

Nec huic ſenſui obſtat Concilium, quod ſolum voluit, quod titulo familiaritatis abſolute Epiſcopus ſuum ſeruum non poſſit ordinare, niſi familiaritas ſit triennalis, & quod hæc ſola non ſufficiat, niſi Epiſcopus ſtatim conferat ei beneficium. In hoc tamen familiaritas iuuat, quod familiaris ante actu collatum beneficiũ poteſt promoueri, quod non poſſet, niſi eſſet familiaris.

91 Sed numquid Epiſcopus familiarem ſuum triennalẽ poteſt ordinare nõ collato ei aliquo beneficio ex eo, quod habeat in aliena Diœceſi ſufficiens beneficium? ſi finis Concilij in ſtatuendo, quod Epiſcopus conferat ſuo familiari beneficium eſt vt habeat vnde viuat, videtur, quod vbi familiaris habet aliunde ſufficiens beneficium, poſſet illum ordinare nullo alio ei beneficio collato. Quod ſentiſſe Rebuff. *in tit. de Cler. qui & à quo creent. num.* 21. refert Fermoſinus *d. qu.* 5. *num.* 10. At nihilominus Barboſa *d. cap.* 9. *num.* 12. ex Sell. *in ſelect. Canon. cap.* 19. *num.* 17. refert S. Congreg. 22. *April.* 1617. declaraſſe Epiſcopum nõ potuiſſe ſuum familiarem ordinare, cui non contulit beneficium, quia beneficium poſſidebat in aliena Diœceſi. Cuius rationem reddit Fermoſinus, quia concilium duo copulatiue requirit, ſcilicet triennalem familiaritatem, & collationem beneficij, ad hoc vt familiaris non ſubditus fiat ſubditus. Et maxime, quod ordinare ratione beneficij iam obtenti nõ poteſt fieri niſi, cũ dimiſſorijs Epiſcopi, in cuius Diœceſi eſt beneficiũ.

92 Verum in oppoſitum facit, quod Epiſcopus familiarem ſuum triennalem, nullo ei collato beneficio poteſt ordinare ad titulum patrimonij, vel penſionis, ſicut pluries declarauit S. Congregatio Concilij, quas declarationes refert Garz. *par* 2. *de benef. cap.* 5. *num.* 81. *&* 82. *Pro neceſſitate*, inquit, S. Cong. *& commoditate Eccleſiarum ad titulum patrimonij poſſunt etiam ordinari familiares triennales Epiſcoporum, iuxta formam cap.* 9. *ſeſſ.* 23. *Sed tamen debeat aſcribi Eccleſijs, pro quarum neceſſitate ſunt ordinati iuxta formam cap.* 16. *ſeſſ.* 23. Et iterum. *Epiſcopus ordinat familiarem ſuum ad titulum penſionis, ſi pro neceſſitate, vel commoditate ſuarum Eccleſiarum iudicat ordinandum.* Et iterum ſup. d. cap. 9. *Familiaris Epiſcopi, de quo hoc decretum loquitur, poteſt etiam ordinari ad titulum patrimonij, ſi illud ſufficiens habuerit, ſi Epiſcopus ita iudicauerit pro neceſſitate, aut commoditate ſuæ Eccleſiæ, & certæ Eccleſiæ aſcribatur, vbi ſuo munere fungi debeat iuxta cap.* 16. *infra hac ſeſſ.* Et iterum idem declarauit *ad d. cap.* 16. Et propterea hoc tenuerunt Flam. *lib.* 4. *q.* 2. *num.* 91. Genuen. *in praxi cap.* 81. *num.* 3. Garz. loco citato Barb. *d. alleg.* 5. *num.* 12. *&* 13. Et apud eum Armendar. Bonac. & Alzedo Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 173. *&* 174. Palaus *tom.* 4. *tr.* 27. *p.* 15. *num.* 6. Ex his vero habetur decretum Concil. in d. cap. 9. non requirere familiaritatem triennalem, & collationem beneficij ita copulatiue, vt ſi familiaris habeat patrimonium, aut penſionem, vnde viuere poſſit, non poſſit omitti collatio beneficij: cur igitur etiam non poterit ordinari ad titulũ beneficij, ſi illud aliunde habeat?

93 An vero Epiſcopus cum familiari triennali poſſit diſpenſare in interſtitijs, diuerſimodè eſt opinatum. Quidam negant, ex eo quod ordinare familiarem triennalem ſit priuilegium conceſſum Epiſcopo, quod cum contineat præiudicium Epiſcopi originarij, vel domiciliarij, & ſit contra ius commune debet intelligi ſtrictè, & præciſe quantum ad expreſſa: Nauar. *conſ.* 12. *de temp. ordin. & conſ.* 13. vbi quod Epiſcopus non poteſt cum ſuo familiari diſpenſare in irregularitate. Secundo quia ita declarauit S. Cong. Concilij, & ita hanc partem tamquam deciſam tenent Garz. *de benef. p.* 2. *c.* 5. *num.* 89. Sairus *dec.* 27. 28. *&* 29. *de temp. ordin.* Sanchez *opus l.* 7. *c.* 1. *d.* 7. *num.* 3. Bonac. *de ſuſpen. in particulari diſp.* 3. *q.* 2. *p.* 11. *num.* 13. Barboſa *d. cap.* 9. *ſeſſ. Trid.* 23. & alij apud iſtos Palaus *d. n.* 6.

Sed è contra alij aſſerunt, quod cum concedẽs aliquid intelligatur concedere ea, quæ ſunt neceſſaria ad illud obtinendum, ex quo concilium concedit vt Epiſcopus poſſit ordinare familiarem ſuũ triennalem, ſimul concedit, vt poſſit cum illo diſpenſare in interſtitijs. Sic ſentit Io. de Cruce *in direct. p.* 2. *dub.* 46. *concl.* 1. & probabile putauit Ledeſma *tom.* 1. *cap.* 8. *concl.* 5. quos ſequitur Diana *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 190. Et hoc non improbabile putat Fermoſinus *d. q.* 5. *num.* 27. & inclinat Pax Iordan. *d. tit.* 6. *num.* 176.

94 Sed obſtat, quod non eſt ſemper verum, quod concedens aliquid concedit neceſſaria ad illud, & præcipue hoc non verificatur, quando id quod eſt neceſſarium contingit ex cauſa contingẽti, & accidentaliter annexa rei conceſſæ, & eſt tale, quod ad illud tollendum neceſſaria eſt ſpecialis facultas; modo, quod ordinandus, impediatur ex neceſſitate ſeruandi interſtitia eſt quid accidentale, & lege ſpeciali prohibitum, & quod non competit niſi ex ſpeciali conceſſione. Quod eſt verum de irregularitatibus, & cenſuris, & alijs impedimentis. Ideo ex quo Epiſcopo conceſſum eſt ordinare familiarem triennalem non eſt illi conceſſum cum eo diſpenſare in aliquo impedimento, ſed conceſſio intelligitur ſub hac conditione, ſi aliud non obſtat, vel dum id alias canonice fiat.

95 Bene verum eſt, quod ſi Epiſcopus ſuo familiari prius conferat beneficium, & ſic ſibi faciat ſubditum eundem, iam poterit cum illo tamquam cum ſubdito diſpenſare in interſtitijs, & in alijs, in quibus Epiſcopus cum ſimiliter ſibi ſubdito poteſt diſpenſare, quod tamquam deciſum ex Armendar, tenent Pialec. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 15 Fermoſinus *d. q.* 5. *num.* 25. & apud eum Campan. *d. rub.* 9 *c.* 9. *num.* 3. *&* 4.

96 In ſententia etiam Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſp.* 1. *num.* 25. volentis, quod ad hoc vt Epiſcopus poſſit diſpenſare cum aliquo ſufficiat habitatio in Diœceſi pro maiori parte anni, quam ſufficere probat *lib.* 3. *diſp* 23. pro qua ſententia refertur etiam Sà *v. Epiſcopus num.* 36. multo magis ſufficeret habitatio triennalis ad hoc, vt Epiſcopus poſſet cum ſuo familiari diſpenſare in interſtitijs; ſed hoc eſt alterius inſpectionis.

97 Eſt etiam difficultas an Epiſcopus poſſit ſuo familiari concedere dimiſſorias, vt ab alio Epiſcopo ordinetur. Quod enim Epiſcopus in illis caſibus, in quibus poteſt ſuum familiarem ordinare, poſſit etiam dimiſſorias cõcedere, dixit Campan. *d. rub.* 9. *c.* 9. *num.* 6. quem refert, nec omnino reijcit Fermoſinus *d. q.* 5. *num.* 28. Nihilominus idem Fermoſinus oppoſitum ſentit, quia gratia conceſſa a Concil. Trid. ad hoc non extenditur, nec ratione triennalis familiaritatis familiaris fit plene ſubditus Epiſcopo, ſicut alij ordinandi ſubditi ſunt ratione originis, vel beneficij, vel domicilij, vnde

non

Digitized by Google

non poteſt illum niſi per ſeipſum ordinare, quia ſolum hoc conceditur, & ſicut nec cum illo poteſt in interſtitijs diſpenſare, ſic nec ei dimiſſorias concedere,

68 Tandem aduertendum aſt, quod familiaris triennalis bona fide ordinatus ſub ſpe beneficij, ſi poſtea Epiſcopus non conferat illi beneficium, vel moriatur beneficio non collato, non remanet ſuſpenſus, Bonac. *d. p.11. num.13.* Barb. *d.all.5. n.16.* Fermoſ. *d.q.5 num.29.*

S V M M A R I V M.

99 *Summa textus.*
100 *Inferiores Epiſcopo non dant dimiſſorias niſi id conceſſum ex indultis.*
101 *Epiſcoporum eſt ordinare, & dare dimiſſorias.*
102 *Non valet conſequentia negatiua à facultate ordinandi ad dimiſſorias.*
103 *Sub nomine Prælati veniunt Prælati regulares.*
104 *Textus loquitur de Secularibus.*
105 *Amplior conceſſio eſt, quæ eſt pro ſubditis, quam pro clericis.*
106 *Ordinari non poſſunt niſi à Catholico Antiſtite.*
107 *Ex conſuetudine haberi poteſt facultas dandi dimiſſorias.*
108 *Facultas Vicarij non ſe extendit ad dimiſſorias.*
109 *Niſi ex ſpeciali mandato.*

§. Inferiores.

99 CVm in priori §. *oſtenſum* ſit Epiſcopum eſſe illum ſuperiorem, cui competit dare dimiſſorias ad ordines, ſi ordinandus ſit illi ſubiectus ratione originis, vel beneficij, vel domicilij in hoc §. *oſtenditur*, qualiter hoc conueniet, vel non conueniat inferioribus Prælatis.

100 In hac ergo paris textus traditur hæc regula, quod Prælatis Epiſcopo inferioribus, vel Vicarijs generalibus non conuenit dare dimiſſorias, ſeu licentiam ſuis ſubditis ad ſuſcipiendos ordines, niſi Prælatis præfatis à Sede Apoſtolica ſpecialiter indultum ſit, quod ſuos clericos, aut ſubditos poſſint à quocumque voluerint Epiſcopo facere ordinari.

101 Iſti ſecundum Gloſſ. ſunt Abbates, Archipresbyteri, Archidiaconi, de quibus ſupra *cap. ſignificaſti, de off.* Archid. itaque igitur Abbates, & alij inferiores Prælati, ex vi officij, & per ſe non habeat, vel vt poſſint ſuis ſubditis ordines cõferre, vel cõmendaritias, ſeu dimiſſorias literas cõcedere eiſdem, vt ab Epiſcopo aliquo ordinentur, ſed eis ordines conferre, aut dimiſſorias dare ſpectat ad Epiſcopum, in cuius Diœceſi iſta eſt Abbatia, vel Eccleſia ad ſimiles Prælatos ſpectans, vt hic aduortarunt Dom. §. *inferiores num.1.* Franc. *num.1.* Ordinare enim cum ſit deputare, & conſecrare fideles ad ſpecialia officia exercenda, quod eſt proprium munus principis, ad eos ſpectat, qui in Eccleſia ſunt tamquam Principes, & hi ſunt Epiſcopi, vt docet D. Thom. 3. *p. q.* 65. *a.* 3. *ad ſecundum & 4. d.25. q.1. a.1.* Vnde eſt, quod Epiſcoporum eſt ordines conferre. *Cap. perfectis v. ad Epiſ. diſt. 25. cap. quamuis 68. diſt. cap. p. de ordin. ab Epiſ. &c. Et in Concil. Floren. in Decreto Eug. 4. & in Conſtans. ſeſſ. 4. & in Trident. ſeſſ. 23. canone 7.* D. Bonau. *4. d. 25. a.1. q.1.* Vbi Richard. *art.1. q. 1.* Paſud. *q.1. a.2.* Victor. *de ſacram. ord. num.2. 3. & 4.* Et plures alij, quos refert Tambur. *tom. 2. diſp. 2. q.1. num.2.* Barboſa *de off. Epiſ. all.3. num.6.* Vnde eſt, quod Epiſcoporum etiam eſt dimiſſorias dare ad ſuſcipiendos ordines ab alio Epiſcopo. Et hoc Prælatis inferioribus non licet niſi ex ſpeciali indulto Sedis Apoſtolicæ.

102 Verum tamen eſt, quod cum ordinare, & & dimiſſorias concedere diſtinguantur, & cum cõtingere poſſit, vt per ſpeciale indultum alicui inferiori Prælato à Sede Apoſtolica conceſſum ſit, vt poſſit ſuos ſubditos clericos, vel laicos mittere ordinandos ad quemcumque Epiſcopum, ideo vt notat Anchar. *num 2.* non valet conſequentia iſta Prælatus inferior non poteſt ordinare, ergo nec poteſt dare dimiſſorias; quia poteſt eſſe, vt alicui inferiori ſit conceſſum ſecundum negato primo.

103 Aduertit etiam Dom. *num. 1.* quod ſub nomine inferioris Prælati veniunt etiam Regulares ſuperiores adminiſtrationem vtriuſque fori habentes; quoniam hic ſub nomine Prælatorum inferiorum veniunt principaliter Abbates, qui etiam ſunt Prælati regulares.

104 De ſubditis laicis hunc textum intelligit Gloſſ. Nam loquando de ſubditis regularibus, antiquiſſimum eſt, & de iure communi ſtatutum à Sancto Gregor. in ſuo conſtituto, ſeu in Concil. Roman. & habetur *cap. quam ſit neceſſarium 18. q.2.* (quod non ex Epiſtolis S. Greg. deſumptum fuit, vt falsò putauit Barboſa *alleg.* 105. Sed ex citato Concil. Rom. ſeu Lateranen. celebrato anno 601. quod refert Binnius inter alia Concilia, & cuius decretum per extenſum retuli *tom.3. de ſtat. q.* 189. *a.* 10. *de profeſſ. num.974. pag. 797.* De clericis ergo ſecularibus, & ſubditis laicis eſt ſermo in hoc cap. Prælatis vero regularibus competit, vt ſine illorum dimiſſoriis nullus ſuorum ſubditorum ordinari poſſit, vt dictum eſt *cap. ſuper. num.* 8.

105 Ex hoc vero, quod additur, aut ſubditos colligunt Io. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. hic *num.1.* quod amplior facultas ſit ſi alicui Prælato inferiori concedatur reſpectu ſubditorum, ſeu in ſubditos, quam in clericos, quia cõceſſa in ſubditos comprehendit ſubditos, tam clericos, quam laicos.

106 Quod vero licentia alicui detur, vt poſſit ordinari à quocumque Epiſcopo ſubintelligendum eſt Catholico; & alias legitime non prohibito ordines conferre, & communionẽ Sedis Apoſtolicæ habente, & qui ordines gratis, & ſine aliqua prauitate voluerit exhibere *cap. veniens §. criſma vero, de præſcript. & cap. 1. de ſimon.* Gloſſ. & Archid. *n.* 5.

107 Conſuetudine tamen poſſe obtineri ab inferioribus Prælatis, vt ſuis ſubditis dent commendatitias, vel dimiſſorias ad ordines voluit Gloſſ. & Archid. *num.* 2. etiam Io. *cap. Epiſcopum* 92. & facit, quod not. Bernar. *ſup. cap. ſignificaſti, de off. Ordinarij.* Panorm. in *cap. accedentibus num.1. de exceſſ. Prælat.* Barboſ. *d. alleg. 7. num. 6.* poſt Capell. Thol. *dec.* 451. Campan. *rubr. 9. c. 8. num. 2.* Hæc vero conſuetudo ſi adeſſet, non eſſet reuocata per hanc decretalem, quia conſuetudo ſpecialis non facta eius mentione non reuocatur per nouam conſtitutionem. *cap.1. ſup. in hoc lib.*

108 Tandem aduertendum, quod officium Vicarij Generalis, ſeu officialis generalis Epiſcopi non ſe extendit ad hoc vt concedat dimiſſorias ad ordines. Poteſt tamen ex ſpeciali mandato, ad com-

competere. Gloſſ: Dom. *num.*1.Franc. *num.*1. Barboſ. *d. all.*7. *num.* & plures apud cum, Sanchez. *Opuſc. l.*7. *cap.*20. *num.*40. Sic Sbroz. *l.*2.*q.*41. Velaſ. *t.*1.*alleg.*5.*num.*7.

109 Pariter quoque Vicarius Epiſcopi ex ſpeciali mandato Epiſcopi poteſt dare licentiam ad ordines, vt notant Gloſſ. hic, & alij DD. & iterum Gloſſa *in cap. ſignificaſti, de off. Ordinarij*, vbi Hoſt. *num.*3. Quamuis vero ſub generali mandato Vicarij non veniat facultas dandi dimiſſorias. Si tamen aliquis generet vices Epiſcopi generaliter, & in generali commiſſione hic caſus, vel eſſet expreſſus, vel aliqui ſimiles cum clauſula ſuper præmiſſis, & omnibus alijs ad nos ſpectantibus, exiſtimat R.P. D.Fagnan. *cap. ſignificaſti num.* 6. *de off.* Archidiac. quod vtique Vicarius poſſet dimiſſorias concedere.

SVMMARIVM.

110 *Summa textus.*
111 *Vicarius Epiſcopi dat dimiſſorias Epiſcopo exiſtente in remotis.*
Item Capitulum Sede vacante.
112 *Abſentia auget mandatum.*
113 *Quid ſit degere in remotis.*
114 *Solus Vicarius generalis dat dimiſſorias.*
115 *Capitulum Sede vacante dat dimiſſorias.*
116 *Etiam Viſitator.*
117 *Capitulum Sede vacante ſuccedit in ordinaria iuriſdictione etiam requirente ſpeciale mandatum.*
118 *Capitulum ſolum in duobus caſibus Sede vacante concedit dimiſſorias.*
119 *Qua pœna puniantur tam Capitulum, vel eius Vicarius, quam qui literas obtinent contra decretum Concil. Trid.*

§. *Epiſcopo.*

110 DEcernitur hic, quod poſſit Vicarius Epiſcopo abſente, & Capitulum Sede vacante circa dimiſſorias concedendas.

111 Itaque concluſio §. *huius eſt*, quod officialis, ſeu Vicarius Epiſcopi, eo abſente in remotis, & Capitulum, ſeu qui Sede vacante adminiſtrat, poteſt dare licentiã ad ordines ſuſcipiendos.

112 Abſentia igitur Epiſcopi auget Vicarij iuriſdictionem, vnde poteſt dare licentiam pro ſuſcipiendis ordinibus ſuis ſubditis, quod ex vi huius textus ſibi negatum erat Epiſcopo præſente. Propterea ex hoc bene colligit Dom. hic *num.*1.quod abſentia Domini auget mandatum.

113 Dubium vero cum ſit, quid ſignificet eſſe in remotis, quidam dixerunt locum remotum eſſe illum, qui eſt vltra montes reſpectu eorum, qui ſunt citra montes, iuxta *cap. nihil. ſup. de elect.* Sed hoc reprobat Gloſſ. quia aliud eſt eſſe remotum, & aliud eſt eſſe valde remotum, locus vero, qui eſt extra montes Ciſmontanos eſt valde remotus Propterea Gloſſ. ait, quod locus remotus dici poteſt, qui eſt extra Prouinciam, *cap. cæram ſup. de elect. l. vlt. C. de præſcrip.* 10. *vel* 20. *ann.* ſeu qui eſt vltra duas dietas, *cap. nonnulli, de reſcrip.* vel vltra vnam dietam, *cap. ſtatutum de reſcrip. in hoc lib.* ſed addit hoc eſſe arbitrarium iudici,vt decernatur,quis locus ſit remotus. Quod & voluit Menoch. *de arbitr. caſ.* 222. *num.*16. Sanchez *l.*7. Opus c.1. *d.* 26. *num* 42. & Barb. hic *num.* 22 Qui *num.* 17. retulerat Riccium *in praxi reſol.*18. tradere quando Epiſcopus dicatur in remotis agere, vt Vicarius poſſit impartiri literas dimiſſorias ordinandis Palaus vero *tom.* 4. *tract.* 27. *num.* 15. abſolutè affirmat, quod Epiſcopo exiſtente extra Diœceſim Vicarius poſſit concedere dimiſſorias, ſed iuxta communem ſenſum eſſe in remotis importat, quid magis, quã eſſe extra Diœceſim, nam & poteſt eſſe, quod acceſſus ad Epiſcopum exiſtentem extra Diœceſim ſit commodus, imo ob vicinitatem alterius Diœceſis magis commodus, quam ſi Epiſcopus moraretur in ſolito ſuo domicilio intra Diœceſim.

114 Non tamen quilibet Vicarius poteſt dimiſſorias concedere, quia non Vicarius certi loci, aut diſtrictus, ſeu Vicarius in temporalibus tantum vel ad certum negotium tantum, ſed ſolus Vicarius generalis in abſentia Epiſcopi poteſt dare licentiam pro ordinibus ſuſcipiendis. Dom. *num.* 1. Qui tamen hoc præſtare non poteſt, niſi Epiſcopo in remotis agente, Barboſ.hie *num.*16. & apud eum Vgolin. Piaſec. Narbona, Campanil. Molſeſ. Homob.& idem Barb. *de off. Epiſ. all.*7. *num.*9. Sbroz *de off. Vic. l.* 2.*q.* 41. Azor. *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 45. *qu.* 7. Et ſic in duplici ſolo caſu dimiſſorias concedit ſcilicet, vel ſi habeat ſpeciale mandatum, vel ſi Epiſcopus degat in remotis.

115 Iam Capitulum ex vi huius textus poterat Sede vacante dare dimiſſorias ad ordines ab alio Epiſcopo ſuſcipiendos, vt per Archid. *num.* 1. Io. And. *num.*1. Dom. *num.*2. & Franc. *num* 1. Barboſ. *num.*18. Nauar. *conſ.*31. *hoc tit.* Sayr. *dec.*33.*eod.tit.* Quaran. *v. ordo* quod tamen fuiſſe de nouo inductũ per hunc textum dixerunt Archidiac. Io. Andr. & Domin.

116 Cum vero Sede vacante mitti poſſe Viſitatorem, ſeu adminiſtratorem Diœceſis à Pontifice, vel in aliquo caſu ab Archiepiſ. dictum ſit ſupra *cap. vlt. tit. prax.* Hic ergo Viſitator ex vi huius textus poſſet Sede vacante dare dimiſſorias ad ordines.

117 Colligitur vero ex hoc textu, quod Capitulum Sede vacante ſuccedit in ordinaria iuriſdictione Epiſcopi etiam quoad ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum Dom. *num.* 2. Franc. *num* 1.

118 Hoc tamen fuit limitatum à Concil. Trid. *ſeſſ* 7. *cap.*10. vt in duobus ſolis caſibus Capitulum Sede vacante poſſit concedere dimiſſorias. Primus eſt ſi beneficij Eccleſiaſtici recepti, vel recipiendi occaſio arctet, ſecundus eſt finito anno vacantiæ Sedis. Poteſt vero Capitulum dare licentiam alieno Epiſcopo, vt etiam infra annum ordines conferat aliarum Diœceſum ſubditis, ſeruatis tamen ſeruandis, non tamen vt infra annum a die vacantiæ ordinet ſubditum Sedis vacantis, niſi beneficij occaſio arctet. Et ſic poteſt ei, qui præſentatur ad beneficium concedere licentiam ordinum. Barboſa *in v. dimiſſoria num.*2.

119 Pœna vero lata à Concil. Trid. ſi eius decretum non ſeruetur eſt interdicti ipſo facto, reſpectu Capituli; reſpectu vero ordinati ad minores, eſt vt nullo priuilegio clericali, præſertim in criminalibus gaudeat. Reſpectu vero ordinatorum ad maiores ordines eſt ſuſpenſio ab executione ordinum ad arbitrium Epiſcopi futuri. Hanc vero pœnam Concil. *ſeſſ* 23. *cap.*10. extendit ad omnes,qui huiuſmodi literas, non ſolum à Capitulo, ſed à

quibuſ-

quibuſcumque aliis in iuriſdictione Epiſcopi loco Capituli Sede vacante ſuccedentibus obtinuerint. Cum vero Concil. *ſeſſ.7. c. 10.* impoſuerit pœnam, tam Capitulo, quam ordinatis in vi dimiſſoriarum conceſſarum à Capitulo in *ſeſſ. 23. c. 10.* extendit pœnam ſolum contra ordinatos. Et ſic ſolum Capitulum Cathedralis Eccleſiæ ſubditur interdicto ſi contra decretum Concilij concedat dimiſſorias. R.P.D.Fagnan. *d. cap. ſignificaſti num. 10. de off.* Archid. ſed tamen Concil. *d. ſeſſ. 23. cap. 10.* vult, quod concedentes dimiſſorias contra formam decreti illius *cap. ab officio*, & beneficio ſint ipſo iure ſuſpenſi. Et Barboſ. ibid. *num. 19.* ex Garz. *in add. par. 5. cap. 7. num 91.* tamquam deciſum affirmat Vicarium Capituli hanc ſuſpenſionem incurrere etiam, hi qui literas obtinuit non fuit ordinatus, quia delictum ea parte Vicarij fuit completum.

SVMMARIVM.

120 *Summa textus.*
125 *Religioſi exiſtentes in Prioratibus poſſunt ordinari.*
125 *Quid ſenſerint multi de exemptis?*
123 *Regulares exempti non poſſunt ſe ſubijcere Epiſcopis extra caſus expreſſos in iure.*
124 *Cur textus loquatur de non exemptis.*
125 *Beneficium temporale non dat facultatem ad ſuſcipiendos ordines à Diœceſano.*
126 *Religioſi ſunt domiciliares loci, in quo ſunt aſſignati.*
127 *Religioſi conuentuales cur dicti ſocij.*
128 *Ad omnes ordines poſſunt promoueri.*
129 *Dare dimiſſorias regularibus exemptis ſpectat ad eorum ſuperiores.*

§. *Religioſi.*

120 IN hoc §. explicatur regula tradita in principio textus. Cum enim ibi dictum fuerit, quod ſuperior potens dare licentiam ad ordines, ſeu ordinare eſt etiam ille, qui eſt ſuperior ratione beneficij obtenti in Diœceſi, hoc explicat in hoc §. vt in Religioſis verum ſit, etiam ſi beneficium ſit temporale, & manuale, & hoc etiam reſpectu ſociorum ipſius beneficiati, etiam ſi non ſint de Diœceſi illa oriundi.

121 Hæc eſt ergo regula hic tradita, vt ſcilicet, Religioſi deputati per ſuperiores in Prioratibus nō exemptis & eorum ſocij, quandiu morantur in ipſis poſſunt ab Epiſcopo loci ordinari, licet non ſint de illa Diœceſi oriundi.

122 Occaſione autem illorum verborum in non exemptis diſputant hic Canoniſtæ, quid dicendum de Prioratibus exemptis, & ita quod Lap. Abb. hic, apud Dom. exiſtimauerit, quod ſolus Papa poſſit exemptis dare licentiam ad ordines, quod probatur ſecundum Archid. *ex fin. huius cap. & cap. Nullus de Paroch. & cap. Nullus 9. quaſt. 2.* Sed cum hoc impugnaſſet Io. *cap. Abbatibus. 17. q. 2.* Alij diſtinxerunt inter contentioſa iuriſdictionalia, & pœnalia, & inter ea, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, & dixerunt Epiſcopos non poſſe in exemptos exercere contentioſam iuriſdictionem, & pœnalem etiam exemptis conſentientibus, bene tamen voluntariam, ſi exempti ad eos accedant, & ſic eorum prorogent iuriſdictionem. Et pro hac ſententia à Domin. refertur Lap. *in Clem. 1. de ſtat. regul.* Sed hoc multis impugnat Dom. qui diſtinguit inter ea in quibus exempti ſubijciuntur Epiſcopis ſnata *cap. 1. infra de priuil.* & circa iſta inquit, quod Epiſcopus poteſt cum exemptis exercere iuriſdictionem voluntariam, ſecus circa illa, in quibus exempti Epiſcopo non ſunt ſubiecti; Nam circa iſta, nec ea poteſt Epiſcopus exercere, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis, etiam ipſis exemptis conſentientibus. Quia diſpenſatio, vel abſolutio, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, requirunt iuriſdictionem, quam non habet Epiſcopus in exemptos quia Papa eſt Epiſcopus exemptorum, per notata *in cap. Nulla diſt. 93* Item regula prohibitoria vniuerſalis & negatiua eſt, quod Epiſcopi nullam habent iuriſdictionem in exemptos. *cap. veniens, infr. de priuil. & Clem. 2. eod. tit.* niſi in caſibus in iure expreſſis; extra hos caſus ergo, nihil poteſt Epiſcopus in exemptos, ſiue actus ſint iuriſdictionis contentioſæ, ſiue voluntariæ.

123 De hac materia latè tractaui *tom. 3. de ſtat. quaſt. 189. art. 10. de profeſſ. tota inſpectione 10. n. 626. & pag. 781.* & veritas eſt, quod exceptis caſibus in iure expreſſis Epiſcopus non poteſt aliquam iuriſdictionem exercere in regulares exemptos, & quod ipſi regulares non poſſunt ex ſua voluntate in aliquo prorogare iuriſdictionem Epiſcopi, & illi ſe ſubijcere, vt probatum eſt ibi à *num. 753. pag. 818.* & in ſpecie, quod regulares non poſſint accedere ad Epiſcopos vt ab eis abſoluantur probaueram *in tract. de elect. cap. 26. quaſt. 15. num. 135. pag. 535.* Et qualiter cum regularibus nunc ex eorum priuilegijs non habeat locum *cap. veniens infr. de priuil. oſtenſum eſt d. to. 3. de ſtat. loco citato à n. 630. pag. 785.* Et nihilominus quomodo regulares ſubijciantur Epiſcopis in ijs, quæ ſunt poteſtatis ordinis Epiſcopalis declaratum fuit ibid. *à num. 799 pag. 831.* & tradit hic Anchar. *num. 5.* Domin. *num. 2.* Franc. *num. 2,*

124 Quantum vero ſpectat ad intelligentiam huius textus conſiderandum eſt quod verba illa in non exemptis, vt hic tanquam verius reſpondit Gloſſ. poſita ſunt ad excludendam obiectionem tacitam, quæ oriri poterat ex quo iſti non exempti non erant beneficiati perpetui, ſed temporales. Hæc enim difficultas locum non habebat in exemptos, quia indubitatum erat, quod illos ſine dimiſſorijs ſuorum Superiorum non poterat eos Epiſcopus ordinare, quod facere poterat illis dimiſſorijs conceſſis. Sed difficultas erat de non exemptis, quia cum non eſſent oriundi de Diœceſi, vt ſupponitur (de his enim ſermo eſt in textu, vt patet ibi licet non ſint de eorū Diœceſibus oriundi,) & alias cum in huiuſmodi Prioratibus Priores iſti & ſocij non manerent immobiliter, ſed ad tempus & ſic nec viderentur eſſe domiciliares in Diœceſi, vel habere in ea beneficium perpetuum, videbatur, quod neq; ex dimiſſorijs ſuorum ſuperiorum poſſent ab Epiſcopo ordinari, quia viderentur non pertinere ad illam Diœceſim ratione originis, aut ratione beneficij perpetui, aut ratione domicilij. Vt igitur hanc tolleret dubitationem Bonifacius Octauus, decernit quod non obſtante, quod illi Priores ſint miſſi à ſuperioribus, & amouibiles, & quod Prioratus iſti non ſint exempti, & Priores eorumque ſocij non ſunt in Diœceſi oriundi, nihilominus poſſunt ordinari ab Epiſcopo.

125 Ex

125 Ex quo colligitur primo contra additionem Gloſſæ volentis hic, *& Clem.1. §.præmiſſa de ſuppl.neg. Prælat.* reprobari opinionem dicentium, quod in beneficijs Eccleſiaſticis non perpetuis Epiſcopus talis beneficij non dat commendatitias; quia tantum abeſt, quod hæc opinio reprobatur, quod ex hoc textu confirmatur. Nam ſi beneficium temporale dat Epiſcopo iuriſdictionem, vt poſſit promouere beneficiatum, non erat neceſſe, quod Pontifex hoc in ſpecie concederet Religioſis Prioribus, ſicut fecit, quia hoc iam Epiſcopus potuiſſet facere ex communi iure. Et ſic valet hic regula. Id prohibitum, quod non eſt conceſſum, & quia ſolis Religioſis eſt conceſſum, quod Priores manuales poſſint ab Epiſcopo loci ordinari, remanet id prohibitum non Religioſis.

126 Colligitur ſecundò, merito hoc fuiſſe diſpoſitum de Religioſis, quia ipſi cum non habeant velle, vel nolle, ibi cenſentur eſſe perpetuo, & tanquam domiciliares, vbi poſiti ſunt à ſuperiore, quia in perpetuum non poſſunt ſua voluntate ab eo loco diſcedere, vt notauit hic Domin. *num.2.* Franc. *num.2.* Anchar. *num.3.* Et ideo hoc quod eſt poſſe ordinari nedum conceditur Prioribus illis, ſed eorum ſocijs, vt magis appareat, quod conceſſio innitur rationi domicilij, quam Religioſi cenſentur habere vbi ponuntur à ſuis ſuperioribus, & quod licet de nouo aduenerint intra Diœceſim, poſſunt nihilominus ordinari ab Epiſcopo, ſi habeant dimiſſorias ſui ſuperioris, dum id non ſit factum in fraudem, prout explicatum eſt loco ſupra citato.

127 Conſiderat autem Dom. *num.1.* quod conuentuales dicuntur ſocij ſuorum ſuperiorum, & ideo quod ſuperiores Regulares non ſunt Domini ſubditorum ſuorum.

128 Proculdubio autem tam Priores iſti, quam eorum ſocij ab Epiſcopo loci poſſunt ordinari ad omnes ordines, quia textus abſolute loquitur.

129 Arbitratur autem hic Gloſſ. quod ſi iſti Priores & ſocij eſſent oriundi in Diœceſi Epiſcopus nedum eos ordinare, ſed & poſſet commendatitias dare. Sed hoc nec ſequitur, neque eſt verum ſi Priores iſti ſint exempti ab Epiſcopo, licet non ſint exempti Prioratus. Nam dare dimiſſorias regularibus exemptis ſpectat ad ſuperiores regularium, vt declarauit Sac.Congreg de ordine & probatum eſt loco citatò.

SVMMARIVM.

130 *Epiſcopus non ordinat non ſuos ſine conſenſu proprij Epiſcopi.*
Quæ ſint literæ dimiſſoriales.
131 *Dimiſſoriarum aliæ generales, aliæ ſpeciales.*
Quæ ſolæ dantur in Regno Neap.
132 *Forma illarum debet ſeruari.*
133 *Quando ſint nullæ, non ſeruata in eis forma iuris.*
134 *Diſtinctio licentiæ à dimiſſorijs.*
In dimiſſorijs eſt neceſſaria ſcriptura.
135 *Diſtinctio dimiſſoriarum à teſtimonialibus.*
136 *Dimiſſorias non dat Epiſcopus excommunicatus non toleratus.*
In eo caſu, à quo Epiſcopo ſubdito ordinari poterunt.
137 *Poſſunt dari ab Epiſcopo abſente.*
138 *Dimiſſorias nec etiam abſentibus poteſt Epiſcopus negare niſi ex iuſta cauſa.*
139 *Gratis dari debent.*
140 *Quatuor requiruntur ad dimiſſorias.*
141 *Habente facultatem à Papa vt ordinet à quocumque Epiſcopo neceſſaria ſunt teſtimoniales proprij Epiſcopi.*
142 *Data ſemel durant.*
143 *Hoc fallit, ſi earum forma non poteſt ſeruari.*
144 *Epiſcopus in viſitatione poteſt cogere clericos ad oſtendendas dimiſſorias.*

QVÆST. II.

De neceſſitate dimiſſoriarum.

ARTICVLVS I.

Quibus & quando Epiſcopus concedere debeat literas dimiſſorias.

130 PEr ſe ipſum quidem debet Epiſcopus ſuis ſubditis ordines conferre, vt admonet *Concil.Trid.ſeſſ.23. cap.1.* ſed quia contingere poteſt, vt vel ipſe Epiſcopus ſit impeditus, vel ſubditus abſit à Diœceſi, ideo tunc poteſt alienus Epiſcopus non ſubditis ſuis de conſenſu proprij Epiſcopi ordines conferre. *cap.Epiſcopum 9.quæſt.1. & in hoc tit. cap.1. & in præſenti cap.3.* Quod etiam in præcedenti decernitur, debet vero hic conſenſus per literas præſtari, vt adnotauit Felin. *in cap.ſuper his num.13.* de Accuſ. *& decernitur à Concil.Trid.ſeſſ.7. cap.11. & ſeſſ.23. cap.8.* Et literæ, continentes huiuſmodi proprij Epiſcopi conſenſum, ſeu licentiã, dicuntur dimiſſoriæ à Concil. Trid. *ſeſſ.7. cap. 11. & ſeſſ. 23. cap.8. de reformat.* quia per eas Epiſcopus ſuos dimittit ordinandos ab alieno Epiſcopo. Has eaſdem literas Concil.Trid. *ſeſſ. 7. cap.10.* vocat Reuerendas, quo nomine vtuntur Hiſpani teſte Barboſa *alleg.5.num.1.* & de his agitur *diſt.* 71. 72. 73. per totas. Vbi etiam commendatitiæ vocantur, quæ dantur Clericis peregrinantibus, & ſine quibus in aliena Diœceſi non ſunt admittendi ad peragenda ſacra, *cap extraneo. cap.hortamur, diſt.71. & in tit.de Cler. pereg.* Et cum Syl. Tinto exiſtimauerit commendatitias dari tantum pro ſuſcipiendis ordinibus, dimiſſorias vero etiam pro dimiſſione à iuriſdictione, Pax Iordan Elucubr. *l.3. tit.6. num.140.* ex Azor. *p.2. l.3. cap. 49. qu. 2.* ait nunc, quidquid ſit de vocabulorum proprietate, ex vſu eas accipi, vt ſynonimas. Verum neque hoc ſemper verificatur, quia commendatitię aliquãdo ſumuntur pro teſtimonialibus, vt notat R.P.D. Bagnan. *cap. ſignificaſti num.1. de off.* Archid.

131 Dimiſſoriarum vero aliæ ſunt generales, vel reſpectu ordinum, quia dantur pro omnibus ordinibus ſuſcipiendis, vel reſpectu Epiſcoporum, quia conceduntur pro recipiendis ordinibus à quocumque Epiſcopo; aliæ vero ſunt ſpeciales & datæ, vel pro certo ordine, vel pro determinato Epiſcopo. In Regno Neapolit. non poſſunt dari dimiſſoriæ, niſi ad vnum tantum certum Epiſcopum, ex decreto Sac. Congregationis Cardinalium negotijs iuriſdictionalibus regni Neapol. præpoſitæ, cuius decreti tenorem refert Nicolius. *lib.1. tit.11. num.35.* in quo inter alia ſic habetur. *Dictæ autem literæ dimiſſoriæ vni tantum, & certo Ordinario ad*

electionem concedentis in poſterum dirigantur: & pluribus directæ ſint nulle. Introductam tamen fuiſſe conſuetudinem, vt nomen Epiſcopi in albo relinquatur, teſtatur idem Nicolius in Floſculis. *v. dimiſsoria num. 2.*

132 Qualeſcumque vero ſint earum forma ad amuſſim ſeruari debet ſicut forma mandati: *cap. cum dilecta, de reſcrip. l. diligenter. ff. mandati*. Olim vero erat certa huiuſmodi literarum forma à canonibus introducta 73. *diſtinct.* per totam, quæ ab Epiſcopis ſeruanda erat, quæ tamen hodie non eadem præciſe ſeruatur. Sed in diuerſis caſibus diuerſæ etiam ſunt formæ harum dimiſſoriarum, vt in cap. 1. tituli, pro ordinandis Vltramontanis, & *in conſtit. ſecretis, Vrban.* 8. pro ordinandis oriundis extra Italiam. Sic ergo alienus Epiſcopus attendere debet an dimiſſoriæ ſint legitimæ, & tenetur earum formam ſeruare, ne tam ipſe, quam ordinatus incidat in pœnas à ſacris Canonibus ſtatutas. Cherubin. *ad conſt.* 40. *Clem.* 8. *ſchol.* 1. & 2. Barboſa *all.* 7. *num.* 2. Pax Iordan *d. tit.* 6. *num.* 141. Hinc ſi in literis continentur, vt quis poſſit ordinari à quocumque Catholico Antiſtite, in propria Diœceſi per ſe ipſum ordines conferente non vero adſit clauſula, *vel ab alio pro eo ibi Pontificalia* exercente, Barboſa *all.* 6. *num* 13. ex Gutier. Canon. *l.* 1. *cap.* 26. *num.* 25. putat quod in vi talium literarum, non poſſit qui eas defert promoueri à non Diœceſano, etiam ſi de licentia Diœceſani Pontificalia exerceat, & ordines conferat, & pro hac ſententia citat Sanchez. *l.* 7. *opuſ. cap* 1. *d.* 50. *num.* 8. vbi hoc pluribus rationibus probat. Nam literæ præfatæ reſtrictæ ſunt ad Diœceſanum in propria Diœceſi ordinationes habente. Et qui in aliena Diœceſi de licentia Diœceſani ordinationes habet, aliarum Diœceſum ſubditos non poteſt promouere niſi habeant dimiſſorias à ſuis Epiſcopis, quas pro ſe ipſo non habet, qui illas habet pro Epiſcopo in propria Diœceſi habente ordinationes. Pariter, quia in literis generalibus datur facultas, vt quis poſſit promoueri à quocumq; Antiſtite gratiam, & communionem Sedis Apoſtolicæ habente, non fugat pœnas, qui ſe facit promoueri ab Epiſcopo hæretico, vel ſchiſmatico, vel excommunicato, aut ſuſpenſo, ſeu interdicto: quia nullus huiuſmodi Epiſcopus habet communionem cum Sede Apoſtolica. Sanchez *l.* 7. *opuſ. cap.* 1. *d.* 20. *num* 6. Item ſi quis habeat dimiſſorias pro Ordinibus minoribus non poteſt ordinari ad maiores. Et ſic ſeruari debet, quod in literis continetur, vt literarum termini non excedantur.

133 Et licet non omnia, quæ de iure exprimenda ſunt in literis dimiſſorijs cenſenda ſint de forma, ita vt ordinans, & ordinatus ſubijciantur pœnis, ſi in literis aliquid deficiat, quod ex lege debet contineri, tamen ſi dicatur, quod literæ aliter non ſuffragentur, vt dicitur à Concil. Trid. *ſeſſ.* 7. *cap.* 11. *de reform.* de dimiſſorijs non continentibus cauſam ob quam alienus non poſſit à ſuo Epiſcopo ordinari, tunc literæ non ſuffragantur, & in vi illarum ſi quis ordinetur tam ordinans, quam ordinatus ſubijcitur pœnis latis contra ordinantes & ordinatos ſine legitimis dimiſſorijs. Idem dicitur de literis teſtimonialibus ad mentem eiuſdem Concilij *ſeſſ.* 23. *cap.* 8. Et item ſi in lege præcipiente ſeruari aliquid in huiuſmodi literis, ponatur clauſula, quod literæ aliter conceſſæ ſint nullæ, vel alia ſimilis irritans aliter factum.

134 Conqueritur vero Pax Iordan *d. tit.* 6. *n.* 143. quod Barboſ. *all.* 7. *num.* 2. confuderit dimiſſorias cum licentia; ipſe vero inter hæc duo diſtinguit, quod licentia datur immediatè ordinatori Epiſcopo, & dimiſſoriæ conceduntur ordinandis. Rurſus licentia non datur neceſſariò in ſcriptis, ſed oretenus poteſt concedi, & probari per teſtes, alioſque probandi modos, prout ſibi multoties Romæ ab Eminentiſ. Vrbis Vicario conceſſa oretenus fuit. Sed dimiſſoriæ quæ dantur ordinandis neceſſario requirunt ſcripturam. *diſt.* 71. per totam. Felin. *cap. ſuper his num.* 13. de Accuſat. Rebuff. *in prax. de form. lit. dimiſſ. num.* 34. Sed puto præcipuam differentiam eſſe, quod licentia in plus ſe habeat, quam dimiſſoriæ, quia licentia datur abſentibus, & præſentibus, & ſic ad licentiam non eſt neceſſaria ſcriptura, ſi datur præſentibus. Quomodo nihil intereſt, an licentia dirigatur Epiſcopo ordinatori, aut ipſo ſubdito ordinando, dum detur in præſentia Epiſcopi ordinatoris. Sic enim ſi in præſentia Ordinatoris Epiſcopi proprius Epiſcopus dimitteret ſubditum, puta Petrum, vt poſſet a præfato Epiſcopo ordinari, non eſſet neceſſaria ſcriptura, quia viua voce conſtaret Epiſcopo illo alieno, de dimiſſione facta Petro, vt poſſet ab eo alieno Epiſcopo ordinari. Sic igitur requiruntur literæ, dimiſſoriæ, & non ſufficit licentia oretenus data, quando dimiſſio fit ad abſentem Epiſcopum. Et ſic ſcriptura eſt neceſſaria ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 7. *cap.* 11. *& ſeſſ* 23. *cap.* 8. ſed vide dicta ſupra *cap. eas qui n.* 9.

135 Diſtingui etiam debent dimiſſoriæ, à teſtimonialibus, quia in illis datur licentia alieno Epiſcopo ordinandi, & ſic datur illi iuriſdictio. Sed teſtimoniales ſolum fidem faciunt de moribus, ſeu idoneitate eius, ad cuius fauorem dantur, non vero dant licentiam, vel iuriſdictionem, quia imo poteſt eſſe, quod dans teſtimoniales iuriſdictionem dare non poſſit, vt cum Prælatus inferior, qui ordinare non poteſt, nec dimiſſorias dare, tamen dat teſtimoniales fidem faciens de ſui ſubditi qualitatibus.

136 Indubitatum vero eſt, quod dimiſſorias huiuſmodi dare poteſt Epiſcopus ei, qui ſibi ratione, vel originis, vel beneficij, vel domicilij eſt ſubiectus, vt decernitur in prima parte huius decretalis. Quod tamen limitatur niſi Epiſcopus ſuerit excommunicatus non toleratus, ſeu ſuſpenſus, declaratus. Barbol. *all.* 7. *num.* 3. Fermoſ. *cap. quod translationem q.* 9. *num.* 17. vel hæreticus notorius. R. P. D. Fagnan. *cap. his, qua num.* 60. *de maior. & obed. cap. ad abolendam num.* 22. *& cap. abſolutos num.* 26. *de hæret.* In caſu vero illo, quod excommunicato Epiſcopo poſſint Clerici ordinari à viciniori Epiſcopo, tradit Barboſa *all.* 7. *num.* 6. Verum cum ſupra *cap. eos*, qui ſubditis ſuſpenſi Epiſcopi, conceditur, vt poſſint pro ſuſcipiendis ordinibus adire vicinos Epiſcopos ſolum in caſu illius textus, vt communiter etiam docent canoniſtæ, & dictum eſt ibi *num.* 28. Non eſt in iure fundatum aſſerere, quod ſubditi ratione cenſuræ Epiſcopi proprij poſſint adire viciniorem Epiſcopū. Ideo iuxta ſententiam Io. And. Anch. Butr. Dom. & Franc. *cap. final.* in hoc titulo, vt ibi explicatur, dicitur, quod ſuſpenſio à collatione ordinum non ſe extendit ad dimiſſorias, & ſic, quod Epiſcopus ſuſpenſus a collatione ordinum, poteſt ſuis concedere

Digitized by Google

dere dimiſſorias, vt ab alijs ordinentur. Quando autem Epiſcopus eſſet hæreticus notorius R. P. D. Fagnan. *in cap. ad abolendam, & cap. abſolutos, de hæret.* putat ſpectare ad capitulum dare dimiſſorias. Sed hoc diſcutere pertinet ad titulum de hæreticis. Quamuis vero Epiſcopus non conſecratus non poſſit ordinare, quia hoc eſt poteſtatis ordinis, poteſt tamen dimiſſorias concedere, quia hoc eſt iuriſdictionis, ſi tamen Epiſcopus ſit à Papa confirmatus Salzedo ad Diaz. *cap. x6. §. ſine licentia* Rebuff. *tit. de lit. dimiſs. num.6.* quos ſequitur Sanchez. *d. dub.20. num.31.*

137 Poſſunt vero dari ab Epiſcopo abſente à Diœceſi, & pro Clerico abſente, & etiam in remotis exiſtente, & tunc vel abſentem ad ſe vocare poteſt, vt illum examinet, ſi commodum erit, vel committet examen Ordinario loci, in quo ſubditus ordinandus degit, vt declarauit S. Cong. Concilij, & tamquam ſic deciſum tenent R.P.D. Fagnan. *cap. cum ſecundum num. 40. de præbend.* Barboſ. *in ſum. v. dimiſsoriæ num.4.* Sed & apud eum Nicoliũ *v. dimiſs. num.6.* quod examen præceptum à Concil. Trid. *ſeſs. 23. cap. 3.* committi poſſit Epiſcopo ordinanti, vel alteri, cui in confidentiam tranſmittuntur dimiſſoriæ, declarauit S. Cong. Epiſ. & Regul. *in vna Caiet. 20. Decemb.* 1588. *& in Ceſenat. 3. April.* 1590. *& in Patau. 7. Iun.* 1594.

138 Ex quo deducitur, quod Epiſcopus huiuſmodi dimiſſorias non poteſt negare abſenti, & præcipue manenti in Curia, ſub prætextu, quod ipſe Epiſcopus ignoret qualitates, & idoneitatem petentis ordinari, prout teſte eod. Nic. *d. num.6.* declarauit eadem S.Cong. *in Vercellen. 3. Octob.* 1653. Idem vero Nicol. *lib.6. tit.22. de Cler. pereg. num.3.* adnotandum cenſet, ſæpius reſolutum fuiſſe à Sac. Congreg. tam Epiſ. quam Concilij, Clericis, qui non habent aliquod officium, vel beneficium perſonale requirens reſidentiam, non poſſe ab Epiſcopo negari dimiſſorias, ſeu licentiam manendi extra Diœceſim, quæ debent eſſe liberæ non coarctare ad tempus: niſi indigeret eis in propria Diœceſi, & vellet eis commodè prouidere. Quo caſu non ſolum poſſet eis negare dimiſſorias, ſed etiam eos cogere ad redeundũ per ſequeſtrationem patrimonij. Ex cauſa tamen iuſta etiam occulta poteſt Epiſcopus negare proprio ſubdito huiuſmodi dimiſſorias iuxta decretum Concil. Trid. *ſeſs. 14. cap.1. de reformat.* Vnde non omnino ſubſiſtunt, quæ habet Sanchez. *l.7. opus. cap. 1. dub.19.* Sed de hoc decreto Concilij nonnulla dixi *tom. 3. de ſtat. qu. 189. a,* tn. *à num.857. pag.849.* Et dimiſſorias datas poteſt Epiſcopus ex cauſa reuocare. Sanchez. *l. 7. opus. c 1. d. xu. nu.18.* & nihilominus ſi Epiſcopus habentem neceſſarias qualitates nolit ordinare, Legatus, vel Nuncius in gradu appellationis poteſt id committere viciniori Epiſcopo. Sanchez *d. dub. 20. num.27.*

139 Gratis autem eſſe tradendas huiuſmodi dimiſſorias reſpondit S.Cong. Concil. apud Garz. *de benef. p.8. cap.1. num.77.* & propterea hoc tenent Barboſ. *in ſum. v. dimiſſoria num. 1. & all.7. n. x6.* Pax Iordan. *d. tit. 6. num.* 141. Pax Iord. tamen aduertit permitti, vt notarius recipiat competentem mercedem pro ſcriptura. Sed eum pro ſingulis dimiſſorijs, ſeu teſtimonialibus decimam partem aurei recipere poſſe tantum niſi ſalarium ſit ei conſtitutum, vel conſuetudo adſit nihil recipiendi, ex Suarez. *lib. 4. de ſimon. cap. 35. num. 6.* Nauar. in Manual. *cap. 23. num.202.* Sbroz. *de off. Vicarij. l. x. q.42.* & pluribus alijs tradit Barboſa *alleg. 7. n.26.* Et de hoc adeſt decretum *Concil. Trid. ſeſſ.21. cap.1.* Videantur dicta ſupra *cap. ſtatutum de reſcrip. quæſ. quinta a. 1.*

140 Quatuor vero requiruntur ad hoc vt Epiſcopus legitimas dimiſſorias concedat. Primo enim requiritur examen, & approbatio eius, cui dantur, iuxta decretum Conc. Trid. *ſeſſ. 14. cap.3. & ſeſs.23. cap.3.* Secundo requiritur iuſta cauſa illas concedendi, quæ non eſt ſola infirmitas Epiſcopi, ſed omne iuſtum impedimentum, ob quod impetrans dimiſſorias non poteſt ordinari à proprio Epiſcopo, & hæc cauſa debet in dimiſſorijs explicari iuxta decretum Concil. Trid. *ſeſs.7. cap.11.* Tertio exprimendi ſunt ordines, pro quibus ſuſcipiendis dantur dimiſſoriæ. Et quarto exprimi debet an literæ dentur pro certo Epiſcopo, vel indefinite.

141 Quando vero aliquis à Papa habeat facultatem, vt poſſit ordinari à quocumque Epiſcopo, tunc non ſunt dandæ illi dimiſſoriæ à proprio Ordinario. Nihilominus neceſſariæ ſunt eiuſdem Ordinarij teſtimoniales in terminis Conc. Trid. *ſeſs.23. cap.8.* aliter tam ordinans, quam ordinatus incurrunt ſuſpenſionem. Ille ab ordinum collatione per annum; iſte ab executione ſuſceptorum quandiu proprio Ordinario viſum fuerit. Quaranta *v. ordo* Barboſa *d. alleg.7. num.15.* Pax Iordan. *d. tit.6. num.150.*

142 Datæ vero ſemel hæ dimiſſoriæ non expirant, vel morte, vel amotione concedentis S.Cong. Epiſ. *in Orien. 12. Nouem.* 1600. & referunt Lezana *p.3. ver. dimiſsoria num.9.* Barboſ. *eod. verb. num.7.* & Nicol. *num. 1.* Pax Iordan. *d. tit. 6. num.* 146. Et ita, quod conceſſæ à Capitulo Sede vacante durant licet ceſſet iuriſdictio Capituli, vt tamquam deciſum à S. Cong. Concil. tradit Barb. vbi ſup. *num.6.* & dixerunt Card. *in Clem. fin. de elect. q. 5.* & Nauar. *cap. placuit de pœnit. diſp.6. num.* 34. Poterunt tamen ex cauſa iuſta reuocari à Prælato nouo. Barboſ. *alleg. 7. num.* 23. Pax Iordan. *num.* 147. Vbi *num.* 149. quod non eſt neceſſe ſequi Concilium. Gutierez. *Canon. l.x. c.17. num.* 12. volentis ordinatores non debere admittere has dimiſſorias niſi à nouo Prælato confirmatas.

143 Hoc tamen deficit, ſi poſt mortem concedentis dimiſſoriarum forma ſeruari non poſſit. Barboſa in examine ſuo pro Epiſcopatu interrogatus fuit de ſequenti dubio, vt ipſe fatetur *alleg. 7. num.34.* Quidam Epiſcopus licentiam conceſſit titulari Epiſcopo ſuo Suffraganeo ordinandi certos examinatos, approbatos, & in matricula deſcriptos. Sed eo mortuo ante diem ordinationis quæſitum fuit, an licentia data duraret, & valeret, & Cardinali de Lugo affirmante, ipſe Barboſa reſpondit licentiam non valere, quæ ex parte ordinandorum non erat perfecta, & res erat mutata, nam iam licentia percutiebat locum, & perſonam prohibitam aliunde, quia Sede vacante infra annum nullus poteſt ordinari; niſi beneficij occaſione vrgente, ex Concil. Trid. *ſeſs. 7. cap. 10.* Et delegatio Suffraganei Sede vacante ceſſat, vt declarauit S. Cong. Concil. *in Vilnen. 22. Februar.* 1631. Sed è contra dici potuiſſet decretum Concil. *ſeſs.7.* non comprehendere ſubditos iam à præcedente Epiſcopo examinatos, approbatos, & in matricula

Digitized by Google

deſcriptos, & ideo, quod ex parte non impediebatur licentia data, ad cuius valorem ſufficieos fuiſſet, quod Capitulum coocederet titulari facultatem ordinandi. Sed reſponderet Barboſa iam illos non ordinari virtute licentiæ Epiſcopi mortui, ſed Capituli viuentis. Ego puto, quod in ſimili caſu Capitulum poſſet ſic approbatis dare dimiſſorias, vel concedere licentiam Epiſcopo alius non impedito eos ordinandi in Diœceſi vacante, vt probat Sanchez *l. 7.* Opus. *c. 1. d. 26.* Sed tamen vera eſt regula data, quod licentia data ab anteceſſore non durat, ſi eius forma ſeruari non poteſt vel ex morte conſurgit canonicum aliquod impedimentum, es quo licentia ſeruari non poteſt.

144 Epiſcopus vero in Viſitatione poteſt cogere ordinatos ad oſtendendas dimiſſorias, quarum virtute ordines ſuſceperunt, vt probat R.P.D. Fagnan. *cap. licet Hel, num 34. de ſimon.*

SVMMARIVM.

145 *Abbates exempti antiquitus dabant ſuis ſubditis ordines minores, & dimiſsorias ad illas.*
146 *Et etiam dabant dimiſsorias ad maiores.*
147 *Decretum Concil. Trid.*
148 *Abbates dant dimiſsorias ſuis ſubditis monachis.*
149 *Inferiores Prælati nunc non dant dimiſſorias ſecularibus.*
150 *Aliqui hoc negant de Prælatibus habentibus territorium.*
151 *Abſolute nullus inferior dat dimiſsorias ad Ordines.*
152 *Niſi ex priuilegio.*
153 *An concedant teſtimoniales.* 154.
155 *Abbates eas concedunt Nouitijs.*
156 *Vicarij generales, vel Capitulum in duplici caſu concedunt dimiſsorias.*
157 *Quis dicatur arctatus ratione beneficij.*
158 *Eas dat Vicarius Apoſtolicus.*
159 *Non tamen Archiepiſ. vel viſitator ab eo miſſus Sede vacante.*

ARTICVLVS II.

Vtrum inferiores Epiſcopo poſſint in aliquo caſu ſuis ſubditis dimiſſorias concedere.

145 DE iure communi antiquo, & præcipue ex vi præſentis Decretalis, Abbates, & alij Prælati inferiores poterant dimiſſorias concedere ſi exempti erant, & habebant proprium territorium, & in ſuos ſubditos iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt hic aduerterunt Io. Andr. *num. 2.* Anchar. *num. 3.* Franc. *num. 5.* Hoc autem verum erat reſpectu primæ tonſuræ, & Ordinum Minorum, quos ſuis ſubditis conferre poterant, *cap. Abbates, infr. de priuil. & cap. 1.* vbi Gloſſ. *verb. à non Epiſcopis. de ordin. ab Epiſc. & cap. 1.* vbi Gloſſ. *in v. alia, de ſupplend. negl. Prælat.* Bellaio. Card. Butr. & Panorm. *in cap. cum contingat.* Nauar. *conſ. 13. de priuil.* Turrecrem. *in cap. quoniam num. 6.* poſt Hug. & Archid. *diſt. 69.* Innoc. *in rubr. de Cler. pereg. num. 3.* R.P.D. Fagnan. *in cap. ſignificaſti num. 13. de off.* Archid. Tambur. *tom. 2. d ſp. 2. quæſt. 1. num. 4.* vnde eadem ratione poterant illis dare dimiſſorias, vt eoſdem ordines poſſent ſuſcipere ab alijs, quia in hoc valet conſequentia à facultate ordinandi ad facultatem dandi dimiſſorias. *cap. 1. diſt. 72.* Rota *deciſ. 985. num. 3.* coram Seraphino.

146 Sed præterea ad hoc, vt aliquis poſſet dimiſſorias dare, non erat neceſſe, quod ordines poſſent conferre, ſed ſufficiebat, quod eſſent exempti & à Sede Apoſtolica haberent facultatem dandi ſuis ſubditis licentiam, vt à quocumque Epiſcopo poſſent ordines ſuſcipere, vt ex hac Decretali *conſtat. §. inferiores.* Nam & de facto modo multi Regulares, qui non poſſunt ſuos ordinare, dant illis dimiſſorias, ſine quibus ab Epiſcopis ordinari non poſſunt. Ideo Rota citata, & multi alij non benè probant, quod Abbates non poſſint dare dimiſſorias ſuis ſubditis ſecularibus, quia illos non poſſunt ordinare. Neque enim hæc negatiua conſequentia valet, ſed ex vi huius Decretalis quicumque exempti habebant à ſede Apoſtolica facultatem dandi ſuis licentiam ad ordines, ſine qua non poſſent ordinari, poterant dare dimiſſorias, vt hic tradunt Canoniſtæ, etiam ſi ordinare non poſſent.

147 Sed modo ſeruandum eſt decretum Concil. Trid. *ſeſs. 23. cap. 3 de reformat.* ibi. *Nec ipſi Abbates, & alij exempti, aut Collegia vel Capitula quæcumque etiam Eccleſiarum Cathedralium literas dimiſsorias aliquibus Clericis ſecularibus, vt ab alijs ordinentur concedant. Sed horum omnium ordinatio ad Epiſcopos, intra quorum Diœceſis fines exiſtant, pertineat, non obſtantibus quibuſuis priuilegijs, præſcriptionibus, aut conſuetudinibus, etiam immemorabilibus.*

148 Itaque ergo hic non prohibentur Abbates dare dimiſſorias ſuis ſubditis Monachis, ſed tam ipſi, quam alij Regulares exempti dant ſuis ſubditis dimiſſorias. De quibus videri poſſunt, quæ de his ſcripſi *tom. 3. de ſtatibus q. 189. n. 10. de profeſſ. d. inſpect. 10. à num. 849 pag. 847.*

149 Nunc tamen nec Abbates, nec Collegia, nec Cathedraliū capitula clericis ſecularibus ſuis ſubditis ad tonſuram, vel ordines ſuſcipiendos poſſunt dimiſſorias concedere, quod & docuerunt Mirand. *tom. 1. q. 39. a. 3.* Henriq. *in ſum. l. 10 cap. 22. n. 3.* Barboſa *de off. Epiſ. all. 7. num. 7. & in d. cap. 10. ſeſs. 23.* Trid. *num. 10.* Tambur. *de iur. Abbat. t. 2. d. 2. q. 27.* Rota *in d. deciſ. 985. num. 2.* coram Seraphino, *& in vna Vrbinaten. Parochialis 14. Decemb.* 1592. coram Blancheto R. P. D. Fagnan. *in cap. ſignificaſti num. 26. de off.* Archidiac. Vbi *n. 27. & ſequens.* refert plures declarationes S. Cong. Cōcil. hoc decernentes, vt quod Cardinalis Farneſius Abbas S. Zeni & Farfæ non poſſet dimiſſorias concedere, & quod id non competat Abbatibus habentibus vſum mitræ, & baculi, & nec cuicumque Abbati: quod neque id poterat Præpoſitus Prateo. licet ſit exemptus, & habeat in ſuos iuriſdictionem ordinariam. *Quod cap. 10. ſeſs. 23.* Trid: intelligitur tam de ſecularibus, quam de regularibus reſpectu Clericorum ſecularium: quod neque hoc poterat Præpoſitus Piſcien. licet habeat in ſuos ſubditos quaſi iuriſdictionem Epiſcopalem, & populum, territorium, & priuilegium ſibi à Leone X. conceſſum: quod nec Epiſcopus, cui commendatum eſt monaſterium exemptos poteſt ſibi ſubditos ratione dicti monaſterij ordinare, quia ordinaret illos vt Abbas, non vt Epiſcopus: quod cum terra Patiniani nullius Diœceſis, & pertinens ad Hoſpitale S. Io. Hieruſ. petijſſet, à quo homines

nes dicti loci debetent ordinari, S. Cong. reſpondit facultatem hanc relinquendam viciniori Epiſcopi, ſi neſcitur intra cuius Diœceſi fines illa terra conſiſtat, & vicinitatem Eccleſiæ attendi, non territorij: Et inter alia eadem S. Cong. cenſuit, Diœceſis Abbatem regularem nullius Diœceſis intra alicuius fines non conſiſtentem, territorium ſeparatum, & vtramque iuriſdictionem habentem in Parochos, & Parochianos, habentem etiã ſpontaneam renunciationẽ Epiſcoporum à Sede Apoſtolica confirmatã, non poſſe minores ordines clericis ſecularibus conferre, nec dimiſſorias concedere, ſed harum conceſſionem ſpectare ad Epiſcopum viciniorem, non autem ad Epiſcopos, qui conceſſerant.

150 Nihilominus quod excipi debeat ſuperior Epiſcopo inferior, qui habet territorium ſeparatum, & in eo libere vtramque iuriſdictionem exercet, viſitat, punit, ſolemniter populo benedicit, habet vſum mitræ, & baculi, & Synodum conuocat, dixerunt Giarlin. *tom. 1. cap. 46. num.* 19. poſt Grilez. *conſ.* 182. *num.* 28. *&* 30. Hinc Gratian. *t. 2. diſcep.* 212; *num.* 28. referens Rotam *in Salmant. iuriſdict.* 9. *May* 1594. quam tamen cum dicat reuocatam fuiſſe, & Sac. Cong. aliud declaraſſe ſe remittit ad dicenda alibi. Refertur etiam pro eadem ſententia Campan. *rub. 9. cap. 8. num* 4. Et eam veram putat Barboſa *de off. Epiſcopi all. 7. num.* 8. *& in ſum. v. dimiſſoria num.* 12. quem ſequitur Tamburin. *tom. 2. d. 2. q. 26. num.* 3. ſi huic Prælato conceſſum ſit territorium ſeparatum cum plena iuriſdictione ſuper homines tam clericos, quam laicos, & ita vt Epiſcopus, annuente Sede Apoſtolica omne ius, & iuriſdictionem, quæ ſibi competebat à ſe abdicauerit, nullumque ius in eis retinuerit etiam quoad conſecrationes, ordinationes, cæteraſque Epiſcopalis officij indigentias, ſed illas à quocumque voluerit Epiſcopo recipiendi, illi tribuerit facultatem. In hoc enim caſu talem Prælatum poſſe concedere dimiſſorias ait tenuiſſe Rotam *in nullius, ſeu Squillacen iuriſdictionis* 4. *Maij* 1616. Et hoc confirmat, quia cum S. Cong. Epiſ. & Regular. præcepiſſet Priori S. Stephani de Buſco ordin. Carthuſien. ne auderet concedere dimiſſorias ad ordines ſecularibus eidem monaſterio ſubiectis; cumque pro parte d. monaſterij facta fuiſſet inſtantia pro reuocatione dicti præcepti attento, quod deciſionibus, & ſententijs Rotalibus iam fuerat reſolutum dictum monaſterium habere proprium territorium, & in ſuos ſubditos exercere omnimodam iuriſdictionem. *Eadem* S. *Cong. Eminentiſs. Gypſio referente cenſuit reuocandum, & tollendam eſſe, prout præſentis decreti virtute reuocat & tollit ſuſpenſionem, per quam prædicto Priori Carthuſien. Monaſterij Sancti Stephani de Buſco ab eadem S. Cong. prohibitum fuit* 21. *Februarij* 163. *concedere dimiſſorias ad ordines ſubditis ſecularibus. Romæ* 18. *Iunij* 1631.

151 Verum vrget contra huiuſmodi ſententiam grauis difficultas. Nam in idem coincidunt Abbatiam aliquam eſſe nullius Diœceſis, & eam habere iuriſdictionem ordinariam cum plena, & pleniſſima iuriſdictionẽ in ſubditos tam Clericos, quam laicos etiam priuatiuè quoad Epiſcopos. Idem enim omnino importat eſſe nullius Diœceſis, & habere proprium territorium ſeparatum à Diœceſi Epiſcopi ſecundum Gloſſ. *in Clem.* 1. § *volumus, in v. Diœceſanis, de foro competent.* & Card. ibi *in 4. quæſ. num.* 2. Imol. *num.* 38. Vital. *num.* 4. & Panorm. *num.* 15. Territorium vero ſine omnimoda iuriſdictione priuatiuè quoad Epiſcopos ab inferioribus Prælatis acquiri non poteſt, vt aduertit Gemin. poſt Io. à S. Georg. *cap. 2. col. 4. in verſ. quæro an inferiores Prælati habeant territorium, ſupra de Conſt. in hoc lib.* vbi idem docet Anchar. *n.* 10. Cum ergo Sac. Congreg. tantis vicibus declarauerit, quod nec Prælati nullius Diœceſis poſſint ſecularibus concedere dimiſſorias ad ordines, idem fuit ac ſi declaraſſet, eoſdem non poſſe eaſdem concedere dimiſſorias etiam ſi habeant proprium territorium, cum omnimoda iuriſdictione priuatiue quoad Epiſcopum. Quod confirmatur, quia cum de illa deciſione Rotæ *in Salmantina Iuriſdictionis 9. May* 1594. coram Seraph. actum fuiſſet in Sacra Congr. Concilij, & compertum fuiſſet eam non eſſe conformem decretis Concil. Trid. & declarationibus hac de re editis Sacra Congregatio, (vt refert R.P.D. Fagnan. *d. cap. ſignificaſti num.* 20.) facta relatione Sanctiſſimo iuſſit eam non imprimi. Sicut de facto inter alias deciſiones Card. Seraphini non eſt impreſſa. Quamobrem idem R.P.D. Fagnan. alijs obiectionibus ſolutis concludit ibid. *num.* 34. quod circumſcriptis priuilegijs poſt Concilium conceſſis, nullus Prælatus inferior hodie reperitur cui liceat, vel ordines conferre, vel ad ordines dimiſſorias ſecularibus ſubditis concedere, ſiue illorum territorium ſit intra, ſiue extra fines alicuius Diœceſis. Vnde Sac. Congreg. olim declarauit, nec Abbati Caſſinen. nec Cauenſi, nec Farfenſi, nec Subiacenſi, nec Caſtri Durantis (hodie Vrbanea) nec Nonantulani, nec S. Laurentij in Campo hanc facultatem competere. Ita R.P.D. Fagnan. loco citato Hinc Barboſa *d. reſol. 7. num.* 11, ex Quaranta *v. Capitulum* Sede vacante aduertit, quod Capitulum non poteſt dimiſſorias concedere etiam ſi habeat territorium diſtinctum, & exemptum ob immemorabilem poſſeſſionem, & nec etiã ad primam tonſuram, ex Maiol. Ricc. Rodriq. Monet. & Garz. *p. 5. c. 7. num.* 95.

152 Si tamen aliquis Abbas poſt concilium Trident. obtinuit priuilegium dandi huiuſmodi dimiſſorias, ſicut illud obtinuiſſe ex ſententia S. Cõg. Abbatem Caſſinen. à Sixto Quinto, & Cauen. à Paulo Quinto, refert idem R.P.D. Fagnan. *num.* 25. poſſunt eas concedere. Idemque priuilegium conceſſum fuiſſe ab Vrbano 8. Abbati, ſeu Commendatario Beatæ Mariæ Farfenſis, & S. Saluatoris Maioris pro dictarum Abbatiarum ſubditis *in conſtit. Romanus Pontifex*, 18 *Nouem.* 1628. teſtatur Barboſa *in ſum. v. dimiſſoriæ num.* 13. Nam alias Concilium citato derogauit omnibus priuilegijs, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus.

153 An vero ſuperiores huiuſmodi poſſint ſaltem ſuis ſubditis concedere teſtimoniales, ſeu commendatitias, Barboſ. *in v. dimiſſoriæ num.* 10. primo aſſerit ſubditos Prælatorum inferiorum debere obtinere à ſuis Prælatis teſtimoniales de vita, & moribus prout declarauit *S. Cong. Epiſ. & Regul.* 5. *Maij* 1587. Verum de iure Eccleſ. *lib.* 1. *capit.* 33. *num.* 61. *& d. alleg. 7. num.* 8. aliam refert declarationem S. Cong. Concilij, per quam cenſuit licere Epiſcopis vicinioribus ordines conferre ſubditis ſecularibus, Abbatum, & aliorum inferiorum etiam nullius Diœceſis, ſine conſenſu, ſeu literis teſtimonialibus eorumdem Abbatum, & aliorum infe-

inferiorum. *Romæ 22. Februar.* 1631. Et cum iſta videantur contraria, idem Barboſa explicat, vt primum verum ſit de congruentia, & ſic abſolute huiuſmodi teſtimoniales non ſunt neceſſariæ. Prælatos nihilominus huiuſmodi inferiores Epiſcopo habentes territorium, & ordinariam iuriſdictionem dare huiuſmodi teſtimoniales docet R. P. D. Fagnan. *d. cap. ſignificaſti notab. 1. & num. 26.*

154 Cæterum ſi illa declaratio, quæ dicitur *data 22. Februarij* 1631. vere data fuit in illis terminis, & non potius in originali eius loco dictionis *teſtimonialibus* non eſt, dictio *dimiſſorijs*, prout veriſimilius eſt, quia dimiſſoriæ ſunt, quæ continent conſenſum, & videtur, quod ſenſus illius declarationis ſit, quod Epiſcopus vicinior non indiget conſenſu, & licentia Prælati inferioris, & ſic dictio, *ſeu* accipiatur non diſiunctiuè, ſed declaratiue, & ſit Epiſcopum viciniorem poſſe ordinare ſubditos Prælati inferioris ſine eius conſenſu, ſiue ſine licentia eius, & dimiſſorijs; ſi inquam illa declaratio non in his, ſed in terminis à Barboſa recenſitis fuiſſet data, conſiderandum eſt, quod non loquitur de omnibus Epiſcopis, ſed de ſolo viciniori. Et adhuc, quod intelligenda eſſet omnino ſine præiudicio eorum, quæ ſtatuit idem Concilium *ſeſs. 23. cap. quinto*, vbi cum in promouendis ad minores ordines requirat bonum teſtimonium à Magiſtro ſcholæ, & à Parocho, & in ordinandis ad maiores exigat literas teſtimoniales poſt ſumptas publicas informationes datas à Parochis, multo magis requirit teſtimoniales Prælati, qui eſt Parochus omnium ſuorum ſubditorum. Sic quoque *ſeſs. 23. cap.* 8. præcipitur, vt nullus ordinet alienum ſubditum niſi habentem ſui Ordinarij teſtimoniales literas, quas dare non poteſt Epiſcopus vicinior de ſubditis Prælati inferioris priuatiuè quoad Epiſcopum, niſi medio Prælato ipſo inferiori, vnde eiuſdem teſtimoniales neceſſariæ ſunt.

155 Cum tamen dictum ſit Prælatos Regulares poſſe ſuis ſubditis regularibus dare dimiſſorias dubium eſt, an poſſit eas dare Nouitijs. Affirmatiue reſpondi *tom. 3. de ſtat. q. 189. a. 10. de profeſs. nu. 85. & pag.* 847. Et idem nunc confirmo, neque aduertens, quæ habet Fermoſ. *cap. cum contingat, de ætat. & qual. q. 3. num. 18. & ſeqq.* deficere, quia nouitius licet ratione profeſſionis nondum ſit Prælato regulari plene ſubiectus, tamen eſt illi ſubiectus ratione domicilij, vt probaui pluries *in d. tractatu*. Prælatus autem ſubdito ratione domicilij, poteſt dare dimiſſorias.

156 Supra etiam in expoſit. textus explicatum eſt, quomodo Vicarius Epiſcopi poſſit dare dimiſſorias in duobus caſibus, ſcilicet præſente Epiſcopo, ſi habeat ad id ſpeciale mandatum, & Epiſcopo abſente, & degente in remotis. Sic etiam de Capitulo, ſeu Vicario eius Sede vacante, dictum eſt, quod has dimiſſorias in ſolo duplici caſu poteſt concedere, vel ſcilicet infra annum à vacantia ſedis, ſi ad id arctet beneficij acquiſiti, vel acquirendi occaſio, vel poſt annum à die præfatæ vacantiæ.

157 Dicuntur vero arctati ratione beneficij, quia obtinens beneficium requirens ſeruitium perſonale ratione cuius de iure, conſuetudine, priuilegio, ſtatuto, aut fundatione tenetur ſe promoueri facere intra annum, Barboſ. *all. 7. num.* 11. Garz. *p. 5. c. 7. num.* 98. Idem arctatus dicitur, qui tempore prouiſionis beneficij debet habere ordinem, & hoc etiam ſi impetrans fuiſſet diſpenſatus, vt hoc non obſtante poſſet conſequi beneficium. Barboſ. *d. n.* 11. Et ſic vniuerſaliter arctatus dicitur, qui non habet certum ordinem, quem petit beneficium, ad quod quis habet ius, vel eſt vocatus, aut præſentatus. Garz. *d. c. 7. num. 99.* Barboſ. *d. num* 11. Vbi ait electum in concurſu ad curatum, cuius collatio ſpectat ad Papam, non poſſe interim dici arctatum; nec non minime arctatum dici illum occaſione beneficij recipiendi, cui aliquis vult reſignare aliquod beneficium requirens actu ordinem, quo ille caret. Hoc etiam pro nunc notatur, quod Concilium non loquitur de collegio Cardinalium Sede vacante, nec eorum limitat facultatem, vnde dare poteſt dimiſſorias ad ordines, vt ex Salzedo, & Maiolo tradit Sanchez. *l. 7. opuſ. c. 1. d. 20. num. 39.*

158 Sed quia vacante Sede Epiſcopali poteſt Papa mittere Viſitatorem, qui Epiſcopatum adminiſtret, hic à Concilio *ſeſs. 7. cap. 10. vel ſeſs. 23. cap. 10.* non eſt prohibitus dare dimiſſorias, & ſic iſti Vicarij Apoſtolici illas concedere poſſunt. Barboſa *d. all. 7. num. 13.* poſt Maiol. Campan. Salzed. Mandoſ. Graff. & Vulpium.

159 Archiepiſ. vero etſi ſuperior non poteſt huiuſmodi dimiſſorias concedere, vel viuente, vel mortuo Suffraganeo, & Sede vacante. Quia cum eſt Diœceſanus, & proprius Epiſcopus Diœceſanum Suffraganeorum. Vnde Archiepiſcopus non poteſt ſolemniter exercere actus pertinentes ad ordinem Epiſcopalem intra alienam Diœceſim, iuxta Gloſſ. inſignem, *Clem. fin. de priuil. v. etiam celebrare.* Couar. *pract. cap. 9. num. 2.* Sanchez *l. 7. Opuſ. c. 1. d. 20. num.* 30. Et ideo, quod Archiepiſcopus ſubditus Suffraganeorum non poſſit ordinare, neque eis dimiſſorias concedere ex hoc *cap.* 3. docuerunt Franc. *num* 3. Dom. Couar. *d. cap. 9 num* 2. Gloſſ. *in cap. 1. v. agant, inf. de off. ordin.* Felin. *cap. paſtoralis, de off. ord.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de lit. dimiſſorijs num.* 7. Salzed. ad Diaz. *cap. 26. § non tamen* Sanchez. *d. num.* 30. & nec per mortem Suffraganei ad eum deuoluitur iuriſdictio Epiſcopi, vt *ex cap. 1. 3. & 4. tit. ſuper conſiat.* Quamuis vero in caſu negligentiæ Capituli poſſit mittere Viſitatorem *cap. fin. tit. ſuper.* tamen hic Viſitator ex Concil. Trid. decreto *ſeſs. 23. cap. 10.* has dimiſſorias non poteſt concedere.

S V M M A R I V M.

160 *Prælatus inferior concedens dimiſſorias eſt ſuſpenſus per annum ab officio & beneficio.*

Etiam ſi impetrans illis non fuerit vſus.

161 *Etiam ordinatus minoribus ſine dimiſſorijs eſt ſuſpenſus.* 162.

Hæc ſuſpenſio non afficit promotos ad tonſuram.

163 *An ſi ordinans id faciat ſub ſpe ratihabitionis locum habeant pœna.*

164 *Ratihabitio de futuro non excuſat à culpa & pœna.*

165 *Ratihabitio quæ eſt præſumpta licētia antiquitus excuſabat ab hac ſuſpenſione.*

Ex vi canonum antiquarum ordinati ſine licentia non erant ipſo facto ſuſpenſi. 166.

166 *Collatio beneficiorum ſic ordinatis tunc non erat inualida.*

167 *Tunc*

Digitized by Google

167 *Tunc huiuſmodi ordinatia rata haberi poterat.*
168 *Nunc non licet ſub ſpe ratihabitionis ſine literis alienum ſubditum ordiuare.*

ARTICVLVS III.

Qua pena puniantur, tam Prælatus inferior dans dimiſſorias, quam ordinatus in vim illarum.

160 HViuſmodi vero inferioribus Prælatis dimiſſorias illegitime concedentibus non eſt io hac decretali aliqua expreſſa impoſita pęna. Sed in Concil. Trid. *ſeſs.* 23. *cap.* 10. omnibus iſtis imponitur pœna ſoſpenſionis ab officio, & beneficio per annum, ibi. Concedentes autem dimiſſorias contra formam decreti ab officio, & beneficio per annum ſint ipſo iure ſuſpenſi. Sayrus *l.* 4. *cap.* 13. *num.* 5. Tolet. *l.* 1. *c.* 49. *num.* 5. Barboſa *ad d. cap.* 10. *num. fin.* Et apud eum Nauar. Et ad hanc cenſuram incurrendam non eſt neceſſe, quod impetrans vlus fuerit dimiſſorijs obtentis, ſed ſufficit, quod conceſſæ fuerint, & quod quantum ſit ex parte concedentis non ſteterit, quin impetrans per illas ordinatus fuerit. Sic enim loquens de Vicario Capitulari, quod incurrat hanc cenſuram etiam ſi impetrans dimiſſorias eis non fuerit vſus, tamquam deciſum docuerunt Garz. *in add. ad cap.* 7. *num.* 92. & Barboſa *ad d. cap.* 10. *num.* 19. *&* *d. alleg.* 7. *num.* 22.

161 Ordinatis vero in vi huiuſmodi dimiſſoriarum in hac decretali oulla imponitur pœna, A Concil. Trid. *ſeſs.* 7. *cap.* 10. pro illis, qui illicite à Capitulo Cathedralis obtinuerunt Sede vacante has dimiſſorias ſtatutum fuit, vt ſi ad minores ordines earum vi ordinati fuerint, nullo priuilegio clericali, præſertim in criminalibus gaudeant, ſed ordinati ad maiores, ſint ſuſpenſi ad beneplacitum Prælati futuri. Arbitratur tamen Nauar. *conſ.* 78. *hoc tit.* quod pœna lata contra ſic ordinatum ad minores non ſint latæ ſententiæ, quia verbum gaudeat eſt futuri temporis, per cuius verba non infligitur pœna ipſo iure, iuxta Gloſſ. ſolemnem, *inf. in reg. in pœnis, de reg. iur.* At *in ſeſs.* 23. *c.* 10. Hæc pœna extenſa fuit, ad omnes, qui Sede vacante, à quocumque qui ſucceſſerit in iuriſdictione capituli dictas literas illegitime obtinuerint. Vnde hæc pœna non ſe extendit ad eos, qui has literas habuerint ab Abbatibus, vel etiam à Vicarijs Epiſcoporum viuentibus Epiſcopis. Sed tamen contra ordinatos à non proprio Epiſcopo ſine licentia adeſt ſuſpenſio antiquorum canonum *cap. ſi quis diſtin.* 71. *&* *cap.* 1. 9. *q.* 2. de qua infra erit ſermo. Et contra ordinatos ad maiores ordines ſuſpenſio lata à Pio 2. in conſt. *ſacrorum* 7. quam confirmauit Sixtus Quintus in Conſt. *Sanctum* 91. & Clem. 8. in Conſt. *Romanum Pontificem* 40. & vlterius ſuſpenſio à ſuſceptis ordinibus, quam tulit Concil. Trid. *ſeſs.* 23. *c.* 8. contra ordinatos omnes etiam ad minores ſine teſtimonialibus ſui ordinarij. De quibus ſuſpenſionibus late tractaui *tom.* 3. *de ſtat.* *q.* 189. *a.* 10. *de profeſs. inſpect.* 20. *à num.* 882. *pag.* 855. De pœnis vero latis contra Vltramontanos, vel extra Italiam oriundos ordinatos ab Epiſcopis Italiæ dictum eſt ſupra cap. 2. in hoc tit. De illis vero qui ordinantur cum dimiſſorijs falſis, dixi loco citato *tom.* 3. *de ſtat. num.* 885. & de literis ſubreptitijs *num.* 886. *pag.* 856.

162 Non poteſt vero omitti, quod Nauar. *conſ.* 29. *hoc tit.* vult, quod ordinati ad minores ſine dimiſſorijs ſui ordinarij non ſint ſuſpenſi. Sed ipſe conſiderauit ſolam ſuſpenſionē latam à Pio 2. quæ non ligat, niſi ordinatos ad maiores. Sed conſideranda fuit ſuſpenſio lata à Concil. Trident. *ſeſs.* 23. *cap.* 8. contra ordinatos etiam ad minores ſine teſtimonialibus ſui ordinarij. Hæc tamen ſuſpenſio, quia fertur contra promotos ad ordines non comprehendit promotus ad primam tonſuram quæ non venit ſub nomine ordinum pœnalibus.

163 An vero ad huiuſmodi pœnam vitandam ſi Epiſcopus ſub ratihabitione alienum ſubditum ordinet, affirmarunt plures, & pro hac ſententia Sanchez. *l.* 7. *opuſ. cap.* 1. *d.* 20. *num.* 12. refert Gloſſ. *in cap. Lugdunenſis* 9. *q.* 2. D. Raymund. *in ſum. tit. de forma conſecrat.* D. Thom. 4. *d.* 25. *in expoſ. literæ.* Maiolus *de irregular. l.* 4. *c.* 2. *num* 7. Imo quod plures DD. dicant, quod proprius Epiſcopus poteſt poſtea ratam habere talem ordinationem *per c. Salonitana d.* 63. Sic enim tenent Gloſſ. *cap. illud diſt.* 71. *fin.* & ibi Turrecrem. & Hugo. Gloſſ. *cap.* 1. 9. *q.* 2. Turrecrem. *cap. Lugdunenſis* 9. *qu.* 2. & apud eum Laurent. Archidiac. & Io. Andr. Sed ipſe Sanchez *num.* 13. *& ſequen.* tenet non ſufficere ratihabitionē, imò, quod ordinatio huiuſmodi ſine licentia proprij Epiſcopi eſt irrita, quoad executionem, & quod ſic initiatus tonſura non gaudet priuilegio clericali, nec poteſt Eccleſiaſtica beneficia obtinere quia paria ſunt nullam obtinere tonſuram, & obtinere inutilem, vnde ſi talis impetret à Papa beneficium non exprimens ſe ordinatum ab alieno Epiſcopo impetratio eſt ſubreptitia. Et tandem addit, quod Epiſcopus proprius non poteſt ratam habere ordinationem ſic factam, quia nequit ratum habere, quod eius nomine non eſt geſtum. Et ſolum Pontifex per literas perinde valere poſſet huiuſmodi ordinationem approbare.

164 Sed hic primo diſtingui debet ratihabitio in eam, quæ eſt de futuro, & per quam ſperatur futura licentia, vel approbatio, & in eam, quæ eſt præſumpta approbatio de preſenti, quia probabiliter creditur, quod proprius Epiſcopus ſit contentus ſuum ſubditum promoueri. Prima enim ratihabitionis ſpes non excuſat nec à legis inobedientia, nec à pœna, quia qui ſub tali ſpe agit, de facto nullam licentiam ſic agendi habet, & ſic ſi ordinat alienum id facit ſine licentia proprij Epiſcopi actu habita, & ideo legem tranſgreditur petentem licentiam, vt actu habitam, & pœnam legis incurrit.

165 Sed ſi loquamur de præſumpta licentia, quam habet, qui rationabiliter præſumit nunc adeſſe conſenſum proprij Epiſcopi, diſtinguenda ſunt tempora ante, vel poſt Concilium Tridentinum. Nam antea contra promotos ad ordines ſine eius licentia proprij Epiſcopi ex vi canonum antiquorum non erat lata ſuſpenſio ipſo iure incurrēda, ſed ſic ordinati ſe habere debebant, vt ſuſpenſi, donec proprius Epiſcopus ratam haberet eorum ordinationem. Sic enim ſuſpenſionem hanc intellexerunt Gloſſ. hic *in v. ſtatuunt*, Nauar. *conſ.* 29. *&* 30. *de temp. ordin.* Sanchez ipſe, *d. c.* 2. *d.* 28. *num.* 5. Suarez *diſp.* 31. *de cenſ. ſect.* 1. *num.* 14. Et propterea ante conſtit. Pij 2. optime ſenſerunt D. Th. Turrecrem. & alij, qui cenſuerunt Epiſcopum ſub

ratiba-

ratihabitione poſſe ordinare Clerieū alterius Diœceſis, quod euidenter probatur *ex cap. Lugdunenſis 9 quæſt.2.* Et ex facto S. Epiphanij, qui Ordines contulit nonnullis Clericis Diœceſis S. Io. Chryſoſtomi.

166 Et inde eſt etiam, quod tunc collatio beneficiorum facta ſic ordinatis ab alieno Epiſcopo valida erat. Quia ſic ordinati tunc non erant propriè ſuſpenſi, licet ſuſpendi deberent, vt etiam expreſsè conſtat *cap. quod tranſlationem, ſupr. hoc tit.* Vnde nec exercendo tales ordines fiebant irregulares. Nec S. Epiphanius clericos alterius Parochiæ ordinaſſet, ſi hæc ordinatio irrita eſſet. Et dum in contrarium allegantur *cap. 1. & 3. diſt. 71.* ex qua etiam alij canones allegari poſſent, *& cap. 1. 9 q. 2.* In quibus videtur affirmari, quod huiuſmodi ordinatio eſſet irrita, quod non poteſt intelligi niſi quantum ad executionem; communiter DD. antiqui hoc intellexerunt de ſuſpenſione, quam dixerunt coram ſe, ex eo quod eſſet illicitum ſic ordinato exercere ordines donec proprius Epiſcopus ratam habuiſſet ordinationem. Quamuis etiam dici poſſent ex vi Canonum eam ordinationem non fuiſſe ratam, quia tales ordinati, vt explicat Panorm. *d. cap. quod tranſlationem* erant ſuſpendendi, & impediendi ne miniſtrarent, ac ſi non eſſent ordinati. Et certe ex *cap. quod tranſlationem ſatis manifeſtè colligitur*, quod Canones non illi ex praxi Eccleſiæ, quæ eſt optima legis interpres, non continebant ſuſpenſionem ipſo iure, ſed ferendam. Et vlterius addendum eſt in nullo ex Canonibus citatis eſſe ſermonem de laicis ad primam tonſuram promouendis, ſed de Clericis iam in alia Diœceſi ad Clericatum promotis non ordinandis. Vnde multo magis apparet, quod promoti ab alieno Epiſcopo non erant ad beneficia inhabiles taliter quod collatio beneficiorum illis facta eſſet inualida, vt bene docuit Nauar. *conſ.* 18. 23. *&* 32. *hoc tit.* Guido Papa *deciſ.* 449. Sanchez ipſe *d. cap. 1. dub.* 28. *num.* 7. qui ex Nauar. *d. conſ.* 18. monet ſic ordinatum etiam bona fide debuiſſe quærere approbationem ſui proprij Epiſcopi, ex eo quod non erat huiuſmodi ordinationis irritatio illata per modum pœnæ, ſed per modum cuiuſdam indecentiæ ſicut qui & bona fide ordinatus eſt ante ætatē, tenetur illius tempus expectare.

167 Ex quibus certum quoque erat, quod Epiſcopi ratam habere poterant huiuſmodi ordinationem. Nec obſtat illud axioma iuris, non haberi ratum, quod non eſt geſtum nomine ſuo. Quia huiuſmodi axioma non habet locum in pura legis prohibitione prohibente ne aliquid fiat ſine licentia alicuius, maxime quando prohibitio non eſt munita decreto irritanti, & ita vt quod fit, valide ſecundum ſubſtantiam fit, etiam inuito illo, ſine cuius licentia id prohibetur fieri. Quia in hoc caſu ſufficit quod ille ſine cuius licentia fieri non poterat, ratum habeat factum & ſic, quod poſt factum det licentiam, vt ordinatus poſſit exercere, ordinem, quem valide ſuſcepit. Et ita, quod tunc Epiſcopus proprius potuiſſet ratam habere ordinationem ſui Clerici factam ab alieno Epiſcopo, patet ex *cap. Lugdunenſis 9 quæſt. 2.* & ibi Gloſſ. & Turrecrem. & apud eum Laurent. Archid. & Io. Andr. Gloſſ. *in cap. illud diſt. 71.* & ibi Gloſſ. Hugo, & Turrecrem. Nauar. *conſ.* 23. 24. 29. 35. *&* 45. *hoc tit.* Sotus *in 4. d. 25. quæſt. 1. art. 3.* Sanchez *ipſe d. dub.* 28. & apud eum Medina, Gabriel, Cuchus, & Rodriquez. Hac vero ratihabitione accedente Clericus manebat habilis ad alios ordines & beneficia.

168 Sed in terminis Conſtit. Pij Secundi, per quam ordinatus ad ſacros ordines ſine licentia ſui Ordinarij eſt ipſo facto ſuſpenſus. Et multo magis in terminis Conc. Trid. *ſeſſ. 23. cap. 8.* ex quo ordinatus abſolute ſiue ad maiores ordines, ſiue ad minores ſine teſtimonialibus ſui ordinarij eſt ipſo iure ſuſpenſus; ſic ordinatus eſt ad beneficia inhabilis. Eſt tamen diſcrimen, quod cum Pius Secundus nō requirat determinate literas, ſed ſub diſiunctionem, vel dimiſſorias, vel licentiam ordinarij & licentia præſumpta quædam licentia eſt, ideo poteſt ſuſtineri, quod ordinatus bona fide ex ratihabitionis ſpe quæ præſumptæ licentiæ æquiualeat, non ſit ex vi illius conſtitut. ſuſpenſus. Sed Concilium literas requirit, & ſic non ſufficit licentia præſumpta, ſed vel expreſſus conſenſus requiritur datus a proprio ſuperiore alieno Epiſcopo ordinatori, vt de Epiſcopo titulari expreſsè dixit Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 2.* vel neceſſariæ ſunt literæ teſtimoniales, ideo non licet alieno Epiſcopo ſub ſpe ratihabitionis ordinare Clericum alienæ Parochię, & ſi hoc fiat incurritur pœna lata à Cōcilio. Et ſic vera eſt opinio Diaz. *in prax. cap. 26.* in Scholijs, & Salzedo ibid. Mandoſ. & Rebuff. apud Quarant. *in v. ordo.* Bonac. *de cauſ. in particul. diſp. 3. quæſt. 1. p. 11. num. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Ratio edita decretalis.*
2 *Nullus poteſt primam tonſuram conferre infantibus, vel illiteratis, vel alienis ſubditis, vel coniugatis.*
3 *Antiquitus infantes offerebantur Religioni, & poterant tonſurari.*
4 *Nomen homo quando ſtet pro laico.*
Domiciliaris poteſt promoueri ad tonſuram.
5 *Laicum alienæ Diœceſis quomodo poſſit Epiſcopus promouere ad tonſuram ſi ſit præſentatus ad beneficium.*
6 *Diœceſis aliena non eſt, qui ſimul eſt etiam Diœceſis propriæ.*
7 *Epiſcopus dans præfatis tonſuram eſt per annum ſuſpenſus à ſola collatione tonſuræ.*
Pœna ſit proportionata delicto.
Merito punitur delinquens in eo in quo deliquit.
8 *Subditi Epiſcopi ſuſpenſi à collatione tonſuræ recipient ab eo dimiſſorias ad alium Epiſcopum.*

Cap. Nullus 4. de temp. Ordin.

1 QVoniam, vt aduertit Gloſſ. *in cap. Eos, qui. a.* in hoc tit. prohibitum fuerat ne aliquis Epiſcopus Clericum alterius Parochiæ ordinaret, de laico vero nihil ibi fuerat expreſſum ſtatutum; ideo in hoc *cap. decernitur*, quod neque alienus Laicus poſſit à non ſuo Epiſcopo, vel alio, ad primam tonſuram promoueri.

2 Hanc ergo regulam continet hæc decretalis, quod ſcilicet, nullus Epiſcopus vel alius poteſt primam tonſuram conferre vel infanti (niſi forte ad religionem intraret) vel illiterato, vel ſubdito alienæ Diœceſis abſque ſui ſuperioris licentia, vel etiam coniugato, niſi volenti intrare Religionem;

& qui

& qui contra fecerit per annum à collatione tonſuræ dumtaxat ſuſpenditur.

3 Admittitur primam tonſuram poſſe conferre infanti, ſi religionem intrat, vt hic aduertunt Archid. Monac. *num.* 3. Anchar. Dom. *num.* 5. De ingreſſu autem puerorum in religionem tractat D.Thom. 2.2. *quæſt.* 189 *art.* 5. vbi late de materia hac, & de votis impuberum, & eorum irritatione & facultate parentum ad offerendos religioni etiã infantes filios egi. *tom.* 3. *de ſtatibus. d. artic.* 5. *à n.* 1. *& pag.* 261. *& à num* 84. *pag.* 282. An hodie hoc ius antiquum concedens offerri Religioni infantes, ſit reuocatum per decretum Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 17. *de regular. & à num.* 89. *pag.* 284. oſtendi quod hodie non expedit in monaſterijs virorum recipere impuberes etiam educationis gratia. Hodie propterea non eſt in vſu, vt infantes recipiuntur in Religionibus ad habitum Religioſum, & in multis earum eſt etiam ſpecialiter prohibitum. Quamobrem hodie caſus huius textus non eſt moraliter practicabilis.

4 Ex quo vero textus ad ſignificandum Laicũ vtitur nomine hominis, vt exponit Gloſſ. deducit Dom. *num.* 7. quod nomen homo in dubio non ſignificat Clericum, ſed Laicum: Quod approbat etiam Franc. *num.* 3. addens tamen ſignificationem huius nominis accipiendam iuxta ſubiectam materiam. Et certè cum hic ſit ſermo de collatione tonſuræ, quæ non ſupponit Clericatum, ſed illum affert, nomine hominis non poteſt intelligi niſi Laicus, qui eſt, qui inſigniri poteſt tonſura, cum illa Clericus ſit iam inſignitus. Intelligitur vero textus de Laico, qui non tranſtulerit domicilium intra Diœceſim, quia ſi eſſet domiciliaris promoueri poſſet. Gloſſ. Io. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 3.

5 Addunt vero Dom. & Franc. quod etiam poſtulatus ad beneficium poſſet ordinari ad titulum illius beneficij ad quod poſtulatur, & ſubdũt, quod ſi poſtulantes poſtea non elegerint, teneatur illi ad ſufficiens beneficium. *cap. Paſtoralis*, de iure patronatus. Et ſi dixeris, quod hoc non benedicitur; quia vt probatum eſt *cap. ſuper. num.* 72. ad hoc vt quis ordinetur ratione beneficij non ſufficit præſentatio, ſed requiritur, quod beneficium actu ſit collatum, imò quod habeatur illius pacifica poſſeſſio, non ergo poteſt ordinari extra Diœceſim ſuam qui in aliena ſolum eſt poſtulatus ad beneficium. Reſpondetur, quod in tonſura hoc non teſt verificari, cum non poſſit conferri beneficium niſi Clerico, & ex conſequenti niſi iam tonſurato; vnde ratione beneficij tunc poterit Laicus tonſurari, quando à Patrono præſentatur pro beneficio intra Diœceſim exiſtente. Nihilominus dicitur, quod in hoc caſu Epiſcopus Laicum alienæ Diœceſis, vel non poterit ordinare ſine ſui Epiſcopi licentia, cum ratione præſentationis ad beneficium Laicus non fiat ſubditus Epiſcopi in cuius Diœceſi beneficium exiſtit, vel ſaltem Epiſcopus id facere non poterit niſi dum actu confert illi beneficium, vt non ſit dabilis caſus in quo tonſura inſignitus actu non obtineat beneficium ratione cuius promouetur ad Clericatum.

6 Memoriæ autem habenda eſt explicatio Gloſſ. & Domin. *num.* 8. vt Diœceſis aliena dicatur non tantum, quia ſit alterius Epiſcopi, quantum quod non ſit ſuæ. Nam cum Laicus ratione domicilij, vel domicilij, & originis poſſit habere plures Diœceſes, ad hoc vt poſſit ordinari ab aliquo Epiſcopo, ſufficit, quod licet ſit de aliena Diœceſi, ſit etiam de Diœceſi illius Epiſcopi.

7 Contra Epiſcopum, quoque ſi aliquem ex prohibitis in textu promoueat ad Clericatum lata eſt ſententia ſuſpenſionis, quæ eſt latæ ſententiæ, ſed eſt ſuſpenſio à ſola collatione tonſuræ; & non ſimpliciter, ſed per annum proculdubio continuũ, & integrum, quæ pœna data eſt tamquam proportionata delicto, vt in eo Epiſcopus puniatur in quo peccauerit. Gloſſ. & Dom. *num.* 8. *qui num.* 4. aduerterat ex hoc textu pœnam ſemper debere proportionari delicto, & vt notauit Butr. *num.* 1. iuſtum, in eo in quo quis peccat puniatur.

8 Sed ſubditi Epiſcopi ſic ſuſpenſi, interim ſi opus ſit, à quo tonſuram accipient? Epiſcopus dabit commendatitias ad alium Epiſcopum, à quo tonſuram poterunt recipere. Ita Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *n.* 3. Butr. *n.* 2. Dom. *num* 8. Franc. *num.* 2. Et poteſt hoc probari, quia cum talis Epiſcopus non ſit ſimpliciter ſuſpenſus, ſed ſolum ſuſpenſus à collatione tonſuræ, aliud vero ſit tonſuram conferre, & dare dimiſſorias ad eam ab alio recipiendam, Epiſcopus non eſt cenſendus ſuſpenſus à conceſſione dimiſſoriarum. Nam & Epiſcopus non conſecratus, qui non poteſt tonſuram dare, poteſt tamen dimiſſorias concedere. Vide ſup. vſque. Eos qui *num.* 28. *& cap. cum nullus. num.* 136.

SVMMARIVM.

9 *Opiniones circa quæſtionem.* 10.
11 *Infans valide ordinatur.*
12 *Neque ad hoc eſt neceſſarius parentum conſenſus.*
13 *Epiſcopatus vſum rationis præſupponit.*
14 *Epiſcopus in conſecratione vouet.*
15 *Amens non perpetuus non ordinatur valide.*
16 *De præcepto eſt infantem non promoueri.*
17 *Ante ſeptenniũ cõpletũ non poteſt aliquis tonſurari.*
18 *Aetas, qua neceſſaria ad minores ordines.*
19 *Rarius ante nouem, vel decem annos dari poſſunt minores.*
20 *Gens neceſſaria ad Ordines maiores.*

QVÆST. VNICA

De illis, quibus textus prohibet promoueri ad tonſuram.

ARTICVLVS I.

Vtrum infantes validè promoueri poſſint ad tonſuram.

9 DVrand. *in* 4. *d.* 25. *quæſt.* 2. *num.* 8. arbitratus fuit vſum rationis eſſe de ſubſtantia ordinationis, & ſic quod à pueris ante vſũ rationis, non poſſit valide ſuſcipi tonſura, vel alij ordines, quia ad ordinationem, eſt neceſſaria acceptatio ordinati, vt liberè velit ſubire onus, & munus ad quod eligitur, & ordinatur. Vnde ordines conferuntur ſub hac forma, *Accipe poteſtatem &c.* infantes vero moraliter, & humano modo, & per electionem & conſenſum proprium non poſſunt poteſtatem hanc, officium, ac onus acceptare. Neque vero præſumitur parentes conſentire nomi-

ne filiorum, cum tonſura, & ordines non ſint neceſſarij ad ſalutem, ſicut eſt baptiſmus. Sed & Maiolus *lib. 2. de irregular. cap. 12.* idem ſentit, teſte Suarez *de Cenſur. diſp. 51. ſec. 1. num. 2.* & pro eadem ſententia refert D. Thom. *in 4. d. 25.* & Tabien. *v. ordo 4.* Cum vterque vt ibid. Suarez aduertit, & eſt per ſe notum contrarium doceat.

10 Paludanus autem 4 *d. 25. quæſt. 3. concl. un. 8.* voluit, vt ad hoc quod tonſura, vel ordo validè poſſet conferri Infanti ante vſum rationis, neceſſario adhiberi debent parentum conſenſus, vel illius cui cura infantis demandata fuit, vt hoc modo ſi non per ſe ipſum per parentis ſaltem conſenſum infans ordinem acceptet.

11 Communis tamen ſententia eſt, quod tonſura, & alij ordines vſq; ad ſacerdotium validè cõferantur, ſi conferuntur infanti vſum rationis nondum acquiſito. Ita D. Thom. 4. *d. 25. quæſt. 2. art. 1.* & ibi D. Bonau. *art 2. quæſt. 2.* Scotus *quæſt 2.* Richard. *art. 4. quæſt. 2.* Sotus *quæſt. 1. art. 2.* D. Ant. *a. 1. tit. 14. cap. 16. §. 1.* Syluest. *v. ordo 4. quæſt. 1.* Tabien. ibid. *n. 1.* Turrecrem. *cap. Subdiaconus diſt 77.* & ibid. Hug. & Archid. *Ledeſ. de ord. dub. 14. Victoria in ſum. n. 237.* Nauar. *l. 1. Cõcil. conſ. 7. de temp. ordin.* Sanchez *l. 7. Opuſ. cap 1. dub. 32.* & quamplures alij apud eum. Vaſq. *diſp. 146. cap. 1. num. 6.* & apud eum plures. Valentia *t. 4. diſp. 9 quæſt 4. p. 1.* Coninch. *diſp. 20. dub. 10 concl. 3.* Layman. *l. 5. tr. 9. cap. 6. aſſert. 2.* Bonac. *de ſacram. diſp. 8. quæſt. vn p. 5. num. 1.* Palaus *trac. 27. p. 7. num. 2.* Sanchez *l. 7. opuſ. cap. 1. dub. 33. num. 15.* Et hoc idem huius textus interpretes docuerunt. Nimirum Monac. *num. 3.* Io. Andr. Archid. Anchar. Dom. *num. 1.* Cardin. *Clem. fin. de ætat. & qual.* Hoſtien. *in ſum. tit. de temp. ordin. §. ſed & præter*, & ratio eſt, quia cum actus poteſtatis ſit poteſtior poteſtate, ſola poteſtatis receptio ad ſui valorem non requirit actum liberum eam recipientis, ſed ſatis eſt ſi recipiens non contradicat. Et ideo hoc confirmatur ex *cap. vnico, de Cler. per ſaltum promoto*; vbi cum aliquis ante vſum rationis fuiſſet ordinatus ad Minores Ordines & Subdiaconatum, eo poſtea per ſaltum ordinato ad Sacerdotium Pontifex non iuſſit eum ordinari niſi ad Diaconatum, quem omiſerat; habuit ergo pro valida ordinatione ad ordines inferiores, alias iuſſiſſet, vt eos iterum valide ſuſceperat. Vnde hoc idem tenet Gloſſ. *in v. diſcretionis*.

12 Neque ad hoc eſt neceſſarius parentum cõſenſus, cum nec ſit neceſſarius conſenſus ordinati, & ſufficiat conſenſus Eccleſiæ, & inſtitutio Chriſti.

13 Cum vero D. Thom. loco citato exceperit ordinem Epiſcopatus aſſerens eum valide non poſſe conferri infanti ante vſum rationis, hoc non placuit Sot. 4. *d. 25. qu. 1. a. 2. concl. 2.* Fillinc. *tract. 9. cap. 4. q. 1. num. 76.* Vaſquez. *diſp. 246. cap. 1. n. 11.* Bonac. *diſput. 8. p. 5. n 4.* Quos ſequitur Palaus *tract. 27. p. 7. n. 5.* quia eſt eadem ratio ſicut enim poteſtas conſecrandi in ſacerdotio poteſt valide recipi ſine neceſſitate conſenſus recipientis, ſic & poteſtas ordinandi, & confirmandi. Poteſtas vero iuriſdictionis non dependet à conſecratione, & nec eſt neceſſe, quod ordinatus in Epiſcopum alicui certæ Eccleſiæ deſponſetur. Sed cum certum eſſe debeat Epiſcopatum eſſe ſpirituale quoddam coniugium initum inter Epiſcopum, & Eccleſiam, & eius nomine Summum Pontificem, *cap. inter corporalia de tranſlat. Epiſ.* Nam vere Epiſcopus in Principem quemdam Eccleſię ordinatur, cui tamquam Principi committatur cura animarũ, quam curam debet ille promittere, & de facto promittit; manifeſtum eſt, quod Epiſcopatus cõſenſum ordinati requirit.

14 Et inde eſt, quod Epiſcopus in ſui ordinatione ſecundum doctrinam D. Thom. *2. 2. q. 185. a. 4. & q. 189. a. 7. & op. 18.* vere vouet, & ex voto Deo, & Eccleſiæ ſe obligat. De quo videri poſſunt, quæ ſcripſi *tom. 1. de ſtatib. q. 185. a. 4. n. 18. pag. 149.* Ideo omnino dicendum eſt, quod Epiſcopatus non poteſt conferri non habenti vſum rationis D. Thom. & D. Bonau. vbi ſupra Turrecrem. *d. cap. Subdiaconus* Syluеſ. *v. ordo 4. num. 1.* & ibi Tabien. Menoch. *de arbitr. caſu 427. num. 10.*

15 Non eſt vero eadem ratio de amente, qui aliquando vſum rationis habuit. Iſte enim ſi tempore diſcretionis ordinem non petijt, cenſetur illũ etiam repellere, ſi illi in amentia conferatur. Vaſ. *d. d. 246 c. 1. num. 8.* Coninch. *diſput. 20. dub. 10. num. 10.* Bonac. *d. diſp. 8. p. 5. num. 3.* Palaus *tr. 27. diſp. vn. p. 7. num. 4.* Ille tamen, qui eſt perpetuo amens valide ſuſcipit ordinem, ſi ordinatur. Sotus 4. *d. 25. q. 1. a. 2.* Suarez. *diſp. 51. de cenſ. ſect. 1. num. 2.*

16 Nihilominus dicitur illicitum eſſe, & ex præcepto prohibitum conferre infanti ante vſum rationis tonſuram, vel alios ordines. Tempore autem D. Thomæ nondum emanauerat hæc decretalis Bonif. 8. Et ideo loco citato ſenſit ille, quod non de neceſſitate præcepti, ſed de honeſtate eſſet conferre tonſuram, vel etiam minores ordines poſt infantiam, vt referunt Syluеſ. *v. ordo 4.* & ibi Tabien. Barboſa de iure Eccleſ. *lib. 1. cap. 38. num. 43.* Sed modo ſeruanda eſt hæc decretalis, nec poteſt infans tonſura initiari. Gloſſ. Monach. Archidiac. & alij.

17 Et quia regulariter infantia deſinit in ſeptennio, in quo acquiritur vſus rationis, Mandoſ. *de ætate minori. cap. 4. num. 2.* Ideo tonſura ante ſeptennium completum nulli poteſt licitę conferri. Ita ex hoc textu colligunt Gloſſ. Monac. *num. 2.* Archid. Io. And. *num. 1.* Anchar. *num. 1.* Butr. *n. 2.* Dom. *num. 1.* Syluеſ. & Tabien. *v. ordo 4.* Viquer. *inſtit. cap. 16. §. 6. verſ. 7.* Ledeſma *de ſacram. ordin. d. 14.* Sotus 4. *d. 25. q. 1. a. 2. conc. 4.* Sanchez. *l. 7. opuſ. cap. 1. dub. 33. num. 15.* Barboſa *lib. p iuris Eccl. cap. 38.* Palaus *tract. 27. § 7. num. 6.* Leander *tract. 6. diſput. 6. quæſt. 1.* & apud illos quamplures alij.

18 Cum vero fuerit antiquitus magna concertatio inter DD. de ætate neceſſaria ad ordines, & in diuerſis temporibus diuerſa fuerint ſtatuta per Pontifices, & Concilia, quantum ad minores dicendum eſt eos poſſe conferri poſt ſeptennariũ. Nã temporum interſtitia, quæ requirit *cap. in ſingulis d. 77.* non ſunt iam in vſu, vt docet Gregor. Lopez. *l. 27. tit. 6. par. 1.* neque ætas illic præſcripta, vt docet Guillermus, quem refert, & ſequitur D. Anton. *3. p. tit. 14. cap. 16. §. 15.* & ſic tenent Sotus 4. *d. 25. q. 1. a. 2.* Gloſſ. *Clem. fin. de ætat. & qual. in fin. & cap. de ijs v. lectorum d. 28.* Bartholomæus à Ledeſma *de ord. dub. 14.* Mandoſ. *de ætat. min cap. 4. num. 12.* Sanchez. *l. 7. opus. cap. 1. dub. 33. num. 17.* Suarez *de cenſ. diſp. 31. ſect. 1. num. 22.* Diana *p. 2. tr. 2.* Miſcell. *reſol. 29.* & alij, quos refert, & ſequitur Leander *tract. 6. diſp. 6. q. 2.*

19 Exiſtimant tamen aliqui raro ante nouem,

vel

vel decem annos, contingere, vt nullus præſumatur pollere ea ſcientia, & diſcretione, quæ ad ordines eſt neceſſaria. Palaus *tr. 27. p. 7. num.6.* poſt Coninch. *diſp. 20. dub. 10. num. 102.* & Vaſquez. *diſp.246. cap.4. num.41.* Et quidem indubitarum eſſe debet non ſufficere ætatem ſolam ad ordines digne ſuſcipiendos, ſed requiri ſcientiam, & alias qualitates à iure requiſitas, quibus non habitis illicitum eſt promouere ætatem habentem.

20 Quo verò ad ordines maiores ſeruandum eſt decretum Concil. Trident. *ſeſs.23. cap.12. de reformat.* vt ad ſubdiaconatum requiratur ætatis annor. 22. ad Diaconatum 23. ad ſacerdotium 25. ſufficit vero, quod anni iſti ſint incboati. Vide, quæ de hac quæſtione dixi *tom. 3. de ſtat. quæſt.* 189. *a.* 10. *de profeſſ. inſpect.* 10 *à num.* 841. & *pag.* 843. Vbi etiam probatum eſt Regulares non poſſe ante ætatem ordinari, & oſtenſum eſt qualiter ſint ſuſpenſi, ſi faciant ſe ante ætatem ad ſacros ordines promoueri, & qualiter defectus ætatis reddat irregularem.

SVMMARIVM.

21 *Illiterati valide ordinantur.*
22 *Illiterati penitus non poſſunt tonſura initiari.*
Illiterati penitus an ſint irregulares.
23 *Epiſcopus non diſpenſat cum penitus illiterato.*
24 *Penitus illiteratus eſt, qui neſcit legere, & ſcribere in vernacula lingua.*
25 *Illiteratura comparatiue eſt accipienda. Et illiteratus dicitur, qui caret ſcientia ad officium neceſſaria.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Illiterati poſſint ordinari.

21 CVm ſit probatum infantem nondum vſu rationis pollentem valide ordinari; manifeſtum eſt etiam illiterati ordinationem validam eſſe, cum infans carens vſu rationis, careat quoque omni ſcientia, cum ſcientia vſum rationis ſupponat. Et ita hoc aduertunt hic Io.And. *num.*1. Butr. *num.*1. Dom. *num.*5. Franc. *num.*2. Gloſſ. *cap. illiteratos diſt.*36. & ibi Turrecrem. *num.*5. Innoc. *cap. cum in cunctis, de elect.* & ibid. Io. And.

22 Illiteratos tamen non poſſe initiari tonſura decernitur in hac decretali. Hoc vero de penitus illiterato intelligunt Archid. *num.* 1. Io. Andr. Anchar. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 2. Penitus enim illiteratum eſſe irregularem colligitur *ex cap. præcipimus, diſt.*54. *cap. illiteratos diſt.*36. *& cap.*1. *diſt.*55. *& cap. pænitenter diſt. eadem,* & docent Salzedo ad Diaz. *cap.*21. *§. ordinari.* Pelag. de planctu Eccleſiæ *l.* 1. *art.* 48. Nauar. *cap. ſi quando, de reſcrip. excep.*12. *in princ. & in ſum. cap.*27. *num.* 205. Ledeſma 2. 4. *q.* 56. *a.* 2. Rebuff. & Maiolus, quos refert, & ſequitur Sanchez. *l.*7. *opuſ. cap.*1. *dub.*45. *num.*1. Sed hoc tamen negant Gaiz. *de benef. p.* 7. *num.* 19. Saye. *l.* 6. *de cens. cap.*13. *num.* 8. & Henriq. *lib.* 14. *cap.* 8. §. 11. *in com. lit. R.* Vnde non eſt certum.

23 Cum penitus autem illiterato, nec Epiſcopum diſpenſare poſſe, vt tonſuram recipiat, dixerũt Archid. hic *n.* 2. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.*2. Buttius *num.* 1. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 2. Turrecrem. *cap. ſi in laicis diſtin.* 38. Diaz. *in praxi cap.* 21. Rebuff. quem ſequitur Sanchez. *d. dub.*45. *num.* 2.

24 Illiteratus tamen non eſt, qui pro ætate didicit, & ſpes eſt, quod pro tempore proficiet. Turrecrem. *cap. illiteratos 36. diſt.* & ibi Domin. Innoc. *cap. cum in cunctis de elect.* illum illiteratum eſſe dicunt, qui neſcit literas, Archid. *num.* 1. Io. Andr. & Dom. *n.*5. ſed penitus illiteratus, eſt qui neſcit legere, & ſcribere. Et ita ad hoc vt aliquis initietur prima tonſura ſufficit, quod ſit edoctus rudimenta fidei, & ſciat legere, & ſcribere, vt decreuit Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. ſufficit vero, quod characteres formare ſciat, quamuis perfectè ſcribere neſciat, *vt declarante S. Cong. Epiſ. & Regul. die* 13. *Octob.*1593. ex Sell. refert Barboſa *ad d. c.*4. *n.*4. ſicut ſufficit, quod ſciat legere, & ſcribere in lingua propria, & natiua. Nam in decreto Concil. Trident. nihil aliud requiritur, niſi quod ſciat legere, vel ſcribere, at legere, & ſcribere ſcit, qui in lingua patria legit, & ſcribit. Sanchez. *l.* 7. *Opuſ. cap.*1. *dub.*45. *num.*11. Diana *part.*5. *tract.*14. *reſ.* 27. Barboſ. *ad d. cap.* 4. *num.* 5. Azoc. *p.* 2. *l.*6. *cap.*6. *q.*1. Palaus *tr.*27. *p.*8. *num.*9.

25 At conſiderandum, quod maior ſcientia requiritur ad ordines, quam ad tonſuram, vnde Concilium Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.*11. in ſuſcipientibus minores ordines, requirit, quod intelligant linguam latinam. Pro ſubdiaconis vero & Diaconis exigit cap.13. quod literis, & ijs, quæ ad ordinem exercendum pertinent ſint inſtructi. Et pro Sacerdotibus cap. 14. requirit, quod ad docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac adminiſtranda ſacramenta ſint idonei: Ideo illiteratura comparatiue dicitur. Et licet ſimpliciter penitus illiteratus ſit, qui nec in lingua vernacula ſcit legere, & ſcribere, & ad tonſuram ſufficiat, quod initiandus non ſit penitus illiteratus, tamen illiteratus etiam ſimpliciter dici poteſt reſpectu aliorum ordinum, aut officiorum, qui caret ſcientia ſimpliciter neceſſaria ad hoc vt ordinem ſuum, vel officium poſſit, ſi velit digne exercere. Vide, quæ de illiteratis dixi *in tract. de elect. cap.*25. *q.*3. *&* 4. *& tom.*3. *de ſtatibus q.* 189. *a.* 10. *de profeſſ. inſpect.* 10. *à num.*820. *pag.*837. vbi etiam oſtenditur qualiter ad ordines non ſit neceſſaria tanta ſcientia in Regularibus, quanta in Secularibus.

SVMMARIVM.

26 *In quibus caſibus alieni ſubditi ad tonſuram promoueri poſſint.*
27 *Promotionem alieni ad tonſuram ſine licentia inualidam aliqui dicunt.*
28 *Poteſtas ordinis in ſui valore non pendet à iuriſdictione.*
Epiſcopus, qui renunciauit, vel eſt titularis, aut hæreticus, aut excommunicatus valide ordinat.
29 *Epiſcopus valide tonſuram alieno confert.*
Etiam Abbas aliquos ſubditos Religioſos habens.
30 *Cum promoti ab alieno Epiſcopo ad ordines ſint ſuſpenſi, ſequitur, quod ſunt valide promoti.*
31 *Non licet Epiſcopo alienos tonſurare.*
Canones plures, qui imponunt pœnam ordinatis

ab alieno Epiſcopo non afficiunt promotos ad tonſuram.

32 *Textus cap.10. ſeſſ.7. Concil. Trid. non comprehendit dimiſſorias ad tonſuram.*
Concil. Trid. non habuit tonſuram pro ordine.
Vicarius Capituli Sede vacante dat dimiſſorias ad tonſuram.

33 *Sub nomine ordinationis non venit promotio ad tonſuram.*

34 *Intellectus cap. illud & cap. ſi quis auſus d.71.*

35 *Intell. conſt.33. Vrbani 8.*

36 *Epiſcopus ordinationem ſui ſubditi ab alieno Epiſcopo factam poteſt ratam non habere.*
Non poteſt priuare Clericum priuilegio fori.

37 *Qualiter defectus iuriſdictionis in promouente inferat defectum executionis in promoto.*
An & qualiter Epiſcopus promotus ab alieno Epiſcopo etiam auctoritate ſua ordinaria poſſit ſuſpendere.

38 *Promouentes alienos ad primam tonſuram, qualiter ſint ſuſpenſi.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm poſſit tonſura recipi ab alieno Epiſcopo.

26 ID fieri poſſe; ſi proprij Epiſcopi adſit licentia eſt indubitatum. Pariter vero certum eſt, quod ad hoc vt Epiſcopus poſſit aliquem facere Clericum ſufficit, quod initiandus ſit eius ſubditus, vel ratione originis, vel ratione domicilij, vel ratione beneficij, vel etiam ratione triennalis familiaritatis, iuxta dicta *in cap. ſuper.*

27 Exiſtimant vero aliqui, quod ſi Epiſcopus ſine licentia debita conferat tonſuram alieno ſubdito, quod collatio ſit nulla, quia hæc collatio ſit actus iuriſdictionis, quam Epiſcopus non habet in ſubditum alienum. Ideo dicunt, quod huiuſmodi alienus promotus non gaudet priuilegio clericali, & quod beneficium, vel penſionem non poteſt obtinere ſine diſpenſatione, perinde enim eſt, ac ſi tonſuram non haberet, cum irrita ſit tonſura, collatio autem beneficij facta non habenti primam tonſuram inualida eſt. Ita poſt Rebuff. Altetium, Azor. & Fornar. tenet Bonac. *de cenſ. in parte. diſput.3. q.1. p.11. num.20. & 21.*

28 Hæc tamen ſententia ſacris Canonibus aduerſatur. Nam poteſtas ordinis Epiſcopalis in ſui exercitij valore non dependet à iuriſdictione. Poteſtas quidem ordinis eſt neceſſaria ad ſubſtantiam & valorem ordinationis *cap. presbyteris diſt.* 68. D. Th. 4. *d.25.* Iuriſdictio vero pertinet ad ordinationem rite celebrandam vt collig. *ex cap. ſuper.* Verum, quod à iuriſdictione non pendeat valor collationis ordinis, inde eſt manifeſtum, quod Epiſcopus, qui renunciauit Epiſcopatui, & iam nullam habet iuriſdictionem, valide ordinat. *cap. 1. de ordin.* Sylueſ. *v. irregularitas num.*8. Eodem modo Epiſcopi titulares carentes Clero & populo, nihilominus licet peccent, valide tamen ordines conferunt *cap.2. ſeſſ.14. Conc. Trid.* Item Epiſcopus, hæreticus, excommunicatus, degradatus valide ordinare poteſt. *cap. ordination. 9. quæſt. 1. cap. quod quidem t. q.1.* Sylueſ. *v. degradatio num. 9. & v. ordo 3. num.6.* Richard. *num.4. d.19.*

29 Cum ergo tonſuram conferre ſpectet ad poteſtatem ordinis, ideo Epiſcopus alieno valide tonſuram confert, R. P. D. Fagnan. *cap. ſtatuimus num.25. & ſeqq.* Vbi imò extendit hoc etiam ad Abbates habentes aliquos ſubditos religioſos. Diſtinguens enim inter Abbates nullos ſubditos religioſos, & ſubditos religioſos habentes, & aſſerens prioribus ex Concil. Trid. *ſeſſ. 23. cap.* 10. ex toto eſſe ablatam poteſtatem ordinandi, non vero poſterioribus, propterea exiſtimat, quod Abbates habentes ſubditos religioſos, quos poſſunt promouere, adhuc retineant poteſtatem ordinis, ad ordines minores conferendos, & tonſuram, & ideo eos valide conferre ordines, & tonſuram etiam ſi conferant alijs perſonis non ſubditis. Quod fuiſſe declaratum à S. Cong. Concilij pluries refert ibidem *num. 12. & num.39.* Multo magis igitur Epiſcopus, qui non ex priuilegio, ſed ex conſecratione, & ordinatione ſua habet poteſtatem ordinandi, valide ordinat, aut primam tonſuram confert etiã non ſubditos.

30 Quod & probatur ex allatis ab eodem Bonac. ibid. qui aſſerit, quod ad hoc vt promotus ab alieno Epiſcopo ſit priuatus priuilegio fori, requiritur iudicis Eccleſiaſtici ſententia, vt patet ex Bulla ſecretis 33. Vrbani 8. Si enim collatio tonſuræ eſſet irrita, & nulla, nullo gauderet promotus priuilegio fori ex natura rei, & independenter à quacumque ſententia; quia non eſſet Clericus, ſed laicus; Et præterea cum ordinati ab alieno Epiſ. ad ſacros ordines ſine licentia, vel dimiſſorijs ſui Ordinarij ſint ſuſpenſi ex Conſtit. 7. Pij 2. ſicut ſuſpenſi ſunt etiam ordinati ad minores, ſiue ſui Ordinarij teſtimonialibus, ex decreto Concil. Trid. *ſeſſ.23. c.8.* conſtat, quod valida eſt ordinatio, per quam quis ab alieno Epiſcopo ordinatur, ſeu ex conſequenti prima tonſura initiatur; ſuſpenſio enim ab exercitio ordinum ſupponit ordines valide ſuſceptos: aliter non ſufficeret ſuſpenſum abſolui, vt in ordinibus miniſtraret, ſed iterum ordinari deberet.

31 Quamuis tamen, quis valide poſſit ſuſcipere tonſuram ab alieno Epiſcopo. Hoc tamen ſit illicite contra præceptum præſentis decretalis. Ideo inquirendum remanet, quæ pœna, vel cenſura lata ſit contra promotos, & promouentes alienos ſubditos laicos ad tonſuram. Conſiderandum vero eſt, quod neque *ex cap. eos qui, & cap. cum nullus 2. & 3. huius tit. neque ex cap.* 8. *ſeſſ.23.* Conc. Trid. aut ex *cap.10. & 11. ſeſſ.7.* aut ex *cap.3. ſeſſ.14.* Epiſcopi prohibiti fuere conferre tonſuram alienis ſubditis, quia in d. capitibus ſermo eſt ſolum de collatione ordinum, ideo nec Epiſcopi promouentes ad tonſuram alienos, nec promoti ſubduntur alicui pœnæ ex vi dictorum canonum. Cum etiam *in cap. primatus ex Concil. Carthaginen.* prohibiti fuerunt Epiſcopi alienum laicum promouere, & ſubditum ſibi facere, nulla ibi imponitur pœna. *In c. vero ſecundo ſeſſ.14. Concil. Trid.* præceptum fuit titularibus Epiſcopis ne aliquis ſine expreſſo conſenſu, aut litteris dimiſſorijs proprij prælati promoueant ad tonſuram, vel ad ordines, & imponitur pœna Epiſcopo ſuſpenſionis ab exercitio Pontificalium per annum, & promotis ab executione ordinum ſic ſuſceptorum ad beneplacitum ſui Prælati. Sed hæc pœna non afficit promotum ad purã tonſuram, ſed promotum ad ordines. Pariter *in cap.10. ſeſſ.23. Concil. Trid.* prohibiti ſunt Abbates, vel alij inferiores Epiſcopis promouere aliquẽ

ſecula-

Digitized by Google

ſecularem ad tonſuram, vel ad ordines. Sed promotis non fuit impoſita pœna. Solum extenſa fuit pœna lata *in cap.* 10. *ſeſſ.* 7. contra promotos in vi dimiſſoriarum datarum à Capit. Sede vacante, ad promotos à vi dimiſſoriarum datarum à quocumque, qui Sede vacante ſuccedat in iuriſdictione Epiſcopi loco Capituli. Sed illa pœna fuit lata ſolum contra promotos ad ordines minores, vel maiores, & pœna fuit, vt ordinati ad minores non gaudeant priuilegio clericali, & ordinati ad maiores ſint ſuſpenſi ad beneplacitum futuri Prælati. Vnde ex vi dicti capitis, Capitulum non prohibetur dare dimiſſorias ad primam tonſuram.

32 Oppoſitum tamen huius ſenſerunt. Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 7. *num.* 95. Nauar. *conſil.* 27. *de tempor. ordin.* Rodriq. *in ſumm. t.* 2. *cap.* 14. *num.* 6. Gemin. *in prax. cap.* 85. *num.* 5. Maiol. *de irregular. lib.* 4. *c.* 2. *num.* 2. Barboſ. *ad dictum cap.* 10. *ſeſſ.* 7. *Conc. Trid. n.* 21. & apud eum Monet. Ricc. & Molfeſ. Qui mouentur ex eo, quod Concilium abſolute præcipit, ne Capitulum Sede vacante det ordinandi licentiam, & dimiſſorias exceptis caſibus ibi expreſſis; ſub facultate autem ordinandi venit facultas ſuſcipiendi tonſuram. Et addit Garz. ita cõmuniter practicari. Sed his non obſtantibus aſſertio poſita eſt vera, & ſuſtinenda, quia Concilium Tridentinum, vt declarauit S. Cong. Concilij apud R.P.D. Fagnanus *cap. cum contingat nu.* 38. *de aetat. & qual.* non habet tonſuram pro ordine, ſicut etiã adnotatum eſt ſupra *cap. eos, qui num.* 18. Et prætera teſte eod. R. P. D. Fagnan. ibid. cum fuiſſet quæſitum, *an cap.* 10. *ſeſſ.* 7. *de reform.* procedat in inſignito ſolum charactere primæ tonſuræ: Sacra Congregatio cenſuit non procedere. Rurſus dubitatum fuit, an Vicarius Capituli Sede vacante poſſit concedere literas dimiſſorias ad primam tonſuram præſentatus ad Capellam ſimplicem: Sacra Congregatio cenſuit poſſe, quia non prohibetur dare dimiſſorias ad primam tonſuram, & quia præſentatus eſt arctatus. Ex his ergo eſt manifeſtum, quod ſub nomine ordinationis non venit promotio ad tonſuram. Quod etiam magis eſt manifeſtum ex declarat. S. Congreg. quas loco citato *num.* 93. refert Garz. Nec ſufficit cum illo *num.* 96. dicere ſenſum S. Cong. eſſe, vt promotio ad primam tonſuram non ſubdatur pœnæ latæ in eo capite, quia S. Cong. expreſſe cenſuit Vicarium Capituli Sede vacante poſſe, dare dimiſſorias ad primam tonſuram.

33 Sicut ex his declarationibus conſtat non eſſe veram regulam illam, quod in iure ſub nomine ordinationis, ſeu ordinis generaliter venit etiam collatio primæ tonſuræ. Quam regulam cum alijs ab eo citatis ſequutus fuit Fermoſinus, *cap. quod translat. de temp. ordin. q.* 9. *num.* 3. *& quæſt. undecima num* 82 Sed imo ex vſu, & praxi Concil. Trid. & ex proprietate nominis fundata eſt, & vera regula oppoſita, quod ſaltem in prohibitionibus pœnalibus, & odioſis, ſub nomine ordinationis, non venit collatio tonſuræ, & nec tonſura ſub nomine ordinis.

34 Sed remanent conſiderandi textus, quos allegauit Bonac. loco ſupra citato, nimirum cap. illud quoque quod eſt Concil. Sardic. *& cap. ſi quis auſus*, quod eſt Concil. Nicœni, *diſt.* 71. Sed legenti eſt manifeſtum, quod ibi non eſt ſermo de collatione tonſuræ, ſed de collatione ordinum, quia *in cap. illud.* præcipitur, vt nullus Epiſcopus Eccleſiaſticum hominem alterius Diœceſis ſollicitet, & in ſua Diœceſi ordinet. Et ſic etiam ſtatuit, vt ſi quis miniſtrum alienæ parochiæ ſine conſenſu ſui Epiſcopi voluerit ordinare, non ſit rata ordinatio ipſius. Et ſic non includitur collatio tonſuræ, nedum quia in rigore non eſt ordinatio, ſed quia non eſt ordinatio alieni Clerici, vel miniſtri, ſed eſt promotio laici ad clericatum. Pariter hic idem eſt ſenſus *cap. ſi quis auſus*, vt patet ex illis verbis; *cum non habeat conſenſum illius Epiſcopi, à quo receſſit Clericus*. Sic enim patet, quod ibi non eſt ſermo de laico recedente, & ad clericatum promoto. Sed de iam Clerico alterius Diœceſis ad ordines promoto ſine ſui Epiſcopi licentia. Sed quatenus ibi eſſet ſermo de collatione tonſuræ, iam ex dictis *cap. ſup. num.* 165. *&* 166. patet nullitatem illam non eſſe, niſi quantum ad executionem, & ibi nullam etiam fuiſſe impoſitam cenſuram proprie dictam. Vnde ex illis canonibus ſolum deduci poſſet, quod Clericus poſſet impediri ab executione eorum, quæ ſunt Clericatus à proprio Epiſcopo volente habere ratam promotionem illius.

35 Remanet conſideranda Conſtitutio Vrbani Octaui 33. Quæ incipit: *Secretis*, quæ tamen non eſt vniuerſalis, quia reſpicit determinate, vel oriundos, ſeu natos extra Italiam, ſi promoti fuerint ab Epiſcopis Italiæ etiam ad primam tonſuram, & qui ipſo facto fiunt ſimpliciter in perpetuam ſuſpẽſi, vel Italos, qui cum falſis dimiſſorijs ſe fecerint promouere ab alieno Epiſcopo ad tonſuram, vel ordines minores; quos priuat priuilegio fori præmiſſa tamen ſententia iudicis Eccleſiaſtici. Præter hos caſus igitur contra promotos ad primam tonſuram ab alieno Epiſcopo non eſt in iure lata certa pœna.

36 Quia tamen ſe faciendo promouere delinquant, & faciunt contra ius puniri poſſunt à proprio Epiſcopo, qui nolit habere ratam eorum promotionem, *iuxta cap. Lugdunenſis* 9. *q.* 2. Neque tamen poterit Epiſcopus eos priuare priuilegio fori, quia hoc eſt vniuerſale priuilegium clericatus. Poterit tamen in illis, quæ ſuæ libertatis ſunt eos nullius Eccleſiæ ſeruitio deputare, vel eis non concedere beneficium, & ſic in terminis Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 6. Fori priuilegio non gaudebunt, ſi hoc, aut aliud ex requiſitis ibidem defecerit illis.

37 Quod vero R.P.D. Fagnan. loco ſupra citato, pluries & præcipue *num.* 24. dixerit defectum iuriſdictionis in promouente ad ordines efficere in ordinato defectum executionis, verum eſt, primo ratione ſuſpenſionis ab exercitio ordinum receptorum in illis caſibus, in quibus eſt expreſſa in iure, tum ex *cap.* 3. *ſeſſ.* 14. *Concil. Trid.*, ex quo Epiſcopus proprius poteſt non habere ratam promotionem factam ab alieno Epiſcopo. Et ſic ſi ordinati non fuerint, idonei ſuſpendere illos ab exercitio ordinum ſuſceptorum. Et notandum, quod Concilium non dat Epiſcopis abſolutam poteſtatẽ ſuſpendendi omnes promotos ab alieno Epiſcopo ab exercitio ordinum, ſed ſolum ſi illi non reperiantur idonei, & hoc non ſimpliciter, ſed ad tempus ſibi bene viſum. Quamuis iam non ſit opus, vt ab Epiſcopo illi promoti ad ordines ſuſpendantur, quia ſunt ipſo iure ſuſpenſi ex decreto *cap.* 8. *ſeſſ.* 23. *Concil. Trid.* Ex his tamen colligitur, quod ſi Concilium tales, vel non ſuſpendiſſet, vel non

dediſſet

Digitized by Google

dediſſet Epiſcopo facultatem illos ab exercitio ordinum ſuſceptorum ſuſpendendi non potuiſſet Epiſcopus illos auctoritate ſua ordinaria ſuſpendere. Vnde nec poteſt ſuſpendere promotum ad primam tonſuram, quando non eſt ſuſpenſus à iure, licet poſſit nolle de facto eum admittere in ſua Diœceſi ad officia Clerici gratuita, ſaluis ſemper priuilegijs Clericatus, quæ non poteſt à Clerico auferre. Et imò ſi Clerici ſint idonei, tenetur Epiſcopus præmiſſa pro errore aliqua pœnitentia eorum promotionem ratam habere. *arg. cap. Lugdunenſis 9. q. 2. & cap. 3. ſeſs. 14. Concil. Trid.*

38 Promouentibus vero eſt impoſita pœna ſuſpenſionis per annum à collatione tonſuræ dumtaxat. Si tamen ſit Epiſcopus titularis, qui promouet, eſt ſuſpenſus per annum ab exercitio Pontificalium. Quia Concil. *d. cap. 2. ſeſs.* 14. expreſſe prohibet titularibus Epiſcopis conferre primam tonſuram ſine expreſſo conſenſu, vel dimiſſorijs proprij Prælati. Pariter Prælati inferiores Epiſcopo, ſi ſecularibus ſuis ſubditis conferant tonſuram, nõ incurrunt pœnam ex vi *cap. 10. ſeſs. 23.* quia pœna illa, quæ ponitur in fine dicti Cap. ligat eos, qui concedunt dimiſſorias, non vero eſt ibi ſermo de ordinantibus. Et ſic, vt refert R.P.D. Fagnan. *cap. aqua num. 18. de conſecr. Eccl.* cum quæſitum fuerit an Abbas S. Mariæ de Succurſu Ord. Montis Oliueti potuerit conferre minores ordines tribus religioſis Ord. S. Auguſtini habentibus aui ſuperioris dimiſſorias. Sac. Cong. reſpondens non potuiſſe, nihilominus cenſuit talem Abbatem non incurriſſe, niſi pœnam *cap. 5. final. ſeſs 6.* In apecie vero dixit non incurriſſe pœnam *cap. 10. ſeſs. 23. in fine*, quia loquitur tantum de concedentibus dimiſſorias. Si vero Prælatus inferior ordinet alienum ſubditum incidit quidem in pœnam *cap. eos, qui, 2. in hoc tit.* vt patet ex notatis ibi *num.* 4. ſed quia ibi non eſt ſermo de conferentibus tonſuram, vt probatum eſt ibi *num. 18.* ideo illius cap. ſuſpenſioni non ſubijcitur. Sicut nec ſuſpenſioni latæ à Concil. Trident. *ſeſſ. 23, cap. 8.* quia vt ex declarat. S. Cong. conſtat, ibi non eſt ſermo de collatione primæ tonſuræ, ſed de promotione ad ordines. Bene in terminis conſtit. *Secreus 33.* Vrbani 8. Epiſcopi Itali, vt explicatum eſt ſupra cap. 1. *num.* 15. ſunt per annum ſuſpenſi ab exercitio Pontificalium, ſi aliquẽ oriundum ex quocumque loco extra Italiam promoueãt etiam ad primam tonſuram non ſeruata forma ibi præſcripta. Pariter, & titulares Epiſcopi, ſi aliquem ſine expreſſo conſenſu, aut dimiſſorijs sui Prælati promoueant etiam ad primam tonſuram ſunt per annum ſuſpenſi ab exercitio Pontificalium.

SVMMARIVM.

39 *Poſſe coniugatum ex iuſta cauſa tonſurari quidam dixerunt.*

40 *Non licet coniugato concedere tonſuram niſi in caſibus expreſſis.*

41 *Extenditur etiam ſi matrimonium non ſit conſummatum.*

42 *Et ita vt præmittere debeat votum continentiæ.*

43 *Qualiter votum non impediat ingreſſum religionis.*

44 *Promouens coniugatum ad tonſuram eſt ſuſpenſus per annum à collatione tonſuræ.*

45 *Pœna huius textus non ſe extendit ad promouentes ad ordines.*

46 *Coniugati pœna ſi promoueatur ad ſacros ordines.*

ARTICVLVS IV.

Quis promouere poſſit coniugatum ad primam tonſuram.

39 QVod diſpenſante Epiſcopo poſſit coniugatus ad minores ordines promoueri ſine vxoris licentia ex iuſta cauſa voluerunt Innoc. *cap. coniugatus, de conuerſ. coniug.* & ibi Hoſtien. *num.* 1. Henr. *num.* 6. & ratio eſt, quia *cap. 2. de Cler. coniug.* ſolum interdicitur ne coniugatus promoueatur ad ſacros Ordines. Et idem ſtatuitur *cap. coniugatus, de conuerſ. coniug. & extrauag. antiqua. Io. 22.* Decretalem autem hanc intelligunt, vt procedat, quando non adeſt iuſta cauſa. Et ita hanc ſententiam probabilem putat Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 38. num 5.*

40 Sed dicitur, quod non licet Epiſcopo coniugatum promouere ad primam tõſuram niſi coniugato volẽte ingredi Religionem, aut ad ſacros Ordines promoueri, & tunc habita licentia *vxoris*, ſi ante profeſſionem in Religione legitime emiſſam clericus velit tonſurari & ſeruatis alijs, quæ ex vi *cap. coniugatus, de conuerſ. coniugat.* & alijs ſacris Canonibus ſeruari debeat etiam ex parte vxoris. Etenim argumentum à contrario ſenſu, quod prima ſententia deſumit ex citatis iuribus nullius eſt momẽti, cum nullius ſit efficaciæ, quando adeſt lex diſponens expreſsè contrarium, & quę corrigenda eſſet, ſi argumentum concluderet, vt notat Euerard. in Tophicis, in loco à contrario ſenſu. Quamobrem relicta reſponſione, qua vtitur Panorm. *d. cap. coniugatus. num.* 3. volente quod textus ille accipiat Ordines ſacros ample, vt ſub eis contineantur Ordines Minores, quia huiuſmodi ampliationes trahentes ad improprias ſignificationes ſine neceſſitate admitti non debeat; & propterea conceſſo, quod in illis iuribus ſit ſermo ſolum de ordinibus ſacris, dicitur quod in hoc textu expreſsè interdicuntur Epiſcopi ne primam tonſuram conferant coniugatis, niſi in caſibus expreſſis, & ideo aliud fieri non poteſt, vt etiam docuerunt hic. Gloſſ. *in v. definitum.* Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. Dom. *num. 6. item in d. cap. coniugatus v. ad ſacros.* Gloſſ. & ibi Io. Andr. *num.* 3. Butr. *num.* 3. Panorm. *num.* 7. Card. *quæſt.* 1. Anchar. *n.* 3. item Io. Andr. *in cap. 2. num. 1. de Cler. coniug.* & ibi Butr. *num.* 5. Panorm. *num.* 3. Anchar. *num.* 3. Card. *quæſt.* 1. Imola *num.* 1. Brunel. Cuccus. Azor. Maiolus, Lancellotus quos refert & ſequitur Sanchez *d. diſp. 38. num. 6.*

41 Hoc vero extendi vt ſit verum etiam ſi nondum conſummatum ſit matrimonium, quia quantum ad ordines non refert an matrimonium ſit, vel non ſit conſummatum, aduerterunt hic Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 3. Dom. *num. 6. & d. cap. coniugatus*, Io. Andr. *num.* 1. Card. *quæſt.* 3. Henric. *n.* 6. Sanchez, *d. diſp. 38. num. 7.*

42 Et ampliùs extenditur, vt præter ea, quæ ex parte vxoris neceſſario ſunt adhibenda à coniugato ipſo petenti tonſuram exigendum ſit, & obtinendum votum continentiæ, & quia ex hoc textu non poſſit promoueri, niſi velit ad ſacros Ordines

nes

nes aſcẽdere. Et ideo ne contingat cum ante ſuſceptos ſacros ordines redire ad vxorem aligandus eſt voto continentiæ. Gloſſ. *in cap. Epiſcopus. diſt. 77. & in d. cap. coniugatus*. Io. Andr. *num. 4.* Butr. *num. 3.* Panorm. *n. 3.* Card. *quæſt. 2.* Anchar. *num. 2.*

43 Qualiter vero matrimonium etiam ratum non impediat ingreſſum in religionem, & profeſſio diſſoluat matrimonium ratum, & quando & quomodo etiam poſt matrimonium conſummatum poſſit coniugatus profiteri, dixi *tom. 3. de ſtatibus in tract. q. 189. art. 6. num. 107. pag. 321.*

44 Epiſcopus autem ſeu quicumque coniugatum promouerit ad primam tonſuram præter caſus in textu exceptos eſt ſuſpenſus per annum à collatione tonſuræ dumtaxat.

45 An vero hæc ſuſpenſio cum proportione extendatur ad conferentẽ Ordines Minores coniugato, vel patienti aliquem ex alijs defectibus hic recenſitis, ſcilicet vel infanti, vel illitterato, vel ſubdito alienæ Diœceſis, affirmãt D. Anton. *3. p. tit. 28. cap 4* Sylueſt. & alij ſummiſtæ apud Suarez *de cenſ. diſp. 31. ſect. 5. num. 3.* vbi ait hoc etiam inſinuare Sotum *4. d. 25. quæſt. 1. art. 2.* circa finem ſed Syluest. *v. ordo 3.* hoc non dicit, & D. Anton. loco citato agit de irregularitate ex defectu natalium, nec citatur locus determinatus illius tit. *& cap. vere tamen* huiuſmodi legum extenſiones admitti non debent, vt ſæpe probatum fuit. Etenim Pontifex ex eo tulit hanc legem contra conferentes tonſuram infantibus, illiteratis, alienis ſubditis, & coniugatis, nedum quia tonſura ſit ianua ad ordines, & transferat promotum ad ſtatum Clericorum, ſed quia cum hoc habeat, non comprehendatur ſub legibus alijs contra male ordinantes latis, voluit etiam non carere pœna, qui tonſuram conferret. Et ita conferentes ordines relinquuntur ſuis legibus, & qualiter diuerſis pœnis afficiantur conferentes ordines etiam minores alienis ſubditis iam eſt explicatum. Contra vero ordinantes ad minores infantes, vel illiteratos, vel coniugatos ſe non incurrere ſuſpenſionem ipſo iure latam, fatetur Suarez. *de cenſ. diſp. 31. ſect. 5. num. 6.*

46 Contra coniugatum vero promotum ad ſacros Ordines etiam matrimonio tantum rato, & non conſummato adeſt extrauag. de voto, ſeu quæ incipit: *Antiqua*, Io. 22. per quã is remanet ſuſpenſus ab executione Ordinis ſuſcepti, & impeditus ne ad maiores Ordines poſſit aſcendere, & ne ad aliquod beneficium, aut officium Eccleſiaſticum poſſit promoueri, niſi idem Religionem aliquam ingreſſus fuerit, ac profeſſus, in quo caſu Epiſcopus in præfatis pœnis cum illo diſpenſare poterit, niſi aliud obſtet. Quamuis modo coniugatus ille factus Religioſus non indigeat diſpenſari ab Epiſcopo, ſed à ſuis ſuperioribus diſpenſari poſſit, & Suarez aduertit.

SVMMARIVM.

1 *Decretalis iſta abrogata.*
2 *Argumentum à contrario ſenſu quando validum.*
3 *Diſpenſatio eſt libertatis.*
4 *Prælati inferiores an poſſint diſpenſare in caſibus, in quibus diſpenſant Epiſcopi.*
5 *Prælati habentes territorium diſpenſant cum ſuis. Prælatus inferior non diſpenſat quantum ad obedientiam in lege ſuperioris.*
6 *Diſpenſatio non ſe extendit de vno ad alium defectum.*
7 *Epiſcopus ſcienter promouens habentem defectum, ſuper quo poteſt; cenſetur diſpenſare.*

TIT. X.

DE AETATE, ET QVALITATE.

Cap. Permittimus. Vn.

1 PErmittebatur in hoc capite, vt qui annum vigeſimum ætatis compleuerant, poſſent diſpenſante Epiſcopo aſſumi ad dignitates curam animarum annexam non habentes, & hoc eſt, quod per Bonifacium Octauum in hoc *cap. decernitur*. Sed huius capiti derogatum iam eſt per Conciliũ Tridentinum, qui ad dignitates obtinendas etiam non habentes annexam curam animarum requiri quod promouendi non ſint minores ætate 22. annorum. Et quia Epiſcopi in decretis per Concilium Tridentinum non poſſunt diſpenſare, ideo non poſſunt diſpenſare ſuper hoc ætatis requiſita. Sed quoniam de ætate neceſſaria in promouendis ad dignitates & beneficia late ſcripſi in tractatu de electione Canonica *cap. 25. quæſt. 33. à num. 43. & pag. 442.* ideo non eſt neceſſe ea hic repetere, vel alia addere.

2 Hoc eſt adnotandum cum Gloſſ. *in v. permittimus*, quod argumentũ à contrario ſenſu, quod alias in iure habetur fortiſſimum, vt in *cap. cum Apoſtolica*, de his, quæ fiunt à Prælato; nihilominus nullum locum habet, quando in iure contrarium habetur expreſſum, & addit Franc. *num. 3.* quod nec locum habet, quando reſultaret abſonus intellectus, vt in *l. 2. C. de condit. inſer.* Et nec in materia pœnali; quando ſi ſumeretur ſtatuentes inciderent in pœnam, vt ſi diceretur, quod nullus in vſuris poſſet accipere vltra duos ſolidos, non poſſet dici, quod ergo liceret accipere vnum ſolidum. Sed circa hoc argumentum conſiderandum quod eſt fortiſſimum, & continet neceſſariam conſequentiam negatiuam, vt ſcilicet, ſi lex diſponat de vno oppoſitorum prohibendo, vel præcipiendo illud, valet conſequentia, & eſt fortiſſima, ergo ex vi talis legis aliud oppoſitum non eſt prohibitum, vel non eſt præceptum. Sed ſi deducatur conſequentia affirmatiua in lege prohibente, & dicatur ergo oppoſitum eſt conceſſum, conſequentia nullius eſt roboris, ſed ſolum deduci poteſt, quod oppoſitum diſpoſitioni priorum legum eſt relictum & circa illud non eſt innouatum aliquid per legem prohibentem aliud oppoſitum. Similiter ſi in lege præcipiente, vel concedente vnum oppoſitorum deduceretur conſequentia ergo aliud oppoſitorum eſt prohibitum, conſequentia eſſet ridicula, ſolum enim deduci poteſt, quod oppoſitum ex noua lege non eſt præceptum, aut non eſt conceſſum, ſed diſpoſitioni priorum legum eſt relictum, vnde oppoſitum ſic remanet ſub diſpoſitione legis, ſicut erat antea.

3 Ex verbo autem permittimus, quo vtitur textus adnotatur, quod diſpenſatio in ordine ad ſuperiorem dicitur eſſe voluntatis, & non neceſſitatis Franc. *num. 1.* ex Gloſſ. *in cap. miror. 50. diſt.*

4 Putat Gloſſ. quod hoc, quod hic eſt conceſſum Epiſcopis non intelligatur conceſſum Prælatis

Digitized by Google

ſaliter diſpenſatio omnis eſt odioſa, & ſtricte interpretanda, quia omnis diſpenſatio relaxat ius. Dom. §. *ille vero num.* 2. Barbos. *num.* 13. Surd. *decis.* 268. *num.* 21. Cardos. *in praxi ind. v. diſpenſatio num.* 9. *&* 19. Monet. *de diſtrib. p.* 2. *qu.* 14. *num.* 5. Sanchez. *l.* 8. *de matrim. l.* 8. *diſp.* 1. Barbos. *de off. Epiſ. all.* 33. *num.* 7. & apud iſtos alij plures.

10 Addit vero Dom. §. *Ille vero num.* 2. ex hoc ſequi, quod diſpenſatio exorbitans, & odioſa conſumatur, & extinguitur per primum actum, vnde habens ſaluum conductum, vt poſſit venire ad ciuitatem non obſtante banno, ſemel tantum venire poteſt.

SVMMARIVM

1 *Summa textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Regula textus comprehendit caſus ſimiles.*
4 *Quinque cauſa, ob quas illegitimus arcetur ab ordinibus.*
5 *Illegitimitas eſt defectus non culpa.*
6 *Illegitimus de iure Canonico, non poteſt promoueri.*
7 *Diſpenſatus ad ordines intelligitur diſpenſatus ad minores.*
8 *Diſpenſatus ad ordines non eſt diſpenſatus ad beneficio.*
9 *Taciturnitas quando ſubreptionem inducat.*
10 *Opinio quorumdam.*
11 *Ex vi huius textus non eſt neceſſe exponere priorem diſpenſationem, ſed defectum natalium.*
12 *Neque ex vi cap. penul. de praſcript.*
13 *Reſolutio textus extenditur ad caſus ſimiles.*
14 *Et in legitimato.*
15 *Nec reſpectu conſecutionis beneficij.*
16 *Diſpenſatus ad beneficium non eſt diſpenſatus ad plura beneficia.*
17 *Dictio plura, qua comprehendat.*
18 *Epiſcopus non diſpenſat ad dignitates nec ad plura ſimplicia.*
19 *Diſpenſatus ſecundùm formam huius textus ad curatum non eſt diſpenſatus ad dignitates.*
20 *Opinio quorumdam.*
21 *Taciturnitas quando reddat gratiam ſubreptitiam ſi præſumatur ſuperiorem non conceſſurum gratiam ſi ſciuiſſet.*
22 *Opinio aliquorum.*
Subreptio cur in reſcriptis gratia irritet ipſo facto, non vero in reſcriptis iuſtitiæ.
23 *Non ſemper ſubreptio irritat gratiam ipſo facto.*
24 *Quando hoc eueniat.*

Cap. Si is 2. de fil. Presb.

1 AGitur in hoc capitulo de diſpenſatione addita ſuper priori obtenta diſpenſatione, & de ſubreptione ex hac cauſa irritante reſcriptum.

2 Regula autem textus eſt, quod ſi is, cum quo diſpenſatum eſt ſuper defectu natalium ad omnes ordines, & ad beneficium etiam curato, poſtea obtineat ſuper pluralitate beneficiorum aliam diſpenſationem non facta mentione illegitimitatis, diſpenſatio iſta eſt ſubreptitia, & nulla.

3 Sed quid ſi Epiſcopus ipſe diſpenſauerit cum illegitimo ad minores ordines, & ſimplex beneficium, & poſtea tacito eo defectu impetrauerit diſpenſationem ſuper pluralitate ſimilium beneficiorum? irrita erit diſpenſatio, vt Gloſſ. aduertit, quæ tamen hoc aſſerit ex identitate rationis, quia non eſt veriſimile &c. Sed hanc eſſe efficacem rationem credo, quia ſcilicet Pontifex in hoc textu in exemplum ſimilium aſſumpſit caſum de diſpenſatione illegitimi obtenta à Sede Apoſtolica, & ideo decretum hoc caſus ſimiles comprehendit; quia eſt decretum generale.

4 Notandum primo, quod triplicem cauſam reddit Gloſſa, & quartam addunt alij, propter quam defectus natalium impedit promotionem ad ordines, & beneficia. Prima eſt ob ordinis prærogatiuam *cap. penul. & vlt. diſt.* 26. *cap. inter dilectos, de exceſs. Prælat. in antiq. l. neque famoſis. C. de dignit.* Secunda cauſa eſt ob deteſtationem paterni criminis, quod punitur in filio, vt per id puniatur pater. *Cap. cum ergo §. ſed qui* 24. *q.* 3. *l. iſti quidem. §. vlt. ff. de eo, quod metus cauſa.* Tertia propter incontinentiam paternam, quæ timetur in filio, iuxta illud, ſæpe ſolet filius &c. *cap. ſunt plurimi. §. verum* 6. *q.* 1. Quarta cauſa eſt ſcandalum, quod de facili conſurgit in illis, inter quos illegitimus promouetur. Io. Andr. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 8.

5 Dicitur vero, quod illegitimitas ſit defectus quia licet fuerit culpa in patre, tamen non eſt culpa in filio, ſed defectus eius decoris, & honoris, quem fert eſſe filium legitimum *cap. naſci diſt.* 50. *cap. accedens de purgat. Canon.* Gloſſa *in v. defectu.*

6 Quamuis vero illegitime natus ex legitimo matrimonio, nimirum filius Clerici antea vxorati, poſtea ad ordines ſacros promoti, vel Religionem profeſſi, & à Patre poſt promotionem, aut profeſſionem genitus, ſit naturali iure legitimus, quia natus ex legitimo matrimonio vt probaui *tract. de elect. cap.* 25. *q.* 15. *num.* 109. *pag.* 378. tamen de iure canonico eſt illegitimus, nec poteſt ſine diſpenſatione ad ordines, & beneficia promoueri. *cap. literas, de fil. presbyt. in antiq.* Domin. *num.* 8. poſt Innoc. & Hoſtien. *in cap. dudum, de conuerſat. Coniug.*

7 Notandum ſecundo ex illo verbo *omnes* merito in textu adiuncta eſt dictio omnes, vt intelligatur diſpenſatum fuiſſe etiam ad ſacros ordines. Nam alias diſpenſatus ad ordines ſimpliciter intelligitur diſpenſatus ſolum ad minores. Domin. *num.* 1. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 8.

8 Notandum tertio ex illo verbo *beneficium*, quod ideo expreſſe de diſpenſato ad ordines, ſubditur, & ad beneficium; quia diſpenſatio ad ordines non ſe extendit ad beneficium, niſi id exprimatur, *vt ex cap. ſuper.* Dom. *num.* 1. Franc. *num.* 1.

4 Notandum quarto, quod de taciturnitate quando inducat ſubreptionem egi pluribus in locis, nimirum, *de elect. cap.* 25. *qu.* 24. *à num.* 290. *pag.* 418. *& tom.* 1. *de ſtat. q.* 185. *o.* 7. *num.* 499. *&* 610. *pag.* 328. *& q.* 186. *p.* 7. *num.* 137. *pag.* 527. Vbi quod ad vitandam ſubreptionem taceri non debent, quæ ex iure, & ſtylo manifeſtanda ſunt, & quod regula, quam Dom. *num.* 3. & multi tradunt, vt ſubreptitiæ adſit, ſi taceatur id, quo manifeſtato ſuperior gratiam veroſimiliter non conceſſiſſet ſe ſola, & vbi non ſit à iure probata non eſt regula vera, etiamſi quod non manifeſtatur ſit de intrinſecis rei, ſed quod ſufficit dari diſpenſandi cauſam iuſtam, etiam ſuppoſito defectu non manifeſtato, ſi totum id manifeſtatur, quod de iure,

Digitized by Google

aut ſtylo debet exponi. Quod infra in hoc capit. explicatur.

10 Hic vero eſt difficultas, an ad fugiendam ſubreptionem in ſecunda impetrata diſpenſatione, ſit neceſſe mentionem facere de priori diſpenſatione obtenta, vt v. g. illegitimus diſpenſatus ad beneficium curatum, ſi vult obtinere diſpenſationem ad plura beneficia debeat narrare ſe fuiſſe diſpenſatum ad vnum. Affirmant Barboſ. hic *num.* 2. & quamplures, quos refert Sanchez *l.* 8. *de matrimon. diſp.* 22. *num.* 5. qui ibid. *num.* 6. limitans regulam, ait tunc neceſſario fieri debere mentionem prioris diſpenſationis, dum alia poſterior impetratur, quando prior, & poſterior diſpenſatio ſunt circa eandem rem, & inter vtramque eſt diſſonantia, & partialis quædam contrarietas, & prior cum moderatione quadam conceſſa ſit, poſterior autem abſolute, & ſine moderatione. Et hanc ait eſſe veram huius textus intelligentiam. Ideo enim poſterior diſpenſatio in hoc caſu iudicata eſt ſubreptitia, quia ſecunda eſt amplior, & prioris moderamen excedit.

11 Verum dicitur, quod ex vi huius textus non eſt neceſſe manifeſtare priorem diſpẽſationem, ſed bene eſt neceſſe manifeſtare defectum, ſuper quo fuit prius diſpenſatum. Textus enim habet, (*Tacito de prædicto defectu*) & in hoc ſubreptionem fundat, quod impetrans ſecundam diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum, non manifeſtauit defectum natalium. Et propterea in hoc ſenſu textum hunc intelligunt Dom. *num.* 7. & Franc. *nu.* 5. Et hoc magis apparet ex illis alijs verbis textus, *Cum non ſit veriſimile ſedem ipſam, cum illo prædictum patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, eidem in pluralitate beneficiorum huiuſmodi diſpenſare.* Non enim reddit pro ratione non præſumptæ voluntatis diſpenſandi, quia prius fuerat diſpenſatum, & quidem cum moderatione ad vnum beneficium, ſed quia non præſumitur Pontificem voluiſſe ſuper pluralitate beneficiorum diſpenſare cum illegitimo. Et rationabiliter hoc fuit ſtatutũ, quia diſpenſatio cauſam requiritur. Et certe maior eſt neceſſaria ad diſpenſandum ſuper pluralitate beneficiorum cum illegitimo, quam cum legitimo, vbi vero ratione huius qualitatis maior ratio, & cauſa diſpenſandi requiritur, qualitas exprimenda eſt vt diſpenſator videat, an adſit diſpenſandi cauſa iuſta, qua non exiſtente ſæpius dispensatio eſt inualida, & vbi etiam eſſet valida, ſi ſit data dispensante ignorante, præsumi poteſt inuoluntaria, & talis ſine dubio cenſenda eſt, ſi cauſa iuſta non adſit, ſeu ſi iure, vel praxi iuſte & merito decernitur vt tali qualitate tacita dispensatio ſit subreptitia.

12 Sed neque ex *cap. penult. de præſcript.* probatur eadem ſententia. Ibi enim non iudicatur ſubreptitium priuilegium recipiendi ſacramenta à quolibet Antiſtite conceſſum Abbati S. Martini de Pannonia, nec dicitur illud priuilegium non valuiſſe, quia ſubreptitium, ſed quia priuilegium Clementis non derogabat priuilegijs Paſchalis & Alexandri cum eorum non faceret mentionem & ſicuti eſt neceſſarium ad hoc, vt priuilegium priuilegio deroget.

13 Reſolutio igitur huius textus non poteſt, nec debet extendi ad reſcripta iuſtitiæ, vel ad alia gratuita, ad quæ concedenda non requiritur ſpecialis cauſa, ſed limitate de diſpenſationibus loquitur, & quidem ad pluralitatem beneficiorum reſpectu eius, qui ex defectu natalium eſt etiam impeditus ad beneficium vnicum. An vero extendatur ad omnes diſpenſationes ſuper irregularitate ex homicidio, vel alijs irregularitatibus, aut defectibus promouendi ad Ordines, & beneficia, affirmant hic. Io. Andr. Dom. *num.* 6. Butr. *num.* 2. Franc. *num.* 5. Et ſic credo dicendum, quia Pontifex exemplariter videtur loqui in hoc textu, & quia natura rei poſtulat, vt diſpenſatio maiorem cauſam requirat quando diſpenſandum eſt ſuper lege comprehendente etiam non habentes defectũ, quia tunc requiritur duplex cauſa, prima vt diſpenſetur ſuper lege, ſecunda vt diſpenſetur cum patiente defectum ſicut in præſenti eſt diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum. Et vniuerſaliter requiritur cauſa ſpecialis ad hoc vt diſpenſetur cum perſona habente defectum, & maxime defectum talem qualis eſt defectus natalium, aut irregularitatis ex homicidio, aut ex bigamia. Exiſtimo tamen caſus non eſſe ſimiles, niſi vbi eſt neceſſaria duplex diſpenſatio, nimirum primo reſpectu gratiæ quæ abſolute eſt contra legem, nec poteſt obtineri ſine dispensatione etiam à non habentibus defectum irregularitatis, & poſtea ſit etiam alterius dispensandum ſuper irregularitate. Neque enim Pontifex à caſu propoſuit exemplum de patiente defectum natalium, & impetrante ſubreptitie tacito defectu pluralitatem in beneficijs. Et vlterius ex dicendis infra, quod ſimus in caſu in quo gratia ſi ſit conceſſa ſine iuſta cauſa ſit ipſo iure nulla.

14 Bene tamen aduertunt Gloſſ. Io. Andr. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 5. huius textus regulam non procedere in legitimato; ſi enim contingat alicui ex eo conceſſum promoueri ad ordines, quia fuerit legitimatus, non eſt neceſſe ad hoc vt impetret facultatem ad plura beneficia, vt defectum natalium explicet, quia ille defectus per legitimationẽ ex toto ablatus fuit, ac ſi numquam adfuiſſet: vnde cum defectus iam non ſit, non eſt neceſſe vt exprimatur.

15 Pariter textus regula non procedit in conſecutione plurium beneficiorum, ſi prius detecto defectu, quis fuit dispensatus ad plura beneficia; quia actualis conſecutio beneficiorum non eſt noua gratia, ſed prioris gratiæ executio, quando dispensatus vt poſſit habere plura beneficia poſtea actu illa obtinet, vnde non eſt neceſſe, vt ea conſequatur, quod iterum natalium defectum manifeſtet, ſuper quo cum fuerit dispensatus ad effectũ plura beneficia conſequendi non indiget ampliùs dispensari. Io. Andr. Butr. *num.* 5. Domin. *num.* 7. Franc. *num.* 5.

16 Notandum quarto, quod diſpenſatus vt duo beneficia habere poſſit, non eſt diſpenſatus ad hoc vt conſequatur tria, quia diſpenſatio ſtricti iuris & interpretationis eſt; imò diſpenſatus ad beneficia habenda ex hoc non eſt diſpenſatus, vt duo, vel plura ſimul habere poſſit, quia hoc eſt ſpeciale, quod non intelligitur per diſpenſationem conceſſum, niſi fuerit expreſſum. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 3.

17 Sed diſpenſatus vt poſſit obtinere duo, vel plura beneficia, ex hoc non poteſt obtinere tria. Quia licet dictio plura ſimpliciter prolata verificetur in duobus, quando tamen duo exprimuntur,

& po-

Digitized by Google

& poſteà additur vel plura, ad minus dictio plura comprehendit tria. *arg.l.1. ff.de op.leg.& l.1.§.hoc eſt ſcriptum .ff. ad Sylla & cap. cum plures, infr. de off. deleg. & ſup. cap. quia in tantum de præben* ſi autem dictum fuiſſet plurima tunc maiorem numerum comprehenderet ex ſui natura quam duo, & patet.*cap.chriſtiano.diſt.34. & cap. quomodo. 31.q.1.* Dom. *num.5.* Franc, *num.2.*

18 Notandum quintò, quod non poteſt Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo ad beneficia curata, ſed neque ad dignitates, & perſonatus quod modo eſt verius, ex quo in Cathedralibus etiam Canonicatus habent annexos ſacros Ordines, Pariter Epiſcopus, nec poteſt diſpenſare cum illegitimo ſuper pluralitate beneficiorum ſimplicium. Vide quæ ſcripſi, *de elect. cap.25. quæſt. 19. n. 194. & 195. pag.397.*

19 Sed difficultas eſt, an diſpenſatus iuxta formam huius *cap. ad omnes Ordines*, & ad beneficium etiam curatum, ex vi huius diſpenſationis poſſit promoueri ad perſonatus & ad dignitates. Non poſſe aſſerunt hic. Archid.Io.Andr. Butr.*n.3.* Dom *num.4.* quia primo hæc litera tantum curata comprehendit; tum 2. *per cap fin, ſupra eod. tit.* vbi hæc tria in hac prohibitione ponuntur vt diuerſa, vnde vno conceſſo non veniunt reliqua, *arg. cap. Nos conſuetudinem. 12. diſtinct.* Nec in diſpenſationibus licet arguere de maiori ad minus, vt aduertit Io.Andr. *in cap. poſtulaſti, de reſcript,* ergo multo minus de ſimili ad ſimile diuerſorum generum. Butrius tamen *num.4.* putat talem poſſe obtinere Canonicatum, cum Canonicatus ſit beneficium ſimplex, ad quod fuit diſpenſatus ex forma diſpenſationis huius textus. Et nec obſtat ordo ſacer annexus Canonicatui, quia & ad omnes ordines iſte eſt diſpenſatus. Subdit vero, quod hæc videtur fuiſſe intentio *specul. in tit. delegato, in tract. diſpenſ. §.poſtremo*, & quod ita conſuluit Oldradus *conſ.49.*

20 Notandũ ſextò, quod ex illa clauſula *cũ non ſit veriſimile* multi deduxerũt, quod taciturnitas qualitatis, quæ ſi fuiſſet expreſſa, veriſimile eſt, quod ſuperior nõ diſpenſaſſet, vel gratiã nõ cõceſſiſſet, reddit gratiam ſubreptitiam. Et ſic Sanchez *l.8. de matrim. diſp. 21. num.17.* Exiſtimat quod etiam quando ſumus in caſu in quo qualitas aliqua nec de iure nec ex ſtylo eſt exprimenda, adhuc taciturnitas qualitatis inducit ſubreptionem, ſi ea qualitate non tacita ſuperior, vel non conceſſiſſet, vel non conceſſiſſet abſolute, ſed cum moderatione & ſub aliqua conditione; & ſic quod taciturnitas cauſæ finalis vitiat gratiam, quæ doctrina ſi eſſet vera innumeri obtinerent beneficia inaniter, & inualidè, quia habent qualitates, quas ſi promotor ſciuiſſet beneficia non contuliſſet,

21 Sed dicitur quod non eſt particularium Doctorum aut perſonarum præſumere, iuridicè an ſuperior fuiſſet, vel non fuiſſet conceſſurus, & quod ſolum in caſibus in iure expreſſis nec præſumptio inducit ſubreptionem; ipſo facto irritantem gratiam. Sed quod dixi *tom.1. de ſtat. q. 186. art.7. num.137. pag.527.* ad rem præſentem facit. Nam vel expreſſa qualitate aliqua, aut defectu, vel impedimento datur iuſta cauſa diſpenſandi, vel concedendi licentiam aut gratiam. Vel non datur, ſi non datur, tunc inſtat argumentum ex hoc textu, quia in illis, ad quæ concedenda requiritur iuſta cauſa, ſi defectu, vel qualitate expreſſa iuſta cauſa deſit primo præſumendum eſt, quod ſuperior veriſimiliter non eſſet diſpenſaturus, vel licentiam, aut gratiam conceſſurus, quia præſumendum eſt eum noluiſſe, & nolle peccare concedendo ſine iuſta cauſa, quod ipſe, ſine peccato non poteſt facere. Et tunc etiam conceſſio eadem ratione cenſenda eſt in voluntaria, & ſubreptitia, quia cenſendum eſt & noluiſſe, & nolle concedere, quod & conceſſiſſet, & concederet, peccaſſet, & peccaret. Et talis eſt caſus huius textus, quia pluralitas beneficiorũ ſufficientium, nec à Papa iuſte poteſt concedi ſine iuſta cauſa. Sed ſi adeſt iuſta cauſa diſpenſandi, aut concedendi etiam ſuppoſito defectu, vel qualitate, vel impedimento, nec de facili poteſt præſumi, quod ſuperior non eſſet gratiam conceſſurus, quia imo de ſuperioris liberalitate præſumendum eſt, quod etiam qualitate detecta eſſet conceſſurus gratiam, quam ſine peccato potuit concedere, nec ad vitandam ſubreptionem neceſſe eſt defectum, vel qualitatem manifeſtare, niſi alias de iure, aut ſtylo ſit vt manifeſtetur, iuxta dicta ibid & probata *tract. de elect. cap. 25. q 24. à num.290. pag.418.* Nec oppoſitum ex hoc textu colligitur, quia hic eſt caſus ſpecialis, in quo Pontifex voluit de iure præſumi, quod Sedes Apoſtolica, ſi non fuiſſet manifeſtatus defectus natalium, non conceſſiſſet pluralitatem beneficiorum, & ſtatuit, quod huiuſmodi conceſſio ſit ſubreptitia, & nulla. Vnde huius textus diſpoſitio non eſt trahenda ad caſus diſſimiles, ſeu ad gratias diſſimiles à pluralitate beneficiorum.

22 Notãdũ ſeptimo, quod ex clauſula *nullius prorſus eſt momenti* literas huiuſmodi ſubreptitiè impetratas eſſe ipſo iure nullas, colligunt Gloſſ. Butr.*n 6.* Dom.*n.4.* Franc. *n.3.* Barb *n 5.* Quæritur vero cur in literis gratiæ quales ſunt ad beneficia ſubreptio irritet ipſo facto, at vero in literis iuſtitiæ hoc non fiat, niſi ope exceptionis? Ad quod ex Io. Monac. reſpondetur, quod literæ ad beneficia ſe habent ad inſtar contractuum bonæ fidei, in quibus debet adeſſe exhuberantia bonæ fidei. *l.bonam fidem C. de act. & oblig.* Et ideo in literis gratiæ debet adeſſe omnis puritas. Ita etiam Io. And. hæc habet latius, & ad obiecta multa reſpondet, quem ſequuntur Butrius *num. 7.* Dom. *num. 8.* Franc. in fin. Barboſa *num 5.* Sanchez *l. 8. de matrim. diſp. 21. num 3.* Panorm. *cap. ad audientiam el. 2. de reſcrip. num. 14.* & ibi Felin. *num. 17.* Miſis *v. gratia num. 3.* Nauar. *cap. ſi quando prælud. 1. num. 1, de reſcript.* Menoch. *de arbitr. caſu 201. num.2,*

23 Itaque ex hoc textu præfati DD. & alij deducunt hanc vniuerſalem, ſcilicet, quod ſubreptio in reſcriptis gratiæ irritet gratiam ipſo iure, & facto. Verum, quod hoc habeat in hoc iure fundamentum non video: nam dato, quod clauſula nullius penitus ſit momenti importet nullitatem ipſo facto, non poteſt ex huius textus caſu deduci vniuerſalis propoſitio, ergo vniuerſaliſſimè omnis gratia ſubreptitie obtenta eſt ipſo iure, & facto nulla. Quia hic ſumus in caſu odioſiſſimo, nedum quia reſcripta ad beneficia tamquam redolentia ambitionem ſunt odioſa, & ſtrictè accipienda, vt dictum eſt ſupra *cap. ſuſceptum, num.6. de reſcript.* & ibid. *q.1. a.2.* Sed quia ſumus in caſu diſpenſationis, quæ odioſiſſima eſt, cum legis communis relaxatio, Sed & vlterius aliud eſt conſiderandum,

Digitized by Google

quod diſpenſatio ſæplus, vt ſit valida, & ſemper vt ex parte concedentis ſit ritè, & iuſte ſacta requirit iuſtam cauſam. Sed & hoc amplius attendi debet, quod tacitum in præſenti caſu fuit quid valde ſubſtantiale erat, nimirum defectus natalium, ſuper quo diſpenſandum erat, vt gratia obtineretur. Et id quod petebatur erat pluralitas beneficiorum, quæ eſt in iure odioſiſſimæ, & difficillimæ conceſſionis, & quæ ſi fiat ſine iuſta cauſa ipſo diuino iure eſt nulla, iuxta dicta ſupra *cap. de conſuetudine n.* 352.

24 Quamobrem hic diſtingui debet. Nam admiſſo ex probatis *num.* 21. quod vbi ad gratiam concedendam ſit neceſſaria iuſta cauſa, ſi vere hæc cauſa deeſt, & tacitus fuit defectus, vel qualitas ratione cuius gratia non poteſt concedi ſine iuſta cauſa, quod tunc gratia ſit ſubreptitia; aliud conſiderandum eſt, nimirum ſi gratia ſit ſine iuſta cauſa conceſſa, ſit inualida ipſo iure, & facto, vel non. Si eſt inualida, ſubreptio ſine dubio inducit nullitatem ipſo iure; quia ſubreptio inducens inuoluntarium in ſuperiore relinquit rem naturæ ſuæ, & ſic ſi de facto conceſſio eſt facta ſine iuſta cauſa, & talis de ſe eſt nulla non poteſt ex ſubreptitia conceſſione, & inuoluntaria reddi valida, etiam ſi alias nullitas conceſſionis ipſo facto eſſet ex iure poſitiuo. In caſu vero noſtri textus conceſſio plurium beneficiorum facta ſine iuſta cauſa eſt ipſo facto nulla ex iure naturali, & diuino, vt probatum eſt ſupra *cap.* 1. *de conſuetudine q.* 2. *a. p. num.* 352. Si vero conceſſio etiam ſuppoſito defectu, vel qualitate non eſt ipſo facto nulla, ſi fiat ſine iuſta cauſa, tunc ſubreptio inducit nullitatem ipſo facto in caſibus in iure expreſſis, ſed quod vniuerſaliter id faciat. Non colligitur ex hoc textu, cuius caſus eſt ſpecialiſſimus, odioſiſſimus, & in quo diſpenſatio ſi fiat ſine iuſta cauſa, eſt iure naturali, ac diuino nulla. Et quia res maximi momenti eſt, & alias odioſiſſima, & bonum regimen Eccleſiæ petit, vt an ſit, vel non ſit iuſta cauſa diſpenſandi cum illegitimo in pluralitate beneficiorum, à ſolo Romano Pontifice examinetur, ideo meritò Pontifex in hoc caſu voluit, quod diſpenſatio hæc ſubreptitia ſit ipſo iure nulla.

SVMMARIVM.

1 *Ratio condendi decretalem.*
2 *Summa textus.*
3 *Textus comprehendit etiam Bigamos interpretatiue.*
4 *Bigamus ordinatus minorib. eſt omni priuilegio clericali priuatus.*
5 *Clauſula ſub interminatione anathematis eſt ſententia ferenda.*
6 *De diſpenſatione ſuper bigamia remiſſiue.*

TIT. XII.

DE BIGAMIS.

Cap. Altercationis Vn.

1 CVm antiquitus, vt hic notat Gloſſ. *in v. altercationis* inter Hugonem, & alios ex vna parte, & Io. & ſuos ſequaces ex altera diſputaretur an Clericus effectus bigamus vere, vel interpretatiue eſſet priuatus omni priuilegio clericali negante hoc Hug. & affirmante Io. hanc controuerſiam definiuit Greg. Decimus in Concil. Lugdunen. ex quo præſens decretalis eſt delumpta.

2 Decernitur propterea, quod bigamus nudatus eſt omni priuilegio clericali, & attritus ſeculari foro conſuetudine in contrarium non obſtante, & prohibitus eſt ſub anathemate tonſuram, & habitum clericalem deferre.

3 Bigamos autem, tam vere, quam interpretatiue dictos comprehendi ſub hoc textu dicunt, Gloſſ. & alij.

4 Hos vero carere, tam canonis, quam fori ſtatuitur. Quod tamen intelligitur de ordinatis ad minores ordines, vt explicat Gloſſ. *v. Bigamos* Nam ſi Bigamus promoueretur ad ſacrum ordinem, valeret ordinatio, & non eſſet priuatus, quia nec priuari poſſet priuilegio clericali ex capite bigamiæ. Nam ordinatus in ſacris non poteſt redire ad ſeculum, *vt ex cap. tua de apoſtatis* habet Dom. *num.* 6.

5 Excommunicatio autem lata in textu eſt ferendæ ſententiæ, vt notat Gloſſ. Ex qua deducitur quod verba ſub interminatione anathematis contineat ſententiam ferendam. Barb. *num.* 5.

6 Quoniam vero de hac irregularitate ex Bigamia, & quomodo nunc ſuper illa non poſſit diſpenſare Epiſcopus, imo nec Prælati regulares late oſtendi *tract. de elect. cap.* 25. *q.* 4. *à num.* 62. *&* *pag* 555. Vbi *num* 66. hunc textum explicaui; ideo hic alia non eſt opus addere.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Regula poſita in textu.*
3 *Archiepiſcopus ex rationabili cauſa poteſt excommunicare officialem Suffraganei.*
Epiſcopi & Vicarij idem conſiſtorium.
4 *Excommunicatio non poteſt ferri ſine rationabili cauſa.*
Quæ ſint cauſæ, ob quas Officialis Suffraganei, poteſt excommunicari.
5 *Quis dicatur vices gerere Vicarij.*
6 *Vicarius qualiter poſſit delegare ſuam iuriſdictionem.*
7 *An omnis iudex poſſit conſtituere Vicarium.*
8 *Vicesgerens iudicis excommunicati non eſt excommunicatus.*
9 *Quia ex hoc non communicat in crimine.*
10 *Excommunicatio ſuſpendit iuriſdictionem iudicis, & eius Vicarij.*
11 *Excommunicato Epiſcopo ſuſpenditur Vicarij iuriſdictio.*
12 *Vicesgerentis Vicarij excommunicati iuriſdictio habita ab Epiſcopo non ſuſpenditur.*
13 *Nec quæ habetur à lege.*
14 *Nec ſi res non eſt integra.*
15 *Vicarius excommunicatus nec per ſe, nec per alium vti poteſt iuriſdictione.*
16 *Excommunicatio Vicarij non tranſit in ſucceſſorem.*
17 *Clericus coniugatus non poteſt eſſe Vicarius.*
18 *Ad conſtituendum Vicarium non eſt neceſſarius Capituli conſenſus.*

TIT.

Digitized by Google

TIT. XIII,

DE OFFICIO VICARII.

Cap. Romana 1.

1 IN tres partes diuiditur hæc decretalis ſecundum Io. Monachum. Primo enim decernit qualiter Viceſgerens Vicarij excommunicati, non adſtringatur vinculo excommunicationis, ſecundo reddit rationem ſuæ determinationis, tertiò obiectionem ſoluit.

2 Ponitur igitur hæc regula in textu, nimirũ, quod ſi Archiepiſcopus ex rationabili cauſa excõmunicet officialem alicuius ſui Suffraganei, qui eiuſdem officialis Viceſgerens non ligantur excommunicationis vinculo, quia ex hoc non communicant cum illo in crimine, pro quo lata fuit excommunicatio. Et nihilominus, ſi ab eodem excommunicato habent iuriſdictionem, quæ agunt, non poſſunt obtinere vigorem, ſecus vero ſi ab eo iuriſdictionem non habent.

3 Quia Epiſcopi, & eius officialis idem eſt conſiſtorium, ſeu tribunal *cap. Romana, el. p. infra de appell.* ideo ſicut Epiſcopus, ita & officialis eius in exercitio iuriſdictionis Epiſcopalis ſubditus eſt Archiepiſcopi, vnde ab Epiſcopo datur appellatio ad Archiepiſcopum. Et propterea Archiepiſcopus ex rationabili cauſa poteſt officialem Epiſcopi excõmunicare. Gloſſ. Io. Monach. *num.* 1. Archid. *nu.* 1. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 1. Franc. *num.* 1. Barboſ. *num.* 1. Sbroz. *de off. Vic. l.* 1. *q.* 59. *num.* 6. Quaranta *in v. Archiepiſcopi auctoritas num.* 11. Loterius *de re benefic. l.* 1. *qu.* 21. *num.* 100. Barboſ. *de off. Epiſ par.* 1. *tit.* 4. *num.* 17. *& p.* 3. *alleg.* 54. *num.* 181. Si tamen Vicarius non delinquat in exercitio iuriſdictionis Epiſcopalis, ſed committat aliquod malum tanquam priuata perſona, non magis ſubditur Archiepiſcopo, quam alij priuati ſubditi Epiſcopi Suffraganei. *cap. Romana. §. nec etiam, & §. fin. infra de for. compet.* & DD. citati.

4 Neque vero Archiepiſcopos ſine iuſta cauſa excommunicationem ferre *cap. cum medicinalis, infra de ſent. excom.* Gloſſ. Mon. *num.* 2. Archid. *num.* 1. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Dom. *num.* 6. Barboſ. *num.* 7. *& de off. Epiſ. p* 1. *tit.* 4 *num.* 18. Nam imò, vt aduertit Domin. Excommunicatio ſine rationabili cauſa lata eſt nulla. Huiuſmodi vero cauſæ plures recenſeri poſſunt. Vt Vicarius Epiſcopi ſi non ſeruat priuilegia Sedis Apoſtolicæ, *cap. quanto de priuil.* Vel ſi ſententiam proferat per pecuniam, aut gratiam, aut per Sordeſ. *cap. cum æterni §. ſi quis., infr. de ſent. & re iudic.* Vel ſi aliquem excommunicet ſine ſcriptis. *Cap. cum medicinalis, infra de ſent. excom.* Vel ſi impediat cauſam appellationis delatum ad Archiepiſcopum. *cap. romana verſ. quia in cauſis, infra de offic. ordin.* Vel in pluribus alijs caſibus, *cap. Romana §. pæn. & vlt. infr. de ſent. excom. & c. Rom. de pæn.* Quomodocũq; ne enim delinquat in officio ſuo Archiepiſcopus eſt superior, qui corrigere poteſt, & ſi opus eſt, poteſt officialem Suffraganei excommunicare.

5 Boatinus autem intellexit hoc capitulum de officialibus datis Vicarijs Epiſcoporum, quales ſunt Notarij, Noncij, vel executores, quos deputant. Sed huiuſmodi lectura non placuit Io. And. & Domin. *num.* 5. Sed Gloſſ & Mon. *num.* 2. extendunt hoc ad miniſtros etiam deputatos ab Epiſcopo, qui videns ſuum officialem excommunicatum, alium deputat, qui vices eius teneat iudicando, citando, vel iuriſdictionem Vicarij exercendo. Proprie tamen, & principaliter textus loquitur de illis, qui Vicarij ipſius vicesgerunt, & ideo de illis, qui ab ipſo conſtituti ſunt, & mandatum ab eo acceperunt, & commiſſionem agendi.

6 Poteſt enim officialis Epiſcopi delegare ſuã iuriſdictionem, ad vnam, vel plures cauſas, vt hic aduertunt Gloſſ. & Anchar. *num* 1. Barbos. *num* 9. Tabien *v. Vicarius q.* 5. Lopez. *p. p. inſtruct. cap* 284. Sanchez. *l.* 3. *de matr. diſp,* 7. *num.* 21. & apud eum Foller. & Nauar. An vero poſſit alium Vicarium Generalem inſtituere, retenta nihilominus apud ſe iuriſdictione ſua; abſolute dicendum eſt non poſſe ex *cap. Clericos ſup. de off. Vicarij*. Gloſſ. hic Anchar. *num.* 2. Vant. *de null. ex defect. iuriſd. delegata num.* 25. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 43. *q.* 3. Garz. *de beneſ. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 148. cum seq. Narb. *de appellat. à Vic. ad Epiſ. p.* 1. *num* 219. Sanchez. *l.* 3. *de matr. diſp.* 7. *num.* 21. Nihilominus quod poſſit hoc facere de conſenſu Epiſcopi, & ad tempus, & in hoc caſu limitetur diſpoſitio *d. cap. clericos*, dicunt Dom. *n.* 6. Io. Andr. *num.* 2. Butr. *num.* 7. Franc. *n.* 4. Barboſ. *num.* 8. Sbroz. *de off. Vic q.* 66. *num.* 11. *&* 17.

7 An vero omnis iudex poſſit inſtituere Vicarium, reſpondent Anchar. *num.* 1. & Butr. *num.* 2. quod ſi eſt impeditus ad breue tempus, ex cauſa iuſta id poteſt facere, ſecus ſi vel non adeſt iuſta cauſa, ſeu iuſtum impedimentum, vel ſi impedimentum eſt duraturum per longum tempus, quia in hoc caſu, dandus eſt alius iudex. Sed huius quæſtionis reſolutio pendet ex illa, quis ſcilicet poſſit delegare, aut ſubdelegare ſuam iuriſdictionẽ.

8 De Viceſgerente Vicarij itaque decernitur, quod excommunicato Vicario, *excommunicationis vinculo non aſtringitur*, nimirum, non eo eſt ligatus excommunicatione, quod quis gerit Vices Vicarij excommunicati. Ex quo habetur regula, quod gerens vices iudicis excommunicati ex hoc non eſt excommunicatus, ſcilicet maiori excommunicatione, imò nec minori, niſi aliter cum illo excommunicato communicet: Quod faceret ſi officium gerendi eius vices ab excommunicato reciperet. Io. Mon. *num.* 6. Io. And. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 6.

9 Ratio autem aſſertionis eſt, quia ex hoc iſte non communicat cum excommunicato in crimine ob quod fuit excommunicatus. Ex eo enim communicans cum excommunicato eſt excommunicatus maiori excommunicatione, ſi communicet cũ illo in crimine ob quod ille fuit excommunicatus, *cap. Nuper, & cap. ſi concubinæ de ſenten. excom. & cap. quoniam multos,* 11. *q.* 3. At vero ex eo quod aliquis gerat vices Vicarij excommunicati, non ſequitur quod communicet cum Vicario in crimine ob quod ille eſt excommunicatus, & propterea nec ipſe ex eo quod facit Officium Viceſgerentis eſt excommunicationis vinculo ligatus. Poſſet tamen eſſe, quod communicaret in crimine; ſi v. g. Epiſcopo excommunicato exiſtente Vicarius vellet Vicarij iuriſdictionem exercere, & ideo ex hoc Vicarius eſſet excommunicatus ab Archiepiſcopo, quod nolet abſtinere ab exercitio iuriſdictionis, ſicut debet abſtinere ſuo Epiſcopo exiſtente ex-

communi-

Digitized by Google

communicato. In hoc enim caſu, ſi quis ab hoc Vicario ea de cauſa excommunicato acciperet officium gerendi eius vices, communicaret cum Vicario in crimine, ob quod eſt excommunicatus, & ideo & ipſe Viceſgerens excommunicatus eſſet. Monac. *num.6.*

10 Licet verò Vicesgerens Vicarij excommunicati non ſit ex hoc excommunicatus, eius nihilominus geſta, non ſunt valida, ſed irrita, & nulla, ſi geſta ſunt per iuriſdictionem ab excommunicato receptam. Ex quo habetur regula generalis, quod excommunicatio nedum ſuſpendit iuriſdictionem excommunicati, ſed etiam eius Vicarij ſeu Vicesgerentis, aut cuiuſcumque ab eo iuriſdictionem accipientis, vt hic aduertunt Gloſſ. *in v. ipſius.* Io.Mon. *num. 6.* Anchar. *num. 1.* Domin. *num.6.* Franc. *num.4.* Barboſ. *num.4.* Gloſſ. *in v. conteſtata. num. fin. de Procurat.* Pariſ. *conſ.89. num.6. l.4.* Rota *deciſ. 4. num.2. de off. Vicarij in nouiſ.* Selua *de Benef. p.2. quaeſt.14 num.6.* Sbroz. de *off. Vicarij l.3. quaeſt.17. num.1.*

11 Et inde ſequitur, quod excommunicato Epiſcopo in totum ſuſpenſa manet iuriſdictio eius Officialis, ſeu Vicarij. Idem enim eſt conſiſtorium Epiſcopi, & Vicarij, ſed tamen pinguius ius in iuriſdictione habet Epiſcopus, qui eſt caput, & fons iuriſdictionis, Officialis vero eſt riuuolus, qui à fonte procedit, vnde magis debet attendi fons, quã riuuolus, *cap. ſeiunium diſt.76.* & ideo Epiſcopus Officialem mutare poteſt non è cõtra; quamobrem principali deficiente deficit acceſſoriũ non è contra *l. cum principale. ff de regi iur. cap. qualiter ſup. de elect. & cap. prudentiam, §. penul. & vlt. de off. deleg.* Et inde eſt quod excommunicato Vicario, non eſt ſuſpenſa iuriſdictio Epiſcopi, ſed excommunicato Epiſcopo, & obturato fonte exiccatur riuulus & Vicarij iuriſdictio manet ſuſpenſa, vt ex ea nihil validum gerere poſſit. Gloſſ. *in uerb. ipſius.* Io.Mon. *num.6.* Anchar. *num 2.* Franc. *num.3.* Dom. *num 7.* Barboſ. *num.10.* Socin. *in cap. ſacris n. 241. de ſent, excom.* Pariſ. *conſ. 89. num.6. l.4.* Rota *deciſ.4. de off. Vic. in nouis*, Selua *de Benef. p. 2. q.14. num 6.* Sbrozz. *de off. Vic. l.3. quaeſt.17. num.1.* Suarez *de cenſ. diſp.14. ſeſſ.1. num 1.* Sanchez *l.3. de matr. diſp 30. num. 6.* Gonzalez *ad reg. 8.* Cancell. Gloſſ. 5. § 9. *num.125.* Surd. Vgolin Narbona, Ricciul, & alij plures quos refert & ſequitur Barboſa *hic, & de off. Epiſ. alleg.54. num.146.* In ijs tamen, quæ non pendent à iuriſdictione Epiſcopi, Vicarius habens aliunde facultatem valide ea vtitur, quia ſola iuriſdictio quæ ab Epiſcopo manet, remanet in Vicario ſuſpenſa ex Epiſcopi excommunicatione, vt monet Dom. *d. num.7.*

12 Ideo loquentes in caſu huius textus de Viceſgerente Vicarij excommunicati quatuor caſus diſtingui debent. Primus eſt, ſi ipſe Viceſgerens facultatem habuit ab Epiſcopo. In hoc enim caſu, vt aduertit Io.Monac. *num.3.* certum eſt, quod Vicesgerentis iuriſdictio non violatur ob excommunicationem Vicarij, cum à Vicario non ſit deriuata. Anchar. *num.1.* Dom. *num.4.* Franc. *num.4.* Barboſ. *num.5.*

13 Secundus caſus eſt, quando licet Vicesgerens habuerit officium à Vicario nondum excommunicato, tamen iuriſdictionem habet à iure, vt v. g. Oeconomus, habet iuriſdictionem à legem. Ideo ſi ab Epiſcopo, vel Vicario fuerit inſtitutus ante excommunicationem, ea ſuperueniente, non ceſſat facultas Oeconomi, quia ipſe facultatem habet à lege. *cap. voluntas, & cap. quia. 89. diſt.* & ita etiam docent citati DD.

14 Tertius casus eſt, ſi Viceſgerens habuit iurisdictionem à Vicario antequam eſſet excommunicatus. Et in hoc caſu dicitur quod re integra Vicesgerentis iurisdictio ob excommunicationem Vicarij remanet ſuspensa, nec geſta per eum poſſunt habere vigorem, quia hæc iurisdictio à Vicario qui eſt excommunicatus fuit recepta, & ex eius iurisdictione dependet. Sed ſi res non eſt integra, quia Vicesgerens ante Vicarij excommunicationem cœperat cognoscere de causa, vt quia iam lis fuerat conteſtata, vel Vicesgerens citauerat, tunc iurisdictio illi eſt perpetuata, & ſuperueniente Vicarij excommunicatione, non ſuspenditur Vicesgerentis iurisdictio, ſed poteſt in causa procedere. Io Mon. *n.3.* Anchar. *n 2.* Butr. *nu. 7.*

15 Quartus casus eſt, ſi Vicesgerenti data fuit iurisdictio & facta deligatio à Vicario iam excommunicato, & in hoc casu manifeſtiſſima eſt huius decretalis conſtitutio, vt geſta huius Vicesgerentis nullum vigorem habere poſſint, quia excommunicatus non poteſt iurisdictionem alicui valide delegare, nec in actu, nec in habitu quia in Vicario excõmunicato iurisdictio mortua eſt, nec eam in alium transfundere nequit. Gloſſ. *in v. vigorem.* Io. Mon *num.7.* Franc. *num.7.* Barboſ. *num.6.* ab interpretes communiter, Socin. *cap. ſacris. num.280. de ſent. excom.* Sbrozz. de *off. Vic. l.3. quaeſt.18. n.8.* Vicarius enim excommunicatus, nec per ſe, nec per alium poteſt exercere iurisdictionem, nec poteſt excommunicare, nec procurator inſtitui, vel conſtituere, nec aliquem actum legitimum exercere *cap. audiuimus 24. q. 1. cap. ad probandum, de re iud. cap. conſulti de procur. cap poſt ceſſionem, de probat. cap. ab Epiſcopo ſup. de ordin. ab Epiſ.* Io. Mon. *num. 7.* Io. And. *num.3.* Burr. *num.8.* Dom. *num.6.*

16 Ex prædictis propterea colligitur, quod licet ea, quæ ſunt dignitatis tranſeant ad ſucceſſorem in dignitate, tamen hoc non poteſt verificari in excommunicatione, quæ non incurritur ratione dignitatis, ſed proprij delicti cauſa. Ideo excommunicatio Vicarij non tranſit ad Vicarium ſucceſſorem. Gloſſ. Io. And. *num.1.* Anchar. *num. 2.* Butr. *num.5.* Dom. *num. 4.* Franc. *num. 2.*

17 Quod etiam clericus coniugatus non poſſit eſſe officialis Epiſcopi dixerunt Anchar. *nu.3.* Butr. *num.9.* Dom. *num.8. & 9.* Franc. *num 6.*

18 Et quod ad inſtituendum Vicarium nunc non ſit neceſſarius Capituli conſenſus aduerterunt. Anchar. *num.4.* Dom. *num.10.*

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Officialis, & Vicarius Epiſcopi idem ſunt.*
4 *Vicarius ille eſt generalis, qui eſt in ſpiritualibus, & temporalibus.*
5 *An Vicarius habeat iuriſdictionem ordinariam.*
6 *Habet quid medium inter ordinariam iuriſdictionem, & delegata.*
7 *Licet ſit illicitum, non eſt iniuſtum, ſi Epiſcopus ſine cauſa amoueat Vicarium.*
8 *Idem de Vicarijs Abbatum.*

9 *Quodnam*

9 *Quodnam ſit mandatum generale.*
10 *Non eſt mandatum generale, quod alia ex eo quod excipiatur vnum ſolum de exprimendis.*
Exceptio non ampliat.
11 *Eſt mandatum generale ſi vno ex exceptuatis expreſſo adſit clauſula, & omnia alia &c.*
Et tamen hoc mandatum non ſe extendit ad maiora.
12 *Nomine cauſarum veniunt ciuiles.*
13 *Vicarius ex vi mandati Generalis non poteſt cognoſcere ad cauſas criminales* 14.
15 *Nec in Diœceſim viſitare.*
16 *Nec damnatos ſoluere.*
17 *Poteſt inquirere ad effectum referendi.*
18 *Dictio, ſeu diuerſam habet ſignificationem.*
19 *Vicarius poteſt ciuiliter declarare beneficium alicui non competere.*
20 *In dubio minima iuriſdictio cenſetur tributa.*
21 *Epiſcopus cauſas criminales poteſt committere.*
22 *Vicarius in commiſſis ſpecialiter an ſit delegatus,*

Cap. Licet 2. de off. Vicarij:

1 IN hac decretali ponitur primo regula, ex qua habetur quid non poſſit Vicarius ex generali mandato ſibi conceſſo; deinde ſecundo ponitur vna regulæ exceptio.

2 Regula eſt, quod officialis, ſeu Vicarius Epiſcopi ex generali ſibi facta commiſſione non habet facultatem inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficijs, officijs, vel adminiſtrationibus amouendi. Exceptio vero eſt, quod officialis Epiſcopi hæc poteſt ſi ſibi ſpecialiter hæc fuerint commiſſa. Quam regulam, & exceptionem ex hoc textu collegerunt nedum Canoniſtæ hic. Sed Lancell, *tit. de off. Vic.* 9. *per Vicarium.* Clarus §. *fin. qu.* 40. *num.* 3. Vgol. *de off. & poteſt. Epiſ. cap.* 4. §. 7. *num.* 2. Barboſa *de off. Epiſ. alleg.* 54. *num.* 117. *& lib.* 1. *de iure Eccl. cap.* 15. *num.* 22. Sanchez. *l.* 3. *de matrim. diſp.* 29. *qu.* 2. *num.* 16. Sbroz. *l.* 2. *q.* 143. *num.* 1. Rebuſ. *de forma Vicar. num* 173. Coch. *eod. tit.* 8. *num.* 17. Narbona *de appellat. à Vic. ad Epiſc. p.* 1. *num.* 91. Pax Iordan. Elucubrat. *lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 282. Fermoſinus *in cap. clericos de off. Vicarij q.* 5. *num.* 13. & apud iſtos plures alij.

3 Officialis Epiſcopi dicitur etiam Vicarius Epiſcopi, & ita quod ſola nominis differentia inter eos reperiatur. Couar. *l.* 3. *variarum cap.* 20. *n.* 46. Mandoſ. *in commiſſ. per Breue* 28. *v. Vicario, & in reg.* 14. *Cancell. q.* 6. *num.* 26. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* Gloſſ. 5. §. 3. *num.* 8. cum vero contingere poſſit, quod Epiſcopi plures Vicarios inſtituant etiam aliquo modo generales, ſcilicet vnum pro cauſis ciuilibus totius Diœceſis, alium vero pro cauſis criminalibus, iſti Vicarij, aut officiales generales, proprie, & ſimpliciter non ſunt, ſed potius auditores nuncupantur; in præſenti textu ſermo eſt de officiali generali, ſeu Vicario vniuerſaliter ad cauſas totius Diœceſis conſtitutæ, cui omnia, quæ ſunt voluntariæ, aut contentioſæ iuriſdictionis cõmittuntur.

4 Quamuis vero ad Vicarium Generalem multi dicunt ſufficere, ſi ſit conſtitutus Vicarius Generalis in ſpiritualibus. Sic enim aliquando in literis Apoſtolicis Vicarius in ſpiritualibus generalis dicitur, vt ſit etiam in Concil. Trid. *ſeſſ.* 13. *cap.* 2. *de reform.* Et ita poſt Marcheſ. Sbroz. & Sanchez. tradit Barboſ. *de off. Epiſ. alleg.* 54. *num.* 57. Garz. *de ben. p.* 5. *num.* 122. *&* 23. Tamen quis Eccleſia ſolet habere ſpiritualia, & temporalia, *cap. ſi quis p. q.* 3. in mandato, in quo inſtituitur quis in Vicarium generalem, ſolet apponi clauſula, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus. Nam & abſolute, & plene ſimpliciter, & non tantum in aliquo genere non poteſt dici Vicarius generalis, qui non eſt creatus Vicarius in ſpiritualibus, & temporalibus. Azor. *p.* 2. *cap.* 46. *q.* 1. Rota *deciſ.* 5. Rebuſſ. *tit. de forma Vicar, num.* 15. *&* 16. Pauin. Moſcon. Mill. Soccin. & Coch. apud Garz. *d. cap.* 8 *num.* 120 *&* 121. & quod in iure aliquando Vicarius in ſpiritualibus vocetur generalis, hoc eſt, quia ad intentionem iuris in eo caſu, de quo loquitur ſufficit, quod ſit Vicarius generalis in eo genere.

5 De hoc ergo officiali, ſeu Vicario Gloſſ. inquit, quod habet in Diœceſi iuriſdictionem ordinariam. quod quamplures DD. verum iudicant, quos dant Barboſa hic *num.* 6. *& de poteſt. Epiſ. alleg.* 54. *num.* 26. *& l.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 15. *num.* 17. Fermoſinus *in cap. clericos, de off. Vicarij quaſt.* 5. *num.* 41. Pax Iordan. *diſceptat. lib.* 12. *tit.* 1. *nu.* 58. Et mouentur, quia idem tribunal, & conſiſtorium eſt Epiſcopi, & Vicarij, *vt in cap. prox. ſuper.* Tum quia Vicarius vices gerit Epiſcopi in eodem loco, & in Epiſcopi præſentia, à quo iuriſdictionem ordinariam tanquam ſubrogatam accipit. Tum quia a delegato, ad delegantem datur appellatio, at vero à Vicario non datur appellatio ad Epiſcopum. *cap.* 2. *de conſuet. ſupra in hoc lib.* Tum quia Vicarius iudicem dare poteſt, *ex cap. prox. ſuper.* Eius vero eſt dare iuriſdictionem, qui illam habet ordinariã, non qui delegatam. Tum quia iuriſdictionem habet ratione tituli, & officij, quod continet à lege ipſa. Nihilominus non defuerunt, qui arbitrati ſint Vicarium non ordinariam, ſed delegatam habere iuriſdictionem. Pro qua ſententia ſtant Alex. *in rubr. de off. Vicarij n.* 17. Gofredus *in ſumma de off. Vicarij n.* 2. Alciatus *in rubr. de officio ordin. n.* 24. Sotus in 4. *d.* 18. *q.* 4. *ar.* 3. Gonzalez. *variarum quaſ. c.* 27. Gloſſ. *in ver. abſque rationabili, in cap. vt debitus honor.* 59. *de appellat. & in cap.* 2. ſecundum vnum intellectum, ne Prælati vices ſuas, *& in cap. perlectis v. iurgia, diſt.* 25. & alij quos refert Barboſa Narbona *de appellat. à Vic. ad Epiſ. par.* 1. *num.* 62. Quia Vicarius vices gerit Epiſcopi, & ab eo iuriſdictionem accipit ad eius libitum duraturam. Nec obſtat dum dicitur, quod Vicarius habet titulum, & in officium, cui à iure competit iuriſdictio; quia Vicariatus cum in ſuo fieri, & eſſe dependent à libera voluntate Epiſcopi non ſit niſi officium manuale, quomodo etiam delegatus habet titulum, & officium. Et quod dicitur Vicarium habere iuriſdictionem à lege eſt verum eo modo, quo etiam delegatus eam habet, nimirum ſuppoſito delegatione. Sic enim, & Vicarius iuriſdictionem habet ſuppoſita inſtitutione. Nam hoc eſt de iure naturali, vt tam delegatus inſtitutus, quam Vicarius habent eam iuriſdictionem, quam fert officium à lege approbatum. Quæ tamen iuriſdictio non eſt, niſi delegata, quia eſt iuriſdictio Vicesgerentis alterius, ab alterius voluntate dependens tam in extenſione ſua, quam in duratione.

6 Hoc mihi certum eſt quod Vicarius Epiſcopi exercet iuriſdictionem ac ſi eſſet Ordinarius, &

tan-

Digitized by Google

tanquam loco Ordinarij ſubrogatus; ſed quod ab eo ad Epiſcopum non detur appellatio, non eſt, quia Vicarij iuriſdictio ſit ordinaria, ſed quia eſt, idem conſiſtorium Epiſcopi, & Vicarij illique eſt inſtitutus ad vniuerſitatem cauſarum, *cap.2. ſupra de conſuet. in hoc 6.* Quamobrem cum Epiſcopi Vicarius habeat partim de ordinario iudice, partim de delegato, quamuis eſſentialiter potius delegatus dicendus videatur, pariter dici poterit eum eſſe quid medium inter ordinarium iudicem, & delegatum. Sed magis proprie dicitur quod eſt conſtitutus ad vniuerſitatem cauſarum in eodem loco, & etiam in præſentia Epiſcopi, vt cognoſcat de illis, quæ ad ordinariam Epiſcopi iuriſdictionem ſpectant ac ſi eſſet ordinarius, & Epiſcopus. Et ſic in eo Ordinaria iuriſdictio Epiſcopi eſt veluti depoſitata. Etenim & in præſentia Epiſcopi poteſt Vicarius ſua vti iuriſdictione, vt hic aduertunt Dom. *num.12.* Franc. *num.6.* & tantum poteſt, quantum ſibi conceditur ab Epiſcopo, qui etiam quantum ad caſus in iure exceptos poteſt illi ſuam facultatem concedere: ſed etiam ad libitum reuocare. Imò nouo Vicario inſtituto prior cenſetur reuocatus, per ea, quæ habet Dominicus *num.14.* Quod eſt verum, ſi non fuit appoſita clauſula citra tamen reuocationem aliorum Vicariorum. Azor. *part. 2. l.3. cap. 46. quæſt.5.* Sbrozz. *l.3. quæſt.33.* Barboſa *d. all.54. num.58.*

7 Si autem quæratur an Epiſcopus poſſit Vicarium remouere ſine cauſa? Dico breuiter, quod ſemper eſt illicitum agere ſine cauſa rationabili, quia non ſufficit facere bonum, niſi bonum benè fiat, & actus ſit ornatus omnibus circumſtantijs, inter quas eſt circumſtantia recti finis, vnde ſecundum doctrinam D. Thom. *p.2. quæſt. 18. art.9.* non datur actus indifferens qui in indiuiduo non ſit nec bonus, nec malus. Sed tamen non eſt iniuſtum, ſi Vicarius remoueatur ab Epiſcopo ſine cauſa, quia Vicariatus eſt liberimæ inſtitutionis, nec Vicario competit ius, vt ad nutum Epiſcopi non poſſit amoueri. Imò nec eſt iniuſtum, ſi Vicarius amoueatur ex odio, vel ex alio fine malo; quia odium non eſt iniuſtitia, ſed eſt peccatum contra charitatem, neque ex odio intrat obligatio reſtituendi, vt probaui *tract. de elect. cap. 30. quæſt. 19. num.217. pag.647.* Et ideo ab amotione Vicarij non datur appellatio. Et quamuis poſſit implorari iudicium Superioris Eccleſiaſtici, qui habeat iudicare de omnibus virtutibus, & dirigere ſubditos ex fide Chriſti in vitam æternam. (Iudex enim, cui ſolum eſt conceſſum, vt iuſtitiam faciat, non poteſt niſi de iuſtitia cognoſcere.) Tamen ſuperior cuius iudicium fuiſſet imploratum, non poſſet facere vt Vicarius non amoueretur, niſi ipſe poſſet Vicarium inſtituere, aut continuare, ſed facere poſſet vt Epiſcopus odium deponeret, & non niſi bene Vicarium amoueret.

8 Huius textus regula procedit etiam in Vicarijs Abbatum, vel inferiorum Prælatorum. Sed aduertendum hoc verificari non per extenſionem legis de perſona ad perſonam ex identitate rationis ſed per comprehenſionem ſub legis verbis. Quia ſub nomine Epiſcopi veniunt *Prælati* habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, in ijs quæ ad gubernium, & iuriſdictionis exercitium ſpectant, cum ſit eadem ratio, & diſpoſitio ſit intuitu boni communis, & fauore Eccleſiaſtici regiminis.

9 Generalis commiſſio eſt, per quam alicui committuntur cauſæ in genere, non facta earum mentione in ſpecie. Ideo apud aliquos commiſſio generalis eſt, ſi fiat ſub hac forma. Dantes ſibi facultatem cognoſcendi cauſas tum in ſpiritualibus, quam in temporalibus, & ea omnia faciendi, quæ nos facere poſſemus, etiam ſi requireret ſpeciale mandatum. Cum enim hic nullius cauſæ in ſpecie fiat mentio, commiſſio generalis eſt. Gloſſ. hic *in v. committatur*, Barboſ. *d. all. 54. num.59.* Verum è contra, quod ad hoc vt Vicarius in terminis cap. ſeq. poſſit conferre beneficia, ſufficiat habere mandatum cum libera dixerunt Cinus *in reper. l.5. ff. de off. Procurat.* Cæſar *num.10.* Paulus *in l. procurator in fin. ff. de procur.* Ferretus *conſ. 381. num.2. & 3.* Quos refert, ſed non ſequitur Garz. *de benef. p. 5. c. 8. num. 115.* Et quidem in terminis, cap. ſeq. generale mandatum cum libera non ſufficit ad hoc vt Vicarius poſſit conferre beneficia, quia textus ipſe hoc excludit, quia vtitur hac ratione, quod adminiſtrator regulariter non poteſt donare, etiamſi habeat mandatum cum libera, & ideo decreuit, quod ex vi mandati generalis, nec Vicarius poteſt conferre beneficia. Cæterum non poteſt negari, quod clauſula cum libera non æquiualent mandato ſpeciali, vt conſtat per DD. quos cumulat Barboſa *clauſ. 35. num. 10.* & docet idem Garz. *d. cap. 8. num.74.* An vero in terminis huius cap. mandatum ſpeciale cenſendum eſſent, ſi datum fuiſſet *cum libera &c. etiam ſi exigerent mandatum ſpeciale*, conſiderandum diligentius eſſet, an hoc ex alia aliqua lege excluderetur; nam ea huius ſolius textus virtute id non habetur, quia ſolum aſſeritur, quod ex vi mandati generalis ſine mandato ſpeciali Vicarius non poteſt cauſas criminales cognoſcere. Qui autem habet mandatum cum libera, habet mandatum ſpeciale. Generalis tamen cenſenda eſt, ſi Epiſcopus dicat Committo tibi curam, & regimen Epiſcopatus. Anchar. *in princ.* Butr. *num.4.* Franc. *num. 7.* quod probauit Bart. *in l.1. § Cum vrbem. ff de off præf. vrb. per l. quam Tuberonis. §. alia ff. de Pecul. & l. 2. ff. de off. Præm.* Vbi legatus Procõſulis ſimilem habens commiſſionem in Prouincia Proconſuli legata, ex vi talis commiſſionis non cognoſcit de cauſis meri Imperij ſine ſpeciali mandato, *vt l. ſolet. eod. tit. de off. Proconſ.*

10 Sed quid ſi dicatur committo omnium cauſarum cognitionem, & omnia facere, quæ ego poſſem excepta beneficiorum collatione? Videtur enim quod hæc non ſit commiſſio generalis, quia exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis. c. *Clericis 32. quæſt. 5.* vbi Gloſſ. & notat Io. Andr. poſt Dom. *infra cap. ſuper res, de reg. iuris.* Cum ergo ſit excepta ſola beneficiorum collatio, videtur quod firmetur regula, vt valeat in omnibus alijs caſibus de iure exceptis, & non expreſſis. Sed dicitur quod ſimilis commiſſio eſt generalis, nec ſe extendit ad caſus in iure expreſſos. Quia licet exceptio firmet regulam, eam tamen non ampliat, ſeu extendit ad caſus ſub regula non contentos, quin imò exceptio venit ad diminutionẽ regulæ, *arg. ex l. legata nullius ff. de leg. 1. & cap. Maiores de Baptiſmo.* Ita poſt Lap. & Domin. teneat Anchar. *n. 2.* Franc. *num. 8.* Bartol. *in l. generali, §. vxori ff. de vſufruct.* vbi ait, quod exceptio firmat regulam in non exceptuatis, non tamen eam dilatat, vt faciat

ciat comprehendi ea; quæ alias de ſui natura non comprehenderentur.

11 Si autem expreſſe Vicario concedatur facultas circa aliqua ſpecialia, vt ſi concedatur poſſe eum conferre beneficia, vel cognoſcere cauſas criminales, aut aliud ſimile ex illis, quæ Vicarius non poteſt ex generali mandato facere, & addatur clauſula, & omnia alia facere, quæ nos poſſemus etiam ſi exigerent mandatum ſpeciale, tunc Vicario etiam ſpecialia commiſſa intelliguntur in *v. committantur*, vt aduertunt hic Gloſſ. & poſt Hoſt. Archid. Dom. *num.* 6. Franc. *n.* 6. Sbrozz. *d. off. Vic. lib.* 1. *quæſt.* 65. *n.* 5. *& quæſt.* 67. *num.* 3. Lancell. *tit. de off. Vicarij* §. *per Vicarium* Couar. l. 1. *variarum c.* 6. *n.* 3. Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp* 29. *num.* 8. & tamen hoc limitatur, vt adhuc non fiat extenſio in hoc caſu niſi ad ſimilia, & minora, non vero ad imparia, & maiora. Franc *num.* 2. *&* 6. Barboſ. *num.* 8. Clem. 2. *de procurat. q.* 11. ſic ergò patet quod non tantum valet genus, quantum valet expreſſa ſpecies, vt notat Gloſſ. *in v. generaliter.*

12 Habetur vero ex hoc textu, quod nomine cauſarum veniunt cauſæ ciuiles, non vero cauſæ criminales, niſi exprimantur. Dom. *n.* 2. Franc. *num.* 2 Volt enim hic textus, quod etiam ſi Epiſcopus inſtituendo aliquem in Vicarium det illi facultatem cauſas cognoſcendi, non per hoc Vicarius poſſit cauſas criminales cognoſcere, niſi habeat mandatum ſpeciale.

13 Colligitur 2. quod Vicarius ex vi mandati generalis ſine ſpeciali non poteſt cauſas criminales cognoſcere directè, & principaliter Barboſ. *de off. Epiſ. alle.* 54. *n.* 117. Pax Iordan. Elucubrat. *l.* 12. *tit.* 1. *num.* 222. Rebuff. *tit. de forma Vic. nu.* 173. Sbroz. *l.* 2. *quæſt.* 143. *nu.* 9. & quamplures alij apud iſtos. Vnde ſi Vicarius has cauſas cognoſcere velit proceſſu, & ſententia nulla eſt ex defectu iuriſdictionis. Federic. *de Sen. conſ.* 220. *num.* 2. Sbroz. eadem *quæſt. num.* 2. Et ita quod ſimilis proceſſus, vel ſententia nec poſſit rat habitione Epiſcopi conualidari, cum ſit nulla in ſui initio, & ſubſtantia. Nam Vicarius non poteſt facere nomine Epiſcopi niſi id, ad quod ſe extendit eius mandatum, quod non ſe extendit ad cauſas criminales, & ideo proceſſus iſti, ſeu ſententia nec poteſt dici facta nomine Epiſcopi, nec ab eo ratificari. Præterquam quod regula generalis eſt, quod in illis in quibus conſideratur initium, vt in electione, & ſententia non habet locum ratificatio, vt notat Io: And. in *d. reg. natum, de infr. de reg. iuris*, ſic ergo ſententia lata à Vicario in criminalibus non poteſt ex ratificatione Epiſcopi conualidari. Anchar. *num.* 3. Dom. *n.* 15. Franc. *n.* 6.

14 Nihilominus Io: Monach. hic *n.* 2. *&* 3. arbitratur quod Vicarius ex generali mandato poſſit cognoſcere de crimine vſurarum, & de alijs criminibus ſimilibus, ſolumque prohiberi ne poſſit inquirere ad effectum priuandi aliquem beneficio, exiſtimat enim, quod dictio *ſeu* hic ſumatur ampliatiuè, & copulatiuè, & ſic quod hic omnia iſta ſimul accipienda ſint, & quod Vicario ſimul hæc ſint prohibita, non diuiſiue, & ſic quod ſolum non poſſit per proceſſum ſuum agere ad priuationem beneficiorum, cæterum quod de vſuris, & alijs delictis poſſit ex officio inquirere, & de omnibus cognoſcere, de quibus poſſet Epiſcopus ad partis inſtantiam, ſed meritò à Io: And. *num.* 2. reijcitur hæc textus interpretatio, nam dictiones *aut*, *&* *ſeu* ex eorum vſitata ſignificatione diſiungunt, & ita hic ſumi debent, vnde ex hoc textu prohibitus eſt Vicarius vel inquirere, vel corrigere, vel punire, vel à beneficijs, aut officijs aliquem amouere, ſeu ex quacumq; cauſa contra aliquem criminaliter procedere, vt explicant Butr. *num.* 7. & alij DD. ſupra citati.

15 Ideo Vicarius ſine ſpeciali mandato non poteſt Diœceſim viſitare *arg. cap. Epiſcopum* 10. *q.* 1. *& cap. inter cætera de off. ordin.* & poſt Io: Andr. *in Clem.* 1. *de hæret. & Lap. hic tradunt* Butr. *nu.* 12. Anchar. *num.* 4. Rebuff. *tit. de forma Vicarij num.* 101. Azor. *lib.* 3. *cap.* 45. *q.* 4. Sbroz. *l.* 2. *q.* 120. *num.* 1. Barboſ. *all.* 54. *num.* 102. Pax Iordan. *d. tit.* 1. *num.* 206. nec bona Clericorum confiſcare Bald. *in l. Imperatorit ff. de off. Preſb. vig.* Alex. *in l.* 1. *num.* 75. *ff. de off. eiuſd.* quas ſequitur Pax Iordan. *l.* 12. 6. 1. *num.* 227. Sbroz. *lib.* 2. *quæſt.* 558. Barboſ. *de off. Epiſc. alleg.* 54. *nu.* 119. Nec pœnas corporales in pecuniarias commutare Barboſ. *d. all.* 54. *num.* 110. Pax Iordan. *d. tit.* 1 *num.* 228. poſt Azor. *l.* 3. *c* 45. *q.* 6.

16 Sicut vero Vicarius non poteſt punire, ſic nec poteſt damnatos à pena abſoluere, iuxta regulam, quod qui non poteſt condemnare ſoluere non valet *l. nemo, qui cōdemnare. ff. de reg. iur.* quam regulam ampliat, & limitat Menoch. *de arbit. l.* 1. *q.* 43. & ſic nec Vicarius poteſt reum diffinitiue condemnatum abſoluere Barboſ. *hic num.* 4. Pax Iordan. *d tit.* 1. *num.* 226. Menoch. *d. q.* 43. *n.* 27.

17 Poſſe nihilominus Vicarium in cauſa criminali inquirere contra reum ad effectum referendi Epiſcopo, non vero ad effectum puniendi per ſe ipſum, voluerunt Dom. *num.* 4 *& Lap. hic.* Anchar. *num.* 3. *in princ.* Barboſ. *num.* 3. Soccin. *in cap. qualiter, & quando* 2. *not.* 14 *num* 171. *de accuſat. mil. in v. Vicarius verſ.* 6. Sbroz. *lib.* 2. *q.* 166. Menoch. *de arbit. l* 1. *q.* 43. *num.* 28. Pax Iordan. *d. tit.* 1. *num.* 224. Vnde etiam colligunt Menoch Barboſ. Pax Iordan. & alij, quod Vicarius poteſt reum prætenſum abſoluere ab inquiſitione. & inquiſitum dimittere, ſicut enim poteſt inquirere ad effectum remittendi culpabilem puniendum ab Epiſcopo, ita poteſt inquiſitum inuentum innocentem ab inquiſitione dimittere.

18 Notandum autem primo quod dictio, ſeu, qua textus vtitur poteſt habere diuerſam ſignificationem. Quandoque enim ponitur inter diuerſa voce tantum non vero ſignificatione, & tunc vt aduertunt Dom. *num.* 4. & Franc. *num.* 3. Stat expoſitiuè Gloſſ. *in cap. bonæ, de poſtul. Prælat.* Gloſſ. *in v. inſulam, Clem.* 2. *de vit. & honeſtat. Cler.* & ibi Paul. Quandoque vero ponitur inter diuerſa voce, & effectu, & tunc aut vtraque qualitas inter quas ponitur hæc dictio requiritur ad verificandam diſpoſitionem, & ſumitur copulatiue Hoſtien. *in cap. ex parte M. de reſtit. ſpol.* & ibi Io: And. *in v. ſine*, aut ad verificandam diſpoſitionem non requiritur vtraq; qualitas, & tunc in materia larga, vt ſunt donationes, & teſtamenta, vt in *cap cum dilectus, de donat.* ſtat ampliatiuè, & ità procedit Gloſſ. *in cap. Ego Ludouicus, diſt.* 63. aut ſumus in materia odioſa, & pœnali, vt eſt *tex. in cap. fin. d.* 75. *& in Clem. Non poteſt, de procurat.* & tunc ſumitur diſiunctiuè Io: Andr. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Itaque conſideranda eſt materia de qua diſponitur, & motiuum, & ratio diſponendi, vt iuxta ſubiectam materiam ſignificatio huius dictionis *ſeu* accipiatur. De cuius ſignificatione videri poteſt Rota *deciſ.* 185. *n.* 3. *part.* 2.

diuerſ, & dec.232.l.a par.3.& dec.255.num.4.part.5. recent. & dec.287. num 9. par.7. & dec. 232. num.5. part.8,& dec.164.num.12. part.9.& dec.293. num.9. part.9.dec.79.num.6 coram Coccino, *& deciſ.346. num.6.&* 7.coram Penna.

19 Notandum 2.quod io ſpecie ſtatuitur,vt Vicarius non poſſit aliquem beneficijs, aut officijs, aut adminiſtrationibus priuare. Hoc tamen limitatur,vt non procedat ſi agatur ciuiliter ad priuationem beneficij ea defectu juſti tituli Butr.*num*.3.Ideo ſi contingat quod Patronus agat, vt inſtitutus in Eccleſia per Epiſcopum remoueatur per Vicarium, & admittat alium ab eo præſentatum, quia inſtitutus non fuit per eum præſentatus,ſed per carentem poteſtate ad præſentandum, quod Vicarius poſſit de hac cauſa cognoſcere voluit Io; Andr. ſed contrarium voluit Lap. & meritò, non quia cauſa beneficialis non poſſit ciuiliter à Vicario cognoſci, ſed quia inferior non cognoſcit de cauſa ſuperioris,*cap.inferior d.*21.Procedit ergo dictum Io;Andr. quando inſtitutio non fuiſſet facta per Epiſcopum, ſed per inferiorem, puta Plebanum, vel Abbatem. Butr.*num*.8. Anchar.*num*.3.Franc *num*.6.

20 Aduertendum 3. quod ſi ſumus in dubio, quæ & qualis juriſdictio ſit tranſlata,ſemper eſt facienda interpretatio in minimo, quod tamen vim officio dato compatiatur. De quo videantur DD. quos hic citat Barboſ.*n*.5.

21 Notandum 4. quod fuit dubitatum,an Epiſcopus cauſas criminales poſſit delegare Vicario, eo quia ea *l. nec quicquam §. vbi decretum, ff. de off. Proconſ. cauſæ meri*, vel mixti imperij, vt eſt criminum inquiſitio,per libellum, ideſt iudicem delegatum non expediuntur. Sed quidquid ſit de iure Ciuili, de iure Canonico cauſæ criminum ſpecialiter committi poſſunt *cap. in Archiepiſcopatu, de Rapt. cap.licet,de Simon. cap.Deus omnipotens 3.q.1.* Quod in hoc textu eſt expreſſum, & ex eo docent Archid. Anchar. *num*.8. Butr.*num*.5. Et ſic Epiſcopi cauſas criminales ſuorum Clericorum audiunt per ſe, vel per ſuos Vicarios, vt poſt Innoc. *in cap tranſmiſſam de elect. & ſpeculat. in tit.de inquiſ. poſt princ.* notat Franc. *num*.4. Qui tamen ex Hoſtien. *in cap. ex frequentibus, de inſtit. & Archid.in cap peruenit 81. diſtinct.*addit,quod de iure Vicarius etiam ex ſpeciali commiſſione, non poteſt criminaliter cognoſcere de accuſatione Clerici, & cauſam diffinire, cum etiam hoc non poſſit Epiſcopus confirmatus, & non conſecratus,ſecundum Hoſtien.*in d.cap,ex frequent.* Et tamen hoc limitat, vt procedat, quando ageretur de deponendo Clerico ab Ordine,non tamen ſi ageretur de deponendo Clerico à beneficio, quia hanc cauſam ex ſpeciali commiſſione poſſet Vicarius definire.Hæc Franc.in hoc tamen textu ſine diſtinctione, & limitatione dicitur, quod de ſpeciali mandato Vicarius poteſt inquirere,corrigere,& punire.Vnde cogitandum eſſet,an deberet admitti ſupradicta limitatio.

22 Notandum 5. quod oritur hic difficultas, an quando Vicario ſpecialiter committitur aliqua ex cauſis requirentibus ſpeciale mandatum, tunc Vicarius ſit Ordinarius, vel delegatus Speculator enim *tit.de off.Vic.* voluit, quod ſi commiſſio ſpecialium cauſarum fiat ſimul cum commiſſione generali,tunc facultas conceſſa ſit ordinaria,ſecus vero ſi commiſſio ſpecialium cauſarum fiat ſeparatim.Lapus autem hic voluit, vt ſiue commiſſio fiat ſimul, ſiue ſeparatim, ſi in commiſſione addatur clauſula generalis, tunc tota iuriſdictio erit ordinaria, cum ille ſit ordinarius cui committitur vniuerſitas cauſarum,*l.cum prætor. ff.de iud.* ſecus ſi non apponitur cauſa generalis, quia tunc in expreſſis requirentibus ſpeciale mandatum, iuriſdictio erit delegata.Et ita ſentiunt etiam Anchar.*num*.3.Butr. *num*.7. Dom.*num*.9. ſed Franc. ex Rota arbitratur, quod Vicarius ſit delegatus in omni caſu in quo ſibi committitur aliquid requirens ſpeciale mandatum, ſed quod mihi conſiderandum videtur, eſt quod aduertit Rota *deciſ.7. de off. Vicarij num.3. in nou.* nimirum quod in his, quæ non cadunt ſub generali commiſſione Vicarij, ſed requirunt ſpeciale mandatum, non poteſt dici, quod ſit idem conſiſtorium,& idem tribunal Vicarij, & Epiſcopi,cum Vicarius ex ordinaria iuriſdictione ſui officij *huiuſ*modi cauſas cognoſcere non poſſit, ſed ſolum ex ſpeciali delegatione.Ideo in iſtis à ſententia Vicarij poteſt appellari ad Epiſcopum, vt ibidem Rota docet, & probatum eſt ſupra *cap.2. de conſuet. num*.35. Quod tamen eſt intelligendum iuxta limitationes ibi poſitas,& conformiter ad relata hic ex Speculat. & Lapo, vt hoc non procedat de commiſſionibus ad ſpeciales cauſas, datis in inſtitutione *officij*, ſeu ſi in commiſſione ſeparata ponatur clauſula, *ampliantes* &c.vel alia ſimilis per quam appareat Epiſcopum velle extendere ordinariam facultatem Vicarij. Et hoc euenire dicendum eſt quando Epiſcopus Vicario non committit cauſam aliquam ſpecialem in indiuiduo,ſed in ſpecie communiter,vt ſi concedet illi vt poſſit inquirere,& punire v.g.vſurarios,aut adulteros,aut delictũ aliud in genere,abſq; limitatione temporis ſemper vero Vicarius eſt delegatus in illis quæ ab Epiſcopo ſibi committuntur, ſed non ſpectant ad ordinariam iuriſdictionem Epiſcopi, ſed ad delegatum, vel ſibi ex priuilegio competentem,aut alio ſpeciali iure.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Sub conceſſione generali non veniunt ea; quæ concedens non eſſet veriſimiliter conceſſurus.*
Non ſemper nomen generis comprehendit ſpeciem. 3.
4 *In generalibus, & obſcuris veriſimile attenditur.*
5 *Adminiſtrator regulariter non poteſt donare.*
Poteſt donare cauſa remunerationis. 5.
6 *Conferre beneficia eſt neceſſitatis, & libertatis.*
7 *Officialis & Vicarius Generalis Epiſcopi idem ſunt.*
8 *In quibus caſibus poſſit inſtitui Vicarius.*
9 *Regula textus an locum habeat etiam in Vicarijs datis à Papa.*
Quid ſi Vicarius ſit Cardinalis. 10.

Cap. Cum in generali 3. De off. Vicarij.

1 PRæmittitur duplex ratio pro regula ſtatuenda,deinde 2. ſtatuitur regula, & poſtea eadem limitatur vnica exceptione.

2 Regula iuris in hoc textu ſtatuta eſt, quod Officialis, aut Vicarius generalis Epiſcopi ex vi commiſſionis generalis non poſſunt beneficia conferre, niſi beneficiorum collatio illi ſpecialiter ſit com-

commiſſa: Quam præter interpretes huius decretalis, ex ipſa collegerunt Socin. *conſ.* 260. *num.* 17. Felin. *in cap. licet* 12. *num.* 1. de *off. Vicarij* Coſt. *in memorab. in v. Vicarius.* Rebuff. *in tract. nomin. qu.* 14. *num.* 27. Franc. Marc. *dec.* 86. *num.* 15. Petrus Georg. *in cap. conquerente* 11. *num.* 2. de *off. Ordinarij.* Roland. à Valle *conſ.* 47. *num.* 19. *&* 21. Sbroz. *de Vic. l.* 1. *q.* 7. *num.* 11. *& l.* 2. *quæſt.* 71. *num.* 1. Marant. *conſ.* 48. *nu.* 6. Sahag. *in rubr. de eff. deleg. num.* 8. Azor. *inſt. mor. p.* 1. *l.* 3. *c.* 44. *quæſt.* 1. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 8. *num.* 80. Gonzalez *ad reg.* 8. Cancell. *gloſſ.* 5. §. 3. *num.* 25. Gratian. *diſcept.* 303. *num.* 1. Filliuc. *tract.* 41. *cap.* 2. *nu.* 48. Vgol. *de off. Epiſ. cap.* 4. §. 7. *num.* 2. Barboſ. *de off. Epiſ. p.* 3. *alleg.* 54. *nu.* 60. Pax Iordan. Elucubr. *lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 156. & apud iſtos quamplures alij.

3 Prima ratio, quam præmiſit Pontifex eſt, quia conceſſio in generali non compræhendit ea, quæ concedens non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. Hæc vero concluſio habetur etiam infra *cap. ſi Epiſcopus, de pænit. & remiſſ. & reg. in generali, de reg. iuris.* Et idem docent etiam DD. citati, & ea co colligit Dom. *num.* 2. quod genus non comprehendit quamlibet ſpeciem, quando eſt dare aliquam rationem, ob quam ſpecies aliqua non comprehendatur, quod & notauit Gloſſ. in *cap. Pia, inf. de except.* Pariter quoque Anchar. *num.* 1. & Butr. *num.* 1. deduxerunt, quod non tantum operatur genus quoad omnia, quantum ſpecies, quoad ſpeciem In concedente enim aliquid generaliter, & vniuerſaliter præſumitur defectus voluntatis reſpectu illius gratiæ in ſpecie, aut in indiuiduo, quam concedens non conceſſiſſet, ſi expreſsè illa petita fuiſſet, aut idem concedens explicite de ea cogitaſſet.

4 In generalibus enim, & obſcuris attendi debere quod eſt veriſimile, habetur etiam *cap. Inſpicimus, infr. de reg. iuris,* & aduertunt Gloſſ. & Dom. *num.* 2. ſed punctum eſt, quis decernere poſſit, an concedens in generali non eſſet in ſpecie conceſſurus. Vbi enim lex hoc etiam decernit, vt facit in præſenti caſu, res certa eſt, ſed vbi lex non loquitur, non ſufficiet cuicumq; gratiam generalem, & præcipuè in lege expreſſam, ſeu à ſuperiore conceſſam limitare ex prætextu quod concedens non eſſet veriſimiliter conceſſurus aliquod ſpeciale ſub generalitate aliâs comprehenſum, niſi habeatur ratio, quę verſimilitudinem concludat. Ad hoc vero non ſufficiet ſola gratiæ ſpecialitas, quia niſi aliud obſtet, genus ſpecies comprehendit, ſed alia conſiderari debebunt, vt an gratia ſpecialis præiudicet iuri tertij, ſeu ſi illa gratia in ſpecie conſueuit non concedi, vel ſi adſit aliunde coniectura, vnde concedentis mens colligi poſſit conceſſurus.

5 Alia ratio aſſumpta ad inferendam conſtitutionem in textu ſancitam eſt, quia ſcilicet regulariter adminiſtrator bonorum alterius etiam ſi habeat mandatum cum libera facultate adminiſtrandi, non poteſt donare *l. contra iuris.* § *ſi filius. ff. de pactis. l. filiusfamilias. ff. de donat.* Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 1. Garz. *p.* 5. *de ben. cap.* 8. *num.* 81. monens videndos eſſe Pineol. *in l.* 1. *C. de bonis maternis p.* 3. *à n.* 56. Martinez. *in l.* 3. *tit.* 3. *l.* 5. *recapit gl.* 2. Io: Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *cap.* 50. *à num.* 11. Dictum vero fuit regulariter, quia vt aduertit Gloſſ. poteſt dari caſus in quo adminiſtratori competat poſſe donari, vt ſi iuſta ratione motus donauerit, vt puta magiſtro, vel ſi donare ei permiſſum ſit, vel ratione perſonæ illius cui conceſſa eſt adminiſtratio, vt ſi ſit filius ſenatoris. *ff. de adminiſ. tut. cum plures.* §. *cum tutor. ff. de tut. & ca. diſt. l.* 1. §. 1. *& ff. de donat. l. filiusfamilias.* Inde eſt, quod adminiſtratorem poſſe donare cauſa remunerationis ex Tiraq. *in l. ſi vnquam, v. donatione num.* 26. *C. de reuoc. donat.* tradit hic Barboſa *num.* 6. vbi *num.* 7. quod tutores, & curatores, & cæteri adminiſtratores donare poſſunt minorum bona cauſa remunerationis, per Donat. à Fina. *tem.* 1. *commun. opin. l.* 5. *tit.* 23. *n.* 11.

6 Notandum primo ex illo verbo *libera*, quod notatur hic quod collatio beneficiorum partim eſt neceſſitatis, & partim libertatis, ſeu liberalitatis. Eſt quidem neceſſitatis, quis ſuperior nec poteſt ſibi beneficia retinere, vel vacanti Eccleſiæ non prouidere, vel beneficia non diſtribuere *cap. relatum, & cap. in cætera, ſup. de præbend.* ſed dicitur liberalitatis in cui dando, quia libertatis eſt ſuperioris, vt beneficium vacans det potius vni, quam alteri. Gloſſ. Io: Mon. *num.* 2. Archid. Dom. *nu.* 4. Barb. *num.* 8. Gonſal. *ad reg.* 8. Cancell. §. 4. *num.* 46. Pax Iordan. *l.* 12. *tit.* 1. *num.* 156. Aduertendum tamen, quod in diſpenſando beneficia non habet locum liberalitas propriè, tum quia beneficia ſunt ſimpliciter bona ſpiritualia, tum quia non debent dari niſi ex cauſa religioſa, & ſi ſint curata non poſſunt conferri niſi meliori, quod & ſuo modo ſeruari debet in beneficijs ſimplicibus, vt oſtendi in *tract. de elect. cap. q. pag.*

7 Notandum 2. quod videtur quod textus iſte loquatur de officiali, & Vicario Generali, vt de diuerſis, quis disiunctiuè eos numerat, & quidem in plurali numero, dicendo quod non poſſunt, ſed nihilominus hæc duo nomina in re, & in effectu idem ſignificare, eſſeque ſynomina tradunt Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 2. Barboſ. *de off. Epiſ. all.* 54. *num.* 53. Couar. *l.* 3. *var. cap.* 10. *num.* 46. Mandoſ. *in commiſſ. per Breue.* 28. *& in reg.* 14. Cancell. *q.* 6. *num.* 16. Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. Gloſſ. 5. § 3. *nu.* 8. Nec obſtat, quod textus loquatur de illis in plurali, quia dicta duo nomina etiam ex ſtylo curiæ diuerſa ſunt conſuetudine patriarum, vnde in expeditionibus ſeu delegationibus, quæ fiunt ad Italiam, Vngariam, Dalmatiam, Epyrum, Cretam, Siciliam, Corſicam, & partes Orientales Cancellaria Apoſtolica vtitur nomine Vicarij, ſcribendo vero vltra montes vt in Hiſpaniam, Galliam &c. vel vltra mare in Africam, vtitur nomine officialis, vt conſiderarunt Mandoſ. vbi ſupra. Hier. Paulus *in pract.* Cancell. Sbroz. *l.* 1. *q.* 2. *num.* 20. Barboſ. *d. num.* 53. Tum ſecundo, quia vbi duo nomina ſubſtantiua præmittuntur, illa pluraliter copulantur, vt ex *l. placet. ff. de acquir. hæred. & l. cum filia. ff. de legat. l.* 1. aduertunt Butrius *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Dom. *num.* 4.

8 In quibus autem caſibus poſſit dari Vicarius, & quæ ſit Vicariorum diuerſitas oſtendit Butrius *num.* 9. *&* 10.

9 Notandum 3. quod poſſet dubitari an diſpoſitio huius textus locum habeat in Vicarijs Papæ, vt puta in Vicario, quem Papa inſtituit in Vrbe, nō habere enim locum dixit Corraſius 2. *p. cap.* 1. *num.* 17. & fundatur in *cap. penult. de off. Vicarij.* vel taliem non habere locum ſi Vicarius inſtitutus ſit Cardinalis voluit Barbat. *in tract. de praeſt. Cardin. in prælud. n.* 4. *& in Rubrica de off. Legati,* & apud Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 8. *num.* 183. idem ſenſiſſe videtur Cucchus *l.* 2. *tit.* 5. *num.* 8. *& tit.* 8. *num.* 77. ſed dicunt alij, quod licet Vicarius Papæ de facto habeat plurimam

mam auctoritatem ex Bulla literis Apoſtolicis, per per quas inſtituitur, ſi tamen conſtitueretur per ſolum mandatum generale, ex vi talis mandati non poſſet beneficia conferre, & ſubderetur *leg. huius textus*. Ita Panormit. *in cap. penul. num.* 5. *de off. ordin.* *Archid. hic* Io: Andr. *num.* 2. Dom. *num.* 8. Franc. *nu.* 3. *&* 4 Pax Iord. *d. tit.* 1. *num.* 157. Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 8 *num* 182. & apud eum Rebuff. & Gambara. Et hoc etiam ſi Vicarius ſit Cardinalis, Bald. *in l. aliquando q.* 14. *ff de off Proconſ.* Aeneas Falcon. *de reſernat.* 2. *p.* 1. *num.* 2. Pax Iordan. *loco citato.* & ex Rebuff. *in tit. de forma Vicarij num.* 64. *&* 70. Pauin. *q.* 39. Sbroz. *q.* 71. *num.* 7. *&* 8.

S V M M A R I V M.

10 *Sub nomine Epiſcopi venit Vicarius.*
11 *Vicario ex vi commiſſionis generalis non competunt, quæ ſunt Epiſcopi ex iure ſpeciali.*
12 *Vicarius ex vi commiſſionis generalis multa non poteſt.*
Non poteſt conferre beneficia. 12.
13 *Nec Vicarium perpetuum dare.*
Nec coadiutorem. 13.
Nec Oeconomum. 13.
14 *Nec reſignationes admittere.*
15 *Nec vnire beneficia aut diſmembrare, aut opprimere.*
16 *Nec noua erigere.*
17 *Nec penſiones ponere.*
18 *Nec Eccleſias transferre, aut eorum ſtatum mutare.*
19 *Nec collationi beneficiorum conſentire.*
20 *Nec numerum canonicorum augere, aut dignitatem erigere.*
21 *Nec licentiam concedere pro conſtitutione monaſterij.*
22 *Nec altaria dedicare.*
23 *Nec conferre beneficia deuoluta.*
24 *Etiam ſi habeat facultatem præſentandi.*
25 *Nec præſentare.*
26 *Vicarius non poteſt, quæ ſunt libertatis.*
27 *Poteſt quæ ſunt neceſſitatis.*
Poteſt electos confirmare, & præſentatos inſtituere. 27
28 *Etiam vni æquè digno gratificando.*
29 *Et conferre Parochialem electo ex concurſu.*
30 *Niſi habeat mandatum limitatum.*
31 *Plura recenſentur, quæ Vicarius non poteſt.*
32 *Vicarius poteſt monitoriales pro reuelandis dare.*

Q V Æ S T. V N I C A

De vi generalis, aut ſpecialis commiſſionis facta Vicario Epiſcopi.

ARTICVLVS I.

Ad quæ ſe extendat, vel non extendat commiſſio generalis facta Officiali, aut Vicario generali Epiſcopi.

10 IN iure ſub nomine Epiſcopi venire Vicarium eius generalem, & Capitulum ſede vacante in ijs quæ pertinent ad iuriſdictionem, nec competunt Epiſcopo de iure ſpeciali, dixerunt Cardinales Palauicinus, Senonenſis, & Caraffa apud Fuganum *cap. Quoniam num.* 41. *de off. deleg.* vnde videri poſſet, quod Vicarius ea poſſit, quæ ex iure poteſt Epiſcopus. Nihilominus multa ſunt, quæ poteſt Epiſcopus facere, quæ ex vi commiſſionis generalis ſibi factæ Vicarius non poteſt, nam primo vniuerſaliter Vicarius ex præciſa vi commiſſionis generalis nihil poteſt eorum, quæ Epiſcopo conceſſa ſunt ex iure ſpeciali, aut delegato, aut ex priuilegio, ſed eius facultas ſe extendit ſolum ad ea, quæ competunt Epiſcopo de iure communi *l.* 1. *ff. de off. eius cui mand. eſt reſtit. & c.* 2. *& præſ. huius tit.* *Innoc. cap. cum in cunctis, de elect.* Fagnan. *cap. Non amplius num.* 73. *&* 75. *de inſtit.* Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 62. Pax Iordan. *d. tit.* 1. *num.* 180. vnde eſt, quod Vicarius non poteſt ea beneficia conferre, quorum collatio iure ſpeciali ſpectat ad Epiſcopum.

11 Sed præterea nec omnia, quæ Epiſcopo competunt iure communi conceduntur Vicario ex vi generalis commiſſionis, ſed quam plura in iure excepta ſunt, & ſoli Epiſcopo reſeruata niſi ſpecialiter Vicario fuerint commiſſa. Nam cap. ſup. ſtatutum eſt, vt ex vi commiſſionis generalis Vicarius non poſſit cauſas criminales cognoſcere, & non valeat aliquem beneficio, vel officio, aut adminiſtratione priuare. Et in hoc *cap. determinat*, quod non poſſit beneficia conferre.

13 Vicarius non poteſt vicariam perpetuam alicui concedere, quia eſt beneficium Barboſ. *d. all.* 54. *num.* 61. Gonz. *ad reg.* 8. Canc. Gloſſ. 5. §. 3 *num.* 25 Put. *dec.* 139. *l.* 2. *per text. in cap. Ad hæc de off.* Vic. & Hoſt. & Dom. ibid. Grat. *diſcep.* 703. *num.* 1. Azor. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 44. *q.* 3. Palaus *t.* 2. *tr.* 13. *p.* 18. *num.* 3. Pax Iordan, *lib* 12. *tit.* 1. *num.* 163. Imo nec Vicarios ſeu coadiutores imperitis Rectoribus Eccleſiarum iuxta formam *Concil. Trid. ſeſſ.* 21. *cap.* 6. *de reformat.* Barboſ. *d. alleg* 54. *num.* 73. Pur. *d. dec.* 139. *num.* 2. quem ſequitur Sbroz. *l.* 2. *q* 112. *à num.* 2. Pax Iord *d. l.* 12. *tit.* 11. *num.* 164. Imo nec Oeconomum conſtituere, qui vicem Epiſcopi gerat, in colligendis Eccleſiæ redditibus, & diſtribuendis Clericis, aut pauperibus. Nam alios, qui dantur pro cuſtodiendis fructibus Eccleſiæ patronatæ vacantis ob diſcordiam patronorum conſtituuntur, poteſt Vicarius præſentare. Barb. *d. all* 54. *num.* 78.

14 Sequitur 1. vt nec reſignationes beneficiorum poſſit admittere, quia hoc eſt quoddam diſponere de beneficijs, vt per *text. in cap. quæſitum de rerum permut.* reſoluunt Garz. *de benef. par.* 11. *cap.* 4. *num.* 74. Mant. *dec.* 260. *n* 7. Sbroz. *l* 2. *q.* 130. Flamin. *l.* 7 *q.* 24. *num.* 3. Barboſa *d. all.* 54. *nu.* 66. & apud eum Rebuff. Vgol. & Ricc. Pax. Iordan. *d. tit.* 1. *num.* 167.

15 Sequitur 3. quod multo minus poteſt beneficia vnire, aut vniones reuocare, aut vnita diſmembrare, aut ſupprimere. Fagnan. *cap. Non amplius nu.* 74. *de inſtit.* Put. *dec.* 53. *lib.* 3. Sbroz. *l.* 2. *q.* 115. *& q.* 117 Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 71. & 72. Pax Iordan. *d. l.* 12. *t.* 1. *n.* 160. Fagnan. *cap. Non amplius n.* 85. *de inſtitut.*

16 Sequitur 4. quod nec noua beneficia poteſt erigere, aut parochias creare. Io: Aud. *in princ.* Dom. Anchar. *num.* 2. Franc. *num.* 5. Ferret. *conſ.* 327. *num.* 4. Fagnan. *cap. non amplius num.* 80. *de inſtit.* *Rota in Segobien Capellania* 28. *April.* 1625. coram Vbaldo Garz. *p.* 5. *cap.* 9. *num.* 75. Sbroz. *l.* 2. *qu.* 31. *num.* 4. *& q.* 117. *num.* 2. Barboſ. *d. alleg.* 54. *nu.* 76. Pax Iord. *vbi ſup. num.* 170.

17 Sequitur quinto, vt neque ſuper beneficijs poſſit penſiones conſtituere etiam ſi in aliquibus caſibus alias poſſet Epiſcopus Barboſ. *num.* 77. Pax

Iordan.

Digitized by Google

Iordan. *num.*169. Sbroz.*l.*2. *q.*71. *num.*4. Monet.*de commut.vol.cap.*5.*num.*496.

18 Sequitur 6.quod neque Eccleſias,licet vetuſtate collapſas,quæ ob eorum, aut Parochianorum inopiam non poſſunt inſtaurari, poteſt in Eccleſias matrices transferre, aut ſtatum Eccleſiarum mutare Franc.*num.*5.Innoc.& Panorm.*in cap.Ad hæc,de aff.Ordin.* Fagnan.*cap.non amplius num.*85. *de inſtit.* Barboſ.*num.*81.poſt Sbroz. *l.*2.*q.*117. *num.*3. & Monet.*de commut.cap.*21.*n.*358.

19 Sequitur 7. vt nec collationi beneficiorum poſſit conſentire, qui enim donare non poteſt, nec donanti poteſt conſentire,Probus hic *num.*3.Selua. *de benef.p.*2.*q.*14.*num.*10.Feder.*con.*259.Pax.*n.*166. Ideo ſi capitulum conferre habeat de conſenſu Epiſcopi, non poteſt Vicarius ſine Epiſcopi iuſſu conſenſum præſtare *cap. vn. Ne ſede vacan. infr. in hoc 6. cap.ſi pro te.de reſcrip.* vbi Gloſſ. *in v.aſſenſus.* Sbroz. *l.*2.*quæſt.* 71. *num.* 25. Pax. *num.* 267. quod extenditur vt ſit verum etiam abſente Epiſcopo,ex *d.cap.vn.§.fin.inf.ne ſede vacante.* Selua vbi ſupra *nu.* 50. Sbroz. *l.*2. *quæſt.*71. *num.*22. quos ſequitur Pax Iordan.*d.l.*12. *tit.*1. *num.*168. quamuis nonnulli oppoſitum ſenſerint,quos reijcit Sbroz.*loco cit.*

20 Sequitur 8. quod nec poſſit numerum Canonicorum augere, aut beneficiatorum etiam ſi redditus Eccleſiæ creuerint, ſic enim nec nouum beneficium poteſt creare, quia non poteſt legem, aut auctoritatem interponere in his, quæ ad ſuam iuriſdictionem non pertinent,ſicut eſt collatio præbendarum,aut beneficiorum Ioan: Andr. Anchar. *num.*7.Butr.*num.*2. Dom.*num.*6. Franc.*num.*5. Pax Iord *d.l.*5. *tit.*1. *num.*570. vnde non poteſt nouam dignitatem erigere,vt poſt Feder.de Senis. & Dom. tradunt in *cap.Cum acceſſiſſent,de conſt.*Felin.ibi.*n.*17 Dec.*num.*41.quos ſequitur Fagnan.*cap.non amplius, num.*79.*de inſtit.*

21 Sequitur 9. quod nec poteſt licentiam concedere pro noui monaſterij erectione, quod multis probat Fagnan.*cap.non amplius,à n.*73.*de inſtit.*

22 Sequitur 10.quod Vicarius non poteſt altaria,aut Eccleſias dedicare *cap. Quicumque* 16. *qu.*1. *& cap nemo* 11 1.*de conſec. diſt.*1. Selua. *de benef.p.*2. *qu.*5. *num.*173.Fagnan.*d. cap.non amplius, num.*78. *de inſtit.*

23 Sequitur vndecimo, quod non poſſit beneficia conferre etiam ſi beneficia ſint deuoluta Epiſcopo ob negligentiam inferiorem, vel eorum defectum, vt poſt Millin. *in repet. v. Vicarius*, & Petrum Moter.*in hoc cap.*& Sbroz.*lib.*2.*quæſt* 53.*n.*15. aduertit Pax Iord.*d.l* 12 *tit.*1.*n.*161.

24 Sequitur 12. vt licet Vicarius aliundè habeat facultatem eligendi ad beneficia, aut præſentandi, non tamen per hoc poteſt conferre beneficia,vt tradit idem Pax Iord.*n.*165.

25 Sequitur 13.quod licet ad Epiſcopum pertineat præſentare ad aliquod beneficium, Vicarius ex ſola vi mandati generalis non poteſt aliquem præſentare Garz.*p.*5.*cap.*8.*num.*82. Lambert.*par.*3. *p.*2.*l.q* 1.*à* 5.*n.*2.Sbroz.*lib.*5.*q.*110.

26 Nihilominus tamen diſtingui debent beneficiorum collationes, quia aliæ ſunt liberæ voluntatis,aliæ vero ſunt neceſſitatis, ſicuti ſunt inſtitutiones, & electionum confirmationes. Vicarius Epiſcopi ex generali commiſſione non poteſt facere collationes voluntarias, quæ dici poſſunt donationes,quas prohibuit Bonif.8 in hac decretali.Sed bene poteſt facere neceſſarias. ſic nominatis à Magiſtratibus poteſt beneficia conferre,electos confirmare,& præſentatos à patronis inſtituere. Anchar. *num.*1.Prob.*num.*3.Fagnan.*cap.ex frequentibus, n.*5. & ibi Panorm. *num.*7. & quamplures alij, quos refert,& ſequitur Barboſ.*d alleg.*54.*num.*70.Garz.*p.*5. *de benef. cap.*8. *num.*83. & ſeqq.late hoc probant ex declarat.S.Congreg.Concil.in vna Abulen.data anno 1593.quam dicit habuiſſe Authenticam,ſcilicet manu Card.Matthæi ſignatam, & eiuſdem ſigillo munitam, & quæ eſt ſequentis tenoris. *Ad primam Congregationem Concilij cenſuit, quod ſi non habeat Vicarius mandatum limitatum, ſed generale, vtique inſtituere præſentatos poteſt.* Pro eadem quoque ſententia citat Romanum, Seluam, Lambert. Corraſ. Duaren.Pauin.Quintanaduen.Azor.& alios,& præcipue Rot.in Oſtien.Capellan.de anno 1600 & Bracharen.Parochialis 24.Ianuar.1605. coram Ortemberg. & in Firman.Iuris patronat. 16.Iun.1608.coram Cauallerio.Idemque ſenſerunt Prob. hic *n.*4. Couar.l.3.*var.c.*20.*n.*7.

28 Hoc vero extendit Garz. etiam ad gratificationem inter plures præſentatos æque idoneos. Nam adhuc poteſt Vicarius vni ex præſentatis æq; dignis beneficium conferre illumque inſtituere. Nam & hæc inſtitutio eſt neceſſitatis, & gratificatio non eſt mera gratia, ex quo vni ex præſentatis tenetur ordinarius gratificare,vt dixit Rota in Calagur.benef.de Hero.17.Octob.1580.coram felic.record.Clem.8.

29 Et propterea Fagnan. loco citato *num.* 7. vult,quod cum hodie neceſſitatis ſit conferre Parochialem ei,qui electus fuit tanquam magis idoneus inter probatos ab examinatoribus ſynodalibus ex Concil. Trid. *ſeſſ.*24. *c.*18. Ideo Vicarius ſic electo Parochialem poteſt conferre. Et quia licet Vicarius non poſſit conferre beneficia,poteſt tamen impedito Epiſcopo inſtituere concurſum ad beneficia, vt ex *d cap.*18.*ſeſſ.*24.Conc.Trid.aduertit Fagnan.*cap. illa,num.*35. *ne ſede vac.* & vt idem habet ibi eligere digniorem ex probatis ab examinatoribus eſt actus iuriſdictionis neceſſariæ, vnde competit Vicario Capituli ſede vacante ex ſententia S. Congr. relata ibi *num.*17. Ideo Vic. Epiſcopi, & hunc digniorem impedito Epiſcopo poteſt eligere, & ei beneficium conferre.

30 Quoniam tamen Epiſcopus poteſt Vicario limitatum mandatum dare,& aliqua ſibi reſeruare, quæ alias venirent ſub mandato generali, vt ex *d. declar.*S.Cong aduertit Garz. *nu.*89. & tradiderunt Rota *dec.*297.*num.*2.*&* 3.*part.*2. *diuerſ.* Sbroz.*lib.*2. *q.*112.*num.*6.*& q.*131.*num.*3. ideo in omnibus forma mandati inſpici debet,& ſeruari, nec poteſt Vicarius mandati fines excedere.

31 Præter collationem beneficiorum plura alia ſunt, quæ Epiſcopus ex vi mandati generalis præſtare non poteſt. Nequit enim ea exercere, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, vt Eccleſias, Capellas, vel Cœmeteria reconciliare, Ordines conferre, Chriſma conficere, Oleum infirmorum ſacrare, Sacramentum Confirmationis miniſtrare, & alia ſimilia facere; nec de hæreſi cognoſcere, nec publicas pœnitentias imponere; nec matrimoniales cauſas cognoſcere,nec relaxare interdicta; nec commendatitias, ſeu dimiſſorias ad Ordines concedere; nec licentias ad confeſſiones audiendas; nec indulgentias;nec Diœceſim viſitare,nec Diœceſanam ſyno-

duin

Digitized by Google

dum congregare; nec pías defunctorum voluntates exequi; nec alienationibus, aut tranſactionibus rerum Eccleſiaſticarum decretum interponere; nec diſpenſare in irregularitatibus aut ſuſpenſionibus ex delicto occulto; nec diſceptare de cauſa reſtitutionis in integrum; nec indicere purgationis canonicæ iuramentum; nec conſentire, vt Metropolitanus cognoſcat in principali negotio omiſſo appellationis articulo; nec cognoſcere de cauſis feudalibus; nec facere vt exemplum ex originali ſumptum, eandem vim & auctoritatem cum originali habeat; nec repræſalias concedere; nec ad finem reuelationis pro rebus deperditis, literas monitoriales decernere; nec abſoluere à caſibus reſeruatis Epiſcopo; nec diſpenſare in generali vicariatus mandato; nec imponere, & exigere charitatiuum ſubſidium, nec quartam mortuorum, Decimarum, aut ſynodaticum; nec explorare voluntatem puellarum habitum, & profeſsionem regularem petentium; nec ſpecialiter commiſſa, & delegata ſuo Epiſcopo exequi. Hæc in ſumma refert Fermoſino *in cap ſua nobis q.5. n.15. de off. Vic.* quæ tamen occurrente caſu eſſent diligentius examinanda.

32 Nam v. g. Fermoſino inter alia dixit Vicarium non poſſe decernere monitoriales pro reuelandis ſublatis, cuius oppoſitum fuiſſe deciſum à Summo Pontifice die 27. Febroarij 1583. refert, & ſuſtinet Fagnan. *cap. Quoniam num.41. de off. Deleg.* Quod etiam multis citatis docet Garz. *lib.5. cap.8. num.94.* de prædictis verò videantur Molina *de iuſt. tract.5. diſp.10.* Barboſ. *de off. Epiſc. all.54. à num.59. ad 123.* Narbona *tract. de appell. Vicarij p.1. à nu.18.* Pax Iordan. Elucubrat. *lib.12. tit.1. à num.142.*

SVMMARIVM.

33 *Epiſcopus poteſt generaliter concedere collationem beneficiorum.*
34 *Solum tamen Vicario Generali.*
35 *Sufficit ſit Vicarius generalis in ſpiritualibus.*
36 *Ex vi mandati concedentis beneficia Vic. poteſt conferre dignitates.*
37 *Et beneficia, quæ antea vacauerunt.*
38 *Et beneficia deuoluta.*
39 *Et commendata*
40 *Et reſignata beneficia conferre.*
41 *Etiam in menſibus alternatiua.*
42 *Et extra Diœceſim.*
43 *Non tamen beneficia quorum collatio iure ſpeciali competit Epiſcopo.*
44 *Nec vacantia in curia.*
45 *Nec de noua creata.*
46 *Nec reſignationes acceptare.*
Poteſt reſignatione acceptata permutationem perficere. 46.
47 *Facultas hæc data Vicario cumulatiuè.*
48 *Non poteſt priuare beneficijs.*
49 *Forma mandati ſeruanda.*
Non poteſt in præſentia Epiſcopi conferre, ſi ita eſt in mandato. 49.
Qualiter in hoc ignorantia excuſet. 49.
50 *Non poteſt Vicarius interponere auctoritatem ad erectionem noui Canonicatus.*
51 *Nec præſentare.*
52 *Quomodo in collatione beneficiorum Vicarius ſit delegatus.*
53 *An vidente Epiſcopo, & tacente valeat collatio Vicarij.*

ARTICVLVS II.

Quæ competunt Vicario Epiſcopi ex vi conceſsionis generalis conferendi beneficia.

33 EPiſcopum poſſe ſuo Vicario generali concedere, vt poſſit conferre beneficia, habetur expreſse ex præſenti Decretali. Hoc tamen primo intelligi debet de conceſſione conferendi beneficia generaliter, non vero de aliquo beneficio vacaturo in ſingulari, ſeu reſpectu certæ perſonæ. Non enim poteſt Epiſcopus committere alio Vicario, aut cuicumque alteri, vt v.g. det Titio primum beneficium vacaturum. Gloſſ. *in v. commiſſa* Pax Iord. Elucubr. *lib.12. tit.1. num.178.* Azor. *p.2. c.44. quæſt.1.* Garz. *par.5. c.8. nu.113.* Rota *dec.5. de off. Vic. in nou.* Sbroz. *l.1. quæſt.53.* & alij apud Garz. loco citato, vbi *num.114.* quod conceſſio generalis eſſet, ſi data ad conferenda beneficia certi loci dummodo ibi ſint plura; aut ad conferenda beneficia in certis menſibus vacantia, aut curata tantum, aut tanti valoris, aut vacantia per mortem, aut reſignationem.

34 Quod etiam Epiſcopus collationem beneficiorum non poſſit concedere niſi illi, quem Epiſcopus facit ſuum Vicarium voluit Gloſſ citata. Dom. *num.9.* Franc. *num.5.* Gloſſ. *in cap. deliberationi infr. de off. legat.* Oldrad. *conſ.77. num.1.* Archid. *in cap. ſtatutum in v. generaliter, infr. de præben.* Rota *dec.287. in antiq. ſeu dec.5. de off. Vic. in nou.* Fagnan. *cap præſentata num.14 de teſtibus.* Barboſ. *de off. Epiſcopi all. 54. num.60.* Garz. *p.5 de benef. c.8. num.119.* Couar. *l.3. var. cap.20. ante num.7.* Sbroz. *l.1. q.52.* Et nihilominus, quod hæc facultas poſſet committi in perpetuum dignitati alicui vel in genere, vt ſupra *de inſtit. cap. veniſſent*, vel in ſpecie, vt ſupra *cap. Paſtoralis, de donat. & cap. viſis 16. qu.* addidit Gloſſ. *in v. commiſſa.* De quo Dom. *num.9.* monet videndum, quod notatur ſup. *cap. venerabili, de cenſib ſuper fin.* Gloſſ. *verſ. Tamen hoc puto.*

35 An vero requiratur, quod Vicarius iſte, cui committi poteſt collatio beneficiorum ſit generalis in temporalibus, aut ex ſpiritualibus, affirmarunt Rota *dec.5. de off. Vic. num.2.* Mill. *in repet. in v. Vic.* Nam vt dictum eſt ſupra *cap. licet n.4.* Vicarius generalis non eſt, qui ad ſpiritualia tantum, vel tantum ad temporalia habet mandatum. Nihilominus ſufficere, ſi Vicarius ſit generalis in ſpiritualibus docet Garz. *de benef. p.5. c.8. num.122.* Et quia ad plures effectus iuris ſufficit aliquem eſſe Vicarium generalem in ſpiritualibus, videtur quod in hac parte non ſit neceſſe, quod Vicarius ſit omnino in omnibus generalis, ſed ſufficiat ſi ſit generalis in ſpiritualibus. Nam & ad conferenda vnius loci beneficia ſufficit, quod Vicarius ſit generalis in illo loco, vt ex Rebuff. *tit. de Vicarijs n.23. & 24.* & Sbroz. *lib.1. q.53. num 5.* tradit idem Garz. *num.125.*

36 Cum autem conceſſio hæc conferendi beneficia nulli ferat præiudicium, & ſit gratia, & fauor, latè interpretari debet, vnde eſt primo, quod nomine beneficiorum veniunt etiam beneficia curata, & dignitates. Et ſic Vicarius ex vi conceſſionis conferendi beneficia poteſt conferre beneficia etiam curata, & dignitates. Dom. *num.11.* Franc. *num.5.* Rebuff. *de forma Vicar. num.118.* Azor. *d. c.44. q.7. & 8.* Barbol. *d. all.54. num.63.* Pax Iordan. *d. l.12. tit.1. num.172.* Cum enim conferre alijs beneficia

non

non ſit materia ambitioſa, & odioſa, etiam dignitates comprehenduntur ſub nomine beneficij *cap. Tua, de verb. ſignif. cap. dudum de prabend.* Mandoſ. in Apoſt. ad Lapum *all.* 84. Sbrox. *lib.* 2. *q.* 81. *&* 82

37 Hinc eſt 2. quod facultas iſta ſe extendit etiam ad beneficia, quæ ante conceſſionem ipſius iam vacauerant, vt ex Caputaquen. *deciſ.* 368. *ſlib.* 1. & Sbrox. *l.* 2 *quæſt.* 84. deducit Pax Iordan. *d. l.* 12. *t.* 1. *num.* 174. vbi enim ſumus in materia fauorabili extenſio fit præſertim contra ipſum concedentem, licet ſecus reſpectu tertij.

38 Inde 3. deducitur, quod facultas iſta ſe extendit etiam ad beneficia ad Epiſcopum deuoluta ex inferiorum negligentia, aut defectu, vt aduertunt Rebuff. vbi ſup. *num.* 88. Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 62. Azor. *d. cap.* 44. *quæſt.* 2. Pax Iordan. *d. tit.* 1. *num.* 179. Quod tamen limitatur niſi deuolutio facta fuiſſet ad Epiſcopum, vt ad Sedis Apoſtolicæ delegatum, vt ex negligentia Regularium, iuxta Clem. 1. *de ſupplen. negl. Præl.* Tunc enim certi iuris eſt Vicarium non poſſe ſe intromittere. Azor. Barboſ. & Pax. cit.

39 Quarto ſequitur, quod ea vi facultatis conferendi beneficia Vicarius poſſit etiam commendare in omnibus illis caſibus, in quibus hoc competit Epiſcopo, ſecundum Rebuff. vbi ſup. *num.* 119. Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 64. Azor. *d. cap.* 44. *q.* 10. Pax Iord. *d. tit.* 1. *num.* 172. Sbroz. *l.* 2. *q.* 83. Cocch. *inſt. l.* 2. *tit.* 8. *num.* 92.

40 Quinto ſequitur, vt data & acceptata reſignatione in manu ſuperioris poſſit Vicarius reſignata beneficia conferre, quia illa beneficia ſunt iam vacantia, non intereſt autem quomodo vacauerint an per mortem vel per reſignationem.

41 Sexto ſequitur, quod Vicarius vacantia beneficia poterit conferre in menſibus alternatiuæ, licet de hoc non fuerit facta mentio in conceſſione facultatis. Pax Iordan. *d. tit.* 1, *num.* 177. poſt. Put. *dec.* 488. *l.* 1. & Sbrox. *d. l.* 2. *q.* 80.

42 Septimo ſequitur, quod Vicarius hac facultate conferendi beneficia ſibi conceſſa poteſt vti etiam extra Diœceſim, ſicut poteſt Epiſcopus. Cum enim collatio beneficiorum ſit actus iuriſdictionis voluntariæ poteſt extra Diœceſim fieri Dom. *n.* 10. Franc. *num.* 3. Fagnan *cap. præſentata num.* 12. *de teſt.* Palaus. *tom.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2 *p.* 30. *num.* 16. Gonzal *ad reg.* 8. Cancell. Gloſſ. 62. *num.* 3. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 8 *num.* 126. Couar. *l.* 3. *var. cap.* 20. *nu.* 8. Menoch. *l.* 1. *de arbit. q.* 43. *num.* 19. Sanchez. *lib.* 3. *de matrim. d.* 34. *num.* 2. Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 64. Pax Iordan, *d. tit.* 1. *num.* 173. Sbroz. *lib.* 2. *q.* 92. Aduertendum tamen quod vbi interuenire debet forma iudicialis contentioſa; ſicuti poteſt de facili euenire in confirmatione electionis, tunc non poſſet Vicarius extra Diœceſim huiuſmodi negotium expedire; vt notant Dom. *n.* 8. & Franc. *n.* 4. ſed vbi extraiudicialiter proceditur etiam ad confirmationem, & inſtitutionem poteſt fieri extra Diœceſim. Garz. *d. p.* 5. *cap.* 8. *n.* 142 vide quæ dixi *tract. de elect. c.* 33. *q.* 16. *n.* 170. *pag.* 927.

43 Et nihilominus aſſerta principalis concluſio limitanda eſt primo, vt non ſe extendat ad beneficia quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum ex iure ſpeciali, vt ex delegatione, ſeu priuilegio, niſi aliundè potius huiuſmodi ſpecialem facultatem delegare, eam expreſsè Vicario conceſſerit. Priuilegia enim perſonalia ſunt, nec transferũtur ad aliud niſi habeat ſuper hoc facultate, expreſsè ea transferre conceſſum ſit. Nam in generali conceſſione conferendi beneficia data Vicario ab Epiſcopo non veniunt niſi beneficia, quæ Epiſcopus poteſt conferre iure ordinario. Barboſ. *d. alleg.* 54. *num.* 62. Azor. *d. pag.* 44. *q.* 2. Pax Iord. *d. tit.* 1. *n.* 180. Fagnan. *cap. non amplius, n.* 73. *de inſtit.*

44 Præterea ex vi dictæ facultatis non poteſt Vicarius conferre ea beneficia, quæ nec poſſet Epiſcopus, v. g. quæ vacant in Curia, vel aliàs ſunt affecta Summo Pontifici, eorumque collatio ad illum ſpectat. Item nec beneficia de nouo erecta poſt conceſſionem facultatis, niſi aliud fuerit expreſſum Clem. fin. iuxta Gloſſ. in *v. tibi de reſcript.* Rebuff. vbi ſup. *num.* 124. Pax Iordan. *num.* 185.

46 Item ex eiuſdem facultatis virtute non poteſt reſignationes acceptare, quoniam hoc non eſt conferre beneficia, ſed beneficiatos abſoluere, vt per textum in *cap. quæſitum, de permut.* reſoluunt plures DD. quos refert, & ſequitur Barboſa *all.* 54. *num.* 66. vbi addit, quod collata facultate acceptandi reſignationes abſolutè non intelligitur conceſſa facultas conferendi beneficia reſignata: verè enim hæc valde diuerſa ſunt, ſed non placet, quod ſubiungit, ſcilicet quod conceſſa facultate approbandi reſignationes factas intuitu permutationis, non poſſit Vicarius beneficia permutata conferre. Quia cum hoc ſit iam neceſſitatis, & non liberè collationis, iam cadunt ſub facultate ordinaria Vicarij, vt probatum eſt artic. ſuperiori. Quod verò Epiſcopus in genere, vel in ſpecie poſſit concedere ſuo Vicario generali facultatem recipiendi reſignationes, & beneficia reſignata conferendi perſonæ idoneæ, dicitur infra. *cap. Deliberatione* 4. *de aff. legati.*

47 Facultas etiam conceſſa Vicario conferendi beneficia debet intelligi, vt facta cumulatiuè, non verò priuatiuè Sbroz. *l.* 2. *q* 93. Barboſ. *d. all.* 54. *n.* 65. Rebuff. vbi ſup. *num.* 122. Pax Iord. *nu.* 181. vbi imò quod conſtito de præuentione Vicarij anteferendus erit prouiſus ab Epiſcopo tanquam à maiori: ſed videri debent not. infra. Med. *cap ſi à ſede, inf. de præben.*

48 Neque etiam facultas conferendi beneficia ſe extendit, vt Vicarius poſſit beneficiatos priuare beneficijs, longe enim hæc diuerſa ſunt, & ſeparabilia. Panorm. *in cap. accepta de reſtit. ſpol.* Felin. *in cap. Auditis, de præſcript.* Azor. *d. c.* 44. *q.* 13. Barb. *d. all.* 54. *num.* 65. Pax Iord. *d. tit.* 1. *num.* 182.

49 Termini etiam & forma conceſſionis ſeruari debeat: vnde ſi facultas ſit Vicario conceſſa pro tempore abſentiæ Epiſcopi, non poterit Vicarius eo præſente beneficia conferre. *cap ſi delegatus. inf. de off. deleg. cap. antiquo, de priuil.* Rebuff. vbi ſupra *num.* 235. Pax Iord. *num* 186. vbi quod Vicarij erit in dubio probare abſentiam Epiſcopi. Et quod valida erit collatio facta à Vicario neſciente redditum eiuſdem Epiſcopi, de quo videatur Garz *d. l.* 5. *c.* 8. *à num.* 174. ſi verò Vicarius formam conceſſionis non ſeruauerit erit nulla collatio ab eo facta, per text. *in cap. inter cætera, de præb.* vbi DD. Sbroz. *l.* 2. *q.* 79. ex Rebuff. *num.* 41. Pax Iordan. *d. tit.* 1 *num.* 187.

50 Hinc eſt quod non poteſt Vicarius ex vi facultatis conferendi beneficia interponere auctoritatem ad erectionem noui Canonicatus, ſeu beneficij, quia beneficium erigere, aliud eſt, quam beneficium conferre Felin. *cap. cum accessiſſent n.* 15. & Dec. *num.* 9. *de conſt.* Sbroz *l.* 2. *qu.* 31. *num.* 4. *&* 5. Barb. *d. all.* 54. *num.* 8. Pax Iord *d. tit.* 1. *num* 188.

51 Sicut

51 Sicut nec poteſt ex vi talis conceſſionis præſentare ad beneficia iuris patron. quorum præſentatio ad Epiſc.ſpectat Garz. *p.5.c.8. num* 83. Lambert.*lib.2.a.5.q.princ. num.2. par.3.* Sbroz.*l.2.q.*110. Barb.*d.alleg* 54. *num.*82. Pax Iord.*d.tit.1. num.*189. Quidquid in contrarium dixerit Palaus *tr.* 13. *d.2. p.30. num.*15.

52 Quod vero in huiuſmodi beneficiorum collatione Vicarius ſe habeat, vt delegatus ex Rota *dec.7.num.1.de off.Vicarij in nou.* & Feliu.*cap.licet de off.ordin.*& alijs deducit idem Pax Iordan.*num.*190 ſubdens *num.* 191. in his à Vicario appellari ad Epiſcopum, ſed vt ipſe aduertit, hoc intelligi debet vbi conceſſio facultatis huius non ſit data vnico actu, aut ſub expreſſione Vicariatus, & ſic intelligi hoc debet iuxta ſupra notata *cap. licet num.* 22. Et cum datur hæc facultas generaliter & per modum permanentis cenſenda eſt ordinaria, non delegata.

53 An vero ſi vidente Epiſcopo, & tacente Vicarius conferat aliquod beneficium, valeat collatio valere tradit Sanchez *l.3.de matrim.d.35.nu.*20. ca Boerio *dec.*347. *num.*13. & Germon. *de indult.§. tibi quoad vixeris num.* 65. quia Epiſcopus cenſetur conſentire, ea quo videt, & tacet.

SVMMARIVM.

54 *In illis quæ Epiſcopus poteſt facultate ordinaria Vicarius poteſt iuxta regulam huius textus.*
Dictio etiam implicat ordinariam facultatem. 54
55 *Vicario non competunt ea, in quibus Epiſcopus eſt delegatus.*
56 *Niſi illi ſint commiſſa.*
57 *Vicarius non poteſt ea, quæ taxatiuè ſunt Epiſcopo delegata.*
58 *Caſus 18. contenti in Conc. Trid.*

ARTICVLVS III.

Vtrum ex vi generalis, vel etiam ſpecialis commiſſionis Vicarius poſſit facere, quæ à Concilio Tridentino Epiſcopis ſunt tributa.

54 TRiplex caſus hic diſtingui poteſt. Primus eſt eorum in quibus Concilium ordinariam iuriſdictionem Epiſcoporum potius excitauit, vel etiam voluit, quod facultate delegata poſſent id, quod Epiſcopi ordinaria facultate poterunt. Nam dictio *etiam* in clauſula *etiam vt Delegatus &c.* implicat Epiſcopum vti poſſe illud idem auctoritate ordinaria, *l.conuenticula C.de Epiſc. & Cler. l.etiam ff.de verb.ſignif.* Clem. Religioſus, & ibi Card. *in 3. notab. de Procur.* & in hoc caſu dicitur, quod conſideranda ſunt dicta in hac decretali, quia nimirum Vicarius illa non poteſt exercere ea vi generalis commiſſionis, ſi ſunt de illis, quæ in iure excepta ſunt, & Vicarijs fieri prohibita ſine ſpeciali conceſſione. Poſſe vero ſi vel non ſunt de exceptis, vel ſibi ſpecialiter fuerunt commiſſa.

55 Secundus caſus eſt eorum, in quibus Epiſcopus conſtitutus eſt ſimpliciter Delegatus Sedis Apoſtolicæ; vnde nec ille poteſt adimplere niſi delegata facultate. Qualia ſunt omnia, in quibus Concilium dat Epiſcopis iuriſdictionem ſuper exemptos, & præcipuè ſuper Regulares, quorum exemptio eſt extenſior, & quampluribus conſtitutionibus Pontificijs munita. De qua exemptione videri poſſunt, quæ latè probaui *tom.3.de ſtatibus, tota q.*189. *a* 10. *de profeſs. inſpect.* 10. *à num.*626. *& pag.*781. Et in iſto caſu dicitur primo, quod Vicarius ex vi generalis commiſſionis nihil horum poteſt facere. In iuriſdictione enim delegata non fit extenſio de perſona ad perſonam *cap. edoceri.* vbi Gloſſ. *vlt. de reſcript.* Feder. de Senis *conſ.*163.*num.*2. Nec in cauſa delegata Epiſcopus procedit vt Epiſcopus, ſed vt Delegatus Dec. poſt Guliel. de Cuneo *in cap. quoniam Abbas, de conſuetud.* & ante eum Alex. *in l. Et quia ff.de iuris omn.iud.* Et ex ſupra probatis omnium conſenſu, certum eſt, quod ea vi generalis Inſtitutionis, & mandati Vicario non competunt, quæ conueniunt Epiſcopo ex delegatione.

56 Et nihilominus quia Delegatus Principis poteſt ſubdelegare *cap. quoniam, de off.Deleg.* & ibi DD. *& in l.à Iudice C. de iudic.* Ideo Epiſcopus poteſt ſuo Vicario ſubdelegare, quæ abſolute ſibi delegata ſunt; & ſic Vicarius poteſt perficere ea, quæ à Concilio Trid. delegata ſunt Epiſcopis, ſi Epiſcopus id facere ſpecialiter illi concedat, & mandet. Fagnan.*cap.quoniam num.*10.*& ſeq.de off. Deleg.*

57 Tertius caſus eſt eorum, quę commiſſa ſunt Epiſcopo ſoli, & per dictionem taxatiuam *tantum*, vel *ſolus*. Quia in illis eſt electa induſtria perſonæ. Et in hoc caſu etiam perſona Vicarij eſt excluſa, nec illi poteſt Epiſcopus huiuſmodi negotia, vel cauſas committere, *cap. quoniam, §. Is autem*, vbi Gloſſ. *in v. Inquiſitionem, de off. Deleg.* quæ communiter approbatur Iaſon. *in l. à Iudice num.* 11. *C. de iudic.* Fagnan. vbi ſupra *num.*18.

58 Qui loca Concilij Tridentini ibi examinat, ſed iuxta diſtinctiones hic datas in quocumque illorum veritas colligenda eſt, & amplectenda.

SVMMARIVM.

1 *Vtilis determinatio huius textus.*
2 *Quæſtionum remiſſio ad cap fin.*
3 *Regula huius textus.*
4 *Verbum* ſtatuimus *eſt noui iuris inductiuum.*
5 *Conſeruatores rerum, & priuilegiorum.*
6 *Papa cuius eſt officium defendere oppreſſos meritò dat Conſeruatores.*
7 *Conſeruator defendit ſolum à notorijs iniurijs.*
8 *Iniuria in plus ſe habet, quam violentia.*
9 *Conſeruator defendit etiam ab illatis.*
10 *Non cognoſcit de ijs, quæ petunt iudicialem indaginem.*

TIT. XIV.

DE OFFICIO DELEGATI.

Cap. 1. Statuimus.

1 IN hoc primo capite agitur de Conſeruatoribus, de quibus agitur quoque *cap. ſequen. & cap. fin.* Parum autem vtilem eſſe huius capitis determinationem ex Hoſtien. retulit hic Ioan: Andr. *num.* 2. & ex eo Dom. *num.*2. eo quod dubia non poſſit diffinire. Et declarauit hoc exemplo confirmationis in forma communi, *cap. Quia diuerſitatem de conceſſ. praben. & innouationis priuilegiorum*

cap.

cap. ex parte, & cap. Quia intentionis, de priuileg. Hoc idem aliundè poſſet probari, quia nimirum io caſibus exceptis io Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *de reformat.* litteræ cooſeruatoriæ concedi ſoleanr plerumque in ampliori forma, quam ſit ea, quæ traditur in hoc textu, & in *cap. fin. iafr. hoc titulo*, vt teſtantur Naoar. in Mannal. *cap.* 27. *num.* 125. Rodriq. *tum.* 1. *q.* 65. *a.* 12. & ex eis Barb. hic *num.* 4. Nihilominus dicendum eſt diſpoſitionem hanc eſſe valde vtilem, eiuſque iotelligentiam neceſſariam, nedum qnia vtilioe ſit conſeruatio, qnam conſitmatio in forma communi, aur priuilegiorum innouatio, vt dixerunt ijdem Hoſtien. Io: And. & Dnm. & nedum qnia clauſulæ litterarum conſeruatoriarum in dubio, & quatenus fieri poſſit reducendæ ſunt ad ius commuoe horum rextum, & ſecnndum illud interprætandæ, vt idem Barboſa aduertir, ſed quia nouiter diſpoſitio *cap. fin. infra hoc* tit. in qua contioetur etiam huius cap. diſpoſitio fuit confirmata per *conſt.* 3. Clem. S. & *conſt.* 9. Greg. 15.

2 Cum vero *in d. cap. fin.* vberius diſponatur de ijs, quę ad conſeruarores ſpectant, ibi vtilius examioabontor quæſtiones, quæ de officio, facultate, electione, materia iudicij, iuriſque forma ſernanda, alijſque ad Conſernatores ſpectanribus tractari poſſunt.

3 Regula præſentis conſtitutionis eſt Conſernatores eos pro quibus dantur poſſe defendere ſolum à manifeſtis iniurijs, & violentijs, ooo vero poſſe ſuam iuriſdictionem extendere ad ea, quæ iudicialem indaginem requirunt. Quod tradunr quoque hic Canoniſtæ omnes, & reliqui, qui de conſernatoribus tractant.

4 Non dixir declaramus. Tempore enim huius editæ conſtit. non babebat locum in iſta materia verbum declaramus, quia per iura antiqua non erar inuentus modus horum Cooſeruatorum, vt aduerrunt Io: And. in princ. & Dom. *num.* 2. *in fin.* Ideo quia Pontifex nouum ius condir, vtitur verbo ſtatuimus. Ex quo bene colligit Barboſ. *nu.* 5. quod hoc verbum eſt noui iuris inductiuum, vt notarunt Rebuff. *in concord. rubric. de collat.* §. 1. *lit. A.* & Garzias *de benef. par.* 3. *cap.* 1. *n.* 9.

5 Diſtinguunt ex Hoſtien. Io: Andr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 4. inter Conſeruatorem datum ad defenſionem rerum, & eum, qui datur ad conſeruarionem priuilegiorum; quod in rebus facilius poteſt conſtare de iniuria, aut violentia manifeſta, & notoria, quia priuilegiati & maxime quæſtores frequenter delinqunnr, & priuilegijs abutuntur, vt io *cap. Cum ex eodem ſup. de pænit.* Ideo ſi cooſeruaror priuilegiorum citat aliquem tanquam turbantem priuilegiatum, ſufficit ipſi citato mittere nuncium cum litteris contineotibus veram excuſationem. Debet tamen de præſentatione literarum fieri inſtrumeotum, & in tali dubio oon poteſt ſe intromittere Conſeruator. Et ſi procedar ad excommunicationem, ipſa non valet. Verum conſiderandum eſt, quod ſi excuſatio oon ſatisfacir, & eſt notoriè friuola, poteſt Conſeruator procedere ad vlteriora. Sed de his dicemus iofra *cap fin.*

6 Notandum 1. quod ad officium Papæ pertinet occurere litigijs, & violentijs, & quemlibet in ſua iuſta poſſeſſiooe rueri. Et hoc præſertim eſt prouidendum circa viduas, & orphanos, & alias miſerabiles perſonas, quarum tnitio ad Eccleſiam ſpectat *cap.* 1. *&* 2. *diſt.* 37. *cap. Adminiſtratores,* 18. *qu.* 5. *& cap. ex parte, de for. compet.* Io: Mon. *num* 2. Hoſtien. Io: Andr. in prin. Butr. *num.* 3. Cum vero Papa ſit index ordinarius omnium etiam laicorum, damna io perſonas, & res Eccleſiaſticas inferentium, *cap. cum ſit, de foro competent.* meritò ſuper talibus Conſeruatores concedir, cum per ſe ipſum principaliter boc poſſet, *vt in reg. poteſt quis de reg. iur.* Et quamuis ad hoc officium conſeruandi bona Eccleſiaſtica, & defendendi etiam viduas, & pupillos depntati ſint Epiſcopi, qui proprerea largo modo poſſunt dici Conſeruatores, vt bic norant Io: Andr. & Butr. *num.* 3. *& l. illicitas ff. de offic. Præſid.* tribuitur Præſidibus poteſtas contra iniurias, & excurſiones potentum, ne humiles opprimanr, vnde hæc poteſtas illicita coercendi ſpectat ad officium ordinarij; nihilominus cōceſſio Conſeruarorū non eſt ſuperflua. Tū quia iſti Conſernatores, vt notant Anchar. *num.* 1. & Butr. magis rimentur Tum quia huiuſmodi defenſio diligentius, & efficacius fieri poteſt per Conſeruatores ad hunc effectum ſpecialiter deputatos, qui non ſunt in tot alijs occupati, ſicuti ſunt Ordinarij.

7 Notandum 2. quod communiter Canoniſtæ explicant vocem hanc *manifeſtis*, vt ſit idem, quod *notorijs*, & ſic iſti Conſeruatores non habent poteſtatem niſi vbi iniuria, aut violentia ſit notoria. Ita Gloſſ. Io: Monac. Io: Andr. Archid. Anchar. Butr. Dom. Franc. Barboſa & alij.

8 Notandum 3. quod diſtinguit textus inter iniurias & violentias. Nam violentia eſt, cum quis alteri vim infert, & ſic omnis violentia eſt iniuria. Sed iniuria in plus ſe habet; omne enim illud eſt iniuria, quod alteri non iure fit, & ſic omne illud eſt iniuria, quo ius alterius offenditur. Archid. *num.* 2. Dom. *num.* 1. Franc. *num.* 2.

9 Notandum 4. quod verbum defendere intelligitur cum effectu, ideo hoc verbum reſpicit nedum iniurias inferendas, ſed etiam illatas, & ſic Conſeruatores habent facultatem nedum propulſandi ioiurias, & cohibendi turbatores ne iniurias, aut violentias notorias inferant, ſed etiam vt compellant vt pro illatis detur iuſta ſatisfactio, vt poſt Hoſtien. aduertunt Butr. *num.* 15. Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 6. Et hæc poteſtas reſpicit tam Eccleſiaſticas, quam ſeculares perſonas, ſi perſonæ laicæ inferant damnum rebus vel perſonis Eccleſiaſticis.

10 Notandum 5. quod in dubijs locum habet inquiſitio & indago, & ideo iudicialis indago, eſt inquiſitio, & examinatio, quæ ſeruato iuris ordine habetur in cauſis dubijs ad inueniendam veritatem, & iuſtum iudicium proferendum, vt notant Syl. *v. Conſeruator num.* 1. & Azor. *p.* 2. *l.* 1. 34. *quæſt.* 3. & Barboſa hic *num.* 16. Propterea Conſeruator, qui non in cauſis dubijs, ſed ſolum in notorijs habet facultatem non poteſt cognoſcere cauſas requirentes indaginem iudicialem. Gloſſ. Io: Mon. *n.* 5. Archid. *num.* 3. Dom. *num.* 14. Quamuis quia nec cauſæ notoriæ ſæpe expediri poſſunt ſine aliqua indagine, ideo Conſeruator habet indaginem, quæ in notorijs eſt neceſſaria, & ſeruat ordinem iuris ſeruandum in notorijs, vt notat Dom. *num.* 2. ex Innoc. & Io: Andr. qui addit, quod ſi Conſeruator in iudicando ſeruaret ordinem iuris, non per hoc proceſſus eſſet nullus.

SVMMARIVM

1 *Cauſa edita decretalis.*
2 *Regula poſita in textu.*
3 *Epiſcopi dicuntur Pontifices.*
4 *Sub nomine dignitatis venit Epiſcopatus in fauorabilibus.*
5 *Quæ hic dicuntur competunt etiam Epiſcopo confirmato.*
Epiſcopus confirmatus habet ea, quæ ſunt iuriſdictionis. 5.
6 *Epiſcopatus non eſt ordo.*
7 *Nobiliores, & digniores mitius puniuntur.*
8 *Hoc explicatur.*
9 *Attendi debet, quod decet.*
10 *Conſeruatores non veniunt ſub nomine Iudicis.*
11 *In Iudice neceſſaria eſt clementia, & modeſtia.*
12 *Quid ſit reuerentia.*
13 *A quibus abſtinere debent interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ.*
14 *Suſpenſio ad caſum nō expreſſum non extenditur.*
15 *An ſuſpenſus à Pontificalibus ſit irregularis, ſi celebrat.*
16 *Interdictum aliquando ſignificatur per ſuſpenſionem.*
17 *Suſpenſio ab officio priuat ordinis, & iuriſdictionis ordinariæ exercitio.*
18 *An Delegatus ob delictum Epiſcopi poſſit interdicto ſubijcere Diœceſim.*
19 *Eligitur pars negatiua.*
20 *Diſtinctio multiplex inter iuriſdictionem temporalem, & ſpiritualem.*
21 *Ex contumacia aggrauatur cenſura.*
22 *Si Delegatus non ſeruet ordinem huius textus proceſſus non eſt ipſo iure nullus.*

Cap. Quia Pontificali 2.

1 DEcretalis iſta, vt notat Gloſſ. edita fuit ad declarationem *cap ſané, & cap. Paſtoralis, ſupra eod. tit.* In qua ſtatuenda Alexand. 4. hunc ordinem ſeruat, quod præmittit primo rationem mouentem ad condendam legem, deinde legem ſtatuit, quam 3. limitat.

2 Eſt ergo regula ſtatuta, vt quia Pontificali dignitati defertur, ideo vbi contingat quod per Iudices, vel Conſeruatores Epiſcopi compelli debeant per pœnas, ſeruetur hic ordo, vt prius interdicant eis ingreſſum Eccleſiæ, vel ſacerdotale officium, poſtea eos ab officio ſuſpendant, & ſi opus eſt deinde aggrauentur cenſura Eccleſiaſtica. Niſi forté aliter fieri ſuaſerit contumaciæ proteruitas ſine culpa.

3 Per illos vero, quos textus dicit Pontificali dignitate præditos intelligit Epiſcopos, qui in iure vocantur Pontifices, vt habetur *cap. Pontifices 7. q. 1 cap. Meſſana ſup. de elect. cap quod tranſlationem, de temp. ordin. cap. quia periculoſum. de ſent. excom in hoc lib.* imo Iſid. *in cap. Cleros 21. diſt.* vocat eos maximos Pontifices, hoc eſt maximos ſacerdotes, & ibid. *in verſ. Presbyter.* addit eoſdem Pontificatus apicem obtinere, vt notant Franc. hic *num. 1.* Barboſa hic, & *de off. Epiſcopi part. 1. tit. 1. cap. 2. num. 4.* Pax Iordan. Elucubrat. *tom 1. prælud. 1. num. 18.* Azor. *par. 2. l. 3 c. 27. q. 1.* Durand. in rationali *lib. 2. cap. 21.*

4 Quod vero Epiſcopus non ſolum ſit nomen poteſtatis, & officij, ſed dignitatis, vnde in iure ſub nomine dignitatis comprehendatur Epiſcopatus colligunt Dom. *num. 1.* Franc. *num. 1.* Barboſ. *num. 3.* Mandoſ. *in reg 32.* Caucell. *q. 15.* Gambar. *de poteſt. leg. l. 2. num. 41.* Simonet. *de reſeruat. q. 11. per totam* Hoied. *de incompatib. beneſ. p. 1. c. 24. num. 64.* quod tamen intelligendum eſt in materia fauorabili, non autem in odioſa.

5 Eorum tamen, quæ competunt Epiſcopo alia competunt ratione ordinis Epiſcopalis, quæ enumerantur *cap. Coerpiſcopis 68. diſt.* & quædam ratione dignitatis, & de his videri poſſunt, quæ habet Io: And. *cap. accedentibus, ſup. de exceſſ. Prælat.* vt monent hic Anchar. *num. 1.* & Butr. quod vero hic decernitur de Epiſcopis ratione Pontificalis dignitatis, competit Epiſcopis electis, & confirmatis, licet nondum conſecratis, vt conſiderarunt hic Io: Andr. Dom. *num. 5.* Franc. *num. 2.* Barb. *num. 6.* Hoc enim debetur Epiſcopis non præciſe ratione ordinis, ſed ratione dignitatis, & officij, vt patet ex illis verbis, *Pontificali dignitate præditis, ob reuerentiam ſacri Officij, quod exercent.* Quamobrem licet Epiſcopus non conſecratus in ijs, quæ ſunt ordinis non veniat ſub nomine Epiſcopi ex multis, de quibus Felin. *in cap. eam te, num. 1. de reſcript.* quantum tamen ad iuriſdictionem, & officium Epiſcopale omnia valet exercere, quæ non ſunt ordine annexa. iuxta text. *in cap. tranſmiſſam, & cap. noſti,* vbi Gloſ. *& cap. Qualiter, de elect.* ac ſubinde vocatur ſimpliciter Epiſc. Clem. 1. iuncta Gloſſ. *v. Epiſcopus, de foro compet.* Clem. 1. vbi Gloſſ. *v. Epiſcopi de reſcript.* Felin. *d. cap. eam te num. 5.* Fagnan. ibid. *num. 33.*

6 Ex hoc autem loco deſumi poſſe argumentum ad probandum, quod Epiſcopatus propriè non ſit ordo, ex eo quia quod exercet Epiſcopus ratione Epiſcopalis dignitatis dicitur exercere ex officio, & non ex ordine, aduertunt Dom. *num. 1.* & Franc *num. 1.* De hac vero quæſt. inter moderniores videri poteſt Fagnan. *tom. 2. cap. Requiſiuit, num. 8. & ſeqq. de ord. ab Epiſ.* Epiſcopatum vero non eſſe ordinem tradiderunt Albertus Magnus 4. *diſt. 24 a. 39.* D. Th. ibi. *quæſt. 3. a. 2. q. 2.* Richard. *a. 5. quæſt. 5.* Palud. *quæſt. 7.* Capreol. *4. d. 25. q. 1. a. 1. concl. 2.* D. Bonau. *4. d. 24. a. 2 quæſt. 3. par. 2.* Scotus ibid. *q. 1. §. De 2. artic.* Syl. *v. Epiſcopus q. 1.* Caiet. *tom. 2. opuſ. q. 2.* Ferrarien. *4 c. g. c. 76. §. Ad huius euidentiam* Turrecrem. *cap. Cleros num. 14. 21. diſt.* Sotus *4 d 24. qu. 1. a. 3. & l. 10. de iuſt. quæſt 1. a. 2.* Couar. *lib. 1. variarum cap. 10. num. 15* & fauet Panorm. *cap. ex literis num. 4. de exceſſ. Prælatorum,* & alij quamplures præſertim ex Theologis.

7 Notandum 1. quod ex eo deceat plurimum deferri Epiſcopis ratione dignitatis, & officij, & conueniat eos plurimum honorari, colligit Pontifex quod in puniendo eos debeat haberi ratio dignitatis eorum, & præeminentiæ officij. Sed hoc videtur eſſe iniuſtitia, & acceptatio perſonarum, quæ in iudicijs & meritorum, aut pœnarum retributionibus omnino reijcienda eſt, *cap. venit ſup. de iud.* D. Th. *22. quæſt. 63 num. 4.* Nec per nobilitatem, aut altitudinem gradus debet iudicialis vindicta dimitti. *cap. ea quæ, de ſtat. Monach.* Eſt enim acceptio perſonarum, ſi perſonæ ipſæ, & eorum conditiones attenduntur in diſtributione præmiorum, & pœnarum. D. Th. *d. q. 63. a. 1.* Sed reſpondetur ex eod. D. Th. ibid. ad primum *quod in diſtributiua iuſtitia conſiderantur conditiones perſonarum, quæ faciunt ad digni-*

tatis

tatis vel debiti cauſam. Sed in acceptione perſonarum, conſiderantur conditiones, quæ non faciunt ad cauſam. In retributione ergo pœnarum dignitas Epiſcopalis officij facit ad cauſam, quia illam decet reuerentia plurima & honor, & ideo mitius cum Epiſcopo agendum eſt, & leuior pœna illi debet retribui. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5 Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 4. Qui ex hoc vniuerſaliter colligit, quod circa coactiones, & pœnas, & modum procedendi in iudicio, dignitati perſonæ, & nobilitati eſt deferendum, vt mitius cum illis agatur, per text. *in cap. ſanè, & cap. Paſtoralis ſup. hoc tit. & in cap. vlt. de pœnis, & in l. ſacrilegij pœnam. ff. ad leg. Iuliam pecul. & ad d. cap. Paſtoralis* Felin. Tiraquell. *de nobil. cap.* 20. *à num.* 108. & de pœnis tempor. cauſa 31. à princ. Couar. *l.* 2. *var. c.* 9. *num.* 3. Farin. *q.* 95. & 98. ideò nobiles, & in dignitate conſtituti puniri non ſolent pœna infamatoria, puta fruſtium aut berlinæ, aut triremium, ſed puniuntur pœna relegationis, aut exilij, niſi delictum ſit tale, vt nobilitatem, aut dignitatem fœdauerit. Pariter nobiles non ſuſpenduntur, ſed decapitantur: ſic enim alijs pœnis corporalibus leuius puniuntur: ſolentque iudices minuere pœnam delinquentibus propter merita, & beneficia lata in Rempublicam à Reo, vel ab eius maioribus: & ita vt etiam inſignis peritia in arte ſit cauſa minuendi pœnam.

8 Bene tamen aduertit Franc. *num.* 2. hæc locum habere in pœna arbitraria; nam vbi pœna ſit taxata à lege, vel ſtatuto, tunc non habetur differentia perſonarum, Bald. *in l. nemo C. de ſum. Trin.* Farin. plures referens, & concordans *quæſt.* 98. Addit etiam Gloſſ. in *v. Sacerdotale*, quod magis punitur qui deliquit in eo, in quo honorabatur iuxta *l. Fratri. C. de Epiſ. & Cler.* vnde plus puniri debet Sacerdos teſtis falſus, quia in hoc Sacerdos honoratur, vt teſtimonium ferendorum torqueatur. Et ſic datur regula vt nobiles, ſeu dignitate præditi grauius puniantur pro delictis, quæ ex circumſtantia nobilitatis, vel dignitatis augeatur, ſeu in criminibus redundantibus in dedecus dignitatis, & nobilitatis quamuis de corporali pœna ageretur. Vbi etiam agitur de pœna pecuniaria, æquum eſt, vt magis diuites, magis puniantur. Sed & Gloſſ. benè aduertit, quod etiam vbi nobiles, vel dignitate præditi mitius videntur puniri, in rigore non mitius puniantur, quia minor pœna maior eſt in maiore, per notata *in cap.* 1. *de Cler. venat.*

9 Notandum 2. quod in materia iuſtitiæ diſtributiuæ attendi debet, quod decet. Id enim decet, quod moraliter eſt honeſtum, & rationabile, vt habet Gloſſ. Io: Andr. Ideo conſiderari debet honeſtas, & decentia, quæ ſæpe in agendis conſurgit ex circumſtantijs, & maxime ex conditionibus perſonarum.

10 Notandum 3. textum loqui de iudicibus quibuſcumque, vt intelligunt Gloſſ. Archid. & Io: And. quoniam vero textus loquitur diſiunctiuè, iudicibus, vel Conſeruatoribus, colligit Dom. *num.* 1. quod Conſeruatores non veniunt ſub nomine iudicum.

11 Admonemur 4. quod in pœnis eſt cum modeſtia procedendum. In Iudice autem præter iuſtitiam duæ aliæ virtutes ſunt neceſſariæ, ſcilicet clementia, & modeſtia. Illa impetum iræ cohibet, & refrænat, & facit, quod iudex accenſus ira contra delinquentem, moderetur impetum paſſionis, ne iudex grauioribus pœnis puniat delinquentem; clementia enim propriè eſt ex recta ratione diminutiua pœnarum, vt D. Th. 2. 2. *q.* 157 *a.* 2. Modeſtia vero non reſpicit internum motum, ſed actiones externas iuxta doctrinam eiuſdem D. Th. 2. 2. *quæſt* 143. *a.* 1. *& quæſt.* 160. *a.* 2. *c.* Et ſic iudex etiam in iudicando & exterius verbis, & factis exercendo iudicij actus debet ſeruare moderamen modeſtiæ, & decorem, vnde non debet iudex excandeſcere aduerſus eos, quos malos putat niſi cum modeſtiæ moderamine; id enim non eſt conſtantis & recti iudicis, cuius animi motus vultus detegit, vt *l. obſeruandum, ff. de off. Præſid.* & hoc quoque aduertunt Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2.

12 Notandum 4. reuerentiam eſſe honorem cum pauore ait hic Dom. *num.* 6. ex Archid. ſed ſciendum ex D. Th. 2. 2. *q.* 103. *a.* 1. ad primum, *quod reuerentia non eſt idem, quod honor, ſed ex vna parte eſt primum motiuum ad honorandum, in quantum, ſcilicet, aliquis ex reuerentia, quam habet ad aliquem, eum honorat. Ex alia verò parte eſt honoris finis, in quantum, ſcilicet, aliquis ad hoc honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs*, eſt autem reuerentia timor initialis & caſtus ſecundum eundem D. Thom. in pſal. 34. circa finem & perſonæ excellentiam reſpicit.

13 Notandum 5. quod Epiſcopus ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus, durante interdicto non poteſt in Eccleſia celebrare, nec Sacramenta miniſtrare, nec aliquem Sacri Ordinis actum exercere, nec audire diuina officia, nec pſallere, nec orare, nec ſi interim moritur in Eccleſia, vel Cœmeterio ſepelitur; poterit tamen extra Eccleſiam celebrare Gloſſ. Archid. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. ſed de his ſermo habendus erit infra *cap. Is cui. de ſent. exc.* Videantur *In cap. Sacro de ſent. excomm.* Felin. *num.* 8. Panorm. *num.* 10. Nauar. *cap.* 27. *num.* 170. Couar. *cap. Alma mater p.* 2. §. 1. *à num* 3. Suarez *de cenſur. diſp.* 25. *ſec.* 3 Sayr. *l.* 5. *cap.* 7. *&* 9. & alij tractantes de cenſuris. Si vero Epiſcopus interdictum non ſeruet ſit irregularis, & hic citati DD. aduertunt.

14 Notandum 6. quod hæc regula in ſuſpenſionibus ſeruanda eſt, vt dum ſuſpenſio eſt particularis non extendatur ad ea, quæ non continentur ſub eo officio, aut exercitio, à quo aliquis eſt declaratus ſuſpenſus; vnde ſuſpenſus à ſacerdotali officio, non eſt ex hoc ſuſpenſus à beneficio, neque à iuriſdictione, ſolum enim priuat ab illis, quæ vel ſunt de ſubſtantia ſacerdotalis officij, vel illo ſacerdotali officio exerceri non poſſunt *arg. cap. ſignificauit*, iuncta Gloſſ. *v. officium, de corp. vitiat.* Cum enim interdictum, aut ſuſpenſio ſint de odioſis, & pœnalibus, vltra caſum expreſſum extendi non debeat, vt in terminis agentes de interdicto tradunt Sylu. *v. interd.* 4. *quæſt.* 4. Armill. eod. verb. *num.* 28. Nauar. *cap.* 27. *num.* 170. Sayr. *l.* 4. *cap.* 3. *n.* 15 Couar. *in cap. Alma mater p.* 2. §. 1. *num.* 4. Henriq. & Auila, quos ſequitur Barboſa *num.* 8. Quia tamen ſacerdotale officium eſt fundamentum Pontificalis, ideo ſuſpenſus à ſacerdotali officio eſt ſuſpenſus à Pontificali, vt aduertunt Gloſſ. & Franc. *n.* 3. Anchar. *num.* 2, Butr. & Dom. *num.* 7. Barboſ. *num.* 9. *in fin.*

15 An vero è contra ſuſpenſus ab officio Pontificali ſit ſuſpenſus à ſacerdotali, ita quod ſi Epiſcopus, ſolemniter celebret ſit irregularis affirmat Calder. *tract. de interd. mem.* 2. *q.* 3. Nauar. *cap.* 27. *nu.* 163.

& alij quidam, qui mouentur ex eo, quod Epiſcopatus ſit ſpecialis ordo celebrare vero ſolemniter in apparatu Epiſcopali eſt talis ordinis, vnde eſt, quod ſuſpenſus à Pontificalibus ſit irregularis ſi celebret. Sed contrarium tenuerunt Gloſſ. hic, Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 4. Innoc. *in cap.* 1. *verb. à diuinis, de ſent. excom.* Couar. *in Clem. ſi furioſus p.* 1. §. 1. *num.* 1. *verſ.* ſecundum Graff. *part.* 1. *l.* 4. *cap* 15. *n.* 3. Pontificalia enim non ſunt de ſubſtantia Ordinis, celebrationis aut officij ſacerdotalis Hoc quoq; tenendum, quod Epiſcopus ſuſpenſus à Pontificalibus, non ſit irregularis, ſi celebret priuatim, vt ex *reg. text. in cap. ſignificauit, de corp. vitiatis*, poſt Sylu. Nauar. Auilam, & Henriq. aduertit hic Barb. *num.* 16.

16 Septimo notari debet ordo ſeruandus à Conſeruatore in puniendo Epiſcopo. Qui eſt vt primo illum interdicat ab ingreſſu Eccleſiæ. Hæc eſt enim prima pœna & cenſura à qua Iudices debent exordiri in coactionibus, & pœnis Epiſcopis inferendis *cap. ſanè il* 2. *ſup. hoc tit.* de iſtarum ſæpè in iure mentio fit modo ſub nomine interdicti, modo ſub nomine ſuſpenſionis, vt *infr. cap. vlt. de off. Ord. & cap. Epiſcoporum, de priuileg.* & ſupra *cap. ſacro, de ſent. excom. & eod. tit. infra cap.* 1. Liberum tamen eſt Conſeruatori primo, vel interdicere Epiſcopo ingreſſum Eccleſiæ, vel Epiſcopum ſuſpendere à ſacerdotali officio.

17 *Ac deinde ab officio ſuſpendatur*. Maiorem pœnam eſſe ſuſpenſionem ab officio ſimpliciter, quam ſit interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, vel ſuſpenſionem à ſacerdotali officio, aut à Pontificalibus benè aduertunt Dom. *num.* 14. & Franc. *num.* 3. Nam ſuſpenſio ab officio ex generalitate nominis officij primo importat ſuſpenſionem ab omnibus, quæ ſunt ordinis, vt probatur ex *textu, in verſiculo ſciturus, infr. de re iudic.* & ex inductione, quam ex eodem textu facit Suarez. *diſp.* 26 *ſec* 1. *num.* 5. Deindè priuat exercitio cuiuſcumque adminiſtrationis, & iuriſdictionis, vt ex *text. in cap. Quia diuerſitatem, ſup. de conceſſ. præbend.* vbi Gloſſ. *in v. à ſuſpenſis*, Innoc. *num.* 4. Panorm. *num.* 18. & alij contra Gloſſ. 1. *in cap. Audiuimus* 24. *quæſt.* 1. Quod idem docent hic Anchar, *not.* 5. Dom. *num.* 8 Butr. *num.* 4. Franc *nu.* 3. Barboſ. *num.* 10. Syueſt. *v. ſuſpenſio num* 5. Suarez loco citato Sayr. *l.* 4. *cap.* 5. *à num.* 2. & communiter alij DD. Et quia in hoc textu eſt ſermo de Epiſcopis hoc amplius conſideratur, quod ſuſpenſio ab officio ſic lata ſimpliciter priuat eos etiam ab exercitio Pontificalium, quibus in exercitio officij ſui vti poteſt. Syueſt. vbi ſupr. Tabien. *v. ſuſpenſio nu.* 4. Sayr. *d. cap.* 5. *num.* 4. *&* 5. Barboſa hic *num.* 11. Aduertunt vero Archid. Anchar. & Franc. ſuſpenſionem ab officio priuare iuriſdictione ordinaria, non vero à delegata.

18 Si non ſufficiant duæ cenſuræ, prius in Epiſcopum latæ, ſcilicet interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, aut ſuſpenſio à ſacerdotali officio, & poſtea ſuſpenſio ab officio ſimpliciter, durante contumacia aggrauari poteſt cenſura: & hoc dupliciter, ſcilicet 1. ferendo excommunicationem in Epiſcopum, & 2. interdicendo terram ſubiectam iuriſdictioni Epiſ. iuxta textum *in cap. ſanè il* 2. *ſup. hoc tit.* Controuertitur tamen apud DD. quid veniat ſub illis verbis dicti textus, ſcilicet, *terra illius*. Vincentius enim intellexit terram, quæ pertineat ad menſam Epiſcopi, & ſic iuxta hunc intellectum, non poteſt pro delicto Epiſcopi interdici Diœceſis illius, in qua non habet iuriſdictionem temporalem, ſed ſolum ſpiritualem. Quam ſententiam ſequuti ſunt ibi Card. Barbat. & Panorm. *nu.* 7. & hic Dom. *num.* 7. ſed oppoſitum ſenſerunt ad *d. cap.* ſanè Hoſtien. Felin. *num* 2. Dec. *num.* 26 Fagnan. *num.* 10. Couar. *in cap. Alma mater p.* 2 §. 1. *num.* 4. Suarez. *de cenſur. diſp.* 36. *ſect.* 3. *num.* 7. Sayr. *l.* 5. *cap.* 11. *num* 9. Barboſa hic *num.* 13. Probatur vero hæc ſententia, tum quia Ciuitas pro peccatis Regum interdicitur, cap. Non eſt vobis de ſponſalibus, & pro peccatis Domini aut Rectoris, *cap. ſi ſententia, infr. de ſent. excom.* terra feudalis propter delictum vaſalli Cald. *de interd. mem.* 2. *q.* 17. Non vero poteſt aſſignari ſufficiens ratio diuerſitatis; quinimo à fortiori poteſt interdici locus iuriſdictionis ſpiritualis propter delictum Epiſcopi, quia interdictum eſt pœna ſpiritualis *cap. quærenti, de verb. ſignif.* & in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus *l. cum Aquiliana, ff. de tranſact.* Præterea Epiſcopus dicitur officialis communis, vt per Anchar. *conſ.* 340. Et ſic poteſt dici Rector Ciuitatis; ideoque in eo verificatur, quod dicitur *in d. cap. ſi ſententia*, ibi *Domini, vel Rectoris*.

19 Verum rationabilior eſt prior ſententia, quæ probatur ponderando verba textus *in d. cap. ſanè*. Permittitur enim Delegato vt poſſit ob delictum Epiſcopi interdicto ſubijcere terram eius. Modo Diœceſis non niſi impropriè, & metaphoricè dicitur terra. Campi enim, terræ, villæ, vineæ, ſyluæ, Diœceſis non ſunt Epiſcopi, & diſtrictus corporalis, & localis merè materialiter ſe habet ad Diœceſim, & non pertinet ad Epiſcopum niſi ratione animarum, quæ in eo diſtrictu viuunt, vnde eſt quod terra ſolum in obliquo ſpectat ad Diœceſim, quæ formaliter eſt quid ſpirituale. Diœceſim enim non eſt terra, vel domus materiales, quæ ſunt in hoc, vel illo diſtrictu, ſed eſt populus, qui eſt vnum corpus ſpirituale ex vnitate vnius fidei Christi, & charitatis conſtans, cuius caput eſt Epiſcopus, *cap. ſcire debet* 7. *quæſt.* 1. *& cap. quoniam in pleriſque de off. ordin.* Huiuſmodi autem corpus impropriiſſime dicitur terra, ea eo quod ſit populus comprehenſus in aliquo terreno diſtrictu. Cum vero proprietas verborum in interpretandis legibus omnino amplecti debeat, niſi ſequatur abſurdum, vt certum eſt. Nulla ratio eſt, vt dicatur Pontificem *in d. cap ſanè*, per terram intellexiſſe populum fidelem, ſeu Diœceſim, & Eccleſiam, quæ eſt illa, quæ dicitur eſſe Epiſcopi. Terra igitur in dicto capite accipitur pro materiali diſtrictu loci, at vero vt conſiderauit Panorm. *in d. cap. ſanè*, & habetur ex text. *in cap.* 1 *de poſtulat. Prælat.* Terra, ſeu Ciuitas non eſt Epiſcopi, licet in ea habeat iuriſdictionem ſpiritualem, ſed eſt Regis, aut Principis temporalis. Ideo non applicantur iura allata Locus enim ex delicto Regis, vel Principis temporalis, vel etiam Rectoris eius merito interdici poteſt, quia eſt illius, & rationabile eſt, quod creſcente contumacia ſeculares magiſtratus puniantur in ſe ipſis non ſolum, ſed in locis proprijs, ſed loca Diœceſis non ſunt Epiſcopi. Et ſic longè diuerſa eſt iuriſdictio temporalis à ſpirituali; quia illa primo habet adiunctum proprium dominium locorum, quod non conuenit iuriſdictione ſpirituali per ſe. 2. quia eſto iuriſdictio temporalis ſit miniſterialis, & inſtrumentalis, qui illam adminiſtrat ſi delinquit poteſt eſſe quod delinquat ex cauſa domini, ſicut frequentiſſimè accidit, &

poteſt

poteſt eſſe quod ex multiplici cauſa delictum miniſtri redundet in dominum loci, & ſic poteſt qui habet iuriſdictionem temporalem in proprij loci interdicto puniri, Sed Dominus iuriſdictionis ſpiritualis eſt Chriſtus impeccabilis; vnde non conuenit vt Chriſti grex puniatur ob delictum Epiſcopi, qui gregem ſuum cuſtodit, & ſi delinquit, id facit omnino gregis Domino, & grege ipſo inculpato. Vnde etiam *in d. cap. ſane* ponderatur dictio ſpecialitèr, & ſenſus germanus textus illius eſt, quod poſſit ob delictum Epiſcopi interdici terra eius, quæ, ſcilicet, ſpecialiter ſpectet ad iuriſdictionem illius, eo quia in illa habeat etiam iuriſdictionem temporalem, & terra illa ſit illius propria per temporale dominium.

21 Creſcente igitur in delinquente contumacia, iuſtum eſt, vt aggrauetur pœna. Dom. *num.* 5. Creſcere vero cenſetur contumacia, ſi delinquens iudicem ipſum offendat vel verbis contumelioſis, vel factis Gloſſ. *in v. aliter.*

25 Quærit autem Gloſſ. an ſi Delegatus procedens contra Epiſcopum non ſeruet ordinem in præſenti textu ſtatutum, proceſſus ipſe ſit nullus; vt ſi ſtatim excommunicet Epiſcopum, ſit nulla excommunicatio. Communiter vero dicitur huiuſmodi proceſſum, aut ſententiam non eſſe nullam ipſo iure ſic enim tenueruot hic Gloſſ. Dom. in fin. Franc. *num.* 4. *in fin.* Barboſ. *num.* 18. & 19. Et comprobari poteſt ex eo, quod quando ordo iuris in his, quæ non ſunt de ſubſtantia, ſed ſolum de ordine iuſtitiæ, non annullat, etiam ſi non ſeruetur, quia ſolum reſpicit ius litigatoris, vt eſt celebris doctrina Gloſſ. *in ſum. verſic. Hoc tamen ſcias* 2. q. 1. quam ſequitur Panorm. *in cap. exhibita num.* 2. *de Iud.* & pluribus comprobat Vantius *de nullit. tit. de nullit. ex defect. proceſſus num.* 15. & 48. Nec obſtat quod Conſeruatores ſint delegati, at vero nulliter agit Delegatus ſi formam ſibi præſcriptam non ſeruat. Quia hoc eſt verum de forma ſibi in litteris delegationis præſcripta à delegante, non vero de ordine procedendi ſtatuto da iure communi, vt benè aduertit Domin. & ex Sayr. & Nauar. Barboſ. *num.* 19. Verumtamen vt *num.* 7. tradit Dom. poteſt Epiſcopus ob hanc cauſam appellare, tunc enim licet proceſſus non ſit nullus ipſo iure, eſt tamen nullus, quia tanquam factus non ſeruato ordine iuris eſt annullandus.

SVMMARIVM.

1 *Finis iſtius decretalis.*
A duabus ſubdelegatis non in totum,
2 *Si duo ex tribus Delegatis ſubdelegauerint cauſam non in totum, non ad delegantes, ſed ad primum delegantem eſt appellandum.*
3 *Vtilius cauſas pluribus delegare.*
4 *Solus Papa Delegatus ſubdelegat.*
5 *Delegatus poteſt non in totum ſubdelegare.*
6 *In quo caſu à Subdelegatis appelletur ad proximum delegantem.*

Cap. ſi duo 3.

1 QVoniam de iure à Subdelegato à delegato Papæ, qui non ſubdelegauit in totum appellatur ad delegantem, iuxta *cap. ſi Delegatus infra, & cap. ſuper quæſtionem*, ſup. eod. tit. Quod hoc non debeat fieri in caſu iſtius capitis decernitur à Boniſacio 8. Et vt aduertit Gloſſ decretalis hæc data eſt ad declarationem eorum, quæ notarunt Bernard. Innoc. & Hoſtien. *in d. cap. ſuper quæſtionem.* Et cum Tancred. olim ſenſiſſet in caſu iſto appellandum eſſe ad Subdelegantes, hanc opinionem reprobauit Pontifex in hac decret. electa opin. Bernard. Innoc. & Hoſtien.

2 Hæc igitur eſt huius textus concluſio, quod ſi duo ex tribus, quibus à Sede Apoſtolica delegata fuit aliqua cauſa, eam ſubdelegent non in totum duobus alijs, ſi in hac cauſa contingat appellari, non ad Subdelegantes, ſed ad primum delegantem eſt appellandum.

3 Colligitur cauſas nedum poſſe delegari pluribus iudicibus, ſed quod etiam ſit vtilius, vt *in cap. prudentiam, ſupra eod tit.* vbi de eorum iuriſdictione in ordine procedendi, & pronunciandi communiter vel diuiſim agitur, & infr. *cap. per hoc de Hæret.* in hoc lib. Anchar. hic *num.* 1. Butr. *num.* 1.

4 Ea autem ratione hoc dictum eſt à Sede Apoſtolica, quia Delegatus ab alio non ſubdelegat, *cap. Paſtoralis ſup. eod. tit.* Delegatus vero à Papa ſubdelegare poteſt. Et ideo ſi plures ſint delegati à Papa ad cognoſcendum eamdem cauſam, quilibet illorum poteſt ſubdelegare, Gloſſ. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 1. Vnde contingere poteſt caſus iſtius decretalis, vt exiſtentibus tribus ad eamdem cauſam delegatis, duo ex illis ſubdelegent vices ſuas, tertio per ſe ipſum iudicante.

5 Merito quoque expreſſum eſt, quod ſubdelegatio non eſt facta in totum. Nedum vt cognoſcatur, quod Delegatus poteſt ſubdelegare ſuas vices, & iuriſdictionem dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, & in totum, nihil ſibi reſeruando ſpectans ad iudicium talis cauſæ, & ſecundum quid, ſeu ſecundum partem aliqua parte ſibi reſeruata, vt notant Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1. Et ita quod Delegatus Papæ poteſt cauſam ſubdelegare, etiam non collegæ. Sed etiam quia vbi Delegatus ſubdelegat cauſam ſimpliciter, & in totum, non eſt locus quæſtioni; quia tunc ſemper appellandum eſt ad principalem Delegantem, vt aduertit Gloſſ.

6 Merito quoque fuit expreſſum illud *Subdelegati cum Delegato tertio.* Nam ſi in reſcripto eſſet clauſula. *Quod ſi non omnes &c.* Et tunc duo ſubdelegarent vices ſuas, tertius vero ſimpliciter ſe excuſaret, & cauſam cognoſcere nollet, in hoc caſu à Subdelegatis appellaretur ad ſubdelegantes, & non non ad primum Delegantem. Hoc enim ſatis manifeſte indicat textus requirens, vt Subdelegati cognoſcant cauſam ſimul cum Delegato tertio, ad hoc vt ad primum Delegantem interponi debeat appellatio. Gloſſ. Io: And. Dom. *num.* 3. Franc. Barboſ. *nu.* 10. Quod tamen explicant Dom. & Franc. vt procedat ſi ille tertius ſe excuſauit ſimpliciter, non vero ſi ſibi partem iudicij reſeruauit, quia in hoc caſu ad primum Delegantem eſſet appellandum. Dictum eſt etiam, ſi adeſt clauſula. *Quod ſi non omnes.* Quia ea clauſula non poſita, ſi ex tribus illis, vnus ſe excuſaret, & nollet cauſam cognoſcere, alij procedere non poſſent iuxta text. *in cap. Cauſam* 16. *& cap. Cum cauſa* 22. & Vno 41. ſup. hoc tit. Barboſa hic *num.* 10. Menoch. *conſil.* 340. *à n.* 1. *lib.* 4.

SVM-

S V M M A R I V M.

7 *In appellando iuriſdictio dignior debet conſiderari.*

8 *Hoc declaratur.*

9 *Appellatio non datur ad eundem, vel ad æqualem.*

10 *Ab Ordinario, & Delegato appellatur ad Papam.*

11 *Plures in quibus à Subdelegatis non appellatur niſi ad Papam.*

12 *Quando in appellando debeat fieri appellatio ad maiorem.*

Q V Æ S T. V N I C A

ARTICVLVS VNIC.

Quæ ſit propria & adæquata ratio concluſionis huius Decretalis.

7 DIuerſæ rationes aſſignantur, ob quas in caſu huius decretalis non ſit appellandum ad condelegatos ſubdelegantes, ſed ad primum delegantem. Prima ratio ſumitur ex parte dignitatis Papæ. Quando enim ad cognoſcendam eandem cauſam concurrit mixtura diuerſarum iuriſdictionum, vt quia ſicut in cauſis hæreſis ſimul cauſam cognoſcunt Ordinarius, & Inquiſitor delegatus Papæ, ſiue cum in eandem concurrunt ordinaria iuriſdictio & delegata, ſiue cum vt in præſenti caſu, eamdem cauſam cognoſcunt Delegatus à Papa, & alij ſubdelegati à delegatis à Papa iuriſdictio magis digna debet conſiderari in interponenda appellatione ab eorum ſententia, etiam ſi alij ſint plures, vt magis conſideretur dignitas, quam numerus; iuriſdictio autem Papæ eſt dignior. Hac ratione vtuntur Anchar. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 2. Barboſ. 2.

8 Sed cum vera ſit concluſio ab iſtis aſſumpta pro hac parte, quod vbi ad cognitionem eiuſdem cauſæ concurrit diuerſitas iuriſdictionum, ad nullum ex iudicibus, qui cognouerunt de illa cauſa ſit appellandum; huius tamen cauſa non eſt, quia in appellando attendi debeat ſemper iuriſdictio dignior. Nam ſi hoc eſſet verum, nunquam ab infimo iudice appellandum eſſet ad medium, ſed ſemper appellandum eſſet ad primum, & ſupremum, cuius iuriſdictio eſt maior. Item ſupra dictum eſt, quod vbi in reſcripto ſit clauſula, *Quod ſi non omnes &c.* & tertius delegatus ſimpliciter ſe excuſet, & cauſa ſolum à ſubdelegatis cognoſcatur, tunc non appellatur neceſſario ad Papam, ſed poteſt appellari ad ſubdelegantes, non obſtante, quod dignior ſit iuriſdictio Papæ.

9 Vera igitur ratio eſt quia in hoc caſu appellatio interpoſita ad Delegatum, & ſubdelegantes careret qualitate ſubſtantiali ad appellationem neceſſaria, quia eſſet, vel ad eumdem iudicem, vel ad iudices æquales. In hoc enim caſu, in quo cauſa cognoſcitur à ſubdelegatis ab aliquibus delegatis, & a tertio delegato, vel appellatio interponeretur ad tertium delegatum, & ſimul alios delegatos, qui ſubdelegarunt, & ſic appellatio eſſet ad eumdem iudicem, quia eſſet ad illum iudicem delegatum, qui ſimul cum ſubdelegatis in priori inſtantia pronunciauit, & partem vel grauauit, vel præſumitur grauaſſe, & ob hanc cauſam ab eo eſt appellatum. Vel appellaretur ad ſubdelegantes tantum, & primo hoc non poſſet fieri, ſi in reſcripto non eſſet clauſula, *Quod ſi non omnes*, quia ſine illa clauſula delegati ſubdelegantes non poſſunt ſine illo tertio delegato cauſam cognoſcere. Nec obſtat, quod ille iam cauſam cognouerit pro ſua parte; quia adhuc non eſt extincta eius iuriſdictio, imo ſi pronuncietur male appellatum poteſt proſequi ad ſuæ ſententiæ executionem. Secundo cum illi Delegati ſubdelegantes ſint in iuriſdictione æquales illi tertio delegato, à quo eſt appellatum, ſemper appellatio eſſet ad æqualem iudicem, quod eſt contra ſubſtantiam appellationis, iuxta *l.* 1. *§. ſi quis. ff. de appellat. & cap. Anteriorum 2. quæſt. 6.* & ita hac ratione vtuntur Glo. hic *in v. ex tribus, & in v. Cum Delegato* Io: Monac. *num.* 2. & 5. Prob. *num.* 2. Anchar. *not.* 3. Barboſ. *num.* 2 Butr. *num.* 2. Io: Andr. *in addit. ad ſpecul. p.* 2. *tit. de appell. § nunc tractemus n.* 11. Scacc. *de appell. q.* 8. *n.* 39.

10 Et hæc etiam eſt vera cauſa propter quam ſi eandem cauſam cognoſcant Ordinarius, & Delegatus, vt in cauſa fidei Inquiſitor & Ordinarius, ad nullum illorum, ſed ad Papam eſt appellandum. Anchar. hic *not.* 3. Butr. *num.* 2. Panorm. *d. cap. ſuper quæſtionem §. ſi vero num.* 5. Barboſa hic *num.* 3.

11 Colligitur vero ex his idem dicendum in ſubſequentibus caſibus. Primo ſcilicet quando ex tribus Delegatis vnus tantum non in totum ſubdelegauit ſuas vices. Secundo quando ex duobus delegatis vnus ſubdelegauit non in totum ſuam iuriſdictionem alicui. Tertio quando ex tribus duo eidem ſubdelegarunt vices ſuas, Quarto quando ſunt duo tantum delegati, & ambo committunt vices ſuas, ſed vnus non in totum, ſed ſolum pro parte, reſeruando ſibi aliquid iuriſdictionis in illa cauſa. Quinto ſi ex tribus delegatis duo, vel vnus alteri collegæ ſubdelegarunt: in omnibus enim & ſimilibus caſibus appellatio non poteſt fieri ad diuerſum iudicem, & ſuperiorem iudici, qui pronunciauit, niſi appelletur ad Papam primum delegantem, quia nullus Delegatorum eſt ſuperior alio delegato à Sede Apoſtolica, & delegatis huiuſmodi ſolus Papa eſt ſuperior, Videatur Gloſſ. *in v. ex tribus, & v. Cum delegato*, Anchar. Archid. & Franc. in Gloſſ. 2. Domin. *nu.* 3. Io: Andr. & Innoc. Panorm. & Felin. in *d. cap. ſuper quæſtionem*. Scac. *d q.* 8. Barboſa hic *num.* 7. & 8.

12 Quod tamen dicebatur ſupra de nobilitate Iudicis in alio caſu habet locum, & eſt ſeruandum; quando ſcilicet Iudices plures, à quibus appellatur habeat plures ſuperiores non ſubordinatus, ad quos alias poſſet appellari à quocumque illorum iudicum, ſed illorum ſuperiorum vnus eſt alio maior, nobilior, & ſuperior. In hoc enim caſu ad nobiliorem eſt appellandum. Sic ſi de eadem cauſa cognoſcunt ſecularis, & Eccleſiaſticus delegatus, appellatio de iure ad Eccleſiaſticum iudicem deuoluitur iuxta doctrinam Grat. *diſcept.* 100. *num.* 51. Bartol. & Felin. quos refert & ſequitur Barboſ. *nu.* 4. In hoc enim caſu verum eſt illud axioma, quod id, quod eſt potentius trahit ad ſe naturam minus potentis, licet minus potens numero excedat. *cap. quod in dubijs, de ſen.* & ibi Gloſſ. *de conſecrat. Eccleſ. cap.* 2. *eod. tit. in hoc lib.* Barboſ. hic *num.* 5.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Recuſari poteſt Index. Et quid ſit recuſatio.*
3 *Remedium ſuſpicionis longe diuerſum ab appellatione.*
4 *Arbitrorum electio in Vrbe receſſit ab aula.*
5 *Regula textus.*
6 *Vnus delegatorum poteſt recuſari non recuſato alio.*
7 *Si recuſatus, & non recuſatus ſimul procedatur, nullus eſt proceſſus.*
8 *Vno Delegato recuſato cur eius recuſationis cauſa ab alio cognoſcatur.* 9.
9 *Papa cauſam pluribus committit.*
10 *Clauſularum triplex genus.*
11 *Clauſula praeelectiua.*
12 *Clauſula alternatiua.*
13 *Dictio* non *poſita poſt terminum vniuerſalem facit propoſitionem vniuerſalem negatiuam.*
14 *Non poſſunt ambo cognoſcere ſi vnus non vale id facere.*
15 *Non poteſt, qui abeſt.*
16 *Non poteſt infirmus, vel alijs occupatus.*
17 *Vt requiratur coniudex ſufficit vna requiſitio.*
18 *Conſtare debet de condelegati impotentia.*
19 *Hoc limitatur ſecundum Felin.*
20 *Qualiter conſtare debeat de impedimento coniudicis.*
21 *Aliæ quaſtiones, remiſſiuè.*
22 *Collega impeditus ſi alios velit impedire, poteſt coerceri.*
23 *Etiam inferiores reſcribunt cum clauſula ſi non omnes.*
24 *Cauſa ſuſpicionis vnica ad recuſandum Iudicem, & eius exempla.*
25 *Clauſula* quod ſi non omnes *deuoluit in non recuſatam iuriſdictionem, etiam ad cognoſcendam cauſam ſuſpenſionis.*
26 *Vbi eſt clauſula, quod ſi non omnes, cauſa recuſationis debet proponi etiam coram non recuſatis iudicibus.*
27 *Cauſa recuſationis debet probari.*
28 *Sed non coram recuſato.*
Iudex non cognoſcit de exceptione declinatoria concernente eius perſonam. 28.
29 *Pendente cauſa ſuſpicionis ſilet cauſa principalis.*
30 *Sententia tranſit in iudicatum ſi non appellatur.*
31 *Cauſam ſuſpicionis ſui delegati cognoſcit Epiſcopus.*
32 *Idem quando recuſatur ſubdelegatus in totum à Delegato Papæ.*
Et etiam ſi ſubdelegatus in totum recuſetur antequam citauerit. 32.
33 *Abſente Epiſcopo Vicarius cognoſcit cauſam ſuſpicionis delegati ab Epiſcopo.*
34 *Cauſam ſuſpicionis Epiſcopi cognoſcunt Arbitri.*
35 *Recuſato inferiore non cenſetur recuſatus ſuperior; ſed e contra.*
36 *Si ratione dignitatis recuſatur aliquis, recuſatio tranſit ad ſucceſſorem.*
37 *Epiſcopus eſt Iudex recuſationis ſui Vicarij.*
38 *Vbi plures Vicarij quid agendum.*
39 *Non eſt eadem ratio de recuſatione, & appellatione.*
40 *Vbi Vic. Epiſcopi ſit ſuſpectus, Epiſcopi alteri cauſam committunt.*
41 *Recuſato officiali ſuperior cognoſcit de ſuſpicione.*

Cap. Si contra vnum 4.

1 CVm ſecundum iura quando aliquis iudex recuſatur tanquam ſuſpectus, an recuſatio ſit legitima videri debeat per Arbitros, Pontifex in hac Decretali excipit tres caſus, in quibus cauſa recuſationis per alios examinatur.

2 Poteſt igitur Iudex ſuſpectus recuſari tam in Ciuilibus, quam in Criminalibus, & ſiue procedat per accuſationem, ſiue per inquiſitionem, iuxta text. *in l. apertiſſimi C. de iudicijs, cap. quod ſuſpecti 3. quaſt. 5. & cap. cum ſpeciali, & cap. fin. de appellat.* Vnde Hoſtien. *in tit. de recuſat. ind deleg. num* 1. dicit, quod recuſatio eſt ob iuſtam cauſam ſuſpicionis contra Iudicem propoſita audientiæ eius iudicis declinatio canonicè allegata. Quam tamen definitionem ſoli iuſtæ recuſationi competere adnotauit Io: Andr. ad ſpeculat. *in tit. de recuſat. lit. D.* Nam recuſationes abſolutæ aliæ dantur deſcriptiones, quas recenſet Farinac. *in fragm. crimin. part. 2. lit. I. n.* 685.

3 Remedium verò recuſationis iudicis longe diuerſum eſt, à remedio appellationis: nam appellatio ſupponit grauamen iam illatum in iudicio, ſed reuocatio innititur ſuſpicioni grauaminis inferendi: ideo duo iſta remedia confundi non debent, ſed obſeruandum, quod titulo ſolius ſuſpicionis non poteſt appellari. Quamuis ſi iudex recuſatus ad vlteriora in cauſa procedere velit, tunc recuſans ab illato grauamine appellare poſſit, vt probant Innoc. *in cap. cum ſpeciali, de appell.* & ibi Hoſtien. Boich. *num* 9. Anchar. *num.* 1. & 2. Bellam. *num.* 1 3. & 5. Imol. *num.* 16. Butr. *num.* 8. Panorm. *num.* 6. Anan. *num.* 3. Franc. *num.* 6. Præp. *num.* 11. Aduertit vero Farin *in frag. crim. p. 2. lib. 1. num.* 973. quod nec valet appellatio ratione ſuſpicionis conditionatè interpoſita, nimirum quatenus recuſatio reijciatur.

4 Aduertit quoque Farin. vbi ſup. *num* 919. quod Iudice recuſato ſuſpecto arbitrorum electio receſſit ab aula in Vrbe, & in ſtatu Eccleſiaſtico. Nam in Vrbe in Curia Capitolij ſeruatur particulare ſtatutum, de quo in *l. 1. cap.* 12. in alijs vero Tribunalibus cauſa ſuſpicionis Iudicis, ſiue Ordinarij, ſiue Delegati cognoſcitur coram Pontifice in ſignatura iuſtitiæ, quæ prouidet vel de alio iudice, vel de adiuncto ad eius arbitrium. Imò in Vrbe, vbi Superior Tribunalis non ſit ſuſpectus, cauſa recuſationis ſolet quandoque cognoſci à ſuperiore illius Tribunalis, vt ab Eminentiſſimo Vrbis Vicario, Gubernatore, vel Auditore Cameræ, & quatenus ab iſtis non prouideatur recurritur ad ſignaturam. Extra Vrbem vero, hæc cauſa cognoſcitur à Præſidentibus Prouinciarum ſi adſunt, ſin minus coram S. Conſulta.

5 Hæc verè eſt prima regula ſtatuta in hac decretali; quia nimirum ſi contingat, vt datis duobus iudicibus delegatis à Sede Apoſtolica, cum clauſula, quod ſi ambo non poſſunt, alter eorum procedat vnus illorum allegetur ſuſpectus ex cauſa legitima, tunc ſuſpicionis cauſa cognoſcatur ab altero conjudice non recuſato. Sed vbi in reſcripto non eſt dicta clauſula, debet ad arbitros recurſus haberi.

Nam

Nam ſi cauſa pluribus committitur ſimpliciter ſine clauſula, tunc vnus ſine alio non poteſt cauſam cognoſcere. Nec intereſt quod ex eis aliquis ſit impeditus, quia exercitium iuriſdictio non eſt in ſingulis in ſolidum, ſed in omnibus ſimul; vnde ſi omnes non conueniant, non habent iuriſdictionem. Quamobrem vno ſuſpecto, totum Tribunal eſt ſuſpectum, ac ſi ſinguli ſuſpecti eſſent, *cap. vno delegatorum, de off. Deleg.* Gloſſ. & DD. *in cap prudentiam eodem tit.* Neuo. *in cap. Cum inter num.* 5. *de excep.* vbi Panormitan. *num.* 3. Anchar. *in cap. inſinuant num.* 2. *de off. Deleg.* vbi Zabar. *num.* 1. Io: Andr. *in cap. cauſam quæ num.* 2. *de off. deleg.* Lancell. *de attent. cap.* 6. *num.* 21. Farin. *in fragm. Crim. lit. I. num.* 773. Et ideo intrat diſpoſitio huius textus, vt vno Iudicum recuſato eligantur Arbitri, qui de cauſa recuſationis cognoſcat, quia idem eſt ac ſi eſſent ſuſpecti omnes. Et hinc oritur regula generalis ſeruanda etiam in recuſatione ordinariorum iudicum, quando Vniuerſitas, Concilium, Collegium, Senatus, &c. recuſentur; quia ſi totum corpus recuſetur eligendi ſunt Arbitri, idemque faciendum, ſi tot ex vniuerſitatis corpore recuſati fuerint, vt non remaneant ex non recuſatis tot, qui conſtituant corpus in quo maneat iuriſdictio. In hoc enim caſu in idem coincidit, ac ſi totum corpus fuiſſet reuocatum: imo verè totum eſt recuſatum ex recuſatione partium in eo numero, quo ablato corpus non remanet.

6 Supponit textus, quod ex pluribus iudicibus à Sede Apoſtolica deputatis vnus illorum poſſit recuſari non recuſatis alijs, prout admiſſum fuit *cap. Cauſam quæ, de off. Delegati.*

7 Et pariter ſupponit, quod ſi reuocato vno ex pluribus coniudicibus datis à Sede Apoſtolica, nihilominus iudices non recuſati ſimul cum recuſato procedant in cauſa proceſſus non valeat, ob admixtionem coniudicis inhabilis *cap. cum ſuper, de off. Deleg.* Felin. *in d. cap. cauſam quæ, num.* 1. Franc. *in cap. poſtremo num.* 20. *de appell. & cap. cum ſpeciali num.* 28. *de appell.* vbi Alex. de Neuo *num.* 6. Farin. *in fragmen. Crim. lit. I. num.* 771. & ad hanc decretalem DD. omnes.

8 His ſuppoſitis igitur neceſſario prius examinanda eſt cauſa ſuſpicionis, vt videatur an coniudex recuſatus poſſit, vel non poſſit iudicare, cum enim id facere velit, non poteſt alius coniudex ſine eo cauſam expedire, quia clauſula continet, quod ſolum vnus ex illis de cauſa cognoſcat, ſi alius id facere non poſſit. Et ita ad hoc vt ex duobus iudicibus datis vnus ſolus procedat, neceſſe eſt, vt de impotentia alterius conſtet, debet ergo conſtare de iuſta recuſatione coniudicis ad hoc vt alter ſolus poſſit in cauſa procedere. Hæc vero cauſa decernitur cognoſcenda ab alio coniudice non recuſato, ſi cauſa commiſſa eſt, cum clauſula, *Quod ſi ambo &c.* prout decernitur in hac Decretali, & tradunt Gloſſ. & alij DD. hic *& ad cap. cum ſpeciali, de appellat.* Franc. & Præp. Mediol. *num.* 8. Neuo. *num* 6. & alij plures, quos refert Farin. vbi ſupra *num.* 772. Si tamen ille recuſatus ſe excuſaret, & nollet cauſam delegatam cognoſcere, non eſſet neceſſe illius ſuſpicionis cauſam examinare. Et ita tenent hic communiter Canoniſtæ, & Franc. *in cap. cum ſpeciali num* 1. *de appell.* vbi Præpoſ. Mediol. *num.* 8. Neuo. *num.* 6. *& in cap. cum inter num.* 6. *&* 7. *de except.* Imol. *in cap. ſuſpicionis num.* 1. *de off. deleg* & ibi Anan. *num.* 4. Io: And. *in cap. cauſam quæ num.* 2. *de off. deleg.* & ibi Butr. *nu.* 8. Laur. *de ind. ſuſp. c.* 4. *num.* 13. & 14. Farin. vbi ſup. *num.* 772. Ex quo ad omnes Iudices regula generalis deducitur, vt cum Vniuerſitas, Concilium, Senatus, Collegium, Capitulum eſt iudex, ſi recuſentur plures, ita quod recuſatis demptis remaneat corpus ſubſtãtialiter, ſcilicet tot quot ſunt neceſſarij, & ſufficiunt ad exercitium iuriſdictionis, vel ſi remaneat caput, in quo radicata ſit iuriſdictio, vt ſi in ſynodo Diœceſana recuſentur omnes præter Epiſcopum; tunc in his caſibus cognoſcere cauſam recuſationis ſpectaret ad corpus, vel reſpectiue ad caput vniuerſitatis, in quo alijs demptis & impeditis remanet exercitium iuriſdictionis, nec eligendi ſunt Arbitri.

9 Notandum primo, quod Papa cauſas pluribus committit, & tunc impedimentum vnius coniudicis præiudicat omnibus iuxta decisa *in cap. Prudentiam, de off. Deleg.* vt non illi in cauſa procedere valeant, niſi qui eſt impeditus ſubdeleget vices ſuas alicui, qui cum alijs non impeditis cauſam cognoſcat, vt hic notat Butr. *num.* 1. Sed ſi cauſa committitur cum clauſula, *quod ſi ambo &c.* tunc non impeditus alio impedito cauſam cognoſcit. Sed bene aduertit Gloſſ. quod in *hoc* eadem eſt ratio, ſi cauſa commiſſa fuerit duobus, vel tribus, vel pluribus, cum eadem ſit ratio. Et ſic ſi cauſa cõmiſſa fuerit tribus cum clauſula dicta vno eorum recuſato, cauſam recuſationis cognoſcent alij duo. Vel ſi duo recuſati fuerint, eandem recuſationis cauſam cognoſcet tertius non recuſatus.

10 Notandum ſecundo, quod Sedes Apoſtolica aliquando committit pluribus iudicibus cauſam ſimpliciter, aliquando cum clauſula. Plures autem ſunt clauſulæ, vel modi reſcribendi, vt aduertunt Gloſſ. & DD *infra in cap. Cum omnes, hoc tit.* Triplex autem genus clauſularum adhiberi ſolet. Primum eſt clauſularum communium vtrique iudici, ſeu ſingulis iudicibus delegatis. Tales clauſulæ ſunt illæ, ſcilicet, *quod ſi omnes &c.* vel quod ſi ambo intereſſe non poſſunt duo, vel alter eorum in cauſa procedat. De quibus clauſulis mentio eſt *in cap. ſciſcitatus* 13. *de reſcript. & in cap. Prudentiam, & in cap. quamuis, ſupra de off. deleg. & in hoc cap.* Et hæ clauſulæ & ſimiles dicuntur communes ſingulis condelegatis iudicibus; quia & quilibet eorum poteſt eſſe impeditus, & quilibet eorum, ſi alij vel alius ſint impediti poteſt in cauſa procedere. Et nihilominus limitationem continent, & conditionem communem, vt nullus ex iudicibus condelegatis poſſit ſine alio, vel alijs procedere in cauſa, niſi alius, vel alij ſint impediti *l. ſi duo ff. de re iud. cap. cum cauſa, de off deleg.* Et deducitur ex *cap. ſciſcitatus, de reſcript. & cap. l. prudentiam, de off. deleg.* Et tradunt Gloſſ. hic, *in v. non poſſunt,* Anchar. *num.* 1. Dom. *num.* 8. & reliqui omnes. Item Vantius *de null. tit. de null. ex defect. iuriſd. ordin. d. nu.* 180. *& tit. de def. nul. delegata num.* 36. Marant. *p.* 4. *diſt.* 6. *nu.* 31. Couar. *practic. quaſt. cap.* 26. *num.* 5. Marchel. *de commiſſ. par.* 1. *c.* 6. *tit de appellat.* extra Rom. Curiam *num.* 100. *in vlt. impreſſ.* Barboſ. *clauſ.* 125. *num.* 4. Et ſic vbi pluribus cauſa committitur cum hac clauſula, *quod ſi non ambo &c.* vel *quod ſi non omnes &c.* iuriſdictio quantum ad ſui vſum, & exercitium non tribuitur ſingulis in ſolidum, vt benè notat Panormitan. *in d. cap. Prudentiam, num.* 2. Sed ſic conceditur omnibus, quod quilibet illorum, non

poteſt

Digitized by Google

poteſt vti iuriſdictione niſi alio impedito, & nolente vices ſuas alicui delegare.

11 Secundum genus clauſularum, eſt cum clauſula præelectiua, vt cum dicitur, *quod ſi non ambo*, vel *non omnes poſſunt intereſſe, tu frater Epiſcope procede*. Et per hanc clauſulam eligitur induſtria Epiſcopi, & ita quod licet clauſula conditionem importet, neque Epiſcopus poſſit in cauſa procedere niſi alij ſint impediti, vel nulli delegauerint vices ſuas. Tamen eſt diſcrimen, quod ſtante impedimento Epiſcopus ſolus ſine alijs coniudicibus, poteſt cauſam cognoſcere; ſed nullus alius poteſt hoc facere ſine Epiſcopo, cuius induſtria fuit præelecta, *cap. coram, de off. Deleg.* vbi Panorm. *num* 3. Marcheſ. vbi ſupra *num.* 106. & de hac clauſula loquuntur hic Gloſſ. *in v. probari*, Butr. *num.* 10. Dom. *num.* 8. Franc. *nu.* 5. Vnde in hoc caſu vel recuſatur ille, ad quem ſermo dirigitur, & poteſt ſine alijs procedere, & ſufficit quod cauſa recuſationis coram illo proponatur. Nec alij poſſunt de hac cauſa recuſationis cognoſcere, quia ſine illo, ad quem dirigitur reſcriptum, & qui in hoc caſu recuſatur nullam habent iuriſdictionem. Et ideo tunc eligendi ſunt Arbitri, vel iuxta praxim recurrendum erit ad Superiorem, quia illi alij cauſam ſuſpicionis cognoſcere non poſſunt. Gloſſ. hic *in v. probari*. Archid. *in v. proponatur*. Butr. *num.* 10. Franc. *num.* 5. Sed ſi recuſantur alij coniudices, cauſam recuſationis cognoſcit is cui reſcriptum dirigitur, vel ſolus, vel cum alio, aut alijs non recuſatis; quia ipſe vel ſolus, vel cum alijs habet iuriſdictionem in cauſa principali, & ex conſequenti, in cauſa ſuſpicionis, quæ eſt acceſſoria, Paſqual. *dec.* 355. *num.* 5.

12 Tertium genus eſt clauſularum alternatiuarum; vt cum dicitur, vt *omnes, aut duo*, vel *vnum Iudicum mandatum exequatur*. Vel dicitur. Horum vni, aut cuilibet &c. Et de huiuſmodi genere eſt ſermo *infra cap. cum plures, in hoc tit.* Et per hanc clauſulam cuilibet Iudicum datur in ſolidum nedum iuriſdictio, ſed eius vſus, & exercitium, & Iudicum delegatorum quilibet etiam alijs non impeditis, & minimè requiſitis poteſt in cauſa procedere, vt colligitur *ex d. cap. cum plures*, & tradunt Felin. *in cap. ſciſcitatus num.* 16. *de reſcrip.* Mart. *de ord. iud. p.* 4. *diſt.* 16. *num.* 6. Marcheſ. vbi ſup. *num.* 101. Vnde horum iudicum ſi vnus præueniat, & incipiat cognoſcere cauſam, alij non poſſunt ſe intromittere, & ſi id faciant proceſſus eſt nullus. Per illam enim clauſulam iuriſdictio alternatiuè tribuitur, vnde ſufficit vnius iudicis electio, iuxta regulam. In alternatiuis, *de reg. iur. in hoc lib.* Eſt vero difficultas, ſi horum iudicum aliquis recuſetur, apud quem ſit probanda, & cognoſcenda recuſationis cauſa. Quoniam enim in hoc textu dicitur tunc collegam cognoſcere de recuſatione alterius, quando adeſt clauſula, *quod ſi non ambo &c.* igitur vbi eſt alia clauſula diuerſa, vnus collegarum cauſam recuſationis alterius cognoſcere non poterit. Et ideo tunc eligendos eſſe Arbitros ex Couar. *pract. quæſ. cap.* 26. *num.* 5. tradunt Farin. *in fragm. crim. l. I. num.* 775. Laur. *de Iud. ſuſpecta cap.* 6. *num.* 37. Fermoſ. *cap. ſi quis contra* 4. *de for. compet. q.* 3. *num.* 3. Peyr. *in ſubd. q.* 5. *cap.* 19. §. 2. At è contra Sanchez *lib.* 6. *conſil cap.* 8. *d.* 3. *num.* 25. exiſtimat, quod in hoc caſu iudicium de reuocatione vnius ſpectet ad alium ex nominatis, & Delegatis. Et ratio eſt, quia ex vi *cap. cum plures, infr. in hoc tit.* Quando cauſa eſt commiſſa pluribus cum clauſula alternatiua, vnus eorũ, ſi inchoato iudicio impediatur alter ex Delegatis ſubintrat in cognitione cauſę; qui vero eſt recuſatus, cenſetur impeditus; igitur alterius eſt cognoſcere an hoc impedimentũ ſit legitimum, vt poſſit ipſe, ſi opus ſit ſubintrare. Et ita dicendum eſt, ſi delegatus recuſatur re non integra, ſed ſi res ſit integra. Quia v. g. Delegatus nondũ inchoauit negotium, nõ eſt opus Arbitris, vel alio, qui de cauſa recuſationis iudicet, quia quilibet ex non recuſatis poteſt cognoſcere cauſam principalem, & ſic nihil intereſt, an eorum aliquis ſit, vel non ſit recuſatus. Nec obſtat ratio prioris opinionis, quia enim deputantur Iudices cum clauſula alternatiua, implicite in reſcripto continetur clauſula, *Quod ſi non ambo &c.* dum res non ſit integra, quia tunc alter non reuocatus, ſeu non impeditus, poteſt cauſam cognoſcere, ac ſi commiſſa fuiſſet cum clauſula præfata, *Quod ſi non ambo &c.*

13 Notandum tertio circa illam clauſulam *Ambo intereſſe non poſſunt*. Quod malè dictio *non* poſponatur ad dictionem ambo dixerunt Io: Monac. *num.* 1. & Butr. *num.* 5. Eo quia negatio poſpoſita termino vniuerſali collectiuo facit ſenſum vniuerſalem, & æquipollet vniuerſali propoſitioni negatiuæ; idem enim eſt dicere *omnes non poſſunt*, & dicere *nullus poteſt*, quia ſi aliquis poteſt; falſum eſt, quod omnes non poſſint, quia omnes non poſſe, & quoſdam poſſe ſunt contradictoria. Et ita idem eſt dicere ambo non poſſunt, & dicere neuter poteſt. Quod ſi ex duobus coniudicibus neuter poteſt, non poteſt habere locum caſus textus, vt ex duobus alter procedat, ſed neuter procedet, cum neuter poſſit procedere. Sed contrarium ſentiunt Archid. Io: Andr. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 1. allegantes *cap. præſentiam, §. adycimus, ſup hoc tit. & cap. coram de empt. & vendit.* Vnde Dom. ait, quod licet regula data à Io: Monaco ſit vera ſecundum Logicos, non eſt tamen vera ſecundum Iuriſtas. Sed dicendum eſt, quod tam apud Logicos, quam apud Iuriſtas in proprietate ſermonis, propoſitio in qua termino vniuerſali collectiuo poſponitur negatio, æquipollet vniuerſali negatiuæ, quia tunc ex vſu & proprietate loquutionis dictio *non* non negat immediatè vniuerſalitatem ſubiecti, vt ſic faciat quod ſubiectum propoſitionis ſit particulare, non vero vniuerſale; ſed immediate, & per ſe de ſubiecto vniuerſali negat prædicatum, quod eſt proprium vniuerſalis negatiuæ. Cum enim dico omnis homo non currit, dictio *non* afficit prædicatum, ſcilicet curſum, & ſic de ſubiecto vniuerſali, ſcilicet de omni homine curſum negat, quod non eſt verum niſi quilibet hominum non currat. Ita dum dicitur ambo non poſſunt in proprietate ſermonis quod negatur eſt poſſe, & hoc negatur ambobus, & ſic negatur vtrique & ſenſus eſt, quod vterque non poteſt. Nihilominus minus propriè loquendo, & minus vſitatè poteſt dictio *non* poſtpoſita termino vniuerſali accipi, vt neget immediatè vniuerſalitatem ſubiecti, & idem ſignificet, ac ſi præponeretur, vt idem ſit *non omnis*, & *omnis non*; ſiue *non ambo*, & *ambo non*, & tunc non fiat propoſitio æquiualenter particularis. Idem enim eſt non omnis homo poteſt, & quidam non poteſt. Et idem eſt, non ambo poſſunt, & vnus amborum non poteſt. Et in hoc ſenſu accipitur hic propoſitio, *quod ſi ambo intereſſe non poſſunt*, quamuis vere hic ſenſus ſit improprius.

14 Notandum quarto circa illa verba *Non*

Poſſunt, quod plura circa illa conſideranda ſunt. Et Primo quæro, qui ſint illi, qui dicendi ſunt non poſſe? Et dicitur primo illum cenſeri debere impotentem ad effectum huius textus, qui non vult. Nam hic principaliter conſideratur impotentia, per quam vnus iudicum fit impotens, vt habeat coniudicem, & cum illo cauſam cognoſcat, hæc vero impotentia conſurgit, ſi alius coniudex non vult cauſam cognoſcere, ideo idem eſt, ſi *non ambo poſſunt*, & ſi *non ambo volunt*, quia vnus omninò renuit cauſam commiſſam cognoſcere. Ita ex *cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*, & ex *cap. prudentiam, §. adijcimus, ſup. hoc tit.* tradunt hic Io: Monac. Archid. Butr. *num.* 6. Anchar. Dom. Franc. *nu.* 4. Quod idem voluit Panorm. *d. §. adijcimus num.* 2. Felin. *num.* 13. Baldus *num.* 5. Verum eſt, quod vt aduertunt DD. illi, qui ſe excuſaret à cognitione cauſæ ex eo quia nollet puniendus eſſet, tanquam litterarum Apoſtolicarum contemptor.

15 Secundo dicitur non poſſe, qui longe abeſt, vt commode non poſſit requiri. Ita tenent Io: And. Anchar. *not.* 4. Franc. *num.* 4. Dom. *num.* 8. Butr. *nu.* 8. Quod probant primo ex *cap. præſentata, ſup. de Teſt.* vbi longa abſentia æquiparatur morti; ſic igitur ſicut non debet requiri mortuus, ſic nec debet requiri longè abſens. Secundo id probant *ex cap.* 2. *infr. de Procurat.* ibi Aut in longum peregrinari. Et certe ſi coniudex voluntariè ſe abſentet, ſeu maneat longè à loco, in quo habendum eſt iudicium, ille dicitur non poſſe, quia abſens non poteſt adeſſe iudicio, quod in alio loco haberi debet. Et ſic ad hunc effectum ſufficit, quod coniudex ſit extra locum, in quo cauſa cognoſci debet. Sed ad effectum vt non requiratur ad hoc, vt ſi velit poſſit venire ad locum iudicij, & adeſſe, magna diſtantia requiritur, & tanta, vt non niſi cum magna incommoditate poſſit vocari, *argum ex cap. Quia propter, de elect. in antiq.*

16 Tertio dicitur non poſſe, qui ſine graui damno rerum ſuarum cauſam commiſſam non poteſt cognoſcere. Non ſufficit vero leue periculum damni, vt quis dicatur impotens, & poſſit ſe excuſare ab executione mandati Papæ, ſed vbi immineat graue periculum rei familiaris, non eſt veriſimile (niſi id expreſſerit) quod Papa velit cum tanto periculo obligare delegatum ad exequendum mandatum, *arg ex cap. ſuper eo, ſup. eod. tit. & cap. Apoſtolica, de donat.* Et id conſiderauit Panorm. *d. §. adijcimus num.* 3. Multo magis poſtea dicitur non poſſe, qui eſt infirmus, vel in carceribus detentus, vel alijs neceſſarijs negotijs occupatus, quæ negligere non poteſt.

17 Interrogo ſecundò, an & quoties coniudex impeditus requiri debeat? Eſt vero indubitatum, quod collegam eſt neceſſe requirere notificato ei mandato Apoſtolico. Quod tamen limitatur iuxta dicta *num.* 15. niſi adeo longe abſit, vt non niſi cum notabili incommodo requiri poſſit. Sed dubium eſt an ſit neceſſaria trina requiſitio, vel ſufficiat vna. Sed quidquid in contrarium dixerit Hoſtien. *in cap. cum cauſam, de off. Deleg.* dicitur vnam requiſitionem ſufficere, prout hic docuerunt Archid. Anchar. Butr. *num.* 7. Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 4. Trina enim requiritur vbi lex exprimit, & trinam requirit, ſed vbi hoc lex non exprimit vna ſufficit. Quod præcipuè verum eſt, vbi non agitur ad conuincendam alicuius contumaciam, ſed ad ſciendum præcisè an velit, & poſſit aliquid agere, nimirum ad notificandum illi mandatum Papæ, vt ſciatur ſi poſſit, ac velit illud exequi, & commiſſam ſibi cauſam cognoſcere, ad effectum vt pars non grauetur, ſed alius collega poſſit ipſe cauſam cognoſcere ſibi commiſſam, & expedire.

18 Interogo 3. an debeat conſtare de impotentia alterius Collegæ ad hoc, vt vnus ſolus procedere poſſit in cauſa commiſſa cum dicta clauſula, *Quod ſi non ambo &c.* Et reſpondetur conſtare debere, & ita quod Delegatus non impeditus non habet liberum exercitium iuriſdictionis ſibi delegatæ, niſi de alterius Condelegati impotentia conſtet, & ita quod ſi ſic procedat, nec citatus teneatur comparere, nec proceſſus ſit validus. Exercitium enim iuriſdictionis eſt apud omnes, non apud ſingulos, niſi de aliorum impedimento conſtet. Gloſſ. Io: Monac. Archid. Anchar. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 8. Fran. *num.* 4. Et habetur expreſſe ſup. *cap. prudentiam, eod. tit.* vbi Panorm. *num.* 5. Baldus *num.* 1. & Ceteri Canoniſtæ, Marcheſ. *par.* 1. *cap.* 6. *num.* 100.

19 Nihilominus Felin. *in cap. ſciſcitatus num.* 12. *de reſcript.* exiſtimat quod in caſu illius textus regulariter non ſit neceſſe, quod impedimentum vnius collegæ ſit notum alij, ſed ſufficiat impedimentum adeſſe, allegans Dom. *infr. in cap. cum plures hoc tit.* & Archid. ibid. Hic enim non fit prorogatio iuriſdictionis, ſed ſola remiſſio probationis. Sic enim Rota *deciſ.* 1. *de probat.* in antiquis dixit valere proceſſum duorum, ſi probabitur tertium fuiſſe impeditum, etiam ſi ipſi in proceſſu neſciuerint impedimentum tertij. Hoc tamen limitat primo vt non procedat, quando verificatio conditionis inducit incrementum, vel conſoliditatem iuriſdictionis; ideo delegatus ante litterarum præſentationem nullum habet exercitium iuriſdictionis, etiam ſi ſciat literas datas fuiſſe ſuæ delegationis, vt probat Rota *deciſ.* 6. *de off. deleg.* in nouis; quia licet fieri poſſit ſola Principis voluntate, vt habitus iuriſdictionis transfundatur in aliquem etiam inuitum; exercitiu tamen iuriſdictionis non habetur niſi media præſentatione literarum. Limitat ſecundo vt ſua aſſertio non procedat niſi in impedimento perpetuo, vel temporali ineuitabili, quia illud non eſt neceſſe intimare. Secus de impedimento temporali euitabili, in quo eſt neceſſaria proteſtatio, aut exceptio. Quale eſt impedimentum recuſationis, aut incommoditatis, aut voluntatis.

20 Interrogo quartò, qualiter conſtare debeat de impotentia condelegati, vt alter poſſit ſine illo cauſam delegatam cognoſcere? Reſpondetur quod Gloſſ. *in cap. prudentiam, ſup. tit.* exiſtimat, quod hoc conſtare debeat per nuncium, qui ſit probatæ fidei, & qui ſit deſtinatus cum literis. Innoc. requirit quod hic nuncius ſit bonæ fidei, & opinionis, & famæ; ſed Hoſtien. quod nuncius iſte poteſt eſſe infamis, dummodo ſit canonicè deſtinatus. Gotfred. ait, quod Nuncio creditur ſine literis; nam ſi deberet portare literas, non eſſet neceſſe, quod Nuncius eſſet. Et Vincentius aſſerit, quod huic Nuncio creditur ſine iuramento. Panormitan. *num.* 21. exiſtimat, quod Nuncius ille debeat eſſe indubitatus, vt puta iuratus, aut ita notus, & fidelis, vt de eo non ſit dubitandum. Barboſ. ibid. *num.* 10. diſtinguit, quia ſi nuncius ſit publicus, illi credendum eſt etiam ſi non deferat literas, ſed ſi ſit priuatus non creditur ſine literis. Hoc vnum eſt certum, quod nuncius talis eſſe debet, vt eius dictum ſit indubitatum. Addit vero Pa-

ro Panorm. ex Gloſſ. quod fides impedimenti debet fieri coram alijs coniudicibus, quia ex quo iuriſdictio eſt recaſura in perſonas iudicum, ipſi ſunt iudices ſuper impedimento & *num.*22.ſubdit, quod ſi iſti coniudices malè pronuncient ſuper impedimento, valet ſententia, quia hoc faciunt auctoritate legis.

21 Poſſet etiam quæri an citatus à duobus coniudicibus teneatur comparere? & an tertius Iudex non requiſitus poſſit ratum habere proceſſum factum ab alijs duobus. Sed de his agitur ex profeſſo *in d. cap. prudentiam*, videntur DD. ibi. ſicut & *in cap. cum Bertoldus, de re iudic.* vt notat hic Francus *num.* 4. tractatur quæſtio, an ſi Collega voluerit probare ſe non potuiſſe venire, quia fuit impeditus iuſta cauſa, an caſſabitur quod eſt factum.

22 Pro nunc hic conſideretur, quod ſi Collega requiſitus, voluerit impedire alium, vel alios coniudices, ne procedant in cauſa, poterit per illos coerceri, & excommunicari, quia ipſi habent iuriſdictionem contra impedientes Anchar. & Butr. *num.*7. quod tamen eſt verum ſi conſtet de impedimento coniudicis, aut eius voluntate, ſcilicet quod ſit impeditus ne poſſit cauſam cognoſcere, vel quod id nolit facere Franc. *num.*4. Si enim de eius impedimento non conſtet, vel de illius voluntate, non poteſt coniudex contra alium procedere impedientem, quia non eſt ſolus iudex, vt patet ex *cap. prudentiam. & cap cum cauſam ſup. eod tit.*

23 Notandum quinto, quod idem dicendum eſt de delegatis à quocumque inferiori, vt à Legato, vel Ordinario. Nam ſecundum doctrinam Goffred. etiam Legatus, & Ordinarius in ſuis commiſſionibus poſſunt apponere huiuſmodi clauſulam, *Quod ſi non omnes &c.* vel *quod ſi non ambo, &c.* Et vbi illam ponant verificantur de eorum Delegatis, quæ hic traduntur de delegatis Sedis Apoſtolicæ: Gloſſ. & Dom. *num.*8.

24 Notandum 6. quod vnica eſt cauſa legitima recuſandi iudicem, vt notat Gloſſ. ſcilicet rationabilis ſuſpicio, & timor iniuſti grauaminis futuri, ſi iudex in cauſa procedat, ſed hæc rationabilis ſuſpicio ex pluribus cauſis oriri poteſt; quarum habemus exempla *in ſup. cap. cauſam quæ, cap cum R. & cap. Inſinuante, eod. tit. & cap. cauſam, quæ de iud. & cap. accedens* 1. & 2. Vt lite non conſtet. *& cap. ad hæc, & cap. fin. de appellat.* Conſimilem cauſam legitimam adeſſe, ſi aliquis procuraſſet ſibi cauſam committi, vel ſi quis per actorem conſultus reſpondiſſet eum ius habere, per *l. Prætor, ff. de iur. om. iud.* tradunt Gloſſ. Archid. Butr. *num.* 9. Dom. *num.*8. Franc. *num.*4. Quam plures vero aliæ cauſæ dantur, ob quas recuſari poteſt iudex, de quibus tractant DD. in *d. cap. cauſam quæ, & cap. cum R. eod. tit. & cap. accedens* 1. vt lite non conteſt. poſtremò *de appell.* Panorm. *in cap. cum ſuper num.*3. *& 4. ſup. hoc tit.* Marant, *part.6. tit. de appell. à num.* 27. Menoch. *de arbitr. caſu* 152. *& ſequent.* & latiſſimè Farin. *in fragmen crim. par.2. lit. l. à num.*777. ſed de his ſermo habebitur *cap. ſequenti artic.*5.

25 Notandum 7. quod clauſula *quod ſi non omnes &c.* vel *Quod ſi non ambo &c.* deuoluit in collegam, vel collegas non impeditos nedum cauſam principalem, ſed etiam articulum ſuſpicionis alterius collegæ, vt aduertit Butr. *num.*2. Et ſic datur caſus, in quo Iudex æqualis cognoſcit de facto alterius iudicis, vt notat Dom. *num* 3. Ratio autem huius eſt; quia iudex allegatus ſuſpectus verè eſt impeditus ne poſſit iudicare ex *tex. in cap.* 2. *requiris* §. 1. *in fin. de appell.* Et ita clauſula. *Quod ſi non omnes &c.* verificatur in iudice ſuſpecto, *cap. cum ſuper*, iuncta Gloſſ. & Panorm. *num.* 1. & 6. *ſup. hoc tit.* Vt ergo condelegatus, vel condelegati non recuſati poſſint cognoſcere an iuriſdictio ſit ſua, & locum habeat clauſula, *Quod ſi non omnes &c.* ex regula *tex. in l.* 2. *ff. ſi quis in ius vocatus, & cap. ſuper literis in fin. de reſcrip.* merito aſſeritur, quod cognitio recuſationis coniudicis ad iudices non recuſatos ſpectat. Quæ eſt ratio huius textus in illis verbis, *ad quem ex vi prædictæ clauſulæ, debet ipſius cauſæ* ſcilicet ſuſpicionis *cognitio pertinere.*

26 Notandum 8. quod diſtingui hic debet propoſitio ſuſpicionis & cauſæ illius, ab eiuſdem probatione. Suſpicio enim debet proponi nedum iudici reuocato, vt abſtineat à iudicio, ſed omnibus alijs coniudicibus, vt ſciant qualiter in iudicando ſe gerere debeant, & an ſoli ſine recuſato in cauſa procedere poſſint. Gloſſ. Dom. *num.* 8. Franc. *num.*2. Et ſic licet abſolute ſufficiat proponere recuſationem coram recuſato, & coram Arbitris probare, *l. apertiſſimi, & l. fin. de iudic. & cap.* 2. *requiris*, §. *vlt. de appell.* & ibi Panorm. *num.* 16. Tamen vbi in reſcripto eſt clauſula, *Quod ſi non omnes &c.* vel *quod ſi ambo non &c.* neceſſe eſt cauſam recuſationis proponere etiam coram iudicibus non recuſatis, quorum eſt procedere in cauſa ſine iudice recuſato. Barboſa hic *num.*15. & cognoſcere an alterius recuſatio ſit legitima.

27 Verum conſiderandum eſt, quod non ſufficit cauſam ſuſpicionis proponi, ſed probari debet. Imo aduertit Franc. *num.* 3. *not.* 3. quod recuſatus poteſt ſtatuere terminum arbitris ad finiendam cauſam ſuſpicionis, quo elapſo libere poterit in cauſa procedere. De quo infra *cap. legitima, de appellat.*

28 Sed cauſa recuſationis minime probanda eſt coram Iudice recuſato, qui in hoc iudicio eſt pars, vt bene notant Anchar. & Dom. *num.*2 Et ex hoc habetur regula, quod licet Iudex poſſit cognoſcere an iuriſdictio ſit ſua; hoc tamen verum eſt, quando exceptio declinatoria fori concernit iuriſdictionem, non vero quando concernit perſonam Iudicis. Vnde de exceptione excommunicationis, vel infamiæ &c. oppoſita contra Iudicem non cognoſcit ipſe, vt notat Bart. *in l. quidam conſulebat ff. de re iud.* In propoſito tamen eſt ratio ſpecialis, quia Iudex qua ratione eſt ſuſpectus in cauſa principali eadem eſt ſuſpectus in acceſſoria tangente perſonam ſuam, imo maiori, quia Iudex allegatus ſuſpectus in cauſa principali, iam prouocatus poſſet obeſſe. Ideo in cauſa recuſationis Iudex recuſatus non poteſt de ea cognoſcere *cap. legitima infra de apellat.* Scialoya *de iure compet. cap.*9 *num.* 200. Vbi *nu.* 201. quod nec poteſt interuenire cum alijs collegis, & quod ſi nollet diſcedere poſſet à collegis expelli. Et imo quod ſi Iudex recuſatus permittatur intereſſe huic iudicio, etiam ſi nihil dixerit, acta ſint nulla. Poteſt tamen Iudex recuſatus cognoſcere cauſam ſuſpicionis alterius collegæ ſimul recuſati in eadem cauſa, vt tanquam deciſum refert idem Scialoya *num.* 204. ex Seſſe *dec.* 200. Nauar. *coll* 214. *num.*2. Ricc. *coll.*1526.

29 Pendente ergo cauſa ſuſpicionis, ſilet omnino cauſa principalis, quia omnium Delegato-

rum iuriſdictio eſt aliquo modo dubia. Ipſe enim Iudex allegatus ſuſpectus eſt dubius Iudex, donec probetur eum illegitime recuſari. Et alij condelegati dubij Iudices ſunt, quia dubium eſt an illi ſoli ſine allegato ſuſpecto poſſint procedere in cauſa, donec conſtet cum recuſari ex legitima cauſa Gloſſ. *in v. probari* Dom. *num.*8. Anchar. circa finem.

30 Vbi vero Iudices non recuſari pronunciauerit in cauſa recuſationis, ſententia tranſit in iudicatum, ſi grauatus ab ea non appellet, vt poſt Innoc. & Io. And. tradunt hic Gloſſ. Butr. *num.*10. Dom. *num.*8. Franc. *num* 5.

31 Secunda regula poſita in hac decretali, ſeu ſecundus caſus, in quo cognitio recuſationis Iudicis delegati non ſpectat ad arbitros, eſt cum recuſatur Delegatus Epiſcopi; nam tunc Epiſcopi eſt cognoſcere an Delegatus recuſetur ex legitima cauſa. Et hoc idem poſt Gloſſ. & alios Canoniſtas hic tradiderunt Gloſſ. *& DD. in cap. 2. infra de appellat.* Gloſſ. *cap. ſuper quæſtionum, in v. coram, ſup. hoc tit.* Gloſſ. *in cap. 2. ſup. de conſuet. in hoc lib.* Panorm. *in repet. cap. Si quis contra, num. 22. de foro compet.* Nam Epiſcopus à Delegato ſuo, aut Vicario poteſt cauſam reaſumere, & commiſſionem reuocare, *ex reg. leg. Iudicium ſoluitur ff. de iudic.* & docent Gloſſ. *in cap. Romana in princ. infra de appellat.* Couat. Practic. *cap. 9. num.*1. Gratian. *diſcept.92. num. 9.* ac propterea ſemper manet illorum ſuperior, vt de cauſa ſuſpicionis illorum cognoſcat. Et adeſt inſuper ratio deducta ex regula *in cap. ſuper quæſtionum §. vlt. ſup. hoc tit.*

32 Idem vero dicendum eſt ſi ſubdelegatus nō in totum à Delegato Papæ recuſetur tanquam ſuſpectus; cauſam enim ſuſpicionis cognoſcet Delegatus ipſe, iuxta ſancita *in d. cap. ſuper quæſtionum §. vltimo*; Quod & docent hic Gloſſ. & Butr. *nu. 9. & 11.* Dom. *num.*9. Franc. *num.*5. Io: Andr. *in fin.* Barb. *num.*17. *&* 18. *Et ad d. cap. ſuper quæſtionum §. Quem vero, & §. fin.* docuerunt Panorm. *in d. § Quem vero num.*2. Sicul. *num.*3. Quia Delegatus, qui in totum non ſubdelegauit cauſam, remanet ſuperior in cauſa; vnde poteſt cauſam ſuſpicionis cognoſcere, & præterea ſubdelegato huiuſmodi iudicato ſuſpecto cauſa reuerſum eſt ad Delegantem, vnde rationabile eſt, vt coram eo cognoſcatur de defectu ſuſpicionis, qui defectu hoc ſtante reſumere debet iuriſdictionem. Imo hoc extendunt Gloſſ. hic, Butrius, Dom. & Franc. poſt Innoc. & Io. And. vt hoc ſit verum etiam ſi Delegatus in totum ſubdelegauerit iuriſdictionem ſuam, ſi tamen ſubdelegatus allegetur ſuſpectus antequam citauerit, ad quod facit *cap. Quamuis infr. in hoc tit.*

33 Sed quid dicendum, ſi Epiſcopus ſit abſens? Superſedendum eſſe voluerunt Innoc. & Hoſtien. *in cap. cum ſpeciali de appellat.* Sed dicendum eſt, quod vbi Epiſc. nec ſit intra Diœceſim, nec in loco vicino, ſed in remoto, de ſuſpicione Delegati ab Epiſcopo cognoſcet eius Vicarius Generalis. Quia abſurdum videtur, quod actor in proſecutione ſui iuris tam diu impediatur. Quod poſt Io: And. tradiderunt hic Anchar. Dom. *num.*7. Butr. *n.*7 Franc. *n.*3. Barb. *n.*8. & Panorm. *in repet. cap. ſi quis contra num.21. ad fin. de foro compet.* Io: Iacob. Laur. *de iud. ſuſpecto cap.4. num.*18 Nam & Epiſcopi, & Vicarij eius vnum eſt tribunal, & conſiſtorium *cap. de conſuet. ſup. hoc lib.* Et ad hoc facit etiam deciſio textus, *in cap. cum nullus, in verſ. Epiſcopo abſentem*, cum ibi notatis. *ſup. de temp. ordin. in hoc lib.*

34 Vbi vero ſit ſuſpectus Epiſcopus ipſe, ad arbitros ſpectat huius ſuſpicionis cognitio, vt in hoc textu decernitur. Et hoc idem dicendum eſt, ſi cauſa ob quam recuſatur delegatus Epiſcopi ipſum Epiſcopum concernat, vt bene docent Dom *num* 9. & Franc. *num* 6. Barboſ. *num.*10. ex Oldrad. *conſ.*268. modo *conſ.*70. Laur. *c.*4. *num.*19. & maxime ex *not. infr. cap. ſi ſubdelegatus, & cap. ii cui hoc tit.*

35 Ex quibus colligitur regula vniuerſalis, quod per ſe loquendo ex eo, quod inferior puta Delegatus Epiſcopi, aut Vicarius eius ſit ſuſpectus, non per hoc eſt ſuſpectus ſuperior puta Epiſcopus, niſi eadem cauſa, qua redditur ſuſpectus inferior ſpecialiter concernat etiam ſuperiorem, vt notant locis citatis Dom. & Franc & Scacc. *q.8. de appell. num.*57, Sbroz. *de Vic Epiſ. l.*3. *q.*15 Farin *in fragmen. crim. lit. I. num.* 755. E contra vero ſi ſit ſuſpectus Epiſcopus, poteſt cenſeri ſuſpectus etiam eius Vicarius; quidquid in contrarium dicat Franc. *num.*6. ob maximam coniunctionem, & dependentiam, quæ eſt Vicarij ad Epiſcopum, & tradiderunt *cap. inſinuante, ſup. hoc tit.* Panorm. *num.*2 Imol *n.*10. Felin. *num.*1. Scacc. *de appell. q.8. à num.68.* Barboſa hic *num.*11. *& de off & poteſt. Epiſ. all.34. num.*149. Marant. *p.6 tit. de appell. num.*28. Franc. *in cap dilecti el 3. num.54. & in cap. Paſtremo num. 20. de appellat.* Caputaquen. *dec.37. num.9.* Rota *dec.2. num.21. part. 2. diuerſ.* Marchel. *par.1. cap 6. num. mihi* 123. Farin. vbi ſupra *num.*750. Tuſcus *lit. S. concl.*908 *num.*3. Et quamplures alij apud iſtos. Sed de his iterum dicetur *cap ſequenti.*

36 Si etiam recuſetur Epiſcopos, vel alius ſuperior ratione dignitatis, quod recuſatio afficiat etiam ſucceſſorem in illa dignitate docet Franc. *d. num.*6 ex Io: Andr. *in cap. prox. ſequent.*

37 Tertia regula, ſeu caſus exceptus eſt, quod idem ſit dicendum, ſi recuſetur Vicarius Generalis Epiſcopi Quia nimirum tunc Epiſcopi eſt cognoſcere de cauſa ſuſpicionis ſui Vicarij. Quod eſt verum, ex dictis, niſi cauſa ſuſpicionis concernat Epiſcopum. In caſu etiam magnæ diſtantiæ Epiſcopi à Diœceſi recurrendum erit ad Arbitros, niſi in caſu, quem aduertit Lap. ſcilicet ſi ſint plures Officiales eiuſdem Epiſcopi; nā tunc officialis non ſuſpectus, cognoſcet de cauſa ſuſpicionis officiales ſuſpecti.

38 Alij tamen dicunt, quod vbi eiuſdem Epiſcopi ſint plures Vicarij generales, vno recuſato tanquam ſuſpecto, alius cognoſcit de cauſa principali; niſi Epiſcopus alteri cauſam deleget; vel niſi Vicarius recuſatus cauſam ante recuſationem, vel in terminis *cap. ſequentis cauſam* de conſenſu recuſatoris, etiam poſt propoſitionem recuſationis delegaſſet; quod fieri potuiſſet, niſi alter Vicarius non recuſatus præueniſſet, ita Io: Iacob. Laur. *de iudice ſuſpecto cap.4. num.*15. Ego tamen in hoc puto diſtinguendum; quia ſi recuſatio Vicarij contingat poſt inchoatum ab eo iudiciū, in dedecus eius poteſt cadere, quod fuerit recuſatus; ideo tunc non poteſt alter Vicarius in illa cauſa ſe intromittere, ſed cauſa ſuſpicionis per Epiſcopum eſt cognoſcenda, vel ſine eius diſpoſitione ab alio cauſa cognoſci non poteſt. Quod eſt verum in omni eo caſu, in quo priuatiuè ad alium ad Vicarium recuſatum cauſam cognoſcere ſpectet. Non enim iure ſuo priuari debet ex cauſa allegatæ ſuſpicionis, niſi ſuſpicione probata.

39 Poterat autem obijci reſolutioni textus ex eo quia à ſententia Vicarij non poteſt appellari ad Episcopum iuxta ſancita *ſup. cap. 2. de conſuet. in hoc lib.* igitur videtur quod neque ad Episcopum poſſit pertinere cognitio ſuſpicionis ſui Vicarij: quia cum vtriusque ſit vnum tribunal, vno recusato videtur recusatus alius. Et eo magis, quod paria ſunt recuſare iudicem, & ab eo appellare. *cap. ſuper eo, de appell.* Respondetur enim non eſſe eandem rationem de recusatione, & appellatione; quia appellatio reſpicit iurisdictionem tribunalis, quæ eadem cenſetur in Episcopo, & Vicario, vnde, & vtriusque cenſetur idem tribunal. Vnde non poteſt habere locum appellatio, de cuius natura eſt, vt ſit ad diuerſum iudicem, & quidem ad maiorem, & ſuperiorem illi, à quo appellatur, ſed recusatio reſpicit conditiones personales iudicis; Vicarij vero persona eſt diuersa à persona Episcopi: & vlterius non eſt neceſſe, quod iudex ſuſpicionis ſit maior, & ſuperior iudice recuſato, nam ſuſpicionis iudices ſunt etiam Arbitri: ideo Episcopus multo magis poteſt eſſe iudex recusationis ſui Vicarij. Gloſſ. Anchar. *not. 5.* Butr. *num. 3.* & 8. Dom. *num. 4.* Franc. *num. 6.*

40 In hoc tamen casu, in quo recuſetur Vicarius Episcopi, ſeu eius delegatus, Episcopus poteſt causam principalem alteri committere. Marches. vbi ſup. *num. 114.* Aduertit etiam Domin. *num. 8. in princ.* ex Io: And. quod communiter Episcopi non inſiſtunt in hoc, quod eſt huiusmodi causas ſuſpicionis cognoscere, ſed committunt causam alicui confidenti, vel quandoque cognoscunt per ſe.

41 Ex hac quoque tertia regula textus hoc vniuerſaliter colligitur, quod recusato officiali alicuius, cognoscere de causa ſuſpicionis illius ſpectat ad ſuperiorem cuius eſt officialis. Et ſic ſi recuſetur officialis alicuius Baronis causam recusationis poteſt Baro cognoscere. Scialoya *de for. compet. cap. 9. num. 210.* Et vniuerſaliter ſuſpicio officialis cognosci poteſt à ſuperiore ſuo. Sic etiam Principalis cognoscit de ſuſpicione ſui Vicarij, vt Prætor de ſuſpicione ſui Locumtenentis. Pariter Iudex cognoscere poteſt causam ſuſpicionis ſui Aſſeſſoris, vel Conſiliarij. Et ſic ſi recuſentur DD. vnius Ciuitatis, ne ſint conſiliarij, iudex ordinarius Ciuitatis causam huius recusationis cognoscit. Si tamen DD. eſſent delegati, & iſti recusarentur ne eſſent iudices, ad delegantem ſpectaret cognoscere, an recusatio eſſet legitima; vel etiam iuxta primam regulam huius textus hoc cognoscere poſſent DD. non recusati.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus, eiuſque diuiſio.*
2 *Delegatus a Pontifice poteſt recuſare.*
3 *Quæ cauſa legitima recuſandi.*
4 *Recuſatio quando tranſeat in ſucceſſorem.*
5 *Si recuſatio ſit ante ſignatam commiſſionem, delegantis eſt cognoſcere an recuſatio ſit legitima.*
6 *Sub delegatio facta vi delegato ante recuſationem eſt valida.*
7 *Auctoris vitium non nocet ſucceſſore.*
8 *Commiſſio intelligi debet cum effectu.*
9 *Quod ſi poſt ſub delegationem delegans ſit mortuus; remiſſiue.*
10 *Ante recuſationem eſt in ſuſpecto efficax iuriſdictio.*
11 *Subdelegatio facta à ſuſpecto non recuſato non poteſt impugnari.*
12 *Etiam ſubdelegatus ante ſubdelegantis recuſationem non dum citauit.*
13 *Hoc non eſt verum ſi ſubdelegatio non fuit facta in totum.*
14 *Coram quo proponenda recuſatio ſubdelegati:*
15 *Delegatus recuſatus ante ſententiam recuſationis ſubdelegat de conſenſu recuſantis.*
16 *Etiam ſi ſuſpicio ſit probata.*
17 *Sola pronunciatio ſuper recuſatione tollit funditus iuriſdictionem.*
18 *Sententia hæc eſt interlocutoria.*
19 *Arbitri non cognoſcunt cauſam principalem.*
20 *Poſt ſententiam recuſationis delegatus non poteſt ſubdelegare.*
21 *Ordinarius recuſatus poteſt ſubdelegare.* 22. 23.
24 *Epiſcopus ſine conſenſu partium, non poteſt delegare extra Diœceſim.*

Cap. Index. 5.

1 HÆc decretalis diſtinguendo tria tempora, tres caſus ſimul ponit, cum tribus regulis obſeruandis ad videndum an ſubdelegatio facta a iudice Delegato recuſato valeat. Vel enim Delegati recuſatio non eſt propoſita, vel eſt propoſita, imo & probata, ſed ſuper ea nondum eſt pronunciatum; vel tertio per ſententiam iudicatum eſt Delegatum legitimè eſſe recuſatum. Iuxta ergo horum temporum diſtinctionem triplex aſſignatur regula.

2 Vnum hic præſupponitur, nimirum, quod iudex ab Apoſtolica ſede datus poteſt ex legitima cauſa recuſari vt ſuſpectus. Habetur vero expreſſe hoc definitum à Lucio Papa Tertio, ſupra *cap. Poſtremo, de appellat.* & à Nicolao I. *in cap. Quod ſuſpecti, 3. q. 5.* & ab Imperatore *in l. Apertiſſimè C. de Iudic.* Ad quos textus idem aſſirmant, & explicant vtriuſque iuris interpretes. Quod adeo verum eſt, vt iudex poſſit ratione ſuſpicionis recuſari etiam ab actore, & imo etiam à tertio comparente pro ſuo intereſſe, & hoc etiam ſi iudex ſit talis, vt eius arbitrio, aut conſcientiæ remiſſum ſit iudicium, vt poſt Dom. hic notat Franc. *n. 3.*

3 De iure Canonico autem ſolum ex cauſa legitima poteſt Iudex recuſari, quæ debet eſſe probata *cap. Cum ſpeciali. de appell.* & ibi Interpretes. Illa vero eſt iuſta recuſandi cauſa, quæ eſt in iure expreſſa, vel illi eſt ſimilis Probus *num. 3.* & hanc aſſimilationem debet facere Iudex cui creditur. Bal. *d. C. Cum ſpecial. num. 7.* Seu illa eſt iuſta cauſa, quæ eſt probabilis Anchar. *num. 1.* In caſibus vero non expreſſis in iure arbitrarium eſſe iudici decernere, quæ ſit iuſta cauſa dixit Rota *dec. 2. num. 10. p. 2. d. ver.* vbi *num 13.* quod ſufficit etiam leuis cauſa, & huiuſmodi cauſa non eſt neceſſe, quod ſit probata ad hoc vt valeat recuſatio, & Iudex teneatur interim abſtinere, ſed ſufficit, quod ſit probabilis Gloſſ. *in l. Apertiſſimi v. recuſare C. de Iud.* Parif *conſ. 31. num 94. l. 1.* Pereg. *de priuil. iur. priu. 7. num. 7.* & aliis quos ſequitur Rota *dec. 2. n. 15. par. 2. diuerſ. & dec. 165. num. 4. par. 6. recent.* Sed de his infra *artic. 5.*

4 Quid dicendum ſi commiſſa cauſa Abbati ratione dignitatis, eoque recuſato, ipſe mortuus fuerit. Nunquid ſucceſſor cauſam poterit cogno-

ſcere

ſcere non obſtante mortui recuſatione? Cum diſtinctione reſpondetur. Nam ſi ſuper cauſa recuſationis cum fuit pronunciatum, ſucceſſor cognoſcet, ſi tamen recuſatio fuit facta ratione perſonæ, non vero ratione dignitatis; quia recuſatio ratione digniratis afficit ſucceſſorem: Sed vbi recuſatio intuitu perſonæ iam defunctæ, facta fuit, ceſſat cauſa iuſta recuſandi ſucceſſorem, ad quem tamen deuoluitur cauſæ cognitio tanquam commiſſa dignitati. Sed ſi in cauſa recuſationis fuit pronunciatum, iam ceſſauit tota vis delegationis, & ſic cauſa non tranſit ad ſucceſſorem. Ita ex Brixien. & Tancred. Anchar. *num.* 6. Butr. *n.*7. Dom. *n.*9. Franc. *n.*9. Sed ex Lapo Dom. & Franc. limitatur hoc vltimo dictum, ſi enim à pronunciatione fuit appellatum, quia tunc cauſa recuſationis manet ſuſpenſa, ſi interim iudex huiuſmodi recuſatus moriatur, iuriſdictio tranſit in ſucceſſorem.

5 Notandum hic eſt ſecundo, quod ſi perſona recuſetur ante ſignatam commiſſionem, ſicut poteſt recuſari, tunc cognitio recuſationis pertinet non ad arbitros, ſed ad Delegante. Quod etiam eſt verum ſi Delegatus recuſetur antequam literæ commiſſionis ſint illi præſentatæ. Ita Dom. *n.*14. referent Federicum *conſ.* 24. & Franc. *num.*1. referens Lapum *in cap. legitima*, *infra de appellat.*

6 Hæc vero eſt prima regula textus, quia nimirum Delegatus ſi antequam eius recuſatio proponatur commiſerit in totum cauſam alicui, non poteſt eius commiſſio impugnari, & ſubdelegatus recuſari; quod tamen fieri poteſt, ſi Delegatus non in totum cauſam ſubdelegauerit. Ita Gloſſa hic, & reliqui interpretes, Panorm. in *cap. l. quis contra num.*14. *de fore compet. & in cap. Cum ſpecial. §. fin. de appellat.* Hoſt. *col.*1. Bellam. *num.* 20. Imol. *num.*10. Franc. *num.*13. *& nu.* 27. Præpoſ. Mediol. *num.* 17. Nauar. *n.* 35. Paulus de Caſtro *in l. aperiſſimi num.* 4. *C. de Iudic.* Specul. *in tit. de recuſ. §. effectui autem num.*1. Marant: *part.* 4. *diſt.* 5. *nu.*41. Laucell. *de attent. cap.* 6. *num.* 42. Farin. *vbi ſupra num.*921. Molin. *de iuſt. tr.*5. *d.*23. *num.* 14. Barboſa hic *n.*4.

7 Ex eo autem, quod ſubdelegatus in totum non poteſt recuſari, ſi commiſſio ſit facta antequam Delegatus ſubdelegans eſſet recuſatus, colligunt Archid. *num.* 1. & Dom. *num.* 2. quod vitium auctoris non nocet ſucceſſori. Nam, vt habet Gloſſ. in verbo proponantur, vitium & exceptiones perſonales perſonas non egrediuntur *l. exceptiones ff. de except.* Vnde mutatione perſonæ vitium aboletur. *cap. Cito* 1. *q.* 1. *cap. ex tranſmiſſa, de fil. preſbyt. in antiq. l. ſi duo §. non video ff. vti poſſid.*

8 Intelligi vero debet hæc commiſſio cum effectu, ita vt commiſſio fuerit acceptata per ſubdelegatum, tunc enim cauſa ſubdelegata eſt, cum ſubdelegatio eſt acceptata, nec ſubdelegatus eſt iudex antequam acceptet *cap. ſæpe* 23. *q. vlt.* Archid. *in c.* 10. And. Anchar. *num.*2. Butr. *num.*10. Dom. & Franc. *n.* 7. *in fin.* Ideo ſi Delegatus fuerit recuſatus antequam ſubdelegatio fuerit acceptata à ſubdelegato, commiſſio poterit impugnari, & ſubdelegatus recuſari.

6 Sed quid dicendum, ſi poſt acceptatam ſubdelegationem primus delegans mortuus fuerit; numquid tunc ſubdelegati expirabit iuriſdictio? Proponit hoc dubium Dom. *n.*11. *in fin.* Sed tamen ſe remittit ad dicenda infra *cap. Si à ſubdelegato in hoc tit.*

10 Quamuis vero inefficax aliquando ſit iuriſdictio in Delegato, qui in rei veritate ſit ſuſpectus, quia elidi poteſt; Nam nec refert an aliquid ipſo iure ſit inefficax aut per exceptionem infirmetur *l. Nihil intereſt ff. de reg. iur. & l. Falcidius §. Si in diem ff. Qui ex cauſa in poſſeſſ.* Nihilominus iuriſdictio Delegati coram Deo ſuſpecti in rei veritate non eſt tam inefficax, vt non valeat eius commiſſio ſi fiat antequam recuſatio proponatur, quia licet poſſit elidi non eſt tamen eliſa, & quod eſt nullum ope exceptionis ante exceptionem ſubſiſtit.

11 Quod verò dicitur in textu, ſcilicet quod commiſſio facta à Delegato nondum recuſato non poſſit impugnari intelligendum eſt, vt verum ſit ea cauſa ſuſpicionis, quia cum ante commiſſio vera non fuerit propoſita recuſatio, iam commiſſio à Delgato non recuſato data fuit, & ſic non valet poſt factum propoſita exceptio recuſationis. Sed ex alijs cauſis, ſi adſint, poterit huiuſmodi commiſſio impugnari: vt ſi Delegatus aliunde fuiſſet incapax iuriſdictionis, poterit eius commiſſio impugnari tanquam data à non habente iuriſdictionem Archid. *num.*1. Anchar. *nu.*6. Butr. *num.*10. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 7. Gloſſ. tamen quam ſequitur Io: Monac. *num.* 3. & Hoſtien. *in cap. Cum ſpeciali de appell.* manet hoc intelligendum eſſe, quando ſubdelegatus incœperit cognoſcere cauſam ſubdelegatam.

12 Quaſi quod re integra, ſubdelegatus poſſit recuſari, non obſtante, quod commiſſio fuerit data ante Delegati ſubdelegantis recuſationem. Sed hæc interpretatio eſt contra textum, in quo nil aliud requiritur ad hoc, vt commiſſio in hoc caſu nequeat impugnari, & ſubdelegatus recuſari, niſi quod commiſſio ſit data ante propoſitam recuſationem; vnde etiam ſi ſubdelegatus non citauerit, nec cauſæ manus appoſuerit, ex hoc non poteſt recuſari, quod ſubdelegatio facta fuit à delegato nondum recuſato, vt tradunt Archid. *num.* 1. Anchar. *num.*2. Butr. *num.*1. *&* 10. Dom. Franc. *n.*7. *in fin.* Fons enim iuriſdictionis durat, cum ſit in primo delegante, exercitium vero iuriſdictionis manet in ſubdelegato, qui non eſt ſuſpectus, vnde eum non afficit recuſatio. Non obſtat vero textus proximè ſequens; quia in eo eſt ſermo de reuocatione, & benedicitur, quod re integra, Delegatus poteſt reuocare ſubdelegationem, quod facile non poteſt, ſi ſubdelegatus iam citauit in cauſa, ſed nos modo loquimur de recuſatione ſubdelegati, vnde eſt caſus longe diuerſus. Pariter non obſtat, quod in Delegato etiam ante recuſationem iuriſdictio ſit inefficax, quia poteſt elidi, & quia non refert an aliquid ſit inefficax ipſo iure, vel per exceptionem *l. nihil intereſt ff. de reg. iur.* Quia hoc eſt verum poſt exceptionem propoſitam, & ſententiam latam, vel eſt verum in potentia, quia quod eſt nullum ope exceptionis, ipſo iure poteſt annullari; non tamen eſt verum, de nullitate in actu; Nam quod eſt nullum ſolum ope exceptionis ante exceptionem non eſt actu nullum, & ideo eſt actu efficax, & validum quod fit ante exceptionem.

13 Poſſet tamen commiſſum impugnari, & ſubdelegatus recuſari, ſi Delegatus ſubdelegando retinuiſſet ſibi aliquid iuriſdictionis, quodcumq; ſit illud. In hoc enim caſu poſſet ad Dele-

gatum

Digitized by Google

gatum redire, & ſic habitu ſibi adeſt facultas nocendi, quod ſufficit, vt poſſit recuſari, vt *l. labet. ff. de ſtat.lib.* Io:Mon. *n.*3. Io.Andr. Butr. *nu.*3. Anchar. *n.*2. Dom. *num.*8. Franc. *num.*8.

14 Si autem quæratur coram quo in hoc caſu exceptio recuſationis ſit proponenda. Reſpondent Io.Monac. & alij citati, quod notificabitur recuſatio coram ipſo ſubdelegato, proteſtando quòd recuſans eſt paratus proponere coram Delegato, ad quam proponendam, petet ſibi terminum competentem aſſignari.

15 Secunda autem regula datur iuxta ſecundum tempus deſtinatum in texto, & dicitur, quòd poſtquam Delegati recuſatio eſt propoſita, imo etiam probata, ſed tamen ſuper ea non eſt pronunciatum, Delegatus non poteſt ſubdelegare cauſam validè, niſi de aſſenſu recuſatoris. Sic ergo de aſſenſu recuſatoris poteſt à Delegato recuſato cauſa ſubdelegari. Quod eſt verum etiam ſi alia pars aduerſaria contradicat. Delegatus enim Papæ à lege habet, vt poſſit ſubdelegare. Impeditus vero ex facto recuſantis; igitur ſi recuſans non impediat, liber eſt Delegatus non obſtante contradictione alterius partis, vt ſubdeleget Gloſſ. & Dom. *n.*12.

16 Expreſſum eſt in textu, quod etiam ſi ſuſpicio ſic probata, adhuc Delegatus probatus ſuſpectus poteſt de conſenſu recuſatoris ſubdelegare, vt tolleretur illa opinio, quæ volebat, vt probata ſuſpicione iuriſdictio delegata extingueretur, vt notat Dom. *n.*8.

17 Habetur autem ex hoc primo quod ſola ſententia per quam decernitur, quod Delegatus ſit ſuſpectus priuat illum iuriſdictione, quod non facit, vel propoſitio ſuſpicionis, vel eiuſdem probatio. Io: Monac. *num.* 5. & 6. Dom. *num.* 3. Et ſic pariter habetur, quod non ſunt paria eſſe aliquid probatum, & eſſe ſuper, eo pronunciatum Gloſſ. *in v. ſuper ea* Io. Mon. *num.*5. Archid. *num.* 2. Ancar. *num.*4. Butr. *num.*2. Quia non probatio, ſed ſola pronunciatio funditus tollit iuriſdictionem delegati.

18 Sententiam vero iſtam, per quam aliquis pronunciatur ſuſpectus eſſe interlocutoriam dixerunt Archid. *in fin.* Anchar. *num.*4. Dom *n.*8. Franc. *num.*3. Quamuis, vt notat Anchar. *notab.*6. aliquid habeat de diffinitiua cum per eam ceſſante iuriſdictione Delegati tollatur lis, & finiatur contentio coram Delegato.

19 Cum vero Hoſtienſis *in cap. Suſpicionis ſup. de appellat.* voluerit, quod in hoc caſu cognoſcere cauſam principalem ſpectet ad arbitros, qui pronunciauerunt ſuper cauſa ſuſpicionis, meritò hoc communiter reijcitur, per *cap.* 2. *requir. ſup. de appell.* Ita Archid. *hic num.*2. Anchar. *n.*5. Butr. *n.*8. Dom. *num.*11. Franc. *num.*3.

20 Tertia regula eſt, quia nimirum poſtquam pronunciatum eſt iudicem eſſe ſuſpectum, non poteſt Delegatus etiam de aſſenſu recuſatoris cauſam ſubdelegare, quia cum deſierit eſſe iudex, *cap. In literis ſup. de appellat.* extincta penitus eius iuriſdictione non poteſt illam transfundere in ſubdelegatum. Neque eam recuſator poteſt prorogare, quia quod non eſt, ſed omninò perijt non poteſt prorogari Gloſſ. Io. Mon. *num.*6. Butr. *num.*2. Barboſ. *num.* 7. Panorm. *in cap. ſi quis contra num.* 18. Maranta *part.*4. *diſt.*5. *n.*43. Molin. *tract.*5. *diſp.*23. *n.*14.

21 Dubium vero eſſe poteſt, an quæ in his duabus poſtremis regulis dicta ſunt de Delegato vera ſint etiam de Iudice ordinario. Nam poſtquam contra ordinarium propoſita eſt recuſatio, quod non poſſit ordinarius cauſam alicui committere, niſi de aſſenſu recuſatoris, putat Barboſa hic *n.*6. poſſe non improbabiliter defendi. Sed in contrarium eſt communis ſententia, quæ vult quod ordinarius recuſatus antequam ſit per ſententiā pronunciatus ſuſpectus poſſit (ſaluo tamen iure recuſandi delegatum) cauſam alteri delegare etiam partibus inuitis. Et hoc per *cap. ſi quis contra ſup. de for. competent.* vbi idem tradunt Panorm. *in ſect. num.* 14. & in Repet. *num.* 14. Felin. *num.* 3. Imol. *num.* 3. Aret. *num.*6. Soccin. *num.*8. Franc. *nu.* 15. In dicto tamen *cap. ſi contra duo diſtinguuntur caſus.* Primus eſt, quando ordinarius à parte declaratus ſuſpectus delegat cauſam alteri. Et in hoc caſu textus abſolute loquitur, & delegandi facultatem admittit. Alter caſus eſt, quando recuſatus eſt Delegatus primo datus ab ordinario, & in hoc caſu, dicitur quod ordinarius deputet vnum, qui compellat partes mutuo conſenſu ſibi eligere iudices; Vnde videtur, quod in hoc caſu ordinarius non poſſit iterum delegare cauſam, niſi de partium conſenſu. Nihilom. Panormit. exiſtimat, quod etiam in hoc caſu conſenſus partium ſit ſolum de conſilio, ad hoc vt adimatur partibus facultas recuſandi iudicem, vel iudices delegandos. Quod etiam voluit Fagnan. *d. cap. ſi quis contra num.*7. *& allegat.* Io. Andr. *in fin.* & Butr. *num.*6. Et ratio eſt, quia non eſt maior ratio vnde ſit neceſſarius partium conſenſus in ſecundo caſu, quam in primo. Et quia de iure communi ordinarius recuſatus poteſt ſibi alio adiuncto cauſam ipſam principalem cognoſcere, multo magis poterit eandem delegare. Tum quia poteſt compellere partes ad eligendum ſibi iudicem, vnde ex hoc habet exercitium iuriſdictionis etiam ad agendum inuitis partibus, & ex conſequenti ad delegandum, cum exercitium delegationis non ſit ſibi ſublatum.

22 In caſu autem, quod ordinarius per ſententiam declaratus ſit ſuſpectus, quod poſſit ad hoc cauſam committere, etiam inuitis partibus, dum tamen eam committat ſaluo iure recuſationis, ſeu iudici non ſuſpecto, tenent Panormit. loco citato & ibi Soccin. *num.*11. Molin. *tract.* 5. *diſp* 23. *num.*27. Et ex Archid. idem tenet Turrecrem. *cap. Quod ſuſpecti num.*5. 3. *q.*5. *& ad cap. cum ſpeciali, ſup de appell* reſpondet, ibi *& ipſa probata legitimè de recuſatoris aſſenſu perſona idonea committat negotium recuſatus*, reſpondent, verba illa continere conſilium non præceptum. *Et alleg. cap. ſuper quæſtionum, de off. Deleg.* vbi dicit textus, *Vt auditor datus ſuper medijs cauſis valeat recuſari ſtatuimus*, & nihilominus ex Gloſſ. ibid. verbum ſtatuimus ibi non continet præceptum, ſed conſilium quia materia non neceſſitat, multo facilius dici poteſt, quod *cap. Cum ſpeciali*, loquitur conſultiuè, cum ibi verba neceſſitatem non inducant. Tum amplius, quia verba illa, *de recuſatoris aſſenſu*, non poſſunt intelligi propriè, aliter ſequeretur, quod in recuſatoris optione eſſet trahere partem ad iudicem remotum ſine eius culpa. Item Iudex deputaretur ad inſtantiam vnius partis tantum, contra *l. obſeruandum ff. de iud.* & ſic iudicium claudicaret, quia liceret vni, quod alteri non liceret, contra regu-

lam

Digitized by Google

iam non licet, *in fin.* de reg. *iur. & cap.* 1. *&* 2. de *mut. petit. & l. ſi cum dies* §. *ſi arbitrer. ff. de arbitr.* Nihilominus communis ſententia negat Ordinarium declaratum ſuſpectum, per ſententiam poſſe committere cauſam inuitis partibus. Sic enim *ad d. cap. cum ſpecial.* tenent Innoc. Hoſtienſ. & alij antiqui, Franc. *num.* 19. Im. *num.* 12. Card. *num.* 17. Dec. *num.* 8. *& ad d. cap. ſi contra* Fel. *num.* 3. ſi vel *num.* 45. & alij quos ſequitur Barboſa *hic. num.* 5. Ex Vincentio autem hoc probant, quia ſi expoſitio Panorm. valeret, qua explicat *cap. Cum ſpeciali*, vt intelligatur continere non præceptum, ſed conſilium; idem dicendum eſſet de hoc textu, quod eſt falſiſſimum, ſed certe hæc conſequentia non valet.

23 Nam in hoc textu decernitur, quod propoſita recuſatione Delegatus non poteſt ſubdelegare niſi de aſſenſu recuſatoris. Verbum autem negatiuum non poteſt neceſſitatem importat, & non continet conſilium, ſed impotentiam ſubdelegandi extra caſum aſſenſus recuſationis; ſed in dicto *cap. cum ſpecialis*, ſolum oſtenditur quid faciendum ſit, & hoc per verba, quorum nullam importat neceſſitatem præcepti, ſed exprimitur id, quod regulariter, & vt plurimum ex lege naturali prudentiæ fieri conuenit, ad vitandum periculum recuſationis. Et ideo merito exponitur ille textus vt non importet præceptum, ſed conſilium. Et cum alios in ordinario recuſato etiam poſt ſententiam recuſationis maneat iuriſdictio, & ita vt cum adiuncto poſſit cauſam principalem cognoſcere, multo magis poteſt cauſam valide ſubdelegare; quamuis id fieri non conueniat niſi de conſenſu recuſatoris, imo de conſenſu partium, vt tollatur facultas recuſandi ſubdelegatum.

24 Aduertendum tamen, quod non poteſt Epiſcopus ſine conſenſu partium delegare cauſam extra Diœceſim, vt ex Gloſſ. 2. *& penul. in cap. Vt litigantes, infr. de off. ordin.* & ibi Butr. *n.* 4. Anchar. *num.* 1. aduertit Faguan. *in cap. ſignificaſti num.* 29. *ſup. de off. Delegati*. Quod nunc eſt neceſſarium ex decreto Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. Nam decretum, quod in prima inſtantia cauſæ diffiniantur coram ordinarijs factum fuit à Concilio nedum in fauorem Epiſcoporum, ſed etiam partium, quæ vt à laboribus, & expenſis ſubleuarentur, voluit Concilium, vt non poſſent cogi ad litigandum extra proprias Ciuitates, & Diœceſes, *arg. d. cap. Vt litigantes.*

SVMMARIVM.

1 *Decretalis data ad declarationem capit. ſuper quæſtionum, & Venerabili de off. Deleg.*
2 *Regula textus.*
In duobus caſibus iuriſdictio ſubdelegata redit ad ſubdelegantem.
3 *Regula habet duplicem exponentem.*
4 *Sufficit reaſſumptio tacita.*
5 *Subdelegatus ſi non attenta auocatione procedit in cauſa attentat.*
6 *Neceſſe eſt quod reaſſumptio innoteſcat ſubdelegato.*
7 *Quid in caſu in quo ſubdelegatus veriſimiliter potuit ſcire auocationem.*
8 *Quem effectum habeat auocatio tacita.*
9 *Ordinarius etiam re non integra cauſam auocat.*
10 *Et Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum.*
11 *Et Delegatus, qui non in totum ſubdelegauit.*
12 *Delegatus Papæ poteſt in totum ſubdelegare etiã cauſas meri & mixti imperij.*
13 *Delegati inferiorum ſuperiorum non ſubdelegant.*
Quid de delegato Legati à latere.
14 *Delegatus inferior delegat vnum articulum &c.*
15 *Ex vſu perpetuatur iuriſdictio.*
16 *Subdelegatio transfert iuriſdictionem, ſed non efficaciter ſe ſola.*

Cap. Quamuis 6.

e BEne aduertit Gloſſa *in v. Quamuis*, quod Pontifex in hac decretali declarat notata, per DD. ſupra *cap. ſuper, quæſt* 27. §. *Si vero, & in cap. Venerabile* 37. *de off. Deleg.* Nam cum apud antiquos Canoniſtas aliqui voluiſſent, quod Delegatus ſubdelegando cauſam in totum transferret iuriſdictionem in ſubdelegatum, ita quod in eo penitus ceſſaret, & etiam re integra illam reaſſumere non poſſit, vt videre eſt apud Archid. *hic in fine*, & Card. *in d. cap. Venerabili opp.* 5. Alij vero è contra ſentiunt Delegatum re integra poſſe reaſſumere iuriſdictionem, & cauſam delegatam cognoſcere. Quod voluerunt Gloſſ. *in d. cap. ſuper quæſtionum in v. Si non poſſunt, & in d. cap. venerabili* Gloſſ. *penult. & vlt.* Et ibi Panorm. *num.* 6. hanc ſententiam approbauit Pontifex hoc textu.

2 Hæc eſt igitur regula ſtatuta in hac decretali, quod Delegatus Papæ, qui cauſam in totum ſubdelegauit in duplici caſu poteſt cauſam reſumere, & cognoſcere, primo ſcilicet re adhuc integra, ſcilicet ſi ſubdelegatus non eſt vſus iuriſdictione; Secundo etiam re non integra, ſi ſubdelegatus mortuus fuerit cauſa adhuc pendente. Et ratio huius regulę quantum ad primam partem eſt, quia iuriſdictio à Delegante in ſubdelegatum, antequam ipſe illa vtatur, non cenſetur efficaciter tranſiuiſſe. Huiuſmodi vero regulam nedum hic explicant Interpretes, ſed eam amplectuntur. Gloſſ. *in cap. ſuper quæſtionum* 27. *in verb. ſi non poſſunt, de off. deleg.* DD. *in cap. In literis*, vbi Imol. *num.* 4. *&* 5. *& in cap. ſignificaſti*, vbi Bert. *à n.* 19. Paulus *in l. Iudicium num.* 3. *ff. de Iud.* & ibi Aimer. *num.* 2. *&* 3.

3 Habet vero hæc regula quantum ad primam partem, vnam exponentem affirmatiuam principaliter intentam, ſcilicet quod Delegatus Papæ re integra poteſt cauſam delegatam reaſſumere; & alteram exponentem negatiuam, quæ conſequitur & per locum à contrario ſenſus deducitur, & imo in textu præſuponitur, ſcilicet quod Delegatus Papæ re non integra non poteſt cauſam delegatam reaſſumere.

4 Quantum vero ad primum ſenſum conſideratus, quod valet reaſſumptio nedum ſi id fiat verbis expreſſis, ſed etiam ſi fiat facto & tacite, vel quia Delegatus incipit per ſeipſum cauſam cognoſcere, vel quia alteri cauſam ſubdelegat. Io. Andr. *in v. reuocetur*, Archid. *num.* 1. Anchar. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 3.

Quod

Digitized by Google

5 Quod ſi] ſubdelegatus re integra non obſtante auocatione,velit in cauſa procedere, & procedat;attentat,& quidem magis,quam attentet Iudex,à quo ſi contempta legitima appellatione procedat in cauſa ad vlteriora,Lancellott.*de attent.par. 2.cap.10.num.1.& ſequent.*

6 Verum quidem eſt, quod eſt neceſſe, vt ſubdelegato innoteſcat auocatio cauſæ ad ſubdelegantem,vel ei intimetur,aliter acta per illum non erunt attentata,& nulla. Franc.*num.2.*Barboſ.*num.5 fin* Molina. *tract.5. diſp.21. num.2.* Neque enim eſt hic ſermo de auocatione cauſæ auocatæ à Summo Pontifice,de qua dicitur quod facta motu proprio & cum clauſula ſublata, & decreto irritanti ligat etiam ignorantes, & ſic irritat etiam proceſſum factum à delegaote reuocationem ignorante. Marcheſ.*de commiſſ.par.2.cap.7. §.1.num.4.* Sed hoc non procedit in delegato ſubdelegante, & ideo proceſſus factus à ſubdelegato ante notitiam reuocationis ſubdelegationis eſt validus.

7 Quod in ſimili, in caſu mortis delegantis Lancell.*d.cap.10. nu.31.*extendit,vt procedat etiam ſi veroſimiliter obitus committentis, ſeu delegantis,vt puta Epiſcopi,ſciri potuit à Delegato.vel Vicario, vt à Vicario Epiſcopi. In hoc tamen caſu conſideranda eſſet vis præſumptionis ortæ ex eâ veriſimilitudine;illa enim vrgente,niſi aliunde de ignorantia conſtaret,proceſſus factus tempore præſumptæ ſcientiæ poſſet irritari. Nam & hanc conſuetudinem ſignaturæ Sanctiſſimi,vt expectet tempus,in quo Iudex veriſimiliter potuit ſcire cauſam ab eo fuiſſe auocatam, & poſtea proceſſum factum poſt illud tempus reuocet,vt refert Marchel.*num 5.*

8 Hæc tamen tacita auocatio operatur effectum ſuum quoad iudicem,& partes litigantes,non vero quoad tertium, qui poſſit venire in cauſa ſecundum Innocentium *in cap.cum M.de conſtit.*Et effectum ſuum ſuſpenſiuum cauſat ſolum quantum ad illam cauſam,quam ex pluribus commiſſis delegans ad ſe auocat, vt per not. à DD. infra *cap.ſi quem,de Procur.*De quibus videantur DD. *in d.cap. cum M.*& Lancellot.*de attent.cap 10.d 15.*

9 In ſecundo vero ſenſu, nimirum, quod ſubdelegans non poteſt re non intrgra cauſam ſubdelegatam reaſſumere, niſi ob mortem ſubdelegati, conſideratur, quod hoc non procedit in Ordinario,qui cum in totum à ſe non abdicet iuriſdictionem, poteſt cauſam delegatam etiam re non integra ad ſe auocare, eamque reaſſumere.Barboſa hic *num 7.* Couar. *pract. cap 9. num.1.* Paulus *in l.iudicium. ff. de iud. num. 3.*

10 Quod idem de delegato ad vniuerſitatem cauſarum dixit Gloſſ. *ſup. in hoc lib. cap. ſtatutum, §. inſuper, in v. moderatas, ad fin. de reſcrip.*& Gloſſ.*in cap.ſuper quæſtionum, § ſi vero, in v. delegare,de off deleg.* Barboſa hic *num.7.* Couar.*l 3. var. cap.vlt. num.11.* quia delegatus ad vniuerſitatem cauſarum Ordinario comparatur.

11 Sed & hoc idem verificatur de delegato Papæ ſi non in totum ſubdelegauit, iuxta tex. in præſenti, ibi in totum, cum enim qui non in totum ſubdelegauit,remaneat ſuperior iuxta regulam in *cap.ſi delegatus infr.in hoc tit.*ideo intrat regula *in l. iudicium ſoluitur,ff.de iud.*quæ etiam in delegato locum habet, & tradunt hic Anchar. *in princ.* Franc. *num.2.*Barb.*num.6.*

12 Notandum primo, quod illis verbis *Vices ſuas.* Colligit Dominicus, quod delegatus habet aliquid iuris in cauſa, quia ſubdelegando vices ſuas ſubdelegat.Sed expreſſe hic habetur,quod delegatus Papæ poteſt in totum cauſas ſibi commiſſas ſubdelegare,quod pariter habetur ex *cap.Iudex proxime ſuper.* & aduertunt Butr. *num.2.* Anchar. *num.1.*Dom.*num.1.*Franc. *num.1.* Controuerſiam vero eſſe,an delegatus Principis poſſit ſubdelegare cauſas criminales meri,ſcilicet,& mixti imperij refert Farin.*in fragmen.crim.par.1.L.D. num.81.* relatis pro vtraque parte Doctoribus;quam controuerſiam diſputat latè Menoch.negatiuam partem ſuſtinens *part.1.de arbit.q.54.* Sed quidquid ſit de iure ciuili, quod de iure Canonico cauſæ meri, & mixti imperij delegari poſſint. Et ſic quod Epiſcopi, & alij iudices Eccleſiaſtici merum, & mixtum imperium habentes cauſas huiuſmodi poſſint delegare latè probat Couar. *lib.3. var. cap.20.* per totum, quod de conſuetudine meri, & mixti imperij delegentur affirmat Tuſcus *lit.D.conc.146. num.10.* ex Clar. *q.41. num.1.* Et hoc etiam ſi agatur de vltimo ſupplicio:ſic enim & praxis habet, vt Epiſcopi Vicarios inſtituant ad ciuilia,& criminalia negotia. Et quia delegatus Papæ poteſt ſubdelegare, ideo quod poſſit ſubdelegare etiam cauſas meri,& mixti imperij habetur apud Tuſcum *lit. D. concl.146. num.11.*& 150.*num 1.*Videantur DD. *in cap. Quod ſedem,de off.ordin.& cap.Archiepiſcopatus,de Raptoribus,& cap.peruenit 95 diſt.*

13 Delegatus tamen ab inferiori iudice ſubdelegare in totum non poteſt cauſam ſibi commiſſam. Et ideo vt notat Gloſſ.in textu dicitur *à Sede Apoſtolica,* eo quia delegatis Epiſcoporum, & aliorum iudicum inferiorum ſubdelegare cauſas in totum non ſit permiſſum. Quamuis vero plures hoc limitent, volentes delegatum Legati à latere poſſe ſubdelegare, *cap.cum Bertoldus de re ind.* Eo quia cum legatus Proconſulis poſſet ſubdelegare, *l.legatus, ff. de off. Proconſ. l. cum prætor. §.Is quoque ff. de iud.*ita Delegatus Legati à latere, qui æquiparatur legato Proconſ. poterit ſubdelegare. Panorm. *in d. cap. cum Bertoldus, num.22.* vbi alij DD. Felin.*in cap.ſuper quæſtionum,num.17.de off.deleg.*& alij apud Farin.*vbi ſup.num.84.* Nihilominus,quod nec legati,de quibus *in d.cap.cum Bertoldus* fuerint Legati à latere,& quod nec delegati Legati à latere,equiparentur legatis Proconſ. latè probare conatur Couar.*l.3. var. cap.10.num.11.* Et ſic hoc manet controuerſum.

14 Conceditur tamen delegatis.quod licet delegati inferiorum iudicum non poſſint ſubdelegare cauſas delegatas in totũ,id tamen poſſunt,quantum ad vnum articulum non requirentem iuriſdictionem, & cauſæ cognitionem, prout eſt ſimplex teſtium examinatio, ſeu citationis executio. Innocent.*in d cap. cum Bertoldus,* vbi Panorm. *num.19.* Felin.*num.17.*& alij Couar. *l.3.var.cap.10.num.11.* Tuſcus *d concl.150.num.8.*

15 Notandum 2. quod ex vſu iuriſdictionis perpetuari iuriſdictionem in ſubdelegato decernitur in hac decret. & Gloſſ. id interpretatur de vſu qualitercumque.Sed de hoc tractabitur *art.1.*

16 Notandum 3. quod ſubdelegatio transfert iuriſdictionem, ſed non efficaciter, & irreuocabiliter, ſed iuriſdictionis vſus ille eſt, qui ſubdelegatæ iuriſdictioni dat efficaciam, & perpetuitatem. Dom.*num.2.*Franc.*num.3.*

SVMMARIVM

17 *Senſus quæſtionis.*
18 *Citatio etiam æquiualens perpetuat iuriſdictionem.*
19 *Sufficit commiſſio citationis.*
20 *Non requiritur trina, & peremptoria, ſed non ſufficit anomala.*
21 *Non ſufficit citatio illegitima, niſi æquiualeat legitimæ.*
22 *Subdelegatio non perpetuat iuriſdictionem in ſubdelegante.*
23 *Receptio ſubdelegationis non perpetuat iuriſdictionem in ſubdelegato.*
24 *Rationes ad vtramque partem quæſtionis.* 25
26 *Per nullum actum ante citationem perpetuatur iuriſdictio.*
27 *Citatio pro vna cauſa diſtincta non perpetuat iuriſdictionem in alia.*
28 *Niſi in iudice dato ad vniuerſitatem cauſarum.*

QVÆST. VNICA

De efficacia ſubdelegationis.

ARTICVLVS I.

Qualis vſus iuriſdictionis det iuriſdictioni ſubdelegatæ efficaciam perpetuitatis.

17 CVm dicatur ſubdelegantem re integra non poſſe reaſſumere cauſam ſubdelegatam, & ſimiliter re integra per obitum delegantis expirare iuriſdictionem in delegato, quod pariter verificatur ob mortem ſubdelegantis, & adnotauit hic Dom. *num.* 7. merito hic quæritur quando & per quod res ceſſet eſſe, vel non eſſe integra. Hic vero dicitur tunc in ſubdelegato perpetuari iuriſdictionem cum incœpit vti iuriſdictione; quæritur propterea quando, & per quem actum ſubdelegatus cenſeatur primo vti iurisdictione, & ſic in ſe iuriſdictionem perpetuare.

18 Certum vero eſt in hac quæſtione citationem eſſe vſum iuriſdictionis, & per illum ſubdelegatum, vel delegatum perpetuare iurisdictionem. *cap. gratum* 20. *de off. delegati* ibi *cum citatione facta negotium ſit quaſi cœptum, & cap. fin. de off. legati,* ibi, *ſi citatio non præceſſit.* Archid. hic & Dom. *num.* 7. Probus ad Monac. *num.* 1. Io: Andr. *num.* 2. Dom. *num.* 6. Butr. *num.* 10. Franc. *num* 4 & communiter DD. *d. cap gratum, de off. delegat. & cap. fin. de off. legati,* & alij, quos ſequitur Sanchez *l.* 8. *de matrim. diſp.* 28. *n* 10. Sufficiet quoq; actus citationi æquiualens, quando citra citationem fierent quicumque actus iudicialis præſentibus partibus. Nam vbi pars auerſa interſit perinde eſt ac ſi citaretur.

19 Quidquid vero dixerint in contrarium Bald. *cap. licet vndique* 30. *num.* 4. *de off. delegat.* & Card. ibid. *p* 6. *& cap fin. eod. tit.* & Clem. 2. *num.* 11. *opp.* 6. Vt lite non pend. & alij apud Sanchez. *d. diſp.* 28. *num* 11. ſufficit commiſſio citationis, vt in delegato, & ſubdelegato perpetuetur iurisdictio. In hoc enim textu ad hunc effectum ſufficit, quod iudex vſus fuerit iurisdictione circa negotium commiſſum, hac vero vtitur, qui citationem committit; quia citatio eſt actus iurisdictionis, & ſententia interlocutoria. Imo cum tria ſint in citatione, ſcilicet commiſſio illius, eiusdem executio, & nuncij relatio, ſola prima eſt actus iuriſdictionis iudicis. Et non obſtat, quod leges intelligi debeant de re perfecta, & in effectu executa, quia per commiſſionem citationis actus vt eſt iudicis, & iurisdictionis habuit effectum ſuum, & complementum; & aliud eſt iudicare, & aliud exequi iudicatum; per commiſſionem vero citationis iudex ſententiat, & iudicat, & actum iuriſdictionis exercet. Et hoc probatur ex *cap. gratum* 20. *de off. deleg.* ibi *propoſito citationis edicto.* Ex quo concluditur, quod ſufficiat ad hunc effectum etiam citatio per edictum, & quod non ſit neceſſe, vt citatio ſit executa per præſentationem illius partis, ſed ſufficiat eam eſſe commiſſam per iudicem, vt ibi deducunt Panormit. *num.* 3. Felin. *num.* 5. Gloſſ. *in Clem.* 2. *v. ad partem,* vt lite penden. & ibi Panorm. *in fin.* In. *num.* 7. Boniſ. *num.* 16. Rota *dec.* 1 1. *de dol. & contum. in antiqu.* Sanchez. *d. diſp.* 28. *num.* 13. Probus hic ad Monac. *num.* 1.

20 Ex quo ſequitur, quod multo minus requiritur citatio trina, ſed ſufficit vnica, quia per vnicam iudex vtitur iurisdictione ſua, vt in hoc textu requiritur. Felin. *d cap. gratum num.* 6. *& in cap. propoſuiſti, de for. compet.* Io: Andr. *num.* 3. Anton. *num.* 11. Panorm. *num.* 9. Imola *num.* 3. Felin. *in fine.* Et non eſt neceſſe, quod ſit peremptoria, vt citati DD. aduertunt, & infra *in hoc tit. cap. cum plures,* Io: Andr. Anchar. *num.* 6. Dom. *num.* 15. Franc. *in fine.* Citatio autem non facta à iudice, ſed à parte, quam ſcilicet facit creditor debitori fugitiuo, quæ dicitur anomala, cum non ſit actus iuriſdictionis iudicis non facit rem non integram, nec ſufficit ad perpetuandam iurisdictionem iudicis, nam nec eſt legitima. Felin. *d. cap. gratum num.* 5. Butr. *cap.* 1. *num.* 22. *de iud.* & ibi Panormit. *num.* 33. Sanchez. *d. diſput.* 28. *num.* 15.

21 Pariter non ſuffragatur citatio irrita, & nulla, vt in delegato, aut ſubdelegato perpetuet iuriſdictionem, quia per talem citationem iudex non vtitur iurisdictione, vt in hoc textu requiritur, ſed abutitur, cum inordinatus actus non ſit vſus, ſed abuſus *cap. vbi iſta* 73. *diſt. & cap. priuilegium* 11. *q.* 3 Secundo quia ex ijs, quæ inordinatè ſunt actu, non poteſt ordinabiliter agi. *cap. qualiter, & quando. de accuſ.* & præterea *in cap. penult. de for. compet.* pro cauſa perpetuitatis iurisdictionis ponitur legitima citatio, ibi *legitime citatus &c.* Quidquid igitur ſecus ſenſerit Hoſtien. *in cap. licet vndique* 30. *num.* 2. *de off. deleg.* ex citatione illegitima non perpetuatur iuriſdictio ſubdelegati, prout infra *in cap. cum plures in hoc tit.* docuerunt Gloſſ. *in fin.* Io: Andr. *in fin.* Anchar. *num.* 6. Dom. *num.* 15. Franc. *in fin. & in hoc cap. Archid. num. vn.* Probus ad Mon. *num.* 1. *& in cap. penult. de foro compet.* Io: And. *num.* 3. Butr. *num.* 3 Panorm. *num.* 6. Anchar. *num.* 4. Imola *num.* 3. Bellam. *num.* 2. & plures alij, quos ſequitur Sanchez *d. diſp.* 28. *num.* 16. Felin. *d. cap. gratum, num.* 4. Vbi limitat niſi poſt citationem illegitimam citatus comparuerit, & in iudicio perſeuerauerit. An vero ſi iudex pronunciet citationem fuiſſe nullam, ex hoc iam vtatur iurisdictione, & faciat rem non eſſe integram, Caccialupus apud Sanchez. *num.* 17. dicit eſſe conſiderandum, & Sanchez addit id eſſe probabile.

22 Certum mihi eſt 2. quod delegatus ex eo, quod cauſam ſubdelegat, non perpetuat ſibi iuriſdictionem.

Google

dictionem. Oppoſitum quidem voluerunt Franc. hic *num.4.* Hoſt. *in cap. licet vbique num.2. de off. deleg.* & ibi Io: Andr. *num.6.* Sylueſt. *v. delegatus qu.6. num.8.* Eo quia ſubdelegare ſit actus iuriſdictionis: ſed hoc deficit, tum quia ſubdelegare cum delegato Papæ conueniat ex lege, *cap. fin. de off. deleg.* iuriſdictio vero data à lege ſit ordinaria. *l. & quia, ff de iuriſd. omnium iud.* ſequitur quod ſubdelegare eſt vſus iuriſdictionis ordinariæ, non delegatæ. Et præterea eſto eſſet vſus iuriſdictionis delegatæ, non eſt vſus circa cauſam, & materiam delegatam, vnde non poteſt dici, quod cauſa ſit incœpta, & res non ſit integra. Amplius ſubdelegatio non eſt actus iudicij, cum fiat non citata parte, & non ſumptis informationibus, & cauſæ cognitione, & abſentibus partibus, vnde non poteſt dici, quod delegatus ſubdelegando in aliquo proceſſerit, ſicut requirit *tex. in cap. penul. de off. deleg. in hoc 6.* Vbi hanc partem tenent Io: Andr. *num.1.* Dom. *num.5.* Franc. *num.2.* & in hoc *cap.* Dom. *num.7.* Panorm. *cap. Paſtoralis in princ. & cap. licet vndique num.4* & ibi Imola *num.2 & cap. gratum, num.5. de off. Deleg.* Felin. *cap. relatum num.12. eod. tit.* Sanchez. *d. diſp.28. num.18.* Et tamen res integra non erit, ſi delegatus præſentibus partibus ſubdeleget; eo quod talis actus æquiualeat citationi, vt dixerunt Dom. *num.7.* Franc. *d. cap. penul. num.2.* Sanchez. *d. num.18.*

23 Tertio mihi indubitatum eſt, quod ſubdelegatus recipiendo ſubdelegationem non vtitur iuriſdictione, ſed illam recipit. In vnoquoque enim eſſe non eſt operari, ſed eſt principium operandi; vnde habere iuriſdictionem, & eſſe iudicem, non eſt vti exercitio iuriſdictionis, ſed eſt eſſe conſtitutum in actu, vt iuriſdictione vti poſſit, vnde quidquid ſecus dixerint Hoſtien. *in ſum. tit. de off. deleg. num.10.* & alij, ſubdelegatus non per hoc facit rem non integram, & perpetuat iuriſdictionem, quod recipit ſubdelegationem, & iuriſdictionem, vt benè docuerunt Panorm. *in cap. cum veniſſent, num.2. de teſt.* & ibi Card. *num.vn* Felin. *d. cap. relatum num.12.* Domin. *cap. is qui, inf. de procur. num.3.* Sanchez. *d. diſp.28. num.19.*

24 Dubium vero eſt, an per actus medios inter receptionem ſubdelegationis, & citationem, vt v.g. per electionem Notarij iuriſdictio iudicis ſubdelegati fiatque res non integra. Videtur enim primo quod citatio ſit primus actus, per quem res non fiat integra; hoc enim probant DD. qui hanc partem ſequuntur, quorum plures refert Sanchez. *l.8. de matrim. diſp.28. num.10.* quia iuriſdictio non perpetuatur per actus præambulos ad iudicium, ſed per aliquem actum ſubſtantialem iudicij; inter hos vero primo primus eſt citatio, *cap. quoniam contra, de probat.* Et hoc confirmatur, quia cum perpetuatio iuriſdictionis ſit reſpectu partium, non poteſt fieri niſi per actum erga partes, Inter hos actus vero primus eſt citatio. Sed opinio contraria, quam ſuſtinent Gloſſ. hic, *in v. vſus fuerit; & in cap. cum plures inf. in hoc tit. in v. inchoante,* Io: Andr. hic *in fin.* Anchar. *not.1.* Franc. *num.4.* item *in cap. licet vndique 30 de off. deleg.* Io: Andr. *num.6.* Hoſt. *num.2.* Sylueſt. *v. delegatus q.6. num.8.* Tabien. *v. delegare q.12. num.13. in fin.* & alij ex pluribus textibus vim huius rationis eueniſſe conatur, ex eo, quod in iure ad hoc, vt res fiat non integra ſufficit, quod iudex delegatus, vel ſubdelegatus vſus fuerit iuriſdictione, vt patet in hoc textu. *Et cap. licet vndique ſup. hoc tit.* ibi. *Si iuriſdictione à ſuo ſibi collega delegata vti non cœperit, quia mandatum huiuſmodi morte mandatoris re integra expirauit.* Et infra *cap. penult. in hoc lib. Antequam per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuerit. & l. & quia ff. de iuriſd. omn. iud. Antequam ab eo cui mandatum eſt, iuriſdictio geri cœperit.* Non dicitur in his textibus antequam citauerit, vel aliquem actum ex ſubſtantialibus iudicij habuerit, ſed ſimpliciter dicitur ſi iuriſdictione vſus fuerit, vel antequam iuriſdictio geri cœperit. At vero delegatus, aut ſubdelegatus iuriſdictione vtitur, vt ait Sylueſt. *v. delegatus num.8.* ſi recepto mandato vocet Notarium, & teſtes, & tanquam Iudex iubeat redigi literas ſuas in publicam formam, & in inſtrumento teſtes apponi. Et hic actus, qui ad iudicium erga partes ordinatur ſatis reſpicit partes, & ſufficit, vt negotium dicatur incœptum.

25 Sed prior illa opinio textibus ſe muniens huius ſecundæ reſponſionem elidere conatur, quia *cap. gratum de off. Deleg.* expreſſe oſtenditur, quod ſola citatione negotium dici debeat inchoatum, & perpetuata iuriſdictio, vt patet ibi. *Cum citatione facta negotium ſit quaſi cœptum. & cap. fin. de off. legati,* ibi, *ſi citatio non præceſſit.* Quamobrem vbi in textibus *v. ſup. citatis* dicitur ſufficere, quod Iudex vſus fuerit iuriſdictione, illud verbum generale explicandum eſt per huiuſmodi ſpeciale, in quo requiritur citatio. Sed pro ſecunda opinione dicitur, quod *in cap. gratum 20. de off. deleg.* vnum dicitur, ſed aliud non negatur; dicitur enim quod ad hoc, vt perpetuetur citatio ſufficit, quod citauerit, ſed non dicit, quod hoc ſit neceſſarium. Sed cum quæſtio propoſita Papæ fuerit, an ante obitum delegantis propoſito citationis edicto, lite etiam poſt mortem conteſtata debeat delegatus in cauſa procedere; & Vrbanus Tertius reſpondit debere. Vnde vero habetur, quod Pontifex idem non reſpondiſſet, ſi quæſitum fuiſſet, an poſt vſum alicuius iuriſdictionis ante citationem perpetuetur iuriſdictio?

26 Maiorem vim habet, quod deſumitur ex *cap. fin. de off. legati,* quia ibi decernitur neceſſitas citationis ad perpetuitatem iuriſdictionis, hæc enim ſunt verba textus. *Secus autem ſi cauſas dixerint delegandas aliquibus, cum iuriſdictio iſtorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum horum citatio non præceſſit.* Vbi ergo non præcedit citatio, negotium non cenſetur incœptum taliter vt debeat perpetuari iuriſdictio. Per hunc ergo textum expreſſum, & ſpecificum debet intelligi, declarari, & determinari illud generale, ſcilicet, ſi vſus fuerit iuriſdictione. Et quidem vſus iuriſdictionis circa præambula, eſt præparatio quædam ad negotium, incipiendum, non vero inchoatio negotij, niſi remota, & imperfecta, nec eſt vſus iuriſdictionis immediate circa negotium, vnde nec negotium inchoat, ſed quod etiam negotium non dicatur incœptum, niſi deuentum ſit ad aliquem actum in ſubſtantialibus collig. ex *cap. in cauſis,* cum ibi *not. de elect.* & Clem. *fin. de procur.* Vnde dicendum eſt, quod per nullum actum, qui præcedat citationem, & ille non æquiualeat ſit vt res non ſit integra, & perpetuetur ſubdelegati iuriſdictio. Quod voluerunt Archid. hic *num.1.* Dom. *num.7.* Probus *num.1.* Panorm. *cap. relatum 19. num.6 ſup. de off. delegati,* vbi quod citatio eſt principium, & fundamentum iuriſdictionis contentioſæ. Idem Panorm. *in cap. licet vndique 30. nu.4. eod. tit. & cap. fin. de off. leg. num.10.* Io: Monac. *in cap. ſi delegatus*

Digitized by Google

num.1. infr.hoc tit. & alij plures, quos dat Sanchez. *lib.8.de matrim.diſp.28.num.10.*

27 Sed quid dicendum, ſi cauſæ vni ſubdelegatæ, vel delegatæ, ſunt plures numquid ad hoc, vt quoad omnes res non ſit integra ſufficiet,ſi citauerit in vna?Reſpondetur,quod ſufficiet ſi cauſæ ſint connexæ, & non ſeparatæ, & inter diuerſas perſonas, ſed vbi cauſæ ſunt diuerſæ, etiam ſi non ſint inter diuerſas perſonas, ſed eamdem perſonam concernant, per citationem in vna, non incipitur altera,& per accidens eſt, quod cauſæ illæ plures in eodem reſcripto ſint contentæ, alias vero perſona citata,non tenetur reſpondere, niſi in illa cauſa, in qua citatur, & ideo citatio in vna non perpetuat iuriſdictionem quoad omnes,vt per Innoc.*in cap.licet vndique 30. de off. deleg. num.2.* & ibi Io: Andr. *num.17.* Card. *q.7.* Bellam. *num.11.* Henric.*num.3.* Panorm.*num.5.*Imol.*cap.Paſtoralis,*§.*quoniam nu.9. de reſcript.*Dom *cap.Ne aliquis, infr.de hæret.num.5* Sanchez.*d.diſp.28. num.25.*Ex Doctoribus vero ſentientibus oppoſitum multi loquuntur conſequenter ad principia iam non probata. Nimirum quod ad hoc, vt res non ſit integra ſufficiat receptio mandati, vel aliquis actus iuriſdictionis qualiſcumque etiam præcedens citationem, & ita vt ſufficiat mandaſſe,vt reſcriptum per Notarium,& teſtes redigatur in publicam formam:ſi enim hoc ſufficeret non eſſet neceſſaria citatio; ſed ſuppoſito quod citatio ſit neceſſaria,ſi cauſæ ſunt diuerſæ,& non connexæ, citatio in vna cum nullo modo ſit citatio in alia, nec eſt inchoatio aliqua alterius cauſæ,ſic non reddit aliam cauſam non integram.

28 Quando tamen aliquis delegetur, aut ſubdelegetur ad vniuerſitatem, aut etiam generalitatem cauſarum, quia tunc cauſæ illæ ſunt diuerſæ, ſolum partialiter, ſunt vero connexæ tanquam partes in vno toto, quod primo & principaliter delegatur;& quia totum ſucceſſiuum eſt, ſi ſit vna pars illius,vnde & incipit eſſe,ſi pars aliqua illius eſſe incipiat;ideo ex eo, quod iudex citauerit in vna cauſa,iam negotium ſibi commiſſum eſt inceptum, & perpetuata remanet eius iuriſdictio quoad omnes, vt docuerunt Bald. *cap Paſtoralis,* §.*quoniam,* paulo poſt *princ.de reſcript. & cap. licet vndique num.6. de off deleg.* vbi Butr.*num.15.*Anchar.*q.4.* Imol.*num.3.* Sanchez. *d. diſp. 28. num.27.* & plures alij apud ipſum.Quod tamen ex lege ſpeciali *cap.fin. infr.in hoc tit.fallit,* in Conſeruatoribus, in quibus quoad negotia non inchoata non perpetuatur iuriſdictio. Priuilegium vero principale conceſſum Inquiſitoribus *in cap.Ne aliquis,inf.de hæret.*conſiſtit,vt non expiret Inquiſitorum poteſtas morte Pontificis delegantis,re omnino integra, & nulla cauſa inchoata,& quoad cauſas,quæ nondum emerſerant.

SVMMARIVM.

29 *Ratio ad quæſt.*

30 *Si ſubdelegatio fiat dignitati mortuo ſubdelegato cauſa ſpectat ad ſucceſſorem.*

31 *Si ſubdelegatus tranſijt ad dignitatem, cauſa ad quem ſpectet.*

ARTICVLVS II.

An iuriſdictio ſubdelegati facta ſub nomine dignitatis, ſe extendat ad ſucceſſorem mortuo ſubdelegato.

29 IN ſecunda regula poſita in textu decernitur vt per obitum Subdelegati poſſit ſubdelegans reaſſumere cauſam in totum ſubdelegatam, quæritur autem an hoc ſit verum, ſi ſubdelegatio facta ſit dignitati,& ratio difficultatis eſt,quia in cauſa commiſſa dignitati ſuccedit ſucceſſor in dignitate, ſi res non ſit integra, per *text. in cap. quoniam Abbas 14. de off. Deleg.* videtur igitur dicendum, quod ſi ſubdelegatus ſit aliquis expreſſo nomine dignitatis, cauſa ad ſucceſſorem ſpectet,ſi ipſe mortuus fuerit re non amplius integra.

30 Nihilominus Io: Monac. *ſupr.cap.ſtatutum, num.13.de reſcript.in hoc lib.* ſenſit cauſam redire ad ſubdelegantem, & probauit, quia Delegati, qui cognoſcunt perſonas delegando cenſentur reſpicere perſonas, non dignitatem, & ſic vbi delegatus ſubdelegat, nec ſumus in caſu, *d.cap.Quoniam,* in quo ſermo eſt de Pontifice perſonas non cognoſcente, & ideo dignitatem reſpiciente non perſonam; nec ſumus in caſu,*l.meminiſſe,ff.de off.Prætoris.* quia delegatus ſubdelegans perſonam contemplatur, non dignitatem.Et nec conuenit,quod ſubdelegans perpetuet in ſucceſſore alterius, quod non poſſet in ſucceſſore ſuo. Sed contrarium voluerunt Io: And. hic *num.1.*Lapus,Butr.*num.2.* Dom. *num.5.* Franc. *num.5.*Ea ratio eſt,quia ex quo iuriſdictio eſt tranſlata in ſubdelegatum,qui ea vti cœpit, ideo non poteſt ſubdelegans cauſam transferre in ſuum ſucceſſorem, cum ſit facta ſubdelegati, ſed tamen ſubdelegans, qui in ſubdelegatum continuat iuriſdictionem, continuat illam etiam in illius ſucceſſorem eo defuncto,cum ſubdelegatio facta fuerit non perſonæ, ſed dignitati, quæ non obijt, ſed viuit. Quando enim cauſa committitur dignitati, inſpicitur dignitas,vt notat Lapus.

31 Sed quid dicendum ſi ſubdelegatus re non integra non moriatur morte naturali, ſed ciuili, quia v.g.ſit Epiſcopus.Io:Mon.*d.cap.ſtatutum,nu.8.* exiſtimat, quod in ſubdelegato perpetuetur iuriſdictio, & quod poſſit cauſam proſequi, quia vere non eſt mortuus,ſed auctus. Limitat tamen vt non poſſit, ſi in hoc grauentur partes propter diſtantiam, ad quam iudex ille factus Epiſcopus, partes citare deberet, quia grauamen partis excludit honorem iudicandi. Sed contrarium ſentit Io: Andr. hic,& ait,quod ſi iuriſdictio erat ſua, abſentia non impedit,aut aufert.Nec obſtat, quod dicit de grauamine partis, quia illi poterit prouideri per ſubdelegationem.Quamobrem Io:And. vult,quod in hoc caſu abſolute ſeruandus ſit textus *in cap. quoniam,de off.deleg.*ſed dicendum eſt primo,quod vbi ſubdelegatus factus Epiſcopus, vel alia dignitate eſt decoratus, ob quam debet recedere à loco iudicij,& ſic non poteſt ſeruari lex *cap. ſtatutum* §. *in nullo,*idem eſt ac ſi iſte ſubdelegatus eſſet mortuus, quia cauſam non poteſt audire in loco à lege ſtatuto.Et ideo tunc ſeruandum eſt,quod ſtatuitur,& notatur in hoc *cap.* nam vel cauſa redit ad ſubdelegantem, ſi cauſa fuit delegata perſonæ, vel ſpectant ad ſubdelegati ſucceſſorem, ſi fuit delegata

dignita-

dignitati. Dom. *num.6.* Franc. *num.* 5. Butr. *num.4.* ſed ſi non obſtante, quod ſubdelegatus fuerit ad Epiſcopatum promotus, cauſa poteſt audiri in loco debito iuxta textum *in d.§. in nullo*, cauſa remanet apud ſubdelegatum etiam ſi fuerit ſubdelegata ſub nomine dignitatis, ſi tamen dignitas noua eſt compoſſibilis cum ea dignitate, cui fuit facta ſubdelegatio ſecus ſi ſit incompoſſibilis, nam tunc cauſa tranſit ad ſucceſſorem in priori dignitate re non integra, iuxta notata *ſup.d.cap. ſtatutum nu.63.* & tradunt DD. citati.

ſVMMARIVM.

1 *Summa textus.*
2 *Prima regula textus.*
3 *Delegatus Papa ſubdelegat ſub conditione.*
Vicarius præſente Epiſcopo non confert beneficia. 3.
4 *Subdelegatus ſub conditione* quoties abeſſe, *ſemper cognoſcit cauſam, cum delegatus eſt abſens.*
5 *Dictio abeſſe intelligitur ſecundum ſubiectam materiam.*
6 *Abeſſe dicitur mortuus, ſed impropriè.*
7 *Solus vſus in actibus ſubſtantialibus facit rem non integram.*
8 *Secunda regula textus.*
Re non integra ex morte ſubdelegantis non ceſſat ſubdelegatio etiam ſi conditionata. 8.
9 *Quid dicendum de ſubdelegatione cum clauſula ad beneplacitum?*
10 *Diſtinctio voluntatis vt perſeuerantis, & vt reuocantis.*
11 *Subdelegatio ad beneplacitum re non integra non expirat.*
12 *An ſubdelegatio facta reuocetur, ſi fuerit proteſtatum in contrarium.*
13 *Per commiſſionem conditionatam committitur cauſa in totum.*
Commiſſa cognitione cauſæ eſt commiſſa ſententia. 13.
14 *Delegata cauſa ſimpliciter an intelligatur delegata executio.*
15 *Tertia regula textus.*
16 *Si cauſa non ſit in totum delegata, à ſubdelegato appellatur ad ſubdelegantem.*
17 *Si appellatur etiam ad Papam omiſſo medio proceſſus eſt ope exceptionis irritus.*
18 *Et hoc ſiue reſcriptum contineat clauſulam appellatione remota ſiue non.*
19 *Si delegatus conſenſit appellationi valet proceſſus.*
20 *Quid ſi appelletur in Curia.*
21 *Quid vbi Delegatus reſeruat ſibi aliquem ex prioribus actibus tantum.*
22 *Quid vbi ſola executio eſt ſubdelegata?*
23 *A ſubdelegato inferioris delegati appellari poteſt immediate ad Papam.*
24 *A ſubdelegato in totum appellatur ad primum delegantem.*
25 *Niſi ſubdelegatio fiat cum clauſula, donec &c.*
26 *Quid vbi ſunt plures delegati.*
27 *Poteſt reſeruari executio cauſa.*
Et tunc ad ſubdelegantem appellatur. 27.
28 *An commiſſa cauſa vſque ad ſententiam intelligatur commiſſa executio.*

Cap. Si delegatus 7.

1 IN præcedenti capitulo data eſt regula ſeruanda, quando Delegatus ſimpliciter, & in totum ſubdelegauit cauſam ſibi commiſſam: in hoc capitulo vero agitur de ſubdelegatione facta non in totum, & non ſimpliciter, ſed ſecundum partem, & ſub conditione, & ponitur regula tres partes continens, vel potius ponuntur tres regulæ.

2 Prima regula eſt iſta, ſubdelegatus cui à delegato commiſſa eſt cauſa ſub conditione quoties illum abeſſe contigerit, poterit re non integra, ſeu ſi iuriſdictione, vti cœpit, cauſam proſequi & diffinire etiam in caſu, in quo delegatus, qui ſubdelegauit mortuus fuerit.

3 Habetur primo ex hoc texto, quod delegatus poteſt ſubdelegare etiam ſub conditione, quia ſubdelegare cauſam cum clauſula, *Quoties abeſſe contigerit*, eſt ſubdelegare cum conditione iſta, ſi aliquoties abeſſe contigerit., Gloſſ. *notab* 1. Et ideo ex vi huius conditionis ſubdelegatus præſente delegato non poteſt ſe intromittere in cauſa. Ex quo Barboſa *num.*3. aduertit, quod Vicarius Epiſcopi, qui eſt conſtitutus, vt poſſit conferre beneficia quandiu Epiſcopus abſuerit, non poteſt Epiſcopo præſente illa conferre.

4 Exiſtimat autem Barboſa *num.*2. quod ſubdelegatio iſta expiret ſtatim reuerſo delegante, niſi reuerſus fuerit ſtatim exiturus, & diſceſſurus, quia tunc rediiſſe non cenſetur, qui ſtatim eſt diſceſſurus. Verum licet hoc verum eſſet, ſi ſubdelegatio facta fuiſſet ſub conditione abſentiæ abſolutæ, vt ſi dictum fuiſſet, *quandiu abſuero* In caſu tamen huius textus, & clauſulæ *quoties abeſſe contigerit*, dicendum eſt, quod per reditum delegati ſuſpenditur iuriſdictio ſubdelegati, vt tunc non poſſit procedere in cauſa, cum delegatus eſt præſens, ſed tamen poſſit toties quoties diſceſſerit delegatus cauſam proſequi ex vi primæ ſubdelegationis, vt probant hic Butr. *num.*2. & Franc. *num.* 3.

5 Multas vero ſignificationes huius verbi abeſſe afferunt hic Probus ad Monach. *num.*1. & 2. Archid. Anchar. *num.*2. Dom. *num.*10. Ex quibus DD. colligitur ſignificationem illius accipi debere ſecundum ſubiectam materiam. In propoſito ea abſentia accipi debet ſecundum quam Delegatus eſt in loco adeo remoto, vt iuxta ordinata *in cap. ſtatutum ſup. de reſcrip. in hac lib.* & in alijs legibus non poſſit in loco, in quo eſt, partes ad ſe citare, & cauſam audire, & definire. Abeſt enim, qui non eſt in loco, in quo cauſa audiri debet, & definiri.

6 Etiam mortuus vero dicitur abeſſe, & ſic colligunt DD. quod hic accipitur etiam abſentia neceſſaria illius, qui nec eſt, nec poteſt eſſe præſens. Gloſſ. Archid. ante *num.*1. Io: Andr. Anchar. *num.*1. Butr. *num.*2. Dom. *num.*2. Franc. *num.* 1. Non poteſt tamen negari, quod abſentia de mortuo non dicatur impropriè, quia mortuus nec iam proprie eſt homo, & propterea proprie dicitur non homo, non vero dicitur homo non præſens, ſed abſens. Ideo abſentia non poteſt accipi, vt ad mortem ſe extendat, niſi in hoc caſu, vel in alijs in iure expreſſis. In hoc vero caſu lex abſentiam extendit ad mortem, & mortuum, ne ex morte delegantis contingat cauſæ cognitionem in partium præiudicium longius deferri.

7 Ex hoc quoque textu habetur, quod vſus iuriſdictionis reddit rem non integram,& perpetuat iuriſdictionem. Vnde paria eſſe iudicem vti iuriſdictione, & rem non eſſe integram dixerunt Dom. *num.*4.Franc.*num.*2. Sed vt probatum eſt *cap. ſuper.* vſus in præambulis ad iudicium,non facit rem non integram, ſed ſolus vſus in aliquo ex ſubſtantialibus hoc præſtat,& ideo ad minus requiritur, quod Iudex citauerit partes:Io:Mon.*nu.*1. Archid.*num.*3.

8 Secunda regula continet,quod ſi ſubdelegatio facta ſit ſub hac conditione, & clauſula, donec duxerit reuocandam,morte ſubdelegantis non ceſſat ſubdelegatio, re non integra,ſed ſubdelegatus poteſt cauſam proſequi,& diffinire.Itaque morte mandantis ceſſat mandatum,vt notat Gloſſ.*in ver. exemplo*, & ſic morte delegantis expirat delegatio, aut ſubdelegatio, ſi tamen res ſit integra,ſed re non integra ex morte delegantis non ceſſat delegatio, aut ſubdelegatio,vt pluribus probat Sanchez.*l.8.de matrim. diſp.* 28. *num.* 50. quod eſt verum etiam ſi commiſſio facta fuerit ſub conditione abſentiæ, vt explicatum eſt in priori regula, vel ſub conditione iſta *Donec reuocauero*, quod ex hoc textu dixerunt etiam Menoch.*de arbitr. p.*1. *q.*69. *num.*23. Gonzalez.*ad regul.*8.Cancel. Gloſſ.*in princip.*12. *num.*56. *cum ſequent.*Per mortem enim non dicitur reuocata voluntas.Couar. *l.*3. *var.cap.*15. *num.*3. Farin.*in praxi par.*1.*q.*29.*num.*74. & communiter iuris ciuilis interpretes *in l.mori*,vbi Bart.*num.*7.Alex.*nu.*12. Iaſon.*num.*15.Dec.*num.*19.*ff.de iuris.omn.iud.*

9 Sed numquid idem erit dicendum, ſi commiſſio facta ſit ad beneplacitum committentis?Si res ſit integra eſt indubitatum ſubdelegationem expirare.Sed re non integra,quod non expiret dixerunt Gloſſ.hic *in ver.morte in* 1.*opinione*, Archid. *num.*3. Dom. *num.*10. & fuit opinio Baldi *ſup. in hoc lib. in cap.ſi gratioſè.* Quia licet in odioſis beneplacitum expiret morte concedentis, vt dicitur *d.cap.ſi gratioſè*,tamen in fauorabilibus,vt eſt huiuſmodi commiſſio, vt dicit Gloſſ. hic, clauſula *ad beneplacitum* reſoluitur in clauſulam *donec reuocauero*,vt ſic conformet ſe cum iure communi,& vt aliquid inducat. Et facit quod iuriſdictio inchoata non expirat per mortem, ſed per reuocationem, vt *l.iudicium ſoluitur, ff de iud.* Et facit amplius quod dicunt Feder.*in conſilio* 251. & Bald. *in l. meminiſſe, ff. de off. Proconſ.* nimirum, quod ſi per Principem concedatur iuriſdictio ordinaria ad beneplacitum,& moriatur concedens, non expirat ante aduentum ſucceſſoris. Nec obſtat *d. lex* 4. *ff.loc.*quia loquitur in contractibus, hic in reſcriptis iuſtitiæ, in quibus,vt in fauorabilibus ſit benignior interpretatio, vt ſic duret, vt in vltimis voluntatibus, vt notat Bartol. *in l.centeſimus inf.*ſed Francus hic *num.*5.oppoſitum ſentit,& probat,quia ſecundum hoc non eſſet diſcrimen inter clauſulam *ad beneplacitum*, & clauſulam *donec reuocauero*, quod videtur eſſe contra text.hic, & *d.cap.ſi gratioſè.* Sicut ergo in contractibus beneplacitum non duret poſt mortem, etiam re non integra,vt *in d.l.*4.ita debet eſſe in iudicijs, in quibus quaſi contrahitur, vt *l.*3. §.*idem ſcribit,ff.de pecu.*Et ita finaliter reſidet Gloſſ. hic; cum vltima opinio Gloſſa ſit ſequenda, vt *l.cum qui*, §. *ſabinus, ff.ad trebell.*Nec obſtat,quod iuriſdictio iam inchoata non expiret per mortem,ſed per reuocationem,vt *d.l.iudicium ſoluitur.* Quia illud eſt verum quando iuriſdictio à principio abſolutè conceditur, non verò quando conceditur ad tempus, & ſub conditione voluntatis,quæ non durat poſt mortem.

10 Diſtinctio enim data à Dom. hic *num.* 10. & Franc. *num.* 4. videtur conſideranda, dupliciter enim ſub conditione voluntatis aliquid poteſt concedi,vel ita vt conditio importet expreſſam,ſeu poſitiuam reuocationem voluntatis prioris, ſicuti facit hæc clauſula,*donec reuocauero*, & tunc habet locum diſpoſitio huius textus; & ſiue in odioſis, ſiue in gratioſis nunquam expirat commiſſio per mortem,re non integra. Vel clauſula importat prioris voluntatis perſeuerantiam,vt facit clauſula *ad beneplacitum*,vel quamdiu volens,& tunc quia voluntas non dicitur durare poſt mortem, vt dicitur *d. cap ſi gratioſè,& l.*4.*ff.locat.*ideo expirat commiſſio ob mortem concedentis, vt hic dixit Paul. Quod tamen fallit in vltimis voluntatibus, in quibus moriens non deſinit velle, vt *in l. fidei commiſſa*, § *Hoc autem, & l.Vxorem*,§.*penul. ff.de leg.*3.& plenius notatur *in l.ambiguitatem,C.de vſufructu.*

11 Sed de his clauſulis videnda ſunt ſcripta ſupra *cap.ſi gratioſe* 5.*de reſcrip. in hoc lib.à num.*20. Et iuxta ibi probata dicitur rationabilem eſſe Gloſſæ interpretationem, vt ſolum in odioſis, & in caſibus in iure expreſſis conceſſum ad beneplacitum expiret morte concedentis. Nam alias clauſula ad beneplacitum ambigua eſt, & arbitrariæ ſignificationis, & poteſt habere ſenſum clauſulæ *donec reuocauero.* Et quia in præſenti conditio ſubdelegationis eſt, vt maneat re non integra, & hoc inter fauorabilia computatur,& cedit in fauorem expeditionis cauſæ,& minoris expenſæ,& maioris vtilitatis partium,ideo dicendum eſt,quod niſi ex ſpecialibus coniecturis aliud colligatur, ſubdelegatio ad beneplacitum re non integra non expirat morte ſubdelegantis. Nec oppoſitum aſſeritur in hoc textu, in quo nec verbum eſt de clauſula *ad beneplacitum.*Nec in delegationibus, aut ſubdelegationibus proprie contrahitur, vnde non habet locum illa lex 4.*ff.locat.*vbi eſt ſermo de locatione. Diſtinctio autem data à Dom. & Franc. explicata fuit *d. cap.ſi gratioſe.*

12 Si vero ſubdelegans cum clauſula,*donec reuocauero*,adderet hæc, vel ſimilia verba, quod, ſcilicet, non intendit eam reuocare per proceſſum, quem in cauſa faceret;nunquid de facto cenſeretur reuocare,ſi poſtea ipſe in cauſa procederet? Quod non reuocaret exiſtimant Archid. & Butr. *num.*4. Ex quo ſubdelegans, & ſubdelegatus præfatæ conditioni,& proteſtationi conſenſerunt, & conſenſus partium ſatis veſtitus iuſta cauſa apparet. Sed de hoc videantur DD. *in cap cum M. de conſtit. & cap. Romana de elect.*

13 Notandum vero quod etiam per commiſſionem conditionatam ex clauſula, *donec reuocauero*, intelligitur commiſſa nedum cognitio cauſæ, & inſtructio, ſed diffinitiua ſententia. Et ſic aliud eſt,quod commiſſio cum hac clauſula,*donec &c.*ſit commiſſio conditionata,& aliud eſt,quod ſit commiſſio ſecundum partem,& non in totum; primum eſt verum, non ſecundum: & per hoc reprobata fuit ſententia Innoc.*in cap.ſi pro debilitate* 3. *de off. deleg.* & aliorum qui voluerunt, quod in commiſſ. cum clauſula *donec &c.* committens reſeruat ſibi ſententiam diffinitiuam, quod hic reprobat Boniſ. Octauus.Ex quo deducitur,quod commiſſio abſolutè ſimpliciter dat ſine conditione,aut clauſula limitante

Digitized by Google

mitante eſt commiſſio etiam ſententiæ diffinitiuæ, & in totum Butr. *num.* 8. Anchar. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Et quamuis Anchar. *num.* 2. & alij negent, nihilominus hoc verum eſt etiam ſi abſolute committatur cauſæ cognitio. Nam cognitionis perfectio, & complementum ſubſtantiale eſt iudicium, & ſententia; nec cognoſcit rem eſſe, niſi qui mente iudicat rem eſſe. In idem igitur coinciderat, quod delegatus alicui committat cauſam in totum, & quod committat cauſam cognoſci abſolutè, & ſine limitatione; quia & hoc modo cauſa in totum etiam quantum ad diffinitiuam committitur. Butr. *num.* 9. Franc. *num.* 2.

14 An vero delegata cauſa ſimpliciter intelligatur delegata executio ſententiæ, deciſum habetur *in cap. quærenti* 26. *ſup. de off. delegati*, vbi habetur, & explicatur quomodo, & vſque ad quod tempus delegatus Papæ poſſit exequi ſententiam ſuam videantur Panorm. ibidem *num.* 6. & 7. & alij DD: ſic ergo & de ſubdelegatis dicitur, quod ſubdelegatæ eius cauſæ à delegatis Papæ intelliguntur ſubdelegatæ, in totum etiam punctum ad executionem ſententiæ in terminis *d. cap. quærenti*, niſi commiſſio ſit limitata. Anchar. *num.* 2.

15 Hic ponitur quoque tertia regula, & dicitur, quod vbi commiſſio ſit, vel cum clauſula *donec reuocauero*, vel Delegatus cauſam ſubdelegat non in totum, ſed reſeruat ſibi ſententiæ executionem; vel quodcumque aliud, tunc in cauſa appellationis etiam poſt ſententiam appellandum ſit ad ſubdelegantem, & non ad primum delegantem. Quam regulam ex hoc textu amplectantur nedum Interpretes illius, ſed Gloſſ. *in cap. ſi is cui* 10. *infr. in hoc tit.* Gloſſ. in *v. non recte, l. Imperatores* 21. *ff. de damno infecto.* Franc. *in cap. dilecti el* 3. *num.* 30. *de appellat.* Scaccia *de appell. quæſt.* 7. *num.* 63. *&* *q.* 8. *num.* 34. cum ſeqq.

16 Itaque ergo in hac parte ad concilliandas leges ciuiles huic textui, imo inter ſe contrarias, vt aduertit Panorm. *cap. ſuper quæſtionum* 25. *§. porro*, & Barboſa *num.* 9. ſeruanda eſt diſtinctio, iſta, quia, ſcilicet, vbi ſubdelegans non commiſit cauſam in totum, ſed partem ſibi reſeruauit appellandum ſit immediate ad delegatum ſubdelegantem. Cum enim delegat ſubdelegando aliquid cauſæ ſibi reſeruat, retinens adhuc iuriſdictionis aliquid in cauſa, remanet ſuperior, vnde ad ipſum tanquam ad ſuperiorem prouocatur, iuxta *l. 1. in princ. ff. quis, & à quo* idin hoc verificatur nedum de iure Canonico ex hoc textu, ſed etiam de iure ciuili. Matant. *par.* 4. *diſt.* 5. *num.* 28. Franc. *in cap. dilecti* 60. *num.* 30. *de appellat.* Scacc. *de appell. q.* 8. *num.* 32. *v. extende.* Barboſa hic *num.* 11.

17 Adeo autem verum eſt, quod in caſu præfato appellandum ſit ad ſubdelegantem, vt nec liceat ex regula generali omiſſo medio appellare ad Summum Pontificem, & imo quod huiuſmodi appellatio non valeat, & proceſſus inde ſequutus non ſubſiſtat. Ita colligitur ex verbo *debebit*, quod neceſſitatem importat. Et quidem quod hic caſus ſit vnus ex illis, in quibus nec ad Pontificem appellari poteſt omiſſo medio tradunt hic Gloſſ. *notab.* 5. Io: Andr. *in princ. Archid.* Butr. *num.* 2. & 7. Dom. *num* 9. Franc. *num.* 2. & 8. Sed quod ſi appelletur immediate ad Papam proceſſus ſit ipſo iure nullus, & non valeat etiam nulla oppoſita exceptione dixit Imola *in cap. ſuper quæſtionum* 27. *§ porro*, *num* 19. Innoc. & Imol. *in cap. cum te* 18. *ſup. hoc tit.* Sed hoc non habet in iure fundamentum, & ideo dicendum eſt, huiuſmodi proceſſum ſolum ope exceptionis irritari, & voluerunt hic Archid. *num.* 1. Dom. *num.* 10. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 12. Matant. *p.* 6. *tit. de appellat. num.* 370. Scaccia *de appell. q.* 7. *num.* 63. Rota *dec.* 16. *eod. tit. in nouis.*

18 Hoc autem quod non poſſit in hoc caſu appellari immediate ad Papam, ſed appellandum ſit immediate ad delegatum eſt verum, ſiue delegato à Papa commiſſa fuit cauſa cum clauſula *appellatione remota*, ſiue ſimpliciter ſine illa. Nam iſte textus non diſtinguit, ſed abſolutè decernit, quod quando cauſa non eſt ſubdelegata in totum ſi ſit appellandum appelletur ad delegatum. Scaccia *de appellat. q.* 7. *num.* 72. & 73. Barboſa hic *num.* 13.

19 Si tamen ſubdelegatus non in totum deferat appellationi factæ immediatè ad Papam, tunc appellatio valet, nec delegatus poteſt cauſam ad ſe auocare, quia cum ſubdelegatus repræſentet delegatum, ideo ſi ſubdelegatus deferat appellationi, licet hoc facere non debuerit, cenſetur ipſe delegatus detuliſſe, & propterea cauſa eſt deuoluta ad Papam, vt notant hic Anchar. Dom. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 14. & idem Franc. *cap. dilecti el* 3. *nu.* 27. *de appellat.* Molced. *dec. vlt. de appellat.* Felin. *d. cap. ſuper quæſtionum*, *§. porro num.* 13. Scaccia *q.* 7. *de appell. num.* 66. Quod procedit etiam ſi delegatus delegaſſet cum clauſula *donec reuocauero*, Scaccia *q* 8. *num.* 42.

20 Quod etiam vti à ſubdelegato non in totum appellatur in Curia appelletur immediatè ad Papam, quia ibi ceſſat ratio laboris, & expenſarum cum quinque iulijs noua commiſſio obtineatur, & quod forte hic ſit ſtylus Curiæ, ex Buttrio *d. cap. ſuper quæſtionum*, *§. porro* refert Scaccia *q.* 7. *de appell. num.* 70. qui tamen *num.* 71. declarat, hoc verum eſſe ſi ſit ſtylus, ſecus vero non, prout poſt Imolam, quem citat, ſcribit. Felin. *d. §. porro num.* 13.

21 Si etiam delegatus ſubdelegando reſeruauit ſibi aliquem actum ex prioribus, vt puta iuris conteſtationem, vel teſtium examen, & contingat partem appellare ab aliquo poſteriori actu, vt à ſententia diffinitiua, appellandum erit non ad delegatum, ſed ad primum delegantem. Quia ex quo delegatus reſeruauit ſibi ſolam litis conteſtationem, hac peracta, nulla ſibi remanet iuriſdictio in cauſa, & ſic non habet vnde illam amplius cognoſcat: ita Io: Andr. *num.* 1. Dom. *num.* 9. Franc. *num.* 7. Barboſa *num.* 17. Felin. *d. §. porro*, *num.* 13. Scaccia *qu.* 8. *de appell. num.* 40. Contrarium tamen huius ſenſit Io: de Fano apud Domin. & Butr. *num.* 5. & 6. & Anchar. dixit eſſe cogitandum; quod & mihi videtur; quia aliter regula textus nõ eſt vera abſolutè, & ex terminis prout eſt poſita, ſed ſolum in vnico caſu, ſcilicet, ſi delegatus ſibi reſeruet cognitionem vltimi actus, ſcilicet cognitionem v. g. executionis ſententiæ, quia in omni alio caſu poteſt appellari immediate ad Papam, ſi poſt peractum actum reſeruatum contingat eſſe appellandum. Nec etiam ſine cogitatione præteriri debet, quod ex quo delegatus reſeruat ſibi aliquem ex prioribus actibus iudicialibus, hoc verum eſt, quod non ſubdelegat in totum; & quod propterea reſeruat ſibi etiam hoc, quod eſt poſſe cauſam reccidere, cuius cognitionem non in totum reijcit. Si tamen Delegatus ſubdelegato in totum iudicio, & actibus

eius,

Digitized by Google

eius.ſibi ſolum reſeruaret conſilium, cenſendus eſſet cauſam ſubdelegaſſe in totum, & vbi appellandum eſſet,non ad eum, ſed ad primum delegantem appellari deberet.Felin. *d.§.porro num.*13. Scaccia *d.q.*8.*num.*41.Barboſ.*d.num.*17.

22 Pariter ſi delegatus ſubdeleget ſimpliciter ſolum vltimum actum iudicij,qui eſt ſententiæ executio, ſi contingat appellari,quod appellandum ſit ad primum delegantem, dixit Barboſ. *num.*11. *ex* Speculat.*p.*2.*tit.de appel.§.Nunc tractemus*,& Dom. *nu.*11. Lapus tamen arguit ad vtramque partem,& non ſoluit.Sed Anchar.*num.*4.ex Io:Andr.exiſtimat quod infra annum indiſtinctè ſit appellandum ad delegantem,non vt de ſententia ſua cognoſcat, ſed de viribus executionis commiſſæ. Hoc eſt certum, quod ſi commiſſa fuit executio cum clauſula,*donec &c.*ad delegatum debet appellari.

23 Vbi vero non ſimus in caſu delegati Papæ, ſed alterius Ordinarij inferioris, tunc à ſubdelegato, poteſt ſine medio appellari ad Papam, vt tradunt Panorm. *in cap. ſuper quæſtionum* 27. *§.porro, num.*4.*de off.deleg.*& ibi Felin.*num.*13 *fall.*3.Iterum Panorm.*cap.Bertoldus* 18.*num.*40. *de ſent. & re iud.* Franc.*cap.Dilecti* 66.*num.*29.*de appell.* Scacc.*de appel.q.*7.*num.*69.

24 Sed ſi Delegatus Papæ cauſam in totum ſubdelegauit, tunc à ſubdelegato appellatur ad primum delegantem, quia in delegato, qui ſubdelegauit in totum nulla remanet iuriſdictio, cum eam totam tranſtulerit in ſubdelegatum, & ita deciſum fuit *in d.cap. ſuper quæſtionum* 27. *§.porro ſup. hoc tit.*& explicant ibi Panorm.Felin.& alij.

25 Et nihilominus etiam in caſu, quod cauſa ſit in totum ſubdelegata, ſi hoc factum eſt cum clauſula *donec duxerimus reuocandum*, quia tunc commiſſio eſt conditionata, & delegans ſibi reſeruauit ius reuocandi ad ſe causam, ad eum eſt appellandum, & definitum eſt in hoc textu, & tradunt Interpretes, & *in d. cap ſuper quæſtionum* 27. *§.porro*,dixit Panorm.*num.*6. Scaccia *de appell. q.*8. *num.*35.

26 Quando autem ſunt plures delegati Papæ, & ex illis quidam ſubdelegant licet non in totum, quomodo non ad ſubdelegantes, ſed ad Papam ſit appellandum explicatum eſt ſupra *cap.* 3. *in hoc titulo, & libro.* Vide Rotam *dec.*16.*hoc tit.in nouis.*

27 Notandum autem quod duo antiquitus controuerſa hic ſunt definita.Primum eſt,quod delegatus poteſt ſubdelegata tota cauſa vſque ad ſententiam,reſeruare ſibi executionem ſententiæ, cuius oppoſitum voluit Tancredus. Secundum, quod vbi delegatus ſolam executionem ſententiæ ſibi reſeruauit,à ſubdelegato appellandum eſt ad delegatum,non ad delegantem primum; quod iam negauerant Bernard.& Innoc.vt notant Gl.Dom.*num.*9. Franc.*num* 6.

28 An vero ſi delegatus committat cauſam vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue, cenſeatur reſeruaſſe executionem, Francus *num.*7. exiſtimat, quod ex quo delegans dixit vſque ad ſententiam incluſiuè excluſa ſit executio. Eo magis quod ſubdelegatio eſt ſtricti iuris,verum etiam conſiderari debet, quod in ſententia continetur executio, & quod ſententia in ſuo effectu completa,eſt ſententia executa. Et quod textus potius videtur velle,quod executio intelligatur comprehenſa,niſi expreſſe ſit excepta; verum tamen quia in præiudicium delegati cedit ſi cauſa ſit in totum commiſſa, potiùs dicendum eſt in hoc caſu executionem non intelligi commiſſam, ſed tamen ſi in ſubdelegatione nihil expreſſum,vnde limitatio ſubdelegationis colligatur totum intelligitur commiſſum negotium.Franc.ibid.

SVMMARIVM.

1 *Summa textus,eiuſq;diuiſio.*
2 *Prima regula textus.*
3 *Dictio plures intelligenda iuxta ſubiectam materiam.*
4 *Forma commiſſionum copulatiua,& disiunctiua.*
Iuriſdictio non habetur per partem.
In forma disiunctiua datur exercitium iuriſdictionis in ſolidum.
5 *Alternatiua ordinis,& præſtationis.*
6 *Quid vbi ſit dubium, an forma ſit disiunctiua.*
7 *Clauſula conſimiles.*
8 *Regula vera in omnibus delegatis.*
9 *Libere,ideſt alijs non requiſitis.*
10 *Secunda regula textus.*
11 *Qui ſimul incipiunt, ſimul proſequi debent cauſam.*
12 *Cauſa cognitio inchoatur per citationem, aut inhibitionem.*
13 *Vnde oritur,quod vnus delegatorum incipiat.*
Si pars ante inceptum iudicium intimat vt cauſa à pluribus cognoſcatur, non poteſt cognoſci per vnum. 13.
14 *Alij ex delegatis præuenti non poſſunt ſe intromittere in cauſa.*
*Quid ſi citatio ſit alternatiua.*14.
15 *An ſi alter ſe intromittat in cauſa proceſſus ſit nullus.*
16 *Partes poſſunt in hoc caſu prorogare iuriſdictionem.*
17 *Dictio niſi exceptiua.*
Dictio nequibunt non excludit omnem poteſtatem. 17.
18 *In quatuor caſibus præuentus poteſt aſſumere cauſam.*
19 *Quid vbi Iudex prior ſubdelegauit.*
20 *Vt alius aſſumat cauſam conſtare debet de impedimento prioris iudicis.*
21 *Qui cauſam dimiſit eam non reaſumit.*
22 *Proceſſus factus impedimento ignorato,an ſit validus.*
Tertia regula textus. 22.
23 *Quando locum habeat.*
24 *Ex eo quod ſit perpetuata iuriſdictio delegati non perpetuatur iuriſdictio adiuncti.*
25 *Vſus illegitimus non perpetuat iuriſdictionem.*
26 *Qualiter citatio perpetuet cum eidem committuntur plures cauſæ.*

Cap. Cum plures 8.

1 CVm ſupra *cap.Prudentiam* 21. *de off.Deleg.*in antiquis per Cœleſtinum Tertium datæ ſint regulæ obſeruandæ,quando Papa committit cauſa cum clauſula copulatiua, *Quod ſi non omnes &c.* vel *Quod ſi non ambo &c.* Bonifacius Octauus hic tres addit regulas obſeruandas,quando datur commiſſio cum clauſula disiunctiua, vt aut omnes, aut duo, aut vnus mandatum Apoſtolicum exequantur,

Digitized by Google

tur,& ſic in tres partes, aut 5. diuiditur hæc decretalis.

2 Ponitur igitur prima regula,& dicitur,quod cum plures delegsntur ſub hac forma, vt aut omnes, aut duo, aut vnus eorum mandatum Apoſtolicum exeqnantur, vel executores à Sede Apoſtolica deputari contingat, quilibet illorum liberè poteſt iniunctum mandatum implere.Explicatur vero hæc regula aliqua circa textus verba adnotando.

3 Hæc dictio plures includit pluſquam duo, Gloſſ.& Dom.*num.*3,& quamuis ad eam verificandam duo ſufficiant, tamen iuxta ſubiectam materiam etiam ad maiorem numerum ſe extendit, ſicut in præſenti,vnde ſiue delegati ſint duo,ſiue tres, ſiue quatuor, ſiue in quocumque numero, & delegatio fiat cum clauſula *aut omnes &c.* verificatur regula textus.

4 Diſtinguitur vero forma delegationis in copulatiuam, & diſiunctiuam. Illa fit per clauſulam *quod ſi non omnes &c.* aut *quod ſi non amba, &c.* de qua *in cap. prudentiam* 21. *de off. delegat. & in cap. ſi contra vnum* 4. *ſupra hoc* tit. *& lib.* vbi plura dicta ſunt de huiuſmodi clauſulis. Sed diſiunctiua fit per clauſulam, vt aut omnes, aut duo, aut vnus; prout in hac decretali. Quamuis enim in commiſſionibus, in quibus cauſa delegatur pluribus Iudicibus etiam ſine clauſula diſiunctiua ſingulis in ſolidum datur iuriſdictio, propter iuriſdictionis naturam, quæ eſt indiuiſibilis, vtpote incorporalis,nec poteſt haberi per partem ex doctrina Gloſſ.5.*in d. cap prudentiam*, vbi Imola *num.*10.Grat.*diſcep.*396. *num* 9. Barboſa *clauſ.*235.*num.*6.Tamen duæ iſtæ clauſulæ diſtinguuntur, quod per copulatiuam non datur ſingulis delegatis exercitium iuriſdictionis in ſolidum, ſed illis omnibus, & ſimul ſumptis, quamuis ex illa clauſula,ſit virtualiter diſiunctiua; vnde ſub conditione impedimenti,vel maioris partis,vel minoris,vel alicuius ex delegatis alij, vel alius procedunt in cauſa.Sed ſecundum formam diſiunctiuam datur ſingulis iuriſdictionis exercitium in ſolidum & ita quilibet illorum ſolus, etiam alijs non requiſitis procedere valeat, *l. ſi pluribus, de legat.*3. Gloſſ, Arcbid.Io:Andr.Anchar.*num.*1. Butr.*num.*1 Dom. *num.*1.Franc.*num.*1 Menoch. *praſ.*18.*num.*37. Marcheſ.*de commiſſ. par.*1.*c.*6.*num.*10.Barboſa *clauſ.*125 *num.*6.

5 Cum vero nonnulli, vt Gloſſa aduertit voluerint,quod hic alternatiua eſſet ordinis, quaſi ſcilicet neceſſe eſſet, quod prius omnes Delegati procederent,ſi vellent,& his nolentibus, vel impeditis, alij non impediti, & tunc ſolum vnus procedere poſſet,cum alij vel nollent, vel eſſent impediti;patet ex lectura, textus, quod hic alternatiua non eſt ordinis præſtationis.Marcheſ.*p.*1.*c.*6. *num.*102.;quia ex huiuſmodi diſiunctiuè delegatis, quilibet etiam alijs non requiſitis poteſt procedere in cauſa.Gloſſ. 2.Dom *num.*13.Franc.*num.*4.

6 Quod tamen eſt verum ſi ex commiſſionis forma certum ſit commiſſionem datam fuiſſe ſub clauſula diſiunctiua ſerente cuilibet iuriſdictionis exercitium in ſolidum. Vbi vero non conſtat de hoc ſeruandum eſt ſtatutum *in d. cap. prudentiam*,vt aduertit Butr.*num.*1. *& l.*1.*ff. de off. Proconſ.* In Procuratoribus vero ſeruari debet, quod decernitur infra *cap. ſi duo, de Procur.*& in Tutoribus,quod habetur *in l. ſi plures. ff. de admin. tut.*& in executoribus vltimarum voluntatum,quæ notantur infra *c. fin. de teſtam.*

7 Clauſulæ autem conſimiles ſignificantes commiſſionem diſiunctiuam ſunt,ſi dicatur, quod alter ex Delegatis,alterum non expectet,vel non requirat.Gloſſ.Butr.*num.*12.Franc.*num.*4. Sic enim apparet; quod in huiuſmodi commiſſione non eſt neceſſe, quod vnus delegatorum alterum requirat.

8 Quamuis autem hæc decretalis loquatur de delegatis ab Apoſtolica Sede, tamen extenditur, vt vera ſit,de delegatis ab inferioribus, ſi cum huiuſmodi clauſula diſiunctiua ſunt dati.

9 Dictio autem *liberè* explicatur in præſenti, vt ſignificet facultatem expeditam, & minimè ad Collegas obligatam,vt ſcilicet detur locus præuentioni, & quilibet ex delegatis alijs minime requiſitis, & ſiue illi ſint, ſiue non ſint impediti, poſſint cauſam commiſſam ſolus cognoſcere.Gloſ. Archid. Io:Andr. Anchar.*num.*1. & 3. Butr. *num.*2.Domin. *num.*4.Franc.*num.*5.Barb.*num.*3. Marcheſ.*de comm. p.*1.8.*num.*101.

10 Secunda regula eſt iſta.Vbi dati ſunt plures delegati cum præfata clauſula diſiunctiua, vno eorum præueniente,& inchoante cognoſcere cauſam, alij ſe intromittere non poſſunt,niſi ille, qui præuenit ſit ex infirmitate, vel ex cauſa iuſta impeditus, vel nolit, aut malitioſè procedere in cauſa recuſet. Videantur Felin.*in cap. ſciſcitatus nu.*25. *de reſcript.* Maranta *de ord. iudic. p.*4.*diſt.*16. *num.*6. Barboſa *clauſ.* 125.*num.*6. Marcheſ. *de commiſſ. p.* 1. *cap.*6. *num.*103.

11 Idem vero eſt ſi duo, vel ſi omnes, quia nimirum ſi omnes ſimul cœperunt cauſam cognoſcere, omnes tenentur illam proſequi, nec poteſt vnus, vel aliqui ex illis cauſam proſequi niſi omnes conueniant, ſi vero ex tribus duo incœperunt, tertius non poteſt ſe intromittere, niſi in caſibus præfatis exceptis,& illi duo,qui ſimul incœperunt,ſimul vſque ad finem cauſam proſequi debeat, nec poteſt vnus ſine alio procedere, niſi in aliquo ex caſibus exceptis.Gloſſ.Anchar.*num.*5. Butr.*nu.*5. Dom.*num.*13.Franc.*nu.*5.

12 Cum vero citatio duplex ſit, alia ſcilicet verbalis, & alia realis, quæ fit præcipuè per capturam rei; realis eſt potentior verbalis, quare Iudex citans realiter præfertur Iudici citanti verbaliter,quod eſt indubitatum,ſi Iudex prius realiter reum citet,quam alius verbaliter. Sed an prius citans verbaliter præferatur ei,qui poſtea citat realiter,dubitant ex Iuriſtis plures,ex quibus nonnulli volunt,quod ſit præferendus,qui citauit realiter;niſi hoc factum fuerit ex fraude, & malitia. De quo videri poteſt Scaccia *de iudic. cap.* 13. *num.*61. qui *num.*62. merito abſolute vult, quod ſemper ſit præferendus,qui prius citauit,etiam ſi verbaliter; quia verè per citationem, Iudex facit cauſam ſuam, & præuenit; vnde quæcumque realis citatio ſuperueniens inuenit cauſam factam fuiſſe Iudicis, qui prius verbaliter citauit;nec poteſt ius acquiſitum ab illo iudice conferre. Etiam vero ante litis conteſtationem eſt inchoatio proceſſus,vt habet Gloſſ. *in v. inchoante.* Nam inchoatur proceſſus aliquando fit per citationem partium, aliquando per inhibitionem iudicis,& ſic etiam ante litis conteſtationem per quemcumque actum iudicialem ſubſtantialem tamen cognitio cauſæ inchoatur, & fit res non integra, vt dictum eſt ſupra *hoc tit. & lib. cap. Quamuis, & cap. ſi delegatus*, & habetur ex *cap. gratum, cap. licet, ſup. de off. deleg. in antiq.* & infra *in hoc*

tit.cap. ſi à ſubdelegato. Et in hoc aliud eſſe in Procuratore ait Gloſſ. qui dicitur occupaſſe cauſam per litis conteſtationem, vt infra *cap. ſi duo de Procurat.*

13 Quod vero cauſa duobus, vel tribus, aut pluribus commiſſa ex eis vnus ſolus, vel duo præuenerint alios cauſam inchoando prouenire poteſt, quia litteræ Apoſtolicæ præſentatæ ſint vni tantum, vel duobus. Ante præſentationem enim literarum Delegati nihil poſſunt, nec iuriſdictionem habent Io: Andr. Dom.*num.1.* Franc.*num.5.* & proceſſus ſic antea factus eſſet nullus. Bald.*in l. falſus, C. de furtis in 6.coll.* Hoſtien.*in cap. cum te, de reſcript.* Si vero litteræ, fuerint pluribus præſentatæ, quod non omnes procedant poteſt euenire, quia aliquis, vel aliqui fuerint impediti, vel voluerint, aut malitioſè diſtulerint id facere. Nam alias vnus non poteſt impedire alium, ne ſimul cum eo cauſam cognoſcat ſi illi præſentatæ ſunt literæ, & eſt à parte requiſitus, vt ſimul cauſam videat. Ideo ſi antequam vnus Iudex incipiat procedere, altera pars proteſtetur, aut inſinuet, quod coram duobus, vel tribus, vel omnibus procedi debeat, non poteſt coram vno cauſa tractari, aliter proceſſus nullus erit. Nam hoc capitulum habet locum quando coram vno cœptum fuerit iudicium; non vero quando ſupradicta intimatio, vel proteſtatio facta fuerit Veral.*dec.71. p.3.* Io: Paul. *deciſ 118.* Marchel. *de commiſſ. p.1. cap.6. num.104.*

14 Sic ergo vbi vnus huiuſmodi Delegatorum præuenit, & cauſam cognoſcere inchoauit, ſi alter non poteſt ſe intromittere in cauſa. Vnde nec ille, qui præuenit poteſt ſibi aſſociare alium, vt notant Lap. Dom.*num 16.* Franc.*num.2.* Et nec valeret citatio alternatiua facta ab eo, qui inchoauit, & præuenit, per quam citaret ad comparendum coram ſe, vel coram Collega, quia Collega, qui non citauit in vi huius citationis alternatiuæ non poteſt cauſam cognoſcere. Nec citatus coram eo tenetur comparere, nec proceſſus factus contra eum per collegam eundem, qui non citauit valet, vt probat Rota *dec.2. de off. deleg.* Quod tamen citatio illa haberet vim reſpectu delegati, qui præuenit, & citauit, & quod citatus teneretur comparere coram illo dicunt Dom.*num.13.* & Franc.*num.2.* cum in citatione alternatiua ſufficiat, quod altera pars ſit vera, *cap. in alternatiuis inf. de reg. iuris.* Sed huius ratio poteſt eſſe quia citatio alternatiua comparitionem coram aliquo abſolute præcipit, & ex igitur, quod ſi non ſit licita comparitio coram Collega, qui non citauit, & in hoc citatio ſit inutilis, reſecata hac inutilitate, obligabitur ad comparendum coram eo, qui citauit.

15 An vero proceſſus ſit nullus, ſi qui non præuenit ſe intromittat etiam aſſociatus de conſenſu illius Iudicis, qui præuenit, nullam ipſo iure eſſe dicunt Gloſſ. hic *in v. de eodem.* Archid. Io: Andr. Anchar. *num.2.* Dom.*num.16.* Franc.*num.2.* ex Innoc. *in cap. prudentiam 27. & in cap. Paſtoralis in fin. de off. Deleg.* Rota *deciſ.* Nam ille hoc modo aſſociatus, aut adiunctus, aut ſe adiungens nullam habet iuriſdictionem, & ſic proceſſus eſt nullus ex defectu iuriſdictionis. Verum hic conſiderandum eſſet, vnde hic non valeat regula, vtile per inutile non vitiatur, *infr. de reg. iuris.* licet enim adiunctus ille non habeat iuriſdictionem, habet illam is, qui eſt delegatus, & in cauſa præuenit. Et ex concurſu adiuncti non habentis iuriſdictionem, proceſſus non habet aliquid, quod non haberet, ſi ex ſolo delegato, qui præuenit, fieret. Videtur igitur, quod concurſus alterius ſolum ſit ſuperfluus, & inutilis, & ſic, quod proceſſum alias vtilem non irritet, & ita quod vbi iuriſdictio ſit data pluribus in ſolidum, ſi vnus habilis admittat alium inhabilem, quod proceſſus valeat probat latè Vantius *de nul. ex parte iuriſd. n.184*

16 Et ideo etiam dicitur, quod in hoc caſu prorogari poteſt iuriſdictio in illo ſe intromittere de conſenſu partium. Dubitat de hoc Franc. *in fin. num.2.* ex eo quia verbum *nequibunt* poſitum in textu neget omnem poteſtatem, ſecundum Io: Andr. & alios. Verum dicitur, quod ex textu conſtat omnes Iudices nominatus in reſcripto, ſi eis præſentatæ ſint literæ habere iuriſdictionem in habitu, quia in caſibus pluribus his exceptis poſſunt cauſam delegatam cognoſcere, ideo in illis ſolum exercitium iuriſdictionis ex alterius præuentione eſt impeditum, eorumque iuriſdictio eſt ſuſpenſa, at vero iuriſdictio ſuſpenſa de partium conſenſu prorogatur. Bart. *in l. Nec ille ff. de curat. & tutor. dand.* Nec obſtat litis pendentia coram Iudice, qui præuenit, nam litis pendentia non reddit iudicium nullum, vt per Innoc. *cap. cum M. ſup. de conſt.* & Bart. *in l.2. ff de ſepul. viol.* Et ideo, quod huiuſmodi prorogatio in hoc caſu fieri poſſit de conſenſu partium, tenet Anchar. *num.2.* & Butr. *num.4.*

17 Cum vero dictio *Niſi* ſit exceptiua, ideo ſignificat, quod exceptis caſibus in textu exceptis, Iudices præuenti non poſſunt ſe intromittere in cauſa. Et ex hoc Archid. Dom.*num.7.* & alij ſupra citati inferunt proceſſum eſſe ipſo iure nullum, ſi illi ſe intromittant. Sed hæc conſequentia non apparet neceſſaria. Verum quidem eſt, quod ex vi clauſulæ exceptiuæ, Iudices præuenti non poſſunt licitè ſe intromittere, imo nec validè, vt ſcilicet tribuant aliquam validitatem proceſſui, ſed non tamen ſequitur, quod ex ea parte, ſecundum quam proceſſus eſt à Iudice, qui præuenit ſit nullus, ſed ex hac clauſula exceptiua, aliud nota, ſcilicet non eſſe verum, quod hic aſſerunt Franc. *num.4.* & alij, nimirum, quod verbum *nequibunt* excludit omnem poteſtatem, quia nedum compatitur ſibi poteſtatem in caſibus exceptis, ſed & ex regula ſequenti habetur, quod manet perpetuata iuriſdictio ſaltem ſecundum habitum etiam in Iudicibus illis præuentis, de quibus dicitur, quod nequeunt ſe in cauſa intromittere, ideo verbum nequeunt verificatur etiam in illis, qui habent poteſtatem ſuſpenſam, vel qui quocumque modo prohibiti ſunt exercere poteſtatem, quam alias retinent.

18 Quatuor autem caſus excipiuntur, in quibus Iudex præuentus poteſt ſe in cauſa intromittere. nimirum, ſi Iudex, qui præuenit ſit infirmus, ſecundò ſi adſit alia cauſa iuſta. Tertiò, ſi qui præuenit nolit proſequi, & terminare cauſam. Quartò, ſi licet oſtendat ſe velle, tamen malitioſè procedere in cauſa recuſet. Eſt autem inter alias iuſta cauſa, vt præuentus ſe intromittat in cauſa, ſi qui præuenit diſcedat à loco iudicij, & ab eo longe abſit. Dom.*num.9.* Franc.*num.3.* Archid. Malitioſè vero cenſebitur recuſare, qui neglegit procedere in cauſa. Archid. Dom.*num.10.* Franc.*num.3.* Io: And. qui dicunt præſumi malitiam, quando Iudex procedere recuſat, & non apparet illius iuſta cauſa. In his ergo caſibus, qui fuit præuentus poterit cauſam aſſumere: & qui

fuit

Digitized by Google

fuit Collega ſolus in cauſa procedere, illamque expedire, *arg. l. ſi cum dotem, §. ſi pater. ff. ſolut. matr.* Anchar. hic, & alij citati, Io: Andr. ſupra *in hoc tit. & lib. cap. ſi contra vnum* Gloſſ. hic *in v. recuſaret*, vbi habet, quod hoc non procedit in Procurat. iuxta *cap. ſi duo, infr. de Procur.*

19 Hæc tamen limitantur, vt non verificentur in caſu, quod Iudex, qui præuenit in cauſa, eam ſubdelegauerit; quia tunc nec præuentus poterit cauſam aſſumere ad ſe, nec Collega illam ſolus poterit proſequi, ſed cauſa per ſubdelegatum præfatum erit cognoſcenda. Gloſſ. *in v. recuſaret*. Anchar. *nu. 3.* Butr. *num. 13.* Dom. *num. 13.* Franc. *num. 6.* quod tamen declaratur, vt verum ſit, ſi Iudex præuentus, aut Collega non præuenit ſubdelegatum; nam ſi ſubdelegatus præuenit, vel ex nulla parte eſt præuentio, ſed ſimul concurrunt, Collega, & Subdelegatus; præferendus eſt ſubdelegatus ex prærogatiua ipſius præoccupantis *arg. cap. ſi duo, infra de Procur.* & ſic vbi Iudex, qui cauſam cognoſcebat eam ſubdelegauit ex cauſa alicuius impedimenti, ob quod ipſe cauſam cognoſcere non poteſt, tunc ſolum, vel iudex alias præuentus validè cauſam aſſumit, vel Collega illius ſolus in cauſa procedit, ſi præuenit ſubdelegatum. Io: Andr. Anchar. *num. 3.* Domin. & Franc. vbi ſupra, & aduertit ea Anchar. Franc. quod Collega ſolus in hoc caſu poteſt reaſſumere cauſam ſententiæ latæ per alium Collegam impeditum, & cognoſcere de exceptionibus, quæ poſt ſententiam opponuntur.

20 Conſtare vero debet de impedimento Iudicis domini cauſæ, ſeu qui in cauſa præuenit, ad hoc vt vel alius cauſam aſſumat, vel eam ſolus proſequatur. Archid. Butr. *num. 9.* Dom. *num. 8.* Franc. *nu. 3* Rota *dec. 7. de off. Deleg. in nouis*. De hoc vero conſtare poterit, vel per literas Iudicis impediti, vel per Nuntium eiuſdem, vel per literas Epiſcopi, aut Capituli. Dom. *num. 8.* Non crederetur vero dictis Iudicis procedentis. Franc. *d. num. 3.* videantur dicta *ſup. in hoc tit. & lib. cap. ſi contra num. 20.* Aduertit vero Gloſſ. *in v. recuſaret*, quod iudex, qui impeditus dimiſit cauſam, quæ ab alio aſſumpta fuit, ſi poſtea ceſſet impedimentum non poteſt cauſam reaſſumere, niſi in aliquo ex caſibus in textu exceptis.

21 Sed ſi Iudex præuentus aſſumat ad ſe cauſam ignorato impedimento prioris iudicis, qui tamen vere eſt impeditus; numquid valet proceſſus, vel potius eſt irritus? Proceſſum valere per Innoc. *in cap. dilectus, de appellat.* & Io: Andr. *in cap. Cum qui certus, infr. de reg. iur.* & Bald. *in l. falſus, C. de furtis* tenent hic Dom. *num. 8.* & Rota *dec. 6. de off. deleg. in nou.* ſi tamen impedimentum ſit perpetuum, ſecus ſi voluntarium. Anchar. multis probare conatur oppoſitum, & præcipue quia iudici conſtare debet fundamentum ſuæ iuriſdictionis *l. hac autem. § a ex quib. cauſ. in poſſ. & in l. multum*, & ibi per Bart. *ff. de cond. apponen.* & hoc idem probat Vantius *de null. part. iuriſd. num. 167.* ſed pro nunc vide dicta ſupra *in hoc tit. & lib. cap. ſi contra num. 18. & 19.*

22 Tertia regula eſt, quod per vnum ea delegatis perpetuata eo modo, quo poteſt iuriſdictione, eſt perpetuata quoad omnes, quibus commiſſa eſt cauſa, cum clauſula, *vt omnes &c.*

23 Hoc autem aduertitur primo circa hanc regulam, quod non habet locum, niſi in caſibus exceptis in ſuperiori regula, ſecundum Anchar. *num. 3* & Dom. *num. 10.* Quamuis etiam dici poſſit, quod habet locum abſolute, quia in omnibus ſimul pro eadem cauſa delegatis verificatur; nam in illis verò eſt iuriſdictio in habitu perpetuata ex eo, quod eſt perpetuata in vno; quamuis in alijs ſit ſuſpenſa, & non poſſit exire in actum, niſi in aliquo ex caſibus expreſſis.

24 Non verificatur vero in delegato, vel delegatis adiunctis poſt primam commiſſionem, & inchoationem cauſæ factam à primo delegato: ſed ſi contingat, quod delegans, qui adiunctum, vel adiunctos dedit prius moriatur, quam illi incœperint cauſam cognoſcere, ceſſat prorſus eorum delegatio, & iuriſdictio, non obſtante quod Delegatus, cui adiunguntur prius in cauſa proceſſerit. Neque ex eo, quod adiunctus ille, vel adiuncti receperint literas Apoſtolicas, vel illis inſinuatum fuerit Apoſtolicum mandatum perpetuatur eorum iuriſdictio; quia receptio literarum non perpetuat iuriſdictionem, vt probatum eſt *cap. quamuis 6. num. 23. ſupra in hoc lib. & tit.* In hoc vero capitulo ſolùm decernitur, vt ex eo quod vnus delegatus incœperit cognoſcere cauſam amiſſam perpetuetur iuriſdictio aliorum, qui in eodem reſcripto ſuper eadem cauſa ſimul dati ſunt cum clauſula *vt ſi non omnes duo, vel vnus &c.* vt iam docuit Hugul. Vercell. & ex Io: de Fan. Dom. *num. 12.* quidquid in contrarium dixerint Io: Calder. & Io: de Lig. apud eumdem Dom.

25 Ex vſu tamen illegitimo non perpetuatur iuriſdictio. Sic ſi Delegato data ſit commiſſio ad diem certum, vel ſub conditione, ad nihil valet citatio facta ante illum diem, vel conditione nondum poſita. Talis enim Iudex tunc non poteſt exercere iuriſdictionem, nec etiam de conſenſu partium, *cap. 8. ſup. de off. deleg.* Pariter ſi citatio, vel actus ſit de iure nullus & inualidus perpetuatur iuriſdictio. Gloſſ. Archid. Io: Andr. Anchar. *num. 5.* Dom. *num. 6.* Franc. *num. 7.* & 8. Barboſ. *num. 4.* & 5. non tamen requiritur, quod citatio ſit peremptoria. Archid. Io: And. Franc. *num. 8.* Videantur dicta *ſup. in hoc lib. & tit. cap. quamuis*.

26 Explicat etiam Francus *num. 4.* caſus, in quibus citatio, vel vſus iuriſdictionis perpetuat iuriſdictionem cum eidem committuntur cauſæ connexæ, aut datur quis ad vniuerſitatem cauſarum. De quibus videri poſſunt notata *in d. cap. quamuis.*

SVMMARIVM.

1 *Ordo textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Intelligitur de reſcriptis gratiæ, non iuſtitiæ.* 4.
5 *Executor collati Canonicatus non expirat.*
6 *Regula extenditur ad gratias à Legatis, & inferioribus conceſſas.*
7 *Intelligitur de gratijs factis.*
8 *Facilius impeditur faciendum, quam factum.*
9 *Extenditur regula ad gratias factas licet non acceptatas.*
10 *Deputatus ad videndum an gratia ſit facta expirat.*
11 *Non verificatur in literis iuſtitiæ, quia non ſunt ſuper gratia, aut iuſtitia facta, ſed facienda.*
12 *Executor iuſtitia facta non expirat.*
13 *Præceptum de exequendo non expirat.*
14 *Executor non eſt proprie delegatus.*
15 *Executor mixtus quando expiret, vel non expiret.* 16. 17.

16 *Clauſula ſi ita eſt quando non reddit gratiam conditionalem.*

18 *Executor ſi pronunciet ſe non eſſe executorem, non per hoc ceſſat eſſe.*

19 *Vis conſequentiæ textus.*

20 *Acceſſorium perpetuatur ſi principale eſt perpetuum.*

Executio acceſſoria gratiæ. 20.

21 *An ceſſet executor, ſi ex hoc gratia non eſt inutilis.*

22 *An conſeruator expiret.*

Cap. Si ſuper 9.

1 IN hoc capite regulam ponit Pontifex, quam probat & ratione,& ab abſurdo.

2 Regula eſt, quod executor ſuper gratia facta datus à Papa, eo mortuo etiam re integra, gratiam exequitur. Quamobrem cum, vt ex *cap.6.7.& 8. proximè ſuper.* Delegatus expiret re integra ob mortem delegantis, executor ſuper gratia facta à Papa,licet largè loquendo ſit delegatus, manet, & gratiam exequitur, vt ex hoc textu præter Gloſſ.& alios Interpætes ſenſerunt Couar.*in cap. cum in officijs.num* 8.*de teſtam.& pract cap.*11. *à princ.& l.*3. *var cap.*15.*à num.*2.Med.*in tract.*Mors omnia ſoluit *p* 2.*concl.*64.*a.num.*186.Rodriq.*tom.*1. *quæſt.*9.*a.*1.*& tom.*2.*q* 46.*a.*8. Gonz.*ad reg.*8. Cancell Gloſſ.12.*in princ num.*33. Rebuſt. Vincent. de Franchis. Perez, Molin Ricc.Cened.Gutierez. quos refert Barboſa hic *num.*2.Rota *dec.*203.*num.*6.*p.*4.*diuerſ.*

3 Regula data procedit in gratijs factis à Papa. Ideo diſtinguuntur ab aliquibus reſcripta gratiæ,à reſcriptis iuſtitiæ, quæ dantur ad lites,& executores eorum, nam iam reſcripta iuſtitiæ, quam executores eorum morte Papæ concedentis expirant re integra,Ita ex Gloſſ. habet Franc. hic *in fin.* & ratio eſt,quia licet talia reſcripta pereant, manet ius impetrantis, & ita ceſſat ratio huius textus. Sed non videtur quod ratio ceſſet, quia ſi reſcripta iuſtitiæ ceſſant,& conceſſum eſt inutile,& partibus neceſſe eſt diu expectare, vt nouos executores conſequantur. Ideò aliter diſtinguitur, & dicitur, quod reſcripta, vel dant iuriſdictionem, vel ſolam tribuunt facultatem exequendi.

4 Illa expirant, non iſta etiam ſi data in materia iuſtitiæ,vt ex Bart, *in l. fund. venditor. ff.de acquir.poſſeſſ.*tradit Dom.*num.*4. quem ſequitur idem Franc.*in fin.*ſed de hoc ſermo erit infra.

5 Interim aduertitur, quod quia Canonicus habet ius ad præbendam, licet poſſit contingere, quod per aliquod tempus aliquis ſit Canonicus ſine præbenda, ſi Papa contulit Canonicatum Titio, gratia non expirat,morte Papæ.Et ſi Papa contulit Canonicatum,& dedit executorem, aut mandauit Canonicis, vt dent poſſeſſionem Canonicatus, & præbendam vacantem, vel vacaturam, mortuo Papa re adhuc integra, gratia non expirat. Quia gratia reſpectu Canonicatus eſt facta,& ideo ex regula huius textus non expirat morte concedentis.Sed & reſpectu præbendæ etiam ſi tunc non vacantis, ſed vacaturæ gratia eſt facta, quia per Canonicatum datum eſt ius ad præbendam, & ſic præbenda eſt acceſſoria,& per ſe connexa Canonicatui *cap.penult. inf.de conceſſ.prebend.*Gloſſ.*notab.*2.Franc.*num.*2.

6 Quamuis autem textus loquatur de executore gratiæ factæ ab Apoſtolica Sede, regulam nihilominus extendi etiam ad gratias, & executores datos à Legatis Pontificis aduertunt Archid. Io: Andr.Anchar.*num.*2.Dom.*num.*3. Franc.*nu.*1.Ant. Gabriel. *concluſ. com.l.*6.*tit.de præb.concluſ.*1.*num.*4. Sanchez.*l.*8.*de matr.diſp.*28.*num.*43. Quod extendit Anchar.ad gratiam factam à quocumque Ordinario, & Sanchez vbi ſupra ad executorem cuiuſcumque gratiæ ab alijs inferioribus conceſſæ. Cum ſemper militet eadem ratio æquum enim eſt, vt gratiæ conceſſio ſit perpetua, & quod non pereunte gratia,non deſit executor illius,

7 Limitatur autem regula,vt non ſe extendat ad gratiam faciendam,ſed ſolum ad iam factam. Gloſſ.Io:Monac. Archid. Io:Andr. Anchar. *num.*1. Butr.*in princ.*Dom.*num.*4.Lapus, Franc.*num.*1.& 4. Gratia enim non facta, ſed facienda re integra morte concedentis expirat. *cap.ſi cui, inf.de præben.* Ideo gratia de beneficio vacaturo expirat morte concedentis, quia non eſt gratia facta, ſed facienda,vt ex *cap.alleg.*17.notat Franc.*num.*1.Dom.*num.* 3.& habetur ex *cap. penult. infr.de off.leg.* Sanchez. *d.num.*43.

8 Ex quo colligitur quod facilius impeditur faciendum, quem iam factum, vt citati DD. aduertunt. Et quod cauſa rei deſtructiua ſæpius non nocet rei, quæ data in ſuo eſſe *perfecto eſt producta.* Dom.*num.*1,

9 Mouet dubium Lapus, an regula iſta verificetur etiam ſi gratia ſit facta,ſi non eſt acceptata. Et primo approbat partem negantem,quia gratia non acceptata non eſt effectualiter facta.Nihilominus contrarium verius eſſe affirmat, & ſequuntur Dom. *num.*5. & Franc, *num.*2. Portius *conſ.* 157. *num.*3.Sanchez,*d.num.*43. & probatur ex *cap. ſi tibi abſenti,inf.de præb.*Nam gratia facta eſt ex parte facientis cum eſt conceſſa, nec decet eam reuocari, quia æquum eſt gratiam eſſe perpetuam, ideo morte concedentis non cenſetur reuocata.Et in alijs terminis loquuntur *cap fin.infra de conceſſ.præb.& cap. penul.inf.de off legati.*

11 In dubio vero an gratia ſit facta, vel non facta, ſi impetretur Delegatus, vt dubium ſoluat, morte delegantis ceſſat re integra poteſtas delegati,vt ex Paulo traduut Dom,*num.*6.& Franc.*num.*4. *fin.* Sanchez *d. num.*43. Quia illius delegati iuriſdictio non eſt acceſſoria gratiæ, ſed eſt principalis ratione cauſæ commiſſæ. Reddo huiuſmodi delegationem non eſſe ſuper executione gratiæ factæ, ſed ad videndum an gratia ſit facta, ex vi huius textus vero facultas illa non expirat morte delegantis, quæ eſt facultas exequendi gratiam factam.

12 Et ob hanc cauſam reſcripta iuſtitiæ, per quæ dantur iudices ad lites dirimendas, non comprebenduntur ſub hac regula, quia non ſunt reſcripta, per quæ fiat gratia, & detur facultas exequendi gratiam factam. Eſt enim aduertendum quod reſcriptum Papæ concedentis Iudicem ad cognoſcendam cauſam, nec proprie eſt gratia, ſed eſt actus iuſtitiæ,quia Papa,qui non poteſt per ſe ipſum cauſas cognoſcere ex quadam iuſtitia tenetur illas videre per alios,& mittere delegatos.Sed dato quod reſcriptum iuſtitiæ eſſet gratia,ad hoc vt non expiret,debet continere aliam gratiam ab ipſo reſcripto diſtinctam, quæ ſit reſcripti materia, nimirum vt reſcriptum ſit tale, per quod gratia aliqua conceditur,vel gratiæ conceſſæ executio mandat. Et ſic non ſit gratia ſola, quod Papa reſcribat, ſed

quod

quod reſcribendo gratiam aliquam concedat. Hoc enim eſt reſcriptum gratiæ diſtinctum à reſcripto iuſtitiæ. Quamobrem reſcripta iuſtitiæ non comprehenduntur ſub hac regula, & non habent, quod morte concedentis non expirent, duplici de cauſa; & quia non continent gratiam, ſed iuſtitiam, & quia non continent iuſtitiam factam, ſed faciendam; Delegatis enim datur facultas, & mandatur, vt iuſtitiam faciant. Inde eſt, quod vbi Iudex ordinarius mandet nudam executionem, licet tunc reſcriptum contineat iuſtitiam factam, ſcilicet per ſententiam determinatam, & ſtabilitam, quia tamen tale reſcriptum non continet gratiæ, ſed iuſtitiæ executionem, non habet ex vi huius regulæ, quod morte, aut ceſſatione officij non expiret, id tamen habet ex vi rationis, qua hæc regula ſtabilitur, quia ſcilicet æquum, vt executioni detur, quod iam conceſſum eſt, vel decretum, & quod concedentis morte non euacuetur executio eius, quod in vita conceſſum fuit, & ſtabilitum.

13 Quod propterea præceptum de exequendo datum Nuncio à iudice, ob iudicis mortem, aut amotionem non expiret, & quod v.g. ſi iudex commiſit cuidam executionem ſententiæ, v. g. vt poneret aliquem in poſſeſſione, valeat poſſeſſio etiam ſi capta poſt mortem Iudicis, voluit Barr. & ex eo Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 4. Franc. *nu.* 2. Et huius ratio eſt, quia valida eſt executio eius, quod morte non ceſſat, quia executio eſt illi acceſſoria, vnde militat ratio textus, vt non ceſſet acceſſorium, ſi perſeuerat principale. Et quia verè æquum eſt, vt tam iuſtitia, quam gratia iam facta, & in ſuo conſolidata executioni detur.

14 Sic ergo non loquitur textus de delegatis ad cauſas cognoſcendas, & definiendas; nam nec tales dantur ſuper gratia, aut iuſtitia facta, ſed facienda; ſed loquitur de executoribus gratiæ iam factæ, qui in proprietate ſermonis non ſunt delegati, licet large ſumendo vocabulum tales nuncupentur. Bartol. *num.* 4.

15 Cum vero regula indubitatè verificetur in meris executoribus gratiæ iam factæ, dubium eſt, an habeat locum etiam in mixtis. De hoc controuerſia fuit in Rota, vt habetur *in dec.* 12. *de off. Deleg. in nouis.* Sed conſiderandum eſt, quod executor mixtus poteſt dari ſuper gratia nondum facta, ſicut erat in caſu illius Rotæ, qui erat ſi Papa mandet alicui executori, vt vocato poſſeſſore certi beneficij, & alijs, qui fuerunt euocandi, ſi eſt ita, vel ita eſſe inuenerit, prouideat Titio de dicto beneficio, quod Titius expoſuit Papæ certo modo vacari, Papa moriatur re integra ante præſentationem, & receptionem dictarum literarum, vtrum per mortem Papæ vacet præfati executoris poteſtas. In hoc enim caſu prouiſio de beneficio non erat facta, ſed Papa mandauit fieri cauſa examinata, citatis partibus, & viſis videndis. Et ideo in prædicto caſu Collector illius deciſionis benè reſpondit facultatem executoris expiraſſe; quod etiam dixit Dom. *num.* 7. & Franc. *num.* 4. quia commiſſio non erat ſuper gratia facta, ſed ſuper facienda.

16 Alio modo videtur dari poſſe executor mixtus ſuper gratia iam conceſſa, quando non opus eſt, niſi vt verificetur expoſitum, & Papa conceſſit gratiam, ſed cum clauſula *ſi ita eſt* Nec obſtat ſi quis dicat gratiam conceſſam ſub conditione non cenſeri conceſſam, niſi conditione adimpleta. Quia conditio de futuro eſt illa, quæ ſuſpendit gratiam, vt non cenſeatur facta ſimpliciter conditione pendente. Sed clauſula *ſi ita eſt*, importat conditionem de præſenti, quæ non ſuſpendit gratiam, quæ exiſtente de facto conditione verè eſt, & in ſe completa. Vbi enim gratia eſt conceſſa clauſula *ſi ita eſt*, etiam expreſſa non facit reſcriptum conditionale, ſecundùm Seraph. *dec.* 775. *num.* 5.

17 Quod quidem verum eſſe tunc maxime poteſt, quando gratia non concernit intereſſe, & damnum tertij, de quo videri poteſt Marcheſ. *de commiſſ. part.* 1. *in commiſſ. de appell. ab execut.* Breue Apoſt. *cap.* 1. *nu.* 82. In ſimili ergo caſu, quod executoris licet mixti facultas non ceſſet ex morte concedentis re integra docet Franc. *num.* 4. Vbi quod ſi Papa contuliſſet beneficium, quod Titius expoſuit certo modo vacare, & mandat executori, vt ſi ita eſt inducat in poſſeſſionem, nam ex quo gratia erat facta, non expiraret tunc poteſtas executoris. Et addit ex Io: Andr. *in cap. ſi cui, infr. de preben.* quod non expirat facultas executoris, etiam ſi in commiſſione ſit clauſula, *contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo.* Et vere ſic dicendum eſt ex hoc textu, quod indiſtincte facultas exequendi gratiam factam etiam in executore mixto re integra morte concedentis non expirat mihi, quem ſequitur Ant. Gabriel. *d. concl.* 1. *num.* 15. Sanchez *d. num.* 43. ſed aduertendum eſt, ne accipiatur gratia vt facta, quæ non eſt facta, ſed facienda; & ideo benè ponderandum eſt an clauſula *ſi ita eſt* reddat reſcriptum conditionale, & gratiam ſuſpendat; & præterea attendi debet, quod facultas exequendi gratiam factam eſt illa, quæ non expirat, cum non expiret gratia.

18 Si vero executor pronunciet ſe non eſſe executorem illius gratiæ, adhuc non expirat eius poteſtas, quia huiuſmodi pronunciatio tale ius auferre non poteſt; & ex hoc limitatur *cap. ſignificantibus ſup. de off. deleg.* vbi expirat iuriſdictio delegati, ſi ſe pronunciat incompetentem; quia illud procedit, quando iuriſdictio datur principaliter, non vero quando datur acceſſoriè, *arg. ex hoc tex.* Dom. *nu.* 7. Franc. *num* 4.

19 Ponderanda quoque eſt conſequentia iſta à ſimili, quam facit textus, ſcilicet gratia iam conceſſa etiam re integra morte concedentis non perimitur; ergo nec facultas exequendi. Ex hoc enim habetur regula vniuerſalis, quod non pereunte gratia non perit facultas exequendi gratiam.

20 Conſequentiam vero præfatam probat textus, ex eo quod facultas exequendi ſit acceſſoria gratiæ iam conceſſæ. Itaque executio à gratia diſtinguitur, vt acceſſorium à principali. Lap. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Nec executionis negatio infirmat, & tollit valorem gratiæ; nam licet gratia non executa non ſit gratia efficaciter, & in effectu verificata, & perfecta, eſt tamen valida, & in actu primo, ſeu in habitu completa, & perfecta. Ex quo vero executio, quia acceſſoria gratiæ habet perpetuitatem ex illa, colligitur quod acceſſorium habet ex principali perpetuitatem, vel diſtructionem. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 1. Franc. *num.* 2. Barb. *num.* 3. Qui DD. idem aſſerunt de connexis.

21 Francus *num.* 5. ex verbo *inutilem* colligit regulam non verificari in executoribus ſuper gratijs, quando gratiæ non redderentur inutiles, vel ad tempus non differentur. His enim cauſis ceſſantibus ceſſaret executorum officium. Sed niſi gratia ſit da-

ta, vt exequenda tempore futuro, ſemper non executio ad minus differt fruitionem gratiæ,& ſic militat ratio literæ. Sed & poſſeſſio gratiæ eſt quid valde æſtimabile, vnde vbi habere poſſit locum gratiæ poſſeſſio, licet vſus illius reſpiciat futurum, non eſt vnde expiret facultas dandi poſſeſſionem iam conceſſæ gratiæ, quia aliter gratia ipſa differetur.

22 An vero Conſeruatorum poteſtas expiret morte concedentis, dicitur infra *cap. fin. in hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *A ſubdelegato non in totum appellatur ad Delegatum.*
2 *Vbi Delegatus ſit impeditus à ſubdelegato non in totum appellatur ad Papam.*
3 *Vbi Iudex proximus eſt impeditus appellatur ad ſuperiorem ſine medio.*
4 Regula textus.
5 *A ſubdelegato non in totum appellatur ad Papam, ſi delegatus eſt excommunicatus.*
6 *Maiori ſcilicet excommunicatione. Et quid ſi ſit toleratus.*
7 *Idem ſi delegatus ſit ſuſpenſus, vel hæreticus.*
8 *Idem ſi longe abſit.*
9 *A Delegato Epiſcopi ad Epiſcopum licet recuſatum appellatur.*
10 *Delegato mortuo appellatur ad Papam.*
Mortuo Epiſcopo appellatur ad Capitulum. 10.
11 *A ſubdelegata in totum appellatur ad primum delegantem.*
12 *Mortuo Delegato ſi delegatio facta ſit dignitati ſucceſſor cognoſcit cauſam.*
Delegato Papæ mortuo appellatur ad Papam etiam ſi delegatio facta ſit non expreſſo nomine delegati. 12.
13 *In dubio valet appellatio alternatiua.*
14 *Delegatio poteſt fieri nomine delegati non expreſſo.*
Delegatus habet ius in cauſa. 14.
Delegatus Papæ poteſt in totum, & non in totum delegare. 14.
15 *Excommunicatio non tollit, ſed ſuſpendit iuriſdictionem.*
Excommunicatio Delegati non ſuſpendit iuriſdictionem ſubdelegati. 15.
16 *Ceſſante appellati impedimento, ad eum appellatur.*
Impedimentum Iudicis, ad quam non excuſat partem. 16.
17 *Litigantium commodo iura proſpiciunt.*

Cap. Si is cui 10.

1 SVpponitur hic, quod ſit generalis regula, vt à ſententia ſubdelegati non in totum appelletur immediatè ad Delegatum ſubdelegantem, non vero ad delegantem primum, prout ſtatutum fuit ſupra *cap. ſi delegatus 7. in hoc lib. & tit.* & dictum eſt ibi *num. 23.* & ſeqq. & docent DD. ibi citati. Cuius regulæ, ratio eſt, quia vbi cauſa ſubdelegatur in totum, Delegatus ſubdelegans totam à ſe abdicauit iuriſdictionem, & ſic ius illius non in eo remanſit, ſed in primo delegante, in quo eſt fons iuriſdictionis. Sed vbi Delegatus ſubdelegauit non in totum, cum iuriſdictio ſit indiuidua, & indiuiſibilis, vtens illa parte, quam non ſubdelegauit, totam retinuit, vt *not. in cap. Dilectus, de Capell.* Monach. & ex Bart. *in l. ſi prius, ff. de aqua pluu. arcend.* tradunt hic Anchar. *num. 1.* & Butr. *num. 1.* Et ſic cum in Delegato, qui ſubdelegauit non in totum remaneat tota iuriſdictio, ad illum à ſubdelegato appellari debet. Nunc huiuſmodi regulæ datur limitatio in duplici caſu.

2 Implicitè in hoc texto ponitur regula generalis, quod ſcilicet vbi Delegatus Papæ etiam non expreſſo nomine Delegati ſubdelegauit cauſam non in totum, ſi talis Delegatus ſit impeditus, & ſit appellandum à ſubdelegato, non ad delegatum impeditum appellatur, ſed ad Papam primum delegantem. Hanc veró regulam expreſſe textus explicat in duplici caſu, ſcilicet ſi Delegatus ſit vel excommunicatus, vel mortuus.

3 Eſt ergo regula generalis, quod vbi is, ad quem immediate eſſet appellandum eſt impeditus, tunc omiſſo medio appellatur ad alium ſuperiorem, vt tradunt Gloſſ. hic Anchar. *num. 1.* Panorm. *in cap. dilecti 66. nu. 15. cum 9. de appell.* Felin. *in cap. ſi quæſtionum 27. §. porro num. 54. ſup. hoc tit.* Marant. *de ord. iud. par. 6. §. & quandoque appellatur limit. 6. num. 175.* Gail. *lib. 1. obſeru. 119. num. 2.* Scaccia *de appell. q. 8. num. 37.* Barboſa hic *num. 3.* Soccin. *regul. 23.* Fallent. 12. & 15.

4 Ex qua oritur regula minus generalis intenta in hoc capite, quod à ſubdelegato non in totum, vbi Delegatus, qui ſubdelegauit eſt impeditus appellatur ad primum delegantem. Et ideo in eo caſu à ſubdelegato non in totum à Delegato Papæ appellandum eſt ad Papam, vt tradunt Gloſſ. Anchar. *num. 2.* Butr. *num. 1.* Panorm. *cap. Cum te 18. ſup. hoc tit. num. 1.* Barboſa hic *num. 2.*

5 Huius vero regulæ, primum exemplum in textu datur in excommunicato, & ſic ſi Delegatus Papæ ſit excommunicatus, à ſubdelegato non in totum appellatur ad Papam, prout hic DD. explicant. Et ampliatur hoc, vt vniuerſaliter quando is, ad quem de iure eſſet immediatè appellandum ſit excommunicatus, poſſit appellari ſine medio ad alium ſuperiorem, vt per Gloſſ. hic, & per DD. *num. 4.* citatos probat Scaccia *d. quæſt. 8. num. 38.* Archid. *in cap. anteriorum num. 17. 2 q. 6.* Suarez. *de cenſur. diſp. 14. ſect. 1. num. 1.* Barboſa hic *num. 4.*

6 Hoc tamen intelligitur de excommunicatione maiori. Tractant vero hic Lapus, & Domin. *num. 6.* quid dicendum eſſet ſecundùm ius illius temporis de excommunicato occulto, vel publico. Sed nunc iuxta ius nouum *Concil. Conſt. in extrauag. ad euitanda*, occultus excommunicatus cenſendus eſt, qui vel non eſt notorius Clerici percuſſor, vel non eſt denunciatus, ſed toleratus, & dato, quod Delegatus ſit præfato modo notorius, vel denunciatus, & ſic non toleratus, ad ipſum non erit appellandum. Quod tamen fieri poterit, ſi ſit occultus, & acta eius ſuſtinebuntur, niſi pars oppon[...] Nam decretum *Concil. Conſtant.* non emanauit ad fauorem excommunicati, ſed aliorum fidelium, q[...] ſi nolunt non coguntur communicare cum excommunicato, ſed eum vitare poſſunt. Suarez. *diſp. 14. ſect. 1. num. 15.* & ideo pars poteſt opponere, & [...] admittere appellationem ad excommunicatum [...] cuius excommunicatio probari poteſt in iudicio. Cæterum ſi non opponat appellatio ſuſtinebitur quia acta per excommunicatum occultum, ſeu

toleratum

leratum valida ſunt. Nauar. *c.* 27. *num.*21. Suarez. *diſp.*14. *ſect.*1. *num.*8. Auila, Couar. Victor. Sotus, Caſtro. Filliuc. Alterius. Gutierez, Luyſius, Vaſquez: Hurtadus, Bauny. Henriq. Vgolin. Coninch. & alij, quos referunt, & ſequuntur Bonac. *diſp.*2. *q.*2. *p.*5. *num.*3. Leander *de cenſ. tract.*2. *diſp.*11. *q.*10. Baſſæus *v. excom.*3. *num.*23.

7 Idem vero dicendum eſt ſi delegatus, vel alius ſuperior, ad quem immediatè appellandum eſſet, pariter eſſet ſuſpenſus, vel hæreticus, tunc enim vel ad primum delegantem, vel ad alium ſuperiorem appellandum eſſet à ſubdelegato non in totum, vel alio iudice inferiore. Militat enim eadem, vt de ſuſpenſo notat Panorm. *in cap. dilecti* 66. *et* 3. *num.*15. *de appellat.* & de hæretico, aut non Catholico Panorm. *d. num.*15. & ibid. Franc. *num.*20. & Dom. infra *in cap. Romana*, §.1. *nu.*4. *de appell.* & de vtriſque Scaccia *d. qu.*8. *n.*41. & 39. Barboſ. hic *n.*6.

8 Idem quoque aſſeritur de Delegato, vel alio Iudice, ad quem alias ſit appellandum, ſi ſit abſens notabili, & longinqua diſtantia, tunc enim eo omiſſo, vel ad primum delegantem a ſubdelegato non in totum, vel ab alio iudice ad alium iudicem eſſe appellandum ex *reg. cap* 2. ibi *in longum peregrinari, inf. de Procur. & l. licet* 15. *in fin. ff. de arbit.* docent Dom. *num.*4. Anchar. *num.*2. Franc. *num.*2. Barboſa *num.*7. Et ſic longa abſentia ſufficit ad iuriſdictionem in alium transferendam, vt habetur ex *cap. cum plures* 8. *ſup. in hoc tit. & lib.*6. *porro*, ibi *vel alia iuſta cauſa*, & tradunt Fedet. *conſ.*230. *num.*2. Tuſcus *lit. A. concl.*33. *num.*10. Dictum tamen eſt, ſi abſentia ſit notabilis, & longinqua; quia vt aduertunt Dom. & Francus, cum Delegatus, ſeu Ordinarius abſens poſſit cauſam ſubdelegare; licet in abſentia, ſeu in loco, in quo eſt, non poſſit cauſam appellationis cognoſcere, poterit tamen eam delegari; & ideo niſi diſtantia ſit valde magna, & valde graue incommodum partium ſi ad abſentem appelletur, ad eum appellari debet, vt cauſam ſubdeleget. Sic ſi non ſit maius incommodum, vel ſit ſit æquale ſi appelletur ad delegatum abſentē, & ad primum delegantem, ad delegatum appellandum erit, quia tunc nec abſentia reddit illum impeditum quin poſſit cauſam per alium cognoſcere.

9 Idem pariter multi dicendum iudicant de Ordinario, qui ex quo fuit iudicatus ſuſpectus cauſam delegauit, vt ſcilicet ab hoc Delegato non ſit appellandum ad Epiſcopum, ſeu Ordinarium delegantem, ſed ad alium ſuperiorem. Ita Innoc. & Hoſtien. *in cap ſi quis contra ſupr. hoc tit.* quos ſequitur ibi Anchar. *num.*5. & Scaccia *q.*8, *num.*42. Barboſa hic *nu.*8. & apud iſtos plures alij. Quod apud Franc. hic *in fin.* limitant Ioan. Calder. & Lap. vt tunc ad alium ſuperiorem ſit appellandum, quando Epiſcopus, vel alius Ordinarius, poſt probatam cauſam ſuſpicionis delegauit, ſecus ſi ante probationem dedit Delegatum. Sed cum Franco hic in fine, & alijs citatis *ſup. in hoc lib. & tit. cap. Iudex num.*21. & ſeqq. dicitur, quod cum Epiſcopus, ſeu Ordinarius nedum poſt probatam cauſam ſuſpicionis, ſed poſt pronunciatam ſuſpicionis ſententiam non ſit factus omnino inutilis, ſed poſſit cauſas delegare ſuſpicione non obſtante, ideo ab eius delegato ad ipſum licet recuſatum immediate appellari debet, non vt ipſe cauſam cognoſcat, ſed vt eam alteri deleget.

10 Secundum exemplum literæ eſt ſi delegatus ſit mortuus. Tunc enim à ſubdelegato à Delegato Papæ appellatur ad Papam, & vniuerſaliter à Iudice inferiore appellatur ad alium Superiorem. Et quidem loquendo de ſubdelegato, à Delegato Papæ res eſt certa ex hoc textu, ad quem id omnes DD. docent. Verum in Ordinarijs iudicibus aliquale diſcrimen inuenitur. Mortuo enim Epiſcopo, quod ab inferioribus, vt puta à Plebano non appelletur ad Archiepiscopum probat Anchar *num.*1 ex eo quia Epiſcopo mortuo ſuccedit Capitulum in iuriſdictionibus, & appellationibus, & ideo ad Capitulum erit appellandum. Quod etiam tradit Butr. *num.*3. In cauſis tamen delegatis Epiſcopo à Papa, mortuo Epiſcopo appellatur non ad Capitulum, ſed ad Papam, quia in his Capitulum non ſuccedit, arg. huius *cap.* & eorum, quæ notant *in cap. verum, de for comp. & cap. ad abolendam, de hæret.*

11 In regula tamen tradita duo expreſſa ſunt ponderanda, nimirum particula *non in totum*, quæ neceſſario fuit expreſſa, quia aliter regula fuiſſet ſuperflua, & minime neceſſaria. Quia vbi Delegatus Papæ ſubdelegat cauſam in totum, indubitatum eſt, quod non ad delegatum, qui iam, vt dictum eſt *num.* 1. abdicauit à ſe totam iuriſdictionem, ſed ad primum delegantem, ſeu ad Papam eſt appellandum, vt notat Gloſſ. *in v. totum.*

12 Aliud expreſſum fuit per clauſulam, *licet proprio nomine non expreſſo.* Hæc enim clauſula fuit addita, quia aliter non fuiſſet neceſſarium exprimere caſum moritis: quoniam indubitatum eſt, quod vbi proprio nomine aliquis eſt delegatus, & ſic delegatio facta eſt perſonæ, non dignitati, mortuo delegato ad primum delegantem ſit appellandum, ſed vbi delegatio facta ſit non perſonæ, ſed dignitati, mortuo delegato, cum non ſit mortua dignitas, videri potuiſſet, quod à ſubdelegato appellandum eſſet ad ſucceſſorem delegati. Quia vbi delegatio facta eſt dignitati non perſonæ ſucceſſor in dignitate cognoſcit cauſam. Quod verum eſt etiam ſi ei perſonæ, qui erat viuus, quando datæ ſunt literæ illæ non fuerunt præſentatæ, ſed mortuus eſt, prius quam literæ præſentarentur: nam & tunc literæ præſentantur ſucceſſori, qui facultate delegata cauſam cognoſcit, vt notant Gloſſ. *v. non in totum*, Dom. *num.*4. Franc. *num.*3. ex Io: Andr. *in cap. quoniam Abbas, de off. deleg.* Nihilominus Papa ſtatuit, vt in hoc caſu non ad ſucceſſorem in dignitate, ſed ad Sedem Apoſtolicam appelletur.

13 In dubio autem, vel an ſubdelegatio facta fuerit in totum, vel potius in partem; vel an Delegatus excommunicatus fuerit abſolutus ab excommunicatione, valere appellationem alternatiuam, voluit Gloſſ. *in verbo durante.* Et ita etiam ſentit Scaccia *de appell. q.* 9. *num* 6. Et ſic tunc ſufficiet, quod infra tempus proſequendi appellationem dubium auferatur, quo ablato poterit appellans proſequi appellationem coram Delegato ſi conſtiterit eum non in totum ſubdelegaſſe, vel ſi fuerat excommunicatus conſtiterit eum fuiſſe abſolutum, iuxta tradita per Rotam *dec.*33. *de appell.* & explicatam per Scacciam *d. quæſt.*9 *num.*2. Manente vero dubio neceſſe erit illam proſequi coram Pontifice.

14 Ex hoc vero textu ſic explicato nonnulla deducuntur, vt ex illis verbis, *proprio nomine non expreſſo*, quod licet delegare cauſas proprio nomine delegati non expreſſo, ſed expreſſa dignitate eius. Dom. *num.* 1. & ex illis verbis *vices ſuas*, quod Delegatus habet ius in cauſa ſibi commiſſa, vnde vices

ſuas

Digitized by Google

in v. appellandum, Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 3. Turrecrem. *in cap.* 4. *indicibus. num.* 1. *in fin.* 2. *q.* 6. Idemque colligitur ex *l. arbitrio* 9 *ff. qui ſatiſdar. cog. l. vlt ff. à quib. appell.* non licet, *l. ex conſenſu* 23. *ff. de appellat.* & docent Maranta *p.* 6. *tit. de appell. num.* 272. Scacc. *de appell. quaeſt.* 17. *lim.* 13. *num.* 5. Barboſa hic *num.* 5. Cum enim huiuſmodi Arbitri ſint veri iudices, & eorum ſententia ſit vera ſententia pariens actionem iudicati, & exceptionem rei iudicatæ propriè ab eis poteſt appellari.

6 Quod extenditur etiam ad Arbitros ex vi ſtatuti particularis eligendos, vt per Anchar. hic *in fin.* Dom. *num.* 7. & ex Paul. Bart. & Bald. Franc. *nu.* 3. Barboſ. *num.* 6. Blanc. *de commiſſ. q.* 10. *num.* 10. Scacc. *d. lim.* 13. *num.* 3. & alij apud illos, nam illi Arbitri ſunt vere Arbitri iuris, & eſt doctrina Gloſſ *verſ. vel etiam, in cap. à iudicibus* 2. *q.* 6. & Turrecrem. ibid. Vbi quod ab Arbitris neceſſarijs appellari poteſt.

7 An vero ab Arbitris voluntarijs appellari poſſit, negatiuè reſpondet D. Th. 2. 2. *q.* 69. *a.* 3. ad ſecundum, & decernitur *in d. cap. à iudicibus* 2. *q* 6. & latè id ibi explicat Turrecrem. & tenent hic Dom. *num.* 7. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 2. Franc. *num.* 3. Scacc. *d. lim.* 13. *num.* 1. vbi extendit *num.* 2. vt nec liceat appellare etiam ſi partes conuenerint, vt poſſit appellari ab iniqua ſententia. Quod eſt verum de appellatione propriè; quod tamen ab Arbitris aſſumptis ſuper aliquo articulo iudiciali etiam ſi ſint electi voluntariè à partibus, poſſit appellari vult Domin. *num.* 7. quod etiam contra eorum laudum poſſit ſupplicari ex Archid. dixit idem Dom. *num.* 7. qui tamen cum Io. de Fano id intelligit de ſupplicatione, quæ fit implorando officium Iudicis. Sed de his alias.

8 Quod vero decernitur in hac Decretali eſt, quod in duobus caſibus expreſſis ab Arbitris ad Sedem Apoſtolicam ſit appellandum. Primus caſus eſt in Arbitris electis ad cognoſcendam cauſam ſuſpicionis obiectæ Delegato Apoſtolico, iuxta terminos *cap. ſuſpicionis* 39. *ſup. hoc tit.* Cum enim huiuſmodi Arbitri ſint veluti delegati à Summo Pontifice, vel à Principe iuxta *l. apertiſſimi. C. de iud.* ibi *quaſi ab imperiali culmine delegati*, & inſuper loco delegatorum ipſius ſubrogentur, merito ad Pontificem, vel Principem eſt appellandum, ſicut alias ab eorundem delegatis ad eos appellaretur, iuxta text. *in cap. ſuper quaeſtionum* 27. *§. porro, ſup. hoc tit.* Et ita hoc docent hic communiter DD. & Speculator *tit. de appellat. § nunc tractamus.* Panorm. *in cap. dilecti* 66. *num.* 14. *de appell.* Felin. *in d. cap. ſuper quaeſtionum num.* 14. Scacc. *de appell. q.* 7. *num.* 109.

9 Secundus caſus eſt in Arbitris, qui eliguntur cum ambigitur de reuocatione literarum Apoſt. in terminis *cap. Paſtoralis* 14. *ſup. de reſcript. in antiq.*

10 Vt vero cognoſcatur, ad quem ab Arbitris iuris ſit appellandum vniuerſaliter, Domin. *num.* 1. dat hanc regulam, vt quando ex diſpoſitione iuris permittitur appellari ab Arbitris, debet appellari ad eum, qui fecit illud ius, & ſic facit, quod ſi ſtatutum permitteret appellari ab Arbitris, eſſet appellandum ad eum, qui illud ius edidit, nimirum ad eum, vel ad eius ſucceſſorem. Et huius ratio eſſe poteſt, quia tunc Arbitri cenſentur eſſe delegati eius, qui illis contulit poteſtatem, & iuſſit eos eligi. Sed hoc non probat, quia facultas data à lege potius eſt ordinaria, quam delegata; neque ex eo, quod legiſlator vel permiſit, vel iuſſit eligi Arbitros, ſequitur quod ſibi reſeruauerit cognitionem cauſæ appellationis ab Arbitris. Vnde melius dicitur, quod in hoc attendi debent: verba legum, & communes iuris regulæ.

11 Loquendo vero de Arbitris cognoſcentibus cauſam recuſationis Farin. *in Fragm. Crim p.* 2. *lit. I. num.* 927. dixit, quod ex Andrea Gail. *obſeru.* 33. ad Papam *num.* 18. *l.* 1. declarauit, ad quem appelletur in terris Imperij, & ex Pacian. *l.* 2. *de probat. cap.* 45. *num.* 25. quod appellatur ad Principem, qui delegauit cauſam iudici recuſato. Similem vero regulam tradit Scaccia *d. quaeſt.* 7. Nam vel eſt recuſatus Delegatus Papæ, vel inferioris, ſi delegatus Papæ, à ſententia Arbitrorum electorum ad cognoſcendam hanc recuſationem, non appellatur niſi ad Papam, ſed ſi eſt recuſatus Delegatus inferioris iudicis, vel eſt recuſatus Ordinarius inferior, tunc ſi ab eo iudice recuſato non appellaretur immediatè, niſi ad Pontificem, ſic neque ab Arbitris cognoſcentibus eius recuſationem, appellatur niſi ad Pontificem, & ſic ſi recuſetur Epiſcopus, ab Arbitris electis pro cognoſcenda reuocatione iſta non appellatur niſi ad Papam. Semper enim iſti Arbitri in his caſibus ſe habent ſicut Delegati Papæ, cuius eſt cognoſcere de recuſatione iudicum, à quibus tanquam ſibi immediatè ſubiectis non poteſt niſi ad ipſum appellari. Sed ſi iudices, ſiue delegati, ſiue Ordinarij ſint tales, à quibus immediate non appellatur neceſſario ad Papam, ſed ad alium ſuperiorem, tunc ab Arbitris cognoſcentibus de talium Iudicum recuſatione non appellatur neceſſario ad Papam, ſed poteſt appellari ad illum ſuperiorem, ad quem à ſententia iudicis recuſati appellaretur.

12 In alio etiam caſu appellatur ab Arbitris ad Papam. Vt cum Epiſcopus coram Arbitris litigat cum ſubdito ſuo, quod enim in hoc caſu eligendi ſint Arbitri habetur *cap. ſi Clericus* 11. *qu.* 1. Tunc ergo ab his Arbitris appellatur ad Papam, Gloſſ. hic *in v. appellandum.* Panorm. *in cap. dilecti* 66. *num* 14. *de appellat.* Dom. *infra in cap. Romana* 3. *§. ab Archidiaconis num.* 4. & ib. Franc. *num.* 4. *de appellat.* Maranta *p.* 6. *tit. de appell. num.* 376. Scacc. *q.* 7. *de appell. num.* 107.

13 Grauamen tamen ſupponit appellatio. Arbitri vero vt notat Gloſſ. *in v. grauauerint*, poſſunt grauare, vel per iniquitatem ſententiæ, vel dando nimis breuem dilationem, *ſup. cap.* 1. *de dilat.* Lap. & Franc. *num.* 2.

14 Regulariter vero per partes eſt appellandum, vt dicunt Lapus *v. vnico* Franc. *num.* 2. Sed tamen ſi contingat iudicem grauari, ſicut poſſet contingere præcipuè ſi ex cauſa ferente infamiam fuiſſet recuſatus, & in hoc contra veritatem ab Arbitris grauatus fuiſſet, tunc & ille pro ſuo intereſſe poſſet ab Arbitris appellare.

SVMMARIVM.

1 *Executor poteſt ſubdelegare.*
2 *Fallit vbi eſt electa induſtria perſonæ.*
3 *Quando non ſit electa induſtria perſonæ in prouiſione ad beneficia.*
4 *Electa eſt, quando committitur prouiſio pro incerta perſona.*
5 *Aliquando ex parte eſt electa, & non electa induſtria.* 6.
7 *Quid in diſpenſante eleemoſynam pauperibus.*

tio, vbi Syluest. *q.8.d.3.* Tablen. *q.1.* Armil. *num.7.* Sotus *4.d.18.q.4.a.3.* Caputaquen. *dec.167. num.2.p.1.* Nauar. *in cap. placuit de pœnit. diſt.6. num.70. & 71.* Sanchez *l.3. de matrim. diſp.31. num.6.* cum ſequent. & alij plures, quos hic refert, & ſequitur Barboſa *num.4.*

12 Delegatus autem Papæ licet poſſit ſubdelegare, non poteſt tamen id facere cum clauſula per te, vel per alium, dando ſubdelegato facultatem ſubdelegandi, ne detur proceſſus in infinitum, & quia hoc non eſt illi à lege permiſſum. Io: Andr. Butr. *num.9.* Franc. *num 3.* Archid. *ſup. cap. quamuis in hoc lib. & tit.* Quod eſt verum ſpectata poteſtate, quam Principis delegatus habet à iure communi. Cæterum ſi Princeps daret Delegato facultatem ſubdelegandi cum clauſula per te, vel per alium, ſubdelegatus à Delegato poſſet ſubdelegare iuxta traditam facultatem, quia Princeps poteſt id concedere, & id etiam vult, ex quo id expreſſe in reſcripto concedit.

SVMMARIVM

1 *Delegatus debet exequi mandatum in loco, in quo fuit deputatus.*
Inquiſitio fieri debet, vbi inquiſitus eſt notus. 1
2 *Fallit hoc in duobus caſibus expreſſis in duabus regulis huius decretalis.* 3.
4 *Verbum ſtatuimus noui iuris inductionem importat.*
5 *Regula textus verificantur de quocumque Papæ delegato.*
6 *Etiam de impetrato ad inſtantiam partis.*
7 *Ex rationabili cauſa poteſt mutari locus; & quæ ſit rationabilis.*
Etiam ſine conſenſu partium. 7.
8 *De conſenſu partium ſine alia iuſta cauſa mutatur locus; & an ſufficiat conſenſus tacitus.*
9 *Etiam poſt tacitum conſenſum opponi poteſt exceptio loci non tuti.*
10 *Regulæ textus non extenduntur ad Delegatos inferiores.*
11 *Quid facere poſſint Ordinarij.*
12 *Ad locum viciniorem fieri debet mutatio.*
13 *Iudicij locus, qualis eſſe debeat.*
14 *An locus ſit tutus remiſſum conſcientiæ iudicis.*
15 *An proceſſus factus extra locum ſit nullus ipſo iure.*
16 *Dolus non debet patrocinare nocenti; nec dolus vnius nocere alteri.*
17 *Mandatum pluribus modis impeditur.*
Mandatum Papæ nec impediri debet, nec differri. 17.

Cap. Statuimus 13.

1 CVm Inquiſitor à Sede Apoſtolica deputatus ad inquirendum exceſſus ſit vere delegatus, ſequitur quod iuriſdictione ſua vti debeat in loco, in quo fuit deputatus, vt inquirat; cum enim fines mandati exire non poſſit, debet mandatum Papæ exequi in loco, pro quo fuit datus *cap. ſtatutum ſup. in hoc lib. de reſcript.* Gloſſ. *nu.1.* Anchar. *in princ.* Butr. *num.1.* Dom. *num.1.* Conuenienter vero deputatur delegatis certus locus, quia præcipuè conuenit, vt inquiſitio fiat in loco, in quo vel inquiſitus eſt notus, vel cauſa, de qua agitur eſt manifeſta, *cap. poſtquam, cap. ſcriptum ſup. de elect.* Dom. *num.5.*

2 Ab hac tamen regula generali Pontifex in hac decretali duplicem caſum excipit, & ad hoc duas tradit regulas. Prima eſt, vt ſi Inquiſitor à Sede Apoſtolica deputatus, vt in certo loco inquirat, ſi ille locus non ſit ſecurus ex malitia illius, contra quem inquirere debet, vel fautorum illius ad id exequendum alium locum idoneum, & ſecurum eligat; Huius vero regulæ aſſignatur ratio, ne ipſe, contra quem inquiri debet ex dolo, vel fraude commodum reportet.

3 Secunda regula eſt, vt Inquiſitor idem faciat ſi alia rationabilis cauſa ſubſit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commodè, quod mandatur. Et huius aſſignatur ratio, ne tali prætextu impediri, contingat mandatum Apoſtolicum vel differri.

4 Quod vero in his regulis contineatur non iuris veteris declaratio, ſed noui iuris inductio, habetur ex verbo *ſtatuimus*, quod noui iuris impoſitionem importat, vt aduertunt Gloſſ. Dom. *num.6.* & Barboſ. *num.2.* Seraphin. *dec.510. num.4.* Garz. *de benef. par.3. cap.1. num.9.* & alij citati ab eodem Barboſa *dict.384.*

5 Regulas vero poſitas non limitari ad ſolos Inquiſitores ab Apoſtolica Sede deputatos, ſed ad quoſcumque Apoſtolicæ Sedis delegatos, colligitur ex illa clauſula, *vel quidquid aliud expediri mandatur.* Sic enim non ſolum ſi delegatur inquiſitio, ſed ſi delegatur quodcumque aliud, vt pronunciatio, monitio, denunciatio, vt notat Gloſſ. vel qualiſcumque cauſæ cognitio, locum habent præfatæ regulæ, quæ propterea verificantur de quocumque Papæ delegato. Archid. Io: And. Dom. *num 6.* Franc. *num.1.*

6 Lapus tamen *alleg.121.* limitauit has regulas, vt non procedant de Delegato impetrato à parte, & maximè quando pars fuit in culpa impetrando in tali loco, ſed vt aduertit Franc. Archid. & Io: Andr. contrarium ſentiunt. Et ita eſt aſſerendum, cum regulæ ſint abſolutæ, nec limitationem exprimant, & rationes earum ſint vniuerſales; nam nunquam decet, vt malitioſe impediens executionem literarum Apoſtolicarum ex dolo, vel fraude conſequatur commodum, & quod ſine iuſta cauſa executio earumdem literarum impediatur, vel differatur. Inſtantia tamen impetrantis, & dolus, & fraus, vbi adſint illi commodum ferre non debet. Verum hic attenditur ſecuritas, & commoditas iudicis, & iuriſdictionis, nam de commoditate partium loquendo ſeruanda ſunt ſtatuta *iud. cap. ſtatutum, ſup. de reſcriptis in hoc lib.*

7 In caſu igitur iſtarum cauſarum, cum ſcilicet quælibet iuſta cauſa adeſt, iudex etiam irrequiſitis partibus, & ſine eorum conſenſu mutat locum iudicij, & pro alio loco citat, quam ſit ille, qui in reſcripto continetur: vt vero cauſa ſit iuſta non eſt neceſſe, quod proueniat ex malitia, vel dolo eius, contra quem eſt iudicium, vt notat Gloſſ. ſed vt ex ſecunda regula habetur, ſufficit quælibet rationabilis cauſa, ob quam Papæ mandatum in eo loco deputato commodè perfici nequeat. Attendi vero debet, quod hæc cauſa executionem mandati reſpicit, & per ordinem ad illam ſumi debet. Non eſt vero neceſſaria impoſſibilitas perficiendi mandatum Papæ, ſed ſufficit incommoditas, quæ in hoc loco impoſſibilitati æquiualet, vt cenſeatur impoſſibile, quod nequit fieri commode. Dom. *num.3.*

Digitized by Google

8 De conſenſu autem expreſſo partium idem facere poteſt, etiam ſine alia iuſta cauſa, vt ex *cap. ſtatutum ſup. de reſcrip. in hoc lib.* colligit Gloſſ. *notab. 2.* & ſequuntur Anchar. *num. 4.* & Franc. *num. 1.* Qui hoc extendit etiam ad conſenſum tacitum, ſed hoc negat Anchar. Nam obſtat, quod non videtur, quod conſenſus partium poſſit alterare formam delegationis, ſeu conferre iuriſdictionem aliter, quam fecerit delegans, ſed certe in caſu *d. cap. ſtatutum*, non ſufficit conſenſus tacitus. Videantur ibi notata *num. 200.* Dicitur tamen, & in hoc conſentit etiam Anchar. quod poteſt fieri prorogatio nedum quantum ad tempus, & res, ſed etiam quantum ad tempus, & res, ſed etiam quantum ad locum, & ſic dare poterit caſus, in quo ad hoc ſufficiat conſenſus tacitus.

9 Verum eſt, quod in hoc caſu non ſufficit, quod pars ſemel comparuerit, & ſic tacitè locum approbauerit. Nam quandocumque voluerit poteſt contra hanc mutationem loci excipere, vel exceptionem loci non tuti, aut non idonei apponere, & ſic pro iudicij futura proſecutione petere locum tutum, aut idoneum, aut in reſcripto deputatum, vt ex *Clem. quamuis, de for. compet.* & *ex cap. vbi periculum, §. porro, ſup. de elect. in hoc lib.* docent Archid. *num. 3.* Io: Andr. Anchar. Butr. *num. 3.* Dom. *num. 5.* Franc. *num. 2.* quia licet huiuſmodi exceptio ſit declinatoria, tamen ex quo de nouo oritur poterit opponi per *not. in cap. inſinuante, ſup. eo.* cum oriatur toties quoties pars trahitur ad locum vetitum. Et facit, quod notatur in Specul. *in tit. de exc. §. 1. verſ. Quid.*

10 Regulæ tamen noſtræ non extenduntur ad Delegatos inferiorum iudicum; quia expreſſe loquuntur de inquiſitione, vel quocumque alio negotio commiſſo à Sede Apoſtolica. Et dictio illa *Apoſtolica* non eſt poſita fruſtra, & hoc eo magis eſt verum, quia non eſt eadem ratio, de Pontifice, qui cauſas delegat ad remotiſſimas partes, & de Epiſcopo, vel Archiepiſcopo, qui non deleget cauſam, niſi intra Diœceſim, aut Prouinciam. Sic enim ad Archiepiſcopum, vel Epiſcopum facilis poteſt haberi recurſus, & inquiri an locus ſit mutandus, & qualis eligendus; qui recurſus de facili ad Pontificem haberi non poteſt. Gloſſ. *in v. Apoſtolica*, & Archid. *num. 1.* Sic enim & ob hanc rationem, vbi Delegatus Papæ recuſetur, eliguntur Arbitri ad cognoſcendam cauſam ſuſpicionis; ſed vbi recuſetur delegatus Epiſcopi, cauſam recuſationis cognoſcit Epiſcopus.

11 Ordinarij tamen intra terminos ſuæ Diœceſis cauſas poſſunt audire vbi eis bene viſum fuerit: ex cauſa iuſta verò poſſunt locum iudicij mutare, vt in loco idoneo, & viciniori poſſit iuriſdictio ordinaria exerceri in terminis *Clem. 1. de foro competen.* vt aduertit Franc. *nu. 1.*

12 Data vero iuſta cauſa mutandi locum iudicij non eſt in libera facultate iudicis iudicium transferre ad quemcumque alium locum, ſed ad viciniorem transferre debet, Io: Andr. Dom. *num. 5.* Franc. *num. 1.*

13 Sic igitur iudicij locus debet habere has conditiones, primo ſcilicet, vt ſit ſecurus, & tutus tam partibus, quam iudici Gloſſ. *in v. ſecure*, Dom. *num. 3.* Secundo vt ſit idoneus iuxta determinata *ſup. in hoc lib. d. cap. ſtatutum, de reſcript.* Et præterea, vt ſit idoneus habetur multiplex reſpectus, vt *in l. cum poſt ſententiam. C. de appellat.* Debet enim eſſe facilis ad adeundum, ne itinera longitudine grauentur litigantes Butr. *num. 2.* Anchar. *num. 2.* Et ſic debet eſſe commodus & perſonis, & negotio, vt habetur ex illis verbis huius textus, *in loco decreto perficit nequeat commode.* Nam moraliter etiam dici impoſſibile, quod nequit commodè fieri dictum eſt, Dom. *num. 3.* pariter debet eſſe locus honeſtus, quia non in taberna exercere licet iudicium. Gloſſ. *in v. ſecurè* Anchar. & Butr. *num. 2.*

14 Cum vero *in d. cap. ſtatutum, §.* cum vero iniunctum ſit parti, vt ſi non habet locum iudicij tanquam tutum, timorem ſuum probare teneatur; hoc non aſſeritur in hac Decretali, in qua conſideratur loci ſecuritas ex parte iudicis. Vnde hoc conſcientiæ iudicis intelligitur eſſe remiſſum. Quod expreſsè factum fuit in terminis *Clem. 1. de for. compet.*

15 An vero proceſſus ſine iuſta cauſa factus extra locum deputatum ſit nullus ipſo iure, affirmant hic Archid. Io: Andr. & quidem in terminis *d. cap. ſtatutum*, ſi contra ibi ſtatuta mutetur locus, proceſſus eſt ipſo iure nullus, quia *in §. fin.* ponitur decretum irritans attentata contra ibi ſancita; in caſu etiam, in quo ex conſenſu partium tacito, vel expreſſo poſſit iuriſdictio de loco ad locum prorogari, proceſſus nullo iure eſt nullus. Quatenus etiam delegato non ſit data iuriſdictio niſi ſub conditione loci deputati, ſeu in quantum Delegato non eſt data iuriſdictio, niſi in tali loco, quia extra illum iuriſdictionem non habet, proceſſus alibi factus eſt ipſo iure nullus ex defectu iuriſdictionis. Sed vbi non deſit iuriſdictio, ex eo quod Delegatus agat contra prohibitionem legis proceſſus non eſt ipſo iure nullus, ſi prohibitio non eſt munita decreto irritanti.

16 Sic ergo explicatis regulis textus conſiderandæ ſunt etiam rationes pro earum æquitate probanda allatæ. Prima eſt, quia non eſt æquum, vt qui dolo, vel fraude impedit executionem mandati Apoſtolici, ex eius malitia, dolo, vel fraude reportet commodum. Qua ratione vſus fuit etiam Clemens Quintus *in Clem. 1. de foro compet.* Et vniuerſaliter valet pro omni ſuperiore, vt non permittat inquantum poteſt, quod fraus, & dolus ſubditorum iuſtitiam ſuorum mandatorum impediat, & dolo, aut fraude commodum reportet. Dolus enim nulli debet patrocinari *l. nec ex dolo, ff. de dolo l. 3. ff. de tranſact. l. ſi ex dolo, ff. de re iud.* Farin. *in praxi p. 1. quæſt. 31. num. 155.* Grat. *tom. 5. diſcept. 849. num. 11. & diſcep. 906 num. 12.* Et dolus vnius, non debet alteri nocere, *l. eleganter, ff de dolo.* Tuſcus *lit. D. concl. 582.*

17 Altera ratio eſt, quia non eſt æquum, vt mandatum Apoſtolicum impediatur, aut differatur. Poteſt vero mandatum Apoſtolicum pluribus modis impediri: vt enim aduertit Anchar. *in princ.* quandoque aduerſarius, vel fautores eius impediunt ne cauſa poſſit cognoſci in loco delegationis. Quandoque ne ad eos poſſit citatio peruenire. *cap. quoniam frequenter, §. porro ſup. vt lite non conteſt.* Quandoque impediunt teſtium comparitionem *cap. conſtitutis ſup. de teſt.* Quandoque comparitionem aduerſarij. Nullo vero modo ex his, vel ſimili impediri licet mandata Apoſtolica, & vt aduertit Dom. *num. 4.* nedum impediri, ſed nec differri debent, & æquum fuit prouidere, ne aliquod eorum fieri valeat.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Ratio edenda decretalis.*
2 *Dua regula illius.* 3.
4 *Caſus plures, in quibus verificatur ſecunda regula.*
5 *Delegatio probatur per ſigillum delegantis.*
6 *Delegatus poteſt in totum, & non in totum ſubdelegare.*
7 *Exceptio coram ſubdelegato proponenda.*
8 *Exceptio contra delegatum obſtat ſubdelegato.*
Eliſa iuriſdictione auctoris eliditur ſucceſſoris. 8.
6 *Perpetuatio facta à ſubdelegante iuuat ſubdelegato, & è contra.*
10 *Subdelegatio non perpetuat iuriſdictionem.*
11 *Morte delegantis ceſſat iuriſdictio delegati ipſo iure.* 12.
13 *Iuriſdictio Delegati conſenſu partium non prorogatur.*
14 *Appellatio fieri debet ad habentem iuriſdictionem.*
15 *Reus in cauſa principali fit actor in cauſa appellationis.*
16 *Contraria allegans non eſt audiendus.*

Cap. Si à ſubdelegato 14.

1 QVando Papæ Delegatus non ſubdelegauit in totum, ſi appellandum ſit à ſubdelegato, non ad delegantem primum ſcilicet ad Papam, ſed ad delegatum ipſum, qui ſubdelegauit, appellari debere ſtatutum fuit *ſup. in hoc lib. & tit. cap. ſi delegatus* 7. ſucceſſiue vero *in cap. ſi is, cui* 10. præfata regula limitata fuit exceptis caſibus, in quibus delegatus, qui ſubdelegauit ſit excommunicatus, vel mortuus, in quibus ad primum delegantem interponi debet appellatio. Nunc datur eiuſdem regulæ altera exceptio, quæ etiam ampliatur; vnde hæc Decretalis duas partes, & regulas continet.

2 Prima eſt iſta. Si contra ſubdelegatum non in totum excipiatur, & opponatur, quod non habet iuriſdictionem, eo quia re adhuc integra, nimirum antequam, vel per ipſum ſubdelegatum, vel per ipſum delegatum fuerit in aliquo proceſſum primus delegans obijt, & ſubdelegato nolente admittere hanc exceptionem ab eo appellatur, non ad Delegatum, ſed ad primum delegantem Papam eſt appellandum, quia per excipientem negatur delegatum iuriſdictionem habere.

3 Secunda regula huius extenſiua eſt, idem fieri debere in omnibus caſibus, in quibus negatur delegatum iuriſdictionem habere, alias appellans ſibi contrarius eſſet; nam primo contra ſubdelegatum exciperet eum non eſſe legitimum iudicem, eo quia ſit ſubdelegatus à Delegato non habente iuriſdictionem, & ſic negaret delegatum habere iuriſdictionem; ſed è contra ſi appellaret ad eumdem delegatum eum habere iuriſdictionem affirmaret, & ſic contrarius ſibi ipſi eſſet contra regulam *in cap. ſolicitudinem* 54. *de appellat. & l. 1. C. de furtis* & ita præter huius textus interpretes huiuſmodi regulas approbarunt, & explicarunt Panorm. *cap. cum te* 18. *not. 2. ſup hoc tit.* Franc. *cap. dilecti el* 3. *num.* 28. *de appellat.* Scacc. *de appell. quæſt.* 7. *num.* 68.

4 Qui vero ſint alij caſus, in quibus iuxta datas regulas à ſubdelegato non in totum appellandum ſit, ad primum delegantem eorum erunt Gloſſ. *in v. in alijs caſibus*, & Archidiac. Nimirum primo ſi contra delegatum excipiatur eius reſcriptum fuiſſe impetratum ab excommunicato *cap. 1. de reſcript. in hoc lib.* Secundo ipſum delegatum eſſe excommunicatum, *cap. ad probandum* 24. *ſup. de re iudic.* Tertio non habere illum conditiones neceſſarias ad hoc, vt ſit Delegatus Papæ iuxta *cap. ſtatutum*, 11. *de reſcrip. in hoc lib.* Quarto commiſſionem ad eum factam extra locum, contra præſcripta *in d. cap. ſtatutum.* Quinto reſcriptum eius fuiſſe ſubreptitium, quod non valet ſeruata diſtinctione *cap. ſuper literis* 20. *ſupra de reſcript. in antiq.* Sexto, quod delegatus ſubdelegans eſt ſeruus, vel infamis, contra *cap. ſciſcitatus* 13. *de reſcript.* Septimo, quod non eſt ætatis legitimæ, iuxta *cap. cum vigeſimum* 41. *de off. deleg.* Octauo, quod primus delegans reuocauerit ipſum delegatum ſubdelegantem *l. iudicium, ff. de iud.* Nono, quod ipſe delegatus retulerat negotium ad ſuperiorem *cap. intimaſti* 68. *de appellat.* Decimo, quod à Delegato fuerat legitime appellatum, *cap. vt debitus* 59. *de appellat.* Vndecimo, quod fuerat legitime recuſatus, *ſup. cap. iudex* 5. *in hoc tit.* Hæc & ſimilia coram ſubdelegato opponuntur, per quæ negatur eum iuriſdictionem habere, ex defectu iuriſdictionis ſubdelegantis. Quibus Io: Andr. addit. Duodecimo, quod ſit hæreticus *cap. cui eſt* 11. *q.* 3. *& cap. audiuimus* 24. *q.* 1. An vero hæreticus ſit omnis iuriſdictionis incapax tractant hic Archid. *num.* 3. Anchar. *num.* 4. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Azor. *p.* 1. *l.* 8. *c.* 13. *quæſt.* 7. Caſtro *de iuſta hær. punit. lib.* 2. *cap.* 22. *&* 23.

5 Inquirunt Anchar. *num.* 4. & Dom. *num.* 5. quomodo delegatio alicuius probetur. Reſpondent vero ex Archid. Io: Andr. & Innoc. quod delegationes, & ſubdelegationes probantur ſufficienter per ſola ſigilla delegantium, aut ſubdelegantium, cum non ſint acta iudicij, & fiant ſine cauſæ cognitione, & partibus abſentibus.

6 Fuit verò expreſſum, quod ſubdelegatus non fuit in totum expreſſum, quia aliter non fuiſſet difficultas, nec cauſa edendi hanc decretalem, cum à ſubdelegato in totum nunquam appelletur ad delegatum, ſed ſemper ad primum delegantem *cap. ſi duo,* 3. *& cap. ſi is, cui* 10. *ſup. in hoc tit. & lib.* Gloſſ. & Io: Andr. ex eiſdem quoque verbis Dom. *num.* 1. iterum colligit Delegatum Papæ poſſe in totum, & non in totum delegare.

7 Licet ergo exceptio ſit contra delegatum, cui opponitur, quod non habuerit iuriſdictionem ad ſubdelegandum, nihilominus hæc exceptio coram ſubdelegato proponi debet, quia immediatè infringit ipſius ſubdelegati iuriſdictionem: ad quod faciunt notata *ſup. cap ab Arbitris* 11. *& cap. iudex* 5. *in hoc lib. & tit.* Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 1. Franc. *num.* 1.

8 Ex quo etiam colligitur, quod ita connectuntur iuriſdictio delegati, & ſubdelegati, quod exceptio obſtans ſubdelegati, obſtat quoque ſubdelegato in ijs, quæ eius iuriſdictionem concernunt: ſi vero perſonam tangunt Anchar. & Butr. *num.* 1. dicunt diſtingui debere iuxta dicta ſupra *d. cap. iudex* 5. Colligitur quoq; ex hoc, quod eliſa iuriſdictione auctoris, per conſequens eliditur iuriſdictio ſucceſſoris, quia eliſa iuriſdictione delegati, eliditur quoq; iuriſdictio ſubdelegati. Anch. *n.* 3. But. *n.* 2

9 Per-

9 Perpetuatur iuriſdictio ſi in aliquo proceſſum ſit, vt hic notant Dom. *num.* 2. Barboſ. *num.* 4. & 7. nimirum per exercitium alicuius actus ex ſubſtantialibus iudicij, ſaltem per citationem, aut inhibitionem, vt probatum eſt ſupra *in hoc lib. & tit. cap. quamuis* 6. *& cap. cum plures* 8. ſed nunc aduertendum eſt, quod etiam ex hoc textu habetur, quod ſufficit iuriſdictionem fuiſſe ab aliquo ex duobus perpetuatam, quando fit ſubdelegatio non in totum, & ſic perpetuatio facta à ſubdelegante iuuat ſubdelegatum, & è contra Anchar. *in fin.* Franc. *num.* 1.

10 Cum vero Gloſſa *in v. proceſſum* ſequuta Hoſtien. voluerit, quod ſubdelegare ſit actus iuriſdictionis, qui ſufficiat ad perpetuandam iuriſdictionem in ſubdelegante, merito reijcitur à Dom. *num.* 5. & Franc. *num.* 2. Nam & manifeſte contra hunc textum, quidquid Io: Andr. ſecus eſſe contendat. Nam primo implicat aſſerere, quod per delegantem, qui ſupponitur ſubdelegaſſe, non fuerit in aliquo proceſſum, ſi per ſubdelegationem taliter proceditur, qualiter ſufficit ad iuriſdictionem perpetuandam. Item inepte textus requireret ad veritatem ſuæ regulæ, quod per ſubdelegatum non fuerit proceſſum in cauſa, quia ſuffecerit, quod fuiſſet ſubdelegatus. Et ſi dicatur, quod ſubdelegatio debuiſſet fieri ante mortem primi delegantis, quod non fuit factum. Reſpondetur, & omiſſo, quod hoc eſt diuinare, vt notat Francus, dicitur quod Papa ineptiſſime quæſtionem ſoluiſſet, & articulum definiſſet; nam debuiſſet dicere tunc appellandum eſſe ad primum delegantem, quando ſubdelegatio facta fuit ante mortem primi delegantis; non vero quando per delegatum, qui ſubdelegauit, non fuit in aliquo proceſſum in cauſa, quia implicat Delegatum non proceſſiſſe in cauſa ſi ſubdelegauit, & ſubdelegando in cauſa procedit. Videantur dicta *in d. cap. quamuis.*

11 Notandum primo, quod morte delegantis expirare iuriſdictionem delegati re integra, & ex conſequenti delegatum tunc inualide ſubdelegare eſt indubitatum. Sed dubium eſt, an expiret ipſo iure, vel potius ſolum ope exceptionis, & ita proceſſus de conſenſu partium factus ſit validus, non expirare enim ipſo iure voluerunt Archid. hic poſt Goffred. Philippum, & Brixien. Innoc. *in c. licet vndique de off. deleg.* Hoſtien. *in ſum. tit. de off. deleg.* §. *& qualiter num.* 11. Speculator *tit. de iud. deleg.* §. *Reſtat videre* Barboſa hic *num.* 3. malè pro eadem ſententia referens Sanchez *l.* 8. *de matr. d.* 28. *num.* 39. & 40

12 Sed certum eſt iuriſdictionem Delegati ipſo iure expirari re integra ob mortem delegantis. Quod patet ex *cap. ſeq.* ibi. *Officium autem Conſeruatorum ipſo iure, quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare* & infra *cap. ſi cui* 36. *de præb. Expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur* Præterea *cap. gratum* 20. *& cap. licet vndique* 30. *de off. deleg.* abſolute nulla facta limitatione, vel mentione exceptionis habetur iuriſdictionem delegatam morte delegantis expirare. Vnde hanc partem Gloſſ. *in cap. ſeq. in verbo ipſo iure.* Anchar. hic. *nu.* 3. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Item Gloſſ. *in cap. cum veniſſet* 27. *de teſt.* & ibi Hoſtien. paulo poſt princ. Io: Andr. *num.* 10. Butr. *num. penul.* Card. *num.* 11 Panorm. *num.* 2. Imola *num.* 2. Baldus *num.* 1. Felin. *num.* 3. Bellam. *num.* 4. item Hoſtien. *cap. licet vndique* 30. *de off. deleg. num.* 4. & ibi Io: Andr. *num.* 19. Card. *q.* 12. Imol. *in fin.* Bellam. *num.* 14. Maranta *par.* 4. *diſt.* 5. *num* 61. Bellam. *dec.* 542. Mandoſius Cancell. *reg.* 10. *de Annali. q.* 12. *num.* 42. Sanchez *de matrim. l.* 8. *diſp.* 28. *num.* 40.

13 Quamuis enim iuriſdictio à tempore receptionis reſcripti imprimatur, at non eſt effectualiter radicata in delegato donec ea vti cœperit, *ſup. cap. quamuis* 6. *in hoc lib. & tit.* Et ideo ante illius vſum pendet in ſui duratione à delegantis iuriſdictione, quæ eius morte extinguitur. Quamobrem nec de conſenſu partium poteſt delegatus poſt delegantis mortem incipere vti iuriſdictione delegata, nam iuriſdictio omnino extincta, nequit de conſenſu partium prorogari. Conſenſus enim nequit iudicem conſtituere, qui iudex non eſt, *l. priuatorum C. de iuriſ. omn. iud.* & ita docent hic Anchar. Butr. Dom. Franc. & ad *d. cap. cum veniſſet, de teſt.* Hoſt. Io: Andr. Bald. Card. Imola, & Bellam. Sanchez. vbi *ſup. num.* 41.

14 Notandum ſecundo, quod appellatio fieri debet ad eum, qui habeat iuriſdictionem in cauſa, quæ controuertitur, vt notant Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 1. Delegatus vero re integra ſi moritur delegans iuriſdictionem non habet. Quamobrem hinc habetur, quod exceptio concludens ſubdelegatum non habere iuriſdictionem, quia nec illam habet ſubdelegans deuoluit cauſam appellationis ad primum delegantem, Dom. *num.* 4.

15 Notandum tertio, quod qui eſt reus in cauſa principali fit actor in cauſa *appellationis*, quod intelligit Io: Andr. habito *reſpectu* ad iudicem, ad quem appellat. Dom. *in fin.* Franc. *num.* 4.

16 Notandum quarto colligi ex hoc textu *in v. contrarias*, quod allegans contraria non eſt audiendus, Dom. *not. vlt.* Barboſ. *num.* 5. Couar. *l.* 2. *c.* 2. *num.* 2. Menoch. *l.* 2 *præſumpt.* 41. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Summa textus.*
3 *Textus comprehendit Conſeruatores tam laicorum, quam Eccleſiaſticorum.*
4 *Plures diſtinctiones Conſeruatorum.*
5 *Conſeruatorum alij ad omnes iniurias tuendas, alij ad ſolas manifeſtas.*
6 *Solum Papam poſſe dare Conſeruatores plures tenent.*
7 *Oppoſitum probatur.*
8 *Loci ſeruatores, & latrancallatores, qui eſſent.*
Conſeruatores non prohibiti iure ciuili. 8.
9 *Eccleſiaſtici legibus ciuilibus non ligantur.*
De ſolis Conſeruatoribus datis à Sede Apoſtolica eſt hic ſermo. 7. *&* 9.
10 *Conſeruatorum alij dati in forma communi, alij in forma ſpeciali, qui non ſubijciuntur legibus Decretalis.*
Canonici ex vi huius Decretalis non poſſunt eſſe Conſeruatores. 10.
11 *In iure non ſemper ſub nomine Epiſcopi veniunt Archiepiſcopi.*
12 *Abbates inter inferiores Prælatos primum locum teneat.*
13 *Conſeruator nulliter eligitur Conſeruator ſui conſeruatoris.*
14 *Non eſt nulla deputatio, vt quis ſit iudex ſui iudicis.*

15 *Præ-*

15 *Prælatus vnius Monaſterij non poteſt eſſe Conſeruator illius monaſterij, cuius Prælatus eſt Conſeruator ſui monaſterij.*

Cap. Hac conſtitutione 15.

1 IN nouem partes diſtinguitur præſens Decretalis, in quibus decernitur de qualitatibus neceſſarijs ad hoc, vt aliquis ſit Conſeruator, de loco tribunalis conſeruatorum de ſubdelegationẽ, pœnis debitis tam ipſis, quam partibus procurantibus, vt Conſeruatores agant in ſibi prohibitis, de duratione officij illorum, de ſalario eorum, & muneribus non recipiendis, & tandem imponitur nullitas attentatis in contrarium.

2 Primo decernit Pontifex, vt nullus poſſit deputari in Conſeruatorem, qui non ſit Epiſcopus, vel ſuperior, aut Abbas, aut in dignitatem, vel perſonatum in aliqua Cathedrali, vel collegiata Eccleſia non obtineat. Ita tamen, quod nullus poſſit ſui Conſeruatoris eſſe conſeruator.

3 Exiſtimant Anchar. *num.* 5. & Butr. *num.* 1. quod hic textus loquatur ſolùm de Conſeruatoribus laicorum, qui ſcilicet dantur ad fauorem laicorum, vt eos à manifeſtis iniurijs, & violentijs tueantur. Nam excipit Reges, & Reginas, exceptio autem declarat regulam, in qua materia loquitur, Sed hæc ratio non probat, quia ſtat regulam vniuerſaliſſime intelligi de Eccleſiaſticis, & laicis, & tamen à regula excipi Reges, & Reginas ob ſpecialem præeminentiam dignitatis, quam habent. Et ideo regulam, vt comprehendat Conſeruatores vniuerſaliter, ſiue deputatos pro Eccleſiaſticis, ſiue pro laicis, & ſiue pro perſonis, ſiue pro locis, & ſiue pro perſonis, & locis intelligunt Io: Andr. in principio, Dom. *num* 6. Franc. *num.* 1. Speculator *de off. deleg* §. 8. *num.* 24. Syluest. *v. Conſeruator num.* 1. & ibi Tabien. *num.* 1. Armill. *num.* 1. & cæteri DD. omnes.

4 Eſt ergo conſiderandum dari plura genera Conſeruatorum. Gloſſa *ſup. cap.* 1. & ibi Io: And. Syluest. *v. Conſeruator*, & alij tria genera Conſeruatorum diſtinguunt, eo quia alij dentur contra latrones, & prædones, alij vt defendant priuilegia, alij vt tueantur à manifeſtis iniurijs Dom. vero hic *num.* 6 Franc. *num.* 1. diſtinguunt Conſeruatores in eos, qui ſunt Conſeruatores perſonarum, & locorum, & perſonarum, & locorum ſimul. Sed & amplius diſtingui poſſent Conſeruatores in eos, qui dantur pro vno loco, aut perſona determinata, aut pro pluribus, aut pro omnibus. Sed huiuſmodi materiales diſtinctiones in infinitum multiplicari poſſent, ſecundum quod res, ad quas defendendas dantur Conſeruatores in infinitum poſſunt diſtingui.

5 Diſtinctio magiſtralis ſumi debet reſpectu obiecti formalis ipſius iudicij, & defenſionis iudicialis, quod obiectum eſt iuſtitia indigens ab iniuſtitia defendi via iuris. Hæc vero eſt duplex, nam̃ alia eſt manifeſta taliter, vt ad ſui defenſionem non indigeat iuris indagine, & forma iudicij, alia eſt non manifeſta, & quæ aliqua tergiuerſatione poteſt ab iniuſtitia palliari, & offuſcari, vnde ad eius defenſam iuridicam neceſſaria eſt iudicialis indago. Sic ergo duplex eſt Conſeruator, alter vniuerſalior datus ad defenſam cuiuſcumque iniuſtitiæ ſiue occultæ, ſiue manifeſtæ, & ideo habens indaginẽ etiam iudicialem, & facultatem procedendi, vel ſeruatis apicibus iuris, vel ſaltem ſummarie, & de plano examinanda merita cauſæ. Alias eſt Conſeruator datus ad defenſam ab iniuria, & violentia manifeſta, & ſic non habens iuris indaginem aliam̃, niſi quam permittit, & requirit manifeſta cauſã. In præſenti non eſt ſermo, niſi de Conſeruatoribus datis, vt defendant ab iniurijs, & violentijs manifeſtis. Sed tamen ſine limitatione, ſemper quidẽ iniuria ſit homini, ſiue homo offendatur, quia infertur ei damnum in rebus, ſiue quia non permittitur pacifice vti priuilegijs, ſiue quia offenditur verbis, aut factis in honorem, fama, vel vita, vel in propria perſona, vel in ſuis taliter, vt in ipſum iniuria redundet, omnis hujuſmodi iniuria ſi ſit manifeſtã ſpectat ad Conſeruatorem, & in hoc ſenſu conſeruator vniuerſaliſſimè ſumitur.

6 Quoniam vero Conſeruatores diſtingui poſſunt ex parte illos concedentis, textus noſter ſolus datos à Sede Apoſtolica comprehendit. Dubitant quidem DD. an ſolus Papa dare poſſit Conſeruatores, & id volunt Io: Andr. hic *num* 2. Gemin. *in* §. *Conſeruatores num.* 4. & apud eum Io: de Imol. Sylu *v. conſeruator nu.* 2. Confect. *in ſummar.* Mend. tit. 4. Rodriq. *p.* 1. *q.* 65. *num.* 2. Azor. *p.* 2. *l.* 5. *cap* 34. *q.* 6. Mandoſ. de ſignatura gratiæ *in v. conſeruatoria.* Monet. *de conſeruat.* cap. 4. *num.* 27. & ſeqq. Mirand. *p.* 2. *quæſt.* 47. *a.* 3. Tambur. *tom.* 3. *diſp.* 17. *q* 1. *num.* 7. Id vero probat Monera, quia dare Conſeruatores ſit prohibitum iure communi, nam id prohibitum fuit de iure ciuili *in Auth. vt iud. ſin. quoquo ſub ſi. coll.* 5. §. *nulli.* & §. *interdicimus*, & *auth. de mand. Princ. coll.* 3. §. *eos autem*, ſeu illud tamen. & *in auth. vt nulli iud. hab. loc ſeraat. coll.* 9. *in princ.* & §. *nunc vero.* & §. *ad maiorem.* Cum igitur aliud non ſit determinatum iure Canonico, huic iuri ciuili ſtandum *cap.* 1. *de nou. op. nunc. cap. ſi in adiutorium, diſt.* 10. Tum ſecundo quia Ordinarij inferiores habent ex ſuo officio huiuſmodi defenſiones facere, quas ſpeciali caſu occurrente non poſſunt committerẽ altero; vnde vel turbaretur iuriſdictio Ordinarij, vel iuriſdictiones propter concurſum confunderentur, vel certe abſque neceſſitate alij iudices darentur.

7 Sed verum quidem eſt, quod nullus alius Papa inferior tales Conſeruatores dare poteſt, quales ipſe poteſt dare. Et quod in inferioribus Epiſcopis, vel etiam Legatis à latere, non militant illæ rationes omnes, ob quas ad bonum Eccleſiæ regimen vtile eſt, vel neceſſarium dare Conſeruatores; quia inferiores, quorum iuriſdictio ſtrictis limitibus eſt circumſcripta per ſe ipſos, & per ſuos Ordinarios, Vicarios, ſubditos ſuos poſſunt tueri, vnde non opus eſt, vt dent Conſeruatores ſpeciales, ſed quamuis hoc ſit verum regulariter, maxime reſpectu Diœceſum paruarum, non eſſet tamen impoſſibile dari caſum, in quo aliquis conſeruator eſſet neceſſarius, præcipue reſpectu Legatorum illorum, qui dantur ad ampliſſimas Prouincias, & Regna, vel Epiſcoporum, qui ampliſſimis Diœceſibus præſunt. Neque tunc ſequeretur aliqua iuriſdictionum confuſio, quia iſti Conſeruatores non eſſent, niſi quidam Vicarij ſpeciales Legatorum, aut Epiſcoporum, qui darentur ad hoc, vt particularia loca, aut certa genera perſonarum defenderent, & eſſent ſimiles Vicarijs foraneis; quos de facto Epiſcopi inſtituunt.

8 Nec loci ſeruatoris, de quibus ſit mentio in Authenticis citatis, erant ſimiles Conſeruatoribus noſtris, ſed longe diuerſi, vt enim exponit Angel.

d. auth.

d. auth. vt nulli iudicum. Loci ſeruator erat Proconſulis, ſeu Præſidis Vicarius, ac Locumtenens, vnde ibi Imperator prohibet Prouinciales magiſtratus in Prouincijs ſibi creditis Vicarios inſtituere, nimirum Vicarios illos, quos tunc temporis vſurpata conſuetudine in ſingulis Ciuitatibus ob auaritiam inſtituere ſtudebant. Nec enim legitimum, & antiquum adiutorem adimere voluit Præſidi Prouinciæ Imperator, ſed corruptum morem tollere, prout ſcribit etiam Antonius Vacca *in expoſ. locorum obſcuriorum tit. 16. de off. Proconſ. & legat.* Similiter latronum inſectatores illi erant, qui dicebantur alio nomine latrunculatores, qui vel erant Iudices, qui de criminibus tantum, non vero de re pecuniaria iudicabant, vel vt magis placet Alciat. erant præfecti apparitorum, & militum, qui ad latrones conquirendos, & perſequendos mittebantur, & tunc ex abuſu, & praua conſuetudine tales erant, vt grauia damna populis afferrent. Diuerſi ergo erant illi locorum ſeruatores, vel latrunculatores à noſtris Conſeruatoribus.

9 Quamuis etiam ſi lex ciuilis prohibuiſſet Conſeruatores dari, non per hoc obligaret Legatos, vel Epiſcopos, Eccleſiaſticos enim nec quantum ad vim directiuam obligant leges ciuiles, niſi quæ, vt dicitur infra *num. 26.* pro communi vtilitate totius Reipublicæ, & tam laicorum, quam Eccleſiaſticorum conditæ ſunt, non vero illæ, quæ editæ fuerunt ad laicorum Iudicum abuſus tollendos. Et maximè ſi ſint leges adimentes Eccleſiaſticam iuriſdictionem, quam Imperatores nec dare poſſunt, nec auferre. Quia tamen licet Conſeruatores non aduerſentur diſpoſitis *in cap. ad hæc, de reſcript.* vt dixerunt *cap. 1. ſup. hoc tit.* Archid. *num. 3.* Anchar. *num. 1.* Io: Andr. *num. 2.* Dom. *num. 1.* poſt Hoſt nihilominus nec illis ſunt multum conformes, ideo vſus non habet, vt Papa inferiores dent Conſeruatores. Quos tamen dare non ſunt prohibiti, vt de Legatis à latere docent Archid. *d. cap. 1. num. 1.* dicens id ſe vidiſſe practicatum à Cardinali Latino Epiſ. Hoſtien. in Eccleſia Carpen. Mutien. Diœc. Anchar. ibid. *num. 3.* Dom. *num. 3.* De his vero Conſeruatoribus, vel de datis à Principe laico, non loquitur hic textus, ſed ſolum de datis a Sede Apoſtolica.

10 Verum diſtinguuntur vlterius Conſeruatores, quia alij à Sede Apoſtolica dantur in forma communi, & ordinaria, alij veró dantur in forma ſpeciali illi, qui dantur in forma communi, & ordinaria, ſunt illi, qui dantur in terminis huius conſtitutionis, & alterius relatæ *ſup. cap. 1.* Et illi neceſſe eſt, quod ſint, vel Epiſcopi ſi non conſecrati ſaltem cõfirmati, nec ſufficit eos eſſe electos, vel Archiepiſcopi, aut Patriarchæ, vel Abbates, vel in aliqua Cathedrali, aut Collegiata Eccleſia dignitatem, aut perſonatum obtinentes, & cum de iure *cap. ſtatutum 11. ſupra de reſcript. in hoc lib.* Delegati Papæ poſſint eſſe etiam Canonici Cathedralium, hoc non admittitur in hoc textu, vt hic aduertunt Gloſ. *in v. obtinentes* Dom. *num. 9.* Fagnan. *cap. ſi Clericus, num. 55. de for. compet.* Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſ. all. 106. num. 32.* Quamuis modo ex iure nouo *conſtit. 9.* Greg. 15. de Conſeruatoribus, etiam Canonici Cathedralium poſſint eſſe Conſeruatores iuxta diſpoſitionem *d. cap. ſtatutum* ſi tamen alia requiſita habeant. Et ideo videnda ſunt, quæ circa huiuſmodi requiſita dicta ſunt *d. cap. ſtatutum,* & dicentur *infra artic.* Sed alij ſunt Conſeruatores dati à Sede Apoſtolica in forma ſpeciali, & priuilegiata, ſicuti ſunt Conſeruatores Regularium, qui ab ipſis Regularibus eliguntur in vim priuilegij perpetui, & iſti non obligantur anguſtijs qualitatum, & diſpoſitionum huius capituli, ſed habent ampliſſimas facultates, per quas cognoſcunt etiam de iniurijs, & moleſtijs occultis, & extra Diœceſim, & non eſt neceſſe, quod dignitates, vel perſonatus obtineant, ſed ſimplices Canonici etiam collegialium Eccleſiarum, & Epiſcoporum Vicarij Conſeruatores eorum eſſe poſſunt, vt ex eorum priuilegijs conſtat. Et quamuis ex *conſt. 9.* Greg. 15. de Conſeruatoribus priuilegium Conſeruatorum ſit valdè reſtrictum, nihilominus adhuc in multis non ſubijciuntur formæ, & diſpoſitioni huius decretalis, vt infra *in quæſtione* proponenda apparebit.

11 Notandum primo ex texto colligi, quod in iure non ſemper ſub nomine Epiſcopi, veniunt ſuperiores Archiepiſcopi, & Patriarchæ, cum textus inter Epiſcopos, & alios ſuperiores Epiſcopis diſtinguat. Gloſſ. *notab. 3.* Dom *num. 2.* & poſt Bald. Felin. & Lap Fagnan. *cap. Accedentibus num. 29. de exceſ. Prælat.*

12 Notandum 2. inter Prelatos inferiores Epiſcopis primum locum tenere Abbates, vt adnotauit Dom. *num. 3.*

13 Notandum 3. ex verbo nulluſq; quod aliud diſcrimen habetur inter Delegatum, & Conſeruatorem, quia cum non ſit prohibitum aliquem eſſe Delegatum in cauſa illius, qui eſt in ſui aliqua cauſa delegatus; minime permittitur, vt quia ſit ſui Conſeruatoris conſeruator. Gloſſ. *in v. Conſeruator.* Anchar. Butr. *num. 1.* Dom. *num 9.* Specul. *de off. deleg. § fin. num. 24.* Monet. *de conſeru cap. 5. num. 131.* Petr. Greg. *ſynt. l. 47. cap. 22. num. 8.* Barboſ. *de off. Epiſ. alleg. 106. num. 14.* Et hoc intelligitur ita vt deputatio ipſa ſit nulla, & nullius valoris, vt obſeruat Gloſſ. *in v. Conſeruator, & in v. edita* cum qui ſequuntur Monac. Dom. *in princ. num. fin.* Barboſa *num. 7.*

14 Non tamen vera eſt regula generalis, quam deducit Dom. *n. 4.* quia ſcilicet nullus poſſit eſſe ſui Iudicis iudex; nam licet hæc reciproca iuriſdictio ſit iuſta cauſa recuſationis, iuxta doctrinam Speculatoris *de iud. deleg. § ſupereſt. verſ. Item ſi vnus,* & dictum eſt *ſup. in hoc tit. cap. Iudex 5. a 6. à num. 165.* tamen in alijs iudicibus deputatio iſta reciproca non reddit commiſſionem nullam, ſicuti facit in Conſeruatoribus.

15 Ex hoc vero textu videtur dicendum, quod ſi aliquod monaſterium vnius Ordinis habeat v. g. Ord. Prædicat. pro Conſeruatore Prælatum monaſterij alterius Ordinis, puta Ord. Minor. Prælatus illius Monaſterij Ord. Prædicatorum poſſit eſſe Conſeruator Monaſterij illius, cuius Prælatus eſt Conſeruator præfati Monaſterij Ordin. Prædicatorum, & ſic Petr. Greg. *d. c. 22.* dixit, quod ſi Abbas S. Saturnini ſit datus Conſeruator Abbatiæ Moyacen. Abbas Moyacen. non poteſt eſſe Conſeruator Abbatiæ S. Saturnini. Hoc tamen debet intelligi reſpectu eiuſdem numero Monaſterij, cuius Prælatus alterius Monaſterij eſt Conſeruator. Neque enim ex vi huius textus prohibitum eſt, vt ſi aliquis ſcilicet Abbas S. Saturnini ſit Conſeruator Abbatiæ Moyacen. Abbas alterius Abbatiæ à Moyacen. non poſſit eſſe Conſeruator Abbatiæ S. Saturnini, quia Abbas alterius Abbatiæ ab Abbatib. Moyacen. non eſſet

Con-

Digitized by Google

Conſeruator ſui conſeruatoris, cum illius alterius Abbatiæ Conſeruator non eſſet Abbas S. Saturnini.

SVMMARIVM.

16 *Subditus non poteſt eſſe Conſeruator ſui Domini.*
17 *Nomine Regis non venit Regina.*
Nomen certæ qualitatis maſculini generis non comprehendit fœminas. 17.
18 *Regina nomen eſt dignitatis.*
19 *Regibus ſemper defertur.*
Diſpenſatur facilius cum habente dignitatem. 19
20 *Filij Regum non excepti.*
21 *Subditus poteſt eſſe iudex ſui domini ſaluo iure recuſationis.*
22 *Suffraganei, & eorum Clerici an poſſint eſſe Conſeruatores metropolitani.*
23 *Iuriſdictio, dominium, & diſtrictus quomodo diſtinguantur.*
24 *Dominium baſſum, & altum, & directum, vtile, & plenum.*
25 *Clerici ſunt de diſtrictu temporali Principis.*
26 *Leges ciuiles qualiter obligent clericos.*
27 *Statuta fauorabilia communia Clericis.*
Priuilegia diſtrictus, & Patria communia Clericis. 27.
Monachi etiam ſunt diſtrictuales, vbi eſt ſitum monaſterium. 27.

§. 1. *Nec aliquis.*

16 Decernitur, vt nullus poſſit habere Conſeruatorem illum, qui continetur ſub ipſius iuriſdictione, dominio, vel diſtrictu Eccleſiaſtico, vel temporali, exceptis Regibus, & Regiois.

17 Sub nomine Regis non comprehenditur Regina, niſi id exprimatur. Ex quo deducitur, quod nomen certæ qualitatis maſculini generis non comprehendit fœminas eiuſdem qualitatis, de quo per Gloſſ. *in cap generali ſup. de elect. in hoc lib.* & hic Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2.

18 Et Reginæ nomen eſt dignitatis, & importat altitudinis præeminentiam. Dom. *num.* 5.

19 Regibus propter eorum excellentiam ſemper defertur, & præſeruati cenſeātur. Barboſ. *num.* 8. Gonzalez. *reg.* 8. *Cancell. Gloſſ.* 9. §. 2. *num.* 36. Sic enim & cum habentibus dignitatem facilius diſpenſatur. *cap. de multa. ſup. de præb.* Dom. *nu.* 5.

20 Ex quo tamen non nominantur Regum filij deducit Moneta *de conſeru. cap.* 5. *num.* 141. eos non eſſe exceptos à communi regula huius textus. Cuius ratio eſt, quia filij etiam primogeniti viuente Parte non habent iuriſdictionem in Patris ſubditos.

21 Subditus igitur non poteſt eſſe ſui ſuperioris Conſeruator. Extendit hoc Dom. *num.* 6. vt ſubditus non poſſit eſſe iudex in cauſa ſui ſuperioris. Sed malè loquitur non diſtinguens inter Iudicem nullum, & irritum, & inter iudicem validum, ſed recuſabilem. Poteſt recuſari ſubditus ne ſit iudex in cauſa ſui ſuperioris, Sed tamen deputatio ſubditi in iudicem ſui ſuperioris non eſt nulla. Et hæc eſt altera differentia inter Delegatum, & Conſeruatorem, quia validè deputatur ſubditus iudex in cauſa ſui ſuperioris, ſaluo iure recuſationis. Speculator *de off. deleg.* §. 7. *ſupereſt, num.* 5. ſed nulla eſt deputatio ſubditi in Conſeruatorem ſui ſuperioris. Gloſſ. *in v. ditu.* Barboſ. *num.* 9. Qui tamen malè ad hoc probandum adducit *cap. accedens, el* 1. & *el* 2. *vt lit. non conteſt.* quia ibi eſt ſermo de iudicis recuſatione, non de nullitate commiſſionis ipſo iure, ſi ſuperioris cauſa ſubdito delegetur.

22 Suppoſita autem prohibitione huius textus quod nedum Epiſcopi ſuffraganei, ſed nec Clerici eorum poſſint eſſe Conſeruatores Metropolitani, deducunt Io. Andr. *num.* 3. Anchar. *num.* 2. Domin. *num.* 9. Butr. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Moneta *de conſeru. cap.* 5. *num.* 140. Tum quia Archiepiſcopus habet ſolicitudinem totius Prouinciæ *cap.* 2. 9. *q.* 3. & *cap.* 1. *diſt.* 11. & grex Prou. ſibi commiſſus eſt. *cap. quoniam diſt.* 75. Tum quia, vt notat Io: de Fano licet ſubditus ſuffraganei non ſit ſubditus Archiepiſcopi, tamen eſt de illius diſtrictu, quia de Prouincia diſtricta per illum. In certis quoque caſibus Archiepiſcopus habet Iuriſdictionem ſuper ſubditos ſuffraganeorum. Sed in hoc mihi placet conditio poſita à Moneta *d. cap.* 5. *num.* 139. ſcilicet, vt id ſit verum ſaltem parte opponente. Nimirum quia ſuffraganei, vel eorum Clerici ſi dentur Conſeruatores Metrapolitani poſſunt recuſari; ſed tamen electio non erit nulla ipſo Iure; quia qui ſunt de Diœceſi ſuffraganei nec ſunt ſubditi Metropolitani, nec ſunt de eius diſtrictu niſi ſecundum quid, & largè. Nec aliud haberur ex *d. cap. accedens, vt lit. non conteſt.* & *cap. cum in iuuentute, de purgat. Canon.* quæ ad id probandum ſolent adduci.

23 *Iuriſdictio autem, dominium, vel diſtrictus*, ponuntur, vt diſtincta, & ea diſtingui vult Anchar. *num.* 6. & Franc. *num.* 3. ad quod probandum adducitur notata *in cap. cum ad ſedem, de reſtit. ſpol.* & *in hoc lib. cap. ſtatutum, de reſcrip. cap. vbi periculum, de elect. Clem. ne Roman. de elect. ſuſtit. de action.* & *l pupillus*, §. *territorium, de verb. ſignif.* & per adducta à Tholoſ. *lib.* 47. *num.* 21. & quidem quantùm ad impoſitionem nominum diſtinguuntur. Nam iuriſdictio dicitur à poteſtate dicendi ius, & dominium à facultate dominandi, & diſtrictus à facultate deſtringendi. Sed quantum ad id, ad quod ſignificandum hæc nomina ſunt impoſita, ſignificant locum vbi, ſeu intra cuius fines aliquis habet ſuperioritatem, vt poſſit in eo ius dicere, & dominari, & pœnis vel præceptis diſtringere, vel adſtringere, vnde idem ſignificant, quia vbi quis poteſt ius dicere, poteſt quoque dominari, & præceptis diſtringere, vel adſtringere. Vnde in hoc textu hęc tria in vnum coincidunt, ſed diſtinctè poſita ſunt, ad tollendam omnem ambiguitatem, & ne quis vim in verbo faceret. Moneta *de conſeruat. cap* 5. *num.* 138. Vide de his Anchar. *num.* 6. Franc. *nu.* 3. Gloſſ. *in Clem. ne Romani, v. Diœceſim*, Felin. *in cap. licet, de probat.* Surd. *dec.* 120. Tulcum *lit. D. concl.* 516.

24 Cum vero dominium diſtinguatur in baſſum, quod res corporeas reſpicit, & in dominium altum, quod reſpicit perſonas, eorumque gubernium, & diſtinguitur in directum, & vtile, & plenum, quod eſt directum ſimul, & vtile. De hoc alto dominio hic eſt ſermo, quod eſt illud, quod coincidit cum iuriſdictione. Arbitratur vero Moneta *d cap.* 5. *num.* 137. quod textus intelligatur etiam de quolibet dominio etiam directo, licet non vtili, quoniam de omnibus iſtis dominijs dici poteſt, quod mouere poſſunt animum Conſeruatoris.

25 Diſtinguitur autem diſtrictus in Eccleſiaſticum, & temporalem. Diœceſis eſt quidam diſtrictus Eccleſiaſticus; vnde vt notat Dom. *num.* 7. Diſtrictus aliquando ſumitur pro Diœceſi, ſed temporalis diſtrictus eſt locus intra cuius fines Princeps temporalis dominatur, & Ius dicere poteſt, & temporalibus præceptis adſtringere: nedum vero laici, ſed etiam Clerici habitantes, vel exiſtentes in loco, vbi Princeps laicus dominatur ſunt de eius temporali diſtrictu, vt hic probant Anchar. *num.* 8. Butr. *num.* 8. Dom. *num.* 7. & 8. Franc. *num.* 3. & 4. Barboſ. *num.* 12. Surd. *dec.* 119. *& conſ.* 301, Suarez *de legibus l.* 3. *c.* 20. *num.* 10.

26 Qualiter vero leges, & ſtatuta laicorum obligent Clericos, qui ſunt in diſtrictu, ſi quæratur, breuiter dicitur, quod leges præceptiuæ quantum ad vim coactiuam non afficiunt Clericos, qui tamen ex vi directiua tenentur ſeruare leges, quæ pro bono communi Ciuitatis, & diſtrictus, in materia communi laicis, & Clericis editæ ſunt, & ſine iniquo grauamine, & inhoneſtate, & indecentia ab Eccleſiaſticis ſeruari poſſunt, vt poſt Syluest. *v. lex q.* 15. Sotum *lib.* 1. *de iuſt. q.* 6. *a.* 7. *in princ. & 4. d.* 25. *q.* 2. *a.* 2. Med. 1. 2. *q.* 96. *a.* 5. & plures alios docet Suarez *de leg. l.* 3. *c.* 34. *num* 6. & tradunt Canoniſtæ *cap. Eccleſia, de conſtit.* vbi Panorm. *num.* 13. Dec. *num.* 27. Felin. *num.* 37. 81. & 85.

27 Vnde etiam eſt, quod ſtatuta laicalia inquantum fauorabilia communia ſunt Eccleſiaſticis in diſtrictu habitantibus, ſeu exiſtentibus; & priuilegium conceſſum diſtrictui competit etiam Clericis; & priuilegium conceſſum Hiſpanis competit tam laicis, quam Clericis, quia Clerici ſunt diſtrictuales, & Prouinciæ incolæ, ſeu ciues. Io: Andr. hic Anchar. *num.* 6. Dom. *num.* 7. & 8. Franc. *num.* 3. qui *num.* 4. ex Lap. aduertit hoc etiam eſſe verum de Monachis, qui ſunt ciues illius Ciuitatis, in quo eſt ſitum monaſterium, vt not. *cap. Rogationes de conſec. diſt.* 3. & per Bart. *in l.* 1. *ff. ad munic.* de quo per Dom. hic *num.* 8. Bart. & Bald. *in l.* 1. *C. de ſuis, & leg.* & per DD. *in cap. Eccleſia, ſup. de conſtit. & cap. quod Clericis, ſup. de for. comp. & cap. fin. de ſtat. Monach.*

SVMMARIVM.

28 *Conſeruatores extra Diœceſes non poſſunt procedere.*
Non poſſunt trahere exiſtentem vltra diætam. 28
29 *Nec de conſenſu partium.*
30 *Conſeruator poteſt citare.*

§. *Conſeruatores* 2.

28 DVo ſtatuit Pontifex in hoc §. Primum eſt, quod Conſeruatores extra Ciuitates, aut Diœceſes, in quibus fuerint deputati contra quoſcumque non poſſint procedere, & ſic non poſſunt in loco extra Ciuitatem, aut Diœceſim. Ideo ſecundo decernit, quod exiſtentes extra fines Diœceſum Conſeruatores poſſint trahere ad iudicium, dummodo tamen non diſtent vltra vnam diætam. Vt hic notant omnes, Sylu. *v. conſeruator. num.* 4. Voluit enim Pontifex, vt in Conſeruatoribus ſeruaretur, quod ipſe de iudicibus delegatis decreuerat ſupra in hoc *lib. cap. ſtatutum* 11. §. *cum vero, de reſcrip.* Vnde ea, quæ ibi notata ſunt de computatione diætarum, & cæteris omnibus cum proportione applicanda ſunt Conſeruatoribus. Cum hoc tamen diſcrimine, quod adnotauit Gloſſ. *in v. non præſumant*, & ex ea Franc.

29 Quia nimirum, vt habetur ibid. in § *in nullo*, Delegatus de expreſſo conſenſu partiũ poteſt extra Diœceſim, in qua fuit deputatus, partes citare, & cauſam cognoſcere; quod non poteſt conſeruator facere; quia ſi Pontifex hoc poſſe fieri voluiſſet, expreſſiſſet.

30 Conſeruator igitur intra Ciuitatem, aut Diœceſim, in qua eſt deputatus poteſt partes ad ſuum tribunal trahere, eaſque citare. Quod tamen videtur fieri non poſſe, quia Conſeruator non habet iuriſdictionem niſi in iniurijs notorijs, at vero in notorijs non habet locum citatio, ſicut nec iudiciaria indago *cap.* 1. *ſupra in hoc tit.* Ideo ex hoc deducunt aliqui, quod etiam in notorijs locum habeat citatio, & aliqua iudicialis indago, & eſt ſententia Io: Mon. *num.* 2. Dom. *num.* 2. & 4. Franc. *num.* 1 ſed de hoc diſputatur infra *artic.* 9.

SVMMARIVM.

31 *Non poteſt Conſeruator ſubdelegare, niſi ſecundum quid.*
32 *Prohibitus ſubdelegare id facit, ſi ſibi ſpecialiter concedatur.*
33 *Sufficit, quod ſubdelegatus habeat qualitates tempore ſubdelegationis.*
34 *Diſpenſatus ſuper aliqua qualitate, non poteſt ſubdelegare non habenti illam qualitatem.*

§. *Vices ſuas.* 3.

31 PLura hic decernuntur de facultate ſubdelegandi, quæ Conſeruatoribus negatur, niſi quantum ad aliquam partem. Primo igitur ſtatuitur, quod Conſeruatores non poſſint in totum ſubdelegare vices ſuas. Secundò quod alijs committere poſſint citationes, & ſententiarum denunciationes. Tertiò limitatur hoc, vt non poſſit fieri niſi intra Ciuitates, aut Diœceſes, in quibus Conſeruatores ſunt deputati. Quartò, quod huiuſmodi ſubdelegatio non poſſit fieri, niſi perſonis habentibus qualitates, quæ ſunt neceſſariæ ipſis Conſeruatoribus. Quæ docent etiam hic Canoniſtæ, & Specul. *de off. deleg.* §. 8. *num.* 24. Syluest. *v. conſeruator num.* 4. Tabien. *num.* 4. Azor. *p.* 2 *l.* 5. *c.* 34 *quæſt.* 9. Portel. *v. Conſeruatores num.* 6. Ludou. Mirand. *tom.* 1 *q.* 47. *a.* 3. *& 8. concl.* 4. Rodriq. *tom* 1. *quæſt.* 65. *a.* 10. Molin. *tract.* 5. *diſp.* 29. *num.* 5. Rodriq. *p.* 1. *q.* 65. *a.* 10. Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.* 65. Io: Andr. ad Specul. vbi ſupra. Et addit Specul. quod in hoc, quod eſt cognoſcere, an Conſeruatoris ſit iuriſdictio, poteſt Conſeruator committere vices ſuas. Per priuilegia tamen huic legi pluries fuit derogatum, prout videbitur infra.

32 Cum vero prohibitus fuerit Conſeruator ſubdelegare vices ſuas, excipiuntur citatio, & ſententiæ denunciatio. Quare ex hoc colligitur, quod qui alias de iure prohibitus eſt ſubdelegare, id facere poteſt, ſi fuerit ſibi ſpecialiter conceſſum; & ſic, quod Delegatus ab inferiori, qui non poteſt ſubdelegare, poteſt id facere, ſi ſibi commiſſum fuerit, vt per ſe, vel per alium cauſam cognoſcat, vt notant hic in §. *Conſeruatores* Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 3. & faciunt not. ſupra *in hoc tit. cap.* 15 *cui.*

33 Conſideratur etiam, quod ſubdelegatio non

poteſt

Digitized by Google

poteſt fieri niſi in loco, & ijs perſonis, quibus fieri potuit delegatio, iuxta ſancita *ſup. d. cap. ſtatutum. §. in nullo*, & ſic, qui à principio non fuiſſet habilis, non poteſt ex poſt ſubrogari, aut ſubdelegari. Ita Franc. *d. num. 21* ſed neque ex hoc textu, neque ex alio hoc colligitur, quod ſubrogandus debeat habere qualitates neceſſarias ad hoc, vt ſit ſubdelegatus de eo tempore, in quo datus eſt delegatus, ſed ſufficit ſi illas habeat tempore ſubdelegationis; quia ſufficit, quod Delegatus ſubdeleget habenti qualitates neceſſarias.

34 Cæterum aſſertio iſta principalis, vt Conſeruator non poſſit ſubdelegare niſi habenti qualitates requiſitas ad Conſeruatorem ampliatur, vt etiam ſi Papa concederet alicui Conſeruatori facultatem procedendi etiam in occultis cum clauſula non obſtantibus; imo ſi Papa ex certa ſcientia concederet facultatem eligendi Conſeruatorem illum, qui non haberet qualitates ex *hoc cap. neceſſarius*, ſicut conceſſum erat Regularibus; imo ſi Papa ipſe ex certa ſcientia diſpenſando daret in Conſeruatorem illum, qui aliquam ex requiſitis conditionibus non haberet, dareтque illi facultatem ſubdelegandi, non per hoc poſſet ſubdelegare non habenti qualitates neceſſarias ad Conſeruatorem, niſi expreſsè, vel æquiualētèr derogaretur huic cōſtitutioni. Derogatio enim eſt ſtricti iuris, nec extenditur de caſu ad caſum, *cap. 1. & 2. de fil. Presbyt. ſup. in hoc 6. & infr. cap. non poteſt. de praben.* Mon. *de conſeru. cap. 7. num. 67.* Quod & de ſemplici delegato probat multis Felin. *in cap. ſi pro debilitate col. 2. de off. deleg.* Sic ſi Papa duobus committat cauſam cum clauſula *appellatione remota*, non per hoc iſti poterunt etiam adinuicem ſubdelegare cum eadem clauſula, quia conceſſum deleganti diſpenſando in lege non iudicatur conceſſum ſubdelegato, de quo Papa non cogitauit *cap. ſuper quæſtionum, §. ſi vero de off. deleg.* Felin. *vbi ſup.* Moneta *d. c. 5. num. 69.*

SVMMARIVM.

35 *Summa textus.*
36 *Ad incurrendam hanc ſuſpenſionem requiritur ſcientia.*
37 *Incurritur ex quocumque exceſſu.*
38 *Aliqui volunt, quod pœna ſit ſuſpenſio ab officio imo à beneficio.*
39 *Eſt ſuſpenſio à ſolo officio Conſeruatoris.*
40 *Eam incurrunt etiam Epiſcopi, Cardinales, & ſubconſeruatores.*

§. *Vt autem* 4.

35 HIc Iudici imponitur pœna, ſi contra ſtatuta delinquat, & dicitur, quod ſi ſcienter Conſeruatores ſe intromiſerint de alijs, quam de manifeſtis iniurijs, & violentijs, ſeu ad alia, quæ iudicialem indaginem requirunt ſuam extenderint poteſtatem, ſint ipſo facto per annum ſuſpenſi ab officio.

36 Primo vero conſiderandum, quod textus ad hanc pœnam incurrendam requirit, quod Conſeruator *ſcienter* cognoſcat de alijs, & non manifeſtis iniurijs. Sed nihilominus Gloſſ. *in v. ſcienter* Dom. *num. 2.* & Franc. *in §. Conſeruatores num. 2.* Rodriq. *tom. 1. quæſt. 65. n. 19.* quaſi dictio *ſcienter* ad nihilum deſeruiat, exiſtimant quod idem dicendum ſit etiam ſi Conſeruator id faciat ex ignorantia iuris vel craſſa, & ſupina, aut affectata. Hoc tamen verum non eſt, & quamuis nec verum ſit, quod dictio ſcienter excludat omnem ignorantiam, vt dicit hic Barboſa *num. 18.* Quia non excludit affectatam, vel adeo craſſam, quæ non excludat dolum, ſed æquiualeat affectatæ, verum tamen eſt, quod dictio *ſcienter* in legibus pœnalibus non apponitur à caſu, & vt nihil importet, ſed vt excludat ignorantiam tam iuris, quam facti etiam craſſam, ad minus excludentem tamen dolum, vt probatum eſt ſupra *in hoc lib. cap. 2. de conſtit. q. 1. n. 21.*

37 Conſiderandum eſt ſecundò, quod materia huius ſuſpenſionis eſt vnica ſola actio, quæ eſt cognoſcere de alijs, quam de manifeſtis iniurijs, ſeu de ijs, quæ requirunt iudicialem indaginem. Quamobrem ſi Conſeruator ſubdeleget, erit quidem nullius roboris ſubdelegatio, ſed tamen non ex vi huius textus per hoc Conſeruator incurret ſuſpenſionem, quam tamen incurret ex vi *conſtitut. 9.* Gregor. 15.

38 Conſiderandum eſt tertiò, quod huiuſmodi ſuſpenſio, quæ eſt ſuſpenſio ab officio abſolutè, & nulla facta limitatione non importat ſolam ſuſpenſionem ab officio Conſeruatoris, ſed vt poſt multos à ſe citatos tradidit Suarez *de cenſuris lib. 5. diſput. 26. ſect. 1. num. 3.* & conſiderat Barboſa hic *nu. 19* importat etiam ſuſpenſionem ab officio Clericali. Et nihilominus ſine ſufficienti fundamento Gloſſ. hic *in v. officio*, cum qua tranſeunt Io: Mon. Archid. Dom. *num. 2.* Sylu. *v. conſeruator num. 5.* Tab. *num. 7.* vult vt inuoluat etiam ſuſpenſionem à beneficio. Cum enim diſtincta ſint officium, & beneficium, & in pœnalibus prohibita ſit extenſio ad diuerſa, & non expreſſa, non debet dici, quod in hoc caſu, in quo lex ſuſpendit ab officio inuoluatur ſuſpenſio à beneficio, vt probant Barboſ. *d. n. 19.* Suarez *de cenſur. diſp. 26. ſect. 3. n. 4.* Moneta *de conſeru. cap. 7. q. 12. n. 568.* Bonac. *de ſuſpenſionibus in particulari diſp. 3. q. 5. p. 2. n. 5.* Nam & vniuerſaliter quod ſuſpēſio ab officio non includat ſuſpenſionem à beneficio probāt Imol. poſt Paulum *in Clem. cupientes, de pœn.* DD *in cap. latores, de cler. excom & cap. Paſtoralis de appell. Summiſta* ferè omnes *in v. ſuſpenſio* Nauar. *c. 27. num. 160.* Tol. *lib. 1. cap. 45.* Sanchez *l. 3. de matr. diſp. 51. num. 12.* Sayr. *de cenſ. lib. 4. cap. 5. num. 16.* Suarez *de cenſ. diſp. 26. ſect. 3.* Quibus ſuppoſitis videretur dicendum, quod Conſeruator excedens limites ſuæ iuriſdictionis in præfatis licet non ſit ſuſpenſus à beneficio, ſit tamen ſuſpenſus ab officio ſimpliciter.

39 Verum ſtandum eſt in hoc iuri nouo *conſtit. 9.* Greg. 15. *de conſeruat. §. 11.* ibi. *Quod ſi qui Conſeruatores, ſiue in hac parte, ſiue alias quomodolibet ſuos limites exceſſerint per annum ab officio Conſeruatoris huiuſmodi ſuſpenſi ſint.* Siue ergo dixerimus, quod Greg. 15. interpræratus fuerit hanc Decretalem, ſiue quod induxerit ius nouum derogando antiquo, ſicuti de facto derogat huic Decretali in ijs, quæ ſunt contraria ſuæ diſpoſitioni in eodem §. 11. concludendum eſt, quod Conſeruator excedens quocumque modo limites ſuos eſt ſuſpenſus per annum ab officio Conſeruatoris Bonac. *de cenſ. in par. diſp. 2. p. 35. num. 8. q. 2.* vnde hæc ſuſpenſio non eſt cenſura inducens irregularitatem. Hanc enim incurrit ſolum, qui ſuſpenſus ab ordine ſe diuinis immiſcet. *cap. 1. §. caueant, & cap. is cui infr. de ſent. excomm. & cap. 1. inf. de re iud.* Couar. *cap. Alma*

mater.p.1.§.8.num.5.de ſent. excom.in 6. Nauar.*cap.* 27. *num.*244. Moneta *de conſeruat. cap.7. num.*563.

40 Quamuis vero Epiſcopi eorumque ſuperiores nullius conſtitutionis, ſententiæ, aut mandati occaſione interdicti, aut ſuſpenſionis ſententiam nullatenus incurrant ipſo iure, niſi de ipſis expreſſa mentio habeatur *cap.quia periculoſum 4.infr.de ſent. excom.* Quia nihilominus *in princ.huius text.*expreſsè nominantur, & numerantur Epiſcopi, & eorum ſuperiores,inter eos,qui poſſunt eſſe Conſeruatores, & hæc decretalis confirmatur à Greg.15.*in d.conſt.* §.11. vbi eidem conſt.non aduerſatur, dicendum eſt,quod etiam Epiſcopi, & eorum ſuperiores hanc ſuſpenſionem incurrunt ſi ſuos limites excedunt. Quod eadem ratione dicitur de Cardinalibus.Moneta *de conſeruat.cap.7.num.*571.& 573. Et idem dicitur de ſubconſeruatoribus,nam hæc ſuſpẽſio lata eſt contra excedentes in exercitio iudicis Conſeruatoris, & appellatione delegati venit ſubdelegatus *cap.licet,& cap.ex literis ſup.de off.deleg & cap.ſi à ſubdelegato ſup. in hoc lib.& tit. & l.more. ff.de iuris omn.iud.* Et cum certum ſit ſubconſeruatorem comprehendi ſub prohibitione ne excedat limites non poteſt eſſe dubium,quod non incurrat pœnam latam contra limites excedentem. Moneta *d. c.5.num.*575.

SVMMARIVM.

41 *Summa textus.*
42 *Quando & qui incurrant excommunicationem hic latam,& quis ab ea abſoluat.*
43 *Eam incurrunt etiam Epiſcopi, & Cardinales.*
44 *Ab ea non excuſant priuilegia abrogata.*

§. *Pars vero.* 5.

41 DEcernitur pœna contra partem, vt ſi pars procurauerit,quod Conſeruator cognoſcat de alijs,quam de manifeſtis iniurijs vt ſupra,ſit ipſo facto excommunicata, nec poſſit abſolui niſi prius integraliter ſatisfecerit parti defatigatæ, & aduerſæ de expenſis.

42 Hanc cenſuram non incurrit niſi pars,ſcilicet reus,vel actor, & non ſufficit procuratio attentata,ſed requiritur effectuata, vt ſcilicet,Conſeruator in effectu exceſſerit fines mandati cognoſcendo de non manifeſtis. Ab ea vero non poteſt abſolui pars, niſi à Summo Pontifice antequam ſatisfaciat alteri parti de expenſis,& ita quod nec ſufficit cautio de ſatisfaciendo, imo nec ſufficit ſatisfactio ex parte, ſed requiritur integralis. Facta tamen integrali ſatisfactione ab hac excommunicatione abſoluere poterit Epiſcopus, cum non ſit excommunicatio reſeruata Io: Monac. *num.*4. Dom. *num.*4. Franc. *num.*2. Barb.*num.*22. Syluest, *v. Conſeruator num.*5.Tabien,*num.*5.Vel etiam in foro conſcientiæ ſimplex Confeſſarius.Theſau.*in praxi par.2. v.Conſeruator.*Bonac.*de cenſ.in part.d.2.q.2.p.35.num.*5.

43 Hanc vero excommunicationem incurrit quicumque ſit pars, & vt ſupra delinquat, ſiue hic ſit Epiſcopus,ſiue Cardinalis,in *d.cap.* enim *quia periculoſum, inf.de ſent.excom.* non eſt mentio niſi de interdicto, & ſuſpenſione, atque adeo Epiſcopum comprehendi in generali excommunicatione à iure lata adnotauit ibi Gloſſ.*in v.ſuſpenſionis.*Moneta *d.cap.7.num.*584 qui ibi *à num.*593.late tractat qualiter ſi contingat aliquod collegium eſſe Conſeruatorem,illud incurrat excommunicationem.

44 Exiſtimat vero Theſau.vbi ſupra,quod hæc conſtitutio locum habeat ſolum in Conſeruatoribus datis ſecundum ius commune non vero ſecundum priuilegia.Et ideo hos Conſeruatores non incurrere ſuſpenſionem,ſi terminos hic limitatos excedant, nec partem incurrere excommunicationem, ſi hoc procuret. Sed aduerti debet priuilegia redacta fuiſſe per Greg.15.ad terminos *cap. ſtatutum 11.de reſcript.in hoc lib.& præſent. capitis*, iuxta tamen ſancita in præfata ſua conſt. & quod extendit pœnas iſtas ad quemcumque exceſſum,vnde niſi Conſeruator ex nouo reſcripto,aut priuilegio ſit datus cum derogatione ad *d. conſtit.* tam ipſe, quam partes incurrent pœnam ſi limites *in d conſtitutione* ſtatutos exceſſerint, vel cognoſcendo de non manifeſtis iniurijs, vel quocumque alio modo excedendo limites ſuæ iuriſdictionis.

SVMMARIVM.

45 *Summa textus.*
46 *Solos Conſeruatores datos pro manifeſtis iniurijs, comprehendit textus.*
47 *In his Conſeruatoribus locum non habet cap. ſi gratia,in hoc tit.*
48 *Conſeruator priuilegiorum, vel aliarum cauſarum expirat ſecundum diſpoſitionem iuris communis.*
49 *Conſeruator durat quoad negotia cœpta.*
Et quid ſit datus ad tempus certum. 49.
50 *In alijs delegatis ad vniuerſitatem cauſarum inceptio in vna cauſa perpetuat iuriſdictionem ad omnes.*

§. *Officium.* 6.

45 DE duratione officij Conſeruatoris ſtatuitur, quod morte concedentis expiret quoad non cœpta negotia,& re integra.

46 Dubitatur vero an hæc conſtitutio comprehendat omnes Conſeruatores, & nedum datos ad defenſam contra manifeſtas iniurias, ſed etiam ad defenſam priuilegiorum, vel ad quamcumque aliam cauſam etiam non manifeſtam: comprehendi enim dicunt Gloſſ. *in v. quorumcumque, & in v. expirare.* Io: Andr. Dom. *num.*2. Franc. *num* 1. Sed oppoſitum voluit Archid. *in v. expirare.* & hoc verum puto. Nam in hoc textu Papa loquitur de Conſeruatoribus datis ad defenſam contra manifeſtas iniurias,& violentias,vt ex antecedentibus eſt manifeſtum;nulla vero eſt ratio vnde dicatur,quod Papa in hoc §.ampliauerit diſpoſitionem ſuæ conſtitutionis. Neque enim dictio *quorumcumque* hoc ſuadet,quia ex præmiſſis reſtringitur, vt intelligatur vniuerſaliſſimè, ſed in ſubiecta materia, nimirum de quibuſcumque perſonis datis ad defenſam cuiuſcumque perſonæ, vel priuatæ, vel publicæ, & vel Collegij, aut Vniuerſitatis, & vel perſonæ, vel loci, ſeu Eccleſiæ, ab iniurijs tamen, & manifeſtis iniurijs. De alijs vero Conſeruatoribus hic non diſponitur, & ſic eorum duratio remanet diſpoſitioni aliorum iurium. Aduertas autem,quod vbi violatio priuilegiorum ſit manifeſta, vel quodcumque aliud damnum ſit manifeſtum,caſus comprehenditur ſub iuriſdictione Conſeruatoris dati

ad de-

ad defenſam à manifeſtis iniurijs, ſed Conſeruator priuilegiorum, vel alterius rei diſtinguitur contra Conſeruatorem à manifeſtis iniurijs, ſi ſit datus abſolute ad defenſam priuilegiorum, vel rei quomodocumque inferatur damnum in illis, ſiue manifeſtè, ſiue occultè.

47 An vero in Conſeruatoribus priuilegiorum locum habeat *cap. ſuper gratia 9. ſup. hoc tit.* Affirmat idem Archid. ſed meritò id reijciunt Io: Andr. Domin. & Franc. aliud eſt enim exequi gratiam, & aliud gratiam defendere executam, *cap. illud* loquitur de executoribus, & non de defenſoribus.

48 Conſeruator igitur priuilegiorum, vel alius ad alias cauſas datus, quam ad defenſam à manifeſtis iniurijs, quia eſt Delegatus expirabit iuxta regulas datas communiter de Delegatis, qui re integra expirant morte delegantis, niſi ſint delegati ad vniuerſitatem cauſarum, de quibus *ſup. cap quamuis 6 num.* 28. in hoc titulo dictum eſt, rem fieri non integram, ſi Delegatus citauerit in vna cauſa, & tunc delegatum non expirare. Quod & ex hoc textu probatur, in quo ſpecialiter de Conſeruatore per editionem noui iuris ſtatuitur, vt Conſeruator expiret quantum ad cauſas non inchoatas, quod ſtatuere non fuiſſet neceſſarium, ſi Delegatus per modum vnius ad generalitatem cauſarum expiraret, quoad cauſas non cœptas.

49 Non tamen vniuerſaliter, & ſimpliciter dicitur, quod officium Conſeruatoris expiret morte concedentis, ſed ſolum quod expiret quoad non cœpta negotia, vnde colligitur, quod non expirat quoad negotia cœpta, & ſic re non integra. Io: Andr. Anchar. Butr. *num.* 8. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1. Si tamen Conſeruator datus eſſet ad limitatum tempus, eo tempore finito, etiam viuente Delegato, & re non integra eius officium expiraret per citatos Doctores, quia in proceſſu ſuccedit delegans. Secus enim diceretur, ſi poſt tempus non reperiretur alius ſucceſſor, niſi qui daretur ab homine, quia tunc duraret iuriſdictio, vſque ad aduentum ſucceſſoris: vt *l. meminiſſe. ff. de off. Proconſ.* Quod ſecundum Anchar. Butr. & Franc. dicendum eſt etiam fauore pupillorum in contractis, vt duret iuriſdictio poſt tempus, vt *l. tutor. ff. de adminiſt. tutoris.* Videantur, quæ notantur *in cap. de cauſis, ſup. de off. Deleg.*

50 Cum vero in alijs delegatis ad vniuerſitatē cauſarum perpetuatio iuriſdictionis in vna cauſa perpetuet quoad omnes alias non cœptas, & etiam inter alias perſonas, ſi ſint dati plures delegati in ſolidum, iuxta dicta *in cap. cum plures, hoc tit.* § *fin.* hoc non habet locum in Conſeruatoribus, quorum iuriſdictio expirat in totum, niſi quoad iam cœpta. Et ideo dictum Gloſſ. *in v. expirare*, debet intelligi ſolum quantum ad negotia cœpta, vt ſcilicet perpetuatio iuriſdictionis vnius Conſeruatoris, perpetuet iuriſdictionem alterius quantum ad negotia cœpta, nam quantum ad alia expirat prorſus, vt dicitur in textu, & aduertit Franc. *num.* 4. Sylu. *v. Conſeruator num.* 6.

SVMMARIVM.

51 *Summa textus.*
52 *Conſeruator quando teneatur accipere Aſſeſſorē.*
53 *Non teneatur ſumere notarium curiæ.*
54 *Differentia inter Delegatum, & Conſeruatorem.*
55 *Conſeruator quando poſſit circa futura negotia.*

§. *Circa munera. 7.*

51 PRæcipit Pontifex circa munera, expenſas, Aſſeſſores, Notarios, & teſtes vocandos ea obſeruari, quæ ipſe ſtatuit *in conſtit. ſtatuentum* 11. *ſup. de reſcrip.* Vnde non eſt neceſſe hic aliud addere, ſed quæ ibi notata ſunt videri poſſunt.

52 Aduertendum tamen eſt id, quod habetur *in Conſt.* Leonis X. *Regiminae x.* data *in Concil. Lateranen. anno* 1515. §. 9. ibi. *Iudices autem, & Conſeruatores à Sede Apoſtolica deputati, ſi in altero iuriam graduati non fuerint, Acceſſorem partibus non ſuſpectum ab ipſis partibus, vel earum altera requiſiti, aſſumere, & ſecundum eius relationem iudicare teneantur.* Quod aduertit Barboſ. *de off. Epiſc. all.* 106. *num.* 15. ſubdens in cauſa vna matrimoniali delegata Epiſc. Aſpanen. Carmelit. Theologo, datum illi fuiſſe Aſſeſſorem Doctorem Planum de Trago. Sed Moneta *de conſerv. cap.* 9. *num.* 69. putat Leonem X. loqui in caſu iudicis imperiti, & *num.* 58. aduerterat non teneri Conſeruatorem ſibi Aſſeſſorem aſſumere propter aliqualem imperitiam, niſi à partibus, vel earum altera requiſitus. Hoc mihi indubitatum videtur, quod Conſeruator non tenetur aſſumere aſſeſſorem ſi non ſit graduatus, niſi requiſitus fuerit: vnde niſi pars opponat proceſſus ſine aſſeſſore habitus erit validus.

53 Eſt etiam notandum quantum ad Notarium, quod Conſeruator non tenetur vti Notario Curiæ Epiſcopalis, vt ex Peyrino *in formal. l. c. cap.* 20. aduertit Ceſpedes *dub* 318. *num.* 15. ſed aſſumere poteſt quemcumque Notarium Eccleſiaſticum.

54 Aduertendum quoque, quod Gloſſ. in *verbo edita.* ponit quinque differentias inter Delegatum, & Conſeruatorem, quarum etiam meminit Sylu. *v. Conſeruator num.* 2. Tab. *num. fin.* D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 4. §. 2. *fin.* Prima, quod Canonicus Eccleſiæ Cathedralis poteſt eſſe Delegatus, ſed quantum ſit ex vi huius textus non poteſt eſſe Conſeruator, poteſt tamen eſſe ex *Conſt.* Greg. 15. Secunda, quod Delegatus quis poteſt eſſe in cauſa ſui Delegati, ſed Conſeruator nullus poteſt eſſe ſui Conſeruatoris. Tertia, quod quis poteſt eſſe Delegatus in cauſa ſui ſuperioris, ſed non poteſt eſſe Conſeruator. Quarta, quod Delegatus ſubdelegat in totum, quod non facit Conſeruator, ſed hoc modo non eſt vniuerſaliter verum. Quinta, quod Delegatus, ſi excedat metas non eſt ſuſpenſus ab officio, à quo eſt ſuſpenſus Conſeruator: huiuſmodi enim differentię ex hoc textu habentur.

55 Addit vero Gloſſ. ſextam differentiam, quod Delegatus non poteſt dari ad futura negotia, Conſeruator vero dari poteſt, vt hic patet. & *ſup. in hoc lib.* & *tit. cap.* 1. & per Innoc. & Io: Andr. *in cap. audita, de reſti. ſpoliat.* Lapus tamen intelligit, vt hoc valeat, ſi futuræ controuerſiæ oriantur ſuper rebus poſſeſſis tēpore datę conſeruatorię, non vero ſuper rebus ſea poſt acquiſitis, & hoc etiam ſi conſeruatoriæ datæ eſſent cum clauſula, vt defendāt à manifeſtis iniurijs illatis, & inferendis, quia Conſeruatorea poteſtas, vt odioſa debet reſtringi, vt in *cap. cum capella, & cap. quia circa ſup. de priuil.* & in Clem. *fin. de reſcript.* & ita etiam tenent Domin. & Franc. Verum in priuilegio conſeruatoriæ perpetuo quod habent Religioſi, hæc limitatio locum non habet, cum illud reſpiciat omne tempus.

SVM-

SVMMARIVM.

56 *Attentata contra hanc conſtit. nulla.*
57 *Nulla ipſo iure.*
Omnino *nullum eſt ipſo iure nullum.* 57.
58 *Alia remiſſiuè.*

§. *Quidquid* 8.

56 TAndem Pontifex decernit attentata contra prædeterminata in hoc capitulo, vel contra aliquod illorum eſſe omninò irrita, & inania.

57 Quamuis vero Papa non dicat attentata huiuſmodi eſſe irrita ipſo iure, & facto, id tamen colligitur ex dictione *omnino,* Gloſſ. *in v. omnino.* Dom. & Franc. Nam dictio *omnino,* eſt præciſa, & vniuerſalis, & ſignificat indiſtinctè, & in omni caſu. Rota *dec. 98. num. 6. p. 4. recent.* Vnde omnino irritum eſt penitus ipſo iure irritum, & nullum.

58 Hæc ſunt, quæ iuxta ſenſum huius textus de Conſeruatoribus dici debent. Sed quia hæc in parte, vel per priuilegia, vel per alia iura ſunt aut abrogata, vel iterum innouata, & aucta, ideo videndum erit, quid de Conſeruatoribus dicendum ſit ex iure nouo Concil. Trid. & Conſtitutionum Apoſtolicarum, & præcipuæ Conſtitutionis 9. quæ incipit *Sanctiſſimus* Greg. 15.

SVMMARIVM.

59 *Ratio difficultatis.*
60 *Priuilegia Regularium.*
61 *Conſtitutio Ad hoc Pij Quinti non reuocata.*
Quas Conſtit. Pij 5. reuocauerit Gr. 13. 61.
62 *Conſtit. Pij 5. non reuocata, vt contrariet antiqua priuilegia.*
63 *Priuilegia Regularium de Conſeruatoribus, reducta ad terminos Conſt. Greg. 15.*
Regulares, in quo teneantur ſeruare cap. ſtatutum, de reſcrip. in hoc 6. 63.
64 *Et quid de hac Decretali.*
65 *Et quid ex vi declarationis S. Cong. Concilij.*

QVÆST. VNICA

De facultate Conſeruatorum ex iure nouo.

ARTICVLVS I.

Vtrum priuilegia Regularium de Conſeruatoribus abrogata ſint in illis, quæ non ſunt expreſſa in Conſtitutione fel. mem. Greg. Quintodecimi publicata in Cancellaria 20. Septembris anno 1621. & in quinterno eiuſdem Cancellariæ deſcripta, & quæ incipit Sanctiſſimus in Chriſto Pater, &c. *& habetur in Bullario Romano Cherubini ſub numero nono.*

59 NOn dubitatur enim an præfata priuilegia ſint abrogata quantum ad expreſſa in dicta Conſtitutione; ſi illi ſint contraria, quia Greg. 15. derogando ampliſſimè præfatis priuilegijs omnes literas conſeruatorias reduxit ad formam dictæ conſtitutionis. Et ideo quod priuilegia omnia Regularium ſint reducta ad terminos eiuſdem præfatæ conſtitutionis Greg. 15. declarauit S. Cong. Concilij, & declarationem approbauit Innocentius Decimus in ſua conſtitutione data in cauſa Angelopolitana, & quæ incipit, *Cum ſicut accepimus,* & data fuit 14. Maij anno 1648. & bis confirmata ab eodem Innocent. ſcilicet in alia conſt. incip. *Cum alias* 19. Nou. 1652. & 27. Maij 1653. in reſponſione ad quintum dubium ex propoſitis pro parte Epiſcopi Ciuitatis Angelorum. Sed dubium eſt, an quantum ad non expreſſa in illa conſtitutione ſint reuocata. Et ratio dubitandi eſt, quia Greg. 15. *in d. conſt.* §. 2. approbat conſtit. Boniſ. 9. relatam *ſup. in hoc 6. cap. ſtatutum 11. de reſcript. &* §. 11. conſtitutionem eiuſdem Boniſ. 8. contentam in *hoc cap.* innouauit. Igitur videtur, quod præfata priuilegia ſint reuocata etiam in omnibus illis, quæ ſunt contraria in aliquo ex expreſſis in conſtitutionibus contentis *in d. cap. ſtatutum, & in hoc cap. licet illa non ſint expreſſa in conſt.* Greg. 15. & hoc confirmatur, quia S. Cong. Concilij, vt habetur *in eod. Bull. Romano* Cherubini poſt conſtit. Greg. 15. declarauit Regulares etiam nunc poſſe eligere Conſeruatores, dummodo obſeruent formam præſcriptam in conſtitutionibus Innocentij Quarti, & Bonifacij 8. relatis *in cap. 1. & fin. de off. deleg.* in 6. tenentur igitur Regulares ad obſeruandum contenta *in hoc cap. fin. & in cap. 1. ſup. in hoc tit. & lib.* non obſtantibus eorum priuilegijs.

60 Conſiderandum igitur, quod Pontifices per priuilegium perpetuum conceſſerunt Regularibus facultatem eligendi Conſeruatores, quibus ſic electis ampliſſimas facultates conceſſerunt, & huiuſmodi conceſſiones ferè omnes habentur *in Bullario Romano Cherubini.* Ita enim conceſſit Eugen. 4. *in conſtit. 10. incip. Militanti* 8. *Cal. Decem.* 1436. & 1o: 22. *in conſtit. Dilectos filios magiſtrum &c.* data pro Ordine Prædicatorum, & habetur *in Bullario d. Ord fol. 76.* & apud Donatum *part 2. praxis tract. 17. q. 1.* & pro eodem Ordine Sixtus Quartus in mari magno, ſeu *conſtit. eius ſeptima,* §. 16. *in Bullar. Rom.* & pro eodem Ordine Pius Quintus *in conſtit. Ad hoc nos Deus,* §. 14. quæ habetur *in Bull. Rom.* adiuncta *ſub. num. 41.* Item Sixtus Quartus pro Canonicis Regularibus *in conſt. 10. incip. Dum ad vniuerſos* 10. *Kal. Septem,* 1476. & idem Sixtus Quartus in mari magno Carmelitarum apud Lezanam. Pariter Iulius Secundus pro Oliuet. *in conſt.* 5. incip. *Militanti* 8. *Calend.* Nouemb. 1505. & pro Camaldulen. Leo X. *conſt. 2.* incip. *Etſi. 4. nonas Iulij* 1513. Et pro Minimis Clem. 7. *in conſt. 6.* & apud Peyr. 1. incip. *Conqueſtionem 19. Martij* 1524. Item Iulius Tertius, pro Clericis S. Pauli decolati, *conſt.* 10. incip. *Ad hoc 3. Idus Aug.* 1550. & pro Equitibus Hieroſolym. Pius Quartus *conſt. 9.* incip. *Circumſpecta. Calend. Iulij* 1560. & Societati Pius Quintus, & Greg. 13. *in conſt 1.* incip. *Aequum 8. Cal. Iulij* 1571. Hęc vero priuilegia communia eſſe habentibus priuilegium communicationis ex *declarat. S. Cong. Concil. die* 12. *Septemb.* 1620. aduerterunt Barbol. *de off. Epiſc. all. 106. num. 7.* & Lez. *p. 2. cap. 10. num. 5.* & non poteſt habere difficultatem, cum hoc priuilegium facillimæ conceſſionis fuerit & ſit, vt patet ex eo, quod tot Ordinibus Regularium ſit conceſſum.

61 Dubitat vero Lezana *p. 2. cap. 10. num* 18. &

65. au

65.an per Greg.13.*in conſtit.9.* quæ incipit *In tanta* reuocatum fuerit priuilegium à Pio Quinto conceſſum in *præfata ſua conſtit. Ad hoc nos Deus.* Et illud priuilegium fuiſſe reductum ad terminos *Concil. Trid.* ait Moneta *de conſeruat. cap. 7. num.550.* Sed conſiderandum eſt, quod Greg *in d.conſt.In tanta*, non reduxit ad terminos iuris antiquioris, & Concilij Trident. niſi tres conſtitutiones Pij Quinti, quas nominat, nimirum datam 17. *Cal. Iunij Pont.ſecundo.* Et hæc eſt conſtitutio, quæ incipit, *Et ſi mendicantium*, quæ in Bullario Romano eſt *ſub num.*41. Secundam in qua priuilegia contenta *in d. conſtit. Et ſi mendicantium* extendit ad diuerſos Ordines non mendicantium, & hæc eſt illa, quæ incipit *Ex ſuperna, data* 17.*Cal.Septembris* 1567. & habetur *in Bull.Rom.* adiuncta *ſub num.*45. Tertiam, in qua Pontifex Pius agens de Vicarijs perpetuis Parochialibus vnitis per Ordinarios inſtituendis, alia ſuper conſtitutione fratrum ad exercitium curæ animarum in eis parochialibus, quæ eorumdem domibus, & locis vnita ſunt, decreuit. Et hæc eſt, quæ incipit *ad exequendum, dat Calend. Nouem.*1567 *Pont.*2.& habetur *in Bull.Rom.ſub num.*47. Has tres ſolas conſtitutiones ad terminos iuris antiquioris directè, & expreſſe reduxit Greg.13. *in d. conſtit. In tanta.* Simul vero reduxit omnes alias, quæ ab eodem Pio Quinto *eiſdem de rebus pro quorumcumque Regularium etiam mendicantium Ordinibus, & Congregationibus, quomodolibet emanarunt.* Vnde aliæ conſtitutiones Pij Quinti non ſunt reductæ, ad terminos iuris antiquioris, niſi pro ea parte, in qua conceduntur de nouo ea priuilegia, quæ in illis tribus Conſtitutionibus expreſſis fuerunt de nouo conceſſa.

6x Amplius præterea conſiderari debet, quod Greg.13.*in d.conſt.*§.1. enumerat ea, quæ continentur in illa conſtitutione prima, quam reducit ad terminos iuris antiquioris, ſcilicet *in conſtitutione Et ſi mendicantium*, ac vero nec verbum aliquod eſt de Conſeruatorum priuilegio, & licet in fine *d.conſtit.* ipſe Pius aſſignet eiuſdem conſtitutionis iudices executores, non per hoc tamen de priuilegio eligendi Conſeruatores Regularibus conceſſo verbum aliquod habet. Non igitur dici poteſt, quod conſtitutio præfata *Ad hoc nos Deus* ſit reuocata pro quanto continet priuilegium Conſeruatorum, & hoc duplici ratione. Primo quia Greg.13. reduxit conſtitutiones prælatas ad terminos iuris antiquioris, in nihilo præiudicans iuri antiquiori, quod haberetur ſiue ex iure veteri, ſiue ex ſacris *Concil. Trid.* decretis, ſiue alias legitimè ante dictarum literarum editionem; antiquiora igitur priuilegia voluit rata eſſe, & firma, & ſic literas eiuſdem Pij in quantum continent ea, quæ erant de antiquiori iure, etiam ex priuilegijs, idem Greg confirmauit, eaque robur habere voluit; vnde dato etiam, quod in præfatis literis reductis contineretur priuilegium Conſeruatorum, hoc non eſſet abrogatum, ſed confirmatum per conſtitutionem illam Gregor. 13. Secundo, quia cum conſtitutio illa *ad hoc nos Deus*, non fuerit expreſsè, & directè reducta ad terminos iuris antiquioris, ſed ſolum conſequenter, & in quantum contineret priuilegia, & conceſſiones de nouo factas ad fauorem alicuius Ordinis Regularium, & contentas in dictis tribus literis directè reductis, & in illis non contineatur priuilegium Conſeruatorum, ideo literæ illæ *Ad hoc nos Deus*, in quantum continent priuilegium Conſeruatorum non ſint reductæ, niſi quod Conſeruatores inſtituti iam non poterunt tueri Regulares in poſſeſſione illorum aliorum priuilegiorum, niſi in terminis iuris antiquioris, non vero pro ea parte, in qua erant per præfatas literas abrogata.

63 His ſic ſtantibus reſpondetur ad principale quæſitum, quod priuilegia Regularium de Conſeruatoribus ſunt reducta ad terminos conſtitutionis Gregorianæ, & ideo ſunt reuocata quatenus ſunt contraria expreſſis *in d. conſtitut.* Et ex conſequenti, quatenus ſint contraria conſtitutionibus relatis *in cap.ſtatutum 11. de reſcript. in hoc lib.6. & cap.1. & fin. in hoc lib. & tit. in expreſſis in d.conſt.Greg.* non vero quatenus ſunt contraria non expreſſis in illa, & ita non expreſſa, & non contenta *in Greg.15.conſtitut.* adhuc vigent, licet alias ſint contraria conſtitutionibus relatis *in d.cap ſtatutum, & cap.1.& fin. in hoc lib. & titulo.* Probatur hoc: nam quantum ad *cap.ſtatutum 11.de reſcrip. Greg.15.* ſolum præcipit, quod eligendi in Conſeruatores habeant qualitates deſcriptas, & ad Delegatum Apoſtolicum requiſitas, vt patet ibi. *Niſi non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in conſtitutione ſimilis recordationis Bonifacij Octaui etiam prædeceſſoris ſui, quæ incipit ſtatutum &c.* Ex vi igitur conſtitutionis Gregorianæ Regularium Conſeruatores tenentur habere qualitates deſcriptas in princ. illius capituli, vt ſcilicet obtineant dignitatem, vel perſonatum, aut ſint Canonici alicuius Cathedralis Eccleſiæ, ſed ad reliqua contenta *in ſeqq. §.§. eiuſdem conſt.* non tenentur.

64 Maior difficultas eſt de hac decretali, quam Greg.15. in omnibus innouauit, vt patet § 11. ibi, &c. *Quam Sanctitas ſua in omnibus, quæ præſenti conſtitutioni non aduerſantur, innouauit, & innouat.* Sed conſiderandum eſt, quod vt probatum eſt ſupra *num.3.4.* & 5. Conſeruatores Regularium iure antiquiori ſpectato non comprehenduntur ſub conſtitutione huius *cap. fin.* quia in eo expreſſe eſt ſermo de Conſeruatoribus datis in forma communi, & ordinaria, non per modum priuilegij perpetui, & ſolum ad defenſam a manifeſtis iniurijs. Nam & hoc amplius confirmatur: quia Gloſſ. hic *in §.officium in v. quorumcumque* Io: And. *num.3.* Dom. *num.5.* Franc. *num.1.* Butr. *num.12.* diſtinguunt inter Conſeruatorem priuilegiorum, & Conſeruatorem, qui defendat à manifeſtis iniurijs. Et licet velint, quod *in d. §. officium*, ſit ſermo de vtroque genere Conſeruatorum, tamen conſiderandum eſt, quod nedum hoc negat Archid. *num.3.* & meritò, vt notatum eſt ſupra *d.§.officium num.46.* Quoniam non eſt hic ſermo de Conſeruatoribus datis ſuper gratia prius facta, qui potius regulandi ſunt iuxta ſancita ſupra *cap. ſuper gratia, in hoc lib & tit.* vt ſicut gratia eſt perpetua, ſic perpetui ſint Conſeruatores, & gratiæ executores. Sed quia illimet DD. fatentur, quod hæc Decretalis in principio loquitur de ſolis Conſeruatoribus datis, vt defendant à manifeſtis iniurijs, & quod *in d.§.officium* ampliatur diſpoſitio, & ſic communis intelligentia DD. eſt, quod hæc Decretalis directè, & principaliter comprehendit ſolos Conſeruatores à manifeſtis iniurijs, licet aliqui minus conſequenter velint, vt diſpoſitio illius amplietur *in d §.officium.* Non igitur ſub hoc capit. comprehenduntur Conſeruatores Regularium, qui abſolutè dantur ad omnes cauſas ſiue manifeſtas,

ſiue

ſiue occultas, etiam ſi requirant indaginem iudicialem, & per modum perpetui priuilegij conceduntur. Ex vi igitur *conſtit. Greg.* 15. illi in omnibus non contrarijs eidem conſtit. ſeruare debent contenta *in hoc cap. fin.* qui ſunt Conſeruatores dati in terminis eiuſdem *cap. ſcilicet*, vt defendant à manifeſtis iniurijs, non vero illi, qui ex eorum inſtitutione ſunt dati ad omnes cauſas: hi enim non ſubduntur legi huius *cap.* niſi modo in caſibus expreſſis *in d. conſt. Greg.* 15.

65 Id vero, quod ſumebatur ex declaratione S. Congreg. Concilij, patet, quod non probat contrarium, quia illa declaratio nihil innouat, nec nouam legem condit, ſed ſolam vult ſeruari conſtitutionem *Greg.* & formam *cap.* 1. & huius *cap. fin. in hoc lib. & tit.* ſecundum quod illa forma fuit approbata, & innouata per eandem conſtit. Greg. Per quam cum Regularium Conſeruatores non obligentur ad ſeruandum omnia illa, quæ *in d. cap* continentur, ſed ſolum quantum ad expreſſa in eadem *conſt.* ad maius non obligantur etiam virtute dictæ declarationis S. Cong.

SVMMARIVM.

66 *Quid ſignificet nomen Conſeruator.*
67 *Quid ſit Conſeruator.*
68 *Prælati ſunt Conſeruatores ordinarij.*
69 *Conſeruatores Regularium ſunt ordinarij.*
70 *Conſeruatores de iure communi ſunt Delegati.*

ARTICVLVS II.

Verum Conſeruator ſit Iudex Delegatus.

66 CONſeruator dicitur, cuius officium eſt aliquos à moleſtijs, & iniurijs, ac violentijs tueri, & in poſſeſſione bonorū, aut quaſi bonorum, ac iurium ſuorū tenere, & conſeruare, vt habetur ex *Concil. Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 5. & *ſupra cap.* 1. *huius tit. & lib.* tradiderunt Io: Mon. Archid. Io: And. & alij, vnde & dici poſſunt tutores, ſicut eos vocat Io: Aud. hic, ſicut & dicuntur defenſores, quia iura defendunt, *d. cap.* 1. *in hoc tit. & cap.* 5. *ſeſſ.* 14. *Conc. Trid. de refor.* & tales eos vocat Petrus Greg. *in ſyntag. iur. vniu. lib* 47. *cap.* 22. *num.* 25. ad ſimilitudinem defenſorum Ciuitatum, & locorum, de quibus *in tit. de defenſ. ciu. in C. & Auth.* Communiter vero dicūtur Conſeruatores. Specul. *de off. Deleg.* §. 8. *num.* 24. D. Anton. *par.* 3. *tit* 9. *cap.* 4. Syluest. *v. Conſeruator, num.* 1 Mandoſ. *in praxi ſignat. gratiæ v. conſeruatoria* Rota *dec.* 5. *de off deleg. in antiq. & ſup. cap.* 1. & *a. in hoc tit.* & hic. & *Concil. Trid. d. cap.* 5.

67 Diffinitur vero communiter Conſeruator, vt ſit Iudex datus ad tuendum aliquos contra manifeſtas moleſtias, iniurias, & violentias, iudiciali non vtens indagine, vt ex hoc *cap. & ſup. cap.* 1. colligunt Dom. § *Conſeruatores, num.* 5 Io: And. *num.* 4. & *ſup. cap.* 1. Anchar. *nu.* 1. Butr. *num.* 2. Syluest. *v. conſeruator num.* 1. Tabien. *num.* 1. D. Ant. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 4 Monera *de conſeruat. cap.* 1. *q.* 2. *num.* 7. Barbos. *de off. Epiſ. alleg.* 106. Azor. *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 34. *q.* 1. Lezana *par.* 2 *cap.* 10. *num.* 1. Tambur. *tom* 3. *diſp.* 17. *q.* 1. *num.* 1. & cæteri omnes Hæc tamen diffinitio conuenit ſolum Conſeruatoribus datis in terminis huius conſtitutionis. Nam alias dati fuerunt, & dantur aliquando Conſeruatores in forma ampliori, ad hoc vt defendant etiam à non manifeſtis iniurijs, quales ex priuilegiorum ſunt Conſeruatores Regularium. Quamuis modo eorum facultas ſit reſtricta. Cum vero dentur Conſeruatores ordinarij, quales ſunt ſuperiores, quorum eſt ſubditos tueri, & violentum inſultus coercere, & bona ſuorum conſeruare. Quorum ſupremus eſt Deus, de quo dicitur Eccleſiaſtici 33. *Timenti Deum, non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſeruabit, & liberabit à malis.* Huius enim auxilium implorans Dauid, dicebat. *Conſerua me Domine, quoniam ſperaui in te.* Sed et Pontifex Chriſti in terris Vicarius, & Epiſcopi, & Prælati ex officio tenentur iuſtitiam tueri, iniurias vindicare, & præcipue Viduas, & pupillos à violentijs defendere. *cap. ex parte D. & cap. ex tenore, de for. competent. cap. ſignificantibus, de off. deleg.* Quod, & præſtare debent Imperatores, & Reges, *l. vnic. C. quando Imperat. inter pupill.* Præter hos ordinarios Conſeruatores, qui habent vniuerſale, ſeu ordinarium gubernium, & ordinariam, atque latiorem, & vniuerſaliorem iuriſdictionem in ſubditos, dantur alij ſpecialiter deputati ad hoc, vt aliquos defendant ab iniurijs, & violentijs. Et de illis nos loquimur, & quærimus an ſint iudices delegati, vel potius ordinarij.

68 Greg. 13. *in ſua conſtit.* quæ incipit *Aequum*, & data fuit *octauo Calendas Iunij anno* 1572. & habetur in *Bullario Romano ſub num.* 1. & apud Io: Petrum Monetam *de conſeruat. cap.* 2. conceſſit Societati, vt eius Religioſi Archiepiſcopos, Epiſcopos, &c. *in ſuos poſſent aſſumere Conſeruatores, & Iudices Ordinarios.* Ex quo videtur dicendum Conſeruatores Ordinarios eſſe non Delegatos. Et propterea quod attento iure nouo, & priuilegio præfato Conſeruator Regularium communicantium in priuilegijs vni Ordini conceſſis ſit Iudex Ordinarius dixerunt Paſqual. *centur.* 2. *q.* 179. *num.* 2. & ad Laur. de Franc. *p.* 1. *num.* 830. Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſc. alleg.* 106. *num.* 3. Lezana *p.* 2. *c.* 10. *num.* 2. & 25. Peyr. *ad conſt.* 5. *Greg.* 15. *num.* 2. & quod potius dicendus ſit Ordinarius, quam Delegatus voluerunt Tambur. *tom.* 3 *d.* 17. *q.* 1. *num.* 5. & Bordon. *reſol.* 95. *num.* 9 Et hoc confirmatur ex quadam declaratione S. Cong Concilij, quam ex *collec. ex Bibliot. Bellar. ſup. cap.* 5 *ſeſſ* 14. refert Paſqual. in qua decernitur, quod *Conſeruatores ſunt Iudices Ordinarij, ſed illis committuntur cauſæ, vt Sedis Apoſtolicæ delegatis.*

69 Dicendum eſt igitur, quod Conſeruatores electi, & dati in vi conſtitutionis illius Greg. 13. vere ſunt Iudices Ordinarij, ſeu per modum Ordinarij, & Ordinarijs æquiualentes, & tales, quibus in vi dictæ conſtitutionis tribuitur iuriſdictio, quæ non deſinat morte concedentis, & ſe extendat etiam ad ea, quæ requirunt iudicialem indaginem, & per quam ſubdelegare poſſiut, & per alios cauſas cognoſcere, vt in prædictis litteris Apoſtolicis Greg. 13. expreſſe continetur. Pius etiam Quintus *in conſtit. ſua Ad hoc nos Deus*, quæ in Bullario Romano habetur adiuncta *ſub num.* 41. conceſſit Prædicatoribus, vt eorum Conſeruatores ab eis electi eſſent eorum Iudices vnicos, qui ex conſequenti eorum reſpectu ſe haberent ſicut Ordinarij Iudices, & Pontificis Viceſgerentes. Verum cum conſtitutio illa Greg 13. ſit reducta ad terminos *conſtit.* 9. Gregor. 15. vt de mente S Cong. Concilij declarauit Innoc. X. *in conſtit. Cum ſicut accepimus, data* 14. *Maij* 1648. vt patet ibi *in reſpon.* ad dubium quintum

cum-

cumque *in d.conſtit.Greg.15.* confirmentur ſtatuta *in hac cap.& cap.ſtatutum 11.de reſcrip.* non multum intererit dicere, quod ſint Ordinarij, vel Delegati, ſi nihilominus iam nil magis habere poſſunt, quam in terminis dictorum capit.& conſtitutionis illis eſt conceſſum.

70 Dicendum igitur eſt 2. quod de iure communi, & regulariter, & niſi aliter contineatur in literis conſeruatoriarum, Conſeruatores ſunt Iudices delegati. Quod ex eo eſt manifeſtum, quod de eis Pontifices tractant ſub titulo *de off.& poteſt. iud.delegati.* *Et in hoc cap.* decernitur, quod officium Conſeruatorum ad modum Delegatorum deſinat morte concedentis re integra. Et ideo hoc tenuit Gloſſ. *ſup.cap.1. in v. Conſeruatores,* vbi Archid. Io: And. *col.2.* Anchar. *num.2.* Dom. *num.5.* Franc. *num.3.* Butr. *num.4.* D.Anton.*3.p.tit.9. cap.4.§.2.* Syluest.*v. Conſeruator num.1.* Armill.*num.4.* Nauar.*conſ.5.alias 3.de off.deleg.* Moneta *de conſeruat. cap.1. num.11.& cap.7.num.* Anchar.*conſ.135.num.1.* Iaſ.*conſ.145. vol. 4.* Ruin. *conſ.3. num.1. vol.4.* Euerard.*in loc.à rubr. num.5.* Mandoſ. *in praxi Cancell. v. Conſeruatoria.* Lauretus de Franchis, & apud eum Paſqual. *par.1. num.827.& 828.* Barboſa *de off.& poteſt. Epiſ.alleg. 106.num.2.* Lezana *p.5.c.10.num.2.* Tambur.*t.3.d.17 quaſt.1.* Bordon.*reſ.95.num.85.*& apud iſtos plures alij.

SVMMARIVM

71 *Conſeruatores non eſſe Delegatos ad vniuerſitatem cauſarum, aliqui dicunt.*
72 *Conſeruator eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum.*
Quis ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum. 72.
73 *Iuriſdictio ordinaria quale requirat territorium.*
74 *Conſeruatores quale territorium habeant.*
75 *Conſeruator datur ad vniuerſitatem cauſarum, & perſonarum.*
76 *Conſeruator æquiparatur Ordinario.*
77 *Conſeruator licet Papa Delegatus ſubdelegare non poteſt.*
Conſeruatores Regularium ſubdelegare poſſunt. 78
79 *Debent ſubdelegare habenti qualitates.*
80 *Obiectio.*
81 *Conſeruatores plures dati ſimpliciter non ſunt dati in ſolidum.*
85 *Etiam ſi dati pro exemptis.*
83 *Quid vbi dentur plures Conſeruatores ſucceſſiuè.*
84 *Inquiſitores ſunt delegati ad vniuerſitatem cauſarum.*
85 *Conſeruator qualiter notificare debeat ſuum mandatum.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Conſeruator ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, ideoque æquiparetur Ordinario.

71 VIdetur vero negandum eſſe, quia aliud eſt eſſe delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, & aliud ad cauſarum pluralitatem: ille vero eſt Delegatus ad vniuerſalitatem cauſarum, cui commiſſæ ſunt cauſæ plures reſpectu eiuſdem territorij, *l.fin. C.vbi,* & apud quos; ſed ille eſt Delegatus ad pluralitatem cauſarum, cui commiſſæ ſunt cauſæ plures reſpectu perſonarum, vt ſi alicui commiſſæ ſint cauſæ omnes, quę vertuntur inter Sempronium & Titium, Cochier. *tom.1. p.1. q.16. num 9.* At vero Conſeruatores dantur reſpectu certarum cauſarum, & perſonarum, non vero reſpectu territorij; non eſt ergo Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, ſed ſolum ad pluralitatem, & ideo non æquiparatur Iudici Ordinario. Anchar. hic *num.6.* Præterea quia ad Delegatum ad vniuerſitatem cauſarum requiritur illa vniuerſalitas, de qua *in cap.1.infr.de off.ordin.* Et tamen videmus Regulares gaudentes priuilegio Conſeruatorum, in quampluribus ſubijci Epiſcopis, vt tradit Tambur. *tom.3. diſp. 5. q.11.* non ergo Conſeruatores cenſentur ac ſi eſſent Ordinarij, ex eo quod ſint Delegati ad vniuerſitatem cauſarum. Imo ex hoc, quod Conſeruatores non ſunt deſtinati ad vniuerſitatem cauſarum, defendi poteſt, quod Ordinarius in controuerſia iuriſdictionis ſit maior Conſeruatore. Tertio, quia Conſeruatores non tenentur ſeruare formam iudicialem, ſed procedere poſſunt veritate rei inſpecta. Moneta *de conſeru.q.7 num.77.* non igitur ex eo quod ſint Delegati ad vniuerſitatem cauſarum cenſeri poſſunt, ac ſi eſſent Ordinarij, cum iſti in cauſis requirentibus indaginem teneantur formam iuris ſeruare. Quarto, nam Inquiſitores hereticæ prauitatis non ſunt Delegati ad vniuerſitatem cauſarum, ſicuti tenent Io:And.& Dom. *in cap.ne aliqui, infr. de hæret.* Anchar. *in cap. cum cauſam n.* & ibid Franc. *num.27.in fin.de appellat.* Multo minus igitur erunt Delegati ad vniuerſitatem cauſarum Conſeruatores, qui longe minus amplam iuriſdictionem habent. Et propterea hanc partem ſequuntur Anchar. hic *num.6.* Menoch. *de Arbitr.p 1.q.67. num.63.* & apud eum Capell.Thol. *dec.38.* Barbaſtren. *in paſtorali p.1. clauſ.11. num.52.* & ſeqq.

72 Dicendum nihilominus eſt Conſeruatores Regularium, vel ſimiles eſſe Delegatos ad vniuerſalitatem cauſarum, ideoque æquiparari in quamplurimis Iudicibus Ordinarijs. Ita Dom.*§ officium, num.2.*& ibi Franc.*num.2.* Aufer.*in addit.ad dec.38.* Capell.Tholoſ. Nauar. *conſ.3. num.2. & 3 de off. Deleg.* Io:Bapt. Caſt. *de re integ.diſt.64. num.3.* Confer. *in ſummar.tit.4.c.7.in princ.* Moneta *de conſeruat.cap. 7.num.37.* Paſqual.*cent.2.q.179.num.4.*& ad Laur.de Franc.*p.1.num.829.* Probatur vero prima pars concluſionis, quia Delegatus ad vniuerſalitatem cauſarum eſt, quotieſcumque committitur aliquod genus cauſarum, licet non generaliſſimum, ſed ſubalternum, & licet ſit reſtrictũ, vel quoad tempus, vt ſi cõmittuntur cauſæ vnius anni, vel quoad locum, vt ſi committuntur cauſæ vnius loci, vel quoad quantitatem, vt ſi committuntur cauſæ decem librarum, vnde delegatio ad vniuerſalitatem cenſetur, ſi commiſſio eſt vniuerſalis quoad causã, & ſpecifica, vel indiuidualis quoad locum, vt ſi committuntur omnes cauſæ, vel cauſæ indefinitè talis territorij. Item ſi commiſſio ſit vniuerſalis quoad perſonas, licet ſpecialis quoad cauſas, vt ſi committuntur omnes cauſæ motui inter perſonas talis territorij: ſiue ſi delegatio ſit vniuerſalis quantum ad perſonas, & cauſas licet non fiat mentio territorij. Sanch. *l.3.de mat.diſp.31.num.4.* ex Bart. *l.legatus num.4. ff.de off. Proc.* Socin.*l.more num.38.ff.de iuriſdict.omn.iud.*

73 Et certe quod ad iuriſdictionem ordinariam non ſit neceſſarium territorium materiale, quate-

nus dicit locum, in quo coadunantur ſubditi, nec ſit neceſſe, quod habens iuriſdictionem ordinariam ſit dominus huiuſmodi territorij aduertit Gloſſ. *in Clem. Ne Romani.* §. *ſané, v. Diœceſim, de elect.* & docuerunt Felin. in *cap. poſt ceſſionem in princ de praebat.* ex Bald. *in l.* 1. §. *cum vrbem, ff. de off. Praef. vrbis,* Dom. *inſ. in cap. Ordinarij, de off ordin.* Marant. *p.* 4. *diſt* 5. *num.* 2. Iacobat. de Concil. *l.* 5. *a* 8. *num.* 45. Campeg. de Concil. *cap.* 23. *num.* 4. Moneta *de conſeruat cap.* 7. *num.* 40. & 41. Rota *dec.* 324. *num.* 10. *par.* 1. *recent.* Paſqual. ad Lauret. de Franc. *p.* 1. *num.* 832. Sufficit enim territorium formale, quod conſiſtit in vnione ſubditorum intra certos terminos iuriſdictionis, vt ex Oſſuatd. *l.* 17. *cap.* 9. *lit. C.* & Alphonſo de Eſcobar *de Pontif. & reg. iuris. cap.* 9. *num.* 6. & ſeq. aduertit Paſqual. citatus *nu.* 831

74 Conſeruatores vero hoc modo territorium habent, cum habeant iuriſdictionem intra certos fines locales, vt enim ex *hoc cap.* habetur, non poſſunt trahere ad iudicium exiſtentes vltra diætam à fine Diœceſis, in qua ſunt deputati. Et licet ex priuilegijs poſſent trahere vltra diætam, nihilominus fuit ſemper determinata diſtantia diætarum. Et ex formis commiſſionum huiuſmodi conſeruatoriarum conſtat dari Conſeruatoribus iuriſdictionem intra certos terminos. Quod ſi nullus Conſeruatorum iuriſdictioni præfigeretur terminus, conſiderandum eſſet, quod ſicut Papæ territorium eſt totus mundus, *cap Cuncta per mundum* 1. *q.* 3. ita Conſeruatoris dati à Papa totus mundus haberetur pro territorio.

75 Hoc igitur non obſtante, quod Conſeruator non habeat locale territorium, ſi conſideretur, quod commiſſio datur illi ad genus cauſarum, quia ad arcendas quaſcumque iniurias, & violentias, & ad vniuerſalitatem perſonarum, quia datur ad repellēdas iniurias à quocumq; illatas, indubitatū remanet, quod Conſeruator datus à Papa eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum. Quod verum eſt, vt notat Moneta *nu.* 40. etiam ſi Conſeruator daretur ad fauorem certæ, & indiuiduæ perſonæ, ſi alias daretur ſuper quibuſcumque iniurijs, à quibuſcumque perſonis illi inferendis. Et ſic longe diſſimile eſt exemplum in primo argumento allatum de commiſſione data ſuper cauſis vertentibus inter Sempronium, & Titium, quia hæc commiſſio non eſt vniuerſalis ex parte perſonarum, ſed ex parte cauſarum eſt valde ſtricta, vt notat Sanchez *d. diſp.* 31. *num.* 4. cum reſpiciat ſolum cauſas inter duas numero perſonas vertentes.

76 Manet ergo probata prima pars concluſionis, ſcilicet, quod Conſeruator eſt delegatus ad vniuerſalitatem cauſarum. Quo ſuppoſito ſequitur ſecunda pars; quia Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, reputatur quaſi Ordinarius, prout colligitur ex *l.* 1. §. *Ab eo, ff. quis,* & à quo appell. & tradunt DD. ſupra *num.* 65. citati, quibus adde Fermoſ. *cap. ſignificaſti* 18. *q.* 1. *num* 15. *de for compet.*

77 Obijcies forſan, & dices, quod Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum etiam ab inferiori delegante, poteſt vnam, vel alteram cauſam ſubdelegare, vt ex *d. l.* habetur, & tradunt Syluest. *v. Delegatus q.* 8. *d* 3. & quamplures Theologi, & Canoniſtæ, quos refert, & ſequitur Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 31. *num.* 3. At vero Conſeruator ſubdelegare non poteſt, niſi vel citationem, vel ſententiæ denunciationem, vt expreſſe decernitur in hac Decretali, §. *Vices ſuas* 4. & tradunt hic Interpretes omnes. Sed reſpondetur, quod hic eſt caſus ſpecialis, ex hac ſpeciali lege ſtatutus, nā nedum Delegatus ad vniuerſalitatem cauſarum, ſed ſimplex Delegatus Papæ, de iure communi poteſt etiam in totum cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare, *cap. ſi delegatus ſup. in hoc tit.* & tradunt omnes, nihilominus Conſeruator licet Papæ Delegatus ex vi huius Decret. ſubdelegare non poteſt.

78 Et nihilominus dicitur, quod Regularium Conſeruatores ex vi priuilegiorum Ordinibus ſuis conceſſorum, vel in quibus communicant, poſſunt ſubdelegare. Non igitur Conſeruatores poſſunt delegare ex illa duplici cauſa, quam aſſignat Paſqual. ad Laur. de Franc. *p p. num.* 828. quia nimirum ſint, & Delegati Papæ, & Delegati ad cauſarum vniuerſalitatem, quia his non obſtantibus ex hac Decretali ſubdelegatio eſt illis prohibita, niſi quantum ad duo expreſſa. Sed hoc poſſunt ex vi priuilegiorum, nimirum ex *conſtit.* Eugenij 4. *in Bullario Romano* pro Caſſinen. & *conſtit.* Io: 22. *Dilectos filios Magiſtrum, &c.* pro ord. Præd. in eodem Bullario *fol.* 76. & apud Donatum *par.* 2. *tr.* 17. *q.* 1. & *conſt.* Pij Quinti *Ad hoc nos Deus, &c. in Bullario Rom. ſub num.* 3 c. & *ex conſt Clem.* 7. quæ incipit, *Conquæſtione, data* 29. *Martij* 1542. ad fauorem Minimorum, & habetur apud Peyrinum ſub *num.* 1. & in mari magno Carmelitarum § 107. apud Lezanam, & in *conſt.* 1. *Greg.* 13. pro Societate, & in alijs etiam priuilegijs. Et hoc idem ſupponit Greg. 15. in citata *conſtit Sanctiſſimus,* §. 2. ibi, *ſiue principales, ſiue ſubrogati,* & propterea hoc tenent Conſet. *in ſum priuil.* Mend *tit.* 4. *cap.* 7. Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.* 48 & de mente S. Cong Fagn, *c. ſi Clericus, num.* 42. *de for. compet.* Peyrin. *ad conſt.* 5. Greg. 15. §. 2. *num.* 5. Paſqual. vbi ſup. *num.* 821. Paſlatel. *in not. ad priuil. not.* 32. Bord. *reſ* 95. *num.* 9. Lezana *p.* 2. *cap.* 20. *nu.* 26. Tambur. *tom.* 3. *diſp.* 17. *q.* 1. *num.* 6. Rodriq. *tom.* 2. *q.* 65 *a.* 18. Barboſ. *de off. Epiſc. all.* 106. *num.* 4. Quidquid in contrarium dixerit Donatus *p.* 2. *tr.* 17. *reſ.* 23. non diſtinguens inter hoc, quod eſt non poſſe ſubdelegare niſi habenti qualitates *conſt* Gregorianæ, quod eſt verum, & inter hoc, quod eſt non poſſe ſubrogare, vel ſubdelegare abſolute, quod adhuc numquam fuit Regularibus interdictum.

79 Vbi igitur contigerit, quod Conſeruator electus, velit ſubdelegare, non poterit id facere, et dictum eſt, niſi in perſonæ, quæ habeat qualitates ad Conſeruatorem neceſſarias. Tambur. *t.* 3. *d.* 17. *q.* 1 *num* 6. Fermoſ. *c. ſi Clericus q.* 12. *num.* 460 *de for compet.* Et licet Conſeruator exiſtens extra Diœceſim, in qua eſt deputatus poterit ſubdelegare alium, tenebitur tamen delegare illum, qui non niſi in ea Diœceſi cauſas audiat, & cognoſcat, nec exiſtentes vltra fines iuriſdictionis ſibi traditæ trahat. Moneta *de conſeru. q.* 7. 60.

80 Obijcies 2. quod cum iuriſdictio data pluribus Ordinarijs, cenſeatur illis data inſolidum, & ſic vnuſquiſque illorum poſſit præuenire, & ſic alteros, vel alijs procedere, vt probat textus in *l. vnica, ff. de off. Conſul.* ſequeretur, quod datis duobus Conſeruatoribus ſimpliciter vnus poſſet ſine alio in cauſa procedere, quod eſt contra ea, quæ de Delegatis pluribus ſimpliciter datis ſtatuitur *cap. Cum cauſa, cap. cauſam. cap. Prudentiam, & cap penult. de off. Deleg.*

81 Reſpondetur non deeſſe, qui concedunt plures

plures Delegatos ad vniuerſalitatem cauſarum cenſeri datos in ſolidum, & tanquam Ordinarios, hoc enim docuit Menoch. *de Arbitr. p. p. q. 67. nu. 53.* poſt Felin. *in cap. cauſam num. 8. de off. Deleg.* & Bart. *in l. Pomponius ff. alias ſi vni. de iud.* & fundantur *in l. 1. §. ſi plures, ff. de exercit. act.* vbi plures præpoſiti exercentibus multa negotia cenſentur habere iuriſdictionem inſolidum. Verum cum Delegati ad vniuerſitatem cauſarum ſint eſſentialiter Delegati, nec habeant iuriſdictionem radicatam, & propriam, ſed fungantur vice delegantis, *cap. ſanè il 2. de off. Deleg.* dicitur, quod plures Delegati ad vniuerſitatem cauſarum dati ſimpliciter, non cenſentur dati inſolidum, & quod vnus ſine alio procedere non poteſt, prout docuerunt Panorm. *cap. cauſam 12. num. 7. cap. Prudentiam 21. in princ. num. 13. de off. Deleg. & cap. fin. num. 18. & 19. de re iud.* Felin. *d. cap. cauſam num. 8.* Dec. & Moliu. quos ſequitur Moneta *de conſeru. cap. 7. num. 43.* Nec vrget, quod adductum fuit ex *d. §. plures,* quia nec conſtat illos præpoſitos fuiſſe Delegatos, & non potius Ordinarios. Tum quia ſi eſſent Delegati, intelligi deberet hoc eſſe ſpecialiter de illis ſtatutum ob vtilitatem contrahentium; longe vero eſt diuerſa ratio, & longe vniuerſalior iuriſdictio Delegatorum ad vniuerſitatem cauſarum, & longe maius præiudicium poteſt parari ex ſententia horum Delegatorum, quam ex decreto vnius priuati Præpoſiti exercentibus negotia.

82 Quamobrem plures Conſeruatores dati ſimpliciter, non cenſentur dati inſolidum, nec vnus poteſt ſine alio procedere. Nec approbo limitationem Monetæ *d. cap. 7. num. 43.* circa finem excipiens Conſeruatores datos ijs, qui ſunt exempti à iuriſdictione Ordinarij, quia iſti dati ſint tanquam Ordinarij. Semper enim & iſti ſunt eſſentialiter Delegati, & vice Delegantis agunt, vnde legibus Delegatorum ſubduntur. Neque enim Delegati ad vniuerſitatem cauſarum in omnibus, & ſingulis æquiparantur Ordinarijs, vt conſtat ex *adduct.* per Franc. *in cap. cum cauſam de appellat.* & Fel. *cap. cauſam n. 8. de off. Deleg.*

83 In caſu autem, in quo Papa eidem duos daret Conſeruatores, vnum poſt alium, conſiderandus eſſet tenor literarum Apoſtolicarum. In dubio autem, vbi non conſter ſecundum datum eſſe, vt adiunctum cenſendum eſſe eum datum inſolidum tenet Noneta *d. num. 43.* quia de iudicibus vniuerſalibus ſic tenent Menoch. *præſump. 18. lib. 2. num. 8.* & Vant. *de null. ſent. ex def. iuris ord. num. 178.*

84 Ad ea, quæ *num. 64.* in contrarium allata ſunt pro ſententia oppoſita reſpondetur, & dicitur, quod ad primum, & ſecundum patet reſponſio ex dictis *num. 66.* Ad tertium dicitur, quod cum iuriſdictio Conſeruatoris non reſpiciat ea, quæ requirunt altiorem indaginem, nil mirum, ſi non tenetur ad formam iuris, ſed poſſit procedere de plano veritate facti inſpecta. Quartum vero retorquetur, quia Imo certum eſt, quod Inquiſitores ſunt Delegati ad vniuerſitatem cauſarum, vt docent Panorm. *cap. vlt. num. 19. de re iud.* Dec. *ſup. cauſam matrimonij num. 10. de off. Deleg.* Alciat. *in rub. de off. Ordin. nu. 21.* Barbat. *d. cap. Cauſam,* vbi & Felin. *num. 8.* Archid. *in cap. ut aliqui, inf. de hæret.* & Io. And. *inf. cap. Per hoc eod. tit.* Moneta *de conſeruat. cap. 7. num. 43.* Carena in praxi *part. 1. tit. 7. num. 2.*

85 Ex eo vero, quod Conſeruatores ſint Delegati ad vniuerſitatem cauſarum, colligitur quod non eſt neceſſe, vt in prima citatione inſerant literas conſeruatorias, ſed ſufficiet, quod ad inſtar aliorum Iudicum Ordinariorum de eorum electione, & conſtitutione conſtet in actis Notarij Curiæ Ordinarij, ſecundum Peyr. *t. 2. ad conſt. 5.* Greg. 15. *num. 2.* Lezana *p. 2. cap. 10. num. 25.* Tambur. *t. 3. diſp. 17. q. 1. num. 5.* Sed melius addit Confect. *in ſumm. Priuil. Mend. trac. 4. c. 7. §. Præterea,* quod Conſeruator non teneretur ad oſtendendas literas ſuæ auctoritatis, & commiſſionis in cauſis coram eo vertentibus, neque ad dicendum contra priuilegia, iuriſdictionem, & electionem ipſius Conſeruatoris continentia, tanquam notoria, pars aduerſa citari debet, nec minus etiam electio de Conſeruatore à Regularibus facta eſt de neceſſitate oſtendenda, ſeu in actis regiſtranda, cum ex citationibus ad ipſorum Regularium inſtantiam decretatis, requiſitio, qua quis etiam in Conſeruatorem eligitur, iuxta priuilegiorum diſpoſitionem ſatisfacta cenſeatur. Concludit tamen, quod ad omnem dubitationem tollendam neceſſe ſit, inſtrumentum, ſeu literas patentes de Conſeruatoris electione per Regulares factæ, per Notarium in libro cauſarum, & actorum, qui coram Cõſeruatore fiunt, integrè regiſtrari, vt ab omnibus, quorum intereſt, videri poſſint. Sic etiam tenet Moneta *de conſeruat. d. cap. 7. num. 4.* qui prius *d. num. 45.* probauerat, quod nec in Delegato ſimplici ſit neceſſaria præfata inſertio. Quod tamen Conſeruator teneatur fidem facere Ordinario de literis mandati, & ſi id non faciat, non poſſit illum excommunicare, ſi nolit ſuam ſententiam exequi, adnotauit Fermoſ. *in cap. ſi Clericus, q. 12. num. 25. de for. comp.* ex Barb. *d. all. 106. nu. 73.* Quomodo etiam electio Conſeruatoris notificari debeat Ordinario, ne ipſe poſſit coram ſe conuenire Regulares dicetur *infra art. vlt.*

SVMMARIVM.

86 *Ratio quæſtionis.*
87 *Iniuria contrariè opponitur iuri.*
88 *Iniuria communiſſimè dicta eſt idem, quod culpa.*
89 *Iniuriæ plures ſpecies, & modi.*
90 *Violentia, in quo diſtincta ab iniuria, & à coactio ſeu inuito.*
91 *Quinq; modis vis infertur.*
92 *Iniuria non fit ſcienti, & volenti.*
93 *Conſeruator defendere poteſt ab omnibus iniurijs.*
94 *Moleſtia iniuſta coincidit cum iniuria.*
95 *Iuriſdictio Conſeruatoris ſe extendit ad iniurias inferendas.*
96 *Contra quemcumque ſuos manifeſtè iniuriantem poteſt procedere.*

ARTICVLVS IV.

Quæ iniuriæ & violentiæ ſunt, à quibus poteſt Conſeruator defendere.

86 CVm iam conſtet Conſeruatorem eſſe iudicem, & quidem Delegatum, talem tamen cui non omnes omnino cauſæ committuntur, ſed ſolum; datur facultas defendendi à manifeſtis iniurijs, & violentijs in terminis *cap. 1.* & præſentis finalis huius tit. videndum remanet, quænam ſint hæ iniuriæ, & violentiæ.

87 Iniuria generaliter ſumpta dicitur omne id, quod iure non eſt factum. *Inſtit. lib. 4. tit. 4. de iniur. l. 1. ff. de iniur.* Exiſtimat vero Syluest. *v. iniuria, num. 1.* quod iniuria opponatur iuri priuatiuè, vel contradictoriè, vel quia nullo iure præcipitur, aut vetatur, vt leuare feſtucam. Sed certe improprijſſimè dicetur iniuria id, quod eſt à iure permiſſum, licet ſit quid res indifferens, quia lex nec præcipit, nec prohibet. Et eo magis quod ad indifferens homo liber habet ius, vt ex beneplacito illud faciat, vt v. g. leuet feſtucam; hoc igitur nullo modo iuri opponitur cum ſit à iure permiſſum, & ex iure liberum. Ideo dicitur, quod iniuria contrariè iuri opponitur, & eſt conuertibiliter idem, quod iniuſtitia. Sic Sotus in prohæmio *l. 5. de iuſt.* dixit, quod tunc irrogatur homini iniuria, quoties illi contra ius nocumentum infertur, & Farin. in praxi *quæſt. 105. inſpec. 1. num. 1.* dicit, quod iniuria importat omne delictum ex animo, & à volente factum.

88 Verum quidem eſt, quod ſicut iuſtitia ſumitur communiſſimè, & ſic connectitur cum virtute, & ſanctitate, & hæc teſte D. Th. 2. 2. *quæſt. 58. a. 2.* eſt illa, de qua Paulus ad Rom. 3. dixit, *Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Christi.* Quæ eſt illa iuſtitia, qua viuit iuſtus, iuxta illud eiuſdem Pauli Rom. 1. *Iuſtus autem ex fide viuit.* Ita iniuria cõmuniſſimè accepta illa eſt, quæ huic iuſtitiæ eſt contraria, & importat Theologicam culpam, ſeu peccatum, quod eſt iniuſtitia, iuxta illud Pſal. 31. *Iniuſtitiam meam non abſcondi;* & dixi *confitebor iniuſtitiam meam Domino.* Et per illud fit iniuria Deo, in quo ſenſu accipi poteſt illud Pauli ad Coloſſ. 3. *Qui enim iniuriam facit, recipiet, quod inique geſſit.* Sed iuſtitia propriè eſt ſpecialis virtus, ſecundum D. Th. *q. 58. a. 3.* & eius actus eſt reddere cuique, quod ſuum eſt, vt ibi D. Th. docet *a. 11.* Et huic opponitur iniuſtitia propriè, quæ idem eſt conuertibiliter cum iniuria.

89 Huius vero iniuriæ tres ponuntur ſpecies ab Imperat. *inſt. de iniur.* & à Vulpiano *l. 1. ff. de iniurijs*, quæ ſunt culpa, ſcilicet damnum ex dolo, vel culpa datum, contumelia, & iniquitas, quæ conſiſtit in iniuſtitia iudicũ. Et tribus modis fit iniuria, ſcilicet, re, verbis, & ſcriptis, re quoties manus inferuntur in damnum proximi; verbis per conuitia, contumelias, & detractiones, ſcriptis per famoſos libellos, aut epiſtolas, aut quaſcumque alias ſcripturas. Ex quibus colligitur, quod infertur iniuria alicui, quando ei aliquod turpe, aut delictum etiam in genere improperatur. Quando ei imputatur delictum. Quando verbis, vel factis alicuius dignitas læditur, vel perſona infamatur, vel opinio minuitur. Quando proferuntur verba, quibus dicitur aliquid commiſſum contra bonos mores. Et tandem per peccatum quodlibet iniuſtitiæ contra proximum illi infertur iniuria, ſi vel ab eo inuito verbis, vel factis aufertur iniuſtè, quod eius eſt, vel, quod ſuũ eſt, non redditur. Et quodlibet lucrũ quod non iure fit, ſed contra ius. De his videas Iuriſperitos *in leg. citatis*, Sylu. & Summiſtas *in v. iniuria*. Farinaccium plures referentem in praxi *q. 105. tota inſpect. 1.*

90 Violentiam vero eſſe ſpeciem iniuriæ, dixit Franc. *ſup. cap. 1. num. 2.* Quod explicat Moneta *de conſeruat. cap. 7. q. 3. num. 87.* quia ad iniuriam addit vim, & impetum. Sed cum ex vna parte violentum ſit, quod eſt à principio extrinſeco nullam vim conferente paſſo, ſecundum D. Th. *p. 2. q. 6. a. 4. & 5.* quem omnes ſequuntur; ex alia vero parte nihil ſit iniuſtum, niſi qui patitur patiatur inuitus, & contra propriam voluntatem, vt ex definitione iuſtitiæ conſtet 2. 2. *q. 58. a. 1.* & eſt per ſe notum. Vnde eſt axioma, quod ſcienti, & volenti nulla fit iniuria, *cap. ſcienti, de reg. iur. in hoc lib.* videtur, quod conuertibiliter ſe habeant iniuria, & violentia. Sed reſpondetur, quod ad violentum propriè, vt pertinet ad mores, non ſufficit, quod ſit quomodocumque contra voluntatem paſſi, nimirum contra voluntatem interpretatiuam, & moralem, quale eſt furtum, per quod aliquis occultè damnificatur eo nec cogitante; ſed requiritur, quod ſit contra actualem voluntatem paſſi, tunc enim infertur vis alicui, quando manifeſtè eo cognoſcente, & actu nolente cogitur aliquid agere, vel pati; ſicut enim violentum abſolutè eſt id, quod eſt contra actualem inclinationem paſſi, vt tradit D. T. *p. 2. q. 6. a. 4.* ad ſecundum Scotus *in 4. d. 29. q. vn.* Io: à S. Thoma *p. 2. q. 6. diſp. 4. a. 1. pag.* mihi 303. Ildephonſus *p. 2. q. 5. a. 1. num. 11.* Ita violentum morale eſt, quod fit paſſo ſciente, & actu per ſuam voluntatem contradicente.

91 Quinque autem modis inferri colligitur ex Gloſſ. Bart. & alijs in *l. Pomponius. §. cum quis ff. de acquir. poſſ.* vt tradunt Menoch. *de recuperand. poſſeſſ. in prælud. num. 38.* Moneta *de conſeruat. cap. 7. nu. 89.* Diuiditur enim violentia in expulſiuam, qua quis per vim ſpoliatur poſſeſſione, in ablatiuam, per quam vi res aliena aufertur; in compulſiuam, quando quis compellitur facere, quod non vult; in turbatiuam, cum duo ſe poſſidere contendunt; & inquietatiuam, cum quis non patitur quietè vti re ſua, vel vnus vi vult ædificare in ſolo alieno.

92 Cæterum illud axioma ſcienti, & volenti nulla fit iniuria, veriſſimum eſt. Illud vero limitat Moneta *de conſeruat. cap. 7.* vt intelligendum ſit, de ijs dumtaxat, quæ à volentis tantum arbitrio pendent. Nam alias, ſi quis virginem etiam volentem rapit, tenetur pœna raptoris *l. vn. C. de rapt.* Et ſi quis ſiue vi virginem ſtuprauerit punitur lege Iulia *inſtit. de pub. iud. § 2.* iunct. Gloſſ. Et excommunicatus eſt, qui ſuadente diabolo Clericum conſentientem percutit. *cap. contingit 1. de ſent. excomm.* Sed dicitur axioma illud nullam pati limitationem. Nam in primis duobus caſibus lex præſumit inuoluntarium, quia præſumit virginem raptam, aut ſtupratam fuiſſe deceptam, ſeu doloſa ſuaſione circumuentam. In tertio autem caſu inuoluntarius eſt Clericatus Ordo, cui fit iniuria, & cuius priuilegium violatur, ei vero qui voluntariè patitur nulla iniuria fit.

93 Ad quæſtionem igitur his ſuppoſitis reſpondetur *in cap. præſenti*, & ſup *in cap. 1.* & in Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. & in conſtit. 9.* Greg. 15. ſermonem eſſe abſolutè, & vniuerſaliſſimè ex hac parte de iniurijs, & violentijs. Siue vero dicatur, iniuriam ſumi genericè, ſiue ſpecificè, vt importat iniuriam non qualificatam expreſſa vi, ſenſus idem eſt. In primo enim ſenſu ſumpta iniuria genericè, quod additur *& violentijs* additur exemplariter, & ad maiorem expreſſionem. Si vero iniuria ſumitur ſpecificè, dictio *&* ſumitur copulatiuè, & augmentatiuè, vt comprehendatur omnis ſpecies iniuriæ, ſeu iniuſtitiæ. Moneta vbi ſup. *num. 90.* Vnde ex hac parte nulla prorſus eſt limitatio, nulla ſcilicet eſt iniuſtitiæ ſpecies, aut indiuiduum, de qua, vel quo non poſſit cognoſcere Conſeruator. Sed limitatio eſt ex capite manifeſti, quia iniuria non ſpectat

ad iu-

Digitized by Google

ad iuriſdictionem eius niſi ſit manifeſta,

94 Quod vero *in Conc.Trid.d.cap.*5.& in priuilegio Societatis habeatur,quod Conſeruator poſſit defendere à moleſtijs, eumdem ſenſum habet. Eſt enim ſermo de moleſtia iniuſta, & hæc eadem eſt, cum iniuria. Exiſtimat quidem Moneta vbi ſupra *num.95.* quod moleſtia in plus ſe habeat, quam iniuria,nam moleſtia comprehendit etiam illam,quæ iure fit,vt patet ex *l. Die Sabbati C.de iud. & l.1. C. de nundin.* & notant Felin. *cap. Cauſam quæ de reſcript.*Menoch.*lib.4.præſum.*98. & alij. Sed quidquid ſit de hoc,*in d.priuilegio, & in Concil.Trid. d.cap.*5. non eſt ſermo niſi de moleſtia, quæ non iure fit, & hæc eſt iniuria.

95 Tandem aduertendum eſt,iuriſdictionem Conſeruatoris extendi nedum ad illatas iniurias, ſed etiam ad inferendas,quia datur vt abſolutè defendat ab iniurijs,& violentijs, & ideo tam ab illatis faciendo, vt pro illis ſatisfiat, quam ab inferendis impediendo illas.Gloſ.*ſup.cap.1.in v.defendere.* Mon.*num.*5. Anchar. *num.*5. Dom. *num.*15. Franc. *num.*7. Barboſa *d.all.* 106. *num.*34. Sylu. *v.Conſer. num.*3.Lez.*p.*2. *c.*19.*num.*23. Tambur.*t.3.d.17. q.2. num.*20.Donat.*d.tr.17.q.8.num.*16 Iniurias vero inferendas poterit Conſeruator prohibere proferendo generalem excommunicationem in illos, qui illas fecerint,*cap.*dilecto *in princ. infr.de ſent.excom.* iuncto textu *cap. à nobis, el 1.eod.tit.* Barboſa *d. all.* 106.*num.*34.Fermoſ.*cap.Si quis Clericus,de for.cump. q.*12.*num.*26.

96 Sed neque ex parte perſonarum Conſeruatoris iuriſdictio habet limitationem, ſed Conſeruator contra quemcumque manifeſtè iniuriantem ſuos poteſt procedere. Neque hic, aut ſup. *cap.* 1. ponitur aliqua reſtrictio.Rodriq.*p.1.q.65.a.*11. Mirand.*p.2.q.47.a.3.*& ex Lopez, & Salzedo Donatus *p.2.tr.17.q.8. num.*11 Et hoc magis patet ſpectatis priuilegijs.

SVMMARIVM.

97 *In iure habetur dictio manifeſtis.*

98 *Opiniones diuerſæ.*

99 *Vbi Regulares ſunt rei, conueniri debent etiam in occultis coram Conſeruatore.*

100 *Vbi ſunt Actores non poſſunt coram Conſeruatore ſuo trahere reum,niſi pro manifeſtis iniurijs.*

101 *Sufficit, quod factum ſit notorium, licet occulta circumſtantia.*

102 *Si ſit notorium factum, & occultus faciens Conſeruator procedit.*

103 *Duo ſufficiunt ad hoc, vt Conſeruatur procedere valeat.*

104 *Neceſſe eſt,quod ſit manifeſta circumſtantia, ſi ex ea actus eſt malus.*

105 *Factum cenſetur notorium, ſi reus illud fatetur.*

106 *Si reus ſe excuſet,datur ei poteſtas probandi excuſationem.*

107 *Sufficit notorium iuris.*

108 *Sufficit notorium abſolutè ſumptum.*

109 *Non eſt neceſſe ad hoc quod factum ſit notorium quod viſum à maiori parte Ciuitatis.*

110 *Quod eſt notorium,ſimul eſt famoſum maiori parti,aut toti Ciuitati.*

111 *Sufficit notorium momentaneum.*

112 *Sufficit notorium præſumptum.*

113 *Non eſt neceſſarium notorium propriè, ſed ſufficit manifeſtum.*

114 *Quando factum ſit manifeſtum, arbitrarium.*

ARTICVLVS V.

Vtrum Conſeruator cognoſcat ſolum de Notorijs iniurijs, & violentijs.

97 TAm in hoc,quam in 1.*cap.ſup.hoc tit.*non habetur dictio *notorijs*, ſed habetur dictio *manifeſtis.* At vero manifeſtum eſt quid ſpecie diſtinctum à notorio. Panor. *cap.Veſtra num.*12. *de cohab.Cler.*Butr.*de notor.art.2.num.*19.

98 Nihilominus communiter DD. arbitrantur in his iuribus manifeſtum accipi pro notorio, eo quia manifeſtum, vt diſtinctum à notorio non excludit iudicialem indaginem, in citatis vero iuribus manifeſtum ſumitur,vt id, ad quod non ſit neceſſaria iudicialis indago;quia expreſsè prohibetur Conſeruatori cognoſcere de illis, quæ requirunt indaginem iudicialem. Gloſſ. *in v. Conſeruatores,* Et intellige manifeſta illa, quæ notoria ſunt, & ita patentia, quod nulla probabili tergiuerſatione celari poſſunt, Ioan: Monac. *Notorijs, ſeu patentib. quæ non ſit locus inficiari.* Archid. *num.*1. explicat de Notorijs.Io:Andr.in princ.Nec ad alia ſcilicet dubia non notoria, & in quibus non proceditur contra non citatum conuictum,vel confeſſum.Anchar.*num.*5.tranſit cum Gloſſa. Butr.cum Archid.Domin.*num.*2.5.& 7.cum Gloſ.Franc.*num.* 3.4.& 5. non diſtinguit inter manifeſtum, & notorium. Barboſ. *num.*11. explicat manifeſtum pro notorio.Et idem tenet *de off Epiſ.all.*106.*num.*18.Speculator *de off. Deleg. §.8. num.*24. Nullam mentionem facit notorij. Sylueſt.*v.Conſeruator num* 3.ait, Et intellige manifeſtis,ideſt notorijs,& ita patentibus, quod nulla probabili tergiuerſatione celari poſſunt. Idem habet Tabien. in princ. & Azor. *p.2. lib.5.c.35.quæſt.7.Mir.p.2.q.47.a.7.concl.*1.Panorm. *conſ.*100.*num.*3.*part.*1.ſentit quod Conſeruator non poſſit cognoſcere niſi ſuper notorio,& hoc idem ex eo vult Tuſcus *lit. C. concl.* 760. manifeſtum & notorium etiam requirit Barbaſtren.*in Paſtor.par.*1. *clauſ.* 10. *num.* 17. Rota *in Mediolanen. reſciſſionis contractus* 4. *Iulij* 1601.*coram Lancellotu*, quæ habetur apud Marcheſ.*de commiſ.par.*1.vbi deſſignat. Gratiæ,ſub *num.*46. Lezana *p.1.cap.*10. *num.*22. dicit manifeſtam iniuriam illam, quæ per facti euidentiam ita notoria eſt,vt examinatione non egeat, vel ſi egeat probari tamen poteſt clarè, & certitudinaliter per multos teſtes, ita vt negari non poſſit. Hoc idem voluit Tambur.*tom.3.diſp.17.q.2.num.*12 ſed Marcheſan. *de commiſſ. p.1. cap. 2. de ſignatura gratiæ num.* 409. de huiuſmodi Conſeruatoribus loquens, ſic ait. Manifeſtum autem dicitur illud, quod in populo eſt diuulgatum, & celari nequit, nõ quando eſt occultũ,ſed & manifeſtũ, vel per facti euidentiã,ſiue per actuum frequentiam,ſigna indubitata,ſiue per famam ab omnibus approbatam.

99 Dicendum primo eſt, quod licet ex priuilegijs ſupra *art.1.*recenſitis Conſeruatores mendicantium habeant ampliſſimam iuriſdictionem, vt loca regularia, eorumque perſonas defendant ab omni damno,violentia, iniuria,& moleſtia. Nihilominus de iure nouo *d.conſtit.Greg.*15.de Conſeruatoribus priuilegia huiuſmodi in parte abrogata ſunt. Diſtingui vero debet an Regulares, vt rei conueniri poſſint,vel potius vt actores conuenire alios velint: priuilegia præfata vigent, vbi Regulares non ſine

actores

actores, ſed rei. Et ſic ciuiliter conueniri poſſunt, & debent coram ſuis Conſeruatoribus, qui ſunt eorum Iudices veri, vt dicitur in priuilegiis Pij Quinti, *in conſt. Ad hoc nos Deus, in Bullar. Rom. ſub nu.* 41. & ſunt tanquam Iudices Ordinarij, vt dicitur in priuil. Pij Quinti, & Greg. 13. *in conſt.* 1. incip. *Equum* & in *conſtit. Greg* 15. §. 9. abſolutè dicitur, quod Regulares coram ſuo Conſeruatore conueniri debeant, ſic enim & de iure communi Actor ſequitur forum rei. Regulares vero exempti ab Ordinarijs, & immediatè ſubiecti Summo Pontifici, non habent alium Iudicem extra eorum loca, niſi vel Summum Pontificem, vel Pontificis Delegatum, qui eſt eorum Conſeruator. Sed de hoc infra vberius tractandum erit.

100 Sed vbi Regulares ſint Actores, id facere non poſſunt ex vi *conſt.* 9. Greg. 15. niſi in manifeſtis iniurijs. Sic enim hanc conſtitut. Sacra Congregatio Concilij declarans, vt habetur in Bullario Romano poſt *d. conſt* 9. *Greg.* 15. cenſuit, minimè ſublatam fuiſſe facultatem, quam habent Conſeruatores defendendi Regulares à manifeſtis iniurijs, & violentijs; dummodo obſeruent formam præſcriptam conſtitutionibus Innocentij 4. & Bonif. 8. relatis *cap.* 1. *& fin. de off Deleg. in* 6. Sic igitur vbi Regulares ſint Actores, & alios conuenire velint coram ſuis Conſeruatoribus, id facere non poſſunt, niſi iuxta præſcriptum huius, *& cap.* 1. ſupra *in hoc tit.* vt ſe defendant à manifeſtis iniurijs, & violentijs.

101 Dicendum vero eſt 2. ſufficere, ſi factum ſit manifeſtum, ſeu notorium, licet facti qualitas, ſeu circumſtantiæ non ſint manifeſtæ ſeu notoriæ, vt v.g. non ſit notoria facti iuſtitia, vel iniuſtitia; vel quod prætenſus reus nullam habeat excuſationem; vel quod ſit vera, vel non vera excuſatio, quam adducit; ſeu quod defenſio illi competat, vel non competat, vt ſi factum ſit excuſabile ne cenſeatur adulterium, quia credebatur mulier ſoluta, vel an homicidium ſit factum ad vindictam, vel ad defenſam. Non igitur eſt neceſſarium huiuſmodi qualitates, aut circumſtantias eſſe notorias, ſed ſufficit factum ipſum ſecundum ſubſtantiam eſſe notorium. Ita ſupra *in cap.* 1. Gloſſ. *in v. Conſeruatores*, Monac. *num.* 4. Anchar. *num.* 5. Butr. *num.* 6. & 9. Dom. *num.* 6. & 7. Franc. *num.* 4. Et fuit ſententia Innocentij *in cap. Tua nos, de cohabit. Cler. & mul.* & Io: Andr. *in cap. veſtra num.* 15. *eod. tit.* & ibi Anchar. *num.* 23. Mil. *in repert. v. notorium.* Butr. *de notorio a.* 4. *num.* 38. Sylu. *v. Conſeruator num.* 3. Tabien. *num.* 1 Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.* 147. Barboſ. *de off. Epiſ. all.* 106. *num.* 23. Maſcard. *de probat. concl.* 1106. *num.* 11. *&* 12. Farin *in prax. quæſt.* 21. *num.* 5. Probatur vero aſſertio; nam alias non daretur caſus Notorij, in quo Conſeruator procedere poſſet; cum nullum ſit maleficium, quod non poſſit habere aliquam qualitatem, aut circumſtantiam occultam excuſantem à culpa. Tum ſecundò quia notorium facti non ſit dubium per negationem *cap. ſuper eo de teſt.* Farin. *q.* 21. *num.* 51. Tum tertio quia cum conditor conſtitutionis relatæ ſupra *in cap.* 1. fuerit ipſe Innoc. 4. non poteſt eſſe dubium de illius conſt. ſenſu, quem tradidit Innoc. ipſe, etiam vbi dictam conſtitutionem commentatus fuit, *cap. ſtatuimus num.* 5 *de off. Deleg. in hoc lib.*

102 Et ideo non obſtat, quin Conſeruator procedere poſſit etiam ſi ignoretur, qui commiſerit delictum, ſi illud commiſſum fuit, & id eſt notorium, vt ex Io: And. *add.* ad Specul. *de off. deleg.* §. 8. *num.* 24. Azor. *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 35. *q.* 8. tradit Tambur. *d. diſp.* 17. *q.* 2. *num.* 19.

103 Hinc concluditur duo ſufficere ad hoc, vt habeat locum proceſſus notorij, vt aduertunt *d. cap.* 1. Anchar. *nu.* 5. Butr. *num.* 10. nimirum primo quod delictum ſit commiſſum, ſeu ſit illata iniuria, ſecundo quod hoc ſit notorium. Ipſa enim qualitas notorij alterat naturam iudicij, quod à iure habet certum ordinem, quem non poteſt iudex transgredi *l. probatam. C. de ſent.* quem ordinem non tenetur Iudex ſequi in notorio, *cap. ad noſtram, de iure iur.*

104 Nec approbatur abſolutè limitatio Sylu. *d. num.* 3. vt ſi ſit dubium an factum notorium ſit rectè factum, nec ne, non poſſit Conſeruator procedere; quia iam eſt neceſſaria indago; nam vt citati DD tradunt, & probabitur infra ad id non eſt neceſſaria indago maior, quam ſit illa, quæ haberi poteſt in proceſſu de notorio. Vbi tamen factum ipſum ſecundum ſubſtantiam non ſit iniuria, ſed id habeat ex circumſtantia, tunc verificatur limitatio Sylueſt. & non ſufficit, quod factum ſit notorium, quia non per hoc eſt iniuria manifeſta, ſed neceſſe eſt, quod ſit manifeſta circumſtantia, in qua iniuria conſiſtit: ſic non eſſet notorium delictum carnis eius, qui abutitur muliere non ſua, quæ tamen communiter ſua iudicatur, vt ex Innoc. & Io: And. aduertit Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.* 148.

105 Dicendum eſt tertiò ſufficere notorium iuris, quod habetur per propriam rei confeſſionem, & ſic ſi reus in iudicio coram Conſeruatore confeſſus ſit iniuriam, tunc ſiue in rei veritate iniuria ſit notoria, ſiue non ſit, proceſſus eſt validus, & illam ex hoc eſſe notoriam, adeo vt Conſeruator contra talem poſſit procedere, aduerterunt *d. cap.* 1. Gloſſ. *in v. Conſeruatores*, Innoc. Monac. *num.* 4. Io: Andr. *num.* 3. Anchar. *num.* 5. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* Franc. *num.* 3. Sylueſt. *num.* 3. Tabien. *num* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 9 *c.* 4. Rodriq. *t.* 1. *q.* 65. *n.* 11. *&* 12. *ad fin.* Barboſ. *all.* 106. *num* 21. Tambur. *tom.* 3. *diſp.* 17. *p* 2 *num.* 17. Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.* 204. Sufficit enim partis confeſſio, vt per illam factum dicatur notorium, & de notorietate appareat, licet aliter illa non probatur, per text. *in cap. veſtra*, vbi Gloſſ *v. non diffinitur, & cap. vlt.* ibi, *ſeu confeſſionem, de cohabit. cler. & cap. cum olim de verb. ſignif.* & DD. quos cumulant Maſcard. *de probat. concl.* 1107. *nu.* 2. Farin. *tom.* 1. *prax. q.* 21. *num.* 31. Et ideo tunc etiam ſi reus neget notorium, non erit neceſſe probare notorietatem, quia de ea ſufficienter apparebit per rei confeſſionem.

106 Quod quidem procedit, licet reus excuſationem quamcumque alleget, & dicat ſe iure ſuo feciſſe. Tunc enim Conſeruator ad excuſationem probandam admiſſo reo ad vlteriora procedet, & iuſtitiam faciet. Alitèr de nullo ferè delicto poſſet cognoſcere Conſeruator, vel Iudex, qui non poteſt cognoſcere niſi in caſu notorij, cum non ſit delictum, quod ex aliqua excuſatione occulta non poſſit palliari, iuxta doctrinam Gloſſ. *in v. recipit. cap. bonæ el* 1. *de elect.* Maſcard. *concl.* 106. *num.* 9. *&* 1108. *&* Farin. *d. quæſt.* 21. *num.* 50. Et ſic ad nihilum valeret Conſeruatoris officium. Gloſſ. *in d. cap.* 1 *in verb. congerunt.* vbi Innoc. Monac. Io: And. Anchar. Butr. Dom. Francus, Sylueſt. Tabien. *loc. citatis* Azor. *par.* 2 *l.* 5. *cap.* 35. *quæſt.* 7. Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *num.*

Barbo.

Barboſa *d.alleg.*106.*num.*22.Tambur.*tam.*3.*diſp.*17. *q.*2.*num* 18.Et idem dicitur,ſi reus fatetur delictum, ſed negat notorium.

107 Dicitur quartò ſufficere etiam notorium iuris, quod reſultat ex actis in alio iudicio. Quod enim ex actis iudicialibus reſultet notorium iuris eſt certum,& habetur ex *l.properandum,§.ſin autem, C.de iud.& c.venerabilibus,§.2.infra de ſent.excom.& c.penul.in princ.de cauſa poſſeſſ.*& tradunt cõmuniter DD. Hoc etiam notorium ſufficit & ideo ad hoc, vt Conſeruator poſſit procedere ad defenſam contra manifeſtas iniurias. Eſto enim hoc iuris notorium ſit tale minus propriè *cap.dudum el 1. de elect.* & ibi Panorm. Maſcard. *de probat.concl.* 1101. *ſeu* 1107.*num.*29.Farin.*tom.*1.*in prax. quæſt.*21.*num.*19. tamen non eſt impropriè notorium,& abſolutè tale dicitur, & cum notorio facti abſolutè connumeratur, *cap.veſtra.& cap.fin.de cohabit. Cler.cap.fin.de tempor.ord.& cap.cum olim,de verb. ſignif.* quamuis in cap.nonnullis citatis de pœna, ideoque de materia ſtrictè interpretanda ſermo habeatur; vnde eſt propriè notorium. Et hoc eo magis procedit in Conſeruatoribus Regularium, quibus per tot Pontifices conceſſum fuit, vt etiam de non manifeſtis, & non notorijs iniurijs cognoſcerent, quod vero modo interdictum ſit illis cognoſcere cauſas, vbi Regulares ſunt actores, & tamen hoc declaratum eſt poſſe fieri, ſi iniuriæ ſint manifeſtæ, hoc intelligendum in ſenſu, per quem minus lædantur regularium priuilegia, & ſic quod Conſeruatorum iuriſdictio ſe extendat etiam ad notorium iuris. Moneta *de conſeruat.cap.*7.*num.*206.

108 Dicitur quintò, quod vbi neceſſarium ſit, quod iniuriæ aut violentiæ, de quibus poteſt cognoſcere Conſeruator ſint propriè notoriæ, non debet hoc intelligi de notorio reſpectiuo, quod eſt illud, quod eſt notorium vel toti Ciuitati, vel maiori parti illius, ſed de Notorio abſoluto, quod eſt illud, quod fuit factum coram decem perſonis, ſiue iſtæ ſint, ſiue non ſint maior pars populi, vel populus integer Butr.*de Not.*a 2.*num.*13.Debet enim dari notorium, quod abſolutè ſit tale, aliter confunderetur totus ordo iudicij, aliter non eſſet notorium in magna Ciuitate, nec de eo poſſet cognoſcere, qui non poteſt cognoſcere niſi de notorio, quod alias in parua ciuitate, imo in aliqua Diœceſi eſſet pluſquam Notorium. Sit enim Ciuitas habens populi quinque milliones, ſicuti habuiſſe Romam fertur, ſi attendatur notorium reſpectiuum, non fuiſſet notorium Romæ, quod factum fuiſſet coram duobus millionibus hominum, quia non fuiſſet factum coram maiori parte Ciuitatis; quod certè non eſt aſſerendum.

109 Ideo multo minus admitti poteſt, quod habet Moneta *d. cap.* 7. *num.*203. quod ad hoc, vt Conſeruator poſſit procedere non ſufficit, quod factum ſit notorium maiori parti viciniæ, aut Collegij, aut Vniuerſitatis, ſed neceſſe eſt, vt ſit tale reſpectu totius alterius populi, vel maioris eius partis. Quo ſtante ſequeretur, quod ſi Pariſijs v.g. aliquod factum eſſet notorium in tota Parochia S.Euſtachij intra quam non ſunt minus quam quadraginta millia perſonæ, vnde ſunt innumeræ Ciuitates, in quibus tot perſonæ non reperiuntur, nihilominus illud non deberet dici notorium, quia maiori parti Ciuitatis Pariſien. non ſit notorium. Sed ex hoc magis patet, quod non debet attendi notorium reſpectiuum, nec populus reſpectiue ſumptus, ſed notorium abſolutum, quod eſt id, quod eſt notorium decem perſonis, quæ ad populum conſtituendum ſufficiunt. Specul.3.*p. de not. crim.* §. 8. *num.*6. Tot enim conſtituunt Parochiam *cap. vnio* 10. *quæſt.*3. & Parochiæ teſtimonium facit crimen notorium. *& cap. cum dilectis* 15. *de purgat.Canon.*

110 Sed in his eſt aduertendum, quod ſi factum ſit notorium regulariter erit ſimul maiori, vel toti viciniæ, vel Ciuitati publicum, & famoſum, quia non manet occultum, quod coram decem teſtibus eſt patratum, ſed regulariter publicatur, & diffamatur. Et ideo Io:Andr.ſupra *cap.*1.*nu.*4.ex Hoſt.dixit impoſſibile eſſe, quod factum notorium non ſit famoſum. Quamuis ergo fama pertingere poſſit ad maiorem partem Ciuitatis, aut ad totam Ciuitatem, tamen rariſſimum eſt, & imò regulariter ferè moraliter impoſſibile, quod factum ſit notorium toti Ciuitati, aut maiori parti, quia ſit geſtum vidente tota aliqua Ciuitate, aut maiori parte illius. Quia eſto aliquid fiat in loco, vbi ſit maior pars Ciuitatis, tamen niſi illa maior pars ſit congregata in theatro, vt ſinguli clarè videri poſſint, quod fit, pauci erunt, qui videant, licet ſint præſentes in loco, & ad alios perueniet factum ex auditu à videntibus non ex viſu, & ſic illis factum erit famoſum, non vero notorium, niſi quia notorium etiam dicitur, quod fama vulgat tanquam factum coram populo, & videntibus tot teſtibus, quod ſufficiunt ad populum conſtituendum: hoc ergo eſt eſſentiale in notorio, & ſufficit, quod ſit factum coram decem teſtibus de viſu. Hoc verò regulariter ſimul eſt publicum, & famoſum toti, vel maiori parti Ciuitatis, & dicitur notorium omnibus, ſi fama ortum habuit ex notorio.

111 Dicitur ſextò, quod vbi etiam textus præſent.*cap & cap.*1.intelligendus eſſet de notorio propriè, verificaretur in quocumque notorio, ſiue eſſet notorium facti permanentis, ſiue facti ſucceſſiui, ſiue facti momentanei. Nam de omnibus iſtis notorij ſpeciebus dicitur notorium propriè ſumptum, Notorium enim eſt totum id, quod celari non poteſt, *cap.fin.de cohab.Cler.cap.cum olim,de verb.ſignif.* Hoc autem habet locum etiam in notorio momentaneo, quod eo tempore, quo fit coram populo fit, & eſt notorium, nec rationem notorij amittit, ex quo tranſijt. de quo vide Specul. vbi ſup. Syluest. *v.Notorium. num.*2. Maſcard. *de probat. concl.* 1101. Farin. *in prax. quæſt.* 21. Dicimus igitur ſufficere etiam notorium momentaneum ad hoc, vt Conſeruator poſſit cognoſcere de iniurijs notorijs, vt habetur ex *d cap.Cum dilectis* 15.*de purg. Canon.* quod loquitur in facto notorij momentanei, vt notauit Bald. *in Authent. Qui ſemel. col.*3. *C.* quomodo, & quando iud.Butr.*de not.a.*2.*num.*11.& ex Clar.Maſcard.& Farin.Moneta *d.cap.*51.*num.*135.

112 Dicitur etiam ſeptimò Notorium in præſenti eſſe etiam id, quod eſt factum in loco publico, vt ſi ſit factum in platea, quæ ſit capax populi, ſeu numeri ſufficientis ad conſtituendum populum. Hoc enim eſſe notorium præſumptum exiſtimant Butr.*cap.Veſtra,de cohab.Cler.num.*48. Farin.*d.q.*21. *num.*46.Sed hoc non poteſt verificari, niſi teſtes deponant de exiſtentia populi in platea, ſeu quod platea fuerit plena populo, Moneta vbi ſupra *num.*137.

113 Nihilominus dicitur vltimo, quod textus

in cap.

in cap. præſ. & ſup. *cap. 1.* non loquitur de notorio propriè, vt diſtinguitur à manifeſto, ſed loquitur de manifeſto, quod eſt commune ad notorium. Limitatè tamen loquitur de manifeſto illo, ad quod cognoſcendum non ſit neceſſaria altior indago, ſeu indago iudicialis, & quod vt dixit Marcheſ. ſupra citatus eſt certum, & tanquam certum eſt in populo diuulgatum, vt celari non poſſit. In ſenſu huius concluſionis intelligi poteſt ſententia Gloſſæ, Io: Monach. Dom. & Franc. Sylueſt. Tabien, quos retulimus ſupra *num. 98.* & qui explicauerunt notoria eſſe illa, quæ ita patent, vt nulla poſſint tergiuerſatione probabili celari. Verè enim ſic eſt, quod vbi adſit aliqua probabilis tergiuerſatio, per quam factum celari poſſit, factum nedum non eſt notorium, ſed nec manifeſtum, quia ſaltem eſt dubium. Vbi vero factum ita patet, vt nulla poſſet probabili tergiuerſatione celari, non per hoc neceſſario eſt notorium propriè, quia licet factum in ſuo fieri non erit habitum coram populo, poteſt aliundè eſſe tam certum, & publica certitudine conſtans apud populum, vt non poſſit aliqua probabili tergiuerſatione celari, & vt habet Specul. *tit. de not. crim.* §. 5. vt ſit certum, & indubitatum, & non occultabile, & tamen non poſſit probari per tot auctores, quot ſunt neceſſarij ad notorium. Idem expreſſius ſenſerunt Lez. & Tambur. *eod. num. citati.* Quod formalius expreſſit Marcheſ. & probatur ex text. *cap. præſ.* & ſup. *cap. 1.* qui vtitur verbo *manifeſtis*, non autem verbo *notorijs*, quod tamen explicat per clauſulam illam, *Nec ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt.* Et ita ad *quæſt.* non poteſt melius reſponderi, niſi dicendo, quod Conſeruator non habet iuriſdictionem niſi ſuper iniurijs manifeſtis adeo, vt ad defendendum ſuos ab illis iniurijs, non ſit opus iudiciali indagine.

114 Nam cum decem conſtituant populum, quod erit factum coram lex, erit factum coram maiori parte populi, & licet hoc non ſufficiat ad notorium propriè & ſtrictè, ſufficiet tamen ad hoc, vt adeo ſit manifeſtum, & tali certitudine apud Ciuitatem diffamatum, & non poſſit aliqua probabili tergiuerſatione celari. Vnde hoc iudicare pertinet ad arbitrium Iudicis, Butr. *de Notorio a. 2. nu. 13.*

SVMMARIVM.

115 *Quid ſit procedere criminaliter, & ciuiliter.*
116 *Conſeruator procedit ciuiliter.*
117 *Etiam ex vi priuilegiorum.*
118 *Conſeruator non habet merum, & mixtum imperium.*
119 *Non cognoſcit cauſas matrimoniales.*
120 *Conſeruatores non poſſunt defendere Regulares in ijs, quæ ſpectant ad curam animarum.*
Neque in ijs, in quibus Regulares ſubijciuntur Epiſcopis. 120.
121 *Nec aliquem punire propriè.*
122 *Habet vim coercitiuam.*
123 *Poteſt vti cenſuris.*
124 *Et id poteſt etiam ſubconſeruator.*
125 *Et poteſt denunciare excommunicatum à ſe.*
126 *Et citare, & præcipere ſub pœna pecuniaria.*
127 *Et inuocare brachium ſeculare.*
128 *Et procedere contra Epiſcopos impedientes eum.*
129 *Sed tunc ſeruabis ſtatuta cap. 2. hoc tit.*
130 *In controuerſia iuriſdictionis eliguntur Arbitri.*
131 *Praxis eligendi Arbitros.*
132 *Conſeruatores etiam Regulares ad inſtantiam ſuorum non cognoſcunt niſi de manifeſtis iniurijs.*
133 *Compellunt debita ſoluere, ſi ſint notoria.*
134 *In Ciuilibus conueniendi Regulares coram Conſeruatoribus.*
135 *Coram Ordinario conueniuntur habentes Conſeruatorem in terminis cap. Volentes, de priu. in hoc 6.*
136 *Et in terminis cap. 14. ſeſſ. 7. Conc. Trid.*
137 *Regulares degentes intra clauſtra coram ſuo Conſeruatore conueniuntur:*
138 *Degere extra clauſtra quid ſit.*
139 *In terminis cap. 14. ſeſſ. 7. Conc. Trid. Regulares extra degentes conueniri poſſunt coram Conſeruatore.*
140 *Quomodo non poſſit cognoſcere de iurium ceſſione.*
141 *An poſſit cognoſcere de præcedentia?*
142 *Non dat licentiam extrahendi reum ab Eccleſia.*
143 *An poſſit ad eum appellari.*
144 *Non dat facultatem alienandi bona.*
145 *Eſt iudex competens ſi agatur de reſtituendo cadauere.*
146 *An poſſit abſoluere ab excommunicatione lata à Clem. 4.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum Conſeruator, vt defendat à manifeſtis iniurijs, & violentijs poſſit procedere nedum ciuilitèr, ſed etiam criminalitèr, & mixtè.

115 DIſtinguuntur iudicium criminale, & ciuile ex fine, quia illud reſpicit publicam vtilitatem, iſtud vero reſpicit vtilitatem priuatam: & cum ſit duplex iuſtitia, ſecundum quod docet D. Th. 2. 2. *quæſt.* 58. *a.* ſcilicet communis, quæ & legalis dicitur, cuius eſt reſpicere bonum publicum, & commune, & particularis, quæ in commutatiuam, & diſtributiuam diuiditur: finis iudicis criminalis eſt obſeruantia iuſtitiæ communis, & vindicta delictorum ob commune bonum ſeruandum, & in publicam vtilitatē, vt ſic quod ſuum eſt communitati tribuatur. Sed finis iudicij ciuilis eſt obſeruantia iuſtitiæ particularis, & vt ſeruetur iuſtum in commutationibus, & diſtributionibus, vt ſic cuique priuato ius ſuum tribuatur, & conſeruetur. Sic ergo iudicium criminale eſt, cum iudex crimen aliquod inſequitur ob publicam vtilitatem, & vt iuſtitia legalis ſuum finem, & effectum obtineat; iudicium vero ciuile eſt, quando iudex licet agat de crimine, & illud inſequatur, tamen id facit ad priuatam partis aduerſæ vtilitatem, & vt priuatæ perſonæ tribuatur, quod ſuum eſt; iudicium vero mixtum eſt, quando Iudex ob vtrumque finem operatur. De hac diuiſione videri poſſunt DD. qui ſcripſerunt *in rubr. de iud.* Maran. *de ord. iud. par. 4. diſt. 1.* Petr. Greg. Syntag. *lib. 47. cap. 5.* Far. *in prax. q.* 100. & latè rem tractans, Io: Petrus Moneta de Conſeruatoribus *cap. 7. q. 4. à num.* 208.

116 Dicitur igitur primo, quod regulariter loquendo de iure communi, & excluſo ſpeciali reſcripto,

Digitized by Google

ſcripto, in vi huius Decretalis Bonif. 8. & alterius Innoc. relatæ ſup. *in cap. 1.* Conſeruator non poteſt cognoſcere cauſas criminales, ſeu mixtas. Ita tenent communiter DD. quos referunt, & ſequuntur Moneta *de conſeru. cap. 7. q. 4. n. 253.* Lezan. *p. 2. c. 10. n. 32.* Tambur. *to. 3. diſp. 17. q. 2. n. 21.* Bordon. *reſol. 95. num. 6.* Probatur autem primo, nam iudex in ciuilibus datur principaliter directè & primo ad priuatam vtilitatem, & ſic ad iudicandum ciuiliter; at vero Conſeruator datur, vt priuatas perſonas defendat à priuatis iniurijs, & violentijs, vt conſtat ex dictis Decretalibus, & Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5.* datur igitur non vt criminaliter agat, ſed ciuiliter.

117 Hoc autem, quod dictum eſt de iure communi, verificatur etiam de iure priuilegiorum. Ita Lez. *part. 2. cap. 10. num. 32.* dicit in nullo ex priuilegijs à ſe viſis reperiſſe, quod Conſeruatores poſſint procedere criminaliter. Nam priuilegia reſpiciunt bonum priuatum Religionum, & Religioſorum, pro quibus dantur. Poſſet tamen à Papa dari Conſeruator, qui etiam criminaliter procederet. Moneta *de conſeru. cap. 7. num. 265.*

118 Sequitur autem primo ex hoc, quod Conſeruator habet ſimplicem iuriſdictionem, non vero habet merum, aut mixtum imperium. Merum enim imperium eſt, quod officio iudicis nobili exercetur reſpiciens publicam vtilitatem; ſeu vt ait Syluest. *v. imperium*, merum imperium eſt habere gladij poteſtatem ad animaduertendum in facinoroſos homines. Imperium vero mixtum in danda poſſeſſione conſiſtit *l. Imperium, ff. de iuriſd. omn. iud.* Conueniunt itaque tàm merum, quàm mixtum imperium, quod important iuriſdictionem nobilis officij Iudicis: ſed iuriſdictio ſimplex reſpicit priuatam vtilitatem, & quæ iudicis exercetur officio ſeruo & mercenario, nimirum, officio, quod legum formulis, & actionibus ſeruit, ideſt, quod nihil aliud poreſt, quam legibus præſcribatur ſtatuendum in actione propoſita, cuius propriam naturam ſequi debet iudex, qui habere dicitur ſolam iuriſdictionem. *l. ſed, & quod §. 1. ff. quod met. cau.* Et ideo non dimittitur eius arbitrio. *l. 2. §. nunc, ff. de eo, quod cert. loc.* Conſeruatoris igitur officium non eſt nobile, ſed ſeruum, formuliſque legum deſeruiens, & obligatum, habens ſimplicem iuriſdictionem, non vero merum, aut mixtum imperium, cum ſit officium Iudicis delegati merè ad priuatam vtilitatem, vt latè probat Moneta *de Conſer. cap. 7. q. 1. num. 17.*

119 Sequitur ſecundò, quod Conſeruator non poteſt cauſas matrimoniales cognoſcere, quia ſunt vel criminales, vel mixtæ, vel criminalibus æquiualent. Vnde eas cognoſcere ſpectat ad Epiſcopum, *cap. Accedentibus. de exceſſ. Prælat. Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 20. de refor.* Cauſa enim matrimonialis æquiparari criminalibus habetur *cap. penul. de reſtit. in integ.* Gloſſ. Bart. Caſ. & alij *in l. 3. §. quacumque ff. de iure iur.* Sbroz. *de off. Vic. l. 2. q. 43. num. 3.* Moneta *de conſeru. cap. 7. q. 4. num. 161.* Dicitur vero cauſa matrimonialis, ſi agatur de iuribus matrimonij. Ideo eſt cauſa matrimonialis, ſi agatur de reuocando coniuge nulliter profeſſo in aliqua Religione. Vnde hanc cauſam cognoſcere non poteſt Conſeruator, ſed Epiſcopi eſt de illa iudicare, qui etiam Religioſos eorum exemptione non obſtante poterit pœnis compellere, vt coniugem nulliter profeſſum reſtituant, & etiam id poterit facere per cenſuras, ſi Regulares illi coniugem detinentes, non habeant ſpeciale priuilegium, vt non poſſint interdici, excommunicari, &c. Neque enim in conſimili cauſa agitur de concernentibus priuilegia Religionis, ſed de monaſterij inſtauratione, & Coniugis nulliter profeſſi reuocatione, quod Ordinarij proprium eſt, Sanchez *lib. 7. de mat. diſp. 33. num. 21.* Moneta *de conſeru. cap. 7. num. 261.*

120 Sequitur tertiò, quod Conſeruator in ijs, quæ ſpectant ad curam animarũ ſeculariũ, ſi aliqui delinquant, etiam ſi Regulares, non poteſt huiuſmodi cauſas cognoſcere. Nam ſi criminaliter agatur ad eos puniendos, id facere non poteſt, quia nec poteſt aliquam cauſam criminalem, aut mixtam cognoſcere. Sed neque poteſt eos etiam Regulares, & alias exemptos defendere, ſi Epiſcopus eos velit corrigere, & punire. Vbi enim agitur de Regularibus curam animarum habentibus, & exercentibus nedum inſpicienda ſunt, quæ fuerunt decreta *in Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 5. 7. & 8. de reform. & ſeſſ. 21. cap. 8. & ſeſſ. 25. cap. 11. & conſt. 139. Expoſcit.* Pij Quinti, ſub *die 22. Septemb.* 1571. & Greg. 13. 68. *conſueuit*, ſub *die 7. Ianuar.* 1584. in quibus de cura animarum ſpectante ad milites S. Ioannis, & quoad mendicantes, & alios Regulares *conſtit. 15. Greg. 13. In tanta*, & 35 *ex benigna*, & 37. *Regimini.* Et Sixti Quinti *ſacer Ordo*, apud Confetium ſub *num. 5.* & Clem. 8. *Ratio Paſtoralis officij*, ſed maxime attendi debet conſtitutio 18. Greg. 15. quæ incipit *Inſcrutabili*, in qua iuriſdictioni Epiſcopi ſubijciuntur Regulares in ijs, quæ concernunt curam animarum ſecularium, data eis facultate etiam procedendi per cenſuras. De qua re videri poſſunt, quæ ſcripſi *tom. 3.* de ſtatibus, *q. 189. art. 10.* & de Profeſſ. *inſpect. 10. num. 940. pag. 875.* Nunc enim ſufficit dicere Conſeruatores Regularium non poſſe eos defendere contra Epiſcopos in ijs, quæ Epiſcopi poſſunt in Regulares, vel ex Concil. Trid. vel ex *conſtit.* Apoſtolicis, vt etiam declarauit S. Cong Concilij, & decernit Innoc. X. in cauſa Angelopolitana, ſeu *in conſtitut.* quæ incipit. *Cum ſicut* & fuit data 14. Maij 1648.

121 Sequitur tertiò Conſeruatores non poſſe inferre pœnam, ſeu aliquem punire pœna corporali, vel etiam pecuniaria, quæ propriè pœna ſit. Poſſunt quidem compellere eos, qui iniuriam, & damnum intulerunt, ſi iniuria ſit manifeſta, vt damnis illatis ſatisfaciant, non tamen eos pœna aliqua, vel corporali, vel pecuniaria punire poſſunt, quia hoc eſſet agere criminaliter, quod facere Conſeruatores non poſſunt. Moneta *de conſeru. cap. 7. q. 1. num. 23.*

122 Dicitur nihilominus ſecundò, quod Conſeruator aliquam iuriſdictionem coercitiuam, & vindicatiuam habet ſuo officio acceſſoriam, talem ſcilicet ac tantam, qualis & quanta eſt neceſſaria ad priuatam vtilitatem ſuorum promouendam ad exequenda, quæ decreuerit, & ad propriam iuriſdictionem tuendam, vt probatur *in l. 1. §. Qui mandatum, & l. fin. ff. de off. eius, cui mand. eſt iuris, & §. Audient quoque Auth. de defen. Ciuit. l. vn. ff. ſi quis ius dic. non obtem. l. 2. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. l. eos, C. de mod. mulct. cap. de cauſis, cap. præterea, cap. Paſtoralis, cap. ex literis, de off. deleg.*

123 Hinc ſequitur primò, quod contra contumaces & ei obedire nolentes, vel eius officium impedientes poteſt vti cenſuris, vt illos obedire compellat, & iſtos ab impediendo coerceat. Innoc. *ſup. cap. 1.* & ibi Io. And. & DD. *cap. 2. & cap. auctoritate*

4. *de priuil. in hoc lib.* Syluеſt. *v. Conſeruator num.* 3. Tabien. *n.* 2. & cęteri ſummiſtæ: Confer. *in ſum Priuil. mendic. tit.* 4 *cap.* 7. Rodriq. *p.* 1. *q.* 65. *a.* 16. Moneta *de conſeru. cap.* 7. *num.* 263. *&* 279. Mirand. *p.* 2. *quaſt.* 47. *a.* 8. *concl.* 5. Barboſa *de off. Epiſ. all.* 106. *num.* 36. Lez. *p.* 2. *c.* 10. *num.* 33. Quod tamen non procedit reſpectu eorum, qui habent priuilegium ſpeciale, vt non poſſit contra illos procedi per cenſuras.

124 Ampliatur etiam hoc, vt hanc facultatem vtendi cenſuris habeant etiam ſubconſeruatores, ſi alias ſint legitimè inſtituti. Nam & quod omnis Iudex Eccleſiaſticus poſſit excommunicare ex Sbroz. *de off. Vic. lib.* 2. *q.* 168. *num.* 3. & Couar. *in cap. Alma mater part.* 1. §. 2. *num.* 1. *inf. de ſent. excom.* probat Moneta *d. num.* 279. & de ſubdelegato quoad interdictum, patet ex *cap. ex literis de off. deleg.* & de omnibus cenſuris tradunt Gloſſ. *in Clem. vnica in v. permittunt de exceſſ. Prælat.* & Vgol. *tab.* 1. *cap.* 8. *num.* 1.

125 Sic igitur & excommunicatum à ſe poteſt denunciare, vt conſtat ex adductis à Suarez *de cenſ. diſp.* 3. *ſect.* 15. *num.* 7. & Vgol. *tab.* 1. *cap.* 21. §. 2. *num.* 3. & 5. Non poteſt tamen excommunicatum à iure denunciare; hoc enim, vt docet Sayr. *lib* 1. *cap.* 13 *num.* 21. ſpectat ad Ordinarium excommunicati. Et tamen quod ſi non ad vindictam publicam, ſed ad priuatam ſuam vtilitatem pars coram Conſeruatore inſtet, vt declaret aliquem excommunicatum tanquam Clerici percuſſorem, quod Conſeruator id facere poſſit probabile putat Moneta *de conſeru. c.* 7. *num.* 284. Pariter quoque à ſe excommunicatum poterit abſoluere, vt voluit Innoc. communiter receptus ſup. *cap.* 1 *per cap. Quærenti de off. deleg.* Nam & regulare eſt, vt is abſoluere poſſit à cenſura, qui eam tulit Sayr. *lib.* 2. *cap.* 20. vel eius ſuperior, aut ſucceſſor, vel Delegatus ab eo.

126 Sequitur ſecundò, quod Conſeruator poteſt citare, & præcipere ſub pœna pecuniaria etiam contra Laicos, & etiam applicando pœnam Fiſco, & contra contumacem procedere ad pœnæ executionem. Poteſt enim Iudex Eccleſiaſticus imponere pœnam pecuniariam etiam laicis non ſolum in caſibus à iure expreſſis, de quibus per Gloſſ. & DD. in *cap. licet, de pœnit* ſed arbitrariè quoque, vt ibi Gloſſ. & alij adnotarunt. Et de *Cleric.* eſt textus in *cap. Dilectus, de off. ordin.* & tradit Sbroz *de off. Vic. lib.* 2. *q.* 160. & de laicis Moneta *de conſeru. num.* 264. & de vtriſque Concil. Trid. *ſeſſ.* 25 *cap.* 3. *de reform* Licet enim carceratio, & pœna leuis delicti, ſint meri imperij, ſi ad publicam vindictam fiant, ſunt tamen ſimplicis iuriſdictionis, cum tanquam acceſſoria ad priuatam vtilitatem diriguntur. Nulla enim iuriſdictio eſt ſine aliqua coerctione *cap. Paſtoralis, &* *cap. ex literis, de off. deleg.*

127 Sequitur tertiò, quod Conſeruator poſſit implorare auxilium Iudicis ſecularis ad executionem negotij ſibi demandati Syl. *v. conſeruator. num.* 4. *v. ſexto* Penn. *in direct Inquiſ. lib.* 3. *com* 115. Farin. *in prax. crim. q.* 97. *num* 86. & alij plures, quos ſequitur Barboſ. *d. all.* 106. *num.* 39. Si ſibi auxilium denegetur poteſt excommunicatione compellere ſecularem poteſtatem ad illud præſtandum, Barboſ. *d. all.* 106. *num.* 38. Tamburin. *tom.* 3. *diſp.* 17. *q.* 2. *num* 20 Fermoſ. *cap. ſi Clericus, de for. comp. q.* 12. *num.* 223.

128 Sequitur quarto, quod etiam contra Epiſcopos, & Papæ Legatos de latere poteſt Conſeruator per cenſuras procedere, ſi contingat eum per illos in adimplemento exercitij impediri, *cap.* 2. *ſup. in hoc tit. & lib.* Sanchez *lib.* 6. *conſil. cap.* 9. *dub.* 6. *num.* 4. ex Anchar. Ruin. & Mandoſ. Syluеſt. *v. Conſeruator num.* 5. Barboſ. *d. all.* 106 *num.* 37 Lezana *p.* 2 *c.* 10. *num.* 34. Bordon. *reſ.* 95 *num.* 14. Fermoſ. *cap. ſi Clericus, de for. comp q.* 12. *num.* 24. Commiſſa enim iuriſdictione & illa commiſſa cenſeatur, ſine quibus illa nequit explicari *l.* 2. *ff. de iur. omn. iud. cap. præterea, de off. deleg* & iuriſdictio ſine coerctione nequit explicari, & nulla eſt *l. vlt. ff. de off. eius, cui mand. eſt iuris d. cap. Paſtoralis, & c. ex literis de off. deleg.* Ideo Conſeruator habet facultatem, vt coerceat cenſuris quoſcumque, qui eum in adimplemento ſui officij voluerint impedire. Et in hac parte Conſeruator eſt maior quocumque Ordinario, aut Delegato ratione delegationis ſuæ, *cap. ſane il* 2. *de off. Deleg. cap. Paſtoralis,* § *præterea, de off. ordin.*

129 Verum eſt, quod vbi Conſeruator agere velit contra Epiſcopum ſeruare debebit ſtatuta ſupra *in d. cap.* 2. *in hoc lib. & tit.* Quamobrem & quando agendum ſit contra Legatos habenda erit ratio eorum, quæ *in d. cap.* Pontifex ſtatuit, & docuit; habenda enim ſemper eſt conſideratio dignitatis, & præeminentiæ perſonarum. Videantur notata infra *artic.* 11.

130 Sed huiuſmodi, quæ dicta ſunt attento iure antiquo, limitanda ſunt ex iure nouo Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. *& conſtit.* 9. *Sanctiſſimus Greg.* 15. §. 10. Si enim Epiſcopus impediat Conſeruatorem ſub prætextu iuriſdictionis, & ſic ex cauſa iuriſdictionis oriatur contrauerſia *inter Epiſcopum,* & Conſeruatorem, hic nihil poteſt agere *in Epiſcopum,* ſed eligendi ſunt Arbitri iuxta iuris formam, & interim Conſeruator tenetur ſuperſedere. Barboſ. *d. all.* 106. *num.* 27. Lezana *p.* 2. *cap.* 10. *num.* 69. Paſqual. ad Laur. de Franc. *num.* 833. Barbaſten. *in Paſtor. par. clauſ.* 10. per totam, vnde tunc locum habent, quæ ſupra *in hoc lib. & tit. cap Iudex a.* 8. *num.* 217. *& ſeqq.* dicta ſunt de eligendis Arbitris, quando Delegatus allegatur ſuſpectus. Ideo in hac parte, vt aduertit Paſqual. non eſt modo audiendus Moneta *de conſeru. cap.* 9. *num.* 2. vbi vult ſpectare ad Conſeruatorem in controuerſia iuriſdictionis Epiſcopi, & ipſius Conſeruatoris iudicare de illius competentia, hoc enim directè eſt contra Concilium, *& conſt.* Greg. 15.

131 Praxis autem eligendi hos Arbitros traditur à DD. *in cap. ſuſpicionis* 39. *de off. deleg. & in cap. legitima, infr. de appell.* & per Couar. *pract. l.* 3. *cap.* 5. & Barbaſten. *in Paſtorali part.* 1. *clauſ.* 10. *num* 29. & 30.

132 Dicitur tertiò Conſeruatorem ſic poſſe cauſas ciuiles cognoſcere, quod tamen regulariter, & de iure communi, neque omnes poteſt. Primo enim non poteſt cognoſcere, niſi de manifeſtis iniurijs, & violentijs illatis ijs, quorum eſt deputatus Conſeruator. Ita ex Decretali præſente, & ſupra *cap* 1. & Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. Et quamuis virtute priuilegiorum, quæ conceſſa fuerunt Regul. iuriſdictio Conſeruatorum ad alias cauſas ſe extendat etiam non manifeſtas, nunc tamen, quia vt dictum eſt *art.* 1. *num.* 59. priuilegia iſta reducta ſunt ad terminos *conſtit.* 9 *Greg.* 15. Et ibi ſtatuitur § 9. vt Regulares tanquam actores non poſſint aliquem conuenire, niſi vt declarauit S. Cong. pro manifeſtis iniurijs, & violentijs, & in terminis huius capituli, *& cap.* 1. huius tituli, iam in hoc etiam Regularium

Con-

Digitized by Google

Conſeruatores habent iuriſdictionem limitatam ad terminos iuris communis.

533 Hinc de facili ſoluitur illa quæſtio multum controuerſa, an ſcilicet Regulares debitores ſuos poſſint conuenire coram Conſeruatoribus. Poſſe autem tenuit Rodriq. *t.1. quæſt. 65. a.12.* ſed non poſſe ſcolerunt quam plures, quos reſpectiuè referunt, & ſequuntur Barboſa *d.alleg.*106.*num.*40. Barbaſtren.*in Paſtor. par.*1. *clau.*8.*num.fin.* Ceſpedes *dub.*318.*num.*8. Bordon.*reſol.*95.*num.*61. Antonell. *lib.*7.*cap.*2. *num.*6. Sed dicendum eſt non poſſe negari quod debitor oon inſerat iniuriam, cum poteſt, & tenetur ſoluere, & non vult. Quis enim non dicat hoc iure non fieri, ſeu contra ius non fieri? Eſt ergo iniuria; quod vero ait Barboſa *num.*41. in huiuſmodi iuribus non accipi iniuriam io illa lata ſignificatione, vt ſignificat quamcumque iniuſtitiam, in quo ſenſu debet intelligi Speculator dum *tit. de inſtrum. edit.* §. *Nunc vero. verſ. de hoc autem quæritur*, dixit debitorem non ſoluendo injuriam facere, vel ſaltem creditori damnum culpa irrogare, ſed in illis iuribus ſermonem eſſe de iniuria, vt accipitur pro damno culpa dato: quod ioquam ſic dicitur, ſine fundamento voluntariè dicitur; nam ſequeretur dari poſſe aliquam iniuriam, ſeu iniuſtitiam notoriam, à quà Conſeruator datus vt defendat à manifeſtis iniurijs, ſeu iniuſtitijs non poſſet defendere: quod oimis euidentèr eſt contra præfata iura. Non ergo ex parte iniuriæ limitanda eſt iuriſdictio Conſeruatorum; ſed ex parte notorij, ſeu manifeſti. Suppoſita enim partis negatione, & probabili, ſeu colorata exceptione contra inſtrumenta, vel ſententiam ab alio Iudice datam, iniuria non eſt manifeſta adeo, vt non requirat indaginem iudicialem. De quo videantur Felin.*cap ſignificauerunt num.*4.*de teſtib.* Bart.*in l.ſi cauſa, num.*4. & ibi Alex. *de tranſact.* Farin.*in praxi quæſt.*21.*num.*27.28.*&* 29. Menoch.*remed.* 1.*num.*225. Moneta *de conſeruat. cap.* 7.*num.*161. Bellam.*dec.*444. Maſcard.*de probat. concluſ.*1107. *num.*19. Sed vbi debitum ſit notorium, & ſic iniuria ſit notoria, vt quia debitor coram Conſeruatore fatetur debitum, quod ſoluere negat nulla probabili tergiuerſatione adducta, benè poterit Conſernator de hac cauſa cognoſcere nullam indaginem iudicialem requirente. Lezana *p.* 2. *cap.*10. *num.*61. Imo conſiderari debet, quod debitum non ſoluere eſt iniuſtitia, vnde ſufficit, quod hic conſtet de debito; ſi vero debitor excuſationes opponat, debebit Conſeruator dare illi tempus, vt illas probet, ſed de eorum valore cognoſcere poterit, & iuſtitiam facere.

134 Addit vero Barboſa *d. num.*40. quod Regulares, nec vt rei, poſſunt pro debito ciuili conueniri coram Conſernatore. Quod quidem contra Gutierez latè probare conatus eſt Rodriquez *p.*5. *q.*65.*a.*13. affirmans tamen poſſe Regulares ſi velint ipſi conueniri coram Conſeruatore, non tamen poſſe ad id cogi nolentes, quia ipſi habent ſuos ſuperiores, coram quibus conueniri poſſunt. Tum quia Conſeruatores Regularium ſunt dati, vt defendant à manifeſtis iniurijs illatis Monaſterijs, & Religioſis, quam rationem iniuriæ oon continet cauſa ciuilis, in qua Monaſterium, vel Religioſus debeat. Et hoc confirmat etiam ex priuilegio Nicolai V. Sed certè hoc modo eſt directè contra *conſ.*9.*Greg.* 15.*Nam*, §.9. ſtatuit, vt coram ipſis Conſernatoribus Regulares trahi debeāt. Hic ergo diſtingui debent facultas, & neceſſitas. Poteſt creditor conuenire Religioſum coram ſuo ſuperiore, quia hic eſt proprius forus Religioſi, quando reus eſt, nec Conſeruatores dantur priuatiuè ad ſuperiores Religionis, cum dentur in Religionis fauorem, & ne Religioſi trahantur ad Ordinarios, à quibus ſunt exempti; ſed tamen Actor, ſi non vult trahere Religioſum coram ſuo ſuperiore, poteſt id facere, & tunc nec poteſt trahere illum ad Ordinarium, vel ad alium Iudicem, ſed tenetur trahere coram Conſeruatore. Quod quidem rationabile eſt, quia cum actor teneatur ſequi forum rei, Conſeruator vero ſit Iudex datus ad defenſam Religioſorum, eius forus eſt forus ipſorum, quando ſunt rei, vnde coram illo conueniri poſſunt, & debent, ſi Actor eos coram ſuperiore Regulari conuenire nolit. Et ſic in Priuil. pro Societate dato à Greg.13.*in conſt.* 1. expreſsè continetur, quod etiam io cauſis ciuilibus, in quibus ſunt rei, poſſunt ſibi eligere Conſeruatores. Priuilegium vero Nicolai Quinti loquitur de Conſeruatoribus alienis, non vero de illis, qui electi ſunt ab ea Religione, cuius Religioſus, vel Monaſterium conueniri debet. Et iuxta priuilegium Pij Quinti pro Prædicatoribus *in conſt. Ad hoc nos Deus*, §. 15. Conſeruatores ſunt Iudices vnici, & ita quod Regulares dicti Ordinis coram nullo alio, quam coram Prælatis eorum, & eorum Conſeruatoribus cōueniri non poſſint. In ciuilibus igitur, vbi Regulares ſunt rei non coram Epiſcopo, vel Iudicibus Eccleſiaſticis conueniendi ſunt, vt voluit Barboſa; ſed ſi actores eos conuenire nolunt coram ſuis ſuperioribus eos conuenire debent coram Conſeruatoribus, ſi illos habent, vt probatunt Gutierez *l.*3. *pract. cap.*10. Ceuallos *com.contr.q.*187. *num.*813. quos nimis probabilitèr loqui fatetur Fermoſ.*cap. ſi Clericus, de for.compet.q.*12.*num* 40. ſubdens eorum opinionem habere in iure grauiſſimum fundamentum. Nam & hæc eſt pœna à Greg.13. prius, & poſtea à Greg.15. lata in eos, qui non eligerunt Conſeruatores, & qui eos non habent, vt conueniri debeant coram Ordinario. Vnde Barboſæ ſententia eſt notoriè contraria iuri. Regulares enim quando ſunt rei, ſi criminaliter agendum eſt, conueniri debent coram Prælatis Regularibus ex notorio priuilegio exemptionis, niſi in illis caſibus, in quibus ex Concil. Trid. vel ex conſtitionibus Apoſtolicis ſubijciuntur Epiſcopis. Si vero ciuilitèr agatur, conueniendi ſunt coram Epiſcopo, ſi non habent Conſeruatores, ſed coram Conſeruatoribus, ſi illos habent, vt expreſsè decernitur *in conſt.*9. *Greg.*15. §.9. Quod nedum verum eſt, ſi conueniendum ſit monaſterium ipſum, ſed ſi conueniendus ſit particularis Religioſus, Donatus *p.*2.*tr.*57. *quæſt.*12. *num.*12. quidquid apud eumdem in contrarium dixetint Diana, & Ceſpedes. Saluo tamen ſemper, quod poſſunt conueniri coram eorum ſuperioribus, ſi actori placuerit.

535 Limitatur facultas Conſeruatorum reſpectu eorum, qui ſubijciuntur conſtit. Innoc.4. relata *in cap. Volentes* 1. de priuilegijs in hoc 6. quam innorauit Concil. Trid. *ſeſſ.*7.*cap.*14. Huic tamen conſtitutioni non ſubijciuntur Regulares, vt ex eorum priuilegijs eſt manifeſtum, & probaui *tom.*3. *de ſtat. tract. de profeſſ. inſpect.*10.*num.*629.*pag.*782. In illa vero conſtitutione decernitur, vt priuilegio exemptionis non obſtante, exempti in tribus caſibus poſſint conueniri coram Epiſcopo, ſeu Ordinario, ſci-

licet ratiooe delicti commiſſi, contractus initi, & rei ſitæ extra locum exemptum. Et quia in dicta conſtitutione expreſsè cauetur hoc eſſe dicendum etiam de illis, qui ex priuilegio Apoſtolico habent certum Iudicem, ſub quo ſolum poſſint conueniri, ideo infertur, quod non obſtante, quod aliquis habeat Conſeruatorem, & priuilegium, vt coram alio Iudice non poſſit conueniri, nihilominus hoc non obſtante poteſt conueniri coram Ordinario in illis tribus caſibus. Moneta *de conſeruat. cap. 7. num. 269.* ſi tamen iſti exempti habeant priuilegium, vt contra illos non poſſit procedi per cenſuras, non poterit Ordinarius etiam in illis caſibus eos excommunicare, ſic enim *in d. cap. Volentes decernitur, §. in eos.*

136 Tertio limitatur ex Concil. Trid. *ſeſſ. 7. cap. 14.* in cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum, in quibus tàm Clerici ſæculares, quam Regulares degentes extra clauſtra poſſunt conueniri coram Ordinario loci tanquam Delegato Sedis Apoſtolicæ, etiam ſi certum iudicem habeant, & non obſtante Conſeruatorum deputatione.

137 Hic ergo caſus locum non habet in Religioſis intra clauſtra degentibus, ideo etiam in cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum, ſi conueniendus ſit Regularis degens intra clauſtra coram Conſeruatore conueniendus erit. Et quia monaſterium integrum totum ſimul non poteſt degere extra clauſtra, quia ibi eſt clauſtrum vbi monaſterium totum cum ſuo ſuperiore degit, ideo in præfatis cauſis, non coram Ordinario, ſed coram Conſeruatore monaſterium integrum conueniri debet.

138 Et quia degere extra clauſtra in terminis dicti Decreti, non importat eſſe extra clauſtra quomodocumque, ſed importat habere extra clauſtra domicilium ex priuilegio, vel licentia, iuxta doctrinam Nauar. *cap. Non dicatis, num. 96.* Rodriq. *d. q. 65. a. 13.* Moneta *de conſeruat. cap. 7. num. 277.* Vel ſaltem eſſe extra clauſtra ex cauſa de ſe permanenti, vt explicaui, de ſtatibus *quæſt. 89. a. 8. num. 489. pag. 487.* Vnde extra clauſtra degere dici non poſſunt Religioſi, qui extra clauſtra ſunt cauſa prædicationis, confeſſionis, eleemoſynæ, vel de licentia ſecundum regularia inſtituta interuiunt beneficio, ideo iſtæ, & ſimiles etiam in cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum conueniri debebunt coram Conſeruatore, vt tradunt Rodriq. & Moneta citati.

139 Sed & aduertendum, quod cum Concilium vtatur verbo poſſit, quod importat facultatem ſine vlla neceſſitate, vt notatur ſupra *in hoc lib. cap. fin. de conſuetud.* in prædictis caſibus, vel contentis in *d. cap. volentes*, vel cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum, non erit neceſſe, vt habentes Conſeruatorem citentur coram Ordinario, ſed poterunt ſi actores id velint conueniri coram Conſeruatoribus. Moneta vbi ſup. *num. 277.* Qui tamen *num. 278.* malè ſequitur Rodriq. affirmans cum illo contra Gutierez, quod Regulares non degentes extra clauſtra non poſſint conueniri coram Conſeruatore, ſed conueniri debeant coram Prælato Regulari, quoniam tota poteſtas ad Abbatem reſpectu Monachorum pertinet. *cap. Nullus 12. q. 1.* quamuis poſtea hoc limitet, vt procedat ſolum quando Conſeruator datus eſt Monaſterio, non autem perſonis Regularibus, ſed & in hoc caſu, nunc ſi ſolum monaſterium, non vero perſonæ illius habeant Conſeruatorem, ſeruandum erit, quod decreuit Greg. 15. in *conſt. 9. §. 6.* de Regularibus non habentibus Conſeruatorem, vt conueniri poſſint coram Ordinario.

140 Quarto etiam limitatur ex Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5.* quia ſuper iuribus ex ceſſione competentibus, non poteſt quis impediri, vt coram Ordinario non poſſit conueniri, etiam ſi habeat Conſeruatorem. In quo tamen decreto non comprehenduntur vniuerſitates generales, ac Collegia Doctorum, ſeu ſcholarium, & regularia loca, & hoſpitalia actu hoſpitalitatem ſeruantia, & eorum vniuerſitatum, Collegiorum, locorum regularium, & hoſpitalium perſonæ, vt expreſsè in dicto decreto continetur. In quo etiam non neceſſitantur actores conuenire reos coram Ordinario, ſed hoc fieri conceditur, vnde poterunt ſi velint eos conuenire coram Conſeruatoribus. Moneta *cap. 7. de conſeruat. q. 5. num. 327.* qui *num. 328.* & ſequent. tractat qualiter Iudex, aut Conſeruator ſit competens, cum agitur de iurium ceſſione.

141 Dari vero alios caſus, in quibus cognitio ſpectat ad Epiſcopum priuatiuè quoad Conſeruatorem dicunt nonnulli DD. Primus eſt controuerſiæ de præcedentia, ex Concil. Trid: *ſeſſ. 25. cap. 13. de reformat.* ibi. *Epiſcopus amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcumque componat.* Et ita tenent Ceſpedes *dub. 318. num. 11.* Donatus *p. 2. tract. 17. q. 19.* Sed hoc quidem verum eſt, quia vbi non ſit notoria iuſtitia ſuæ partis non poteſt Conſeruator cauſam aliquam cognoſcere. Cæterum aduertendum, quod per illud decretum Concilij non datur Epiſcopo facultas illa componendi controuerſias de præſentia ortas inter Regulares, niſi quando ex ipſis controuerſijs naſcitur ſcandalum, vt ex Decian. Ce ned. & Salgad. notat ibi Barb. *num. 7.* Et ideo vbi non immineret ſcandalum, & iniuſtitia, ſeu iniuria eſſet notoria, non impediretur Conſeruator cauſam illam cognoſcere.

142 Secundus caſus eſt, quia Conſeruator non poteſt dare licentiam extrahendi aliquem ab Eccleſia etiam in caſibus priuantibus immunitate. Ita Rodriq. *tom. 2. q. 50. a. 3.* quem ſequitur Donat. *d. tr. 17. q. 18.* Sed & hoc eſt verum, quia hic nulla eſt iniuria, à qua Conſeruator debeat defendere: non enim fit iniuria Eccleſiæ, ſi delinquens ad eam recurrat. Sed ſi aliquis ab Eccleſia, cuius ipſe eſt Conſeruator velit violentèr extrahere illum, qui ad illam confugit; quia in hoc fit manifeſta iniuria Eccleſiæ, Conſeruator poteſt contra ſic iniuriantes procedere Peyr. *tom. 3. in addit. ad conſtitut. Greg. 15. cap. 12. num. 13.* Donatus *d. q. 18.*

143 Dicitur etiam, quod Regulares ad ſuum Conſeruatorem appellare non poſſunt. Sed non mirum; quia ex quo cauſa eſt appellabilis non per hoc iniuria eſt certa & manifeſta, ſed vbi ſententia lata à Iudice eſſet notoriè iniuſta, & iniurioſa, poſſet Conſeruator de illa cognoſcere, & Conſeruator iniuriarum, cuius eſt Conſeruator defendere. Conſeruator enim in cauſa iniuriarum manifeſtarum ſibi delegata eſt maior Iudice Ordinario, & etiam Delegato. Quod maxime eſt verum in Regularibus ob ampliſſima eorum priuilegia Non poſſet tamen cauſam defendere, vbi ageretur criminaliter Conſeruator defendere.

144 Dicitur quoque quod non dat facultatem alienandi bona. Bord. *reſol. 95. num. 10.* ſed hoc eſt, quia hæc non eſt materia iniuriæ, aut violentiæ. Si

tamen

tamen aliquis monaſterium ad alienandum manifeſtè compellerit, poſſet ſuus Conſeruator illud defendere.

145 Aſſeritur è contra, quod Conſeruator ſit Iudex competens, ſi agatur de reſtituẽdo cadauere Eccleſiæ Regularium. Bord. *reſ.* 51. *n.* 194. Hoc tamẽ non eſt verum, niſi iniuſtitia retinentis cadauer ſit notoria. Si tamen ageretur ciuiliter de reſtituendo cadauere à Regularibus, ipſi tanquam rei conueniri deberent coram eorum Conſeruatore. Pariter poteſt Conſeruator compellere Apoſtatas, vt ad Religionem redeant. Quod & eſt ſpecialiter expreſſum *Clem.* 7. *pro minimis, in conſt. conqueſtionem*: Donat. *p.* 2. *tract.* 17. *quæſt.* 9. *num.* 7. Peyr. *t.* 2. *ad conſt.* 5. *Greg.* 15. *num.* 48.

146 Pariter aſſeritur, quod Conſeruator poſſit abſoluere ab excommunicatione lata à Clẽ. 4. contra Inferentes violẽtiam Eccleſijs Regulariũ. Bord. *reſ.* 76. *n.* 17. Sed verum eſt, quod Clem. 4. *in conſtit.* quæ incipit *In quibuſdam locis*, & habetur apud Confer. 6. inter conſtit. illius, tulit excommunicationem in inferentes violentiam Eccleſijs, aut locis Ord. Prædicatorum, & voluit, quod delinquentes ab illa non poſſent abſolui niſi per Sedem Apoſtolicam, aut Conſeruatores dicti Ordinis. Sed an modo vigeat hoc priuilegium conſiderandum eſſet. In caſu tamen, quod violentia eſſet manifeſta ſicut poſſet Conſeruator de violentia cognoſcere, ita poſſet ab excommunicatione illa abſoluere.

SVMMARIVM.

147 *Actor quid ſit.*
148 *Habentes Conſeruatorem non poſſe coram illo conuenire alias, qui ſenſerint.*
149 *An diffamans ſit actor in iudicio.*
Actor in ordinatione iudicij eſt, qui primus pulſat Iudicem.
150 *Iniuriatus pro manifeſtis iniurijs poteſt conuenire etiam laicum coram ſuo Conſeruatore.*
151 *Hoc habetur ex decl. S. Cong.*
152 *Laicus conuentus coram Conſeruatore eſt conuentus coram Iudice ſuo.*
Papa Ordinarius totius mundi dat Conſeruatores etiam contra laicos. 152.
153 *In priuilegijs continetur, quod Regulares poſſint agere.*
154 *Quid vbi lis ſit inter æque priuilegiatos, & habentes ſuos Conſeruatores.* 155. 156.
157 *Exemptus non poteſt ſe ſubijcere Ordinario.*

ARTICVLVS VII.

An quis poſſit alium coram ſuo Conſeruatore trahere.

147 Actor in iudicio eſt, qui agit, & pulſat alium rem aliquam ab ipſo petens in iudicio *l. in tribus, ff. de iud.* Syluest. *v. Actor. num.* 5. Quando igitur Conſeruator datur ad fauorem alicuius, quæritur an ille ad cuius fauorem datur Conſeruator, poſſit tanquam Actor agere; & alium trahere apud eundem Conſeruatorem, ab ipſo aliquid petens in iudicio.

148 Videtur enim, quod non poſſit ex illo iuris axiomate, quod Actor ſequitur forum rei. *l. Iuris ordinem, & l. in criminali, C. de iuriſd. omn. iud. l.* 2. *C. vbi, & apud quem. cap. ſi Clericus laicum, & cap. cum ſit generale de for. compet.* Cum igitur reus ſit is, à quo per Actorem aliquid petitur in iudicio, ſi is, ad cuius fauorem datus eſt Conſeruator agere velit contra alium, id facere debet non coram ſuo Conſeruatore, ſed coram Iudice ſui aduerſarij, qui reus eſt in hoc iudicio, & cuius forum ipſe, qui eſt actor ſequi debet; & propterea Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *quæſt.* 6. *num.* 337. arbitratur, quod vbi Conſeruator datus ſit per literas expeditas in forma communi, non poteſt actor reum conuenire coram ſuo Conſeruatore. Ex eadem quoque principio, quod Actor ſequitur forum rei, R.P.D. Fagnanus *cap. ſi Clericus n.* 21. *&* 22. *de for. compet.* arbitratur, quod tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, & Clerici ſæculares, & Regulares ſi agant contra laicum teneantur conuenire illum coram Iudice laico, & non poſſint illum conuenire coram ſuo Conſeruatore, niſi hoc habeant ex ſpeciali indulto Sedis Apoſtolicæ, ſicut habent Religioſi Societatis Ieſu, ex priuilegio Pij Quinti expedito à Gr. 13. *in ſua conſt.* 1. incip. *Aequum.* & data 8. *Cal. Iun.* 1572. Multis tamen modis limitat aſſertionem illam, quod laicus ab Eccleſiaſtico conueniri debeat coram Iudice laico. Et eod. cap. *num.* 54. habet quod Regulares neque ex iure communi, neque ex priuilegijs exceptis Ieſuitis poſſunt alios coram Conſeruatoribus ſuis conuenire.

149 Sed hic præmitendum, quid nomine actoris intelligi debeat. Controuertunt enim DD. quis in iudicio diffamationis dici debeat actor, diffamatus ſcilicet, an diffamans, & contendentibus pluribus actorem eſſe diffamatum, qui primus pulſat iudicem, & in iudicium vocat diffamantem. *l. in tribus. C. de iud. cap. ſarus, §. accuſata, de verb. ſignif.* Alij è contra volunt, quod actor ſit diffamans, quia in hoc iudicio diffamatus ſe defendit, & non prouocat, niſi prouocatus, & naturale initium, & origo diffamationis attendi debet. Latè hanc quæſtionem tractat Marcheſ. *tam.* 3. *de commiſſione iactationis, & iactat cap.* 1. § 1. *num.* 30. *& ſequent.* Sed ſubtilitatibus contradicentium relictis, & prætermiſſo an qui in principio iudicij eſt reus in proſecutione cenſendus ſit actor, & hic an diffamans, qui citatus comparuit, in ſubſequentibus dici poſſit actor, reus vero dici debeat diffamatus, qui ſe defendit & via exceptionis, & defenſionis ſe tuetur, dicitur, quod negari non poteſt, quod in ordinatione iudicij, diffamatus non ſit actor, & in hoc DD. conueniunt, quia ipſe eſt, qui primus prouocat ad iudicium, & qui fores iudicis pulſat, & qui primus in iudicio petit. Nec obſtat, quod id faciat prouocatus, quia non eſt prouocatus in iudicio, & alias nedum diffamatus, ſed quicumque iniuriam patitur, & iniuſtitiam ex quacumque cauſa, vel in rebus, vel in honore, & fama, vel in vita, ſi ex hoc prouocat iniuriantem ad iudicium, id non facit niſi prouocatus, & tamen in hoc non eſt reus, ſed actor. Actor igitur in ordinatione, & initio iudicij eſt, qui primus pulſat, inſtat, petit aliquid ab altero in iudicio. Et ideo ſi quis iniuriam paſſus manifeſtam, & notoriam adit Conſeruatorem ſuum, vt ipſum defendat præfato modo actor eſt, quamuis non inſtet niſi tanquam iniuriam paſſus, aut diffamatus. His ſic præmiſſis.

150 Di-

150 Dicitur primò, quod de iuce communi, ſi Conſeruator ſit datus per literas in forma etiam ordinaria, & in terminis huius capituli, *& cap.1. ſup hoc tit.* poteſt vnuſquiſque coram Conſeruatore agere, & trahere alium ad iudicium, & in iudicio contra illum agere, & ſic eſſe Actorem in peima ordinatione iudicij. Nam per literas in forma communi, & in terminis conſtitutionum Innoc. 4. *ſup. cap.1.* & Bonif. 8. *in hoc cap.* dantur Conſeruatores vt illos pro quibus dantur defendant ab iniurijs, & violentijs manifeſtis. Vnuſquiſque vero qui à iure habet iudicem, qui illum defendat à manifeſtis iniurijs, & violentijs ex hoc habet, vt ſi iniuriam manifeſtam paſſus fuerit, poſſit ſuum iudicem pulſare, illum requirere, illi inſtare, & ab eo petere, vt ſibi iuſtitiam faciat, & ſe defendat, quod eſt in iudicio agere. Nam aliter iſti defenſores ad nihil dati eſſent; quia iniurians non conueniet iniuriatum, nec pulſabit Iudicem, vt defendat iniuriatum à ſe iniuriante, pro quo tamen iniuriato datus eſt Iudex. Si ergo iniuriatus non poteſt pulſare Conſeruatorem, vt iuſtitiam ſibi faciat, & coram ſe iniuriantem conueniat, ad quid datus? & pro quo vtilitate? Præterea vt habetur in hoc capitulo §. *Conſeruatores*, poteſt Conſeruator trahere ad iudicium, dummodo nullum trahat exiſtentem vltra diætam à fine diœceſis, vel loci, in quo fuit deputatus, iuxta ſtatuta *ſup. in hoc lib. cap ſtatutum 11. de reſcript.* In cauſa autem iniuriarum ad cuius inſtantiam Conſeruator trahet ad iudicium? non certè ad inſtantiam iniuriantis, qui vt reus in hoc iudicio damnari debet, & nullus prouocat iudicium, in quo non poteſt non damnari re conſtita; ad inſtantiam igitur iniuriati, ſcilicet eius, quem tenetur defendere ab iniurijs, iniuriantem trahet ad iudicium; in hoc ergo iudicio iniuriatus eſt actor ſaltem in ordinatione iudicij trahens iniuriantem coram ſuo Conſeruatore, & hoc ſupponunt DD. in hoc cap. & DD. quos infra citabimus.

151 Dicitur ſecundò, quod licet ex vi *Concil. Trid. cap.14. ſeſſ.5.* qui non ſunt excepti in decreto illius *cap. non poſſint*, vt actores coram ſuis Conſeruatoribus trahere aliquem, & licet hoc vniuerſaliter prohibitum ſit per *conſtit.9. Greg.15.* nec per decretum Concilij Trid. nec per *conſtit. 9. Greg.15.* prohibitum eſt ne vnuſquiſque poſſit vt actor trahere alium coram ſuo Conſeruatore, vt ſe defendat à manifeſtis iniurijs, & violentijs. Habetur hæc aſſertio definita per S.Cong.Concilij, & habetur *in Bullar. Ro. poſt conſt 9. Gre.15.* Ea hac enim declaratione colligitur, quod agere in iudicio coram ſuo Conſeruatore, & ad illum alium trahere eſt conforme *conſt. Innoc.4. ſupra c.1. & Bonif.8. in hoc c. relatis*; & quod antiquitùs id licuit, & modo id licet, vbi de manifeſtis iniurijs, ac violentijs agatur. Quod & modo docent Barboſa *d. all.106. num.47.* Tambur. *tom.3. diſp.17. quæſt.2. num.13.* Lez. *part. 2. cap.10. num.47.* Boedon. *reſol.95. num.11.*

152 Nec in contrarium obſtat, quod actor ſequi debeat forum rei; omiſſo enim, quod regula iſta multipliciter fallit, vt videre eſt in Gloſſ. & DD. *cap. ſi Clericus. & cap. cum ſit, & in cap. licet, & cap. ex tenore de for. compet.* dicitur, quod illa regula non applicatur ad rem præſentem. Quia cum Papa ſit Ordinarius totius mundi, *cap. Cuncta per mundum 9. quæſt.3.* Gloſſ. *in cap. cum nullus, in v. In eadem, de temp. ord. infra in hoc 6.* Fagnan. *cap. de illis, el 2. de deſponſ. impub.* Papa enim etiam laicorum eſt Ordinarius cum perſonis, aut locis Eccleſiaſticis iniuriam faciunt, & in illis caſibus, in quibus de iure laici poſſunt conueniri ante Iudicē Eccleſiaſticum, & ad illos poteſt Papa Delegatos mittere, vnde poteſt etiam Conſeruatores dare. Hos vero caſus habes cumulatos per Gloſſ. & DD. *cap. nouit de iud.* & apud Farin. *quæſt.8. à num.126.* Præcipuè vero Papa poteſt cognoſcere de iniurijs à laico illatis Eccleſiæ, eiuſque perſonis, & bonis; vnde Conſeruator datus à Papa, vt aliqua loca, vel perſonas defendat à manifeſtis iniurijs eſt proprius Iudex etiam laicorum, ſi manifeſtas iniurias Eccleſiæ, & ſuis inferant, quia eſt Vices gerens Papæ, qui etiam laicorum eſt Iudex ordinarius, & ſic laicus conuentus coram Conſeruatore eſt conuentus coram ſuo Iudice.

153 Supradicta vero multo magis procedunt, ſi in literis Apoſtolicis expreſsè, vel æquiualentèr contineatur, quod is, ad cuius fauorem datur Conſeruator poſſit coram illo tàm actiuè, quàm paſſiuè cauſas ſuas agere. Hoc vero nedum continetur in Priuilegio Pij Quinti pro Societate, ſed habetur ſatis æquiualentèr expreſſum in aliorum Ordinum priuilegijs. Nam in priuilegijs ſupra *num.59.* recenſitis continetur, quod Epiſcopi, Abbates, &c. & alij quibus literæ Apoſtolicæ diriguntur, ſi requiſiti fuerint defenſionis præſidio aſſiſtant Regularibus, ad quorum fauorem deputati ſunt. At vero hi Conſeruatores deputati quid facient, vt defenſionis præſidio aſſiſtant ſuis illos requirentibus? Primum quod facere debent eſt iniuriam irrogantes citare, & conuenire. Cum igitur in Priuilegijs contineatur, quod Regulares poſſint requirere ſuos Conſeruatores, imò quod Conſeruatores teneantur adeſſe illis, & iuſtitiam facere, continetur quoque, & quod Regulares poſſint agere, & quod Conſeruatores iniuriantes Regulares ad ipſorum inſtantiam teneantur coram ſe conuenire.

154 Sed difficultas eſt coram quo Conſeruatore trahi debeat reus, ſi contingat, quod tàm actor, quàm reus habeant ſimile priuilegium, & tale, vt vnuſquiſque eorum habeat ſuum Conſeruatorem, & priuilegium trahendi alium ad illum, & vt ipſe coram alio iudice trahi non poſſit. Nam in hoc caſu videtur, quod nec actor poſſit trahere reum coram ſuo Conſeruatore, nec trahi poſſit coram Conſeruatore rei, & è contra. Moneta *de conſeruat. cap.7. quæſt.6. num.345.* vult quod ſi is, qui habet ſufficientem facultatem trahendi alium coram ſuo Conſeruatore agere velit contra eum, qui omnino ſimilem habet facultatem debet eum conuenire coram Conſeruatore non ſuo, ſed rei, niſi reus conſentiat, vel in Conſeruatorem Actoris, vel in Ordinarium. Ioan. Andr. vero *in cap. volentes. §. Et id ipſum, inf. de priuilegijs*, tractans quæſtionem an Actore habente priuilegium trahendi reum coram certo iudice etiam ſuper quæſtionibus poſtea exortis, ſi reus conſimile priuilegium habeat, vt non poſſit trahi niſi coram certo iudice, poſſit declinare, & petere ſe trahi coram ſuo iudice, refert Ioan. Caldes. tenuiſſe, quod præfertur, qui cauſam fauorabilem fouet,

arg.

Digitized by Google

arg. cap. fin. de re iudicata, vel qui fouet cauſam magis fauorabilem. *l. priuilegia. ff. de priuil. cred.* Sed in pari cauſa, vel quia neuter prætendit id, ſed ſolum priuilegium perſonæ, tunc ſi reus habet plures Iudices ſibi & actori electionis priuilegio attributo, ſicut eſt in ſcholaribus, per *Authen. habita, C. Ne filij pro patr.* & tunc erit electio Actoris. *arg. l. in tribus, & l. qui prior. ff. de iud.* Si vero reus habeat Iudicem de iure communi, & alium ex priuilegio, ſibi & Actori tributo electionis priuilegio, vt in Iudæis, vel ſimilibus, vt in *l. 1. C. quando impet. inter pupilli* tunc præfertur, qui eligit ſecundum ius commune, cum ius commune ſit fortius, *cap. Cum acceſſiſſent, de conſtit.* Et hoc in priuilegijs datis ſecundum ius commune, in quibus non eſt prioritas, vel poſterioritas. Sed in priuilegijs datis à Principe viuente attenderetur prioritas niſi in ſecundo priuilegio eſſet clauſula derogatoria primi, vt in *cap. veniens ſup. de reſcrip.* Et ita approbauit etiam Io: Andr. & Francus *n. fin.* & alij autem Ceipedes *dub. 318. num. 19.* & Donatus *p. 2. tract. 17. q. 34* dicunt quod quando diuerſorum ordinum Religioſi iniurias ſibi inuicem intulerunt detur locus præuentioni, & valeat proceſſus eius, qui primo præuenit. Sed ex Peyr. *tom. 3. in add. ad conſt. Greg. 15.* addit Donatus ſatius eſſe recurrere ad Summum Pontificem. Quod neceſſarium eſſe vt fiat, ſi Conſeruatores ſibi inuicem inhibuerint dixit Mandoſ. *de ſignat. gratiæ, v. conſeruatoria, §. Conſeruatores.* Aut, (dicit Donatus) eligendi erunt Arbitri iuxta *cap. Paſtoralis, & cap. Cum contingat de reſcrip.*

155 Dicendum mihi videtur, quod ſi reus habet priuilegium, vt non poſſit trahi niſi coram Iudice ſuo, & hoc priuilegium derogat ſufficientèr priuilegiò Actoris, tunc actor non poteſt trahere reum coram Iudice ſuo, ſed coram iudice eiuſdem rei illum trahere debet: quia ſolius rei tunc viget priuilegium. Sed ſi priuilegium rei non derogat priuilegio actoris, tunc ſi datur Iudex communis actori, & reo, coram quo non obſtante priuilegio conueniri poſſunt, & ſic habent duo genera iudicum, nimirum vnum vtrique communem, & alium cuilibet illorum proprium, tunc actor non poteſt reum trahere ad ſuum iudicem proprium, niſi reus conſentiat, nec reus poteſt inſtare, vt trahatur coram iudice ſuo proprio, ſed actor reum coram Iudice communi trahere poterit, & debebit, qui non obſtantibus priuilegijs tunc ad inuicem repugnantibus, eſt tàm actoris, quàm rei index competens, vt dixerunt Io: And. Cald. & Franc. ſed ſi actor, & reus non habent iudicem communem, coram quo non obſtantibus priuilegijs conueniri poſſint, & alias quilibet illorum habet priuilegium, vt alterum poſſit trahere coram Iudice ſuo, & non poſſit trahi ab alio niſi coram eodem iudice ſuo, & ſic ſunt æquales in priuilegio, ſicut ſunt Regulares, qui communicant in priuilegijs; dicendum eſt electionem eſſe iniuriam paſſi, ſeu originarij, qui poteſt reum, vel coram Conſeruatore rei, ſi voluerit, vel coram Conſeruatore ſuo trahere. Hic enim locum habet doctrina illorum DD. quos refert, & ſequitur Marcheſ. loco citato ſcilicet *tom. 3. de commiſſ. Iactationis, & iactationum cap. 1. §. 1. num. 3. & ſequent.* ſcilicet quod diffamans cenſendus ſit actor, licet à diffamato vocetur in iudicium; ſic enim etiam dici debet de iniuriante, qui prouocat iniuriatum, vt recurrat ad Iudicem, & eum vocet in iudicium: ideo ratio non dictat, vt in concurſu duorum iudicum, præferatur iudex iniuriantis, & gaudeat priuilegio, vt ab iniuriato trahi non poſſit ad ſuum iudicem. Quamobrem ſi in electione fori videatur præferendus forus rei, quia actor, vt dictum eſt forum rei ſequitur, hic actor iniuriatus cenſendus eſt potius reus, & præferendus. Sic enim & in caſu diffamationis magis communis ſententia eſt, quam ſequitur March. vbi ſup. *num. 40.* quod commiſſio dirigenda ſit iudici ipſius diffamati, & non iudici diffamantis, quia in hoc diffamatus cenſendus ſit reus. Panorm. *cap. Si quis contra Cler. num. 11. & in repet. dicti cap. eodem num. 11.* Cum ergo Conſeruatores cognoſcant de manifeſtis iniurijs, iniuriati erit trahere iniuriantem coram iudice ſuo, & ſic ille, qui eſt actor, quia prouocat ad iudicium, quia non prouocat niſi prouocatus cenſendus erit in hoc reus, vt iniuriantem trahere poſſit ad iudicem ſuum.

156 Si igitur orta fuerit controuerſia inter Religioſos diuerſorum Ordinum, quæ vt notat Bordon. *reſ. 95. num. 7.* poteſt cognoſci per Conſeruatores, Religioſus ſeu monaſterium illius Ordinis, qui fuit manifeſtè iniuriam paſſus, trahere poterit alium Religioſum, vel monaſterium ad iudicem ſuum. In hoc enim prærogatiuam habet Actor, qui extraiudicialiter paſſus iniuriam cenſendus eſt, ac ſi eſſet reus in electione fori; quando autem diuerſorum Ordinum Religioſi iniurias ſibi inuicem intulerunt; exiſtimo ſi conſtet, quis primo iniuriam paſſus fuerit, eius eſſe electionem Iudicis, eumque poſſe alium trahere ad ſuum Conſeruatorem. In dubio vero eſſe eligendos Arbitros ad formam iuris arg. eius, quod in conſtit. Greg. 15. de Conſeruatoribus dicitur de eligendis Arbitris, vbi ſit lis de iuriſdictione inter Epiſcopum, & Conſeruatorem. Et hoc faciendum etiã quotieſcumque orta lite competentiæ Conſeruatores ſibi inuicem inhibuerint, vel lis fuerit quomodocumque orta de competentia iuriſdictionis, niſi detur facilis recurſus ad Papam. Poterit tamen Religioſus vnius Ordinis, ſi voluerit, recurrere, vel ad ſuperiores alterius Religioſi, vel ad Conſeruatorem eius, & ratio eſt; quia vbi reus plures iudices habet, electio iudicis eſt actoris. *l. cum Clericus. C. de Epiſc. & Cler. l. 3. ff. de eo, quod certo loco.* Vbi tamen controuerſia ſit inter eiuſdem Ordinis Religioſos, nihil iuriſdictionis habent Conſeruatores, qui dantur, vt defendant ab extraneis, ad quos non ſe extendit iuriſdictio Prælatorum Regularium, vnde opus eſt Conſeruatoribus, qui tanquam Delegati Sedis Apoſtolicæ extraneos coercere poſſint; ſed intra Religionem iudicium eſt Prælatorum Regularium priuatiuè omnino, quoad Conſeruatorem.

157 Quod vero dixit Moneta reum conſentire poſſe, vt trahatur coram Ordinario, non eſt verum in exemptis Regularibus, quibus exemptio non eſt data, vt priuilegium priuatum ſingulorum, ſed vt priuilegium commune factum Religioni, cui priuatus non poteſt renunciare. Videri poſſent notata *tom. 3. de ſtatibus, tract. de profeſſ. inſpec. 10. num. 753. pag. 818.*

SVMMARIVM.

158 *Iuriſdictio ad tres diætas extra diœceſim extendebatur.*
159 *Stante hoc electio Conſeruatoris in pluribus Diœceſibus notificari debebat.*
160 *Conſtitutio Greg. 15.*
161 *Declarationes S. Cong.*
162 *Derogatum legi de tribus diætis.*
163 *Directè præcipitur, vt cauſæ non audiantur extra.*
Conſeruator an eligendus de Diœceſi. 163.
164 *Eligendum in ea Diœceſi, in qua eſt monaſterium.*
Quid vbi Monaſterium eſt nullius Diœceſis. 164
165 *Sufficit eligere illum de Diœceſi.*
166 *Conſeruator poteſt trahere coram ſe exiſtentem extra Diœceſim per diætam.*
Quid diæta remiſſiuè. 166.
167 *Nec de conſenſu partium Conſeruator procedit extra Diœceſim.*
An iuriſdictio Conſeruatoris poſſit prorogari: remiſſiuè. 167.
168 *An poſſit conſuetudine extendi.*

ARTICVLVS VIII.

Quos fines habeat iuriſdictio Conſeruatoris.

158 Virtute priuilegij Pij Quinti, ſeu Greg. 13. *in ſua conſt. 1. §. 6.* Conſeruatorum iuriſdictio extendebatur ad tres diœtas vltra Diœceſim, in qua deputati erant, non obſtantibus conſtit. Apoſtolicis de duabus diœtis in Concil. Lateranen. edita, & relata *cap. Nonnulli de reſcrip.* & Bonif. 8. ſupra *in cap. ſtatutum de reſcript. & hic. §. Conſeruatores.* Idemque concesserat Pius Quintus Ordini Prædicatorum *in conſtit.* quæ incipit *Ad hoc §. 18.* quæ habetur in Bullario Rom. adiuncta *nu. 41.*

159 Stante autem huiuſmodi priuilegio extenſionis iuriſdictionis ad tres diœtas, quod Regulares tenerentur notificare electionem Conſeruatoris omnibus Ordinarijs, ad quorum Diœceſes eorum iuriſdictio extendebatur declarauerat S. Cong. Concilij *die 11. Iuly 1620.* vt referunt Nouar. *in lucerna Regul. v. Conſeruatores, num. 9.* Barboſa *coll. 216. num. 18.*

160 Sed *in conſtit.* Sanctiſſimus *9. Greg. 15. de Conſeruatoribus, §. 9. in fin.* ſtatutum fuit, quod Conſeruatores, *neque extra Ciuitates, ſeu Diœceſes, in quibus fuerint deputati contra quoſcumque procedere præſumant.*

161 Nonnullæ etiam declarationes S. Cong. Concilij ad rem hanc ſpectantes referuntur. Et quidem ſub die 23. Octob. prius quæſito, *An ſi vnum, & idem Monaſterium habeat bona in diuerſis Diœceſibus eligendi ſint Conſeruatores in vnaquaque Diœceſi, an vero vnus tantum ſufficiat? Sacra Cong. Cardin. Concil. Trid. interpretum, ad primum reſpondit poſſe. Ad ſecundum cenſuit, Conſeruatorem eſſe deputandum in Ciuitate, vel Diœceſi, vbi ſitum eſt Monaſterium, atque ibi tantum, & non alibi poſſe eumdem Conſeruatorem procedere, etiam in cauſis bonorum, ac membrorum eiuſdem Monaſterij extra ipſam Diœceſim exiſtentium.* Hanc declarationem referunt Peyr. *tom. 3. in addit. ad conſtit. 5. Greg. 15. cap. v. num. 17.* Barbaſtren. *in Paſtor. par. 1. clauſ. 9. num. 2.* Barboſa *in ſum. coll. 216. v. Conſeruator num. 16.* Cochier. *de iuriſ. Ord. in exemp. p. 2. tit. de conſeru. quæſt. 9. num. 31.* Pariter quod Conſeruatores eligere debent Regulares in ſingulis Diœceſibus, in quibus Monaſteria, Conuentus, ſeu domos Regulares habent, deciſum fuiſſe ab eadem S. Cong. Concilij in Roſſanen. 15. *Aprilis* 1528. & in Lancianen. 29. *Ianuarij* 1633. referunt Lez. *d. nu. 69.* Barboſ. *d. coll. 216. num. 17.* Lucerna *Regul. v. Conſeruatores, num. 3.*

162 Primo ergo ex hoc nouo iure habetur derogatum fuiſſe priuilegio de tribus diœtis conceſſo à Pio Quinto, & Greg. 13. prout declarauit S. Cong. in citatis declarationibus, & habetur ex *conſtit. Greg. 15.* Quod & vniuerſalitèr de omnibus ſimilibus priuilegijs, quod reducta ſint ad terminos *d. conſt. Greg. 15.* declarauit Innocentius X. in *conſt. Cum ſicut accepimus in reſp. ad quintum dubium* vt tradunt DD. citati, & R. P. D. Fagnan. *c. ſanè nu. 36. de off. Deleg.* Vnde non video, in quo ſe fundet Barbaſtren. *d. clauſ. 9.* vbi admittit, quod Regularium Conſeruatores poſſint extendere ſuam iuriſdictionem ad tres diœtas extra Diœceſim, aduertens ſic declaraſſe S. Congregationem Concilij, *ſed* non aduertens eam declarationem datam fuiſſe ante *Greg. 15. anno* 1620. tunc cum vigebat priuilegium trium diœtarum, cui poſtea derogatum fuit à *Greg. 15 anno* 1621.

163 Verum aduertendum eſt, quod decreuit Gre 15. eſt id, quod Conſeruatores extra Ciuitates, ſeu Diœceſes, in quibus *deputati ſunt non præſumant* procedere. Non ergo directè prohibetur, quod non poſſit eligi exiſtens extra Diœceſim, imo qui extra illam habitet, vnde ex hoc cap. non rectè Barbaſtren. *d. clau. 9. num. 7.* impugnat aliquos dicentes non eſſe improbabile, quod poſſit eligi Conſeruator, qui habitet in aliena Diœceſi. Hoc enim quantum ſit ex vi decreti huius non repugnat, quia benè ſtat, quod habitans in aliena Diœceſi, non niſi intra Diœceſim audiat cauſas, ad quas eſt deputatus. Quod eſt ſolum id, quod in *hoc cap. & ſupra cap. ſtatutum de reſcript. in hoc lib. ſtatuit Boniſ. 8. & in ſua conſtit. voluit Greg. 15. & S. Cong. declarauit.* Alia tamen poterunt obeſſe, vt quia non poſſit eſſe Iudex ſynodalis, qui eſt de aliena Diœceſi. Et amplius ſi ex hoc notabile incommodum reſultet parti, poterit recuſari. Ego legi literas authenticas S. Cong. Reg. in qua citabat Vicarium Epiſc. Parmen. qui electus in Conſeruatorem vnius Ordinis Regularium erexerat ſibi Tribunal Placentiæ in Monaſterio eiuſdem Ordinis, & mandabat ei, vt diceret cur in aliena Diœceſi ſine licentia Ordinarij erexerat ſibi Tribunal in dicto Monaſterio. Literæ datæ fuerunt 5. *Martij* 1619. Sed quid poſtea fuerit reſolutum non vidi, & an S. Cong. reiecerit excuſationem, quam Vicarius potuit dare, ſcilicet Conſeruatorem non indigere licentia Ordinarij, vt erigat Tribunal; non eſſe vero prohibitum, quod alterius Diœceſis vir eligatur in Conſeruatorem, ſed ſolum quod Conſeruator electus non audiat cauſam extra Diœceſim. Ideo ſaltem de honeſtate Conſeruator eligendus eſt, qui ſit in Diœceſi, vt ſecurius procedatur, & incommoda vitentur.

164 Diœceſis vero in qua deputari poteſt Conſeruator non eſt niſi illa intra cuius fines poſitum

Digitized by Google

tum eſt Monaſterium. Sed quid dicendum ſi monaſterium in nulla omnino ſit Diœceſi? Si monaſterium ſit Abbatia, habeat ſuum diſtrictum Abbatialem, & territorium, intra illud eligi debebit Conſeruator. Nomine enim Diœceſis intelligitur etiam diſtrictus Abbatiæ, vel Eccleſiæ cuius Prælatus habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & in vtroque foro, & habet territorium. Nam & Abbates habentes territorium veniunt ſub nomine Diœceſani Panorm. *in Clem. Diœceſanis de vit. & honeſt. Cler.* Card. Imola, & Vital. quos ſequitur Fagn. *cap. Accedentibus, num. 29. de exceſſ. Prælat.* Quoniam vero Conſeruator eligitur pro cauſis, quæ nedum in Ciuitate, ſed in qualibet parte Diœceſis ſuſcitari poſſunt, & ideo Conſeruator eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, non eſt neceſſe, quod Monaſterium eligat Conſeruatorem in Ciuitate manentem, ſed ſufficit, quod eligat vnum de Diœceſi. Et ideo in præfata declaratione S. Congregat. dicitur diſiunctiuè in Ciuitate, vel Diœceſi. Quamuis poſtea hic Conſeruator non poterit audire cauſas niſi vel in Ciuitate, vel in aliquo loco inſigni, & apto; iuxta decretata, & notata ſupra in *cap. ſtatutum 11. in principio.*

165 Sed numquid Conſeruatoris iuriſdictio eſt protſus reſtricta intra fines Diœceſis, vt nullo modo ſe extendat extra? Videtur enim ita eſſe dicendum, quia in Conſtitutione Gregoriana nulla fit mentio de diſtantia aliqua extra ſed abſolutè dicitur, quod Conſeruator extra Ciuitatem, vel Diœceſim procedere non præſumat Et ita ex Nouar. ſentit Donatus *p. 2. tr. 17. quæſt. 36. num. 5.* Sed oppoſitum eſt dicendum, quia Pontifex in §. 11. dictæ conſtitutionis innouat conſtitutionem Bonifacij Octaui, quæ in hoc cap. refertur, & in qua ſtatuitur, quod Conſeruatores poſſint trahere ad ſe partes intra diætam à fine Diœceſis exiſtentes, & ſic verba *conſtit. Gregoriana in §. 9.* intelligendæ ſunt iuxta ſenſum textus in hoc capit. ſed & S. Cong. in declaratione relata *att. ſup.* iubet obſeruari ſtatuta *in hoc cap.* Et hoc confirmatur *ex conſtit. Greg.* 15. qui ſolum prohibet ne Conſeruator procedat extra ditionem, vt dicitur *in d. cap. ſtatutum ſup. de reſcrip. in hoc 6.* quod cauſæ non audiantur extra, non vero ex hoc prohibetur, quin poſſit citare exiſtens extra, quia imo & in *d. cap. ſtatutum, & in hoc cap.* permittitur trahi illum, qui per diætam eſt extra. Et ita quod Conſeruatores nunc poſſint trahere coram ſe partes extra Diœceſim exiſtentes, dum non ſint vltra diætam à fine Diœceſis, docent R.P.D. Fagnanus *c ſanè, n. 35. de off. Deleg* Nicolius *lib. 1. Can. tit. 29. de Conſeruatoribus num. 13. §. 2.* Fermoſ. *cap. ſi Clericus de for. compet. quæſt. 12. num. 27.*

166 Quæ vero de diæta deſiderari poſſent, habentur ſupra in *d. cap. ſtatutum num. 11. de reſcript. quæſt. 2. a. 2. d num. 144.* Fermoſ. *d. quæſt. 12. num. 29.* putat diætam eſſe iter decem leucarum.

167 Quod etiam conſenſu partium non poſſit prorogari Conſeruatoris iuriſdictio quoad locum, vt ſcilicet extra Diœceſim cauſas audiat, quamuis alias id poſſit facere Delegatus, dictum eſt in explicatione textus §. *Conſeruatores.* Multa vero habet Moneta *de conſeru. cap. 7. quæſt. 8.* de prorogatione iuriſdictionis Conſeruatorum, quæ ibi videri poſſunt.

168 Qualiter etiam conſuetudine, aut præſcriptione Conſeruatorum iuriſdictio, augeri, extendi, prorogari, & acquiri valeat: & pariter etiam poſſit minui, & amitti, latè tractat idem Moneta *d. cap. 7. q. 9.*

SVMMARIVM.

169 *Quæſtionis ſenſus.*
170 *Familiaris quis ſit.*
171 *De iure communi iuriſdictio Conſeruatoris non ſe extendit de perſona ad perſonam, nec de loco ad locum.*
172 *Plura huius exempla.*
173 *Vbi iniuria ſerui, vel coniuncti redundat in Dominum, Conſeruator Domini procedit.*
174 *Conſeruatoris Eccleſiæ iuriſdictio ſe extendit ad ſeruos ex iuris præſumptione.*
175 *Et ſi adſit conſuetudo, vt ad ſeruos ſe extendat.*
176 *An de conſenſu partium iuriſdictio Conſer. extendatur ad ſeruos.*
177 *Priuilegium pro Syndicis minorum.*
178 *Et pro famulis, Ord. Prædicatorum.*
179 *Et Societatis, & pro oblatis.*
180 *Vna cauſa alteri ex triplici cauſa eſt connexa.*
181 *Iuriſdictionem Conſeruatoris extendi ad connexas, quidam volunt.*
182 *Non extenditur.*

ARTICVLVS IX.

An Conſeruatorum iuriſdictio intra fines ſui diſtrictus extendatur ad perſonas alias, aut cauſas ratione coniunctionis, aut connexionis.

169 QVæſtio iſta prius reſolui debet ex principijs iuris communis, & poſtea ex priuilegijs. Duplicem etiam inſpectionem habet, quia coniunctione aliqua iunguntur perſonæ, vt ſerui, & familiares, & ſic quæſtio eſt, an Conſeruatorum iuriſdictio extendatur ad ſeruos, & familiares eorum, pro quibus Conſeruatores dantur. Connexione vero iunguntur cauſæ, quæ principalibus ſunt annexæ, aut ex eis emergunt. Et ideo eſt etiam quæſtio, an Conſeruatorum iuriſdictio extendatur ad cauſas annexas, & incidentes.

170 Familiares vero eſſe, qui ſunt de alicuius familia, illique ſeruiunt, & ſunt eius commenſales, ſeu de eius ſumptibus viuunt colligitur ex traditis *cap. fin. infr. de verb. ſignif. & ex notat. in cap fin. ſup. de off. Archid. & l. 1. & 2. C. de Epiſc. Cler. & l. penal. C. de Fabricen. & ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 11.* & videri poſſunt, quæ dixi *tom. 2. de ſtat. quæſt. 187. a. 1. num. 338. pag. 80. & art. 4. num. 228. pag. 456.*

171 Dicitur igitur primò, quod de iure communi, iuriſdictio Conſeruatorum non extenditur de perſona ad perſonam, aut de loco ad locum, ideoque neque extenditur ad ſeruos, vel familiares illorum, pro quibus dantur Conſeruatores. Moneta *de conſeru. cap. 7. num. 535.* Ratio eſt, quia iuriſdictio Conſeruatorum, quippe quæ detrahit iuriſdictioni ordinariæ Prælatorum eſt odioſa, vt tradunt Anchar. hic *num. 3.* Butr. *num. 4.* Dom. *§. fin. num. 1.* & ex Lap. Franc. *num. 2.* Nauar. *conſ. 3.*

num.3. de off. Deleg. Rota *diuerſ. part. 3. lib. 2. dec.* 171. Vital. *Clem.2. num. 40. de reſcript.* & ibi Imol. *num* 30. Moneta *cap.3. q.vlt.*

172 Ideo ſequitur primò, quod Conſeruator datus pro Capitulo, vel Collegio, vel vniuerſitate, ſi illius caput non ſit de corpore, non cenſetur datus pro capite, & Prælato, ſecus ſi Prælatus ſit corpori vniuerſitatis intrinſecus. Sicuti ſunt Prælati Religionum, qui ſunt de corpore Religionis, vt ex Felin. *in prohem. Decret.* & Mandoſa *de priuil. ad inſtar gloſſ. 5. & 9.* probat Rodriq. *tom. 3. quæſt. 51. a. 8.* Sequitur ſecundò Conſeruatorem datum pro Abbate, vel Religione non valere pro Commendatario. Sic enim priuilegia conceſſa Abbati non conuenire Commendatario ſentit Rodriq. *d. q. 51. a. 9.* Sed quidquid ſit de hoc; in puncto noſtro valet conſequentia deducta, quia priuilegium Conſeruatoris ſtrictè interpretandum non ſe extendit ad Commendatorem, qui in multis à vero Prælato diſtinguitur, vt videre eſt apud Gomez. *ſup. reg. de trienn. gl. 5. a. num. 22.* Moneta *de conſeru. cap. 7. num. 551.* Sequitur tertiò, quod Conſeruator datus pro communitate, ſeu corpore alicuius Collegij, Societatis, Conuentus &c. non habet, vt ſit Conſeruator ſingulorum de communitate illa. Nam aliud eſt corpus, & aliud ſingulares perſonæ illius corporis diuiſim ſumptæ, & ideo priuilegium Conſeruatoris dati pro corpore ad ſingulas perſonas non ſe extendit. Rodriq. *d. diſp. 51. a. 10.* Moneta *d. c. 7. num 551.* Sequitur quartò, quod Conſeruator ſi detur pro ſingulis, qui ſunt de corpore comprehendit etiam Abbatem, nam & Abbas eſt Religioſus de corpore Monaſterij. Rodriq. & Moneta citati. Sequitur etiam quintò, quod Conſeruator datus pro Domino non ſe extendit ad ſeruū, & familiarem, quantum ad eius perſonales cauſas, ſeu iniurias. Cum enim, vt ex *hoc text. & cap. 1. ſup.* habeatur, quod Conſeruatores dantur pro perſonis aliquibus, vt vel illos, vel eoſdem defendant, non poteſt fieri extenſio de perſona ad perſonam, vt Conſeruatores nedum illos, pro quibus deputantur, ſed etiam eorum ſeruos, aut familiares defendere valeant.

173 Nihilominus dicitur ſecundò, quod vbi iniuria, quæ ſit ſeruo, ſeu familiari, aut cuique redundat in dominum, ſeu principalem ipſum, & ſit iniuria manifeſta, Conſeruator domini, ſeu principalis poteſt de ea cognoſcere, & tàm dominum, quàm ſeruum à manifeſta iniuria defendere. Quia in hoc agitur de defendendo domino ipſo, ſeu principali ab iniuria. Sic enim & iniuria facta vxori, ſponſæ, filio, aut filiæ cenſetur facta marito, ſponſo, Patri ſiue proprio, ſiue ſponſi. *l. 1. §. item, & §. ſponſum, ff. de iniur. Item §. Pariter autem, inſtit. eod. tit.* Idem quoque de ſeruis etiam liberis habetur *d. l. 1. §. Item aut per ſemetipſum, inn. ſto §. Si quis, & §. item ſi liberum hominem, ff. de iud. & pariter §. ſeruis autem, & §. ſed ſi libero homini, inſtit. eod. tit.* Non tamen omnis iniuria facta ſeruo, vel familiari redundat in dominum, etiam ſi ſit atrox. Quando autem id eueniat tradunt DD. iura citata explicantes. Et tūc euenit, & ſine dubio, quando cauſa iniuriæ ſerui dominum reſpicit. Videatur Farin *part. 3. praxis, quæſt. 105 præcipuè inſpect. 6.*

174 Ex quo colligitur, quod Conſeruator Eccleſiæ alicuius poterit cognoſcere de iniurijs factis ſeruo, vel ſeruis eiuſdem Eccleſiæ, quia iuxta textum *in cap Eccleſiarum ſeruus 69. 12. quæſt. 2. & in cap. 2. de for. compet.* iniuria ſeruis Eccleſiarum illata, ipſis Eccleſijs irrogari dignoſcitur. Quamobrem cum tunc ex iuris præſumptione iniuria illata ſeruo cenſeatur illata Eccleſiæ, poterit Conſeruator id cognoſcere actione à ſeruis, vel ſaltem ab Eccleſijs intentata. Quod amplius confirmatur ex *cap. auctoritate inf. de priuil.* Vbi ſtatuitur, quod exempti lites proprias ſuorum hominum liberorum, quæ videlicet tantum ad ipſos homines pertinent, neque vt actores, neque vt defenſores aſſumant. Ex hoc enim per locum à contrario ſenſu deducitur, quod exempti coram ſuis Conſeruatoribus cauſas ſeruorum ſuorum, quæ non ſunt illorum propriæ, ſed ipſos exemptos reſpiciunt, & tangunt, poſſunt & tanquam auctores, & tanquam defenſores aſſumere. Et ſic de iure communi Monaſteria regularia poſſunt ex iuris præſumptione iniuriantes ſeruos, ac familiares ſuos coram ſuis Conſeruatoribus defendere, niſi aliundè probetur, & conſtet iniuriam factam ſeruis fuiſſe illorum propriam, & ad eos ſolos pertinuiſſe.

175 Dicitur tertiò, quod conſuetudine, aut præſcriptione legitima potuit introduci, vt Conſeruatores cognoſcant nedum de iniurijs manifeſtis dominorum, ſed etiam familiarium, ſeu ſeruorum. Moneta *de conſeruat. cap. 7. num. 543.* & probatur ex *Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5.* vbi admittens hanc conſuetudinem eam limitat, & decernit, quod literæ conſeruatoriarum, quibus familiares etiam tueri ſe ſolent, non valeant niſi pro duobus famulis, qui tamen ſint dominorum commenſales, ſeu eorum ſumptibus viuant. Limitatur igitur hæc conſuetudo, vt non proſit niſi pro duobus familiaribus, & quidem talibus, qui ſint commenſales. Sed quia in dicto decreto Concilium expreſſit non comprehendi Vniuerſitates generales, Collegia Doctorum, ſeu ſcholarium, Regularium loca, Hoſpitalia actu hoſpitalitatem ſeruantia, & eorum perſonæ, in illis conſuetudo ſi adſit, vt Conſeruatorum iuriſdictio ſe extendat ad familiares, ſe extendet ad omnes, iuxta legitimæ conſuetudinis amplitudinem, & vires.

176 Addit vero Moneta *de conſer. cap. 7. n. 543.* quod de conſenſu partium iuriſdictio Conſeruatoris poſſit prorogari, & extendi ad familiares. Sed hoc maiori indiget diſcuſſione.

177 His vero ſic probatis de iure communi, videndum remanet quid dicendum ſit de iure priuilegiorum. Caſarub. *in compend. priuil. in v. Procuratores fratrum num. 13.* & Rodriq. *to. 3. quæſt. 39. a. 4.* Lezana *p. 2. cap. 10. num. 66.* referunt priuilegium Clem. 7. in Bulla. *Dum conſideramus*, in qua ſtatuit. *Vt in quibuſuis cauſis, & rebus ipſos Syndicum, & Procuratores concernentibus, ciuilibus, criminalibus, & mixtis, non niſi coram Iudicibus Conſeruatoribus domorum illarum, quarum ipſe Syndicus, & Procurator fuerit de iuſtitia reſpondere teneatur, &c.* Inhibendo ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna alijs iudicibus commiſſarijs, ne in præfatis cauſis ſe intromittere audeant. Sed Lezana putat priuilegium hoc intelligendum eſſe ſolum de cauſis, quæ tangant Syndicos, & Procuratores non vt ſingulares perſonas, ſed quatenus ſunt Syndici, & Procuratores. Item addit videndum eſſe, an ſit conſuetudine abrogatum, quod &

aduer-

Digitized by Google

aduertit Portell. *v. Syndicus minorum. num.* 5. Eſt tamen certum reuocatum eſſe quantum ad extenſionem cauſarum, cum modo, vt probatum eſt *art.* 5. *& 6. ex vi conſtitut. Gregoriana, & declarat. S. Cong. Concilij* Conſeruatores Regularium non poſſint ad eorumdem inſtantiam cognoſcere niſi de manifeſtis iniurijs. Certum quoque eſt hoc priuilegium non eſſe reuocatum reſpectu iniuriarum, quæ fiunt Syndicis, aut Procuratoribus Minorum quatenus talibus, cum priuilegium ſub hac ratione non contineat, niſi id, quod eſt de iure communi, vt probatum fuit. Solum igitur poſſet eſſe dubium, an ſit reuocatum quantum ad iniurias perſonales Syndicorum, ſeu Procuratorum, ſed quantum ad illas cauſas rationabilitèr dicitur dictum priuilegium nunquam ad eas fuiſſe extenſum, cum id non fuerit expreſſum, & ſub hac ratione illud priuilegium valdè contrarietur iuri communi, & ſtrictè ſit intelligendum. Cæterum cum priuilegia Regularium ſint reducta ad terminos conſtitutionis Greg. 15. & in ea nulla ſit huiuſmodi reſtrictio, & prohibitio ne Conſeruatoris iuriſdictio extendatur ad Procuratores, vel ſeruos, non eſt vnde dicatur huiuſmodi priuilegia eſſe magis in hoc reſtricta, quam prius eſſent. Maximè quod nec à Concilio Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. excluſa eſt extenſio iuriſdictionis Conſeruatoris ad familiares, licet ſit reſtricta ad duas, & ab hac reſtrictione tamen excepti ſunt Conſeruatores Regularium.

178 Aliud priuilegium adducitur conceſſum Ord. Prædicatorum à Pio Quinto in *conſt. Ad hoc,* §. 14. quæ eſt in Bullario Rom. addita ſub *num.* 41. in qua expreſsè facultas Conſeruatorum extenditur ad Procuratores, agentes, ſeruos, & familiares Religioſorum eiuſdem Ordinis. Sed dicitur priuilegium vigere, ſed eſſe intelligendum iuxta terminos iuris communis de iniurijs familiarium, quę tangunt Religioſos ipſos, iuxta præſumptionem iuris fundatam *in cap. Eccleſiarum ſeruos* 69. 12. *quæſt.* 2. *& in cap.* 2. *de foro compet.* In eodem vero priuilegio exprimuntur etiam oblati; qui ſi ſunt perfectè tales fruuntur priuilegijs Religioſis, cui ſe obtulerunt, vnde de iſtis dicendum erit, quod ſubiecti ſint Conſeruatorum iuriſdictioni. Videri poſſunt, quæ de his dixi *tom.* 2. *de ſtat. quæſt.* 187. *a.* 4 *num.* 220.

179 Poſt Concilium etiam Tridentinum Pius Quintus, & Greg. 13. *in conſt.* 1. §. 2. extendunt Conſeruatorum iuriſdictionem ad familiares Clericali charactere tamen inſignitos.

180 Quantum vero ad ſecundam partem quæſtionis præmittendum eſt, quod cum hic materia iuriſdictionis ſit iniuria, alterius cauſa poteſt eſſe connexa tripliciter cauſæ illius, pro quo Conſeruator eſt deputatus, vel ſcilicet ex parte iniuriam paſſi, quia ſimul cum eo, cuius Iudex eſt Conſeruator alter iniuriam paſſus fuit, cuius connexionis exemplum habetur in ſcholari, cui fiat iniuria, & ſimul alteri exiſtenti in ſui ſocietate, de quo Rebuff. *de priuil. ſchol. priuil.* 106. *num.* 1. *&* 5. & ſimilia exempla habentur *in l. item cap. labentem, §. tenetur hoc edicto, ff. de iniur. & §. appellare, & §. aliud eſt, & ex l.* 1. *§. fin. eod. tit.* Secundò cauſa poteſt eſſe connexa ex parte iniuriantis, ſi quis ſimul cum eo, contra quem impetratus fuit Conſeruator iniuriam intulit impetranti, vel habet cauſam communem cum eo, contra quem Conſeruator datus fuit: vt ſi laicus cum Clerico in aliquem deliquerit. Tertio modo cauſa eſt connexa, ſi emergat ex cauſa principali, pro qua deputatus fuit Conſeruator.

181 Quod autem Conſeruatoris iuriſdictio ad omnes huiuſmodi cauſas connexas extendatur, voluit Moneta *de conſeruat. cap.* 7. *quæſt.* 11. *num.* 552. *& ſeqq.* Et quidem ſi aliquis ſocius ſcholaris ſimul cum ſcholari iniuria affectus fuit, quod ſcholaris Conſeruator poſſit non ſcholari, ſed illo altero agente de illa iniuria cognoſcere voluit apud eumdem Monetam Rebuff. *d. priuil.* 106. *num.* 1. *&* 5. ad id allegans *l. ſi commodum fundum. ff. quemad. ſeru. amitt.* Et quod in ſimilibus tertius, qui habet intereſſe in cauſa poſſit agere, latè declarat Couar. *pract. quæſt. cap.* 13. *& duob. ſequent.* Sed probatur ab eo vniuerſalitèr aſſertio, quia continentia cauſæ non debet diuidi, ne abſurdum ſequatur, quod ſuper vno eodemque puncto contrariæ aut ſaltem diuerſæ ſententiæ proferantur, *cap.* 1. *de ſequeſt.* Et ideo cauſæ connexæ debent ſimul ſub eodem Iudice agitari, & propterea Conſeruatoris iuriſdictio ad connexas cauſas extenditur. Connexio tamen debet eſſe talis, vt faciat cauſam indiuiduam. Quod quando contingat tradunt Gloſſ. & DD. *in l. communi diuidendo, ff. comm. diuid.* & alij, quos refert Couar. *pract. quæſ. cap.* 34. *num.* 2. Quod vero vt cauſa dicatur indiuidua ſufficiat incommoditas cognoſcendi eam ſeparatim, & diuiſim ſuſtinet idem Moneta *num.* 558. Vbi probat, quod connexa cenſeatur cauſa, quæ incidenter aduenit.

182 Verum contrarium eſt aſſerendum. Nam vt notat Panorm. *d. cap.* 1. *de ſequeſ. poſſeſſ. num.* 14. aliud eſt, quod cauſæ connexæ debeant committi vni, ne continentia cauſæ diuidatur; aliud eſt, quod cenſeantur commiſſæ, ſi id in reſcripto non fuerit expreſſum. Nam quantum ad hoc ſecundum, ſi aliqua cauſa committatur ſimpliciter, vt ſi ſimpliciter committantur cauſæ, quæ controuertuntur inter Titium, & Seium, intelliguntur etiam commiſſæ cauſæ connexæ; Et hoc habetur ex *d. cap.* 1. & admittitur communitèr. Vel ex cauſis connexis vna tantum expreſsè committitur, & licet non ponatur aliqua dictio taxatiua, tamen vna ſola cauſa committitur in ſpecie, alia connexa non expreſſa, vt ſi committitur cauſa poſſeſſionis nullo modo expreſſa cauſa proprietatis. Et hoc modo, quidquid aliqui pauci dixerint, communis ſententia vult, quod commiſſio non ſe extendat ad cauſam connexam, Ita Gloſſ. ibi, & Innoc. & Panormit. *num.* 15. & quamplures alij, quos refert, & ſequitur Barboſa ibi *num.* 2. Nam reſcripta ſunt ſtricti iuris. *cap. Nonnulli, cap. Rodulphus, cap. ſignificauit de reſcript.* Niſi ergo in literis conſeruatoriarum ponatur clauſula aliqua, per quam Conſeruatoris iuriſdictio extendatur ad cauſas connexas, ſed ſolum exprimatur, quod datur ad hoc, vt certam perſonam, vel perſonas, aut certum genus perſonarum defendat ab iniurijs, vel moleſtijs, vel aut in poſſeſſione ſuarum rerum manuteneat, non poteſt Conſeruator cognoſcere de connexis, vt de iniuria ſocio ſimul illata, aut de cauſa communi cum ea perſona, contra quam eſt datus Conſeruator, vel contra annexa, & emergentia, & incidentia.

SVMMARIVM.

183 *Quæ de notorio dicuntur locum habent tàm in ciuilibus, quam in criminalibus.*
184 *Conſeruator non tenetur ad indaginem iuris, cum procedat in notorijs.*
185 *Nec tenetur ad Ordinem iuris ſummarium.*
186 *Etiam ſi iuraſſet ſe in omnibus velle ſeruare ordinem iuris.*
187 *Poteſt tamen illum ſeruare de conſenſu partium.*
188 *Etiam in notorijs requiritur aliquis iuris Ordo.*
189 *Non eſt neceſſe, quod præcedat libellus ſolemnis.*
190 *Requiritur aliqua petitio.*
191 *Nec eſt neceſſaria litis conteſtatio, vel iuramentum calumnia.*
192 *Aliquando non eſt neceſſaria citatio, & quando.* 193. 194. 195. 196. 197.
798 *Quando ſit neceſſaria citatio.*
199 *Factum quando notorium Iudici.* 200.
201 *Notorium Iudici non eſt probandum.*
202 *Notorium populo, ſed non Iudici eſt probandum.*
203 *Notorietas prius probanda.*
204 *Ad ordinandum iudicium ſufficit extraiuditialis probatio notorij.*
205 *Ad condemnandum eſt neceſſaria probatio concludens, & plena.*
206 *Teſtis an debeat ſcire quid ſit notorium?* 207.
208 *Teſtes debent deponere de viſu.*
Ad probandam notareitatem ſufficit, quod deponant de præſentia teſtium. 208.
209 *Notorium probatur per duos teſtes.*
210 *Notorium eſt allegandum.*
211 *Sententia in proceſſu notorij eſt, & non eſt aliquando neceſſaria.* 212.
213 *Quando in notorio eſt neceſſarius ordo iuris, ſufficit ſummarius.*
214 *In notorio datur aliquando, & non datur appellatio.* 215.
216 *A ſententia interlocutoria ſuper notorio datur appellatia.*
217 *Iudex à quo poſt inhibitionem non poteſt ſententiam exequi.*
218 *Conſeruator poteſt recuſari.*

ARTICVLVS X.

Quis Ordo iuris ſit ſeruandus à Conſeruatore procedente in caſu notorio.

183 QVæ de notorio dicuntur locum habent tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, & ſicut poteſt eſſe notorium delictum, ita poteſt eſſe notorius contractus, & notoria parentela *cap. Porro, & cap. ſignificaſti de diuortijs.* Conſeruator vero licet regulariter non procedat criminaliter, tamen notorietas illius iuriſdictionis eſt etiã criminalis, cum ſit iniuria, ſeu iniuſtitia, ſed Iudex ſiue criminalitèr agat, ſiue ciuilitèr in caſu notorij eadem ferè ſeruat, quia in criminalibus proceditur ad inſtar ciuilium, vt notat Farin. *p.1. praxis q.21. num.1. ex l.abſentem, ff.de pæn.*

184 Eſt autem in hoc primo certum, quod Conſeruator procedens in caſu notorio, non tenetur ad indaginem iudicialem, & ad formam iuris; quamuis de partium conſenſu ſecundum formam iuris iudicare poſſit. Prima pars huius aſſertionis habetur ex hoc *cap. & ſupra cap. 1.* quia imo prohibetur Conſeruator ne cognoſcat de his, quæ requirunt iudicialem indaginem, & iuris formam. Et ita docet hic, *& d.cap.1.* Gloſſ. Monac. Io: And. Archid. Anchar. Butr. Lapus Dom. & Franc. Quod enim in notorijs non ſit neceſſe ſeruare formam iuris habetur *cap. peruenit, de teſt. & cap. Ad noſtram, il 3. de iureiurand. cap. conſuluit, de appellat. cap. Bona il 2. de elect. cap. manifeſta de pænit. & remiſſ. cap. ſuper eo, de teſt. cog. cap. olim el 1. de reſt. ſpol. cap. manifeſta, cap. ſcelus, cap. quæ lotharius 2. q. 1.* & communiter DD. quorum plures referunt, & ſequuntur Farin. *in prax. p. 1. quæſt. 21. num. 60.* & Moneta *de conſeruat. cap. 8. num. 2.* Cum vero idem Farin. *num. 61.* exiſtimet, quod hoc locum habeat ſolum in criminalibus, quia in ciuilibus notorium non excuſat à modo agendi non ſeruato ordine iuris, quia in talibus Iudex non ſupplet principalitèr agendo. Merito reijcitur a Moneta, quia textus citati indiſtinctè loquuntur, & abſolutè, & iura, quæ in oppoſitum adducuntur non ſignificant, niſi quod aliqualis iuris ordo ſeruandus ſit etiam in notorijs. Sed in caſu noſtro res eſt certiſſima, cum iura velint, Conſeruatorem non ſe intromittere in illis, quæ iudicialem indaginem requirunt.

185 Imo nec eſt neceſſe, vt ſeruet illum ordinem iuris, quem ſeruare debent procedentes ſummariè, & de plano, vt ex citatis iuribus conſtat, & docent DD. ibid. vnde *d cap. ſuper eo, de teſt. cogend.* ſimplicitèr dicitur, quod in notorijs non eſt neceſſe ſeruare ordinem iudicialem. Quem tamen licet non pleniſſimum ſeruare debet, qui procedit ſummariè. *Clem. ſæpè, de verb. ſignif.* Moneta *d. cap. 8. num. 5.*

186 Cæterum etiam ſi quis iuraſſet in iudicando ſe ſemper ſeruaturum ordinem iuris, non teneretur eum ſeruare in caſu notorij. Moneta *d. c.8. num.4.* & niſi aliud expreſſiſſet, vel extendiſſet, eius iuramentum intelligeretur in omni caſu, in quo iuris ordo eſt ſeruandus. Quia imo potius contra Canonicas Sanctiones eſt in notorijs ordinem iuris ſeruare, & plures caſus dari poſſunt, in quibus nec poteſt ſeruari. *cap. Ad noſtram el 3. de iureiurand.*

187 Cum vero in iuribus citatis ſolùm contineatur, quod non ſit neceſſe in notorijs ſeruare ordinem iuris, poterit Conſeruator illum ſeruare, de conſenſu tamen partium. Hic enim neceſſario requiritur, quia, ſi ſeruetur ordo iuris, imponitur actori rigoroſa neceſſitas probandi, à qua eſt liber in caſu notorij; lis quoque diutenius durat, & fit magis diſpendioſa, & incommoda, quibus incommodis non poteſt Iudex ſua voluntate grauare partes. Ideo ſi eis inuitis vellet procedere ordine iuris ſeruato, partes appellare poſſent. Butr. *cap. Veſtra de cohab. Cler. & de notor. art. 4. num. 27.* Gloſſ. *d.cap.8. num.6. Ad noſtram, el 3. in v. requiris. de iureiur.* Mon. *d.c.8 num.6.*

188 Secundò habetur pro certo, quod etiam in notorijs aliqualis ordo iuris eſt ſeruandus. Sic enim *d. cap. Ad noſtram,* dicitur, quod in notorijs non eſt ſeruandus ordo iuris, *qui debet in alijs obſeruari.* Et infra. *Quam* (ſcilicet iuris ſubtilitatem) *in his non ſeruari per omnia ipſa iuris ratio poſtulat.*

Et in-

Digitized by Google

Et infra. *Vt in præmiſſis non per omnia Ordo iudiciarius obſeruetur*. Licet igitur non per omnia, ſecundum aliqua tamen, quæ omnino ſunt de ſubſtantia iudicij iuris forma ſeruari debet. Et ita ſupra *cap.1 & in hoc cap. fin.* docent DD. communiter.

189 His ergo ſuppoſitis, deſcendendo ad actus iudiciales, dicitur primo, quod ad hoc, vt Conſeruator procedat non eſt neceſſe, quod præcedat formalis libellus & ſolemnis etiam in ciuilibus, qualis deſcribitur *cap. 1 de libelli oblat.* Quia in notorijs hic libellus non eſt neceſſarius. Fario. *d. q. 21. num 64.* poſt Capram *in tract. de notor. 4. mem. num. 31. & ſequent.* Moneta *d. cap. 8. num. 9.* Quamuis vero in criminalibus, vel etiam in ciuilibus ſi contingat caſus, quod Iudex poſſit procedere ex officio, nemine requirente, & inſtante, ſicuti in notorijs poteſt procedere criminaliter, non ſit neceſſarius vel aliquid loco libelli, nec aliqua petitio, aut inſtantia alicuius, ſed iudex procedens ex officio in notorio procedat nullo præcedente libello, vel accuſatione, vel denunciatione, vel inſtantia, vel petitione *l. ea quidem. C. de accuſ. l. 2. §. ſi publico, ff de adult. l. congruit. ff. de off. Præſ. cap. tua nos, de cohab. Cler. cap Ad noſtram, el 3. de iureiur.* Butr. *de notor. ar. 4. in princ.* Benedictus Capra *de notor. 4. mem. num. 4. & num. 31. & ſequent.* quia famoſum delictum, & multo magis notorium dat facultatem Iudici procedendi ex officio ſine accuſatore *cap. qualiter, el 2. & cap. cum oporteat, de accuſ. & cap. licet Heli, & cap. per tuas, de ſim. & cap. Omnipotens 2. q. 1.* Quod Farin. *num. 63.* extendit etiam ad notorium iuris.

190 Nihilominus quia in ciuilibus Iudex regulariter non procedit ex officio ſine inſtantia, nec de facto ſupplet, ſed tantum de iure. *l. vn. C. vt quæ deſ. aduoc. & l. 4. §. Hoc autem ff de dam. infec.* cum ibi notat. Conſeruator vero, vt probatum eſt art. 6 non procedit criminaliter ſed ciuiliter, ideo regulariter non procedit ſine aliquo libello, ſeu petitione, requiſitione, & iſtantia. Ideo in Regularium priuilegijs continetur, vt Conſeruatores requiſiti iuſtitiam faciant. Et licet Conſer. *in ſummar. priuil. mend. tract. 4. cap. 3.* exiſtimet, quod vbi violentia facta alicui monaſterio ſit notoria, ille poſſit procedere per viam inquiſitionis, & hoc non debeat intelligi quaſi poſſit inquirere ad communem vindictam, ſed ſolum incidenter ad cauſam ciuilem, vt notat Moneta *d. cap. 8. num. 11.* Tamen cum iniuria illata poſſit condonari à parte, & remitti, quod ſi fiat, non eſt opus officio Conſeruatoris, ideo ciuilis inquiſitio aliquam petitionem partis ſupponit, ſaltem virtualem, vel præſumptam, & ſiue hæc fiat in ſcriptis, ſiue in verbis. *Clem. ſæpe, §. verum, de verb. ſignif.* Vnde in hac petitione neque eſt neceſſaria concluſio, quæ requiritur in libello ſolemni, ſed ſufficit, quod ex facti narratione concluſio deprehendatur. Sic quoque conuerſio ordinis in forma concluſionis poterit tolerari, vt ſi petatur cogi, & condemnari, vel ſimpliciter cogi, vt de cauſa ſummaria tradit Papien. in praxi *in format. libelli v. ſummariè num. 4. & ibi add. lit. A.* Et cum ad menſuram libelli, & petitionis declaranda ſit ſententia *cap. 2. de ord. cognit. cap. licet Heli, de ſimon. d. Clem. ſæpe. §. verum* tamen in notorijs hoc intelligitur de conformitate ſecundum ſubſtantiam; nam quantum ad accidentalia bene ſententia poterit eſſe non conformis petitioni, prout de cauſa ſummaria ex Manſuer. *add. ad Papien. d. v. ſummariè*, Pariſ. *conſ. 113. l. 1.* tradit Moneta *d. c. 8. num. 13.*

191 Dicitur ſecundò, quod Conſeruatore procedente in notorio caſu non eſt neceſſaria litis conteſtatio, aut iuramentum calumniæ, aut alia ordinatoria iudicij. Iſta enim, quæ neceſſaria ſunt ad inueſtigandam veritatem, illa notoriè conſtante, neceſſaria non remanent. Et licet v. g. iuramentum calumniæ ortum habeat à iure naturali, quod eſt immutabile, formaliter tamen ſumptum eſt de iure poſitiuo, & eſt quædam iuris ſolemnitas, quæ in caſu notorij neceſſaria minimè eſt. Ideo in notorio facti huiuſmodi ordinatoria iudicij neceſſaria non ſunt. Panorm. *in cap. Quoniam frequenter num. 3. vt lit. non conteſ.* Menoch. *de recuper. poſſ. remed. 14. num. 158.* Farin. *d. q. 21. num. 65.* Butr. *de notor. a. 4. num. 13.* Moneta *d. cap. 8. num. 17.* vbi *num. 18.* quod idem dicendum ſit de iuramento malitiæ, aut de iuramento veritatis, quamuis omnia iſta iuramenta dicat eſſe neceſſaria in caſu, in quo factum notorium probandum eſſet non tantum quantum ad qualitatem notoreitatis, ſed quantum ad ſui exiſtentiam. Quantum vero ad notorium iuris, vt videatur quando ſint neceſſaria, vel non neceſſaria iuramentum calumniæ, & ordinatoria iudicij conſiderandum eſt quodnam notorium ſit illud, in quo verſamur, & videndi ſunt Butr. *de notor. a. 4.* & Benedictus Capra, *de notor. mem. 4. num. 42 & ſeqq.* Moneta *d cap. 8. d num. 21.*

192 Dicitur tertiò Conſeruatorem procedentem in notorio teneri aliquando, & aliquando non teneri citare reum, ſed poſſe ſine citatione ad ſententiam deuenire, & ſic veræ ſunt, & in diuerſis caſibus concordantur oppoſitæ DD. ſententiæ. Nam primo non eſt neceſſaria citatio, vbi ſit prorſus certum, & notorium, quod reus non poteſt ſe defendere. Fruſtra enim citatur, qui citatus nihil habet opponere, quod ſit releuans. *cap. Cum ſit Romana, & cap. conſuluit, de appellat.* Panorm. *cap. ex inſinuat. in fin. eod. tit.* & communiter DD. *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ.* Menoch. *de arbit. l. 1. q. 17. num. 15.* Farin. *d. quæſt. 21. num. 70.* Moneta *d. cap. 8 num. 23.*

193 Secundo non eſt neceſſaria citatio, quando reus notoriè delinquit coram Iudice, quia tunc nec habet quod opponat, vt ſe defendat. Archid. *ſup. cap. 1. hoc tit.* Butr. *d. ar. 4. num. 15.* Capra *d. mem. 4. num. 27.* dummodo tamen Iudex incontinenti iudicet. Addit vero ex Butr. Moneta, dummodo præcedat monitio loco citationis. Sed hæc monitio poteſt quidem valere, ne delinquens conſumet delictum, vel in eo contumaciter perſiſtat, ſed non eſt neceſſaria ad hoc, vt iuſtè puniatur ſi coram Iudice inexcuſabiliter delinquit.

194 Tertiò dicitur non neceſſaria citatio, ſi Iudex præſente reo, ſe informauit de notorio, vt tunc non ſit neceſſaria alia citatio, ex quo iam ceſſant eius defenſiones, & quia ex quo abeſt à iudicio contumax eſt, & latitare videtur. Ita poſt Butr. *d. art. 4. num. 15.* & poſt Capram *d. membr. 4. num. 25.* Moneta *d. cap. 8. num. 25.* Quod tamen per ſe verum non videtur. Quia imo citatio ad ſententiam indiſtinctè eſt neceſſaria. Farin. *d. cap. 21. num. 69.* Et poteſt eſſe, quod reus abſit à iudicio, quia expectat citari. Et præterea licet Iudex præ-

ſente

Digitized by Google

ſente reo ſe informauerit de notorio, poteſt eſſe, quod informatio non fuerit adeo plena, vt excludat omnem defenſionem, & oppoſitionem probabilem.

195 Quartò non eſt neceſſaria citatio in proceſſu, quem ex abundanti facit Iudex aſſumendo probationes in notorio; hoc enim procedit generaliter in iudice ſuper notorio procedenti *cap. bona il 1. de elect.* But. *d. a.* 4. *num.* 15. Cap. *d. memb.* 4. *num.* 28. Moneta *d. cap.* 8. *num.* 26.

196 Quintò non eſt neceſſaria citatio in notorio, ſi periculum ſit in mora, & ſcandalum graue oriri poſſit, & timeatur. Innoc. *in cap. tua nos*, & ibi Hoſtien. *de cohab. Cler.* Io: And. *in cap. Veſtra*, *eod. tit.* Capra *d. m.* 4. *num.* 28. Butr. *d. a.* 4. *num.* 15. Moneta *num.* 27. Farin. *d. quaſt.* 21. *num.* 73. qui tamen *nu.* 145. non illum omnino admittit caſum, quia poteſt eſſe, quod damnet innocentem, quod nec ad vitandum ſcandalum fieri debet. Vnde monet Farin. quod Iudex in tali caſu conſiderare deberet multum, quid ſibi liceret, & facere deberet:

197 Sextò in notorio non eſt neceſſaria citatio, quando Conſeruator ſe informat extraiudicialiter de qualitate notorietatis: Ita Innoc. *in cap. Bona il 1. ſuper verbo teſtes, & verbo notorius de elect.* Butr. *d. a.* 4. *num.* 14. Capr. *d. mem.* 4. *num.* 25. & 63. & alij, quos ſequuntur Farin. *d. quaſt.* 21. *num.* 96. & 10. Moneta *d. cap.* 8. *num.* 28. ſed de hoc dicetur infra, vbi de probatione notorij erit ſermo.

198 Cæterum vbi vel certum ſit, vel dubium an notorie delinquenti, ſeu reo notorio competere poſſint aliquæ defenſiones, neceſſaria eſt citatio, & reo ſiue conuicto, ſiue confeſſo dari debet terminus ad ſe defendendum. Sic enim ſicut contra delinquentem repertum in fragranti proceditur non ſeruato ordine iuris, nihilominus, ſi ille neget delictum, & per teſtes prætendatur conuictus debentur ei defenſiones. Quę ei debentur etiam ſi confeſſus ſit delictum, nam ſi adhuc poteſt habere aliquam excuſationem, & defenſionem, debet ei dari terminus ad ſe defendendum: quod ſemper verificatur, quando reus aliquid opponit, quod probatum releuat. Ita & in notorio ſeruari debet, & reus citandus eſt, & ei aſſignandus defenſionum terminus, de quibus videatur Farin. *d. quaſt.* 51. *à num.* 141. Et hæc vera ſunt, ſiue factum ſit notorium iuris, ſiue facti, & ita quod proceſſus aliter factus eſt nullus, & præcipuè quando agitur contra abſentem, & maximè & indiſtinctè neceſſaria eſt citatio ad ſententiam iuxta doctrinam Butr. *d. ar.* 4. *num.* 17. & Capræ *d. mem.* 4. *num.* 19. quos ſequitur Moneta *d. cap.* 8. *num.* 29. Et quamuis etiam vbi agitur de ferenda cenſura excommunicationis tunc omiſſio citationis non vitiet ſententiam. Innoc. *in cap.* 1. *ſup. hoc tit. num.* 3. Butr. *d. a.* 4. *num.* 17. Capra *d. mem.* 4. *num.* 50. & 30. Tunc tamen neceſſario præmittitur monitio. *cap. ſacro, de ſent. excom.* Monitio vero fit, ſi præſenti Iudex mandat, vt compareat, vel aliquid aliud faciat, vel abſenti aliquid præcipitur citra comparitionem in iudicio. Citatio vero fit, quando abſenti mandatur à iudice, vt in iudicium veniat. Moneta *d. cap.* 8. *num.* 31.

199 Dicitur quartò coram Conſeruatore probari, & non probari debere factum notorium. Nam factum notorium, vel eſt notorium Conſeruatori vt Iudici, vel licet ſit notorium Populo non eſt tamen notorium Conſeruatori vt Iudici. Priori modo factum poteſt eſſe notorium Conſeruatori dupliciter. Primo, quia ſit factum ſimul coram populo, & coram iudice ſedente pro tribunali, vel exiſtente in actu exercendi iuriſdictionem, licet non ſedeat pro tribunali, vt in exemplo Archid. *ſupra cap.* 1. *num.* 3. & Butr. *d. ar.* 4. *num.* 15. & ſi Conſeruator occurrens deprædantibus loca alicuius monaſterij, cuius eſt Conſeruator illis ſua auctoritate reſiſtat, & ſe ponens in actu iudicandi moneat, præcipiat, vt abſtineant, illique contemnant. Non ſufficit vero quod aliquid fiat coram perſona iudicis, ſi ſimul non adſint tot teſtes, qui ſunt neceſſarij ad notorium. Nec ſufficit præſentia priuata Conſeruatoris, ſi non ſe ponat in actu iudicandi, quia aliter factum eſſet notorium iudici tanquam vni de populo, non vero vt iudici. Sufficit vero quod præſentes ſint decem ſiue viri, ſiue mulieres, & ſiue illi ſint innocentes, ſiue complices in delicto, ita quod factum erit notorium & populo, & iudici ſi coram Iudice duodecim deprædentur alicuius loci bona, vnuſquiſque enim illorum deprædantium eſt reus, & teſtis. Neque enim ad notorium neceſſe eſt, quod præſentes ſint teſtes omni exceptione maiores. Sic ergo aliquid erit notorium iudici, ſi coram populo, & eo exiſtente in actu iudicandi actu illud fiat. Butr. *d. art.* 4. *num.* 35. Capra *d. mem.* 4. *num.* 35. Scacc. *de iud. cap.* 76. *num.* 8. Boſſ. *in pract. crim. tit. de denunciat. num.* 5.

200 Secundo modo factum erit notorium Iudici, ſi reus illud confiteatur iudicialiter coram iudice, ſeu Conſeruatore, & non refert, quod reus negat factum eſſe notorium, quia confeſſione ſua fit notorium iudici notorietate iuris, quæ ex iudiciali confeſſione reſultat Innoc. *ſup. cap.* 1. *hoc tit.* vbi Gloſſ. Io: Andreas, & cæteri, Sylueſt. *v. Conſeruator num.* 3. Tabien. *num.* 2. Moneta *de conſeru. cap.* 8. *num.* 65. Barboſa *de off. Epiſc. all.* 106. *num.* 51 Tambur. *tom.* 3. *diſp.* 17. *quaſt.* 2. *num.* 17. Quod ſi reus, qui fatetur factum, alleget aliquid pro ſe ad facti excuſationem, illud quidem probandum erit, ſed factum habendum erit pro notorio.

201 In iſtis igitur caſibus, in quibus factum eſt notorium iudici, factum non eſt probandum, & tunc vera eſt regula illa generalis, quod notorium non ſit probandum, quia de ſe ſit probatio probata, & non ſit de eo diſputare, ſed diſputatum eſſe, & quod termini notorij conſcientiam Iudicis non fallunt, nec fallere poſſunt. Specul. *de not. crim.* §. *iam de notorio.* Non ergo probandum eſt. *cap. Tua nos*, vbi Innoc. *num.* 2. *de cohab. Cler. cap.* 3. *de teſtib. cog. cap. Euidentia de accuſ. l. emptorem in princ.* & §. 1. & DD. communiter.

202 Sed ſi factum ſit quidem notorium populo, ſed non ſit notorium Conſeruatori, ſeu Iudici, probandum eſt, ſiue ſit notorium iuris, ſiue ſit notorium facti, & ſiue facti momentanei, vel ſucceſſiui, ſiue permanentis. Farin. *d. quaſt.* 21. *num.* 88. primò aſſerit notorium facti permanentis probatione non indigere. Sed ibidem *num.* 91. aſſerit, quod notorium extra locum iudicij, etiam ſi ſit facti permanentis probari debet. Et vere ſic eſt, & non eſt diſcrimen in hoc inter notoria; nam nec notorium facti momentanei ſi ſit notorium in iudicio probari debet: è contra vero etiam notorium facti permanentis debet probari, ſi non eſt notorium

riũm in ſudicio. *cap. pudenda 24. quaſt. 1. cap. eorum, qui accuſantur 2. quaſt. 3. cap praſentium 17. qu. 4.* Specul. *de not. crim. in rubr. num.* 10. Maſcard. *de probat. concl.* 1103. *n.* 27. Goff. *cap. Ad noſtram, il 3. de iureiur. v. obſeruand.* Moneta *de conſeruat. c.* 8. *n.* 58.

203 Ideo eſt in propoſito noſtro regula generalis, & communia eſt quod Iudex, qui non poteſt cognoſcere niſi de caſu notorio, vel qui vult vti facultate non obligante ad ordinem iuris, ex eo quod procedat in caſu notorio, ſtatim ab initio, ea quo ab eo petitur, vt procedat, antequam ad actum aliquem iudicandi accedat, debet probare caſum eſſe notorium; quia qui non habet iuriſdictionem niſi ſub aliqua qualitate, prius debet illam qualitatem probare. Et ita Conſeruator prius debet probare qualitatem notorij. Butr. *de notor. art.* 4 *num.* 40. Innoc. *ſup. cap.* 1. *in hoc tit.* & Gl. *in v. Conſeruatores*, Mon. *num.* 4. & 5. Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 4. & cæteri DD. Sylueſt. *v. Conſeruator num.* 3. & quamplures alij, quos referunt, & ſequuntur Maſcard Farin. *d. q.* 21. *n.* 88. Mon. *d. c.* 8. *n.* 66.

204 Cum vero valdè controuertant DD. qualiter probandum ſit notorium, & per quot teſtes, & qua iuris forma, omiſſis opinionum differentijs diſtingui debet probatio vel ad effectum, vt Conſeruator poſſit ordinare iudicium, vel vt poſſit cauſam diffinire. Nam ad effectum ordinandi iudicium ſufficit extraiudicialis informatio Iudicis, etiam habita in camera ſine citatione rei, vt tradiderunt *cap.* 1. *ſup. hoc tit.* Gloſſ. Domi. *num.* 6. Franc. *num* 4. Panorm. *conſ.* 100. *num* 3. *l.* 1. Tuſcus *v. Conſeruator num.* 4. Sylueſt. *num.* 3. Butr. *d. not. a.* 4. *num.* 36. Capra *de notor. memb.* 4. *num.* 58. Farin. *d. quaſt.* 21. *num.* 98. & plures referens *num.* 100. Maſcard *de probat. concl.* 1103. *num.* 13. Moneta *de conſeru. cap.* 8. *num.* 69. Barboſa *d. alleg* 106. *num.* 20. Fermoſ. *cap. Si Clericus, de for. comp. quaſt.* 12. *num.* 33. Imo Domin. *d. num.* 6. *in fin.* vult, quod Conſeruator vbi ſit dubium de qualitate notorij non poſſit ſe informare, vt Iudex procedendo ſeruato ordine iuris, quia non habet facultatem procedendi iuridicè ſuper caſu dubio, Sed aliter ſentiunt alij DD. admittentes quidem Conſeruatorem non poſſe procedere, ſi factum principale ſit dubium, non tamen ſi ſit dubia aliqua eius qualitas, aut circumſtantia; & præcipuè an factum ſit notorium, quia eius eſt videre, & inquirere an ſua ſit iuriſdictio, iuxta *reg. textus in l.* 2. *ff. de iuriſ. omn. gen. & cap. Prateraa de off. deleg.* & ideo ſibi competit iudicialis indago, per quam inquiritur, & probatur, an factum ſit notorium, & ex conſequenti ſuæ iuriſdictionis ſit de illo cognoſcere, Anchar. *ſup. cap.* 1. *num.* 5. Bute *num.* 8 Dom *num.* 7. Franc *num.* 4. Barbol. *d. all.* 106. *num.* 20. Syl. *v. Conſeru. num.* 3. Moneta *d. cap.* 8. *num.* 155.

205 Sed ad effectum terminandi cauſam per ſententiam notorium debet probari concludenter & plenè. Panorm. *cap. veſtra ad fin. de cohabit. Cler.* Maſcar. *d. conc.* 1103. *num.* 9. Farin. *d. quaſt.* 21. *num.* 95. *& ſequent.* Et in hoc Iudex poteſt cogere teſtes, vt ex Imola docet Dom. *ſup. cap.* 1. *num.* 7. Addit vero Farin. *num.* 99. quod tenetur ordinem Iuris ſeruare, ſcilicet per teſtes iuratos, & citata parte examinatos, quod eſt de mente Innoc. *cap. Bona il* 1. *de elect.* quem refert, & ſequitur Speculator. *de not. crim. §. fin. num.* 20. Subdit vero Farin. *num.* 102. quod illi teſtes debent reddere concludentem rationem ſui dicti, etiam non interrogati, cum multa ſint, quæ dicuntur notoria, & non ſunt; & quotidie de notorio loquamur, & quid ſit notorium ignoremus, cum notorium non facilè ſenſu corporis comprehendatur.

206 Ampliat quoque hoc *num.* 104. dicens ad probandum notorium neceſſe eſſe, quod teſtis ſciat, quid ſit notorium. Et hoc idem ex Imola, Dom. & Io: Andr. docuit Felin. *cap Cum contingat de reſcript.* Quod ſi teſtis interrogatus quid ſit notorium vel dicat ſe neſcire, vel malè reſpondeat, non probat. Si vero bene definiat notorium, & interrogatus rursùs reſpondeat ſe definitionem didiciſſe à producente, vel Aduocato, maxime poſt litis conteſtationem, præſumitur ſubornatus ſecundum Specul. *de not. crim. § fin. v. etſi teſtes. num.* 16. Vbi alias interrogationes ponit, quas etiam recenſet Farinac. quæ neceſſariæ non ſunt, & nimis ſubtiles. Propterea addit Farin. quod ſi teſtis imperitus licet non definiat notorium per verba iuriſperitorum, ſed groſſo modo, & per verba facti appareat, quod ipſe non ignorat naturam, & proprietates notorij, bene probat notorium. Sed quæſo demus caſum, quod teſtis examinatus, & interrogatus quid ſit notorium, reſpondeat ſe neſcire, & omnino neſciat quidditatiuè reſpondere, deponat tamen v. g. ſe vidiſſe Caium in platea pleno populo omnibus præſentibus, & videntibus occidiſſe Seium; numquid non ille probaret notorietatem homicidij ſufficientiſſimè, licet neſciret, quid ſit notorium? Et numquid ſi Conſeruatori conſtaret, quod Titius in platea toto ſpectante populo Iniuriam fecit Sergio, cuius eſt Conſeruator, non poſſet ad inſtantiam Sergij procedere, ex eo quia nullus ex præſentibus ſcit quid ſit notorium, vel iniuriam illam eſſe notoriam?

207 Mihi igitur dicendum videtur, quod ſi teſtis ſimpliciter deponat de notorio non reddens ſui dicti rationem ex parte rei, & facti, ſed ſolum quia ſcit illud eſſe notorium, ſi neſcit quid ſit notorium non probat, quia non poteſt ſcire hoc eſſe notorium, niſi ſciat quid ſit notorium. Item ſi neceſſe ſit, quod teſtis nedum deponat ſubſtantiam facti, & circumſtantias eius, quales in re fuerunt, ſed etiam quatenus ſunt in ratione, & ſignificatione huius nominis notorium, non probat quod factum ſit notorium, niſi ſciat quid ſignificetur nomine notorij. Sed ad huc, vt Conſeruator poſſit procedere, ſufficit quod factum ſit notorium, & tale quod vere illi tribui poſſit diffinitio notorij. Diceret Philoſophus. & Theologus, quod ſufficit, quod ſit notorium materialitèr, & obiectiuè, & quod teſtis probet id, quod materialitèr & obiectiuè eſt, & à Iuriſperitis dicitur notorium; ſed non eſt neceſſe, quod ipſe deponat de notorio formalitèr, ideo nec eſt neceſſe, quod ſciat, quid ſit notorium, vel quod deponat, quod factum à ſe narratum ſit notorium. Et dato quod deponat, & dicat factum nedum ſic vel ſic contigiſſe, ſed eſſe id notorium, ſi reddendo rationem ſui dicti, dicat ſic eſſe quia factum fuit geſtum in platea de die toto populo circumſtante, probat quantum neceſſe eſt, etiam ſi neſciat quid ſit notorium plenè, & perfectè, imo etiam ſi per poſſibile, vel impoſſibile neſciret omnino quid ſit notorium. Ideo non procedit, quod dixit Speculator, & cum eo Farin. ſcilicet quod hic quærenda eſt

da eſt potius diffinitio, quam diffinitum; quia imo habito diffinito, quod eſt res materialitèr, & obiectiuè notoria, parum intereſt, quod non habeatur diffinitio.

208 Verum quidem eſt, quod teſtes deponentes de notorio debent eſſe de viſu rei notoriæ, & non ſufficit, quod deponant famam eſſe, vel ſe audiuiſſe, quod factum ſit notorium, ſed debent de viſu deponere. Niſi ſimus in caſu notorij antiqui facti, vel geſti in loco diſtanti, quia tunc ſufficeret deponere de ſama, & de auditu *cap. veniens, de verb. ſignif. in hoc 6.* Butr. *de not. a. 4. num. 43. & 44* Capra *d. mem. 4. num. 74.* Farin. *d. quaſt. 21. n. 106.* Imo valde aduertendum eſt, quod non eſt neceſſe, quod teſtes de viſu deponant de facto, ſed ſufficit, quod deponant de præſentia tot teſtium, quot ſufficiunt ad notorium. Et quamuis oppoſitum ſentiat Maſcard. *de probat. concl.* 1107. *num. 21.* Ex eo quia notorium duo requirit, ſcilicet exiſtentiam facti, & eius apparentiam, vnde hæc duo debent conſtare ad hoc, vt conſtet de notorio. Tum quia non poteſt conſtare de qualitate, non conſtito de ſubiecto, quia non entis, nullę ſunt qualitates, non poteſt igitur conſtare de notorietate facti, niſi conſtet, & probetur factum notorium, vnde Farin. *num.* 108. oppoſitum & periculoſum, & minus verum dicit, quamuis fateatur eſſe communem ſententiam. Nihilominus concordando ſententias dici poſſet, quod non poteſt probari notorietas de viſu, niſi aliquo modo viſum fuerit factum, ſcilicet in genere, & in confuſo. Nam ſi quis deponat ſe audiuiſſe exploſionem ſclopi factam, & vidiſſe eam fuiſſe factam præſentibus decem, vel quindecim, qui illam videre potuerunt, & non poteſt eſſe, quod non viderint, iſte teſtis probabit præſentiam teſtium, & non probabit diſtinctè factum niſi indirectè. Sed melius dicitur, quod ad effectum ordinandi proceſſum, ſeu procedendi in cauſa, ſufficit quod probetur notorietas, licet directè non probetur factum, niſi in confuſo. Sed ad condemnandum neceſſe eſt, quod teſtis vtrumque clarè, & diſtinctè probet, ſcilicet factum ipſum, & apparentiam illius, vt poſt Mil. & Maſcard. tenet Farin. Ideo ad hoc, vt aliquis tanquam notorius percuſſor Clerici vitandus eſſet, non ſufficeret, quod hoc innoteſceret ex eo, quod teſtes deponerent de auditu percuſſionem Clerici, quem non viderunt percuti, nec percuſſionis remanſit ſignum, licet proprijs auribus audierint rumorem fieri in medio populi.

209 Notorium autem concludenter probari per duos teſtes probatur *arg. text. in cap. In omni negotio, de teſt. & l. vbi numerus. ff. eod. tit.* Speculator *d. §. fin. num. 20.* Butr. *tract. de not. a. 4. num. 63* Maſcard. *de probat. concl. 1105. num. 1.* Clar. *in pract. quaſt. 8. num. 6.* Capra *de not. mem. 6. num. 7. 8. & 9.* Et quamplures alij, quos referunt, & ſequuntur Farin. *d. quaſt. 21. num. 109.* Monet. *de conſeru. cap. 8. num. 70.* Fermoſ. *cap. ſi Clericus, de for. comp. q. 12. num. 33.*

210 In caſu etiam, quod notorium non ſit probandum, debet tamen allegari, quia non releuat ab onere proponendi, vt latè probant Gloſſ. *in Clem. appellanti de re iud.* Maſcard. *concl.* 1104. Capra *mem. 4. num. 77.* Farin. *d. quaſt. 21. num. 111.* Mon. *de conſeru. cap. 8. num. 72.* & apud iſtos alij plures: quod eſt verum etiam de notorio iuris. Pars enim, quæ vult vti priuilegio notorij, id proponere debet. Et in caſu noſtro, qui petit à Conſeruatore, vt ſe defendat ab iniuria, debet proponere iniuriam vt manifeſtam, alitèr Conſeruator non poteſt procedere.

211 An vero in proceſſu notorij ſit neceſſaria ſententia? Dicitur quintò, quod vbi factum eſt notorium iudici per euidentiam facti, nec iuris Ordo, nec probationes, nec ſententia ſcripta, vel verbo etiam prolata eſt neceſſaria, ſed Iudex exequendo de facto ſententiat, & tunc neque eſt neceſſaria aliqua ſententia declaratoria notorij, ſed Iudex præcipit exequi, quod iuſtum eſt, nulla alia iuridica ſententia præmiſſa. Quod etiam eſt verum, vbi factum iudici ſit notorium per confeſſionem rei confitentis & factum, & notorietatem facti. Quod vero dicunt plures, quod etiam in notorio requiritur aliqualis ſententia licet non ſolemnis, per hanc enim diſtinctionem Archid. Io: Andr. Cald. & alij apud Farin. *num.* 115. concordant ſententias abſolutè vel negantem, vel affirmantem neceſſariam eſſe ſententiam in proceſſu notorij, quia nihilominus ſub nomine iſtius aliqualis ſententiæ, intelligunt ſufficere præceptum; & ex natura rei euidentiſſimum eſt neceſſarium eſſe, vt terminetur iudicium, quod ad minus iudex præcipiat quid agendum ſit reo, & ſic ſaltem executionem ordinet, aliter iudicium non eſſet terminatum, & Iudex muneri ſuo deficeret, melius dicitur abſolutè quod in notorio non eſt neceſſaria ſententia, vt ſic dicatur quod notorium habet vim ſententiæ ſecundum Gl. *in l. Ictus fuſtium, ff. de his, qui notantur infam.* & quod ſententia, & notorium æquiparantur, *cap. 5. de cler. coniug. l. Emptorem in priac. ff. de act. empt.* Quod approbarunt plures apud Farin. *num.* 112. quia in notorijs executiuum præceptum non ſupponit ſententiam, ſed loco ſententiæ ſuccedit, vt ex Capra *memb. 4. num. 81.* fatetur Farin. *d. quſt. 21. num.* 115. Vbi quod in criminalibus quando proceditur ex notorio iuris loco ſententiæ intimatur, cui & qualitèr mittitur ad ſupplicium ex tali cauſa.

212 Difficultas eſt, vbi negatur notorium, & ſic neceſſe eſt illud probare, vt procedatur per viam notorij. Tunc enim dicunt plures eſſe neceſſarium, quod Iudex prius pronunciet declarando notorium, ita quod nullus ſit proceſſus, ſi id non fiat, quod in Conſeruatore eſſe neceſſarium dixerunt Panorm. *conſ. 100. num. 3. l. 1.* Tuſc. *v. Conſeruatores num. 5.* Moner. *de conſeruat. cap. 8. num. 79.* Barb. *d. all. 106. num. 18.* Lez. *p. 2. cap. 10. num. 62.* Tambur. *tom. 3. diſp. 17. quaſt. 2. num. 19.* Sed non deſunt, qui negant huius ſententiæ declaratoriæ neceſſitatem, & aſſerunt eam interponi ad cautelam, & quod hæc opinio in pleriſque locis frequentiſſimo omnium conſenſu recepta ſit, teſtatur Couar. *in rep. cap. Alma mater num. 9. inf. de ſent. excom.* Sed hanc ſententiam intelligi debere dicunt Farin. *num. 116.* & Monet. *num. 79.* vel quando notorium eſt facti permanentis, vel quando per reum non negatur notorium. Sed huiuſmodi concordia trahit quæſtionem extra caſum, qui eſt, quando negatur notorium, non vero quando reus fatetur notorium, vel res adeo eſt euidens, quod reus notorium negarè non poteſt, & ſi neget, non indiget probationibus conuinci, quia euidentia rei permanentis conuincitur. Quando igitur reus perſiſtit in negatione notorij, & non poteſt conuinci ex

eui-

Digitized by Google

euidentia facti, tunc eſt quæſtio, an Iudex debeat interloqui, & pronunciare ſuper notorietate? Et dicitur ſine dubio tutiùs eſſe ſic interloqui. Sed cum iam conſtet plenè de notorio, & alias in notorio Iudex non teneatur ad ordinem iuris, non video quod proceſſus iudicandus ſit nullus, ex huius interlocutoriæ omiſſione.

213 Placet etiam aduertere, quod vbi in proceſſu notorij aliquis ordo iuris ſit ſeruandus, ſufficit ſeruare illum, qui ſufficit in proceſſu, in quo proceditur ſummariè & de plano, iuxta *Clem. ſæpe de verb. ſignif.* Quia adhuc minus de ordine iuris ſeruari neceſſe eſt in notorijs, quam in ſummarijs, & quod licet in ſummarijs multo magis licet in notorijs, vbi non ſequitur graue aliquod præiudicium parti. Moneta *de conſeru. num.*81.82.84.

214 Dicitur 6. quod in notorio locum non habet appellatio cũ factum ſit notorium tàm populo, quàm iudici per euidentiam facti, quia in notorijs huiuſmodi iudicis pronunciatio non eſt propriè ſententia, ſed quædam iuris executio. Innoc. *in cap. Ex parte, el 1. de verb. ſignif.* Dom. *ſing.* 324. Dec. *in c. cum ſpeciali, § porro, de appell.* Niſi forſan Iudex ſententiet, & ſententiando non exprimat, quod damnat reum tanquam de crimine notorio, ſed ſimpliciter pronunciet; in hoc enim caſu reum poſſe appellare *arg. ſumpt. ex cap. Romana, §. ſi autem, ſafr. de appell.* probat multis citatis Farin. *d. quæſt.* 21. *nu.* 126. vel niſi Iudex excedat in pœna, quia ab exceſſu pœnæ dari poteſt appellatio.

215 Sed in notorio probationis, quando ſcilicet, licet factum in re ſit notorium, tamen reus notorietatem negauit, & ſic notorietas eſt probata, ſed eam reus negauit, tunc locum habet appellatio, quia tale notorium non eſt propriè, & ſtrictè notorium iudici, ſed ſolum per probationem Lancell. *de attent. cap* 12. *limit.*9. *num.* 22. vbi idem dicit de notorio per famam. Farin. *d. quæſt.* 21. *num.* 125. Et quia quis poteſt excipere contra propriam confeſſionem, quod fuerit metu extorta &c. Ideo ſi reus appellet excipiendo contra confeſſionem ſuam, vel quocumque alio modo offuſcando notorietatem, valida eſt appellatio, Gloſſ. *in cap. Romana, §. ſi autem in verb. mandetur, de appell.* & ibi Mon. *num.* 13. Franc. *in cap. cum ſpeciali, §. porro, num.*7. quos cum alijs ſequitur Farin. *d. quæſt.* 21. *num.* 118. Qui tamen benè aduertit debere in appellatione explicari cauſam notorietatem explicantem, eo quia vniuerſaliter quando appellatio eſt prohibita, & admittitur ex aliqua cauſa, neceſſe eſt, vt hæc cauſa exprimatur.

216 A ſententia quoque interlocutoria, & declaratoria notorietatis appellatio dari poteſt. Specul. *tit. de recuſ. verſ Hoc etiam nota.* Panorm. *conſ.* 100. *num.* 3. *lib.* 1. Lancell. *de atteſt. cap.* 12. *lim.*9. *num.*13. vbi quod in hoc caſu, ſi iudex procedat ad executionem ſententiæ erit non minus attentatum, quam ſi eſſemus in alio caſu appellabili, quia data appellatione regulariter ſequitur effectus ſuſpenſionis, qui ſolet cauſare attentata. Et pariter ſi ante ſententiam reus appellet à non admiſſione exceptionum, & excuſabilium defenſionum, quas reus proponit aduerſus notorium, appellatio admittenda eſt quantum ad omnem effectum. Farin. *d. q.* 21. *num.* 128.

217 In caſu vero appellationis, ſi Iudex ad quem inhibuerit iudici à quo, ne ad ulteriora procedat, non poterit ſuam ſententiam exequi, cum hoc ſit commune in omni appellatione & caſu, in quo appellatio eſt prohibita, vt iudex à quo non poſſit ſententiam exequi poſt inhibitionem iudicis ad quem. Lancell. *de attent. cap.* 12. *lim* 1. *num.* 101. *& lim.* 50. *num.* 118. *& ſeqq. num.* 213. Inhibitio quoque ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. Rota *dec.*26. *alias* 307. *de appell.*

218 Dicitur ſeptimò, quod Conſeruator non poteſt, & poteſt recuſari. Nõ poteſt enim recuſari in notorio iudiciali, vbi pœna ſit determinata, & non poſſit grauare. Sed vbi reus ſibi poteſt timere grauamen, ſicuti poteſt, vbi eſt neceſſaria probatio, vel vbi pœna non eſt taxata, ſed arbitraria benè recuſari poteſt. Archid. *in cap. quod ſuſpecti* 3. *qu.*6. Butr. *in cap. propoſuit de appell.* & ibi Panorm. *num.* 5. Imol. *in fin.* Franc. *num.*4. Hoſtien. & Io: And. *in cap. cum ſpec. eod. tit.* Barboſ. *de off. Epiſ. all.* 106. *num.* 12. Paſqual. ad Lauret. *num.*852. Lez. *p.* 1. *c.*10. *num.* 74. Tamb. *tom.* 3. *d.* 17. *quæſt.* 3. *num.* 1. *&* 2. Farin. *d. quæſt.* 21. *num.*130. Fermoſ. *cap. ſi Clericus de for. compet. quæſt.* 12. *num.*42.

SVMMARIVM.

219 *Delegatus Papa poteſt exequi ſententiam ſuam.*
220 *Delegatus Papa etiam ſub cenſuris poteſt præcipere Ordinario, vt ſuam ſententiam exequi faciat.*
221 *Eadem poteſt Conſeruator.*
222 *Etiam cum Legato Papa.*
223 *Delegatus ſolum per annum poteſt ſententiam exequi.*
Tempus debet accipi continuum. 223.
Quid in anno biſſextili. 223.
224 *Quid in Conſeruatoribus.* 225.
226 *Qualiter Ordinarius ſententiam Delegati iniuſtam exequi debeat.*
227 *Poteſt Conſeruator brachium ſeculare implorare.*
228 *Et compellere magiſtratum, vt illud præſtet.*
229 *Quando opus habet, brachium ſæculare implorare poteſt.*

ARTICVLVS XI.

Vtrum Conſeruator per ſe, & per alios poſſit exequi ſententiam à ſe latam.

219 DElegatum Papæ poſſe per ſe ipſum exequi, ſeu mandare etiam ſub cenſuris, quod ſententia à ſe data executioni detur, habetur expreſſè ex *cap. quærenti* 26. *ſup. de off. Deleg.* Quod etiam continetur *in cap. ſignificaſti* 7. *& cap. ſi quando* 8. *& cap. In literis* 9. *eod. tit.* Cum igitur Conſeruator ſit Delegatus Apoſtolicus, vt probatum eſt *art.*1. & quidem Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vnde in multis æquiualet Ordinario, ſequitur, quod ipſe vbi protulit ſententiam ſuam, non ita functus ſit officio ſuo, quod non poſſit præcipere, & ſi opus eſt compellere partes ad hoc, vt exequantur ſententiam à ſe latam, vt ſupra *cap.*1. docent Innoc. circa finem, & ibid. Archid. Moneta *de conſeru. cap.*8. *num.*244.

220 Delegato Apoſtolico pariter conuenit, vt per alium, ſcilicet per Ordinarium poſſit ſententiam ſuam exequi, quia ſcilicet poteſt illi manda-

re, vt per ſuos ſententiam Delegati exequi faciat, vt v. g. quod in ſua Diœceſi denunciare faciat excommunicatum illum, contra quem Delegatus tulit ſententiam excommunicationis. Et propterea Ordinarius tenetur in hoc Delegato obedire, prout habetur ex *cap. Cum contingat. de reſcrip. & cap. ſignificaſti, 7. & cap. ſi quando 8. & cap. Paſtoralis 26. §. quia vero, de off. Deleg.* Vnde eſt, quod Delegatus poteſt Ordinarium etiam cenſuris compellere ad executionem ſuarum ſententiarum, vt tradunt Gloſſ. & Panorm. *num. 2.* & alij *in d. cap. ſignificaſti*, & probatur expreſsè ex *cap. ſanè pl. 2. ſeu 11. & d. cap. Paſtoralis 28. in princ. de off. Deleg.* Quamuis vt habetur *d. cap. cum contingat 24. de reſc.* ſi contingat plures Delegatos contraria mandare, poſſit literas illorum petere, vt ſe informet, an per literas poſteriores derogetur prioribus, & ſic cognoſcat an potius poſteriori, quam priori mandato obedire debeat, & in dubio ſi primuo jam executioni dedit, an debeat exequi ſecundum, vel ſi nullum fuit exequutum, nulli obedire teneatur, donec per iuris Arbitros concertatio de iuriſdictione Delegatorum diffiniatur, & certum fiat, quodnam ex contrarijs mandatis ſit exequendum, vt habetur *cap. Paſtoralis 14. de reſcrip.*

221 Ita hæc poteſt facere Conſeruator tanquam Papæ Delegatus, vt ſcilicet poſſit per Epiſcopum ſententiam ſuam exequi, & cum in hoc ſit illi ſuperior, *d. cap. ſanè 11. de reſcript.* poteſt illi mandare, illumque etiam per cenſuras compellere, vt ſententiam ſuam exequi faciat, Quod conſtat manifeſtè ex *cap 2. ſup. in hoc lib. & tit. & ex Clem. vn. verſ. proceſſus, de exceſſ. Prælat.* Vbi tanquam grauamen illatum à Prælatis, Epiſcopis, & Superioribus ponitur, quod ſententias latas à Conſeruatoribus pro exemptis publicari, ſeu executioni mandari à ſuis ſubditis non permittebant. In hoc tamen, quod eſt compellere Epiſcopos, debent Conſeruatores obſeruare modum ſtatutum ſupra *d. cap. 2. in hoc lib. & tit.* vt notatum eſt ibi, & præter DD. ſcribentes ad illud cap. docuerunt Moneta *de conſeruat. cap. 8. num. 245.* Fagnan. *d. cap. ſane num. 15. 26. & 38. de off. Deleg* Fermoſ. *cap. ſi Clericus, de for. comp. q. 12. num. 24.*

222 Hoc vero extenditur etiam ad Legatos à latere. Quod tamen negat Hoſtien. *cap. ſtuduiſti 2. ſupra de off. Legati*, quia ibi textus dicit, quod Legatus ſententiam Delegati poterit executioni mandare, non vero dicit, quod debebit. Sed Vincentius diſtinxit, & dixit, quod ſi Legatus ſit Epiſcopus, Delegatus Papæ poteſt illi mandare, vt ſententiam à ſe latam exequi faciat, non vero ſi non ſit Epiſcopus. Sed alij cum Gloſſ. ibid. indiſtinctè aſſerunt, quod Papæ Delegatus poteſt etiam Legatum à latere compellere, vt ſententiam à ſe latam faciat exequi, quia quantum ad hanc cauſam eſt maior illo, & hanc ſententiam de iure veriorem eſſe docet Panorm. ibid. *num. 6.* licet aliam iudicet æquiorem. Quod vero in *d. cap. ſtuduiſti* dicatur Legatum poſſe confirmare ſententiam Delegati, non intelligitur de confirmatione auctorizante, ſed de approbatione facti, vt poſt Hoſtien. explicat ibi Panorm. *num. 4. & 5.* Sic ergo etiam Conſeruator vt Papæ Delegatus per Legatum à latere poterit ſuam ſententiam exequi facere.

223 Limitata tamen in hoc eſt iuriſdictio Delegati, vt non duret niſi ad annum, intra quem poteſt ſententiam ſuam exequi. *d. cap. quærenti. 26. de off. del.* Quem annum Panorm. *num. 2.* intelligit debere ſumi continuum, & currentem à data ſententia de momento in momentum etiam diebus feriatis, etiam dato impedimento; quia omne tempus debet intelligi continuum, niſi reperiatur contrarium, vt not. ſuper *rubr. ff. de diuerſ. & temp. præſcr. & in Clem. vn. de in integ. reſtit.* Addit vero, quod hic annus etiam in anno biſſextili non conſtat niſi 365. diebus: quod non credo, quia annus naturalis continuus menſuratur à die, & hora menſis alicuius vſque ad diem, & horam eiuſdem menſis, ſed alterius anni. Intra hunc annum igitur Delegatus poteſt à ſe excommunicatum abſoluere, vel ſeruatis iuris regulis ſententiam ſuam reuocare, vel ſi is, ad quem pertinet nolit ſententiam ſuam exequi prout tenetur, vel facere, vt executioni detur, poteſt eum per iuris remedia compellere, vel ſi miſſus in poſſeſſionem turbetur, poteſt eum intra dictum tempus tueri, & contradictores compellere, licet vlterius cauſæ cognitionem non poſſit adhibere, cum iuriſdictio ſibi remaneat ad exequendum.

224 Hoc modo etiam Conſeruatoris iuriſdictio limitari videtur ad annum poſt latam ſententiam. Nam & in Conſeruatore habere locum *cap. illud quærenti 26. de off. Deleg.* dixerunt Innoc. & Archid. *ſup. in hoc lib. & tit. cap. 1. in fine.* cum etiam Conſeruator ſit Papæ Delegatus. Hoc tamen non habere locum in eo Conſeruatore, qui ſit datus, vt Iudex Ordinarius aduertit Moneta *de Conſeru. cap. 8. num. 254.* quia is, vt Ordinarius poterit etiam vltra annum compellere ad ſuæ ſententiæ executionem. Imo addit ex Neuiz. *conſ. 35. num. 7.* & Panorm. *cap. pro illorum, num. 11. de præbend.* quod indiſtinctè Conſeruator poſt annum poſſit in illis caſibus, in quibus poteſt Ordinarius exequi facere ſuas ſententias: ſi non quia Conſeruator ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quia in hoc non apparet in iure, vel DD. quod Delegatus æquiparetur Ordinario, ſaltem quia in plerique literæ conſeruatoriæ eximunt à iuriſdictione Ordinarij. Et probabilius ait aſſeri hoc de Conſeruatoribus Regularium, qui ſunt exempti ab Ordinario, & habeat Conſeruatorem loco Ordinarij iudicis.

225 Sed ego exiſtimo diſtinguendum eſſe inter Conſeruatores datos & non datos ad vniuerſitatem cauſarum, Nam d. *cap. quærente* quantum ad limitationem illam ad annum, non poteſt habere locum in Conſeruatore dato per modum Ordinarij ad vniuerſitatem cauſarum, nam cum nolle exequi ſententiam ad fauorem vnius latam, ſit noua iniuria, quæ illi infertur. Conſeruator datus vniuerſaliter ad defenſam ab Iniurija durante officio ſuo ſemper poteſt procedere, & ad executionem ſententiarum ſuarum inobedientes compellere. Conſeruator igitur ad vniuerſitatem cauſarum, quia datur tanquam Iudex Ordinarius, non ligatur termino vnius anni, ſed etiam vltra annum poteſt ſuas ſententias exequi facere: ſed imo hoc conuenit etiam Conſeruatori, qui ſit datus ad pluralitatem cauſarum, qualem multi dicunt eſſe illum v. g. qui datus eſt ad omnes controuerſias ortas, & orituras inter Titium, & Seium, nam ſi Titius v. g. nolit exequi ſententiam latam à Conſeruatore ad fauorem Sei, noua cauſa oritur ab eodem Conſer-

uatore

Digitized by Google

uatore cognoſcenda. Vnde vbicumque Delegatus, vel Conſeruator datur pro cauſis tàm ortis, quàm orituris, non reſtringitur eius iuriſdictio ad annum poſt latam ſententiam, quia negotio exequendi vnam ſententiam, eſt noua cauſa à tali Delegato cognoſcenda. Vnde in *d. cap. quærente* ſermo eſt tantum de Delegato dato ad certam aliquam, vel certas cauſas iam ortas non vero vniuerſaliter ad ortas, & orituras. Solum eſt aduertendum, quod vbi Conſeruator detur ad certum tempus, quia eo tempore finito ceſſat eius iuriſdictio, vt dicitur infra *art.13.* tunc ſententiam ſuam non poterit exequi niſi intra annum.

226 Quod vero in *d.cap. Paſtoralis* 28. §. *Quia vero* dicitur, quod Ordinarius Delegati ſententiam etiam iniuſtam exequi teneatur, explicatur à Panorm. *num.2.* de illa, quæ in cauſa ciuili licet ſit iniuſta ex parte pronunciantis de iure tamen tenet, & ſeruari debet, non vero de illa, quæ ſit contra Deum, & bonos mores.

227 Comparatiuè autem ad laicos magiſtratus loquendo, quod Iudex Eccleſiaſticus Ordinarius poſſit illorum brachium inuocare conſtat præcipuè ex *cap. 1. & cap. Quoniam* 14. *de off. Ordin.* & ibid. tradunt DD. ſed quod hoc idem poſſit facere Papæ Delegatus habetur ex *cap. Tanta* 18. *de exceſſ. Præl. & infra cap. vt officium, §. compeſcendi, de hæret.* Vbi hoc tradiderunt Domin. & Franc. Et inſuper Innoc. Io: Andr. Panorm. *num.8.* & alij DD. in *cap. ſignificaſti* 7. *de off. deleg.* Vbi Card. Panorm. Dec. & Bero. hanc ſententiam communem dicunt. Couar. *pract. cap.* 10. *num.1.* Probus ad Monac. *cap. periculoſo num.* 16. *infr. de ſtat. Reg.* Diaz. *cap.153. num.8.* Farin. *quæſt.* 97. *crim. caſ.4. num.86.* Confet. *in ſum. priuil. mend. tit.* 4. *cap.* 3. Sylueſt. *v. Conſeruator num.3.* Moneta plures referens, *de conſeru. cap.* 8. *num.* 260. Barboſ. *de off. Epiſc. all.* 106. *num.38.* Tambur. *tom.* 3. *diſp.* 17. *quæſt.2. num.20.* Sic vero Iudex Eccleſiaſticus poteſt brachium ſæculare implorare, quod magiſtratus ſæculares poteſt ad concedendum auxilium imploratum compellere *cap.2. in fin. de maled.* Gloſſ. in *cap.1. v. publicum, de off. ordin.* Vbi Innoc. *num.* 1. Io: Andr. *num.10.* & 16. Hoſt. 8. Bellam. *num.3.* & 4. Butr. *num.* 23. Imol. *num.* 15. Zabar. *num.4.* Anchar. *num.* 5. Panorm. *num.11.* Lopez ad Diaz. *cap.154. num.10.* Farin. *quæſt crim.97. caſu 4. n.82.* plures referens. Cum vero Ordinarius Eccleſiaſticus non poſſit examinare an ſententia lata ab Eccleſiaſtico Delegato ſit iuſta, ſed eius ſit illam exequi facere, etiam iniuſtam, vt ſupradictum eſt, multo minus iudex laicus ſententiam Iudicis Eccleſiaſtici poterit cum auctoritate examinare, ſed Iudici petenti auxilium tenebitur obedire, nec poterit de iniuſtitia ſententiæ opponere, vt *d. cap.* 1. *de off. ord.* tradunt Innoc. Io: Andr. *num.* 9. & 10. Bell. *num.4. in 4. oppoſ.* Butr. *num.14.* Inn. *num.16.* Anchar. *num.* 6. Panorm. *num.* 11. Nauar. *in cap. Cum contingat* 2. *remed. num.* 6. 7. & 8. Farin. *d. quæſt.97. caſu 4. num.87.* De hac tamen materia, & an iudex laicus poſſit negare auxilium, ſi ſententia ſit notoriè iniuſta, vel ſi ſit nulla, vel data iuris ordine non ſeruato, vel in alijs caſibus vide Farin. vbi ſupra, & DD. quos ipſe refert; nunc ſufficiat aduertiſſe, quod iudex laicus Conſeruatori petenti auxilium, vel vt iudex ipſe laicus ſententiam exequi faciat, vel vt adiuuet ad hoc, vt Conſeruator ipſe eandem exequatur, tenetur auxilium imploratum concedere, & ad id præſtandum, ſi neget, poteſt eum compellere Conſeruator per cenſuram excommunicationis.

229 Hic quoque conſiderandum eſt, quod iudex Eccleſiaſticus ad hoc, vt imploret brachium ſæculare non eſt neceſſe, quod pro ſuæ ſententiæ executione priùs fecerit ex parte ſua quidquid potuerit, & ſic nec eſt neceſſè, quod præmiſerit cenſuras contra reum, aut alios contradictores. Iura enim non dicunt, quod Iudex Eccleſiaſticus ſolum implorent auxilium brachij ſæcularis in ſubſidium, vt malè aliqui interpretantur, ſed ſi opus fuerit, & ideo quotieſcumque illi opus ſit, Iudex Eccleſiaſticus ſiue ante, ſiue poſt ſententiam, & in quacumque parte litis, & in quocumque tempore, cum opus fuerit illud auxilium implorare poteſt, illudque ſine præſtolatione præſtari debet, vt pluribus probant Farin. *d.q.97. caſu 4. num.98.* & Moneta *de Conſeruat. num.268. & ſeqq.*

SVMMARIVM.

230 *Delegatus Papæ, & Conſeruator ſe defendere poteſt contra ipſum impedientes.*
231 *Sub iuris prætextu impediri poteſt à pluribus.*
232 *Legatus non poteſt inhibere Conſeruatori.*
233 *Nec titulo appellationis.*
234 *Et qualitèr nec titulo præuentionis.*
235 *Et quod nec poſſit ſe intromittere, licet Conſeruator ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum.*
236 *Ex cauſa noua poteſt Legatus inhibere Conſeruatori.*
237 *Et ſe intromittere poteſt, ſi Conſeruator excedit formam mandati.*
238 *Et poteſt punire ſi abutatur mandato, non tamen impedire.*
239 *Proceſſus Legati eſſet validus parte non opponente.*
240 *Ordinarius non poteſt inhibere Ordinario, vel illum impedire.*
241 *Poteſt Ordinarius, vbi concurrunt plures Delegati eorum literas poſtulare, & videre.*
242 *Ordinarius ſupplet malitiam, & negligentiam Delegati.*
243 *Ordinarius poteſt reſiſtere Delegato, ſi procedat in caſu non comprehenſo in ſuis literis.*
244 *Vbi ſit dubium de competentia iuriſdictionis, eligitur tertius Arbiter.*
245 *Ordinarius delinquentem Conſeruatorem punit, ſi non ſit exemptus.*
246 *Nec Delegatus poteſt Conſeruatori inhibere.*
247 *Quando Conſeruator poſſit alteri inhibere.*
248 *Quid ſeruandum in competentia iuriſdictionis.*
249 *Quæ obſeruanda à Conſeruatore procedente per cenſuras.*
250 *Laici Iudices non poſſunt impedire Conſeruatores.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum Conſeruator poſſit ab aliquo Iudice impediri, eique inhiberi ne ad vlteriora procedat.

230 IN ſuo officio impediri poteſt Conſeruator per vim, & violentiam facti, & de iure ex eo,

eo, quod Iudex ſuperior inhibeat illi, ne in cauſa procedat. Primo modo certum eſt, Conſeruatorem fraude aut vi non poſſe ab aliquo de facto impediri, ne procedat in cauſa ſibi à Papa delegata, ſicut nec impediri poteſt quicumque Papæ Delegatus, & ſi aliqui impediant per ipſos Papæ Delegatos coerceri poſſunt; ſic enim turbantes iuriſdictionem alicuius iudicis, ex hoc ſunt ſub illius iuriſdictione, vt per illum puniri poſſint, etiam ſi iudex ſit Delegatus. Et ita quod pœnæ turbatæ iuriſdictionis teneatur non ſolum is, qui actu turbauit, ſed qui turbari mandauit, decernitur *cap. 1. de off. Deleg.* & tradunt ibi Gloſſ. Abbas antiquus, & omnes Canoniſtæ, & præterea Zanch. *de hæret. cap. 31. num. 1. Repertor. Inquiſ. ver. impediens,* Lucerna *Inquiſ. eod. ver. §. 4.* Flam. *de reſig. lib. 8. cap. 7. n. 161* Menoch. *de arbit. caſu 438. num. 3.* Barboſa *ad d. cap. 1. num. 2.* Farin. *in praxi part. 5. quæſt. 114. n. 61* Videatur Farin. latiſſimè quæſtionem explicans *parte 4. de crimine læſæ maieſt. quæſt. 114. inſpect. 2. per totam.*

231 Sub iuris prætextu vero poſſet imaginari, quod Conſeruator poſſit impediri, vel à Legato à latere, vel ab Ordinario, vel ab alio Delegato, vel ab alio Conſeruatore, vel à Iudice ſæculari.

232 Dicitur autem primò, quod nec Conſeruatori ſicut nec cuilibet alio Papæ Delegato Legatus à latere poteſt inhibere, ne in cauſa ſibi commiſſa procedat, niſi habeat ad hoc ſpeciale mandatum. Probatur hoc ex *cap. 2. de off. Legati,* vbi hoc expreſſum eſt, & tenent ibi Gloſſ. *Abb. antiq.* Innoc. Hoſtien. Panorm. *num. 2.* & alij DD. Barboſa *num. 2.* & alij plures apud illum, Tuſcus *v. Conſeruatores num. 1.* Moneta *de conſeruat. cap. 9. num. 84.* Lezan. *p. 2. cap. 10. num. 34.* Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſc. all. 106. num. 5.* Fermoſ. *cap. ſi Clericus de for. comp. quæſt. 12. num. 22.* Et quidem ex illa ratione, quod mandatum ſpeciale deroget generali, vt etiam habetur *cap. 1. & cap. Paſtoralis de reſcript.* Secundo quia quantum ad illam cauſam Delegatus Papæ ſpecialis eſt maior Legato, Gloſſ. *in d. cap. ſtuduiſti 2. de off. legat, in v. non poteſt,* & ibi Butr. *in 1. notab. & num. 8.* Card. *in 4. & 5. notab.* Imol. *in 1. notab.* R. P. D. Fagnan. *num. 3.* & Panorm. *num. fin.* Anchar. *conſ. 132. num. 1.* Ruin. *conſ. 3. vol. 4.* Mandoſ. *de ſignat. gratiæ, v. Conſeruatores dicuntur,* circa medium. Modo nec par pari, ſic multo minus minor maiori poteſt inhibere. Quamobrem non obſtat, quod Legatus à latere in Prouincia ſibi demandata Vicesgerat Papæ. Nam mandatum Legati eſt generale, cui derogat ſpeciale, ſic diſponente iure *in d. cap. ſtuduiſti.* Quamuis & Delegatus Papæ vicesgerat Papæ in cauſa ſibi commiſſa, *cap. ſanè, cl. 2. de off. Deleg.* Vnde & Conſeruatorem gerere vices Papæ dixerunt Anchar. *d. cap. 132. num. 4.* Ruin. *conſ. 3. num. 3. vol. 4.* Neuiz. *conſ. 35. num. 9.* Moneta *de conſeruat. cap. 9. num. 85.*

233 Hinc eſt, quod neque per appellationem ad ſe interpoſitam poteſt Legatus ſententiam Delegati, aut Conſeruatoris infringere, quia *in d. cap. ſtuduiſti* mandatur, quod Legatus ſententiam Delegati non poſſit quomodolibet irritare, Io: Andr. *num. 3.* Bui. *num. 11.* Imol. *num. 5.* Pan. *num. 3.* Anchar. *conſ. 132.* Ruin. *conſ. 3. num. 2. l. 4.* quia appellatio non eſt ad minorem. At vero Delegatus in cauſa ſibi commiſſa eſt maior Legato.

234 Extenditur vero ſupradicta aſſertio, vt Legatus in cauſa alteri delegata non poſſit ſe intromittere, etiam ſi Delegatus nondum incœperit in cauſa procedere, vt probat textus *in d. cap. ſtuduiſti,* ibi *ante cognitionem,* & tradunt ibid. Innoc. Hoſtien. Io: Andr. Bellam. Card. *in princ.* & ex eis R. P. D. Fagnan. *num. 4.* Vnde Legatus non poteſt inhibere Delegato ſub prætextu præuentionis, & quia ipſe velit de cauſa cognoſcere. Niſi Legatus præuenerit in cauſa receptionem literarum deputationis Delegati. Quod enim dixerunt Abb. *antiq. d. cap. ſtuduiſti,* & But. *num. 7.* Innoc. Hoſtien. & alij *cap. ad petitionem, de accuſ.* quod Legatus poteſt præuenire Delegatum, intelligitur ſi præueniat receptionem literarum Apoſtolicarum. Et ſic ad hoc, vt præueniatur Delegatus non ſufficit, quod Legatus incipiat cognoſcere cauſam antequam Delegatus citet, ſed opus eſt, quod præueniat receptionem ipſam literarum Apoſtolicarum; poſtea enim non poteſt amplius in cauſa delegata ſe intromittere, ſecundum intellectum tex. *in cap. Vt debitus, de appellat.* quem Goffredus dicit eſſe communem, & latè tuetur Panorm. ibi *num. 4. & 22.* Marian. Socin. *in 6. not.* & in Gloſſ. 4. *in fin.* R. P. D. Fagnan. *d. cap. ſtuduiſti num. 12.*

235 Extenditur amplius, vt aſſertio verificetur, etiam de Delegato ad vniuerſitatem cauſarum, vt nec de huiuſmodi cauſis poſſit Legatus ſe intromittere Card. *d. cap. ſtuduiſti in 1. oppoſ.* R. P. D. Fagnan. *num. 9.* Speciale enim eſt ſtatutum fauore fidei datum *in cap. per hoc, inf. de hæret.* vt in cauſis fidei concurrant ſimul Epiſcopus, & Inquiſitor, vt notat Imol. *in d. cap. Per hoc.* Nihilominus generalem delegationem non præiudicare ordinariæ iuriſdictioni voluit Anchar. *in d. cap. ſtuduiſti in 3. not. per tex. in l. 1. C. de off. Præfect.* vbi creatio noui officialis non derogat antiquo. Sed è contra quod Viſitator ſpecialis faciat ceſſare generalem, voluit Iacobus de Are. *in l. quod in rerum, §. Si quis poteſt. ff. de leg. 1.* Quod procedere in Prælato Regulari, dixit Panorm. *cap. Paſtoralis, num. 6.* & ibi Felin. *num. 4. de off. ordin.* Rota *dec. 8.* totam Greg. 15. & cum textus *in d. cap. ſtuduiſti* loquatur abſolutè de Delegato Apoſtolico, & Delegatos ad vniuerſitatem cauſarum ſit propriè Delegatus, de eo genere cauſarum, ad quod datur Delegatus ſpecialis non ſe poterit intromittere Legatus. Quod maximè eſt verum de Conſeruatoribus, qui dantur vt defendant certum genus perſonarum à manifeſtis iniurijs, & dantur priuatiuè quoad alios, qualea ſunt Conſeruatoest Regularium.

237 Secundus autem caſus addi poteſt, ſed aliqualitèr extraneus ſcilicet, ſi Delegatus, aut Conſeruator abutatur ſua iuriſdictione. Oppoſitum huius tenuit Bald. *d. cap. ſtuduiſti num. 3.* quia in materia iuriſdictionis habens generale mandatum non poteſt eum prohibere, qui ſpeciali mandato abutitur, quia quod ſpecialitèr eſt conceſſum vni, alteri eſt prohibitum. *arg. l. ſi martius. C. de Procur. l. cum Prætor, ff. de iud.* Præterea diſtincta ſunt officia, ergo vnus non poteſt ſe de alterius officio intromittere, vt *not. in l. quicumque, C. de excuſat. & exact. lib. 12.* & facit *cap. ſingula. 89. diſt.* Sed è contra, ſi Conſeruator proceſſerit contra formam mandati Apoſtolici, vnde eius proceſſus ſit nullus, quod Legatus poſſit de hac nullitate cognoſcere colligitur ex *d. cap. ſtuduiſti,* ibi, *ſi ſe-*

cundum

Digitized by Google

cundum formam mandati noſtri ſententia fuerit promulgata. Ex hoc enim per locum à contrario ſenſu, vt notat Butr. in 4. *not.* Imol. *n.* 3. R.P.D. Fagnan. *num.* 14. ſequitur quod vbi Delegatus non procedit ſecundum formam mandati, Legatus poſſit ſe intromittere. Et idem dicitur de omni alia nullitate, quia tunc idem eſt, ac ſi non ſit ſententia aliqua.

238 Idem vero dicitur ſi Delegatus delinquat in ſui commiſſione; quamuis enim Ordinarius non poſſit cognoſcere de iniuſtitia ſententiæ Delegati, & præcipuè ad finem, vtrum fecerit litem ſuam iniuſtè iudicando, & paritèr, vt notat Io: Andr. *cap. fin. de reſcript.* non poſſit Ordinarius procedere contra Delegatum in ſua commiſſione delinquentem tunc, cum ex hoc impediret proceſſum, & iuriſdictionem Delegati. Et in his caſibus vera ſit ſententia Federici de Senis *conſ.* 115. Anchar. *in repet. cap. Poſtulaſti in 6. opp. de for. comp.* Nihilominus extra illos caſus Ordinarius poteſt cognoſcere de delicto Delegati, illumque punire, vt ex Cyn. & Bald. *in l. qua in prouincia. C. vbi de crim.* agi oportet. Gloſſ. *vlt.* Butr. & Panorm. *in d. cap. fin. de reſcript.* tradit R. P. D. Fagnan. *d. cap. ſtuduiſti num.* 18. & ibi Anchar. *num.* 3. Bartholom. Bellenc. *in tract. de charit. ſubſid. quæſt.* 91. *num.* 3. Quia tunc Delegatus ratione delicti fit ſubditus Ordinario. *cap. volentes* 1. *infr. de priuil.* Sic enim Delegatus, qui excedit in exigendis immoderatis ſportulis, punitur ab Ordinario, §. *volumus*, & ibi Ang. *in Authent. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio.* Quod multo magis procederet, ſi delictum eſſet notorium.

239 Si tamen Legatus in cauſa commiſſa Delegato procederet, ſi non exciperetur, & opponeretur declinatoria fori, ante litis conteſtationem, quod proceſſus eſſet validus, ex Anchar. *in* 1. *not. d. cap. ſtuduiſti*, tenet R.P.D. Fagnan. ibid. *num.* 13

240 Dicitur ſecundò, quod multo minus Ordinarius poteſt impedire proceſſum Delegati, ſeu Conſeruatoris, vel illi inhibere, vel ſententiam eius infirmare, vel de cauſa ei commiſſa ſe intromittere. Anchar. *conſil.* 132. R.P.D. Fagnan. *d. cap. ſtuduiſti num.* 19. Mandol. *de inhibit. quæſt.* 5. *num.* 1. *&* 2. & de ſignatura gratiæ *in v. Conſeruatoria.* Moneta *de conſeruat. cap.* 9. *num.* 86. Barboſa *de off. & pot. Epiſc. all.* 106. *num* 5. Lezana *p.* 2. *cap.* 10. *num.* 34. Hoc vero probatur, quia Delegatus Papæ Epiſcopum, ſi fuerit rebellis, & contumax poterit etiam cenſuris punire. *cap. ſanè el* 2. *ſeu* 11. *de off. Deleg.* R. P. D. Fagnan. ibi. *num.* 3. & 15. & de Conſeruatore ſupponitur ſupra *cap.* 2. *in hoc lib. & tit.* Nam & plus eſt eſſe Conſeruatorem, quam ſimplicem Papæ Delegatum, vt poſt Gloſſ. *in cap. ſtatutum* 11. *verbo Canonicis. ſup. de reſcript. in hoc lib.* & Gomeſ. ibi *num.* 88. aduertit Moneta *d. cap.* 9. *num.* 86. Tum ſecundo, quia ex *cap. ſi quando* 8. *de off. Deleg.* non debet Ordinarius reſiſtere mandatis Delegati Apoſtolici, ſed ſolum apud ipſum inſtare, ſcilicet, precibus, vt Gloſſ. adnotauit *in v. reſiſtere.* Tum tertio ex *cap. Paſtoralis* 28. §. *Quia vero de off. deleg.* In quo decernitur, quod Ordinarius Delegato mandanti, vt eius ſententiam exequatur, eam exequi faciat, etiam ſi ſciat eſſe iniuſtam. Tum quarto ex *eod. cap. Paſtoralis*, §. *præterea*, in quo habetur, quod Ordinarius nec poſt mortem Delegati poteſt ſe intromittere in cauſa cognita à Delegato, etiam in abſoluendo excommunicatum in contumaciam.

241 Aliqua tamen facere poteſt Epiſcopus circa cauſas à Delegatis Apoſtolicis cognitas. Nam primo ex *cap. Cum contingat* 24. *de reſcript.* In caſu, in quo inueniantur plures Delegati, qui contraria præcipiant, priori Delegato mandante, vt ſua ſententia executioni detur, & poſteriori Delegato hoc interdicente, poteſt Epiſcopus petere à Delegatis literas eorum, & inſpicere an per poſteriores derogatur prioribus, vt ſic ſibi innoteſcat quodnam mandatum exequi debeat. Sed conſiderandum eſt, quod ſpectata re ſecundum ſe, hoc non competeret Epiſcopo; ſed ei competit, quia hoc ei fuit ſpecialitèr conceſſum, & Pontifex ibi nouam condens legem præcipit eas literas ſibì dari. Sed præterea id ſibi conceditur, non vt ſe intromittat in cauſa, vel vt de iuſtitia ſententiarum, aut mandatorum cognoſcat, ſed merè vt ſciat quodnam ex contrarijs mandatis exequi debeat, nulla ſibi tradita iuriſdictione ſuper cauſa, vt patet ibi. *Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur poteſtas, vt inter Delegatos, aut partes de iuriſdictione debeas iudicare.* Imò tunc Ordinarius poteſt quidem literas petere, ſed non poteſt cogere ad id Delegatos, ſeu partes, vnde, vt aduertit Moneta *d. cap.* 9. *num.* 89. in textu dicitur copia *poſtulata*, ſed non dicitur *obtenta*, nec dicitur, quod poſſit cogere, vt ſibi literæ dentur, ſed Papa præcipit eas dari. Quod ſi non dentur, non tenebitur Ordinarius mandatum Delegatorum exequi facere.

242 Secundo, ſi contingat, quod ex malitia, ſeu negligentia Delegati partes remaneant in peccato, Ordinarius poteſt hanc negligentiam, aut malitiam ſupplere. Eſt caſus *in cap. ſignificauit* 6. *de off. Ord.* Fuerunt coniuges ab Epiſcopo excommunicati ex eo quia cum fama eſſet eos eſſe conſanguineos, Epiſcopus illos citauit, & quia noluerunt comparere, eos excommunicauit. Appellatione interpoſita datus fuit Delegatus, qui illos abſoluit, ſed interim non examinata veritate ex malitia, vel negligentia Delegati, ipſi coniuges coniuncti manent, & cum ſint conſanguinei in peccato permanent. Ordinat vero Pontifex, vt in hoc caſu Ordinarius abſolutos reuocet in priſtinam excommunicationem, donec cauſa ex integra fuerit viſa, & terminata. Sed, vt aduertit Panorm. ibi hic eſt caſus ſingularis; in quo Ordinarius ſupplet malitiam, vel negligentiam Delegati. Et duo copulatinè requiruntur, primum quod partes interim remaneant in peccato. Secundò, quod ex malitia, aut negligentia Delegati cauſa non expediatur. Et in hoc caſu, non propterea Ordinarius poteſt cauſam delegatam cognoſcere, ſed abſolutos poteſt in priſtinam excommunicationem reuocare. Ex quo regulam generalem deducit Panorm. quod vbi ex malitia, vel negligentia Delegati oritur, quod partibus immineat perſeuerantia in peccato, poſſit & debeat Ordinarius procedere contra partes ſaltem excommunicando, niſi procedant in cauſa coram Delegato. Secus vero eſſet, ſi cauſa eſſet pecuniaria, & non immineret peccatum, nam tunc, ſi Delegatus eſſet negligens, recurrendum eſſet ad Papam.

243 Tertiò ſi Delegatus velit procedere in caſu non

ſu non

ſu non comprehenſo in eius literis, poteſt Ordinarius ei reſiſtere. Innoc. *in d. cap. ſi quando*, & ibi Panorm. *num.2.* Antred. *in addit. ad capell. Tholoſ. dec.424. num.3.* Monera *de conſeruat. cap.9. num.93.* Ideo regula eſt, quod in ijs, in quibus Regulares ex Concil. Trident. vel ex conſtitutionibus Apoſtolicis poſſunt in Regulares iuriſdictionem exercere, ſi Conſeruatores eorum velint eos impedire, poſſunt Epiſcopi eis reſiſtere. Nam quando Epiſcopus præcipit Regularibus, vt obſeruent aliquod decretum Concilij Tridentini in ijs, in quibus exempti ſubijciuntur iuriſdictioni, & correctioni Epiſcopi, quod Regulares non poſſint eligere Conſeruatores, decreuit Innoc. X. *in conſtit. Cum ſicut accepimus.* data in cauſa Angelopolitana in reſp. ad primum dubium, & ibi in reſp. ad ſecundum, quod Regulares non poſſunt Conſeruatores aſſignare, ſi Epiſcopus in caſibus, in quibus ipſi ei ſubijciuntur, contra eos procedit iuris ordine ſeruato. Sic ergo in his caſibus Epiſcopus poteſt Conſeruatori reſiſtere. Quando autem poſſit reſiſti iudici, vel Delegato Papæ tractant DD. *in d. cap. ſi quando, & cap. Paſtoralis de off. Deleg. cap. ſignificauit, & cap. Paſtoralis, de off. Ord. cap. Cum contingat, & cap. fin. de reſcriptis, & inf. cap. Epiſcoporum, de off. Ord. & Clem. 1. eod. tit.* Et videri poteſt Farin. *quæſt.crim.114. inſpect.3. & 4.*

244 Aduertendum vero eſt in noſtro caſu, quod ſi contingat dubium eſſe de iuriſdictione inter Epiſcopum, & Conſeruatorem, Conſeruator ſuperſedere debet, & interim eligendi ſunt Arbitri iuris, nedum ex decreto Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5.* quod non afficit Conſeruatores Regularium, ſed ex vi *conſtit.9. Greg.15.* quæ etiam Regulares comprehendit, vnde in hoc caſu Conſeruatores nō poſſunt contra Epiſcopos procedere. Quod ſi partes non conueniant in electione Arbitrorum, vel alias nequeat per Arbitros, vel Conſeruatores ipſos controuerſia competentiæ iuriſdictionis terminari, exiſtimat Monera *d. cap. 9. num.95.* quod procedet ille, qui melius ius fouet, & quod ipſe alteri poterit inhibere, ſubdit vero *num.96.* quod melius ius fouere dicitur Ordinarius. Sed dicitur, quod in eo caſu, iuxta ſancita *in cap. ſuſpicionis 39. de off. Deleg.* eligitur tertius Arbiter, & ideo ſeruanda ſunt, quæ ibi notantur. Videantur etiam dicta ſuperius *cap. Iudex 5. art.8. in hoc tit.*

245 Quartò, vt dictum eſt ſupra *num.238.* Ordinarij poſſunt punire Conſeruatores, ſi delinquant in ſui commiſſione, itaut fines mandati excedant, quia tunc procedunt ſine iuriſdictione vt priuati. Fermoſ. *cap. ſi quis Clericus de for. comp. q.12 num.29.* Sed hoc limitandum eſt, quia ſi perſona Conſeruatoris ſit exempta, itavt nec ratione delicti ſubijciatur Epiſcopo, non poterit Epiſcopus cognoſcere de delicto Conſeruatoris delinquentis in exercitio ſuæ commiſſionis.

246 Dicitur tertiò, quod Delegatus Papæ non poteſt inhibere Conſeruatori ne in cauſis ſibi commiſſis procedat. Et ſic Ordinarij nec etiam vt Pontificis Delegati poſſunt impedire Conſeruatores, ne procedant in cauſis ſibi commiſſis. Nam Delegatus Papæ ſaltem in cauſis commiſſis Conſeruatori eſt minor illo. *cap. ſanè il 2. de off. Deleg.* Vel certè non eſt maior, quia etiam Conſeruator eſt Papæ Delegatus. Minor vero vel par non poteſt inhibere maiori, vel pari. In eo tamen caſu Delegatus poſſet inhibere, ſi Conſeruator in cauſa Delegato ſpecialitèr commiſſa vellet ſe intromittere, & fines ſuę commiſſionis excedere. In dubio autem concurrentię iuriſdictionis eligi deberent Arbitri iuris. Si etiam Delegatus ſit quis in cauſa appellationis interpoſitæ ab ipſo Conſeruatore, poteſt ſine dubio Delegatus Conſeruatori inhibere. Quod idem dicitur de Iudice nullitatis ſententiæ à Conſeruatore latæ.

247 Dicitur quartò, quod nec Conſeruator Conſeruatori poteſt de per ſe inhibere, quia par in parem non habet facultatem. Si tamen ſint plures Conſeruatores dati cum clauſula, *Quod ſi ambo non poſſint, &c.* vnus poterit alteri inhibere, vt ſine ipſo non impedito non procedat. Sic adiunctus datus Conſeruatori poterit illi inhibere, ne procedat ſine illo. Item ſi dati ſint plures Conſeruatores in ſolidum, qui præuenit in cauſa poteſt alijs inhibere, iuxta *not. ſup. in hoc tit. cap. Cum plures.* Item vbi inter plures Conſeruatores, quis eſt præferendus, vt puta, quia præferendus ſit Conſeruator actoris, poterit ipſe inhibere Conſeruatori rei, & ſi ſit rebellis, & contumax illum punire debent. Verū videri notata ſuperius *n.155. & ſeq.* & aduertendum quod in dubio eligendi ſunt Arbitri, nec vnus Conſeruatorum poteſt inhibere alteri. Sed Arbitrorum ſententiam debet expectare, iuxta determinata in *cap. ſuſpicionis 39. de off. Deleg.*

248 Hæc vero ſit regula ſeruanda, vbi ſit lis ſuper competentia iuriſdictionis *vel inter Ordinarium*, & Conſeruatorem, vel inter *Delegatum*, & Conſeruatorem, vel inter plures Conſeruatores, quod ſi Iudices iſti non conueniant, eligendi ſunt Arbitri (vbi non eſt facilis recurſus) iuxta diſpoſita *in cap. Paſtoralis, & cap. cum contingat de reſcrip. & d. cap. ſuſpicionis, & cap. ab Arbitris, in hoc tit. & lib.* Et videri etiam debent, *cap. Cæterum de reſcript. & cap. ſanè il 2. de off. Deleg.* quæ alijs contraria eſſe videntur.

249 Hic tandem aduertendum eſt, quod cum Conſeruator contra rebelles, & contumaces procedere poſſit per cenſuras, vt iuſtè procedat meminiſſe debet inter alia, decreti Concil. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 3. de reformat.* per quod decernitur abſtinendum eſſe à cenſuris, niſi obſeruatis ibidem traditis. Item *cap. Cum medicinalis p. inf. de ſent. excom. & cap. ſacro, ſup. de ſent. excom. & cap. Conſtitutionem, infr. de ſent. excom. & cap. quia Pontificali 2. ſup. in hoc tit.*

250 Dicitur quintò, quod multo minus Iudex laicus poteſt impedire Conſeruatorem Eccleſiaſticum, aut illi inhibere. Et quidem contra quoſcumque Iudices auocantes ad ſe cauſas ſpirituales, vel ſpiritualibus annexas, vel impedientes Papæ Commiſſarios, & Iudices Eccleſiaſticos, & ſe intromittentes tanquam Iudices in præfatis cauſis, lata eſt excommunicatio in 15. *can. Bullæ Cœnæ.* quæ extenditur ibi ad plures alias actiones. Videantur ſcribentes ſuper *d. canonem.* Videantur etiam quæ de vſurpantibus, & turbantibus Iudicum iuriſdictionem habet Farin. *part.4. quæſt.114. crim. inſpec.1, & 2.*

SVMMARIVM.

251 *Conſeruatoris officium regulariter eſt temporale, & ad quinquennium.*

252 *Non tamen Conſeruatoris Regularium.*
Expirat morte concedentis, ſi non ſit datum per priuilegium perpetuum. 252.

253 *Vbi officium Conſeruatoris eſt ad tempus certum finito tempore expirat omnino.*

254 *Officium Conſeruatoris non expirat quoad executionem.*

255 *Tempus dati officij Conſeruatoris incipit à die receptionis literarum.*
Quando eſt datus ad certum diem tempus ſemper currit. 255.

256 *Conſeruatoris officium etiam intra quinquennium expirat morte concedentis.*

257 *Iuriſdictionem Conſeruatoris ceſſare etiam ſi ignoret mortem concedentis, aliqui volunt.*

258 *Non excuſat ignorantia Conſeruatoris priuata, ſed excuſat publica.*

259 *Leges humanæ datæ ſub conditione alicuius facti, accipiunt factum, quod exiſtat etiam in notitia hominum; vt ſint proportionata humanæ conditioni.*

260 *Decretum irritans comprehendit ignorãtes ignorantia iuris, non facti.*

261 *Textus huius capituli intelligitur de morte cognita.*

262 *Habet hic locum lex Barbarius. ff. de off. Prætoris.*

263 *Obiecta poſita n.*257. *ſoluuntur.*

264 *Delegati iuriſdictio expirat morte ciuili concedentis.*

265 *Textus iſte late ligendus de morte naturali.*

266 *Conſeruatoris officium non expirat in alijs caſibus, qui morti ciuili æquiparantur.*

267 *Textus iſte non extenditur ad Conſeruatores datos à Principe laico.*

268 *Conſeruatores Regularium morte concedentis non expirant.*

269 *Delegatus poteſt cogi, vt accepter delegationem.*

270 *Delegatus tenetur acceptare delegationem, nec illi poteſt renunciare ſine cauſa.*

271 *Si ſine cauſa id faciat poteſt puniri ab Ordinario.*

272 *Idem dicitur de Delegato Epiſcopi.*

273 *Et de Subdelegato.*

274 *Delegatus validè ſine cauſa ſubdelegat.*
Supradicta vera ſunt de Conſeruatorib. 274.
Ex priuilegijs Conſeruatores mendicantium obligantur ad manus Conſeruatoris obeundum. 274.

275 *Non poteſt Conſeruator amoueri niſi ex iuſta cauſa.*

276 *Poteſt mutari ex iuſta cauſa extra Capitulum Prouinciale.*

277 *Qualitèr alijs multis modis poſſit ceſſare: remiſſiuè.*

278 *Apud Regulares Conſeruator ſucceſſor continuet cauſam inchoatam ab anteceſſore.*

ARTICVLVS XIII.

Quot modis deſinere poſſit officium Conſeruatoris.

251 PRimò autem dubitatur, an officium Conſeruatoris ſit temporale? Reſpondetur quod in Conc. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 5. ſtatuitur, quod nemo literarum conſeruatoriarum beneficio vltra quinquennium gaudere poſſit. Ideo regularitèr officium Conſeruatoris non ſe extendit vltra quinquennium. Vnde ſtylus Cancellariæ eſt, vt in literis conſeruatoriarum ponatur clauſula, *præſentibus poſt quinquennium minime valituris*, vt notauit hic Io: Andr. & Mandoſ. *de ſignatura gratia v. Conſeruatoria.* Quamuis vero ab illo decreto Concil. Trid. excepti ſint Conſeruatores Vniuerſitatum generalium, Collegiorum Doctorum, aut Scholarium, Regularium locorum, & hoſpitalium actu hoſpitalitatem ſeruantium, & perſonarum eorumdem, vnde ex vi Concil. Trid. officium Conſeruatoris horum locorum, & perſonarum non eſt temporale, tamen ex vi *conſtit. Gregoriana de Conſeruatoribus*, § 8. quod nunc officium Conſeruatoris ſit temporale & duret ad quinquennium vult Barbaſ. *in Paſtor. p.* 1. *clauſ.* 7. *num.* 3. Donat. *d. tract.* 17. *quæſt* 38 Quia licet illa conſtitutio id non prohibeat expreſsè; tamen id erat expreſſum in *Concil. Trid. loco citato.* Sed è contra quod officium Conſeruatoris non ſit temporale in quatuor caſibus exceptis à Concilio docuerunt nedum Miraud. *p.* 2. *quæſt.* 47. *a.* 6. Hieron. Rodriq. *reſol.* 33. *num.* 8. Muneta *cap.* 10 *num.* 324. Sed ex illis, qui ſcripſerunt poſt *conſtit. Gregorianam.* Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſc. all.* 106. *num.* 51. *& ad d. cap.* 5. *ſeſſ.* 14. *Concil. Trid. num.* 10. Paſqual. ad Lauret. *part.* 1. *num.* 850. Nicol. *tit.* 29. *Canon. de conſeruat. num.* 14. Fermoſ. *cap. ſi Clericus, de for. comp. quæſt.* 12. *num.* 47. Et ita dicendum eſt. Inanis enim eſt prorſus hæc conſequentia, ſcilicet Gregorius 15. ſtatuit vt Conſeruatores infra quinquennium non poſſint mutari; ergo ſtatuit contra Concil. Trid. vt in caſibus illis quatuor exceptis non durent Conſeruatores niſi per quinquennium. De iure ergo officium Conſeruatoris eſt temporale ad quinquennium, exceptis illis quatuor caſibus à Concilio expreſſis, in quibus literæ conſeruatoriarum videndæ ſunt.

252 Quamuis enim in ſupradictis caſibus exceptis officium Conſeruatorum non duret per quinquennium quantum ſit ex vi Concil. Trid. ſi tamen non eſt datum in vi priuilegij perpetui, ſed immediatè collatum ſit à Summo Pontifice, etiam ad tempus incertum, expirabit tamen morte concedentis quoad negotia non cœpta iuxta decretum huius cap. *in* §. *officium.* Vbi vero officium Conſeruatoris eſt temporale, dubitatur ſecundo, an completo quinquennio expiret etiam quoad negotia cœpta? Non enim eſt dubium, quod expirat quantum ad negotia non cœpta, & re integra. Sed reſpondetur, quod vbi officium Conſeruatoris eſt temporale, & ad tempus determinatum vt ad quinquennium tempore ſeu quinquennio finito expirat omnino etiam quantum ad negotia cœpta, & re integra. Ita Io: Andr. hic, Anchar. *num.* 9. Butr. *num.* 10. Dom. §. *officium num.* 2. Franc. *num.* 1. Rodriq.

Digitized by Google

driq. *par.*1. *quaeſt.*65. *a.*9. Rota dec. 5. *de off. Deleg. in antiq.* Peyrin. *in formul. lit. C. cap.* 20. *num.*1. Barboſa *d.all.*106. *num.*51. Mandoſ. *de ſignat. gratia. v. conſeruatoria.* Moneta *de conſ. cap.*10. *num.* 354. Et ratio eſt, quia terminato tempore ceſſat iuriſdictio. Et quia aliter ſequeretur, quod Conſeruator durare poſſet per duo quinquennia. Vide *ſup.* §. *officium. num.*49. Leges vero accidentales caſus non reſpiciunt. Et quod dicitur, quod finito tempore expirat iuriſdictio, dici poſſet, quod etiam morte concedentis expirat Delegati iuriſdictio, & tamen non expirat iuriſdictio Conſeruatoris quoad cœpta ex morte concedentis.

254 Et nihilominus dato quod officium Conſeruatoris expiret poſt quinquennium, hoc declaratur, vt valeat quantum ad iuriſdictionem, non quantum ad executionem; poteſtas enim exequendi ſententiam datam infra tempus durat tranſacto tempore. Gloſſ. *cap. de cauſis* 4. *v. tranſacto, de off. Deleg.* Moneta *de conſeruat. cap.* 10. *num.*336. allegans ad hoc *cap. In literis eod. tit.* Declaratur quoque eiſdem modis, quibus à Dec. Panorm. Fel. & alijs Canoniſtis limitatur *d. cap. de cauſis*, & præcipuè vt non habeat locum quando terminus eſt præfixus Iudici, non vero iuriſdictioni; nam tunc non expirat iuriſdictio poſt lapſum tempus; ſed puniri debet Iudex, ſi vltra tempus vtatur iuriſdictione: ſed vide ſupra *n.*11. *num.*225.

255 Tempus vero ad officium Conſeruatoris limitatum incipit à die receptionis literarum, iuxta doctrinam *gloſſ.* 1. *d. cap. de cauſis*, & Dec. *num.*5. Panorm. *num.*5. Niſi limitatio data ſit ad certum diem, vt ad diem proximum Paſchæ; tunc enim ſemper terminus currit, & conſtat de reuocatione, & iuriſdictio tranſacto illo die ceſſat. Moneta *d.c.*10 *num.*338.

256 Dubitatur tertiò, an ſemper morte concedentis expiret officium Conſeruatoris? Nam expirare re integra, & quantum ad negotia non cœpta definitum eſt in *hac Decret.* §. *officium*. Sed non expirare videtur deciſum in *Conc. Trid. ſeſ.*14. *c.*5. & *in conſt.*9. *Greg.*13. Si enim durat ad quinquennium ita vt contra hoc tempus non poſſit mutari, niſi ex iuſta cauſa; igitur ſupponitur durare etiam ſi infra quinquennium contingat mori Papã, qui Conſeruatorem conceſſit. Sed non ſequitur hæc ſuppoſitio, ſed ſupponitur ſolum, quod etiam ſi infra illud tempus, ſeu quinquennium concedens non moriatur, expirare tamen debeat officium Conſeruatoris. Quod officium etiam intra illud tempus, vt infra quinquennium expirat, ſi re integra concedens moriatur. Moneta *de conſeruat. cap.* 10. *num.* 331. Cætera vero, quæ ad huius aſſertionis explicationem faciunt dicta ſunt ſupra §. *officium. num.* 45. & *ſeqq.*

257 Sed dubium hîc eſt, an iuriſdictio Delegati, ſeu Conſeruatoris expiret à die mortis, vel potius ſolum à die notitiæ mortis illius, ita quod proceſſus inchoatus, & factus poſt mortem illius, ſed ante mortis notitiam ſit validus. Iuriſdictionem enim Delegati re integra expirare ab hora mortis delegantis, tenuerunt Bartol. *in l.* & *Et quia ff. de iuriſ. om. gent.* & *l. more, num.* 18. *eod. tit.* & ibi Alber. *num.*22. Bellapertica *num.* 21. Barthol. Socc. *num.* 75. Specul. *tit. de Iud. deleg.* §. 6. *reſtat videre num.*5. & ibi Io: Andr. Panorm. *cap. gratum* 20. *num.*10. *de off. Deleg.* Maranta *p.* 4. *diſt.*5. *num.* 61. Conar. *pract. cap.*11. *num.*1. & 2. Moneta *de conſeruat. cap.*10. *num.*114. alios referens. Et ratio eſt, quia vbi ceſſat iuriſdictio, illam non tribuit ignorantia, vt in *l. Priuatorum. C. de iuriſd. om. iud.* & *cap. ſignificaſti, de for. compet.* Tum ſecundò quia iura loquuntur indiſtinctè, nec diſtinguunt inter ſcientiam, & ignorantiam, ergo neque nos debemus diſtinguere. *cap. ſi Romanorum. diſt.*19. *cap. ſolitæ, de maior. & obed.* Tum tertiò ex *cap. Dudum el* 2. *de elec.* ibi. *In multarum animarum diſpendia Parochiales Eccleſias retinebat cum earum cura, qua iam priuatus fuerat ipſo iure, ad eum nullatenus pertineret, & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt deceptæ.*

258 Nihilominus dicitur, quod licet ad valorem actuum Delegati, ſeu Conſeruatoris poſt mortem delegantis non ſufficiat ignorantia priuata ipſius Delegati, ſufficit tamen ignorantia communis, & error; vnde hac communi ignorantia ſtante proceſſus Delegati, aut Conſeruatoris eſt validus, & per illum perpetuatur eius iuriſdictio, vt poſſit cauſam ſic inchoatam terminare. Prima pars aſſertionis probatur, quia nec præſumitur Delegatus ignorare, quod communitèr ſcitur, vnde non cenſetur ignorare mortem delegantis, quam ſcit populus.

259 Sed probatur tàm prima, quàm ſecunda pars ex eo quia leges, quæ hominibus loquuntur, & dantur de actibus humanis, & ſunt humanorum actuum regulæ non poſſunt, nec debent intelligi de nudo *facto*, eiuſque ſola phyſica exiſtentia in rerum natura, ſed de facto humano, & humana exiſtentia, & ſic de facto exiſtente nedum phyſicè, ſed moralitèr in hominum notitia. Et ſic in propoſito intelligi debent iura de morte exiſtente in notitia populi. Id vero in notitia hominum cenſetur eſſe, quod communitèr ſcitur, licet ab aliquibus paucis ignoretur: in propoſito igitur non ſuffragatur priuata Conſeruatoris ignorantia, ſi mors concedentis communitèr eſt nota, ſed benè iuuat communis ignorantia, & error.

260 Nec obſtat, quod Decretum irritans etiam comprehendit ignorantes, & facta ignorantèr contra legem ſunt attentata. Nam dicitur primò id verum eſſe de ignorantia iuris, vt ſenſus ſit, vt ignorantia iuris munitæ decreto irritanti, non excuſet factum contra legem à vitio attentatorum, non vero de ignorantia facti, vt explicauit Gabriel *commun. concl. lib.*6. *tit. de legib.* & *conſt. nu.*9. apud Monetam *d. cap.* 10. *num.* 114. Quia enim ignorantia iuris non præſumitur, eamque iura de facili non admittunt, ideo benè intelligitur, quod ignorantia iuris non excuſet à vitio attentatorum, vbi ius eſt munitum decreto irritanti. Sed ignorantiam facti ſæpiſſimè eſſe probabilem iura admittunt, ideo vbi iura ſtatuunt, quod aliquid ſit validum, vel nullum ipſo iure, ſi hoc, vel illud factum fuerit, lex huiuſmodi quantum ad validitatem, aut nullitatem actuum rationabilitèr quidem poteſt comprehendere ignorantes legem ipſam. quia lex ſufficientèr promulgata præſumitur nota, & ſubditi, qui illam poſſunt ſcire, illam etiam ſcire tenentur, & ideo ſibi imputent, ſi legem neſciunt. Sed facti ignorantia eſt probabilis quampluriſmum, vnde minus eſt rationi conforme, & ſecundum conditionem humanæ imbecillitatis, & impotentiæ, vt ignorantia facti non excuſet à nullitatibus.

tibus, cum eſt communis, iuſta, & probabilis.

261 Quamobrem lex, quæ priuat iuriſdictione eum, qui illam habet, ſi moriatur, qui illam conceſſit, debet intelligi, de morte exiſtente nedum phyſicè, ſed moraliter in notitia hominum, & ſic Delegati iuriſdictio non ceſſat morte delegantis adhuc communitèr ignorata, vt benè docuit Felin. *cap. relatum* 19. *num.* 7. *de off. Deleg.* & Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 22. *num.* 59. Id confirmans, quia cum facilius expiret iuriſdictio Vicarij Epiſcopi morte, quam Delegati morte delegantis, quia illa expirat etiam re non integra, nihilominus iuriſdictio Vicarij non expirat, niſi communitèr mors Epiſcopi ſit nota, vt voluit Rota, quam ſequitur Flam. *de reſig. l.* 7. *quæſt.* 24. *num.* 33. Anaſtaſius Gemon. *de indultis, §. tibi quoad vixeris, num.* 63. Iacobus Sbrozius *l.* 3. *de off. Vic. quæſt.* 36. *num.* 9. & 10. quos ſequitur Sanchez *d. num.* 59. Multo minus igitur ceſſat Delegati, aut Cõſeruatoris iuriſdictio morte delegantis adhuc non cognita communiter.

262 Sed & in hoc caſu locum habet lex Barbatius, *ff. de off. Prat.* Maxime cum hic adſit nedum communis error, ſed titulus coloratus, & officium legitimè habitum ab habente iuriſdictionem. Nec obſtat, quod ceſſauerit iuriſdictio concedentis officium, quia non ceſſauit adhuc omnino, ſed in communi, ſed probabili ignorantia permanet, & manet iuriſdictio in intentione primi Legiſlatoris volentis, quod actus Iudicis communi errore exiſtente, maxime ſi adſit titulus coloratus, valeant, ſic bono communi exigente.

263 Et ſic ad primum in oppoſitum reſpondetur, quod aſſumit id, quod probare debuiſſet; non enim ceſſat Delegati iuriſdictio, nec delegantis quantum ad effectum, vt duret Delegati iuriſdictio niſi habita notitia mortis. Ad ſecundum dicitur, quod ex natura rei caſus ignorantiæ manet exceptus, ſola enim mors exiſtens moralitèr in hominum notitia illa eſt, quæ extinguit iuriſdictionem Delegatorum, hoc exigente conditione humanæ legis, & bono vniuerſitatis. Ad tertium dicitur ex Innoc. & Panorm. ibidem *nu.* 20. quod vel illæ animæ non fuerunt deceptæ, niſi ex parte illius Parochi, vel quod erat notorium illum eſſe Parochum illegitimum; nam alias ſtante communi errore illæ animæ in rei veritate non fuiſſent deceptæ.

264 Extenditur vero aſſertio etiam ad mortem ciuilem, qualis eſſet, ſi Pontifex officio renunciaret, ſicut poſſe facere declaratum eſt *ſup. in hoc lib. cap.* 1. *de renunc.* Vel in caſu *cap. ſi Papa* 40. *diſt.* Nam & vniuerſalitèr Delegati iuriſdictionem re integra expirare morte ciuili delegantis, ſcilicet ſi eius officium ceſſat, quoniam ceſſante officio ceſſat iuriſdictio, & ideo per hanc mortem ciuilem ceſſat iuriſdictio delegantis, qua ceſſante re integra, ceſſat iuriſdictio Delegati, docuerunt Gloſſ. *cap. licet vndique* 30. *de off. Deleg.* & ibi Panorm. *num.* 7. Bald. *num.* 8. Bellam. *num.* 13. Bartol. *l. more. num.* 15. *ff. de iuriſd. omn. iud.* & ibi Dom. *num.* 15. Dec. *num.* 57. Sanchez plures referens *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 28. *num.* 32. Ex hac ratione motus Moneta *de conſeru. cap.* 10. *num.* 117. exiſtimat, quod etiam Conſeruatoris iuriſdictio quantum ad negotia non cœpta expiret Pontificis renunciatione.

265 Sed hæc ratio non valet. Quoniam vt adnotatum eſt in textu §. *officium num.* 50. Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum perpetuat iuriſdictionem quoad omnes cauſas vna incœpta. Sed eſt ſingulare in Conſeruatore ex vi huius Decret. quod eius officium morte concedentis expiret quoad tum ad negotia non cœpta. Quia igitur hæc lex non loquitur niſi de Delegato à Sede Apoſtolica, & eſt reſtrictiua iuris communis: & quia mors ciuilis non æquiparatur naturali, niſi in caſibus in iure expreſſis, & quia caſus, in quo Papa ceſſet ab officio eſt contingentiſſimus, & rariſſimus, quia rariſſimum eſt, quod Pontifices renuncient officio; caſus vero in quo iuxta *cap. ſi Papa diſt.* 4. deponatur ob hæreſim nunquam contigit, & illum exiſtimo impoſſibilem ſtante Dei prouidentia, qua ſuam Eccleſiam ſumma dilectione gubernat; & lex non reſpicit caſus rariſſimos, dicendum eſt Decretalem hanc intelligendam de morte naturali, non vero de ciuili, quidquid ſit, quod iuriſdictio Delegati ad particulares cauſas morte ciuili delegatoris dicatur expirare.

266 Hinc eſt, quod in Conſeruatore non habet, nec habere poteſt locum extinctio iuriſdictionis ex alijs caſibus, qui æquiparantur morti ciuili, quia v. g. Papa eſſet captus ab hoſtibus &c. Quia in ijs caſibus non expirat in Papa iuriſdictio; vnde non defuerunt Pontifices, qui capti, ſeu relegati ab iniquis Principibus litteris Eccleſiam rexerunt, & finita perſecutione iniuſta quietam poſſeſſionem ſui officij continuarunt. Cenſuris vero Papa non ſubijcitur, vnde nec eſt vnde ex hac cauſa extingui poſſit, aut ſuſpendi Conſeruatorum iuriſdictio, vt etiam adnotauit Moneta *d. cap.* 10. *num.* 119. & 122.

267 Extendit quoque prædicta Moneta *d. cap.* 10. *d. num.* 123. ad Conſeruatores datos à Principibus laicis, & vult quod lex iſtius decret. ſi non vi comprehenſiua, ſaltem vi extenſiua illos etiam afficiat, & fundat extenſionem, tum quia vbi ius ciuile dubium ſit, ſtandum ſit iuri Canonico, quod certum ſit, iuxta *text. in cap.* 1. & 2. *de nou. oper. nunc.* & *cap. Eccleſia S. Mariæ, de conſt.* & *cap. Raynutius de teſt.* Vnde dato quod ſit dubium an ex *l.* & *quia. ff. de iuriſ. omn. iud.* concludatur, quod Conſeruator datus à Principe laico non duret quantum ad negotia non cœpta, tamen hoc eſt certum de iure canonico, cui erit ſtandum. Tum ſecundo quia hæc extẽſio habet locum, quia de iure etiam ciuili Delegati iuriſdictio re integra ceſſat morte concedentis. Sed neutra ratio probat. non quidem prima, quia lex Canonica non ſe extendit niſi determinatè ad Conſeruatores Papæ, vnde nec ſe extendit ad Conſeruatores datos à Legatis, vel Epiſcopis, ſi illos dare poſſunt; vt dictum eſt ſupra *num.* 7. & 9. Tum quia de iure communi etiam ciuili Conſeruatores quoad non cœpta negotia ceſſare non deberent, cum ſint Delegati ad vniuerſitatem cauſarum. Loquendo ergo de Conſeruatoribus datis à Principibus laicis, iuri ciuili imperiali, vel legali eſt ſtandum; quo deficiente ex legibus communibus de Delegatis ad vniuerſitatem cauſarum caſus particulares erunt conſiderandi. Quos non eſt opus hic recenſere, cum non ſit ſermo in vniuerſum de Delegatis.

268 Verum prædicta aſſertio non verificatur de Conſeruatoribus datis in forma ſpeciali, in qua continetur, quod Conſeruatoris officium non expiret morte concedentis, etiam re integra. Ideo

Digitized by Google

nec aſſertio illa locum habet in Conſeruatoribus Regularium, vt conſuetudo ipſa perpetuo explicauit, & adnotarunt Rodriq. t. 1. *quaſt.* 65. *a.* 6. Caſarubias *v. Conſeruatores*, & ibi Capucinus. *Confet. in ſummar. priuil* Mend. *tit.* 4. *num.* 9. Moneta *de conſeru. cap.* 1. *num.* 327. Quia priuilegium eligendi Conſeruatores eſt perpetuum, vt ex priuilegijs, ſæpius citatis, per quæ Regularibus conceditur facultas eligendi Conſeruatores toties, quoties opus habuerint. Electis vero nullum præfigitur tempus, & derogatur etiam huic Decretali. Et non erat opus de his Conſeruatoribus decernere, quod eorum officium expiraret morte concedentis, cum in vi priuilegij perpetui Regulares illum eundem ſtatim potuiſſent eligere in Conſeruatorem, cuius officium morte Pontificis expiraſſet; ſed hæc Decretalis loquitur de Conſeruatoribus deputatis immediatè a Sede Apoſtolica, non vero de electis à Regularibus in vi priuilegij perpetui etiam poſt mortem concedentis; cum horum officium expirare non poſſit concedentis morte, quia iſti omnes iam poſt mortem concedentium eliguntur. Conſeruatorum igitur Regularium officium morte concedentis non expirat.

269 Dubium quartò eſt, qualitèr officium Conſeruatoris ceſſare poſſit mutatione, vel ſcilicet Conſeruatoris renunciatione, vel Conſeruatorum amotione. Loquendo autem de renunciatione dicitur primo Conſeruatorem datum à Pontifice ſine iuſta cauſa, nec poſſe iniunctum officium ſuſcipiendum recuſare, nec ſuſcepto renunciare; quod ſpecialitèr verificatur in Conſeruatore Regularium Delegatum enim Papæ, & Subdelegatum à Delegato eodem poſſe cogi ad ſuſcipiendum munus Iudicis ſibi iniunctum habetur ex *cap Paſtoralis* 28 *de off. Deleg. in princ.* Ex quo id docuerunt Rota *dec.* 12. *num.* 1. *de præbend. in nou.* & apud Caſad. *dec. vn. num.* 4. *de verb. ſignif.* & Moneta *de conſeruat. cap.* 10. *num.* 341. Idemque habetur ex *l. vn. C. qui pro ſua iuriſd.* & *l. fin. §. adiciundi. ff. de mun. & hon.* quæ iura ad id allegat Gloſſ. *d. cap. Paſtoralis in v. renitentem.*

270 Sed quod Delegatus teneatur ſuſcipere mandatum delegantis, & non poſſit ſine iuſta cauſa illud reijcere, habetur ex *cap. prudentium, §. adijcimus*, vbi Pontifex habet, quod vbi dati ſunt plures Delegati cum clauſula, *quod ſi omnes non poſſint*, ſi aliquis, qui poteſt, non vult intereſſe eſt grauiſſimè arguendus; ex quo Gloſſ. Panorm. *num.* 5. & alij concludunt, quod Delegatus ſine cauſa non poteſt ſe excuſare, ne officium delegationis recipiat; multo minus igitur ſine cauſa non poteſt ſuſceptum munus deſerere. Imo Gloſſ. primo voluit talem Delegatum eſſe puniendum. Quod explicat Panorm. vt ſit verum non in caſu *d. cap.* In quo, cum dati ſint plures Delegati cum clauſula, *Quod ſi non omnes poſſint &c.* ex eo quod vnus noluit intereſſe, non impeditur ſimplicitèr ex toto proceſſus cauſæ, ſed vbi datus fuiſſet vnus ſolus Delegatus, vel dati plures, ſed ſimplicitèr ſine clauſula, & ſic ex vnius recuſatione impediretur ex toto proceſſus cauſæ, Delegatus recuſans ſuſcipere delegationem eſſet puniendus.

271 Licet vero hic Delegatus non poſſet puniri a coniudice, imo nec ab illo argui, quia par in parem non habet iuriſdictionem, poſſet tamen puniri ab Ordinario, vt ex Hoſtien. docet ibi Panorm. *num* 6. Non quod Ordinarius poſſit compellere Delegatum Papæ ad recipiendam delegationem, quia hoc non ad eius, ſed ad Papæ officium ſpectat. Sed quia ex quo non recipiendo delinquit, iam eſt ſibi ſubiectus, & tum Ordinarius non punit eum, vt Delegatum, ſed vt delinquentem ſibi ſubditum quidquid in contrarium dixerit *ad d. cap* Barbol. *num.* 12.

272 Quod vero dicitur de Delegato Papæ, dicitur eadem ratione de Delegato Epiſcopi, quod ſcilicet Epiſcopus poteſt eum compellere ad ſuſcipiendam, & exequendam delegationem, vt ex *cap. Paſtoralis de off. Deleg.* & *cap. Paſtoralis de off. ord.* colligit Panormit. *d. §. Adijcimus num.* 5. vnde nec talis Delegatus ſine iuſta cauſa poteſt tale officium reijcere, & ſi reijciat, pro qualitate criminis poteſt ab Epiſcopo argui, & puniri.

273 Et ſic idem dicitur de Subdelegato, qui ſubdelegationem tenetur recipere, eamque receptam non poteſt ſine cauſa deſerere, Confec. *in ſum. priuil.* Mend. *tit.* 4. *cap.* 7. Moneta *d. cap.* 10. *num.* 344. Quod habetur expreſsè ex *d. cap. Paſtoralis* 28. *de off. Deleg. in princ.* Vbi aduertit Panorm. *num.* 7 quod Delegatus ſubdelegando poteſt compellere omnes, quos Papa delegans potuiſſet compellere; cum Ordinarius delegando non poſſit compellere niſi ſuos ſubditos.

274 Cum vero textus ibi excipiat caſum, in quo delegans malitioſè ſubdeleget, colligit Moneta *d. cap.* 10. *num.* 341. quod Delegatus non poſſit ſubdelegare niſi ex iuſta cauſa. *Sed Panorm. num.* 6. dicit id non colligi, ſed ſolum, *quod vbi* malitioſè ſubdeleget, non poteſt Subdelegatum compellere. Et verè ex illo textu immediatè aliud non deducitur, ſed tamen ex iam probatis dici debet, quod licet malitioſè ſubdelegans, ſeu ſine cauſa validè ſubdeleget, malè tamen facit, ſi ſine cauſa id facit, & poſſet io hoc pro qualitate inobedientiæ argui, aut puniri. Quod ergo de Delegatis, aut Subdelegatis communitèr dictum eſt intelligi debet de Conſeruatoribus, qui ſunt Papæ Delegati, & Subconſeruatoribus, qui ſunt Subdelegati à Delegato Papæ.

275 Sed hoc ſpeciali iure verum eſt in Conſeruatoribus Regularium, cum Pontifices, qui priuilegium eligendi Conſeruatores Regularibus conceſſerunt, ſimul electis Conſeruatoribus per verba *Per Apoſtolica ſcripta mandamus*, vel ſimilia præceperunt, vt Conſeruatoris munus reciperent, & exequerentur, vt patet in *conſtit. ſupra num.* 60. recenſitis. Addit vero Moneta *de conſeruat. cap.* 10 *num.* 340. ex eo quod Innoc. 8. hoc iubet in virtute S. obedientiæ, & Iul. 2. ſub pœna excommunicationis, ſed non dicit in qua conſtitutione hoc fiat. Pius autem Quartus *cōſt.* 9. §. 60. *pro Equitibus S Io:* id præcipit ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & Pius Quintus in *conſtit. Ad hoc nos Deus &c.* quæ habetur in *Bullar. Rom. poſt* 41. & apud Confect. 3. inter conſtitutiones dicti Pontificis idem præcipit ſub pœna excommunicationis, ſeu ſuſpenſionis latæ ſententiæ.

276 Dicitur ſecundò, quod modo intra quinquennium à die deputationis non poſſunt Conſeruatores amoueri, vel mutari, niſi ex iuſta cauſa approbanda à Sede Apoſtolica, vel ab Ordinario. Sic enim expreſsè continetur in *conſtit.* 9. *Greg.* 15. *de Conſeruatoribus*, §. 8. Et ita id dixerunt Paſqual. ad Laur:

ad Laur. de Franc. *p.1. num.*850. Lezana *p.2. cap.*10 *num.*59. Barbaſtren. *in paſtorali p.1. clauſ.*7. Ceſpedes *dub.* 318. *num.* 4. Tambur. *de iure Abb. tom.*3. *d.*17. *quæſt.*1. *num.*14. Cauſas autem legitimas eſſe negligentiam, impotentiam, inimicitiam vel ſimilem dixerunt Lezana, Tambur. & Peir. *tom.* 3. *add. ad conſt.* 5. *Greg.* 15. *cap.* 11. *num.*32. Et ſic quinquennio durante, non poteſt eligi alius.

277 Quod etiam Conſeruator ſemel electus non poſſet mutari, niſi in *cap. Prouinciali* ſtatuerat Greg.13. vt refert Lezana *num.*35. ſed nunc ſtandum eſt *d.conſt.Greg.*15. vt mutari poſſint Conſeruatores etiam extra Capitulum prouinciale approbata cauſa à Pontifice, vel ab Ordinario.

278 Quomodo vero officium Conſeruatoris poſſit ceſſare, quia recuſetur, vel ab eo appelletur, ſupra dictum eſt. Poteſt etiam à Papa reuocari, quando vero Princeps cenſeatur reuocaſſe priuilegium eligendi Conſeruatorem peti poteſt ex Menoch. *præſump.*37. *num.*7. *&* 41. Rodriq. *p.*1. *q.*9. *a.*3. Sanchez *de matrim. l.*8. *d.*33. Et quando id feciſſe præſumatur, colligi poterit ex ead. Menoch. *præſump.*40. *per totam.* Quando etiam huiuſmodi priuilegium reuocetur ex eo quod non ſit reale transiens in hæredem, vel ſucceſſorem, ſed potius perſonale tractat idem Menoch. *præſump.* 76. *num.* 40. Quod ſi conceſſum ſit, vt in hæredem tranſeat, an primum hæredem egrediatur, tangit Ant. Gabr. *comm. concl. lib.*6. *tit. de leg. concl.*2. *num.*3. Quando etiam Pontifex expreſſè reuocare poſſit priuilegium huiuſmodi accipi poteſt ex Menoch. *lib.*2. *præſump.*20. *num.*29. Rodriq. *d. ar.* 3. Gabriel. *l.*3. *concluſ. comm. tit. de iure quæſ. non toll. concluſ.*1. *vſque ad* 7. Sanchez *l.*8. *de matr. diſp.* 33. Hoc vero habet Conſeruator Regularium, vt ſi ſucceſſor eius, qui cauſam inchoauit, ſeu ex quacumque cauſa deficiat Conſeruator, qui cauſam inchoauit, ſucceſſor eius poſſit cauſam illam proſequi. Hoc enim habetur in priuilegio Clem.7. pro minimis, & Greg.13. pro Ieſuitis, prout adnotarunt Lezana *d.cap.*10. *num.*31.

SVMMARIVM.

279 *Renuntiare iuri ſuo vnuſquiſque poteſt.*

Impetrationi literarum conſeruatoriæ poteſt renunciari. 279.

280 *Reſcripto obtento pro Conſeruatore poteſt renunciari.*

Qui obtinuit Conſeruatorem poteſt eo non vti. 280.

281 *Qualiter ex pluribus Conſeruatoribus ſit liberum eligere vnum præ alijs.*

282 *Regulares ex habentibus qualitates poſſunt in Conſeruatorem eligere, quem volunt.*

283 *Etiam poſt conſtit. Greg.* 15. *poſſunt eligere Conſeruatorem.*

284 *Ex eo quod monaſterium vel non eligat, vel non vtatur Conſeruatore, non ſibi præiudicat.*

284 *Religioſus non poteſt renunciare priuilegio Conſeruatoris.*

285 *Regularis non poteſt permittere, vt coram Ordinario trahatur in præiudicium ſuæ exemptionis.*

286 *Conuentus, qui non habent Conſeruatores duplici commodo priuantur.*

287 *Eligere Conſeruatorem ſpectat ad Prælatos etiam locales, & Conuentus.*

ARTICVLVS XIV.

Qui poſſint, aut teneantur eligere Conſeruatorem.

279 CONſeruatoris impetratio, vel impetrati in genere particularis electio, aut electi vſus multum habet libertatis in illis, ad cuius fauorem deputandus eſt, vel datus eſt Conſeruator. Nam cum vnuſquiſque poſſit iuri ſuo proprio renunciare, *l. Iuris gentium.* §. *Prætor. ff. de pact. l. poſtquam, & l. ſi quis in conſcribendo C. de pact.* poterit quoque, qui nondum impetrauit Conſeruatorem, vel priuilegium illud eligendi huic impetrationi ſeruatis ſeruandis renunciare, & ab ea recedere. Ita docent Speculat. *tit. de renunciat. num* 8. & Hoſtien. *in ſum. tit. de renunc.* § *quæ poſſunt renunciari num* 5. vbi docet qualiter futuris poſſit renunciari, & quod debet renunciari expreſſè, & in ſpecie, & non tantum generalitèr, aduertendo, quod non poteſt iuri futuro renunciari, niſi ſpecificatis quibuſdam iuribus ſequatur generalis renunciationis concluſio, & ita vt aliter generalis renunciatio non valeat, quod etiam poſt Gabriel *lib.*6. *concl. com. tit. de reg. iur. concl.* 4. *num.* 8. docet Moneta *de Conſeruat. cap.*10 *num.*356.

280 Sed & qui impetrauit reſcriptum, in quo datur ei Conſeruator, vel facultas eligendi illum, poteſt illi ſic obtento renunciare, ſi ſit ad propriam eius vtilitatem, vt colligitur ex hoc cap. *& cap.*1. *ſup. hoc tit.* & docent præfati DD. Qualiter tamen non poſſit fieri hæc renunciatio à Prælato Eccleſiæ, vel ab eius Rectore, & an Prælatus ſine conſenſu Capituli poſſit huiuſmodi priuilegijs renunciari validè, & ſic ſuæ Eccleſiæ præiudicare petendum eſt ex DD. tractantibus de priuilegijs, & videndi Viuian. *lib.*1. *comm. opin.*1. *num.*7. Gabriel. *l. comm. opin. lib.*4. *tit. de legat. concl.*3. *num.*1. *&* 2. Sanchez *lib.*6. *de matrim. diſp.*4. *num.*12. *&* 13 Moneta *de conſeruat. cap.* 10. *num.* 359 Et cæteri, qui de renunciatione priuilegiorum tractant.

281 Non renunciato vero priuilegio, poterit is, ad cuius fauorem eſt datum, eo non vti. Cum diſcrimine tamen, nam vbi dati ſunt plures Conſeruatores ſimplicitèr ſine clauſula, poterit quidem is ad cuius fauorem dati ſunt nolle ſimplicitèr vti reſcripto, & illi, vt dictum eſt renunciare; ſed ſi reſcripto vti velit, non poteſt vnum eligere, vel duos, alio vel alijs relictis, quia talium Conſeruatorum nullus habet exercitium iuriſdictionis ſine alijs, iuxta *cap. cauſam matrimonij. cap. cum cauſa. cap. vno Delegatorum, de off. deleg.* Sed ſi plures Conſeruatores dati ſint cum clauſula, *ſi non omnes poſſint:* pariter non erit in electione eius, qui reſcriptum impetrauit, vnum ex illis eligere, alio vel alijs relictis, ſed ſolum poterunt non omnes ſimul cognoſcere, ſi aliquis, vel aliqui ſint impediti, & ſic ſeruanda erunt ſtatuta *cap. ſciſcitatus, de reſcript. cap. licet, & cap. prudentiam, & cap. cum cauſa, de off. Deleg. & in hoc lib. & tit. cap. ſi contra vnum.* Sed ſi Conſeruatores plures dati ſint in ſolidum, ſeu cum clauſula alternatiua, tunc in electione impetrantis reſcriptum erit eligere ex illis plures, vel vnum, quē voluerit iuxta *c. Cum plures* 8. *in hoc tit.*

Digitized by Google

282 Regulares vero habentes perpetuum priuilegium eligendi Conſeruatorem, ex habentibus qualitates à iure requiſitas poſſunt eligere quem voluerint. In hoc enim eorum priuilegia non ſunt reuocata, ſed præſeruata per *Concil. Trid. ſeſſ.* 14. *cap.*5. Leana *p.* 2. *cap.* 10. *num.*6. & 7. Tambur. *tom.*3. *diſp.*17. *quæſt.*1. *num.*8. Et quod conſeruatoriæ Regularium non ſint ſublatæ per decretum *Concil.Trid. ſeſſ.* 24. *cap.*20. *de reform.* etiam quod cauſæ ſint graues, & plenariam cognitionem requirant, declarauit S. Cong. Concilij, teſte Rota *in Oſcen.iuriſdict.*12. *Decembris* 1614. coram Vbaldo *ſen.*18. cuius declarat. meminerunt Franciſc. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.*5. *cap.*39. *num.*58. Flau. Cherub. *in compend. Bull. in ſchol.* 2. *ad conſt.* 34. *Pauli* 5. Barboſa *in ſum.v. Conſeruator num.*21.

283 Cum tamen Greg. 15. *in ſua conſtit.* 9. §. 6. ſtatuiſſet, quod Regulares infra certum tempus eligerent Conſeruatores, & quandiu non eligiſſent, coram Ordinarijs conuenirentur; dubitatumque propterea fuiſſet, an illi, qui infra illud tempus non elegerant Conſeruatorem, poſſent illud in poſterum eligere; dubitatione delata ad S. Cong. Concilij reſpondit eos poſſe per decretum ſequentia renotis, videlicet. *In Conſtitutione de Conſeruatoribus, edita à ſanct. mem. Gregorio Decimoquinto, ex ſententia Sacræ Congregationis Concilij inter cætera ſtatutum eſt, vt coram Conſeruatoribus Regulares conueniri quidem, aut trahi debeant, ſed alios conuenire, aut trahere non poſſint, itaut memorati Conſeruatores in cauſis, in quibus Regulares, & alij actores fuerint, nullam prorſus iuriſdictionem habeant, ſed in ijs tantùm, in quibus rei extiterint. Dubitatur nunc, An per hæc verba ſublata ſit facultas, quam habent Conſeruatores defendendi Regulares, & alios à manifeſtis iniurijs, & violentijs, quæ illis de facto inferuntur, dum à ſuis poſſeſſionibus deijciuntur, & proprijs bonis vti, ac frui impediuntur. Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum cenſuit euiuſmodi verbis minime ſublatam fuiſſe facultatem, quam habent Conſeruatores defendendi Regulares à manifeſtis iniurijs, ac violentijs, dummodò obſeruent formam præſcriptam Conſtitutionibus Innocentij Quarti, & Bonifacij Octaui relatis in cap.*1. *& fin. de off. deleg. in* 6. Itaque igitur nunc quoque in poteſtate libera Regularium eſt eligere Conſeruatores ſuos ſeruata forma *d. conſt. Gregoriana.*

284 Quamobrem cum eligere Conſeruatorem, eoque vti ſit priuilegium, quo vti, libertatis eſt; ideo ex eo quod aliquis Conuentus, ſeu domus regularis non eligat Conſeruatorem, vel eo electo non vtatur, non ſibi præiudicat, vt ex Feder. de *ſen. conſ.*14. *num* 5. dixit Lauret. de Franc. *ad conſt.* 9. *Greg.*15. *quæſt.*4. & ibi Paſqual. *num.*834. Quod ſi aliquis Religioſus pateretur ſe conueniri apud alium Iudicem, non præiudicaret ſuæ Religioni, cui non poteſt ferre præiudicium, imo nec amitteret pro ſe priuilegium, quod cum habeat tractum ſucceſſiuum ad plures actus ad ſummum illud amitteret illud pro illa ſola vice. Panorm. *cap. cum acceſſiſſent num.* 7. *de conſtit.* & ibi Felin. *num.*27. Puteus *l.* 2. *dec.* 318. *num.* 3. Rota *dec.*340. *num.*5. *part* 4. *diuerſ. & deciſ.*704. *num.*9. coram Buratto *& dec.*72. *num.*9. *part.*1. *recent. & dec.*63. *num.*10. *part.*3. Sed Regularis neque id poteſt perdere, quia agitur de iure ſuperiorum, quod per conſimilem actum læditur, & ideo non conſentientibus ipſis non tenet illa tacita renunciatio, & ideo ſuperiores poterunt impedire, ne ille ſubditus proſequatur cauſam ſub illo iudice alio à Conſeruatore. Et imo nunc nec ſpacio quadraginta annorum per actus contrarios præſcribi poſſet priuatio huius priuilegij, cum ſit munitum decreto irritanti nedum poſito in pluribus Regularium priuilegijs, ſed & in ipſa Conſtitutione Gregoriana, in qua tamen decernitur, vt Regulares conueniantur coram Conſeruatore, ſed & præterea ex vi ſuorum priuilegiorum ad præſcribendum contra Regulares requiritur centenaria, vt pluribus relatis priuilegijs probaui *tom.* 3. *de ſtatibus, quæſt.* 187. *art.*4. *num.*686. *pag* 578.

285 Sed præterea addendum eſt, quod licet non exempti permittere poſſint renunciando ſuo fauori, vt non coram Conſeruatore, ſed coram Ordinario conueniantur; hoc tamen non poſſunt facere Regulares exempti, quia hoc redundaret in præiudicium Sedis Apoſtolicæ, vt notant Panorm. *cap.*1. *num.*29. *de re iud.* Felin. *in cap. cum olim num.*3. *de præſcrip.* Io: Andr. *in cap. ſcienti in fin. inſr. de reg. iur.* vbi Franc. *num.*4. & fauet *conſtit.*9. *Greg.*15. §.9. vbi mandat Regulares conueniri coram Conſeruatoribus.

286 Monaſteria vero, ſeu Conuentus, aut domus, quæ non habent Conſeruatorem duplici commodo priuantur. Primo quatenus ſint actores, quia neceſſe eſt, vt ſequantur forum rei, etiam vt inueniant defenſorem à manifeſtis iniurijs, & violentijs. Et ſic vbi reus ſit laicus *illum* conuenire debent, vel coram Ordinario, *vel vt permittitur in conſtit. Gregoriana*, §.12. etiam coram Iudice laico. Secundo quatenus ſint rei, in cauſis ciuilibus tamen, conueniendi ſint ciuilitèr coram Ordinario. Nam in cauſis criminalibus & mixtis, & vbi criminalitèr agendum ſit, Regulares coram ſuis ſuperioribus conueniri debent exceptis caſibus, in quibus ex vi Concilij Tridentini, aut Conſtitutionum Apoſtolicarum, Regulares ſubiecti ſint iuriſdictioni Epiſcopi. De quibus videri poſſunt notata *tom.*3. *de ſtatibus, & de profeſſ. inſpect.*10. *cap.*3 *& ſeqq. pag.*781. *& ſeqq.*

287 Eligere vero Conſeruatorem ſpectat ad Prælatos Regulares etiam locales cum hoc etiam expreſſum ſit in eorum priuilegijs, accedente tamen Capituli conſenſu, cum agatur de bono communi Conuentus. Bordon. *reſol.* 95. *num.*16.

SVMMARIVM.

288 *Particula conſt.Greg.*15.
289 *Papa poteſt dare Conſeruatorem non habentem qualitates à iure Canonico requiſitas.*
290 *Epiſcopi, & ſuperiores poſſunt eſſe Conſeruatores.*
291 *Non eſt neceſſe quod Epiſcopi ſint iudices deputati in ſynodo.*
292 *Cardinales poſſunt eſſe Conſeruatores.*
293 *Abbates poſſunt eſſe Conſeruatores.*
294 *Etiam titulares.*
295 *Etiam Regulares.*
296 *Priores Conuentuales non poſſe eſſe Conſeruatores plures dicunt.*
297 *De iure communi, & priuilegiorum Priores Conuentuales poſſunt eſſe Conſeruatores.*
298 *Prælati alicuius Ordinis Regularium non habent intereſſe*

Digitized by Google

intereſſe proximum in cauſis aliorum Ordinum.

299 *An de iure nouo Prælati Regulares poſſint eſſe Conſeruatores.*

300 *Vicarius Epiſcopi poteſt eſſe Conſeruator.*

301 *Vicarius Epiſcopi poteſt eſſe Conſeruator.*

302 *Et Canonici Cathedralium, non vero Collegiatarum.*

303 *Nec conductores dignitatum.*

304 *Vbi non ſunt Iudices ſynodales lex Greg. 15. non obligat.*

Epiſcopi plures Iudices in ſynodo debent proponere. 304.

305 *Sufficit habere qualitates neceſſarias tempore deputationis.*

306 *Nullus poteſt eſſe Conſeruator Domini ſui, aut ſui Conſeruatoris.*

307 *Vno electo Conſeruatore non poteſt eligi alius.*

308 *Non poſſunt eligi plures Conſeruatores.*

ARTICVLVS XV.

Quis eligi poſſit in Conſeruatorem.

288 DE eligendis in Conſeruatores *Greg. 15. in conſt. 9. de Conſeruatorib. §. 2.* ſtatuit, & decreuit, *Vt iudices Conſeruatores huiuſmodi, ſiue principales, ſiue ſubrogati, eligi, nominari, aut deputari non poſſint, niſi non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in conſtitutione ſimilis record. Bonifacij Papæ 8. etiam prædeceſſoris ſui, quæ incipit ſtatutum, itaut vel dignitate Eccleſiaſtica præditi, vel Perſonatum obtinentes, vel Eccleſiarum Cathedralium Canonici exiſtant; ſed etiam in Concilijs Prouincialibus, aut Diœceſanis, iuxta decretum Concilij prædicti, iudices electi, ſeu deſignati ſint.* Similia autem prius ſtatuerat *Clem. 8. in ſuo conſtit. 3.*

289 Hic vero non oportet repetere, quæ dicta ſunt ſupra *ad d. cap. ſtatutum 11. de reſcriptis.* Nec oportet recenſere illos, qui ex plenitudine poteſtatis Papæ poſſent eſſe Conſeruatores, cum poteſtas Papæ limitationem in hoc non habeat, ita quod etiam laicum Conſeruatorem dare poſſet, vt vult Moneta *de conſeruat. cap. 5. num. 12.* & quamuis ipſe *num. 14.* velit, quod Papa laico non poſſit delegare facultatem excommunicandi, tamen communis DD. ſententia docet oppoſitum, vt patet per DD. ab ipſo citatos *num. 13.* hocque certum eſt, quod Papa omnem inhabilitatem, quæ ſit de iure Canonico poteſt tollere, & quemcumque ſic inhabilem habilitare, & vt ferat cenſuras, & vt ſit ſuus Delegatus, & Conſeruator.

290 Eſt etiam certum, quod Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi poſſunt eſſe Conſeruatores, vt dicitur in hac decretali, habent enim dignitatem in Eccleſia Cathedrali, cuius caput ſunt. Et ſufficere quod ſint confirmati, licet non conſecrati, habetur ex hac noſtra Decretali, & aduertunt Gloſſ. & DD. omnes eius interpretes. D. Anton. *p. 3. tit. 9. cap. 4.* Syueſt. *v. Conſeruator num. 2.* Tabien. *num. 1.* Tholoſ. *ſyntag. iur. l. 47. cap. 22. num. 28.* Miranda *p. 2. quæſt. 47. a. 2.* Rodriq. *p. 1. quæſt. 65. a. 5.* Moneta *cap. 5. num. 79.* Cochier. Azor. Imol. Vulp. Bonac. quos ſequitur Barboſ. *de off. Epiſc. all. 106. num. 8.* Tambur. *tom. 3. d. 17. quæſt. 2. num. 11.* Lezana *p. 2. cap. 10. num. 11.* Donatus *par. 2. tr. 17. quæſt. 25.* Id vero declaratum fuiſſe à Sacra Congr. *Epiſ. & Reg. ſub die 3. Decemb. 1632.* et ſe vidiſſe declarationem teſtatur Lezana *d. num. 11.* Alterius quoque declarationis datæ ad inſtantiam Carthuſienſium *ſub die 23. Octobris 1623.* ex Peyr. *tom 3. ad conſtit. Greg. 15.* meminit Donatus *d. quæſt. 25. num. 4.* Solum nunc obſtat, quod cum Conſeruatores non poſſint audire cauſas extra Diœceſim, in qua eſt Monaſterium vel domicilium perſonæ, cuius ſunt Conſeruatores, Epiſcopus alterius Diœceſis non poterit officium Conſeruatoris exercere, ſi maneat in ſua Diœceſi. Epiſcopus vero titularis, vel qui renunciauit Epiſcopatui, & manet intra Diœceſim & ritè & ſine incommodo poterit eſſe Conſeruator. Nec obſtabit, quod non ſit Iudex ſynodalis, quoniam decretum quod Conſeruatores ſint Iudices ſynodales non afficit ſuperiores, & Ordinarios, ſed ſimplices dignitates, & Canonicos. Nam aduertendum eſt quod ſtatutum Clem. 8 & Greg. 15. innititur decreto *Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 10. de reform.* Ibi vero expreſsè decernitur, vt in ſynodis deputentur Iudices, quibus præter Ordinarios, committi poſſint cauſæ: vnde in Ordinarijs non eſt neceſſaria hæc qualitas, vt ſint Iudices deputati in ſynodis, cum imo ipſi iure Ordinario ſint Iudices in ſynodis, & ſynodorum capita. Non ergo decretum illud, quod Conſeruatores debent eſſe iudices ſynodales afficit Epiſcopos. Alphonſus de Leon *de cenſ. recollect. 4.* quem refert, & ſequitur Donatus *d. quæſt. 26. num. 3.*

292 Cardinales etiam licet non ſint Epiſcopi eligi poſſunt in Conſeruatores, tum primo, quia in ſuis titulis habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalē, vt habetur ex *cap. His, quæ, de maior. & obed.* & tradunt Felin. & alij DD. ibid. Gemon. *tract. de indult. Card. §. iam ratione num. 15.* Lancell. Conrad. *in templ. omn. iud. l. 2. cap. 2. §. 3. num. 17.* Petrus à mont. *tract. de poteſt. Pontif. tit. de Card. num. 2.* Io: Monac. *ſup. in hoc lib. cap. de maior. & obed.* Et ſic cadunt ſub nomine Ordinarij, & non ſunt de illis, quos neceſſe ſit eſſe iudices in ſynodo deputatos, vt ſint Conſeruatores. Accedit, quod Cardinales dignitate ſunt Epiſcopis ſuperiores, vt probant Lancellot. Conrad. *d. §. 3. num 1.* & Iacobat. *de Concil. lib. 1. a. 1. num. 247.* Bellarm. *tom 1 controu. l. 5. cap. 16.* & poſt Syueſt. & Angel. Suarez *de pœnit. diſp. 27. num. 6.* At vero iuxta ſancita in hac Decret. ſuperiores Epiſcopis poſſunt eſſe Conſeruatores. Sed tertio negari non poteſt, quod Cardinales non habeant dignitatem in Eccleſia, cum illam habeant maximam in Eccleſia Romana, vnumque corpus conſtituant cum Romano Pontifice, *cap. nouit, & cap. quoniã, quæ ſiunt à Prul.* Nec eſt vnde dicatur eis deficere conditionem, quod ſint iudices ſynodales. Nam præterquam quod Concil. ad quod ſe remittunt Clem. 8. & Greg. 15. non loquitur de Eccleſia Romana, vt eſt notorium, ſed de Eccleſijs inferioribus; Cardinales ſunt pluſquam ſynodales iudices, cum à Papa omnium ſynodum capite ſint aſſumpti tanquam adiutores in totius Eccleſiæ gubernio, & in Congregationibus munus iudicis ſupremi gerant, vnde indubitatum eſt, Cardinales poſſe eligi in Conſeruatores, vt tenent Moneta *de conſeruat. cap. 5. num. 34.* Lezana *p. 2. cap. 10. num. 12.* Peyr. *to. 2. ad conſt. 5. Greg. 15. §. 2. num. 12.*

293 Abbates etiam eligi poſſunt in Conſeruatores; ſicut docent DD. ſupra *num. 290.* citati. Ne-

dum

Digitized by Google

dum enim habent dignitatem in Eccleſia collegiata, cum ſuarum Eccleſiarum ſint capita; ſed ſi habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & territorium, ſunt iudices Ordinarij ſuorum diſtrictuum. Nec vero eſt difficultas ex eo, quod nunc non ſufficiat habere dignitatem in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata, ſed neceſſe ſit, quod ſint iudices ſynodales, nam loquendo de Abbatibus, qui ſunt Ordinarij in ſuis diſtrictibus, & habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, non cadunt ſub decreto *Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 10. de reform.* cum ibi excipiantur Ordinarij. Nam & de illis Abbatibus, vel Prælatis regularitèr non poteſt eſſe dubium an ſint capaces, vt delegentur illis cauſæ. Et imo in iure nedum veniunt ſub nomine Ordinarij, ſed etiam ſub nomine Diœceſani. R.P.D Fagnan. cap. *Accedentibus num. 29. de exceſſ. Pral.*

294 Sed & Abbates titulares, qui non habent territorium, vel ſubditos, quos regant, nihilominus habent dignitatem Abbatialem, quæ non eſt dignitas membri, vel partis alicuius Collegij, ſed capitis, & Rectoris in Eccleſia, & habent dignitatem excellentiæ primam poſt Epiſcopalem. R. P. D. Fagnan. vbi ſub. *num.* 28. & notaui in principio huius textus *num.* 3. Concilium vero, qui ad hoc, vt poſſint eſſe Delegati requirit in habentibus dignitatem, vt ſint deputati iudices in ſynodis, quia loquitur de habentibus dignitatem alterius rationis a dignitate Ordinariorum, loquitur de habentibus dignitatem per modum membri & partis in Cathedralibus, ſeu Collegiatis, non vero de illis, qui habent dignitatem tanquam Ordinarij; Abbates vero etiam titulati non ſunt membra Collegij, ſed titulo, & dignitate ſunt Ordinarij, licet non ſint tales in exercitio, quia actu ſubditos non habent. ſicut Epiſcopi titulares ſunt Ordinarij in habitu, & titulo, licet exercitè non habeant facultatem iudicandi, cum ſubditos non habeant.

295 De Abbatibus Regularibus, quod non poſſint eligi in Conſeruatores probat Barboſa in *ſum. in v. Conſeruator. num.* 14. ex eo quod S Congr. Concil. *die 2. Martij 1619.* dixerit poſſe eligi in Conſeruatorem Abbatem Ordinis Oliuetani, ſi Epiſcopus eum in ſynodo deputauerit iudicem ſynodalem. Huius declarationis meminit ex Barboſa Lezana *d. cap.* 10. *num.* 14. & ex Sellio *in ſelect. Canon. cap.* 12. Lucerna *regul. v. Conſeruator, num.* 5. Vnde per argumentum à contrario ſenſu deducitur, quod ſi huiuſmodi Abbas non ſit deputatus iudex ſynodalis, non poteſt eligi in Conſeruatorem. Sed iam ex vulgata declaratione eiuſdem S. Congregationis Concilij huiuſmodi declarationibus non authenticis relatis à DD. nulla fides eſt adhibenda nec in iudicio, nec extra, & nec ex eis ſic relatis ſine inſertione propoſiti caſus, cui S. Congregatio reſpondet, poteſt rationabilitèr diſcurri, & haberi ſenſus certus earum, etiam dato, quod veræ eſſent. In propoſito autem noſtro indubitatum eſt, quod quantum ſit ex vi *d. cap. ſtatutum*, & præſentis Decretalis, Abbates Regulares poſſunt eſſe Conſeruatores. Nam in hac Decretali Abbates ſine limitatione, & diſtinctione numerantur inter eos, qui poſſunt eſſe Conſeruatores, & ita ſine diſtinctione textum interpretantur DD. & non eſt dubium Abbates tamquam habentes dignitatem comprehendi *in d. cap. ſtatutum*, vt per DD. relatos abundè ibid. *num.* 18. relatos. Quod vero in iſtis non adſit neceſſitas, vt ſint Iudices deputati ab Epiſcopo in ſynodo, ex eo probatur, quod huiuſmodi Abbates habent ſubditos, & ſuo modo territorium, & diſtrictum, & iuriſdictionem vtriuſque fori, & ſunt verè & propriè Ordinarij. At vero in Ordinarijs, vt ſint Delegati nõ eſt neceſſe quod ſint iudices deputati ab Epiſcopo; quoniam *Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap.* 10. vbi vult in Delegatis eſſe neceſſarium, quod ſint iudices ſynodales, loquitur de illis, qui non ſunt Ordinarij, vt eſt ex textu manifeſtum ibi, *præter Ordinarios*. Ideo dato, quod præfata declaratio S. Cong. vera eſſet, non poteſt ex ea per locum à contrario ſenſu deduci, quod Abbas Regularis non deputatus iudex in ſynodo, non poſſit eſſe Conſeruator.

296 De Prioribus Conuentualibus, Guardianis, Præpoſitis, vel ſimilibus Superioribus localibus, ſi non ſint iudices ſynodales, quod non poſſint eligi in Conſeruatores voluerunt Barboſa *d. all.* 106. *num* 15. Bordon. *all.* 95. *num.* 15. Lezana *p. 2. cap. 10. num.* 14. Barbaſtren. *in Paſtorali part. 1. clauſ. 2. num.* 6. Diana *p. 9. tr. 9. reſ.* 26. Donatus *p. 2. tr. 17. quæſt. 29. num.* 2. Palaus *tom. 3. tract. 16. diſp. 4. p. 12. §. 1. num.* 9. Fragoſ. *tom. 2. l. 4. cap.* 12. *§. 6. num.* 112. Fundantur primo in declaratione S. Cong. Epiſcoporum, & *regul. in Turritana* 8. *Octob.* 1617. quam refert Barboſa, & ex eo alij. Secundo probatur, nam alias ſequeretur maximum inconueniens, quia nimirum poſſet admitti in iudicem, qui in cauſa habet aliquod intereſſe, Regulares vero habent in aliorum Regularium cauſis immediatum intereſſe, quia omnes communicant in priuilegijs, ergo ex identitate, & connexione quilibet Regularis Prælatus reputabitur inhabilis, vt ſit aliorum Regularium Conſeruator.

297 Sed certum eſt, quod nedum de iure priuilegiorum, ſed de iure cõmuni antiquo & in terminis *d. c. ſtatutum*, & huius capituli Priores (non tamẽ non clauſtrales, qui nec ſunt Prælati, nec habent dignitatem, cum habeant in Conuentu ſuperiorem) Conuentuales, ſeu ſuperiores locales Regulares poſſunt eligi in Conſeruatores. Neque enim negari poteſt, quod iſti Priores non habeant dignitatem, cum habeant in vtroque foro iuriſdictionem. Et ideo quod Prioratus ſit dignitas habetur *cap. Niſi eſſent, de præb.* & de Priore Conuentuali id fatentur Gloſſ. & DD. in *Clem. 2. de reſcript.* Lancell. Conrad. *in templo omn. iud. lib. 2. cap. 9. num.* 2. Et habet dignitatem in Eccleſia Collegiata, vt idem docet *num.* 6. & Boniſ. Vital. *in d. Clem. 2. num.* 37. R. P. D. Fagnan. *cap. ſanè num.* 33. *de off. Deleg.* Eccleſia enim Conuentualis propriè eſt, & dicitur Collegiata per Innoc. & alios *in cap. Cum dilecta, de exceſſ. Prælat.* Card. *in cap. Nobis, de iure patron.* Conrad. *d. num.* 6. Barbat. *conſ. 57. vol. 1.* Maſcard. *de probat. concl.* 380. Menoch. *l. 3. præſump. 90. num. 20. & 23.* vbi poſt Hoſtien. *d. cap. Nobis* ait Eccleſiam Conuentualem eſſe Collegiatam, per text. *in cap. Ne pro defectu, de elect.* vbi Eccleſia Conuentualis æquiparatur Cathedrali. Quod etiam tradit Greg. Thol. *Partit. iur. Canon. l. 1. tit. 27. cap. 9. num.* 5. Et ideo nedum verum eſt, quod Prælati Regulares locales poſſunt eſſe Delegati Papæ in vim *d. cap. ſtatutum*, per DD. ibi relatos *num.* 18. ſed etiam quod poſſunt eſſe

Con-

Digitized by Google

Conſeruatores, vt dixeeunt *in d. Clem* 2.Gloſſ.*in v. Delegatus*, Imola *nam.* 30. Vital. *num* 37. Tabien. *v. Conſeruat. nam.* 2. Armill. *num.* 2. Rodriq. *p.* 1. *quaſt.* 65. *a.* 13. Moneta *de conſeruat. cap* 5. *num.*24 Azor. *p.*1. *l.* 3. *cap.*12. *quaſt.*7. Flores de Mena. *q.*4. *num.*18. Miranda *p.* 2. *quaſt.* 47. *a.* 2. Sanchez. *in pracept.* Dec. *t.* 2. *l.*6. *cap.*13. *nam.*79. Capell.Thol. *dec.* 13. *num.*3. Paſſarell. *in not. priuil. not.* 32. Felician. à Vegâ *cap. Cauſam qua.*9. *nam.*46. *de iud* Lezana *p.*2. *cap.* 10. *num.*14. Tambur. *tom* 3. *diſp.*17, *quaſt.*4. Donatus *d q.*29.

298 Ratio autem, qua vrget in contrarium Barbaſtren. deficit, ex eo quod intereſſe, quod poſſit habere Prælatus vnius Ordinis in manutentione priuilegiorum eſt remotiſſimum, & commune cuicumque iudici, omnis enim lex fauorabilis eſt, & cuiuſcumque iudicis ſumme intereſt, vt leges intactè ſeruentur; ipſique iudici contingere poſſet habere litem cum alio talem, qualem habent partes, nec tamen ob hoc dicitur habere intereſſe proximum in lite, vt non poſſit eſſe Iudex. Sic non obſtat, quod in Congeegatione Epiſcoporum, & Regularium, qui ſunt, vel poſſunt eſſe, & erunt Epiſcopi ſint iudices in cauſis, quæ vertuntur inter Epiſcopos, & Regulaees. Sic tam apud Eccleſiaſticos, quam apud laicos Principes Miniſtri Cameræ ſeu Fiſci ſunt Iudices in cauſis, quas priuatæ perſonæ habeat contra Cameram, vel Fiſcum, & cenſetur intereſſe remotum, etiam ſi contingat, quod in fauorem judicum cedat pars eius quod Cameræ, vel Fiſco adiudicatur. Præterquam quod conceſſo intereſſe proximo Prælatorum vnius Ordinis in manutentione priuilegiorum communium, ratio illa non probaret, niſi quod vbi ageretur de manutentione alicuius priuilegij, Prælatus Conſeruator poſſet recuſari, nam & Epiſcopus in cauſa ſpectante ad ſuam menſam eſt legitimus iudex, & validè iudicat, poteſt tamen recuſari.

299 Reſtat igitur videre, an adſit aliquod ius nouum, per quod derogatum ſit iuri antiquo. Affertur vero decretum S. Congreg. Epiſc. & Reg. ſequentis tenoris. *Quarente Archiepiſcopo Turritano, an Regulares vnius Conuentus, Monaſterij, vel domus aliquem Priorem, ſeu Guardianum, vel quemuis alium quauis dignitate Regulari fulgentem in ſuum Conſeruatorem eligere, vel deputare poſſint? Sacra Congregatio Cardinalium negotijs Regularium præpoſitorum non poſſe reſpondit. Roma* 6. *Octobris* 1617. Sed hoc decretum totum in contrarium refert Io: Maria Nouarius in Lucerna Regularium, apud me impreſſa Venetijs, 1643. apud Turrinum *verbo Conſeruatores nam.*4. ſic dicens. *Conſeruatorem ſuum eligere, vel deputare poſſunt Regulares vnius Conuentus Monaſterij, vel domus illum, qui fuerit Prior, ſeu Guardianus, aut quauis alia dignitate Regulari fungatur. S.Cong. Epiſcoporum, & Regular. in Turritana* 8. *Octobris* 1617. Et ne dicatur, quod hic ſit error impreſſoris, aduertatur, quod etiam in ſummatio ibidem dicitur. *Regulares poſſunt eligere in eorum Conſeruatorem, Priorem, ſeu Guardianum*. Nihilominus dicitur declarationem illam S. Congregationis ex Sellio relatam à Barboſa, & alijs eſſe veram, quam authenticam ego vidi, & non die 6. ſed die 8. *Octobris* 1617. fuit data, & eſt tenoris ſequentis. *Quarente Archiepiſcopo Turritano, an Regulares vnius Conuentus, Monaſterij, vel domus aliquem Priorem, ſeu Guardianum, vel quemuis alium, quauis dignitate Regulari fungentem in ſuum Conſeruatorem eligere, vel deputare poſſint perſonam alterius Ordinis. S. Congregatio &c. non poſſe reſpondit*. Et ita huic declarationi ſtandum eſt.

300 An vero vt Prælatus Regularis eligatur in Conſeruatorem ſit neceſſaria alicuius licentia. Quidam dicunt in Societate Prælatum inferiorem non poſſe eligi ſine licentia Generalis. Sed quod regulariter non ſit neceſſaria latè probat Tambur. *tom.*3. *diſp.*17. *quaſt.*4. Ad hoc enim vt Prælatus ſit Iudex non eſt neceſſaria licentia. De quibus videri poſſunt dicta *tom* 2. *de ſtat. q.*187. *a.* 2. *inſpec.*1. *d num.*11. *pag.*194.

301 De Vicario Epiſcopi, illum poſſe eſſe Conſeruatorem, ſentiunt Barboſ. *d. all.* 106. *nam.* 13. Monet. *d. cap.*5. *nam.*66. Peyrinus *tom* 3. *in addit. ad conſtit. Greg.* 15. *cap.*12. Donatus *d. tract.*17. *quaſt.* 26. & fuiſſe hoc determinatum à S. Cong. Conc. 23. *Octob.* 1623. dicunt ijdem Peyr. & Barboſa. Quod enim poſſit eſſe Papæ Delegatus, probatum eſt *d. cap. ſtatutam num.* 20. Cum vero habeat idem tribunal cum Epiſcopo, & ſit velut Ordinarius Diœceſis, non eſt opus, vt ſit deputatus Iudex ſynodalis ad hoc, vt ſit Conſeruator.

302 In vi etiam præſentis Decretalis Canonici Eccleſiæ Cathedralis eligi poſſunt, & ex vi *conſt Gregoriana* ſi ſint iudices ſynodales, vt ex verbis *d. conſtitut.* ſupra relatis conſtat. Canonici vero Eccleſiarum Collegiatarum, ſed non Cathedralium Conſeruatores eſſe non poſſunt. Barboſ. *ſeſſ.* 25. *cap* 10. *Conc. Trid. nam.*9. Tambur. *tom.*3. *diſp* 17, *quaſt* 1. *nam.*11. Genuen. *in pract. quaſt.*612. *num.* 2. Mazzor. *cap.*4. *dub.*10. *de ſynod. Epiſc.*

303 Coadiutores quoque dignitatum, ac perſonarum cum futura ſucceſſione, quia neceſſe eſt actu tempore electionis habere qualitates à iure neceſſarias, vt notauit Lezana *d. cap.* 10. *num.* 52. Coadiutores vero actu non ſunt dignitates, & Perſonatus, ſe ſunt expectantes dignitates, aut perſonatus, ideo non poſſunt eligi in Conſeruatores. Cum enim *d. cap.* 10. *ſeſſ* 25. *Concil. Trid. & d. conſtit. Greg.* 15. requirat, vt eligendus in Delegatum, aut Conſeruatorem habeat actu qualitates requiſitas in *d. cap. ſtatutam*. Ideo etiam ſi delegatio fieret ſub nomine dignitatis, hæc non competeret coadiutori, vt docet Garz. *de benef. p.*4. *cap* 5 *num* 130. Barbaſtren. *in Paſtorali, p.*2. *clauſ.*5. *num.* 32. latè hoc probans.

304 Vbi tamen detur Diœceſis (ſicut dicitur in Indijs contingere) in qua nulli ſint Iudices ſynodales lex Concil. Clem.8. & Greg. 15. non obligat, & poſſunt eligi in Conſeruatores illi, qui habent alia requiſita *in conſtit. Greg.* 15. vt declarauit Innoc. X. *in conſt. Cum ſicut accepimus* data in cauſa Angelopolitana, in reſponſ. ad ſeptimum pro parte Societatis. Quod & docuit R. P. D. Fagnan. *cap. ſi Clericus num.*58. *de for. compet. Greg.* tamen 15. *in d. conſt.* §. 5. admonet Epiſcopos, vt quamplures ex huiuſmodi iudicibus deſignari curent in ſynodis, & quod vno demortuo alium de conſenſu Capituli ſubſtituant vſque ad nouum Concilium, ſeu ſynodum. Voluit vero Lezana *d. cap* 10. *num.* 55. quod dictio illa *admonitos* contineat præceptum; ſed inauditum eſt, quod admonere ſit præcipere, & ideo dictio *admonitos* im-

Digitized by Google

impottar conſilium non præceptum.

305 Et præterea electus in Conſeruatorem legitimè, ſi contingat poſtea, quod deſinat eſſe iudex ſynodalis, non per hoc deſinit eſſe Conſeruator, ſed ſufficit, quod hanc qualitatem habeat tempore electionis, vt declarauit S. Congr. & habetur in Regiſtro eiuſdem S. Congr. manu Nicolij deſcripto *ſub die* 11. *Augusti* 1645. *num.* 19.] vt ipſe refert Can. *lib.* 1. *tit.* 29. *num.* 11. § 6. *in fine*. Ex quo deducitur quod qualitates requiſitas in *d. cap. ſtatutum, & in conſtit. Greg.* 15. ſufficit habere in principio ſeu tempore delegationis, aut electionis. Factum enim legitimè retractari non debet, licet nō contingat poſtea caſus à quo non potuit inchoari. Sed de his videnda ſunt dicta *d. c. ſtatutum in princ.*

306 Ex textu etiam in præſenti cap. nullus ſubditus poteſt eligi Conſeruator ſui domini, & nullus poteſt eſſe Conſeruator ſui Conſeruatoris.

307 Vno etiam Conſeruatore electo non poteſt eligi alius. Nauar. *conſ.* 8. *de off. Deleg. in* 1. *edit.* Rodriq. *p.* 1. *quæſt.* 65. *a.* 5. Miranda *tom.* 2. *quæſt.* 47. *a.* 3. Donatus *par.* 2. *tract.* 17. *quæſt.* 31. Nam Conſeruator eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vnde alius ſi eligeretur, pro eiſdem cauſis eligeretur, & ſic prorogaretur iuriſdictio de perſona ad perſonam, quod non poteſt fieri, per *text. in cap. B. & G. de off. Deleg.* Nam cum iuriſdictio Delegati ſit delegantis, vt dicitur in *l.* 1. §. *Qui mandatum, ff. de off. eius cui mandata eſt iuriſ.* ideo delegantis eſt, non aliorum extendere iuriſdictionem ſuam ad perſonas. Semel ergo electo vno Conſeruatore, eoque acceptante officio non eſt in poteſtate Regularium alium eligere. Sed hoc idem habetur ex decreto *Greg.* 13. *& conſt. Greg.* 15. §. 8. In his enim prohibitum fuit mutare Conſeruatorem ſemel electum niſi ex iuſta cauſa, & quidem infra quinquennium; hæc vero prohibitio ad nihil valeret, ſi ſemel electo vno Conſeruatore, alius eligeretur. Tertio quia vt habetur *c. Cum plures. in hoc lib. & tit.* pluribus Delegatis datis inſolidum ſi vnus præuenerit in negotio, nullus alius poteſt ſe intromittere in illo; vbi vero Delegatus eſt ad Vniuerſitatem cauſarum, vna cauſa incepta eius perpetuatur iuriſdictio quoad omnes, & ſic quoad omnes præuenit; ſic ergo vbi fuit electus vnus Conſeruator, qui incœpit vti cōmiſſione in aliqua cauſa, non poteſt vtilitèr eligi alius, niſi prior amoueatur, quia nouiter electus, nulla cauſam poterit cognoſcere priori non ablato.

308 Hæ tamen rationes non probant, quod ſi eligatur vnus Conſeruator pro vna tantum cauſa, non poſſit eligi alius pro alia cauſa, & iterum tertius pro tertia cauſa, & ſic in infinitum. Hoc enim modo nec prorogatur iuriſdictio de perſona ad perſonam, nec mutantur Conſeruatores, nec vnus ſe intromittit in cauſa alterius; quia vnus non habet iuriſdictionem niſi in vna cauſa certa, in qua alij non habent. Verum dicitur quod Regulares ex priuilegijs Conſeruatores eligere diuiſim, & pro diuerſis cauſis, non poſſunt, ſed Conſeruator eligendus ab eis eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum; quia cuilibet ex illis electo, & requiſito datur vniuerſalis facultas, & poteſtas iudicandi, & defendendi. Quod maximè patet ex *conſt. Ad hoc, Pij Quinti pro Præd.* ibi. *Conſeruatores, & Iudices vnicos, qui quandiu dictum officium exercueritis &c.* ſubdens poſtea hos ſic electos poſſe, & debere defendere, & præſeruare in omnibus, vt latius ibidem deſcribitur. Conſeruator igitur eligendus eſt Iudex vnicus, & ad vniuerſitatem cauſarum habens ſtatim à Pontifice iuriſdictionem; non igitur poteſt eligi, vt habeat iuriſdictionem ad vnam cauſam tantum, & non ad aliam. Et hoc ſupponit *conſtit. Gregorij* 15. prohibens Conſeruatorem electum intra quinquennium mutari.

SVMMARIVM.

309 *Quæſtionis ratio.*
310 *Exhibere penes acta Curiæ documentum electionis Conſeruatorum non eſt de forma.*
311 *An ſit neceſſe notificare electionem Conſeruatoris Epiſcopis.*
312 *Praxis Toletana.*
313 *Notificatio facta infra menſem nō eſt eſſentialis.*
314 *Pœna eligentium Conſeruatorem non ſeruata forma.*
315 *Pœna Conſeruatorum: remiſſiuè.*

ARTICVLVS XVI.

Quæ ſit forma eligendi Conſeruatores.

309 FOrmam eligendi Conſeruatores ponit *Greg.* 15. *in conſtit. de Conſeruatoribus.* in §. 2. Sed ibi de forma non requirit, niſi quod Conſeruatores habeant qualitates deſcriptas à Bonif. 8. *in cap. ſtatutum* 11. *ſup. de reſcript. in hoc lib.* & vlterius, quod eligendi iuxta decretum *Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 10. ſint alias iudices ſynodales. Addit vero in §. 3. quod literæ conſeruatoriæ ſolum habentibus præfatas qualitates dirigantur, & ſi alitèr fiat literæ ſint nullæ. Sed quia in §. 6. ex decreto Greg. 13. mandauit vt Regulares in Italia infra duos menſes, & extra Italiam infra ſex menſes à die publicationis debeant ſibi eligere Conſeruatores. Et in §. 7. quod electionis Conſeruatoris documentum infra idem tempus penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere tenerentur, aliter coram Ordinarijs conuenirentur; dubitatum fuit, an quæ continentur in his §. 6. & 7. ſint de forma, & eſſentialia. Dubium autem circa §. 6. iam abſtulit Sacra Congr. in declaratione relata *ſup. a.* 14. *num.* 283. Ex qua habetur, quod non fuit ſenſus, quod Regulares tranſactis illis duobus, vel ſex menſibus reſpectiuè, non poſſent amplius eligere Conſeruatores, ſed quod illis menſibus tranſactis Regulares conuenirentur coram Ordinarijs, remanet ergo dubium circa §. 7. An depoſitio inſtrumenti electionis Conſeruatoris penes acta Curiæ Ordinariorum ſit de forma electionis illius. Et idem quæritur de monitione Epiſcoporum iuxta decretum Greg. 13.

310 Sed dicitur, quod ſtatutum *d.* §. 7. reſpicit ſolum illos primos Regulares, quibus tunc cum edita fuit conſtitutio Greg. 15. & omnes Conſeruatores prius electi fuerunt caſſati, & amoti, mandatum fuit, vt Conſeruatores de nouo infra duos, vel ſex menſes reſpectiuè eligerent penes, & electionis inſtrumentum acta Curiæ exhiberent. Vnde pro nunc, & pro futuris temporibus illud ſtatutum non obligat; quia ſolum datum fuit pro illo tempore, & illud tempus ſtatutum fuit tanquam terminus, vltra quem Regulares conueniendi eſſent coram Ordinarijs, quandiu Conſeruatorem non

elegiſ-

Digitized by Google

elegiſſent; quod probatur tum quia formam eligendi Conſeruatores Greg. poſuit in § 2. & 3. vbi ſtatuit, quod electio Conſeruatorum, vel deputatio aliter facta ſit nulla. Inde in §.4. & 5. iubet Regulares eligere Conſeruatores iuxta formam iam præſcriptam, ſcilicet in §. 2. & 3. & in §. 7. iubet, vt ſi non fuiſſent electi Conſeruatores iuxta formam iam præſcriptam, Regulares conuenirentur coram Ordinarijs: non ergo tunc præſcribit formam, ſed iam præſcripſerat. Et confirmatur, quia in §. 7. loquitur de documento illius electionis, quam §.6. præceperat fieri intra duos, aut 6. menſes. vt patet ibi. *Eiuſque electionis &c.* At vero vt ex relata declerat. S. Cong. conſtat, in *d.* §.6. ſermo eſt de illa electione, quæ intra illos menſes fieri præcipiabatur, quo ſtatuto non obſtante, adhuc electio poſt illos menſes fieri poteſt; igitur & in §. 7. non eſt ſermo de documento electionis, quæ nunc fieri poteſt, ſed quæ tunc fieri præcipiebatur. Et ita quod documentum electionis Conſeruatoris exhibere penes acta Curiæ Ordinariorum non ſit de ſubſtantia, & electio valida remaneat etiam tali documento non exhibito, tenent Ceſp. *dub.* 318. *num.* 5. Donatus *p.* 2. *tr.* 17. *quæſt.* 33. Barbaſtren. *in Paſtorali p.* 1. *clauſ.* 6. *num.* 2.

311 Neceſſarium tamen eſſe, quod iuxta decretum Greg. 15. eligentes Conſeruatorem infra menſem à die electionis Epiſcopo loci teneantur Regulares indicare nomen Conſeruatoris, tanquam deciſum à S. Cong. *ſub die* 12. *Iunij* 1620. dixerunt Lucerna *Regul. v. Conſeruator num.* 9. Barboſ. *in ſum. v. Conſeruator num.* 18. *& ad cap.* 20. *ſeſſ.* 25. *Concil. Trid. num.* 3. Piaſec. *in praxi p.* 2. *cap.* 3. *num.* 43. Ceſpedes *d. dub.* 318. Barbaſtren. *in Paſtor. p.* 1. *clauſ.* 6. *num.* 3. qui *num.* 4. ex Barboſ. *cap.* 5. *ſeſſ.* 14 *Concil. Trid. num.* 3.

312 Ceuallos autem, vſum fuiſſe hac praxi in Eccleſiaſtico Toletano Tribunali, refert ea eo Fermoſ. *cap. ſi quis Clericus, de for. compet. quæſt.* 12. *num.* 40. nimirum, quod prius proponeretur libellos coram Vicario Generali, vt reus Religioſus nominaret Conſeruatorem in illa Ciuitate, intra breue tempus, coram quo lis ventilaretur, quo tranſacto agitabitur coram Iudice ordinario, & facta notificatione, ſi nominatur iudex Conſeruator, ad eum debet recurrere Actor, & coram ſuo Notario, alias actionem proponet coram Ordinario. Et hanc practicam docet etiam Gutierez apud Fermoſ. ibi, qui eam optimam vocat.

313 Ex qua praxi colligitur, quod notificatio Conſeruatoris non eſt de eſſentia. Et quod etiam tranſacto menſe, ſi non fuit notificata electio Conſeruatoris, ſi nihilominus Regulares habent Conſeruatorem, ſufficit quod notificent id dum fuerint citati coram Epiſcopo, cum imo ſecundum practicam à præfatis DD. laudatam, Epiſcopi ſit, antequam citet, notificare Regularibus, vt ſi non habent Conſeruatorem illum eligant. Vnde ſufficit Conſeruatorem eligere etiam poſtquam actor porrexit libellum coram Ordinario, antequam Ordinarius apponat manum, & citet Regulares. Licet enim Iudex citando præueniat, tamen citatio effectum non ſortitur, ſi citatus in iudicem non conſentiat. Regularis vero habens Conſeruatorem nec poteſt conſentire in Epiſcopum, & ideo ſufficit, quod tunc cum eſt citatus excipiat, & ſe habere Conſeruatorem denunciet. Nunc enim ſtandum eſt decreto *Greg.* 15. *in conſtit. ſua* 9. §.7. In quo ſtatuitur, vt quandiù Regulares ſecundum formam *d. conſtit.* Conſeruatorem non eligerent, coram Ordinarijs conueniantur. Solum igitur coram illis conueniri poſſunt, quamdiù Conſeruatorem non elegerunt, ſed eo electo, non poſſunt Regulares cogi, vt coram Ordinario litigent.

314 Pœnæ autem latæ à Greg. 15. contra eligẽtes Conſeruatorem non ſeruata forma ab eo ſtatuta in *d. conſt* §.2. *&* 3. ponuntur ibid. §.4. Et quidem eligentes non ſeruata illa forma aut ſic electis vtentes ſunt ipſo facto priuati voce actiua, & paſſiua, ſi ſunt Regulares: quæ pœna eſt Summo Pontifici reſeruata. Non regulares vero puniuntur pœna Summo Pontifici arbitraria. Conuentus vero, Monaſteria, & loca huiuſmodi, eorumque perſonæ ac bona carent Conſeruatore ad annum, intra quem eorum cauſæ ſolum coram Ordinario cognoſci poſſint.

315 De pœnis vero Conſeruatoribus debitis, ſi excedant in ſui officij exercitio, dictum fuit in expoſitione textus.

SVMMARIVM.

1 *Qui tractent de materia huius cap.* 1.
2 *Summa textus.*
3 *Legatus quis dicatur.*
4 *Legati nati, & miſſi.*
5 *Legati nati, & miſſi ſeu Nuncij non conferunt beneficia.*
Niſi ex ſpeciali commiſſione: & qualis data Nuncio Hiſp. 5.
6 *Vel dentur cum facultate Legati à latere.*
Datur eis facultas limitata. 6.
7 *Eorum littera videnda, & regiſtranda in actis, vbi ſit lis de valore collationis.*
8 *Legati à latere, qui dicuntur.*
9 *Legati à latere beneficia conferunt.*
Etiam Iurispatronatus Clericorum 9. *& vniunt beneficia.* 9.
10 *Etiam exemptorum.*
11 *Etiam Canonicatus.*
12 *Etiam beneficia deuoluta.*
13 *Et Legato non currit tempus.*
14 *Non tamen beneficia extra Prouinciam.*
15 *An conferat deuoluta alteri vt Delegato Papæ.*
Confert tamen beneficia ſuæ Prouinciæ, licet collatio ſpectet ad Prælatum extra. 15
In collatione attenditur locus beneficij. 15.
16 *Poteſt beneficia reſeruare.*
17 *Et exiſtens extra Prouinciam ea confert.*
18 *Concurrit cum quolibet Ordinario.*
19 *Non obſtantibus concordatis Galliæ, & Germaniæ.*
Quod non verificatur in menſibus alternatiuæ. 19.
An tamen collatio Legati det ſaltem titulum coloratum. 19.
20 *Poteſt vnire beneficia. &* 21.
22 *Et ea commendare ad tempus.*
23 *Et penſiones imponere.*
24 *Non confert Cathedrales &c.*
25 *Nec reſeruata.*
26 *Nec vacantia in Curia.*
27 *Nec electiua.*

Digitized by Google

28 *Nec litigioſa.*
29 *Nec Iuriſpatronatus laicos.*
30 *Niſi in duobus caſibus.*
31 *Nec Iuriſpatronatus mixtos.*
32 *Nec Canonicatum ſupra numerarium.*
33 *Nec delegata ſpecialiter alteri.*
34 *Pontifex adſtrictus legi diuinæ vt inuigilet remedijs ſubditarum.*
35 *Ad duo præſtanda Papa ſe cognoſcit debitorem.*
36 *Quies ſubditorum eſt quies Principis.*
37 *Qualiter impedienda ſcandala?*
38 *Denominatio fit à nobiliori parte multitudinis.*
39 *Cardinales præ cæteris honorandi.*
An liceat lætari de prærogatiua honoris. 39
40 *Facultas diſpenſandi beneficia competit de iure Legatis à latere.*

TIT. XV.

DE OFFICIO LEGATI.

Cap. Officij. I.

1 DE poteſtate Legatorum ad conferēda beneficia, quæ eſt materia huius capitis tractant Speculator *tit. de off. legati* §. 5. *Nunc tractemus.* Selua *de benef. p.2. quæſt.3.* Corraſ. *p. 5. cap.3.* Durand. *l. 3. cap. 3.* Gambarus *lib. 3.* Brunellus *concluſ.19. cum ſeqq.* Tuſcus *l. L. à concl.* 169. Azor. *p.2 lib.5 cap.28. & l.6. cap. 25. quæſt. 6. & 7.* Garz. *de benef. part. 5. cap 3.* Flamin. *l. 7. de reſignat. benef. quæſt.13.*

2 Iuxta vero diſtinctionem vulgarem Legati, in legatum natum, miſſum, & à latere, ponuntur in textu duæ concluſiones ſeu vna bimembris, quæ eſt, quod legati nati, ſeu miſſi non conferunt beneficia, quæ tamen ob eorum prærogatiuam in dignitate, & honore conferunt Legati à latere.

3 Legatus dicitur quicumque ab alio eſt miſſus, vt hic colligit Archid. *num.3. ex cap. Preſbyterum diſt. 50. & cap. Ego. diſt. 63. cap. vlt. 27. diſt. & cap. Hac quippe 3. quæſt.6.* Vnde legatus etiam dicitur Vicarius muneris alieni. *l. Vicarius, & l. Legatus. ff. de off. leg.* Quamobrem Sedis Apoſtolicæ legati dicuntur illi, quibus per Pontificem aliqua certa patria, vel Prouincia ad gubernandum mandatur *cap. 1. c. Nouit, cap. Volentes, ſup. de off. leg.*

4 Dicuntur vero legati nati, qui ratione ſuarum Eccleſiarum obtinent dignitatem, ſeu honorem legationis; quales dicuntur eſſe Archiep. Eboracen. & Cantuarien. Remen. & in Italia Piſanus, vt notatur *ſup. cap. 2. eod. tit. & cap. 1. de appellat. & cap. 1. de fil. Presb.* Legatus autem miſſus eſt, qui non de latere mittitur à Pontifice ad aliquam Prouinciam regendam, *cap. placuit 7. quæſt. 1. cap. Volentes ſup. eod. tit. cap. Cum dilectus, de accuſ. & in hoc cap.* De quibus legatis videri poſſunt, Gloſſ. hic. Mon. *num.3.* Dom. *num.1.* Franc. *num.3.* Barboſ. *num.5. & lib. 1. de iure Eccleſ. cap. 5. num.52.* Specul. *tit. de off. leg.* §.3. Garzias *de benef. part.5. cap. 3. num. 3.* Et hi legati alio nomine communiter dicuntur Nuntij.

5 Itaque legati iſti ſiue nati, ſiue non de latere miſſi, qui dicuntur Nuntij, non poſſunt conferre beneficia vacatura in eorum Prouincijs. Et quamuis in eis ſint tanquam Ordinarij, vt tamen legationis beneficia non poſſunt conferre, quia ſic iura diſponunt, niſi ſpecialiter eis hæc facultas fuerit conceſſa. Concedi vero hanc facultatem, ſed limitatam Nuncio Hiſpaniarum, nimirum vt poſſit conferre beneficia ſimplicia extra Metropolitanas, Cathedrales, & Collegiatas Eccleſias conſiſtentia, & valorem 24. ducatorum de Camera non excedentia, relata particula litterarum Apoſtolicarum Sixti Quinti, & Clem. 8. teſtis eſt Garz. *p.5. cap.3. num. 84. & ſeqq.* Vbi 17. dubia proponit, & ſoluit circa dictarum literarum intelligentiam, & ſimilem facultatem concedi Nuncijs miſſis cum facultate Legati à latere refert Barboſa *d. cap.5. num.53.*

6 Cenſetur vero Nuncio conceſſa facultas conferendi Beneficia, ſi ſint dati cum facultate Legatorum de latere. Mand. *reg.13. Cancell. quæſt. 6. num.4.* Gonzalez. *ad reg. 8.* §. 2. Prohæm. *num. 54. & 55.* Prob. *cap. ſeqq. in fine,* Barboſ. *d. cap.5. num.52.* Garzias *d. cap. 3. num.82.* Sed inſpiciendæ ſunt literæ, per quas Nuntij conſtituuntur, non enim ſine multis limitationibus ſolet eis concedi facultas conferendi beneficia, & praxim eſſe, vt hæc facultas reſtringatur ad beneficia non excedentia valorem 24. ducatorum de Camera computatis diſtributionibus ait loco citato Garz. *num. 56. & num. 58.* quod non conceditur facultas conferendi dignitates, Canonicatus, aut præbendas in Cathedralibus, aut Collegiatis, etiam ſi valorem 24. ducatorum non excedant. Et quia Nuntiorum facultates ſolent mutatione Pontificum, aut Nuntiorum mutari & in aliquibus augeri, aut minui, vt quis de illis certior ſit, illarum tenor inſpici debet *cap. porro, cap. Recepimus, de priuil. L. diligenter, ff. mandati.* Archid. hic *num.3.* Quamobrem cum in iudicio agitur de aliqua cauſa beneficiali, facultates Nuntij in acta produci debent. Rota *p.1. lib.3. diuerſ. dec.73.* Gonzalez. vbi ſup. *num. 64.* Garz. *d. cap. 3. num. 84.* Vbi ſubdit, quod quamuis Nuntij in ſuis literis habere ſoleant clauſulam, quod in conceſſis gratijs, & alijs diſpoſitionibus vi ſuæ legationis faciendis, ſoli narrationi, ac etiam ſolis conceſſionibus ac literis ſuis abſque alia facultatum inſertione, aut Notarij, teſtiumque adhibitione ſtetur, tamen id non videtur intelligendum in contradictorio iudicio, circa ea, quæ non veniunt iure delegationis, ſed requirunt ſpecialem facultatem vt in propoſito.

8 Legati vero à latere ſunt Cardinales, qui mittuntur ad gubernandas Prouincias, & dicuntur à latere, quia de latere Papæ mittuntur, vt enim ex Hoſtien. notat Dom. *num. 1.* Cardinales dicuntur Collaterales, quia vnum corpus conſiciunt cum Summo Pontifice *cap. Felicis, infr. de pæn.*

9 Legati ergo à latere beneficia conferre poſſunt, vt in hoc textu decernitur, & infra *cap. ſi à Sede, de præbend. & ſup. cap. Dilectus hoc tit. & cap. Cum dilectus de iur. patron. & de præben.* Nunc tractemus *num.1.* Gambar. *l. 3. num. 6.* Garz. *l. 5. cap.3. num.4.* Martinus Laudenſ. *de off. leg. in princ.* Selua *de benef. p. 2. quæſt. 3. num. 34.* Rochus de Curte, *de iure patron. quæſt.3. v. honorificum.* Gigas de Penſ. *quæſt.6. num.18.* Rota *dec. 624 num. 1. p. 4 diuerſ.* Barboſa plures referens, *de iure Eccleſ. p. 1. cap.5. num. 28.* Et ita quod conferre poſſunt etiam bene-

Digitized by Google

beneficia iuriſpatronatus Eccleſiaſtici. *cap. Dilectus, de off. legat.* & *cap. Cum dilectus de iure patronat.* Quod intelligitur etiam non facta mentione, aut derogatione iuriſpatronatus, quia nedum Papa, ſed Legatus à latere poteſt huiuſmodi beneficia conferre nulla facta mentione *d. cap. Cum dilectus. de iurepatron.* Garz. *d. cap. 3. num.* 18. Felin. *in tract. Quando litera Apoſtolica limit.* 3. Barboſa *part* 1. *de iur. Eccleſ cap.* 5. *num.* 38.

10 Et beneficia exemptorum, ſeu exempta, quoniam Legatus eſt Ordinarius exemptorum, vt notatur *cap. ſi Abbatem.ſup.de elect. in hoc 6.* & *cap. auctoritate, infr. de priuil.* Gambar. *l.* 3. *num.* 11. & 94. Garz. *d. l.* 5. *cap.* 3. *num.* 19. Selua *de benef. q.* 66 *par.* 3. Barboſa *de iur. Eccleſ. p. prima cap.* 5. *num.* 30. & 31.

11 Et Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium. Panorm. *in cap. Dilecto in princ. de præbend.* Gambar. *d.l.* 3. *num.* 8.

12 Et beneficia alias non reſeruata, & deuoluta ad Papam ex negligentia illius, ad quem illa ſpectabat conferre in terminis Concil. Lateranen. Gloſſ. hic in *v. ampliari*, Archid. Anchar. *num.* 3. Dom. *num.* 14. Franc. *num.* 6. Prob. *num.* 8. Barboſ. *num.* 6. & *lib.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num.* 32. Et ita quod hoc verum ſit, etiam de deuolutis ad quemlibet alium, ita quod Legatus deuoluta beneficia in Prouincia exiſtentia poſſit confere quotieſcumque illa conferre ſpectaret ad aliquem Prælatum ſuæ Prouinciæ, ſiue iure proprio, ſiue deuoluto. Card. *in Clem. ſi de beneficio, quæſt.* 5. & Imol. ibid. *de præben.* Selua 3. *p. quæſt.* 3. *num.* 5. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 24. Et imo quod huiuſmodi beneficia deuoluta poſſit, etiam ſi illorum collatio ſpectet ad Prælatum extra ſuam legationem exiſtentem. Gambar. *d. l.* 3. *num.* 22, Garz. *d. cap* 3. *num.* 27. Barboſ. *de iure Eccleſ. p* 1 *cap.* 5. *num.* 35.

13 Vnde eſt, quod quidquid in contrarium dixerit Lapus *in d. Clem. ſi de Beneficio*, legato non currit tempus ſex menſium ad conferendum, ſicut currit Ordinario. Gamb. *d l.* 3. *num.* 14. & 62. Vnde Legatus à latere poteſt conferre beneficia, quæ alias ex propria negligentia deuoluta eſſent ad Papam. Rota apud Puteum *dec.* 266. *lib.* 2. *alias* 258. *in correctis* & apud Moned. *dec.* 3. *de off. Deleg.* Cardin. *in Clem. ſi de beneficio quæſt* 5. *num.* 54. Selua *d. quæſt.* 3 *circa fin.* Barboſa *de iure Eccleſias. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 33. Palaus *tom.* 2. *tr.* 13. *d.* 2. *p.* 25. *num.* 9. Videndum tamen quod dicitur infra *cap.* 4. *num.* 19.

14 In duobus tamen caſibus Legatus ſecundum multos DD. non confert beneficia deuoluta. Primus eſt, ſi beneficia ſint extra ſuam Prouinciam. Eſto enim horum beneficiorum collatio deuoluatur ad Prælatum, qui ſit de Prouincia, non poteſt legatus ea conferre, quia beneficia extra Prouinciam ſuam exiſtentia conferre non poteſt. Probus hic ad Mon. *num* 9. Gambar. *d. lib.* 3. *num.* 16. & 20. Garz. *d. l.* 5. *cap.* 3. *num.* 29. Butr. & Inn. *in cap.* 2. *de conceſſ. præbend.* Barboſa *par.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num.* 36. Secundus caſus eſt, ſi collatio ex negligentia Prælati Regularis deuoluatur ad Ordinarium, aut alium, vt ipſe conferat vt Delegatus Papæ, ſeu auctoritate Apoſtolica ex *Clem.* 2. *de ſupplend. neglig. Prælat.* Ita ex Colin. Selua, & Rebuff. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 32. Cum enim tunc Ordinarius conferat, vt Delegatus Sedis Apoſtolicæ, id facere non poteſt legatus, *cap. ſtuduiſti.* Gloſſ. *in d. Clem. ſi de beneficio,* 2. *ſiue ad nos.* Panorm. *in cap. Dilectus num.* 6. *de off. legat.* Selua *de benef. part.* 3. *quæſt.* 66. *num.* 4. Barboſa *de iure Eccleſ. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 34. Qui tamen DD affirmant poſſe Legatus conferre, ſi ex negligentia Epiſcopi deuoluatur eorum collatio ad Papam. Imo quod legati ea beneficia conferre poſſunt, ante deuolutionem factam ad Epiſcopum. Cum enim talium beneficiorum collatio ſpectet ad Prælatos Regulares Ordinarios in Abbatijs, ſeu ſuarum Eccleſiarum diſtrictibus, vt ex *d Clem.* patet, Legatus cum illis concurrere poteſt, & vacantia beneficia conferre tempore debito. Quod ſi non fiat, iam beneficia deuoluuntur ad Epiſcopum tanquam ad Sedis Apoſtolicæ Delegatum, & ſic Legatus non poteſt concurrere cum Epiſcopo, vt ea beneficia conferat.

15 Verum ex his duobus caſibus primum quidem ex allata ratione admitto, ſed contra ſecundum vrget Palaus *tom.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *puncto* 25. *num.* 7. ſentiens quod ſi beneficia huiuſmodi ſint in ſua Prouincia poſſit ea conferre Legatus; & ad rationem in oppoſitum reſpondet, quod Legatus ſe intromittere poteſt in illis beneficijs, quia hoc non facit in virtute deuolutionis factæ ex negligentia Prælati Regularis, & ſic non confert illa, vt deuoluta, ſed ex facultate altiori, & ſibi competente independentèr à deuolutione, & delegatione Epiſcopi. Quod tamen addit Palaus dicens delegationem factam Epiſcopo impedire quoad priuationem, non quoad præuentionem, eſt contra citata iura volentia quod Legatus non poſſit ſe intromittere in negotijs ſpecialitèr à Papa alteri Delegatis. Vnde nec ſubſiſtit, quod ſubiungit, ſcilicet quod hoc non procedat in negotijs Epiſcopo Delegatis à Iure, ſed ſolum in ſpecialiter à Pontifice Delegatis; quia in omnibus verificari debet, cum Delegatus auctoritate Apoſtolica in negotijs delegatis ſit maior etiam Legato; *cap. ſanè, de off. deleg.* & ſemper mandatum ſpeciale derogat generali. *cap. quamuis, infr. de præbend.* Vnde quod Legatus nõ poſſit ſe intromittere in illis, quæ Epiſcopus poteſt facere ex delegatione iuris probat Selua *de benef part.* 3. *quæſt* 66. *num.* 4. per Gloſſ. *in Clem. fin. ver. ſi ad nos, de præb.* & Innoc. *in Clem. Cum ex ea de ſent. excom.* & *per not. à DD. in cap. ſi Abbatem, ſupra de elect. in hoc 6.*

16 Amplius Legatus conferre poteſt beneficia ſuæ Prouinciæ, non obſtante quod eorum collatio ſpectet ad Prælatum extra Prouinciam, vt probat. Probus hic ad Mon. *d num.* 10. Felin. *in cap. poſtulaſti, de for. compet. ad fin.* Selua *p.* 2. *quæſt.* 3. *num.* 38 Garz. *d. cap.* 3. *num.* 27. quia in *collat. benefic.* attendi debet locus, in quo ſitum eſt beneficium, & non locus, in quo eſt perſona, ad quam ſpectat collatio *cap.* 1. *de ſupplend. negl. Præl.* & ibi Gloſſ. *in v. laicorum.* Probus hic ad Mon. *num.* 19. Barboſa *de iure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 37.

17 Ad hoc vero vt Legatus conferat beneficia non eſt neceſſe, quod actu ſit intra limites ſuæ Prouinciæ; ſed cum beneficia conferre ſit actus iuriſdictionis voluntariæ, Legatus etiam exiſtens extra Prouinciam in omni loco, etiam in Curia Romana ea beneficia conferre poteſt, quæ poſſet ſi intra Prouinciam exiſteret, donec legatio duret. vt per *not. in cap. nouit, de off. leg.* Innoc. *cap. quia diuer-*

Digitized by Google

ſitatem de conceſſ. præbend. Card. *in Clem.* 2. *de off. ordin.* Archid. *infr. cap. fin. in hoc tit.* Gamb. *d. l.* 3. *num.* 24. *&* 610. Garz. *d. cap* 3. *num.* 39. Selua *p.* 3. *quæſt.* 63. *num.* 1. Barboſ. *de iur. Eccleſiaſt cap.* 5. *nu.* 40.

18 Quamobrem colligitur, quod Legatus in ſua Prouincia concurrit cum quolibet Ordinario, & ſic vbi alicuius Prouinciæ eſt aliquis Legatus à latere, tres ſunt, qui ſimul concurrunt in collatione beneficiorum, & inter eos datur locus præuentioni, ſcilicet Papa, Legatus, & quilibet alius Ordinarius. Gloſſ. *fin.* hic. Dom. *num.* 14. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 8. Probus *num.* 13. & 15. *& in cap. Vt animarum, num.* 39. *de conſtit.* Puteus *dec.* 345. *num.* 2. Caputaq. *p.* 1. *dec.* 287. *num.* 2. Mohed. *dec.* 3. *de off. leg.* Garz. *d. c.* 3. *num.* 40. Et hoc etiam in menſibus Ordinarijs conceſſis. Gamb. *d. l.* 3. *num.* 73. Gonzalez. *ad reg* 8. *Cancell. Gl.* 1. *probem. num* 54. Rota *in Aſſiſien. benef.* 19. *Martij* 1587. coram Orano, Barboſa plures referens *par.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num,* 26. Vbi aduertit, quod Rota non conſueuit ſtare prouiſionibus Legatorum, & aliorum priuilegiatorum factis ſine teſtibus in concurſu prouiſi Apoſtol. propter præſumptionem antidationis. Mohedan. *dec.* 2. *num.* 1. *de off. Delegati.*

19 Dictum vero ſuperius, quod ſcilicet Legatus concurrat cum Ordinario, procedit non obſtantibus concordatis Germaniæ, & Galliæ. Gamb. *d. l.* 3. *num.* 209. Puteus *dec.* 345. *l.* 2. Rota *in Verdunen. Canonicatus* 6. *Martij* 1595. coram Pamphilio. Et in eadem *die* 19. *Iunij* 1595. Garz. *l.* 5. *cap.* 3. *nu.* 42. vbi dictam Rotæ deciſionem refert per extenſum. Rebuff. *tit. de collat. §. ſi quis vero, ver. ad alium inſertorem.* Quod tamen benè explicat Garz. *d. cap.* 3. *num.* 45. vt procedat in quatuor menſibus Ordinarij non habentis alternatiuam, ſed non procedit in ſex menſibus alternatiuæ Epiſcopi illam habentis propter decretum irritans in ea appoſitum, quod ligat etiam Legatum à latere. Vbi *num.* 50. quod nihilominus prouiſio Legati de beneficio vacante in menſe alternatiuæ tribuit titulum coloratum, & ſuffragatur in iudicio ſpolij non obſtante dicto decreto, vt fuit reſolutum in *Aſſiſien. benef.* 21. *Iun.* 1587. Quamuis ipſe addat *num.* 51. quod iſta deciſio non poſſit procedere, ſi decretum alternatiuæ ſit iuſtificatum, quia conſtet de vacatione beneficij in menſe alternatiuæ, & acceptatione illius.

20 Nedum vero legatus beneficia conferre poteſt, ſed etiam illa vnire quia totum poteſt, quod poſſunt Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, vt reſoluunt Specul. *tit. de off. legati.* §. *Nunc oſtendendum num.* 4 *verſ.* 5. Panorm. *cap. ſicut vnire num.* 5. *de exceſſ. Prælat. & in cap. fin. de confirmat. vtili, num.* 8. & ibi Card. *num.* 1. Gamb. *de off. legat. lib.* 5. *tit. de vnione num.* 40. Garz *de beneſ. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 65. Sanchez. *in præcep. Decal. lib.* 7. *cap.* 19. *num.* 158. Barboſa *lib.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num.* 61. Selua *p.* 2. *de benef. p.* 2. *quæſt.* 3. *num.* 38. Vbi quod Legatus beneficia vnire poteſt etiam menſæ Epiſcopali, quod non poteſt facere Epiſcopus. Quod vero totum hoc à Legato fieri debeat ſine præiudicio iurium Epiſcopi, multis DD. allegatis probat Barboſa *in cap.* 6. *num.* 17. *ſeſſ.* 7. *Concil. Trid. & in cap.* 6. *num.* 4. *ſeſſ.* 21. Et propterea in *d. cap. fin.* non approbatur vnio facta à Legato de latere, quia illa vnio præiudicabat iuribus Epiſcopi, importabat enim plenam exemptionem in temporalibus, & ſpiritualibus, vt aduertunt Sanchez, & Barboſa citati. Vnde ex illo texto Hoſtien. *num.* 1. Io: Andr. *num.* 1. & Butr. *num. vlt.* non potuerunt colligere, & aſſerere, quod legatus beneficia non poſſit vnire,

21 Quæ vero beneficia vnire poſſit, docet Gamb. *lib. tit. de vnion. à num.* 103. vbi ex Rota *dec.* 20. *in antiq. ait*, quod Legatus ex magna cauſa poteſt vocatis ijs, quorum intereſt, vnire beneficium ſeculare Monaſterio. Quod tamen fallit, quando Legatus vniendo vellet præiudicare Epiſcopo eximendo ipſum à viſitatione, procuratione, & alijs debitis obſequijs. Item quod pariter ſine præiudicio Epiſcopi poteſt beneficia vnius Diœceſis vnire beneficio alterius Diœceſis. Item quod poteſt vnire beneficia regularia, vt per Bonif. *in Clem.* 1. §. *Ad hæc de ſtat. Monach.* Quod limitat Barboſa *d. cap.* 5. *num.* 62. ſi illa beneficia non ſint electiua, & ex Eraſmo Cochiet. *par.* 4. *quæſt.* 31. *num.* 8. addit, quod Legatus ex legationis facultate non poteſt vnire Eccleſiam ſibi ſubiectam Eccleſiæ immediatè ſubiectæ Papæ. Sicut nec poteſt vnire Cathedrales, & alias Eccleſias, in quarum ordinatione, ac diſpoſitione non poteſt Legatus ſe intromittere, ex conſtitutione relata *infr. in cap. Deliberationе in hoc titulo.*

22 Commendare quoque poteſt Eccleſias, non quidem in perpetuum, cum hoc ſpectet ad ſolum Summum Pontificem, ſed ad tempus, nimirum ad ſex menſes, quibus finitis, poteſt ſi duret neceſſitas extendere commendam ad aliud ſemeſtre, quamuis beneficia ſint ad Papam deuoluta, quia & hæc poteſt conferre. Et itaut in iurepatronatus Eccleſiaſtico poſſit hæc facere poſthabito patrono. Quamuis non poterit Eccleſias regulares commendare Clerico ſæculari; quod poteſt tamen ex facultatibus, quæ ſolent dari Legatis, in quibus continetur, quod poſſint commendare beneficia ſæcularia regularibus, & regularia ſæcularibus. Videantur de his Gamb. *de off. leg. lib.* 4. *tit. de commendis. num.* 143. *& ſeqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. *gloſ.* 58 Azor. *p.* 2. *l.* 5. *c.* 29. Barboſa *de off. Epiſc. all.* 59. *n.* 13. *& lib.* 1. *de iure Eccleſ. c.* 5. *nu.* 58.

23 Qualiter vero legatus à latere poſſit admittere reſignationes beneficiorum, & eorum permutationes, dicitur *cap.* 3. *huius tit.* Legatum quoque poſſe imponere penſiones, non quidem ſuper beneficijs reſeruatis, ſed ſuper illis, quæ ad collationem eius ſpectant, tradunt Gig. *de penſ. quæſt.* 6. *num.* 28. *&* 29. & Garz. *de benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 281. Gamb. *l.* 6. *num.* 77. Barboſ. *d. cap.* 5. *num.* 71. Verum aduertit Garz. hoc non competere illis de iure communi, quia ex eo ſolum poſſunt conferre beneficia, vt patet ex hoc textu, ſed illis competit vigore literarum ſpecialium, quas habent.

24 Neque tamen omnia beneficia conferre poteſt Legatus, quia Eccleſias Cathedrales, vel Regulares, aut Collegiatas, ſeu ipſarum Cathedralium dignitates maiores poſt Pontificalem electiuas, non poteſt conferre. *cap. Deliberatione, infr. in hoc tit. vbi hoc explicabitur.*

25 Nec beneficia Papæ reſeruata. Gloſſ. *fin.* hic Hoſtien. Dom. *num.* 11. Prob. *num.* 10. & 11. Gambar. *l.* 3. *à num.* 116. Creſcent. *dec.* 20. *de præben. nu.* 3 Rota *in Regien. Canon.* 17. *Nouemb.* 1595. Neque enim legatus à latere poteſt ſe intromittere in reſerua-

ſerua-

Digitized by Google

ſeruatis Papæ. cap. *Quod tranſlationem, de off. leg.* Gonzal. *gloſſ.* 24. *num.* 21. & 44. Achil. *dec.* 1. *num.* 5. *de off. ord.* Rota *dec.* 29 *num.* 2. *de præb. in nou.* Nam imo ſi Legato vel Nuntio conceſſa ſit facultas conferendi beneficia qualitercumque vacantia, non per hoc poterit conferre reſeruata ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter. Rota *dec.* 3. *de off. legati, in nouis* Capella Tholoſ. *dec.* 435. & ibi auſcr. Mandoſ. *de ſignat. gratia, tit. de induls. conferend. benef. reſeru. in princ.* Garz. *d. cap.* 3. *num* 14. Probus hic ad Mon. *num.* 10. Barboſ. *l.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num.* 42.

26 Nec beneficia vacantia in curia. Gloſſ. *fin. hic.* & Dom. *num.* 14. *ex cap. ſeq. in hoc tit.* Et hoc etiam ſi Legatus haberet facultatem conferendi beneficia reſeruata, quoniam huiuſmodi indulta non comprehendunt beneficia vacantia in Curia niſi de eis fiat expreſſa mentio. Rota *in Aſſiſien. beneficiorum* 18. *Iunij* 1607. coram Sacrato. Vbi quod *conſtit. Greg.* 14. reuocans indulta conferendi eſt perpetua. Quod etiam fuit dictum in eadem 7. Maij eiuſdem anni, & in Romana Clericatus S. Petri 27. Nouem. 1602. coram Seraphino, & in Romana beneficiorum 7. Feb. 1605. coram Millino, & vt teſtatur Garz. *d. cap.* 3. *num.* 55. & alibi ſæpe. Palaus *tom.* 2. *tract.* 13. *d.* 2. *p.* 25. *num.* 14. Barboſ. *d. cap.* 5. *num.* 42.

27 Beneficia quoque electiua conferre non poteſt, quia electoribus de iure conceditur tempus vel trium, vel ſex menſium ad eligendum. De quo latè dixi *c. n.* Et propterea intra illud tempus beneficia illa conferri non debent. Palaus *tom.* 2. *trac.* 13 *diſp.* 2. *p.* 25. *num.* 15. imo addit Gamb. *l.* 3. *de off. leg. num.* 101. quod ſi Legatus habeat facultatem conferendi omnia beneficia ſpectantia ad collationem, prouiſionem, & inſtitutionem cuiuſcumque non per hoc poteſt conferre electiua, per tex. *in cap. Cum in illis, §. illis, inf. de præben.* & Panorm. *conſ.* 38. *col.* 2. ſed ſi diceretur de beneficijs ſpectantibus ad diſpoſitionem cuiuſcumque, vel de omnibus beneficijs in genere, adhuc contra Gloſſ. *in Clem.* 1. §. 1. *de præb. v. quamuis* & Card. *quæſt.* 5. tenet idem Gamb. ibid. *num.* 113. quod non poſſet Legatus diſponere de electiuis. Fundatur *in cap. delib. ſeq.* 4. *in hoc tit.* ex quo deducitur, quod qualitas electiui eſt ſpecialis, & requirens ſpecialem expreſſionem, & ex conſequenti, quod in odioſa diſpoſitione, qualis eſt facultas conferendi beneficia ad ius aliorum ſpectantia, quæ datur Legatis, non intelligitur ex clauſula generali conceſſa facultas ad electiua conferenda.

28 Nec beneficia litigioſa, *ex cap.* 1. & 2. *vt lite pend. infra in hoc* 6. Et licet Probus hic ad Monac. *num.* 8 dicat Legatum poſſe conferre beneficia Papæ reſeruata, & affecta ex cauſa litigij, nihilominus pro certo habendum eſt oppoſitum, ſcilicet, Legatum non poſſe conferre beneficia litigioſa prout ex vi dictorum iurium tenent Lancell. *de attent. p.* 2. *in præfat. num.* 617. Rota *part.* 3. *l.* 3. *diuerſ. dec.* 198. & *in Tullen. Prioratus* 28. *Nouemb.* 1584. coram Seraphino, & *in Verdunen. Canonicatus* 28. *April.* 1595. coram Pamphilio Gamb. *l.* 3. *num.* 132. Barboſa *d. cap.* 5. *num.* 48. ſic enim etiam Cardinales Ordinarij collatores vigore indulti non poſſunt conferre beneficia litigioſa, & in eis ſubrogare. Ex quo indultum ſolum tollit obſtaculum reſeruationis Regularium, alias vero conferre beneficia litigioſa ſit prohibitum iure communi per *text. in d. cap.* 2. *Vt lite pendente infr. in hoc* 6. & *per Clem.* 1. *eod. tit.* Garz. *d. cap.* 3. *num.* 58.

29 Nec beneficia, quæ ſunt de iurepatronatus laicorum, Gloſſ. *in Clem. per literas de præben. v. apoſtolicas.* Rochus *de iurepatron. ver. honorificum num* 8. Lambert. 3. *p. lib.* 1. *quæſt.* 8. *a.* 1. & 2. Probus hic ad Monach. *num.* 16. Palaus *tom.* 2. *tr.* 13. *diſp.* 2. *p.* 25. *num.* 11. Tuſcus *v. Legatus, concl.* 172. Quamobrem collatio facta à Legato de non præſentato à Patrono eſt nulla ope ſaltem exceptionis; vnde ſi patronus infra tempus datum ad præſentandum non ſe opponat, collatio ſuſtinebitur. Lamber. *d. quæſt.* 8. *a.* 2. Gambar. *d. l.* 3. *num.* 243. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 64. Barboſ. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *num.* 44.

30 Et nihilominus in duobus caſibus Legatus conferre poteſt beneficia iuriſpatronatus laici. Primo ſi ſint deuoluta ad Epiſcopum ex negligentia patroni. Selua 2. *p. quæſt.* 3. *num.* 41. Garz. *d. cap* 3. *num.* 66. Secundus caſus eſt, ſi iuſpatronatus ſit ex priuilegio, vel ex præſcriptione, non vero ex fundatione, & dotatione, cum tunc ceſſet virtus fundationis, & dotationis. Et ſic Legatus poteſt huiuſmodi beneficia conferre, nec opus eſt derogare iurispatronatui, vel de eo facere mentionem. Probus hic *num.* 16. Panorm *cap. Dilectus in fin. de off. legat.* Cardin. *in Clement. p. de præben. quæſt.* 3. Lamber. *d. quæſt* 8. *a.* 9. Gambar. *d. l* 3. *num.* 243. & 251. Selua *de benef. p.* 2. *quæſt.* 3. *num* 39. Palaus *num.* 11. Couar. *pract. cap.* 36. *num.* 6. Garz. *d. cap.* 3 *num.* 73. *vbi num.* 74. contra Corraſium addit, hoc verificari etiam ſi priuilegium ſit datum ad certa beneficia; deficit enim ſemper ratio illa, quæ ex fundatione petitur, & dotatione.

31 Nec beneficia iuriſpatronatus mixti. Panorm. *in cap. fin. de iurepatron.* & *cap. Dilectus de off. legati.* Puteus *dec.* 157. *l.* 3. *num.* 2. Gambar *d. l.* 3. *num.* 355. Conar. *d. cap.* 36. *num.* 5. Palaus *d. p.* 25. *num.* 11. Mandoſ. *reg.* 1. Cancell. *quæſt.* 10. *n.* 8. Nec eſt admittenda limitatio Gambar. vt aſſertio non procedat quando ex patronis maior pars eſt Clericorum habentium vocem ad præſentandum, neque enim præiudicium laicis fieri debet ex ſocietate Clericorum, ne ex hoc retrahantur laici à fundatione beneficiorum, ideo etiam ſi vnus ſolus ſit laicus, & plures Clerici, qui habent ius præſentandi ad beneficium, debet huiuſmodi beneficium haberi pro beneficio iuriſpatronatus laici, nec legatus illum conferre poteſt. Garz. *d. cap.* 3. *num.* 79. Barboſ. *d. cap.* 5. *num.* 45. Selua *de benef. p* 2. *quæſt.* 3. *num.* 59. Nihilominus tamen in his beneficijs mixtis non tenetur Legatus niſi ad conſenſum patroni laici, quo habito poterit conferre beneficium in præiudicium patroni Clerici, vt ex Panorm. *in cap. Si ſuper. quæſt* 11. *de iurepatron* tenet Selua *d. num.* 39. Vbi quod ſi iuſpatronatus ſit alternatiuum, quod legatus poterit in turno Clerici beneficium conferre.

32 Nec poteſt Canonicum ſupranumerarium in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata creare. Oppoſitum de iure communi ſenſerunt Panorm. & Azor. apud Palaum *d. p* 25. *num.* 12. ſed modo cum expectatiuæ ſint abrogatæ per Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 19. non poſſe inſtitui Canonicum ſupernumerarium ad futuram præbendam tradiderunt

Digitized by Google

runt Gonz. *reg.* 8. Cancell. §. 1. *probem. num.*64. & Barboſa *d. cap.*12. *num.*5. Palaus. *d. punct.* 25. *num.*13. aſſerentes id fuiſſe deciſum.

33 Nec poteſt concurrere cum illo cui Papã per priuilegium ſpeciale conceſſit, vt poſſit conferre certa beneficia, & hoc ſiue priuilegiom hoc datum foit aotequam lrgatus eſſet darus, ſiue poſt, & ſiue priuilegium illi, cui eſt conceſſum non ſit Ordinarius collator, ſrd Delegatus Apoſtolicus. Coocurrit enim legatus cum Ordinarijs collatoribus, ſed noo cum Delegatis ſpecialitèr à Sedẽ Apoſtolica, & ſpecialis prouiſio derogat georali *cap. ſequenti, & cap. dudum inf. de prabend.* Panorm. *cap. Dilectus, infr. de off. legati.* Garz. *d. cap.* 3. *num.* 78. Barboſ. *d. cap.* 5. *num.* 47. Si vero per priuilegium fieret collator Ordtnarius, tuoc haberet locum, quod voluit Gamb. *d. l.*3. *num.* 236. ſcilicet, quod cum eo concurreret Legatus, & daretur præuentioni locus.

34 Notandum primo ex illis verbis *Officij noſtri debitum*, quod Summus Pontifex debitum officij ſui recognoſcit; neque enim ſic eſt ſolutus à vioculis legis poſitiuæ, quod non ſit præ omnibus alijs adſtrictus legi naturæ & diuinæ ex vi officij, quod habet, paſcendi oues Chriſti. Ex qua vero virtute oriator hæc obligatio explicaui latè *tom.*1. *de ſtatibus. q.*185.*a.*7.*nu.*57.*pag.*226. Et iuxta ibi dicta oritur hæc obligatio primo ex virtutẽ fidei, ſed proxime eſt ex virtute Religioois; cũ Summus Pootifex ſit ſuoimus Sacerdos, & Religionis miniſter, vnde ex eeligioſa fidelitate tenetur Pootifex vt verbo, & exemplo paſcat oues Chriſti, illaſque tueatur, & ad caulas æternas perducat. Et ideo merito Innocentius 4. dixit, qood officij ſui debitum iouigilat remedijs ſubditorũ.

35 Notandum eſt 2. quod ad duo præſtandã præcipuè ſe debitorem Pootifex cognoſcit, nimirum ad ſubleuandos ſubditos ab oneribus, & ad tollenda ſcandala, & hoc quia Papa in quiete ſubditorum quieſcit, & fouetur io pace. Et ſic verè eſt, quod quies ſubditorum facit quietum Priocipem, qui etiam oon poteſt non eſſe grauatus poodere, ſi ſubditi præmantur oneribus. Et propterea Prioceps inuigilare ſummopere debet, vt ſubditi exonerati quieſcant in pace, vt & ipſe in quietẽ eorum quieſcat, & foueatur io pace.

36 Notandum tertiò ſcandala omnino eſſẽ vitanda. Sed Cauooiſtæ quæcootes hic ao ſcandala ſiot ſemper vitanda, diſtinguunt, quia ſi ſcandalum eſt tale, quod ex eo Deus offeoditur, illud ſemper eſt vitandum, oon vero ſi ex eo Deus nõ offenditur. Ita poſt Hoſtieo. Monachus *num.* 2. Io: Aodr. *num.*1. Aochar. *num.*1. Dom. *num.*7. Franc. *num.*1. Sed non eſt ſcaodalum niſi ſit occaſio offeodeodi Deum, & nec ſemper Dei offeoſa eſt per ſuperiores tolleoda. Nam vt notat Probus *num.*1. iuſte tolerantur meretrices, & propter bonũ, quod ex malè geſto ſequitur, ipſum malum toleratur; *cap. Nerui, diſt.*13. Sic igitur licet Superioribus permittere mious malum, vt vitetur malus, vel oe impediatur *in* Republica maius bonum. Sic enim & Deus, ne perfectio vniuerſi impediatur, permittit peccatum, quod impedire poſſet, ſi vellet.

37 Notandum quartò ex verbo illo *fratribus*, quod Pootifex vbi promiſcuè loquitur de Cardinalibus eos fratres vocat, cum tamen dum loquitur de illis in particulari, Præſbyteros, & Diaconos vocet filios, prout hic aduertunt. Gloſſ. Monac. *num.* 7. Dom. *num.* 5. & 14. Barboſ. *num.* 6. Franc. *num.*5. & 6. Ex quo Dom. & Franc. vniuerſalem regulam deduxeruot: quia nimirum, vbi promiſcuè ſit ſermo de aliqoa multitudine ex hominibus diuerſorum graduum reſultante, denominatio fieri debet à oobiliori, licet ſiot in minori numero. Sic enim Papa, qui ſolis Cardinalibus Epiſcopis tribuit oomen fratris, qood quandã præſefert qualitatem, oihilominus quando loquitur de Cardioalibus promiſcuè, omnes eos fratres vocat.

38 Notandum quiotò ex illo verbo *prærogatiua*. quod maior io digoitate merito magis honoratur in priuilegiorum conceſſione, ad qood facit etiam *cap. fin. in princ. ſup. tit. prox. & cap. de multa, ſup. de praben.* Ex quo deducunt hic Hoſtiẽ, Io: Aodr. & ex eis Franc. *num.* 2. quod Cardinales etiam oon Legati ſuot præ cæteris honorandi; licet eoim alij poſſint eſſe maiores ordioe; tameo iſti maiores ſunt hooore, ſont enim pars corporis Papæ. *cap. ſi quis* 6. *quaſt.* 1. *& cap. Felicis inf. de pœnis*. Et dicuntor Patricij ſcripti in diademate Imperatoris. *inſtit. qui mo. inſpat. pater ſoluitur*, §. *filiusfam.* Et poſſunt dici Senatores, *cap. Conſtantinus* 96. *diſt. & cap. Eccleſia* 16. *quaſt.* 1. Et inter Papam, & Cardinales dicitur eſſe ideotitaris vnio ſecuodum Io: Andr. *in cap. requiſiuiſti in fin. de teſtam.* Vndecim Cardioalium prærogatiuas oumerant Hoſtien. Io: Andr. *num.*1. & Dom. *nu.*9.

39 Notaodum ſextò illud verbum *lætantur*. ex quo colligitur licitum eſſe lætari de honoris prærogatiua, vnde etiam videtur, quod liceat honores appetere, & digoitates Epiſcopatus, & Cardinalatus quærere. Et quidem cum liceat operari, vt quis habeat meritum dignitatum, & condignitatem, vt fiat Epiſcopus, aut Cardioalis, aut Papa. Sed & quia opus Epiſcoporum, Cardinalium, & Pontificis eſt fidelibus prodeſſe, & vt dicitur iñ hoc *cap. remedijs ſubditorum inuigilare*, laudabile eſt deſiderare prodeſſe proximis, & inuigilare eorum remedijs, nihilominus digoitates prælatas deſiderare ratione circũſtantiarum, oimirum ratione altitudinis gradus eſt præſumptuoſum, & rationẽ honoris eſt ambitioſum, & ratione diuitiarũ, eſt auaritiæ. Videndus D. Th. 2.2. *quaſt.*185. *a.*1. & paritèr videri poſſunt, quæ circa dictum articulum à me ootata ſunt *tom.* 1. *de ſtatibus pag.*109. *& ſeqq.*

40 Notaodum ſeptimò circa illam particulam. *ſic eos auctoritate fungi volumus ampliori*, quod auctoritas, quam habeot Legati à latere ex eo quod ſont Cardinales, illis competit de iure. Sed ao ſiot Ordinarij, vel Delegati videbitur *cap. ſequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Ordo textus.*
2 *Legati officium non expirat morte mittentis.*
3 *Verum hoc eſt de omnibus Legatis.*
4 *Proconſules, & Præſides, qui eſſent.*
4 *Legati cur ſimiles Proconſulibus, & Præſidibus.* 4.
5 *Legati officium eſt ordinarium.*
Obijcitur contra hoc. 5.

6 Opi-

Digitized by Google

6 *Opiniones variæ.*
7 *Legati propriè ſunt Ordinarij.*
Diſcrimen inter cauſam principalem, & inſtrumentalem. 7.
Ordinatius eſt cauſa principalis, Delegatus inſtrumentalis. 7.
8 *Ordinarius eſt, qui datur cum generali commiſſione pro certo loco.*
9 *Legati tanquam Ordinarij conferunt beneficia.*
10 *Legati facultas non eſt extraordinaria.*
11 *Legati ſunt Ordinarij ſuperinducti, ſed tamen connaturales.*
12 *Prouiſus à Legato non dicitur prouiſus autharitate Apoſtolica.*
13 *Prouiſio facta à Legato, aliquando dicitur prouiſio Sedis Apoſtolica.*
14 *Prouiſus à Legato ſalum impropriè dicitur prouiſus authoritate Apoſtolica.*
15 *Clauſula* expulſis &c. *an excludat prouiſos a Legato.*
16 *Legatorum officium quia ordinarium non expirat morte mittentis.*
17 *Legatio non ceſſat.*
18 *Etiamſi Papa moriatur ante ingreſſum legati in Prouinciam.*
19 *An Collegium Cardinalium Sede vacante poſſit reuocare Legatum.*
20 *Ad quem finem mittantur* Legati.
21 *Quæ poſſint facere legati quia Ordinarij.*
22 *Papa hic antiquum ius declarauit.*
Non eſt in textu extenſia caſus ad caſum ex ratione legis, ſed declaratio comprehenſionis caſus particularis ab vniuerſali.
23 *Vbi ex ratione legis ad caſum ſpecialem non eſt neceſſaria conſequentia, non fit extenſio legis.*

Cap. Legatos 2.

1 PRæmiſſis nonnullis ex parte Legatorum, ex quibus reddi poteſt ratio ſuæ determinationis, Clemens 4. declarat quid iuris circa durationem officij Legatorum.

2 Datur igitur declaratio, quod cum Legati, qui dantur Prouincijs ad inſtar Proconſulum, & Præſidum, ſint Ordinarij in ſuis Prouincijs, ideo eorum officium morte Pontificis illud concedentis non expirat.

3 In hoc textu nedum de Legatis à latere, ſed de omnibus Legatis, & ſic etiam de Nuncijs eſt ſermo. Quamuis enim hæc decretalis quantum ad ſenſum deſumpta ſit ex *conſtit. & extrauag. Clem.* 4 incip. *Ex parte*, & directa fuerit Presbytero Cardinali, Tit. S. Ceciliæ, tamen indiſtinctè loquitur de omnibus Legatis, qui ad certarum Prouinciarum regimen à Sede Apoſtolica mittuntur, ſicuti explicant Gloſſ. *not. in v. legato.* Probus hic ad Mon. *num.* 5. *verſ. Et ſi volueris*, vbi benè aduertit, quod licet literæ Clemen. directæ fuerunt ad particularem Cardinalem, quia ipſe Cardinalis ſuper dubio in textu deciſo conſultationem fecit, Pontifex vero dubio propoſito vniuerſaliter reſpondit.

4 Dicitur autem, quod legati mittuntur ad inſtar Proconſulum, & Præſidum. Aduertit vero Gloſſ. quod Legati à latere Cardinales æquiparantur Proconſulis, alij vero Legati Præſidibus, Quod & adnotauit Speculator *tit. de off. legati*, §. 4. *Superest. num.* 37. & 38. Dicebantur enim Proconſules, vel qui loco alicuius conſulis ſubrogabantur, vel accommodatiùs ad rem noſtram, qui poſt Conſulatum ad Prouincias gubernandas mittebantur; alij vero, qui non fuerant Conſules, licet etiam eſſent Senatores, nomine generali Præſides dicebantur. *l.* 1. *ff. de off. Præſid.* Quia ergo Card. Summo Pontifici in conſilijs, & arduis negotijs aſſiſtunt, *cap. Venerabili de off. Deleg. cap. expoſuit, de dilat. cap. Piſanis, de reſt. ſpol. cap. Cum Ioannes, de fid. inſtrum.* Et cenſentur pars corporis eius. *cap. ſi quis* 6. *quæſt.* 1. & in partem adminiſtrationis totius Reipublicæ Chriſtianæ aſſumpti in executione Sacerdotalis officij Papæ coadiutores exiſtunt. *cap. per Venerabilem*, §. *rationibus. Qui fil. ſint legit.* ideo meritò in Eccleſiaſtica Republica aſſimilantur Conſulibus Romanorum, & cum mittuntur ad Prouincias regendas, dicuntur mitti ad inſtar Proconſulum. Alij autem Prælati, qui non ſunt Cardinales, dicuntur ſimiles Præſidibus *arg. l.* 2. *de off. Præſid.* Io. Mon. *num.* 1. Archid. *num.* 1. Dom. *num.* 2. & 4. Butr. *num.* 1.

5 Ex hac vero ſimilitudine deducit Clemens, quod Legati ſint Prouinciarum Gubernatores, & Iudices Ordinarij, quia tales erant Proconſules, & Prouinciarum Præſides: quod tamen non ſine controuerſia recipitur. Nam videtur, quod iuriſdictio Legatorum non debeat dici ordinaria, tum quia ordinaria iuriſdictio fauorabilis eſt & ampliandа. Probus *num.* 4. At vero Legatorum iuriſdictio odioſa eſt, & reſtringenda. Gloſſ. *in Clem.* 2 *in v. volumus, de off. Ordin.* Franc. *cap. ſeq.* §. *cæterum*, *per cap. mandatum ſup. de reſcrip.* Card. & Panorm. *in d. Clem.* 2. & *cap. ſi quis, de off. Deleg.* Secundò nam legati gerunt vices Papæ, quod repugnat iuriſdictioni ordinariæ, quæ competit iure proprio, & eſt radicata in perſona Ordinarij.

6 Diſtinguunt aliqui in Legatis iuriſdictionem à facultate conferendi beneficia, & dicunt iuriſdictionem eſſe ordinariam, ſed facultatem conferendi beneficia etiam in Legatis à latere eſſe ex priuilegio; ſic enim dixit Corraſius *p.* 2. *cap.* 3. apud Garz. *lib.* 5. *de benef. cap.* 3. *num.* 4. Alij vero dicunt eſſe extraordinariam; quia ex proprio officio legationis non venit. Ita Probus hic *num.* 3 Gloſſ. *in Clem.* 2 *de off. ord. in verb. volumus*, & Panorm. *in cap. ſi quis contra, de off. Deleg. num.* 4. Alij dicunt legatos eſſe Ordinarios ſed ſuperinductos, & non naturales, & ideo eſſe odioſos iuxta mentem Gloſſ. *in d. Clem.* 2. & Boniſ. ibid. *num.* 7. & Panorm. vbi ſupra. Ita Garz. *d. cap.* 3. *num.* 9. plures citans, & præcipuè Puteum *dec.* 45. *in fin. l.* 2. Rotam *dec.* 206. *num.* 3. *p.* 1. Idem tenuit Palaus *tom.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 2. *quæſt.* 25. *num.* 2. quod & voluit Gonzalez. Gloſſ. 25. *num.* 38. Vbi quod Legati ſunt Ordinarij impropriè.

7 Nihilominus dicitur, quod Legati, & Nuncij propriè ſunt Ordinarij. Hoc declaratur primo ex principio phyloſophico; diſtinguunt enim Philoſophi inter cauſam principalem, & inſtrumentalem; quod illa agit per virtutem propriam, ſed inſtrumentum agit in virtute principalis agentis, imo non agit niſi vt ſtat ſub motu, & vſu principalis agentis, vnde cauſa principalis habet virtutem permanenter, & etiam dum non actu cauſat, ſed inſtrumentum non habet virtutem

Digitized by Google

tem niſi per modum tranſeuntis, & tunc ſolum, cum actu cauſat vt motum ab agente, ſeu vt ſtat ſub vſu principalis agentis. D. Th. 3. *p. quaſt.* 62. *a.* 1. *c.* & *a.* 4. *c.* Ordinarius habet iuriſdictionem per modum cauſæ principalis, quæ agit per virtutem propriæ formæ, habet enim iuriſdictionem ratione officij ſui, ſicut Epiſcopus ratione Epiſcopatus habet iuriſdictionem, & ſic habet eam tanquam propriam, & per modum permanentis. Sed Delegatus aſſimilatur inſtrumento, & agit virtute mandati, non vero quia habeat titulum aliquem, cui iuriſdictio ſit propria, ſed virtute delegantis operatur. Legatus vero habet iuriſdictionem non ex vi mandati ſpecialis, ſed ex titulo officij ſui, vnde & habet illam tanquam propriam, & per modum permanentis, ſicut habebant illam Proconſules, & Præfecti Prouinciarum. Gloſſ. *in v. Reputantes.* Io: Mon. *num.* 2. Archid. *num.* 2. Io: Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 4. Butr. *in princ.* Dom. *num.* 4 Franc. *num.* 1. Barb. *num.* 1. Speculator. *de off. legati*, §. 4. *ſupereſt num.* 38. Nauar. *cap. Cum contingat, de reſc. remed.* 5. *num.* 2. & *de indulg. not.* 28. *num.* 39. Sanchez. *l.* 3. *de matrim. d.* 28. & *lib* 8. *d.* 28. *num.* 4.

8 Et hoc probatur 2. quia tunc Princeps cenſetur dare iuriſdictionem Ordinariam, quando reſpectu certi loci datur abſolutè iuriſdictio, vt ſi dicat Princeps te conſtituo iudicem in tali loco. Anchar. *n.* 3. Butr. *n.* 1. *ex l.* 1. §. *cum vrbem ff. de off. Præſid.* Vel quando quis deputatur certo loco cum generali commiſſione. Dom. *num.* 2. Franc. *n.* 1. At vero Legati Papæ deputantur certæ Patriæ aut Prouinciæ, cum generali commiſſione regendi, & adminiſtrandi illam, vt ex eorum literis patet, & praxis confirmat.

9 Vt ordinarij etiam conferunt beneficia Legati à latere, quia hæc facultas eſt coniuncta illorum officio de iure. Nec obſtat, quod hoc non competat illis vigore legationis; quia hoc probat ſolum, quod hæc facultas non competat generi Legatorum, non vero probat, quod non ſit propria Legatorum huius ſpeciei, ſcilicet Legatorum à latere. Sic nec animali competit facultas generandi hominem, quæ tamen competit homini, qui eſt animal rationale. Et dato quod huiuſmodi facultas ab initio fuiſſet conceſſa Legatis à latere ex priuilegio, cum iam hoc ſit repoſitum in iure, iam de iure communi eſt, vt Legatus à latere facultatem conferendi beneficia habeat tanquã propriam, & illa conferat ex virtute ſui officij ſpecificè ſumpti, ad differentiam Nunciorum, qui illa non conferunt niſi ex ſpeciali commiſſione & indulto. Gamb. *de off. Legati lib.* 1. *num.* 40. & 41. Garz. *de benef. l.* 5. *cap.* 3.

10 Ex his ſequitur, quod iuriſdictio Legatorum vel etiam reſpectu Legatorum à latere facultas conferendi beneficia, non poteſt, nec debet dici extraordinaria, quia eſt facultas officio propria, & quæ vt propria conuenit Legatis, vel ex genere vel ex ſpecie, & quidem de iure, & independenter à ſpeciali mandato, & delegatione.

11 Colligitur ſecundò, quod quia Epiſcopi ſunt Ordinarij naturales, vt ſic dicamus, quia ex vi inſtitutionis Eccleſiaſtici regiminis, & ex eius connaturalitate mittuntur; cum etiam de iure diuino connaturali Eccleſiæ Chriſti ſit, quod ſint Epiſcopi in Eccleſia; poteſt quidem dici, quod Legati ſint Ordinarij ſuperadditi, ſeu ſuperinducti, non tamen omnino dici poteſt, quod ait Garz. *d. l.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. ſcilicet, quod non ſint naturales; quia naturale eſt, quod eſt ſecundum naturam; at vero ſecundum naturam Eccleſiaſtici regiminis, ſub vno capite viſibili Summo Pontifice eſt, quod ipſe Legatos ſuos mittat, & per illos Prouincias ex ſuperiori quadam auctoritate adminiſtret, & negotia Eccleſiæ cum Principibus, & Magiſtratibus tractet. Et ideo connaturales Ordinarij ſunt, licet ſuper inducti, quia additi Ordinarijs Epiſcopis, maiori tamen, ſuperiori, & excellentiori auctoritate pollentes. Et propter hoc legatio habet non nihil odioſi, quatenus infert aliquod præiudicium Ordinarijs locorum; & per hoc ſoluitur primum argumentum ex poſitis *num.* 5.

12 Colligitur tertiò, quod prouiſus de beneficio à Legato ex vi ordinariæ ſuæ facultatis, non dicitur prouiſus auctoritate Apoſtolica, ſed auctoritate ſibi propria. *cap. Hi qui infr. de preben. in hoc* 6. & ibi Gloſſ. Dom. & Franc. *num.* 5. Ad quod facit etiam *cap. ſi Apoſtolica, eod. tit.* vbi, vt notat Gamb. *de off. leg. l.* 1. *num.* 40. authoritas Sedis Apoſtolicæ contradiſtinguitur authoritati Legati, nec factum à Legato cenſetur factum authoritate Apoſtolica, niſi ſit à Pontifice confirmatum. & *cap. penult. de fil. Presbyt.* cum quidam allegaſſet ſe habuiſſe diſpenſationem à Legato: Papa reſpondit, quod hoc non obſtante ille priuaretur Eccleſia, quia diſpenſatio non emanauit à Sede Apoſtolica.

13 Et licet prouiſio facta à Legato aliquando dici poſſit prouiſio Sedis Apoſtolicæ, quia appellatione prouiſionis Sedis Apoſtolicę aliquando venire prouiſionem Legati, dixerunt in *cap. ſi Abbatem* Gloſſ. *in v. tranſeundi*, & eam ſequentes Io. And. Dom. & Franc. niſi ſimus in materia Papæ reſeruata, aut cum dictione tantum, aut ſimili. Card. *in Clem. quia contingit, de relig.* Dom. & ibi Imola. Rota *in Curien. beneficiorum.* 2. *Iun.* 1610. coram Penna apud Garz. *d. cap.* 3. *num.* 16. Quia Legatus vices gerit Sedis Apoſtolicæ in non reſeruatis. *cap. mandata, de præſumpt.* Et in Prouincia ſibi commiſſa repræſentat Papam. Boniſ. *in d. Clem.* 2. *de off. Deleg. ſeu* 1. *de off. leg. num.* 13. Vnde ſoluitur ſecundum argumentum ex poſitis *num.* 5. Quia etiam Ordinarij dicuntur gerere vices Pontificis, qui illos inſtituit. Nam & ſecundæ cauſæ principales vices gerunt primæ cauſæ.

14 Nihilominus prouiſus à Legato dici non poteſt prouiſus auctoritate Apoſtolica niſi valdè largè & impropriè, ſeu mediatè, quia prouiſio ſit per auctoritatem, quam Legatus habet à Sede Apoſtolica, & vt miniſter illius, qui Papam repræſentat ſpecialiori ratione, ſeu, vt dicit Gambar. *de off. legat. lib.* 1. *num.* 43. quia factum à Legato per interpretationem dicitur factum Sedis Apoſtolicæ. *cap. ſi Abbatem. ſup. de elect. in hoc* 6. *cap. ſi Apoſtolica, cap. auctoritate, inf. de preben.*

15 Quod an ſufficiat ad hoc, vt quando in Breuibus de capienda poſſeſſione ponitur clauſula expulſis quibuſcumque detentoribus, exceptis prouiſis auctoritate Sedis Apoſtolicæ, eſſet conſiderandum; cum tamen ſi dicatur exceptis prouiſis à nobis, dicendum ſit excludi prouiſos à Legatis, cum dictio *nobis* ſit perſonalis & perſonam Papæ importet Rota *in d. Curien.* Garz. *d. n.* 26.

16 Sta-

Digitized by Google

16 Stabilito igitur hoc principio, quod Legatus ſit ordinarius, Clemens 4. declarauit Legatorum officium morte concedentis non expirare. Gloſſ. *in v. expiraſſe*. Io. Monac. *n.* 1. Archid. *n.* 2. Io. And. *n.* 1. Dom. *n.* 3. Franc. *n.* 1. Barb. *n. p.* plures referens *n.* 2. Speculator *de off. leg.* §. 4. *ſupereſt. n.* 38.

17 Hinc excluditur quod ex Goff. *in ſummo de off. leg.* §. *finitur* refert Gloſſ. *in v. Declaramus*. Voluit enim Goff. quod morte mittentis ceſſaret Legatio, licet non ceſſaret iuriſdictio quoad cœpta negotia. Sed hoc iam ex textu iſto falſum eſſe conuincitur, quia ſtatuitur officium legationis morte eius, qui miſit, non expiraſſe.

18 Imo addit Gloſſ. quod hoc nedum eſt verum, ſi Pontifex, qui miſit Legatum, moriatur poſtquam Legatus ingreſſus eſt Prouinciam ad quam fuit miſſus, ſed etiam ſi ante. Quia ſicut in alijs ordinarijs non inſpicimus mortem inſtituentis, ſic neque inſpicienda eſt in Legato.

19 An vero Cardinalium collegium Sede vacante poſſit Legatum reuocare Gloſſ. refert Hoſtien. & Gul. aſſeruiſſe quod ex magna, & euidenti cauſa id facere poſſet. Sed nunc attendi debet nedum quod ſtatutum fuit *ſup. cap. Vbi periculum, de elect.* Sed. quod diſpoſitum fuit in *Clement. ne Romani eod. tit.*

20 Notandum primo Legatos mitti vt euellant & diſſipent, ædificent, atque plantent, iuxta id quod Deus dixit Ieremiæ Prophetæ *cap.* 1. *Mittuntur enim vt euellant radicitus mala germina vitiorum, conſilia prauorum diſſipent, ædificent, prouincias, vt ſint ciuitates ſanctæ, & ſinguli, fideles erigantur in templum ſanctum Dei, & plantent frugiferas virtutum plantas, vt populi ſint gens ſancta, & populus acquiſitionis*. Sic enim & Præſides à Romanis mittebatur, vt prouincias tenerent pacatas, & malos & facinoroſos homines expellerent, atque punirent *l.* 3. *& l. Congruit. ff. de Off. Præſ.* Sic enim & ob huiuſmodi fines mittuntur Legati, vt dicitur in hoc textu, *& cap. ſolicitè de maior. & obed.* Et ideo in *Extrauag. ſuper Gentes* Io. 22. dicitur, quod Legati ſupplent Vices Rom. Pontif. errata corrigunt, aſpera in plana conuertunt, vnde dicit textus *in cap. ſi quis diſt.* 94. quod qui legationem impedit, profectum multorum auertit; nam & Legatorum fuit ſemper ſancta, atque inuiolabilis authoritas *cap. inſurgentium diſt.* 1. Et patroni Eccleſiarum dicuntur *cap.* 1. *diſt.* 94. quæ aduertit Gambar. *de off. Leg. lib.* 1. *num.* 20. *& ſeqq.*

21 Notandum eſt ſecundo ex Gloſſ. *in v. repugnantes*, quod ex quo Legati ſunt ordinarij, ideo nedum non expirat eorum officium per mortem mittentis, ſed in prouincia poſſunt facere ſtatuta perpetua *ſup. cap. vlt. eod. tit. & cap.* 1. *de loc.* & adeuntur per querelam *ſup. cap.* 1. *eod. tit.* quod pluribus probat & tuetur Probus hic ad Monachum. Item Legati, quia Ordinarij habent imperium *cap. ſi Abbatem, ſuprà de electione. in antiq. & leg. Ideo ff. de off. Proconſ. & lib.* 1. *&* 2. *eodem titulo.*

22 Notandum eſt 3. quod Pontifex in hoc textu non edidit ius nouum, ſed declarauit antiquum vnde etiam ante hanc Decretalem verum erat, quod Legatorum officium tanquam Ordinarium morte mittentis non expirabat. Regulam vero deducunt Dom. *n.* 4. *&* Franc. *n.* 2. dicentes colligi ex hoc textu & Gloſſ. quod conſtitutio declaratiua trahitur ad omnes alios caſus, quibus ipſa ratio declaratiua adaptatur. Verum in hoc textu nulla fit extenſio, ſed commune applicatur particulari per neceſſariam conſequentiam. Et procedit litera per hunc ſylogiſmum, Ordinarij officium non expirat morte concedentis; ſed officium Legati eſt ordinarium; igitur Legati officicium non expirat morte concedentis. Hic ergo nulla eſt extenſio, ſed eſt explicatio comprehenſionis particularis, ſub communi, quod neceſſitatem continet.

23 Et ſic etiam hoc eſt conſiderandum, quod vbi ex ratione legis generali per neceſſariam conſequentiam deducitur comprehenſio caſus ſpecialis ſub illa lege, caſus comprehenditur ſub legis obligatione. Sed vbi conſequentia ex natura rei non eſt neceſſaria, caſus ille ſpecialis ſub legis obligatione non cadit, niſi detur alia lex ſpecialis, quæ id ſtatuat, quia ſolius legiſlatoris eſt obligare ad id, quod per contingentem conſequentiam ex priori lege deducitur, & quod prioris legis obligatione ſtante eſt indiferens, vt fieri vel non fieri poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Legati poſſunt reſeruare beneficia, & dare executores.*
3 *Et poſſunt reſeruare beneficium primo vacaturum, quod ſpectat ad collationem talis.*
4 *Et beneficium quodquis infra menſem duxerit acceptandum.*
5 *Non poſſunt reſeruare manualia.*
6 *Nec monocolaria.*
7 *Nec Canonicatum, vbi non eſt certus numerus Canonicatuum, & prabendarum.*
8 *Finita legatione ceſſant reſeruationes, quæ non ſunt ſortitæ effectum.*
9 *Regula textus data Legatis à latere.*
10 *Reſeruationes ſpeciales modo ſunt prohibitæ.*
11 *Reſeruatio cuiuslibet beneficij quocumque tempore vacantis ceſſat finita legatione.*
12 *Finita legatione beneficium reſeruatum redit ad collationem Ordinarij, etiam ſi ſuccedat alius Legatus.*
13 *Niſi reſeruatio facta fuerit auctoritate Apoſtolica, quia tunc collatio finita legatione ſpectat ad Papam.*
14 *Collatio facta antequam ceſſet legatio tenet.*
15 *Quæſtiones aliquæ non neceſſaria.*
16 *Pendente reſeruatione Legatus non poteſt aliud beneficium reſeruare vel in eadem Collegiata, vel cuius collatio ſpectet ad eundem collatorem.*
17 *Hoc non habet locum in Eccleſia non collegiata.*
18 *Quando pendeat reſeruatio.*
19 *Legatus poteſt reuocare reſeruationem.*
20 *Legatus non poteſt promittere & ſe obligare ad conferendum beneficium primo vacaturum.*
21 *Legatos ſi beneficium reſeruatum pro vno alteri conferat an debeat fieri mentio reſeruationis.*
22 *Si executores præuenerint non poteſt Legatus ſe intromitere.*
23 *Si beneficium actu vacans & ſibi reſeruatum alicui promiſit, non poteſt Legatus reuocare*

24 *Non poteſt Legatus ſimul reſeruare ſibi plura beneficia in eadem Collegiata.*
25 *Et reſeruatio iſta eſt in totum nulla.*
26 *In eadem Collegiata non poteſt Legatus ſibi ſimul plura beneficia reſeruare, etiam ſi Collatio ſpectet ad diuerſos.*
Bene tamen in eadem Diœceſi, vel Ciuitate. 26.
27 *Legatus non poteſt ſibi ſimul reſeruare plura beneficia ſpectantia ad collationem eiuſdem.*
28 *Etiam ſi collatio non ſit illi propria.*
29 *Collatio in textu ſumitur propriè.* 30. 31.
32 *Legatus finita priori reſeruatione aliud beneficium poteſt ſibi reſeruare.*
33 *An tunc debeat fieri mentio prioris reſeruationis*
34 *Authoritas legationis diſtincta ab Apoſtolica.*
35 *Legatus apponit decretum irritans ligans etiam ignorantes.*
36 *Collatio facta ab Epiſcopo reſeruatione pendente non reconualeſcit finita legatione.*
37 *Extincta gratia extincti executores.*
38 *Quando finitur legatio.*
39 *Diſpoſitio extinctiua factorum non ſe extendit ad perfecta.*
40 *Sub nomine Prælatorum veniunt Epiſcopi.*
41 *Qualiter reſeruatione Prælati onerentur.*
42 *Irritum eſt, quidquid attentatum contra ſancita in hac Decretali.*

Cap. Præſenti 3. de off. Leg.

1 IN tres partes hunc textum diuidunt communiter Gloſſ. & DD. In quarum prima declarat antiquum ius circa reſeruationes beneficiorum factaa à Legatis, in 2. condit ius nouum, per quod reſtringit facultatem Legatorum ad reſeruanda beneficia. In tertia ponit decretum irritans attentata in contrarium.

2 Itaq; ſupponit hic textus, quod Legati quantum ſit ex vi iuris antiqui, authoritate legationis poſſint ſibi reſeruare beneficia tam actu vacantia, quam vacatura, etiam pro certa perſona, non quia poſſint illa conferre, aut promittere alicui, antequam vacent, & dare illi iua ad illa. Hoc enim illis prohibitum eſt, vt notatur *in cap. 2. & cap. propoſuit ſup. de conceſs. Præbend. & docet* Gloſſ. *hic in v. finitur* Panorm. *in cap. dilectus el 1. ſen 19. n. 3. de Præben. & in cap. cum dilectus 28. n. 2. de iure Patron.* Barboſ. *1. p. de iur. Eccleſ. cap. 5. n. 55.* ſed quia poſsunt ſibi reſeruare collationē beneficiorum, etiā non vacantium, & ſuper illis dare executores, & inhibere, quod & facere poterant executorea ab eis deputatis, vt tradunt Io. Monac. *n. 1.* Anchar. *n. 1.* Butr. *n. 1.* Domin. *n. 1.* Franc. *n. 1.* Barboſ. *n. 2.* Speculator *tit. de off. leg. §. 5. Nunc tractemus n. 2.* Gambar. *de off. Legat. lib. 4. à n. 3.*

3 Quod adeo verum eſt, vt Legatus poſſit etiam in genere reſeruare beneficium primo vacaturum, quod ſpectat ad collationem talis; quia expreſſio generis, quod reſtringitur ad indiuiduū, æquiualet expreſſioni indiuidui *l. nominatim ff. de lib. & poſt.* Alias vero affectio beneficij incerti remotior eſt à voto captandæ mortis. *ſpecul. de off. Leg. §. 5. Nunc tractemus n. 2.* Lap. Dom. & alij *in cap. ſi eum, inf. de Preben.* Gamb. *de off. Leg. lib. 4. n. 27.*

4 Poteſt quoque Legatus reſeruare ſibi beneficium, quod aliquis intra menſem duxerit acceptandum. Quamuis enim hoc neget Io. And. *d. c. ſi eum*, quia ex hoc Epiſcopus impediri poſſit in pluribus collationibus; tamen hoc non ſequitur, quia ſeruandum Gondisl. Epiſcopus ſemper conferet, & ab euentu futuro pendebit, quale fuerit beneficium reſeruatum. Et ideo quod Legatus id poſſit tenent Lap. Dom. & Franc. in *d. cap. ſi eum*, quos ſequitur Gamb. *d. l. 4. n. 38.* quia in effectu hæc eſt vnica reſeruatio, cum genus iſtud, quod duxerit acceptandum, non includat niſi vnam ſpeciem, ſed de hoc dicendum erit in *d. cap. ſi eum.*

5 Neque tamen Legatus poteſt omnia beneficia ſibi reſeruare. Nam primo non poteſt reſeruare beneficia manualia; quia propriè non ſunt beneficia, cum dentur ad tempus, beneficia vero ſint perpetua cap. Priſcis, *diſt. 50.* Gamb. *lib. 4. de offic.* Leg. *num. 10.* Niſi conſuetudine facta ſint perpetua.

6 Item quod Legatus non poſſit ſibi reſeruare beneficia monocularia, quia pauper monocularis numquam videret, ſi ſemper oculo impediri poſſet, tenet idem Gamb. *d. l. 4. de reſeru. n. 23. per* Io. Monac. *reg. in generali* Archid. *in cap. ſi pro Clericis inf. de Præben.* Rota *dec. 216. in nou.* Domin. *conſ. 36.* Addens monoculare beneficium eſſe, ſi quis habeat plures collationes, licet communes alijs: & quando habet vnum ad collationem, & aliud ad præſentationem; ſed nihilominus, quod Legatus poſſit conferre beneficium monoculare tenet idem Gamb. *l. 3. n. 512.* quem ſequitur Palaus *tom. 2. trac. 13. diſp. 2. p. 25. n. 4.* quia non reperitur facta hæc exceptio in Legato. Nec obſtat quod per Io. Monac. & *Archid. locis citatis* mandatum de prouidendo non comprehendit beneficium monoculare, quia non eſt eadem ratio; nam per mandatum de prouidendo auferrtur penitus collatio, ſed in collatione eſt locus præuentioni. Addit Palaus, quod mandatum de prouidendo impedit prouiſionem Ordinarij, quam non impedit facultas Legati, qui cum Ordinario concurrit. Et nihilominus Gamb. hoc non obſtante perſiſtit in priori aſſertione, ſcilicet quod Legatus non poſſit ſibi reſeruare beneficia monocularia, quia ad minus monoculari concedi debet, vt poſſit Legatum præuenire.

7 Item Legatus non poteſt ſibi reſeruare Canonicatum & præbendam in Eccleſia, in qua non eſt certus numerus Canonicorum & præbendarum. Quia Canonicatus iſti per ſe non ſubſiſtunt, ſed cum perſona naſcuntur, & moriuntur. Quod ergo ſtatim futurum non eſt, non poteſt reſeruari, cum reſeruatio ſit de eo, quod eſt, Gamb. *d. l. 4. n. 526.* Et ſupra *cap. 1. n. 32.* dictum fuit, quod Legatus nec poteſt conferre Canonicatum ſupra numeratum.

8 Sed hic intrat difficultas, an quæ dicta ſunt de facultate reſeruandi competente Legatis vera ſint nedum de iure communi antiquo, ſed etiam de iure *Concil. Trid.* cum concilium *ſeſs. 24. c. 19.* abrogauerit omnia mandata de prouidendo, & gratias expectatiuas, & reſeruationes mentales, & alias quaſcumque gratias ad vacatura, prohibens ne indulta ad alienas Eccleſias, vel monaſteria alicui concedantur. Propterea Palaus *tom. 2. tract. 13. diſp. 2. p. 25. n. fin.* Sentit Legatum non poſſe reſeruare beneficia vacatura, & præcipuæ in fauorem certæ perſonæ, quia omnes reſeruationes expectatiuæ, & gratiæ quæcumque ad beneficia vaca-

Digitized by Google

vacatura interdictæ ſunt. Sed alij diſtinguunt inter reſeruationes generales & ſpeciales. Reſeruationes generales ſunt, quæ non ſunt de certis beneficijs, ſeu pro certis perſonis, ſed de beneficiorum aliquo genere in communi, vt reſeruationes Cathedralium, monaſteriorum &c. ſeu cum omnium beneficiorum Regni, vel certi loci, vel perſonarum, vel Dignitatum fieret ampla reſignatio, vel quando plures reſeruationes reducuntur ſub vna ratione. Specialis vero reſeruatio eſt, quæ fit de certis beneficijs, vel pro certis perſonis. Flamin. *de reſig. lib.* 2. *q.* 16. *n.* 16. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* Gloſſ. 30. Garz. *de benef. par.* 5. *cap.* 5. *n.* 58. Rota *dec.* 28. *de Præben. in antiq.* Caſſad. *dec.* 3. Caputaquen. *dec.* 141. *n.* 5. *p.* 1. Qua ſtante diſtinctione dicunt reſeruationes ſpeciales in fauorem aliquorum, maximè mentales, de quibus Caſſad. *dec.* 4. 5. 6. *de reſeruat.* & vltima *de conceſſ. præben.* Mandol. *reg.* 11. *q* 4 iam non eſſe in vſu propter decretum *Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 19. Flamin. *d. q.* 16. *n.* 17. Garz. *d. cap.* 1. *n.* 64. Gonzales §. 1. *prohæm. n.* 80. & Gloſſ. 30. *n.* 23. & 25. Mandol. *de Signat. gratiæ tit. de reſeruatis, ad fin.* Nauar. *cap. ſi quando, de reſcript. in actuario n.* 14. & 16. Verum de Legato loquendo, & de modo reſeruationis illius ex qua nullum ius acquiritur alicui, deſiderarem declarari, an ex vi Concilij prohibitum ſit Legato reſeruare aliquod beneficium etiam certum, ſed non pro aliqua perſona. Omnes enim reſeruationes, quas enumerat Concilium ſunt ad fauorem certæ perſonæ, ſic enim pro certa perſona vel perſonis dantur mandata de prouidendo, & gratiæ expectatiuæ & reſignationes mentales. Reſignatio enim mentalis eſt reſeruatio ad fauorem perſonæ mente retentæ. Barboſ. *in d. cap* 19. *ſeſſ.* 24. *Concil. Trid. n.* 4. Reſeruatio igitur, quæ fiat, ſed non ad fauorem alicuius perſonæ foris vel in mente expreſſæ, ſed pro perſona idonea ingenue, non videtur comprehenſa in illo decreto Concil. Nam & hæc reſeruatio eſt generaliſſima quantum ad perſonas, licet ſit ſpecialis quoad beneficium. Ideo Gonzalez *d.* §. 1. *num.* 40. *dixit* ſublatas reſeruationes ad fauorem certarum perſonarum. Hoc igitur nunc eſt certum quod facultas reſeruandi vacatura conceſſa Legatis debet reſtringi ad terminos Concil. Trid.

9 Hoc ergo ſuppoſito quod Legatus poteſt ſibi reſeruare beneficia, duo decernit Bonifacius Octauus. Primum eſt, quod reſeruationes factæ, quæ non ſunt conſequutæ effectum ſuum per collationem actualem beneficij reſeruati, euaneſcant morte Legati naturali vel ciuili, quia fuerit reuocatus, vel officium quomodocumque finierit. Et ita quod tunc ceſsent omnia decreta, denunciationes, inhibitiones, proceſſus vel per eundem Legatum, vel per eius executores factos dicũt. Gloſſ. *in v. Præſenti & in v. finitur* Io. Monac. *n.* 3. & 4. Archid. *n.* 1. Io. And. *n.* 11. Anchar. *n.* 1. Dom. *n.* 4. Butr. *n.* 2. Franc. *n.* 2. Barboſ. *n.* 6. & 7. & *lib.* 1. *de iure Eccleſ. cap.* 5. *n.* 56. Rota *deciſ.* 206. *in antiq.* Speculator *tit. de off. leg.* §. 5. Nunc tractemus *num.* 12. Gambar. *lib.* 4. *n.* 100. Selua *de benef. par.* 3. *q.* 66. Simonet. de reſeru. *q.* 2. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 27. *n.* 11.

10 Cum vero Nuncius, ſeu Legatus non à latere non poſſit titulo legationis vel beneficia conferre, vel ea ſibi reſeruare, in hoc textu vero ſit ſermo de reſeruatione facta ex vi & titulo legationis manifeſtum ſit, noſtri textus regulam Legatis à Latere fuiſſe datam, vt aduertit Gloſſ. *in verb. legationis*.

11 Regula vero vniuerſalis eſt ad omnia beneficia reſeruata, ſeu ad omnem reſeruationem ex vi facultatis legationis factam, ſiue hæc ante reuocationem Legati vacauerint, ſiue poſt; ad hoc enim vt reſeruatio morte Legati, vel eius reuocatione capiret, ſufficit quod beneficium ante non fuerit collatum. Hoc enim ſtante nihil intereſt quãdo beneficium vacauerit, & quod ſint dati executores, & quod vel legatus, vel executores denunciauerint, aut inhibuerint, & quemlibet proceſſum fecerint; totum enim euaneſcit, ſi ante beneficij collationem ceſſat ſimul cum officio legati, eius iuriſdictio. Gloſſ. *in v. collationem*. Et contra Lapum, qui voluit, quod ſi tempore reuocationis Legati beneficium iam vacabat, & res non erat integra, quia iam Legatus procedere incœperat ad collationem, non ceſſabat reſeruatio, Cæteri DD. communiter; ſcilicet Anchar. *n.* 2. Butr. *n.* 2. Dom. *n.* 4. Franc. *num.* 3. Barboſ. *n.* 7. Speculator *d.* §. 5. *n.* 12. Gambar. *d. lib.* 4. *num.* 100. & 103.

12 Ceſſante vero reſeruatione in hoc caſu conferre beneficium reſeruatum pertinet ad Ordinarium illum ad quem pertinuiſſet, ſi à Legato non fuiſſet reſeruatum. Nec intereſt an Legato reuocato ſuccedat alius, quia Legatus ſucceſſor vi reſeruationis præcedentis Legati non poteſt beneficium illud conferre; quia reſeruatio illa facta à priori Legato tanquam perſonalis euanuit prorſus illo priori Legato reuocato, vt notat. *in cap. cum dilectus de iure patr.* & tenent Archid. *n.* 1. Anchar. *n.* 1. Butr. *n.* 5. Domin. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Speculator *d.* §. 5. *n.* 12. Gamb. *d. l.* 4. *n.* 100.

13 Si tamen Legatus beneficij collationem vel reſeruaſſet Papæ, vel reſeruaſſet ſibi ſed auctoritate Apoſtolica ſpeciali, & ſic reſeruatio ad minus eſſet ex mixta Apoſtolica authoritate, non ceſſaret reſeruatio ex reuocatione Legati, quia reſeruatio non fuiſſet facta præcisè ex facultate legationis, ſed etiam ex Apoſtolica authoritate, & tunc prouidere de beneficio non ſpectaret ad Legatum finita legatione, ſed ad ſummum Pontificem cuius virtute reſeruatio facta fuiſſet. Archid. *hic ante n.* 1. Specul. *d.* §. 5. *n.* 13. Gloſſ. *in cap. cum dilectus in verb. reſeruandum, de iure patron. & ibi* Panorm. Gamb. *d. l.* 4. *n.* 103.

14 Verum ſi antequam ceſſet legatio beneficium Legatus contulit, collatio tenet, etiam ſi in futurum alia remaneant exequenda, propter quæ deputentur executores; gratia enim iam collata ſubſiſtit vt citati DD. docent.

15 Nonnullas vero difficultates, hic tractant DD. vt v. g. quid dicendum ſi Legatus ſpeciali authoritate conferat alicui ex nunc beneficium vacaturum. At vero hæc & ſimiles quæſtiones non eſt neceſſe nunc examinare, Nam cum *ex Concil. Trid.* vt dictum eſt, reſeruationes huiuſmodi pro certis perſonis non poſſint fieri, ceſſat ſuppoſitum quæſtionum.

16 Secundum vero quod Bonifacius ſtatuit eſt, quod prohibuit, Ne Legatus pendente reſeruatione iam facta alicuius beneficij, aliud ſibi reſeruet, vel in eadem Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata vel ad eiuſdem collationem pertinens, ad quam pertinet reſeruatum.

17 Cum vero textus expreſsè loquatur de Eccleſia Cathedrali, & Collegiata, non prohibetur Legatus pendente reſeruatione aliud beneficium reſeruare, quod conſiſtat in Eccleſia, quæ nec ſit Cathedralis vel Collegiata. Io. And. Franc. § *Cæterum n. 1.*

18 Dicitur vero pendere reſeruatio, quando nondum eſt facta collatio beneficij reſeruati, ex quacumque cauſa id contingat, & tamen ipſa alias non eſt extincta morte eius, pro quo fuit facta, vel renunciatione ipſius reſeruationis, vel aliquo alio actu incompatibili, vt quia promouendus contraxit matrimonium, vel reſeruatio fuit reuocata. Pendet ergo reſeruatio, quæ cum non ſit extincta, non reperit adhuc effectum ſuum per collationem beneficij reſeruati. Gloſſ. *in v. pendente* Barb. *n.* 8. Gamb. *l. 4. de off.* Leg. *n. 67.* Pendere quoque reſeruationem, ſi collatio controuertatur, & facta ſit litigioſa, quia valor eius pendet, & eſt incertus, & finale iudicium eſt expectandum, tradunt Archid. Io. And. Dom. §. *Cæterum* Franc. *num.* 1. quamuis de hoc dubitet Gamb. *d. l. 4. n. 70.* & dicat eſſe cogitandum.

19 Pro quanto vero dictum eſt, quod reſeruatio extinguitur reuocatione, aduertendum eſt, quod Legatus reuocare poteſt reſeruationem. Cum vero Anchar & Franc. apud Gamb. *d. l. 4. n.* 119. dicant, quod hoc fallit, quando ille pro quo facta eſt reſeruatio conſenſit proceſſui per executorem facto. Item ſecundum Imolam & Franc. quando poteſtas conceſſa fuit executori animo donandi, de hoc dubitat Gamb. quia Legatus nec dat, nec dare poteſt ius ſuper beneficio vacaturo, & ideo dicitur, quod re integra, ideſt ante collationem beneficij Legatus poteſt reſeruationem reuocare, vt abſolute dixit Io. Andr. *ad* Specul. *tit. de offic. legati* §. 5. *Nunc tractemus n. 3. ſit. E.*

20 Nam & conſiderandum eſt, quod Legatus non poteſt promittere, & obligare ſe ad conferendum alicui beneficium, cum primo ſe obtulerit facultas Gamb *d. l. 4 n.* 142. Vnde quod promiſſio facta alicui à Legato de conferendo ei beneficio primo vacaturo, non valeat, quippe quæ contraria ſit Concil. Lateranen. quod prohibet promiſſionem beneficij priuſquam vacet docet Specul. *d.* §. 5. *num.* 2. & modo obſtat *Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 19.

21 Sicut igitur Legatus poteſt reſeruationem reuocare, ita poteſt beneficium pro vno reſeruatum alteri conferre. Quod ſi faciat, dicunt nonnulli neceſſarium eſſe ad hoc vt collatio non ſit ſubreptitia, quod in collatione fiat mentio prioris reſeruationis, Nam non eſt veriſimile Legatum voluiſſe vni conferre beneficium, quod pro alio reſeruauerat, Ita Cald. *conſ. 3. de praben.* Io. de Fant. Lap. Dom. Franc. *in* §. *cæterum* Gamb. *d. lib.* 4. *num.* 91. quod tamen ex his DD. fallit, ſi Legatus beneficium conferat ex certa ſcientia, vel vt ait Franc. ſi non ad inſtantiam alicuius, ſed motu proprio id fecit. Vel vt ait Gamb. *n.* 93. ſi non multum poſt reſeruationem factam ad fauorem vnius beneficium alteri conferat.

22 Quod ſi cōtingeret, quod Legatus reſeruaſſet beneficium ad fauorem Titij, & dediſſet ad hoc executores, & poſtea illud contuliſſet alteri, ſcilicet *ſeſſ.* 10. daretur locus præuentioni, & ſi executores præueniſſent conferendo, Legatus non poſſet ſe intromittere. Gamb *d. lib. 4. num.* 98.

23 Cum vero per *Concil.* Lateranen. relatum *in cap. multa de conceſſ. præbend.* ſit prohibitum promittere alicui beneficium vacaturum, non vero beneficium actu vacans, vt notat Panorm. *ibi num.* 2. iam vacante beneficio reſeruato, ſi Legatus illud iterum licitè & validè promittat alicui, & ad illud conferendum ſe obliget, locum habebunt limitationes *ſupra n.* 19. poſitæ, vt ſcilicet Legatus non poſſit vel reſeruationem reuocare, vel beneficium reſeruatum alteri conferre, ſi ille pro quo facta eſt reſeruatio, & promiſſio conſenſit proceſſui, vel quocumque modo promiſſionem, aut obligationem acceptauit.

24 Pendente ergo priori reſeruatione in duobus caſibus Legatus non poteſt aliud beneficium reſeruare. Primus eſt reſpectu eiuſdem Eccleſiæ Cathedralis vel Collegiatæ. In eadem enim Eccleſia præfata nō poteſt Legatus plura beneficia ſimul ſibi reſeruare, & ſi reſeruet nulla eſt reſeruatio. Et quidem non debet dici nulla ſolum ex parte & ita quod reſeruatio valeat quantum ad vnum ſaltem, quod Legatus ſibi reſeruare poteſt, ſed reſeruatio eſt in totum nulla propter incertitudinem *l. duo ſunt Titij ff. de teſtamen. tut. l. ſi fuerit ff. de reb. dub. l. quidam,* vbi Bart. latè attingit materiam incertitudinis *ff. de reb. dubijs.* Tum 2. quia huiuſmodi reſeruatio eſt contra hunc textum, per quem omnia in contrarium attentata irritantur.

25 Et nihilominus videndum cenſet Gamb. *d. l. 4. n* 97. an dici poſſit, quod in hoc caſu primum vacans cenſendum ſit reſeruatum, & quod Legatus vero ſimiliter intellexerit de primo arg. *ex not. in d. l. Duo ſunt Titij.* Sed ego diſtinguerem, nam vel Legatus in eadem Eccleſia *vt ſupra* reſeruat ſibi beneficia ad fauorem certarum perſonarum & tunc huiuſmodi reſeruationes ex parte reſeruantis non erunt ſimul, ſed vnum prius altero nominabit, & pro illo prius reſeruabit. Et in hoc caſu prior reſeruatio, quæ eſt certa erit valida, & inualidæ omnes aliæ, quas pendente illa priori Legatus faciet contra huius Decretalis prohibitionem. Vel Legatus non reſeruat ad fauorem certæ perſonæ, & tunc ſi inter reſeruationes datur ordo temporis, prior erit valida, quæ non eſt contra hanc conſtitutionē & aliæ nullæ; ſed ſi ſimul & eodem actu Legatus reſeruat ſibi collationem plurium beneficiorum in eadē Eccleſia vt ſupra, nulla in totum eſt reſeruatio, quia talis reſeruatio eſt contra hunc textum. Nec poteſt dici, quod Legatus intelligat reſeruare primum vacans, quia dum plura reſeruat non reſeruat vnum primum vacans, ſed plura quandocumq; vacent. Vnde nec locum habet 3. fallentia *d. n.* 97. poſita ſecudū Gam. ſcilicet, quando Legatus motu proprio reſeruet, quia Legatus nec ad inſtantiam alterius, nec motu proprio poteſt ſimul in eadem Eccleſia reſeruare plura beneficia, quia dum plura reſeruantur, eorum quodlibet reſeruatur alterius reſeruatione pendente.

26 Non vero intereſt, an beneficia ſpectent ad eumdem, vel ad diuerſos collatores, quando ſunt in eadem Eccleſia Collegiata, ſed ad quemcumq; ſpectent, non poteſt Legatus pendente vnius reſeruatione aliud ſibi reſeruare Gloſſ. *in ver, in eodem.* Franc. *num.* 90. Bene tamen poteſt ſibi plura reſeruare in eadem Diœceſi: Gamb. *d. l. 4. num.* 90. Imo, & in eadem Ciuitate, & Oppido, quia textus de ſola ca-

la ca-

Digitized by Google

la eadem Eccleſia loquitur, & ideò in pluribus Eccleſijs plura poteſt beneficia reſeruare *Gloſſ.* Franc. *num.* 1. Gamb. *d. lib.* 4. *num.* 80. Et vt dicebatur ſupra etiam in eadem Eccleſia, quæ non ſit Cathedralis aut Collegiata.

27 Sed modo intrat ſecundus caſus, in quo nec vltimum dictum limitatur, & decernitur quod nec in diuerſis Eccleſijs Legatus poſſit pendente prima reſeruatione aliud beneficium reſeruare, quod ſpectet ad collationem illius eiuſdem, ad quē prioris reſeruati ſpectat. Et ſic ſicut Legatus non poteſt ſimul reſeruare ſibi plura beneficia in eadem Eccleſia Collegiata conſiſtentia, ſic nec poteſt ſibi reſeruare ſimul plura beneficia ſpectantia ad collationem eiuſdem. Gloſſ. *in v. illius.* Mon. *n.* 5. Archid. *num.* 2. Io. And. *nu.* 1. Anchar. §. *Cæterum.* Butr. *n* 12. *&* 13. Dom. §. *Cæterum num.* 4. *&* 5. Franc. *num.* 2. *&* 3. Barb. *num.* 3. Specul. *de off. leg.* §. 5 *Nunc tractemus num.* 12. *&* 13. Hoſtien. *&* Calder. *in cap. mandatum, de Reſcript.* Gamb. *d. l.* 4.

28 Neq; verò eſt neceſſe quod horum beneficiorum collatio ſit propria vnius, ſed ſufficit ſi ſit communis eidem, & alijs; ſemper enim collatio horum beneficiorum eſt illius, licet etiam ſit communis alijs, & ideo Legatus huiuſmodi beneficia ſic ad collationem eiuſdem ſpectantia, licet hoc ſit cõmune alijs, non poteſt ſimul reſeruare. *Gloſſ. in v. illius.* Archid. Io: Andr. Dom. *&* Franc. Gamb. *d. l.* 4. *numero* 85.

29 Statim verò oritur dubium, an nomen *collationem* in hoc textu propriè ſumi debeat, vel potius cõmuniter, vt poteſt ſe extendere ad præſentationem, inſtitutionem, & collationem. Hic accipi collationem communiter, ita quod Legatus non poſſit reſeruare plura beneficia, ſi ſpectant ad præſentationem eiuſdem patroni, vel ad eiuſdem inſtitutionem, vel ſi vnum ſpectat ad collationem eiuſdem Epiſcopi. v. g. & aliud ad eius præſentationē, aut inſtitutionem, & ſic de alijs, tenent Io. Andr. *hic* Dom. *&* Franc *num.* 3. Gamb. *d. l.* 4. *num.* 71. *&* 72. Quia licet hoc non ſit conforme verbis huius textus eſt tamen conforme menti legiſlatoris, quæ fuit tollere grauamen, quod fiebat ab Ordinarijs. Sed oppoſitũ ſuſtinent Paulus, & Gandisl. *hoc tit. q.* 9. apud Gamb. *num.* 76. Barboſa *hic num.* 4. Quia collatio, præſentatio, inſtitutio ſunt modi prouidendi ſpecificè diſtincti, & incompatibiles, *cap. cum in illis, inf. de præben.* textus autem iſte ſolum loquitur de ſpectantibus ad eiuſdem collationem. Præterea cũ lex iſta prohibeat, & à iure exorbitet, & ius commune limitet, auferens id, quod de iure competebat, tanquam odioſa ſtrictè debet intelligi, iuxta regulam Odia, *inf. de reg. iur.*

30 Et hæc ſententia eſt vera nedum ob has rationes, ſed quia Decretalis iſta data eſt ad fauorē Prælatorum, & Eccleſiarum, vt ibi: *per quas interdũ Prælatis, & Eccleſiæ nimium onerantur.* At verò regulariter præſentationes non ſunt actus Prælatorũ aut Eccleſiarum, ſed particularium, & nec Legatorum eſt vel præſentare, vel eligere; nec Legatis ex vi *cap.* 1 *ſup hoc tit.* conceſſum eſt, vt poſſint vel preſentare, vel eligere, ſed hoc munus eſt patronorũ, vel Collegiorũ habētiũ ius eligēdi. Imo collegiorũ Legatus nec poteſt reſeruare inſtitutiones beneficiorum, quæ ſunt de iure patronatus laicorum, aut quæ ſunt electiua, vt dictum eſt *cap.* 1. *in hoc tit. n.* 20. Non igitur textus iſte loquitur de præſentatione, vel electione. Solum igitur dubium eſſe poteſt, an ſub nomine collationis veniant inſtitutio, & confirmatio.

31 Sed conſiderandum, quod horum vtraq; eſt neceſſitatis, non verò libertatis; tenentur enim Ordinarij legitimè præſentatos inſtituere, & legitimè electos confirmare, & ſolùm vbi plures præſententur, præſentatorum electio eſt penès inſtituentem vndè non multum intereſt, ſi huiuſmodi reſeruentur, quæ non ſunt libertatis, ſed neceſſitatis, & hoc certum eſt, quod Prælati ex huiuſmodi reſeruatione non nimium grauantur, quod eſt id, quod vitare voluit Pontifex. Et ideo textus intelligitur de collatione propriè vt eſt diſtincta ab inſtitutione, & confirmatione, & quæ eſt actus libertatis, & arbitrij Prælatorum, & Eccleſiarum habentium ius conferendi, & ex cuius reſeruatione nimium poſſint grauari.

32 Solum ergo Legatus non poteſt ſibi ſimul reſeruare plura beneficia, etiam in diuerſis Eccleſijs conſiſtentia, ſi ſpectent ad collationem eiuſdem, & ſi vnum ſibi reſeruet, non poteſt reſeruatione pēdēte aliud reſeruare; poterit verò reſeruatione priori, vel extincta modo ſupradicto, vel completa. Vndè collato priori beneficio reſeruato poteſt ſibi aliud reſeruare.

33 Hoc autem ex Io: Andr. intelligendum putat Franc. *num.* 3. Si fiat mentio prioris reſeruationis, *Arg cap. mandatum.* 38. *de reſcript.* Si tamen agitur de beneficio vacaturo, & prima reſeruatio habuit effectum. Secùs ſi agitur de beneficio vacante, vel ſi prima reſeruatio nullum ſortita fuit effectũ, ſed fuit extincta, quia tunc cũ ex ea reſeruatione extincta Eccleſia non fuit grauata, & ceſſat ratio *d. cap. mandatum?* Verùm etiã in 1. caſu, licet mentio de priori reſeruatione ſit vtilis ad hoc, vt appareat Eccleſiam indebite non grauari ex ſecunda reſeruatione; Id tamen non eſt neceſſarium ad valorem reſeruationis, & ſufficeret, ſi aliundè conſtaret primã reſeruationem non amplius pendere, quo ſtante Legatus ius habet, vt aliud beneficium reſeruet.

34 Notandum primo, quod ex illis verbis ſuæ legationis auctoritate factas confirmãtur dicta *ſup. cap. nu.* 12. Nimirum quod alia eſt auctoritas Apoſtolica, & alia auctoritas legationis, Vnde Gloſ. *not.* 1. *&* Dom. *num.* 2. dicunt, legatum quando facit actum pertinentem ad officium legationis debere dicere quod facit auctoritate legationis non verò auctoritate Apoſtolica.

35 Not. 2. quod ex illo verbo, *decreta*, colligitur, quod legatus poteſt reſeruare ſibi beneficia apponendo decretum irritans, per quod irrita ſit collatio Ordinarij. Sic ſenſit Archid. *num.* 1. Io. And. *num.* 1. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 1, Barbol. *num.* 8. Gonzal. *ad reg.* 8. Canc. Gloſſ. *vlt. nu.* 10. Gamb. *d. l.* 4. *num.* 54. Cum vero controuertatur an hoc decretũ liget etiam ignorantes, & multi id negent, dicendũ eſt ligare; Cum enim Legatus poſſit etiam inuito ordinario collationem eius irritare, poterit etiam id facere eo ignorante, quod enim poſſum facere te inuito poſſum facere etiam te ignorante *l. qui poteſt, vbi* Gloſſ. *ff. de reg. iur.* Sed de hoc redibit ſermo infra *cap. quia cunctis de conceſſ. præben. &* *cap. ſi Apoſtolicæ de Præben.*

36 Interim aduertendum, quod vbi Legatus reſeruauit ſibi collationem cum decreto irritanti, ſi Epiſcopus conferat beneficium reſeruatum, nedùm eius

quacumq; & quantumcumq; plenaria legatione, vt exprimitur manifeſtè in textu. Et tamen, ſi Legatus haberet ſpecialem ſuper hoc facultatem ſupra ordinariam plenariam quomodocumque ſufficiẽti cũ derogatione huius conſtitutionis, poſſet Eccleſias has exceptas ſibi reſeruare. Nunc verò legatis à latere communiter concedi, vt poſſint conferre dignitates etiam maiores poſt Pontificialem refert Gamb. *d. l. 3. de off. leg. num.* 110. & etiam electiuas, vt ſubdit *num.* 11 t.

4 Materia autẽ circa quam huius decretalis verſatur prohibitio ſũt Eccleſiæ Cathedrales, &c. Sed hic, vt notant Gloſ. & Archid. ſub nomine Eccleſiæ veniunt officia, Prælaturæ, ſeù principales dignitates de Eccleſia, nimirum nomine Cathedralis Eccleſiæ, Epiſcopatum, nomine Regularis Eccleſiæ, Abbatiam, nomine Eccleſiæ Collegiatę, Præpoſituram, vel quocumq; alio nomine vocetur dignitas prĕmaria illius Eccleſiæ.

5 Sic circa Regulares Eccleſias aduertendum, quod, quia prima dignitas in illis vocatur pluribus nominibus iuxta diuerſarum Eccleſiarum inſtitutionem, & praxim, hic comprehenditur prima dignitas quocumq; nomine vocetur, & ſiue dicatur Abbatia *cap. congregato. 16. q. vlt.* ſiue Prioratus, aut Præpoſitura *c. non dicatis. 12. q. 1. cap. cum in Eccleſ. de maior. & obed. cap. ea quæ de ſtat. Monach.* ſiue Archipresbyteratus, vt *in Eccleſia Carp. Dioec. Mutin. & in Eccleſ. Montis Velij, Dioceſ. Bonon.* quæ ſunt Eccleſiæ Regulares ſecundum Archidiaconum, & Butr. *n. 1.* Dom. *n. 4.* Franc. *nu.* 3.

6 Vnde vero cognoſcatur quod Eccleſia ſit collegiata declarant DD. *in cap. nobis 25. de iure patron. vbi* Io. And. & Panorm. *nu.* 8. qui inquit, quod primo conſideranda eſt Eccleſiæ inſtitutio; nàm ſi fuit inſtitutum, vt ibi eſſent plures collegiati, tunc Eccleſia habebit iura collegij. Sed ſi fuit inſtitutum vt ibi eſſet Rector ſolus, vel cum Clerico, tunc non habebit ius collegij. Eſt autem de ratione Collegij, vt ſint tres ad minus, ſcilicet duo ſine rectore, & cũ rectore tres. *l. Neratius. ff. de verb. ſignif. cap. 1.* Gloſſ. *in cap. 1. diſt. 10. & in cap. 1. de elect. & in d. cap. nobis.* Innoc. *in cap. Poſtulaſti, de iure patron.* Gamb. *de off. leg. l. 13. num* 86. *& dixi tract. de elect. cap.* 10 *num.* 1. Vbi etiam *nu.* 8. probaui Collegij iura remanere, & cõſeruari etiã in vno *l. ſicut § ſi u ff. quod cuiuſq; vniuĕ* Gloſſ. *in cap. 2. de Poſtul. Prælat. & in cap. ſtatutum de elec. in hoc 6* Imò ſi omnes morerentur, non per hoc periret ius Collegij, ſed dormiret, & reſurgeret poſtea inſtitutis alijs ſecundum Innoc. *in cap. Poſtulaſti, de iure patronat. cap. cum ex iniuncto, de nou. op. renunciat.* Videatur etiam dicta, *eod. tract. c. 11. n.* 93. *& 94. & c. 31. n. 4.*

7 Si verò non apparet de Eccleſiæ collegiatæ origine, & inſtitutione, videndum eſt an Eccleſia habeat priuilegium ſuper iure Collegij. Et ſi de hoc non conſtat, defendetur Eccleſia in poſſeſſione ſua. Nam ſi eſt in poſſeſſione Collegij, habebitur pro Collegio, niſi contrarium probetur, alias ſi non eſt in poſſeſſione Collegij tractabitur ſicut beneficium *ſimplex. per not. in cap. Conſultationibus, de iure patron. cap. querelam, de elect.* Cognoſcitur verò, quod ſit in poſſeſſione Collegij, ſi exercet iura ſpectantia ad Collegium, vt puta, quia conſueuerunt Clerici facere Sindicum, & per eum iurare *l. 1. ff. quod cuiuſq; vn. & in cap. Imperatorum, & cap. in p. ertractand. s, de iuram. calum.* Vel habet ſigillum commune, *arg. cap. ſignificauit, de appel.* Item ſi conſueuerunt eligere Prælatum, vt *in cap. 1. de elect.* Et idem in ſimilibus. His verò ceſſantibus non ſufficit, quod in Eccleſia ſint plures Clerici beneficiati, vt per hoc dicatur, quod faciant collegium, quia poſſunt eſſe ſingulares, vt eſt bonus textus in *cap. dilecta de exceſſ. Prælat. vbi* Innoc. Panorm. Anchar. & alij.

8 Dubitari autem hic poſſet, an ſi aliqua Eccleſia non ſit actu Collegiata, ſed habitu tantum comprehendatur ſub huius textus prohibitione, ita quod eam ſibi non poſſit Legatus reſeruare. Barboſa *hic num. 2. ex* Azot. *p. 2. l. 5. cap. 28. q. 16.* arbitratur non comprehendi, quod & voluit *lib. 1. de iure Eccleſ. cap. 5. num.* 41. Sed comprehendi docẽt Lap. *num* 5. Anchar. *num.* 1. Butr. *num* 12. Dom. *n.* 4. Franc. *num.* 3. Gamb. *l. 3. de off. leg. num.* 98. Vbi quod hoc videntur tenere in ſimili Dom. *cap. ſi Apoſtolicæ, inf. de Præben.* Panorm. Imola, & alij *in capit. de multa, de præben.* Archid. *in cap. Et hoc dicimus 16. q. 7.* Innoc. *in cap. 2. de nou. op. nunc.* Gloſſ. *in cap. ſtatutum, ſup. de elect. in hoc 6* inquantum id docent de Eccleſia curata habitu non actu. In his enim idem iudicium fieri debet de habitu, qui poteſt reduci ad actum, & de actu. *cap. in noſtra, de reſcript.*

9 Hoc tamen fallit primo, quando authoritate ſuperioris eſſet deletum collegium, vt per Innoc. *in c. 2. de nou. oper.* Nunciat. Gamb. *d. l. 3. n.* 99. Barb. *n.* 2.

10 Item ſecundo fallit, ſi Eccleſia non fuiſſet collegiata de iure communi, ſed ex priuilegio, tunc enim habitus ſufficit, cum de communi iure competit id, de quo agitur, vt in hoc *cap. & ſup. cap. ſtatutum de elect. in hoc 6.* ſecus ſi competat *ex priuil. cap. Abbate de verb. ſignif. cap. ſi* Papa, *infr. de priuil.* Sed in caſu iſto videndum eſſet, ſi priuilegium ceſſaſſet. Nàm ius commune fortiùs, & fauorabilius eſt priuilegio, & per conſequens illud, quod de iure competit, fortius eſt, quam illud, quod competit ex priuilegio *ita* Lap. Anchar. & Butr.

11 Maiores etiam dignitates, quę in Cathedralibus Eccleſijs ſint in eorum Capitulis maiores poſt Epiſcopum ſub hac prohibitione continentur ſi ſint electiuæ. Eſt ergo prima conditio harum dignitatum, vt ſint maiores, & primæ poſt Epiſcopum Cum tamen præcedentia, & maioritas contingere poſſit circa multa, vt circa ordinem, ſecundum quẽ Archipresbyter eſt maior Archidiacono, vel ſecundum adminiſtrationem, quomodò Archidiaconus eſt maior Archipresbytero, vel ſecundum alias, quæ *notan ſup. cap. ſedes, de reſcrip. in antiq.* Hic eſt ſermo de maioritate prælationis, qua de iure Archidiaconus eſt maior. Sed debebit attendi Eccleſiarum cõſuetudo. Is ergo, qui præeſt Capitulo poſt Epiſcopum, & Capitulum conuocat, & alia ſimilia facit, comprehenditur ſub hac prohibitione. Gloſſ. *in v. electionis,* Io. And. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 9. Franc. *num.* 4. Debet verò accipi maioritas in actu, & per ſe, & quæ viuente Epiſcopo de iure, aut conſuetudine habetur, non vero de maioritate habitu, acceſſoria, & accidentali, qualem habet Archipresbyter, vel alius accidentaliter in vacantia Epiſcopatus, vt pluribus probat Io. And. *quem ſequuntur* Anchar. & Butr. *citati.*

12 Quod ſi contingat in aliqua Cathedrali dari duas dignitates æquales, & poſt Epiſcopum prælatione primas, nec apparere poſſit, quæ ſit maior, quia coniunctim, vel in ſolidum, ſeù alternis vicibus

præ-

Digitized by Google

prælationem exercent, quia ſingula illarum eſt maior immediatè poſt Epiſcopum, ideo vtraq; comprehendetur ſub hac prohibitione, & neutrum ſibi poterit Legatus reſeruare. Io. Andr. Anchar *in fin.* Burr. *num.* 13. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 4. Gamb. *d. l.* 3. *num.* 102. Addens *num.* 103. attendendam eſſe conſuetudinem. Domin. quoq; aduertit idem dicendum eſſe de duabus Cathedralibus vnitis.

13 Alia conditio iſtarum dignitatum requiſita, vt comprehendantur ſub textus huius prohibitione eſt, quod ſint electiuæ, horum enim vtrumq; ſcilicet quod dignitates in Cathedralibus ſint maiores, & electiuæ requiri manifeſtum eſt, ex textu, & aduertunt Gloſſ. *in v. electionis, &* Archid. *num.* 5. Illa verò dignitas dicitur electiua, cui regulariter prouidetur per electionem, licet certo caſu per collationem. Rota *deciſ.* 124. *in antiq*; Bellam. *deciſ* 205. Et etiam quando facta electione à Capitulo non requiritur alia confirmatio. Oldrad. *conſil.* 140. Felin. *cap cum* Bertoldus *in* 2. *col. de re iudic* Vnde omnes Eccleſiæ Collegiatæ naturaliter ſunt electiuæ. Gambar. *d. l.* 3. *num.* 84 dixit Innoc. declaraſſe ſimul illud beneficium eſſe electiuum, quando in electione ſeruatur forma *cap. quia propter de elect.* Vel quādo per vacationem Eccleſia dicitur viduata. Maiores ergo dignitates in Cathedralibus, quæ ſunt primæ poſt Epiſcopum non poteſt ſibi reſeruare Legatus, ſi tamen non ſint electiuæ, eas ſibi reſeruare nō prohibetur, ex hoc textu. Sed tamen in *reg.* 4. *Cōcell.* omnea huiuſmodi dignitates maiores ſummo Pōtifici reſeruantur.

14 Dubium tamen eſt, an hæc conditio electionis poſita in textu referatur ſolum ad dignitates maiores in Cathedralibus, an vero potius etiam ad Eccleſias regulares, & Collegiatas. Si enim etiā ad iſtas referatur, ſequitur quod Legatus eas reſeruare ſit prohibitus ſolum, ſi ſint electiuæ, id verò poſſit, ſi electiuæ non fuerint. Et quod ita ſit, voluit hic Archid. quem ſequuti ſunt Gamb. *d. l.* 3. *num* 94. & cum eo Barboſa *hic nu.* 2. *& lib.* 1. *de iure Eccl. c.* 5. 41. Selua *de beneſ. p.* 2. *q.* 3. *n.* 34 Sed nimis clarum eſt, quod conditio electionis in hoc textu ad ſolas dignitates maiores in Cathedralibus refertur. Quod colligitur non præciſè ex eo, quod clauſula importans electionē poſita eſt proximè poſt verba illa, *ſeu ipſarum Eccleſiarum Cathedralium dignitates*, ſed quia verba ſequentia ad aliud referri non poſſunt, niſi ad eaſdem dignitates maiores *ad quas*, (inquit) *hi, qui præficiuntur eiſdem, maiores in earum Capitulis poſt Epiſcopos exiſtentes, habent per viam electionis aſſumi.* Ad eaſdem igitur refertur illud *per viam electionis aſſumi*, ad quod refertur illud aliud, *qui præficiuntur eiſdem maiores in earum Capitulis poſt Epiſcopos exiſtentes*. Hoc autem non conuenit niſi Cathedralium dignitatibus, quorum eſt eſſe maiores in earum, ſcilicet Cathedralium, Capitulis poſt Epiſcopum. Cæterum eodem modo textus loquitur abſolutè de Cathedralibus, & Regularibus, & Collegiatis Eccleſijs, & quas abſolutè prohibet poſſe ſibi Legatos reſeruare. Et ideo præciſis etiam alijs reſeruationibus Apoſtolicis, quæ in Regulis Cancellariæ continentur, ex vi huius capitis non poteſt Legatus conferre aut ſibi reſeruare Eccleſias Regulares, & Collegiatas, etiam ſi non ſint electiuæ, vt optimè docent ex hoc texto Gloſſ. *in v. electionis.* Io. And. Dom. *n.* 5. & apud eū Zāzel. Franc. *n.* 3. *in fin.*

15 Sed contra prædicta obijci poteſt; quod adſunt multæ Eccleſiæ regulares quarum collatio ſpectat ad inferiores ordinarios; plures enim exiſtis poſſe conferri à Prælatis Regularibus habentur expreſſè *ex Clem. vn.* de ſupplenda negligentia Prælatorum. In regula etiam ſecunda Cancellariæ reſeruantur ſola Monaſteria excedentia valorem annuū ducentorum florenorum auri. Non eſt verò credendum, quod Pontifex voluerit Legatum à latere eſſe deterioris conditionis, quam ſint Epiſcopi, & Abbates Gamb. *d. l.* 3. *num.* 94. Non eſt ergo dicendum quod Legatus nullas ſibi reſeruare poſſit Eccleſias Regulares. Sed dicendum eſt, quod ſolum electiuas reſeruare non poſſit. Et hoc confirmatur, quia quādo deficit, qui habet præſentare, vel eligere, prouiſio ſpectat ad eū, qui habet ſeruare, inſtituere, vel confirmare ſecundum Panorm. c. 1. *de elect.* & per Gloſſ. *in Clem. vn. de ſuppl. negl. Prælatorum in v.* Diſponere, quam ſequitur Card. Sed quantum ad id, quod allegatur ex *clem. vn de ſuppl neglig. Prælatorum* ſi cōſideretur, quod beneficia illa Regularia reſpectu Regulariū erāt manualia, quia Regulares præpoſiti ab illis beneficijs amoueri poterant ad nutū Prælatorum, manualia vero beneficia non cadunt ſub reſeruatione, vt dictum eſt *cap.* 3. *num.* 5. conſtat quod ex illo textu non infertur, quod Legati aliqua beneficia regularia vel conferre, vel reſeruare poſſint. Nihilominus crediderim, quod Pontifex noluerit Legatos eſſe deterioris conditionis, quam ſint Epiſcopi, & Abbates. Ideo vbi Epiſcopi, vel Abbates poſſint aliqua beneficia regularia, ex ordinaria facultate conferre, eadem poterunt conferre Legati, qui in Diœceſibus poſſunt quid quid poſſunt Ordinarij, & in beneficijs concurrūt cum quolibet Ordinario. *cap. ſi à ſede. inf. de præbend.* & probatum eſt ſupra *cap* 1. *num.* 18.

16 Itaque Eccleſiæ quæ Legatus à latere ex vi huius conſtitutionis non poteſt ſibi reſeruare ſunt Eccleſiæ Cathedrales, Regulares, & Collegiatæ, & dignitates maiores, & primæ poſt Epiſcopos, ſi ſunt electiuæ. Ampliatur verò hoc, vt huiuſmodi Eccleſias nulli alteri poſſit vnire. Oppoſitum huius inſinuat Lap. *num.* 1. Sed cum euidens ſit, quod vnire Eccleſiam alteri Eccleſiæ ſit aliquid ordinare, & diſponere de illa; manifeſtum verò ſit, quod in hac decretali Legatus prohibetur reſeruare prælatas Eccleſias ſuæ ordinationi, & diſpoſitioni, pariter eſt manifeſtum *Legatum* prohiberi ne præfatas Eccleſias ſibi reſeruet vniendas alijs Eccleſijs, vt bene docent Anchar. *num.* 2. Butr *num.* 7. Dom. §. *volentes num.* 3. Franc. *n.* 3. Federic. *de Senis* conſ. 190. Hæc enim tria, ſcilicet ordinare, conferre, diſponere, in hoc textu ponuntur, vt diſtincta, vt citati DD aduertunt: quod autem verbum ordinare, comprehēdat vnionē notat Io: And. *in c. ubi abſenti, in* Gloſſ. *ſed nunquid poterit, inf. de præben.* Et quod comprehendat etiam omnem actum circa rem exercendū collig. ex *cap.* 1. *de off. ord.* Et quod ſub verbo diſponere comprehendatur vnio, collig. ex *c. ſicut vnire de exceſſ. Prælat.* Eadem vero ratione Legatus non poteſt vnam Cathedralem alteri ſubijcere *cap. poſt tranſlationem, & ibi* DD. *ſup. de off. leg in ant.* Selua *de beneſ. p.* 2. *q* 3. *num.* 7. Vbi etiam quod ſolus Papa duos Epiſcopatus vnit, & diuidit vnum in duos d. *cap. poſt tranſlationem. & cap et temporis.* 16 *q.* 1.

17 Ampliatur ſecundo, vt Legatus non poſſit alterare Collegiū Eccleſiæ, puta Religioſum locum in Collegiū conſtituendo, vt *collig. ex cap. penul. de Eccleſ.*

Digitized by Google

Eccleſiæ, putà Religioſum locum in Collegio conſtituendo, vt Collig. *ex cap. penul. de Eccleſ. ædific.* Anchar. *d. n. 2.* Federic. *d. conſ.* 190.

18 Ampliatur tertio, vt Legatus præfatas Eccleſias non poſſit commendare. Ordinat enim aliquid, & diſponit circa Eccleſias, qui illas commendat. Franc. §. *Probibemus. num.* 3. Archid. *in cap. nemo ſup. de elect. in hoc 6.*

19 Ampliatur ab aliquibus quarto, vt Legatus nec poſſit interponere authoritatem ſuam, vt aliqua ex beneficijs prælatis, vt v. g. duæ plebes collegiatæ inuicem permutentur, etiam ſi accedat conſenſus Cannnicorum illarum plebium, vel eorum, ad quos ſpectat præſentare ad illa beneficia, vel ea conferre. Ita ſentit Francus in §. *probibemus num.* 3. Quo ſtante plus poſſet Epiſcopus, qui conſentientibus ijs, quorum intereſt, poſſet permutationes huiuſmodi admittere. Sed alij volunt, quod prohibitio huius textus non comprehendat permutationes, quia collatio beneficij, quæ fit cauſa permutationis, non eſt actus liberalitaria, ſed neceſſaria in dando, & cui dando, vt in Clem. 1. *de rer. permut.* Hic vero Pontifex prohibere voluit collationem beneficiorum præfatorum, quæ eſt liberalis ſaltem in cui dando Prohibuit enim reſeruationes beneficiorum præfatorum vacantium, ne libera collatio eorũ, ad quos ſpectat impediatur, & ipſi nimium grauentur. Vnde eſt quod Legatus etiam inuitis Canonicis, vel alijs exceptis patronibus laicis, ſi Eccleſiæ eſſent iuris patronatus laici, poſſit permutationis Collegialiũ Eccleſiarum admittere, quantum ſit ex vi huius decretalis, vt tenent Lap. *num.* 3. *&* 4. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 4.

20 Ampliatur quinto, vt regula non procedat in beneficijs præfatis, etiamſi contingat ea deuolui ad ſedem Apoſtolicam. Poteſt enim contingere, quod talium beneficiorum collatio aut diſpoſitio deuoluatur ad ſedem Apoſtolicam ex negligentia vel electorum, ſi ſint electiua, vel collatorum, ſi collatiua. In hunc ergo caſu in quo collatio, vel diſpoſitio non pertinet amplius ad Ordinarios Inferiores, ſed eſt deuoluta ad Papã in locũ etiam habere huius textus prohibitionem ſenſerunt Lap. *num.* 5. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Ex eo quod textus vniuerſaliter prohibeat quamcumq; diſpoſitionem, circa huiuſmodi beneficia. Ampliationem tamen non admittunt Archid. *num.* 2. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 8. Butr. *num.* 1. *&* 2. Sed ampliatio ſuſtineri debet, conſiderandum enim eſt, quod hæc conſtitutio non emanauit ad ſolum fauorem Ordinariorum inferiorum, ſed præcipue ad fauorem ſedis Apoſtolicæ, cuius eſt Cathedrales, & Regolares Eccleſias cõferre. Cum ergo abſolute prohibent omnem ordinationem, & diſpoſitionem præfatorum Eccleſiarum, abſolute prohibitio accipi debet, vt intelligatur prohibita earum collatio, etiam quando eſt deuoluta ad ſedem Apoſtolicam. Quando enim deuolutio ſit ad inferiorem, conueniunt etiam Lap. Anchar. *&* Butr. quod ſit Legato prohibita.

21 Notandum primo Boniſacium Octauum exemplo ſuo hic demonſtraſſe leges non niſi cum maxima, valde prudenti, & prouida deliberatione fieri debere, ſicut, & in huius libri proœmio habetur, & hic aduertit Dom. *num.* 1.

22 Notandum ſecundo, quod ex quo facultas quantumcumq; plenaria Legati à latere, non ſe extendit ad hoc, vt poſſit reſeruare ſibi Eccleſias Cathedrales, & alias exceptas, ita vniuerſaliter sic res ſe habet, quod mandatum etiam in ſuo genere ordinario plenum non ſe extendit ad ea, quæ requirũt mandatum ſpeciale, *capit.* 2. *infr. de Procur.* Domen. *numero* 2.

SVMMARIVM.

23 *Legatus non poteſt concedere facultatem ad reſignationes beneficiorum.*
24 *Subiectum huius probibitionis eſt Legatus à latere.*
25 *In hoc caſu Legatus non poteſt per alium, quod poteſt per ſe ipſum.*
Legatus admittit reſignationes 26.
27 *Non tamen ſub conditione penſionis factas.*
28 *Conſentit permutationibus.*
29 *Nec Legatus nec alius Ordinarius poteſt concedere facultatem ad reſignationes, & collationes.*
30 *Poteſt vni committere reſignationem, & iam vacante beneficio committere collationem.*
31 *Epiſcopus poteſt dare facultatem Vicario ad reſignationes.*
32 *Conceſſio ad reſignationes ſi ſit irrita reſignatio facta ex vi talis conceſſionis eſt irrita.*
33 *Senſus illius propoſitionis, Probibito vno probibetur id, per quod ad illud peruenitur.*
34 *Quod Legatus non poſſit diſpenſare in decretis Conciliaribus, non habetur ex hoc textu.*
35 *Destructo principali deſtructum manet, quod conſequitur.*
36 *Legatus non poteſt conferre beneficia extra legationem.*
37 *Dictio ex, & dictio ob. quid importent.*
38 *Lex trahitur ad præterita pendentia negotia.*

§. Probibemus.

23 IN Secunda parte huius decretalis decernitur; ne Legatus in genere, vel in ſpecie cuicumq; concedat, vt ab his, qui beneficia intra eius legationem habentes, ea in illius manibus voluerint reſignare, ipſorum reſignatione recepta, illa valeat idoneis conferre perſonis. Per hoc enim paratur via ad beneficia vacatura contra Lateranen. Concilium relatum ſupra *cap. nulla.* 2. *de conceſ. Præben.* Et ideo irritum decernit, ſi fiat oppoſitum. Et conſtitutionẽ hanc extendit etiam ad præterita, & ad huc pendẽtia negotia.

24 Huius quoq; prohibitionis ſubiectum eſt Legatus à latere, cum alij Legati de iure communi nec per ſe nec per alios beneficia conferre poſſint: *cap.* 1. *ſup. hoc tit. & lib.*

25 Materia vero huius prohibitionis ſunt beneficia reſignata; vna verò eſt actio prohibita, ſcilicet committere cuicumq; ſiue in genere ſiuè in ſpecie, vt acceptata reſignatione alicuius beneficij illud cõferat perſonæ idoneæ, & ita bene notat Gloſſ. quod hic eſt vnus caſus, in quo quis non poteſt facere per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.

26 Itaq; Legatus à latere poteſt per ſe ipſum reſignationes beneficiorum illorum recipere, quæ poteſt conferre. DD. communiter in hoc *capit.* & præter eos Panorm. *in cap. vlt. num.* 4. *de renunc.* Flamin. *de reſig. lib.* 7. *q.* 13. *nu.* 15. & probatur *ex cap.* 1 *ſupra in hoc tit. & lib. & cap. ſi Abbatem ſup. de elec.*

in hoc 6. vbi DD. *communiter* Gambar. *de off. legat. capit. 6. de penſ. num.* 164. Declarat tamen *num.* 17. Hoc intelligendum eſſe de reſignatione ſimpliciter & libera, eo quia non poſſit Legatus recipere reſignationem ſub conditione, & pacto vel ad fauorẽ alicuius, vel ſub penſionis conſtitutione. Cum renunciatio debeat eſſe libera, *cap. quam pio* 1. *q.* 2. Gambt. *d. l. 6. num.* 165.

28 Vnde etiam eſt, quod poteſt interponere authoritatem ſuam in permutationibus beneficiorum. Bellam. *tract. de permut. benefic. p. 2. q. 6.* Gamb. *de off. leg. l. 5. tit. de permut. num.* 2. Flam. *d. q.* 13. *n.* 16. Quod adeo eſt verum, vt non vocatis electoribus, aut patronis omnia illa beneficia poteſt permutare quæ illis inuitis poteſt conferre ſecundum DD. quos retuli *numero* 18. *&* Gambar. *vbi ſup. num.* 5. Vbi quod imo ſi neglectis patronis laicis, quibus derogare non poteſt, permutaret, valeret permutatio, donec opponeretur Rota *deciſ.* 307. *&* 331. *in nou.*

29 Eſto tamen poſſit Legatus beneficiorum reſignationes recipere; non poteſt tamen vel in genere, vel in ſpecie concedere alicui, vt recepta reſignatione alicuius beneficij illud perſonę idoneæ conferat. Quæ prohibitio extenditur ad omnem collatorem, ſeù habentem facultatem recipiendi renunciationes beneficiorum, vt nulli alteri poſſint beneficiorum receptionem, ſimul & collationem conferre, vt notauit hic Dom. §. *Prohibemus num.* 3. *& ex* Gloſſ. *in* Clem. *Ineris v. commiſiſſe* de *probat. &* Card. Zabar. *ibid. probat* Flamin. *de reſig. benef l. 7. q. 29. num.* 1. Et hoc neq; eidem neque diuerſis committi poteſt, ſcilicet committendo vni, vt recipiat reſignationis, & alteri vt beneficia reſignata conferat, vt hic aduertit Gloſſ. *in v.* cuicumq; quam ſequitur *Dom. num* 6.

30 Hoc tamen declaratur, nam poterit Legatus vni committere reſignationem tantum, & poſtea poſtquam accepta fuit reſignatio, & beneficium iam vacat, cõmittere eidem, vel alteri, vt illud perſonæ idoneæ conferat. Gloſſ. *hic in v. cuicumq;* Franch. §. *prohibemus num.* 2. Dom. *num.* 6. Flamin. *d. l. 7. q* 29. *nu.* 2. vbi quod hæc eſt communis omnium ſententia.

31 His etiam non obſtantibus Epiſcopus ſuo Vicario, ſeu Officiali generali poteſt concedere facultatem recipiendi reſignationes beneficiorum, & illa conferendi, prout habet textus *ſup. in cap vlt. de off. Vic. in hoc 6.* & hic aduertunt Gloſſ. *d v. cuicumq;* Franc. §. *Prohibemus. num.* 2 Barboſ. *nu.* 6. Conar. *l.* 3. *var. cap.* 20. *num.* 6. Flam. *d. l. 7. q.* 29. *num.* 3. Non poteſt tamen Epiſcopus committere ſingulari perſonæ, & de ſingulari beneficio, ne aperiatur via ad vacatura. Franc. *d. num.* 2. Rota *deciſ.* 1. *&* 4. *de off. Vic. in antiq;* Oldr. *conſil.* 77. Flam. *d. nu.* 3. Quod etiam poſſet Vicarius, ſi daretur ei poteſtas conferendi beneficia per mortem tantum, vel per reſignationem tantum, vt tradit Barb. *nu. 0. poſt.* Rebuff. *tit. de forma Vicariat. num.* 7. *&* 8.

32 Facta vero contra diſpoſita in hoc §. irrita ipſo facto ſũt. Quamobrem in hoc caſu nedum erit irrita collatio beneficij reſignati, ſed reſignatio ipſa tanquam facta in manibus illius, qui eam recipere non poterat. Ex quo enim irritatur commiſſio facta, ſimul irritatur renunciatio ex commiſſione nulla procedens. Archid. *num.* 2. Butr. *nu.* 3. Dom. §. *Prohibemus num.* 5. Franch. *num.* 2. Anchar. *num.* 3. Quamuis verò renuncians poſſet priuari beneficio, ex quo peccauit in renunciando, quod tamen non amittat proprietatem beneficij ante ſententiam, ex *cap.* Gonſaldus 17 *q.* 2. aduertit Archid. *num.* 5. Sed de hoc videndi DD. *in cap. quod in dubijs ſup. de renunciat.* Sed ego conſidero, quod *cap. illud in dubiis* loquitur de renunciante in manibus Laici, nec debet extendi ad renunciantem in manibus Legati Vnde niſi aliud obſtet, nec priuandus eſſet beneficio, qui illud inualidè renunciaſſet in manibus Clerici delegati à Legato.

33 Notandum primo, quod ex quo ex commiſſione receptionis reſignationum, & collationis beneficiorum reſignatorum poteſt aperiri via ad beneficia vacatura contra *Concil. Lateran.* Pontifex prohibuit hanc commiſſionem, deducit Dom. *nu.* 1. quod prohibito vno prohibetur omne, per quod peruenitur ad illud. Verum hoc non debet intelligi, vt id per quod poteſt perueniri ad prohibitum ex hoc ſit iam prohibitum, quia aliter ſuperflua fuiſſet prohibitio iſtius reatus, nam huiuſmodi cõmiſſio iam fuiſſet prohibita ex vi *Concil. Lateranen.* nec opus fuiſſet noua lege illam prohibere. Sed id intelligi debet, vt det legiſlatori cauſam iuſtam illud prohibendi, quod parat viam ad prohibitum perpetrandum.

34 Notandum ſecundo eumdem Dom. *num.* 1. & Franc. *num.* 2. aduertere, quod Legatus non poteſt diſpenſare in decretis Conciliorum generaliũ, quod eſt verum; niſi Conſtitutiones Conciliares ſpecialiter id permittant, *Selua de Benef. par.* 2. *q.* 3. *nu.* 5. Hoc tamen non deducitur ex *hoc textu;* Nam etiam ſi Legatus alias potuiſſet, vel non potuiſſet diſpenſare in decreto *Concil Lateranen.* de beneficijs vacaturis, ſupra *cap. Nulla* 5. *de conceſſ. preben.* relato, & per quod ſolum prohibitum fuit beneficia vacatura conferre, aut promittere, adhuc poterat Legatus committere ſine diſpenſatione in d. decreto collationem beneficiorum, quæ erant vacatura per reſignationem, conferenda tamen poſtquam vacaſſent ſine præuia promiſſione antequam vacaſſent, & poſſent nunc niſi id ſpecialiter Pontifex prohibuiſſet; hoc enim non erat contrarium dicto Cõcilio, ſed vt in textu dicitur ſolum parabat viam ad id, quod Concilium prohibuerat.

35 Notandũ 3. quod ex quo irritata fuit commiſſio ad futuras reſignationes, ſimul deducitur reſignationes ex vi talis cõmiſſionis futuras fuiſſe nullas. Ex quo deducitur regula, quia, nimirũ deſtructo principali, ſimul deſtructum manet, & reprobatum id, quod per neceſſariam conſequentiam ad illud conſequitur. Dom. *num.* 2. Franc. *num.* 3.

35 Notandum quarto, quod merito in textu poſita ſunt illa verba *infra legationem eiuſdem*, vt ſciretur, quod Legatus non poteſt conferre beneficia extra legationem illius exiſtentia, vnde nec poteſt concedere facultatem recipiendi reſignationes beneficiorum extra legationem conſiſtentium Barb. *num.* 4.

36 Notandum quinto poni, diſcrimen inter dictionem ex, & dictionem *ob*, quod dictio ex importat cauſam proximam, vt vero dictio *ob* importat cauſam remotam. Ita aduertunt hic Dom: *num.* 3. Barboſ. *num.* 5. *plurib. alijs citatis hic, & in tract. de dictionibus in* 233. Sed propria diſtinctio illarum dictionum eſt, quod dictio ex importat cauſam materialem, ſic enim dicimus calicem eſſe ex auro, vel

cap-

Digitized by Google

caulam etiam efficientem, vnde dicimus filium eſſe ex patre, ſed dictio *ob* dicit cauſam finalem; ſic dicimus infirmum ſumere medicinam ob ſalutem conſequendam. Ideo Pontifex qui voluit irrita eſſe etiam illa, quæ ad finem conceſſionis præfatæ conſequendum facta fuiſſent, non ſolum expreſſit ea, quæ ex eadem conceſſione ſequerētur tanquam ex cauſa efficienti, aut per naturalem ſequelam, ſed addidit, vel *ob eam ſequutum fuerit.*

37 Notandum ſexto, quod merito in textu poſita ſunt illa verba, & adhuc pendentia negotia, vt ſciatur legem dari poſſe etiam ad irritanda præterita, quæ tamen adhuc pendent, nec ſunt perfecta, & completa, & quod huius conſtit. intentio non fuit irritare reſignationes, & collationes, quæ iam ſortitæ fuiſſēt effectum ſuum, licet factas ex commiſſione data à Legato alicui, vt reſignationes admitteret, & beneficia reſignata conferret. Domin. §. *volentes n. 1. & ſecundo.*

SVMMARIVM.

1 *Collatio facta habenti beneficium nulla, ſi non ſit mentio beneficij.*
2 *Cur hoc non ſit neceſſarium in Ordinarijs.*
3 *Et verificatur de Legatis omnibus.*
4 *Et in Delegato Legati.*
5 *Sed loquitur de beneficijs.*
6 *Mentio debet eſſe ſpecifica.*
7 *Et omnium qualitatum.*
8 *Nulla eſt collatio ipſo iure.*
9 *Collatio facta motu proprio valida.*

Cap. Collatio 5.

1 BRene eſt hoc *cap.* vnam regulam continens; quæ eſt iſta, ſcilicet, collatio beneficij facta à Legato habenti aliud beneficium nulla eſt, ſi non fuit facta mentio habiti beneficij Ita hic DD. *omnes* Card. *in Clem. 2. de off. ord. num. 1.* Staphilæus *de literis gratiæ, tit. de off* Legat. *num.* 38. Menoch. *de arbitr. caſu* 20. *num.* 50. Barboſ. *de iur. Eccleſ. lib. 1. capit. 5. num.* 49.

2 In hoc ergo diſtinguuntur Ordinarij, & Legati, quod collatio facta ab Ordinario non eſt nulla licet prioris beneficij non fiat mentio. Clem. 2. *de off. Ordinarij* Felin. *in cap. Ad aures. nu.* 15. *de reſcript.* Selua de *benef. par. 3. q.* 25. Seraphin. *deciſ.* 1026. *nu.* 3. *& deciſ.* 1467. *num.* 2. Rot. *deciſ.* 190. *num* 1. *par. 2. recent.* & alias pluries, vt refert Barboſ. *dict. capit.* 5. *num.* 50. Sed facta à Papa, & à Legato eſt de iure nulla, Ratio vero differentiæ, quia Ordinarij cēſentur ſcire conditiones, & qualitates ſuorum ſubditorum; Nam præcipuè ignorare non poſſunt, vel non debent, qui habent in eorum Diœceſi beneficia, & ſic in diſpenſandis beneficiis, quæ ſpectant ad eorū collationem magis certi ſunt, & deliberati; vnde in Ordinarijs non præſumitur ſubreptio, cum nec præſumatur ignorantia, quæ tamen præſumi poteſt in Pontifice, vel Legato, qui ſubditorum ſuorum, tum ob applicationem ad alia negotia, tum ob ſubditorum multitudinem, & diſtantiam habitationis illorum, & longe minorem cum illis communicationē, minorem longe eorum notitiam habēt.

3 De omnibus vero Legatis intelligitur hæc regula, quæ verificatur de illis, nedum quando conferūnt beneficia authoritate legationis, ſed & quando conferunt illa authoritate Apoſtolica ſpeciali Lap. Anchar. Franc. *num.* 1. quia ſola authoritate illa conferunt Legati miſſi, ſeu Nuncij *cap. ſi eum inf. de praben.* Nec obſtat textus in *Clem. 2. de off. ord. ver. in alijs*, quia huiuſmodi particula reſpicit Ordinarios, non Legatos. Barb. *num.* 4. Cæterum in Legatis omnibus regulariter præſumi poteſt ignorantia, pluralitatis beneficiorum in impetrante nouum beneficium ab illis, & ſic præſumi poteſt ſubreptio.

4 Imo regula textus verificatur etiam vbi beneficia conferat Delegatus ipſius Legati, vt poſt Lap. & Anchar. *aduertit* Franc. *num.* 2.

5 Regula tamen de beneficijs intelligitur, quorum pluralitas eſt incompoſſibilis; nam alias ſi quod confert Legatus non ſit beneficium, ſicut ſi Hoſpitale non ſit beneficium, nec detur in titulum, nec ſit incompoſſibile cum habente beneficium, non eſt nulla illius collatio ex vi iſtius textus, ſi fiat ad fauorem beneficiati nulla facta mentione beneficij. Butr. *in princ.*

6 Mentio autem, quæ aſſeritur neceſſaria, eſt mentio ſpecialis, & ſpecifica. Archid. Anchar. Lap. Butr. *num.* 2. Franc. *nu.* 1. qui etiam propterea dicunt, quod non ſufficit mentio illa, de qua in *cap. Non poteſt inf. de Præben.*

7 Quod vero dicitur de mentione prioris beneficij habiti, dicitur etiam de omnibus alijs qualitatibus exprimendis, ad hoc vt collatio facta à Pōtifice non ſit ſubreptitia, & irrita. Omnium enim iſtarum qualitatum fieri debet mentio, ad hoc vt collatio Legati non ſit irrita.

8 Nulla vero eſt collatio beneficij non facta mentione beneficij alterius habiti, nedum nullitate exceptionis, ſed ipſo iure, hanc enim nullitatem fert ſubreptio in beneficijs, & ſic nullius momenti dicitur eſſe ipſo iure. Franc. *num.* 1.

9 Cum vero regula indubitatè procedat, vbi collatio à Legato fit ad inſtantiam alicuius, quia tunc ſubreptitia eſt collatio, ex taciturnitate prioris beneficij, dubitant hic DD. an regula locum habeat etiam in collatione beneficij facta à Legato motu proprio, Non valere enim hanc collationem aliqui dixerunt. Barboſ. *num.* 5. pro hac ſententia refert Domin. *num.* 4. qui expreſsè tenet oppoſitum, vt videre eſt *num.* 6. Id vero tenuit Io. Monac. & Archid. & Io. And. Textus enim non diſtinguit, & hoc eſt ſpeciale in gratia facta à Papa, prout fuit expreſſum in *cap. ſi motu proprio, infr. de Præbend.* Et Legatus iuribus ligatur, & non eſt ſolutus, ſicut Papa, vt in eo verificetur, quod de Papa diffinitur *cap. ſi motu proprio, inſt. de Præb.* Sed dicitur collationem factam motu proprio à Legato non facta mentione prioris beneficij eſſe validam. Nam nulla lege eſt prohibitum conferre beneficium habenti aliud, quamuis ſit prohibitum retinere plura beneficia ſine diſpenſatione; Mentio ergo prioris beneficij non eſt neceſſaria, quia habens beneficium ſit inhabilis ad aliud, quia cedendo priori poteſt validè obtinere ſecundum. Tota ergo ratio nullitatis collationis ſecundi beneficij non facta mentione prioris eſt ex ſubreptione, & ideo, quia hæc non præſumitur in Ordinario, ideo collatio ſecundi beneficij non facta mentione prioris eſt valida. Cum ergo in propoſito motus proprius tollat ſubreptionem, quod probat Tex. *in cap ſi motus proprius, inſ. de Præb.* Ideo

vbi collatio à Legato fit motu proprio, ceſſat ſubreprio, & ceſſat nullitas, vt tradũt hic. Butr. *n*.3. Franc. *num*.2. Barb. *nu*.6. *& lib*.5. *de iure Eccleſ. cap*.5. *n*.51. Panorm. *cap. ſuam, de ætat. num*.1. Card. *in Clem*. 2. *de off. Ordin*. Mandoſ. *in reg*.16. Canc. *q*.6. *num*. 3. Nec obſtat, quod Legatus legibus ſit adſtrictus, quia nulla eſt lex, quæ prohibeat Legatum conferre beneficia motu proprio, vel quæ ſtatuat, quod gratia facta motu proprio ſit ſubreptitia. Leges præcipiunt impetranti, vt non taceat, quæ exprimenda ſunt, ſed nõ præcipiũt Legato vt motu proprio ne agat, & ſic agendo ſubreptionem excludat.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Archiepiſcopus non poteſt deputare officiales in Diœceſibus ſuffraganeorum pro futuris appellationibus.*
3 *Officiales non poſſunt inhibere antequam ſit appellatum.*
4 *Archiepiſcopus multa poteſt in ſuffraganeos.*
5 *Solum in caſibus expreſſis habet iuriſdictionem in ſuffraganeorum ſubditos.*
6 *Archiepiſ. eſt iudex appellationum à ſententijs ſuffraganeorum.*
7 *Et hoc verum tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus.*
8 *Et etiam ſi Epiſcopus ex mandato Papæ excitantis ordinariam iuriſdictionem agat.*
9 *Etiam à ſententia interlocutoria appellatur ad Archiepiſcopum, & tunc cauſa apud eum remanet ſi pronunciet bene appellatum.*
10 *Archiepiſcopus cauſas ſubditorum ſuffraganeorum poteſt delegare.*
Etiam ſubdito ſuffraganei. 10.
Et in Diœceſi ſuffraganei habere delegatum. 10.
11 *Archiepiſ. non poteſt intrare Diœceſes ſuffraganeorum, vt iudicet.*
12 *Et tamen poteſt illas viſitare.*
13 *Et ex authoritate Apoſtolica ibi tribunal habere.*
14 *In dubio debet probare facultatem iudicandi in Diœceſibus ſuffraganeorum.*
15 *Archiepiſcopi quoſdam Vicarios ponebant in Diœceſibus ſuffraganeorum.*
16 *Inſtitutio horum Vicariorum contra ius.*
Qui non poteſt per ſe ipſum, non poteſt per alium 16.
17 *Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem non habet iuriſdictionem in cauſa appellationis*. 17.
Quando datur iuriſdictio ex certa cauſa, non habetur ante ortum cauſæ. 17.
18 *Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem non poteſt committere cauſam appellationis.*
Commiſſio non conualeſcit ex poſt facto. 18.
19 *Negotium futurum committi poteſt, ſed non à nõ habente iuriſdictionem.*
Quod non eſt, non committitur. 19.
20 *Lex iſtius capitis vniuerſalis ad omnes Archiepiſcopos.*
Non quia extendatur lex de perſona ad perſonam 20.
21 *Conſuetudine acquiritur iuriſdictio.*
22 *Officiales ante interpoſitam appellationem non poſſunt inhibere.*
23 *Officiales foranei ſunt delegati.*
24 *Ex pluralitate officialium non ſequitur plura eſſe conciſtoria.*

DE OFF. ORDINARII.

Capit. Romana 1.

1 DVas regulas conſtituit Innoc. IV. in hac decretali, quarum prima reſpicit authoritatem Archiepiſcopi ad conſtituendos officiales in Diœceſibus ſuffraganeorum, & alia decernit quid ſeruare debeant officiales Archiepiſcopi in ferendis cenſuris contra ſuffraganeos.

2 Prima regula continet Archiepiſcopum appellationum Iudicem poſſe quidem poſt interpoſitas appellationes cauſas delegare perſonis, quæ intra Diœceſim ſuffraganeorum eaſdem cognoſcant, & ſic citent, inhibeant, audiant partes, & negotia iudicialiter expediant, ſed non poteſt deputare in eiſdem Diœceſibus officiales foraneos pro futuris appellationibus, quia Metropolitani, ne Diœceſes ſuffraganeorum intrent vt ibidem propria authoritate, iudicent diſponant, aliud ve agant prohibent Canonica inſtituta, & ipſi ante interpoſitam appellationem iuriſdictionem non habent.

3 Addit vero, quod quamuis conſuetudine introduci poſſit, vt Archiepiſcopi huiuſmodi officiales foraneos pro futuris appellationibus conſtituat tamen talibus officialibus prohibetur ne inhibitiones faciant, antequam fuerit appellatum.

4 Itaq; Archiepiſcopus quamuis dicatur quaſi Princeps Apoſtolorum, quia omnibus Prouinciæ ſuæ præeſt Epiſcopis ſecundum Iſidorũ *lib* 7. Ethimol. *cap*. 12. relatum in *cap. Cleros. diſt*. 21. Et quamuis etiam Epiſcopi lege Metropolitana Archiepiſcopis ſint ſubiecti. *cap. Paſtoralis* 11. *de off. Ordin.* Vnde Archiepiſcopi circa Epiſcopos ſuffraganeos quam plura poſſunt, quæ enumerat Barboſ. *lib*.1. *de iure Eccleſ. cap*.7. *à num*.18. & præcipuè, quod Archiepiſcopus eſt Iudex Ordinarius ſuffraganeorum eorum quo Epiſcopi ciuiliter conueniuntur *cap. Quia cognouimus*. 10. *q*.3. *cap. Paſtoralis in princ.* vbi Panorm. *num*.2. Barboſ. *num*.4. *de off. ordin. cap. ſollicitudinem, de appell.* Sbrozz. *de Vic. Epiſ. l*.2. *q*.58. Gonz. *ad reg*.8. Cancell. *gloſſ*.42. *num*.16. Gambar. *de off. leg. lib*.2. *tit. de var. ordin. num*.31.

5 Nihilominus in eorum ſubditos nullam aliam habent poteſtatem, quam illã, quæ in caſibus in iure expreſſis illis eſt conceſſa, per *tex. in d. c. Paſtorali in princ. de off. Ord. cap. Romana, & cap. Venerabilibus, inf. de ſentent. excom.* Gloſſ. *in Clem. ſi vna v. menſa ſua, de reb. Eccleſ. non alien.* Hoſtien. *cap*. 2. *de translat. Epiſcop.* Panorm. *d. cap. Paſtoralis num*. 2. *de off. Ordin.* Quaranta *in v. Archiepiſcopi authoritas num*.12. Scaccia *de appell. q*.8. *num*.98. Barboſa *l*.1. *de iure Eccleſ. cap*.7. *num*.51. *& in d. cap. Paſtoralis n*.3.

6 Inter caſus vero, in quibus Archiepiſcopo datur poteſtas in ſubditos ſuffraganeorum, vnus eſt caſus appellationis; Nam Archiepiſcopus eſt Iudex adquem à ſuffraganeis appellatur, vt dicitur in hoc *text. & cap. Paſtoralis* 11. *de off. Ordin. & cap. duo ſimul, eod. tit. & cap. conqueſtus* 9. *q*.3. *& inf. cap*. 1. *de for. compet. & cap. Romana de appellat.* DD. *in hoc c.* Panorm. *in d. cap. Paſtoralis num*.2. Quaranta. *v*. Archie-

chiepiſcopi authoritas *nu.*18. Conat.*practic. cap.*9. *num.*2.Scaccia *de appell.q.*8. *num.* 88. Barboſa *d.capit.*7.*num.*52.

7 Et hoc eſt verum nedum in ſpiritualibus,ſed enim in temporalibus,quando iuriſdictio temporalis eſt totaliter tranſlata in Eccleſiam , adeo quod pro illa non cognoſcat ſuperiorem temporalem . Et hoc etiam in ijs quæ Epiſcopus exercet ex iure accidentali, nimirum nedum in ijs , quæ Epiſcopus exercet de iure communi, ſed etiam in ijs quę exercet iure ſpeciali ex priuilegio; de quibus videantur Quaranta *in v.* Archiepiſcopi authoritas *num.* 131 Scaccia *d.quaeſt.*8. *num.*90. *& ſeqq.* Barboſa *d.cap.*7. *num.*55.

8 Quamuis vero in ijs , quæ Epiſcopus exercet vt Delegatus Papæ , non ſit appellandum ad Archiepiſcopum,ſed ad Papam,quia à ſententia delegati appellatur ad delegantem ; nihilominus ſi Papa committendo cauſam Epiſcopo ſolum excitauit eius Ordinariam iuriſdictionem , vnde Epiſcopus in eo negotio procedit, vt Ordinarius, tunc ad Archiepiſcopum ab Epiſcopo appellatur. Tunc vero cenſetur Papa excitare Epiſcopi iuriſdictionem Ordinariam,quando commiſſit id,quod Epiſcopus ex ſua ordinaria iuriſdictione poteſt , nec aliquid addit committendo, ex quo cognoſcatur Papam velle , vt Epiſcopus ex delegata ſibi authoritate Apoſtolica agat.Scaccia *d. q.*8. *num.*87. Barboſa *d. cap.*7. *num.* 56. *& de off. & poteſt. Epiſcop. alleg.*92. *num.*12.

9 Etiam vero à ſententia interlocutoria Epiſcopi appellatur ad Archiepiſcopum,& tunc ſi Archiepiſcopus pronunciet bene eſſe appellatum, remanet Iudex in cauſa principali , vt ex eodem Scacc.*q.*17.*de appell. limit.*47. *mem.*3. *num.* 7. tradit idem Barb *d.cap.*7.*num.*58.

10 Non tenetur vero Archiepiſcopus cauſas appellationum per ſe ipſum cognoſcere,ſed eas poteſt delegare,vt expreſſe decernitur in hoc textu,& tradunt hic Gloſſ.*in v.delegare, & notab.*4. Io: Monac.*num.*7. Dom.§. *Nec pro eo.num.* 5. Sic vero poteſt has cauſas delegare etiam ſubdito ſuffraganei, quod tamen non poteſt eum ad hoc compellere ; vt docent citati DD.& habetur ex *cap. Paſtoralis.ti. de off.Ordin.*Et nihilominus poteſt ſuffraganeo præcipere , vt ſubditum ſuum ad Archiepiſcopi acceptandam commiſſionem compellat.Gloſſ.*in d.cap. Paſtoralis in v.nullam* Henriq *lib.*20.*c.*30. §.3. Barboſa *d.cap.*7.*num.*59.Et cum,vt infra in hoc *tit.cap. Vt litigantes* , decernitur , Archiepiſcopus cauſas appellationum non poſſit audire,niſi vel in propria Diœceſi,vel in Diœceſi illius,à quo eſt appellatum, & non poſſit alibi,niſi ex conſuetudine hoc illi competat , ideo Archiepiſcopus in Diœceſi ſuffraganei poteſt habere Iudicem delegatum,& Tribunal erectum pro cauſis appellationum audiendis propter commoditatem litigantium , ne in hoc tenetur petere conſenſum ſuffraganei.

11 Quamuis igitur Archiepiſcopus Diœceſim ſui ſuffraganei intrare nõ poſſit, vt in ea authoritate propria iudicet,diſponat, aliquidue aliud agat ; vnde in Diœceſi ſuffraganeorum non poteſt Ordines conferre; Eccleſias , & altaria conſecrare, ante ſe cognoſci contractus , & alios ſimiles iuriſdictionis actus exercere , vt notat Gloſſ. *in v. diſponant* . Quantum vero ad celebrationem diuinorum ſeruandum ſit , quod diſponitur in *Clementina Archiepiſcopo , de priuilegijs.*

12 Nihilominus nedum Archiepiſ. poteſt etiam Diœceſes ſuffraganeorum viſitare, & ab eis procurationem recipere,quoniam hic eſt vnus de caſibus in iure exceptis,in quo Archiepiſcopo viſitationis conceditur facultas,*cap.cũ ex officij ſup.de præſcrip. cap.ſopita,& cap.Nuper,ſup.de cenſ. & infr. cap.Romana.& cap.vlt.eod.tit.*& notant hic Gloſſ.*in verb.* Ingrediantur Archid.*in princ.*Anchar.*num.*1.

13 Sicut ſi non propria vtatur authoritate, ſed delegata ſibi authoritate Apoſtolica vtatur ingredi poteſt in Diœceſim ſuffraganeorum & illa exercere,ad quæ à ſuperiori mittitur,vt aduerterunt Io: Mon.*num.*6.Archid.*in princ.*Franc.*num.*2. In dubio tamen quod Archiepiſcopo competat facultas ſpecialis exercendi facultatem iudicialem in Diœceſi ſuffraganeorum, debet illam facultatem probare vt notat Dom. *num.* 2. cum habeat contra ſe regulam negatiuam,per quam prohibetur ingredi Diœceſes ſuffraganeorum ſuorum , vt ibi aliquid exerceat,quod concernat poteſtatem iudicialem,prout decernitur nedum in hoc textu,ſed iam determinatum fuerat *c.*2.*9.q.*3. *& c. nullus primus,& cap.conqueſtus 9.q.*3.Quibus concordat *l.in Auth.de defenſ. ciu.in §.interim.col.*3.quæ iura hic refert Gloſſ.*in v. Canonica.* quam ſequitur Dom.*num.*5. Et aſſimilat Archiepiſcopos Præſidibus Prouinciarum,Epiſcopos vero defenſoribus Ciuium , vnde Epiſcopi de cauſis ſubditorum Prælatorum inferiorum cognoſcere poſſunt.*cap.Cum ab Eccleſiarum,ſup.de off.Ordinarij* , quod & facere poterant defenſores Ciuium .

15 Et pariter in cauſis appellationum ipſe eſt Iudex,per iura ſupracitata . Qua poteſtate fundati quidam Archiepiſcopi,vt refert Innocentius iv.ſuę ipſius Conſtitut. interpræs ſuper hoc *cap.* 1. ponebant quoſdam officiales foraneos,ſcilicet quoſdam Miniſtros in Diœceſibus ſuffraganeorum,qui non cognoſcebant de cauſis appellationum emiſſarum ad Archiepiſcopum,& tamen prohibebant,ne pendente appellatione procederent iudicialiter illi , à quibus appellatum fuerat , & quædam alia minora circa iuriſdictionem faciebant, & dicebantur foranei,ad differentiam illorum,quos in ſua curia conſtituebant Archiepiſcopi Quamuis vero ex ſimilibus officialibus aliqua vtilitas proueniebat,quia prouidebatur labori litigantium,& expenſis,tamen plus inde incommoditatis prouenire poterat,ſcilicet perturbatio iuriſdictionis,& contentio,quæ cõtinue eſſet in ianuis inter officiales iſtos,& Ordinarios; quæ quidem incommoda etiam conſiderauit Pontifex in huius conſtit.editione, vt aduerterunt Io.Monac.*num.*2.Archid. Io.And. Anchar. *num.*6. Butr.*nu.*3.Dom.*num.*4.

16 Sed vt idem Innoc.*num.*1.aduertit , licet ex prohibitione horum officialium non expectaretur aliqua alia vtilitas , hæc vna ratio ſufficiebat , quod illorum inſtitutio erat contra ius, vt declaratur in textu . Quia cum Archiepiſcopi ſimpliciter per ſe ipſos non poſſint intrare ſuffraganeorum Diœceſes , vt ibi iudicent; multo minus id poſſunt facere per officiales à ſe delegatos : Qui enim per ſe non poteſt aliquid poteſtatis exercere,multo minus id facere poteſt per alios.*cap.ſicut. diſt.*46.*l.*2. §.1.*ff.de admin.rer.ad Ciu.poſt*: Gloſſ. *in v. per alios* Io.Mon.*nu.*7.Archid.*in princ.*Dom.*nu.*2.

17 Quamuis vero in cauſa appellationis Archie-

chiepiſcopi poſſint ſuffraganeorum intra Diœceſes,& ibi officiales delegatos conſtituere, tamen obſtabat inſtitutioni talium officialium. Quoniam quando alicui non eſt conceſſa iuriſdictio niſi ex certa cauſa,& ideo niſi ſub conditione illius cauſæ Iudex ante conditionis perfectionem iuriſdictionem non habet. Et non loquuntur propriè, qui dicunt talem Iudicem habere iuriſdictionem in habitu,quod innuit Add. marginalis ad hunc *tex. in v.* in alijs,quia habitu vtimur cum volumus, ſed qui non habet iuriſdictionem niſi in caſu aut cauſa certa,non poteſt vti,iuriſdictione cum voluerit;Sed habet ſolam iuriſdictionem quodammodo in actu primo remoto,incompleto, & imperfecto,ſed illius exercitium in potentia,& ſub conditione purificanda,qua non purificata,nihil agere poteſt,& ideo ante ortum cauſæ dicitur non habere iuriſdictionem, vt dicunt *Gloſſ.notab.9.*Dom.§.*Nec pro eo*, *num.*3. Franc. *num.* 3. Quia ſcilicet non habere iuriſdictionem dicitur,qui illa non poteſt vti,quamobrem indubitatum eſt,quod Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem non habet ſuæ iuriſdictionis exercitium,nec poteſt cauſam appellationis alicui committere,aut delegare.

18 Nec obſtat,ſi quis dicat,quod delegare non eſt actus iudicialis, vt colligitur ex *cap. licet de off. deleg.* & dictum eſt ſupra *de off. deleg. in hoc lib.*Quia delegare, & ſubdelegare à quibus proceſſus iudiciales originem habent, ſunt actus iuriſdictionis.Io.Mon.*num.*5.Butr.*num.*7. Dom.§. *Non ſic num.*3.Et ſic Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem nulliter committit cauſas appellationis,cum non habent exercitium iuriſdictionis.Cõmiſſio autem ex tractu temporis non conualeſcit ex poſt facto,cum in cõmittente non eſt iuriſdictio tempore commiſſionis.*cap. venerabili in fin de off. deleg.c.quia nonnulli,ſup.de reſcript.*Cũ tractus futuri temporis non ſpectet ad Iudicem *l.1.ff.de cenſur. cap.Romana §.caueant,inf.de ſent.excom.* Io:Monac. *hic.nu.*5.Franc.*nu.*4.

19 Quod vero obijciunt Io.Monac.& alij,quia negotia futura committi poſſe videtur; ſic.n. promiſſio poteſt eſſe in pendenti *l ſi ſtipulatus fuerim.§. 1.ff.de verb.oblig.& l.ſi à colono in fin.*igitur,& committi poterit negotium de futuro. Quod inquam ſic obijcitur,tollitur de facili. Prætermiſſa enim reſponſione eiuſdem, & aliorum dicentiũ id eſſe verum in contractibus,non in iudicijs, quæ non poſſunt pendere; Quoniam hoc non impedit, quin futuræ cauſæ committi poſſint, Nam & Ordinarij hoc faciunt,*Clem.& ſi principalis. de reſcript.* Dicitur aſſumptum, ab arguenti eſſe verũ ſuppoſita iuriſdictione in committente, quæ ante interpoſitam appellationem non eſt in Archiepiſcopo, iuriſdictio vero, quæ non eſt, vt dicit idem Mon. *num.* 8. committi non poteſt *arg.cap.Deibertum.*1.*q.*7. *cap. Paſtoralis §.penul.ſup.de reſcript.*Et dignitas,quæ nõ eſt,vacare non poteſt.*cap.cum acceſſiſſent, de conſtit.* Et Collegio,quod non eſt, priuilegium dari non poteſt.*cap.Sed audientiam* 2.*de Eccleſ.ædific.*& quod non eſt,accuſari non poteſt.*cap.ad diſſoluendum, de diſpenſ.impub.*

20 Quamobrem optimo iure Innocentius prohibuit,ne Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem cauſas appellationis deleget, & officiales foraneos in Diœceſibus ſuffraganeorum conſtituat. Hæc vero prohibitio eſt generalis, & omnes Archiepiſcopos comprehendit,vt notat Gloſſ *in v. Dementis.* Et vt ait Dom.§.*officiales num.*4.Scribendo vni erudit omnes. Nec tamen imaginandum eſt,quod hic fiat extenſio legis de perſona ad perſonam ex rationis ſimilitudine. Nam imo hic lex vniuerſalis comprehendens omnes applicatur vni. Nam ex quo Archiepiſcopi non poſſunt intrare Diœceſes ſuffraganeorum,vt iudicent, & quatenus ſunt Iudices appellationum,non habent iuriſdictionem ante interpoſitam appellationem, concluſit vniuerſaliter Pontifex,quod Archiepiſcopi non debent conſtituere officiales pro futuris cauſis appellationum, & propterea prohibet Archiepiſcopo Remenſi hos officiales conſtituere.

21 Conſuetudine tamen poſſet Archiepiſcopus obtinere iuriſdictionem, vt poſſet in Diœceſibus ſuffraganeorum deputare officiales pro futuris cauſis appellationum. Conſuetudine enim acquiritur & prorogatur iuriſdictio, etiam reſpectu priuatæ perſonæ,vt ex textu habetur *cap. cum contingat, de for.comp.l.*1.*C.de eman. li L.*1.*ſancta l.more maior.ff.de iuriſ.omn.iud.* Gloſſ.*hic notab.*5. Arch.Io.And. Anchar.*num* 3.Butr.*num.*1. Dom. *num.*2. Quod tamen intelligendum eſſe de conſuetudine præſcripta notant.Gloſſ. Archid.*num.*1.Dom.§.*Nec pro eo.n.*3. Sed quæ dici debeat conſuetudo præſcripta peti debet ſupra *cap.conſuet. de conſuet.q.*2.*a.*8. *in hoc* 6.

22 Et nihilominus etiam hac conſuetudine data,Pontifex prohibet,ne antequam ad Archiepiſcopum appelletur ab iſtis officialibus fiant inhibitiones;vnde nõ poſſunt inhibere iudicibus à quo, niſi poſt interpoſitam appellationem.

23 Huiuſmodi vero officiales foranei, dati ad cauſas particulares,& extra Curiam, propter quod etiam dicuntur foranei,non ſunt Ordinarij, ſed delegati Archiepiſcopi eos conſtituentis,vnde ab eorũ ſententijs ad Archiepiſcopum eſt appellandum, quod vniuerſaliter verum eſt de foraneis Vicarijs Epiſcoporum, qui non ſunt Vicarij Generales facientes idem conciſtorium cum Epiſcopo, & idem Tribunal, ſed dantur ad cauſarum partem, & ad partialia loca Diœceſum iuſta dicta ſupra *cap.* 2. *de off. Vicarij in hoc lib.* 6. & docent hic Innocentius Io. Monac.*num.*1.Archid.*in prin.* Anchar.*n.*1. Butr.*num.*10.Dom.*num.*4.*&* §.*officiales nu.*2.Franc. *num.* 1.

24 Quod vero ex eo quod Archiepiſcopus habeat plures officiales,ſcilicet generalem, & alios foraneos,nõ ſequatur, quod habeat plura conciſtoria.ſed in eodem conciſtorio plures Iudices,aduertunt Innocentius Io.Monac.*num.*1.Archid.Anchar. *num,*1. Butr.*num.*2. Dom.*num* 3. *&* §. *officiales n.*2. Franc.*num.*1. Quamuis nec eſſe inconueniens,ſi admitteretur Archiepiſcopum plura habere conciſtoria,aſſerant Innocentius Dom. & Franc.*citati.*

SVMMARIVM.

25 *Officiales in præſentia Archiepiſcoporum non debent ferre cenſuram in ſuffraganeos.*

26 *Officiales Archiepiſcoporum poſſunt ferre cenſuras in ſuffraganeos.*

27 *Officiales Archiepiſcoporum non ſubiecti* leg.c.2. ſup.de off.deleg.

28 *Habent iuriſdictionem in ſuffraganeos.*

29 *Quando Archiepiſcopus cenſeatur eſſe præſens.*

Et

Et qaare eius præſentia attendi debeat 29.
30 *Officialis in præſentia Epiſcopi an poſſit excommunicare Epiſcopos non conſecratos.*
31 *Extammunicatia lata in ſuffraganeum ab officiali Epiſcopi in eius præſentia, eſt valida.*
32 *Nec Delegati Archiepiſcopi poſſunt ferre cenſuras in ſuffraganeos in præſentia Archiepiſcopi.*
33 *Pariſicantur aliquanda eſſe in loco, & circa locũ.*
34 *Præſentia Superioris minuit poteſtatẽ officialis.*
35 *Perſonæ interdici poſſunt.*
36 *Extenſio legum facienda à legislatore.*
Lex facta pro nominatis, non ſe extendit ad non nominatos 36.
37 Ratione *dignitatis diminuitur ſeueritas pœnæ.*

§. Officiales.

25 SEcunda regula, quam ponit Innocentius in hac conſtitutione eſt, quod Officiales Archiepiſcopi eo exiſtente in prouincia, vel circa ipsã in ſuffraganeos ſententias interdicti, ſuſpenſionis, aut excommunicucionis proferre non attentent. Quod ex hoc textu præter DD. eius interpretes docent Bertach *de Epiſ p.7.l.4.tit.de Vic.Epiſ.q.*10. Sbroz.*de Vic.Epiſ.p.*1.*tit* 4.*num.*16.

26 Supponitur in hac regula, Officiales Archiepiſcopi poſſe contra ſuffraganeos procedere per cenſuras. Cum enim hoc poſſint Archiepiſcopi ex eorum Ordinaria poteſtate. *cap. Venerabili, de ſentent.excom.* vbi Panorm. *& alij*. Barboſ. *alios referens lib.*1.*de iure Eccleſ.cap.*7.*num.*26. Ex Archiepiſcopĩ delegatione cuius vices gerunt hoc idem poſſunt Vicarij, ſeu Officiales Archiepiſcoporum Sbroz.*de Vic.Epiſ.q.*58.*num.*3.*lib.* 2. Et ad textum hunc DD. communiter.

27 Exiſtimat vero Barboſa *d.cap.*7.*num* 27. ex Gennen.*in pract cap.*70.*num.*5. quod vbi Archiepiſcopos excommunicare velit aliquem ſuffraganeũ, obſeruare debeat, quæ ſancita ſunt *cap.*2. *de off. deleg.ſup.in hoc* 6. Quod maiori ratione verificari deberet in officiali Epiſcopi. Sed cum in *d.cap.* ſit ſermo de delegato Apoſtolico, non debet lex illa extendi ad Ordinarium.

28 Idem Barboſa hic, ait notari hi hunc textũ ad hoc, quod Vicarius Archiepiſcopi non habet iuriſdictionem in Epiſcopos ſuffraganeos, & citat Rebuff.*in praxi benef.tit.forma Vicar.num.*164. Et Grat. *diſcep.*11t.*num.*18.*& nu.*44. Sed oppoſitum ex hoc textu colligunt interpretes eius; nam ex quo prohibetur Vicarius ne excommunicet Epiſcopum ſuffraganeum in præſentia Archiepiſcopi, ſupponitur eum habere iuriſdictionem, qua prohibetur vti, ſi Archiepiſcopus ſit præſens.

29 Suppoſita igitur poteſtate procedendi per cenſuras contra Suffraganeos, Pontifex prohibet, ne Officiales Archiepiſcopi in eius preſentia cenſuræ ſententiam in eos proferant, cẽſetur vero præſens Archiepiſcopus, ſi ſit Prouincia, vel circa ipsã Dictio autem circa hic ſumitur, vt eſt idem quod propè; ad quantã verò diſtantiam extẽdi poſſit exiſtentia Archiepiſcopi, vt dici poſſit eum eſſe circa Prouinciam, Gloſſa putat hanc eſſe duarum dietarum, iuxta *Cap.nonnulli de reſcript.* Sed tamen concludit hoc arbitrio boni viri eſſe iudicandũ; quod etiam ſentiunt Io. Monac. *nu.*10. Archid.*nu.*2. Hoc vero aduertendum non ea ratione Pontificem voluiſſe, vt Archiepiſcopo exiſtenti circa Prouinciam eius officialis non proferat cenſuras contra ſuffraganeos, quaſi *Archiepiſcopus* ipſe extra licet circa Prouinciam exiſtens poſſit eas ferre. Sed quia id eſt res grauis, quam non decet officialem facere inconſulto *Archiepiſcopo*, ſi commodè conſuli poteſt, ſicuti poteſt, ſi ſit propè Prouinciam. *Archid. num.*2. *Anchar.num* 4. Butr.*num.*5. Dom.§.*officiales num.*3. Franc.*ibidem nu.*1.

30 Quamuis autem Hoſtien. quem ſequuntur Anchar.*num.* 6. Butr. *num.*6. & Io.Monac.*num.*13. velit conſtitutionem iſtam extendi ad Epiſcopos confirmatos, licet non conſecratos, vt eos in præſentia Archiepiſcopi non debeat Vicarius excommunicare, oppoſitum tamen ſentiunt Domin.*nu.*3. Franc.*num* 2. Barboſ.*num.* 8. qui idem tenuit *lib.*1. *de iur.Eccleſ.cap.*7.*num.*28.*poſt* Cuch.*inſt.lib.*4.*tit.de conſec. Epiſ.num.*6.*& tit.* de *Vicaris Epiſ. num* 123. & Sbroz.*lib.de off.Vicar.Epiſ.l.*2.*q.*58.*num.*3. Et ratio eſt, quia Epiſcopi nondum conſecrati non habent Pontificale officium cum non habeant poteſtatem Ordinis Epiſcopalis, quam principaliter importat officium Pontificale, vnde non includuntur Epiſcopi tantum confirmati, vt per *Gloſſ.in clem.* 2. *de celebratione Miſſarum in v. Pontificum*, quia Epiſcopi non conſecrati non veniunt ſub nomine Pontificalis officij, vt per Gloſſ. *in clem.* 2. *de priuil. & in cap. At ſi Clerici ſup. de iudic.* Sed dato quod de iure Epiſcopus non conſecratus non habeat complete Pontificale officiũ, cum tamen vt Hoſtien. aduertit habeat Pontificalem iuriſdictionem dignam ſpeciali honore, & cum excommunicare ſit res valde grauis magis conforme æquitati eſt, vt id non faciat Officialis in præſentia *Archiepiſcopi*, ſaltem ſine eius conſultatione, & ſpeciali authoritate, & mandato.

31 Dubium quoq; eſt, an ſi Officialis Archiepiſcopi in eius præſentia proferat cenſuram in aliquem ſuffraganeum, ſententia teneat, vel potius ſit nulla. Nam nullam eſſe tenuerunt Io.Monac.*nu.*11. *Archid.num.*3. quia ſententia contra priuilegiatum eſt nulla *cap.*1. §. *ex parte, infr.de conceſſ.præbend.* Et quia Papa hic inhibet Vicario, factum autem contra inhibitionem eſt nullum, *cap. Romana*, §. *ſin autem, inf.de appellat* Et quia Papa hic iuriſdictionem officialis limitat, Iudex vero agens ſupra poteſtatem ſuam nulliter agit. Sed neque verum eſt, quod prohibitio illa emanauerit per modum priuilegij, cũ emanauerit per modum præcepti. Neq; hæc fuit iudicialis inhibitio ſed prohibitio legalis. Neq; huius legis verba ſonant in diminutionem poteſtatis, nam nec dicitur, quod Officialis non poſſit, ſed quod non attentet. Ideo hic conſiderandum eſt, quod hæc eſt ſimplex prohibitio facta habenti facultatem agendi, quæ de iure Canonico non irritat factum in contrarium, niſi apponatur decretum irritans. Et in propoſito ſi vera eſſet ſententia Io. Monac.*& Archid.* ſequeretur, quod ſententia excommunicationis facta non præcedente monitione eſſet nulla, quia ſic fieri eſt eſt prohibitum. Quod igitur ſententia, & cenſura lata ab officiali *Archiepiſcopi* contra Epiſcopum ſuffraganeum ſit valida tenent *Gloſſ.in.v.attentent.* Io.*Andr.Anchar. num.*6. Butr.*num.*9. Domin §.*officiales.num.*3. Franc.*num.*2. Quomodo vero factum contra legem, ex hoc non ſit nullum probaui *tract.de elect. cap.*9.*q.*1. Verum tamen eſt, quod ex Hoſtien. notat Franc. nimirum, quod huiuſmodi excommunicatio lata contra le-

gis prohibitionem ſine difficultate relaxabitur.

32 Cum vero in textu extendatur prohibitio indiſtinctè ad Officiales aliorum Metrapolitanorum, & Delegati ab Archiepiſco ſint eius Officiales: Nam & quod textus hic non loquatur de ſolis Officialibus generalibus, habetur coniectura ex eo quod etiam reſpectu Archiepiſcopi Remenſis textus in plurali loquitur de Officialibus, & ſic non ſolum de Officiali generali, ſed de alijs etiam; ideo conſtitutio iſta extenditur ad Delegatos Archiepiſcopi, vt nec ipſi in eius præſentia poſſint proferre ſententias cenſurarum contra Suffraganeos. Gloſſ. *in v. obſeruari. Dom. §. fin. n. fin.*

33 Notandum primo aliquando parificari eſſe intra Prouinciam, & eſſe circa illam, vel in loco illi vicino, quod quidem ex arbitrio boni viri iudicandum eſt, ſpectata materia de qua agitur. Quod ex Hoſtien. inducit Franc. §. Officiales, ad probandum, quod citandus ſit ille, qui eſt extra Prouinciam, ac ſi eſſet in Prouincia. De quo *in cap. Cum olim, ſup. de dol. & contum.*

34 Notandum ſecundo quod præſentia principalis ſuperioris diminuit multum poteſtatem Officialis, & miniſtri, quam abſentia auget *Dom. §. Officiales n.* 1. Franc. *n.* 1. Nam decet principalem, cum eſt præſens, non eſſe otioſum, ſed vti poteſtate, & grauia tractare, & definire ſicuti decet Officialem in præſentia ſuperioris res graues eius prudentiæ, & diſpoſitioni remittere, eaſq; nonniſi ex eius conſilio, & ſpeciali mandato definire: facit ad hoc *cap. Cum nullus, ſup. de tempor. ordin. in hoc lib.*

35 Not. 3. deduci ex hoc textu, quod nedum loca, ſed perſonæ interdici poſſunt, cum habeatur Suffraganeos poſſe interdici ab Archiepiſcopo, & ab eius Vicario in eiuſdem abſentia. *Dom. §. Officiales n.* 1.

36 Not. 3. quod Dom. §. *Et hoc idem*, aduertit, quod iura, quæ diriguntur ad certam perſonam, faciunt ius etiam inter alias perſonas, quando Papa reſpondet per viam iuris. Et allegat ad hoc *cap. 1. de iuram. calum.* ſed ex hoc textu oppoſitum colligitur, Nam Pontifex, qui voluit legem ſuam eſſe communem ad omnes Archiepiſcoporum Officiales, illam expreſſe extendit ad omnes, ex hoc ſignificans, quod ſi illam non extendiſſet, & de ſolo Archiepiſcopi Remenſis Officiali legem tuliſſet, de eo ſolo intelligenda eſſet, nec feciſſet ius ad alios. Sic & in illo *p. cap. de iuram. calum.* per Imperatorem facta eſt extenſio legis reddentis Clericos immunes à iuramenti calumniæ neceſſitate. Legislator igitur ad eos loquitur, quos nominat, & niſi ille ſuam legem ad alios extendat, lex lata pro vno, vel alijs nominatis, ad non nominatos non ſe extendit.

37 Not. 4. quod quandoq; detrahitur de ſeueritate pœnæ ratione dignitatis perſonæ, vt notatum eſt ſupra in hoc *lib. cap.* 2. *de off. Deleg. & infra cap.* Quia *periculoſum, de ſent. excom.* & ad hoc videndum eſſe *cap. Homo Chriſtianus. diſt.* 40. *& cap. Cum quidam de iure iur.* monet Dom. §. *Et hoc idem*, *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Forma ſeruãda à Canonicis in ceſſando à diuinis.*
3 *Pœna non legitimè ceſſantium.*
4 *Pœna cauſam dantium ceſſationi.*
5 *Abuſus irreuerentia in imagines ſanctas reprobatur.*
Quid ſit ceſſatio à diuinis num. 6.
7 *Non eſt interdictum, neq; cenſura.*
7 *Epiſcopus an poſſit celebrare in Eccleſia ceſſante!*
8 *Quis poſſit inferre ceſſationem à diuinis.*
9 *Canonici de conſuetudine in quibuſdam locis inducunt ceſſationem.*
10 *Sub nomine Canonicorum venit Capitulum.*
11 *Sub nomine Canonicorum veniunt Canonici regulares, qui propriè ſunt tales.*
12 *Ad imponendam ceſſationem requiritur cauſa grauis. Et quæ ſit talis.*
13 *An hæc cauſa debeat eſſe notoria.*
14 *Hæc cauſa debet exprimi in ſcriptura authentica.*
15 *Literæ patentes debent eſſe munitæ ſigillo Capituli.*
Poſſunt muniri ſigillo ſingulorum Canonicorum.
16 *Et ſigillo alterius. Sed tunc non probant pro Capitulo.*
17 *Et inſtrumentũ ſeu literæ aſſignari debent illi, contra quem intenditur ceſſare.*
18 *Omittentes formam in textu præſcriptam triplicem pœnam incurrunt.*
19 *Quæ pœna incurritur etiam ex impoſitione ceſſationis generalis.*
20 *Indifferenter omnes Canonici tenentur reſtituere.*
21 *Canonici non perſoluentes officium tenentur reſtituere.*
22 *Cui reſtituere teneantur.*
23 *Damnum & iniuria diſtinguuntur.*
23 *Quid reſtituendum pro damnis, & iniurijs taxat Iudex.*
24 *Pœna dantis cauſam ceſſationi.*
25 *Diſtributiones non debentur tempore ceſſationis.*
26 *Eccleſia in ceſſatione iniuriam patitur, & aliquando damnum temporale, quod debet reſtitui.*
26 *Iniuria fit etiam non vtenti ratione.*
27 *Taxatio reſtitutionis, & conuerſio reſtituti committuntur arbitrio ſuperioris.*
28 *Vnica actione fit condemnatio dantis cauſam ceſſationi.*
29 *Violans ceſſationem celebrando non fit irregularis.*
30 *Religioſi violantes ceſſationem generalem quando excommunicati.*
31 *Conſuetudine acquiritur iuriſdictio.*
32 *Datur exceptio ad ſoluendum.*
33 *Remiſſa iniuria non eſt remiſſum damnum.*
34 *Imagines ſacræ adorandæ.*
34 *Contemptores ſanctarum imaginum puniuntur ab Inquiſitoribus.*
35 *Pœna vnius eſt metus alterius.*

Cap. ſi Canonici 2.

1 DE ceſſatione à diuinis, quæ eſt huius decretalis materia decernunt iura *ſup. cap. irrefragabilis, hoc eod. tit. & infra cap. quamuis* 8. *huius tit. & in Clem.* 1. *de ſent. excom.* In hoc vero *cap.* Greg. *x.* primo dat formam ſeruandam in inducenda ceſſatione à diuinis, ſecundo imponit pœnam contra ceſſantes ſine cauſa legitima, tertio imponit pœnam contra eos, qui cauſam ceſſationi eidem dederunt, & quarto aufert abuſum, qui in huiuſmodi ceſſationum aggrauationem irrepſerat.

2 Pri-

Digitized by Google

2 Primo igitur tradit formam ſeruandam à Canonicis volentibus ceſſare à diuinis, in illis Eccleſijs, in quibus conſuetudo huiuſmodi ceſſandi facultatem introduxit, & decernit, quod huiuſmodi Canonici antequam quocumq; modo ad ceſſationem procedant in inſtrumento publico, & patentibus literis ſigillorum ſuorum, aut alterius authentici munimine roboratis ceſſationis ipſius cauſam exprimant, & illud, vel illas ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent.

3 Secundo autem decernit, quod ſi præfati Canonici vel prætermiſſa præfata forma, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inuenta canonica, omnia quæ de quibuſcumq; prouentibus illius Eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperint, reſtituent: Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem nullo modo percipient, ſed ipſi Eccleſiæ cedere, & nihilominus ei contra quem ceſſauerunt, de damnis, & iniurijs ſatisfacere tenebuntur.

4 Tertio vero vult, quod ſi cauſa ceſſandi fuerit iudicata Canonica, is, qui occaſionem ceſſationi dedit, ad omne intereſſe dictis Canonicis, & Eccleſiæ, cui debitum officium eius culpa eſt ſublatum, ad certam quantitatem taxandum, & in diuini cultus augmentum conuertendum ſuperioris arbitrio condemnetur.

5 Et quia ad aggrauandam ceſſationem irrepſerat abuſus, vt aliqui Crucem, & B. Mariæ Virginis, aliorumque Sanctorum imagines, ſeu ſtatuas proſternerent in terram, & vrticis, ſpiniſq; ſupponerent, abuſum hunc reprobans, & prohibens, præcepit ſic facientes grauiter puniri.

6 Pro intelligentia igitur huius textus conſiderandum eſt ceſſationem à diuinis ita nuncupari, ex eo quod eius tempore Clerici ceſſent à publica celebratione diuinorum Officiorum. *Nauar. cap.* 27. *n.* 188. *Sayrus l.* 5. *cap.* 17. *n.* 2. Suarez. *de Cenſ. diſp.* 39. *ſect.* 1. *num.* 1. *Bonac. de cenſ. diſp* 6. *p.* 1. *n.* 1. Vnde Clericos tempore ceſſationis baſſa voce diuina officia perſoluere, dicunt Archid. *in princ.* & *Io:* Mon. *n.* 2. ſed ſilent Organa, & Campanæ, vnde definitur hæc ceſſatio, vt ſit ſuſpenſio Organorum Eccleſiaſticorum, ſeu ſilentium miniſtrorum Eccleſiaſticorum. Gloſſ. *in v. ceſſare*. Io. Mon. *n.* 2. Barboſ. *n.* 2. Sotus 4. *d.* 22. *q.* 3. *n.* 1. *in princ.* Couar. *in cap. Alma mater p.* 2. §. 2. *num.* 5. Sayr. *de cenſ. lib.* 5. *cap.* 17. *d num.* 8. ſiue dicitur, quod ceſſatio à diuinis eſt ſimplex prohibitio, qua miniſtri Eccleſiæ prohibentur perſoluere diuina officia publicè, miniſtrare Sacramenta, & ſepelire mortuos in loco ſacro. Ita ex Nauar. *ca.* 27. *num.* 188. & ex Suarez *de cenſ. diſp.* 38. *ſec.* 1. *nu.* 1. Bonac. *de cenſ. diſp.* 6. *par.* 1. *nu.* 2.

7 Dicitur vero ſimplex prohibitio, quia non eſt interdictum, ſiue cenſura Eccleſiaſtica, & quod non ſit interdictum cum *gloſſ. in v. ceſſari*, tradunt Monachus, & Archid. *in princ.* & Menoch. *de arbit. caſ.* 180. plures differentias ponit inter interdictū, & ceſſationē, nimirum quod in interdicto Epiſcopus non poteſt celebrare, quod facere poteſt in ceſſatione. *cap. irrefragabili* 13. *de off. ord.* ſed certe ſolum in caſu quod ceſſatio non ſit ex manifeſta, & rationabili cauſa, ibi permittitur Epiſcopo celebrare in Eccleſia Cathedrali. Vnde ſi alias ceſſatio ſit inducta ſeruata formā Canonica, nec Epiſcopus in Eccleſia ceſſante poteſt celebrare. Diſtinguit ſecundo interdictum à ceſſatione, quod illud ſit quid iuris, & hæc ſit quid facti, vt per Panorm. *in cap. Dilectus, de appellat. num.* 18. At primaria differentia eſt, quod interdictum eſt cenſura, ſed ceſſatio à diuinis eſt ſimplex prohibitio. Addit vero Bonac. *d. diſp.* 6. *p.* 1. *nu.* 4. quod interdictum aliquando incurritur ipſo facto, ceſſatio vero à diuinis nunquam ipſo facto incurritur. In tempore interdicti poteſt celebrari ſeruato moderamine *cap. Alma mater, inf. de ſent. excom.* Non vero in ceſſatione à diuinis. Ideo conceſſo priuilegio celebrandi tempore interdicti, non extenditur ad ceſſationem à diuinis, neque è contra.

8 Si autem quæritur, quis poſſit inducere ceſſationem à diuinis, Reſpondetur, quod de iure eam imponere poſſunt Papa, & Epiſcopus, qui præſunt Foro contentioſo, & ſic etiam Concilium Prouinciale, aut Diœceſanum. *Clem.* 1. *de ſent. excom.* Et ſic etiam Capitulum ſede vacante, quod ſuccedit Epiſcopo in ijs, quæ ſunt iuriſdictionis ordinariæ. Delegati etiam id facere poſſunt, iuxta ſibi delegatam facultatem, vt conſtat ex ijs, quæ à DD. dicuntur de cenſuris in communi. Et videri poſſunt de hoc Sylueſ. *v. ceſſatio*, Sayrus *l.* 5. *de cenſ. cap.* 18. *num.* 3. & alij quos refert Bonac. *d. diſp.* 6. *p.* 2. *nu.* 1. Qui vero non ſunt Prælati habentes in vtroq; foro iuriſdictionem non poſſunt ceſſationem à diuinis inferre de iure.

9 De iure autem communi non habere Canonicos facultatem ceſſandi à diuinis, ſed conſuetudine eā obtinuiſſe in aliquibus locis ex hoc textu, & ex *cap. Irrefragabili, ſup. hoc eod. tit.* colligunt *gloſſ. notab.* 1. Archid. *in princ.* Anchar. *nu.* 1. Butr. *nu* 1. Dom. *n.* 2. Franc. *nu.* 2. Quamuis eam potuerint habuiſſe, vel ex priuilegio Papę, vel ex conceſſione Epiſcopi, vel ex conſtitutione ſynodali, vel ex præſcriptione legitima, vt præfati DD. aduertunt, & Menoch. *d. caſu. v. eo.* Syl. *v. Eccleſijs.* Bonac. *d. num.* 1.

10 Eſt vero hic aduertendum, quod hic ſub hoc nomine Canonici intelligi debet Capitulum. Non enim in paucorum Canonicorum poteſtate eſt ceſſationem à diuinis inducere, vt bene notat Gloſſ. *ex cap. Quaſiuit. ſup. de his, quæ fiunt à maiori parte, &c.* Sed nomen *Canonici*, hic totum comprehendit Capitulum. Dom. *nu.* 1. Franc. *n.* 1. quod conſentiente ſaltem maiori parte illius poteſt, ſi adſit conſuetudo, vel priuilegium ceſſationem inducere.

11 Sub nomine autem Canonicorum venire, tam Canonicos ſeculares, quam Regulares contra Gul. ſentientem oppoſitum, ex *cap. Quamuis. infra in hoc tit.* probant gloſſ. *in v. Canonici* Dom. *nu.* 6. Franc. *nu.* 2. Et ideo quod Canonici Regulares ſint propriè Canonici aduertit Barb. *nu.* 8. poſt Nauar. *Com.* 1. *de Regul. nu.* 4. Et ſic textus iſte intelligitur de Canonicis ſiue Capitulis, & Collegijs, tam ſecularium, quam Regularium Canonicorum.

12 Vbi igitur adſit hæc facultas habetur, quod Canonici poſſint ceſſare à diuinis, vt id legitimè faciant neceſſarium eſt, vt adſit quoque cauſa legitima id faciendi; ſic enim exigitur in hoc textu, & ſup. *cap. Irrefragabili eod. tit.* & *infr. cap. quamuis*, & quidem non quælibet ſufficit, ſed hæc debet eſſe grauis, quia ſcilicet grauis aliqua iniuria facta ſit Eccleſiæ, vel Clericis illius, vt v. g. ſi fiant ſtatuta contra libertatem Eccleſiæ, vel imponitur Clericis

talliæ ſeu collectæ, vel detinetur Canonicus, ſeu Clericus per ſecularem baiulum, vt notat *gloſſ. in v. cauſa*. Vbi habet, quod non eſſet cauſa ſufficiens, ſi ſubtraheretur penſio, vel alia minima offenſa. Eſſe autem arbitrarium iudici iudicare de valore huiuſmodi cauſarum dixit hic Archid. Menoch. *d. caſu* 180. vbi plura de iſtis cauſis.

13 Vlterius vero ex iuribus citatis requiritur, quod hæc cauſa ſit manifeſta, quod explicant, vt debeat eſſe notoria, gloſſ. *in v. cauſa*. Io. Mon. n. 5. Quod & voluerunt Innoc. & Hoſtien. quos ſequitur Syluеſ. *v. ceſſatio nu.* 2. Nam alias ſi cauſa illa non eſſet neceſſario notoria, ſequeretur quod conſuetudo ceſſandi non eſſet rationabilis, ſed abuſus, quia eſſet conſuetudo Eccleſijs oneroſa. *cap. 1. ſup. de conſuetud. & cap. Cum venerabilis, eod. tit.* Alij vero diſtinguentes dicunt, quod ſi Canonici velint ceſſare contra Epiſcopum, quod facere poſſunt, ex *cap. Quamuis inf. in hoc tit.* cauſa ceſſandi debet eſſe notoria, ſed ſi ceſſandum ſit contra aliũ, ſufficit quod cauſa ſit rationabilis. Sed Archidiac. exiſtimat abſolutè quod non ſit neceſſe, quod cauſa ſit notoria, & hoc probat, quia hæc cauſa debet examinari, quod non fieret, ſi eſſet notoria, quia notoria examinatione non indigent. *cap. De manifeſta* 2. *q.* 1. *cap. Qua Lotharius, de fil. Presbyt.* ſufficit ergo quod ſit rationabilis, & manifeſta. Et ita tenẽt; Anchar. *nu* 8. Butr. *nu.* 8. Dom. §. *ſcituri nu.* 6. & ibi Franc. *num.* 3. Bonac. *d. diſp. 6. par.* 2. *nu.* 5. Et ita dicendum cenſeo, quia manifeſtum à notorio diſtinguitur, iura vero petunt quod cauſa ſit manifeſta, non quod ſit notoria, Monet autem, & diſtinguit Franc, dicens hæc procedere, quando ſit ceſſatio ex cauſa de iure communi, ſecus quando ſit ex priuilegio, & conſuetudine ſi priuilegium, vel conſuetudo ex qua ſit ceſſatio cauſam notoriam requirat.

14 Stante vero cauſa rationabili manifeſta licet ceſſare à diuinis, vbi eſt facultas ceſſandi, ſeruata tamen forma hic, *& inf. in cap. Quamuis ſtatuta*, Hic vero requiritur, quod antequam quoquo modo procedant Canonici ad ceſſationem cauſa exprimatur in aliquo inſtrumẽto, aut in literis patentibus. Vnde hic ad fidem faciendam de cauſa eſt omnino neceſſaria ſcriptura, vt benè aduertunt Io. Mon. *nu.* 1. Anchar. *nu.* 2. Butr. *nu.* 1. Franc. *n.* 1. Non eſt vero neceſſarium inſtrumentum publicum per Notarium ſubſcriptum, & in publicam formã redactum, ſed ad hunc effectum ſufficiunt litteræ patentes, quæ parem cum inſtrumento vim habent ad probandum. Gloſſ. *not.* 2. Monach. *nu.* 1. Archid. *in princ.* Dom. *nu.* 3. Franc. *nu.* 1.

15 Requiritur vero, vt huiuſmodi literæ patentes ſint munitæ ſigillo; ſed quia textus loquitur in plurali, & vtitur v. ſigillorum; hinc eſt, quod habet duplicem intellectum; poteſt enim exponi, ſigillorum ſuorum, ideſt ſingulorum Canononicorum, et ſecundum hoc, ſi aliquid fiat in communi à Canonicis vt ab vniuerſis poſſunt talis negotij litteris ſeu inſtrumento apponi propria ſingulorum ſigilla. *l. vlt. ff. de al. ſcrib. Et in cap. Quanto, ſup. de his, quæ fiunt à Prælato*; tunc vero appoſitio proprij ſigilli non magis operatur, quam propria cuiuſcumq; Canonici ſubſcriptio. Sed 2. poteſt intelligi textus, vt loquatur de canonicis diuerſarum Eccleſiarum, & ſic loquatur non de ſingulis canonicis, ſed de ſingulis Capitulis, & ſit ſenſus, quod præfatæ literæ patentes debeant eſſe munitæ ſigillo totius Capituli. Et hic ſenſus eſt tutior, & germanior. Archid. in princ. Anchar. *n* 3. Butr. *n.* 2. *Dom. n.* 4. Franc. *n.* 1. Sed addunt Io. Monach. *n.* 1. *&* Franc. *n.* 2. quod ſigillum Capituli facit authenticum, & fidem contra ſe, non pro ſe. *arg. ſi Procuratorem. ff. de Procur. l. Cum precum. C. de liber. cau.* & quale ſigillum dicatur authenticum haberi *inf. cap. Poſt ceſſionem de probat.*

16 Sed textus addit, vel alterius, vnde ſufficit ſi huiuſmodi litteræ ſint alterius ſigillo munitæ, vnde habetur, quod quis poteſt ad fidẽ faciendam vti ſigillo alterius. §. *Poſſunt, Inſtit. de teſtam. l. ad teſtium. §. ſi ab ipſo ff. de teſtam.* monent tamen Archid. Butr. *n.* 8. *Dom. n.* 6. Franc. *n.* 2. ad hoc vt vt negotium ſit cautum & tutum in litteris debere fieri mentionem, qualiter alieno ſigillo firmatæ ſunt. *arg. l.* 1. *ff. de his, quæ in teſtamen. del.*

17 Inſtrumentum quoque ſeu literæ præfatæ cauſam ceſſationis continentes aſſignari debent ei contra quem Canonici ceſſare intendunt. Et de hac aſſignatione debet fieri publicum inſtrumentum, vt notant *Archid.* Butr. *n.* 3. *Dom. n.* 5. Quamuis ſufficiet, ſi hæc exhibitio fiat coram teſtibus, vt probari poſſit, vt citati DD aſſerũt. Fit vero hæc aſſignatio, vt ille contra quem eſt ceſſandum deliberare poſſit de remouenda ceſſationis cauſa, & ſatiſfactione Capitulo impendenda, vnde hæc eſt quædam requiſitio. Et nihilominus *ex cap. Quamuis infr. in hoc tit.* hæc aſſignatio non ſufficit, ſed requiritur expreſſa requiſitio & monitio. *Butr. d. n.* 2. *Dom. n.* 5.

18 Tria ergo cum ex hoc textu requirantur antequam Canonici ceſſent à diuinis, ſcilicet cauſa legitima, & manifeſta, ſecundo huius cauſæ inſcriptio in inſtrumento publico, vel in authenticis litteris, & tertio huius inſtrumenti, aut literarum exhibitio ei, contra quem intendunt ceſſare, ſi alterum horum omittant Canonici triplicem pœnam incurrunt, vt notant Butr. *num.* 2. Dom. §. *ſcituri*, *nu.* 3. quia textus diſiunctiuè loquitur; & ſic tenentur primo reſtituere omnia, quæ de quibuſcumq; prouentibus illius Eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit tẽpore ceſſationis perceperunt; ſecundo fructus quos non receperunt, & eis debentur non poſſunt exigere; tertio ei, contra quem ceſſauerunt ſatiſfacere tenentur de damnis & iniurijs. *Ita hic DD. & ſylueſ. v. Ceſſatio n.* 4.

19 Cum vero ceſſatio diſtinguatur in eam quæ dicitur generalis, quæ fit in toto loco, & eam, quæ dicitur ſpecialis, & fit in aliqua Eccleſia tantum; ſi contingat alicubi, quod Canonici poſſint inducere ceſſationem generalem, quia textus hic, *& inf. cap. quamuis* loquitur abſolutè de ceſſatione, ideo Canonici eaſdem pœnas incurrent non ſeruata præfata forma, ſi ceſſationem generalem induxerint, vt notant Io. And. Butr. *nu.* 3 Dom. §. *ſcituri*, *nu.* 4. Franc. *nu.* 1.

20 Ad præfatam quoque reſtitutionem tenentur indifferenter omnes, & ſinguli Canonici. Aduertunt tamen Archid. *nu.* 3. Butr. *nu.* 3. Franc. §. *ſcituri num.* 2. quod ſi contingat Canonicos non habere proprium ex quo reſtituant, non tenentur reſtituere ex illo, quod eſt Eccleſiæ.

21 Dicunt vero Gloſſ. & Io. Mon. *nu* 2. Canonicos teneri reſtituere conditione ex illius textus lege. Cum enim datur obligatio ex noua lege

datur

datur conditio ex lege *l.vna ff de cond ex ſe*. Quamuis ſecundum canones non intentetur actio. Sed ex hoc colligitur Dom.§ *ſeituri num. 1. & ibi* Franc. *num.* 1. quod Canonicus non officians Eccleſiam ſuam non facit ſtuctus ſuos, & tenetur reſtituere Eccleſiæ fructus interim perceptos, & conſeruare Eccleſiam indemnem de damnis dicta de cauſa obuenientibus, & quod idem tenuit Io. Cald. *in c. 1. ſup. de celebr. miſſ.* Sed de obligatione reſtituendi fructus perceptos à non reſidentibus videndum eſt *Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.* & videri poſſunt, quæ ſcripſi *tom. 1. de ſtatibus q* 185. *art. 5. à num.* 150. De obligatione vero reſtituendi Clericorum beneficiatorum omittentium diuinum officium, videndum decretum Concil. Lateranen. ſub Leone Decimo declaratum innouatum, & auctum à Pio Quinto in conſtit. data 12. cal. Octob. 1571. quæ incipit *Ex proximo*, & habetur apud Bonac. *de eff. diſpu.* 1. *quæſt.* 5. *p.* 2. videndi Suarez *lib. 4. cap.* 29. *& alij*.

22 Si vero quæramus, cui Canonici reſtituere teneantur? Dom. *dict.* § *ſeituri num. 2. & 5. &* Frann. *num.* 2. dicunt, quòd quando Clericus ex ſua culpa priuatur fructibus, tunc applicantur Eccleſiæ, vt not. *in cap. penul. ſup. de Cler. non reſid. & cap. de mult a* § *Is quoque ſup. de præben, & in hoc lib. ſup. cap Vbi periculum* § *Prouiſionis de elect.* Syluest. vero *v. Ceſſatio num.* 4. reſpondet, quod iniuſte ceſſans reſtituit fructus Eccleſiæ argum. eorum, quæ notantur in cap. Cum ſecundū de Præbend. quod de mente Panormi ibi videtur limitandum, ſi habet bona patrimonialia, vel aliunde quæſita. Reſtituet vero Eccleſiæ, ſi dat ſuperiori, vel ſucceſſori, aut in eius vtilitatem conuertat, aut in neceſſitate pauperibus tribuat, ſed videnda ſunt loca ſuperiori numero allegata, & Suarez *dict. cap.* 29 Bonac. *dict. diſp* 1. *qu.* 5. *p.* 4. Garz. *de benef.* 3. *p. cap.* 1. *num.* 37. Nauar. *cap.* 25. *num.* 122. Lopez. 2. *par cap.* 95. & alij de materia tractantes.

23 Quantū vero ad tertiam pœnam, ſeu obligationem ſatisfaciendi ei, contra quem ceſſatum eſt de damnis, & iniurijs, aduertit gloſſ. quod damna conſiſtunt in diminutione patrimonij, & ſic petitio damnorum competit ſuper diminutionem patrimonij *L. damnum* § 1. *ff. de damn. inf. & § Pœna Inſtit. eo tit.* actio vero iniuriarum datur ad vindictam *L. Prætor* § 1. *ff de iniur.* & ideo vna non impedit aliam *l. ſi pro fure* §. *Cum furti ff. de cond. fur.* Quamuis autem vt ait Gloſſ. aliud ſit damnum, & aliud expenſæ, nihilominus expenſæ factæ ex neceſſitate cauſæ iniuſtè ab alio inductæ ad damna pertinent, cum importent diminutionem patrimonij ex alterius iniuſtitia occaſionatam. Huiuſmodi igitur damna in dubio, & quid pro iniuria ſit tribuendum taxabit Iudex, & praxim æſtimandi iniuriam dicunt eſſe, vt prius qui paſſus eſt iniuriā æſtimet hoc modo, & dicat ſe potius libenter voluiſſe v.g. centum perdere de ſuo, quam talem iniuriam pati, deinde iudex penſatis circumſtantijs taxet ne ille in infinitum iuret, & poſtea faciat iurare partem, vt declaret ſe pro quantitate taxata noluiſſe ſuſtinere iniuriam illam. Ita Gluſſ. *in v. damnis* Archid. *nu.* 2. Anchar. *n.* 5. Dom. § *ſeituri n.* 16. Franc. *nu.* 4. Barboſ. *nu.* 2. Couar. *lib.* 2. *var. cap* 10 *num.* 7. Quantum autem ad damnum debet etiam attendi lucrum ceſſans, vt Franc. aduertit.

24 Sed ſi Canonici ſeruarunt in inductione ceſſationis formam hic à iure præſcriptam, & cauſa id agendi fuerit iudicata Canonica, vera, ſcilicet, & legitima, & ſic ceſſatio iuſtè, & legitimè fuit inducta, is qui ceſſationi dedit occaſionem punitur, ſeu melius (non enim hæc eſt pœna à lege canonica inducta, ſed obligatio ex iuſtitiæ lege promanans) obligatur ad omne intereſſe Canonicis, & Eccleſiæ. Tenetur quidem ad omne intereſſe Canonicorum, nimirum ſi aliquod ex ea cauſa fuit eis ablatum, vel aliquid amiſſerunt Io. Mon. *num.* 4. Archid. *num.* 3. Anchar. *num.* 7. Butr. *num.* 9. Dom. § *ſi autem num.* 1. Franc. § *eod. n.* 2. Barboſa *nu.* 5. *&* 13. Hyppol. *conſ.* 115. *num.* 21. *&* 22. Couar. *in cap. Alma mater par.* 2. § 4. *num.* 7. Rodriquez *tom.* 2. *quæſt.* 115. *not.* 4.

25 Ad minus autem Canonici, amiſerunt ex ea cauſa diſtributiones quotidianas, quæ eis pro tempore ceſſationis à diuinis non dantur, vt tradunt Henriq. *lib.* 13. *cap.* 52. §. 3. *& cap.* 53. §. 2. Sayr. *de cenſur. lib.* 5. *cap.* 19. *num* 17. Monet. *de diſtrib par.* 2. *quæſt.* 16. *num.* 36. Alphonſ. Vega. Anton. de Campos, Auil. & Ced. quos ſequitur Barboſa *hic num.* 5.

26 At nedum Canonicis, ſed Eccleſiæ quoque ſatisfieri debet, quia ex ceſſatione à diuinis iniuriā patitur: quod ſi dicas Eccleſiam cum ſit materiale quid & inanime non eſſe capacem iniuriæ, Reſpondet Anchar. *num.* 6. quod ex parte inferentis iniuriam requiritur quidem intentio, & affectus, non tamen ex parte illius, qui iniuriam patitur, ſit enim iniuria corporibus Defunctorum, infantibus, & furioſis, & dementibus, qui iniuriam facere non poſſunt *l.* 1. *ff. quotiens, & l. illud relatum ff de iniur.* Sed nomine Eccleſiæ non intelligitur Eccleſia materialis, ſed congregatio Fidelium ſub vno capite viſibile vnita per fidem Chriſti, quæ in diminutione diuini cultus iniuriam patitur *cap. Alma Mater* § *quia vero* Butr. *hic num.* 1. Dom. §. *ſi autem num.* 11. *&* Franc. *num.* 1. Quamuis & poſſit eſſe, quod Eccleſia ex vi ceſſationis paſſa ſit damnum temporale in bonis communibus, vt in eleemoſinijs, & oblationibus, vt aduertunt Gloſſ. & alij, quod damnum reparandum eſſe decernit Pontifex, & ex commutatiua iuſtitia reſtitui debet.

27 Arbitrio autem ſuperioris committitur huiuſmodi reſtitutio. Et tria illi committuntur, taxatio ſcilicet quantitatis reſtitutionis faciendæ, condemnatio ad reſtituendum, & conuerſio quantitatis reſtitutæ in id, quod ſit diuini cultus Gloſſ. *in v. arbitrio* Anchar. *num.* 2. Nam quæ Eccleſiæ reſtituenda ſunt in Dei cultum ad arbitrium Superioris ſunt applicanda. Arbitratur vero Dom. §. *ſi autem num.* 5. quod ſi pecunia, quæ Eccleſiæ reſtitui debet, ſit magna, ex ea emenda ſint prædia, vel numerus Canonicorum augendus. Sed hoc per ſe eſt ſuperiori arbitrarium, vt in textu dicitur.

28 Vnica vero inſtantia, & vnica ſententia condemnari poteſt iſte, qui occaſionem dedit ceſſationi à diuinis, vt ſimul declaretur iniuſtè illum egiſſe, & ſatiſfacere debere Canonicis, & Eccleſiæ, & ſatiſfacere debere in tanta quantitate Archid. *num.* 3. Dum. §. *ſi autem num.* 3. *&* 4.

29 Sed quæ pœna eſt violantium ceſſationem, illamque, dum iuſta ſit, non ſeruantium? ſi quis tempore ceſſationis celebret in Eccleſia, in qua eſt ceſſandum à diuinis, fiet irregularem, ſi ceſſatio

ſit facta authoritate Legati, vel Epiſcopi, vel Delegati voluit Archid. ex hoc concordans antiquorum Doctorum opiniones, & in hoc ſenſu intelligens dictum Innocentij *in cap.* Irrefragabili, de officio Delegati. Alij vero dixerunt ſi ceſſatio ſit generalis incurrere irregularitatem celebrando, quia hæc æquiualeat interdicto, *Clem. 1. de. ſentent. Excom.* ſecus ſi ceſſatio ſit ſpecialis. Ita hic Io. Andr. Anchar. *num.* 10. Butr. *num.* 6. Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 8 quos ſequitur Summ. Angelica. Sed abſolutè dicitur celebrantem in Eccleſia ſubiecta ceſſationi à diuinis nullam incurrere irregularitatem. Non enim incurritur irregularitas, niſi in caſibus expreſſis in iure capit. is, cui Inf *de ſent. excomm.* Iure vero eſt quidem ſtatutum, quod ſit irregularis, qui celebrat in Eccleſia interdicta, ſed nullum eſt ius decernens incurri irregularitatem in violatione ceſſationis à diuinis, quæ nec eſt interdictum, nec eſt cenſura, nec æquiualet interdicto, niſi in aliquibus caſibus in iure expreſſis. Et ita hoc tenent Gloſſ. *hic in v. ceſſare* Silu. *v. ceſſatio à diuinis num. fin.* Cou. *in cap. Alm Mat. par. 2. §. 2. à num. 4.* Sayr. *de cenſ. lib. 5. cap. 17. num. 9.* Suarez. *de cenſ. diſp. 39. ſet. 1. à num. 9.* Moneta *de diſtribut. p. 2. quæſt 19. num. 8.* Nauar. *cap. 27. num. 188.* Bonacina *de cenſ. diſp. 6. p. 8. num. 4.* Barbol. *hic num. 9.*

30 In hoc tamen ceſſatio generalis æquiparatur interdicto, quod Religioſi violantes generalem ceſſationem à diuinis, quando illa ſeruatur ab Eccleſia Matrice, aut à Parochiali loci ſunt excommunicati per Cle. 1 *de ſent. excom* Syluester vbi ſupra, & alij. Quam tamen excommunicationem non incurrunt, ſi Eccleſia matri, aut loci Parochialis ceſſationem non ſeruet, quamuis non per hoc eximantur ab obligatione ſeruandi ceſſationem generalem.

31 Notandum primo, quod etiam ex hoc textu habetur, conſuetudine acquiri iuriſdictionē, cum admittatur conſuetudine acquiri facultatem inducendi ceſſationem à diuinis, *Gloſſ.* Archid. & alij.

32 Notandum eſt ſecundo circa verbum *percipient*; quod contra hos Canonicos cum detur actio ad reſtituendum percepta, multo magis datur exceptio ad non ſoluendum *l. 1. §. quod ait ff de ſuperf. l. Iunius §. cui damn. ff. de reg. iur. & cap. qui ad agendum iur. de reg. iur.* Gloſſ. *in v. percipiens* Anchar *num. 4.* Dom. *§ ſi autem num. 3.*

33 Notandum tertio, quod cum in hoc textu diſtinctio fiat inter damnum, & iniuriam, vnde Gloſſ. in v. *Damnis* dixit diſtingui inter actionem damnorum, & iniuriarum, & vnam non impedire aliam, ideo ſi contingat remitti iniuriam, non per hoc remiſſa cenſentur damna, vt notat hic Barboſa *num. 11. ex* Couar. *l. 2. var. cap. 10. num. 7.* Xuar. *all. 33. num. 10.* Menoch. *de recup. poſſeſſ. remed. 1. n. 370.*

34 Notandum quarto de fide eſſe imagines Sanctorum eſſe adorandas, eiſque reuerentiam deberi, De triplici vero adoratione, latriæ, Hyperduliæ, & Duliæ, videndi Theologi in 3. *diſtinct. 9.* & præcipue *D. T. 2. 2. q. 84. a. 1. & q. 103. a 3.* Bellar. *controuer. 7. lib. 2.* Et Imaginum contemptores puniendos eſſe per Inquiſitores conſtat ex ijs, quæ tradunt Raphael de Turre 2. 2. *q. 96. a 4. d. 2.* Salelles *lib. 6. cap. 7. regula 488. num 54. & alij ab eo citati,*

35 Vltimo ex verbis illis textus, ſcilicet, vt delinquentes ſic puniat grauiter, quod alios à ſimilium præſumptione compeſcat, notandum eſt, quod pœna vnius eſt metus alterius, vt notant Gloſſ. & Dom. *§. ſi autem num. 2.* Et ideo ad alios terrendos etiam puniuntur malefactores.

SVMMARIVM.

1 *Canones de materia tractantes.*
2 *Diuiſio textus.*
3 *Regula textus.*
4 *Subiectum diſpoſitionis huius ſunt Clerici habentes dignitates.*
Parochialis Eccleſia non habet dignitatem.
5 *Ordinarij ab habentibus plura beneficia diſpenſationem exigere poſſunt.*
6 *Diſpenſatio facit licitum eſſe, ſed strictè interpretanda.*
Beneficiorum pluralitas ſapit ambitionem, vel auaritiam.
7 *Sub nomine Ordinarij veniunt Abbates, &c. inſtitutionem, & deſtitutionem habentes.*
8 *Habens plura beneficia tenetur exhibere diſpenſationem.*
Quando quis poſſidet contra ius commune, tenetur probare titulum poſſeſſionis.
9 *Quando beneficiato incumbat onus probandi titulum beneficij.*
10 *Si beneficiatus agit ad iuſtificandum titulum beneficij, illud debet probare.*
11 *Si agit de iuribus beneficij, & opponitur exceptio tituli non Canonici, excipientis eſt probare.*
12 *Si agit de ſpolio beneficij ſeruandum decretum cap. In litteris, de reſt. ſpol.*
13 *Si conuenitur à ſuperiore ex officio, etiam ſi non poſſideat contra ius commune, tenetur probare titulum 14.*
15 *Fallit, ſi Ordinarius conſtituat ſe aduerſarium, & quando hoc contingat.*
16 *Fallit ſecundo ſi Ordinarius expreſſe conſenſit in beneficium.*
17 *Fallit tertio, ſi poſſeſſio eſt antiqua.*
18 *In antiquis titulus probatur iuramento.*
19 *Si tamen poſſeſſio non innitatur diſpenſationi.*
20 *Beneficiatus conuentus ab electoribus, &c. ſi poſſidet contra ius commune, tenetur probare titulum.*
21 *Ad inſtantiam tertij non compellitur exhibere, & probare titulum.*
22 *Ordinarius per cenſuras poteſt compellere ad exhibitionem tituli.*
23 *Sed debet dare competentem dilationem ad arbitrium.*
24 *Quid vbi quis habeat beneficia in pluribus diœceſibus.*
25 *Debet in termino adhiberi diſpenſatio.*
26 *Non ſufficit adhibere copiam ſimplicem diſpenſationis.*
27 *Vbi non conſtet de diſpenſatione, cenſetur non diſpenſatum, & vacat beneficium.*
28 *Et poteſt conferri beneficium.*
29 *Non tamen ſine ſententia poteſt poſſeſſor excludi a beneficio.*
30 *Sufficit ſi beneficiatus poſt terminum, ſed ante collationem exhibeat diſpenſationem.*
31 *Etiam in termino iudiciali purgatur mora re integra.*
32 *Contra præſumptionem iuris, & de iure datur probatio re integra.*

33 *Exhi-*

33 *Exhibitâ diſpenſatione beneficiatus non poteſt moleſtari.*
34 *Ordinarius tamen debet prouidere, ne cura animarum negligatur.*
35 *In dubio ſufficientiæ diſpenſationis conſulendus Papa.*
Pontificis eſt ſuas diſpenſationes & leges interpretari.
36 *Habens plura ſine diſpenſatione inhabilis ad alia.*
37 *Habenti plura non poteſt aliud conferri ſine diſpenſatione, niſi priora reſignet.*
38 *Et debet omnia reſignare:*
Nec poteſt ex illis pluribus vnum cum altero permutare.
39 *Collatio beneficij habenti aliud beneficium incompaſſibile, nulla.*
40 *Perſonatus, & Parochialis non in omnibus parificantur.*
41 *Legitimè impedito non currit tempus.*
42 *In his, quæ poſſidentur ex diſpenſatione onus probendi eſt poſſeſſoris.*
43 *Dilationes iudici ſunt arbitrariæ.*
44 *De diſpenſatione plura.*
45 *Beneficiorum reſignatio debet eſſe libera.*
46 *Clauſula* nullius penitus ſit momenti *hic importat nullitatem ipſo iure.*

Cap. Ordinarij 3.

BEneficiorum pluralitatem abominantur iura, vt videre eſt 21. *qu.* 1. *per totam*. De materia vero huius cap. ſpecialiter agitur *cap. De multa* 28. *de praben. in antiq. & infr. cap. Non poteſt* 21. *de Præben. & extrauagant. execrabilis* 3. *inter communes de Præben. & in Concil. Trid. ſeſſ.* 5. *cap.* 4. *& ſeſſ.* 24. *cap.* 17.

2 In duas vero principales partes præſens capite diuiditur, Nam primo decernit, quid facere debeant Ordinarij circa eos, qui actu plura beneficia habent; ſecundo vero diſponit, quid fieri debeat vbi plura conferri contingat.

3 Itaque Gregorius Decimus ſtatuit, quod habentes plures dignitates, aut beneficia curata, aut dignitatem, ſeu perſonatum, cum beneficio curato, per Ordinarios compellantur oſtendere infra tempus competens arbitrio eorumdem Ordinariorum ſtatuendum, diſpenſationes, quas ſi nullas oſtenderint, perinde procedatur, ac ſi nullas haberent. Et ſi ſufficientes oſtenderint, non amplius moleſtentur; prouiſo ne in prædictis beneficijs cura animarum negligatur, ſi autem dubitetur de valore diſpenſationis ad Sedem Apoſtolicam recurratur. Talibus vero etiam legitimè plura ſimilia beneficia habentibus, aliud non conferatur beneficium niſi oſtenſa diſpenſatione ſufficienti: & tunc ita demum conferatur, ſi per diſpenſationem poſſint illud cum alijs retinere, vel ſi prioribus renunciauerint, aliter collatio facta non teneat.

4 Subiectū igitur principale diſpoſitionis huius decretalis ſunt Clerici habentes, vel habere volentes plures dignitates, aut plura beneficia curā animarū habentia, aut dignitatem, ſeu perſonatum cum alio beneficio, cui cura animarum eſt annexa. Quid vero ſit dignitas, & quid Perſonatus habetur ſupra cap. Conſuetudinem *de conſuetud. in hoc* 6. Aduertit vero Archid. quod Eccleſiæ parochiales non habent dignitatem, quia hic dignitatibus contra diſtinguntur. Habent tamen aliquam prælationem *vt in cap. Tua nos* 4. *ſup. de Cler. ægrotan.*

5 Quamuis vero decretalis iſta non loquatur Clericis habentibus plura incompatibilia beneficia minora dignitatibus, aut perſonatibus, & curatis, tamen quia abſolutè pluralitas beneficiorum eſt canonibus ſacris inimica, & ab eis reprobata, & præcipue à Concil. Triden. *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. hinc eſt, quod de iure communi Ordinarij diſpenſationes etiam ab iſtis petere poſſunt, *cap. Ex inſinuatione de Procur.* Gloſſ, *in v. animarum. &* Domin. *numer.* 1. Et ideo Ordinarius ex officio de iure communi poteſt inquirere contra habentes plura beneficia, & habet iuriſdictionem in tales Archid. *in princ.* Franc. *num.* 2. *not.* 3. Neque enim per diſpenſationem habitam ſuper pluralitate beneficiorum ſubtracti ſunt ab Ordinarij iuriſdictione Cap. *Per tuas* 7. *ſuper de maior. & obed.*

6 Ab his igitur peti poſſunt, imo, & debent diſpenſationes, per quas ſibi licitum fiat plura beneficia poſſidere: diſpenſatio enim in lege licitum facit, quod alias eſſet contra legem. Verum conſiderandum, quod cum diſpenſatio ſit aliqua legis relaxatio, odioſa eſt, ideoque ſtrictè interpretanda, & maximè in materia pluralitatis beneficio, quæ ambitionē ſapit, aut auaritias, vt *ſup. cap nedū el.* 2. *§. inſuper de elect. & cap* 1. *de filijs* Præsbit. *& infr. cap. Non poteſt de Præben.* Neque hic habet locum illud, quod habetur *cap. Olim de verb. ſignif.* ſcilicet quod beneficium Principis late ſit intelligendum, quia id intelligitur de beneficijs non odioſis. *cap. Quamuis* 4. *infr. de Præb.* Gloſſ. *hic in v. diſpenſationis*, Dom. *n.* 5. Barboſ. *num.* 12. Vnde eſt quod in dubio præſumitur contra diſpenſationem Franc. *§. In conferendis num.* 1.

7 Qui vero huiuſmodi diſpenſationes petere debent ab habentibus plura beneficia ſunt Ordinarij locorum, ſub quo nomine hic veniunt nedum Epiſcopi, & ſuperiores, ſed Abbates, & inferiores quicunque habentes inſtitutionem, & deſtitutionē in beneficijs Gloſſ. *in v. locorum* Archid. *in v. compellant* Io. And. Anchar. *v. in Princip.* Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 4. Franc. *§. in conſeſſis num.* 1. Barboſa *num.* 13. ipſi enim Ordinarij ſunt *cap. Cum ab Eccleſiarum ſup. de off. ordin. in antiq. & infr. in hoc cap. §. In conferendis.*

8 Huiuſmodi igitur Ordinarijs mandatur, vt compellant habentes plura præfata beneficia, vt exhibeant diſpenſationes, quarum vigore plura beneficia poſſident. Habet vero hoc difficultatem, quia nemo compelli debet exhibere titulum ſuæ poſſeſſionis *l. Cogi C. de pe bar. & §.* 12. *qu.* 5. *c.* 2. *qu.* 5. Soluitur vero hæc difficultas, & dicitur hoc aſſumptum verum eſſe in illis rebus, quas quis de iure communi licite poteſt poſſidere, ſed vbi poſſeſſio de iure communi eſt prohibita, & non niſi ex diſpenſatione ſit licita, transfertur onus probandi in poſſidentem. Quamobrem cum ſine diſpenſatione plura beneficia haberi non poſſint, Ordinario petente iuſtum titulum poſſeſſionis illorum, tenetur beneficiatus illum exhibere, vt hic decernitur, & *cap. dudum de decim. & cap. Ex inſinuatione, ſup. de Procur. & c. narem.* 100 *diſtinct.* Gloſſ. *in v. exhibere*, vt poſt Hoſtien. Archid. Moneta *nu* 4. Io. And. Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 7. *&* 8. Franc. *num.* 5 Barboſa *num.* 3. Prob. *num.* 22. Panorm. *cap. Cum*

noſtris

noſtris num. 24. *de conceſs. preb.* Felin. *In cap. licet* Heli *num.* 17. *de ſimon.* Loter. de re *benef. l.* 2. *q.* 46. *num.* 37. Rota coram Cocc. *decíſ.* 191. *num.* 1.

9 Huius vero occaſione tractant hic Doctores an & quando beneficiatus etiam habens vnicum beneficium compelli poſſit, vt exhibeat, & probet titulum legitimum beneficij à ſe poſſeſſi, ſed in hoc placet ſequendo diſtinctionem, quam ex Calderino habuerunt Dom. *num.* 7. & Franc. *num.* 5. plures caſus diſtinguere. Datur vero prior diſtinctio, quia vel beneficiatus eſt actor, vel eſt reus, qui conuenitur, ſi eſt actor triplex caſus diſtinguitur.

10 Primus eſt, quando beneficiatus agit ad hoc, vt declaretur eius titulus legitimus, & canonicus; & in hoc caſu indubitatum eſt, quod beneficiatus hoc probare debet, *vt in l. Actor C. de probat.* Inn. *in cap. Ex inſinuatione ſup. de Procurat.* Dom. *dict. num.* 7. Franc. *dict. num.* 5. Pariſ. *num.* 2. *lib.* 11. *qu.* 14 *num.* 39.

11 Secundus caſus eſt, ſi Beneficiatus agit non de titulo beneficij, ſed de alijs pertinentibus ad ſuũ beneficium cum aliquo, qui opponit exceptionem illegitimi tituli, & non canonici. Et in hoc caſu ſi beneficiatus habeat poſſeſſionem beneficij saltem coloratam, de qua conſtet, non tenetur ipſe probare ſuum titulum eſſe canonicum, ſed opponentis eſt ſuam exceptionẽ iuſtificare, vt notatur per Inn. *ſup. cap. Nihil de elect. & cap. Tranſmiſſam eod. tit.* & tradunt Dom. & Franc.

12 Tertius caſus eſt, ſi Beneficiatus agat ſuper poſſeſſione beneficij, dicendo ſe iniuſtè fuiſſe ſpoliatum, & tunc ſeruandum eſt, quod decernitur *cap. In literis* 5. *de reſt. ſpol.* vt prius agatur de violenta eiectione, quam de canonica inſtitutione, quia prędo etiam eſt ſecundum rigorem iuris reſtituendus, quod ibi DD. explicant, & videri poſſunt Gloſſ. *in Clemen.* 1. *in fin. de cauſ. poſſeſs.* Io. And. *in add. ad* Specul. *in rub. de reſtitut. ſpoliat.*

13 Si autem Beneficiatus conuenitur, diſtinguitur etiam triplex caſus. Primus eſt, ſi conuenitur ab Ordinario ſuperiore ex officio petente ſibi exhiberi, vnde appareat beneficiatum habere poſſeſſionis ſui beneficij legitimum titulum. Et tunc ſi beneficiatus poſſidet contra ius commune, vt quia poſſidet plura beneficia, vel ſibi deficit ætas, vel aliud requiſitum ad beneficium, ob cuius defectum non poteſt obtinuiſſe beneficium, & illud poſſidere ſine diſpenſatione, tunc ſumus vel in caſu huius decretalis, vel in ſimili, in quo Ordinarius ſuperior poteſt beneficiatum compellere ad exhibitionem diſpenſationis, vt hic Doctores tradunt, & cum illis Selua *de benef. par.* 3. *quæſt.* 25. Flam. Pariſ. *par.* 2. *l.* 11 *quæſt.* 14. *num.* 36 Felin. *cap. Illud nu.* 9 *de præſumpt.*

14 Sed etiam ſi Beneficiatus poſſideat non contra ius commune, & ſine indigentia diſpenſationis, adhuc poteſt Ordinarius illum compellere, vt exhibeat titulum beneficij, nec poteſt repelli, licet procedat ex officio, quod hic docent Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 5. Archid. *num.* 1. Anchar. *nu.* 4. Butr. *num.* 7. Selua Flam. & Felin. citati, & *in cap. licet* Heli Hoſtien. Panorm. Butr. Felin quos ſequitur Flam. *dict. quæſt.* 14. *num.* 35. alijs pluribus allegatis, Maſcard. *de probat. concluſ.* 1372. *nu.* 19. Menoch. *præſumpt.* 132. *num.* 46. & alij, quos iſti referunt, & ſequuntur cum Barboſa *hic num.* 2. Imo, addit Franc. quod beneficiatus ex hoc non poſſit appellare, nec appellatio admitti debeat ea ratione, qua non admittitur appellatio à correctione *cap. Ad noſtram cap. reprehenſib ſup. de appell.* Et hoc Flaminius extendit nedum ad Vicarios Epiſcoporum, quando viſitant, quod ait, eſſe indubitatum, ſed etiam ad Miniſtros deputatos à Camera Apoſtolica, qui poſſunt compellere poſſidentes beneficia ad exhibendum ſua iura, vt Epiſcopi, & quod ita communiter practicatur.

15 Limitatur tamen tripliciter aſſertio poſita & quidem primo ſi Ordinarius non procedat vt ſuperior, ſed conſtituat ſe partem aduerſariam beneficiato; quia in hoc caſu Ordinarius nec poſſet de hac cauſa cognoſcere, vt voluit Gloſſ. *penul. in cap. conquerente, ſup. de reſtit. ſpol.* Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 5. Flam. *dict. qu.* 14 *num* 38. poſt Panorm. *in dict. cap. Conquerente* Felin. *in cap. licet* Heli *nu. num.* 9. *de ſim.* vbi Anan. *nu.* 33. Selua *dict. qu.* 25.

Cenſetur vero Ordinarius ſe conſtituere aduerſarium, ſi iniuſtè ſpoliat via iuris non ſeruata, ipſum beneficiatum. Franc. *dict. num.* 5. *ſeu vt ex* Loter. *lib.* 2. *qu.* 46. *num* 43. habet Barboſa *num.* 8. ſi procedat iniuſtè, vel ſi iuſtè procedit, id facit iudicialiter coram alio iudice.

16 Limitatur ſecundo, ſi Epiſcopus, ſeu Ordinarius expreſſe conſenſit in beneficiatum, vt puta quia illum inſtituit in beneficio, cap. *Ex ore de his quæ fiunt à maiori parte*, Dom. *dict. num.* 7. Franc. *dict. n.* 5. Selua *dict. qu.* 25. licet in hoc caſu Ordinarius poſſet via directa agere contra beneficiatum, & probare titulum non eſſe Canonicum, *vt notatur in cap. diuerſis fallacijs ſup. de Cler. coniug. & cap. Dilectos. ſup. de Præben.* ſecundum Archid. *hic n.* 1. & Io. And. *in reg.* 1. *inſtit. de iur.* Extẽdunt vero hoc Archid. Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 7. vt ſit verum etiam ſi Ordinarius ſolum implicitè conſenſit in beneficiati poſſeſſionem, vt quia in eius aduentu recipit ad oſculum. Sed merito hoc negant Dominicus, & Franc. & Selua *ex not. in cap. Dilectos, & cap. Ex ore ſupra his, quæ fiunt à maiore parte*, & per Innocen. *in cap. Ex inſinuatione de Procur.*

17 Limitatur tertio niſi factum eſſet antiquum. Et ſic diſtingui debet, inter Epiſcopum de nouo aduenientem in Diœceſi; hic enim poteſt beneficiatos compellere ad exhibitionem ſuorum titulorum, quia non cenſetur eorum titulum approbaſſe: Et inter Epiſcopum, qui à longo tempore eſt in poſſeſſione Epiſcopatus; & qui ſi diu tacuit, & beneficiatos ſine alia inquiſitione in poſſeſſione pacifica ſuſtinuit, non poteſt poſtea amplius compellere pacificos poſſeſſores, ad exhibendum beneficiorum ſuorum titulum, vt poſt Innoc. *in d. cap. Ex inſinuatione*, & Hoſt. *in d. cap. licet* Heli tradunt citati Dom. Franc & Selua, qui in hoc caſu putat ſufficere poſſeſſionem pacificam per triennium. Barboſa tamen hic ex Flor. de Mena *lib.* 2. *q.* 23. putat non ſufficere regulam de triennali poſſeſſione, quia per eam excluditur tertius inquietans, non vero Ordinarius.

18 Sed dicitur, quod per hanc beneficiati pacificam poſſeſſionem, & Ordinarij patientiam non excluditur neceſſitas probandi Canonicum titulũ, ſi Ordinarius id poſtulet, ſed ad eum probandum ſufficit iuramentum, ex quo factum eſt antiquum, & beneficiatus diu ſtetit in poſſeſſione, ſicut fit in probando dominio in factis antiquis, vt per DD.

sa

in cap. Vrniens, ſup. de verb. ſignif. Dom. num. 7. Franc. nu. 5. poſt Innoc. in d. cap. Ex infinuatione, & ibi Io. de Imola.

19 Quod tamen non procedit, quando poſſeſſio eſt contra ius commune, & innititur diſpenſationi, quia tunc non ſufficit probatio per iuramētum, ſed neceſſe eſt, vt attendatur diſpenſatio. Loter. tamen l. 5. q. 46. nu. 4. Barboſa nu. 8. arbitrantur, quod ſi Beneficiatus ſaltem per triennium fuit ab Ordinario in pacifica poſſeſſione toleratus, quod Ordinarius iniuſtè ageret ſi compelleret ad exibitionem ſui tituli; & quia præſumitur non permiſſum poſſidere, niſi habuiſſet canonicum titulum, etiam ſi appareat, de titolo inualido, quia adhuc præſumitur diſpenſationem interueniſſe. Sed hæc huic Decretali non ſunt conſona, quæ abſolute, & indiſtinctè vult, quod Ordinarius compellat habentem plura beneficia qualificata, vt in textu, ad hoc vt exhibeat diſpenſationem. In omni tamen caſu Ordinarius poteſt in ſe aſſumere onus probandi inſufficientiā tituli ipſius beneficiati.

20 Secundus caſus eſt, ſi Beneficiatus conuenitur ab Electoribus, vel Confirmatore, vel patronis; & in hoc caſu ſi beneficiatus poſſideat contra ius commune ea diſpenſatione, vt ſi poſſidet plura beneficia incompatibilia, quod teneatur exhibere diſpenſationem, docent Dom. d. nu. 7. & Fr. d. num. 5. Bonac. num. 6. ſecus ſi contra ius commune non poſſideat.

21 Tertius caſus eſt, ſi Beneficiatus conueniatur à tertio prætendente ius in beneficio, vel ex quacumq; alia cauſa agente contra beneficiatum. Et in hoc caſu indubitatum eſt non pertinere ad beneficiatum probare ſuum titulum, ſed ſufficere ſibi, ſi illud poſſideat, vnde ad inſtantiam tertij nō poteſt compelli, vt probet titulum ſuum Canonicum eſſe &c. Archid. num. 1. Anchar. nu. 4. Butr. nu. 7. Dom. nu. 7. Franc. nu. 5. & hic alios referens Barboſ. num. 7.

22 Sed ad caſum noſtri textus reuertentes, & pro conſtanti habentes, quod Ordinarius poteſt habentem plura beneficia incompatibilia compellere, vt exibeat diſpenſationem, dicimus quod hoc facere poteſt per iuris remedia, vt per excommunicationem, aut priuationem fructuum beneficij, aut per alium ſimilem modum. Archid. in princ. Anchar. num. 2. Butr. nu. 1. Quamuis quantum ad effectum intentum ex vi huius Decretalis non ſit neceſſarium vti his remedijs, cum ſufficiat, quod ſi beneficiatus titulum non oſtendat, remaneat priuatus beneficijs ex vi eiuſdem Decretalis.

23 Ordinarius tamen verus boni viri arbitrio debet Beneficiatis competens tempus aſſignare ad diſpenſationem exhibendam cōſideratis bene qualitate perſonæ, & circumſtantijs. Nam v. g. ſi Beneficiatus allegat ſe habere diſpenſationis literas alibi in loco remoto, longius tempus erit illi aſſignandum vt aduertunt Io. Mon. num. 3. Archid. in princ. Et ſic in omni diſpoſitione etiam ſeruandum eſſe, vt omnes qualitates facti conſiderentur, & iuxta illarum exigentium deliberatio fiat, tradunt ijdem DD. cum Gloſſ. in v. qualitatis.

24 Sed quid dicendum, ſi Beneficiatus habeat plura beneficia in diuerſis Diœceſibus? Ad quemnam Ordinarium pertinebit compellere illum ad exibendam diſpenſationem? Aliqui voluerunt dari hic locum præuentioni, & quod præuentus Ordinarius non poſſit compellere Beneficiatum ad exibendam diſpenſationem. Gloſſæ placet quod vterque poſſit hoc peragere. Et idem volunt Archid. nu. 1. & Io. And. Dom. vero nu. 5. diſtinguit, & ait, quod ſi qui præuenit pronunciat ſolum ſuper beneficio ſuæ Diœceſis, licet per modum cauſæ pronunciet etiam ſuper beneficio Diœceſis alterius, tunc alius Epiſcopus etiam poterit exigere, vt exhibeatur diſpenſatio, vt & ipſe principaliter videat de ſuæ Diœceſis beneficio, an legitimè poſſideatur. Secus ſi primus Ordinarius principaliter ſententiauit ſuper facto, nam tunc eſt locus præuentioni quia poſſidere plura beneficia in pluribus Diœceſibus eſt delictum mixtum, quod poteſt à quocumque Ordinario cognoſci, & ſic qui præuenit iuſtè pronunciat. Poterit tamen alius Ordinarius videre an prior iuſtè pronunciauerit, iuxta not. in cap. 1. ſup. eod. tit. Sed Franc num 3. diſtinguit inter ſententiam datam à priori Ordinario, quia ſi per eam pronunciatur Beneficiatum iniuſtè poſſidere, alius Ordinarius poterit eam ſententiam ex qui iuxta not. in cap. 1. de off. Ordin. ad quod facit, l. Euidenter ff. de excep. rei iud. Sed ſi pronunciauit eum iuſtè poſſidere nō videtur, quod alius poſſit de nouo inchoare, niſi doceret de prævaricatione alterius: Nam cum tenere duo beneficia ſit delictum, ſi ſemel fuit abſolutus, non poteſt de illo amplius inquirrari, vt in cap. de his ſup. de accuſ. Ex his mihi videtur dicendum dari locum præuentioni, & quod prioris Ordinarij ſit compellere habentem plura beneficia ad hoc vt diſpēſationem exhibeat. Neque enim æquum eſt, vt pro eodem delicto, & facto, quis coram duobus conueniatur iudicibus, & quod abſolutus ab vno inquietetur ab alio, vel quod ab vno damnatus, iterum damnetur ab alio vel alias ab eo innocens habeatur, niſi de prioris conſtet præuaricatione.

25 Debet autem beneficiatus ceſſante iuſto impedimento iuxta tempus determinatum exhibere diſpenſationem, quod ſi nullam reddat, vel vt explicat Gloſſ. reddat minus ſufficientem, eo ipſo conſtabit de iniuſta detentione beneficiorum; coincidunt enim in idem nunc nulla diſpenſatio, & nulla diſpenſatio ſufficiens, quia diſpenſatio minus ſufficiens, non iuſtificat titulum, nec facit quod plura beneficia iuſtè poſſideantur.

26 Sed numquid non ſufficiet ſi diſpenſationis copiam licet non authenticam interim producat, producturus, etiam authenticam poſtea? Lup. alleg. 78. vult, quod ſi Ordinarius imponit pœnam non producentibus titulum beneficij intra tempus ſtatutum, quod euitetur pœna, ſi producatur copia licet non authentica talis tituli, & hoc per not. à Io. And. in reg. mtra iaſ. de reg. iur. & facit cap. Cupientes §. ſi vero ſup. de elect. in hoc lib. & cap. Cum perſonæ, infr. de priu. in verbo. Et ſi priuilegium vbi adſtrictus in termino producere priuilegium dicitur ſatisfacere termino, ſi illud priuilegium plenè non probet. Sed dicunt Dom. & Franc. nu. 4. illud verbū. Et ſi priuilegium verificari, quia tunc producebatur priuilegium authenticum licet minus probans, & ideo datur ibi alius terminus, ſed in noſtro caſu conſiderandum eſt, quod reatus non requirit, quod exhibeatur in termino diſpenſatio adeo certa, vt conſtet ſtatim de iuſtitia tituli, quia admittit quod in dubio habeatur recurſus ad Pontificem. Sed quia alias vult, quod ſi nulla diſpenſatio

tacio

ſatio exhibeatur in termino eo ipſo conſtet de iniuſtitia poſſeſſionis plurium beneficiorum, debet adhiberi diſpenſatio in ea forma, per quam conſtet de diſpenſatione ſaltem, licet non conſtet de ſufficientia diſpenſationis; per copiam vero non authenticam non conſtat de diſpenſatione, & ideo non ſufficit exhibere ſimplicem copiam diſpenſationis.

27 Ad hoc igitur vt conſtet de illicita detentione plurium beneficiorum, ſufficit quod non conſtet de diſpenſatione. Litteræ enim, quæ non apparent, non ſunt, vt probat Gloſſ. *in v. eo ipſo, ex l. In lege ff. de contrahend. emp. Et cap. ſolemnitates de Conſecr. diſtinct.* 1. Et non probans intra terminum, qui incumbit, præſumitur non habere iuſtam cauſam *cap, Paſtoralis de except.* Et paria ſunt non eſſe, & eſſe, ſed non apparere, Anchar. *num.* 2. Addit. §. *quod ſi forte nu.* 3. *&* 4. quod qui probare tenetur, & non probat, eo ipſo cenſetur probatum contra ipſum. Sed melius Archid. *num.* 2. & Io. Andr. *num.* 1. hoc explicant, quod qui intra tempus ſibi præfinitum non probat, cenſetur probationem non habere. Et ſic ex ſola non oſtentione diſpenſationis intra terminum præſcriptum, vacant beneficia, Barboſa *num.* 9.

28 Inde eſt, quod in textu ſtatuitur, vt beneficia à tali non exhibente diſpenſationem detenta, tanquam vacantia ab eis, ad quos ſpectat, conferantur liberè, ideſt nulla obſtante detinentis contradictione Gloſſ. *in v. liberè* Barboſa *num* 13.

29 Sed dubium eſt, An Ordinarius nulla alia præcedente citatione, & nulla præmiſſa ſententia poſſit ſtatim alteri conferre beneficia ſic vacantia, & eorum poſſeſſionem alteri tradere. Nam Franc. *num.* 2. poſt Dom. *in* § *quod ſi forte num.* 4. exiſtimant, quod vbi à iure ex aliquo facto imponitur pœna, non requiritur tunc ſententia declaratoria, quando iudex ſtatuit terminum ad ſe defendendum ſuper illo facto, & ille non ſe defendit. Sed ex *cap. licet* 18. *inf de Præbend. &* cap. *Cum ſecundum inf de heret.* manifeſte colligitur neceſſitas ſententiæ declaratoriæ in his caſibus. Anchar. propterea *num.* 2. diſtinguit inter collationem beneficij, & collationem poſſeſſionis eiuſdem, & inquit, quod vbi Ordinario conſtat poſſeſſorem beneficij illum minus canonice poſſidere, poteſt illud poſſeſſore non citato alteri conferre; occupatio, tamen poſſeſſionis beneficij fieri non debet, niſi præcedat ſententia priuatiua, vel declaratiua priuationis. Et ita expreſsè decernitur infra *cap. licet Epiſcopus* 18. *de Præbend.* vbi idem tenet Gloſſ.

30 Sed quid ſi Beneficiatus poſt lapſum terminum, ſed antequam Ordinarius beneficium contulerit vacans ex non exhibitione diſpenſationis intra terminum, exhibeat diſpenſationem, & ſe legitime poſſidere demonſtret? Dom. *in* §. *quod ſi forte n.* 2. notat colligi ex hoc textu, quod quis non poteſt producere inſtrumentum poſt dilationem ſibi datam ad producenda inſtrumenta, ſed hoc verum eſt, ſi res non ſit amplius integra. Et ideo Gloſſa *hic in v.* liberè vult, quod ſi Beneficiatus præueniat Ordinarij collationem exhibendo diſpenſationem, Ordinarius non poſſit beneficia conferre, quod & voluit idem Dom. *num.* 7. *&* 8. & Franc. *num.* 5. *circa finem.*

31 Nec obſtat, quod in termino iudiciali non purgatur mora, quia hoc eſt falſum, vt per Gloſſam *in v. non obſtante in Clem. ſæpe de verbo ſignif. & in cap. fin. ſup. qui matr. accuſ. poſ. vt ex not. ibi.* per Innoc. & Imol.

32 Nec obſtat, quod in præſenti præſumptio iniuſtæ detentionis elapſo termino ad exhibendam diſpenſationē eſt præſūptio iuris, & de iure, contra quam non datur probatio, quia vt ait Dom. nec conſtat quod hæc præſumptio ſit iuris, & de iure; tum quia vt dicunt Imol. *dict. cap. fin.* Domin. & Franc. citati, ſi res ſit integra, etiam contra præſumptionem iuris, & de iure probatio datur. De quo videantur not. *in cap. Is qui ſup. de ſponſ. & in cap. Cum dilectus ſup. de fid. inſtrum,* Imo ſi à collatione facta per Epiſcopum fuerit appellatum, retractabitur facta collatio, ſi poſt collationem fiet fides de diſpenſatione. Lapus hic, & Franc *dict. n.* 5,

33 Cæterum ſi intra terminum Beneficiatus exhibeat diſpenſationem, quæ euidenter, ideſt manifeſtè, vt explicat Gloſſa, itaut dubium de eius ſufficientia non remaneat, duo decernit Pontifex, vt fiant ab Ordinario. Primum eſt, vt Beneficiatus ſuper detentione ſuorum beneficiorum non moleſtetur, ne eo moleſtante locum habeat pœna temeritatis, & calumniæ *cap.* 1. *&* 2 *de calumn. cap. Vt circa* §. *alioquin. ſup. de elect. in hoc* 6.

34 Secundum eſt, quod nihilominus Ordinarius prouideat, ne cura animarū in eiſdē Eccleſijs negligatur. Diſpenſatio enim ſuper beneficiorū curatorū pluralitate alicui data non eximit beneficiatū à iuriſdictione Epiſcopi, nec liberat Epiſcopū ab obligatione prouidendi, ne cura animarum negligatur, cum hoc ſpectet ad eius officium. *cap. Regenda.* 10. *qu.* 1. *cap Irrefragabili, ſup. eod. tit. cap. Dudum el.* 2. *ſup de elect cap Ex eo ſup. de elect. in hoc* 6. Vnde in his, quæ ad animarum curam ſpectant, poteſtatem habet ſuper poſſidente beneficia ex diſpenſatione Gloſſ. *in v. cura,* Io. Mon. *num.* 5. Anchar *n.* 2. Butr. *nu.* 2. Franc. *nu.* 3. *&* 6. Dom. §. *Cæterum num.* 3.

35 Sed ſi exhibitio diſpenſationis authentico inſtrumento, non ſit manifeſta, ſed dubia probabiliter remaneat ſufficientia diſpenſationis, vult Pontifex, vt ad Sed Apoſtolicam recurratur. Eius enim eſt legem interpretari, cuius eſt condere. *Cap. Clericum* 11. *qu.* 1. *Cap. inter alia de ſent. excom.* Et ſic vbi eſt dubium de viribus priuilegij, aut diſpenſationis Papæ, ad ipſum pertinet interpretatio, & dubij ſolutio Gloſſ *in v. æſtimare* Io. Mon. *num.* 5. Franc. *num.* 3. Dom. §. *cæterum num.* 2. Quod tamen in hoc ſpeciale priuilegium habeat Magiſter Generalis Ordinis Prædicatorum dixi *tom.* 3. *de ſtat. tractat. de profeſſ. n.* 727. *pag.* 810.

36 De conferendis vero in futurum dignitatibus, perſonatibus, & Eccleſijs, curam animarum habentibus, duo præcipue decernuntur. Primum eſt, quod huiuſmodi beneficia habentibus plura ſimilia non concedantur, niſi euidenter conſtet eum, qui plura ſimilia habet, illa poſſidere ex legitima diſpenſatione. Habens enim plura curata ſine diſpenſatione ex hoc eſt inhabilis ad alia recipienda. Gloſſ. *in v oſtendatur* Io. Mon. *n.* 1. *D.* §. *In conferendis num.* 1. Franc. *ibid. num* 1. Specul. *tom.* 1. *tit. de off leg.* §. *Nunc videndum,* & ibi Io. Andr.

37 Secundum quod decernitur eſt, quod etiā conſtito de diſpenſatione legitima habendi plura ſimilia, quæ poſſidet, adhuc Ordinarius non conferat aliquod ex præfatis beneficijs niſi altera ex his duabus conditionibus exiſtente, vt ſcilicet, vel habeat

beat diſpenſationem ad hoc, vt cum pluribus præhabitis poſſit obtinere, & detinere liberè huiuſmodi nouam dignitatem, aut perſonatum, aut beneficium curatum; vel priora, quæ habet liberè, ac ſponte reſignet.

38 Et ſic ſi non habet diſpenſationem neceſſe eſt, vt priora beneficia omnia reſignet, & non ſufficit quod vnum, vel alterum relinquat. Imo nec poteſt vnum eorum cum altero permutare. Quia diſpenſatio, per quam potuit plura illa recipere, cum ſit ſtrictiſſimi iuris, non ſe extendit, niſi ad illa plura. Gloſſ. *in v. ea, quæ*, Io. Mon. *num.* 8. Franc. §. *In conferendis num.* 6. Itaque omnia priora ſimilia debet relinquere, qui vult nouum ſimile beneficium obtinere.

39 Vult vero Pontifex, vt præfatis conditionibus deficientibus, ſi quis impetret, vt obtineat aliquod ex præfatis beneficijs collatio nullius penitus ſit momenti. Cum vero *in cap. De multa ſup. de præbend.* dicatur, quod beneficiatus recipiendo ſecundum curatum eo ipſo ſit priuatus primo, nunc in hoc ſtandum eſt extrauag. *execrabilis* Io. 22. *de Præbend. vbi in §. Qui vero*, ſtatuitur, vt qui receperint dignitatem, aut perſonatum, aut beneficium curatum, ſi antea ſimile beneficium obtinebant, illo priuati ſint poſtquam ſecundi poſſeſſionem obtinuerint, vel per eos ſterit, quominus habuerint, ipſique propterea illud reſignare tenentur abſque mora diſpendio in manibus Ordinariorum, quod ſi id non faciant, etiam ſecundo ipſo iure ſunt priuati, & inhabiles ad ordines, & beneficia recipienda. Sed nunc preterea ſtandum eſt determinationi Concil. Trid. *ſeſſ. 7. cap. 4 & ſeſſ. 24 cap. 17.* per quod modo eſt confirmatum *cap. De multa ſup. de Præb.* & ſic modo habens quodcunque beneficium incompatibile, ſi recipiat aliud ſimile vacat ipſo iure primum, & ſi primum retinere voluerit, ſpoliatur etiam ſecundo Paril. *de reſign. lib. 3. q. 1. num.* 51. Garz *p. 11. cap. 5. num. 7.* Barboſa plures referens *ad cap. 17. ſeſſ.* 24. Concil. Trid. *num.* 53. Videantur dicta *ſup. cap. Conſuetudinem 1. de conſuet. in hoc 6.*

40 Notandum primo, quod licet in textus iſtius caſu parificentur Perſonatus, & Eccleſia curata, non tamen in omnibus paria ſunt, *vt ſup. cap. 1. de ætat. &* qual. Gloſſ. *in v. Perſonatum* Mon. *nu.* 3.

41 Notandum ſecundo ex textu haberi, quod legitimè impedito non currit tempus Dom. §. *quod ſi forte num.* 1.

42 Notandum tertio quod in ijs, quæ ex diſpenſatione contra ius poſſidentur, onus probandi poſſeſſionem legitimam in poſſeſſorem transfertur Gloſſ. *in v. exhiberi*, Dom. *nu.* 2.

43 Notandum quarto, quod ex quo textus decernit, quod habenti plura beneficia deputetur ad arbitrium Ordinarij tempus exhibendi diſpenſationem benè colligitur, quod dilationes Iudici ſunt arbitrariæ. Dom. *num.* 3.

44 Notandum quinto ex hoc cap. plura haberi de diſpenſatione, nimirum quod ſit ſtricti iuris & ſtrictè intelligenda, Gloſſ. *in v. Ea quæ* Mon. *n.* 8. Franc. *num.* 6. Quod diſpenſatio non tollit iuriſdictionem Epiſcopi, & Ordinarij circa beneficiatos, & beneficia Gloſſ. *in v. Cura* Io. Mon. *nu.* 5. Io. And. *nu.* 4. Anch. *nu.* 2. Burr. *n.* 2. Franc. *n.* 6. Dom. §. *Cæterum. num.* 2. Quod diſpenſatio non defendi niſi ſit iuſta. Dom. §. *In conferendis num.* 2. Quod non eximit à reſidentia. Franc. *num. 3. & 6.* Quod in dubio præſumitur contra diſpenſationem Franc. §. *In conferendis num.* 5.

45 Notandum ſexto ex illis verbis liberè, & ſpontè, quod beneficiorum reſignatio libera eſſe debet, & ſpontanea. Dom. §. *vlt. num.* 3.

46 Notandum vltimo, quod clauſula iſta *nullius penitus ſit momenti* hic importat nullitatem ipſo facto. Barboſ. *nu.* 11. Et ſignificat quod res, vel factum nullum vigorem habeat, & efficaciam. Do §. *vlt. num.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Prælati inhibentes ne ſubditi manifeſtent veritatem, ſe reddunt ſuſpectos*
4 *Inquiſitores generales non ſubdelegant.*
5 *Modus procedendi horum Inquiſitorum.*
6 *Quæ naturalis ſunt iuris, non poſſunt omitti; Et in his valet exceptio contra teſtes.*
7 *Monaſteria an veniant ſub nomine Eccleſiarum.*
8 *Inhibitiones, & pacta de non manifeſtanda ſuperioribus veritate irrita, & nulla.*
9 *Et hoc de iure naturæ.*
10 *Nec poſſunt firmari iuramento.*
11 *Caſus, in quo iuramentum non obligat.*

Cap. Quia plerique 4.

1 IN hoc textu Bonifacius Octauus ſecundum Gloſſ. Io. Andr. primo inhibet, ſecundo decernit, & tertio præſumptores puniri præcipit.

2 Inhibet enim Prælatis, ne ſuis ſubditis, vel alijs interdicant, ne ſtatum Eccleſiarum, & perſonarum ſuperioribus inquirentibus manifeſtent, nec eos ad id celandum iuramentis, promiſſionibus, obligationibus, aut alijs pœnis aſtringant. Decernit autem irritum, & inane, quod in contrarium fuerit factum, & ſententias, iuramenta, promiſſiones, vel pœnas non ligare. Præcipit vero ſuperioribus, vt præſumptores huiuſmodi pœna condigna puniant.

3 Quoniam huius decretalis litera ſatis eſt manifeſta, ideo eius explicatione prætermiſſa, aliqua ſolum ex illa colliguntur.

4 Notandum eſt ergo primo, quod Prælati Eccleſiarum eo ipſo, quod ſuis ſubditis interdicunt, ne ſuperioribus viſitantibus, aut Inquiſitoribus generalibus à Sede Apoſtolica miſſis prohibent, ne manifeſtent Eccleſiarum ſtatum, & perſonarum merita, & demerita, ſe ſuſpectos reddunt malæ adminiſtrationis, *cap. conſtitutis 45. ſup. de teſt.* & oſtendunt ſe iniquam cauſam fouere, vt ibi, *& cap. peruenit 4. de teſtib. ſuper. & §. verum 2. q. 7.* vt hic aduertit Gloſſ. *in v. interdicunt.*

5 Notandum ſecundo, quod Inquiſitores huiuſmodi generales, de quibus textus loquitur, licet ſi miſſi ſint à Sede Apoſtolica, ſint Delegati Principis, non tamen poſſunt ſubdelegare, ſeu alicui ſuas vices committere, quia Papa eos mittens eligit induſtriam perſonæ, *cap. fin. §. 1. ſup. de off. Deleg.* Gloſſ. *hic in v. Inquiſitoribus.*

6 Notandum tertio, quod de his Inquiſitoribus generalibus à Sede Apoſtolica miſſis dicitur, quod

Digitized by Google

modus procedendi illorum eſt, quod eis non exprimuntur Capitula ſuper quibus inquiſitio fiat, quia generaliter inquiritur de vita Clericorum, de officijs, & ſtatu poſſeſſionum, & rerum Eccleſiæ. Item quod in inquiſitione iſta non poteſt excipi contra teſtes, quia recipiuntur, quales inueniuntur, Nam & quæ in capitulo fiunt, non niſi ab illis, quæ ſunt ex capitulo ſciri poſſunt, & iſti Inquiſitores informationes ſumere debent à ſubditis Prælatorum, de quibus inquirunt, & qui de ſtatu rerum informati eſſe poſſunt. *cap. Venient el 2. de teſt. l. Conſenſu C de rep.* Item huiuſmodi inquiſitio fit de plano *c. olim. de accuſ.* Item contra huiuſmodi Inquiſitores non competit exceptio recuſationis, nec poterit excipi contra denunciatores, qui diffamauerunt Capitulum, Item quod in talibus inquiſitionibus generalibus non eſt locus ſubtilitatibus, de quibus notatur in *cap. Cum I. & A. de re iud,* & maximè contra illos, qui pœnitentiam agere debent, quod tamen non habet locum in Foro iudiciali, quo quis remouetur ab adminiſtratione, vt patet ex notatis *cap. Cum oporteat, de accuſ. & cap. Cum dilectus*, per quod concluditur, quod Canonici Eccleſię contra quos fit inquiſitio quoad pœnitentiam peragendam conuincentur per conſpiratores, quia non eſt curandum, quis in talibus teſtificetur, & denunciet. Nam etſi huiuſmodi Inquiſitores aliqualiter excederent in pœnitentia, id eſſet magis vtile animæ illius, quia eſt medicina animæ. vnde propter hoc non poſſunt recuſari, cuius tamen contrarium dicitur, vbi agitur de imponenda pœna temporali, quæ poſſet nimium grauare, ſiue animæ vtilitate. Hæc Dom. habet *n.8.* ex Archid. & ſimilia docent Anchar. Butr. & Franc.

7 Sed tamen aduertendum eſt, quod licet vbi inquiſitio fiat ad morum correctionem, & vtilitatem animæ correcti procedi poſſit de plano, relictis ſubtilitatibus inductis à lege poſitiua, tamen quæ iuris ſunt naturalis ſeruari debent. Sic teſtes qui patiuntur exceptiones, per quas ex natura rei diminuitur illorum fides, ſemper habendi ſunt vt teſtes vel nullam, vel diminutam fidem habentes. Et vlterius conſiderandum eſt, quod non licet Correctoribus notabiliter excedere in corrigendo. Vnde & ab illis ſi notabiliter excedant appellari poteſt, idemque, & poterunt recuſari.

8 Notandum quarto, quod gloſſ. in *v. Eccleſijs* poſt Gratianum *cap. Abbate 54. diſt. §. Hac authoritate vult*, quod ſu[b] nomine Eccleſiarum veniat Monaſteria. Cuius [op]poſitum ſentit hic Dom. *num.* 2. & tenuit Gloſſ. *ſup. cap. Grandi, in v. Monaſteriorum, de ſupl. negl. Præl. in hoc lib.* ſed vtrumque verum eſt, quia in materia ſtricta Monaſteria ſub nomine Eccleſiarum non veniunt. Sic enim & in hoc textu diſtinctè exprimuntur Eccleſiæ, & Monaſteria.

9 Notandum quinto, quod ſuperior non poteſt inhibere ſubditis, ne Viſitatoribus, ſeu Inquiſitoribus generalibus miſſis à ſuperioribus ad inquirendum ſtatum ſuarum Eccleſiarum, aut monaſteriorum manifeſtent veritatem. Læditur enim ex hoc publica vtilitas, quæ conſiſtit in delictorum correctione, vt *l. Ita vulneratus, ad l. Aquil. & cap. Vt famæ, de ſent. excom.* Et præterea læditur ius ſuperioris, quod habet, vt corrigenda corrigat, & reſtauranda reſtauret, ideoque habet ius inquirendi veritatem, quod læditur, ſi impeditur, ne veritas innoteſcat. Ideo ex natura rei, huiuſmodi inhibitiones, obligationes, aut pacta inita inter Prælatos, & eorum ſubditos, ſuper non manifeſtatione veritatis facienda ſuperioribus inquirentibus eam, in omni eo caſu, in quo ſubditi tenentur eam manifeſtare, ſunt irrita, & nulla, nedum ex vi huius decretalis hoc decernentis, ſed ex lege naturali, quia contraria iuſtitiæ generali, ſeu legali ex qua ſuperiores habent ius, vt per huiuſmodi viſitationes bonum commune promoueant.

10 Et reſpectu ſuperioris Eccleſiaſtici agentis ex virtute fidei in Chriſtum ad dirigendos ſuos in vitam æternam, eſt etiam contra virtutem fidei, & charitatis, & religionis, quarum Miniſtri ſunt Prælati, & ex quibus habent ius ad corrigendum ſubditos, & cultum Dei promouendum. Quatenus etiam inter ſubditos, & ſuperiorem præceſſerit pactum, & conuentio, & ſic obligatio ad obediendum ex mutua conuentione, pacta prædicta ſunt contra iuſtitiam commutatiuam. Et ſunt quoque contra virtutem obedientiæ ſuperioribus debitam. Non poteſt vero inferior ſe obligare, & ex pacto conuenire cum aliquo contra ius ſui ſuperioris. Vnde non poſſunt inferiores Prælati inhibere ſubditis ſuis, nec ſubditi poſſunt ex pacto ſe obligare, vt non liceat, nec poſſint, ſi grauentur appellare ad ſuperiorem maiorem. *cap. Venientes, de iur. iur. l. In concedendo, & l. ſeq.* & ibi per Bart. *ff. de aqua pluu.* Eadem igitur ratione inhibitiones ſeu obligationes, & pacta quæcumque de non manifeſtanda veritate ſuperioribus inquirentibus *ſunt nulla*, & irrita. Anchar. *num.* 2. & 3. Butr. *num.* 2. & 6. Franc. *num.* 1. Nec obſtat, quod valet pactum de non accuſando, vt *cap. Veniens de accuſ. & l. ſi maritus. §. ſi negauerit. ff. de adult.* Quia id eſt verum, quia accuſare eſt libertatis, In caſu tamen in quo ex aliqua lege teneretur quis accuſare, vel denunciare, nulla eſſent pacta, & obligationes de non accuſando, aut denunciando.

11 Hinc eſt, quod huiuſmodi obligationes, & pacta non poſſunt firmari iuramento, aut adiectione pœnæ. Cuius rationem reddunt, quia iſta acceſſoriè veniunt ad contractum principalem, qui ſi non valet, nec valet acceſſorium, vt in *l. Scius. ff. ad l. fal.* vbi Bart. & facit regula. *Non eſt obligatorium, de reg. iur. Specul. tit. de Actore §. 1. v. quid ſi quis, & tit. de cit. §. 3. & fin.* Anchar. hic *num.* 3. Gloſſ *in v. Aſtringi*. Præcipua tamen ratio eſt, quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. pacta vero præfata, & obligationes iniquæ ſunt, vt eſt probatum. Sic qui iurauit ſe nolle eſſe teſtem, cum tenetur teſtificare, id facere debet non obſtante iuramento, Franc, *num* 1. Et qui vouit non iurare, cum iurare tenetur, iurare debet non obſtante voto. Anchar. *num.* 3. Butr. *num.* 2, Dom. *nu.* 9.

12 Caſus autem plures in quibus non obligat iuramentum habes apud Dom. *nu.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Ad quid data Decretalis iſta.*
2 *Regula textus.*
3 *Antiquitus regula fuit controuerſa.* 4.
5 *Archiepiſcopus in triplici loco cauſas poteſt cognoſcere.*
6 *Quid de Archiepiſcopo, ſi ſit Legatus, vel Delegatus.*

7 *Ar-*

7 *Archiepiſcopus ex conſuetudine cognoſcit cauſas extra limites ſibi præſcriptos.*
Ad præſcribendum contra rationem legis, an requiratur quadragenaria.
8 *Excepta conſuetudo ad cautelam.*
9 *Poteſt cognoſcere extra de conſenſu partium, & Epiſcopi.*
Conſenſus partium ſufficit tacitus.
10 *Etiam conſenſus Epiſcopi ſufficit tacitus.*
11 *Nec cauſas Suffraganeorum Archiep. poteſt extra cognoſcere.*
12 *Iudices prouidere debent litigantium expenſis.*
13 *Verbum ſtatuimus impartat editionem nouæ legis.*
14 *Conſuetudo dat ius etiam reſpectu loci.*
15 *Dictio ſua dicitur etiam de iuriſdictione.*

Cap. Vt Litigantes. 5.

1 DAta fuit hęc Decretalis ad declarationem, & limitationem alterius Innoc. 4. relatam ſupra *in cap.* 1. huius tituli.

2 Decernitur enim, quod Archiepiſcopus cauſas ſibi Metropolitico iure ad eum delatas nō poſſit per ſe, vel per Delegatos cognoſcere, niſi vel in ſua Ciuitate, aut Diœceſi, vel in Diœceſi in qua ad eum fuit appellatum, vel in qua cauſę ipſæ conſiſtunt, niſi ſibi in hac parte aliud competat de conſuetudine.

3 Hoc quidem antiquitus fuiſſe diſputatum, & quod hic decernitur tenuiſſe D. Altogradum de Lendenaria aduertit Io. And. qui ad hoc probandum alleg. *cap. Nullus*, *& cap. Conqueſtus 9. q. 3. & cap. Duo ſimul ſup* eod. tit. per quæ patet Archiepiſcopum non poſſe in Diœceſibus Suffraganeorū, magis, quam poſſit Epiſcopus in Diœceſi alterius Epiſcopi, præter casus in iure exceptos, ſed Epiſcopus non poteſt in aliena Diœceſi cognoſcere cauſas ad ſe Epiſcopali iure deuolutas, *cap.* 1. *6. q. 3. cap.* 1. *13. q. 1. cap. 1. 16. q. 1.* ergo neque hoc poteſt Archiepiſcopus. Et inducebat etiam *cap. Romana inf. de for. compet.*

4 Verum licet hæc probabilia eſſent, & longè magis probabilis, nihilominus non erant in iure certa, & ſatis pro Archiepiſcopo allegari potuiſſet, quod ea iure huiuſmodi cauſæ ad Archiepiſcopum metropolitico iure competebant vnde videri poterat, quod cum etiam eſſent cauſæ ſpectantes ad exiſtentes in ſua Prouincia, eas in qualibet Diœceſi ſpectante ad ſuam Prouinciam cognoſcere poſſet. Et quod id non eſſet certum, ea eo conſtat quod gloſſ. Io. And. fatetur, quod antiquitus hoc erat diſputatum. Et hoc inde colligitur apertè, & eſt propterea aduertendum, quod Bonifacius Octauus per hanc Decretalem nouum ius condit, vt ea verbo ſtatuimus colligitur, & aduertunt Gl. Dom. *nu.* 5. Franc. *num.* 3. Ante ergo hoc non erat lege aliqua ſancitum, quod Archiepiſcopus cauſas ad ſe Metropolitico iure deuolutas non poſſet vbique in ſua prouincia cognoſcere.

5 Nunc vero ſtipulea ei locus eſt deputatus pro huiuſmodi cauſis audiendis, & cum textus disiunctiuè loquatur per dictionem *vel*, apparet quod in optione Archiepiſcopi eſt eligere ſibi vnam ex tribus Diœceſibus, vel ſcilicet ſuam, vel eam in qua fuit appellatum, vel eam in qua cauſæ conſiſtere dignoſcuntur. Anchar. hic *in princ.* Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Vnde diminutè hanc Archiepiſ. facultatem retulit Barboſ. de Iure *Eccleſ. p.* 1. *cap.* 7. *num* 60. ſolum prima duo membra alternatiuæ recenſens.

6 Regula tamen noſtra tres limitationes patitur, ex quibus duæ in textu ipſo exprimuntur. Prima habetur ex verbis *iure Metropolitico*. Nam ad Archiepiſcopum poſſunt pertinere cauſæ ſuæ Prouinciæ nedum metropolitico iure, ſed vel iure Legati Papæ, vel ex ſpeciali eiuſdem Papæ delegatione. In his enim caſibus locum non habet hęc Decretalis. Et quidem ſi Archiepiſcopus eſſet ſimul Legatus, iuxta Legationis facultates poſſet in quolibet loco ſuæ legationis cauſas ad legationem ſpectantes cognoſcere, cum ſit totius ſuæ Prouinciæ Ordinarius, *cap. Legatos* 2. *ſup. de off. Legati in hoc lib.* ſi vero delegare vellet, ſeruare deberet ſancita *in cap. ſtatutum ſup. in hoc lib. de Reſcript.* ſicut & ea ſeruare tenentur Delegati Papæ, & decernitur in *d. cap.* & hic aduertit Gloſſ. *in ver. iure Metropolitico*.

7 Limitatur vero ſecundo, niſi aliter in hac parte Archiepiſcopo competat ex conſuetudine. Hanc vero conſuetudinem debuiſſe eſſe quadraginta annorum voluit Gloſſ. ſimul affirmans, quod conſuetudo debet eſſe quadraginta annorum, nedum quando eſt contra ius, ſed etiam quando eſt contra rationem Legis, in quo Gloſſ. ſequuntur hic Dom. *nu.* 5. Franc. *nu.* 3. Barboſa *nu.* 4. ſed ſine magno fundamento. Quod colligitur ex hac eadem Decret. in qua ius nouum conditur; antea igitur non erat contra legem, ſi Archiepiſcopus in quolibet loco ſuæ diœceſis cauſas ad ſe deuolutas cognouiſſet, & ſic conſuetudo ſic faciendi non fuiſſet contra ius legale certum, ſed contra ius controuerſum. Et ſemper iudicabo aduertendum, & millies repetam, quod ratio legis non extendit præceptiuè, & cum obligatione legem ad caſum non expreſſum, niſi caſus per neceſſariam conſequentiam ex ratione legis deducatur; quia vbi conſequentia eſt contingens, non infertur neceſſitas, nec obligatio legis, nec Doctorum particularium eſt condere leges, & illas præceptiuè, & authoritatiuè extendere, ſed hoc eſt ſolius Legislatoris. Quidquid ergo ſit an tunc neceſſaria fuiſſet præſcriptio quadraginta annorum, ad hanc conſuetudinem, nunc neceſſaria eſſet huiuſmodi præſcriptio, quia iam lex expreſsè decernit. Videantur dicta *ſup. cap.* 1. *de conſuet.* in hoc lib. *qu.* 1. *nr.* 4.

8 Benè tamen aduertit Dom. *num.* 3. non fuiſſe neceſſarium exprimere hanc limitationem, quia ex quo Pontifex in legis huius conſtitutione non derogabat conſuetudini, illa permanebat, & erat de iure excepta; quod tamen factum fuit ad cautelam.

9 Tertiam limitationem ponit Gloſſ. *in v. Expenſis*, & in *v. De conſuetudine*, vt ſcilicet Archiepiſcopus in quolibet loco ſuæ prouinciæ poſſit cauſas ad ſe Metropolitico iure ſpectantes audire accedente duplici conſenſu, ſcilicet partium, & Epiſcopi illius Diœceſis, in qua cauſa cognoſci debet extraordinariè, conſenſum vero partium ſufficere ſi ſit implicitum, nec eſſe neceſſarium expreſſum, tradunt ex Archid. Zenzel. Anchar. *nu.* 1. Butr. *nu.* 4. Dom. *nu.* 5. Franc *nu.* 2. poſt Rotam *deciſ.* 371. Et qui contra Speculatorem hoc extendit ad Delegatos, vt ſcilicet Archiepiſ. etiam per Delegatos ſuos extra loca hic limitata cognoſcere

cauſas, ſi adſit partium conſenſus etiam tacitus. De conſenſu autem Epiſcopi illius Diœceſis, quod non ſit neceſſarius expreſſus, ſed ſufficiat ſi Epiſcopus ille non prohibeat, tradunt Archid. & ex Cyn. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 4. Franc. *num.* 3. Sed Gloſſ. requirentem illius Epiſc. conſenſum ſequuntur Io. And. & Dom. *num.* 5 Sed certè conſenſus aliquis requiritur, & vt acta non ſint nulla, ſufficiet conſenſus tacitus. Verum non erit facile, quod de conſenſu iſto conſtet maximè in principio litis, & ſic nimis facile erit, ſi non adſit expreſſus Epiſcopi illius conſenſus, vt nouis litibus via aperiatur, & valor actorum in controuerſiam reducatur.

11 Extenditur vero Regula textus, vt verificetur nedum quando cauſæ deuoluuntur ad Archiepiſcopum per appellationem, ſed ad quaſcumque cauſas ſibi Metropolitico iure competentes, quia ſic loquitur textus. Et ita nedum cauſas ſubditorum ſuffraganeorum ſuorum, ſed ipſorum ſuffraganeorum non poteſt Archiepiſcopus cognoſcere extra illa etia loca in textu limitata, Dom. *nu.* 5. Franc. *num.* 4.

12 Notandum primo ex hoc etiam textu deduci, ad Iudicem pertinere, vt litigantium conſulat expenſis, quod & habetur *ex cap. ſtatutum ſup. de reſcript. in hoc lib.* & alibi ſæpe, & hic notat Gloſſ.

13 Notandum ſecundo, & hic quoque haberi, quod verbum ſtatuimus non importat prioris legis vel confirmationem, vel innouationem, ſed editionem nouæ legis. Gloſſ. & Dom *num.* 5. Franc. *num.* 3.

14 Notandum tertio conſuetudinem poſſe dare iuriſdictionem non habenti, etiam reſpectu loci, quia admittitur Archiepiſcopum, poſſe de conſuetudine extra loca in iure expreſſa habere iuriſdictionem. Anchar. *in princ.* Butr. *num* 1 Franc. *num.* 2. Dom. *num.* 3.

15 Notandum quarto, quod dictio ſua, dicitur nedum reſpectu proprietatis dominij ipſarum rerum, ſed etiam reſpectu iuriſdictionis. quæ propriè dicitur eſſe alicuius. Dom. *num* 1. Franc. *nu.* 1.

SVMMARIVM.

1 *TExtus in quibus eſt ſermo de procuratione.*
2 *Regula textus.*
3 *Epiſcopus poteſt viſitare per alium.*
4 *Viſitatori à Viſitatis debetur ſolus victus quotidianus.*
5 *Et hoc verũ de omnibus Diœceſium viſitatoribus.*
6 *Victualium nomine quid veniat.*
7 *Expenſæ victus moderatæ.*
8 *Non debita ab exemptis ab illis.*
9 *Viſitati poſſunt pro illis dare pecuniam.*
10 *Epiſcopo viſitanti per alium nihil debetur.*
11 *An Epiſcopus teneatur pro exceſſu Vicarij.*
12 *Alimentorum nomine veniunt veſtes.*

Cap. Cum Epiſcopus. 7.

1 DE Procuratione Epiſcopis viſitãtibus Diœceſes debita plura decreuerunt Pontifices, & Concilia præcipuè *cap. Inter cætera 15. ſup. de off. Ordin. cap. Cum venerabilis 21. de cenſ. & infra cap. 1. 2. & 3. de cenſ. & in Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 3. In hoc vero cap. agitur ſolum de procuratione, quæ debetur Viſitatori, quando Epiſcopus viſitat per alium.

2 Decernitur vero, quod Epiſcopus, cum viſitat per alium, tenetur illi de omnibus neceſſarijs prouidere, Viſitati vero ſolum in victualibus prouidebunt Viſitatori, Epiſcopus autem nihil exigere poterit, & debebit;

3 A iure igitur permiſſum eſt Epiſcopis, vt cum per ſe ipſos non poſſunt, per alios ſuas diœceſes viſitent, *cap. Epiſcopum 10. qu. 1. d. cap. Inter Cætera 15. ſup. de off Ordin.* Annuam vero viſitationem poſſe eum committere, cui voluerit, dicunt. Archid. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Dom. *num* 4. Franc. *num.* 2. In Concil. autem Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 3. decernitur quod *Epiſcopi propriam Diœceſim per ſe ipſos, aut ſi legitimè impediti fuerint per ſuum generalẽ Vicarium, aut Viſitatorẽ, ſi quot annis totam, propter eius latitudinem viſitare non poterunt, ſaltem maiorem eius partem, ita tamen vt tota bienno per ſe, vel Viſitatores ſuos compleatur viſitare, non prætermittant.* Vnde eſt, quod etiam partem per ſe ipſum viſitare poteſt Epiſcopus, & partem per Viſitatores ſuos.

4 Viſitanti vero Epiſcopo vel per ſe, vel per alium procuratio debetur *d. cap. Inter cætera 15. de off. Ordin.* Et ſupponitur in alijs iuribus ſupracitatis, ſed qualiter ſolui debeat hæc procuratio cum Epiſcopus viſitat per alium, hic decernitur, & diſtinguitur inter expenſas victualium, & alias expenſas neceſſarias, & dicitur quod viſitati ad Viſitatorem tenentur ſolum pro expenſis victualium, ſed pro alijs expenſis prouidere debet Epiſcopus.

5 Et quod hic dicitur de Viſitatore ab Epiſcopo miſſo, intelligi debet etiam de Viſitatore dato ab Archiepiſcopo ad viſitandam Prouinciã, vt aduertunt Archid. & Franc. *num.* 1. *& not. infra in cap. Romana de cenſ.* Qui benè aſſerunt idem dicendum de alijs viſitatoribus datis à Prælatis inferioribus, ad quos de iure, vel conſuetudine ſpectat viſitare.

6 Victualium vero nomine venire ſolum, quæ ad cibum, & potum ſpectant, dicunt hic Anchar. *nu.* 2. Butr. *nu.* 7. Dom. *num.* 2. Et quamuis Franc. *num.* 2. arbitretur non eſſe verum indiſtinctè, quod ſub nomine victualium non veniant veſtes, & aliæ expenſæ neceſſariæ perſonam concernentes, vt patet *in l. verb. victus ff. de verb. ſignif.* nihilominus & ipſe ſentit, quod nomen Victualiũ accipi debeat iuxta ſubiectam materiam, & quod hic importet ſolum cibum, & potum. Et ſic Equorum vecturas, & ferraturas, & alia neceſſaria prouidere debet Epiſcopus; Viſitati vero ſolum tenentur ad victum, Piaſecc. *in prax. l. 2. cap. 3 num. 63.* Genuen. *in Manual. Prælat. cap.* 35. Beller. *tit. de Cler. debit.* §. 11. *nu.* 4. & alijs, quos ſequitur Barboſa *de off & pot. Epiſ. Alleg. 73. num vlt. & ad cap. 3. ſeſſ* 24. Concil. Trid. *num.* 30.

7 Nec ad quaſcumque expenſas victus tenentur viſitati, ſed ad moderatas iuxta Eccleſiæ qualitatem, & paupertatem. Non enim debent grauari immoderatè Eccleſiarum Rectores, vt per plura iura probat Beller. *d.* §. 11. *num.* 6. & pro ſolo illo die, quo Viſitator viſitat expenſæ victus debentur. Piaſec. *d. cap.* 3. *num.* 64. Barboſ. *ad d. cap.* 3. *n.* 29.

8 Sed & vbi Epiſcopo, ſi per ſe ipſum viſitaret, non debentur, nec expenſæ pro victu, ſic nec

debentur

Digitized by Google

debentur Viſitatori. Vt quia Eccleſiæ viſitatæ ab hoc onere ſunt exemptæ. Quamuis enim de iure communi procuratio præſcribi non poſſit, tamen nunc id fieri poteſt de iure Concilij Tridentini *d.c.3.* nec peti poteſt procuratio, vbi ſit conſuetudo illam non dandi. Piaſec *d.c.3.in fin.*Grat.*diſcep.* 57.*nu.*19.Barboſa *d.alleg* 73. *num.*48.

9 Liberum etiam eſſe Viſitatis pecunia redimere procurationem, voluit Concil. Trid. *d.cap.3.* ibi, *ſit tamen in optione eorum, qui viſitantur, ſi maluit ſoluere, id quod erat ab ipſis antea ſolui, certa pecunia taxato, conſuetũ,* quod & adnotarunt Piaſecc. *d.c.* 3. *nu.* 64. & Batt. *d.c.* 3. *n.* 33. Neque tamen Viſitator ipſe id, quod ſibi debetur pro expenſis victus, poteſt in pecunia taxare, vt tradit Barboſa *d. cap.* 3. *num.* 34. *&* *d. all.* 73. *nu.* 56.

10 Epiſcopo autem cum ipſe viſitat per alium nihil omnino debetur à viſitatis titulo viſitationis, ſeu procurationis, & ita quod etiam ſi viſitati in victualibus maiorem longe expenſam feciſſent Epiſcopo viſitante, nihilominus Epiſcopus huiuſmodi exceſſum non poſſit exigere, nec viſitati illũ teneantur ſoluere: vt expreſſe aduertunt hic Io. And. & ex eo Anch. *nu.*2 Butr. *n.*3. Dom. *n.*6 Franc. *n.*2.

11 Notandum primo, quod ſic Epiſcopus poteſt per alium viſitare, quod tamen tenetur eligere Viſitatorem idoneum. Nam ſi viſitator in aliquibus exceſſerit, teneri Epiſcop. arg. *leg* 1. *in princ. ff. de exerc. & l. obſeruare §. Proficiſci ff. de off. Procons.* docent Archid. Io. And. *per not.* ab Azon. *in ſum. de exerc. §. tenetur.* & per Innoc. *cap. Quibuſdam ſup. de fideiuſſ. & cap. ſi Epiſcop de Præbend.* Quod tamen eſſe intelligendum, ſi Viſitator deliquit in officio ſuo, non vero ſi deliquit extra officium ſuum, dicunt Anchar. *num.* 2. Butt. *nu.* 5 Franc. *num.* 2. Et nihilominus addit Butt. *num.* 6. quod Epiſcopus ſatisfaciet exhibendo delinquentem. Verum dicitur, quod ſi Epiſcopus non fuit in culpa, quia bona fide miſit, quem incolpabiliter ignorauit non idoneum, ad nihil ipſe tenetur, niſi pro quanto ex generali officij ſui debito tenetur ſcandala euitare, & iniuriam paſſis remedium iuris afferre, & nocentes punire. Vnde tunc teneretur punire Viſitatorem, etiam ſi extra officium exceſſiſſet, & facere, quod ille pro omni damno dato ſatisfaciat; ſed ſi fuit in culpa, tenetur ad omne damnum, cuius ille fuit cauſa ex ſua malitia, vel culpabili negligentia, & hoc ſiue Viſitator deliquerit in officio, ſiue extra officium, quia reſtitui debet quodcumq; damnum, iniuſtè datũ proximo vide Syluestrũ *v. Dominus nu.* 7. *& v. Reſtitutio* 2. *verb. Decimaſexto, & v. reſtitutio* 3. *num* 5. Semper poſtea ex officio tenetur, vt dictum eſt, ſcandala remouere, & damnum paſſis iuſtitiam miniſtrare. Videri etiam poſſunt, quæ in *tract. de elect. cap.* 9. dixi de obligatione reſtituendi, quam habent eligentes indignum. In foro vero externo, vbi præſumptionibus iudicatur locum habere poteſt dictorum Canoniſtarum doctrina, quia præſumi poterit doloſus Dominus, qui ſeruum, vel Vicarium non idoneum elegit.

12 Notandum ſecundo, quod licet negauerint Doctores ſupradicti ſub victualium nomine venire veſtes, pro comperto tamen habent, eas comprehendi ſub nomine alimentorum; quod expreſſe tradiderunt Anchar *num.* 2. & Butr. *nu.* 7. *vt in l. legatis, & in l. diarijs,* & *l. ſin. ff. de alim.* vbi Bart. & alij.

SVMMARIVM.

1 *Pontifex ex iure certo concluſionem certam infert.*
2 *Regula textus.*
3 *Idem competit Legato, Archiepiſc. & Prælatis inferioribus.*
4 *Quæ ſit iuriſdictio Ordinaria.*
5 *Epiſcopus in tota ſua Diœceſi habet iuriſdictionem ordinariam.*
Habet intentionem in iure fundatam; & qui ſe prætendit exemptum, id probare tenetur.
6 *Subiecti Epiſcopo qui.*
7 *Epiſcopus in quocunque loco ſuæ Diœceſis non exempta poteſt ius dicere.*
8 *Qualis eſſe debeat locus iudicij.*
9 *Locum debere eſſe propinquum aliqui dixerunt.*
10 *Hoc eſt verum de æquitate.*
11 *Vicarius non iudicat extra locum ſibi deputatum.*
12 *Ad breue tempus poteſt Epiſcopus erigere tribunal in quocunque loco ſuæ Diœceſis.*
13 *Quid ſi Epiſcopus habeat plures Diœceſes.*
14 *Non poteſt erigere tribunal in loco exempto.*
15 *Nec extra Diœceſim.*
Locus exemptus æquiparatur loco extra Diœceſim.
16 *An Epiſcopus poſſit officialem inſtituere, vbi eſt ſpecialiter prouiſum de iudice.*
17 *Sedere pro tribunali an neceſſarium.*
18 *Quæ cauſa Eccleſiaſtica.*
19 *Clerici quando poſſint carcerari.*
20 *Epiſcopus, & Prælati iuriſdictionem habentes carceres habere poſſunt.*
21 *Epiſcopus pro cauſa Eccleſiaſtica poteſt carcerare laicum.*
22 *Epiſcopus in ſua Diœceſi libere poteſt exercere, quæ ſpectant ad officium ſuum.*

Cap. Cum Epiſcopus 7.

1 IN hac Decretali Pontifex non condit ius nouum ſimpliciter, ſed ex eo, quod in lege eſt certum, aliud per euidentem, & indubitatam conſequentiam deducit, & obſeruandum decernit.

2 Dicit igitur, quod cum Epiſcopus in tota ſua Diœceſi habeat iuriſdictionem ordinariam, ideo procul dubio in quolibet loco eiuſdem Diœceſis non exempto, & per ſe, & per alium, poteſt pro tribunali ſedere, cauſas Eccleſiaſticas audire, delinquentes capere, & carceri deputare, & quæ ad eius ſpectant officium liberè exercere.

3 Idem, quod hic dicitur de Epiſcopo, locum habet in Legato, qui in tota ſua Prouincia habet ordinariam iuriſdictionem *cap. Nouit ſup. de off. Legati, in antiq. & cap. Legatos* 2 *ſup. eod. tit. in hoc* 6. Idem de Archiepiſcopo reſpectu ſuæ Diœceſis, in qua ſe habet vt Epiſcopus. Non tamen in tota ſua Prouincia, quia ibi non habet auctoritatem ordinariam, niſi in caſibus ſpecialibus in iure expreſſis, vt in cauſis appellationum ſupra *cap.* 1. & *cap. Vt litigantes* 5 *in hoc tit. & cap.* 1. 2 *&* 3. 9. *q.* 2. Idem quoq; dicitur de Abbatibus, & alijs Prælatis inferioribus habentibus territorium, & vtriuſque fori iuriſdictionem ordinariam in ſubditos ſuos. vt aduertunt Io. Mon. *nu.* 3. Io. And. *nu.* 1. Butr. *in princ.* Franc. *num.* 2.

4 Cum

4 Enim vero ordinariam iuriſdictionem habere dixit Archid. qui ſuo iure, aut Principis beneficio vniuerſalem iuriſdictionem poteſt exercere *l. more maiorum, & l ſeqq. ff. de iuris. omn. iud.* Sed addendum eſſe, quod illam habeat reſpectu certi territorij, quia iuriſdictio generalis reſpectu cauſarum, & non reſpectu certi territorij eſt delegata, exiſtimant Io. And. & Io. de Fant. quos ſequunt Dom. *num* 6. Franc. *num.* 3. Butr. *num.* 1. Quod eſt verum de territorio formaliter ſic ſumpto, prout importat certos limites, intra quos coarctata ſit Iudicis iuriſdictio. Sed ordinaria iuriſdictio eſſentialiter eſt, quæ eſt virtus principalis, & non inſtrumentalis, ideoque eſt propria habentis iuriſdictionem tanquam conueniens illi ex proprijs, nimirum ratione alicuius tituli, cui eſt propria, ideoque habenti conuenit per modum permanentis. Iuriſdictio enim delegata aſſimilatur virtuti inſtrumentali, neque habet in ſubiecto propriam veluti formam, ad quam conſequatur, ſed ea arbitrio concedentis confertur, & tollitur. Epiſcopi autem habent iuriſdictionem vniuerſalē in tota Diœceſi, & habent illam tanquam cauſæ principales, & ratione propriæ formæ, ſcilicet ratione tituli Epiſcopatus, & per modum permanentis, & ideo eorum iuriſdictio eſt ordinaria.

5 Sic enim Diœceſis eſt veluti territorium Epiſcopi, & Parochia, eo quia omnia Diœceſis loca, & Eccleſiæ eius iuriſdictioni curæ, & ſpirituali poteſtati ſubiectæ ſint *cap. Omnes Baſilicæ 16. q. 7. cap. Cum contingat 13. de foro compet.* & ibi Innocen. & alij. Et propterea dicitur in hoc textu, quod Epiſc. in tota ſua Diœceſi habet iuriſdictionem tám voluntariam, quàm contentioſam. Et propterea habet intentionem in iure fundatam pro exercitio iuriſdictionis, ita vt qui ſe prætendit exemptum, id probare teneatur. *cap. Cum perſonæ inf. de priuil. cap. Cum venerabilis, de Relig. domib.* Gloſſ. *in v. habere*, Anchar. *nu.* 1. Butr. *nu.* 1. Verall. *deciſ.* 501. *lib* 2. Seraphin. *dec.* 104. *num.* 1. Rota *dec.* 243. *nu.* 1. *p.* 2. *recent.* Cuiuſcunque generis ſint ſiue ſeculares, ſiue regulares *cap. Abbates*, vbi Gloſſ. *in v. Epiſcoporum* 18. *q.* 2. Quod tamen qualitèr verificetur reſpectu Regularium, quorum exemptio eſt notoria latè dixi *tom. 3. de ſtat. tract. de profeſſ. Inſpect. 10. à n. 700. pag. 805. & nu. 730. pag. 417. & ſeqq.*

6 Nedum vero ordinariæ iuriſdictioni Epiſcopi ſubiecti ſunt, qui in Diœceſi habent domicilium vt ait Archid. Sed etiam habitantes extra imo & exempti eidem ſubijciuntur ratione commiſſi delicti, vel contractus initi, vel rei ſitæ intra Diœceſim *cap. Volentes* 5. *infra de priuil.* Quamuis ratione rei ſitæ, aut contractus initi non tam ſubijciantur perſonæ, quam cauſæ, vt explicat Dom. *num.* 6. Et quamuis ex exemptis multi ex ſpeciali priuilegio, vel quia non ſunt comprehenſi in *d. cap. Volentes*, non ſubdantur Epiſcopo ratione delicti, contractus, aut rei ſitæ intra Diœceſim, ſicut ſunt Regulares, vt probaui *d. tom. 3. & tract. de profeſſ. num. 616. & ſeqq. pag. 781.*

7 Hinc igitur ſequitur, quod Epiſcopus in quocumque loco ſuæ Diœceſis non exempto poteſt tribunal erigere, & ius dicere. Gloſſ. *in v. loco* Archid. *num.* 2. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 2. & 13 Franc. *nu.* 1. Barb. *nu.* 5. ita quod pro vt aduertunt Dom. & Franc. etiam in propria camera poſſit ius dicere. Nec eſt neceſſe, quod Epiſcopus pronunciet locum à ſe electum pro iuridico, cum ſufficiat, quod illum eligat, vt hic in textu. Tamen citatus debet fieri certus de loco in citatione, aliter in dubio cenſeretur quis citatus, & teneretur comparere in loco vbi eſt ſolitum iudicari, vt *in l. penult. ff. de inſt. & iur.* & ſententia in alio loco lata eſſet nulla, vt *in l. ſi vt proponis C. quo modo, & quando Iudex* Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 8.

8 Locus etiam eligendus debet habere conditiones proportionatas Iudici, & iudicio. Debet propterea eſſe honeſtus, vt *in l. penul. § vlt. ff. de inſt. & iur.* videlicet vt ſit talis, vt Epiſcopus ſalua maieſtate imperij ſui poſſit iudicium reddere, Gloſſ. *in v. loco*, Monach. *num.* 1. Archid. *num.* 1. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 5. Franc. *num.* 1. Barboſa *num.* 5. Et præterea neceſſe eſt, vt ſit locus iudicij reddendi ſaluo more maiorum, ideſt non extra territorium ſibi commiſſum *cap.* 1. & 2. 9. *q.* 2. Hoſtien. *in ſum de feud § Apud quem* Debet etiam eſſe commodus litigantibus. Nam ſi Epiſcopus habeat amplam Diœceſim ſecundum aliquos allegatos à Rota infra nominandi, non poteſt Epiſcopus cogere ſubditos ad litigandum in loco remoto, ſed vel ipſe debet accedere, vel cauſam delegare Anchar. *in cap. Nonnulli num.* 5. *de reſcript. & in cap. Cum te de off. deleg.* Butr. *in cap. ſané, de for. compet.* Vbi Io. Andr. *num* 5. Barbat. *in princ.* Felin. *cap. vltim. num.* 2. *de iud.* Et ideo ſi vellet cauſam cognoſcere in loco valdè remoto à partibus, poſſent partes petere, vt cauſa committeretur, & cognoſceretur in loco propinquo, & ſi hoc negaretur poſſent appellare; ſecundum quarantam, *v.* Archiepiſcopi auctoritas *nu.* 20. apud Barboſ *hic nu.* 6. & *de off. Epiſcop. alleg.* 80 *nu.* 5.

10 Verû Rota in *Calciaten iuriſdictionis* 10. *Maij* 1624. coram *Ramboldo*, quam per extenſum refert Barboſa *d. alleg.* 8. *num.* 5. ait quod hæc concluſio communitèr reprobatur à DD. vt per Panorm. *in cap. ſané, nu.* 3. *de for. compet. & in cap. Dilectus num.* 4. *de reſcript.* Rota *dec.* 297. *n.* 4. *p.* 2. *div.* Et reſtringitur quando locus valdè diſtat, & cauſa eſt modica Barbat. *d. cap. Nonnulli num.* 6. & ibi Felin. *de reſcript*, Rota *d. dec.* 297. *n.* 8. *p.* 2. *div.* Sed & melius dixerunt id tantum de æquitate procedere Panorm. *in d. cap Dilect. el.* 2. *de reſcript.* & Imola *d. cap. Sané de for compet.* & Rota *in d. Calciaten.*

11 Addit tamen Barboſa, quod Vicarius Epiſcopi, cui tribunal, ſiue iudicialis locus eſt conſtitutus, non poteſt extra illum ius dicere partibus, niſi ſit in comitatu Epiſcopi, vel niſi ex rationabili cauſa ſe ad alium locum decentem tranſtulerit.

12 Sed præterea aduertendum eſt ex Domin. *num.* 13. & Franc. *num.* 4. quod non poſſit Epiſcopus, vel perpetuo, vel ad longum tempus tranſferre Cathedram de ſua Eccleſia principali, ad aliā ſuæ Diœceſis, item non poſſit facere, quod Cathedra intitularetur in alio loco, quam in illo, in quo inſtituta fuit *cap. Placuit.* 7. *q.* 1. Ideo infert Franc. quod non valeret compoſitio cum Canonicis, vt Epiſcopus non poſſit iuriſdictionem exercere in Eccleſia Cathedrali, vel ibi ius dicere, ſeu ſe intromittere in ipſa, quando hoc fieret ad longum tempus. De quo videnda not. *in cap. Fundamenta ſup. de elect. in hoc lib.* Regula igitur noſtra intelligi debet, vt liceat Epiſcopo tribunal erigere in quo-

cumque

cumque loco ſuæ Diœceſis ad breue tempus. Gambar. *de off. legat. lib. 2. tit. de varijs Ordinar. nom. num.* 168. Bellen. *in tract. de charit. ſubſid. q.* 22. *n.* 3. Bertachin. *d. de Epiſcop l.* 4. *p.* 5. *num.* 70. & 71. Rota *in vna Placentina dec.* 297. *p.* 2. *diuerſ.* Gratian. *diſcept.* 655. *num.* 9. & Marchiæ *dec.* 113. *nu.* 2. *in add.* Gonz. *ad reg. S. Cancell.* §. 2. Prohem. *num.* 35. Barboſa *de off. Epiſcop. alleg.* 80. *num.* 4.

13 Quid vero dicendum ſit, ſi idem ſit pluriũ Diœceſum Epiſcopus, Rota *in d. Calciaten.* ait quod quidquid eſſet dicendum, ſi Diœceſes eſſent ſeparatæ, & Epiſcopus in vtraque illarum teneret Vicarium generalem, vbi Eccleſiæ ſunt vnitæ poteſt deliquentem in vna Diœceſi ad aliam trahere nec cogitur in vtraque Vicarium generalem conſtituere. Quod in fortioribus terminis fuit reſolutum *in Viterbien. ſeu Tuſcanen. Vicarij* 13. *Martij* 1607. *coram Canallerio*: in qua etiam dicitur, quod licet Diœceſes ſint diſtinctæ, aut æquè principaliter vnitæ, tamen quoad Epiſcopum reputatur vna Diœceſis, exemplo Præſidis duarum Prouinciarũ per Innoc. *in cap. Nouit de off. leg. & alios ibidem allegatos*.

14 In textu tamen noſtro excipitur locus exemptus, qui licet ſit in Diœceſi, vel de Diœceſi, tamen Epiſcopus in eo non poteſt tribunal erigere, ſeu ius dicere. Gloſſ. Monach. *num.* 3. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 2. Butr. *nu.* 2. Dom. *nu.* 11. Franc. *num.* 3. Barboſ. *num.* 7. Vant. *de null. tit. de null. ex parte iuris. nu.* 108. Gonz. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 43. *num.* 180. Gratian. *dec. Marchia. v.* 3. *nu.* 3. *in add.* Quod eſt verum, etiam ſi Epiſcopus habeat iuriſdictionem, v.g. ratione delicti, in perſonam exemptam. Quia non per hoc poterit ius dicere in loco exempto, & cauſam illius ibi cognoſcere, niſi & in locum exemptum iuriſdictionem habuerit, vt hic notant DD. citati. Et ratio eſt, quia Epiſcopus extra Diœceſim non poteſt tribunal erigere *cap Notandum* 2. *qu.* 3. *cap. Epiſcopus* 9. *q.* 3. At vero locus exemptus in ijs, quæ ad iuriſdictionem pertinent, æquiparatur alienæ Diœceſi, & cenſetur, ac ſi extra Diœceſim eſſet, vt hic notant. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Barboſ. *num.* 6. Gonzal. *d. gloſſ.* 43. *num.* 181. Niſi Epiſcopus ſit expulſus à ſua Diœceſi, quia tunc in terminis Clem. *vn. de foro competent.* poteſt exiſtens in aliena Diœceſi petita licentia ab Epiſcopo illius Diœceſis, licet non obtenta, cauſas ſuorum ſubditorum cognoſcere Syluel. *v. Index* 2. *nu.* 4. Et pariter quantum ad celebrationem diuinorum in loco exempto ſeruanda eſt Clemen Archiepiſco de priuileg. vt notant Gloſſ. & Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 7.

16 Nedum vero Epiſcopus poteſt per ſe ipſum in quolibet loco ſuæ Diœceſis ius dicere, ſed poteſt etiam hoc facere per alium, vt expreſsè dicitur in textu. Dubitatur tamen, quando in aliquo loco eſt ſpecialitèr prouiſum de Iudice, an poſſit Epiſcopus ibi conſtituere officialem? Vt v. g. ſi Archidiaconus in aliqua parte Diœceſis à tempore immemorabili exercuit iuriſdictionem ordinariã an poſſit Epiſcopus ibi ponere Vicarium. Videtur enim, quod non poſſit, & quod huius textus regula generalis intelligi debeat de loco, in quo alias non ſit ſpecialitèr prouiſum de iudice *ar. l. fin. C. de pac. comm.* Et ita tenent Io. Monach. *nu.* 2. & 3. & Archid. *num.* 2. Sed dicitur attendendam eſſe vim, & qualitatem conſuetudinis, ſi enim ſit talis, vt per illos, de illa Parochia non poſſit adiri Epiſcopus Immediatè, tunc vt notat Io. Andr. non poterit Epiſcop. ibi conſtituere officialem, quia ipſe nec per ſe, nec per ſuum Delegatum poteſt ibi immediatè cauſas audire conſuetudine hoc prohibente, pro cauſis vero appellationum futurarum non poteſt ponere Vicarium antequam ſit appellatum, vt ſupra *in hoc titulo* de Archiepiſc. dictum eſt *cap.* 1. Et idem cum Paulo & Dom. *nu.* 7. dicendum eſſet, ſi conſuetudo eſſet, vt non poſſit adiri Epiſcopus, niſi in caſu negligentiæ Archidiaconi, vel Rectoris Parochiæ. Verum niſi ſpecialis conſuetudo obſtet, & iuriſdictio Archidiacono, vel Rectori Parochiæ non conueniat priuatiuè quoad Epiſcopum, etiam in prima inſtantia, ſed ſolum cumulatiuè, poterit Epiſcopus in conſimili Parochia habere tribunal erectum, & officialem conſtituere. Io. Andr. *num.* 1. Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 7. Franc. *nu.* 3.

17 Ennumerantur vero in *textu*, quæ poſſit Epiſcop. in quolibet loco ſuæ iuriſdict. Et primum eſt, quod poſſit ſedere pro tribunali. Hoc enim requiri ad iudicium habetur ex Auth. *de iudic.* §. *ſedebunt*, & notat Syluel. *v. index* 2. *num.* 4. imo quod non valeat, quod ſit à procedente Iudice, *ex l. à procedente C. de dilat.* colligunt Anchar. *num.* 1. & Butr. *num.* 2. ſed de hoc dicendum erit infra *cap. fin. de re iud.*

18 Secundum eſt, quod cauſas ad Eccleſiaſticum forum ſpectantes poſſit audire. Intelligitur vero hoc ſiue cauſæ ſpectent ad forum Eccleſiaſticum de iure, ſiue de conſuetudine, Butr. *n.* 2. Quæ vero ſint cauſæ Eccleſiaſticæ habetur *ſup. cap. ex tenore, & cap. ſi d. for. compet. & cap. ſuper quibuſdam de verb. ſignif.* Illud vero eſſe crimen Eccleſiaſticum dixit Archid. *num.* 3. quod eſt crimen ſecundum canones, & ſecundum Eccleſiam, non vero tantum ſecundum leges ciuiles. Dum vero dicitur quod Epiſcopus huiuſmodi cauſas poſſit audire, intelligitur vſque ad totalem illarum deffinitionem Archid. *num.* 3. Io. And. *num.* 1. Butr. *in princ.* Dom. *num.* 8.

19 Tertium eſt perſonas eccleſiaſticas delinquentes capere, ideſt capi facere Gloſſ. & Barboſ. *num.* 10. Clericum tamen pro cauſa ciuili non poſſe carcerari, ex eo quia textus hoc diſponit de delinquentibus, colligit Franc. *num.* 2. & allegat Io. Andr. *infr. cap. ſi Clericos, de ſentent. excomm.* Sed neque poſſe carcerari ſi ſint obedientes, & parati corrigi, & obedire mandatis deducit Archid. *num.* 3. volens habere locum excommunicationem canonis, ſi tales carcerentur.

20 Quæ vero hic dicuntur de Epiſcopo locum habent etiam in Abbatibus, & Prælatis inferioribus territorium, & iuriſdictionem in vtroque foro habentibus, vt tradunt Io. And. *num.* 1. Mon. *nu.* 3. Butr. *in princ.* Dom. *num.* 10. Franc. *num.* 2. Hi enim ſicut Epiſcopus ſubditos ſuos Clericos poſſunt carcerari facere. Et ſic patet etiam, quod Epiſcopus, & per conſequens illi Prælati proprias carceres de iure habere poſſunt. Dom. *num.* 5. Franc. *nu.* 3.

21 Dubitatur vero an Epiſcopus poſſit pro cauſa Eccleſiaſtica carcerare laicum. Negat enim hoc Io. Andr. pluribus id probare contendens, quæ tamen omnia vnicam vim habent argumenti deſumpti à contrario ſenſu. Quod locum non habet,

bet,

bet, vbi contrarium inuenitur de iure ſtatutum, ſicut inuenitur in præſenti in pluribus textibus, & caſibus, quos recenſet Dom. *num. 9.* & ideo dicitur quod pro cauſa Eccleſiaſtica Epiſcopus laicum poteſt carcerare, vt in cauſa hæreſis, vel matrimoniali, vel ſimili. Dom. *d. num. 9.* Ancbar. *num. 4.* Franc. *num. 2.*

22 Quartũ eſt, vt Epiſcopus cætera, quę ad eius officium pertinent liberè poſſit exercere, ac ſi eſſet in propria Eccleſia, vt Gloſſ. explicat, & ſine alicuius contradictione, vt habent Archid. *num. 3.* & Franc. *num. 4.* ſpectant vero ad officium Epiſcopi Ordines conferre, Eccleſias conſecrare, & ſimilia. Multa quoque ad officium Ordinarij ſpectantia colligit Speculator *tit. de off. Ordin. §. officium.*

SVMMARIVM.

1 In hac decretali ſuperadditur antiquis legibus.
2 Ceſſatio à diuinis cedit in diminutionem diuini cultus.
3 Regula textus:
4 Regula non comprehendit Ordinarios imponentes ceſſationem.
5 Eſt neceſſe quod Capitulum ex aliquo iure poſſit ceſſationem imponere.
6 Vocandi abſentes Capitulares.
Conſuetudo non vocandi ad electionem, non dat facultatem, non vocandi abſentes ad ceſſationem.
7 Alia requiſita ad ceſſandum. 8.
9 An forma huius capitis ſeruanda, ſi Capitulum ceſſet de mandato ſuperioris.
10 Et quid ſi ex ſtatuto Capituli.
11 Etiam Regulares Conuentus poſſunt ceſſare.
12 An ex offenſa facta particulari poſſit imponi ceſſatio.
13 Contra Epiſcopum poteſt Capitulum ſe defendere per ceſſationem, ſi aliàs ad hoc ius habet.
14 Iter aripiendum ad curiam, & quam citò poſſit ad illam perueniendum eſt.
15 Parte, quæ ceſſat, omittente vno ex requiſitis, ceſſatio non ſeruatur.
16 Attentatum eſt, quod fit ſine cauſa rationabili.
17 Decet Papam agere de Conſilio Cardinalium.
18 Epiſcopus ſub nomine Clerici comprehenditur.
19 Paria ſunt non habere, & per eum ſtare, quod non habeat.
20 Sub nomine Eccleſiæ veniunt Monaſteria.
21 Litigantes poſſunt cõueniri, licet agatur de delicto.
22 Non eſt obligatio ad factum, niſi vt cõmodè fiat.
23 Continuum admittit interpretationem.
24 Paria ſunt præſentem eſſe, & vocatum abeſſe.
Citatio ad veniendum coram Iudice eſt peremptoria.
25 Lex pœnalis noua non ſemper relinquit validam pœnam antiquam.
26 Fatuus in culpa fit ſapiens in pœna.

Cap. Quamuis 8.

1 IN hac Decretali antiquis conſtitutionibus additur noua forma, vt cum huius moderamine illa ſeruentur; & ſic poſterior lex ad priora trahatur, & lex legibus concordet. Illis enim quæ Innocentius Tertius ſtatuerat *in cap. Irrefragabili de off. Ordinarij*, & quę diſpoſuerat Greg. X. *ſup. cap. 1. in hoc tit.* ſuperaddit Bonifacius VIII. ſtrictiorem formam ſeruandam in imponenda ceſſatione à diuinis.

2 Quod meritò fecit Pontifex: cum enim ceſſatio à diuinis tendat in diminutionem diuini cultus, quem Papa augeri deſiderat, *cap. fin. de reſcrip. in hoc 6.* cum magna maturitate procedendum eſt, & multa ſeruanda, antequam fiat, maximè vbi fit de facto non à Iudice, ſed ab inferioribus ſubditis, vt à Capitulo, Collegio, Conuentu, & ſimilibus. Sic igitur cum vidiſſet Bonifacius Octauus, quod non obſtantibus Conſtitutionibus Innocentij III. & Gregorij X. adhuc ſæpe ceſſationes huiuſmodi inducebantur, facultatem ipſas facienti ſtrictiori inducta forma moderatus fuit.

3 Statuit igitur, quod Capitula, Collegia, Conuentus tam Seculares, quam Regulares, qui à diuinis ceſſare poſſunt, dum ceſſare voluerint, vocent abſentes: ſicut ſi immineret electio canonica facienda, cum quibus de ceſſatione deliberent: & ſi ceſſare determinent, requirant prius eũ, contra quem ceſſant, vt irrogatam offenſam emendet, quod ſi fecerit non ceſſabunt: alioquin ceſſare poterunt. Sed tunc vtraque pars, & ceſſans, & contra quam ceſſatur, infra menſem à ceſſatione iter arripiat eundi ad Papam, vel per ſe, vel per Procuratores ſufficienter inſtructos, niſi interim interuenerit concordia inter ipſos. Et continuatis dietis quam primum poterunt ſe coram Papa præſentent, vt vtraque parte præſente, vel altera contumaciter abſente, Papa diffiniat negotium, & culpabiles puniat. Et ſi pars ceſſans prædicta non non ſeruet, ceſſatio non ſeruetur.

4 Sic igitur primo conſiderari debet, quod cum ceſſatio à diuinis imponi poſſit, & de iure à ſuperioribus Iudicibus, Papa, Epiſcopis, Concilijs, & Ordinarijs tanquam Iudicibus, & ſeruata iuris forma, & de facto ab inferioribus alias iuriſdictionem non habentibus, nimirum à Collegijs, Capitulis, aut Conuentibus tam ſecularibus, quam Regularibus, quibus hoc non conuenit de iure, ſed ſolum ex conſuetudine, vel priuilegio; non eſt hic ſermo de prioribus; quia illi viam iuris in iudicando, & damnando, ſeu pœnas infligendo ſeruare debent; Auchar. *num. 2.* Butr. *num. 5.* ſed ſermo eſt de Capitulis, aut Collegijs, qui aliquando de facto ex conſuetudine, vel priuilegio ob aliquam offẽſam Eccleſiæ factam ceſſant à diuinis.

5 Conſideratis autem antiquioribus iuribus *cap. Irrefragabili, ſup. de off. Ord.* & *cap. ſi Canonici 2. in hoc eod. tit.* & iunctis illis huic Conſtitutioni nouem, ſeu decem ſeruanda ſunt de forma, vt ceſſatio valeat, & ſit legitima, quæ ennumerat hic Gloſſ. *in v. mittenda*, & Syluel. *verba Ceſſatio à diuinis.* Primum eſt, quod qui ceſſant hoc facere poſſint ex conſuetudine, vel alio iure. *cap. ſi Canonici 2. ſup. in hoc tit.* Sed numquid Capitulum cui nullo iure competit ceſſare à diuinis, poteſt hoc facere ad ſimplex mandatum ſuperioris? Id poſſe fieri ſupponit Archid. in formatione caſus. Hoc tamen contingere non poteſt, niſi ſuperior ſit talis, qui Capitulo poſſit dare facultatem ceſſandi, & illam det aliter Capitulum validè ceſſationem imponere non poterit ex defectu facultatis, & iuris id faciendi; vel ſolum ceſſationem à ſuperiore impoſitam executioni mandabit. Eſt ergo omnino de eſſentia validæ ceſſationis, quod

Ca-

Digitized by Google

Capitulum ex conſuetudine, vel alio iure poſſit ceſſationem imponere.

6 Secundo eſt neceſſarium, quod Capitulum vocet abſentes, omnes ſcilicet, qui in Capitolo habent vocem, ac ſi celebranda eſſet electio Canonica, Et ſic obſeruanda ſunt, quæ de vocandis ad electionem ſtatuta fuerunt ſupra *cap. Caram.* 35. Et *cap. Quia propter*, 42, *de elect.* Et quamuis in vocandis ad electionem conſuetudo ſeruati debeat. *cap. Cum inter vniuerſas*, *cap. Bonæ*, *ad 2. ſup. de elect. in antiq. & cap. Cum in Ecclesſijs, inf. de Præben.* Ex quo tamen eſſet conſuetudo in aliquo loco non vocandi abſentes ad electionem, non per hoc liberi eſſent ab obligatione huius legis obligantis ad vocandum abſentes, dum eſt ceſſandum à diuinis, vt his notat Lap. poſt Gloſſ. Neque enim conſuetudo ſe extendit de caſu ad caſum. De vocandis vero ad electionem latè dixi in *tract. de elect.*

7 Tertio neceſſe eſt, quod vocatis, & expectatis abſentibus poſtea ſimul omnes tractent an ſit ceſſandum. Et ſic caſus iſte eſt vnus de illis, in quibus præcedere debet tractatus, ſicut & in alienatione rerum Eccleſiæ, *infr. cap. Dudum*, *de reb. Eccleſ. non alien.* Quarto neceſſe eſt, quod tractatus compleatur per deliberationem, & ſic quod Capitulum determinet eſſe ceſſandum. Quinto quod adſit cauſa ceſſandi manifeſta: & ſexto quod ſit rationabilis. Septimo quod huiuſmodi cauſa in publico inſtrumento, vel literis patentibus ſigillo authentico munitis exprimatur. Octauo quod volentes ceſſare hoc inſtrumentum, ſeu literas tradant ei, contra quem volunt ceſſare. Nono quod requirant eum, vt emendet delictum, ſeu tollat offenſam, ſiue cauſam, ob quam illi volunt ceſſare: quod ſi non emendet, tunc ſolum poterunt ceſſare; idq; facere non poterunt, ſi is, vel emendauerit offenſam, & ſatisfecerit, vel per volentes ceſſare ſteterit, quo minus ſatisfactionem, aut emendam habuerint competentem.

8 Decimo vero poſt inductam ceſſationem neceſſe eſt. vt vtraque pars tam ceſſans, quam quæ cauſam dedit ceſſationi infra menſem à ceſſatione, per ſe, vel procuratores ſuos ſufficienter inſtructos verſus Romam iter arripiant, & continuatis dietis quam cito commode poterunt, ſe Pontifici præſentent. Et horum quolibet à parte ceſſante non ſeruato, non eſt ſeruanda ceſſatio.

9 Circa huiuſmodi vero formam primo interrogari poteſt, an vniuerſaliter ſit ſeruanda? Triplex enim ſpecies ſeu modus ceſſandi hic diſtingui poteſt. Primus quando Canonici, ſeu Capitulum ex ſe ceſſare vult, ex iure quod habet. Et in hoc caſu forma iſta indubitate ſeruari debet. Secundus eſt, ſi Capitulum ceſſet ex mandato ſui ſuperioris. Et in hoc caſu formam eſſe ſeruandam dicunt Archid. & Io. And. Anchar. verò *num.* 2. & Butr. *num.* 5. diſtinguunt. Nam ſi ſuperior examinato negotio ſuper eo pronunciet eſſe ceſſandum, & propterea mandet Capitulo, vt ceſſat; quia in hoc Capitulum ſe habet vt merus executor ſuperioris, non tenetur hanc formam ſeruare, ſed ſuperiori obedire. In quo conueniunt etiam Archid. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Franc. *in fin.* Vel ſuperior non examinato negotio mandat Capitulo vt ceſſet, & tunc Capitulum non poteſt ceſſare hac forma non ſeruata, Diſtinguas hic vniuerſaliter impoſitionem ceſſationis, ab eius mera executione. Quotieſcumque Capitulum eſt, qui ceſſationem decernit, & imponit, ſiue hoc faciat ex motu proprio, ſiue ex ſuperioris inſtantia, aut mandato ſemper tenetur ſeruare hanc formam. Si autem Capitulum ſolum exequitur, ad hanc formam non tenetur. Tunc tamen tenetur non obedire, ſi notoriè conſtet ceſſationem iniuſtè imponi per ſuperiorem, quia ſuperiori iniuſta mandanti non eſt obediendum. De quo videri poſſunt, quæ dixi *tom.* 1. *de ſtat. quæſt.* 186. Tertius modus ceſſandi eſt, ſi ceſſatio fiat ex vi ſtatutorum Conciliorum Prouincialium, aut Diœceſanorum. Et in hoc caſu hanc formam non eſſe neceſſario ſeruandam dicunt Io. Andr. Anchar. *numer.* 2. Butr *numer.* 5. Dom. *num.* 4. Franc. *in fin.* Sed aliter mihi diſtinguendum videtur, Nam Concilium, vel delegat Capitulo iuriſdictionem Iudicis, & ſic concedit, quod vt Delegatus ſuus poſſit ceſſationem inducere. Et hoc modo Capitulum non valens procedere niſi via iuris, & tanquam Iudex, non tenebitur ad formam huius capitis, ſed ad formam iuris communis Delegatis impoſitam: ſed in hoc eſt eadem ratio de Concilio, & de quocumque Superiore, qui poſſit delegare. Vel Concilium per ſuum ſtatutum dat Capitulo facultatem, vt via facti tanquam pars poſſit media ceſſatione ſe defendere; & cum Concilia non Generalia non poſſint diſpenſare *in l. huius Cap.* Capitulum non poterit inducere ceſſationem non ſeruata hac forma. Et hoc idem dicitur ſi ab alio ſuperiore ſibi competat hæc facultas.

11 Ex hac vero Decretali habetur, quod nedum Canonici ſeculares, ſed etiam Regulares, imò quodlibet Collegium, ſeu Conuentus Regularis, ſi alias id ſibi competit ex conſuetudine, vel priuilegio poteſt à diuinis ceſſare ſeruata forma huius decretalis. Nam & hac ratione Pontifex vſus fuit nomine *Conuentus*, teſte Archid. *num.* 1. vt ſignificaret Regularium collegium, quod communi nomine dicitur Conuentus.

12 Circa cauſam vero ceſſandi præter ea, quę dicta ſunt *ſup. cap. ſi Canonici* 2. *in hoc tit.* conſiderandum eſt, quod textus hic innuit, quod etiam ex offenſa facta à particulari, poſſit Capitulum ceſſare. Ex quo enim præcipit, vt requiratur, qui cauſam dedit, & loquitur in ſingulari numero, nominato Epiſcopo, vel Laico cuiuſcumque generis, & dignitatis, primo colligitur quod textus hic quemlibet comprehendit ſiue ſeruum, ſiue Monachum, ſiue etiam Iudæum, quia & iſti delinquere poſſunt, & conueniri. Archid. *nu.* 1. Anchar. *n.* 1. Butr. *n.* 1. Dom. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Colligitur ſecũdo, quod ex delicto cuiuſcumq; horum in ſingulari videtur poſſet imponi ceſſatio. Nihilominus alia ex parte abſurdũ videtur teſte Arch. quod ob perſonale delictum vnius priuati ceſſetur à diuinis, & innocentes puniantur: niſi qui delinquit eſſet Rector, vel Dominus loci: vt in *cap. Non eſt*, *de ſponſal. & cap.* 1. *de Poſtu.* Alij tamen, vt Io. Andr. Anchar. Dom. & Franc. exiſtimant tutius eſſe dicere, quod ceſſatio ex delicto ſingularis perſonæ imponi poſſit; & mouentur ex *cap. fin. inf. de ſent. excomm.* ſed Deo dante, de hoc ibi dicetur.

13 Quod etiam in textu inter eos, quorum cauſa poteſt ceſſari à diuinis nominetur Epiſcopus manifeſtè oſtendit Capitulum contra Epiſcopum

Digitized by Google

poſſe à diuinis ceſſare, Et non obſtat, quod infe-rior non poteſt ſuperiorem iudicare *cap. Cum infe-rior, de maior. & obed.* Quia in hoc Capitulum non procedit vt Iudex, ſed vt pars pro defenſione ſui iuris, quod poteſt facere ſtante conſuetudine, Archid. *nu.* 1. Io. And. *in princ.* Butr. *num.* 3. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 1.

14 Impoſita vero ceſſatione Pontifex duo præcipit, vt fiant, vt ſcilicet partes iter arripiant, & vt Romam veniant. Circa primum determinat tempus vnius menſis. Sed ſecundum partim determinat, partim relinquit arbitrio. Vult enim vt iter arreptum continuetur. Non quia nullus dies quietis ab itinere poſſit interponi, vt Gloſſ. aduertit, quia hæc eſſet indiſcreta incommoditas, & moraliter impoſſibilis. Illud enim dicimus poſſe, quod poſſumus de iure, & commodè *c. Facias.* 22. *q.* 2. & *l. Nepos Proculo ff. de verb. ſignif.* Sed nec textus abſolutè dicit, quod iter continuum habeatur, ſed quod quam citò commodè poterint, partes ſe Pontifici præſentent, Vnde hoc eſt ex arbitrio Iudicis prudentis menſurandum.

15 Et nihilominus intentio Pontificis eſt, vt partes Romam veniant, & præcipuè pars, quæ ceſſauit. Contra quam ſeuerius etiam agit Pontifex, vt notat Archid. *in fin.* cuius rationem reddit Monac. *num.* 2. quia grauius peccat, ſi illegitimè à diuinis ceſſat priuando Eccleſiam Dei cultu, & fideles fructu diuinorum officiorum, per hoc medium iniuſtè ſe defendens ab offenſa prætenſa. Vnde etiam vult Pontifex, quod ſi pars ceſſans aliquod omiſerit ex forma ſibi præſcripta, nedum incurrat pœnas ſtatutas à lege, ſed alijs ad arbitriũ puniatur. Et ita quod ſi ipſa, vel intra menſem per ſe, vel per procuratores ſuos iter non arripuerit ad Curiam Romanam, vel continuatis dietis quam citò commodè poterit ad illam non peruenerit, ceſſatio non ſeruetur, ſed diuina officia vti prius celebrentur. Et ita quod & ipſi ceſſantes poſſunt celebrare, & ad id compelli poſſunt per ſuperiorem, & ſic celebrare poterunt alij Clerici, qui non induxerunt ceſſationem. Io. Andr. & Dom. §. *Parte*, *num.* 2.

16 Notandum primo circa illud verbum *ſine rationabili cauſa attentantur*, quod illud dicitur attentari, quod fit ſine rationabili cauſa, & ſic omne irrationabiliter geſtum eſt attẽtatum. Dom. *n.* 1.

17 Notandum ſecundo circa illa verba, *de Fratrum noſtrorum Conſilio*, quod ponuntur ad ſignificandum bonam ordinationem Papæ, qui habet vti conſilio potiſſimè fratrum, ſed non quantum ad neceſſitatem, vt patet *cap. Nemini.* 14. *q.* 4. *& cap. Nemin.* 9. *qu.* 3. *& cap. Apoſtolica diſ.* 54. Et præcipuè in arduis negotijs conuenit Papam ita facere, cum id fieri velit ab inferioribus, vt *cap. Noait. de his quæ fiunt à Prel. & cap.* 1. *diſt.* 88. Et iuſtum eſt Principem legibus obtemperare ſuis. *cap. Iuſtum, diſt.* 9. Aliquando autem Papa addit, *& aſſenſu*, vt *cap. Quoniam. ſup. de renunc. in hoc lib. & cap. Glorioſus eaſ. de reliq. & venerat. Sanct.* Quando etiam loquitur indiſtinctè de Cardinalibus eos vocat Fratres, vt notatur etiam *ſup. cap.* 1. *de off. leg.*

18 Notandum tertio, quod ex illa *clauſula Epiſcopo, aliacè quocumque Clerico* benè colligitur Epiſcopum inter Clericos numerari, & ſub nomine Clerici comprehendi. Dom. *num.* 3.

19 Notandum quarto, quod ex illa clauſula, vel *per eos ſteterit, quo minus habeant competentem*, quod paria ſunt aliquem non habere aliquid, & per eum ſtare quominus illud habeat. *cap. Commiſſa ſup. de elect.* Dom. *num.* 4.

20 Notandum quinto, circa illa verba *Conuentus alicuius Eccleſiæ*, quod ſub nomine Eccleſiæ veniunt etiam Monaſteria. Dom. §. *ſi autem. nu.* 1. & de hoc dictũ eſt ſupra *cap. Pleriqne in hoc lib.* 8.

21 Notandum ſexto, quod ex illo nomine *Concordia* colligitur, quod partes litigantes inter ſe poſſunt componere, licet agatur de delicto, & ratio deducitur *ex l.* 2. §. *Et poſt operis. ff. de nou. oper. nunciat.* Io. Mon. *num.* 1. Archid. *nu.* 2. Dom. §. *ſi autem. nu.* 1. Vnde, ſi partes concordent, Iudex non tenetur iudicare. Franc. *num.* 2.

22 Notan. 7. circa dictionem *commodè*, quod quis non obligatur ad factum, niſi id commodè fieri poſſit, & ſic id dicitur poſſe fieri, quod commodè fieri poteſt. Gloſſ. *in v. continuatis.* Dom. §. *ſi autem num.* 3. & notatum eſt *ſup. num.* 14. Hoc vero dictum eſt in textu, vt notat Archid. *num.* 3. quia voluit haberi rationem viarum, & temporis, ætatis, & ſexus, & valetudinis, vt *l. Continuus actus &c.* §. *Cum ita. ff. de verborum obligat.* & propterea etiam tempus veniendi ad Curiam poſt arreptum iter ad illam arbitrio boni viri reliquit.

23 Notandum ex hoc 8. attento etiam illo verbo *continuatis*, quod continuatum dicitur iter, licet aliquando interpollatum ad vitandam grauem incommoditatem, & ſic continuatum aliquid dici poteſt non obſtante aliqua interpollatione, vt notant Archid. *num* 3. Anchar. *num.* 1. Butr. *nu.* 5. Et ſic continuum debet intelligi iuxta ſubiectam materiam, & quatenus commodè fieri poteſt.

24 Not. 9 circa illam clauſulam *aut vna præſente, altera non veniente, vel mittente*, quod in iure paria ſunt præſentem eſſe, & vocatum abeſſe, quia pro præſẽte habetur, qui vocatus abeſt. Anch. *notat.* 12. Citatio enim iuris, qua monentur litigantes venire coram iudice, habet vim peremptoriæ citationis ſuper tota cauſa, in qua ſine alia citatione proceditur, vt hic patet, & *ſup. cap.* 1. *de elect. in hoc* 6. Anchar. *not.* 9. Butr. *nu.* 2.

25 Not. 10. circa illud, *præter alias pœnas.* quod lex pœnalis noua antiquam pœnã non tollit. Anch. *nu.* 11. Dom. §. *ſi autem num.* 3. Quod tamen non eſt ſemper verum. Nam ſi lex noua imponat eiuſdem generis pœnam, ſed mitigatam, & limitatam cenſetur abolire ſeueriorem antiquam. Sic ſupra *cap. fin.* §. *Vt autem. de off. Deleg.* vbi *in d. cap. contra Conſeruatores* erat impoſita ſuſpenſio ab officio ſimpliciter, ex quo *Greg. XV. in Conſtit. de Conſeruatoribus*, impoſuit ſolam ſuſpenſionem ab officio Conſeruatoris, nunc ſuſpenſio ab officio ſimpliciter non habet locum, vt ibi eſt probatum.

26 Not. 11. circa illud, *pœna docente*, quia pœna ſummè docet, & ideo lex pœnalis datur pœna docente, qui fuit fatuus in culpa, ſit ſapiens in pœna. *cap. Qui ea, diſt.* 38. Archid. *nu.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Variæ Pontificum conſtitutiones circa bona Eccleſiarum vacantium.*
2 *Diuiſio textus.*
3 *Eius ſumma.*

4 *Con-*

4 *Conſtitutio iſta non comprehendit Laicos, nec omnes Eccleſiaſticos.*
5 *Comprehenduntur omnia beneficia, etiam manualia.*
6 *Non oratoria priuata, ſed Eccleſiæ authoritate Epiſcopi erecta, & dotata.*
7 *Quinque genera bonorum Clericorum.*
8 *Non comprehenduntur ſub hac prohibitione bona in vita alienata.*
9 *Nec patrimonialia.*
10 *Quando bona præſumantur acquiſita ex fructibus beneficij.*
11 *In dubio fauendum Eccleſiæ.*
12 *Eccleſia Clericis non habentibus ſucceſſores ſuccedit.*
13 *Non comprehenduntur eleemoſinæ ex miſſis, &c.*
14 *Nec diſtributiones.* 15.
16 *Comprehenduntur bona directè ad vtilitatem beneficiorum ſpectantia.*
17 *Fructus beneficiorum non exacti comprehendūtur*
18 *Quæ ſuperiores non poſſint ſibi vſurpare.*
19 *Sub decreto Concil. Trid. & canone Bullæ cœnæ, comprehenduntur omnia bona Eccleſiaſtica.*
20 *Actiones prohibitæ ſunt vſurpare, in proprios vſus conuertere, impedire, ſequeſtrare.*
21 *Pœna lata contra vſurpantes bona præfata.*
Qualiter ignorantia excuſet ab hac pœna.
22 *Ad obtinendam abſolutionem non ſufficit cautio.*
23 *Ex conſuetudine poteſt induci, vt liceat ſuperiori in ſuos vſus præfata bona conuertere.*
24 *Ex fructibus beneficij vacantis ſoluenda debita.*
25 *Dignitates minori pœna puniuntur.*
26 *Suſpenſio ab officio, non eſt ſuſpenſio à beneficio.*
27 *Suſpenſio aliquando ceſſat ſine abſolutione.*
28 *Per hanc conſtitut. non derogatur* cap. quia ſæpe de elect. In hoc 6.

Cap. Præſenti. 9.

1 PLures à ſummis Pontificibus conſtitutiones editæ fuerunt, & pœnæ impoſitæ contra vſurpantes bona Eccleſiarum tempore vacationis illorum. Bonif. 8. duas conſtitutiones ſuper hoc edidit, alteram relatam *ſup. in cap. Quia ſæpe.* 40. *de elect. in hoc lib.* & alteram in hoc *cap. Sed & Io.* 22. *in extrauag. Suſcepti regiminis,* 2. *de elect.* multa de his bonis diſpoſuit. De quibus etiam nonnulla ſtatuerunt Sixtus IV. in *extrauag. Sed vniuerſalis,* 5. *Et quia propter aſſiduas, de tregua, & pace,* & Bonif. Octauus *in Extrauag. Declarationes, de Decim.* Nam Innoc. 4. in Concilio Lugdunen. vt habetur *ſup. in hoc 6. cap. Generali* 13. *de elect.* prohibuit ne aliquis ſibi vſurpans cuſtodiam, & defenſionem bonorum Eccleſiarum tempore vacationis, ea vſurparet; quos quidem ſimul & Clericos, qui id procurarent voluit excommunicationi ſubiacere. Deinde huiuſmodi etiam bona beneficiatorum, quę ex fructibus beneficiorum obtenta fuerunt, & non alienata, nec per validum teſtamentum diſpoſita, & tempore mortis eorum exiſtentia applicauerunt Cameræ Apoſtolicæ Paulus Tertius *conſtit.* 29. & Pius Quartus *conſt.* 8. Inſuper, & fructus non exactos tempore mortis. Iulius Tertius *conſtit.* 7. & Sixtus Quintus *conſt.* 90. Et ad idem faciunt etiam, quæ diſpoſuit Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 11. Et quę decernuntur in Bulla Cœnæ *canon.* 17. Et vniuerſaliter iura omnia, quæ in communi contra vſurpantes bona Eccleſiarum emanarunt.

2 In hoc vero *cap.* tria ſtatuit præcipuè Pōtifex, primo enim prohibet bona Eccleſiarum tempore vacantiæ occupari, ſecundo vbi adſit conſuetudo id faciendi oſtendit, qualiter id fieri conueniat, tertio vero per hanc conſtitutionem non derogari *cap. Quia ſæpe ſup. de elect. in hoc lib.* decernit.

3 Præſenti igitur edicto prohibet ne Prælati, vel aliqua Eccleſiaſtica perſona bona vacantium Eccleſiarum ad eorum collationem, ordinationē, præſentationem, aut cuſtodiam ſpectantium, quæ vel in earumdem Eccleſiarum vtilitatem expendi vel ſucceſſoribus reſeruari debent, occupare, aut in ſuos vſus conuertere præſumant, niſi hoc eis ex priuilegio, conſuetudine, vel alia cauſa competat. Alioquin Epiſcopi, & ſuperiores ab ingreſſu Eccleſiæ, cæteri vero ab officio, & beneficio eo ipſo ſint ſuſpenſi, donec reſtituerint. Vbi vero præfata bona alicui competant ex priuilegio, aut conſuetudine, aut alia de cauſa, decernit id intelligendum de bonis, quæ ſolutis debitis, & oneribus ſuperſunt. Et tandem declarat per hanc conſtitutionem non derogari, *cap. Quia ſæpè, ſup. de elect. in hoc lib.*

4 Primo igitur cum *in d. cap. Quia ſæpe* ſolum Capitulis, Conuentibus, & Collegijs, eorumque perſonis ſingularibus prohibitum fuerit ne bona à Prælatis dimiſſa, aut vacationis tempore obuenientia, quæ vel in Eccleſiarum vtilitatem expendi, vel ſucceſſoribus reſeruari debent; hic vero hanc prohibitionem extendit ad Prælatos, & quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas, quibus Eccleſiæ ipſæ vacantes ſunt ſubiectæ, aut ad illos pertinent titulo vel collationis, vel ordinationis, vel præſentaturæ, vel cuſtodiæ. Vnde ſub hac prohibitione non comprehenduntur laici, vt notat *Gloſſ. in v. Eccleſiaſtica* Contra laicos enim conſtitutionem ediderat Inn. 4. *in d. Cap. Generali ſup. de elect.* vt dictum eſt *nu.* 1. Hic vero ſpecialiter huiuſmodi bonorum vſurpatio prohibetur Eccleſiaſticis. Nec tamen comprehenduntur Eccleſiaſtici omnes, ſed ſolum illi, quibus Eccleſiæ vacantes ſunt ſubiectæ, aut aliquo ex dictis titulis ad eos pertinent. Et ſic ſufficit, quod Eccleſia aliqua ſubijciatur Epiſcopo iure Epiſcopali, licet non ſpectet ad eius collationē, ad hoc vt Epiſcopus intelligatur comprehenſus ſub hoc edicto, & ſi illius Eccleſiæ vacantis bona vſurpet ſit ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenſus, vt notat Franc. *num.* 5. Sed decretum Concilij Trident. *ſeſſ.* 22. *cap.* 11. *& ſentent. Bullæ Cœnæ. in can.* 17. omnes tam Clericos, quam laicos comprehendit

5 In d. etiam *cap. Quia ſæpe* non fuit ſermo niſi de Eccleſijs Cathedralibus, Regularibus, ſeu Collegiatis, ſed hic Pontifex vniuerſalitèr loquitur de dignitatibus, Perſonatibus, Prioratibus, & Eccleſijs, limitatè tamē ſcilicet, ſi ſint ſubiectæ, vel pertineant aliquo ex recenſitis titulis ad illarū bona vſurpātem. Sic igitur ſub hac conſtitutione ſeruata pręfata limitatione cōprehenduntur omnia beneficia, etiam manualia Clem. *quia Regulares de ſuppl. neglig. Prælat.* Gloſſ. *in verb. vacantibus* Archid. Franc. *num.* 1. *&* 3. ſecus tamen eſſe, de beneficijs, quæ ſunt de menſa, & quæ per mortem Rectoris non dicuntur vacare, vt ex d. Clem. *Quia Regulares,* Vt tradunt ijdem DD. Pariter nec comprehenduntur Oratoria priuata per ea, quæ notantur in *cap. Ad hæc, de reſcript.* & docet Franc. *num.* 3.

Digitized by Google

Comprehenduntur vero Eccleſiæ erectæ, & dotatæ, Epiſcopi authoritate, vt in cap. *Nemo de conſecrat. diſt.* 1. Dom. *num.* 8. Butr. *nu.* 2. Franc. *num.* 1.

7 Bonorum vero genera quinque hic diſtingui debent, quæ apud Clericos reperiri poſſunt, vt notat Nau. *de reddit. Eccleſ. q.* 1. *n.* 19. Quædam enim ſunt patrimonialia, quæ nullo habito reſpectu ad Eccleſiam, ſeu beneficium illis competunt iure hæreditario, ſucceſſione, teſtamento, contractu, donatione, aut alia ſimili ratione laicis communi. Secundi generis ſunt, quæ Clericis competunt ratione alicuius miniſterij Eccleſiaſtici, non tamen ratione alicuius tituli beneficij. Et huiuſmodi ſunt, quæ Clericus acquirit concionando, confeſſiones audiendo, celebrando miſſas, aſſiſtendo funeribus Defunctorum, exercendo officia Æconomi, Capellani, aut Vicarij temporalis. Tertij generis ſunt directè ſpectantia ad Eccleſias, Hoſpitalia, aliaque Eccleſiaſtica loca, ſiue immobilia ſint, ſiue mobilia, & ſiue ad fabricam erigendam, ſiue ad infirmos curandos, ſiue ad aliud ſimile miniſterium ſint deputata. Quarti generis ſunt reditus beneficiorum, qui directè ordinatur ad ſuſtentamentum miniſtrorum ratione tituli beneficij. Quinti generis ſunt illa, quæ actuali intereſſentiæ deputantur, & quæ dicuntur diſtributiones quotidianæ.

8 Cum igitur in præſenti textu comprehendantur ea ſola bona Eccleſiarum, quæ tempore mortis in illis reperiuntur, vel tempore mortis obueniunt, & vel ad Eccleſiæ vtilitatem expendi, vel ſucceſſori debent reſeruari. Colligitur primo ſub huius textus prohibitione non comprehendi ea bona, quæ Eccleſiaſticæ perſonæ tempore vitæ eorum legitimè alienarunt, hæc enim bona tempore mortis eorum non iam inueniuntur in Eccleſijs, cum facta ſint per contractum validum, aut donationem alieni iuris. Quomodo autem Eccleſiaſtici ſint, vel non ſint Domini fructuum Eccleſiaſticorum, & poſſint, aut non poſſint donare, tractant hic Archid. & alij interpretes. De his ego latè ſcripſi *tom.* 1. *de ſtat. q.* 185. *a.* 7. *a a.* 2 *pag.* 213. Vbi plures ſtatus Eccleſiaſt. eorum bonorum diſtinxi, & de vſu eorum, & obligatione illa expendendi in pios vſus diſſerui, quamuis iſti Eccleſiaſtici hos fructus faciant ſuos. Et eiuſdem *q. a.* 8. *à num.* 229. *pag.* 433. egi de facultate teſtandi, & de donationibus cauſa mortis fieri prohibitis. Nec opus eſt ibi dicta repetere.

9 Colligitur ſecundo ſub huius textus prohibitione non comprehendi bona Clericorum patrimonialia, quia hæc non ſunt bona Eccleſiarum, ſed ſunt ſecularia, de quibus Clerici alias voto paupertatis non impediti, ſed habentes eorum bonorum dominium poſſunt quoque de illis diſponere tam in vita, quàm in morte, & ad hæredes tranſmittere. *Cap. Epiſcopus cum ſequen.* 12. *q.* 1. *cap. De laicis* 12. *q.* 2. *cap.* 1. *cum ſequen.* 12. *q.* 3. *cap.* 1. *&* 2. 12. *q.* 4. *cap* 1. *& cap. quia nos, & cap. Relatum el,* 2. *& cap. recquiſiſti de teſtam.* Couar. *cap.* 3. *de teſtamen. num.* 3. *&* 11. Sanchez. *opuſc. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 50. Et hic docent Butr. *num.* 12. Franc. *num.* 10.

10 Quomodo vero ex paupertate Clerici antequam obtinuiſſet beneficium, tempore mortis ſuæ præſumatur inuenta apud ipſū eſſe acquiſita ex reditibus beneficij, nec tranſmittenda ſint ad hæredes, Vide Panorm. *in cap.* 1. *num.* 3. & in cap. *Cum eſſes n.* 24. *de teſtam.* Rot. *dec.* 172. *nu.* 7. *&* 10 *par.* 3. *diu.* Maſcard. *de probat. concl.* 1171. *nu.* 31. *&* 32. Bellet. *p.* 1. *tit. de bon. Cler.* §. 6. *num.* 8. Barb. *l.* 3. *de iur. Eccleſ. cap.* 17. *num.* 51.

11 Et ſimiliter qualiter in dubio an peculium relictum à Clerico ſit acquiſitum de bonis Eccleſiæ, quod pro Eccleſia ſit reſoluendum, vt ad hæredes defuncti non tranſeat, habetur *ex cap. Quicumque in fine d.* 12. *q.* 3. & Rota *cap.* 1. *cum ſeqq. de peculia creditoriam*, & tradunt Menoch. *de arbitr. caſu* 195. *num.* 9. *& lib.* 3. *præſump.* 53. Bellet. *dic. tit. de bonis Cler.* §. 10. *in princ.* Rota *in Arboren. ſpolij* 17. *Ianu.* 1624. *coram Manzanedo* Barboſa *d. l.* 3. *de iure Eccleſ. cap.* 17. *num.* 52. Vbi ſubdit, quod ſi Clericus aliquod proprium obtinebat, ignoretur vero de quibus rebus in ſpecie, vel cuius quantitatis ſit peculium quæſitum, & in morte repertum, diuidendum erit inter Eccleſiam, & hæredem *cap.* 1. *in fin.* 12. *q.* 4.

12 Et nihilominus in his etiam bonis, ſi Clericus decedat inteſtatus, & non habeat ſucceſſores legitimos ab inteſtato ſuccedit Eccleſia, cui ſeruiuit *cap. fin.* 12. *q.* 5. *cap. Recquiſiſti*, *cap. Relatum el* 2. *de teſtam. cap.* 1. *de ſucceſſ. ab inteſt.* licet ſi Clericus ſit coniugatus, ſuccedat vxor, *cap. Sit manifeſta* 12. *q.* 1. *l. ſi quis Presbiter C. de Epiſcop. & Cler.* At vero *cap. Epiſcopus, qui filios* conſulitur Eccleſiaſticis, qui legitimos ſucceſſores non habent, ſi voluerint condere teſtamentum, non alium, quam Eccleſiam hæredem inſtituant. Barboſa *d. l.* 3. *c.* 17. *num.* 57.

13 Colligitur tertio, quod nec bona ſecundi generis comprehenduntur ſub prohibitione huius textus, quia illa cenſentur, ac ſi eſſent patrimonialia. Vnde quod de his bonis Clericus teſtari poſſit, tradunt hic Gloſſ. *in v. Reſeruari* Butr. *nu.* 12. Dom. *num.* 20. Franc. *num.* 10. Vnde qui habet Capellaniam non in titulum, ſed amouibilem, & quæ non eſt beneficium, de ſtipendio, quod pro ea recipit annuatim, poteſt in morte diſponere tanquam de bono quaſi patrimoniali, ſicut & Clerici, qui in certis Eccleſijs conueniunt ad miſſas celebrandas, poſſunt de illo lucro teſtari, vt explicat Franc. *loco citato*, Dom. *num.* 27.

14 Colligitur quarto, quod nec etiam quintum genus bonorum comprehenditur ſub huius textus edicto; quoniam diſtributiones ſunt ſtipendia perſonalia, quæ ad bona patrimonialia reducuntur. Quamuis hic diſtingui debeat duplex genus diſtributionum. Nam quædam ſunt, quæ non diſtinguuntur a præbendis, ſed præbendarum vice funguntur, & tales ſunt diſtributiones illarum Eccleſiarum, quarum fructus omnes in communi reponuntur, & Canonicis diſtribuuntur. De quibus ſermo eſt in *cap. Olim de verb. ſignif.* Aliæ vero ſunt diſtributiones a præbendis ſeparatæ, quales ſunt diſtributiones illarum Eccleſiarum, quæ habent præbendas diſtinctas Canonicis aſſignatas, & vlterius habent diſtributiones, quæ dantur intereſſentibus diuinis officijs, de quibus ſermo eſt *ſup. in cap. fin. de reſcript. in hoc lib. & cap. vn. de Cler. non reſiden* Et *cap. vltim de conceſſ. præbend. in eod. lib.* Corolarium indubitate verificatur de diſtributionibus iſtis magis propriè dictis, & a præbendis diſtinctis, quæ ſunt perſonalia ſtipendia, quæ Clerici faciunt ſua, ac ſi eſſent bona patrimonialia & temporalia. Nam & in bona temporalia tran-

ſeunt

ſrunt ſtatim, atque à Clerico recepta ſunt. Et ideo quod de ipſis Clericis teſtari poſſint, docent hic Io. Mon. Prob. Archid. Io. Andr. Anchar. Butr. *num.* 11. Dom. *num.* 18 Franc. *num.* 10.

15 Verum dicitur, quod nec comprehenduntur diſtributiones prioris generis, quia nec comprehenduntur præbendæ. Et ratio eſt, quia in textu exprimuntur ſolum Dignitates, Perſonatus, Prioratus, & Eccleſiæ quæcumque, Præbenda vero ab omnibus iſtis diſtinguitur, Butr. *num.* 5. Dom. *num.* 9.

16 Colligitur quinto, quod procul dubio ſub hac prohibitione comprehenduntur bona tertij generis, quæ etiam directè ſpectant ad Eccleſiæ vtilitatem, vnde eſt, quod nullus, vel Prælatus, vel Eccleſiaſticus, cui Dignitates, Perſonatus, Prioratus, vel quæcumque aliæ Eccleſiæ ſunt ſubiectæ, vel ad collationem, ordinationem, præſentationem, vel cuſtodiam eius ſpectant, ſibi aliquod bonum vſurpare ex illis, quæ ad præfatorum beneficiorum vtilitatem directè ſunt deputata, & vel tempore mortis beneficiati exiſtunt, vel tempore vacationis adueniunt, aut illud in proprios vſus conuertere.

17 Colligitur ſexto idem dicendum eſſe de bonis quarti generis, ſcilicet de reditibus, & fructibus beneficiorum. Quod tamen eſt verum, & intelligendum cum limitatione poſita in textu, ſcilicet quatenus huiuſmodi bona in vtilitatem Eccleſiæ expendi, aut ſucceſſori debeant reſeruari. Nam quantum ad iſta bona Clerici, vel ex conſuetudine iam præſcripta, vt colligitur ex *hoc cap. &* ex *cap Cum ubi* 18. *de verb. ſignif.* & tradunt Sot. *de iuſt. l.* 10. *q.* 4. *ar.* 3. & quam plures alij, quos refert, & ſequitur Barboſa *d. l.* 3. *Iur. Eccleſ. cap.* 17. *nu.* 67. vel ex priuilegio, vel ex conceſſione ſpeciali teſtari poſſunt; In caſu igitur teſtamenti, & quod bona defuncti Clerici etiam ex beneficijs aut eorum reditibus acquiſiti tranſeant ad hæredes, diſtinguendum eſt inter fructus perceptos, & collectos, & reconditos ante Clerici mortem, & non reconditos, ſeu collectos. Nam fructus ante mortem Clerici collecti vi teſtamenti tranſmittuntur ad hæredes, vt dixerunt *ſup. d. cap. ſi propter* Gloſſ. *in v. primi anni* Dom. *num.* 9. Franc. *num.* 5. Et in hoc cap. Gloſſ. *in ver. reſeruari*, & ad Mone. Prob. *num.* 1. Hoſtien. *in cap. fin num.* 5. & ibi Zabar. Imol. & Barboſ. *de pecul. Cleric.* Nauar. *de red. Eccleſ. q.* 2. *mon.* 13. Quod & eſt de mente Iulij Tertij, qui in Conſtitutione ſua 7. publicata anno 1550. diſponit, quod fructus beneficiorum, vbi non ſpectant ad Cameram Apoſtolicam, ſpectent ad ſucceſſores, etiam quod maturati fuerint tempore beneficiati, dummodo realitèr & cum effectu percepti non fuerint, & alijs proprijs bonis incorporati, etiam quod per beneficiarios non ſteterit quominus illos exegerint, imo etiam ſi omnem diligentiam pro eorum exactione iudicialitèr adhibuerint. Et ſic fructus beneficiorum non exacti realitèr, & alijs bonis non incorporati comprehenduntur ſub hac prohibitione, tanquam ſpectantia, vel ad Eccleſiam, vel ad ſucceſſorem, vel modo etiam ad Cameram Apoſtolicam.

18 Et ſic ex vi huius Decretalis nullus ex illis, quibus Dignitates Perſonatus, Prioratus, aut quæcumque Eccleſiæ ſubiectæ ſunt, vel huiuſmodi beneficia ſpectant ad eius collationem, ordinationem præſentationem, vel cuſtodiam poteſt ſibi vſurpare, vel in proprios vſus conuertere aliquod bonum ſiue magnum, ſiue paruum, quod ex fructibus beneficijs ſit obtentum, & non fuerit legitimè alienatum, vel per validum teſtamentum ad hæredes tranſmiſſum, & tempore mortis beneficiati non fuerit conſumptum, ſed extet, & ita quod nec fructus non exactos poteſt in proprios vſus conuertere, ſed eos Eccleſiæ, vel ſucceſſori, vel Cameræ Apoſtolicæ debet relinquere.

19 Sub prohibitione vero *Concil. Trid.* vniuerſa omninò bona, iuriſdictiones, cenſus, iura etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, obuentiones, quæ in miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, comprehenduntur. Et ſic comprehenduntur Præbendæ, diſtributiones, & quæcumque alia Eccleſiarum, ſed beneficiorum aut locorum piorum bona. Et in Canone Bullæ Cœnæ, paritèr comprehenduntur huiuſmodi bona omnia, nimirum iuriſdictiones, fructus, redictus, prouentus ad Papam, vel quamcumque Eccleſiaſticam perſonam pertinentes ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum.

20 Actiones vero prohibitæ in hac decretali ſunt occupare, & in proprios vſus conuertere *In Concil. vero Trident.* ſunt, quacumque arte in proprios vſus conuertere, aut vſurpare, aut impedire, ne ab eo, ad quem pertinent, percipiantur. In Bulla autem Cœnæ actiones prohibitæ ſunt vſurpare, & ſequeſtrare. Quamobrem qui ſibi vſurpant alicuius perſonæ Eccleſiaſticæ iuriſdictionem, fructus, emolumenta, præbendas, diſtributiones, glandes, oleas, ſyluas, fenum, triticum, penſiones, domorum, vel prædiorum, cenſus, decimas, & alia ad Eccleſiaſticas perſonas ſpectantia, & pariter, qui ſibi vſurpant fructus beneficij vacantis ſpectantes ad Eccleſiam, vel ſucceſſorem, vel Cameram Apoſtolicam incidunt in pœnas ſtatutas *in d. cap.* 11. *ſeſſ.* 22. *& in dict. can.* 17. Bullæ Cœnæ. De quibus vide DD. in d. Bullam Cœnæ ſcribentes, & alios, quos *dict. cap.* 11. *Concilium Triden.* refert Barboſa.

21 Pœna autem in hac Decretali lata pro Epiſcopo, & ſuperioribus eſt ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, & pro Abbati, & cæteris inferioribus ſuſpenſio ab officio, & beneficio; quoad vſque reſtituerint. Sed per *Concil. Trident.* lata eſt excommunicatio maior reſeruata Pontifici, & à qua non ſint abſoluendi, qui illam incurrerint, niſi præmiſſa reſtitutione. Pariter in Bulla Cœnæ impoſita eſt pœna excommunicationis in ea Bulla Papæ reſeruatæ. In hac vero *Decr. & in Concil. Trident.* eſt verbum præſumant, ſeu præſumpſerint, ex quo habetur, quod ad pœnam hanc incurrendam requiritur præſumptio, & ſcientia, & ſic ignorantia excludens dolum excuſet.

22 Non ſufficit vero ad obtinendam abſolutionem cautio, ſeu fideiuſſio, ſed requiritur actualis reſtitutio. Quod de pęna huius decretalis aduertit Gloſſ. *in ver. Reſtitutionem*. Quantum vero ad caſum præſentis decretalis poſſe conſuetudine, vel priuilegio, vel alia rationabili cauſa fieri, vt bona beneficiati defuncti, quæ alias ſpectarent ad Eccleſiam, aut ſucceſſorem, competant Prælato, vel ei, ad quem ſpectat collatio, ſeu ordinatio, præſentatio, aut cuſtodia beneficij habetur

betur

Digitized by Google

betur expreſsè ex hoc textu,& aduerterunt Io.Mon. Io.And. *in reg. Nemo in d.reg.* Dom. *nu.* 12. Franc. *n.* 2.Imo textus excipit ab obligatione,& pœna eos ſuperiores, ex prænominatis, quibus præfata bona in proprios vſus conuertere, aut vſurpare conuenit ex priuilegio, conſuetudine, aut alia rationabili cauſa. Et quia conſuetudine obtineri poteſt, vt beneficiatus teſtamento diſponat de fructibus beneficij, quos fecit ſuos, & de acquiſitis ex illis, vbi hæc conſuetudo adſit, huiuſmodi bona tranſeunt ad hæredes, vt Francus aduertit *d. nu.* 2. Vbi tamen committendo adſit, priuilegiumq; aut ſtatutum, vt ſuperiores fructus aliquos vacantium beneficiorum primi, aut ſecundi anni, aut amplius percipiant, ſeruanda eſt conſtitutio Io. 22. *in extrau. ſuſcepti Regiminis de elect.*

24 Tandem aduertendum eſt, quod Pontifex decernit,quod vbi ex conſuetudine, vel priuilegio quis poſſit frui bonis beneficiati defuncti; hoc debet intelligi de ijs,quæ poſt ſolutionem onerum, & debitorum remanent. Tractat autem hic Buttr. *num.* 5. An hoc ſit vniuerſaliter verum, quod bona intelliguntur deductis expenſis. Sed certè in hoc caſu non habet difficultatem. Fructus enim Eccleſiæ, vt habet Dom. §. *Sanè num.* 4. *& 6.* qui vno anno colliguntur ſunt deputati pro illius anni oneribus, & ideo de illis ſatisfieri debet debitis,& oneribus eiuſdem anni. Vnde ſolum quæ ſuperſunt deductis debitis, & oneribus competere poſſunt ei,cui fructus,& bona defuncti deſtribuuntur.

25 Notandum primo, quod Epiſcopi vſurpantes ſibi bona Eccleſiarum vacantium puniuntur ſuſpenſione ab ingreſſu Eccleſiæ, inferiores vero ſuſpenſione ab officio,& beneficio,quæ eſt pœna maior; habetur enim ratio dignitatis,vt mitius puniantur,qui maiori fulgent dignitate. Quamuis minor pœna maior cenſeatur,& ſit inflicta digniori,quam pœna maior minus digno impoſita.

26 Notandum ſecundo ex hoc textu haberi, quod ſuſpenſio ab officio,de ſe non eſt ſuſpenſio à beneficio,quia in textu vtraque ſuſpenſio exprimitur, vt diſtincta Dom *num.* 7.

27 Notandum tertio, quod aliquando ſuſpenſio ceſſat ſine abſolutione; Nam ſuſpenſio lata in hoc textu contra occupantes bona Eccleſiarum vacantium non durat, niſi donec fiat reſtitutio bonorum occupatorum, facta vero reſtitutione ceſſat ſine aliqua alia abſolutione. Gloſſ. *in verb. Quouſque.*

28 Notandum quarto, quod Pontifex expreſsè hic dixit per hanc conſtitutionem non derogari conſtitutioni ſuæ relatæ *ſupra in cap. Quia ſæpè de elect. in hoc lib.* & fuit hoc factum ex ratione conuenienti, quia in prælato capite derogatur priuilegijs, & conſuetudini contrariæ, hic vero priuilegium, & conſuetudo approbatur, vnde voluit Pontifex, vt ſciremus in hoc non derogari illi conſtitutioni. Merito autem ibi Pontifex derogauit conſuetudini, quia conſtitutio illa erat contra ſubditos, nimirum contra Capitula, ſeu Collegia vſurpantia ſibi bona Cathedralium, & Collegiatarum ſpectantia ad Epiſcopos, & Prælatos, hic vero prohibentur ſuperiores ipſi, ne occupent bona Eccleſiarum, ſeu ſucceſſorum,magis abſurdum vero eſt, quod ſubditus vſurpet ſibi poteſtatem ſuper Prælato ſuo,& rebus illius, vt aduertit Gloſſ. *fin. in add.* & Io. Mon.*num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Decretalis data ad declarationem*, cap. ſi Epiſcopus 11. q. 3.
2 *Capitulum ſuccedit Epiſcopo in Ordinaria iuriſdictione.*
3 *Capitulum abſoluit excommunicatos.*
4 *Abſoluere à cenſuris eſt iuriſdictionis.*
5 *Capitulum poteſt excommunicare.*
6 *Et poteſt diſpenſare.*
7 *Abſoluit ab his, à quibus abſoluiſſet Epiſcopus ordinaria iuriſdictione.*
Capitulum non ſuccedit Epiſcopo, niſi in ordinaria iuriſdictione.
8 *Non ſuccedit in delegata generaliter.*
9 *Capitulum non poteſt vti facultate conceſſa Epiſcopis* ſeſſ. 24. c. 6. Concil. Trid.
10 *Capitulum non ſuccedit in ordinaria iuriſdictione etiam in illis, quæ ſunt gratiæ.*
11 *Capitulum Sede vacante poteſt abſoluere ab excommunicatione lata, ſiue à iure, ſiue ab homine.*
Abſoluit ab excommunicatione lata à Prælato inferiori.
12 *Etiam Capitula inferiora ſuccedunt in iuriſdictione Prælatorum.*
13 *In Eccleſijs Cardinalium quid ſeruandum.*
14 *Capitulum ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi capti à Paganis.*
15 *Viſitator Apoſtolicus, vel Vicarius Capituli eamdem habent facultatem abſoluendi, &c.*
16 *Excipitur caſus, in quo abſoluere vt ſupra fuiſſet Capitulo interdictum à Papa.*
17 *Plures caſus, in quibus Capitulum ſuccedit, aut non ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi.*

DE MAIOR. ET OBED.

Cap. Epiſcopali, vnicum.

1 EPiſcopum ſucceſſorem poſſe à prædeceſſore ſuo excommunicatos abſoluere, habemus explicatum *in cap. Si Epiſcopus* 11.*q.*3. Et quia cap. illud loquitur de Epiſcopo ſucceſſore, per locum à contrario ſenſu deducebat Goffred. quod id præſtare non poſſet Capitulum, ſed expectandus eſſet ſucceſſor Epiſcopus. Vt tamen aduertit Gloſſ. in *v. Impertiri*, contrarium tenuerunt ante editionem huius Decretalis Hug. Vincen. Bern. & Hoſtien. Ad declarationem igitur huius controuerſiæ data fuit præſens conſtitutio per Bonifacium Octauum. Nam neque *cap. ſi Epiſcopus* oppoſitum probabat, cum in eo vnum affirmetur, ſcilicet, quod ſucceſſor damnatos à prędeceſſore poteſt abſoluere, ſed aliud non negatur, ſcilicet, quod hoc non poſſet Capitulum Sede vacante.

2 Maximè quod Capitulum ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopali Sede vacante, vt habetur *ſup. eod.tit.cap.His, qui nu.* 11. *& cap. Cum olim* 14. *vbi* Gloſſ. *in v. Capitulo cap. Ad abolendam, vbi* Gloſſ. *in v. Sede vacante, ſup. de hæret. cap. penultim.* vbi Gloſſ. *v. Capitulum, & cap. vlt. ſup. de ſupplend. neglig. Prælat. in hoc lib.* & infra *cap.* 1. vbi Gloſſ. *in v. præſentatos, de inſtit. cap. Quia ſæpè*, vbi Gloſſ. *in v. reſeruari, ſupr. de elect. in hac 6. cap. nullus in ſin princ. ſup. de tempor. ordin. in hoc lib.* Clem. 5. §. 1.

vbi

vbi Gloſſ. in v. *Sede vacante, de hæret.* Friin. *in cap. Cum omnes nu. 10. de conſtit.* Selua *de beaef. par. 3. q. 66. num. 3.* Pariſ. *de reſignat. l. 7. q. 27. num. 11.* Et hic tradunt communitèr Io. Mon. Archid. Io. Andr. Lap. Anch. Butr. Dom. Franc. & Barboſa. Et benè aduertit Franc. *num.* 10. quod non intereſt an bona Capituli, & Epiſcopi ſint diuiſa. Quia hoc non obſtante Capitulum ſuccedit in ordinaria iuriſdictione Epiſcopi, etiam quantum ad adminiſtrationem temporaliũ, licet non poſſit conferre beneficia.

3 Decernitur propterea in hac conſtitutione, quod Capitulum Sede vacante poteſt abſoluere omnes illos ſiue à iure, ſiue ab homine excommunicatos, quos potuiſſet abſoluere Epiſcopus defunctus ſi vixiſſet. Quod ex hoc *cap.* Deduxerunt etiã Panorm. *dict. cap. His, qua num. 3. de maior. & obed. & in cap. 2. num. fin. ne Sede vacant.* Syluest. *verb. Capitulum. §. 2.* Suarez. *de Cenſur. diſput. 7. ſeſſ. 2. num. 4.*

4 Etenim abſoluere à cenſuris eſt poteſtatis iuriſdictionis, vt aduertit Dom. *num.* 2. Et quamuis abſoluere in foro conſcientiæ, ſeu in actu ſacramentalis Confeſſionis ſupponat poteſtatem Ordinis, vt notat Franc. *num.* 2. Nihilominus abſolutio à cenſuris, quæ eſt liberatio à pœna, eſt actus iuriſdictionis, ſicut enim iuriſdictionis eſt inferre cenſuram, ita iuriſdictionis eſt à cenſura abſoluere, & liberare, Capitulum vero ſuccedit Epiſcopo in ijs, quæ ſunt iuriſdictionis.

5 Vnde eſt, quod Capitulum poteſt etiam præcipere ſub pœna excommunicationis, & contra contumaces ſententiam excommunicationis ferre, vt per Innoc. Gloſſ. & Hoſten. *in d. cap. His, qua de maior. & obed.* notat hic Franc. *num.* 1. vbi quod Capitulum ſuccedit Epiſcopo in poteſtate iuriſdictionali, etiam quoad poteſtatem excommunicandi, abſoluendi, interdicendi, & corrigendi etiam iudicialitèr ſententiando.

6 Et ſicut Capitulum poteſt à cenſuris abſoluere, ſic poteſt diſpenſare in illis, in quibus poteſt diſpenſare Epiſcopus ratione iuriſdictionis Epiſcopalis. Henriq. *lib. 14. cap 20. §. 1.* Barboſa *de off. Epiſcop. alleg. 36 n. 10. & alleg. 45. nu. 26.* Sayr. in Clau. Reg. *lib. 6. cap. 11. num. 84.*

7 Hoc tamen limitatur in textu, vt non poſſit Capitulum vniuerſalitèr abſoluere ab omni excommunicatione, ſed ab ea ſola, à qua potuiſſet abſoluere Epiſcopus, ſi vixiſſet. Quod etiam intelligendum eſt, de poteſtate Epiſcopi ordinaria, non vero de poteſtate, quæ Epiſcopo ex priuilegio, ſeu conceſſione ſpeciali conuenit, aut ex delegatione. Syluеſ. *v. Capitulum §. 2.* Flamin. *de reſig. lib. 7. qu. 23. nu. 24.* Selua *de benef. l. 3. q. 66. nu. 3.* Panorm. *in cap. ſcriptum, de elect. & in cap. Verum de for. compet. & in cap. His qua, de maior. & obed.* Suarez. *de cenſur. diſp. 7. ſect 2. nu. 4.* & alij plures, quos retuli *ſup. cap. penal. de ſupplend. neglig. Prælat.* Quamuis vero Io. Monach. *hic num.* 3. quem ſequuntur Io. Andr. *num.* 3. Butr. *nu.* 12, voluerit, Capitulum ſuccedere Epiſcopo etiam in illis, quæ competunt Epiſcopo, vt delegato delegatione generali à Sede Apoſtolica, & allegat ad hoc *cap. Ad abolendam in fin. de hæreticis, & infra cap. p. in fin. de præben.* tamen hoc tanquam dictum ſine fundamento iuris admittendum non eſt, in citatis enim text. & in locis notatis, nec verbum eſt de Capitulo; & aliud eſt, quod Papa delegatione generali det Epiſcopis facultatem in exemptos, quod facit *d. cap. ad abolendam de hæret. in fin. & d. cap. p. de præben. in fin.* aliud eſt, quod ſtatuerit facultatem hanc tranſire in Capitulum Sede vacante. De hoc nihil ſtatutum in dictis textibus reperitur, nec alibi inuenitur diſpoſitum. Ideo loco citato cum Fagnano, & alijs, dictum eſt Capitulum non ſuccedere Epiſcopo in facultate generalitèr delegata. Et videri etiam poſſunt alia, quæ de re hac probata ſunt *tom. 2. de ſtatut. q. 187. a. 1. à n. 301. pag. 69.*

Ideo quod Capitulum Sede vacante non poſſit vti facultate diſpenſandi in irregularitate, quam *Trident. ſeſſ. 24. c. 6.* conceſſit Epiſcopis, quia Capitulum non ſuccedit Epiſcopo in delegatis ſibi à Sede Apoſtolica, tanquam decium à Sac. Congreg. ſuſtinent plures, & præcipuè Bonac. *de cenſ. diſp. 7. q. 5. p. 1. n. 6.*

10 Quod etiam habet idem Monachus *num.* 3. & poſt illum alij, ſcilicet, quod Capitulum ſuccedit Epiſcopo in illis, quæ ſunt iuſtitiæ, non vero in illis, quæ ſunt gratiæ, quia non poteſt res Eccleſię alienare *cap. ſi qua 12. q. 2.* non eſt in iure fundatũ; quia imo Capitulũ ſuccedit & in his, quæ ſunt iuſtitiæ, & quæ ſunt gratiæ, & vniuerſalitèr in omnibus, quæ ſunt iuriſdictionis Ordinariæ, vt apud omnes conſtat. Solum datur hæc limitatio, quod hoc fallit in caſibus in iure expreſſis, inter quos eſt caſus alienationis rerum Eccleſiæ. Videri poſſunt de hoc dicta *tom. 1. de ſtatut. q. 185 ar. 7 nu. 577. pag. 343.* hic enim & alij caſus ſunt, in quibus Capitulo interdictum eſt Sede vacante vti iuriſdictioni ordinaria Epiſcopi.

11 Poteſt vero à cenſuris abſoluere non ſolum latis à iure, & non reſeruatis Papæ, à quibus poteſt abſoluere Epiſcopus, ſed etiam latis ab homine nimirum, vt explicat Gloſſa vel ab ipſo Epiſcopo defuncto, vel ab eiuſdem Vicario, aut Delegato, aut etiam ab aliquo inferiori non exempto, vt ab Archidiacono; vbi Sede vacante habeat exercitium iuriſdictionis, & poſſit aliquem excommunicare; Epiſcopus enim iuriſdictione ſua ordinaria poteſt excommunicatos ab inferioribus non exemptis ſeruatis ſeruandis abſoluere, vt in *cap. Cum Eccleſiarum ſup. de off. Ord. in antiq. & in cap. Cum in Eccleſijs ſup. hoc eod. tit.* Et in hac iuriſdictione Capitulum ſuccedit Sede vacante Io. And. *n. 3.* Butr. *nu. 12.* Franc. *num.* 2.

12 Quamuis autem regula noſtri textus principalitèr verificetur in Capitulo Cathedralis Eccleſiæ. Nam loquitur de Capitulo Epiſcopali Sede vacante, tamen vbi Collegiales Eccleſię, vel Regulares inferiores habeant Pręlatum, qui habeat iuriſdictionem in vtroque foro, & poſſit excommunicare, & abſoluere; quoniam etiam huiuſmodi Capitula ſuccedunt iuriſdictione ordinaria ſui Pręlati Sede vacante, vt hic docet Franc. *num.* 2. & docuit Panorm. *in cap. His, qua. 11. nu. 2. de maior. & obed.* ideo & huiuſmodi Capitula abſoluere poſſunt Sede vacante ab illis excommunicationibus, a quibus abſoluere potuiſſet eorum Pręlatus ſi vixiſſet. Quamuis ſi Capitulum non ſit exemptum viuente Epiſcopo maneat illi ſubiectum, ſicut & illi ſubijciebatur Prælatus eius, & ſic Sede Epiſcopali vacante capitulum inferius, eiuſque Pręlatus ſubijciantur Capitulo Cathedralis, quod ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopali.

13 In

13 In Eccleſijs vero ad quarum titulum creati ſunt Cardinales ſeruanda ſunt ſancita *ſup. eod. tit. cap. His quæ.* Quamuis alias Cardin. in ſuis titulis habeant iuriſdictionem quaſi Epiſcopalẽ. Io. Mon. *num.* 2. Io. And. *in princ.* Butr. *num.* 11. Franc. *n.* 2.

14 Extenduntur vero prædicta, vt nedum vera ſint ſede realiter vacante per mortem, vel amotionem totalem Epiſcopi, ſed etiam ſi ciuiliter vacet, quia Epiſcopus ſit captus à Paganis, vel ſchiſmaticis *in termin. cap. ſi Epiſcopus, ſup. de ſupl. negl. Prælat. in hoc lib.* Quod hic aduertunt Gloſſ. & Butr. *num.* 2.

15 Quod ſi ſede Epiſcopali vacante iuriſdictio non ſit pœnes Capitulum, ſed pœnes vel Viſitatorem Apoſtolicum, vel Viſitatorem (in caſu ſibi permiſſo) datum ab Archiepiſcopo in *term. c. vlt. ſup. de ſupl. neglig. Prælat. in hoc* 6. vel ſit etiam ſimul pænes Vicarium inſtitutum ab eodem Capitulo, is poterit abſoluere excommunicatos à iure, vel ab homine prout potuiſſet Epiſcopus ſua ordinaria iuriſdictione. Et aduertit Gloſſ. in *v. iuriſdictio,* quod ſufficit ſi Vicarius habeat iuriſdictionem genaralem in ſpiritualibus, ad hoc vt facultate abſoluendi ab excommnnieatione iuris, & hominis vti poſſit. Quod vero in Regno Galliæ in multis Eccleſijs ſede vacante Reges ſibi vindicent iuriſdictionem temporalium; & quod certis dignitatibus competat ex ſpirituali iure adminiſtratio ſpiritualium, aduertunt Gloſſ. & Mon. *nu.* 4. Io. And. *num.* 3. Butr. *num.* 11. Dom. *num.* 7.

26 Tandem vero in textu excipitur caſus in quo à ſede Apoſtolica interdictum fuiſſet Capitulo præfatos excommunicatos abſoluere. Arbitratur vero gloſſ. in *verb. Sede Apoſt.* quam ſequitur Dom. *num.* 6. Quod nullus Papa inferior poſſit à Capitulo hanc abſoluendi facultatem auferre. Sufficeret vero ſi Papa expreſsè, vel tacitè eandem auferret facultatem. Mon. *num.* 4. Dom. *num.* 7.

26 Notandum, quod Io. And., Butr., Dom. & Francus hic ennumerant caſus, in quibus Capitulum ſuccedit, aut non ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi. Diſtinguunt vero caſus certos, ab incertis. Certi caſus ſunt primo quod Capitulum abſoluit ab excommunicatione, vt *in hoc textu.* Secundum quod ſuccedit in adminiſtratione ſpiritualium, & temporalium ſiue ſedes vacet, ſiue quaſi, vt *in cap. penult. & vlt. ſup. de ſuppl. negl. Præl. in hoc* 6. Tertium, quod confirmat electiones. *cap. Cum olim. ſup. hoc eod. tit.* Quartum, quod dat Inquiſitores hæreſis. *Clem.* 1. & 2. *de hæret.* Quintum, quod iudicat contra hæreticos, *cap. ad abolendam, in princ. ſup. de hæret.* Sextum, quod dat commendatitias ad Ordines, *cap. Nullus, ſup. de temp. ordin. in hoc* 6. Septimum, quod inſtituit præſentatos, vt *in cap.* 1. *infr. de inſtit.* Octauum, quod dat coadiutores infirmis, vt *infr. cap.* 1. *§. ſi vero de Cler. ægrot.* Vnde ex Bart. notat Francus, quod mortuo Epiſcopo ceſſat coadiutor Epiſcopi, & ſuccedit Capitulum in adminiſtratione. Nonum, quod confert beneficia ſpectantia ad Collationem Epiſcopi, & Capituli, vt *infr. cap.* 1. *ne ſede vacan.* Decimum, quod compellit executores teſtamentorum, qui illud officium ſuſceperunt, vt per Io. Andr. *in cap. Ioannes ſup. de cler. non reſid. ſeu in tit. de teſtam.* Pariter autem primo certum eſt, quod Capitulum non confert Beneficia, quorum collatio ſpectat ad Epiſcopum ſolum, vt *in cap.* 1. *§. fin. infr. Ne ſede.* Quod extenditur etiam ſi beneficiorum collatio ſpectet ad Epiſcopum, & alium à Capitulo diſtinctum. *Panorm. cap. Cum olim, ſup. hoc eod. tit.* Secnndo non ſuccedit in conſilio dando, quod ab Epiſcopo requiri debet, vt *in d. c.* 1. *§. fin. infr. Ne ſede vacan.* Tertio, quia non alienat immobilia, vt *in cap. Is cui ſup. de elect. in hoc lib.* Sed modo neque hoc poteſt Epiſcopus ſine beneplacito ſedis Apoſtolicæ. Quarto, quia non ſuccedit in immunitatibus, & priuilegijs conceſſis Epiſcopali dignitati, vt *in cap. fin. inf. de priuil.* Præter hos caſus vero, alios controuerſos recenſent, & 25. numerat Franc. Quæ apud illum, & alios videri poterunt, relinquuntur enim ſuis locis examinanda.

SVMMARIVM.

1 *Ad quid emanauit decretalis iſta.*
2 *Summa illius.*
3 *Conuentio Eccleſiæ cum ſæculari pro conceſſione ſepulturæ.*
4 *Et ſæcularis cum ſæculari.*
5 *Et Eccleſiæ cum Eccleſia.*
7 *Quodnam pactum poſſit iniri à Regularibus cum Parochis.*
7 *Regulares poſſunt ſe obligare ad non recipiendum aliquos ad ſepulturam.*
8 *Quid ſi fiat pactum non recipiendi aliquos ad ſepulturam cum præiudicio Parochialis.*
9 *Idem ſi pactum fiat inter ſæculares.*
10 *Pactum huiuſmodi perpetuum.*
11 *Priuilegium non tollit pactum præcedens.*
12 *Per pactum renunciatur priuilegio.*
13 *Dictio omnino importat aliquid debere fieri ſine contradictione.*
15 *Pactum initum ad fauorem Eccleſiæ perpetuũ eſt.*

DE PACTIS.

Cap. Pactum. 1.

1 EManaſſe hanc decretalem ad declarationem eorum, quæ habent Innoc. & Hoſt. *ſupra cap.* 1. *de ſepult.* exiſtimat Gloſſ. *in v. pactam.*

2 Determinat vero Pontifex, quod ſi Monaſterium aliquod habens priuilegium liberæ ſepulturæ ineat pactum cum Rectore parochialis, ne aliquos, vel certos parochianos recipiat ad ſepulturam, omnino pactum ſeruari debet, quia per pactum derogatur priuilegio.

3 Hic autem primo difficultas eſſe poteſt; qualiter poſſit fieri pactum in materia ſepulturæ, cum Ius ſepeliendi ſit ſpirituale, ſpiritualia vero non cadunt ſub pacto, *cap. fin. de pactis.* Et eo magis, quod ſepultura nullius eſt in bonis, vnde videtur, quod non poſſit debere ſeruitutem alicui. Sed aduertendum, quod circa ſepulturam pactum, vel eſt inter Eccleſiam, & ſæculares, vel inter ſæculares ipſos, vel inter Eccleſias. De primo difficultas eſt, an Eccleſia ſine ſimonia poſſit capellas, & loca ad vſum ſepeliendi defunctos tradere ſæcularibus ex pacto. Quam difficultatem latè explicaui *tom.* 1. *de ſtat. q.* 185. *a.* 7. *nu.* 383. *& ſeqq pag.* 300.

4 Quantum ad ſecundum difficultas eſt, qualiter ius ſepeliendi, quod eſt mere ſpirituale conuenire poſſit Laicis priuatiuè, ita quod vnus, vel aliqui Laici habeant ius vt ſepeliantur in hac capella,

pella,

pella, vel ſepulchro priuatiuè quoad alios, & qualiter eſſe poſſit; vt ſepultura vnius debeat ſeruitutem alteri, ita quod vnus habeat ius, vt poſſit in ſepultura alterius ſepeliri. Et banc difficultatem examinaui *tom. 2. de ſtat. q.* 187. *a.* 4. demonſtrando primo quale ſit ius, quod ex conceſſa ſepultura habent, qui ſepulturam eligunt. *à n.* 352. *pag.* 490. Et quale ius priuatiuum quoad alios conueniat ſepultuario. *à num.* 374. *pag.* 497. Et quibus modis, & præcipuè an pacto acquiri poſſit ius ſepeliendi priuatiuè quoad alios, *à num.* 386. *pag.* 500.

5 De tertio difficultas eſſe poteſt, quis ſit is cui competit concedere ſepulturam in Eccleſia, quam examinaui *tom. 2. de ſtat. d. q.* 187. *a.* 4. Ea vero quæ pertinent ad tertiam difficultatem examinaui *d. q.* 187. *a.* 4. Declarando primo qualiter ius ducendi funus eſt Parochi, ſed ius admittendi ad ſepulturam eſt Papæ, & Epiſcoporum, nullique Eccleſiæ competit niſi ex gratia. Et quod nulla Parochialis Eccleſia habet, vel habuit vnquam ius abſolutè, & ſimpliciter neceſſitandi Parochianos, vt ſepeliantur in Parochiali, ſed ſolum vt in ea ſepeliantur, ſi alibi non eligerint ſepulturam, vel non habeant ſepulturam maiorum; Et quod Eccleſiæ Regulares habent liberam ſepulturam. *a num.* 330. *pag.* 432. Et qualiter fideles habeant ius liberum eligendi ſibi ſepulturam in quacumque Eccleſia. *a num.* 257. *pag.* 467. Et quæ ſit Eccleſia Parochialis, in qua ſepeliri debent, qui alibi vel nõ habent ſepulturam maiorum, vel ſibi nõ elegerunt ſepulturam. *a nu.* 311. *pag.* 481. Et cui cõpetat concedere ſepulturam in Eccleſia. *a nu.* 365. *pag.* 494.

6 Cum igitur tam Parochiales Eccleſiæ, quam Regulares habeant ius admittendi corpora defunctorum ad ſepulturam, ſupponitur in hoc textu, quod licitum ſit Parochis, & Regularibus paciſci ſuper hoc iure. Et quidem pacto gratuito, quod fit gratis ſe obligando, res tranſit ſine difficultate, quia non eſt contra dignitatem rei ſpiritualis, quod donetur, imo petit gratis dari. Quamobrem ſuppoſita aliundè facultate renunciandi, ſeu cedendi, aut donandi ius, quod vna Eccleſia habet, iam bene intelligitur quod vna Eccleſia ex pacto gratuito cedat alteri ius ſepeliendi, quod habet. Sed rebus ſpiritualibus non competit vt poſſint vendi, vel contractu oneroſo ex iuſtitia obligante alienari, quia Chriſtus dixit gratis accepiſtis, gratis date, vnde quod repugnet rebus ſpiritualibus alienari ex pacto inducente obligationem iuſtitiæ, vel etiam commutari probaui in *tract. de elect. cap.* 7. *num.* 146. *pag.* 126. Vnde huiuſmodi conuentiones quatenus permittantur intelligi debent, vt ſint donationes ſine aliquo prætio, & pacto mutuo obligante ex iuſtitia, prout explicaui *tom. 2. de ſtatibus. q.* 187. *a.* 4. *num.* 911. *pag.* 652.

7 Sic ergo circa ius ſepeliendi inter Eccleſias poſſunt iniri conuentiones, & pacta. Neque hoc obſtat libertati ſæcularium ad eligendam ſepulturam, vbi voluerint, quia ſimul cum hac libertate eſt libertas in hac, aut illa Eccleſia eos non recipiendi ad ſepulturam. Neque enim Eccleſia hæc compellitur abſolutè aliquem ad ſepulturam recipere, & ideo ſine præiudicio tertij poteſt Eccleſia vna alteri ſe obligare, vt non recipiat aliquos ad ſepulturam, in illis caſibus in quibus non tenetur cadauera recipere. Secus ſi ex obligatione eos admittere debet, ſicut Parochialis tenetur admittere Parochianos, qui in alia Eccleſia nec elegerunt ſepulturam, nec habent ſepulturam maiorum. Et Eccleſiæ Regulares, tenentur admittere eos, quibus pro eorum familijs, aut hæredibus conceſſerunt ſepulturam. Sic igitur in caſibus in quibus Eccleſiæ Regulares, de iure non tenentur aliquos admittere ad ſepulturam, poſſunt ſe obligare Parochiali, vt eos non admittant. Anchar. *n.* 1. Butr. *n.* 1. & 10. Franc. *num.* 2. & 3. Dom. *num.* 6.

8 Quod ſi inter Parochum, & Monaſterium fieret pactum ſub hac conditione, & clauſula, quod Monaſterium non reciperet Parochianos illius in præiudicium Parochiæ, per hoc pactum excluderetur ſimpliciter in eo Monaſterio ſepultura Parochianorum illius Parochi, quia eorum ſepultura in monaſterio ſemper eſſet ſibi præiudicialis, quia licet dum ſepelirentur in monaſterio ipſe haberet quartam, nihilominus non haberet totum ſepulturæ emolumentum, quod haberet, ſi ſepelirentur in Parochiali. Tamen in hoc caſu excluſi eſſent illi, qui iam in monaſterij Eccleſia habent propriã, vel maiorum ſepulturam. Quia horum reſpectu Parocho non debetur, nec poteſt competere niſi quarta. Vnde clauſula illa hoc tantum operaretur, quod in monaſterio non poſſent ſepeliri, qui in eo ſibi eligerint ſepulturam de nouo. Io. And. *in princ.* Anchar. *num.* 2. Butr. *num* 6. Dom. *nu.* 7.

9 Quamuis vero textus loquatur de pacto inito cum monaſterio, tamen idem dicendum eſt de pacto inito inter Parochum, & quamcumq; aliam Eccleſiam regularem, vt pactum teneat, & ſeruari debeat, ſi alia Eccleſia conueniat cum Parocho ve aliquos, vel omnes eius Parochianos ad ſepulturam non admittat. Archid. *num.* 1. Io. Andr. *in princ.* Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 1.

10 Hoc tamen pactum non eſſe ex natura ſua perpetuum ex parte Rectoris voluit Lap. quia non interuenit authoritas ſuperioris. Sed eſſe ex vtraque parte perpetuum tradunt Archid. *num.* 1. Io. And. *num.* 2. Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 13. Dom. *num.* 10. Franc. *nu.* 3. quia cum pactum ſit factum ad fauorem Eccleſiæ Parochialis, non requiritur ex parte Rectoris authoritas ſuperioris. Ex parte vero religioſorum, quia per pactum renunciatur priuilegio. Vnde prædicti DD. addunt, quod ex talis pacti læſione Regularibus non competat reſtitutio in integrum, eo quia pactum ſit iuris authoritate firmatum. *ar. l.* 1. *C. de his, qui v. ætatis.* Sed de his dicetur *infra cap. fin. in hoc tit.*

11 Cum autem textus regula à DD. in duplici ſenſu intelligatur, ſecundum quod contingere poteſt, quod pactum præcedat, vel ſubſequatur ad priuilegium, ſi accipimus intellectum, vt pactũ præcedat priuilegium, ſuppoſito quod pactum ſit validum, ſine controuerſia eſt, quod priuilegium ſubſequens non præiudicat pacto, & quod pactum derogat priuilegio, quia priuilegium non derogat pacto ſpeciali, niſi eius faciat expreſſam mentionẽ. Dato igitur, quod inter Parochũ, & Monaſterium præceſſiſſet pactum validum de non admittendo parochianos illius ad ſepulturam, ſuperueniens priuilegium liberæ ſepulturæ conceſſum Monaſterio non præiudicat pacto, niſi eius faciat expreſſa mentionem. *cap.* 1. *ſup. de conſt. in hoc* 6.

12 Si vero intelligamus, quod pactum ſuperueniat priuilegio, idem aſſeritur, ſcilicet quod per pactum derogatur priuilegio, quia pactum conti-

Digitized by Google

ner renunciationem priuilegij. Et ita vbi Monaſterium valide potuit renunciare priuilegio, per pactum cenſetur illi renunciaſſe, & ideo pactum viget. Supponit vero textus, quod Monaſterium valide poſſit renunciare priuilegio liberæ ſepulturæ, & ideo vult, quod pactum huiuſmodi omnino ſeruari debeat. Gloſſ. *in v. derogetur.* Arch. *nu.* 7. Anch. *num.* 2. Butr. *num.* 10. Franc. *num.* 4. Sed de hoc dicetur *infra cap. fin.*

13 Notandum breuiter primo, quod dictio quamquam habet ſenſum aduerſatiuum, vt ſit idem quod quamuis, & ita ſumitur in hoc textu. Arch. *num.* 3. Io. And. *num.* 1. Dom. *num.* 3.

14 Not. 2. quod dictio *omnino*, importat quod aliquid ipſo iure ſine ope exceptionis fieri debeat, & ſine contradictione ſeruari. Et ſic Papa vult omnino ſeruari pactum à Monaſterio cum Parocho initum.

15 Not. 3. quod pactum initum à Rectore Eccleſiæ, ſi non ſit in Eccleſiæ fauorem, non eſt perpetuum niſi accedat ſuperioris authoritas. Eſt tamen perpetuum ſi ſit ad Eccleſiæ fauorem; tunc enim non eſt neceſſe, quod adſit authoritas ſuperioris, quia hæc ſupponitur adeſſe; cum aliud non velit ſuperior quam Eccleſiæ fauorem, & augmentum. Archid. *num.* 1. Io. And. *in princ.* Anchar. *in princ.* Butr. *num.* 1. & 3. Franc. *num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Textus concordantes cum iſto.*
2 *Regula textus.*
3 *Textus non continet ius nouum, ſed explicat ius naturale, & diuinum.*
4 *Pactum iuramẽto firmatum validum etiam ſi alias à iure Ciuili improbatum.*
5 *Quatuor caſus diſtinguuntur.*
6 *Pactum de ſuccedendo non valet, nec confirmatur iuramento.*
7 *Niſi in militia, & ad pias cauſas.*
8 *Pactum de non ſuccedendo iure ciuili irritum.*
9 *Niſi in Patre recipiente pretium emancipationis filij.*
10 *Vel niſi, qui paciſcitur, recipiat æquiualens.*
11 *Pactum irritum, etiam ſi filius, vel filia legitimam ſuſceperit.*
12 *Obiectiones contra regulam.*
13 *Lex iſta nihil præcipit prohibitum iuſta lege.*
14 *Diſpoſitio huius textus vbique ſeruari debet.*
15 *Pactum de non ſuccedendo factum à ſorore iuramento firmatur.*
16 *Et idem de pacto filij, vel nepotis.*
17 *Idem ſi pactum fiat ante, vel poſt matrimonium.*
18 *Quid ſi filia non recipiat dotem.*
Renunciatio ſucceſſionis non eſt renunciatio legitimæ, vel alimentorum.
19 *Pactum hoc iuratum obligat in vim pacti.*
20 *Pactum hoc tranſit ad heredem.*
21 *Pactum hoc aliquando nocet filijs.*
22 *Non reuocatur ex ſuperuenientia filiorum.*
23 *Filia non debet certiorari.*
24 *Pactum à filia ſeruandum etiam ſi ſit minor.*
25 *Et an etiam ſi illi conſuli non poſſit.*
26 *An in caſu enormis læſionis, filia poſſit petere diſpenſationem præfati iuramenti.*
27 *Pactum renunciandi ius ad alimenta, & dotem non firmatur iuramento.*
28 *Iuramenta impuberum an valeant.*
29 *Metus reuerentialis non irritat pactum.*
30 *Iuramentum metu extortum obligat.*
31 *Iuramentum dolo inductum non obligat.*
32 *Pactum de non ſuccedendo Patri factum ad fauorem tertij, inſcio patre non valet.*
Poteſt firmari iuramento quatenus non ſit contra bonos mores.
33 *Pactum de non ſuccedendo non impedit ſuccedere ex teſtamento.*
34 *Pacto de non ſuccedendo non obſtante poteſt filia ſuccedere ab inteſtato.*
35 *Veritas hæc multum controuerſa.*
36 *Hæreditas renunciatarij, nec ſub ampliſſima renunciatione comprehenditur.* & ſeqq.
37 *Probatur authoritate Rotæ.*
37 *In dubio non præſumitur renunciatum hæreditati renunciatarij.*
38 *Renuncians non excluditur ab hæreditate renunciatarij per extraneos.*
39 *Probatur ex veriſimili intentione vtriuſque.*
Renunciatio non operatur ad fauorem extraneorũ.
40 *Impoſſibile eſt, quod renunciatario renunciatur eius hæreditas.*
41 *Inueriſimile quod renuncians, & renunciatarius velint vt renunciatario inteſtato ſuccedant extranei etiam fiſcus.*
42 *Inueriſimile quod renuncians, & renunciatarius intendant renũciantem repudiare hæreditatem renunciatarij non delatam, & quidem ita vt renunciatio nullius fauore in incertum fiat.*
43 *Diſtinctio renunciationis in realem, & perſonalẽ.*
44 *Alij trimembrem faciunt diſtinctionem.*
45 *Omnis renunciatio eſt realis, & ideo omnis renunciatio perſonalis eſt realis.*
46 *Renunciatio realis, vt diſtinguitur contra perſonalem, eſt merè extinctiua, non vero tranſlatiua.*
47 *Renunciatio realis eſt, quæ fit nulla perſona contemplata.*
48 *Renuncians in concurſu cum non contemplatis, ſed extraneis non excludit ſe ipſum ab hæreditate renunciatarij.*
49 *Ingreſſus in Religionem eſt occaſio renunciationis vt tranſlatiuæ.*
50 *Renunciatio, ſi non eſt merè extinctiua, ſed tranſlatiua eſt ſimpliciter perſonalis.*
51 *Ex clauſulis ampliſſimis non colligitur realitas excludens perſonalitatem, ſi ſunt contemplatæ perſonæ.*
52 *Clauſula* Efficax, perpetua, realis, *&c. non tollit perſonalitatem, ſi ſunt contemplatæ perſonæ, ſeu ſi renunciatio non eſt merè extinctiua.*
53 *Realitas ſe habet vt genus limitatum ad perſonalitatem per contemplationem perſonæ.*
54 *Omnis renunciatio tranſlatiua eſt perſonalis.*
55 *Non obſtat Aquiliana ſtipulatio.*
56 *Deficientibus perſonis contemplatis renuncians ſuccedit renunciatario.*
57 *Non obſtat clauſula pro ſe, & hæredibus.*
Nec pactum de non petendo.
58 *In dubio renunciatio cenſetur perſonalis.*
59 *Renunciatio ob ingreſſum in religionem eſt ſimpliciter perſonalis, ſi eſt tranſlatiua. Hoc aliqui negant.* 60.
61 *Poteſt dari renunciatio pure extinctiua.*
62 *Quod renunciatio facta ob ingreſſum in Religionem*

nem ſit tranſlatiua ſemper tanquam ex cauſa finali eſt ex fauore perſonæ alicuius.

63 *Renunciatio ob ingreſſum in religionem, ſi eſt tranſlatiua, eſt ſimpliciter perſonalis.*

64 *Deficiente vltimo renunciatario Monaſterium ſuccedit in bonis renunciatis.*

65 *Et talis eſt intentio renunciantis, & renunciatarij.*

66 *Deficientib. perſonis contemplatis renunciatio reſoluitur, vt renuncianti non noceat.*

67 *Concordantur diuerſæ deciſiones Rotæ.*

68 *Religioſus non eſt incapax vſus fructi, & vt ex eius perſona Monaſterium ſuccedat.*

69 *Poſſidere in communi non eſt contra ſtatum paupertatis, & perfectionis.*

70 *Religioſa non renunciante ſua tranſeunt in Monaſterium.*

71 Renunciatio *cauſa ingreſſus non impedit, quin Monaſterium ſuccedat reſoluta renunciatione.*

72 *Irrationabile eſt imaginari oppoſitum eſſe de mẽte renunciantis.*

73 *Renunciatio cauſa ingreſſus in religionem quia perſonalis nõ impedit quod Monaſterium ſuccedat renunciatario vltimo.*

74 *Poſſeſſio bonorum in commune non auget, ſed minuit ſolicitudinem in ſingulis.*

75 *Verificantur prædicta etiam in renunciatione facta cauſa dotis.*

76 *Non obſtat ſi renunciationi ſit annexa donatio.*

77 *Huiuſmodi renunciationes ſunt repudiationes.*

78 *Minor reſtituitur aduerſus repudiationem.*

79 *Iure ſpeciali Romano repudiationes minorum nullæ, ſi fiant ſine ſolemnitate.*

80 *Repudiatio facta à Minori, ſi intelligatur vt realis, eſt nulla.*

81 *Nullus bono ſperato ex gratia poteſt renunciare.*

82 *Pactum de diuidenda certo modo hæreditate quando valeat.*

83 *An poſſit confirmari iuramento.*

84 *Factum poſt mortem eius, cuius eſt hæreditas, valet.*

85 *Quid de pacto conſeruandi ſucceſſionem.*

86 *An inter Patrem, & filium ſit obligatio ciuilis.*

87 *Papa ratione iuramenti diſponit inter Laicos.*

88 *Et in fauorem pacti.*

89 *Quid ſit aliquid eſſe in diſpendium ſalutis.*

90 *Et in detrimentum tertij.*

91 *Reliqua remiſſiuè.*

Cap. Quamuis 2.

1 CONformia determinationi factæ à Bonifacio 8. In hac Decretali reſpondit Innoc. 3. *ſup. cap. Cum contingat 28. de iure iurand.* & ea parte Alexand. Tertius. *in cap. Si vero. 8. eod. tit.*

2 Hic igitur Pontifex declarat, & decernit, quod filia ſi dum nuptui tradebatur pactum iniuit cum Patre, vt dote contenta nullum ad bona paterna haberet regreſſum, quamuis hoc pactum à iure ciuili ſit improbatum, ſi nihilominus non vi, aut dolo fuerit iuramento firmatum, ab eadem omnino ſeruari debebit, cum non vergat in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundet in alterius detrimentum.

3 Summè, vt puto, conſideranda eſt determinatio iſta Canonici iuris, per quam nouum ius non inducitur, ſed neceſſitas conſequentiæ deductæ ex principio certo legis naturalis, & ſupernaturalis diuinæ, quæ alias potuiſſet eſſe dubia, exemplariter aperitur, & declaratur. Non enim hic Pontifex vtitur verbo ſtatuimus, quod noui iuris inductionem ſignificat, *ſup. cap. vt litigantes. 5. de off. Ord. in hoc 6.* aut verbo *Præcipimus*, aut conſimili nouam legem ſignificante, ſed vtitur verbo *debebit*, quod legis obligationem ſupponit, & præexiſtens debitum importat. Et hoc debitum Pontifex non ex ſe, & ſui voluntate prouenire aſſerit, ſed inde oriri pronunciat, quia Iuramentum ſine vi, & dolo liberè præſtitum, quod non vergit in diſpendium æternæ ſalutis, & detrimentum tertij eſt ſeruandum, etiam ſi alias ſit de pacto, vel re, quam improbat ius Ciuile.

4 Itaque materia huius Conſtitutionis eſt pactum à filia ſine vi, aut dolo dum nuptui traditur cum patre initum, vt dote contenta, nullum in poſterum habeat ad bona paterna regreſſum. At vero pactum à filia initum de non ſuccedendo Patri improbatur à Ciuili iure, *l. Pactum dotale. C. de collat.* Vbi iuris interpretes omnes, & præter eos. Butr. *reg.* 80. Afflic. *dec.* 350. Gozadin. *conſ.* 75. *num* 2. Anton. Gom. *l.* 22. Tauri *num.* 1. Menoch. *de ſucceſſ. creat.* §. 17. *num.* 47. & §. 18. *nu.* 89. Seraphin. *de priuileg. iurum. priuil.* 25. Cened. *Collect. ad ſextum.* 10. *num.* 1. Sicut etiam reprobat pactum de ſuccedendo, quando quis promittit alteri ſe eum hæredem inſtitutum, Anchar. *hic num.* 2. Butr. *num.* 6. Barboſ. *num.* 3. Gouar. *in repetitione huius cap. par.* 2. *in princ. num.* 3. Gomez *d. l.* 22. *a num.* 17. Menoch. *d.* §. 18. *a num.* 191.

5 Nihilominus decernitur in hac decretali, quod pactum filiæ dotatæ de non ſuccedendo patri valet ſi fuerit iuramento firmatum. Et ſic habetur ex textu, quod pactum iuramento firmatum ſi non ſit in diſpendium ſalutis æternæ, & detrimentum alterius valet, licet alias ſit pactum à iure Ciuili reprobatum. Verum vt videatur, an & quando hoc ſit verum, diſtinguendi ſunt quatuor caſus cum Anchar. *n.* 2. Butr. *n.* 6. Dom. *nu.* 8. Franc. *n.* 6. Poteſt enim fieri pactum de ſuccedendo, & de non ſuccedendo, & de hæreditate certo modo diuidenda, & de ſucceſſione conſeruanda.

6 Primus ergo caſus eſt, ſi fiat pactum de ſuccedendo, & hoc modo pactum non valet, imò reprobatum eſt tanquam contra bonos mores exiſtens, nimirum tanquam inducens votum captandæ mortis, vt *in l. fin. C. de pactis, & not. in l. ſtipulatio. ff. de verb. oblig.* Addit vero Franc. *d. n.* 6. quod huiuſmodi pactum in vim pacti non valeret etiam in milite, ſed bene fauore militis tale pactum diſgreditur ad ſpeciem vltimæ voluntatis, ſed in alio nullo modo valeret, vt eſt *text. in l. Licet. C. de pact.* Ex quo tamen infertur, quod ſi tale pactum fiat fauore piæ cauſæ tale pactum interpretatur, & accipitur proteſtatio, vt valeat ad pias cauſas *arg. d. l. Licet* ſecundum Bart. *in l. fin. C. de pactis*, & Bald. ibi *in* 3. *quæſt.*

7 De hoc ergo pacto de ſuccedendo dicunt DD. præfati, quod non firmatur iuramento, quando eſt contra ius ciuile, quia à iure ciuili eſt reprobatum tanquam ſit contra bonos mores, & ideo iuramento firmari non poteſt, cum iuramentum non ſit vinculum inobedientiæ, & tranſgreſſionis legis ad mores bonos fouendos, & conſeruandos inſtitutæ. Nam & tale iuramentum eſſet in diſpendium æternæ ſalutis, tanquam inducens ad votum cap-

randæ mortis. Sed de his vide dicta *infra num.* 36.

8 Secundus caſus eſt, ſi fiat pactum de non ſuccedendo, & hic eſt caſus noſtræ Decretalis, & nihilominus tale pactum à iure ciuili non eſt reprobatum, quia ſit contra bonos mores, vt notat Dom. *num.* 9. ſed propter rigorem iuris, ne quis pro modico, aut nullo renunciet iuri ſuo, *arg.* § *fin. inſtit. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris.* Quod tamen Franc. limitat.

9 Primò in Patre, qui aliquid in pretium emancipationis filij recepit, & fecit pactum de non ſuccedendo filio emancipato; punitur enim talis pater, vt pactum ſic initum valeat, vt notat Gloſſ. *hic in v. iure ciuili.*

10 Secundo limitatur, ſi datum fuiſſet tantum quantum quis haberet, ſi ſuccederet. Nam & in hoc caſu valeret pactum, vt videtur velle Bartol. *in d. l. fin. per text.* Secundum vnum intellectum *in l.* 1. §. *ſi parent ff. d. ſi quis à paren. fuerit manc.*

11 Tertio limitat ex Angel. *in d. l. ſtipulatio,* niſi tantum datum eſſet in vita, quantū ſufficeret pro legitima. Nam in hoc caſu, valeret pactū de nō ſuccedendo; ſed filius non poſſet agere ad augmentū legitimæ, ſi patris patrimonium creſceret, quia & potuiſſet diminui. Sed tamen inſtat Franc. quia contrarium tenet Bald. *in l. Pactum, quod dotali ff. de pactis* quia eſt contrarium *l. ſi quando* §. *illud, & l. Cum quæritur C. de inoff. teſtamen. & contra d. l. Pactum C. de coll. & contra textum huius decret.* in qua non obſtante quod filia receperit à patre dotem, quæ ſuccedit loco legitimæ, *l. Quoniam nouella C. de inoff. teſt.* nihilominus ad hoc, vt hoc pactum valeat, requiritur iuramentum. Pactum ergo hoc ex ſe non valet, vt voluit etiam Imol. *in d. l. ſtipul.*

12 In hoc igitur caſu ſecundo, dum ſit pactū de non ſuccedendo, etiam ſi pactum ſit improbatum à iure ciuili, ſi non ſit initum vi, vel fraude, firmatur iuramento. Hoc autem videtur difficile, Primo quia pactum à iure ciuili irritatum eſt ab eodem iure prohibitum; iuramentum igitur adiectum tali pacto habet pro materia pactum iuſta lege prohibitum, & ſic fouet iuſtæ legis inobedientiam, & peccatum, *cap.* 1. *de maior. & obed.* Hoc vero repugnat iuramento, & validitati illius.

13 Sed ad hanc primam obiectionem reſpondet Butr. *num.* 1. quod pactum de non ſuccedendo non eſt funditus prohibitum, ſed ſolum reſpectiuè ad fauorem perſonæ. Idem vero Butr. *numer,* 5. poſt Anchar. exiſtimat, quod per hunc textum correctum ſit ius ciuile; Et ſic ceſſat ratio prohibitionis, & inobedientiæ; alias vero pactum ſecundum ſe non eſt prohibitū. Sed Dom. *nu.* 12. & Franc. *num.* 8. dicunt, quod per hunc textum non eſt correctum ius ciuile, quia ius ciuile non diſponit directè, quod huiuſmodi pactum non valeat, ſi firmetur iuramento, ſed quod præcisè ratione ſui non valeat, quod non improbat ius canonicum, ſed admittit: Soluitur igitur illa obiectio dicendo, quod lex iſta non ſtatuit aliquid, quod ſit contra legem, ſiue hoc ſit verum, quia legem ciuilem corrigat, & ſic lex illa amplius non obliget, ſi pactum firmetur iuramento, ſiue, (quod melius dicitur) lex iſta ciuilem explicet hunc caſum non comprehendi à lege ciuili.

14 In hoc ergo caſu pactum de non ſuccedendo iuramento firmatur. Syluest. *v. pactum num.* 11. Et in hoc caſu ius canonicum præualet ciuili, ſi dicamus, quod illud corrigit, in quo ſenſu dixit Gloſſa, à Franc. relata, quod de iure ciuili pactū hoc non valeret firmatum iuramento; vnde in quocumque loco etiam in terris Imperij, vt fatetur etiam idem Franc. diſpoſitio huius textus ſeruari debet. Gutier. *hic in v. Improbet nu.* 4. Franc. *num.* 7. Imol. *de ritu nupt. l.* 3. *q. vlt. nu.* 48. quos ſequitur Barboſa *hic num.* 29.

15 Et ampliatur regula, vt procedat etiam vt ſoror hoc modo dotata, poſſit ex pacto renunciare fratri, vel cuicumque alio conſanguineo hæreditatem paternam validè, ſi pactum firmet iuramento; quia regula textus ex terminis eſt vniuerſalis concurrentibus conditionibus textus, ſcilicet, quod pactum non ſit in diſpendium ſalutis æternæ, & in detrimentum tertij, & iuramentum præſtetur ſine vi & dolo. Vnde hic non eſt extenſio legis de caſu, ad caſum; ſed comprehenſio caſus particularis ex lege vniuerſali. Franc. *num.* 1. Barboſa *num.* 9. poſt Bald. *in Auth. Sacramenta puberum num.* 14. *C. ſi aduerſ. vend. & in l. ſi pactum dotale,* vbi Dec. *col.* 2. *verſ.* Et Couar. *part.* 3. *numer.* 6. *in princip.* Roman. *in l. fin. num.* 55. *C. de pact.* Surd. *conſ.* 355. *num.* 9. Rota *in Ferrarien. prætenſæ legitimæ* 12. Ianuar. 1626. coram Buratto, *& in Ferrarien. bonorum* 21. April. 1627. coram Merlino, & alios Fermoſ. *cap. Cum contingat qu.* 10. *num.* 11. *de for. compet.*

16 Ampliatur ſecundo, vt quod dicitur de filia, verificetur etiam in filio, & ſic quod pactum à filio initum cum Patre, vel à nepote cum auo, vel ab alio quocumque ſimili, ſi dotem, vel legitimam ſuſcipiat firmatur iuramento; ſemper enim vis habet religio iuramenti, & militat ratio facta: Textus enim in exemplum ſimilium induxit caſum filiæ, & pacti ab ea initi cum Patre, Franc. *num.* 1. & 11. & DD. ſupra citati.

17 Ampliatur tertio, vt regula ſit vera, etiam ſi pactum de non ſuccedendo fiat Patri, vel ante vel poſt matrimonium, quia ſemper militat eadem vniuerſalis comprehenſio, & valet conſequentia approbata ab hac lege, vt debeat ſeruari, quod ſeruari poteſt iuſtè, ſi ſit iuramento firmatum Dom *num.* 3. Franc. *nu.* 1. Barboſ. *nu.* 11. Natt. *in rep. huius text. num.* 15. Couar. *hic p.* 3. §. 2. *num.* 1. Io. Mon. *in princ.* Surd. *conſ.* 355. *n.* 9. Rot. *in d. Ferrarien. bonorum, coram Merlino.* Sylu. *v. pactum num.* 15. Fermoſ. *d. q.* 10. *num.* 11.

18 Ampliatur quarto ab aliquibus, vt regula vera ſit, etiam ſi filia dotem non receperit à patre. Oppoſitum tamen ſentiunt Anch. & Butr. *n.* 3. Sed poſitā ampliationem docent ex Imola Dom. *n.* 12. Franc. *num.* 8. Barboſ. *num.* 10. 12. Couar. *p.* 3. §. 2. *num.* 6. Menoch. *de ſucceſſ. l.* 2. §. 18. *nu.* 103. & 104. Gabriel *concl. com. tit. de iure dot. concl.* 1. *nu.* 14. Rota *in d. Ferrar. legitimæ* coram Buratto *& Ferrarien. bonorum* coram Merlino, Syluest. *v. Pactum num.* 15. Fermoſ. *in cap. Cum contingat q.* 3. *num.* 8. *de iure iur.* Militat enim ſemper religio iuramenti. Et eo magis, quod licet non deſint, qui teneant, quod renunciatio ſucceſſionis ſit renunciatio legitimæ, quos refert, & ſequitur Fermoſ. *cap. Cum contingat q.* 4. *n.* 2. *de iur. iur.* Nihilominus contrarium verius iudicatur. Et de alimentis quod non intelligantur renunciata ex vi renunciæ ſucceſſionis tenet idem Fermoſ. *num.* 4. Dicunt igitur

quod

Digitized by Google

quod ex quo filia renunciet ſucceſſioni in bonis paternia, non per hoc renunciat vel alimentis, vel legitimæ, vel doti, vt *in l. ſi quanda §. illud, & §. generaliter C. de inoff. teſtam.* Nam & filia excluſa à ſucceſſione non intelligitur excluſa à dote per Bald. *in d.l.fin. C.de pactis.*& poterit petere ſupplementum congruæ dotis per Cyn. *in l.ſi non mortis C.de inoff. teſtam.* & Franc. *d. num.* 8. & legitimæ Syluest. *v.pactum nu.* 1. De quo videndi ſunt DD. quos cumulat Barboſa *num.* 6. Vnde non poteſt dici, quod huiuſmodi pactum ſit contra bonos mores, quia ſit renunciatio dotis,aut alimentorum vel legitimæ. Imo ſi fiat intuitu Religionis ab ea, quæ vult ingredi monaſterium,valet pactum etiam renunciata dote, & alimentis, & legitima. Hoc tamen pactum non valet, niſi ſequuta profeſſione, vt diſponit Concil. Trid. *ſeſſ.*25.*cap.* *de Regul.* Sed in hac controuerſia ego dicerem attendi debere circumſtantias actus. Nam ſi omnibus penſatis pactum in hoc caſu cenſeri debet contra bonos mores non firmatur iuramento. Sed ſi pactum iuratum impleri poteſt ſine periculo animæ, & detrimento alterius,ſeruari debet.

19 Ampliatur quarto, vt in hoc caſu pactum de non ſuccedendo iuramento firmatum obliget etiam in vim pacti,& non tantum in vim iuramenti; quia pactum ipſum iuramento fit validum, ſeu ex adiuncto iuramento impeditur ne fiat inualidum Gloſſ.*in v. Seruari* Dom. *num.* Franc. *nu.* 3.

20 Ampliatur propterea ſexto, vt pacti ſic iurati obligatio tranſeat ad hæredem. Neque enim obſtat, quod iuramentum ſit perſonale, & non tranſeat ad heredes *vt in cap.veritatis*,& ibi per DD. *de iure iur.* Quia ad ſummum hoc non probat, niſi quod hæres non tenetur ex vi iuramenti, & quod non eſt periurus, ſi non ſeruat pactũ. Tamen robur contractus tranſit ad hæredem, & illum obligat, ſicut defunctum, & ita tenent hic Gloſſ. *in v. detrimentum* Io. Mon. Archid. Io. Andr. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 13.

21 Ampliatur ſeptimo, vt pactum huiuſmodi de non ſuccedendo factum à filia poſſit nocere eius filijs, ac nepotibus. In hoc vero plures caſus DD. diſtinguunt. Nam vel filia moritur viuente patre,vel poſt mortem patris. Si viuente patre,ſic pactum filiæ proprijs eius filijs, & Patris nepotibus non nocet. Quia ad hæreditatem patris illorum aui ipſi veniunt ex propria eorum perſona, & legis beneficio intrant in locum matris. Ita ex *l. Gallus in princ. ff.de lib.& poſth.& l.1.C.de ſucc. ita quod edict.* & tale beneficiũ legis non potuit eis auferri per matrem, *vt leg. Arrog. ff. de adopt.* docet Franc. *num.* 14. Bald. *in l.pactum, quod dotali ff. in 2. q. ff. de pactis* & Imol. *in d. l. qui ſuperſtitis ff. de acquir. hered.* Sed Lodouic. *d. l. Qui ſuperſtitis*, ait hoc eſſe verum etiam ſi mater habuit dotẽ,& dixit eſſe contentam, & iurauit quia in hoc caſu filij, ſeu nepotes excluduntur. Cuius tamen contrarium voluit Imola *in d.l.ſuperſtitis.* Sed Franc.vult,quod attendantur notata *in l. Illam C.de coll.* vbi tractatur an dos data filiæ imputetur in legitimã neptis. Sed ſi filia non moritur ante Patrem,tunc ſi eius filij ad aui hereditatẽ veniunt ex propria perſona, pactum matris eis non nocet, quia factum vnius perſonæ non poteſt tollere ius alterius,vt ex *l.ſi vnus §. ante omnia ff. de pact.* tradunt Bart.*in d. l. Qui ſuperſtitis* & ibi Imol. Franc. *hic num.* 4. Fermoſ. *cap. Cum contingat qu.* 4. *num.* 19. *de iure iur.* Sed ſi filij volunt venire ad hæreditatem aui ex perſona matris, qui volunt ſuccedere vna cum auunculis, aut patruis pactum matris illis nocere docet Imol. loco citato,& ex eo Franc. *d.n.*14.Cum vero Bald.*in d.l. fin. & d.l. Pactum, &c.* diſtinguat inter pactum, & renunciationem ſimplicem, & velit pactum in hoc caſu nocere filijs, Franc. ait cogitandum eſſe, & addit omnia prædicta procedere,niſi filius velit venire,vt hæres matris,& mater ipſa promiſiſſet non venire contra per ſe,& ſuos hæredes,quia tunc omni caſu excluderetur, ex quo robur contractus tranſit ad hæredem.

22 Imo addit Franc.*n.*15. ex Gloſſ. quod licet donatio facta per aliquẽ reuocetur ex ſuperuenientia filiorum, & licet pactum de non ſuccedendo quatenus eſt gratuitum ſit quædam donatio,huiuſmodi pactum nihilominus ad fauorem Patris, vel fratris factum non reuocatur, quia ex quo mulier dote eſt contenta cenſetur factũ cum recordatione liberorum. Et ita hanc partem tenuerunt quamplures, quos refert, & ſequitur Fermoſ. *cap. Cum contingat q.* 1. *num* 9. *de iure iur.*

23 Ampliatur octauo,vt ſeruandũ ſit pactum, & habendum validum, etiam ſi filia iurans alitèr non ſit certiorata de præiudicio, quod poſſit ſibi imminere.Præſumitur enim habere notitiam illius quantam ſit neceſſarium. Archid. Io. And. Dom. *num.* 5. Butr. *num.* 8. Franc. *num.* 5. Syluest. *ver. Pactum num.* 15. Fermoſ. *cap. Cum contingat q.* 8. *numer.* 23. *de iure iur.* quia textus hic indiſtinctè loquitur, vt notat Io. And.

24 Ampliatur propterea nono, quia vt notat Franc. *num.* 5. pactum hoc à filia ſeruari debet ſiue illa ſit maior 25. annis, ſiue minor, cum imo textus hic veriſimilius loquatur de muliere minore 25. annis,quia ante 25. annum regularitèr mulieres nuptui traduntur. Et cum textus indiſtinctè loquatur, & non faciat differentiam an dos ſit magna,vel parua, & an filia ſit grauitèr læſa, vel non, ſic in omnibus iſtis, & ſimilibus caſibus pactum tenet, & obligat iuramentum.

25 Ampliatur nono, vt pactum hoc, & iuramentum omnino ſeruari debeat, etiam ſi aliundè mulieri renuncianti conſuli non poſſit, vt ex Archid. & Io. Andr. notat Franc. *nu.* 3. *nat.* 6. Vnde cogitur ſeruare iuramentum in tantum, quod ex Imol. dixit hic Dom. *num.* 4. & Syluestr.*v. pactum num.* 15. quod mulier non poterit petere abſolutionem à iuramento. Hoc enim probat dictio *Omnino* poſita in textu, quæ idem ſignificat,quod ipſo iure ſine ope exceptionis, vt per Gloſſ.*in cap. fin. ſup. de off. Deleg. in hoc 6.* Item importat, vt nullo modo poſſit diſpenſari in contrarium,vt per gloſſ. *in ſimili, in v. nullo modo, in Clement. Vt hi, qui de ætat. & qual.* Et tenet Io. Andr. *ſup. in cap. Cum ex eo de elect. in hoc lib.* quem refert,& ſequitur Franc. *d. num.* 3.

26 Et licet videatur hoc limitandum in caſu, in quo mulier minor 25. annis fuerit enormitèr læſa, ſicut tenent multi Doctores *in cap. Cum contingat de iure iur. & in auth. Sacramenta C. ſi aduerſ. vend.* Nihilominus in caſu noſtro conſiderato, quod mulier etiam ſi minor non debet aliundè certiorari de preiudicio, quod poteſt ſequi ex pacto iurato & ex conſequenti, quod per ſe in caſu noſtro non debet præſumi dolus, qui volenti, &

ſcienti

Digitized by Google

ſcienti non infertur, *cap. Valenti in fin. de reg. iur.* dicendũ videtur, quod de mente huius textus non poteſt peti abſolutio à iuramento à minori, nec etiam in caſu enormis læſionis, vt hic habet Arch. & ex Imola D. *num.* 4, & Franc. *num.* 5. Quod eo magis procedit ſi minor iuramento renunciaſſet exceptioni læſionis enormis, & enormiſſimæ, ſi tamen renunciaſſet enormi, & non enormiſſimæ in caſu enormioris, & enormiſſimæ petere poſſet abſolutionem. Vnde vt notat Panorm. *in cap. Cum contingat de iure iur.* conſideranda eſſent verba iurantis. Nihilominus quod in caſu enormis læſionis mulier præſumatur decepta, & ignoraſſe valorem patrimonij, & ideo poſſit contrauenire contractui dixit Barboſa plures allegans *num.* 7. Sed tamen *num.* 8. ſubdit, quod hæc mulier ea vi iuramenti non poteſt impugnare renunciationem ratione læſionis etiam enormiſſimæ præſertim ſi aliundè fuit competentèr dotata. Ego puto in his conſideranda eſſe verba contractus, ſeu pacti, & circumſtantias; nam alias per ſe filia non poteſt præſumi decepta ex eo, quod ſit enormitèr læſa, ſed potius præſumi poterit vis aliqua.

27 Ad rem tamen magis explicandam nonnulla ſunt declaranda. Nam primo circa huiuſmodi pacti materiam, dicunt multi, quod ſi mulier ineat pactum, per quod renunciet alimentis, hoc pactum tanquam contra bonos mores exiſtens non eſt materia iuramenti, & ideo iuramento non firmatur *cap. Cum quidam* 12. *de iure iur.* Franc. *num.* 8. *&* 9. Sic nec poteſt ex pacto renunciare dotis iuri, quia dos ſuccedit loco alimentorum, & legitimę, & dicitur proprium patrimonium vxoris, *l. 3. § ſed vtrum ff. de minor.* Nam alias ſine dote non inueniret, cui nuberet, quod eſſet contra publicum vtilitatem, vt *l. 1. ff ſol. matr.* Item nec haberet, vnde ſe aleret. Paritèr nec poteſt viuente patre, & matre renunciare iuri legitimæ, quæ ſuccedit loco alimentorum *l. ſi quando §. Illud C. de inoff. teſt.* Ius enim quod habet filia ad alimenta, & ex conſequenti ad dotem, & ad legitimam non eſt ius priuatum ordinatum in priuatam vtilitatem, cui poſſit vnuſquiſque renunciare, ſed eſt ius in naturali lege fundatum ad publicam totius vniuerſi vtilitatem, & ideo non poteſt filia illi renunciare. Imo ſi filia dotem recipit non tamen plenam reſpectu ſui ſtatus, & conditionis, licet ipſa dixerit ſe eſſe contentã, & iurauerit aliud non petere, non impeditur à iuramento quominus poſſit petere ſupplementum, niſi expreſsè renuncietur legitimæ, vel expreſsè dicatur, quod tale ſupplementum non poſſit peti, vt *in d. l. ſi quando §. illud, & §. generaliter C de inoff. teſtam.* Franc. *nu.* 8.

28 Secundo ex parte filiæ ineuntis pactum, conſideratur, quod in textu eſt ſermo de filia pubere. Syluestr. *v. Pactum num.* 15. Nam alias, quod pactum iuramento impuberis firmatum non obligaret, hic notant Gloſſ. *in ver. ſeruari* Anch. *n.* 2. qui excipit, niſi filia quoad ætatem impubes eſſet iam doli capax, vt etiam aduertit Franc. *num.* 11. *in fin.* poſt Hoſtien. *in cap. Cum contingat de iure iur.* Verum dicendũ eſt, quod aliud eſt, quod impuberis iuramentũ ſicut & votum ſit diſpenſabile, aliud eſt quod non ſit validum, & quod non obliget. Nam impubes habens iam rationis vſum, vt peccare poſſit, & ſe Diabolo obligare, habet etiam vnde per iuramentum, aut votum ſe obliget Deo. Et ideo impuberum iuramenta tenent, licet facilius cum illis diſpenſetur, & aliquando etiam facilius præſumi poſſit impuberem non habuiſſe tantum rationis vſum, quantus pro conditione materiæ eſſet neceſſarius. De votis impuberem plura dixi *tom. 3. de ſtatib. q. 189. ar. 5. à num. 4. pag. 26.*

29 Tertio ex modo iurandi poteſt hoc pactum eſſe irritum ſi filia vi, vel dolo inducta pactum firmauerit, diſputantes an irritet iuramentũ. Multa vero habent Doctores, vt hic apud Barboſam *numer.* 14. de metu reuerentiali, quæ nullam habent, vel habere poſſunt difficultatem, cum reuerentia filij ad patrem ſit actus virtutis pietatis, virtus vero voluntarium non minuit, ſed auget; cum in hoc perfectio noſtræ libertatis conſiſtat, vt nos ex virtute operemur. Videndum igitur eſt an reuerentiæ timor ſeruilis miſceatur, ſcilicet, timor alicuius mali iniuſtè imminentis, quod quidem ſæpiſſimè euenit, & ex eo iudicandum eſt, an actus ſit coactus, vel vi extortus. Nam alias vbi non adſit in filia niſi metus reuerentialis purus qui nec propriè eſt metus, ſed pia reuerentia, & filialis affectus, non irritatur aliquo modo iuramentum ex eo promanans, ſed ex hoc ille actus eſt actus maximè honeſtus, laudabilis, & liber.

30 At loquendo de iuramento metu ſeruili extorto, quod in conſcientia obliget probant D. Thomas 2. 2. *quaſt. 89. artic. 7. ad tertium, & 97. art. 3. ad primum* Caiet. *dict. quaſt. 89. artic. 7. ad tertium* Durand. *in 3. d. 39. q. 2.* & alij ibi Sylu. *in v. Iuramentum 3. n. 7.* Couar. *in cap. 4. Decr. 2. p. c. 3. §. 5 nu.* Nauar. *cap. 12. n. 14.* Suarez. *tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 10.* & eius expoſitores, Syluest. *v. Iuramentum 4. nu. 7.* In præſenti vero hoc nobis ſufficere debet, quod pactum firmatum iuramento extorto metu graui excipitur à regula noſtri textus. Et quidem quod quando iuramentum cadit ſup. actũ alias à lege prohibitũ, & eſt metu extortum, ſit ipſo iure nullum ſine aliqua abſolutione, ex Panorm. *in cap. Cum contingat de iure iur.* tradit hic Franc. *nu.* 11. Sed dicendum eſt caſum hunc relictum fuiſſe iuri communi iudicandum in foro conſcientiæ coram Deo ex intentione iurantis, & in foro externo ex præſumptionibus, ex quibus Eccleſia præſumat filiam voluiſſe ſe obligare. Nam alias metus ex natura rei non irritat contractus, & iuramenta. Ideo Io. Mon. hic tenet, quod hoc iuramentum obliget, ſed poſſit peti eius abſolutio. Et hoc tutius eſſe iudicat Archid. *num.* 1. Quod tenent etiam Sanchez. in Decal. *in l. 3. c. 12. à nu. 19. & l. 4. de matrim. diſp. 20. num. 4.* Tuſcus *v. Abſolutio concl.* 58. Farin. *frag. Crim. v. Iuramentum num.* 1278. Quidquid contrarium ſenſerit Barboſ. *num.* 13. & alij ab eo relati. Nam iuramentum metu extortum eſt ſimplicitèr voluntarium D. T. *p. 2. q. 6. a.* 8. & ideo ſubſtantialitèr validum. Et qui verbis iurat præſumitur verè iurare, & ſe obligare. Et ideo indiget diſpenſatione in facie Eccleſiæ, vt non ſeruet iuramentum. Vide ſi tibi placet amice lector, quæ de hoc dixi *tract. de elect. cap. 4. fol.* 58.

31 Fraus vero aut dolus inuoluntarium ſimplicitèr cauſant, & actum irritum reddunt. Et ſi filia hæc fraude, aut dolo circumuenta pactum de non ſuccedendo firmauit iuramento, & pactum nullum eſt, & iuramentum non obligat, ſed difficile eſt in pacto inito à filia cum patre, vel à ſorore cum fratre, fraudem præſumere, ac dolum. Nam

& filia

Digitized by Google

& filia quæ iam nuptui traditur doli capax præſumitur; & paternus amor, aut fraternus affectus per ſe præſumptionem fraudis, & doli excludunt.

32 Quarto etiam attendi debet ad fauorem cuius fiat pactum, quando filia ex pacto renunciat hæreditati paternæ, vel maternę. Nam ſi hoc fiat viuente patre, aut matre ad fauorem fratris v. g. ipſis non conſentientibus, pactum non valet, quia ſuper hæreditate viuentis non poteſt paciſci *l. fin. C. de pactis*, Dom. *num.* 13. Franc. *num.* 11. Barboſa *num.* 10. Rota *in Ferrarien. bonorum* 21. *Aprilis* 1627. *coram Merlin.* Sylueſt. *v. Pactum in fin.* Sed an poſſit firmari iuramento, quia ſit contra bonos mores, negat Dom. *num.* 13. ſed Franc. *num.* 11. de hoc dubitat. Et hoc benè aduertit, quod ſi hoc pactum non ſit contra bonos mores comprehenditur ſub diſpoſitione huius textus in quo narratiuè ſermo eſt de filia, quæ nuptui tradita paciſcitur de non ſuccedendo patri, ſed diſpoſitiuè de omni pacto, quod poſſit ſeruari ſine diſpendio ſalutis, & detrimento tertij decernitur, quod ſi ſit iuratum ſeruari debet. In caſu tamen in quo viuentis patris conſenſus adſit, pactum valet durante patris conſenſu. Sicuti valet, ſi fiat poſt mortem patris, & vniuerſaliter ſi fiat poſt mortem illius, de cuius hæreditate agitur.

33 Quinto conſiderari etiam debet, quid efficiat hoc pactum validum, quia iuramento firmatum, non enim excluditur ſucceſſio in bonis paternis, ſi pater id diſponat per teſtamentum, aut donationem, ſed excludit ſucceſſionem habendam contra voluntatem patris. Nam pater filiæ aliquid donans, vel ex teſtamento relinquens remittit pactum, & iuramentum ad ſui fauorem præſtitum, *cap. 1. ſup. de iure iur. & cap. 2. ſup. de ſponſ.* Imo quod non valeret pactum iuramento firmatum de non ſuccedendo patri ex teſtamento, quia tolleret libertatem teſtantis, & eſſet contra bonos mores, dicunt Dom. & Franc. *num.* 10. *ex l. ſtipulatio ff. de verb. oblig.* Bald. *in d. l. Pactum quæſt. 3. C. de coll. & in l. fin. C. de pactis*, Imol. *in l. Qui ſuperſtites ff. de acquir. hær.* Sed tunc habet locum pactum, & textus noſter, quando pater mortuus fuerit facto teſtamento ad fauorem aliorum, vel etiam ſi mortuus fuerit ab inteſtato. Dom. *hic in fin.* Franc. *nu.* 10. Sed Syluest. *v. Pactum num.* 12. hoc reprobat, & tenet præfatum pactum poſſe firmari iuramento, eo quod ſit ſolum contra bonos mores ciuiles, non vero contra bonos mores naturales, nimirum contra virtutem, & æquitatem.

34 Imo ſi poſt pactum, & renunciationem decedat illa perſona, cuius contemplatione pater fecit filiam renunciare, vt ſi mortui fuerint omnes filij maſculi, vel alij proximiores conſanguinei, ad quos pater tempore renunciationis volebat bona ſua peruenire, ſi tunc pater decedat inteſtatus, poterit filia ſuccedere non obſtante pacto. & iuramento, tanquam ceſſante cauſa renunciationis, & ideo non debet nocere. Dom. *in fin.* Franc. *nu.* 10. poſt Bald. *in l. Pactum q. 4. C. de coll.* Salicet. *in l. Pactum C. de pact.* Imol. *in l. Qui ſuperſtites ff. de acq. hered.* & facit *ſtatut. de hered. ult.* Et quamuis Ang. *conſ.* 54. oppoſitum ſentiens dixerit ſufficere ſi ſuperſint alij deſcendentes maſculi, licet proximiores deceſſerint. Nihilominus hoc reijcit Franc. *ex l. ſi actionem C. de pactis*, vbi renunciatio et pactum contemplatione certæ perſonæ initum non prodeſt alijs perſonis, nec nocet quoad alias perſonas, vt ibi per Bald. Et ad id Franc. adducit aliam doctrinam Bald. *in tit. de ſucceſſ. feu. § Filia*, dicentis quod ſi pater ſtipulat pro ſe, & hæredibus intelligitur de filijs ſecundum ſubiectam materiam *ar. l. Ex facto §. ſi ad trebell. & in l. penult. de vſu. & habi.* De quo videatur Rota *dec.* 133. *alias* 178. *in ant.* Videri etiam poſſunt, quæ in ſimili probaui *tom. 3. de ſtatut. quæſ.* 189. *a.* 10. *num.* 197. *& ſeqq. pag.* 613.

35 Verum quia veritas huiuſmodi nunc eſt valdè inter Doctores controuerſa, & non tam ob renunciatiationes, & pacta inita à filiabus ex cauſa dotis, quàm ob renunciationes, & pacta, quæ faciunt Religioſi ex cauſa profeſſionis religioſæ, ideo ipſa vberius tractari, & fortiùs probari debet.

36 Iterum igitur dicitur, quod ſub bonorũ, & hæreditatũ renunciatione, ſeu ſub quocumq; pacto de non ſuccedendo, etiamſi huiuſmodi renunciatio, aut pactum factum ſit cum clauſulis, & verbis vt dicunt, effigenatis, & maximè prægnantis, & vniuerſaliſſimis, & etiam ſi expreſsè renunciatum ſit hæredibus ex teſtamento, & ab inteſtato; nihilominus ſub huiuſmodi renunciatione, aut pacto, non comprehenditur hæreditas vltimi renunciatarij decedentis ſiue cum teſtamento ad fauorẽ renunciantis, ſiue ab inteſtato, & propterea adiungitur, quod renuncians in ſimili caſu ſuccedit vltimo renunciatario in bonis renunciatis.

37 Probatur ergo primo ex ijs, quæ habet Rota in Marſicana ſucceſſionis 4. Februarij 1665. coram R. P. D. Emerix §. *Neque pariter*, ibi, Neque pariter ad excludendam Olimpiam ab huiuſmodi ſucceſſione obſtare viſa fuit prætenſa renunciatio quamquam loquatur de hæredibus ab inteſtato deuoluendis, quia vltra quod in toto inſtrumento nulla legitur facta mentio hæreditatis Conſtantij, cui propterea renunciatum fuiſſe non præſumitur, ex quo in hac materia, vt odioſa, ſtrictiſſima fieri debet interpretatio. Honded. *conſ.* 29. *nu.* 107. *lib.* 1. Decian. *conſ.* 19. *nu.* 46. *lib.* 3. Surd. *conſ.* 432. *n.* 32. *& ſeqq.* ſæpè Rota, & ſignantèr in Romana ſucceſſionis de Comitibus 15. Ianuarij 1642. coram bo: mem. Dunozetto; ſicuti in dubio nunquam præſumi renunciatum hæreditati renunciatarij, quia renunciatio redderetur fruſtratoria, & inutilis, cum vnuſquiſque viuens de re ſua diſponere poſſit, vt in terminis renunciationis firmat. Citiac. *contron. forenſ.* 292. *num.* 21. *verſ.* 2. principalitèr Rota *in recent. & deciſ.* 543. *num.* 43. & 44. *p.* 5. & in Romana fideicommiſſi 24. Martij 1662. §. *ſi renunciatio* coram R. P. D. meo Iaya.

38 Reſponſum fuit, quod etiamſi dicta renunciatio intelligeretur de hæreditate Conſtantij renunciatarij ab inteſtato deferenda; attamen ſolum locum habere poſſet ſi ipſe viuens diſpoſuiſſet, vel extarent fratres, aliæque perſonæ, quarum contemplatione cenſetur facta renunciatio, non autẽ, vt Olimpia ab extraneis excludatur, vt declarando tradunt Donat. Anton. de Marin. *quotid. reſolut. lib.* 2. *cap.* 189. *num.* 26. *& ſeqq. lib.* 2. *& in addit. ad Reuert. dec.* 581. *per tot.* Franc. Roc. *reſponſ.* 48. *n.* 6. *& ſeqq. lib.* 2. Concer. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 24. *& ſeqq.* Honded. *conſ.* 29. *nu.* 79. *vol.* 1. & alijs relatis firmat Citiac. *contron. forenſ.* 475. *nu.* 1. *vſque ad ſecundum.*

39 Ideoque benè comprobari viſum fuit, tùm

ex ve-

ex veriſimili mente vtriuſque contrahentis, ex quo alienum ab omni ratione videtur, Olimpiam in caſum obitus Conſtanrij ab inteſtato, nullo proximiore exiſtente, voluiſſe eiuſdem hæreditati renunciare, & verſa vice Conſtantium renunciatarium voluiſſe ab eius hæreditate excludere Sororem renunciatem propter remotiores, vt ponderauit Rota in *recen. d. deciſ.* 543. *à num.* 73. *vſque* ad 18. *p.* 5. *tom.* 2. Tum etiam ex veorte Capitulorum matrimonialium, in quibus ſolùm contemplatus fuit fauor Conſtantij, vel eorum, in quos ipſe voluiſſet diſponere; Vnde renuociatio non debet operari ad fauorem extraneorum, in quos renunciatarius non diſpoſuit, ſed regulari ad formam Capitulorum, vt ſæpè reſpondit Rota, ſign. in Romana Caſalis 4. Iunij 1655. §. *Sed his minimè obſtantibus* coram R. P. D. meo Albergato, & in Bononien. fideicommiſſi 11. Februarij 1664. §. *A tenore*, coram R. P. D. meo Veroſpio; prælertim quia conuentum fuit, vt renunciatio firri deberet ad formã Capitulorum ſubſtantia non mutata, vt habetur in iiſdem Capitulis relatis *in Sum. Olimpiæ num.* 4. Hæc Rota.

40 Propterea dicendum eſt, renunciationem hæreditatum, etiam ampliſſimis, & vniuerſaliſſimis verbis conceptam, semprr debere intelligi de hæreditatibus neceſſarijs prouenientibus, vel a fratribus, vel à quocumque alio, non tamen de hæreditate vltimi renunciatarij. Cum imò impoſſibile ſit, quod renunciatatio renuncietur hęreditas eiuſdem, cum viuentia non detur hæreditas. Et eo magis quod omnis huiusmodi renunciatio ſit de ſe inutilis, & incapax effectus proprij; quia renunciatarius, dum viuit, cum bonorum renunciatorum ſit dominus, poteſt ex hoc de illis ad libitum diſponere; at verò renunciatarius poſt mortem non eſt capax vti bonis renunciatis, vt firmat Bald. *conſ.* 437. *lib.* 1. Sanleg. *quæſt. ciuil.* 142. *nu.* 16. *par.* 3. Altog. *iun. contr.* 26. *num.* 22. *& contr.* 27. *num.* 16. *& dixit* Rot. *deciſ.* 543. *num.* 23. *&* 24. *par.* 6. & in Romana fideicommiſſi 24. Martij 1662. coram R. P. D. Taya.

41 Quud magis confirmatur, quia inueriſimile prorſus, & valdè abſurdum eſt imaginari mentẽ renuncianria, & renunciatarij fuiſſe, vt deffirientibus omnibus perſonia contentis in renunciatione, & ſic deficiente vltimo renunciatatio abſq; teſtaſtamento, renuncians ab hæreditate renunciatatij debeat excludi ab extraneis, & ita quod etiam poſſit excludi à fiſco, vt aduertunt Bald. *d. conſ.* 437. *nu.* 2. *lib.* 1. Molphrſ. *ad canſuetud. Neap. tit. de renunciat. qu.* 17. *num.* 16. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *qu.* 5. *num.* 11. & alij citati *in dict. Marſicana citata* §. *Reſponſum fuit*.

42 Et ratio communis renunciantibus, & renunciatarijs cnnoincit; quia nec Pater, nec frater, nec vllus vnquam renunciatarius requireret ab aliquo renunciationem, ſeu potius repudiationem propriæ hæreditatis ante delationem eiuſdem: ſi cui nullua renunciaret, aut repudiaret hæreditatem non damnoſam, nullo alicuius fauore, & magno sui damno, & eius de cuius hæreditate agitur, cum tamen defunctorum interſit, vt habeant ſucceſſores *l.* 6. *ff. de interrogatorijs actionibus*. Et quidem tranſeat, ſi quis repudiet hæreditatem donationis caula, ſeu alienus fauore, vt illi quæratur ius, vt in §. *ſi maritus hæres, & ſeq.* §. *ſimili modo. ff. de donat. inter virum*, &c. Sed quod ex vna parte, quis velit repudiationem legitimæ portionis de qua poteſt liberè diſponere, ſed ita vt nulli quæratur, quod renunciat, ſeu quod alias ſibi quæreretur, vel in incertum tranſeat, quod à ſe abdicat, & præcipuè in damnum Monaſterij, quod ingreditur aut eſt ingreſſurus, & contra Authent. *Ingreſſi C. de ſacroſ. Eccleſijs*: Et ex alia parte, quod quis velit repudiationem propriæ ſuæ hæreditatis, ita vt vel nec ipſe poſſit repudiantem hæredem inſtituere, vel nec repudians poſſit ſuccedere, ſi ipſe inteſtatus decedat, contra proprium intereſſe, & *d.* §. *ſi maritus hæres, & ſeqq.* non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Areſtes.

43 Sed hæc veritas multò fortiùs comprobatur expendendo, & reijciendo fundamenta contrariæ opinionis. Diſtingunnt enim renunciationem in realem, & perſonalem, illamque dicunt eſſe realem, per quam renuncians iuri, quod habet, vel habere ſperat, ſeu competenti, aut competituro renunciat ſuis hæredibus, aut ſucceſſoribus quibuſcumque faciens pactum de non petendo per Aquilianam ſtipulationem in omnem caſum ſuper bonis paternis, maternis, & quibuſcumque alijs de omnibua hæreditatibus deuolutis, & deuoluendis etiam ab inteſtato; Ita nouiſſimè pluribus DD. citatis docet Honnphrius Donad. *tom.* 2. *de renuntiat. cap.* 44 cui ſubſcribit Anton. Conciol. *alleg. for.* 31. *n.* 5. *vbi n.* 6. quod realitas huiuſmodi colligitur ex clauſula *Ad habendum &c.* & *n.* 7. ex clauſula. *Dedit ceſsit &c. omnes, & quaſcumque ratas partes quorumcumque bonorum, rerum, iurium &c.* & *n.* 8. ex clauſula *qua bona, iura, & actiones ceſſas N. per pactum expreſſum voluit ad dictum O. eiuſque hæredes, & ſucceſſores ceſſionarios ſpectare totaliter, libere, & pleno iure &c.* & *n.* 9. ex clauſula *Promittens d. eius voluntatem perpetuò ſeruare &c. & nulla vnquam tempore contrafacere &c.* & *n.* 10. ex correſpectiuitate ad dotem, ſi renuociatio fiat cauſa, & occaſione matrimonij. Suppoſita verò hac diſtinctione, exiſtimaut, quod in renunciatione reali renuncians ſe habeat omninò, ac ſi eſſet mortuus, & excludatur perpetuò à bonis renunciatis, ac ſi renunciaretur ſucceſſioni vnde liberi, vnde agnati, & vnde cognati, & quod renũcians ſit prohibitus petere ſucceſſionem ex quauis cauſa illi deferatur, & ſit ablatus de medio, ac ſi eſſet mortuus, imò ac ſi nunquam extitiſſet, & factus ſit locus ſequentibus in gradu per ſucceſſorium edictum, excluſa à renunciante omni ſpe ſuccedendi, quæ non poſſit reuiuiſcere; Ita Donad. *d. cap.* 44. *num.* 27. *& ſeq.* & Conciol. *d. alleg.* 31. *num.* 1. *& ſeqq.*

44 Hæc tamen diſtinctio quam pluribus diſplicuit, qui non bimembrem, ſed trimembrem diſtinctionem faciunt, nimirum in renunciationem perſonalem ſimpliciter, realem ſimpliciter, & mixtam. Eam verò mixtam dicunt, quæ licet habeat requiſita ad renunciationem realem, tamen facta eſt fauore certarum perſonarum, vt patris, matris, fratrum, agnatorum, &c. Huiuſmodi enim renunciatio deficientibua perſonis contemplatis tranſit in perſonalem, & realitas ceſſat Molpheſ. *ad canſuetud. Neapol. tit. de renunc. qu.* 3. *num.* 2. *& q.* 17. *num.* 15. *&* 19. *& conſ.* 48. *num.* 37. *&* 38. Scipio Theod. *alleg.* 36. *num.* 37. Io. Franc. Marian. *diſp.* 8. *num.* 8. *&* 14. *& num.* 17. *&* 18. Secundùm enim

iſtos

Digitized by Google

iſtos DD. realitas prodeſt quidem perſonis contemplatis, non tamen extraneis; vnde renunciantes deficientibus perſonis in renunciatione contemplatis admitti debent ad ſucceſſionem, etiam ſi renunciatio aliàs ſit realiſſima, Donad. *de renunc. tom.5. cap.7. num.30.* Donat. Anton. de Marin. *var. reſol. lib.5. cap.189. num.54. & ſeqq.* Rot. coram Merlin. *dec.62. num.55.*

45 Verum diſtinctio iſta non multum doctrinalis eſt, & vel non ſubſiſtit, vel non probat intentum à diſtinguentibus. Nam primò omnis renunciatio ex parte materiæ, ſeu obiecti ſui, quod eſt res renunciata, eſt realis, cum omnis renunciatio ſit abdicatio dominij & iuris, vel in re, vel ad rem, ſeu competentis, aut competituri. Renunciatio enim eſt refutatio rei, vel iuris proprij ſpōtanea, ac libera, Hoſtien. *in ſumm. tit. de renunc.* Sylu. *v. renunciatio num. 1.* DD. *in c. ſup. hoc 5. de renunc.* Molpheſ. vbi ſupra *nu.5.* Donad. *de renunc. cap.1. num.17, tom.1.* Magis autem propriè dicitur, quod renunciatio eſt libera, & ſpontanea priuatio, qua quis à ſe abdicat, ſeu ſe priuat re, vel iure proprio Bald. *l. iubemus verſ. Quarto C. ad Velleianum*, Salicet. Rip. *nu.15.* & alij *in l.1. C. de pactis.* Cæſar de Afflict. *contr.24. n.3.* Itaque quando diuiditur renunciatio in realem, & perſonalem hæc diuiſio non poteſt intelligi, vt facta per membra omninò oppoſita, & diſparata; ſed imò neceſſario dicendum eſt, quod omnis renunciatio perſonalis ſit realis, quia hoc eſt de eſſentia cuiuſcumque renunciationis, vt ſit priuatio rei, aut iuris realis. Imò renunciatio realitatem habet nedum ex cauſa materiali, & obiecto, ſed ex omni cauſa, nimirum ex formali, quia ipſa eſt realis actio, per quam renuncians ſe priuat proprio, ac reali iure: Ex effectiua, quæ eſt ipſa perſona renūcians; & ex finali, quæ eſt, vel ingreſſus in Religionem, vel fauor parentum, vel aliud ſimile.

46 Intelligenda igitur venit illa diſtinctio, vt ſit ſenſus, quod renunciationum vna ſit realis tantum, altera nedum ſit realis, ſed ſimul perſonalis; ſed in hoc ſenſu ſola renunciatio merè extinctiua eſt realis, & falſum eſt, quod ait Donad. *d. cap.44. tom.5. num.89.* ſcilicet, quod renunciatio translatiua diuidatur in realem, & perſonalem, quia imò omnis renunciatio translatiua eſt perſonalis, cum renuncians per eam, nedum à ſe abdicet dominium rei propriæ, ſed illud transferat in alium.

47 Ideo multò melius Rota in Romana fideicommiſſi de Steccatis 15. Iunij 1665. coram R. P. D. Bourlemone §. *Quia fuit*, diffiniuit renunciationem realem, & dixit, eam eſſe, per quam renuncians nulla habita conſideratione, ad quas perſonas bona renunciata perueniant, abdicat à ſe bonorum illorum dominium. Quod prius docuerat Rota in Romana prætenſæ deuolutionis die 13. Iunij 1608. coram Manzanedo *deciſ. 44. num. 5.* apud Galerat. *de renunc. & dec.186. num. 5. par. 3. recen.* & coram Merlin. *dec.62. nu.53.* Bald., Curt. Iun., Aret., Gabr., Rip., Surd., Corb., Honded, & alij apud *Rotas citatas.*

48 Quamobrem in præfata deciſione Romana fideicommiſſi de Steccatis 15. Iunij 1665. bene deducitur, & dicitur ibi. Vnde primo inferebant DD. quod quando ſine veri præiudicio ſub præfata renunciatione dici debuiſſet comprehenſum hoc fideicommiſſum, prout non comprehendi firmius putarunt, vt infra, adhuc quia renunciatio non fuit merè realis, & abdicatiua, ſed verius perſonalis, & translatiua reſtricta ad fauorem patris, vel eius filiorum remanſit propterea cum ipſis renunciatarijs extincta, nec potuit operari erga fideicommiſſarios extraneos, in quorum fauorem præſumi non debet, renunciantem voluiſſe diſponere, & ſemel in concurſu illorum excludere, vt in terminis longè fortioribus tradunt Honded. *conſ. 36. num.20. & conſ.29. num. 79. lib. 1.* Donat. Anton. de Marin. *quotid. reſol. lib. 2. cap. 189. num. 26. & ſeqq. lib.5.* Cancer. *var. reſol. lib.3. cap.15. num.24. & ſeqq.* Cyriac. *controu. foreuſ. 475. num.1. & ſeqq.* Altograd. *conſ. 41. num. 77. cum ſeqq. & conſ. 43. num. 55. cum pluribus ſeqq. lib. 2.* Rot. *dec.543. nu. 13. vſque ad 18. p.5. tom.2. recen. & deciſ. 44. num. 5. cum ſeqq.* apud Galerat. *de renunc.* & in Marſicen. Succeſſionis 4. Februarij proximè citata. §. *Reſponſum fuit* coram R. P. D. meo Emerix.

49 Non obſtante, quod verſemur in renunciatione facta ob ingreſſum Monaſterij, quæ ſemper præſumitur abdicatiua, & realis vt in deciſione quæ reuidetur §. *Eo fortius*. Quia ex renunciationis contextu ſuperius allato, præſertim, ibi. Animo reuoluens ad Marcum Antonium eius Patrem duobus filijs grauatum, & ibi. Vt commodius gradus ſuæ nobilitatis ſuſtinere poſſit, & familiam ſuſtentare, patet ingreſſum Religionis dediſſe quidem occaſionem renunciandi, ſed cauſam finalem renunciationis fuiſſe patris, & familiæ decorem, & ſubſtentationem iuxtà diſpoſitionem præuiſi text. *in l. cum alimenta 22. §. qui fratris ff. de alimen. & cibar. legat. & conſ.* Bald. *106. num.3. lib.1.* & Rot. *dec.126. num. 67. & ſeqq.* coram Merlin., & ideo quando etiam adeſſent verba omnimodam realitatem importantia, dum poſtea reſtringitur finaliter ad fauorem certarum perſonarum; licet illis viuentibus duret realitas renunciationis, ijs tamen defunctis expirat, & habetur ac ſi fuiſſet perſonalis, vt tradunt Menoch. *conſ.706. nu. 41. verſ. Reſpondetur*, Fuſar. *de ſubſtit. q.269. num.2.* & in Auenionen. fideicomm. 22. Aprilis 1655. coram Em. D. meo Celſo penes Tondut. *quæſt. ciuil. quæſt.121. nu. 22. lib.5.* & in terminis renunciationis ſimilis factæ à Moniali, poſt Couar. tradit Donat. Anton. de Marin. *reſol. 190. num.6. cum ſeqq. lib.2.* Altograd. *d. conſ.43. num.43. num. 59. lib.2.* & Cyriac. *contr. 475. per tot.* Rot. apud Merlin. *de legit. dec. 48. nu. 18.* & in fortioribus terminis *in dec.33. nu.35. & ſeqq. & num. 39. & ſeqq.* apud Galerat. *de renunc.* & in caſu quo fuerat dictum, quod renunciatio deberet eſſe perpetua, realis, & realiſſima, & omni tempore valitura, quia defecerant perſonæ, quarum fauore emanauerat diſtinguendo pluribus adductis firmauit Rota in Marſicana ſucceſſionis 4. Februarij proximè citata. §. *Hæc denique*, coram R. P. D. meo Emerix. Hæc Rota.

50 Quæ benè perpenſa probant aſſertionem ſupra *num.46.* poſitam, ſcilicet, quod ſola renunciatio merè extinctiua poſſit dici realis, ſi reale opponitur perſonali; & è contra, quod omnis renunciatio non purè extinctiua, ſed facta aliqua, vel aliquibus perſonis contemplatis eſt propriè, & ſimpliciter perſonalis.

51 Colligitur quoque, quod in renunciationibus, in quibus ſunt contemplatæ perſonæ inaniter colligitur realitas excludens perſonalitatem renū-

ciationis ex ſolitis clauſulis in renunciatione poſitis. Ex illis enim colligitur quidem, vel quod renunciatio ſit vniuerſalis reſpectu bonorum renunciatorum, vel etiam ex parte alicuius generis perſonarum ad cuius fauorem fit renunciatio; vel quod renunciatio ſit pro tempore perpetua, durantibus perſonis in ea contemplatis; vel quod in perſonas contemplatas realiter, & cum effectu tranſlatum ſit dominium bonorum renunciatorũ; ſed nunquam colligitur, quod renunciatio non ſit perſonalis, etiam ſimpliciter loquendo; quia imo renunciatio tranſlatiua, in quantum tranſlatiua, eſt ſimpliciter perſonalis, cum tranſlatio iuris directè intenta reſpiciat per ſe primò fauorem perſonalem earum perſonarum, ad cuius fauorem fit.

52 Et præcipuè quod clauſula illa. *Ita vt præſens renunciatio, & donatio intelligatur, & ſit efficax, perpetua, realis, & realiſſima, & omni tempore valitura*, non obſtet, nec tollat perſonalitatem oſtendit Rota *in d. Marſicana* ibi. Nec denique ex illis verbis in inſtrumento renunciationis appoſitis, ibi. *Ita vt &c.* colligi poſſe videbatur realitas renunciationis, itaut Olimpia deberet perpetuo remanere excluſa ab hæreditate Conſtantij, ac ſi eſſet mortua, vt ex Alex., Ruin., Menoch., & alijs dixit Rot. coram Merlin. *dec.62. nu.11.* Quoniam placuit diſtinctio, nempe quod dicta verba faciunt quidem renunciationem realem, ſed illa realitas non durat perpetuò, ſed extinguitur vna cum perſonis in renunciatione contemplatis, & ad perſonalitatem reddit, vt benè tradunt Io. Franc. Marcian. *diſput. 8. num. 15. & 18. lib. 1.* Donad. *tom. 1. de renunt. cap 7. num. 33.* Molpheſ. *de conſuetud.* Neap. *tit. de renunciat. qu. 3. num. 21. & qu. 17. nu. 15. & 16 & conſ. 48. nu. 37. & 38.* Scip. Theod. *alleg. 36. num. 31.* Franc. Rocch. *reſp. 48. num. 7. lib. 2. cap. 189. per tot.* vbi contrarijs reſpondet, & in *Addit. ad* Reuerter *d. dec. 387. per tot.* præſertim in fine. Nec Rota in *prædicta Marſicana*.

53 A cuius ſenſu & intentione non recedendo, formalius ex prædictis dicitur, quod præfata clauſula admittit realitatem renunciationis, quia omnis renunciatio eſt realis, ſed hæc realitas non excludit perſonalitatem, quia genus non excludit ſpeciem ſed per differentiam contrahitur & ſpecificatur, ſicut renunciatio ex contemplatione perſonarum ſpecificatur, & realitas contrahitur ad perſonalitatem, ita vt renunciatio hæc realis ſit ſimpliciter perſonalis. Vnde nec propriè datur renunciatio mixta ex realitate & perſonalitate, quia ſpecies non eſt quid mixtum ex genere, & differentia, ſed quid conſtitutum ex illis; & ſic omnis renunciatio, vel eſt mere realis, ſi ſit mere extinctiua, vel eſt ſimpliciter perſonalis, ſi eſt facta contemplata perſona. Quibus conformia ſunt, quæ habuit Rota in Romana fideicommiſſi de Steccatis die 15. Iunij 1665. in §. *Quia ex*, ſupra poſita. Et ſimilia pariter habet Rota in eadem cauſa in alia deciſione habita die 4. Februarij 1667. coram eodem R. P. D. Bourlomont, in qua ſtetit in deciſis antea 15. Iunij 1655.

54 Omnis igitur renunciatio tranſlatiua, vt tranſlatiua eſt perſonalis, quia habet pro cauſa finali fauorem perſonæ, in quam transfertur dominium, & realitas abdicationis dominij pendet ab intentione fauoris perſonalis; & ſic ei in vniuerſũ competunt conditiones perſonalis renunciationis, nimirum primò, vt non ſe extendat niſi ad perſonas contemplatas. Bartol. *in l. qui Romæ §. duo fratres, num. 24.*

55 Secundò, quod hoc idem ſequitur non obſtante Aquiliana ſtipulatione. DD. in *l. 1. C. quand. non petea. &c.* Gabr. *conſ. 99. nu. 12. & ſeqq. lib. 1.* Reg. Rouert. *dec. 39. lib. 1.* Nec aliud clauſulæ ampliſſimæ operantur, cum ſemper reſpiciant perſonas contemplatas, & per eas limitentur, Reg. de Ponte *conſ. 39. & conſ. 40. lib. 1.* Molpheſ. *vbi ſupra qu. 3. num. 15.* Alex. *conſ. 29. num. 5. lib. 3.* Marant. *diſput. 10. nu. 5.* Kellebenx *de renunc. q. 39. nu. 1. 2. & 19.* Sanchez *in Decal. lib. 7. cap. 7. num. 17. & 19.* Donad. *d. cap. 44.*

56 Tertiò, quod non obſtantibus clauſulis ampliſſimis, & etiam quod renuncians renunciet omne ius, quod habet, vel habere poſſet, & ſperaret; nihilominus deficientibus perſonis contemplatis, ipſemet renuncians admittendus ſit ad ſucceſſionem, quia clauſula præfata, & aliæ reſtringuntur ad perſonas contemplatas, Grat. *diſcept. forenſ. 557. num. 42.* Surd. *conſ. 446. num. 17.* Reg. Reuerter. *dec. 73. lib. 2.* Dictæ enim clauſulæ non alterant naturam renunciationis, ſed illam roborant, & firmant realitatem abdicationis reſpectu perſonarum contemplatarum, vt per DD. ſupra relatos conſtat.

57 Et inde eſt, quod nec obſtat clauſula, *pro ſe, & ſuis hæredibus, &c.* quia iſta clauſula hoc ad ſummum facit, quod ſcilicet, Renunciatarius poſſit teſtari in quoſcumque voluerit, ſed quando Renunciatarius teſtatur in renunciantem, vel *decedit ſine* teſtamento, renuncians non cenſetur excludere ſe, niſi reſpectu fratrum, agnatorum, & ſororum, & aliorum, quos contemplatus fuit, non tamen reſpectu extraneorum, vt dixit Rota coram Merlin. *dec. 62. num. 25. & 29.* Et quod hæc clauſula ſicut & pactum de non petendo, & aliæ clauſulę ſimiles non extendant realitatem renunciationis vltra perſonas contemplatas, ſed illis deficientibus, ceſſet earum vis, meritò docuerunt Molpheſ. *de renunc. qu. 17. nu. 16. & conſ. 47. nu. 37. & 38.* Scip. Theod. *alleg. 36. num. 37.* Io. Franc. Marc. *diſp. 8. à nu. 17. lib. 1.* Franc. Roch. *reſp. 48. num. 7. & 8. lib. 2.*

58 In dubio etiam, quod renunciatio perſonalis iudicanda ſit, quia ſtrictiſſimè interpretari debet, vt minus noceat renuncianti, dixerunt Surd. *conſ. 446. num. 18. lib. 3* Andr. & Bald. *in cap. 1. in fin. de eo qui ſin. fac. agnat.* Alex. *conſ. 19. lib. 3.* Reg. de Ponte *conſ. 39. & conſ. 61.* Reg. Mart. lib. 1. d. 8. *num. 1.* & hoc etiam ſi renunciatio ſit firmata iuramento. Franc. *dec. 591.* Gratian. *diſcep. 56.* Alex. *in l. qui Romæ §. duo fratres de verb. oblig.* Donad. *d. cap. 44. num. 46.* Molpheſ. *vbi ſupra qu. 3. nu. 3.* Gabr. *conſ. 89. num. 9. lib. 1.* Honded. *conſ. 36. num. 23.* Altograd. *conſ. 66. num. 40. lib. 2.*

59 Superius vero dicta Amplianțur, & extenduntur primò etiam ad renunciationem factam cauſa ingreſſus in Religionem; nam & iſta in quantum eſt tranſlatiua ſimpliciter eſt perſonalis, cum fiat contemplatis perſonis. Hoc quidem negant multi volentes hanc eſſe realem, & talem, vt renuncians perpetuò excludatur à ſucceſſione in bonis renunciatis nedum in ſe ipſo, ſed etiam in perſona monaſterij. Hoc enim multis DD. citatis tenent Donad. *d. cap. 44. num. 137.* Philippus Camerata *deciſ. 21. num. 9.*

60 Et.

60 Et videtur ita eſſe dicendum ex eo, quia cauſa finalis talis renunciationis eſt perpetua paupertas promittenda in profeſſione, per quã profeſſus redditur etiam incapax dominij cuiuſcunque, vel minimè rei, vt probaui *tom. 1. de ſtatut. quaſ. 186. a. 7. à nu. 70. pag. 511.* Quamobrem certum eſt non poſſe renunciantem velle in aliquo caſu ſuccedere iterum in bonis renunciatis, cum ſit incapax ſuccedendi. Ex hoc igitur habetur, quod huiuſmodi renunciatio eſt totalis, & omnimoda, & perpetua abdicatio dominij; & ideo per ſe primo eſt renunciatio extinctiua, & ſolùm per accidens eſt translatiua, vnde ſimplicitèr, & per ſe primo dicenda videtur renunciatio realis, & quæ priuet renunciantem omni futura ſucceſſione, cum cuiuslibet ſucceſſionis incapax fiat, qui religionem profitetur.

61 Verum huiuſmodi ratio ſub vnius veritatis velamine multa falſa confundit, nec rem per proprias cauſas conſiderat, & metitur. Primo igitur renunciatio facta ex cauſa ingreſſus in religionem conſiderari debet vt extinctiua, ſeu vt priuatiua dominij, & vt translatiua eiuſdem dominij in aliũ. Hæc enim duo valdè diuerſa ſunt, & ſecundum accidit primò, & eſt ab eo ſeparabile, & vtriuſque valdè diuerſæ ſunt cauſæ. Poteſt enim quis abdicare à ſe dominiũ abſque eo, quod dominium in aliũ transferat. Nam & poteſt rem ſuam comburere, & modo ſibi viſo deſtruere, & ſic ſe priuare dominio, & illud in alium non transferre; Et hoc faceret renuncians, ſi renunciaret nullis omninò contemplatis perſonis, & nihil conſiderato an dominium renunciatum tranſiret in alium quemcumque, vel in nullum omninò, ſed res renunciata remaneret ſine domino, & in nullius bonis futura eſſet. Et verè vt dictum eſt ex Rota, hæc ſola renunciatio eſt purè, & merè ſimplicitèr realis.

62 Stante ergo, quod renunciatio facta cauſa profeſſionis religioſæ per ſe potuit fieri talitèr, vt eſſet merè extinctiua, & nõ translatiua dominij in alium, niſi conſecutiuè, & ex accidenti habetur primò quod profeſſio religioſa non eſt per ſe, & propria cauſa renunciationis, vt translatiuæ, ſed ſolum illius eſt occaſio. Cæterum quod huiuſmodi renunciatio ſit translatiua propria cauſa aliundè peti debet, & erit ex deſiderio, vel conſeruationis agnationis, vel ſubuentionis paupertatis alicuius, vel ex gratitudine circa aliquem, vel ex pietate erga parentes, vel ex amicitia erga aliquem, vel ex alia ſimili cauſa, & ſemper cauſa finalis erit fauor alicuius perſonæ; Et in hoc diſtingui etiam poſſunt duo, ſcilicet, cauſa, ob quam renunciatio non ſit merè extinctiua, ſeu merè abdicatiua dominij à renunciante, & cauſa, ob quam dominium abdicatum transferatur potius in Petrum, quàm in Paulum. Primi effectus propria cauſa eſſe poterit, vel nè res maneat ſine dominio, vel amor boni communis patriæ, vel deſiderium fauendi alicui, & tandem alicuius virtutis amor, vt deſiderium diſponendi de ſuis, vel ex miſericordia iuxta illud Chriſti, Matt. 19. Si vis perfectus eſſe, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, vel ex pietate erga Patriam, aut parentes, vel ex religione, & deſiderio promouendi diuinum cultum, vel ex alia ſimili cauſa, vel tandem quia ſtultitia inſignis eſſet, abdicare à ſe dominium nulla contemplata perſona, in quã illud tranſeat, ſed relinquere res ſuas, vel vt ſint primi occupãtis, vel vt perueniant in incertum ad quemcumque etiam forſan indignum, vel infamem, vel inimicum. Ratio autem, ob quam renuncians magis eligat Petrum, cui renunciet, quã Paulum, erit ex aliqua honeſta prerogatiua Petri, vt quia ille eſt Pater, vel frater, vel agnatus, vel amicus, vel alia huiuſmodi.

63 Sequitur ſecundo, quod renunciatio facta etiam intuitu religioſæ profeſſionis, ſi conſideretur vt translatiua (quia translatiuę renunciationis cauſa finalis propria ſemper eſt aliquis fauor perſonæ contemplatæ) regulanda eſt iuxta leges renunciationis translatiuæ, & perſonalis: Et quidem primo, vt non poſſit extendi ad perſonas non contemplatas, ſed ſi facta ſit patri tantum, non ſe extendat ad filios, ſi patri pro filijs maſculis tantum, non ſe extendat ad fœminas; ſi patri pro ſe, & ſuis hæredibus, ſe extendat ad illum, & ad nominatos ab eo hæredes. Et ſecundo, vt huiuſmodi renunciatio vt translatiua defficiat defficientibus perſonis contemplatis, & quod renuncians ſuccedat in bonis renunciatis, & ſic renunciatio illa reſoluatur, & non noceat renuncianti.

64 Quod voluit Rota in dicta Romana fideicommiſſi de Steccatis 4. Februarij 1667. coram R.P.D. Bourlemont, ibi, cuius argumenti primum membrum nihil vrgere cenſuerunt Doctores, quia ex oculari inſpectione inſtrumenti clarè conſtat renunciationem, ſiue realem, ſiue perſonalem, ſiue vtraque qualitate commixtam, reſtrictam eſſe ad exiſtentiam perſonarum, quarum fauore celebrata fuit; Quapropter illis defficientibus expirat realitas, & remanet ſola qualitas perſonalitatis, itaut eo caſu Monaſterium ex perſona renunciantis benè ſuccedere poſſit *ex notat. communiter à DD. in cap. Quamuis pactum de pactis in 6. & inter alios* Natta *in repet. d. c. col. 11. a vltima limit.* Monac. *diſp. 8. num. 11.* Donad. *de renun. qu. 3, num. 20. & 21.* Scipio Theod. *legat. 36. num. 31.* Franc. Roc. *reſp. 48. num. 6. & ſeq. lib. 2.* Pignatell. *controuer. for. c. 32. num. 25.* Honded. *conſ. 29. num. 79. & 80. lib. 1.* Roland. *conſ. 26. num. 34. lib. 3.* Lanar. *conſ. 49. per tot.* Altogr. *conſil. 43. numer. 59. lib. 2.* Donatus Antonius de Marinis *variarum reſolut. capit. 190. per totam lib. 2.* Rota in Romana ſucceſſionis de Comitibus 15. Ianuarij 1642. *§. vltimo* coram bo. mem. Dunoaetto, apud D. Anton. de Marin. *d. cap. 190. & recentius in Marſicana ſucceſſionis* 4. Februarij 1665. coram R.P.D. meo Emerix *§. neque verſ. quoniam placuit.*

65 Pro qua perſonalitate ſuſtinenda efficacitèr operatur non ſolum præſumptio iuris, quod pater cenſetur huiuſmodi renunciationem recipere à filia fauore deſcendentium, & agnationis conſeruan. adeout pater nunquam præſumatur extraneis poſteritatem propriam anteponere voluiſſe *l. ſcrip 6. ff. vnde liberi l. nam etſi parentibus 15. ff. de inoff. teſtam. cum alijs*, quos refert Com. *conſ. 291. nu. 4. verſ. & votum patris lib. 4.* & Alex. *conſ. 29.* Quodque viceverſa renunciatio filiæ exiſtimetur facta fauore familiæ, aut agnationis, itaut ea defficiente dicatur euaneſcere, & non impedire, quominus renuncians ad bona renunciata redire poſſit, Bald. *conſ. 437. n. 2. verſ. in contrarium videtur veritas vol. 1.* Pariſ. *conſ. 26. n. 19. lib. 3.* Menoch. *conſ. 335. n. 14.* Io. Franc. de Ponte *conſ. 39. n. 1.* & optimè Altogr. *ad dict. conſ. 43. num. 50. lib. 2.*

66 Verum etiam nomina perſonarum in præſenti renunciatione expreſſim facta ſub illis verbis animo reuoluens D. Marcum Antonium eius patrem duobus filijs grauatum vno Curtio, altero Conſtantia infraſcriptam refutationem, & donationem erga illum, vt commodius gradum ſuæ nobilitatis, & familiam honorificentius ſuſtinere valeat, facere cenſuit. Et alibi. Renunciat, & refutat ad fauorem D. Marci Antonij; quia efficit, vt renunciatio non obſtantibus generalibus clauſulis perſonalis reputetur; cum qua diſtinctione Doctores contrarium tenentes intelligendos eſſe tradit Gabr. *conſ.* 89. *nu.* 13. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 166. *num.* 11. *lib.* 1. cum concordantibus apud Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 552. *num.* 45. Quod ita verum eſt, vt ceſſante ratione conſeruationis, & decoris familiæ, & defficientibus perſonis, ad quarum commodum facta fuit renunciatio, illa reſoluatur, vt renuncianti non noceat Bald. *in l. pactum ſub n.* 9. *verſ. pact. quæro C. de collat.* Alex. *conſ.* 29. *num.* 3. *& quod dict. pactum lib.* 3. Menoch. *conſ.* 6. *n.* 2. Olaſch. *deciſ.* 98. *cum addactis in deciſ* 869. *num.* 6. *verſ. vnde cum prædeceſſerit, & deciſ.* 894. *num* 1. 4. *&* 5. coram Merlino, & in dicta Romana ſucceſſionis de Comitibus 15. Ianuarij 1642. §. *reſpectu vero* coram bo. mem. Dunozetto.

67 Non obſtat, quod dictæ deciſiones 64. & 894. coram Merlino, & illa Romana ſucceſſionis de Comitibus fuerint reuocatæ, quia in ſimili reuocatione iuxta varias, & mutabiles facti circumſtantias, & figuras contingenter remanſit illæſa iuris concluſio ſupra firmata, & Rota ſolùm fundauit receſſum à deciſis coram Merlino in eo, quod pater deceſſerat teſtatus, qua de cauſa renunciatio non expirauerat ſtante diſpoſitione teſtamentaria, & aliæ aderant circumſtantiæ, quæ plures cauſas finales indicabant vltra contemplationem perſonarum, vt *in deciſ.* 10. *num.* 5. *&* 45. *& per tot.* coram Eminentiſs. Ottobono; quæque pariter dederunt cauſam reuocationi dictæ deciſionis initæ in Romana ſucceſſionis de Comitibus 15. Ianuarij 1642. coram bo. mem. Dunozetto. At in præſenti caſu pater deceſſit ab inteſtato, & nullæ adſunt cauſæ finales, quæ contemplationem perſonarum obſcurent, aut diminuant, proindeq; nulla vis fieri poteſt in reuocatione dictarũ deciſionũ, dùm caſuũ diuerſitas eſt manifeſta, & adaptatio concluſionis iuris ſupra expoſita nulla facti exceptione laborare dignoſcitur, minuſque obeſt, quod vigore dictæ renunciationis, de qua agitur iam excluſum fuerit monaſterium in deciſione habita 31. Maij 1649. coram Reuerendiſs. Papien. quia ſolummodo reſolutio capta eſt contra Monaſterium, ex eo quod adhuc extaret Conſtantia vna ex perſonis, quarum contemplatione facta fuerat renunciatio, quod innuit vſque de illo tempore ſenſum Rotæ fuiſſe, quod illa renunciatio tantum duraret, quantum exiſtentia perſonarum in ea nominatarum ex recenſitis *in dict. deciſ.* §. *quia contrarium*, cum quibus benè conueniunt allegati *in dict. deciſ.* 24. *nu.* 9. coram Eminentiſs. Ottobono. Hęc Rota citata.

68 Quæ omnia procedunt non obſtante, quod renunciatio fiat intuitu profeſſionis religioſæ, & quod huiuſmodi renunciatio et extinctiua ſecuta profeſſione priuet renunciantem etiam capacitate ſuccedendi. Nam conſiderari debet, quod profeſſus non eſt incapax vſus facti bonorum renunciatorũ, vt patet per Doctores, quos retuli *tom.* 1. *de ſtatut. qu.* 186. *à num.* 76. *pag* 513. Vlterius non eſt incapax ſuccedendi in perſona Monaſterij, quod reſpectu illius cenſetur tanquam filius, & deſcendens, & legitimus hæres.

69 Imò conſiderandum eſt ex Diuo Thoma 2. 2. *quæſt.* 188. *nu.* 7. quod poſſidere bona in communi, ſeu per monaſterium non repugnat paupertati, & ſic ſtant ſimul religioſum eſſe in ſtatu paupertatis, & perfectionis, & tamen eum in communi, ſeu monaſterium illius poſſidere eiuſdem Religioſi bona; Quæ omnia ex doctrina Chriſti, Apoſtolorum, & Patrum probaui ibidem *à pag.* 47. Igitur renuncians cauſa profeſſionis religioſæ non tenetur habere voluntatem excludentem à renunciante vſum facti bonorum renunciatorum, & ſucceſſionem in dominio ex parte monaſterij, ſed eius libertatis eſt in hoc diſponere id, quod ſibi magis placuerit, & ſalua electione paupertatis, & ſtatus perfectionis poteſt, ſi velit renunciare omnia ſua ad fauorem monaſterij, in quo intendit profiteri.

70 Imo quatenus non præceſſerit renunciatio aliqua contraria expreſsè, & clara forma, & validè facta ipſo facto, & ipſo iure *Ingreſſi Monaſterium ſe, ſuaque dedicant Deo.* Auth. *ingreſſ. C. de Sacroſ. Eccleſ.* Et vt dicitur *in* §. *Illud quoque* Auth. *de monachis, Qui monaſterium intrare voluerit, antequam monaſterium ingrediatur, licentiam habet, ſuis vti quo voluerit modo, ingredientem enim ſimul ſequantur omnino res, licet non expreſſim, qui introduxerit, eas dixerit.* Nam prout decernitur *in d. Auth. ingreſſi. Nec ergo de his teſtantur, vtpote nec Domini rerum.* Ex vi enim profeſſionis abdicant à ſe omninò quodlibet rerum dominium, omneque ius tàm reale, quàm perſonale, ad celebrem æquiparationem, & argumentum de ſeruo ad Monachum, apud Eueratdum *loco* 24. & Barbol. *loco* 100. *cum allegatis.*

71 Et ſic etiam ſine diminutione ſtatus paupertatis poteſt velle, vt ſi perſonæ in ſua renunciatione contemplatæ defecerint, non extranei, ſed monaſterium ſuccedat in ſuis bonis. Cum igitur alias renunciatio quantumuis ampliſſima non excludat renunciantem à ſucceſſione in hæreditate renunciatarij, quatenus eſt capax ſuccedendi, ſi decedat ſine teſtamento, non eſt vnde dicatur, renunciationem ex cauſa profeſſionis religioſæ ferre huiuſmodi excluſionem, & impedire quod monaſterium in ſimili caſu ex perſona ſui profeſſi non ſuccedat.

72 Irrationabile enim eſt, & contra omnem æquitatem imaginari, quod mens renunciantis cauſa profeſſionis religioſæ ſit, vt deficientibus perſonis contemplatis extranei, & etiam fiſcus, anteponendi ſint in vſu, & dominio ſuorum bonorum ipſi renuncianti, & monaſterio, cuius ipſi eſt membrum, & quod in hoc repræſentat eumdem renunciantem, maximè cum hoc redundet in Dei obſequium, & ſit quid pium, & valdè religioſum, & vlterius cedat etiam in maiorem vtilitatem temporalem eiuſdem renunciantis, & id ſuadeat pietas in ſuum monaſterium: Nec eſt credibile, & veriſimile, quod etiam Doctores illi, qui contra ſucceſſionem monaſterij ſcripſerunt, ſi ipſi cauſa profeſſionis renunciaſſent, voluiſſent pręferre perſonas nõ contẽplatas, & extraneas, & incertas, vel etiam fiſcũ proprio monaſterio, in quo religioſam vitam pro-

feſſi

ſui eſſent, & ſic etiam propriæ commoditati temporali, quæ lo eos ex monaſterij ſucceſſione reduudaret, & amore ſuntum frattum, & correligioſorum.

73 Dicendum igitur eſt, quod renunciatio facta ea cauſa religioſæ profeſſionis, quatenus eſt tranſlatiua, eſt ſimpliciter perſonalis, nec excluſiua illius ſucceſſionis, quæ religioſo profeſſo poteſt competere, & propterea quod non ſit excluſiua ſucceſſionis monaſterij in caſu, quod vltimus renunciatarius, vel reſtetur ad fauorem renunciantis vel decedat ſine teſtamẽto. Quod etiam docuerunt Ciriac. *controuerſ.* 475. *num.* 6. & 7. Molpheſ. *de conſuet. Neapol. tit. de renunc. quæſt.* 17. *n.* 27. 37. & *ſeqq.* & *conſ.* 49. *nu.* 27. *lib.* 2. Molin. *de ritu nupt. lib* 3. *qu.* 92. *num.* 36. vbi quod vir iuſtus, & timens Deum, ita iudicabit, Franc. de Ponte *conſ.* 39 *num.* 1. Aliograd. *conſ.* 43. *num.* 59: *lib.* 2. Scipio Theodor. *allegat.* 36. *nu.* 14. & 16. vbi vocat hanc oppoſitionem inanem, Sanchez. *in Decalog. lib.* 7. *cap.* 7. *numer.* 25. Rot. *deciſ.* 543. *num.* 35. *part.* 5. *recent.* & *deciſ.* 62. *num.* 17. & 29. coram Merlino & *in Murſicana* die 4. Februarij 1665. corã R. P. D. Emerta.

74 Et ita nihil facit illa præſumptio, ſuper qua fundantur DD. ſentientes oppoſitum, quia nimirum renuncians intuitu profeſſionis religioſæ id facie ad excludendam ſolicitudinem circa temporalia, & vt quietius Deo ſeruire valeat. Quod euidentius clareſcit, ſi adſit clauſula. *Et vt quetius Deo ſeruire valeat, decreuit ſe omnibus bonis ſuis, & iuribus acquiſitis, & acquirendis ſpoliare.* Nam reſpondetur quod de facto, qui profitetur ſpoliat ſe omnino, & prorſus omnibus iuribus, & itaut fiat cuiuſcumq; dominij incapax; Sed cum hoc ſtat, quod ipſe mediante monaſterio poſſit bona renunciata, & alia infinita poſſidere ſine eius ſolicitudine, & inquietudine: imo retorquetur coniectura, quia habere dominium bonorum in communi, ſeu ex perſona monaſterij, diminuit in ſingulis religionis ſolicitudinem, & inquietudinem circa temporalia, vt probaui *tom.* 4. *de ſtatut. quæſt.* 188. *artic.* 8. *num.* 82. Et hinc Summi Pontifices, aut commoda contulerunt, aut ab incommodis etiam decimarijs liberarunt nedùm religioſos, ſed etiam eorum colonos, & conductores, vt in priuilegio Patrum Carthuſianorum conceſſo per Io. 22. anno 1330. Vt diuinis officijs commodè vacare poſſint. Qua ratione etiam alijs religionis exemptio à decimis conceſſa eſt, & præcipuè Ordini Prædicatorum, vt apud Caſarab. *in Compend. priuileg. min. v. Decima num.* 7. & *in Bullar. eiuſdem Ordinis fol.* 5. 15. 63. 73. 91. 153. & 230.

75 Et neque obſtat auctoritas Doctorum, qui allegantur ex aduerſo, quia DD. huiuſmodi dicunt & non probant, & in multis deſſiciunt. Et quidem primo, quia non conſiderant, quod renunciatio ratione profeſſionis religioſæ non requirit in renunciante abdicationem dominij ſuorum bonorum in communi, ſeu ex parte monaſterij, ſi vult profiteri in religione admittente dominium in communi, ideo non poteſt ex hoc præſumi, quod ipſe renunciando voluerit excludere monaſterium. Secundo deſſiciunt non attendentes, quod renuncians ratione ingreſſus in religionem poſſet non renunciare alicui ſua bona, & tunc ex iure communi bona illa acquirerentur monaſterio, & ideo cauſa finalis mouens renunciantem ad renunciationem tranſlatiuam dominij in renunciatarium non eſt voluntas profitendi in religione, vt ipſi dicunt, ſed ſemper eſt perſonalis fauor renunciatarij; & ſic renunciatio, vt tranſlatiua eſt perſonalis, & renunciatario deſſiciente reſoluitur renunciatio, & fit reditus ad ius commune, quod vult, quod monaſterium ex perſona ſui religioſi ſuccedat in eius bonis.

75 Ampliatur Secundo principalis aſſertio, vt vera ſit, etiamſi renunciatio facta ſit cauſa dotis; militat enim ſemper eadem ratio, quia renunciatio facta tranſlatiuè, & fauore perſonarum contemplatarum eſt perſonalis, & ideo perſonis illis deſſicientibus, renuncians ſuccedit renunciatario vltimo, & ab extraneis, ſeu non contemplatis non excluditur Molin. *de ritu nupt. qu.* 92. *nu.* 51. Molpheſ vbi ſupra *qu.* 13 *num.* 12. & *qu.* 17. *nu.* 16. Scipio Theod. *alleg.* 36. *num.* 22. Io, Franc. de Ponte *conſ.* 39. *nu.* 3. Rota *in rec. dec.* 543. *num.* 34. *p.* 5. & poſt Tambur. *de iure* Abbat. *deciſ.* 6. *nu.* 12. Et hoc procedit etiã ſi cauſa dotis appoſitum ſit pactum de non petendo ob dotem receptam, quia in renunciatione huiuſmodi pactum de non petendo, & aliæ cauſulę tanquam acceſſoriæ ceſſant defunctis perſonis contemplatis, Molpheſ. *conſ.* 48. *nu.* 37. & 38. Io. Fran. *Marſian. diſp.* 8. *a num.* 17. *vſque ad* 24.

76 Ampliatur Tertio, vt nec obſtet ſi renunciationi ſit annexa donatio, quoniã donatio complicata in ſimilibus renunciationibus non alterat earum naturam, quando non principalitèr, ſed conſecutiue ad renunciationem, & pro maiori illius robore apponitur. Rota in Romana donationis 16. Martij 1643. coram Bichio, & in citata Romana fideicommiſſi de Steccatis 15. Iunij 1665. coram R. P. D. Bnulermont §. *Quia bona*.

77 Et quia renunciationes, quæ fiunt ante acquiſitam hereditatem propriæ ſunt repudiationes, vt notat Rota *deciſ.* 320. *num.* 8. *p.* 6. *recent.* Quarũ mentio principalis fit etiam in ſtatutis municipalibus Ciuitatum, vt v. g. in ſtatuto Romano 151. *de contrac. ſine certa ſolemnitate, &c. lib.* 1. facit quod habetur per Reſental. dicentem, quod ſi in manus Domini reſutatio fiat, vt Sęius inueſtiatur, pactum eſt perſonale in gratiam Sæij & hæredum eius initum, non autem Domini. Reſental, *de feud. cap.* 3. *concl.* 21. *nu.* & *ſeqq. cum ſuis gloſſis, & alijs allegatis.* Nam reſutare eſt perſonam ſua de medio tollere, vt alius io ius ſuum ſuccedat; ſeu eſt alteri loco cedere, &c. apud eumdem Reſental. *cap.* 9 *membr.* 1. *concl.* 50. *num.* 3. cum ſuis Gloſſis, & alijs allegatis.

78 Hactenus vero cum actum ſit de iure communi, etiam non minoribus, videamus nunc quid operat ius ſpeciale minorum, cum ſæpè contingat huiuſmodi renunciationes, ſeu repudiationes, aut reſutationes à minoribus fieri. Iure vero communi minor reſtituitur aduerſus repudiationem illius alteri factam §. *Quod ſi minori l.* 3. *ff. de min.* Oddus *q.* 15. *num.* 17. Et tradunt Inſtitutarij *ad* §. *extraneis inſt. de hæred. qualitate.*

79 At iure municipali ferè communi, quia omnia ferè ſtatuta conueniunt in dictum ſtatutum Romanum 151. reſutationes mulierum, & minorum, (adeoque magis mulierum minorum, & pupillarum) ſiue ſint ſub patria poteſtate, ſiue ſui iuris, nullius ſunt roboris, vel momenti, niſi proximioribus adhibitis, eiſque medio iuramento appro-

Digitized by Google

probantibus non eſſe in præiudicium earumdem mulierum, vel minorum, vel ſi aliqui coniuncti non exiſterent, cum curatoris legitimi authoritate, & ſemper iudicis cõpetentis decreto, cauſa in ſcriptis illi expreſſa, & inſinuata, & plenè cognita. Quod ſtatutum verificatur non ſolùm in renunciatione aut repudiatione iuris quæſiti, ſed etiam iuris quærendi, &c. apud Piceum. Gloſſ. 8. *a num.* 4. *&* 18. & generalius Falganetus ad ipſum ſtatutum ab initio, Fenzonius *num.* 28. *&* 38. cum allegatis.

80 Quibus ſtantibus arguitur per hoc dilema. Renunciatio, ſeu refutatio facta à muliere, ſeu minore, vel intelligitur, vt perſonalis, & facta ad fauorem refutariorum, ſeu renunciatariorum; & ſic renunciatio, ſeu refutatio tanquam perſonalis habenda erit, & itaut defficientibus perſonis reſoluatur. Vel intelligenda eſt, vt ſit realis, pura, mera ſine fauore cuiuſdam, & ſic ſimul intelligenda erit, vt ſit facta ſine bona cauſa, imo ſine cauſa, quia cauſa debet eſſe vtilis, & neceſſaria, inutilis vero prorſus, & ſtulta erit renunciatio merè extinctiua, & nullius fauore habita; & ſic huiuſmodi renunciatio, ſeu refutatio, nec iuſtè eſſet decreta à iudice, nec eius cauſa à coniunctis ritè iurata, ſed periurata, ac propterea refutatio eſſet contra ſtatutum, & irrita prorſus, & nulla, per tradita à Pico tota Gloſſ. 22. *maximè num.* 6. *&* 7. Rota coram Buratto *deciſ.* 361. *n. p.* cum alijs allegatis.

81 Qualitèr vero nullus renunciare poſſit id, ad quod ille de præſenti nullum ius habet, ſed ſolã ſpem gratiæ innixam dixi *d. tom.* 3. *de ſtat. qu.* 189. *art.* 10. *num.* 209. *& ſeqq. pag.* 616.

82 Tertius caſus principalis ex enumeratis *ſup. num.* 5. *eſt*, ſi fiat pactum de hæreditate viuentis certo modo diuidenda inter fratres, aut hæredes. Et dicitur, quod ſi hoc pactum fit de conſenſu eius, de cuius hæreditate agitur, pactum tenet etiam ſine iurament. *l. fin. C. de pact.* & ibi Doctores, Franc. *hic num.* 11. qui ad hoc allegat *ſpecul. in tit. de pact. in p. col.* dicentem, quod valeret pactum etiam non firmatum iuramento, quod filia dotata conſentiente patre promitteret fratribus quidquid ſibi aduenire de bonis patris, quia hoc non eſt pactum de non ſuccedendo, ſed de reſtituendo quidquid aduenerit ex ſucceſſione, vel alias de bonis patris. Sed ſi hoc pactum fieret viuente illo, de cuius hæreditate agitur ſine eius conſenſu, pactum non valeret.

83 An vero poſſit confirmari iuramento negant quam plures, & Fermol. *ad cap. Cum contingat* 28. *de iure iur. qu.* 10. pro iſta ſententia, quam ipſe ſequitur, refert 32. *DD. & num.* 5. eam ampliat, vt vera ſit, etiam ſi pactum ſit factum fauore piæ cauſæ, & etiam ſi fiat de quota hæreditatis. Item etiam ſtante ſtatuto, vel conſuetudine, vt pacta futuræ ſucceſſionis abſque conſenſu eius, de cuius hæreditate agitur valerent; quia huiuſmodi pactum nullo ſtatuto, aut conſuetudine poteſt fieri validum. Ratio vero eſt, quia huiuſmodi pactum eſt in præiudicium tertij, & contra bonos mores, tanquã implicans votum captandę mortis eius, cuius eſt hęreditas. Sed vt verum fatear, quod hoc pactum ſit contra bonos mores ciuiles indubitatum cenſeo, & hoc probant iura ab hac ſententia allegata. Sed quod ſit contra bonos mores naturales non probatur. Et ſibi contradicunt DD. iſti, qui admittunt, quod ſi hoc pactum fiat patre, vel eo, cuius eſt hæreditas conſentiente, pactum iuramento firmatur; At vero non minus hoc pactum, quam illud poteſt implicare votum captandæ mortis, cuius occaſionem præbet expectatiua futuræ hæreditatis, ad quam accidentalitèr, & extranè ſe habet, quod hæreditas expectetur volente Domino hęreditatis, vel nolente. Sed in rei veritate hoc experientia demõſtrat, quod expectatiua hæreditatis non eſt occaſio efficax, & proxima ad inducendum iniuſtum, vel impium deſiderium mortis illius, cuius expectatur hæreditas, cum rariſſimi ſint caſus, in quibus ex cauſa hæreditatis habendę procuretur mors domini hæreditatis. Ideo pactum huiuſmodi non eſt ex hac parte contra bonos naturales mores. Alitèr contra bonos mores eſſent etiam leges, quæ ſtatuunt, vt filij habeant de hæreditate patris legitimam, & patri ab inteſtato ſuccedant; quia ex vi harum legum in filijs eſt certa expectatiua hæreditatis, & dicitur, quod hæc expectatius eſt occaſio captandæ mortis patris, ſed verum eſt, quod hæc expectatiua non eſt occaſio proxima, & efficax, ſed ſolùm remota, & ſolùm aliquando & raró in homine alias ſcuaro, & peſſimo inſerunt votum captandæ mortis. Et ideo tale pactum de diuidenda viuentis hæreditate ſecundum ſe poteſt ſeruari ſine detrimento ſalutis æternæ, vnde tenet, ſi confirmetur iuramento. Nec vero hoc pactum eſt in detrimentum patris, vel domini hæreditatis, quia ex tali pacto non impeditur pater, vel teſtator quominus poſſit modo, quo voluerit teſtari, & nihil facere pactum ſe inſcio, aut nolente factum, & de ſuo diſponere ad libitum, etiam priuando paciſcentes hæreditate. Poſſet eſſe quod hoc pactum eſſet nullum, quia eſſet de re non ſua; ſed huiuſmodi pacta ſunt conditionata. & ſupponunt quod hæreditas ad paciſcentes perueniat, & hoc ſuppoſito fit pactum, vt diuiſio illius fiat hoc, vel illo modo. De iure ergo vera eſt ſententia Bald. *in cap.* 1. *§. moribus, ſi de feudo fuerit controuerſam inter Dom. & agnat.* dicentis hoc pactum de diuidenda certo modo viuentis hæreditate firmari poſſe iuramento. Syluestr. *v. pactum num.* 11. & apud eumdem Fermolinum, Decius *conſ.* 516. *n.* 3. *&* 636. *num.* 2. Cerneus *conſ.* 257. *l.* 3. Cepola *conſ.* 111. Aufrerius *ad Cap. Tholoſ. deciſ.* 452. Menoch. *conſ.* 1. *num.* 186. Socinus iunior *conſ.* 65. *an.* 46 *lib.* 1. Guido Papa *conſ.* 31. Io. Campeg. *de dot. qu.* 77. *par.* 1. Cran. *conſ.* 139. *num.* 8.

84 Quod ſi hoc pactum de diuidenda hæreditate fieret mortuo eo, de cuius hæreditate agitur, pactum eſſet validum etiam ſine iuramento, niſi ex circumſtantia aliqua fieret inualidum. Hæc Franc. *num.* 11. ſed Dom. *num.* 10. in hoc caſu, in quo agitur de hæreditate certo modo diuidenda ſentiens, quod ſi pactũ fiat principalitèr de hæreditate alicuius certi viuentis pactum; hoc valeat, ſi adſit illius conſenſus, non vero ſi fiat ſine eius conſenſu, addit, quod pactum valeat, ſi fiat de hæreditate hominis incerti l. 44. §. *de illo ff. pro ſocio.* Item ſi fiat de hæreditate certi hominis, ſi fiat ex neceſſaria conſequentia præamboli alicuius contractus *vt l. ſi quis ſeruam ff. de ac. empt.* Item ſi fiat in conſequentiam alicuius acceſſorij, vt *l.* 2. *§.* 2 *ff. de hær. vel ac. ven. ſi autem.*

85 De quarto autem caſu principali, in quo agitur de conſeruanda ſibi ſucceſſione. Syluestr. *v. pactum num.* 11. inquit quod ſi fiat ad conſeruandam legitimam ſucceſſionem valet. *Inſtitut. de legit agnat. ſucceſſ.* Quia eſt legi conſentaneum. Dom.

vero

*vero nu.*8. *&* 9. multiplicitèr diſtinguit. Sed Francons remittit ad Doctores *in l. fin. C. de pactis, & in l. ſtipulatio ff. de v. oblig.* materia enim ſatis lata eſt, & directè non ſpectans ad caſum noſtri textus.

86 Notandum primo, quod valet pactum inter patrem, & filium, quia inter eos oritur obligatio naturalis, ſicut inter Dominum, & ſeruum, *iuxta not. in l. Frater a fratre. de cond. indeb.* Ciuilis autē obligatio inter illos non conſiſtit, vt ibi dicitur; Quia pro vna perſona computantur Pater, & filius. Anchar. *hic num.* 1. Et quidem ſecundum Diuum Thomam 2. 2. *qu.* 80. Inter Patrem, & filium non eſt iuſtitia, ſed pietas deffiſciens à ratione iuſtitiæ, quia patri non poteſt reddi æquale à filio. Idem tenent Caiet. 2. 2. *qu.* 57. *ar.* 4. Val. *diſp.* 5. *qu.* 1. *p.* 2. & fauet Ariſt. Eth. 5 *cap.* 6. Sed hoc eſt verum formalitèr de patre, & filio, vt tales ſunt. Nam alias inter eos, vt quidam homines ſunt, poteſt eſſe iuſtitia propriè, & cadere obligatio ciuilis. Card. de Lugo *tom.* 1. *de iuſti diſpat.* 1. *ſec.* 2. *num.* 32. & apud eum plures alij.

87 Notandum ſecundo, quod iuramentum præſtitum in contractu facit laicos eſſe de foro Eccleſiaſtico, vt habetur *infr. cap. Cum laicus de for. comp.* Et ideo Papa etiam inter laicos ſtatuit ſeruari hanc conſtitutionem. Anch. *n.* 2. Dom. *nu.* 3. Franc. *nu.* 3.

88 Notandum tertio, quod lex ciuilis ſuccumbit canoni in caſibus, in quibus lex fauet pacto, ſicut in caſu noſtro, in quo quis incurreret in pactum propter non obſeruantiam iuramenti. Anch. *num.* 2.

89 Notandum quarto illud iuramentum eſſe ſeruandum, quod habet duas conditiones, ſcilicet, primo quod non vergit in diſpendium ſalutis æternę. Notandum vero eſt nomen diſpendium, quod propriè importat id, quod vergit in peiorem ſalutis exitum, vt hic explicant Anchar. *nu.* 4. Io. And. *nu.* 3. Anchar. *nu.* 2. Butr. *n.* 7. Dom. *n.* 7. Franc. *n.* 2. Barboſ. *num.* 27. Vnde iuramentum nedùm non eſt ſeruandum, ſi id non fiat ſine peccato mortali, ſed etiam ſi non fiat ſine peccato veniali. Ad honeſtatem enim iuramenti requiruntur veritas, iuſtitia, & iudicium Diui Thomæ 2. 2. *qu.* 89. *ar.* 3. & ibi Caiet. & alij expoſitores, Theol. *in* 3. *diſt.* 39. Canoniſtæ *in cap. Animaduertendum* 22. *qu.* 2. Ex illo Hieron. 4. *Iurabis, viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia.* Vbi hoc explicat Hier. Iuramentū vero, quod non impletur ſine peccato, non eſt cum iuſtitia, ſed contra iuſtitiā, cum ſit contra virtutem. Secunda conditio eſt, vt iuramēti obſeruantia non ſit iniuſtum tùm detrimentū tertij. Gloſſ. hoc explicat, vt intelligatur de detrimento principali, nō vero de ſecūdario, & ita gloſſ. ſequuntur Archid. *num.* 4. Franc. *num.* 2. Barboſ. *nu.* 30. Sed dicitur, quod ſiue damnum principalitèr, ſiue ſecundario redundet in tertium, iuramentum non obligat. Damnum enim importat ablationem eius, quod eſt alterius, vel alius ad id ius aliquod habet, vnde non poteſt ab illo auferri, niſi violando aliquam iuſtitiam, vel aliquod ius illius; ſemper autē quod aliqua iuſtitia, ſeu alienum quodcumque ius violatur, peccatum cōmittitur, ideo pactum, quod vergat quomodocumque in damnum tertij non eſt obligatorium, nec eſt iuramentum. Ideo ſi per obſeruantiam iuramenti directè, & principalitèr aufertur aliquod, quod ſolùm ex gratia mera alteri competit, & non violatur ius illius, iuramentū tenet. Et econtra ſi ſecundario violandum neceſſario eſt ius alterius, iuramentum non obligat. Non enim iuramentum habet comitem iuſtitiam, ſi eius obſeruantia violat alterius ius, & facit illi iniuriā.

91 Multa alia hic afferri potuiſſent de valore iuramenti ad confirmandos contractus ex lege poſitiua irritos. Sed locus iſta examinandi magis proprius eſt infra *cap. licet Mulieres. de iure iurand.*

SVMMARIVM.

1 *Intentio Pontificis in edenda hac conſtit.*
2 *Regula textus.*
3 *Qui Mendicantes.*
4 *Regula textus non comprehendit non Mendican.*
5 *Comprehenduntur pacta inita cum laicis.*
6 *Licentia ſuperiorum eſt neceſſaria ex alijs legibus.*
7 *Comprehenduntur pacta de quacumq; re boneſta.*
8 *Pacta debent eſſe facta a Prælatis locabilibus de Conuentuum conſilio, & aſſenſu.*
9 *Valida non obſtante defectu licentia ſuperiorum.*
10 *Hac conſtitutio nonum ius inducit.*
11 *Priuilegia moderniora Regularium derogant pactis iuratis.*
12 *Pacta, in quibus renunciatur iuri priuilegiorum modo ſunt nulla per extrau.* Ambitioſæ, de reb. Eccl. non alien.
13 *Prædicatores præcedant Minores.*
14 *Præcedentia a priori inſtitutione ſumitur.*
15 *Capitula vt diſtincta a Prælatis aliquando faciunt pacta,*
16 *Nomina inculcata quid operentur.*
16 *In geſtis per Capitulum non eſt neceſſaria deſcriptio ſingulorum.*
18 *Decet Religioſos nullum decipere.*

Cap. Quia ex eo 3.

1 DE pactis initis à Regularibus cum Prælatis Capitulis, & Eccleſiarum Rectoribus agitur in hac Decretali, quæ data fuit ad explicationem, & extenſionem alterius relatæ *ſup. in cap. Pactum* 1. *in hoc tit.* Ibi enim dictum fuerat, quod pactum à monaſterio initum cum Parocho ſuper iure funerandi Parochianos in eorum Eccleſijs omninò ſeruari debebat, quia per tale pactum derogatur liberæ ſepulturæ priuilegio, ſed hoc habebat difficultatem, quia mendicantes recuſabant ſeruare pacta præfata, quia non fuerant facta de aſſenſu Generalis, ſeu Prouincialium, & non fuerant approbata à Capitulis.

2 Volens igitur Pontifex hanc tollere difficultatem, decernit, quod pacta, & compoſitiones, ſuper iuribus Parochialibus, vel alijs quibuſcumque articulis à Regularibus Mendicantibus, vel eorum anteceſſoribus inita cum Prælatis, Capitulis, & Eccleſiarum Rectoribus, & perſonis Eccleſiarum, Ciuitatum, Caſtrorum, Villarum, & locorum, in quibus habitationes eorum exiſtunt, ſi ſint licita, & honeſta, debeant perpetuo ibidem inuiolabilitèr obſeruari, non obſtante, quod non interuenerit ſuperiorum aſſenſus, & Capitulorum generalium, aut Prouincialium approbatio, ſeu Sedes Apoſtolica ſuam authoritatem non præſtiterit in his, quæ per Prædicatores, & Minores facta fuerint.

3 Quantum ad perſonas hæc regula comprehendit nedum Prædicatores, & Minores, ſed etiam

Men-

Mendicantes omnes. Quatuor vero eſſe Ordines Mendicantes, ſcilicet Prædicatores, Minores, Heremitę S. Auguſtini, & Carmelitæ, declarauit Pius V. *in Conſt. 44. incipien. Romanus Pontifex data 1. Octob.* 1568. Præter iſtos vero alij Ordines annumerati ſunt Mendicantibus, ſcilicet Seruitæ per Conſtit. Pij Quinti, quam refert Rodr. *t.1. qu.55. ar.3.* & Barb. *bic. num.6.* Minimi S. Franciſci de Paula, *in Conſt. Pij Quinti 49. incip. Sedis benignitas. 9. Nouem.* 1567. Congregat. S. Hieron. *in Conſt. Pij Quinti 50. incipien. Romanus Pontif. dat. 18. Nouemb.* 1567. Societas Ieſu *in Conſt. Pij Quinti, incipien. Dum indefeſſa. 7. Iulij* 1571. Carmelitæ Diſcalceati, *in Conſt. Clem. 8. incipien. Romanum Pontificem. 20. Aug.* 1603. Et hi omnes verè Mendicantes ſunt, & ſub hac conſtitutione comprehenduntur, quæ de omnibus Mendicantibus loquitur.

4 Quamuis vero quamplures ordines ſint, qui participant de priuilegijs Mendicantium, quos enumerat hic Barboſa; quia tamen non ſunt Mendicantes, non comprehenduntur ſub hac conſtitut. Vnde ex vi illius pacta ab ipſis inita, non debent ſeruari, niſi in quantum alias ex vi aliarum legum ſeruari debeant.

5 Reſpectu autem eorum cum quibus fiunt pacta, conſtitutio comprehendit omnes perſonas Eccleſiaſticas, ſiue ſint Prælati, ſiue Capitula, ſiue Eccleſiarum Rectores, ſiue quæcumque aliæ ſint. An vero comprehendat Laicos, Imola ait Conſtitutionem extendi ex identitate rationis, de quo tamen ait eſſe cogitandum. Sed Dom. *in fin.* & Fr. *nu.2.* dicunt alienationes non poſſe fieri ſine licentia ſuperiorum, ſecus ſi pacta non inducunt alienationem. Sed mihi dicendum videtur comprehendi hic pacta, etiam inita cum Laicis, quia comprehendit pacta inita cum perſonis nedum Eccleſiarum, ſed Ciuitatum, oppidorũ, & locorum.

6 Verum quod dicitur huiuſmodi pacta valere, etiam ſi non adſit Generalium, aut Prouincialium aſſenſus, intelligitur vbi alias ex ſpeciali lege hic aſſenſus non requiratur, ſicut requiritur in alienatione rerum Eccleſiæ, ſcilicet immobilium, & mobilium pretioſorum licentia ſummi Pontif. *extrauag. Ambitioſa, de rer. alien.* Cæterum de iure communi ad alienandum non eſt neceſſaria in Regularibus licentia Generalis, aut Prouincialis, ſed Prælatus localis cum Conuentu poteſt alienare, ſeruatis alias ſeruandis; in vnaquaque vero Religione ſeruanda ſunt propria inſtituta. De quo videri poſſunt, quæ ſcripſi *tom.1. de ſtat. q. 185. a.7. à num.567. pag.339.*

7 Pariter ex parte rerum ſuper quibus fiunt pacta non datur exceptio, vt notat Franc. *num.3.* Et ideo textus comprehendit omnia pacta de quacunque re inita. Dum tamen ſint licita, & honeſta. Exiſtimat vero Gloſſa, quod per nomẽ *honeſta*, ſignificetur, quod ſint poſſibilia, & Dom. *num.8.* quod denotetur bonitas circumſtantiarum, ita ſcilicet, quod pacta illa nedum ſint licita ex obiecto, ſed etiam ex circumſtantijs, & præcipuè ſint conuenientia perſonis Religioſis, eorumque ſtatui.

8 Verum ad hoc; vt locum habeat hæc conſtitutio requiritur, quod ſint facta à Prælatis localibus de ſuorum Conuentuum conſilio, & aſſenſu, & ſic vtrumque horum requiritur copulatiuè, vt aduertit Butr. *num.6.* Et ſic non ſufficit pactum initum à Prælato, ſi deſit conſenſus Conuentus, nec ſufficit, quod reliquus Conuentus conſentiat, ſi diſſentit Prælatus. Et Conuentus conſenſus debet eſſe collegialiter datus, in communi conſilio, & tractatu.

9 Vult vero Pontifex huiuſmodi pacta obſeruari non obſtante, quod deſit conſenſus ſuperiorũ maiorum, ſcilicet Prouincialis, & Generalis, & quod pacta non ſint approbata in Capitulis Prouincialibus, aut Generalibus. Et de Minoribus loquens ſpecialiter vult non obſtare, ſi Papa authoritatem ſuam non præſtiterit, quod vt notat Gloſſ. factum eſt, quia eorum bona ſunt in particulari Eccleſiæ Romanæ.

10 Sed aduerti etiam debet, quod determinatio huius capitis eſt iuris poſitiui, vnde quod hic decernitur non eſt de lege naturalis iuſtitiæ, ſed ex iure poſitiuo eſt inductũ. Quod colligitur ex clauſula, *præſenti decreto ſancimus*, quia verbum ſancimus inductionem noui iuris inducit, ſicut & verbum ſtatuimus, *ſup. cap. Vt litigantes, de off. Ord. in hoc 6.*

11 Si vero quæratur an modo huius textus determinatio ſubſiſtat, cõſiderandum eſt primo, quod poſt Bonifacium Octauum Regularibus Mendicantibus præcipuè quantum ad iura funerum conceſſa fuerunt priuilegia ampliſſima, nedum cum expreſſa derogatione conſtit. Bonif.8. *ſuper Cathedram*, & Clem. *Dudum de ſepult.*, ſed etiam ſtatutorum, & conſuetudinum iuratarum per clauſulam, *Nec non ſtatutis, & conſuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis*: quæ clauſula in multis priuilegijs habetur expreſſa, vt in conſtit. Pauli Quarti, *Ex Apoſtolica Sedis, data nona Martij* 1556. quæ habetur in Bullario Prædicatorũ. *pag.*258. Et in qua Pontifex nedũ antiqua priuilegia confirmat, & innouat, ſed alia de nouo concedit: vnde etiam per hanc clauſulam derogatur pactis iuratis, quia conſuetudines non ſunt iuratæ niſi ex aliquo pacto iurato. Vnde per huiuſmodi priuilegia derogatur tam *cap. Pactum 1. quam præſenti cap. Quia ex eo. 3. in hoc tit.* quatenus ſunt contraria dictis priuilegijs.

12 Sed conſiderãdum modo eſt ſecundo, quod per *extrauag. Ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alien.* derogatum fuit eidem *cap.* iura enim perpetua computantur inter bona immobilia, quæ ſine beneplacito ſedis Apoſtolicæ alienari non poſſunt. Nam inter actiones prohibitas virtute illius extrauagantis ſunt ceſſio iurium, & renunciatio bonorum, & iurium, vt per DD. quos retuli *tom.1. de ſtat. quæſt. 185. ar.4. nu.247. & 256. pag.267.* Igitur renunciatio priuilegiorum nequit fieri ſine beneplacito Apoſtolico, & ſic ceſſat ratio allata *ſup. cap. 1.* quod pactum ſit renunciatio priuilegiorum, nam non poſſunt Mendicantes ſuis priuilegijs renunciare ſine beneplacito Apoſtolico, quod eſt de mente DD. quos retuli *tom.2. de ſtat. q.187. ar.4. à nu.690. pag.579.* vbi alia de hoc puncto.

13 Notandum primo, quod ex quo in textu nominantur prius Prædicatores, quam Minores, ideo præponuntur, quia eorum antiquior eſt inſtitutio. Et ad idem *ſup. cap. Nimis, de exceſ. Prælat. & cap. ſuper his, de priuil. & cap. Quorundam. ſup. de elect. in hoc lib.* Vnde Prædicatoribus præcedentia debetur in quibuſcumque actibus, Gloſſ. *in d. cap. Quorundam, in v. Prædicatorum, & hic, in v. Prædicatores.* Dom. *num.1.* & *in cap. Epiſcopus nu-*

Digitized by Google

2. 17. diſt. Io. And. in cap. Ioannes num. 3. de teſtam. Auchar. conſ. 214. Felin. in rubr. de maior. & obed. num. 5. Colleg. Bonon. conſ. 1. nu. 2. poſt conſ. Zabarellæ, & ibid. Coll. Paduan. num. 36. Petrus de Monte de pot. Pontif. tit. Ordo aſſiſten. Concil. num. 2. Nauar. conſ. 5. num. 1. de ſtat. Monach. Iacob. Phil. Pont. conſ. 164. num. 2. Contil. q. 1. de Præced. Barboſ. hic num. 3.

14 Vnde etiam ſequitur, quod in materia præcedentiæ attendi debet prior inſtitutio, & approbatio à ſede Apoſtolica, vt tradunt Fab. Nonius conſ. 71. num. 35. Caſſan. in Catalogo gloriæ mundi p. 4. conſ. 52. Centel. d. q. 1. num. 8. Rota in Oriolen. præcedentiæ 10. Martij 1600. coram bonæ memoriæ Litta, & in Romana præcedentiæ 24. Maij 1600. coram Lancellotto, & in Campanien. Prioratus 19. Maij 1618. corã Seleucien. & 10. Maij 1619. coram Coccino. Barb. hic num. 4. & de off. Epiſc. all. 78. num. 36.

15 Not. ſecundo, quod ex quo in textu cum Prælatis numerantur diſtinctè Capitula, colligitur quod aliquando Capitula, vt diſtincta à Prælatis poſſunt facere pacta, nimirum in bonis diuiſis inter Prælatum, & Capitulum. Archid. Io. Andr. Franc. num. 1.

16 Not. quoque tertio, quod multorum nominum inculcatio, etiam ſine copula operatur perinde, ac ſi ſingula ponerentur in diuerſis orationibus, vt per Bart. in ſimili in l. 1. ff. de his qui not. infam. & Anchar. hic, & quæ not. ſup. in cap. Edoceri, de reſcript. aduertit Franc. num. 1.

17 Not. 4. ex illis verbis de ſuorum Conuentuum aſſenſu, colligi quod quando fit inſtrumentum de rebus geſtis per Capitulum, Collegium, vel Cõuentum non eſt neceſſe deſcribi nomine ſingulorum, ſed ſatis eſt facere mentionem de Conuentu. Ita Franc. nu. 1. & Butr. nu. 4. qui tamen remittunt ad Spec. tit. de ſynd. §. 1. v. Porro, & ad DD. ſup. cap. fin. de Præc. Iuxta vero ſpectantiam negotiorum aliquando ſufficit nominare Rectorẽ, vel Rectorem cum aliquibus de vniuerſitate.

18 Not. 5. quod Religioſos ſummè dedecet decipere in contractibus, & ideo à pactis, quæ validè non poſſunt inire, debent omnino abſtinere, nec eos qui ſecum contrahunt decipere; hoc enim eſt contra puritatem debitam Religioſis, & eſt exemplum peſſimum reſpectu ſæcularium. Dom. num. 5. & 6.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Iudicis eſt reijcere Procuratores inhabiles:*
4 *Iudex non eſt indiſcretus ſi habiles admittit.*
5 *Laicus poteſt eſſe Procurator in cauſa Eccleſiaſtica*
6 *Et etiam Aſſeſſor.*
7 *Non Procurator ad eligendum.*
8 *Poteſt eſſe Procurator ad beneficia recipienda.*
9 *Ad recipiendam inueſtituram.*
10 *Ad renunciandum beneficiō.*
11 *Ad permutandum.*
12 *Ad nudum miniſterium.*
13 *Dari poteſt Procurator ad agendum tantum.*
14 *Qui reijcit Procuratorem debet probare inhabilitatem.*

DE PROCVRATORIBVS.

Cap. Indiſcretè. 1.

1 PRæſens capitulum cõtinet tres partes & tres regulas, in quarum prima de Procuratore Laico admittendo, in ſecunda, & tertia de facultate ſubſtituendi agitur.

2 In prima igitur parte hæc regula traditur, quia ſcilicet, Nõ indiſcretè agit Iudex, qui laicum in cauſa Eccleſiaſtica admittit ad agendum, & defendendum, quia Procurator idoneus iudicari, & admitti debet, quicumque expreſsè non eſt prohibitus.

3 Habetur igitur primo ex hoc textu Iudicis partes eſſe, attendere an Procuratores ſint vel non ſint admittendi ad agendum, & defendendum, eumque indiſcretè agere, ſi admittit inhabilem; ideoque illum poſſe, & debere eum, quem conſtat inhabilem eſſe ex officio, nulla etiam parte inſtante, & opponente reijcere, vt puta infamem, excommunicatum, militem. l. Quos prohibet. ff. de poſtul. & c. cauſam de iud. & tenent Gloſſ. in v. abſentia ſup. in cap. 1. de elect. in hoc lib. & aduertunt hic, Anchar. num. 1. Butr. num. 1. Dom. num. 5. Franc. num. 1. Sic & principalem non idoneæ comparentem debet non admittere, vt d. l. quos prohibet. ff. de poſtulan. & cap. 1. inf. de except. Non poteſt tamen ſupplere de facto, niſi inhabilitas Procuratoris, aut principalis comparentis conſtet ipſi vt Iudici, cui tamen conſtare cenſebitur, ſi ſit inhabilitas notoria, & oculis manifeſta. Anchar. & Butr. d. num. 1.

4 Sic è contra Iudex indiſcretè non agit, ſi admittat habilem, & omnem illum habilem debet iudicare, qui expreſsè non eſt prohibitus admitti, vt in text. dicitur. Dicunt propterea edictum de Procuratore non eſſe permiſſorium, ſed prohibitorium, quia ſcilicet de iure eſt, vt vnuſquiſque in Procuratorem admitti debeat, niſi ſpeciali lege expreſsè prohibeatur, & excludatur. Gloſſ. notab. 3. Io. Mon. num. 1. Franc. num. 1.

5 Quamuis igitur Laicus iuris ſpiritualis ſit incapax, illudque non poſſit poſſidere, vt in cap. Sacramenta, & in cap. Meſſana ſup. de elect. Vnde proprio nomine non poteſt de iure ſpirituali in iudicio petere, & agere, id tamen poteſt facere nomine alieno, ſcilicet nomine Eccleſiaſticæ perſonæ, quia hoc nullibi eſt illi prohibitum. Quamobrem Laicus eſt habilis, vt in cauſa Eccleſiaſtica poſſit agere, & defendere in iudicio, & munus Procuratoris exercere, Gloſſ. not. 2. Io. Mon. nu. 2. Archid. num. 1. Io. Andr. Auchar. nu. 1. & 2. Butr. num 2. Dom. nu. 6. Franc. num. 1.

6 Et eadem ratione colligitur Laicum in cauſa Eccleſiaſtica poſſe aſſumi vt conſultorem, & aſſeſſorem per Iudicem cognoſcentem de vna, vel etiam de duabus electionibus in diſcordia celebratis, niſi conſilium Laici eſſet de neceſſitate ſequendum, vt notatur ſupra cap. Statutum. §. Aſſeſſorem de reſcript. in hoc 6. & in cap. Ad noſtram ſup. de conſuet. & aduertit hic Franc. num 3.

7 E contra vero colligitur, quod Laicus non poteſt eſſe Procurator ad eligẽdum Prælatũ etiam nomine illius, qui habet vocem, & eſt habilis, vt per Gloſſ. in cap. Apoſtolicæ ſup. de excep. & Io. And.

in cap. Quod alieni, infr. de reg. iur. & Franc. *hic num.* 3. Quia imo nullus ad eligendum poteſt eſſe Procurator, qui non ſit de corpore Capituli, Fagnan. *in cap. Quia propter, num.* 62. *de elect.* Et dixi *in tract. de elect. cap.* 10. *nu.* 35.

8 Et nihilominus Laicus poteſt conſtitui Procurator ad acceptandum beneficium, & poteſt pro alio acceptare collationem beneficij, etiam ſi fuerit conſtitutus ad acceptandum beneficium incertum, puta primum beneficium vacaturum, de quo ſibi videbitur. Io. And. *in cap. Accedens ſup. de praben.* Franc. *num.* 3. Barboſ. *num.* 2. Anchar. *n.* 1. qui tamen dicit tutius eſſe id præſtare per Clericũ, & ita ſeruari. Calderin. *conſ* 1. *de praben.* Flamin. *de reſig. lib.* 9. *q.* 3. *num.* 19. Rota *dec.* 10. *de Proc. &* *dec.* 11. *de rer. permut. in antiq.* & apud Creſcen. *dec.* 3. *de conceſſ. praben.*

9 Sicut & Laicus poteſt recipere inueſtituram beneficij pro Clerico abſente. Io. And. *in d. cap. accedens*. Franc. *num.* 3.

10 Et Laicus poteſt eſſe procurator Clerici ad renunciandum beneficio, vt voluit Gloſſ. *in v. procuratorem, in Clem.* 1. *de renunciat.* quam hic ſequitur Franc. *num.* 3. Card. Zabar. *in d. Clem. num.* 12. Butr. *in cap. Cum olim num.* 13. *de reſcript.* Rota *dec.* 8. *num.* 5. *de Procur. in antiq.* & alij quos ſequitur Flam. *lib.* 9. *de reſig. benef. q* 3. *num.* 12.

11 Et eadem ratione poteſt eſſe Procurator ad permutanda beneficia, Rota *d. dec.* 8. Gambar. *in cap.* 1. *num:* 123. *infr. de rer. permut.* quem ſequitur Flam. *d. q.* 3. *num.* 14.

12 Et regulariter Laicus poteſt pure miniſterialiter Eccleſiæ negotia tractare. Barb. *num.* 2. Flam. *d. q.* 3. *num.* 20.

13 Not. primo diſiunctiuam *vel defendendum*, ex qua habetur dari poſſe Procuratorem ad agendum tantum, prout aduertit Dom. *num.* 3.

14 Not. ſecundo, quod vniuerſaliter in Procuratorem admitti debet quicumque non prohibitus, & ex conſequenti, quod qui vult Procuratorem reijcere debet eius inhabilitatem probare. Gloſſ. *notat* 3.

SVMMARIVM.

15 *Regula textus.*
16 *Procurator poſt litem conteſtatam eſt dominus litis ſi ſit datus ſimpliciter.*
17 *Non eſt eadem ratio de delegato & Procuratore.*
18 *Quid veniat nomine litis.*
19 *Procurator ſit dominus inſtantia prima, nec poteſt ſubſtituere ad proſequendam appellationem.*
20 *In cauſis in quibus lis non conteſtatur, quando Procurator ſit dominus litis.*
21 *Datus poſt litis conteſtationem quando fiat dominus litis.*
22 *Procurator prohibitus non poteſt ſubſtituere.*
23 *Procurator in rem propriam poteſt ſubſtituere ante litis conteſtationem.*
24 *Et qui habet facultatem ex mandato.*
25 *Et ad non certam perſonam.*
26 *Quando non debeat cenſeri data facultas ſubſtituendi.* 27.
28 *Subſtituens an poſſit reuocare ſubſtitutum.*
Subſtituens quo nomine ſubſtituat.
Cuius periculo ſubſtituat.
Quando ſubſtitutio expiret:
Quando cum facultate ſubſtituendi ſubſtituat
29 *Defenſor ſubſtituit.*
30 *Et Procurator qui ſatis dedit de iudicato ſoluendo*
31 *Procurator in cauſa ſuper mandato ſubſtituit*
32 *Quid de Tutore, Prælato, & Patre.*
33 *Poſt litis conteſtationem citandus Procurator.*
34 *Dominus inſtantia poteſt ſubſtituere.*
35 *Dictio ante quid reſpiciat.*

§. Licet. 1.

15 IN hac ſecunda parte de facultate ſubſtituendi loquens Pontifex, decernit, quod Procurator poſt litem conteſtatam poteſt alium ſubſtituere Procuratorem, ante non, niſi datus fuerit in rem ſuam, vel à Domino habuerit mandatum de ſubſtituendo, etiam non certam perſonam.

16 Dicitur ergo primo, quod Procurator poſt litis conteſtationem poteſt ſubſtituere. Quod quidem ex hoc textu docuerunt hic Gloſſ. *in v. Abeo. & in v. procurator.* Io. Mon. *num.* 2. Io. And. *nu.* 1. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 3. Dom. §. *licet num.* 1. Franc. *num.* 2. Barb. *num.* 5. & præterea Boer. *dec.* 285. *num.* 1. Barb. *in l. Cum prætor.* §. 1. *num.* 104 *ff. de iud.* Sylueſ. *v. Procur.* Tabien. *num.* 1. Petrus Benintend. *concl.* 80. *num.* 5. Aduertit vero Gloſſ. hoc intelligendum de Procuratore dato ſimpliciter, vel non expreſſe prohibito; ſecus vero ſi Procurator datus fuit, vſque ad litis conteſtationem, & expreſsè prohibitus ne procedat vltra. *Hic enim* deſinit eſſe Procurator lite *conteſtata, & ideo non* poteſt Procuratorem ſubſtituere. Archid. *num.* 1. Butr. *num.* 8. Franc. *num.* 6. Idem vero dicendum eſt, ſi Procurator ſit datus tantum ad litem conteſtandam, ſed ſi ſit datus ſimpliciter ad conteſtandam litem, conteſtatione litis fit dominus litis, & poteſt proſequi ad vlteriora, & Procuratorem ſubſtituere. Io. Andr. Archid. *num.* 1. Butr. *num.* 8. Francus *num.* 6. ex Innoc. Et idem prius docuerat Speculator *tit. de Proc.* §. 3. *num.* 5.

17 Et cum ex hoc Abb. voluiſſet, quod Delegatus non à Principe poſt litem cõteſtatam poſſet ſubdelegare; hoc Gloſſ. reijcit, *ex cap. Cum cauſam de appellat.* nec eſt facienda comparatio, quia etiam poſt litem conteſtatam Delegans reuocat delegatum, cum tamen dominus cauſæ non reuocet Procuratorem niſi cauſa cognita, *vt infra cap. prox.* Et præterea hic eſt damnum pecuniarium ibi non. Item hic ex mutatione perſonæ grauatur aduerſarius, vt aduertunt Io. And. & Butr. *d. num.* 8. Qui aliam cauſam addit, quia ſcilicet iudex delegatus non ſit dominus litis eo quia nullus quaſi contractus ſuo nomine ſecum geritur, ex quo litis dominium inſurgat, *vt l* 3. §. *Idem. ff. de pecul.*

18 Reddit vero textus rationem ſui aſſerti, & ait Procuratorem ideo poſt litem conteſtatam poſſe ſubſtituere, quia fit dominus litis. Eſt vero primo difficultas, quid veniat litis nomine. Iuriſtæ nomine litis inſtantiam intelligunt, *vt l. properandum. C. de iud.* Verum hoc improbat Gloſſ. *in v. litis*, volens litem accipi propriè. Ex hac vero gloſſ. quod ſub nomine litis non veniat inſtantia colligunt Archid. & Ioan. Andr. Dom. §. *licet num.* 5. Franc. *d.* §. *licet, num.* 5. & monent hoc ſe aduertendum pro ſtatutis facientibus mentionem de inſtantia, vel de lite; quia verba in ſtatutis p...

pric

priè ſunt ſumenda, vt in *cap. in noſtra ſup. de iniur.*

19 Et nihilominus communiter reijcitur dictum gloſſ. quod hic ſcilicet ſumatur lis propriè. Lis enim ſignificat actionem, vt in *l. Litis nomen. ff. de verb. ſignif.* Actionis autem dominus eſt ipſe principalis litigans, duo autem non poſſunt in ſolidum eſſe domini actionis, vt in *cap. Inter dilectos, ſup. d. fid. inſtrum.* Sic enim etiam de iure Canonico eiuſdem actionis plures ſunt inſtantiæ, ſcilicet cauſæ principalis, & cauſæ appellationis. Procurator vero ex lite conteſtata eſt dominus inſtantiæ principalis, & eius eſt etiam à ſententia appellare, vnde poteſt etiam ſubſtituere ad appellandum; ſed non poteſt ſubſtituere ad proſequendã appellationem, enim functus eſt officio ſuo. Rota *dec. 2. & 20. de Procur. in nouis.* & coram Achille *dec. 4. num. 3. de Appellat.* Oldrad. *conſ. 296.* Et ideo etiam de iure Canonico verificatur expoſitio legiſtarum, vt Procurator ex lite conteſtata fiat dominus litis, id eſt inſtantiæ principalis cauſæ, non vero inſtantiæ cauſæ appellationis. Dom. & Franc. *d. num. 5.* Achil. *dec. 13. de Procur.* Rota *dec. 386. num. 2. p. 1. recen.* Mareſc. *var. l. 2. q. 62. num. 7.* Seraph. *deciſ. 1180.* Greg. XV. *dec. 548. num. 3.* & ibi *Addit. n. 12.* Vant. *de null. ex defect. inhabil. num. 163.*

20 Itaque ergo ad hoc vt Procurator fiat dominus litis, neceſſe eſt, quod lis ſit conteſtata. *l. Neque tutores. C. de procurat. l. ſi procuratorem §. ſi quis mandauerit.* & ibi Bart. *num. 1. ff. mandati.* ſed quid in cauſis, in quibus lis non conteſtatur? In his Procurator fit dominus litis cum primum cœperit de meritis cauſæ tractari, & negotium principale diſcuti per Prant. *in l. Ab executore. § ſi procurator. num. 2. ff. de appell.* & Bald. *in l. ante diem num. 2. inf. ff. de Procur.* & alios quos ſequitur Mãtic. *dec. 304. num. 1. & 2.* & tenet hic Barb. *num. 3.* Et id magis explicant Dom. *§. licet nu. 5.* & Franc. dicentes tunc Procuratorem fieri dominum litis per primum actum, qui ſolet ſequi poſt litis conteſtationem immediatè, vt Gloſſ. *in cap. 1. ſup. de litis conteſt.* Et ſic Procurator ex tunc poterit ſubſtituere.

21 Et hoc idem dicendum eſt de Procuratore dato poſt litis conteſtationem, vt ſcilicet fiat dominus litis, & poſſit ſubſtituere. Huius oppoſitum tenuerunt Gloſſ. *in verb. ab eo,* Archid. & Io. Andr. & Dom. *nu. 5.* Bartol. *in l. Nihil. C. de procurat.* quia cum per litis conteſtationem ipſe Dominus factus fuerit dominus litis, non poteſt Procurator factus poſt fieri litis dominus, cum duo in ſolidum non poſſint fieri domini litis. *cap. Inter dilectos, ſup. de fide inſtrum.* Et hanc opinionem habuit etiam Specul. *in tit. de Procur. §. 1. num. 4.* Verum cum Cyn. & Bald. *in l. Nihil de Proc.* Anch. *num.* Butr. *num. 7.* & Franc. *§. licet nu. 4.* ſentiunt, quod Procurator poſt cõteſtatam litem inſtitutus, ſtatim per reliquũ proceſſum in cauſa fiat litis dominus, & ſic poſſit ſubſtituere. Quod probatur quia ex *l. Nullam C. de procur.* ſententia eſt ferenda in talem Procuratorem, vt per Gloſſ. *in d. l. nihil,* hoc vero fieri non poſſet, niſi ille eſſet dominus litis, vt in *l. 1. C. de ſenten. & inter.* Et in iſto caſu benè duo poſſunt eſſe domini litis in ſolidum, ſicut quãdo à principio Dominus cauſæ ipſe, & Procurator vſque ad finem ſimul ex vna parte litigaſſent: in hoc enim caſu vterque eſſet dominus litis in ſolidũ.

22 Nihilominus ſupradicta limitari debent, vt non procedant, ſi dominus in mandato expreſsè prohibeat, ne Procurator ſubſtituat. Tunc enim nunquam poteſt ſubſtituere quantumcumque ſit factus dominus litis. Franc. *num. 7.*

23 Secunda autem pars regulæ huius textus erat, quod Procurator ante litis conteſtationem non poteſt ſubſtituere, quia tunc nondum eſt dominus litis, ſed regula quantum ad hanc partem fallit multipliciter. Et quidem primo, ſi Procurator ſit datus Procurator in rem ſuam. Talem vero eſſe dicit Gloſſ. vt ſi titulo donationis ceſſæ ſunt actiones alicui, qui datus eſt Procurator ad eas intentandas, vt in *l. illam ſubtilem. C. de don.* Colligi etiam Procuratorem datum eſſe in rem ſuam, ſi adſit clauſula, ponens eum in locum, ius, & eſſe ſuum, dixit Seraph. *dec. 541. num. 4.* ſiue ſi ſit conſtitutus, vt ſibi ſatisfaciat de credito ſuo. Rota *dec. 129. num. 2. par. 1. recent.* per Caſt. *l. fin. num. 2. ff. de donat.* De hoc vero Procuratore in rem ſuam multa habet Specul. *tit. de procur. §. final.* Et quomodo ex parte rei detur Procurator in rem ſuam, Io. And. ait notari *in l. Plantius. ff. de procur. in gl. ſed qualiter.* Multa etiam hic videri poſſunt in Archid. Nobis nunc ſufficiat, quod cum iſte Procurator ſit dominus actionis, poteſt ſubſtituere etiam ante litis conteſtationem, quandocumque voluerit, vt dicitur in textu, & docent Arch. *num. 3.* Io. Anchar. Butr. *num. 4.* Dom. *§. licet. num. 6.* Franc. *num. 6.* Et addit Archid. quod hic Procurator poteſt etiam tranſigere, cum res iam ſit ſua. Nam nec eſt propriè Procurator, quia negotium gerit ad ſui vtilitatem, & non alienã, ſed propria negotia gerit, & ſuo proprio iure actum gerit, vt *in l. illam. C. de donat.* Et ideo impropriè eſt Procurator. Butr. *num. 4.* videri etiam poteſt Barboſa *clauſ. 71.*

24 Fallit ſecundo regula in Procuratore habente in mandato facultatem ſubſtituendi, vt in textu dicitur. Et tradunt hic DD. & Marant. *p. 4. diſt. 16. nu. 21. & 28.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati num. 109.* Barb. *num. 8.* Hic enim ſubſtituit nomine domini, vel per eum ſubſtituit dominus, & ideo poteſt quando voluerit ſubſtituere. Et per hoc ſublata fuit dubitatio Specul. *in tit. de procurat. §. 1. num. 25.*

25 Sed iam ex hoc textu eſt manifeſtum, nedum, quod Procurator datus cum facultate ſubſtituendi certam perſonam poſſit illam ſubſtituere, ſed etiam ſi ſit data facultas indeterminata, & ad perſonam vagam, & incertam. Licet enim deputatio Procuratoria debeat eſſe certæ, & expreſſæ perſonæ, *l. 2. de procur.* ſicut & conſtitutio arbitri certa eſſe debet. *l. Item ſi vnus. §. ſi in duos. ff. de arbitr.* & *cap. innotuit ſup. de arbitr.* Vnde ſi quis conſtituerit Procuratores ſuos Titium, & alium, quem ipſe voluerit, exiſtimant Franc. *nu. 7.* & Butr. *num. 10.* quod deputatio quantum ad aliũ, quem Titius voluerit, non valeat, licet addat Franc. de hoc plenius videndum eſſe in Io. And. *in add. ad* Speculat. *tit. de procur.* & Ang. *in l. 2. ff. de procur.* Vbi examinatur quæſtio, an valeat deputatio Procuratoris alternatiua. Nihilominus conceſſio facultatis ad ſubſtituendum poteſt dari indefinita; quia hæc non eſt deputatio Procuratoris, ſed facultas ad deputandum, qua conceſſa Procurator tenebitur poſtea ſubſtituere certam perſonam ſi ſubſtituere voluerit, vt hic not. Gloſſ.

Archid. *num.* 5. Butr. *num* 3. *&* 10. Dom. §. *licet* *num.* 4. Franc. *num.* 7.

26 Addit vero Barboſ. *nu.* 9. quod ſi in mandato dicatur, quod conſtituens Procuratorem ſuũ releuat oõ per hoc intelligitur data illi facultas ſubſtituendi, de quo tamen ait videndos eſſe Menoch. *conſ.* 175. *num.* 12. & Surd. *dec.* 191.

27 Item ſi Dominus Procuratori non dedit facultatem ſubſtituendi, ſed poſtea in releuatione cauetur, quod dominus releuat eum, & eius ſubſtitutum, vel ſubſtituendum ab omni onere ſatis dandi, non per hoc cenſetur data facultas ſubſtituendi, quia illa verba non ſunt diſpoſitiua, & quia verba prolata, quæ ſupponunt aliud, nihil diſponunt ſuper eo, quod ſupponitur. Rota *dec.* 23. *de procur. in antiq.* quam ſequitur hic Dom. *nu.* 5. Licet Franc. aduertat Ludou. tenere contrarium in ſuo not. 405. & moneat ad prædicta videndam eſſe Gloſſ. in *l. penul.* §. *quod ſi is.* *ff. de diuer. & temp. præſcript.*

28 Circa huiuſmodi vero ſubſtitutum ex hoc text. aduertit Rota *deciſ.* 8. *de procur. in nou.* quod ſubſtituens reuocare non poteſt ſubſtitutum niſi in illis caſibus in quibus Dominus poſſet reuocare inſtitutum à ſe. Franc. *hic. num.* 6. Sed de hoc dicitur *inf. cap. Is qui.* Secundo aduertit idem Franc. quod Procurator ſubſtituens, videtur quod ſubſtituere debeat non nomine ſuo, ſed nomine domini, de quo not. plenè *in l. Procuratoribus*, *C. eod. tit.* & per Io. And. *in add. ad ſpecul. eod. tit.* Tertio aduertit idem Franc. quod vbi Procurator ſubſtituit per facultatem ſibi datum à Domino, ſubſtituit periculo eiuſdem domini: ſecus ſi ſubſtituat iure ſuo ex facultate, quam habet poſt litem conteſtatam, quia tunc ſubſtituit periculo proprio, vt dixit Innoc. *cap.* 1. *Vt lite non conteſt.* Vbi etiam habet, quod Procurator tenetur Domino ad intereſſe, ſi non ſubſtituit, quando eſt neceſſe, & quod expenſis Procuratoris tenetur hoc facere, de quo ibi per DD. Quarto Franc. aduertit quid dicendum ad illam quæſt. An mandatum ſubſtituẽtis re integra expiret per mortem illius. Re enim non integra certum eſt, quod non expirat. Et in ſubſtituto facto à Procuratore domino litis, res non ceſſat eſſe integra per litis conteſtationem, quia hæc ſemel facta à Procuratore non debet reiterari à ſubſtituto, ſed per primum actum ſubſtantiuum factum à ſubſtituto res incepit eſſe non integra, & ſic ſubſtitutus morte ſubſtituẽtis non expirat Bellam. *concl.* 6. Seraph. *dec.* 1048. 7. Dicitur enim, quod ſi Procurator ſubſtituit ex facultate ſubſtituendi ſibi à Domino tradita in mandato, non extinguitur mandatum morte Procuratoris ſubſtituentis, quia principale ſubſtituens cenſetur dominus ipſe, qui viuit; ſed ſi Procurator ſubſtituit iure proprio ex facultate habita ex lite conteſtata mandatum morte illius expirat, re integra, & in hoc mandatum aſſimilatur delegationi. Rota *dec.* 33. *de procur. in non.* Seraph. *dec.* 823. *nu.* 1. Quinto aduertendum, quod ſi quæratur, an Procurator ſubſtituens poſſit ſubſtituere dando ſubſtituto facultatem iterum ſubſtituendi, reſpondendum eſt cum diſtinctione; Nam ſi ſubſtituit ex vi facultatis ſibi conceſſæ in mandato, non poteſt cum eadem facultate ſubſtituere, ne detur proceſſus in infinitum. Sed tamen poterit cum ea facultate ſubſtituere, ſi fuerit datus Procurator in rem ſuam, vel ſi ex vi litis conteſtare factus ſit dominus litis, quia tunc ſubſtituit vt dominus. Franc. *num.* 7. Rota *dec.* 5. *&* 8. *de procur. in non.*

29 Fallit 3. regula in defenſore. Is vero dicitur defenſor ſecundum Speculat. *tit. de defenſ. nu.* . qui ſine mandato præſtita cautione de iudicato ſoluendo, alium in iudicio defendit. Et contra hunc poſſunt obijci, quæ contra principalem, & contra Procuratorem. Quærit vero Specul. *tit. de procur.* §. 1. *num.* 27. an huiuſmodi defenſor poſſit Procuratorem inſtituere ante litis conteſtationem, & latè ad vtramque partem diſputat, & in partem affirmantem inclinare videtur *num.* 6. & citatur pro eadem Bald. *in l. quod quis. C. de procurat.*, & idem ſenſerunt Io. And. hic, & Butr. *nu.* 3. Sed hoc limitat Rota *dec.* 35. *de procur. in non.* vt procedat ſolum in cauſis merè ciuilibus, & cauſis profanis, nõ vero in criminalibus mixtis, & beneficialibus, vel alijs ſpiritualibus, quia in iſtis locum non habet cautio prædicta, nec poteſt in bonis defenſoris fieri ſententię executio, vnde non poteſt defenſor huiuſmodi fieri dominus litis, & ideo nec poteſt ſubſtituere, & ita cum Rota ſentiunt etiam Dom. *n.* 1. *&* 4. & Franc. *num.* 3.

30 Addit vero Butr. *num.* 3. hoc idem dicendũ de Procuratore, qui ſatis dedit de iudicato ſoluendo. Et de Procuratore Actoris, cum eſt admiſſus vigore cautionis de rato, quia non conſtat de mandato. Iſti enim Procuratores fiunt domini litis ante litis conteſtationem, & ideo poſſunt ſubſtituere; textus enim noſter loquitur de Procuratoribus, qui per litem conteſtatam fiunt domini litis.

31 Fallit quarto vbi vertitur quæſtio non ſuper cauſa principali, ſed ſuper procuratorio, ſeu mandato. Nam cauſa iſta ſuper mandato eſt propria Procuratoris, vt habet Specul. *tit. de procur.* §. 3. *num.* 3. Et ideo tanquam in cauſa propria poteſt Procuratorem conſtituere.

32 Horum vero occaſione adnotatur, quod eadem ſit ratio de Tutore, & Curatore, vt ante litem conteſtatam non poſſint inſtituere Procuratorem, poſſint vero poſtea, Pupilli vero, vel pupillæ interueniente Tutore, & Curatore, quandocumque volunt poſſunt Procuratorem ordinare. *l. Neque* 11. *C. de procur.* Anch. *num.* 6. Butr. *nu.* 14. Franc. *nu.* 3. Panorm. *cap. Cum cauſam, num.* 4. *de iuram. Calum.* Epiſcopus vero, vel Eccleſiæ Prælatus etiam ante litis conteſtationem poteſt Procuratorem inſtituere, vt docent Innoc. *in d. cap. Cum cauſam*, & ibi Panorm. *num.* 4. Franc. hic *num.* 3. Anchar. *num.* 6. Butr. *num* 14. An vero Prælatus poſſit ſine conſenſu Capituli, aut Conuentus agere, & Procuratorem inſtituere tractant Canoniſtæ *in cap. Edoceri* 21. *de reſcript.* vbi Panorm. *num.* 6. latè quæſtionem explicat. Pater quoque in cauſa filij Procuratorem poteſt quando voluerit conſtituere, vt *in l.* 1. & ibi per DD. *C. de bon. matern.* Anch. *n.* 6. Butr. *nu.* 14. quamuis requiratur conſenſus filij, ſi eſt maior, *l. fin.* §. *Vbi autem. C. de bonis, quæ liberis, &c.* Franc. *num.* 3.

33 Not. primo, quod ex quo per litis conteſtationem Procurator fit dominus litis, poſt litis conteſtationem ad actus iudiciales vocari debet Procurator, & non dominus. Dom. *nu.* 1. Franc. *nu.* 1. Io. And. *in cap. In nomine Domini de teſtibus.*

34 Not. 2. regulam generalem, quod ſcilicet,

qui

Digitized by Google

qui eſt Dominūs inſtantiæ, poteſt ad illam Procuratorem inſtituere; quia ex eo Pontifex probat, quod Procurator poſt litem conteſtatam poteſt ſubſtituere, quia eſt dominus litis. Dom. *nu.* 1.

35 Tertio, quod dictio *ante* indifferens eſt, vt poſſit referri ad actum antea ſiue mediatè, ſiue immediatè celebratum, Rota *deciſ.* 243. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* vnde deducit Dom. *num.* 2. quòd ſi teſtis dicat Titium ante poſſediſſe, non infertur quod immediatè poſſederit.

SVMMARIVM.

36 *Regula textus.*
37 *Subſtitutus ad negotia ſubſtituit, ſed periculo ſuo.*
38 *Fallit in aliquibus caſibus.*
39 *In iudicijs cenſetur electa induſtria perſonæ.*

§. *Procurator.* 2.

36 IN hac tertia parte breuis regula cōtinetur, quæ eſt, quod Procurator datus ad negotia poteſt liberè quandocumque alium deputare.

37 Hoc verò intelligitur, ſiue plura negotia, ſiue vnum ſolum commiſſum ſit. Et ita vt uedum ipſe Procurator primo inſtitutus, ſed alij ſubſtituti in infinitum poſſint ſubſtituere, & vnus eorum alteri tenebitur, ſed lis æſtimabitur tantum quantum intereſt Domini principaliter cōſtituentis. *l. ſi quis mandato Titij ff. de neg. geſt.* Io And. *num.* 1. Anch. *num.* 3. Butr. *num.* 6. Franc. *num.* 1. Et ideo ſic ſubſtituens ſuo periculo ſubſtituit; quid tamen habet regreſſum contra ſubſtitutum. Quo generaliter verificatur ex *d. l. ſi quis mandata.*

38 Semper tamen aduertēdum Procuratorem non poſſe ſubſtituere primo ſi ſit expreſsè prohibitus. Secundo ſi prohibitus tacitè, vt ſi alicui committitur certum negotium expediendum per ſe ipſum. Tertio ſi alicui committitur aliquid perſonaliter agendum. Et quarto vniuerſaliter vbi electa ſit induſtria perſonæ. Anchar. *in fin.* Butr. *nu.* 53. Franc. *in fin.* Et addunt Anchar. & Butr. nunquam cenſeri electam induſtriam perſonæ, quando dominus certo modo limitauit formam mandati, nec poſuit in poteſtatem Procuratoris.

39 Et hæc eſt ratio quare in iudicijs Procurator non poteſt ſubſtituere, & hoc poteſt Procurator ad alia negotia, quia nimirum in iudicijs cenſetur electa induſtria perſonæ, vt poſt Baldum aduertit Franc. *in fin.*

SVMMARIVM.

1 *Iura concordantia.*
2 *Regula textus.*
3 *Mandatum reuocabile eſt ex voluntate conſtituentis.*
4 *Caſus aliqui, in quibus Procurator ante litem conteſtatam non poteſt reuocari.*
5 *Reuocatur per ſcripturam.*
Non ſufficit ſigillum non impreſſum ſcripturæ.
6 *Niſi data cautione de rato. Et probata traditione ſigilli.*
In dubio admittitur Procurator cum cautione de rato.
7 *Procurator reuocatur tacitè.*
8 *Reuocatio debet intimari Procuratori, & parti.*
9 *An ſufficiat ſi notificetur iudici, & parti.*
10 *De Procuratore ad negotia multa: remiſſiuè.*
11 *Poſt litem conteſtatam Procurator non poteſt reuocari ſine cauſa.*
12 *Ipſo nolente, ſeu non conſentiente.*
13 *Nec tacitè per alterius conſtitutionem.*
14 *Et quotieſcūq; Procurator factus eſt dominus litis.*
15 *Procurator primæ inſtantiæ poteſt in ſecunda reuocari.*
16 *Requitur etiam conſenſus aduerſarij:*
17 *Ex cauſa rationabili poteſt reuocari.*
Sufficit inimicitia non capitalis.
18 *Sufficit ſuſpicio: ſed ex eo Procurator non cenſetur ſufficienter ſuſpectus, quod reſiſtat.*
19 *Sufficit ingreſſus in religionem.*
20 *Et longa peregrinatio.*
21 *Et quaecumque cauſa rationabilis ad arbitrium.*
22 *An mandatum expiret morte conſtituentis: hæres poteſt alium conſtituere.*
23 *Quæ forma ſit ſeruanda in translatione inſtantiæ.*
24 *In cauſa dubia Procurator interim abſtinet.*
25 *Dominus poteſt adeſſe ſuæ cauſæ.*
26 *Hoc multum illi poteſt prodeſſe.*
27 *Citari debet Procurator, & non dominus.*
28 *Actus iudicialis habitus à domino an valet.*
29 *Id poteſt fieri liberè, quod poteſt fieri ſine cauſa.*
30 *Dictio niſi poſt negatiuam ſtat incluſiuè:*
31 *Ingreſſus in religionem tollit obligationem perſonalem.*
32 *Aequiualent lababilem eſſe, & eſſe abſentem.*
33 *Procurator non ſit dominus cauſæ ſed inſtantiæ.*

Cap. Quamuis 2.

1 DE facultate reuocandi Procuratorem decernit Bonifacius 8. in hac decretali, & quæ decernit conformia ſunt determinatis ſupra ab Innoc. 3. *cap. In cauſis* 30. *de elect. in antiq.* & à Clem. 3. *in cap. ex inſinuatione* 3. *ſupra de procurat.* Et in iure Ciuil. *Inſt. lib.* 3. *tit.* 27. *de mandato* §. *mandatum,* 11. & *l. ſi vera non remunerandi.* 12. §. *ſi mandauero* 16. *ff. mand. lib.* 17. *tit.* 1. & *l. ſi Pater* 3. *C. mand. lib.* 4. *tit.* 35. & *l. Ante litem.* 16 *ff. de proc. lib.* 3. *tit.* 3. & *eod tit. l. filius.* 8. §. *fin.* & *leg. ſeqq.* 9. 10. & 11. & *l. poſt litem* 17. & *ſeqq.* 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.

2 Itaque igitur in præſenti hęc regula datur. Procurator ante litem conteſtatam, etiam ſine cauſa à Domino poteſt reuocari, poſt litem vero conteſtatam, non niſi ex rationabili cauſa, & nihilominus Dominus poteſt adeſſe cauſæ cum ipſo procuratore, maximè ſi de colluſione timeat.

3 Tres partes hæc regula continet. Prima eſt, quod Dominus ante litem conteſtatam poteſt liberè reuocare Procuratorem; mandatum enim Procuratoris durat donec conſtet de contraria voluntate conſtituentis expreſſa vel tacita, *d. l. ſi vero non remunerandi* §. *ſi mandauero ff. mand.* & *l. ſi Procurator* §. *fin. ff. de procur.*, & durare præſumitur niſi contrarium probetur. *l. Cum hic ſtatus.* §. 1. *ff. de donat. inter virum & vxor.* Probata vero contraria voluntate expirat. Eſt enim mandatum de ſui natura reuocabile, & ideo re integra ad libitum poteſt Procurator reuocari. *dec.* 345. 19. *par.* 5. & *dec.* 24. *num.* 12. *par.* 6. & *dec.* 297. *par.* 7. *recent.* Aliqui tamen ſunt caſus, in quibus non poteſt Procurator huiuſmodi reuocari, vel ſaltem ſine cauſa

ratio-

ratiooabili examinata id fieri non poteſt, vt tradunt Burr. *num.* 2. Dum. *num.* 5. Franc. *num.* 1.

4 Fallit tamen huc in aliquibus caſibus. Primus eſt, ſi datus fuiſſet Procuratoe in rem ſuam, ſic enim factus eſſet domious litis, nec poſſet hoc dominium auferri *l. Procurator ff. de Procur.* Secundo ſi Dominus mandatum datum Procuratori vellit reuocare in parte, & non in totum, hanc enim inconſtantiam non tenetur Procurator ſuſtinere, *l. In cauſa* 27. *ff. de Procurat.* Tertio ſi Procurator aliquid expendit de ſuo in lite, & ideo vult retinere officium, donec ſibi id ſoluatur. In quo caſu ceſſat cauſa retinendi officium, ſi dominus vellit ſoluere. Alias enim concluſio huius textus, quod Procurator poſſit re integra reuocari intelligitue refectis expeoſis. Rota *dec.* 1308. *nu.* 2. *coram Penna, & in Placentina nullitatis reuocationis mandati Procura* 23. *Ianuar.* 1598. *coram Litta.* Quinto ſi Procurator ad aliquid ſe obligauit in iudicio, ſecundum Io. Andream, & Franc. *nu.* 1. *poſt Gloſſ. in l. Si vero ff. de Procur.*

5 Reuocatur vero Procuratoe, vel expreſsè per ſcripturam, vel tacitè per conſtitutionem alterius. Non eſt vero neceſſe, quod ſcriptura ſit inſtrumentum publicum manu Notarij, aut teſtium firmatū, ſed ſufficiunt literæ patentes manu, & ſigillo reuocantis ſignatæ, vt per Gloſſ. *in Clem.* 1. *de Procur.* & Franc. *hic num.* 3. Dom. *num.* 8. Butr. *num.* 7. Rota *decif.* 12. *de Procur. in nou.* Debet tamen ſigillum eſſe cognitum, aut ſi negetur probatum. Sufficere vero ſiue ad conſtitutionem, ſiue ad reuocationem Procuratoris, ſi habeatur ſigillum conſtituentis, & reuocantis, licet non ſit ſcripturæ impreſſum probauit Archid. ex eo, quia tradens ſigillum confidit in eo, cui illud tradidit, ſed quod ſigillum ſolum non probet, niſi ſit ſcripturę impreſſum voluerunt Hoſtien. & ex eo Io. Andr. Butr. *num.* 7. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 3. Quod & tanquam verius approbauit Archid.

6 Qui tamen excipiunt caſum, in quo Procurator caueat de rata, vt in *l. ſi Procuratorem ff. de Procur.* vel alitèr fiat fides, vt in *l.* 1. *C. de ſatiſ.* Debet tamen ſigillum eſſe cognitum, & probari quod illud fuerit traditum à domino per not. à Io. And. *in cap. corā, ſup de off. deleg.* Et per hoc concordari poteſt, quod hic habet Imola tenens, quod ex ſolo ſigillo cum cautione de rato non admittitur Procuratoe. Nam alias quod quando eſt dubium de mandato admittendus ſit Procurator cum cautione de rato habetur *l.* 1. *C. de Procur.* Et ſic etiam alitèr, quam per ſigillum, vt quia habet apud ſe inſtrumenta cauſæ, vt probatur *in dict. cap Coram & in l.* 3. *§ cauſæ. ff. ad Corb. & in d. l.* 1. de quo hic plenè per Dom. & Franc. Qui etiam ſubdit, quod vbi cauſa non eſſet magni ponderis, vel non requireret mandatum ſpeciale, & perſona, quæ haberet ſigillum eſſet bonæ famæ, & nota domino admitteretur cum cautione de rato, eſto non probaretur de traditione ſigilli, quia tunc non præſumeretur ſigillum fuiſſe furtim ſubtractum. Quod vero dicatur ſigillum authenticum, vide apud Speculat. *tit. de Proc. §. ratione autem verſ. Item quod non eſt ſigillo.*

7 Reuocatur etiam tacitè procurator, vt in caſu de quo infra in hoc *tit. cap. Si quem.* Et Procuratoe conſtitutus ad tempus, vel ſub certa conditione, tempore aut conditione adueniente expirat.

8 Ad hoc vero vt reuocatio effectum habeat debet intimari *cap. Inſinuante, cap. Mandato ſup. eod. tit. l. ſi mandaſſet ff. mandati* Gonzal. *reg.* 8. Gloſſ. 63. *num.* 51. Felin. *cap. ex parte Decani nu.* 7. *&* 8. *de reſcriptis*, Vant. *de null. ex parte mand. num.* 159. Caſſad. *deciſ.* 1. *num.* 13. *de appell.* Caputaquen. *deciſ.* 220. *par.* 1. *& deciſ.* 110. *p.* 2. Rota *deciſ.* 233. *num.* 7. *par.* 7. *recen.* Quod quidem intelligitue, ſi fuit intimata inſtitutio. Debet vero reuocatio intimari, & procuratori, & iudici, & parti aduerſæ, ſi procuratoris inſtitutio fuit in actis producta, & ſic Iudici, & parti intimata. Debet quidem intimari Procuratori, alitèr acta per ipſum ante reuocationem intimatam valent ſaltem in præiudicium reuocantis, *cap. Mandato. ſup. eod. tit.* vbi Doctores, & hic Gloſſ. *in v. reſeruari*, Anchar. *num.* 1. & per Doctores *in l.* 1. *C. de ſatiſdando* Felin. *cap ex parte Decani num.* 24. *de reſcript.* Rota *deciſ.* 2. *num.* 3. *de de Procur. in non.* Caſſad. Caputaquen. Gonz. & Vant. locis citatis. Bald. *in l. ſi quis mihi bona* 25. *§. ſed ſi poſtea ff. de acqu. hæred.* Rota *deciſ.* 130. *nu.* 8. *par.* 6. *recen.* Camillus Capucius in Praxi *part.* 1. *cap.* 5. *a.* 10. *num.* 230. Paritèr vero, ſi Procuratoris inſtitutio fuit intimata Iudici, & parti debet illis intimari reuocatio, alias geſta per Procuratorem ante inſinuationem præfatam valent ad fauorem eiuſdem partis aduerſæ, licet ad fauorem reuocantis ipſo facto ſint nulla, vt per Gloſſ. *hic in v. reuocari* Rota *d. deciſ.* 2. *num.* 3. *de Procur.* & Vant. *de nullit ex defect. mand. num* 159. Capuc. *vbi ſup. num.* 533. Quod tamen fallit, vbi Procurator reuocatus conſentiente, & participe aduerſario occultauit reuocationem. Nam in eo caſu acta non valent in præiudicium reuocantis, vt eadem Gloſſ. aduertit.

9 An autem ſi reuocatio deuenerit ad notitiā Iudicis, & partis ſufficiat, licet non deuenerit ad notitiā Procuratoris reuocati, videndi Caſſadorus *dec.* 2. *de app.* & alij *in cap. Ex parte Decani, de reſcrip. & cap. Mandato ſup. eod. tit.* Mihi placet ſententia Panorm. *d. cap. Mandato num.* 5. vt ſcilicet, ſufficiat ſi reuocatio innotuerit alteri eorum, ſcilicet, vel aduerſario, vel iudici; ſi enim intimata fuit, acta ſunt nulla, quia Iudex tulit ſententiam contra perſonam non legitimam; ſi intimatum fuit parti, ſibi imputet pars, quæ ſcientèr litigauit cum Procuratore reuocato. Et ita hanc partem approbauit Rota *dec.* 56. *de renunciat.* coram Mohedano.

10 De reuocatione vero Procuratoris ad alia negotia tractatur *in cap. ex parte Decani de reſcrip.* vbi latè Felin. Et de reuocatione Procuratoris dati ad renunciandum in beneficijs, *in Clem.* 1. *de renunc.* Vbi etiam notatur, quid in mandato ad conferendum, vel ad eligendum, de quo etiam *in cap. fin inf. in hoc tit.* Multa etiam habet Rota *in dict. deciſ.* 5. *de Procurat.* Vbi inter alia, quod vbi alicui datum fuit mandatum ad contrahendum non determinatis certis perſonis, non eſt neceſſe, quod reuocatio fuerit intimata illis, cum quibus Procuratoe reuocatus contraxit, & quod ſi in hoc illi damnificati ſunt, ſibi imputent, qui debebant videre an Procuratoe fuiſſet reuocatus.

11 In ſecunda vero parte noſtræ regolæ poſitæ in textu dicitue, quod re non integra, ſcilicet poſt conteſtatam litem Procurator non poteſt reuocari abſque legitima cauſa, quod cum Gloſſ. & alijs DD. hic docuerunt etiam Boer. *deciſ.* 285. *num.* 4. Ricc. *par.* 4. *collec.* 1132. Rota coram Mohedano

deciſ.

Digitized by Google

deciſ. 1. de Procur. & deciſ. 172. num. 1. et 194. nu. 1. & 386. numer. 3. part. 1. recent. ſæpè Panorm. in cap. Non iniuſtè numer. 4. ſup. hoc titul. Felin. in cap. Ex parte num. 17. de reſcript. Petrus Benint. concluſ. 49. nu. 8. ex Innoc. & Panorm. cap. in cauſis ſup. de elect. Rota deciſ. 288. 1. & dec. 341. 1. coram Coccin.

12 Hoc tamen dicitur ſub conditione, ſcilicet ipſo Procuratore nolente, & non conſentiente, vnde abſens, & ignorans reuocari non poteſt, ſecundū Franc. in cap. ſi quem §. ſecus infr. in hoc tit. & Put. deciſ. 303. alias 295. l. 2. Vbi per Gloſſ. hic in ver. renocari, ſubdit, quod in præiudicium reuocantis tenet reuocatio facta, Procuratore non conſentiente.

13 Et nedum expreſsè, ſed nec tacitè renocari poteſt Procurator dominus litis per conſtitutionē alterius Procuratoris abſque clauſula, Citra reuocationem, non enim eſt maior vis taciti, quam expreſſi Bart. in l. ſi quis §. Iulianus ff. de Procur. Panorm. d. cap. Non iniuſte num. 5. ſup. hoc. tit. Rota in Mediolanen. reſciſſionis contract. 14. Decem 1611. coram Sacrato. Barboſa hic num. 6. Quidquid in contrarium dixerint Bellam. dict. cap. Non iniuſtè num 4. Ludoulſius deciſ. 548. num. 6. & ex Caſſad. dec. 2. de appellat. Capucc. vbi ſupra num. 248.

14 Extenditur vero regula ad omnem Procuratorem factum dominum litis. Ideo in cauſia vbi non eſt neceſſaria litis conteſtatio, poſtquam per actum illum primum iudicialem ſequentem ad litis conteſtationem ſi fieret, Procurator factus eſt dominus litis. non poteſt reuocari ipſo non conſentiente, Io. And. Anchar. in fin. Dom. num. 5. Franc. num. 5.

15 Intelligi tamen debet regula de inſtantia cuius Procurator factus eſt dominus. Nam alias Procurator, qui fuit dominus litis in prima inſtantia poteſt reuocari, vt non ſit Procurator in cauſa appellationia, etiam ſi ipſe appellauerit à ſententia Rota dec. 2. de Procu. in nou. Bellam. concluſ. 530. Seraph. dec. 1180. num. 1. & 2. Barboſ. hic num. 6. Vant. de null. ex parte inhabilit. num. 163. Quamuis Seraphin. deciſ. 195. num. 2. dicat quod de conſenſu Procuratoris non multum curatur, quia eius contradictio non impedit effectum reuocationis in præiudicium reuocantis, ſed id facit tantum, vt pro conſeruatione ſuæ famæ cognoſcatur, an ſit iuſtè reuocatus, alias ſi ſe ingereret, eſſet ſuſpectus l. Qua viam ff. de Procur. Caſſad. deciſ. 2. de appell. num. 4. & 5. Panorm. in cap. mandato in p. not. de. Procur. Put. deciſ. 302. l. 2. Rota in Napol. vndecim millium coram Sarmiento 8. Maij 1565.

16 Extenditur autem vt nedum ſit neceſſarius conſenſus Procuratoris, vt valeat reuocatio, ſed etiam ſit neceſſarius conſenſus partis aduerſæ, ſi in hoc habeat intereſſe. Quia per litis conteſtationem Procurator cum aduerſario quaſi contraxit, vt l. 3. §. Idem ſcribit ff. de Procur. quem quaſi contractum nec Procurator, nec dominus diſſoluere poſſunt aduerſario inuito. Anchar. num. 2. Butr. num. 3. Franc. num. 5. Panorm. cap. Non iniuſtè num. 4. ſup. in hoc tit. Felin. cap. ex parte num. 27. de reſcrip. Mohed. deciſ. 1. de Procur. Beninten. concl. 49. nu. 7. Seraphin. deciſ. 53. num. 2. & deciſ. 195. num. 1. Penna deciſ. 737. nu. 4. Mellin. deciſ. 100. num. 5. Capella Toloſ. qu. 277. Rota deciſ. 145. nu. 1. part. 1. diuers. & in Aquil. expenſorum 4. Maij 1596. coram Pamphilio ſen. & in Trid. beneſ. 26. Nouembr. 1601. coram Penna, & in Romana pecuniario 29. April. 1624. corā Manzanedo. Et vt pars aduerſa dicatur renuiſſe ſufficit, quod proſequatur iudicium cum Procuratore reuocato, vt in d. Romana pecuniaria, & Buratt. decis. 729. num. 2. & Barboſ. hic nu. 6. Quod verificatur, vt etiam ſi Procurator ipſe conſentiat, non poſſit recuſari, ſi pars diſſentiat, Benint. conclus 80 num. 3. Franc. num. 5.

17 Et nihilominus ex cauſa rationabili poteſt Procurator reuocari etiam re non integra, Capell. Tholoſ. quæſt. 277. Cauſas autem plures numerat Pontifex, quæ habentur etiam in l. filius §. fin. & ſeq. & in l. Poſt litem, & ſequen ff de Procur. Et primo aſſignatur inimicitia. Non eſt vero neceſſaria inimicitia capitalis. Gloſſ. in v. inimicum. Franc. num 5. Vnde huc eſt arbitrarium. Ex Menoch. vero de præſumpt. l. 2. præſ. 36. num. 7. addit Barboſ. num. 7. quod ex orta inimicitia inter dominum, & Procuratorem mandatum dicitur reuocatum.

18 Etiam ex eo, quod habeatur ſuſpectus poteſt Procurator recuſari ex l. autem qua omnia 25. ff. de Procur. Aliqui volunt, quod Procurator ex eo reddatur ſuſpectus, quod reuocatus velit proſequi procurationem, & ſic operas ingerat in inuitum. Et ita Camillus Capuccius in Prax. lib. 1. cap. 5. ar. 10. num. 246. inquit, quod ſi Procurator recuſatur ſine cauſa, non poteſt amplius ſe ingerere, quia eo ipſo efficeretur ſuſpectus. Et citat Gloſſ. hic. Sed immerito, quia Gloſſ. 1. ex Acurſio diſtinguit, & vult quod ſi Procurator cum parte aduerſa reſiſtit reuocationi, Procurator non reddatur ſuſpectus, ſecus ſi Procurator ſolus reſiſtit. Et nihilominus poſtea approbat ſecundam reſponſionem Acurſ. Ita quod Procurator, ex quo reuocatus non conſentit reuocationi reddatur aliqualitèr ſuſpectus, ſed non taliter, vt ſimpliciter vi illius poſſit in perpetuum remoueri ſecundum Io. de. Fant. & Dom. num. 9. & Franc. num. 5. Nam alias ex quacumque cauſa etiam falſiſſima, & iniurioſa Procuratori ipſe poſſet de facto reuocari, nec verum eſſet, quod ad reuocandum Procuratorem ſit neceſſaria aliqua rationabilis cauſa, quia ſufficeret, quod Dominus etiam ſine cauſa reuocaret, & tunc Procurator teneretur habere ſe vt reuocatum, quia ſi vellet contradicere ex hoc reuocaretur. Hæc autem non ſunt conſona æquitati, & iuri. Ex l. igitur illa ſolum habetur, quod Procurator reuocatus, ſi reculet, ex hoc redditur iam aliqualitèr suspectus, vt alijs circumſtantijs adiunctis poſſit poſtea abſolutè reuocari.

19 Inter cauſas iſtas autem numeratur ingreſſus in Religionem. Et ſufficit ingreſſus animo probandi ſtatum religioſum, vt aduertunt Gloſſ. & Dom. num. 9. & Franc. nu. 6. Nedum vero poteſt reuocari Procurator, qui ingreditur religionem, ſed nec ipſe, qui ingreditur tenetur ex cauſa aſſumptę procurationis, vel eam proſequi, vel abſtinere à religionis ingreſſu. De quo videri poſſunt dicta à me tom. 3. de ſtat. quæſt. 189. art. 6. a numer. 120. pag. 324. Et quod Nouitius non poſſit eſſe Procurator, probaui tom. 2. de ſtat. quæſt. 187. art. 1. num. 34.

20 Etiam longa peregrinatio, aut iter aſſumptum à Procuratore eſt rationabilis cauſa illum reuocandi. Arbitrarium vero erit iudicare, quæ ſit longa peregrinatio, vt notat Gloſſ. Et ſufficit, quod iter longum voluntariè ſit aſſumptum etiam ſine

neceſ-

neceſſitate. Archid. *n.* 1. Dom. *n.* Franc. *n.* 1.

21 Vniuerſalitèr vero ſufficit quæcumque cauſa rationabilis ad hoc, vt Procurator reuocetur Seraphin, *deciſ.* 195. *n.* 5. Rota *deciſ.* 353. *nu.* 1. *p.* 4. *diuerſ.* Gratian *diſcept.* 618. *n.* 19. Exemplicat Gloſſ. vt ſi Procurator ſit decrepitus, vel nimis iuuenis, ſi detentus in vinculis, vel iniuſtè à piratis, vel iuſtè in iudicio, ſi latitat, ſi, vt ait Lapus, ſit excommunicatus, ſi, vt notat Rota *deciſ.* 172. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* Procurator incępit litigare cum ſuo principali. Et vniuerſalitèr ſufficit quęcumque cauſa, quæ habeat parem, vel maiorem rationis æquitatem, quam illa, quam habent cauſæ in textu expreſſæ, Gloſſ. & Monac. *n.* 1. Arch. *n.* 1. Dom. *n.* 9. Franc, *num.* 6. Et aduertendum, quod licet cauſa adeſſet tempore conſtitutionis Procuratoris, & conſtituenti nota eſſet, tamen ſi ex ea dominus patitur damnum poteſt procuratorem reuocare. Vnde Franc *num.* 6. ait dominum poſſe reuocare Procuratorem decrepitum, vel nimis iuuenem etiam ſi ex certa ſcientia illum conſtituiſſet, & quod hoc eſt ſpeciale, vt lites citius finiantur, ſecundum Imol, & Dom. Et cum non poſſit ſub certa regula tradi quænam ſit huiuſmodi iuſta cauſa, arbitrio prudentis Iudicis hoc relinquit Afflic. *in cap.* 1. *n.* 24. *Ex quibus cauſ. feud. ammitt.* Bald *in l.* 1. *n.* 8. C. *de aduocat. diuerſ. Iudic.* Iaſ. *in l. Properandum* § *ſin autem. n.* 8. *C. de iud.* quos refert, *& seq.* Rota *dict. decis.* 172.

22 Explicatur etiam regula, vt non habeat locum, quando morte mandantis, etiam re non integra, expirat mandatum. Nam in beneficialibus mandatum, etiam re non integra, expirat morte mandantis, *Clem. fin. de Procur.* Sed & in Procurat. is expirat nullo apparente hærede. In quo tres caſus diſtinguit Rota *decis.* 189. *nu.* 7. coram Penna. Si enim eſt certum nullum adeſſe hæredem, Procurator non poteſt litem proſequi, quam tamen proſequi poteſt, ſi indubitatè adeſt hæres. Sed in caſu etiam quod ſit dubium, an aliquis velit eſſe hæres, Procurator litem proſequitur, donec appareat nullũ velle eſſe hæredem, vt diſtinxit Rota 6. *Martij* 1573 *in Romana ſtatus de Columna coram Robuſterio*; Quando igitur mandatum, etiam re integra, expirat morte mandantis, tunc ab hærede alias Procurator poteſt conſtitui, vt in mandato dato ab Epiſcopo, aut Prælato nomine Eccleſiæ, vel ab vſufructuario vel ab habente maioratum, ex Xuario, & Azeuedo probat Barbol, *n.* 4. ſubdens talem Procuratorem poſſe reuocari, etiamſi adſit pactum de non reuocando Quia in beneficialibus Procurator morte beneficiati recuſatur. Put. *deciſ.* 182. *num.* 3. *l.* 2. Mant. *d.* 213. *num.* 20.

23 Quæ vero forma ſit ſeruanda dum reuocato Procuratore transfertur Inſtantia iudicij ſeu procuratio litis in dominum, traditur hic ab Anchar. *num* 4. & Butr. *num.* 4. Et videndi ſunt Doctores *in l Iulianus ff. qui ſatiſd.* Qui declarant, an in huiuſmodi tranſlatione transferantur cautiones ſatiſdationes, pignora, &c.

24 Dum vero dominus reuocat Procuratorem, ſi cauſa non eſt manifeſta ſed dubia, Procurator interim non ſe debet ingerere, donec cauſa examinata, videatur quid de iure. Gloſſ. *in v. ſuſpectum* Archid. *num.* 1.

25 In tertia parte Pontifex præmiſſam regulam explicans declarat, quod præmiſſis non obſtantibus dominus vna cum ſuo Procuratore cauſæ ſuæ adeſſe poteſt, & maximè ſi de colluſione timeret.

26 Nam & omnis, qui habet in cauſa intereſſe poteſt illi adeſſe *l. ſi ſuſpecta ff. de inoff. teſtamen.* Multum vero poteſt domino hoc prodeſſe, quia poterit teſtes, & inſtrumenta producere, & alia allegare, & quæ opportuna ſibi videbuntur diſponere, vt à Procuratore decipi non poſſit. Gloſ. *in v. adeo* Anchar. *num.* 3. Franc, *num.* 2. Rota *deciſ.* 2. *de Procur. num.* 3. *&* 4. *in nou.*

27 Non tenetur tamen dominus adeſſe, ſed hoc eſt illi arbitrarium; imo in caſu iſto, in quo Procurator eſt dominus inſtantiæ, nec poteſt reuocari, non eſt citandus dominus, ſed Procurator; quod ſi domino citato nec ipſe, nec Procurator compareret, ſententia eſſet nulla ex defectu citationis, citatio enim data non arctauit dominum, & debuit citari Procurator, qui erat dominus inſtantiæ. Ita poſt Bart. Anchar, *num.* 3. *notab.* 6. Butr. *n.* 9. Rota *in dict. deciſ.* 2. *num.* 4 *de Procur.*

28 Itaque in hoc caſu actus iudiciales ſunt Procuratoris, qui eſt dominus inſtantiæ, nec inuito Procuratore poteſt dominus aliquem actum iudicialem facere. An vero ſi aliquem faciat, ille valeat tractant hic Anchar. & Butr. ex quibus dicitur breuitèr, quod inuito Procuratore non valet. Sed ſi dominus faciat aliquem actum iudicialem præſentibus, & non contradicentibus Procuratore, & aduerſario valet actus, ſed per talem actum reuocatur tacitè Procurator *cap. Si quem infr. in hoc tit.* quia tàm ille, quam aduerſarius non contradicendo conſentiunt, & alias ad hoc, vt *reuocetur Procurator*, eſt neceſſaria cognitio cauſæ, ſolùm ſi ipſe non conſentit. Nihilominus in duobus caſibus non eſſe Procurator reuocatus. Primus ſi actus ille eſſet talis, in quo ſimul cum Procuratore interuenire deberet dominus. Secundus, ſi dominus ex*preſsè* dixerit ſe facere illum actum, ſed non animo reuocandi, vel hic animus aliundè colligitur. Sed ſi dominus aliquem actum, iudicialem faceret Procuratore præſente, & abſente aduerſario, non reuocaretur Procurator, actus tamen valeret. Ita Anch. & Butr.

29 Notandum primo, quod id dicitur poſſe fieri liberè, quod poteſt fieri ſine cauſa Dom. *num.* 5. Sed diſtingui debet libertas ad culpam vitandam, & libertas ad vitandam iniuſtitiam. Non enim datur libertas aliquid agendi ſine cauſa, ſi loquimur de culpa vitanda, quia ex lege naturali tenetur homo non agere, niſi ex finis honeſti motiuo, vnde non datur actus, qui in indiuiduo ſit indifferens à bonitate, & malitia morali D. Thomæ *p.* 2. *qu.* 18. Nam ſi eſt ex obiecto bonus, & debitis circumſtantijs veſtitus, eſt bonus, at vno ex illis deficiente, & præcipuè ſi deficiat motiuum honeſti finis, eſt malus. Sed benè ad vitandam iniuſtitiam datur cauſæ libertas, & poteſt ad agendum ſufficere voluntas pro ratione; in indifferentibus enim, & minimè debitis non fit iniuſtitia proximo, ſi aliquid nõ datur, vel datum aufertur ex ſolo domini beneplacito.

30 Notandum ſecundo circa dictionem *niſi*, quod ſi ſequatur negatiuam, ſtat incluſiuè. Dom.

31 Notandum tertio, quod ingreſſus in religionem, tollit obligationem perſonalem. Ita Dom. *num.* 4. & videri poſſunt, quæ probaui, *tom.* 3. *de ſtat. qu.* 189. *ar.* 6. *a num.* 120. *pag.* 324.

32 Notandum quarto hæc duo æquiualere, ſcilicet eſſe præſentem, ſed inhabilem ad actum, &

eſſe

Digitized by Google

eſſe habilem, ſed abſentem, ſic enim Procurator abſens inhabilis iudicatur ad procurandum.

33 Notandum quinto, quod Procurator per litis conteſtationem non efficitur Dominus cauſæ, ſed ſolius inſtantiæ; Nam textus ait, quod Dominus poteſt aſſiſtere cauſæ ſuæ; principalis igitur eſt dominus cauſæ etiam poſt litis conteſtationem, quia in caſu litis, in qua Procurator factus eſt Dominus litis per conteſtatam litem textus dicit, quod Dominus ſimul cum Procuratore poteſt adeſſe cauſæ ſuæ.

SVMMARIVM.

1 *Ratio condita decretalis.*
2 *Regula textus.*
3 *Cur contraria diſpoſita ſint de Delegato, & de Procuratore.*
4 *Regula non comprehendit Procuratorem ſubſtituentem ex dominio litis.*
5 *In dubio Procurator cenſetur ſubſtituiſſe, quo melius poſſit.*
6 *Quid ſi Procurator ſubſtituat cum clauſula donec reuocauero.*
7 *Quid in eo, qui eſt Procurator ad plures cauſas.*
8 *Quid in eo, qui habet duo mandata vnum generale, & aliud ſpeciale.*
9 *Subſtitutus antequam recipiat ſubſtitutionem poteſt reuocari.*
10 *Subſtitutus per receptionem ſubſtitutionis fit Procurator.*
11 *Sufficit ſi ſubſtitutio accipitur, licet litera eius non fuerint recepta.*
12 *Si in mandato eſt clauſula de rato, geſta per eum, qui ignorat ſubſtitutionem, valent.*
13 *Geſta per Procuratorem antequam recipiat procuratorium quomodo valeant.*
14 *Qui non acceptauit non eſt verus Procurator.*
15 *Procurator debet in actis exhibere mandatum.*
16 *Subſtitutus poſt receptum ſubſtitutionem non poteſt reuocari.*
17 *Subſtitutus qui recepit ſubſtitutionem poteſt illam acceptare durante ſubſtituentis voluntate.*
18 *Si ſubſtitutio non valet, facultas manet apud ſubſtituentem.*
19 *Subſtitutus re integra reuocari poteſt ab habente facultatem reuocandi.*
20 *Et ab eo, qui habet mandatum cum clauſula, quod eius mandatum maneat firmum.*
21 *Et ab eo, qui poteſt plures ſubſtituere.*
22 *Subſtitutus an poſſit renunciare ſubſtitutioni.*
23 *Subſtitutus in dubio, quem ſatis dabit.*
24 *Mortuo ſubſtituente an ceſſet ſubſtitutus.*
25 *Procurator an poſſit rata habere geſta falſi ſubſtit.*
26 *Procurator ad plures cauſas, ſi ſubſtituit in vna, deſinit eſſe Procurator in illa.*
27 *Conſtitutus à Procuratore plus habet, quam conſtitutus à Domino.*
28 *Per ſuſceptionem mandati non perpetuatur iuriſdictio.*
29 *Non valet arg. à Delegato ad Procuratorem.*
30 *Dictio plures non includit omnia.*
31 *Procurator ad plures cauſas debet reddi ſui procuratorium exhibitum in actis.*
32 *Commiſſio in vno, non inducit cõmiſſionem in alio.*
33 *In non connexis negligentia in vno non nocet alteri.*

Cap. Is, qui 3.

1 CVM ſupra *in cap. Quamuis d. offic. delegati* conſtitutum fuerit, ſubdelegantem poſſe reuocare ſubdelegatum antequam ille ceperit vti iuriſdictione, eo quia iuriſdictio ante illius vſum non cenſeatur tranſiuiſſe in ſubdelegatum, videri potuiſſet idem dicendum eſſe de Procuratore ſubſtituente ſibi alium ex facultate ſibi à conſtituente conceſſa; ſed quia non expedit, vt in hoc aſſimilentur Delegatus, & Procurator, ſeu ſubdelegatus, & ſubſtitutus, ideo de hoc decernit, quid iuris ſit.

2 Et ponit hanc regulam in Procuratoribus ſeruandam, ſcilicet, Procurator, qui habet à domino poteſtatem ſubſtituendi, ſi ſubſtituat, poſt ſubſtitutionem à ſubſtituto receptam, etiam ſi illa non fuerit vſus, non poteſt ſubſtitutum reuocare. Neque tamen Procurator ex hoc impeditur, quominus ſi habeat mandatum ad plures, vel ad omnes cauſas, & ſubſtituerit ſibi vnum in vna cauſarũ earũdẽ, poſſit in alijs procurationis officiũ exercere.

3 Quæri autem primo poteſt cur contraria diſpoſita fuerint de Delegato Sedis Apoſtolicæ, & de Procuratore. Aliqui dicunt hoc factum fuiſſe, quia iudicare non tantum ſit onus, ſed ſimul ſit honor, at vero procurare ſit onus tantum, non præſumitur vero quis ſic de facili excutere honorem, ſicut onus, nec ſic duo ſicut vnum. Ita Io. And. *num.* 2. Archid. *num.* 3. Dom. *num.* 9. Ratio tamen iſta non aptatur, quia poſſe reuocari, vel non reuocari non pendet à voluntate ſubdelegantis, & ſubſtituentis, ſed à diſpoſitione legis, quæ in hoc non reſpicit commodum priuatum illorum, ſed vtilitatem publicam. Ideo aliter reſpondet Gloſſ. quia nimirum Delagatus Sedis Apoſtolicæ habet facultatem ſubdelegandi à lege, ſed procurator habet hanc facultatem ab homine. Et ideo ſtatim ac ſubſtituit functus eſt officio ſuo. Sed hæc reſponſio non tangit punctum difficultatis; cur enim lex voluit, vt in delegatione res ſit integra, donec ſubdelegatus vſus fuerit iuriſdictione, & in ſubſtitutione diſpoſuit, vt ex nuda receptione ſubſtitutionis res ceſſet eſſe integra, nec poſſit ſubſtitutus reuocari, ſed cenſeatur ſubſtituens functus eſſe officio ſuo? Reſpondetur igitur huius diſcrimen cauſam eſſe ex lege, quæ illud conſtituit, legem vero reſpexiſſe ad vtilitatem publicam; maioris enim ponderis eſſe iudicare, quam priuatam cauſam defendere, & maiori inſpectione dignum eſt, quod exercetur nomine publico, quam quod exercetur nomine priuato. Propterea lex voluit, vt Delegatus Sedis Apoſtolicæ, cui ob vtilitatem publicam concedenda fuit facultas ſubdelegandi, quæ negatur Delegatis ab inferioribus iudicibus, poſſet in ſubdelegando pœnitere, vt ſi viderit melius eſſe cognoſcere cauſam ſudelegatam per ſe ipſum, aut per alium à Subdelegato, id poſſit facere antequã Subdelegatus in poſſeſſione vſus iuriſdictionis fuerit; quæ ratio non militat in Procuratore habente facultatem à priuato domino cauſæ, qui ſi imprudentem Procuratorem eligit, ſibi imputare debet. Alias vero ex natura rei ſubſtitutio eſt perfecta, cum eſt data, & recepta.

4 Hinc quæritur ſecundo, an regula textus procedat in omni ſubſtitutione. Nam Procurator ex duplici facultate ſubſtituere poteſt, vel ſcilicet

ex ea, quam habet per ſpeciale mandatum à conſtituente, vel ex ea, quam habet à iure, cum factus eſt dominus litis, vel quia eſt conſtitutus Procurator in rem ſuam, vel quia iam conteſtatus fuit litem. Gloſſ. *in v. aliud exiſtimat* determinationem textus verificari in ſolo Procuratore, qui ſubſtituit ex ſpeciali ſibi tributa facultate à domino in mandato, quia hic ſolus ſubſtituit ex facultate hominis, ſed alius ſubſtituit ex facultate legis. Nam ſi Pontifex de omni inſtitutione voluiſſet regulam valere id expreſſiſſet. *cap. Ad audientiam, de decim.* Cur enim expreſsè de ſolo illo, qui ſubſtituit ex facultate domini regulam tradidit? Idem ſenſit Butr. *nu.* 1. *&* 6. Et credo aſſertionem veram, ſed non approbo rationem, ſed ratio eſt, quia aliud eſt ſubſtituere ex dominio, & aliud ſubſtituere ex cõmiſſione. Natura rei fert, vt qui ſubſtituit ex officio ſubſtitutione facta, & recepta functus ſit officio ſuo, & ideo lex ſtatuit, vt ſubſtituens ex commiſſione ſubſtitutum, qui mandatum recepit, reuocare non poſſit, ſed hæc ratio non procedit in eo, qui ſubſtituit ex dominio litis, ſed huius eadem eſt in hoc ratio, quæ eſt in domino ipſo conſtituente Procuratorem, qui ante litem conteſtatam poteſt Procuratorem reuocare; & ſic ſubſtituens ex eo, quod iam eſt dominus litis poteſt ſubſtitutum reuocare antequam ille per litẽ conteſtatam, factus ſit dominus litis.

5 In dubio autem an Procurator ſubſtituerit ex propria facultate, vel ex vi mandati cenſendum eſſe, quod id fecerit ex propria facultate, dixit But. *num.* 6. & quod in dubio cenſeatur ſubſtituiſſe ex ea facultate, qua melius, & vtilius ſubſtituere poteſt, ex Achil. de Graſſ. *deciſ.* 4. *num.* 4. *de Procur.* tradit Ridolphinus *in Prax. par.* 1. *cap.* 3. *num.* 52. Vbi *num.* 53. quod hoc quoque dici debet ſi ſubſtitutio facta ſit cum clauſula, *& alias omni meliori modo*: quia hæc clauſula ſuſtinet actum prout melius Mart. *clauſ.* 88. *num.* 14. *par.* 1. *& clauſul.* 56. *num.* 8. *par.* 3.

6 Quæritur tertio, An regula locum habeat in Procuratore, qui præſente, & acceptante ſubſtituto vices ſuas ſubſtituit cum clauſula, donec eas duxerimus reuocandas? Rota *dec.* 30. *de Procur. in nou.* diſtinguit, & ait hunc Procuratorem non poſſe quidem reuocare ſubſtitutum ſub illa conditione, ſi ille per litem conteſtatam factus ſit dominus litis, ſed bene poſſe illum reuocare ante litem conteſtatam, & ſic ſub regula præſentis textus non comprehenditur Procurator ſubſtituens ſub conditione, & clauſula donec, &c. Sed Franc. *hic num.* 5. admittens, quod clauſula *Donec duxerimus reuocandas* non operetur in caſu, in quo ſubſtitutus per litis conteſtationem fecit litem ſuam, quantum ad aliã partem diſtinguit, & dubitat, quia Procurator ſubſtituens, vel iam vſuſuerat mandato, & in hoc caſu admittitur dictum Rotæ, vel non fuerat vſus mandato, & tunc ſi non habuit à domino facultatem reuocãdi, non potuit ſubſtituere cum illa clauſula, vnde ſi ſubſtituit, expirat eius mandatum ſi ſubſtitutus recepit ſubſtitutionem, niſi dicatur, quod ſubſtitutio facta ſit conditionalitèr ſub illa forma, ſicut *ſup. cap. Si Delegatus, de off. deleg. in hoc lib.* ſubdit vero hoc eſſe de mente Gloſſ. quatenus allegauit dictum textum, *cap. Si Delegatus*. Sed dicendum videtur determinationem Rotæ ſubſiſtere, quia in facultate ſubſtituendi conceſſa intelligitur facultas ſubſtituendi etiam ſub conditione, & ideo Procurator etiam antequam factus ſit dominus litis, ſi habet facultatem ſubſtituendi à domino, poteſt ſubſtituere ſub illa conditione *donec eas duxerimus reuocandas*, & ſic poteſt reuocare ſubſtitutum, antequam ille per litem conteſtatam fiat dominus litis. Tunc enim non cenſetur ſubſtituiſſe cauſam in totum, *arg. cap. Quamuis. & cap. Si Delegatus ſup. de off. deleg. in hoc 6.* & ſi talis ſubſtituens reaſſumat cauſam, & in ea procuret, factò iam reuocat ſubſtitutum, *vt inf. cap. Si quem in hoc tit.*

7 Quæritur quarto, An regula habeat locum in Procuratore generali ad plures, vel omnes cauſas, Videtur enim quod in eo non procedat. Nam etiam ſi ſubſtituat in vna cauſa, tamen ex vi mandati generalis poterit ſubſtitutum reuocare, antequam factus ſit dominus litis. Et ita exiſtimat hic Anchar. *num.* 2. & pro eadem ſint à Franc. refertur Bald. *in l. Quod quis in 6. quaſt.* ſed dicendum oppoſitum ex hoc textu in fin. Ex quo enim decernitur quod habens generale mandatum cum facultate ſubſtituendi, ſi ſubſtituit in vna non prohibetur ex hoc exercere in alijs officium procurationis, manifeſtè oſtenditur, quod hoc officium prohibetur exercere circa cauſam, in qua ſubſtituit: Et ideo habens mandatum generalem ſi ſubſtituat in aliqua cauſa ex facultate ſubſtituendi non poteſt reuocare ſubſtitutum. Butr. *num.* 4. Franc. *num.* 5.

8 Hinc ſequitur, quod ſi detur Procurator habens duo mandata eodem die data, vnum generale, & aliud ſpecialem cum facultate reuocandi, ſi ſubſtituat in vim mandati ſpecialis *non poteſt* ſubſtitutum reuocare, nec etiam virtute generalis mandati. Nam renunciaſſe videtur generali procedendo per ſpeciale. Et preterea generale detrahebatur quoad cauſam illam per ſpeciale mandatum, *cap. 1. de reſcrip. & cap. Non iniuſte de Procur.* Et ſic nec per generale, nec per ſpeciale poterit ad ſe cauſam ſumere. Ita Speculat. *tit. de Procur.* §. 3. *nu.* 14. referens Clem. 4. ita ſenſiſſe, Quod & docuerunt hic Io. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 3. Dom. *num.* 7. Anchar. *num.* 2. Franc. *num.* 5.

9 Regula autem noſtra intellecta de hoc Procuratore ſubſtituente ex facultate ſubſtituendi ſibi à domino conceſſa habet duplicem exponentem, aliam affirmatiuam, & implicitam, aliam negatiuam, & explicitam. Prima exponens affirmatiua eſt, quod ſubſtitutus à tali Procuratori antequam recipiat ſubſtitutionem poteſt ab eo reuocari. Nam textus ſolum decernit, quod non poſſit reuocari poſt receptam ſubſtitutionem. Sed huius eſt manifeſta ratio, quia ſubſtitutio non acceptata, non eſt ſubſtitutio ſubſtantialiter completa, ſed ſolùm in fieri, vnde adhuc eſt in poteſtate liberi agentis, & ſubſtituentis, vt compleatur, vel non compleatur.

10 Subſtitutus igitur ſicut & Procurator ex admiſſione ſuſtitutionis, aut mandati fit ſuſtitutus aut Procurator, & ex tunc ſolùm incipit habere poteſtatem procurandi, *cap. ſup. eo de appell. l. abſentiae ff. de off. Proconſ.* Archid. *num.* 1. Io. Andr. *num.* 1. Anch. *num.* 2. Butr. *num.* 1. *&* 3. Franc. *num.* 2. Barboſ. *num.* 2. Specul. *tit. de Procur.* §. 1. *num.* 18. Gloſſ. *in ver. receptis Clem.* 1. *de Procur.* Bald. *in l. falſus C. de furt.* Rota *deciſ.* 7. *de Procur. num.* 1. *in nou.* Vbi quod ſubſtitutus non debet admitti, niſi probetur Procuratorem non ſubſtituiſſe antequã acceptaſſet onus procurandi. Quamobrem ſi Pro-

Digitized by Google

ſi Procurator, vel ſubſtitutus aliquid facit ante receptas literas mandati, aut ſubſtitutionis, nulliter facit, vt præfati DD. tradunt Rota *dec.451. num.1. p.2. recent.* Quibus concordat Rota *dec.451. num. 2. p.2. recent.* Addens quod quando ad Procuratorem peruenit mandatum, tunc cenſetur illud acceptaſſe, & tunc certus de ſuo iure poteſt ſubſtituere.

11 Hnc tamen explicatur, & limitatur ex Bart. *in l. Sed ſi pupilli. §. Item ſi Procuratori. ff. de negot. geſt.* vt procedat quando Procurator ignorauit ſe conſtitutum Procuratorem dum actum geſſit, ſecus ſi tunc id ſciuit, quia tunc valerent acta per illum, Anchar. *hic. num.* 2. Franc. *num.* 2. Quamobrem dicendum eſt ſufficere acceptationem officij, ſeu acceptationem datarum literarum, quæ fit per conſenſum voluntatis forinſecus expreſſum, & quæ poteſt dici acceptatio formalis, & ſubſtantialis, licet literæ materialiter non ſint receptæ.

12 Limitatur 2. vt ſi in mandato ſit clauſula de rato, valeant acta Procuratoris etiam geſta antequam mandati literas recepit, imo ſi ignorauerit ſe tunc fuiſſe factum Procuratorem, Dom. *n.* 6. Franc. *num.* 2.

13 Sed video, quod Rota *in d. dec. 7. num.3. in fin. de Procur.* ait, quod in Rota ſeruatur, quod actus geſti per Procuratorē antequam recipiat procuratorium valent, & ſufficit quod illud ante ſententiam in iudicio producatur. Et Put. *dec.* 360. *lib.*1. vult quod Procurator, qui contrahit ante receptionem mandati, dum tamen re vera ſiet mandatum tempore contractus, validè contrahat.

14 Mihi videtur dicendum, quod qui non conſenſit in mandatum, non ſit verus Procurator Nam vt ait Rota *d. dec.*7. mandatum inducit contractum mandati; igitur requiritur conſenſus ipſius Procuratoris ad hoc vt hic mutuus contractus conſtituētis Procuratorem, & Procuratoris compleatur; nequit vero Procurator conſentire niſi ſciat ſe inſtitutum eſſe à conſtituente, & ſic in mandatum conſentiat. Sed aliud eſt, an actus ſint efficaces, aliud eſt an ſint nulli, & inhabiles tam actu, quam potentia, aliud eſt quod ſi non ſunt actu efficaces, eſſe poſſint ex ſequenti ratihabitione, hoc enim modo validi eſſe poſſunt actus Procuratoris etiam ignorantis mandatum, ſi alias poſſunt ratihaberi.

15 An vero valeant actus geſti à Procuratore ante mandatum in actis exhibitum? Et quid ſi fuit datus terminus ad exhibendum mandatum in actis tractat Specul. *d. tit. de Procur.* §.1. *num.*18. *&* 19. Certum eſt Procuratorem teneri exhibere in actis legitimum mandatum. Et ſi id non faciat, parte opponente non debet, audiri. Veſtr. *in prax. l.4. c. 5. num.*24. Ridolph. *in prax. par.1. cap. 3. num.*38. Quin imo, & iudex poteſt compellere Procuratorem ad docendum de mandato procuræ, ne fruſtra laboret. Gloſſ. *in cap.1. §. 1. in v. abſentia de elect. ſup, in hoc 6.* Et ideo ſi pars opponat, & proteſtetur, quod nemo comparens ex aduerſo audiatur, niſi docto de mandato, ſi mandatum non producatur acta ſunt nulla ex defectu mandati. Rota *dec.* 331. *num.4. p.1. recent.* Caual. *dec.* 483. *num.*7. Et ſic proteſtatio huiuſmodi operatur, vt productio mandati licet antea facti non valeat ad reualidandum acta ante productionem poſt proteſtationem tamen facta. Gloſſ. *in cap.1. v. abſentia, ſup. de elect. in hoc lib.* Rot. *dec.*105. *num.1. p.1. diuerſ.* & *deciſ.* 135. *num.4. p.1. recen.* Caual. *dec.*337. *nu.*6. Greg. XV. *dec.*330. *num.*1. Burat. *dec.*296. *num.*1. *& dec.* 683. *num.*6. Nihilominus tamen parte non opponēte ſufficit mandatum procuræ produci quandocumque Vant. *de null. ex defect. inhib. ſeu mandati : nu.*118. Seraph. *dec.*933. *num.* 1. Penna *dec.*58. 10. Achil. *dec.6. de Proc.* Rot. *dec.*688. *num.3. p. 1. diu & dec.* 305. *num. 4. p. 1. recent.* Nam & ſi non fiat oppoſitio Procurator cenſetur approbatus, licet nō conſtet de mandato procuræ. Rot. *dec.*530. *nu.*15. *p.1. recent.* Et oppoſitio non releuat, niſi fiat in quocumq; actu; quia cenſetur ab ea receſſum Rot. *deciſ.*648. *num.3. p.1. diuerſ.* Greg. 15. *dec.*44. *nu.*7. Caual. *dec.* 348. *nu.*5. *& dec.*483. *num.* 8. Ridolph. *in praxi l.1. cap.2. num.*183. Et in caſibus in quibus pręſumitur mandatum ſuſtinentur acta, proteſtatione non obſtante Ridolph. *num.* 184. Facta vero per Procuratorem ante præfatam proteſtationem ſuſtinentur, ſi mandatum erat factum: Gloſſ. *in d. cap.1. verb. abſentia ſup. de elect. in hoc lib.* Burat. *dec.*21. *num.*26. Ridolph. *d. cap.2. num.*187.

16 Secunda exponens negatiua eſt, quod huiuſmodi ſubſtitutus poſt acceptatam ſubſtitutionē reuocari non poteſt. Quod eſt dicere, quod huiuſmodi Procurator ſtatim, ac ſubſtituit, & ſubſtitutio recepta fuit, deſinit eſſe Procurator, nec poteſt amplius ſe ingerere in cauſa, & tota poteſtas procurandi tranſijt in ſubſtitutum. Gloſſ. *in v. ſuſceptum*, Anchar. *n.*1. Fr. *n.*5. & alij DD omnes.

18 Et quamuis ſubſtitutio, quæ non habuit effectum perinde ſit, ac ſi non eſſet, & ſubſtituens adhuc maneat Procurator, vt aduertit Franc. *nu.*4. Tamen etiam ſi ſubſtitutus primo noluerit recipere ſubſtitutionem, tamen manente eadem voluntate ſubſtituēdi illum in ſubſtituente, illam ſubſtitus validè recipere poteſt. Gloſſ. *in v. ſuſceptum*.

18 Nedum vero, vt ſupra dicebatur, hoc non habet locum tunc, quando Procurator ſubſtituit ex iure proprio, quia dominus litis; quia poteſt reuocare ſubſtitutionem antequam ſubſtitutus vſus fuerit ſubſtitutione, & ſe fecerit dominum litis. Sed etiam ſi ex aliqua cauſa ſubſtitutio non valuit, vt quia ſubſtitutus erat inhabilis, vel ex quacumque ſimili cauſa ſubſtitutio fuit irrita, remanet poteſtas procurandi apud ſubſtituentem. Franc. *nu.*5.

19 Limitatur 2. ſi in mandato principali data eſt Procuratori facultas ſubſtituendi, & reuocandi, quia in hoc caſu poterit ſubſtitutum reuocare re integra, & cauſam reaſſumere, etiam ſi cauſam tranſtuliſſet totaliter in ſubſtitutum, imo ſi ſubſtituendo proteſtatus fuiſſet nolle ſe intromittere in dicta cauſa, proteſtatione hac non obſtante, poteſt cauſam reaſſumere virtute facultatis reuocandi toties quoties voluerit, Franc. *hic. num.*5. Rota *dec.*14. *de Procur. in nou.* Imo etiam re non integra poſſet ſubſtitutionem reuocare in illis caſibus in quibus poſſet dominus principalis, vt notat Franc. Et addit Rota, quod ſi Procurator huiuſmodi reaſſumeret cauſam ex hoc tacitè reuocaret Procuratorem, iuxta dicenda *infra in hoc tit. cap. ſi quem.* Quamuis ſi ſubſtitutus ageret in cauſa, poſſet Procurator rata habere acta per illum; quod tamen facere non poſſet, ſi Procurator cum expreſsè reuocaſſet, & inhibuiſſet, ne procederet, & ex notat. *cap. Ex parte Decani. ſup. de reſcript. in antiq.*

20 Limitatur 3. & idem dicendum eſt, ſi Procurator in mandato principali habeat facultatem ſubſtituendi, & reuocandi cum clauſula, quod mā-

datum Procuratoris remaneat firmum. Nam hoc idem eſt, ac ſi illi data fuiſſet facultas reuocandi. Et dato etiam quod ſubſtituendo totam iuriſdictionē transtulerit in ſubſtitutum, poteſt re integra illam reuocare, vt poſt Dom. tradit Franc. *d. num.* 5. Ridolph. *in prax. l. 1. cap. 3. num.* 72.

21 Limitatur 4. ſi Procuratori in mãdato principali data ſit facultas ſubſtituendi vnum, vel plures; quia in hoc caſu non deficit iuriſdictio in ſubſtituente per ſubſtitutionem vnius, cum poſſit alios ſubſtituere: Vnde multo magis poteſt per ſe ipſum cauſam procurare, & ideo re integra, poteſt cauſam reaſſumere. Rota *dec. 576. num. 4. p. 3. recent.* Ridolph. *d. cap. 3. num.* 73.

22 Sed nunquid ſubſtitutus non poteſt ſubſtitutioni iam acceptatæ renunciare. Re integra poſſe, ſecus re non integra, niſi ex cauſa iuſta, dicunt hic Gloſſ. *in v. ſuſceptum*. Arch. *num.* 1. Io. And. *nu.* 1. Butr. *n.* 3. Dom. *nu.* 9. Franc. *nu.* 3. Quod quidem in his terminis communibus benè dicitur. Sed, vt monet Franc. quando dicēda ſit res integra, vel non integra dicetur *infra cap. licet*.

23 Cum vero contingere poſſit, vt ſubſtitutio ſit dubia, in dubio autem Procurator cum cautione de rato admittatur, ſi detur caſus dubiæ ſubſtitutionis, ſubſtitutus ex vi facultatis datæ ſubſtituenti ab ipſo domino ſatis dabit non Procuratorem ſubſtituentem, ſed dominum ipſum, cuius facultate, & à quo cenſetur ſubſtitutus licet medio Procuratore, Sed ſi fuit ſubſtitutus à Procuratore vt à domino litis iam facto, ſatis dabit Procuratorem ſubſtituentem, quia tunc ſubſtitutio facta eſt proprio nomine, & facultate ſubſtituentis. Et ita ex Specul. *tit. de Proc. §. 1. nu.* 26. & Bart. *in l. 2. in fin. & l. de curatare ff. de curatare* tradunt hic. Io. And. *num.* 1. Anchar. *num.* 1. Butr. *nu.* 2. Dom *nu.* 5. Franc. *num.* 3. Et eſt de mente Rotæ *deciſ. 33. de Procur. in nou.*

24 Hac enim ratione eadē Rota ibid. & Franc. aſſerunt, quod mortuo Procuratore ſubſtituente ex vi facultatis habitæ à Domino, ſi dominus viuat, non expirat ſubſtitutio, quia viuit dominus à quo cenſetur facta. Expirat tamen ſi fuit facta à Procuratore vt à domino litis, ſeu ex facultate habita à lege.

25 Vnde etiam oritur aliud diſcrimen inter huiuſmodi ſubſtitutiones, quod conſiderarunt domini de Rota *dec. 38. de Proc. in nou.* & ex eis Franc. *num.* 3. Quia nimirum Procurator, qui ſubſtituit tanquā dominus litis ex facultate legis, poteſt ſubſtituti falſi geſta rata habere, & validare, & expreſsè, & tacitè; ſed Procurator, qui ſubſtituit ex facultate mandati, non poteſt geſta à ſubſtituto falſo ratificare tacitè, quia hanc facultatem non habet ex mandato, ſed ſolum poteſt ratificare expreſsè.

26 Tandem vero textus declarat, quod Procurator datus ad plures, vel ad omnes cauſas, ſi ſubſtituat in vna, non per hoc priuatur poteſtate procurandi in alijs, ſi tamen non habet facultatem reuocandi, & non ſubſtituit ex propria facultate, ſed ex facultate domini, non poteſt ſubſtitutum reuocare, ſed à tempore, quo ſubſtitutus recepit cauſæ illius ſubſtitutionem, ſubſtituens reſpectu eiuſdem cauſæ deſinit eſſe Procurator; remanet tamen quātum ad alias.

27 Notandum primo, diſcrimen inter Procuratorem conſtitutum à domino, & ſubſtitutum conſtitutum à Procuratore, quia hic plus habet, quia non poteſt reuocari ſtatim ac eſt conſtitutus, cum tamen conſtitutus à domino poſſit reuocari antequam litem ſuam fecerit per litis conteſtationem. Dom. *num.* 2.

28 Not. 2. Ex hoc textu euidenter probari quod per ſuſceptionē mandati non dicitur quis vti mandato, quia textus diſtinguit inter ſuſceptionem mandati, & vſum illius. Ex quo etiam concluditur euidenter, quod per ſuſceptionem mandati non perpetuatur iuriſdictio. Dom. *num.* 3.

29 Not. 3. ex hoc textu euidenter etiã probari, quod ius diſponens de delegato, non ex hoc diſponit de Procuratore, & quod non valet argumentum à Delegato ad Procuratorem, vel è contra. Dom. *num.* 4.

30 Not. 4. quod dictio *plures* non includit omnia proportionabilia termino, cui adiungitur, vnde hic ſub diſiunctione dicitur plures, aut omnes. *cap. Recolentes de ſtat. Regul.* Dom. §. *Verum n.* 1.

31 Not. 5. quod Procurator ad plures, vel omnes cauſas, ſi habet facultatem ſubſtituendi poteſt ſubſtituere in vna, & non in alijs, quamobrem ſi procuratorium ſuum exhibeat in actis pro vna cauſa, poteſt illud repetere, & debet ei reſtitui, vt poſt Specul. *in tit. de Procur. §. Nunc dicamus in fin. aduertunt hic* Io. And. *&* Fr. *in fin.* Dom. §. *Verũ. n.* 4.

32 Not. 6. quod ex quo declaratur, quod Procurator ad plures cauſas ex quo ſubſtituens in vna deſinit eſſe Procurator in *illa*, non per hoc deſinit eſſe Procurator in *alijs*, benè ſequitur, quod nec amiſſio vnius cauſę inducit *amiſſionem aliarum*, nec commiſſio vnius cauſæ inducit commiſſionem alterius ſeparatæ. Dom. §. *verum num.* 3.

33 Ratio vero iſtius veritatis eſt, quia in non connexis proſecutio, vel negligentia in vno non obeſt alteri: ſecus tamen in eodem facto. Io. Mon. *num.* 2. Archid. *num.* 3. Io. And. *num.* 1. Butr. *nu.* 3. Dom. §. *verum. num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Quid textus ſupponat.*
2 *Regula textus.*
3 *Mandatum ſtricti iuris.*
4 *Procurator datur ad agendum debet defendere.*
5 *Mandatum ad agendum non valet principaliter ad defendendum.*
6 *Mandatum ad agendum tantum non ſe extendit ad defendendum.*
7 *Aliu remiſſiue.*
An Procurator actoris poſſit cogi, vt caueat de defendendo damna.
8 *An mandatum ſe extendat ad futuras actiones.*
9 *Se extendit in duobus caſibus.*
10 *Syndicus poteſt conſtitui ad cauſas futuras.*
11 *Quid operetur clauſula, etiam ſi requirant mandatum ſpeciale.*
12 *Ex vi mandati generalis incidenter poſſunt peti quæ requirunt ſpeciale mandatum, vt petere reſtit. in integrum.*
13 *Procurator poteſt appellare.*
14 *Habens generale mandatum validè agit, ſi ſciente domino tractat ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum.*
15 *Acta per Procuratorem falſum ſciente domino valent.* Vide Farmoſ. cap. cauſam. 9. qu. 9. de Iud.

16 *Se-*

16 *Secunda regula textus.*
17 *Sufficit, ſi aliquis caſus requirens ſpeciale mandatum ſit expreſſus in genere.*
Quid ſit eſſe expreſſum nominatim.
18 *Verba mandati ponderanda. Sufficit ſi caſus ſub aliquo verbo mandati contineatur.*
19 *Sufficit ſi aliquis caſus ſpecialis exprimatur exceptiuè.*
Exceptio non auget.
Exceptio firmat regulam in contrarium.
20 *Exceptio ſignum augmenti.*
21 *Vicarius Epiſcopi poteſt non excepta, ſi detur facultas excipiendi vnum vel aliud.*
22 *Senſus regula.*
Vt mandatum ſe extendat ad ſpecialem requiritur clauſula generalis.
23 *Mandatum non ſe extendit ad maiora expreſſis.*
24 *Quæ ſint ſimilia.*
Mandatum non ſe extendit ad ea, quæ requirunt notabilem ſpecificationem.
25 *Dictio* cuiuſcumque *extendit ad maiora.*
26 *Clauſula generalis limitatur per antecedentia.*
27 *Clauſula generalis non extenditur ad caſus quibus ſpecialiter eſt prouiſum.*
28 *Tertia regula textus.*
29 *In tribus caſibus facultas Procuratoris ſe extendit ad ſpecialia.*
30 *Facultas cum libera æquiualet ſpeciali mandato.*
Multa fieri poſſunt ab habente mandatum cum libera.
31 *Forma mandati inſpicienda.*
Facultas cum libera non datur niſi exprimatur.
32 *Quando Procurator cẽſeatur datus cum libera.* 33
34 *Ad quæ non ſe extendat facultas cum libera.*
35 *Non habentes liberam non poſſunt paciſci.*
36 *Quam facultatem habeant Procuratores generales Religionum.*
37 *Facultas Procuratoris generalis Ord. Prædicat.*

Cap. Qui ad agendum 4.

1 PRæſuppoitur in hac decretali plures dari ſpeciales cauſas, & caſus in quibus Procuratores nec valent, nec admittuntur ſine ſpeciali mandato: quos caſus referunt hic Gloſſ. *in v. paciſci*, & Franc. *num. 4. & 5.* & Barboſ. *in tract. de clauſ. clauſ.* 35. nec opus eſt ea recenſere. Quo ſuppoſito Pontifex decernit, quid poſſit Procurator ex generali mandato, & quando mandatum habens clauſulam generalẽ cenſendum ſit ſpeciale, & tandem aliqua numerat quæ non poteſt perficere Procurator ſine ſpeciali mandato.

2 Tres itaq; regulas ſtatuit. Prima eſt, quod Procurator datus ad agẽdum, & defendendum, & generaliter ad omnia, etiam cum clauſula, ſi mandatum exigunt ſpeciale. ex vi talis mandati non poteſt vi generalitatis huiuſmodi admitti ad ea procuranda, quæ mandatum exigunt ſpeciale.

3 Ex parte igitur Procuratoris præſuppoitur datum mandatum generale, & amplum, & nedum ad agendum, ſed etiam ad defendendum, & amplius generaliter ad omnia, & vlterius addita clauſula, etiam ſi illa mandatum exigant ſpeciale, Mandatum enim ſtricti iuris eſt, & ſtrictè interpretari debet, nec licet extendere ad cauſas, vel caſus in verbis illius non comprehenſos; vnde mandatorum verba diligentiſſimè ſunt conſideranda *l. diligenter, ff. mandati.* Vbi Ang. *in §. Præterea.* Vant. *de null. ex def. mand. num.* 75. Ne contingat excedere fines illius, & nulliter agere.

4 In textu autem dicitur ad agendum, & defendendum. Quia licet mandatũ datum ad agendum, non expreſſo quod ad defendendum valeat, & etiam det facultatem ad defendẽdum, quoniam hæc facultas continetur virtute in facultate agendi: & propterea Procurator ad agendum eſt etiam ad defendendum. *l. ſeruum publicè §. Prætor ait,* & *l. mutum. ff. de Procur.* Put. *deciſ.* 366. *num.* 3. *lib.* 1. Imo ſufficit, quod in procuratorio dicatur ad lites, & cauſas, quia in hoc intelligitur data facultas agendi, & defendendi. Specul. *tit. de Proc. §.* 1. *num.* 31. Imo Procurator datus ad agendum ſuum clientem tenetur defendere nedum in cauſa reconuentionis, ſed etiam in cauſa conuentionis, ſi coram diuerſis Iudicibus conuentus ſit, & ſi Procurator non defenderet, negaretur ei facultas agendi; defecerat enim muneri ſuo, quia Procurator datus ad agendum, tenetur etiam clientem ſuum defendere. Gloſſ. *in v. ad agendum.* Anchar. *an.* 5. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2. Imol. *in Clem.* 2. *de Procur.*

5 Nihilominus nõ ſemper mandatum ad agẽdum valet ad defendendum. Nam quando defenſio venit in conſequentiam vera eſt doctrina data; ſecus ſi defenſio veniat principaliter, vt ſi reus conſtituat Procuratorem ad agendum, mandatum non valet, quia rei non eſt agere, ſed ſe defendere. Et ideo ſimilis Procurator fuit iudicatus inſufficiens *cap. Conſtitutis* 22. *ſup. de Proc.* quia vt ex Butr. exponit Panorm. *num.* 7. *ibi* defenſio veniebat principaliter, quod & ſenſit Vant. *de null. ex def. mand. num.* 81. poſt Rom. *ſing.* 115.

6 Et præterea ſi detur mandatum ad agendum tantum, non ſe extendit ad defendendum, vt *ibid.* vult Panorm. Valet quidem hoc mandatum, ſi reus nolit actorem reconuenire, ſed in cauſa reconuentionis huiuſmodi Procurator non admitteretur, niſi duobus concurrentibus, primo ſcilicet ſi aſſenſus in cauſa, in qua Procurator poſſet dare cautionem de iudicato ſoluendo, ita vt per eam foret plenè conſultum, ſicut plenè conſultum eſſet in cauſa reali. *l. Non ſolum. §.* 1. *ff. de Proc.* ſecundo quod daretur huiuſmodi cautio. His vero non concurrentibus non admitteretur. Anch. *nu.* 1. Butr. *n.* 1. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2. Quia igitur vniuerſaliter mandatum ad agendum non valet ad defendendum, propterea in textu vtriuſq; ſit expreſſio, vt appareat mandatum de quo agitur eſſe vniuerſale.

7 An vero Procurator in rem ſuam teneatur defendere dominum, qui ſibi iura ceſſit. Butr. *n.* 2. monet dicendum prout *in l. ſi quis in rem. ff. eod. tit.* Item an Procurator teneatur defendere omnes futurarum actionum, & quanto tempore duret iſta defenſionis obligatio, dicit notari *in l. omnium. eodem tit.* Pariter ſi Procurator actoris, cum reus vult illum reconuenire, poſſit cogi vt caueat de defendendo domino, cum reus ipſum reconuenerit, tractant Anchar. à *num.* 5, & Butr. à *num.* 13. Et reſpondent non teneri, ideoq; illum non teneri ad ſatiſdandum, niſi in dubio mandati.

8 Quod etiam dictum fuit. ſcilicet quod Procurator tenetur defendere dominum, intelligendũ eſſe limitatè in actionibus competentibus tempore conſti-

Digitized by Google

conſtitutionis, non vero in habentibus ortum ex poſt voluit Franc. *num.* 3. allegans Gloſſ. *in l. omnium ff. de Procur.* Quod & voluit Specul. *tit. de Procur.* §. 1. *num.* 29. Io. Andr. *in addit. ad* Specul. *tit. de Procur* §. 3. *lit. O* Et ſic quod in dubio Procurator cenſeatur conſtitutus ad litea præſentes tradit idem Franc. ex Io. Andr. & Gloſſ. *in dict. l. omnium, & in l damni* §. *ſi ir, qui ff. de damn. infect.* & ibi Bart. *& in l. Hoc iure ff. de ſolut.* Nihilominus quod mandatũ generale ſimplicitèr datum ſe extendat tàm ad præſentes, quàm ad futuras cauſas dixerunt Specul. *tit. de Procur.* §. 3. *num.* 9. Panorm. *in cap. Non iniuſtè num.* 2. *de Procur.* & ibi Io. Andr. & Butr. Rota latè hoc probans *deciſ.* 32. *eod. tit.* Franc. *hic n.* 3. Rota *deciſ.* 692. *num.* 3, *par.* 2. *recent.* Pur. *deciſ.* 37. *numer.* 1. *lib.* 3. motus quia iſtam ſententiam dicit communem Alex. *in add. ad Bart, in l. Damni* §. *ſi quis ff. de damn. infec.* Non obſtat. quod Addit. *ad deciſ.* 19. *in non.* diſtinguat an quis habeat cauſas de præſenti, vel non. Et ſequitur Pariſ. *conſ.* 43. *num* 13. *l.* 4. *& deciſ.* 563. *in antiq.* ſimplicitèr dicat, quod non trahitur ad futuras; quia *dicta deciſ.* 413. *ſeu* 32. *de Procur. in non.* & communis opinio ſimplicitèr dicunt, quod trahitur ad futuras. Vnde niſi in procuratorio ſit aliquod verbum, quod reſtringat illud ad cauſas præſentes, intelligi debet extendit tàm ad præſentes, quàm ad futuras cauſas. Sic enim & in obligatione generali tàm præſentia, quam futura bona comprehenduntur *l. f. C. Quæ res pign. ob poſſ. l. Et quæ nondum ff. de pign.* Nam & dicendo omne argentum intelligitur tàm de præſenti, quàm de futuro vt *l. filiam ff. de aur. & argent.* Et dicendo lumen, de omni lumine intelligitur, *l. ſeruitus ff. de ſer. vr. præ.* & ex Bellam. *concluſ.* 5. Capuc. *in Prax. fin. prima cap.* 5. *nu.* 84. Vantius autem *de nullit. ex defect. mandat. nu.* 97. vtramque opinionem refert.

9 In terminis etiam primæ opinionis ſi cauſæ ortæ poſt conſtitutionem Procuratoris habent connexionem cum ortis prius, mandatum generale ad illas ſe extendit, vt in *l. Qui habet in fin. & leg. ſeq. ff. de tut.* & ex Bald. & Part. hic limitat Franc. Item ſi tempore conſtitutionis dominus conſtituens nullas de præſenti habebat litis neceſſe eſt, vt mandatum referatur ad lites futuras, vt actus non pereat. Quod ex Guilielmo de Cuneo, adnotauit Vant. *vbi ſup. n.* 98. & tenet hic Franc. *n.* 3. ex Ang. *in d. l. omnium.*

10 Prædictis vero addit idem Franc. Quod ſyndicus poteſt conſtitui tàm ad præſentes, quàm ad futuras lites. Pariter quod actor Tutoris, vel Curatoris potest conſtitui ad futuras lites ſecund. not. *in l. Neque tutoris C. eod. tit.*

11 De hoc igitur Procuratore generali conſtituto ad agendum, & ad defendendum, & ad omnes cauſas tam præſentes, quam futuras, dicitur in textu, quod quamuis in mandato ſit clauſula, *etiam ſi mandatum requirant ſpeciale*, ex vi talis generalitatis non potest Procurator admitti ad cauſas, quæ mandatum ſpeciale exigunt; quales ſunt receſſitæ in fine huius textus. Sed nunquid clauſula illa, *etiam ſi ſpeciale mandatum exigant*, erit inutilis, & ſuperflua? Certe regula est, quod ſuperfluitas in omni diſpoſitione ſit vitanda. Tuſc. *tom.* 7. *lit.* S *concluſ.* 895. *num.* 36. Barboſ. *Axiom.* 216. *num.* 1. Rota *deciſ* 95. *nu.* 8. *& dec.* 357. *nu.* 1. *& dec.* 702. *num* 3. *par.* 2. *recent.* Ideo verba in diſpoſitionibus ſic debent intelligi, vt aliquid operentur, *l.* 3. *ff de iure tut. l. ſi quando* 109. *ff. de leg.* 1. *cap. Si Papa infr. de priuileg.* Quid ergo operabitur præfata clauſula, ſi ea non obſtante mandatum non extenditur ad illa, quæ mandatum ſpeciale requirunt? Reſpondetur, non eſſe ſuperfluam, quia licet ex eius præcis vi mandatum non extendatur ad ea, quę ex diſpoſitione iuris requirunt mandatũ ſpeciale, mandatũ tamen extendetur ad ea, quæ alias præſumi poſſent exigere ſpeciale mandatum ex intentione conſtituentis, qui quatenus ſit ex ſe ipſo nullam cauſam excipit, licet ex iuris diſpoſitione exceptæ ſint illæ cauſæ, ad quas lex ipſa requirit ſpeciale mandatũ.

12 Et nihilominus regula ſic data duplicitèr declaratur, & limitatur. Primo vt intelligatur de articulis requirentibus ſpeciale mandatum, ſi ſint principales, ſeu ſi lis ſit de illis principalitèr, non vero ſi de illis incidentèr agatur. Ita Anchar. *nu.* 1. Ex quo deducitur, quod licet ad petendam reſtit. in integrum requiratur mandatum ſpeciale, hoc non procedit, quando hoc venit incidentèr. Panor. *cap. Suſcitata num.* 5. *de reſtit. integ.* Caſſad. *deciſ.* 2. *de Procur.* Marcheſ. *de Commiſſ. reſtit. in integ. par.* 2. §. 1. *num.* 56. Capuc. *d cap.* 5. *num.* 193. & aduertit Panorm. reſtitutionem in integrum peti incidentèr, ſi petatur intra decem dies ad appellandum. Pariter quod dicatur incidentèr peti, quando petitur per viam exceptionis, vel replicationis tradit Ridolph. *in Prax. p. p. cap.* 13. *num.* 425.

13 Eadem ratione Procurator conſtitutus ad agendum poteſt appellare, quia appellatio eſt quoddam conſecutiuum, Rota *deciſ.* 5. *de Procur. in non.* Aduertit vero Capuc. *num.* 188. hoc eſſe ſpeciale, quod Procurator non poſſit proſequi appellationem à non diffinitiua, vel grauamine reparabili, vel non lata deffinitiua, alias præter expenſas, & damna per ipſos partibus reſtituenda punitur grauitèr, vt decernitur *in reg.* 37. *Cancell. Apoſtol.*

14 Secundo explicatur regula, & limitatur, vt non procedat, ſi habens mandatum generale, ſpecialia tractet domino expreſſè, vel tacitè conſentiente, & ratum habente. Valet enim, quidquid fit cum tali Procuratore. Archid. *num.* 1. Butr. *n.* 9. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Et faciunt not. *in cap. Per tuas ſup de arb. in gloſ. penul. & in cap. Veniens el* 2. *ſup. de teſt.* ſcientia enim domini principalis, & tolerantia, per quam ſuſtinet Procuratorẽ cauſas ſuas agere cenſetur tacita Procuratoris conſtitutio. Pur. *dec.* 209. *lib* 2. Penna *deciſ.* 1061. *num.* 4. & Gloſſ. *in cap. Cum obiect. verb. prouiaus de offic. Delegat.* vbi Felin. *num.* 50. Butr. *in cap. Cæterum num.* 17. *de iud.* Beltram. *in addit. ad deciſ.* 44. Greg. 15. *num.* 9. ex Mant. *de tacit. l.* 7. *tit.* 22. *num.* 2.

15 Et ex hoc ſecundum præfatos Doctores colligitur, quod acta per Procuratorem falſum domino vidente, & tacente valent. Nam ex voluntate ſua præſumitur agere, cum illum poſſit prohibere, *l. ſæpe ff de re iud.* Et ſententia mandabitur executioni, cum ex eius mandato actum eſſe credatur, vt *in l.* 4 *ff. de re iud.* Debuit enim contrarium proteſtari cum primum id ſciuit, *vt in l.* 2. *C. de filio fam. min.* Io. And. *hic* Rota *deciſ.* 39. *de Procur. in nou.* Innoc. *in cap. Ex parte Decani de reſcrip.* Bart. & Bald. *in l licet C. de Procur. & in l. falſus C. de furt.*

16 Regula ſecunda in textu poſita eſt, quod ſi contingat aliquem ex articulis, qui ſpecialem mandatum requirunt ſpecificari, addita clauſula generarali, Procurator admitti debet etiam ad non expreſſos. Et bene aduertit Dom. *n.* 1. ſufficere ſi vnus

ex

Digitized by Google

ex articulis ſpeciale mandatum requirentibus fuerit expreſſus. Et ſic ſpecialibus expenſa ſimul adiuncta clauſula generali extendit facultatem Procuratoris ad alios ſpeciales caſus non expreſſos. Gloſſ. *not.* 2. Dom. *num.* 2. Anchar. *num.* 2. Couar. *l.* 1. *var. cap.* 6. *num.* 3. Garz. *de benefic. par.* 5. *cap.* 8. *num.* 68. Stroz. *de vic.* l. 1. *quaſt.* 65. *num.* 5. *&* 7. Put. *deciſ.* 512. *num.* 1. *lib.* 2.

17 Quæritur autem primo, an ſufficiat articulum requirentem ſpeciale maodatum exprimi in genere, vt dicendo cum facultate iurandi de calumnia, vel petendi reſtitutionem in integrum, ſic indefinitè, & geoericè: An vero ſit neceſſe, quod hæc expreſſio ſit ſpecifica. Sunt qui dicunt Io. Andr. voluiſſe, quod ſit neceſſaria ſpecifica expreſſio cauſæ, & perſonæ, cum qua eſt cauſa, vt qood ſit oeceſſe dicere cum facultate petendi reſtitutiooem in cauſa tali, quæ cum tali verſatur. Nam Io. Andrea *hic num.* 1. ait ſpeciale mandatum tunc dari, quando nominatim quid mandatur *l. Non ſolum, & l. Pomponius ff de Procur. & l. Illud* §. *ſi talis ff. de min.* Nominatim autem ſit, quod ſit expreſſo oomine proprio, vel eo, quod habeat vim proprij nominis *cap. licet. ex quam. ſup. de reſtit. l. nominatim ff. de lib. & poſt l. Certum ff. ſi certum pet.* Verum licet Io. Andr. hac doctrina vtatur, vt reddat rationem, ob quam mandatum generale ad ſpecialia non ſe extendit, vbi enim nihil eſt expreſſum, totum eſt generale. Nihilomious & ipſe ſentit, quod ſufficit aliquid ſpeciale exprimere; exprimitur vero ſpeciale, etiam ſi exprimatur indefinitè, & io genere. Dicitur igitur ſufficere ſi io mandato exprimatur aliquod ſpeciale indefinitè, & in genere, vt hic ootant Aochar. *num.* 4. Butr. *num.* 13. Franc. § *Procurator num.* 3. vbi ex Bald. *in l. Illud* §. *ſi talis ff. de min.* ait, quod in procuratorio non requiritur expreſſio perſonarum, ſed bene io libello.

18 Idem verba mandati ſunt ponderanda, ſi enim talia ſint, ſub quibus comprehendi poſſit caſus alius ſpecialis ſub aliqua tamen expreſſione ſpecialitatis io mandato poſita, facultas Procuratoris ad talem caſum ſe extendet. Ideo ſi dicatur ad agendum, appellaodū, ſupplicandum, & geoeraliter ad omnia alia, quæ requirunt ſpeciale mandatum, Procurator ex vi talis mandati poterit petere reſtitutiooem in integrum. Caſſad. *deciſ.* 1. *de Procur.* Capuc. *d. cap.* 5. *num.* 196. Rota *deciſ.* 367. *num.* 3. *p.* 9. *recent. & dec.* 8. *num.* 2. *p.* 2. *diuerſ.* quia oon ſit diſcedendum à naturali illius verbi ſignificatione.

19 Quæritur ſecundo, an ſufficiat, quod aliqua cauſa ex illis, quæ requirunt mandatum ſpeciale ſit expreſſa exceptiuè, vt ſi dicatur, quod Procurator poſſit omnia facere, quæ poſſit dominus, excepto quod oon poſſit compromittere, vel iurare de calumoia. Et tamen ſimul cum exceptiooe voius ſit clauſula geoeralis, & omnia alia, quæ poſſit facere conſtituens. Non ſufficere voluot Io. And. Anch. *num.* 2. Butr. *num.* 5. Barboſ. *num.* 3. poſt Tiraqu. *de retractu leg. ad finem. num.* 94. Rebuff. *in tractat exceptionum num.* 24. Fraoc. *vero* §. *ſed ſi aliquis num.* 1. dubitat exceptio enim venit in diminutionem, ergo non debet inducere contrarium, vt *l. legata inutiliter ff. de legat.* 1. Secundo, quia licet exceptio firmet regolam, non tamen facit, vt in regula contineantur caſus, qui ex eius natura non continentur, vt *in l. generali* §. *Vxori ff. de vſufruct. leg.* & ibi per Bart. & notat *in cap. Ad audientiam ſup. de Cler. non reſid.* & ibi Innoc. Sed melius ſentiunt Lap. *hic* & Dom. §. *Sed ſi aliquis num.* 2. dicentes ſufficere, quod aliquis caſus ſpecialis ſit expreſſus exceptiuè ad hoc, vt facultas Procuratoris ſe extendat ad alios caſus ſpeciales. Ratio eſt, quia ſi conſtituens, intendit facultatem Procuratoris non ſe extendi ad caſus exceptos, ſuperfluè excipit de ſpecialibus vnum, vel alium, cum à lege communi omnes ſint excluſi, ſi nullius illorum fiat expreſſa meotio. Ex qoo igitur expreſsè conſtitueos excludit caſum aliquem ſpecialem, ſignum eſt, quod alios vult includere. Et ita applicatur ratio Lap. Nam exceptio debet eſſe de regula, vt not. *inf. in rub. de reg. iuris*, Ad regulam igitur, ſeu ad mandatum illud, in quo v. g. excluditur tranſactio, tàm tranſactio, quàm alij caſus pertinent, ſed tranſactio exceptiuè, & alij ioclusiuè; quia exceptio firmat regulam in contrarium vt *cap. dominus* 32. *q.* 7. & *cap.* 3. *ſup. de coniug. eprof.*

20 Nec vrgent allata in contrarium, exceptio enim non eſt illa, quæ augent, & faciat contineri ſub maodato, ſed eſt ſignum talis continentiæ ex intentione excipientis, qui non exciperet ex lege iam excipiendum, ſi ſuæ intentionis eſſet facultatē ſuam, quam dat non extendi ad ſpecialia non excepta.

21 Hinc benè deducuntur dicti Doctores, quod ſi Epiſcopus Vicario ſuo det omnem facultatem, & iuriſdictionem excepta v. g. collatione beneficiorum, poterit Vicarius alia Epiſcopo reſeruata exercere, quæ alias non comprehenderentur ſub mandato illius generali. Vide dicta *ſup. cap.* 1. *de Vicar. in hoc lib. num.* 10.

22 Senſus ergo regulæ eſt, quod vbi ſaltem indefinitè, & in communi exprimatur in mandato aliquis ex articulis requirentibus ſpeciale mandatum, ſiue exprimatur conceſſiuè, ſiue exceptiuè, & poſita io mandato clauſula geoerali mandatum ſe extendit ad alios articulos non expreſſos. Et nihilominus regula explicari debet quantum ad alia duo. Et quidem primo conſiderari debet, qood ad hoc vt regula vim habeat, neceſſe eſt, quod in mandato ponatur clauſula generalis non quæcumque, ſed quæ ſignificant conſtituentem dare facultatem exercendi etiam eas, quæ requirerentur ſpeciale mandatum. Vtrumque enim requirit textus, ſcilicet quod fiat expreſſio alicuius ſpecialis, & quod cum hoc adſit clauſula generalis præfata, vt ex Bart. *conſ.* 5. *num.* 3. *l.* 2. & Rota in Valentina beneficij Sanctæ Luciæ coram Clemente Octauo de anno 1583. probat Garz. *de benef. part.* 5. *cap.* 8. *num.* 70.

23 Aliud aduertendum eſt, quod regula debet intelligi de extenſiooe ad alios caſus minores, vel pars, ſeu ſimilis, non vero ad maiores. Vt enim Gloſſ. adoertit *in v. expreſſos*, per mandatum huiuſmodi non iotelligeretur datum Procuratori mandatum ad contrahendum matrimoniom, Quia hic articulus eſt ſingulariſſimus, nec ſolet regulariter committi in mandatis ad lites, vel ad negotia. Et Prob. *ad mon. num.* 2. habet requiri ſpecialem expreſſionem, vbi agitur de graui præiudicio alterius. Et *nu.* 14. idem Probus ex Anchar. *conſ.* 75. dat exemplum in Procuratore conſtituto ad concordiam faciendam, qui ex hoc oon poſſet paciſci, quod dominus, & eius filij non morentur in ciuitate, quia diceretur media capitis diminutione

dimi-

Digitized by Google

diminuti, & amitterent patriam, quæ cuilibet dulciſſima eſt, *l. Qui habeat de leg. 3.* Et quod per mandatum generale ad præſentandum nunquam poſſit præſentari perſona odioſa domino mandanti, dixit Rota *deciſ. 692. num. 5. par. 2. recent.* Et quod in vi mandati generalis non poſſit Procurator præiudicare domino, tradidit eadem Rota *dec. 76. nu. 4.* coram Penna, *& dec. 337. num. 58.* coram Bur. *& deciſ. 71. num. 1.* coram Greg. 15. Non ergo Procuratoris facultas ex vi huiuſmodi mandati ſe extendit ad maiora illis, quæ ſunt expreſſa. Io Mon. *nu. 2.* Archid. *num. 1.* Anchar. *num. 2.* Butr. *nu. 4.* Dom. §. *ſed ſi aliquis num. 2.* Franc. *num. 1.* Barboſ. *num. 3.*

24 Aduartit vero Prob. *ad Monac num. 7.* quod ſimilia non dicuntur illa, quæ non ſunt idem formaliter, ſed in effectu, per Bald. *in l. Qui liberis, in princ. & per illum text. ff. de vulga.* vbi etiam Alex. Et ideo ſi inter requirentia ſpeciale mandatum datur aliquod ita ſpeciale, quod regulariter non ſoleat concedi, etiam conceſſa facultatem ad ſpecialia, vel præſumi aliunde poſſit intentionem conſtituentis non ſe extendiſſe ad illud, non extenditur. Franc. §. *ſed ſi aliquis num. 2.* poſt Panorm. *cap. Sedes ſup. de reſcript.* Qui ex Butr. & Imol. *in cap. Nonnulli §. 1. de reſcript. ſubd.* quod huiuſmodi mandatum non ſufficeret ad hoc, vt Procurator ſit habilis ad impetrandum, quia vbi requiritur notabilis ſpecificatio ad impediendam fraudem, vel ob magnitudinem rei, non ſufficit clauſula generalis, & alicuius ſpecialis expreſſio. Vide Lap. *allegat. 60. & 70.* & quod not. *in d. cap. Sedes de reſcript. & cap. Non poteſt, de Procur.*

25 Aduertit tamen Probus *num. 4.* quod iam dicta debent intelligi, ſi in clauſula generali non ſit hoc verbum *Cuiuſcumque*, vtpote *cuiuſcumque ſtatus, & conditionis*, quia hæc ſolent extendere diſpoſitionē ad maiora expreſſis, per Gloſſ. *in Clem. Non poteſt de re iud. & in Clem. Ne Romani de elect. in ver. Quouis modo, & in Clem. 2. in gloſ. fin. de reb. Eccleſ. non alien.* Martin. Andr. *dec. 28. num. 6.*

26 Subdit quoque Probus *num. 5.* quod clauſula generalis appoſita immediatè, & ſimpliciter generaliter intelligitur *l. emptor. §. Lucius cum gloſſ. ff. de Pactis*; ſecus ſi apponatur poſt expreſſionem alicuius ſpecialis, quia tunc illa generalitas limitatur ſecundum cauſam præcedentem per Ang. *in l. obligatione generali, in gloſſ. in ver. non fuiſſe. ff. de pignor.* & Dec. *conſ. 379. num. 12.*

27 Addit præterea *n. 6.* quod generalis clauſula non extenditur ad caſus, quibus ſpecialiter eſt prouiſum, per *l. libertis. ff. de alim. & cibar. relic.* & notat Alex. *in conſ. 49. vol. 4. & conſ. 95.* Vbi quod dum in aliquo caſu facta eſt prouiſio ſpecialis, & poſtea ſit prouiſio generalis, partes non videntur conſentire, quod illa generalitas trahatur ad ſpecialem *l. Vxorem §. feliciſſimo. ff. de leg. 3. & l. cohæredi §. patrem. ff. de vulg.*

28 Tertia regula eſt, quod Procurator ſine mandato ſpeciali non poteſt iuramentum deferre, tranſigere, vel paciſci, niſi ei bonorum, vel cauſæ adminiſtratio liberè ſit conceſſa.

29 Ex his colligit Gloſſa *in v. conceſſa*, quod in tribus caſibus poteſtas Procuratoris ſe extendit ad caſus ſpeciales. Primus eſt iam expreſſus in ſecunda regula, quando, ſcilicet, datur facultas expreſsè ad caſum ſpecialem, vel expreſſo caſu ſpeciali, & adiuncta clauſula generali. Secundus eſt tacitè ſubintellectus; quando, ſcilicet, quis eſt datus Procurator in rem ſuam. Tertius caſus ponitur in hac tertia regula, & eſt, quando Procuratori datur adminiſtratio cum libera poteſtate *l. Procurator. ff. eod. tit. l. Iuſiurandum §. fin. ff. de iure iur. l. Non abſtulit. C. de noua. Hoc iure ff. de ſol. l. Tranſactionis ff. C. de tranſact.*

30 Hic igitur conſiderandum primo eamdem facultatem habere generaliter Procuratorem, qui datus ſit cum adminiſtratione libera, quam habet Procurator ſpecialis expreſsè conſtitutus ad aliquam cauſam. Et ita ad caſus comprehenſos in ſua generalitate habet poteſtatem, ac ſi ad illos fuiſſet expreſsè datus, vt *l. Qui Romæ. §. Calimachus, ff. de verb. oblig* Butr. *hic nu. 10.* ſic ergo mandatum cum libera æquiualet mandato ſpeciali, *l. Procurator, & l. mandato ff.* de *Procur.* Conar. *var. l. 1. cap. 6. nu. 3.* Butr. *hic n. 10.* Mohed. *deciſ. 2. de off. Vic. alias 323.* Gratian. *diſcep. 296. num. 12.* Barboſ. *clauſul. 35. num. 10.* Vbi *num. 11.* quod Procurator cum libera ad omnia negotia, poteſt recipere ſolutiones, & prorogare terminum ad ſoluendum. Et *num. 12.* quod poteſt impetrare beneficium, & *num. 13.* quod poteſt diſpenſationem obtinere, & *num. 14.* quod poteſt emphiteuſim renouare. Et *num. 15.* quod poteſt impetrare reſcriptum cum clauſula appellatione remota.

31 Sed tamen aduerte primo, quod huiuſmodi adminiſtratio nunquam intelligitur data, niſi id fuerit expreſſum, vt eſt *tex. notab. in l. Quam Tuberonis ff. de pec.* & aduertit Francus *numer. 6.* Et ita quod ex clauſularum generalium *prægnantia* non reſultet mandatum cum libera, voluit Rota *dec 1124. num. 3.* coram Seraph. vbi quod quidquid in contrarium dixerit Bald. *in l. Procurator num. 3. de Procur.* contraria opinio ſit verior, & receptior, vt tradit Baro. *qu. 25. num. 5.* & fuit reſolutum *in vna Valentina beneficij 17. Decembris*; cum omnes clauſulæ intelligantur reſpectu præmiſſorum, vt per Bart. *in l. Qui Romæ. §. Calimacus*, & Alex. *ibid. nu. 6. ff. de verb. oblig.* & alios ibi citatos. Quod *tamen* idem Seraph. ibi limitat *num. 4.* vt non procedat, quando verba talia ſunt, & ita concepta, vt non excludant hanc interpretationem, tunc enim ex clauſularum prægnantia colligi poteſt mandatum cum libera. Quod & voluit Rota *dec. 428. n. 18. p. 5. recent.* Et propterea ſemper inſpici debet *forma* mandati. Quia ſi conſtituens dicat facio te Procuratorem in tali cauſa, dando tibi liberam adminiſtrationem, & agendi libertatem, talis Procurator generaliter cum libera poteſtate, facere poſſet circa cauſam etiam illa, quæ exigunt mandatum ſpeciale. Sed ſi dicat, facio te Procuratorem ad agendum, & defendendum libellum dandum, litem conteſtandam, & concedo in prædictis liberam poteſtatem, &c. hic Procurator habet ſolam adminiſtrationem circa inſtantiam, nec poteſt tranſigere, aut paciſci. Sed ſi conſtituens dicat, Conſtituo te Procuratorem in cauſa, quam cum Titio habiturus ſum, conſtitutio non reſpicit ius principale, quod eſt præſens, ſed reſpicit inſtantiam, quæ eſt futura. Ancharanus. Butr. *nu. 10.* Et propterea regula eſt, quod mandatum cum libera reſtringitur per verba præcedentia, & ſequentia ad præmiſſa, ita ut libera poteſtas non poſſit egredi finem præmiſſorum. Seraphin. *deciſ. 831. num. 5.* poſt Alex. *in d. l. Qui Romæ §. Calimachus num. 6. ff. de verb. oblig.* Vnde quod mandatum

Digitized by Google

datum datum ad cauſas natas,& mouendas,deuolutas,& in quibus adſtringitur conſtituens litigare. propter verbum adſtringuur præſentis temporis, non extendatur ad cauſas ortas poſt conſtitutionē Procuratoris,dixit Bellam. *conſ.* 469.

32 Nedum vero Procurator cenſetur datus cū libera facultate,quando id ſub his expreſſis verbis conceditur,ſed etiam ſi dicatur, quod datur plena adminiſtratio, *l. ſi Procurator C. eodem tit.* Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 8. Dom. §. *Procurator num.* 4. Franc. *num.* 6. Rota *in d. Valentina Benef.* Garz. *p.* 5. *cap.* 8. *num.* 72. Item ſecundo adminiſtrator cum libera eſt, ſi conſtituens dicat, quod poſſit facere ea, quæ poſſet facere ipſe conſtituens, ſi præſens eſſet,vt tradunt præſati Doctores Bart. *in dict. l. ſi Procurator.* & ibi Bald. Butr. & Imol. *in cap. fin. de dilat.* & Mart. *clauſ.* 26. *num.* 3. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 8. *nu.* 74. Rota *in Terracinen. Archidiacon.* 24. *Nouemb.* 1603. coram Iuſto apud Match. *de cōmiſſ.* & alij plures,quos refert Barboſ. *clauſ.* 35. *num.* 5.

33 Item tertio cenſetur datus Procurator cum libera,ſi conſtituens promittat ſe ratum habiturum quidquid per Procuratorem geſtum fuerit.Ita Bart. *l. ſi Procurator. ff. de Procur.* & quamuis, vt notat Panorm. *cap. Contingit num.* 3. *de tranſat.* idem Bart. tenuerit contrarium *l.* 5. *ff. de off. Procur.* & alij,quos refert hic Domio, tameo dictū Bart. *in dict. l. ſi Procurator* amplectuntur hic Anchar. *nu.* 3. Butr. *nu.* 3. Franc. §. *Procurator. num.* 6. Qui idem putat dicendum, ſi conſtituens dicat,quod Procurator poſſit facere quidquid voluerit, vt eſt *text. & gloſ. not. l.* 1. *ff. quod iuſſus,* & tenuit Bald. *in l. fin. C. quod cum eo*, & ſic illa verba, quod Procurator in præmiſſis poſſit facere quidquid voluerit, inducunt adminiſtrationem cum libera. Hanc vero adminiſtrationem cum libera habere Prælatum Eccleſiæ aduertunt Anchar. *num.* 3. & Butr. *num.* 7. Videatur Garz. *part.* 5. *cap.* 8. *num.* 70. *& ſeq.* vbi ad præfata plures allegat; *& num.* 73. benè notat contra Strnt. *de Vicar. q.* 65. *n.* 9. quod vbi habetur adminiſtratio cum libera,non eſt neceſſe, quod in mandato exprimatur aliquis ſpecialis caſus;Hoc enim eſſet contra hunc textum.

34 Vbi vero adminiſtratio cum libera datur ſub aliqua limitatione, vt ſi dicatur ſuper præmiſſis, ad alia non extenditur, & limites eius ſeruandi ſunt,vt *ex hoc textu* colligitur.Et ſic neq; extenditur ad ſpecialitèr prohibita *l. Quam Tuberonis*, vbi Gloſſ. *in ver. alia ff. de pecul. & l. ſi hominem ff. mandati*. Et quod huiuſmodi clauſula non operetur, vt poſſit fieri aliquid contra, aut præter voluntatem conſtituentis ex Rota *in Terracinen. adminiſt. Tut.* 29. *Febr.* 1608. coram Cauall.& ex alijs Doctorib. tradit Barboſ. *d. clauſ.* 35. *num.* 6. Regularitèr vero & niſi aliud exprimatur,non ſe extendit ad cauſas criminales,vt notat Anchar.& regulari debet arbitrio boni viri. Caſſad. *dec. vn. n.* 3. *de empt.* & fuit dictum *in Tolet. Parochialis de Mazarelos* 29. *Aprilis* 1592. coram Penna. Et niſi in mandato exprimatur clauſula de rato,quod eam non includat adminiſtratio cum libera tradunt Couar. *l.* 2. *var. cap.* 16. *num.* 4. Garz. *de benef. par.* 5. *cap.* 8. *num.* 75. & Barb. *dict. clauſul.* 35. *num.* 9. Vbi vero in mandato cum libera additur clauſula de rato, & clauſula, quod poſſit ea omnia facere, videtur idem importare mandatum tranſactionis,quod faceret mandatum generale ad omnes actus nullo ſpecialitèr de mandato negotio, nec aliqua præſcripta lege. Rota *d.* 428. *num.* 19.

35 Sed contra regulam ſic explicatam videtur obijci poſſe *l. Nam & nocere ff. de pactis*, ex qua habetur, quod Procurator ſine ſpeciali mandato poſſit tranſigere,vel paciſci,& iuramentum deferre. Reſpondent Anchar. *nu.* 2. & Butr. *num.* 7. Procuratorem huiuſmodi actus facere non poſſe in præiudicium domini,ſed bene, vt proſit. Addunt quoque ex Baldo Tutorem poſſe facere pacem de iniuria partis pupilli, vel pupilli ipſius, ſi pax expedit pupillo,non vero ſi ſit dānoſa,ſeu vituperoſa.Verum in his caſibus, quis iudicabit poſtea, an pactum fuerit in vtilitatem domini? Ideo niſi adſit domini conſenſus, & rati habitio,pacta iſta non ſubſiſtunt, nec obligant dominum ipſum. Subdunt quoque Anchar.& Butr. quod Adminiſtratores, Tutores, & Procuratores generales adminiſtrationem à lege habentes,in dubio poſſunt paciſci,quia habent liberam adminiſtrationem. Verum ſi habent liberam adminiſtrationem poterunt abſolutè paciſci,& non ſolùm in caſu dubio. Solùm igitur attendi debet, an habeant liberam, vel non habeant, vel ſi illam limitatam habeant,vel abſolutam. *In l. autem Nam & nocere* citata expreſsè ſermo eſt de eo,qui habuit mandatum ſpeciale ad paciſcendum, aut adminiſtrationem cum libera, qui conformitèr ad ea,quæ in hoc textu dicuntur poteſt paciſci. Poteſt etiam donare,vt per Rotam *deciſ.* 149. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* Non tamen ſine ſpeciali mandato poteſt ea facere, per quæ dominus caderet in pœnam. Rota *d.* 95. *par.* 5. *& deciſ.* 278. *num.* 30. *par.* 9. *recent.* Nec poteſt ſuo principali præiudicare in ſui commodum, *dec.* 103. *num.* 19. *par.* 5. *recent. & deciſ.* 311. *nu.* 4. coram Greg. 55. *& dec.* 307. *nu.* 2. coram Coccio. Nec iuri claro,ac liquido domini renunciare Rota *dec.* 509. *nu.* 16. *par.* 9. *recent.* Martin. Andr. *deciſ.* 72. *num.* 4. Et Seraphin. *deciſ.* 1048. *n.* 5. dixit non dubitatum fuiſſe,an Procurator cum libera poſſit inueſtire pecuniam domini,ſed bene dubitatum fuiſſe, an poſſit donare.

36 Nonnulla autem hic dicenda ſunt de Religionum Procuratoribus, Generalibus. Et quidem Procuratorem ſpecialis monaſterij non eſſe legitimum Procuratorem totius alicuius Prouinciæ, aut Religionis eſt de ſe manifeſtum, & dictum fuit à Rota *dec.* 1309. *num* 11. coram Penna. Econtra vero quod Procurator Generalis poſſit comparere pro aliquo Conuentu particulari tradiderunt Faſt. *dub.* 23. Felin. *in cap. Eam te num.* 14. *& in cap. Cum dilecta num* 6. *de reſcript.* Dec. *conſ.* 65. *num.* 3. Rota *in cauſa Montis Regalis* coram Coccino, *& in cauſa Agrigentina Sancti Angeli* coram eodem,quæ inter eius impreſſas *eſt* 169. *num.* 8. Rota *deciſ.* 201. *nu.* 2. *part.* 2. *recent. & deciſ.* 410. *num.* 2. *par.* 5. *recent.* Et vbi Procurator Generalis poſſit comparere etiā pro Conuentu particulari, ſi adſit ſpecialis Procurator pro aliquo monaſterio, quod in cauſis illius monaſterij ſufficiat citare Procuratorem ſpecialem, dixit eadem Rota *d. deciſ.* 410. *num.* 2. *par.* 1. *& dec.* 201. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* Vbi addit partes non teneri ſcire facultates Procuratoris Generalis. Et nihilominus quod Procuratores Generales Ordinis Prædicatorum,Carmelitarum,& Societatis poſſint comparere pro particularibus Conuentibus docuit eadem Rota *d. dec.* 159. *num.* 9. coram Coccin. *& deciſ.* 201. *num.* 2. *par.* 2. *recent.*

37 Procurator autẽ Generalis Ord. Præd. habet facultatẽ ſibi à Sede Apoſt. conceſſam. Nimirum à Bonifacio 9. in Conſtitione, quæ incipit, *Perſonam tuã* data quinto kalend. Maij, Pontificatus anno 13. omirum anno 1392. Quam habeo apud me in authentica forma, vbi inter alia hæc habentur. *Dictaſque Procurator poſſit, & valeat, cauſas quaſcumq; tàm ciailes, quàm criminales, eccleſiaſticas, ſiue mandanas, quas voluerit aſſumere pro dicto Ordine, locis, & ipſorum locorum Conuentibus, & Officialibus, & perſonis prædictis, & ipſorum quolibet, ac etiam ipſorum nomine, & pro eis, tàm coniunctim, quàm diuiſim, per ſe, vel alium, ſeu alios, tàm in Romana Curia, quàm extra, contra quaſcumque perſonas, collegia, & vniuerſitates monere, proſequi, defendere, & agere, & appellare in iudicio, & extra, tam in prima, quam in ſecunda, & tertia inſtantijs, etiam in his, in quibus requiritur ſpeciale mandatum, toties, quoties, ſemper, & quandocumque ſibi videbitur, & placebit, ſecundum poteſtatẽ per ſe, vel ſucceſſores ſuos huiuſmodi, ſibi traditum, vel tradendam, perinde, ac ſi ab Ordine, & locis Officialibus, & perſonis, ſibi data eſſet omnimoda poteſtas, tam plena, libera, & generali, & ſpeciali mandato ad cauſas antedictas.* Hanc eamdẽ facultatem conceſſit iterum Martinus Quintus in Bulla, quæ incipit, *Regimini vniuerſalis*, & fuit data Florentiæ quinto kalend. Iunij, Pontificatus eius tertio, nimirum anno 1420. Vnde nedum ipſe Generalis Procurator eſt legitimus pro cauſis cuiuſcumque Conuentus, ſeu perſonæ, ſed reſpectu cauſarum habet pleniſſimam, & liberimam facultatem, vt poſſit omnia, & ſingula facere, quæ ad cauſarum expeditionem ſunt neceſſaria, & valeat etiam ſubſtituere vnum, vel plures, prout ſibi benè viſum fuerit, & opportunum, & vt talis in Curia recipitur, & habetur.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio textus.*
2 *Regula prima textus.*
3 *Poteſt dari Procurator Generalis.*
Non reſpiciendum nomen, ſed facultas ex intentione conſtituentis.
4 *Negotium multipliciter dictum. Cauſa iudicialis eſt negotium.*
5 *Procurator Generalis poteſt agere in iudicio. Quid ſit experiri.*
6 *Procuratoris Generalis poteſtas non ſe extendit ad ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum.*
7 *Nec ad cauſas criminales.*
8 *Coniuncta perſona non comprehenditur ſub regula, & poteſt agere in caſibus ſpecialibus.*
9 *Procurator ad certam cauſam, in alia non poteſt. mandati fines ſeruandi.*
10 *Mandatum ſe extendit ad cõnexa, & inſeparabilia.*
11 *Datus ad lites non poteſt ad negotia.*

Cap. Qui generalitèr, 5.

1 TRia dubia, quæ circa officium Procuratoris poſſent oriri, ſoluuntur in hoc textu. Primus reſpicit formam mandati: Secundus perſonam: Tertius ætatem Procuratoris.

2 Prima igitur regula continet, quod Procurator conſtitutus ad negotia generalitèr poteſt agere, & experiri, exceptis his caſibus, qui mandatum ſpeciale exigunt.

3 Præſupponit textus conſtitui poſſe Procuratorem nedum ſpecialitèr, aut indiuidualitèr pro hac, vel illa cauſa nominatim, ſed generalitèr pro omnibus cauſis, & negotijs ſpectantibus ad conſtituentem, & approbatum fuit etiam, *cap. Petitio 9. ſup. eod. tit.* vbi benè Panorm. *nu.* 1. aduertit, quod in conſtitutione Procuratoris attendi debet intentio conſtituentis, nec debet fieri vis in verbis, an ſcilicet conſtituat Syndicum, vel actorem, vel Procuratorem, ſed conſiderari an detur poteſtas agendi, & reſpondendi.

4 Hoc igitur ſuppoſito, quod validè conſtitui poteſt Procurator ad negotia generalitèr, videndũ eſſet quid ſit negotium. De hoc dixi *tom. 2. de ſtat. qu. 187. art. x.* & de eo agitur *cap. forus ver negotium, ſup. de verb. ſignif.* Hic debet attendi, quod negotiũ propriè, ideſt, non metaphoricè ſumptum diſtinguitur, quia accipitur generice, & ſpecificè. Primo vero modo comprehendit etiam iudicialia, ſeu actiones iudiciales, ſed ſpecificè ſumptum negotium actiones tantùm extraiudiciales comprehendit, & à iudicialibus diſtinguitur, Dom. §. *Nedum num.* 2. Franc. *nu.* 1. poſt In. Andr. Et ſit vbi Anchar. *nu.* 1. & Butr. *num.* 1. dicunt quod cauſa iudicialis propriè eſt negotium, accipi debet dictio *proprie*, vt diſtinguit à figurato, & improprio non vero, vt diſtinguit à ſpecifico.

5 Cum itaque cauſa iudicialis in proprietate ſermonis ſit negotium, merito in textu decernitur, quod Procurator datus ad negotia generalitèr poteſt cauſas iudiciales *pertractare*. Quod in textu explicatur dicendo, quod poteſt *agere, & experiri*. Aduertit vero Gloſſa, quod verbum experiri aliquando ſignificat agere, vt *in cap. Paſtoralis, ſup. de cauſ. poſſeſſ.* & aliquando ſignificat defendere, *ſup. cap. 1. de iud.* & quod hic accipitur, vt ſignificat defendere. Ego credo, quod illud verbum ſignificet communitèr ſtare in iudicio ſiue agendo, ſiue defendendo, & reſpondendo, & propterea hic poſt ſpeciem, quæ eſt agere, additum eſt genus, quod eſt experiri, ad hoc, vt regula ſit generalis, & intelligatur, quod Procurator ad negotia nomine domini ſui in iudicio poteſt agere, & petere, & defendere, & reſpondere, Gloſſ. *in v. generaliter*, Archid. Io. Andr. Anchar. *num.* 5. Butr. *num.* 1. Franc. *num* 1.

6 Simplicitèr vero limitatur hæc regula. Primo in textu ipſo, vt ſcilicet ex vi mandati huius generalis poteſtas Procuratoris non ſe extendat ad ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum. Niſi iuxta dicta & notata *in cap. prox. ſuper.*

7 Secundo limitatur, vt regula intelligatur de cauſis ciuilibus, non vero de criminalibus, niſi cauſa alias materialitèr criminalis non criminalitèr, ſed merè ciuilitèr tractetur. Procurator enim in criminalibus non admittitur *cap. Veniens de accuſat.* niſi quantum ad aliqua, & in aliquibus caſibus. Et quatenus hoc modo admittatur, cum non poſſit negari, quod cauſa criminalis non ſit ſpecialis, & nõ requirat ſpeciale mandatum; Non poteſt Procurator ad negotia generaliter ex hoc eſſe Procurator in criminalibus, Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 4. Franc. *nu.* 1.

8 Quærunt quoque Anchar. *num.* x. & Butrius *num.* 5. an regula textus procedat etiam in coniuncta perſona, ita quod nec ipſa poſſit agere pro coniuncto in caſibus à iure expreſſis, & argumentantur pro parte negatiua ex hoc textu, & ſic dicendum ſit mandatum generale, quod habet perſona

ſona coniuncta à iege, noo ſe extendere ad caſua ſpeciales: ſed pro altera parte allegant *cap. Nonnulli ſup. de reſcript.* & dicunt cogirandum eſſe pro reſpoſione. Sed dicendum coniunctum non comprehendi ſub regula noſtra. Tum qnia non eſt Procueator, licet pro coniuncta perſona poſſit agere. *l. Exigendi C. de Procur.* tamen factum ſuum non præiudicat domino, oiſi alias mandauerit, vel ratū habnetit, vt *l. 5. ff. iudic. ſol. Et l. 1. C. Quibus rer ind. non notent.* Tum quia perſona coniuncta noo admittitur vi alicuius mandati, ſed ex æquitate naturali reſpiciente quemcumque caſum, qui perſonæ coniunctæ, pro qua agitur, aut reſpondetur, poſſit eſſe vtilis.

9 Tandem aduerte regulam hanc verificari in Procuratore dato generaliter, non vero in Procuratore dato determinatè ad particularem cauſam, aut negotium; hic enim ad nullam alia cauſam ſe extendere poteſt *l. ſi Procurator C. eod. tit.* Nam finea mandati diligenter obſeruandi ſunt, *l. Diligenter ff. mand. & cap. Cum ſufr. de Præben.* Anchar. *num.* 1. Butr. *n.* 3. Dom. §. 2. *n.* 6. Franc. *in princip. num.* 2.

10 Et propterea quod Procurator deputatus ad recipiendam ſolutionem, non ſufficiat ad hoc, vt confiteatur ſolutionem eamdem. Aliud eſt enim recipere, & aliud eſt confiteri recipere *l. 2. ff ſi certum pet. & l. 1. §. ſi mutuam ff. ſi quid in fraud. potern.* Vnde debet inſtrumento caueri, quod dedit, & numerauit ex Bart. *in l. ſi debitori ff. de nouat.* tradunt Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 2. Franc. *num.* 2. Et propterea ex Specul. alibi dicunt, quod Procurator conſtitutus ad exigendum, non poteſt recipere à ſponte dantibus, nec eos liberare, quia ad hoc mandatum non habet. Verum ijdem Anchar. & Butr. poſt Bart. tenent contrarium, quia mandatū ad exigendum implicitum eſt tàm ad agendum, quàm ad ſolutionem recipiendam, *ex l. ſolutum §. ſolutam ff. de pignor. actione*, & *l. ſi quis ſeruo ff. de ſolut.* Et hoc idem voluit Rota *deciſ.* 374. *num.* 25. *part.* 5. Sed & in primo caſu idem ſentio. Nam nec debitor ſoluit niſi Procurator recipiens confiteatur ſe recipiſſe, & ſic etiam debitorem pro illa rata liberet. Et vniuerſaliter dicendum eſt mandatum datum ad vnum actum extendi ad connexa, & ſecundum communem vſum inſeparabilia. Mantic. *de tacit. l.* 7. *tit.* 15. *num.* 30. Beninten. *concl.* 21. *num.* 2. Put. *deciſ.* 366. *num.* 7. *lib.* 1. *& deciſ.* 212. *lib.* 3. Seraph. *deciſ.* 1196. *num.* 2. Rota *deciſ.* 670. *num.* 1. *part.* 1. *diuerſ. & deciſ.* 374. *num.* 18. *& dec.* 428. *num.* 15. *part.* 5. *recent.* Et maximè ad illa, ad quæ poſſet cogi dominus. Benintend. *d. concl.* 21. Et ſimiliter commiſſis antecedentibus, dicuntur commiſſa ſubſequentia. Rota *deciſ.* 374. *nu.* 19. *part.* 5. *recent.* Et eadem ratione mandatum datum ad ſubſequentia extenditur ad neceſſario antecedentia licet non fuerint expreſſa. Quod procedit in materia etiam ſtricta, Rota *deciſ.* 234 *num.* 5. *par.* 8. *recent.* Coccin. *deciſ.* 470. *num.* 3. quia huiuſmodi antecedentia non cenſentur extranea ab expreſſis. Bart. *in l. Maritus num.* 4. *C. de Procur.* Mantic. *de tacit. tit.* 55. *num.* 29.

11 Hoc quoque non eſt prætereundum, quod regula non valet è contra, vt ſcilicet Procurator datus ad lites, poſſit alia negotia extraiudicialia pertractare. Franc. *nu.* 1. Sed de hoc not. *cap. ſeq. proximo ſup.* gloſſ. *in v. cauſis.*

SVMMARIVM.

12 *Secunda regula textus:*
13 *In hac regula negotium ſumitur ſpecificè.*
Dictio nedum *ſupponit diuerſitatem.*
14 *Filius familias dicitur, qui eſt ſub patris poteſtate.*
15 *Filius familias poteſt eſſe Procurator.*
16 *Filius familias poteſt eſſe Procurator ſine aſſenſu Patris.*
17 *Alia remiſſiſſe.*
18 *Dictio* donec *excludit, licet aliquando reſoluatur in affirmatiuam.*

§. *Nedum.*

12 BReuis regula ponitur in hac §. quæ continet, quod filius familias ſine aſſenſu Patris poteſt eſſe Procurator nedum ad negotia, ſed etiam ad iudicia.

13 Sumitur hic negotium ſpecificè, vt à cauſis iudicialibus diſtinguitur. Nam dictio *nedum*, quæ idem ſignificat, quod non ſolum, vel non tantum, diuerſitatem ſupponit, & inter diuerſa ponitur ſignificans nedum hoc eſſe, ſed etiam aliud eſſe. Vnde in propoſito importat, quod filius poteſt eſſe Procurator, & ad negotia à litibus diuerſa, & ad lites, & ſic ſumitur negotium, vt importat actionem diſtinctam ab actione Iudiciali. Dom. *nu.* 2. Franc. *num.* 1.

14 Filium vero familias ſignificare filium ſub patre viuente exiſtentem, & manentem ſub patria illius poteſtate, habetur ex *l. Nam Ciuium. 4. ff. de his, qui ſunt ſui iuris.* Si enim filius non maneret ſub poteſtate patris, non eſſet difficultas, an ſine patris aſſenſu poſſit eſſe Procurator.

15 Filium tamen familias adhuc ſob poteſtate patria exiſtentem poſſe eſſe Procuratorem, habetur ex *cap. Nun iniuſte. 14. ſup. eod. tit.* & ibi Panorm. *num.* 1. & *l. Filius famil. §. Ipſe quoque. ff. eod. tit.* Sed quod dubium poterat ingerere eſt, quod filius familias, vt notat Gloſſ. pro ſe non poteſt eſſe Procurator ſine aſſenſu patris, Vant. *de null. ex defect. mand. num.* 39. Maran. *de ord. Iudic. par.* 4. *diſt.* 16. *num.* 30. Barboſ. *hic num.* 5. & alij apud ipſum; vnde videri potuiſſet, quod multo minus hoc facere potuiſſet pro alio, cum alias aliquando admittatur Procurator pro ſe, qui non pro alio. *l.* 1. *&* 2. *ff. de poſtul. cap. Infamis §. tria.* 3. *qu.* 7.

16 Ad hoc igitur tollendum dubium dicitur in textu, quod filius familias pro alio poteſt eſſe Procurator, tam ad negotia, quam ad iudicia, ſine patris aſſenſu. Quod eſt dicere etiam patre prohibente, & inuito, vt notat Franc. *num.* 1. ex Bal. *in l. fin. §. Neceſſitatem. C. de bonis, quæ lib.* Quod tamen limitat gloſſ. in caſu in quo ex eo, quod eſſet Procurator, aliquid deperiret patri.

17 Multa vero habent hic DD. circa quæſtionem an filius poſſit pro ſe agere, tam contra extraneum, quam contra patrem, de quibus videri poſſunt interim ſcripta à Speculatore *in tit. de Actore. §.* 1. & alij, quos refert Barboſa hic. Nam ad regulam præſentem non ſpectant, & de filio familias actore agitur infra *cap. fin. de iudic.*

18 Dictionem *abſque* ſtare aliquando excluſiuè, & aliquando incluſiuè ſenſit Archid. hic vociens, quod quando negatiua præponitur huic di-

ctioni ipſa includat. Sed hoc non placuit Io. And. qui voluit, quod ſemper ſignificet idem, quod *ſine*, quod ſonat idem, quod *ſi non habeat*, vnde ſemper excludit; nam ſi ponitur poſt negatiuam facit ſenſum, *non poteſt, ſi non habeat*: Et dum ponitur poſt affirmatiuam, facit ſenſum *poteſt, etiam ſi non habeat*. Et ſic nunquam de ſe includit. Quamuis quando ponitur poſt negatiuam poſſit in affirmatiuam reſolui, & ſonat quod *cum eo poterit*. Dom. *num.* 2.

SVMMARIVM.

19 *Tertia regula textus.*
20 *Maior maturitas requiritur ad iudicia.*
21 *Maior ætas in Procuratore, quam in Aduocato eſt neceſſaria.*
22 *Limitatur regula multipliciter.*
23 *Qualiter de iure ciuili minor admittatur ad negotia.*
24 *Minor 25. annis non admittitur ad iudicia.*
25 *Si minor agat nomine alieno in iudicio, actum non eſt ipſo nullum.*

§. *Licet autem.*

19 BReuis quoq; regula aſſignatur in hoc *text.* Quia, ſcilicet, ad negotia poteſt deputari Procurator, qui ſit maior annis 17. ſed ad iudicia non niſi ſit maior 25. annis.

20 Maior itaque maturitas requiritur in Procuratore ad iudicia, quam ad negotia, quod facit ad not *ſupra in cap.* 1. *in hoc tit. & lib.* Et propterea etiam eſt neceſſaria maior ætas ad iudicia. Hæc vero ætas completa eſſe debet, nec ſufficit aliquem attigiſſe vel 17. annum, vel reſpectiuè 25. quia text. vult quod non niſi poſt illos annos aliquis poſſit eſſe Procurator. Couar. *in cap. Tua num.* 4. *de teſtament.* Sanchez *l.* 3. *de matr. diſp.* 41. *num.* 8. Et adeo contra leges eſt, quod minor admittatur Procurator, quia hoc non licet etiam ſi conſtitutos obliget, & ſatiſdet pro eo. Franc. *num.* 2.

21 Rationabiliter quoque maior ætas requiritur in Procuratore, quam in Aduocato, & in teſte, quia Procurator obligatur actione mandati, & condemnatur; quod non eſt in illis. Specul. *tit. de Aduocato* §. 1. *v. Quod eſt minor.* & hic Gloſſ. Butr. *num.* 8. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 1.

22 Limitatur autem regula, vt non procedat in beneficialibus, & in cauſa momentaneæ poſſeſſionis; quia in iſtis minor 17. annis poteſt eſſe Procurator, Puteus *dec.* 155. *alias* 151. *in correctis lib.* 1. Barboſa *hic num.* 10. Franc. *in fin.* Pariter nec in caſu *l. Exigendi.* 12. *C. de Proc.* cum, ſcilicet, filius defenſionem patris abſentis aſſumit. Addit quoque Franc. idem dicendum eſſe in iudicijs voluntariæ iuriſdictionis, de quo in *l. Bonorum.* 7. *C. Qui admitti ad bon. poſſeſſ.* In quo caſu etiam admitteretur mulier alieno nomine, vt in *l.* 1. *inf. C. communia de manumiſſ.* Item admitti minorem ſi iurauit non venire contra ratione minoris ætatis. Monet tamen Franc. cogitandum an aduerſarius in hoc caſu teneatur eum admittere velit, nolit.

23 Cæterum regula firma ſtat, & quod de iure Ciuili minor 17. annis admittitur ad negotia. *l. ſed & ſi quis* §. *fin. cum leg. ſeq. ff. de inſt.* cum non referat cuius ætatis ſit, vt ibi dicitur, etiam ſi ſit pupillus, & imputetur illi, qui eum conſtituit, *l.* 1. §. *cuius autem. ff. de exerc.* intelligi debere, quod niſi aduerſarius contradixerit, notauit Baldus *l. exigendi. C. de Procur.* quod defendit Franc. *num.* 1. dicens, quod hic principalis deciſio eſt de Procuratore ad iudicia, vnde non debet ſumi argumentum à contrario ſenſu, ex quo in iure contrarium reperitur expreſſum. Etenim de Procuratore ad negotia textus affirmatiuè loquitur, & dicit minorem poſt 17. annum poſſe admitti, vnde expreſsè non negat quod poſſit admitti ante. Verum dico, quod mens textus eſt, quod ante admitti non debeat, quia ſi vellet poſſe admitti non erat, vnde diceret, poſſe admitti poſt 17. annum, quia & ante potuiſſet admitti. Sed nihilominus firma manet doctrina Baldi: quia ex vi huius textus admiſſio minoris non eſt ipſo iure nulla, ſed ſolum ope exceptionis, vt infra probatur.

24 Pariter nec debet admitti limitatio Hoſt. qui in *cap. Non iniuſtè, de Proc.* voluit, quod minor 25. annis poſſit admitti Procurator: Hoc enim eſt contra hunc textum. Nec valet arguere dicendo, quod Procurator ad negotia poteſt agere in iudicio, vt ex princip. huius textus, minor vero 25. annis, & maior 17. poteſt eſſe Procurator ad negotia. Quia in hac parte, in textu, verbum *negotia* accipitur propriè, & ſpecificè vt importat cauſam, ſeu actionem extraiudicialem, vt notat Dominicus. Cæterum negotia agitare iudicialiter non conuenit niſi habenti ætatem annorum 25. vt ex Lap. aduertit Franc. *num.* 2.

25 An vero procedat explicatio, quam hic tradit Io. Andr. vt ſcilicet ſi maior 17. annis, & minor 25. agiret, iudicium non ſit nullum, ſi non opponatur defectus ætatis, & ſic procedat opinio Hoſtien. ſit vero nullum ope exceptionis, & ſic intelligatur hic textus; multi non admittunt volentes, quod minor 25. annis ſit inhabilis ad officium Procuratoris. Nam in textu dicitur, quod non poteſt admitti; hic vero modus loquendi inhabilitatem importat & impotentiam, & ex conſequenti nullitatem ipſo facto; quia vbi aliquis eſt inhabilis ad officium aliquod, cum non habeat poteſtatem ad illud, nulliter exercet illud officium, ſi exercet; & ita tenent Panorm. *d. cap. Non iniuſtè. num.* 6. & ibi Imola, & alij. Quod approbant hic Dom. *num.* 5. Franc. *nu.* 2. Sed cum Io. And. tranſeunt hic Anchar. *num.* 4. Butr. *num.* 14. Et hoc verius eſt. Neque enim induci debet nullitas ipſo iure, vbi illam non inducit lex. Quæ ex quo vel prohibet aliquid fieri, vel decernit aliquod non poſſe fieri, non per hoc tollit potentiam faciendi ſubſtantialiter ſumptam, ſed aufert poteſtatem faciendi licitè, & firmiter, & irretractabiliter. Et ſic quod fit contra prohibitionem non eſt firmum, quia ope exceptionis, vel per iudicem poteſt reſpectiuè irritari, ſed tamen non eſt ipſo iure nullum, niſi lex decretum irritans apponat.

SVMMARIVM.

1 *Ad quid data hæc decretalis.*
2 *Prima regula textus.*
3 *Eiuſdem cauſæ tam actoris, quam rei poſſunt plures conſtitui Procuratores.*
4 *Procuratores dati ſimpliciter, & in ſolidum.*
5 *Quando cenſeatur datus Procurator in ſolidum.*
Dictio quilibet *attribuit vnicuique actum.*

Dictio

Dictio vterqoe coniungit.
6 *Per mandatum poſterius reuocetur primum.*
7 *In aliquibus caſibus hoc fallit.*
8 *Quid vbi cognoſci non poteſt prius mandatam.*
9 *Quid ſi conſtat de hora vnius.*
10 *Quod ſi conſtet de prioritate horæ.*
11 *Quid ſi per vnum mandatam ſit minus præiudicium domino.*
12 *Quid ſi in vno mandato ſit clauſula* non reuocando, &c.
13 *Vbi plures Procuratores vnus non valet ſine alio.*
14 *Regula fallit in aliquibus caſibus.*
15 *Quid ſi plures Procuratores ſint contrarij.*
16 *Et quid ſi Procuratores in ſolidum ſint contrarij.*
17 *Et quid ſi plures ſimul in ſolidum conteſtentur litē.*
18 *Implicat plures ſimul in ſolidum litem conteſtari.*
19 *Vbi plures ſunt Procuratores, quando vnus poſſit ab alio exigere.* 20
21 *Quid vbi Procuratores dati ſunt ad diſtincta negotia.*
22 *Secunda regula textus.*
23 *Quis ſit Procurator in ſolidum.*
24 *Præuentio eſt ex eo, quod Procurator prior litem conteſtatur.*
25 *Diuerſi modi præueniendi:*
26 *Quid vbi Procuratores ſunt dati ad plures cauſas.*
27 *Non dantur plures domini litis.*
27 *Quare occupantis conditio dicatur melior.*
28 *Tertia regula textus.*
29 *Quem effectum habeat clauſula, vt non ſit melior conditio occupantis.* 30
31 *Duæ conditiones vt Procurator præuentus poſſit priori impedito proſequi cauſam.*
31 *Subſtitutus à primo non poteſt reuocari à Collega.*
32 *Subſtitutus à primo, nec in ſecunda inſtantia poteſt reuocari à collega.*
33 *Conteſtatio litis non dat præeminentiam niſi reſpectu primæ inſtantiæ.*
34 *Commiſſum pluribus an debeat ab omnibus ſimul exerceri.*
35 *Vis clauſula in ſolidum.*
36 *An inter habiles ſemper qui præuenit occupet.*
37 *Paria ſunt reſpectu actus non poſse, & nolle.*
38 *Verba non ſemper operantur totum quod ſignificant.*
39 *Inſtantia iudicij eſt ambulatoria.*
40 *In officijs publicis authoritate priuatis vnuſquiſque habet adminiſtrationem inſolidum.*

Cap. Si duo. 6.

1 EX pluribus Procuratoribus, quando vous ſine alio admitti debeat, decreuit Pontifex in hoc cap. ſatis enim confusè materia hæc per antiquos Canoniſtas explicabatur. Ideo notat gloſſ. in *v. ſi duo*, quod iſta decretalis data fuit ad declarationem eorum, quæ tradiderant Io. §. *forma.* 2. *q.* 3. Ber. *cap. Non iniuſtè, ſup. eod. tit.* Auerſ. *l. Pluribus. ff. eod. tit.* Innocent. & Hoſtien. *ſup. cap. In noſtra, eod. tit.* & Specul. *eod. tit.* §. 3. *Ratione autem, verſ. quid ſi duo, nu.* 16. Plures vero concluſiones, ſeu regulas continet textus, quæ diſtinctè ponendæ, & explicandæ ſunt.

2 Prima regula hæc eſt. Si duo Procuratores ſimul (non adiecto in ſolidum) deputentur, vnus non debebit admitti ſine altero.

3 Supponit textus, quod pro eadem cauſa poſſint conſtitui plures Procuratores, nedum reſpectu plurium perſonarum, non quidem actoris, & rei ſimul, ſed plurium vel actorum, vel reorum. Sic enim *l. ſi quis cum procuratorio* 31. §. 1. dicitur. *Vnius litis plurium perſonarum plures dari Procuratores non eſt prohibitum.* Hoc tamen non eſſe ſic indiſtinctè accipiendum vult Anchar. *num.* 1. quia ex parte rei defenſio non poteſt diuidi in plures, quando quis conuenitur vna actione, ſecus ſi pluribus, ſed ex parte actoris benè poteſt in plures diuidi Franc. *nu.* 4. niſi natura negotij exigat, quod per vnum agatur, vt *l. quod ſi nolit. §. quod ſi plures. ff. de edit.* Verum & reſpectu rei poſſunt admitti plures Procuratores, ſi pars non inſtet. Qua inſtante plures conuenti poſſunt inſtante actore compelli, vt vnum tantum Procuratorem eligant, ne contingat iudicium ſcindi, & actorem cogi ad litigandum contra plures, habetur ex *l. Ita tamen. ff. iudic. ſoluen. §. ſi tamen*, & ex *l.* 4. *creditoribus. ff. de fidei libert.* & *l. ſi familia. ff. famil. hercis.* & notatur per Golinum de *Procur. p.* 1. *cap.* 4. *num.* 93. Sed melius ſentit Franc. *nu.* 4. *verſ. Tertio limita*, qui vult quod in omni caſu plures Procuratores admitti debeant ſeruata regula huius textus, ex qua tollitur ratio illa, qua motum fuit Ius ciuile, ne ſcilicet defenſio diuidatur in plures; quia vnica eſt defenſio, cum & Procuratores ſic conſtituti non ſint, niſi vnus ex pluribus cōſtitutus. Sed eiuſdem cauſæ, & etiam reſpectu eiuſdem perſonæ conſtituentis plures Procuratores dari poſſunt, vt in textu ſupponitur. & propterea abſolutè dicitur, quod eiuſdem cauſæ plures Procuratores eſſe poſſunt. Franc. *num.* 1.

4 Duplici autem modo plures conſtituuntur Procuratores, ſcilicet ſimpliciter, ideſt nullo alio addito, ſed dicendo conſtituo in Procuratores cauſæ huius N. & N. Vel conſtituuntur cum adiunctione clauſulæ *in ſolidum.* Exiſtimat vero Golinus *de Procur. p.* 1. *cap.* 4. *num.* 93. quod plures conſtituti ſint *in ſolidum*, etiam ſi non ſit dictum. Quod eſt contra textum iſtum. Imo quod in dubio Procuratores plures non cenſeantur conſtituti *in ſolidum*, niſi hoc ſit expreſsè explicatum adnotat Fr. *num.* 1. *ex hoc text.* & *cap. Non iniuſtè, ſup. eod. tit.*

5 Verum quidem eſt, quod ſufficit hoc expreſſum eſſe æquiualenter. Et quidem primo non eſt neceſſe, quod dicatur conſtituo *quemlibet in ſolidum*, ſed ſufficit, ſi dicatur conſtituo tales Procuratores *in ſolidum.* Franc. *num.* 2. Rota *dec.* 13. *de Procur. in ant.* Secundo etiam ſi non ſit dictum, quod conſtituuntur *in ſolidum*, ſi aliud adiunctum eſt, quod æquiualeat, ſufficit per Io. Andr. & Dom. hic *num.* 6. Anchar. *nu.* 1. Franc. *num.* 0. Ideo quod cenſeantur conſtituti *in ſolidum*, ſi ſint conſtituti cum plena, & libera facultate, ex Bald. *in rubr. de exer. in fin.* aduertit Franc. per *l.* 1. § *ſi plures. ff. de exer.* Item ſi dicatur conſtituo Titium, & Seium in Procuratores, & quemlibet eorum, cenſentur dari *in ſolidum*, quia dictio *quilibet*, attribuit vnicuique actum in ſolidum, vt *l. creditor. §. duobus. ff. mand.* Specul. *tit. de Procur.* §. 3. *Ratione formæ, num.* 29. *verſ. Quid ſi duo.* Franc hic *num.* 2. Item ſi dicatur, conſtituo Titium, & Seium Procuratores, & vtrumque eorum, cenſentur conſtituti in ſolidum; quia de ratione dictionis *vterque* eſt coniungere non diuidere, vt in *l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad trec.* Franc. hic *num.* 3. Vant. *de null. ex def. mand. num.* 80. *in parus.* Achil. *dec.* 1. *de Proc.*

Goli-

Digitized by Google

quod ita fuit Romæ concluſum.

12 Si tamen in altero ex mandatis adeſſet clauſula, *non reuocando Procuratorem in alio inſtrumento conſtitutum*, ex hoc conſtaret huiuſmodi mandatum eſſe validum. Imo ſi in vtroque inſtrumento eſſet eadem clauſula, conſtaret nullum ex illis mandatis eſſe reuocatũ, Dom. *hic. n.* 9. Io. And. ad Specul. *tit. de Proc.* §. 3. *num.* 15. *in fi. l. x. verſ. De hoc.* Vbi etiam exiſtimat, quod in his caſibus Procurator datus cũ præfata clauſula ſit datus in ſolidum.

13 Vt ergo locum habeat regula iſta neceſſe eſt, quod plures Procuratores ſint conſtituti ſimul in eodem inſtrumento, & ſine clauſula in ſolidum, vel æquiualente ſint dati ſimpliciter. Tunc enim vnus illorum nihil valet ſine alio, nec poteſt ſolus admitti, vt in *text.* & *cap. Non iniuſtè, ſup. eod. tit. l. Pluribus eod. tit.* & ita nec aliquis eorum ſolus, ſeu in ſolidum poteſt conueniri *l. ſi plures. ff. de cur. bo. dan.* & ibi per Bat. Franc. *num.* 2. Et ratio huius eſt, quia plures Procuratores hoc modo conſtituti cenſentur eſſe vnus, quia per modum vnius, & collectiuè conſtituti ſunt, & ideo quilibet illorum ſine alio eſt quid partiale, & ſolum omnes ſimul ſunt integer Procurator. Gloſſ. *in v. admitti*. Io. Mon. *num.* 1. Anch. *num.* 1. Butr. *num.* 1.

14 Fallit tamen regula in Procuratoribus ad cauſas ſpirituales, vt dicitur *infra* §. *fin.* Quod tamen hic diſponitur de Procuratoribus fuit diſpoſitum etiam de Iudicib. *cap. Prudentiam, ſup. de off. deleg.* & *de arbitr. inſ. cap.* 2. *de arbitr.* ſecus vero eſt in tutoribus. *l. ſi plures. ff. de admin. tut.* & in executoribus teſtamẽtorum, vt infra *cap. fin. de teſtam.* & aduertunt Gol. *in v. admitti.* Anch. *num.* 1. Butr. *num.* 1. Franc. *num.* 4. In perſonis autem reis debendi, vel credendi, vtrum in ſolidum, vel pro parte concernat obligatio, & actio dicẽdũ vt notatur *in l. reor.* §. *Cum in tabulis. ff. de duob. re.*

15 Mouet vero quæſt. Gloſſ. *in v. admitti*, quid iuris ſit in caſu, in quo iſti Procuratores plures ſimpliciter conſtituti contrarij ſint, & vnus eorum in iudicio confiteatur, & alius neget, Hoſtien. *cap. In noſtra ſup. eod. tit. volunt*, quod in hoc caſu ſtandum ſit confeſſioni, quia ſi dominus præſens confiteretur, & negaret ſtaretur confeſſioni, quæ contra eum eſt. Sed alij dixerunt, quod in electione domini eſſet eligere, an ſtandum eſſet confeſſioni, aut negationi. Sed Gloſſ. amplectitur ſententiam Innoc. *d. cap. In noſtra*, quæ fuit, quod nec confeſſio, nec negatio admittenda eſſet, & quod dominus habendus eſſet vt contumax, & contra eum tanquam contra contumacem agendum eſſet, quia non miſit Procuratores inſtructos. Nam confeſſio vnius tantum Procuratoris alio tacente non valet, quia ex textu vnus ex his Procuratoribus non debet admitti ſine alio: igitur multo minus confeſſio vnius alio repugnante valet, & idem dicitur de negatione. Et hanc partem approbat hic Francus poſt Bart. *in l. pluribus*, & *in l. Conſilio. ff. de cur. fur.* Et ideo ex Bald. *in cap. Ex inſinuat. nu.* 4. *ſup. de Proc.* aduertit Gulin. *de Procur. p.* 1. *cap.* 4. *num* 99. quod huiuſmodi Procuratores debent eſſe concordes, & *numer.* 100. quod non ſufficit concordia maioris partis, & *ex l. ex plurib. ff. eod.* Aretin. *conſ.* 66. *col.* 33.

16 Sed quid dicendum eſſet, ſi iſti eſſent Procuratores in ſolidum, & vnus alium non præueniret, ſed admitterentur, vt ſimul conteſtentur litem in ſolidum? Nam ſi non ſimul agunt, ſed vnus præueniat alium, certum eſt ſtandum dicto præuenientis, ſiue ipſe confiteatur, ſiue neget, quia imo alius non eſt admittendus, vt hic in text. Sed ſi admiſſi ſunt, vt ſimul conteſtentur litem in ſolidum, diſtinguit Franc. Nam ſi iſti Procuratores, vel ſimul litem conteſtati ſunt ſimpliciter, & tunc cum per concurſum faciant ſibi partem iudicij, & officij neutrius valebit reſponſio, cum debeant eſſe concordes, vt *d. l. pluribus. ff. eod.* ſecundum Bald. *in l.* 1. *circa fin. C. de confeſſ.* Addit quoque ex eodem Bald. *d. l.* 1. quod tunc melior erit conditio confitentis in minori ſumma. Et ſic Franc. concedit, quod duo Procuratores admitti poſſint, vt ſimul inſolidum conteſtentur litem: quamuis dicat hoc non debere fieri. Sed tunc iſti Procuratores non ſunt contrarij in totum, ſed ambo confitentur ſummam aliquam, & ideo ſubſiſteret actio pro quanto concordarent in ſumma aliqua. Sed hoc verificaretur, etiam ſi iſti non eſſent Procuratores in ſolidum, ſed ſimpliciter, quia admitteretur id, in quo conuenirent, & melioris conditionis eſſet, qui minorem ſummam confiteretur, quia in hoc conueniret etiam alius. Et ſic vniuerſaliter dicendum eſt, quod non conteſtatur lis per plures Procuratores niſi pro quanto illi cõueniant, quia aliter dictum vnius deſtruit dictum alterius. Si vero cõtingeret vt duorum Procuratorũ inſolidum quilibet cum alio concurreret, vt conteſtaretur litem, & ſic ambo ſimul ſimpliciter litem conteſtarentur, tunc quia per concurſum facerent ſibi partem iudicij, & officij, neutrius confeſſio valeret, cum debeant eſſe concordes. Franc. *num.* 5. Bald. *in l.* 1. *circa fin. C. de confeſſ.*

17 Sed ſi duo Procuratores ſine dati in ſolidũ, & ſimul conteſtentur litem, vnus illorum poterit ne litem ſolus proſequi? Affirmat Io. And. *inf. cap. Præſentium, in v. Abbate, de Teſtib.* ex Innoc. ſed Gloſſ. *ſup. cap. Cum plures in v. Vno eorum, de off. deleg. in hac lib.* tenet oppoſitum, & negat. Dom. autem *num.* 6. vtramque opinionem refert, & nullam approbat, vel reprobat; ait vero, quod Iudex non debet admittere ad conteſtandam litem niſi alterum tantum.

18 Ego neſcio videre quomodo non implicet contradictionem, quod lis ſit conteſtata à duobus Procuratoribus ſimul agentibus in ſolidum. Quia Agens, & Procurator in ſolidum, agit vt cauſa totalis, & independens à concurſu alterius, vt patet ex dictis *num.* 5. Implicat vero eundem effectũ eſſe à duabus cauſis totalibus, vt eſt certum in Philoſophia, & docet D. Th. *de pot. qu.* 3. *a.* 16. *ad* 8. Nec refert, quod aliqui teneant fieri poſſe per potentiam Dei abſolutam, quod idem effectus ſit à pluribus totalibus cauſis, quia conteſtatio litis nõ eſt à Deo per potentiam Dei abſolutam. Dato igitur ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, quod actio conteſtationis litis, vt procedens à duobus in ſolidum agentibus eſſet in eodem omnino tempore non fieret conteſtatio valida, quia illa conteſtatio tunc ab vtroque non poſſet eſſe, quia nequit eſſe à cauſis pluribus totalibus, nec eſt ratio cur magis eſſet ab vno, quam alio. Sed verè regulariter loquendo non erit ſimul ab vtroque, ſed actio vnius in aliquo inſtanti erit prius terminata; quo dato ille ſolus erit dominus litis. Et ſi de hoc non con-

conſtet, nullus admitti debebit, nec lis habenda erit vi conteſtata, donec vel illi ſimul non in ſolidum, ſed ſimpliciter conteſtentur litem, vel ex eis vnus ſolus id faciat.

19 Quærunt etiam hic DD. An vbi dati ſunt plures Procuratores, vnus eorum poſſit ab alio exigere, quæ ille domino debet. Quam quæſtionem dilucidè tractat Panorm. *cap. Non iniuſtè num.8. de Procur.* Nam ſi Procuratores plures dati ſunt ſimpliciter, cum vnus eorum ſine alio agere non valeat, nec poteſt ab alio exigere. Sed ſi ſunt dati in ſolidum, diſtinguitur, quia ſi ſint dati in ſolidum, ſed non eſt expreſſum ad exigendum, vt quia ſunt dati generaliter ad negotia, nõ poteſt vnus ab alio exigere, quia cum alius poſſit, & debeat ſe ipſo exigere, poteſt reſpondere, quod vult à ſe exigere. Ita Bartol. *in l. qui proprio. §. fin. de Procur.* Anchar. *hic*. Butrius, & Franc. *num.* 4. ſed hoc limitat Panorm. *d. num.* 8. ſi dominus ſit præſens, qui poſſit per ſe exigere. Ideo ſi ſint duo tutores, vnus ab alio poteſt debitum pupillo exigere, quia non eſt dominus, qui poſſit, vt *in l. ſi plures, de adminiſ. tut.* Et pariter ſi ſint duo executores teſtamentorum, ex quo alius non ſoluit, quod debet, & non eſt dominus, qui exigere poſſit, ideo vnus ab alio exigere poteſt, vt ait Panorm. *num.* 9. addens hoc facere ad intelligentiam *cap. fin. infr. de teſtam.* Sed ſi Procuratores dati ſunt cum mandato ſpeciali ad exigendum, tunc vnus poterit ab alio exigere, ex quo ad id habet ſpeciale mandatum.

20 Mihi videtur ſeruandam eſſe *l. qui duos.* 47. *de Procur.* in qua continetur, quod *qui duos Procuratores omnium rerum ſuarum relinquit, niſi nominatim præcipit, vt alter ab altero pecuniam petat, non videtur mandatum vtrilibet eorum dediſſe.* Ex quo autem dominus conſtituit Procuratores rerum ſuarum, in illis fiduciam habet, & ideo non cenſetur voluiſſe, vt vnus contra alium agat, niſi id exprimat nominatim. Et ſic non ſufficit generale mandatum ad exigendum, niſi nominatim expreſſum ſit, quod etiam ab alio Procuratore exigere etiam debeat. Verum eſt, quod admitti debet limitatio Panormit. vt hoc procedat, quando adeſt dominus, qui per ſe ipſum poſſit exigere ab alio Procuratore, ſecus vbi dominus deeſt, vt in tutoribus, & executoribus teſtamentorum.

21 Diſtingui etiam debet, vt habetur apud Panorm. inter Procuratores habentes mandatum ad eadem, & ad diuerſa. Quia ſi v. g. vnus ſit Procurator conſtitutus ad negotia ruralia, & alius ad negotia ciuitatis, qui eſt Procurator ad ruralia poterit ab alio Procuratore exigere, quæ ille domino debet ſpectantia ad ruralia. Et è contra Procurator ad negotia ciuitatis, poterit exigere a Procuratore ruralium, quæ debet domino, quia v. g. habet in ciuitate domum ſibi à domino locatam. Si etiam ex duobus Procuratoribus generaliter datis ad negotia, vnus præter mandatum generale haberet etiam ſolus mandatum ſpeciale ad exigendum, forſan poſſet dici, quod poſſet exigere ab alio habente ſolum mandatum generale, & quod tunc haberet locum lex. *Qui proprio §. fin. de Procurat.* Quia *l. qui duos, eod. tit.* loquitur de duobus Procuratoribus generalibus. Sed oppoſitum mihi apparet verius; quia habens mandatum generale poteſt, & debens à ſe exigere, poteſt reſpondere, ſe id facere velle, & habet in hoc pro ſe præſumptionem voluntatis domini; ideo non poteſt cogi ab alio Procuratore.

22 Sic explicata manente prima regula textus, ſequitur ſecunda, quæ eſt iſta. Si dati ſunt duo Procuratores in ſolidum, illius melior erit conditio, qui per litis conteſtationem negotium primitus occupabit. Ita quod poſt occupationem huiuſmodi alter in cauſa non poſſit ſe intromittere.

23 Dicuntur autem aliqui Procuratores in ſolidum teſte Panorm. *cap. Non iniuſtè ſup. de Procur. num.* 3. quia habent ſolidam poteſtatem, & quod eorum quilibet poſſit facere, quod poteſt facere dominus per ſe ſeruata extenſione mandati. Quando vero cenſeatur Procuratores eſſe datos in ſolidum, ſupra eſt explicatum.

24 De his igitur Procuratoribus aſſeritur, quod melior eſt conditio occupantis per litis conteſtationem, & ſic qui prius litem conteſtatur fit dominus litis, & ex hoc alius quilibet Procurator datus excluditur:

25 Diuerſi autem modi quibus ex præuentione actiones occupantur hic recenſent Gloſſ. Ioan. And. Anchar. Butr. & Dom. Nam in Iudicibus præuentio fit per citationem, *cap. penul. ſup. de foro compet. in antiq.* cap. *Quamuis de off. deleg. ſup. in hoc 6. & l. ſi quis poſtea ff. de iud.* In ijs vero qui eandem cauſam agunt in iudicio, vt quia eiuſdem rei ſibi dominium vindicant, ille meliorem ſibi facit conditionem, qui prior ſententiam obtinet. *l. ſi is à quo, de rei vendic. & l. penul. ff. de pet. hæred.* Alios quoque modos præueniendi, vide apud DD. citatos.

26 Sed quid dicendum ſi Procuratores plures ſint generales, & dati ad plures cauſas? Camillus Borellus *tit.66. nu.* 365. inquit, quod ſi eſſent conſtituti duo Procuratores eodem tempore, & in eodem inſtrumento ſuper pluribus cauſis, & negotijs, & vnus vnum negotium occuparet, alius poſſet occupare aliud; ſi vero ſimpliciter non in ſolidum diuident negotia inter illos, & allegat *l. plurib. ff. de Procur.* & cap. *Paſtoralis, de reſcript.* Innoc. *in cap. In noſtra, col.* 1. *de Procur.* & Rotam *dec.* 196. *in antiq.* Sed Innocentius non vidit hanc decretalem multo enim tempore ante defunctus fuit anno 1254. cum Bonifacius eius ſucceſſor, & huius decretalis conditor creatus fuerit anno 1294. Quantum igitur ad id, quod præfata opinio tradit de diuidendis negotijs inter Procuratores plures ſimpliciter deputatos, contrariatur expreſsè huic textui, in quo decernitur, quod nullus huiuſmodi Procuratorum poteſt aliquid agere ſine alio, vnde implicat, quod poſſint ſibi negotia diuidere. Quod vero dictum eſt de Procuratoribus in ſolidum, procedere poteſt, ſi plures cauſæ commiſſæ ſint, vt plures, & ſeparabiles; ſic enim poterit contingere, vt qui factus eſt dominus vnius litis, non ſit alterius, & illa poſſit per alium occupari; ſed vbi cauſæ commiſſæ ſunt per modum vnius, quia Procurator abſolutè datus eſt ad negotia conſtituentis, ille qui primus aliquam litem conteſtatus fuit totius negotij factus eſt dominus, & in toto negotio melior eſt illius conditio. Et ita Creſcent. *dec.* 16. *de Procur.* docet quod Procuratoris Generalis præoccupatio facit, quod alius etiam generaliter, & diuerſo tempore, & cũ clauſula *Citra tamen*, antea conſtitutus, & habitu, & actu Procurator eſſe deſinat, ad *l. pluribus. ff. eod. tit.* & ibi notat Caſtr. dicens,

Digitized by Google

dicens, quod habetur alius ac ſi conſtitutus non, eſſet. Secus vero eſt, vt ſupra dicebatur, ſi primus procurator fuiſſet ſpecialis, quia non reuocatur per ſecundum generalem. Pur. *dec.* 167. *l.* 3.

27 Non eſt enim æquum duos dominos litis ſimul admitti. *l.* 2. *ff. de exercit.* Ideo qui prior ſit dominus litis facit conditionem ſibi meliorem. Meliorem inquam ratione poteſtatis agendi quam ſibi appropriat, licet ſimul peiorem facere videatur, quia onus graue aſſumit. Dom. *nu.* 6. Vel meliorem quia ſic illam ipſe putat, & illa ſibi placet, vt explicant Io. And. & Anchar. *num.* 3. Conuenienter vero per litis conteſtationem fit hæc præoccupatio, quia per litis conteſtationem tunc dominum Procurator agere videtur. *l. Amplius. ff. rem ratam haber.* Gloſſ. *in v. litis conteſt.* In illis vero cauſis, in quibus lis non conteſtatur, fit præoccupatio per illum actum, qui legis conteſtationi æquiualet, ſeu pro litis conteſtatione habetur. Golin. *p.* 1. *cap.* 4. *num.* 97. *de Procur.* Voluit vero Seraph. *dec.* 680. *num.* 1. quod ad præuentionem ſufficiat, quod vnus Procurator per preſentationem mandati, & alios actus præueniat alium, ſed *num.* 4. addit, quod ſic præueniens alium non excludit illum ipſo iure, ſed ope exceptionis, & vbi is, qui præuenit, inſtet, ne alius admittatur.

28 Tertia autem regula additur, qua ſecunda explicatur, & limitatur. Nam ſi in mandato in quo plures Procuratores conſtituuntur in ſolidum adeſt clauſula, *quod non fiat melior conditio occupantis*, in eo caſu, eo qui præoccupauit, vel impedito, vel nolente proſequi litem per ſe ipſum, & non ſubſtituente aliquem, qui litem proſequatur, illam proſequi poterit, qui prius fuerat præuentus.

29 Sic ergo clauſula, quod non fiat melior cōditio præoccupantis, ad aliquid valet, ſed non habet illum effectum plenum, quem ſignificat, lege illum effectum impediente; quia ea non obſtante, qui prior conteſtatur litem fit melioris conditionis, & omni alio Procuratore excluſo litem proſequitur, & perficit ſi velit. Gloſſ. in *not.* 6. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2.

30 Non eſt tamen ſuperflua clauſula illa, quia vt citati DD. notant tradit facultatem agendi habitu, ſeu relinquit actum primum agendi, licet non poſſit exire in actum niſi in caſibus expreſſis in textu.

31 Duæ vero conditiones ſunt neceſſariæ ad hoc vt collega datus cum clauſula, vt non ſit melior primi occupantis conditio, poſſit proſequi, & perficere cauſam à priori occupatam. Prima eſt, quod ille prior occupans non poſſit, vel nolit cauſam proſequi: Secunda eſt, quod ille non ſubſtituerit alium in locum ſuum. Quod poteſt facere, ex quo iam factus eſt dominus litis. Subſtitutus enim à primo occupante, tanquam conſtitutus à potiori, & habenti meliorē conditionem præfertur collegæ iam præuento. Gloſſ. *in v. Præferri.* Mon. *num.* 7. Franc. *num.* 2.

32 Imo aduertit Rota *dec.* 11. *de off. Proc. in nou.* Quod ſi duo Procuratores conſtituantur in ſolidum cum clauſula, quod *non ſit melior conditio occupantis*, & cum poteſtate ſubſtituendi, & reuocandi ſubſtitutos, & cætera. Si vnus eorum primo ſubſtitutus, & ſubſtitutus ille in prima inſtantia procedat, licet ſecundus collega primi Procuratoris ſubſtituentis in ſecunda inſtantia alium ſubſtituat, & ille in ſecunda inſtantia procedat, tamen per huiuſmodi ſubſtitutionem ſecundi, primus ſubſtitutus in prima inſtantia, non cenſetur reuocatus, ſed ille primus ſubſtitutus poteſt procedere in tertia inſtantia, quia ſicut ſecundus ſubſtituens non potuit ſuum collegam reuocare, ita nec eius ſubſtitutum. Ita Rota, & ſequitur Franc. *num.* 7. & Borell. *dec. tit.* 66. *num.* 364.

33 Ex hac vero doctrina colligitur etiā, quod Vbi alias Procurator primæ inſtantiæ poſſit proſequi litem in ſecunda, & tertia, & vlteriori inſtantia ſtante clauſula, quod non ſit melior conditio occupantis, conteſtatio litis non dat præeminentiam, & meliorem conditionem niſi reſpectu primæ inſtantiæ, ita quod Procurator in ſolidum præuentus in prima inſtantia, poteſt præuenire in ſecunda, & fieri dominum inſtantiæ. Quo non obſtante alius, qui præuenit in prima inſtantia, & ſuit præuentus in ſecunda, poteſt in tertia præuenire.

34 Regulam generalem colligit Gloſſ. *not.* 3. & Dom. *num.* 1. vt ſcilicet vniuerſaliter, quando alicuius actus exercitium pluribus ſimpliciter, & eodem tempore committitur, intelligitur factum, vt omnes ſimul procedant. Sed credo conſiderandam qualitatem materiæ, de qua eſt ſermo, & perſonas, & alias circumſtantias. Nam regula huius textus vim habet ex lege poſitiua eam ſtatuente Procuratoribus, non ex lege naturali obligante in omni caſu.

35 Notandū ſecundo vim clauſulæ *in ſolidum* importare, quod quilibet eorum, quibus aliquid committitur, poſſit illud per ſe ſolus exercere. Gl. Io. Mon. Io. And. Anchar. *nu.* 2. Butr. *nu.* 1. Dom. *num.* 6. Franc. *nu.* 2. & 3. Et ideo paria ſunt dicere quilibet plurium poſſit, & dicere plures poſſint in ſolidum. Probus ad Mon. *nu.* 5. ex Alex. *conſ.* 92. *vol.* 7. Et attribuit totum vnicuique. Barboſa *clauſ.* 72. *num. fin.*

36 Communem pariter hanc regulam deducit Gloſſ. *not.* 4. & Dom. *nu.* 3. quod vbi plures habiles ſimul concurrunt ad exercitium actus, ille obtinet, qui præuenit, & allegatur *cap. penul. de reſcript.* & quod ſic patet, quod vigilantibus, & non dormientibus iura ſuccurrunt. Verum & hic rerum circumſtantiæ conſiderari debeat, nec facile ex vna ſpeciali regula iuris poteſt colligi regula generica. Et nec ſemper licet ex propria voluntate præuenire. Et vbi res obtinenda ſit diuiſibilis, non totum eſt præuenientium, ſed aliquid remanet etiā venientibus ſero; & in Euangelio qui venerunt hora vndecima diei receperunt ſingulos denarios, ſicut qui prima hora venerunt; nihilominus primum eſſe in bonis vtilius eſt, & vigilantes iura protegunt. Et qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure. *infr. de reg. iur. cap.* 54.

37 Not. 4. in ordine ad exercitium actus paria eſſe aliquem eſſe impeditum, & nolle illum exercere, quia tantum ceſſat, qui non vult, quam qui non poteſt agere. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 2.

38 Notandum 5. quod verba in diſpoſitionibus non ſemper operantur, vt ſonant, iure aliter interpretante. Sic enim clauſula, *vt non ſit melior conditio poſſedentis*, non hoc operatur, niſi in caſu aliquo, quia ipſa non poteſt ſtatutum iuris in totum euertere; ad quod faciunt *cap. Requiſiuiſti,* & *cap. Tua ſup. de teſtam. l. nemo. ff. de leg.* Et ſic

Rrrr clauſula

Digitized by Google

clauſula illa, ſi non valet in totum, valet quomodo valere poteſt. *cap.* 1. §. *t. inf. de deſponſ. impub.* Gl. *in v. occupantis.* Mon. *num* 6. Anchar. *num.* 2. Butr. *nu.* 1. Dom. *nu.* 4. Franc. *nu.* 2.

39 Notandum 6. ex textu haberi, quod inſtantia iudicij ſit ambulatoria, & ſæpè de vno ad alium tranſeat; quot autem modis, & quibus ex cauſis hoc fiat, tradunt Anchar. *num.* 5. & Butr. *nu.* 6.

40 Not. 7. quod Probus *num.* 17. latè probat, quod Tutores, & Curatores habent facultatem in ſolidum, niſi diuiſa ſit adminiſtrandi potentia à lege, teſtatore, iudice, aut ab ipſis. Et hoc extendit etiam ad Syndicos. Et *num.* 58. tanquam concluſionem communem ponit, quod in officijs publicis auctoritate, & vtilitate priuatis, vnus quiſque habet auctoritatem in ſolidum, vt tutores, &c.

SVMMARIVM.

41 *Quarta regula textus.*
42 *Collega non poteſt ſubſtitutum ab alio reuocare.*
43 *Collega, an, poſt quam aſſumpſit cauſam, poſſit ſubſtituere.*

§. *Cæterum*, 1.

41 IN hac parte Pontifex dubium tacitum ſoluit, & quartam concluſionem ſeu regulam ſtatuit: Ex quo enim Procurator ceſſauit à proſecutione litis, quia non potuit, videri potuiſſet, quod ablato impedimento, cauſam dimiſſam reaſſumere poſſet. Sed ad hunc ſenſum tollendum ponitur regula, quia ſcilicet, Vbi Procuratore ceſſante à proſecutione cauſæ, & nullo per eum ſubſtituto alter, ſcilicet, Collega negotium proſequendum ſuſcepit, is qui prius occupauerat, & quia vel non potuit, vel noluit, à proſecutione ceſſauit, ablato impedimento, non poteſt negotium reaſſumere, niſi illum collegam ſecundum contingeret impediri.

42 Dictum eſt ſuperius, quod collega præuentus ab alio, ſi alius ſit impeditus, ſed ſubſtituat ſibi alium, non poteſt hunc ſubſtitutum reuocare. Hoc idem collegitur ex hoc textu, in quo tunc ſolum conceditur collegæ, vt ſubintret in negotium, ſi primus alium non ſubſtituit. Gloſſ. *in v. ſubſtituto.*

43 Sed nunquid, qui ſubintrauit, ſi impediatur ne poſſit negotium perficere, poterit alium ſubſtituere, & ſic impedire, ne primus negotium reaſſumat? Gloſſ. *in v. Impediri*, negat hunc collegam ſecundum poſſe ſubſtituere, quia non eſt litem cõteſtatus. Et allegat text. *in cap.* 1. §. 1. *huius tit.* Sed ſi verum hoc eſſet, iſte ſecundus collega non eſſet dominus litis. Nã dominus litis ſubſtituere poteſt, *ſup. in hoc tit. cap.* 1. §. *licet*, quod ſi non eſſet dominus litis ex eo, quod litem non fuit conteſtatus; igitur poſſet reuocari, imo alius poſſet reaſſumere cauſam, quia adhuc res eſſet integra. Ideo de hoc in caſu eſſet cogitandum.

SVMMARIVM.

44 *Quinta regula textus.*
45 *In cauſis ſpiritualibus vnus ſolus Procurator admittitur.*
Celeritas in cauſis ſpiritualibus neceſſaria.
46 *Regula verificatur in Procuratoribus datis ſimpliciter.*
47 *Determinatio ad vnum Procuratorem fit ex electione.*
48 *Regula comprehendit Procuratores ad iudicia.*
49 *Et conſtitutos ab eodem principali.*
50 *Quid, ſi Procuratores dati ſint cum clauſula, vt alter non admittatur ſine altero,*
51 *Iudex debet eligere magis idoneum.*
52 *Sufficit electio tacita.*
53 *Cauſa electionum ſpirituales.*
54 *Celeritas in cauſis expediendis neceſſaria.*
55 *Pluralitas Procuratorum intricat.*
56 *Eligi debet magis idoneus.*
57 *Executor ad pias cauſas poteſt ſine alio admitti.*

§. *Sanè*. 2.

44 QVintam regulam decernit Pontifex, & vult, quod in cauſis ſpiritualibus, ſi contingat conſtitui plures Procuratores ſimpliciter, ex illis Iudex eligat, quem magis idoneum iudicat, & quod hic ſolus iudicium proſequatur, nec alios quis admittatur, niſi in ijs caſibus in quibus inter Procuratores in ſolidum dictum eſt poſt occupationem factam ab vno, alium eſſe admittendum.

45 Itaque ergo in cauſis ſpiritualibus, etiam ſi ſint plures conſtituti Procuratores, vnus ſolus admitti debet, Quod voluit Pontifex, quia in cauſis electionum ad Prælaturas, poſtulationum, & prouiſionum beneficiorum, & aliorum ſpiritualium maior celeritas eſt neceſſaria; multum enim intereſt, ne Eccleſiæ maneant viduatæ, aut ſine miniſtris, vel quod in ſpiritualibus in dubio cauſæ diu prolungatæ perdurent. Multitudo vero Procuratorum huic celeritati non conuenit, ſed imo cauſas per plures Procuratores agitatas contingit intricari, & difficiliores reddi, quod gloſſ. explicat contingere ob contrarias Procuratorum reſponſiones. Quapropter Pontifex expeditioni cauſarum prouidet, & domino abſenti occurrit, & partium laboribus, & expenſis conſulit, ad quæ tenetur Iudex, *cap. vt in hoc lib. ſup. cap. ſtatutum de reſcript.* & *cap. Vt litigantes, de off. Ordin.*

46 Itaq; ergo primo diſtingui debet inter Procuratores cõſtitutos in ſolidum, & conſtitutos ſimpliciter. In illis enim non eſt neceſſaria noua regula ex ſpeciali iure edita; quia in illis de iure vnus ſolus Procurator admittitur, quia admittitur ille ſolus, qui præueniendo occupat litem, & per litis conteſtationem fit dominus litis, vt in princip. textus eſt dictum. Ideo regula iſta non habet locũ in Procuratoribus conſtitutis in ſolidum, etiam ſi conſtituti ſint cum clauſula, quod non ſit melior conditio occupantis, vt notat Franc. *num.* 3. Sed quia de Procuratoribus ſimpliciter conſtitutis ad cauſas temporales ſtatuerat Pontifex in principio, quod omnes admittantur; hic limitat ibi dicta, & & vult, quod in cauſis ſpiritualibus non omnes, ſed vnus ſolus admittatur, & in hoc ſe habeant, ac ſi eſſent conſtituti in ſolidum. Barb. *num.* 3. ex Grat. *diſcept.* 201. *num.* 46.

47 Sed in hoc eſt diſtinctio, quod in Procuratoribus in ſolidum determinatio ad vnum fit ex præuentione, ſed hic fieri debet ex Iudicis electione. In hoc tamen eſt ſimilitudo, quod in cauſis ſpiritualibus, ſi plures Procuratores in ſolidum vellent ſimul cauſam tractare non deberent admitti, vt Gloſſ. *in verſ. in ſolidum.* Sed ſi plures

electi omnes ſimul concurrerent, & occuparent, iudex eligeret, vt vult eod. Gloſſ.

48 Sed neque regula iſta comprehendit omnes Procuratores ad negotia ſpiritualia; ſed ſolùm Procuratores ad iudicia, vt hic adnotant Gloſſa, Dominicus *numer.* 4. & Francus *numer.* 3. Nam alias in negotijs ſpiritualibus, nimirum in electionibus, ſi ſint electi plures Procuratores ſimplicitèr, nullus eorum admitti debet, prout decernitur *in d. cap. penult. de elect. in verſ. Si autem*, & ibi notat Gloſſ. *in ver. Admitti*.

49 Regula tamen iſta intelligi debet, quando ab eodem principali fuiſſent conſtituti plures Procuratores ſimplicitèr; nam ſi iſti eſſent conſtituti à diuerſis principalibus, omnes admitti deberent, vt *in cap. exhibita ſup. de iud.* & voluerunt Io. Andrea, Dom. *n.* 4. & Franc. *n.* 3.

50 Aliqui etiam voluerunt admittendos eſſe plures Procuratores, ſi dati ſint cùm clauſula, vt alter ſine altero non admittatur, tuncenim ſeruanda erit forma mandati, & ita non habebit locum hic *text. cap. fin. infr. de text.* Et ita videtur primo tenere Dom. *n.* 3. Quamuis poſtea dubitet. Sed & Franc. *n.* 3. ait quod fortè in hoc caſu mandatum nullius erit roboris contra legem huius textus, vt per Gloſſ. *in v. occupantis, & in v. mandati.*

51 Debet vero Iudex eligere magis idoneum, vt etiam *in l. ſi plures ff. de admiſ. & l. in reficiendo, ff. de damn. infect. &* l. *ſi plures ff. de adminiſtrat. tut.* Ille vero cenſendus erit magis idoneus, qui eſt magis honeſtus, & qui melius nouit merita cauſæ *cap. in pertractandis ſup. de iuram. calumn.* Gloſſ.

52 Sufficit vero, quod iudex eligat, vel expreſſe, vel tacitè. Vnde ſi in cauſa beneficiali ſint plures Procuratores inſtituti ſimpliciter, & non in ſolidum & cum vno fuerit proceſſum, alijs ſe non opponentibus, valebit proceſſus, quaſi iudex videatur illum elegiſſe, cum quo proceſſit. Franc. *n.* 2. Dom. *n.* 4. Rota *deciſ. 3. de Procur. in non.*

53 Notandum primo cauſas electionum, & prouiſionum ad Prælaturas, & beneficia numerari inter ſpirituales, vnde colligitur, quod laicis committi non poſſunt *cap. 2. ſup. de iudic.* Dom. *nu.* 1. Franc. *n.* 1. Qui addit laicos poſſe eſſe in his cauſis Procuratores, vt *ſup. cap. 1. in hoc tit. & lib.*

54 Notandum ſecundo, quod celeritas in cauſis expediendis cordi eſſe debet Iudicibus; lex enim æquitatis naturalis hoc poſtulat, vt diſſenſiones, & contentiones forenſes, quæ non ſunt ſine animorum contrarietate, & præbent occaſionem odiorum inter homines, quam citius terminentur.

55 Notandum tertio ex multitudine Procuratorum conſurgere de facili intricationem negotiorum, & cauſarum, De quo *ſup. cap. Tuam de ord. cog.* & Dom. *hic num.* 2.

56 Notandum 4. hoc etiam ex naturali æquitate deberi, vt cum in concurſum plurium ad aliquid agendum datur electio ſuperiori, ipſe teneatur eligere magis idoneum. De quo *ſup. in cap. Paſtoralis de iure patron.* & Dom. *hic. num.* 3.

57 Notandum 5. ex regula textus colligi, quod executor vnus ad pias cauſas poteſt, abſque alio admitti in iudicio, ſi interueniat Iudicis authoritas. Barboſ. *nu.* 8. poſt Greg. Lopez *l. 6. gloſſ. vlt. in fin. tit. 10. part. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Ad quid data decretalis.*
2 *Regula textus.*
3 *Officium Procuratoris voluntarium.*
4 *Officium Procuratoris qualiter publicum.*
5 *Procurator re integra poteſt renunciare.*
6 *Regula vera eſt de omni Procuratore etiam præſenti.*
7 *Voluntas conſtituentis quando ceſſet.*
8 *Voluntas præſumitur durare.*
In his, quæ curſu temporis non mutantur præſumitur de præterito in præſenti.
9 *Voluntas conſtituentis Procuratorem in dubio præſumitur durare.*
Procurator, qui diſſenſit, poteſt conſentire.
10 *Idem in electo.*
11 *Et in delegato.*
12 *Et in arbitro.*
13 *Procurator recuſatum mandatum poteſt recipere.*
14 *Taciturnitate non recipitur officium Procuratoris.*
15 *Regula textus fallit, ſi conſtituitur Procurator ſub conditione, quod illo recuſante alius ſuccedat.*
16 *Harede primi gradus recuſante, ſuccedit hæres ſecundi gradus.*
17 *Si plures Procuratores inſtituuntur ſucceſſiue vltimus præualet.*
18 *Abſens poteſt conſtitui Procurator.*
19 *Actus perficitur conſenſu duorum, & licet alter ſemel diſſentiat, poteſt iterato conſentire.*
20 *Mandatum durat durante mandantis voluntate.*
21 *Nolle, & velle quid ſignificent.*
22 *Procuratorem noluiſſe acceptare mandatum non excuſat à contumacia.*
23 *In quo ſenſu Procuratoris officium dicatur vile.*

Cap. Licet, 7.

1 QVoniam quod ſemel placuit amplius diſplicere non debet *infr. de reg. iuris cap. Quod ſemel* 21 Videri poſſet, quod etiam econtra, quod ſemel diſplicuit, amplius non debeat placere, & ſic quod vbi Procurator nominatus recuſauit officium Procuratoris, non poſſit amplius illud acceptare. Sic ſi ille, cui ex primo gradu competit hereditas illam recuſet, non poteſt amplius eam acceptare, ſed ſtatim ſuccedit, qui ex ſecundo gradu ad id, habet ius *l. 1. §. qui ſemel ff. de ſucceſſ. edil.* Ad hanc igitur dubitationem tollendam, Pontifex hanc edidit decretalem, per quam conſtat, quod in recipiendo mandato procuræ dari poteſt pœnitentia.

2 Ponitur propterea in textu hæc regula. Procurator conſtitutus in abſentia, ſi delatum ad ſe mandatum nolit recipere, nihilominus hoc non obſtante, quamdiu in mandante perſeueret voluntas eadem, idem mandatum recipere poterit, quandocumque placebit.

3 Supponitur igitur, quod officium Procuratoris ſit voluntarium, & propterea quod conſtitutus Procurator officium recipere, aut non recipere poſſit ad eius liberam voluntatem, *l. filius, §. inuitus. ff. de Procur. & l. Inuitus. C. eod. tit.* Gloſſ. Ellæ, Ancil. *n.* 3. Butr. *n.* 3. Dom. *n.* 3. Franc. *nu.* 1. Rota *dec. 26. de Proc. in non.* Qui tamen diſtinguũt, quia licet in principio ſit Procuratori liberum recipere mandatum, Vbi tamen illud recepit, tene-

tur poſtea officium fideliter exercere.

4 Diſtinguit etiam Gloſſ. inter Procuratores priuatos, & publicos, nimirum Regios, ſed notandum, quod Procuratoris officium eſt publicum, vt *l. ſeruum quoque* §. *publice ff. de Procur.* cuius etiam vſus eſt neceſſarius *l. 1.* §. *vſus ff. eod. tit.* ſed vt ex Cyn. *in l. Inuitus C. eodem tit.* notant Anch. *n. 3.* Butr. n. 8. ſimplex eſt munus publicum. Quædam enim ſunt publica authoritate, & vtilitate, vt officia publica magiſtratuum, vt *in l. 1.* §. *ius publicũ ff. de iuſt. & iur.* Et ita ſuſcipi debent etiam ab inuitis, vt *in cap. Paſtoralis de offic. Deleg. & l. minorum* §. *iudicandi ff. de muner. & honor.* Quædam ſunt publica authoritate, ſed vtilitate priuata, vt tutelæ, & curæ, vt *l. 1. in princip. ff. de adminiſtr. tutor.* Quædam ſunt publica vtilitate, ſed authoritate priuata, & ad iſta in principio nemo inuitus cogitur, vt *d. l. Inuitus C. de Procur.* Et inter iſta numeratur officium Procuratoris, & ideo eſt officium voluntarium.

5 Sed poſt receptionem mandati, quod re integra, ſcilicet poſt litis conteſtationem non poſſit renunciare mandato, & officio dictum eſt ſupra *cap. is, qui in hoc tit.* ſed re adhuc integra, quod Procurator poſtquam recepit mandatum, & officium poſſit ad libitum renunciare voluit Io. Andr. *ſup. d. cap. Is, qui.* Sed contrarium hic tenet Franc. *num. 2.* Primo quia in Procuratoribus, per acceptationem res deſinit eſſe integra, vt *in Clem. 1. de Procur. & in l. ſicut C. de oblig. & act.* & per Gloſſ. *hic in ver. ſuſcipere.* Tum ſecundo, quia in contractibus nominatis non eſt locus pœnitentiæ per *d. l. ſicut.* Verum cum Procurator ante litis conteſtationem à domino reuocari poſſit liberè *cap. Quamuis 2. ſup. in hoc tit.* æquitas vult, vt ipſe quoque Procurator renunciare poſſit, & ſic quod quantum ad reuocationem, & renunciationem res integra ſit, donec lis per Procuratorem ſit conteſtata. Sed econtra in ſubſtituto, qui ſtatim poſt receptionem mandati non poteſt reuocari, vt in *dict. cap. Is, qui* æquum eſt, quod nec ille ſine cauſa poſſit renunciare poſt Bald. *in l. Inuitus C. de Procur.*

6 De Procuratore igitur dicitur, quod poteſt pœnitere, & reiectum mandatum de nouo recipere. Eſt autem hoc verum de omni Procuratore, ſiue ſit datus ad iudicia, ſiue ad alia negotia; non enim textus diſtinguit, aut limitatè loquitur. Gloſſ *in v. Procurator.* Textus autem expreſſè loquitur de Procuratore abſente, ſed nihilominus regula extenditur, vt verificetur etiam in Procuratore conſtituto in ſui præſentia, vt tradunt Dom. *n. 5.* & Franc. *n. 3.* Hoc quidem non eſt de mente Io. Andr. quia ipſe vult, quod neceſſe ſit, quod Procurator præſens tunc expreſsè conſentiat, alitèr non valeat, ſi poſtea conſentit, tamen extenſio ex eadem ratione vera eſt, manente enim conſtituentis voluntate ſufficit ad valorem contractus, quod conſenſus Procuratoris quandocumque accedat.

7 Punctum eſt, an maneat in conſtituente eadẽ voluntas, nedum vtendi Procuratore inſtituto, ſed illud conſtituendi, quæ quidem facilius eſt, vt ceſſet ſi conſtituente præſente Procurator recuſet mandatum. Certum vero erit voluntatem conſtituentis ceſſaſſe, nedum ſi ipſe verbis id expreſſerit, ſed ſi alium Procuratorem conſtituit, vel ipſemet in iudicio per ſemetipſum agere cœperit, vt explicat, Gloſſ. *in v. Quamdiu.*

8 Ceterum ſi aliud non obſtet, ex quo probetur voluntatem præfatam ceſſaſſe, præſumetur durare. Tum ex principio illo generali, quod voluntas in dubio non præſumitur mutata etiam vſque ad extremum vitæ, niſi probetur. Quod probat Probus ad Monac. *num. 2. ex l. Cum hic ſtatus* §. *1. in fin. ff. de donat. inter vir. & vx. l. cum tantum ff. de probat. cap. Maiores, ſup. de Baptiſ.* §. *item quæritur.* Vbi Gloſſ. *in ver. perdurare, cap. Perlatum, ſup. de his, quæ vi metuſue cauſa, cap. Eum, qui de probat.* Iaſon. *conſ. 18. volum. 3.* Anchar. *conſ. 90.* Alex. *conſ. 81. num. 3. volum. 5.* Dom. *conſ. 115. col. 2.* Quia ex quo voluntas hominis eſt deducta ad certum actum præſumitur durare in illo, niſi oſtendatur mutatio voluntatis. *d. cap. maior.* & regula *ſemel maluſ. infr. de reg. iur.* Alex. *conſ. 29. col. 2. volum. 3. & conſ. 33. in fin. eo vol.* Archid. & alij Doctores *ſup. in cap. ſi Delegatus, de off. Delegat. in hoc lib.* Nam & in his, quæ curſu temporis non mutantur, præſumitur de præterito in præſenti, vnde olim excommunicatus, hodie præſumitur excommunicatus, & olim dominus præſumitur hodie dominus. *l. ſiue poſſidetis, C. de probat.* Et continuatio præſumitur, ſi alitèr mutatum poſſidendi propoſitum non apparet, vt *l. Cum qui* §. *in probationibus ff. de iure iur.* notatur.

9 Et propterea ex hoc principio, quod in dubio præſumi debeat voluntatem conſtituentis mandatum durare, probant hic Io. Andr. Anchar. *num. 3.* Butr. *num. 4.* Dom. *num. 2.* Franc. *num. 3.* Prob. *num. 2. & ſeq.* quod in dubio voluntas conſtituentis cenſeatur durare. Et propterea quia hæc ratio militat, etiam quando Procurator conſtituitur in ſui præſentia, ideo ſi tunc Procurator non acceptet, poteſt illud acceptare quandocumque ſibi placuerit, durante conſtituentis voluntate, quam durare præſumendum eſt in dubio. Nam de Procuratore conſtituto in ſui abſentia, de quo loquitur textus res clarior eſt, & euidentior ex ratione ſpeciali. Nam vt notant, Anchar. *num. 3.* & Butr. *num. 6.* in obligationibus, quæ contrahuntur inter abſentes, ad impediendam obligationem naſci poſt miſſionem nuncij, oportet vnius conſenſum alteri intimari, vt *in Clem. 1. de renunc.* ergo ante intimationẽ diſſenſus conſtituentis Procurator, qui primo diſſenſit poteſt validè conſentire.

10 Et ideo quod hic dicitur nedum eſt verum in contractu mandati, in quo ſemel diſſentiens, conſentire poteſt, vt ex hoc textu, Sed in omni contractu inito inter abſentes, de quibus *in l. conſenſu ff. de act. & oblig.* Et ideo, qui primo diſſenſit electioni poteſt iterum intra tempus iuris conſentire, Gloſſ. *in v. Placebit.* Anchar. *num. 3.* Butr. *num. 6.* Dom. *num. 5.* Franc. *num. 3.* de quo videri poſſunt, quæ dixi *de elect. cap. 20. qu. 3. num. 16. pag. 323.*

11 Idem dicitur de Delegato per Archid. & Io. Andr. & eoſdem Doctores, & quidem maiori ratione, cum eius officium ſit neceſſarium, *cap. ſciſcitatus de reſcript. l Legatus, de off. Præſ. l. penult.* §. *qui autem ff. de excuſat. mun.*

12 Item extenditur ad Arbitros per Dom. *nu. 5.* Franc. *num. 3.* cum non poſſit aſſignari diſtincta ratio.

13 Ex quibus colligitur prorſus falſum eſſe, quod ſentiunt, Barboſ. *num. 4.* & Grat. *diſcep. 92. num. 32.* ſcilicet, quod ſemel recuſans mandatum acceptare, non poteſt amplius illud ſuſcipere; cum oppoſitum decernat Pontifex in hoc textu, & ſolum

non

Digitized by Google

non durante conſtituentis voluntate impediatur Procurator, ne recuſatum mandatum poſſit ſuſcipere.

14 An vero Procurator cenſeatur conſentire, ſi dum conſtituitur, taceat, & nihil reſpondeat? nunc quidem certum eſt, quod ſola receptione Procuratoris cenſetur officium acceptare, prout eſt caſus *in Clem.1.inf de Procur.* Sed vbi nihil recipit, & nil dicit. Cyn. diſtinxit inter extraneum, & coniunctum conſtituenti, & vult quod coniunctus amicitia, aut conſanguinitate, ſeu affinitate tacendo cenſeatur in procuratorium conſentire, quia taciturnitas ratione coniunctionis habetur pro conſenſu *l. ſi ſeruus ff. de donat. inter vir. & vxor.* Huius vero occaſione, Anchar. *num.* 5. & Butr. *num.* 1. *&* 5. multa habent de hac taciturnitate. Et per ſe vera eſt ſententia Io. Andr. dicentis eum, qui nihil recipit, & nihil dicit non acceptare ex hoc mandatum, quia obligatio per ſe taciturnitate non contrahitur; ſolùm ergo ex circumſtantijs contingere poterit, vt taciturnitas indicet Procuratoris conſenſum. Nam & dato quod ſit perſona coniunctiſſima conſtituenti, poſſet eſſe, quod pro tunc taceret, quia expectaret meliorem occaſionem expreſsè recuſandi.

15 Limitanda vero eſt regula, vt procedat, quando abſolutè Procurator conſtituitur: ſecus ſi ſub conditione, & clauſula, quod ſi ipſe non recipiat, alius ſit conſtitutus. Tunc enim ſtatim, ac ſemel recuſat, conſtitutio tranſit ad alium. Gloſſ. *in v. Placuerit*, Anchar. *num.* 3.

16 Et hinc ſoluitur inſtantia poſita in principio. Nam quando ex non acceptatione, aut non conſenſu, ſeu ex diſſenſu intrat ius tertij, qui ſemel diſſentit, non poteſt amplius conſentire. Et ideo hæres primi gradus, ſi ſemel hæreditatem reijcit, non poteſt amplius eam acceptare, quia ius tranſijt ad hæredem ſecundi gradus. Gloſſ. *in v. Placuerit.* Monac. *num.* 2. Anchar. *num.* 3.

17 Sed quid dicendum, ſi dominus conſtituit ſucceſſiuè plures Procuratores, & primus acceptauit, ſed re integra mortuus fuit, ſequens poterit ne acceptare? Anchar. in fine remittit ad Cyn. *in l. poſt aditum*, C. *de impuber. & alijs ſubſtitutionibus*. Sed nunc quæſtio non habet locum, quia vltimus conſtitutus eſt, qui ſolus eſt validus, & alij priores ſunt reuocati, vt patet *ex cap. prox. ſuper.* Et notat Butr. *num.* 9. Vnde ille primus non potuit recipere validè mandatum, per alterius poſterioris conſtitutionem reuocatum.

18 Notandum primo ex hoc textu confirmari, quod abſens poſſit conſtitui Procurator, vt hic Canoniſtæ aduertunt, & concordant notata per Gloſſ. *in cap. Cupientes* §. *Ad hæc, ſup. de elect. in hoc lib.*

19 Notandum ſecundo, hinc etiam deduci, quod vbi actus perficitur ex duorum conſenſu, licet alter diſſenſerit ſemel, poteſt iterato conſentire, durante priſtina alterius voluntate. Ad quod facit, quod habetur *infr. cap. ſi tibi abſenti*, *de Præben.* Anchar. *num.* 3. Dom. *n.* 1. Franc. *n.* 5.

20 Notandum tertio, quod mandatum ſemel datum durat donec voluntas dantis durat, aut durare præſumitur, & niſi ſit mutata, vel extincta voluntas non extinguitur. *l. ſi vero non remunerandi* §. *ſi mandauero ff. mand. & l. ſi pater ff. de muun iudic, & l. mandatū C. mand.* Mutatio vero voluntatis non præſumitur, vt dictum eſt ſupra. Prob. *num.* 1. Ideo qui allegat voluntatem mutatam debet id probare, *vt in l. Eum, qui ff. de probat.* Fran. *n.* 3. Butr. *n.* 4. Dom. *n.* 2.

21 Notandum quarto, Quod de ſignificato horum verborum nolle, & velle plura hic habet Monac. *n.* 1. *&* 5. & vt videatur quomodo alterum ſit extenſiuum, & alterum non, Gloſſ. remittit *ad l. ſi quis ſtipulatus*, *ff. de verb. obligat.* Vide Dom. *n.* 5.

22 Notandum quinto, quod eligens Procuratorem abſentem ſe periculo exponit, quia ſi ille nolit recipere mandatum, dominus interim, ſi non compareat, habebitur, vt contumax, nec excuſabitur ex eo, quod Procurator conſtitutus noluit acceptare Archid. poſt Gloſſ. *ſup. cap. Nicolao de appell.* Io. Andr. Dom. *n.* 4.

23 Notandum ſexto, quod Gloſſ. explicat dictum eorum Doctorum, qui aſſeruerunt, quod officium Procuratoris ſit vile; hoc enim debet intelligi non quia reddat vilem, vel infamem eum, qui exercet tale officium, ſed quia ad illud exercendum admittuntur etiā perſonę viles. Et nihilominus id nō intelligitur de Procuratore Regio, qui habet dignitatem, cum habeat iuriſdictionem inter priuatum, & Fiſcum. Sed diſtinguendū eſt inter Sollicitatores, & Patronos. Sollicitatores enim apud acta ſecundum mentem iuris Procuratores dicuntur, ſed ab effectu appellantur Sollicitatores; nam illorum officio coniuncta eſt ſollicitandi neceſſitas, quæ Aduocati, vel Patroni officio ex aduerſo repugnat, vt animaduertit Felin. *cap. Tua noſ. num.* 1. *de homicid.* Nec dicuntur perſonam in ſuam fidem ſuſcipere, ſed negotium; nec habere clientes, ſed dominos, & mandatores, vt in hoc manifeſtum inter ipſos, & Aduocatos, & Patronos verſetur diſcrimen, vt ſcitè explicat Curiac. *in paratit. C. de Procur.* Et licet horum officium non ſit inhoneſtum, eſt tamen minus liberale. De quo videri poſſunt, Guido Papa *deciſ.* 89. Couar. *Pract. cap.* 19. *num.* 7. Honded. *conſ.* 81. Et nihilominus hic Romæ, qui hoc officium exercent, vt plurimum in iure graduati ſunt, ſed Tyrones futuri aliquando Patroni, vel Aduocati, vnde hoc exercitium diſcendi cauſa aſſumptum non derogat eorum dignitati, & nobilitati, quia debet attendi cauſa, ob quam ars aſſumitur. Sed Patroni voce dicuntur Procuratores; ſed iure ſunt Aduocati in facto. Quorum munus eſt cauſas iuxta iudiciorum naturam, & ordinem promouere, inſtruere, & orare. Et hoc officium nobile eſt, & in eo omni tempore floruerunt viri in iuriſprudentia illuſtres, & de Republica optimè meriti, quorum vulgata ſunt opera. Videantur Manc. *de iurum. part.* 3. *nu.* 15. *& ſeq.* & Lothertus in Typo Collegij Patronorum Cauſarum.

S V M M A R I V M.

1 *Intentio decretalis.*
2 *Regula textus.*
3 *Poteſt dari mandatum ſub conditione abſentiæ.*
4 *Poteſt conſtitui Procurator ad tempus.*
5 *Abeſſe quando dicatur dominus.*
6 *Regula verificatur etiam in Procuratore ad negotia.*
7 *Quid vbi dominus, qui conſtituit ſimpliciter Procuratorem ex cauſa abſentiæ reuertitur.*
8 *An ſi recedat mandatum reintegretur.*
9 *Secunda regula textus.*

10 *Aſſi-*

10 *Aſſiſtere cauſæ, non eſt cauſæ reuocatio.*
11 *Dominus tractans cauſam per ipſum ex hoc reuocat Procuratorem.*
12 *Et hoc tam in prima, quam in ſecunda inſtantia.*
Ex conteſtatione litis, Procur. fit dominus inſtantiæ, non cauſæ.
13 *Procurator reaſſumens cauſam reuocat ſubſtitutum*
14 *Dominus alium inſtituens Procuratorem reuocat primum.*
15 *Per generalem Procuratorem non reuocatur ſpeciale.*
16 *Per Procuratorem conſtitutum ad iudicia non reuocatur ad negotia.*
17 *Ad hoc vt Procurator poſt litis conteſtationem reuocetur, requiritur iuſta cauſa, vel conſenſus Procuratoris.*
18 *Dominus non reuocat Procuratorem, ſi preteſtatur in contrariam.*
Proteſtatio ſaluat, quod alias perderetur.
19 *Proteſtatio non iuuat, niſi ſecundum ſui tenorem.*
20 *Ex coniecturis cognoſcitur animus.*
21 *Actus neceſſarius domini non reuocat Procuratorē*
22 *Vbi Procurator eſt impeditus agere, debet citari dominus.*
23 *Procurator compulſus reſpondere ex hoc non reuocat ſubſtitutum.*
24 *Procurator poteſt dari diuiſim ad aliquos actus.*
25 *Dictiones* Quoties, Donec, *&* Quoad *non ſunt extinctiua.*
26 *Qualiter res diuerſimodè dicatur non integra.*
27 *Procurator habet officium.*
28 *Vis coniecturarum non parua.*
29 *Vna præſumptio tollit aliam.*

Cap. Si quem. 8.

1 DEcretalem iſtam approbare, quæ notauerant, Innoc. & Hoſt. *in cap. Petitio ſup. eod. tit.* aduertit Gloſſ. quæ monet etiam videnda, quæ Iuriſtæ adnotant, *in l. Qui mutuam* §. *non ideo ff. mandat.* Agitur vero de reuocatione Procuratoris, quæ fiat ex eo quod dominus ipſe poſt conſtitutum Procuratorem, per ſe ipſum cauſam ſuam tractet, & proſequatur, & in iudicio ſtet. Duæ autem regulæ dantur iuxta duplex genus mandati, quod poteſt fieri.

2 Prima regula eſt iſta. Dominus conſtituens Procuratorem cum hac clauſula, quoties contingat illum abeſſe, cauſam per ſe ipſum tractando, non intelligitur Procuratorem reuocaſſe.

3 Poteſt igitur dari mandatum conditionatum ſub conditione, & pro tempore abſentiæ; Et ſic officium Procuratoris poteſt ad tempus ſuſpendi, vt pro illo tunc careat officij exercitio Gloſſ. Anch. nu. 5. Butr. n. 1. Franc. n. 1. ſic Iudex quandoque habet iuriſdictionem, ſed ligatam, vt *in cap. Paſtoralis ſup. de reſcript. & ſup. cap. ſi Delegatus, de off. Delegat. in hoc lib.* Inde eſt, quod Procurator ſic cum præfata clauſula conſtitutus, ſi domino abſente litem fuit conteſtatus, & poſtea dominus reuerſus cauſam per ſe ipſum proſecutus fuit, ſi iterum abſente domino Procurator cauſam reaſſumat, non poteſt contra eum opponi exceptio procuratoria, quæ proponi poſſet, ſi tanquam nouus Procurator accederet, *l. Propoſitio*, §. *rati ff. de Procur. iuncta l. 2. C. de cenſore litis.*

4 Sic etiam conſtitui poſſe Procuratorem ad tempus, vt puta ad annum docet Speculat. *tit. de Procur* §. 3. *n.* 13. & ibi Io. Andr. *in v. obtinuit.* Niſi enim poſt tempus datum ſufficiens Procurator accedat, vbi lis eſt conteſtata, procedetur contra dominum, tanquam contra contumacem. Ang. *l. Properandum C. de iudic. & cap. Auditis ſup. de Procur.*

5 Abeſſe autem dicitur dominus in propoſito huius regulæ, quando receſſit, & manet extra locum iudicij, in quo cauſa agitatur, ſeu Iudicis tribunal eſt erectum. Dom. *n.* 5. Butr. *n.* 3. Hoc tamen erit arbitrarium, quia alias, ſi maneret in propinquo, non abeſſe cenſeri poſſet.

6 Quod vero hic dicitur de Procuratore ad iudicia, eadem ratione verificatur de Procuratore ad negotia. Nam ratio ipſa naturalis dictat, Procuratorem ad negotia conſtitutum pro abſentia, ſeu in ſolo caſu abſentiæ, manere Procuratorem in habitu, ſeu actu primo, quando dominus eſt præſens, vt in cuiuſcumque abſentiæ caſu, poſſit actu exercere Procuratoris officium Io. Andr. Butr. *n.* 5. Dom. *n.* 3. Franc. *n.* 2.

7 Huius vero occaſione quærit hic Io. Andr. quid dicendum, ſi dominus ea cauſa peregrinationis, conſtituit Procuratorem ſimpliciter, non vero ſub conditione, an, ſcilicet, tunc quando dominus reuertitur, cenſeatur reuocatum mandatum? Dicitur vero, quod ſi abſentia, ſeu peregrinatio fuit cauſa finalis conſtituendi Procuratorem, finita peregrinatione intelligitur mandatum tacitè reuocatum. Ita Io. Andr. & Anchar. *n.* 5. *Butr. n.* 6. Franc. *n.* 2. Sed ſi peregrinatio fuit ſola cauſa *impulſiua*, mandatum cenſetur datum ſimpliciter, & vt ex Io. de Fant. notat Franc. non ceſſat domino redeunte. Imo nec in primo ſenſu mandatum ceſſabit, ſi dominus redeat iterum ſtatim peregrinaturus, quia non cenſetur reuerſus, qui ſtatim eſt diſceſſurus, & ex tali animo venit.

8 Hinc dum quæritur an in eo caſu dato, quod dominus iterum recedat reintegretur mandatum. Dicitur abſolutè non reintegrari, niſi in eo caſu, in quo dominus veniſſet, vt recederet. Nihilominus conſiderandum eſſet, an dominus reuerſus aſſumeret cauſam per ſe ipſum; In hoc enim caſu indubitatum eſſet, prius mandatum fuiſſe finitum, nec reintegrari ex eo, quod dominus noua voluntate exiret. Sed ſi domino reuerſo, & vidente, & tolerante Procurator cauſam adminiſtraret, ſignum eſſet, vel mandatum non ceſſaſſe, vel tacitè renouatum fuiſſe. Cæterum vbi mandatum fuit ex reuerſione finitum, non redintegratur ex nouo receſſu.

9 Secunda regula textus eſt. Dominus dans Procuratorem ſimpliciter eum intelligitur reuocare, ſi ante, vel poſt litem conteſtatam per ſe ipſum tractet cauſam ſuam, niſi vel expreſsè proteſtetur, quod ipſum reuocare non intendit, vel alias hoc appareat ex probabilibus coniecturis. Iſtæ autem coniecturæ ſunt, vt ſi immineat articulus, in quo dominus melius cognoſcat veritatem, vel ſi Procurator ſit infirmus, vel ſe abſentet, vel vniuerſaliter aliquid accidat, per quod cauſæ ſuæ domino ſit præſentia opportuna.

10 Sic ergo textus hic diſtinguit inter hoc, quod eſt dominum aſſiſtere Procuratori ſuæ cauſæ, & inter hoc, quod eſt eum tractare ſuam cauſam. Eſt autem primo diſcrimen, quod dominus Procuratori ſuo aſſiſtere poteſt, quandocumque voluerit, etiam

etiam ſi Procurator in hoc ſit inuitus. *cap. Quamuis ſup. de offic. deleg. in hoc lib. l. Paulus ff. de Procur. l. ſi ſurrepta ff. de inoff. teſtam.* Io. Andr. Dom. *n.* 6. Monac. *n.* 1. Franc. §. *ſecus n.* 1. Secundum diſcrimen eſt, quod per hoc, quod dominus aſſiſtat in iudicio Procuratori ſuo, non cenſetur reuocare illum, vt hic dicitur, & facit, *cap.* 2. *ſup. in hoc tit.* & Bald. *in l. Procuratorib. C. eodem tit.* Franc. §. *ſecus n.* 1.

11 Sed è contra non poteſt dominus poſt litem à Procuratore conteſtatam eo inuito tractare cauſam ſine ſpeciali ratione, quia dominus ſiue ante, ſiue poſt litem conteſtatam, ſi cauſam inchoatam per Procuratorem tractat per ſe ipſum, cenſetur reuocare Procuratorem, niſi aliud appareat. Quod tamen eſt intelligendum poſt mandati Procuratorij purificationem. Nam exercitium domini ante mandati purificationem, non reuocat mandatum, vt aduertit Butr. *n.* 2.

12 Cæterum regula procedit tàm in prima inſtantia, quàm in ſecunda, & alia quacumque, Vnde ſi Procurator agitauit cauſam in prima inſtantia, ſed dominus per ſe ipſum proſequatur cauſam appellationis cenſetur reuocaſſe Procuratorem. Francus §. *ſecus num.* 9. Rota *deciſ.* 2. & *deciſ.* 20. *de Procur. in nou.* Et loquebatur ibi Rota *de Procur.* habente mandatum ad appellandum, & ad proſequendam appellationem, & nihilominus, quia in caſu ſupponebatur, quod nedum dominus appellaſſet, ſed impetraſſet commiſſionem dando libellum ſine proteſtatione, ideo ex hoc tacitè reuocaſſe Procuratorem, dicendum fuit Procuratorem, non obſtante, quod Procurator in prima inſtantia litem fuiſſet conteſtatus; quia Procurator per litis conteſtationem non fit dominus niſi primæ inſtantiæ, etiam quod habeat mandatum ad appellandum, & ad proſequendum appellationem, & ideo antequam in ſecunda inſtantia incipiat proſequi appellationem, & fiat dominus ſecundæ inſtantiæ, etiam inuitus poteſt reuocari, & cenſetur reuocatus, ſi dominus ipſe appellationem proſequatur.

13 Extenditur vero regula, vt procedat etiam in Procuratore ſubſtituente, ita quod ſi Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, & reuocandi ſubſtituat aliquem, & committat vices ſuas alteri præſenti, & acceptanti, ſi poſtea Procurator ſubſtituens per ſe ipſum cauſam agitat, ex hoc tacitè ſubſtitutum reuocat Dom. §. *ſecus n.* 5. Franc. *d. n.* 1. Rota *deciſ.* 14. & *deciſ.* 25. & *deciſ.* 30. *de Procur. in nou.* De quo *ſup. in hoc tit. in cap. Si qui.*

14 Et amplius additur; quod cenſeatur facta reuocatio Procuratoris non ſolùm ſi dominus per ſe ipſum tractat cauſam, ſed etiam ſi alium inſtituat Procuratorem ad cauſam, Nam conſtitutio ſecundi Procuratoris eſt tacite reuocatio prioris, *cap. non iniuſtè ſup. eod. tit. l. ſi quis cum procuratorio, in fine ff. de Procur. & ſup. in hoc tit. & lib. cap. ſi Duo* & ibi per Doctores.

15 Hoc tamen fallit primo, quia ſi quis conſtituit Procuratorem ſpecialiter ad aliquam cauſam certam proſequendam, ſed poſtea conſtituat vnum, vel plures Procuratores generales ad omnes cauſas, & ſingulas tàm motas, quam mouendas, non cenſetur per hoc primus Procurator reuocatus. Hoſt. *cap. In noſtra*, & Io. Andr. *cap. Non iniuſte, ſup eod. tit.* Franc. §. *ſecus n.* 2. Rota *deciſ.* 22. *de Procur. in nou.* Per regulam Generi per ſpeciem *infr. de reg. iur.* ſic enim prouiſio generalis non trahitur ad prouiſa in ſpecie.

16 Pariter ſecundo, ſi quis in vno procuratorio conſtituat plures Procuratores in ſolidum ad iudicia, & negotia, licet poſtea conſtituat alios Procuratores ad iudicia cum reuocatione omnium Procuratorum ſuorum ſub quacumque verborum forma conſtitutorum per ipſum, tamen ex hoc ſolùm cenſetur reuocaſſe Procuratores ad iudicia, & non in quantum ſunt conſtituti ad negotia. Franc. *d. n.* 2. Rota *dec.* 18. *de Procur. in nou.* Vbi quod clauſulæ generales ſunt ciuilitèr intelligendæ, vt *l. fin. §. cui dulcia, ff. de vi tri. & delegat.* præſertim ſi appareat per aliquem actum reuocantis, quod Procuratorem ad negotia noluerit reuocare.

17 Puto, quod in textu dicitur, ſcilicet, quod præfata tacita reuocatio habet locum tàm ante, quam poſt litis conteſtationem debet intelligi, vt valeat in caſibus, in quibus alius Procurator poſſit reuocari. Nam poſt litis conteſtationem Procurator non poteſt reuocari, niſi in duobus caſibus, ſcilicet ſi adſit cauſa iuſta, & rationabilis id faciendi, ſecundo ſi Procurator conſentiat, vnde ipſo nolente reuocari non poteſt, niſi ex cauſa iuſta, *cap. Quamuis* 2. *ſup. in hoc tit.* In his ergo caſibus regula procedit, & tacita præfata reuocatio vim habet; quæ alias poſt litis conteſtationem inutilis eſſet, ſi deeſſet cauſa iuſta reuocandi, aut Procurator non conſentiret. Gloſſ. *in v. Ante litis* Anchar. *num.* 5. §. *ſecus num.* 6. Franc. *n.* 3. Barboſ. *n.* 2.

18 Præterea vero textus vult, quod regula poſita, & vt ſupra explicata in duobus caſibus non habeat locum. Primus eſt, ſi dominus per ſe ipſum tractans cauſam ſuam expreſſe proteſtetur, ſe non intendere per talem actum reuocare Procuratorē; Tunc enim Procurator non manet reuocatus. Nec obſtat, quod proteſtatio videatur eſſe contra factum, quæ non releuat, quia hic factum non eſt contrarium verè, ſed præſumptiuè, & eſt factum, quod eſt in poteſtate proteſtantis, quia in poteſtate domini eſt per factum ſuum reuocare, vel non reuocare Procuratorem, & propterea proteſtatio iuuat; proteſtatio enim ſaluat, quod alias perderetur *cap. Cum tu de conſtit. in antiq. cap. Cumana, de elect. & cap. t. d.* 27. Gloſſ. *in v. manere.* Io. Monac. *n.* 1. Dom. *n.* 2. Franc. *n.* 2.

19. Proteſtatio tamen non iuuat niſi ſecundum ſui tenorem. Ideo ſi Procurator ſemel vnum ſubſtituat, & habens poteſtatem reuocandi iterum ſimplicitèr alium ſubſtituat ſine expreſſa reuocatione primi, nihilominus primus manet reuocatus, non obſtante quod ſubſtituens in prima ſubſtitutione proteſtatus fuerit, quod per nullam comparitionem à ſe factam intendebat ſubſtitutum reuocare. Quia aliud eſt comparere, aliud eſt ſubſtituere, & proteſtatio reſpexit comparere, non ſubſtituere. Fran. *n.* 4 Rota *deciſ.* 4. *de Procur. in nou.*

20 Secundus caſus eſt, ſi aliundè ex coniecturis conſtet dominum facto ſuo noluiſſe Procuratorem reuocare. Tunc enim non remanet reuocatus. Nam reuocatio pendet à voluntate reuocantis; voluntas vero latens intra animum volentis, probatur ex coniecturis ex apparentibus. Et in talibus non eſt neceſſaria plenior probatio, vt notat. *ſup. in hoc lib. cap.* 2. *de renunc. & in cap. Vt circa ſup. de elect. eod. lib.* Dom. *n.* 2. Franc. *n.* 3. Prob. *n.* 1.

21 Prima autem coniectura, quæ affertur eſt, ſi dominus veritatem articuli melius nouit, vel vniuerſalitèr quando intrat articulus, in quo neceſſaria ſit,

ſit, vel opportuna præſentia domini litis, cuius exemplum dat Gloſſ. *in v. opportuna*, ſi Procurator non habeat mandatum ad iurandum de calumnia, vnde opportuit venire dominum, & iurare. *cap. vlt. infr. de iuram. calum.* Inde eſt, quod hic diſtingui debet inter actum iudicialem voluntarium, & neceſſarium aliqua neceſſitate, iudicando neceſſariū etiam actum, qui ſit valdè vtilis, & opportunus. Quia domini actus iudicialis neceſſarius, non eſt tacita reuocatio mandati. Anchar. *n.* 3. Butr. *n.* 3. Franc. *n.* 3.

22 Altera coniectura ſumitur ex impedimento Procuratoris, vt ſi ſit infirmus, vel abſēs. In his enim caſibus ſi dominus cauſam agiter, cenſetur id facere ex neceſſitate, non vero vt Procuratorem reuocet. Imo licet poſt conteſtatam litem a Procuratore, iam non dominus, ſed Procurator ipſe citari debeat, vt notatur *cap. 2. eod. tit.* & per Bald. *in l. Procuratoribus C. de Procur.* tamen ſi Procurator ſit abſens, vel aliter impeditus, citari debet dominus non Procurator, ex quo præſentia domini eſt neceſſaria, Dom. *n.* 3. Et ſic ob impedimentum Procuratoris citari poteſt dominus. Anchar. *n.* 4. Butr. *n.* 4. qui addunt, quod impedimentum huiuſmodi excuſat dominum à contumacia, ſeu pœna, vt *in cap. ſignificante de pignor. & l. Cum à matribus C. qui pet. tut.*

23 Propterea Rota *deciſ. 25. de Procur. in nou.* vult, quod ſi Procurator habens mandatum ſubſtituendi ſubſtituat, & ſubſtitutus onus Procuratoris ſuſcipiendo litem conteſtetur, & in cauſa procedat, ſi poſtea contingat, quod ſubſtituens compellatur à Iudice, vt articulis aduerſarij reſpondeat, vel aliquem alium actum faciat, non per hoc reuocat ſubſtitutum, dūmodo poſtea non ipſe, ſed ſubſtitutus in cauſa procedat. Secus vero ſi non compulſus, ſed voluntarius conſentiente ſubſtituto reſpondiſſet, quia tunc intelligeretur reuocatus. Franc. *n.* 3. Dom. *n.* 6.

24 Notandum primo Procuratorem poſſe dari diuiſim ad aliquos actus iudiciales, & non ad totam cauſam, & etiam ad incertos, certificandos tamen ex euentu. Dom. *n.* 1.

25 Notandum eſt ſecundo, quod dictio *Quoties* multiplicatiua eſt diſpoſitionis ex multiplicatione conditionati ad diſpoſitionem relati, non autem diſpoſitionis perpetuo extinctiua. Butr. *n.* 2. ſimile de dictione *Donec*, vel *Quod*, quæ non inducunt conditionem perpetuo extinctiuam, ſed actua ſuſpenſiuam. Aliud enim eſt ſuſpendere, & aliud tollere, vt notat Monac. *in cap. Cum inter ſup. de conſuet. & l. 3. § ſi per interuall. ff. de ſeruit.* & de his dictionibus vide *in l. Lucius ff. de excuſ. tut.*

29 Notandum tertio, quod Gloſſ. *in ver. alteri*, inquit, quod tàm in Procuratore, quàm in Delegato mandatum expirat re integra per mortem mandantis, vt *l. mandatum C. mandati*, ſed diuerſimodè dicitur res integra. Nam in Procuratore ad iudicia res integra eſt donec lis ſit conteſtata, vt *ſup. cap. 2. & cap. Si duo, in hoc tit.* In Procuratore vero ad negotia res definit eſſe integra ſi Procurator incæperit facere. *l. 1. §. cæpiſſe ff. de Poll.* & per Lapum *alleg. 22.* & Gloſſ. *in l. Clem. fin. in princip. eodem tit.* Franc. *hic nu. 2.* In Delegato vero res definit eſſe integra per citationem, vt *ſup. cap. Quamuis §. vero de off. Delegat. in hoc lib.*

27 Notandum quarto, quod Procurator dicitur habere officium, & ſic datur officium Procuratoris; Quod facit ad ſtatutum, in quo cauetur, quod vnuſquiſque de ſuo officio teneatur ſoluere gabellam, de quo notatur *ſup. in rub. de off. Deleg. & in cap. Tranſmiſſam, de decimis*, & aduertunt hic Dom. *num.* 2. Franc. *nu.* 2.

28 Notandum quarto coniecturàs multum operari in iure, ex ratione enim coniecturata licet arguere, ſicut licet arguere à ratione expreſſa in lege. Maximè vero coniecturis vti opus eſt, cum res eſt difficilis probationis. Et ex multis coniecturis conſurgit ſæpè plena probatio. De his vide Probum hic ad Monac. latè diſſerentem.

29 Notandum quinto, quod vna præſumptio tollit aliam, ſic enim præſumptio reuocationis Procuratoris orta ex eo, quod dominus tractet cauſam tollitur ex præſumptione orta ex neceſſitate cauſam eamdem tractandi. Anchar. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Intentio decretalis.*
2 *Summa textus.*
3 *Matrimonium poteſt contrahi per Procuratorem.*
4 *Hoc non eſt prohibitum per* Concil. Trident.
5 *Sufficit quod Procurator contrahat coram Parocho, & teſtibus.*
6 *Qualibet perſona cuiuſcumque ſexus poteſt conſtitui Procurator.*
7 *Poteſt conſtitui ſine ſcriptura.*
8 *Eſt neceſſarium mandatum ſpeciale.*
9 *Nec ſufficit mandatum cum libera.*
10 *Et debet exprimi certa perſona.*
11 *Sufficit ſi exprimatur are.*
Matrimonium non initur inter ignotos.
12 *Ad ſponſalia eſt neceſſarium mandatum ſpeciale.*
13 *Non tamen ad cauſas matrimoniales.*
14 *Forma mandati ſeruanda.*
Valeret matrimonium ſine denunciationibus.
Quando in commiſſione forma iuris inducitur, non inducitur noua forma.
15 *Procurator ad matrimonium non poteſt ſubſtituere licet ſit ad negatium:*
Diſcrimen matrimonij ſpiritualis, & carnalis
16 *Nec Procurator ad ſponſalia poteſt ſubſtituere.*
17 *Si mandatum reuocatur, etiam ignoranter, non contrahitur valide matrimonium.*
Procurator ad negotia ſi reuocatur, debet illi intimari reuocatio.
18 *Hoc non eſt neceſſarium in Nuncio.*
19 *Nullum eſt matrimonium reuocato mandato etiam ſi dominus iurauit non reuocare.*
20 *Imo in foro conſcientia, ſi dominus mentalitèr reuocauit mandatum.*
21 *Sufficit reuocatio tacita.*
22 *Si tamen voluntas non ſit reuocata Procurator valida contrahit.*
Etiam ſi dominus interim dormiet, vel fiat amens.
23 *Etiam ſi dominus finxit dum mandatum dedit, valet matrimonium, ſi eius tēpore ille conſenſit.*
24 *Forma contrahendi matrimonium per Procuratorem.*
25 *An modo valeat matrimonium per literas.*

Cap. Procurator 9.

1 DAta fuit hæc decretalis de Procuratore ad contrahendum matrimonium, quia ob arduitatem huius contractus neceſſe fuit ſpecialia de illo ſtatuere, & ordinare. Et ideo tria ſpecialitèr diſponuntur de Procuratore ad contrahendum matrimonium.

2 Primum eſt, quod Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere mandatum ſpeciale. Secundum quod non poteſt ſubſtituere, niſi id ſit ſibi ſpecialiter conceſſum. Tertium, quod ſi hic Procurator reuocatus fuerit, etiam eo ignorante, nullitèr contrahit.

3 Ex hoc igitur textu habetur matrimonium poſſe contrahi inter abſentes medio Procuratore, vt habemus exemplum in ſcriptura Gen. 22. vbi Rebecca conſenſit in matrimonium Iſaach, instante Eliezer ſeruo Abraham, & Procuratore ad hoc miſſo. Et de hoc non fuit dubium, vt notat Gloſſ. per *cap. Honorantur 32. quaſt. 2. & cap. Ex parte el. 2. ſup. de conuerſ. coniug. & cap. Venicus, Qui Cleric. vel vouen. & l. Sufficit, & l. vlt. ff. de ſponſ. & l. mulierum ff. de rit. nupt.* Nam contractus, qui conſenſu perficiuntur iniri poſſunt inter abſentes. *l. 1. ff. de contrahen. empt. §. Eſt autem.* Nec obſtat, quod ad matrimonium ſit neceſſarius conſenſus ore expreſſus, quia & per Procuratoris os huiuſmodi conſenſus exprimi poteſt, iuxta regulam, *Qui per alium, infr. de reg. iur.*

4 Fuit vero aliquorum opinio, quos non expreſſis nominibus refert Petrus de Ledeſma *qu. 42. art. 1. diff. 7. & l. 2. de matrim. diſp. 11. num. 1.* quod hæc decretalis correcta fuerit per Concilium Trident. *ſeſſ. 24. cap. 1.* ex eo, quia modo ex dicto Concilio ſit neceſſarium matrimonium contrahi coram Parocho, & teſtibus. Sed manifeſtum eſt Concil. Trident. nihil circa hoc innouaſſe, niſi addendo, & ideo nunc quoque poſſe contrahi matrimonium inter abſentes per Procuratorem, ſeruata forma Concilij Tridentini, vt ſcilicet matrimonium contrahatur per Procuratorem, aut Procuratores coram Parocho, & teſtibus, ipſa Eccleſiæ praxis confirmat, & patet ex Rituali tit. *de Sacram. matr.* & tradunt Petrus de Ledeſma *d. qu. 42. art. 1.* Sanch. *l. 2. diſp. 13. num. 20.* Pontius *lib. 1. cap. 10. nu. 1.* Brancatus *diſp. 17. art. 6. nu. 45. & 53.*

5 Neque tamen eſt neceſſe, quod dominus Procuratorem ad contrahendum matrimonium conſtituat coram Parocho, & teſtibus, ſed ſufficit, quod contractus matrimonij per Procuratorem non fiat niſi coram Parocho, & teſtibus, hoc enim eſt, quod voluit Trident. Concil. ſcilicet, quod contractus matrimonij non ſit clandeſtinus, ſed coram teſtibus, & Parocho fiat.

6 Quælibet vero perſona poteſt aſſumi in Procuratorem ad contrahendum matrimonium; & ita quod nihil intereſt cuiuſcumque ſit ſexus, & mulier poſſit eſſe Procuratrix viri, & vir mulieris, & duæ mulieres, vel duo viri poſſunt eſſe contrahentium Procuratores, quia ſexuum differentia neceſſaria eſt inter contrahentes, non vero inter eorum Procuratores. Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 42. ar. 1. diff. 7. verſ. vlt. notandum,* Sanchez. *d. diſput. 13. n. 15.*

7 Huiuſmodi etiam Procurator poteſt conſtitui ſine ſcripturà, vt generalitèr de Procuratore docent Gloſſ. *in l. Maritus v. prætereijt C. de Procur.* vbi Bart. Bald. Fulg. Salicet. & Iaſon. *l. 1. num. 7. C. eod. tit.* plures referens. Et ſpecialitèr de Procuratore ad contrahendum tradit Sanch. *dict. diſp. 13. num. 14.* ex Ang. *conſ. 122.*

8 De hoc vero Procuratore in textu dicitur primo, quod debet habere mandatum ſpeciale. Quod adeo verum eſt, vt non ſufficiat mandatum, in quo detur facultas ad aliquid exigens ſpeciale mandatum cum clauſula generali ad reliqua exigentia ſpeciale mandatum, iuxta ſancita *in cap. Qui ad agendum ſup. in hoc tit.* Iuxta enim ibi dicta regula illa limitatur, vt intelligi debeat de alijs ſimilibus caſibus non de maioribus, & valde arduis, quale eſt matrimonium. Gloſſ. *in d. cap. Qui ad agendum v. non expreſſos in hoc tit.* Vbi Io. Andrea, & alij ibidē citati, & hic Anchar. *num. 1.* Butr. *nu. 1. & in cap. Nonnulli §. 1. nu. 11. de reſcript.* Vbi Imol. *num. 4.* Panorm. *in cap. ſedes, de reſcript. num. 8. Prapoſ. in cap. Tua de ſponſ. num. 11.* Petrus de Ledeſma *de matrim. qu. 42. art. 1. diff. 7.* Sanchez. *l. 2. de matr. diſp. 11. num. 3.* Pontius *de matrim. lib. 2. cap. 15. num. 4.*

9 Vnde ad hoc neque ſufficit mandatum generale ad negotia, etiam ſi datum cum pleniſſima facultate, & adminiſtratione vnde extendi poſſit ad ea, quæ ſpeciale mandatum requirunt iuxta *ſup. in d. cap. Qui ad agendum*. Hoc enim non obſtante, hoc ſpeciale decernitur in hoc textu, vt ad matrimonium contrahendum non ſufficiat aliquod generale mandatum, nec etiam cum libera. Pontius *dict. num. 4.*

10 Sed amplius extenditur dictum huius textus, vt nec ſufficiat mandatum ſpeciale ſpecificatum ad contrahendum in genere, ſed neceſſe ſit, vt in mandato nominatim exprimatur certa perſona, cum qua matrimonium ſit celebrandum, vt eſt text. *in l. generali ff. de rit. nupt.* Gloſſ. *in ver. ſpeciale.* Anchar. *num. 1.* Butr. *num. 2.* Dom. *num. 1.* Franc. *num. 4.* Panorm. *cap. in cauſis nu. 15. de elect.* Bart. *in l. Filius familias nu. 9. ff. de donat.* Couar. *4. dec. 2. par. cap. 4. num. 8.* Barhol. à Ledeſma *de matrim. num. 18.* Petrus de Ledeſma *de matrim. qu. 42. ar. 1. diff. 7.* Sanch. *d. diſp. 11. num. 4.* Pontius *d. l. 2. cap. 15. num. 3.* Barboſa hic plures referens *numer. 2.* Etenim in matrimonio homo mutat ſtatum, & obligat ſe vſque ad mortem, vt viuat cum coniuge ideo æquum non eſt, vt ad electionem alicuius Procuratoris neceſſitetur, vel vt matrimonium contrahat, & libertatem amittat, vel vt cum perſona à ſe non cognita, & electa, vſque ad mortem ligetur.

11 Monet tamen Sanchez, quod ſufficeret ſi perſona exprimeretur extra mandatum, vel voce, vel epiſtola, quia vt dictum eſt Procurator etiam oretenus poteſt conſtitui. Et ſufficit, quod perſona, cum qua debet contrahi matrimonium ſit cognita contrahenti, cum enim matrimonium ſit vinculum mutui amoris, qui non poteſt eſſe inter perſonas incognitas omninò, & propterea conſenſus ad mutuum amorem petat eſſe inter perſonas cognitas propterea Gloſſ. *in cap. Non illud 3. quaſt. 5.* voluit matrimonium contrahi non poſſe inter abſentes, niſi aliquo modo ſe nouerint, vel fama, vel alia ratione; cum enim omnino ſe ignorant adinuicem conſentire non poſſunt Dom. *num. 2.* Franc. *nu. 4.* ſufficit tamen, quod hæc cognitio vndequaque habeatur.

12 Extenditur quoque concluſio textus etiam ad ſponſalia, quæ ſunt via ad matrimonium, & ad illud diſponunt, *arg. l. Oratio ff. de ſponſ.* Gloſſ. *ſup. in cap. Qui ad agendum in hoc tit.* Dom. *hic num.* 2. Franc. *num.* 1. Sanchez. *d. diſp.* 11. *num.* 3. Pontius *d. l.* 2. *p.* 15. *num.* 6.

13 Ab aliquibus extenditur etiam ad cauſas matrimoniales, nimirum a Gloſſ. *in d. cap. Qui ad agendum, & hic in ver. matrimonium*, quam ſequitur Archid. Sed certe ex vi huius capitis ad agendum, vel reſpondendum in cauſa matrimoniali non eſt neceſſarium ſpeciale mandatum, quia textus loquitur de matrimonio contrahendo, non vero de agendo contra illud, vel illud defendendo. Et ideo quod ad cauſam matrimonialem non ſit neceſſarium mandatum ſpeciale docent Franc. *num.* 3. Rota *deciſ.* 27. *de Procur. in nou.*

14 Stante igitur, quod ad contrahendum matrimonium ſit neceſſarium Procuratori ſpeciale mandatum, eius termini, & fines diligenter inſpici debent, cum ſit certum Procuratorem nullitèr agere, ſi excedat mandati terminos *l. diligenter ff. mandati.* Si tamen daretur alicui mandatum ad contrahendum matrimonium cum clauſula *ſeruata forma Concilij Trident.* adhuc validum eſſet matrimonium ſi fieret, non præmiſſis denunciationibus, quia clauſula illa intelligi debet de his, quę ſunt de ſubſtãtia, ſeu de forma; denunciationes vero etiam ſecundum Tridentinum non ſunt de forma matrimonij Sanchez. *deciſ.* 15. *num.* 18. Pontius *l.* 2. *de matr. cap.* 15. *num.* 6. Imo addit Sanchez. valere matrimonium etiam ſi in mandato diceretur *præmiſſis denunciationibus*, & illæ non fuiſſent præmiſſæ. Quia quando in commiſſione exprimitur forma iuris communis, eo modo, quo iure communi ineſt, non eſt intentio inducendi nouam formam, conditionẽ, ſed eſt admonitio quædam, vt ſeruetur forma communis.

15 Secundo Pontifex ſtatuit, quod Procurator conſtitutus per mandatum ſpeciale ad contrahendum matrimonium, non poſſit ſubſtituere, niſi id ſibi ſpecialitèr ſit conceſſum. Et fuit rationabile hoc ſtatuere. Nam alias cum Procurator iſte ſit ad negotium; contrahere enim matrimonium non eſt cauſa iudicialis, ſed negotium ſimplex. Gloſſ. *not.* 2. Dom. §. *Et quamuis num.* 1. Franc. *num.* 1. Procuratores vero ad negotia ſubſtituere poſſint. *cap.* 1. § *Procurator ſup. in hoc tit.* Ideo de iure communi Procurator ad contrahendum matrimonium potuiſſet ſubſtituere. Sed iure merito ſpeciali lege hoc eſt prohibitum, propter periculum, quod in huiuſmodi ſubſtitutione incurritur, & quia eſſe Procuratorem ad contrahendum matrimonium eſt officium maxime confidentiæ, & ideo conſtituens cenſetur eligere indiuidualem induſtriam perſonæ, vnde non poteſt ſubſtituere, Anchar. *num.* 2. Butr. *num.* 1. & 2. Dom. *nu.* 2. Franc. *nu.* 4. Petrus de Ledeſma *d. qu.* 42. *art.* 1. *diff.* 7. Sanchez. *d. diſp.* 13. *num.* 5. Pontius *d. l.* 2. *cap.* 15. *num.* 5. Et per hoc patet diſcrimen inter matrimonium ſpirituale, & carnale. In illo enim quando eſt expreſſa certa perſona, cui conferenda ſit Eccleſia, vel beneficium, non cenſetur electa induſtria delegati, vnde & poteſt ſubdelegare negotium, *cap. Is cui ſup. de off. delegat. in hoc lib* Sed in matrimonio carnali etiam ſi certa perſona ſit expreſſa Procurator non poteſt ſubſtituere. In matrimonio etiam ſpirituali dari poteſt commiſſio reſpectu perſonæ idoneæ indefinitè, Io Andrea *in cap Accedens de Præbend. & in cap. fin. de commiſ. in hoc lib.* Archid. *in cap. ſi ſibi abſenti inf. de Præb.* Franc. *hic num.* 4. Sed in matrimonio carnali mandatum de perſona indefinita non valet, vt dictũ eſt.

16 Idem quoque dicendum eſt de Procuratore conſtituto ad ſponſalia, quia ſcilicet non poſſit ſubſtituere, ſicut & neceſſe eſt, vt mandatum eius ſit ad contrahendum cum certa perſona. Nam ſponſalia ſunt veluti incohatum matrimonium, quod non initur, niſi cum perſona certa, & cum ſit factum maximè confidentiæ non committitur niſi electa induſtria perſonæ. Sanchez. *dict. diſp.* 11. *num.* 5.

17 Tertio Pontifex decernit, quod tempore, quo Procurator contrahit, mandatum ſibi datum non fuerit reuocatum; & ſic neceſſe eſt, quod tempore, quo Procurator contrahit, perſeueret in conſtituente domino voluntas contrahendi matrimonium cum illo coniuge, pro quo datum fuit mandatum, alitèr matrimonium eſt nullum. Quod quidem eſt ſpeciale in matrimonio, & ſimilibus contractibus, in quibus ius non poteſt ſupplere conſenſum contrahentium: Sine conſenſu enim non perficiuntur contractus; Vbi igitur ius poteſt ſupplere conſenſum contrahentium, vt ſufficiat conſenſus præſumptus, & dominium vnius transferre in alium, potuit etiam ſtatuere, vt contractus valeant initi per Procuratorem etiam reuocatum, ſi reuocatio non fuit illi congruo tempore intimata, vnde fuit ab illo probabilitèr ignorata. *Et ſic datur iuris regula*, quæ petit Procuratorem conſtitutum ad *negotia* certiorem fieri debere de reuocatione, alitèr quod reuocatio non proſit, vt Clem. *vnic. de renunciat. & cap. ex parte ſup. de reſcript. &* l. 1. §. *finali ff. de contrah. empt.* ſed non valet hæc regula in matrimonio, in quo ius non poteſt contrahentium conſenſum ſupplere, ſed eſt neceſſarius eorum conſenſus verus, & ideo ſi tempore, quo Procurator contrahit, mandatum eſt reuocatum, matrimonium eſt nullum, etiam ſi reuocatio ſit ignorata. Gloſſ. *in v. ignoraret*, Io. Andr. Anchar. *num.* 1. Butr. *num* 3. Domin. §. *ſane num.* 4. & 2. Francus *num.* 4. & 7. Probus *ad Mon. num.* 1. Barboſa *num.* 7. Gloſſa *in Clem. vn. de renunc. v. ignorantem, & v. credendum*, & ibi Anchar. *num.* 6. Card. & Imol. *num.* 11. Benif. *num.* 30. Gloſſ. *in cap. Nec illud v. vxor.* 20. *quæſt.* 5. vbi Archid. Bellam. & Tummet. *in fin.* Sylu. *v. Matrimonium* 5. *quæſt.* 11. Felin. *cap. edoceri n.* 11. *& cap. ex parte num.* 8. *de reſcript.* Sanchez. *l.* 2. *de matrim. diſp.* 11. *num.* 6. Pontius *l.* 2. *cap.* 15. *n.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. Cauall. *gloſſ.* 63. *num.* 37.

18 Diſtinguunt tamen Doctores hic inter contractus celebratos per Nuociũ, & per Procuratorem. Ad illos enim dicunt non eſſe neceſſariam reuocationem, ſed ad nullitatem contractus inducendam ſufficere mutationẽ voluntatis in contrahente, etiã ſi hęc mutatio non ſit intimata, vt *l. ſi pater ff. de manum. vindic.* vbi Gloſſ. *in v. non fiat, & hic* Io. Andr. & Anchar. *num.* 1. Dom. §. *ſane num.* 2. Franc. *n.* 7. Gloſſ. *in cap. tibi dabo diſtin.* 63. Sanchez *d. diſp.* 11. *num.* 7. Et ratio eſt, quia nuncius, vel epiſtola præbet nudum miniſtrum velut pica, vel organum, & concipit verba in perſona domini, vt l. *Et licet Qui autem ff. de conſtit. pecun. & l. Multum C. ſi quis alteri, vel ſibi.* Deficiente igitur conſenſu tempore contractus, nihil validè fit, etiam ſi nuncius non

certio-

certioratus, quidquid in contrarium dixerit Gloſſ. *in l.1. ff. de contrahend. empt.* Sed Syndicus, vel Procurator agunt ex facultate ſibi conceſſa, & conſtituens Syndicum, aut Procuratorẽ facto illius voluit obligari, vnde vt Procurator nullitèr agat ex mutatione voluntatis conſtituentis, opus eſt, vt hæc mutatio ſit illi intimata, & ſic poteſtas illi data ſit reuocata. Quod tamen fallit in contractu matrimonij. Quamuis Franc. ex Gloſſ. *in Clem. 1. ver. teneat, de renunciat.* dicat, quod in matrimonio Procurator cenſeatur potius nuncius, quàm Procurator, cum concipiat verba in perſona domini, prout facit nuncius. Pontius *tamen d. cap. 15. num.* 37. non approbat rationem ſupra allatam, & hac ratione ille mouetur, quia neceſſitas intimationis reuocationis ſit ex iure poſitiuo, & non debeat extendi ad nunciũ, & ad epiſtolam cum ius hanc extentionem non faciat, quæ ratio vera eſt; Sed & ratio allata ab alijs oſtendit conuenientiam, ob quam hæc extenſio, nec à iure facta fuit, nec fieri conuenit.

19 Addunt vero Doctores matrimonium nullum eſſe, etiam ſi dominus iuraſſet non reuocare mandatum. Nam licet dominus hoc faciens ſit periurus contra iuramentum; Si tamen, vt aduertit Pontius *d. cap. 15. num.* 33. ſimus in caſu, in quo iuramentum obliget, & non potius ex iuſta cauſa reuocandi rem iuratam, iuramenti ipſius ceſſat obligatio, tamen mandatum manet reuocatum, & ceſſante in domino voluntate contrahendi Procurator non poteſt pro domino validè matrimonium contrahere; Gloſſ. *in v. reuocatum* Monach. & Prob. Io. Andr. *ad fin.* Dom. §. *ſane nu.* 5. Franc. *n.* 5. *&* 6. Felin. *cap. ex parte num.* 12. *de reſcript.* Sylueſtr. *v. matrim.* 5. *qu.* 13. Couar. 4. *decr.* 2. *par. cap.* 4. *num.* 10. Seraphin. *priuil. iuram.* 75. *num.* 7. Sanch. *d. diſp.* 11. *num.* 8. Pontius *num.* 12.

20 Imo quoad forum conſcientiæ ſufficiet ad nullitatem matrimonij reuocatio mentalis. Quia quantumcumque ſint verba externa, ſi deficit internus conſenſus non perficitur matrimonium; quæ eſt ratio, quam hic tradit textus, & ſic docet Diuus Thomas 4. *diſt.* 29. *in expoſitione textus Magiſtri in fin.* Sanchez. *num.* 9. Pontius *num.* 11.

21 Inde etiam eſt, quod ad eamdem nullitatem inducendam ſufficit reuocatio tacita, Couar. *vbi ſup. num.* 11. & ex Ludouicus Lopez. 2. *par. cap.* 47. idem Sanch. *d. diſp.* 11. *num.* 10. Pontius *num.* 11. nedum enim verbis, ſed factis loquimur, & manifeſtamus internum conſenſum. *l. Paulus ff rem rat. hab.* Imo magis factis, quam verbis oſtenditur, *l. ſi tamen* §. *Et, qui ff. de edil. edict. & l. reprehendenda C de inſtitut. & ſubſtitut.* Et in propoſito, quod ſufficiat facto reuocare conſenſum, habetur *ex l. fin. ff. de diuort.* In qua *l. fin.* ponuntur coniecturæ, ex quibus mutatio voluntatis colligitur, vt ſi patronus ſibi deſponderit aliam, vel deſtinauerit, vel matrimonium appetierit; ſic etiam mandatum datum ad contrahendum cum vna, facto tacitè reuocatur per mandatum poſtea datum ad contrahendum cum alia. Cum enim vnus vir cum duabus mulieribus ſimul contrahere non poſſit, ex quo poſtquam voluit contrahere cum vna, & ad id dedit mandatum, & ſic abſolutè proponit, & vult contrahere cum alia, ceſſat voluntas contrahendi cum prima.

22 Ad hoc tamen vt matrimonium per Procuratorem initum ſit validum, ſufficit voluntas domini non reuocata, & ſaltem virtualitèr durans. Ideo ſi dominus poſt miſſum Procuratorem, nec amplius conſentit, nec diſſentit, nec de matrimonio cogitans ad alia ſe diuertit, quia durat virtualitèr prior voluntas, validum initur matrimonium, ſicut validè baptizatur dormiens, qui prius petijt baptizari, *cap. maiores de Bapt.* Sylueſtr. *ver. matrim.* 5. *quæſt.* 10. Barthol. à Ledeſma *dubit.* 18. quem ſequitur Pontius *d. cap.* 15. *num.* 13. Sanchez. *nu.* 11. *Qui num.* 12. idem aſſerit ſi dominus poſt miſſum Procuratorem, & non mutata voluntate fiat amens. Nam & valet baptiſmus tempore furiæ receptus ab eo, qui ſanæ mentis ante furiam illum petijt. *cap. Maiores de Bapt.* Et ſicut valeret matrimonium tunc à Procuratore initum, cum dominus dormiret. Et quamuis ipſe dominus conſtituens Procuratorẽ per ſe ipſum non poſſit inire matrimonium tunc, cum eſt amens, vel dormit, quia tunc validum conſenſum præſtare non poteſt, validè tamen per Procuratorem contrahit ratione conſenſus validi dati, cum potuit illum dare, & qui perſeuerat tunc, cum ipſe dormit, aut amens factus fuit. Caſum tamen de amentia negat Pontius *d. cap.* 15. *num.* 14. Sed rationes eius non militant. Quia pro tempore verè eſt, & durat conſenſus iam datus, nec per amentiam reuocatus. Nec eſt ſimile exemplum de morte; quia mortuus non eſt habilis ad actus matrimoniales, & eſt incapax matrimonij, cuius eſt capax amens.

23 Sed & in caſu, quod dominus conſtituens Procuratorem finxerit, & interius in matrimonium non conſenſerit, ſi nihilominus mutata voluntate tempore initi matrimonij verè conſentit, matrimonium erit validum. Nam tunc adeſt conſenſus tàm externus, quàm internus, Sanchez. *d. diſp.* 11. *num.* 13. poſt Henriq. *lib.* 11. *cap.* 2. *num.* 2.

24 Hæc vero erit forma contrahendi ſponſalia per Procuratorem, ſi Procurator dicat: Promitto tibi de mandato N. domini mei, & nomine eiuſdem quod te ducet in vxorem, & hoc in animam ſuam iuro. Et verſa vice puella reſpondebit: promitto tibi nomine N. domini tui recipienti, & ſibi per ſe, quod ego ducam ipſum in virum, niſi ſteterit per ipſum: & hoc iuro. In matrimonio vero de præſenti, dicetur ſic N. dominus meus mandat tibi, quod ipſe per me, ſiue mediante me, & tibi nunciante, accipit te, & conſentit in te tanquam in vxorem ſuam. Et econtra reſpondebit mulier. Et ego te mediante dominum tuum recipio in meum virum, cum ipſe te mediante me in ſuam recipiat; & in eum conſentio tanquam in dominum, & maritum. Io Andr. Sylueſtr. *v. matrimonium* 5. *qu.* 14.

25 De matrimonio autem an modo poſt Concil. Trident. poſſit initi per nuncium, aut epiſtolam eſt controuerſum. Negat Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 45. *artic.* 3. *dub. vltim. in reſponſ. ad Prob.* at affirmant Pontius *d. cap.* 15. *nu.* 35. Sanch. *d. l. 2. diſp.* 12. Qui ibi in duobus caſibus ab eo expreſſis putat validè contrahi. Nimirum ſi ſcribens dicat nedum ſe facere ſui corporis traditionem, ſed ex tunc traditionem alterius acceptare, & lecta hac epiſtola coram Parocho, & teſtibus, ille alter conſentiat, & ſe tradat, & traditionem alterius recipiat. Secundus caſus eſt, ſi recipiens epiſtolam reſcribat, & conſentiat, & hæc litera reſponſiua legatur coram Parocho, & teſtibus, & altero coniuge, qui tunc coram illis conſentiat. Hoc certum eſt, iam non habere locum ſententiam illam, vt ad va-

lorem huius matrimonij ſufficiat, ſi qui epiſtolam præfatam recipit extrinſecus conſentiat, & conſenſum cuiuſcumque manifeſtet, quod voluerunt hic Io. Andr. Anchar. *in fine* Dom. 5. *ſane nu.*3. Franc. *num.* 5. & alij plures, quos refert Sanchez. *l.* 1. *de matrim. diſp.* 7. *num.* 35. Quia modo iſte conſenſus inter alias conditiones hanc debet habere, vt ſit datus coram Parocho, & teſtibus. Quamuis & abſolutè dicendum ſit ad valorem matrimonij, vel ſponſalium eſſe neceſſarium, quod ſicut traditio, & promiſſio, ſeu conſenſus ſenſibilis debet eſſe ei, cui fit, ita etiam traditio, & *repro*miſſio, & non ſufficere, quod traditio, & repromiſſio huiuſmodi a caſu, & per accidens ad notitiam veniant alterius ſponſi, vel coniugis; requiritur enim conſenſus mutuus, & qui per ſe ſit talis. Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 41. *art.* 3. *dub. vltim. ad primum*, Bartholom. de Ledeſma *dub.* 18. Sotus 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *artic.* 3. quos ſequitur alijs relatis Sanchez. *d. num.* 35.

SVMMARIVM.

1 *Ratio edendæ decretalis.*
2 *Regula textus.*
3 *Abſolutio, & reuocatio cenſuræ diſtinguuntur.*
4 *Hic cõprehenditur reuocatio cenſuræ conditionatæ.*
5 *Et eſt ſermo de omni excommunicatione maiore.*
Etiam de iniuſta, ſed valida.
6 *Non vero de excommunicatione minori.*
7 *Et de omni ſuſpenſione.*
8 *Et de omni interdicto.*
Tria hæc paria ſunt.
9 *Non eſt ſermo de ceſſatione à diuinis, quæ non eſt cenſura.*
10 *Nec de coacta violatione interdicti.*
11 *Nec de probatione cenſuræ.*
12 *Quid ſit vis, vel metus.*
13 *Non eſt ſermo de metu leui.*
Quis ſit metus grauis.
14 *Timor iniuſti damni eſt, qui irritat.*
15 *Abſolutio nulla à quocumque ſit extorta.*
16 *Abſolutio extorta eſt nulla ipſo iure.*
Verbum temporis præſentis addita dictione omnino ſignificat nullitatem ipſo iure.
17 *Extorquentes abſolutionem ſunt excommunicati.*
18 *Mandans extorqueri abſolutionem à cenſura eſt excommunicatus.*
19 *Non tamen ratam illam habens.*
20 *Requiritur quod abſolutio ſit extorta.*
21 *Hæc cenſura non eſt reſeruata.*
22 *An extorquens abſolutionem à iudice ſit excommunicatus ex Bulla Cœnæ.*
23 *Abſolutio a cenſura non poteſt vendi.*
24 *Excommunicatio an ſit ſententia.*
25 *Sententia metu extorta non eſt ipſo iure lata.*
26 *Lex non trahitur ad præterita.*
27 *Pœnales leges neceſſariæ.*
28 *Excommunicatus iterum poteſt excommunicari.*
29 *Pœna ob præambula non incurritur.*
30 *Actus malus licet effectu priuatus punitur.*

TIT. XX.

DE IIS, QVÆ VI, VEL METV.
Cap. Abſolutionis vn.

1 PER hanc decretalem tollitur audacia impiorum, extorquentium abſolutionem à cenſuris. Quia enim ea, quæ per metum fiunt, valent, licet debeant in irritum reuocari, *cap. Abbas ſup. eod. tit. cap. author.* 15. *quæſt.* 6. Gloſſ. *hic in v. Abſolutionis*, Io. Mon. *nu.* 2. Anchar. *n.* 1. Vnde erat, quod irretiti cenſuris Eccleſiaſticis, facilius mouebantur, *vt inferrent* vim, aut metum ad hoc vt abſolutionem ab illis extorquerent, abſolutiones huiuſmodi validas eſſe cenſentes, vt huic malo occurreret Greg. X. *in Concil. Lugdunen.* huiuſmodi abſolutiones nullas ipſo iure eſſe voluit, vt hoc modo improbi ſcientes vim, vel metum nullius eſſe fructus, ab huiuſmodi violentijs inferendis abſtinerent. Et hoc non contentus, etiam pœnam excõmunicationis tulit in eos, qui præfatas abſolutiones vi, vel metu extorquerent.

2 Primo igitur decernitur, quod abſolutio, ſeu reuocatio excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti per vim, aut metum extorta ſit ipſo iure nulla. Deinde ſtatuitur, quod extorquens ſit ipſo facto excommunicatus.

3 Diſtinguit autem textus inter abſolutionem, & reuocationem, inter quas propterea plures differentiæ adnotantur, nimirum primo, vt abſolutio ſignificet abſolutionem ſolemnem, quæ fit ſeruata forma *cap. A nobis* 2. *de ſent. excommun.* reuocatio vero ſit abſolutio verbalis facta ſine ſolemnitate. Vel quia vbi excommunicatio tenuit, locum habeat abſolutio, & vbi non tenuit reuocatio. Vel quia reuocatio referatur ad abſolutionem, quæ fit ad cautelam. Vel quia abſolutio reſpiciat cenſuram latam abſolutè, reuocatio vero cenſuram latam ſub conditione, & ſic ante diem, & conditionem impletam excommunicatio dicatur reuocari. Vel quia abſolutio detur ab excommunicatione, ſuſpenſio vero, & interdictum reuocentur. De quibus videri poſſunt Gloſſ. *in ver. reuocationem*, Io. Monac. *num.* 3. Archid. & Io. Andr. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. Syluestr. *ver. excommunicatio* 9. *num.* 43. Tabien. *ver. excommunicatio* 5. *caſu* 32. Quibus addi poteſt Pontificem voluiſſe tollere omnem ambiguitatem, & ne fieret vis *in ver. abſolutionem* addidit, & *reuocationem*, vt comprehenderet omnem modum, quo quis imaginari poteſt, quod tollatur cenſura contra aliquẽ lata, & appareat quod omnis huiuſmodi ablatio ſi vi, vel metu ſit extorta, eſt nulla.

4 Et quia cenſura aliquando fertur *abſolutè*, & aliquando ſub conditione, & ad certum tempus, poteſt contingere, quod quis vim, vel metum inferat, ad hoc vt reuocetur cenſura etiam antequam adueniat conditio, & liger, & ſic quæri poteſt, an huiuſmodi reuocatio ſub hoc textu comprehendatur. Quod (ſi nomen reuocatio referatur ad ablationem huiuſmodi excommunicationis latæ ſub conditione de futuro) affirmant, Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 5. Franc. *num.* 4. allegantes ad hoc *cap. Præterea clẽ.* 2. *de dilat. & cap. Romana* §. *caueant inf. de ſentent. excommunic.* & abſolutè credo id eſſe verum, quia ablatio huius cenſuræ conditionalis etiã ante aduentum conditionis eſt reuocatio ſententiæ cenſuræ iam latæ, & ligantis, licet ſub conditione. Et qui vim infert, vel metum vinculum Eccleſiaſticæ cenſuræ per violentiam frangit, & ſententiam reuocare facit.

5 Eſt autem ſermo de excõmunicatione maiori vniuerſalitèr, ſiue ſit lata à iure; ſiue ab homine, & ſiue ſit publica, ſiue occulta. Et etiam ſi alias ſit iniuſta, vt hic monent Gloſſ. *in v. excommunicationis*

Digitized by Google

nonis. Io. Mon. *nu*.2. Dom. *n*.5. Caier. *v. excomm. cap*.4. Syluest. *v. excomm*. 9. *nu*. 43. Tabien. *v. excomm*. 5. *caſu* 32. Suarez de cenſur. *diſp*. 28. *ſect*. 4. *nu*.12. D. Anton. 3. *p. tit*.25. *cap*.27. Palud. 4. *dec*. 18. *q*.3. *a*.4. *caſ* 11. Sayrus *l*.3. *cap*.34. *n*.12. Bonac. *diſp*. 2. *qu*.2. *p*.15. *num* 5. & plures alij apud iſtos. Quod tamen intelligendum eſt, ſi excommunicatio iniuſta ſit valida ſaltem in foro externo. Nam in textu eſt ſermo de abſolutione, & reuocatione, quæ alias de ſe fuiſſet valida, niſi illam irritaſſet Pontifex, ſeu quam opus fuit Pontificem irritare, hæc vero eſt abſolutio à cenſura valida, nam remotio cenſuræ inualidæ, nec eſt abſolutio, nec reuocatio, cum nulla ibi ſit verè cenſura Suarez, & Bonac. citati. Filiuc. *tract. cap*.4. *qu*.7. *num*.19.

6 Extendunt vero hoc etiam ad excommunicationem minorem, Dom. *in fin*. Franc. *num*. 2. Bonac. *d. p*.15. *nu*.2. citans Nauar. & Vgol. Fundant ut, quia quando ſit mentio de excommunicatione, ſi materia in qua profertur eſt proportionalis etiam minori, de ea etiam intelligitur, vt eſt Gloſſ. in *cap Præſidentes, inf. de hæret*. Et hoc etiam ſi conſtitutio ſit pœnalis, iuxta Gloſſ. *in Clem*. 1. *de priuil. in v. à ſententijs*. Sed oppoſitum probatur, quia in iure ſub nomine excommunicationis ſimpliciter venit excommunicatio maior, & in dubio appellatione excommunicationis venit maior, *cap. Si quem, ſup. de ſent. excom*. quia verba debent intelligi in potiori ſignificatione *cap*. 1. *inf. de teſtam*. & in *l*. 1. §. *qui in perpetuum*. *ff. ſi ager vec*. Sumus enim in pœnalibus, ſtrictè interpretandis, & reſtringendis. *reg. in pœnis*, & *reg. odia, inf. de reg. iur*. & *cap. Pœna*. 18. *de Pœnit. diſt*. 1. & propterea, quod diſpoſitio textus non comprehendat abſolutionem à minori excommunicatione docuerunt Sylu. *d. num*.43. Tabien. *d. caſu* 32. Sayr. *d. num*.12. & apud Bonac. Filliuc. & Regin.

7 Nomine vero ſuſpenſionis venit quælibet ſuſpenſio, ſiue ſit ab officio, ſiue à beneficio, ſiue ab ingreſſu Eccleſiæ. Gloſſ. in *v. ſuſpenſionis*. Dom. *num*.6. Franc. *num*.5. Syluest. *d. n*.43. Tabien. *d. n*. 32. Sunt enim omnes illæ ſuſpenſiones maiores, & quæ comprehenduntur ſub nomine ſuſpenſionis.

8 Comprehenditur etiam interdictum. Tria enim hæc, ſcilicet, Excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, vt notant Gloſſ. & Monac. *num*.3. paria ſunt; ſunt enim cenſuræ Eccleſiaſticæ, & ſecum trahunt executionem, vnde ſequens appellatio non ſuſpendit earum effectum. *cap. Paſtoralis. cap. Ad hæc quoniam. ſup. de appell*. & *cap. Is cui, inf. de ſen. excom*. Et in ſcriptis fieri debent *cap. Medicinalis*. §. *Et hæc eadem. inf. de ſent. excomm*. Verificatur vero determinatio textus, ſiue interdictum ſit locale, ſiue ſit perſonale; textus enim indiſtinctè loquitur.

9 Sed nunquid ſub nomine interdicti venit etiam ceſſatio à diuinis? Videtur ita dicendum, quia ceſſatio à diuinis, ſaltem ſi ſit generalis æquiparatur interdicto. Clem. 1. *de ſent. excom*. Et ideo in hanc ſententiam inclinat Franc. *nu*.7. quia ſicut ſuſpenſio accipitur large de omni ſuſpenſion, ita & interdictum. Verum in contrarium facit, quod ceſſatio à diuinis, nec eſt cenſura, nec eſt interdictum, neque æquiparatur interdicto, niſi in caſibus in iure expreſſis, iuxta notata ſup. in hoc lib. *cap. ſi Canonici, num*.7. *de off. Ordin*. & ideo violenta relaxatio à ceſſatione à diuinis non comprehendi-tur ſub diſpoſitione huius textus Butrius *num*. 1. Dom. *num*.3.

10 Sicut nec comprehenditur violatio coacta interdicti, aut excommunicationis, ſeu ſuſpenſionis, aliud enim eſt interdictum reuocare, & aliud eſt interdictum contemnere, & violare. Quamuis vero contra cogentes violari cenſuram excommunicationis, & interdicti lata fuerit *Clem. grauis* 2. *de ſent. excommun*. Tamen in præſenti non fertur ſententia contra cogentes violari cenſuras, ſed cõtra compellentes Eccleſiaſticos, vt cenſuras reuocent, vt aduertunt Anchar. *num*. 1. Butr. *num*. 1. Dom. *num*.3.

11 Pariter nec comprehenditur prolatio cenſuræ, ſeu cenſura lata per vim, vel metum. Oppoſitum ſenſit Franc. *num*.6. & 7. ex eo quia poteſtas ligandi, atque ſoluendi æquiparantur, *cap. Verbum de pœnit. d. p*. & *cap. Iniuſtum*. 11. *q*. 3. & ideo ſtatutum in vno ad aliud extenditur ſecũdum Gloſſ. *in cap. ſi poſtquam ſup. de elect. in hoc lib*. Verum in contrarium, quod ex vi huius textus cenſura lata per vim, vel metum non ſit nulla ipſo iure, docent hic Gloſſ. *in v. Vacauimus*. Io. Andreas Butr. *num*. 1. Dom. *num*.6. Sylu. *v. excom*.9. *d. nu*. 43. Tabien. *v. excom*. 5. *d. caſu* 32. Et ratio eſt, quia longè diuerſa ſunt ligare, & ſoluere. Et licet quantum ad poteſtatem æquiparentur, quia ſoluere poteſt, qui poteſt ligare, & è contra; tamen non æquiparantur in omnibus; & non eſt idem delictũ compellere ad ligandum, & compellere ad ſoluendum. Velle vero, quod prohibitio vnius delicti longè diuerſi, & pœna lata pro illo extendatur ad prohibitionem alterius delicti eſt euertere totum ius, & iuris regulas deſtruere, quæ volunt quod in pœnalibus non fiat extenſio. *cap. ſtatutum, ſup. de elect. in hoc lib*. & *infr. reg. in pœnis* 49. & *reg. odia*. 15. *de reg. iur*. Nec Pontifices ſunt, vel ignorantes, vel imprudentes, vt per nomen ſpeciei velint intelligi genus, aut aliam ſpeciem, & ſi Gregorius X. voluiſſet comprehendere hic violentam prolationem cenſuræ, id expreſſiſſet: cum vero ſolum abſolutionem, aut reuocationem cenſuræ violentam expreſſerit, eam ſolum irritauit ipſo iure, & ex hoc textu non prolatio cenſuræ, ſed abſolutio ab ea irritatur.

12 Sola ergo abſolutio, ſeu reuocatio cenſuræ, ſi ſit extorta per vim, aut metum irritatur. Eſt autem vis maioris rei impetus, cui non poteſt reſiſti. *l*. 1. *in fin. ff*. & *l*. 2. *ff. de ijs, quæ vi, &c*. Gloſ. *bis*. & Archid. in *v. vim*. Qui etiam diffiniunt metum, vt ſit trepidatio mentis inſtantis, vel futuri periculi cauſa. *d. l*.1. *ff. eod. tit*. Et metus debet eſſe præſens, licet malum quod timetur ſit futurum. *l. metum*. 2. *ff. eod. tit*. Quot modis autem dicatur vis traditur *cap. Ad audientiam ſup. eod. tit*. & de metu *cap. Cum dilectus ead. tit*. Et videri poſſunt, quæ latè ſcripſi in *tract. de elect. cap*. 4. Vbi de electione coacta per vim, & metum.

13 Hic aduertendum eſt, quod quidquid dixerit in contrarium Archid. & Caiet. *v. excomm. cap*.41. non eſt hic ſermo de metu largè accepto, ſeu vano, vel læui, ſed de metu graui, qui etiam dicitur iuſtus, ſeu cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, vel mutilationis membrorum, vel grauis damni in bonis temporalibus, aut animi. De quo videri poſſunt, quæ dixi *dicto tractat. cap*.4. Et quod metus amiſſionis totius,

tius,

Digitized by Google

tius, vel maiotis partis bonorum ſit iuſtus notatur. *in l. Propter litem. ff. de exec. tut.* & *cap. frequens, de reſtit. ſpol.* & docent DD. *in cap. Abbas ſup. eod. tit.* Et quod iuſtus ſit timor amiſſionis magni lucri, vel ſi timerur grane damnum in rebus ſuis, tradit hic Franc. *num.* 8. ex Cyn. in *l. Interpoſitas C. de tranſact.* & docuir Rota *dec.* 461. *in nou.* Item quod iuſtus ſit metuæ timor grauis mali reſpectu conſanguineorum, tradit idem Franc, per *cap. ſciant cuncti.* 12. *ſup. de elect. in hoc lib.* & ibi per Io. Mon: & per Archid. *in cap. quicumque infr. de ſent. excom.* volentem, quod etiam domeſticæ perſonæ comprehenduntur, vt earum timor ſit iuſtus, & ita tenent Franc. *num.* 8. Rota *d. dec.* 461. & DD. in *d. cap. Abbas*, & Ioooc. *in cap. cum locum, de ſponſal.* Timorem etiam comminatæ excommunicarlonia eſſe iuſtum contra Gloſſ. *ſup. in cap. Cum dilectus eod. tit.* tenent Io. Andr. ibi, & DD. & hic Burr. *num.* 7. & Franc. *num.* 8. ſimpliciter ramen an timor ſit cadens in conſtaotem virum relinquitur iudicandum arbirrio prudenris, vt hic dicunt Archid. Io. And. Butr. *num.* 5. Franc. *num.* 9. Anchar. *num.* 7. Sylueſ. *v. extom* 9. *num.* 43. Solum igitur abſolutio, ſeu reuocario ceoſuræ dicitur extorta, & ideo nulla, ſi ſit extorta per metum grauem, & cadentem in cooſtantem virum, vt hic explicant Gloſſ. *in v. ſubiacere*, Io. Moo. *num.* 5. Anchar. *nu.* 1. Butr. *num.* 3. Sylueſ. *v. excom.* 9. *nu* 43. Tabien. *v. excom.* 5. *caſu* 32. Suarez *diſp.* 23. *ſec.* 4. *num.* 11. Nauar. *cap.* 27. *num.* 125. Bonac. *diſp.* 2. *qu.* 2. *part.* 15. *num.* 2.

14 Neceſſe tamen eſt, vt ſit timor damni iniuſtè inferendi. Nam ſi quis Epiſcopo minaretur repetitionem crediti, ſibi de iure debiti, vel ſe noo daturum amplius, & collaturum beneficia, quæ liberaliter ſolet cooferre, oon incurreret timorem grauem, & in virum conſtantē cadentē, nec abſolutio cenſuræ diceretur extorta per iuſtum timorem Bonac. vbi ſup. *num.* 9. ſicut nec dicitur abſolutio extorta, ſi Epiſcopus oon ex timore illato ſibi ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, & veluti ſibi innato, aliquem abſoluit, quando ſcilicet timet non habens iuſtam cauſam timendi. Caiet. *v. excomm. cap.* 41.

15 Nihil vero intereſt, quod abſolutio fuerit extorta ab ipſo excommunicato, vel ab alio; quia textus abſolutè loquitùr, & abſolutionem extortā indiſtinctè decernit eſſe irritam.

16 Senſus vero eſt, vt hæc extorta abſolutio ſit irrita ipſo facto, & iure, & non ſolum ope exceptionis, & ita vt nec in foro fori, nec in foro conſcientiæ ligatus cenſura ſit ſolutus, ſed maneat ligatus ſicut prius. Verba enim illa omnino viribus vacuamus, important nullitatem ipſo iure; hanc enim vim habet verbum *vacuamus* temporis præſentis addita dictione *omnino*, ea qua omnimoda nullitas infertur Gloſſ. in *v. vacuamus.* Io. Mno. *nu.* 1. Archid. Anchar. *nu.* 1. Dom. *nu.* 6. Franc *n.* 2.

17 In ſecnnda aotem parte textus excommunicantur ipſo facto, qui abſolutionem, ſeu reuocationem cenſuræ extorquent. Non intereſt vero qois ſit, qui extorqueat, an ſcilicet, ſit vir, vel mulier, vel an ſit is, qui eſt cenſura ligatus, vel alius, ſed ſolus qui extorqoet excommunicatus eſt. Vnde ſi is qui extorquet abſolutionem eſt ille, qui eſt ligatus cenſura, duplici vinculo manet ligatus, ſcilicet, excommunicatione, aut ſuſpenſione, ſiue interdicto, quo prius ligabatur, & quia fuit nulliter abſolutus, & noua excommunicatione, quam incurrit ex quo abſolutionem extorſit. Gloſſ. in *v. excom.* Io. Mon. *num.* 5. Dom, *nu.* 2.

18 Sed ſi, qui extorſit abſolutionem fuit alius, ille eſt excommunicatus, Ao vero ſit excommunicatus ille, qui fuit abſolutus, dicendum eſt non eſſe excommunicatum. In duobus tamen caſibus illum eſſe excommunicatum plures affirmant. Primus eſt, ſi mandauit per vim, vel metum abſolutionē extorqueri. Ita Gloſſ. *in v. excommunicatum.* Io. Mon. *num.* 6. Caier. Sylueſ. Tabien. Suarez, Sayrus, locis citatis, & alij. Sed hoc neget Bonac. *d. p.* 15. *num.* 8. ea regula generali, quod cenſura lata contra facientes, noo afficit mandantes, ſed prior ſententia amplecti debet, quia regula allegata non applicatur, Nam qui mandat inferri timorem, ſeu qui etiam non præcipit, ſed rogat potentem vt vim, vel timorem incutiat Epiſcopo ad effectum obtinendi abſolutionem verè, & propriè abſolutionem extorquet, quia facit, vt ſibi abſolutio detur à coacto per vim, aut metum. Non intereſt enim an ipſe immediatè per ſe ipſum vim, aut timorem inferat, an per alium oomine ſuo agētem, vel ab eo motum; ſemper enim ille eſt, qui extorquet.

19 Secundus caſus eſt, ſi idem abſolutus extorſiooem abſolutionis ratam habuit. Io. Mon. *num.* 6. Syluef. *d. n.* 43. Tabien. *d. caſu* 32. Sayr. *d. nu.* 12. Sed hoc negat Bonac. *d. n.* 8. quia ratihabitio in materia pœnali noo æquiparatur mandato, niſi in caſibus in iure expreſſis. *Et hoc* ratiooabiliter affirmatur.

20 Ad incurrendam vero hanc excommunicationem non ſufficit, quod ſit incurſus timor ad finem extorquendi abſolutionem, ſed neceſſe eſt, quod abſolutio in effectu ſit extorta, nam ſolum ſunt excommunicati, qui abſolutionem hanc extorſerint Gloſſ. in *v. extorſerint.* Mon. *n.* 4. Arch. Auchar. *num.* 1. Franc. *num.* 7. Syluest. Caiet. Tabien. Suarez, Bonac. locis citatis, & alij DD. communiter.

21 Hæc tamen cenſura non eſt reſeruata, vt notant Gloſſ. & alij DD. citati, & ideo ab ea abſoluere poſſunt, qui vel in foro fori, vel in foro conſcientiæ ab excommunicatione non reſeruata poſſunt abſoluere. Et ideo ex hoc textu non potuit colligere Barboſ. *num.* 3. quod *Princeps, ſeu* Dominus temporalis iniuſto metu compellens iudicem, vt abſoluat denuociatos de interdicto, aut vt relaxet interdictum loci, incurrit excommunicationem reſeruatam *Papæ*: Excommunicatio enim hic lata non eſt reſeruata.

22 An vero compellens iudicem à quo excōmunicatio, aut alia ceoſura fuit lata, vt ab ea abſoluat, vel eam reuocet, incidat in canonem 14. Bullæ Cœnæ. Bonac. *diſp.* 1. *q.* 15. *p.* 1. *n.* 21. ait oon incidere, quia in illo Canooe excommunicantur, qui compellunt partes actrices, non vero eſt ibi ſermo de compellente iudicem. Videantur DD. in dictam Bullam ſcribentes.

23 Norandum primo abſolutionem à cenſura vocari beneficium Dom. & Franc. *num.* 1. Gratis enim debet concedi, vnde ſimonia eſſet, ſi Iudex pro pretio abſolutionem à ceoſura tribueret. *cap. ad aures. ſup. de ſimon.*

24 Not. 2. quod excommunicatio ſententia dicitur, & tamen prolationem illius non eſſe pro-

prie

Digitized by Google

priè ſententiam; quia potius punit, quam diffiniat, dicunt Archid. Anchar. *num.* 1. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 2. Quod notandum dicunt pro ſtatutis, in quibus verba propriè intelligi debent, vt in *cap. In noſtra, ſup. de immunitat.* & *Clem. quod circa de elect.* Videantur notata ſupra *cap.*

25 Not. 3. quod aliqui concluſionem huius textus extendunt nedum ad prolationem excommunicationis, ſed etiam ad quamcumque ſententiam, vt ſcilicet ſit ipſo iure nulla, ſi ſit lata per metum. Ita Franc. *nu.* 7. Farinac. autem *Fragmen. Crimin. lit. M. num.* 44. quem ſequitur hic Barboſ. *num.* 4. aſſerit, quod metus annullat ſententiam, ſed non explicat an ipſo iure. Extendit autem hoc Franc. volens, quod omne exercitium iuriſdictionis ex metu irritetur ipſo facto. Sed oppoſitum colligitur ex hoc textu, in quo abſolutio extorta per metum ſpeciali iure irritatur; hoc igitur iure ablato, nec abſolutio eſſet ipſo iure irrita: Cum igitur non detur ſpeciale ius irritans ſententiam ipſo facto, non eſt cenſenda hoc modo irrita. Et ita tenet hic Gloſſ. Io. Andr. in *v. vacuamus.* Panorm. in *d. cap. Abbas. nu.* 17. Vbi dat regulam, & ait, quod regulariter metus non irritat ipſo facto, cum interuenit in iuriſdictione exercenda.

26 Not. 4. cum Io. And. quod hæc conſtitutio non poteſt trahi ad præterita, vnde qui ante illam extorſiſſet abſolutionem à cenſura non fuiſſet excommunicatus. Ex quo notant Dom. *num.* 5. & Franc. *nu.* 5. Quod etiam ſi ratio nouæ legis trahi poſſit ad præterita, tamen ſi nouam pœnam imponit, quantum ad illam nunquam trahitur ad præterita. Sed dicitur, quod nec quoad pœnam, nec quoad culpam lex ad præterita trahi poteſt. Nam implicat quod lex obliget, quæ non eſt; igitur implicat, quod ſit culpa contra legem commiſſa, tunc cum lex non erat, neque obligabat. An & qualiter vero afficiat pendentia in futurum, videatur Gloſſ. in *cap. Licet canon. v. De cætero. ſup. de elect. in hoc lib.* Et quod conſtitutio natura ſua non trahatur ad præterita colligit eadem Gloſſ. *ex cap. penul. §. Prohibemus ſup. de off. legati in hoc lib.* Videantur ibi notata.

27 Notandum 5. Audaciam inſolentium creſcere, niſi timore pœnarum coerceatur; ideoque neceſſarias eſſe leges pœnales, vt per eas impetus animorum currentium in præceps ad illicita retineatur. Io. Mon. *num.* 4. Butr. *num.* 1. Dom. §. *Ne autem. num.* 1.

28 Habetur etiam 6. ex hoc textu, quod excommunicatus poteſt excommunicari, & ſic idem poteſt ligari pluribus excommunicationibus, quaſi quibuſdam vinculis replicatis. *cap. Egeltrudam* 3. *q.* 4. & *cap. Ita quarumdam, de Iudæis.* Gloſs. *in v. excomm.* Dom. §. *Ne autem, nu.* 2.

29 Colligitur quoq; 7. quod cum excommunicatio huius textus non ſit lata niſi contra eos, qui de facto extorſerint abſolutionem, quod cum lex imponit pœnam pro actu perfecto, pœna non incurritur, licet quis attentauerit, & ad præambula ad illum actum deuenerit, ſed actum non perfecerit, vt eſt textus in *cap. Perpetua, ſup. de elect.* & notant hic Gloſſ. *in v. extorſerint.* Dom. §. *Ne autem num.* 3. & alij DD. ſupra *num.* 20. relati.

30 Et nihilominus benè adnotat Anchar. *numer.* 1. quod hic per hanc legem punitur affectus, licet non fuerit obtentus effectus. Nam abſolutio intenta non obtinetur, quia abſolutio irritatur, & tamen excommunicatione punitur. Quando enim lex prohibet actionem externam, ſufficit ſi illa externè ſit completa; ſic enim extorſio completa eſt, ſi abſolutio extrinſecus data eſt ob vim, vel metum incurſum. Non intereſt vero an actio finem intentum obtineat, quia imo & in hac delinquens punitur duplici pœna, ſcilicet, vt in vanum contra legem operetur, & per pœnam aliam tranſgreſſio legis puniatur.

SVMMARIVM.

1 *Decretalis iſta ad quid data.*
2 Regula textus.
3 *Quid ſit reſtitutio in integrum.*
4 *Habet appellationis ſpeciem.*
Quid det reſtitutio ad appellandum.
5 *Reſtitutis aliquando reponit in poſſeſſionem.*
6 *An actio reſcindens, & reſciſſoria poſſint ſimul cumulari.*
7 *Eccleſiæ conuenit reſtitutio in integrum.*
8 *Quæ ſint Eccleſiæ.*
9 *Etiam Hoſpitalibus, & Confraternitatibus.*
10 *Duo requiruntur ad hanc reſtitutionem.*
11 *Læſio eſt neceſſaria.*
12 *Sufficit inutilitas, ſeu læſio in pretio.*
13 *An pro modica læſione detur reſtitutio.*
14 *Læſio debet eſſe manifeſta; ſed ſufficit probata.* 15
16 *Ad obtinendam reſtitutionem ſufficit fumus læſionis.*
Et quid in Romana Curia.
17 *Non competit reſtitutio ex læſione in bonis patrimonialibus.*
18 *Prælatus, vel alius nomine Eccleſiæ poſtulat reſtitui.*
19 *Qualiter ad petendam reſtitutionem requiratur mandatum ſpeciale.*
20 *Vbi ſententia, vel contractus ſit nullus non competit reſtitutio, quæ eſt remedium ſubſidiariũ.*
21 *Eccleſia ſemper dicere poteſt de nullitate ſentẽtiæ.*
22 *Si ſententia ſit ſimul nulla, & iniuſta poteſt ſimul cumulari actio contra nullitatem, & iniuſtitiam.*
23 *Datur reſtitutio ab interlocutoria.*
24 *Intellectus nonnullarum legum.*
Aliquæ limitationes.
25 *Datur reſtitutio à ſententia in poſſeſſorio.*
Datur reſtitutio etiam vbi non datur appellatio.
26 *Non datur reſtitutio aduerſus poſſeſſionem triennalem beneficij.*
27 *Nomine Eccleſiæ venit Prælatus, & alij Eccleſiaſtici ſiue iuribus Eccleſiaſticis lædantur.*
28 *Reſtitutio in integrum ſuſpendit executionem ſententiæ.*
29 *Non ſuſpendit decretum de manutenendo.*
30 *Nec executionem iam cœptam.*
Quando dicatur cœpta executio.
31 *Neque in Criminalibus, quando aliud petit enormitas delicti.*
32 *Eccleſia reſtituitur aduerſus contractum.*
33 *Etiam non obſtante præſcriptione.*
34 *Reſtitutio non competit niſi intra quadriennium.*
35 *Quadriennium quando incipiat.*
Cauſa reſtitutionis intra quadriennium finienda.

36 *Poſt.*

36 *Poſt quadriennium, nec etiam via exceptionis poteſt obtineri reſtitutio.*
37 *Nec contra lapſum quadriennij reſtituitur.*
38 *Quid in Curia Romana.*
39 *Lapſum quadriennij probare debet aduerſarius.*
40 *Datur reſtitutio poſt quadriennium, ſi omiſſio non fuit ex negligentia.*
Non currit niſi negligenti, & non impedito.
44 *Non currit ignoranti.*
45 *Etiam non obſtante præſcriptione longiſſimi temporis.*
46 *Obſtat tamen ſcientia Procuratoris.*
47 *Ignorantia debet eſſe probabilis.*
48 *Conuentum prauaricationis, & fraudis non tollit reſtitutionem.*
49 *Ex facto Iudicis, vel aduerſarij impeditur reſtitutio.*
50 *Ex rationabili cauſa datur reſtitutio.*
51 *Quadriennium non currit quandiu viuit Prælatus, qui læſit Eccleſiam.*
52 *Nec vbi frequentes Prælatorum mutationes.*
53 *Nec vbi læſio eſt enormiſſima. Quæ non eſt in beneficialibus.*
54 *Nec ſi ſententia eſt notoriè iniuſta*
55 *Nec ſi inuenta noua inſtrumenta.*
56 *Nec in cauſa matrimoniali.*
57 *Nec in cauſa dotis*
58 *A quo petenda reſtitutio.*
59 *Plures peti poteſt.*
60 *Qualiter ſuprema tribunalia non attendant quadriennium.*
61 *Duplici modo ceſſat.*
62 *Contra præiudicialia contenta in* Conſt. 57. Vrb. 8. *Eccleſia eſt reſtituta.*
63 *Eccleſia ſumitur pro Congregatione Eccleſiaſticorum.*
64 *Prælatus in omittendo præiudicat Eccleſiæ.*
65 *Prælati fraus non nocet Eccleſiæ.*

TIT. XXI.

DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM.

Cap. Eccleſia 1.

1 CVm ex decreto Alex. 3. relato ſup. in *cap. 1. eod. tit.* Eccleſiæ læſæ in ſententijs, aut contractibus reſtitutio in integrum ſit concedenda, qualiter & quando id ſit faciendum declarat Greg. 9. in hoc capit. Quod datum fuiſſe ad declarationem dicti primi capit. aduertunt Gloſſ. & Archid. *num.* 1.

2 Vnica vero regula datur in textu, quæ eſt, quod Eccleſia petẽs beneficium reſtitutionis in integrũ ad retractandam ſententiam, vel cõtractum, non debet admitti, ſi poſt quadriennium lapſum negligenter omiſit id petere. Niſi probetur ſuper hoc interuenire commentum præuaricationis, vel fraudis manifeſtę, aut alia cauſa rationabilis ſubſit.

3 Reſtitutio autem eſt quaſi iterata ſtatutio, ſiue ſituatio, & importat quandam reintegrationem prioris ſitus, quoad locum, vel prioris ſtatus quoad alia, vnde reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio. *l. Reſtituere. ff. de verb. ſignif.* Hæc vero reſtitutio diuiditur, quia aliqua eſt, ſed non in totum, quia non renouatur prior ſtatus in totum, ſed ſolum rei poſſeſſio, vel æquiualentis, & per quam ſatisfit de re ablata, & damno, ac intereſſe, & ſignificatur aliquando nomine redditionis, *cap. Cum tu, de vſur.* & aliquando nomine ſatisfactionis, *cap. In literis, de Rapt.* Alia vero eſt reſtitutio in totum, quia prior ſtatus totaliter innouatur, quia per eam redditur poſſeſſio rei, aut æquiualentis, & fructus, & priſtinum ius, & audientia, & omnia; & hæc eſt, quæ dicitur reſtitutio in integrum, & quæ à Iuriſtis diffinitur, quod ſit prioris ſtatus, vel iuris reintegratio, per quam ſubuenitur Minoribus, & Eccleſijs, vt *in l. 1. C. de ſent. paſſ. & cap. Auditis de in integ. reſtit.* Io. Mon. *in bar. rubr. num. 1.* Probus *num. 6.* Anchar. hic *nu. 2.* Sylueſ. *v. reſtitutio num. 1.* Rota *dec. 152. nu. 14. p. 8. recent.* Marcheſ. *tom. 2. de commiſſione reſtit. in integrum* §. 1. *num. 7.*

4 Appellationis vero ſpeciem habere reſtitutionem ait Marcheſ. vbi ſup. *num. 11.* vnde aduerſus lapſum temporis ad tantundem, quantum læſio abſtulit datur: puta ſi ad appellandum reſtitui contingat, intelligitur, quod poſtea infra decem dies prouocet. Quod verum eſt, quando ſumus in certo, ſed ſi in incerto, vt ad producendum inſtrumenta arbitrarium erit, vt per Zabarell. *in Clem. Ab Eccleſia num. 4. & 34. de reſt. in integ.* Semper vero hoc verum eſt, quod reponit in ſtatum priſtinum.

5 Ex Innoc. tamen & Io. And. *cap. Cum ex literis ſup. de reſtit. in integ.* aduertunt hic Anchar. *num. 1.* & Butr. *nu. 3.* quod reſtitutio in integrum infert reſtituto beneficium reparationis totalis in eo, in quo fuerat læſus, quod tamen *diſtinguendum* eſt. Nam quis per ſententiam cõtra ſe latam, vel per contractum à ſe initum aliquando læditur in totum quantum ad ius, & quantum ad rei poſſeſſionem, vt quia per ſententiam alij data eſt *rei* poſſeſſio, & qui vendidit, rem tradidit *emptori*. Aliquando vero per ſententiam, aut contractum quis non læditur in rei poſſeſſione, vt quando ſicut in præſcriptione (quis non habuit poſſeſſionem rei ex vi ſententiæ) aut contractus initi à *minore*, aut ab Eccleſia, ſed à tertio poſſeſſore. In primo caſu ex vi reſtitutionis in integrum, nedum reſcinditur ſententia, aut irritatur contractus, ſed minor, ſeu Eccleſia reponitur in poſſeſſionem rei, & in totum reintegratur. Sed in ſecundo caſu ex vi reſtitutionis in integrum irritatur quidem ſententia, aut contractus, ſed non traditur rei poſſeſſio, niſi in alio iudicio viſo de bono iure appareat rem Minori, aut Eccleſiæ eſſe tradendam. Nam cum reſtitutio in integrum contra ſententiam, aut contractum non reddat niſi ablatum per ſententiam, aut contractum, & in hoc caſu ſententia, aut contractus non læſerit quantum ad poſſeſſionem rei, ideo per reſtitutionem in integrum non redditur rei poſſeſſio; ſed ad hoc aliud iudicium eſt neceſſarium.

6 An vero in hoc ſecundo caſu, quando reſtitutio poſſeſſionis, nec principaliter, nec acceſſoriè conſequitur ad reſtitutionem in integrum, ſed alio iudicio debet obtineri poſſit vtraque actio accumulari, & ſimul in eodem iudicio peti, & reſtitutio in integrum contra ſententiam, aut contractum, & rei poſſeſſio, tractant DD. ſupra *cap. Tum ex literis, ſup. eod. tit.* Vbi inter alios Panorm. *nu. 19.* negat, reprobatque opin. Innocentij affirmantis. Cum vero reſtitutio in integrum contra ſenten-

Digitized by Google

ſententiam, aut contractum, quam dicunt actionem reſcindentem, & Butr. *num.* 3. appellat beneficium reſcindens, claudatur quadriennio, vt decernitur in hoc textu, reſtitutio vero poſſeſſionis rei, quæ dicitur actio reſciſſoria, & à Butr. dicitur vtilis reſtitutoria, claudatur vnico anno ex iure Ciuili *l. In honorarijs in fin. ff. de act. & oblig.* Panorm. *d. cap. Tam ex literis, nu.*10. vult quod hoc locum non habeat in Eccleſia, quæ reſtituitur non beneficio Prætoris, ſed beneficio iuris Canonici. Et ſic hæc actio ei competit etiam poſt annum à conceſſa reſtitutione in integrum contra ſententiã.

7 Huiuſmodi autem reſtitutionẽ in integrum competere Eccleſijs conſtat ex *cap.*1. & *cap. Auditis*, & alijs *ſup. de reſtit. in integ.* & *Clem. vn. eod. tit.* Eo; quia Eccleſia in hoc æquiparetur minori facto maiori, & Reipublicæ quibus competit reſtitutio in integrum. Gloſſ. *in v. Eccleſia.* Archid. *num.*1. Anch. *num.*1. Dom. *num.*8. Barboſ. *nu.* 30. Panorm. *cap. ſup. Auditis. num.*10. *eod. tit.* Imo Eccleſia æquiparatur Imperio. Archid. *num.*1. & Panorm. *d. num.* 10. Quamuis aſſimilatio huiuſmodi non ſit in omnibus, & per omnia, vt notat Barboſa *d. num.*30. Nec tamen ex ſola vi huius aſſimilationis competit Eccleſiæ reſtitui in integrum, ſed ex lege ſibi propria, & in *d. cap* 1. & alijs *ſup. eod. tit.* & *Clem. eod. tit.* & hic ſancita, & conceſſa. Vnde non valet argumentum ex eo, quod in aliquo caſu minori non ſit conceſſa reſtitutio, deducere, quod nec ſit conceſſa Eccleſiæ; in multis enim caſibus Eccleſia priuilegium minoris excedit.

8 Nomine vero Eccleſiæ hic veniunt nedum Eccleſiæ Cathedrales, ſed etiã minores, & quæcunque Monaſteria, Hoſpitalia, & reliqua loca pia authoritate Epiſcopi erecta, atque fundata, quia priuilegia Eccleſiarum cæteris locis pijs ſunt communia, per tex. *in l. Omnia priuilegia. C. de Epiſc. & Cler.* Vnde quoad iuris effectus loca pia, & Eccleſiæ æquiparantur, vt deducitur ex *cap. Requiſiſti, v. ſecus autem.* ibi, *aut alijs pijs locis, de teſtam.* Archid. *num.* 1. Io. Andr. Anchar. *num.* 1. Dom. *num.*10. Franc. *num* 4. Barb. *num.*3. & 4. Sturna *de reſtitut. in integrum q.*3. *n.* 4. Tiraq. *de priuil. piæ cauſæ, priuil.*138. Bald. *in auth. Hac tui porrectum C. de ſacroſ. Eccl.*

9 Quod tamen Hoſpitalia, & loca pia debeant eſſe erecta authoritate Epiſcopi, adhoc vt gaudeant beneficio reſtitutionis in integrum requirunt Anchar. *num.* 1. Franc. *num.* 4. Barb. *num.* 5. Bald. *vbi ſupra*. Priuilegium vero hoc nec etiam extendi ad Confraternitates laicorum, ex Bald. & Anchar. vult idem Franc. *num.*4. Sed eſſe loca pia, ſi ſint fundatæ authoritate Epiſcopi ad ea, quæ ſunt religionis, & diuini cultus, & pia opera, probat Barboſ. *nu.*5. per Gloſſ. *in cap.*4. *de relig. dom.* Et *in Clem. quia contingit in v. altaria, eod. tit.* Tulc. *L. H. concl.*159. & 163. Si etiam teſtator reliquit bona ſua pro ædificanda Eccleſia, vel Monaſterio dato executore, ſi Eccleſia eſt cœpta, quod gaudeat hoc priuilegio, ſecus ſi nondum eſt cœpta per Dom. *num.*10. & per Hoſtien. & Io. *cap.*2. *ſup. de immunit. Eccl.* & per Rotam *dec.*341. *in antiq.* vult idem Franc. *d. num.*4. Verum hic attendi debet an bona ſint ad pium vſum applicata immutabiliter, & ſic iam ſint Deo ablata, & ideo bona Religioſa; hoc enim poſito iam ſubſtantialiter pia ſunt, & ſub iuriſdictione Eccleſiæ, & Prælatorum eius adminiſtratione, aut regimine, & directione cadunt, ideo pia cenſenda ſunt, & hoc priuilegio gaudere debent. Videantur quæ in ſimili probaui, de bonis Eccleſiæ non alienandis, *tom.*1. *de ſtatut. q* 185. *n.*7. *à nu.*447. *pag.*318. Vbi ex hoc probaui bona Hoſpitalium, & Confraternitatum non poſſe alienari ſine ſolemnitate Paulinæ. Sed & hoc puto addendum, quod hic nomine Eccleſiæ non venit Eccleſia, ſeu templum materialiter ſumptũ, ſed corpus Eccleſiaſticarum perſonarum, ſeu perſonæ pro Eccleſiaſticis bonis litem habentes; bona vero Eccleſiaſtica cenſeri debent, quæ ad pium vſum immutabiliter ſunt deputata, vnde nec ſine ſolemnitate Paulinæ alienari poſſunt.

10 Duo tamen requiruntur ad hoc, vt Eccleſiæ debeatur in integrum reſtitutio, ſcilicet, quod Eccleſia ſit læſa, & quod hæc læſio ſit manifeſta. Prob. *ad mon. nu.*1. Coccin. *dec.*234. Fagnan. *cap. Requiſiuit. nu.* 7. & ibid. DD. eod. tit.

11 Primo igitur requiritur, quod Eccleſia ſit grauiter læſa, Panorm. *cap.* 1. *num.* 2. & *cap. In literis, num.* 5. *de reſtitut. in integr.* Seraph. *deciſ.* 1238. *num.*1. Caual. dec. 194. *num.* 4. Coccin. *deciſ.* 234. *num.* 1. & 263. *num.* 5. Rota *deciſ.* 307. *num.* 1. *part.* 2. & *deciſ.* 291. *num.* 2. *p.* 5. & *deciſ.* 105. & *deciſ.* 241. *num.* 1. & *deciſ.* 277. *par.* 8. *rec.* Ideo ſi petitur reſtitututio contra ſententiam, neceſſe eſt, quod illa ſit iniuſta. Iuſta enim ſententia non grauat. Rota *deciſ.* 1. *num* 1. & *dec.*66. & *dec.*170. *nu.*2. *p.*6. *rec.* Et ſi petitur reſtitutio contra contractum, opus eſt, quod per illum Eccleſia manſerit læſa, *cap.*1. *ſup. eod. tit.* & DD. ibid. Rota *dec.*445. *nu. fin.* coram Coccin.

12 Vbi *nu.*5. quod aliquando ſufficiat, ſi contractus ſit inutilis Eccleſiæ, quia cum ad alienandum aliquando ſufficiat Eccleſię vtilitas putatiua, vbi ab initio cauſa primaria vtilitatis adfuit, vt quia bona fuerint ſterilia, licet non fuerit vtiliter contractum in pretio; tunc licet contractus non ſit nullus, datur Eccleſiæ reſtitutio in integrum. Et ſic ita ad reſtitutionem ſic eſt neceſſarium, quod Eccleſia fuerit læſa, quod tamen ſufficit illa læſio, quam Eccleſia ſuſtinuit quia fuerit læſa in pretio.

13 Sed dubium eſt, an ſufficiat læſio parua, vel potius requiratur ænormis. Reſtitutionem enim competere etiam pro modica læſione tenet, Barb. *hic num.* 6. citata *l. minoribus.* 6. *ff. de minor.* & *l. Propterea.* 22. *ff. de dam. infect.* Gloſſ. 3. *in l.*2. *C. ſi aduerſ. vend. pign.* Couar. *l.*1. *var. cap.*3. *num.*11. Sed contraria ſententia eſt communior DD. in *cap.*1. *eod. tit.* vbi Hoſtien. *num.* 2. Panorm. *in* 2. *notab.* Fagnan *nu.*8. Sed dicitur cũ Couarru. *d. cap.* 3. *num.*11. non debere attendi paruitatem comparatiuam, quia ſæpè quod eſt comparatiuè paruum ſicuti eſt quantitas centum aureorum, ad quantitatem centum mille, eſt in ſe magnum. Et hoc eſt, quod attendi debet, in concedenda reſtitutione in integrum, ad quod etiam ſufficit, ſi læſio ex circumſtantijs perſonæ, vel temporis, aut loci, &c. ſit magna. Cæterùm leuia non magnificũt à lege, nec ratio petit vt plurimi æſtimentur, & ideo vbi læſio ſpectatis omnibus eſt leuis, pro ea non datur reſtitutio. Hoc autem iudicare eſt poſitum in prudentis Iudicis arbitrio.

14 Secunda conditio eſt, vt hæc læſio ſit manifeſta, debet enim conſtare de bono iure petentis

reſtitui in integrum, Coccin. dec. 104. nu. 1. & dec. 212. 9. & dec. 394. 5. Greg. 15. dec. 459. 1. Rota dec. 1. nu. 2. p. 6. Non dicitur vero conſtare de bono iure petentis reſtitutionem in integrum contra contractum, aut ſententiam, niſi conſtet de læſione ex contractu proueniente, vel de iniuſtitia ſententiæ, ex qua reſultat læſio. Benint. concl. 85. nu. 10. Rota deciſ. 1. de reſtit. in integ. in nouiſſ. & in rec. dec. 332. num. 1. p. 1. & part. 2. dec. 307. num. 1. dec. 329. num. 1. dec. 731. nu. 1. Vnde conſtito de iuſtitia ſententiæ nunquam datur reſtitutio. Rota dec. 131. num. 1. par. 1. recent. & deciſ. 354. poſt 2. lib. Conſil. Farin

15 Non eſt tamen neceſſe, quod huiuſmodi læſio ſit notoria Cæſar de Graſſ. dec. 10. num. 12. de ſent. Seraph. deciſ. 251. num. 2. Rota deciſ. 351. num. 1. p. 1. diuerſ. & dec. 492. num. 1. p. 1. recent. & deciſ 635. in fin. p. 2. & dec. 343. n. 1. p. 6. & dec. 50. num. 2. par. 7. Sufficit igitur, quod ſit certa, & manifeſta ea probatione, & eam probare ſpectat ad Eccleſiam, quæ in integrum petit reſtitui.

16 Debet vero hic diſtingui audientia, & introductio cauſæ reſtitutionis in integrum, à conceſſione reſtitutionis, ſeu à reſtitutione ipſa reſcindente contractum, aut irritante ſententiam prius iniuſtè datam. Nam ad primum obtinendum ſufficit ſemiplena probatio imo ſolus fumus læſionis, vt conſiderauit Rota in Rom. Spol. 17. Iunij 1602. coram Ortembergo, & in Piſtorien. beneficij 11. Maij 1618. coram Buratto, Gratian. diſcept. 437. nu. 45. & 46 Sfort. Odd. par. 1. q. 36 nu. 46. de reſt. Surd. conſ. 95. num. 15. & 26. Beltramin. add. ad deciſ. 459. Greg. 15. num. 11. Veſtr. in prax. l. 8. c. 3. nu. 9. Imo addit Marcheſ. de commiſ. reſtit. in integ. §. 1. num. 14. quod huiuſmodi probatio non habet locum in Romana Curia, in qua abſque eo, quod aliquid probetur ſufficit offerre commiſſionem reſtitutionis in integrum, ſiue alterius cauſæ probatione, & partim datur. Sed ad concedendam reſtitutionem neceſſaria eſt plena, & concludens probatio læſionis, Beninten. d. concl. 85. num. 10. Rota d. deciſ. 354. poſt 2. lib. Conſil. Farin. & in Piſtorien. Beneſ. 11. Martij, coram Buratto, Beltram. addit. ad dec. 459. Greg 15. nu. 11. Et ea Inn. & Panorm. Marcheſ. d. nu. 14.

17 Addit vero Barb. num. 16. ex Gloſſ. 2. in Clem. vn. eod. tit. vbi Card. nu. 14. Panorm. n 10. Bero. in cap. 1. num. 142. ſup. eod. tit. Sfort. q. 3. a. 8. Redoan de reb. Eccl. non alien. quæſ. de reſt. in integ. §. 1. nu. 9. Couar. l 1. var. cap. 4. num. 3. hoc non verificari ſi lædantur ipſi Prælati in ſe, vel in bonis proprijs. Nam bona patrimonialia Clericorum præſcribuntur ſicut bona laicorum, & in his bonis non competit Clerico reſtitutio in integrum, ſicut competit in bonis Eccleſiæ. Fagnan. cap. Epiſcopus num. 37. de Præben. Specul. tit. de reſtit. in integ. §. Qualiter. verſ. Sed numquid. Si tamen læſio Prælati in ſe redundaret in Eccleſiam, & ipſa dici poſſet læſa, haberet locum in integrum reſtitutio.

18 Soppoſita igitur læſione Eccleſiæ, ipſa iuſtè reſtitutionem in integrum poſtulat. Sed cum Eccleſia ſit perſona ficta pro ea reſtitutionem poſtulat Prælatus, qui hic ſub nomine Eccleſiæ venit, Vel ſi ex aliqua cauſa repellatur Prælatus, vt puta, quia ſit inhabilis, vel quia lis ſit contra ipſum, tunc vel per Curatorem quando erit neceſſarius, vel per alium, vt his tradunt Archid. nu. 2. Io. And. nu. 4. Anchar. num. 1. Dom. num. 1. & 6. Franc. nu. 1. Barb. nu. 15. Cum hoc diſcrimine tamen, quod alius à Prælato non admittitur ad petendam hanc reſtitutionem ſine mandato ſpeciali, ſed Prælatus alias non impeditus mandato non indiget ſpeciali, ſed ex vi officij ſui, & ex adminiſtratione quã habet à iure admitti debet. Specul. hoc tit. §. 2. num. 22. Panorm. in cap. Suſcitata. num. 6. & ibi Card. q. 3. eod. tit. Couar. l. 1. var. cap. 6. nu. vlt. Quod & eſt verum de Tutoribus, & Curatoribus, & Curatoribus, & alijs ſimilibus habentibus à iure adminiſtrationem bonorum vel Minorum, vel Eccleſiarum, vt ex Innoc. aduertit Panorm. d. cap. Suſcitata.

19 Sed dum etiam dictum eſt requiri in alio mandatum ſpeciale, hoc intelligitur, ſi reſtitutio principaliter petitur, ſecus ſi incidenter. ſup. cap. 4. nu 12. de Proc. in hoc lib. Marcheſ. de commiſſ. reſtit. in integ. §. 1. nu. 57. Procurator etiam factus dominus litis eamdem poteſt petere. Idem num. 58. & nu. 59. quod ſine ſpeciali mandato peti poteſt intra tempus ad appellandum. Et amplius, quod eam poteſt petere Syndicus ciuitatis, vel habens publicum officium, & nu. 60. ſi adeſt clauſula cum facultate ſupplicandi, quia ſupplicatio largo modo comprehendit petitionem reſtitutionis.

20 Diſtingui etiam debet inter nullitatem contractus, aut ſententiæ, & eius iniuſtitiam. Nam vbi ſententia ſit nulla, non habet locum reſtitutio in integrum, quæ eſt remedium extraordinarium, vt ait Dom. nu. 6. & ſubſidiarium, Rota deciſ. 345. num. 2. apud Farin poſt reſponſa criminalia, quod non competit niſi data re iudicata, Rota dec. 412. nu. 7. p. 5. rec. nimirum data ſententia alias valida, ſed iniuſta, vel contractu lædente Eccleſiam. Marcheſ. tit. 2. de commiſ. reſt. in integ. §. 1. n. 7. Et idem dicitur ſi contractus ſit nullus, vt in l. In cauſa, la 2. & ibi Bart. ff. de min. Gloſſ. in v. Redire, ſup. cap. 1. eod. tit. vbi Innoc. in princ. Io. And. num. 6. Fagnan. num. 10. & 16. Odd. de reſtit. in integ. par. 1. q. 17. a. 2. nu. 1. & ar. 5. nu. 48. Rota dec. 731. nu. 2. p. 2. recent. Et ex hoc Fagnan. vbi ſup. nu. 18. colligit, quod ſi Eccleſia ſit læſa, & decepta vltra dimidium iuſti pretij caperiri debeat remedio ordinario. l. 2. C. de reſcind. ven. cap. Dilecti, & cap. Cum cauſam, de empt. & vend.

21 Si autem ſententia, vel contractus ſit nullus adeſt parata via ordinaria, per quam poteſt inſtrui cauſa de nullitate, quod Eccleſia læſa facere poteſt ſemper nullo ſeruato quadriennio, ſed quotieſcumque ſibi conſtiterit de nullitate, & de ea dicere voluerit. Io. Mon. nu. 2. Anchar. n. 2. Butr. nu. 5. Dom. nu. 9. Barboſ. nu. 34. Vant. de null. tit. quoties, & intra quod tempus. nu. 8.

22 Verum eſt, quod ſi ſententia ſit ſimul nulla, & iniuſta, poteſt Eccleſia intentare iudicium nullitatis, & reſtitutionis in integrum, cum ſententia vtroque vitio laboret, & dato quod non eſſet nulla, adhuc quia iniuſtè lædens Eccleſiam deberet de reſtitutionem in integrum reuocari. Et ideo, quod cauſa reſtitutionis in integrum poſſit cumulari cum cauſa appellationis, & nullitatis in eadem commiſſione, ex Rota dec. 1. nu. 2. de reſcript. tradit Marcheſ. d. §. 1. num. 144 vbi plura habet de hac cumulatione Roias dec. 114. num. 1. & 6.

23 Contra vero quamcumque ſententiam

lædentem

Digitized by Google

lædentem debet Eccleſia reſtitui in integrum, *cap. Tum ex literis*, *cap. Suſcitata*, *cap. Coram ſup. eod. tit.* Et quidem nedum contra diffinitiuam, ſed etiam contra interlocutoriam. *d. cap. Caram*, ibi, *interlocuti ſumus*. Franc. *num.* 4. Anchar. *num.* 4. Barb. *nu.*6. Bart. *in l. Diuus nu.*6. *ff. eod. tit. & Albert. in l. minor autem*. *n.* 4. *ff. de min.* Sfort. *qu.*68. *à num.* 4. Nec obſtat, quod interlocutoria dicatur eſſe leuis præiudicij, at vero in leui præiudicio non datur in integrum reſtitutio. *l. Scio.* 4. *ff. eod. tit. l. ſi ex cauſa.* 10. & *l. penult. ff. de minor. l.* 1. *C. ſi aduerſus vend. pignor.* Tum quia interlocutoria ſuper peremptorijs eſt magni præiudicij. Et magni præiudicij etiam eſſe poteſt aliqua interlocutoria ſuper dilatorijs, vt ex Io. And. *in d. cap. cauſam*, aduertit hic Dom. *nu.*5. ſentiens in his dari reſtitutionem in integrum, Marcheſ. *de cammiſ. reſtit. in integ.* § 1. *nu.*188.

24 Nec obſtant iura citata, quia *l. ſcio ff. eod. tit.* ſolum in ſatis minimis, & hoc in caſu, quod fiat præiudicium maiori ſummæ dicit non dari reſtitutionem, quare vbi læſio non ſit ſatis minima, nimirum vbi ſpectatis omnibus non ſit minima, ſed arbitrio iudicis ſit grauis, & æſtimanda dari debet in integrum reſtitutio. Cæteræ vero leges loquuntur in caſibus particularibus, & vt ait Barboſ. *d. nu.* 6. verificantur etiam ſi læſio ſit magna, nimirum quando læſio eſt in pignore iudiciali diſtracto propter authoritatem Magiſtratus, vt *d. l. ſi ex cauſa*. Seu ſecundo ſi læſio ſit in pignore conuentionali, quod creditor iure creditoris diſtraxit, vt in *d. l.* 1. *C. ſi aduerſ. vend. pign.* Item 3. in vendit. rei minoris, quæ ſeruando ſeruari non poteſt, vt *in d. l. pecul. ff. de Min.* Cæterum niſi præiudicium reſultans ex interlocutoria ſit adeo minimũ, vt penſatis penſandis arbitrio Iudicis non ſit æſtimandum, etiam contra interlocutoriam debet dari Eccleſiæ reſtitutio in integrum.

25 Sic nec debet diſtingui ſententia in petitorio, quia etiam contra ſententiam in poſſeſſorio ſumariſſimo datam competit Eccleſię in integrum reſtitutio, iuxta text. *in cap. vlt.* 2. *qu.* 6. Anchar. *nu.*4. Butr. *nu.* 8. Dom. *nu.* 6. Franc. *nu.* 4. Barboſ. *nu.*7. plures alios referens. Nec obſtat, quod ſententia in poſſeſſorio dicatur eſſe modici præiudicij, & in modicis non datur reſtitutio, *d. l. ſcio ff. eod. tit.* Et quia contra illam ſententiam non datur reſtitutio, à qua non datur appellatio in maioribus. At verò à ſententia in poſſeſſorio non datur appellatio *l.* 1. *C. ſi de moment. poſſeſſ.* Nam vt ex Goffr. aduertit Butr. huiuſmodi allegationes procedent ex ſubtilitatibus Iuriſtarum, qui ſimplicitatem Iuris Canonici perturbare nituntur. Etenim ſententia data in poſſeſſorio nec vilis eſt, nec modica abſolutè, ſed ſolum comparatiuè ad latam in petitorio, cum alias non modicum, ſed magnum præiudicium ſit ſuccumbere in illa. *Inſtit. de Interd.* §. *commodè*, & præſertim quia agendo rei vindicatione difficile eſt probare proprietatem, *vt l. At qui natura.* §. *Cum me abſente. ff de neg. geſt.* Nec eſt verum, quod à ſententia in poſſeſſorio non detur appellatio; hæc enim datur, ſaltem de iure canon. quod à quolibet grauamine permittit appellare, *cap. Vt dilectus, de appell.* & quod in iudicio poſſeſſorio poſſit appellari eſt expreſſum *in cap. Cum ad ſedem. de reſtit. ſpol.* Quamuis nec ſit verum non dari reſtitutionem contra ſententiam, à qua non datur appellatio, vt *ex l. Præfecti. ff. de min.* probat Butr. de ſententia Præfecti prætorio.

26 De iure autem non dari reſtitutionem in integrum aduerſus poſſeſſionem triennalem, & pacificam in beneficijs dixit Rota *dec* 959. *n. fin.* coram Penna, ex Caſſad. *dec.* 2. *num.* 2. *de reſtit. in integ.*

27 Indifferenter igitur contra quamcumque ſententiam, ſi lædat, & ſit iniuſta, reſtitutio in integrum competit Eccleſiæ; Nomine vero Eccleſiæ veniunt Prælatus, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, ſi in iuribus Eccleſiaſticis lædantur. Barboſ. *num.*8.

28 Et quia quantum ad virtutẽ ſuſpendẽdi iudicium æquiparatur appellatio, & in integrum reſtitutio, *l. ſi cauſa cognita.* 32. *C. de tranſact.* iuncta *l.* 1. *ff. Nil nouar. pend. appell.* ideo pendente iudicio reſtitutionis in integrum (ſi tamen reſtitutio non ſit gratioſa, ſed in ſignatura iuſtitiæ conceſſa. Rota *in Brixien. Parochialis*. 2. *Decim.* 1592. coram Mellino apud Marcheſ. *tom.* 2. *de commiſſ. pag.* 161. *que* inter impreſſas Mill. eſt 23.) ſententia lata non debet exequi, ſed oportet eam ſuſpendere. Lancell. de attent. *l.* 2. *cap.* 18. *nu.* 10. Sfort. *q.*43. *à nu.*2. Barb. *hic nu.*11. Couar. *Pract. cap.*25. *num.*7. Marcheſ. *commiſſ. de reſt. in integ.* §. 1. *n.*11. Et tamen ſi ei, qui impetrauit reſtitui præfigatur tempus ad docendum, ſe debuiſſe reſtitui, & in tempore præfixo nihil releuans adduxerit, commiſſio reſtitutionis in integrum non retardat executionem. Penna *dec.*163. *nu.*4. Put. *dec.*456. *lib.*3. Anton. Aug. tit. *de reſtit. in integ.* §. 10.

29 Quod tamen tripliciter limitatur. Nam primo pendentia cauſæ reſtitutionis in integrum non impedit mandatum executiuum de manutenendo. Hoc enim datur etiam in gradu reſtitutionis in integrum Cæſar de Graſſ. *dec.*4. *in fin. de cauſ. poſſeſ.* Greg. 15. *dec.*458. *num.*8. & ibid. Beltr. *nu.* 10. Rota *dec.*38. *par.*1. *diuerſ.* & *dec.* 144. penes Cenc. *de cenſ.* & *dec.*111. *nu.*8. *p.*1. *recent.* & *dec.*132. *nu.*11. *par.*7. *recent.*

30 Similiter cœpta executio nõ impeditur, nec ſuperſendum eſt ab vlteriori ſententiæ executione. Cæſar de Graſſ. *deciſ.* 1. *num.* 14. *eod. tit.* Seraphin. *deciſ.* 777. *nu.* 12. Rota *deciſ.* 379. *num.* 2. & *deciſ.* 545. *num.* 1. *par.* 1. & *deciſ.* 138. *num.* 2. *par.* 2. & *deciſ.* 264. *par.* 7. *recent.* Put. *deciſ.* 285. *lib.* 2. Penna *deciſ.* 1405. *nu.* 2. Coccin. *deciſ* 17. *nu.* 4. Beltram. *addit. ad deciſ.* 458. *num.* 10. *Gregor. xv.* Iuxta vero opinionem Rotæ, tunc executio dicitur cœpta cum fuerint decretæ, & relaxatæ executoriales Rota *dict. deciſ.* 545. *num.* 5. *par.* 1. & *deciſ.* 138. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* Marcheſ. *d.* §. 1. *num.* 110. Imo ſufficere ſecundum ſtylum Rotæ, ſi ſit petita executio, tradit Rota *dict. deciſ.* 263. *nu.* 4. *par.* 7. *recent.* ex Alex. *conſ.* 223. *n.* 6. *vol.* 6. Ripa *in l.* 4. §. *condemnatum n.* 32. *in fin. ff. de re iud.* Rota *deciſ.* 346. *n.* 6. *par.* 1. *diuerſ.* Penna *deciſ.* 1405. *n.* 2. Et hanc opinionem ſequitur etiam ſignatura, vbi agitur de ſententijs Rotalibus, vt ex Marcheſ. *tom.* 1. *de commiſſ.* & ex Rota *in Pampilonen. beneficiorum de Zaffalla* 7. Aprilis 1617. coram Dunozetto, teſtatur Beltram. *addit. ad deciſ.* 458. *num.* 10. *Gregor. xv.* Vbi benè aduertit non ſufficere, quod in ſententia fuerit decretum, & relaxatum mandatum, quia alias eſſet modus infallibilis impediendi reſtitutionem, cum ſemper in ſententijs poſſit relaxari mandatum, vt conſiderauit Rota in Bononien. Cenſus coram Iu-

ſto apud Marcheſ. *de commiſſ. tom.* 2. Et tamen quod in certis caſibus executio petita impediatur per reſtitutionem in integrum, dixit Duran. *deciſ.* 190. *num fin.* Sed nihilominus, quod abſolutè ſignatura teneat non cenſeri cœptam executionem, niſi poſt captionem pignorum teſtatur Penna *deciſ.* 1405. *n* 2. vnde ex ſolo ſtylo Rotæ eſt, quod ſufficiat petita executio, ad hoc vt non impediatur a reſtitutione in integrum. Sed & vlterius conſiderandum, quod ſi poſt obtentam commiſſionem reſtitutionis in integrum iudex deputatus inhibeat, ne quis audeat impetrantem moleſtare hæc inhibitio etiam retardat cœptam executionem, Roias *deciſ.* 325. *num.* 5. poſt Lancell. *par.* 2. *cap.* 18. *num.* 119.

31 Tertiam limitationem ponit Marcheſ. *d.* § 1. *num.* 156. vt ſcilicet regula non procedat in criminalibus, quando enormitas delicti executionem peteret, ſeu nimirum ſcandalum afferret ex Baldo, *cap* 1. *prope finem de off. deleg.*

32 Paritèr etiam contra contractum ſi in eo lædatur, competit Eccleſiæ reſtitutio in integrum. Dom *num.* 2. Et ſic in emptionibus, & venditionibus tam ſi læſio ſit ex re empta, vel vendita, quam ſi ſit in pretio. Etiam in emptione, aut venditione ſub haſta: etiam in quaſi contractibus, & obligationibus ex illis deſcendentibus. Et lætitiam ſi contractus iuramento ſint firmati, Gloſſ. *v. contractum.* Dom. *num.* 9. Et videri poſſunt, quæ de reſtitutione in integrum pro rebus male alienatis, dixi *tom.* 1. *de ſtat. qu.* 185. *art.* 7.

33 Sic ergo Eccleſiæ competit reſtitutio in integrum contra ſententias, & contractus. Quod intelligi debet etam non obſtante præſcriptione longiſſimi temporis, ſcilicet triginta, vel quadraginta annorum. Prob. *nu.* 9. Barboſ. *nu.* 32. Card. Ottobon. *deciſ.* 51. *num.* 7. Marcheſ. *de commiſſ. reſtit. in integrum* §. 1. *num.* 193. *&* §. 2. *num.* 33. *& num.* 41. quod aduerſus enormem læſionem Eccleſiæ detur reſtitutio in perpetuum, ſeu contra præſcriptionem minorem centum annis.

34 His ergo ſuppoſitis, principale, quod hic decernitur, eſt, quod hæc reſtitutio in integrum non competit Eccleſię, niſi intra quadriennium. Ita quod lapſo quadriennio inſtari non poſſit pro habenda reſtitutione etiam ſi detur de bono iure. Vt ex Rota *deciſ.* 276. *nu* 4. *& deciſ.* 233. *par.* 3. *diuerſ.* probat Marcheſ. *de commiſſ. reſtitut. in integrum* §. 1. *num.* 23. Et reſtitutio poſt lapſum quadriennij non tenet Marcheſ. *numer.* 27. ex Aufred: *ad quaſt.* 77. *Capell. Toloſ.*

35 Incipit vero hoc quadriennium à die læſionis, & ſic à die initi contractus, aut latæ ſententiæ. Monac *num.* 2. Archidiac. *num.* 2. Io. Andr. *nu.* 4. Anchar. *num.* 2. Domin. *num.* 6. Francus *num.* 2. Intra vero hoc quadriennium nedum inchoandam eſſe. Sed finiendam cauſam reſtitutionis in integrum voluit Gloſſ. *in v. Quadriennij ſpatium*, Archid. *nu.* 2. Sforr. *qu.* 19. *num.* 38. *&* 94. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. qu.* 23. *reſtit.* §. 1. *num.* 1. Barboſa *nu.* 35. Sed Rota hoc idem tenens, hoc quadriennium vult incipiendum eſſe non à die latæ ſententiæ, ſed à tempore quo lapſus fuit annus, aut biennium conceſſum ad proſequendam appellationem, *iuxta text. in l. fin. C. de tempore in integrum reſtit. Clem.* 2. *eod. tit.* Rota *deciſ.* 13. *num.* 2. *par.* 2. *& deciſ.* 233. *n.* 4. *par.* 7. *recent.*

36 Quod ampliatur, vt Eccleſia poſt quadriennij lapſum obtinere non poſſit reſtitutionem etiam per viam exceptionis, aut replicationis iuxta terminos *l. Nam poſtea* §. *ſi minor. ff. de iure iur. & l. Nec non* 28. §. *exemplo ff. ex quibus cauſis maior. cum ſimilibus.* Adhuc enim in his terminis Eccleſia audiri non debet, per regulam huius textus, & Clem. *vn. eod. tit. & text. in dict.* §. *ſi minor.* Anchar. *hic n.* 2. Franc. *nu.* 7. Barboſ. *num.* 23. Sfort. Odd. *q.* 19. *n.* 50. *& qu.* 35. *num.* 41.

37 Et neque per viam reſtitutionis in integrum poteſt Eccleſia audiri poſt lapſum quadriennij, & contra huiuſmodi lapſum audiri, vt ex *Clem. vn. eod. tit.* colligunt hic Gloſſ. *in ver. contractum.* Barboſa *num.* 24. alias daretur proceſſu in infinitum.

38 Et nihilominus, hunc lapſum quadriennij in Curia Romana non attendi, ex Rota in Bergom. Legati 15. Nouembris 1610. coram Aſtrebaten. Et in Adrien. Iuriſd. 27. Iunij 1622. coram Pirouano, & in Roman. reſtitut. in integr. 20. Maij 1624. & 18. Aprilis 1625. coram Manzanedo, & *deciſ.* 451. *num.* 7. *&* 604. *num.* 13. coram Burato, teſtatur Barboſ. *hic num.* 17.

39 Et in omni caſu lapſum huius quadriennij in dubio probare tenetur aduerſarius, vt *ex l. ſi minorem n. eod. tit.* Sfort. *qu.* 39. *art.* 1. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1276. *num.* 2. *& concl.* 1281. *per tot.* deducit Barboſ. *hic num.* 18. E contra tamen ſi conſtet de lapſu quadriennij, ſed Eccleſia, vel minor contendant illud de iure non potuiſſe currere, ob aliquod impedimentum, vel dari cauſam ſufficientem, ob quam etiam *poſt lapſum quadriennij* debeat dari reſtitutio, onus hoc probandi *ſpectat ad* Eccleſiam, vel minorem. Card, *in cap. Tum ex litteris appoſ.* 2. *ſup. eod. tit.* Et iuxta hoc intelligitur noſter textus *in ver. niſi*, ibi, *probetur*, ſcilicet per Eccleſiam, vt dicunt Gloſſ. ibi Monac. *nu.* 4. Barb. *num.* 18.

40 Et nihilominus plures ſunt caſus, in quibus etiam poſt lapſum quadriennij competit minori, aut Eccleſiæ reſtitutio in integrum, Primus eſt, ſi *intra* quadriennium omiſſio petendæ reſtitutionis *non* fuit ex negligentia Gloſſ. *in v. quadriennij, & in ver. cauſa* Anchar. *nu.* 42. Dom. *num.* 9. Franc. *n.* 8. *&* 9. Barboſ. *num.* 19. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. qu.* 23. *de reſtit. in intr.* §. 1. *a num.* 10. Sfort. *qu.* 19. *a num.* 36. *& quaſt.* 10. *a num.* 32. Sic igitur hoc quadriennium currit ſolis negligentibus, non vero impeditis. Et propterea ſi per iudicem, aut per partem aduerſam ſtet, quod cauſa reſtitutionis in integrum non finiatur intra quadriennium, cauſa poteſt quadriennium expediri. Coccin. *deciſ.* 368. *& dec.* 482. *num.* 2. Hoſtien. *hic in v. quadriennio ſpatium* Sfort. *qu.* 19. *nu.* 12.

41 An vero reſpectu paupertatis detur reſtitutio aduerſum quadriennium, Marcheſ. *de commiſſ. reſtit. in integr.* §. 1. *num.* 25. ex Put. *deciſ.* 446. *n.* 1. *par.* 2. & Panorm. *in cap. fin. numer.* 15. *eodem tit.* dicit quod non, quia læſu permittendo lapſum quinquennij videtur huic reſtitutioni renunciaſſe. Quod eſt verum, ſi paupertas non fuit impedimentum, & cauſa, ob quam non fuit petita reſtitutio.

42 Aduertit vero idem Marcheſ. *num.* 26. quod non ſufficit probare impedimentum, niſi probetur, quod proſecutus fuiſſet, ſi non fuiſſet impeditus, & id quando non eſt notorium, debet proteſtari. *cap. ex tranſmiſſa, de præſcript.*

43 Diſtinguunt vero Doctores, & hoc quadrien-

nij

Digitized by Google

nij tempus à principio eſſe vtile, itaut non incipiat currere, niſi omni impedimento ceſſante, ſed poſtquam incœpit eſſe continuum, & currere etiam, Barbol. *num.* 20. ex. *text. in l.* 1. *ff. de diuerſ. & temp. Præſcript. & in l. vltim. C. de præſcrip. long temp.* & Gloſſ. in *v. continuum in Clem. vn. eod. tit.* & ibi Imol. *num* 16. Sed certè in noſtro reatu negligentia requiritur ad hoc, vt Eccleſia poſt quadrienniũ non poſſit obtinere reſtitutionem. Et licet dicendum ſit hoc quadriennium debere intelligi continuum, quatenus ceſſante impedimento in eo numerandi ſunt dies omnes etiam feſtiui, quantum tamen ad illud, quod dicitur, quod hoc tempus currat etiam impeditis, & quod vbi ceſſat negligentia in Eccleſis, non debeat tempus extendit extra quadriennium, non eſt conforme huic textui, & iuri Canonico; & contrarium volent Doctores citati volentes, quod ſi per Iudicem, vel aduerſarium ſtet, quod cauſa non finiatur, tempus vltra quadriennium extendatur.

44 Hinc eſt etiam, quod hoc quadriennium non currit probabilitèr ignoranti, licet per centum, aut plures annos Eccleſia ſteterit, abſque eo, quod reſtitutionem peteret, & ſic quadriennium iſtud icipit à die læſionis notæ, ſeu à ſcientia læſionis. Franc. *num.* 8. Prob. ad Monac. *nu.* 8. Barb. *n.* Bald. *in l. falſi C. ſi ex falſi inſtrum.* Alex. *conſ.* 169. *in fin. volum.* 2 Gregor. 15. *deciſ.* 425. *nu.* 11. Rota *deciſ.* 39. *num.* 1. *lib.* 2. *par.* 3. *diuerſ. & deciſ.* 3. *nu.* 2. *par.* 3. *recent. & deciſ.* 28. *num.* 41. & 157. *nu.* 25. & *deciſ.* 166. *num* 15. *par.* 8. *recent.* Caputaq *deciſ.* 418. *num.* 6. *par.* 2. Sfort. *qu.* 29. *num.* 37. Marcheſ. *de commiſſ. reſtitut. in integr.* §. 1. *numer.* 22. & 33. Vbi ex Rota *deciſ.* 2. *de reſtitut. in integr.* quod quadriennium incipit currere à die vltimæ ſcientiæ. Et *num.* 14. quod maiori conceditur reſtitutio in integrum ex ignorantia iuris, ſi de damno euitando agat; nam tunc talis error non nocet.

45 Vnde eſt, quod nullo etiam longiſſimo tempore præſcribi poteſt contra hoc ius petendi reſtitutionem in integrum durante ignorantia læſionis, vt adueniente ſcientia, & Eccleſia petente non competat ei, & non debeatur in integrum reſtitutio, quidquid in contrarium dixerit Couar. *cap. Alma mater part.* 3. §. 1. *nu.* 4. *in fin.* & alij, quos refert Sfort. *addit. dict. qu.* 29. *num.* 38.

46 Sufficit tamen ſcientis Procuratoris habẽtis ad petendam reſtitutionem in integrum ſpeciale mandatum, Rota *d.* 719. *n.* 1. & *p.* 1. *diuerſ.* Vbi quod hoc procedit, etiam ſi Procurator non ſit ſoluendo. Creſcent. *deciſ.* 254. Et ignorantia probabilis eſſe debet, quia ignorantia non probabilis non tollit negligentiam. Rota in Romana Saluiani *interdicti* 28. Ianuarij 1608. coram Iuſto, apud Marcheſ. *par.* 2. *de commiſſ. reſtitut. in integr.* §. 2. *pag.* 148. Felin. *in cap. Vigilanti num.* 4. Panorm. *conſ.* 18. *num.* 1. Et ideo ignorantia hæc vt ſufficiat, debet eſſe omnino excuſabilis. Rota *deciſ.* 387. *num.* 3. *part.* 1. *diuerſ.*

47 Imo ſufficit ſcientia præſumpta, & ex coniectutis etiam remotis deducta ad excludendam excuſationem probabilis ignorantiæ, vel ſi habita fuit ſcientia in genere, vel ſi ignorans tenebatur inueſtigare. Rota in dicta Romana Saluiani *num.* 2. & in Florentina *Iuriſpatronatus* 14 Maij 1576. & in Florentina *bonorum* 17. Nouembris 1595. coram Pamphil. ſenior. Penna *deciſ.* 515. *num.* 5. Vbi *num.* 6. quod multo minus conceditur vti beneficio reſtitutionis in integrum, quando agitur de præſcriptione iuris quærendi, quam iuris quæſiti, quia ius quærendum multo facilius tollitur, quam quæſitum *l. fin. C. de acquir. poſſeſſ.*

48 Secundus caſus generalis, in quo poſt lapſũ quinquennij competit reſtitutio in integrum, eſt, ſi præuaricationis, vel fraudis manifeſtę interueniente commento impedita fuit Eccleſia ne intra quinquennium reſtitutionem obtineret. Secundum Gloſ. autem Præuaricator dicitur, qui corruptus in totum ab accuſatione deſiſtit. *l.* 1. *ff. ad turp. & cap. Si quem nutandum* 2. *qu.* 3. Item præuaricator dicitur, quaſi variator, qui ex vtraque parte conſiſtit, vt cum quis verbo ſe tenet cum vna parte, & facto cum altera, *l. Athletas* §. *Item præuaricator ff. de his, qui not. infam.* Ioan. Mon. *num.* 2. Item Præuaricator dicitur, qui ab officij ſui præſcripto deflectit. Gloſſ. putat hic accipi nomen Præuaricatoris in ſecunda acceptione, Barboſ. vero *num.* 41. in tertia. Commentum vero hic ſumitur, vt importat deceptionem, vel occultum, vel malitioſum tractatum, vel machinamentum *cap.* 2. *diſt.* 87. ſeu fictionem, vnde commentitius ſit idem, quod fictus, Monac. *numer.* 5. Quamobrem ſenſus textus eſt, quod ſi contingat Eccleſiam infra quinquennium non petijſſe reſtitutionem in integrũ decepta ex aliqua præuaricatione, aut fraude partis aduerſæ, poteſt poſt quinquennium illam petere, & debet ei concedi, ſi tamen præuaricatio, aut fraus per Eccleſiam fuerit manifeſtè probata. Et in hoc caſu licet adſit aliqua negligentia, ſeu culpa in Eccleſia, non obſtat, quin ibi debeatur reſtitutio, quia in eo, contra quem petitur; eſt dolos, & dolus culpæ præponderat Io. Monach. *num.* 4. vbi ſubdit, quod ſi vtraque pars ſit in dolo, dolos dolo eſt compenſandum. *l. ſi ambo ff. de comp. l. ſi duo ff. de dolo.* Aduertit vero Dom. *num.* 8. quod non ſufficit dolus ſine læſione.

49 Sic igitur quando quis facto Iudicis, vel aduerſarij, vt puta propter iuſtos timores, aut alias ſimiles cauſas, eſt impeditus, poteſt poſt quadriennũ petere reſtitutionem, vt ex Caſſad. *deciſ.* 1. *num.* 1. *de reſtitut. ſpoliat.* Felin. *numer.* 11. *de præſcript.* probat Marcheſ. *vbi ſup. num.* 36.

50 Tertius caſus generalis eſt, ſi adſit alia rationabilis cauſa petendi reſtitutionem; quæ arbitrio iudicis relinquitur cum in iure expreſſa non inueniatur, *l.* 1. *ff. de iur. delib. cap. de cauſis de off. deleg.* Et tamen hoc arbitrium ad illas cauſas erit reſtringendum, quæ important iuſtum impedimentum, propter quod Eccleſia non potuit intra quinquennium reſtitutionem petere, Sfort. *d. qu.* 19. *num.* 83. Barboſ. *num.* 27. Quotieſcumque vero adſit iuſta cauſa non poteſt reſtitutio negari. Rota *deciſ.* 360. *num.* 14. *p.* 6. *recent.*

51 Nonnullæ tamen cauſæ recenſentur. Prima eſt, vt quadriennij tempus non currat Eccleſiæ, quandiu viuit Prælatus, qui illam læſit, creditur enim interim legitimè impedita, & lex veriſimilitèr præſumit illum non venturum contra id, quod temere fecit. Et ita contra Archid. *hic num.* 4. tenent Gloſſ. *in v. cauſa* Io. Monac. *nu.* 6. & Probus *num.* 20. Anchar. *num.* 3. Dom. *num.* 9. Panorm. *in cap. Tuam ex literis num.* 10. *ſup. eod. tit.* Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. q.* 23. *nu.* 15. Sfort. *qu.* 19. *n.* 75. Barboſ. plures referens *num.* 44. Fag. *cap.* 1. *eod. tit. num.* 14.

52 Secun-

Digitized by Google

52 Secunda cauſa eſt frequens, & repentina muratio Prælatorum; ex hac enim præſumitur probabilis ignorantia eorum, quæ à Prædeceſſoribus in damnum Eccleſiæ geſta ſunt. Gloſſ. *in ver. cauſa.* 10. Monac. *num.* 5. Archid. *num.* 4. Barboſ. *numer.* 45. Redoan. *d. qu.* 23. *num.* 15. Sfort. *dict. qu.* 19. *art.* 9. *per totam*, Rota *deciſ.* 284. *num.* 50. *par.* 5. *recent.*

53 Tertia cauſa eſt eminentiſſimum damnum, ſeu enormiſſima læſio, qua ſtante etiam poſt quinquennium Eccleſiæ competit reſtitutio in integrũ. Prob. *num.* 10. & 11. Barboſ. *num.* 28. Doctores *cap. Tum ex literis ſup. eod. tit. & cap. Ad noſtram, de reb. Eccleſ. non alien.* Rota *deciſ.* 247. *in fin. p.* 4. *diuerſ.* Cocc. *deciſ.* 445. *num.* 7. Fag. *vbi ſup. n.* 13. Sfort. *qu.* 19. *num.* 66. Marcheſ. *de commiſſ. reſtitut. in integr. num.* 29. §. 1. Quod vero in beneficialibus non detur reſtitutio in integrum poſt quadriennium ratione enormiſſimæ læſionis, quia hæc in illis non datur, probat latè Marcheſ. *d.* §. 1. *num* 45. *& ſeqq.* Et nihilominus *num.* 50. fatetur ex Put. *deciſ.* 340. *par.* 2. *num.* 1. quod poſt quadriennium confuſo de bono iure, datur in beneficialibus reſtitutio in integrum, ſi quis aliquid amittat, ſi non concedatur, vel non acquirat, quod acquirere poſſet, vel oneri, quod non expediat, ſe ſubijciat; vnde vt ſuper id cognoſcatur Iudici committitur. Addit vero Rota citanda, quod vbi agitur ſolum de lucro amittendo non datur reſtitutio, quia hæc non eſt enormiſſima læſio. Rota in Arianen. tertiæ partis punctorum 5. Iulij 1574. coram Blanchetto, quæ habetur apud idem Marcheſ. ibid. poſt §. 2. *pag.* 149. An tamen hoc abſolutè admitti debeat conſiderandum eſſet. Aduertit quoque Rota *deciſ.* 284. *nu.* 51. *par* 6. *recent.* quod quando agitur de recuperando ablato per rem iudicatam, læſio enormiſſima non conſideratur habita ratione ad rem, de qua agitur, ſed ad totam patrimonij ſubſtantiam, nimirum reſpectu patrimonij ablati, & remanentis, Marcheſ. *deciſ.* §. 1. *num.* 40. Soccin. *conſ.* 266. *nu.* 24. Achill. *dec.* 6. *eod. tit.* Verall *deciſ.* 151. *par.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. *gloſ.* 21. *num.* 21. & 22. & addit, quod ita Rota teneat. Sed quando agitur de acquirendo illud, quod fuit denegatum per rem iudicatam, non eſt conſideranda læſio reſpectu patrimonij remanentis, ſed reſpectu earum rerum, quę per rem iudicatam fuerunt denegata. Quod vero etiam ſufficiat ſi damnum ſit comparatione enormiſſimũ dixit Probus *num.* 13.

54 Quarta cauſa eſt, ſi ſententia ſit notoriè iniuſta; hoc enim ſtante etiam poſt quinquennium debetur Eccleſię in integrum reſtitutio. Barb. *nu.* 29. Cæſar. de Graſſ. *deciſ.* 15. *num. vltim. de praben.* Rota *in Praneſ. Boaorum* 21. Febr. 1614. coram Sacrato.

55 Quinta cauſa eſt, ſi inuenta fuerint noua inſtrumenta, ex quibus Eccleſia læſionem probare poſſit, aut bonum ius pro obtinenda reſtitutione. Dom. *nu.* 11. Archid. *num.* 2. In hoc enim Eccleſia aſſimilatur Reipublicæ. Et propterea quod quadriennium non currat, niſi à die, quo ſcripturæ ſunt repertæ, ex quibus bonum ius competere poteſt Marcheſ. *vbi ſup. num.* 35. & quod toties peti poſſit reſtitutio, quoties nouæ defenſiones occurrunt, dixit Rota *in Calagur. reſtitut. in integrum* coram Orano die 12. Februarij 1590. apud Marcheſ. *ibid. pag.* 118.

56 Sexta cauſa eſt, ſi agitur de periculo animæ, vnde ſententia non tranſit in iudicatum, ſicut in cauſis matrimonialibus, Barboſ. *num.* 5. Sfort. *qu.* 19. *num* 58. Quod limitat Marcheſ. *d.* §. 1. *nu.* 140. ex Felin. *cap.* 1. *col. fin. de praſcript.* ad matrimonium carnale, ſecus vero in ſpirituale, in quo ſententia tranſit in iudicatum. Put. *deciſ.* 63. *num.* 5. *p.* 1. Felin. *in cap. lator, de re iudic.*

57 Septima cauſa eſt reſtitutio dotis mulieris; Nam ob illam dari reſtitutionem in integrum poſt quinquennium, dixit Penna *deciſ.* 710. *num.* 11. ex Sfort. *quaſt.* 19. *art.* 7. *num.* 66. & *quaſt.* 43. *art.* 1. *num.* 15.

58 Huiuſmodi vero reſtitutio cum petenda ſit à ſuperiore, hic eſt ſuperior Eccleſiaſticus in cauſis Eccleſiaſticis, vt hic ex Panorm. notat Franc. *nu.* 3. & probaui *tom.* 1. *de ſtat. qu.* 185. *art.* 7. *num.* 696. *pag.* 370. Cæterum in multis caſibus per magiſtratum ſuperiorem illius iudicis, qui iudicauit, ac aliquando per eundem iudicem, qui iudicauit, concedi valet. Panorm. *in cap. Ex literis col.* 3. *de reſtitut. in integrum.* Falin. *in cap. Dilecti quaſt.* 9. *de appellat.* quos ſequitur Marcheſ. *vbi ſup. num.* 20.

59 Non vero ſemel, ſed pluries poteſt peti reſtitutio in integrum, Quamuis enim non poſſit peti, vt qui ad reſtituendum reſtituatur, nec detur proceſſus in infinitum. Tamen ſuper diuerſis articulis, vel interlocutorijs ſæpius peti poteſt, Sfort. *qu.* 16. *art.* 4. & pariter id eſt ex noua cauſa permiſſum, *l. Cum quaritur ff. de except. rei iudic.* Panorm. *cap. fin. de reſtit. in integr.* Marcheſ. *d.* §. 1. *num.* 68. *fin.* & Sfort. *dict. qu.* 16. *art.* 6. & 7. Et in Romana Curia, vel vbi adſunt Principes ſuperiorem non cognoſcentes bis poteſt peti reſtitutio, ſemel ſcilicet apud ſignatura iuſtitiæ, & ſemel in ſignatura gratiæ. Principes enim ſupremi per reſtitutionem in integrum gratioſam reſtituere poteſt. Marcheſ. *d.* §. 1. *nu.* 89. & 90. Vbi plura habet de hac reſtitutione gratioſa *num* 91. & *ſeqq.*

60 Qualiter vero ſuprema tribunalia non attendant quadriennium oſtendit Rota *deciſ* 284. *nu.* 55. *part.* 6. *recent.*

61 Duplici autem modo poteſt ceſſare reſtitutio in integrum, ſcilicet iuramẽto, & renonciatione, vt probat Rota *deciſ.* 120. *num.* 4. coram Greg. 15. In hoc tamen diſcrimen eſt inter minorem, & Eccleſiam. Ille enim quia validè iurare poteſt in ſui præiudicium, *cap Pueri* 22. *qu.* 5. *Suarez de Relig. tom.* 2. *l.* 1. *cap.* 14. *num.* 5. Sayr. in Claui Regia, *l.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. ideo ſi iuret de non contrauenienda contractui per petionem reſtitutionis in integrum, quia iuramentum eſt ſolùm in ſui præiudicium, nec vergit in præiudicium ſalutis æternæ, tenet, & obligat, & ideo minor licet poſſit contra contractum iuratum ſimpliciter petere reſtitutionem in integrum, non tamen poteſt id facere, ſi iurauit non contrauenire, & reſtitutionem non petere. Sed Eccleſiæ Prælatus, vel adminiſtrator non poteſt validè iurare in præiudicium Eccleſiæ *cap. ſicut* 27. *cap. Intellecto* 33. *de iure iur. cap.* 1. *in fin. de ys, qua fiunt à maiori p.* Cap. Tuſcus *l.* 1. *concl.* 509 Ideo etiam ſi Prælatus iuret non contrauenire contractui petendo reſtitutionem in integrum, nihilominus Eccleſia illam petere poteſt, & illi debetur Gloſſ. *in v. contractum* Hoſtien. & Dom. *nu* 9. Franc. *num.* 5. Barboſ. *num.* 33. poſt Iaſon. Gutier. Paul. Seraph. & Tuſcum. Quantum vero ad renunciationem,

nem,

Digitized by Google

nem, quod Eccleſia poſſit reſtitutioni impetratæ renunciare affirmat Archid. *num.* 7. ſed cauendum ne incidat in Paulinam *Ambitioſæ*, & alias conſtitutiones prohibentes alienationem, & ceſſionem iurium Eccleſiæ. Et alias Prælatus, qui damnum intulit Eccleſiæ, tenetur reſtituere. Et in omni caſu procurare ne Eccleſia læſa maneat.

62 His vero ſic explicatis ſpectato iure antiquo, nunc attendi debet conſtitutio 157. Vrbani Octaui, quæ incipit *Romanus Pontifex*, & data fuit 5. Iunij 1641. In qua aduerſus præiudicia facta Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticis perſonis, & ibidem recenſita Eccleſia reſtituta eſt in integrum contra quamcumque longiſſimi temporis præſcriptionem, excepta ſola præſcriptione centenaria, aut immemorabili in terminis tamen dictæ conſtitutionis; vnde quantum ad illa præiudicia nullum ſeruandum eſt quadriennium, & non ſolùm Eccleſia poteſt petere reſtitutionem, ſed iam reſpectu illorum quatenus opus ſit, eſt per Pontificem reſtituta.

63 Notandum primo, quod appellatione Eccleſiæ intelliguntur Prælati, & Clerici, Franc. *n.* 1. Rationem reddit Dom. *n.* 1. quia Eccleſia, cum ſit res inanimata, non poteſt petere reſtitutionem. Verum deſſicit hæc ratio, quia non eſt hic ſermo de Eccleſia materiali, ſeu tẽplo, quod lapidibus conſtat, cemento, & lignis; Sed de Eccleſia generali, quę dicitur fidelium congregatio ſub vno capite, ſeu ſunt fideles ipſi ſub vno capite in Chriſti fide Deo militantes. In quo ſenſu dictum fuit *Rom.* 16. *ſalutant vos omnes Eccleſiæ*, & ad Gal. 1. *perſequebar Eccleſiam Dei* & 1. ad Corinth. 16. *ſalutant vos Eccleſiæ Aſiæ*. In propoſito tamen, vt dictum eſt ſupra Eccleſia magis ſtrictè ſumitur pro congregatione Eccleſiaſticarum perſonarum, vt à laicis diſtinguitur, cui congregationi competit ius ad Eccleſiaſtica bona, & ideo competit priuilegium, vt reſtituatur in integrum, In hac vero Congregatione principales ſunt Prælati, quorum eſt bonorum horum adminiſtratio, & ideo eorum præcipuè eſt hanc reſtitutionem petere.

64 Notandum ſecundo, quod ex quo reſtitutio in integrum negatur Eccleſiæ poſt quadriennium ſi neglexit eam petere intra illud, colligitur quod Prælatus in omittendo Eccleſiæ poteſt præiudicare, & de facto præiudicat, ſi reſtitutionem petere negligat. Quod latè hic explicat Probus *n.* 19. 20. & 21. poſt Gloſſ. *in v. negligenter* Dom. *n.* 4.

65 Nihilominus addit Dom. *n.* 5. quod fraus Prælati Eccleſiæ non nocet, ad quod facit *reg. delictum inſr. de reg. iur.* Nam ſi ex comento præuaricationis, aut fraudis eiuſdem Prælati reſtitutio infra quadriennium non ſit petita, aut obtenta hæc fraus non nocet, nec impedit, quin poſt quadriennium reſtitutio peti poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Intentio textus.*
2 *Regula textus.*
3 *Quid veniat nomine Eccleſiæ.*
4 *Tota Eccleſia læſa poteſt petere reſtit.*
5 *Eccleſia lædi poteſt per propriam confeſſionem.*
6 *Regula loquitur de confeſſione facta in iudicio.*
7 *Etiam aduerſus confeſſionem iuratam datur reſtitutio.*
8 *Regula procedit etiam in criminalibus.*
9 *Et verificatur etiam denegatione.*
10 *Obiectio.*
11 *Quinque caſus, in quibus datur reſtitutio aduerſus confeſſionem.*
12 *Ad hoc, vt detur reſtitutio, ſufficit, vt probetur læſio.*
13 *Non omnis confeſſio falſa eſt ex malitia.*
Aduerſus confeſſionem factam non per errorem datur reſtitutio.
14 *Aduerſus præiudicium ortum ex confeſſione vera datur reſtitutio.*
15 *Confeſſio Prælati an præiudicet Eccleſiæ.*
16 *Confeſſio Prælati in quatuor caſibus Eccleſiæ præiudicat.*
17 *Confeſſio Procuratoris quando noceat Eccleſiæ.*
18 *Confeſſio Procuratoris quando poſſit reuocari.*
19 *Quid de confeſſione Tutoris, remiſſiuè.*
20 *Reſtitutio debet fieri intra quadriennium.*
21 *Quadriennium currit negligentibus.*
22 *Ex cauſa iuſta datur reſtitutio poſt quadriennium.*
23 *Secunda regula textus,*
24 *Confeſſio erronea reuocatur, & non nocet.*
25 *Etiam aliquis error iuris excuſat.*
26 *Error probari debet.*
27 *Non eſt neceſſe probare cauſam erroris.*
28 *Nec eſt neceſſe talem cauſam allegare.*
29 *An ſit neceſſe probare errorem, qui non cadat in latam culpam.*
30 *Qui incontinenti reuocat confeſſionem, non tenetur errorem probare.*
31 *Iudicium finitur per ſententiam, aut per transactionem.*
32 *An poſt concluſum in cauſa poſſit reuocari confeſſio erronea,* 33.
34 *Poteſt reuocari in Criminalibus, & ex officio Iudicis.*
35 *An poſt præceptum poſſit reuocari confeſſio.*
36 *Quod negatur vna via conceditur altera.*
37 *Facilius tollitur priuilegium, quam ius commune.*
38 *Reſtitutio in integrum, & reuocatio ratione erroris non poſſunt cumulari.*

Cap. Si aduerſus, 2.

1 DE reſtitutione in integrum contra propriam confeſſionem agens Bonifacius Octauus, & ſupponens confeſſum in iudicio poſſe venire aduerſus confeſſionem ſuam, qualiter hoc competere poſſit Eccleſiæ, vel per viam reſtitutionis in integrum, vel per viam communem, decernit duplici regula data.

2 Regula prima eſt, quod Eccleſia per propriã confeſſionem factam in iudicio læſa, ſi intra quadriennium à die confeſſionis non petat reſtitutionem in integrum, non eſt ad illam admittenda, niſi aliquod rationabile appareat, quod aliud ſuaſerit faciendum.

3 Quid vero nomine Eccleſiæ veniat explicatum eſt *ſup. cap. prax.* quia nimirum Eccleſia eſt congregatio Eccleſiaſticarum perſonarum ad differentiam laicarum, habentium adminiſtrationem aliquam bonorum Eccleſiaſticorum. Sic enim ſi aliqua ex his perſonis litem habeat pro aliquo Eccleſiaſtico bono, & ſit læſa habet ius ad reſtitutionem in integrum. Vnde ſub hac regula continentur etiam laici, ſi vel nomine Eccleſiæ, vel ea Eccleſiæ conceſſione bonorum Eccleſiaſticorum aliquam

curam

cura habeat, aut adminiſtrationem, vt contingit in hoſpitalibus, & Confraternitatibus pijs, ſicut econtra ſub nomine Eccleſiæ non veniunt Clerici litigantes pro bonis eorum patrimonialibus, & laicalibus, vt dictum eſt *cap. ſuper n. 17.*

4 Debet vero Eccleſia eſſe læſa, & quidem manifeſtè ad hoc, vt ſibi competat reſtitutio in integrum; & ita vt in dubio læſio probari debeat. Cum autem iterum Barboſa *n. 15.* abſolutè concedat pluribus citatis ſufficere læſionem modicam; dicendum eſt cum Gloſſ. *in v. læſa* requiri læſionem enormem, ſeu grauem, & non modicam. Quæ tamen an ſit grauis arbitrabitur prudens iudex, non accepto modico comparatiuè, ſed abſolutè, & itaut grauis dicenda ſit, quæ in ſe ſit talis ſpectatis omnibus circumſtantijs; quia alias, quod omnibus penſatis eſt modicum, & leue, parui fit; neque ex leui præiudicio lites prorogari debent, quod vergit in damnum ambarum partium.

5 Eccleſia vero nedum lædi poteſt per ſententiam Iudicis, ſed hæc læſio oriri poteſt ex Eccleſiæ confeſſione, vel errore, vel imprudentia promanans, vel ex metu, aut ſimili cauſa, & ideo ſicut Eccleſiæ competit reſtitutio aduerſus ſententiam lædentem, ita competit reſtitutio contra confeſſionem propriam, ſi illa lædat, vt tradunt hic Doctores, & *ſup. in cap. Auditis eodem tit.* vbi Gloſſ. *in v. Reſtituimus* Innocent. Panorm. *n.* 17. Butr. *n.* 20. & 31. Bellam. *n.* 6. Sfort. Odd. *q.* 65. *n.* 15. Sanchez de matrim. *l.* 7. *diſp.* 112. *n.* 17. Tuſc. *lit. C. concl.* 689. *n.* 43.

6 Regula tamen expreſsè loquitur de confeſſione facta in iudicio, quod Gloſſ. *v. in iudicio*, dixit eſſe factum, quia confeſſio extraiudicialis non lædit. Sed confeſſionem extraiudicialem aliquando lædere aduertunt Dom. *n.* 8. & Franc. *n.* 5. & ideo rationem hanc Gloſſ. eſſe falſam, ait Barboſ. *n.* 14. quia confeſſionis extraiudicialis plures ſunt effectus tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt *per text. in l. generaliter C. de non numer. pecun. l. Quæro §. vlt. ff. ædilit. edict. l. Publica § fin. ff. depoſit.* Nam & aliquam probationem facit in iudicio, & aliquando etiam probat, vel ſi plenè non probat aliquando facit indicium ad torturam. De quibus videantur Gloſſ. *ſup. cap. vlt. de confeſſ. in v. confeſſus et in cap. vltim. de ſucceſſ. ab inteſt. in v. confitentem* Marant. *p.* 6. *tit.* de *confeſſ. a num.* 1. Maſc. de probat. *conc.* 346. *et* 350. Clar. *in pract. §. fin. q.* 21. *n.* 31. & ibi addit. Baiardi *a n.* 121. Farinac. *in praxi p.* 3. *q.* 82. Quamobrem vbi in iudicio ex confeſſione extraiudiciali læderetur Eccleſia, cenſeretur illa confeſſio, ac ſi eſſet in iudicio facta, quia eſſet in iudicium deducta, & ideo aduerſus eam competeret Eccleſiæ reſtitutio in integrum.

7 Iuramentum autem non impedit, quin etiam contra confeſſionem iuratam competat in integrũ reſtitutio. Bald. *cap. vlt. n.* 5. *in fin. de confeſſ.* Odd. *q.* 65. *n.* 19. Barboſ. *hic n.* 3.

8 Et ita vt regula data procedat nedum in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus, & ſic etiam aduerſus confeſſionem delicti competat reſtitutio in integrum, per *text. in l. cæterum § fin. ff.* de *confeſſ.* Barboſ. *n.* 4. Odd. *q.* 65. *n.* 27. Menoch. de Arbitr. *caſu* 268. *n.* 3. Sanchez de matrim. *l.* 7. *diſp.* 112. *n.* 17. Farinac. *in praxi par.* 3. *q.* 81. *n.* 380.

9 Quod autem dicitur de confeſſione, verificatur etiam de negatione; eiuſdem enim rationis ſunt, cum nomine confeſſionis hic accipitur reſponſio data in iudicio, ſiue hæc ſit affirmatiua, ſiue negatiua, *l. ſi ex cauſa §. nunc videndum in fin. ff. de min.* Farin. *dict. qu.* 81. *num.* 358. *&* 38.

10 Contra concluſionem tamen huius textus obijcit gloſſ. in *v. confeſſionem*. Nam vel confeſſio eſt vera, vel eſt falſa. Si eſt vera, contra illam non datur reſtitutio, confeſſio enim vera iniuſtè non lædit Barboſ. *nu.* 9. Odd. *q.* 65. *nu.* 17. Sed ſi eſt falſa, non habet locum remedium extraordinarium reſtitutionis in integrum, quia adeſt ordinarium remedium ex iure communi, per quod probata falſitate innouatur confeſſio.

11 Nihilominus his non obſtantibus ſecundũ gloſſ. in quinque caſibus Eccleſia contra propriam confeſſionem non auditur de iure communi, ſed ſolum per beneficium reſtitutionis. Primus eſt, ſi confeſſio ſit falſa, & tamen non poſſit probari falſitas. Secundo, quando non poſſet probari error, ſed ſolum læſio eſſet manifeſta. Tertio, quando confeſſio fuit facta non per errorem. Quarto, quando confeſſio facta eſt tempore non debito, vt in caſu *l. ſi ex cauſa. §. Nunc videndum. ff de min.* Quinto, ſi poſt confeſſionem lata fuit ſententia ſecundum confeſſionem.

12 Ex ſecundo autem ex his caſibus colligitur, quod vbi confeſſio Eccleſiæ fuit ex errore, admittitur Eccleſia aduerſus propriam confeſſionẽ, errore non probato, ſed conſtito de ſola læſione, de quo cogitandum eſſe, ait Anchar. *nu.* 4. & dubitat Butr. *nu.* 3. Apud Farin. autem *d. q.* 81. *à nu.* 377. quam plures loquentes de minori voluerunt non requiri quod error, aut *læſio ſit probata* ad hoc, vt illi competat reſtitutio in integrum: Alij è cõtra dixerunt vtrumque debere eſſe probatum. Et de læſione, quod ſit neceſſaria habetur ex cap. ſup. & etiam ex hoc capite. Nam ſolum Eccleſiæ læſæ, conceditur reſtitutio aduerſus confeſſionem, ſed diſtingui debet commiſſio reſtitutionis in integrum ab ipſa conceſſione illius. Nam ad primum ſufficit aliquis fumus læſionis, iuxta notata cap. ſuper *num.* 16. ſed ad concedendam reſtitutionem, ſeu ad exercitè reſtituendum, neceſſe eſt vt conſtet de læſione, quia ſolum Eccleſiæ læſæ competit reſtitutio. At loquendo de errore, non eſt neceſſe, quod Eccleſia illud probet, & vt reſtituatur in integrum aduerſus ſuam confeſſionem, ſed ſufficit, quod probet læſionem. Aliter nullum priuilegium conceſſum fuiſſet Eccleſiæ in hoc. Nam etiam maior, & quicumque probato, quod confeſſio fuit ex errore reuocare poteſt confeſſionem propriam. Quod ex clauſula generali competit maiori etiam poſt ſententiam. Ideo dicendum eſt, quod vbi Eccleſia ex errore confeſſa fuit in ſui præiudicium, ante ſententiam etiam errore non probato reſtituitur, probata ſi opus eſt, læſione. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 4.

13 Circa tertiũ caſum videtur eſſe difficultas, quia dum confeſſio fuit facta non per errorem, videtur facta ſcienter, confeſſio autem falſa ſcienter habita, videtur facta cum dolo, aut fraude, at vero aduerſus confeſſionem ex dolo, aut fraude promanantem non datur reſtitutio, vt ex Sarmien. Select. *l.* 3. *cap.* 13. *num* 6. Chald. Pereira in *l. ſi Curatorem, v. læſis, nu.* 7. & alijs probat Barboſ. *hic num.* 13. Sed dicitur, quod non omnis confeſſio falſa ſcienter eſt ex dolo, aut fraude, quia talis poteſt eſſe ex vi vel metu, qualis eſt, quæ extorqueretur

quetur ex vi, vel metu tormentorum; & aduerſus hanc confeſſionem datur Eccleſiæ reſtitutio in integrum. Quamuis neque ex errore propriè dicto ſit illa, quæ eſt ex inconſideratione, imprudentia, & nimia facilitate, & aduerſus quam Eccleſiæ competit reſtitutio.

14 Circa quartum caſum, in quo confeſſio eſt vera, ſed tunc Eccleſia non tenebatur eam veritatem fateri, conſiderandum eſt, quod tunc Eccleſiæ, aut minori non debetur reſtitutio aduerſus confeſſionem, quia non debetur reſtitutio aduerſus veritatem, illa vero confeſſio vera eſt, ſed debetur reſtitutio aduerſus præiudicium, quod ex illa confeſſione fuit cauſatum. Sæpè enim contingit, quod quis non teneatur manifeſtare veritatē, ſed poſſit eam occultare, vt cum D. Th. 2.2. *q.63. ar.1. & q 100. ar.3. & q.111. ar.1.* docent communiter Theologi. Quando igitur ex conſimili intempeſtiua confeſſione Eccleſia eſt læſa, poteſt petere reſtitutionem contra illam læſionem, vt reſtituatur in priſtinum ſtatum, ac ſi nihil confeſſa fuiſſet. Innoc. *cap. Ex literis num. 1. ſup. eod. tit.* Odd. *de reſt. in integ. 2. p. q.65. ar.8. num.32.* Sanchez *l.7. de matrim. diſp. 112. num. 17.* Barboſa *hic num.10.*

15 Cum autem textus loquatur de confeſſione facta ab Eccleſia ipſa, ibi, *à ſe*, Gloſſ. extendit, vt ſit verum etiam de confeſſione facta à Procuratore. Archid. *num.1.* Itaque ex hoc primo habemus, quod confeſſio Prælati, ſeu Rectoris Eccleſiæ illi nocet, quia illa cenſetur confeſſio Eccleſiæ, quæ eſt à Prælato, vel Rectore illius, ſupponitur vero, quod ex hac confeſſione poſſit Eccleſia lædi, & ex hoc ſibi competi poſſit reſtitutio in integrum. Propterea, quod confeſſio Prælati, ſeu Rectoris Eccleſiæ facta in iudicio eam lædat, etiam facta ſine conſenſu Capituli, tradit Franc. *num. 1.* Nihilominus diſtinguendum eſt inter confeſſionem neceſſariam, & voluntariam. Illa vero dicitur voluntaria, quæ etiam ſi ſit facta in iudicio, tamen id euenit ex eius arbitrio, nullo præcedente iuſſu, aut mandato Iudicis. Greg. 15. *dec.460. nu.5.* Alex. *conſ.355. nu.16. l.5.* Patiſ. *conſ.115. num. 21. lib. 1.* Confeſſio Prælati, ſeu Rectoris Eccleſiæ iudicialis, & neceſſaria præiudicat Eccleſiæ, non vero voluntaria. Feder. *de Sen. conſ.143. nu. 5.* Rota *dec. 334. num.5.* & 480. *nu.4. p.1. recent.* & *dec.27. nu.2. p.9.* Greg. 15. *deciſ.375. num. 6.* & *dec. 506. nu. 3.* DD. *in cap. vlt. de Præſcript.* vbi Panorm. *num. 44.* Felin. *num.2.*

16 Quatuor propterea caſus numerat Beltraminus *add. ad dec. 375. nu. 11.* Greg. xv. in quibus confeſſio Prælati nocet Eccleſiæ. Nimirum primo, quando Prælati confeſſio eſt adminiculata, & coniecturis fulcita. Greg. 15. *d. deciſ.106 num. 4.* Mant. *dec.39. num.1.* Rota *dec.334. nu.2.* & *dec.177. num.5. par.2. diuerſ.* & ſufficit quod pro ſe habeat præſumptionem iuris. Felin. *cap. fin. de Præſcript. num.11.* Rota *dec. 141. num.6. p.2. diuerſ.* Secundo præiudicat, quando confeſſio concernit actum geſtum ab ipſomet Prælato, qui confitetur. Gloſſ. *in cap. fin.* vbi Panorm. *num. 44. de Præſcript.* Tertio præiudicat, quando eſt facta in iudicio per modū contentioſæ iuriſdictionis. Rota *dec. 141. num. 4. & dec.666. num. 5. p.2. diuerſ.* & *in Regin. Penſion.* coram Orano, apud Marcheſ. *tom. fol.616.* Quarto præiudicat, quando non eſt vnica, ſed iterata, & ſæpius repetita. Rota *in Conchen. Decimarum de Belmonte 1. Iunij 1619.* coram Dunozetto. Addit vero Beltramin. quod generaliter confeſſio Prælati maximum præbet argumentum, quod ita res ſe habeat. Rota *dec.593. nu.5. p.1. diuerſ.* & ideo donec de contrario non conſtet, videtur quod ſit attendenda, vt dixit Rota *deciſ. 591. num. 8. poſt 2. lib. Conſil. Farin.*

17 Procuratoris autem confeſſio, quod non noceat principali dixerunt Caſtren. *in l. Non ſolum nu.5. ff. de Procur.* Felin. *in cap.1. nu. 14. vt lit. non conteſt.* Bellam. *dec.104.* Greg. 15. *dec.407. nu.3.* & 375. *nu.5.* & 460. *nu.4.* & 467. *nu.4.* Cocc. *dec.84. nu.7.* & 318. *num.4.* & 452. *num.10.* Et nihilominus ſi Procurator habeat ſpeciale mandatum ad ſic confitendum, eadem eſt ratio, ac ſi dominus ipſe confiteretur, ſecundum Butr. *in cap. fin. de confeſſ.* & Felin. *d. nu.14.* Secundo confeſſio Procuratoris nocet, ſi fiat domino præſente, & non contradicente. Rota *deciſ. 11. de confeſſ.* Et tertio idem dicitur de omni confeſſione facta, etiam abſente domino, ſi dominus habita eius notitia eam non reuocet. Felin. *d. num.14.* Quarto nocet domino, ſi poſt litem conteſtatam, Procurator iuſſus à Iudice, & interrogatus contumax non reſpondet. Dom. *inf. cap.2. de confeſ.* Quinto concurrentibus adminiculis confeſſio Procuratoris plenè probat. Rojas *dec.336. num. 2.* Et ſexto confeſſio iudicialis, & neceſſaria emanata in iudicio per modum iuriſdictionis contentioſæ præiudicat. Beltramin. *add. ad dec.506. num. fin.* Greg. 15.

18 In multis tamen diſtinguuntur confeſſio domini, & Procuratoris quæ recenſet Felin. *d. cap. pr. nu.18. Vt lite non conteſt.* Et inſuper talis eſt Procuratoris confeſſio, quod dominus eam poteſt reuocare. Coccin. *dec.186. nu. 1.* Greg. 15. *dec. 270. num.9.* & ibi Beltram. *nu.12.* Rojas *dec.156. nu.8.* Rota *dec.613. nu.9. p.1. diuerſ.* & *dec.198. n.3. p.1.* & *dec.170. nu.6.* & *dec.768. nu.1. p.1.* & *dec. 16. nu. 12.* & *dec. 57. nu. 46. par.7. recent.* & hoc etiam ſi confeſſio ſit geminata, vt ex dictis deciſ. Quod tamen fallit primo, ſi principalis in vigore illius cōfeſſionis obtinuiſſet in iudicio. Secundo ſi principalis in iudicio ea confeſſione vſus fuit, quia vtendo cenſetur ratificare. Beltram. *d. dec. 270. nu 15.* Greg. 15. Innoc. *in cap. Cum olim, de Cenſib.* Rota *d. dec.16. num.12.* & *dec.57. nu.47. p.7. rec.* Et tertio, reuocari non poteſt confeſſio Procuratoris, ſi fuit à parte acceptata ſecundum Rotam in *d. deciſ 57. nu.48. par.7. recent.*

19 An vero confeſſio Tutoris, aut Curatoris præiudicet pupillo, aut minori tradit Rota *deciſ. 1089. nu.2.* coram Penna, & *dec.152. nu.2.* coram Coccin. & *dec.506. nu.9.* coram Greg. 15. & *deciſ. 298. & 39. nu.1. p.7.* & *dec.284. nu.29. p.9. recent.*

20 Sic igitur, cum per confeſſionem ſui Prælati, aut Procuratoris Eccleſia poſſit lædi, poteſt etiam aduerſus huiuſmodi confeſſionem in integrum reſtitui. Sed hoc fieri debet intra quadriennium à die confeſſionis, quod eſt dicere à die *læſionis*. Anchar. *nu.5.* Butr. *nu.1.* Franc. *nu.2.*

21 Vt tamen dictum eſt cap. ſuper hoc quadriennium, etiam ex hoc textu non currit niſi negligentibus, ideo non currit impeditis, & ignorantibus, vnde videnda ſunt ibi notata.

22 Ex rationabili etiam cauſa ad Iudicis arbitrium poteſt Eccleſiæ concedi reſtitutio poſt qua-

Digitized by Google

driennium. Et de hoc etiam videnda ſunt notata cap. ſuperiori.

23 Secunda textus regula continet, quod vbi Eccleſia per viam communem reuocationis erroris, quem in facto prætendit, vult aduerſus ſuam confeſſionem ſe iuuare, hoc facere poterit quandocumque voluerit, donec negotium ſit finitum.

24 De iure communi enim confeſſio ſiue ſpõtanea, ſiue per torturam emanata, quando erronea eſt, poteſt reuocari, & reuocata non nocet. *l. s. §. ſi quis vltro*, & ibi Gloſſ. *in v. perſeuerante.* Vbi enim error eſt, deficit conſenſus, & vbi conſenſus deficit, nequit eſſe confeſſio, quæ eſt ex conſenſu. Quod ſi poteſt reuocari, multo magis poteſt declarari, & excuſari; etiam ſi ſit iurata ſub quacumque iuramenti forma, etiam ſi ſit acceptata; etiam ſi deliberata, repetita, geminata, & ratificata, etiam in cauſa appellationis; etiam ſi ſit indicijs grauata, ſeu eam præceſſerint indicia; & ita vt reuocari poſſit nedum à confitente, ſed ab alijs, & ipſo confitente inuito, & præſertim à Patre, & alijs conſanguineis; & ita quod Iudex tenetur reuocationem admittere; etiam poſt ſententiam, ſi non tranſijt in iudicatum. Imo & poſt tranſitum ſententiæ in iudicatum, ad vitandum præiudicium quatenus eſt vitabile poterit haberi recurſus ad ſuperiorem, vt cognita veritate ſaltem ex gratia det remedium via iuris, aut gratiæ poſſibile. De quibus videri poſſunt DD. innumeri, quos cumulat, & ſequitur Farinac. *in praxi p. 3. q. 81. nu. 315. & ſeq.* & Francus *num. 7.* Rota *dec. 356. nu. 2. & 3.* & *dec. 981. 8.* coram Penna, & *dec. 314. nu 12. & 337. nu. 59. & 389. nu. 19.* coram Durano, & *dec. 305. nu. 3.* coram Cocc. & *dec. 60. nu. 5. & 6.* coram Mill. & *dec. 343. nu. 14.* coram Rojas, & *dec. 283. nu. 8 part. 6. recent.*

25 Imo cum Gloſſ. *in v. erroris*, & Dom. *nu. 3.* dicant ſolum errorem facti excuſare confeſſionem, non vero errorem iuris, Rota *dec. 522. num. 14.* coram Greg. XV. vult quod erronea confeſſio non noceat confitenti, ſiue error ſit in facto circa conceptionem verborum, ſiue in iure circa verborum ſignificationem. Deficiente enim veritate confeſſionis, neceſſe eſt quod deficiat quicumque effectus, qui tali innititur veritati, quia deficiente cauſa deficit effectus, & fundamento euerſo ruit, quod ſuper illo erigebatur.

26 Verum quidem eſt, quod error probari debet, & non ſufficit eum allegare, ſed in dubio confeſſio præſumitur vera; & ideo error etiam plenè probari debet; quamuis ad hoc ſufficiant coniecturæ, & ſic dicatur error plenè probatus, quando ex indicijs, & coniecturis talis apparet Farin. *d. q. 81. nu. 341.* Nam & vt confeſſio noceat debet eſſe certa, non vero ambigua, & æquiuoca. Rota *dec. 68. nu. 2. p. 8.* & *dec. 54. nu. 8. p. 9. recent.*

27 Probatur vero error, ſi probatur aliter ſe habere; falſa enim euidenter eſt confeſſio, ſi eſt euidens rem aliter ſe habere, quam confeſſio ſignificat. Quando tamen confeſſio reſpicit factum confitentis, quod non ſufficiat probare errorem, ſed neceſſe ſit probare cauſam erroneæ confeſſionis, nimirum cauſam, ob quam confitens motus fuit, ad confeſſionem falſam, & erroneam multis allegatis ſenſit Farin. *d. q. 81. n. 344.* quamuis *num. 349.* urget hoc eſſe neceſſarium in confeſſione extorta per torturam. Cæterum, etiam vbi ſupra ait, quod ſi confeſſio fuit ſpontanea acceptata à Iudice, vel Aduocato Fiſcali probanda eſt cauſa erroris. Sed vt verum fatear hæc poſitio naturali æquitati eſt contraria. Cum enim effectus totus pendeat à veritate confeſſionis, non vero à cauſa ob, quam quis confitetur, vel non confitetur, quæ eſt quid extrinſecum, & accidentarium, ſufficit ſi tollatur falſitas, ad tollendum id, quod non niſi ex confeſſione falſa ſequi poterat. Sic qui confeſſus fuit homicidium, ob quod damnandus eſſet ad mortem, ſi conſtet indubitatè, vel homicidium non fuiſſe cõmiſſum, vel fuiſſe commiſſum ab alio, confitente penitus innocente, numquid poterit vt homicida damnari, ſi non probauit cauſam ob quam primo falsò confeſſus fuit, ſe homicidium commiſiſſe, imo ſi illam nec voluit allegare, vel ſi falſum allegauit, & iterum mendax cauſam fictam comentus fuit? Verum eſt, quod allegatio, & probatio cauſæ confeſſionis multum aliquando facere poteſt, ad hoc vt confeſſio appareat, vel non appareat erronea, quia præſumi non debet, quod quis contra ſe voluerit confiteri aliquid, niſi ex aliqua cauſa, vt ex metu, vel odio. Et ideo vbi falſitas confeſſionis reuocatæ colligenda eſt ex coniecturis, non poterit forſan concludenter probari, niſi probata cauſa falſæ confeſſionis. Sed vbi alias ex euidentibus probationibus conſtat de falſitate cõfeſſionis, nihil aliud eſt neceſſarium, & confeſſio non poteſt nocere.

28 Sed numquid cauſa falſæ confeſſionis eſt ſaltem allegonda? affirmauit enim hoc Angelus apud Farin. *d. q. 81. nu. 345.* ſed dicitur, *quod hoc* licet ſit vtile, ad hoc vt facilius, qui fuit confeſſus admittatur ad probationem erroris, & vt appareat, quod reuocatio non ſit ex dolo, & malitia, quam vbi Iudex præſumere poteſt, neceſſe eſſe poteſt ad præſumptionem hanc elidendam allegare, imo & probare cauſam falſę confeſſionis; nihilominus per ſe loquendo ſufficit, ſi aliundè probetur falſitas confeſſionis, nec quantum ad tollendum præiudicium, quod ſequeretur ex falſa confeſſione, *eſt* aliud neceſſarium, niſi quod de falſitate conſtet. Et Iudex tenetur confitentem ſine fraude, & dolo petentem admittere ad probandam ſuæ confeſſionis falſitatem, quæ teſtibus, aut ſcripturis authenticis probatur, non vero tormento aliquo; & benè monet Farinac. *num. 342.* quod habita probatione falſitatis confeſſionis, reus non eſt torquendus tamquam varius, ſed aliud ab eo non eſt quærendum. Vnde ille fatuum iudicat iudicem, qui reum legitimè confeſſum velit ponere ad torturam, ex quo confeſſionem reuocauit tanquam erroneam.

29 Quod etiam habet idem Farin. *num. 347.* quod ſcilicet, quod non ſufficiat probare errorem, ſed neceſſe ſit talem probare, qui non cadat in latam culpam, eſt cautè conſiderandum, quia ſufficit, ſi probetur, quod confeſſio ſit falſa; ex quacumque vero cauſa falſitas proueniat, extrinſecum quid eſt, & omnino ceſſat præiudicium, quod ex confeſſione prouenire non poterat, niſi quia vera ſit, Quamuis ſi quis ex malitia aliqua, & dolo falſum dixit, poſſit puniri quantum huiuſmodi malitia poſtulat, ſicut ſi veritas probata, & excludens falſitatem confeſſionis conſiſtat in aliquo delicto, pro eo puniri poterit, qui priorem confeſſionem reuocauit: Non tamen poterit affici pœna pro delicto per falſam confeſſionem aſſerto, Ideo dum

etiam

Digitized by Google

etiam Barboſa *num.*13. dixit, quod ſi falſa confeſſio proueniat ex dolo reſtitutio illi non competit, verum erit de beneficio reſtitutionis, quod non comperit dolo. Sed non erit verum de reuocatione ratione erroris; quia ſemper falſum debet reijci.

30 Probandus eſt igitur error prioris confeſſionis ab eo, qui illam reuocat; niſi in continenti illam reuocet. Franc. in *cap.*1. *nu.* 2. *infr. de accuſ.* Panorm. *in cap. fin. nu.*21. *ſup. de confeſſ.* Dicitur vero, qui confeſſus eſt, reuocare confeſsionem incontinenti, nedum ſi illam reuocet antequam Notarius illam ſcripſerit, ſed etiam ſi qui examinatur confeſsionem reuocet, antequam exeat ex iudicis conſpectu. Carena *in tract. de S. Officio p.*3. *tit.*8. §.11. *nu.* 51. Palaus tom.1. *tract.* 4. *diſp.* 8. *p.* 16. §.1. *nu.*3. Quamuis in hoc locum habere poſſit arbitrium iudicis, ſpectata quantitate interualli inter confeſsionem, & reuocationem, & qualitate facti intricati. Farin. *d. q.*81. *nu.*348.

31 His ſtantibus dicitur, quod etiam Eccleſia hac communi via poteſt confeſſionem ſuam detecto errore reuocare quandocumque, antequam tamen iudicium ſit finitum. Eſt vero certum iudicium finiri per ſententiam diffinitiuam, quæ tranſijt in iudicatum, aut per tranſactionem, & conuentionem partium. Vnde ſi ſententia non tranſierit in iudicatum, ſed ab ea fuerit appellatum, poteſt Eccleſia aduerſus propriam confeſsionem ſe iuuare, & pendente cauſa appellationis detecto errore eam reuocare. Lapus, Anchar. *num.* Butr. *num.*1. Dom. *num.*10. Franc. *nu.* 7. Barboſ. *nu.* 16. Odd. *q.*8. *n.*34. E contra vero ſi confeſsio fuit ſortita effectum per tranſactionem, non ſufficit probare errorem, niſi ſimul probetur dolus verus, & non præſumptus. Menoch. *de arbitr. caſu* 209 *nu.* 40. Seraph. *dec.*575. Rojas *dec.* 200. *nu.*9. ſeu *deciſ.* 160. *nu* 11. & 12. *p.*9. *recent.*

32 Sed dubium eſt, an iudicium dicatur finitum ex eo, quod ſit concluſum in cauſa. Dici enim debere finitum quantum ad præſentem effectum, vt non poſsit erronea confeſsio reuocari dicunt Monac. *nu.* 3. Probus *nu.* 10. Anchar. *num.*3. Butr. *num.*4. & quamplures alij apud Farinac. *par.* 2. *q.*77. à *nu.*557. Quia poſt concluſum in cauſa non poteſt aliquid ſiue de iure, ſiue de facto allegari ſecundum Innoc. *in cap. Paſtoralis*, *de cauſ. poſſeſſ.* & tenent hic Archid. & Io. Andr. & quia poſtquam concluſum eſt in cauſa non eſt quæſtio facti, ſed iuris, & omnia dicuntur eſſe victoris, per Gloſſ. & DD. ſup. in *cap. Significauerunt de teſtibus*. Et quia poſt concluſum in cauſa res dicitur eſſe notoria, & liquida, & conſtare Iudici notoriè, & manifeſtè.

33 Sed alij diſtinguunt, & dicunt, quod poſt concluſum in cauſa, poſsit explicari confeſsio non ad inſtantiam partis, ſed ad inſtantiam iudicis, imo quod in ſummarijs, hoc poſsit fieri etiam ad inſtantiam partis, alias vero non poſsit poſt concluſum in cauſa reuocari confeſsio prætextu erroris. Et ita poſt Butr. *in cap. fin. de confeſſ.* tenet hic Dom. *num.*8. Addit vero Franc. *nu.* 8. quod confeſsio poteſt reuocari in cauſa, vbi agitur de defenſione perſonæ, aut ſtatus, in qua non poteſt concludi in cauſa, quia non poteſt renunciari probationibus, ſeu defenſionibus, vt voluit Gloſſ. *in l. Pactum inter hæred. ff. de pact.* Et ſic tunc poſt concluſum in cauſa poterit reuocari confeſsio prætextu erroris. Barboſa *nu.*19. vult quod poſt concluſum in cauſa reuocatio confeſsionis ſit ſuſpenſa, quia pro tunc non admittitur probatio iuxta Gloſſ. *in cap. Cum dilectus*, *v. concluſum*, *de fide inſtrum.* & *in cap. Paſtoralis*. *v. ſi vero*, *de cauſa poſſeſſ.*

34 Mihi amplectenda videtur ſententia Franchi, vt in Criminalibus in quibus agitur contra perſonam, aut ſtatum perſonæ, nec detur concluſum in cauſa ad hunc effectum, nec tollantur probationes, ſed dari debeant defenſiones, & admitti reus ad reuocandam ſuam confeſsionem quocumque tempore nedum ante, ſed etiam poſt ſententiam per DD. quos refert, & ſequitur Farin. *d. q.*81. *nu.*327. *par.*2. Et quia in his reus non poteſt irreuocabiliter renunciare probationibus, & defenſionibus. In Ciuilibus vero conſidero, quod ad ſummum poſt concluſum in cauſa reuocatio confeſſionis erit ſuſpenſa, quia poterit, qui confeſſus fuit, appellare à ſententia, & poſtea ſuam confeſſionem reuocare. Quo ſtante, eſto ad inſtantiam eius, qui confeſſus fuit, vel partis intereſſe habentis non debeat admitti reuocatio, quia per concluſionem in cauſa partes cenſentur renũciaſſe probationibus, tamen Iudex ne det ſententiam reuocabilem infallibiliter, ſi poſtea recuſetur erronea confeſsio, poterit ex officio admittere reuocationem erroneæ confeſsionis. Iudex enim debet ſe informare de negotio nedum quantum partes volũt, ſed quantum veritas poſtulat. Nam & contra iuſtitiam naturalem eſt, ſi Iudex proferat ſententiam ſuper negotio non plenè examinato, & dubio. Et ideo, quod poſt concluſionem in cauſa ad inſtantiam Iudicis admittatur probatio, tradit hic Prob. *ad Man. num.*9. poſt Calca. *conſ.* 64. *nu.*22. & Aretin. *in quodam conſil. inter conſil.* Anchar. *ſub n.*212. Quod confirmatur ex *cap. Paſtoralis ſup. de cauſa poſſeſſ.* In quo conceditur Iudici, vt poſt concluſionem in cauſa proprietatis poſſit ex iuſta cauſa cognoſcere cauſam in poſſeſſorio; ſic enim apparet, quod poſt concluſum in cauſa nihilominus in poteſtate Iudicis eſt ex iuſta cauſa admittere, quæ ſibi viſa fuerint opportuna ad iuſtam cauſæ expeditionem.

35 An vero poſt præceptum factum in confeſſum admittatur reuocatio confeſſionis ratione erroris, negant Bald. *in l. Error. C. de iur.* & Butr. *hic num.*7. exiſtimant enim, quod huiuſmodi præceptum habeat vim ſententię diffinitiuæ, quæ trãſit in rem iudicatam, vt *l. ſi debitori. ff. de iud.* & *l. Debitori*. *ff. de re iudic.* Sed contrarium ſentiunt Gloſſ. *in cap. Ex parte*, *de verb. ſignif.* Bart. *in leg. Non fatetur.* & Franc. *num.* 9. quia præceptum eſt quædam ſententia interlocutoria ſecundum Ioan. And. & DD. *in cap. Peruenit*, & 2. *ſup. de Appell.* & Innoc. *in cap.* 2. *ſup. de reſt. in integ.* Non obſtat, quod ex præcepto oriatur actio, vel tranſeat in rem iudicatam, quia etiam ex confeſſione oritur actio, & ipſa habet executionem paratam, & tamen datur reuocatio confeſſionis ratione erroris. Limitant tamen hoc Bart. & Franc. vt non procedat, ſi præceptum factum ſit poſt citationem, & terminum aſſignatum confitenti ad dicendum cauſam, quare non debeat fieri præceptum, & exequi dicta confeſſio; quia tunc præceptum habet vim diffinitiuæ. Et nihilominus etiam in hoc

caſu, ſi confeſſus appellet à præcepto poterit in cauſa appellationis confeſſionem reuocare ratione erroris.

36 Notandum primo, quod aliquando, quod negatur vna via, conceditur altera. Sic enim dum non habet locum reſtitutio in integrum, valet via communis reuocandi confeſſionem ratione erroris. Gloſſ. in *v. poterit.* Monac. *nu.* 1. Vbi tamen vna via generalis actu continet aliam ſpecialem exclusus à ſpeciali erit exclusus à generali. Ioan. Mon. *num.* 2. Io. And. Butr. *num.* 4. Dom. *num.* 8. Sed non video huius dicti rationem.

37 Notandum ſecundo, facilius tolli conceſſum ex priuilegio, quam conceſſum à iure communi. Facilius enim tollitur reſtitutio in integrum aduerſus confeſſionem, quę eſt ex priuilegio, quam reuocatio confeſsionis ratione erroris, quæ eſt de iure communi. Anchar. *nu.* 2. Butr. *num.* 2. Dom. *num.* 4. Franc. *num.* 3.

38 Notandum tertio, quod duo iſti modi ſe iuuandi aduerſus confeſsionem per reſtitutionem, & reuocationem non poſſunt ſimul cumulari; ſed vno vel altero eſt vtendum, quia remedium extraordinarium non poteſt cumulari cum ordinario. *l. In cauſa la* 2. *ff. de min.* Butr. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Quis ſit Arbiter, & Arbitrator.*
2 *Intentio textus.*
3 *Regula textus.*
4 *Regula generalis.*
5 *Intelligitur de maiori parte abſolutè.*
6 *Hoc non procedit in patronis.*
7 *Etiam in alijs Iudicibus ſententia plurium præualet.*
8 *An numerus maior ſumatur etiam reſpectu abſentis.*
9 *Regula extenditur ad plures caſus.*
10 *Verificatur in quocumque numero.*
11 *Secunda pars regula textus.*
12 *Opponitur regula.*
Maior pars continet minorem.
13 *Hoc nõ verificatur ſi maior negatiuè exprimitur.*
14 *Nec adaptatur contractibus.*
Conſentiens in maiorem partem conſentit in minorem, vt eſt pars maioris.
15 *Subſtituens aliquem ſi decedat filius infra quartum decimum annum, ſi ſubſtituit alium in caſu, quod filius decedat infra decem annos, non comprehendit niſi annos qui à decimo currunt vſque ad quartum decimum.*
16 *Qui damnat reum in decem, damnat illum in quinque.*
17 *Regula continet vim legis poſitiua.*
18 *Regula non ligat alios Iudices, nec omnes Arbitros.*
19 *Verificatur de Arbitris in quocumque numero.*
20 *Etiam ſi plures Arbitri proteſtentur ſe non conſentire in ſumma minori.*
21 *Quid de æſtimatoribus melioris rei alicuius?*
22 *Quid de Arbitris condemnantibus ad aliquid, & non abſoluentibus à reſiduo.*
23 *Teſtes concordes de toto probant partem.*
24 *Secus ſi ſint diſcordes.*
25 *Si tamen reſpectu eiuſdem rei deponant, vt de eiuſdem rei valore teſtes diſcordes cenſentur concordes in minori ſumma.*
26 *Et quid ſi aliqui deponant in minori ſumma per excluſionem maioris.*
27 *Et quid ſi ſunt diſcordes in tempore?*
28 *Et quid ſi diſcordes in numero fructuum collectorum?*
29 *Et quid quando teſtes inducuntur ad probandum aliquod generale.*

TIT. XXII.

DE ARBITRIS.

Cap. Si ex tribus. 1.

1 ARbiter dicitur is, qui de partium conſenſu eligitur, & in eum ſub pœnæ ſtipulatione compromittitur *cap. A iudicibus* 2. *q.* 6. & §. *ſequ.* Et ibi Turrecrem. Specul. *tit. de arbitr.* §. 1. *num.* 1. Io. Mon. *in hoc rubr. nu.* 3. Duplex vero eſt genus Arbitrorum cum alij dicantur Arbitri iuris, qui lege mandante in aliquibus caſibus eliguntur, & de quibus multa dicta ſunt *ſup. cap. Si contra vnum* 14. & *cap. Ab Arbitris* 11. *de off. Deleg. in hoc lib.* Alij ſunt Arbitri compromiſſarij, qui liberè à partibus eliguntur. Et à quibus non appellatur. De iſtis vero Arbitris compromiſſarijs maximè eſt ſermo in hoc tit. ſecundum Io. Mon. *nu.* 3. Diſtinguitur etiam Arbiter ab Arbitratore ſecundum Bald. *de Arbitris poſt Specul. eod. tit.* quia Arbiter eſt bonus vir electus ſuper lite cognoſcenda, & tandem ſententialitèr dirimenda. Arbitrator autem eſt bonus vir, & amicabilis compoſitor electus ſuper lite transigenda, & ad concordiam via æquitatis inter partes inducenda. Inter arbitrum autem, & arbitratorem viginti differentias ponit, Syluest. *verb. Arbiter*, quæ apud ipſum videri poſſunt.

2 In prima autem parte huius decretalis reprobari opinionem Speculat. *tit. de arbitr.* §. 7. & *not. in princip. num.* 1. & in ſecunda parte reprobari notata per Acurſ. *l. Diem* §. *ſi plures ff. eod. tit.* aduertit Gloſſ. ſed Speculator ſibi ipſi contradicit, quia *nu.* 1. vult, quod arbitris condemnantibus aliquem in decem marchis, ſi vnus ex eis condemnet illud in quinque ſolidis, ſententia eius tenebit, & trabet alios omnes ad ſe. Quod eſt contra *primam* partem textus huius, vt ibi Io. Andr. aduertit. *Sed* ſtatim poſt *num.* 2. ait, quod in abſoluendo, & condemnando ſtabitur maiori parti. Et *nu.* 4. quod vbi ſunt tres arbitri valet duorum ſententia præſente tertio, licet diſſentiat. Vt igitur appareat cui ſententiæ ſtandum ſit, quando arbitri ſunt diſcordes, ſiue ex illis aliqui conueniant, ſiue omnes diſcordent Pontifex regulam bimembrem tradit, & decernit.

3 Quod ſi ex tribus Arbitris duo condemnent in decem, & tertius in quinque, debet præualere ſententia duorum. Sed ſi vnus in 15. & alius in 10. & tertius in quinque, præualebit ſententia illius, qui dixit in minori ſumma, quia in ea omnes concordant.

4 Hic textus eſt vnus ex illis, in quibus caſus in eo poſiti ſunt exemplariter, & vt intelligatur idem dicendum in omnibus ſimilibus, cum & ratio determinationis illorum ſit vniuerſalis, & vt talis ſit intenta, & adducta. Sic igitur ex prima parte textus habetur hæc regula vniuerſalis, quod in arbitris

bitris

Digitized by Google

bitris ſi diſcordent, ſtandum eſt ſententiæ maioris partis,ſi maior pars conſentit.

5 Cum vero pars dupliciter poſſit dici maior, ſcilicet,abſolutè, quia nimirum eſt maior medietate,vel comparatiuè,quia licet ſit,vel ſola medietas, vel minor medietate, & ſic non ſit maior reſpectu totius eſt tamen maior cõparatiuè ad alias partes, Spec. *in tit. de ſent.prolatione* §. *Iuſta,v.Quid ſi ſint*, voluit attendendam eſſe maioritatem comparatiuam, & ſic ſi ex decem Arbitris, quinque pronuncient ad fauorem vnius, & quatuor pro alio, & vnus pro alio, tenet ſententia ipſorum quinque, qui ſunt maior pars comparatiuè ad quamlibet aliarum partium. Sed oppoſitum eſt verum; quando enim plures Arbitri electi ſunt ſimpliciter, omnes eliguntur, vt ſimul ſint tamquam vnus, & ex conſequenti, vt vel omnes conſentiant, ac ſi eſſent vnus, vel ſaltem conſentiat maior pars illorum, vt ſic eorum ſententia cenſenda ſit,ac ſi eſſet ſententia omnium,quia quod fit à maiori parte ab omnibus cenſetur fieri. Et propterea in electione neceſſarius eſt conſenſus omnium, vel maioris partis, vt hoc modo electus à toto capitulo ſit, vel cenſeatur electus. Ideo in caſu ſupra poſito nulla etiam eſt ſententia illorum quinque, quia illi non ſunt maior pars vndecim,vt hic docent Lap. Io. Andr. Anchar. Butr. *nu.* 6. Dom. *num.* 7. Franc. *num.* 1.

6 Dicunt vero Lap. Butr. Dom. & Franc. Arch. *in cap. Vicena* 11. *diſt.* Io. Andr. *ſup. cap.* 3. *de iure patron.* aliud eſſe in Patronis, quia in illis præualet conſenſus maioris partis comparatiuè ad alias partes,quia plures patroni non habẽtur loco vnius, nec concurrunt vt partes vnius corporis, cui primario competat præſentare, ſed illorum quilibet de per ſe habet ius ſeparatum;vnde vbi ſunt plures ſunt plura iura, & maiora, & propterea vincunt. Si tamen patroni præſentent vt partes vnius collegij non ſufficit,quod conueniat maior pars comparatiuè ad partes minores, ſed requiritur maior pars abſolutè, ſeu reſpectu totius, quæ eſt pars maior medietate.

7 Et quod hic dicitur de Arbitris verificatur de omnibus iudicibus tàm ordinarijs,quàm Delegatis, & de omnibus officialibus, non tamen ex vi huius decretalis, quæ de ſolis Arbitris loquitur, ſed *ex l. Duo ex tribus* 39. *ff. de re iudic.* & vt ſemper ſeruitur hæc regula,quod quando plures ad agendum concurrunt per modum vnius, ſeu vt partes collegij, aut vniuerſitatis actus non valeat, niſi ſit ab omnibus,vel ab eorum maiori parte,vt hic notat Franc.

8 An vero maior hic numerus ſumendus ſit computatis etiam omnibus abſentibus, Francus remittit ad Federicum de Senia *conſ.* 62. *&* 148.& Lap. *alleg.* 78. & 88. Sed inſpiciendum eſt,an actio ſpectet ad præſentes tantùm,vel etiam ad abſentes, & videri poſſunt,quæ dixi in tractat. *de elect.cap.* 81. *de vocandis ad electionem.*

9 Extenditur vero regula ad plures alios caſus. Vt ſi duo condemnent Titium in minori ſumma, & tertius eum condemnet in maiori. Vel ſi duo condemnent Titium,& tertius illũ abſoluat. Vel ſi duo pronuncient, & tertius pronunciare nolit. Vel ſi duo dent terminum trium menſium, & tertius vnius menſis. In his enim & ſimilibus caſibus ſemper maioris partis Arbitrum ſententia valet, Gloſſ. *in ver. ſi ex tribus.* Speculator *eodem titulo* §. 7. *num.* 2. *&* 3.

10 Quod vero dicitur de numero trium Arbitrorum intelligitur de quocumque alio, vt ſi ſint quinque,vel ſex,vel nouem,vel in quocumque alio numero, ſemper ſententia data à maiori illorum parte præualeat. Io. Andrea Anchar. Butr. *num.* 1. Dom. *num.* 3. Franc. *num.* 1.

11 In ſecunda parte regulæ principalis decernitur,quod vbi ex tribus arbitris condemnantibus in aliqua ſumma omnes diſcordent,præualeat ſententia illius, qui condemnauit in minori ſumma, quia in illa minori omnes conueniunt cum minor numerus continetur in maiori, & ſic ſtandum eſt ſententiæ, quæ eſt omnium communis. Ita habetur etiam *l. Inter partes* 38. *ff. de re iudicata*

12 Opponi autem poteſt primo contra hanc regulam. Nam licet maior numerus contineat minorem, non ſequitur inde quod conſentiens in maiorem numerum conſentiat in minorem.Nam ſi vendo æquum pro pretio viginti ſcutorum, non conſentio,vt illum dem pro decem ſcutis. Pariter ſi ſi quis debeat decem ſcuta, ſi petente creditore viginti, ipſe interrogatus, & iurare iuſſus, iuret, quod non debet viginti non eſt periurus. Item obſtat *l. ex facto* §. 1. *ff. de vulg. & pupil.* vbi ſi Pater filio impuberi ſubſtituat Titium, ſi filius decidat infra decimum annum, & ſubſtituat Meuium, ſi filius decedat infra quartum decimum,ſi contingat filium mori infra annum octauum ſolus Titius ſuccedit, licet filius mortuus infra octauum ſit mortuus etiam infra quartum decimum annum.

13 Probus ad Monachum ait,quod propoſitio iſta, ſcilicet, quod in maiori ſumma minor ineſt, non verificatur in contractibus onerosis. Et addit Anchar. *in fine*, quod neque verificatur, vbi maior pars exprimitur negatiuè, & ideo ei, qui vendidit equum pretio quinquaginta ſcutorum,danda ſunt totidem,& qui cum ſit debitor decem aureorum iurauit non debere viginti,non eſt periurus. Et hoc dubio diſtinguuntur conſenſus in maiorem partem & diſſenſus, quia cum negatio deſtruentis ſit naturæ,ad deſtruendum vero totum ſufficiat cuiuslibet partis ablatio, nullius partis determinatæ ablatio eſt de ratione ablationis totius,nec eſt illi connexa, quia qualiber ablata integritas totius eſt deſtructa; ideo negatiua totius non includit negationẽ huius, vel illius partis determinatæ, & ſic ſtat, quod qui non vult dare hanc,vel illam partem, & pariter qui negat ſe debere integrum,non per hoc negat ſe debere partem, vnde benè dicitur,quod maior pars negatiuè ſignificata non comprehendit minorem.

14 Sed ad ponendum totum quælibet illius pars eſt neceſſaria, quia quælibet eſt de ratione totius, & ideo maior pars affirmatiuè ſignificata comprehendit minorem. Et nihilominus voluntas totius nõ eſt voluntas partis,niſi ex parte,& quatenus ipſa eſt pars totius,nõ vero vt eſt in ſe aliquod totum ſeparatum, & à toto diſiunctum. Ideo ei,cui totum debetur,ſimul debetur pars,ſed non ſufficit, ſi ei detur pars tantùm, quia conſenſus in totum, non eſt conſenſus in partem, vt eſt quid totum ſeparatum,& à maiori toto diſiunctum. Et quia in contractibus conuentio eſt de integra ſumma, & qui contrahit,ſic vult partem,quod vult illam partem omnibus alijs partibus vnitam, ideo vult integram ſummam, nec ſufficit ſi detur illi pars. Et ſemper vbi conſenſus eſt reſpectu maioris partis, vt eſt quoddam totum,ſic ex minori integratum,

quod ab ea diſtiuctum;conſenſus non eſt in partem minorem tantù, & ſic licet maior pars comprehendat minorem non ſatisfit conſentienti,ſi ſola minor pars ponatur.

15 Quod antem adducebatur ex *d. l. ex facta*, non applicatur, nec probat. Quia qui duas ſubſtituriones facit, & vult quod filio decedenti infra decennium ſuccedat Titius, & decedenti infra quartum decimum ſuccedat Meuius,reſtringit vtramq; ſucceſſionem,& facit quoq;licet inrra quartum decimum annum, ſit annus octauus, non tamen ius ſuccedendi reſpicit quemcumque annum, qui ſit intra quartum decimum, ſed ſolùm qui ſit ſupra decimum,& infra quartum decimum, Io. Andreas Anchar. Butt. *num.* 3. Dom. *num.* 6. Franc. *num.* 3.

16 Verum ad intentum noſtræ regulæ ſufficit, quod conſenſus in maiorem partem contineat conſenſum minoris partis tamquam partis totius, ſic enim conſentit in minorem quantitatem ſecundum ſubſtantiam illius. Et ſic enim verum eſt, Arbitros tres, quorum vnus damnauit reum in 15. & alius in decem, & alius in quinque concordare in quinque licet diſcordent in exceſſu. Barboſa *num.* 3. Et ideo omnes facere debitorem, & obligare reum ad ſoluendum quinque, licet diſcordent in exceſſu. Quod ſufficiens fuit ad hoc, vt lex ad ſugiendam longitudinem litium decerneret, quod valeat, & efficax cenſeatur Arbitrorum ſententia,vt obligans ad quinque, & vniuerſalitèr efficax cenſeatur ſententia Arbitrorum, vt obligans ad minorem partem,et lis ſit finita.

17 Neque enim hæc ſententia ex natura rei valet,& habet efficaciam,ſed potius ex natura rei nulla eſſet,tanquam data à diſcordantibus Arbitris,ſed efficaciam habet ex lege poſitiua ſic decernente ob bonum publicum,& vt lites dirimantur, & finem habeant.

18 Colligitur hinc primo, quod regula huius textus non ligat alios iudices,imo nec Arbitros in cauſis indiuiſibilibus,ſed ſolùm in cauſis pecuniarijs vel ſimilibus, in quibus agitur de ſumma maiori, vel minori victori in lite adiudicanda. De Iudicibus vero Ordinarijs ſi diſsideant,ſeruanda ſunt ſancita *in l. inter pares* 38.*de re iud.* & *ſup. eod. tit. cap. vltimo*, & à Iudicibus delegatis, quæ ordinata ſunt *eod. cap. vltim.*& *l. Duo Iudices* 28. & *l.Duo ex tribus iudicibus* 39. *eod. tit.* De arbitris autem ſeruanda erunt ſtatuta *ſup. in cap fin. de appellat.*

19 Ceterum loquendo de arbitris regula verificatur in quocumque numero ſint arbitri, ſiue ſcilicet ſint plures,quam tres, ſiue ſint duo tantum. Nec obſtat quod quando Arbitri ſunt diſcordes eligendus ſit tertius; quia hoc verificatur quando ſunt contrarij,vt ſi vnus damnet, & alius abſoluat; Speculat. *tit. de arbitr.* §. 7. *num.* 1. In noſtro autem caſu non ſunt omnino contrarij, cum conueniant in adiudicanda minima quantitate. Anchar. Butr *n.*1. Dom. *n.*4. Franc. *n.*2. Additur vero,quod in hoc caſu adeſt ſpecialis lex huius textus, quæ ſeruanda eſt, & per quam iubetur, quod vbi in condemnando ad pecuniariam obligationem Arbitri fuerint omnino diuerſi, efficax ſit ſententia illius, qui ad minorem quantitatem condemnauit.

20 Limitatur vero regula multiplicitèr de mente aliquorum. Et quidem primo ſi iudex, qui in maiori ſumma ſcilicet in decem condemnauit, proteſtetur,quod non intendit condemnare in minore ſumma, ſcilicet quinque, & quod pro illa ſumma minore non conſentit, in eo caſu ſententia lata pro quinque non tenebit. Franc. *hic n.* 7. & Bald. & Imola *in l.* 1. §. *ſi ſtipulanti ff. de verb. obligat.* ſic enim poteſt fieri, quod minor numerus non contineatur in maiori, ſicut id facere poteſt teſtator, vt dictum eſt ſupr *n.* 13. Sed dicitur,quod non eſt volentis arbitri, quod minor numerus non contineatur quinque. Neque exemplum de teſtatore eſt ſimile,neque enim in dato exemplo teſtator fecit,vt minor numerus, non contineretur in maiori, ſed ipſe limitauit voluntatem ſuam ad partem maioris numeri, & non voluit totum numerum, noluit enim, quod Meuius ſuccederet vniuerſalitèr infra annum quartumdecimum, ſed ſolùm ab anno decimo ad quartumdecimum. Non ergo admittitur limitatio, ſed ex vi regulæ noſtræ valet ſententia pro minori quantitate,nimirum pro quinque, etiam ſi Arbiter proteſtetur,quod intendit, quod nō ſufficiant quinque,ſed quod non valeat ſentētia data pro quinque,quia non poteſt facere, quod decem non comprehendat quinque Gloſſ. *in ver. de ſumma maiori.*

21 Limitatur ſecundo,vt regula non habeat locum in Arbitratoribus, vel Arbitris electis ad declarandum pretium, vel mercedem, ſeu ſuper æſtimatione alicuius rei, quia in his arbitrorum diuerſitas vitiaret in totum,quod agitur. Bald. *in l. ſi decem ff. locati, et l.* 1. *C. de ſentent.* Franc. *num.* 3. Sed certè lex illa *ſi decem* ad rem non facit, cum illa non de æſtimatione arbitrorum,ſed locantis,& conducentis loquatur. *Vnde limitatio ex illa* non ſubſiſtit. Item in caſu cogitandum eſſet, an *limitatio* admitti deberet.

22 Limitatur tertio, vt tunc ſolùm verificetur regula, cum Arbiter, qui iudicauit in minori ſumma abſoluit reum à reſiduo. Aliter enim ſi in reſiduo non abſoluiſſet,aut de reſiduo nihil dixiſſet,ſententia eſſet ipſo iure nulla, cum non poſſit valere pro parte, quando capitula non ſunt ſeparata, vt *per l. Quid tamen ff. eod. tit. de ſent. prælatione, §. Qualiter verſ. Quid ſi peto*, Bald. *l.* 2. *C. de re iudic.* Anch. Butr. *num.* 5: Franc. *num.*3. De quo tamen videndi ſunt Doctores, & Gloſſ. *in l.* 1. *C. ſi aduerſus rem iu.* Io Andr. *in cap. Cum inter ſup. de re iud.* Federicus *conſ.* 262.

23 Occaſione eorum, quæ hic dicuntur de arbitris,quærunt hic Canoniſtæ,quid dicendum ſit de teſtibus de maiori,vel minori ſumma deponentibus & an in materia teſtium maior pars cenſeatur continere minorem. Et quidem vbi teſtes ſunt conteſtes dicendum eſt, quod in teſtibus procedit argumentum de toto integrali ad partem. Vt ſi formaui articulum de poſſeſſione partis, & teſtes conteſtes deponunt de poſſeſſione totius manet articulus probatus. Et ſimiliter ſi feci articulum de quinque, & teſtes deponunt de decem. Item ſi formaui articulum,quod Titius reliquit mihi mobile,& teſtes deponant,quod reliquit totam hæreditatem. Et ratio eſt,quia vbi conceditur,ſeu probatur vnum,ad quod aliud neceſſariò ſequitur,ſimul cenſetur conceſſum, & probatum illud, quod ad conceſſum ſequitur neceſſario, *per reg. in tota,& regul. Plus,inf. de reg. iur. & l.ſi quis cum totum ff.* de except. Franc. *hic n.*4. Bald. *in l. Conuenticulam, circa fi. C. de Epiſcop. & Cler.*

24 Sed ſi teſtes non ſunt conteſtes, nec concordes,ſed vnus deponit de toto, & alius de parte, nimirum vnus de decem, alius de quinque; tunc non ſunt

ſunt cenſendi concordes etiam in minori ſumma, quia diuerſitas ſummarum infert ad pluralitatem contractuum, & diſpoſitionum, & ſic ad hoc, vt ſummæ cenſeantur plures, & totales *l. Quinquaginta ff. de probat.* & *l. cum centum ff. de iud. 1. leg.* & *in cap. Abbate inf. de re iud.* Et ideo huiuſmodi teſtes non ſunt in minori ſumma conteſtes, & concordes, ſed ſingulares, vnde non probant, nec minorẽ ſummam, nec maiorem Io. Andreas *hic* & Anchar. Butr. *n. 2.* Franc. *n. 4.* Gloſſ. *in l. Diem proferre* §. *ſi plures ff. eod. tit.* Archid. *cap. Nihilominus 3. q. 9.* Bald. *in l. teſtium in 5. col. C. de teſtibus*.

25 Sed vbi agatur de eadem re indiuidua, & ſenſibus expoſita, vt de valore vnius rei, ſi teſtes ſint diſcordes, & vnus dicat, quod valet quinque, & alius quod valet decem, tunc teſtes ſunt concordes, & conteſtes in minori ſumma, nimirum in quinque, & illam probant. Quia tunc diuerſæ ſummæ non inferunt ad diuerſos contractus, quia reſpiciunt eandem rem, & ſic ſunt conteſtes de eadem re, & ex conſequenti de eadem ſumma minori, quia omnes fatentur, quod res illa valet quinque, licet vnus velit, quod etiam plus valeat, Anchar. *hic*, Franc. *n. 4.* Imola *l. inter pares ff. de re iudicata*.

26 Vbi etiam agitur de eiuſdem rei æſtimatione, ſi teſtes diſcordent, & aliqui dicant, quod non valet, niſi quinque, & non amplius, alij vero, quod valet decem, Gloſſ. *in d.* §. *ſi plures* vult, quod inhærendum ſit teſtibus affirmantibus, quod res valet decem, quia magis inhærendum ſit duobus teſtibus affirmantibus, quam mille negantibus. Sed dictum hoc, Gloſſ. non poteſt verificari in caſu, in quo negatiua poteſt cadere ſub ſenſu teſtium, ſicut in hoc caſu, in quos res ſub oculos ponitur, & teſtes periti ex viſis poſſunt indicare præciſè quantum res valeat; & ideo in hoc caſu ſtandum eſt regulæ generali, vt maior pars teſtium præualeat, per not. *in l. 1. ff. de ven.* & ſi teſtes ſint numero pares, cenſendum ſit omnes conuenire in minori ſumma, vt tradit hic Anchar. niſi vt addit Franc. teſtes eſſent inæquales in qualitate, & alij eſſent digniores, & peritiores, aut veriſimiliora deponerent, & ſic eorum teſtimonium eſſet adminiculatum.

27 Si autem agitur de probando tempore, vt ſi volo probare, quod poſſederim per decem annos, & induco tres teſtes, quorum vnus deponit de 15. & alius de decem, & alius de quinque Io. Andr. hic & Archid. *in cap. Nihilominus 3. q. 9.* tenent, quod nihil probent. Sed hoc non eſt vniuerſalitèr verum Et fallit primo ſi teſtes deponunt expreſsè de eodem tempore, nimirum ſi vnus dicit, quod poſſedi à 15. annis citra, & alius à decem, & alius à quinque, nam iſti de eodem tempore deponentes ſunt conteſtes in minori ſumma, & ſic probant. Dom. *hic num. 5.* Franc. *nu. 4.* Fallit ſecundo, ſi teſtes abſolutè deponunt, non vero de initio poſſeſſionis, ſi enim vnus dicat, quod incœpi poſſidere a 15. annis, & alius à decem annis, & alius à quinque annis. Tunc enim teſtes in hoc initio diſcordant, & ſunt ſingulares, & non probant initium. Et ſic ſi iſti teſtes inducerentur ad probandum initium poſſeſſionis non probarent. Sed tamen probarent poſſeſſionem ſimpliciter in minori parte temporis, quia in hac omnes concordant, licet diſcrepent in initio, vel exceſſu durationis, Franc. *d. num. 4.* Et ſimiliter conteſtes eſſent in minori ſumma, ſi ſimpliciter vnus diceret quod, & poſſedi per 15. annos, & alius per decem, & alius per quinque, vt idem Franc. aduertit.

28 Et eadem ratione ſi inducerentur teſtes ad probandam poſſeſſionem rei ſimpliciter, ſi teſtes deponentes de poſſeſſione variarent in numero fructuum dicente vno, quod collegi 15. corbas, alio decem, alio quinque eſſent concordes in poſſeſſione probanda, & in recollectione minoris ſummæ, ſunt enim conteſtes in ſubſtantia eiuſdem rei. Et idem eſt, ſi vnus diceret, quod collegi decem corbas frumenti, & alius quinque ordei. Franc. *nu. 4.* & Gloſſa *in d.* §. *ſi plures*.

29 Idem quoque dicitur, ſi teſtes inducuntur ad probandum aliquod vniuerſale, puta ad probandum ius decimandi, aut exercitium iuriſdictionis. In his enim caſibus ſingularitas teſtium non nocet. Anchar. *hic num. 1.* Butr. *num. 5.* Franc. *n. 4.* Io. Andrea *in cap. Qualiter*, & ibi per Imol. *ſup. de probat.* Speculator *in tit. de teſtam.* §. *12. num. 3. &* *12 tit. de inquiſitione* §. *1. verſ. Quid ſi vnus*, Imola *in dict. l. 1.* §. *ſi ſtipulanti*, & *dict. l. Inter pares*. Vide Farinac. *in praxi quaſt. 64. à num. 150.* & Barboſam *ſup. cap. In omni negotio, de teſtibus*. Quod tamen explicant Anchar. & Franc. vt non procedat ſi vnus teſtis allegaret alium conteſtem, vt ſi vnus teſtis diceret vidiſſe Titium colligentem decem corbas tritici præſente Petro, & Petrus diceret de hordeo, vel de quinque corbis. In hoc enim caſu diſcordes eſſent, & ſingulares, & varij, & non probarent, quia variè de eodem actu deponerent.

SVMMARIVM.

1 *Intentio Pontificis in edenda decretali.*
2 *Regula textus.*
3 *Arbitri non ſunt Iudices propriè, licet arbitria illorum ad inſtar iudiciorum redacta ſint.*
4 *Regula habet locum in Arbitratoribus.*
5 *Et in Arbitris iuris.*
6 *Arbitri multis modis eliguntur.*
7 *Arbiter abſens non poteſt vices committere.*
8 *Regula intelligitur de Arbitris electis ſimpliciter*
9 *Non habet locum ſi compromiſſum requirat, vt omnes conueniant.*
10 *Si adeſt clauſula, vt vnus poſſit ſine alio, non eſt neceſſaria ulterius præſentia.*
11 *Regula verificatur etiam ſi Arbitri ſint plures, quam tres, non ſi ſint duo tantùm.*
12 *Tertius abſens debet vocari.*
13 *Et debet vocari ad quemcumque actum.*
14 *Abſente impedito alij non poſſunt procedere.*
15 *Tertio nolente adeſſe, vel præſente, & tacente duo rem definiunt.*
16 *Differentia inter antiquorum ſententiam, & hanc decretalem.*
17 *Differentia inter ius ciuile, & hanc decretalem.*
18 *Ius ciuile ſeruandum in terris Imperij.*
19 *Decretalis iſta ſeruanda vbique in foro Eccleſiaſtico.*
20 *Sex caſus, in quibus lex Canonica obligat vbique.*
21 *An obediendum legi Ciuili contraria ſanctis Patribus.*
22 *Tertio Arbitro mortuo nullum eſt compromiſſum.*
23 *Duorum Arbitrorum ſententia debet eſſe concors.*
24 *A ſententia Arbitrorum an appelletur.*
25 *Duorum ſententia non valet, ſi alter eſt inhabilis.*
26 *Nullum eſt laudum ſi competentibus addatur incompetens.*

Digitized by Google

27 *Regula textus non procedit in Iudicibus.*
28 R*atio iſtius defferentia.*
29 *Index debet procurare finem litium.*
30 *Arbiter vnus alium requirit.*
31 *Arbiter non citat teſtes.*
32 *Arbitri debent ſimul pronunciare, nec valet conſenſus antecedens, vel ſubſeqnens.*

Cap. Vt Quæſtionibus. 2.

1 PErplexitates antiquorum opinantium circa facoltatem Arbitrorom iudicandi, & ſeotentiandi, ſi ex eis aliqois eſſet abſens, aut iudicare oollet, tollit hæc Decretalis, vt Io. Aodreæ Gloſſ. aduertit. Volens igitur Pontifex fioem ponere quæſtiooibos, quæ plerumque propter Arbitrorum voluntariam, aut malitioſam abſentiam manent indeciſæ ſequeotem regulam dedit, & ſtatuit, quod

2 Si ex tribus Arbitris vnus nolit examinando, vel defioieodo negotio intereſſe, duo procedere poterunt, ac ſi ille præſens eſſet, ita tamen, vt circa Iudices antiqua iura ſeruentur.

3 Noo ergo Iudicibus, ſed Arbitris lex iſta datur; vnde etiam colligitur, quod iura loquentia de Arbitris oon comprehendunt Iudices; Arbitri enim propriè ooo ſunt Iudices, licet eorum arbitria ad inſtar iudiciorum redacta ſint, *vt in l. 1. ff. eod. tit.* Et ideo ſicut ex ſententia Iudicis dicitur cauſa decidi, & finis impooi *l. 1. ff. de re iudic.* ita & ex ſeotentia Arbitrorum, vode & ex eorum ſeotentia orietur exceptio litis finitæ, de quo *infr. cap. 1. de lit. conteſtat.* vt notat Franc. *nu.* 1. Dom. *num.* 2.

4 Diſtinguntor vero Arbitri ab Arbitratoribus. & Arbitrorum alij dicuntur Arbitri iuris, & alij compromiſſarij. An vero regula habeat locum in omnibus iſtis. Franc. *num.* 2. ait, qood de Arbitratoribus. Bald. *in l. Item ſi vnus* §. *ſi tres ff. eod. tit.* videtur tenere, quod ſic. In oppoſitum tamen eſt, quod Arbitratores non ſunt Arbitri. Sed dici poteſt, qood nomen Arbitri oommuniter ſumptum, & generaliter compreheodit etiam Arbitratores, & quod nomen Arbitri hic ſumator commooiter cum militet eadem ratio tàm io Arbitratoribus, quam in Arbitris.

5 Non comprehendi vero ſub regula Arbitros iuris volunt Dom. *num.* 7. & Franc. *num.* 2. cum huiuſmodi Arbitri accedant ad naturam Iudicum delegatorum potius, quam Arbitrorum, vt ootatur *in cap. Ab Arbitris ſup. de uff. Deleg. in hoc lib.* Verum quia huiuſmodi Arbitri ſubſtaotialitèr Arbitri ſuot, & non Iudices; licet enim eligantur ex neceſſitate legis, eliguntur tamen quantum ad determioationem perſonarum liberè à partibus, oec habeot iuriſdictionem, aut aliam aliquam facultatem, niſi quã tribuunt partes eligentes, ideo propriè Arbitri ſunt, oon vero Iudices, & ex hac regula iudicium illorum dirigi debet, vt volunt Io. Andrea. & Butr. *num.* 1. Nam & io *iſtis* locum habere poteſt inconueniens, quod lex iſta vult impedire, ſcilicet, quod per horum Arbitrorum voluntariam, & malitioſam abſentiam cauſæ remaneant indeciſæ. Item vt habet. Gloſſ. *in fin.* Ratio, ob quam Ius prouidit hoc in Arbitris, & non in Iudicibus eſt, quia arbitri eliguntur à partibus, hoc vero competit etiam Arbitris iuris.

6 Huiuſmodi vero Arbitri multipliciter eliguntur, vt notat Franc. *num* 3. Vel enim eliguntur ſimpliciter nulla adiecta clauſula, vel aliquando cum clauſula, quæ multiplex eſſe poteſt. Nam aliquando eliguontur cum clauſula. *Quod ſi non omnes* de qua dictum eſt ſupra *cap. Prudentiam de off. deleg. & cap. ſi contra vnum eodem tit. in hoc lib.* Aliquando ponitur clauſula *vos, vel aliquis veſtrum, &c.* de qua ſupra *cap. Cum plures de officio Delegati in hoc libro.* Diſtinguuntur vero, quia vbi compromiſſum fit cum clauſula *vos, aut aliquis veſtrum.* Arbitri ſunt electi inſolidum, & quilibet illorum ſioe alijs iudicare poteſt, prout de delegatis datis cum ſimili clauſula, dictum fuit *dict. cap. Cum plures.* Sed vbi compromiſſum factum fuit cum clauſula, *Quod ſi non omnes, &c.* tunc vno, vel pluribus ex Arbitris electis impeditis, alij, vel alius non impeditus iudicat, vt de Iudicibus dicitur *in dict. cap. Prudentiam, & in d. cap. Si contra vnum.* Aliquando vero fit compromiſſum in plures ſimpliciter, & tunc non poteſt vnus Arbitrorum ſine alio iudicare, ſed omnes ſimul conuenire debent, & litem examinare, & definire.

7 Quod adeo ſtricte intelligendum eſt, vt nec vnus poſſit alium ſubdelegare, eique vices ſuas committere. Cum enim ſubdelegare, nec ſit permiſſum Delegatis ab inferioribus Iudicibus, ſolumque Delegatus à Principe ſubdelegare poſſit, multo minus ſubdelegare poteſt Arbiter, qui facoltatem ſuam habet à perſonis priuatis, vt poſt Gloſſ. *in l. ſi in tres ff. eod. tit.* aduertit Franc. *num.* 3. Ceoſetur enim electa iuduſtria perſonæ.

8 Regula noſtra oon loquitur *de Arbitris electis* cum aliqua ex præfatis clauſulis, quia ſi ſunt cum clauſula, *Vos, aut aliquis veſtrum, etc.* vnus poteſt ſine alio iudicare, etiam illo oon requiſito. Si vero cum clauſula, *Quod ſi non omnes, etc.* Vnus alio requiſito, & noleote conuenire poteſt litem ſine illo definire. Et ſic in nullo horum caſuum eſt opus regula huius textus. Quæ propterea vt notant Gloſſ. Et Archid. & Moo. *num.* 1. intelligitur de Arbitris electis ſimpliciter, quorum nullus de *iure* antiquiori poterat ſioe alio negotium expedire. Per regulam autem iſtam reducitur omne compromiſſum ſimpliciter factum, ad compromiſſum factum cum clauſula, *Quod ſi non omnes,* vt vbi impedimentum ſit voluntarium, Arbitri etiam *ſi ſimpliciter* electi ſic omnes adeſſe debeant, *vt tamen ſi ex* illis aliquis nolit adeſſe, poſſint alij eo requiſito, & venire nolente cauſam expedire.

9 Et tamen adhoc limitatio locum habet, quia ſi compromiſſum ſit datum cum clauſula expreſſa, vt omnes conueniant, vel vt omnes debeant eſſe concordes, vous ſine alio etiam malitiosè nolente adeſſe nec negotium cognoſcere oon poteſt iudiciũ exercere, & cauſam cognoſcere, aut deffinire; poteſtas enim Arbitri ex compromiſſo dependet, vt *in l. Non diſtinguemus* §. *de officio, et in l. Cum dies* §. *ſi quis litigatorum ff. eod. tit.* Si ergo in compromiſſo expreſſe ponatur, quod compromiſſum non valeat, niſi ſinguli Arbitri ſimul negotium cognoſcant, vel niſi omnes Arbitri fuerint concordes, ſi aliter fiat ſententia eſt nulla.

10 Sicut econtra, ſi in compromiſſo ponatur, quod vnus poſſit procedere alio oon requiſito. id valide fieri poterit. Nec obſtat, quod tenet Specul. *tit. de Arbitr.* §. *Excipitur ver. penultim.* et *verſ. Sed pone,* videlicet, quod licet in compromiſſo ſit actum,

quod

quod Arbiter poſſit procedere partibus abſentibus, nihilominus eſt neceſſaria citatio ad ſententiam, niſi & illi ſit expreſſe renunciatum. Quia vbi Arbitri dati ſint in ſolidum non eſt neceſſaria requiſitio, vt de delegatis datis in ſolidum patet ex *cap. Cum plures*, & ibi not. *ſup. de off. deleg. in hoc lib.* Nec eſt eadem ratio de citatione partium ad ſententiam, quæ eſt de naturali iure neceſſaria. Quamobrem Regula iſta data eſt pro eo caſu, in quo compromiſſum ſine aliqua ex præfatis clauſulis ſit ſimpliciter datum.

11 Exemplariter autem textus loquitur, dum de tribus huiuſmodi Arbitris ſimpliciter electis caſum explicat, regula enim locum habet etiam vbi Arbitri eſſent quatuor, vel quinque, vel in alio maiori numero. Dummodo tamen qui remanent, & ſunt præſentes ſint maior pars, & minor, quæ abeſt. Ideo regula non poteſt verificari, vbi Arbitri electi ſint duo tantùm, quia vno volente intereſſe, non remanet maior pars, quæ de negotio iudicare poſſit. Textus autem ex hoc poſuit caſum in duobus Arbitris remanentibus, & tertio abſente, ſeu nolente conuenire, quia non intendit, quod locum habeat regula, niſi maior pars ſaltem remaneat, vt ſimul adiit cauſæ, vt notant Io. Andreas Buttius *in princ.* Dom. *num. 7.* Franc. *num. 6.*

12 Vt vero regula locum habeat, neceſſe eſt, vt duo, vel maior pars Arbitrorum tertium, vel minorem partem abſentem requirat, vt ad cauſam expediendam veniat. Sic enim & in delegatis fieri mandatum fuit *cap. Prudentiam de off. delegati.* Vna tamen requiſitio ſufficit. Videantur notata *ſup. cap. ſi contra de off. deleg. in hoc lib.* Vbi tamen in compromiſſo ſit limitatum tempus ad terminandam litem, & eſſemus in vltimo die, exiſtimat Fran. *num. 3.* quod non ſit neceſſaria abſentis Arbitri requiſitio, quia vltima dies interpellat, ad quod facit *l. Item illa ff. de conſtit. pecun.* Verum quia, & dies vltima habet latitudinem horarum, nõ poſſent alij Arbitri de mane anticipatè iudicare illa vltima die alio non requiſito, an ſi eſſet in loco vbi commodè poſſet requiri. Videantur, quæ in ſimili de vocandis ad electionem dixi *tract. de elect. c. 11. quæſt. 10. & 11. pag. 327.*

13 Verum quia in alternatiuis ſufficit vnam partem accipere. *cap. In alternatiuis infr. de reg. iur.* Cum textus alternatiuè loquatur, & dicat *ad examinandum, vel definiendum*, videri poſſet, quod Arbiter abſenſus licet non eſſet vocatus ad examinandum, ſufficiat ſi vocetur ad definiendum. Sed hic non eſt ſenſus textus, ſed quod abſens requiſitus ad examinandum, vel ad definiendum, ſi venire nolit, poſſint alij Arbitri expedire illum actum, ad quem abſens Arbiter conuenire noluit, ſiue hic actus ſit examen, ſiue ſit cauſæ definitio. Ideo Gloſſ. *in ver. libere* vult, quod qui requiſitus noluit adeſſe ad examinandam cauſam debeat requiri ad eam definiendam; & vt aduertunt Dom. *num. 9.* & Franc. *num. 6.* Abſens arbiter requiri ad quemcunque actum, niſi vbi requiſitus ad aliquem actum reſponderit, quod non vult de illa cauſa ſe intromittere. Hac enim vniuerſali reſponſione accepta poterunt alij Arbitri ad vlteriora procedere illo Arbitro amplius non requiſito.

14 Diſtinguit vero textus inter abſentem impeditum, & voluntarium, & ſi ſit iuſto impedimento detentus, non dat facultatem duobus Arbitris procedendi ſine illo, & in hoc datur limitatio eius, quod competit Iudicibus dati cum clauſula *Quod ſi non omnes, &c.* qui procedunt in cauſa abſente iudice impedito. Sed Arbitris ſimpliciter datis licet concedatur facultas procedendi ſine abſente, ſi ille requiſitus noluerit intereſſe, ſecus tamen ſi ſit legitime impeditus. De quo impedimento, vt notat Anchar. conſtare debet, vel per literas eiuſdem abſentis Arbitri, vt *in cap. Prudentiam de off. Delegati.* Vel quia pars aliunde id probet, vt aduertit Gloſſa. Videantur dicta ſupra *cap. Cum plures de off. Deleg. in hoc libr.*

15 In caſu vero, quod abſens requiſitus nolit intereſſe examini, aut expeditioni cauſæ. Vult Pontifex, quod omnis authoritas maneat apud Arbitros duos ex tribus, vel vniuerſaliter ad maiorem partem Arbitrorum, qui poſſint negotium examinare, & deffinire, ſicut poſſent, ſi ille eſſet præſens, & nollet cum eis in vnam ſententiam conuenire. Vult igitur, quod ſententia duorum tamquam ſententia maioris partis valeat, & ſit efficax, & quod abſens voluntarius haberi debeat pro præſente. Ex quo aliqui colligunt, quod in Arbitris ſufficit ſi tertius Arbiter ſit præſens, dum alij duo pronunciant, & quod vbi ſit præſens, & taceat, valeat ſententia duorum. Quod quidem verum eſſe plures dicunt, quia taciturnitas illa eſt præſumpta contradictio, & ſic tertius tacens habetur pro contradicente, & instar regula textus, vt contradicente tertio non impedito, duo Arbitri rem definiant. Ita Archid. *num. 1.* Aur. *num. 1:* Dom. *num. 8.* & ex Azon, & Goffred. Franc. *num. 2.*

16 Hinc apparet diſcrimen inter determinationem huius Decretalis, & Canoniſtas antiquos, & ius ciuile. Innocentius enim in *cap. Raynaldus num. 1. de teſtam.* & ibi Hoſtienſ. dicebant, quod ſi tres Arbitri præſentes ſint, ſed vnus nolit concordare cùm alijs, ſiue in vnam ſententiam, ſiue etiam, quod ſententia feratur, tunc eo contradicente alij poſſunt proferre ſententiam *l. Duo ex tribus, ff. de re ind.* Sed ſi dicat ſe non inſtructum de cauſa, idem dicendum ſit *l. ſi vm ff. de re ind.* idem etiam dicendum, ſi poſtquam dixit opinionem ſuam, & intellexit contrariam aliorum, recedat. Nam tunc poſſunt alij duo procedere eo abſente, quia tunc ceſſat ratio legis, ſcilicet, quod poſſit alios in ſuam opinionem trahere. Vt *in l. Item ſi vnus ff. de Arbitr.* Sed ſi non intellexit opinionem aliorum, & recedat, etiam ſine cauſa, etiam malitioſè, nolens cauſam terminare, tunc procedere non poſſunt præſentes *d. l. Item, & dict. l. Duo.* Quamuis dicant quidam quod ex quo conuenerunt ad ſententiam ferendam, quod etiam vno recedente alij poſſunt ſententiare, quia verum eſt omnes adeſſe ad ferendam ſententiam. Tenebant igitur tunc Innocentius, & alij, quod non audita aliorum opinione recedente vno ex Arbitris tempore ferendæ ſententiæ etiam ſi malitioſè recedat, non poſſent alij duo ſententiare. Sed hoc iam eſt per hanc decretalem reprobatum. Et nedum ſi vnus præſens tempore ſententiæ ferendæ recedat, ſed etiam ſi requiſitus nolit adeſſe, vel ſi præſens taceat, alij duo concordes validè pronunciant.

17 De iure vero ciuili *in l. ſi in tres*, nimirum *in l. Item ſi vnus §. 5. de Arbitr.* ſufficit quidem duorum conſenſus, ſi præſens fuerit & tertius; alioquin abſente illo, licet duo conſentiant arbitrium

Digitized by Google

non valet; quia in plures fuit compromiſſum, & potuit præſentia eius, trahere eos in eius ſententiã, Sed ex vi huius Decretalis nedum ſi tertius ſit præſens, ſed etiam ſi ſit abſens, dum tamen requiſitus, & non impeditus voluntariè non adfuerit, poſſunt alij duo ſententiam ferre.

18 Et hoc quidem nunc eſt ſeruandum in locis Imperij ſubiectis, & iuri ciuili ſubditis, ſed in ſtatu Eccleſiaſtico, tàm Clerici, quàm Laici huius Decretalis legem ſeruare debeant. Gloſſ. *in v. lex*. Anchar. Dom. *num.* 8. Franc. *num.* 5. Barboſ. *nu.* 7. Couar. *de ſponſal. p. 2. cap. 7. §. 7. nu.* 15. Io. Gata. *reg.* 57. *num.* 12. Tuſc. *lit.* I *concl.* 580.

19 In foro autem Eccleſiaſtico vbique terrarum ſeruanda eſt lex canonica, vt notatur *in cap. Cum eſſet*, & *cap. Relatum de teſtam. & cap. 1. de non. oper. nunciat.* & tradunt Gloſſ. *infr. in reg. Poſſeſſor, de reg. iur.* dicens Papam in ſuo foro poſſe tollere legem ciuilem, etiam vbi non habet temporalem iuriſdictionem. Io. Andr. *d. reg. poſſeſſor in Mercur.* Panorm. *cap. Clerici num* 1. *de Iud.* Faguan. *cap. Antigonus num.* 28. *de Pactis.* Vbi *num.* 29. Quod in materia mixta in foro Eccleſiaſtico vbique terrarum, & indiſtincte etiam inter laicos ſeruanda eſt lex canonica, & non lex ciuilis diſcrepans à canone, per Butr. *in d. cap. Clerici num.* 22. Alex. *conſ.* 167. *num.* 5. *l.* 2. Felin. *cap. Eccleſia S. Mariæ nu.* 43. *de conſtit.*

20 Sex quoque caſus numerat Franc. *num.* 5. in quibus vbique ſeruanda eſt lex canonica etiam in terris Imperij, & in vtroque foro. Primo in matrimonijs, vt *in cap. fin. infr. de ſecund. nupt. & gloſ. ſing. inſtit. de grad. §. ſexto gradu*. Secundo in ſpiritualibus, & beneficialibus, vt in *cap. fin. infr. de iud.* & per Gloſſ. *in cap. Cum vos ſup. de off. Ord.* Tertio vbicumque canon diſponit in materia, in qua vertitur periculum animæ, & ſic in materia peccati, & materia iuramenti, vt Gloſſ. *in reg. Poſſeſſor, infr. de reg. iur.* Quarto vbi agitur de interpretatione fidei, & diuinæ legis. *cap. Per venerabilem*, qui filij ſint legitimi, & in *cap. Maiores de baptiſmo*, & *l. fin. C. de ſumm. Trin.* Quinto vbi defficit ius ciuile. *l. 1. C. de no. cod. compo.* Nam ſi quando defficit lex debet recurri ad conſuetudinem ſecundum notat. *in l. non poſſunt, & l. ſi de interpretatione, & l. De quibus ff. de leg.* Fortius debet recurri ad canones, qui ſunt maioris authoritatis, quam conſuetudo, *cap. Quis neſciat, diſt.* 11. Sexto in omnibus rebus, & iuribus Eccleſiaſticis. *cap. Eccleſia, ſup. de conſtit.*

21 Quærit etiam Barboſa *num.* 7. An defficiente Canonum authoritate, ſi reperientur leges ciuiles contrariæ Sanctorum dictis veluti Hieronymi, & Auguſtini, & aliorum, ſtandum ſit potius legibus ciuilibus, quam Sanctorum teſtimonijs. Quod quidem ad vtramque partem latæ diſputat Luc. de Penna *in l. medicos, column.* 2. *C. de profeſs. medic.* & ex Caſſan. Perez. Burg. de Pace, & Azeued. Barboſa diſtinguit, & ait, quod in materia ſpirituali, & ad fidem ſpectante, ſeu in interpretatione ſcripturarum ſanctorum Patrum dicta legibus ciuilibus præferenda ſũt. In materia verò temporali, videlicet de teſtamentis, & hæreditatibus, &c. potius ſtandum eſt legibus ciuilibus, quas in huiuſmodi materijs approbarunt Summi Pontifices, & dicuntur per ora Principum diuinitus promulgatæ. *cap. vltim* 16. *quæſt.* 3. quam tamen approbationẽ non habent ſanctorum dicta, *cap. Noli, cap. Ego ſolis diſtinct.* 9. Sed conſiderandum eſt, quod ſanctis Patribus reuerentiam, & honorem debemus, vt Magiſtris, non vero obedientiam, vt legislatoribus, vnde in nulla materia eis obedire tenemur obligatione legalis obedientiæ, quamuis hæc obedientia eorum documentis debeatur pro quanto illa contineant vim legis naturalis, aut diuinæ, aut humanæ; Sed & lex ciuilis, ſi ſuam ſphæram egrediatur, & velit diſponere de rebus fidei, & ſpiritualibus, & ſupernaturalibus, vſurpando iuriſdictionem ſpiritualem, nec eſt lex, neque obligat: Cæterum ex hoc ſolùm quod decernat contraria dictis Sanctorum, non eſt ſpernenda, quia in materia propria ſibi poteſt eſſe rationabilis, & iuſta, illa contrarietate non obſtante, & lex iuſta obligat. Verum rarum erit, & difficile inuenire, quod lex ciuilis ſit contraria ſanctis Patribus, & non ſit nulla, vel tamquam excedens propriam ſpheram, & terminos temporalis iuriſdictionis, vel quia iniqua, & contraria legi naturali, aut Diuinæ, quam Patres interpretantur, & ſuper qua ſua documenta fundant. In quo caſu lex ciuilis ſeruanda non erit. Cæterum per ſe comparatio deficit, quia ſit comparatio inter id, quod obligat, & id, quod de ſe non obligat, & neceſſitat, ſed obligat ſolũ per accidens ex adiuncta aliqua lege, quæ ſi ſit naturalis aut diuina, aut etiã canonica fortius ligat in propria materia, quam lex ciuilis.

22 Redeundo vero ad regulam noſtram, cum det facultatem duobus Arbitris procedendi ſine tertio in caſu, quod ille voluntarius nolit adeſſe, aut procedere, numquid *idem dicendum eſt, ſi ille* tertius ſit mortuus? Reſpondetur in eo *caſu ceſſare* penitus compromiſſum, niſi illud ſit conditionatũ, & habeat clauſulam, vt vno impedito, reliqui duo procedere poſſint. In caſu enim noſtræ regulæ, non datur facultates duobus procedendi ſine tertio, niſi ſub conditione, quod tertius poſſit, ſiue non ſit impeditus, & nolit, mortuus vero voluntarius non abeſt, quia imo non poteſt adeſſe. Anchat. *n.* 4. Dom. *in fin.* Franc. *num.* 4.

23 Duorum etiam ſententia non valet *tertio* abſente, ſi illi duo non ſunt concordes, quia tunc ſententia non eſt à maiori parte, ſed à diſcordantibus Arbitris. Ideo ſi dati ſint ſex Arbitri, & duo abſint voluntariè, & ex alijs quatuor, tres ſint concordes, & quartus diſſentiat, nulla eſt ſententia, quia hæc nulla eſſet etiam ſi omnes ſex adeſſent, & tres ex vna parte vnum vellent, & tres ex altera parte diſcordarent. Et ſic vt ſententia valeat, nedum neceſſe eſt, quod maior pars ſententiet, ſed quod ſit concors in ſententia.

24 An vero à ſententia Arbitrorum poſſit appellari, dictum eſt, *ſup. cap. Ab Arbitris de off. deleg. in hoc lib.* Quamuis vero ab Arbitris compromiſſarijs de iure communi non detur appellatio, *vt ibid.* dictum eſt, Probus tamen *hic num.* 5. ait, quod de conſuetudine Regni Franciæ in praxi conſuetudinaria, in foro ſeculari appellatur à ſententia Arbitrorum [illegible] ſi malè fuerint arbitrati emendant. Et tamen quod pro hac pronunciatione præſumitur, ſi fuit facta partibus citatis, quoniam aliàs eſt nulla. Si etiam læſio ſit modica, non habet locum appellatio. Nullitatem vero laudi cognoſcendam eſſe coram Iudice Ordinario, tradit idem Probus ex Imola *in conſ.* 30.

25 Quod etiam dictum eſt, quod in caſu noſtræ regulæ valet ſententia duorum Arbitrorum limitatur,

tur, vt ſit verom, ſi aliàs nullus eorum ſit impeditus, & inhabilis. Nam ſi eorum alter ſit, v. g. excommunicatus, aut alias de iure damnatus, & inhabilis quoad actus ciuiles, laudum eorum erit nullum. *Probus num.* 1.

26 Addit vero Probus, quod etiam nullum erit ludum, ſi cōpetentibus Arbitris addātur incompetentes, per *cap. cum ſuper ſup. de off. delegati.* Vbi in Arbitris, & Iudicibus, & tutoribus, idem tenet Panorm, *num.* 15. ſi illis poteſtas ooo competie io ſolidum. Videantur DD. ibidem.

27 Tandem Pontifex meotem ſuam explicans, & tacitæ obiectioni ſatisfaciens, decernit, quod regula data non ſe extendit ad Iudices, quia circa illos iura antiqua ooluit immutari. De quibus vide Gloſſ. *hic* & Dom Et cum regula loquatur de pluribus arbitris ſimpliciter electis, non vero cum clauſula, die, quod vbi ſunt dati plures Iudices ſimpliciter, vnus ſine alio procedere oon poteſt. *cap. Cauſam matrimonij, ſup. de off. deleg.*

28 Ius vero diſtioxit loter Iudices, & Arbitros ſimpliciter datos, quia arbitri dantur à partibus, & ideo ius ſupplet, quod mious dictum fuit ab illis. Iudices enim maiori maturitate creantur, *cap. Statutum ſup. de reperit. in hoc lib.* & ideo ius in illis ſupplere noo vult. Item arbitri plerumque eliguntur amici, & poſſunt eſſe viles, & ideo ius magis circa illos prouidere, & conſiderare voluit. Gloſſ. Anchar. *nu.* 1. Butr. *nu.* 4.

29 Notandum primo ex prohemio huius textus officium Iudicis eſſe procurare, vt quam citius fieri poteſt lites terminentur *cap. Finem ſup. de dolo, & contum. l. Quidam ff. ſi certum petatur.* Gloſſa *in ver. imponatur.*

30 Notandum ſecundo, quod etiam in arbitris, vbi ſint plures, vnus poteſt alium requirere, ſicut & in Iudicibus delegatis, vt *in cap. Cum Cauſam* 22. *de off. deleg.* Dom. *num.* 3.

31 Notandum tertio, quod licet vnus arbiter poſſit requirere alium, & vterque poſſit, & debeat citare partes. *l. ſed & interpellatur, ff. eodem titulo*, aliter ſententia eſſet oulla; non poſſunt tamen arbitri citare teſtes ſecundum Franc. *hic num.* 4. poſt Bald. *in d. l. ſed & interpellatur* & Specul. *tit. de arbitr.* §. 4. *Differt. rer. Item arbiter num.* 4. Citare ergo teſtes ſpectat ad Ordinarium, qui citabit illos, vt coram arbitris compareant. Franc. *d. num.* 4.

32 Notandum quarto, Quod vbi plures arbitri conſtituti ſunt ſimpliciter ſicut vnus ſioe alio non poteſt in cauſa procedere, ſic debent omnes ſimul pronunciare. Vult tamen Anchar. *num.* 1. quod ſufficiat, ſi aliquibus pronuociantibus, vel vno eorum, alij dicant conſentimus tali iudicanti, ita tameo quod non ſufficiat hoc dicere ante pronunciationem ſententiæ per interuallum temporis; quia vnus arbiter non poteſt alteri vices ſuas committere: ſicut oec valet ratihabitio ſenteotiæ prius datæ.

Completum Die 9. *Decembris hora* 19. *Anno* 1666.

Laus Deo, Deiparæ Mariæ, & BB. Dominico, & Thoma Aquinate, omnibuſque Sanctis.

REGESTVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vvv Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Ssss Tttt Vvvv.

a b c d e f

Omnes ſunt duerniones, præter V v v v quæ eſt *ternio*.

R O M Æ,

Typis, & Sumptibus Nicolai Angeli Tinaſſij. MDCLXVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior Numerus indicat numerum Marginalem, & ſecundus Paginam.

A

ABBAS.

v. Conſeruator. v. Dimiſſoria. v. Epiſcopus. v. Prælatus. v. Vicarius.

ABbates non poſſunt ordinare ſeculares, aut non ſubditos. num. 15. & 16. pag. 449. Abbates inter inferiores Prælatos primum locum tenent. 12. 544. Abbates veniunt ſub nomine Ordinarij. 7. 621.

ABSENS. ABSENTIA.

v. Procurator. v. Sententia. v. Statutum.

Abſentia auget Procuratoris mandatum. 3. 686.

ABSOLVTIO.

v. Reſcriptum. v. Excommunicatio.

ACCESSORIVM.

Acceſſorium perpetuatur, ſi principale eſt perpetuum. 20. 553. Executio eſt acceſſoria gratiæ. ibid.

ACTIO. ACTOR.

v. Delegatus. v. Reſcriptum.

Textus cap. 3. de Reſcrip. nõ cõprehendit quæſtiones reales. Actiones perſonales faciles, & paruæ. 32. 206. In Actionibus perſonalibus agi poteſt vna petitione, quamuis vnus libellus cenſeatur eſſe plures, 32. ib. Quæſtiones perſonales frequentiores, 33. ib. Quid dicendum de cauſis non purè perſonalibus, 34. 207. Lex illa nõ obligat reſpectu actionum realium, nec quantum ad vim directiuam, 35. 207. Vbi actiones perſonales ſunt in diuerſis locis, non licet qualitate hac non expreſſa plures iudices impetrare, 36. 207. Textus non extenditur ad reſcripta obtenta à Prælatis inferioribus, 37. 207. Pro eadem cauſa actor non poteſt trahere reum ad plures iudices ſimul, 38. 207. Ex vi illius textus actor non prohibetur trahere reum ad plures Ordinarios pro diuerſis cauſis, 39. 208. Nec ad vnum Delegatum, & Ordinarium 41. 208. Magis fauendum actori in ordinatione iudicij, 42. ib. Pendente cauſa appellationis coram vno poteſt alius impetrari, 43. ib. Et poteſt impetrari cõſeruator, aut executor, 44. ib. Regula illius textus de ſolis Delegatis loquitur, 45. ib. An finita lite coram vno poſſit alius iudex impetrari, 46. 209. An actor pro diuerſis locis poſſit plures iudices impetrare, 48. ib. An in cauſa hæreſis reus poſſit ad diuerſos iudices trahi, 49. ib. Et quid vbi procedi poteſt ciuiliter, & criminaliter, 50. 210. Et quid vbi plura reſcripta impetrata præſentantur eidem iudici, 51. 210.

Actor etiam ante litis conteſtationem incurrit pœnam latam contra plures iudices impetrantem, 53. 210. Actor quis ſit, 147. 565. Actor in ordinatione iudicij eſt, qui primus pulſat iudicem, 149. 565.

ACTVS.

Nullitas actus eſt pœna, 65. 212. An actus denominetur à faciente, vel à mandante, 17. 218. Ad habendum valorem actus, conſiderandũ eſt illius initiũ, 7. 244.

ADIVNCTVS.

v. Delegatus.

ADMINISTRATOR.

Adminiſtrator regulariter non poteſt donare, 5. 499. In dando adminiſtratore conſideranda eſt vtilitas Communitatis, 5. 440.

ADVERBIVM.

v. Dictio.

ADVERTENTIA.

v. Ignorantia, v. inconſideratio, v. voluntarium.

ADVOCATVS.

v. Aſſeſſor, v. Procurator. v. Salarium.

Aduocatus quot modis poſſit licitè paciſci de pretio, 275. 291. An Aduocatus cõductus ad lites indefinitè pro certo ſalario, teneatur patrocinari in magnis cauſis, 276. ib. An talis Aduocatus poſſit lucrari ſalarium nulla lite exiſtente? 277. ibid. An Aduocatus, qui culpa ſua ceſſat à patrocinio, teneatur ad intereſſe? 278. ib. Quid ſi abſque culpa ex caſu contingenti ceſſet à patrocinio? 279. & ſeq. 292. An Aduocato impedito debeatur ſalarium ad ratam? 280. ib. Quid ſi Aduocatus deſerat cauſam, quia eſt iniuſta? 281. ib. Quid ſi lis finiatur per tranſactionem? 282. ibidem. Quid ſi lis finiatur per deſertionem? 283. ibid.

ÆTAS.

v. Beneficium, v. Ordo.

Ætas ſuperueniens non conualidat actum defectu ætatis nullum, 6. 243. In dubio quis teneatur probare ætatem, 10. 244.

AFFIRMATIVA.

Affirmatiua vniuerſalis, & particularis negatiua non ſemper in moralibus ſunt contraria. 119. 24.

ALIMENTA.

Alimentorum nomine veniunt veſtes, 12. 629.

Digitized by Google

ALLEGARE.
v. Contraria.

Sufficit aliquando allegare iura in communi, 5. 196. Non eſt neceſſe allegare in particulari iura notiſſima, 6. 196. Nec quando allegantur Doctis, 7. ibid. Nec quando Princeps ea allegat, 8. ibid.

ALTERNATIVA.
v. Beneficium.

In alternatiua offerentis electio eſt alterius partis, 12. 198.

AMBITIO.

Quid ſit, 2. 324.

ANNVS.

Annus accipi debet, vt completus, 19. 455. Incipit à die commiſſi delicti, 20. 455.

ANTIQVITAS.
v. Optio, v. Præcedentia.

APPOSTATA.
v. Ordo, v. Appellatio, v. Arbiter, v. Delegatus; v. Notorium, v. Recuſatio.

APPELLATIO.
v. Arbiter, v. Delegatus, v. Iudex, v. Sententia; v. Subdelegatus.

In appellando iuriſdictio dignior debet conſiderari, 7. 510 Hoc declaratur, 8 ib. Appellatio non datur ad eumdem, vel ad æqualem, 9. 310. Ab Ordinario, & Delegato appellatur ad Papam, 10. ib. Plures caſus, in quibus à Subdelegatis non appellatur, niſi ad Papam, 11. ibid. Conſuetudo appellandi à Vicario ad Epiſcopum qua cauſa irrationabilis, 6 403. De eſſentia appellationis eſt, quod ſit inter plures iudices, 8 403. Et quod ſit à minori ad maiorem, 9. 404. Nec ſtatuto, nec conſuetudine induci poteſt, vt detur appellatio à maiori ad minorem, 10. ibid. Appellatio à maiori ad minorē nulla, 11. 404.

Epiſcopi, & Vicarij idem tribunal. Præterquam in cauſis delegatis à Sede Apoſtolica, 14. 404. Quid in recuſatione, 13. ibid. Si Epiſcopus ſit ſuſpectus, eſt ſuſpectus Vicarius, 16. 404 A Vicario non appellatur ad Epiſcopum, 18. 405. Etiam in appellatione extraiudiciali, 19. 405. Nec licet ſupplicare, 20 ibid. Nec de conſenſu partium valet hæc appellatio, 21. ibid. Nec à Vicario Capitulari ad Capitulum, 22. ib. A Vicario Principis ad Principem datur appellatio, 24 ib. Et datur ſupplicatio pro reſtitutione in integrum, 25. 406. Et poteſt dici de nullitate, 26. 406. Et datur appellatio à Delegato, 27. ib. Et niſi adeſſet ſi aus: quod explicatur, 29 406. A ſubdelegato per Vicarium appellatur ad Vicarium, 30. ibid. A ſubdelegato appellatur ad delegantem. Si aliquid iuriſdictionis ſibi retinuit, 31. ibid. A Vicario foraneo appellatur ad Epiſcopum, 32. 406. Et à Vicario ciuitatis, 33. 407. Et à iudice ſubdito, 34. ib. Et à Vicario generali vbi eſt delegatus, 35. ib. Et hoc eſt verum etiam de iure ciuili, 36. ibid.

A ſubdelegato non in totum appellatur ad Delegatum, 1. 534. Vbi delegatus ſit impeditus à ſubdelegato non in totum appellatur ad Papam, 2. ibid. Vbi Iudex proximus eſt impeditus appellatur ad ſuperiorem ſine medio, 3. 534. A ſubdelegato non in totum appellatur ad Papam, ſi delegatus eſt excommunicatus, 5. ibid. Maiori ſcilicet excommunicatione. Et quid ſi ſit toleratus, 6. 534. Idem ſi delegatus ſit ſuſpenſus, vel hæreticus, 7. 535. Idem ſi longe abſit, 8. ib. A delegato Epiſcopi ad Epiſcopum licet recuſatum appellatur, 9. 535. Delegato mortuo appellatur ad Papam. 10. Mortuo Epiſcopo appellatur ad Capitulum, 10. A ſubdelegato in totum appellatur ad primū delegantem, 11. ib. Mortuo delegato, ſi delegatio facta ſit dignitati, ſucceſſor cognoſcit cauſā, 12. ib. Delegato Papæ mortuo appellatur ad Papam, etiam ſi delegatio facta ſit non expreſſo nomine delegati, 12. 535. In dubio valet appellatio alternatiua, 13. ib. Ceſſante impedimēto delegati ad eum appellatus, 14. 535. Caſus plures, in quibus à ſubdelegato non in totum appellatur non ad delegatum, ſed ad Papam, 2. & 5. 341.

Ab Epiſcopo appellatur ad Archiepiſcopū, 10. 438. Epiſcopo excommunicato à iudice ſubdito Epiſcopi non appellatur ad Archiepiſcopum, ſed recurrendum eſt ad Papam, vel ad Legatum, 11. 438. An in negotio remiſſo conſcientiæ detur appellatio, 298. 294. Vbi negotium expediendum eſt de præcepto, habet locum appellatio, quatenus alias cauſa ſit appellabilis, 310. 296. Difficultas an appellatio vt ſuſpēſiua ſit apex iuris, 311. ib. Vbi nō habet locum appellatio propriè, poteſt habere locum imploratio officij iudicis, 312. ib. Vbi ſubditus ex quacumque cauſa, habet ius recurrendi ad ſuperiorem, habet ius iuſtitiæ, vt non impediatur, 312. ibid. In indifferentibus non datur locus appellationi, ſed ſupplicationi, 315. 296.

APPROBATVM.
v. Statutum.

ARBITER.

v. Conſeruator, v. Recuſatio.

Quid ſit Arbiter, 2. 536. Arbitri iuris neceſſarij, & voluntarij, 3. ib. Arbitri cēſentur delegati, 4. ib. Ab Arbitris iuris poteſt appellari, 5. 536. Et ab illis, qui ſunt per ſtatutum, 6. 537. Non à voluntarijs, 7. ib. Ab arbitris electis pro ſuſpicione Delegati Papæ appellatur ad Papā, 8 ib. Item ab illis, qui cognoſcunt de reuocatione literarum Apoſtolicarum, 9. 537. An detur regula vniuerſalis decernens, ad quem ſit appellandū ab Arbitris, 10. ib. Non ſemper ab arbitris appellatur ad Papam, 11. 537. Ab arbitris cognoſcentibus cauſam Epiſcopi cum ſubdito appellatur ad Papā. 12. ib. Arbitri dupliciter grauate poſſunt, 13. ibid. Partium eſt appellare ab arbitris, & aliquando idipſum poteſt facere iudex, 14 537.

Quid ſit Arbiter, & Arbitrator, 1. 2. 708. Si ex tribus Arbitris duo aliquē condemnent in 10. & vnus in quinq; ſententia duorum eſt obſeruanda. Sed ſi vnus damnet aliquem in quindecim & alius in 10. & tertius in quinque, tertij ſententia valet, quia in ea omnes conueniunt, 3. ib. Regula nō ligat alios Iudices, nec omnes arbitros, 18. ib. Verificatur de arbitris in quocumq; numero, 19. ib. Etiam ſi plures arbitri proteſtantur ſe non conſentire in ſumma minori, 20. ibid. Quid de æſtimatoribus valoris rei alicuius, 21. ibid. Quid de arbitris condemnantibus ad aliquid, & non abſoluentibus à reſiduo, 22. ibid.

Tribus Arbitris electis, ſi vnus malitioſè ceſſante impedimēto nolit cōuenire, alij duo negotiū poſſunt examinare, & deffinire, 2. 712. Arbitri nō ſunt Iudices propriè, licet arbitria illorum ad inſtar iudiciorū redacta ſint, 3. ib. Regula habet locū in arbitratoribus, 4. ib. Et in arbitris iuris, 5. 713. Arbitri multis modis eliguntur, 6. ib. Arbiter abſens nō poteſt vices cōmittere, 7. Regula intelligitur de arbitris electis ſimpliciter, 8. ib. Non habet locum, ſi cōpromiſſum requirat, vt omnes cōueniant, 9 Si adeſt clauſula, vt vnus poſſit ſine alio, non eſt neceſſaria alterius præſentia, 10 ib. Regula verificatur etiam ſi arbitri ſint plures, quam

ttes,

tres, nõ tamen ſi ſint duo tantùm, 11. 713. Tertius abſens debet vocari, 12. ib. Et debet vocari ad quęcumque actũ, 13. ib. Abſente impedito alij non poſſunt procedere, 14 ib. Tertiò nolẽte adeſſe, vel præſente, & tacente duo rẽ diffiniunt, 15. ib. Differentię inter antiquorum ſententias, & nouã decretalẽ, 16. ib. Differẽtia inter ius ciuile, & eãdẽ decretalẽ, 17. ib. Ius ciuile ſeruandũ in terris Imperij, 18. 714. Decretalis iſta ſeruanda vbique in foro Eccleſiaſtico, 19. ib. Sex caſus, in quibus lex canonica obligat vbique, 20. ib. An obediendum legi ciuili contrariæ ſanctis Patribus, 21. ib. Tertio Arbitro mortuo nullum eſt cõpromiſſum, 22. ib. Duorum Arbitrorum ſententia debet eſſe concors. 23. ib. A ſentẽtia Arbitrorum, an appelletur, 24. ib. Duorum ſententia non valet, ſi alter, eſt inhabilis, 25. ib. Nullũ eſt laudum ſi competentibus addatur incõpetens, 26 ib. Regula textus nõ procedit in iudicibus, 27. ib. Ratio iſtius differentiæ, 28. ib. Iudex debet procurare et finẽ litiũ, 29. ib. Arbiter vnus, alium requirit, 30 ib. Arbiter non citat teſtes, 31. Arbitri debent ſimul pronunciare, nec valet conſenſus antecedens, vel ſubſequens, 32. ibid.

ARCHIEPISCOPVS.
v. Epiſcopus, v. Vicarius.

Archiepiſcopus ex rationabili cauſa poteſt excommunicare Vicarium ſuffraganei. Et quæ ſint iſtæ cauſæ 3. 493. In iure non ſemper ſub nomine Epiſcopi veniunt Archiepiſcopi, 11. 544. Archiepiſcopus in triplici loco cauſas poteſt cognoſcere, 5 617. Et quid, ſi ſit Legatus, vel Delegatus, aut ex conſuetudine? 6. & 7. 627. Epiſcopo capto à Paganis non Archiepiſcopus, ſed Capitulum gubernat Eccleſiam 1. 441. Archiepiſcopus non poteſt deputare officiales in Diœceſibus ſuffraganeorum pro ſuturis appellationibus. 2 612 Officiales non poſſunt inhibere antequã ſit appellatum 3 ib. Archiepiſcopus multa poteſt in ſuffraganeos, 4 ib. Solùm in caſibus expreſſis habet iuriſdictionem in ſuffraganeorum ſubditos, 5 Archiepiſcopus eſt iudex appellationum à ſententijs ſuffraganeorum, 6 612 Et hoc verum tàm in ſpiritualibus, quàm in temporalibus, 7 613. Et etiam ſi Epiſcopus ex mandato Papæ excitantis ordinariam iuriſdictionem agat, 8 Etiã si à ſententie interlocutoria appellatur ad Archiepiſcopum, & tunc cauſa apud eum remanet, ſi pronunciet bene appellatum, 9 613. Archiepiſcopus cauſas ſubditorum ſuffraganeorum poteſt delegare, 10 ib. Etiam ſubdito ſuffraganei. 10 ib Et in Diœceſi ſuffraganei habere delegatum, 10. ib. Archiepiſcopus nõ poteſt intrare Diœceſes ſuffraganeorum, vt iudicet, 11 613 Et tamen poteſt illas viſitare, 12 Et ex authoritate Apoſtolica ibi tribunal habere, 13 ib. In dubio debet probare facultatem iudicandi in Diœceſibus ſuffraganeorum, 14. ib. Archiepiſcopi quoſdã Vicarios ponebant in Diœceſibus ſuffraganeorum, 15. Inſtitutio horum Vicariorum contra ius, 16. 613. Qui non poteſt per ſe ipſum, non poteſt per alium, 16 613.
Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem non habet iuriſdictionem in cauſa appellationis, 17. 614. Quando datur iuriſdictio ex certa cauſa, non habetur ante ortum cauſæ, 17. ib. Archiepiſcopus ante interpoſitam appellationem non poteſt cõmittere cauſam appellationis, 18. 614.

ARCTATVS.

Arctatus ratione beneficij quis dicatur, 157. 478.

ARGVMENTVM.
v. Diſpenſatio.

Argumentum à contrario ſenſu non ſemper validum, 354. 141. & 2. 487.

ARTICVLVS.

Quid ſit articulus, 32. 185. & 9 190.

ASSESSOR.
v. Aduocatus, v. Conſcientia v. Conſeruator, v. Delegatus, v. Iudex, v Salarium.

Delegatus poteſt aſſumere Aſſeſſorem 243. 287. Aſſeſſor quis, 244. ib. Aſſeſſor ſufficit, quod dicat votũ ſuum, nec tenetur allegare iura, 245. ib. Opinio Doctorum non eſt probabilis, niſi fortificata rationibus, 245. Laicus poteſt eſſe Aſſeſſor, & cõſultor in cauſa eccleſiaſtica, 246 ib. Quæ ſunt de ſe mala, etiam ſi raro adueniant cõſideranda, 247 ib. Fraus multipliciter contingit in aſſumptione Aſſeſſoris, 248 288 Iudex ex duplici cauſa indiget Aſſeſſore, 249. 288 Iudex an ex cauſa imperitiæ poſſit recuſari, 250. Infirmitas, & grauia negotia ſunt cauſa iuſta aſſumendi Aſſeſſorem, 251. Sufficit ſi vnus iudicium indigeat 252. 288.
An iudex poſſit prouidere Aſſeſſori de fructibus beneficij, 257.
Beneficiati ſunt domini fructuũ beneficiorũ, 255 288. Quomodo debita cõtracta et à irrationabiliter poſſit beneficiatus ſoluere ex fructibus beneficij 259 ib. Aſſeſſor poteſt recuſari, 260 289 Sufficit eligere Aſſeſſorem non ſuſpectum 262 ib. Si alias ſit idoneus 261. 289. Aſſeſſori debetur ſalarium, 262 ib. Aſſeſſori tertio, de quo ſit dandũ ſalarium, 263 ib. In cauſa pauperis iudex prouidet Aſſeſſori de ſuo, 264 ib. Delegato non competit ſalarium 265. 289. Iudex eligens malum Aſſeſſorem tenetur parti de intereſſe, 266 Salarium qualiter moderandum 267. Aſſeſſori tribuitur culpa iudicis, ſi non fuerit proteſtatus, 267. ib. Aſſeſſori debetur ſalarium ſecundum multos, etiam ſi contingat cauſam finiri morte litigantis, 268. 289.

ATTENTATVM.

Attentatum eſt, quod ſit ſine cauſa rationabili, 16. 634

AVCTOR.

Auctoris vitium non nocet ſuperiori, 7. 518.

AVCTORITAS APOSTOLICA.

Literæ facultatis, & auctoritatis, 1 216 Receptio canonica, vel literarum, quãdo dicẽda ſit facta authoritate Apoſtolica, 20. 216. Etiam ſi Papa præcipiat, ſtat actum fieret auctoritate ordinaria, 5. 216. Etiam ſi conferat ligamen poteſtatis ordinariæ, 6. ib. Nomine receptionis venit collatio, 7. ib. Triplici modo conuenire poteſt collatio Eccleſijs, 8 ib. Nõ eſſe neceſſe, vt in literis fiat mentio eius, ad quẽ ſpectat receptio dicunt aliqui, 20. 217 Cap. Eam te, de reſcript. 11. 217. Reſcriptum, ſubrepticium, & inualidũ, ſi is; ad quem dirigitur, non habet facultatem recipiẽdi, 11. 12. ib. Qui ſolùm pro parte poteſt recipere ſi validè recipit, id facit auctoritate Apoſtolica, 14 ib. Regula ſecunda textus 15 ib. Si ad Epiſcopum ſpectet collatio, receptio fit auctoritate ordinaria licet ad Capitulum ſpectet receptio facti, 16. 217.
Auctoritas Legationis à latere eſt diſtincta ab Apoſtolica, 34 605. Prouiſus à Legato non dicitur prouiſus auctoritate Apoſtolica, niſi aliquando, 12. & 13. 600 Hæc verba auctoritate noſtra important delegationem, 19. 218.

AVDITOR.
v. Excommunicatus, v. Reſcriptum.

Auditores Rotæ habent iuriſdictionem à tempore creationis, 57. 190. An Auditor Cameræ poſſit trahere reum vltra Dietas, 129. 277.

B

BENEFICIVM.

v. Beneplacitum, v. Capitulum, v. Epiſcopus, v. Legatus, v. Optio, v. Vicarius,

COllatir beneficiorum gratia, 3. 321. Literæ beneficials ſunt ſtrictè interpretandæ, 3. 321. Executores mandatorum de prouidendo non ſunt in vſu. Et de his remiſſiuè, 4. ib. Reſcriptum relinquens collationẽ arbitrio Epiſcopi, & Capituli non grauat Eccleſiam, 4. 322. Epiſcopi, & Capituli eſt conferre Canonicatus, 5. 323. Beneficiorum plura nomina, 6. 327. Quid ſint dignitas, & perſonatus, 6. 327. Dignitas multipliciter dicitur, 7. 327. Præpoſitura, quid ſit, 8. 327. Adminiſtrationem, qui habeant, 9. 327. Officium, quid ſit, 10. 327. Non poteſt quis in eadem Eccleſia habere duos perſonatus, &c. 15. 318. Conſtitutio prohibens obtinere plura beneficia ex hoc non prohibet illa tenere, 16. 328. An qui in eadem Eccleſia obtinet plura officia perpetua omnibus carere debeat, 19. 328. Ex promotione vacant priora beneficia, 1. 219. Solus Papa poteſt concedere beneficia ſub conditione, & ad tempus, 4. ib. Papa poteſt auferre titulum beneficij, 5. 219. Expedit beneficia eſſe perpetua, 6. ibid. Expedit, vt diſpenſationes ad habendũ plura beneficia ſint temporales, 7. ibid. Beneficium hic ſumitur largè, 8. 219. Beneficia conceſſa vni ad beneplacitum interim non vacant, 9. 219

BENEFICIORVM PLVRALITAS.

Reſolutio Diui Thomæ, 339. 384. Habere plura beneficia nec eſt per ſe contra ius naturæ, nec eſt res per ſe omnino indifferens, & merito eſt prohibitum ab Eccleſia, 340. 385. Pluralitas beneficiorum ex ambitione mala, 341. 386. Et etiam ex cupiditate, 342. ibid. Pluralitas beneficiorum prębet diſſolutionis materiam, 343. 386. Præbet occaſionem vagandi, 344. 386. Vnus pluribus officijs non ſufficit. 345. ibid.

Pluralitas beneficiorum non eſt ſine periculo animarum, 346. 386. Alia mala cauſat, 347. 486. Illegitimè petere, & obtinere plures præbendas, eſt peccatum graue. 348. ib. Qui ſine cauſa iuſta habet plures præbendas, peccat contra legem naturalem, 349. ib. Peccat, qui ſine diſpenſatione plura beneficia tenet, 350 386. Non licet in pluralitate beneficiorum diſpenſare ſine cauſa, 351. 387. Quæ ſint iuſtę cauſę, 351. ib. Diſpẽſatio iſta data ſine cauſa eſt inualida, 352. ibid. Etiam ſi ſit à Pontifice, niſi reſpectu eius, quod eſt de iure poſitiuo, 353. 387. Diſpenſatio Principis ſine iuſta cauſa eſt valida, 353 ib. In Papa præſumitur iuſta cauſa, 353. ib. Conſuetudo obtinendi plura beneficia eſt corruptela, 354. 355. 356. ib. Hec vera de beneficijs ſufficientibus, 356. ib. Et maximè de his, quæ ſunt ſub eodem tecto, 356 388. Quod poſſint haberi plura beneficia etiam ſine diſpenſatione, non deducitur ex textu, cap. 5. de reſcript. 10. 219. Vt retineantur plura beneficia curata debet eſſe expreſſũ in diſpenſatione, 11. 219. Beneficia nec ab Epiſcopo ſi ſint incompatibilia haberi poſſunt ſine diſpenſatione, 12. 119. Regula eiuſdẽ textus habet locum in reſeruationibus, & diſpenſationibus, 13. 220.

Beneficiorum plurium impetratio.

Supponitur imperrantem debere facere mentionem beneficiorum, quæ habet, 1. 231. Conceſſio beneficij facta ignoranti ſibi collatum fuiſſe aliud, eſt valida, 2. 231. Conceſſio beneficij eſt gratia, 3. ibid. Quid ſit beneficium, & præbenda, 4. ibid. Gratia ſubreptitia, ſi non eſt facta mentio beneficiorum habitorum, 5. 231 Niſi gratia ſit cõceſſa motu proprio, 6. ib. Nec ſi adeſt clauſula (Quod obſtantię beneficiales, &c) 7. ib. Non limitatur textus ad terminos, cap. ſuper literas, de reſcript. Sed habet locum etiam, ſi Papa non conceſſiſſet, ſi ſciuiſſet, 8. ib. Textus habet locum etiam in Legatis, 9. ib. Non tamen in ordinario, 9 ib. Quod limitatur, 10. 231. Subreptio ipſo iure vitiat reſcripta ad beneficia, non ad lites, 11. 232. Abſenti confertur beneficium, 13. ib. Abſenti debet eſſe collatũ primum beneficiũ, vt habeat locum vſus textus, 13. ib. Textus loquitur de ignorantia probabili, 14. 232. Textus habet locum etiam in impetratis per Procuratorem abſente Principali, 22. 233. In caſu, in quo Principalis ignoret ſuam promotionem, quam etiam ignorat Procurator, non vitiatur reſcriptum, 23. 234.

Ignorantia craſſa laborat impetrans, ſi principalis non admonuit Procuratorẽ cum potuit, 25. ib. Vbi impetrans laborat ignorantia probabili gratia non vitiatur, 26. ib. Papa intẽdit fauere inculpabilitèr ex ignorantia impetrantis, 27. 234. Sufficit, quod ignorantia non ſit craſſa, 29. 234. Si principalis erat promotus, quando inſtituit Procuratorem in Curia, ignorantia cenſetur craſſa, & gratia vitiatur, 31. ib. Ad valorem huius gratiæ, non eſt neceſſe, quod poſſit reſcriptum reduci ad ius commune, 32. ib. Gratia hæc poteſt eſſe vitioſa, ſi ſit in præiudicium tertij, 33. 235. Quando hæc gratia valeat, ſi primum beneficium fuit impetratum per Procuratorem, 34. ib. Dubius de priori beneficio, ſi eius non meminit, non impetrat validè ſecundum, 35. 235.

Arbitrarium eſt tẽpus, in quo impetrans in caſu textus c. 7. de reſcript. tenetur optare, 37 236 Tacita electio per acceptam vnius poſſeſſionem ſufficit, 38. ib. An electo vno poſſit variare 39 236. In cauſa eiuſdẽ textus beneficia plura non incõpatibilia retineri poſſunt, 40. 236. Decretum Concilij Tridentini, 41. ibid. De conſuetudine Ordinarium poſſe conferre plura beneficia ſimplicia aſſeritur à pluribus, 42. 236.

Beneficiorum pluralitas ſub eodem tecto.

Nullus in eadem Eccleſia poteſt eſſe triplex, 384. 393. Etiamſi duo priora beneficia ſint inſufficẽtia, 385. ib. Et etiam in diuerſis Eccleſijs, 385. ib. Non poſſunt haberi duo Cappellaniæ cum dignitate inſufficiente, 386. ib. Pęnitentiarius ne ſit triplex, non poteſt ſimul habere dignitatem, 387. 393. Pœnitentiaria ſe ipſa eſt officium, & beneficium, 388. 393. Canonicus Doctoralis, vel Lector non erit triplex, ſi obtinuerit dignitatem, 389. 394 Munus legendi eſt onus, non vero officium inſtitutum in titulum beneficij, 389. 394. Quando ratione annexionis inducatur triplicitas, 390. 394. Idem non poteſt eſſe duplex in beneficijs requirentibus reſidentiam etiam cum diſpenſatione Epiſcopi, 392. ib. De iure antiquo qualitèr pluralitas beneficiorũ eſſet prohibita, 395 396. p. 395. Plures caſus, in quibus licebat habere plura beneficia, 397. ib. Quid tunc fieri poterat ex vi cõſuetudinis 398. 395. Singula beneficia ſufficientia ſingulis ſunt danda ex decreto Concilij Tridentini, 404 396. Si prouiſus conſenſit penſioni attenditur ſufficentia beneficij ſecundum valorem, 405. ib. Et habenti ſufficiens ſuſtentamentum ex penſionibus poteſt conferri beneficium, 405. 396. Plura inſufficientia poſſunt ex diſpenſatione Epiſcopi obtineri, 406. ib. Duo inſufficientia poteſt Epiſcopus conferre ſub eodem tecto, 408. 397. Non poteſt dari conſuetudo, quæ permittat dari plura beneficia ſine iuſta cauſa, 413. 398. Suppoſita iuſta cauſa potuit eſſe conſuetudo obtinẽdi plura in vna ſpecie beneficij, & non in alia, 414. ib. Arbitrarium iudicare quodnam beneficium ſit ſufficiens, 415. 398. Ad iudicandum de ſufficientia beneficij non debet conſiderari patrimonium. Et quæ alia ſint conſideranda, 417. 399.

Quæ

Digitized by Google

Quæ ſint beneficia vniformia, 357. 358. 359. 389. Quid ſit eſſe ſub eodem tecto, 360. 361. 389. Non licet habere plura beneficia vniformia ſub eodem tecto, 362. 389. Etiam ſi beneficia non requirant reſidentiam, 363. 390. Nec valet ſtatutum in contrarium, 364 390 Neque conſuetudo, 365. ib. Nec Epiſcopus poteſt diſpenſare, 366. ib. Diſpenſatus ad plura non eſt diſpenſatus ad plura in eadem Eccleſia, 367. 390. Secundum aliquos non poteſt quis habere duas præbendas; etiam ſi vna ſit annexa alteri, 369. 390. Parochialis annexa præbendæ acceſſoriè extinguitur, 369, 390. Curatum annexum ſimplici induit naturam ſimplicis, 370. 391. Idem dicitur de portione annexa acceſſoriè Dignitati, 371. ib. Præbenda non vnitur acceſſoriè dignitati, 371. ib. Nó licet habere ſimul præbendam, & dignitatem, cui annexa ſit non acceſſoriè alia præbenda, 372. 361. Hoc etiam aſſeritur de præbendis quaſi canonicalibus, ſeu beneficijs, 373. ibid. Non tamen de portionibus temporalibus, 374, ibid. Poſſunt haberi plures penſiones, 374. 391.

Quę eſt diſpenſatus ad duo, poteſt obtinere ſecundum cui ſit annexa Capellania, 375. ib. Qui habet beneficium in Eccleſia non impeditur ex vniformitate, quin recipiat rectoriam in alia Eccleſia, cui eſt annexa Capellania, 376. 391. Vnio ad vitam inducit incompatibilitatem, 377. 392. Duæ Capellaniæ in eadem Eccleſia non poſſunt haberi, 378. ibid. Nec Epiſcopus poteſt in hoc diſpenſare, 379. ib. Nec valet in oppoſitum conſuetudo, 380. 392. Duæ capellaniæ etiam de conſuetudine immemorabili non poſſunt conferri habenti in eadem Eccleſia aliud beneficium 380. ib. Terrulæ, & exigua quædam beneficia vnica collatione conferri poſſunt, 382. 392. Onera Eccleſiarum, quæ erant in ſyluis annexa Parochiali, non incompoſſibilia, quia ſint ſub eodem tecto, 383 392.

Beneficiorum reſignatio.

Mandatum de conferendo beneficio reſignato non valet mortuo ante reſignante, 2. 225. Legatus non poteſt committere cuicumque vt beneficiorum reſignatione acceptata ea conferat, 3. ib. Beneficium ab alio poſſeſſum non confertur alteri, niſi ille renunciet, 8. ib. Renunciatio nó valet, niſi acceptata, 8. 226. Mortuus dici poteſt abeſſe, non vero renunciaſſe, 9. ib. Vacatio per reſignationem, & per mortem differunt, 10. 226. Impetrans ſecundo, præfertur primo, in caſu huius textus, 15. 226. Vacantia per mortem, & per reſignationem in aliquo æquiparantur, 16, 226.

Beneficiorum vacantia.

Nunc non datur optio, ſed ex acceptatione ſecundi beneficij vacat primum, 421. 400. Poteſt conferri ſecundum beneficiũ cum hoc, vt dimittatur primum, 423. ib. Obtento Canonicatu vacat dimidia portio, & ſic in alijs, 424. 400. Obtento ſecundo vniformi ſub eodem tecto vacat primũ, 425. ib. Etiam tertium poteſt conferri cum hoc, vt priora vacent, 429. 400. Obtento ſecundo ſufficienti non vacat primum inſufficiens, 430. ib. Obtento ſecundo primũ vacat ipſo iure, 431. 401. Retinens vtrumque eſt ipſo iure eis priuatus, 432 401. Hoc habet locum etiam in Patronatu, 433. 401. Etiam delegatus poteſt habenti beneficium dare ſecundum ita, vt vacet primum, 434. 401. Quod obtento ſecundo vacet primũ, habet veritatẽ in multis caſibus, 435. ib. Habentes plura beneficia ſtatim ſunt ipſo iure illis priuati, 436. 401. Ad incurrendã pœnã Concilij neceſſaria eſt præſumptio, 437. ib. Ille retinet beneficium, qui illius aliquam adminiſtrationem habet, 438. ib. In vno caſu datur optio, 439. ib. An, qui plures, retinet, teneatur in conſcientia reſignare, & non faciat fructus ſuos, 440. 401.

Diuerſimodè varijs in temporibus vacabant beneficia, & incompatibilitate ſub eodem tecto, 4. 399.

Expreſſio modi vacationis non veri, vitiat reſcriptum 32. 229. Vnus modus vacationis non continet alium, 32. Sufficit ſi exprimatur modus putatus, ſi alius non exprimat modum verum, 33. 229. Quid in acceptationibus, 34. ib. Quid in executore, 35. ib. Quid in expectatiuis, 36. ib. Qui in vna ſpecie vacationis ſe fundat, eam probare debet, 37. 229. Acceptanti ſufficit probare beneficium vacaſſe ante acceptationem, 38. ib. Non eſt abſolutè neceſſarium impetrantem exprimere modum vacationis. 39. ib. Decretum electionis nó eſt de ſubſtantia electionis, 39. ib. Nec in reſcriptis, nec in lege poſitiua datur extenſio de caſu ad caſum, 40. ib. Clauſula (ſiue quocumq; alio modo, &c.) latiſſima comprehendit quemcumque modum vacantiæ, 41. 42. 230. Data tamen vacantia, 42. ib. Non valet dicta clauſula in vacantia inducta ex regula de infirmis, 43. ib. Nec ſe extendit ad perſonam, 44. 230. Nec ſi modus falſus eſt expreſſus ex fraude, 45. 430. Nec ſi beneficium vacat de futuro, 46, ib. Alij modi referuntur, 47. 230.

Beneficiorum prouiſio.

Conſuetudo poteſt inducere nouam formam in prouiſionibus beneficiorum, 2. 410.

Beneficiatus.

Habens plura beneficia cum diſpenſatione tenetur petenti Epiſcopo oſtendere diſpenſationem, 3. & ſeq 621 Vide Latius in v. diſpenſatus.

Beneplacitum.

Clauſula (ad beneplacitum) quando importet arbitriũ boni viri, 17. 220. Diſcrimen clauſulæ (ad beneplacitum) & (Donec reuocauero) 18. 220. Conceſſum ſub hac clauſula (donec reuocauero) non expirat morte concedentis, 19. 220. Difficile inuenire diſcrimen inter has clauſulas (ad beneplacitum) & (donec reuocauero) 21. 221. Solùm in materia odioſa conceſſum ad beneplacitum expirat, 22. 221. Ex natura rei conceſſum ad beneplacitum non expirat morte concedentis, ſed fit, vt poſſit reuocari per ſucceſſorẽ, 23. ib Conceſſum per Papam ex natura rei eſt conceſſum per publicam poteſtatem, & non niſi ex voluntate, vt publica procedit, & ab ea dependet, 24. ib. Solùm ex iure poſitiuo eſt, quod conceſſũ ad beneplacitum expiret, 25. ib. Ideo regula hæc data eſt in materia odioſa, 25. ib. Conceſſum ſub clauſula (donec aliter fuerit ordinatum) non expirat, 46. ib. Clauſula (ad beneplacitũ poteſt importare conditionem voluntatis, vt cõſeruantis gratiam, 27. ib. Clauſula (donec reuocauero) non importat, niſi conditionem voluntatis, vt deſtruentis poſitiuè, 28. ib. Quod clauſula ad beneplacitum accipi debeat, vt importat ſub conditione voluntatem, vt conſeruantẽ eſt ex lege poſitiua. 29. ib Clauſula (ad beneplacitum) eſt ambiguæ ſignificationis, 30. 222.

Conceſſio beneficiorum ad beneplacitum, ita expirat per mortem concedentis, vt eo ipſo beneficia vacent, 31. 222. Regula iſta ſecundum Francum vera eſt etiam in fauoralibus, 33. ib. Vbi non eſt certus numerus Canonicorum per mortem beneficia non vacant, ſed definiũt, 34. ib. Intellectus legis (ambiguitatem, C. de vſufructu) 35. ib. Dignitas Papalis nunquam moritur, 36. ib. Conceſſum ad beneplacitum Sedis Apoſtolicę non expirat per mortẽ concedentis, 37. 222. Clauſulam (ad beneplacitũ) Romani Pontificis eſſe perſonalẽ dici non debet, 35. 36. 222. Idem ſi di-

Digitized by Google

ſi dicatur ad beneplacitum Papæ, 36. Conceſsum ſimul ad beneplacitum perſonæ Papæ, & Sedis Apoſtolicæ, non expirat, &c. 37. 223. Nomen aſsumptum in Pontificatu eſt perſonale, 38. 225. Quod cōceditur ad beneplacitum tertij non expirat ob illius mortem, 38. ib. Qui appellat ad Papam eius nomine expreſso reſpicit primo dignitatē 39. 224. In gratioſis vniuerſaliſſimè verum, quod conceſsum ad beneplacitum dignitatis non expirat 40. ib. Regula verificatur etiã in ſententijs, 41. ib. Regula hæc verificatur etiam in alijs dignitatibus, quæ non extinguuntur, 42. 224. In ijs, quæ in conſeruati dependent à vita concedentis per mortem, aut naturalem, aut ciuilem expirat conceſſio 45. 224. In ijs, quæ ſimpliciter concedi poſſunt, quid dicendum ſecundum illos, qui tenent hanc regulam locum habere ſolùm in odioſis, 46 224. Quid ſecundū oppoſitã ſententiã, 47. ibi. Quid vbi dignitas extinguitur; an conceſsum ad beneplacitū dignitatis duret, 48. ib. Quid vbi concedens incidat in excommunicationem, vel furorem, 49. 224.

BIGAMVS.

Bigamus eſt omni priuilegio clericali nudatus, non obſtante conſuetudine, 2. 492. Textus comprehendit etiam Bigamos interpretatiuè, 3. 492. Bigamus ordinatus minoribus eſt omni priuilegio clericali priuatus 4. ib.

BONA.

v. Eccleſia.

BRACHIVM SECVLARE.

v Conſeruator.

C

CANONICVS

v. Beneficium. v Capitulum, v. Ceſsatio à diuinis, v. Conſeruator, v. Epiſcopus, v. Delegatus.

CAPITVLVM.

v. Beneficium, v. Ceſsatio, v. Dimiſsoria, v. Epiſcopus, v. Vicarius.

Capitulum de iure communi non habet ius priuatum vt Epiſcopus non procedat ad correctionem ſine eius conſilio, 4. 408. Epiſcopo capto à Paganis non Archiepiſcopus, ſed Capitulum gubernat Diœceſim, 14. 441 Idem ſi Epiſcopus ſit captus ab hæreticis, 3 441 An Epiſcopus captus in bello fiat ſeruus, 4. ibid. Eſt ſermo de captura, quæ fiat de facto, 5. ib. An ſit, idē ſi Epiſcopus capiatur à fidelibus, 6. ib. Omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, 7. 441. Sub nomine Paganorum veniunt Saraceni, Athæi, & Iudæi, 8. ib. Non procedit textus in Epiſcopo capto à fidelibus, 9 441. Non eſt eadem ratio de capto ab infidelibus, & fidelibus, 10. 442. Epiſcopus captus à Paganis non inſtituit Vicarium; ſecus ſi captus à fidelibus 12. 442. Textus non loquitur de Epiſcopo expulſo, 13. ibid. Captus Epiſc. à Paganis eſt ciuiliter mortuus 15. ib. Eadē ratio ſi Epiſcopatus aliter vacet, 16. ibid. Capitulum Sede vacante ſuccedit in iuriſdictione ordinaria Epiſcopi, 17. 442. Ea quę ſūt Ordinis poteſt per Vicarios Epiſcopos 18. 442. Qualiter poſsit dimittere ad Ordines, 19. ib. Et ad Tonſurã, 20. 445. Quid reſpectu Regulariū, 21. ibid. Capitulū non ſuccedit in iuriſdictione ſpeciali, aut delegata, 22. 443. Sede vacante Capitulum non poteſt Viſitatorem inſtituere 1. 443. Et hoc habet locum etiam in collegiatis 4. 5. 444. Ex graui negligentia Capituli mitti poteſt Viſitator ab Archiepiſcopo, aut Legato, 14. & ſeq. 445: Debet tamen vocari, & citari Capitulum 18, 445: Capitulum Sede vacante poteſt inſtituere Vicarium, 27: 446:

Capitulum ſuccedit Epiſcopo in ordinaria iuriſdictione, 2. 638. Capitulum abſoluit excommunicatos 3. 639. Capitulum poteſt excommunicare, 5. 659. Et poteſt diſpenſare, 6. ib. Abſoluit ab his, à quibus abſoluiſset Epiſc. ordinaria iuriſdictione, 7. ibid. Capitulum non ſuccedit Epiſcopo, niſi in ordinaria iuriſdictione, 8. 659. Nō ſuccedit in delegata generaliter, 8. ib. Capitulū non poteſt vti facultate conceſsa Epiſcopis ſeſs. 24. cap. 6. Concil. Trid. 9. ib. Capitulum non ſuccedit in ordinaria iuriſdictione etiam in illis, quę ſunt gratiæ, 10. ib. Capitulū Sede vacante poteſt abſoluere ab excommunicatione lata, ſiue à iure, ſiue ab homine, 11. 639. Abſoluit ab excommunicatione lata à Prælato inferiori, 11. 639. etiam Capitula inferiora ſuccedunt in iuriſdictione Prælatorum, 12. 639. In Eccleſijs Cardinalium quid ſeruandum, 13. 640. Capitulum ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi capti à Paganis, 14. 640. Viſitator Apoſtolicus, vel Vicarius Capituli eamdem habent facultatē abſoluēdi, &c. 15. ib. Excipitur caſus, in quo abſoluere, vt ſupra, fuiſset Capitulo interdictum à Papa 16. ib. Plures caſus, in quibus Capitulum ſuccedit aut non ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi, 17. 640.

CAPELLANIA.

v. Beneficium.

CARDINALIS.

v Conſeruator, v. Familiaris, v. Legatus.

Cardinalium iuriſdictio eſt à Pontifice, 15. 431. Papa validè ardua deffinire poteſt *ſine* conſilio Cardinaliū, 16. 431. Neque in contrarium poteſt valere conſuetudo, aut lex 17. & 18. 431. De honeſtate tenentur Pontifices accipere conſilium Cardinalium 26. 432.

CATHALOGVS.

Deſcriptus in Cathalogo habendus eſt de numero, 47 435.

CASTRVM.

v. Cauſa.

CAVSA.

Cauſarum nomine veniunt ciuiles, 12. 497. Qui cauſam ſimul incipiunt, ſimul proſequi debent, 11. 529. Cauſæ cognitio inchoatur per citationem, 12. 529. Cauſa ciuilis, & criminalis, 15. 560. Ex triplici ratione vna cauſa eſt alteri connexa, 18. 571. *Is*, cui commiſsa eſt audientia cauſæ, ex hoc non poteſt illam terminare, 15. 438. Cauſa facta curialis ſemper eſt talis, 28. 189. Diſcrimen inter cauſam principalem, & inſtrumentalem, 7. 599.

CAVSÆ DELEGATÆ VBI AVDIENDÆ.

v. Conſeruator, v. Dieta, v. Diœceſis, v. Delegatus v. Domicilium.

Corrigitur quantum ad tria cap. nonnulli de reſcript. 81. 266. Vbi actor, & reus ſunt vnius Diœceſis, reus non poteſt trahi extra Diœceſim, 81. 266. Niſi in quinque caſibus, & tunc non poteſt trahi vltra dietam, 81. ib. Illius Diœceſis eſt quiſque, in qua habet domicilium, 82. 266. Idem plura habet domicilia, 82. 267. Solum domicilium habitationis facit eſse de Diœc. & hoc attendi debet 84. ib. In dubio intelligitur domicilium habitationis 84. ib. Si reus habet plures Diœceſes poteſt, & debet conueniri in illa, cuius etiam eſt actor, ſi illarum alicuius eſt, 85. ib. Et quid ſi in altera ex Diœceſibus ſit res, de qua eſt lis,

Digitized by Google

lis, 87. 267. Hic attendi debet Diœceſis ſimpliciter, & non quæ eſt temporalis, 88. 268 Si actor, & reus ſunt eiuſdem ciuitatis cauſa contra Diœceſim non poteſt committi, 90. 268. Diœceſis quid, 91. ib. Cauſæ extra territorium rei poſsunt committi, ſed non extra Diœceſim, 91. Senſus integer regulæ poſitæ in textu, 92. 268. Vbi Epiſcopus ſit actor, cauſa poteſt committi extra Diœceſim, 94. Vbi Epiſcopi cauſa agitur, iudex ſubditus Epiſcopo poteſt recuſari, 95. ibidem. Prælato exempto cauſa Epiſcopi poteſt committi, 96. ib. Idem dicendum de Archiepiſcopo reſpectu ſuæ Diœceſis, 97. 269. Non intereſt, an reus contra quem Epiſcopus vult impetrare, ſit de ciuitate vel, ee Diœceſi, 98. ibid. Qualiter cauſa Vicarij committi debeat extra Diœceſim, 99. ibid. Si aliquis de Diœceſi ſit actor contra Epiſcopum cauſa committi poteſt extra, 100. 269. Et quid ſi ſit contra Vicarium Epiſcopi, 100. ibid. Si actio ſit dirigenda contra Capitulum Cathedralis, cauſa committi poteſt extra 101. ib. Capitulum vt diſtinctum ab Epiſcopo poteſt conueniri, 102. 269. Si actio dirigenda ſit contra Vniuerſitatem, cauſa poteſt extra committi, 102. ib. Ciuitas, villa, caſtrum diſtinguuntur, 102. ib. Vniuerſitas poteſt conueniri, licet non excommunicari, 103. 269. De ſolis vniuerſitatibus principalibus verificatur exceptio poſita, 104. 270. Verificatur exceptio, etiam de vniuerſitate parua, 105. Si Vniuerſitas ſit actrix, cauſa non poteſt committi extra 108. 270. Si actor timet in loco ſe non poſse obtinere ſecurè iuſtitiam; cauſa poteſt committi extra, 109. ibidem Generales inimicitiæ, & guerræ reddunt locum non tutum, 110. ib. Timor etiam ſi ortus ex culpa, ſufficit, vt cauſæ committi poſsit extra, 111. 270. Ad impetrandum reſcriptum non eſt neceſse exprimere cauſam timoris, 112. 270. Timor in verificatione reſcripti probandus, 112. 270. Non valet timor ſi ortus poſt reſcriptum, 113. 271. In præfatis caſibus exceptis non eſt neceſse, vt cauſa committatur extra 114. ibid. Si Epiſcopus contra ſuum ſubditum impetret iudicem intra Diœceſim, reſcriptum valet, 114. Reus extra Diœceſim non poteſt trahi vltra vnam dietam, 115. ib. Timor loci non tuti probandus coram Iudice delegato, 116. 271. Exceptio firmat regulam in contrarium, 123. 272.

Cauſæ matrimoniales à ſolis Epiſcopis cognoſcuntur 124. 272. Cognoſcuntur etiam ab Abbatibus 125. Cauſæ matrimoniales in cauſa appellationis committuntur extra Diœceſim alio Epiſcopo, 126. ibid. Aliquando etiam committuntur inferioribus, 127. ib. Regula huius textus de ſtylo non habet locum in curia, 128. 272. Et præcipuè in Auditore Cameræ, 129. ibid. Inquiſitores trahunt reos vltra dietas, 130. ibid. Valet reſcriptum, ſi de conſenſu partium obtinetur, 131. ibid. Non valet, ſi reus ſolum poſt obtentum reſcriptum conſentiat, 132. ibid. Trahitur reus extra, ſi id Papa concedat ex certa ſcientia, 133. 273. Papa agere dicitur ex certa ſcientia, ſi id conſtat ex literis eius, 133. Sufficit, ſi ex literis conſtet Papam ſciuiſse iudicem eſse extra, & remotum, 134. ibid. Si Diœceſis poſt reſcriptum ſunt diuiſæ, ſeruantur termini antiqui, 135. ibid. Regula textus non habet locum in meris executoribus, 136. 273. Si Epiſc. Feſul. committatur cauſa vertens inter ſuos ſubditos non poteſt eam cognoſcere Florentiæ, vbi in Capella ex priuilegio exercet iuriſdictionē 137. 273. Si Epiſc. Feſul. ſcienter committatur cauſa Florentinorum, poteſt eam expedire Florentiæ in capella, vbi ex priuilegio exercet iuriſdictionem. 138. ib. Idem dicitur, ſi eidem Epiſc. committatur cauſa quæ vertitur inter Florent. & Feſulanum. 138. ibid. Non poteſt reus conueniri, vbi res eſt ſita, ſi diſtat à Diœceſi eius vltra dietam. 139. 274. Nec ſi contraxerit cum pacto, vt vbicumque conueniri poſſit, 140. ib. In iudicio reconuentionis reus trahit actorem vltra dietam. 141. ibid. Actor dicitur potius trahere, quam trahi. 141. ibid. Priuilegiatus, vt v. g. Scholares trahere poſſunt reum vltra dietas. 142. ibid. Poteſt trahi reus ad quamcumque diſtantiam ſi Papa id conceſſerit. 143. 274.

Vbi actor, & reus ſunt diuerſarum Diœceſum, pro quo loco debeat impetrare iudicem. 166. 278. In Prælatis Ordinum ſeruanda Clem. Abbates, de reſcrip. 167. ib. Iudex diuerſimodè recuſatur antequam partes in eum conſentiant. 169. ib. Dictio (ſua) aliquando importat habitationem. Actor non poteſt impetrare iudicem in ſua Diœceſi. 170. 279. Actor in alia Diœceſi poteſt iudices impetrare, etiam ſi ſit alterius Prouinciæ. 171. ib. Poteſt actor impetrare iudicem extra dietam, dum tamen intra dietam audiat. 172. ib. Impetrare iudicem eſt in poteſtate actoris. 173. ibid. Dieta qualiter menſuranda. 174. ibid. Vbi plures Diœceſes rei in libertate actoris eſt reum ex quacumque illarum trahere non vltra dietam. 175. ibid. Vnum milliare vltra dietam ſecundam dietam importat. 176. 279. In cauſa appellationis attenditur locus rei originalis. 178. 280. Hoc indubitatum ſi intra commune Diœceſim primum iudicium fuit habitum. 179. ibid. Idem ſi actor eſt qui appellat & in Diœceſi rei iudicium primum fuit 180. ibid. Idem in alijs caſibus. 181. 182. ib. Cauſa facta curialis ſemper eſt talis. 183. 280. Caſus aliqui, in quibus textus deciſio §. In nullo. cap. ſtatutum de reſcript. habet, & non habet locum. 185. 186. 281. Tria requiruntur in delegato, 188. ib. Attenditur locus commiſſionis, ſed non latitudo Diœceſis. 189. ib. Poteſt commiſſi cauſa extra dietam, ſed non audiri, 190. 282. In hoc caſu impetrans tenetur ad expenſas iudicis extra ſuam habitationem iudicantis. 191. ibid. Intra dietam liberum eſt delegato, etiam inuitis partibus, audire cauſam, vbi voluerit. 192. ibid. Sed tunc, an ſibi debeantur expenſæ? 193. ibid. An ad hoc requiratur iuſta cauſa? 194. ibid. Vnde cognoſcatur, an cauſa ſit commiſſa taxatiuè in ciuitate. 195. ibid. Si iudex malitiosè ageret, valeret in eo caſu proceſſus, ſed ipſe male ageret, & poſſet cogi vt aliter faceret. 195. ibid. Quando intelligatur facta commiſſio in certo loco. 196. 282. Citatus extra locum, an teneatur comparere: remiſſiuè. 198. ib. Conſenſus partium prorogare poteſt iuriſdictionem. 200. ibid. Conſenſus partium aliquando relaxat legem. 201. ibidem. Delegatus extra non poteſt ſubdelegare. 202. 283. Partes inuito iudice non poſſunt facere vt cauſa audiatur extra. 203. ibid. Conſenſus tacitus non ſufficit. Et proceſſus ex eo factus eſt nullus. 204. ibid. Ad prorogandam iuriſdictionem non ſemper eſt neceſſarius conſenſus expreſſus. 205. ibid. An ſubrogatum debeat habere eaſdem qualitates. 206. ibid. Dictio (dumtaxat) habet varias ſignificationes. 207. ibid. Subdelegatus debet habere qualitates delegati in hoc caſu. 208. 283 Delegatus non poteſt extra delegare. 209. ibid. Delegatus certum aliquem articulum poteſt ſubdelegare non ſeruata forma textus. 210. ibid. In quibus executoribus locum habeat hæc conſtitutio. 211. ibid. Locum non habet in conſultore. 212. 284.

CENSVRA.

Cenſura aggrauatur ex contumacia, 25. 508.

CERTIORARI.

v. Pactum.

CESSATIO A DIVINIS.

Forma ſeruanda à Canonicis in ceſſando à diuinis, 2. 617. Pœnæ non legitimè ceſſantium, 3. 657. Pœna cauſam

ſam dantium ceſſationi, 4. 617. Quid ſit ceſſatio à diuinis, 6. ibid. Non eſt interdictum, neque cenſura, 7. ibid. Epiſcopus an poſſit celebrare in Eccleſia ceſſante, 7. ibid. Quis poſſit inferre ceſſationem à diuinis, 8. 617. Canonici de conſuetudine in quibuſdam locis inducunt ceſſationem, 9. ibidem. Sub nomine Canonicorum venit Capitulum, 10. ib. Sub nomine Canonicorum veniunt Canonici regulares, qui propriè ſunt tales, 11. ibid. Ad imponendam ceſſationem requiritur cauſa grauis. Et quæ ſit talis, 12. 617. An hæc cauſa debeat eſſe notoria, 13. 618. Hæc cauſa debet exprimi in ſcriptura authentica, 14. ibid. Literæ, patentes debent eſſe munitæ ſigillo Capituli, 15. ibid. Poſſunt muniri ſigillo ſingulorum Canonicorum, 15. ibid. Et ſigillo alterius. Sed tunc non probant pro Capitulo, 16. 618. Et inſtrumentum, ſeu literæ aſſignari debent illi, contra quem intenditur ceſſare, 17. ibid. Omittentes formã in textu præſcriptam triplicem pœnam incurrunt, 18. ibid. Quæ pœna incurritur etiam ex impoſitione ceſſationis generalis, 19. ibid. Indifferenter omnes Canonici tenentur reſtituere, 20. ibid. Canonici non perſoluentes officium tenentur reſtituere, 21. 618. Cui reſtituere teneantur, 22. 619. Damnum, & iniuria diſtinguuntur, 23. ibid. Quid reſtituendum pro damnis, & iniurijs taxat Iudex, 23. ibid. Pœna dantis cauſam ceſſationi, 24. 619. Diſtributiones non debentur tempore ceſſationis, 25. ibid. Eccleſia in ceſſatione iniuriam patitur, & aliquando damnum temporale, quod debet reſtitui, 26. ib. Taxatio reſtitutionis, & conuerſio reſtituti committuntur arbitrio ſuperioris, 27. 619. Vnica actione fit condemnatio dantis cauſam ceſſationi, 28. 619. Violans ceſſationem celebrando non fit irregularis, 29. ibid. Religioſi violatores ceſſationem generalem quando excommunicari, 3. 620. Ceſsatio à diuinis cedit in diminutionem diuini cultus, 2. 632. Inducentes ceſsationem debent vocare abſentes, 3. 632. Regula non comprehendit Ordinarios imponentes ceſsationẽ, 4. ib. Eſt neceſse quod Capitulum ex aliquo iure poſſit ceſsationem imponere, 5. 632. Vocandi abſentes Capitulares. 6. ibid. Conſuetudo non vocandi ad electionem abſentes, non dat facultatem non vocandi abſentes ad ceſſationem. 6. 633. Alia requiſita ad ceſſandum, 7. & 8. 633. An forma huius capitis ſeruãda, ſi Capitulum ceſſet de mandato ſuperioris, 9. ib. Et quid ſi ex ſtatuto Capituli, 10. ib. Etiam Regulares Conuentus poſſunt ceſsare, 11. An ex offenſa facta particulari poſſit imponi ceſsatio, 12. Contra Epiſcopum poteſt Capitulum ſe defendere per ceſsationem, ſi alias ad hoc ius habet, 13. 633. Iter arripiendum ad curiam, & quam cito poſſit ad illam perueniendum eſt, 14. 634. Parte, quæ ceſsat, omittente vno ex requiſitis, ceſsatio non ſeruatur, 15. 634

CITATIO.

v. Clauſula quidam alij, v. Notorium, v. Procurator.

Per citationem inchoatur cognitio cauſæ, 12. 529. Quid, ſi citatio ſit alternatiua, 14. 530. Sine citatione reuocatur præceptum notoriè nullum, 20. 438. Vbi agitur de valore rei in notorio non requiritur citatio, 21. 439. Cognitio cauſæ claudit citationem, 19. 445. Citatio adueniendum coram Iudice eſt peremptoria, 24. 634.

CIVITAS.

v. Cauſa.

CLERICVS.

v. Domicilium. v. Ordo. v. Patria. v. Territorium.

Clerici quando poſſint carcerari, 19. 631. Clericus non poteſt conueniri ſupra id quod poteſt. 2. 249.

CLAVSVLA.

Clauſularum triplex genus, 10. 512.
Clauſula præiectiua, 11. 512.
Clauſula alternatiua 12. 512.
Clauſula generalis limitatur per antecedentia, 26 672.
Clauſula in fine poſita non ſemper determinat omnia antecedentia, 55. 262.
Clauſula generalis non extenditur ad caſus, quibus ſpecialiter eſt prouiſum, 27. 672.
Auctoritate noſtra, &c. importat delegationẽ, 19. 216
Ad Beneplacitum, v. Beneplacitum, &c. 9 526.
Donec reuocauero, 6. 665. v. Beneplacitum.
Efficax perpetua, &c. 52. 642.
Etiam ſi requirant ſpeciale mandatum, quem effectum habeat, 11. 670.
Expulſis quibuſcumque detentoribus, &c. 15. 300.
In ſolidum, quæ ſit eius vis, 35. 681.
Non obſtantibus, non dat facultatem, 13. 217.
Non obſtantibus contrarijs, quæ ſit eius vis, 335, & ſeq. 65.
Non obſtantibus conſtitutionibus, 345. 66.
Non obſtantibus priuilegijs, &c. 346. & ſeq. 67.
Non obſtantibus ſtatutis, &c. 363. 70. & 6. 256.
Non obſtantibus pactis, &c. 377. 71.
Non obſtante conſuetudine, &c. 378. 71.
Non obſtante præſcriptione, &c. 383. 72.
Nullius momenti importat nullitatem ipſo iure 22. 491.

CLAVSVLA QVIDAM ALII, &c.

Sub dictione (*quidam alij*) veniunt mulieres, 13. 197. Dictio (quidam alij) non comprehendit cauſas, ſed perſonas, 14. ib. Nõ poteſt actor agere de negotijs, vel nouis, vel maioribus cõtentis in reſcripto, 15. ib. Nec citare perſonas digniores expreſsis, aut vniuerſitatẽ, aut priuilegiatum, 16. ib. Eadem ratio de alijs clauſulis ſimilibus, 17. ib. Regula non habet locũ, *niſi vbi* in reſcripto poteſt expreſsos ponitur clauſula, 17. ib. Nec vbi nullo expreſſo reſcriptũ datur per clauſulas generales. 18. 198 Hęc clauſula poteſt poni in citatione, quæ fiat per edictum, 19. 198. Regula non comprehẽdit reſcripta Prælatorũ inferiorum, 21. ib. Actor præter expreſsos poteſt nominare tres, vel quatuor, 23. 198 Id non poteſt nec procurator ſine mandato ſpeciali, nec forſan hæres, 23. ib. Quid poſſit facere, qui habet intereſse in cauſa, & non eſt citatus, 24. ib. Regula habet locum in iudicio Inquiſitionis, 25. 199. Trahitur in iudicio, qui citatur à iudice inquirente, 26. ib. Trahitur etiam, qui non cogitur, 26. ib. Nomina citãdorum debent exprimi in prima citatione, 27. ib. Sufficiunt certæ circumlocutiones, 27. ib. Perſona certa nominatim citari debet, 28. ib. Qualiter citandi incerti, 29. ib. Sufficit exprimere nomina citandorũ in prima citatione. Imò ſufficit ea deſcribere in actis, 30. ibid. Non eſt neceſse, vt exprimantur in citationem, eorum qui expreſſi fuerunt in reſcripto, 31. ib. Multa de hac expreſſione in prima citatione. 32. 200 Eſt ſermo de ſolo reſcripto impetrato, 33 ib. Non licet variare. 35. ib. Ius reſcripti non poteſt alteri cedi 35. ib. Fallit regula in cauſa indiuiſibili, 36 ib. Et quãdo materia id requirit, 37. ib. Et ſi alias citatio eſſet fruſtatoria, 38. 201. Actus nullus non præbet impedimentum, 38. 201. An regula habeat locum in auditorio Rotæ, 39. ib. Non habet locũ ſi adſit clauſula contraria, 40. ib. Nullum eſt ipſo iure, quod fit contra regulam præfatam, 46. 202.

CLAVSVLA.

Quocumque modo vacauerint, v. Beneficiorum vacantia.

Quod

Digitized by Google

Quod ſi non omnes, deuoluit in non recuſatum iuriſdictionem, etiam ad cognoſcendum cauſam ſuſpicionis, 25. 515.
Idem dicitur de clauſula, *Quod ſi non ambo*, Ibid.
De rato, facit vt valeant acta Procuratoris ignorantis mandatum, 16. 662.
Si ita eſt. Aliquando non reddit gratiam conditionalem, 16. 533.
Sub interminatione diuini iudicij, eſt ſententiæ ferendæ, 5. 492.
Teque abſoluente, &c. Etiam Epiſcopi hac clauſula, vti poſſunt, 2. 182.
Vt non ſit melior conditio occupantis. Non habet plenum effectum, quem ſignificat, 29. 681.

S. CLEMENS.
S. Clemens primus non renunciauit Papatui, 32. 435.

CLEMENTIA.
v. Iudex.

CLERICVS.
v. Conſeruator, v. Domicilium.
Quando Clerici poſſint carcerari. 19 629.

COADIVTOR.
v. Optio.
Prælato ſeni datur Coadiutor, 25. 446.

CITATIO.
v. Cauſa Delegata, v. Clauſula Quidam alij, v. Delegatus.

CIVITAS.
v. Conſeruator, v. Delegati qualitates

COADIVTVS.
v. Optio, v Vicarius
Coadiutus poteſt optare, 104 426.

COLLATIO.
v. Capitulum, v. Epiſcopus, v. Legatus, v Vicarius.
In Collatione attenditur locus beneficij, 15. 595.

COLLEGA.
v. Iudex.

COLLEGIATA COLLEGIVM.
v. Capitulum, v. Epiſcopus, v. Legatus.
Collegium requirit tres perſonas, 6. 607. Quid in dubio an Eccleſia ſit collegiata? 7. 607.

COMMISSIO.
Commiſſio non conualeſcit ex poſt facto, 18 614. Commiſſio intelligi debet cum effectu, 8. 518 Commiſſa cognitione cauſæ eſt commiſſa ſententia. 13. 518. Forma commiſſionum copulatiua, & diſiunctiua, & in diſiunctiua datur iuriſdictio in ſolidum, 4. 529.

CONCESSIO.
v. Statutum.
Conceſsio generalis non ſe extendit ad ſpecialia, 51. 225.

CONCILIVM.
v. Legis derogatio.
Concilij Lugdunen. occaſio, 2. 1. Legi Conciliari derogatur per contrariam Papæ diſpoſitionem etiam non facta eius expreſsa mentione, 191. & ſeq. 37. & 133. & ſeq. 46. Quod ad derogandum legi Conciliari non ſit neceſsaria derogatoria ſpecialis, 191. 37. & 235. & ſequ. 46.

CONDITIO.
Quomodo ſuſpendat actum. 3. 322.

CONFERRE.
Conferre, & aſsignare differunt, 5. 225. Conferre beneficium eſt neceſsitatis, & libertatis, 6. 499.

CONIECTVRA.
Coniecturæ probantes fraudem debent eſse dilucidæ, & probabiles, 6. 556.

CONIVGATVS.
v. Cenſura.
An & quando coniugatus poſsit tonſurari. 39 & ſeq 486

CONIVNCTVS.
Coniunctus pro perſona coniuncta poteſt agere, 8. 674.

CONSCIENTIA.
v. Appellatio, v. Aſseſsor.
Conſcientiæ epitheta. 299. 294. Remittere conſcientiæ eſt concedere arbitrium boni viri. 300. ibid. Committere conſcientiæ eſt eligere induſtriam perſonæ. 301. ibid. Is cuius conſcientiæ eſt aliquid commiſſum non poteſt delegare. 303. 295. Dũ committitur aliquid conſcientię non eſt neceſſaria tela iudicialis. 305. ib. Dum committitur prudentiæ, & conſcientiæ eſt ſermo de prudentia publica. 306. ibid.

CONSENSVS.
Qualiter prorogare poſſit iuriſdictionem 200. & ſeq. 282.

CONSERVATOR.
Conſeruator ſolum à manifeſtis iniurijs defendit, & quæ requirunt iudicialem indaginem non attingit. 3. 505 Conſeruatores rerum, & priuilegiorum 5. ibid. Papa cuius eſt officium defendere oppreſſos meritò dat Conſeruatores. 6. ibid. Conſeruator defendit ſolum à notorijs iniurijs. 7. ibid. Iniuria in plus ſe habet, quam violentia. 8. ibid. Conſeruator defendit etiam ab illatis. 9. ibid. Non cognoſcit de ijs, quæ petunt iudicialem indaginem. 10. 505. Conſeruator, quem ordinem ſeruare debeat in puniendo Epiſcopum. 2. 506. Conſeruatores non veniunt ſub nomine Iudicis. 10.
Quis poſſit deputari in Conſeruatorem. 2. 545 Textus comprehendit Conſeruatores tam laicorum, quam Eccleſiaſticorum, 3. ibid. Plures diſtinctiones Conſeruatorum, 4. ibidem. Conſeruatorum alij ad omnes iniurias tuendas, alij ad ſolas manifeſtas. 5. ibidem. Solum Papam poſſe dare Conſeruatores plures tenent. 6. 545. Oppoſitum probatur. 7. ibidem. Loci ſeruatores, & latruncul atores, qui eſſent. 8. ibidem. Conſeruatores non prohibiti iure ciuili. 8. ib. De ſolis Conſeruatoribus datis à Sede Apoſtolica eſt hic ſermo. 7. & 9. 545. Conſeruatorum alij dati in forma communi, alij in forma ſpeciali, qui non ſubijciuntur legi huius Decretalis. 10. ibid. Canonici ex vi huius Decretalis non poſſunt eſſe Conſeruatores. 10. ibid. Subditus non poteſt eſſe conſeruator ſui Domini. 16. 541. Suffraganei, & eorum ſubditi non poſſunt eſſe conſeruatores Metrapolitani. 12. ibid. Conſeruatores non poſſunt trahere extra Diœceſim vltra dietam, nec de conſenſu partium. 28. 546. Conſeruator ſi contra ſtatuta delinquat eſt ſuſpenſus. 35. 547. Ad incurrendam hanc ſuſpenſionem requiritur ſcientia. 36. ibid. Incurritur ex quocumque exceſsu. 57. ibid. Aliqui volũt, quod hęc pœna ſit ſuſpenſio ab officio imò à beneficio. 38. 547. Eſt ſuſpenſio à ſolo officio Conſeruatoris. 39. ibid. Eam incurrunt etiam Epiſcopi, Cardinales, & Subconſeruatores. 40 ib. Procurans quod Conſeruator cognoſcat de alijs, quã de manifeſtis iniurijs, eſt excommunicatus. 41. 548. Conſeruatoris officium quantum duret. 45 ibid. Solos Conſeruatores datos pro manifeſtis iniurijs, comprehendit textus. 46. ibid. In his Conſeruatoribus locum non habet cap. ſi gratia, in hoc tit. 47. ibid. Conſeruator priuilegiorum, vel aliarum cauſarum expirat ſecundum diſpoſitionem iuris communis. 48. ibid. Conſeruator durat quoad negotia cœpta. 49. ib. Et quid ſit datus ad tempus certũ. 49. ib. In alijs delegatus ad vniuerſitatem cauſarum incœptio in vna cauſa perpetuat iuriſdictionem ad omnes. 50. 549. Conſeruator quando teneatur accipere Aſseſsorem. 52. ibid. Non tenetur ſumere Nota-

rium curiæ. 53. ibid. Differentiæ inter Delegatum, & Conſeruatorem, 54. ibid. Conſeruator quando poſſit circa futura negotia, 55. ibid.

Conſeruatorum Regularium Priuilegia.

Conſtitutio Ad hoc Pij V, non reuocata. Quas Conſtit. Pij V, reuocauerit Greg. XIII, 61. 551. Conſtitut. Pij V, non reuocata, vt continet antiqua priuilegia, 62. 551. Priuilegia Regularium de Conſeruatoribus, reducta ad terminos Conſtit. Greg. XV, 63. ib. Regulares in quo teneantur ſeruare cap. ſtatutum, de reſcript. in hoc 6. 63. ib. Et quid de hac Decretali. 64. ib. Et quid ex vi declarationis S. Cong. Concilij. 65. 552.

Conſeruatoris Officium.

Quid ſignificet nomen Conſeruator. 66. 552. Quid ſit Conſeruator, 67. ib. Prælati ſunt Conſeruatores ordinarij. 68. ib. Conſeruatores Regularium ſunt ordinarij. 69. ib. Conſeruatores de iure communi ſunt Delegati. 70. 553. Conſeruatores non eſſe Delegatos ad vniuerſitatem cauſarum, aliqui dicunt. 71. ib. Conſeruator eſt Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, 72. ibid. Quis ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum. 72. ibid. Iuriſdictio ordinaria quale requirat territorium. 73. ibid. Conſeruatores quale territorium habeant. 74. 554. Conſeruator datur ad vniuerſitatem cauſarum, & perſonarum. 75. ibid. Conſeruator æquiparatur Ordinario, 76. ibid. Conſeruator licet Papæ Delegatus ſubdelegare non poteſt. 77. ibid. Conſeruatores Regularium ſubdelegare poſſunt. 78. 554. Debent ſubdelegare habenti qualitates. 79. ibid. Conſeruatores plures dati ſimpliciter non ſunt dati in ſolidum, 81. ibid. Etiam ſi dati pro exemptis 82. 555. Quid vbi dentur plures Conſeruatores ſucceſſiuè. 83. ibid. Inquiſitores ſunt delegati ad vniuerſitatem cauſarum. 84. ibid. Conſeruator qualiter notificare debeat ſuum mãdatum, 85. ibid.

Conſeruator à quibus defendat.

Iniuria contrariè opponitur iuri. 87. 556. Iniuria communiſſimè dicta eſt idem, quod culpa. 88. ibid. Iniuriæ plures ſpecies, & modi. 89. ibid. Violentia, in quo diſtincta ab iniuria, & à coacto, ſeu metu. 90. ibid. Quinque modis vis infertur. 91. ibid. Iniuria non fit ſcienti, & volenti, 92. ibid. Conſeruator defendere poteſt ab omnibus iniurijs. 93. 556. Moleſtia iniuſta coincidit cum iniuria, 94. 557. Iuriſdictio Conſeruatoris ſe extendit ad iniurias inferendas, 95. ibid. Contra quemcumque ſuos manifeſtè iniuriantem poteſt procedere. 96. ibid. An Conſeruator cognoſcat ſolum de notorijs iniurijs. 97. ibid. In iure habetur dictio manifeſtis, 97. ibid. Vbi Regulares ſunt rei, conueniri debent etiam in occultis coram Conſeruatore, 99. ibid. Vbi ſunt Actores non poſſunt coram Conſeruatore ſuo trahere reum, niſi pro manifeſtis iniurijs, 100. 558. Sufficit, quod factum ſit notorium, licet occultæ circumſtantiæ, 101. ibid. Si ſit notorium factum, & occultus faciens Cõſeruator procedit. 102. ibid. Duo ſufficiunt ad hoc, vt Conſeruator procedere valeat, 103. 558. Neceſſe eſt, quod ſit manifeſta circumſtantia, ſi ex illa actus eſt malus. 104. ibid. Factum cenſetur notorium, ſi reus illud fatetur, 105. ibid. Si reus ſe excuſet, datur ei poteſtas probandi excuſationem. 106. ibid. Sufficit notorium iuris, 107. 559. Sufficit notorium abſolutè ſumptum, 108. ibid. Non eſt neceſſe ad hoc quod factum ſit notorium, quod viſum à maiori parte Ciuitatis, 109. ibid. Quod eſt notorium, ſimul eſt famoſum maiori parti, aut toti Ciuitati. 110. 559. Sufficit notorium momentaneum. 111. ibid. Sufficit notorium præſumptum, 112. ibid. Non eſt neceſſarium notorium propriè, ſed ſufficit manifeſtum, 113. 559. Quando factum ſit manifeſtum, arbitrarium, 114. ibid.

Conſeruator qualiter procedere debeat.

Quid ſit procedere criminaliter, & ciuiliter, 115. 560. Conſeruator procedit ciuiliter, 116. ibid. Etiam ex vi priuilegiorum, 117. 561. Conſeruator non habet merum, & mixtum imperium, 118. ibid. Non cognoſcit cauſas matrimoniales. 119. ibid. Conſeruatores non poſſunt defendere Regulares in ijs, quæ ſpectant ad curam animarum, 120. ibid. Neque in ijs, in quibus Regulares ſubijciuntur Epiſcopis, 120. ibid. Nec aliquem punire propriè, 122. 561. Habet vim coercitiuam, 122. ibid. Poteſt vti cenſuris, 123. ibid. Et id poteſt etiam ſubconſeruator, 124. 562. Et poteſt denunciare excommunicatum à ſe, 125. ibid. Et citare, & præcipere ſub pœna pecuniaria, 126. ibid. Et inuocare brachium ſeculare, 127. ibid. Et procedere contra Epiſcopos impedientes eum. 128. ibid. Sed tunc ſeruabit ſtatuta cap. 2. hoc tit. 129. ibid. In controuerſia iuriſdictionis eliguntur Arbitri, 130. 562. Praxis eligendi Arbitros, 131. ibidem.

Conſeruator contra quos procedat.

Conſeruatores etiam Regulares ad inſtantiam ſuorum, non cognoſcunt niſi de manifeſtis iniurijs. 132. 562. Compellunt debita ſoluere, ſi ſint notoria. 133. 563. In Ciuilibus conueniendi Regulares coram Conſeruatoribus, 134. ibid. Coram Ordinario conueniuntur habentes Conſeruatorem in terminis cap. Volentes, de priu. in hoc 6. 135. ibid. Et in terminis cap. 14. ſeſſ. 7. Conc. Trid. 136. 564. Regulares degentes intra clauſtra coram ſuo Conſeruatore conueniuntur, 137. ibid. In terminis cap. 14. ſeſſ. 7. Conc. Trid. Regulares extra degentes conueniri poſſunt coram Conſeruatore, 139. ibid. Quomodo non poſſit cognoſcere de iurium ceſſione, 140. 564. An poſſit cognoſcere de præcedentia? 141. ibid. Non dat facultatem alienandi bona, 144. ibid. Eſt iudex competens ſi agatur de reſtituendo cadauere, 145. 565. An poſſit abſoluere ab excommunicatione lata à Clem. IV. 165. ibid. Actor quid ſit, 147. ibid. Habentes Conſeruatorem non poſſe coram illo conuenire alios, qui ſcalerint, 148. ibid. An diffamans ſit actor in iudicio, 149. 565. Actor in ordinatione iudicij eſt, qui primus pulſat Iudicem. 149. ibid. Iniuriatus pro manifeſtis iniurijs poteſt conuenire etiam laicum coram ſuo Conſeruatore. 150. ibid. Hoc habetur ex declar. S. Congr. 151. 566. Laicus conuentus coram Conſeruatore eſt conuentus coram Iudice ſuo, 152. ibid. Papa Ordinarius totius mundi dat Conſeruatores etiam contra laicos. 152. ibid. In priuilegijs continetur, quod Regulares poſſint agere. 153. 566. Quid vbi lis ſit inter æque priuilegiatos, & habentes ſuos Conſeruatores, 154. 155. 156. p. 567.

Conſeruator vbi iudicare debeat.

Iuriſdictio ad tres dietas extra diœceſim extendebatur, 158. 568. Stante hoc electio Conſeruatoris in pluribus Diœceſibus notificari debebat. 159. ibidem. Conſtitutio Greg. XV, 160. ibid. Declarationes S. Cong. 161. 568. Derogatum legi de tribus dietis, 162. ibidem. Directè præcipitur, vt cauſæ non audiantur extra, 163. ibid. Conſeruator an eligendus de Diœceſi. 163. ibid. Eligendus in ea Diœceſi, in qua eſt Monaſterium, 164. 568. Quid vbi Monaſterium eſt nullius Diœceſis, 164. ibid. Sufficit eligere illum de Diœceſi, 165. 569. Conſeruator poteſt trahere coram ſe exiſtentem extra Diœceſim per dietam, 166. ibid. Quid dieta remiſſiuè, 166. ib. Nec de conſenſu partium Conſeruator procedit extra Diœceſim, 167. 569. An iuriſdictio Conſeruatoris poſſit prorogari: remiſſiuè, 167. ibid. An poſſit conſuetudine extendi, 168. ibid.

Conſeruator ſuam ſententiam exequitur.

Delegatus Papæ poteſt exequi ſententiam ſuam. 219. 577

De-

Delegatus Papæ etiam ſub cenſuris poteſt præcipere Ordinario, vt ſuam ſententiam exequi faciat, 220 ibid. Eadem poteſt Conſeruator, 221. 578. Etiam cum Legato Papæ, 222. ibid. Delegatus ſolum per annum poteſt ſententiam exequi, 223. ibid. Quid in Conſeruatoribus, 224. & 225. 578. Qualiter Ordinarius ſententiam Delegati iniuſtam exequi debeat, 226. 579. Poteſt Conſeruator brachium ſeculare implorare, 227. ibid. Et compellere magiſtratum, vt illud præſtet, 228. ibid. Quando opus habet, brachium ſeculare implorare poteſt, 229. ib.

Conſeruatoris facultatis extenſio.

Familiaris quis ſit, 170. 569. De iure communi iuriſdictio Conſeruatoris non ſe extendit de perſona ad perſonam, nec de loco ad locum, 171. & 172. 580. Vbi iniuria ſerui, vel coniuncti redundat in Dominum, Conſeruator Domini procedit, 173. & 174 ib. An de conſenſu partium iuriſdictio Conſeruatoris extendatur ad ſeruos, 176 ibid. Priuilegium pro Syndicis minorum, 177. 580. Et pro famulis Ord. Prædicatorum. 178. 581. Et Societatis, & pro oblatis, 179. ibid. Vna cauſa alteri ex triplici cauſa eſt connexa, 180. ibid. Iuriſdictio Conſeruatoris non extenditur ad connexas, 182. 581.

Ordo iuris ſeruandus à Conſeruatore.

Quæ de notorio dicuntur locum habent tàm in ciuilibus, quam in criminalibus, 183. 572. Conſeruator non tenetur ad indaginem iuris, cũ procedat in notorijs, 184. ib. Nec tenetur ad Ordinem iuris ſummarium, 185. ibid. Etiam ſi iuraſſet ſe in omnibus velle ſeruare ordinem iuris, 186. ibid. Poteſt tamen illum ſeruare de conſenſu partium, 187. 572. Etiam in notorijs requiritur aliquis iuris Ordo, 188. ib. Non eſt neceſſe, quod præcedat libellus ſolennis, 189. 573. Requiritur aliqua petitio, 190. ibid. Nec eſt neceſſaria litis conteſtatio, vel iuramentum calumniæ, 191. 573. Aliquando non eſt neceſſaria citatio, & quando, 192. 193. 194. 195. 196 & 197 p. 574. Quando ſit neceſſaria citatio, 198. ib. Factum quando notorium Iudici, 199. & 200. ibid. Notorium Iudici non eſt probandum, 201. ib. Notorium populo, ſed non Iudici eſt probandum, 202. ibid. Notorietas prius probanda, 203. 575. Ad ordinandum iudicium ſufficit extraiudicialis probatio notorij, 204. ibid. Ad condemnandum eſt neceſſaria probatio concludens, & plena, 205. ibid. Teſtis an debeat ſcire quid ſit notorium? 206. & 207. 575. Teſtes debent deponere de viſu, 208. 576. Ad probandam notorietatem ſufficit, quod deponant de præſentia teſtium 208. ibid. Notorium probatur per duos teſtes 209. ibid. Notorium eſt allegandum, 210. Sententia in proceſſu notorij eſt, & non eſt aliquando neceſſaria, 21. & 212. 576. Quando in notorio eſt neceſſarius ordo iuris, ſufficit ſummarius, 213. 577. In notorio datur aliquando, & non datur appellatio, 214. ibid. A ſententia interlocutoria ſuper notorio datur appellatio, 215 577. Iudex à quo poſt inhibitionem non poteſt ſententiam exequi. 216. ib. Conſeruator poteſt recuſari, 217. ibid.

Conſeruator non debet impediri.

Delegatus Papæ, & Conſeruator ſe defendere poſſunt cõtra ipſum impedientes, 230. 579. Sub iuris prætextu impediri poteſt à pluribus, 231. 580. Legatus non poteſt inhibere Conſeruatori, 232. ibid. Nec titulo appellationis, 233. ibid. Et qualiter nec titulo præuentionis, 234. ibid. Et quod nec poſſit ſe intromittere, licet Conſeruator ſit Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, 235. ibid. Ex cauſa noua poteſt Legatus inhibere Conſeruatori, 236. ibid. Et ſe intromittere poteſt, ſi Conſeruator excedit formam mandati, 237. ibid. Et poteſt punire ſi abutatur mandato, non tamen impedire, 238. 581. Proceſſus Legati eſſet validus parte non opponente, 239. ibid.

Ordinarius non poteſt inhibere Conſeruatori, vel illum impedire, 240. ibid. Poteſt Ordinarius, vbi concurrunt plures Delegati eorum literas poſtulare, & videre, 241. ibid. Ordinarius ſuplet malitiam, & negligentiam Delegati, 242 581. Ordinarius poteſt reſiſtere Delegato, ſi procedat in caſu non comprehenſo in ſuis literis, 243. ibid. Vbi ſit dubium de competentia iuriſdictionis, eligitur tertius Arbiter. 244. 582. Ordinarius delinquentem Conſeruatorem punit, ſi non ſit exemptus, 245. ibid. Nec Delegatus poteſt Conſeruatori inhibere, 246. ibid. Quando Conſeruator poſſit alteri inhibere, 247. ib. Quid ſeruandum in competentia iuriſdictionis, 248. ibid. Quæ obſeruanda à Conſeruatore procedente per cenſuras, 248. 249. ibid. Laici Iudices non poſſunt impedire Conſeruatores, 250. ibid.

Officium Conſeruatoris quando deſinat.

Conſeruatoris officium regulariter eſt temporale, & ad quinquennium. 251. 583. Nõ tamen Conſeruatoris Regularium, 252. ibid. Expirat morte concedentis, ſi non ſit datum per priuilegium perpetuum, 252. 584. Vbi officium Conſeruatoris eſt ad tempus certum, finito tempore expirat omnino. 253. ib. Officium Conſeruatoris non expirat quoad executionem, 254. ibid. Tempus dati officij Conſeruatoris incipit à die receptionis literarum, 255. ib. Quando eſt datus ad certum diem tempus ſemper currit, 255. 584. Conſeruatoris officium etiam intra quinquennium expirat morte concedentis 256. ibid. Iuriſdictionem Conſeruatoris ceſſare etiam ſi ignoret mortem concedentis, aliqui volunt, 257. ibid. Non excuſat ignorantia Conſeruatoris priuata, ſed excuſat publica, 258. 584. Leges humanæ datæ ſub conditione alicuius facti, accipiunt factum, quod exſtat etiam in notitia hominum; vt ſint proportionatæ humanæ conditioni, 259. ibid. Decretum irritãs comprehendit ignorantes ignorantia iuris, non facti. 260. 584. Textus huius capituli intelligitur de morte cognita, 261 585. Habet hic locum lex Barbarius. ff. de off. Prætoris, 262. ibid. Obiecta poſita nu. 257. ſoluuntur, 263. ib. Delegati iuriſdictio expirat morte ciuili concedentis, 264 585. Textus iſte intelligendus de morte naturali, 265. ibid. Conſeruatoris officium non expirat in alijs caſibus, qui morti ciuili æquiparantur, 266. ibid. Textus iſte non extenditur ad Conſeruatores datos à Principe laico, 267. ibid. Conſeruatores Regularium morte concedentis non expirant, 268 585. Delegatus poteſt cogi, vt acceptet delegationem, 269. 586. Delegatus tenetur acceptare delegationem, nec illi poteſt renunciare ſine cauſa, 270 ibid. Si ſine cauſa id faciat poteſt puniri ab Ordinario, 271. ibid. Idem dicitur de Delegato Epiſcopi, 272. ibid. Et de Subdelegato, 273 586 Delegatus validè ſine cauſa ſubdelegat, 274. ibid. Supradicta vera ſunt de Conſeruatoribus, 274. ib. Ex priuilegijs Conſeruatores mendicantium obligantur ad munus Conſeruatoris obeundum, 274. ib. Non poteſt Conſeruator amoueri niſi ex iuſta cauſa, 275. ibid. Poteſt mutari ex iuſta cauſa extra Capitulum Prouinciale, 276. 586. Qualiter alijs multis modis poſſit ceſſare: remiſſiuè, 277. 587. Apud Regulares Conſeruator ſucceſſor continuet cauſam inchoatã ab anteceſſore, 278. ib.

Conſeruatoris impetratio, & electio.

Renunciare iuri ſuo vnuſquiſque poteſt, 279. 587. Impetrationi literarum conſeruatoriæ poteſt renunciari, 279. ibidem. Reſcripto obtento pro Conſeruatore poteſt renunciari, 280. ibid. Qui obtinuit Conſeruatorem poteſt eo non vti. 280. ib. Qualiter ex pluribus Conſeruatoribus ſit liberum eligere vnum præ alijs, 281. ibid. Regulares ex habentibus qualitates poſſunt in Conſeruatorem eligere, quem volunt, 282. 588. Etiam poſt conſtit. Gregor. XV.

poſſunt

poſſunt eligere Conſeruatorem. 283. 588. Ex eo quod monaſterium vel non eligat, vel non vtatur Conſeruatore, non ſibi præiudicat, 284. ibid. Religioſus non poteſt renunciare priuilegio Conſeruatoris, 285. ibid. Regularis non poteſt permittere, vt coram Ordinario trahatur in præiudicium ſuæ exemptionis, 286. ibid. Conuentus, qui non habent Conſeruatores duplici commodo priuantur. 287. 588.

Qui poſſint eligi in Conſeruatores.

Epiſcopi, Cardinales, Abbates poſſunt eſſe conſeruatoris, 290. & ſequentibus. 589. Priores conuentuales de iure antiquo poſsint eſſe conſeruatores. 296. 590. An de iure nouo Prælati Regulares poſſint eſſe Conſeruatores, 299. 591. Vicarius Epiſcopi poteſt eſſe Conſeruator, 300. ibidem. Et Canonici Cathedralium, non verò Collegiatarum, 302 ibid. Nec coadiutores dignitatum, 303. ibid, Vbi non ſunt iudices in ſynodo debent proponi, 304. ibidem. Sufficit habere qualitates neceſſarias tempore deputationis, 305. 592. Nullus poteſt eſſe Conſeruator Domini ſui, aut ſui Conſeruatoris. 306. ibid. Vno electo Conſeruatore non poteſt eligi alius, 307. ibid. Non poſſunt eligi plures Conſeruatores, 308. 592.

Quæſtionis ratio, 309, ibid. Exhibere penes acta Curiæ documentum electionis Conſeruatorum non eſt de forma, 310 592. An ſit neceſſe notificare electionem Conſeruatoris Epiſcopo, 311. 593. Praxis Toletana, 312. ibid. Notificatio facta infra menſem non eſt eſſentialis, 313. ibid. Pœnæ Conſeruatorum: remiſſiuè, 315. 593.

CONSILIVM.

v. Cardinalis, v. Epiſcopus.

Obligatio ſeu libertas requirendi conſilium poteſt præſcribi. 8 409. Quando ex non requiſito conſilio actus ſit nullus, 15. 408.

CONSTITVTIO.

v. Lex.

Conſtitutio Ad hoc Pij Quinti non fuit reuocata, & quas conſtitutiones Pij Quinti reuocauerit Greg. 13. 61. & 62. 550. conſtitutio declaratoria ſe extendit ad præterita 17. 328.

CONSVETVDO.

v. Appellatio, v. Capitulum, v. Ceſſatio, v. Bona, v. Citatio, v. Conſeruator, v. Eccleſia, v. Optio.

Ad conſuetudinem non requiritur titulus, & vna fides, niſi præſcribenda ſit ius tertij, 9. 409.

Conſuetudo rationabilis. & irrationabilis, 2. 326. 3. ibid. Et non firmatur tractu temporis, 3. 327. Priuilegia immemorabilis non conueniunt irrationabilis, 4. ibid. Conſuetudo irrationabilis, quæ eſt contra canones: Et quæ ſit iſta? 11. 327. Et quæ de radice ambitionis procedit, 11. 327. Ambitio ſumitur communiter pro cupiditate, 12. 328. Irrationabilis conſuetudo non firmatur iuramento, 13. 328.

Conſuetudo quid ſit. 20. & ſeq. 329. Analoga prius diſtinguenda, 20 329. Ius dicitur multipliciter, 21. ib. Ius quod eſt dominiũ, & ius, quod eſt lex diſtinguũtur, 22. ib. Vſus tripliciter dicitur. 23. ib. Mos propriè non eſt niſi in libens, 24 ibid. Mos dicitur multipliciter, 25. 26. ibid. Mos an diſtinguatur ab vſu, & conſuetudine, 27. 330. Conſuetudo diſtinguitur ab vſu, & more, 28. ibid. Conſuetudo facti eſt actuum ſimilium frequentia, & diſtinguitur multipliciter, 29. ibid. Diffinitio moris videtur accomodari conſuetudini facti, 30. ibid. Mos eſt quid iuris, nam eſt conſuetudo vetuſta, 31. ibid. Conſuetudo eſt ius moribus inſtitutum, 32. ibid. De eo, quod conſuetudine ſtatuitur, non eſt lex, 33. 330. Quæ ſit eſſentialis differentia conſuetudinis à lege ſcripta, 34. 331. Conſuetudo ex eo, quod lege ſcripta confirmatur, non ceſſat eſſe conſuetudo, 36. ibid. Abrogata lege generali abrogatur conſuetudo ſpecialis loci, quæ eſt ſecundum legem, 37. 331. Quod conſuetudo habeat annexum conſenſum legis, & obſeruantiam non præſtat ſpeciale motiuum, per quod non abrogetur abrogata lege conformi, 38. ibid. Conſuetudo eſſentialiter diſtinguitur à præſcriptione, quia per hanc acquiritur ius iuſtitiæ, & per illam ius legale. 39. 332. Conſuetudo eſt ius publicum: præſcriptione acquiritur ius priuatum, 40. ibid. In præſcriptione auſertur vni, & acquiritur alteri, 41. ibid. Per conſuetudinem propriè nullius ius proprietatis alicui acquiritur, 43. ibidem. Conſuetudine nihil alicui auſertur, 44. ibid. Conſuetudine aliquid alicui conſecutiuè acquiritur, aut auſertur, 45. 333. Aliæ differentiæ inter conſuetudinem, & præſcriptionem. 46. 47. ibid. Aliquando in iure confunduntur nomina conſuetudinis, & præſcriptionis 48, ibidem.

Multipliciter diuiditur conſuetudo, 49. 334. Diuiſio data ex parte materiæ improbatur, 50. ibi. Præſcriptio reſpicit res, & perſonas, vt ſunt pretio æſtimabiles, & vt poſſunt eſſe in bonis præſcribentis, conſuetudo reſpicit actiones vt dirigibiles. 52. 334. Diſtinctio conſuetudinis in generaliſſimam, generalem, ſpecialem, & ſpecialiſſimam, 53. ibid. Ius gentium, & Eccleſiæ traditiones ſunt generaliſſimæ conſuetudines, 54. ibid. Familia poteſt conſuetudinem inducere, 55. 335. Explicatur data diſtinctio quadrimembris, 57. ibid. Conſuetudo alia ſecundum legem, alia præter legem, & alia contra legem, 58. ibid. Datur conſuetudo præter legem naturalem, 60. 335. Conſuetudo, quæ eſt ſecundum legem naturalem eſt facti, 60. ibid. Poteſt dari conſuetudo iuris legis naturalis interpretatiua; 60. 335. Conſuetudo contra legem naturalem eſt corruptela, quæ nunquam præſcribitur, 62. 336. Traditio in plus ſe habet, quam conſuetudo, 63. ibid. Traditio habet adiunctam conſuetudinem facti. 63. ibid. Conſuetudo Eccleſiaſtica eſt ſecundum legem diuinam, 64. ib. Non omnes conſuetudines obligant, 65. ibid. Conſuetudo contra legem diuinam eſt abuſus, qui nunquam præſcribitur, 66. 336. Datur conſuetudo iuris, quæ eſt ſecundum legem humanam, 67. 337. Conſuetudo facti, quæ eſt ſecundum legem eandem roborat, adiuuat. interpretatur, non tamen extendit. 68. ibid. Conſuetudo diuiditur in ciuilem, & canonicam, 69 ibid. Conſuetudo, quæ dicitur mixta, vel eſt ciuilis, vel eſt canonica, 70. ibidem Conſuetudo diuiditur in Conſuetudinem, ſtylum, ritum, & forum, 337. Stylus multipliciter dicitur, ſed magis propriè ſignificat conſuetudinem iudicij, 72. 338. Stylus, etiam vt ſpectat ad iudicium, tria ſignificat. ſed vt eſt iuris, eſt lex obligans ad ſpecialem formam iudicij ex vſu introductam, 73. ibid. Datur ſtylus facti, & ſtylus iuris, 74. ibid. Ritus ad ſpiritualia pertinet, & vt eſt iuris, ſignificat conſuetudinem alicuius ſolemnitatis in exercitio diuinorũ, 75. ibid. Forum eſt conſuetudo vtendi iuriſdictione in iudicijs. 76. ibid. Conſuetudo diuiditur in inductiuam obligationis & exemptiuam ab obligatione, ſiue in poſitiuam, & priuatiuam, 77. 338.

Conſuetudinis magna vis 228. 365. Initium eius cum initio mundi, 229. ibid. Conſuetudo venit ſub nomine iuris, 13 411. Obligat ſicut lex etiam ſub mortali, nec indiget promulgari 230. 363. Conſuetudo poteſt obligare ad pœnam, & ad puram pœnam 231. 365. Poteſt inducere formam, & actus irritare, 232. ibid. Vſus Regni, vel ciuitatis non obligat aliud, vel aliam, 233, ibid. Intellect. cap. ſuper eo de cognat. Sp. ibid. Rom. Eccleſiæ, vt particularis non obligat alias, 234. 365. Ciuitatis non obligat oppida, 235. 366. Conſuetudines

locorum

Digitized by Google

locorum conſulendæ vt magiſtræ, 236. ibid. Conſuetudo particularis derogat Generali, 237. ibid. An obliget Principea, Forenſes &c. remiſſiuè, 238. ib. Conſuetudo laicorum non obligat Clericos, 239. ib. Vbi Clerici obligantur legibus Clericorum, duæ ſunt leges, & ex Canonica obligantur Clerici, 240. ib. Laici in materia ſpirituali poſſunt inducere conſuetudinem etiam Clericos obligantem, 241. ibid. Plebiſcitæ leges, 241. ibid. Clericorum conſuetudo non obligat Regulares, 241. ibid. Conſuetudo non extenditur ad caſum non expreſſum ex ſimilitudine rationis, 242. 367. Qui neſcientes continuant conſuetudinem non inducunt, 243. ibid. Ex quibus actibus inducatur conſuetudo, 78. 339.

Conſuetudo nō plus habet virium, quam id, quod habet ex actibus, 78. 339. Non gignitur ex puro non vſu negatiuo, 79. ibid. Ex non vſu valdè diſtanti non gignitur conſuetudo, 80. ibid. Ad probandā hanc conſuetudinē probanda eſt omiſſio, 80. ib. Ad conſuetudinē non ſufficit vnus actus, 81. & 82. ibid. Actus nō ſūt cauſa efficiens cōſuetudinis facti, 81. ibid. Sufficere vnicum actum ſucceſſiuum aliqui volunt, 83. 340. Hoc improbatur: non debet confundi præſcriptio cum conſuetudine, 84. ibid. Per vnum actum aliquid ſimile conſuetudini poteſt induci, 83. ibid. Conſuetudo non inducitur ex actibus qui dederunt cauſam liti, nec ex coactis, nec ex factis ex alia intentione, 86. 340. Nec ex facultatiuis, 87. ibid. Exemplis hoc declaratur, 88. ibid. Vt ex facultatiuis generetur conſuetudo præmitti debet contradictio, & acquieſcentia, 89. 341. Idem eſt ſi præcedat præceptum, & obſeruantia, 90. ibid. Non eſt materia facultatiua, quando quis operatur ex titulo, 91. 341. Nec ex pluralitate actuum per longum interuallum temporis, 92. 342. Nec in materia cauſæ piæ, 93. ibid. Neceſſe eſt actus fieri ex intentione conſuetudinis, 94. ib. Arbitrarium decernere, an hæc intentio adſit, & quæ illius coniecturæ, 95. ib. In dubio præſumi debet conſuetudinem eſſe ex deuotione, 96. ib. Conſuetudo non eſt ex actibus diformibus, 97. ibid. Hoc limitatur dupliciter, 98. ib. Ad probandam conſuetudinem neceſſe eſt probare vniformitatem actuum, vt habitam intentione conſuetudinis, quamuis ex longæua vniformitate hæc intentio præſumatur, 99. 343.

Ad inducendam cōſuetudinem requiritur populi ſcientia, 100. ibid. Et conſenſus maioris partis ſaltem tacitus, 101. ib. Conſenſus diuerſimodè neceſſarius in conſuetudine inductiua, & exemptiua, 105 & 104 343. Non eſt neceſſe, quod conſenſus detur collegialiter, 105. 344. Non eſt ſemper neceſſe, quod maior pars populi vtatur conſuetudine, 106. ib. Non eſt neceſſarius conſenſus duarum partium, 107. ibid. Eſſe neceſſariam notitiam iudicialem quidem volunt, 108. ibid. Oppoſitum probatur, 109. 344. Intellectus cap. Abbate, de verb. ſignif. & l. cum de conſuetudine ff. de leg. 110 345. Conſuetudo poteſt eſſe ex actibus malis, 111. ib. Imò & ex nullis, 112. ib. Quot actus ſint neceſſarij variè fuit opinatum, 113. ib. Hoc eſt arbitrarium, 114. 345. Difficile, quod duobus actibus inducatur conſuetudo, 113. 346. Idem dicendum de ſtylo, 116. ibid. Vno actu contrario interrumpitur conſuetudo, 117. ibid. Hic actus debet eſſe communitatus, 118. ibidem. Non interrumpit actus factus ex alia cauſa, 119. ib. Conſuetudo inducta vno actu non tollitur, 120. ibid. Conſuetudo facti cauſat conſuetudinem legis in generæ cauſæ materialis, 121. ibid.

Quis poſſit inducere conſuetudinem, 122. 347. Textus ex D. Th. adducitur, 122. ib. Conſuetudo inducitur diſpoſitiuè, & authoritatiuè, 123. ib. Solus, qui poteſt legem condere, poteſt authoritatiuè conſuetudinem inducere, 124. ibid. Communitas ſubdita inducit conſuetudinem diſpoſitiuè, 125. 347. Sola communitas libera inducit conſuetudinem authoritatiuè, 126. 348. Amentes &c. auctoritatiuè non poſſunt inducere conſuetudinem, 127. ib. Omnis communitas poteſt diſpoſitiuè conſuetudinem inducere, 129. 348. Canonici poſſunt inducere conſuetudinem, 3. 410. Clerici inducere poſſunt conſuetudinem, 130. ibid. & laici, 131. ibid. & mercatores, 132. ibid. & moniales, 133. 348. & familia, 134. 349. & pars populi, 133. ibid. & Oppida, & Villulæ, 133. ibid. Priuatum non poſse inducere conſuetudinem, quidam dicunt, 136. 349. Priuata perſona non poteſt inducere conſuetudinem vniuerſalem, 137. ibid. Poteſt diſpoſitiuè inducere conſuetudinem priuatam, 138. 349. Sæpe conſuetudine præſcribitur ius alterius: ſed tunc præſcriptio ſe habet, vt diſpoſitio ad conſuetudinem, quæ eſt ſimpliciter prior præſcriptione, 139. 350. Epiſcopus conſuetudine obtinuit poſse corrigere ſine conſilio Capituli, 139. ibid. Habentes vſum rationis conſuetudinem inducere, poſſunt, 140. 330.

Nullus pro alio poteſt conſuetudinem inducere, ſed eius communitatis eſt neceſſarius conſenſus, quæ ſubiecta eſſe debet conſuetudini, 141. ibid. Sufficit conſenſus maioris partis, 141. ibid. Non ſufficit conſenſus ſuperioris, 142. ibid. Populo contradicente non inducitur conſuetudo, 143. ibid. Non ſufficiunt plures actus eiuſdem ad inducendam conſuetudinē. 144. 350. Conſenſus tacitus populi quādo ſufficiat, 144. ib. Conſuetudo incipit præſcribi à tēpore, quo totus populus conſentit, 145 351. Conſenſus populi eſt cauſa formalis diſpoſitiua legis, 146 ibid.

Conſuetudo inducta per errorem eſt nulla, 147. 352. Quidam tenent oppoſitum, 148. ibidem. Conſuetudo ex errore proueniens non irritat legem, 149. ibid. Conſuetudo ex errore facti nulla. 149. ibid. Etiam conſuetudo ex errore iuris eſt nulla, 150. 352. Intellectus l. 39. ff de leg. 131. ibid. Non omnis ignorantia conſuetudini repugnet, 152. 352. Exempla conſuetudinum ex errore, 133. ibid. Durante errore factum ex eo, non reuocatur, 134. ib. Ex metu non inducitur conſuetudo, 155. ibid. Conſuetudo non ſe extendit ad caſus ſimiles, 156. ib. Niſi per modum exempli, 157. ibid.

Conſenſus Principis neceſſarius ad conſuetudinem iuris, 158. 353. Conſenſus perſonalis Principis quando neceſſarius. 139. Intellectus l. de quibus ff. de leg. 161. 354. Ex vi cap. fin. de conſuet. ad cōſuetudinem ſufficit, quod ſit rationabilis, & præſcripta, 162. ib. Solæ conſuetudines irrationabiles reprobantur. 163. ibid. A conſenſu legali conſuetudo poteſt habere vim legis 164. ibid. Præſcriptæ conſuetudinis præſumitur tacitus conſenſus in Principe, 165. ibidem Conſenſus legalis eſt virtute ſpecialis, 166. ibidem Cap. fin. de conſuet. ſatis ſignificat ſufficere, quod conſuetudo ſit rationabilis, & præſcripta, 167. ib. Intellectus cap. Conſequens, & cap. Nolite diſt. 11. & 17. 168. ibid. Sufficit ad conſuetudinem cōſenſus legalis 169. 334. Hoc non probatur ex cap. 1. de conſuet. in hoc 6. 171. 355. Non eſt eadem ratio de præſcript. & conſuet. 172. Eſſe neceſſarium expreſſum Principis conſenſum, aliqui voluerunt, 173. 335. Conſenſus tacitus æquiparatur expreſſo, 175. ibid. Non tamen ſola tolerantia, 176. 356. De iure ciuili ad conſuetudinem ſufficit conſenſus legalis, 177. 178. ibid. Si conſuetudo ſit præiudicialis iuri Eccleſiæ ſeruanda eſt conſtitutio, 157. Vrban. 8. 179. ibid. Etiam de iure canonico ad conſuetudinē ſufficit conſenſus Principis legalis, 180. ibid. In immemorabili conſenſus adfuiſse præſumitur, 181. ib.

Quæ ſit conſuetudo rationabilis, 182. 357. Illa conſuetudo rationabilis, quæ habet conditiones legis, 183. ibid. Plura poſſunt requiri vt tam conſuetudo inducti-

inductiua ſit rationabilis, quam exemptiua, 184. 357. Iudicare in ſingulari, quæ conſuetudo ſit rationalis eſt arbitrarium, 185. 358. In dubio conſuetudo non prohibita præſumitur rationabilis, 186. b. Irrationabilis conſuetudo, quæ eſt contra legem naturalem, vel diuinam, 187. 358. Irrationabilis qualiter illa ſit, quæ eſt contra legem naturalem, humanam, & diuinam, 189. ibid. Coincidunt conſuetudo bona, & rationabilis, 190. 359. Sola conſuetudo, quæ eſt mala ex cauſa perpetua reprobatur ſimpliciter omnino à iure, 191. ibid. Irrationabilis eſt, quam iura reprobant, 192. ibid. Exempla irrationabilis, 193. Et rationabilis, 194. ibid. Conſuetudo & lex pari paſſu currunt, 195. 359. Ideo eſt conſuetudo rationabilis, quæ eſt lex iuſta, 195. ibidem. Irrationabilis conſuetudinis plures cauſæ numerantur, 196 197. 360. Illa quæ eſt irrationabilis ex cauſa perpetua curſu temporis non præſcribitur, 198. ibid. Quomodo ſit verum, quod conſuetudo debeat eſſe rationabilis, 199. 360.

Conſuetudo debet eſſe longæua, & præſcripta. 200. 361. Nomine tamen conſuetudinis non ſemper venit præſcripta per 40. annos, 4. 5. & 6. 412. Quæ inducitur ex conſenſu Principis non eſt neceſſe, quod ſi præſcripta, 201. 361. & 7. ibid. Irrationabilis non poteſt præſcribi. 202. ibid. Iſtæ; quo longiores, eo ſunt peiores, 203. ibid. Conſuetudo, quæ eſt contra ius, 204. ibid. Conſuetudo, quæ eſt contra ius tertij debet eſſe propriè præſcripta, 205. ibidem. Conſuetudo contra iura Eccleſiæ debet eſſe præſcripta in terminis Conſt. 157. Vrban. VIII. 206. ibid. Conſuetudo, qua eſt contra ius Regularium debet eſſe centenaria, 207. 361. Reprobatur diſtinctio abſentis, & præſentis vbi conſuetudo ex vi præſcriptionis inducitur, 8. 411. Quantum temporis requiritur ad præſcribendum ius tertij, tantum requiritur ad conſuetudinem, quæ iuri tertij præiudicat. 208. 361. Vbi lex fauens tertio non dat illi ius, non eſt neceſſaria præſcriptio propriè dicta, 209. 361. Vbi conſuetudo nō præiudicat iuri tertij non requiritur ad eam titulus, nec bona fides, 210. ibidem. Ad præſcribendam conſuetudinem non eſt neceſſarium tempus immemorabile, 211. 362. Vbi conſuetudo eſt præter ius ſufficiunt decem anni ad præſcribendam conſuetudinem, 212. ibid. De iure ciuili ſufficiunt 10. anni etiam ſi conſuetudo ſit contra legem, 215. ibid. Ad præſcribendum contra legem canonicam requiritur quadragenaria, 217. 363. Si conſuetudine acquiritur facultas non conceſſa, neceſſaria eſt propria præſcriptio, 218. ibid. Decem anni ſufficiunt in ſtatu Eccleſiæ contra legem temporalem. 219. ib. Quid vbi Papa vtitur conſuetudine? 220. ib. Vbi conſuetudo inducitur ſciente, & conſentiente Principe, non eſt neceſſarium tempus præſcriptum, 221. ibidem. Sed arbitrarium eſt id iudicare, 222. ibid. Sententia iudicis vtilis ad probandam conſuetudinem, 223. ibid. In dubio an adſit conſuetudo cenſendum eſt illam non adeſſe, 224. ibid. Decem vel 40. anni inchoandi à tempore, à quo incæpit intentio ſe obligandi, 225. ibidem. Circa reſeruata Principi requiritur tempus immemorabile, 226. Præſcriptio vno actu in contrarium interrumpitur 227. ibid. Præſcriptio neceſſaria etiam in foro conſcientiæ. 228. ibid.

Conſuetudo optima legis interpres, 244. 367. Conſuetudo facti interpretatur legem tamquam magiſtra 245. ibid. Et hoc conuenit etiam conſuetudini præuenienti legem, 246. ibid. Conſuetudo, vt eſt iuris legaliter interpretatur legem, 247. 367. In dubijs ſtandum conſuetudini, potius quam communiori opinioni, aut verborum proprietati, 248. 268. Quomodo præſcribatur, 249. ibid. Interpretatur qualitatem legis, & ſub qua obliget, 250. ibid. Etiam legem diuinam interpretatur, 251. ibid. Se extendit quantum ſe extendit auctoritas eam approbantis, 252. ib. Se ipſam interpretatur, 253. ib.

An conſuetudo legem vincat, 254. 369. Conſuetudo legem abrogat. 255. 369. Populus liber auctoritatiuè abrogat legem; ſed ſubditus illam conſuetudine abrogat ex conſenſu Principis, 256. ibidem. Conſuetudo eſt cauſa materialis abrogans legem, 257. ibidem. Poteſt abrogare legem pro parte, 258. 370. Pars minor poteſt pro ſe abrogare legem, 259. Pars minor non poteſt pro toto populo abrogare legem, 260. ibid. Diſſuetudo abrogat legem, 261. ibid. Conſuetudinem abrogantem legem non poſſe induci ex actibus bonis quidem dicunt, 262. ibid. Hoc reijcitur, 263. ibid. Quæ intentio ſit neceſſaria in conſuetudine exemptiua, 264. 370 Etiam ex actibus ex timore prouenientibus induci poteſt conſuetudo exemptiua, 265. 371. Conſuetudo non eſt tantum ſignum, ſed eſt veræ cauſa abrogationis legis, 266. ibid. Etiam ex conſuetudine bonorum actuum coniecturari poteſt voluntas legiſlatoris, 267. ibid. Lex non abrogatur ſine cauſa rationabili, ſed hæc ex parte Principis eſt neceſſaria, 268 371. Conſuetudo ex parte populi peſſima poteſt, vt cauſa per accidens, mutādo materiam legis rationabiliter abrogare legem, 269. ibid. Sufficit quod cōſuetudo habeat adiunctam cauſam rationabilem, vt lex abrogetur, 230 371.

Quo tempore præſcribatur conſuetudo abrogans legem, 271. 372. Non eſt neceſſe, quod omnis conſuetudo abrogans legem ſit præſcripta, quidquid aliqui hoc negent, 272. 273. 372 Cap. fin. de conſuet. non tollit Principis poteſtatem ad abrogandum leges, quando ſibi viſum fuerit, 274. ibid. Non eſt eadē neceſſitas rationabilitatis conſuetudinis, & *præſcriptionis*, 275. 372. An ad non recipiendam legem 10. anni ſufficiant, 276. ibid. Ex ſola tollerantia multorum annorum non colligitur legis abrogatio, 277. ib. Conſuetudo facti ſola vi ſua legem non abrogat, 278. ib. Non eſt eadem ratio de ſtatuto, & de conſuetudine, 279. ib. Conſuetudo in lege diſpenſat, 280. 372. Conſuetudo conſuetudinem tollit, & quomodo præſcribatur, 281. 373.

Conſuetudo deroget legi pœnali, 282. 374 Tollit aliquando pœnam non culpam, 283. ibidem. Etiam ſi irrationabilis excuſat in foro externo à culpa, 284. ib. An hoc verificetur de pœna ipſo iure lata, 285. ib. Non verificatur de conſuetudine priuata, 286. ibid. Conſuetudo vniuerſalis dicitur excuſare per modum circumſtantiæ actus, 287. ibid. Conſuetudo vt irrationabilis non excuſat, & ex circumſtantia actus poteſt abrogare legem, 288. 375. Tollit culpam relicta pœna, 289. ibid. Conſuetudine non abrogari legem irritantem aliqui volunt, 290 ibid. Id reijcitur, 291. ib. Manente lege non valet actus, quem lex irritat. 292. 375. Non poteſt conſuetudine introduci, vt excommunicatio ceſſet ſine abſolutione, 293. ibid.

Stat quod maneat lex, vt prohibens actum, & abrogetur lex, vt actum irritat. 293. ibidem. Diſtinctio abrogationis, prohibitionis, & reprobationis conſuetudinis non admittitur, 294. ibidem. Conſuetudinum aliæ immutabiliter malę, aliæ mutabiliter, 294. 376 Princeps mutabilitatem rerum non poteſt impedire, 296. ibidem. Nec poteſt ſuo ſucceſſori auferre poteſtatem cum cauſa rationabili abrogandi legem à ſe conditam, 297. 376. Lex non debet eſſe ſine effectu, 298. ibid. Lex poſitiua non poteſt facere, quod per conſuetudinem rationabilem, non abrogetur lex, ſi id Principi placeat. 298. ibid. Lex prohibens conſuetudinem, licet non poſſit impedire, quod per futuram rationabilem conſuetudinem non abrogetur, plures tamen effectus

habet, 299. ibid. Non valet argumentum à præſcriptione ad conſuetudinem, 300. 377. Conſuetudo continet derogatorias derogatoriarum, 301. ibid. Non eſt eadem ratio de contractibus, & de conſuetudine, 302. ibid. Per reprobationem conſuetudinis non tollitur, quod conſuetudo rationabilis non poſſit præſcribi in tempore iuris, & per conſenſum tacitum roborari, 303. ibidem. Conſuetudo reprobata, ſed mutabiliter mala poteſt iterum ex noua cauſa induci, 304. 378. Legi munitæ per clauſulam reprobantem conſuetudinem, poteſt per nouam conſuetudinem derogari, 304. ibid. Tunc poteſt conſuetudine abrogari lex, cum poteſt condi noua lex ſcripta abrogans illam legem, 305. ibid.

Ad conſuetudinem præſcriptam non eſt neceſſaria ſcientia Principis, 306. 378. Conſuetudo perpetuo mala non poteſt de nouo induci, nec per eam poteſt legi derogari, 307. 378. Non poſſe conſuetudine abrogari legem circa ſacramentalia, aliqui volunt. 308. 379. Oppoſitum probatur, 309. ibid. Conſuetudine non derogari legi conciliari quidam aſſerunt, 310 ibid. Oppoſitum probatur, 311. ibid. Conſuetudo derogat legibus Regularium, 312. ibid.

An conſuetudo deroget iuri gentium, 313. 380. Conſuetudo difficillimæ probationis, 314. ibid. Conſuetudo ab allegante probari debet, vt exiſtens ante motam litem, 315. ibidem. Notoria non indiget probari, & quatenus probanda ſit, ſufficit extraiudicialis probatio, 315. ibid. Probata generali, non eſt neceſſe probare particularem. 315. ibid. An conſuetudo notoria alleganda, 316. ibid. An in ordinatorijs ſit probanda, 317. ibid. Stylus an probandus, 318. 381. Quid vbi ſit dubium de qualitate conſuetudinis, 319. 381. Quid probare debeat, qui vult probare conſuetudinem, 320. ibid. Debet teſtis deponere de frequenti vſu in loco, & rationem ſui dicti reddere, 321. ibid. Debet plenè probari. 322. 381. Probatur per ſcripturas, & inſtrumenta. 323. 381. Probatur per priuilegia, & libros officij. 324. 382. Vnus teſtis non ſufficit, 325. ibid. Niſi vbi agitur de loco diſtanti, 326. ibid. Vel niſi conſuetudo ſit antiqua, 327. 382. Teſtes debent eſſe conteſtes, & de viſu, & duo plenè probant, 328. ibid. Ad probandam conſuetudinem communem ſufficiunt teſtes ſingulares, 329. 382. Interpretatiua conſuetudo qualiter probetur, 330. ibid. Immemorabilis quomodo probetur, 331. ibid. Doctori teſtanti de conſuetud. in foro externo, non creditur, 332. 383. Doctoris dictum facit præſumptionem. 333. ibid. Quando ſecundum aliquos Doctori credatur, 334. ibid. Doctori non creditur in iudicio, niſi iurato, & niſi vt vni teſti, 335. 383. Pluribus Doctoribus creditur, 336. ibid. Quid dicendum in foro conſcientiæ? 337. ibid.

CONTRARIVM.

Contraria allegans non eſt audiendus, 16. 542.

CONTVMACIA.

v. Cenſura.

Contumacia eſt omiſſio conſummata infra territorium, 568. 178.

Contumax abſens damnari poteſt etiam pœna corporali, 567. 178.

CONTINVVM.

Continuum admittit interpretationem. 23. 634.

CORRELATIVA.

Regula correlatiuorum, vt conceſſum vni ſit conceſſum alteri, 32. 456.

CVRIOSITAS.

Quid ſit, & quot modis incurritur, 3. 429.

CYRIACVS.

Cyriaci ſucceſſoris Pontiani nulla extat mentio in ſerie Romanorum Pontificum, 31. 433.

D

DAMNATVS.

Damnatus ex falſa præſumptione ad pœnam: Quomodo pœnam exequi teneatur, 355. 141.

DAMNVM.

Quid reſtituendum ſit pro damnis, & iniurijs taxat Iudex, 23. 617. Damnum, & iniuria diſtinguntur, ibid. Remiſſa iniuria non eſt remiſſum damnum. 33. 620.

DATA.

Attendi debet in reſcriptis data, ſeu terminus impetrationis. 33. 185.

DEBITVM.

Pro ſoluendis debitis poſſunt concedi fructus Eccleſiarum vacantium. 3. 249.

Ad Cathedralis debita ſoluenda non tenentur aliæ Eccleſiæ, 4. 249. Paupertas non excuſat ab obligatione ſoluendi debita, 2. 249.

DECENS.

Semper attendi debet quod decet, 9. 507.

DECIPIENS.

Decipiens citra dimidiam iuſti pretij tenetur reſtituere in conſcientia, 24. 77. Etiam ſi deceptio ſit tacita, 26. 78. Lex decepto intra dimidiam negans actionem permittit, non approbat, 27. ibid. Decepto doloſè conceditur actio, 27. ibid. Decepto minori conceditur reſtitutio in integrum, 27. ibid. Lex Canonica reprobat contractum, in quo quis eſt læſus citra dimidiam, 28. ibid. Argumentum à contrario ſenſu, quando valeat, 28. ib. Decepto intra dimidiam de iure Canonico ad minus datur actio indirecta, 29. 79. Lex ciuilis permittit deceptionem citra dimidiã, 30. ibid. Res valet quantum poteſt vendi de iure, 30. ibid. Vendens citra dimidiam non tenetur donare. 30. ibid.

DEGERE.

Degere extra Clauſtra quid ſit. 138. 564.

DECRETVM IRITANS.

Decretum iritans comprendit ignorantes, ignorantia iuris non facti. 584.

Legatus apponit decretum irritans, ligans etiam ignorantes. 35. 605.

DELEGATVS,

v. Conſeruator, v. Dietas, v. Iudex, v. Recuſatio. v. Subdelegatus.

Delegatus ad inquirendum non poteſt punire. 11. 409.

Finis iſtius decretalis, 1. 509. Si duo ex tribus Delegatis ſubdelegauerint cauſã non in totum, nõ ad delegantes, ſed ad primum delegantem eſt appellandum. 2. ibid. Vtilius cauſas pluribus delegare, 3. 509. Solus Papæ Delegatus ſubdelegat, 4. ibid. Delegatus poteſt non in totum ſubdelegare. 5. ibid. In quo caſu à Subdelegatis appelletur ad proximum delegantem. 6. 509.

In duobus caſibus iuriſdictio ſubdelegata redit ad ſubdelegantem, 2. 520. Regula habet duplicem exponentem, ibid. Sufficit reaſſumptio tacita, 4. ibid.

Subdelegatus ſi non attenta auocatione procedit in cauſa attentat, 5. 521. Neceſſe eſt quod reaſſumptio innoteſcat ſubdelegato, 6. ibid. Quid in caſu in quo ſubdelegatus veriſimiliter potuit ſcire auocationem. 7. ibid. Quem effectum habeat auocatio tacita, 8. ibid. Ordinarius etiam re non integra cauſam auocat, 9. 521. Et Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, 10. ibid. Et Delegatus, qui non in totum ſubdelegauit, 11. ibid. Delegatus Papæ poteſt in totum ſubdelegare etiam cauſas meri & mixti imperij. 12. ibid. Delegati inferiorum ſuperiorum non ſubdelegant, 13. 521. Quid de delegato Legati à latere. 13. ibid. Delegatus inferior delegat vnum articulum &c. 14. ib. Ex vſu perpetuatur iuriſdictio. 15. ib.

Subde-

Subdelegatio transfert iuriſdictionem, ſed non efficacitet ſe ſola, 16. 521,

Citatio etiam æquiualent perpetuat iuriſdictionẽ. 18. 521 Sufficit commiſſio citationis, 19. 522. Non requiritur trina, & peremptoria, ſed non non ſufficit anomala, 20. ibid. Non ſufficit citatio illegitima, niſi æquiualeat legitimæ, 21. ibid. Subdelegatio non perpetuat iuriſdictionem in ſubdelegante, 22. ibid. Receptio ſubdelegationis non perpetuat iuriſdictionem in ſubdelegato, 23. 523. Rationes ad vtramque partem quæſtionis, 24. & 25. 523. Per nullum actum ante citationem perpetuatur iuriſdictio. 26. ibid. Citatio pro vna cauſa diſtincta non perpetuat iuriſdictionem in alia, 27. 524 Niſi in iudice dato ad vniuerſitatem cauſarum. 28. ib. Ratio ad quæſt. 29. ibid. Si ſubdelegatio fiat dignitati mortuo ſubdelegato cauſa ſpectat ad ſucceſſorem. 30. ibidem. Si ſubdelegatus tranſijt ad dignitatẽ, cauſa ad quem ſpectet? 31. 524 Delegatio poteſt fieri nomine delegati non expreſſo. 14. 535. Delegatus habet ius in cauſa, 14. ibid. Delegatus Papæ poteſt in totum, & non in totum ſubdelegare, 14. ib. Excommunicatio non tollit, ſed ſuſpendit iuriſdictionem. 15. 136. Excommunicatio Delegati non ſuſpendit iuriſdictionem ſubdelegati, 15. ibid. Ceſſante Delegati impedimento, ad eum appellatur, 16. 536. Impedimentum Iudicis ad quam non excuſat partem, 16. ibid. Litigantium commodo iura proſpiciunt. 17. 536.

Delegatus debet exeqoi mandatum in loco, in quo fuit deputatus, 1. 539. Inquiſitio fieri debet, vbi inquiſitus eſt notus, 1. ibid. Fallit hoc in duobus caſibus expreſſis in duabus regulis huius decretalis. 2. & 3. ibid. Verbum ſtatuimus noui iuris inductionem importat, 4. 539. Regulæ textus verificantur de quocumque Papæ delegato, 5. ibid. Etiam de impetrato ad inſtantiam partis. 6. ibid. Ex rationabili cauſa poteſt mutari locus: & quæ ſit rationabilis, 7. 539. Etiam ſine conſenſu partium, 7. ibid. De conſenſu partium ſine alia iuſta cauſa mutatur locus: & an ſufficiat conſenſus tacitus, 8. 540. Etiam poſt tacitum conſenſum opponi poteſt exceptio loci non tuti. 9. ibid. Regulæ textus non extenduntur ad Delegatos inferiores, 10. ibid. Quid facere poſſint Ordinarij, 11. 540. Ad locum viciniorem fieri debet mutatio, 12. ibid. Iudicij locus, qualis eſſe debeat, 13. ibid. An locus ſit tutus remiſſum conſcientiæ iudicis, 14. ibid. An proceſſus factus extra locum ſit nullus ipſo iure? 15. 540. Dolus non debet patrocinari nocenti, nec dolus vnius nocere alteri. 16. ibid. Mandatum pluribus modis impeditur, 17. ibid. Mandatum Papæ nec impediri debet, nec deferri. 17. ibid.

Summa textus, 1. 525. Prima regula textus, 2. ibidem. Delegatus Papæ ſubdelegat ſub conditione. 3. ibid. Vicarius præſente Epiſcopo non confert beneficia. 3. ibid. Subdelegatus ſub conditione (quoties abeſſe) ſemper cognoſcit cauſam, cum delegatus eſt abſens, 4. ibid. Dictio abeſſe intelligitur ſecundum ſubiectam materiam, 5. ibid. Abeſſe dicitur mortuus, ſed impropriè, 6. ibid. Solus vſus in actibus ſubſtantialibus facit rem non integram, 7. 526.

Secunda regula textus, 8. 526. Re non integra ex morte ſubdelegantis non ceſſat ſubdelegatio, etiam ſi conditionata. 8. ibid. Quid dicendum de ſubdelegatione cum clauſula (ad beneplacitum) 9. ibidem. Diſtinctio voluntatis vt perſeuerantis, & vt reuocantis, 10. ibid. Subdelegatio (ad beneplacitum) re non integra non expirat, 11. 526. An ſubdelegatio facta reuocetur, ſi fuerit proteſtatum in contrarium? 12. ibid. Per commiſſionem conditionatam committitur cauſa in totum, 13. 526. Commiſſa cognitione cauſæ eſt commiſſa ſententia, 13. ibid. Delegata cauſa ſimpliciter an intelligatur delegata executio? 14. 527.

Tertia regula textus, 15. 527. Si cauſa non ſit in totum delegata, à ſubdelegato appellatur ad ſubdelegantem, 16. ibid. Si appellatur etiam ad Papam omiſſo medio proceſſus eſt ope exceptionis irritus, 17. ibid. Et hoc ſiue reſcriptum contineat clauſulam (appellatione remota) ſiue non, 18. 527. Si delegatus conſenſit appellationi valet proceſſus, 19. ibid. Quid ſi appelletur in Curia? 20. ibid. Quid vbi Delegatus reſeruat ſibi aliquem ex prioribus actibus tantum? 21. ibid Quid vbi ſola executio eſt ſubdelegata? 22. 528. A ſubdelegato inferioris delegati appellari poteſt immediate ad Papam, 23. ibid. A ſubdelegato in totum appellatur ad primum delegantem, 24. ibid. Niſi ſubdelegatio fiat cum clauſula (donec &c.) 25. ibid. Quid vbi ſunt plures delegati? 26. ibid. Poteſt reſeruari executio cauſæ. 27 ibid. Et tunc ad ſubdelegantem appellatur, 27. ib. An commiſſa cauſa vſque ad ſententiam intelligatur commiſſa executio? 28. ibid.

Summa textus, eiuſq; diuiſio, 1. 528. Prima regula textus, 2. 529. Dictio plures intelligenda iuxta ſubiectam materiam 3. ibid. Forma commiſſionum copulatiua, & diſiunctiua. Iuriſdictio non habetur per partem, 4. 529. In forma diſiunctiua datur exercitium iuriſdictionis in ſolidum, 4. ibid Alternatiua ordinis, & præſtationis, 5. ibid. Quid vbi ſit dubiũ, an forma ſit diſiunctiua, 6. ibid. Clauſulæ conſimiles, 7. ibid. Regula vera in omnibus delegatis, 8. ib. Libere, idest alijs non requiſitis, 9. ibid.

Secunda regula textus, 10. 529. Qui ſimul incipiunt, ſimul proſequi debent cauſam. 11. 529. Cauſæ cognitio inchoatur per citationem, aut inhibitionem, 12. ibid. Vnde oritur, quod vnus delegatorum incipiat. 13. 530. Si pars ante inceptum iudicium intimat vt cauſa à pluribus cognoſcatur, non poteſt cognoſci per vnum. 13. 530. Alij ex delegatis præuenti non poſſunt ſe intromittere in cauſa, 14. ibid. Quid ſi citatio ſit alternatiua? 14. 530. An ſi alter ſe intromittat in cauſa proceſſus ſit nullus? 15. ibidem. Partes poſſunt in hoc caſu prorogare iuriſdictionem. 16. ibid. Dictio niſi exceptiua, 17. ibid. Dictio (nequiuerint) non excludit omnem poteſtatem, 17. ibid. In quatuor caſibus præuentus poteſt aſſumere cauſam, 18. ibid. Quid vbi Iudex prior ſubdelegauit, 19. 531. Vt alius aſſumat cauſam conſtare debet de impedimento prioris iudicis, 20. 531. Qui cauſam dimiſit eam non reaſſumit, 21. ibid. Proceſſus factus impedimento ignorato, an ſit validus? 22. ibid.

Tertia regula textus, 22. 531. Quando locum habeat, 23. 531. Ex eo quod ſit perpetuata iuriſdictio delegati non perpetuatur iuriſdictio adiuncti, 24. ibid. Vſus illegitimus non perpetuat iuriſdictionem, 25. ibid. Qualiter citatio perpetuet, cum eidem committuntur plures cauſæ, 26. 531.

Ratio edendæ decretalis. 1. 541. Duæ regulæ illius 2. 3. ib. Caſus plures, in quibus verificatur ſecunda regula, 4. ibid. Delegatio probatur per ſigillum delegantis, 5. ibid. Delegatus poteſt in totum, & non in totum ſubdelegare, 6. 541. Exceptio coram ſubdelegato proponenda, 7. ib. Exceptio contra delegatum obſtat ſubdelegato, 8. ibid Elila iuriſdictione auctoris eliditur ſucceſſoris, 8. ibid. Perpetuatio facta à ſubdelegante iuuat ſubdelegato, & è contra, 9. 542. Subdelegatio non perpetuat iuriſdictionem, 10. ibid. Morte delegantis ceſſat iuriſdictio delegati ipſo iure, 11. 12. ibid. Iuriſdictio Delegati conſenſu partium non prorogatur, 13. ibid. Appellatio fieri debet ad habentem iuriſdictionem, 14. 542. Reus in cauſa principali fit actor in cauſa appellationis, 15. ibid. Contraria allegans non eſt audiendus, 16. 542.

Regu-

Delegati Qualitates.

Regulæ quæ dantur in cap. Statutum de Reſcr. 2. 255. Decretalis illa confirmata à Concil. Trid. 3. Dignitas quid ſit, 15. 257. Qui dicantur habere dignitatem, 16. 257.

Prælati Regulares poſſunt eſſe delegati, 16. 257. Priores clauſtrales non poſſunt eſſe delegati. 17. ibid. Vicarij Epiſcopi non obtinent dignitatem propriè, 18. 257. Ad differentiam Prælatorum Regularium eorũ officium eſt ex natura ſua temporale, 19. ibid. Vicarij Epiſcoporum habent prærogatiuam, 20. ibid. Qui Vicarij poſſint eſſe delegati, 21. 257. Commiſſio directa Epiſcopo non ſe extendit ad Vicarium, nec è contra, 22. ibid. Collector. 23. 258. An Commendatarius perpetuus poſſit eſſe delegatus, 24. ib. Cancellarius Accademiæ approbatæ per Papam poteſt eſſe delegatus, 25. 258. Ad hoc vt aliquis ſit iudex delgatus requiritur ætas 20. annorum 26. ib. Perſonatus quid ſit, 27. 258. Dignitas, perſonatus, & officium non ſunt ſynonima, 28. ibid. Officium eſt genus ad perſonatum, & perſonatus ad dignitatem, 28. ibid. Nomen officij, & dignitatis ſumitur genericè, & ſpecificè, 30. 259. Dignitatis nomen poteſt ſumi genericè, 31.

Soli Canonici Cathedralium poſſunt eſſe delegati Papæ, 32. 259. Canonicus Cathedralis non poteſt reijci titulo imperitiæ, 33. ibid. Canonicus debet habere ætatem, vt ſit iudex, 34 ibid. Non eſt neceſſe, quod Canonicus ſit præbendatus, 35. 260. Nec quod ſit in poſſeſſione. 35. ibid.

Si Papa committat cauſam Clerico nominata voce Clerici, cenſebitur diſpenſatus, 37. 260. Monachi, ſeu Canonici regulares in Cathedralibus Regularibus poſſunt eſſe delegati, 38. ibid.

Textus loquitur de ſolis cauſis eccleſiaſticis, 39. 260. Textus non ſe extendit ad audientiam vnius articuli, 40. ibid. Nec ad nudam executionem, 41. 261. Vbi Pontifex motu proprio, aut ex certa ſcientia committit cauſam non ſeruata hac forma litteræ valent, 43. ibid. Ordinarij non ſubduntur huic legi. 46. 261. Nec Legati, nec Delegati à Sede Apoſtolica poſſunt committere cauſas hac forma non ſeruata. 47. ibid. Si cauſæ committantur non ſeruata hac forma commiſſio eſt nulla, 49. ibid. Si cauſæ audiantur non ſeruata hac forma, proceſſus eſt nullus, 50. 261.

Decernere in dubio, an locus ſit inſignis, eſt arbitrarium iudici delegati, 52. 262. Quæ in hoc arbitrio attendere debet iudex, 52 ibid. In ciuitate etiam ſi non ſint periti poſſunt audiri cauſæ, 53. ibid. Legiſlatores non medentur iſs, quæ raro accidunt, 54. ibid. Clauſula in fine poſita non ſemper determinat omnia antecedentia, 55. 262. In loco ſi non ſint periti non poſſunt cauſæ audiri, 56. ibid. Sufficit peritos eſſe in propinquo, 57 ibid. Suburbia veniunt ſub nomine ciuitatis, 57. 262. Si ſint periti in iure ciuili, erunt, & in Canonico quantum ſufficit, 58. ibid. Non ſufficit familiares iudicis aduenas eſſe peritos, ibid. Neceſſe eſt, quod commodè poſſint haberi periti, 59. ibid. Quę peritia neceſſaria, 60. ibid.

Sufficit qualitatem haberi tempore impetrationis. 62. 264 Si commiſſio facta eſt dignitati iuriſdictio tranſit in in ſucceſſorem, 63. ibid. Etiam re integra, 64. ibid. An commiſſum Vicario Epiſcopi tranſeat ad ſucceſſorem, 65. 264. Hoc extenditur ad Vicarium Capituli, & aliorum Prælatorum, &c. 66. ibid Commiſſum Legato non tranſit ad ſucceſſorem, 67. ibid. Commiſſum Prælato Regulari tranſit ad ſucceſſorẽ. Ibi datur tranſitus ad ſucceſſorem, vbi dignitas perpetuo exigitur in Eccleſia, 68. 264. Commiſſum Canonico non tranſit in ſucceſſorem, 69. ibid. Quid faciendum vbi res non ſit integra, 70. ibid. Etiam vbi commiſſio eſt nudi miniſterij tranſit ad ſucceſſorem, 71. 264. Ex quo commiſſio fiat coniuncto ſanguine ipſi delegantı non colligitur, quod commiſſio ſit perſonalis, 72. ibid. Cauſa commiſſa nomine proprio commiſſarij expreſſo non tranſit in ſucceſſorem, 73. 264. Si Canonicus fiat Secularis, non poteſt cognoſcere de cauſa ſpirituali ſibi commiſſa, 74. ibid. Delegatus tranſiens ad ſtatum incompoſſibilem non cognoſcit de cauſa commiſſa. 74. ibid. Canonicus factus Religioſus manet delegatus, 76. 265. Priuatus dignitate non manet delegatus, 76. ibid. Sufficit habere qualitates huius textus tempore impetrationis. 77. ibid. Etiam qui habet dignitatem per modum tranſeuntis cognoſcit de cauſa ſibi nomine proprio commiſſa finito officio, 78. ibid. Quando reſcriptum cenſendum ſit perſonale, 79. ibid. Vbi ſimul exprimuntur dignitas & perſonæ, & reſcriptum eſt perſonale, 80. ibid.

DENOMINATIO.

Quæ habent effectum retractabilem nõ denominant ſimpliciter niſi habeant firmitatem, 336. 538.

Denominatio fit à nobiliori parte multitudinis, 38. 598.

DEROGATORIÆ.

v. Clauſula, v. Legis abrogatio.

Clauſula (non obſtantibus,) ſi non tollit dilatorias redditur nulla gratia conceſſa ad tempus, 12. ibidem.

Clauſula (non obſtantibus,) &c. non derogat iuri quæſito à tertio, 13. 250. Si fructus ſunt de iure tertij gratia facta Epiſcopo eſt nulla, 15. 251. Priuilegiatus quando percipiat fructus beneficij vacantis in fine quinquennij, 16. ib. Fructus beneficiorum primi anni nonniſi ex ſpeciali gratia conceduntur Epiſcopo, 17. ib. Gratia iſta non eſt ſimpliciter fauor, 18, 257, Papa, fructus beneficiorum poteſt alteri concedere, 19. ib. An Legatus id poſſit. 19. Epiſcopi penſiones non poſſunt imponere 21. 252. An Epiſcopus pro tempore vacationis poſſit fructus beneficiorum applicare ad pium vſum. Intentionem ſuam declarare Pontificis eſt, 22. 252. Pontificis intentio eſt per clauſulam generalem non derogare iuri queſito ex ſpeciali iure, 23. 252. Beneficiorum diuerſæ ſpecies, 24. 252. Gratia huius capitis non ſe extendit ad beneficium de nouo erectum, 25. ib. Priuilegium vnius, quod alterius continet præiudicium. 25. ibid. Gratiam non extendi ad beneficia exempta dicendum eſt, 26. 253. Loca exempta cenſentur, ac ſi eſſent extra diœceſim, nec comprehenduntur ſub verbis diœceſis ſuæ, 27. ibid. Gratia ſe extendit ad beneficia curata, & dignitates, 28. ibidem. Gratia ad alios caſus non ſe extendit, 29. ibid. Gratia habet locum in vacantia per permutationem, 31. 254. Niſi permutatio fiat fauore Eccleſiæ, 32. ibid. Nec vbi in eadem Eccleſia permutatur præbenda, cum præbenda, 33. ibid. Gratia ſe extendit ad expectatiuas, 34. ibid.

DEVOLVTIO.

Ex culpa inferioris non deuoluitur iuriſdictio ad ſuperiorem, 3. 437.

Deuolutio Collationis beneficiorum ad Papam non tollit optionem, 79. 421.

DICTIO.

Abeſſe. Intelligitur ſecundam ſubiectam materiam, 5. 525.

Abeſſe, dicitur Mortuus, ſed impropriè, 6. 525.

Alteri, intelligitur ſiue expreſſo altero, ſiue non expreſſo, 4. 225.

Ante, quid reſpiciat. 35. 658.

Apud, ſignificat idem quod in. 57. 418.

Cuiuſcumque, extendit ad maiora. 25. 672.

Dia, eſt multiplicis ſignificationis. 211. 362.

Donec, excludit, licet aliquando reſoluatur in affirmatiuam. 18. 675.

Digitized by Google

Etiam, implicat ordinariam facultatem. 54. 504.

Ex, quid importet. 37. 611.

Fortè, aliquando non ſumitur dubitatiuè. 14. 438.

Liberè. Id poteſt fieri liberè, quod poteſt fieri ſine Cauſa. 29. 664.

Liberè, ideſt alijs non requiſitis. 9. 526.

Dictio liberè importat independẽtiam ab alio. 16. 438. Importat facultatem expeditam. 61. 418.

Multi, habet ſignificationem arbitratiam, & ſæpè ſumitur comparatiuè. 2. 195.

Nedum, ſupponit diuerſitatem. 13. 675.

Nequibunt, non excludit omnem poteſtatem. 17. 930.

Niſi, quandoque ponit, quandoque facit conditionem, quandoque priuat, aliquando non refertur ad id totum quod præmittitur, aliquando excipit. 4. 12. & 17. 530.

Non, poſt terminum vniuerſalem facit vniuerſalem negatiuam. 13. 511.

Non valeat, an importet nullitatẽ de iure. 12. 183.

Ob, quid ſignificet. 37. 611.

Omnino, importat aliquid fieri debere ſine contradictione. 13. 642.

Penitus, ſignificat idem quod ex toto. 17. 438.

Plures, non includit omnia. 30. 668. & 17. 490. Et intelligenda eſt iuxta ſubiectũ materiã. 3. 519

Plurimi, an verificetur in tribus. 4. 195.

Poſtea, non importat Mediationem. 21. 9.

Præter, poſt negationem ſumitur incluſiuè. 7. 417

Putamus, per hanc dictionem reſpondetur de iure. 2. 402.

Quocumque, adiecta tempori immemorabile, temons amplectitur. 5. 402.

Quilibet, attribuit cuicumque actum. 5. 676.

Sæpè, quot actus denotet. 4. 448.

Statim, quid importet. 87. 468.

Statuimus, inducit nouum ius. 4. 505. & 4. 539. & 13. 728.

Seu, diuerſam habet ſignificationem. 18. 497.

Sua, eſt dictio perſonalis. 16. 220.

Taliter, limitat. 18. 354.

Vſque, eſt ambigua, & ex ſubiecta materia, & coniecturis eius ſignificatio corrigi debet. 15. 220.

Vterque, coniungit. 5. 677.

DIETA.

Dieta multiplex. 144. 274. Verba ſecundum communem vſum loquentium intelligenda, 145. 275. Milliare quid ſit, 146. 275. & quid ſit paſſus, & quid ſit pes, & quid ſit leuca, 146. ibid. Quantum fieri poteſt obſeruandæ ſunt dietæ legales, 147. ibid. Sed accipiendæ dietæ vulgares, quia ex vſu milliaria, & dietæ variantur, 147. ibid. In dubio vulgarium habendæ ſunt pro idea dietæ legales, 148. 275 Non ſunt diuerſæ dietæ hyemales ab æſtiuis, 149. 276. Dieta non eſt menſuranda ſpectato itinere per mare, 150. ibid. Reus non poteſt trahi per vnum milliare extra dietam, 151. ibid. Dieta debet attendi ſecundum viam magis vſitatam, ab illis qui pedeſtres vadunt, 152. ibid. Menſurari debet à Diœceſi, 154. 276. Hoc eſt verum etiam in cauſa reali. 155. 277. Ad impetrandum reſcriptum quomodo probandus ſit timor loci non tuti, 156. 277. Nunc ſuper vna, & duabus dietis diſpenſatur, 157. 277.

DIFAMATVS.

v. Actor.

DIGNITAS.

v. Delegatus, v. Beneficium, v. Legatus. v. Pœna.

Quid ſit. 15. 16. & 28. 257. Ratione dignitatis diminuitur ſeueritas Pœnæ, 37. 616.

Dignitates maiores Prælatione ſunt illæ, quas non poteſt reſeruare Legatus, 11. 607.

DILATIONES.

Sunt arbitrariæ, 4. 5. & 6. 25.

DIMISSORIÆ.

Epiſcopus non ordinat non ſuos ſine conſenſu proprij Epiſcopi, 130. 473. Quæ ſint literæ dimiſſoriales. 130. ibid. Dimiſſoriarum aliæ generales, aliæ ſpeciales. Quæ ſolæ dantur in Regno Neap. 131. ibid. Forma illarum debet ſeruari, 132. 479. Quando ſint nullæ, non ſeruata in eis forma iuris, 133. ibid. Diſtinctio licentiæ à dimiſſorijs, 134. ibid. In dimiſſorijs eſt neceſſaria ſcriptura, 134. ibid. Diſtinctio dimiſſoriarum à teſtimonialibus, 135. ibid. Dimiſſorias non dat Epiſcopus excommunicatus non toleratus, 136. ibid. In eo caſu, à quo Epiſcopo ſubditi ordinari poterunt, 136. ibid. Poſſunt dari ab Epiſcopo abſente, 137. 475.

Dimiſſorias nec etiam abſentibus poteſt Epiſcopus negare niſi ex iuſta cauſa, 138. 475. Gratis dari debent, 139. ibid. Quatuor requiruntur ad dimiſſorias, 140. ibid. Habent facultatem à Papa vt ordinet à quocumque Epiſcopo neceſſariæ ſunt teſtimoniales proprij Epiſcopi, 141. ibid. Datæ ſemel durant, 142. ibid. Hoc fallit, ſi earum forma non poteſt ſeruari, 143. ibid. Epiſcopus in viſitatione poteſt cogere clericos ad oſtendendas dimiſſorias, 144. 476.

Abbates exempti antiquitus dabant ſuis ſubditis ordines minores, & dimiſſorias ad illas, 145. 476. Et etiam dabant dimiſſorias ad maiores, 146. ibid. Decretum Concil. Trid. 147. 476. *Abbates dant dimiſſorias ſuis ſubditis monachis*, 148. *ibid. Inferiores Prælati* nunc non dant dimiſſorias ſæcularibus, 149. 476. Aliqui hoc negant de Prælatibus habentibus territorium, 150. 477. Abſolutè nullus inferior dat dimiſſorias ad Ordines, 151. ibid. Niſi ex priuilegio, 152. ibid. An concedant teſtimoniales, 153. & 154. ibid. Abbates eas concedunt Nouitijs, 155. *ibid.* Vicarij generales, vel Capitulum in duplici caſu concedunt dimiſſorias, 156. 477. Eas dat Vicarius Apoſtolicus, 158. ibid. Non tamen Archiepiſcop. vel Viſitator ab eo miſſus Sede vacante, 159. 477.

Prælatus inferior concedens dimiſſorias eſt ſuſpenſus per annum ab officio & beneficio, 160. 479. Etiam ſi impetrans illis non fuerit vſus, 160. ibid. Etiam ordinatus minoribus ſine dimiſſorijs eſt ſuſpenſus. 161 & 162. 479. Hæc ſuſpenſio non afficit promotos ad tonſuram, ibidem. An ſi ordinans id faciat ſub ſpe ratihabitionis locum habeant pœnæ, 163. ibid. Ratihabitio de futuro non excuſat à culpa & pœna. 164. ibid. Ratihabitio quæ eſt præſumpta licentia antiquitus excuſabat ab hac ſuſpenſione, 165. ibid. Et vi canonum antiquorum ordinati ſine licentia non erant ipſo facto ſuſpenſi, 166. 480. Collatio beneficiorum ſic ordinatis, tunc non erat inualida. 166. ibid. Tunc huiuſmodi ordinatio rata haberi poterat, 167. ibid. Nunc non licet ſub ſpe ratihabitionis ſine literis alienum ſubditum ordinare. 168. 480.

DISPENSATIO.

v. Epiſcopus, v. Legatus.

Diſpenſatio eſt libertatis, 3. 487. Prælati inferiores an poſſint diſpenſare in caſibus, in quibus diſpenſant Epiſcopi, 4. ibid. Prælati habentes territorium diſpenſant cum ſuis, 5. ibid. Prælatus inferior non diſpenſat quantum ad obedientiam in lege ſuperioris, 5. 488. Diſpenſatio non ſe extendit de vno ad alium defectum, 6. ibid. Epiſcopus ſcienter promouens habentem defectum, ſuper quo poteſt cenſetur diſpenſare, 7. ibid. Diſpenſatio ad plura bene-

Digitized by Google

beneficia nulla, ſi illegitimus illegitimitatem tacuit, 2. 489. Regula textus comprehendit caſus ſimiles. 3. ibid. Quinque cauſæ, ob quas illegitimus arcetur ab ordinibus, 4. ibid. Illegitimitas eſt defectus non culpa, 5. ibid. Illegitimus de iure Canonico, non poteſt promoueri, 6. 489. Diſpenſatus ad ordines intelligitur diſpenſatus ad minores, 7. ibidem. Diſpenſatus ad ordines non eſt diſpenſatus ad beneficia, 8. ibid. Taciturnitas quando ſubreptionem inducat, 9. ibid. Opinio quorumdam, 10. 490. Ex vi huius textus non eſt neceſſe exprimere priorem diſpenſationem, ſed defectum natalium, 11. ibid. Neque ex vi cap. penult. de præſcript. 12. ibid.

Reſolutio textus extenditur ad caſus ſimiles, 13. 490. Et in legitimato, 14. ibid. Nec reſpectu conſecutionis beneficij, 15. ibid. Diſpenſatus ad beneficium non eſt diſpenſatus ad plura beneficia, 16. ibid. Epiſcopus non diſpenſat ad dignitates nec ad plura ſimplicia, 18 491. Diſpenſatus ſecundùm formam huius textus ad curatum non eſt diſpenſatus ad dignitates, 19. ibid. Opinio quorumdam, 20. ibid. Taciturnitas quando reddat gratiam ſubreptitiam, ſi præſumatur ſuperiorem non conceſſurum gratiam ſi ſciuiſſet, 21. ibid. Opinio aliquorum, 22. ibidem. Subreptio cur in reſcriptis gratiæ irritet ipſo facto, non vero in reſcriptis iuſtitiæ, 22. ibid. Non ſemper ſubreptio irritat gratiam ipſo facto, 23. ibid. Quando hoc eueniat, 24. ibid. Summa textus, 1. Regula textus, 2. 488 Defectus natalium non imprimit notam delicti, 3. ibid. Diſpenſatio non ſe extendit de vno ad alium defectum, 4. 488. Habilis ad non curatum non eſt ex eo habilis ad curatum, 5. ibid. Epiſcopus non poteſt diſpenſare in omnibus beneficijs ſimplicibus, 6. ib. Religioſi illegitimi poſsunt ordinari, 7. 488. Secunda regula textus, 8. ibid. Diſpenſatio eſt ſtricti iuris, 9. ib. Diſpenſatio vnico actu extinguitur, 10. ibid.

Diſpenſatur facilius cum habente dignitatem, 19 545. Diſpenſatus ſuper aliqua qualitate, non poteſt ſubdelegare non habenti illam qualitatem, 34. 547. Diſpenſatio facit licitum eſse, ſed ſtrictè eſt interpretanda, 6 621. Quando Beneficiato diſpenſato incumbat onus probandi titulum beneficij, 9. & ſeq. 622. Poſſidens contra ius commune ex diſpenſatione tenetur probare titulum, 20. 623. Ordinarius per cenſuras poteſt compellere ad exhibitionem diſpenſationis dato competenti termino, 22. & ſeq. 223. Debet in termino adhiberi diſpenſatio in forma probante, 25. 623. Vbi non conſtet de diſpenſatione, vacat beneficium, 27 624. Qualiter poſſit purgari mora, 30. & ſeq. ibid. Id dicitur non poſse fieri, quod non poteſt fieri ſine diſpenſatione. 17. 232.

Exibita diſpenſatione, Beneficiatus non poteſt moleſtari. 33. 624. In dubio ſufficientiæ diſpenſationis conſulendus eſt Papa, 35. ibib. Habens plura ſine diſpenſatione eſt inhabilis ad alia, 36. ibid. Habenti plura, non poteſt aliud conferri ſine diſpenſatione, niſi omnia priora reſignet 37. & 38 625. Collatio beneficij habenti aliud beneficium incompoſſibile eſt nulla, 39. 425. In bis quæ poſſidentur ex diſpenſatione onus probandi eſt poſſeſſoris, 42, 425. De diſpenſatione plura alia, 44 625.

DISTINCTIO.

v. Ordo.

DIOECESIS.

v. Conſeruator, v. Statutum.

Diœceſis alienæ non eſt qui ſimul eſt Diœceſis propriæ. 6 480.

DOLOSVS.

Dolus non debet patrocinari nocenti, nec dolus vnius nocere alteri, 26. 540.

DOMICILIVM.

v. Ordo, v. Religioſus, v. Subditus.

Domicilium originis immobile, 13. 658. Domicilum quid ſit, 26. 460. Domicilium quid ſit, 27. ibidem. Dubius de domicilio præſumitur illud habere in loco originis, 27. ibid. Domicilium acquiritur tripliciter, 28. ibid. Quindecim modis acquiritur ex iuris diſpoſitione, 28. 460. Vbi quis declarat ſe alicubi eligere domicilium ex hoc illud acquiſiuit. 29. Domicilium acquiritur habitatione & animo, 29. ib. An Clericus ordinatus ad titulum patrimonij, vel benefitij requirentis reſidentiam poſſit alibi ordinari ratione beneficij, Multi negant 30. ibid. Ad mutandum domicilium per ſe non eſt neceſſaria licentia Epiſcopi, 31. 461. Domicilium licet illicitè, valide acquiri poteſt, 31. ibid. Acquirens de nouo beneficium non poteſt ordinari ſine teſtimonialibus, 32. ibid. Clericus ordinatus ad titulum beneficij, ſi exeat ſine licentia poteſt puniri. 33. 461. Idem de Beneficiato obligato ad reſidentiam, 34. ibid. Qui declarat animum ſuum eſſe, non acquirendi, non acquirit illud habitatione, 33. ibid. In dubio domicilij Epiſcopus non debet ordinare exterum, niſi declaret animum &c. 34. ibid. Coniecturæ domicilij ad quid ſeruiant, 35. ibid. Poteſt quis habere plura domicilia, 36. 461. Quando vnum domicilium eſt principalius, & quodnam hoc ſit, 36. 461. Non perditur domicilium ex diſceſſu, 38. ibidem. Domicilium acquirit, qui aſſumit officium perpetuum, 39. ibid. Senatores ſunt domiciliares. 40. 462. Et Barones, 41. ibid. Et Religioſi, 42 ib. Etiam nouitij, 43. ibid. Non ſcholares etiam poſt decennium: 44. ibid. Nec Caſtellani, 45. ibid. Etiam ſi in loco ineant matrimonium, 46. ibid. Etiam ſi quis parum duret in loco, eſt domiciliarius, ſi ibi fuit animo ſemper manendi, 47. 462. Erecti non poſsunt ordinari, 48. 463. In Libertinis attenditur domicilium domini, 49. ibid. In expoſitis domicilium, in quo exponuntur, 50 ibid. Illegitimi regulariter domicilium matris. 51. ibid. Filij ſequuntur domicilium parentum. 52. 463.

DOMINIVM.

v. Procurator.

Iuriſdictio, Dominium, & Diſtrictus quomodo diſtinguantur, 23. 545. Dominium baſsum, & altum, & directum, vtile & plenum, 24. 545.

DOS.

v. Capitulum, v. Pactum.

E

EBRIETAS.

Blaſphemiæ, infidelitas, periurium in Ebrio an ſint peccata, 449. 158. Quando illi imputandus ſit actus præuiſus, 452, & ſeq. 159. Omiſſio præcepti in ebrio, aut dormiente an ſit peccatum, 456. & ſequent. 160.

ECCLESIA.

Eccleſia Clerico non habenti ſucceſſorem ſuccedit, 12. 636. In dubbio fauendum eſt Eccleſiæ 15 636.

ECCLESIA VACANTIS BONA.

Epiſcopus non poteſt ad ſui vtilitatem conuertere bonà aliarum Eccleſiarum, 4. 2. Fructus omnes percipere poteſt Epiſcopus priuilegiatus, 5. ibid. Fructus intelliguntur demptis expenſis, 6. 249. Conſiderandum da quibus beneficijs, 7. ibid. Annus quintuplex, 8. ibid. De anno naturali eſt hic ſermo, 8. 9. ibid. Licet fructus primi anni ſint priuilegiati, beneficium debet conferri ſuo tempore, 10 250. Tunc beneficiato aſſignabitur congrua portio, 10. ibid. Priuillegiatus iſte non aſſimillatur vſufructuario, 11. ibidem.

Digitized by Google

Variæ Pontificum conſtitutiones circa bona Eccleſiarum vacantium. 1. 635. Diuiſio textus, 2. ibid. Eius ſumma, 3. ibid. Conſtitutio iſta non comprehendit Laicos, nec omnes Eccleſiaſticos, 4. ibid. Comprehenduntur omnia beneficia, etiam manualia, 5. ibid. Non oratoria priuata, ſed Eccleſiæ authoritate Epiſcopi erectæ, & dotatæ, 6. 635. Quinque genera bonorum Clericorum, 7. 636. Non comprehenduntur ſub hac prohibitione bona in vita alienata, 8. ibid. Nec patrimonialia, 9. ibid. Quando bona præſumantur acquiſita ex fructibus beneficij. 10. ibid. In dubio fauendum Eccleſiæ, 11. ibidem. Eccleſia Clericis non habentibus ſucceſſores ſuccedit, 12. ibid. Non compreæhenduntur eleemoſinæ ea miſſis, &c. 13. ibid. Nec diſtributiones, 14. 636. & 15. 637. Comprehenduntur bona directè ad vtilitatem beneficiorum ſpectantia, 16. ibidem. Fructus beneficiorum non exacti comprehenduntur, 17. ibid. Quæ ſuperiores non poſſint ſibi vſurpare, 18. ibid. Sub decreto Concil. Trid. & canone Bullæ cœnæ, comprehenduntur omnia bona Eccleſiaſtica, 19. ibid. Actiones prohibitæ ſunt vſurpare, in proprios vſus conuertere, impedire, ſequeſtrare, 20. 637. Pœna lata contra vſurpantes bona præfata, 21. ibid. Qualiter ignorantia excuſet ab hac pœna, 21. ibid. Ad obtinendam abſolutionem non ſufficit cautio, 22. ibid. Ex conſuetudine poteſt induci, vt liceat ſuperiori in ſuos vſus præfata bona conuertere, 23. 637. Ex fructibus beneficij vacantis ſoluenda debita, 24. 738. Dignitates mitiori pœna puniuntur, 25. ibid. Suſpenſio ab officio, non eſt ſuſpenſio à beneficio, 26. ibid. Suſpenſio aliquando ceſſat ſine abſolutione, 27. ibid. Per hanc conſtitut. non derogatur (cap. quia ſæpe de elect. In hoc 6. 28. 638.

ECCLESIA ROMANA.

An tenendum ſit quod tenet Eccleſia Romana non bene & ſufficienter explicat Gloſſa, 15. 3. Eccleſia Romana eſt regula fidei, 16. ibid. Et credendum & agendum eſt id, quod vt à Deo reuelatum, vel vt à Deo præceptum credit, aut ſeruat Romana Eccleſia, 17 4. Romana Eccleſia mater, & magiſtra fidelium 18. ibid.

Orthodoxus quis ſit, 19. ibid.

ECCLESIASTICVS.

Eccleſiaſtici legis ciuilibus non ligantur, 9. 544. Eccleſiaſtici ſunt de diſtrictu temporali Principis, 25. 546. Leges Ciuiles qualiter obligent Eccleſiaſticos, 26. ibidem. Statuta fauorabilia communia Eccleſiaſticis, 27. ibid. Priuilegia patriæ communia Eccleſiaſticis, 27. ibid. Monachi ſunt diſtrictuales vbi eſt ſuum Monaſterium, 27. ibid.

AETERNITAS.

v. Spiritus Sanctus,

ELECTIO.

v. Statutum.

EPISCOPVS.

v. Ceſſatio à diuinis, v. Conſeruator, v. Diſpenſetio, v. Exemptus, v. Ordo, v. Prima Tonſura, v. Vicarius.

Collatio beneficiorum de iure communi pertinet ad Epiſcopum, 12. 232. Epiſcopus in conſecratione vouet, 14. 482. Epiſcopi dicuntur Pontifices. 3. 506. Epiſcopus Confirmatas habet ea que ſunt iuriſdictionis, 5. ibid. In iure non ſemper ſub nomine Epiſcopi venit Archiepiſcopus, 11. 543. Excommunicato Epiſcopo ſuſpenditur Vicarij iuriſdictio, 493. Ex iure communi Capitulum non habet ius priuatum, vt Epiſcopus ſine eius Conſilio non procedat ad corectionem, 4. 408. Epiſcopus ea conſilio non procedat ad corectionem, 4. 408. Epiſcopus ea conſuetudine non tenetur in puniendis exceſſibus accipere Conſilium capituli, 14. 409 Epiſcopi præſcripſerunt, vt quantum ad iuriſdictionalia procederent ſine conſilio capituli, 16. ibid. Epiſcopus ſine capitulo confert beneficia, 12. 232. Epiſcopus ſub nomine Clerici comprenditur, 18. 634. Epiſcopus poſt collatum beneficium non poteſt variare, 16. 232. Poteſt præſcribere tempus ad acceptandum, 16. ibid. & 10. 629.

Epiſcopus non poteſt aliquid ſtatuere contra ius Pontificum, & immunitatem, & priuilegia, 510. 168. Epiſcopus ſtatuta condere poteſt, 511. 512. ibid. Etiam ligantia laicos, 513. ibid. Epiſcopus etiam in Synodo poteſt edere ſtatuta ſine conſenſu Cleri, licet non ſine conſilio Capituli, 514. 169. Conſuetudine præſcribi poſſet, vt Epiſcopus edat ſtatuta ſine conſilio Capituli, 515. ibid. Statuta Epiſcopi ſynodalia ſunt perpetua, 516. ibid. Epiſcopus extra ſynodum edit ſtatuta, ſed non ſunt perpetua niſi fiant de conſilio Capituli, 517. ibid. Legatus Papæ edit ſtatuta perpetua, 518 Potius ſeruandum ius commune, quam ſtatutum Epiſcopi, 519. ib. Statutum etiam contra futura delicta pœnas ſtatuit, 520. ib. In dubio verba ſtatuti potius intelligi debēt vt dent formam futuris negotijs. 520. ibid. Epiſc. per ſtatutum non poteſt excommunicare habentem priuilegium vt excommunicari non poſſit, 521. 170. ib. Epiſcopus in loco exempto non erigit tribunal, 522. ibid. Epiſcopus extra Diœceſim non poteſt ligare: Hoc quadrupliciter exponitur, 523. ibid. Statutum Epiſcopi non ligat exiſtentes extra territorium, 524. ibid. Contra abſentem fertur ſententia ab homine. 524. ibidem.

Epiſcopus poteſt dare facultatem Vicario ad reſſignationes, 31. 610. Sub nomine Prælatorum veniunt Epiſcopi, 40. 602.

EPISCOPI IVRISDICTIO.

Epiſcopus in tota ſua Diœceſi, & in quolibet loco eiuſdem non exempto poteſt erigere tribunal, 2. 629. Idem competit Legato, Archiepiſc. & Prelatis inferioribus, 3. 629. Quæ ſit iuriſdictio Ordinaria, 4. 630. Epiſcopus in tota ſua Diœceſi habet iuriſdictionem ordinariam, 5. ibid. Habet intentionem in iure fundatam; & qui ſe prætendit exemptum, id probare tenetur, 5. ibid. Subiecti Epiſcopo qui, 6. ibid. Epiſcopus in quocunque loco ſuæ Diœceſis non exempto poteſt ius dicere, 7. ibid. Qualis eſſe debeat locus iudicij, 8. ibid. Locum debere eſſe propinquum aliqui dixerunt, 9. ibid. Hoc eſt verum de æquitate, 10. 630. Vicarius non iudicat extra locum vbi deputatum, 11. ibid. Ad breue tempus poteſt Epiſcopus erigere tribunal in quocunque loco ſuæ Diœceſis, 12. 630 Quid ſi Epiſcopus habeat plures Diœceſes, 13. 631. Non poteſt erigere tribunal in loco exempto, 14. ibidem. Nec extra Diœceſim, 15. ibid. Locus exemptus æquiparatur loco extra Diœceſim, 15. ibid. An Epiſcopus poſſit officialem inſtituere, vbi eſt ſpecialiter prouiſum de iudice, 16. ibid. Sedere pro tribunali an neceſſarium, 17. ibid. Quæ cauſæ Eccleſiaſticæ, 18. ibid. Clerici quando poſſint carcerari, 19. ibid. Epiſcopus, & Prælati iuriſdictionem habentes carceres habere poſſunt, 20. ibid. Epiſcopus pro cauſa Eccleſiaſtica poteſt carcerare Laicum, 22. ibid. Epiſcopus in ſua Diœceſis liberè poteſt exercere, quæ ſpectant ad officium ſuum, 22. 632.

EPISCOPI VISITATIO.

Epiſcopus cum viſitat per alium tenetur illi de neceſſarijs prouidere, 2. 628, Epiſcopus poteſt viſitare per alium, 3. Viſitatori à Viſitatis debetur ſolus victus quotidianus, 4. ibid. Et hoc verum de omnibus Diœceſum viſitatoribus, 5. ibid. Victualium nomine quid veniat, 6. 628. Expenſæ victus moderatæ, 7. ibid. Non debitæ ab exemptis ab illis, 8.

628. Vi

628. Viſitati poſſunt pro illis dare pecuniam, 9. 629. Epiſcopo viſitanti per alium nihil debetur, 10. ibid. An Epiſcopus teneatur pro exceſſu Vicarij, 11. ibid. Alimentorum nomine veniunt veſtes, 12. ib.

EPISCOPATVS.

Sub nomine dignitatis venit Epiſcopatus in fauorabilibus, 4. 506. Epiſcopatus non eſt ordo, 6. ibidem. Epiſcopatus vſum rationis præſupponit, 15. 482.

EVENTVS.

Quando euentus malus non præuiſus in cauſa imputetur ad culpam? 438. & ſeq. 157. Quando dicatur præuiſus, & quando non, ibi. Quando quis teneatur præuidere? 441. & ſeq. ibid. Peccata quæ quis in ebrietate committit, an teneatur præuidere? 447. 158.

EXCEPTIO.

Exceptio non auget, ſed eſt ſignum augmenti, 19. & 20. 671.

Exceptio firmat regulam in contrarium, 19. 571.

EXCOMMVNICATIO.

Idem poteſt ob plura delicta excommunicari à iure, & ab homine, 303. 59.

Ignorantia concomitans excuſat à cenſura, & culpa. 297 151.

Excommunicatio eſt ſententia impropriè, 40. 81. Excommunicatio dicitur ſententia interlocutoria, 41. ibid. Explicatur qualiter excommunicatio dici poſſit ſententia, 42. & 43. 81.

Non expreſſum eſt miſſum omiſſum, 7. 225.

EXCOMMVNICATVS.

v. Ordo.

Praxis Curiæ reſcribere cum clauſula, Teque abſoluentes, 1. 182. Eadem clauſula vti poſſunt Epiſcopi, 2.

Reſcriptum impetratum ab excommunicato eſt nullum, 3. 182. Reſcriptum propriè, & communiter ſumptum, 4. ibid. Iudicium delegatum nequit fieri ſine reſcripto, 6. ibid. Reſcriptum fundamentaliter eſt iudiciale, 6. ibid. Reſcriptum non eſt de proceſſu, 7. 185. Proceſſus eſt nullus ipſo iure, qui fit virtute reſcripti ab excommunicato impetrati, 8. ibidem. Iuriſdictio delegata odioſa, 9. ibid.

Proceſſus iſte non reualidatur abſolutione excommunicati, 11. 182. & 22. 184. Dictio non valeat an importet nullitatem ipſo iure, 12. & 15. 183. Nullitas ipſo iure retrotrahitur, 13. & 14 185. Reſcriptum, aut proceſſus huiuſmodi non reualidatur ex conſenſu partis, 14. ibid. Reſcriptum hoc eſt nullum, etiam ſi contineat gratiam, 15. 184. Et quando ſit impetratum ſimul à non excommunicato, 16. ibid. An ſit verum de reſcriptis impetratis ab inferioribus, 17. & 18. ibid. Et de reſcriptis Principum ſecularium, 19. ibidem. Conſenſus partis non validat reſcriptum, 20. ibid. Non valet ad inducendam litem, 21. ibid. Subreptio orta ex excommunicatione inducit nullitatem ipſo iure, 22. ibidem.

Eſt ſermo de excõmunicatione maiori, 23. ibid. Exiſtente tempore impetrationis, 23. ibid. Et de excommunicato occulto, 24. 185. Nullitas reſcripti eſt in foro conſcientiæ, 25. ibid. Ex nulla alia cauſa excommunicatus impetrat, 28. ibid. Legatus duplici cenſura ex varius cauſa validè impetrat, 29. ibid. Excommunicatus poteſt appellare, 29. ibi. Non poteſt aduerſarium reconuenire in alia cauſa, 50. ibidem.

Excommunicatus non poteſt per procuratorem impetrare, 35. 186. Conſtitutio procuratoris ab excommunicato facta non tenet, 56. ibid. Ex ſuperueniente excommunicatione quando non impeditur procurator, 37. ibid. Excommunicatus incidens in cenſuram non poteſt per procuratorem impetrare, 58. ibid. An non excõmunicatus poſſit impetrare medio excommunicato. 41. & 42. ibid. Excommunicatus impetrat pro alio, 42. ibid. Sed ope exceptionis impetratio eſt nulla, 45. ibid. Excommunicatus pro excommunicato non impetrat validè, 44. ibid.

Excommunicatus in fraudem an validè non impetrat, 45 & 46. 147. An poſſit impetrare pro remiſſione in poſſeſſionem, 47. 184. Non poteſt impetrare ſuper conſecutione iudicis, 48. ibid. Nec admitti ad conuentionem iudicum, 49. ibid. Poteſt impetrare, ſi ſit declaratus non excommunicatus, 50. ibid. Proceſſus in vim reſcripti obtenti ab excõmunicato eſt nullus, etiam ſi ſententia ſit lata contra illum, 51. ibidem. Reſcriptum eſt validum, ex quo ſit datũ motu proprio, 52. & 53. 189. Et hoc eſt verum etiam in inferioribus, 54. ibid. Et validum eſt, ſi ſit ex certa ſcientia, 55. ibid. An poſſet impetrari Auditor Rotæ, 56. 57. & 58. 190. Auditores Rotæ habent iuriſdictionem à tempore, 57. ibid. Non poteſt in ſuum commodum impetrare reſcriptum inquiſitionis, 59. ibid. An poſset validè obtinere in fauorem religionis, 60. & 61. ibid. Non poteſt validè obtinere reſcriptum pro recuperatione famæ, 62. 191. Nec pro liberatione à carcere, 65. ibidem.

Abſolutio non reualidat reſcriptum, 66. 191. Proceſſus in vi reſcripti impetrati ab excõmunicato nullo opponente factus eſt nullus, & non validatur tacito conſenſu, 67. ibid. Nec tacita pronunciatione iudicis, 68. ibid. Iudice pronunciante ineptè fuiſse exceptũ, poteſt iterum opponi, 69. ibid. Iudice expreſse pronunciante reſcriptum validum reiecta exceptione, non poteſt opponi niſi appelletur, 70. ibid. An vbi reſcriptum fuit declaratum nullum, reus poſsit actorem rei conuenire, 71. & 72. ibid. Actor an poſsit renunciare reſcripto, 75. ibid. Tertius non poteſt repellere actorem ex alia cauſa, 74. ibid. Reus negligens in opponendo damnatur in expenſis, 75. ibid.

Non poteſt excommunicatus ad ſui defenſam impetrare, niſi appellet, 77. 193. Recurſus omnis ad Papam eſt aliqua appellatio, 79. ibid. Reus voluntarius & neceſſarius, 80. 194. Pro omni iudiciali iniuſtitia poteſt excommunicatus impetrare, 81. 194.

In caſibus exceptis excommunicatus impetrat etiam non facta mentione excommunicationis, 86. 195. In aliquo caſu poteſt ope exceptionis impediri à iudicio, 87. 195. Ex cauſa appellationis à iudice, non vero appellationis extraiudicialis à parte, poteſt excommunicatus impetrare, 84. 194.

EXCOMMVNICATIONIS ABSOLVTIO.

Abſolutio à cenſura vi extorta eſt nulla, 2. 692. Abſolutio, & reuocatio cenſuræ diſtinguuntur, 5. 692. Hic comprehenditur reuocatio cenſuræ conditionata, 4. ibid. Et eſt ſermo de omni excommunicatione maiore, 5. ibid. Etiam de iniuſta, ſed valida, 5 692 Non vero de excommunicatione minori, 6. 693. Et de omni ſuſpenſione, 7. ibid. Et de omni interdicto, 8. ibid. Tria hæc paria ſunt, 8. 693. Non eſt ſermo de ceſſatione à diuinis, quæ non eſt cenſura, 9. ibid. Nec de coacta violatione interdicti, 10. ibid. Nec de probatione cenſuræ, 11. 695. Quid ſit vis, vel metus, 12. ibid. Non eſt ſermo de metu læui, 13. 693. Quis ſit metus grauis, 13. ibidem. Timor iniuſti damni eſt, qui irritat, 14. 694.

Abſolutio nulla à quocumque ſit extorta, 15. ibid. Abſolutio extorta eſt nulla ipſo iure, 16. ibid. Verbum temporis præſentis addita dictione omnino ſignificat nullitatem ipſo iure, 16. 694. Extorquentes abſolutionem ſunt excommunicati, 17. ibid. Mandans extorqueri abſolutionem à cenſura eſt excommunicatus, 18. ibid. Non tamen ratam illam habens. 19. 694. Requiritur quod abſolutio ſit extorta, 20. ibid. Hæc cenſura non eſt reſeruata, 21. ibid. An extorquens abſolutionem à iudice ſit excommunicatus ex Bullæ Cœnæ, 22. ibidem.

Abſolutio à cenſura non poteſt vendi, 23. ibid. Excommunicatio an ſit ſententia, 24. 694. Sententia metu extorta non eſt ipſo iure lata, 25. 695. Lex non trahitur ad præterita, 26. 695. Pœnales leges neceſſa-

riæ,

Digitized by Google

tiæ, 27. ibid. Excommunicatus iterum poteſt excommunicari, 28. ibid. Pœna ob præambula non incurritur, 29. 695. Actus malus licet effectu priuatus punitur, 30. ibidem.

EXECVTIO.

Delegata cauſa an intelligatur delegata executio, 14. 527.

EXECVTOR.

Executor etiam mortuo Papa gratiam exequitur, 2. 532. Intelligitur de reſcriptis gratiæ, non iuſtitiæ, 3. ibid. Executor collati Canonicatus non expirat, 5. 532. Regula extenditur ad gratias à Legatis, & inferioribus conceſſas, 6. ibid. Intelligitur de gratijs factis, 7. 532. Facilius impeditur faciendum, quam factum, 8. ibid. Extenditur regula ad gratias factas licet non acceptas. 9. 532. Deputatus ad videndum an gratia ſit facta expirat, 10. ibid. Non verificatur in literis iuſtitiæ, quia non ſunt ſuper gratia, aut iuſtitia facta, ſed facienda, 11. ibidem.

Executor iuſtitiæ factæ non expirat, 12. 532. Præceptum de exequendo non expirat, 13. 533. Executor non eſt propriè delegatus, 14. ibi. Executor mixtus quando expiret, vel non expiret, 16. & 17. ibid. Executor ſi pronunciet ſe non eſse executorem, non per hoc ceſsat eſse, 18. 533. Vis conſequentiæ textus, 19. ibid. Acceſsorium perpetuatur ſi principale eſt perpetuum, 20. 533. Executio acceſsoria gratiæ, 20. ibid. An ceſset executor, ſi ex hoc gratia non eſt inutilis, 21. 533. An conſeruator expiret, 22. 534.

Executor poteſt ſubdelegare, 1. 538. Fallit vbi eſt electa induſtria perſonæ, 2. ibid. Quando non ſit electa induſtria perſonæ in prouiſione ad beneficia, 3. ibid. Electa eſt, quando committitur prouiſio pro incerta perſona, 4. 538. Aliquando ex parte eſt electa, & non electa induſtria, 5. & 6. ibid. Quid in diſpenſante eleemoſynam pauperibus, 7. ibid. Generaliter, quando cenſeatur electa induſtria, remiſſiuè, 8. 538. In dubio non intelligitur excluſa facultas ſubdelegandi, 9. ibid. Vbi electa induſtria delegati acta ſubdelegati ſunt nulla, 10. 538. Delegatus inferioris poteſt ſubdelegare ſi habet ſpeciale mandatum, 11. 538. Delegatus Papæ non poteſt ſubdelegare cum clauſula per ſe, vel alium, 12. 539.

Extincta gratia, extincti executores, 36. 606.

EXEMPTIO.

Exemptio probanda eſt ab eo qui ſe prætendit exemptũ, 5. 630.

EXEMPTVS.

Epiſcopus quãdo poſſit punire exemptum delinquentem in loco non exempto, 565. 180. Epiſcopus non poteſt punire exemptum delinquentem in loco exempto, 566. ibid. Exemptus locus qui ſit, 569. ibidem. Statutum epiſcopi non ligat delinquentem in loco exempto, 570. ibid. Locus exemptus æquiparatur loco extra diœceſim 571. ibid. Actio habita in loco exempto non eſt mala, quia prohibita ab epiſcopos, 571. 185 Statutum epiſcopi non ligat delinquentem intra monaſterium, 572. & 573. ibidem. An ſi Epiſcopus ſub excomm. præcipiat ne aliquis furetur in loco exempto, ille ſit excommunicatus, 573. ibid. Epiſcopus ex iuſta cauſa poteſt prohibere acceſsum ad monaſterium, 574. ibid. Quæ dicta ſunt de ſtatutis Epiſcoporum extenduntur ad ſtatuta aliorum Prælatorum, 576. ibidem.

EXPENSE.

Iudex habitans in propria domo non habet expenſas, 366 305. Vbi debentur expenſæ, debent eſse moderata, 367. ibid. Delegato Principis proficiſcenti extra domicilium debentur expenſæ, 368. 305. Ordinario intra fines ſuæ Diœceſis non debentur expenſæ, 369. 306. Viſitanti debetur procuratio, 370. ibid. Quid de Ordinario ſeculari, 371. Delegato ſeculari debentur expenſa ſi, &c. 372. ibid. Delegato Ordinarij non debentur expenſa ſi, &c. 373. 306.

EXPERIRI.

Quid ſit, 5. 674.

EXTENSIO.

V. Lex.

Extenſio dictus caſu ad caſum non admittenda, 108. 170.

F

FAMILIARIS.

v. Cardinalis, v. Conſeruator, v. Epiſcopus.

QVis ſit. 170. 569. Decretum Concil. Trident. 73 467. Epiſcopus titularis non ordinat familiarem. 74. 467. Cardinalis poteſt conferre minores ordines, 75. ibid. Vicarius Papæ eoſdem poterit ordinare, 76. ibid. Familiaris eſt, qui ſeruit & eſt commenſalis, 77. ibid. Triennium debet eſse continuũ, & completum, 78. 467. Sufficit incertum ante Epiſcopatum, 79. ibid. Non ſufficit ſi familiaris ſit abſens, qui eſt extra locum Epiſcopi, 80 ibid. Qui ſint familiares Monaſteriorum, 81. 467. Magiſter actorum an ſit familiaris Epiſcopi, 82. 468. Famulus famuli cenſetur familiaris, 83. ib. Familiaritas non præſumitur, & qualiter probetur, 84. 468. Statim Epiſcopus debet familiari conferre beneficium, 85. ibid. Quomodo intelligatur dictio ſtatim variè opinatum, 86. ibid. Epiſcopus vel triennalem non debet ordinare, vel ſtatim ſine mora beneficium conferre, 87. 468. Qualiter beneficium collatum familiari ſufficiens eſse debeat, 88. ibid. Epiſcopus familiarem intra triennium poteſt ordinare, ſi illi prius conferat beneficium, 90. 468. An Epiſcopus familiarem ratione beneficij aliundè poſseſſi poſſit ordinare, fuit variè dictum, 91. 469. Epiſcopus familiarem triennalem poteſt ordinare nullo patrimonij, *& penſionis*, 92. ibid. *An poſſit* cum illo diſpenſare in interſtitijs diuerſimodè opinatum, 93. 469. Non poteſt cum illo diſpenſare in aliquo impedimento canonica, 94. ibid. Niſi prius collato beneficio, & ſeruatis ſeruandis, 95. ibid. Quid in al quorum ſententia, 96. ibid. Nec poteſt concedere dimiſſorias, 97. 469. Familiaris bona fide ſine collatione beneficij ordinatus non eſt ſuſpenſus. 98. 480.

FAMVLVS.

v. Familiaris.

FIDES.

v. Hæreticus, v. Ignorantia.

Profeſſio exterior eſt fidei confeſſio, 4. 1. Cur dicatur fideli, & deuota, 5. 2. Fides non eſt coacta, licet neceſſitate præcepti habenda, 6. ibid. Non ſuperflue plurias definita facit vna fidei varitas. 26. 5.

Infidelis qui prudenter dubitat tenetur inquirere veritatem, 232. 121. An iſte teneatur orare, ibi. An quando Fides eſt propoſita, ſed non ſufficienter, ignorantia illius ſit probabilis, ſeu inuincibilis, 233. ibid. Quando incipiat culpa infidelitatis in eo qui veritatem non quærit, 235. 132. In fidelibus circa quæ poſſit eſſe ignorantia inuincibilis, 236. ibid. Qui habet ſufficiens motiuum ad credendum, an ſtatim teneatur credere, 237. & ſeq. ibid. An quis teneatur credere viro docto, 239. ibid. Fides non eſt coacta, licet neceſſitate præcepti habenda, 6. 2. Profeſſio Fidei licet ſit in præcepto, non tamen inducit coactionem, 6. 2.

FIGMENTVM.

Quid ſit Figmentum, 15. & 16. 454.

FILIVS.

v. Domicilium, v. Origo.

Filius familias quis ſit, & poteſt eſſe procurator ſine aſſenſu patris, 14. & ſeq. 675.

Filius adulteræ iuſtè poſſidet bona patris putatiui. 332 148.

Filij Regum ſuccedunt in Regno.

FRAVS.

Fraus præſumitur ex actuum proximitate, & frequentia, 3.436. Fraus probatur per coniecturas, 4. ibidam. Debent probari concludenter, 5. ibid. Coniecturæ probantes ſraudem debent eſse dilucidè & probabiles, 6. ibid. Tales tamen, quæ faciant moralem certitudinem, 7. ibid. Arbitratium iudicare, quæ ſint probabiles coniecturæ, ibi. Tres coniecturæ, ex quibus præſumitur fraus, 8. 9. & 10. 436. Ex infirmitate graui præſumitur mors, 10. ibid. Sub infirmitatis nomine venit infirmitas grauis, ibi. Ex ſperato obtento deſumitur fraudis coniectura, 10. ibid. Fraus in dubio non præſumitur, ſed ab allegante eſt probanda, 11. ibidem. Potius præſumitur culpa, vel error, quam dolus, 12. ibid. Impedito per fraudem ius ſuccurrit, 13. ibid.

G

GENERALE.

v. Conceſſio.

GRATIA.

v. Beneficium, v. Executor.

H

HABERE.

Paria ſunt aliquem habere, & per eum ſtare, quod non habeat, 19. 632.

HABILIS.

v. Beneficium.

HÆREDITAS.

Hæreditas renunciatarij non comprehenditur ſub renunciatione, 36. 647.

HÆRETICVS.

v. Appellatio, v. Fides, v. Ignorantia; v. Reſtitutio in integrum.

Omnis Hæreticus eſt Schiſmaticus, 7. 441.

De Fidei articulo dubitans eſt hæreticus, 24. 5. Fidem negans ſola voce non eſt hæreticus, ibidem.

An Inquiſitores hæretico pœnitenti poſſint condonare bona, 31. 242.

An ignorantia excuſet ab hæreſi, 302. 133. Ignorantia inuincibilis excuſat ab hæreſi, 303. ib. Quæ ignorantia inuincibilis, 304. ibid. Qui docetur bona fide à viro docto probabiliter ignorat, 305. ibidem. Ignorantia probabilis excuſat in vtroque foro, 306. ibidem.

Plures diſtinctiones conſiderandæ, 312. 134. Circa myſteria, quæ non ſunt explicitè credenda ignorantia excuſat ab hæreſi, 313. ibid. Non ſcita expreſsè, quæ non ſunt ſufficienter propoſita non eſt ignorantia craſſa, 314. ibid. Reſpectu eorum, quæ non eſt neceſſe explicitè credere non eſt ignorantia craſſa in ruſtico, &c. 315. ibid. Reſpectu eorum, quæ ſunt ſufficienter propoſita, vel non adeſt craſſa ignorantia, vel ſi craſsa, non excuſat ab hæreſi, 316. 135. Suppoſita ſufficienti propoſitione fidei, quando adeſse poſſit ignorantia, 317. ibid.

Ignorantia craſsa eius, quod quis tenetur explicitè credere, non excuſat ab hæreſi, 318. ibid. Probatur hoc ex D. Th. 319. & ſeq. ibid. Si error ex ignorantia non eſset hæreſis pauciſſimi eſsent hæretici coram Deo, 322. 136. Eiuſdem ſpeciei eſt error ex ignorantia, & ſcientia, licet hic ſit peior, 323. ibidem. Error ex ignorantia eſt hæreſis, & punitur ab Eccleſia, 324. ibid. Error ex ignorantia in pagano eſt in ſpecie paganiſmi, 325. & ſeq. ibid.

Non eſt ignorantia craſsa in eo, cui fides ſufficienter non eſt propoſita, 326. 136. Non probatur, quod nomen hæreſis non dicatur de errore contra fidem, qui ſit ex ignorantia, 327. 137. Vbi veritas non ſit definita ab Eccleſia non tenetur quis credere. 329. 137. Vbi veritas eſt definita ab Eccleſia hæreticus in vtroqua foro eſt, qui non credit Epiſcopo, vel Inquiſitori nomine Eccleſiæ, ſufficienter proponenti veritatem, 329. 330. ibid. Qui admonitus ſufficienter ab Epiſcopo, vel Inquiſitore non credit, habendus eſt vt hæreticus in vtroque foro, 331. 332. ibidem. Facilius cenſendus pertinax vir doctus, 333. 138. Proteſtatio de credendo, quod credit Eccleſia, quando iuuet, 334. ibid. Hæreticus non dicitur, niſi qui ſcienter negat fidem, 335. ibid. Non eſt eadem ratio de homicida, & hæretico, 336. 138. Quæ habent effectum retractabilem non denominant ſimpliciter, niſi habeant firmitatem, 336. ibid.

Quis hæreticus in foro externo, & interno, 337. 138. Qui ex ignorantia errat in fide abiurare debet, 338. 139. Quæ conſideranda, vt præſumatur hæreſis. 339. ibid. Ignoranter craſsè errans circa fidem debet abiurare. 340. ibid. In ordine ad multas pœnas legis non eſt hæreticus, qui non eſt pertinax. 341. ibid. Intellectus cap. Dixit Apoſtolus 24. q. 3. ibi. Et cap. Hæreſis, 24. qu. 3. 342. ibid. Et cap. Damnamus de Summ. Trinit. ibi. Qui ignoranter culpabiliter errat in fide recedit ab obiecto formali fidei, 343. ibid.

HONOR.

An liceat lætari de prærogatiua honoris, 39. 594.

I

IGNORANTIA.

v. Procurator.

Ignorantia iuris non præſumitur in Summo Pontifice, 11. & 15. 8. Non excuſat ignorantia Conſeruatoris priuata, ſed excuſat publica. 258. 584. Ignorantia probatur iuramento, 12. 654. Ignorantia probatur ex quo non probatur ſcientia, 13. ibid.

Ignorantia, & neſcientia, 54. 83. Ignorantia eſt priuatio actus primi, 55. ibid. Diſtinguitur à ſuſpicione, & opinione, 55. ibid. Ignorantia eſt priuatio ſcientiæ, quam ignorans poteſt, & tenetur habere, 56. ibid. Ignorantia prauæ diſpoſitionis, 57. 84. Inconſideratio, error, 58. ibid. Hæreſis, 59. ibid. Ignorantia iuris, & facti, 61. 84. Cuiuſcumque legis ignorantia eſt ignorantia iuris, 62. ibid. Sub nomine ignorantiæ legis, an veniat ignorantia artis, 63. 85. Ignorantia proprij intereſse poteſt eſſe iuris, & facti, 64. ibid. Ignorantia iuris eſt etiam ignorantia præcepti hominis, 65. ib. Ignorãtia facti eſt ignorantia entis, vt eſt prius bono, 66. ibid. Diuiſio iſta eſt ſufficiens, 67. ib. Factum accipitur abſolutè, 68. ibid. Lex eſt, & ius, & factum, 69. ibidem.

Ignorantia inuincibilis, & vincibilis, 70. 86. Datur ignorantia inuincibilis ex triplici cauſa. 72. ibid. Qui nihil audiuit de lege ignorat inuincibiliter, 73. ibidem. Et qui non habet doctorem, vel nonniſi deceptorem, 74. ibid. Non ſufficit impoſſibilitas moralis ad inuincibilitatem ignorantiæ, 76. 87. Qui fecit diligentiam moralem, vt ſciret, ſi ſit excitatus de inſufficientia diligentiæ, nec ignorat inuincibiliter, nec excuſatur, 77. ibid. Ignorantia Iacob. inuincibilis, 79. ibidem. Regula ſeruanda ad cognoſcendum ſi ignorantia ſit inuincibilis, 80. ibid. Non excitatus non poteſt facere, quod in ſe eſt, 82. ibid. Faciens quod in ſe eſt, non illuminatur de omnibus, 81. ibid. Datur phyſica impotentia ad ſciendum, etiam in habente vſum rationis expeditum, 82. ibid. Aliud eſt ignorantiam eſse ex culpa, & eſse culpabilem. 83. 88. Eorũ ignorantia an inuincibilis, 84. ibid. Pœnitentia negligentiæ reddit ignorantiam inuincibilem, 84. ibidem.

Inconſideratio inuincibilis, & vincibilis, 86. & 87. ibid. Non conſiderare cum quis poteſt, & debet eſt vincibile, 88. ibid. Sufficere ad voluntarium aduerten-

tiam

tiam virtualem, quidam dicunt, 90. & 91. ibidem. Actum inconſideratum non eſse peccatum, ſi non præcedat aliqua formalis cognitio, alij volunt, 92. & 93. ibid. In deliberatione non datur proceſsus in infinitum, 95. 92. Vnum obiectum non mouet ad cognitionem alterius, niſi appareat connexio, 96. ibi. Ad hoc vt homo deliberet, non ſufficit ſola finis cognitio, 97. & 98. 92. Neceſſe eſt ad deliberandum, quod mens excitetur à Deo per cognitionem obiecti, 99. ibidem.

Etiam obiecti cogniti in habitu dari poteſt inuincibilis inconſideratio, 100. 103. 93. Dari poteſt legis inconſideratio inuincibilis, 104. ibid. Inconſideratio eſt inuincibilis, ſi inconſiderati obiecti nulla præceſſit excitatio, 106. ibid. Aduertentia virtualis ſufficit, ſi ſit memoria confuſa prioris aduertentiæ, 107. 94. Non ſufficit aduertentia cauſæ, niſi in ea actu reluceat effectus, 108. ibid. Inconſideratio agentis ex habitu eſt vincibilis, 109. ibid. Mens D. Thomæ explicatur, 110. ibid. Inconſideratio auerſionis à Deo non inuincibilis in peccatore, 111. ibid. Dari poteſt inconſideratio qualitatis peccati, 111. ibid. Rarius continget, quod inconſideratio malitiæ non ſit vincibilis, 112. 95. Inconſideratio qualiter voluntaria, 113. ibidem.

Non omnis ignorantia vincibilis eſt improbabilis, & culpabilis, 116. 96. Non tenetur ignorans, vt ſciat, niſi ad adhibẽda media ad acquirendam ſcientiam inſtituta, 118. ibid. Ex vi obligationis ſciendi non tenetur homo pœnitere, 119. ibid. Quomodo ſit verum, quod Deus facientem quod in ſe eſt illuminat, 119. ibid. Oratio qualiter ſit neceſſaria ad obtinendum ſcientiam, 120. & 121 97. Homo non ſummam, ſed moralem diligentiam tenetur adhibere, vt ſciat, 123. 98.

Non imputatur caſualis euentus illi, qui operatur, quod alij communiter operantur nulla adhibita diligentia, 124. ibid. Vbi actioni ſit annexum periculum remotum ignorantia, vel inconſideratio probabilis eſt, ſi quis adhibeat diligentiam, quam adhibent prudentes, 125. ibid. In dubio probabiliter ignorat, qui adhibet diligentiam quam adhibent prudentes, 126. ibid. Vbi dubium & periculum ſit proximum conſilio prudentum opus eſt, ſi proprium non ſufficit, 127. ibid. Quid faciendum vbi ſit timor de ſufficientia conſulentis, 128. 99. Viro docto ſufficit, ſi ſufficientem diligentiam adhibuit, 129. ibid. Et in dubio facti ſufficit facere quod prudentes faciunt, 131. ibid. Nutrix quando non peccet habendo filium in lecto, 132. ibid. Ruſticus quãdo ex ignorantia excuſetur, 132. ibid. Vnuſquiſque tenetur quærere, & ſcire ſpectantia ad ſtatum ſuum, 133. 100. Eorum, quæ ſpectant ad ſtatum ſuum, dari poteſt ignorantia probabilis, 133. & ſeq. ibid. Quid vbi quis dat operam rei illicitæ, 137. ibid. Aliquando inconſideratio debet præueniri, 138. 101.

Non omnem ignorantiam culpabilem eſſe craſſam, multi tenent, 139. 101. Affectata ignorantia eſt, quæ eſt directè volita, 141. ibid. Affectata eſſe poteſt ex multiplici cauſa, 142. 102. Ignorantia ex priori ignorantia indirectè volita, non eſt affectata, 143. ibid. Ignorantia iuridica diſtinguitur in craſſam, & non craſſam, 144. ibid. Craſsa eſt illa, quæ eſt ex culpa lata, 144. ibid. Diſcrimen inter ignorantiam craſsam, leuem, & leuiſſimam, 145. ibid. Craſsa eſt ignorare, quæ de facili ſciri poſsunt, 145. ibid. Ignorantia culpabilis Theologicè ſumpta non diſtinguitur in craſsam, leuem, & leuiſſimam, 146. 103. Diuiſio ignorantiæ in probabilem, craſsam, & affectatam eſt iuridica, 147. ibid. Ignorantia culpabilis Theologicè melius dicitur ignorantia indirectè, vel directè volita, 147. ibid. Omnes ignorantia voluntaria non affectata, & eſt volita in alio, & eſt volita in ſe indirectè, 148. ibidem.

Secundum aliquos ignorantia dicitur antecedens, &c. reſpectu actus voluntatis vagè, 150. 104. Debet dici antecedens, &c. reſpectu eiuſdem actus voluntatis, 151. ibid. Diſtinctio iſta eſt trimembris, 153. 105. Actus idem intellectus, & voluntatis eſt ſe ipſo prior & poſterior in ordine ad diuerſa obiecta, 154. ibid. Actus intellectus, & voluntatis ſe ſe mutuo antecedunt, & ſequuntur, 154. ibid. Iudicium executionis quando ignorantia eſt conſequens eſt volitum eodem actu voluntatis, quem cauſat ſub diuerſa ratione. 155. ibid. Ignorantia concomitans eſt eius, qui etiam ſi ſciret ageret, 157. ibid. Non ſufficit ad comitantem ignorantiam diſpoſitio pure habitualis, ibid. Comitans eſt cauſa actus, vt non humani, 158. 106. Comitans non eſt culpabiliter voluntaria, 159. ibid. Ariſtoteles cognouit ignorantiam conſequentem, 160. ibid. Concomitans non negatur à Damaſceno, 161. ibid. Triſtitia, & gaudium de actu ignoranter facto ſunt ſigna fallibilia, 161. ibidem.

Etiam actus imperatus à voluntate mala eſt peccatum, 163. 107. Non omnis ignorantia eſt mala, 164. ibid. Ignorantia eius, quod quis ſcire poteſt, & tenetur eſt mala, 165. ibid. Ignorantia imputatur ad peccatum ratione negligentiæ, 166. ibid. Ignorantia propriè ſecundum ſe non eſt peccatum; eſt vero peccatum inconſideratio, 167. ibid. Quidam volunt ignorantiam habitualem eſse peccatum, 168. ibid. Hoc improbatur, 169. ibid. Non habere id quod præcipitur haberi eſt materia, vel effectus, vel pœna peccati, ſed non eſt peccatum, 170. 108.

D. Thom. non ſe retractat, 171. 172. & 173. ibidem. Qualiter carere ſcientia ſit peccatum, 173. ibidem. Ignorantia actualis quale peccatum ſecundum aliquos, 174. ibid. Ignorantia actualis eſt ſecundum ſe peccatum, 175. 109. Ignorantia inuincibilis eorum quæ quis tenetur ſcire non eſt peccatum de facto, licet ſit tale ex genere, 176. ibid. Peccatum ignorantiæ eſt in intellectus, & in voluntate diuerſimodè 177. ibidem. Quando quis peccet peccato ignorantiæ, 178. ibid. Quæ vnuſquiſque ſcire teneatur, 179. ibidem.

Ignorantia craſſa an ſit ſpeciale peccatũ, 180. 110. Ignorantia abſolutè non eſt ſpeciale peccatum, 183. ibid.

Studioſitas reſpicit cognitionem, vt eſt perfectio intellectus, 185. ibid. Studioſitas eſt virtus ſpecialis, & generalis, 186. ibidem.

Ignorantia craſſa eſt peccatum ſpeciale, ſi ſit ex contemptu, 187. 111. Ignorantia craſsa tam ſpeculatiua, quàm practica eſt peccatum ſpeciale contra illam virtutem, ex qua eſt neceſſitas ſciendi, 189. ibidem. Ignorantia fidei non eſt peccatum contra ſtudioſitatem, ſed contra fidem, 190. 112. Ignorantia Decalogi quodnam peccatum ſit, 190. ibid. Ignorantia operationis non eſt peccatũ alterius ſpeciei ab operatione, 191. ibid. Ignorans peccat, quando præceptum ſciendi obligat, 192. ibid. Tres conditiones requiruntur ad hoc, vt omiſſio adiſcendi ſit peccatum, 193. ibid. Ignorantia craſſa eſt peccatũ etiam ſi alias accidat, quod ignorans legem ſeruet, 194. ibid. Eiuſdem rei ignorantia poteſt eſſe plura peccata diuerſarum ſpecierum, 195. ibidem. Ignorantia fidei diſtinguitur ab infidelitate, 196 113 Si negligentia ſit peccatum veniale factum contra legem non eſt mortale, 197. ibidem.

An poſſit dari ignorantia inuincibilis legis naturæ, 198. 114. Datur inconſideratio, & priuatiua ignorantia aliquorum præceptorũ naturæ ad tempus, 200. ibid. Difficile quod error contra naturalia præcepta ſit probabilis, 201. ibidem. Nullus error contra legem naturæ propriè eſt inuincibilis, 202 115. Datur error probabilis circa aliquod præceptum naturale, 203. ibid. In impuberibus dari poteſt ignorantia probabilis aliquorum præceptorum Decalogi, 206. 116.

Non-

Digitized by Google

Non poteſt in illis dari ignorantia præcepti de honorandis parentibus, 207. ibid. Quid de præcepto colendi Deum, 208. ibid. Quid de alijs præceptis. 209. ibid. Multa legis naturæ principia limitantur in caſibus particularibus, 210. ibid.

Impoſſibile eſt, quod præceptorum Decalogi ſecundum ſe detur ignorantia probabilis, 211. 116. Nequit dari error probabilis contra præcepta Decalogi ſecundum ſe, 212. ibid. Multitudo opinantium non ſufficit ad excludendum errorem craſſum, 213. 117 Nec pro aliquo tempore poteſt in aliquo pubere dari error probabilis contra præcepta Decalogi, 214. 117. Ignorantia non excuſat ad idolatria, 215. ibid. Nec præcepti de honorandis parentibus, nec aliorum Decalogi dari poteſt error probabilis, 216. ibid. Præceptorum Decalogi dari poteſt error probabilis, ſi conſiderentur ſub aliquibus circumſtantijs, & in particularibus caſibus. 217. ibid. Multa huius aſſertionis exempla, 218. 118. Non omnia hæc exempla approbantur, 219. ibid. Circa alia præcepta naturæ dari poteſt probabilis error, 220. ibidem. Primorum principiorum nec ignorantia, nec inconſideratio datur, 221. ibidem. Dari poteſt ignorantia iuris naturalis ex ignorantia facti, 222. ibid. Inſufficienter excitato ad plenam cognitionem obiecti non datur ignorantia iuris inuincibilis, 223. 159. Ignorat craſsè, qui neſcit, ſi poteſt, & debet, 224. ibid. An in caſu dubitantis, an præceptum naturale obliget, dari poſſit ignorantia priuatiua inuincibilis, 225. ibid.

An dari poſſit ignorantia inuincibilis rerum fidei, 226. 120. Quid ſit ignorantia fidei, 228. ibid. In eo, qui nihil audiuit de fide ignorantia eſt inuincibilis. 229. ibid. In eo, cui fides nec eſt propoſita ſufficienter, vt dubitet, ignorantia eſt inuincibilis, 230. ibid. Is, cui fides eſt ſufficienter propoſita, vt dubitet, non poteſt abſolutè diſſentire; ſed interim tenetur inquirere, 231. 121. Qui prudenter dubitat, tenetur inquirere veritatem, 232. ibid. An iſte teneatur orare, 232. ibid. Ex inſufficientia propoſitionis fidei poteſt eſſe inuincibilis ignorantia, 233. ib. Hoc non tam de facili admittendum, 234. ibidem. Quando incipiat culpa infidelitatis in eo, qui veritatem non quærit, 235. 122. In fidelibus circa quæ poſſit eſſe ignorantia inuincibilis, 236. ibid. Qui habet ſufficiens motiuum ad credendum, ſtatim credere debet. 237. ibid. An quis teneatur credere viro docto, 239. ibid.

An dari poſſit ignorantia inuincibili eius, quod quis ſcire debet, 241. 123. Legis poſitiuæ dari poteſt inconſideratio inuincibilis, 243. ibid. Iuris dubij poteſt dari ignorantia probabilis, 244. ibid. Legis nouæ poteſt dari ignorantia inuincibilis, 245. ibid. Legum particularium poteſt dari ignorantia inuincibilis, 246. ibid. Legum quæ non ſunt inſertæ in corpore iuris dari poteſt ignorantia inuincibilis, 247. ibid. Legum communium dari poteſt ignorantia in mulieribus, militibus, &c. 248. ibid. Rarius poteſt contingere, quod iuris debiti detur ignorantia inuincibilis, licèt dari poſſit facilius inconſideratio, vel ignorantia probabilis, 249. 250. ibid. In foro externo ignorantia regulariter non præſumitur inuincibilis, 250. ibid.

De fide eſt aliquos peccare ex ignorantia, 252. 124. Ignorantia eſt cauſa per accidens, 253. ibid. Antecedens eſt cauſa actus peccati, 255. Comitans non eſt cauſa actus peccati, niſi ſecundum quid, 256. ibidem. Conſequens, & affectata eſt, & non eſt cauſa peccati, 257. & 258. ibid.

An ignorantia cauſet inuoluntarium, 259. 125. Inuoluntarium negatiuè & contrariè, 260. ibid. Omnis ignorantia cauſat aliquo modo inuoluntarium, 260. ibid. Inuoluntarium cauſat ignorantia, quæ priuat ſcientia, quæ impediſſet actum, 262. ibid. Pœnitentia ſignum inuoluntarij, 263. ibid. Ignorantia antecedens cauſat inuoluntarium, 264. 126 Ignorantia antecedens non eſt cauſa voluntarij, 265. Inclinatio voluntatis nō affecta aliquo amore malo cenſetur virtualis amor boni, 267. ibid. Actus qui eſt ex ignorantia antecedente eſt voluntarius, & inuoluntarius, 268. ibid. Ignorantia concomitans facit non voluntarium, 269. ibid. Actus ex ignorantia comitante eſt inuoluntarius in ſe ipſo, & voluntarius in alio, 271. 127. Ignorantia conſequens non facit inuoluntarium, 272. Quomodo faciat voluntarium in cauſa, 273. Affectata ignorantia facit inuoluntarium ſecundum quid, 274. ibid. Sola affectata ignorantia æquiparatur ſcientiæ, 275. ibid. Ignorantia antecedens excuſat à culpa, & pœna, 276. ibidem.

An comitans excuſet à culpa, 277. 128. Actus ignorantia comitante factus tam internus, quam externus, non eſt peccatum, 280. ibid. Actus ſi ignoranter factus intrinſecè non eſt malus, ſed concomitanter 281. 129. Actus ex ignorantia in eo, qui eſt ſolum habitualiter diſpoſitus ad illum, non eſt peccatum, 282. ibidem. Actio ignoranter habita non eſt mala, etiam ſi concomitatur illam mala voluntas, 283. ib. Multiplex modus huius concomitantiæ, 284. ibid. Factum ex ignorantia ſed ex voluntate faciendi illud quidquid illud ſit, non eſt ex ignorantia comitante, ſed conſequente, 285. ibid. Diu. Thom. explicatus, 286. & ſeq. 130. Ignorantia comitans per ſe eſt iuſta, 286. ibid, Ignorantia comitans per ſe ſe habet ad actum ignoratum, 287. ibid. Ignorantia comitans non excuſat ignorantem, 288. ibid. Non accuſat, nec excuſat, 289 ibid, Non auget peccatum; nec minuit, 290. ibid.

Solum ſecundum quid excuſat ignorantem, 291. 130. Ignorantia comitans permittit, quod actus ſecundum ſubſtantiam ſit volitus, 292. ibid. Voluntarium non tollitur per purum non voluntarium, 293. 131. Ad hoc vt excuſetur agens, neceſſe eſt, quod ſit inuoluntarius, 293. ibid. Intentio mala eſt cauſa agendi in eo, qui agit cum ignorantia comitante, 294. ibid, Exempla plura in quibus actus habiti ignoranter non ſunt peccata, vel non ſunt in ſpecie grauioris peccati, 295. ibid. Actus ex comitante ignorantia habitus poteſt eſſe actus virtutis, 296. ibid. Percutiens clericum ſic ignoranter non eſt excommunicatus, 267. ibid. Sic ignoranter damnificans non tenetur ad reſtitutionem, 298 132. Ratum habens ſic malè ignoranter factum, quando incurrat pœnam, 299 ibidem. Negligens ignorantia non excuſat, 300. ibid.

Ignorantia antecedens iuris particularis excuſat, 344. 140. Etiam iuris Pontificis, vt Epiſcopi Romæ, 345. ibid. Ignorantia antecedens iuris excuſat, ſed in foro externo non præſumitur, 348. ibid. Etiam in foro externo, quando præſumitur, 349. 141. Vt quando habet mixturam facti, Item ſi ius ſit controuerſum, aut dubium, 349. ibid. Item Extrauag. quæ ſunt extra corpus iuris, 350. ib. Ignorantia conſequens non excuſat, 351. ibid. Ignorantia eius, quod quis ſcire tenetur non præſumitur probabilis, niſi probetur, 352. ibid. Ignorantia comitans quomodo excuſat, 353. ibid.

Ignorantia pœnæ excuſat à pœna ordinaria, 371. 144. Obligatio ad pœnam ſequitur ad conſenſum in delictum, velit, nolit, delinquens, 372. 145. Ignorantia excommunicationis ab ea excuſat, Excommunicatio eſt medicinalis pœna ſummam contumaciam ſupponens, 373. ibid. Idem de alijs cenſuris, 374. ibid. Idem de irregularitate, vt eſt mera pœna, 375. ibid. Ignorantia ſolius pœnæ, ab ea non excuſat, 376. 377. ibid. Etiam ſi delinquens per ſe

ipſum pœnam exequi debeat, 378. 145. Niſi ignorantia ſic diminuat culpam, vt pœna iudicetur excedens, 379. ibid.

Ignorantia antecedens facti excuſat à culpa, & à pœna, 381. 146. Ignorans qualitatem malam actus, excuſatur ab ea ſpecie peccati, 382. 147. Et valet etiam ſi quis det operam rei illicitæ, 383. ibid. Qui ignoranter damnificat, non tenetur reſtituere ratione iniuſtæ acceptionis, 384. ibid. Dans operam rei illicitæ quando ſit irregularis ex homicidio, 385. ib. Percutiens Titium Clericum putatum Celſum Clericum eſt excommunicatus, 386. ibid. Qui vult percutere Celſum Clericum, ſi caſu percutiat Titium Clericum non eſt excommunicatus, 387. ibidem Qui percuſſit, vel occidit feram putatam Clericum non eſt excommunicatus, nec irregularis, 388. 148. Euentus malus non imputatur, ſi non fuit præuiſus, 389. ibid. Excuſatur, qui non tenetur credere qualitatem facti, 390. ibid. Filius adulteræ iuſtè poſſidet, vt hæres bona mariti adulteræ, ibi. Ignorantia conſequens non excuſat, 391. ibid.

In foro Dei omnis ignorantia culpabilis eſt craſſa, 395. 148. Nulla ignorantia conſequens excuſat à culpa tranſgreſſionem legis naturæ, & diuinæ, 396. 149. Nulla ignorantia conſequens excuſat à culpa tranſgreſſionem legis poſitiuæ, 397. ibid. Niſi lex prohibeat ſolum actionem ſcienter habitam, 398. ibid. Ignorantia conſequens non excuſat à pœna abſolutè lata, 399. ibid. Vbi pœna requirit ſententiam iudicis, non obligat in conſcientia ante, 400. 150. Ignorantia conſequens non excuſat ab excommunicatione, & cenſuris, 401. ibid. Ignorantia quæ eſt ex veniali culpa excuſat à peccato mortali, & pœna ei debita, 402. ibid. Suſpenſio non fertur, niſi pro culpa mortali, 403. ibid. Niſi ſit valdè leuis, ibi. Idem dicitur de interdicto, 404. ibidem. Idem de irregularitate, 405. ibid. In foro externo ignorantia ex leui, vel leuiſſima cauſa excuſat, 406. 151. Irregularitas non incurritur, niſi ex ignorantia craſſa, 407. ibid.

Vbi lex imponit pœnam tranſgredienti legem ſcienter, ignorantia craſſa excuſat, 408. 151. Dictio (ſcienter) importat ſcientiam, ibi. Ignorantia craſſa non æquiparatur ſcientiæ, neque importat dolum, 409. ibid. Ignorantia craſſa, & ſupina ſunt eadem, ibi. Ignorantia affectata æquiparatur ſcientiæ, ibi. In foro externo ignorantia, quæ præſumitur doloſa, non excuſat, 410. 152. Ignorantia non poteſt præſumi doloſa, niſi præſumatur affectata, 411. ibid. Ignorantia craſſa non æquiparatur dolo, ibi. Quando requiritur dolus non ſufficit lata culpa, 412. ibid. Vbi lex ſupponit temeritatem craſſa ignorantia excuſat, 413. 152. Quid ſit temerè fieri, ibi. Idem vbi lex imponit pœnam agente conſulto, ibi. Idem vbi lex requirit præſumptionem, 414. 153. Idem vbi requirit auſum, &c. 415. ibid. Affectata ignorantia æquiparatur ſcientiæ, 416. ibid. Non excuſat à pœna legis, ibi. Etiamſi ſit affectata ex pigritia, 417. & 418. ibid. Nolle ſcire, quod quis non tenetur ſcire, non eſt ignorantia culpabilis, 419. ib.

Ignorans nouam legem ab eius pœna excuſatur, 359. 142 Textus cap. Vt animarum reſpicit principaliter hunc caſum, 360. ibid. Ignorans legem nouam imponentem excommunicationem non incurrit illam. 361. 143. Idem dicendum de ſuſpenſione, & interdicto, 362. ibid. Idem de irregularitate, quæ eſt in pœnam delicti, 363. ibid. Fallit in irregularitate ob homicidium, 364. ibid. Ignorantia non excuſat à reſeruatione caſus, 365. 144. Excuſat à nullitate actus, quæ ſit pœna, 366. ibid. Ignorantia nouæ legis non excuſat, ſi noua lex ſolum imponit pœnã. 367. ibid. Intellect. cap. Cum illorum, de ſentent. excomm. 368. Furtum non damnatur præciſè ratione qualitatis, ſed quia eſt rei alienæ, 369. ibid. Qui plures peccat, quam intenderit, non punitur, niſi ignorantia ſit culpabilis, 370. ibid.

An ignorantia ſaltem ſemper minuat culpam, 420. 154. Ignorantia conſequens ſecundum quid diminuit culpam, & pœnæ reatum, 423. ibid. Affectata non diminuit peccatum, 424. ibid. Licet actus, vt eſt ex ignorantia ſit minùs deliberatus, omnibus tamen penſatis peccans non minùs grauiter peccat, 426. 155. Diſcrimen inter ignorantiam concomitantẽ, & affectatam, 428. ibid. Affectata ex formali voluntate peccandi auget culpam, 429. ibid. Alia nec auget, nec minuit, niſi ſecundum quid, 430. ibid. Ignorantia etiam vbi non excuſat à pœna ordinaria minuit rigorem iudicis, 431. ibid. Actus malus veſtitus mala circumſtantia aliquando eſt minus peccatum, 432. ibid. Peccatum Iudæorum non fuit ex ignorantia affectata, 433. 156. Voluntas ignorantiæ legis eſt etiam directa voluntas tranſgreſſionis legis, & æquiualet ſcientiæ, 434. ibid. Affectata non minuit culpam ſimpliciter, 435.

An ignorantia vincibilis de præterito, excuſet, 436. 157. Inculpabiliter ebrius non peccat, 437. ibidem. Euentus malus in ſua cauſa non præuiſus non imputatur ad culpam, 438. ibid. Euentus dicitur præuiſus quando eſt actualiter conſideratus, vt futurus, 439. ibid. Et quando potuit, & debuit præuideri, 440. ibid. Euentus dicitur non præuiſus, ſi de eo nulla adfuit cogitatio, vel ſuſpicio, 441. ib. Euentus rarus non debuit præuideri, 441. ibid. Euentus, qui ſequitur vt in pluribus poteſt, & debet præuideri, 442. ibid. Euentum, qui raro ſequitur, tenetur præuidere, qui ad id ſpeciali ratione eſt excitatus, 443. 158. Euentum, qui rarò ſequitur præuidere regulariter non tenemur, 444. ibid. Sufficie quod malus euentus ſit præuiſus in genere, 445. ib. Ad hoc vt euentus cenſeri debeat præuiſus non ſufficit, quod potuerit euenire, 446. ibid.

Peccata, quæ ebrij non committunt, niſi irritati, ſunt caſualia: aliquando tenentur præuideri, 447. 158. Multa ſunt ex genere peccata, quæ in ebrijs non ſunt, quia damnum non inferunt, 448. ibid. Quæ damnum inferunt debent præuideri, & vitari. 449. ibid. Huius generis blaſphemiæ, infidelitas, periurium, 449. ibid. Non ſemper dormiens tenetur vitare alterius damnum, 451. 158.

Ebrio imputatur actus præuiſus, ſi ſit talis, qui in ſcientia eſſet peccatum, 452. 159. Ebrij peccata inchoata in cauſa, & facto completa ſunt in ſe ipſis peccata, 454. ibid. Executio cauſæ peccati eſt cauſa peccati, ſed non eſt ipſum peccatum cauſatum, niſi in intentione, cauſaliter, & inchoatiuè, 455. ibid. In dormiente, aut ebrio omiſſio præcepti eſt in ſe mala, & peccatum, 456. 160. Ebrietas, & ſomnus ideo mala, ſi ſunt cauſa omiſſionis: ſed hæc malitia eſt in illis, quia mala omiſſio, cuius ſunt cauſæ 456. ibid. Actiones naturales licet liberè cauſatæ non ſunt in ſe ipſis peccata, 457. ibid. Qui dedit venenum alicui non peccat in operatione veneni, quæ eſt naturalis, ibi. Actiones ex natura ſua à voluntate dirigibiles, quæ ſunt potentiæ liberæ, vt ſint in ſe ipſis peccata, ſufficit, quod ſint volitæ de præterito voluntate non retractata, 458. ibid. Pœnitentia facit non voluntariam omiſſionem malam, quæ fuit volita in cauſa, 459. ibid. Quantum duret peccatum euentus voliti in cauſa, 460. ibidem. Quid dicendum, ſi Deus peccatori dormienti infundat gratiam, 461. ibid. Omiſſio mala, ſiue commiſſio ſequens ad ſomnum, & ebrietatem debet explicari in confeſſione, quando eſt peccatum, 463. 161. Qualiter ebrius incurrat pœnam, vel teneatur ad reſtitutionem, 464. ibid. Qualiter ebrietas excuſet, vel non excuſet, 465.

Digitized by Google

Ex negligentia ſciendi veniali ignoranter volitum non eſt peccatum mortale, 467. 161. Negligentia ſciendi poteſt eſſe leuis etiam ex paruitate materiæ, 468. ib. Quod eſt in ſe peccatum veniale fit mortale, ſi ſit cauſa mali prohibiti, & ex deliberatione eligitur, 469. ibid. Huiuſmodi venialis ignorantia excuſat à pœna lata in culpam mortalem, 470. ibid. An ignorantia allegari poſſit, 471. 163. In foro interno ignorantia quæ eſt poteſt allegari: ſed in foro externo non poteſt allegari niſi præſumi poſſit, aut probari, 471. ibid. Ignorantia iuris non præſumitur, 472. ibib. Præcipuè in officiali, ibi. Iura propria nullus præſumitur ignorare, 473. ibid. Et in Epiſcopo ignorantia etiam extrauagan. 474 ibid. Et in viris ingenio, & literis excellentibus, 475. ibid. In eo qui partem alicuius ſcripturæ ſcinit, 476. ibid. Iuris publici ignorantia non præſumitur: Et quod ſit ius publicum, 477. ibid. Iuris communis, & ſtatutorum, quæ in corpore iuris inſerta ſunt, non præſumitur ignorantia, 478. 164. Extrauagan. quæ non ſunt inſertæ in corpore iuris, ſtatutorum &c. dari poteſt ignorantia probabilis etiam in iudice, 579. ib. Iuris dubij præſumitur ignorantia, 480. ibid.

Quodnam ſit ius dubium, 481. ibid. Non licet ſine examine ſequi probabilem quamcumque opinionem: & alia remiſſiuè, 482. ibid. Multæ opiniones per principia intrinſeca improbabiles, quas tuto ſequi non licet, 483. ibid. Iuris priuati cuiuſcumque non præſumitur in eo ignorantia, 484. 165. Quid in dubio an ius ſit validum, 485. ibid. Quid in dubio an lex ſit, 486. ibid. Ex abſentia probatur ignorantia, 487. Iuris ignorantia præſumitur in mulieribus minoribus &c. 488. ibid. Hoc explicatur, 589. In ſucceſſore præſumitur ignorantia iurium eius, cui ſuccedit, 490. ibid. In eo qui palam operatur contra legem præſumitur ignorantia, 491. 166. Facti ignorantia præſumitur, 492. ib. Facti proprij ignorantia non præſumitur, 493. ibid. In Epiſcopo eorum, quæ in Diœceſi fiunt, non præſumitur ignorantia, 494. ibid.

Præſumptio ignorantiæ non valet niſi allegetur, 495. 166 Præſumptio ſcientiæ non eſt iuris, & de iure, 496. ib. Ignorantia probanda, ibi. Vbi ignorantia non ſit veriſimilis præſumitur ſcientia, 497. ibid. Vbi plures præſumptiones ignorantiæ illa præſumitur, 497. ibid. Ignorantia difficilis probationis: vnde non exigit demonſtratiuam probationem, 498. ibidem. Ignorantiæ probatio admitti debet, & qualiter iuramento probatur, 499. 167. Arbitrarium an iuramentum ſufficiat, 500. Iuris ignorantia difficilius probatur ex iuramento, 501. ib. Probatur abſentia, ibi. Facilius admittitur probatio ignorantiæ facti ex iuramento, 502 ibid. Hæc probatio non admittitur niſi in ſubſidium, 502. ibid. In quibus caſibus non ſufficiat probatio per iuramentum, 503 504. 505. & 506. ibid. Etiam coniecturis probatur ignorantia vel ſcientia, 507. ibid. In dubio quando ignorantia præſumatur, 508. ibid. Vbi ignorantia præſumitur transfertur onus probandi ſcientiam in aduerſarium, 509. ibid.

ILLEGITIMVS.

v. Domicilium, v. Subditus.

Defectus illegitimitatis non imprimit notã delicti, 3. 488. & 5. 489.

Illegitimus de iure Canonico non poteſt promoueri, 6. 489.

ILLITERATVS.

v. Ordo, v. prima Tonſura.

Illiteratus penitus quis ſit, 24. 483.

IMAGO.

Irreuerentia in ſacras imagines reprobatur, 5. 617.

IMPEDIMENTVM.

De impedimento conſtare debet, 20. 511. Facilius impeditur faciendum quam iam factum, 8. 532. Ceſſante appellati impedimento ad eum appellatur, 16. 536. Impedimentum Iudicis ad quem non excuſat partem, 16. ibid. Impedito non currit tempus, 41. 625

IMPETRATOR.

v. Actio, v. Beneficium.

IMPORTVNITAS.

v. Legis abrogatio.

Importunitas quid? Datur ambitioſa, & laudabilis, 3. 324. Importunitas ambitioſa eſt cauſa concedendi non concedenda, 4. ibid. Obtenta per importunitatem non ſunt irrita, 5. ibidem.

IMPVBES.

v. Pactum.

INDAGO.

v. Conſeruator.

INDEFINITA.

Indefinita non ſemper equipollet vniuerſali, 12. 497.

INFANS.

v. prima Tonſura.

INFINITAS.

Infinitas reprobatur, 10. 196.

Infinitas eorum qui conueniuntur in iudicio delegato eſt præiudicialis iuriſdictioni Epiſcoporum, 12. 197.

INHABILIS.

Æquiualent inhabilem eſſe, & eſſe abſentem, 32. 666.

INDVSTRIA.

Induſtria quando non ſit electa induſtria perſonæ, 3. 538. In iudicijs cenſetur electa induſtria perſonæ, 39. 661.

INHIBITIO.

Inhibitio de non reuelando ſuperioribus nõ valet, 8. 626.

INIVRIA.

Iniuria in plus ſe habet quam violentum, 8. 505. Iniuria contrariæ opponitur iuri, 87. 556. Iniuria cõmuniſſime dicta eſt idem quod culpa, 88. 556. Iniuriæ plures ſpecies, & modi, 89. ibid. Iniuria non fit ſcienti, & volenti, 92. ibid. Iniuriatus pro manifeſtis iniurijs poteſt conuenire etiam laicum coram ſuo Conſeruatore, 150. ibid. Damnum, & iniuria diſtinguuntur, 23. 619.

INQVISITIO.

Inquiſitio fieri debet vbi inquiſitus eſt notus, 1 539.

INQVISITOR GENERALIS.

Ordinarij non debent Subditis inhibere ne manifeſtent Statum Eccleſiaſticum Inquiſitoribus miſſis à Papa, 2. 625. Prælati inhibentes ne ſubditi manifeſtent veritatem, ſe reddunt ſuſpectos, 3. ibidem.

Inquiſitores generales non ſubdelegant, 4. 625. Modus procedendi horum Inquiſitorum, 5. ibid. Quæ naturalis ſunt iuris, non poſſunt omitti; Et in his valet exceptio contra teſtes, 6. ibid. Monaſteria an veniant ſub nomine Eccleſiarum, 7. 627. Inhibitiones, & pacta de non manifeſtanda ſuperioribus veritate irrita, & nulla, 8. ibid. Et hoc de iure naturæ, 9. 627. Nec poſſunt firmari iuramento, 10. ibidem. Caſus, in quo iuramentum non obligat, 11. 627.

INQVISITOR FIDEI.

Inquiſitores ſunt delegati ad vniuerſitatem Cauſarum, 84. 555.

Inquiſitores trahere poſſunt reos vltra dietas, 130. 272.

INSTANTIA.

v. Procurator.

Quæ forma ſeruanda in tranſlatione inſtantis, 23. 664.

Inſtantia iudicij eſt ambulatoria, 39. 666.

INTENTIO.

Intentio præfertur verbis, ſi de illa conſtat, 12. 216.

Intentio Papæ quomodo probanda? 13. & ſeq. ibidem.

Intentio Papæ poteſt probari per teſtes, 13. 226.

INTERDICTVM.

Interdictum aliquando ſignificatur per ſuſpenſionem, 16. 508. A quibus abſtinere debeat interdictus ab

ingreſſu Eccleſiæ, 13. 507. Perſonæ interdici poſſunt 35. 616. Delegatus ob defectum Epiſcopi non poteſt interdicto ſubijcere Diœceſim, 18. & 19. 508.

INTERPRETATIO.

Etiam in materia odioſa aliquando habenda eſt larga interpretatio, 7. 219. In reſcriptis ad beneficia ſtrictiſſima ſit interpretatio, 6. 225. In interpretatione ſanctarum Scripturarum eſt ſequenda communis, opinio, & ſententia Sanctorum Patrum, 6. 29.

IRREGVLARITAS.

v. Ordo.

Irregularitas non incurritur niſi ex ignorantia craſſa, 47. 551.

ITALIA.

v. Ordo.

Italiæ nomen ſe extendit ad Siciliam, & Sardiniã, 23. 451.

IVDÆI.

An eorum ignorantia fuerit affectata, 433. 156.

IVDEX DELEGATVS.

v. Procurator, v. Statutum, v. Conſeruator, v. Recuſatio, v. Salarium, v. Sportula.

In iudice neceſſaria eſt clementia, & modeſtia, 21. 506.

Iudex non cognoſcit de exceptione declaratoria concernente eius perſona, 28. 521. Non eſt nulla deputatio, vt quis ſit Iudex ſui iudicis, 24. 544. Iudex à quo poſt inhibitionem non poteſt ſententiam exequi, 217. 572. Laici Iudices non poſſunt impedire Conſeruatores, 250. 582. Qualiter Iudici debeatur ſalarium, 333. & ſeqq. 299.

Iudes prouidere debet litigantium expenſis, 12. 628.

Iudex alias incompetens poteſt eſſe competens ad abſoluendum ab inſtantia, & taxandum expenſas, 119. 121. & 122. 371.

IVDEX SYNODALIS.

v. Conſeruator.

IVRAMENTVM.

v. Beneficiatus, v. Pactum.

Iuramentum de renunciando Papatui ad nutum Cardinalium an valeat, 45. 435. An contra iuramentum admittatur probatio, 13. 454. Pacto dicto non reuelando ſuperioribus non firmatur iuramento, 10. 626. Iuramentum eſt probatio, 158. 277. Iuramentum eſt probatio ſubſidiana, 117. 271. An ſolum iuramentum probet, 159. ibidem. Iuramentum non admittitur, niſi vbi eſt ſemiplena probatio, 159. ibid. Ad probandum timorem loci non tuti in caſu huius decretalis ſufficit iuramentum, 160. 277. Eorum, quæ ſunt in animo, nulla certior probatio, quam iuramentum, 160. ibid. An poſſit opponi iuramento, 162. & 163. 278. Indiſtinctè admitti debet probatio contra hoc iuramentum, 164. ibid. Caſus in quo iuramentum non obligat, 11. 626. Iuramentum impuberum an valeat, 28. 646. Iuramentum metu, aut vi eſtortum, 30. & 31. 646. Papa ratione iuramenti ſtatuit inter laicos, 87. 655.

IVRISDICTIO.

v. Delegatus, v. Conſeruator, v. Epiſcopus, v. Iudex, v. Legatus, v. Procurator.

Qualiter defectus iuriſdictionis in promouente inferrat defectum executionis in promoto, 37. 485. In dubio minima iuriſdictio cenſetur tributa, 20. 498. Diſtinctio multiplex inter iuriſdictionem ſpiritualem, & temporalem, 20. 508. Iuriſdictio ordinaria, quæ ſit, 4. 63. In appellando iuriſdictio dignior debet conſiderari, 7. 510. Iuriſdictio non habetur per partem, 4. 529. Iuriſdictio delegati conſenſu partium non prorogatur; 13. 542. Elila iuriſdictione auctoris elidítur ſucceſsoris, 7. 542.

Iuriſdictio, & dominium diſtinguntur, 23. 545. Iuriſdictio quomodo perpetuetur in delegatis ad vniuerſitatem Cauſarum, 50. 549. Iuriſdictio Conſeruatoris an poſſit prorogari, 167. 569. Quid ſit ſeruandum in competentia iuriſdictionis, 247. 482.

Iuriſdictio ordinaria quale territorium requirat, 73. 553. Conſuetudine acquiritur iuriſdictio, 31. 618. & 21. 614. Iuriſdictio ordinaria fauorabilis delegata odioſa, 9. 183. Iuriſdictio conditionata nulla non impleta conditione, 19. 445. & 17. 613. Iuriſdictio quando perpetuatur, & non amittitur, 2. & ſeqq. 520.

IVSPATRONATVS.

v. Legatus.

L

LAICVS.

v. Conſeruator.

LAicus poteſt eſſe Procurator in cauſa Eccleſiaſtica, & etiam aſſeſſor, 5. & 6. 657. Non poteſt eſſe procurator ad beneficia recipienda, 8. ib. Ad recipiendam inueſtituram 9. Ad renunciandum beneficio 10. Ad permutandum 11. Ad nudum miniſterium 12. 658.

LATRVNCVLATOR.

Latrunculatores, & loci ſeruatores quieſcent, 8. 543.

LEGATVS.

v. Conſeruator, v. Epiſcopus.

Legatus non poteſt committere cauſam contra formam cap. ſtatutum de reſcrip. 45. 261. Legatus poteſt mitere viſitatorem in caſu negligentiæ Capituli, 17. 445.

Qui tractent de materia huius cap. 1. Summa textus 2. 594. Legatus quis dicatur, 3. ibid. Legati nati, & miſſi, 4. ibid. Legati nati, & miſſi ſeu Nuncij non conferunt *beneficia*, 5. *ibid. Niſi ex ſpeciali commiſſione*: & qualis data Nuncio *Hiſp.* 5. *ibid. Vel* dentur cum facultate Legati à latere, 6. ibid. Datur eis facultas limitata, 6. ibid. Eorum litteræ videndæ, & regiſtrandæ in actis, vbi ſit lis de valore collationis, 7. ibid. Legati à latere, qui dicuntur, 8. ibidem. Legati à latere beneficia conferunt, 9. ib. Etiam Iuriſpatronatus Clericorum 9. & vnitum beneficia conferunt, 9. ibidem. Etiam exemptorum, 10. 595. Etiam Canonicatus, 11. ibid. Etiam beneficia deuoluta, 12. ibid. Et Legato non currit tempus, 13. ibid. Non tamen beneficia extra Prouinciam, 14. ibid. An conferat deuoluta alteri vt Delegato Papæ, 15. ibid. Confert tamen beneficia ſuæ Prouinciæ, licet collatio ſpectet ad Prælatum extra, 15. ibid. In collatione attenditur locus beneficij, 15. ibid. Poteſt beneficia reſeruare, 16. *ibid.* Et exiſtens extra Prouinciam ea confert, 17. *ibidem.*

Concurrit cum quolibet Ordinario, 18. 596. Non obſtantibus concordatis Galliæ, & Germaniæ, 19. ibid. Quod non verificatur in menſibus alternatiuæ, 19. ibid. An tunc collatio Legati det ſaltem titulum coloratum, 19. ibid. Poteſt vnire beneficia, 20. & 21. ibid. Et ea commendare ad tempus, 22. ibid. Et penſiones imponere, 23. ibid. Non confert Cathedrales &c. 24. ibidem. Nec reſeruata, 25. 596. Nec vacantia in Curia, 26. 597. Nec electiua, 27. ibid. Nec litigioſa, 28. ibid. Nec Iuriſpatronatus laicos, 29. ibid. Niſi in duobus caſibus, 30. ibid. Nec Iuriſpatronatus mixtos, 31. ibid. Nec Canonicatum ſupra numerarium, 32. ibid. Nec delegata ſpecialiter alteri, 33. 598. Pontifex adſtrictus legi diuinæ vt inuigilet remedijs ſubditorum 34. ibid. Ad duo præſtanda Papa ſe cognoſca debitorem, 35. ibid. Quies ſubditorum eſt quies Principis, 36. ibid. Qualiter impediend a ſcandala? 37. ibid. Denominatio ſit à nobiliori parte multitudinis, 38. ibid. Cardinales præ cœteris honorandi, 39. ibid. An liceat lætari prærogatiua honoris, 39. ibid. Facultas diſpenſandi beneficia

com-

Digitized by Google

competit de iure Legatis à latere 40. 598.

Ordo textus, 1. Legati officium non expirat morte mittentis, 2. 599. Verum hoc eſt de omnibus Legatis, 3. ibid. Proconſules, & Præſides, qui eſſent, 4. ib. Legati cur ſimiles Proconſulibus, & Præſidibus, 4. ibid. Legati officium eſt ordinarium, 5. ibidem. Obijcitur contra hoc, 5. ibid. Opiniones variæ, 6. ibid. Legati propriè ſunt Ordinarij, 7. ibid. Diſcrimen inter cauſam principalem, & inſtrumentalem, 7. ib. Ordinarius eſt cauſa principalis, Delegatus inſtrumentalis, 7. 599.

Ordinarius eſt, qui datur cum generali commiſſione pro certo loco, 8. 600. Legati tanquam Ordinarij conferunt beneficia, 9. ibid. Legati facultas non eſt extraordinaria, 10. Legati ſunt Ordinarij ſuperinducti, ſed tamen connaturales, 11. ibid. Prouiſus à Legato non dicitur prouiſus authoritate Apoſtolica. 12. 600. Prouiſio facta è Legato, aliquando dicitur prouiſio Sedis Apoſtolicæ, 13. ibidem. Prouiſus à Legato ſolum impropriè dicitur prouiſus authoritate Apoſtolica, 14. 600. Clauſula (expulſis &c.) an excludat prouiſos à Legato, 15. 600. Legatorum officium quia ordinarium non expirat morte mittentis, 16. 601. Legatio non ceſſat 17. ibid. Etiam ſi Papa moriatur ante ingreſſum legati in Prouinciam, 18. 601. An Collegium Cardinalium Sede vacante poſſit reuocare Legatum, 19. ibid. Ad quem finem mittantur Legati, 20. ibid. Quæ poſſint facere legati quia Ordinarij, 21. ibid. Papa hic antiquum ius declarauit, 22. 601. Non eſt in textu extẽſio caſus ad caſum ex ratione legis ſed declaratio compræhenſionis caſus particulari ſub vniuerſali, 23. ib. Vbi ex ratione legis ad caſũ ſpecialẽ non eſt neceſſaria cõſequẽtia, nõ fit extẽſio legis, 23. 601.

Legati poſſunt reſeruare beneficia, & dare executores, 2. 602. Et poſſunt reſeruare beneficium primo vacaturum, quod ſpectat ad collationem talis. 3. ibid. Et beneficium quodquis infra mẽſem duxerit acceptandum, 4. 602. Non poſſunt reſeruare manualia, 5. ibid. Nec monocularia, 6. 602. Nec Canonicatum, vbi non eſt certus numerus Canonicatuum, & præbendarum, 7. ibid. Finita legatione ceſſant reſeruationes, quæ non ſunt ſortitæ effectum, 8. ib. Regula textus data Legatis a latere, 9. 603. Reſeruationes ſpeciales modo ſunt prohibitæ, 10. ibid. Reſeruatio cuiuslibet beneficij quocumque tempore vacãtis ceſſat finita legatione, 11. ibid. Finita legatione beneficium reſeruatum redit ad collationem Ordinarij, etiam ſi ſuccedat alius Legatus, 12. 603. Niſi reſeruatio facta fuerit auctoritate Apoſtolica, quia tunc collatio finita legatione ſpectat ad Papam, 13. ibid. Collatio facta antequam ceſſet legatio tenet, 14. ibid. Quæſtiones aliquæ non neceſſariæ, 15. ib. Pendente reſeruatione Legatus non poteſt aliud beneficium reſeruare vel in eadem Collegiata, vel cuius collatio ſpectet ad eundem collatorem, 16. ib. Hoc non habet locum in Eccleſia non collegiata. 17. 604. Quando pendeat reſeruatio, 18. ibidem. Legatus poteſt reuocare reſeruationem, 19. ibid. Legatus non poteſt promittere, & ſe obligare ad conferendum beneficium primo vacaturum, 20. 604. Legatus ſi beneficium reſeruatum pro vno alteri cõferat an debeat fieri mentio reſeruationis, 21. ibid. Si executores præuenerint non poteſt Legatus ſe intromittere, 22. ibid. Si beneficium actu vacans, & ſibi reſeruatum alicui promiſit, non poteſt Legatus reuocare, 23. ibid. Non poteſt Legatus ſimul reſeruare ſibi plura beneficia in eadem Collegiata, 24. ibid. Et reſeruatio eſt in totum nulla, 25. 604. In eadem Collegiata non poteſt Legatus ſibi ſimul plura beneficia reſeruare, etiam ſi Collatio ſpectet ad diuerſos, 26. ibid. Bene tamen in eadem Diœceſi, vel Ciuitate, 26. ibid. Legatus non poteſt ſibi ſimul reſeruare plura beneficia ſpectantia ad collationem eiuſdem, 27. 605. Etiam ſi collatio ſit illi propria, 28. ibid. Collatio in textu ſumitur propriè, 29. 30. 31. 605. Legatus finita priori reſeruatione aliud beneficium poteſt ſibi reſeruare, 32. ibid. An tunc debeat fieri mentio prioris reſeruationis, 33. ibid. Authoritas legationis diſtincta ab Apoſtolica, 34. ibid. Legatus apponit decretum irritans ligans etiam ignorantes, 35. ibid. Collatio facta ab Epiſcopo reſeruatione pendente non reconualeſcit finita legatione, 36. 605. Extincta gratia extincti executores, 37. 606 Quando finitur legatio, 38. ibid. Diſpoſitio extinctiua factorum non ſe extendit ad perfecta, 39. 606. Sub nomine Prælatorum veniunt Epiſcopi 40. ibid. Qualiter reſeruatione Prælati onerentur, 41. ibid. Irritum eſt, quidquid attentatum contra ſancita in hac Decretali, 42. 606.

Regula textus, 2. 606. Legatis à latere loquitur hæc conſtit, 3. ibid. Eccleſiæ nomine veniunt Prælaturæ, 4. ibid. Eccleſiæ Regularis nomine venit Prælatura illius, quocumque nomine vocetur, 5. ibid. Eccleſia collegiata vnde dignoſcatur, 6. ibid. Collegium requirit tres perſonas, ſed ſeruatur in vno num. 6. ib. Quid in dubio an Eccleſia ſit collegiata, 7. 607. Legatus Collegiatam habitu non poteſt reſeruare, 8. ibid. Poteſt ſi Collegium deletum, 9. 607. Et quid ſi Eccleſia ex ſolo priuilegio ſit collegiata, 10. ibid. Dignitates maiores æquales non poteſt reſeruare Legatus, 11. ibid. Duas dignitates maiores æquales non poteſt reſeruare Legatus, 12. 607. Si ſint electiuæ, & quale beneficium ſit electiuum, 13. 608. Eccleſias regulares etiam non electiuas non poteſt Legatus reſeruare, 14. ibid. Legatus Eccleſias Cathedrales non poteſt vnire, 15. ibid. Vnio venit ſub nomine ordinationis, 16. 608. Nec poteſt alterare Collegium, 17 608. Nec præfatas Eccleſias commendare, 18. 609. Poteſt admittere permutationes, 19. ibid. Non tamen ſupradicta beneficia conferre ſi ſint deuoluta, 20. 609. Leges non niſi ex prudenti deliberatione edendæ, 21. ibid. Mandatum non extenditur ad ſpecialia, 22. ib. Legatus non poteſt concedere facultatem ad reſignationes beneficiorũ, 23. ibid. Subiectum huius prohibitionis eſt Legatus à latere, 24. 609. In hoc caſu Legatus non poteſt per alium, quod poteſt per ſe ipſum, 25. ib. Legatus admittit reſignationes, 26. 609. Non tamen ſub conditione penſionis factas, 27. 610. Conſentit permutationibus, 28. 610. Nec Legatus nec alius Ordinarius poteſt concedere facultatem ad reſignationes, & collationes, 19. ib. Poteſt vni committere reſignationem, & iam vacante beneficio committere collationem, 30. 610. Epiſcopus poteſt dare facultatem Vicario ad reſignationes, 31. ib. Conceſſio ad reſignationes ſi ſit irrita reſignatio facta ex vi talis conceſſionis eſt irrita, 32. 610. Senſus illius propoſitionis, Prohibitio vno prohibetur id, per quod ad illud peruenitur, 33. ib. Quod Legatus non poſſit diſpenſare in decretis Conciliaribus, non habetur ex hoc textu, 34. 610. Deſtructo principali deſtructum manet, quod conſequitur, 35. ibidem. Legatus non poteſt conferre beneficia extra legationem, 36. 610. Dictio ex, & dictio ob. qui importent, 37. 611. Lex trahitur ad præterita pendentia negotia, 38. 611.

Collatio facta habenti beneficium nulla, ſi non ſit mentio beneficij, 1. 611. Cur hoc non ſit neceſſarium in Ordinarijs, 2. ibid. Et verificatur de Legatis omnibus, 3. ibid. Et in Delegato Legati, 4 ibid. Sed loquitur de beneficijs, 5. ibid. Mentio debet eſſe ſpecifica, 6. ibid. Et omnium qualitatum 7. ibid. Nulla eſt collatio ipſo iure, 8. ibid. Collatio facta motu proprio valida, 9. ibidem.

LEGITIMATVS.

An legitimatus poſt mortem patris acquirat hæreditatem apprehenſam ab agnatu, 23. 241. Quid ſi ſit legitimatus viuente patre, vel de patris conſenſu, 24. ibid. Quid de legitimato per ſubſequens matrimonium? 25. ibid. An talis legitimatus auferat primogenituram à legitimè nato, 25. ibid.

LESIO.

v. Pactum.

LEGISLATOR.

v. Lex.

Legiſlatores reſpiciunt quæ frequenter eueniunt, neque enim perpetuis legibus liganda eſt reſpublica ob raro accidentia, 20. 197.

LEX.

v. Ignorantia.

Legum mutatio non debet fieri niſi ex communi vtilitate, 9. 256. An lex noua imponens pro debito nouam cenſeatur abrogare pœnam antiquam, 26. 455. Lex lata ad comodum tertij non dat illi ius niſi ſit lata principaliter ad comodum illius, 2. & 3. 408. Lex data ad fauorem alicuius poteſt conſuetudine abrogari, 8. 409. Leges debere in dubio punctari, non eſt verum in odioſis, 26. 451.

Lex pœnalis ſi in exordio loquitur ſtrictius non debet interpretari in latiori ſenſu, ibid. Lex pœnalis non extenditur ad caſus diuerſos ex ſimilitudine rationis, 20. 450. Lex localis ſecundum aliquos non comprehendit eos qui ſunt in confinio. Sed hoc ex verbis legis diudicari debet, 21. & 22. 450. Lex trahitur ad præterita negotia pendentia, 37. 611. Leges non niſi ex prudenti deliberatione edendæ, 21 609. Vbi ex ratione legis ad caſum ſpecialem non eſt neceſſaria conſequentia, lex non extenditur, 23. 601.

Leges humanæ datæ ſub conditione alicuius facti accipiunt factum quod ſit in notitia hominum, 259. 584. Leges ciuiles qualiter obligent Clericos, 26. 546. Eccleſiaſtici legibus Ciuilibus non ligantur, 9. 542. Lex non trahitur ad præterita, 26 695. & 48. 261. Qualiter ſit verum illud axioma, tantum ſe extendit lex, quantum ſe extendit ratio legis, 95. 425. Quando tertius habet ius ex lege, non præſcribitur illud ius, niſi lege abrogata, 5. 408. De ſubſtantia legis non eſt ſcriptura, 26. 432. Lex pœnalis noua non ſemper relinquit validam pœnam antiquam, 25. 634. Pontificis eſt ſuas leges interpretari, 35. 624.

LEGIS EXTENSIO.

Opiniones, 26. & 27. 205. Lex eſt dictamen agendorum in Principe, 28. ibid. Lex tantum extenditur, quantum vult legiſlator, 28. 206 Vbi legiſlator vult legem extendi ad plures caſus, non exprimit vnum ſolum, 29. ibid. Finis actuum moralium duplex, remotus, & proximus à quo ſolo ſpecificantur, 30. ibid. Finis legis proximus nec legem excedit, nec exceditur, 31. 206. Lex non extenditur de perſona ad perſonam, 20. 614.

LEX, SEV STATVTVM POENALE.

Statutum pœnale dicitur ſententia, 34. 79. Sententia iuris, & hominis, 35. ibid. Differentia inter ſtatutum, & ſententia, 35. 80. Dantur leges, & ſtatuta quæ inferunt pœnam ipſo iure, 8. 38. Vt incurratur pœna huiuſmodi non eſt neceſſaria ſententia diſpoſitiua, ſed ſufficit declaratoria. ibid. Cenſuræ tamen incurruntur abſque alia ſententia, quamuis ad hoc, vt fideles teneantur vitare excommunicatum ſit neceſſaria declaratio, 9. 39.

LEGIS ABROGATIO, SEV DEROGATIO.

Conſtitutio eſt lex à Pontifice pro bono communi edita, 18. 9. Lex poſterior contraria priorem abrogat. 22. 9. Lex non derogat ſtatutis, & conſuetudinibus niſi caueatur in ipſa, 23. 10. Lex conſuetudinem generalem contrariam abrogat, 24. ibid. Conſuetudo contraria legem tollit, 26. ibid. Statuta particularia condere poſſunt communitates, & horum diſcrimen, 27. ibid. Si ſint priora legi generali ea non obſtante ſeruanda ſunt, 28. ibid. Statuta particularia quare ſint quid facti, 31. 10.

Lex iuſtè poteſt abrogari, n. 43 & 44. 12. Prudentia humana non niſi ſucceſſu temporum perficitur, 45. ibid. Materia legis humanæ mutabilis, 46. 13. Legulator ſimilis medico, & gubernatori nauis, 47. ibid. Princeps legem vel abrogare, vel corrigere poteſt, 48. 13. Lex formaliter, aut virtualiter abrogari poteſt, 49. 16. Non poteſt abrogari lex, quæ tranſijt in contractum, 50. ibid. Lex humana ad naturalem ſequitur per mutabilem conſequentiam, 51. ibid. Lex iuſta ſi fiat inutilis poteſt mutari, 52. ibidem.

Lex non poteſt abrogari ſine cauſa iuſta, 54. 14. Non ſufficit pro cauſa iuſta parua vtilitas, 55. ibid. Nouatio legum vitanda, 56. ibid. Lex continens iniquitatem manifeſtum, licet ſit de ſe abrogata, conuenienter abrogatur etiam à Principe, 57 14. Duplex cauſa abrogandi leges, 58. ibid. Lex poteſt priuatiuè & contrariè abrogari, 59. 15. Ad abrogandam legem priuatiuè minor cauſa ſufficit, 60. ibid. Inutilis multitudo legum, 61. 15. Sola facilitas ſeruandi legem non dat iuſtam cauſam illi derogandi, 61. ibid. Maior vtilitas eſt neceſſaria, vt lex poſitiuè abrogetur, 62. 15. Ad abolendam legem eſt neceſſaria cauſa perpetua, 63. 15.

Lex etiam citò poteſt abrogari, 64. ibid. In dubio cauſæ iuſtæ lex non abroganda, 65. ibid. Abrogatio pura legis ſine iuſta cauſa eſt valida, 66. ibid. Abrogatio legis ieiunij *ſine iuſta cauſa eſt* valida, 67. ibid. Abrogatio legis contrariè, *ſi fiat ſine iuſta* cauſa eſt inualida, 68. 16. Inferior ex commiſſione abrogans legem, nullitèr abrogat ſine iuſta cauſa, 69 ibid. An ſit neceſſaria cauſa iuſta ex parte abrogantis, 70. ibid. In his quæ ſunt iuris poſitiui diſpoſitio quantum ad valorem eſt remiſſa voluntati ſuperioris ſupremi, 72. ibid. Omnis lex ſi purè abrogaretur non obligaret, 73. ibid. Hæc abrogatio eſt impoſſibilis, 73. ibid. Iniuſta & inualida eſſet lex, quæ obſeruantiam omnis legis prohiberet, 74. ibid. In diſpenſationibus ſola Papæ voluntas eſt pro ratione, 74 ibid.

De ſubſtantia reuocationis legis eſt inſinuatio, 76 17. Lex quælibet eſt voluntas, ſeu dictamen Principis ſenſibiliter expreſſum, 77. ibid. Reuocatio non niſi inſinuata producit effectus, quos lex producit in ignorantes, 78. ibidem.

Qui legem condidit, & qui ei ſuccedit in officio poteſt legem abrogare, 80 17. Superior poteſt inferiorum leges reuocare, 81. ibid. Papa poteſt corrigere ius ciuile, 82. 18. Inferior ſuperiorum leges non poteſt corrigere, 83. ibid. Inferior nec pro ſuo territorio poteſt legi ſuperioris derogare, 85. ibidem. Epiſcopi ſacros Canones tenentur obſeruare, & tueri, 86. ibid. Non eſt eadem ratio de diſpenſatione, & abrogatione, 88. ibid. Epiſcopus non poteſt in iure communi diſpenſare, niſi in caſibus expreſſis, 89 19. Etiam laici poſſunt diſponere cõtra id, quod negatiuè eſt de iure communi. 91. ibid. Nec ciuiles Magiſtratus poſſunt contra ius ciuile aliquid ſtatuere, 92. ibid. Quomodo Epiſcopus poſſit abrogare legem ieiunij ortum habentem ex voto, 93. ibidem.

Ratio ad quæſtionem, 111. 23. Delegatus ad ferendam legem non poteſt legem abrogare, 112. ibidem. Niſi ſit delegatus abſolute ad gubernandum, cum poteſtate ferendi leges, 112. ibid. Ordinarius ſi de commiſſione Superioris legem ferat, poteſt illam abrogare, 113. ibid. Generalis Ord. Prædicatorum poteſt affiliationes Fratrum transferre, 113. ibidem.

Ordi-

Digitized by Google

Ordinatium decet ob reuerentiam non abrogare legem factam de mandato Papæ, 114. ibid. Ordinarius legem à ſe editam auctoritate Papæ non poteſt abrogare, 115. 16. Neque, ſi illi dicatur, facias etiam auctoritate noſtra, 115. 23.

Inferiorem non poſſe reuocare ſtatutum à ſuperiore confirmatum aliqui dixerunt, 94. 20. Alij diſtinguunt, 95. ibid. Confirmatio accidentalis non mutat naturam ſtatuti, nec facit illud irreuocabile, 96. ibidem. Statuto facto in fauorem aliorum, & confirmato à Superiore non poſſunt ſtatuentes renunciare, vel ad ius commune redire, 97. ibid. Statuentes non poſſe recedere à ſtatuto per Papam ad eorum fauorem confirmato aliqui dixerunt, 98 90. Statuentes à ſtatuto ad eorum fauorem facto, & à Papa confirmato poſſunt recedere, & ad ius antiquum redire, 99. 21. Statutum huiuſmodi cenſetur priuilegium, & huiuſmodi præceptum conſilium, ibid. Fauori ſuo poteſt quis renunciare, 16. ibid. Decreto irritanti poteſt renunciari, ſi continet priuatum fauorem, 110 21. Secus ſi ſit ad fauorem Eccleſiæ, 101. 16.

A ſtatuto non licet recedere, ſi id expreſsè ſit prohibitum, 102. 16. Statuentes, qui à ſtatuto receſſerunt, non poſſunt eo vti contra Papam, 103 21. Inferior ſtatutum à ſe conditum, & accidentali confirmatione confirmatum poteſt reuocare, 104. ibid. Niſi Pontifex addendo aliquid illud fecerit ſuum, 105. 21. Quid ſi Pontifex præcepit illud obſeruari, 106. 22. Quid ſi Pontifex addat pœnam, 107. ibid. Quid ſi Pontifex addat decretum irritans, 108. ibid. Reſolutio difficultatis, 109. ibid. Non obſtat, quod ſtatutum confirmatum à Papa dicatur Papale, 110. ibidem.

Quæ regulæ obſeruandæ, vt cognoſcatur ſi eſt derogatum legi, 116. 24. Lex ſolam ſibi contrariam abrogat, 116. ibidem. Sufficit contrarietas indirecta, 118. 16.

Quantum fieri poteſt legum contrarietas eſt vitanda, 122. 25. Legum mutatio odioſa, & ſtrictæ interpretationis, 123. ibid. Et tamen ſpectata cauſa fauorabilis eſse poteſt, 124. 16.

Ad vitandam contrarietatem non ſunt impropriianda verba, 125. 25. Attendi debet proprietas verborum legalis, non grammaticalis, 126. 25. Debet attendi, quod legiſlator alijs verbis vſus eſſet, ſi aliud voluiſſet, 127. ibid. Verba debent accipi ſecundum vſum, ibid. In dubio accipiendus ſenſus, qui excludat contrarietatem, ibid.

Ad hoc vt lex contraria deroget priori eſt in legiſlatore neceſſaria ſcientia contrarietatis, 128. 25. Vbi noua diſpoſitio ſit manifeſtè contraria priori non poteſt in Papa præſumi ignorantia contrarietatis huius, 129. 26. Ex ſola contrarietate poſterioris diſpoſitionis ad priorem non præſumitur in Papa actualis inconſideratio eiuſdem contrarietatis, 130. 26. Ex triplici cauſa poteſt adeſse hæc inconſideratio, ibidem. In Papa poteſt præſumi ignorantia facti, 131. ibid. Et quod ſit deceptus, & circumuentus, ibid. In Principe non præſumitur malum, 132. ibid. Delictum non præſumitur, ibid. Non eſt poſſibilis inconſideratio contrarietatis ad legem in Papa contra nouam legem diſponente, 132. ibid. Scientia, & conſenſus Papæ arguitur ex ſcientia Miniſtrorũ, 133. 26.

Importunitas precum non facit, quod reſcriptum Papæ ſit inualidum, 134. 27. Metus cadens in conſtantem virum non irritat diſpoſitionem Papæ, 136. 27. Præces non minuunt voluntarium, 137. ibid. Niſi per accidens, 137. ibid. Importunitas non inducit metum grauem nec reddit irritam gratiam, 138. ibid. Reſcriptum non debet præſumi ex importunitate obtentum, 139. 27. Ex importunitate non præſumitur inconſideratio contrarietatis ad legem, 140. 27.

Poſteriori diſpoſitioni ſcienter habitæ dare de inualiditate eſt inducere in legiſlatorem crimen, & infamiam, 141. 28. Ex non appoſitione derogatoriarum non debet præſumi falſitas, vel occupatio, 143. ibidem. Præſumptio huiuſmodi à iure reprobata eſt, ibid. Debet accipi interpretatio excluſiua delicti, 144. ibid. Falſitas debet probari, 144. ibid. Praxis derogatariarum introducta per accidens, 145. ibid. Intellectus cap. Ex parte de capell. Monach. 146. 29. Vbi noua diſpoſitio eſt manifeſtè contraria priori, defectus derogatoriarum non infert defectum voluntatis in Pontifice, 148. 29. Vbi noua diſpoſitio eſt contraria priori, & deeſt præſumptio ignorantiæ, & violentiæ, ſemper diſpoſitio poſterior derogat priori, 149. 29. Quod lex poſterior non deroget priori contrariæ, nec eſt ex defectu poteſtatis, nec ex defectu voluntatis, 150. 30.

Pontifex, ſeù Princeps noua lege priorem contrariam reuocat nulla facta eius mentione, 160. 32. Lex reſpectu legiſlatoris non eſt res puri facti, ſed eſt lex, & ius dirigens ſubditos, 162. ibid. Facti proprij poteſt Pontifex circumuentus obliuiſci, 163. 32. In cap. Ex parte de capell. Monac. non eſt ſermo de lege, 164. 32. Pontifex poſteriori conſtitutione etiam priorem extrauagantem abrogat, 165. ibid. Nullius conſtitutionis Apoſtolicæ poteſt præſumi ignorantia in Pontifice, 165. ibid. Intell. cap. Domino ſancto, diſt. 50. 165. ibid. Lex generalis non abrogat ſpeciale m, 166. ibid. Lex temporalis cõtraria ſuſpendit priorem, 167. 35. Lex iurata an poſſit abrogari, 168 ibid. Lex quæ tranſijt in contractum non abrogatur, 169. ibidem. Idem legiſlator poteſt legem ſuam abrogare, 170. 35.

An priorem ſibi contrariam munitam derogatorijs abroget, 172. 34. Pontifex ſe non ligat ſua lege, & quin poſſit eam reuocare, 175. ibidem.

Pontifex in materia communi tenetur in conſcientia ſeruare leges Pontificias, ſed non ex illa iure ethica, 176. & 177. ibidem. Et earum tranſgreſſio, non eſt culpa eiuſdem ſpeciei in Subditis, & in Principe, 178. 35. Et eſt culpa grauis ex ſuo genere, licet in Principe facilius excuſetur ex paruitate materiæ, 179. ibid. Per ſe ſucceſſor non tenetur ſeruare ſolemnitatem derogandi expreſsè legi habenti derogatorias, 180. ibidem.

Et tamen equum eſt non derogare his legibus, niſi facta earum mentione, 181. 35. Triplex inconſideratio poteſt præſumi, 183. 36. Ex omiſſione mentionis prioris legis non poteſt colligi defectus voluntatis illã abrogandi, 185. ibid. Lex poſterior contraria priorem habentem derogatorias ad futuras leges abrogat nulla facta eius mentione, 186. 36. Eadem eſt ratio legis, & ſtatuti, 188. ibid. Statutum ex iuſta cauſa præſumitur eſſe, 189. ibid. Ad hoc vt lex legem abroget ſufficit clauſula (etiamſi) &c. 190. ibid.

An per contrarium reſcriptum, aut priuilegium derogetur iuri communi non facta eius mentione, 196. 38. Differentia reſcripti, & priuilegij, 198. ibid. Supponi debet reſcriptum non eſſe ſubreptitium, & eſſe manifeſtè contrarium iuri, 199. 39. Motus proprius Pij Quinti, 200. ibid. Vbi reſcriptum venit ex ſignatura Papæ non eſt neceſſaria clauſula derogatoria ad derogandum Concil. Trid. 200. ibid. Priuilegium contrarium iuri illi derogat, nulla eius facta mentione, 201. & 202. ibid. Præſumi non poteſt priuilegium impetratum fuiſſe per occupationem, niſi aliunde conſtet, 203. 40. Importunitas non facit inuoluntatem, 204. ibidem.

Priuilegium ex certa ſcientia contrarium iuri tertij valet non facta eius mentione, 205. 40. Differentia iuris communis à priuato, 206. ibid. Reſcriptum contrarium iuri, ſi ſit ex certa ſcientia iuri derogat, 207. ibid. Sufficit ſcientia contrarietatis reſcripti ad legem, 208 ibid. Reſcriptum eſt ex certa ſcientia, ſi eſt manifeſtè iuri contrarium, 209. 41. Et ſi habet clauſulam

ex

ex certa ſcientia, 210. ibid. Et ſi præceſſit informatio Papæ, 211. 41. Et ſi ſit ſignatum manu Papæ, 212. 42. Et ſi ſit datum motu proprio, 213. ibidem. Et ſi ſit clauſula de plenitudine poteſtatis, 213. ibid.

Limitationes aliquæ excluduntur, 215. 216. 217. & 218. 42. Sed praxi confirmatur, 216. 217. & 218. ibidem. Pontifices antiqui nulla clauſula derogatoria vtebantur, 215. 216. & 217. 43. Clauſula non obſtantibus Conſtitutionibus primo poſita à Bonif. VIII. 218. ibid. Vbi lex habet derogatoriam neceſſarias eſſe derogatorias multi dicunt, 219. & ſeq. 43. Cum diſtinctione explicatur difficultas, 222. ibid. Non habet Papa vnde ſibi imputet, ſi omiſſit derogatorias, 223. ibid. Ad derogandum legi habenti derogatoriam non requiritur cauſa ſimpliciter maior, 224. 44. Cap. Nonnulli de Reſcript. & cap. vnic. de exceſs. Prægl. in 6. continent inſinuationem non legem, 225. ibidem. Intell. cap. Eam te de ætat. & qualit. 226. ibidem. Intell. cap. Ex parte de capell. Monachorũ, 227. ibid. Intell. cap. Reſcripta 25. quæſt. 2. 228. ibid. Intell. l. vlt. C. Si contra ius, 229. ibid. Princeps reſcribendo contra ius oſtendit ſe vti plenitudine poteſtatis, 230. ibid. An non præſcriptio cadat ſub priuilegio, 231. ibid. Sufficit derogatoria generalis, 232. 45.

An lex abrogans legem abroget ſtatutum ſibi conforme, 291. 58. Lex non derogat ſtatuto, quod addit ad ius commune, 294. ibid. Statutum non diſponens, niſi ex ratione communi, quod diſponit lex, tollitur per legem contrariam, ſecus ſi ex diuerſa ratione, 295. 296. 297. ibid. In dubio præſumendum, quod ſtatutum ſit conforme, 298. 59. Quid ſi ſtatutum ſit iuratum, 299. ibid. Inferior poſſet de nouo ſtatuere, 300. ibid. Lex trahit ad ſe ſtatutum, nõ è contra, 302 ibid. Diſpoſitio inferioris multiplicat vinculum ſecundum quid, 304. ibidem.

An lex abroget localem conſuetudinẽ non facta eius mentione, 306. 60. Lex tollit conſuetudinem generalem, 307. ibid. Conſuetudo generalis, quæ eſt totius diſtrictus legiſlatoris, 308. ibid. Lex non tollit ſpecialem conſuetudinem, 309. ibid. Niſi ſit conformis iuri communi, 310. ibid. An abrogatio conſuetudinis cauſet ſcandalum, 311. ibid. Lex tollit ſpecialem conſuetudinem, ſi ſit nota legiſlatori, 312. 61. Conſuetudo non tollitur, non facta eius mentione etiam ſi ſit contra bonum publicum, 312. ibid. Lex tollit conſuetudinem poſitam in corpore iuris, 312. ibid. Lex non tollit conſuetudinem ſpecialem, etiam ſi fiat reditus ad ius antiquum, 313. 61.

An lex deroget reſcriptis, & priuilegijs non facta eorum mentione, 314. 61. Lex derogat priuilegio inſerto in corpore iuris, 315. ibid. Concil. Trident. plures derogauit priuilegijs non facta mentione, 316 ibidem. In generali derogatione priuilegiorum non veniunt quæ ſunt in corpore iuris, 317. ibid. Duo requiruntur ad hoc, vt lex poſterior priorem reuocet, 318. 62. Lex generalis, & ſpecialis, 319. ibid. Lex ſpecialis derogat priuilegio inſerto in corpore iuris. Secus non inſerto, 320. & 321. ibid. Priuilegium priuilegio non derogat non facta eius mentione, 322. Niſi ſit ex certa ſcientia, 324. ibid. An reſcriptum ſit quid iuris, 323. ibid. Lex generalis non derogat priuilegio etiam inſerto in corpore iuris, 325. 63. Derogatoria generalis tollit priuilegia inſerta in corpore iuris, 326. 63.

Statutum factum in fauorem aliorum, quando poſſit tolli, 328. 63. Quando lex reuocans legem tollat effectus eius, 329. ibidem.

CONCILIARIS LEGIS ABROGATIO.

Papa eſt ſupra Concilium, 253. 50. Petro dictum fuit, Tibi dabo claues, &c. 254. ibid. Et paſce oues meas, 255. 50. Summa Papæ auctoritas in Cõcilio, 256. 51. Non tenetur ſtare determinationi Epiſcoporum ibid. Leges Concilij indigent confirmari à Papa, ibidem. In tantum ſunt leges, in quantum ſunt Pontificiæ, ibid. Papa non ligatur legibus Conciliorum, 257. 51. Tota plenitudo poteſtatis reſidet in Pontifice, 258. 51. Conciliaris lex maior extenſiue, ibidem. Conſtitutiones æditæ in Concilijs plerumque tribuuntur Papæ, 259. ibidem.

Ad derogandum Concil. Trid. non eſt neceſſaria clauſula derogatoria, 260. 51. Verba accipienda in propria ſignificatione, ibid. Indefinita æquipollet vniuerſali, 261. ibid. Clauſula non obſtantibus tollit contraria, ibid. Non probatur conciliarem legem habere derogatoriam ad futura, 262. 52. Vbi in Papa non præſumitur ignorantia eius diſpoſitio derogat priori contrariæ, 263. ibidem. Ex praxi Pontificum probatur derogatoriã ſpecificam ad concilia non eſſe neceſſariam 264 ibid. Ex decreto Conc. Calcedon. Monachi ſubiecti Epiſcop. ibid. Monachi exempti à S. Gregorio Papa, 265. ibid. Et ab alijs Pontificibus, 266. ibid. Et Fratres Ord. Præd. 267. 53. Alij exempti, non facta mentione alicuius Concilij, 268. ibid. Decimæ ſoluendæ ex decreto Concil. Lateranen. 269 ibid. Exemptio à decimis pro Ord. Prædic. 270. ibid. Et alijs Ordinibus, 271. ibidem. Et Militibus, &c. 272. 54.

Pontifices omiſerunt mentionem facere de Concilio Lateranen., quia id non fuit neceſſarium, 273. ibid. Non poteſt in Pontificibus præſumi ignorantia, aut inconſideratio, 274. ibid. Vbi derogatoriæ ſunt neceſſariæ etiam antiqui eis vſi ſunt, 275. ibid. Etiam poſt introductas derogatorias Pontifices non ſemper eis vſi ſunt, 276. ibid. Exemptio à quarta legatorum conceſſa ſine derogatoria, ibid. Praxis Pontificum oſtendit derogatorias non eſſe neceſſarias ad derogandum concilio, 277. ibid. Quando cœpit vſus derogandi conſtitutionibus *Apoſtolicis*, 278. ibid. Cauſa huius fuerunt controuerſiæ Iuriſtarum, 279. 55. Quando cœptum derogare Concilijs, 280. ibid. Cauſa huius eadem, ſcilicet, ad tollendas controuerſias Canoniſtarum, 281. ibid. Hic vſus non fuit continuus, 282. 56.

Dari poſſunt leges latæ extra Concilium magis immutabiles, 283. 56. Leges conciliares ad alias ſe habent, vt excedentes, & exceſſæ, 284. ibid. Practica Rotæ non omninò aliena à prima ſententia, 285. ibidem. Concordatur ſententia Rotæ cum prima ſententia, 286. 56. Per clauſulam (quibus omnibus) derogatur Concilio, 287. 57. Etiam ſi lex conciliaris habeat expreſſam derogatoriam, 288. ibid. Etiam ſi nec in genere fiat mentio concilij, 289. ibid. Imò ſufficit generaliſſima clauſula (Quibuſcumque, &c.) cum clauſula (Etiam ſi, &c.) 290. 58.

Nedum lex Concilij poſterior, ſed lex Pontificia contraria abrogat legem Conciliarem priorem non facta eius mentione, 192. & 193. 37. Confirmatur ex ſtylo Conc. Trid. 194. Textus cap. Nonnulli 28. de Reſcriptis non loquitur de legibus, 195. ibidem.

An reſcriptum deroget legi Conciliari non facta eius mentione, 253. 46. Opinio affirmans, 233. ibid. Opinio negans, 254. 46. Cap. Nonnulli 28. de reſcrip. continet legem non purè conciliarem, ſed habentem derogatoriam ad futuras diſpoſitiones, 235. ibidem. Cum legi conciliari de duabus dietis non poſſit derogari, niſi facta mentione eius, quia id expreſsè cauetur, ex hoc patet, quod alijs legibus derogari poteſt, 236. 47. Cap. Eam te de ætat. & qual. continet nouam legem, 237. ibid. Verbum inhibemus ſignificat præceptum ibidem. Textus ille intelligendus de literis non expreſsè contrarijs, 238. ibid. Et in omni caſu retorquetur contra arguentem, ibidem. Textus cap. Ex parte, de capell. Monac. conditionaliter diſponit, & ex eo probatur derogari Concilio nulla eius facta mentione, 239. ibid. Intell. cap. fin. de capell. Monach. 240. 48.

Ratio pro opinione præfata negante, 241. ibid. In legibus Concilij nullus inferior Papa diſpenſat, ibid. In legibus

Digitized by Google

bus Papæ nullus inferior diſpenſat, 244. ibidem. Concil. Triden. derogatur non facta eius mentione, 244. 48. Quodlibet Concilium patenter vult ſaluam eſſe Papæ authoritatem, 245. ibid. Motus Pij Quinti declarat ius antiquum, non verò continet nouum ius, & ſic iuris antiqui eſt, quod reſcriptum ſignatum manu Papæ deroget concilio non facta eius mentione, 246. 49. Talis eſt natura legis Conciliaris, vt ei ex cauſa iuſta derogetur per Papam, etiam non facta mentione eius, 249. ibid. Papa in derogando Concilio Trid. propria vtitur facultate, non verò ſibi tributa, 247 49. Nonniſi ex duplici capite poteſt imaginari, quod legi conciliari non derogetur, 248. ibid.

Conſtitutio conciliaris eſt Apoſtolica, & papalis, 249. ibid. Concilium, cui non præeſt Papa eſt conciliabulum 249 ibid Conſtitut. conciliares non habent vim, niſi ſint confirmatæ à Papa, 230. 49. Conciliorum praxis eſt petere confirmationem à Papa, ibid. Conciliares leges dici debent Apoſtolicæ, & Papales, ibidem. Epiſcopi in Cócilio ſunt iudices, 251. 49. Iuriſdictionem habent à Pontifice, ibid. Petrus eſt caput, per quem in alios iuriſdictio demanauit, 251. 50.

Quæ ſit neceſſitas, & vis derogatoriarum ad derogandum lege.

Derogatoriæ neceſſariæ ad tollendam præſumptionem inuoluntarij, 151. 30. & 330. 64. Derogatoriæ vtiles ad declarandá contrarietatem nouæ legis ad antiquam, 151. 30. Derogatoriæ mentem legiſlatoris explicant, 152 ibid. Ad tollendam præſumptionem violentiæ, vel metus derogatoriæ, nec ſunt neceſſariæ, nec vtiles, 153. ibid. Per ſe derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad tollendam præſumptionem inuoluntarij ex ignorantia, 154. 31. Per accidens derogatoriæ ſunt neceſſariæ ad tollendas lites ex Canoniſtarum opinionibus cauſam habentes, 155. ibid. Ex ſtylo apponendi derogatorias, ſi non ponantur non poteſt dari de inualiditate literarum, ſi ceſſat præſumptio ignorantiæ in Pontifice, 156. ibidem.

Clauſulæ derogatoriæ, 330. 65. Neceſſariæ ad tollendam præſumptionem ignorantiæ, ibid. Mentio de iure in genere] tollit præſumptionem ignorantiæ illius, 331. ibidem. Ius poteſt habere accidentariam firmitatem præter illam, quam habet per ſe, 332. ibidem.

Clauſula Quibuſcumque non obſtantibus, derogat contrarijs, 335. 65. Non derogat habentibus ſpecialem firmitatem, 336. ibid. Non excedit expreſſa in diſpoſitione, 337. ibid. Non ſupplet taciturnitatem, 338. ibid. An tollat ſubreptionem, 339. 66. An ferat diſpenſationem, 339. ibid. An tollat plura obſtacula, 340. ibid. Derogat iuri communi, 341. ibid. Vbi diſpoſitio eſt ex certa ſcientia derogat omnibus, 343. ibid. Derogat ſpecialibus, ſi adſit clauſula (Etiam ſi talia, &c.) 344. ibidem.

Quid de clauſula (Non obſtantibus conſtitutionibus, &c.) 345. ibidem.

Clauſula (Non obſtantibus priuilegijs neceſſaria) 346. 67. Diſcrimen inter clauſulam (Non obſtantibus conſtit. & non obſtantibus priuilegijs) 347. ibid. Clauſula, (Non obſtantibus priuilegijs) an comprehendat habentes derogatorias ad futura reſcripta, 348. ibidem. Omiſſio derogatoriarum non infert præſumptionem ignorantiæ antecedentia, 349. ibid. Ad derogandum priuilegio habenti fortiſſimas derogatorias, ſufficit clauſula (Etiam ſi, &c.) 349. ibid. Et ſufficit hæc alia, clauſula (Sub quacumque forma, &c.) 350. & 351. ibid. Fortiſſima clauſula, quæ ſignificat voluntatem diſponentis eſſe derogandi priori priuilegio, 351. ibid. Priuilegijs, quæ tranſierunt in contractum non derogatur ſine ſpeciali mentione, 352. 68. Nec quando infertur præiudicium tertio, 353. ibid. Per clauſulam, (Non obſtantibus, &c.) derogatur priuilegijs alias validis, 353. ibidem. Quid de priuilegijs datis ad pias cauſas, 353. ibid. Et de factis commiſerationis gratia, 355. ibid. Quid de priuilegijs conceſſis vniuerſitatibus, 356. 69. Quid de inſertis in corpore iuris, 357. ibid. Quid de conceſſis in Concilio generali, 358. ibid. Quid de oraculis viuæ vocis 359. ibidem. Pontifice diſponente ex certa ſcientia derogatur priuilegijs, 360. ibid. Non refert quacumque forma verborum Papa vtatur, 361. 70. Conſtitutiones Pontificiæ comprehendunt Regulares, 362. ibidem.

Clauſula, Non obſtantibus ſtatutis, eſt neceſſaria, 363. 70. Derogat ſtatutis beneficialibus, 364. ibid. Derogat ſtatutis requirentibus actu ſacerdotium, 365. ibidem. Mentionem ſpecialem requirunt ſtatuta confirmata, 366. ibidem.

Et ſtatuta iurata, 367. ibid. Fallit vbi ſolum eſt iurata reuerentia, & hæc adhibetur 368. ibid. Et vbi ſtatuto derogatur per legem, 369. ibid. Et vbi collatio reſpicit reſeruata, 370. 71. Non ſufficit, ſi derogatio ſit motu proprio, 371. ibid. Fallit quando prouidetur ſine fractione iuramenti, 372. ibid Mentio ſpecialis neceſſaria, vt tollat impedimenta dilatiua, 373. ibid. Quid vbi derogatur motu proprio? 364. ibid. Et quid vbi ſtatuta requirunt certam formam derogandi, 374. ibid. Quid in ſtatutis fundationis, 375. ibid. Quid in ſtatuto vbi ſit maior ratio, 376. ibid. Clauſula (Non obſtantibus pactis) 377. 71. Clauſula (Non obſtante conſuetudine) 378. Non derogat immemorabili, 379. 72 Niſi vbi ſit eadem ratio, 380. ibid Conſuetudo immemorabilis non tollitur per clauſulam (Non obſtante conſuetudine iurata, &c.) 381. ibid. Non derogatur conſuetudini iuratæ, &c. 383. ibid. Clauſula (Non obſtante præſcriptione) 383. ibid. Præſcriptioni malæ fidei etiam immemorabili derogatur, 384. ibidem.

LEX NATVRALIS.

Quæ naturalis ſunt iuris, non poſſunt omitti, & in his valet exceptio contra textes, 6 625.

LIBFRTINI.

v. Domicilium, v. Subditus.

LICENTIA.

v. Dimiſſoria.

Licentia non eſt neceſſaria ad id, quod eſt à iure conceſſum, 30. 456.

Licentia agendi intelligitur ſeruatis alias ſeruandis. 33. ib.

LITERÆ.

v. Auctoritas, v. Ceſſatio, v. Ordo, v. Reſcriptum.

LITIGANTES.

v. Delegatus, v. Iudex.

Litigantes poſſunt conueniri, licet agatur de delicto, 21 634.

LOCVS.

v. Cauſa, v. Delegati qualitates.

Iudicij locus qualis eſſe debeat, 12. 540. An locus ſit tutus eſt remiſſum conſcientiæ Iudicis, 8. ibidem. Loci ſeruatores qui eſſent, 8. 543. Quis ſit locus remotus, 113. 432.

M

MAIOR PARS.

IN Arbitris ſi ex tribus duo condemnent in decem, & vnus in quinque, valet ſententia plurium, 3. 708 Intelligitur hoc de maiori parte abſolutè, 5. 709. Hoc non procedit in patronis, 6. ibid. Etiam in alijs Iudicibus ſententia plurium præualet, 8. ibid. An numerus maior ſumatur etiam reſpectu abſentis, 8. ibid. Regula extenditur ad plures caſus, 9. ibid. Verificatur in quocumque numero, 10. ibid. Si tres Arbitri nó concordent, valet ſententia illius, qui damnauit in minori ſumma, 11. ibid. Hoc non verificatur ſi maior negatiuè exprimitur, 13. ibid. Nec adaptatur contractibus, 14. ibid. Conſentiens in maio-

maiorem partem conſentit in minorem, vt eſt pars maioris, 14. ibid.

Subſtituens aliquem, ſi decedat filius infra quartumdecimum annum, ſi ſubſtituit alium in caſu, quod filius decedat infra decem annos, non comprehendit niſi annos, qui à decimo currunt vſque ad quartum decimum, 15. 710. Qui damnat reum in decem, damnat illum in quinque, 16. ibid. Regula continet vim legis poſitiuæ, 17. ibid. Regula non ligat alios Iudices, nec omnes Arbitros, 17. ibid. Quid de æſtimatoribus valoris rei alicuius? 21. 710. Quid de Arbitris condemnantibus ad aliquid, & non abſoluentibus à reſiduo, 22. ibid. Teſtes concordes in toto probant partem, 23. ibid.

Plura alia in v. Teſtis.

MANDATVM.

v. Procurator.

Quod nam ſit mandatum generale, 9. 10. & 11. 496. Mandatum cum clauſula (& omnia alia) non ſe extendit ad maiora, 11. 496. Forma mandati ſeruanda, 49. 503. Mandatum pluribus modis impeditur, 17, 504. Mandatum Papæ non poteſt impediri, ibid. Mandatum non extenditur ad ſpecialia, 22 609 Mandatum quando expiret, 22. 664. Mandatum ad quæ ſe extendat. Vide ſummarium. pag. 668. Mandatum ſe extendit ad connexa. 80. 675.

MANIFESTARE.

Prælati non poſſunt inhibere ne ſubditi Inquiſitoribus ſtatum Eccleſiarum manifeſtent, 2. & ſeq. 625.

MARCELLINVS.

Incertum quod Marcellinus thus accenderit idolis, 30. 433.

MENDICANTES.

v. Pactum.

Qui ſint Mendicantes, 3. 656.

MENTIO.

v. Legis derogatio.

METVS.

v. Excommunicationis abſolutio, v. Pactum.

Quid ſit metus, & vis, 12. 693. Quis ſit metus grauis, 13 693 Metus reuerentialis non irritat pactum, 39. 646. Iuramentum metu extortum obligat, 30. 646.

MINOR.

v. Pactum.

MISSA.

v. Statutum.

MONASTERIVM.

Monaſteria in odioſis non veniunt ſub nomine Eccleſiarum; 8. 626.

MORA.

v. Renunciatio.

Etiam in termino iudiciali purgatur mora re integra. 31. 624.

MORS.

Mors ciuilis quando æquiparatur naturali, 19. & ſequen. 226. & 15. 442. Mors ſimpliciter ſtat pro naturali. 15. ibidem.

MOS.

v. Conſuetudo.

Quid ſit mos, & qualiter diſtinguatur à conſuetudine. 24. & 27. 330. Mos dicitur multipliciter, 23. & 26. ibid. Mos eſt quid iuris, nam eſt conſuetudo vetuſta, 21. ibid.

MOTVS PROPRIVS.

v. Optio.

Motus proprius poteſt probari per teſtes, 44. 261. Motus proprius non tollit defectum intentionis, 78. 421. Reſeruatio non tollit optionem ex eo quod fiat motu proprio, 72. 420.

MVNERA.

Delegatus non poteſt recipere munera, 114. 284. Iudicium gratis præſtandum. Datur gratis, quod non datur niſi recepto ſuſtentamento, 217. ibid. Iudex corruptus dicitur, ſi illi datur pro iuſta ſententia. 218. ibid. Nulla pars iudicij vendi debet, 220. ibid. Nullum munus poteſt delegatus accipere, 222. 285. Leuia in parua quantitate recipi poſſunt, 223. 285. Quid ſit conſumi poſſe paucis diebus, 224. ib. Leuia quare recipi poſſunt, 225. ibid. Sola data ex pura liberalitate recipi poſſunt, 226. ibid. Iudex recipit expenſas, ſi extra domicilium proficiſcitur, 227. ib. Si abſentia ſit neceſſaria, 228. 285. Expenſæ debent eſſe moderatæ, 229. ibid. Quid veniat nomine expenſarum, 230. 285. An ſub nomine expenſarum veniant damna, 231. 286. Vtraque pars tenetur ad expenſas, ſi iudex eſt impetratus de conſenſu vtriuſque, 232. ibid. Pro eo quod fit ex cauſa vnius partis expenſæ ab illa debentur, 233. ibid. Etiam ſi iudex ſit ab vna parte impetratus, expenſæ debentur ab vtraque, 234. ibid. Iudex iſte, non poteſt recipere ſportulas, 235. ibid. Ex ſola vtilitate cauſæ poteſt delegatus exire à proprio domo. 238 ibid Diſcrimen inter occaſionem & cauſam, 239. 287. A pauperibus non recipiuntur expenſæ, 240. ibid. Quis dicendus ſit pauper, 241. ibid.

Iudex non poteſt vendere iuſtam ſententiam, 375. 307. Iudex nec ſententiam iniuſtam poteſt vendere. ibid. Quodnam ſit hoc peccatum, 367. ibid. An munerum receptio ſit iure naturæ prohibita: DD. ſententiæ, 337. & 378. ibid. Receptio munerum per ſe non eſt occaſio mali, 379. 308. Qualiter receptio munerum ſit prohibita lege naturæ, 380. ibid. Si iudex recipit pro iuſta ſententia, tenetur ad reſtitutionem, 381. ibid. Quid ſi recipiat pro iniuſta ſententia, 382. ibid. Munera de iure naturæ non ſunt reſtituenda, 383. ibid. Iudices non poſſunt recipere munera, 385. 309. Niſi finito officio, 386. ib. Iudex non habens ſalarium, quomodo poteſt recipere munera, 387. ibid. Iudex poteſt recipere ab amicis, & conſanguineis, 388. ibid. Iudex ab amicis quamcumque poteſt recipere quantitatem, 389. ibid. Poteſt recipere eſculenta, 390. ibid. In dubio legis ciuilis, etiam in ciuili foro ſtatur iuri Canonico, ibid. Etiam Ordinarius poteſt recipere eſculenta, 39[illegible]. 310. Non poſſunt recipi, niſi à ſponte dantibus, 392. ibid. Et in parua quantitate: quæ ſit moderata quantitas, 393. & 394. ibid. Nec frequenter ab eodem, ib. Dona parua repetita, animum mutant, 395. ibid. Non poteſt determinari ſumma annua ſecũdum quam parua munera accipi poſſint. ibid. Nec officialibus, & alijs miniſtris licet recipere munera, 396. ibid. Eccleſiaſticis vnde prohibitum ſit recipere munera, 398 311 Xenia in parua quantitate recipere poſſunt. Præterea nihil. 399. 312. Xenia ſolita, nec prohibita ex vi Conſtit. Sanctiſſimi D. N. Alex. VII. 400. ibid.

Munera recipi poſſunt ſub alio titulo amicitiæ, vel conſanguinitatis [illegible] 312. Obligatio ad reſtituendum eſt medicina [illegible] remedium, 406. 313. Si non eſſet obligatio reſ[illegible]di in conſcientia, leges prohibentes munera par[illegible]a prodeſſent, ibid. Decretalis iſta obligat ad reſtituendum in conſcientia, 407. ibid, Conſtitutio de datis, & acceptis obligat ad reſtituendum in conſcientia, 408. ibid. Faciliſſimè adeſt obligatio reſtituendi ex lege naturali, 409. ibid. An liceat dare munera ad redimendam vexationem, 410. ibid. Non licet muneribus attrahere iudicem, vt det ſententiam ad fauorem, &c. 412. ibid. In terminis conſtit. de datis, & acceptis, non licet dare ad redimendam vexationem, 414. 314 Dare ad redimendam vexationem periculoſum, 415. ib. Iudex recipiens, quod datur ad redimendam vexationem,

Digitized by Google

ſationem, tenetur reſtituere, 416. 354. An liceat dare concubinæ iudicis, vt faueat apud iudicem. 417. ibid. Aſſeſſor, & Notarius, ex vi huiur decretalis non prohibentur recipere munera, 418. ib:

N

NEGLIGENTIA.

AN quando negligētia eſt peccatum veniale factum contra legem ſit mortale, x97. 513. Vbi qui regit ſit negligens, poteſt illi dari coadiutor, 1. 450. Negligentia opponitur ſolicitudini, 7. 444. Negligentia eſt per ſe peccatum, & diſtinguitur à pigritia, 8. ibid. Negligentia impropriè eſt omiſſio, 9. ibid. Negligentia ſimpliciter pro quo ſtet, 10. ib. In duplici caſu eſt peccatum mortale, 12. 445. Quæ ſit negligentia formalis, 13. ibid. Negligentia & delictum aliquando æquiparantur, 15. 445.

NEGOTIVM.

v. Procurator.

Negotium multipliciter dictum: cauſa ciuilis eſt negotium, 4. 674.

NOMEN.

Nomen generis propriè ſumptum aliquando tribuitur ſpeciei, 29. 258. Nomina inculcata quid operentur, 16. 657. Nomen certæ qualitatis maſculini generis non comprehendit fœminas. 17. 545.

NOTARIVS.

Notarius neceſſarius, 317. 297. Notarij fidelitas, 318. ibid. Notarij plures ad idem aſſumi poſſunt, 319. ibid. Notarij iuſtitia, vt non conficiat inſtrumenta falſa, 320. 298. Et quod non exigat vltra pretium taxatum, 321. ibid. Notarius à Iudice Eccleſiaſtico poteſt priuari. 323. ibid. Delictum exigendi vltra metas eſt quaſi delictum concuſſionis, 323. 298. Iudicis eſt moderari expenſas ſcripturarum iuridicarum; & qualiter, 324. ibid. Delegati iuriſdictio ſe extendit vltra perſonas nominatas in reſpto, ad Aſſeſſorem, Notarios, Teſtes, Aduocatos, Procuratores, vt ſalarium eorum moderetur, 325. 298. Salaria Notariorum taxata, ibid. Illicitum eſt delegatis iſtis participare in lucro cum Aſſeſſore, & Notarijs, 326. ibid.

NOTORIVM.

v. Conſeruator.

Notorium iudici' non eſt probandum, 201. 574. Notorium populo & non Iudici eſt prius probandum, 202. & 203. 574. Sufficit extraiudicialis probatio notorij ad ordinandum iudicium, 204. 575. Ad condemnandum eſt neceſſaria probatio notorij cōcludens. 205. 575. Notorium qualiter probatur, 208. & 209. 576. Notorium eſt allegandum, 210. ibidem. Vbi in caſu notorij eſt neceſſarius ordo iuris ſufficit ſummarius. 213. 577. In notorio quando detur appellatio, 214. 577.

NOXA.

An ſignificet præiudicium, & culpam, 11. 256.

NVLLITAS.

Nullitas iuris communior eſt, quam nullitas ipſo iure, 13. 183.

NVTRIX.

Quando non peccet habendo filium in lecto, 131. 99.

O

OBLIGATIO.

NOn eſt obligatio ad factum niſi vt commodè fiat, 22. 634.

OBLIVIO.

v. Negligentia.

ODIVM.

Odioſa debent reſtringi. 50. 225.

OFFICIALIS.

v. Vicarius.

Officialis nomen dicitur tam de Vicario generali, quam de Foraneo. 7. 403. Officiales Foranei ſunt delegati, 23. 221. Ex pluralitate officialium non ſequitur eſſe diuerſa conciſtoria, 24. ibid.

OFFICIVM.

v. Beneficium.

Electus ad plura officia habet optionem, ſed ſi conſenſit vni non poteſt variare, 18. 232. Et quid ſi electio vnius ſit facta per Procuratorem, ibid. In officijs publicis auctoritate priuatis vnuſquiſq. habet adminiſtrationem in ſolidum, 40. 682.

OFFICIVM DIVINVM.

Clericus non recitans officium diuinum quando teneatur ad reſtitutionem, 325. 21.

OMISSIO.

Omiſſio mala ſiue commiſſio ſequens ad ſomnum vel ebrietatem debet explicari in confeſſione quando eſt peccatum, 161. 463. Omiſſio adiſcendi quando ſit peccatum, 193. 112.

OPINIO.

v. Ignorantia.

Non licet ſine examine ſequi opinionem probabilem, 282. 164. Multæ opiniones per principia intrinſeca ſunt improbabiles, 283. ibid. Opinio aliquando ſumitur pro ſententia, 28. 5. Iudex in iudicando an debeat ſequi opinionem communem, 29. 6. Opinionum multitudo an ſit ſufficiens ad excludendum errorem craſſum, 255. 117.

OPTANDI CONSVETVDO.

Reſcriptum Apoſtolicum quando non impediat optandi conſuetudinem, 1. 410. Conſuetudo poteſt nouam formam inducere in prouiſionib. beneficiorum. 2. 410. Non omnis conſuetudo optandi eſt præter ius. 9. 411. Conſuetudo in facultatiuis non tollitur per non vſum, 10. 611.

Conſuetudo optandi non tollitur per non vſum, 10. 411. Qualiter conſuetudo non tollitur per non vſum explicatur, 11. ibid. Ad abrogandam conſuetudinē, quæ non eſt contrarius, ſufficiunt 10. anni, 12. 412. In commodorum diſtributione prærogatiua antiquitatis eſt, 14. 412. Conſuetudo vt antiquiores optent, eſt fundata in æquitatæ, 15. ibid. In optione non fit mutatio ſtatus, ſed aſcenditur de gradu ad gradum, 16. ibid. Optare competit antiquioribus; 17. ibid. Antiquioribus non ætate, ſed receptione, & poſſeſſione, 18. ibid. Præualet antiquior poſſeſſione antiquiori fundatione Canonicatus, 19. ibid. An præualeat antiquior receptione, ſi de nouo permutauit Canonicatum, 20. ibid. Conſuetudine poteſt introduci vt receptione antiquior non optet, 21. 413. Inter Card. aliquando Diaconus optat titulum Epiſcopatus. ibidem.

Gradatim fit optio, 22. 413. Inæqualitas præbendarum non reprobata, 23. ibidem. Minores præbendas poſſe optari affirmatur, 24. ibid. Poteſt dari conſuetudo, vt minores tantum optentur. 25. ibidem. Poteſt conſuetudine introduci. vt optetur præbenda non vacans, 26. 414. Abſentes per Procuratorem poſſunt optare, 27. ibid. Cardinales præſentes ſolum optant, 27. ibid. Optio dicitur multipliciter, 28, ibid. Quid ſit optio, 29. ibid. Optio, conſuetudine, vel ſtatuto introducta, 30. ibid. Optio non poteſt habere locum in omni Eccleſia, 31 ibid. Præbendalia diuerſimodè annexa beneficio, 32. ibid. Aliqua annexa perpetuo certo beneficio, 32. 414. Alia annexa in communi Capitulo, 33. 415.

Præbenda eſt nomen analogum, 34. 415. Præbenda vt dicit ius habendi temporale eſt ſemper ius ſpirituale, 34. ibid. Ius habendi præbendalia, & conueniClericis de iure diuino, & eſt ius ſpirituale, 35. ib. Hoc ius quantum ad determinationem ex lege poſitiua, 36. ibid. Non tamen ſunt duo iura, ſed vnum proueniens, quantum ad ſubſtantiam à lege diuina,

Digitized by Google

& quantum ad determinationem ex lege poſitiua, 36. ibid. Hoc ius diſtinguitur, & veluti ſpecificè, & numeraliter, 37. 415. Optans ſemper acquirit nouam præbendam, & nouum ius, 38. ibid. Et hoc ius eſt ſpirituale, 39. ibid. In optione aliquando optatur nouus titulus, & aliquando non, 40. 416. In duplici caſu in optione acquiritur nouus titulus, 41. ibid. Diſtinctio præbendæ in ſpiritualem, & temporalem reijcitur, 42. ibid. Præbenda perpetua, & temporalis, 42. ibid. Hoc explicatur. 43. ibidem. Male dictum ab aliquibus, quod in optione non acquiratur nouum ius ſpirituale, 44. ibid. Bene dictum ab alijs, quod in his præbendis, non acquiritur nouus titulus, 45. ibid. Optio aliquando eſt contra ius, & aliquando præter ius, 46. ibid.

Conſuetudo optandi aliquando præſcribitur ſpatio 40. annorum, & aliquando ſpacto annor. 10. 48. 417. Qui ſunt de Capitulo habent ius ad rem reſpectu præbendarum, vt optent illas, toties quoties vacant, 49. ibid. Præbenda alteri debita non poteſt optari, 50. ibid. Per expectatiuam non tollitur optio, 51. ibid. In dubio Papa non cenſetur tollere conſuetudinem, aut ius tertij, 52. ibid. Niſi Papa deroget, conſuetudini. Sed circa hoc variæ ſunt ſententiæ. 53. ibid. Vbi mandatum Papæ eſt contrarium conſuetudini ad illi derogandum ſufficit clauſula non obſtante &c. 54. ibid. Præbenda dimiſſa ab optante vacat, 55. 458. Si optans non aſſequitur optatam reddit ad dimiſſam, 56. ibid. Aliquando ſub nomine præbendæ venit Canonicatus &c. 56. ibid. Groſſi fructus Canonici morientis in curia, non poſſunt optari, 56. ibid.

An detur caſus, in quo beneficium vacans in curia optari poſſit, 58. 458. Aequum eſt aliquando leges aliorum ius arctare, 59. ibid. Infra 20. dies eſt obtandum. Et multa de hoc puncto, 60. ibid. Præbendæ reſeruatæ non poſſunt optari, 62. 419. Reſeruatio generalis, & ſpecialis: & aſſertio habet locum in vtraque, 63. ibid. Præbendæ vacantes in curia optari non poſſunt, 64. ibidem, Etiam ſi de illis prouideat delegatus. 65. ibid. Idem eſt præbendam vacare in Curia, & apud Sedem Apoſtolicam 66 419.

Optio locum non habet in alijs beneficijs reſeruatis, 67. 419. Reſeruatio generalis, & ſpecialis explicatur in alio ſenſu, 68. ibid. Reſeruatio per ſe præciſe non tollit optionem, 71. 420. Reſeruatio non tollit optionem ex eo præciſè, quod fiat motus proprio, 72. 420. Reſeruatio certi beneficij ad inſtantiam certæ perſonæ tollit optionem, ſi ſit ex certa ſcientia, vel adſint clauſulæ derogatoriæ generales, 74. ibidem. Idem dicitur de reſeruatione facta motu proprio ad fauorem certæ perſonæ, 75. ibid. Reſeruatio beneficij iam vacantis, vt valeat debet derogare regulæ de iure quæſito, 77. ibid. Idem dicitur de reſeruatione certi beneficij abſolutè, 77. 421. Explicatur qualiter intelligatur, quod reſeruatio de certo beneficio facta motu proprio tollit optionem, 78. 421.

Deuolutio collationis beneficiorum ad Papem non tollit optionem 79 421. Quatuor modis Papa confert beneficia, 79. 421. Quando confert ex plenitudine poteſtatis an tollat optionem, 79 ibid. Qualiter valeat conſuetudo optandi reſeruata, 80. 421. Reſeruationem non tollere, quin poſſint optari præſtimonia non vnita perpetuo præbendis alij affirmant, alij negant, 81. 82. 421. Affirmatiua ſententia non caret difficultate, 82. 422. Et ſeruandus eſt ſtylus Curiæ 83. ibid. Non dantur præbendæ ſimpliciter ſeparatæ, 83. ibid. In beneficijs reſignatis, aut permutatis in Curia non cadit optio, 84. ibid. Quando in reſignatione, & permutatione facta coram Ordinario locum haberi poſſit optio, 85. ibid. Quid ſi reſignatio fiat coram Legato, 86. ibid. Quid in iuris patronatu, 87. 423.

Omnes de Collegio optare poſſunt, ſi hoc illis tribuit cõſuetudo, ſtatutum, vel priuilegium, 88. 424. Multi abſentes verè dicuntur fictione iuris præſentes, 89. 424. Conſuetudo præter ius extenditur ſecundũ aliquos de caſu vero ad fictum, 90. 424. Abſentes ex iuſta cauſa habentur pro præſentibus de iure quantum ad percipiendum fructus beneficiorum, 90. ibid. Ius optandi dicitur fructus beneficij, 90. ibid. Si cõſuetudo expreſsè excludit fictos præſentes, illi obtare non poſſunt, 91. 424. Quando conſuetudo optandi eſt contra ius, non ſe extendit ad caſum fictum, 92. ibid. Conſuetudo contra ius non extenditur ad caſum fictum ex identitate rationis, 93. 424. Præſentes veri, & ficti non æquiparantur in iure optandi, 94. 425. Ius optandi non eſt propriè fructus beneficij, 94. 425, Sub motiuo legis alia continentur per neceſſariam conſequentiam, & alia per contingentem, 95. ibid. Conſuetudo vt ſoli præſentes obtent, non ſe extendit ad fictè præſentes, 96. ibid. Abſentes optare poſſunt, niſi ſit conſuetudo in contrarium, 97. ibid. An abſentes ſine licentia optare poſſint, 98. ibid. Pœnitentiarium poſſe optare, quidam dicent, 99. 425. Oppoſitum eſt verum, 100. 426. Idem dicitur de Theologo, 101. 426. Pœnitentiaria, & Theologalis non poſſunt optari, 102 426. Pœnitentiarius poteſt optare portionem ſeparabilem, 103. 426. Coadiutus poteſt obtare, 104. 426. Vbi non optatur nouus titulus præbenda optata ſubrogatur in locum dimiſſæ, 105. ibid. Vbi optatur nouus titulus, præbenda dimiſſa eſt, in qua ſuccedet coadiutor, 106. ibidem. Coadiutus retento Canonicatu ſi optet dignitatem coadiutor ſuccedit in Canonicatu, 107. ibid. Coadiutor non ſuccedit in bonis ſeparatis à Canonicatu, 107. 426. Si beneficium coadiuti vacet per obitum præbenda illius non poteſt optari, 108. ibid. Coadiutor non poteſt obtare, 109. ibid. Quid ſi coadiutus obtare nollit, 109 426.

Habens beneficium reſeruatum poteſt obtare, 110. 427. Præbenda de nouo optata an ſit reſeruata, 111. 427. Beneficium de nouo optatum non ſit reſeruatum, 112. ibid. Habens penſionem poteſt obtare, 115. 427. Penſionem tenetur ſoluere, qui poſſidet beneficium dimiſſum, 113. ibid. Qui optat retinendo beneficium tenetur ſoluere penſionem, 114 ibidem. Quid ſi penſio poſita fuerit ſuper fructibus beneficij, & præbendæ, ibid.

Excommunicatus poteſt aliquando optare, 115. 116. 427. Et quid de irregulari, 117. 428. Quid de eo, qui obtento beneficio factus eſt cæcus, 118. ibidem, Clericus in ſacris quando poſſit optare, 120. 428. An habens Canonicatum ſub lite poſſit obtare 121. ibid. An qui habet dignitatem minorem poſſit optare maiorem, 122. 428. In materia optionis attendi debet conſuetudo, 123. 428.

ORDINARIVS.

v. Capitulum, v. Conſeruator, v. Epiſcopus, v. Conſeruatio.

Ordinariorum nomine veniunt Epiſcopi. 48. Etiam Papa eſt Ordinarius, & ſub hoc nomine comprehenditur, 49. & 354. 14. Nedum Epiſcopi, ſed etiam Prælati inferiores, Abbates, Prælati Regulares ſunt Ordinarij, ibid. Nec Plebani, nec alij ſimiles ſunt Ordinarij, ſed illi ſoli, qui habent iuriſdictionem in vtroque foro. 51. ibid. Plebani, & Parochi non poſſunt excommunicare.

Ordinarij in quolibet loco ſuæ Diœceſis cauſas poſſunt audire, 11. 540. Ordinarius eſt, qui datur cum generali commiſſione pro certo loco, 8 600. Sub nomine ordinarij veniunt Abbates inſtitutionem, & deſti-

Digitized by Google

& deſtitutionem habentes, 7. 621. Ordinarij ab habentibus plura beneficia diſpenſationem petere poſſunt, 5 620. Ordinarij imponendo ceſſationem non ſubduntur legi cap. 8. de off. ordinarij, 4 632. Sub nomine Ordinarij venit etiam Papa, 354. 141,

O R D O.

v. Beneficium, v. Domicilium, v. Epiſcopus, v. Subditus.

Ordinari non poſſunt Vltramontani ab Epiſcopis Italiæ, niſi &c. 1. 447. Conſtitutio Vrbani VIII. 2. ibid. Excommunicatus fit irregularis ſi recipiat ordines, 7. 448. In hac irregularitate non diſpenſat Epiſcopus, niſi in terminis Conc. Trid. 7. ibidem. Excommunicatio lata ab Epiſcopo ante ordinationem non eſt latæ ſententiæ, 8. ibid. Excommunicatus minori excommunicatione non poteſt ordinari, non fit tamen irregularis ſi celebret, 9. ibid. Apoſtatæ non poſſunt ordinari, licet de iure communi non ſint excommunicati, 10. ibid. Irregularis non poteſt ordinari: non tamen ſi ordinetur incurrit nouam irregularitatem, 11. ibidem.

Nec minores ordines ab Vltramontanis ſucipi poterunt in Italia non ſeruata ſaltem forma Cõſtitutionis Vrbani VIII. 12. ibidem. Ordinandi examinandi in patria, 13. ibid. An præſumatur notitia qualitatum perſonarum eiuſdem patriæ, 14. ibid. Vltramontanus Epiſcopus in Italia comprehenditur ſub his conſtit. non vero Italus, vel alius Epiſcopus extra Italiam, 19. ibid. Lex localis pœnalis, ſecundum aliquos non comprehendit eos, qui ſunt in confinio. 21. ibid. Conſtitutio Vrbani VIII. comprehendit omnes, qui ſunt oriundi extra Italiam, 22. 448. In dubio an locus ſit intra, vel extra intelligi debet in hac decretali vt ſit intra, 23. 449. Conſtitutio Vrbani ſe extendit ad Orientales, & omnes extra Italiam, 24. ibid. Vltramontanus domicilio Italus non comprehenditur ſub hac lege, 24. ibid. Nec Italus prohibetur ordinari extra Italiam, 25. ibid. Exterus nec ad primam tonſuram poteſt promoueri forma Conſtitutio Vrbani VIII. non ſeruata, 26. 449.

Sufficit ordinandum habere literas ab Ordinario domicilij, 27. ibid. Litteræ, quas deferre debent Vltramontani, quales eſſe debeant, 28. ibid. Litteris Epiſcopi etiam delatis ab eo, ad cuius fauorem datæ ſunt, creditur, 29. ibid. Ferentem litteras eſſe illum, de quo litteræ cantant, præſumitur, 29. ibid. Quales debeant eſſe hæ litteræ ex Conſtitutione Vrbani VIII. 30. 450. Suſpenſio iſta indiſpenſabilis, 31. 450. Et ſuſpenſus celebrans fit irregularis, 32. ibid. Et eam incurrunt etiam, qui alias ſunt idonei, 33. ibidem. Et etiam maioribus pœnis puniri debent. 34 ibid. Epiſcopi autem delinquentes, qua pœna puniantur, 35. ibid. Pœnitentiarij Papæ ex vi huius textus non diſpenſant in hac ſuſpenſione, 36. 450.

Ordinari non poteſt clericus alienæ Parochiæ, 2. 453. Decretum Concil. Trid. 3. 453. Nullus poteſt alienum ſubditum ſine licentia ordinare, 4. ibid. Nec illi tonſuram conferre, 5. ibid. Diœceſis dicitur parochia Epiſcopi, 6. ibid. Illa aliena parochia, quæ non eſt ſua, 7. ibid. Superioris ordinandorum etiam Regularis, licentia neceſſaria, 8. ibid. De hac licentia conſtare debet per ſcripturam, 9. ibidem. A cenſura huius textus excuſat ignorantia craſſa, 10. 453. A ſuſpenſione lata per Concil. Trid. non excuſat ignorantia craſſa, 17. 454. Ex vi textus non eſt prohibitum conferri primam tonſuram, 18. ibid.

An Epiſcopus delinquens ſit ſuſpenſus à collatione omnium ordinum, 21. 455. Intell. cap. vel ſi compos de temp. ordin. 22. ibid. Intellectus leg. ſi qui indignus, ff. de ſent. 23. ibidem. An contra ordinantem alienum ſubditum antiquitus fuerit impoſita pœna, 24. 455. Cap. nullum 9. q. 2. deſumptum ex Conciliabulo Arianorum, 25. ibid. An lex imponens nouam pœnam abroget priorem, 26. ibid. Ordinati ab alieno Epiſcopo ſunt ipſo iure ſuſpenſi, 27. 456. Difficile, quod hæc ſuſpenſio Epiſcopi ſit manifeſta, 29. ibidem. Licentia non eſt neceſſaria ad id quod eſt à iure conceſſum, 30. 456. Libertatem habet, qui non indiget licentia, 30. ibid. Subditi ſuſpenſi Epiſcopi hoc caſu à vicinis etiam Archiepiſcopo ordinari poſſunt, 31. ibidem. Vicini Epiſcopi quando non poſſint ordinare ſubditos Epiſcopi ſuſpenſi, 32. ibid. Licentiæ agendi intelliguntur ſeruatis alias ſeruãdis, 34. ibid. Cum huiuſmodi ordinatis ſuſpenſis diſpenſat proprius Epiſcopus, 35. 456.

Superior ſine cuius licentia non poſſunt ordines conferri eſt Epiſcopus originis, vel beneficij, vel domicilij, 2. 457. Nulli licet alienum ſubditum ordinare, 3. ibid. Tres modi ſubiectionis, 5. 457. De licentia Papæ vnuſquiſque poteſt ordinari, 6. ibidem.

Infans valide ordinatur, 21, 482. Neque ad hoc eſt neceſſarius parentum conſenſus, 12. ibidem. Epiſcopatus vſum rationis præſupponit, 13. ibid. Epiſcopus in conſecratione vouet, 14. ibid. Amens non perpetuus non ordinatur validè, 15. ibid. De præcepto eſt infantem non promoueri, 16. ibid. Ante ſeptenium completum non poteſt aliquis tonſurari, 17. ibid. Ætas, quæ neceſſaria ad minores ordines, 18. ibid. Rarius ante nouem, vel decem annos dari poſſunt minores, 19 482. Ætas neceſſaria ad Ordines maiores, 20. 482.

Illiterati validè ordinantur, 21. 483. Illiterati penitus non poſſunt tonſura initiari, ibid. Illiterati penitus an ſint irregulares, 22. ibid. Epiſcopus non diſpenſat cum penitus illiterato, 23. ibid. Penitus illiteratus eſt, qui neſcit legere, & ſcribere in vernacula lingua, 24. ibid. Illiteratura comparatiue eſt accipienda. Et illiteratus dicitur, qui caret ſcientia ad officium neceſſaria, 25. ibidem.

P

P A C T V M.

v. Renuntiatio.

PActum de non manifeſtanda ſuperioribus veritate eſt nullum, 8. 626.

Pactum Regularium cum parochis circa ſepulturam, 2. 640. Conuentio Eccleſiæ cum ſæculari pro conceſſione ſepulturæ, 3. ibid. Et ſæcularis cum ſæculari, 4. ibid. Et Eccleſiæ cum Eccleſia, 5. 641. Quodnam pactum poſſit iniri à Regularibus cum parochis, 6. ibidem. Regulares poſſunt ſe obligare ad non recipiendum aliquos ad ſepulturam, 7. ibid. Quid ſi fiat pactum non recipiendi aliquos ad ſepulturam cum præiudicio parochialis, 8. ibidem. Idem ſi pactum fiat inter ſæculares, 9. ibid. Pactum huiuſmodi perpetuum, 10. ibid. Priuilegium non tollit pactum præcedens, 11. ibid. Per pactum renunciatur priuilegio, 12. ibid. Pactum initum ad fauorem Eccleſiæ perpetuum, 15. 642.

Pacta Mendicantium, 2. 655. Qui Mendicantes, 3. ibid. Regula textus non comprehendit non Mendican. 4. 656. Cõprehenduntur pacta inita cum laicis, 5. ibid. Licentia ſuperiorum eſt neceſſaria ex alijs legibus, 6. ibid. Comprehenduntur pacta de quacumque re honeſta, 7. ibid. Pacta debent eſſe facta à prælatis localibus de Conuentuum conſilio, & aſſenſu, 8. 656. Valida non obſtante defectu licentiæ ſuperiorum, 9. ibidem. Hæc conſtitutio nouum ius inducit, 10. ibid. Priuilegia moderniora Regularium derogant pactis iuratis, 11. ibid. Pacta, in quibus renunciatur iuri priuilegiorum ſunt nulla per extrauag. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien. 12. ibid. Prædicatores præcedunt

Digitized by Google

dunt Minores, 13. ibid. Præcedentia à priori inſtitutione ſumitur 14. 657. Capitula vt diſtincta à Prælatis aliquando faciunt pacta, 15. ibid. Nomina inculcata quid operentur, 16. ibid. In geſtis per Capitulum non eſt neceſſaria deſcriptio ſingulorum, 17. ibid. Decet Religioſos nullum decipere, 18, ibidem.

PACTVM RENVNCIATIONIS HÆREDITATIS.

Pactum filiæ, vt dote contenta nullum ad bona paterna habeat regreſſum, 2. 643. Textus non continet ius nouum, ſed explicat naturale, & diuinum, 3. ibidem. Pactum iuramento firmatum validum, etiam ſi à iure ciuili improbatũ, 4. ibid. Quatuor caſus diſtinguuntur, 5. ibidem.

Pactum de ſuccedendo non valet, nec confirmatur iuramento, 6. 143. Niſi in milite, & ad pias cauſas, 7. ibidem.

Pactum de non ſuccedendo iure ciuili irritum, 8. ibidem. Niſi in patre recipiente pretium emancipationis filij, 9. 644. Vel niſi, qui paciſcitur, recipiat æquiualens, 11. ibid. Pactum irritum, etiam ſi filius, vel filia legitimam ſuſceperit, 11. ibid. Obiectiones contra regulam, 12. ibid. Lex iſta nihil præcipit prohibitum iuſta lege, 13. ibid. Diſpoſitio huius textus vbique ſeruari debet, 14 ibid. Pactum de non ſuccedendo factum à Sorore iuramento firmatur, 15. ibid. Et idem de pacto filij, vel nepotis, 16. ibid. Idem ſi pactum fiat ante, vel poſt matrimonium, 17. ibid. Quid ſi filia non recipiat dotem, 18. ibid. Renunciatio ſucceſſionis non eſt renunciatio legitimæ, vel alimentorum 28. ibid. Pactum hoc iuratum obligat in vim pacti 29. 645. Pactum hoc tranſit ad hæredem, 30. ibid. Pactum hoc aliquando nocet filijs, 21. 645. Non reuocatur ex ſuperuenientia filiorum, 22. ibid. Filia non debet certiorari, 23. ibid. Pactum an à filia ſeruandum etiam ſi ſit minor, 24. ibid. Et an etiam ſi illa conſuli nõ poſſit, 25. ibid. An in caſu enormis læſionis, filia poſſit petere diſpenſationem præfati iuramenti, 26. ibid. Pactum renunciandi ius ad alimenta, & dotem non firmatur iuramento, 27. 646.

Pactum de non ſuccedendo Patri factum ad fauorem tertij, inſcio patre non valet, 32. 647. Poteſt firmari iuramento quatenus non ſit contra bonos mores, 32. ibid. Pactum de non ſuccedendo non impedit ſuccedere ex teſtamento, 33. ibid. Pacto de non ſuccedendo non obſtante poteſt filia ſuccedere ab inteſtato, 34 ibidem.

Veritas hæc multum controuerſa, 35. ibid. Hæreditas renunciatarij, nec ſub ampliſſima renunciatione comprehenditur, 36. & ſeqq. 647. Probatur authoritate Rotæ, 37. ibid. In dubio non præſumitur renunciatum hæreditati renunciatarij, 37. ibid. Renuncians non excluditur ab hæreditate renunciatarij per extraneos, 38. ibid. Probatur ex veriſimili intentione vtriuſque, 39. ibid. Renunciatio non operatur ad fauorem extraneorum, ibid. Impoſſibile eſt, quod renuncietur eius hæreditatis, 40. 648. Inueriſimile quod renuncians, & renunciatarius velint vt renunciatario inteſtato ſuccedant extranei etiam fiſcus, 41. ibid.

Inueriſimile quod renuncians, & renunciatarius intendans renunciantem repudiare hæreditatem renunciatarij non delatam, & quidem ita vt renunciatio nullius fauore in incertum fiat, 42. 648.

Ex clauſulis ampliſſimis non colligitur realitas excludens perſonalitatem, ſi ſunt contemplatæ perſonæ, 51. 649. Clauſula (Efficax, perpetua, realitas, &c.) non tollit perſonalitatem, ſi ſunt contemplatæ perſonæ, ſeu ſit renunciatio non eſt merè extinctiua, 52. 650. Realitas ſe habet vt genus limitatum ad perſonalitatem per contemplationem perſonæ, 53. ibid. Omnis renunciatio tranſlatiua eſt perſonalis, 54. ibidem. Non obſtat Aquiliana ſtipulatio, 55. ibid. Deficientibus perſonis contemplatis renuncians ſuccedit renunciatario, 56. ibid. Non obſtat clauſula pro ſe, & hæredibus, 57. ibid. Nec pactum de non petendo, 57. ibid. In dubio renunciatio cenſetur perſonalis, 58. ibidem.

Renunciatio ob ingreſſum in religionem eſt ſimpliciter perſonalis, ſi eſt tranſlatiua. Hoc aliqui negant, 59. & 60. 651. Poteſt dari renunciatio pure extinctiua, 61. ibid. Quod renunciatio facta ob ingreſſum in Religionem ſit tranſlatiua ſemper tanquam ex cauſa finali eſt ex fauore perſonæ alicuius, 62. ibid. Renunciatio ob ingreſſum in religionem, ſi eſt tranſlatiua, eſt ſimpliciter perſonalis, 63. ibid. Deficiente vltimo renunciatario Monaſterium ſuccedit in bonis renunciatis, 64. ibid. Et talis eſt intentio renunciantis, & renunciatarij, 65. ibid. Defficientibus perſonis contemplatis renunciatio reſoluitur, vt renuncianti non noceat, 66. 652. Concordantur diuerſæ deciſiones Rotæ, 67. ibidem. Religioſus non eſt incapax vſus facti, & vt ex eius perſona Monaſterium ſuccedat, 68. ibid. Poſſidere in communi non eſt contra ſtatum paupertatis, & perfectionis, 69. ibid. Religioſo non renunciante ſua tranſeunt in Monaſterium, 70. ibid. Renunciatio cauſa ingreſſus non impedit, quia Monaſterium ſuccedat reſoluta renunciatione, 71. ibid. Irrationabile eſt imaginari oppoſitum eſſe de mente renunciantis, 72 ibid. Renunciatio cauſa ingreſſus in religionem, quia perſonalis non impedit quin Monaſterium ſuccedat renunciatario vltimo, 73 653. Poſſeſſio bonorum in communi non auget, ſed minuit ſolicitudinem in ſingulis, 74. ibidem.

Verificantur prædicta etiam in renunciatione facta cauſa dotis, 75. ibid. Non obſtat ſi renunciationi ſit annexa donatio, 76 ibid. Huiuſmodi renunciationes ſunt repudiationes, 77. ibid. Minor reſtituitur aduerſus repudiationem, 78. ibid. *Iure ſpeciali* Romano repudiationes minorum nullæ, ſi fiant ſine ſolemnitate, 79. ibid. Repudiatio facta à Minori, ſi intelligatur vt realis, eſt nulla, 80. 654. Nullus bono ſperato ex gratia poteſt renunciare, 81. ibidem.

Pactum de diuidenda certo modo hæreditate quando valeat, 82. ibid. An poſſit confirmari iuramento, 83. 654. Pactum poſt mortem eius, cuius eſt hæreditas valet, 84. ibid. Quid de pacto conſeruandi ſucceſſionem, 85. ibid. An inter Patrem, & filium ſit *obligatio* ciuilis, 86. ibid. Papa ratione iuramenti *diſponet* inter Laicos, 87. ibid. Et in fauorem pacti, 88. ibid. Quid ſit aliquid eſſe in diſpendium ſalutis, 89. ibidem. Et in detrimentum tertij, 90. ibid. Reliqua remiſſiuè, 91, 655.

PAGANVS.

Sub nomine Pagani veniunt Saraceni, Athæi, & Iudæi, 8. 441.

PAPA.

v. Beneficium, v. Concilium, v. Iuramentum, v. l. Conciliaris abrogatio.

Papa cauſas pluribus committit, 9. 512. Papa ex lege diuina inuigilare debet remedijs Subditorũ, 34. 598.

Papa ratione iuramẽti diſponit inter Laicos, 87. & ſeq 655. Omnia iura cenſetur habere in ſcrinio pectoris, 2. 7.

Habere iura in ſcrinio pectoris non eſt dictum reſpectu ſolius eiuſdem Pontificis, 5. 7. Habere iura in ſcrinio pectoris non eſt præciſè habere illa per interpretationem, vel auctoritatem, 6. ibid. Sed eſt habere in memoria, 6. & 9. ibid. Pontifex habet iura in pectore ob ſapientes aſſiſtentes, 9. ibid. Et quia præſumitur, & tenetur ea ſcire, cuſtodire, & defendere, 10. ibid. In Papa non præſumitur ignorantia iuris, 11. 8, Papa ſine iuſta cauſa, ideoque ſine legum cognitione leges non mutat, 12. ibidem. Non poteſt præſumi quod Papa deficiat à munere ſuo, 13. ibid. Papa vti debet miniſterio peritorum, & id facit, 14. ibidem. In Papa inconſideratio, vel negligentia, præſumi non debet, 15. ibidem. Intellectus text. cap. Quod autem 30. quæſt. 4. & cap. Non plures de conſ. diſt. in

16. 9. Hæc præſumptio eſt iuris, & de iure, 16. ibidem.

Concluſiones plures deductæ ex præmiſſis, 17. ibidem. In Papa an dari poſſit ignorãtia proprij facti, 32. 11. Statuta locorum poteſt probabiliter ignorare, 33. ibidem.

Papæ auctoritas in omni Concilio præſeruata, 245. 48. Papa qualiter poſſit derogare legibus Cõciliaribus, & qualiter Conciliares leges ſint Pontificis, & de eius auctoritate in ordine ad Concilia. V. Conciliaris legis abrogatio, ſeu, 242. 48. Solus Papa poteſt concedere beneficia ſub conditione, 4. 219.

Papa non poteſt ſibi legem ferre, à qua non poſſit recedere, 14. 326.

Papa ſucceſſor poteſt per reſcripta derogare legibus anteceſſoris non facta earum mentione, 25. ibidem.

Papa libere poteſt reſignare Papatum, 2. 429. Papa licitè non niſi ex iuſta cauſa poteſt reſignare, 7. 44. Non poteſt Papa deponi ex inſufficientia, 8. 430. Rationes, ex quibus videri poſſet, quod Papa non poſſit renunciare indicantur remiſſiuè, 9. ibidem. Papæ eſt dubia circa Papatum definire, 10. ibidem. Papa ſi renunciet an remaneat Cardinalis, 11. ibid. Papa ex Monacho aſſumptus, ſi renunciet, non tenetur redire ad clauſtrum, 12. ibidem.

Papam ardua non poſſe definire ſine conſilio, & conſenſu Cardinalium aliqui dixerunt, 13. 430. Oppoſitum probatur. Petro abſolutè fuit dictum: Paſces oues meas, 14. 431. Cardinalium iuriſdictio eſt à Pontifice, 15. ibid. Papa validè ardua definit ſine conſilio, & conſenſu Cardinalium. 16. ibid. Nec in contrarium poteſt valere conſuetudo, 17. ibidem. Neque lex, 18. ibid. Ex lege naturali prudentiæ Pontifex accipere debet conſilium quãdo opus eſt, & ad eius prudens arbitrium, 19. ibid. De honeſtate Pontifices tenentur, ſicut faciunt, accipere conſiliũ, & votum Cardinalium, 20. 432. Gratiæ Cœleſtini reuocatæ à Bonifacio VIII. non tamen præciſè, quia conceſſæ ſine conſilio Cardinalium, 22. ibidem. Statuta Bonifacij VIII. aliqua reuocata à Benedicto XI. non præciſè, quia data ſine conſilio Cardinalium, 23. 433. Negotia Sedis Apoſtolicæ, quomodo ſint negotia Eccleſiæ, 24. ibid. Intell. Cap Per venerabilem, Qui filij ſint legitimi, & Cap. Auctoritate, de priuil. 21. ibidem.

Papæ narranti etiam facta ante creditur, 26. ibidem. Scriptura ad legem non eſt eſſentialis, 26. ibidem. Statutum Cœleſtini eſt declaratiuum iuris naturalis, cui etiam Papa ſubijcitur, 27. ibid. Plures Pontifices referuntur renunciaſſe Papatui, 28 434. Liberius non renunciauit papatui, 29 ibid. Incertũ, quod Marcellinus thus incenderit idolis, 30. ibid. Cyriaci papatus eſt cõmentum fabuloſum, 31. ibid. Clemens non renunciauit papatui, 32. ibidem. Nec Petrus, 33. 434. Vnicus, qui renunciauit papatui fuit S. Cœleſtinus, 34. ibidem.

Pontificem debere renunciare coram Cardinalibus quidam dicunt, 35. 434. Papa liberè ſine conſenſu Eccleſiæ poteſt renunciare, 36. ibid. Reſponſio aliquorum reijcitur, 37. ibid. Eccleſia non contraxit cum Petro, dum factus fuit Pontifex, 38 ibidem. Pontifex non contrahit cum Eccleſia recipiendo papatum, 39. ibid. Differunt carnale Matrimonium, & Pontificatus, 40. ibid. Non eſt eadem ratio de Papatu, & alijs prælaturis, 41. 435. Forma renunciationis Cœleſtini, 42. ibid. Renunciatio vt valeat, debet denunciari Eccleſiæ, 43. ibid. Caſus renunciationis dubiæ non eſt moraliter poſſibilis, 44. ibid. Iuramentum de renunciando Papatui ad nutum Cardinalium an valeat, 45. ibidem. Certa ſcriptis conſignanda ne eorum detur obliuio, 46. ibidem. Creditor poteſt exigere ſcripturam obligationis, 45. ibidem.

PARENTES.

Præcepti de honorandis parentibus non poteſt dari ignorantia probabilis, 206. 116.

PAROCCHIA.

v. Beneficium.

Diœceſis eſt Parochia Epiſcopi, 6. 453. Quæ ſit parochia aliena, 7. ibid. Perſonatus, & Parochialis non in omnibus parificantur, 40. 625.

PAROCHVS.

v. Beneficium, v. Pactum.

PATER.

v. Pactum, v. Procurator.

An inter patrem, & filium ſit obligatio ciuilis, 86. 655.

PATRIA.

v. Domicilium, v. Subditus.

An præſumatur notitia qualitatum perſonarum eiuſdem patriæ, 14. 449.

PATRONVS.

In Patronis præualet conſenſus maioris partis comparatiuè ad alias partes. 6. 709.

PAVPERTAS.

Paupertas non excuſat ab obligatione ſoluendi debita, 2. 249.

PECCATVM.

v. Ignorantia.

PECCATVM VENIALE.

Non habet perfectam rationem culpæ, 146. 103.

PENSIO.

Penſio non eſt beneficium, 374 391. An quis poſſit habere plures penſiones, ibidem.

Habenti ſufficiens ſuſtentamentum ex penſionibus poteſt conferri beneficium, 405. 396.

Habens penſionem poteſt optare, 113 427.

PERSONATVS.

v. Beneficium, v. Delegatus.

Perſonatus, & Parochialis non in omnibus parificantur, 40. 625.

PIGRITIA.

Quid ſit pigritia, torpor, & obliuio, 7. 444.

POENA.

Pœna deliquentem comitatur, quocumque ierit, 571. 579. pœna debet eſſe proportionata delicto, 4. 481. Merito punitur delinquens in eo in quo deliquit, ibid. Nobiliores, & Digniores mitius puniuntur, 7. 506. & 25. 638. Pœna arbitraria dicitur Canonica, 25. 439. Ad incurrendam pœnam ſæpè neceſſaria eſt præſumptio, 434. 401. Pœna vnius eſt metus alterius, 35. 620. Fatuus in culpa ſit ſapiens in pœna, 26. 634. Pœna non eſt voluntaria, 377. 145. Ignorantia legis ſolam pœnam imponentis non excuſat, 380. 146.

POENITENTIA.

Pœnitentia facit non voluntariam omiſſionem malam, quæ fuit volita in cauſa, 459. 160.

POENITENTIARIVS.

v. Beneficium, v. Ordo.

PONTIFEX.

Pontifex eſt Clauiger Cœli, & Paſtor ouium Chriſti, 13. 75. Pontifex in derogando Concilio Trident. vtitur propria auctoritate, 247. 49.

PONTIFICATVS.

Pontificatus, & Matrimonium carnale differunt, 40. 434.

POSSE.

Non poteſt, qui abeſt, 15. 514. Paria ſunt reſpectu actus, non poſſe, & nolle, 37. 681. Qui non poteſt per ſe ipſum, non poteſt per alium, 16. 613.

POSSESSOR.

v. Beneficium, v. Renunciatio.

In his quæ poſſidentur ex diſpenſatione onus probandi eſt poſſeſſoris, 42. 625.

PRÆBENDA.

v. Beneficium, v. Optio.

Præ-

Præbendalia diuerſimode ſunt anexa beneficio, 32. 414. Præbenda eſt nomen analogum, 34. 415. Præbenda vt dicit ius habendi temporale ſemper importat ius ſpirituale, 34. & ſequen. 415. Præbenda diuiditur in perpetuam, & temporalē, 42. 416, Præbendæ reſeruatæ non poſſunt optari, 62. 419.

PRÆCEDENTIA.

In beneficialibus attenditur præcedentia datæ, & ſuficit prioritas hano, 2. 323. In paritate temporis præcedit, qui habet ius potentius, ſeu pinguiorem gratiam, 4. & 5. 323. In paritate temporis, & iuris præualet prioritas præſentationis, 6. 324. In paritate temporis iuris, & præſentationis electio eſt conferentium, & ſic eſt locus gratificationi, 7. 324. Præcedentia ſumitur à priori inſtitutione, 14. 656.

PRÆCES.

v. Legis abrogatio.

PRÆCEPTVM.

Præceptum notoriæ nullum reuocatur ſine citatione, 20. 438. Præceptntum Decalogi, an poſſit dari ignorantia probabilis, 204. 115.

PRÆDICATOR.

Prædicatorum ordo præcedit ordinem minorū, 13, 656.

PRÆLATVS.

v. Dimiſſoria, v. Diſpenſatio, v. Procurator.

Prælati Regulares ſunt Ordinarij ſuorum ſubditorum, 9. 438. Ex abſentia neceſſaria prælatus non perdit dignitatem, 2 441 Prælato ſenio impedito datur coadiutor 25. 448. Sub nomine prælati veniunt prælati regulares, 103. 470. Prælati inhibentes ne ſubditi manifeſtent veritatem, ſe reddunt ſuſpectos, 4. 625. Prælati Regularis reſpectu totus mundus eſt territorium, 555. 176. & 573. & 574. 179.

PRÆLATVRA.

Eccleſiæ nomine veniunt Prælaturæ, 4. 607.

PRÆPOSITVRA.

Præpoſitura quid ſit, 8. 327.

PRÆSCRIPTIO.

v. Conſuetudo.

Quando tertius habet ius ex conſuetudioe non præſcribitur illud ius niſi lege abrogata, 5. 408. Ad præſcriptionem requiritur bona fides, 33. 79. Et ardua, & non ardua poſſunt conſuetudine præſcribi, 12. 409. In caſu cap. 2. de Conſuetud. non habet locum præſcriptio propriè, 2. 408. Præſcriptio an diſtinguatur à conſuetudine? & per quid? 39. & ſeq. 332, an in præſcriprione auferatur vni, & acquiratur alteri? ibi, 41 41. differentiæ inter præſcriptionem, & conſuetudinem, 46. & ſeq. 333. Aliquando in iure confunduntur nomina præſcriptionis, & conſuetudinis, 48. 333. Præſcriptio non tollitur pro impetrationem litterarum, 16. 204. Obligatio ſeu libertas requirendi conſilium poteſt conſuetudine præſcribi, 8. 409.

PRÆSENS.

Quando Archiepiſcopus cenſeatur eſſe præſens, 29. 615. Paria ſunt præſentem eſſe, & vocatum abeſſe, 24 637.

PRÆSES.

Præſides antiquitus qui eſſent, 4. 599.

PRÆSVMPTIO.

Contra præſuntionem iuris, & de iure datur probatio reintegra, 32. 624 Vna præſumptio tollit aliam, 29. 688. Damnatus ex falſa præſumptione quomodo penā exequi teneatur, 355. 141. Præſumptio ignorantiæ tollitur per præſumptionem iuris in genere, 331. 64. Præſumptio fortior vincit debiliorem, 144. 28

PRÆVENIRE.

Aniorer habiles ſemper, qui præuenit, occupet, 36. 681.

PRINCEPS.

Quies Subditorum, eſt quies Principis, 36. 598. Principis eſt ſubditos in finem dirigere. 14. 75. Ao Princeps poſſit præcipere ſine expreſſione cauſæ, 4. 75. Aut ſine ratione, 6. 74. Princeps debet dirigi ex lege diuina, & Canonica, 17. 76. Princeps reſcribendo contra ius oſtendit ſe vti plenitudine poteſtatis, 230. 44.

PRIORITAS.

v. Præcedentia.

Prioritas temporis non præſumitur, 3. 323. Regula qui prior eſt in tempore &c. explicatur, 18. 226. & 236.

PRIVATIO.

Priuatus officio eſt priuatus beneficio, 12. 325.

PRIVILEGIVM.

v. Legis abrogatio, v. Pactum, v. Renunciatio.

Priuilegia nociua reuocanda, 13. 325. Priuilegijs quando derogetur, 352. & ſeq, 68. Facilius tollitur priuilegium, quam ius commune, 37. 707. Priuilegio an derogetur per legem nulla eius facta mentione, 324. & ſequent. 61. Priuilegium an deroget priuilegio non facta eius mentione. 322. & ſeq. 62. Priuilegium non tollit pactum præcedens 11. 641. Per pactum renunciatur priuilegio, 12. 641.

PRIVILEGIVM FORI.

v. Tonſura.

PROBATIO.

v. Beneficium.

PROCESSVS.

v. Cauſa, v. Delegatus, v. Excommunicatio.

Proceſſus in vi reſcripti impetrati ab excommunicato factus eſt nullus, 67. 191. *Nec* validatur tacito conſenſu, ibid. Quid ſi Iudex expreſſe pronunciet reſcriptum eſſe validum, 70. 192. Proceſſus non ſeruatis prius diſpoſitis in cap. ſtatutum, de reſcrip, eſt nullus, 458. 321. Ordinarius prouidere poſſet ſtante nullitate proceſſus, 459. ibid. Conſtitutio modificans præexiſtentem iuriſdictionem non facit irritum attentatum in contrarium, ſi id non exprimit, 460. ibid. Proceſſus factus impedimento ignorato an ſit validus. 22. 531.

PROCONSVL.

Proconſules qui eſſent, 4. 599.

PROCVRATOR.

Quando procuratori datur libera adminiſtratio, licet non exprimatur, 21. 445. Laicus poteſt eſſe procurator in cauſa Eccleſiaſtica, 2. 657.

Poteſt dari Procurator Generalis, 3. 674. *Non reſpiciendum* nomen, ſed facultas ex intentione conſtituentis, 3. ibid. Negotium multipliciter dicitur. Cauſa iudicialis eſt negotium, 4. ibid. Procurator Generalis poteſt agere in iudicio, 5. ibidem. Procuratoris Generalis poteſtas non ſe extendit ad ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum, 6. ibid. Nec ad cauſas criminales, 7. ibid. Coniuncta perſona non comprehenditur ſub regula, & poteſt agere in caſibus ſpecialibus, 8. 674. Procurator ad certam cauſam, in alia non poteſt mandati fines excedere, 9. 675. Mandatum ſe extendit ad connexa, & inſeparabilia, 10. ibid. Datus ad lites non poteſt ad negotia, 11. ibid.

In regula negotium ſumitur ſpecificè, 13. 673. Dictio (oedum) ſupponit diuerſitatem, 13. ibidem. Filius familias dicitur, qui eſt ſub patris poteſtate, 14. ibid. Filius familias poteſt eſſe procurator, 15. ibid. Filius familias poteſt eſſe procurator ſine aſſenſu patris, 16. ibid. Alia remiſſiſſe, 27. ibidem. Maior ætas in Procuratore, quam in Aduocato eſt neceſſaria, 2. 676, Limitatur regula multipliciter, 22. Qualiter de iure ciuili minor admittatur ad negotia, 23. ibid. Minor 24. & 25. annis non admittitur

Digitized by Google

tuitur ad iudicia, 24. ibidem. Si minor agat nomine alieno in iudicio, actû nô eſt ipſo iure nullû 25.676.

Eiuſdem cauſæ tam actoris, quam rei poſsunt plures cõſtitui procuratores, 3. 677. Procuratores dati ſimpliciter, & in ſolidum 4. ibid. Quando cenſeatur datus procurator in ſolidum, 5. ibid. Per mandatum poſterius reuocatur primum, 6. 677. In aliquibus caſibus hoc fallit, 7. 678. Quid vbi cognoſci non poteſt prius mandatum, 8. ibidem. Quid ſi conſtat de hora vnius, 9. ibid. Quid ſi conſtet de prioritate horæ, 10. ibid. Quid ſi per vnum mandatum ſit minus præiudicium domino, 11. 678. Quid ſi in vno mandato ſit clauſula (non reuocando,) &c. 12. 679. Vbi plures procuratores vnus non valet ſine alio, 13. ibid. Regula fallit in aliquibus caſibus, 14. ibid. Quid ſi plures procuratores ſint contrarij, 15. ibid. Et quid ſi procuratores in ſolidum ſint contrarij, 16. ibid. Et quid ſi plures ſimul in ſolidum conteſtentur litem, 17. ibidem. Implicat plures ſimul in ſolidum litem conteſtari, 18.679. Vbi plures ſunt procuratores, quando vnus poſſit ab alio exigere, 19. 20. 680.

Quid vbi procuratores dati ſunt ad diſtincta negotia. 21. ibid. Quis ſit procurator in ſolidum, 23. ibidem. Præuentio eſt ex eo, quod procurator prius litem conteſtatur, 24. ibid. Diuerſi modi præueniendi, 25. ibid. Quid vbi procuratores ſunt dati ad plures cauſas, 26. 680. Non dantur plures domini litis, 27. 681. Quare occupantis conditio dicatur melior, 27. ibidem. Quem effectum habeat clauſula, vt non ſit melior conditio occupantis, 29. 30. ibidem. Duæ conditiones vt Procurator præuentus poſſit priore impedito proſequi cauſam 31. ibid. Subſtitutus à primo non poteſt reuocari à Collega, 31. ibid. Subſtitutus à primo, nec in ſecunda inſtantia poteſt reuocari à collega, 32. ibidem.

Conteſtatio litis non dat præeminentiam niſi reſpectu primæ inſtantiæ, 33. ibid. Commiſſum pluribus an debeat ab omnibus ſimul exerceri, 34. ibidem. Vis clauſulæ in ſolidum, 35. ibid. An inter habiles ſemper qui præuenit occupet, 36. 681. In officijs publicis authoritate priuatis vnuſquiſque habet adminiſtrationem inſolidum, 40. 682.

In cauſis ſpiritualibus vnus ſolus procurator admittitur, 45. ibidem. Celeritas in cauſis ſpiritualibus neceſſaria, ibid. Regula verificatur in procuratoribus datis ſimpliciter, 46. ibidem. Collega non poteſt ſubſtitutum ab alio reuocare, 42. ibid. Collega, an, poſt quam aſſumpſit cauſam, poſſit ſubſtituere, 43. 682.

Determinatio ad vnum procuratorem fit ex electione, 47. 682. Regula comprehendit Procuratores ad iudicia, 48 683. Et conſtitutos ab eodem principali, 49. ibid. Quid ſi procuratores dati ſint cum clauſula, vt alter non admittatur ſine altero, 50. ibid. Iudex debet eligere magis idoneum, 51. ibid. Sufficit electio tacita, 52. ibid. Pluralitas procuratorum intricat, 55. ibid.

Regula textus, 2 683. Officium procuratoris voluntarium, 3. ibidem. Officium procuratoris qualiter publicum, 4 684 Procurator re integra poteſt renunciare, 5. ibid. Regula vera eſt de omni procuratore etiam præſenti, 6. ibid. Voluntas conſtituentis quando ceſſet, 7. ibid. Voluntas præſumitur durare, 8. ibid. In his, quæ curſu temporis non mutantur præſumitur de præterito in præſenti, 8. ibid. Voluntas conſtituentis procuratorem in dubio præſumitur durare, 9. ibid. Procurator, qui diſſenſit, poteſt conſentire, ibid. Idem in electo, 10. ibid. Et in delegato, 11. ibid. Et in arbitrio, 12. ibid. Procurator recuſatum mandatum poteſt recipere, 13. 684. Taciturnitate non recipitur officiû procuratoris, 14. 685. Regula textus fallit, ſi conſtituitur procurator ſub conditione, quod illo recuſante alius ſuccedat, 15. 685.

Si plures procuratores inſtituuntur ſucceſſiue, vtri nunc præualet, 17. ibid. Abſens poteſt conſtitui procurator, 18. ibid. Procuratorem noluiſſe acceptare mandatum non excuſat à contumacia, 22. ibidem. In quo ſenſu procuratoris officium dicatur vile, 23. 685.

Poteſt dari mandatum ſub conditione abſentiæ, 3. 686. Poteſt conſtitui procurator ad tempus, 4. ibidem. Abeſſe quando dicatur dominus, 5 ibidem. Regula verificatur etiam in Procuratore ad negotia, 6. ibid. Quid vbi dominus, qui conſtituit ſimpliciter procuratorem ex cauſa abſentiæ, reuertitur 7. ibid. An ſi recedat, mandatum reintegretur, 8. ib. Secunda regula textus, 9. 687

Aſſiſtere cauſæ, non eſt cauſæ reuocatio, 10. ibid Dominus tractans cauſã per ſe ipſum ex hoc reuocat procuratorem, 11 ibidem. Et hoc tam in prima, quam in ſecunda inſtantia, 12 ibid. Ex conteſtatione litis, procurator fit dominus inſtantiæ, non cauſæ, 12. ibid. Procurator reaſſumens cauſam reuocat ſubſtitutum, 13. ibid. Dominus alium inſtituens procuratorem reuocat primum, 14. ibid. Per generalem procuratorem non reuocatur ſpeciale, 15. ibid. Per procuratorem conſtitutum ad iudicia non reuocatur ad negotia, 16. ibid. Ad hoc vt procurator poſt litis conteſtationem reuocetur, requiritur iuſta cauſa, vel conſenſus procuratoris, 27. ibid. Dominus non reuocat procuratorem, ſi proteſtatur in contrarium, 28. ibid. Proteſtatio ſaluat, quod alias perderetur, ibid. Actus neceſſarius domini non reuocat procuratorem, 21. ibidem. Vbi procurator eſt impeditur agere, debet citari dominus, 22. 688. Procurator compulſus reſpondere ex hoc non reuocat ſubſtitutum, 23. ibidem. Procurator poteſt dari diuiſim ad aliquos actus, 24. ibid. Procurator habet officium, 27. ibidem.

Matrimonium poteſt contrahi per procuratorem, 3. 688. Hoc non eſt prohibitum per Concil. Tridentin. 4. ibid. Sufficit quod procurator contrahat coram Parocho, & teſtibus, 5. ibid. Quælibet perſona cuiuſcumque ſexus poteſt conſtitui procurator, 6. 689. Poteſt conſtitui ſine ſcriptura, 7. ibid, Eſt neceſſarium mandatum ſpeciale, 9. ibid. Nec ſufficit mandatum cum libera, 9. ibid. Et debet exprimi certa perſona, 10. ibid. Sufficit ſi exprimatur ore, 11. 689. Matrimonium non initur inter ignotos, 11. 690. Ad ſponſalia eſt neceſſarium mandatum ſpeciale, 12. ibid. Non tamen ad cauſas matrimoniales, 13. ibid. Valeret matrimonium ſine denunciationibus, 14. ibidem Procurator ad matrimonium non poteſt ſubſtituere, licet ſit ad negotium, 15. 690. Diſcrimen matrimonij ſpiritualis, & carnalis, 25 ibidem, Nec procurator ad ſponſalia poteſt ſubſtituere, 16. ibidem. Si mandatum reuocatur, etiam ignoranter, non contrahitur valide matrimonium, 17. ibidem. Procurator ad negotia ſi reuocatur, debet illi intimari reuocatio 17, ibidem. Hoc non eſt neceſſarium in Nuncio, 18. ibidem. Nullum eſt matrimonium reuocato mandato, etiam ſi dominus iurauit non reuocare, 19. 191. Imo in foro conſcientiæ, ſi dominus mentalitèr reuocauit mandatum, 20. ibid, Sufficit reuocatio tacita, 21, ibid. Si tamen voluntas non ſit reuocata procurator valide contrahit, 22. ibid. Etiam ſi dominus interim dormiat, vel fiat amens, 22. ibid. Etiam ſi dominus finxit dum mandatum dedit, valet matrimonium, ſi eius tempore ille conſentit; 23. ibid. Forma contrahendi matrimonium per procuratorem, 24, ibidem. An modo valeat matrimonium per litteras, 25, 691,

f

Iudi-

Iudicis eſt reijcere procuratores inhabiles, 3. 657. Iudex non eſt indiſcretus ſi habiles admittit, 4. ibid. Laicus poteſt eſſe Procurator in cauſa Eccleſiaſtica, 5. ibid. Et etiam Aſſeſſor, 6. ibid. Non procurator ad eligendum, 7. ibid. Poteſt eſſe procurator ad beneficia recipienda, 8. ibid. Ad recipiendam inueſtituram, 9. ibid. Ad renunciandum beneficio, 10. ibidem. Ad permutandum, 11. 657. Ad nudum miniſterium, 12. 658. Dari poteſt procurator ad agendum tantum, 13. ibid. Qui reijcit procuratorem debet probare inhabilitatem, 14. ibid.

Procurator poſt litem conteſtatam eſt dominus litis ſi ſit datus ſimpliciter, 16. 658. Non eſt eadem ratio de delegato & procuratore, 17. ibidem. Procurator fit dominus inſtantiæ primæ, nec poteſt ſubſtituere ad proſequendam appellationem, 19. 659. In cauſis in quibus lis non conteſtatur, quando procurator fit dominus litis, 20. 658. Datus poſt litis conteſtationem quando fiat dominus litis, 21. 659. Procurator prohibitus non poteſt ſubſtituere, 22. ibidem. Procurator in rem propriam poteſt ſubſtituere ante litis conteſtationem, 23. ibid. Et qui habet facultatem ex mandato, 24. ibid. Et ad non certam perſonam, 25. 659.

Quando non debeat cenſeri data facultas ſubſtituendi, 26. 27. 660. Subſtituens an poſſit reuocare ſubſtitutum, 28. ibid. Subſtituens quo nomine ſubſtituat, 28. ibid. Cuius periculo ſubſtituat, 28. ibid. Quando expiret, 28. ibid. Quando cum facultate ſubſtituendi ſubſtituat, 28. ibid. Defenſor ſubſtituit, 29. ibid. Et procurator qui ſatis dedit de iudicato ſoluendo, 30. ibid. Procurator in cauſa ſuper mandato ſubſtituit, 31. ibidem. Quid de Tutore, prælato, & patre, 32. ib. Poſt litis conteſtationem citandus procurator, 33. ibid. Dominus inſtantiæ poteſt ſubſtituere, 34. 660. Subſtitutus ad negotia ſubſtituit, ſed periculo ſuo, 37. 661. Fallit in aliquibus caſibus, 38. ibid. In iudicijs cenſetur electa induſtria perſonæ, 39 ibidem.

Mandatum reuocabile eſt ex voluntate conſtituentis, 3. 661. Caſus aliqui, in quibus procurator ante litem conteſtatam non poteſt reuocari, 4. 662. Reuocatur per ſcripturam, 5. ibid. Non ſufficit ſigillum non impreſſum ſcripturæ, 5. ibid. Niſi data cautione de rato. Et probata traditione ſigilli, 6. ibid. In dubio admittitur procurator cum cautione de rato, 6. ibid. Procurator reuocatur tacitè, Reuocatio debet intimari procuratori, & parti, 8. ibid. An ſufficiat ſi notificetur iudici, & parti, 9. ibid. De procuratore ad negotia multa remiſſiuè, 10. ibid. Poſt litem conteſtatam procurator non poteſt reuocari ſine cauſa, 11. ibid. Ipſo nolente, ſeu non conſentiente, 12. 663. Nec tacitè per alterius conſtitutionem, 13. ibid. Et quotieſcumque procurator factus eſt dominus litis, 14. ibidem.

Procurator primæ inſtantiæ poteſt in ſecunda reuocari, 15. 663. Requiritur etiam conſenſus aduerſarij, 16. ibid. Ex cauſa rationabili poteſt reuocari, 17. ib. Sufficit inimicitia non capitalis, 17. ibid. Sufficit ſuſpicio: ſed ex eo procurator non cenſetur ſufficienter ſuſpectus, quod reſiſtat, 18. 663. Sufficit ingreſſus in religionem, 19. 664. Et longa peregrinatio, 20. ibid. Et quæcumque cauſa rationabilis ad arbitrium, 21. ibid. An mandatum expiret morte conſtituentis: hæres poteſt alium conſtituere, 22. ibid. Quæ forma ſit ſeruanda in tranſlatione inſtantiæ, 23. ibid. In cauſa dubia procurator interim abſtinet. 24. 664. Dominus poteſt adeſſe ſuæ cauſæ, 25. ibid. Hoc multum illi poteſt prodeſſe, 26. ibid. Citari debet procurator, & non dominus, 27. ibid. Actus iudicialis habitus à domino an valeat, 28. ibid. Id poteſt fieri liberè, quod poteſt fieri ſine cauſa, 29. 664. Procurator non fit dominus cauſæ ſed inſtantiæ, 33. 665.

Cur contraria diſpoſita ſint de Delegato, & de procuratore, 3. 665. Regula non comprehendit procuratorem ſubſtituentem ex dominio litis, 4. 665. In dubio procurator cenſetur ſubſtituiſſe, quo melius poſſit, 5. 666. Quid ſi procurator ſubſtituat cum clauſula donec reuocauero, 6. ibid. Quid in eo, qui eſt procurator ad plures cauſas, 7. ibidem. Quid in eo, qui habet duo mandata vnum generale, & aliud ſpeciale, 8. 666. Subſtitutus antequam recipiat ſubſtitutionem poteſt reuocari, 9. ibid. Subſtitutus per receptionem ſubſtitutionis fit procurator, 10. 666. Sufficit ſi ſubſtitutio accipitur, licet litteræ eius non fuerint receptæ, 11. 667. Si in mandato eſt clauſula de rato, geſta per eum, qui ignorat ſubſtitutionem, valent, 12. ibid.

Geſta per procuratorem antequam recipiat procurationẽ quomodo valeant, 13. 667. Qui non acceptauit non eſt verus procurator, 14. ibid. Procurator debet in actis exhibere mandatum, 15. ibid. Subſtitutus poſt receptam ſubſtitutionem non poteſt reuocari, 16 667. Subſtitutus, qui non recepit ſubſtitutionem poteſt illam acceptare durãte ſubſtituentis voluntate, 17. ibid. Si ſubſtitutio non valet, facultas manet apud ſubſtituentem. 18. ibid. Subſtitutus re integra reuocari poteſt ab habente facultatem reuocandi, 19 667. Et ab eo, qui habet mandatum cum clauſula, quod eius mandatum maneat firmum, 20. 667. Et ab eo, qui poteſt plures ſubſtituere, 21. 668. Subſtitutus an poſſit renunciare ſubſtitutioni, 22. ibid. Subſtitutus in dubio, quem ſatis dabit, 23. 668. Mortuo ſubſtituente an ceſſet ſubſtitutus, 24. ib. Procurator an poſſit rata habere geſta falſi ſubſtit. 25. ibid. Procurator ad plures cauſas, ſi ſubſtituit in vna, deſinit eſſe procurator in illa, 26. 668. Conſtitutus à procuratore plus habet, quam conſtitutus à Domino, 27. 668.

Per ſuſceptionem mandati non perpetuatur iuriſdictio, 28. 668. Non valet arg. à Delegato ad procuratorem, 29. ibid. Procuratori ad plures cauſas debet reddi procuratorium exhibitum in actis, 31. ib. Commiſſio in vno, non inducit commiſſionem in alio, 32. ibid. In non connexis negligentia in vno non nocet alteri, 33 668.

Mandatum ſtricti iuris, 3. 669. Procurator datus ad agendum debet defendere, 4. ibid. Mandatum ad agendum non valet principaliter ad defendendum, 5. 669. Mandatum ad agendum tantum non ſe extendit ad defendendum, 6 ibid. Alia ſententiæ, 7. ibid. An procurator actoris poſſit [illegible], vt caueat de defendendo domino, 7. [illegible] An mandatum ſe extendat ad futuras actiones, 8. ibidem. Se extendit in duobus caſibus. 9. 670. Syndicus poteſt conſtitui ad cauſas futuras. 10. 670. Quid operetur clauſula, etiam ſi requirant mandatum ſpeciale, 11. ibidem. Ex vi mandati generalis incidenter poſſunt peti, quæ requirunt ſpeciale mandatum, vt petere reſtit. in integrum, 12. ibidem. Procurator poteſt appellare, 13. ibid. Habens generale mandatum validè agit, ſi ſciente domino tractat ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum, 14. ibidem.

Acta per Procuratorem falſum ſciente domino valent. (Vide Fermoſ. cap. cauſam 9. queſt. 9. de Iud.) 15. 670. Sufficit, ſi aliquis caſus requirens ſpeciale mandatum, ſit expreſſus in genere, 17. ibid. Quid ſit eſſe expreſſum nominatim, 17. ibid. Verba mandati ponderanda, Sufficit ſi caſus ſub aliquo verbo mandati contineatur, 18. 6[illegible]. Sufficit ſi aliquis caſus ſpecialis exprimatur [illegible], 19. ibid. Vicarius Epiſcopi poteſt non [illegible], ſi detur facultas excipiendi vnum vel aliud, 21. ibidem.

Vt

Vt mandatum ſe extendat ad ſpeciale requiritur clauſula generalis, 22. 671. Mandatum non ſe extendit ad maiora expreſſis, 23. ibid. Mandatum non ſe extendit ad ea, quæ requirunt notabilem ſpecificationem, 24. 672. In tribus caſibus facultas Procuratoris ſe extendit ad ſpecialia, 29. ibidem, Facultas cum libera æquiualet ſpeciali mandato, 30 ibid. Multa fieri poſſunt ab habente mandatū cum libera, ibid. Forma mandati inſpicienda, 31. ibid. Facultas cum libera nō datur, niſi exprimatur, ibid. Quando Procurator cenſeatur datus cum libera, 32. & 33. 673. Ad quæ non ſe extendat facultas cum libera, 34. ibid. Non habentes liberam non poſſunt paciſci, 35. ibid. Quam facultatem habeant Procuratores generales Religioſorum, 36. ibidem, Facultas Procuratoris generalis Ordin. Prædicatorum, 37. 674.

PROROGATIO.

v. Delegatus.

Partes quando poſſint prorogare iuriſdictionem delegati, 16. 530.

Q

QVALITAS.

v. Conſeruator, v. Delegatus.

QValitatem habere ſufficit tempore deputationis, 305. 589.

Conceſſa iuriſdictione ſub conditione alicuius qualitatis, prius audita parte illa qualitas debet probari, 18. 445.

R

RATIHABITIO.

RAtihabitio de futuro non excuſat à culpa, & pœna, 264. 479

RECONVENTIO.

Reus nō poteſt eodem durante iudicio reconuenire actorem coram alio iudice, 54. 211, Non eſt ſermo de actionibus realibus, 56. ibid. Reus pro cauſis ortis poſt reſcriptum poteſt actorem coram alio iudice conuenire, 57. ibid. Sufficit aliquando libellus generalis, 58. ibid. Reus ex vi huius textus non prohibetur reconuenire actorem coram Ordinario, 59. ibid. Reus reconuentioni poteſt renunciare, 60 212. Aliquando reus non poteſt conuenire actorem, niſi per nouas literas, 61. ibid. An perſona exempta poſſit reconueniri, 62. ibid. Excommunicatus non poteſt reconuenire, 63. ibid. Exemptis ius eſt agere, 63. ibid. Reus poteſt iudicium ſeruare, ſi id faciat vel in principio litis, vel ex noua cauſa, 64. ibid Reus ſimili pœna puniendus, 65. ibid. Iudex incompetens punit hac pœna, 65. ibidem. Nullitas actus eſt pœna, 65. ibidem.

Conuentio, & reconuentio in quibus differant, 66. & ſeq. Non poſſe fieri reconuentionem poſt litem conteſtatam, 70. 213. Poſſe cum moderatione, 71. ibid. Reus poteſt reconuenire actorem ante concluſionem in cauſa, ſed ſine priuilegio, vt vtraque cauſa ſimul terminetur, 73. 214.

Poſt ſententiatum in cauſa reus non poteſt conuenire reum coram eodem iudice delegato, 74. 214. Pro cauſis ortis poſt reſcriptum reus non poteſt cōuenire actorem coram eodem iudice. 75. ibidem. Coram iudice, qui non poteſt de cauſe cognoſcere, non poteſt actor conueniri, 76. & 77. 215. In cauſa appellationis an poſſit actor reconueniri, 78. ibid. In cauſa nullitatis, 79. ibid. Non coram Arbitro, 80. ibid. Niſi ſit arbiter iuris, 81. ibid. Nec coram delegato obtento de conſenſu ſecundū aliquos, ſed reijcitur, 82. ibid. Nec coram delegato, qui ſolum poteſt in parte cognoſcere, 83. ibid. Nec conuentus poſſeſ., ſed hoc explicatur, 84. ibidem. Nec conuentus criminaliter poteſt ciuiliter reconuenire, 85. ibidem. Quid in cauſa ſummaria, 86 ibidem. Offerens ſe liti poteſt reconuenire 87. ibid. Conuentus ad depoſitum non poteſt reconuenire, 88. 216. Nec in cauſa inquiſitionis, 89. ibidem.

RECVSATIO.

v. Appellatio, v. Delegatus, v. Iudex,

Summa textus, 1. 511. Recuſari poteſt Iudex. Et quid ſit recuſatio, 2 ibid. Remedium recuſatio is longè diuerſum ab appellatione, 3. ibid. Arbitrorum electio in Vrbe receſſit ab aula, 4. ibid. Suſpicionis cauſe à collega cognoſcenda. 5. ibid, Vnus delegatorum poteſt recuſari non recuſato alio, 6. 512 Si recuſatus, & non recuſatus ſimul procedant nullus eſt proceſſus, 7. ibid. Vno Delegato recuſato cur eius recuſationis cauſe ab alio cognoſcatur, 8. & 9. ibid. Non poſſunt ambo cognoſcere, ſi vnus non vult id facere, 14. 513.

Cauſa ſuſpicionis vnica ad recuſendum iudicem, & eius exempla, 24. 515. Clauſula (quod ſi non omnes) deuoluit in non recuſatum iuriſdictionem, etiam ad cognoſcendam cauſam ſuſpenſionis, 25. ibidem. Vbi eſt clauſula (quod ſi non omnes) cauſa recuſationis debet proponi coram non recuſatis iudicibus, 26. ibidem, Cauſa recuſationis debet probari, 27. ibid. Sed non coram recuſato, 28. ibidem. Pendente cauſa ſuſpicionis ſilet cauſa principalis, 29. ibid. Sententia tranſit in iudicatū ſi non appellatur, 30. 516. Cauſam ſuſpicionis ſui delegati cognoſcit Epiſcopus, 31. ibidem,

Item quando recuſatur ſubdelegatus in totum à Delegato Papæ, cognoſcit delegatus, 32. 516. Et etiam ſi ſubdelegatus in totum recuſetur antequam citauerit, 32. ibid. Abſente Epiſcopo Vicarius cognoſcit cauſam ſuſpicionis delegati ab Epiſcopo, 33. ibid. Cauſam ſuſpicionis Epiſcopi cognoſcunt Arbitri, 34. ibid. Recuſato inferiore non cenſetur recuſatus ſuperior; ſed è contra, 35. ibid. Si ratione dignitatis recuſatur aliquis, recuſatio tranſit ad ſucceſſorem, 36 ibid. Epiſcopus eſt iudex recuſationis ſui Vicarij, 37. ibidem, Vbi plures Vicarij quid agendum, 38. ibid. Non eſt eadem ratio de recuſatione, & appellatione, 39. 517. Vbi Vicarius ſit ſuſpectus, Epiſcopi alteri cauſam committunt, 40. ibidem. Recuſato officiali ſuperior cognoſcit de ſuſpicione, 41. ibidem.

Delegatos à Pontifice poteſt recuſari, 2 517. Quæ cauſa legitima recuſendi, 3. ibid. Recuſatio quando tranſeat in ſucceſſorem, 4. ibid. Si recuſatio ſit ante ſignatam commiſſionem, delegantis eſt cognoſcere an recuſatio ſit legitima, 5 518. Subdelegatio facta à delegato ante recuſationem eſt valida, 6. ibidem. Quid ſi poſt ſubdelegationem delegans ſit mortuus remiſſiue, 9. ibid. Ante recuſationem eſt in ſuſpecto efficax iuriſdictio, 10. ibidem.

Subdelegatio facta à ſuſpecto non recuſato non poteſt impugnari, 11. 518. Etiam ſi ſubdelegatus ante ſubdelegantis recuſationem nondū citauit 12. ibid. Hoc non eſt verum, ſi ſubdelegatio non ſuit facta in totum, 13. ibid, Coram quo proponende recuſatio ſubdelegati, 14. 519. Delegatus recuſatus ante ſententiam recuſationis ſubdelegat de conſenſu recuſantis, 15. ibid. Etiam ſi ſuſpicio ſit probata, 16. ibid. Sola pronunciatio ſuper recuſatione tollit funditus iuriſdictionem, 17. ibid. Sententia hæc eſt interlocutoria, 18. ibid. Arbitri non cognoſcunt cauſam principalem, 19. ibid. Poſt ſententiam recuſationis delegatus non poteſt ſubdelegare, 20. ibid. Ordinarius recuſatus poteſt ſubdelegare, 22. & 23. 519 520. Epiſcopus ſine conſenſu partium, non poteſt delegare extra Diœceſim, 24. ibidem.

REGVLARES.

Regulares poſſunt ſe obligare ad non recipiendum aliquem ad ſepulturam, 5. 641.

Pacta Regularium cum Parochis, 6. 641. & vide latius, v. Pactum.

RELIGIO.

v. Pactum.

Ingreſſus in Religionem tollit obligationem perſonalem, 31. 664.

Ingreſſus in Religionem non facit quod renunciatio ſit merè realis, nec impedit, quod Monaſterium non poſſit ſuccedere renunciatario, 59. & ſeqq. 650.

RELIGIOSVS.

v. Pactum, v. Renunciatio.

Religioſi exiſtentes in Prioratibus poſſunt ordinari, 121. 472. Quid ſenſerint multi de exemptis, 122. ibid.

Regulares exempti non poſſunt ſe ſubijcere Epiſcopis extra caſus expreſſos in iure, 123. ibid. Cur textus loquatur de non exemptis, 124. ibid. Beneficium temporale non dat facultatem ad ſuſcipiendos ordines à Diœceſano, 125. 473. Religioſi ſunt domiciliares loci, in quo ſunt aſsignati, 126. ibidem. Religioſi conuentuales cur dicti ſocij, 127. ibidem. Ad omnes ordines poſſunt promoueri, 128. ibidem. Dare dimiſſorias regularibus exemptis ſpectat ad eorum ſuperiores, 129. ibidem.

Religioſi ſunt Ciues illius Ciuitatis, in qua ſitum eſt Monaſterium, 27. 546. Religioſus non poteſt renunciare priuilegio Conſeruatoris, 284. 388. Religioſus eſt capax vſus facti, 68. 652. Religioſo non renunciante ſua tranſeunt in Monaſteriũ, 70. 652.

RENVNCIATIO.

v. Hæreditas, v. Pactum, v. Papa.

Renunciare iuri ſuo vnuſquiſque poteſt, 279. 587. Impetrationi literarum conſeruatoriæ renunciari poteſt, ibidem. Renunciari poteſt Papatui, & ſeqq. 829. Renunciatio iuramẽto firmata ſeruari debet à filia, 2. & ſeqq. 643. ſub Renunciatione non comprehenditur hæreditas renunciatarij, 36. & ſeqq. latè num. 35. & ſeqq. 647. vide Pactum. Renunciatio realis, & perſonalis, 43. & ſeqq. 648. Renunciatio omnis tranſlatiua eſt ſimpliciter perſonalis, 50. & ſeqq. 649. Renunciatio ob ingreſſum in Religionem, ſi ſit tranſlatiua eſt perſonalis, 59. & ſeqq. 650

RESCRIPTVM.

v. Beneficium, v. Excommunicatio, v. Reſeruatio, v. Optio, v. Subreptio, v. Verba.

Reſcriptum propriè, & communiter ſumptum, 4. 182. Reſcriptum eſt quid iudiciale, ſed non eſt de proceſſu, 6. & 7. ibid. Reſcriptum impetratum ab excommunicato nullum, cap. 1. de reſcript. per totum, num. 3. & ſeqq. ibid. Niſi in cauſa excommunicationis, & appellationis, 76 & ſeqq. 193.

Reſcriptum ſi impetratur, vt idem ſuper diuerſis quæſtionibus perſonalibus trahatur ad plures iudices eſt nullum cap. 3. de reſcript. num. 1. & ſeqq. 202.

Reſcriptum eſt ſubreptitium, ſi is, ad quem dirigitur non habet facultatem recipiendi, 11. 217. In reſcriptis non eſt recedendum à verborum proprietate, niſi vt vitetur abſurdum, 25. 227. Ad vitandam contrarietatem in reſcriptis non eſt recedendum à verborum proprietate, 27. 228. Idem reſcriptum poteſt eſſe pro parte validum, & pro parte nullum, 12. 244 & 33. 247. Non valet reſcriptum datum motu proprio ei, qui non habet ætatem tempore vacationis, 30. 247. Nullitas reſcripti an poſſit validari, 65 & ſeqq. 161.

RESERVATIO.

v. Legatus, v. Optio.

Legati qualiter reſeruare poſſint beneficia, cap. 3. de off. legati per totum, 2. 601. Reſeruatio generalis, & ſpecialis, 63. & 68. 419. Beneficia reſeruata Papæ non optantur, 62. & ſeqq. ibidem.

RES INTEGRA.

Solus vſus in ſubſtantialibus facit rem non integram, 7. 526. Qualiter res diuerſimodè ſit non integra, 26. 688.

RESIDENTIA.

Indulgentia non reſidendi quotuplex. 6. 324. Quæ differentia inter indulgentiam non reſidendi perpetuam, & temporalem? ibi. Fructus quare ſolum competant Beneficiatis reſidentibus, 9. 324. Licentiæ non reſidendi intuitu ſtudij an ſint reuocatæ, 10. ibid. Ex non reſidentia quæ ſequantur inconuenientia, 11. ibidem.

RESIGNATIO.

v. Legatus, v. Reſignatio.

Legatus quatenus non poſſit concedere facultates *ad reſignationes* beneficiorum, 23. & ſeqq. 609.

Beneficiorum reſignatio debet eſſe libera, 45. 621.

RESTITVTIO.

Receptum lege prohibente an ſit reſtituendum, 329. 229.

Remiſsio quando non tollat obligationem reſtituendi, 330. ibid. & 332. 229.

RESTITVTIO IN INTEGRVM A DAMNATIONE, & POENA.

Reſtitutio ex iuſtitia reponit reſtitutum in integrum quantum ad omnia, 4. 237. Reſtitutio ex gratia cenſetur facta ſine præiudicio tertij, 5. 237. Niſi Princeps aliud exprimat, 6. 238. In dubio reſtitutio an cenſeatur facta ex gratia, 7. ibid. Aliud indulgentia, aliud reſtitutio, 8. ibid. Forma reſtitutionis debet attendi, 9. ibid. Reſtitutus in integrum recuperat bona, ibi. Reſtitutus non recuperat bona ante reſtitutionem *alienata*, 12. 239. Reſtitutus non recuperat bona acquiſita Fiſco *tertio*, 13. 239. Per damnationem bona non fiunt nullius ſimpliciter, 14. ibid. Reſtitutus recuperat bona acquiſita fiſco reſtituentis, 15. ibid. Reſtitutus non recuperat feudum alienatum, 16. ibidem.

Damnatio aliquando eſt ſola cauſa occaſionalis tranſlationis dominij ad tertium, 17. 239. Reſtitutus non recuperat bona, quæ ex cauſa antecedenti damnationem perueniunt ad tertium, 17. ibid. Filius ante aditam Patris hæreditatem damnatus, ſi reſtituatur non recuperat illam de manu nepotis, ad quem ex ſubſtitutione aui tranſijt hæreditas, 18. ibid. Feudum, quod morte naturali, vel ciuili redit ad dominum, non recuperat reſtitutio ciuiliter mortui, 19. 340. Epiſcopus damnatum Clericum poteſt reſtituere inuito patrono, 20. ibid. Quid in *Legato, aut* Pontifice reſtituente? 21. ibidem.

Legitimatus poſt mortem patris, non acquirit hæreditatem apprehenſam ab agnatis, 22. & 23. 340. Legitimatus viuente patre, vel de patris conſenſu acquirit bona, 24. 341. Legitimatus per ſubſequens matrimonium habet ius ad bona, 25. ibid. Non aufert primogenituram à legitimè nato, 25. ibidem. Reſtitutus recuperat bona poſſeſſa à reſtituente, 26. ibid. Quod tranſit ad tertium ex rigore iuris ciuilis eſt reuocabile, 29. ibid. Ex vi damnationis bona tranſeunt ad tertium ſub conditione, 30. 342.

Inquiſitores hæretico pœnitenti poſſunt condonare bona, 31. 342. Reſtitutio ſe extendit ad feuda, &c. 32. ibidem. Clericus depoſitus recuperat beneficium, ſi reſtituitur in integrum, 33. ibid. Remiſſio plena iuuat in foro externo, 34. ibid. Poteſt Princeps etiã bona alienata ex cauſa reſtituere, 35. ibid. Sed tenetur reddere pretium, 36. 343. Reſtitutio pleniſſima reuocat etiam bona alienata, 37. ibid. Reſtitutus non recuperat fructus, 38. ibidem.

RESTITVTIO IN INTEGRVM A CONTRACTV, & SENTENTIA.

Regula textus, 2. 696. Reſtitutio in integrum non detur

tur poſt quadriennium, ibidem. Quid ſit reſtitutio in integrum, 3. ibidem. Habet appellationis ſpeciem, 4. ibidem. Quid dei reſtitutio ad appellandum, ibid. Reſtitutio aliquando reponit in poſſeſſione, 5. ibidem. An actio reſcindens, & reſciſſoria poſſint ſimul cumulari, 6. ibid. Eccleſiæ conuenit reſtitutio in integrum, 7. 697. Quæ ſint Eccleſiæ, 8. ibidem. Etiam Hoſpitalibus, & Confraternitatibus, 9. ibid. Duo requiruntur ad hanc reſtitutionem, 10. ibidem.

Læſio eſt neceſſaria, 11. ibid. Sufficit inutilitas, ſeù læſio in pretio, 12. ibid. An pro modica læſione detur reſtitutio, 13. ibid. Læſio debet eſſe manifeſta; ſed ſufficit probata, 15. ibid. Ad obtinendam reſtitutionem ſufficit fumus læſionis, 16. 698. Et quid in Romana Curia, ibidem. Non competit reſtitutio ex læſione in bonis patrimonialibus, 17. ibidem. Prælatus, vel alius nomine Eccleſiæ poſtulat reſtitui, 18. ibid. Qualiter ad petendam reſtitutionem requiratur mandatum ſpeciale, 19. 698. Vbi ſententia, vel contractus, ſit nullus non competit reſtitutio, quæ eſt remedium ſubſidiarium, 20. ibidem. Eccleſia ſemper dicere poteſt de nullitate ſententiæ, 21. ibid. Si ſententia ſit ſimul nulla, & iniuſta poteſt ſimul cumulari actio contra nullitatem, & iniuſtitiam, 22. ibidem.

Datur reſtitutio ab interlocutoria, 23. 698. Intellectus nonnullarum legum, 24. 699. Aliquæ limitationes, 25. ibid. Datur reſtitutio etiam vbi non datur appellatio, 25. ibid. Non datur reſtitutio aduerſus poſſeſſionem triennalem beneficij, 26. ibidem. Nomine Eccleſiæ venit Prælatus, & alij Eccleſiaſticis, 27. ibidem.

Reſtitutio in integrum ſuſpendit executionem ſententiæ, 28. 699. Non ſuſpendit decretum de manutenendo, 92. ibid. Non executionem iam cœptam, 30. ibid. Quando dicatur cœpta executio, 30. ibidem. Neque in Criminalibus, quando aliud petit enormitas delicti, 31. 700. Eccleſia reſtituitur aduerſus contractum, 32. ibid. Etiam non obſtante præſcriptione, 33. ibidem.

Reſtitutio non competit niſi intra quadriẽnium, 34. 700. Quadriennium quando incipiat, 35. ibid. Cauſa reſtitutionis intra quadriennium finienda, 35. ibid.

Poſt quadriennũ, nec etiam via exceptionis poteſt obtinere reſtitutio, 36. 700. Nec contra lapſum quadriennij reſtituitur, 37. ibidem. Quid in Curia Romana, 38. ibid. Lapſum quadriennij probare debet aduerſarius, 39. ibid. Datur reſtitutio poſt quadriennium, ſi omiſſio non fuit ex negligentia, 40. ibidem. Non currit niſi negligenti, & non impedito, 40. ibid. Non currit ignoranti, 44. 701. Etiam non obſtante præſcriptione longiſſimi temporis, 45. ibid. Obſtat tamen ſcientia Procuratoris, 46. ibid. Ignorantia debet eſſe probabilis. 47. ibidem.

Conuentum præuaricationis, & fraudis non tollit reſtitutionem, 48. ibid. Ex facto Iudicis, vel aduerſarij impeditur reſtitutio, 49. ibid. Ex rationabili cauſa datur reſtitutio, 50. ibid. Quadriennium non currit quandiù viuit Prælatus, qui læſit Eccleſiam, 51. ibid. Nec vbi frequentes Prælatorũ mutationes, 52. 702. Nec vbi læſio eſt enormiſſima. Quæ non eſt in beneficialibus, 53. ibid. Nec ſi ſententia eſt notoriè iniuſta, 54. ibid. Nec ſi inuenta noua inſtrumenta, 55. ibid. Nec in cauſa matrimoniali, 56. ibidem. Nec in cauſa dotis, 57. ibidem.

A quo petenda reſtitutio, 58. ibid. Pluries peti poteſt, 59. ibid. Qualiter ſuprema Tribunalia non attendant quadriennium, 60. ibid. Duplici modo ceſſat, 61. ibid. Contra præiudicialia contenta in Conſt. 57. Vrb. 8. Eccleſia eſt reſtituta, 62. 703. Eccleſia fungitur pro Congregatione Eccleſiaſticorum, 63. ibidem.

Intentio textus. 1. 703. Regula textus, 2 ibid. Eccleſia contra propriam confeſſionẽ reſtituitur, 2. ibidem. Quid veniat nomine Eccleſiæ. 3. ibid. Sola Eccleſia læſa poteſt petere reſtit. 4. 704. Eccleſia lædi poteſt per propriam confeſſionem, 5. ibid. Regula loquitur de confeſſione facta in iudicio, 6. ibidem. Etiam aduerſus confeſſionem iuratam datur reſtitutio, 7. ibid. Regula procedit etiam in criminalibus, 8. ibid. Et verificatur etiam de negatione, 9. ib. Quinque caſus, in quibus dator reſtitutio aduerſus confeſſionem, 11. ibid. Ad hoc, vt detur reſtitutio, ſufficit, vt probetur læſio, 12. ibid. Non omnis confeſſio falſa eſt ex malitia, 13. ibidem. Aduerſus confeſſionem factam nõ per errorem datur reſtitutio, ibid. Aduerſus præiudicium ortum ex confeſsione vera datur reſtitutio, 14. 705. Confeſsio Prælati an præiudicet Eccleſiæ, 15 ibidem. Confeſsio Prælati in quatuor caſibus Eccleſiæ præiudicat, 16. ibid. Confeſsio Procuratoris quando noceat Eccleſiæ, 17. ibid. Confeſsio Procuratoris quando poſsit reuocari, 18. ibid. Quid de confeſſione Tutoris, remiſsiuè, 19. ibid. Reſtitutio debet fieri intra quadriennium, 20. ibid. Quadriennium currit negligentibus, 21. Ex cauſa iuſta datur reſtitutio poſt quadriennium, 22. ibid. Eccleſia per viam reuocationis erroris poteſt ſe iuuare, 23. 706.

Confeſſo erronea reuocatur, & non nocet, 24. ibidem. Etiam aliquis error iuris excuſat, 25. ibidem. Error probari debet, 25. ibid. Non eſt neceſſe probare cauſam erroris, 27. ibidem. Nec eſt neceſſe talem cauſam allegare, 28. ibid. An ſit neceſſe probare errorem, qui non cedat in latam culpam, 29. ibid.

Qui incontinenti reuocat cõfeſsionem, non tenetur errorem probare, 30. 707. Iudicium finitur per ſententiam, aut per tranſactionem, 31. ibidem. An poſt concluſum in cauſa poſsit reuocari confeſsio erronea, 32. & 33. ibid. Poteſt reuocari in Criminalibus, & ea officio Iudicis, 34. ibid. An poſt præceptum poſsit reuocari confeſsio, 35. ibid. Quod negatur vna via conceditur altera, 36. 708. Facilius tollitur priuilegium, quam ius commune. 37. ibid. Reſtitutio in integrum, & reuocatio ratione erroris non poſsunt cumulari, 38. ibidem.

RETINERE,

v. Beneficium.

REVERENTIA.

Quid ſit reuerentia, 12. 507.

REVOCATIO.

v. Delegatus, v. Procurator.

Eccleſia per reuocationẽ erroris poteſt ſe iuuare, 23. 706. Confeſsio erronea reuocatur, 24. ibid. An ſit neceſſe probare cauſam erroris aut errorem, & quomodo his probatur, 26. & ſeqq. ibidem. Quando poſsit confeſsio erronea reuocari, 32. & ſeq. 707

REVS.

v. Actor, v. Cauſa, v. Delegatus, v. Dieta, v. Reuerentia.

Reus in cauſa principali fit actor in cauſa appellationis, 15. 542.

Reus voluntarius, & neceſsarius, 80. 194.

Reus negligens in opponendo damnatur in expenſis, 75. 193.

Reus an poſsit trahi extra Diœceſim, & ad quam diſtantiam, 139. & ſeqq. 274.

REX.

Regi datus adminiſtrator, 1. 440.

Regis Filij ſuccedunt in Regno, 4. ibidem.

Regibus ſemper defertur, 19. 545.

Nomine Regis non venit Regina, 17. ibidem.

Reginæ nomen eſt dignitatis, 18. ibidem.

ROMANA ECCLESIA.

Romana Eccleſia eſt regula Fidei, 26. 3.
Tenendum eſse, quod tenet Ecleſia Romana, ibidem.

Romana Eccleſia Mater, & Magiſtra fidelium, 18. ibid.

S

SALARIVM.

ASſeſſoris & Aduocato debetur Salarium, 269. 290. Aduocato debet dari ſalarium ex publico pro pauperibus, 270. ibid. Aduocatus ſalarium habens de publico nihil aliud poteſt recipere, 271. 291. Aduocatus non niſi in principio litis poteſt paciſci de ſalario, 272. ibid. Non poteſt paciſci de quota litis, 273. ibidem. Nec poteſt paciſci de aliquo habendo vltra ſalarium obtenta victoria, niſi illud ſit paruum, 274. ibidem. Multipliciter Aduocatus poteſt paciſci de pretio, 275. ibid. Aduocatus conductus ad lites indefinite pro certo ſalario, an teneatur patrocinari in magnis cauſis, 276. ibidem.

Aduocatus conductus ad lites indiſtinctè cum ſalario annuo habet totum ſalarium etiam nulla lite exiſtente, 277 ibid. Aduocatus, qui cauſa ſua & culpa ceſſet à patrocinio, tenetur ad intereſſe, 278. ibid. Aduocato, ſi ex caſu contingenti ceſset, à patrocinio, deberi ſalarium aliqui dicunt, 279 292. Hoc intelligitur de ſalario publico, 279. ibidem. Officiali impedito debetur ſalarium, 279. ibidem. Aduocato impedito ſalarium priuatur datum ad ratam, 280. ibid. Quid ſi aduocatus deſerat cauſam, quia eſt iniuſta, 281, Quid ſi lis finitur per tranſactionem, 282. & 283. ibid. Quando lis finitur per deſertionem, ſalarium debetur aduocato ad ratam, 284. ibidem.

Eadem dicenda de aſseſsore cum porportione, 285. 293, Si aſseſsor vſque ad finem ſeruit, debetur illi integrum ſalarium, ibid. Si aſseſsori daretur ſalarium publicum, illud integrum obtineret remoto iudice, 287. 293. Aſseſsori ſalarium debetur ad ratam laboris, 288. ibid. Pacta pro operibus conditionata, ſi operæ præſtentur, 289. ibid. Caſus ex parte vnius accidens quomodo noceat alteri, 290. ibid.

Aſseſsori, qui apud alium iudicem ſeruit, non debetur integrum ſtipendium pro cauſa, in qua non eſt ſeruit, 291. ibid. Etiam in alijs caſibus aſseſsori non debetur ſtipendium niſi ad ratam, 292. & 293. ibid. Aſseſsori etiam ante ſententiam debetur integrum ſalarium, ſi functus eſt officio ſuo, ibid. Aſseſsori non debetur ſalarium à pauperibus, 294. ibidem. Niſi ſoluere ſalarium integrum ad alium ſpectet, 295. 294. Pars, quæ petit aſseſsorem, tenetur ſoluere ſalarium, 295. ibid. Caſus plures in quibus aſseſsor perdit ſalarium, 296. ibid. Quid ſi aſseſsor diſcedat, 297. ibidem.

Iudex habens ſalarium non poteſt accipere ſalarium, ſeu ſportulas à partibus, 334. 299. Quid ſi ſalarium ſit inſufficiens, 336. 300. Iudex ſæcularis non habens ſalarium recipit ſportulas iuxta taxam, 337. ibid. Quid ſint ſportulæ, ibidem. Ordinarius Eccleſiaſticus non poteſt recipere ſportulas, vel ſalarium à partibus, 338. ibid. Decreta Concil. Trid. & Sac. Congregationis de nihil recipiendo in collatione ordinum, & beneficiorum, 339. ibid. Ordinarius Eccleſiaſticus, nec pro Aſseſsore poteſt petere ſalarium, 341. 302. Quid in Ordinario ſeculari? 342 ibid. Notarij Eccleſiaſtici aliquid accipiunt, vbi non habent ſalarium, 343. ibidem.

Epiſcopi, ex quo excuſantur, ſi non dant ſalarium notarijs, 344. 302. Notarij non poſſunt recipere vltra taxam, 345. ib. Et an ſi ſponte illis detur, ibidem. Quid in Indijs, 346. 302. Notarij non poſſunt recipere à pauperibus, 347. ibidem. Quid ſi ſponte illis offeratur, 348 303. Notarius poſt datas ſcripturas ſponte oblatum poteſt recipere, 349. ib. Delegato ſæculari debentur ſportulæ, 350. ib. Qualiter taxanda, 351. ibid. Delegatus pro pluribus cauſis plura habet ſtipendia, 352. ibid. Quæ ſint plures cauſæ diſparatæ, 352. ibid. Ordinarius ex ſimplici cōmiſſione non fit delegatus, vt poſſit ſportulas habere, 353. ibid. Delegato, qui non profert ſententiam, non debetur ſalarium niſi ad ratam, 354. ib.

In cauſis mercedum non exiguntur ſportulæ, 355. 304. Nec in cauſis breuioribus, 356. ibid. Nec in cauſis pauperum, 357. ibid. Etiam à ſponte offerentibus, 358. ibid. An delegati Ordinarij recipiant ſportulas, 359. ibid. Vicario Epiſcopi non debentur ſportulæ, ſi habet ſalarium, 360. 304 Ex vi huius decret. Delegati ordinarij non prohibentur habere ſportulas, 361. ibid. Lex poſitiua non debet extendi ad caſus non expreſſos, 361. ibid. Circa delegatos huiuſmodi ſtandum eſt conſuetudini, 361, ibid. Delegatus Apoſtolicus non recipit ſportulas, 362 ibid. Conſuetudine poteſt derogari huic decretali, 363. 305. Quodnam peccatum ſit, ſi Iudex recipiat, quo non poteſt, 364. ibid.

SALVS.

Quid ſit aliquid eſſe in diſpendium ſalutis, 89. 655.

SCHOLARIS.

An Scholaris poſſit trahere ſuum debitorem *ultra duas dietas*, 142. 274.

SCIENTIA.

An ſcientia ſuperueniens irritet factum ignoranter, 16. 432. Scientia adueniente intrat dolus, ibidem. Negligentia ſciendi poteſt eſſe leuis, 468. 162. Quæ vnuſquiſque ſcire teneatur, 179. 109. Scientia ſuperueniens ad irritationem actus, non idem operata fuiſſet à principio, 16. 252. Scientia præſumitur in eo qui ſcire poteſt & debet, 11. 454.

SCRIPTVRA.

v. Ceſſatio à diuinis, v. Lex, v. Procurator.

Certa ſcriptis conſignanda, ne eorum detur obliuio, 416. 429. An ſcriptura publica poſsit negari, 434. 317.

SENTENTIA.

Sententia duplex, ſcilicet iuris & hominis, 35. 79. Differentia inter ſtatutum, & ſententia, 36. & ſequent. ibid. Sententia diſpoſitiua, & declaratoria differunt, 38. 80. An ſententia declaratoria ſit neceſſaria ad incurrendum cenſuras, 39. ibid. Sententia tranſit in iudicatum ſi non appellatur, 30. 516. Sententia reſpectu delicti futuri æquiparantur ſtatuto, 573. 179. Sententia, 7. 79.

SENTENTIA IN ABSENTEM.

De delicto extra diœceſim à ſubdito comiſſo cognoſcere poteſt Epiſcopus, 561. 177. Non tamen pro eo delicto poteſt puniri pœna ſtatuti Epiſcopalis, 562. ibid. In cognitione huius delicti datur locus præuentioni, 563. ibid. Epiſcopus ad ſatisfactionem pro delicto poteſt agere contra abſentem, 564. ib. Epiſcopus qualiter poſſit citare abſentem, 565. 177. Abſens contumax damnari poteſt etiam pœna corporali, 566. 567. 178. Contumacia eſt omiſſio conſumata intra territorium, 568. ibid. Quomodo Epiſcopus abſentem poſſit excommunicare pro delicto commiſſo extra, 569. ibid. Sententia ſiue generalis, ſiue ſpecialis lata pro delicto tam commiſſo ligat abſentem, 570. 178. Pœna lata in delinquentem, illum ſequitur quocumque ierit, 571. 179. Sententia reſpectu delicti futuri æquiparantur ſtatuto nec ligat abſentem, 572. 179. Reſpectu Prælati Regularis totus mundus eſt territorium, 573. 179. Et hoc etiam reſpectu Prælatorum inferiorem à Generalis, 574. 179.

SIMILE.

Quæ dicantur ſimilia, 25. 672.

SPI-

Digitized by Google

SPIRITVS SANCTVS.

Spiritum Sanctum à Patre Filioque æternaliter procedit, 3. 2. Spiritus Sanctus non diſtingueretur à Filio ſi ab eo non procederet, 7. ibid. Proceſſio Spiritus Sancti eſt æterna, 10. ibid. Pater, & Filius ſunt vnum principium Spiritus Sancti, & tamen ſunt duo ſpirantes, 11. & 12. 3. Pro quo ſupponat principium Spiritus Sancti, 13. ibid. Spiratio quid importat, 14. ibid. Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio docuerunt Concilia, & Patres, 20. & ſeq. 4. Negans Spiritumm Sanctum procedere à Patre, & Filio eſt excommunicatus, 23. 5. Et quid ſi taceat, 24. ibid.

SPORTVLÆ.

v. Salarium.

In quibus cauſis exigantur ſportulæ, 355. & ſequent. 304. Quid ſint ſportulæ? & quando illas exigans Iudices, 337. 300. An Ordinarius Eccleſiaſticus poſſit recipere ſportulas, vel ſalarium à partibus. 338. ibid. Decreta Concilij Tridentini, & Sacræ Congregationis de nihil recipiendo in collatione Ordinum, & Beneficiorum, 339. ibidem. An Ordinarius Eccleſiaſticus poſſit pro Aſſeſſore petere ſalarium, 341. 301. Quid in ordinario ſeculari? 342. ibid. An Notarij Eccleſiaſtici aliquid poſſint accipere, vbi non habent ſalarium, 343. 302. Vnde poſſint excuſari Epiſcopi ſi non dent ſalariũ Notarijs, 344. ibid. An Notarij poſſint recipere ſportulas vltra taxam? 345. ibid. Quid in Indijs? 346. ibid.

STATVTVM.

v. Lex, v. Statutum.

Statutum pœnale quare dicatur ſententia, 34 & ſequent. 79. Statuta confirmata, vt abrogentur requirunt ſpecialem mentionem, 366. 70. Statutorum differentia, 29. 10. Item ſtatuta iurata, 367 ibidem. Statuta fauorabilia communia Clericis, 27. 545. Statutum, vt occidenti bannitum detur præmium obligat in vim contractus, 558. 177. Statutum Statutum omne præſumitur eſſe iuſtum, 189. 17.

Incola non poteſt allegare ignorantiam ſtatuti, 34. 11. Quam poteſt allegare alienigena, 35. ibid. Statuta reſpectu locorum faciunt ius commune, ibidem. Iudex non poteſt ignorare ſtatuta, 36. ibid. Iudex poteſt probabiliter ignorare conſuetudines, 37. ibid. Conſuetudo & ſtatutum debent eſſe rationabilia, vt non abrogentur, 38. ibid. Papa per tollerantiam non approbat ſtatusa irrationabilia. Nec generalis approbatio ſe extendit ad ſpecialiter reprobata. Nec generalis conceſſio ad odioſos, 39. ibid.

Statutum Epiſcopi, licet diſponat de re alias prohibita, non ſe extendit extra Diœceſim, 528. 171. Ad hoc vt ſubditus ligetur pœna ſtatuti non ſufficit, quod inchoet delictum intra Diœceſim, 529. 172. Probatur hoc multis exemplis: Qui ex loco qui occidit extra Diœceſim, non ſubditur ſtatuto diœceſano, 530. ibid. Sufficit quod actio mala, & paſſio inductiua mali effectus conſumetur intra diœceſim, 531. ibid. Qui intra diœceſim propinauit venenum ſubditur pœnæ ſtatuti, etiam ſi patiens extra diœceſim fuerit mortuus, 532. ibid. Qui percuſſit lethaliter intra Eccleſiam eſt homicida ſacrilegus, licet vulneratus moriatur extra, 533. ibid. Omittens facere quod tenetur facere intra diœceſim, intra illam delinquit, 534. ibid. Quando materia delicti eſt intra Diœceſim actio, & delictum eſt intra eandem, 535 172.

Quid ſi Epiſcopus dicat, ſi quis furetur compareat coram iudice loci, 536. 173. Statutum Epiſcopi non ligat delinquentem extra, etiam ſi id expreſſe decernat, 538. ibidem. Epiſcopi ſtatutum condi poſſe ex iuſta cauſa, quod liget extra diœceſim, voluerunt aliqui, 540. ibid. Vniuerſaliter ſtatutum Epiſcopi non ligat delinquentem extra territorium, 541. 173. Decretalis non negat delinquentem extra poſſe puniri pœna iuris communis, 541. 174. Delictum vt ſit extra diœceſim neceſſe eſt, quod motus ſit extra conſumatus, 543. 174. Superior territorij non poteſt directè præcipere ne ſubditus exerceat mercaturam extra territorium, 544. ibid. Intellectus l. Mercatores C. de comer. 544. ibidem. Superior territorij poteſt præcipere ne res alienæ introducantur, vel propriæ extrahantur, 545. ibid. Superior territorij poteſt præcipere ne exteris intra vendantur arma, vel extrahantur à territorio, 546. ibidem. Intellectus l. Nemo C. quæ res exportari &c. 546. 174. Intellectus l. Romanæ gentis C. de Eunuchis, 547. 175. Intellectus l. Finalis C. de pœnis, 548. ibidem.

Nihil iuſte præcipitur à ſuperiore territorij, niſi pro vtilitate ſpeciali ipſius territorij, 549 175. Superior territorij pœnam arbitrariam debitam pro delictis contra legem naturæ &c. poteſt per ſtatutum determinare, 550 ibid. Superior territorij non poteſt præcipere vt extra territorium fiat, vel non fiat aliquid, 551. ibid. Valet ſtatutum; vt ſubditus non conſentiat electioni ſine licentia, 552. ibid. Valet ſtatutum, vt ſubditus non accedat ad monaſterium exemptum, 553. 176. Epiſcopus non poteſt per ſtatutum prohibere ne ſacerdos celebret extra diœceſim, 554. ibidem.

Superior territorij an poſſit ſtatuere aliquid in pœnam alterius, 556. ibid. Superior poteſt pro ligo interdicere adminiſtrationem bonorum, 557. ibid. Statutum vt occidenti bannitum datur præmium obligat in vim contractus, 558. 177. Abſens non tenetur legibus loci, 559. ibid.

SVBDELEGATVS.

v. Delegatus.

SVBDITVS.

v. Beneficium, v. Domicilium, v. Tonſura, v. Ordo.

Tres modi ſubiectionis, 5. 457. Subditus non poteſt eſſe conſeruator ſui dominij, 16. 545. Poteſt tamen eſſe iudex, ſaluo iure recuſationis, 25. ibidem.

Quis ſubditus ratione originis, 7. 457. Subiectus eſt Epiſcopo, qui natus in Diœceſi, ibid. Non ſufficit natiuitas caſualis, 8. ibid. Natus in mari non eſt originarius vbi naſcitur, 9. ibid. Nec vbi baptizatur fortuito 10. 458. Nec qui in vno loco eſt natus, & alibi baptizatus eſt originarius vtriuſque loci, 11. ibid. Infidelis originarius in loco baptiſmi, 12. ibid. Domicilium originis immobile, 13. ibid. Num ſufficiat origo paterna varie opinatum, 14. 15. ibid. Quæſtio in duplici caſu certam habet ſolutionem, 17. ibid. Filius non eſt originarius loci originis Patris, 18. ibid. Idem non poteſt eſſe originarius duorum locorum, ibid. Filius quantum ad ciuiles honores dicitur natus vbi natus fuit pater, ſi ibi domicilium habeat, 19. 459. Origo aui non attendenda, 20. ibidem. Subreptitiæ litteræ, ſi quis expoſuit ſe eſſe de patria patris, ſi alibi natus alibi habet domicilium, 21. ibidem. Quæ ſit patria Libertinorum, &c. ſecundum aliquos, 22. ibid. Libertini ſunt loci vbi tempore natiuitatis Domini habent domicilium, 23. ibid. Illegitimi ex materno domicilio originem ſumunt, 24. ibid. Expoſiti, ſi ignorantur parentes, ſunt Diœceſis, in qua ſunt expoſiti, 25. ibid.

Qui habet beneficium in Diœceſi eſt de Diœceſi, 53. 463. Habens beneficium ſaltem exigens reſidentiam in Diœceſi eſt domicilitaris, 54. ibidem. Etiam ſi beneficium ſit tenuiſſimum, 55. ibidem. In iu-

re, quæ dicuntur de beneficijs verificantur etiam de tenuiſſimo, 56. 464. Etiam in beneficio ſimplici, 57. ibid. Etiam ſi præſtimonium, 58. ibid. Idem in Capellania, Commenda perpetua, perceptoria, 59. ibidem. Idem ſi quis habeat plura beneficia in pluribus Diœceſibus, 60. ibid. Etiam ſi promiſſio beneficij ad alium ſpectet Epiſcopum. 61. ibid. Etiam ſi beneficium certum ordinem requirat, 62. 464. Non ſufficit beneficium temporale, 63. 465. Beneficium eſt perpetuum, 64. ibid. Beneficium manuale nec facit domiciliarem, nec ſobiectum niſi ad tempus, 65. ibidem. Non ſufficit præbenda ratione lecturæ, 66. ibid. Nec Capellania collatiua, 66. ibid. Nec de Vicarijs amouibilibus, & ſimilibus, 67. ibid. Nec penſionarius, 68. ibid. Nec beneficiatus in fraudem, 69. ibid. Non eſt fraus; ſi Epiſcopus det beneficium, vt ordinet beneficiatum, 70, ibidem. Non ſufficit poſſeſſio ſine iuſto titulo, 71. 466. Nec collatio ſine pacifica poſſeſſione, 72. ibid.

S V B R E P T I O.

v. Beneficiatum, v. Beneficiorum impetratio, v. Diſpenſatio.

Ad vitandam ſubreptionem quid ſit neceſſe exprimere ex vi cap. 1. de Fil. Presbit. 11. 490. Ad vitandam ſuprepitonem ſufficit exprimere, quod ex lege, vel praxi eſt exprimendum, 334. 65. Ignorantia facti probabilis excuſat à ſubreptione, 7. 322. Subreptio ipſo iure viriat reſcriptum ad beneficia non ad lites, 11. 232. Cur taciturnitas ætatis cauſet ſubreptionem, 15. 245. Vbi ſubreptio eſt doloſa, aut circa cauſã principalem, aut ſi ſubreptitiè obtentum fuit cauſa obtinendi aliud, commiſſio non eſt valida, nec etiam quantum ad iudicium, 56. & ſequen. 247. Secus vbi ſubreptio ſolum ſit ex narratione falſi, 39. 248. Gratia ſubreptitia, ſi non ſit facta mentio beneficiorum præteritorum, 5. 231. Taciturnitas quando reddat gratiam ſubreptitiam, 21. 491. Subreptio cur in reſcriptis gratiæ irritet ipſo facto, non vero in reſcriptis iuſtitiæ, 22 491. Subreptio non ſemper irritat gratiam ipſo facto, 23. & 24. 491.

S V B S T I T V T V S.

v. Delegatus, v. Procurator.

Procurator qualiter, & quando, & quem poſſit ſubſtituere 22. & ſeq. 659. Subſtituens an poſſit reuocare ſubſtitutum, & quo nomine ſubſtituat; cuius periculo ſubſtituat, & quando ſubſtitutio expiret, 28. 660. Defenſor ſubſtituit, 29. 660. Dominus inſtantiæ poteſt ſubſtituere, 34. 660.

Procurator poſt ſubſtitutionem receptam non poteſt ſubſtitutum reuocare, 2. 665. Cur contraria diſpoſita ſint de Delegato, & de Procuratore, 3. ibid. Regula non comprehendit Procuratorem ſubſtituentem ex domino litis, 4. ibidem. In dubio Procurator cenſetur ſubſtituiſſe, quo melius poſſit, 5. 666. Quid ſi Procurator ſubſtituat cum clauſula donec reuocauero, 6. ibid. Quid in eo, qui eſt Procurator ad plures cauſas, 7. ibid. Quid in eo, qui habet duo mandata vnum generale, & aliud ſpeciale, 8. ibid. Subſtitutus antequam recipiat ſubſtitutionem poteſt reuocari, 9. ibidem. Subſtitutus per receptionem ſubſtitutionis fit Procurator, 10. 666. Sufficit ſi ſubſtitutio accipitur, licet litteræ eius non fuerint receptæ, 11. 667. Si in mandato eſt clauſula de rato, geſta per eum, qui ignorat ſuſtitutionem, valent, 12. 667.

Geſta per Procuratorem antequam recipiat procuratorium quomodo valeant, 13. ibidem. Qui non acceptauit non eſt verus Procurator, 14. ibidem. Procurator debet in actis exhibere mandatum, 15. Subſtitutus poſt receptam ſubſtitutioné non poteſt reuocari, 16. 667. Subſtitutus qui non recepit ſubſtitutionem poteſt illam acceptare durante ſubſtituentis voluntate, 17. ibid. Si ſubſtitutio non valet, facultas manet apud ſubſtituentem, 18. ibid. Subſtitutus re integra reuocari poteſt ab habente facultatem reuocandi, 19. ibid. Et ab eo, qui habet mandatum cum clauſola, quod eius mandatum maneat firmum, 20. 667. Et ab eo, qui poteſt plures ſubſtituere, 21. 668. Subſtitutus an poſſit renunciare ſubſtitutioni, 22. ibid. Subſtitutus in dubio, quem ſatis dabit, 23. ibid. Mortuo ſubſtituente an ceſſet ſubſtitutus, 24. ib. Procurator an poſſit rata habere geſta falſi ſubſtituti. 25. ibidem. Procurator ad plures cauſas, ſi ſubſtituit in vna, deſinit eſſe Procurator in illa, 26. ibidem. Conſtitutus à Procuratore plus habet, quam conſtitutus à Domino, 27. 668. Subſtitutus à primo nec in ſecunda inſtantia poteſt reuocari à Collega, 31. & 32. 681.

S V C C E S S O R.

v. Conſeruator.

S V F F R A G A N E V S.

v. Archiepiſcopus, v. Epiſcopus, v. Vicarius.

Suffraganei & eorum Clerici non poſſunt eſſe Conſeruatores Archiepiſcopi, 22. 545.

S V P E R I O R.

v. Prælatus, v. Territorium.

S V S P E N S I O.

v. Conſeruator, v. Ordo.

Suſpenſio ad caſum non expreſſum non extenditur, 14. 505. An ſuſpenſus à Pontificalibus ſit irregularis ſi celebrat, 15. 507. Suſpenſio ab officio priuat exercitio Ordinis, & iuriſdictionis, 17. 508. Suſpenſio ab officio non eſt ſuſpenſio à beneficio, 26. 638. Suſpenſio aliquando ceſſat ſine abſolutione, 27. ibid. Suſpenſio non fertur niſi pro culpa mortali, 403. 150.

S V S P I C I O.

v. Recuſatio.

Si Epiſcopus eſt ſuſpectus, eſt ſuſpectus Vicarius, 16. 404.

S Y N D I C V S.

v. Procurator.

Poteſt conſtitui tam ad præſentes, quam ad futuras lites, 10. 470.

T

T A C I T V R N I T A S.

v. Subreptio.

T E M P V S.

v. Conſeruator.

T E R R I T O R I V M.

v. Epiſcopus, v. Iuriſdictio, v. Lex, v. Statutum.

Territorium quid ſit, & an Prælati exempti habeant Territorium, 525. 170. Superior Territorij poteſt præcipere ne res alienæ introducantur, vel propriæ extrahantur, 545. 174. Nihil iuſtè præcipitur à Superiore Territorij, niſi pro vtilitate ſpeciali ipſius Territorij, 549. 175. Poteſt pœnam arbitrariam per ſtatutum determinare, 550. 175. Superior Territorij an poſſit ſtatuere aliquid in pœnam alterius, 556. 176.

T E S T I M O N I A L E S.

v. Dimiſſoria.

T E S T I S.

Teſtis an debeat ſcire quid ſit notorium, 206. 575. Teſtis debet deponere de viſu. 207. 575. In ijs, quæ ſunt iuris naturalis valet exceptio contra teſtes, 6 625,

Teſtes

Teſtes cogi poſſunt, 421. 315. Exceptis multis, qui vel à iure prohibiti ſunt, vel habent priuilegium, vt cogi non poſſint, 422. ibid. Nullus eſt, qui in atrociſſimis cogi non poſſit in defectum aliorum, ibidem. Quando teſtimoniū eſt neceſſarium ad liberandum innocentem tenetur homo ex charitate etiam ſe offerre, 423. ibid. Quid in cauſis criminalibus, 426. 316. Teſtis falſus tenetur ad reſtitutionem, 427. ibid. Homo ex charitate tenetur ad teſtificandum pro proximo, 429. ibid. Non tenetur teſtis cum æquali ſuo damno ad teſtificandum, 433. 317.

Officium teſtis eſt miniſterium iuſtitiæ commutatiuæ, 433. 317. Nullus per ſe tenetur ex iuſtitia commutatiua acceptare officium teſtis, 436. ibid. Sed ſi officium acceptat, obligatur ex iuſtitia ad teſtificandum verè, ibid. Non licet fictè aſſumere officium teſtis, ibid. Qualiter Reſpublica poſſit obligare ex iuſtitia, 437. ibid. Non ſemper teſtificari eſt actus iuſtitiæ, 438. 318. Quod eſt præceptum intuitu iuſtitiæ eſt actus iuſtitiæ extrinſecè, 439. ibid. Eſſe actum iuſtitiæ extrinſecè non ſufficit ad obligationem reſtituendi, 440. ibid. Iudex debet parcere laboribus teſtium, 442. ibid. Teſtes non debent ſine cauſa citari: & quando citandi, 443. ibid. Citatio à delegato facta ſine cauſæ neceſſitate eſt nulla, 444. ibid. Producens teſtem tenetur ad expenſas illius, 445. ibid. Remedium contra dilatorias fuit neceſſitare producentem ad expenſas, 446. ibidem.

Expenſæ teſtium quales eſſe debeant, 447. 318. Aliquando iudex debet mittere ad teſtes, 448. ibid. Teſtis non poteſt accipere mercedem pro teſtimonio, 449. 319. Teſtis corruptus non probat, & ex officio repelli poteſt, 450. ibid. Vno teſte corrupto alij præſumuntur corrupti, 451. ibidem. Teſtis pro labore poteſt recipere, ſed pro hoc habet expenſas, 451. ibid. Poſt datum teſtimonium ſincere donatum poteſt recipere, 452. ibid. Teſti non eſſe reſtituenda damna, quidam dixerunt, 453. 320. Teſti ſolui debet lucrum ceſſans, & damnum emergens, 454. ibid. Quando incluſio vnius eſt excluſio alterius, 455. ibidem.

Teſtes concordes de toto, probant partem, 23. 710. Secus ſi ſint diſcordes. 24. 710. Si reſpectu eiuſdem rei diſponant teſtes diſcordes cenſentur concordes in minori ſumma, 25. 711. Et quid ſi aliqui deponant in minori ſumma per excluſionem maioris, 26. ibid. Et quid ſi ſint diſcordes in tempore, 27. ibid. Et quid ſi diſcordes in numero fructuum collectorum? 28. 712. Et quid quando teſtes inducuntur ad probandum aliquod generale, 29. ibid.

THEOLOGVS.

Theologus Cathedralis an poſſit optare, 101. 426.

TOLERANTIA.

An ex tolerantia multorum annorum colligatur legis abrogatio, 277. 372.

TONSVRA.

Nullus poteſt primam tonſuram conferre infantibus, vel illiteratis, vel alienis ſubditis, vel coniugatis, 2. 480. Antiquitus infantes offerebantur Religioni, & poterant tonſurari, 3. 481. Nomen homo quando ſtet pro laico 4. ibid. Domiciliaris poteſt promoueri ad tonſuram, ibid. Laicum alienæ Diœceſis quomodo poſſit Epiſcopus promouere ad tonſuram ſi ſit præſentatus ad beneficium, 5. ibid. Diœceſis alienæ non eſt, qui ſimul eſt etiam Diœceſis propriæ, 6. ibidem. Epiſcopus dans præfatis tonſuram eſt per annum ſuſpenſus à ſola collatione tonſuræ, 7. ibid. Subditi Epiſcopi ſuſpenſi à collatione tonſuræ recipiunt ab eo dimiſſorias ad alium Epiſcopum, 8. ibid.

In quibus caſibus alieni ſubditi ad tonſuram promoueri poſſint, 26. 484. Promotionem alieni ad tonſuram ſine licentia inualidam aliqui dicunt, 27. ibidem. Poteſtas ordinis in ſui valore non pendet à iuriſdictione, 28. ibid. Epiſcopus, qui renunciauit, vel eſt titularis, aut hæreticus, aut excommunicatus validè ordinat, 28. ibid. Epiſcopus validè tonſuram alieno confert, 29. ibid. Etiam Abbas aliquos ſubditos Regioſos habens, ibidem. Cum promoti ab alieno Epiſcopo ad ordines ſint ſuſpenſi, ſequitur, quod ſunt validè promoti, 30. ibid. Non licet Epiſcopo alienos tonſurare, 31. ibidem. Canones plures, qui imponunt pœnam ordinatis ab alieno Epiſcopo non afficiunt promotos ad tonſuram, ibidem. Textus cap. 10. ſeſſ. 7. Concil. Trid. non comprehendit dimiſſorias ad tonſuram, 32. 485. Concil. Trid. non habuit tonſuram pro ordine, ibidem. Vicarius Capituli Sede vacante dat dimiſſorias ad tonſuram, ibidem.

Sub nomine ordinationis non venit promotio ad tonſuram, 33. 485. Intellectus (cap. illud, & cap. ſi quis auſus diſt. 71.) 34. ibid. Intellectus conſt. 33. Vrbani VIII. 35. ibid. Epiſcopus ordinationem ſui ſubditi ab alieno Epiſcopo factam poteſt ratam non habere, 36. ibid. Non poteſt priuare Clericum priuilegio fori, ibid. An & qualiter Epiſcopus promotos ab alieno Epiſcopo etiam auctoritate ſua ordinaria poſſit ſuſpendere, 37. ibid. Promouentes alienos ad primam tonſuram, qualiter ſint ſuſpenſi, 38. ibidem. Poſſe coniugatum ex iuſta cauſa tonſurari quidam dixerunt, 39. 486. Non licet coniugato concedere tonſuram niſi in caſibus expreſſis, 40. ibid. Extenditur etiam ſi matrimonium non ſit conſummatum, 41. ibid. Et ita vt præmittere debeat votum continentiæ, 42. ibid. Qualiter votum non impediat ingreſſum religionis, 43. ibid. Promouens coniugatum ad tonſuram eſt ſuſpenſus per annum à collatione tonſuræ, 44. ibid. Coniugati pœna, ſi promoueatur ad ordines ſacros, 46. ibidem.

TORPOR.

v. Negligentia.

Quid ſit, 7. 443.

TRADITIO.

Qualiter traditio diſtinguatur à conſuetudine, 63. 336. An omnis traditio habeat ad iunctam conſuetudinem facti, ibidem.

TRAHI.

v. Citatio, v. Clauſula, Quidam alij.

TRIBVNAL.

v. Appellatio, v. Epiſcopo.

Sedere pro Tribunali an ſit neceſſarium, 17. 631.

V

VACANTIA.

v. Beneficiorum vacantia.

VERBA.

v. Legis abrogatio, v. Lex, v. Statutum.

Verba non ſemper operantur totum, quod ſignificant, 38. 681.

Verba (omninò viribus vacuamus) important nullitatem ipſo facto, 16. 694.

Intentio Legiſlatoris colligenda ex verbis, 29. 227.

Verba ſecundum communem vſum loquentium intelligenda, 275. 145. & 23. 127.

In reſcriptis non recedendum à verborum proprietate, 25. & ſeqq. 227.

Impropria locutio redundat in defectum loquentis, nec præſumitur in Legiſlatore, 26. ibidem.

Verborum proprietas alia legalis eſt, alia gramaticalis, 126. 26.

Verba non ſunt impropri anda ad aduitandam contrarietatem legum, 125. 25. & 28. 227.

Pontifices callere verborum proprietatem, & aptioribus vti ad ſignificandum ſuum conceptum dicendū eſt, 127. 251.

Digitized by Google

VERITAS.

Studiū veritatis poteſt eſſe malū ex duplici cauſa, 4. 450.

VICARIVS.

v. Appellatio, v. Beneficium, v. Dimiſſoria.
v. Epiſcopus, v. Recuſatio.

Vicarius præſente Epiſcopo non confert beneficia, 3, 525. Capitulum ſede vacante inſtituit Vicarium, 26. 646. Epiſcopi, & Vicarij idem tribunal, 12. 404. Vicarius Generalis idem quod officialis Epiſcopi, 7. 403. In cauſis delegatis Vicario non ſe intromittit Epiſcopus, 14. 404. Si Epiſcopus ſit ſuſpectus, eſt ſuſpectus Vicarius, 16. ibid. A ſubdelegato per Vicarium appellatur ad Vicarium, 30. 406. A Vicario ſi ſit Delegatus appellatur ad Epiſcopum, 36. ibidem. A Vicario ad Epiſcopum, vel ad capitulum non datur appellatio, 18. & ſequen. 405. A Vicario Principis ad Principem datur appellatio, 24. ibid. Punire non competit Vicario Epiſcopi niſi ex commiſſione, 13. 409. Vicarius poteſt non excepta, ſi detur facultas excipiendi vnū vel aliud, 21. 671. Vicarius Archiepiſcopi eo exiſtente in Prouincia non poteſt ferre cenſuras in Suffraganeos 25, & ſequen, 615.

Quæ competant Vicario ex vi mandati generalis, 2. 495. Officialis, & Vicarius Epiſcopi idem ſunt, 3. ibid. Vicarius ille eſt generalis, qui eſt in ſpiritualibus, & temporalibus, 4. ibid. An Vicarius habeat iuriſdictionem ordinariam, 5. ibid. Habet quid medium inter ordinariam iuriſdictionem, & delegata, 6. ibidem. Licet ſit illicitum, non eſt iniuſtum, ſi Epiſcopus ſine cauſa amoueat Vicarium, 7. 496. Idem de Vicarijs Abbatum, 8. 496. Quodnam ſi mandatum generale, 9. ibid. Non eſt mandatum generale, quod alia ex eo quo ad excipiatur vnum ſolum de exprimendis, 10. ibid. Exceptio non ampliat, 10. 497. Eſt mandatum generale ſi vno ex exceptuatis expreſſo adſit clauſula, & omnia alia &c. 11. ibidem. Et tamen hoc mandatum non ſe extendit ad maiora, 11. ibid

Nomina cauſarum veniunt ciuiles, 12. 497. Vicarius ex vi mandati Generalis non poteſt cognoſcere cauſas criminales, 13. 14 ibid. Nec Diœceſim viſitare, 15. ibid. Nec damnatos ſoluere, 16 ib. Poteſt inquirere ad effectum referendi, 17. 497. Vicarius poteſt ciuiliter declarare beneficium alicui non competere, 19. 498. In dubio minima iuriſdictio cenſetur tributa, 20. ibid. Epiſcopus cauſas criminales poteſt committere, 21 ibid. Vicarius in commiſſis ſpecialiter an ſit delegatus, 22. ibidem.

Ex vi generalis commiſſionis non poteſt beneficia conferre, 2 498. Regula textus, ibidem. Sub conceſſione generali non veniunt ea, quæ concedens non eſſet veriſimiliter conceſſurus, 3. 499. Non ſemper nomen generis comprehendit ſpeciem, ibid, In generalibus, & obſcuris veriſimile attenditur, 4. ibidem. Adminiſtrator regulariter non poteſt donare, 5. ibidem. Poteſt donare cauſa remunerationis, ibidem. Conferre beneficia eſt neceſſitatis, & libertatis 6. ibid. Officialis, & Vicarius Generalis Epiſcopi idem ſunt, 7. ibid. In quibus caſibus poſſit inſtitui Vicarius, 8 ibid. Regula textus an locum habeat etiam in Vicarijs datis a Papa, 9. ibid. Quid ſi Vicarius ſit Cardinalis, 10. ibidem.

Sub nomine Epiſcopi venit Vicarius, 10. 500. Vicario ex vi commiſsionis generalis non competunt, quæ ſunt Epiſcopi ex iure ſpeciali, 11. ibid. Vicarius ex vi commiſsionis generalis multa non poteſt, 12. ibidem. Non poteſt conferre beneficia, ibidem. Nec Vicarium perpetuum dare, 15. ibid. Nec Coadiutorem, ibidem. Nec Oeconomum, ibidem. Nec reſignationes admittere, 14. ibid. Nec vnire beneficia aut diſmembrare, aut opprimere, 15. ibid. Nec noua erigere, 16. ibid. Nec penſiones ponere, 17. ibid. Nec Eccleſias transferre, aut eorum ſtatum mutare, 18. 501. Nec collationi beneficiorum conſentire, 19. ibidem. Nec numerum Canonicorum augere, aut dignitatem erigere, 20. ibid. Nec licentiam concedere pro conſtitutione Monaſterij, 21. ibid. Nec Altaria dedicare, 22. ibid. Nec conferre beneficia deuoluta, 23. ibid. Etiam ſi habeat facultatem præſentandi, 24. ibid. Nec præſentare, 25. ibidem.

Vicarius non poteſt, quæ ſunt libertatis, 26. ibidem. Poteſt quæ ſunt neceſsitatis, 27. ibid. Poteſt electos confirmare, & præſentatos inſtituere, ibidem. Etiam vni æque digno gratificando, 28. ibidem. Et conferre Parochialem electo ex concurſu, 29. ibid. Niſi habeat mandatum limitatum, 30. ibid. Plura recenſentur, quæ Vicarius non poteſt, 31. ibid. Vicarius poteſt monitoriales pro reuelandis dare, 32. 502.

Excommunicato Vicario non eſt excommunicatus eius Viceſgerens, 2 493. Archiepiſcopus ex rationabili cauſa poteſt excommunicare officialem Suffraganei, 4. 493. Epiſcopi, & Vicarij idem conſiſtorium, ibidem. Quæ ſint cauſæ, ob quas officialis Suffraganei, poteſt excommunicari, 4 ibidem. Quis dicatur Viceſgerere Vicarij, 5 ibidem.

Vicarius qualiter poſſit delegare ſuam iuriſdictionem, 6. ibid, An omnis iudex poſſit conſtituere Vicarium, 7. ibidem,

Viceſgerens iudicis excommunicati non eſt excommunicatus, 8. ibid. Quia ex hoc non communicat in crimine, 9. ibid. Excommunicatio ſuſpendit iuriſdictionem iudicis, & eius Vicarij, 10. 494. Excommunicato Epiſcopo ſuſpenditur Vicarij iuriſdictio, 11. ibidem.

Viceſgerentis Vicarij excommunicati iuriſdictio habita ab Epiſcopo non ſuſpenditur, 12. ibid. Nec quæ habetur à lege, 13. ibid. Nec ſi res non eſt integra, 14. ibidem.

Vicarius excommunicatus nec per ſe, nec per alium vti poteſt iuriſdictione, 15. ibidem. Excommunicatio Vicarij non tranſit in ſucceſſorem, 16. ibidem.

Clericus coniugatus non poteſt eſſe Vicarius, 17. ibidem. Ad conſtituendum Vicarium non eſt neceſſarius Capituli conſenſus, 18. ibidem.

VICESGERENS.

v. Vicarius.

VICTVALIA.

Quid ſint, 6. 628.

VILLA.

Villa, Ciuitas, & Caſtrum differunt, 102. 269.

VISITATOR.

Viſitatorem non poteſt inſtituere Capitulum Sede vacante, ſed ſolus Papa, 1. & ſeq. 445.

Ex negligentia Capituli illum mittit Archiepiſcopus, 14. 445. Etiam à Legato mitti poteſt, 17. ibidem. Quid poſſit huiuſmodi Viſitator, 20. & ſeqq. 445.

VNIVERSITAS.

An Vniuerſitas poſſit conuenire, 103. 269.

Vniuerſitatum aliæ magnæ, aliæ paruæ, 104. 170.

Quid ſi Vniuerſitas ſit accuſata? 106 & ſeqq. 270.

VOTVM.

Qualiter votum non impediat ingreſſum Religionis, 43. 487.

VSVS.

Vſus quot modis dicatur, 23. 329.

Vſus diſtinguitur à more, & conſuetudine, 27. 330.

FINIS.

E R R A T A.

Num. marg.	pag.	Errata	Corrige.
7	1	eas	ant
3	4	praceptam	praceptum
9	7	ad	non
10	8	communes	communis
38	11	Rationabilia	Rationabilis
38	24	monetetur	moueretur
61	25	tibi	vbi
	26	Quaſtio	Queſtionis
133	30	valeat, &	valent, vt
156	31	Emanoel	Emanuel
187	36	prouenıens	prouenientis
215	43	cu	cum
267	53	Benedictus IL	Benedictus XI.
372	71	Quando poteſt	Quando non poteſt
36	83	Vincibilis	Inuincibilis
108	94	cauſæ	cauſa
243	102	Propluris	Prophetia
168	107	dicunt	dicant
207	116	minus	nimis
60	190	Regionis	Religionis
77	193	Auctorem	Actuum
13	203	Franciſcus	Franciſco
21	205	damnat	damnet (dicere
26	206	dabuntur iudices	dabuntur plures in-
83	220	ſe	ſed
23	227	loboribus	laboribus
66	238	fauere	fouere
24	239	dautum	damnatum
		reſiſtentes ne	reſiſtentes velit
23	258	habes	habeas
33	259	Aſſorem	Aſſeſſorem
76	265	delicto	delictum
	274	Queſtio	Queſtionis
189	281	diceet	dicto
275	291	ſingulo	quolibet
	209	Queſtio	Queſtionis
352	303	ſingulo	quolibet
410	313	cooperante	cooperantur
447	319	ſingulo	quolibet
433	320	incurri	incurrere
3	328	imperanda	interpretanda
88	341	ſingulo	quolibet
224	363	conſuetudo de eſt,	Neque obligat
246	367	conieſtari	contentari
383	380	Quinta	Septima

Num. marg.	pag.	Errata	Corrige.
360	389	ſed	vel
413	398	nihil	mihi
		& ſic	& ſi
30	430	hoc petitur	apponitur
23	455	ſuperius	ſuſpenſiua
40	461	alij	alius
46	463	Ordinarij	Ordinadi
2	493	Viceſgerens	Viceſgerentes
4	493	cauſa de aſſ,	poteſt
11	494	ſtudus	ſtimulus
3	499	poſſis	poſſit non
4	507	ferendorū corporum	ferendū verū dicat
5	511	reuocato	recuſato
13	513	lumina	humana
16	513	reuocatu	recuſatio
31	519	ad hoc	ad huc
33	526	reuerſus	reuerſa
24	523	euenıſſe	euitare
9	526	duret	duret
21	527	excidere	decedere
14	531	Et ex	Et ſi
42	531	Raddo huiuſmodi delegationē nō eſt	At huiuſmodi delegatio non eſt
141	564	praſentia	præcedentia
247	534	videri ſed	videri poſſit
31	597	illum	illud
2	628	decreuit	decernitur
6	689	Viro	vero
16	687	Purus quod	Quod vero
21	645	Etiamſi	Niſi
19	ib.	Quarto	Quinto
23	ib.	Nono	Decimo
36	647	pregnantis	pregnantibus
89	655	Iteum	Ieremia
28	671	Idem	Idem
11	ib.	an ant	an aut
21	ib.	deducuntur	deducunt
02	ib.	non	&
		ſignificant	ſignificat
		eas	ea
23	ib	pars	partes
		ſimilis	ſimiles
19	659	datam	datum per
9	678	enim functus	functus enim
48	702	Quinquennium	Quadriennium

Plura alia (Amice Lector) inuenis errata, in quibus ex vnius, vel alterius litteræ falſitate vocum, vel numerus, vel caſus, vel debita terminatio, & orthographia violatur, que ex te ipſo cognoſcere facillimè poteris, & fallaci impreſſionis conditioni pro tua humanitate dignaberis condonare.

ANT 1316 [illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XV. E. 1.

67.

Digitized by Google

Digitized by Google